Õ'âkɨ̃ hɨ yeere uúkũri turi Tukano

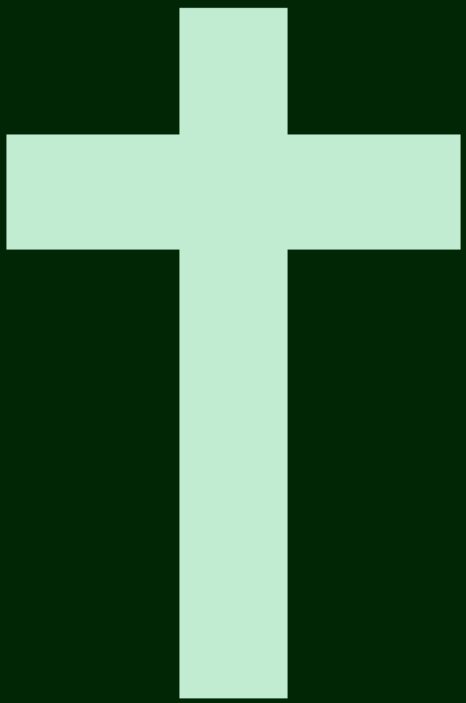

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

Contents

FRT 1
Prefacio 2
GÉNESIS 3
ÉXODO 69
JOSUÉ 101
JUECES 122
RUT 141
ESTER 146
JONÁS 152
SAN MATEO 155
SAN MARCOS 208
SAN LUCAS 241
SAN JUAN 297
HECHOS 334
ROMANOS 385
1 CORINTIOS 407
2 CORINTIOS 427
GÁLATAS 440
EFESIOS 449
FILIPENSES 457
COLOSENSES 462
1 TESALONICENSES 467
2 TESALONICENSES 472
1 TIMOTEO 475
2 TIMOTEO 481
TITO 486
FILEMÓN 489
HEBREOS 491
SANTIAGO 508
1 PEDRO 514
2 PEDRO 522
1 JUAN 526
2 JUAN 531
3 JUAN 532
JUDAS 533
APOCALIPSIS 535
OTH 559
Glosario 560

Õ'âkɨ̃ hɨ yeere uúkũri turi Tukano
New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

ISBN 978-1-5313-0828-5

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016
00ebd04f-7b0d-5a72-9407-eb53ae2bd086

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

Õ'acũ Yere Ucũrĩ Turi
El Nuevo Testamento y La versión parcial del Antiguo Testamento en tucano de Colombia
[tuo]

Primera Edición del Nuevo Testamento
© 1988, Sociedad Bíblica Internacional

Edición revisada del Nuevo Testamento
y versión parcial del Antiguo Testamento
© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)
Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.
Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Índice
los libros del Nuevo Testamento

página

PREFACIO

Õ'acũ ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinʉcũ ni'cãrõnojõ wãmenojõrẽ, macãrĩnojõrẽ, ũrũpagʉnojõrẽ, ditararinojõrẽ, dianojõrẽ ojatisama.

Ejemplo: Juã wãmeyeri masũ pacore apeye pũrĩpʉre Isabel ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacʉre apeye pũrĩpʉre Térah ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

****

Dasea ye me'rã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjia, bʉcʉrãcure, bʉcʉrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. Ãpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. Ãpẽrã ti uuroreta tja dʉjacurero ucũsama.

Ejemplo: Ãpẽrã "ũtãpaga" nisama. Ãpẽrã ti uuroreta tja "ũtãpáá" nisama. Na "g" marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse "-paga" me'rã yapatisere, ãpẽrã "-páá" se'saro ucũsama. Apeye "-pagʉ" me'rã yapatisere, ãpẽrã "-paʉ" nisama.

Ejemplo: Ãpẽrã "ãrũpagʉ" nisama. Ãpẽrã ti uuroreta tja "ãrũpaʉ" se'saro nisama.

A'ti papera turipʉre nipe'tise letrari me'rã ojano'o.

Apeye ejemplos: Ãpẽrã "quẽ'rã" nisama. Ãpẽrã ti uuroreta "jẽrã" nisama. Ãpẽrã "ojopʉ" nisama. Ãpẽrã "yujupʉ" nisama. Ãpẽrã "tocõ'rõ" nisama. Ãpẽrã "tocã'rõ" nisama. Ãpẽrã "a'mase" nisama. Ãpẽrã "e'mase" nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronojõ mejẽcãcure ucũno'o. Mʉsãnʉcũ ucũwʉaronojõta bu'eya.

****

A'ti papera turipʉre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versículori ojape'ono'ña marĩ'i.

Génesis

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Génesis Õ'acũ cũ ucũse ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i. Ne waro bajua, ninʉ'cã'que cjasere wereri pũrĩ ni'i. Génesis pʉaro dʉcawati'i. Nimʉ'tãrõ Õ'acũ a'ti nucũcã, ʉ'mʉse bajurẽnʉ'cã'que, tojo nicã masãrẽ cũ bajurẽnʉ'cã'que cjasere were'e. (Capítulos 1–11)

Õ'acũ Abrahãrẽ "Mʉ'ʉ macũ, mʉ'ʉ põ'rã, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã dia pajiri maa sumuto cjase nucũpori weronojõ pãjãrã nirãsama. Mʉ'ʉ me'rã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'acã weegʉti", nicʉ niwĩ. Cũ "Tojo wa'arosa'a" ní'caronojõ wa'a, Abrahã pãrãmi nituriagʉpʉ Jesucristo nimi.

Abrahã, Isaa, Jacob, José na catiri ʉmʉco na weeseti'quere were'e. Na nima ʉpʉtʉ ucũno'rã Génesipʉre. (Capítulos 12–50)

Õ'acũ Jacob wãmerẽ Israe dʉcayucʉ niwĩ. Jacob cũ wãmerẽ dʉcayu, cũ põ'rã me'rã Israe curuacjãrã nʉ'cãcãrã niwã. Ti curua nidecoti'i yujupʉ.

A'ti pũrĩ Génesire Moisé ojacʉ niwĩ.

*Ʉ'm*ʉse, a'ti di'tare ne waro Õ'acũ cũ weenʉ'cã'que ni'i

1 Ne waro Õ'acũ ʉ'mʉse, tojo nicã di'tare bajurẽcʉ niwĩ. 2 Titare di'ta ne bajuticaro niwũ. Tojo weero ne apeyenojõ marĩcaro niwũ. Aco dia'cũ nipe'tiropʉ nicaro niwũ. Tojo nicã na'itĩ'arõ nicaro niwũ. Espíritu Santu aco bu'ipʉ wʉʉcusiacʉ niwĩ.

3 Õ'acũ tere ĩ'agũ, a'tiro nicʉ niwĩ: "Bo'reyuse niato", nicʉ niwĩ. Cũ tojo nicãta, bo'reyua wa'acaro niwũ. 4 Te bo'reyuse añuse nicã ĩ'agũ, "Añu'u", nicʉ niwĩ. To be'ro bo'reyusere dʉcawaacʉ niwĩ. 5 Tere dʉcawaagʉ, a'tiro wãmeyecʉ niwĩ. Bo'reyusere "ʉmʉco", na'itĩ'asere "ñami" wãmeyecʉ niwĩ. Cũ tojo níca be'ro ʉmʉco, ñami nʉ'cãcaro niwũ. Ticʉseta weecʉ niwĩ Õ'acũ ne nʉ'cãrĩ nʉmʉrẽ.

6 Tere wééca be'ro ape nʉmʉ pe'e, te acore ĩ'agũ, Õ'acũ a'tiro nicʉ niwĩ: "Acore dʉcawaaroʉa'a. Apeye ʉ'mʉsepʉ, apeye nucũcãpʉ tojato", nicʉ niwĩ. 7 Cũ ní'caronojõta acore dʉcawaacʉ niwĩ. Apeye ʉ'mʉsepʉ, apeye nucũcãpʉ tojacaro niwũ. 8 Ʉ'mʉarõpʉ o'mecurari nirõpʉre "ʉ'mʉse" wãmeyecʉ niwĩ. A'tere weecʉ niwĩ Õ'acũ, ni'cã nʉmʉ be'ro cja nʉmʉrẽ.

9 Ape nʉmʉrẽ Õ'acũ "Di'ta boposãjã bajuato nígũ, aco ʉ'mʉse docapʉ nise ni'cãrõpʉta nerẽato", nicʉ niwĩ. Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. 10 Te boposãjã'quere ĩ'agũ, "di'ta" wãmeyecʉ niwĩ. Aco ni'cãrõ me'rã nerẽ'quere "dia pajiri maajo" wãmeyecʉ niwĩ. Õ'acũ te cũ wee'quere ĩ'agũ, "Añu'u", nicʉ niwĩ. 11 Te nipe'tise añurõ bajucã ĩ'agũ, "Di'tapʉre no'o nise pĩ'rĩato. No'o nipe'tise otese cape o'osenojõ, tojo nicã yucʉpagʉ nipe'tise dʉcatise cape o'osenojõ pĩ'rĩato. Tojo weero te dʉcata pĩ'rĩturiarosa'a", nicʉ niwĩ Õ'acũ. Cũ tojo ní'caronojõta wa'acaro niwũ. 12 Di'tapʉre no'o otese cape cʉosenojõ pĩ'rĩ, dʉcaticaro niwũ. Tojo nicã pacase yucʉpagʉ quẽ'rã pĩ'rĩ, dʉcaticaro niwũ. A'te cũ wee'quere ĩ'agũ, "Añu'u", nicʉ niwĩ. 13 A'tere weecʉ niwĩ Õ'acũ pʉa nʉmʉ be'ro cja nʉmʉrẽ.

14 I'tia nʉmʉ be'ro Õ'acũ nicʉ niwĩ tja: "Ʉ'mʉsepʉre sĩ'ose cũurõʉa'a. Tojo weecã, ʉmʉcore, ñamirẽ dʉcawaarosa'a. Te me'rã ĩ'amasĩno'rõsa'a ʉmʉcori, ñamirĩ, cũ'marĩ, pu'ecʉri wa'asere. 15 A'te di'tare sĩ'oatje ʉ'mʉsepʉ nirõsa'a", nicʉ niwĩ Õ'acũ. Cũ ní'caronojõta tojacaro niwũ. 16 Tojo weegʉ Õ'acũ pʉarã mujĩpũa weecʉ niwĩ. Ni'cũ mujĩpũ pajigʉ ʉmʉcore sĩ'oacjʉre, apĩ cã'gũacã ñamirẽ sĩ'oacjʉre weecʉ niwĩ. Ñocõa quẽ'rãrẽ weecʉ niwĩ. 17-18 Cũ a'ti di'tare sĩ'oato nígũ, narẽ ʉ'mʉsepʉ cũucʉ niwĩ. Bo'reyusere, na'itĩ'asere dʉcawaagʉ, tojo weecʉ niwĩ. Te sĩ'ose añuse nicã ĩ'agũ, "Añu'u", nicʉ niwĩ. 19 A'tere weecʉ niwĩ Õ'acũ i'tia nʉmʉ be'ro cja nʉmʉrẽ.

20 Ba'paritise nʉmʉrĩ be'rore Õ'acũ apeye bajurẽnemocʉ niwĩ tja. A'tiro nicʉ niwĩ: "Diapʉre wa'i, no'o nirãnojõ nirãsama. Na pãjãrã masãputirãsama. Tojo nicã ʉ'mʉarõpʉre mirĩcũa wʉʉrã nirãsama", nicʉ niwĩ. 21 Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. Pacarã dia pajiri

maapн nirã́, tojo nicã wa'i, ãpẽrã nipe'tirã diapн nirãnojõrẽ, nipe'tirã wa'icнrã wннrãrẽ bajurẽcн niwĩ. Tu'ajatojanн'cõ, “Añu'u”, ni ĩ'acн niwĩ.
22 Narẽ añurõ wa'ato nígн̃, a'tiro nicн niwĩ: “Põ'rãti weetjĩarã, nipe'tiropн н'mнarõpн, tojo nicã maarĩpнre tuuse'sanн'cãrã wa'aya”, nicн niwĩ.
23 A'tere weecн niwĩ Õ'acн̃ ba'paritise nнmнrĩ be'ro cja nнmнrẽ.
24 Ni'cãmocнse nнmнrĩ be'rore Õ'acн̃ a'tiro nicн niwĩ tja: “Di'tapнre wa'icнrãrẽ cũugн̃ti. Na nнcн̃cjãrã, ecarã, bнarã, nucũcãpн sĩ'cõsijarã nirãsama”, nicн niwĩ. Cн̃ ní'caronojõta wa'acaro niwн̃. 25 Tojo weegн wa'icнrã nнcн̃cjãrã, ecarã, bнarã, nucũcãpн sĩ'cõsijarãrẽ da'recн niwĩ. Narẽ ĩ'agн̃, “Añu'u”, nicн niwĩ.
26 Cн̃ nipe'tise wééca be'ro a'tiro nicн niwĩ: “Ni'cн̃ masн̃ marĩ weronojõ niseti, bajugнre da'rerã. Tн'omasĩse cнogн nigн̃sami. Cн̃ wa'i, mirĩcн̃a, wa'icнrã ecarã, nнcн̃cjãrã, bнarã, nucũcãpн sĩ'cõsijarã, nipe'tirã a'ti nucũcãpн nirã́ bu'ipн dutigн nigн̃sami”, nicн niwĩ.
27 Õ'acн̃ masн̃rẽ da'regн, cн̃ weronojõ niseti, bajugнre weecн niwĩ.
Нmн, numio da'recн niwĩ majã.
28 Narẽ a'tiro nicн niwĩ:
“Mнsãrẽ añurõ wa'ato.
Pãjãrã põ'rãti masãputiya.
Nipe'tiropнre tuuse'sanн'cãña.
Mнsã a'ti di'ta wiorã nirãsa'a.
Wa'ire, mirĩcн̃arẽ, nipe'tirã wa'icнrãrẽ dutirãsa'a.”
29 Be'ro narẽ ninemocн niwĩ: “No'o ba'ase otese peri cнosenojõrẽ, yucнdнca dнcatisenojõrẽ mнsãrẽ o'o'o. Te mнsã ba'ase nirõsa'a. 30 Apeye quẽ'rãrẽ, nipe'tirã wa'icнrã, wннrã, nucũcãpн sĩ'cõsijarã, nipe'tirã catise cнorãnojõ tá, tojo nicã pũrĩ ya'sasere ba'arãsama. Narẽ tere cũu'u”, nicн niwĩ Õ'acн̃. Cн̃ ní'caronojõta wa'acaro niwн̃.
31 Te nipe'tise cн̃ wee'quere weetu'ajanн'cõ, “Añubutia'a”, ni ĩ'acн niwĩ. Tocã'rõta weecн niwĩ Õ'acн̃ ni'cãmocнse nнmнrĩ be'ro cja nнmнrẽ.

2

1 Н'mнse, tojo nicã a'ti di'tare Õ'acн̃ nipe'tise cн̃ wee'quere tu'ajanн'cõcн niwĩ. 2 Nitнori nнmнrẽ, cн̃ nipe'tise wééca be'ro soocн niwĩ majã. 3 Tojo weegн Õ'acн̃ a'tiro nicн niwĩ: “Nitнori nнmн yн'н weemн'tã'que nнmнrĩ weronojõ nisome. Ya nнmн, yн'н soodutiri nнmн nirõsa'a. Ti nнmн añurĩ nнmн nirõsa'a”, ni cũucн niwĩ Õ'acн̃.
4 Н'mнse, di'ta nipe'tise Õ'acн̃ cн̃ wee'que a'tiro weeno'caro niwн̃.

*Õ'ac*н̃ нmнrẽ, tojo nicã numiorẽ bajurẽ'que ni'i

Ne waro Õ'acн̃ a'ti di'ta, н'mнsere wéégн, 5 maata acoro pejacã weeticн niwĩ. Tojo weero ne no'o nisenojõ pĩ'rĩticaro niwн̃. Di'tare da'ragн quẽ'rã marĩcн niwĩ. 6 Tojo nimicã, aco di'tapн nise wijati, di'tare puocaro niwн̃. 7 Õ'acн̃ masн̃rẽ bajurẽgн̃, di'ta me'rã da'recн niwĩ. Tojo weegн cн̃rẽ catise o'ogн, ẽ'quẽapн putisãacн niwĩ. Cн̃ tojo weecãta, catinн'cãcн niwĩ.
8 Cн̃rẽ tojo wééca be'ro Edẽ́ wãmetiropн, Õ'acн̃ ni'cã wese cн̃rẽ da'rebosacн niwĩ. Mujĩpũ mнjãtiro pe'e nicaro niwн̃. Topн cн̃ нmнrẽ, cн̃ da're'cнre cũucн niwĩ. 9 Ti wesepн peje yucнpagн añuse ba'ase dнcatisepagнre pĩ'rĩcã weecн niwĩ. Tepagн añusepagн bajucaro niwн̃. Ti wese decopнre pнagн nicaro niwн̃. Ni'cãgн̃ catinu'cũse o'ocjн nicaro niwн̃. Apegн pe'e tн'omasĩsere o'ocjн nicaro niwн̃. Tigн dнcare ba'arã, “A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i”, ni tн'omasĩse o'ocjн nicaro niwн̃.
10 Edẽ́pнre ni'cã maa nicaro niwн̃. Ti wese deco yн'rнtẽrĩwã'cã, ba'paritise maarĩ dнcawaticaro niwн̃. 11 Nimн'tãrĩ maa Pisón wãmeticaro niwн̃. Ti maa nipe'tiro Havila wãmetiropнre o'mabнrocaro niwн̃. Topн peje uru 12 añuse nicaro niwн̃. Topнre añuse yucн н'mнtisepagн, tojo nicã н̃tãperi wapabнjнse peri ónice wãmetise peri nicaro niwн̃. 13 Ape maa pe'e Gihón wãmeticaro niwн̃. Ti maa nipe'tiro Cus wãmetiri di'tare yн'rнtẽrĩcaro niwн̃. 14 Ape maa Tigris wãmeticaro niwн̃. Ti maa Asiria wãmetiro mujĩpũ mнjãtiro pe'e o'mabнrocaro niwн̃. Ape maa Éufrates wãmeticaro niwн̃.

15 Õ'acũ masũrẽ ti wesere cũúgũ, te otesere co'tedutiguı, a'tiro ni werecı niwĩ: 16 "A'ti
wese cjase nipe'tise yucıdıcare ba'aguısa'a, ba'agı pe'e. 17 Tepagı wa'teropıre ni'cãgũ
ni'i. Tigı dıcare ba'aticã'ña. Tigı añuse, ña'asere masĩse o'ocjı ni'i. Tigı dıcare ba'agı,
ti nımıta wẽrĩgũsa'a", nicı niwĩ.
18 Be'ro Õ'acũ nicı niwĩ: "Masũ ni'cũta nicã, añuwe'e. Cũrẽ ba'pati, weetamuacjore
weeguıti", nicı niwĩ. 19-20 Õ'acũ ne waropıre wa'icırãrẽ, mirĩcũarẽ di'ta me'rã da'recı niwĩ.
Be'ro narẽ wãme õ'oato ngũ, masũ tiropı miacı niwĩ. Õ'acũ cũ duti'caronojõta weecı
niwĩ. Nipe'tirã ecarã, mirĩcũa, wa'icırã nıcũcjãrãrẽ wãme õ'ocı niwĩ. Tojo weerã cũ
õ'o'que wãme me'rã tojacãrã niwã. Ã'rã pãjãrã nimicã, ne ni'cõ cũrẽ ba'pati weetamuacjo
marĩco niwõ. 21 Tojo weegı Õ'acũ cũrẽ cãrĩyı'rıcã weecı niwĩ. Cũ cãrĩrĩ cura, ni'cã
paatipa'maca õ'arẽ miicı niwĩ. Miitoja, ti õ'a cũ mii'carore añurõ bi'acã'cı niwĩ. 22 Ti õ'a
me'rã cũrẽ weetamuacjore da'recı niwĩ majã. Co numiorẽ da'retojanı'cõ, miiti, cũrẽ ĩ'ocı
niwĩ. 23 Cũ core ĩ'agũ, pũrõ e'catise me'rã ĩ'acı niwĩ. Tojo weegı a'tiro nicı niwĩ:
"A'tigo pũrĩcã, ye di'i, ya õ'a me'rã da'reno'co nimo. Co ımıpıre miino'co niyugo,
'numio' pisuno'gõsamo", nicı niwĩ.
24 Tojo weegı ımı cũ pacıre, cũ pacore wijagısami. Cũ nımo me'rã nigũsami. Na pıarã
ni'cã upı weronojõ nirãsama.*
25 Titapıre na pıarã su'ti marĩrã nicũcãrã niwã. Tojo nimirã, ne bopoyase moocãrã niwã.

3

Imı, numio nimı'tã'cãrã Õ'acũrẽ yı'rını'cã'que ni'i
1 Imı, numio Õ'acũ cũ narẽ weebosáca wesepı nicãrã niwã. Topı na niseti, na
pıarã nirĩ curare, ni'cũ pĩrõ* numio tiropı etacı niwĩ. Cũ nipe'tirã wa'icırã yı'rıoro
nisoome'rĩgũ nicı niwĩ. Co tiro etagı, core sẽrĩtiña'cı niwĩ:
—¿Nirõta Õ'acũ mısãrẽ a'tepagı dıcare ba'adutitiati? nicı niwĩ.
2 Cũ tojo nicã tı'ogo, cũrẽ yı'tico niwõ:
—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami. 3 Tojo nimigũta, ni'cãgũ tepagı wa'tero nicjı dıcare
ba'adutitiami. "Mısã tigı dıcare ba'arã, ñe'eña'rã, wẽrĩrãsa'a", niami Õ'acũ, ni yı'tico
niwõ pĩrõrẽ.
4 Co tojo nicã tı'ogı, añurõ nisoome'rĩse me'rã core nicı niwĩ:
—Wẽrĩsome. 5 Õ'acũ añurõ masĩsami. Mısã te dıcare ba'arã, cũ weronojõ nirãsa'a;
ña'asere, añusere masĩrãsa'a, nicı niwĩ.
6 Cũ tojo nisere tı'ogo, co numio pe'e, tigı dıcare ĩ'amorõ weeco niwõ. Co ĩ'acã, tigı
dıca añuse waro bajucaro niwũ. "Añurõ ı'sıasenojõ ni'i" ngõ, ba'asĩ'rĩyı'rıaco niwõ.
Tojo nicã, "Tı'omasĩse cıogoti", ni wãcũgõ, tigı dıcare téé, ba'aco niwõ. Ba'atojanı'cõ,
co marãpıre o'oco niwõ. Cũ quẽ'rã ba'acı niwĩ. 7 Na tere ba'áca be'ro narẽ tı'omasĩse
ejacaro niwũ. Tere ba'atjĩarã, na su'ti marĩrã nisere tı'omasĩcãrã niwã. Tojo weetjĩarã,
higuera wãmeticjı pũrĩ me'rã mii, dero, cã'mota'asĩ'rĩmicãrã niwã.
8 Be'ro na tojo wééca be'ro ñamica'a mujĩpũ sãjãrĩ cura, Õ'acũ ti wesepı sijawã'cãticã
tı'ocãrã niwã. Cũrẽ uirã, yucıpagı wa'teropı du'ticãrã niwã. 9 Tojo weegı Õ'acũ pe'e
ımırẽ pisucı niwĩ:
—¿No'opı niti mı'ı?
10 Cũ pe'e Õ'acũrẽ yı'ticı niwĩ:
—Mı'ı wesepı sijawã'cãticã tı'oapı. Yı'ı pe'e su'ti marĩgũ niası. Tojo weegı uigı
du'tiası, ni yı'ticı niwĩ.
11 Cũ tojo nisere tıogı, Õ'acũ cũrẽ sẽrĩtiña'cı niwĩ:
—¿Noa mı'ırẽ "Su'ti marĩgũ ni'i", niati? ¿Mı'ı yucıdıca yı'ı "Ba'aticã'ña" ní'cı
dıcare ba'ati? Tere ba'atigı, mı'ı masĩtiboapã, nicı niwĩ Õ'acũ cũrẽ.
12 Cũ tojo nicã tı'ogı, ımı cũrẽ yı'ticı niwĩ:
—Mı'ı yı'ıre ba'pada're'co yı'ıre tigı dıcare ecamo. Tojo weegı ba'ası, ni yı'ticı
niwĩ.

---

* 2:24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31 * 3:1 Jn 8.44; Ap 12.9

13 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, co numiorẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ de'ro weego tojo weeati?
Co cũrẽ yʉ'tico niwõ:
—Pĩrõ yʉ'ʉre nisooami. Yʉ'ʉ tojo weego ba'asʉ, ni yʉ'tico niwõ.
14 Õ'acũ co tojo nicã tʉ'ogʉ, pĩrõrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ nisoo'que wapa nipe'tirã ãpẽrã wa'icʉrã nemorõ ña'arõ wa'agʉsa'a. Ni'cãrõacã me'rãta téé no'o mʉ'ʉ catiro põtẽorõ di'tapʉ sĩ'cõsijagʉsa'a. Tojo sĩ'cõsijagʉ, di'tare ba'agʉsa'a. 15 Numio mʉ'ʉrẽ ne ĩ'asĩ'rĩtigosamo. Co põ'rã, co pãrãmerã nituriarã quẽ'rã mejãrõta weerãsama. Ni'cãcã me'rã a'merĩ ĩ'atu'tinʉ'cãrãsa'a. Mʉ'ʉ, co macũ ya dʉ'podiare cũ'rĩgũsa'a. Cũ pe'e mʉ'ʉ dʉpoare ʉ'tamʉtõgũsami, ni werecʉ niwĩ.
16 Cũrẽ tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ yʉ'rʉnʉ'cã'que bu'iri wĩ'magũrẽ ñe'egõtigo, pũrõ pi'etigosa'a. Tojo põ'rãti, pũrĩno'migõ, mʉ'ʉ marãpʉ me'rã nisĩ'rĩgõsa'a. Cũ pe'e mʉ'ʉ wiogʉ weronojõ nigũsami, nicʉ niwĩ.
17-18 Core tojo nitu'ajanʉ'cõ, co marãpʉ pe'ere a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ nʉmo co ucũsere tʉ'o ẽjõpeotjĩagũ, yʉ'ʉ ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mʉ'ʉ pũrõ pi'etise me'rã da'ra, ba'asere bocagʉsa'a. Ni'cãcã me'rãta ʉpʉtʉ da'ratjĩagũ, pi'etinʉ'cãgũsa'a. Téé wẽrĩgũpʉ tojo weetʉogʉsa'a. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre yʉ'rʉnʉ'cã'que bu'iri nipe'tiro di'tapʉre ña'ase pĩ'rĩrõsa'a. Pota, tá, apeye peje ña'ase pĩ'rĩnemorõsa'a. Tojo nicã nʉcũ cjase otetisenojõrẽ ba'arãsa'a. 19 Ba'asere a'magũ, mʉ'ʉ pũrõ asituuase me'rã da'ragʉsa'a. Téé wẽrĩgũpʉ soogʉsa'a. Mʉ'ʉ di'ta me'rã weeno'cʉ ni'i. Tojo weegʉ mʉ'ʉ wẽrĩgũ, di'tata apaturi dojogʉsa'a, ni werecʉ niwĩ Õ'acũ cũrẽ.
20 Adã́ cũ nʉmorẽ Eva wãme õ'ocʉ niwĩ. "Co nipe'tirã paco nigõsamo," nígũ, tojo wãme õ'ocʉ niwĩ.
21 Be'ro Õ'acũ narẽ na su'ti sãñatjere weebosacʉ niwĩ. Wa'icʉrã caseri me'rã weecʉ niwĩ.
22 Tojo wee, Õ'acũ a'tiro nicʉ niwĩ: "Ã'rĩ yʉ'ʉ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãtjĩagũ, marĩ weronojõ añuse, ña'asere tʉ'omasĩgũ wa'ami. Cũ apegʉ catinu'cũsere o'ocjʉ dʉcare ba'acã, ña'a nibosa'a. Cũ tere ba'agʉ pũrĩcã, catinu'cũcã'bosami", nicʉ niwĩ.
23 Tojo weegʉ cũrẽ apesepʉ wĩorẽcʉ niwĩ. Cũ, cũrẽ cũumi'carore nidutiticʉ niwĩ majã. Ne waro añurõpʉ Edẽ́pʉ nimi'cʉre cõ'awĩrõcã'cʉ niwĩ. Cũ di'ta me'rã da'reno'cʉre ba'asere a'magũ, di'tareta da'raduticʉ niwĩ.
24 Õ'acũ Adã́, Evare cõ'awĩrõca be'ro na catinu'cũsere o'ocjʉ dʉcare ba'abosama nígũ, ʉ'mʉsecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ Edẽ́ mujĩpũ mʉjãtiro pe'ere co'tedutigʉ cũucʉ niwĩ. Tojo nicã cũ di'pjĩ pajiri pjĩ pecame'e weronojõ ũjũ, sʉtʉanu'cũrĩ pjĩrẽ cũucʉ niwĩ. Ne ni'cũ catinu'cũse cʉocjʉ tiropʉ ejaticã'to nígũ, tojo weecʉ niwĩ.

4

Caĩ́, tojo nicã cũ acabiji Abel ye cjase ni'i

1 Be'ro Adã́, Eva añurĩ wese Edẽ́pʉ ní'cãrã na wijáca be'ro aperopʉ wa'acãrã niwã. Topʉ Adã́ cũ nʉmo me'rã nicʉ niwĩ. Tojo weego nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wʉaco niwõ. Cũrẽ Caĩ́ wãme õ'ocãrã niwã. Cũ bajuacã ĩ'agõ, Eva, "Õ'acũ weetamuse me'rã yʉ'ʉ wĩ'magũrẽ wʉapʉ", nico niwõ. 2 Be'ro apaturi Eva apĩ wĩ'magũ wʉaco niwõ. Cũ wãmeticʉ niwĩ Abel. Cũ Abel, Caĩ́ acabiji nicʉ niwĩ. Na pʉarã bʉcʉa weetjĩarã, nanʉcũ da'rase cʉocãrã niwã. Abel oveja co'tegʉ nicʉ niwĩ. Cũ ma'mi Caĩ́ pe'e otesere oteri masũ nicʉ niwĩ.
3 Yoáca be'ro Caĩ́ ni'cã nʉmʉ cũ da'rase cjasere Õ'acũrẽ o'ogʉ wa'acʉ niwĩ. 4 Cũ acabiji Abel quẽ'rã cũ da'rasere miacʉ niwĩ. Cũ yarã oveja ne põ'rãti'cãrã añurãrẽ miacʉ niwĩ. Õ'acũ Abere, cũ mia'quere añurõ e'catise me'rã ĩ'acʉ niwĩ. 5 Cũ ma'mi Caĩ́ pe'ere, cũ mia'quere Õ'acũ tʉ'saticʉ niwĩ. Tojo weegʉ Caĩ́ ua wa'acʉ niwĩ. 6 Cũ tojo uacã ĩ'agũ, Õ'acũ Caĩrẽ́ a'tiro nicʉ niwĩ: "¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ uati? 7 Mʉ'ʉ añurõ weecã, e'catise

me'rã mɯ'ɯrẽ ĩ'agũsa'a. Añurõ weetigɯ pũrĩcã, ña'arõ nisetinu'cũgũsa'a. Tojo weegɯ mɯ'ɯ
ña'arõ weesĩ'rĩsere tojo tɯ'oña'a, wãcũtutuaya", ni werecɯ niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ́.
8 Be'ro ni'cã nɯmɯ Caĩ́ cũ acabiji Abere, "Te'a cãpũpɯ sijarã", nicɯ niwĩ. To cãpũpɯ na
pɯarã nírã, Caĩ́ pe'e cũ acabijire wẽjẽcã'cɯ niwĩ. 9 Õ'acũ cũ tojo weecã ĩ'agũ, Caĩrẽ́ a'tiro
nicɯ niwĩ:
—¿Mɯ'ɯ acabiji Abel no'opɯ niti? nicɯ niwĩ.
Caĩ́ cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Masĩtisa'a. Cũrẽ co'tegɯ mejẽta ni'i, ni yɯ'ticɯ niwĩ.
10 Cũ tojo yɯ'ticã tɯ'ogɯ, Õ'acũ cũrẽ nicɯ niwĩ:
—¿De'ro weegɯ mɯ'ɯ acabijire wẽjẽati? Mɯ'ɯ acabiji ye dí di'tapɯ yɯ'ɯre pisu
caricũcũñarõ weronojõ ni'i. 11 Tojo weegɯ mɯ'ɯ acabijire wẽjẽ'que bu'iri mɯ'ɯrẽ ña'arõ
wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cũgũsa'a. Cũrẽ wẽjẽcã, cũ ye dí di'tapɯ si'bisãjã wa'apɯ.
Tojo weegɯ ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tare cõ'awĩrõno'gũsa'a. 12 Mɯ'ɯ otecã, ne dɯca marĩrõsa'a.
Sooro marĩrõ nipe'tiropɯ sijabajaque'atigɯ nigũsa'a, nicɯ niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ́.
13 Caĩ́ cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ yɯ'ɯre to cã'rõjo bu'iri da'recã, ne põtẽosome. 14 Ni'cãcã yɯ'ɯre a'ti di'ta
nimi'cɯre cõ'abutia'a. Tojo weegɯ mɯ'ɯ ĩ'orõpɯre nisome. Sooro marĩrõ nipe'tiropɯre
sijabajaque'atigɯsa'a. Tojo weecãma, no'o yɯ'ɯre bocaejagɯ wẽjẽgũsami, ni yɯ'ticɯ niwĩ
Caĩ́ Õ'acũrẽ.
15 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, Õ'acũ yɯ'ticɯ niwĩ:
—No'o mɯ'ɯrẽ bocaeja wẽjẽgũnojõ sietetiri mɯ'ɯrẽ bu'iri da'rero nemorõ
da'reno'gũsami, nicɯ niwĩ. Tojo weegɯ Õ'acũ Caĩrẽ́ wẽjẽticã'to nígũ, cũ upɯpɯre
apeyenojõ ojaõ'ocɯ niwĩ. Cũrẽ ĩ'amasĩ, wẽjẽticã'to nígũ, tojo weecɯ niwĩ. 16 Tojo weegɯ,
Caĩ́ Õ'acũ ĩ'orõpɯ nimi'cɯ wija wa'acɯ niwĩ. Nod* wãmetiropɯ, Edẽ́ mujĩpũ mɯjãtiro pe'e
nirõpɯ nisetic ɯ niwĩ majã.

Caĩ́ pãrãmerã nituriarã nise ni'i

17 Caĩ́ yoáca be'ro nɯmotia wa'acɯ niwĩ. Cũ nɯmo me'rã nicɯ niwĩ. Tojo weego co
nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wɯaco niwõ. Cũ wãmeticɯ niwĩ Enoc. Titare
Caĩ́ ni'cã macã da'recɯ niwĩ. Ti macãrẽ Enoc wãmeyecɯ niwĩ. Cũ macũ nimɯ'tãgũ ye
wãme weronojõ õ'ocɯ niwĩ. 18 Enoc, Irad pacɯ nicɯ niwĩ. Irata Mehujael pacɯ nicɯ niwĩ.
Mehujaeta Metusael pacɯ nicɯ niwĩ. Metusael Lamec pacɯ nicɯ niwĩ. 19 Cũ, Lamec pɯarã
numia nɯmoticɯ niwĩ. Ni'cõ Ada wãmetico niwõ, apego Zila. 20 Ada ni'cũ põ'rãtico niwõ.
Cũ Jabal wãmeticɯ niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã wecɯa cɯorã nicãrã niwã. Na sijari
masã nitjĩarã, su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire cɯocũcãrã niwã. 21 Jabal acabiji Jubal
wãmeticɯ niwĩ. Cũ Jubal pãrãmerã nituriarã wẽopawɯ putirã, bɯapũtẽrĩ masã nicũcãrã
niwã. 22 Apego Lamec nɯmo Zila wãmetigo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Tubal-caĩ́ wãmetigɯ cõme,
tojo nicã bronce wãmetise me'rã apeyenojõ da'recũcɯ niwĩ. Cũ ni'cõ acabijoticɯ niwĩ. Co
Naama wãmetico niwõ.
23 Ni'cã nɯmɯ Lamec cũ nɯmosãnumiarẽ, Ada, Zilare a'tiro nicɯ niwĩ:
"Yɯ'ɯ ucũsere añurõ tɯ'oya.
Yɯ'ɯre cãmida'rese wapa ni'cũ ɯmɯrẽ wẽjẽcã'pɯ.
Ni'cũ ma'mɯrẽ yɯ'ɯre paase wapa mejãrõta weeapɯ.
24 'Caĩrẽ́ wẽjẽgũnojõ sietetiri cũrẽ a'meno'gũsami', nicɯ niwĩ Õ'acũ.
Yɯ'ɯ pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rõsa'a", nicɯ niwĩ.

Set, tojo nicã cũ macũ Enós ye cjase ni'i

25 Adã́ apaturi cũ nɯmo me'rã nicɯ niwĩ tja. Tojo weego co ni'cũ wĩ'magũ wɯaco niwõ.
Cũ bajuacã ĩ'agõ, cũrẽ Set wãme õ'oco niwõ. "Õ'acũ yɯ'ɯre o'omi" nígõ, tojo weeco niwõ.
"Õ'acũ ã'rĩ, Caĩ́ wẽjẽ'cɯ Abere dɯcayugɯre yɯ'ɯre o'omi", nico niwõ.

---

* 4:16 Nod "sijabajaque'atise" nisĩ'rĩrõ wee'e.

26 Be'ro cũ Set quẽ'rã bʉcʉa, nʉmoticʉ niwĩ. Cũ nʉmo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũrẽ Enós
wãme õ'ocʉ niwĩ. Cũ bajuáca be'ro masã Õ'acũrẽ "Ʉsã wiogʉ ni'i" ni ẽjõpeo, sẽrĩnʉ'cãcãrã
niwã.

5

Adã́ põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

1 A'te Adã́ põ'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.
Ne waro Õ'acũ masũrẽ wéégʉ, cũ weronojõ bajugʉta weecʉ niwĩ. 2 Ʉmʉ, numio weecʉ
niwĩ. Narẽ bajurẽgũ, "Ã'rã masã nima; narẽ añurõ wa'ato" ni, cũucʉ niwĩ.*
3 Adã́ ciento treinta cũ'marĩ cʉogʉ, ni'cũ cũ weronojõ bajugʉ macũticʉ niwĩ. Cũ wĩ'-
magũrẽ Set wãme õ'ocʉ niwĩ. 4 Set bajuáca be'rore Adã́ ochocientos cũ'marĩ catinemocʉ
niwĩ. Tojo weegʉ pãjãrã ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 5 Nipe'tise cũ'marĩ catigʉ,
novecientos treinta cũ'marĩ caticʉ niwĩ. Ticʉse cũ'marĩ cʉogʉ, Adã́ wẽrĩcʉ niwĩ.
6 Adã́ macũ Set ni'cũ macũticʉ niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Enós wãme õ'ocʉ niwĩ. Cũ macũ Enós
bajuácaterore ciento cinco cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 7 Cũ bajuáca be'rore Set ochocientos siete
cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. Cũ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 8 Set novecientos doce
cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
9 Cũ macũ Enós, Cainán wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Cainán bajuácaterore Enós noventa
cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 10 Be'ro Enós ochocientos quince cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te
cũ'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 11 Enós novecientos cinco cũ'marĩ cʉogʉ,
wẽrĩcʉ niwĩ.
12 Enós macũ Cainán Mahalaleel wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Mahalaleel bajuácaterore
Cainán setenta cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 13 Cainán ochocientos cuarenta cũ'marĩ catinemocʉ
niwĩ. Ticʉse cũ'marĩ cʉogʉ, ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 14 Cainán novecientos diez
cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
15 Cainán macũ Mahalaleel Jared wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Jared bajuácaterore
Mahalaleel sesenta y cinco cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 16 Be'ro te cũ'marĩ be'rore ochocientos
treinta cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. Pãjãrã ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 17 Mahalaleel
ochocientos noventa y cinco cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
18 Jared quẽ'rã Enoc wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Enoc bajuácaterore Jared ciento sesenta
y dos cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 19 Be'ro pãjãrã ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. Ochocientos
cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. 20 Jared novecientos sesenta y dos cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
21 Be'ro Jared macũ Enoc, Matusalén wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Cũ macũ Matusalén
bajuácaterore sesenta y cinco cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 22 Enoc Õ'acũ me'rã añurõ niseti, cũ ʉaro
weecʉ niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cũ'marĩ catinemocʉ
niwĩ. Ãpẽrã ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 23 Enoc trescientos sesenta y cinco cũ'marĩ
caticʉ niwĩ. 24 Cũ Õ'acũ dutise weegʉ́ nitjĩagũ, wẽrĩticʉ niwĩ. Ni'cã nʉmʉ bajudutia wa'acʉ
niwĩ. Õ'acũ cũrẽ mia wa'acʉ niwĩ.
25 Enoc macũ Matusalén Lamec wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Lamec bajuácaterore
Matusalén ciento ochenta y siete cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. 26 Be'ro setecientos ochenta y siete
cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. 27 Matusalén cũ
novecientos sesenta y nueve cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
28 Be'ro Matusalén macũ Lamec ciento ochenta y dos cũ'marĩ cʉogʉ, macũticʉ niwĩ.
29 Cũ macũrẽ Noé* wãme õ'ogũ, a'tiro nicʉ niwĩ: "Õ'acũ, 'Di'tapʉre peje ña'ase, tá, pota
pĩ'rĩrõsa'a', nicʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ ba'asere a'marã, pũrõ pi'etise me'rã di'tare da'ra'a.
Ã'rĩ yʉ'ʉ macũ me'rã marĩ soose bocarãsa'a", nicʉ niwĩ Lamec. 30-31 Noé bajuáca be'rore
Lamec quinientos noventa y cinco cũ'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ãpẽrã ʉmʉa,
numia põ'rãtinemocʉ niwĩ. Lamec setecientos setenta y siete cũ'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ.
32 Be'ro cũ macũ Noé quinientos cũ'marĩ cʉóca be'ro, cũ põ'rã Sẽ, Cã, Jafet bajuacãrã
niwã.

---

* 5:2 Mt 19.4; Mr 10.6 * 5:29 Hebreo ye me'rã "Noé" nírõ, "soose" nisĩ'rĩrõ weronojõ bʉsʉsa'a.

6

Masã a'ti ʉmʉcocjãrã na ña'arõ weeseti'que ni'i

1 Titare masã a'ti di'tapʉre pãjãrã waro masãputicãrã niwã. Na põ'rã numia añubutiarã
numia nicãrã niwã. 2 Õ'acʉ̃ yarã nimi'cãrã na numiarẽ ĩ'arã, “Añubutiarã numia nima”, ni
ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã nanʉcʉ̃ no'o na ʉagore, na tʉ'sagore nʉmoticũcãrã niwã. 3 Õ'acʉ̃
pe'e a'tiro nicʉ niwĩ: “Yʉ'ʉ masãrẽ a'ti nucũcãpʉ catinu'cũcã weesome. Na boacjãrã dia'cʉ̃
nima. Ciento veinte cʉ̃'marĩta catirãsama”, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

4 Titare Õ'acʉ̃ yarã nimi'cãrã, na masã põ'rã numia me'rã nʉmoticã, na põ'rã pacarã
waro, tutuarã nicãrã niwã. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ na pãrãmerã nituriarã pacarã nicãrã niwã.
Dʉporocjãrã narẽ ucũrã, “Nipe'tirã ãpẽrã masã yʉ'rʉoro tutuarã, tʉ'omasĩrã nima”, nicãrã
niwã.

5-7 Titare masã ña'abutiaro weeseticãrã niwã. Ña'arõ weese dia'cʉ̃rẽ wãcũcãrã niwã.
Õ'acʉ̃ na tojo weeseticã ĩ'agʉ̃, narẽ ne tʉ'saticʉ niwĩ. “Yʉ'ʉ masãrẽ weeticã, añubopã”,
ni wãcũcʉ niwĩ. Tojo ni, pũrõ bʉjawetise me'rã a'tiro nicʉ niwĩ: “Masã yʉ'ʉ weemi'cãrãrẽ
cõ'ape'ocʉ̃ti. Tojo nicã wa'icʉrã, nucũcãpʉ nirã́, wʉʉrã, nipe'tirãrẽ cõ'ape'ocʉ̃ti. Yʉ'ʉ
pũrõ bʉjaweti'i. Yʉ'ʉ narẽ weeticã, añubopã”, nicʉ niwĩ.

8 Tojo nimigʉ̃, Noé cʉ̃ añurõ weesetisere ĩ'agʉ̃, cʉ̃ me'rã pũrõ e'caticʉ niwĩ.

*Õ'ac*ʉ̃ Noerẽ́ yucʉsʉ pajipjʉ cʉ̃ weeduti'que ni'i

9 A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugʉ̃ nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutí'caronojõta weeseticʉ niwĩ. Masã nipe'tirã
wa'teropʉre cʉ̃ dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ nisetic niwĩ. 10 Noé i'tiarã põ'rãticʉ niwĩ. Sẽ, Cã,
Jafet wãmeticãrã niwã.

11 Ãpẽrã masã pe'e Õ'acʉ̃ ĩ'acã pe'ema, ña'ase dia'cʉ̃ weecãrã niwã. A'mewẽjẽse yʉ'rʉa
wa'acaro niwʉ̃. 12 Masã nipe'tirã ña'arõ weesetirã dia'cʉ̃ nicãrã niwã. Na tojo weesetisere
ĩ'agʉ̃, 13 Õ'acʉ̃ Noerẽ́ a'tiro nicʉ niwĩ: “Yʉ'ʉ nipe'tirã masãrẽ cõ'ape'ocʉ̃ti. Na basu
ña'arõ weecã, a'ti ʉmʉcopʉre a'mewẽjẽse yʉ'rʉmajã wa'a'a. Tojo weegʉ masã, di'tare
miope'ocʉ̃ti. 14 Tojo weegʉ mʉ'ʉ a'tiro weeya. Yucʉsʉ pajipjʉjo weeya. Yucʉgʉ añucjʉ
cjasere mii, a'medo'oya. Tiwʉ po'peapʉre peje tucũrĩ weeya. Aco sãjãrĩ nígʉ̃, bu'ire,
po'peapʉ quẽ'rãrẽ ope me'rã añurõ bi'aya. 15 A'tocã'rõ pajipjʉ weeya. Ciento treinta
y cinco metro yoapjʉ nirõsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirõsa'a.
Ʉ'mʉarõ pe'ema trece metro, ape metro deco ʉ'mʉapjʉ nirõsa'a. 16 I'tia casatipjʉ weeya.
Tiwʉ dʉposãrĩpʉre añurõ mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sãjãtjore dʉ'aya.
Ni'cã metro deco dʉ'abaque'aya. Tojo nicã ni'cã sope sãjãtji sopere weeya. 17 Yʉ'ʉ
a'ti di'tare miogʉ̃tigʉ wee'e. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã catise cʉorãnojõ mirĩ, wẽrĩpe'tia
wa'arãsama. 18 Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã pũrĩcãrẽ añurõ wee, apogʉti. Mʉ'ʉ, mʉ'ʉ nʉmo, mʉ'ʉ
põ'rã ʉmʉa, na nʉmosãnumia me'rã tiwʉpʉre sãjã́ãrãsa'a. 19 Tojo nicã, mʉ'ʉ tiwʉpʉre
a'ticʉrã wa'icʉrãrẽ miisãagʉ̃sa'a. Nipe'tirã wa'icʉrã a'ti di'tapʉ nirãnʉcʉ̃ ni'cʉ̃ ʉmʉ,
ni'cõ numio miisãagʉ̃sa'a. Na, mʉsã me'rã nirãsama. Tojo weerã mʉ'ʉ me'rã wa'icʉrã
yʉ'rʉwetirãsama. 20 Mʉ'ʉ me'rã pʉarẽrã sãjã́ãrãsama. Wa'icʉrãnʉcʉ̃, wʉʉrã, bʉarã,
di'tapʉ sĩ'cõsijarã quẽ'rã sãjã́ãrãsama. Mʉ'ʉ weronojõta na quẽ'rã yʉ'rʉwetirãsama.
21 Tojo nicã mʉ'ʉ tiwʉpʉ nígʉ̃ ba'atjere miaña. Na wa'icʉrã ba'atje quẽ'rãrẽ miaña”, nicʉ
niwĩ Õ'acʉ̃.

22 Noé nipe'tisere Õ'acʉ̃ weeduti'caronojõta weecʉ niwĩ.

7

*A'ti di'tare Õ'ac*ʉ̃ mio'que ni'i

1-2 Be'ro Noerẽ́ Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: “Nipe'tirã a'tocaterocjãrã masã ña'arã nima. Mʉ'ʉ
ni'cʉ̃ta yʉ'ʉ dutisere queoro weegʉ́ ni'i. Tojo weegʉ mʉ'ʉ acawererã me'rã yucʉsʉpʉ
sãjãña. Wa'icʉrã yʉ'ʉre ʉ̃jʉ̃amorõpeoajãrẽ siete ʉmʉa, siete numia tiwʉpʉre miisãaña.
Ãpẽrã wa'icʉrã ba'atirãnojõ pe'ema nanʉcʉ̃ ʉmʉ, numio miisãaña. 3 Mirĩcʉ̃a quẽ'rãrẽ
na ye cururinʉcʉ̃ siete ʉmʉa, siete numia miisãaña. Mʉ'ʉ tojo weecã, a'ti nucũcãpʉre

bajudutisome. [4] Siete nɯmɯrĩ be'ro acoro pejanɯ'cãcã weegɯti. Cuarenta ɯmɯcori,
cuarenta ñamirĩ* pejarosa'a. Nipe'tirã catirã yɯ'ɯ weemi'cãrãrẽ miocõ'ape'ocũti", nicɯ
niwĩ.
[5] Noé nipe'tisere Õ'acũ cũ weeduti'caronojõta weecɯ niwĩ.
[6] Titare di'ta mirĩcaterore Noé seisciento cũ'marĩ cɯocɯ niwĩ. [7] Dia mirĩsere
yɯ'rɯwetirãti nírã, Noé, cũ nɯmo, cũ põ'rã ɯmɯa, na nɯmosãnumia me'rã tiwɯ
yucɯsɯjopɯre sãjãacãrã niwã. [8] Na wa'icɯrã nipe'tirã Õ'acũrẽ ũjũamorõpeoajã,
ba'atirãnojõ, wɯɯrã, bɯarã, di'tapɯ sĩ'cõsijarã [9] Noé me'rã sãjãacãrã niwã. Õ'acũ cũ
duti'caronojõta wa'icɯrã curarinɯcũ ɯmɯ, numio sãjãacãrã niwã.
[10] Õ'acũ cũ ní'caronojõta siete nɯmɯrĩ be'ro acoro pejanɯ'cãcaro niwũ. [11] Titare Noé
seiscientos cũ'marĩ cɯori curare ma'ma cũ'ma nɯ'cãrĩ mujĩpũ be'ro cja mujĩpũ diecisiete
nɯmɯrĩ ejari cura pejanɯ'cãcaro niwũ. Dia pajiri maa po'peapɯ aco wijase peri pãrĩpe'tia
wa'acaro niwũ. Aco ɯ'mɯarõpɯ nise quẽ'rã pajibutiaro pejacaro niwũ. [12] Cuarenta
ɯmɯcori, cuarenta ñamirĩ a'ti di'tapɯre pejacaro niwũ. [13] Aco pejanɯ'cãrĩ nɯmɯrẽ Noé
tiwɯjopɯre cũ nɯmo, cũ põ'rã Sẽ, Cã, Jafet, na nɯmosãnumia sãjãacãrã niwã. [14] Na me'rã
nipe'tirã wa'icɯrã, ecarã, bɯarã, di'tapɯ sĩ'cõsijarã, mirĩcũa, nipe'tirã wɯɯrã, te curarinɯcũ
sãjãacãrã niwã. [15] Na wa'icɯrã pɯarẽrã Noé me'rã tiwɯpɯre sãjãacãrã niwã. [16] Õ'acũ Noerẽ
duti'caronojõta na wa'icɯrã curarinɯcũ ɯmɯ, numio sãjãacãrã niwã. Be'ro na nipe'tirã
sãjãca be'ro Õ'acũ sopere bi'acã'cɯ niwĩ.
[17] Cuarenta nɯmɯrĩ acoro pejacaro niwũ. Siape'e me'rã di'ta mirĩa wa'acaro niwũ. Tojo
weero tiwɯ yucɯsɯ wã'cãpa'a wa'acaro niwũ. [18] Aco a'ti di'tapɯre mirĩyɯ'rɯa wa'acaro
niwũ. Tiwɯ acopɯ pa'sacusiacaro niwũ. [19] Te aco nipe'tise ũrũpagɯ ɯ'mɯasepagɯre
yɯ'rɯmɯjã wa'a'caro niwũ. [20] Te aco ũrũpagɯre siete metros yɯ'rɯmɯjãnemocaro niwũ.
[21] Tojo wa'acã, masã a'ti ɯmɯcopɯ nimi'cãrã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. Mirĩcũa, wa'icɯrã,
ecarã, bɯarã, di'tapɯ sĩ'cõsijarã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. [22] Nipe'tirã di'tapɯ nirã, catise
cɯomi'cãrã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. [23] Noé, tojo nicã cũ me'rã tiwɯpɯ sãjãa'cãrã dia'cũ
yɯ'rɯcãrã niwã. Ãpẽrã tiwɯpɯ sãjãati'cãrãpɯa masã, wa'icɯrã, ecarã, mirĩcũa, bɯarã,
di'tapɯ sĩ'cõsijarã mirĩ, wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã.
[24] Te aco ciento cincuenta nɯmɯrĩ di'tapɯre wetiro marĩrõ nicaro niwũ.

8

A'ti di'ta mirĩdu'u'que ni'i

[1] Na tiwɯpɯ nirĩ cura, Õ'acũ Noerẽ, wa'icɯrã, cũ me'rã nirãrẽ wãcũcɯ niwĩ. Tojo weegɯ te
acore wetidijato nígũ, wĩ'rõ wẽecã weecɯ niwĩ. Cũ tojo weese me'rã dia wetidijanɯ'cãcaro
niwũ. [2] Aco, dia pajiri maa po'peapɯ wijase peri bi'a wa'acaro niwũ. Tojo nicã, ɯ'mɯarõpɯ
peja'que quẽ'rã pejadu'ucaro niwũ. [3] Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro
niwũ majã. Ciento cincuenta nɯmɯrĩ aco pejanɯ'cãca be'ro dia wetidijacaro niwũ. [4] Ti
cũ'marẽta seis mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ diecisiete nirĩ nɯmɯ tiwɯ yucɯsɯjo ũrũpagɯ
Ararat wãmetisepagɯ bu'ipɯ wetiweepejacaro niwũ. [5] Dia wetidijanu'cũcaro niwũ. Nueve
mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ nimɯ'tãrĩ nɯmɯ nicã, ũrũpagɯ yapari bajuanɯ'cãcaro niwũ.
[6] Cuarenta nɯmɯrĩ be'rore Noé sope cũ wééca sopere pãocɯ niwĩ. [7] Pãotojanɯ'cõ,
ni'cũ yuca weronojõ bajugɯ ñigũ, cuervo wãmetigɯre ti sopepɯ du'uwĩrõcɯ niwĩ. Cũ
nipe'tiropɯ wɯɯcusiacɯ niwĩ. Téé di'ta bajucãpɯ wɯɯcusiatɯocɯ niwĩ. [8] Be'ro, di'ta
bajutojati nígũ, bujare du'uo'ócɯ niwĩ. [9] Buja pe'e ne cũ ejapejacjɯre bocaticɯ niwĩ. Dia
ne wetidijape'titicaro niwũ yujupɯ. Tojo weegɯ buja Noé tiropɯ dajacã'cɯ niwĩ. Noé cũ
omocãrẽ sĩowĩrõ, bujare ñe'e, tiwɯpɯta apaturi miisõrõcã'cɯ niwĩ.
[10] Cũ siete nɯmɯrĩ yucuecɯ niwĩ. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócɯ niwĩ tja. [11] Na'ique'ari
cura buja cũ ẽ'quẽapɯ ni'cã pũrĩ olivo wãmeticjɯ pũrĩ cɯo'cɯ, Noé tiropɯ dajacɯ niwĩ.
Tojo weegɯ Noé "Dia wetidijarota weesa'a", ni masĩcɯ niwĩ. [12] Tojo nimigũ, siete nɯmɯrĩ

* 7:4 "Cuarenta ɯmɯcori, cuarenta ñamirĩ" hebreo ye me'rã cuarenta nɯmɯrĩ nirõ wee'e.

yucuenemocн niwĩ. Apaturi bujare o'ócн niwĩ tja. Ti nнmн wa'a'cнpнta buja ne dajaticн niwĩ majã.

13 Titare Noé seiscientos uno cũ'marĩ cнogн nicã, dia añurõ wetipe'ticaro niwũ majã. Ma'ma cũ'ma nimн'tãrĩ nнmн nicã Noé tiwн yucнsнjo mo'a'carore pãacн niwĩ. Tore pãa, di'tare ĩ'acн niwĩ. Di'ta boporo weecaro niwũ. 14 Ape mujĩpũ veintisiete nirĩ nнmн nicã, di'ta añurõ bopoa tojacaro niwũ. 15 Tojo weegн Õ'acн Noerẽ́ a'tiro nicн niwĩ: 16 "Mн'н, mн'н nнmo, mн'н põ'rã, na nнmosãnumia me'rã wijaaya. 17 Mн'н me'rã nĩ'cãrã wa'icнrã, mirĩcнa, ecarã, bнarã, di'tapн sĩ'cõsijarã, nipe'tirãrẽ wĩorẽpe'ocã'ña. Mн'н tojo weecã, na a'ti di'ta nipe'tiropн wa'arãsama. Na pãjãrã põ'rãti, a'ti di'tare tuuse'sanн'cãrãsama", nicн niwĩ.

18 Cũ tojo nicã tн'ogн, Noé Õ'acн duti'caronojõta weecн niwĩ. Noé, cũ nнmo, cũ põ'rã, na nнmosãnumia tiwн yucнsнpн nĩ'cãrã wijaacãrã niwã majã. 19 Nipe'tirã wa'icнrã, bнarã, di'tapн sĩ'cõsijarã, mirĩcнa, tiwнpн nĩ'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. Te curarinнcũ morẽrõ marĩrõ wijaacãrã niwã.

20 Be'ro Noé Õ'acнrẽ wa'icнrãrẽ нjнamorõpeogнti nígн, ni'cã mesã нtã me'rã seeneocũucн niwĩ. Tore apope'otoja, Õ'acнrẽ ẽjõpeogн wa'icнrã, mirĩcнa añurãnojõrẽ wẽjẽ нjнamorõpeocн niwĩ. 21 Õ'acн Noé tojo weecã ĩ'agн, cũ wa'icнrãrẽ нjнamorõpeocã н'мнtisere wĩjĩgн, e'caticн niwĩ. Tojo weegн a'tiro wãcũcн niwĩ: "Ne apaturi di'tare ña'arõ weesome. Masã na ña'arõ weese bu'iri tojo weewн. Masã maata wĩ'marã nírãpнta ña'arõ weesere masĩtojasama. Nipe'tirã catise cнorãrẽ ne apaturi yн'н narẽ mio'caro weronojõ weenemosome majã", nicн niwĩ Õ'acн.

22 Apeye a'tiro nicн niwĩ:
"A'ti нmнco nirĩ curare masã ote, te dнcare mii, ba'anu'cũrãsama.
A'ti nucũcãpнre asise, yнsнase ninu'cũcã'rõsa'a.
Cũ'ma, pu'ecн quẽ'rã ninu'cũcã'rõsa'a.
Нmнcori, ñamirĩ quẽ'rã ne pe'tisome.
Tojo ninu'cũcã'rosa'a téé a'ti нmнco pe'ticãpн", nicн niwĩ Õ'acн.

9

*Õ'ac*ũ Noé me'rã "A'tiro weegнti" ni apo'que ni'i

1 Õ'acн Noerẽ́, cũ põ'rãrẽ "Añurõ wa'ato" nígн, a'tiro nicн niwĩ: "Pãjãrã põ'rãti masãputiya. Nipe'tiropнre tuuse'sanн'cãña. 2 Ni'cãrõacã me'rã nipe'tirã wa'icнrã a'ti nucũcãcjãrã mнsãrẽ uirãsama. Н'мнarõpн wннrã, di'tapн sĩ'cõsijarã, bнarã, dia pajiri maapн nirã́ nipe'tirã uirãsama. Mнsã na wiorã nirãsa'a. 3 Todнporo mнsã otese, yucнdнca no'o nisenojõrẽ ba'aduti'caronojõta na quẽ'rãrẽ mнsã ba'arãsa'a. 4 Wa'icн di'i ba'arã, dí me'rã ba'aticã'ña. A'tiro ni'i. Te dípнreta catise ni'i. 5 Tojo weegн no'o ni'cũ masũrẽ wẽjẽgũnojõrẽ bu'iri da'redutignti. No'o wa'icн quẽ'rã, masũrẽ wẽjẽgũnojõrẽ wẽjẽdutignti. 6 "A'tiro ni'i.
Masã yн'н weronojõ bajurã weeno'cãrã nima.
Tojo weegн masãrẽ wẽjẽgũnojõ cũ quẽ'rã wẽjẽno'gũsami.
7 Mнsã pe'e pãjãrã põ'rãtiya.
A'ti nucũcã nipe'tiropнre tuuse'saya", nicн niwĩ Õ'acн.

8 Apeyere Õ'acн Noerẽ́, cũ põ'rãrẽ ninemocн niwĩ: 9 "Ni'cãrõacã mнsã me'rã a'tiro apognti. Mнsã pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ tojota weegнti. 10 Tojo nicã nipe'tirã wa'icнrã mнsã me'rã nirãrẽ apognti. Na mнsã me'rã yucнsнpн nĩ'cãrã mirĩcнa, wa'icнrã, ecarã, nнcũcjãrã nipe'tirã me'rã apognti. 11 Yн'н mнsã me'rã apo'que ne dнcayusome. A'tiro ni'i. Masãrẽ, wa'icнrãrẽ ne apaturi aco me'rã miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. 12 Yн'н mнsãrẽ, mнsã pãrãmerã nituriarãrẽ, wa'icнrãrẽ ne apaturi tojo weesome majã nisere ĩ'ogн, a'tiro weegнti. 13 O'mecurariрн bu'edare cũugũti. Ti da me'rã yн'н a'ti nucũcãpн nirã́ me'rã yн'н apo'quere ĩ'ogũsa'a. 14 Tojo weero yн'н acoro ñiacã weecã, bu'eda bajuarosa'a. 15 Ti dare ĩ'agн, mнsã me'rã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãpн nirã́ me'rã yн'н apo'quere wãcũgũsa'a. Ne apaturi aco me'rã mнsãrẽ miocõ'asome. 16 Ti da

o'mecuraripн bajuacã, yн'н ĩ'agн̃sa'a. Ĩ'agн̃, yн'н nipe'tirã masã me'rã, a'ti nucũcãpн nirã́ me'rã 'Yн'н apo'que ne pe'tisome' ní'quere wãcũgн̃ti. [17] Ti da yн'н masã, wa'icнrã, nipe'tirã a'ti nucũcãpн nirã́ me'rã yн'н apo'quere ĩ'orĩ da nirõsa'a", nicн niwĩ Õ'acн̃ Noerẽ́.

Noé, cн̃ põ'rã me'rã niseti'que ni'i

[18] Noé põ'rã cн̃ me'rã yucнsнpн ní'cãrã a'ticнrã nicãrã niwã: Sẽ, Cã, tojo nicã Jafet. Cã, Canaá pacн nicн niwĩ. [19] Na i'tiarã Noé põ'rã nicãrã niwã. Na nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã ñecн̃sнmнa nicãrã niwã. Be'ro na pãrãmerã nituriarã nipe'tiropн se'sa wa'acãrã niwã.

[20] Noé di'tare se'e apocũu, н'sere otecн niwĩ. [21] Be'ro, н'sedнcaco me'rã vino da're, sĩ'rĩcн niwĩ. Tere sĩ'rĩgн̃, que'a wa'acн niwĩ. Tojo que'agн, cн̃ ya wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'ipн sãjãa, ejapeja, su'ti marĩgн̃ pesacн niwĩ. [22] Cн̃ tojo pesari cura cн̃ macн̃ Cã sãjãa, ĩ'acн niwĩ. Cã, Canaá pacн nicн niwĩ. Cã, cн̃ pacн Noerẽ́ su'ti marĩcã ĩ'agн̃, cн̃ ma'misнmнarẽ weregн wa'acн niwĩ. [23] Cн̃ tojo werecã tн'orã, Sẽ, Jafet ni'cã casero, su'ti caserojore paapeowã'cã, aperopн ĩ'a, dustisãjãa, mo'acãrã niwã. Na pacн su'ti marĩgн̃ nicã ĩ'asĩ'rĩtirã, tojo weecãrã niwã.

[24] Be'ro Noé cн̃ que'ase pe'ticã, wã'cãcн niwĩ. Wã'cãgн̃, cн̃ macн̃ dн'sagнpн cн̃rẽ tojo wee'quere masĩgн̃, [25] a'tiro nicн niwĩ:
"Cã macн̃ Canaárẽ ña'arõ wa'arosa'a.
Cн̃ ma'misнmнarẽ da'raco'tegн nigн̃sami."
[26] Noé a'tiro ninemocн niwĩ:
"Sẽ wiogн Õ'acн̃rẽ 'Añuyн'rнami', ni e'catipeoato.
Canaá Sẽrẽ da'raco'tegн niato.
[27] Õ'acн̃ Jafere pajiri di'ta o'oato.
Cн̃ Sẽ me'rã añurõ nisetiato.
Canaá pe'e cн̃rẽ da'raco'tegн niato," nicн niwĩ Noé.

[28] A'ti di'ta mírĩ́ca be'ro Noé trescientos cincuenta cн̃'marĩ catinemocн niwĩ. [29] Cн̃ novecientos cincuenta cн̃'marĩ cнogн, wẽrĩcн niwĩ.

10

Noé põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

[1] A'te Sẽ, Cã, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mírĩ́ca be'rore Noé põ'rã, Sẽ, Cã, Jafet na nнmosãnumia me'rã põ'rãticãrã niwã.

[2] Jafet põ'rã a'ticнrã nicãrã niwã: Nimн'tãgн̃ Gomer wãmeticн niwĩ. Cн̃ be'rocjãrã Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicãrã niwã. Nitнogн Tiras wãmeticн niwĩ.

[3] Gomer, masã ma'mi põ'rã a'ticнrã nicãrã niwã: Cн̃ põ'rãtimн'tã'cн Askenaz wãmeticн niwĩ. Cн̃ be'rocjн̃ Rifat nicн niwĩ. Cн̃ be'rocjн̃ Togarma wãmeticн niwĩ.

[4] Jafet macн̃ decocjн̃ Javán wãmetigн põ'rã a'ticнrã nicãrã niwã: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wãmetirã nicãrã niwã.

[5] Ã'rã nipe'tirã Jafet põ'rã cн̃ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na dia pajiri maa sumutocjãrã nicãrã niwã. Na niatje di'tapн wa'astea wa'acãrã niwã. Te di'tapн nírã, te curarinнcн̃ na ucũse me'rã nicãrã niwã.

[6] Noé macн̃ dн'sagнpн Cã wãmetigн põ'rã a'ticнrã nicãrã niwã: Nimн'tãgн̃ Cus wãmeticн niwĩ. Cн̃ be'rocjãrã Misraim, Fut, tojo nicã Canaá nicãrã niwã.

[7] Cã macн̃ nimн'tãgн̃ Cus a'ticнrã põ'rãticн niwĩ: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicã Sabteca nicãrã niwã. Raama põ'rã Seba, Dedán wãmetirã nicãrã niwã.

[8] Cus wãmetigн Nimrod pacн nicн niwĩ. Cн̃ Nimrod nipe'tiropнre a'mewẽjẽtutuagн wa'acн niwĩ. [9] Õ'acн̃ ĩ'orõpнre cн̃ wa'icнrã wẽjẽmu'sĩgн̃ nicн niwĩ. Tojo weero wa'icнrã wẽjẽmu'sĩgн̃nojõrẽ a'tiro ucũwнase nicaro niwн̃: "Õ'acн̃ ĩ'orõpнre Nimrod weronojõ wa'icнrãrẽ wẽjẽmu'sĩgн̃ nimi", nicũcãrã niwã. [10] Cн̃ peje macãrĩ wiogн nicũcн niwĩ. Cн̃ ne waro duti'que macãrĩ a'ticнse macãrĩ nicaro niwн̃: Babel, Erec, Acad, tojo nicã Calne nicaro niwн̃. Te macãrĩ Sinar wãmetiri di'tapн nicaro niwн̃. [11] Sinar wãmetiropн ní'cн Asiria wãmetiri di'tapн wa'acн niwĩ. Topнre Nínive, Rehobot Ir, Cala wãmetise macãrĩ da'recн niwĩ. [12] Tojo nicã Resén wãmetiri macãrẽ da'recн niwĩ. Ti macã, Nínive, Cala wãmetise macãrĩ wa'teropн tojacaro niwн̃. Pajiri macã nicaro niwн̃.

13 Cã macũ Misraim wãmetigu̇ a'ticu̇se cururi ñecũ nicu̇ niwĩ: ludeo masã, anameo masã,
leabita masã, naftuita masã, 14 patruseo masã, casluhita masã, tojo nicã caftorita masã
nicãrã niwã. Caftorita masã, filisteo masã ñecũsu̇mu̇a nicãrã niwã.
15 Cã macũ Canaá wãmetigu̇ Sidṍ pacu̇ nicu̇ niwĩ. Sidṍ masã ma'mi nicu̇ niwĩ. Cũ docacjũ
Het wãmeticu̇ niwĩ. 16 Canaá pãrãmerã nituriarã a'ticu̇rã nicãrã niwã: jebuseo masã,
amorreo masã, gergeseo masã, 17 heveo masã, araceo masã, sineo masã, 18 arvadeo masã,
zemareo masã, tojo nicã hamateo masã nicãrã niwã.
Be'ropu̇re nipe'tirã Canaá ye cururicjãrã nipe'tiro na ya di'tapu̇re se'sa wa'acãrã niwã.
19 Na ya di'ta Sidṍ wãmetiri macã me'rã ninu̇'cãcaro niwũ. Téé Gerar wãmetiri macãpu̇, tojo
nicã Gazapu̇ nitu̇ocaro niwũ. Mujĩpũ mu̇jãtiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma,
Zeboim, tojo nicã Lasapu̇ nitu̇ocaro niwũ. 20 Ã'rã nipe'tirã Cã põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã
niwã. Na ye di'tapu̇ nírã, te cururinu̇cũ na ye ucũse me'rã niseticãrã niwã.
21 Apĩ Noé macũ Sẽ quẽ'rã põ'rãticu̇ niwĩ. Cũ Jafet ma'mi nicu̇ niwĩ. Sẽ nipe'tirã Heber
põ'rã nituriarã ñecũ nicu̇ niwĩ.
22 Sẽ põ'rã a'ticu̇rã nicãrã niwã: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicã Aram nicãrã niwã.
23 Aram põ'rã a'ticu̇rã nicãrã niwã: Uz, Hul, Geter, tojo nicã Mas wãmetirã nicãrã niwã.
24 Sẽ macũ Arfaxad Sala pacu̇ nicu̇ niwĩ. Salata Heber pacu̇ nicu̇ niwĩ.
25 Sala macũ Heber wãmetigu̇ pu̇arã põ'rãticu̇ niwĩ. Nimu̇'tãgũ Peleg wãmeticu̇ niwĩ. Pe-
leg "du̇cawatise" nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ nícateropu̇re masã a'ti di'tacjãrã du̇cawatinu̇'cã
wa'acãrã niwã. Tojo weegu̇ tojo wãmeticu̇ niwĩ. Peleg acabiji Joctán wãmeticu̇ niwĩ.
26 Cũ Joctán pãjãrã põ'rãticu̇ niwĩ. A'tiro wãmeticãrã niwã. Na masã ma'mi Almodad
nicu̇ niwĩ. Cũ be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, 27 Adoram, Uzal, Dicla, 28 Obal, Abimael,
Seba, 29 Ofir, Havila, tojo nicã Jobab nicãrã niwã. Ã'rã nipe'tirã Joctán põ'rã nicãrã
niwã. 30 Na Joctán põ'rã na ya di'ta Mesa wãmetiro me'rã ninu̇'cãcaro niwũ. Téé Sefar
wãmetiro, ũrũpagu̇ mujĩpũ mu̇jãtiro pe'e nirõpu̇ nitu̇ocaro niwũ.
31 Ã'rã nipe'tirã, Sẽ põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu̇ nírã, te cururinu̇cũ
na ye ucũse me'rã nicãrã niwã.
32 Noé põ'rã nanu̇cũ na pãrãmerã nituriarã me'rã nicũcãrã niwã. Te curarinu̇cũ na
ya di'tapu̇re wa'acãrã niwã. Tojo weerã a'ti di'ta mírĩ́ca be'ro na nipe'tiropu̇ wa'astea
wa'acãrã niwã.

11

Masã u̇'mu̇arĩ wi'i na weesĩ'rĩmi'que cjase ni'i

1 Noé põ'rã nituriarã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũseticãrã niwã.
2 Be'ro majã masã mujĩpũ mu̇jãtiro pe'e wa'a, Sinar wãmetiropu̇ etacãrã niwã. Ti
di'tapu̇re añurĩ pa bocacãrã niwã. Topu̇ na niseticãrã niwã.
3 Topu̇ nírã, ni'cã nu̇mu̇ a'merĩ ucũcãrã niwã: "Marĩ di'ta cujirire da'rerã. Be'ro te
cujirire, añurõ bu̇tiato nírã, pecame'epu̇ ũjũarã", nicãrã niwã. Na da're'que cujiri me'rã
wi'serire yeecãrã niwã. Ũtãpaga me'rã weeticãrã niwã. Tojo nicã ope me'rã yeemu̇jãcãrã
niwã. 4 Be'ro a'tiro nicãrã niwã: "Má, pajiri macã weerã́. Tojo nicã, ni'cã wi'i téé u̇'mu̇sepu̇
ejari wi'i yeerã. Tojo weerã marĩ be'ropu̇re ãpẽrãrẽ añurõ ucũno'rãsa'a. Marĩ tojo weerã
a'ti macãpu̇re añurõ nisetirãsa'a. Ne aperopu̇ wa'astea wa'a weesome", nicãrã nimiwã.
5 Na tojo weeri cura Õ'acũ pe'e na tiropu̇ dijati, na ya macã, tojo nicã na u̇'mu̇arĩ wi'i na
yeeri wi'ijore ĩ'agũ ejacu̇ niwĩ. 6 Na tojo weesere ĩ'agũ, a'tiro nicu̇ niwĩ: "Na ni'cã curuacjãrã
nima. Ni'cãrõnojõ ucũma. Tojo weerã a'tere da'ranu̇'cãtojama. Na tojo da'ranu̇'cãse ne
nu̇'cãse ni'i. A'te be'ro no'o na weesĩ'rĩsere weerãsama. 7 Tojo weerã na tiro dija, na ucũse
pe'ere du̇cayurã. Tojo weecã, na a'merĩ ucũmasĩti, a'merĩ tu̇'osome", nicu̇ niwĩ Õ'acũ.
8 Tojo weegu̇ Õ'acũ masã ucũsere du̇cayucu̇ niwĩ. Na a'merĩ tu̇'otiyurã, ti macãrẽ
weedu'ucã'cãrã niwã. Nipe'tiro a'ti di'tapu̇ wa'astea wa'acã weecu̇ niwĩ. 9 Titare ti
macãpu̇re Õ'acũ nipe'tirã masãrẽ ucũsu'riacã weecu̇ niwĩ. Tojo weero ti macã Babel
wãmeticaro niwũ. Õ'acũ tojo weegu̇ narẽ nipe'tiropu̇ wa'acã weecu̇ niwĩ.

*S*ẽ pãrãmerã nituriarã ye cjase ni'i

10 A'te Sẽ ye queti ni'i. Pʉa cʉ̃'ma dia mírí́ca be'ro Sẽ cien cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. Ticʉse
cʉ̃'marĩ cʉocã, cʉ̃ nʉmo ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ wʉaco niwõ. Cʉ̃ Arfaxad wãmeticʉ niwĩ. 11 Be'ro
Sẽ cien cʉ̃'marĩ cʉóca be'rore quinientos cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa,
numia põ'rãtinemocʉ niwĩ.
12 Cʉ̃ põ'rãtimʉ'tã'cʉ Arfaxad nʉmoti, ni'cʉ̃ põ'rãticʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ bajuácaterore
treinta y cinco cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ Sala wãmeticʉ niwĩ. 13 Be'ro Arfaxad
cuatrocientos tres cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Pãjãrã ãpẽrã ʉmʉa, numia põ'rãticʉ niwĩ.
14 Cʉ̃ macʉ̃ Sala nʉmoticʉ niwĩ. Cʉ̃ nʉmo ni'cʉ̃ põ'rãtico niwõ. Cʉ̃ wĩ'magʉ̃ bajuá-
caterore Sala treinta cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ Heber wãmeticʉ niwĩ. 15 Be'ro Sala
cuatrocientos tres cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ
niwĩ.
16 Sala macʉ̃ Heber treinta y cuatro cʉ̃'marĩ cʉocã, cʉ̃ nʉmo ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃rẽ põ'rãtico
niwõ. Cʉ̃ Peleg wãmeticʉ niwĩ. 17 Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta
cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ.
18 Heber macʉ̃ Peleg nʉmoticʉ niwĩ. Nʉmoti, ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ põ'rãticʉ niwĩ. Cʉ̃ Reu
wãmeticʉ niwĩ. Reu bajuácaterore Peleg treinta cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. 19 Te be'ro Peleg
doscientos nueve cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ
niwĩ.
20 Peleg macʉ̃ Reu nʉmoti, ni'cʉ̃ põ'rãticʉ niwĩ. Cʉ̃ Serug wãmeticʉ niwĩ. Cʉ̃
bajuácaterore Reu treinta y dos cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. 21 Be'ro Reu doscientos siete cʉ̃'marĩ
catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ.
22 Reu macʉ̃ Serug nʉmoti, ni'cʉ̃ macʉticʉ niwĩ. Cʉ̃ wĩ'magʉ̃ Nacor wãmeticʉ niwĩ.
Cʉ̃ bajuácaterore Serug treinta cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. 23 Cʉ̃ bajuáca be'ro Serug doscientos
cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Ãpẽrã pãjãrã ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ.
24 Serug macʉ̃ Nacor ni'cʉ̃ macʉticʉ niwĩ. Cʉ̃ Taré wãmeticʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ bajuá-
caterore Nacor veintinueve cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. 25 Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento
diecinueve cʉ̃'marĩ catinemocʉ niwĩ. Te cʉ̃'marĩrẽ ʉmʉa, numia põ'rãtinemocʉ niwĩ.
26 Nacor macʉ̃ Taré setenta cʉ̃'marĩ cʉogʉ, ni'cʉ̃ Abrã wãmetigʉre põ'rãticʉ niwĩ. Be'ro
pʉarã põ'rãtinemocʉ niwĩ. Nacor, Hará wãmeticãrã niwã.

Taré põ'rã ye cjase ni'i

27 A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarã ʉmʉa põ'rãticʉ niwĩ. Na Abrã,* Nacor, Hará nicãrã
niwã. Hará macʉ̃ Lot nicʉ niwĩ. 28 Hará cʉ̃ pacʉ Taré dʉporo wẽrĩcʉ niwĩ. Ur wãmetiri
macãpʉ wẽrĩcʉ niwĩ. Ti macã caldeo masã nirĩ di'tapʉ tojacaro niwʉ̃. Hará cʉ̃ bajua,
masã'caropʉta wẽrĩcʉ niwĩ.
29 Abrã, tojo nicã Nacor nanʉcʉ̃ nʉmoticãrã niwã. Abrã nʉmo Sarai† wãmetico niwõ.
Nacor nʉmo Milca nico niwõ. Milca Hará mijĩ macõ nico niwõ. Apego Isca wãmetigore
põ'rãticʉ niwĩ. 30 Co Sarai Abrã nʉmo põ'rãmarĩgõnojõ nico niwõ.
31 Be'ro majã Taré Ur wãmetiri macã caldeo masã nirĩ di'tapʉ ní'cʉ Canaá wãmetiri
di'tapʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ wa'acã, cʉ̃ macʉ̃ Abrã, cʉ̃ pãrãmi Lot Hará mijĩ macʉ̃, tojo
nicã Abrã nʉmo Sarai cʉ̃ me'rã wa'acãrã niwã. Canaá di'tapʉ wa'amirã, na Hará wãmetiri
macãpʉ eta, topʉ nicãrã niwã. 32 To Harápʉre Taré doscientos cinco cʉ̃'marĩ cʉogʉ, wẽrĩa
wa'acʉ niwĩ.

12

Õ'acʉ̃ Abrãrẽ piji'que ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ Õ'acʉ̃ Abrãrẽ pijio weetjĩagʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ ya di'tare, mʉ'ʉ
acawererãrẽ, mʉ'ʉ pacʉ ya wi'ire wijayá. Ape di'tapʉ mʉ'ʉ wa'agʉsa'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ
ti di'tare ĩ'ogʉ̃ti. 2 Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weegʉti. Mʉ'ʉrẽ añurõ
weegʉti. Nipe'tirã masã mʉ'ʉrẽ añurõ wãcũrãsama. Mʉ'ʉ me'rã ãpẽrã quẽ'rãrẽ añurõ
wa'arosa'a. 3 Masã mʉ'ʉrẽ añurõ nirãrẽ añurõ wa'acã weegʉti. No'o mʉ'ʉrẽ ña'arõ wa'acã

* 11:27 Abrã nírõ, "pacʉ añurõ ucũ ẽjõpeono'gʉ̃" nisĩ'rĩrõ wee'e. Gn 17.5 † 11:29 Sarai nírõ, "wiogo docacjõ" nisĩ'rĩrõ wee'e. Gn 17.15

weerã́ pe'ere yʉ'ʉ narẽ ña'arõ wa'acã weegʉti. Mʉ'ʉ me'rã nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ añurõ wa'acã weegʉti", nicʉ niwĩ Õ'acũ.

4 Tojo weegʉ Abrã Õ'acũ duti'caronojõta Harã́rẽ wijawã'cãcʉ niwĩ. Titare cũ setenta y cinco cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. Topʉ wija, Canaá di'tapʉ wa'acʉ niwĩ. 5 Cũ wa'agʉ, a'ticʉrãrẽ miacʉ niwĩ. Cũ nʉmo Sarai, cũ acabiji macũ Lot, apeyenojõ cũ cʉo'que, tojo nicã cũrẽ Harã́pʉ da'raco'te'cãrãrẽ miacʉ niwĩ. Na wa'a, Canaá di'tare etacãrã niwã. 6 Eta, Abrã Siquem wãmetiri macãpʉ yʉ'rʉwã'cãcʉ niwĩ. Ti macã pʉ'to ni'cũ yucʉgʉ pajicjʉ More wãmeticjʉ nicaro niwʉ̃. Tigʉ pʉ'to Abrã tojaque'acʉ niwʉ̃. Tocjãrã tigʉ pʉ'to na ẽjõpeorãnojõrẽ ẽjõpeoseticãrã niwã. Ti di'tapʉre cananeo masã nicũcãrã niwã. 7 Cũ topʉ nicã, Õ'acũ cũrẽ bajuacʉ niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "A'ti di'ta yʉ'ʉ mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ o'oatji di'ta ni'i", nicʉ niwĩ.

Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrã to cũrẽ bajua'caropʉta wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Õ'acũrẽ ẽjõpeogʉ, tojo weecʉ niwĩ. 8 Topʉ ní'cʉ, ʉ̃rʉ̃pagʉ niró Betel wãmetiri macã mujĩpũ mʉjãtiro pe'e wa'acʉ niwĩ. Topʉ na cãrĩatje wi'serire nʉ'cõcʉ niwĩ. Betel mujĩpũ sãjãrõ pe'e tojacaro niwʉ̃. Ape macã Hai wãmetiri macã mujĩpũ mʉjãtiro pe'e nicaro niwʉ̃. Topʉ quẽ'rãrẽ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Seeneocũutojanʉ'cõ, Õ'acũrẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. 9 Be'ro Abrã Betel pʉ'to ní'cʉ wijawã'cãcʉ niwĩ. Cũ sojaro marĩrõ wa'a, téé Neguev wãmetiropʉ etacʉ niwĩ.

Abrã cũ Egiptopʉ ní'que ni'i

10 Abrã Neguepʉ nirĩ cura ba'ase marĩcaro niwʉ̃. Pũrõ ʉjʉaboase wa'acã ĩ'agʉ̃, Abrã Egiptopʉ wa'a wa'acʉ niwĩ. "Topʉ ba'ase niaporo" nicã tʉ'otjĩagʉ̃, wa'acʉ niwĩ. 11 Be'ro Egipto di'tapʉ etarã, Abrã cũ nʉmo Saraire a'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ ĩ'acã, mʉ'ʉ numio añugõ ni'i. 12 Egiptocjãrã mʉ'ʉrẽ ĩ'arã, 'A'tigo ã'rĩ nʉmo nimo', nirãsama. Mʉ'ʉrẽ ẽ'masĩ'rĩrã, yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Mʉ'ʉ me'rã nisĩ'rĩrã, mʉ'ʉrẽ wẽjẽsome. 13 Tojo weego mʉ'ʉ, 'Cũ nʉmo ni'i', niticã'ña. 'Yʉ'ʉ cũ acabijo ni'i', niña. Mʉ'ʉ tojo weecã, mʉ'ʉrẽ ʉarã, yʉ'ʉre añurõ weerãsama. Tojo nicã yʉ'ʉre wẽjẽsome", nicʉ niwĩ.

14 Cũ ní'caronojõ Abrã, Sarai Egiptopʉ etacã, tocjãrã Saraire ĩ'arã, "Añugõ nimo", ni ĩ'acãrã niwã. 15 Ti macã wiogʉ faraṍ cũ docacjãrã core ĩ'arã, faraṍrẽ, "Co numio añubutiago niamo", ni werecãrã niwã. Tojo weerã core faraṍ tiropʉ miacãrã niwã.

16 "Sarai ma'mi nisami" ni wãcũgʉ̃, faraṍ Abrãrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Cũrẽ pãjãrã ecarã, ovejare, wecʉare, burroare, cameyoare tojo o'ocã'cʉ niwĩ. Tojo nicã da'raco'teri masã, ʉmʉarẽ, numiarẽ cũrẽ o'ocʉ niwĩ. 17 Saraire faraṍ tiropʉ mia'que bu'iri Õ'acũ faraṍrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ dutitícã weecʉ niwĩ. 18 Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, faraṍ Abrãrẽ pijio, cũrẽ nicʉ niwĩ: "¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ tojo weeati yʉ'ʉre? ¿De'ro weegʉ 'A'tigo yʉ'ʉ nʉmo nimo', nitiati? 19 'Yʉ'ʉ acabijo nimo', nimiapʉba. Tere tʉ'ogʉ, yʉ'ʉ core cã'rõ nʉmotimiasʉ. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mʉ'ʉ quẽ'rã wa'aya", nicʉ niwĩ. 20 Faraṍ cũ yarã surarare Abrãrẽ, cũ nʉmorẽ, tojo nicã nipe'tise cũ cʉose me'rã Egiptopʉre wĩorẽdutigʉ o'ócʉ niwĩ.

13

*Abrã Lot me'rã na d*ʉcawati'que ni'i

1 Abrã, cũ nʉmo, nipe'tirã cũ cʉose me'rã Egiptopʉ wijagʉ, na todʉporopʉ ní'caropʉta Neguev wãmetiropʉ dajacʉ niwĩ. Cũ acabiji macũ Lot na me'rã wa'acʉ niwĩ. 2 Abrã peje waro cʉocʉ niwĩ. Cũ uru, plata, tojo nicã pãjãrã ecarã cʉocʉ niwĩ. 3 Neguepʉ ní'cãrã sojaro marĩrõ dajatojaa wa'acãrã niwã téé Betel wãmetiri macãpʉ. Betere yʉ'rʉa, ne waro a'tigʉ cũ cãrĩ'caropʉre ejacʉ niwĩ. To Betel, Hai decopʉ nicaro niwʉ̃. 4 Todʉporopʉre Õ'acũrẽ e'catise o'ogʉti nígʉ̃, wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Topʉta Abrã Õ'acũrẽ apaturi e'catise o'ocʉ niwĩ tja.

5 Cũ acabiji macũ Lot quẽ'rã Abrã weronojõta peje cʉocʉ niwĩ. Pãjãrã ecarã oveja, wecʉa tojo nicã pãjãrã da'raco'terã cʉocʉ niwĩ. 6 Na niró pajiro di'ta niticaro niwʉ̃. Tojo weero na pãjãrãrẽ ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwʉ̃. Na ni'cãrõ me'rã nímasĩticãrã niwã majã. 7 Abrã

yarã ecarã co'terã, Lot yarã ecarã co'terã me'rã a'metu'ticũcãrã niwã. Apeyema tja, titare cananeo masã, tojo nicã ferezeo masã topʉre nicãrã niwã. [8] Tojo weegʉ Abrã cʉ̃ acabiji macʉ̃ Lot me'rã a'tiro ni ucũcʉ niwĩ: "Marĩ ni'cʉ̃ põ'rã ni'i. Tojo weerã marĩ cumuca marĩrõ nirõʉa'a. Marĩ yarã ecarã co'terã quẽ'rã mejãrõta nirãsama. [9] Tojo weerã marĩrẽ dʉcawaaroʉa'a. Nipe'tiro a'ti di'tare ĩ'aña. Mʉ'ʉ tʉ'sarore 'A'tota nigʉ̃ti' ni, beseya. Mʉ'ʉ mujĩpũ mʉjãtiro nirĩ di'ta pe'e wa'acã, yʉ'ʉ mujĩpũ sãjãrõ nirĩ di'ta pe'ere wa'agʉti. Mʉ'ʉ mujĩpũ sãjãrõ pe'e wa'acã pũrĩcãrẽ, yʉ'ʉ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e wa'agʉti", nicʉ niwĩ Abrã.

[10] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Lot nipe'tiro dia Jordã́ wãmetiri maa sumuto nirĩ di'tare ĩ'acʉ niwĩ. Téé Zoar wãmetiri macãpʉ opa pa'tiro añurõ acotiro nicã ĩ'acʉ niwĩ. Añurĩ di'ta Õ'acʉ̃ ne waro wééca wese weronojõ nicaro niwʉ̃. Egipto di'ta weronojõ bajume'rĩcã'caro niwʉ̃. Õ'acʉ̃ Sodoma, Gomorrare ʉ̃jʉ̃acõ'atjo dʉporo añurõ bajucaro niwʉ̃. [11] Lot ti di'ta añurĩ di'ta nicã ĩ'agʉ̃, nipe'tiro Jordã́ sumuto nirĩ di'tare besecʉ niwĩ. Abrãrẽ, "Mujĩpũ mʉjãtiro pe'e wa'agʉti", nicʉ niwĩ. Na pʉarã ni'cãrõ me'rã nimi'cãrã a'merĩ dʉcawatia wa'acãrã niwã. [12] Abrã Canaápʉ tojacʉ niwĩ. Lot pe'e macãrĩ pʉ'to añurĩ pa nirõpʉ tojacʉ niwĩ. Cʉ̃ ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire Sodoma pʉ'topʉ nʉ'cõcʉ niwĩ. [13] Ti macãcjãrã masã ña'abutiarã Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutítisenojõrẽ weeseticãrã niwã.

[14] Be'ro Lot wa'áca be'ro Õ'acʉ̃ Abrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ niró me'rã nipe'tiropʉre ĩ'aña. Mujĩpũ mʉjãtiro pe'e, mujĩpũ sãjãrõ pe'e, diacjʉ̃ pe'e, cũpe pe'e añurõ ĩ'aña. [15] Nipe'tiro mʉ'ʉ ĩ'áca di'tare mʉ'ʉrẽ o'ogʉti. Mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogʉti. Mʉsã ye di'ta ninu'cũrõsa'a. [16] Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nirãsama. Nucũpori queota basiotise weronojõ mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ ne queopõtẽota basiotirãsama. [17] Nipe'tiro a'ti di'tare sijawã'cãña'rẽ. ¿No'ocã'rõ yoati, no'ocã'rõ e'sati? ni ĩ'aña'rẽ. A'ti di'tare mʉ'ʉrẽ o'ogʉ wee'e. Tojo weegʉ nipe'tiro ĩ'agʉ̃ wa'aya", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

[18] Tojo weegʉ Abrã ni'cʉ̃ masʉ̃ Mamre wãmetigʉ pʉ'to wa'acʉ niwĩ. Yucʉ pacasepagʉ nirṍ tojaque'acʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃ ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire nʉ'cõcʉ niwĩ. To Hebrṍ wãmetiri macã pʉ'topʉ nicaro niwʉ̃. Topʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉti ígʉ̃, wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ.

14

Abrã Lore cʉ̃ wẽrĩbo'cʉre yʉ'rʉweticã wee'que ni'i

[1] Titare Amrafel Sinar wãmetiri di'tare dutigʉ nicʉ niwĩ. Tojo nicã Arioc wãmetigʉ Elasar wãmetirore duticʉ niwĩ. Apĩ Quedorlaomer Elam wãmetiri di'tare duticʉ niwĩ. Apĩ wiogʉ Tidal wãmetigʉ Goim wãmetirore dutigʉ nicʉ niwĩ. [2] Ã'rã ba'paritirã wiorã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewẽjẽajã a'ticʉrã nicãrã niwã: Bera wãmetigʉ Sodomacjãrã wiogʉ, apĩ Birsa wãmetigʉ Gomorracjãrã wiogʉ, apĩ Sinab wãmetigʉ Admacjãrã wiogʉ, apĩ Semeber wãmetigʉ Zeboĩcjãrã wiogʉ, tojo nicã Bela wãmetirocjãrã wiogʉ nicãrã niwã. Apeterore Bela wãmetiri macã Zoar pisuno'caro niwʉ̃. [3] Ã'rã ni'cãmocʉse macãrĩcjãrã na yarã surarare Sidim wãmetiropʉ neonʉ'cõcãrã niwã. Sidim diacjʉ̃ca pa, ditara O'mabʉrotiri ditara sumutopʉ tojacaro niwʉ̃. [4] Todʉporo na yoacã doce cʉ̃'marĩ Quedorlaomer wãmetigʉ Elãcjãrã wiogʉ dutise doca nicãrã niwã. Be'ro majã trece cʉ̃'marĩ wa'aboronojõ cʉ̃ dutisere weenemosĩ'rĩtirã, cʉ̃ me'rã a'mewẽjẽrãtirã, na basu apocãrã niwã.

[5] Ape cʉ̃'ma Quedorlaomer cʉ̃ me'rã nirã́ wiorã Astarot Karnaim wãmetiropʉ wa'acãrã niwã. Topʉre wa'a, refaíta masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Be'ro, Ham wãmetiropʉre zuzita masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Tojo nicã emita masã quẽ'rãrẽ Savequiriataim wãmetiropʉre a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. [6] Be'rore horeo masãrẽ ʉ̃rʉ̃pagʉ Seir wãmeticjʉpʉ wẽjẽsirutuwã'cãcãrã niwã téé El-parán wãmetiri papʉ. Ti pa yucʉ marĩrõpʉ tojacaro niwʉ̃.

[7] Be'ro totá Quedorlaomer, tojo nicã cʉ̃ me'rã wa'a'cãrã majãmitojaticãrã niwã. Tojatirã, En-mispat wãmetiropʉ etacãrã niwã. Apeterore En-mispat Cades pisuno'caro niwʉ̃. Tojo weerã, nipe'tirã na no'o bocaejarãrẽ amaleca masã na nirõpʉ wẽjẽcõ'ape'owã'cãcãrã

niwã. Mejãrõta amorreo masã quẽ'rãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Amorreo masã Hazezon-tamar
wãmetiropʉ nicãrã niwã.
8 Be'ro na tojo weesere tʉ'orã, ãpẽrã ni'cãmocʉrã wiorã Sodomacjʉ̃, Gomorracjʉ̃, Ad-
macjʉ̃, Zeboĩcjʉ̃, Belacjʉ̃ na yarã surara me'rã Sidim wãmetiri papʉ wa'acãrã niwã. 9 Topʉ
na ba'paritirã wiorã me'rã a'mewẽjẽrãtirã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewẽjẽajã pe'e,
a'ticʉrã nicãrã niwã: Quedorlaomer Elam wãmetirocjʉ̃, Tidal Goim wãmetirocjʉ̃, Amrafel
Sinar wãmetirocjʉ̃, tojo nicã Arioc, Elasar wãmetirocjʉ̃. 10 Topʉ na a'mewẽjẽatjopʉ Sidim
wãmetiri papʉre ope coperi peje nicaro niwʉ̃. Pʉarã wiorã Sodomacjʉ̃, Gomorracjʉ̃
a'mewẽjẽrõpʉ omadu'timirã, te coperipʉ bʉrʉsãjãdijacãrã niwã. Na me'rãcjãrã ãpẽrã
wiorã pe'e ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ du'tia wa'acãrã niwã.
11 Tojo weerã na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer quẽ'rã nipe'tise Sodoma, Gomorrapʉ
nimi'que ba'ase, apeyenojõ wapabʉjʉse nimi'quere miicãrã niwã. 12 Lot Abrã acabiji
macʉ̃rẽ Sodomapʉ nise bu'iri ñe'e, cʉ̃ ye nipe'tise me'rã miacãrã niwã.
13 Ni'cʉ̃ na a'mewẽjẽ'caropʉ ní'cʉ Abrã tiropʉ omadu'tiwã'cãcʉ niwĩ. Abrã hebreo
masʉ̃* nicʉ niwĩ. Abrãrẽ Lore na mia'quere werecʉ niwĩ. Abrã nirṍ pʉ'to ni'cʉ̃ Mamre
wãmetigʉ amorreo masʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ nirṍ yucʉ pacasepagʉ nirṍ nicaro niwʉ̃. Mamre
acabijirã Escol, tojo nicã Aner nicãrã niwã. Na quẽ'rã Abrã me'rã añurõ niseticãrã niwã.
14 Abrã cʉ̃ acabiji macʉ̃rẽ "Ñe'e, mia wa'ama" nisere tʉ'ogʉ, cʉ̃ tiro masã'cãrã, cʉ̃rẽ
da'raco'terãrẽ neocũucʉ niwĩ. Tojo weetjĩagʉ̃, Lore mia'cãrãrẽ sirutucʉ niwĩ. Abrã me'rã
wa'a'cãrã trescientos dieciocho ʉmʉa nicãrã niwã. Na sirutuwã'cã, téé Dan wãmetiropʉ
wiorãrẽ bocaejacãrã niwã. 15 Narẽ bocaeja, wiorã ne masĩtiri cura ñamipʉ Abrã cʉ̃ masã
me'rã a'mewẽjẽnʉ'cãcãrã niwã. Na wiorã tojo weecã ĩ'arã, du'tia wa'acãrã niwã. Abrã
quẽ'rã narẽ sirutuwã'cãcãrã niwã téé Hoba wãmetiropʉ. Ti macã Damasco wãmetiri macã
yʉ'rʉropʉ tojacaro niwʉ̃. 16 Narẽ sirutu, nipe'tise na mia'quere ẽ'mape'ocã'cãrã niwã.
A'tiro wee, Abrã Lot cʉ̃ acabiji macʉ̃rẽ, cʉ̃ ye nipe'tise me'rã wijata'acʉ niwĩ. Tojo nicã
numia, ãpẽrã na mia'cãrãrẽ wijata'acʉ niwĩ.

Ni'cʉ̃ pa'i Melquisedec wãmetigʉ Abrãrẽ, "Mʉ'ʉrẽ añurõ wa'ato" ní'que ni'i
17 Abrã Quedorlaomer quẽ'rãrẽ a'mewẽjẽ wapata'aca be'ro dajatojaacʉ niwĩ. Cʉ̃ dajari
cura Save wãmetiri papʉ Sodomacjʉ̃ wiogʉ cʉ̃rẽ põtẽrĩgʉ̃ ejacʉ niwĩ. Save wãmetiri pa,
wiogʉ ya pa nisĩ'rĩrõ weecaro niwʉ̃. 18 Apĩ Melquisedec, Salem wãmetiri macãcjʉ̃ wiogʉ
nicʉ niwĩ. Tojo nicã cʉ̃ pa'i Õ'acʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ nigʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ pã́, tojo
nicã ʉ'sedʉcaco vinorẽ miiti, 19 Abrãrẽ o'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
"Õ'acʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ nigʉ́, ʉ'mʉse, a'ti di'tare wee'cʉ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato.
20 Õ'acʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ nigʉ̃rẽ 'Añu'u', nírã.
Mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acã weecʉ niami."
Cʉ̃ tojo níca be'ro Abrã cʉ̃ a'mewẽjẽ wapata'a'quere diez mesãrĩ dʉcawaacũucʉ niwĩ.
Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocʉ niwĩ. 21 Tojo wééca be'ro Sodomacjʉ̃ wiogʉ Abrãrẽ nicʉ
niwĩ:
—Mʉ'ʉ wijata'a'que mʉ'ʉ yeta tojato. Masã dia'cʉ̃rẽ yʉ'ʉre wiaya. Ape'quema mʉ'ʉ
miaña.
22 Abrã pe'e Melquisedere yʉ'ticʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ nigʉ́ ʉ'mʉsere, a'ti di'tare wee'cʉre cʉ̃ tʉ'oropʉ mʉ'ʉ ye cjasere
ucũtojapʉ: 23 "Ne cã'rõ mʉ'ʉ ye apeyenojõ me'rã tojasome. Ne ni'cã yuta da, ne ni'cã da
sapatu dʉ'teri danojõrẽ miasome. Yʉ'ʉ miacãma, be'ropʉre mʉ'ʉ yʉ'ʉre a'tiro nibosa'a,
'Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ niyerubʉcʉ wa'acã weewʉ', nibosa'a. 24 Tojo weegʉ yʉ'ʉ pe'e ne apeyenojõ
mʉ'ʉ yere miasome. Yʉ'ʉ me'rã wa'a'cãrã na ba'a'quema dʉcayuya. Tojo nicã, yʉ'ʉre
ba'pati'cãrã pũrĩcã Aner, Escol, Mamre na ʉasere miarãsama", nicʉ niwĩ Abrã.

15

Õ'acʉ̃ Abrã me'rã "A'tiro weegʉti" ni apo'que ni'i

---

* 14:13 ĩ'aña glosariopʉ "hebreo masã".

[1] Be'ro nipe'tise tojo wa'áca be'ro Õ'acũ quẽ'erõpʉ Abrãrẽ a'tiro ni ucũcʉ niwĩ:
—Abrã, uiticã'ña. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ co'tegʉti. Mʉ'ʉrẽ peje añuse o'ogʉti, nicʉ niwĩ.
[2] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrã pe'e cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Õ'acũ, yʉ'ʉ wiogʉ, ¿ñe'e me'rã yʉ'ʉre añurõ weebosari? Mʉ'ʉ masĩ'i; yʉ'ʉ põ'rã marĩ'i. Tojo weecã, yʉ'ʉ cʉose Eliezer Damascocjũ cʉosirutugʉsami. [3] Mʉ'ʉ yʉ'ʉre põ'rã o'otise bu'iri yʉ'ʉre da'raco'tegʉre yé ní'que tojarosa'a, nicʉ niwĩ Abrã.
[4] Õ'acũ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Cũ mʉ'ʉ yere ñe'esome. Mʉ'ʉ macũ diácjũ mʉ'ʉ yere ñe'egũsami.
[5] Cũ tojo nitojanʉ'cõ, Abrãrẽ wijaaropʉ pijiwijaacʉ niwĩ. Cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Ũ'mʉarõpʉ ĩ'amorõña. Mʉ'ʉ põtẽorõ ñocõarẽ ba'paqueoya. Na ñocõa pãjãrã weronojõ mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã nirãsama, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[6] Abrã Õ'acũrẽ ẽjõpeocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acũ cũrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicʉ niwĩ. [7] Cũ tojo ẽjõpeocã ĩ'agũ, cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉ'ʉ wiogʉ ni'i. Yʉ'ʉta mʉ'ʉ Ur caldeo masã ya macãpʉ nimi'cʉre miiwijawʉ. A'ti di'ta mʉ'ʉ ya di'ta niato nígũ, tojo weewʉ.
[8] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrã cũrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Õ'acũ, yʉ'ʉ wiogʉ, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirõsa'a nisere masĩbosari? nicʉ niwĩ Abrã.
[9] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre ni'cõ wecʉo, ni'cõ cabra, ni'cũ oveja ʉmʉ miitia. Nanʉcũ i'tiarẽ cũ'marĩ cʉorã niato. Tojo nicã ni'cũ buja, apĩ buja wĩ'magũacãrẽ miitia, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[10] Abrã nipe'tirã Õ'acũ miitiduti'cãrãrẽ miiticʉ niwĩ. Miiti, nanʉcũrẽ deco me'rã dʉtesurecʉ niwĩ. Te sirinʉcũ ĩ'apõtẽorõ peobʉrocʉ niwĩ. Na bujama ne dʉtesureticʉ niwĩ. [11] Cũ tojo wééca be'ro yuca wa'icʉ di'ire ba'asĩ'rĩrã, te di'i bu'ipʉ ejapejamʉjãcãrã niwã. Na tojo weecã, Abrã narẽ nʉrũmʉjãcʉ niwĩ. [12] Nʉrũcũmí, mujĩpũ sãjãrĩ cura Abrã cãrĩyʉ'rʉa wa'acʉ niwĩ. Maata pũrõ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Tojo na'itĩ'a'cã ĩ'agũ, uise me'rã tʉ'oña'cʉ niwĩ. [13] Tojo wa'acã, Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ wa'atjere masĩcã ʉasa'a. Na ãpẽrã ya di'tapʉ nirãsama. Topʉ na nicã, tocjãrã narẽ da'raco'terã cʉorãsama. Topʉre ña'arõ weepeno'rãsama. Na cuatrocientos cũ'marĩ pi'etirãsama.* [14] Narẽ tojo weemicã, yʉ'ʉ tocjãrã narẽ da'radu-tiperãrẽ bu'iri da'regʉti. Be'ro na tojo pi'eti'cãrã nimirã, ti di'tapʉ nimi'cãrã wijarãsama. Peje apeque me'rã wijarãsama. [15] Mʉ'ʉ pũrĩcã bʉcʉ waro wa'agʉ, añurõ soose me'rã wẽrĩgũsa'a. [16] Ba'paritise curari mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã masãbajuaca be'ro a'ti di'tapʉre dajatojatirãsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjãrã amorreo masã ña'arõ weesetima. Be'ropʉre nemorõ ña'arõ weesetirãsama. Tojo wa'ari cura, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã tojatirãsama tja. Tojati, amorreo masãrẽ cõ'awĩrõrãsama, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[17] Be'ro ñamipʉ ni'cãrũ o'me bue ũjũtjʉ, tojo nicã ũjũrĩ tuturo wa'icʉrã dʉtesure'cãrã wa'teropʉ yʉ'rʉacaro niwũ. [18] Ti nʉmʉrẽta, Õ'acũ Abrã me'rã cũ "Mʉ'ʉrẽ a'tiro weegʉti" ní'quere apocʉ niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—A'ti di'tare mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogʉti. Egipto cja dia me'rã nʉ'cã, téé dia pajiri maa Éufrates wãmetiri maapʉ nitʉorosa'a. [19] A'tiro nicã a'ti di'tacjãrã a'ticʉrã nima: ceneo masã, cenezeo masã, cadmoneo masã, [20] hitita masã, ferezeo masã, refaíta masã, [21] amorreo masã, cananeo masã, gergeseo masã, jebuseo masã nima, nicʉ niwĩ Õ'acũ.

16

Agar macũ Ismae ye cjase ni'i

[1] Abrã nʉmo Sarai ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo nimigõta, ni'cõ core da'raco'tego Egiptocjõ, Agar wãmetigore cʉoco niwõ. [2] Tojo weego Sarai co marãpʉ Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

* 15:13 Ex 1.1-14; 12.40-41; Hch 7.6

—Õ'acũ yʉ'ʉre ne põ'rã marĩcã weemi. Tojo weego Agar yʉ'ʉre da'raco'tego me'rã mʉ'ʉ
nicã ʉasa'a. Apetero weego mʉ'ʉ co me'rã põ'rãticã, yʉ'ʉ põ'rã weronojõ tojarãsama, nico
niwõ Sarai.
Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrã "Jaʉ", nicʉ niwĩ. [3]Tojo weego cũ nʉmo Sarai core da'raco'tego
Agare cũ nʉmo weronojõ niato nígõ, co marãpʉ Abrãrẽ o'oco niwõ. Titare Abrã diez
cũ'marĩ Canaápʉ nígũ weecʉ niwĩ.
[4]Tojo wee Abrã Agar me'rã nicʉ niwĩ. Cũ me'rã ni, co nijĩpaco niwã'cãtico niwõ. Tojo
wee majã, siape'e me'rã co nijĩpaco nisere masĩgõ, co wiogore tojo ĩ'acõ'aco niwõ. [5]Co tojo
weecã ĩ'agõ, Sarai Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:
—Agar yʉ'ʉre ĩ'acõ'ase mʉ'ʉ ye bu'iri ni'i. Yʉ'ʉ basuta yʉ'ʉre da'raco'tegore mʉ'ʉ
nʉmo weronojõ cʉoato nígõ, mʉ'ʉrẽ o'owʉ. Ni'cãrõacã co nijĩpaco nitjĩagõ, "Yʉ'ʉ co
nemorõ wapati'i", nisamo. Õ'acũ "¿Noa pe'e bu'iri cʉoti?" ni beseato, nico niwõ Sarai.
[6]Abrã core yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ da'raco'tego mʉ'ʉ yago nimo. Mʉ'ʉ ʉaronojõ weeya core.
Tojo weego Sarai Agare ña'arõ weenʉ'cãco niwõ. Co tojo weecã ĩ'agõ, Agar du'tia wa'aco
niwõ. [7]Co tojo du'tiwã'cãrĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã,* core yucʉ marĩrõpʉ bajuacʉ niwĩ. Core bocaeja'caro ni'cã pe aco waari
pe ma'a sumuto nicaro niwũ. Ti ma'a co wa'áca ma'a Shur wãmetiro wa'ari ma'a nicaro
niwũ. [8]Core topʉ bocaejagʉ, a'tiro ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Agar, Saraire da'raco'tego, ¿no'opʉ ní'co a'tiati mʉ'ʉ? Tojo nicã ¿no'opʉ wa'ago
weeti? Cũ tojo nicã tʉ'ogo, cũrẽ yʉ'tico niwõ:
—Yʉ'ʉ wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwõ.
[9]Co tojo nicã tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Majãmitojaaya tja mʉ'ʉ wiogo Sarai tiropʉ. Nipe'tise co weedutisere añurõ yʉ'tiya,
nicʉ niwĩ.
[10]Õ'acũ cũ basuta nimigũ cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã, apeye core
ninemocʉ niwĩ tja:
"Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ pãjãrã põ'rãticã weegʉti.
Ne ni'cũ na pãjãrãrẽ queo põtẽosome.
[11]Mʉ'ʉ ni'cãrõacãrẽ nijĩpaco ni'i.
Mʉ'ʉ wĩ'magũ wʉagosa'a.
Cũrẽ Ismae† wãme õ'ogõsa'a.
Õ'acũ mʉ'ʉ pi'etisere ĩ'ami.
Tojo weego mʉ'ʉ macũrẽ tojo wãme õ'ogõsa'a.
[12]Mʉ'ʉ macũ ni'cũ burro nʉcũcjũ weronojõ yucʉ marĩrõpʉ sijabaque'atigʉsami.
Nipe'tirã me'rã a'mewẽjẽsetigʉsami.
Na pe'e quẽ'rã cũ me'rã mejãrõta nisetirãsama.
Nipe'tirã cũ acawererãrẽ ĩ'atu'tiri masũ nigũsami", ni werecʉ niwĩ.
[13]Tojo weego majã Agar Õ'acũ me'rã ucũ weetjĩagõ, a'tiro cũrẽ wãme õ'oco niwõ: "Õ'acũ
yʉ'ʉre ĩ'agũ nimi". Tojo nígõ, a'tiro nisĩ'rĩgõ weeco niwõ: "Õ'acũ yʉ'ʉre ĩ'a'cʉre ĩ'apʉ.
Tojo weemigõ, cati'i yujupʉ". [14]Tojo weero ti aco wijari pe "Catinu'cũgũ, yʉ'ʉre ĩ'agũ ya
pe" wãmeyeno'caro niwũ. Ti pe Cades, Bered wãmetise macãrĩ wa'tero nicaro niwũ.
[15]Be'ro Agar Abrãrẽ cũ macũrẽ põ'rãtibosaco niwõ. Cũ wĩ'magũrẽ Ismae wãme õ'ocʉ
niwĩ. [16]Ismae bajuácaterore Abrã ochenta y seis cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ.

17

Õ'acũ Abrã me'rã "A'tiro weegʉti" ni aponemo'que ni'i

[1]Abrã noventa y nueve cũ'marĩ cʉori cura Õ'acũ cũrẽ apaturi bajuacʉ niwĩ. A'tiro nicʉ
niwĩ:

---

* 16:7 Pecasã ye me'rã "el ángel del Señor" nírõ, "Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cãpʉ", nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristo cũ a'ti turipʉ bajuáca be'ro Õ'acũ cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cãbajuanemotipʉ majã. † 16:11 "Ismae" nírõ, "Õ'acũ tʉ'omi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

—Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ ĩ'orõpʉre añurõ bu'iri marĩgʉ̃ niña. [2] Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã "A'tiro weegʉti" ni ucũ'quere ĩ'ogʉ̃ti. Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nicã weegʉti, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

[3] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrã paamu'rĩque'acʉ niwĩ.

Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ninemocʉ niwĩ:

[4] —Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã apogʉ, a'tiro weegʉti. Mʉ'ʉ peje di'tacjãrã ñecʉ̃ tojagʉsa'a. [5] Abrã wãmetisome majã. Yʉ'ʉ nírõnojõta mʉ'ʉrẽ peje di'tacjãrã ñecʉ̃ tojacã weegʉsa'a. Tojo weegʉ ni'cãcã me'rã Abrahã wãmetigʉsa'a. [6] Yʉ'ʉ mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ pãjãrã weegʉti. Na peje macãrĩcjãrã nirãsama. Tojo nicã ni'cãrẽrã mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama. [7] Mʉ'ʉ me'rã "A'tiro weegʉti" nise ne pe'tisome. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ní'caronojõta mʉ'ʉ pãrãmerã quẽ'rãrẽ añurõ weegʉti. Mʉ'ʉ wiogʉ, tojo nicã mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã wiogʉ nigʉ̃ti. Mʉ'ʉ, tojo nicã na quẽ'rã yʉ'ʉre ẽjõpeorãsama. [8] Nipe'tise a'ti di'ta, mʉ'ʉ ni'cãrõacã nirõrẽ mʉ'ʉrẽ o'ogʉsa'a. Na quẽ'rãrẽ o'ogʉsa'a. Mʉsã niatji di'ta ninu'cũcã'rõsa'a. Na wiogʉ nigʉ̃ti, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

[9] Apeyere ninemocʉ niwĩ tja:

—Mʉ'ʉ pe'ema, a'tiro weecã ʉa'a. Tojo nicã mʉ'ʉ põ'rã, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã yʉ'ʉ weedutisere weerãsama. [10] Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã, tojo nicã mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã me'rã apo'que a'tiro ni'i. Mʉsã tiropʉ nirã́ ʉmʉa nipe'tirã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niato. [11] Mʉsã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'que me'rã yʉ'ʉ mʉsã me'rã "A'tiro weegʉti" ni apo'quere ĩ'ono'o. [12] Ni'cãcã me'rã nipe'tirã wĩ'marã ʉmʉa ocho nʉmʉrĩ bajuáca be'ro õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. No'o wĩ'magʉ̃ mʉ'ʉ ya wi'ipʉ bajua'cʉ, tojo nicã apesecjʉ̃ cʉ̃ duu'cʉ quẽ'rã mejãrõta weeno'gʉ̃sami. [13] Mʉ'ʉ ya wi'i bajua'cãrã, tojo nicã mʉ'ʉ duu'cãrã quẽ'rã na õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. Tojo weese me'rã yʉ'ʉ mʉsã me'rã "A'tiro weegʉti" ni apo'que ĩ'ono'rõsa'a. [14] No'o ni'cʉ̃ yejecõ'ano'ña marĩgʉ̃nojõ mʉsã wa'teropʉre cõ'ano'gʉ̃sami. Mʉsã me'rã nímasĩsome majã. Cʉ̃ yʉ'ʉ ucũ'quere ẽjõpeotigʉ nimi. Tojo weegʉ cõ'ano'gʉ̃sami.

[15] Õ'acʉ̃ tere nitojanʉ'cõ, Abrahãrẽ a'te quẽ'rãrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ nʉmo Sarai pe'e, Sarai wãmetisome majã. Co Sara wãmetigosamo. [16] Core añurõ weegʉsa'a. Co me'rã mʉ'ʉ macʉ̃rẽ o'ogʉti. Co peje macãrĩcjãrã ñecõ nigõsamo. Co pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

[17] Cʉ̃ tojo nisere tʉ'ogʉ, Abrahã paamu'rĩque'acʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ucũsere wãcũgʉ̃, buji, cʉ̃ basu a'tiro ni wãcũcʉ niwĩ: "¿Ni'cʉ̃ cien cʉ̃'marĩ cʉogʉpʉ põ'rãtibosari? ¿Sara quẽ'rã noventa cʉ̃'marĩ cʉomigõ, wĩ'magʉ̃rẽ wʉamasĩbosari?" [18] Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Ismae mʉ'ʉ "Añurõ wa'ato" nise me'rã niato. Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ añurõ weecã ʉa'a, nicʉ niwĩ.

[19] Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:

—Tojota ni'i, nírõ pe'e. Mʉ'ʉ nʉmo Sara ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃rẽ wʉabosagosamo. Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ Isaa* wãmeyegʉsa'a. Cʉ̃ me'rã yʉ'ʉ "A'tiro weegʉti" ni apo'quere añurõ weegʉti. Cʉ̃ me'rãta, cʉ̃ põ'rã nituriarãpʉre mejãrõta añurõ weenu'cũgʉ̃ti. [20] Ismae pe'ere, cʉ̃ ye cjasere, mʉ'ʉ ní'quere tʉ'oapʉ. Cʉ̃ quẽ'rãrẽ añurõ wa'acã weegʉti. Pãjãrã põ'rãticã weegʉti. Cʉ̃ pãrãmerã nituriarã pãjãrã nirãsama. Cʉ̃ doce wiorã pacʉ nigʉ̃sami. Yʉ'ʉ cʉ̃ me'rã pajibutiari curua weegʉti. [21] Yʉ'ʉ "Mʉsã me'rã tojo weegʉti" ní'que pe'ema Isaa, Sara macʉ̃ me'rã apogʉti. Cʉ̃ ape cʉ̃'ma a'tocateronojõta bajuagʉsami, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃. [22] Cʉ̃ Abrahã me'rã ucũtojanʉ'cõ, wa'a wa'acʉ niwĩ.

[23] Ti nʉmʉta Abrahã cʉ̃ macʉ̃ Ismaere cʉ̃ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'acʉ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tirã cʉ̃rẽ da'raco'terã, cʉ̃ ya wi'ipʉ bajua'cãrã, ãpẽrã cʉ̃ duu'cãrã, nipe'tirã ʉmʉa cʉ̃ me'rã nirãrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ duti'caronojõta weecʉ niwĩ. [24] Titare Abrahã noventa y nueve cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. [25] Cʉ̃ macʉ̃ Ismae trece cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ. [26] Abrahã cʉ̃ macʉ̃ me'rã ti nʉmʉta yejecõ'ano'cãrã niwã. [27] Nipe'tirã ʉmʉa cʉ̃ ya wi'ipʉ bajua'cãrã, tojo nicã apesecjãrã cʉ̃ duu'cãrã mejãrõta weeno'cãrã niwã.

---

* 17:19 "Isaa" níro, "cʉ̃ bujimi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

18

Õ'acũ Abrahãrẽ "Mʉ'ʉ ni'cũ macũtigʉsa'a" ní'que ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ Õ'acũ Abrahãrẽ yucʉpagʉ pacasepagʉ niró, Mamre wãmetiropʉ bajuacʉ
niwĩ. Dajaritero nicã ʉpʉtʉ asiri cura Abrahã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'i sope
pʉ'topʉ dujicʉ niwĩ. 2 To dujigʉ, ĩ'áoo, i'tiarã ʉmʉa cũ diacjũ nu'cũrãrẽ ĩ'acʉ niwĩ. Narẽ ĩ'a,
sojaro me'rã wã'cãnʉ'cã, narẽ põtẽrĩgũ wa'acʉ niwĩ. Na tiro eta, di'tapʉ paamu'rĩque'acʉ
niwĩ.
3 Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, yʉ'ʉre yʉ'rʉaticã'ña; co'teniña yujupʉ. 4 Mʉsã dʉ'pocãrĩrẽ coecã, yʉ'ʉ aco
miitidutigʉti. Be'ro mʉsã yucʉ docapʉ soorã wa'arãsa'a. 5 Mʉsãrẽ da'raco'tegʉ tiro
a'tiapʉ. Tojo weegʉ mʉsã ba'atjere miigũ wa'agʉti. Mʉsã tere ba'áca be'ro wãcũtutua,
yʉ'rʉwã'cãrãsa'a, nicʉ niwĩ Abrahã.
Na "Jaʉ", ni yʉ'ticãrã niwã.
6 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Abrahã cũ ya wi'ipʉ sãjãa, cũ nʉmo Sarare nicʉ niwĩ:
—Quero, veinte kilo harina añuse miitjĩagõ, pã weebaque'oya.
7 Core tojo nitojanʉ'cõ, Abrahã wecʉa nirõpʉ omawã'cã, ni'cũ wecʉ wĩ'magũ añugũrẽ
ĩ'abese weetjĩagũ, cũrẽ da'raco'tegʉre wẽjẽdutigʉ o'ocʉ niwĩ. Tojo weegʉ maata cũrẽ
wẽjẽ, na ba'atjere do'acʉ niwĩ. 8 Tu'ajanʉ'cõ, Abrahã narẽ wecʉ di'ire, wecʉ õpẽco, tojo
nicã te õpẽco bʉ'a'quere ecacʉ niwĩ. Na yucʉpagʉ doca ba'ari cura narẽ ĩ'anu'cũ co'tecʉ
niwĩ.
9 Sijari masã ba'atu'ajanʉ'cõ, Abrahãrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Mʉ'ʉ nʉmo Sara, ¿no'opʉ niati?
—Wi'ipʉ niamo, nicʉ niwĩ.
10 Cũ tojo yʉ'ticã tʉ'ogʉ, ni'cũ na me'rãcjũ Abrahãrẽ nicʉ niwĩ:
—Ape cũ'ma mʉsãrẽ ĩ'agũ a'tigʉti tja. Yʉ'ʉ tocã'rõ a'ticã, mʉ'ʉ nʉmo ni'cũ wĩ'magũ
põ'rãtigosamo.
Sara cũ tojo ucũrĩ cura wi'i sãjãrõ Abrahã sẽ'ema ejanʉ'cã, na tojo ni ucũsere
tʉ'ope'ocã'co niwõ. 11 Abrahã, Sara bʉcʉrã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti ĩ'ase pe'ti'copʉ
nico niwõ. 12 Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtẽotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: "¿De'ro
weerã ũsã bʉcʉrã nimirã, ũsã ʉaripejase cʉobosari?" 13 Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bʉcʉo nimigõ, põ'rãtigosa'a, ni ẽjõpeoweti? 14 Mʉsã
tʉ'oña'cã, ¿yʉ'ʉre apeyenojõ weemasĩtise nibosari? Ape cũ'ma mʉsãrẽ ĩ'agũ a'tigʉti tja.
Yʉ'ʉ tocã'rõ a'ticã, mʉ'ʉ nʉmo wĩ'magũ põ'rãtigosamo.
15 A'tere tʉ'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:
—Yʉ'ʉ bujigo mejẽta weeapʉ.
Õ'acũ core yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ masĩ'i; mʉ'ʉ bujiapʉ, nicʉ niwĩ.

*Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũ*rẽ sẽrĩ'que ni'i

16 Be'ro sijari masã wã'cãnʉ'cã, Sodoma wãmetiri macãpʉ wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ
ĩ'atʉogʉ wa'agʉ, na me'rã wa'acʉ niwĩ. 17-18 Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcʉ
niwĩ: "Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã
a'ti ʉmʉcojãrãrẽ añurõ wa'acã weegʉti. Tojo weegʉ yʉ'ʉ Sodomacjãrãrẽ weeatjere cũrẽ
wereroʉasa'a. 19 Yʉ'ʉ cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yʉ'ʉ bu'esere yʉ'tidutigʉ, tojo
nicã añuse, diacjũ cjase weeato ngũ, cũrẽ besewʉ. Na tojo weecã, nipe'tise yʉ'ʉ 'Tojo
weegʉti' ní'que queoro wa'arosa'a", ni wãcũcʉ niwĩ.
20 Tojo weegʉ Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Sodoma, Gomorracjãrã na ña'arõ weesetisere tʉ'oapʉ. Na tojo weese ña'abutiase ni'i.
21 Tojo weegʉ ni'cãrõacã yʉ'ʉ basuta topʉ ĩ'agũ wa'agʉti. ¿Diacjũta yʉ'ʉ tʉ'o'caronojõta
ña'abutiaro weerã weeti? Tere ĩ'atojagʉpʉ, añurõ masĩgũsa'a majã, nicʉ niwĩ.
22 Be'ro pʉarã Sodomapʉ wa'acãrã niwã. Abrahã pe'e Õ'acũ tiropʉ tojánícʉ niwĩ. 23 Cũ
pʉ'tocure wa'a, sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Ña'arã me'rã añurã quẽ'rãrẽ cõ'agũsari? [24] Apetero weerã ti macãpʉre cincuenta
añurã nibosama. ¿Tojo nimicã, ti macãrẽ cõ'agũsari? Na cincuenta añurã nimicã,
¿de'ro weegʉ mʉ'ʉ ti macãcjãrãrẽ acobojotibosari? [25] Bu'iritirã, bu'iri marĩrã me'rã, narẽ
ni'cãrõnojõ bu'iritirã weronojõ wẽjẽta basiowe'e. Tere weeticã'ña. Mʉ'ʉ nipe'tirã a'ti
turicjãrãrẽ besegʉ ¿queoro weetibosari? nicʉ niwĩ Abrahã. [26] Tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ
yʉ'ticʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ ti macã Sodomacjãrãrẽ cincuenta añurã bocaejagʉ, nipe'tirã to nirãrẽ
acobojogʉti, nicʉ niwĩ Õ'acũ. [27] Abrahã ninemocʉ niwĩ tja:
—Mʉ'ʉ Õ'acũ ni'i. Yʉ'ʉ pũrĩcã masũ mejõ nigũ ni'i. Tojo nimigũ, no'o ʉaro bʉsʉma'agũ
weronojõ mʉ'ʉrẽ ucũma'asa'a. [28] ¿Apetero weegʉ na cincuenta ní'cãrã, cinco dijaro nicãrẽ,
na cinco ye bu'iri ti macãcjãrãrẽ cõ'agũsari tja?
Õ'acũ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:
—Na cuarenta y cinco añurã nicãrẽ cõ'asome.
[29] —¿Cuarenta añurã nicã warore, de'ro weegʉsari? nicʉ niwĩ Abrahã.
—Na cuarenta nicã quẽ'rãrẽ, ti macãcjãrãrẽ cõ'asome, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[30] Abrahã pe'e sẽrĩtiña'nemocʉ niwĩ tja:
—Yʉ'ʉ me'rã uaticã'ña. Mʉ'ʉrẽ apaturi sẽrĩtiña'nemogũti. ¿De'ro weegʉsari treinta
añurãrẽ bocaejagʉ waro?
Õ'acũ apaturi nicʉ niwĩ:
—Treinta añurãrẽ bocaejagʉ, ti macãcjãrãrẽ acobojogʉti.
[31] Abrahã sẽrĩtiña'nemosãjãcʉ niwĩ tja:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, uiro marĩrõ mʉ'ʉrẽ ucũmiapʉba. Veinte añurã bocaejagʉ, ¿de'ro
weegʉsari?
Õ'acũ yʉ'ticʉ niwĩ tja:
—Na veinte añurã nicã quẽ'rãrẽ ti macãcjãrãrẽ cõ'asome.
[32] Abrahã sẽrĩtiña'tʉocʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ me'rã uacʉpa. Mʉ'ʉrẽ a'tota sẽrĩtiña'tʉogʉti majã. Ne caribonemo-
some. ¿De'ro weegʉsari mʉ'ʉ, diez dia'cũ añurãrẽ bocaejagʉ?
Õ'acũ nicʉ niwĩ:
—Diez añurã nicã, ti macãcjãrãrẽ cõ'asome.
[33] Õ'acũ Abrahã me'rã ucũtojanʉ'cõ, wa'a wa'acʉ niwĩ. Abrahã quẽ'rã cũ ya wi'ipʉ
dajatojaa wa'acʉ niwĩ.

19

Õ'acũ Sodoma, Gomorrare cũ ũjũacõ'a'que ni'i

[1] Na'ique'ari cura, Õ'acũrẽ wereco'terã Sodomapʉre etacãrã niwã. Na topʉ etari cura
Lot, Abrahã acabiji macũ, macã sãjãrĩ sope tiro dujicʉ niwĩ. To cũ dujiro nipe'tirã masã
nerẽwʉaro nicaro niwũ. Na etacã ĩ'agũ, wã'cãnʉ'cã, paamu'rĩque'a, [2] narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsãrẽ da'raco'tegʉ ni'i. Tojo weerã ya wi'ipʉ cãrĩrã a'tia. Topʉ mʉsã
dʉ'pocãrĩrẽ coerãsa'a. Be'ro ñamiña'cũrõ mʉsã wa'aropʉ yʉ'rʉwã'cãrãsa'a.
Cũ tojo nicã, yʉ'ticãrã niwã:
—Niwe'e. A'to macã deco cãrĩrãsa'a.
[3] Na tojo nimicã, Lot tutuaro me'rã, "Niwe'e; ya wi'i cãrĩrãsa'a," nicʉ niwĩ. Cũ tojo níca
be'ro, na "Jaʉ" ni, cũ me'rã wa'acãrã niwã. Cũ ya wi'ipʉ sãjãa, Lot narẽ ba'ase da'rebosacʉ
niwĩ. Cũ pã́ bʉcʉase morẽña marĩsere weebosacʉ niwĩ. Na tere ba'acãrã niwã.
[4] Be'ro, na cãrĩatji dʉporo nipe'tirã Sodomacjãrã ʉmʉa, ma'mapjia, bʉcʉrã nipe'tirã Lot
ya wi'i pʉ'tore sʉtʉanʉ'cãcãrã niwã. [5] Na to sʉtʉanʉ'cã, cũrẽ caricũcãrã niwã:
—¿Ʊmʉa no'opʉ niti ñamipʉ mʉ'ʉ tiro eta'cãrã? Narẽ o'owĩrõña. Numia me'rã
weewʉasenojõrẽ weesĩ'rĩsa'a na me'rã, nicãrã niwã.
[6] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Lot cũ ya wi'i wijaa, na me'rã ucũgũtigʉ, sopere añurõ bi'acã'cʉ
niwĩ. [7] Narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ me'rãcjãrã, narẽ tojo ña'arõ weeticã'ña. [8] A'tiro pe'e weeya. Yʉ'ʉ põ'rã, pʉarã
numia ne ni'cũ ʉmʉ me'rã nitirã numia nima yujupʉ. Narẽ wĩorẽgũti. Mʉsã narẽ no'o

weesĩ'rĩrõ weeya. Ã'rã ʉmʉa yʉ'ʉ tiro eta'cãrã pe'ema, narẽ ña'arõ weeticã'ña. Na yʉ'ʉ pijio'cãrã nima. Narẽ añurõ co'tegʉti.

9 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, a'tiro yʉ'ticãrã niwã:

—Siape'e wa'aya. Mʉ'ʉ aperocjʉ̃ ni'i. Ʉ̃sã mʉ'ʉ dutino'bo'cãrã niwe'e. To pũrĩcãrẽ ni'cãrõacã ʉ̃sã narẽ tojo weesĩ'rĩrõ nemorõ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weerãti, nicãrã niwã.

Na Lore pũrõ tuuquenʉ'cõcãrã niwã. Ti wi'i sopere tuupã'rẽsĩ'rĩmicãrã niwã. 10 Na tojo weenʉ'cãrĩ cura sijari masã Lore ñe'e, wi'i po'peapʉ miisãjã wa'acãrã niwã. Tojo weetoja, na sopere añurõ bi'acã'cãrã niwã. 11 Tojo weetojanʉ'cõ, na nipe'tirã sope pʉ'topʉ ní'cãrã ʉmʉarẽ, ma'mapjiare, bʉcʉrãrẽ caperi bajuticã weecãrã niwã. Caperi bajutirã, ti wi'ipʉ sãjãasĩ'rĩrã, sopere a'masijarã, põtẽotia wa'acãrã niwã. Ne bocaticãrã niwã.

12 Wi'i po'peapʉ sijari masã Lore sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿A'tore ãpẽrã mʉ'ʉ acawererã marĩti? Nipe'tirã mʉ'ʉ põ'rã ʉmʉa, numia, mʉ'ʉ bujisʉmʉa, nipe'tirã mʉ'ʉ acawererã a'ti macã nirãrẽ apero yoaropʉ miaña. 13 A'ti macãrẽ cõ'ape'ocã'rãsa'a. Õ'acʉ̃ a'ti macãcjãrã na peje ña'arõ weesetise queti tʉ'oami. Tojo weegʉ ʉ̃sãrẽ a'ti macãrẽ cõ'adutigʉ o'oámi, nicãrã niwã.

14 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Lot cʉ̃ bujisʉmʉa niajãrẽ weregʉ wa'amicʉ niwĩ. Narẽ nicʉ niwĩ:

—Wã'cãnʉ'cãña. A'ti macãrẽ wijayá. Õ'acʉ̃ a'ti macãrẽ cõ'agʉ̃tigʉ weemi, nicʉ niwĩ.

Cʉ̃ bujisʉmʉa niajã cʉ̃ tojo nisere, "Tojo nima'acʉ̃ weemi," ni wãcũcãrã niwã. 15 Cʉ̃ na me'rã ucũrĩ cura bo'rearo weecaro niwʉ̃. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã tutuaro me'rã cʉ̃rẽ nicãrã niwã:

—¡Quero! Mʉ'ʉ nʉmo, mʉ'ʉ põ'rã numiarẽ sojaro me'rã aperopʉ miaña. Wa'aya ʉ̃sã a'ti macãrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'acã, wẽrĩsĩ'rĩtirã, nicãrã niwã.

16 Na tojo nimicã, Lot sojaticʉ niwĩ. Cʉ̃ ʉmʉñarõ wa'aticã ĩ'arã, na cʉ̃ omocãrẽ ñe'e, miacãrã niwã. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ pajaña'gʉ̃, tojo weeduticʉ niwĩ. Lot nʉmo, cʉ̃ põ'rã numia quẽ'rãrẽ macã sumutopʉ miacãrã niwã. 17 Na macãpʉ wijáca be'ro ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ narẽ nicʉ niwĩ:

—¡Omaña catisĩ'rĩrã! Ne majãmiĩ'atõrõticã'ña. Wẽrĩsĩ'rĩtirã, a'tore ne tojanʉ'cãtirãta, ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ wa'aya.

18 Lot pe'e narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ wiorã, ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉre wa'adutiticã'ña. 19 Mʉsã yʉ'ʉre añurõ weetamuapʉ. Yʉ'ʉ wẽrĩbo'cʉre mʉsã yʉ'rʉoapʉ. Yʉ'ʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉre ejatibosa'a. To wa'ari curata macãrẽ ʉ̃jʉ̃ase yʉ'ʉre ẽmʉejábosa'a. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ma'a deco wẽrĩbosa'a. 20 Topʉ wa'aronojõ o'ogʉ, ni'cã macã pʉ'toacã nirĩ macãpʉ wa'adutiya. Ti macã cã'macãcã ni'i. Topʉ wa'agʉ, yʉ'rʉgʉsa'a, nicʉ niwĩ.

21 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Jaʉ, mʉ'ʉ ní'caronojõta weegʉti. Si macã, mʉ'ʉ níca macãrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'asome. 22 ¡Quero, si macãpʉ omawã'cãña! Mʉ'ʉ etaticãma, ne apeye macãrĩrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'ano'ña marĩrõsa'a. Mʉ'ʉ etáca be'ropʉ ʉ̃jʉ̃acõ'ano'rõsa'a, nicʉ niwĩ.

Ti macã cã'macãcã niyuro, Zoar wãmeticaro niwʉ̃.

23 Lot Zoapʉ etacã, bo'rearo weecaro niwʉ̃. 24 Cʉ̃ topʉ etáca be'ro Õ'acʉ̃ Sodoma, Gomorra bu'ipʉre pecame'e, tojo nicã azufre acoro pejaro weronojõ ʉ̃jʉ̃dijaticã weecʉ niwĩ. 25 Cʉ̃ te macãrĩrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'acã, to nimi'que nipe'tise ʉ̃jʉ̃pe'tia wa'acaro niwʉ̃. Ti macã nimi'cãrã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Na otese nimi'que quẽ'rã ʉ̃jʉ̃pe'tia wa'acaro niwʉ̃. 26 Tojo wa'ari cura Lot nʉmo cʉ̃ be'ro sirutuco nimiwõ. Tojo sirutugo, majãmiĩ'atõrõco niwõ. Totá co moa tuturo dojonʉ'cã wa'aco niwõ.

27 Ape nʉmʉ te macãrĩ ʉ̃jʉ̃acõ'aca be'ro Abrahã cʉ̃ Õ'acʉ̃ me'rã ucũ'caropʉ wa'acʉ niwĩ. 28 Topʉ wa'agʉ, Sodoma, Gomorra ní'caro nipe'tiro ti papʉre ĩ'aquejocʉ niwĩ. Yoaropʉ cʉ̃ ĩ'acã, pã́ na ʉ̃jʉ̃arõ o'me mʉjãrõ weronojõ o'mepu'sumorõcaro niwʉ̃. 29 Ti pa'tiropʉ nise macãrĩ Lot ní'carore ʉ̃jʉ̃acõ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ wãcũcʉ niwĩ. Tojo weegʉ te macãrĩ ʉ̃jʉ̃acõ'ase dʉporo wẽrĩrĩ nígʉ̃, Lore apesepʉ miacʉ niwĩ.

Moabita masã, tojo nicã amonita masã masãbajuanʉ'cã'que ni'i

30 Be'ro Lot uigʉ, Zoapʉre tojanemosĩ'rĩticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ põ'rã pʉarã numia me'rã ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ wa'a, na i'tiarã ni'cã ʉ̃tã tutipʉ niseticũcãrã niwã.
31 Ni'cã nʉmʉ masã ma'mio co acabijore nico niwõ:

—Marĩ pacʉ bʉcʉ nimi majã. Marĩ nirõpʉre marĩrẽ nʉmotigʉnojõ ne ni'cʉ̃ marĩmi. Tojo weero nipe'tirã masã weewʉasenojõrẽ weeta basiowe'e. 32 Tojo weerã marĩ pacʉre que'acã weerã́. Cʉ̃ que'áca be'ro cʉ̃ me'rã cãjĩrã. Tojo weerã marĩ cʉ̃ me'rã põ'rãtirãsa'a.

33 Ti ñami na pacʉre que'ato nírã, ʉ'sedʉcaco vino tĩacãrã niwã. Be'ro masã ma'mio cʉ̃ me'rã cãjĩco niwõ. Cʉ̃ pe'e co tojo weesere ne tʉ'oña'ticʉ niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tʉ'oña'ticʉ niwĩ. 34 Ape nʉmʉ masã ma'mio co acabijore nico niwõ:

—Ñamica'a ñami yʉ'ʉ marĩ pacʉ me'rã cãjĩapʉ. A'ti ñami quẽ'rãrẽ cʉ̃rẽ que'acã weerã́. Tojo weego mʉ'ʉ cʉ̃ me'rã cãjĩgõ wa'apa. Tojo weerã marĩnʉcʉ̃ põ'rãtirãsa'a.

35 Na ní'caronojõta weecãrã niwã. Na pacʉre que'adutirã, ʉ'sedʉcaco vino tĩacãrã niwã tja. Dʉ'sago co pacʉ me'rã cãjĩco niwõ. Lot pe'e ne tʉ'oña'ticʉ niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tʉ'oña'ticʉ niwĩ. 36 Na tojo weetjĩarã, Lot põ'rã numia na pacʉ me'rã pʉarãpʉta põ'rãticãrã niwã. 37 Be'ro masã ma'mio ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ wʉaco niwõ. Cʉ̃rẽ Moab wãmeyeco niwõ. Cʉ̃ moabita masã ñecʉ̃ nicʉ niwĩ. 38 Dʉ'sago quẽ'rã macʉ̃tico niwõ. Cʉ̃rẽ Ben-ammi wãmeyeco niwõ. Cʉ̃ amonita masã ñecʉ̃ nicʉ niwĩ.

20

Abrahã, tojo nicã Abimelec ye cjase ni'i

1 Abrahã cʉ̃ ní'caro cõ'awã'cãgʉ̃, Neguev wãmetiropʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ Cades, tojo nicã Shur wa'teropʉ tojacʉ niwĩ. Tita cʉ̃ Gerar wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. 2 Cʉ̃ topʉ nígʉ̃, cʉ̃ nʉmo Sarare "Yʉ'ʉ acabijo nimo", ni werecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'o, Geracjʉ̃ wiogʉ Abimelec Sarare nʉmotigʉti nígʉ̃, miidutigʉ o'ócʉ niwĩ. 3 Ti ñami Õ'acʉ̃ Abimelere quẽ'erõpʉ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃sa'a. Mʉ'ʉ miidutigʉ o'o'co marãpʉtigo nimo".

4 Abimelec pe'e Sara me'rã ne niticʉ niwĩ yujupʉ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ ña'arõ weetimicã, ¿yʉ'ʉre, tojo nicã a'ti macãcjãrã quẽ'rãrẽ wẽjẽgʉ̃sari? 5 Abrahã basuta yʉ'ʉre, 'Co yʉ'ʉ acabijo nimo', niami. Co quẽ'rã, 'Yʉ'ʉ ma'mi nimi', niamo. Tojo weegʉ 'Marãpʉ moogõ nimo', ni wãcũgʉ̃, tojo weeasʉ. Ne ña'arõ weetiapʉ", nicʉ niwĩ.

6 Cʉ̃ tojo nisere tʉ'o, Õ'acʉ̃ Abimelere quẽ'erõpʉ yʉ'ticʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ masĩ'i. Mʉ'ʉ añurõ wãcũse me'rã tojo weeapʉ. Tojo weegʉ mʉ'ʉ co me'rã cãjĩsĩ'rĩcã cã'mota'apʉ. Mʉ'ʉ co me'rã nígʉ̃, yʉ'ʉre ña'arõ wéégʉ weronojõ weeboapã. 7 Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ co marãpʉre wiaya tja. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ nimi. Mʉ'ʉrẽ wẽrĩticã'to nígʉ̃, mʉ'ʉ ye cjasere sẽrĩbosagʉsami. Mʉ'ʉ cʉ̃ nʉmorẽ wiatigʉ pũrĩcã, mʉ'ʉ, mʉ'ʉ yarã nipe'tirã me'rã wẽrĩgʉ̃sa'a", nicʉ niwĩ.

8 Ape nʉmʉ bo'reacãpʉ Abimelec wã'cã, cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ pijio, cʉ̃ quẽ'erõpʉ ĩ'a'quere werecʉ niwĩ. Tere tʉ'orã, pũrõ uicãrã niwã. 9 Narẽ wéréca be'ro Abrahãrẽ pijio, a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weeati mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ? ¿Ñe'enojõ yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ wee'que wapa to cã'rõjo yʉ'ʉre, tojo nicã yarãrẽ ña'abutiaro tojacã weemiati? Mʉ'ʉ yʉ'ʉre tojo wee'que ne ni'cʉ̃ tojo weeya marĩsere weeapʉ. 10 ¿De'ro weegʉ tojo weeati? ¿Ñe'enojõrẽ wãcũgʉ̃, tojo weeati? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

11 Abrahã cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ a'tiro wãcũcãti. "A'topʉ Õ'acʉ̃rẽ ne ẽjõpeotisama", nicãti. Yʉ'ʉ, "Yʉ'ʉ nʉmo nimo" nicãrẽ, "Yʉ'ʉre wẽjẽbosama", ni wãcũasʉ. 12 Diacjʉ̃ta ni'i. Co yʉ'ʉ acabijota nimo. Yʉ'ʉ pacʉ macõ nimo. Paco pe'e apego nimo. Tojo weegʉ core nʉmotiwʉ. 13 Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ ní'cʉ Õ'acʉ̃ dutiro me'rã wijagʉ, core a'tiro niwʉ̃: "No'o marĩ wa'aro etago, ãpẽrãrẽ, 'Yʉ'ʉ ma'mi nimi', niña", niwʉ̃.

14 Na tojo ucṹca be'ro, Abimelec Abrahãrẽ oveja, wecʉa o'ocʉ niwĩ. Tojo nicã da'raco'terã ʉmʉa, numia o'ocʉ niwĩ. Abrahãrẽ cʉ̃ nʉmo Sarare wiacʉ niwĩ. 15 Abimelec Abrahãrẽ nicʉ niwĩ:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mʉ'ʉ tʉ'saro mʉ'ʉ niatjore beseya.

16 Sarare a'tiro nicн niwĩ:
—Mн'н ma'mirẽ mil niyeru cujiri wapabнjнse cujirire o'oapн. Te me'rã mн'н me'rã nirã́
mн'нrẽ ne mejẽcã wãcũsome. Tojo weego na ĩ'orõpн bu'iri marĩgõ tojagosa'a, nicн niwĩ.
17-18 Abimelec tojo níca be'ro, Abrahã Õ'acнrẽ sẽrĩbosacн niwĩ. Abimelec Sarare mia'que
bu'iri cн̃ nнmorẽ, narẽ da'raco'terã numiarẽ, nipe'tirã cн̃ ya wi'i nirãrẽ Õ'acн̃ põ'rãti-
masĩticã weecн niwĩ. Abrahã narẽ sẽrĩbosáca be'ro Õ'acн̃ narẽ yн'rнocн niwĩ. Tojo weerã
na põ'rãtimasĩcãrã niwã tja.

21

Abrahã macн̃ Isaa bajua'que ni'i

1 Õ'acн̃ cн̃ ní'caronojõta Sarare añurõ weecн niwĩ. Cн̃, "Mн'н wĩ'magн̃ cнogosa'a", ní'que
queoro wa'acã weecн niwĩ. 2 Tojo weego nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro Abrahã cн̃ bнcн
waro nimicã, wĩ'magн̃rẽ wнabosaco niwõ. Õ'acн̃ cн̃rẽ "Ape cн̃'ma mнsãrẽ ĩ'agн̃ a'tignti
tja; yн'н tocã'rõ a'ticã, mн'н nнmo ni'cн̃ wĩ'magн̃ põ'rãtigosamo" ní'quere queoro wa'acã
weecн niwĩ. 3 Sara Abrahãrẽ põ'rãtibosa'cнre, Isaa wãme õ'ocн niwĩ. 4 Be'ro Õ'acн̃ cн̃rẽ
dutí'caronojõta wĩ'magн̃ cн̃ ocho nнmнrĩ bajuáca be'ro Abrahã cн̃ õ'rẽcjн yapa caserore
yejecõ'acн niwĩ. 5 Cн̃ macн̃ Isaa bajuácaterore Abrahã cien cн̃'marĩ cнocн niwĩ. 6 Tojo
weego Sara a'tiro wãcũco niwõ: "Õ'acн̃ yн'нre e'cati, bujicã weeami. Tojo weerã 'Sara
wĩ'magн̃ wнapo' nise quetire tн'orã, nipe'tirã yн'нre e'catitamurãsama. 7 ¿Noa Abrahãrẽ,
'Sara wĩ'magн̃ wнabosagosamo' nibopari? Ne ni'cн̃ tojo nitimicã, cн̃ bнcн waro nigн̃rẽ
yн'н ni'cн̃ wĩ'magн̃ põ'rãtibosawн", ni wãcũco niwõ.

Agar, Ismae Abrahã ya wi'i nímí'cãrãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i

8 Isaa bнcнa, cн̃ mi'rĩdu'uri nнmнrẽ Abrahã pajiri bosennнmн weecн niwĩ. 9 Tojo weeri
curare Sara Agar macн̃ Abrahãrẽ wнabosa'cн Isaare bujicã'cã ĩ'aco niwõ. 10 Tojo weego co
Abrahã tiro wa'a, a'tiro nico niwõ:
—Sico da'raco'tego macн̃ mн'н wẽ́rĩ́ca be'ro, mн'н ye ní'quere ne ñe'esome. Yн'н macн̃
Isaa pe'e ñe'egн̃sami. Tojo weegн da'raco'tegore, co macн̃ me'rãta cõ'awĩrõcã'ña, nico
niwõ.
11 Co tojo nicã tн'ognн, Abrahã cн̃ macн̃ Ismaere ma'ígн̃, pũrõ bнjaweticн niwĩ. 12 Õ'acн̃
pe'e cн̃rẽ nicн niwĩ: "Narẽ sõ'owaro wãcũque'titicã'ña. Sara duti'caronojõta weeya. Isaa
me'rã mн'н pãrãmerã nituriarãsama. 13 Da'raco'tego macн̃ pe'ere a'tiro weegнti. Cн̃
quẽ'rãrẽ, pãjãrã cн̃ pãrãmerã nituriacã weegнsa'a. Mн'н macн̃ niyucã, pajiri di'tacjãrã
nirãsama", nicн niwĩ Õ'acн̃.
14 Ape nнmн ñamiña'cũrõ Abrahã Agare pã́, aco ajuro wa'icн casero me'rã wééca ajurore
co sẽ'emapн miiõ'ocн niwĩ. Core, co macн̃ me'rã we'riti, narẽ wa'aduticн niwĩ. Co wa'a,
no'o нaro yucн marĩrõ, masã marĩrõpн Beerseba wãmetiropн sijabaque'atico niwõ. 15 Aco
pe'ticã ĩ'agõ, co macн̃rẽ yucнsti docapн cũuco niwõ. 16 "Cн̃ wẽrĩcã ĩ'asĩ'rĩtisa'a" nígõ,
yoacureropн wa'a, dujico niwõ. Co topн dujiri cura cн̃ utinн'cãcн niwĩ.
17 Õ'acн̃ co macн̃ uticã tн'ocн niwĩ. Cн̃ tojo weecã tн'ognн, cн̃ basuta nimigн̃, cн̃rẽ
wereco'tegн weronojõ upнsãjãnн'cã,* н'mнsepн ucũdijocн niwĩ: "¿Agar, de'ro wa'ati?
Uiticã'ña. Õ'acн̃ mн'н macн̃ uticã tнomi. 18 Wã'cãnн'cãña. Mн'н macн̃rẽ wejew-
ã'cõnн'cõña. Cн̃ me'rã pajiri di'tacjãrã wa'acã weegнti", nicн niwĩ.
19 Tojo níca be'ro Õ'acн̃ Agare ni'cã pe aco wijari pe ĩ'abocacã weecн niwĩ. Co wa'icн
casero me'rã wééca ajuropн aco poseye, co macн̃rẽ tĩaco niwõ. 20 Õ'acн̃ co macн̃rẽ
añurõ weetamucн niwĩ. Cн̃ bнcнa, yucн marĩrõ, masã marĩrõpн nicã'cн niwĩ. Topн
nígн̃, bнacatjẽ me'rã bнemu'signн̃ wa'acн niwĩ. 21 Cн̃ yucн marĩrõ, masã marĩrõpн Parán
wãmetiropн nirĩ cura, cн̃ paco, Egiptocjõrẽ cн̃ nнmo niacjore bocabosaco niwõ.

Abrahã Abimelec me'rã na apo'que ni'i

22 Titare Abimelec Abrahã me'rã ucũgн̃ wa'acн niwĩ. Tojo nicã cн̃ yarã surara wiognн Ficol
wãmetignн me'rã wa'acн niwĩ. Cн̃ Abrahãrẽ nicн niwĩ:

---

* 21:17 ĩ'aña Gn 16.7 docapн oja'quere.

—Nipe'tise mʉ'ʉ weesere Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ weetamusami. [23] Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ tʉ'oropʉ
mʉ'ʉ a'tiro weecã ʉasa'a. Yʉ'ʉre, yʉ'ʉ põ'rãrẽ, yʉ'ʉ pãrãmerãrẽ ne mejẽcã weeticã'ñã.
Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ wéé'caronojõta yʉ'ʉre añurõ weeya. Mʉ'ʉ apesecjʉ̃ nimigʉ̃, ʉ̃sã ya di'tapʉ
ni'i. A'ti di'tacjãrã quẽ'rãrẽ añurõ weeya. "Õ'acʉ̃ wãme me'rã tojota weegʉti" niña, nicʉ
niwĩ Abimelec.
[24] Abrahã a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ tʉ'oropʉ mʉ'ʉ tojo ní'caronojõta añurõ weegʉti.
[25] Tojo níca be'ro Abrahã Abimelere a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ da'raco'terã yʉ'ʉ aco waari pere ẽ'macãrã niama. [26] Abimelec pe'e cʉ̃ tojo nicã
tʉ'ogʉ, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Ne masĩ'tiasʉ, noa tojo weero weeapã. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ne weretiapʉ. Ni'cãcãpʉta ne
tʉ'ogʉ wee'e, nicʉ niwĩ Abimelec.
[27] Tojo níca be'ro Abrahã ovejare, wecʉare mii, Abimelere o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo o'óca be'ro,
ti nʉmʉta "A'tiro weerãti", ni a'merĩ apocãrã niwã. [28] Na tojo wééca be'ro Abrahã siete
oveja numia wĩ'marãrẽ apesepʉ oveja marĩrõpʉ cũucʉ niwĩ. [29] Abimelec cʉ̃ tojo weecã
ĩ'agʉ̃, sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ ã'rã siete ovejare apesepʉ cũuati?
[30] Abrahã cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ã'rã siete ovejare miiña. Narẽ miigʉ̃, "A'ti pe aco waari pe Abrahã se'éca pe ni'i", ni
ĩ'agʉ̃sa'a.
[31] Na pʉarã "A'tiro weerãti" ni apo'caro nitjĩarõ, na nirõpʉ Beerseba wãme õ'ono'caro
niwʉ̃.
[32] Na a'merĩ apóca be'ro Beerseba wãmetiropʉ ní'cãrã Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapʉ
dajatojaacãrã niwã. [33] Beersebapʉ Abrahã ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ tamarisco wãmeticjʉ otecʉ niwĩ.
Topʉ Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃rẽ sẽrĩcʉ niwĩ. [34] Abrahã yoacã filisteo ya di'tapʉ nicʉ niwĩ.

22

Abrahãrẽ Õ'acʉ̃ "¿Diacjʉ̃ta yʉ'ʉre ẽjõpeomiti?" cʉ̃ ní'que ni'i
[1] Yoáca be'ropʉ Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ "¿Diacjʉ̃ta yʉ'ʉre ẽjõpeomiti?" nígʉ̃, cʉ̃rẽ pisucʉ niwĩ.
—¡Abrahã! nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo pisucã tʉ'ogʉ, Abrahã, "A'to ni'i", ni yʉ'ticʉ niwĩ.
[2] Cʉ̃ yʉ'tíca be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ macʉ̃, ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ, mʉ'ʉ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ Isaare aperopʉ Moriah wãmetiri di'tapʉ
miaña. Topʉ etagʉ, ʉ̃rʉ̃gʉ̃, mʉ'ʉrẽ ĩ'ocjʉpʉ mʉjãña. Tigʉ bu'ipʉ cʉ̃rẽ wa'icʉre wẽjẽ
ʉ̃jʉ̃amorõpeogʉ weronojõ weeya, nicʉ niwĩ.
[3] Ape nʉmʉ bo'reque'ari cura, Abrahã wã'cãnʉ'cã, cʉ̃ burro bu'ipʉ dujiri caserore
peocʉ niwĩ. Tojo weetu'ajanʉ'cõ, peca, cʉ̃ ʉ̃jʉ̃amorõpeoatjere paawa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃,
tojo nicã cʉ̃rẽ da'raco'terã pʉarã me'rã téé Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ were'caropʉ wa'acʉ niwĩ. [4] I'tia
nʉmʉ be'ro Abrahã Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wa'aduti'carore yoaropʉ ĩ'acʉ niwĩ. [5] Tojo weegʉ cʉ̃rẽ
da'raco'terãrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã burro me'rã a'to tojayá. Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ macʉ̃ me'rã sõ'opʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã
wa'arã wee'e. Tojo weetoja, mʉsã tiro tojatirãsa'a tja.
[6] Abrahã Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉ ʉ̃jʉ̃amorõpeoatje pecare Isaare miaduticʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e
pecame'e, tojo nicã di'pjĩ miacʉ niwĩ. Na pʉarã ni'cãrõ me'rã wa'acãrã niwã. [7] To be'roacã
Isaa cʉ̃ pacʉre nicʉ niwĩ:
—¡Pacʉ!
—¿Ñe'enojõ ʉati, macʉ̃? ni yʉ'ticʉ niwĩ.
Isaa cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Marĩ peca, tojo nicã pecame'e cʉo'o. ¿Oveja wĩ'magʉ̃ marĩ ʉ̃jʉ̃amorõpeoacjʉ no'opʉ
niti?
[8] Abrahã cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Macʉ̃, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ni'cʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃rẽ o'ogʉsami, nicʉ niwĩ.
Tojo ni, na pʉarã sijawã'cãcãrã niwã.

9 Õ'acũ Abrahãrẽ were'caropʉre etarã, Abrahã wa'icʉrãrẽ ũjũamorõpeoatjore ni'cã mesã
ũtã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, pecare to bu'ipʉ seepeocʉ niwĩ. Seepeotoja, cũ
macũrẽ dʉ'te, peca bu'ipʉ peocʉ niwĩ. 10 Seepeotoja, cũ macũrẽ wẽjẽgũti nígũ, di'pjĩrẽ
miicʉ niwĩ. 11 Cũ tojo weeri cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã,* ʉ'mʉsepʉ cũrẽ pisudijocʉ niwĩ:
—¡Abrahã!
Abrahã cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—A'tota ni'i, nicʉ niwĩ.
12 —Mʉ'ʉ macũrẽ ne mejẽcã weeticã'ña. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ masĩ'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre, "Yʉ'ʉ
macũ ni'cũ nigũrẽ mʉ'ʉrẽ o'osome", ne nitiapʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ masĩ'i mʉ'ʉ yʉ'ʉre
wiopesase me'rã ĩ'a'a, nicʉ niwĩ.
13 Cũ tojo nicã, Abrahã ĩ'aoo, ni'cũ oveja ʉmʉ ni'cã yucʉsti wa'teropʉ cũ capesa'ripʉ
su'rinu'cũgũrẽ ĩ'acʉ niwĩ. Tojo wee cũrẽ ñe'e, wẽjẽ Õ'acũrẽ e'catise o'ogʉ, ũjũamorõpeocʉ
niwĩ. Cũ macũrẽ wẽjẽbo'cʉ oveja pe'ere wẽjẽcʉ niwĩ. 14 Be'ro Abrahã tojo wee'carore a'tiro
wãme õ'ocʉ niwĩ: "Õ'acũ marĩrẽ dʉ'sasenojõrẽ o'omi". Tojo weero ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ
"Tigʉ Õ'acũ yagʉ ũrũgũrẽ marĩrẽ dʉ'sasenojõrẽ o'ogʉsami", nino'o.
15 Apaturi Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã, ʉ'mʉsepʉ
Abrahãrẽ pisudijocʉ niwĩ tja. 16 A'tiro nicʉ niwĩ:
—Õ'acũ a'tiro niami: "A'te mʉ'ʉ wee'quere masĩ'i. Yʉ'ʉre, 'Yʉ'ʉ macũ ni'cũ nigũrẽ
mʉ'ʉrẽ o'osome', ne nitiapʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ basu yʉ'ʉ wãme me'rã mʉ'ʉrẽ añurõ wa'acã
weegʉti. 17 Mʉ'ʉrẽ peje añuse weegʉti. Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ ñocõa weronojõ,
tojo nicã pajiri maa sumuto nucũpori weronojõ pãjãrã wa'acã weegʉti. Apeyema narẽ
ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weerãsama. 18 Mʉ'ʉ yʉ'ʉre añurõ ẽjõpeose wapa mʉ'ʉ pãrãmerã
me'rã nipe'tirã a'ti ʉmʉcocjãrã añurõ weeno'rãsama", nicʉ niwĩ Õ'acũ.
19 Be'ro Abrahã cũrẽ da'raco'terã tiropʉ dajatojaacʉ niwĩ. Nipe'tirã ni'cãrõ me'rã
Beerseba wãmetiropʉ wa'acãrã niwã. Topʉ Abrahã niseticũcʉ niwĩ.

Nacor põ'rã ye cjase ni'i

20 Yoáca be'ropʉ Abrahã cũ acabiji Nacor ye quetire tʉ'ocʉ niwĩ. Nacor nʉmo Milca
wĩ'marãrẽ cũrẽ põ'rãtibosaco niwõ. 21 Uz wãmetigʉ bajuamʉ'tã'cʉ niwĩ. Cũ be'rore cũ
acabiji Buz bajuacʉ niwĩ. Buz be'rore Kemuel, Aram pacʉ nicʉ niwĩ. 22 Be'ro a'ticʉrã
bajuanemocãrã niwã: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. 23 Ã'rĩ Betuel Rebeca pacʉ nicʉ
niwĩ. Ã'rã ochore Abrahã acabiji Nacor, Milca me'rã põ'rãticãrã niwã.
24 Ãpẽrã Nacor nʉmo Milca pe'su Reúma põ'rã Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicãrã niwã.

23

Sara wẽrĩ'que ni'i

1 Sara ciento veintisiete cũ'marĩ catico niwõ. 2 Ticʉse cũ'marĩ cʉogo, Quiriat-arba wãme-
tiropʉ Canaá di'ta nirĩ macãpʉ wẽrĩco niwõ. Quiriat-arba, apetero Hebrṍ pisuno'caro
niwũ. Abrahã Sara wẽrĩcã ĩ'agũ, uti, dʉjasewã'acʉ niwĩ. 3 Tojo uti, co wẽrĩ'co tiropʉ ní'cʉ
wija, hitita masã nirõpʉ na me'rã ucũgũ wa'acʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
4 —Yʉ'ʉ mʉsã wa'teropʉre apesecjũ nimicã, ni'cã ũtã tuti yʉ'ʉ nʉmorẽ yaatji tutire
duaya.
5 Cũ tojo nicã tʉ'orã, hitita masã cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
6 —Ũsãrẽ tʉ'oníña yujupʉ. Mʉ'ʉ ũsã wa'terore ni'cũ Õ'acũ bese'cʉ, wiogʉ macũ
weronojõ ni'i. Tojo weegʉ mʉ'ʉ nʉmorẽ ũsã ye ũtã tutiri wa'tero añurĩ tutipʉ yaaya. Ne
ni'cũ ũsã wa'teropʉ nigṹ, "Ya tuti ni'i, yaaticã'ña", nisome.
7 Tojo weegʉ Abrahã wã'cãnʉ'cã, hitita masãrẽ paamu'rĩque'a, 8 narẽ nicʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ mʉsã yʉ'ʉ nʉmorẽ a'to yaacã ʉarã, Efrṍ, Zohar macũrẽ a'tiro ni
sẽrĩbosaya. 9 Ni'cã ũtã tuti Macpela wãmetiri tuti cũ ya di'ta nitʉoro nirĩ tutire yʉ'ʉre

* 22:11 ĩ'aña Gn 16.7 docapʉ oja'quere.

duato. Yн'н ti tuti wapatiro ejatuaro wapayegнti. Yн'н tore duugн, mнsã wa'teropн yaari tuti cнogнsa'a.

10 Efrõ̃ hitita masũ̃ na wa'teropн dujicн niwĩ. Tojo weegн nipe'tirã cũ̃ acawererã tн'oropн, tojo nicã nipe'tirã macã sãjãrĩ sope tiro yн'rнarã tн'oro a'tiro nicн niwĩ:

11 —Niwe'e, yн'н wiogн. Añurõ tн'oya. Yн'н mн'нrẽ ti di'tare, tojo nicã ti di'tapн nirĩ tutire wapamarĩrõ o'ogнti. Yн'н acawererã tн'oropн mн'нrẽ ti di'tare o'o'o. Mн'н nнmorẽ yaaya majã.

12 Abrahã pe'e apaturi tocjãrã masãrẽ paamu'rĩque'acн niwĩ tja. 13 Tojo wee, masã to nirã́ tн'oro Efrṍrẽ nicн niwĩ:

—Yн'нre tн'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayegнti. Mн'н "Jaн", nicã, topн yн'н nнmorẽ yaagнti majã.

14 Cũ̃ tojo nicã, Efrṍ yн'ticн niwĩ tja:

15 —Wiogн, yн'нre tн'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru cujiri wapati'i. Ti di'ta wapatisere ucũnemoticã'rã. Mн'н nнmorẽ yaagн wa'aya, nicн niwĩ.

16 Abrahã, "Jaн" ni, Efrṍ hitita masã ĩ'orõpн tocã'rõ wapati'i ní'carore cuatrocientos niyeru cujirire wapayecн niwĩ. Tocjãrã duari masã wapaye'caronojõta wapayecн niwĩ. 17-18 Tojo weero nipe'tise Efrṍ dua'que di'ta Abrahã ye tojacaro niwũ̃. Ũtãtuti, yucнpagн nipe'tise cũ̃ ye tojacaro niwũ̃. Ti di'ta Macpela wãmeticaro niwũ̃. Mamre mujĩpũ mнjãtiro pe'e tojacaro niwũ̃. Hitita masã, tojo nicã nipe'tirã ti macã sãjãrĩ sopere yн'rнarã ĩ'orõpн wapayecн niwĩ.

19 Be'ro Abrahã cũ̃ nнmo Sarare ũtã tutipн yaacн niwĩ. Ti tuti Macpela wãmetiropн Mamre mujĩpũ mнjãtiro pe'e nicaro niwũ̃. Totá tja apetero Hebrṍ wãmeticaro niwũ̃. Canaá wãmetiri di'tapн tojacaro niwũ̃. 20 Tojo weero ti di'ta, ũtã tuti topн nirĩ tuti, hitita masã Abrahã cũ̃ acawererãrẽ yaatjore duacãrã niwã.

24

*Abrahã Isaa n*нmo niacjore a'mabosa'que ni'i

1 Abrahã bнcн waro nicн niwĩ. Nipe'tise cũ̃ weesetise me'rã Õ'acũ̃ cũ̃rẽ añurõ wa'acã weecн niwĩ. 2 Ni'cã nнmн cũ̃rẽ da'raco'tegн ãpẽrã yн'rнoro bнcн nigũ̃rẽ pijicн niwĩ. Cũ̃ nipe'tise Abrahã cнosere ĩ'anнrũ̃gũ̃ nicн niwĩ. Abrahã cũ̃rẽ nicн niwĩ:

—Mн'н omocãrẽ ya нsó docapн cũuña. 3 Õ'acũ̃ marĩ wiogн н'mнse, di'ta wee'cн wãme me'rã mн'н "A'tiro weegнti" nicã нasa'a. Ne yн'н macũ̃ Isaare a'to Canaá yн'н nirĩ di'tacjõ me'rã nнmoticã weeticã'ña. 4 Tojo weetigн, ya di'tapн wa'a, yн'н acawererã numia wa'teropнre cũ̃ nнmo niacjore besegн wa'aya.

5 Cũ̃rẽ da'raco'tegн yн'ticн niwĩ:

—Co numio yн'н me'rã a'tisĩ'rĩticã, ¿de'ro weegнsari? ¿Tojo weecãma, yн'н mн'н macũ̃rẽ mн'н wijawã'cãtica di'tapнre miagũ̃sari?

6 Abrahã cũ̃rẽ yн'ticн niwĩ:

—Niwe'e. Topн yн'н macũ̃rẽ miaticã'ña. 7 Yн'н wiogн Õ'acũ̃ н'mнsecjũ̃, yн'н pacн ya wi'i ní'cнre, tojo nicã yн'н acawererã ya di'tapн ní'cнre miiwĩorẽwĩ. Miiwĩorẽ, a'ti di'tare "Mн'н pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogнti", niwĩ. Cũ̃ta mн'н dнporo cũ̃rẽ wereco'tegнre o'oyugнsami. Tojo weegн mн'н yн'н macũ̃ nнmo niacjo tocjõrẽ boca, miitigнsa'a. 8 Co numio mн'н me'rã a'tisĩ'rĩticã, yн'н mн'нrẽ "Tojo weegнsa'a" ní'que tojo tojacã'rõsa'a. Mejõ yн'н macũ̃rẽ topн ne miaticã'ña, nicн niwĩ.

9 Tojo wee cũ̃rẽ da'raco'tegн cũ̃ ya omocãrẽ cũ̃ wiogн Abrahã нsó docapн ñapeocн niwĩ. Be'ro "Õ'acũ̃ tн'oropн diacjũ̃ta weegнti mн'н duti'quere", nicн niwĩ.

10 Be'ro cũ̃ wiogн yarã cameyoa diez, tojo nicã apeye peje añuse Abrahã cũ̃ o'oatjere miicн niwĩ. Tere mii, Nacor wãmetiri macã, Mesopotamia di'tapн wa'acн niwĩ. 11 Abrahãrẽ da'raco'tegн ti macã sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwũ̃. Ti horata numia aco waarã wa'acãrã niwã. Cũ̃ pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigн cũucн niwĩ.

12 Tojo weetoja, Õ'acũ̃rẽ a'tiro sẽrĩcн niwĩ: "Õ'acũ̃, yн'н wiogн Abrahã ẽjõpeogн, ni'cãcãrẽ yн'нre añurõ wa'acã weeya. Yн'н wiognre mн'н ma'isere ĩ'oña. 13 A'to aco waari

pe tiro tojánígũti yujupн. A'tocjãrã numia aco waarã a'ticã, [14] yн'н ni'cõrẽ a'tiro nigũti:
'Acotнre miidijoya. Sĩ'rĩgũtigн wee'e.' Co 'Sĩ'rĩña. Mн'н yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti,'
tojo yн'tigo cóta mн'н bese'co mн'нrẽ da'raco'tegн Isaa nнmo niacjo nigõsamo. Mн'н tojo
weecã ĩ'agũ, 'Diacjũta yн'н wiogн Abrahãrẽ añurõ weemi', nigũsa'a", nicн niwĩ.

[15] Cũ Õ'acũrẽ sẽrĩtu'ajaticãta, ni'cõ numio acotн wнawã'cãtigore ĩ'acн niwĩ. Co Rebeca,
Betuel macõ nico niwõ. Betuel Milca, Nacor macũ nicн niwĩ. Nacor Abrahã acabiji nicн
niwĩ. [16] Rebeca añugõ nico niwõ. Ne ni'cũ нmн me'rã niña'tico niwõ. Aco waari pepн
bu'a, acore waamii, majãgõ weeco niwõ. [17] Co majãcã ĩ'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegн pe'e
omasirutuwã'cã, core ẽmнeja, nicн niwĩ:

—Mн'н yн'нre pajaña'cureya. Aco mн'н waa'quere cã'rõ tĩaña.

[18] —Jaн, sĩ'rĩgũ a'tia, nico niwõ.

Tojo wee, acotнre miidijo, cũrẽ tĩaco niwõ. [19] Cũ sĩ'rĩtojáca be'ro, Rebeca cũrẽ nico niwõ:

—Mн'н yarã cameyoa quẽ'rãrẽ miibosago wa'agoti. Na sĩ'rĩsĩ'rĩrõ põtẽorõ sĩ'rĩrãsama,
nico niwõ.

[20] Nipe'tirã cameyoa sĩ'rĩato nígõ, pejetiri acore waa, нmнñarõ me'rã na sĩ'rĩrĩ co'ropн
piosãamнjãco niwõ. [21] Co tojo weesere ĩ'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegн "Yн'н a'topн a'ticã,
Õ'acũ cũ 'A'tiro weegнti' ní'quere ¿diacjũta weegнsari?", ni tн'oña'gũ, tojo ĩ'acã'cн niwĩ.
[22] Cameyoa sĩ'rĩtu'ajaca be'ro, Abrahãrẽ da'raco'tegн ẽ'quẽa yoosari be'to, uru me'rã
wééca be'to, seis gramo nнcũrĩ be'tore mii, ẽ'quẽapн yoocн niwĩ. Tojo nicã pнa be'to
omocã tuusãase uru me'rã wee'que be'torire, cien gramo nemorõ nнcũsere o'ocн niwĩ.
[23] O'otojanн'cõ, core nicн niwĩ:

—¿Noa macõ niti mн'н? ¿Mн'н pacн ya wi'ipнre cãrĩrõ niati yн'нmasã me'rã cãrĩatjo?

[24] Co yн'tico niwõ:

—Yн'н Betuel macõ ni'i. Cũ Milca, Nacor macũ nimi. [25] Ũsã ya wi'ipнre mнsã cãrĩatjo
niapн. Tojo nicã cameyoa na ba'ase tá peje niapн.

[26] Tojo nicã tн'ogн, Abrahãrẽ da'raco'tegн ejaque'a, Õ'acũrẽ e'catipeocн niwĩ. [27] A'tiro
nicн niwĩ: "Õ'acũ, Abrahã yн'н wiogн ẽjõpeogн, mн'н añuyн'rнa'a. Yн'н wiognre añurõ
wéégн, mн'н 'A'tiro weegнti' ní'quere queoro weeapн. Yн'н quẽ'rãrẽ cũ acawererã ya
wi'ipн miitiapн", nicн niwĩ.

[28] Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipн omawã'cãco
niwõ. [29] Co ma'mi Labán wãmeticн niwĩ. Co tojo nicã tн'ogн, Abrahãrẽ da'raco'tegнre
a'magũ wa'agн, aco waari pe tiro omawã'cãcн niwĩ. [30] Cũ acabijo ẽ'quẽapн yoosari be'to,
omocã tuusãase be'tori miiejacã ĩ'atojacн niwĩ. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegн core
were'quere tн'ope'ocã'cн niwĩ. Tojo weegн Labán cũrẽ a'magũ wa'acн niwĩ. Aco pe
tiropнta, cũ yarã cameyoa me'rã nigũrẽ bocaejacн niwĩ. [31] Labán cũrẽ a'tiro nicн niwĩ:

—A'tia, Õ'acũ añurõ weeno'gũ. ¿De'ro weegн mн'н a'to wijaropн nu'cũti? Mн'н cãrĩatjo,
tojo nicã cameyoa niatjo apobosatojapн, nicн niwĩ.

[32] Tojo weegн Abrahãrẽ da'raco'tegн wi'ipн sãjãacн niwĩ. Topн Labán cameyoa na
o'ma'quere miidijo, narẽ ba'ase ecacн niwĩ. Tojo wééca be'ro Abrahãrẽ da'raco'tegн, cũ
me'rãcjãrãrẽ dн'pocãrĩ coeato nígũ, aco miacн niwĩ.

[33] Na ba'ase etiri cura, Abrahãrẽ da'raco'tegн a'tiro nicн niwĩ:

—Yн'н mнsãrẽ nigũti ní'quere weretimigũ, ba'atisa'a.

—To pũrĩcãrẽ ucũmн'taña, nicн niwĩ Labán.

[34] Abrahãrẽ da'raco'tegн narẽ nicн niwĩ:

—Yн'н Abrahãrẽ da'raco'tegн ni'i. [35] Õ'acũ yн'н wiogн Abrahãrẽ añurõ weeami. Peje
cнogн wa'acã weeami. Cũrẽ oveja, wecнa, uru, niyeru plata wãmetise, da'raco'terã нmнa,
numia, cameyoa, tojo nicã burroa o'owĩ. [36] Apeyema cũ nнmo Sara bнcнo nimigõ, ni'cũ
põ'rãtiwõ. Yн'н wiogн cũ macũrẽ nipe'tise cũ cнosere o'owĩ. [37] Yн'н wiogн yн'нre, cũ
macũrẽ ne ni'cõ ti di'ta Canaá cũ nirõcjõ me'rã omocã dн'tedutitiwĩ. Tere nígũ, yн'нre cũ
dutisere Õ'acũ wãme me'rã "Diacjũta mн'н dutiro weegнti", ni yн'tidutiwĩ. [38] Cũ yн'нre
ninemowĩ: "Yн'н pacн acawererã tiropн wa'a, to nirã́ numia wa'terore ni'cõ cũ nнmo
niacjore a'maña", niwĩ. [39] Yн'н pe'e yн'н wiognre niwũ: "Yн'н wiogн, co numio yн'н me'rã
a'tisĩ'rĩticã warore, ¿de'ro weegнsari?" [40] Cũ yн'нre yн'tiwĩ: "Yн'н Õ'acũ нaronojõ nisetigн

ni'i. Mʉ'ʉ wa'aro añurõ wa'ato nígʉ̃, mʉ'ʉ me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wereco'tegʉre o'ógʉsami. Tojo weegʉ yʉ'ʉ pacʉ acawererã põ'rã numia wa'terore ni'cõ yʉ'ʉ macʉ̃ nʉmo niacjore bocagʉsa'a. [41] Na yʉ'ʉ acawererã core o'osĩ'rĩticãma, mʉ'ʉ 'Tojo weegʉti' ní'que tojo tojacã'rõsa'a", niwĩ yʉ'ʉre.

[42] »Ni'cãcã aco waari pe tiropʉ ejagʉ, Õ'acʉ̃, yʉ'ʉ wiogʉ Abrahã ẽjõpeogʉre sẽrĩapʉ: "Mʉ'ʉ ʉaro yʉ'ʉ a'topʉ a'tisere añurõ wa'acã weebosaya. [43] Mʉ'ʉ a'tiro weecã ʉasa'a. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ aco waari pe tiro nirĩ cura a'tiro wa'ato. Ni'cõ numio aco waago a'ticã, yʉ'ʉ a'tiro nigʉ̃sa'a: 'Mʉ'ʉ aco waasere cã'rõ tĩacureya.' [44] Co yʉ'ʉre 'Sĩ'rĩña, mʉ'ʉ yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti,' nigõ, cóta mʉ'ʉ bese'co yʉ'ʉ wiogʉ macʉ̃ nʉmo niacjo nigõsamo", ni sẽrĩwʉ̃. [45] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩtu'ajatimigʉ̃, Rebeca aco co waatjʉre wʉawã'cãtigore ĩ'apʉ. Aco waari pepʉ bu'a, acore waamiiamo. Core niapʉ: "Mʉ'ʉ aco waa'quere yʉ'ʉre cã'rõ tĩaña", niapʉ. [46] Tojo weego acotʉre miidijo, yʉ'ʉre niamo: "Jaʉ, sĩ'rĩña. Mʉ'ʉ yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti." Yʉ'ʉre aco tĩa, yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩamo.

[47] »Be'ro core sẽrĩtiña'pʉ: "¿Noa macõ niti mʉ'ʉ?" Co yʉ'ʉre yʉ'tiamo: "Yʉ'ʉ Betuel macõ ni'i. Cʉ̃ Nacor, Milca macʉ̃ nimi", niamo. Be'ro ẽ'quẽa yoosari be'tore ẽ'quẽapʉ yooapʉ. Tojo nicã pʉa be'to omocã tuusãase be'torire tuusãapʉ.

[48] Tojo weetoja, yʉ'ʉ ejaque'a, Õ'acʉ̃rẽ, Abrahã yʉ'ʉ wiogʉ ẽjõpeogʉre e'catise o'oapʉ. Cʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ acawererã tiropʉ wa'ari ma'arẽ queoro ĩ'oami. Cʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ Abrahã macʉ̃ nʉmo niacjore miidutigʉ, tojo weeami. [49] Ni'cãrõacãma majã, yʉ'ʉ wiogʉ ʉasere añurõ e'catise me'rã yʉ'tisĩ'rĩrã, wereya. Tojo yʉ'tisĩ'rĩtirã quẽ'rã, wereya. Tojo weegʉ yʉ'ʉ weeatjere masĩgʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

[50] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, Labán, Betuel yʉ'ticãrã niwã:

—A'te nipe'tise Õ'acʉ̃ weese ni'i. Ʉ̃sã ne "Tojota wa'ato, tojo wa'aticã'to", nímasĩtisa'a.

[51] A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majã. Õ'acʉ̃ ʉaronojõta mʉ'ʉ wiogʉ macʉ̃ nʉmo nigõsamo, nicãrã niwã.

[52] Abrahãrẽ da'raco'tegʉ na tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃rẽ e'catipeogʉ ejaque'a, paamu'rĩque'acʉ niwĩ. [53] Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'óca be'ro, apeyenojõ uru, plata me'rã wee'quenojõrẽ, tojo nicã su'tire Rebecare o'ocʉ niwĩ. Tojo nicã co ma'mirẽ, co pacore apeyenojõ wapabʉjʉsenojõrẽ o'ocʉ niwĩ. [54] Be'ro cʉ̃rẽ ba'pati'cãrã me'rã ba'a, sĩ'rĩ, topʉta cãrĩcãrã niwã.

Ape nʉmʉ wã'cã, Abrahãrẽ da'raco'tegʉ narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ wiogʉ ya wi'ipʉ dajatojaacã, mʉsã macõrẽ o'oya majã.

[55] Tojo nicã tʉ'orã, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicãrã niwã:

—Co diez nʉmʉrĩ ʉ̃sã me'rã tojáníato yujupʉ. Be'ro mʉ'ʉ me'rã wa'agosamo majã.

[56] Abrahãrẽ da'raco'tegʉ pe'e a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ tojaacã, cã'mota'anemoticã'ña majã. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ a'ti'quere añurõ wa'acã weetojami. Tojo weerã yʉ'ʉ wiogʉ ya wi'ipʉ dajatojaadutiya.

[57] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na yʉ'ticãrã niwã:

—Jaʉ. Rebecare pijiña'rã marĩ, ¿de'ro ni yʉ'tigosari co?

[58] Tojo weerã Rebecare pijio, sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Mʉ'ʉ ã'rĩ ʉmʉ me'rã wa'asĩ'rĩsari?

—Ʉ̃ʉ, wa'agoti, ni yʉ'tico niwõ.

[59] Co tojo nicã tʉ'orã, Rebecare, core masõ'co quẽ'rãrẽ o'ócãrã niwã. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegʉre, cʉ̃rẽ ba'pati'cãrã me'rã wa'aduticãrã niwã majã. [60] Rebecare añurõ wa'ato nírã, a'tiro nicãrã niwã:

"Numió, Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ pãjãrã paco nicã weeato.
Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã narẽ ĩ'atu'tirã nise macãrĩcjãrã me'rã a'mewẽjẽ wapata'ato."

[61] Na core tojo níca be'ro, Rebeca, core da'raco'terã numia me'rã cameyoa bu'ipʉ mʉjãpeja, Abrahãrẽ da'raco'tegʉre sirutuwã'cãcãrã niwã. Tojo wee, Abrahãrẽ da'raco'tegʉ Rebecare mia, to ní'cʉ wa'a wa'acʉ niwĩ.

[62] Isaa pe'e aco waari pe, "Catinu'cũgʉ̃, yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃ ya pe" wãmetiropʉ ní'cʉ majãmitojaticʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e Neguev wãmetiropʉ niseticʉ niwĩ. [63] Na'ique'awã'cãtiri cura sijagʉ

wa'acн niwĩ. Tojo weegн cameyoa a'ticã ĩ'acн niwĩ. 64 Rebeca quẽ'rã cũrẽ ĩ'aco niwõ. Isaare
ĩ'agõta, cameyo bu'ipн pesa'co dijaco niwõ. 65 Abrahãrẽ da'raco'tegнre sẽrĩtiña'co niwõ:
—¿Noa niti sĩ'i marĩrẽ põtẽrĩgũ a'tigн? nico niwõ.
—Yн'н wiogн nimi, nicн niwĩ. Tere tн'logo, su'tiro casero me'rã co diapoare mo'aco
niwõ.
66 Abrahãrẽ da'raco'tegн Isaare nipe'tise cũ wee'quere werecн niwĩ. 67 Be'ro Isaa
Rebecare cũ paco Sara níca wi'i, wa'icн caseri me'rã wéeca wi'ipн mia wa'acн niwĩ. Tojo
wee cũ nнmo tojaco niwõ. Isaa Rebecare pũrõ ma'icн niwĩ. A'te me'rã cũ paco wẽrĩ'quere
wãcũtutuacн niwĩ.

25

Abrahã Cetura wãmetigo me'rã põ'rãti'que ni'i

1 Abrahã apego nнorẽcн niwĩ. Co Cetura wãmetico niwõ. 2 Co me'rã a'tiro wãmetirãrẽ
põ'rãticн niwĩ. Zimram, Jocsán, Medán, Madiã́, Isbac, Súa nicãrã niwã. 3 Jocsán põ'rã Seba,
Dedán nicãrã niwã. Dedán pãrãmerã nituriarã asureo masã, letuseo masã, leumeo masã
nicãrã niwã. 4 Madiã́ põ'rã Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicãrã niwã. Ã'rã nipe'tirã Cetura
põ'rã nituriarã pãjãrã nicãrã niwã. 5 Isaa Abrahã cũ pacн cнo'que nipe'tisere cнosirutucн
niwĩ. 6 Ãpẽrã cũ põ'rã, ãpẽrã numia me'rã põ'rãti'cãrã pe'ema cã'rõ apeyenojõacãrẽ
o'ocн niwĩ. Abrahã cũ catícaterore cũ macũ Isaa tiropн niticã'to nígũ, narẽ apero mujĩpũ
mнjãtiro nirĩ di'tapн o'ócн niwĩ.

Abrahã cũ wẽrĩcã na yaa'que ni'i

7 Abrahã ciento setenta y cinco cũ'marĩ caticн niwĩ. 8 Cũ mu'ñu me'rã wẽrĩcн niwĩ. Cũ
ñecũsнmнa mejãrã wẽrĩ'caronojõta cũ quẽ'rã wẽrĩsirutudijacн niwĩ. 9 Cũ põ'rã Isaa, Ismae
Macpela nirĩ tutipн cũrẽ yaarã wa'acãrã niwã. To mujĩpũ mнjãtiro Mamre wãmetiropн
tojasa'a. Ti tuti Efrṍ Zohar macũ hitita masũ ya di'tapн tojasa'a. 10 Ti di'tare Abrahã hitita
masãrẽ duucн niwĩ. Topн Abrahãrẽ yaacãrã niwã. Cũ nнmo Sarare yaa'caro pн'topнta
yaacãrã niwã. 11 Abrahã wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ cũ macũ Isaare añurõ wa'acã weecн niwĩ. Cũ
ni'cã aco pe tiro nisetic н niwĩ. Ti pere a'tiro pisucãrã niwã: “Catinu'cũgũ, yн'нre ĩ'agũ ya
pe” pisucãrã niwã.

Ismae cũ põ'rãti'que ni'i

12 A'te Ismae, Abrahã macũ ye queti ni'i. Cũ Agar macũ nicн niwĩ. Agar Egiptocjõ, Abrahã
nнmo Sarare da'raco'tego nico niwõ. Ismae põ'rã a'ticнrã nicãrã niwã. 13 Bajuamн'tã'cн
me'rã werenн'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticн niwĩ. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel,
Mibsam, 14 Misma, Duma, Massa, 15 Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã.
16 Na Ismae põ'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerẽ na nirõpнre
masĩno'caro niwũ. Nanнcũ curari na yarã masãrẽ wejepeori masã nicãrã niwã.
17 Ismae ciento treinta y siete cũ'marĩ cнogн, wẽrĩcн niwĩ. Tojo weegн cũ ñecũsнmнa
mejãrã wẽ́rĩ́'caronojõta wẽrĩsirutudijacн niwĩ. 18 Cũ põ'rã nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro
me'rã nн'cã, téé Shur wãmetiropн niseticãrã niwã. To Egipto põtẽorõ Asiria wa'aropн
nisa'a. To nirṍ nipe'tirã na acawererã нatimicã, niseticãrã niwã.

Jacob, tojo nicã Esaú na bajua'que ni'i

19 A'te Isaa, Abrahã macũ ye queti ni'i. 20 Isaa cuarenta cũ'marĩ cнogн, Rebecare nнmoticн
niwĩ. Co Betuel macõ, Labán acabijo nico niwõ. Na arameo masã Padan-arãcjãrã nicãrã
niwã. 21 Rebeca ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo weegн Isaa Õ'acũrẽ sẽrĩbosacн niwĩ. Õ'acũ
cũ sẽrĩsere tнocн niwĩ. Tojo weego co nijĩpaco tojaco niwõ. 22 Wĩ'marã pнarã paagapнre
a'mequẽsãñacãrã niwã. Tojo weego co a'tiro wãcũco niwõ: “Na tojo weenu'cũcãma, yн'н
mejõ waro catima'abosa'a. Mejõ pe'e wẽrĩrõнasa'a”, ni wãcũco niwõ. Tojo weego Õ'acũrẽ
“¿De'ro weero tojo nimitito?” ni sẽrĩtiña'co niwõ.
23 Õ'acũ core yн'ticн niwĩ:
“Mн'н paaga po'peapнre pнa di'ta, pнa macãcjãrã sãñama.
Na bajuatji dнporo a'mequẽsãñatojama.
Ni'cũ apĩ nemorõ tutuayн'rнagн nigũsami.

Masã ma'mi cũ acabiji dutisere yʉ'tigʉsami", nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[24] Be'ro Rebeca wĩ'marãrẽ wʉari nʉmʉ ejacaro niwũ. Na pʉarã sʉ'rʉa'cãrã páápʉ nicãrã
niwã. [25] Ne bajuamʉ'tãgũ poari sõ'agũ nicʉ niwĩ. Tojo nicã, cũ upʉpʉre poaripijagʉ
nicʉ niwĩ. Cũrẽ Esaú pisucãrã niwã. [26] Be'ro cũ acabiji cũ dʉ'podiapʉ ni'cã omocã me'rã
ñe'etjĩagũ bajuacʉ niwĩ. Tojo weeyucã, cũrẽ Jacob pisucãrã niwã. Isaa sesenta cũ'marĩ
cʉori cura, Rebeca narẽ põ'rãtico niwõ.

Esaú cũ masã ma'mi nisere dua'que ni'i
[27] Siape'e me'rã wĩ'marã bʉcʉacãrã niwã. Esaú cãpũpʉ sijasere tʉ'sa, wa'icʉrã mu'sĩgũ
nicʉ niwĩ. Jacob pe'e sõ'owaro niticʉ niwĩ. Cũ wi'ipʉ niseticã'cʉ niwĩ. [28] Isaa wa'icʉrã
nʉcũcjãrãrẽ ba'atʉ'sayugʉ, cũ macũ Esaú pe'ere ma'iyʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Paco Rebeca pe'e
Jacore ma'iyʉ'rʉnʉ'cãco niwõ.
[29] Ni'cã nʉmʉ Jacob cũ ba'ase do'ari cura Esaú nʉcũpʉ sijagʉ eja'cʉ ʉjʉaboayʉ'rʉa'cʉ
dajacʉ niwĩ. [30] Tojo weegʉ cũ acabijire nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre pajañaʼña. Sise ba'ase sõ'ase mʉ'ʉ cʉosere yʉ'ʉre o'ocureya. Yʉ'ʉ ʉjʉaboa
wẽrĩgũ weesa'a, nicʉ niwĩ. (Tojo weerã ape wãme Esaúre Edom pisusama.)
[31] Jacob cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Tojo nígũ pũrĩcã, mʉ'ʉ masã ma'mi nisere yʉ'ʉre duamʉ'tãña.
[32] Tere tʉ'ogʉ, Esaú nicʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ĩ'aweti? Yʉ'ʉ ʉjʉaboa wẽrĩgũ weesa'a. Tojo weero yʉ'ʉ masã ma'mi nise
yʉ'ʉma wapamarĩ'i, nicʉ niwĩ.
[33] Jacob cũrẽ nicʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ Õ'acũrẽ wãmepeo, "Tojota weegʉti", nibaque'oya, nicʉ niwĩ.
Tere tʉ'ogʉ, Esaú "Õ'acũrẽ wãmepeo, diacjũta ni'i", nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ acabijire
cũ masã ma'mi nisere duącʉ niwĩ.
[34] Be'ro Jacob, Esaúre, pã, tojo nicã cũ ba'ase do'a'quere ecacʉ niwĩ. Esaú ba'a, sĩ'rĩtojagʉ,
wã'cãnʉ'cã, wa'a wa'acʉ niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere "Tojo nisa'a", ni wãcũticʉ niwĩ.

26

Isaa Gerar wãmetiropʉ wa'a'que ni'i
[1] Abrahã cũ caticũcateropʉ wa'a'caronojõta nipe'tiro ti di'tapʉre ba'ase marĩcaro niwũ.
Tojo weegʉ Isaa Gerar wãmetiropʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉre filisteo masã wiogʉ Abimelec
nicʉ niwĩ. [2] Topʉ Õ'acũ cũrẽ bajua, ucũcʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ: "Egiptopʉre wa'aticã'ña.
Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ tojadutirota tojapa. [3] Ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tata toja, níni'ña yujupʉ. Yʉ'ʉ
mʉ'ʉ me'rã nigũti. Mʉ'ʉrẽ añurõ wa'acã weegʉti. Mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ
a'ti di'tare o'ogʉti. A'tiro wéégʉ, mʉ'ʉ pacʉ Abrahãrẽ yʉ'ʉ 'Tojo weegʉti' ní'quere
queoro wa'acã weegʉti. [4] Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã pãjãrã ñocõa weronojõ nicã weegʉsa'a.
Nipe'tise a'te di'tare o'ogʉsa'a. Tojo nicã, nipe'tiri di'tacjãrã mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã
me'rã añurõ wa'acã weeno'rõsa'a. [5] Abrahã yʉ'ʉ duti'quere, yʉ'ʉ 'Tojo weeya' ní'quere
queoro yʉ'tiwĩ. Tojo weegʉ tojo weegʉsa'a", nicʉ niwĩ Õ'acũ.
[6] Tere tʉ'ogʉ, Isaa Gerapʉ tojacʉ niwĩ. [7] Topʉ nirã́ masã Isaare Rebecare "A'tigo waro
¿noanojõ niti?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã. Isaa, "Yʉ'ʉre co ye bu'iri wẽjẽbosama" ni uigʉ,
"Yʉ'ʉ acabijo nimo", nicʉ niwĩ. Co Rebeca añugõ niyucã, tojo nicʉ niwĩ.
[8] Topʉ yoacã tojacʉ niwĩ. Ni'cã nʉmʉ ti di'ta wiogʉ Abimelec ventanapʉ yu'uĩ'a'cʉ niwĩ.
Tojo weeri cura Isaa cũ nʉmo Rebecare paasu'su e'caticã ĩ'acʉ niwĩ. [9] Be'ro Isaare pijio,
a'tiro nicʉ niwĩ:
—Co mʉ'ʉ nʉmo nimiapõ. ¿De'ro weegʉ "Yʉ'ʉ acabijo nimo" nisooati?
—Apetero weerã yʉ'ʉre co ye bu'iri wẽjẽbosama, ni wãcũasʉ, ni yʉ'ticʉ niwĩ Isaa.
[10] Tere tʉ'ogʉ, Abimelec nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ ũsãrẽ tojo niati? "Cũ nʉmo mejẽta nisamo", ni wãcũgũ, ni'cũ a'ti
macãcjũ core nʉmotiboapĩ. Core tojo weecãma, mʉ'ʉ ũsãrẽ Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã
weeboapã, nicʉ niwĩ.
[11] Tojo weegʉ Abimelec nipe'tirãrẽ ni'cã dutise cũucʉ niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ:
"No'o ni'cũ Isaare o cũ nʉmorẽ caribogʉnojõ wẽjẽno'gũsami", nicaro niwũ.

12 Topнre Isaa otesere otecн niwĩ. Õ'acũ cũrẽ añurõ wa'acã weecн niwĩ. Tojo weero ti
cũ'marẽ cũ ote'que peje waro dнcaticaro niwũ. 13 Siape'e me'rã cũ cнose bнcнanemocaro
niwũ. Tojo weegн cũ peje waro apeyenojõ cнogн tojacн niwĩ. 14 Pãjãrã waro oveja, wecнa
cнocн niwĩ. Cũrẽ da'raco'terã quẽ'rãrẽ pãjãrã waro cнocн niwĩ. Tere ĩ'arã, filisteo masã
cũrẽ нocãrã niwã. 15 Todнporopн cũ pacн Abrahã catícateropнre cũrẽ da'raco'tecũ'cãrã
aco péri se'ecãrã niwã. Filisteo masã Isaare нorã, te perire di'ta me'rã yaabi'acãrã niwã.
16 Be'ro cũ peje waro cнocã, ĩ'acũmí, Abimelec Isaare a'tiro nicн niwĩ:
—Mн'н a'tore wijayá. Peje waro ũsã yн'rнoro apeyenojõ cнoyн'rнnн'cã'a, nicн niwĩ.
17 Tojo weegн Isaa Gerapн nimi'cн wijacн niwĩ. Wija, to opa pa'tiro nirõpн wi'seriacã
wee, tojacн niwĩ. 18 Topнre cũ pacн catigн aco péri se'e'que perire cũ wẽŕíca be'ro filisteo
masã di'ta me'rã yaacãrã niwã. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecн niwĩ. Cũ te perire
se'éca be'ro cũ pacн catigн wãme õ'o'caronojõta õ'ocн niwĩ.
19 Ni'cã nнmн Isaare da'raco'teri masã opa pa'tiro nirõpн aco pére se'érã, pajiro
o'mawĩrõrĩ pere bocacãrã niwã. 20 Gerapн nirã́ ovejare co'teri masã ti pere ãpẽrã Isaa
yarã ovejare co'terã me'rã dн'sasoocãrã niwã. Na "Ũsã ya pe ni'i", nicãrã niwã. Isaa yarã
ovejare co'terã pe'e quẽ'rã "Ũsã ya pe pe'e ni'i", ni a'merĩ dн'sasoomнjãcãrã niwã. Tojo
weegн Isaa ti pere "cumuca pe" wãme õ'ocн niwĩ. Na dн'sasooyucã, tojo wãme õ'ocн niwĩ.
21 Be'ro cũrẽ da'raco'terã ape pe se'ecãrã niwã. Ti pe quẽ'rãrẽ mejãrõta dн'sasoocãrã niwã.
Tojo weegн Isaa ti pere "a'merĩ ĩ'asĩ'rĩtiri pe" wãme õ'ocн niwĩ.
22 Be'ro Isaa yoaropн wa'a wa'acн niwĩ. Topнre aco pé ape pe se'ecн niwĩ. Ti pema
dн'sasooticãrã niwã majã. Tojo weegн ti pere "añurĩ pjoaca pe, cumuca marĩrĩ pe" wãme
õ'ocн niwĩ. A'tiro nicн niwĩ: "Õ'acũ marĩrẽ ni'cãrõacãma añurĩ pjoa cũumi majã. Tojo
weerã marĩ a'topнre añurõ niseti, da'rasetirãsa'a", nicн niwĩ.
23 To ní'cнta Isaa Beersebapн wa'acн niwĩ. 24 Topн cũ etáca ñamirẽ Õ'acũ cũrẽ bajua,
a'tiro nicн niwĩ:
"Yн'н, mн'н pacн Abrahã ẽjõpeogн ni'i.
Yн'н mн'н me'rã ni'i.
Tojo weegн uiticã'ña.
Yн'нre da'raco'tegн Abrahãrẽ ma'ígũ, mн'нrẽ añurõ wa'acã weegнti.
Tojo nicã mн'н pãrãmerãrẽ pãjãrã masãputicã weegнti", nicн niwĩ.
25 Tere tн'ogн, Isaa ni'cãrõ wa'icнrãrẽ ũjũamorõpeorore ni'cã mesã ũtã me'rã see-
neocũucн niwĩ. Topн Õ'acũrẽ e'catise o'ogн, tojo weecн niwĩ. Topн wi'seri nн'cõ, niseticн
niwĩ. Cũrẽ da'raco'terã ni'cã aco pé se'ecãrã niwã.

Isaa, Abimelec na "A'tiro weerã́" ni a'merĩ apo'que ni'i

26 Ni'cã nнmн Abimelec Gerapн ní'cн Isaa tiropн ucũgũ a'ticн niwĩ. Cũrẽ werecasagн
Ahuzat, tojo nicã Ficol surara wiogн cũrẽ ba'paticãrã niwã. 27 Narẽ ĩ'agũ, Isaa nicн niwĩ:
—¿De'ro weerã yн'нre ĩ'arã a'tiati? Yн'нre нatiwн. Mнsã ya di'tapн nigũrẽ cõ'awĩrõwũ.
28 Na cũrẽ yн'ticãrã niwã:
—Ũsã mн'нrẽ ĩ'acã, Õ'acũ mн'н me'rã nimi. Tojo weerã "Mн'н ũsãrẽ ña'arõ weeri nírã,
mн'н me'rã Õ'acũ tн'oropн a'merĩ aporoнa'a", ni wãcũasн. 29 Mн'нrẽ ne cã'rõ caribotiwн.
Ũsã mн'нrẽ cariboronojõ o'orã, añurõ wejepeowн. Añurõ me'rã mн'нrẽ we'riti o'ówн.
Õ'acũ mн'нrẽ ni'cãrõacãrẽ añurõ weetamugũ weemi, nicãrã niwã.
30 Tojo weegн Isaa narẽ pajiri bosennнmн weepeocн niwĩ. Ti nнmнrẽ na ba'a, sĩ'rĩ
yapaticãrã niwã. 31 Ape nнmн pe'e bo'reacã wã'cã, na Õ'acũ wãme me'rã "A'tiro weerã́"
ni a'merĩ apocãrã niwã. Be'ro Isaa narẽ we'riti, "Añurõ wa'aya", nicн niwĩ. Na ni'cãrõ
me'rã tojacãrã niwã.
32 Na tojo weeri nнmнrẽta Isaare da'raco'teri masã na se'eri pere "Aco bocapн" ni, cũrẽ
queti wererã etacãrã niwã. 33 Isaa ti pere Seba wãme õ'ocн niwĩ. Tojo weero topн nirĩ macã
ni'cãrõacãrẽ Beerseba wãmetisa'a.
34 Esaú cuarenta cũ'marĩ cнogн, Judit wãmetigore nнmoticн niwĩ. Co Beeri wãmetigн
hitita masũ macõ nico niwõ. Be'ro apego nнmotinemocн niwĩ tja. Co Basemat wãmetico

niwõ. Co Elón wãmetigʉ hitita masʉ̃ macõ nico niwõ. [35] Ã'rã pʉarã Esaú nʉmosãnumia
Isaare, Rebecare pũrõ waro bʉjaweticã weecãrã niwã.

27

Isaa cʉ̃ põ'rãrẽ Jacore, Esaúre "Añurõ wa'ato" ni, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosa'que ni'i
[1] Isaa bʉcʉ waro ẽjãgʉ̃, cʉ̃ caperi añurõ ĩ'aticʉ niwĩ. Tojo weegʉ ni'cã nʉmʉ cʉ̃ macʉ̃
masã ma'mi Esaúre pijio, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¡Macʉ̃!
Cʉ̃ tojo nicã, Esaú "¿De'ro niti, pacʉ?", ni yʉ'ticʉ niwĩ.
[2] —Mʉ'ʉ ĩ'acãta, yʉ'ʉ bʉcʉ waro ni'i. Tojo weegʉ a'te nʉmʉrĩ no'o nirĩ nʉmʉ
yʉ'ʉ wẽrĩmasĩ'i. [3] Mʉ'ʉ cãpũpʉ wa'a, mʉ'ʉ ya bʉacatjẽ me'rã wa'icʉrã bʉegʉ wa'aya.
[4] Tu'ajanʉ'cõ, yʉ'ʉ tʉ'saronojõta ba'ase ʉ'sʉase do'a, yʉ'ʉre ecaya. Mʉ'ʉ tojo weecã, yʉ'ʉ
wẽrĩati dʉporo mʉ'ʉrẽ añurõ wa'ato nígʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosagʉti, nicʉ niwĩ.
[5] Rebeca pe'e Isaa Esaúre tojo nisere tʉ'oco niwõ. Tojo tʉ'o'co niyugo, Esaú cãpũpʉ cʉ̃
pacʉre wa'icʉrã wẽjẽbosagʉ wa'áca be'ro, [6] co macʉ̃ Jacore a'tiro nico niwõ:
—Mʉ'ʉ pacʉ, mʉ'ʉ ma'mi Esaúre a'tiro nicã tʉ'oapʉ. A'tiro niami: [7] "Macʉ̃, cãpũpʉ
wa'aya. Wa'a, wa'icʉ wẽjẽ, ba'ase ʉ'sʉase do'a, yʉ'ʉre ecaya. Mʉ'ʉ tojo weecã, mʉ'ʉrẽ
Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ 'Añurõ weeya', ni sẽrĩbosagʉti", niami. [8] Macʉ̃, yʉ'ʉ niatjere añurõ tʉ'o, tere
weeapa. [9] Mʉ'ʉ ni'cãrõacã ecarã na nirõpʉ wa'a, pʉarã cabracãrẽ miitia. Mʉ'ʉ pacʉ cʉ̃
ba'atʉ'sasenojõta añuse ba'ase do'abosagoti. [10] Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ ecagʉ wa'agʉsa'a. Mʉ'ʉ tojo
weecã, mʉ'ʉrẽ cʉ̃ wẽrĩati dʉporo Õ'acʉ̃rẽ "Añurõ weeya", ni sẽrĩbosagʉsami, nico niwõ.
[11] Jacob pe'e cʉ̃ pacore yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ma'mi nipe'tiro cʉ̃ upʉpʉ poaritigʉ nimi. Yʉ'ʉ pe'e moo'o. [12] Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre
da'rañaʼa, "Cʉ̃ mejẽta nimi", ni masĩgʉ̃, "Mʉ'ʉ yʉ'ʉre bujicã'gʉ̃ wee'e", nibosami. Yʉ'ʉre
"Añurõ wa'ato" ni sẽrĩbosaronojõ o'ogʉ, "Ña'arõ pe'e wa'abata'to mʉ'ʉrẽ", nibosami, nicʉ
niwĩ.
[13] Cʉ̃ paco cʉ̃rẽ yʉ'tico niwõ:
—Mʉ'ʉrẽ ĩ'amasĩcãma, mʉ'ʉrẽ "Ña'arõ wa'ato" nise yʉ'ʉ pe'ere tojato. Mʉ'ʉ pe'e yʉ'ʉ
dutiro weeya. Sõjã cabracãrẽ miigʉ̃ wa'aya, nico niwõ.
[14] Tojo nicã tʉ'o, Jacob cabracãrẽ miigʉ̃ wa'a, pacore o'ocʉ niwĩ. Tojo weego Isaa
tʉ'sasenojõrẽta ba'ase do'abosaco niwõ. [15] Be'ro masã ma'mi Esaú ye su'ti añuyʉ'rʉnʉ'cãse
co wi'ipʉ nʉrõ'quere mii, cʉ̃ acabiji Jacore sãaco niwõ. [16] Be'ro na cabra caseri me'rã cʉ̃
omocãrĩrẽ omaco niwõ. Tojo nicã wãmʉtare mo'aco niwõ. [17] Tu'ajanʉ'cõ, te ba'ase ʉ'sʉase
do'a'quere, pã́rẽ co macʉ̃ Jacore o'oco niwõ.
[18] Tojo weegʉ Jacob cʉ̃ pacʉ tiropʉ sãjãa, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¡Pacʉ!
—Ãa, a'to ni'i. ¿Ni'inojõ pe'e niti mʉ'ʉ? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ Isaa.
[19] —Yʉ'ʉ masã ma'mi Esaú ni'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre duti'caronojõta weeapʉ. Wã'cãnujãña. Yʉ'ʉ
wa'icʉ wẽjẽ do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yʉ'ʉre Õ'acʉ̃rẽ "Añurõ weeya", ni sẽrĩbosaya, nicʉ
niwĩ.
[20] Isaa cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Macʉ̃ ¿de'ronojõ maata waro wa'icʉre bocamiati?
—Mʉ'ʉ wiogʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre maata bocacã weeami, nicʉ niwĩ.
[21] Isaa cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—A'tocure a'tia. ¿Diacjʉ̃ta yʉ'ʉ macʉ̃ Esaú niti mʉ'ʉ? nígʉ̃, mʉ'ʉrẽ da'raña'gʉ̃tigʉ
wee'e.
[22] Tojo weegʉ Jacob cʉ̃ tiroacãpʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ da'raña'gʉ̃, cʉ̃ pacʉ nicʉ niwĩ:
—Mejõ mʉ'ʉ ucũse pe'e Jacob ucũse weronojõ nírõcoro. Tojo nimirõ, omocãrĩ pe'e Esaú
ye omocãrĩ nírõcoro. [23] Esaú weronojõ omocãrĩ poaritiyucã, Isaa "Apĩ nimi", ni masĩticʉ
niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosati dʉporoacã, [24] apaturi sẽrĩtiña'apocʉ niwĩ tja.
—¿Diacjʉ̃ta Esaú niti mʉ'ʉ?
—Esaúta ni'i, ni yʉ'ticʉ niwĩ Jacob.
[25] Tere tʉ'ogʉ, Isaa nicʉ niwĩ:

—Macũ, ba'ase mɯ'ɯ boca'quere o'oya majã. Ba'agɯtigɯ wee'e. Õ'acũrẽ "Yɯ'ɯ macũrẽ añurõ wa'ato", ni sẽrĩbosacũugũti.

Jacob cũ pacɯre ba'ase eca, cũrẽ ɯ'sedɯcaco vinorẽ tĩacɯ niwĩ. Cũ tere ba'a, sĩ'rĩcɯ niwĩ.
26 Be'ro cũ pacɯ Isaa cũrẽ nicɯ niwĩ:

—Macũ, yɯ'ɯ tiroacãpɯ a'ti, yɯ'ɯre mi'miña.

27 Tojo weegɯ Jacob cũ pɯ'toacãpɯ wa'a, cũrẽ mi'micɯ niwĩ. Isaa cũ ye su'tire wĩjĩgũ, cũ ye niatjere Õ'acũrẽ a'tiro ni sẽrĩbosacɯ niwĩ:

"Ã'rĩ yɯ'ɯ macũ cãpũ cjase o'ori Õ'acũ wee'que weronojõ añurõ ɯ'mɯtime'rĩcã'mi.
28 Õ'acũ mɯ'ɯrẽ ɯ'mɯarõ cjase aco pejasere o'oato.
Mɯ'ɯ otesere di'tapɯre añurõ pĩ'rĩ, dɯcaticã weeato.
Peje trigo, tojo nicã ɯ'sedɯcaco vinorẽ o'oato.
29 Pãjãrã masã mɯ'ɯ dutise doca niato.
Peje di'tacjãrã mɯ'ɯ dɯporo ejaque'a, mɯ'ɯrẽ ẽjõpeoato.
Mɯ'ɯ ni'cũ põ'rãpɯreta dutigɯsa'a.
Mɯ'ɯ paco põ'rã ɯmɯa mɯ'ɯrẽ ẽjõpeorã paamu'rĩque'ato.
Mɯ'ɯrẽ 'Ña'arõ wa'ato' nirã́ nemorõ 'Ña'abutiaro wa'ato', nino'rãsama.
Mɯ'ɯrẽ 'Añurõ wa'ato' nirã́ pe'e 'Añurõta wa'ato' nino'rãsama", nicɯ niwĩ Isaa.

30 Cũ Jacore Õ'acũrẽ sẽrĩbosatu'ajáca be'roacã, cũ wijaari cura Esaú wa'icɯrã wẽjẽgũ eja'cɯ dajacɯ niwĩ. 31 Daja, cũ quẽ'rã ba'ase añurõ ɯ'sɯase do'a, cũ pacɯre ba'adutigɯ miacɯ niwĩ. A'tiro nicɯ niwĩ:

—Pacɯ, wã'cãnujãña. Yɯ'ɯ wa'icɯ wẽjẽ'cɯre ba'aya. Ba'a, yɯ'ɯre ye niatjere Õ'acũrẽ sẽrĩbosaya.

32 Tere tɯ'ogɯ, Isaa sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿Noanojõ niti mɯ'ɯ?

—Yɯ'ɯ Esaú ni'i. Masã ma'mi ni'i, ni yɯ'ticɯ niwĩ.

33 Tere tɯ'ogɯ, cũ pacɯ ɯpɯtɯ narãsãgũ, a'tiro nicɯ niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ noa pe'e niapari, yɯ'ɯre wa'icɯ wẽjẽ, do'a, mejẽpɯ miiti'cɯ? Mɯ'ɯ dajati dɯporoacã yɯ'ɯ ba'atojapɯ. Ba'a, cũrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩbosatojapɯ. Tojo weegɯ cũ Õ'acũrẽ sẽrĩbosano'cɯpɯ nimi.

34 Tere tɯ'ogɯ, Esaú ɯpɯtɯ bɯjaweti ua, uticɯ niwĩ. A'tiro caricũcɯ niwĩ:

—Pacɯ, yɯ'ɯ quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩbosacureya, nicɯ niwĩ.

35 Cũ pacɯ cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ acabiji mɯ'ɯ dɯporo eja, yɯ'ɯre nisooapĩ. Cũ mɯ'ɯ ye nimi'quere Õ'acũrẽ yɯ'ɯ sẽrĩbosabo'quere miatojami.

36 Tere tɯ'ogɯ, Esaú cũ pacɯre nicɯ niwĩ tja:

—Tɯ'omasĩrãta cũrẽ Jacob wãme õ'ocãrã niwũ. Cũ yɯ'ɯre pɯatipɯ ña'arõ weetojami. Ne waro, yɯ'ɯ masã ma'mi nisere yɯ'ɯre ẽ'mawĩ. Ni'cãrõacãrẽ tja mejãrõta Õ'acũrẽ mɯ'ɯ sẽrĩbosase, ye níbo'quere ẽ'mapĩ. ¿Yɯ'ɯre ne cã'rõ apeyenojõ dɯ'satibutiati? nicɯ niwĩ.

37 Isaa cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Yɯ'ɯ Jacore mɯ'ɯ wiogɯ wa'acã weeasɯ. Nipe'tirã cũ acawererã cũrẽ da'raco'teri masã nirãsama. Peje ba'ase trigo, ɯ'sedɯcaco vino cɯogɯsa'a, niasɯ. Macũ, yɯ'ɯ ni'cãrõacãma de'ro weemasĩtisa'a majã, nicɯ niwĩ.

38 Esaú cũ pacɯre ninemocɯ niwĩ:

—Pacɯ, ¿ni'cãtita Õ'acũrẽ añusere sẽrĩta basioti? Yɯ'ɯ quẽ'rãrẽ cũrẽ añusere sẽrĩbosaya, nicɯ niwĩ. Be'ro apaturi caricũ, uticɯ niwĩ.

39 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, Isaa cũrẽ nicɯ niwĩ:

"Mɯ'ɯ di'ta añuse nitiropɯ nisetigɯsa'a.
Ɯ'mɯarõ cjase aco pejase marĩrõpɯ nigũsa'a.
40 Mɯ'ɯ, mɯ'ɯ ya di'pjĩ me'rã wãmoti, mejẽcã wa'acã cã'mota'agɯsa'a.
Mɯ'ɯ acabijire da'raco'tegɯ nigũsa'a.
Be'ro mɯ'ɯ tutuagɯ wa'agɯ, cũ dutise doca nisome majã", nicɯ niwĩ.

Jacob Esaúre uiwã'cã'que ni'i

41 Tojo wa'áca be'ro te me'rã Esaú cũ acabijire ĩ'asĩ'rĩti, uanʉ'cãcʉ niwĩ. Cũ pacʉ Jacob
pe'ere Õ'acũrẽ sẽrĩbosa'que bu'iri tojo weecʉ niwĩ. "Yʉ'ʉ pacʉ cũ wẽrĩatjo cã'rõ dʉ'sa'a.
Cũ wẽ́ŕĩca be'ro yʉ'ʉ acabijire wẽjẽgũti", ni wãcũcʉ niwĩ.
42 Esaú tojo weegʉti nise quetire tʉ'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwõ:
—Mʉ'ʉ ma'mi Esaú mʉ'ʉrẽ a'megũ, "Wẽjẽgũti", niapʉ. 43 Tojo weegʉ, macũ, yʉ'ʉ dutiro
weeya. Harã́pʉ yʉ'ʉ ma'mi Labán ya wi'ipʉ du'tiabaque'oya. 44 Topʉ tojáníña. Téé mʉ'ʉ
ma'mi cũ uase pe'tíca be'ropʉ topʉre nitʉoya. 45 Mʉ'ʉ cũrẽ wee'quere acobojóca be'ro
mʉ'ʉrẽ "A'tia tja" ni, queti o'ógoti. Mʉsãrẽ yʉ'ʉ põ'rã pʉarãrẽ ni'cã nʉmʉta wẽrĩcã
ʉawe'e, nico niwõ.
46 Be'ro Rebeca co marãpʉ Isaare nico niwõ:
—Ã'rã hitita masã numia Esaú nʉmosãnumia me'rã yʉ'ʉ caributiyʉ'rʉa wa'asa'a. Jacob
cũ a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronojõ nigõrẽ cũ nʉmoticãma, mejõ
wẽrĩa wa'asĩ'rĩsa'a, nico niwõ.

28

1 Tere tʉ'ogʉ, Isaa Jacore pijio, cũrẽ "Õ'acũ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato", nicʉ niwĩ. Tojo nicã,
cũrẽ a'tiro weeduticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ a'ti di'ta Canaácjãrã numiarẽ ne nʉmotiticã'ña. 2 Mʉ'ʉ ñecũ tiro Betuel
Padan-arãpʉ wa'aya. Topʉ mʉ'ʉ pacopánʉmʉ Labán macõrẽ nʉmotiya. 3 Õ'acũ tu-
tuayʉ'rʉnʉ'cãgũ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato. Pãjãrã mʉ'ʉrẽ masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cũ
tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama. 4 Abrahãrẽ Õ'acũ "Añurõ weegʉti" ní'quere mʉ'ʉrẽ,
mʉ'ʉ pãrãmerãrẽ o'oato. A'ti di'ta mʉsã ya di'ta waro tojato nígũ, tojo ni'i. Ni'cãrõacãrẽ
a'ti di'tapʉ ape di'tacjãrã weronojõ ni'i yujupʉ, nicʉ niwĩ.
5 Tojo wee Jacore Padan-arãpʉ o'ócã'cʉ niwĩ. Topʉre Labán ya wi'ipʉ etacʉ niwĩ. Cũ
Betuel, arameo masũ macũ, tojo nicã Rebeca ma'mi nicʉ niwĩ. Rebeca, Jacob, Esaú paco
nico niwõ.

Esaú cũ nʉmotinemo'que ni'i

6 Esaú, cũ pacʉ Isaa, Õ'acũrẽ "Jacore añurõ weeya", ni sẽrĩbosacã, tojo nicã cũrẽ
Padan-arãpʉ nʉmotidutigʉ o'ócã tʉ'ocʉ niwĩ. Tojo nicã cũrẽ Õ'acũrẽ añurõ weedutigʉ,
"A'tocjãrã Canaácjãrã numia me'rã ne nʉmotiticã'ña" nicã tʉ'ocʉ niwĩ. 7 Apeyema Jacob
cũ pacʉsʉmʉa weeduti'caronojõta Padan-arãpʉ wa'acã ĩ'acʉ niwĩ. 8 Tojo weegʉ Esaú cũ
pacʉsʉmʉa Canaá di'tacjãrã numiarẽ tʉ'satisere masĩcʉ niwĩ. 9 Tere masĩgũ, Abrahã macũ
Ismae tiropʉ ĩ'agũ wa'acʉ niwĩ. Topʉ cũ macõ Mahalat wãmetigore nʉmoticʉ niwĩ. Co
Nebaiot acabijo nico niwõ. Cũ Esaú ãpẽrã pʉarã numia Canaácjãrã numiarẽ nʉmotitojacʉ
niwĩ.

Jacob Betepʉ cũ quẽ'e'que ni'i

10 Jacob Beersebapʉ ní'cʉ wa'a, Harã́ wa'ari ma'apʉ bu'acʉ niwĩ. 11 Wa'acũmí, ñamica'apʉ
niyucã, cũ no'o na'itõ'orõ cãrĩcʉ niwĩ. Topʉ cãrĩgũtigʉ, ni'cãgã ũtãgã topʉ cũñacjare
miicṹú, cũ dʉpoare ẽotuucũuocʉ niwĩ. 12 Topʉ a'tiro quẽ'ecʉ niwĩ. Ni'cãrõ mʉjãrõjo
nucũcãpʉ téé ʉ'mʉsepʉ nimʉjãnʉ'cãcaro niwũ. To mʉjãrõpʉre Õ'acũrẽ wereco'terã
mʉjãmʉjã, dijatimʉjãcãrã niwã. 13 Tojo nicã, Õ'acũrẽ cũ pʉ'to nu'cũcã ĩ'acʉ niwĩ. Cũrẽ
a'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ñecũ Abrahã, mʉ'ʉ pacʉ Isaa ẽjõpeogʉ Õ'acũ ni'i. Mʉ'ʉrẽ,
mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ a'te mʉ'ʉ cũñase di'tare o'ogʉsa'a. 14 Mʉ'ʉ pãrãmerã pãjãrã
waro nucũpori weronojõ nirãsama. Nipe'tiropʉ se'sanʉ'cãrãsama. Mujĩpũ cũ mʉjãtiro
pe'e, cũ sãjãrõ pe'e, tojo nicã norte, téé surpʉ nirãsama. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ mʉ'ʉ
me'rã, tojo nicã mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weegʉti. 15 Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã
ni'i. Mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ no'o wa'aro co'tegʉti. A'ti di'tare mʉ'ʉrẽ apaturi dajanʉ'cãcã weegʉti.
Yʉ'ʉ 'Tojo weegʉti' ní'quere weetimigũ, ne cã'rõ mʉ'ʉrẽ cõ'awã'cãsome", nicʉ niwĩ Õ'acũ.
16 Jacob cũ quẽ'éca be'ro wã'cãgũ, a'tiro wãcũcʉ niwĩ: "Diacjũta Õ'acũ a'to nimi. Yʉ'ʉ ne
masĩtiasʉ", nicʉ niwĩ. 17 Cũ ʉpʉtʉ ui, a'tiro wãcũcʉ niwĩ: "A'to wiobutia'a. Õ'acũ cũ niró
waro ni'i. Cũ ya wi'i ni'i. Ʉ'mʉse sãjãrĩ sope pʉ'to ni'i", nicʉ niwĩ.

18 Ape nɯmɯ pe'e maata wã'cã, ũtãgã cũ dɯpoapɯ ẽotuucũucagare añurõ miinɯ'cõcɯ
niwĩ. Tu'ajanɯ'cõ, tigare Õ'acũ yaga tojadutigɯ, ɯ'sere piopeocɯ niwĩ. 19 Ne waropɯre
tore ni'cã macã nicaro nimiwũ. Ti macã Luz wãmeticaro niwũ. Jacob pe'e mejẽcã wãme
dɯcayucɯ niwĩ. Betel wãme õ'ocɯ niwĩ.
20 Topɯ Jacob Õ'acũrẽ "Mɯ'ɯ me'rã a'tiro weegɯti", ni ucũcɯ niwĩ: "Õ'acũ ni'cãrõacã yɯ'ɯ
wa'arore ba'pati, co'te, yɯ'ɯre ba'ase, su'ti o'ogɯ, yɯ'ɯ wiogɯ nigũsa'a. 21 Tojo nicã, ne cã'rõ
mejẽcã wa'ati, apaturi yɯ'ɯre yɯ'ɯ pacɯ ya wi'ipɯre majãmitojaacã wéégɯ, tojo nigũsa'a.
22 Mɯ'ɯ tojo weecã, a'tiga ũtãgã yɯ'ɯ miinɯ'cõcaga Õ'acũ ya wi'i nirõsa'a. Mɯ'ɯ nipe'tisetiri
yɯ'ɯre apeyenojõ diez o'ocã, mɯ'ɯrẽ ni'cãrõ o'ogɯti", nicɯ niwĩ.

29

Jacob cũ Harãpɯ eta'que ni'i

1 Jacob wa'a, mujĩpũ mɯjãtirocjãrã ya di'tapɯ etacɯ niwĩ.
2 Topɯre etagɯ, cãpũpɯ i'tia curua oveja aco sĩ'rĩrĩ pe tiro soocũñarãrẽ ĩ'acɯ niwĩ. Na ti pe
cjase acore sĩ'rĩcãrã niwã. Ti pe sope pɯ'topɯre pajiri pe ũtãpejo me'rã bi'ano'caro niwũ.
3 Nipe'tirã oveja topɯre nerẽnɯ'cãca be'ro oveja co'terã ti pere pãa, ovejare aco tĩacãrã
niwã. Na sĩ'rĩca be'ro oveja co'terã ti pere bi'acãrã niwã tja.
4 Jacob oveja co'terãrẽ sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:
—¿Ne, no'ocjãrã niti mɯsã?
—Ũsã Harãcjãrã ni'i, ni yɯ'ticãrã niwã.
5 Narẽ sẽrĩtiña'nemocɯ niwĩ tja:
—¿Mɯsã Labãrẽ Nacor pãrãmirẽ masĩti?
—Masĩ'i, ni yɯ'ticãrã niwã.
6 —¿Cũ dutimarĩati? ni sẽrĩtiña'nemocɯ niwĩ.
—Ũɯ, duti marĩami, ni yɯ'ticãrã niwã. Be'ro Jacore ninemocãrã niwã:
—Ĩ'aña. Sico Raquel, Labán macõ co yarã oveja me'rã a'timo, nicãrã niwã.
7 Jacob narẽ a'tiro nicɯ niwĩ:
—Ɯmɯcjo waro ni'i yujupɯ. Ovejare bi'asõrõrõ mejẽta ni'i. ¿De'ro weerã mɯsã ovejare
aco tĩa, be'ro tá ba'adutirã, cãpũpɯ mianɯ'cõweti?
8 Na cũrẽ yɯ'ticãrã niwã:
—Tojo weemasĩtisa'a. Nipe'tirã oveja nerẽpe'tiato yujupɯ. Na nerẽpe'tica be'ro oveja
co'terã ti pere bi'ácaga ũtãgãjore pãa, acore tĩano'rõsa'a.
9 Jacob na me'rã ucũrĩ cura Raquel co pacɯ yarã oveja me'rã ejaco niwõ. Co narẽ co'tego
nico niwõ. 10 Topɯ Raquere, Labán macõrẽ, cũ pacopánɯmɯ Labán yarã oveja me'rã ejacã
ĩ'agũ, maata ũtãgãjore pãogũ wa'acɯ niwĩ. Pãotoja, narẽ aco tĩacɯ niwĩ. 11 Be'ro Raquere
añudutigɯ mi'micɯ niwĩ. Tojo weetoja, e'catigɯ, uticɯ niwĩ. 12 Jacob, "Yɯ'ɯ Rebeca macũ
ni'i, Labán páácjũ ni'i", ni werecɯ niwĩ. Tere tɯ'ogo, co pacɯpɯre omawã'cã, werego wa'aco
niwõ.
13 Labán, "Yɯ'ɯ acabijo macũ niapɯ" nisere tɯ'ogɯ, cũrẽ põtẽrĩgũ wa'agɯ, omawã'cãcɯ
niwĩ. Cũrẽ paabɯ'a, wa'suoropɯ mi'micɯ niwĩ. Be'ro cũ ya wi'ipɯ miacɯ niwĩ. Jacob
nipe'tise cũrẽ wa'a'quere quetiwerepe'ocɯ niwĩ. 14 Labán cũrẽ nicɯ niwĩ: "Diacjũta mɯ'ɯ
yɯ'ɯ acawerego macũ nígũ, ye dí warota ni'i", nicɯ niwĩ.

Jacob cũ basucãrã numiarẽ da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tiropɯre ni'cã mujĩpũ tojacɯ niwĩ. 15 Ti mujĩpũ be'ro Labán Jacore a'tiro nicɯ
niwĩ:
—Mɯ'ɯ, yɯ'ɯ acawerego macũ nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mɯ'ɯ no'ocã'rõ
wapayecã ɯasari? nicɯ niwĩ.
16 Labán pɯarã numia põ'rãticɯ niwĩ. Masã ma'mio Lea wãmetico niwõ. Dɯ'sago pe'e
Raquel wãmetico niwõ. 17 Lea caperi añuse cɯoco niwõ. Raquel pe'e añugõ, añurõ upɯtigo
nico niwõ. 18 Jacob Raquere tɯ'sayugɯ, a'tiro nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ macõ Raquere ɯagɯ, siete cũ'marĩ mɯ'ɯrẽ da'ratamugũti.
19 Labán cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Jaʉ, añurõsa'a. Aperocjãrã pe'ere o'oronojõ o'ógʉ, mʉ'ʉrẽ numisogʉti. Yʉ'ʉ me'rã tojayá, nicʉ niwĩ.

20 Tojo weegʉ Jacob Raquere wapata'agʉ, siete cʉ̃'marĩ da'racʉ niwĩ. Cʉ̃ Raquere ʉayʉ'rʉayucã, te cʉ̃'marĩ ne yoabajuticaro niwʉ̃. 21 Te siete cʉ̃'marĩ yʉ'rʉ́ca be'ro Jacob Labā́rẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ nʉmo niacjore wiaya majã. Yʉ'ʉ core nʉmotigʉsa'a. Ticʉse cʉ̃'marĩ da'ragʉti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicʉ niwĩ.

22 Tojo weegʉ Labán nipe'tirã cʉ̃ pʉ'tocjãrãrẽ omocã dʉ'teri bosenʉmʉrẽ pijiocʉ niwĩ. 23 Be'ro ñamipʉ Labán masã ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocʉ niwĩ. Jacob co me'rã cãrĩcʉ niwĩ. 24 Apeyema tja Leare Labán ni'cõ cʉ̃rẽ da'raco'tegore weetamudutigʉ o'ocʉ niwĩ. Co Zilpa wãmetico niwõ. 25 Ape nʉmʉ bo'reacã Jacob "Apego Lea me'rã pe'e cãrĩapã", ni ĩ'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ Labā́rẽ sẽrĩtiña'gʉ̃ wa'acʉ niwĩ.

—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre tojo weeati? Yʉ'ʉ Raquere wapata'agʉtigʉ mʉ'ʉ me'rã da'rawʉ. ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre tojo weesooati? nicʉ niwĩ.

26 Labán cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—A'ti di'tapʉ a'tiro weesetisa'a. Dʉ'sago pe'e masã ma'mio dʉporo marãpʉtitimo. 27 Mʉ'ʉ omocã dʉ'teri bosenʉmʉ nirĩ semanarẽ Lea me'rãta níni'ña yujupʉ. Ti semana pe'tíca be'ro co acabijore o'ogʉti. Mʉ'ʉ core da'ra wapayegʉ, siete cʉ̃'marĩ da'ranemogʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

28 Jacob "Añurõsa'a", nicʉ niwĩ. Lea omocã dʉ'teri bosenʉmʉ nirĩ semana pe'tíca be'ro Raquel quẽ'rãrẽ numisocʉ niwĩ. 29 Labán cʉ̃rẽ da'raco'tegore Raquere weetamudutigʉ, co quẽ'rãrẽ Bilha wãmetigore o'ocʉ niwĩ. 30 Jacob Raquel me'rã quẽ'rãrẽ cãrĩcʉ niwĩ. Lea nemorõ co pe'ere ma'iyʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Siete cʉ̃'marĩ Labán me'rã da'ranemocʉ niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase ni'i

31 Õ'acʉ̃ Jacob Leare ma'iticã ĩ'agʉ̃, core wĩ'marã põ'rãticã weecʉ niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasĩticã weecʉ niwĩ yujupʉ. 32 Lea nijĩpaco wa'a, wĩ'magʉ̃ põ'rãtico niwõ. Cʉ̃rẽ Rubén wãme õ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: "Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ bʉjaweticã ĩ'agʉ̃, wĩ'magʉ̃ o'oami. Tojo weegʉ ni'cãrõacãma yʉ'ʉ marãpʉ yʉ'ʉre ma'igʉ̃sami", nico niwõ.

33 Be'ro Lea apĩ põ'rãtico niwõ tja. Cʉ̃rẽ Simeó wãme õ'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: "Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ marãpʉ yʉ'ʉre tojo ĩ'acõ'acã ĩ'ami. Tojo weegʉ apĩ yʉ'ʉre o'onemoami", nico niwõ.

34 Apĩ cʉonemoco niwõ tja. Cʉ̃rẽ Leví wãme õ'oco niwõ. "Yʉ'ʉ marãpʉre i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegʉ ni'cãrõacãma yʉ'ʉ pe'ere nemorõ ma'igʉ̃sami", nico niwõ.

35 Lea apĩ wʉanemoco niwõ tja. "Ni'cãrõacãma Õ'acʉ̃rẽ e'catipeogoti", nico niwõ. Tojo weego cʉ̃rẽ Judá wãme õ'oco niwõ. Ã'rĩ be'ro põ'rãtidu'uníco niwõ yujupʉ.

30

1 Raquel yʉ'ʉ Jacore põ'rãtibosatisa'a nígõ, co ma'miorẽ ʉoco niwõ. Tojo tʉ'oña'gõ, co marãpʉre nico niwõ:

—Yʉ'ʉre põ'rãticã weeya. Mʉ'ʉ tojo weeticãma, wẽrĩa wa'agoti, nico niwõ.

2 Tere tʉ'ogʉ, Jacob ua wa'a, core nicʉ niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ niti? Cʉ̃ta mʉ'ʉrẽ wĩ'marã bocaticã weemi.

3 Be'ro cʉ̃rẽ nico niwõ:

—A'tigo yʉ'ʉre da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rã ni, wĩ'magʉ̃rẽ põ'rãtiya. Co tojo põ'rãticã, yʉ'ʉ quẽ'rã põ'rãti'co weronojõ cʉogosa'a, nico niwõ.

4 Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cʉ̃ nʉmo weronojõ niato nígõ, co marãpʉre o'oco niwõ. Jacob co me'rã cãrĩcʉ niwĩ. 5 Co nijĩpaco toja, ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ Jacore wʉabosaco niwõ. 6 Co tojo weecã ĩ'agõ, Raquel nico niwõ: "Ãpẽrã ĩ'orõpʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre queoro wa'acã weeami. Cʉ̃ yʉ'ʉ sẽrĩsere tʉ'ogʉ, yʉ'ʉre wĩ'magʉ̃ o'oami. Tojo weegʉ ã'rĩ wĩ'magʉ̃ Dan wãmetigʉsami", nico niwõ.

7 Be'ro apĩ Bilha põ'rãtinemoco niwõ. 8 Raquel a'tiro nico niwõ: "Yʉ'ʉ ma'mio me'rã ʉpʉtʉ waro a'metu'tiapʉ. Añu'u majã, yʉ'ʉ core yʉ'rʉwetitojapʉ", nico niwõ. Tojo weego wĩ'magʉ̃rẽ Neftalí wãme õ'oco niwõ.

9 Lea pe'e "Yʉ'ʉ põ'rã bocamasĩtisa'a majã" nígõ, core da'raco'tego Zilpare co marãpʉ
Jacore pe'suda'reco niwõ. 10 Co Zilpa Jacob me'rã wĩ'magʉ̃ põ'rãtico niwõ. 11 Co tojo weecã
ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: "Añubutiaro wa'a'a. Tojo weegʉ wĩ'magʉ̃ Gad wãmetigʉsami",
nico niwõ.
12 Be'ro Zilpa Jacore apĩ põ'rãtibosaco niwõ. 13 Tere ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ:
"E'catiyʉ'rʉasa'a. Numia ni'cãrõacãma yʉ'ʉre 'E'catiyʉ'rʉamo', nirãsama." Tojo weego
wĩ'magʉ̃ Aser wãme õ'oco niwõ.
14 Ni'cã nʉmʉ na trigo tʉ̃'rẽrĩtero nicã, Rubén cãpũpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ yucʉdʉca
mandrágora wãmetisere bocacʉ niwĩ. Boca, cʉ̃ paco Leare miacʉ niwĩ. Tere miidajacã
ĩ'agõ, Raquel Leare nico niwõ:
—Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ mʉ'ʉ macʉ̃ miiti'que yucʉdʉcare o'oya.
15 Lea pe'e core yʉ'tico niwõ:
—¿De'ro weego o'obosari? Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ña'abutiaro weewʉ. Yʉ'ʉ marãpʉre ẽ'mawʉ̃.
¿Ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ macʉ̃ yucʉdʉca boca'quere ẽ'masĩ'rĩti tja?
Tere tʉ'ogo, Raquel nico niwõ:
—To pũrĩcãrẽ a'tiro weegoti. Mʉ'ʉ macʉ̃ yucʉdʉca boca'quere mʉ'ʉ o'ocã, ni'cãcã
ñamirẽ Jacob mʉ'ʉ me'rã cãrĩgʉ̃sami, nico niwõ.
16 Be'ro na'ique'ari cura Jacob cʉ̃ cãpũpʉ ní'cʉ dajari cura Lea cʉ̃rẽ põtẽrĩgõ wa'a, a'tiro
nico niwõ:
—Ni'cãcã ñamirẽ, mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rã cãrĩgʉ̃sa'a. Yʉ'ʉ macʉ̃ boca'que mandrágora
yucʉdʉca me'rã wapayeapʉ.
Tojo weegʉ ti ñamirẽ Jacob Lea me'rã cãrĩcʉ niwĩ. 17 Õ'acʉ̃ Lea sẽrĩsere yʉ'ticʉ niwĩ. Tojo
weego nijĩpaco wa'a, cʉ̃ me'rã ni'cãmocʉrã põ'rãtibosanemoco niwõ Jacore. 18 Tere ĩ'agõ,
Lea nico niwõ: "Yʉ'ʉre da'raco'tegore yʉ'ʉ marãpʉre o'owʉ. Tojo wee'que wapa Õ'acʉ̃
ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉre añurõ weemi majã. Tojo weegʉ ã'rĩ wĩ'magʉ̃ Isacar wãmetigʉsami",
nico niwõ.
19 Be'ro Lea apĩ põ'rãtinemoco niwõ. Cʉ̃ me'rã seis põ'rãtico niwõ. 20 A'tiro nico niwõ:
"Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añubutiase o'oami. Ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ marãpʉ nemorõ ma'igʉ̃sami. Cʉ̃rẽ
yʉ'ʉ seis ʉmʉa põ'rãtibosatoja'a. Tojo weegʉ ã'rĩ wĩ'magʉ̃ Zabulṍ wãmetigʉsami", nico
niwõ.
21 Lea põ'rãtitʉogo, numiorẽ wʉaco niwõ. Core Dina wãmeyeco niwõ.
22 Be'ro Õ'acʉ̃ Raquel quẽ'rãrẽ wãcũcʉ niwĩ. Co sẽrĩsere tʉ'ogʉ, core põ'rãticã weecʉ
niwĩ majã. 23 Tojo weego co põ'rãtimʉ'tãgʉ̃rẽ wʉago, a'tiro nico niwõ: "Yʉ'ʉ põ'rãmarĩgõ
nígõ bopoya'quere Õ'acʉ̃ pe'ticã weeami. 24 Cʉ̃ yʉ'ʉre apĩ o'onemocã añuyʉ'rʉabosa'a",
nico niwõ. Tojo weego cʉ̃rẽ José wãmeyeco niwõ.

Jacob, Labán na ecarã me'rã a'merĩ weesoomʉjã'que ni'i

25 Raquel Joseré wʉáca be'ro Jacob mañecʉ̃ Labã́rẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre ya di'tapʉ dajatojaadutiya. 26 Yʉ'ʉ nʉmosãnumiarẽ mʉ'ʉrẽ da'rawapata'a'cãrã
numiarẽ, tojo nicã yʉ'ʉ põ'rãrẽ o'oya. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre yʉ'tíca be'ro wa'agʉti. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã
ʉpʉtʉ da'rasere añurõ masĩsa'a.
27 Labán cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ nisetisere tʉ'sagʉ, yʉ'ʉ me'rã tojayá. Yʉ'ʉ tʉ'oña'se me'rã a'tiro masĩ'i. Õ'acʉ̃
mʉ'ʉ me'rã yʉ'ʉre añurõ wa'acã weeami. 28 ¿No'ocã'rõ wapata'asĩ'rĩsari mʉ'ʉ? Mʉ'ʉ
werecã, yʉ'ʉ tocã'rõ wapayegʉti, nicʉ niwĩ.
29 Jacob cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ masĩsa'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ añurõ da'ratamuwʉ̃. Mʉ'ʉ yarã wa'icʉrãrẽ añurõ
co'tebosawʉ. 30 Yʉ'ʉ etati dʉporore mʉ'ʉ pejetirãcã cʉocʉ niwʉ̃. Ni'cãrõacãma pãjãrã
waro nima. Yʉ'ʉ etanʉ'cã'caro me'rã Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weemi. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ
nʉmosãnumia, yʉ'ʉ põ'rã ye pe'ere da'rabosasĩ'rĩsa'a.
31 —¿No'ocã'rõ yʉ'ʉ wapayecã ʉati? ni sẽrĩtiña'nemocʉ niwĩ Labã́.
Jacob a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ne wapayeticã'ña. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ "A'tiro weeya" nisere "Jaʉ" nicã, mʉ'ʉ yarã ovejare
co'tebosagʉti tja, nicʉ niwĩ. 32 A'tiro weegʉti. Ni'cãcã nipe'tirã mʉ'ʉ yarã ovejare

ĩ'acusiaguti. Ĩ'acusia, oveja sereritirã, do'rorárẽ, tojo nicã wĩ'marã ñirãcãrẽ duwaguti. Nipe'tirã cabra sereritirã, do'rorárẽ duwaacũugũti. Narẽta muʼu yuʼure wapayegusaʼa. [33] Tojo wéeca beʼro muʼu yuʼu wapataʼasere ĩʼagũ aʼtigu, "Queorota weeapĩ, ne yajatiapĩ", nigũsaʼa. Yarã oveja, cabra tiropu doʼrorã marĩcã, tojo nicã oveja ñirã marĩcãma, "Ã'rĩ yajagu weeapĩ", nigũsaʼa, nicu niwĩ.

[34] Labán cũrẽ yuʼticu niwĩ:

—Añurõsaʼa. Muʼu tojo nise tojota waʼato, nicu niwĩ.

[35] Ti numuta Labán peʼe cabra umua yuʼturãrẽ, doʼrorárẽ, tojo nicã cabra numia sereritirãrẽ, doʼrorárẽ, cãʼrõ butise cuorãrẽ, nipeʼtirã oveja wĩʼmarã ñirãrẽ cũ põʼrãrẽ coʼtedutigu oʼócu niwĩ. [36] Beʼro topu nĩʼcu narẽ Jacob nirõpu meʼrã téé iʼtia numu waʼaropu narẽ miacu niwĩ.

Jacob peʼe Labán yarã oveja, cabra duʼsaʼcãrãrẽ coʼtecu niwĩ. [37] Narẽ coʼteri cura aʼtiro weecu niwĩ. Cũ álamo, almendro, castaño wãmetise yaʼsase dupurire dutecu niwĩ. Dute, te dupurire butise dari pãʼrẽcu niwĩ. [38-39] Beʼro te pãʼrẽʼque dupurire ecarã na aco sĩʼrĩrĩ coʼro tiro diacjũ peocu niwĩ. Toputa na amorĩ cura na sĩʼrĩrã aʼtirã, te dupuri tiro umua, numiarẽ ñeʼecãrã niwã. Tojo weerã wĩʼmarã bajuarã, yuʼturã, doʼrorã bajuacãrã niwã. [40] Wĩʼmarãrẽ mejẽcã cũucu niwĩ. Ãpẽrã peʼere Labán yarã doʼrorã, yuʼturã, ñirã põtẽorõ cũucu niwĩ. Aʼtiro wee cũ yarã pãjãrã waʼacã weecu niwĩ. Narẽ Labán yarã meʼrã morẽticu niwĩ. [41] Apeyema tja Jacob aʼtiro weecu niwĩ. Oveja numia tutuarã amorã, Jacob sõʼoníʼque dupurire na sĩʼrĩrĩ coʼro tiropu cũucu niwĩ. Te dupuri põtẽorõpu aʼmerĩ ñeʼeato nígũ, tojo weecu niwĩ. [42] Tutuatirã mejãrã aʼticã peʼema, te dupurire cũuticu niwĩ. Tojo weerã na mejãrã Labán yarã tojacãrã niwã. Tutuarã peʼe Jacob yarã nicãrã niwã. [43] Aʼtiro wee siapeʼe meʼrã Jacob pãjãrã waro ecarã cuocu niwĩ. Pãjãrã waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cuocu niwĩ. Cũrẽ daʼracoʼterã numia, umua quẽʼrãrẽ cuocu niwĩ.

31

Jacob Labárẽ duʼtiʼque niʼi

[1] Jacob Labán põʼrã cũrẽ ucjase quetire tuʼocu niwĩ. "Jacob marĩ pacu ye níʼquere ẽʼmapeʼo, te meʼrã cũ peʼe peje cuogu tojami," nicãrã niwã. [2] Apeye quẽʼrã Jacob Labán toduporopu cũrẽ añurõ weeʼcaronojõ weeticã tuʼoñaʼcu niwĩ.

[3] Tere ĩʼagũ, Õʼacũ Jacore nicu niwĩ: "Muʼu pacusumua ya diʼtapu tojaaya. Muʼu acawererã tiropu waʼaya. Yuʼu muʼurẽ coʼteguti," nicu niwĩ Õʼacũ.

[4] Cũ tojo nicã tuʼogu, Jacob cũ numosãnumia Raquere, Leare cũ niró cãpũpu cũ oveja, cabra coʼteropu pijidutioʼocu niwĩ. [5] Narẽ nicu niwĩ:

—Yuʼu ĩʼacãta, musã pacu yuʼure todupuropu cũ weeʼcaronojõ weetimi. Tojo weemicã, Õʼacũ, yuʼu pacu ẽjõpeogu peʼe yuʼure añurõ coʼtemi. [6] Musã masĩsaʼa, yuʼu musã pacure nipeʼtiro yuʼu tutuaro põtẽorõ añurõ warota daʼrabosawu. [7] Yuʼu tojo weemicã, cũ yuʼure nisoomujãwĩ. Naʼirõ yuʼu daʼrase wapare queoro wapayetimujãwĩ. Tojo weemicã, Õʼacũ peʼe yuʼure ñaʼarõ weedutitigu, cũrẽ cãʼmotaʼami. [8] Tojo weegu Labán cũ "Oveja, cabra doʼrorã muʼu yarã nirãsama" nicã, oveja, cabra numia doʼrorãta põʼrãtiwã. Tojo nicã, cũ "Oveja, cabra yuʼturã muʼu yarã nirãsama" nicã, tojo bajurãta põʼrãtiwã. [9] Tojo weegu Õʼacũ cũ yarã ecarã peʼere ẽʼma, yuʼure oʼowĩ.

[10] »Niʼcã numu na waʼicurã amorĩ cura aʼtiro quẽʼecãti. Cabra umua numiarẽ ñeʼemujãwã. Na umua yuʼturã, doʼrorã, sereritirã niwã. [11] Quẽʼerõpu Õʼacũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wercoʼtegu weronojõ upusãjãnuʼcã* yuʼu wãmerẽ pisuwĩ. Yuʼu peʼe cũrẽ yuʼtiwu: "Aʼtota niʼi", niwũ. [12] Tojo nicã tuʼogu, cũrẽ wercoʼtegu weronojõ nigũ yuʼure niwĩ: "Añurõ ĩʼaña. Nipeʼtirã ecarã umua numiarẽ ñeʼerã, yuʼturã, doʼrorã, sereritirã nima. Yuʼu Labán muʼurẽ weeʼquere ĩʼapeʼocãʼpu. [13] Yuʼu Õʼacũ, muʼurẽ Betepu bajuaʼcu niʼi. Topu muʼu ũtãgãrẽ miinuʼcõ, uʼse waʼre, yuʼure 'Tojo weeguti', ni ucũwũ. Niʼcãrõacã aʼtore wijayá. Muʼu bajuáca diʼtapu dajaya", niwĩ, ni werecu niwĩ Jacob.

---

* 31:11 Ĩʼaña Gn 16.7 docapu ojaʼquere.

14 Tojo nicã tʉ'orã, Raquel, Lea cʉ̃rẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ʉ̃sã, ʉ̃sã pacʉ tiroma be'ropʉre apeyenojõ ñe'eatje ne moosa'a. 15 Tojo weronojõ
o'ogʉ, ʉ̃sãrẽ aperocjãrãrẽ weronojõ tojo ĩ'acõ'acã'mi. Ʉ̃sãpʉreta mʉ'ʉrẽ nʉmotidutigʉ
duasãjãwĩ. Nipe'tise ʉ̃sãrẽ dua'que wapare cõ'astepe'ocã'mi. 16 Diacjʉ̃ta ni'i. Ʉ̃sã pacʉre
Õ'acʉ̃ cʉ̃ cʉosere ẽ'ma'que ʉ̃sã ye, ʉ̃sã põ'rã ye ni'i. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ ní'caronojõta weeya,
nicãrã niwã.

Jacob Padan-arãpʉ

ní'cʉ wija'que queti ni'i

17-18 Jacob cʉ̃ pacʉ Isaa nirĩ di'ta Canaápʉ dajatojaacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ põ'rãrẽ,
cʉ̃ nʉmosãnumiarẽ cameyoa bu'ipʉ miipeocʉ niwĩ. Nipe'tise cʉ̃ cʉo'quere miacʉ niwĩ.
Nipe'tirã ecarã cʉ̃ da'ra'que wapa Padan-arãpʉ cʉ̃ boca'quere miacʉ niwĩ.
19 Labán aperopʉ cʉ̃ yarã ovejare poari seegʉ wa'ari cura, Raquel co pacʉ ẽjõpeose na
queose yee'quere cʉ̃ ya wi'ipʉ nisere yajaco niwõ. 20 Jacob cʉ̃ mañecʉ̃ Labán arameo
masʉ̃rẽ we'rititimigʉ̃, weesoo, du'ticʉ niwĩ. 21 Nipe'tise cʉ̃ cʉose me'rã du'tiwã'cãcʉ niwĩ.
Éufrates wãmetiri maarẽ eja, pẽ'abaque'ocʉ niwĩ. Diacjʉ̃ yʉ'rʉmajã, Galaad bu'papijaro
nirõpʉ wa'acʉ niwĩ.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

22 I'tia nʉmʉ be'ro Labán Jacob cʉ̃ du'ti'quere masĩcʉ niwĩ. 23 Tojo weegʉ Labán cʉ̃
acawererã me'rã Jacore sirutugʉ wa'acʉ niwĩ. Siete nʉmʉrĩ be'ro Galaad bu'papijaro
nirõpʉ ẽmʉejacʉ niwĩ. 24 Cʉ̃ topʉ ejati ñamirẽ Õ'acʉ̃ Labá́rẽ, arameo masʉ̃rẽ quẽ'erõpʉ
bajuacʉ niwĩ. Bajua, a'tiro nicʉ niwĩ: "Tʉ'oya, Jacore pũrĩrõ ucũacʉpa", nicʉ niwĩ.
25 Labán Jacore Galaad bu'papijaro cʉ̃ cãrĩ'caropʉ ẽmʉejacʉ niwĩ. Topʉta Labán, cʉ̃
acawererã me'rã tojaque'acʉ niwĩ. 26 Be'ro Jacore ĩ'a, a'tiro ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro weeati mʉ'ʉ? ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre weesooati? Mʉ'ʉ yʉ'ʉ põ'rã numiarẽ
a'mewẽjẽrã ñe'eno'cãrã numiarẽ weronojõ miitiapã. 27 ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre weretimigʉ̃,
weesoo, ĩ'atiro du'tiati? Yʉ'ʉ queoro masĩgʉ̃ pũrĩcã, mʉ'ʉrẽ añurõ we'ritiboapã.
Bʉapʉ̃tẽrõ, to'atʉ me'rã bosenʉmʉ weetʉoboapã. 28 Yʉ'ʉ põ'rã numiarẽ, yʉ'ʉ pãrãmerãrẽ
ne cã'rõ mi'mitʉotiasʉ. Mʉ'ʉ ne tʉ'omasĩtibutiagʉ weronojõ weeapã. 29 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ
ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃ weecã'boapã. Mʉ'ʉ pacʉ ẽjõpeogʉ Õ'acʉ̃ pe'e yʉ'ʉre ñamipʉ ucũami.
A'tiro niami: "Tʉ'oya, Jacore pũrĩrõ ucũacʉpa", niami. 30 Mʉ'ʉ, mʉ'ʉ pacʉ tiropʉ ʉpʉtʉ
dajasĩ'rĩ'cʉ niyugʉ, a'titojapã. Tojo nimigʉ̃, ¿de'ro weegʉ yʉ'ʉ ẽjõpeorã na queose
yee'quere yajati? nicʉ niwĩ.
31 Jacob cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ uiasʉ. Apetero weegʉ mʉ'ʉ põ'rã numiarẽ tutuaro me'rã numita'abosami, niasʉ.
32 No'o mʉ'ʉ ẽjõpeorã queose yee'quere cʉogʉnojõ wẽrĩato. A'to nirá́ marĩ acawererã
ĩ'orõpʉ a'maña. Narẽ bocagʉ, miaña.
Jacob pe'e, "Raquel co pacʉ ẽjõpeose yee'quere yajapõ", ni masĩticʉ niwĩ.
33 Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rã wééca wi'ipʉ a'magʉ̃, sãjãamʉ'tãcʉ niwĩ. Be'ro
Lea ya wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. To be'ro na pʉarã numia narẽ da'raco'terã ye wi'seriacãpʉ
sãjãacʉ niwĩ. Cʉ̃ ẽjõpeose queose yee'quere ne bocaticʉ niwĩ. Lea ya wi'ipʉ ní'cʉ wijati,
Raquel ya wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. 34 Co pe'e cʉ̃ sãjãti dʉporo te queosere míí, cameyo pesarã na
dujiro docapʉ cũuco niwõ. Be'ro te bu'ipʉ mʉjãpeja, dujidi'opesaco niwõ. Labán nipe'tiro
ti wi'ipʉre a'mape'ocʉ nimiwĩ. Ne bocaticʉ niwĩ. 35 Raquel pe'e pacʉre nico niwõ:
—Pacʉ, mʉ'ʉ tiro yʉ'ʉ dijaticã uacʉpa. Yʉ'ʉ ni'cãcãrẽ be'tigo nisa'a, nico niwõ.
Labán nipe'tiropʉ cʉ̃ ẽjõpeose queose yee'quere a'macʉ nimiwĩ. Ne bocaticʉ niwĩ.
36 Cʉ̃ bocaticã ĩ'agʉ̃, Jacob ua wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ "Mejõ waro dioapã" nígʉ̃, Labá́rẽ
a'tiro nicʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weeati? Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ña'abutiaro wééca be'ro weronojõ
yʉ'ʉre sirutubutiapã. 37 Nipe'tise yeacãrẽ añurõ ĩ'aweepe'obutiacã'a. ¿Mʉ'ʉ ya wi'i cjase
apeyenojõacã bocati? Bocagʉ, a'to mʉ'ʉ acawererã ĩ'orõ, tojo nicã yʉ'ʉ acawererã
ĩ'orõ bajurópʉ peoya. Na noa pe'e diacjʉ̃ ucũti ni, beserãsama. 38 Yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉre
veinte cʉ̃'marĩ da'rawʉ. Te cʉ̃'marĩrẽ ne ni'cãti mʉ'ʉ yarã oveja, cabra sĩatíwã. Ne
ni'cãti mʉ'ʉ yarã ecarã oveja, cabra ʉmʉarẽ ba'atiwʉ. 39 Ne ni'cãti wa'icʉrã nʉcʉ̃cjãrã

wẽjẽno'cãrãrẽ mʉ'ʉ tiropʉ miidajatiwʉ. Yʉ'ʉ basu tere wapayewʉ. Topʉ ʉmʉco, ñami ãpẽrã masã na mʉ'ʉ yarãrẽ yajacãma, mʉ'ʉ yʉ'ʉre wapaseewʉ. 40 Ʉmʉcjore yʉ'ʉ asise poowʉ. Ñami pe'ere yʉsʉabʉ'a narãsãwʉ̃. Apeterore ne cãrĩtiwʉ. 41 Mʉ'ʉ ya wi'ipʉre veinte cʉ̃'marĩ niwʉ̃. Mʉ'ʉ põ'rã pʉarã numiarẽ wapata'agʉ, catorce cʉ̃'marĩ mʉ'ʉ dutiro doca da'rawʉ. Mʉ'ʉ yarã ecarãrẽ co'tégʉ seis cʉ̃'marĩ da'rawʉ. Yʉ'ʉ wapata'asere mʉ'ʉ na'irõ dʉcayumʉjãwʉ̃. 42 Yʉ'ʉ ñecʉ̃ Abrahã wiogʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ me'rã niticãma, yʉ'ʉ pacʉ Isaa wiopesase me'rã cʉ̃ ẽjõpeogʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ me'rã niticãma, tojowarota mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'otõrõbopã. Ne moobutiagʉ dajabopã. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ pi'etisere ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ da'ra'quere ĩ'agʉ̃, ñamipʉ mʉ'ʉrẽ tutuaro me'rã ucũapĩ.

Jacob, Labán me'rã a'merĩ "A'tiro weerã́" na ni apo'que ni'i

43 Tere tʉ'ogʉ, Labán Jacore yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ põ'rã numia, yʉ'ʉ põ'rãta nima. Yʉ'ʉ pãrãmerã yʉ'ʉ pãrãmerãta nima. Oveja quẽ'rã yarã ovejata nima. Nipe'tise a'to mʉ'ʉ ĩ'ase ye dia'cʉ̃ ni'i. Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ põ'rã numiarẽ, yʉ'ʉ pãrãmerãrẽ ¿de'ro weebosari yʉ'ʉ? 44 Tojo weerã marĩ pʉarã a'merĩ "A'tiro weerã́" ni aporã. Tere marĩ be'ropʉre "Tojota ni apono'wʉ̃" nino'rõsa'a, nicʉ niwĩ.

45 Tere tʉ'ogʉ, Jacob ni'cã ʉ̃tãgã mii, ni'cã tuturo weronojõ nʉ'cõcʉ niwĩ. 46 Be'ro cʉ̃ acawererãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ʉ̃tãperire seeneocũuña.

Tojo weerã nipe'tirã ni'cã mesãjo seeneocũucãrã niwã. Na nipe'tirã ti mesã pʉ'topʉ ba'acãrã niwã. 47 Labán tore cʉ̃ ye ucũse me'rã a'tiro wãme õ'ocʉ niwĩ "Jegar Sahaduta". Jacob pe'e cʉ̃ ye me'rã "Galaad"† wãme õ'ocʉ niwĩ.

48 Tojo weegʉ Labán nicʉ niwĩ:

—A'ti ʉ̃tãmesã me'rã marĩ ni'cãcã apo'quere wãcũno'rõsa'a. Tojo weero Galaad wãmeticaro niwʉ̃. 49 Tojo nicã Mizpa wãmeticaro niwʉ̃. Labán a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ marĩ a'merĩ ĩ'atiri curare marĩ pʉarãrẽ ĩ'anʉrʉ̃ato. 50 Yʉ'ʉ põ'rã numiarẽ mʉ'ʉ ña'arõ weecã o ãpẽrã numiarẽ mʉ'ʉ nʉmotinemocã, apĩ marĩ a'merĩ aposere ĩ'atimicã, Õ'acʉ̃ basuta marĩ weesere masĩgʉ̃sami.

51 Labán Jacore apeye ninemocʉ niwĩ tja:

—A'to ʉ̃tãmesã yʉ'ʉ seeneocũuca mesã, tojo nicã ʉ̃tãgã yʉ'ʉ miinʉ'cõcaga marĩ deco nisere ĩ'aña. 52 A'ti mesã, tojo nicã a'tigare ĩ'arã, marĩ pʉarã apo'quere wãcũrãsa'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃, a'ti mesãrẽ, a'tigare yʉ'rʉsome. Tojo nicã mʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉre ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃, yʉ'rʉsome. 53 Marĩ mejẽcã weecã, Õ'acʉ̃ Abrahã ẽjõpeogʉ, yʉ'ʉ ñecʉ̃ Nacor ẽjõpeogʉ marĩ weesere queoro beseato, nicʉ niwĩ Labán.

Tere tʉ'ogʉ, Jacob Õ'acʉ̃ cʉ̃ pacʉ Isaa ẽjõpeogʉ wãme me'rã "Tojota wa'ato", nicʉ niwĩ. 54 Be'ro ti bu'apʉ wa'icʉre wẽjẽ, Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeocʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, nipe'tirã cʉ̃ acawererãrẽ ba'adutigʉ pijiocʉ niwĩ. Nipe'tirã ba'acãrã niwã. Ba'atoja, ti bu'apʉ cãrĩcãrã niwã.

55 Ape nʉmʉ ñamicureacã Labán wã'cã, wa'agʉtigʉ, cʉ̃ pãrãmerãrẽ, cʉ̃ põ'rã numiarẽ mi'mitʉocʉ niwĩ. Be'ro "Mʉsãrẽ añurõ wa'ato", ni sẽrĩbosacʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃ ya di'tapʉ majãmitojaacʉ niwĩ.

32

Jacob cʉ̃ ma'mi Esaú me'rã a'merĩ bocaeja'que ni'i

1 Be'ro Jacob apaturi wa'acʉ niwĩ tja. Topʉ wa'ari cura Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã cʉ̃rẽ põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. 2 Narẽ ĩ'agʉ̃, Jacob a'tiro nicʉ niwĩ: "Na Õ'acʉ̃ yarã surara nima." Tojo weegʉ tore Mahanaim* wãmeyecʉ niwĩ.

3 Jacob cʉ̃ dʉporo quetiwereri masãrẽ Seir di'tapʉ o'ómʉ'tãcʉ niwĩ. To Seir Edom wãmetiropʉ tojacaro niwʉ̃. Cʉ̃ ma'mi Esaúre quetiweremʉ'tãdutigʉ, narẽ o'óyucʉ niwĩ. 4 Narẽ a'te quetire weredutigʉ o'ócʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: 'Mʉ'ʉ

† 31:47 Galaad nírõ "ʉ̃tãmesã" nisĩ'rĩrõ wee'e.

* 32:2 Mahanaim nírõ, "pʉa curua masã" nisĩ'rĩrõ wee'e.

acabiji Jacob mнˈн dutiro doca nigн̃ aˈtiro weredutiami: “Yнˈн yoacã Labán meˈrã niapн.
5 Niˈcãrõacã wecнa, burroa, oveja, daˈracoˈterã нmнa, numia cнoˈo. Mнˈн yнˈн wiogн
yнˈнre añurõ wãcũcã нagн, aˈte quetire oˈómнˈtãˈa” mнˈнrẽ niami’, niapa”, nicн niwĩ.
6 Cн̃ quetiwerediugн oˈóˈcãrã dajarã, Jacore aˈtiro nicãrã niwã:
—Ũsã mнˈн maˈmi Esaú tiropн ejapн. Niˈcãrõacã mнˈнrẽ põtẽrĩgн̃ aˈtiami. Cuatrocientos нmнa meˈrã aˈtiami, nicãrã niwã.
7 Te quetire tнˈogн, Jacob нpнtн uicн niwĩ. Pũrõ wãcũqueˈticн niwĩ. Tojo weegн cн̃
meˈrã níˈcãrãrẽ pнa curua dнcawaacн niwĩ. Cн̃ yarã oveja, wecнa, cameyoa quẽˈrãrẽ
mejãrõta weecн niwĩ. 8 Aˈtiro wãcũcн niwĩ: “Esaú cн̃ niˈcã curuacjãrã meˈrã aˈmewẽjẽgн̃
sãjãcã, ape curuacjãrã duˈtiarãsama.” 9 Beˈro Õˈacн̃rẽ aˈtiro ñubue sẽrĩcн niwĩ: “Õˈacн̃,
yнˈн ñecн̃ Abrahã ẽjõpeogн, tojo nicã yнˈн pacн Isaa ẽjõpeogн, mнˈн yнˈнre ya diˈtapн,
yнˈн acawererã tiropн dajadutiapн. ‘Mнˈн acawererã tiropн dajacã, mнˈнrẽ añurõ waˈacã
weegнti’, niapн. 10 Mнˈн yнˈнre añurõ pajañaˈa, queoro weeapн. Yнˈн ñaˈagн̃ nimicã,
tojo weeapн. Yнˈн aˈti maa dia Jordárẽ yнˈrнtẽrĩpẽˈagн̃, yнˈн tuacjнacã diaˈcн̃ cнomiwн̃.
Niˈcãrõacãma pнa curua masã cнoˈo. 11 Yнˈнre pajañaˈcureya. Yнˈн maˈmi Esaú yнˈнre
ne mejẽcã weecã weeticãˈña. Cн̃ yнˈнre, numiarẽ, wĩˈmarãrẽ wẽjẽbosami nígн̃, uiˈi. 12 Tojo
nimicã, mнˈн yнˈнre ‘Añurõ mнˈнrẽ waˈacã weegнti. Mнˈн pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro
nucũpori pajiri maa cjase weronojõ pãjãrã nirãsama. Ne narẽ queota basiosome’, niwн̃”,
ni sẽrĩcн niwĩ.
13 Ti ñamirẽ Jacob topнta cãrĩcн niwĩ. Cн̃ cнose, cн̃ miaˈquere cн̃ maˈmi Esaúre oˈogнtigн
besecн niwĩ. 14 Doscientos cabra numia, veinte cabra нmнa, doscientos oveja numia, veinte
oveja нmнa, 15 treinta cameyoa numia ne põˈrãtiˈcãrãrẽ na põˈrã wĩˈmarã meˈrãta, cuarenta
wecнa, diez wecнa нmнarẽ, veinte burroa numiarẽ, diez burroa нmнarẽ besecн niwĩ.
16 Beˈro cн̃rẽ daˈracoˈterãrẽ wiacн niwĩ. Narẽ wiagн, mejẽcã diaˈcн̃ waˈicнrãrẽ, nanнcн̃
curaricjãrãrẽ wiacн niwĩ. Narẽ aˈtiro nicн niwĩ:
—Mнsã yнˈн dнporo waˈayuya. Na waˈicнrãrẽ te curarinнcн̃ yoacurero dнcawaa miaña,
nicн niwĩ.
17 Ne waro cн̃ oˈómнˈtãgн̃rẽ aˈtiro weeduticн niwĩ:
—Yнˈн maˈmi Esaúre põtẽrĩgн̃, cн̃ sẽrĩtiñaˈcã, “¿Noa mнˈн wiogн niti, noˈopн waˈati,
ãˈrã waˈicнrã mнˈн miarã, noa yarã niti?” nicã, 18 aˈtiro yнˈtiya: “Yнˈн wiogн Jacob, mнˈнrẽ
oˈóˈcãrã nima. Jacob, mнˈн dutise doca nigн̃ mнˈнrẽ oˈoámi. Cн̃ ũsã beˈro sirutusami,”
niña.
19 Cн̃ oˈómнˈtãˈcн beˈrocjн̃, tojo nicã nipeˈtirã cн̃ beˈrocjãrã quẽˈrãrẽ mejãrõta weredu-
ticн niwĩ. 20 Apeye quẽˈrãrẽ aˈtiro niduticн niwĩ: “ ‘Jacob mнˈн dutise doca nigн̃ ũsã beˈro
aˈtisami’, niapa”, nicн niwĩ.
Jacob aˈtiro wãcũcн niwĩ: “Yнˈн dнporo apeyenojõ oˈomнˈtãse meˈrã cн̃ uase peˈticã
weegнti. Beˈro yнˈн basu cн̃rẽ ĩˈacã, apetero weegн yнˈнre añurõ põtẽrĩgн̃sami”, ni wãcũcн
niwĩ. 21 Tojo wãcũˈcн niyugн, cн̃ oˈoatjere cн̃ dнporo miayuduticн niwĩ. Cн̃ peˈe topнta ti
ñamirẽ tojánícн niwĩ.

*Jacob Õˈac*н̃rẽ wercoˈtegн meˈrã na aˈmerĩ ñadiˈocũupeˈque niˈi

22 Tojo weegн ti ñamirẽta ñamipн Jacob cãrĩatji dнporo wãˈcãnнˈcã, cн̃ nнmosãnumia
pнarãrẽ, narẽ daˈracoˈterã numiarẽ, cн̃ põˈrã нmнa oncere ti maa Jaboc wãmetiri
maa ũˈcн̃atiropн ñumupẽˈaduticн niwĩ. 23 Cн̃ nipeˈtise cнose quẽˈrãrẽ pẽˈrõcн niwĩ.
24 Cн̃ niˈcн̃ta tojanнˈcãrĩ cura, niˈcн̃ нmн bajua, cн̃ meˈrã aˈmerĩ ñadiˈocũupecãrã niwã.
Téé boˈremнjãticãpн tojo weeduˈucãrã niwã. 25 Cн̃ Jacob meˈrã põtẽoti, Jacob нsó õˈa
aˈmesнˈarore paaweecн niwĩ. Tojo weero to aˈmesнˈaro wetia waˈacaro niwн̃. 26 Beˈro нmн
cн̃ meˈrã aˈmequẽˈcн Jacore nicн niwĩ:
—Yнˈнre duˈuya. Boˈrearopн weeˈe, nicн niwĩ.
Jacob cн̃rẽ nicн niwĩ:
—Mнˈн, yнˈнre “Añurõ waˈato” niticãma, ne duˈusome.
27 —To pũrĩcãrẽ ¿mнˈн deˈro wãmetiti? nicн niwĩ.
—Yнˈн Jacob wãmetiˈi, ni yнˈticн niwĩ. 28 Tere tнˈogн, cн̃ meˈrã aˈmequẽˈcн aˈtiro nicн
niwĩ:

—Mʉ'ʉ Jacob wãmetisome majã. Õ'acʉ̃ me'rã, masã me'rã a'mequẽgʉ̃, wapata'apʉ. Tojo weegʉ ni'cãrõacãrẽ majã Israe wãmetigʉsa'a, nicʉ niwĩ.

29 —Mʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉre wereya. ¿De'ro wãmetiti mʉ'ʉ? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ Jacob.

—Yʉ'ʉ wãmerẽ sẽrĩtiña'ticã'ña, ni yʉ'ticʉ niwĩ.

Be'ro topʉta Jacore "Mʉ'ʉrẽ añurõ wa'ato", nicʉ niwĩ. 30 Jacob a'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ basuta Õ'acʉ̃rẽ bajuyoropʉ ĩ'apʉ. Tojo nimigʉ̃, cati'i yujupʉ." Tojo weegʉ to na a'merĩ ñadi'ocũupe'carore Jacob Peniel† wãme õ'ocʉ niwĩ.

31 Jacob cʉ̃ Peniepʉre yʉ'rʉari curare mujĩpũ mʉjãtigʉpʉ weecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ʉsó a'mesʉ'aropʉ paano'ca be'ro niyucã, cʉ̃ opa cu'siro sijacʉ niwĩ. 32 Tojo weerã a'tocatero quẽ'rãrẽ Israe pãrãmerã nituriarã no'o nigʉ̃́ wa'icʉ ʉsó õ'a a'mesʉ'ari wadare ba'atisama. Jacore topʉ pááca be'ro niyucã, tojo weesama.

33

Jacob Esaú me'rã na a'merĩ apo'que ni'i

1 Esaú cuatrocientos ʉmʉa me'rã a'ticã ĩ'agʉ̃, Jacob a'tiro weecʉ niwĩ. Lea, Raquel, pʉarã narẽ da'raco'terã numia me'rã nanʉcʉ̃ na põ'rãrẽ dʉcawaacʉ niwĩ. 2 Narẽ da'raco'terã numiarẽ na põ'rã me'rã na dʉporo nʉ'cõcʉ niwĩ. Be'ro Leare co põ'rã me'rã nʉ'cõcʉ niwĩ. Nitʉoropʉ Raquere co macʉ̃ José me'rã nʉ'cõcʉ niwĩ. 3 Be'ro Jacob na dʉporoacã ʉ'mʉtãwã'cãcʉ niwĩ. Esaúre põtẽrĩgʉ̃ wa'agʉ, sietetiri cʉ̃ diapoare nucũcãpʉ paamu'rĩque'acʉ niwĩ. Téé cʉ̃ tiropʉ ejagʉ, tojo weedu'ucʉ niwĩ. 4 Esaú pe'e cʉ̃rẽ põtẽrĩgʉ̃, omawã'cãti, paabʉ'a, mi'micʉ niwĩ. Na pʉarãpʉta a'merĩ uticãrã niwã. 5 Tu'ajanʉ'cõ, Esaú na numiarẽ, wĩ'marãrẽ ĩ'a, a'tiro ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Ã'rã waro noanojõ niti? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

—Na, yʉ'ʉ põ'rã Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre, mʉ'ʉ dutise doca nigʉ̃rẽ o'o'cãrã nima, nicʉ niwĩ Jacob.

6 Tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃rẽ da'raco'terã numia na põ'rã me'rã, Esaú tiroacãpʉ wa'a, cʉ̃rẽ wiopesase me'rã añudutirã, nucũcãpʉ paamu'rĩque'acãrã niwã. 7 Be'ro Lea cʉ̃ tiroacãpʉ a'ti, co quẽ'rã co põ'rã me'rã mejãrõta weeco niwõ. Yapatigopʉa Raquel co macʉ̃ José me'rã, mejãrõta weeco niwõ.

8 Esaú Jacore sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿De'ro weegʉsari mʉ'ʉ, wa'icʉrã sõ'onícãrã yʉ'ʉre põtẽrĩwã'cã'cãrã pãjãrã me'rã?

Jacob cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre añurõ wãcũcã ʉagʉ, tojo weeasʉ.

9 —Niwe'e, nijã. Yʉ'ʉ quẽ'rã pãjãrã cʉoapʉ. Na mʉ'ʉ yarã me'rãta tojayá, nicʉ niwĩ Esaú.

10 Jacob cʉ̃ ma'mirẽ ninemocʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre añurõ wãcũgʉ̃, yʉ'ʉ o'osere ñe'eña. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃ weronojõ ĩ'a'a. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre añurõ põtẽrĩ ñe'etojapʉ. 11 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ miiti o'osere ñe'eña. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre peje apeyenojõ cʉocã weeami. Ne apeyenojõ dʉ'sawe'e.

Jacob cʉ̃ pejetiri tojo nicã tʉ'ogʉ, Esaú "Jaʉ", nicʉ niwĩ. 12 Be'ro Esaú nicʉ niwĩ:

—Te'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ dʉporo ʉ'mʉtãgʉ̃ti, nicʉ niwĩ.

13 Jacob pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ma'mi, yʉ'ʉ ma'igʉ̃, mʉ'ʉ masĩsa'a. Wĩ'marã marĩ weronojõ tutuatima. Oveja, wecʉa, na põ'rãrẽ yʉ'ʉ wãcũsa'a. Na ni'cã nʉmʉta ñujũyʉ'rʉrã, wẽrĩpe'tia wa'abosama.

14 Mʉ'ʉ pe'e mʉ'ʉ dutise doca nigʉ̃́ dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãña. Mʉ'ʉ tojo weecã, añurõsa'a. Yʉ'ʉ pe'e wa'icʉrã, yʉ'ʉ dʉporo wa'arã na sijaro ejatuaro sajatiro wa'agʉti. Tojo nicã wĩ'marã na sijaro ejatuaro wa'agʉti. Téé Seipʉ a'merĩ ĩ'arã, nicʉ niwĩ Jacob.

15 Esaú, "Jaʉ, tojota weerã́. Yʉ'ʉ me'rã a'ti'cãrã ʉmʉarẽ mʉ'ʉrẽ ba'paticã, pejetirã cũugʉ̃ti", nicʉ niwĩ.

Jacob pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Añurõsa'a. Cũuticã'ña. Mʉ'ʉrẽ caribosĩ'rĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

---

† 32:30 Hebreo ye me'rã Peniel nírõ, "Õ'acʉ̃ ya diapoa" nisĩ'rĩrõ wee'e. Apeterore Penuel ojano'caro niwʉ̃.

16 Na tojo ni ucũca nʉmʉrẽta Esaú Seipʉ dajatojaacʉ niwĩ. 17 Jacob pe'e Sucot wãmetiropʉ
wa'acʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃ niatji wi'ire weecʉ niwĩ. Tojo nicã wa'icʉrã ye wi'seriacãrẽ paapeocʉ
niwĩ. Tojo weegʉ tore Sucot wãmeyecʉ niwĩ.
18 Jacob cʉ̃ Padan-arãpʉ ní'cʉ, cʉ̃ dajatojaticã, ne mejẽcã wa'aticaro niwʉ̃. Canaápʉre
añurõ dajacʉ niwĩ. Topʉre Siquem wãmetiri macã põtẽorõ tojaque'acʉ niwĩ. 19 Cien cujiri
niyeru cujiri me'rã ni'cã di'ta duucʉ niwĩ. Ti di'tare Hamor põ'rã duacãrã niwã. Cʉ̃
Siquem wãmetigʉ pacʉ nicʉ niwĩ. Topʉ Jacob cʉ̃ ya wi'i, su'ti caseri me'rã sẽeopeocʉ
niwĩ. 20 Tu'ajanʉ'cõ, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã
seeneocũucʉ niwĩ. Tore El-Elohe-Israe* wãme õ'ocʉ niwĩ.

34

Dina ye bu'iri co acawererã Siquẽcjãrã ʉmʉarẽ wẽjẽ'que ni'i

1 Lea macõ Dina Jacore põ'rãtibosa'co, tocjãrã nu'miarẽ ĩ'agõ wa'aco niwõ. 2 Tojo weeri
cura, Siquem, Hamor heveo masʉ̃ macʉ̃ core ĩ'agʉ̃, tutuaro me'rã ñe'e, ña'arõ weecʉ niwĩ.
Cʉ̃ Hamor tocjãrãrẽ dutigʉ nicʉ niwĩ. 3 Tojo ña'arõ wee'cʉ nimigʉ̃, core ʉagʉ, cʉ̃rẽ tʉ'sacã
weesĩ'rĩcʉ niwĩ. 4 Tojo weegʉ, cʉ̃ pacʉ Hamor me'rã a'tiro ucũcʉ niwĩ:
—Pacʉ, yʉ'ʉre a'tigore numisẽrĩbosagʉ wa'aya, nicʉ niwĩ.
5 Jacob pe'e cʉ̃ macõrẽ ña'arõ wee'quere masĩtojacʉ nimiwĩ. Cʉ̃ põ'rã pe'e cãpũpʉ na
yarã ecarãrẽ co'terã weecãrã niwã. Tojo weegʉ téé na dajacãpʉ ne mejẽcã nima'aticʉ
niwĩ. 6 Tojo weeri curare Hamor Siquem pacʉ Jacob me'rã ucũgʉ̃ wa'acʉ niwĩ.
7 Jacob põ'rã na cãpũpʉ ní'cãrã dajarã, te quetire tʉ'orã, uayʉ'rʉa, a'tiro nicãrã niwã:
"Siquem Israe põ'rãrẽ ña'abutiaro bopoyoro weeapĩ, co me'rã wʉacãjĩgʉ̃. Tenojõrẽ ne
weeno'ña marĩ'i", nicãrã niwã.
8 Tojo nimicã, Hamor pe'e na me'rã ucũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ macʉ̃ Siquem mʉsã acabijore tʉ'sayʉ'rʉami. Core cʉ̃rẽ numisoya. 9 Mʉsã ʉ̃sã
acawererã weronojõ tojarãsa'a. Ʉ̃sã mʉsã põ'rã numiarẽ nʉmoti, mʉsã pe'e quẽ'rã ʉ̃sã
põ'rã numiarẽ nʉmotirãsa'a. 10 Ʉ̃sã me'rã a'topʉ tojayá. A'ti di'ta nipe'tiro mʉsã ya di'ta
tojarosa'a. Di'tare duutjĩarã, duase tucũrĩ pãaña, nicʉ niwĩ.
11 Siquem pe'e quẽ'rã cʉ̃ basu Dina pacʉ Jacore, co ma'misʉmʉarẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre core o'ocã ʉasa'a. Mʉsã no'o sẽrĩsere o'ogʉti. 12 No'ocã'rõ mʉsã sẽrĩrõ
põtẽorõ sẽrĩcã, o'ogʉti. Mejõ yʉ'ʉre core numisoya majã, nicʉ niwĩ.
13 Cʉ̃ Siquem tojo nimicã, na acabijo Dinarẽ ña'arõ wee'que wapa Jacob põ'rã cʉ̃rẽ, cʉ̃
pacʉ Hamorẽ nisoose me'rã yʉ'ticãrã niwã. 14 A'tiro nicãrã niwã:
—Ʉ̃sã acabijore õ'rẽcjʉ yapa casero yejecõ'ano'tigʉre numisomasĩtisa'a. Ʉ̃sã tojo weerã
bopoyoro weerã weebosa'a. 15 Tojo weeno'cãrã dia'cʉ̃rẽ ʉ̃sã numisorãti. Mʉsã quẽ'rã
ʉ̃sã weronojõ niña. Nipe'tirã ʉmʉa mʉsã wa'teropʉ nirãrẽ na õ'rẽcjʉ yapa caserore
yejecõ'aña. 16 Tojo wééca be'ro pũrĩcãrẽ mʉsã, ʉ̃sã põ'rã numiarẽ nʉmotirãsa'a. Ʉ̃sã
quẽ'rã mʉsã põ'rã numiarẽ nʉmotirãsa'a. Marĩ ni'cãrõ me'rã nirãsa'a. Ni'cã macãcjãrãta
nirãsa'a. 17 Mʉsã ʉ̃sã tojo nisere yʉ'titicãma, ʉ̃sã a'tore wija, ʉ̃sã acabijore miarãsa'a, nicãrã
niwã.
18 Tere tʉ'orã, Hamor, cʉ̃ macʉ̃ Siquem "Jaʉ, añurõsa'a", nicãrã niwã. 19 Tojo weegʉ ne
yoogoro marĩrõ Siquem cʉ̃ ya õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'cʉ niwĩ. Jacob macõrẽ
tʉ'sayʉ'rʉatjĩagʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. Cʉ̃ Siquẽrẽta cʉ̃ ni'cʉ̃ põ'rãrẽ ãpẽrã yʉ'rʉoro cʉ̃rẽ
wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã. 20 Tojo weerã Siquem cʉ̃ pacʉ Hamor me'rã macã sãjãrĩ sope
pʉ'topʉ wa'acãrã niwã. Topʉ na apeyenojõrẽ duase tiropʉ masãrẽ a'tiro werecãrã niwã:
21 —Sõjã masã marĩ me'rã maata ní'cãrã weronojõ nisetiama. Na a'topʉ nirãsama.
A'topʉ apeyenojõrẽ duase wi'seri weerãsama. Di'ta pajiro nicã'a. Marĩ na põ'rã numiarẽ
nʉmotirãsa'a. Na pe'e quẽ'rã marĩ põ'rã numiarẽ nʉmotirãsama. 22 Na marĩ me'rã nirãti,
nírã, a'tiro weecã ʉama. Na weesetironojõta marĩ põ'rã ʉmʉarẽ na õ'rẽcjʉ yapa caserore
yejecõ'acã ʉama. 23 Nipe'tise na cʉose, nipe'tirã na yarã ecarã marĩ ye nirõsa'a. Marĩ
"Tojota weerãti" nicã, na marĩ me'rã tojarãsama.

---

* 33:20 El-Elohe-Israe nírõ "Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã ẽjõpeogʉ, Õ'acʉ̃ta nimi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

24 Nipe'tirã ʉmʉa ti macã sope pʉ'to nerẽrã Hamor, cʉ̃ macʉ̃ Siquem me'rã na tojo
nisere "Añurõsa'a, tojota weerãti", nicãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã ʉmʉa na õ'rẽcjʉ
yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niwã. 25 I'tia nʉmʉ be'ro na yejecõ'ano'cãrã pũrĩno'rĩ cura
Jacob põ'rã pʉarã Simeó, Leví macãpʉ wa'acãrã niwã. Na ye di'pjĩrĩ me'rã na ne wãcũtiri
cura nipe'tirã ʉmʉarẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. 26 Hamor, cʉ̃ macʉ̃ Siquem quẽ'rãrẽ di'pjĩ
me'rãta wẽjẽcãrã niwã. Be'ro Dinarẽ Siquem ya wi'ipʉ ní'core miiwijaacãrã niwã. 27 Be'ro
ãpẽrã Jacob põ'rã sirutu, ejanemocãrã niwã. Na wẽjẽno'cãrã cũñarõ wa'teropʉ yʉ'rʉa,
ti macãpʉ apeyenojõrẽ yajape'ocã'cãrã niwã. Na acabijore ña'arõ wee'que wapa a'merã,
tojo weecãrã niwã. 28 Oveja, wecʉa, burroa, nipe'tise ti macãpʉ ní'quere, cãpũpʉ ní'quere
yajacãrã niwã. 29 Wi'seri po'peapʉ na cʉo'quere yajape'ocã'cãrã niwã. Wĩ'marãrẽ, tojo nicã
numiarẽ ñe'e, miacãrã niwã.
30 Tere ĩ'agʉ̃, Jacob Simeó, Levíre a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉre ña'abutiaro weepetíyeapã. Ni'cãrõacãma a'topʉ nirã́ masã cananeo
masã, ferezeo masã yʉ'ʉre ne ĩ'asĩ'rĩtirãsama. Na yʉ'ʉ me'rã a'mewẽjẽrãtirã nerẽrãsama.
Yʉ'ʉ pejetirãcã masã cʉo'o. Marĩrẽ wẽjẽpe'ocã'rãsama.
31 Na pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿cʉ̃ ʉ̃sã acabijore ʉmʉarẽ a'metãrãwapata'ari masõrẽ weronojõ
cʉobopari? nicãrã niwã.

35

*Õ'ac*ʉ̃ Jacore Betepʉ "Añurõ wa'ato" ní'que ni'i

1 Õ'acʉ̃ Jacore a'tiro nicʉ niwĩ: "Wã'cãnʉ'cãña. Betepʉ wa'a, topʉ tojaque'aya. Topʉ
ni'cãrõ yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore da'reapa. Mʉ'ʉ ma'mi Esaúre
uiwã'cãcaterore yʉ'ʉ topʉ mʉ'ʉrẽ bajua'caropʉ wa'aya." 2 Tere tʉ'ogʉ, cʉ̃ acawererãrẽ,
nipe'tirã cʉ̃ me'rã nirãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Nipe'tise mʉsã ãpẽrãnojõ ẽjõpeorã queose yee'quere cõ'acã'ña. Tojo nicã u'acoe,
su'ti dʉcayuya. 3 Te'a, Betepʉ wa'arã. Topʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ, ni'cãrõ cʉ̃rẽ wa'icʉrãrẽ
ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũugʉ̃ti. Cʉ̃ta yʉ'ʉre bʉjawetiri curare
weetamuwĩ. No'o wa'aro yʉ'ʉre ba'patiwã'cãwĩ, nicʉ niwĩ.
4 Na ãpẽrãnojõ ẽjõpeorã queose yee'que na cʉo'quere, tojo nicã na o'meperi yosasere
Jacore o'ocãrã niwã. Jacob tere ñe'e, ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ encina wãmeticjʉjo docapʉ tere
yaacʉ niwĩ. Tigʉjo Siquem pʉ'topʉ tojacaro niwʉ̃. 5 Na topʉ ní'cãrã wijawã'cãrĩ cura
Õ'acʉ̃ to pʉ'topʉ nise macãrĩcjãrãrẽ ʉpʉtʉ uicã weecʉ niwĩ. Tojo weerã Jacob põ'rãrẽ
sirututicãrã niwã.
6 Jacob, cʉ̃ me'rã wa'a'cãrã, nipe'tirã Luz wãmetiri macãpʉ etacãrã niwã. Ti macãta
tja Betel wãmeticaro niwʉ̃. Canaá di'tapʉ tojacaro niwʉ̃. 7 Topʉ ni'cãrõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã
wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Tore Jacob cʉ̃
ma'mirẽ du'ticaterore Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ bajuacʉ niwĩ. Tojo weegʉ tore El-betel wãme õ'ocʉ niwĩ.
8 Topʉta Rebecare co'te'co Débora wẽrĩco niwõ. Betel pʉ'toacã core ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ encina
wãmeticjʉjo docapʉ yaacãrã niwã. Jacob tore "encina dʉjarigʉ" pisucʉ niwĩ.
9 Jacob cʉ̃ Padan-arãpʉ ní'cʉ dajatojaticã, topʉta Õ'acʉ̃ apaturi bajua, "Mʉ'ʉrẽ añurõ
weegʉti", nicʉ niwĩ.
10 "Mʉ'ʉ Jacob wãmeti'i.
Tojo wãmetisome majã.
Ni'cãcã me'rã mʉ'ʉ wãme Israe* nirõsa'a", nicʉ niwĩ tja.
Cʉ̃ wãmerẽ dʉcayúca be'ro, 11 a'tiro nicʉ niwĩ:
"Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ ni'i.
Mʉ'ʉ pãjãrã põ'rãti, pãjãrã pãrãmerãtigʉsa'a.
Mʉ'ʉ me'rã pãjãrã masãputirãsama.
Peje macãrĩ wa'arosa'a.
Mʉ'ʉ pãrãmerã wa'tero nirã́ wiorã waro sãjãrã́sama.
12 Abrahã, Isaare yʉ'ʉ o'o'que di'tare mʉ'ʉ quẽ'rãrẽ o'ogʉti.

---

* 35:10 Gn 32.28

Mʉ'ʉ be'rore, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogʉti", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
13 Õ'acʉ̃ topʉ Jacob me'rã ucũtoja, wa'a wa'acʉ niwĩ. 14 Be'ro cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ ucũ'caropʉ
ni'cãgã ʉ̃tãgãrẽ miiwã'cõnʉ'cõcʉ niwĩ. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosere ĩ'ogʉ̃, tigare olivo ʉ'sere, tojo
nicã ʉ'sedʉcaco vinorẽ piopeocʉ niwĩ. 15 Tore Betel wãme õ'ocʉ niwĩ.

Raquel co wẽrĩ'que ni'i

16 Be'ro Betepʉ ní'cãrã aperopʉ wa'acãrã niwã. Na Efrata wãmetiropʉ etatjo dʉ'sacaro
niwʉ̃ yujupʉ. Topʉ Raquel wĩ'magʉ̃rẽ ñe'eco niwõ. Ne maata wĩ'magʉ̃rẽ ñe'emasĩtico
niwõ. 17 Co ʉpʉtʉ pũrĩse pi'etiri curare, põ'rãtirãrẽ co'teri masõ a'tiro nico niwõ:
"Uiticã'ña. Wĩ'magʉ̃ bajuatojami. Ʉmʉ nimi tja", nico niwõ. 18 Co tojo nirĩ cura, Raquel
wẽrĩgṍpʉ nico niwõ. Co ejeripõ'rã du'uati dʉporoacã co macʉ̃rẽ Benoni pisuco niwõ. Cʉ̃
pacʉ Jacob pe'e cʉ̃rẽ Benjamí wãme õ'ocʉ niwĩ.
19 Tojo wee Raquel wẽrĩa wa'aco niwõ. Core Efrata wa'ari ma'apʉ yaacãrã niwã.
Ni'cãrõacãma to Belẽ́ wãmeti'i majã. 20 Jacob core yaa'caro bu'ipʉre ni'cã ʉ̃tãtuturo
nʉ'cõcʉ niwĩ. Téé a'tocateropʉ ti tuturore ĩ'arã, "A'to Raquere yaapã", ni ĩ'asama.
21 Be'ro Jacob yʉ'rʉa, Eder wãmetiro oveja co'terã na co'tedujiri wi'i yʉ'rʉropʉ tojaque-
'acʉ niwĩ. 22 Na topʉ añurõ apoque'a nisetiri cura Rubén cʉ̃ pacʉ nʉmo weronojõ nigṍ
Bilha me'rã wʉacãjĩ, co me'rã nicʉ niwĩ. Tere masĩgʉ̃, cʉ̃ pacʉ ʉpʉtʉ waro uacʉ niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase ni'i

Jacob põ'rã doce nicãrã niwã. 23 Cʉ̃ Lea me'rã a'ticʉrã põ'rãticʉ niwĩ: Rubén masã ma'mi
nicʉ niwĩ. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulṍ nicãrã niwã. 24 Cʉ̃ Raquel me'rã a'ticʉrã
põ'rãticʉ niwĩ: José, Benjamí nicãrã niwã. 25 Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rã
a'ticʉrã põ'rãticʉ niwĩ: Dan, Neftalí nicãrã niwã. 26 Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rã
a'ticʉrã põ'rãticʉ niwĩ: Gad, Aser nicãrã niwã. Ã'rã Jacob Padan-arãpʉ nicã bajuacãrã
niwã.

Isaa cʉ̃ wẽrĩ'que ni'i

27 Jacob cʉ̃ pacʉ Isaare Mamre wãmetiropʉ ĩ'agʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Ti macãrẽ ãpẽrã Arba
o Hebrṍ pisuma. Topʉ todʉporopʉ Abrahã, Isaa niseticãrã niwã. 28 Isaa ciento ochenta
cʉ̃'marĩ cʉogʉ, wẽrĩcʉ niwĩ. 29 Cʉ̃ ñecʉ̃sʉmʉarẽ sirutugʉ, cʉ̃ quẽ'rã bʉcʉ waro wa'a, wẽrĩa
wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩcã ĩ'a, cʉ̃ põ'rã Esaú, Jacob cʉ̃rẽ yaacãrã niwã.

36

Esaú põ'rã, cʉ̃ pãrãmerã nituriarã ye queti ni'i

1 A'ticʉrã Esaú põ'rã, cʉ̃ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Cʉ̃rẽta tja Edom pisucãrã
niwã. 2 Esaú Canaá di'tacjãrã numiarẽ nʉmoticʉ niwĩ. Ni'cõ Ada, Elón hitita masʉ̃ macõ
nico niwõ. Apego Aholibama Aná macõ, Zibeón heveo masʉ̃ pãrãmeo nico niwõ. 3 Apego
Basemat Ismae macõ, Nebaiot acabijo nico niwõ. 4 Ada me'rã cʉ̃ põ'rãti'cʉ Elifaz wãmeticʉ
niwĩ. Basemat macʉ̃ Reuel wãmeticʉ niwĩ. 5 Aholibama me'rã cʉ̃ põ'rãti'cãrã Jeús, Jaalam,
Coré nicãrã niwã. Ã'rã cʉ̃ Canaá di'tapʉ nicã bajuacãrã niwã.
6 Esaú cʉ̃ nʉmosãnumia me'rã, cʉ̃ põ'rã ʉmʉa, numia nipe'tirã cʉ̃ me'rã nirãrẽ piji,
aperopʉ macãrĩ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ acabiji Jacob tiropʉ ní'cʉ yoaropʉ wa'acʉ niwĩ. Nipe'tirã
cʉ̃ yarã wa'icʉrãrẽ, tojo nicã nipe'tise cʉ̃ Canaá di'tapʉ boca'quere miape'ocʉ niwĩ. 7 Na cʉ̃
acabiji Jacob me'rã apeyenojõ cʉoyʉ'rʉmajã wa'acãrã niwã. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã
nita basioticaro niwʉ̃. Tojo nicã wa'icʉrã na cʉorã pãjãrãrẽ ba'ase ejatuaticaro niwʉ̃. 8 Tojo
weegʉ Esaú, apetero Edom na nigʉ́, Seir opa bu'papijaro nirõpʉ macãrĩ wa'acʉ niwĩ.
9 Esaú pãrãmerã nituriarã edomita masã Seir opa bu'papijaro nirõpʉ niseticãrã niwã.
10 Esaú põ'rã ʉmʉa a'tiro wãmeticãrã niwã: Ada, Esaú nʉmo Elifare põ'rãtico niwõ. Esaú
nʉmo apego Basemat Reuere põ'rãtico niwõ. 11 Elifaz põ'rã ʉmʉa a'tiro wãmeticãrã niwã:
Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicãrã niwã. 12 Ã'rã, Esaú nʉmo Ada pãrãmerã nicãrã
niwã.
Elifaz apego cʉ̃ nʉmo nitigo me'rã põ'rãticʉ niwĩ tja. Co Timna wãmetico niwõ. Co
me'rã Amalec wãmetigʉre põ'rãticʉ niwĩ. 13 Reuel põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Nahat, Zera,

Sama, Miza nicãrã niwã. Na, apego Esaú nʉmo Basemat pãrãmerã nicãrã niwã. [14] Apego
Aholibama Esaú nʉmo nico niwõ tja. Co me'rã a'ticʉrã põ'rãticʉ niwĩ: Jeús, Jaalam, Coré
nicãrã niwã. Co Ana macõ, Zibeón pãrãmeo nico niwõ.
[15] A'ticʉrã Esaú pãrãmerã nituriarã wiorã nicãrã niwã: Elifaz, Esaú macũ masã ma'mi
põ'rã Temán, Omar, Zefo, Cenaz, [16] Coré, Gatam, Amalec nicãrã niwã. Na Elifaz põ'rã Edom
di'tapʉre wiorã nicãrã niwã. Na nipe'tirã Ada pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. [17] Esaú
pãrãmerã Reuel põ'rã Edom di'tapʉre a'ticʉrã wiorã nicãrã niwã: Nahat, Zera, Sama, Miza
nicãrã niwã. Na Basemat Esaú nʉmo pãrãmerã nicãrã niwã. [18] Esaú nʉmo Aholibama põ'rã
a'ticʉrã wiorã nicãrã niwã: Jeús, Jaalam, Coré nicãrã niwã. Aholibama Aná macõ nico
niwõ. [19] Na nipe'tirã Esaú, Edom na nigũ, pãrãmerã nicãrã niwã. Na te curaricjãrã wiorã
nicãrã niwã.
[20] Seir põ'rã, horeo masũ na nigũ põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná,
[21] Disón, Ezer, Disán nicãrã niwã. Na horeo masã wiorã nicãrã niwã. Edom di'tapʉre
Seir pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. [22] Lotán põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Hori, Hemam
nicãrã niwã. Timna Lotán acabijo nico niwõ. [23] Sobal põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Alván,
Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicãrã niwã. [24] Zibeón põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Aja, Aná
nicãrã niwã. Anáta yucʉ marĩrõpʉre nígũ, aco asibususe o'mabʉrose perire bocacʉ niwĩ.
Cũ pacʉ Zibeón yarã burroare cũ co'tecaterore tere bocacʉ niwĩ. [25] Aná ni'cũ macũ Disón
wãmetigʉre macũticʉ niwĩ. Tojo nicã ni'cõ numio Aholibamarẽ macõticʉ niwĩ. [26] Disón
põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicãrã niwã. [27] Ezer põ'rã a'ticʉrã
nicãrã niwã: Bilhán, Zaaván, Acán nicãrã niwã. [28] Disán põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Uz,
Arán nicãrã niwã.
[29] Horeo masã wiorã a'ticʉrã nicãrã niwã: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, [30] Disón, Ezer, Disán
nicãrã niwã. Na horeo masã wiorã nicãrã niwã. Na Seir di'tapʉre na ye curarinʉcũ wiorã
nicãrã niwã.
[31] Israe curuacjãrã wiogʉ dutigʉ waro cʉoatji dʉporore Edom di'tapʉre wiorã dutirã
a'tiro wãmetirã nicãrã niwã: [32] Bela, Beor macũ Edom di'ta wiogʉ dutigʉ nicʉ niwĩ. Cũ ya
macã Dinaba wãmeticaro niwũ. [33] Bela wẽ́rĩ́ca be'rore cũ dʉcayuro Jobab, Zera macũ duticʉ
niwĩ. Cũ Bosra wãmetiri macãcjũ nicʉ niwĩ. [34] Jobab cũ wẽ́rĩ́ca be'rore cũ dʉcayuro Husam
wãmetigʉ duticʉ niwĩ. Cũ Temán wãmetirocjũ nicʉ niwĩ. [35] Husam cũ wẽ́rĩ́ca be'rore
cũ dʉcayuro Hadad, Bedad macũ duticʉ niwĩ. Cũ madianita masãrẽ Moab cja cãpũpʉ
a'mewẽjẽ wapata'acʉ niwĩ. Cũ ya macã Avit wãmeticaro niwũ. [36] Hadad cũ wẽ́rĩ́ca be'rore
cũ dʉcayuro Samla, Masreca macãcjũ duticʉ niwĩ. [37] Samla cũ wẽ́rĩ́ca be'rore cũ dʉcayuro
Saúl duticʉ niwĩ. Cũ Rehobot wãmetiri macãcjũ nicʉ niwĩ. Ti macã dia sumutopʉ nicaro
niwũ. [38] Saúl wẽ́rĩ́ca be'rore cũ dʉcayuro Baal-hanán, Acbor macũ, duticʉ niwĩ. [39] Baal-
hanán wẽ́rĩ́ca be'rore cũ dʉcayuro Hadad, Pau wãmetiri macãcjũ duticʉ niwĩ. Hadad nʉmo
Mehetabel wãmetico niwõ. Co Matred macõ, Mezaab pãrãmeo nico niwõ.
[40] Esaú põ'rã wiorã te curarinʉcũ sʉ'ori niseti'cãrã a'ticʉrã nicãrã niwã. Ni'cũ põ'rã
masã ma'mi me'rã nʉ'cãcaro niwũ. Na niseti'caropʉ, tojo nicã na ye curari wãmerẽ
wereno'rõsa'a. Timna, Alva, Jetet, [41] Aholibama, Ela, Pinón, [42] Cenaz, Temán, Mibzar,
[43] Magdiel, Iram nicãrã niwã. Esaú, apeterore Edom pisuno'gũ nicʉ niwĩ. Na edomita masã
wiorã nicãrã niwã. Na, na nirõpʉre, na yarã masãrẽ sʉ'ori duticãrã niwã.

Ã'rĩ Esaú, Edom masã ñecũ nicʉ niwĩ.

37

José quẽ'e'que ni'i

[1] Jacob pe'e Canaá di'tapʉ tojacã'cʉ niwĩ. Ti di'tapʉta cũ pacʉ yoaticã nínicʉ niwĩ.
[2] A'te Jacob ni'cũ põ'rã niseti'que queti ni'i.
José diecisiete cũ'marĩ cʉogʉ, cũ ma'misʉmʉa me'rã oveja co'tegʉ weecʉ niwĩ. Na
cũ pacʉ nʉmosãnumia pe'su da're'cãrã numia Bilha, Zilpa põ'rã nicãrã niwã. José na
da'raropʉ cũ ma'misʉmʉa ña'arõ weeseticã ĩ'agũ, na pacʉpʉre "Ña'arõ weeama", ni
weredajamʉjãcʉ niwĩ.

3 Jacob José pe'ere ãpẽrã cũ põ'rã nemorõ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Cũ bʉcʉ waro nirĩ
cura bajua'cʉ niyucã, tojo weecʉ niwĩ. Cũrẽ ma'iyʉ'rʉgʉ, ni'cãrõ su'tiro cũ sãñatjo añurõ
waro weecʉ niwĩ. 4 Cũ ma'misʉmʉa cũ pe'ere "Marĩ nemorõ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãmi" nírã, cũrẽ
ĩ'asĩ'rĩti, uacãrã niwã. Cũrẽ ne cã'rõ añudutiticãrã niwã.
5 Ni'cã ñami José quẽ'ecʉ niwĩ. Tere cũ ma'misʉmʉarẽ werecʉ niwĩ. Tere tʉ'orã, totá
nemorõ cũ me'rã uacãrã niwã. 6 A'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ quẽ'e'quere mʉsãrẽ weregʉtigʉ wee'e. Tere tʉ'oya. 7 Marĩ nipe'tirãpʉta cãpũpʉ
niasʉ. Topʉre trigore opa dotori dʉ'terã weeasʉ. Ni'cã ño ya doto cjã ño wã'cãnʉ'cã,
diacjʉ̃ ejanʉ'cã wa'asʉ. Mʉsã ye ñorĩ pe'e ya ño sumuto sʉtʉanʉ'cãpʉ. Ya ñorẽ ẽjõpeoro
weronojõ paamu'rĩque'apʉ, nicʉ niwĩ.
8 Tere tʉ'orã, cũ ma'misʉmʉa nicãrã niwã:
—¿To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ ũsã wiogʉ nigʉ̃sari? ¿Mʉ'ʉ ũsãrẽ dutipegʉsari?
Cũ quẽ'e'quere werecã, "Tojo wa'apʉ" nicã tʉ'orã, nemorõ ua, cũ me'rã a'pepũrĩcãrã
niwã.
9 Be'ro apaturi José quẽ'enemocʉ niwĩ. Te quẽ'rãrẽ cũ ma'misʉmʉarẽ werecʉ niwĩ:
—Tʉ'oya tja. Yʉ'ʉ apaturi quẽ'easʉ. A'tocaterore mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃, ñamicjʉ̃, once
ñocõa yʉ'ʉre ẽjõpeorã paamu'rĩque'ama.
10 Cũ pacʉre, cũ ma'misʉmʉarẽ cũ quẽ'e'quere werecʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, cũ pacʉ pũrĩrõ
me'rã cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti a'te mʉ'ʉ quẽ'e'que? ¿To pũrĩcãrẽ, yʉ'ʉ, mʉ'ʉ paco, mʉ'ʉ
ma'misʉmʉa mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorã paamu'rĩque'arãsari? nicʉ niwĩ.
11 Cũ ma'misʉmʉa cũrẽ ʉoyʉ'rʉacãrã niwã. Cũ pacʉ pe'e tere pũrõ wãcũnʉrʉ̃cʉ niwĩ.

*Joseré c*ũ ma'misʉmʉa dua'que ni'i
12 Ni'cã nʉmʉ José ma'misʉmʉa Siquem wãmetiropʉ wa'acãrã niwã. Na pacʉ Jacob yarã
ovejare tá ecarã wa'arã weecãrã niwã. 13 Be'ro Jacob cũ macʉ̃ Joseré nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ masĩsa'a. Mʉ'ʉ ma'misʉmʉa Siquẽpʉ ovejare tá ecaco'terã weesama. Narẽ ĩ'agʉ̃
wa'aya.
—Jaʉ, wa'agʉti, ni yʉ'ticʉ niwĩ.
14 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jacob nicʉ niwĩ:
—Añu'u. ¿Mʉ'ʉ ma'misʉmʉa, tojo nicã oveja, ¿de'ronojõ nisetiti? Narẽ ĩ'agʉ̃ wa'aya.
Ĩ'atoja, yʉ'ʉre quetiweregʉ tojatia, nicʉ niwĩ. Jacob Joseré o'ógʉ, Hebrṍ wãmetiro ti
pa'tiro nirṍ me'rã o'ócʉ niwĩ.
José Siquẽpʉ etagʉ, 15 cãpũpʉ wisia wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ ni'cũ masũ̃ cũrẽ bocaeja,
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõrẽ a'macusiagʉ weeti?
16 José cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ma'misʉmʉarẽ a'macusiagʉ wee'e. ¿No'opʉ na yarã ovejare co'terã weesari?
¿Mʉ'ʉ masĩweti?
17 —Wa'atojama. A'to ní'cãrã "Dotán tiropʉ wa'arã" nicã tʉ'oasʉ, ni yʉ'ticʉ niwĩ cũrẽ.
Tojo weegʉ José cũ ma'misʉmʉarẽ a'mawã'cã, Dotán sumutopʉ bocaejacʉ niwĩ. 18 Na
pe'e cũrẽ yoaropʉta a'ticã ĩ'acãrã niwã. Na tiropʉ ejase dʉporo, "Marĩ cũrẽ wẽjẽrã", ni
apoyucãrã niwã.
19 —Ĩ'aña. Sĩ'i quẽ'ese bʉcʉ a'timimiba, nicãrã niwã.
20 —Te'a, cũrẽ wẽjẽrã. Wẽjẽtoja, copepʉ cũrẽ tuuquesãrã. "No'o ni'cũ yai nʉcũcjʉ̃ ba'agʉ
ba'apĩ cũrẽ", nírã marĩ pacʉre. Tojo weero cũ quẽ'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicãrã
niwã.
21 Rubén na tojo nisere tʉ'ogʉ, cũ acabijire yʉ'rʉosĩ'rĩgʉ̃, narẽ nicʉ niwĩ:
—Wẽjẽticã'rã. 22 A'ti pe aco marĩrĩ pepʉ tuuquesãña. Ne cũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Rubén
cũ acabijire yʉ'rʉo, cũ pacʉpʉre wiasĩ'rĩgʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.
23 José cũ ma'misʉmʉa tiropʉ etacã, na cũrẽ ñe'ea, cũ sãñarõ su'tiro cũ pacʉ o'o'carore
tuweecãrã niwã. 24 Tuwee, topʉ nirĩ pe aco marĩrĩ pepʉ tuuquesãcãrã niwã.
25 Tu'ajanʉ'cõ, ba'arãtirã ejanujãcãrã niwã. Na tojo weeri cura ismaelita masã* duari
masã pãjãrã a'ticã ĩ'acãrã niwã. Na Galaad wãmetiro me'rã, Egiptopʉ miarã, na yarã

* 37:25 Ismaelita masã madianita masã nicãrã niwã.

wa'icʉrã cameyoa bu'ipʉ, ʉ'mʉtise pejere, tojo nicã wa'rese bálsamo wãmetisere, mirra wãmetisere miacãrã niwã.
26 Narẽ ĩ'agʉ̃, Judá cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ, cʉ̃ acabijirãrẽ nicʉ niwĩ:
—Marĩ cʉ̃rẽ wẽjẽ, ãpẽrãrẽ ya'yiorã, ñe'enojõ añuse bocabosari? 27 Cʉ̃rẽ wẽjẽrõnojõ o'orã, sõjã duari masã pe'ere duarã. Cʉ̃ quẽ'rã marĩ acabijita nimi.

Judá cʉ̃ tojo nisere tʉ'orã, "Jaʉ, tojota weerã́", nicãrã niwã.
28 Tojo weerã ismaelita masã apeyenojõ duari masã na tiropʉ yʉ'rʉacã, José ma'misʉmʉa ti pepʉ sãña'cʉre miiwĩrõ, narẽ duacãrã niwã. Cʉ̃rẽ veinte niyeru cujiri wapayecãrã niwã. Tojo weerã Joseré Egiptopʉ miacãrã niwã.
29 Rubén na duari cura marĩ'cʉ niyugʉ, na tiropʉ daja, ti pepʉ Joseré marĩcã ĩ'agʉ̃, cʉ̃ bʉjawetisere ĩ'ogʉ̃, cʉ̃ yaro su'tirore tʉ̃'rẽcʉ niwĩ. 30 Be'ro cʉ̃ acabijirã tiropʉ wa'a, narẽ nicʉ niwĩ:
—Marĩ acabiji marĩamiba majã. ¿Ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ de'ro weegʉsari? nicʉ niwĩ.
31 Be'ro ni'cʉ̃ cabra wĩ'magʉ̃rẽ wẽjẽcãrã niwã. Wẽjẽtoja, José yaro su'tiro na tuwee'-carore mii, cʉ̃ ye dí me'rã tore tuuwa'recãrã niwã. 32 Tu'ajanʉ'cõ, to su'tirore na pacʉpʉre mia, ĩ'ocãrã niwã.
—Ʉ̃sã a'to su'tirore bocapʉ. Ĩ'aña. Apetero weero mʉ'ʉ macʉ̃ yaro nírõ nibosa'a, nicãrã niwã.
33 Jacob ti su'tirore ĩ'amasĩgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ʉ̃ʉ. Yʉ'ʉ macʉ̃ yarota ni'i. Ni'cʉ̃ yai nʉcʉ̃cjʉ̃ yʉ'ʉ macʉ̃rẽ ñe'e, cʉ̃'rĩ wẽjẽste, ba'apĩ, nicʉ niwĩ.
34 Tojo weegʉ Jacob cʉ̃ bʉjawetisere ĩ'ogʉ̃, cʉ̃ su'tirore tʉ̃'rẽ, na weewʉaronojõpʉma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ wẽrĩ'quere yoacã uti, dʉjasewã'acʉ niwĩ. 35 Nipe'tirã cʉ̃ põ'rã ʉmʉa, numia cʉ̃rẽ "Tocã'rõta bʉjaweti, utiya", nicãrã nimiwã. Cʉ̃ pe'e na "Wãcʉ̃tutuaya", nimicã, ne ʉaticʉ niwĩ. Siape me'rã nemorõ utinemosãjãcʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
—Téé wẽrĩgʉ̃pʉ bʉjawetidu'ugʉti, nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jacob cʉ̃ macʉ̃ José bajuticã ĩ'agʉ̃, utinu'cʉ̃cã'cʉ niwĩ.
36 Ismaelita masã Egiptopʉre etarã, Joseré Potifar wãmetigʉre duaturiacãrã niwã. Cʉ̃ Egiptocjãrã wiogʉ faraṍrẽ da'ratamugʉ̃ nicʉ niwĩ. Tojo nicã faraṍrẽ co'terã surara wiogʉ nicʉ niwĩ.

38

Judá, Tamar wãmetigo ye queti ni'i

1 Joseré na duáca be'ro Judá cʉ̃ ma'misʉmʉa, cʉ̃ acabijirãrẽ cõ'awijacʉ niwĩ. Cõ'awija, Adulam wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ ti macãcjʉ̃ Hira wãmetigʉ ya wi'ipʉ cãjĩcʉ niwĩ. 2-3 Topʉ ni'cõ numiorẽ Canaá di'tacjʉ̃ Súa wãmetigʉ macõrẽ ĩ'acʉ niwĩ. Core nʉmoticʉ niwĩ. Co me'rã níca be'ro co nijĩpaco ni, ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ põ'rãtico niwõ. Cʉ̃rẽ Er wãme õ'oco niwõ. 4 Be'ro apaturi nijĩpaco wa'a, apĩ wĩ'magʉ̃rẽ põ'rãtico niwõ. Cʉ̃rẽ Onán wãme õ'ocʉ niwõ. 5 Na be'rore apĩ põ'rãtinemoco niwõ tja. Cʉ̃rẽ Sela wãme õ'oco niwõ. Cʉ̃ Quezib wãmetiropʉ bajuacʉ niwĩ.
6 Be'ropʉ Judá cʉ̃ macʉ̃ masã ma'mi Er Tamar wãmetigore numiada'recʉ niwĩ. 7 Er cʉ̃ ña'arõ weesetisere Õ'acʉ̃ ne tʉ'saticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ catiri ʉmʉcore ẽ'macã'cʉ niwĩ.
8 Cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro Judá cʉ̃ macʉ̃ Onárẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Macʉ̃, marĩrẽ dutisere queoro wéégʉ, mʉ'ʉ ma'mi nʉmo ní'core nʉorẽña. Tojo weegʉ mʉ'ʉ ma'mi mijĩrẽ põ'rãtibosaturiagʉsa'a.*
9 Onán pe'e "Co me'rã yʉ'ʉ põ'rãticã, yʉ'ʉ põ'rã nitibosama" ni, masĩcʉ niwĩ. Tojo weegʉ nipe'tisetiri co me'rã nimigʉ̃, nijĩpacoyoticʉ niwĩ. Tere tojo weegʉ, cʉ̃ ma'mi põ'rã nituriarã wa'acã ʉasãtigʉ, tojo weecʉ niwĩ. 10 Õ'acʉ̃ Onán cʉ̃ tojo weesere ĩ'agʉ̃, tere tʉ'saticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ quẽ'rãrẽ wẽrĩcã weecʉ niwĩ.
11 Tojo wa'áca be'ro Judá cʉ̃ macʉ̃ nʉmo ní'core nicʉ niwĩ:

---

* 38:8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

—Mɯ'ɯ pacɯ ya wi'ipɯ wapewio tojáníña. Yɯ'ɯ macũ Sela cũ bɯcɯ nicãpɯ cũrẽ marãpɯtiapa, nicɯ niwĩ. Tojo weego, Tamar co pacɯ ya wi'ipɯ dajaco niwõ. Core tojo nimigũ, Judá a'tiro wãcũcɯ niwĩ: "Apetero weegɯ Sela quẽ'rã cũ ma'misɯmɯa weronojõ wẽrĩbosami", nicɯ niwĩ.

12 Yoáca be'ro Judá nɯmo Súa macõ wẽrĩa wa'aco niwõ. Cũ dɯjari pe'tíca be'ro Judá Timnat wãmetiri macãpɯ wa'acɯ niwĩ. Ti macãpɯta cũ yarã oveja poarire seecãrã niwã. Cũ me'rãcjũ Hira Adulãcjũ cũrẽ ba'paticɯ niwĩ.

13 Tamar, co mañecũ "Timnat macãpɯ cũ yarã oveja poarire seegɯ wa'apɯ" nicã tɯ'ogo, a'tiro weeco niwõ. 14 Co wapewio sãñarĩ su'tirore tuweeco niwõ. Tuwee, na ĩ'amasĩticã'to nígõ, ni'cã casero me'rã co diapoare mo'aco niwõ. Tu'ajanɯ'cõ, Enaim macã sãjãrĩ sope pɯ'to dujico niwõ. Ti macã Timnat wa'ari ma'a tiropɯ nicaro niwũ. Tamar, "Sela bɯcɯpɯ niapɯ" nisere tɯ'ogo, tojo weeco niwõ. Sela bɯcɯpɯ nimicã, Judá core Selare numiada'reticɯ niwĩ.

15 Judá core ĩ'agũ, "Ʊmɯarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nisamo", ni wãcũcɯ niwĩ. Co diapoare mo'a, ĩ'ata basiotico niwõ. 16 Cũ macũ nɯmo ní'co nisamo, ni masĩtigɯ, ma'apɯ ní'cɯ co tiro ojanɯ'cã, core a'tiro nicɯ niwĩ:

—Yɯ'ɯ, mɯ'ɯ me'rã nisĩ'rĩsa'a, nicɯ niwĩ.

Co pe'e "¿Ñe'enojõ yɯ'ɯre wapayegɯsari?" nico niwõ.

17 —Yɯ'ɯ ecarã cɯorãrẽ ni'cũ cabracãrẽ mɯ'ɯrẽ o'ogɯti, nicɯ niwĩ.

—Añu'u to pũrĩcãrẽ. Mɯ'ɯ cũrẽ o'oati dɯporo apeyenojõ cũuña yujupɯ, nico niwõ.

18 —¿Ñe'enojõrẽ yɯ'ɯ cũucã ɯati? ni sẽrĩtiña'cɯ niwĩ.

—Mɯ'ɯ wãmerẽ ñacũurõrẽ ti da bɯsari da me'rã, tojo nicã mɯ'ɯ tuacjɯ mɯ'ɯ cɯocjɯre cũuña, nico niwõ.

Judá core tere o'otoja, co me'rã nicɯ niwĩ. Tojo wee co nijĩpaco tojaco niwõ. 19 Cũ me'rã níca be'ro topɯ ní'co Tamar wa'aco niwõ. Wa'a, co diapoa omáca caserore tuweeco niwõ. Tu'ajanɯ'cõ, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sãñaco niwõ tja.

20 Be'ro Judá cũ ní'caronojõ cũ me'rãcjũ Adulãcjũ me'rã cabracãrẽ o'ócɯ niwĩ. Cũ co me'rã topɯ cũu'quere wiatõrõdutigɯ, tojo weecɯ niwĩ. Cũ me'rãcjũ pe'e core ne bocaticɯ niwĩ. 21 Tojo weegɯ tocjãrã masãrẽ sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—Mɯsã ĩ'acã sõ'oníco Enaícjõ, mɯsã ẽjõpeori wi'icjõ ɯmɯarẽ a'metãrãwapata'ari masõ, ¿no'opɯ nisari? Na pe'e "A'toma ne ni'cõ conojõ marĩmo a'ti macãma", nicãrã niwã.

22 Tere tɯ'ogɯ, Judá tiropɯ cũ majãmitojaacɯ niwĩ. Cũrẽ nicɯ niwĩ:

—Ne bocatiasɯ. Tocjãrã marĩcã "Conojõ a'toma ne marĩmo", niama, nicɯ niwĩ.

23 Judá cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Tocjãrã marĩrẽ bujiticã'to, nírã, yɯ'ɯ cũu'que me'rãta tojacã'to. Yɯ'ɯ cabracãrẽ o'omiapɯ, o'ogɯ pe'e; mɯ'ɯ bocatiapã, nicɯ niwĩ Judá.

24 I'tiarã mujĩpũ be'ro ãpẽrã Judáre a'tiro quetiwererã etacãrã niwã:

—Mɯ'ɯ macũ nɯmo ãpẽrã ɯmɯarẽ a'metãrã, nijĩpacoyoja wa'aco niamo, nicãrã niwã.

Judá tere tɯ'ogɯ, "Core miiwĩrõ, ũjũacõ'acã'rã wa'aya", ni caricũcɯ niwĩ.

25 Core miiwĩrõrĩ curare co pe'e cũ wapaye cũu'quere o'o, co mañecũrẽ a'tiro queti o'óco niwõ: "A'te noa cũu'que nírõ nisasa'a. A'te wiogɯta yɯ'ɯre nijĩpacoyowĩ. Ĩ'arẽ mɯ'ɯ. ¿Noa yaro a'to wãme ñacũurõ, a'ti da me'rã, tojo nicã a'tigɯ tuacjɯ niti?"

26 Judá cũ yere ĩ'amasĩgũ, a'tiro nicɯ niwĩ:

—Co pe'e yɯ'ɯ yɯ'rɯoro añurõ weeapõ. Yɯ'ɯ pe'e, yɯ'ɯ macũ Sela me'rã numiada'retigɯ, ña'arõ weepã, nicɯ niwĩ. Tojo weegɯ Judá core ne apaturi a'metãrãnemoticɯ niwĩ majã.

27 Tamar co wĩ'magũ wɯari nɯmɯ ejacã, pɯarã sɯ'rɯa'cãrã bajuacãrã niwã. 28 Na bajuari curare ni'cũ omocã sĩowĩrõcɯ niwĩ. Tojo weego põ'rãtirãrẽ co'teri masõ ni'cã da sõ'arĩ da me'rã, omocãpɯ dɯ'teõ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: "Ã'rĩ bajuamɯ'tãmi", nico niwõ. 29 Co tojo nirĩ curata cũ omocãrẽ wejequesõrõcɯ niwĩ. Cũ tojo weecãta, cũ acabiji pe'e bajuamɯ'tãcɯ niwĩ. Tojo weego põ'rãtirãrẽ co'tego cũrẽ a'tiro nico niwõ: "¿De'ro weegɯ mɯ'ɯ ma'mi pe'ere bajuamɯ'tãcã weetiati?" Tojo weerã cũrẽ Fares wãmeyecãrã niwã.

30 Be'ro apĩ omocãpʉ sõ'arĩ da dʉ'teõ'o'cʉ pe'e bajuacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ Zara* wãme õ'ocãrã
niwã.

39

José ye queti, tojo nicã Potifar nʉmo ye queti ni'i

1 José Egiptopʉ miano'cʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ topʉ miáca be'ro cʉ̃rẽ mia'cãrã ismaelita masã
Potifar wãmetigʉre duaturiacãrã niwã. Cʉ̃ Egiptocjʉ̃ wiogʉ faraórẽ da'ratamugʉ̃, tojo nicã
cʉ̃rẽ co'terã surara wiogʉ nicʉ niwĩ.

2 Õ'acʉ̃ José me'rã ni, cʉ̃rẽ weetamucʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ wiogʉ Potifar, Egiptocjʉ̃
ya wi'ipʉ nirĩ cura nipe'tise cʉ̃rẽ añurõ dia'cʉ̃ wa'acaro niwʉ̃. 3 Potifata Õ'acʉ̃ Joseré
weetamusere, tojo nicã cʉ̃rẽ añurõ wa'asere ĩ'acʉ niwĩ. 4 Tojo weegʉ Joseré añurõ wãcũcʉ
niwĩ. Tojo wãcũgʉ̃ cʉ̃rẽ, cʉ̃ ya wi'i wiogʉ, cʉ̃rẽ weetamuacjʉ warore sõrõcʉ niwĩ. Nipe'tise
cʉ̃ yere sʉ'ori ĩ'anʉrʉ̃dutigʉ sõrõcʉ niwĩ. 5 Cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõca nʉmʉ me'rãta Õ'acʉ̃ Potifare
añurõ wa'acã weenu'cũcʉ niwĩ. Cʉ̃ ya wi'i cjase cʉ̃ cʉosere, tojo nicã cʉ̃ cãpũpʉ cʉosere
"Añurõ wa'ato", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃. 6 José tere co'tegʉ niyucã, Potifar ne cã'rõ wãcũque'titicʉ
niwĩ. Ba'aritero ejacã dia'cʉ̃rẽ ba'agʉ wa'amʉjãcʉ niwĩ.

José tutuagʉ, añurõ bajugʉ nicʉ niwĩ. 7 Be'ro cʉ̃ wiogʉ Potifar nʉmo cʉ̃rẽ pũrõ ĩ'aco
niwõ. Joseré tʉ'sago, ni'cã nʉmʉ cʉ̃rẽ, "Yʉ'ʉ me'rã nígʉ̃ a'tia", nico niwõ.

8 José co tojo nisere tʉ'satigʉ, core a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ĩ'aña. Yʉ'ʉ wiogʉ mʉ'ʉ marãpʉ, nipe'tise mʉsã cʉosere yʉ'ʉre ĩ'anʉrʉ̃dutigʉ cũuami.
Yʉ'ʉ a'topʉ nirĩ curare cʉ̃ ne apeyenojõ wãcũque'titimi. 9 A'ti wi'ipʉre ne apĩ yʉ'ʉ nemorõ
nigʉ́ marĩmi. Yʉ'ʉ wiogʉ yʉ'ʉre, yʉ'ʉ sẽrĩsere o'oticã weetimi. No'o nipe'tisere o'omi.
Mʉ'ʉ pũrĩcãrẽ basiowe'e. Mʉ'ʉ yʉ'ʉ wiogʉ nʉmo ni'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ to cã'rõjo ña'arõ
weemasĩtisa'a. Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãmasĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

10 Co cʉ̃rẽ nipe'tise nʉmʉrĩ "Ba'pati, yʉ'ʉ me'rã nígʉ̃ a'tia", nimicã, ne wa'aticʉ niwĩ.
11 Ni'cã nʉmʉ José cʉ̃ wiogʉ ya wi'ipʉ cʉ̃ da'rasenojõrẽ weegʉ wa'acʉ niwĩ. Titare ãpẽrã ti
wi'ipʉ da'raco'terã topʉ marĩcãrã niwã. 12 Potifar nʉmo cʉ̃ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ tʉ̃awee,
"Yʉ'ʉ me'rã nígʉ̃ a'tia", nico niwõ.

José pe'e su'tiro bu'icjãrõ moogʉ̃ ti wi'ipʉ ní'cʉ omawijaacʉ niwĩ. Co pe'e cʉ̃ yaro su'tiro
me'rã tojanʉ'cãco niwõ. 13 Cʉ̃ bu'icjãrõrẽ topʉ cõ'a omawijaacã ĩ'agõ, 14 to da'raco'terãrẽ
pijio, a'tiro nico niwõ:

—Ĩ'aña. Yʉ'ʉ marãpʉ hebreo masʉ̃ cʉ̃ miiti'cʉ marĩrẽ ña'arõ bujicã'mi. Cʉ̃ yʉ'ʉ me'rã
nisĩ'rĩgʉ̃, a'ti wi'ipʉre sãjãticʉ niami. Yʉ'ʉ pe'e ʉpʉtʉ caricũapʉ. 15 Yʉ'ʉ tutuaro põtẽorõ
caricũcã tʉ'ogʉ, cʉ̃ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ cõ'a, omawijaami, nico niwõ.

16 Co marãpʉ wi'ipʉ dajari cura to su'tirore cʉoco niwõ. 17 Cʉ̃rẽ mejãrõta wereco niwõ
tja:

—Hebreo masʉ̃ mʉ'ʉ da'raco'tegʉ miiti'cʉ, ya tucũpʉ sãjãa, yʉ'ʉre ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃
weeami. 18 Yʉ'ʉ tutuaro põtẽorõ caricũcã, cʉ̃ yaro su'tiro bu'icjãrõ a'to doquecũ, omawijaa
wa'ami.

19 Potifar cʉ̃ nʉmo "Mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ tojo weeami", nicã tʉ'ogʉ, uayʉ'rʉacʉ niwĩ.
20 Tojo weegʉ Joseré ñe'eduti, bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõdticʉ niwĩ. Ti wi'ipʉta bu'iriwi'ia
wiogʉ faraórẽ yʉ'rʉnʉ'cã'cãrã dujicãrã niwã. 21 Tojo weemicã, Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃ ma'isere ĩ'ogʉ̃,
José me'rã ninu'cũcʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ weetamugʉ̃, topʉ bu'iri wi'i wiogʉre añurõ wãcũcã weecʉ
niwĩ. 22 Tojo weegʉ José topʉ nipe'tirã bu'iri cʉorãrẽ ĩ'anʉrʉ̃, narẽ co'tegʉ tojacʉ niwĩ.
Tojo nicã, nipe'tise ti wi'ipʉ weesere sʉ'ori duticʉ niwĩ. 23 Õ'acʉ̃ José me'rã nígʉ̃, nipe'tise
añurõ dia'cʉ̃ wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ surara topʉ co'terã wiogʉ cʉ̃ Joseré cũu'quere
wãcũque'titicʉ niwĩ.

40

José pʉarã quẽ'e'quere were'que ni'i

---

* 38:30 Apeterore Zarare Zérah ojano'caro niwʉ̃. Jos 7.1

[1] Tojo wa'áca be'ro Egiptocjũ wiogʉre ʉ'sedʉcaco vino tĩaco'terã wiogʉ, tojo nicã apĩ
pã̃ weerã̃ wiogʉ na faraõ̃rẽ tʉ'saticã weecãrã niwã. [2] Faraõ̃ narẽ, ʉ'sedʉcacore tĩaco'terã
wiogʉ, tojo nicã pã̃ weerã̃ wiogʉ me'rã uayʉ'rʉacʉ niwĩ. [3] Tojo weegʉ cũrẽ co'terã surara
wiogʉ ya wi'ipʉ narẽ bu'iri da'redutigʉ o'ócʉ niwĩ. Topʉta José quẽ'rã bu'iri da'reno'cʉ
dujicʉ niwĩ. [4] Ti wi'ipʉ co'terã wiogʉ Joseré "Ã'rãrẽ co'teya", nicʉ niwĩ. Na topʉre yoacã
bu'iri dujicãrã niwã.

[5] Ni'cã ñami ʉ'sedʉcacore tĩaco'tegʉ, pã̃rẽ weeco'tegʉ nanʉcũ mejẽcã bajuse quẽ'ecãrã
niwã. Na pʉaro quẽ'e'quenʉcũ mejẽcã dia'cũ nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. [6] Bo'reacã José narẽ
ĩ'awã'cãgũ ejagʉ, na bʉjawetirãrẽ bocaejacʉ niwĩ. [7] Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã ni'cãcãrẽ tocã'rõ bʉjawetirã waro niti?

[8] Na yʉ'ticãrã niwã:

—Ʉ̃sã pʉarã mejẽcã bajuse quẽ'easʉ. A'topʉre ne ni'cũpʉta ũsã quẽ'e'quere "Tojo
nisĩ'rĩrõ weeapã" nigũnojõrẽ bocatisa'a, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tʉ'ogʉ, José a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ ni'cũta a'tenojõrẽ weremasĩsami. Yʉ'ʉre wereya mʉsã quẽ'e'quere, nicʉ niwĩ.

[9] Tojo weegʉ ʉ'sedʉcacore tĩaco'tegʉ cũ quẽ'e'quere Joseré a'tiro werecʉ niwĩ:

—Quẽ'erõpʉre ni'cã da ʉ'sedare yʉ'ʉ diacjũ pe'e ĩ'asʉ. [10] Ti da i'tia dʉpʉ cʉoapʉ. Te
dʉpʉri pĩ'rĩ o'oritia wa'apʉ. Te tõ'orĩ ʉ'se bʉcʉamajãmʉjãpʉ. [11] Topʉre faraõ̃ sĩ'rĩrĩ pare
cʉoasʉ. Ʉ'se tõ'orĩrẽ míí, ti papʉ bipesãsʉ. Tu'ajanʉ'cõ, ti pare faraõ̃pʉre o'oasʉ, nicʉ
niwĩ.

[12] José cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ quẽ'e'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Te i'tia dʉpʉ, i'tia nʉmʉ nisĩ'rĩrõ wee'e.
[13] I'tia nʉmʉ be'ro faraõ̃ mʉ'ʉrẽ besegʉsami. Besetoja, mʉ'ʉrẽ acobojo, mʉ'ʉ da'ra'quere
da'radutigʉsami tja. Todʉporo mʉ'ʉ wee'caronojõta faraõ̃rẽ ʉ'sedʉcacore tĩaco'tegʉsa'a.
[14] Mʉ'ʉrẽ a'tiro wa'acã, yʉ'ʉre wãcũapa. Yʉ'ʉ a'to bu'iri da'reri wi'ipʉ nigũrẽ miiwĩrõ-
dutigʉ, faraõ̃rẽ ucũbosaya. Sajatiro yʉ'ʉre wãcũcureapa. [15] Yʉ'ʉre hebreo masã ya di'tapʉ
tutuaro me'rã ñe'e, miitiwã. Ña'arõ weetimigũ, mejõ waro bu'iri da'reri wi'ipʉ dujisa'a,
nicʉ niwĩ José.

[16] Pã̃ weeri masã wiogʉ José cũ queoro wereme'rĩcã ĩ'agũ, cũ quẽ'rã a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉa, quẽ'erõpʉre i'tia bati pã̃ butisere tuupeoasʉ. [17] Bu'ipʉ pesamʉ'tãrĩ bati faraõ̃
yere peje pã̃ mejẽcã bajuse i'pitisenojõ posetiapʉ. Tojo nimicã, mirĩcũa pe'e yʉ'ʉ dʉpoa
bu'iacã pesari bati pe'ere ba'arã dijatiama.

[18] Tere tʉ'ogʉ, José cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ quẽ'e'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Te i'tia bati i'tia nʉmʉ ni'i. [19] I'tia nʉmʉ be'ro
faraõ̃ mʉ'ʉrẽ ni'cãgũ yucʉgʉpʉ dʉ'teyoodutigʉsami. Mʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro mirĩcũa mʉ'ʉ ye
di'ire ba'arãsama, nicʉ niwĩ.

[20] I'tia nʉmʉ be'ro José a'tere wéréca be'ro faraõ̃ cũ bajuáca nʉmʉ bosenʉmʉjo weecʉ
niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ da'ratamurã me'rã tojo weecʉ niwĩ. Nipe'tirã cũ pijio'cãrã ĩ'orõ
wa'tero faraõ̃ bu'iri da'reri wi'ipʉ nirã́ ʉ'sedʉcaco vino tĩaco'terã wiogʉre, pã̃ weerã̃
wiogʉre pijiwĩrõduticʉ niwĩ. [21] Ʉ'sedʉcaco vino tĩaco'te'cʉma mejãrõta cũrẽ da'rase cũucʉ
niwĩ. Cũ todʉporo wee'caronojõta faraõ̃rẽ ʉ'sedʉcaco vino tĩagũ sãjãacʉ niwĩ tja. [22] Pã̃
weerã̃ wiogʉ pe'ema yucʉgʉpʉ dʉ'teyooduticʉ niwĩ. José cũrẽ ní'caronojõta wa'acaro
niwũ. [23] Tojo wa'amicã, ʉ'sedʉcaco vino tĩaco'tegʉ Joseré ne wãcũticʉ niwĩ.

41

José faraõ̃rẽ cũ quẽ'e'quere were'que ni'i

[1] José na pʉarã quẽ'e'quere wéréca be'ro pʉa cũ'ma yʉ'rʉcaro niwũ. Ni'cã nʉmʉ faraõ̃
a'tiro quẽ'ecʉ niwĩ: Dia Nilo wãmetiri maa sumutopʉ nu'cũcʉ niwĩ. [2] Cũ tojo weeri cura ti
maapʉre siete wecʉa añurã, di'itirã wijapa'acãrã niwã. Ti maa sumutopʉ aco tiropʉ táre
ba'anu'cũcãrã niwã. [3] Be'ro ti maapʉta tja ãpẽrã siete wecʉa ña'arã mejãrã, di'i marĩrã

wijapaˈacãrã niwã. Ãpẽrã ʉˈmʉtãwijaˈcãrã tiro nʉˈcãejacãrã niwã. [4] Ãˈrã wecʉa ñaˈarã
mejãrã, diˈi marĩrã ãpẽrã añurã siete wecʉa pacarã diˈitirã peˈere baˈapeˈocãrã niwã. Tere
quẽˈegʉ̃ta, faraṍ wãˈcãcʉ niwĩ.
[5] Beˈro cãrĩa waˈacʉ niwĩ tja. Apeye quẽˈenemocʉ niwĩ. Cʉ̃ ĩˈacã, siete trigo põˈrãrĩ
añubutiase peritise niˈcã ñopʉreta pĩˈrĩwijacaro niwʉ̃. [6] Beˈro tja siete ñaˈase trigo põˈrãrĩ
mejã, ñai bopoaˈque mejã pĩˈrĩbajuacaro niwʉ̃. Wĩˈrõ mujĩpũ mʉjãtiro cjase ʉpʉtʉ asibusu
wẽetuuwãˈcãtise meˈrã tojo waˈacaro niwʉ̃. [7] Aˈte siete ñaˈase bopoaˈque põˈrãrĩ mejã
apeye siete añuse trigo peritise põˈrãrĩrẽ baˈapeˈocãˈcaro niwʉ̃. Tojo waˈacã, faraṍ wãˈcã,
“Quẽˈese niapã”, nicʉ niwĩ.
[8] Ape nʉmʉ ñamiñaˈcũrõ wãcũqueˈtiyʉˈrʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ nipeˈtirã níbocari
masãrẽ, tʉˈomasĩrĩ masã Egiptopʉ nirãrẽ pijio, cʉ̃ quẽˈeˈquere werecʉ niwĩ. Ne niˈcʉ̃ peˈeta
“Tojo nisĩˈrĩrõ weeˈe” ni, weremasĩticãrã niwã.
[9] Na weremasĩticã ĩˈagʉ̃, faraṍrẽ ʉˈsedʉcaco vino tĩacoˈtegʉ aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Niˈcãrõacãpʉta yʉˈʉ queoro weetiˈquere wãcũsaˈa majã. [10] Wiogʉ, ti nʉmʉpʉ mʉˈʉ pã́
weeri masã wiogʉ meˈrã, tojo nicã yʉˈʉ meˈrã uácaterore, ʉ̃sã pʉarãpʉreta surara wiogʉ ya
wiˈipʉ ʉ̃sãrẽ buˈiri daˈregʉ sõrõwʉ̃. [11] Niˈcã ñami pã́ weeri masã wiogʉ quẽˈecʉ niwĩ. Yʉˈʉ
quẽˈrã mejẽcã bajuse quẽˈewʉ̃. Ʉ̃sã quẽˈeˈquenʉcʉ̃ mejẽcã diaˈcʉ̃ nisĩˈrĩrõ weecaro niwʉ̃.
[12] Titare niˈcʉ̃ hebreo masʉ̃ maˈmʉacã ʉ̃sã meˈrã niwĩ. Cʉ̃ mʉˈʉrẽ coˈterã surara wiogʉre
daˈracoˈtegʉ niwĩ. Ʉ̃sã quẽˈeˈquere cʉ̃rẽ werewʉ. Cʉ̃ peˈe ʉ̃sãrẽ “Tojo nisĩˈrĩrõ weeapã”,
ni werewĩ. [13] Te cʉ̃ níˈcaronojõta queoro waˈawʉ. Yʉˈʉ apaturi yʉˈʉ daˈrase cʉoˈquere
daˈrawʉ tja. Apĩ dʉˈteyoo wẽjẽnoˈwĩ, nicʉ niwĩ.
[14] Tere tʉˈogʉ, faraṍ “Joseré pijigʉ waˈaya”, nicʉ niwĩ. Tojo weerã maata cʉ̃rẽ buˈiri
daˈreri wiˈipʉ níˈcʉre pijiwijaacãrã niwã. José peˈe ʉseca poarire wʉjawee, suˈtirore
dʉcayu, faraṍ tiropʉ waˈacʉ niwĩ.
[15] Topʉ ejacã, faraṍ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉˈʉ quẽˈeˈquere ne niˈcʉ̃nojõ “Tojo nisĩˈrĩrõ weeˈe” ni, weremasĩgʉ̃rẽ bocatiasʉ.
Mʉˈʉrẽ “Cʉ̃ peˈe quẽˈesere weremasĩapʉ” nisere tʉˈoˈo.
[16] José faraṍrẽ yʉˈticʉ niwĩ:
—Aˈtere yʉˈʉ mejẽta weremasĩsaˈa. Wiogʉ, aˈtere Õˈacʉ̃ peˈe mʉˈʉrẽ añurõ waˈadutigʉ,
mʉˈʉ quẽˈeˈquere “Tojo nisĩˈrĩrõ weeˈe” ni weregʉsami, nicʉ niwĩ.
[17] Faraṍ Joseré “Aˈtiro quẽˈeasʉ”, nicʉ niwĩ:
—Dia Nilo sumutopʉ nuˈcũasʉ. [18] Ti maapʉre siete wecʉa añurã pacarã, diˈitirã
wijapaˈama. Na ti maa sumutopʉ tá nirõpʉ baˈanuˈcũama. [19] Na beˈro tja siete wecʉa
ñaˈarã mejãrã, diˈi marĩrã wijapaˈama. Ne niˈcãti tojo bajurã wecʉa aˈto Egiptopʉre ĩˈatigʉ
nicãti. [20] Ãˈrã wecʉa ñaˈarã mejãrã, diˈi marĩrã siete añurã, pacarã diˈitirã peˈere baˈacãˈma.
[21] Na baˈaˈcãrã nimirã, “Na baˈapã”, nita basiotiama. Mejãrõta ñaˈarã mejãrã, diˈi marĩrã
nicãˈma. Tere quẽˈegʉ̃, yʉˈʉ wãˈcãpʉ. [22] Beˈro apaturi apeye quẽˈenemoapʉ tja. Siete trigo
põˈrãrĩ añubutiase peritise niˈcã ñopʉreta pĩˈrĩwijatiapʉ. [23] Te beˈro tja siete põˈrãrĩ trigo
ñaˈase, te peri marĩse põˈrãrĩ ñai bopoaˈque mejã pĩˈrĩwijatiapʉ. Wĩˈrõ mujĩpũ mʉjãtiro
cjase ʉpʉtʉ asibusu wẽetuuwãˈcãtise meˈrã tojo waˈapʉ. [24] Aˈte siete põˈrãrĩ ñaˈase mejã,
apeye añuse trigo peritise põˈrãrĩ peˈere baˈapeˈocãˈpʉ. Yʉˈʉ aˈtere níbocari masãrẽ
weremiapʉ. Ne niˈcʉ̃nojõ peˈeta “Tojo nisĩˈrĩrõ weeˈe” ni weremasĩtiama, nicʉ niwĩ faraṍ.
[25] Tere tʉˈogʉ, José faraṍrẽ yʉˈticʉ niwĩ:
—Wiogʉ, pʉaropʉta mʉˈʉ quẽˈeˈque niˈcãrõnojõ nisĩˈrĩrõ weeˈe. Õˈacʉ̃ cʉ̃ weeatjere
mʉˈʉrẽ wereyugʉ weeapĩ. [26] Aˈtiro niˈi: Siete wecʉa añurã siete cʉ̃ˈmarĩ niˈi. Siete trigo
põˈrãrĩ añuse põˈrãrĩ quẽˈrã siete cʉ̃ˈmarĩ niˈi. Te pʉaropʉta niˈcãrõnojõ quẽˈese niapã.
[27] Siete wecʉa ñaˈarã, diˈi marĩrã mejãrã, na añurã beˈro bajuaˈcãrã quẽˈrã siete cʉ̃ˈmarĩta
niˈi. Tojo nicã, siete trigo põˈrãrĩ ñaˈase bopoaˈque mejã quẽˈrã, mejãrõta niˈi. Siete
cʉ̃ˈmarĩ baˈase marĩrõsaˈa. [28] Yʉˈʉ mʉˈʉrẽ níˈcaronojõta niˈi. Wiogʉ, Õˈacʉ̃ cʉ̃ weeatjere
mʉˈʉrẽ wereyugʉ weeapĩ. [29] Siete cʉ̃ˈmarĩ nipeˈtiro Egiptopʉre baˈase niyʉˈrʉarosaˈa.
[30] Beˈro siete cʉ̃ˈmarĩta tja ne baˈase marĩrõsaˈa. Tojo weero te cʉ̃ˈmarĩ peje baˈase nimiˈque

acobojono'rõsa'a. Nipe'tiro Egiptopʉre ba'ase pe'tibutiarosa'a. 31 Ba'ase marĩbutiarosa'a.
Tojo weerã "Siete cʉ̃'marĩ Egiptopʉre ba'ase peje nimiwʉ̃" ni, ne ni'cʉ̃nojõpʉta wãcũsome.
32 Wiogʉ, mʉ'ʉ a'tere pʉatipʉta mejãrõta quẽ'eapã. Õ'acʉ̃ "A'tere tojo weegʉti", nitojapĩ.
Tojo weegʉ cʉ̃ ní'caronojõta a'tere maata weegʉsami.

33 »Tojo weegʉ, wiogʉ, a'tiro weecã añubosa'a. Ni'cʉ̃ masʉ̃ tʉ'omasĩse cʉogʉ "A'tiro
weeroʉa'a" nigʉ̃nojõrẽ a'maña. Cʉ̃ a'ti di'ta Egiptopʉre sʉ'ori ĩ'anʉrʉ̃gʉ̃sami. 34 Wiogʉ,
mʉ'ʉrẽ a'tiroʉa'a. Ãpẽrã wiorã mʉ'ʉ doca nirãrẽ sõrõrõʉa'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapʉ
wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cãmocʉse pi'seri seeneocũu, ni'cã pi'ire be'ropʉ na ba'atjere
nʉrõdutirã o'oato. Te siete cʉ̃'marĩ ba'ase peje nirĩ curare tojo seeneoato. 35 Te ba'ase
peje nise cʉ̃'marĩrẽ mʉ'ʉ wiogʉ dutiro me'rã na neoato. Te perire neo, macãrĩ na ba'ase
nʉrõse wi'seripʉ na be'ropʉ ba'atjere nʉrõato. Nʉrõ, surara tere ĩ'anʉrʉ̃ato. 36 Na tojo
weecã, siete cʉ̃'marĩ ba'ase marĩatje cʉ̃'marĩrẽ na nʉrõ'que nirõsa'a. A'ti di'ta Egiptopʉre
ba'ase pe'tisome. Tojo weerã masã ne ʉjʉaboa wẽrĩsome, nicʉ niwĩ José faraṍrẽ.

Faraṍ Joseré cʉ̃ docacjʉ̃ wiogʉ sõrõ'que ni'i

37 Tere tʉ'orã, faraṍ, tojo nicã cʉ̃rẽ da'ratamurã "Cʉ̃ 'tojo weeya' nise añu ni'i", nicãrã
niwã. 38 Tojo weegʉ faraṍ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Marĩ apĩ ã'rĩ weronojõ nigʉ̃rẽ bocarãsariba tja? Cʉ̃ Õ'acʉ̃ wãcũsere cʉomi, nicʉ niwĩ.

39 Be'ro Joseré faraṍ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ weronojõ apĩ añurõ tʉ'omasĩgʉ̃, masĩse cʉogʉ marĩmi. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ a'te
masĩsere o'oapĩ. 40 Ya wi'ire dutigʉsa'a. Nipe'tirã yarã masã mʉ'ʉ dutisere yʉ'tirãsama.
Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ta mʉ'ʉ nemorõ nigʉ̃sa'a. Wiogʉ waro nitjĩagʉ̃, tojo nigʉ̃sa'a. 41 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ
nipe'tiro Egipto wiogʉ sõrõgʉ̃ti.

42 Tojo ní́gʉ̃ta, faraṍ cʉ̃ omopica tuusãarĩ be'tore tuwee, Joseré sãacʉ niwĩ. Ti be'to
cʉ̃ wiogʉ wãme cʉori be'to nicaro niwʉ̃. Be'ro ãpẽrãrẽ cʉ̃rẽ añuse su'ti, lino wãmetise
me'rã wee'que su'tire sãaduticʉ niwĩ. Tojo nicã, ni'cã da uru me'rã wééca da, bʉsari dare
cʉ̃rẽ bʉocʉ niwĩ. 43 Tu'ajanʉ'cõ, tũrũpjʉ cabayua me'rã wejepjʉ cʉ̃ yawʉ be'ro sirutupjʉre
sãjãduticʉ niwĩ. Tiwʉ dʉporo surara masãrẽ "Ejaque'aya", ni caricũduticʉ niwĩ. Tojo wee
Joseré wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tiro Egipto di'tapʉre dutigʉ sãjãcʉ niwĩ.

44 Be'ro faraṍ Joseré nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ faraṍ, wiogʉ waro ni'i. Tojo nimicã, masã mʉ'ʉ dutiro marĩcã, ne apeyenojõacã
weemasĩtisama, nicʉ niwĩ.

45 Faraṍ Joseré cʉ̃ wãmerẽ dʉcayucʉ niwĩ. Egiptocjãrã wãme õ'ogʉ̃, Zafnat-panea
wãmeyecʉ niwĩ. Cʉ̃ Joseré Asenat wãmetigore numiada'recʉ niwĩ. Co, Potifera wãmetigʉ
pa'i, On wãmetiri macãcjʉ̃ macõ nico niwõ. Tojo wee José Egipto wiogʉ sãjãcʉ niwĩ. 46 José
faraṍ me'rã da'ranʉ'cãgʉ̃, treinta cʉ̃'marĩ cʉocʉ niwĩ.

Be'ro José faraṍ ĩ'orõpʉ wija, nipe'tiro Egipto di'tapʉre ĩ'acusianʉ'cãcʉ niwĩ. 47 Te
siete cʉ̃'marĩrẽ Egipto di'tapʉre, to cjase otese añubutiaro pĩ'rĩ dʉcaticaro niwʉ̃. 48 Tojo
weegʉ José nipe'tiropʉ trigore seeneocʉ niwĩ. Cʉ̃ cãpũpʉ seeneo'quere nipe'tise pacase
macãrĩpʉ nʉrõcũucʉ niwĩ. 49 Ba'ase peje waro niyʉ'rʉmajãcaro niwʉ̃. Tojo weegʉ
tere nucũpori pajiri maa cjase weronojõ seemesãcũucʉ niwĩ. "Ticʉse ni'i", ni queota
basioticaro niwʉ̃. Tojo weegʉ ba'paqueonemoticʉ niwĩ.

50 Siete cʉ̃'marĩ ʉjʉaboase wa'ati dʉporore José cʉ̃ nʉmo Asenat me'rã pʉarã põ'rãticʉ
niwĩ. 51 Masã ma'mirẽ Manasés wãme õ'ocʉ niwĩ. "Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre nipe'tise yʉ'ʉ pi'etisere
acobojocã weemi. Tojo nicã nipe'tirã yʉ'ʉ acawererãrẽ acobojocã weemi" ní́gʉ̃, tojo wãme
õ'ocʉ niwĩ. 52 Be'rocjʉ̃rẽ Efraí́ wãme õ'ocʉ niwĩ. "Õ'acʉ̃ Egipto yʉ'ʉ pi'eti'caropʉ põ'rãticã
weeami" ní́gʉ̃, tojo wãme õ'ocʉ niwĩ.

53 Titare Egiptopʉre te siete cʉ̃'marĩ peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwʉ̃. 54 José
ní'caronojõta siete cʉ̃'marĩ ba'ase marĩatje cʉ̃'marĩ nʉ'cãrõtiro weecaro niwʉ̃. Nipe'tise
di'tapʉre ba'ase marĩcaro niwʉ̃. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwʉ̃. 55 Be'ro
Egiptocjãrã quẽ'rãrẽ ba'ase pe'tia wa'acaro niwʉ̃. Tojo weerã faraṍ tiropʉ ba'ase sẽrĩrã

wa'acãrã niwã. Tojo weegʉ faraõ nipe'tirã Egipto di'tacjãrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: “José tiro wa'aya. Cʉ̃ mʉsãrẽ dutironojõta weeya.”

56 Nipe'tiro Egiptopʉ ʉjʉaboase se'sa wa'acã, José cʉ̃ trigo nʉrõcũu'que wi'serire pãoduti, tere duacʉ niwĩ. Siape'e me'rã nemorõ ba'ase marĩcaro niwʉ̃. 57 Nipe'tiropʉ ba'ase ne marĩcaro niwʉ̃. Tojo weerã nipe'tise di'tacjãrã Egiptopʉ José tiro ba'ase duurã a'ticãrã niwã.

42

*José ma'mis*ʉmʉa na Egiptopʉ ba'ase duurã wa'a'que ni'i

1 Jacob, Egiptopʉ “Trigo niaporo” nisere tʉ'ocʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ põ'rãrẽ nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã mʉsã a'merĩ ĩ'acũñabajaque'ati? 2 Ãpẽrã yʉ'ʉre “Egiptopʉre trigo niaporo”, ni wereama. Marĩ ʉjʉaboa, wẽrĩrĩ nírã, topʉ marĩ ba'atje trigore duurã wa'aya.

3 Tojo weerã José ma'misʉmʉa diez Egiptopʉre trigo duurã wa'acãrã niwã. 4 José acabiji waro Benjamí pe'ema Jacob cʉ̃rẽ mejẽcã wa'ari nígʉ̃, o'óticʉ niwĩ. 5 Ãpẽrã Canaá di'tacjãrã quẽ'rã na me'rã ba'ase duurã wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Canaá di'tapʉre ba'ase marĩcaro niwʉ̃.

6 José Egipto di'tapʉre dutigʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ta nipe'tirocjãrã masãrẽ topʉ etarãrẽ trigo duagʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ma'misʉmʉa cʉ̃ tiropʉ etarã, añudutirã ejanʉ'cã, nucũcãpʉ paamu'rĩque'acãrã niwã. 7 José cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ maata ĩ'amasĩcã'cʉ niwĩ. Masĩmigʉ̃, ĩ'amasĩtigʉ weronojõ weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ narẽ pũrĩrõ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Mʉsã no'ocjãrãpʉ a'tiati?

—Ʉ̃sã Canaá di'tapʉ a'tiapʉ. Trigo duurã a'tiapʉ, nicãrã niwã.

8 José cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ ĩ'amasĩcʉ niwĩ. Na pe'e cʉ̃rẽ ĩ'amasĩticãrã niwã. 9 Be'ro dʉporopʉ cʉ̃ narẽ quẽ'e'quere wãcũbocagʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã ĩ'adu'tiri masã nisa'a. A'ti di'tare diape'e sãjãata añuti nírã, ĩ'arã a'tiapã.

10 —Niwe'e. Ʉ̃sã mʉ'ʉ dutise doca nirã́ trigo dia'cʉ̃rẽ duurã a'tiapʉ. 11 Ʉ̃sã nipe'tirãpʉta ni'cʉ̃ põ'rã, diacjʉ̃ weeri masã ni'i. Ĩ'adu'tiri masã mejẽta ni'i.

12 José narẽ nicʉ niwĩ:

—Niwe'e. Mʉsã a'ti di'tare no'o pe'e sãjãata basiosari nírã, ĩ'adu'tirã a'tiapã, nicʉ niwĩ.

13 Na pe'e yʉ'ticãrã niwã tja:

—Ʉ̃sã mʉ'ʉ dutise doca nirã́ ni'cʉ̃ põ'rãta doce ni'i. Ʉ̃sã Canaá di'tacjãrã ni'i. Ʉ̃sã acabiji ni'cʉ̃ta ʉ̃sã pacʉ me'rã tojami. Apĩ pe'e dʉporopʉ wẽrĩa wa'acʉ niwĩ, ni yʉ'ticãrã niwã.

14 Tojo nisere tʉ'ogʉ, José narẽ ninemocʉ niwĩ tja:

—Yʉ'ʉ ní'caronojõta mʉsã a'ti di'tare ĩ'adu'tiri masã ni'i. 15 Mʉsãrẽ faraõ wãme me'rã a'tiro weegʉti. Mʉsã acabiji nitʉogʉ a'topʉre a'titicãma, mʉsã a'tore wijasome. 16 No'o ni'cʉ̃ mʉsã wa'teropʉ nigʉ̃́ cʉ̃rẽ miigʉ̃ wa'ato. Ãpẽrã pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ipʉ tojarã́sama. Tojo weese me'rã “Diacjʉ̃ta ucũapã”, ni masĩno'rõsa'a. Miititicãma, diacjʉ̃ta faraõ wãme me'rã “Ĩ'adu'tiri masãta niapã”, nino'rõsa'a, nicʉ niwĩ.

17 José narẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ i'tia nʉmʉ narẽ cũucʉ niwĩ. 18 I'tia nʉmʉ be'ro José narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'a'a. Mʉsã a'tiro wéérã, catirãsa'a. 19 Mʉsã diacjʉ̃ta “Mejẽcã weetiri masã ni'i” nírã, ni'cʉ̃rẽ a'topʉ cũuña. Mʉsã ãpẽrãpʉa dajatojaaya. Mʉsã põ'rã, nʉmosãnumia ʉjʉaboaticã'to nírã, narẽ trigore miaña. 20 Mʉsã, “Ʉ̃sã mejẽcã weeri masã niwe'e” nírã, mʉsã acabiji nitʉogʉpʉre miitiapa. Tojo weerã, mʉsã yʉ'rʉwetirãsa'a, nicʉ niwĩ.

—Jaʉ, tojota weerãti, nicãrã niwã. 21 Be'ro na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Diacjʉ̃ta ni'i. Marĩ acabijire ña'abutiaro wee'que wapa marĩrẽ tojo wa'a'a. Cʉ̃ “Yʉ'ʉre pajañа'cureya; tojo weeticã'ña” nimicã, tʉ'otiwʉ. Cʉ̃ ña'abutiaro yʉ'rʉmicã, tojo ĩ'acã'wʉ̃. Te bu'iri marĩ ni'cãrõacãrẽ pi'etirã wee'e, nicãrã niwã.

22 Rubén narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ pũrĩcã marĩ acabijire “Ña'arõ weeticã'ña”, nimiwʉ̃. Mʉsã pe'e yʉ'ʉre tʉ'otiwʉ. Ni'cãrõacãrẽ majã cʉ̃ wẽrĩ'que wapa marĩ wapaseeno'rãsa'a, nicʉ niwĩ.

[23] Na, “José marĩ ucũsere tɯ'osami”, ni masĩticãrã niwã. José pe'ere na ucũsere apĩ pe'e
“A'tiro nisĩ'rĩrã weeama”, ni wereturiacɯ niwĩ.
[24] José na tiropɯ nĩ'cɯ apesepɯ wa'a, uticɯ niwĩ. Be'ro wãcũtutua, na tiropɯ ejagɯ, ucũcɯ
niwĩ. Nipe'tirã ĩ'orõpɯ Simeórẽ mejẽcã pijioduti, dɯ'teduticɯ niwĩ.
[25] Be'ro cɯ̃rẽ da'raco'terãrẽ na ye ajuripɯ trigore poseyeduticɯ niwĩ. Na wapaye'que
niyeru quẽ'rãrẽ te ajuri po'peapɯ cũuduticɯ niwĩ. Tojo nicã, ba'ase na ma'apɯ ba'atojaat-
jere o'oduticɯ niwĩ. José duti'caronojõta weecãrã niwã. [26] Be'ro na yarã burroa bu'ipɯ, te
trigore miipeo, tore wijawã'cãcãrã niwã.
[27] Be'ro na cãrĩatjopɯ etarã, ni'cɯ̃ cɯ̃ yagɯ burrore trigo ecagɯtigɯ, cɯ̃ ya ajurore pãacɯ
niwĩ. Ti ajurore pãa, trigo bu'ipɯ nipe'tise niyeru cɯ̃ wapaye'quere sãñacã ĩ'acɯ niwĩ.
[28] Tere ĩ'agɯ̃, cɯ̃ ma'misɯmɯa, cɯ̃ acabijirãrẽ nicɯ niwĩ:
—Ĩ'arã a'tia. A'ti ajuropɯ ye niyeru nipe'ticã'a. Cɯ̃ tojo nicã tɯ'orã, nipe'tirã ɯcɯape'tia
wa'acãrã niwã. Uirã, narãsãrãta, a'merĩ ucũcãrã niwã:
—¿Marĩrẽ Õ'acɯ̃ de'ronojõ weebutiamiapari? nicãrã niwã.
[29] Na Canaá di'tapɯ na pacɯ Jacob tiropɯ dajarã, nipe'tise narẽ Egiptopɯ wa'a'quere
werecãrã niwã. [30] A'tiro nicãrã niwã:
—Ti di'ta wiogɯ dutigɯ pũrĩcã ɯ̃sãrẽ tutuabutiaro ucũami. Ɯ̃sãrẽ, “Mɯsã a'ti di'tare
ĩ'adu'tirã a'tirã weeapã”, niami. [31] Ɯ̃sã pe'e cɯ̃rẽ “Ɯ̃sã diacjɯ̃ weeri masã ni'i; ĩ'adu'tiri masã
mejẽta ni'i. [32] Ni'cɯ̃ põ'rã doce waro ni'i. Ni'cɯ̃ wẽrĩa wa'acɯ niwĩ. Nitɯogɯpɯa Canaápɯ
ɯ̃sã pacɯ me'rã tojami”, niapɯ.
[33] »Tere tɯ'ogɯ, ti di'ta dutigɯ ɯ̃sãrẽ niami: “To pũrĩcãrẽ diacjɯ̃ta nimitito nígɯ̃, a'tore
ni'cɯ̃ tojato. Ãpẽrãpɯa cã'rõ trigo mɯsã ye wi'sericjãrã ba'aro ejatuaro miaña. [34] Apaturi
a'tirã, mɯsã acabiji nitɯogɯre miitia. Mɯsã tojo weecã, yɯ'ɯ ‘Diacjɯ̃ta añurã nima’,
nigɯ̃sa'a. Mɯsã tojo weecã, apĩ a'to toja'cɯre wiagɯsa'a. Be'ro mɯsã a'ti di'tapɯre ne
cã'mota'aro marĩrõ sijarãsa'a”, niami, nicãrã niwã na pacɯre.
[35] Na ye trigo ajurire po'ocũurã, José ma'misɯmɯa na wapaye'que niyeru sãñape'ticã
ĩ'acãrã niwã. Te niyerure ĩ'arã, ɯcɯayɯ'rɯa wa'acãrã niwã. Na pacɯ Jacob quẽ'rã ɯcɯacɯ
niwĩ. [36] Tere ĩ'agɯ̃, Jacob cɯ̃ põ'rãrẽ nicɯ niwĩ:
—Mɯsã yɯ'ɯre põ'rã marĩ'cɯ weronojõ tojacã wee'e. José marĩ me'rã marĩmi. Simeó
quẽ'rã marĩmi. Ni'cãrõacãrẽ “Benjamírẽ miarãti”, ni'i tja. Mɯsã tojo weese yɯ'ɯre ña'arõ
wa'a'a, nicɯ niwĩ.
[37] Tere tɯ'ogɯ, Rubén cɯ̃ pacɯre nicɯ niwĩ:
—Benjamírẽ yɯ'ɯ sɯ'ori miagɯ̃ti. Mia, mɯ'ɯ tiropɯ miidaja, wiagɯti. Yɯ'ɯ wiaticãma,
yɯ'ɯ põ'rã pɯarãrẽ wẽjẽapa, nicɯ niwĩ.
[38] Jacob cɯ̃rẽ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Yɯ'ɯ macɯ̃ mɯsã me'rã ne wa'asome. José mɯsã acabiji wẽrĩatojacɯ niwĩ. Ã'rĩ ni'cɯ̃ta
yɯ'ɯre dɯ'sami majã. Cɯ̃rẽ ma'apɯ mejẽcã ña'arõ wa'acã, yɯ'ɯ bɯcɯ mijĩ bɯjawetise me'rã
wẽrĩgɯ̃sa'a. Tojo wa'acã, mɯsã bu'iritirãsa'a, nicɯ niwĩ Jacob.

43

*Benjamír*ẽ Egiptopɯ mia'que ni'i

[1] Canaá na nirĩ di'tapɯ ɯjɯaboase nemorõ wa'acaro niwɯ̃. [2] Na Egiptopɯ trigore duurã
eja'que pe'ticã ĩ'agɯ̃, Jacob cɯ̃ põ'rãrẽ nicɯ niwĩ:
—Apaturi trigo marĩ ba'atjere cã'rõ duunemorã wa'aya tja.
[3] Cɯ̃rẽ Judá yɯ'ticɯ niwĩ:
—Sõ'onícɯ Egipto dutigɯ ɯ̃sãrẽ tɯ'ota basiorota niwĩ: “Mɯsã acabiji nitɯogɯpɯre
miititicã, mɯsãrẽ ñe'enemosome majã”, niwĩ. [4] Tojo weerã mɯ'ɯ ɯ̃sã me'rã Benjamírẽ
wa'aduticã, trigore duurã wa'arãsa'a. [5] Mɯ'ɯ cɯ̃rẽ o'óticãma, wa'asome. Sõ'onícɯ wiogɯ
ɯ̃sãrẽ queoro niwĩ: “Mɯsã acabiji nitɯogɯpɯ miititicã, mɯsãrẽ ñe'enemosome”, niwĩ.
[6] Tere tɯ'ogɯ, Jacob nicɯ niwĩ:
—Mɯsã yɯ'ɯre ¿de'ro weerã tocã'rõ ña'arõ weeati? ¿De'ro weerã cɯ̃rẽ “Ɯ̃sã acabiji
nitɯogɯpɯ niami”, ni wereri?
[7] Na cɯ̃rẽ yɯ'ticãrã niwã:

—Ũsãrẽ, ũsã ye cjasere añurõ sẽrĩtiña'nʉrũwĩ. Marĩ ni'cũ põ'rã nise cjasere añurõ sẽrĩtiña'wĩ: "¿Mʉsã pacʉ catiati yujupʉ? ¿Apĩ mʉsã acabiji marĩati?" ni sẽrĩtiña'wĩ. Ũsã cũ sẽrĩtiña'se dia'cũrẽ yʉ'tiwʉ. ¿Ũsã de'ro weerã ũsã acabijire miitidutigʉsami, ni masĩbosaʉ?

8 Be'ro Judá cũ pacʉ Jacore nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ macũ Benjamírẽ o'óya. Yʉ'ʉ cũrẽ ĩ'anʉrũgũti. Mʉ'ʉ "Jaʉ" nicã, maata wa'abaque'orãti. Tojo weerã marĩ, ũsã põ'rã ʉjʉaboa wẽrĩsome. 9 Yʉ'ʉ basu cũrẽ co'tegʉti. Cũ mʉ'ʉ macũrẽ mejẽcã wa'acãma, a'topʉ cũ dajaticã, yʉ'ʉre "Mʉ'ʉ bu'iriti'i" niapa. Téé yʉ'ʉ catiro põtẽorõ tojo bu'iritigʉsa'a. 10 Ũsã a'topʉre tocã'rõ yoogotirã, pʉati Egiptopʉre wa'amajã, majãmitojatiboapã, nicʉ niwĩ Judá.

11 Cũ tojo níca be'ro na pacʉ Jacob narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã nírõnojõta ne mejẽcã weeta basiotirocoro. Tojo weerã a'tiro weeya. Mʉsã ye ajuripʉ apeyenojõ cũrẽ o'oatjere miisãaña. A'ti di'tapʉ añuse nisenojõrẽ cã'rõ miaña. Wa'rese bálsamo wãmetise, nʉcũcjãrã mumia yere, ʉ'mʉtise, ba'ase morẽsenojõrẽ miaña. Tojo nicã mirrare, nueces, almendras miaña. 12 Niyeru quẽ'rãrẽ pʉati mʉsã todʉporopʉ mia'caro nemorõ miaña. Mʉsã basuta cũrẽ mʉsã ye ajuripʉ boca'quere wiaya. Apetero weegʉ wisigʉ weepĩ. 13 Ã'rĩ mʉsã acabiji me'rã maata Egipto dutigʉ tiropʉ wa'aya. 14 Õ'acũ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgũ mʉsãrẽ weetamuato. Cũ mʉsãrẽ pajaña'cã weeato. Cũ tojo weecã, mʉsã ma'mi Simeórẽ du'uwĩrõgũsami. Tojo nicã, ã'rĩ Benjamí quẽ'rãrẽ mʉsã me'rã dajacã weegʉsami. Yʉ'ʉ pe'e põ'rã marĩgũ weronojõ tojagʉ, tojo tojacũti, nicʉ niwĩ Jacob.

15 Tojo weerã Jacob põ'rã na o'oatjere poseye, niyerure na todʉporo mia'que pʉati nemorõ, na acabiji Benjamí me'rã, sojaro Egiptopʉ wa'acãrã niwã. Topʉ etarã, José tiropʉ wa'acãrã niwã. 16 Na etacã, Benjamí na me'rã nicã ĩ'agũ, cũ ya wi'i co'tegʉ wiogʉre nicʉ niwĩ:

—Ã'rãrẽ ya wi'ipʉ miaña. Wecʉre wẽjẽ, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicã yʉ'ʉ me'rã ba'arãsama, nicʉ niwĩ José.

17 Ti wi'i dutigʉ José duti'caronojõta weecʉ niwĩ. Cũ basuta narẽ pijiwã'cãcʉ niwĩ. 18 Na pe'e José ya wi'ipʉ cũ miacã, ʉcʉayʉ'rʉacãrã niwã. A'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Marĩrẽ tojo weeta'sagʉ weemi. Sõ'oní'que niyeru marĩ ye ajuripʉ sãña'que wapa nitʉ'sa'a. Marĩrẽ topʉ marĩ yarã wa'icʉrã me'rã ñe'e, da'raco'teri masã sõrõ, dutipegʉtigʉ weesami, nicãrã niwã.

19 Tojo weerã na wi'i sope pʉ'topʉ ejarã, a'tiro weecãrã niwã. Ti wi'i co'tegʉ wiogʉ tiroacãpʉ wa'a, ucũcãrã niwã. 20 A'tiro nicãrã niwã:

—Wiogʉ, sõ'onícaterore ũsã a'topʉta trigo duurã ejawʉ. 21 Titare ũsã dajatojaarã cãrĩrãtirã, ũsã yarã ecarãrẽ ba'ase ecarãtirã, ũsã ye ajurire pãawũ. Te ajuripʉ ũsã niyeru wapaye'que sãñape'ticã'wũ. Te niyerure wiarãtirã, miitiapʉ. 22 Tojo nicã, apeye ũsã duuatje niyerure miitinemoapʉ. Niyeru ũsã ye ajuripʉ sãña'quema noa sãarõ sãapã, masĩtisa'a, nicãrã niwã.

23 Ti wi'i co'tegʉ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Uiticã'ña. Õ'acũ mʉsã, tojo nicã mʉsã pacʉ ẽjõpeogʉ mʉsã ye ajuripʉ sãaboapĩ. Mʉsã yʉ'ʉre wapaye'quema yʉ'ʉ ñe'ewũ, nicʉ niwĩ. Be'ro Simeórẽ na tiropʉ miiejacʉ niwĩ. 24 Na nipe'tirãpʉreta José ya wi'ipʉ pijisãjãacʉ niwĩ. Topʉ dʉ'pocãrĩrẽ coedutigʉ, acore o'ocʉ niwĩ. Na yarã wa'icʉrã quẽ'rãrẽ ecabosacʉ niwĩ. 25 Ti wi'ipʉ nírã, Joseré na o'oatjere apoyucãrã niwã. "Dajaritero nicã José a'topʉ a'tigʉsami" nírã, tojo weecãrã niwã. "José ya wi'ipʉ ba'arãsa'a" nisere tʉ'otojacãrã niwã.

26 José wi'ipʉ ejacã, na mia'quere cũrẽ o'ocãrã niwã. Tu'ajanʉ'cõ, cũrẽ ẽjõpeorã, paamu'rĩque'acãrã niwã. 27 José narẽ nicʉ niwĩ:

—¿Añuti mʉsã? ¿Mʉsã pacʉ bʉcʉ quẽ'rã añuati? ¿Cũ catiati yujupʉ?

28 —Ũsã pacʉ mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ weronojõ nigũ duti marĩami. Catiami yujupʉ, ni yʉ'ticãrã niwã. Be'ro apaturi cũrẽ ẽjõpeose ĩ'orã, paamu'rĩque'acãrã niwã.

29 Topʉ narẽ majãmiĩ'amigũ, Benjamírẽ ĩ'acʉ niwĩ. Na ni'cõ põ'rãta nicãrã niwã. Tojo weegʉ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Ã'rĩta niti mʉsã acabiji nitʉogʉpʉ mʉsã were'cʉ? Be'ro Benjamírẽ: "Õ'acũ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato", nicʉ niwĩ.

30 José cũ acabijire ĩ'a e'catiyʉ'rʉagʉ, utisĩ'rĩcʉ niwĩ. Tojo wee põtẽoti, sojaro me'rã cũ
ya tucũpʉ sãjãa, ʉpʉtʉ uticʉ niwĩ. 31 Be'ro wãcũtutua, cũ utidu'uca be'ro diapoare coe, cũ
ya tucũpʉ nĩ'cʉ wijaa, "Ba'ase etiya majã", nicʉ niwĩ.
32 Cũ tojo nicã, ba'ase etirã Joseré cũ ya mesapʉ ba'ase peocãrã niwã. Cũ ma'misʉmʉarẽ,
cũ acabijire ape mesapʉ ba'ase peocãrã niwã. Egiptocjãrã José me'rã ba'ami'cãrã pe'ere
ape mesapʉ ba'ase peocãrã niwã. Egiptocjãrã hebreo masã me'rã ba'adutino'ña marĩcãrã
niwã. 33 José cũ ma'misʉmʉarẽ dujiduticʉ niwĩ. Masã ma'mirẽ dujimʉ'tãduticʉ niwĩ. Téé
nitʉogʉpʉre yapaticʉ niwĩ. Cũ tojo weecã ĩ'a ʉcʉarã, a'merĩ ĩ'apõtẽocãrã niwã. 34 José cũ
ya mesapʉ nisere narẽ ecaduticʉ niwĩ. Benjamíma ãpẽrã nemorõ ba'ase õrẽsãpeoduticʉ
niwĩ. José cũ ma'misʉmʉa me'rã ni'cãrõ me'rã sĩ'rĩ, ba'a, ʉpʉtʉ ecaticãrã niwã.

44

José sĩ'rĩrĩ pa ye queti ni'i

1 Na ba'áca be'ro José cũ ya wi'i cjase dutigʉre nicʉ niwĩ:
—Ã'rã ye ajuripʉ trigore na miarõ põtẽorõ poseyeya. Tojo nicã, na ye ajurinʉcũ na
niyeru wapaye'quere sãaña. 2 Tojo wéeca be'ro, na acabiji nitʉogʉ ya ajuropʉ yʉ'ʉ sĩ'rĩrĩ
pa, plata me'rã wéeca pare, niyeru cũ trigo wapaye'que me'rã sãaña, nicʉ niwĩ. Ti wi'i
dutigʉ José cũ ní'caronojõta weecʉ niwĩ.
3 Ape nʉmʉ bo'remʉjãtiri cura José narẽ, "Mʉsã yarã burroa me'rã wa'arãsa'a majã",
nicʉ niwĩ. 4 Na ti macã pʉ'to nirĩ curata José cũ ya wi'i wiogʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
—Sõ'onícãrã ʉmʉarẽ sirutugʉ wa'aya. Narẽ ẽmʉgũ, a'tiro niña: "Yʉ'ʉ wiogʉ mʉsãrẽ
añurõ weeami. ¿De'ro weerã cũ tojo wéeca be'ro nimicã, mʉsã pe'e ña'arõ weeati?
5 ¿De'ro weerã cũ sĩ'rĩrĩ pa, plata me'rã wéeca pare yajati? Yʉ'ʉ wiogʉ ti pa me'rã sĩ'rĩgũ
niami. Tojo nicã, ti pa me'rã apeyenojõ quẽ'esere 'Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e' nigṹ niami. Mʉsã
ña'abutiaro weecãrã niapʉ," niña narẽ, nicʉ niwĩ José.
6 Narẽ ẽmʉejagʉ, cũ niduti'caronojõta nicʉ niwĩ. 7 Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—¿De'ro weegʉ ũsãrẽ tojo ucũti? Ũsã a'tenojõ pacama ne weemasĩwe'e. 8 Ũsã
sõ'onícatero niyeru ũsã ye ajuripʉ bocácatero marĩcãrẽ, tere wiarã a'tiwʉ. Ni'cãrõacãma
plata, uru me'rã wee'quema mʉ'ʉ wiogʉ ya wi'i cjasere yajamasĩtisa'a. 9 No'o ti pare cũ ya
ajuropʉ cʉogʉnojõ wẽrĩato. Ũsã ãpẽrã pe'e cũrẽ da'raco'terã tojarã́sa'a.
10 Tere tʉ'ogʉ, wi'i wiogʉ nicʉ niwĩ:
—Añurõsa'a. Mʉsã ní'caronojõta wa'arosa'a. Mejõ ti pare cʉogʉ se'saro da'raco'tegʉ
tojagṹsami. Ãpẽrãpʉa bu'iri moorãsama.
11 Nanʉcũ sojaro me'rã na ye ajurire dijanʉ'cã, te ajurire pãacãrã niwã. 12 Tojo weegʉ
wi'i dutigʉ na ye ajuripʉre a'macʉ niwĩ. Masã ma'mi ya ajurore a'manʉ'cã, téé nitʉogʉ
ya ajuropʉ yapaticʉ niwĩ. Ti pare Benjamí ya ajuropʉ bocacʉ niwĩ. 13 Na, na bʉjawetisere
ĩ'orã, na ye su'tire wejetũ'rẽcãrã niwã. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipʉ miipeo, macãpʉ
majãmitojaacãrã niwã.
14 Judá cũ ma'misʉmʉa, cũ acabijirã me'rã ejari curare José cũ ya wi'ipʉta nicʉ niwĩ
yujupʉ. Cũrẽ pajañaʼto nírã, paamu'rĩque'acãrã niwã. 15 José narẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weemiati mʉsã? Mʉsã yʉ'ʉre, "Masĩse cʉogʉnojõ, masã ya'yioropʉ weesere
níbocase me'rã masĩgũ nibosami", ¿ni wãcũtiati? nicʉ niwĩ.
16 Judá cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Wiogʉ, ũsã de'ro nímasĩtisa'a. ¿De'ro wee ũsã bu'iri marĩsere ĩ'omasĩbosari? Õ'acũ
ũsã ña'arõ wee'que wapare, ũsãrẽ bu'iri da'regʉtigʉ weetʉ'sami. Ni'cãrõacã majã ti pa
cʉo'cʉ me'rã mʉ'ʉrẽ da'raco'terã ni'i, nicʉ niwĩ.
17 José pe'e narẽ nicʉ niwĩ:
—Niwe'e. Yʉ'ʉ tojo weemasĩtisa'a. Cũ ti pare cʉogʉ dia'cũ tojagṹsami. Ãpẽrãpʉa
wãcũque'tiro marĩrõ mʉsã pacʉ tiropʉ tojaaya.

*Judá Benjamír*ẽ ucũbosa'que ni'i

18 Tere tʉ'ogʉ, Judá José tiroacãpʉ wa'a, ucũcʉ niwĩ:

—Wiogʉ, yʉ'ʉ ĩ'acã, mʉ'ʉ faraõ weronojõ ni'i. Tojo nimigʉ̃, yʉ'ʉ me'rã uacʉpa. Cã'rõ
ãpẽrã tʉ'otiropʉ mʉ'ʉ me'rã ucũsĩ'rĩsa'a. 19 Mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ sẽrĩtiña'wʉ̃: "¿Mʉsã pacʉ niti?
¿Acabijirã cʉoti?" niwʉ̃. 20 "Ʉ̃sã cʉo'o, cʉ̃ bʉcʉ nimi", ni yʉ'tiwʉ. "Ni'cʉ̃ ma'mʉ nitʉogʉpʉ
acabijiti'i. Cʉ̃ ʉ̃sã pacʉ bʉcʉ waro nicã bajua'cʉ nimi. Ni'cõ põ'rã cʉ̃ ni'cʉ̃ta dʉ'sami. Apĩ
wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃rẽ ma'iyʉ'rʉami", niwʉ̃. 21 Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ ĩ'asĩ'rĩgʉ̃, ʉ̃sãrẽ
miitidutiwʉ. 22 "Cʉ̃, cʉ̃ pacʉre du'utimi", niwʉ̃. "Cʉ̃ du'ucãma, cʉ̃ pacʉ wẽrĩa wa'abosami",
niwʉ̃. 23 Mʉ'ʉ pe'e ʉ̃sãrẽ "Cʉ̃rẽ miititicãma, mʉsãrẽ ne ñe'enemosome majã", niwʉ̃.
24 »Be'ro ʉ̃sã, ʉ̃sã pacʉ tiropʉ dajarã, mʉ'ʉ ní'quere werepe'ocã'wʉ̃. 25 Be'ropʉ ʉ̃sã pacʉ
ʉ̃sãrẽ niwĩ: "Apaturi trigo marĩ ba'atjere cã'rõ duunemorã wa'aya tja", niwĩ. 26 Ʉ̃sã cʉ̃rẽ
a'tiro werewʉ: "Benjamírẽ miaticãma, ʉ̃sãrẽ 'Ne ñe'esome', niami", niwʉ̃. 27 Yʉ'ʉ pacʉ,
mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ weronojõ nigʉ̃ a'tiro yʉ'tiwĩ: "Mʉsã masĩsa'a. Yʉ'ʉ nʉmo yʉ'ʉre
pʉarã ʉmʉarẽ põ'rãtibosawõ. 28 Ni'cʉ̃ yʉ'ʉ me'rã ní'cʉ bajudutia wa'awĩ. 'Apetero weegʉ
ni'cʉ̃ yai nʉcʉ̃cjʉ̃ ba'agʉ, ba'asapĩ', ní cãti. Ne cʉ̃rẽ apaturi ĩ'anemotisa'a. 29 Ã'rĩ dʉ'sagʉre
mia, mejẽcã wa'acã, yʉ'ʉ bʉcʉ mijĩ bʉjawetise me'rã wẽrĩgʉ̃sa'a. Tojo wa'acã, mʉsã
bu'iritirãsa'a", niwĩ.
30 »Yʉ'ʉ pacʉ cʉ̃ basu ma'irõnojõta Benjamírẽ ma'iyʉ'rʉami. Tojo weegʉ cʉ̃ marĩrõ
ʉ̃sã dajacã, 31 cʉ̃rẽ ĩ'atigʉ, wẽrĩa wa'abosami. Tojo weerã ʉ̃sã pacʉ bʉcʉre dʉjasewã'a,
wẽrĩcã weebosa'a. 32 Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉre "Benjamírẽ sʉ'ori wa'agʉti. Cʉ̃rẽ miidajatigʉ,
yʉ'ʉ catiro põtẽorõ bu'iritigʉsa'a", niwʉ̃. 33 Tojo weegʉ yʉ'ʉ pe'e cʉ̃rẽ dʉcayuro, mʉ'ʉrẽ
da'raco'tegʉ tojagʉti. Cʉ̃ pe'ema ãpẽrã cʉ̃ ma'misʉmʉa me'rã cʉ̃ pacʉ tiropʉ o'ótõrõña.
34 Cʉ̃ wa'aticã, yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ tojaamasĩtisa'a. Yʉ'ʉ pacʉre ña'abutiaro bʉjawetise
tʉ'oña'cã ĩ'asĩ'rĩtisa'a, nicʉ niwĩ Judá.

45

José cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ, "Mʉsã acabiji ni'i" ní'que ni'i

1 José utisĩ'rĩgʉ̃, ne põtẽoticʉ niwĩ. Tojo weegʉ topʉ nirã́ cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ caricũcʉ
niwĩ:
—Nipe'tirã wijaape'tia wa'aya, nicʉ niwĩ. Be'ro José cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ "Yʉ'ʉ mʉsã
acabiji ni'i" ni, werebajurẽcã, ne ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'terã tojaticãrã niwã. 2 Be'ro José ʉpʉtʉ
uticʉ niwĩ. Egiptocjãrã cʉ̃ wijaaduti'cãrã tʉ'ose'sacãrã niwã. Te queti téé wiogʉ faraõ ya
wi'ipʉ se'sa wa'acaro niwʉ̃.
3 José cʉ̃ ma'misʉmʉarẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ José ni'i. ¿Yʉ'ʉ pacʉ catiati yujupʉ?
Na pe'e ʉcʉayʉ'rʉa'cãrã nitjĩarã, ne yʉ'timasĩticãrã niwã.
4 Be'ro José narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉ tirocure a'tia. Na cʉ̃ tiroacã ejacã, narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ José ni'i. Mʉsã yʉ'ʉre Egiptopʉ dua'cʉ ni'i. 5 A'tere tʉ'orã, bʉjawetiticã'ña. Mʉsã
basu a'merĩ tuubʉaticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsã dʉporo yʉ'ʉre o'óyuwĩ. Masãrẽ yʉ'rʉogʉtigʉ,
tojo weewĩ. 6 A'ti di'ta Egiptopʉre ʉjʉaboase pʉa cʉ̃'ma wa'atoja'a. Ni'cãmocʉse cʉ̃'marĩ
dʉ'sa'a yujupʉ. Te cʉ̃'marĩ otemicã, ne pĩ'rĩsome, ne dʉcatisome. 7 Õ'acʉ̃ mʉsã dʉporo
yʉ'ʉre o'óyumʉ'tãwĩ. Mʉsã pãrãmerã nituriato nígʉ̃, tojo nicã cʉ̃ tutuase me'rã mʉsãrẽ
yʉ'rʉwetiato nígʉ̃, tojo weewĩ. 8 Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ta a'topʉre yʉ'ʉre o'ówĩ. Mʉsã mejẽta
yʉ'ʉre o'ówʉ. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre faraõrẽ werecasari masʉ̃ sõrõwĩ. Tojo nicã nipe'tise cʉ̃ ya
wi'i cjasere dutigʉ, nipe'tiro Egiptopʉre dutigʉ sõrõwĩ. 9 Maata tojaaya marĩ pacʉ tiropʉ.
Cʉ̃rẽ a'tere wererã wa'aya: "Mʉ'ʉ macʉ̃ José mʉ'ʉrẽ a'tiro nidutiami: 'Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre
nipe'tiro Egipto wiogʉ sõrõwĩ. Maata yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃ a'tia. Yoogoticã'ña. 10 Mʉ'ʉ a'topʉ
Gosén wãmetiropʉ tojagʉsa'a. Yʉ'ʉ tiroacã nigʉ̃sa'a. Nipe'tise mʉ'ʉ cʉose, nipe'tirã mʉ'ʉ
põ'rã me'rã, mʉ'ʉ pãrãmerã me'rã, mʉ'ʉ yarã wa'icʉrã me'rã a'tia. 11 A'topʉ mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ
põ'rãrẽ, nipe'tirã mʉ'ʉ me'rã nirãrẽ ba'ase o'ogʉti. Ne apeyenojõ dʉ'sasome. Ʉjʉaboase
cʉ̃'marĩ ni'cãmocʉse cʉ̃'marĩ dʉ'sa'a yujupʉ. Tojo a'titirã pũrĩcã, mʉ'ʉ, mʉ'ʉ põ'rã, mʉ'ʉ
pãrãmerã, apeyenojõ moorã tojarãsa'a', ni wereya yʉ'ʉ pacʉre. 12 Apeyema tja yʉ'ʉ acabiji
Benjamí, tojo nicã mʉsã basuta 'Diacjʉ̃ José tojo niami', ni weremasĩ'i. 13 Marĩ pacʉre

‘Cũ nipe'tiro Egiptopũre dutigũ niami’, tojo nicã nipe'tise mũsã ĩ'a'quere cũrẽ wereya. Maatacure yũ'ũ pacũre miirã wa'aya”, nicũ niwĩ.
14 Cũ tojo nitoja, cũ acabiji Benjamírẽ paabũ'agũta, uticũ niwĩ. Benjamí quẽ'rã cũ ma'mi
Joseré paabũ'a, uticũ niwĩ. 15 Be'ro nipe'tirãrẽ paabũ'a, mi'mi, uticũ niwĩ. A'tiro wééca
be'ropũta cũ ma'misũmũa cũ me'rã ucũcãrã niwã.
16 Tojo wee faraõ ya wi'ipũre “José ma'misũmũa etapãrã” nise se'sa wa'acaro niwũ. Te
quetire tũ'orã, faraõ, cũrẽ dutitamurã e'catiyũ'rũacãrã niwã. 17 Tojo weegũ faraõ Joseré
a'tiro nicũ niwĩ:
—Mũ'ũ ma'misũmũarẽ na yarã wa'icũrã bu'ipũ trigore miipeo, Canaápũ dajatojaadu-
tiya. 18 Tojaa, mũ'ũ pacũre, mũ'ũ acawererãrẽ miirã wa'ato. A'to Egiptopũ di'ta añusere
narẽ o'ogũti. Tojo nicã a'ti di'ta cjase otese dũcare ba'arãsama. 19 Narẽ a'tiro weedutiya.
A'to cjase tũrũsepawũre miadutiya. Tepawũ me'rã na nũmosãnumiarẽ, na põ'rãrẽ, mũsã
pacũre miitirãsama. 20 Egipto cjase añubutiase na ye nirõsa'a. Tojo weerã na topũ
miitidũ'a'quere wãcũque'titicã'to, ni wereduticũ niwĩ faraõ Joseré.
21 Tojo weerã Jacob põ'rã a'tiro weecãrã niwã. Faraõ cũ o'oduti'caronojõta José
tũrũsepawũre o'ocũ niwĩ. Tojo nicã, na ma'apũ ba'atjere o'ocũ niwĩ. 22 Nanũcũ ma'ma su'ti
o'ocũ niwĩ. Benjamí cũ acabiji waro pe'ema trescientos cujiri niyeru plata me'rã wee'que
cujirire o'ocũ niwĩ. Cũ pe'ema ni'cãmocũse su'ti o'ocũ niwĩ. 23 Cũ pacũre diez burro ũmũa
bu'ipũ Egipto cjase añusere miipeo, o'ócũ niwĩ. Ãpẽrã burra numia ticũrãta tja trigo, pã́,
cũ pacũ Egiptopũ a'tigũ, ma'apũ ba'atjere miipeo, o'ócũ niwĩ. 24 José cũ ma'misũmũarẽ
we'ritigũ, a'tiro nicũ niwĩ:
—Mũsã, no'o ma'apũ wa'arã, a'metu'tiwã'cãticã'ña, nicũ niwĩ narẽ.
25 Tojo weerã na Egiptopũ ní'cãrã wa'a, na pacũ Jacob nirĩ di'ta Canaápũ dajacãrã niwã.
26 Topũ daja, na pacũre “José catiami. Cũ nipe'tiro Egiptopũre dutiami”, ni werecãrã
niwã. Tere tũ'ogũ, tũ'oũcũa wa'acũ niwĩ. Na weresere ẽjõpeoticũ niwĩ. 27 Nipe'tise José
cũ ní'quere werecãpũta, cũrẽ miitidutigũ o'ó'que tũrũsepawũre ĩ'agũpũta ẽjõpeocũ niwĩ.
Tojo weegũ tere ĩ'agũ, wãcũtutuacũ niwĩ. 28 A'tiro nicũ niwĩ:
—Yũ'ũ ĩ'acã, diacjũta nitũ'sa'a. To pũrĩcãrẽ yũ'ũ macũ José catisami yujupũ. Yũ'ũ wẽrĩse
dũporo cũrẽ ĩ'awe'ogũ wa'agũti, nicũ niwĩ Jacob.

46

Jacob Egiptopũ cũ macãrĩ wa'a'que ni'i

1 Tojo weegũ Jacob cũ cũose nipe'tise me'rã wa'acũ niwĩ. Wa'a, Beerseba wãmetiri
macãpũ etacũ niwĩ. Topũ etagũ, cũ pacũ Isaa ẽjõpeo'cũ Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ
ũjũamorõpeocũ niwĩ. 2 Topũ cũ cã́rĩ́ca ñamirẽ Õ'acũ Jacore pisucũ niwĩ:
—¡Jacob! nicũ niwĩ.
Cũ pe'e cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:
—A'tota ni'i.
3 Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:
—Yũ'ũ Õ'acũ, mũ'ũ pacũ ẽjõpeo'cũ ni'i. Mũ'ũ Egiptopũre wa'agũ, ne uiticã'ña. Topũre
yũ'ũ mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ pãjãrã masãputicã weegũsa'a. 4 Mũ'ũ me'rãta Egiptopũre
ba'patiwã'cãgũsa'a. Topũ mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tapũ miitigũsa'a tja. Apeye
quẽ'rãrẽ mũ'ũ wẽrĩrĩ cura José mũ'ũ me'rãta nigũsami, nicũ niwĩ Õ'acũ.
5 Be'ro cũ Beersebapũ ní'cũ wijawã'cãcũ niwĩ. Jacob põ'rã na pacũre, na põ'rãrẽ, na
nũmosãnumiarẽ a'tiro weecãrã niwã. Faraõ cũ a'tidutigũ cũ o'ó'quepawũ tũrũsepawũpũ
narẽ miisãacãrã niwã. 6 Na Egiptopũ wa'arã, na yarã wecũa, oveja, nipe'tise na Canaá
di'tapũ cũo'quere miape'ocã'cãrã niwã. 7 Tojo nicã cũ põ'rã, cũ põ'rã numia, pãrãmerã
ũmũa, numia nipe'tirã cũ me'rã wa'acãrã niwã.
8 Jacob põ'rã, tojo nicã cũ pãrãmerã Egiptopũ macãrĩ wa'a'cãrã a'tiro wãmeticãrã niwã:
Masã ma'mi Rubén nicũ niwĩ. 9 Cũ põ'rã Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicãrã niwã.
10 Be'rore Simeó põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã:
Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicãrã niwã. Tojo nicã Saúl, cananeocjõ macũ nicũ
niwĩ.

11 Be'rore Leví põ'rã Gersón, Coat, Merari nicãrã niwã.
12 Be'rore Judá põ'rã Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicãrã niwã. Er, Onán na pũrĩcã Canaá di'tapʉ wẽrĩa wa'acãrã niwã. Fares põ'rã Hezrón, Hamul nicãrã niwã.
13 Be'rore Isacar põ'rã Tola, Fúa, Job, Simrón nicãrã niwã.
14 Be'rore Zabulṍ põ'rã Sered, Elón, Jahleel nicãrã niwã.
15 Ã'rã Jacob Lea me'rã põ'rãti'cãrã nicãrã niwã. Na Padan-aram wãmetiropʉ nírã põ'rãticãrã niwã. Tojo nicã Dinarẽ põ'rãticʉ niwĩ. Nipe'tirã Jacob põ'rã, cũ pãrãmerã nituriarã Lea me'rã põ'rãti'cãrã treinta y tres ʉmʉa, numia nicãrã niwã.
16 Be'rore Gad põ'rã Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodi, Areli nicãrã niwã.
17 Be'rore Aser põ'rã Imna, Isúa, Isúi, Bería nicãrã niwã. Na acabijo Sera nico niwõ. Beriá põ'rã Heber, Malquiel nicãrã niwã.
18 Ã'rãrẽ Jacob Zilpa me'rã põ'rãticʉ niwĩ. Põ'rãti, pãrãmerãticʉ niwĩ. Co Zilpa Labán macõ Leare da'raco'tedutigʉ o'ono'co nico niwõ. Co me'rã Jacob dieciseis põ'rãti, pãrãmerãticʉ niwĩ.
19 Jacob Raquel me'rã José, Benjamírẽ põ'rãticʉ niwĩ.
20 José Asenat me'rã Manasés, Efraírẽ põ'rãticʉ niwĩ. Na pʉarã Egiptopʉ bajuacãrã niwã. Co Asenat pa'i Potifera, On wãmetiri macãcjũ macõ nico niwõ.
21 Benjamí põ'rã Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicãrã niwã.
22 Ã'rã Jacob, Raquel pãrãmerã nituriarã catorce nicãrã niwã.
23 Be'rore Dan macũ Husim ni'cũta nicʉ niwĩ.
24 Neftalí põ'rã Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicãrã niwã.
25 Ã'rãrẽ Jacob Bilha me'rã põ'rãticʉ niwĩ. Co Labán macõ Raquere da'raco'tedutigʉ o'ono'co nico niwõ. Nipe'tirã cũ põ'rã, pãrãmerã siete nicãrã niwã.
26 Tojo weerã Egiptopʉre wa'arã, Jacob põ'rã, cũ pãrãmerã waro sesenta y seis nicãrã niwã. Na põ'rã nʉmosãnumiarẽ ba'paqueono'ña marĩrã ticʉrã nicãrã niwã. 27 José pʉarã põ'rãticʉ niwĩ. Na Egiptopʉ bajuacãrã niwã. Tojo weerã Egiptopʉre setenta Jacob acawererã nicãrã niwã.*
28 Jacob cũ macũ Judáre José tiropʉ o'ómʉ'tãcʉ niwĩ. Cũrẽ o'ógʉ, Joseré "Yʉ'ʉre Gosẽ́pʉ põtẽrĩgũ a'tiato", ni queti o'ócʉ niwĩ. Tojo weerã na Gosén etacã, 29 José cũ yawʉ tũrũpjʉre apoduti, topʉ cũ pacʉre põtẽrĩgũ wa'acʉ niwĩ. Cũrẽ bocaeja, paabʉ'a, yoacã uticʉ niwĩ.
30 Jacob cũ macũ Joseré a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ basuta mʉ'ʉrẽ ĩ'a'a. Mʉ'ʉ cati'i yujupʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ni'cãrõacãma añurõ wẽrĩmasĩ'i, nicʉ niwĩ.
31 Be'ro José cũ ma'misʉmʉarẽ, cũ pacʉ acawererãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ faraṍ tiropʉ wa'agʉti. "Yʉ'ʉ ma'misʉmʉa, yʉ'ʉ pacʉ acawererã, Canaá di'tapʉ ní'cãrã yʉ'ʉ me'rã macãrĩ a'tirã etatojama", ni quetiweregʉ wa'agʉti. 32 "Na ovejare, wecʉare co'terã nima. Na yarã oveja, wecʉa, nipe'tise na cʉosenojõrẽ miitipe'ocãrã niama," nigũti. 33 Tojo weegʉ faraṍ mʉsãrẽ pijio, sẽrĩtiña'cã, "¿Mʉsã ñe'enojõrẽ da'rati?" nicã, a'tiro yʉ'tiapa. 34 "Ũsã wĩ'marã nírãpʉta oveja co'tesere da'ranʉ'cãwũ. Ũsã ñecũsʉmʉa da'ra'caronojõta tere da'radecoti'i," niña. Egiptocjãrã oveja co'tesere tʉ'satisama. Mʉsã tojo yʉ'ticã, mʉsãrẽ Gosén di'tapʉ cũugũsami, nicʉ niwĩ José.

47

1 Be'ro José faraṍ tiropʉ queti miacʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ pacʉ, yʉ'ʉ ma'misʉmʉa Canaápʉ ní'cãrã etatojama. Na Gosén di'tapʉ na yarã oveja, wecʉa, na cʉose nipe'tise me'rã niama.
2 Faraṍ tiropʉre ni'cãmocʉrã cũ ma'misʉmʉarẽ bese, miacʉ niwĩ. Narẽ ĩ'amasĩato nígũ, tojo weecʉ niwĩ. 3 Na topʉ etacã, faraṍ cũ ma'misʉmʉarẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
—¿Mʉsã ñe'enojõrẽ da'rati?
Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:

* 46:27 Ex 1.5

—Ũsã mʉ'ʉ dutise doca nirã́ ovejare co'teri masã ni'i. Ũsã, ũsã ñecũsʉmʉa da'raseti'-
quereta da'ra'a. [4] Canaá di'tapʉre ʉjʉaboase niyʉ'rʉapʉ. Ũsã yarã oveja na ba'ase tá ne
marĩapʉ. Te ye bu'iri a'to Egiptopʉ macãrĩ a'tirã weeapʉ. Tojo weerã mʉ'ʉrẽ a'tere sẽrĩ'i.
Ũsãrẽ Gosẽ́pʉ di'ta o'oya. Ũsã topʉ nirãti, nicãrã niwã.

[5] Tere tʉ'ogʉ, faraṍ Joseré nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ma'misʉmʉa, mʉ'ʉ pacʉ mʉ'ʉ tiropʉ macãrĩ a'tiapã. [6] Mʉ'ʉ a'ti di'ta Egiptore
dutigʉ ni'i. Tojo weegʉ Gosén añurĩ di'tare narẽ o'oya. Na ti di'tapʉ niato. No'o mʉ'ʉ
ma'misʉmʉa na wecʉa co'teme'rĩrã nicã, narẽ te co'tesere sõrõña. Yarã wecʉa quẽ'rãrẽ
co'teato, nicʉ niwĩ.

[7] Be'ro José cũ pacʉ Jacore faraṍ tiropʉ miacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jacob faraṍrẽ wiopesase
me'rã añuduticʉ niwĩ. [8] Faraṍ cũrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Dicʉse cũ'marĩ cʉoti mʉ'ʉ?

[9] —Ciento treinta cũ'marĩ cʉo'o. Yʉ'ʉ no'o niró wa'amʉjã, sijabaque'atise cũ'marĩrẽ
pi'etise me'rã nisetiwʉ. Tojo weemigũ, yʉ'ʉ ñecũsʉmʉa na cati'que cũ'marĩrẽ
ẽmʉejatisa'a yujupʉ, nicʉ niwĩ Jacob.

[10] Tu'ajanʉ'cõ, Jacob faraṍrẽ "Õ'acũ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato" ni, we'riti wa'a wa'acʉ niwĩ.

[11] José narẽ Egipto cjase di'ta añusere o'ocʉ niwĩ. Faraṍ duti'caronojõta weecʉ niwĩ.
Tojo weerã cũ pacʉ, cũ ma'misʉmʉa Ramsés wãmetiropʉ di'ta o'o, cũucʉ niwĩ. [12] José cũ
pacʉre, cũ ma'misʉmʉarẽ, cũ acabijire, nipe'tirã cũ acawererãrẽ ba'asere o'onu'cũcã'cʉ
niwĩ. Nipe'tirã na põ'rã ba'atjo ejatuaro o'ocʉ niwĩ.

José ba'ase marĩse cũ'marĩrẽ duti'que ni'i

[13] Egiptopʉre, tojo nicã Canaápʉre ne ba'ase marĩcaro niwũ. Ʉjʉaboase siape'e me'rã
nemorõ wa'acaro niwũ. Tojo weerã masã wẽrĩse pʉ'to nicãrã niwã. [14] Tere ĩ'agũ, José a'tiro
weecʉ niwĩ. Nipe'tirã Egiptocjãrã, Canaácjãrã trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraṍ ya
wi'ipʉ nʉrõcʉ niwĩ. [15] Be'ro nipe'tirã Egiptocjãrã, tojo nicã Canaá di'tacjãrã niyeru pe'ticã
ĩ'arã, José tiropʉ wa'a, a'tiro nicãrã niwã:

—Ũsã ba'ase duurã, niyeru pe'tique'a wa'apʉ. Ũsãrẽ ba'ase o'oya. Mʉ'ʉ o'oticã, mʉ'ʉ
ĩ'orõta wẽrĩrãsa'a, nicãrã niwã.

[16] Na tojo nicã, José narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã niyeru moorã, mʉsã yarã wa'icʉrãrẽ miitia. Na me'rã mʉsãrẽ trigore
dʉcayugʉsa'a.

[17] Tojo weerã Egiptocjãrã na yarã cabayua, oveja, wecʉa, no'o na wa'icʉrã cʉorãnojõrẽ
trigo dʉcayurãtirã miacãrã niwã. A'tiro wéérã ti cũ'marẽ na wa'icʉrã me'rã ba'ase
dʉcayurã, ba'ase cʉocãrã niwã. [18] Ape cũ'ma José tiropʉ a'ticãrã niwã tja. A'tiro nicãrã
niwã:

—Wiogʉ, mʉ'ʉrẽ diacjũta wererãti. Ũsã niyeru moo'o majã. Tojo weerã ũsã yarã
wa'icʉrã, ũsã cʉo'cãrã mʉsã yarã nima. Ũsã tojaque'a wa'asa'a majã. Tojo weerã ũsã upʉ,
ũsã ye di'ta dia'cũ mʉ'ʉrẽ wiamasĩ'i. [19] Mejõ waro mʉ'ʉ ĩ'orõpʉ wẽrĩbosa'a. Mʉ'ʉ ũsãrẽ, ũsã
ye di'tare duuya. Te wapare trigore dʉcayuya. Tojo weerã ũsã, tojo nicã ũsã ye di'ta me'rã
faraṍ dutise doca nirãsa'a. Mejõ ũsãrẽ otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arãsa'a.
Tojo weerã ũsã catirãsa'a. Tojo nicã, ũsã ye di'ta apeyenojõ otese marĩrĩ di'ta nisome.

[20] A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wiogʉ faraṍpʉre wiacʉ niwĩ. Egiptocjãrã
ʉjʉaboayurã, nipe'tise na ye di'tare duacãrã niwã. Tojo weero na di'ta dua'que faraṍ ye
di'ta tojacaro niwũ. [21] Te me'rã nipe'tirã Egiptocjãrã faraṍrẽ da'raco'teri masã tojacãrã
niwã. [22] Pa'ia ye di'ta dia'cũrẽ José duuticʉ niwĩ. Narẽ faraṍ queoro na ba'aro ejatuaro
o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã te di'tare duaticãrã niwã.

[23] Be'ro José masãrẽ nicʉ niwĩ:

—Ni'cãrõacã me'rã mʉsã, tojo nicã mʉsã ye di'ta faraṍ ye toja'a. Yʉ'ʉ cũ ye niatjere
duubosapʉ. Mʉsã oteatje cape a'te ni'i. Te me'rã mʉsã nimi'que di'tare oterã wa'aya.
[24] Mʉsã ote dʉcatisere ni'cãmocʉse mesãrĩ seeneocũu, faraṍrẽ ni'cã mesã cjase trigore

o'oya. Apeye ba'paritise mesãrĩ cjase, mʉsã oteatje cape, mʉsã põ'rã me'rã ba'atje, nipe'tirã mʉsã me'rã nirã́ na ba'atje nirõsa'a, nicʉ niwĩ.
25 Tere tʉ'orã, na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Mʉ'ʉ ũsãrẽ yʉ'rʉweticã weeapʉ. Mʉ'ʉ ũsãrẽ añubutiaro wee'e. Tojo weerã ũsã faraõrẽ da'raco'teri masã tojarã́sa'a, nicãrã niwã.
26 José a'tiro dutise cũucʉ niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: "Mʉsã ote'que dʉca ni'cãmocʉse mesãrĩ mʉsã see'que ni'cã mesã faraõ ye nirõsa'a", nicaro niwũ. A'te dutise cũu'que nidecotisa'a yujupʉ. Pa'ia ye di'ta pũrĩcã faraõ ye di'ta mejẽta nicaro niwũ.

Jacob cũ macũ Joseré "A'tiro weeya" ni weretʉo'que ni'i
27 Be'ro Israe curuacjãrã Egipto di'tapʉ macãrĩ niseticãrã niwã. Gosén wãmetiropʉ di'ta ñe'e, tojacãrã niwã. Topʉre pãjãrã waro masãputicãrã niwã. 28 Jacob to Gosẽ́pʉre diecisiete cũ'marĩ nicʉ niwĩ. Nipe'tise cũ catise cũ'marĩ ciento cuarenta y siete cũ'marĩ nicaro niwũ.
29 Be'ro Jacob wẽrĩgũtigʉ, cũ macũ Joseré pijidutigʉ o'ócʉ niwĩ. Cũ tiro etacã ĩ'agũ, cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Macũ, diacjũta yʉ'ʉre ma'ígũ, a'tiro weeya. Mʉ'ʉ ya omocãrẽ ya ʉsó docapʉ cũuña. Diacjũ, mʉ'ʉ pajaña'se me'rã yʉ'ʉ "A'tiro weeya" nisere "Jaʉ, tojota weegʉti", niña. Yʉ'ʉre a'to Egiptopʉre yaaticã'ña. 30 Yʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro yʉ'ʉ ñecũsʉmʉa masãperi nirõpʉ yʉ'ʉre yaagʉ wa'aya. Topʉ na tiropʉ soogʉ wa'agʉsa'a.
—Pacʉ, mʉ'ʉ nírõnojõta weegʉti, nicʉ niwĩ José.
31 —"Õ'acũ wãme me'rã diacjũta tojo weegʉti" niña, ninemocʉ niwĩ cũ macũrẽ.
Tere tʉ'ogʉ, José nicʉ niwĩ:
—Jaʉ, Õ'acũ wãme me'rã tojota weegʉti.
Cũ tojo níca be'ro Jacob Õ'acũrẽ ẽjõpeogʉ, cũ cũñarõ yapapʉ ejaque'acʉ niwĩ.

48

*Jacob Efraĩ, Manasére Õ'ac*ũrẽ sẽrĩbosa'que ni'i
1 Cã'rõ yʉ'rʉ́ca be'ro José macãpʉ nigũrẽ "Mʉ'ʉ pacʉ dutitigʉ weeami", nicãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, Gosẽ́pʉ nigũrẽ ĩ'agũ wa'acʉ niwĩ. Cũ põ'rã pʉarãrẽ Manasés, Efraĩ́rẽ miacʉ niwĩ. 2 Jacob cũ macũ "Etapʉ" nise quetire tʉ'ogʉ, wãcũtutua, cũ cũñarõpʉ nĩ'cʉ wã'cãnujãcʉ niwĩ. 3 Jacob cũ macũrẽ nicʉ niwĩ:
—Õ'acũ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgũ Canaá di'ta Luz wãmetiri macãpʉ bajua, yʉ'ʉre "Añurõ wa'ato", ni ucũwĩ. 4 A'tiro niwĩ: "Mʉ'ʉrẽ pãjãrã põ'rãticã weegʉti. Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã peje curaricjãrã nirãsama. Tojo nicã, a'ti di'tare narẽ o'ogʉti. Na ye di'ta ninu'cũrõsa'a", niwĩ Õ'acũ yʉ'ʉre, nicʉ niwĩ Joseré. 5 Be'ro Jacob a'tiro ninemocʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ põ'rã Efraĩ́, Manasés a'ti di'ta Egiptopʉ bajuacãrã niwã. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiro macãrĩ a'tiatji dʉporo bajuatojacãrã niwã. Yʉ'ʉ põ'rã weronojõ nirãsama. Na quẽ'rã Rubén, Simeó nírõnojõta yarã nirãsama. 6 Na be'ro bajuasiruturã mʉ'ʉ põ'rã nirãsama. Na Efraĩ́, Manasés acabijirã niyurã, na di'ta ñe'eatje na ma'misʉmʉa me'rãta ñe'esiruturãsama. 7 Yʉ'ʉ Padan-arãpʉ nĩ'cʉ dajanʉ'cãrĩ cura Canaá di'tapʉ mʉ'ʉ paco Raquel wẽrĩa wa'awõ. Ũsã Efrata wãmetiro etati dʉporoacã tojo wa'awõ. Tojo weegʉ ma'a Efrata sumutopʉ core yaawʉ. Ni'cãrõacãma to Belẽ́ wãmeti'i majã", nicʉ niwĩ.
8 Be'ro Jacob José põ'rãrẽ ĩ'aboca, sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Ã'rã waro noanojõ niti?
9 José cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ põ'rã nima. Ã'rãrẽ Õ'acũ yʉ'ʉ a'to Egiptopʉ nicã o'owĩ, nicʉ niwĩ.
Tere tʉ'ogʉ, cũ pacʉ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Narẽ yʉ'ʉ tiroacãpʉ miitia. Õ'acũrẽ narẽ sẽrĩbosagʉtigʉ wee'e, nicʉ niwĩ.
10 Jacob bʉcʉ waro nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ añurõ caperi ĩ'aejaticʉ niwĩ. José cũ põ'rãrẽ cũ pacʉ tiroacãpʉ miiejacã, narẽ põtẽrĩ, mi'mi, paabʉ'acʉ niwĩ. 11 Be'ro Joseré nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ apaturi ĩ'agũsa'a, nitiasʉ. Tojo nimicã, Õ'acũ yʉ'ʉre mʉ'ʉ põ'rã quẽ'rãrẽ ĩ'adutigʉ cũuapĩ.

12 José cũ põ'rãrẽ cũ pacн usópн duji'cãrãrẽ miinн'cõ, paamu'rĩque'acн niwĩ. 13 Be'ro
na pнarãrẽ na omocãrĩpн ñe'e, Jacob tiro weje ejanн'cõcн niwĩ. Efraí̃rẽ cũpe pe'e,
Manasére diacjũ pe'e nн'cõcн nimiwĩ. 14 Cũ tojo weemicã, Jacob cũ ye omocãrĩrẽ sĩ́oo, mii
dнcayuquejocã'cн niwĩ. Tojo weegн Efraí̃ ya dнpoa bu'ipн diacjũcamocãrẽ ñapeocн niwĩ.
Cũ pe'e dн'sagнpн nicн nimiwĩ. Cũpecamocã pe'ere Manasés ya dнpoa bu'ipн ñapeocн
niwĩ. Cũ pe'e masã ma'mi nicн nimiwĩ.
15 Narẽ "Añurõ wa'ato" ni, Õ'acũrẽ a'tiro ni sẽrĩbosacн niwĩ:
"Õ'acũ, yн'н ñecũ Abrahã, yн'н pacн Isaa mн'н dutisere yн'ticãrã niwã.
Õ'acũ, yн'н bajuáca nнmн me'rã yн'нre co'tenн'cã, a'tiro nicãpн quẽ'rãrẽ co'tenu'cũcã'a.
16 Mн'нrẽ wereco'tegн yн'нre ña'arõ wa'abo'quere yн'rнweticã wee'cн ã'rãrẽ añurõ wa'acã
weeato.
Mн'н ã'rã yн'н pãrãmerãrẽ be'ropнre na me'rã yн'н wãmerẽ, yн'н ñecũ Abrahã wãmerẽ,
yн'н pacн Isaa wãmerẽ wãcũcã weeya.
Ũsãrẽ acobojoticã'to.
Na pãjãrã põ'rãti masãputiato.
A'ti di'tapнre pãjãrã waro niyн'rнoquejocã'to", ni sẽrĩbosacн niwĩ.
17 José cũ pacнre Efraí̃ ya dнpoapнre diacjũcamocã me'rã ñapeocã ĩ'agũ, tн'saticн niwĩ.
Tojo weegн Manasés ya dнpoa pe'ere diacjũcamocãrẽ ñapeodutigн, cũ pacн ya omocãrẽ
miicн nimiwĩ. 18 A'tiro nicн niwĩ:
—Pacн, tojo niwe'e. Ã'rĩ pe'e masã ma'mi nimi. Tojo weegн diacjũcamocãrẽ cũ
dнpoapнre ñapeoya.
19 Cũ pacн pe'e, "Macũ, tere masĩ'i. Masã ma'mi quẽ'rã pãjãrã pãrãmerãtigнsami.
Be'ro ni'cã di'ta pajiri di'tajo sãjãrã́sama. Tojo nimicã, cũ acabiji pe'e cũ yн'rнoro
niyн'rнnн'cãgũsami. Cũ pãrãmerã nituriarã pũrĩcã pãjãrã waro masãputirãsama.
Masãputi, peje curaricjãrã nirãsama", nicн niwĩ Jacob.
20 Ti nнmнrẽta Jacob narẽ Õ'acũrẽ añurõ weedutigн, a'tiro sẽrĩbosacн niwĩ:
—Israe curuacjãrã mнsã pнarã ye wãme me'rã ãpẽrãrẽ añurõ wa'adutirã, Õ'acũrẽ a'tiro
nirãsama: "Õ'acũ Efraí̃rẽ, Manasére añurõ wee'caronojõta mнsã quẽ'rãrẽ 'Añurõ weeato',
nirãsama", nicн niwĩ.
A'tiro wéégн, Jacob Efraí̃rẽ, Manasés yн'rнoro cũ bu'ipн tojacã weecн niwĩ.
21 Cũ Õ'acũrẽ sẽrĩbosáca be'ro Joseré nicн niwĩ:
—Yн'н wẽrĩgũtigн weesa'a. Õ'acũ mнsã me'rã ninu'cũgũsami. Mнsãrẽ, mнsã
ñecũsнmнa ní'que di'tapн macãrĩ dajanн'cãcã weegнsami. 22 Mн'нrẽ, ãpẽrã mн'н
ma'misнmнa yн'rнoro o'oyн'rнnн'cã'a. Mн'нrẽ Siquem, yн'н amorreo masã me'rã
a'mewẽjẽ wapata'aca di'tare mн'нrẽ o'ogнti, nicн niwĩ Jacob.

49

Jacob cũ põ'rãrẽ weretнo'que ni'i
1 Jacob nipe'tirã cũ põ'rãrẽ pijio, a'tiro nicн niwĩ: "Yн'н tirocureacã a'tia. Mнsãrẽ
be'ropн wa'atjere weregнti wee'e:
2 "Nipe'tirã yн'н põ'rã tн'orã a'tia.
Mнsã pacн ucũsere tн'oya.
3 Mн'н, Rubén, yн'н põ'rãtimн'tã'cн ni'i.
Yн'н tutuase mн'н me'rã dн'pocã́tiwн.
Mн'н acabijirã yн'rнoro añurõ wãcũno'cн ni'i.
Tojo nicã, ãpẽrã yн'rнoro tutuase cнoyн'rнnн'cãgũ ni'i.
4 Tojo nimigũ, nipe'tirã mн'н acabijirã bu'ipн nisome majã.
Maa cã'mota'a'cã, aco mu'mu o'mayн'rнbнroro weronojõ ni'i.
Yн'нre da'raco'tego me'rã a'metãrãcн niwũ.
Yн'н cãrĩpesarore ña'abutiaro weecн niwũ.
Bopoyoro weecн niwũ.
5 Simeó, Leví, mнsã ni'cõ põ'rã niyurã, ni'cãrõnojõ ña'arõ weeseti'i.
Mнsã wãmo me'rã cumucapijarã ni'i.

6 Mʉsã nerẽ, a'merĩ ucũrĩ curare mʉsã me'rã ne nisĩ'rĩtisa'a.
Mʉsã uayʉ'rʉrã, pãjãrã masãrẽ wẽjẽwʉ̃.
No'o ʉaro weema'arã, wecʉa ye dʉ'pocãrĩ ʉ'tacũuse wadarire dʉtesurewʉ.
7 Mʉsã uayʉ'rʉ'que wapa ña'arõ wa'arosa'a.
Te bu'iri mʉsã pãrãmerã Israe di'tapʉre ape curuacjãrã wa'teropʉ mʉsãrẽ wa'astecã weegʉti.
Mʉsã ye curari me'rã nisome majã.
8 Judá, mʉ'ʉma mʉ'ʉ ma'misʉmʉa, mʉ'ʉ acabijirã mʉ'ʉrẽ añurõ ucũ, ẽjõpeorãsama.
Mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weegʉsa'a.
Mʉ'ʉ ma'misʉmʉa, mʉ'ʉ acabijirã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorã paamu'rĩque'arãsama.
9 Judá, mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃, mʉ'ʉ ni'cʉ̃ yai uamʉ macʉ̃ weronojõ ni'i.
Wa'icʉre ñe'eba'a'cʉ pajigʉ yaijo weronojõ paamu'rĩque'a, ejaque'amʉjã'a.
Ne ni'cʉ̃ mʉ'ʉrẽ caribomasĩtisami.
Mʉ'ʉ ĩ'oduagʉ tutuayʉ'rʉagʉ ni'i.
10 Judá, mʉ'ʉ dutisere ne ni'cʉ̃ mʉ'ʉrẽ ẽ'masome.
Téé nipe'tirocjãrãrẽ dutiacjʉ a'ticãpʉ ninu'cũgʉ̃sa'a.
Mʉ'ʉrẽ nipe'tise macãrĩcjãrã yʉ'tirãsama.
11 Judá cʉ̃ yagʉ burrore ʉ'sedapʉ dʉ'tenʉ'cõgʉ̃sami.
Cʉ̃ macʉ̃ quẽ'rã añurĩ dapʉre dʉ'tenʉ'cõgʉ̃sami.
Tojo weegʉ cʉ̃ ye su'tire vino ʉ'sedʉcaco me'rã coewéégʉ weronojõ weegʉsami.
Te dari peje pĩ'rĩ dʉcaticã ĩ'arã, tojo weerãsama.
12 Judá caperi ʉ'sedʉcaco nemorõ ñise ni'i.
Cʉ̃ upicari õpẽco nemorõ buti'i.
Cʉ̃ pãrãmerã nituriarã na otese, na ecarã nipe'tise añurõ wa'arosa'a, nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.
13 Zabulõ, mʉ'ʉ dia pajiri maa sumutopʉ nigʉ̃sa'a.
Topʉre pacase yucʉsʉpawʉ pa'aejase petari nirõsa'a.
Téé Sidõ macãpʉ mʉ'ʉ ye nitʉorosa'a.
14 Isacar, mʉ'ʉ burro tutuagʉ pʉa ajuro o'mase ajuri wa'teropʉ soocũñagʉ̃ weronojõ ni'i.
15 Mʉ'ʉ ya di'ta añurõ ejerisãjã soori di'ta nicã ĩ'agʉ̃, añurõ tʉ'sase me'rã ãpẽrãrẽ da'raco'te nigʉ̃sa'a.
Tojo nicã, ti di'ta añurĩ di'ta nicã ĩ'agʉ̃, tojo weegʉsa'a.
16 Dan, mʉ'ʉ pũrĩcã mʉ'ʉ yarã masãrẽ dutigʉsa'a.
Ni'cã curua Israe curuacjãrãrẽ dutigʉsa'a.
17 Dan, mʉ'ʉ ni'cʉ̃ aña ma'a sumutopʉ cũñagʉ̃ weronojõ mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirãrẽ uicã weegʉsa'a.
Cabayu bu'ipʉ pesagʉre bʉrʉdijadutigʉ, cʉ̃ dʉ'podiapʉ cũ'rĩgʉ̃ weronojõ weegʉsa'a.
18 Õ'acʉ̃, yʉ'ʉre wiosere yʉ'rʉoya, nicʉ niwĩ Jacob.
Be'ro cʉ̃ põ'rãrẽ nicʉ niwĩ tja:
19 Gad, yajari masã mʉ'ʉ tiropʉ sãjã́ãrãsama.
Be'ro mʉ'ʉ pe'e narẽ wẽjẽ sirutugʉsa'a.
20 Aser, peje waro ba'ase cʉogʉsami.
Tojo weegʉ wiorã ba'asenojõrẽ ãpẽrãrẽ ecagʉsami.
21 Neftalí, ni'cõ ñama añurã põ'rãti, ne cã'mota'aro marĩrõ sijago weronojõ nimi.
22 José, ni'cã da ʉ'seda aco wijari pe tiropʉ pĩ'rĩ, peje dʉcati, te dʉpʉri añurõ pĩ'rĩ, te tʉ'rʉripʉ páápejaro weronojõ nimi.
23 Cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã bʉemʉjã, caribonu'cũcã'ma.
24 Jacob wiogʉ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ weetamuse me'rã José pe'e omocãrĩ tutuagʉ niyugʉ, cʉ̃ bʉecatjẽrẽ añurõ tuatu, cʉonu'cũgʉ̃ weronojõ nimi.
Õ'acʉ̃ta ovejare co'tegʉ weronojõ Israe curuacjãrãrẽ co'teato.
25 Mʉ'ʉ pacʉ Jacob ẽjõpeogʉ Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ weetamuato.
Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, nipe'tise mʉ'ʉrẽ añurõ wa'acã weeato.
Nipe'tise añuse ʉ'mʉse cjase me'rã mʉ'ʉrẽ añurõ wa'acã weeato.
Tojo nicã nipe'tise aco ʉ̃'cʉ̃arõpʉ nise me'rã tojo weeato.
Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeato.

Tojo nicã, mʉ'ʉ ecarã quẽ'rã mejãrõta pãjãrã masãputiato.
26 Yʉ'ʉ ñecũsʉmʉa yʉ'ʉre sẽrĩbosa'que nemorõ mʉ'ʉrẽ añurõ sẽrĩbosa'a.
Te mʉ'ʉrẽ sẽrĩbosase añuyʉ'rʉnʉ'cã'a.
Téé ũrũpagʉ pe'ticãpʉ mʉ'ʉrẽ sẽrĩbosa'que nitʉorosa'a.
Mʉ'ʉ, mʉ'ʉ ma'misʉmʉa wa'terore Õ'acũ beseno'cʉ ni'i.
Nipe'tise a'te 'Añurõ wa'ato' ni sẽrĩbosa'que mʉ'ʉpʉre ninu'cũcã'rõsa'a.
27 Benjamí ni'cũ yai uagʉ weronojõ nimi.
Ñamiña'cũrõrẽ wa'icʉre ñe'eba'a'cʉ weronojõ nimi.
Ñamica'a pe'ere cũ ba'adʉ'a'que di'ire ãpẽrãrẽ dʉcawaagʉ weronojõ nimi", nicʉ niwĩ Jacob.

28 Náta nima doce curaricjãrã Jacob põ'rã nituriarã. Tere Jacob cũ põ'rãrẽ nanʉcũrẽ añurõ wa'ato nígũ, Õ'acũrẽ sẽrĩbosacʉ niwĩ.

Jacob cũ wẽrĩ'que ni'i

29 Ni'cã nʉmʉ Jacob cũ põ'rãrẽ "Yʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro a'tiro weeapa" ni, dutise cũucʉ niwĩ. "Yʉ'ʉ wẽrĩatjo cã'rõ dʉ'sa'a. Yʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro yʉ'ʉ ñecũsʉmʉarẽ yááca tutipʉta sĩosõrõcũuapa. Ti tuti Efrṍ hitita masũ ya di'tapʉ nisa'a. 30 Canaá di'tapʉ ti tuti Macpela wãmetiropʉ nisa'a. To Mamre wãmetiro diacjũpʉ tojasa'a. Abrahã ti tutire, ti di'ta me'rãta Efrṍrẽ duucã'cʉ niwĩ. Tojo weero ti tuti nipe'tirã Abrahã acawererã nituriarãrẽ yaatji tuti nicaro niwũ. 31 Topʉ Abrahãrẽ, cũ nʉmo Sarare yaarã sĩosõrõcũuocãrã niwã. Tojo nicã topʉta Isaare, cũ nʉmo Rebecare yaacãrã niwã. Yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ nʉmo Leare topʉta yaawʉ. 32 Ti di'ta, ti tuti hitita masãrẽ duuno'caro niwũ", nicʉ niwĩ.

33 Jacob cũ põ'rãrẽ a'tere wéréca be'ro apaturi ejapeja, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.

50

1 Cũ pacʉ wẽrĩcã ĩ'agũ, José cũ pacʉ ya upʉre paamu'rĩpeja, utigʉta, mi'micʉ niwĩ. 2 Be'ro acoyeri masã cũ me'rã da'rarãrẽ cũ pacʉ Jacob ya upʉre boaticã'to nígũ, ʉ'se, tojo nicã boatisecore wa'reduticʉ niwĩ. Na cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. 3 Te tojo weese cuarenta nʉmʉrĩ cjase nicaro niwũ. Egiptocjãrã masã setenta nʉmʉrĩ cũ wẽrĩ'quere bʉjaweticãrã niwã.

4 Ticʉse nʉmʉrĩ yʉ'rú́ca be'ro José faraṍ ya wi'ipʉ nirã́ me'rã ucũcʉ niwĩ. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã, yʉ'ʉre añurõ ẽjõpeorã, faraṍrẽ a'tiro werebosarã wa'aya: 5 "Joseré cũ pacʉ cũ wẽrĩatji dʉporo Canaá di'tapʉ cũ masãpe cũ basu apóca tutipʉre yaadutiapʉ. 'Õ'acũ wãme me'rã tojota weegʉti', nidutiapʉ. Tojo weegʉ José mʉ'ʉrẽ cũ pacʉre 'Yaagʉ wa'ato', nidutiami. 'Yaatoja, majãmitojatigʉti', niami", niña, ni wereo'ocʉ niwĩ José.

6 Faraṍ cũrẽ queti o'ócʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ pacʉre yaagʉ wa'aya. Cũ weeduti'caronojõta weeya, nicʉ niwĩ.

7 Be'ro José cũ pacʉre yaagʉ wa'acʉ niwĩ. Nipe'tirã wiorã faraṍrẽ da'ratamurĩ masã Egiptocjãrã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. 8 Tojo nicã, cũ mijĩ acawererã waro, José acawererã, cũ ma'misʉmʉa wa'acãrã niwã. Gosẽ́pʉma na põ'rã wĩ'marã, tojo nicã na ecarã se'saro tojacãrã niwã. 9 Ãpẽrã quẽ'rã surara cabayua wejese co'ri me'rã, tojo nicã ãpẽrã cabayua me'rã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. Tojo weerã masã pãjãrã waro nicãrã niwã.

10 Na Goren-ha-atad wãmetiro na trigo sʉ'aweeropʉ etarã, wẽrĩ'cʉ mijĩrẽ wãcũ, ʉpʉtʉ caricũ, uticãrã niwã. To Jordã́ wãmetiri maa pʉ'to tojacaro niwũ. Ni'cã semana José cũ pacʉ mijĩrẽ wãcũ, bʉjaweticʉ niwĩ. 11 Ti di'tapʉ nirã́ cananeo masã na tojo weesere ĩ'arã, a'tiro nicãrã niwã: "Egiptocjãrã masã wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã, pajiro bʉjawetise me'rã tojo weesama." Tojo weerã na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucãrã niwã. Dia Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e tojasa'a.

12 Jacob põ'rã nipe'tise na pacʉ duti'caronojõta weecãrã niwã. 13 Tojo weerã cũ mijĩrẽ Canaápʉ yaarã wa'arã miacãrã niwã. Mia, Macpela wãmetiro nirĩ tutipʉ yaacãrã niwã. Ti tutire Abrahã Efrṍ hitita masũrẽ dúúca tuti nicaro niwũ. Ti tutire Abrahã nipe'tirã yʉ'ʉ

acawererãrẽ yaatji tuti nirõsa'a nígũ, duucʉ niwĩ. Ti di'ta Mamre wãmetiro diacjũ pe'e tojasa'a. [14] José cũ pacʉre yááca be'ro, cũ ma'misʉmʉa, nipe'tirã cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã Egiptopʉ majãmitojaacʉ niwĩ.

José cũ catitʉose nʉmʉrĩ cjase ni'i

[15] Na pacʉ Jacob wẽ́rĩ́ca be'ro José ma'misʉmʉa a'tiro wãcũcãrã niwã: "Apetero weegʉ José marĩ me'rã uasami. Marĩrẽ ĩ'asĩ'rĩtibosami. Marĩ cũrẽ ña'arõ wee'quere marĩrẽ a'mebosami", ni wãcũcãrã niwã. [16] Tojo weerã José ma'misʉmʉa ãpẽrã me'rã "Marĩ pacʉ wẽrĩatji dʉporo a'tiro niwĩ", ni queti o'ócãrã niwã Josepʉre. [17] "Mʉ'ʉ ma'misʉmʉarẽ pajaña'cureapa. Na mʉ'ʉrẽ ña'arõ wee'quere acobojoya," niwĩ marĩ pacʉ. "Tojo weegʉ mʉ'ʉ ũsãrẽ pajaña'a, acobojoya. Ũsã quẽ'rã mʉ'ʉ pacʉ ẽjõpeo'cʉre ẽjõpeorã ni'i", ni queti o'ócãrã niwã.

Na tojo nicã tʉ'ogʉ, José ʉpʉtʉ uticʉ niwĩ. [18] Cũ utíca be'ro José ma'misʉmʉa cũ tiropʉ ejacãrã niwã. Cũrẽ ĩ'arã, paamu'rĩque'a, a'tiro nicãrã niwã:

—Ũsã a'to ni'i. Mʉ'ʉrẽ da'rawã'ñaco'terã sãjã'a.

[19] José pe'e narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ne uiticã'ña. Yʉ'ʉ Õ'acũ mejẽta ni'i. [20] Mʉsã yʉ'ʉre ña'arõ weesĩ'rĩcãrã nimiwũ. Õ'acũ pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurõ wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ pãjãrã masãrẽ ʉjʉaboabo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. [21] Tojo weerã mʉsã uiticã'ña. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ, mʉsã põ'rãrẽ ba'ase o'ogʉti.

José narẽ ma'ise me'rã ucũcʉ niwĩ. Tojo weerã ne mejẽcã wãcũnemoticãrã niwã majã.

José cũ wẽrĩ'que ni'i

[22] José nipe'tirã cũ pacʉ acawererã pãjãrã me'rã Egiptopʉre nisetic ʉ niwĩ. Cũ ciento diez cũ'marĩ caticʉ niwĩ. [23] Tojo weegʉ Efraí́ põ'rã cũ pãrãmerã nituriarãpʉre ĩ'acʉ niwĩ. Tojo nicã, Manasés macũ Maquir põ'rã bajuacã, cũ põ'rã weronojõ tojacãrã niwã.

[24] Be'ro José cũ ma'misʉmʉarẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ wẽrĩatjo cã'rõ dʉ'sa'a. Õ'acũ mʉsãrẽ weetamugũ a'tigʉsami. Cũ Abrahãrẽ, Isaare, Jacore "Canaá di'tare o'ogʉti" ní'caronojõta weegʉsami. A'ti di'tapʉ ní'cãrãrẽ topʉ miagũsami. [25] Diacjũta Õ'acũ mʉsãrẽ weetamugũ a'tigʉsami. Tojo wa'acã, ye õ'arĩ mejãrẽ mʉsã miaña. "Õ'acũ wãme me'rã tojota weerãti", niña, nicʉ niwĩ.

—Jaʉ, Õ'acũ wãme me'rã mʉ'ʉ ní'caronojõ weerãti, nicãrã niwã.

[26] José ciento diez cũ'marĩ cʉogʉ, Egiptopʉ wẽrĩcʉ niwĩ. Cũ ya upʉre boatiseco me'rã wa're, masãacaropʉ misãacãrã niwã.

Éxodo

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wãmetiri pũrĩ ni'i. Éxodo nírõ, “wijase” nisĩ'rĩrõ wee'e. Éxodo nʉ'cãrĩ curare Israe curuacjãrã Egipto di'tapʉ nicãrã niwã. Israe curuacjʉ̃ Egiptopʉ wa'anʉ'cã'cʉ José nicʉ niwĩ. Ĩ'aña Génesis 37. Génesis wãmetiri pũrĩ yapa José wẽrĩ'quere weresa'a. Israe curuacjãrã pãjãrã masãputi, Egiptopʉre se'sa wa'acãrã niwã. Be'ropʉ Egiptocjʉ̃ wiogʉ faraṍ na nino'gʉ̃ Joseré masĩti'cʉ sãjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ narẽ da'rawã'ñaco'terã wa'acã weecʉ niwĩ. Egiptocjãrã narẽ ʉpʉtʉ da'raduticãrã niwã. Israe curuacjãrã pũrõ pi'etirã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ weetamusere sẽrĩcãrã niwã. Na tojo sẽrĩcã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃ narẽ Moisére ti di'tare sʉ'ori miiwijadutigʉ o'ócʉ niwĩ.

Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuase me'rã Moisé peje ĩ'a ʉcʉasere weeĩ'oca be'ro, Egiptocjʉ̃ wiogʉ Israe curuacjãrãrẽ Egiptopʉre wijaduticʉ niwĩ. Be'ro na masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ sijácaterore Õ'acʉ̃ Moisé me'rã narẽ dutise cũucʉ niwĩ. Tojo nicã narẽ ni'cã wi'i wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'i, cʉ̃rẽ ẽjõpeori wi'ire weeduticʉ niwĩ. Ti wi'i po'peapʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ “Masã me'rã añurõ weegʉti” ní'quere cʉori acaro nicaro niwʉ̃. Ti acaro po'peapʉ diez dutise ojano'que ʉ̃tã pjĩrĩ me'rã wee'que sãñacaro niwʉ̃.

A'ti pũrĩ Éxodore Moisé ojacʉ niwĩ.

Israe curuacjãrã Egiptopʉ pi'eti'que ni'i

1 Israe curuacjãrã Jacob põ'rã cʉ̃ me'rã Egiptopʉ wa'a'cãrã, a'ticʉrã nicãrã niwã. Nipe'tirã nanʉcʉ̃ na nʉmosãnumia, na põ'rãrẽ miacãrã niwã. 2-4 A'ticʉrã nicãrã niwã: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulṍ, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicãrã niwã. 5 Na nipe'tirã Jacob põ'rã, tojo nicã na pãrãmerã nírã setenta nicãrã niwã. José pe'e Egiptopʉ nitojacʉ niwĩ.

6 Be'ropʉ José, cʉ̃ ma'misʉmʉa, cʉ̃ acabiji, tojo nicã nipe'tirã na ya turicjãrã quẽ'rã wẽrĩa wa'acãrã niwã. 7 Na Israe curuacjãrã* pe'e pãjãrã waro põ'rãticãrã niwã. Tojo weerã masãputiyʉ'rʉa, pãjãrã waro wa'acãrã niwã. Ti di'ta Egiptopʉre se'sa wa'acãrã niwã.

8 Be'ropʉre Egiptore apĩ wiogʉ sãjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ José ye cjasere masĩticʉ niwĩ. Cʉ́masãrẽ nicʉ niwĩ: 9 “Israe curuacjãrã marĩ yʉ'rʉoro pãjãrã waro nima. Tojo nicã marĩ yʉ'rʉoro tutuarã nima. 10 Tojo weerã na põ'rãtinemoticã'to nírã, ¿de'ro weeroʉamitito? Marĩ cã'mota'aticãma, a'mewẽjẽse wa'a, marĩrẽ ĩ'atu'tirã me'rã a'mesʉ'a, marĩ me'rã a'mewẽjẽ, marĩ ya di'tare wijawã'cãbosama”, nicʉ niwĩ.

11 Tojo weerã faraṍ, Egiptocjãrã wiogʉ, tojo nicã ãpẽrã wiorã Egiptocjãrãrẽ sʉ'ori da'rase dutiri masãrẽ sõrõcãrã niwã. Tutuaro me'rã Israe curuacjãrãrẽ da'radutipecãrã niwã. Narẽ cʉ̃ ba'ase nʉrõatje macãrĩrẽ Pitón, Ramsés wãmetise macãrĩrẽ yeeduticãrã niwã. 12 Narẽ pũrõ da'radutipemicã, nemorõ masãputicãrã niwã. Tojo weerã Egiptocjãrã narẽ pũrõ uicãrã niwã.

13 Da'rase dutiri masã Israe curuacjãrãrẽ pajaña'rõ marĩrõ da'radutipenemocãrã niwã. 14 Na catiri ʉmʉcore ña'abutiaro pi'eticã weecãrã niwã. Di'ta sa'beduti, te di'ta cujirire yeeduti, tojo nicã cãpũ cjasere da'radutipecãrã niwã. A'te nipe'tise na Israe curuacjãrãrẽ tojo weesere ne pajaña'ticãrã niwã. 15 Apeyema tja faraṍ numia wĩ'marã bajuari cura co'terã numia Sifra, Fúa wãmetirãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

16 —Mʉsã hebreo masã numia põ'rãticã co'terã, ʉmʉ, numio niti nírã, añurõ ĩ'aña. Numio nicã, cũuña. Ʉmʉ pũrĩcãrẽ wẽjẽcã'ña, nicʉ niwĩ.

17 Cʉ̃ tojo nimicã, co'terã numia pe'e Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'rã, wiogʉ cʉ̃ dutisere weeticãrã niwã. Tojo weerã wĩ'marã ʉmʉarẽ wẽjẽticãrã niwã. 18 Na tojo wẽjẽticã tʉ'ogʉ, faraṍ na numiarẽ pijiocʉ niwĩ:

---

* 1:7 Israe curuacjãrã Jacob pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Õ'acʉ̃ Jacore cʉ̃ wãme “Israe” dʉcayucʉ niwĩ. Gn 32.28

—¿De'ro weerã mʉsã wĩ'marã ʉmʉarẽ wẽjẽtiati? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

19 Na faraõrẽ yʉ'ticãrã niwã:

—Hebreo masã numia Egiptocjãrã numia weronojõ nitima. Na tutuarã numia niyurã, ʉ̃sã etase dʉporo wʉatojacãrã niama, ni yʉ'ticãrã niwã.

20-21 Na wĩ'marã ʉmʉarẽ wẽjẽtiyucã, Israe curuacjãrã pãjãrã waro masãputinemo, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Co'terã numia Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'yucã, na quẽ'rãrẽ põ'rãticã weecʉ niwĩ. 22 Be'ro faraõ nipe'tirã Egiptocjãrãrẽ a'tiro duticʉ niwĩ: "Nipe'tirã hebreo masã ʉmʉa bajuacã, dia Nilopʉ doqueñocõ'acã'ña. Numia dia'cʉ̃rẽ dʉ'aya", nicʉ niwĩ faraõ.

2

Moisé cʉ̃ bajua'que ni'i

1 Faraõ cʉ̃ Israe curuacjãrã põ'rã ʉmʉarẽ wẽjẽdutiri cura ni'cʉ̃ ʉmʉ Leví ya curuacjʉ̃ ti curuacjõ me'rãta omocã dʉ'tecʉ niwĩ. 2 Co nijĩpaco wa'a, ʉmʉrẽ põ'rãtico niwõ. Cʉ̃ wĩ'magʉ̃ añugʉ̃ nicã ĩ'agõ, i'tia mujĩpũ cʉ̃rẽ nʉocʉoco nimiwõ. 3 Co cʉ̃rẽ nʉopõtẽotibosa'a majã nígõ, ni'cã bati na su'áca batire mii, aco sãjãrĩ nígõ, ope me'rã bi'aco niwõ. Tojo weetu'ajanʉ'cõ, wĩ'magʉ̃rẽ ti batipʉ sãaco niwõ. Sãatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropʉ po'obʉroco niwõ. 4 Po'obʉrotoja, cʉ̃ ma'miorẽ "¿De'ro wa'agʉsari?" nígõ, "Yoacureropʉ tojanʉ'cã ĩ'ao'oña", nico niwõ.

5 To be'ro faraõ macõ diapʉ u'ago bu'aco niwõ. Core da'raco'terã numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropʉ pa'sacã ĩ'abocaco niwõ. Ĩ'a, ni'cõ core da'raco'tegore piji, ti batire miitidutico niwõ. 6 Ti batire pão, wĩ'magʉ̃ utigʉre ĩ'aco niwõ. Cʉ̃rẽ ĩ'agõ, pũrõ pajaña'co niwõ.

—Ã'rĩ wĩ'magʉ̃ hebreo masã macʉ̃ nisami, nico niwõ.

7 Co tojo weecã ĩ'agõ, cʉ̃ ma'mio ĩ'awã'cã, faraõ macõrẽ nico niwõ:

—¿Ni'cõ hebreo masõ ã'rĩ wĩ'magʉ̃rẽ miomasõacjore yʉ'ʉ pijigo wa'acã ʉasari? nico niwõ.

8 —Ũʉ, ni'cõ pijigo wa'aya, nico niwõ.

Co tojo nicã tʉ'ogo, wĩ'magʉ̃ pacore pijigo wa'aco niwõ.

9 Be'ro cʉ̃ paco etacã ĩ'agõ, faraõ macõ core nico niwõ:

—Ã'rĩ wĩ'magʉ̃rẽ mia, yʉ'ʉre masõbosaya. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ wapayegoti, nico niwõ.

Tojo weego wĩ'magʉ̃ paco cʉ̃rẽ mia, masõco niwõ. 10 Cʉ̃ bʉcʉcure nicãpʉ, faraõ macõrẽ wiaco niwõ. Co pe'e co macʉ̃ diácjʉ̃rẽ weronojõ tojacã weeco niwõ. Cʉ̃rẽ Moisé wãme õ'oco niwõ. "Diapʉ po'obʉro'cʉre miiwʉ̃" nígõ, tojo wãme õ'oco niwõ.

Moisé Egiptopʉ ní'cʉ du'tiwija'que ni'i

11 Peje cʉ̃'marĩ be'ro Moisé bʉcʉpʉ nígʉ̃, ni'cã nʉmʉ cʉ̃ acawererãrẽ ĩ'agʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Topʉ hebreo masãrẽ ʉpʉtʉ da'radutipecã ĩ'acʉ niwĩ. Ni'cʉ̃ Egiptocjʉ̃ cʉ̃ acaweregʉ hebreo masʉ̃rẽ paacã ĩ'acʉ niwĩ. 12 Cʉ̃rẽ tojo weecã ĩ'a, añurõ ĩ'astepeo, "Ãpẽrã marĩma" ni, Egiptocjʉ̃rẽ wẽjẽ, nucũporopʉ yaacũucã'cʉ niwĩ. 13 Ape nʉmʉ cʉ̃ acawererã nirõpʉ wa'acʉ niwĩ tja. Pʉarã hebreo masãrẽ a'mequẽcã ĩ'acʉ niwĩ. Tojo wee, apĩrẽ paagʉre sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ acaweregʉre paati? nicʉ niwĩ.

14 Cʉ̃ pe'e yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿Noa mʉ'ʉrẽ ʉ̃sãrẽ beseacjʉ, wiogʉ sõrõati? ¿Mʉ'ʉ Egiptocjʉ̃rẽ wẽjẽ'caro weronojõ yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩsari? nicʉ niwĩ.

Tere tʉ'ogʉ, Moisé pũrõ uicʉ niwĩ. "¡Acoe! Yʉ'ʉ Egiptocjʉ̃rẽ wẽjẽ'quere masĩtojapã", nicʉ niwĩ.

15 Faraõ cʉ̃ Egiptocjʉ̃rẽ wẽjẽ'quere tʉ'ogʉ, Moisére wẽjẽsĩ'rĩgʉ̃, cʉ̃rẽ ñe'eduticʉ nimiwĩ. Moisé pe'e faraõrẽ du'tigʉ, Madiã wãmetiropʉ nisetigʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ etagʉ, aco wijari pe na se'éca pe pʉ'to ejanujãcʉ niwĩ.

16 Madiãcjũ pa'i, Reuel* wãmetigʉ siete numia põ'rãticʉ niwĩ. Ti nʉmʉrẽta na numia
ti pepʉ aco waarã wa'acãrã niwã. Na pacʉ yarã ovejare tĩarãtirã, sĩ'rĩse co'ripʉ aco
pio mu'muorã a'ticãrã nimiwã. 17 Ãpẽrã ʉmʉa oveja, cabra co'terã pe'e eta, na numiarẽ
cõ'atõrõcã'cãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, Moisé wã'cãnʉ'cã, na numiarẽ caribocã
cã'mota'acʉ niwĩ. Be'ro acore waamíí, sĩ'rĩse co'ripʉ piosãa, na yarã ovejare tĩacʉ niwĩ.
18 Na numia pacʉ tiropʉ dajacã, narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã ni'cãcãrẽ maata dajati?
19 Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ni'cũ Egiptocjũ oveja cabra co'terãrẽ cã'mota'abosami. Be'ro aco waamíí, marĩ yarã
ovejare tĩami.
20 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿No'opʉ niati cũ? ¿De'ro weerã cũrẽ cõ'awã'cãtiati? Cũrẽ ba'adutirã pijirã wa'aya,
nicʉ niwĩ.
21 Tojo wee Moisé Reuel ya wi'ipʉ eja, ba'acʉ niwĩ. Cũ "Ʊsã me'rã tojayá" nicã, "Jaʉ" ni,
na me'rã nisetic ʉ niwĩ. Be'ro Reuel cũ macõ Séforare Moisére numisocʉ niwĩ. 22 Be'ro co
nijĩpaco wa'a, ni'cũ macũtico niwõ. Moisé cũrẽ Gersón† wãme õ'ocʉ niwĩ. "Yʉ'ʉ ãpẽrã ye
di'tapʉre aperocjũ weronojõ tʉ'oña'a. Tojo weegʉ cũrẽ Gersón wãme õ'o'o", nicʉ niwĩ.
23 Peje cũ'marĩ be'ro Egiptocjũ wiogʉ wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Tojo wẽrĩmicã, Egiptocjãrã
Israe curuacjãrãrẽ ʉpʉtʉ da'radutipe, pi'eticã weenu'cũcã'cãrã niwã. Tojo weerã na
bʉjawetiyʉ'rʉa, Õ'acũrẽ "Ʊsãrẽ weetamuña", ni sẽrĩ, caricũnu'cũcã'cãrã niwã. Õ'acũ na
caricũsere tʉ'ocʉ niwĩ. 24 Tere tʉ'ogʉ, cũ todʉporopʉ Abrahã, Isaa, Jacob me'rã apo'quere
wãcũcʉ niwĩ. 25 Tojo weegʉ na pi'etisere ĩ'agũ, pajañ a'cʉ niwĩ.

3

Õ'acũ Moisére piji'que ni'i

1 Moisé cũ mañecũ Jetro* yarã ovejare co'tecũcʉ niwĩ. Jetro Madiãcjũ pa'i nicʉ niwĩ.
Ni'cã nʉmʉ Moisé Jetro yarã ovejare masã marĩrõpʉ yʉ'rʉa, téé Õ'acũ yagʉ† ũrũgũ Horeb‡
wãmeticjʉpʉ miacʉ niwĩ. 2 Topʉ ni'cũ zarza wãmetiri siti ũjũrĩ põ'rã decopʉ Õ'acũ cũ
basuta nimigũ cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã,§ cũrẽ bajuacʉ niwĩ. Ti pecame'e
ũjũcaro niwũ, ũjũrõ pe'e. Mejõ ũjũpe'tidijaticaro niwũ. 3 Tere pũrõ ĩ'agũ, Moisé a'tiro
wãcũcʉ niwĩ: "¿Ñe'enojõ niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ũjũpe'tiweti? nígũ, ĩ'agũ
wa'agʉti," ni wãcũcʉ niwĩ.
4 Õ'acũ Moisére ti me'erẽ ĩ'awã'cãticã ĩ'acʉ niwĩ. Ti zarza siti decopʉ nígũ, cũrẽ pisucʉ
niwĩ:
—¡Moisé! nicʉ niwĩ.
—A'topʉ ni'i, ni yʉ'ticʉ niwĩ Moisé.
5 Tojo nitoja, Õ'acũ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Pʉ'toacãpʉ a'titicã'ña. Mʉ'ʉ ye sapatu caserire tuweeya. Mʉ'ʉ ʉ'tacũurõ añurõ yʉ'ʉ
nirṍ waro ni'i. 6 Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ñecũsʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob ẽjõpeo'cʉ Õ'acũ ni'i, nicʉ niwĩ.
Moisé Õ'acũrẽ ĩ'aui nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ diapoare mo'acʉ niwĩ.
7 Be'ro Õ'acũ ninemocʉ niwĩ tja:
—Yarã masã Israe curuacjãrã na Egiptopʉ pi'etisere añurõ ĩ'apʉ. Narẽ sʉ'ori da'rase
dutiri masã da'radutipesere caributirã caricũcã tʉ'oapʉ. Na pi'etisere añurõ masĩ'i. 8 Tojo
weegʉ narẽ yʉ'rʉogʉ, dijatiapʉ. Egiptocjãrã doca nirãrẽ miiwĩorẽgũti. Ti di'tapʉ nirãrẽ
miiwija, añurĩ di'ta, pajiri di'tapʉ miagũti. Cabra õpẽco, mumiaco pajiro aco o'mabʉroro
weronojõ nirĩ di'ta ni'i. Cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo
masã, jebuseo masã na nirĩ di'ta ni'i. 9 Israe curuacjãrã narẽ da'radutipesere "Caributia

---

* 2:16 Reuere apeterore Jetro pisucãrã niwã. Ex 3.1; apetero pe'ere tja cũrẽ Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11
† 2:22 Hebreo ye me'rã Gersón "ape di'tacjũpʉ weronojõ tʉ'oña'se" nisĩ'rĩrõ wee'e. Ex 18.3 * 3:1 Jetrore apeterore Reuel pisucãrã niwã. Ex 2.18 Apeterore Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11 † 3:1 "Õ'acũ yagʉ ũrũgũ" nírõ, "Õ'acũ tigʉpʉ nimi" nisĩ'rĩrõ wee'e. ‡ 3:1 ũrũgũ Horeb apeterore Sinaí wãmeticaro niwũ. § 3:2 Ĩ'aña Gn 16.7 docapʉ oja'quere.

waˈasaˈa” ni caricũsere tʉˈoapʉ. Tojo nicã, Egiptocjãrã narẽ ñaˈarõ weepecã ĩˈapʉ. [10]Tojo weegʉ waˈabaqueˈoya. Yarã masã Israe curuacjãrãrẽ Egiptopʉre miiwĩrõdutigʉ, faraṍ tiropʉ mʉˈʉrẽ oˈógʉtigʉ weeˈe.

[11]Cʉ̃ tojo nicã tʉˈogʉ, Moisé Õˈacʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉˈʉ mejõ nigʉ̃ niˈi. Tojo weegʉ ¿deˈro weegʉ yʉˈʉ faraṍ tiropʉ waˈa, Israe curuacjãrã Egiptopʉ nirãrẽ miiwĩrõbosariˈ nicʉ niwĩ.

[12]Õˈacʉ̃ cʉ̃rẽ aˈtiro ni yʉˈticʉ niwĩ:

—Yʉˈʉ mʉˈʉ meˈrã nigʉ̃saˈa. Yarã masã Egiptopʉ nirãrẽ miiwĩrṍca beˈro mʉsã nipeˈtirã aˈtigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ yʉˈʉre eˈcatipeorãsaˈa. Tojo waˈacã, “Diacjʉ̃ta Õˈacʉ̃ yʉˈʉre oˈoámi”, ni masĩgʉ̃saˈa.

[13]Moisé peˈe Õˈacʉ̃rẽ aˈtiro ni yʉˈtinemocʉ niwĩ:

—Yʉˈʉ Egiptopʉ waˈa, Israe curuacjãrãrẽ “Õˈacʉ̃, marĩ ñecʉ̃sʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob wiogʉ mʉsã tiropʉ yʉˈʉre oˈoámi” ni werecã, na yʉˈʉre “¿Deˈro wãmetiti cʉ̃?” ni sẽrĩtiñaˈbosama. To pũrĩcãrẽ, ¿narẽ deˈro ni yʉˈtibosariˈ

[14]Õˈacʉ̃ cʉ̃rẽ yʉˈticʉ niwĩ:

—Yʉˈʉta niˈi niwʉagʉta. Israe curuacjãrãrẽ weregʉ, “Yʉˈʉta niˈi” nigʉ́ mʉsã tiropʉ yʉˈʉre oˈoámi, niña.

[15]Apeye Õˈacʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ tja:

—Israe curuacjãrãrẽ aˈtiro ni wereya: “Õˈacʉ̃, mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob wiogʉta mʉsã tiropʉ yʉˈʉre oˈoámi”, ni wereya. Aˈte yʉˈʉ wãme ninuˈcũcãˈrõsaˈa. Nipeˈtirã beˈrocjãrãpʉ aˈti wãmerẽ yʉˈʉre pisunuˈcũcãˈrãsama. [16]Egiptopʉ waˈa weetjĩagʉ̃, Israe curuacjãrã wiorãrẽ neocũu, aˈtiro niña: “Õˈacʉ̃, mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob wiogʉ, yʉˈʉre bajuami. Mʉsã ye cjasere aˈtiro niami: ‘Narẽ añurõ ĩˈanʉrʉ̃apʉ. Egiptocjãrã narẽ ñaˈarõ weepesere ĩˈapʉ’, niami. [17]Apeye yʉˈʉre ninemoami: ‘Egiptocjãrã narẽ ñaˈarõ weepesere yʉˈrʉweticã weegʉsaˈa,’ niami. Tojo wee mʉsãrẽ ti diˈtapʉ miiwija, cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã nirĩ diˈtapʉ miagʉ̃sami. Ti diˈta añurĩ diˈta cabra õpẽco, mumiaco aco oˈmabʉroro weronojõ nirĩ diˈta nisaˈa”, ni weredutiami, nicʉ niwĩ. [18]Mʉˈʉ wiorãrẽ tojo werecã, mʉˈʉrẽ yʉˈtirãsama. Tojo weegʉ Egiptocjʉ̃ wiogʉ tiropʉ na meˈrã waˈaya. Cʉ̃rẽ aˈtiro ni wereya: “Õˈacʉ̃, hebreo masã wiogʉ, ʉ̃sãrẽ põtẽrĩgʉ̃ ejami. Tojo weegʉ iˈtia nʉmʉ waˈaro ʉ̃sãrẽ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ duˈuoˈoya. Topʉ Õˈacʉ̃ ʉ̃sã wiogʉre waˈicʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorã waˈarãti”, niña. [19]Mʉsã tojo nimicã, yʉˈʉ tutuaro meˈrã cʉ̃rẽ weeĩˈoticã, Egiptocjʉ̃ wiogʉ mʉsãrẽ duˈuwĩrõsome. [20]Tojo weegʉ yʉˈʉ tutuasere ĩˈogʉ̃, peje ĩˈa ʉcʉase meˈrã Egiptocjãrãrẽ buˈiri daˈregʉti. Tojo wééca beˈro faraṍ mʉsãrẽ duˈuwĩrõgʉ̃sami. [21]Apeyema, yʉˈʉ Egiptocjãrã mʉsãrẽ añurõ wãcũcã weegʉti. Tojo weerã apeyenojõ marĩrã waˈasome. [22]Nipeˈtirã Israe curuacjãrã numia Egiptocjãrã numia na ye wiˈseri pʉˈto nirãrẽ, tojo nicã ãpẽrã numia na ya wiˈipʉ nirãrẽ uru meˈrã weeˈque, plata meˈrã weeˈque, tojo nicã suˈti sẽrĩrãsama. Te suˈti na põˈrã sãñatje nirõsaˈa. Tojo wee Egiptocjãrã cʉose añusere miapeˈocãˈrãsama, nicʉ niwĩ Õˈacʉ̃.

4

[1]Moisé Õˈacʉ̃rẽ yʉˈticʉ niwĩ:

—Na yʉˈʉ tojo nisere ẽjõpeosome. Tojo nicã yʉˈʉ dutisere yʉˈtisome. Yʉˈtironojõ oˈorã, aˈtiro peˈe nirãsama: “Õˈacʉ̃ mʉˈʉrẽ bajuatiapĩ”, nirãsama, nicʉ niwĩ Moisé.

[2]Õˈacʉ̃, “¿Mʉˈʉ omocãpʉre ñeˈenojõrẽ cʉoti?” ni sẽrĩtiñaˈcʉ niwĩ.
“Yʉˈʉ tuacjʉ niˈi”, ni yʉˈticʉ niwĩ.

[3]—Tigʉre nucũcãpʉ doquecũuña, nicʉ niwĩ Õˈacʉ̃.

Moisé tere tʉˈogʉ, nucũcãpʉ doquecũucʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecãta, tigʉ tuacjʉ aña dojocaro niwʉ̃. Tojo waˈacã ĩˈagʉ̃, Moisé ui dustimajãcʉ niwĩ. [4]Õˈacʉ̃ peˈe cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Omocãrẽ sĩ́oo, cʉ̃ pĩcõrõrẽ ñeˈeña.

Moisé cʉ̃ omocãrẽ sĩ́oo, aña pĩcõrõrẽ ñeˈecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo ñeˈecãta, aña nimiˈcʉ tuacjʉ dojocaro niwʉ̃ tja.

5 —Aˈtere ĩˈarã, “Õˈacũ na ñecũsʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob wiogʉ cũrẽ bajuapĩ”, nirãsama,
nicʉ niwĩ Õˈacũ.
6 Beˈro Õˈacũ ninemocʉ niwĩ:
—Niˈcãrõacãrẽ mʉˈʉ ya omocãrẽ mʉˈʉ ya suˈtiro doca cutiro tiropʉ sĩosõrõña, nicʉ niwĩ.
Cũ tojo nicã, Moisé cũ ya omocãrẽ sĩosõrõcʉ niwĩ. Beˈro cũ ya omocãrẽ miiwĩrõ, ti
omocãrẽ cãmi boari omocã ĩˈacʉ niwĩ. 7 Tere ĩˈagũ, Õˈacũ nicʉ niwĩ:
—Apaturi mʉˈʉ ya omocãrẽ mʉˈʉ ya suˈtiro doca cutiro tiropʉ sĩosõrõña tja.
Õˈacũ dutironojõta Moisé weecʉ niwĩ. Cũ ya omocãrẽ miiwĩrõcãta, nipeˈtiro cũ upʉ
weronojõ añurĩ omocã tojacaro niwũ. 8 Beˈro Õˈacũ ninemocʉ niwĩ:
—Mʉˈʉ nimʉˈtãse weeĩˈose meˈrã ẽjõpeotirã, mʉˈʉ dutisere weetirã, apetero weerã
beˈro apaturi weeĩˈose meˈrã ẽjõpeobosama. 9 Mʉˈʉrẽ aˈte pʉaro mʉˈʉ weeĩˈose meˈrã
ẽjõpeoti, mʉˈʉ dutisere weeticãma, aˈtiro weeya. Diapʉ acore waamíí, nucũcãpʉ piocũoña.
Mʉˈʉ topʉ waamíí piocũse nucũcãpʉ dí dojorosaˈa, nicʉ niwĩ.
10 —Acoe, yʉˈʉ wiogʉ. Yʉˈʉ ucũmeˈrĩgũ niweˈe. Todʉporopʉ, tojo nicã mʉˈʉ niˈcãrõacã
yʉˈʉ mʉˈʉ meˈrã ucũcã quẽˈrãrẽ añurõ ucũmasĩtisaˈa. Nipeˈtisetiri ucũgũ, cuˈcu nisaˈa,
nicʉ niwĩ Moisé.
11 Õˈacũ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—¿Noa masãrẽ ucũmasĩcã weeri? ¿Noa narẽ tʉˈoticã, ucũticã weeri? ¿Noa narẽ
ĩˈamasĩcã, o caperi bajuticã weeri? Yʉˈʉta tojo weewʉ. 12 Tojo weegʉ mʉˈʉ na masã tiropʉ
waˈaya. Mʉˈʉ narẽ ucũcã weetamugũti. Mʉˈʉ narẽ ucũatjere yʉˈʉ mʉˈʉrẽ weregʉti.
13 Moisé ne waˈasĩˈrĩticʉ niwĩ. Tojo weegʉ aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Acoe, yʉˈʉ wiogʉ. Apĩrẽ waˈaduticureya, nicʉ niwĩ.
14 Tere tʉˈogʉ, Õˈacũ Moisé meˈrã ua waˈacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉˈʉ maˈmi Aarṍ peˈe añurõ ucũmeˈrĩgũ nimi. Mʉˈʉ weronojõ Leví ya curuacjũ
nimi. Cũ mʉˈʉrẽ põtẽrĩgũ aˈtisami. Mʉˈʉrẽ ĩˈagũ, ʉpʉtʉ eˈcatigʉsami. 15 Cũ meˈrã ucũña.
Cũ masãrẽ ucũatjere añurõ wereya. Yʉˈʉ mʉsã pʉarãrẽ ucũcã weegʉti. Mʉsãrẽ, mʉsã
weeatjere queoro weregʉti. 16 Mʉˈʉ Aarṍrẽ ucũgũ, yʉˈʉ Õˈacũ cũrẽ ucũgũ weronojõ
ucũgũsaˈa. Aarṍ peˈe mʉˈʉ weresere masãrẽ wereturiagʉsami. 17 Aˈtigʉ tuacjʉre miaña.
Tigʉ meˈrã peje ĩˈa ʉcʉase weeĩˈogũsaˈa, nicʉ niwĩ Õˈacũ.

Moisé Egiptopʉ majãmitojaaˈque niˈi

18 Moisé cũ mañecũ Jetro ya wiˈipʉ dajagʉ, cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉˈʉ apaturi Egipto diˈtapʉ waˈacã yʉˈʉre duˈuoˈoya. Topʉ yʉˈʉ acawererã waro
nisama. Na catimiti nígũ, narẽ ĩˈasĩˈrĩgũcoro, nicʉ niwĩ.
—Jaʉ, añurõ waˈaya, ni yʉˈticʉ niwĩ Jetro.
19 Moisé cũ Madiã́ wãmetiropʉ nícaterore Õˈacũ cũrẽ aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Egiptopʉ dajatojaaya. Mʉˈʉrẽ wẽjẽsĩˈrĩmiˈcãrã wẽrĩpeˈtiatojama.
20 Cũ tojo nicã tʉˈogʉ, Moisé cũ nʉmorẽ, cũ põˈrãrẽ “Teˈa” nígũ, niˈcũ wĩˈmagũ burro
buˈipʉ narẽ miipeo, Egiptopʉ sʉˈori dajatojaacʉ niwĩ. Tojo nicã tuacjʉ, Õˈacũ cũrẽ
miaduti'cʉre miacʉ niwĩ.
21 Beˈro Õˈacũ Moisére aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Yʉˈʉ mʉˈʉrẽ peje ĩˈa ʉcʉasere weeĩˈomasĩcã weeapʉ. Tojo weegʉ mʉˈʉ Egiptopʉre
etagʉ, faraṍ ĩˈorõpʉ te pejere weeĩˈoña. Yʉˈʉ peˈe faraṍrẽ mʉsãrẽ yʉˈrʉnʉˈcãcã weegʉti.
Tojo weegʉ Israe curuacjãrãrẽ duˈuwĩrõsome. 22 Cũ tojo weecã, mʉˈʉ cũrẽ nigũsaˈa: “Ũsã
wiogʉ Õˈacũ aˈtiro niami: ‘Israe curuacjãrã yʉˈʉ macũ, masã maˈmi weronojõ nima.
23 Yʉˈʉre eˈcatipeorã waˈacã, narẽ duˈuwĩrõña’, mʉˈʉrẽ nitojamiapʉ. Mʉˈʉ peˈe narẽ
duˈuwĩrõtiapʉ. Tojo weegʉ mʉˈʉ macũ masã maˈmirẽ wẽjẽgũsaˈa”, ni werecʉ niwĩ Õˈacũ.
*****
27 Moisé maˈapʉ waˈari curare Õˈacũ peˈe Aarṍrẽ aˈtiro nicʉ niwĩ: “Masã marĩrõ, yucʉ
marĩrõpʉ waˈa, mʉˈʉ acabiji Moisére põtẽrĩgũ waˈaya.” Tere tʉˈogʉ, Aarṍ waˈa, Moisére
Õˈacũ yagʉ ũrũgũpʉ* põtẽrĩgũ waˈacʉ niwĩ. Topʉ cũrẽ bocaejagʉ, põtẽrĩ, añudutigʉ
miˈmicʉ niwĩ. 28 Beˈro Moisé, Aarṍrẽ Õˈacũ cũrẽ wereduti'quere, tojo nicã peje cũ ĩˈa

* 4:27 Ex 3.1

ʉcʉase ĩ'orãsa'a ní'quere werecʉ niwĩ. [29] Tu'ajanʉ'cõ, na pʉarãpʉta Israe curuacjãrã
wiorãrẽ neocũurã wa'acãrã niwã. [30] Na tiropʉ ejacã, Aarṍ nipe'tise Õ'acʉ̃ Moisére ní'quere
werepe'ocã'cʉ niwĩ. Tojo nicã, masã ĩ'orõpʉre, ĩ'a ʉcʉase Õ'acʉ̃ narẽ weeĩ'oduti'quere
weeĩ'ocʉ niwĩ.
[31] Masã tere ĩ'arã, cʉ̃ ní'quere ẽjõpeocãrã niwã. Õ'acʉ̃ na pi'etisere ĩ'a, narẽ pajaña'cã
tʉ'orã, cʉ̃rẽ e'catipeorã, ejaque'acãrã niwã.

5

Moisé, Aarṍ faraṍ me'rã ucũ'que ni'i

[1] Moisé, Aarṍ Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucṹca be'ro, faraṍ tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ a'tiro
nicãrã niwã:
—Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ, mʉ'ʉrẽ a'tiro weredutiami: "Yarã masãrẽ masã marĩrõ,
yucʉ marĩrõpʉ du'uo'oya. Na topʉ yʉ'ʉre e'catipeorã, bosenʉmʉ weepeorãsama", niami,
nicãrã niwã.
[2] Tere tʉ'ogʉ, faraṍ pe'e a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿Noanojõ niti mʉsã wiogʉ nigʉ̃́? ¿De'ro wee cʉ̃ dutisere tʉ'o, Israe curuacjãrãrẽ
du'uwĩrõbosari? Mʉsã "ʉ̃sã wiogʉ Õ'acʉ̃" mʉsã nigʉ̃rẽ masĩtisa'a. Tojo nicã Israe
curuacjãrãrẽ ne du'uwĩrõsome, nicʉ niwĩ.
[3] Faraṍ tojo nicã tʉ'orã, Moisé, Aarṍ cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—Õ'acʉ̃, hebreo masã wiogʉ, ʉ̃sãrẽ põtẽrĩgʉ̃ a'ticʉ niami. Tojo weerã ʉ̃sã masã
marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ wa'arãsa'a. I'tia nʉmʉ wa'ano'rõsa'a. Topʉ ʉ̃sã wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ
wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, ʉ̃jʉ̃amorõpeorã wa'arãsa'a. Tojo weeticãma, duti pũrĩse me'rã ʉ̃sãrẽ
bu'iri da'regʉsami. Tojo weetigʉ, a'mewẽjẽse me'rã wẽrĩcã weegʉsami, nicãrã niwã.
[4] Tere tʉ'ogʉ, faraṍ pe'e a'tiro nicʉ niwĩ:
—Moisé, Aarṍ, ¿de'ro weerã masãrẽ da'radu'ucã weeti? Da'rarã wa'ato, nicʉ niwĩ.
[5] Apeyere faraṍ nicʉ niwĩ:
—Ni'cãrõacãma Israe curuacjãrã a'ti di'tapʉre pãjãrã waro masãputima. ¿Na pãjãrãrẽ
da'radu'ucã weesĩ'rĩrã weeti?
[6] Na tojo níca nʉmʉrẽta faraṍ sʉ'ori da'rase dutiri masãrẽ, tojo nicã Israe curuacjãrã
narẽ dutituriarãrẽ a'tiro duticʉ niwĩ:
[7] —Mʉsã Israe curuacjãrãrẽ na wi'seri weerã yeese cujirire weedutirã, tábutire o'oticã'ña
majã. Na basu wa'a weetjĩarã tábutire miirã wa'ato. [8] Todʉporo na wi'seri weerã yee'que
cujiri wee'carocã'rota weeato tja. Ne ni'cã cuji dʉoticã'to. Na nijĩsijarã bajuróma a'tiro
caricũma: "Te'a, marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorã wa'arã",
nima. [9] Narẽ nemorõ tutuaro da'ranemocã weeya. Tojo weese me'rã narẽ nisoo weresere
wãcũsome, nicãrã niwã.
[10] Tojo weerã sʉ'ori da'rase dutiri masã, tojo nicã Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã Israe
curuacjãrã wiorã tiropʉ masãrẽ weredutirã wa'acãrã niwã:
—Faraṍ mʉsãrẽ ni'cãcã me'rã ne tábutire o'onemodutitiami. [11] Ni'cãrõacãrẽ mʉsã
basuta tere mʉsã no'o bocaro a'masijarã wa'arãsa'a. Tojo weemirã, todʉporo mʉsã
yee'que cujirinʉcʉ̃ta yeerãsa'a tja. Ne dʉosome, nicãrã niwã.
[12] Tere tʉ'orã, Israe curuacjãrã nipe'tiro Egiptopʉ tábutire a'marã wa'acãrã niwã. [13] Faraṍ
sʉ'ori da'rase dutiri masã, nipe'tise nʉmʉrĩ masãrẽ na todʉporo o'o'que cujiricã'rõta
o'oduticãrã niwã. [14] Tojo nicã Egiptocjãrãta Israe curuacjãrã narẽ dutituriarãrẽ paamʉjã,
a'tiro nicãrã niwã:
—¿De'ro weerã mʉsã ñamica'a, ni'cãcã quẽ'rãrẽ todʉporopʉ mʉsã wee'carocã'rõta te
cujirire weerã ẽmʉejaweti? nicãrã niwã.
[15] Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã pe'e faraṍ tiropʉ cʉ̃rẽ a'tiro ni wererã wa'acãrã niwã:
—Wiogʉ, ʉ̃sã mʉ'ʉrẽ da'raco'terãrẽ ¿de'ro weegʉ tojo ña'arõ weeti? [16] Mʉ'ʉ yarã sʉ'ori
da'rase dutiri masã ʉ̃sãrẽ tábutire o'otima. Tere o'otimirã, "Ticʉse cujiri weeya", nima.
Tojo nicã, ʉ̃sãrẽ paama. Ʉ̃sã mejẽta bu'iriti'i. Wiogʉ, mʉ'ʉ yarã da'rase dutiri masã
bu'iritima, nicãrã niwã.

17 Faraṍ pe'e narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã nijĩsijarã ni'i. Tojo weerã a'tiro ninu'cũ'u: "Ũsã wiogʉ Õ'acũrẽ wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, ũjũamorõpeorã wa'acã du'uo'oya", ni'i. 18 Da'rarã wa'aya majã. Mʉsãrẽ tábuti o'otimicã, todʉporo mʉsã yee'que cujiricã'rõta yeeya, nicʉ niwĩ.

19 Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã faraṍ "Ticʉse cujirita yeeya" nicã tʉ'orã, diasa'ro tʉ'oña'cãrã niwã. 20 Na faraṍ tiropʉ ní'cãrã wijaarã, Moisére, Aarṍrẽ narẽ co'te'cãrãrẽ bocaejacãrã niwã. 21 Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ mʉsã weepetíye'quere ĩ'a, mʉsãrẽ bu'iri da'reato. Faraṍ, tojo nicã ãpẽrã cũrẽ sʉ'ori da'rase dutiri masã ũsãrẽ ña'arõ ĩ'atu'tima. Mʉsã basuta cũrẽ di'pjĩ o'o, ũsãrẽ wẽjẽdutirã weronojõ weeapã. Tojo weerã mʉsãta bu'iriti'i, nicãrã niwã.

22 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Moisé Õ'acũrẽ a'tiro ni ñubue, sẽrĩcʉ niwĩ:

—Wiogʉ, ¿de'ro weegʉ mʉ'ʉ ã'rã masãrẽ ña'arõ weeti? ¿De'ro weedutigʉ yʉ'ʉre a'topʉ a'tidutiati? 23 Mʉ'ʉ ye cjasere yʉ'ʉ faraṍ me'rã ucũnʉ'cãca nʉmʉ me'rã, cũ mʉ'ʉ yarã masãrẽ nemorõ ña'arõ weenu'cũcã'mi. Mʉ'ʉ pe'e mʉ'ʉ yarã masãrẽ ne yʉ'rʉweticã weewe'e, nicʉ niwĩ.

6

1 Moisé Õ'acũrẽ sẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ni'cãrõacã mʉ'ʉ yʉ'ʉ faraṍrẽ weeatjere ĩ'agũsa'a. Yʉ'ʉ tutuase me'rã narẽ wijacã weegʉti. Yʉ'ʉ tutuasere ĩ'agũ, Egiptopʉ nirãrẽ wijadutigʉsami, nicʉ niwĩ Õ'acũ.

2 Õ'acũ apetero Moisére ucũgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ ni'i. 3 Abrahãrẽ, Isaare, Jacore ucũgũ, "Õ'acũ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgũ ni'i", ni werewʉ. Tojo nimigũ, yʉ'ʉ wãme waro pe'ere werebajurẽtiwʉ. Yʉ'ʉta ni'i Õ'acũ mʉsã wiogʉ niwʉagʉta. 4 Apeyema tja, "Mʉsã pãrãmerã nituriarãrẽ Canaá di'tare o'ogʉti" ni, na me'rã apowʉ. Na ti di'tare apesecjãrã weronojõ níni'wã yujupʉ. 5 Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã pi'eticã ĩ'agũ, Egiptocjãrã narẽ ʉpʉtʉ da'raduticã ĩ'agũ, yʉ'ʉ na ñecũsʉmʉa nituriarã me'rã apo'quere wãcũ'u. 6 Tojo weegʉ Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: "Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ, mʉsã Egiptocjãrã dutise doca nirãrẽ na tutuaro da'radutipesere wijata'agʉti. Yʉ'ʉ tutuaro me'rã, Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're, mʉsãrẽ yʉ'rʉweticã weegʉti. 7 Mʉsã, yarã masã nirãsa'a. Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ nigũsa'a. Tojo weese me'rã mʉsã yʉ'ʉre 'Õ'acũ, ũsã wiogʉ nimi', nirãsa'a. 'Cũta ũsãrẽ Egiptocjãrã dutise doca ní'cãrãrẽ wijacã weeami; na tutuaro me'rã da'radutipesere wijata'ami', nirãsa'a. 8 Yʉ'ʉ Abrahãrẽ, Isaare, Jacore o'ogʉti níca di'tapʉ mʉsãrẽ miagũsa'a. Te mʉsã ye di'ta nidojarosa'a. Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ ni'i", nicʉ niwĩ.

9 Moisé a'tere Israe curuacjãrãrẽ wereturiacʉ niwĩ. Ʉpʉtʉ Egiptocjãrã narẽ da'radutipeyucã, bʉjaweti, wãcũtutuadu'ucãrã niwã. Tojo weerã Moisé narẽ ní'quere yʉ'titicãrã niwã. 10 Tere ĩ'agũ, Õ'acũ Moisére nicʉ niwĩ:

11 —Faraṍ tiropʉ wa'aya. Wa'a, cũrẽ Israe curuacjãrãrẽ ti di'tapʉ nirãrẽ wijadutiya.

12 Moisé pe'e Õ'acũrẽ a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Israe curuacjãrã yʉ'ʉre ne cã'rõ yʉ'titima. Nemorõ faraṍ pũrĩcã yʉ'titisami. Yʉ'ʉ ucũgũ ne me'rĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

13 Tere tʉ'ogʉ, Õ'acũ Moisére, Aarṍrẽ Israe curuacjãrãrẽ, tojo nicã faraṍrẽ a'tiro ni weredutigʉ o'ócʉ niwĩ tja:

—Õ'acũ Israe curuacjãrã Egiptopʉ nirãrẽ ũsãrẽ miiwijadutiami, ni wereya, nicʉ niwĩ.

Aarṍ, Moisé ñecũsʉmʉa ye curaricjãrã wãme ni'i

14 Israe curuacjãrã masã ma'misʉmʉa ã'rã nicãrã niwã:

Jacob macũ Rubén, masã ma'mi nicʉ niwĩ. Cũ põ'rã Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicãrã niwã. Ã'rã Rubén ya curuacjãrã nicãrã niwã.

15 Simeó põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicãrã niwã. Cũ Saúl cananeo di'tacjõ macũ nicʉ niwĩ. Ã'rã Simeó ya curuacjãrã nicãrã niwã.

16 Leví ciento treinta y siete cũ'marĩ caticʉ niwĩ. Masã ma'mi me'rã nʉ'cã, téé nitʉogʉ
me'rã cũ põ'rã a'tiro wãmeticãrã niwã: Gersón, Coat, Merari. 17 Gersón põ'rã a'ticʉrã
nicãrã niwã: Libni, Simei. 18 Coat ciento treinta y tres cũ'marĩ caticʉ niwĩ. Cũ põ'rã a'ticʉrã
nicãrã niwã: Amram, Izhar, Hebrṍ, Uziel. 19 Merari põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Mahli, Musi
nicãrã niwã. Ã'rã Leví ya curuacjãrã masã ma'mi me'rã ninʉ'cã, téé nitʉogʉ me'rã nicãrã
niwã.
20 Amram cũ wãmeo Jocabed me'rã nʉmoticʉ niwĩ. Na Aarṍ, Moisére põ'rãticãrã niwã.
Amram ciento treinta y siete cũ'marĩ caticʉ niwĩ.
21 Izhar põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Coré, Nefeg, Zicri.
22 Uziel põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Misael, Elzafán, Sitrí.
23 Aarṍ Elisabet wãmetigore nʉmoticʉ niwĩ. Co Aminadab macõ Naasón* acabijo nico
niwõ. Na a'ticʉrã põ'rãticãrã niwã: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.
24 Coré põ'rã a'ticʉrã nicãrã niwã: Asir, Elcana, Abiasaf. Na Coré ya curuacjãrã nicãrã
niwã.
25 Ni'cũ Aarṍ macũ Eleazar, Futiel wãmetigʉ macõ ni'cõrẽ nʉmoticʉ niwĩ. Co Finees
wãmetigʉre põ'rãtico niwõ. Leví ya curuacjãrã masã ma'mi me'rã nʉ'cã, téé nitʉogʉ me'rã
nicãrã niwã.
26 Aarṍ, Moiséreta Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ Egipto di'tapʉ ní'cãrãrẽ sʉ'ori miiwijaduticʉ
niwĩ. Na ye curari me'rã tojo weeduticʉ niwĩ. 27 Náta tja Israe curuacjãrãrẽ Egiptopʉre
miiwijarãti nírã, faraṍ me'rã ucũcãrã niwã.

Õ'acũ Moisére, Aarṍrẽ piji'que ni'i

28-29 Õ'acũ Egiptopʉ Moisé me'rã cũ ucṹca nʉmʉrẽ, cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ ni'i. Nipe'tise yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ wereatjere faraṍ, Egiptocjãrã
wiogʉre wereapa.
30 Moisé pe'e cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Wiogʉ, yʉ'ʉma yʉ'ʉ ucũse ne, to wa'awe'e. Tojo weegʉ faraṍ yʉ'ʉ ucũsere ne
yʉ'titigʉsami, nicʉ niwĩ Moisé.

7

1 Moisé tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Ĩ'aña majã. Mʉ'ʉ faraṍrẽ ucũcã, yʉ'ʉ basu cũrẽ ucũgũ weronojõ tʉ'oña'gũsami. Mʉ'ʉ
ma'mi Aarṍ pe'e mʉ'ʉrẽ ucũbosagʉsami. 2 Mʉ'ʉ Aarṍrẽ nipe'tise yʉ'ʉ dutisere weregʉsa'a.
Be'ro cũ pe'e faraṍpʉre Israe curuacjãrãrẽ ti di'tapʉ nirãrẽ wijadutigʉ ucũgũsami. 3-4 Yʉ'ʉ
pe'e cũrẽ mʉsãrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weegʉti. Peje apeyenojõ ĩ'a ʉcʉasenojõrẽ Egiptopʉre
weeĩ'omicã, faraṍ mʉsã sẽrĩsere yʉ'tisome. Egiptopʉre yʉ'ʉ tutuasere ĩ'ogũti. Queoro
narẽ bu'iri da'regʉ, to Egiptopʉ nirã́ yarã masãrẽ wijacã weegʉti. 5 Egiptopʉre yʉ'ʉ
tutuasere ĩ'óca be'ro, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ miiwijáca be'ro, Egiptocjãrã yʉ'ʉ wiogʉ
ni'i nisere masĩrãsama, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
6 Moisé, Aarṍ Õ'acũ cũ duti'caronojõta queoro weecãrã niwã. 7 Na faraṍ me'rã
ucũcaterore Moisé ochenta cũ'marĩ cʉocʉ niwĩ. Aarṍ pe'e ochenta y tres cũ'marĩ cʉocʉ
niwĩ.

Aarṍ cũ tuacjʉ queti ni'i

8 Õ'acũ Moisére, Aarṍrẽ nicʉ niwĩ:

9 —Faraṍ mʉsãrẽ apeyenojõ weeĩ'oduticã, Aarṍ cũ ya tuacjʉre mii, nucũcãpʉ faraṍ tiro
doquecũudutiya. Cũ tojo weecã, tigʉ tuacjʉ aña dojorosa'a, nicʉ niwĩ.
10 Moisé, Aarṍ, faraṍ tiropʉ cũ me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Õ'acũ duti'caronojõta
weecãrã niwã. Aarṍ cũ tuacjʉre faraṍ, tojo nicã cũrẽ da'raco'terã põtẽorõpʉ doquecũucʉ
niwĩ. Cũ tojo weecãta, tigʉ tuacjʉ aña dojocaro niwũ. 11 Tojo weecã ĩ'agũ, faraṍ pe'e cũ
yarã masĩrĩ masãrẽ, tʉ'oña'rĩ masãrẽ pijicʉ niwĩ. Na quẽ'rã na masĩsere mejãrõta weecãrã

* 6:23 Naasón Aminadab macũ masã ma'mi nicʉ niwĩ. Num 1.7

niwã. [12] Na ye tuasepagure nanucũ doquecũucãrã niwã. Tepaguncũ aña dojocaro niwũ.
Aarṍ yagu tuacju pe'e masĩrĩ masã, tu'oña'rĩ masã yepagure ba'ape'ocã'caro niwũ. [13] Tojo
wa'amicã, faraṍ pe'e Õ'acũrẽ yu'runu'cãcu niwĩ. Õ'acũ "Tojo wa'arosa'a" ní'caronojõta ne
yu'titicu niwĩ.

*Õ'ac*ũ dí me'rã bu'iri da're'que ni'i

[14] Moisé, Aarṍ faraṍ tiropu wijááca be'ro Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:
—Faraṍ yu'titi, ne Israe curuacjãrãrẽ wijacã weetimi. [15] Ñamiacã ñamicure, cũ diapu
bu'ari cura cũ me'rã ucũrã wa'aya. To dia sumutopu co'teapa. Mu'u yagu tuacju aña
dojocã wee'cu me'rã wa'aya. [16] Topu faraṍrẽ a'tiro niña: "Õ'acũ, hebreo masã wiogu,
mu'urẽ a'tiro nidutigu yu'ure o'oami: 'Yarã masãrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu yu'ure
e'catipeorã wa'acã, du'uo'oato', niami. Mu'u pe'e ne 'Jau' niwe'e. [17] Tojo weegu Õ'acũ a'tiro
niami: 'Ni'cãrõacã me'rã yu'u wiogu nisere masĩgũsa'a', niami. Yu'u, Moisé, yagu tuacju
me'rã acore paapo'ocã, aco dí dojorosa'a. [18] Wa'i wẽrĩrãsama. Te aco ũrĩse dojorosa'a. Tere
yabirã, Egiptocjãrã ne sĩ'rĩsome", Õ'acũ Moisére tojo ni wereduticu niwĩ faraṍrẽ.
[19] Õ'acũ Moisére a'tiro ninemocu niwĩ:
—Aarṍrẽ a'tiro niña: "Nipe'tise maarĩrẽ, o'majã maarĩacãrẽ, tojo nicã ditararire,
nipe'tise aco posetisenojõ Egiptopu nisere mu'u yagu tuacju me'rã sĩ́oo, wẽjẽtuato. Tojo
weecã, aco na yucu co'ripu nise, ũtã me'rã wee'queparupu nise dí dojorosa'a", nicu niwĩ.
[20] Moisé, Aarṍ Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aarṍ cũ yagu tuacjure diapu
paapo'ocu niwĩ. Faraṍ, cũ docacjãrã ĩ'orõpu tojo weecu niwĩ. Tojo weecã, te aco dí
dojocaro niwũ. [21] Wa'i wẽrĩcãrã niwã. Aco ũrĩse tojacaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã
masã ne te acore sĩ'rĩticãrã niwã. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acaro niwũ.
[22] Tojo wa'amicã, Egiptocjãrã tu'oña'rĩ masã na masĩse me'rã mejãrõta weecãrã niwã.
Faraṍ Õ'acũrẽ yu'runu'cã, Õ'acũ cũ ní'caronojõta Moisé, Aarṍ na nisere ne tu'oticu
niwĩ. [23] Faraṍ tu'oronojõ o'ogu, majãmitojaa, cũ ya wi'ipu wa'a wa'acu niwĩ. [24] Nipe'tirã
Egiptocjãrã aco añuse na waatje perire dia sumutopu se'ecãrã niwã. Dia cjase pe'e ne
sĩ'rĩse mejẽta nicaro niwũ.

*Õ'ac*ũ oma me'rã bu'iri da're'que ni'i

[25] Õ'acũ diare dí dojocã wééca be'ro ni'cã semana yu'rucaro niwũ.

8

[1] Titare Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:
—Faraṍ tiropu wa'a, cũrẽ a'tiro niña: "Õ'acũ a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ du'uo'oya.
Na yu'ure ẽjõpeorã wa'ato. [2] Mu'u narẽ du'uwĩrõticãma, oma me'rã nipe'tiro Egip-
topure bu'iri da'regути. [3] Diapure oma yu'rumajãrãsama. Na mu'u wiogu nirĩ wi'ipure
sãjáárãsama. Mu'u cãrĩrĩ tucũpure, mu'u cãrĩpesaropure, mu'u docacjãrã wiorã ye
wi'seripure, nipe'tirã mu'u yarã masã nirõpure sãjáárãsama. Mu'u pã́ ũjũase wi'seripure,
tojo nicã pã́ tuumorẽse co'ripure sãñarãsama. [4] Na oma mu'u bu'ipu bu'pupejarãsama.
Mu'u docacjãrã wiorã bu'ipu, mu'u yarã masã bu'ipu bu'pupejarãsama' ", nicu niwĩ.
[5] Õ'acũ Moisére werenemocu niwĩ:
—Aarṍrẽ cũ yagu tuacju me'rã nipe'tise maarĩrẽ, maarĩacãpure, ditararipure sĩ́oo,
wẽjẽtuato. Cũ tojo weecã, oma tepu ní'cãrã majãa, Egipto di'tapure mu'mua wa'arãsama.
[6] Tere tu'ogu, Aarṍ Egipto di'tapu nise aco bu'ipu cũ tuacjure sĩ́oo, wẽjẽtuocu niwĩ.
Cũ tojo weecã, oma pãjãrã nipe'tiro ti di'tapure tuuse'sa wa'acãrã niwã. [7] Tojo nimicã,
tu'oña'rĩ masã, masĩrĩ masã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Egipto di'tapure oma bajuacã
weecãrã niwã. [8] Tere ĩ'agũ, faraṍ Moisére, Aarṍrẽ pijidutio'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:
—Musã wiogu Õ'acũrẽ oma yu'u, tojo nicã yarã masã tiro nirãrẽ pe'ticã weedutiya. Mu'u
tojo weecã, mu'u yarã masãrẽ wa'icurãrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ũjũamorõpeodutigu du'uo'oguti,
nicu niwĩ.
[9] Moisé faraṍrẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro nicã mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ docacjãrã wiorãrẽ, mʉ'ʉ yarã masãrẽ sẽrĩbosacã ʉasari? Yʉ'ʉ sẽrĩcã, oma mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ ya wi'ipʉre marĩrãsama. Diapʉ dia'cʉ̃ tojarã́sama.

10 —Ñamiacãta sẽrĩbaque'oya, nicʉ niwĩ faraõ.

Moisé pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ nírõnojõta wa'arosa'a. Te me'rã ne apĩ Õ'acʉ̃ ʉ̃sã wiogʉ weronojõ tutuagʉ marĩmi nisere masĩgʉ̃sa'a. 11 Oma mʉ'ʉ wiogʉ nirĩ wi'ipʉreta pe'tirãsama. Pe'ti, diapʉ dia'cʉ̃ tojarã́sama. Mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ docacjãrã wiorãrẽ, mʉ'ʉ yarã masãrẽ caribonemosome, nicʉ niwĩ.

12 Tu'ajanʉ'cõ Moisé, Aarṍ faraṍ ya wi'ipʉ ní'cãrã wijaa wa'acãrã niwã. Be'ro Moisé Õ'acʉ̃rẽ "Oma Faraṍrẽ o'ó'cãrãre pe'ticã weeya" ni, sẽrĩcʉ niwĩ. 13 Õ'acʉ̃ Moisé cʉ̃ sẽrĩ'caronojõta weecʉ niwĩ. Oma wi'seripʉ ní'cãrã, wijaropʉ ní'cãrã, cãpũpʉ ní'cãrã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. 14 Masã na oma wẽrĩ'cãrãrẽ seeneocũucãrã niwã. Nipe'tiropʉ ña'arõ ʉ̃rĩcaro niwʉ̃. 15 Oma pe'ticã ĩ'amigʉ̃, faraṍ na marĩcã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, Moisé, Aarṍ na ucũsere ne tʉ'osĩ'rĩticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'caronojõta wa'acaro niwʉ̃.

*Õ'ac*ʉ̃ moarã dími'rĩrãcã me'rã bu'iri da're'que ni'i

16 Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Aarṍrẽ cʉ̃ yagʉ tuacjʉre sĩ́oo, nucũcãpʉ di'tamarãrĩ nisere paacũudutiya. Tojo weecã, nipe'tiro Egiptopʉre moarã dími'rĩrãcã pãjãrã bajuarãsama, nicʉ niwĩ.

17 Cʉ̃ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aarṍ cʉ̃ tuacjʉre sĩ́oo, nucũcãpʉ paacũucʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecãta, nipe'tise di'tamarãrĩ Egiptopʉre moarã dími'rĩrãcã pãjãrã dojocãrã niwã. Na masãrẽ, wa'icʉrãrẽ nu'rĩcãrã niwã. 18 Masĩrĩ masã, tʉ'oña'rĩ masã quẽ'rã na weeĩ'omasĩse me'rã moarã dími'rĩrãcã pãjãrãrẽ bajurẽsĩ'rĩcãrã nimiwã. Põtẽoticãrã niwã. Na moarã dími'rĩrãcã masãrẽ, wa'icʉrãrẽ nu'rĩcãrã niwã.

19 Na tojo wee põtẽotirã, faraṍrẽ nicãrã niwã:

—A'te Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuaro me'rã weese ni'i, nicãrã niwã.

Tojo wa'amicã, faraṍ pe'e Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, na ucũsere ne tʉ'oticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'caronojõta weecʉ niwĩ.

*Õ'ac*ʉ̃ nurũrũa me'rã bu'iri da're'que ni'i

20 Be'ro Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Faraṍ ñamiacã ñamicure diapʉ bu'agʉsami. Tojo weerã mʉsã maata wã'cã, cʉ̃rẽ a'tiro nirã wa'apa: "Õ'acʉ̃ a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ yʉ'ʉre e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. 21 Mʉ'ʉ narẽ du'uo'oticãma, mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ docacjãrã wiorãrẽ, mʉ'ʉ yarã masãrẽ, mʉsã ye wi'seripʉre nurũrũarẽ o'ógʉti. Egiptocjãrã ye wi'seripʉ nurũrũa mu'mua wa'arãsama. Mejãrõta nucũcãpʉ quẽ'rãrẽ mu'murãsama. 22 Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarã masã na nirõrẽ ne ni'cʉ̃ nurũrũ marĩgʉ̃sami. Mʉ'ʉ faraṍ, te me'rã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, a'ti di'tapʉ nisere masĩgʉ̃sa'a. 23 A'tiro weecã, yarã masãrẽ, mʉ'ʉ yarã me'rã dʉcawaasere masĩgʉ̃sa'a. A'te yʉ'ʉ tojo nise ñamiacãta tojo wa'arosa'a', niami Õ'acʉ̃", ni werecʉ niwĩ Moisé.

24 Cʉ̃ ní'caronojõta wa'acaro niwʉ̃. Faraṍ ya wi'ipʉre, tojo nicã cʉ̃ docacjãrã wiorã ye wi'seripʉre nurũrũa pãjãrã waro añurõ na'itĩ'arõ tuusãjãacãrã niwã. Nipe'tiro Egiptocjãrã na nirõpʉre tojo wa'acaro niwʉ̃. Na nurũrũa pãjãrã niyʉ'rʉarã, ti di'tare añurõ mu'-muyʉ'rʉa, dojorẽbutiacãrã niwã.

25 Tojo wa'acã, faraṍ Moisére, Aarṍrẽ pijidutio'ocʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, ʉ̃jʉ̃amorõpeorã wa'aya. Mejõ a'ti di'tapʉre wijaticã'ña.

26 Moisé cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ne queoro nitirocoro. Ʉ̃sã wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorã, Egiptocjãrã pe'ema na wa'icʉrã na ẽjõpeorã wiori nima. Tojo weerã na Egiptocjãrã ʉ̃sã wa'icʉrã na ẽjõpeorãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeocã ĩ'arã, ʉ̃sãrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽbosama. 27 Ʉ̃sã i'tia nʉmʉ wa'aro, yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ wa'arãsa'a. Topʉ Õ'acʉ̃ ʉ̃sã wiogʉre cʉ̃ duti'caronojõta wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, ʉ̃jʉ̃amorõpeorãsa'a, nicʉ niwĩ.

28 Tere tʉ'ogʉ, faraṍ nicʉ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ masã marĩrõpʉ waʼaya. Topʉ mʉsã wiogʉ Õʼacʉ̃rẽ waʼicʉrãrẽ wẽjẽ, ʉ̃jʉ̃amorõpeoya. Yoaropʉ waro waʼaticãʼña. Yʉʼʉ quẽʼrãrẽ sẽrĩbosapa, nicʉ niwĩ.
[29] Moisé cʉ̃rẽ yʉʼticʉ niwĩ:
—Maata aʼto níʼcʉ wijaagʉta, Õʼacʉ̃ yʉʼʉ wiogʉre sẽrĩgʉ̃ti. Ñamiacãta nurũrũa mʉʼʉ tiropʉre, mʉʼʉ docajãrã wiorã tiropʉre, mʉʼʉ yarã masã tiropʉre marĩrãsama. Mʉʼʉ "Aʼtiro weegʉti" ni weecã, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ, Õʼacʉ̃ ʉ̃sã wiogʉre waʼicʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeodutigʉ duʼuoʼocã, tojo waʼarosaʼa, nicʉ niwĩ Moisé.
[30] Moisé faraṍ ya wiʼipʉ níʼcʉ cʉ̃ wijááca beʼroacãta Õʼacʉ̃rẽ sẽrĩcʉ niwĩ. [31] Õʼacʉ̃ Moisé cʉ̃ sẽrĩʼcaronojõta weecʉ niwĩ. Nurũrũa faraṍ tiropʉ, cʉ̃ docajãrã wiorã tiropʉ, cʉ̃ yarã masã tiropʉ níʼcãrã wijaapeʼtia waʼacãrã niwã. [32] Na peʼticã ĩʼamigʉ̃, faraṍ Õʼacʉ̃rẽ yʉʼrʉnʉʼcãgʉ̃, Israe curuacjãrãrẽ duʼuoʼoticʉ niwĩ tja.

9

Õʼacʉ̃ waʼicʉrã ecarãrẽ buʼiri daʼregʉ wẽrĩcã weeʼque niʼi

[1] Õʼacʉ̃ Moisére aʼtiro nicʉ niwĩ:
—Faraṍ tiropʉ waʼa, aʼtiro niña: "Õʼacʉ̃, hebreo masã wiogʉ, aʼtiro niami: 'Yarã masãrẽ yʉʼʉre eʼcatipeorã waʼacã duʼuoʼoya. [2] Mʉʼʉ duʼuoʼoronojõ oʼogʉ, narẽ duʼuticã, [3] Õʼacʉ̃ cʉ̃ tutuasere ĩʼogʉ̃, mʉʼʉ yarã waʼicʉrã cãpũpʉ nirãrẽ buʼiri daʼregʉsami. Narẽ duti pũrĩse waro wãʼcãrõsaʼa. Cabayua, burroa, cameyoa, wecʉa, oveja wẽrĩrãsama. [4] Õʼacʉ̃ Egiptocjãrã yarã waʼicʉrãrẽ wẽrĩcã weegʉsami. Israe curuacjãrã yarã peʼea ne niʼcʉ̃ wẽrĩsome'", nicʉ niwĩ.
[5] Õʼacʉ̃ cʉ̃ buʼiri daʼreatji nʉmʉrẽ cũutojacʉ niwĩ. Aʼtiro niami:
—Ñamiacã tere tojo weegʉti, niami.
[6] Ape nʉmʉ cʉ̃ tojo níʼquere weecʉ niwĩ. Nipeʼtirã waʼicʉrã Egiptocjãrã yarã wẽrĩpeʼtia waʼacãrã niwã. Israe curuacjãrã yarã peʼe ne niʼcʉ̃ wẽrĩticʉ niwĩ. [7] Faraṍ Israe curuacjãrã yarã waʼicʉrãrẽ ĩʼadutigʉ oʼócʉ niwĩ. Na yarã ne niʼcʉ̃ waʼicʉ wẽrĩticʉ niwĩ. Tojo waʼacã ĩʼamigʉ̃, Õʼacʉ̃rẽ yʉʼrʉnʉʼcãgʉ̃, Israe curuacjãrãrẽ ne duʼuoʼoticʉ niwĩ.

Õʼacʉ̃ bipisepa meʼrã buʼiri daʼreʼque niʼi

[8] Õʼacʉ̃ Egiptocjãrã yarã waʼicʉrãrẽ buʼiri daʼréca beʼro Moisére, Aarṍrẽ nicʉ niwĩ:
—Pã́ na ʉ̃jʉ̃arõ cjase nujãrẽ niʼcã omocã ejatuaro õrẽmiiña. Moisé faraṍ ĩʼorõ ʉʼmʉarõpʉ tere doquestemorõato. [9] Te nujã añuse marãrĩ tojarosaʼa. Nipeʼtiro Egipto diʼtapʉre seʼsa waʼarosaʼa. Seʼsa, masãrẽ, waʼicʉrãrẽ bipisepa waʼacã weerosaʼa, nicʉ niwĩ Õʼacʉ̃.
[10] Tojo weerã Moisé, Aarṍ pã́ ʉ̃jʉ̃arõ cjase nujãrẽ mii, faraṍ tiropʉ cʉ̃ meʼrã ucũrã waʼacãrã niwã. Topʉ Moisé te nujãrẽ doquestemorõcʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, masãrẽ, waʼicʉrãrẽ na upʉ nipeʼtiropʉ bipisepa waʼacaro niwʉ̃. [11] Egiptocjãrã masĩrĩ masã, tʉʼoñaʼrĩ masã quẽʼrã ãpẽrã weronojõta bipisepa waʼanoʼcãrã niwã. Tojo weerã Moisére ne põtẽoticãrã niwã. [12] Õʼacʉ̃ta faraṍrẽ Moisére, Aarṍrẽ yʉʼrʉnʉʼcãcã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õʼacʉ̃ Moisére níʼcaronojõta Moisé, Aarṍ na ucũsere ne yʉʼtiticʉ niwĩ.

Õʼacʉ̃ yʉsʉase aco peri bʉʼaʼque peri paca meʼrã buʼiri daʼreʼque niʼi

[13] Beʼro Õʼacʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:
—Ñamiacã ñamicure wãʼcã, faraṍrẽ aʼtiro nigʉ̃ waʼaya: "Õʼacʉ̃, hebreo masã wiogʉ, aʼtiro niami: 'Yarã masãrẽ yʉʼʉre eʼcatipeorã waʼacã duʼuoʼoya. [14] Niʼcãrõacãma mʉʼʉrẽ, mʉʼʉ docajãrã wiorãrẽ, mʉʼʉ yarã masãrẽ ʉpʉtʉ waro buʼiri daʼregʉti. Te meʼrã mʉʼʉ masĩgũsaʼa ne apĩ aʼti diʼtapʉre yʉʼʉ weronojõ nigʉ̃́ marĩmi. [15] Yʉʼʉ tutuasere ĩʼogʉ̃, niʼcãti meʼrãta mʉʼʉrẽ, mʉʼʉ yarã masãrẽ buʼiri daʼre, wẽjẽpeʼotojabopã. Aʼti diʼtapʉ nimiʼcãrã bajudutipeʼtiatojabopã. [16] Mʉʼʉrẽ yʉʼʉ tutuasere ĩʼato nígʉ̃, wẽjẽtiwʉ. Tojo nicã masã nipeʼtise diʼtacjãrã yʉʼʉre masĩato nígʉ̃, tojo weewʉ. [17] Tojo weemicã, mʉʼʉ peʼe yarã masãrẽ cãʼmotaʼagʉ, ne duʼuoʼoweʼe. [18] Mʉʼʉrẽ aʼtiro weegʉti. Ñamiacã aʼti orata yʉsʉase aco peri bʉʼaʼque peri paca bʉrʉcã weegʉti. Ne niʼcãti Egiptopʉre tojo waʼatiʼquere waʼacã weegʉti. [19] Tojo weegʉ mʉʼʉ yarã waʼicʉrãrẽ mejẽcã waʼari nígʉ̃, añurõ nʉrõña. Tojo

nicã, nipe'tise mɨ'ɨ cãpũpɨ cɨosere nɨrõpe'oya. Te yɨsɨase aco peri bɨ'a'que peri paca bɨrɨpejaro, masãrẽ, wa'icɨrãrẽ wi'i po'peapɨ nitirãrẽ wẽjẽpe'orosa'a,'" nicɨ niwĩ Õ'acũ.

20 Ni'cãrẽrã faraõ docacjãrã wiorã tere tɨ'oyurã, uicãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, wa'icɨrãrẽ wi'i po'peapɨ cũucãrã niwã. 21 Ãpẽrã pe'e tere wiopesase me'rã tɨ'oticãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, wa'icɨrãrẽ cãpũpɨ cũucãrã niwã.

22 Be'ro Õ'acũ Moisére nicɨ niwĩ:

—Mɨ'ɨ ya omocãrẽ ɨ'mɨarõpɨ sĩomorõña. Mɨ'ɨ tojo weecã, nipe'tiro Egiptopɨre yɨsɨase aco peri bɨ'a'que peri paca bɨrɨrosa'a. Te peri masãrẽ, wa'icɨrãrẽ, yucɨpagɨre, cãpũpɨ ote'quere nipe'tiro Egiptopɨ nisere bɨrɨpejarosa'a, nicɨ niwĩ.

23 Moisé cũ ya omocãrẽ ɨ'mɨarõpɨ sĩomorõcɨ niwĩ. Cũ tojo weecã, Õ'acũ bɨpo paase, ya'base o'ócɨ niwĩ. Tojo nicã yɨsɨase aco peri bɨ'a'que peri paca di'tapɨre bɨrɨcã weecɨ niwĩ. Nipe'tiro Egiptopɨre te peri bɨrɨ, tuuse'sanɨ'cãcaro niwũ. 24 Bɨpo ya'ba, yɨsɨase aco peri bɨ'a'que peri paca ne tojanɨ'cãrõ marĩrõ bɨrɨnu'cũcaro niwũ. Egiptopɨre ne ni'cãti tocã'rõ tutuaro bɨrɨticaro niwũ. 25 Te peri paca nipe'tiro Egiptopɨre topɨ nisere mɨtõdijocã'caro niwũ. Masãrẽ, wa'icɨrãrẽ, yucɨpagɨre, otesere tojo weecaro niwũ. Tojo nicã, topɨ nise nipe'tise yucɨpagɨre doquewi'redijocã'caro niwũ. 26 Tojo wa'amicã, Gosén di'ta pe'ema Israe curuacjãrã tirore ne ni'cã pe bɨrɨticaro niwũ.

27 Tojo wa'acã ĩ'agũ, faraõ Moisére, Aarõrẽ pijidutio'ocɨ niwĩ. Narẽ a'tiro nicɨ niwĩ:

—Yɨ'ɨ ña'arõ weeapã. Yɨ'ɨta bu'iriti'i. Tojo nicã yɨ'ɨmasã quẽ'rã bu'iritima. Õ'acũ pũrĩcã bu'iri moomi. 28 Ɨpɨtɨ waro bɨpo paase, yɨsɨase aco peri bɨ'a'que peri paca bɨrɨsere tɨ'oña'toja'a. Põtẽotisa'a. Tojo weegɨ mɨsãrẽ du'uwĩrõgũti majã. Mɨsã Õ'acũrẽ ũsã ye cjasere sẽrĩbosaya. Yɨ'ɨ mɨsãrẽ du'uo'ogɨti, nicɨ niwĩ faraõ.

29 Moisé cũrẽ yɨ'ticɨ niwĩ:

—Maata a'ti macãpɨre wijagɨ, Õ'acũrẽ sẽrĩ ñubuegɨ, ya omocãrẽ sĩomorõgũti. Tojo weecã, aco bɨ'a'que peri paca bɨrɨnemosome. Bɨpo paanemosome. Te me'rã nipe'tiro a'ti nucũcã "Õ'acũ ye ni'i" nisere masĩrãsa'a. 30 Yɨ'ɨ pe'e mɨ'ɨ weesetisere añurõ masĩ'i. Mɨ'ɨ, tojo nicã mɨ'ɨ docacjãrã wiorã, Õ'acũ yɨ'ɨ wiogɨre ne wiopesase me'rã tɨ'oña'we'e, nicɨ niwĩ Moisé.

31 Cebada pupiropɨ weecaro nimiwũ. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwũ. Tojo weero na ote'quere añurõ doquemɨtõcã'caro niwũ. 32 Trigo, centenoa pũrĩcã be'ropɨ pupisa'a. Tojo weero tea mejẽcã wa'aticaro niwũ.

33 Moisé faraõ tiropɨ ní'cɨ ti macãpɨ wijagɨ, cũ ye omocãrĩrẽ sĩomorõ, Õ'acũrẽ sẽrĩcɨ niwĩ. Cũ tojo weeri curata maata aco bɨ'a'que peri paca bɨrɨdu'ucaro niwũ. Tojo nicã acoro pejadu'ucaro niwũ. Bɨpo quẽ'rã paadu'ucɨ niwĩ. 34 Tojo wa'acã ĩ'amigũ, faraõ Õ'acũrẽ yɨ'rɨnɨ'cãcɨ niwĩ. Cũ docacjãrã wiorã quẽ'rã mejãrõta yɨ'rɨnɨ'cãrã niwã. 35 Õ'acũ Moisé me'rã todɨporopɨ ní'caronojõta faraõ Israe curuacjãrãrẽ ne du'uo'oticɨ niwĩ.

10

Õ'acũ mɨ'mɨrĩwi'ia me'rã bu'iri da're'que ni'i

1 Õ'acũ Moisére nicɨ niwĩ:

—Faraõ me'rã ucũgũ wa'aya. Yɨ'ɨta cũrẽ, tojo nicã cũ docacjãrã wiorãrẽ mɨ'ɨrẽ yɨ'rɨnɨ'cãcã weeapɨ. Narẽ yɨ'ɨ tutuase, ĩ'a ɨcɨasenojõrẽ weeĩ'ogũti nígũ, tojo weeapɨ. 2 Tojo nicã, mɨ'ɨ põ'rãrẽ, mɨ'ɨ pãrãmerãrẽ yɨ'ɨ Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're'quere, ĩ'a ɨcɨase weeĩ'o'quere wereturiato nígũ, tojo weeapɨ. Tojo weerã "Yɨ'ɨ Õ'acũ, mɨsã wiogɨ ni'i" nisere masĩrãsa'a, nicɨ niwĩ Õ'acũ.

3 Cũ tojo níca be'ro Moisé, Aarõ faraõ me'rã ucũrã wa'acãrã niwã:

—Õ'acũ, hebreo masã wiogɨ mɨ'ɨrẽ a'tiro nidutiami: "Yɨ'ɨ weesere ĩ'amigũ, yɨ'ɨ dutiro ne weewe'e. Yarã masãrẽ yɨ'ɨre e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. 4 Mɨ'ɨ du'uo'oticãma, ñamiacãta mɨ'mɨrĩwi'ia a'ti di'tare a'ticã weegɨti. 5 Tojo weerã mɨ'mɨrĩwi'ia pãjãrã niyucã, di'ta ne bajusome. Aco bɨ'a'que peri paca bɨrɨ, doquewẽjẽ dɨ'a'quere ba'arãsama.

Tojo nicã cãpũpʉ yucʉpagʉ nise pũrĩrẽ ba'ape'ocã'rãsama. [6] Mʉ'ʉ ya wi'ire, mʉ'ʉ docacjãrã wiorã ye wi'serire, nipe'tirã Egiptocjãrã ye wi'serire mu'mua wa'arãsama. Mʉ'ʉ ñecʉ̃sʉmʉa, mʉ'ʉ pacʉsʉmʉa na ninʉ'cãcaterore ĩ'ati'quere, téé ni'cãrõacãpʉ quẽ'rãrẽ mʉsã ĩ'ati'quere ĩ'arãsa'a", nicʉ niwĩ.

Tojo nitojagʉta, Moisé majãminʉ'cã, faraõ ya wi'ire wijaa wa'acʉ niwĩ.

[7] Tere tʉ'orã, faraõ docacjãrã wiorã cʉ̃rẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro nicãpʉ marĩrẽ ã'rĩ ña'arõ weedu'ugʉsari? Õ'acʉ̃ na wiogʉre e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uo'ocã'ña. Cʉ̃ marĩ ya di'tare dojorẽpe'otojami. ¿Mʉ'ʉ tere ĩ'aweti? nicãrã niwã.

[8] Faraõ Moisére, Aarõ̃rẽ pijiduticʉ niwĩ. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉre e'catipeorã wa'aya. Wereya. ¿Noa wa'arãsari mʉsã me'rã?

[9] Moisé yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ʉ̃sãpʉma Õ'acʉ̃ ya bosenʉmʉ pajiri bosenʉmʉ nirõ wee'e. Tojo weerã wĩ'marã, ma'mapjia, bʉcʉrã ʉ̃sã me'rã wa'arãsama. Tojo nicã ʉ̃sã yarã ovejare, wecʉare miarãsa'a.

[10] Faraõ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre mʉsã nʉmosãnumia, wĩ'marã me'rã du'uo'ogʉsami, ni wãcũmisa'a. Yʉ'ʉ narẽ ne du'uo'osome. Yʉ'ʉ ĩ'acã pe'ema, mʉsã ña'arõ wãcũsere masĩno'o. [11] Niwe'e. Mʉsã ʉaro weesome. Diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃rẽ e'catipeosĩ'rĩrã, ʉmʉa dia'cʉ̃ wa'aya, nicʉ niwĩ faraõ.

Tojo nitoja, faraõ Moisére, Aarõ̃rẽ cʉ̃ tiro nirãrẽ cõ'awĩrõduticʉ niwĩ.

[12] Be'ro Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Mʉ'mʉrĩwi'ia bajuato nígʉ̃, Egipto di'tare mʉ'ʉ omocãrẽ sĩ́oo, wẽjẽtuoya. Mʉ'ʉ tojo weecã, nipe'tiropʉ se'sa wa'arãsama. Nipe'tise yʉsʉase aco peri bʉ'a'que peri paca bʉrʉ, doquewẽjẽ dʉ'a'quere ba'ape'ocã'rãsama, nicʉ niwĩ.

[13] Moisé Egiptopʉre cʉ̃ tuacjʉre sĩ́oo, wẽjẽtuocʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ʉmʉco, ñami wĩ'rõrõ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e me'rã wẽeona'ia, wẽeobo'reacã weecʉ niwĩ. Ape nʉmʉ bo'reacã wĩ'rõrõ wẽeose me'rãta mʉ'mʉrĩwi'ia a'ticãrã niwã. [14] Na ti di'tare nipe'tiropʉ tuuse'sanʉ'cã wa'acãrã niwã. Todʉporopʉ ne ni'cãti ticʉrã pãjãrã mʉ'mʉrĩwi'ia marĩcãrã niwã. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ ĩ'ano'ña marĩrãsama majã. [15] Pãjãrã niyucã, di'ta ne bajuticaro niwʉ̃. Cãpũpʉ na ote'que dʉca, tojo nicã yucʉdʉca aco bʉ'a'que peri bʉrʉ, doquewẽjẽ dʉ'a'quere nipe'tiro Egiptopʉre ba'ape'ocã'cãrã niwã.

[16] Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, faraõ sojaro me'rã Moisére, Aarõ̃rẽ pijidutitjĩagʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉsã wiogʉre, tojo nicã mʉsãrẽ ña'arõ weeasʉ. [17] Ni'cãrõacã waroma yʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojoya. Õ'acʉ̃rẽ yʉ'ʉre sẽrĩbosaya ã'rã mʉ'mʉrĩwi'ia ña'arõ weerãrẽ cõ'abosacã, nicʉ niwĩ faraõ.

[18] Moisé ti wi'ipʉ ní'cʉ wijaa, faraõ sẽrĩduti'caronojõ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosacʉ niwĩ. [19] Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ wĩ'rõ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e a'ti'quere mujĩpũ sãjãrõ pe'e dʉcayucʉ niwĩ. Te wĩ'rõ tutuaro me'rã mʉ'mʉrĩwi'iare Maa Sõ'arĩ maapʉ wẽequeñocã weecʉ niwĩ. Tojo weecã, Egiptopʉre ne mʉ'mʉrĩwi'ia dʉ'saticãrã niwã. [20] Õ'acʉ̃ pe'e faraõ̃rẽ Moisére yʉ'rʉnʉ'cãcã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticʉ niwĩ.

*Õ'ac*ʉ̃ na'itĩ'ase me'rã bu'iri da're'que ni'i

[21] Õ'acʉ̃ mʉ'mʉrĩwi'ia me'rã bu'iri da'réca be'ro Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Nipe'tiro Egiptopʉre na'itĩ'ato nígʉ̃, ʉ'mʉarõ pe'e mʉ'ʉ ya omocãrẽ sĩomorõña. Ʉpʉtʉ na'itĩ'arõ waro wa'ato, nicʉ niwĩ.

[22] Moisé cʉ̃ ya omocãrẽ sĩomorõca be'ro, i'tia nʉmʉ Egiptopʉre ʉpʉtʉ na'itĩ'acaro niwʉ̃. [23] Tojo wa'ari curare ne ni'cʉ̃ Egiptopʉ nirã́ a'merĩ ĩ'ati, ne aperopʉ wa'amasĩticãrã niwã. Tojo wa'amicã, Israe curuacjãrã ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwʉ̃.

[24] Tojo weegʉ faraõ Moisére pijiduti, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉsã wiogʉre e'catipeorã wa'aya. Mʉsã nʉmosãnumiarẽ, mʉsã põ'rãrẽ miaña. Mʉsã yarã oveja, wecʉa pe'ema a'to cũuña, nicʉ niwĩ.

[25] Moisé pe'e a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Niwe'e. Ũsã yarã wa'icɨrãrẽ du'uo'oya. Náta Õ'acũ ũsã wiogɨre e'catipeorã wẽjẽ, ũjũamorõpeoajã nima. [26] Tojo weerã ũsã yarã wa'icɨrãrẽ miape'ocã'rãsa'a. Ne ni'cũrẽ cũusĩ'rĩtisa'a. Ũsã Õ'acũrẽ ũjũamorõpeoajãrẽ beserãtirã ɨarãsa'a. Topɨ ejarã, ũsã Õ'acũrẽ ũjũamorõpeoajãrẽ ñamarãnojõrẽ ɨarã ɨabosa'a, masĩtisa'a, nicɨ niwĩ.

[27] Õ'acũ pe'e faraṍrẽ cũrẽ yɨ'rɨnɨ'cãcã weecɨ niwĩ. Tojo weegɨ faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticɨ niwĩ. [28] Apeyema faraõ Moisére a'tiro nicɨ niwĩ:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yɨ'ɨ tiro a'titicã'ña. Apaturi yɨ'ɨ tiro a'tigɨ, boa wa'agɨsa'a.

[29] Cũ tojo nicã tɨ'ogɨ, Moisé faraṍrẽ yɨ'ticɨ niwĩ:

—Añurõ wéégɨ, tojo ni'i. Apaturi mɨ'ɨrẽ ĩ'anemosome, nicɨ niwĩ Moisé.

11

Õ'acũ masã ma'misɨmɨa wẽrĩse me'rã bu'iri da're'que ni'i

[1] Õ'acũ Moisére nicɨ niwĩ:

—Ni'cãti faraṍrẽ, tojo nicã Egiptocjãrã masãrẽ bu'iri da'retɨogɨtigɨ wee'e majã. A'te be'ro faraõ mɨsãrẽ du'uo'ogɨsami, du'uo'ogɨ pe'e. Mejõ nipe'tise mɨsã ye me'rã cõ'awĩrõbutiagɨsami. [2] Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã ɨmɨarẽ, numiarẽ Egiptocjãrã na pɨ'to nirãrẽ uru, plata me'rã wee'quere sẽrĩdutiya, nicɨ niwĩ.

[3] Õ'acũ Egiptocjãrãrẽ Israe curuacjãrãrẽ ĩ'a, e'caticã weecɨ niwĩ. Apeyema tja faraõ docacjãrã wiorã, tojo nicã ti di'tacjãrã Moisére wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã.

[4] Moisé faraṍrẽ nicɨ niwĩ:

—A'tiro niami Õ'acũ: "Ñami deco nicã nipe'tiro Egiptopɨre sijagɨsa'a. [5] Yɨ'ɨ to sijari curare nipe'tirã Egiptocjãrã põ'rã masã ma'misɨmɨa faraõ macũ cũrẽ wiogɨ sãjãdɨcayuacjɨ me'rã, téé cũrẽ da'raco'tego trigo ãrũagõ macũ, tojo nicã wa'icɨrã bajuamɨ'tã'cãrã wẽrĩrãsama. [6] Tojo wa'acã, nipe'tiro Egiptopɨre caricũ utirãsama. Todɨporopɨ ne ni'cãti tocã'rõ utitiwã. Be'ropɨ quẽ'rãrẽ ne apaturi tocã'rõ utisome majã", niami. [7] Israe curuacjãrã wa'tero pe'ema ne ni'cũ masũrẽ, ne ni'cũ wa'icɨre diayi tu'tisome. Tojo weese me'rã mɨsã Õ'acũ Egiptocjãrãrẽ, Israe curuacjãrãrẽ dɨcawaasere masĩrãsa'a. [8] Be'ro nipe'tirã mɨ'ɨ doca wiorã nirã́ yɨ'ɨ tiro a'ti, ejaque'atjĩarã, "Wa'agɨsa'a nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã", nirãsama. Na yɨ'ɨre tojo niticãma, yɨ'ɨ wa'asome, nicɨ niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rã faraõ ya wi'ire wijaa wa'acɨ niwĩ. [9] Be'ro Õ'acũ Moisére nicɨ niwĩ:

—Faraõ mɨsã sẽrĩsere yɨ'tisome. Cũ o'óticãma, yɨ'ɨ tutuasere weeĩ'onemono'rõsa'a Egipto di'tapɨre, nicɨ niwĩ Õ'acũ.

[10] Moisé, Aarṍ me'rã Õ'acũ ní'caronojõta faraṍrẽ peje weeĩ'onemocãrã niwã. Õ'acũ pe'e faraṍrẽ narẽ yɨ'rɨnɨ'cãcã weecɨ niwĩ. Tojo weegɨ faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticɨ niwĩ.

12

Israe curuacjãrã Egiptopɨre na wija'que ni'i

[1] Õ'acũ Moisére, Aarṍrẽ Egiptopɨ nirãrẽ a'tiro ni werecɨ niwĩ:

[2] "A'ti mujĩpũ mɨsãrẽ mejõ nirĩ mujĩpũ mejẽta nirõsa'a. A'ti cũ'marẽ ne ninɨ'cãrĩ mujĩpũ nirõsa'a. [3] Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: 'A'ti mujĩpũ diez nirĩ nɨmɨ nicã, ni'cã wi'icjãrã ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e cɨoyuya. [4] Ni'cã wi'icjãrã pejetirã nicã "Cũ wa'icɨre ba'ape'otibosa'a" nírã, a'tiro weerãsa'a. Mɨsã ya wi'i pɨ'to nirĩ wi'icjãrãrẽ pijio, sɨ'ori ba'arãsa'a. Mɨsã ba'aro ejatuaro "Ticɨrã masã nima" ni, eti ba'arãsa'a. [5] Cũ wa'icɨ ni'cã cũ'ma cɨogɨ, ɨmɨ ne duti moogũ, cãmi marĩgũ niato. Cũ oveja wĩ'magũ o cabracã niato. [6] Cũ wa'icɨre ñe'e, cɨoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nirĩ nɨmɨpɨ cɨotɨorãsa'a. Mɨsã nipe'tirã Israe curuacjãrã, ni'cã wi'icjãrã ñamica'a na'iquel'ari cura wa'icɨre wẽjẽrãsa'a. [7] Be'ro te díre míí, mɨsã wa'icɨre ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerãsa'a. [8] Ñamipɨ te pecame'epɨ pũo'que di'ire, tá

sũ'ese me'rã morẽ'quere ba'arãsa'a. Tojo nicã pã́ bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a.
[9] Ne cã'rõ catise di'ire, ne do'a'que di'ire ba'aticã'ña. Wa'icu cũ dupoa, cũ du'pocãrĩ,
cũ u'tamisĩ nipe'tise me'rã pecame'epu pũono'ato. [10] Tere ape numupu ba'arãti nírã,
ne du'aticã'ña. Du'sacãma, mejõ ũjũape'ocã'ña. [11] Su'ti, sapatu sãña, musã tuacjure
cuo, sojaro me'rã ba'arãsa'a. Yu'u Õ'acũ Egiptopure yu'ruasere wãcũrĩ numu ni'i. [12] Ti
ñamita yu'u nipe'tiro Egiptopure yu'ruagusa'a. Tojo yu'ruagu, nipe'tirã Egiptocjãrã masã
ma'misumuarẽ wẽjẽgũsa'a. Tojo nicã na yarã ecarã umua bajuamu'tã'cãrãrẽ wẽjẽgũsa'a.
Nipe'tirã Egiptocjãrã ẽjõpeorãnojõrẽ bu'iri da'reguti. Yu'u Õ'acũ, musã wiogu weretojapu.
[13] "'Musã dí wa're'que wi'serire ĩ'agũ, "Israe curuacjãrã te wi'seripu nima", ni
masĩgũsa'a. Tojo weegu Egiptocjãrãrẽ wẽjẽgũ, te díre ĩ'agũ, diacjũ yu'rua wa'agusa'a. Ne
ni'cũ musã wẽrĩsome. [14] A'ti numurẽ musã wãcũsiruturãsa'a. Tere wãcũrã, ni'cã bosenumu
yu'u Õ'acũrẽ weepeorãsa'a. Musã ti bosenumurẽ weepeorã, tojo weenu'cũcã'rãsa'a.
Cũ'marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenumurẽ weenu'cũcã'rãsama. A'te dutis-
ere musãrẽ cũu'u. [15] Siete numurĩ pã́ bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Bosenumu
nu'cãrĩ numu me'rã musã ye wi'seripure pã́ bucuacã weesere ne cuoticã'ña. No'o te
siete numurĩrẽ pã́ bucuase me'rã morẽ'quere ba'arãnojõ Israe curuacjãrã me'rã nimi'cãrã
cõ'awĩrõno'rãsama. [16] Bosenumu nu'cãrĩ numu musã nerẽ, yu'ure e'catipeori numu
nirõsa'a. Yapatiri numu quẽ'rãrẽ nerẽ, yu'ure e'catipeori numu nirõsa'a. Te numurĩrẽ
ne da'raticã'ña. Ba'ase dia'cũrẽ do'acã, añurõsa'a. [17] Pã́ bucuase me'rã morẽti'quere
ba'ari bosenumurẽta musãrẽ nipe'tirã Egiptopu ní'cãrãrẽ miiwijagusa'a. Tojo weerã
musã ti numurẽ bosenumu weepeorãsa'a. Cũ'marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti
bosenumurẽ tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Musãrẽ te dutisere cũu'u. [18] Nimu'tãrĩ mujĩpũ pã́
bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Catorce nirĩ numu ñamica'a me'rã ba'anu'cã, téé
veintiuno nirĩ numu ti mujĩpũrẽta ñamica'apu ba'atuorãsa'a. [19] Musã ye wi'seripure siete
numurĩ ne pã́ bucuase me'rã morẽ'que marĩato. No'o ni'cũ pã́ bucuase me'rã morẽ'quere
ba'agunojõ, Israe curuacjũ waro, o ape macãcjũ Israe curuacjãrã me'rã nisetigunojõ quẽ'rã
cõ'awĩrõno'gũsami. [20] Tere wãcũrã, musã pã́ bucuase me'rã morẽ'quere ba'aticã'ña. Musã
no'o niró ti bosenumu nicã, pã́ bucuase me'rã morẽ'que marĩrõ ba'aya'", ni werecu niwĩ
Õ'acũ.
[21] Be'ro Moisé nipe'tirã Israe curuacjãrã wiorãrẽ pijidutio'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:
"Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e, musã ya wi'icjãrãrẽ ecarãtirã miitia.
Miiti, Õ'acũ Egiptopure yu'ruari numurẽ ba'acjure wẽjẽña. [22] Díre ni'cã pajopu cũuña.
Be'ro hisopo wãmetiri siti cja dupu mii, te díre yosoya. Be'ro sope nipe'tiro sumutorire
wa'reya. Bo'reati duporo ne ni'cũ musã ye wi'seripu ní'cãrã wijaaticã'ña. Toputa
tojacã'ña. [23] Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽgũ wa'agu, wi'serire yu'ruagu,
sope sumutorire dí wa're'quere ĩ'agũ, ti wi'ire diacjũ yu'ruagusami. Tojo weegu Õ'acũ
cũrẽ wereco'tegu masãrẽ wẽjẽgũrẽ musã ye wi'serire sãjãcã cã'mota'agusami. [24] A'te
dutise cũu'quere musã, musã pãrãmerã nituriarã wiopesase me'rã cuonu'cũrãsa'a. Musã
be'rocjãrã quẽ'rãrẽ a'te dutise ninu'cũcã'rõsa'a. [25] Õ'acũ cũ ní'caronojõta cũ musãrẽ
'O'oguti' níca di'tapure sãjáca be'ro a'ti bosenumurẽ weenu'cũrãsa'a. [26] Musã põ'rã
musãrẽ '¿A'ti bosenumu de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' ni sẽrĩtiña'cã, [27] musã a'tiro yu'tiya:
'Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, ã'rĩnojõ ovejare a'ti bosenumunojõrẽ wẽjẽno'o. Õ'acũ Egiptocjãrã masã
ma'misumuarẽ wẽjẽ́caterore cũ Israe curuacjãrã ye wi'seri pe'ere diacjũ yu'ruacu niwĩ.
A'tiro wéégu, marĩ acawererã Israe curuacjãrãrẽ yu'ruocu niwĩ', ni wereya", nicu niwĩ
Moisé.

Tere tu'orã, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ e'catipeorã, paamu'rĩque'acãrã niwã. [28] Be'ro
nipe'tise Õ'acũ Moisére, Aarṍrẽ weeduti'caronojõta weecãrã niwã.

Egiptocjãrã masã ma'misumua na wẽrĩ'que ni'i

[29] Ñami deco nicã, Õ'acũ nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽcu niwĩ. Faraṍ
ti di'ta wiogu macũ masã ma'mi me'rã wẽjẽnu'cã, téé bu'iri da'reri wi'ipu dujirã põ'rã
masã ma'misumuapure wẽjẽtuocu niwĩ. Tojo nicã wa'icurã bajuamu'tã'cãrãrẽ wẽjẽcu

niwĩ. [30] Tojo waˈacã, faraṍ, tojo nicã nipeˈtirã cũ docacjãrã wiorã, nipeˈtirã Egiptocjãrã ti
ñamirẽ wãˈcãpeˈtia waˈacãrã niwã. Nipeˈtiro Egiptopʉre bʉjawetirã uti, caricũcãrã niwã.
Ne niˈcã wiˈi masã maˈmi wẽrĩtiri wiˈi dʉˈsaticaro niwũ. [31] Ti ñamita faraṍ Moisére, Aarṍrẽ
pijidutioˈocʉ niwĩ. Narẽ aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Aˈtore yarã masã meˈrã ninemoticãˈña. Wijaya. Mʉsã, nipeˈtirã Israe curuacjãrã meˈrã
waˈaya. Mʉsã níˈcaronojõta mʉsã wiogʉ Õˈacũrẽ eˈcatipeorã waˈaya. [32] Mʉsã ʉaˈcaronojõta
mʉsã yarã ovejare, wecʉare miaña. Yʉˈʉre Õˈacũrẽ sẽrĩbosapa, nicʉ niwĩ.
[33] Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ na ya diˈtare sojaro meˈrã waˈaduticãrã niwã. “Na
maata wijaticãma, ũsã quẽˈrã wẽrĩpeˈtia waˈabosaˈa”, ni wãcũcãrã niwã. [34] Tojo weerã
Israe curuacjãrã na pã́ weeatjere, bʉcʉase marĩrõ miacãrã niwã. Te morẽse coˈripʉ na
ye suˈti caseri meˈrã oma weetjĩarã wʉacãrã niwã. [35] Tojo nicã Moisé cũ dutiˈcaronojõta
Egiptocjãrãrẽ uru meˈrã weeˈquere, plata meˈrã weeˈquere, tojo nicã suˈtire sẽrĩcãrã niwã.
[36] Õˈacũ Egiptocjãrãrẽ apeyenojõ tʉˈsaro meˈrã Israe curuacjãrãrẽ oˈocã weecʉ niwĩ. Aˈtiro
weerã Egiptocjãrãrẽ na cʉomiˈque wapatisenojõrẽ miapeˈocãrã niwã.

Israe curuacjãrã na Egiptore wijaˈque niˈi

[37] Israe curuacjãrã Ramsés wãmetiri macãpʉ níˈcãrã wija, Sucot wãmetiropʉ waˈacãrã
niwã. Ʉmʉa seiscientos mil waˈtero dʉˈpocã meˈrã waˈacãrã niwã. Numia, wĩˈmarã
baˈpaqueoya marĩrõ nicãrã niwã. [38] Na meˈrã pãjãrã Israe curuacjãrã nitirã, tojo nicã pãjãrã
oveja, wecʉa waˈacãrã niwã. [39] Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ sojaro meˈrã waˈaduticãrã
niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã na baˈatjere apoyuticãrã niwã. Na pã́ weeatje bʉcʉase
marĩrõ na Egiptopʉ miitiˈque meˈrã opa caseri wee, pũˈobaˈacãrã niwã.*
[40] Na Israe curuacjãrã cuatrocientos treinta cũˈmarĩ Egiptopʉre nicãrã niwã. [41] Ticʉse
cũˈmarĩ waˈari nʉmʉrẽta Egiptopʉre Õˈacũ yarã masã doce curari nirã́ wijapeˈticãrã niwã.
[42] Ti ñamirẽ Õˈacũ narẽ añurõ ĩˈanʉrũ coˈtecʉ niwĩ. Egiptopʉ nirãrẽ miiwijagʉti nígũ, tojo
weecʉ niwĩ. Tojo weerã cũˈmarĩnʉcũ Israe curuacjãrã Õˈacũ ti ñamirẽ narẽ coˈteˈquere
wãcũrã, cãrĩtiboˈreasama.
*****

13

Oˈmecurua, pecameˈe ũjũrĩ põˈrã meˈrã Õˈacũ maˈarẽ ĩˈoˈque niˈi

[17] Faraṍ Israe curuacjãrãrẽ duˈuwĩrõcaterore Õˈacũ narẽ filisteo masã nirĩ diˈta
yʉˈrʉtẽrĩrĩ maˈapʉ miaticʉ niwĩ. Ti maˈa diacjũca maˈa nimicã, aˈtiro wãcũcʉ niwĩ:
“Filisteo masã na meˈrã aˈmewẽjẽsĩˈrĩcã, na uirã, aˈmewẽjẽrõnojõ oˈorã, Egiptopʉ daja-
tojabosama”, nicʉ niwĩ. [18] Tojo weegʉ Maa Sõˈarĩ maapʉ waˈadutigʉ, masã marĩrõ, yucʉ
marĩrõ nirĩ maˈa peˈe beˈtoawãˈcãcã weecʉ niwĩ. Israe curuacjãrã Egipto diˈtare wijarã,
surara aˈmewẽjẽrã waˈarã weronojõ wijawãˈcãcãrã niwã.
[19] Moisé cũ José mijĩ ye õˈarĩ mejãrẽ miacʉ niwĩ. Todʉporopʉ José Israe curuacjãrãrẽ
tojo weeduticʉ niwĩ. Titare José narẽ nicʉ niwĩ:
“Õˈacũ mʉsãrẽ diacjũta weetamugũ aˈtigʉsami. Te tojo waˈacã, ye õˈarĩ mejãrẽ mʉsã
miaña. Õˈacũ wãme meˈrã ‘Tojota weerãti’, niña”, nicʉ niwĩ.
[20] Israe curuacjãrã Sucore wija, téé Etam wãmetiro masã marĩrõ, yucʉ marĩrõ sumutopʉ
tojaqueˈacãrã niwã. [21] Õˈacũ na dʉporo waˈayucʉ niwĩ. Ʉmʉcjore oˈmepõˈrã meˈrã narẽ
maˈa sʉˈori ĩˈogũ, baˈaticʉ niwĩ. Ñami peˈere niˈcã pecameˈe ũjũrĩ põˈrã meˈrã, narẽ
sĩˈoo, baˈaticʉ niwĩ. Cũ tojo weecã, ñami, ʉmʉco waˈamʉjãcãrã niwã. [22] Oˈmepõˈrã peˈe
ʉmʉcore na dʉporo ʉˈmʉtãcaro niwũ. Ñami peˈema pecameˈe ũjũrĩ põˈrã ʉˈmʉtãcaro
niwũ. Tojo diaˈcũ waˈanuˈcũcãˈcaro niwũ.

14

Israe curuacjãrã Maa Sõˈarĩ maajore pẽˈaˈque niˈi

[1] Israe curuacjãrã Etãpʉ nirĩ cura Õˈacũ Moisére aˈtiro nicʉ niwĩ:

---

* 12:39 Opa caseri wee, pũˈo, ãjũperã weronojõ weebaˈacãrã niwã.

2 “Israe curuacjãrãrẽ majãmitojatidutiya. Narẽ Pi-hahirot wãmetiri macã põtẽorõ,
Baal-zefón pʉ'topʉ tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sõ'arĩ maa wa'tero toja'a. Na
topʉ maa sumutopʉ na ye wi'seriacãrẽ bʉa, tojaque'ato. 3 Na tojo weecã, faraõ̃ a'tiro
wãcũgʉ̃sami: ‘Ã'rã Israe curuacjãrã no'o apero wa'amasĩtima. Na masã marĩrõ, yucʉ
marĩrõpʉ wisinu'cũbajaque'atima’, nigʉ̃sami. 4 Faraõ̃rẽ yʉ'ʉre yʉ'rʉnʉ'cãcã weegʉti. Tojo
weegʉ Israe curuacjãrãrẽ ñe'esĩ'rĩgʉ̃, sirutugʉsami. Cʉ̃ tojo weecã, yʉ'ʉ pe'e cʉ̃rẽ, cʉ̃ yarã
surarare docaque'acã weegʉ, yʉ'ʉ tutuasere ĩ'ogʉ̃ti. Nipe'tirã Egiptocjãrã tojo wa'acã
ĩ'arã, ‘Yʉ'ʉ wiogʉ ni'i’ nisere masĩrãsama”, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃. Israe curuacjãrã cʉ̃ tojo
duti'caronojõta weecãrã niwã.
5 Egiptocjʉ̃ wiogʉ na du'tiwija'que quetire tʉ'ogʉ, cʉ̃, cʉ̃ docacjãrã wiorã me'rã na
wãcũ'quere mejẽcã dʉcayu, a'tiro nicãrã niwã: “¿Marĩ de'ro weerã Israe curuacjãrãrẽ
du'uo'omiapari? Na marĩrẽ da'raco'terã nimiama”, nicãrã niwã. 6 Maata faraõ̃ cʉ̃
a'mewẽjẽse cabayua wejesepawʉ tũrũsepawʉre apoduticʉ niwĩ. Cʉ̃ yarã surara pãjãrã
me'rã Israe curuacjãrãrẽ sirutucʉ niwĩ. 7 To wa'agʉ, seiscientopawʉ, tũrũse añusepawʉre
miacʉ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tise Egipto cjase surara yepawʉre miacʉ niwĩ. Tepawʉnʉcʉ̃
ni'cʉ̃ surara wiogʉ wa'acʉ niwĩ. 8 Õ'acʉ̃ faraõ̃rẽ cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ
faraõ̃ Israe curuacjãrãrẽ sirutucʉ niwĩ. Na pe'e wijarãpʉta uiro marĩrõ wijatojacãrã niwã.
9 Egiptocjãrã yarã surara dʉ'pocã me'rã wa'arã, cabayua pesarã me'rã, na ye
a'mewẽjẽsepawʉ me'rã Israe curuacjãrãrẽ siruturã wa'acãrã niwã. Narẽ Maa Sõ'arĩ maa
sumutopʉ tojaque'arãrẽ ẽmʉjácãrã niwã. To Pi-hahirot pʉ'topʉ Baal-zefón põtẽorõpʉ
tojacãrã niwã.
10 Israe curuacjãrã faraõ̃, tojo nicã Egiptocjãrã na pʉ'to a'ticã ĩ'arã, ʉcʉacãrã niwã. Tojo
weerã Õ'acʉ̃rẽ weetamuse ʉpʉtʉ sẽrĩcãrã niwã. 11 Moisére a'tiro nicãrã niwã:
—¿Egiptopʉre masã wẽrĩcã yaase peri marĩrĩ? ¿Ũsãrẽ topʉ nĩ'cãrãrẽ a'to masã
marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ wẽrĩdutigʉ miitiri? ¿De'ro weeacjʉ Egiptopʉ nĩ'cãrãrẽ a'topʉ
miitiri? 12 Ũsã Egiptopʉ nírã quẽ'rã mʉ'ʉrẽ a'tereta ucũmiwʉ̃: “Ũsãrẽ cariboticã'ña. Ũsã
Egiptocjãrãrẽ da'rawã'ñaco'tecã, tojo ĩ'acã'ña,” nimiwʉ̃. Ni'cãrõacãma masã marĩrõ, yucʉ
marĩrõpʉ ũsã wẽrĩcã ña'a ni'i. Narẽ da'raco'terã ninu'cũcã nemorõ añubopã, nicãrã niwã.
13 Na tojo nicã, Moisé narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsã uiticã'ña. Totá tojaque'aya. Õ'acʉ̃ ni'cãcã mʉsãrẽ yʉ'rʉoatjere ĩ'arãsa'a.
Egiptocjãrã mʉsã ni'cãcã ĩ'arãrẽ ne apaturi ĩ'anemosome. 14 Õ'acʉ̃ cʉ̃ basu mʉsãrẽ
a'mewẽjẽbosagʉsami. Tojo weerã ne wãcũque'titicã'ña, nicʉ niwĩ.
15 Be'ro Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre weetamuse sẽrĩgʉ̃ caricũti? Israe curuacjãrãrẽ pijio, wa'adutiya.
16 Mʉ'ʉ tuacjʉre maajopʉre sĩ́oña. Mʉ'ʉ tojo weecã, maa deco me'rã dʉcawatirosa'a. Israe
curuacjãrã aco marĩ, bopori ma'apʉ pẽ'arãsama. 17 Yʉ'ʉ pe'e Egiptocjãrãrẽ mʉsãrẽ ña'arõ
wãcũcã weegʉti. Tojo weerã mʉsãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã siruturãsama. Na tojo weecã, faraõ̃rẽ,
cʉ̃ yarã surarare, cʉ̃ ye tũrũsepawʉre, surara cabayua pesarãrẽ yʉ'ʉ tutuayʉ'rʉasere
ĩ'ogʉ̃sa'a. 18 Yʉ'ʉ faraõ̃rẽ, cʉ̃ ye tũrũsepawʉre, surara cabayua pesarãrẽ docaque'acã wééca
be'ro Egiptocjãrã yʉ'ʉre “Diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ wiogʉ nimi”, ni masĩrãsama, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
19 Cʉ̃ tojo ni ucũrĩ curata Õ'acʉ̃ cʉ̃ basuta nimigʉ̃, cʉ̃rẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã* na siro pe'e sirutunʉ'cãcʉ niwĩ. Tojo nicã o'mepõ'rã na dʉporo
ʉ'mʉtãmi'caro quẽ'rã na siro pe'e tja sirutunʉ'cãcaro niwʉ̃. 20 Tojo wee ti põ'rã Egiptocjãrã
surara, Israe curuacjãrã decore ejanʉ'cãcaro niwʉ̃. Ñamipʉ ti o'mepõ'rã Egiptocjãrãrẽ
na'iatĩ'acã weecaro niwʉ̃. Israe curuacjãrã pe'ema bo'reyucaro niwʉ̃. Tojo weerã
Egiptocjãrã ti ñamirẽ Israe curuacjãrãrẽ ne ẽmʉticãrã niwã.
21 Moisé cʉ̃ ya omocãrẽ maajopʉre sĩ́onu'cũcʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weeri cura Õ'acʉ̃ mujĩpũ
mʉjãtiro pe'e cjase wĩ'rõrẽ ʉpʉtʉ wẽetuucã weecʉ niwĩ. Te wĩ'rõ nipe'tiro ti ñamirẽ
wẽetuubo'reacaro niwʉ̃. Tojo weero ti maajore pʉaperi dʉcawaticaro niwʉ̃. A'tiro wee
Õ'acʉ̃ ti maajore bopori ma'a wa'acã weecʉ niwĩ. 22 Di'ta boposãjãrõpʉ Israe curuacjãrã

* 14:19 ĩ'aña Gn 16.7 docapʉ oja'quere.

pẽ'acãrã niwã. Topʉre pʉa ta'tiajo aco dʉcawaano'caro niwʉ̃. Bu'i pe'e ape tʉ'rʉjo, siro pe'e ape tʉ'rʉjo nicaro niwʉ̃.

23 Faraṍ yarã surara, cʉ̃ ye tũrũsepawʉ me'rã Israe curuacjãrã be'ro ti maajo decopʉ narẽ sirututʉocãrã niwã. 24 Bo'reati dʉporo Õ'acʉ̃ ʉ̃jʉ̃rĩ põ'rã, o'mecuruapʉ nígʉ̃, Egiptocjãrã surarare ĩ'adijocʉ niwĩ. Tojo ĩ'adijotjĩagʉ̃, narẽ no'o ʉaro wa'ama'acã weecʉ niwĩ. 25 Tojo nicã na ye tũrũsepawʉre tũrũsepa wetiwijacã weecʉ niwĩ. Tojo weerã ʉmʉñarõ wa'amasĩticãrã niwã. Tere ĩ'arã, Egiptocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—¡Te'a, Israe curuacjãrãrẽ tocã'rõta sirutudu'urã marĩ! Õ'acʉ̃ marĩrẽ ĩ'atu'tigʉ, narẽ a'mewẽjẽbosagʉ weemi, nicãrã niwã.

26 Be'ro Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ya omocãrẽ ti maajopʉre sĩ́oña tja. Mʉ'ʉ tojo weecã, aco dʉcawaanʉ'cõmi'que Egiptocjãrã bu'ipʉ paamio, na ye tũrũsepawʉ, na surara cabayua bu'ipʉ nĩ'cãrãrẽ miope'orosa'a, nicʉ niwĩ.

27 Tojo weegʉ Moisé cʉ̃ ya omocãrẽ ti maajo bu'ipʉ sĩ́ocʉ niwĩ. Bo'reari cura mejãrõta ti maajo nĩ'caronojõta tojacaro niwʉ̃. Na Egiptocjãrã du'tisĩ'rĩmirã, aco paamiono'cãrã niwã. Tojo wee Õ'acʉ̃ narẽ ti maapʉ miodijocʉ niwĩ. 28 Tojo wa'acã, tũrũsepawʉ, surara cabayua pesa'cãrã, nipe'tirã surara, ti maajopʉ Israe curuacjãrãrẽ siruturã wa'ami'cãrã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cʉ̃ faraṍ yarã yʉ'rʉwetiticãrã niwã. 29 Tojo wa'amicã, Israe curuacjãrã pe'e ti maajore di'ta boposãjãrõpʉ pẽ'acãrã niwã. Aco pʉa ta'tiajo dʉcawaano'caropʉ, ni'cãrõ bu'i pe'e, apero siro pe'e nirõrẽ pẽ'acãrã niwã.

30 Ti nʉmʉ nicã, Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrã Egiptocjãrã dutise doca nĩ'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. Israe curuacjãrã Egiptocjãrã wẽrĩ'cãrã mejãrãrẽ ti maa sumutopʉ cũñacã ĩ'acãrã niwã. 31 Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuayʉ'rʉase me'rã Egiptocjãrãrẽ tojo docaque-'acã weecã ĩ'arã, Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'a, cʉ̃rẽ ẽjõpeocãrã niwã. Moisé, Õ'acʉ̃ dutisere da'raco'tegʉ quẽ'rãrẽ ẽjõpeocãrã niwã.

15

Moisé Õ'acʉ̃rẽ basapeo'que ni'i

1 Õ'acʉ̃ Egiptocjãrãrẽ maajopʉ miope'ocã ĩ'arã, Moisé, tojo nicã Israe curuacjãrã a'te basasere cʉ̃rẽ basapeocãrã niwã:

"Õ'acʉ̃ añubutiaro cʉ̃ waparãrẽ docaque'acã weewĩ.
Cabayua pesa'cãrãrẽ pajiri maajopʉ doqueñojã, mirĩdijacã weewĩ.
Tere wãcũgʉ̃, cʉ̃rẽ basapeogʉti.
2 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ yʉ'ʉre tutuacã weemi.
Cʉ̃rẽ wãcũgʉ̃, basapeo'o.
Cʉ̃ta yʉ'ʉre ĩ'atu'ti'cãrãrẽ yʉ'ʉre yʉ'rʉweticã weemi.
Cʉ̃, yʉ'ʉ ẽjõpeogʉ Õ'acʉ̃ nimi.
Cʉ̃rẽ basapeogʉti.
Cʉ̃ yʉ'ʉ pacʉ ẽjõpeo'cʉ nimi.
Cʉ̃rẽ e'catipeogʉti.
3 Õ'acʉ̃ a'mewẽjẽrĩ masʉ̃ tutuagʉ weronojõ nimi.
Cʉ̃rẽ 'Mʉ'ʉ wiogʉta ni'i', nino'o.
4 Õ'acʉ̃, faraṍ ye tũrũsepawʉ, tojo nicã cʉ̃ yarã surarare Maa Sõ'arĩ maajopʉ mirĩdijacã weewĩ.
Cʉ̃ yarã wiorã a'mewẽjẽtutuayʉ'rʉrã, Maa Sõ'arĩ maajopʉ mirĩ boawã.
5 Na dia po'peapʉ ʉ̃tãperi nʉcʉ̃rõ weronojõ di'adijawã.
Ti maa ʉ̃'cʉ̃arĩ maajo miidijawʉ.
6 Õ'acʉ̃, yʉ'ʉ wiogʉ, mʉ'ʉ ya omocã diacjʉ̃camocã me'rã mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tigʉre wẽjẽpe'owʉ.
Ti omocã me'rãta mʉ'ʉ tutuasere ĩ'ano'o.
7 Mʉ'ʉ tutuayʉ'rʉase me'rã, mʉ'ʉ me'rã a'mewẽjẽrãrẽ mejõ nirã tojacã weewʉ.
Mʉ'ʉ uase pecame'e ʉ̃jʉ̃rĩ põ'rã tá boposãjãsere ʉ̃jʉ̃arõ weronojõ narẽ pe'owʉ.
8 Mʉ'ʉ ẽ'quẽa me'rã ejerimiquejo, acore dʉcawaa, pʉaperi tuuneocũuwʉ̃.

Te pã'cõrĩ paca pʉaperi nʉ'cãejawʉ.
Maa decopʉ bʉ'aro weronojõ ne a'meña'ma'atiwʉ.
9 Mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tigʉ pe'e a'tiro wãcũcʉ nimiwĩ:
'Narẽ sirutu, ẽmʉgʉ̃ti.
Yʉ'ʉ na cʉosere ẽ'ma, dʉcawaagʉti.
Yʉ'ʉ no'o miisĩ'rĩrõ miigʉ̃ti.
Ya di'pjĩjore mii, narẽ wẽjẽcõ'agʉ̃ti', nicʉ nimiwĩ.
10 Mʉ'ʉ pe'e putistegʉ weronojõ weewʉ.
Tojo weecã, ti maajo narẽ miocõ'awʉ̃.
Na ti maajo ʉpʉtʉ wĩ'rõ wẽetuuri cura cõme nʉcʉ̃rõ weronojõ di'adijawã.
11 Wiogʉ, ne ni'cʉ̃ ãpẽrã ẽjõpeogʉnojõ mʉ'ʉrẽ ni'cãrõwijimasĩtimi.
Nipe'tirã yʉ'rʉoro tutuayʉ'rʉnʉ'cã'a.
Ne ni'cʉ̃ mʉ'ʉ weronojõ ña'ase moogʉ̃ marĩmi.
Añuse, wiopesase weeĩ'ogʉ̃ ni'i.
Tojo weerã nipe'tirã masã mʉ'ʉrẽ 'Añuyʉ'rʉami', ni basapeoato.
12 Mʉ'ʉ ya diacjʉ̃camocãrẽ sĩocã, dia mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirãrẽ miimádija wa'awʉ.
*****
18 Õ'acʉ̃, ʉ̃sã wiogʉ, mʉ'ʉ dutise ninu'cũcã'rõsa'a", ni basapeocãrã niwã.

María basa'que ni'i

19 Faraṍ ye a'mewẽjẽse tũrũsepawʉ, cʉ̃ yarã cabayuapʉ pesarã, tojo nicã surara, ti maajopʉre na sãjãnʉ'cãwã'cãrĩ cura Õ'acʉ̃ na bu'ipʉ aco bʉrʉpeja, mirĩcã weecʉ niwĩ. Israe curuacjãrã pe'e di'ta boporopʉ pẽ'a wa'acãrã niwã. 20 Be'ro Aarṍ ma'mio María, Õ'acʉ̃ yere weremʉ'tãgõ, ni'cãrõ na basarã omocã me'rã paawʉarore miico niwõ. Nipe'tirã ãpẽrã numia co be'ro siruturã quẽ'rã tonojõ me'rã paarãta basacãrã niwã. 21 Co pe'e narẽ sʉ'ori basaco niwõ:
"Õ'acʉ̃rẽ basapeoya.
Cʉ̃rẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weewĩ.
Dia pajiri maajopʉ, cabayuare, surara na bu'ipʉ pesa'cãrãrẽ mirĩdijacã weewĩ", ni basaco niwõ.

Aco sʉ̃'ese cjase queti ni'i

22 Moisé Israe curuacjãrãrẽ Maa Sõ'arĩ maajopʉ ní'cãrãrẽ miiwijáca be'ro aperopʉ sʉ'ori miacʉ niwĩ. Na masã marĩrõ, yucʉ marĩrõ Shur wãmetiropʉ wa'acãrã niwã. Topʉre i'tia nʉmʉ sijacãrã niwã. Ne aco bocaticãrã niwã. 23 Na Mara wãmetiropʉ etarã, to cjase acore ne sĩ'rĩmasĩticãrã niwã. Te aco sʉ̃'ese niyucã, tojo weecãrã niwã. Tojo weerã tore Mara* wãmeyecãrã niwã.
24 Aco añusenojõ marĩcã ĩ'arã, masã Moisére ña'arõ ucũnʉ'cãcãrã niwã. Cʉ̃rẽ a'tiro ni sẽrĩtiña'cãrã niwã: "¿Marĩ ñe'enojõrẽ sĩ'rĩrãsari?" nicãrã niwã.
25 Tere tʉ'ogʉ, Moisé Õ'acʉ̃rẽ weetamuse ʉpʉtʉ sẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e ni'cã yucʉdʉpʉ ĩ'ocʉ niwĩ. Moisé ti dʉpʉre acopʉ doqueñocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecãta, aco i'pitise wa'acaro niwʉ̃.
Õ'acʉ̃ narẽ "¿Yʉ'ʉ dutiro weerãsari?" nígʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. Topʉta ni'cã dutiro na añurõ weesetiatjere cũucʉ niwĩ. 26 A'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉ ni'i. Mʉsãrẽ dutire yʉ'rʉogʉ ni'i. Mʉsã diacjʉ̃ta yʉ'ʉ dutisere yʉ'ticã, yʉ'ʉ tʉ'sasenojõrẽ, yʉ'ʉ dutise cũu'quere queoro weecã, yʉ'ʉ Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're'quenojõrẽ mʉsãrẽ ne cã'rõ weesome", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
27 Be'ro na yʉ'rʉa, Elim wãmetiropʉ etacãrã niwã. Topʉre doce aco wijase peri nicaro niwʉ̃. Tojo nicã setenta ñorĩ nicaro niwʉ̃. Topʉre aco pʉ'toacã tojaque'acãrã niwã.

16

Õ'acʉ̃ ba'ase maná wãmetisere o'o'que ni'i

1 Nipe'tirã Israe curuacjãrã Elim wãmetirore wijawã'cã, Sin wãmetiro masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ etacãrã niwã. To Elim, Sinaí decopʉ tojacaro niwʉ̃. Titare Egiptore na wijáca

* 15:23 Hebreo ye me'rã Mara "sʉ̃'ese" nisĩ'rĩrõ wee'e.

be'ro nimʉ'tãrĩ mujĩpũ be'ro cja mujĩpũ quince nirĩ nʉmʉ nicaro niwʉ̃. [2] Topʉ masã
marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉre na nipe'tirã Moisé, Aarṍrẽ ña'arõ ũrũsãnʉ'cãcãrã niwã. [3] A'tiro
nicãrã niwã:

—Marĩrẽ Õ'acʉ̃ Egiptopʉ wẽrĩcã weecã, añu nibopã. Topʉre marĩ ba'ase wa'icʉ di'i
do'a'queparʉ wa'tero dujimiwʉ̃. Marĩ ba'asĩ'rĩrõ ejatuaro ba'a yapiwʉ. Mʉsã pe'e ʉ̃sã
nipe'tirãrẽ masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ ʉjʉaboase me'rã wẽrĩdutirã, miitiwʉ.

[4] Na tojo ucũcã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃ Moisére nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ʉ'mʉse cjase ba'ase acoro pejaro weronojõ dijaticã weegʉti. Masã
ʉmʉcorinʉcʉ̃ te ba'asere miirã wa'arãsama. Na ni'cã nʉmʉrẽ ba'atje ejatuaro seerãsama.
Te me'rã "¿Noanojõ yʉ'ʉ duti'quere queoro weeti, noa yʉ'rʉnʉ'cãti?" nímasĩgʉ̃sa'a.
[5] Ni'cãmocʉse nʉmʉrĩ be'ro cja nʉmʉrẽ, na pʉa nʉmʉ ba'atjere seero weronojõ weeato,
nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

[6] Tojo weerã Moisé, Aarṍ Israe curuacjãrãrẽ werecãrã niwã:

—Ni'cãcã na'ique'ari cura mʉsã marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ta mʉsãrẽ Egiptopʉ ní'cãrãrẽ miiwi-
ja'quere masĩrãsa'a. [7] Ñamiacã ñamicure pe'ere Õ'acʉ̃ cʉ̃ asistesere ĩ'arãsa'a. Mʉsã cʉ̃rẽ
ũrũsãsere tʉ'oami. ¿De'ro weerã ʉ̃sãrẽ ũrũsãti? Ʉ̃sã mejõ nirã ni'i, nicãrã niwã.

[8] Moisé apeye narẽ ninemocʉ niwĩ:

—Ñamica'a nicã Õ'acʉ̃ mʉsã ba'atji di'irore o'ogʉsami. Bo'reacãma mʉsãrẽ peje ba'ase
pã́ weronojõ nisere o'ogʉsami. Mʉsã cʉ̃rẽ ña'arõ ucũ, ũrũsãsere tʉ'oami. Mʉsã ũrũsãrã,
ʉ̃sã mejẽtare ña'arõ ucũrã weeapʉ. Õ'acʉ̃ pe'ere ña'arõ ucũrã weeapʉ. Ʉ̃sã mejõ nirã ni'i.

[9] Be'ro Moisé Aarṍrẽ nicʉ niwĩ:

—Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ a'tidutiya. Na ña'arõ ũrũsãsere tʉ'oami,
nicʉ niwĩ Moisé.

[10] Aarṍ na me'rã ucũrĩ curata nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ
ĩ'aquejocãrã niwã. Wãcũña marĩrõ Õ'acʉ̃ asistese o'mecurua po'peapʉ bajucaro niwʉ̃.
[11] Õ'acʉ̃ Moisére a'tiro nicʉ niwĩ:

[12] —Israe curuacjãrã na ña'arõ ũrũsãsere tʉ'oapʉ. Narẽ a'tiro ni wereya: "Na'ique'ari
cura mʉsã wa'icʉ di'i ba'arãsa'a. Ñamiacã ñamicure pe'ere pã́ mʉsã ba'asĩ'rĩrõ põtẽorõ
ba'arãsa'a. Te me'rã mʉsã 'Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ Õ'acʉ̃ ni'i', nisere masĩrãsa'a", niña, nicʉ
niwĩ.

[13] Ti nʉmʉ ñamica'ata putuá weronojõ bajurã pãjãrã na tiropʉ dijatacãrã niwã. Na
nirõpʉre mu'mua wa'acãrã niwã. Ape nʉmʉ ñamicure nucũcãpʉre ñocõa ʉ'seco na
nirõpʉre cũñacaro niwʉ̃. [14] Be'ro te ñocõa ʉ'seco bopóca be'ro, te di'a dia'cʉ̃ bʉ'a
bopoque'a'que masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉre nucũcãpʉ cũñacaro niwʉ̃. [15] Na Israe
curuacjãrã tere ne ĩ'amasĩtirã, "¿Ñe'enojõ niti?", ni a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã.

Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—A'te mʉsã pã́ weeatje Õ'acʉ̃ cʉ̃ o'ose ni'i. [16] Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ a'tiro weedutiami:
"Mʉsãnʉcʉ̃ mʉsã ba'atjo ejatuaro seeya. Mʉsã ye wi'seripʉ nirãnʉcʉ̃ pʉa kilo cã'rõ seeya",
niami, ni werecʉ niwĩ Moisé.

[17] Na cʉ̃ miiduti'caronojõta weecãrã niwã. Ãpẽrã pajiro, ãpẽrã cã'rõacã seecãrã niwã.
[18] Na see'quere queocã, peje see'cʉre yʉ'rʉoticaro niwʉ̃. Pejeti see'cãrã quẽ'rãrẽ queoro
ejacaro niwʉ̃. Dʉ'saticaro niwʉ̃. Nanʉcʉ̃ na ba'aro ejatuaro seecãrã niwã.

[19] Be'ro Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—Ne ni'cʉ̃ mʉsã ape nʉmʉ ba'atjere dʉ'aticã'ña.

[20] Moisé tojo nimicã, ãpẽrã cʉ̃ ní'quere yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã. "Ape nʉmʉpʉ ba'arãti"
nírã, dʉ'acãrã niwã. Te na dʉ'a'que becoa boa wa'a, ʉ̃rĩa wa'acaro niwĩ. Tere ĩ'agʉ̃, Moisé
na me'rã ua wa'acʉ niwĩ.

[21] Be'ro ʉmʉcorinʉcʉ̃ ñamicurere nipe'tirã na ba'aro ejatuaro seeneocãrã niwã. Mujĩpũ
asiro me'rã te acoape'tiacaro niwʉ̃. [22] Ni'cãmocʉse nʉmʉrĩ be'ro cja nʉmʉrẽ pʉa nʉmʉ
ba'atjere weronojõ seeneocãrã niwã. Ba'paritise kilo ni'cʉ̃ ba'atjere seeneocãrã niwã. Na
tojo weecã ĩ'arã, Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori nisetiri masã Moisé tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ werecãrã
niwã. [23] Na tere werecã tʉ'ogʉ, Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro dutiami: “Ñamiacã mʉsã sooatji nʉmʉ nirõsa'a. Yʉ'ʉre wãcũ, e'-catipeoatji nʉmʉ mʉsãrẽ cũu'u. Mʉsã ba'ase do'asenojõrẽ ni'cãcã do'awe'ocã'ña. Mʉsã ba'ase pũosenojõrẽ pũowe'ocã'ña. Mʉsãrẽ ba'ase dʉ'sacã, ‘Ñamiacãpʉ ba'arãti’ nírã dʉ'aya”, niami Õ'acũ, nicʉ niwĩ Moisé.

24 Moisé narẽ duti'caronojõta na ba'adʉ'a'quere ape nʉmʉ ba'atjere dʉ'acãrã niwã. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticaro niwũ. 25 Be'ro Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—Ni'cãcã mʉsãrẽ soodutiri nʉmʉ, Õ'acũrẽ e'catipeori nʉmʉ ni'i. Tojo weerã tere ba'aya. Mʉsã ni'cãcãrẽ cãpũpʉre ne apeyenojõ ba'ase bocasome. 26 Mʉsã seis nʉmʉrĩrẽ ba'ase seeneorãsa'a. Siete nʉmʉrĩ wa'ari cura sauru, Õ'acũ soodutíca nʉmʉ ni'i. Ti nʉmʉma ba'ase seese marĩrõsa'a, nicʉ niwĩ.

27 Moisé tojo nimicã, ti nʉmʉrẽta ni'cãrẽrã ba'ase seerã wa'acãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. 28 Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ Moisére nicʉ niwĩ:

—¿No'ocã'rõ yoacã mʉsã yʉ'ʉ dutise, yʉ'ʉ bu'ese cũu'quere yʉ'rʉnʉ'cãrãsari? 29 A'tere masĩña. Yʉ'ʉ, mʉsã wiogʉ, mʉsãrẽ soodutigʉ, ni'cã nʉmʉ cũuapʉ. Tojo weegʉ seis nʉmʉ nirĩ nʉmʉrẽ pʉa nʉmʉ ba'asere o'ogʉti. Ape nʉmʉ pe'e mʉsãrẽ soodutiri nʉmʉ nicã, nipe'tirã mʉsã ye wi'seripʉ tojayá. Ne wijaaticã'ña, nicʉ niwĩ Õ'acũ.

30 Tojo weerã siete nʉmʉ nirĩ nʉmʉrẽ soocãrã niwã.

31 Israe curuacjãrã na ba'ase seeneosere maná* wãme pisucãrã niwã. Te cilantro wãmetise cape weronojõ butise peri bajucaro niwũ. Pũ'arõ̃ ʉsemerĩseacã mumiaco me'rã wee'que weronojõ i'pitime'rĩcã'caro niwũ.

32 Moisé narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro weedutiami: “Pʉa kilo ejatuaro see, nʉrõña. Tere mʉsã pãrãmerã nituri-arãpʉre mʉsã masã marĩrõ, yucʉ marĩrõpʉ nícaterore yʉ'ʉ ba'ase o'o'quere ĩ'arãsama. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ Egiptopʉ miiwijacã o'o'quere ĩ'arãsama”, niami, nicʉ niwĩ Moisé.

33 Be'ro Moisé Aarõ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cãrũ miiti, tirʉpʉ pʉa kilo manárẽ miisãaña.* Be'ro tere Õ'acũ ĩ'orõpʉ cũuña. Tere mʉsã põ'rã, mʉsã pãrãmerã nituriarã ĩ'ato nígũ, nʉrõbosaya.

34 Õ'acũ Moisére tojo weeduti'caronojõta, Aarõ̃ Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weegʉti” ní'quere cʉori acaro dʉporo tirʉre nʉrõdutigʉ dʉpocʉ niwĩ.

35 Israe curuacjãrã cuarenta cũ'marĩ manárẽ ba'acãrã niwã. Canaá di'ta sumuto etarãpʉ tere ba'atʉocãrã niwã. Canaá na niatji di'ta nicaro niwũ.
*****

17

*Õ'ac*ũ ũtãgãpʉ aco wijacã wee'que ni'i

1 Nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucʉ marĩrõ, Sin wãmetiropʉ ní'cãrã wi-jawã'cãcãrã niwã. Õ'acũ cũ duti'caronojõta sajatiro wa'ame'rĩcã'cãrã niwã. Wa'a, Refidim wãmetiropʉ tojaque'acãrã niwã. Topʉre ne aco na sĩ'rĩse marĩcaro niwũ. 2 Tojo weerã Moisére uase me'rã, “Ũsãrẽ aco sĩ'rĩse o'oya”, nicãrã niwã.

Moisé pe'e “¿De'ro weerã yʉ'ʉre tojo ucũti? ¿De'ro weerã ‘¿Õ'acũ ũsãrẽ aco o'o-masĩweti?’, ni wãcũti?” ni yʉ'ticʉ niwĩ narẽ.

3 Na masã pe'e aco wʉoyʉ'rʉarã, Moisére tojo ũrũsãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weeacjʉ ũsã Egiptopʉ ní'cãrãrẽ miiwijari? ¿Mʉ'ʉ ũsãrẽ, ũsã põ'rãrẽ, ũsã yarã wa'icʉrãrẽ acowʉose me'rã wẽjẽgʉti nígũ, miiwijari?

4 Moisé tere tʉ'ogʉ, Õ'acũrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Yʉ'ʉ de'ro weegʉsari ã'rã masã me'rã? Cã'rõacã dʉ'sa'a na ũtãperi me'rã yʉ'ʉre doque wẽjẽatjo, nicʉ niwĩ.

5 Tere tʉ'ogʉ, Õ'acũ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Masã dʉporo yʉ'rʉaya. Ni'cãrẽrã wiorã Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori nirãrẽ mʉ'ʉrẽ ba'patidutigʉ pijiaya. Tojo nicã tuacjʉ, mʉ'ʉ dia Nilore paapo'o'cʉre miiwã'cãña. 6 Yʉ'ʉ

* 16:31 Maná nírõ, “¿Ñe'e niti?” nisĩ'rĩrõ wee'e. Jos 5.12 * 16:33 Heb 9.4

mɯ'ɯ dɯporo ũrũgũ Horeb wãmeticjɯ pɯ'to ũtãgãpɯ nu'cũgũti. Mɯ'ɯ tigare doteya. Mɯ'ɯ dotecã, masã sĩ'rĩcã, aco wijarosa'a, nicɯ niwĩ Õ'acũ.

Moisé Israe curuacjãrã wiorã ĩ'orõpɯ Õ'acũ weeduti'caronojõta dotecɯ niwĩ. 7 Cũ tojo wee'caropɯ Israe curuacjãrã na Moisé me'rã a'pepũrĩca be'ro niyucã, Meriba wãme õ'ocɯ niwĩ. Tojo nicã toreta Masah wãme õ'ocɯ niwĩ. Masã Õ'acũrẽ "¿Diacjũta Õ'acũ marĩ me'rã niti o niwetine?" níca be'ro niyucã, tojo wãme õ'ocɯ niwĩ.

Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

8 Surara amaleca masã wãmetiri curua Refidĩpɯ Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. 9 Tojo weegɯ Moisé Josuére a'tiro nicɯ niwĩ:

—Ni'cãrẽrã ɯmɯarẽ beseya. Bese, amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'aya. Yɯ'ɯ ñamiacãrẽ a'tigɯ ũrũgũ dɯposãrĩpɯ nigũti. Topɯre tuacjɯ Õ'acũ yɯ'ɯre miaduti'cɯ me'rã nu'cũgũti, nicɯ niwĩ.

10 Josué Moisé duti'caronojõta weecɯ niwĩ. Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acɯ niwĩ. Cũ topɯ na ɯmɯa me'rã wa'ari cura Moisé, Aarṍ, apĩ Hur wãmetigɯ, Moisére weetamugũ, tigɯ ũrũgũ bu'ipɯ mɯjãcãrã niwã. 11 Moisé cũ omocãrĩ sĩomorõrĩ curare Israe curuacjãrã tutuayɯ'rɯnɯ'cãcãrã niwã. Cũ omocãrĩ dijocã pe'ema, amaleca masã pe'e na me'rã a'mewẽjẽrã tutuayɯ'rɯnɯ'cãcãrã niwã. 12 Moisé sĩomorõmigũ ñujũcã ĩ'arã, ni'cã ũtãgã mii, cũrẽ dujidutirã dɯpocãrã niwã. Tu'ajanɯ'cõ, Aarṍ, Hur cũ omocãrĩrẽ tuuñe'e nu'cũcãrã niwã. Ni'cũ ni'cã pã'rẽ, apĩ ape pã'rẽ pe'e nu'cũcãrã niwã. Na tojo weeyucã, Moisé ye omocãrĩ ne ñujũticaro niwũ. Téé mujĩpũ sãjãcãpɯ tigɯ tuacjɯ me'rã sĩomorõtɯocɯ niwĩ. 13 Tojo weegɯ Josué surara amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ, cũ ya di'pjĩjo me'rã wẽjẽpe'ocã'cɯ niwĩ.

14 Be'ro Õ'acũ Moisére nicɯ niwĩ:

—A'tere acobojoticã'to nígũ, ni'cã tũrũpɯ ojaya. Josuére a'tiro niña: "Nipe'tirã amaleca masãrẽ pe'ocã'gũsa'a. Tojo weerã ne ni'cũ a'ti ɯmɯcocjãrã narẽ wãcũsome." Tere Josuére wereturiacɯ niwĩ.

15 Moisé ni'cãrõ Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, wa'icɯrãrẽ ũjũamorõpeoatjore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucɯ niwĩ. Tore a'tiro wãme õ'ocɯ niwĩ: "Yɯ'ɯ wiogɯ Õ'acũ yɯ'ɯre wapata'acã weegṹ nimi." 16 A'tiro ni ucũcɯ niwĩ:

"Yɯ'ɯ wiogɯ Õ'acũ weetamusere sẽrĩrã, omocãrĩ cũ tiropɯ sĩomorõno'wũ.
Õ'acũ amaleca masã me'rã a'mewẽjẽnu'cũcjũsami.
A'tocaterocjãrã me'rã téé be'rocjãrãpɯ quẽ'rãrẽ tojota a'mewẽjẽ yapatinu'cũgũsami",
nicɯ niwĩ Moisé.

18

Jetro Moisére ĩ'agũ eta'que ni'i

1 Jetro Madiãcjũ pa'i, Moisé mañecũ, nipe'tise Õ'acũ Moisére wee'quere tɯ'ocɯ niwĩ. Tojo nicã Õ'acũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ wee'quere tɯ'ocɯ niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ na wiogɯ narẽ Egiptopɯ ní'cãrãrẽ miiwija'quere tɯ'ocɯ niwĩ. 2 Moisé cũ nɯmo Séforare co pacɯ ya wi'ipɯ o'óyutojacɯ niwĩ. Jetro core, 3 tojo nicã co põ'rã pɯarãrẽ ñe'ecɯ niwĩ. Ni'cũ Gersón wãmeticɯ niwĩ. Moisé a'tiro nitojacɯ niwĩ: "Yɯ'ɯ ãpẽrã ye di'tapɯre sijari masũ, aperocjũ weronojõ tɯ'oña'a."* Tojo weegɯ masã ma'mirẽ Gersón wãme õ'ocɯ niwĩ. 4 Cũ acabiji pe'e Eliezer* wãmeticɯ niwĩ. Moisé a'tiro ni ucũyutojacɯ niwĩ: "Õ'acũ yɯ'ɯ pacɯ ẽjõpeo'cɯ yɯ'ɯre weetamuwĩ. Faraṍ yɯ'ɯre wẽjẽbo'cɯre yɯ'rɯweticã weewĩ." Tojo weegɯ dɯ'sagɯre tojo wãme õ'ocɯ niwĩ.

5 Moisé, Israe curuacjãrã me'rã masã marĩrõ, yucɯ marĩrõ Õ'acũ yagɯ ũrũgũ† pɯ'topɯ tojaque'acɯ niwĩ. Topɯ Jetro, cũ macõ Moisé nɯmo, põ'rã me'rã cũ tiropɯ wa'acɯ niwĩ. 6 Moisére a'tiro queti o'ómɯ'tãcɯ niwĩ:

—Yɯ'ɯ, mɯ'ɯ mañecũ, mɯ'ɯ nɯmo me'rã, mɯ'ɯ põ'rã pɯarã me'rã mɯ'ɯ tiropɯ wa'agɯti, nicɯ niwĩ.

---

* 18:3 Ex 2.22 * 18:4 Hebreo ye me'rã Eliezer "Õ'acũ yɯ'ɯre weetamugũ nimi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

† 18:5 Ĩ'aña e Ex 3.1 docapɯ oja'quere.

7 Cũ etacã, Moisé su'ti caseri me'rã wééca wi'i po'peapʉ ní'cʉ wijaa, cũ mañecũrẽ
põtẽrĩgũ wa'acʉ niwĩ. Cũrẽ añudutigʉ, paamu'rĩque'a, mi'micʉ niwĩ. A'merĩ añudutíca
be'ro cũ ya wi'ipʉ narẽ sʉ'ori pijisãjãacʉ niwĩ. 8 Topʉ Moisé Õ'acũ faraõrẽ, Egiptocjãrãrẽ
wee'quere werepe'ocʉ niwĩ. Tojo nicã ma'apʉ a'tirã, nipe'tise na pi'etiwã'cãti'quere
werecʉ niwĩ. "Õ'acũ, ũsãrẽ a'tiro wee yʉ'rʉowĩ", ni werecʉ niwĩ.
9 Jetro Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ ma'i pajañaʼgũ, Egiptocjãrã doca ní'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã
wee'quere tʉ'ogʉ, e'catiyʉ'rʉacʉ niwĩ. 10 A'tiro nicʉ niwĩ:
—Õ'acũ añuyʉ'rʉami, ni e'catipeoato. Cũta mʉsãrẽ faraõ, Egiptocjãrã na dutise
doca ní'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weeapĩ. 11 Egiptocjãrã mʉsãrẽ ña'abutiaro da'radutipecã,
Õ'acũ mʉsãrẽ yʉ'rʉweticã weeapĩ. Tojo weegʉ ni'cãrõacã yʉ'ʉ masĩ'i. Õ'acũ nipe'tirã
ãpẽrã masã na ẽjõpeorãnojõ yʉ'rʉoro tutuayʉ'rʉnʉ'cãmi, nicʉ niwĩ Jetro. 12 Be'ro Jetro
ni'cũ wa'icʉre wẽjẽ, Õ'acũrẽ e'catipeogʉ ũjũamorõpeocʉ niwĩ. Tojo nicã apeye Õ'acũrẽ
o'osenojõrẽ ũjũamorõpeonemocʉ niwĩ. Tojo wééca be'ro Aarõ, nipe'tirã Israe curuacjãrã
wiorã Õ'acũ ĩ'orõpʉ, Moisé mañecũ me'rã ba'arã wa'acãrã niwã.

Moisé, a'tiro wee nisetiroʉa'a nirãrẽ bese'que ni'i
13 Na ba'áca be'ro ape nʉmʉ pe'e Moisé Israe curuacjãrã na ña'arõ ucũ, a'pepũrĩsere
apogʉ, cũ dujiwʉaropʉ dujicʉ niwĩ. Tere na nipe'tirã cũ aposere ʉarã, topʉ nina'iacãrã
niwã. 14 Cũ mañecũ nipe'tise Moisé masãrẽ weebosa'quere ĩ'agũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõ weegʉ weemiti mʉ'ʉ, ã'rã masã me'rã? ¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ se'saro tere
weetí? Na pe'e mʉ'ʉ tiro tojo nu'cũna'ia wa'ama.
15 Moisé cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Na "¿Õ'acũ de'ro ʉati?" ni, yʉ'ʉre sẽrĩtiña'rã a'tiama. 16 Na tiropʉre mejẽcã wa'acã,
"¿Ũsã de'ronojõ weerãsari?" nírã, "¿Noa pe'e queoro niti?" nírã, apodutirã, a'topʉre
etama. Yʉ'ʉ pe'e narẽ Õ'acũ cũ dutise cũu'quere, cũ bu'esere narẽ wereturia'a, nicʉ niwĩ.
17 Tere tʉ'ogʉ, cũ mañecũ cũrẽ a'tiro ni werecasacʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ tojo weese añuwe'e. 18 Mʉ'ʉ tojo weegʉ caributia wa'agʉsa'a. Masã quẽ'rã
mʉ'ʉ me'rã nirã́ caributia wa'arãsama. Tojo weese mʉ'ʉrẽ tutuayʉ'rʉa'a. Mʉ'ʉ ni'cũta
tere põtẽotisa'a. 19 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ "A'tiro weeapa" ni weresere añurõ tʉ'oapa. Mʉ'ʉ
tojo weecã, Õ'acũ mʉ'ʉrẽ weetamugũsami. Mʉ'ʉ pe'e Õ'acũpʉre masã a'pepũrĩsere
ucũbosagʉ nigũsa'a. 20 Õ'acũ cũ dutise cũu'quere, cũ bu'esere narẽ weregʉsa'a. "A'tiro
nisetiroʉa'a, a'te pe'ere weeya" ni, narẽ masĩcã weeya. 21 Israe curuacjãrã wa'teropʉ
ʉmʉa añurõ tʉ'omasĩrãnojõrẽ, Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'rãrẽ, tojo nicã queoro
ucũ weesetirãnojõrẽ, "No'o ʉaro weese me'rã wapata'arãti" ni wãcũtirãnojõrẽ beseya.
Narẽ besegʉ, ãpẽrãrẽ mil masãrẽ dutiajãrẽ bese sõrõña. Ãpẽrãrẽ cien masãrẽ dutiajãrẽ
beseya. Ãpẽrãrẽ cincuenta masãrẽ dutiajãrẽ beseya. Ãpẽrãrẽ diez masãrẽ dutiajãrẽ
beseya. 22 Na nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ "A'tiro pe'e weeya", ni dutinu'cũrãsama. Apeye
na apomasĩtise diasase nicãma, mʉ'ʉ tiropʉ aporã a'tirãsama. Mejõ niseacãma, na
basu aporãsama. Na a'tiro weecã, sõ'owaro mʉ'ʉ pi'etisome. Na mʉ'ʉrẽ sʉ'ori tere
weetamurãsama. 23 A'te yʉ'ʉ werecasa'quere queoro wéégʉ, Õ'acũ mʉ'ʉrẽ "A'tere tojota
weeya" nicã, mʉ'ʉ te da'rasere põtẽomasĩgũsa'a. Mʉ'ʉ tojo weecã, masã e'catise me'rã na
ye wi'seripʉ dajatojaarãsama, ni werecasacʉ niwĩ Jetro.
24 Moisére cũ mañecũ "Tojo weeapa" ní'caronojõta tere queoro weecʉ niwĩ. 25 Tojo weegʉ
Israe curuacjãrãrẽ "Ã'rãta tʉ'omasĩma", ni besecʉ niwĩ. Narẽ dutise cũúgũ, mil masãrẽ,
cien masãrẽ, cincuenta masãrẽ, diez masãrẽ dutiajãrẽ besecʉ niwĩ. 26 Na "Tojo pe'e ʉa'a" ni,
Israe curuacjãrãrẽ nipe'tiropʉ ĩ'anʉrũnu'cũcãrã niwã. Na apomasĩtise diasasema Moisé
tiropʉ aporã wa'acãrã niwã. Mejõ niseacã pe'ema na basu a'merĩ apocãrã niwã.
27 Be'ro Moisé cũ mañecũ me'rã a'merĩ we'riticãrã niwã. Tu'ajanʉ'cõ, Jetro cũ ya di'tapʉ
dajatojaacʉ niwĩ.

19

Israe curuacjãrã ũrũgũ Sinaípʉ na eta'que ni'i

1-2 Israe curuacjãrã Refidĩpʉ nĩ'cãrã wija, masã marĩrõ, yucʉ marĩrõ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaí pʉ'topʉ etacãrã niwã. Eta, topʉta tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ põtẽorõ tojaque'acãrã niwã. Pʉa mujĩpũ na Egiptopʉre wijáca be'ro topʉre etacãrã niwã.

3 Be'ro Moisé Õ'acʉ̃ me'rã ucũgʉ̃ wa'agʉ, tigʉpʉ mʉjãcʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ tigʉpʉ nígʉ̃, Moisére pisucʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—A'te yʉ'ʉ ucũsereta Jacob pãrãmerã nituriarã, Israe curuacjãrãrẽ wereya: 4 "Mʉsã, yʉ'ʉ Egiptocjãrãrẽ wee'quere ĩ'apʉ. Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ á pacʉ cʉ̃ põ'rãrẽ cʉ̃ wʉʉse bu'ipʉ wʉʉbu'egʉ weronojõ mʉsãrẽ ma'i co'tegʉ, a'to yʉ'ʉ nirõpʉ miitiapʉ. Mʉsã yʉ'ʉ tojo wee'quere masĩ'i. 5 Tojo weerã mʉsã yʉ'ʉ dutisere queoro yʉ'tirã, marĩ ni'cãrõ me'rã apo'quere queoro wéérã, nipe'tirã ãpẽrã masã yʉ'rʉoro, yarã, yʉ'ʉ tʉ'sarã nirãsa'a. Nipe'tirocjãrã yarãta nima, nírã pe'e. 6 Tojo nimirã, mʉsã pe'e yʉ'ʉ ʉaro weeri masã, pa'ia ye cjasere da'rarã weronojõ nirãsa'a. Apesecjãrãrẽ ye cjasere wereturiarãsa'a. Yarã, ya macãcjãrã añurã nirãsa'a. A'tere nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ wereya", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

7 Be'ro Moisé ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ nĩ'cʉ dijaa, nipe'tirã wiorãrẽ pijio, Õ'acʉ̃ cʉ̃ wereduti'quenʉcʉ̃ werepe'ocʉ niwĩ. 8 Moisé tere werecã tʉ'orã, Israe curuacjãrã ni'cãrõnojõ wãcũseti, yʉ'ticãrã niwã:

—Nipe'tise Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

Na tojo ni yʉ'ticã tʉ'ogʉ, Moisé na nĩ'quere Õ'acʉ̃rẽ weregʉ mʉjãcʉ niwĩ.

9 Moisé were'quere tʉ'óca be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Masã yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã ucũcã tʉ'oato nígʉ̃, o'mecurua po'peapʉ mʉ'ʉ tiro dijatagʉsa'a. Tojo weerã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeonu'cũcã'rãsama, nicʉ niwĩ.

Cʉ̃ tojo níca be'ro Moisé Õ'acʉ̃rẽ masã nĩ'quere werecʉ niwĩ.

10 Be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Masã tiropʉ wa'aya. Yʉ'ʉre e'catipeoajã, ni'cãcã, ñamiacã, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. 11 Ñamiacã yʉ'rʉro apoyu'quepʉ nitojato. Ti nʉmʉ yʉ'ʉ, mʉsã wiogʉ, nipe'tirã ĩ'orõpʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaípʉ dijatagʉsa'a. 12 Tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ dʉ'pocá masã yʉ'rʉaticã'to nígʉ̃, cã'mota'acũuña. Narẽ a'tiro wereya: "Tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'aña. Ne mʉjãticã'ña. Tigʉ dʉ'pocárẽ ne cã'rõ ʉ'tacũuticã'ña. No'o tigʉre da'raña'gʉ̃nojõ wẽrĩgʉ̃sami. 13 Tojo wee wẽrĩgʉ̃nojõrẽ ne ni'cʉ̃ cã'rõ omocã ñapeoma'aticã'ña. Ʉtãperi me'rã doquewẽjẽno'rõsa'a. Tojo weetirã, mejõ bʉewẽjẽno'rõsa'a. No'o nigʉ́ masʉ̃rẽ o wa'icʉ quẽ'rãrẽ wẽjẽcã'no'rõsa'a. Masã oveja ʉmʉ capesa'ro me'rã dia'cʉ̃ puticã tʉ'orã, tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉre mʉjãrãsama", ni wereya, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

14 Be'ro Moisé ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ nĩ'cʉ dijaticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃rẽ e'catipeoajã, masãrẽ apoyuduticʉ niwĩ. Be'ro na ye su'tire coecãrã niwã. 15 Na su'tire coéca be'ro Moisé narẽ a'tiro werecʉ niwĩ:

—Ñamiacã yʉ'rʉro apoyu'cãrãpʉ nitojaya. Tojo nicã a'te nʉmʉrĩ mʉsã nʉmosãnumia me'rã ne wʉacãjĩticã'ña, ni werecʉ niwĩ.

16 Pʉa nʉmʉ be'ro bo'reque'ari cura bʉpo paa, ya'bacʉ niwĩ. Tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ bu'ipʉre ni'cã o'mecurua tojanʉ'cãcaro niwʉ̃. Cabra capesa'ro me'rã ʉpʉtʉ putise bʉsʉcaro niwʉ̃. Nipe'tirã na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri nirõpʉ te bʉsʉsere tʉ'o uirã, narãsãcãrã niwã. 17 Be'ro Moisé Õ'acʉ̃rẽ põtẽrĩrã wa'ajã, narẽ sʉ'ori miacʉ niwĩ. Wa'a, tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ dʉ'pocápʉ ejanʉ'cãcãrã niwã. 18 Nipe'tiro tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaí wãmeticjʉpʉ o'mepu'sunu'cũcaro niwʉ̃. Õ'acʉ̃ pecame'e ʉ̃jʉ̃rĩ põ'rã me'rã dijatáca be'ro niyucã, tojo wa'acaro niwʉ̃. Pá ʉ̃jʉ̃arõ weronojõ o'me buenu'cũcaro niwʉ̃. Nipe'tiro tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ ʉpʉtʉ waro narãsãcaro niwʉ̃. 19 Oveja ʉmʉ capesa'ro putise siape'e me'rã nemorõ bʉsʉcaro niwʉ̃. Tojo wa'ari cura Moisé Õ'acʉ̃ me'rã ucũmʉjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e bʉpo bʉsʉro weronojõ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ.

20 Õ'acʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaí dʉposãrĩpʉ dijati, ejanʉ'cãcʉ niwĩ. Be'ro Moisére cʉ̃ tiropʉ mʉjãtiduticʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, Moisé mʉjãcʉ niwĩ. 21 Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Dijaya. Masãrẽ wiopesase me'rã weregʉ wa'aya: "Yʉ'ʉre ĩ'asĩ'rĩrã, a'tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ dʉ'pocápʉ cã'mota'a'carore ne yʉ'rʉticã'to. Yʉ'rʉrã pũrĩcã, pãjãrã wẽrĩrãsama.

22 Pa'iapʉta, yʉ'ʉ tiropʉ a'tirãnojõ yʉ'ʉ ĩ'orõpʉ ña'ase marĩrã nirãti nírã, apoyuato. Na
tojo weeticã, narẽ bu'iri da'regʉsa'a", ni wereya, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
23 Moisé Õ'acʉ̃rẽ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:
—Masã a'tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉre ne mʉjãtimasĩtisama. Mʉ'ʉta narẽ "Tigʉ dʉ'pocʉ́rẽ cã'mo-
ta'a'carore yʉ'rʉticã'to. Tigʉ yʉ'ʉ nirṍ ni'i", ni weredutitojapʉ. Tojo weerã a'tore ne
yʉ'rʉtisama, nicʉ niwĩ.
24 Õ'acʉ̃ pe'e Moisére nicʉ niwĩ:
—Dija, Aarṍrẽ a'topʉ miitia. Pa'ia, tojo nicã masã pũrĩcã a'topʉ a'tisĩ'rĩrã, cã'mota'a'-
carore ne yʉ'rʉticã'to. Tojo weecãma, yʉ'ʉ narẽ bu'iri da'rebosa'a, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
25 Tere tʉ'ogʉ, Moisé dijata, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'quere Israe curuacjãrãrẽ wereturiacʉ niwĩ.

20

Õ'acʉ̃ diez dutise cũu'que ni'i

1 Õ'acʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ucũgʉ̃, nipe'tise a'te ucũsere ucũcʉ niwĩ:
2 "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉ ni'i. Yʉ'ʉta mʉsãrẽ Egiptopʉre miiwijawʉ. Topʉre mʉsã narẽ
da'raco'terã niwʉ̃.
3 "Yʉ'ʉ ni'cʉ̃rẽta ẽjõpeoya. Ne ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeoticã'ña.
4 "Ne queosere yee, ẽjõpeoticã'ña. Ʉ'mʉarõ cjase queosere, ne docapʉ a'ti di'tapʉ
nisere, maa pajiri maajopʉ nise queose quẽ'rãrẽ yee ẽjõpeoticã'ña. 5 Ne narẽ ẽjõpeorã,
paamu'rĩque'aticã'ña. Ne narẽ ñubuepeoticã'ña. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ mʉsã wiogʉ ni'i. Mʉsã
ãpẽrãrẽ ẽjõpeosirutucã, ne ʉawe'e. Yʉ'ʉre ĩ'asĩ'rĩtirã tojo weema. Tojo weegʉ na põ'rãrẽ,
na pãrãmerãrẽ, na pãrãmerã nituriarãrẽ bu'iri da'regʉsa'a. 6 Yʉ'ʉre mairã, yʉ'ʉ duti'quere
queoro weerã́ pe'ema peje turiri be'rocjãrãrẽ ma'inu'cũgʉ̃sa'a.
7 "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉre wiopesase me'rã wãcũtimirã, wãmepeoma'aticã'ña. Tojo
ucũma'arãrẽ bu'iri da'regʉsa'a.
8 "Yʉ'ʉ soodutigʉ cũuca nʉmʉ saurure wãcũña. Ya nʉmʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeori nʉmʉ ni'i.
9 Seis nʉmʉrĩta da'raya. Te nʉmʉrĩrẽ nipe'tise mʉsã da'rase cʉosere da'rawe'ocã'ña.
10 Siete nʉmʉ nirĩ nʉmʉ pe'ema, yʉ'ʉ mʉsã wiogʉre wãcũ, soodutigʉ cũuca nʉmʉ
ni'i. Ti nʉmʉrẽ ne cã'rõ da'raticã'ña. Mʉsã macʉ̃, mʉsã macõ, mʉsãrẽ da'raco'tegʉ o
da'raco'tego, mʉsã yarã wa'icʉrã, ape di'tacjãrã mʉsã tiropʉ nirã́ ne da'raticã'to. 11 Yʉ'ʉ
Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉ seis nʉmʉrĩta ʉ'mʉsere, di'tare, pacase maarĩrẽ, nipe'tise tepʉ nisere
weewʉ. Tu'ajanʉ'cõ, siete nʉmʉ nirĩ nʉmʉrẽ soowʉ. Tojo weero ti nʉmʉ sauru, ya nʉmʉ
ni'i. 'Yʉ'ʉre ẽjõpeori nʉmʉ niato', ni soodutigʉ cũuwʉ̃.
12 "Mʉsã pacʉre, mʉsã pacore añurõ wejepeoya. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃, mʉsã wiogʉ mʉsãrẽ o'ori
di'tare yoacã catirãti nírã, tojo weeya.
13 "Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña.
14 "Mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.
15 "Yajaticã'ña.
16 "Beseropʉ ãpẽrãrẽ ña'arõ wa'adutirã, na ye cjasere nisooticã'ña.
17 "Ãpẽrã ya wi'ire ne ʉoticã'ña. Cʉ̃ nʉmorẽ, cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre, cʉ̃rẽ da'raco'tegore, cʉ̃
yagʉ wecʉre, cʉ̃ yagʉ burrore, nipe'tise cʉ̃ cʉosere ʉoticã'ña" ni, dutise o'ocʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃ wee'quere ĩ'arã na ui'que ni'i

18 Israe curuacjãrã nipe'tirã bʉpo paacã, oveja ʉmʉ capesa'ro bʉsʉcã tʉ'orã, bʉpo
ya'bacã, ʉ̃rʉ̃gʉ̃ o'mepu'sunu'cũcã ĩ'arã, ui narãsãcãrã niwã. Tojo wee'cãrã niyurã, tigʉ
yoacureropʉ tojacãrã niwã. 19 Tojo weerã Moisére a'tiro nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ ucũña. Mʉ'ʉ dutisere yʉ'tirãti. Õ'acʉ̃ cʉ̃ basu ʉ̃sãrẽ ucũticã'to. Cʉ̃ ʉ̃sã
me'rã ucũcã pũrĩcãrẽ, ʉ̃sã wẽrĩbosa'a, nicãrã niwã.
20 Moisé narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsã uiticã'ña. Õ'acʉ̃ marĩrẽ diacjʉ̃ta yʉ'ʉre ẽjõpeomiti nígʉ̃, a'tiami. Mʉsã cʉ̃rẽ
wiopesase me'rã wãcũcã ʉagʉ, cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cã, ña'arõ weeticã'to nígʉ̃, a'tiami.

21 Masã uirã, ũrũgũ yoacureropн tojaque'acãrã niwã. Moisé pe'e Õ'acũ niró, o'mecurua
na'itĩ'arĩ curua pн'topн ejanн'cãcн niwĩ.
*****

24

Õ'acũ Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'i

1 Õ'acũ dutise cũu'quere wéréca be'ro Moisére nicн niwĩ:

—Aaró, cũ põ'rã Nadab, Abihú, ãpẽrã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã a'to yн'н
nirõpн mнjãtia. Mejõ yoacurero tojato. Topн paamu'rĩque'ato. 2 Mн'н se'saro yн'н
tiropнre ejaya. Masã pe'e mн'н me'rã ne pн'toacãpн mнjãtinemoticã'to, nicн niwĩ.

3 Moisé masã tiropн wa'a, nipe'tise Õ'acũ ní'quere, tojo nicã cũ duti'quere masãrẽ
weregн wa'acн niwĩ. Cũ tojo werecã tн'orã, nipe'tirãpнta ni'cãrõnojõ wãcũseti, yн'ticãrã
niwã:

—Nipe'tise Õ'acũ ũsãrẽ weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

4 Tere tн'ogн, Moisé nipe'tise Õ'acũ duti'quere ojaõ'ocн niwĩ. Ape nнmн pe'e
ñamiña'cũrõ wã'cã, ni'cãrõ Õ'acũrẽ ẽjõpeorã wa'icнrãrẽ ũjũamorõpeoatjore ũrũgũ
dн'pocáрн ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucн niwĩ. Tojo nicã docepaga ũtãpaga te Israe
curarinнcũrẽ ni'cãrẽpaga miinн'cõcн niwĩ. 5 Be'ro ni'cãrẽrã ma'mapjia Israe curuacjãrãrẽ
wa'icнrã wẽjẽdutigн o'ócн niwĩ. Narẽ Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icнrãrẽ ũjũamorõpeoduticн
niwĩ. Tojo nicã, apeyema Õ'acũ narẽ añurõ weeato nírã, wecнa нmнarẽ wẽjẽ,
ũjũamorõpeoduticн niwĩ. 6 Moisé deco me'rã díre mii, bapari pacapн piosãacн niwĩ. Apeye
dн'sasere wa'icнrãrẽ ũjũamorõpeoropн piopeocн niwĩ. 7 Tu'ajanн'cõ, Moisé "Õ'acũ masã
me'rã a'tiro apogнti" ni ojáca turipнre mii, masãrẽ bu'eĩ'ocн niwĩ. Tere tн'orã, na pe'e
a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tise marĩ wiogн Õ'acũ marĩrẽ weeduti'quere weerãti. Cũ dutisere yн'tirãti,
nicãrã niwã.

8 Be'ro Moisé díre mii, masãpнre tere wẽeste, a'tiro nicн niwĩ:

—A'te dí me'rã Õ'acũ "Masã me'rã tojo weegнti" ní'quere diacjũta cũ duti'quenojõta
weegнsami, ni masĩno'o, nicн niwĩ Moisé.

9 Tere tu'ajáca be'ro Moisé Aaró, Nadab, Abihú, tojo nicã setenta Israe curuacjãrã wiorã
me'rã ũrũgũpн mнjãcн niwĩ. 10 Topн na Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogнre ĩ'acãrã niwã.
Cũ н'tacũrõrẽ añuse ya'sase peri zafiro wãmetise peri asipa'acũñacaro niwũ. Нmнse
weronojõ ya'same'rĩcã'caro niwũ. 11 Ã'rã Israe curuacjãrã wiorã Õ'acũrẽ ĩ'amicã, narẽ ne
mejẽcã wa'acã weeticн niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã ba'a, sĩ'rĩ weecãrã niwã.

Moisé ũrũgũ Sinaí wãmeticнpн ní'que ni'i

12 Õ'acũ Moisére a'tiro nicн niwĩ:

—Yн'н tiro ũrũgũpн mнjãtinemoña. Mнjãti, topн yн'нre co'teya. Yн'н ũtã me'rã
wee'que pjĩrĩrẽ mн'нrẽ o'ogнti. Te pjĩrĩpн yн'н oja'que nipe'tise yн'н weeduti'quere mн'н
Israe curuacjãrãrẽ weregнsa'a.

13 Tere tн'ogн, Moisé, cũrẽ weetamugũ Josué me'rã ũrũgũ Õ'acũ nirõpн mнjãnemocн
niwĩ. 14 Cũ mнjãnemoati dнporo wiorãrẽ a'tiro nicн niwĩ:

—A'tota co'teya, téé ũsã dijaticãpн. Aaró, tojo nicã Hur mнsã me'rã tojama. No'o
mнsãrẽ mejẽcã wa'acã, narẽ wereya, nicн niwĩ.

15 Tojo níca be'ro Moisé ũrũgũpн mнjãcн niwĩ. Tigнre ni'cã o'mecurua tuubi'acaro
niwũ. 16 Õ'acũ cũ añurõ asistese ũrũgũ Sinaípн dijatacã, seis nнmнrĩrẽ omecurua tigнre
tuubi'acaro niwũ. Ape nнmн siete nнmн nirĩ nнmнrẽ o'mecuruapнta Õ'acũ Moisére
pijidijocн niwĩ. 17 Israe curuacjãrã Õ'acũ asistesere ũrũgũ dнposãrĩpн pecame'e ũjũacõ'arõ
weronojõ ĩ'acãrã niwã. 18 Moisé ti o'mecuruapн sãjãa, tigн ũrũgũpн mнjãnemocн niwĩ.
Topнre cuarenta нmнcori, cuarenta ñamirĩ* tojacн niwĩ.
*****

* 24:18 ĩ'aña Gn 7.4 docapн oja'quere.

31

*****

18 Õ'acũ ũrũgũ Sinaípu Moisé me'rã ucũca be'ro cũrẽ pua pjĩ ũtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ o'ocu niwĩ. Te pjĩrĩpu Õ'acũ diez dutise cũu'que nicaro niwũ. Õ'acũ basuta cũ omopica me'rã tere ojacu niwĩ.

32

Wecu wĩ'magũ queose uru me'rã yee'que ni'i

1 Be'ro Israe curuacjãrã Moisé cũ ũrũgũpu mujãa'cure yoogocã ĩ'arã, Aarṍ tiropu nerẽcãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Sõ'onícu Moisé marĩrẽ Egiptopu nĩ'cãrãrẽ miiti'cu waro ¿de'ro wa'apari cũrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a. Tojo weegu ũsã ẽjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamu'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ ĩ'orãsama, nicãrã niwã.*

2 Aarṍ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã numosãnumia, musã põ'rã umua, musã põ'rã numia o'meperi yosase uru me'rã wee'quere a'to yu'u tiropu miitia, nicu niwĩ.

3 Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirãputa na o'meperi yosase uru me'rã wee'quere tuweemii, Aarṍ tiropu miacãrã niwã. 4 Cũ tere ñe'e, ũjũasipiocu niwĩ. Na wecu wĩ'magũ queose wééca co'ropu piosãcãrã niwã. Be'ro te bu'áca be'ro wecu wĩ'magũ queose weronojõ bajugu wijacu niwĩ. Cũrẽ ĩ'arã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ẽjõpeogu nimi. Cũta marĩrẽ Egiptopu nĩ'cãrãrẽ su'ori miiwijawĩ.

5 Na tojo weecã ĩ'agũ, Aarṍ wecu wĩ'magũ queose põtẽorõpu wa'icurãrẽ ũjũamorõpeorore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, masãrẽ werecu niwĩ:

—Ñamiacã marĩ wiogu Õ'acũrẽ bosenumu wee e'catipeorãsa'a, nicu niwĩ.

6 Ape numu pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, wa'icurãrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeocãrã niwã. Tojo nicã, apeyema Õ'acũ narẽ añurõ weeato nírã, wa'icurãrẽ wẽjẽ, ũjũamorõpeocãrã niwã. Be'ro nipe'tirã masã ba'a, sĩ'rĩ, que'a, ejanujãcãrã niwã. Tu'ajanu'cõ, wã'cãnu'cã, tu'omasĩti, bopoyase moorã basanu'cũsiacãrã niwã. 7 Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Wa'agusa'a. Dijaya. Mu'u, Egiptopu miiwija'cãrã ña'abutiarã dojorã weema. 8 Na maata waro yu'u weeduti'quere du'ucã'ma. Ni'cũ wecu wĩ'magũ queosere uru me'rã ũjũasipio wĩorẽama. Cũrẽ e'catipeorã, ejaque'ama. Tojo nicã, wa'icurãrẽ wẽjẽ, cũrẽ ũjũamorõpeoama. A'tiro ni ucũama: "Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ẽjõpeogu nimi. Cũta Egipto di'tapure marĩrẽ su'ori miiwijawĩ", niama, nicu niwĩ Õ'acũ.

9 Õ'acũ apeye Moisére ninemocu niwĩ:

—Yu'u sõjã masãrẽ na nisetisere añurõ masĩ'i. Yu'ure yu'runu'cãsepijarã nima. 10 Na me'rã uayu'rumajã'a. Tojo weegu narẽ bu'iri da're bajuriope'oguti. Yu'u tojo weecã, ne cã'mota'aticã'ña. Mu'u pãrãmerã nituriarã me'rã pe'ema pãjãrã masãputicã weeguti.

11 Õ'acũ tojo nimicã, Moisé pe'e cũ wiogu Õ'acũrẽ a'te ucũse me'rã nijĩsijosĩ'rĩcu niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro weegu mu'u, mu'u yarã masã me'rã tocã'rõ uati? Mu'u tutuayu'ruse me'rã narẽ Egiptopure miiwijawu. 12 Mu'u narẽ bu'iri da'recãma, Egiptocjãrã a'tiro ni wãcũrãsama: "Õ'acũ narẽ ũrũpagupu wẽjẽ, a'ti di'tapu nirãrẽ bajurioguti nígũ, miiwijapĩ", nibosama. Uaticã'ña majã. Mu'u yarã masãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsere tocã'rõta du'uya. 13 Mu'urẽ da'raco'terã Abrahãrẽ, Isaare, Jacore nĩ'quere wãcũña. Mu'u basuta mu'u wãme me'rã narẽ a'tiro nicũpã: "Musã pãrãmerã nituriarãrẽ ñocõa weronojõ pãjãrã masãputicã weeguti. Tojo nicã, a'ti di'ta musãrẽ o'oguti nĩ'que di'tare musã pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogusa'a. Na ye di'ta ninu'cũcã'rõsa'a", nicũpã.

14 Moisé tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cũ yarã masãrẽ "Bu'iri da'reguti" nimi'quere du'ucu niwĩ. 15 Be'ro Moisé ũrũgũpu nĩ'cu Õ'acũ dutise pua pã'rẽpu ojano'que pjĩrĩrẽ miidijaticu niwĩ. 16 Õ'acũta te pjĩrĩrẽ weecu niwĩ. Cũ basuta topu nĩ'quere ñacũ, ojaõ'ocu niwĩ.

17 Josué masã na caricũsere tu'ogu, Moisére a'tiro nicu niwĩ:

---

* 32:1 Hch 7.40

—Masã a'mewẽjẽrã caricũrõ weronojõ bʉsʉrocoro marĩ cãrĩse u'turi wa'teropʉre, nicʉ niwĩ.

18 Moisé pe'e cʉ̃rẽ a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Na a'mewẽjẽ wapata'aca be'ro caricũ e'catise mejẽta nírõcoro. Tojo nicã a'mewẽjẽ bajuriorã bʉjawetirã basase mejẽta nírõcoro. Mejẽcã basase tʉ'ogʉcoro, nicʉ niwĩ.

19 Moisé na nirõpʉ etagʉ, wecʉ wĩ'magʉ̃ na uru me'rã wĩorẽ'cʉre ĩ'agʉ̃, na no'o ʉaro basanu'cũcusiasere ĩ'agʉ̃, uayʉ'rʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ cʉose pjĩrĩrẽ tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ dʉ'pocʉ́pʉ doquemʉtõcũucʉ niwĩ. 20 Te be'ro wecʉ wĩ'magʉ̃ queose wĩorẽ'cʉre mii, pecame'epʉ doquetĩacʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃rẽ añuse marãrĩ doquemʉtõcʉ niwĩ. Te marãrĩrẽ aco bu'ipʉ wẽestepo'ocʉ niwĩ. Tojo weetoja, Israe curuacjãrãrẽ te acore sĩ'rĩcã weecʉ niwĩ.

21 Moisé Aarṍrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Ã'rã masã de'ro weemiati mʉ'ʉrẽ? Mʉ'ʉ narẽ ña'abutiaro weecã weeapã.

22 Aarṍ pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ acabiji, yʉ'ʉ me'rã uatigʉta. Mʉ'ʉ masĩmiba. Ã'rã masã ña'arõ weesere weepoyʉ'rʉama. 23 Na yʉ'ʉre a'tiro niama: "Ni'cʉ̃ ʉ̃sã ẽjõpeoacjʉ queose marĩrẽ sʉ'ori miacjʉre weebosaya. Sõ'onícʉ Moisé marĩrẽ Egiptopʉre sʉ'ori miiwijati'cʉre de'ro wa'aro wa'apã. Masĩtisa'a", niama. 24 Na tojo nicã, narẽ yʉ'tiapʉ: "No'o o'meperi yosase uru me'rã wee'quere cʉorãnojõ tuweemii miitia", niapʉ. Na yʉ'ʉre miiti, tere o'oama. Yʉ'ʉ tere pecame'epʉ doquetĩapʉ. Wãcũña marĩrõ ã'rĩ wecʉ wĩ'magʉ̃ queose wijamajãmi, nicʉ niwĩ Aarṍ.

25 Moisé na no'o ʉaro weesere ĩ'acʉ niwĩ. Tere ĩ'amigʉ̃, Aarṍ pe'e narẽ "Tojo weeticã'ña", niticʉ niwĩ. Tojo weerã na ña'arõ weesere ĩ'arã, narẽ ĩ'atu'tirã bujicã'cãrã niwã. 26 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Moisé na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri wa'tero sãjãa, ejanʉ'cãcʉ niwĩ. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—"Õ'acʉ̃ yarã ni'i" nirãnojõ yʉ'ʉ tiro a'tia, nicʉ niwĩ.

Cʉ̃ tojo nicã, nipe'tirã Leví ya curuacjãrã Moisé tiropʉ nerẽnʉ'cãcãrã niwã. 27 Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ, a'tiro nimi: "Mʉsãnʉcʉ̃ di'pjĩrĩrẽ dʉ'teõ'oña. Be'ro mʉsã wi'seri nirõpʉ tojaaya. Tojaa, wi'serinʉcʉ̃ mʉsã acabijirãrẽ, mʉsã ma'misʉmʉarẽ, mʉsã me'rãcjãrãrẽ, mʉsã ya wi'i pʉ'to nirãrẽ wẽjẽcã'ña", ni werecʉ niwĩ Moisé.

28 Leví ya curuacjãrã Moisé tojo weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Ti nʉmʉrẽ i'tiati mil ʉmʉa wẽrĩcãrã niwã. 29 Be'ro Moisé narẽ nicʉ niwĩ:

—Masã Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã, mʉsã cʉ̃ dutiro wéérã, mʉsã põ'rãrẽ, mʉsã acabijirãrẽ, mʉsã ma'misʉmʉapʉreta na ña'arõ wee'quere ĩ'arã, wẽjẽcã'mota'apʉ. Tojo weegʉ ni'cãcã Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ dutisere da'radutigʉ cũuami. A'tiro wee mʉsãrẽ añurõ wa'acã weeami, nicʉ niwĩ.

30 Ape nʉmʉ pe'ere Moisé masãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã, ña'abutiaro weecãrã niapʉ. Ni'cãrõacãrẽ Õ'acʉ̃ tiropʉ mʉjãgʉ̃ti. Apetero weegʉ mʉsã yere cʉ̃rẽ sẽrĩbosacã, mʉsãrẽ acobojobosami, nicʉ niwĩ.

31 Cʉ̃ tojo níca be'ro apaturi Moisé Õ'acʉ̃ tiropʉ mʉjãa, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Diacjʉ̃ta masã wecʉ wĩ'magʉ̃ uru me'rã queose wĩorẽ'cʉre e'catipeotjĩarã, ña'abutiaro weecãrã niama. 32 Ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩ'i. Narẽ acobojoya. Acobojotigʉ pũrĩcã, mʉ'ʉ ya pũrĩ catirã wãme ojaõ'ono'ca pũrĩpʉ yʉ'ʉ wãmerẽ coecã'ña, nicʉ niwĩ Moisé.

33 Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ dutisere yʉ'rʉnʉ'cã'cãrã dia'cʉ̃rẽ ya pũrĩpʉ ojaõ'ono'cãrã wãmerẽ coegʉti. 34 Ni'cãrõacãrẽ majã wa'aya. Masãrẽ yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ "O'ogʉti" níca di'tapʉ sʉ'ori miaña. Yʉ'ʉre wereco'tegʉ mʉ'ʉrẽ sʉ'ori ĩ'o miagʉ̃sami. Tojo weemicã, yʉ'ʉ bu'iri da'reri nʉmʉ ejacã, na ña'arõ wee'que wapare narẽ bu'iri da'regʉti, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

35 Be'ro Õ'acʉ̃ masãrẽ bu'iri da'regʉ, duti ña'abutiase o'ócʉ niwĩ. Aarṍ wecʉ wĩ'magʉ̃ queose yee'cʉre e'catipeo'que bu'iri tojo weecʉ niwĩ.

33

Õ'acũ ũrũgũ Sinaípʉ wijaduti'que ni'i

1 Õ'acũ masãrẽ bu'iri da'réca be'ro Moisére a'tiro nicʉ niwĩ:
—A'tore wijayá. Masã mʉ'ʉ Egiptopʉ miiwija'cãrã me'rã wa'agʉsa'a. Yʉ'ʉ Abrahãrẽ, Isaare, Jacore "O'ogʉti" níca di'tapʉ wa'aya. Ti di'tare na pãrãmerãrẽ "O'ogʉti" nitojawʉ.
2 Yʉ'ʉre wereco'tegʉre mʉsã dʉporo o'ógʉti. Yʉ'ʉ ti di'tapʉ nirã́ cananeo masã, amorreo masã, hitita masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masãrẽ cõ'awĩrõgũti. 3 Cabra õpẽcõ, mumiaco pajiro aco o'mabʉroro weronojõ nirĩ di'tapʉre wa'arã wee'e. Yʉ'ʉ pe'e mʉsã me'rã wa'asome. Mʉsã yʉ'rʉnʉ'cãsepijarã ni'i. Yʉ'ʉ wa'agʉ pũrĩcã mʉsã ña'arõ weecã, bu'iri da're bajuriodijobosa'a, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
4 Masã te bʉjawetise quetire tʉ'orã, dʉjasewã'arã weronojõ pũrõ bʉjaweticãrã niwã. Na ne ni'cũpʉta bʉsa, o'meperi yosaticãrã niwã. 5 Õ'acũ Moisére a'tiro wereyutojacʉ niwĩ:
—Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: "Mʉsã yʉ'rʉnʉ'cãsepijarã ni'i. Mʉsã wa'teropʉre mʉsã me'rã yʉ'ʉ cã'rõ ba'patiquejogʉ, mʉsãrẽ bu'iri da're bajuriobosa'a. Tojo weerã mʉsã su'ti añusere, mʉsã bʉsasere, tojo nicã yosasere tuweemiicã'ña. Mʉsã tere tuweemiica be'ro yʉ'ʉ mʉsãrẽ weeatjere wãcũgũsa'a", ni wereya, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
6 Tojo weerã Israe curuacjãrã Horeb wãmeticjʉ ũrũgũpʉ wijáca be'ro bʉsanemoti, o'meperi yosanemoticãrã niwã.

Õ'acũ me'rã bocaejari wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacã cjase ni'i

7 Moisé Õ'acũ su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacãrẽ mia, masã na nirṍ yoacureropʉ cũucʉ niwĩ. Ti wi'iacãrẽ "Õ'acũ me'rã bocaejari wi'i ni'i", nicʉ niwĩ. No'o ni'cũ Õ'acũrẽ cũ weeatjere sẽrĩtiña'sĩ'rĩgũnojõ topʉ wa'acʉ niwĩ. Ti wi'iacã na masã nirṍ yʉ'rʉro nicaro niwũ. 8 Moisé ti wi'iacãpʉ wa'acã ĩ'arã, masã nipe'tirã na ye wi'seri sope pʉ'topʉ nu'cũcãrã niwã. Téé ti wi'ipʉ sãjãcãpʉ cũrẽ ĩ'asirutudu'ucãrã niwã. 9 Moisé ti wi'ipʉ sãjãcãta, o'mepõ'rã dijati, ti wi'i sãjãrĩ sopepʉ ejanʉ'cãcaro niwũ. Õ'acũ Moisé me'rã ucũrĩ cura tojo tojanʉ'cãcaro niwũ. 10 Masã o'mepõ'rã ti wi'i sopepʉ ejanʉ'cãcã ĩ'arã, nipe'tirã na ye wi'seri sope pʉ'to paamu'rĩque'acãrã niwã. Õ'acũrẽ e'catipeorã, tojo weecãrã niwã.
11 Õ'acũ Moisé me'rã a'merĩ ĩ'apõtẽo, ni'cũ, cũ me'rãcjũrẽ ucũgũ weronojõ ucũcãrã niwã. Na ucṹca be'ro Moisé masã tiropʉre dajatojaacʉ niwĩ. Cũrẽ weetamuco'tegʉ ma'mʉ Josué, Nun macũ pe'e pũrĩcã ti wi'iacã po'peapʉ toja, ninu'cũcã'cʉ niwĩ.

Õ'acũ Moisére cũ asistesere ĩ'o'que ni'i

12 Moisé Õ'acũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre "Ã'rã masãrẽ sʉ'ori miaña", niapʉ. Tojo nimigũ, yʉ'ʉ me'rã wa'acjʉre weretiapʉ. Tojo nicã "Mʉ'ʉrẽ añurõ masĩ'i. Mʉ'ʉ weesere ĩ'agũ, e'cati'i", niapʉ. 13 Diacjũta yʉ'ʉ me'rã e'catigʉ pũrĩcã, mʉ'ʉ weeatjere yʉ'ʉre wereya. Mʉ'ʉ tojo weecã, mʉ'ʉrẽ masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mʉ'ʉ tʉ'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Ã'rã masã, mʉ'ʉ yarã nima, nicʉ niwĩ.
14 Moisé tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ basuta mʉsãrẽ ba'patigʉti. Ba'pati, mʉ'ʉrẽ soose o'ogʉti, nicʉ niwĩ.
15 Moisé pe'e cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ basu ũsãrẽ sʉ'ori wa'atigʉ pũrĩcã, ũsãrẽ a'tore wijacã weeticã'ña. 16 Mʉ'ʉ ũsã me'rã ba'patiwã'cãticãma, apeye di'tacjãrã masã "Õ'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjãrã me'rã e'catimi", ni masĩsome. Ũsã me'rã wa'acã pũrĩcãrẽ, "Õ'acũ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã dia'cũ nimi", ni masĩrãsama, nicʉ niwĩ Moisé.
17 Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ añurõ masĩ'i. Mʉ'ʉ me'rã e'cati'i. Tojo weegʉ mʉ'ʉ sẽrĩ'caronojõta weegʉsa'a, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
18 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Moisé a'tiro ni sẽrĩnemocʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ asistesere yʉ'ʉre ĩ'oña.
19 Õ'acũ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Nipe'tise yʉ'ʉ asistesere mʉ'ʉ dʉporo yʉ'rʉacã weegʉti. Tojo yʉ'rʉacã, nipe'tise yʉ'ʉ
añubutiase nisere ĩ'agũsa'a. Tojo nicã mʉ'ʉ ĩ'orõpʉ yʉ'ʉ wãmerẽ weregʉti. No'o yʉ'ʉ
pajaña'sĩ'rĩgũrẽ pajaña'gũti. [20]Tojo nimicã, ya diapoama ne ĩ'asome. Ne ni'cũ yʉ'ʉre ĩ'áca
be'ro catisome majã.
[21]Õ'acũ apeye quẽ'rãrẽ nicʉ niwĩ:
—A'to yʉ'ʉ tiro ũtãgãpʉ nu'cũña. [22-23]Yʉ'ʉ asistese me'rã yʉ'rʉagʉ, ni'cã cope tigapʉ nirĩ
copepʉ mʉ'ʉrẽ cũugũti. Yʉ'ʉre ĩ'arĩ nígũ, ya omocã me'rã mʉ'ʉ ya diapoare cã'mota'agʉti.
Téé yʉ'ʉ yʉ'rʉagʉpʉ cã'mota'atʉogʉti. Yʉ'ʉ sẽ'ema waroma ĩ'agũsa'a, ĩ'agũ pe'e. Yʉ'ʉ
diapoa pe'ema, ne ĩ'ano'ña marĩrõsa'a, nicʉ niwĩ Õ'acũ.

34

Apeye ũtã pjĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

[1]Õ'acũ Moisére cũ asistesere ĩ'óca be'ro cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Pʉa pjĩ ũtã pjĩrĩ mʉ'ʉ doquemʉtõ'que pjĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta
ojagʉti tja. [2]Ñamiacã ñamicurero ũrũgũ Sinaípʉ mʉjãgũtigũ apoyuya. Tigʉ dʉposãrĩpʉ
wa'a, yʉ'ʉ tiro ejaya. [3]Ne apĩ mʉ'ʉ me'rã mʉjãticã'to. Ne tigʉpʉre ãpẽrã masã marĩato.
Tojo nicã oveja, wecʉa tigʉ põtẽorõpʉre ba'anu'cũticã'to.
[4]Cũ ní'caronojõta Moisé todʉporo ũtã pjĩrĩ ní'que weronojõ da'recʉ niwĩ. Ape nʉmʉ
pe'e ñamicurero wã'cã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta ũrũgũ Sinaípʉ te pjĩrĩrẽ miimʉjãcʉ niwĩ.
[5]To cũ mʉjãejacã, Õ'acũ o'mecurua me'rã dijati, Moisé tiropʉ ejacʉ niwĩ. Cũ wãmerẽ
weregʉ, "Wiogʉ ni'i", nicʉ niwĩ. [6]Moisé dʉporo yʉ'rʉagʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũ, mʉsã wiogʉ ni'i. Masãrẽ pajaña'gũ, añurõ weesetigʉ ni'i. Uáyegʉ mejẽta
ni'i. Masãrẽ yʉ'ʉ ma'iyʉ'rʉsere ĩ'o'o. Yʉ'ʉ "Weegʉti" ní'quere queoro wee'e. [7]Peje
curari be'rocjãrã quẽ'rãrẽ ma'inu'cũcũsa'a. Masã ña'arõ weesere, yʉ'ʉre yʉ'rʉnʉ'cãsere
acobojo'o. Yʉ'ʉ tojo weemicã, ña'arõ weegʉ́a ne bu'iri da'reno'ña marĩgũ tojatisami.
Bu'iri da'reno'sami. Pacʉsʉmʉa ña'arõ wee'que wapa na põ'rãpʉre, na pãrãmerãpʉre,
na pãrãmerã nituriarãpʉre, tojota bu'iri da're yapatino'rãsama, nicʉ niwĩ.
[8]Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Moisé maata nucũcãpʉ paamu'rĩque'a, Õ'acũrẽ e'catipeocʉ niwĩ.
[9]Cũrẽ e'catipeogʉ, a'tiro ni sẽrĩcʉ niwĩ:
—Wiogʉ, diacjũta yʉ'ʉ weesere tʉ'sagʉ, ũsãrẽ ba'patiya. Ã'rã masã yʉ'rʉnʉ'cãsepijarã
nima. Tojo nimicã, ũsã ña'asere, ũsã ña'arõ weesere acobojoya. Ũsãrẽ mʉ'ʉ yarã masã
tojacã weeya, ni sẽrĩcʉ niwĩ.

*Õ'ac*ũ masã me'rã "A'tiro weegʉti" ni apo'que ni'i

[10]Õ'acũ Moisé sẽrĩ'quere tʉ'óca be'ro a'tiro nicʉ niwĩ:
"Añurõ tʉ'oya. Ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ nipe'tirã mʉsã Israe curuacjãrã me'rã 'A'tiro weegʉti'
ni apo'quere cũugũti. Nipe'tirã masã ĩ'orõpʉ añubutiasere weeĩ'ogũsa'a. Te todʉporopʉ
ne ape di'tapʉ a'ti turipʉre weeĩ'ono'ña marĩ'quere ĩ'ogũti. No'o nipe'tirã mʉsã wa'tero
nirã́ yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ mʉsãrẽ añubutiaro weeatjere ĩ'arãsama.
[11]"Ni'cãcã yʉ'ʉ mʉsãrẽ weeduti'quere weeya. Mʉsã tojo weecã, yʉ'ʉ mʉsã tiro nirã́
amorreo masãrẽ, cananeo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, heveo masãrẽ, jebuseo
masãrẽ cõ'awĩrõgũsa'a.
[12]"Mʉsã sãjãti di'tacjãrã me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã́', ni apoticã'ña. Mʉsã tojo weecã
pũrĩcãrẽ, mʉsãrẽ na ẽjõpeose queose yee'quere sirutucã weerãsama. [13]Tojo weronojõ
o'orã, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icʉrãrẽ ũjũamorõpeosere paamʉtõcã'ña. Apeye ũtãpaga
na miinʉ'cõ'que na ẽjõpeosere mʉtõpe'ocã'ña. Tojo nicã Aserá wãmetigo na ẽjõpeose
yee'que yucʉ me'rã wee'que tuturire dʉtecõ'acã'ña.
[14]"Ne apĩ Õ'acũ nitigʉre ẽjõpeoticã'ña. Ãpẽrãrẽ ẽjõpeosirutucã ne ʉawe'e. Yʉ'ʉ dia'cũrẽ
ẽjõpeocã ʉa'a.
[15]"Ti di'tapʉ nirã́ me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã́', ni apoticã'ña. Na ãpẽrãnojõ Õ'acũ
nitirãrẽ e'catipeorã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeorã, mʉsãrẽ pijibosama. Mʉsã quẽ'rã
na wẽjẽ ũjũamorõpeo'quere na me'rã ba'atamubosa'a. [16]Apetero weerã na põ'rã numiarẽ

mʉsã põ'rã ʉmʉarẽ numisobosama. Numisoo, na põ'rã numia Õ'acʉ̃ nitirãrẽ ẽjõpeorã, mʉsã põ'rã ʉmʉarẽ mejãrõta narẽ ẽjõpeocã weebosama.

17 ”Mʉsã ne cã'rõ Õ'acʉ̃ nitirãrẽ cõme me'rã ʉ̃jʉ̃asipio wĩorẽ'quere ẽjõpeoticã'ña”, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
*****

*Õ'ac*ʉ̃ dutise cũu'quere Moisé oja'que ni'i

27 Õ'acʉ̃ Moisére cʉ̃ dutise wéréca be'ro cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ: “Yʉ'ʉ ucũsere ojaya. Te yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã, Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'i”, nicʉ niwĩ.

28 Moisé topʉre Õ'acʉ̃ me'rã cuarenta ʉmʉcori, cuarenta ñamirĩ* tojacʉ niwĩ. Ne ba'aro marĩrõ, sĩ'rĩrõ marĩrõ nicʉ niwĩ. Topʉ “Õ'acʉ̃ masã me'rã tojo weegʉti” ni apo'quere te ʉ̃tãpjĩrĩpʉ ojaõ'ocʉ niwĩ. Tetá diez Õ'acʉ̃ dutise cũu'que nicaro niwʉ̃. 29 Be'ro Moisé ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaípʉ ní'cʉ pʉa pjĩ te dutise oja'que pjĩrĩrẽ miidijaticʉ niwĩ. Tigʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ní'cʉ dijatagʉ, cʉ̃ diapoa asistesere masĩticʉ niwĩ. Cʉ̃, Õ'acʉ̃ me'rã ucṹca be'ro niyucã, tojo asistecaro niwʉ̃. 30 Aarṍ, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã cʉ̃ diapoa asistecã ĩ'arã, cʉ̃rẽ ui nicãrã niwã. Tojo weerã cʉ̃ pʉ'toacãpʉ wa'aticãrã niwã. 31 Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Moisé pe'e narẽ pijineocʉ niwĩ. Tojo weerã Aarṍ, nipe'tirã wiorã cʉ̃ tiropʉ dajacãrã niwã. Na dajacã ĩ'agʉ̃, na me'rã ucũcʉ niwĩ. 32 Be'ro nipe'tirãpʉta Israe curuacjãrã etabʉrocãrã niwã. Na etacã, Moisé Õ'acʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaípʉ dutise o'o'quereta narẽ werecʉ niwĩ.

33 Na me'rã ucũpe'oca be'ro cʉ̃ diapoapʉre ni'cã su'ti casero ʉsemerĩrĩ casero me'rã mo'acʉ niwĩ. 34 Moisé Õ'acʉ̃ me'rã bocaejari wi'ipʉ cʉ̃ me'rã ucũgʉ̃ sãjãgʉ̃, ti caserore tuweemʉjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ wijatagʉ, Õ'acʉ̃ dutisere Israe curuacjãrãrẽ wereturiamʉjãcʉ niwĩ. 35 Cʉ̃ ti wi'ire wijatacã, Israe curuacjãrã Moisé diapoa asistecã ĩ'acãrã niwã. Tojo weegʉ ti casero me'rã diapoare mo'amʉjãcʉ niwĩ tja. Õ'acʉ̃ me'rã ucũgʉ̃ sãjãgʉ̃, ti caserore tuweemʉjãcʉ niwĩ.
*****

40

*Õ'ac*ʉ̃ wi'i, wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'ire aponʉ'cõ'que ni'i

A'te capítulori 25–30; 35–39 Õ'acʉ̃ wi'i wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'i cjasere were'e. A'ti capítulo cuarenta, Õ'acʉ̃ “Tojo weeya”, ni weeduti'quere were'e.

1 Moisé masãrẽ Õ'acʉ̃ dutisere wéréca be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

2 “Nimʉ'tãrĩ mujĩpũ, ninʉ'cãrĩ nʉmʉ nicã, ya wi'i, wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'ire aponʉ'cõña. 3 Ti wi'ipʉ yʉ'ʉ ‘Masã me'rã añurõ weegʉti’ ní'quere cʉori acarore cũuña. Ti acaro po'peapʉ yʉ'ʉ diez dutise oja'que pjĩrĩ sãñasa'a. Ti acaro dʉporo ʉsebʉtiri caserore yoo cã'mota'aya. 4 Mesare, sĩ'ocjʉ quẽ'rãrẽ topʉ cũuña. Ti mesapʉre docepaga pã́rẽ añurõ apopeoya.* Tigʉ sĩ'ocjʉpʉre sĩ'osepagare sĩ'onʉ'cõña. 5 Ʉ'mʉtise ʉ̃jʉ̃amorõpeoro uru me'rã wee'caro ‘Masã me'rã añurõ weegʉti’ ní'que cʉori acaro põtẽorõpʉ peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sãjãnʉ'cãrõrẽ ni'cã casero ʉsebʉtiri caserore yooya. 6 Tu'ajanʉ'cõ, ti wi'i ne sãjãrõ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore cũuña. 7 To be'ro bapa pajiri pare ya wi'i, tojo nicã wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoro, a'te pʉaro wa'tero, deco ti pare dʉpoya. Ti pare aco piomu'muoña. 8 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ duti'caronojõta, ti wi'i sumutore apoya. Tu'ajanʉ'cõ, su'tiro casero ʉsebʉtiri caserore topʉ sãjãrõ cã'mota'atjore yooya.

9 ”Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato nígʉ̃, ʉ'se to wa'rewʉasenojõrẽ ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ipʉ nisere wa'repe'ocã'ña. Tojo weecã, topʉ nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marĩrõ tojarosa'a. 10 Tojo nicã, te ʉ'sereta tja wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoro bu'ipʉ wa'reya. Topʉ de'ro nisere wa'repe'ocã'ña. Mʉ'ʉ tojo weegʉ tore añurõ, ña'ase marĩrõ waro tojacã weegʉsa'a. 11 Be'ro te ʉ'se me'rã bapa pajiri papʉre wa'reya. Tojo nicã, to pesaro dʉ'pocãrẽ wa'regʉsa'a. Tere wa'regʉ, ye waro tojacã weegʉsa'a.

---

* 34:28 Ĩ'ała Gn 7.4 docapʉ oja'quere. * 40:4 Te pã́rẽ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ peocãrã niwã. Israe curarinʉcʉ̃ ni'cãrẽ pã́ nicaro niwʉ̃. Pa'ia dia'cʉ̃ te pã́rẽ ba'acãrã niwã.

12 ”Be'ro Aarṍrẽ, cũ põ'rã ʉmʉarẽ ya wi'i sope pʉ'topʉ miaña. Topʉ narẽ ʉ'oya.
13 Aarṍ pa'i cũ sãñarõnojõrẽ sãñato. Be'ro cũrẽ ‘Yé cjasere da'ragʉ’ pa'i sãjãdutigʉ, ʉ'sere
piopeoya. 14 Tu'ajanʉ'cõ, cũ põ'rãrẽ miiti, narẽ su'ti yoase paca su'a'quere sãaña. 15 Na
pacʉ Aarṍrẽ wee'caronojõ napʉre ʉ'sere piopeoya. Mʉ'ʉ tojo weecã, na quẽ'rã yarã pa'ia,
yé cjasere da'rarã nirãsama. Mʉ'ʉ narẽ a'tiro ʉ'se piopeose me'rã na pãrãmerã nituriarã
pa'ia nisere ninu'cũcã'rãsama. Ne pe'tisome”, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
16 Õ'acũ dutí'caronojõta Moisé nipe'tisere weepe'ocʉ niwĩ. 17 Tojo weerã na ni'cã cũ'ma
Egiptopʉre wijáca be'ro nimʉ'tãrĩ mujĩpũ, ninʉ'cãrĩ nʉmʉrẽ Õ'acũ wi'ire aponʉ'cõcãrã
niwã.
*****

O'mecurua Õ'acũ wi'i bu'ipʉ ní'que ni'i
34 Moisé Õ'acũ wi'ire aponʉ'cõca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwũ. Õ'acũ cũ
asistese ti wi'ipʉre niyʉ'rʉacaro niwũ. 35 Tojo weegʉ Moisé ne sãjãamasĩticʉ niwĩ.
36 O'mecurua ti wi'i bu'ipʉ ní'que mʉjãáca be'ro Israe curuacjãrã na ye wi'serire pãámii,
aperopʉ wa'amʉjãcãrã niwã. 37 O'mecurua mʉjãaticãma, na ye wi'serire ne pãámiiticãrã
niwã. Téé o'mecurua mʉjãacãpʉ co'temʉjãcãrã niwã. 38 Israe curuacjãrã no'o na wa'aro
nipe'tirã ĩ'orõpʉ Õ'acũ ya o'mecurua, ʉmʉcore ti wi'i bu'ipʉ nimʉjãcaro niwũ. Ñami
pe'ema ti curua po'peapʉ pecame'e ũjũrĩ põ'rã nicaro niwũ.

Josué

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Moisé wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ Josuére Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori nisetiacjʉre sõrõcʉ niwĩ. Josué cũ ojáca pũrĩ pʉaro dʉcawati'i. Nimʉ'tãrõ Israe curuacjãrã na Canaá di'ta, Õ'acũ narẽ o'ogʉti níca di'tare sãjãa, tocjãrã me'rã a'mewẽjẽ, wapata'a, miiwapa'que ni'i. (Capítulos 1–12) Be'rocjãrõ na Israe curarinʉcũ di'ta dʉcawaa'que ni'i. (Capítulos 13–22) Nitʉoro Josué cũ ucũtʉo'que, cũ masãrẽ werecasatʉo'que, tojo nicã cũ wẽrĩ'que ni'i. (Capítulos 23–24)

*Õ'ac*ũ Josuére Israe curuacjãrã wiogʉ sãjãcã wee'que ni'i

1 Be'ro Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'te'cʉ wẽ́rĩ́ca be'ro, Õ'acũ Josuére ucũcʉ niwĩ. Josué
pe'e Nun wãmetigʉ macũ, tojo nicã Moisére weetamuco'te'cʉ nicʉ niwĩ. Õ'acũ cʉ̃rẽ a'tiro
ni ucũcʉ niwĩ:
2 "Moisé yʉ'ʉ dutisere wee'cʉ wẽrĩa wa'ami. Ni'cãrõacãma mʉ'ʉ pe'e nipe'tirã Israe
curuacjãrãrẽ dia Jordã́rẽ sʉ'ori pẽ'agʉ̃sa'a majã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ o'oatji di'tapʉ wa'arãsa'a.
3 Yʉ'ʉ Moisére 'A'tiro weegʉti' ní'caronojõta mʉsãrẽ weegʉsa'a. Yʉ'ʉ nipe'tiro mʉsã
di'ta sijatjo ejatuaro o'ogʉti. 4 Di'ta a'tocã'rõ yoaro o'ogʉti. Yucʉ marĩrõpʉ, téé Líbano
di'tapʉ nitʉorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masã ye
di'ta me'rã ninʉ'cã, téé pajiri maa Mediterráneo nirõpʉ nitʉorosa'a. 5 Ne ãpẽrã mʉsã
me'rã a'mewẽjẽrã põtẽosome. Moisé me'rã ní'caronojõta mejãrõta nigʉ̃sa'a mʉ'ʉ me'rã
quẽ'rãrẽ tja. Ne mʉ'ʉrẽ cõ'asome. 6 Tojo weegʉ wãcũtutuaya, uiro marĩrõ nisetiya. Na
ñecʉ̃sʉmʉarẽ 'A'ti di'tare o'ogʉti', niwʉ̃. Mʉ'ʉ narẽ sʉ'ori mia, na me'rã a'ti di'tare
miiwapa etigʉsa'a. 7 Tojo weegʉ yʉ'ʉ ní'caronojõ wãcũtutuanu'cũcã'ña. Tojo nicã nipe'tise
Moisé mʉsãrẽ dutise cũu'quere weepe'ocã'ña. Tojo weegʉ nipe'tise mʉ'ʉ weesetise
añurõ wa'arosa'a. 8 Yʉ'ʉ dutise cũu'quere masãrẽ bu'enu'cũcã'ña. Ñamirĩnʉcũ, ʉmʉcori
quẽ'rãrẽ wãcũnʉrʉ̃nu'cũcã'ña. Tere weecã, nipe'tise mʉ'ʉ weesetise queoro wa'arosa'a.
9 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ a'tiro dutiapʉ. Ne mʉ'ʉrẽ mejẽcã wa'acã uiticã'ña. Wãcũtutua nisetiya. Yʉ'ʉ
Õ'acũ, mʉ'ʉ wiogʉ, mʉ'ʉ me'rã ninu'cũcʉ̃sa'a. Mʉ'ʉ no'o wa'aro mʉ'ʉ me'rã wa'agʉsa'a",
nicʉ niwĩ Õ'acũ.

*Josué Canaá di'tacjãrã me'rã c*ũ a'mewẽjẽatjere apoyu'que ni'i

10 Be'ro majã Josué Israe curuacjãrã wiorãrẽ a'tiro weeduticʉ niwĩ: 11 "Nipe'tiro masã
cãrĩse u'turipʉ wa'a weetjĩarã, narẽ 'Ba'ase mʉsã miatjere apoyuya', nirã wa'aya. Marĩ
i'tia nʉmʉ be'ro dia Jordã́rẽ pẽ'arãsa'a. Õ'acũ o'oatji di'tare ñe'erã wa'arãsa'a", ni werecʉ
niwĩ narẽ.
12 Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjãrã
pe'ere Josué a'tiro ni ucũcʉ niwĩ:
13 —Wãcũña Moisé, Õ'acũ ʉaro weeco'tegʉ, mʉsãrẽ duti'quere: Õ'acũ mʉsãrẽ "Sooato"
nígʉ̃, a'ti di'ta, mʉsã nirĩ di'tare o'ocʉ niwĩ. 14 Mʉsã nʉmosãnumiarẽ, mʉsã põ'rãrẽ,
mʉsã yarã ecarãrẽ a'to dia Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e cũucã'ña yujupʉ. Moisé mʉsãrẽ
o'óca di'ta ni'i. Mʉsã nipe'tirã ʉmʉa pũrĩcã a'mewẽjẽtutuarã nirãnojõ mʉsã wãmo me'rã
pẽ'arãsa'a. Mʉsã acawererãrẽ a'mewẽjẽtamurã, na dʉporo ʉ'mʉtãña. 15 Téé Õ'acũ mʉsãrẽ
soose o'o'caronojõta na quẽ'rãrẽ o'ocãpʉ, mʉsã narẽ a'mewẽjẽtamudu'urãsa'a. Narẽ
Õ'acũ o'oatji di'tare ñe'éca be'ropʉ, a'mewẽjẽtamutʉorãsa'a. Tojo weetu'ajaca be'ropʉ
mʉsã ye di'ta dia a'ti pã'rẽ pe'e dajatojatirãsa'a. Moisé mʉsãrẽ cũu'que di'tare miiwapa,
sãjãque'arãsa'a majã, nicʉ niwĩ.
16 Cũ tojo nicã tʉ'orã, na pe'e a'tiro ni yʉ'ticãrã niwã:
—Nipe'tise mʉ'ʉ dutisere weerãti. No'o mʉ'ʉ wa'adutiro wa'arãti. 17 Ʉ̃sã Moisé
duti'quere queoro yʉ'ti'caronojõta mʉ'ʉ quẽ'rãrẽ yʉ'tirãti. Ʉ̃sã a'te dia'cʉ̃rẽ ʉa'a. Õ'acũ
Moisé me'rã niwĩ. Mejãrõta cũ me'rã ní'caronojõta mʉ'ʉ me'rã quẽ'rãrẽ nicã ʉasã'a.

18 No'o mɨ'ɨrẽ yɨ'rɨnɨ'cãgũnojõ, mɨ'ɨ dutiro weetigɨnojõ wẽjẽno'gũsami. Mɨ'ɨ pe'e
wãcũtutua, nisetiya, nicãrã niwã Josuére.

2

Josué Jericópɨ ĩ'adu'tiri masãrẽ o'ó'que ni'i

1 Be'ro Josué pɨarã ɨmɨarẽ ya'yioropɨ Canaá di'tare, Jericópɨre ĩ'adu'tirã wa'aduticɨ
niwĩ. Tojo weerã na Sitĩpɨ ní'cãrã Jericópɨ wa'acãrã niwã. Ti ñamirẽ na ni'cõ
ɨmɨarẽ a'metãrãwapata'ari masõ Rahab wãmetigo ya wi'ipɨ sãjãa, tojacã'cãrã niwã.
2 Jericócjũ wiogɨ "Ni'cãcã ñami Israe curuacjãrã marĩ ya di'tare ĩ'adu'tirã a'tiapãrã" nisere
tɨ'obocacã'cɨ niwĩ. 3 Tojo weegɨ cũ yarã surarare co ya wi'ipɨ o'ócɨ niwĩ. Ti wi'ipɨ
wa'a weetjĩarã, core a'tiro nicãrã niwã: "Na ɨmɨa mɨ'ɨ ya wi'ipɨ nirãrẽ cõ'awĩrõña. Na
ĩ'adu'tiri masã nima", nicãrã niwã.

4 Rahab pe'e narẽ nɨotojaco niwõ. Na sẽrĩtiña'cã, wiogɨ o'ó'cãrãrẽ a'tiro yɨ'tico niwõ:

—Diacjũta ni'i. Mɨsã nírõnojõta a'ti wi'ita nimiama. Na "Tocjãrã nima" nisere
masĩtiasɨ.

5 Mujĩpũ sãjãrĩ cura, a'ti macã cja sopere bi'atji dɨporoacã wa'ama. Diape'e wa'arã
wa'apã. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerã narẽ ẽmɨejábosa'a, nico niwõ.

6 Co ya wi'i bu'i opa sira nirõpɨ ñocãpũrĩ põ'rã sĩ'o'que weronojõ nise docapɨ narẽ
nɨocũuco niwõ.

7 Co tojo nicã tɨorã, surara maata ti wi'ipɨ wijaa, dia Jordã́ tiropɨ ĩ'adu'tiri masãrẽ
a'marã wa'amicãrã niwã. Na wa'áca be'ro maata ti macã cja sopere bi'ano'caro niwũ.
8 Israe curuacjãrã cãrĩse dɨporo Rahab narẽ nɨo'caropɨ mɨjãa, narẽ nico niwõ:

9 —Yɨ'ɨ masĩ'i. Õ'acũ mɨsã Israe curuacjãrãrẽ a'ti di'tare o'otojacɨ niwĩ. Cũ a'ti
di'tacjãrãrẽ mɨsãrẽ uicã weecɨ niwĩ. Tojo weerã ũsã nipe'tirã uibutiasa'a. 10 Ũsã tɨ'owɨ
Õ'acũ mɨsãrẽ Egiptopɨ ní'cãrãrẽ miiwija'quere. Maa sõ'arĩ maarẽ acore mɨsãrẽ pẽ'ato
nígũ, dɨcawaanɨ'cõ, boposãjãcã weecɨ niwĩ. Tojo nicã, pɨarã amorreo masã wiorã maa
Jordã́ a'ti pã'rẽ pe'e nirã́ Og, tojo nicã Sehṍrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwũ. 11 Tojo weerã ũsã pũrõ
uise me'rã mɨsãrẽ ĩ'a'a. Õ'acũ, mɨsã wiogɨ nipe'tiro ɨ'mɨsepɨ, a'ti nucũcãpɨre wiogɨ
nimi. 12 Tojo weego mɨsãrẽ sẽrĩ'i. Õ'acũ wãme me'rã "Mɨ'ɨ acawererãrẽ añurõ weerãti",
niña. Yɨ'ɨ mɨsãrẽ añurõ weetamu'caronojõta weeya. "Diacjũta tojo weerãti" nírã, 13 yɨ'ɨ
pacɨsɨmɨarẽ, yɨ'ɨ ma'misɨmɨarẽ, yɨ'ɨ acawererã numiarẽ yɨ'rɨweticã weeya, nico
niwõ.

14 Na core a'tiro ni yɨ'ticãrã niwã:

—Mɨ'ɨ nírõnojõta weerãti. Weeticãma, Õ'acũ ũsãrẽ wẽjẽato. Mɨ'ɨ pe'e marĩ ni'cãrõacã
ucũsere ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Tojo nicã, Õ'acũ a'ti di'tare o'ocãpɨta, ũsã mɨ'ɨrẽ añurõ
wiopesase me'rã, añurõ pajañá'a, weetamurãsa'a, nicãrã niwã.

15 Rahab ya wi'i, ti macã yeecã'mota'aca tɨ'rɨpɨ wã'ñacaro niwũ. Tojo weego narẽ
ventana sopepɨ pũnɨ'mo da me'rã du'udijoco niwõ. 16 Tojo weetoja, narẽ nico niwõ:

—Mɨsãrẽ a'marĩ masã bocari nírã, ũrũgũpɨ wa'aya. No'o i'tia nɨmɨnojõ tojayá. Téé
mɨsãrẽ a'marĩ masã macãpɨ dajatojatica be'ropɨ mɨsã acawererã tiro tojááya, nico niwõ.

17 Co tojo nicã tɨ'orã, a'tiro ni yɨ'ticãrã niwã:

—Mɨ'ɨ ũsãrẽ "Yɨ'ɨre tojo weeapa" ní'caronojõta weerãsa'a. 18 Ũsã a'ti di'tare sãjáácãrẽ,
sõ'arĩ da pũnɨ'mo da mɨ'ɨ ũsãrẽ du'udijoca dare ventana sopepɨ yoodijoya tja. Mɨ'ɨ ya
wi'ipɨ mɨ'ɨ pacɨ, mɨ'ɨ paco, mɨ'ɨ ma'misɨmɨa, nipe'tirã mɨ'ɨ acawererãrẽ neocũuña.
19 No'o ni'cũ cũ ɨaro wijaama'agũnojõ cũ basu cũrẽ wẽjẽsere bu'iritigɨsami. Ũsã bu'iri
moorãsa'a. Ni'cũ ũsãnojõ mɨ'ɨ ya wi'ipɨ nirãrẽ mejẽcã weecã pũrĩcãrẽ, ũsãta bu'iri-
tirãsa'a. 20 Mɨ'ɨ ãpẽrãrẽ werecãma, marĩ ucũ'que wapamarĩrõsa'a, nicãrã niwã Rahare.

21 —Jaɨ. Mɨsã nírõnojõta tojota weegosa'a, ni yɨ'tico niwõ.

Be'ro tojo nitojanɨ'cõ, wa'a wa'acãrã niwã. Na wa'áca be'ro co na weeduti'caronojõta
weeco niwõ. Pũnɨ'mo da, sõ'arĩ dare ventana sopepɨ dɨ'teõ'odijoco niwõ.

22 Be'ro na pɨarã Israe curuacjãrã ĩ'adu'tiri masã ũrũgũpɨ du'ticãrã niwã. Topɨre
i'tia nɨmɨ tojacãrã niwã. Narẽ a'marã, surara pe'e nipe'tiropɨ a'macũmí, ne bocaticãrã
niwã. Tojo weerã Jericópɨ dajatojaa wa'acãrã niwã. 23 Be'ro ĩ'adu'tiri masã ũrũpagɨpɨ

níˈcãrã dijaa, maarẽ pẽˈaa, téé Josué tiropʉ dajacãrã niwã tja. Topʉ daja, cʉ̃rẽ nipeˈtise narẽ waˈaˈquere werecãrã niwã. [24] Aˈtiro ni werecãrã niwã: “Õˈacʉ̃ marĩrẽ ‘Nipeˈtise ti diˈtare oˈogʉti’, nitojami. Na masã ti diˈtapʉ nirã́ marĩrẽ pũrõ uibutiarã weeama”, ni quetiwerecãrã niwã.

3

Israe curuacjãrã dia Jordã́rẽ pẽˈaˈque niˈi

[1] Ape nʉmʉ peˈe, boˈrequeˈari cura Josué nipeˈtirã Israe curuacjãrã meˈrã Sitim wãmetiropʉ níˈcãrã dia Jordã́pʉ buˈatacãrã niwã. Na diare pẽˈati dʉporo ti maa sumutopʉ tojaqueˈacãrã niwã. [2] Iˈtia nʉmʉ yʉˈrʉ́ca beˈro surara wiorã, nipeˈtirã waˈteropʉre waˈa weetjĩarã, [3] aˈtiro duticãrã niwã: “Mʉsã paˈia, Leví ya curuacjãrã Õˈacʉ̃ ‘Masã meˈrã añurõ weegʉti’ níˈquere cʉori acarore na miacã ĩˈarã, na siro sirutuya. [4] Tojo weerã mʉsã waˈarore masĩrãsaˈa. Mʉsã ne niˈcʉ̃ aˈti maˈapʉre waˈañaˈtisaˈa. Ti acarore yoacurero, niˈcã kilómetronojõ sirutuya. Pʉˈtoacã tuˈaticãˈña”, ni werecãrã niwã.

[5] Tere na wéréca beˈro Josué aˈtiro nicʉ niwĩ tja: “Ñamiacã Õˈacʉ̃ cʉ̃ tutuasere ĩˈarãsaˈa. Tojo weerã mʉsã Õˈacʉ̃ ĩˈorõpʉ ñaˈase marĩrã niato nírã, mʉsã ye suˈtire coe, tojo nicã mʉsã ya upʉre uˈacoecãˈña”, nicʉ niwĩ Josué. [6] Paˈia peˈema aˈtiro nicʉ niwĩ: “Mʉsã paˈia Õˈacʉ̃ ‘Masã meˈrã añurõ weegʉti’ níˈquere cʉori acarore wʉa, masã nipeˈtirã dʉporo maarẽ ʉˈmʉtãpẽˈarãsaˈa.”

Tojo weerã cʉ̃ dutiˈcaronojõta ti acarore wʉa, masã dʉporo ʉˈmʉtãcãrã niwã.

[7] Beˈro Õˈacʉ̃ Josuére aˈtiro nicʉ niwĩ: “Niˈcãcã meˈrã nipeˈtirã Israe curuacjãrãrẽ mʉˈʉrẽ ãpẽrã yʉˈrʉoro añurõ ĩˈacã weenʉˈcãgʉ̃ti. Tojo weerã Moisé meˈrã níˈcaronojõta yʉˈʉ mʉˈʉ meˈrã nisere masĩrãsama. [8] Paˈia yʉˈʉ ‘Masã meˈrã añurõ weegʉti’ cʉori acarore miarãrẽ aˈtiro ni wereya: ‘Mʉsã dia Jordã́ sumutore etarã, ti maapʉre ñumuwija, tojanʉˈcãña’ ”, nicʉ niwĩ Õˈacʉ̃.

[9] Beˈro Josué masãrẽ pijio, nicʉ niwĩ: “Tʉˈorã aˈtia marĩrẽ Õˈacʉ̃ nisere. [10] Aˈtiro weemasĩrãsaˈa ‘Õˈacʉ̃ catigʉ marĩ meˈrã ninuˈcũmi’ nisere. Tojo nicã aˈti diˈtacjãrã cananeo masã, hitita masã, heveo masã, ferezeo masã, gergeseo masã, amorreo masã, jebuseo masãrẽ cõˈapeˈowãˈcãgʉ̃sami. [11] Ĩˈaña. Õˈacʉ̃, nipeˈtise diˈta wiogʉ ya acarore mʉsã dʉporo dia Jordã́rẽ pẽˈamʉˈtãrõsaˈa. [12] Tojo weerã mʉsã Israe curuacjãrã doce curari nirã́, te curarinʉcʉ̃ niˈcʉ̃rẽ beseya. [13] Aˈtiro waˈarosaˈa. Na paˈia Õˈacʉ̃ nipeˈtise diˈta wiogʉ ya acarore miarã, na diapʉ ñumuwijacã, te aco dʉcawatia waˈarosaˈa. Te aco nimiˈque oˈmabʉrosome. Pʉaperipʉta opa ditara weronojõ nicãˈrõsaˈa”, ni werecʉ niwĩ.

[14] Tojo weerã Israe curuacjãrã dia Jordã́rẽ pẽˈarã, na cãrĩˈque uˈturire wijacãrã niwã. Paˈia Õˈacʉ̃ “Masã meˈrã añurõ weegʉti” níˈquere cʉori acarore na dʉporo miamʉˈtãcãrã niwã. [15] Titare masã otese dʉcatiri cura dia Jordã́ pajiro puˈeeja, mirĩa waˈacaro niwʉ̃. Tojo nimicã, paˈia ti acarore miarã, Jordã́pʉ na dʉˈpocãrĩ ti maarẽ ʉˈtacũucãta, [16] te aco buˈipʉ bʉrʉtiˈque tojanʉˈcãcaro niwʉ̃. Yoaropʉ niˈcã macã Adã́ wãmetiri macãpʉ opa ditara biˈa cãˈmotaˈaˈro weronojõ waˈacaro niwʉ̃. Adã́ Saretán wãmetiro pʉˈtopʉ tojacaro niwʉ̃. Aco tosiropʉ tojaˈque peˈe Oˈmabʉrotiri ditarapʉ wetibʉrʉdijacaro niwʉ̃. Tojo waˈacã, na Israe curuacjãrã Jericó põtẽorõ pẽˈacãrã niwã majã. [17] Na pẽˈarĩ cura paˈia Õˈacʉ̃ ya acarore cʉorã peˈe dia deco boporopʉ nʉˈcãejacãˈcãrã niwã. Téé nipeˈtirã Israe curuacjãrã pẽˈapeˈtica beˈropʉ pẽˈacãrã niwã. Nipeˈtirã Israe curuacjãrã boporopʉ pẽˈacãrã niwã.

4

Ʉ̃tãpaga docepagare dia Jordã́ cjasere miiˈque niˈi

[1] Nipeˈtirã dia Jordã́rẽ pẽˈatáca beˈro Õˈacʉ̃ Josuére nicʉ niwĩ: [2] “Israe curuacjãrãrẽ te doce curarinʉcʉ̃ niˈcʉ̃rẽ beseya. [3] Narẽ waˈaduti weetjĩagʉ̃, paˈia dia deco na nuˈcũrõ tiropʉ docepaga ʉ̃tãpagare miicũudutiya. Mʉsã niˈcãcã ñami cãrĩatjopʉ tepagare cũuña.”

[4] Tojo weegʉ Josué doce ʉmʉarẽ cʉ̃ beseˈcãrãrẽ pijio, [5] narẽ nicʉ niwĩ: “Mʉsã Jordã́ decopʉ, Õˈacʉ̃ mʉsã wiogʉ ya acaro tiropʉ waˈa, mʉsãnʉcʉ̃ ʉ̃tãpaga niˈcãrẽpaga wʉarã

wa'aya. Tojo weerã mʉsã docepaga cʉorãsa'a. [6] Te tojo weesere mʉsã põ'rã masãba-
juarãpʉ, 'A'tepaga ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' nicã, mʉsã a'tiro ni yʉ'tirãsa'a: [7] 'Ʉsã Õ'acʉ̃ ya
acarore dia Jordã́rẽ miipẽ'acã, ne aco marĩrĩ maa wa'awʉ. A'tepaga Israe curuacjãrã doce
curari ti maa Jordã́rẽ pẽ'awʉ̃', nisĩ'rĩrõ wee'e, ni wereapa mʉsã põ'rãrẽ", nicʉ niwĩ.
[8] Tojo weerã na Josué cʉ̃ weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Na ʉ̃tãpaga docepaga
Jordã́ decopʉ ní'quepagare miiwʉacãrã niwã. Israe curuacjãrã te curarinʉcʉ̃ ni'cʉ̃
ni'cãrẽpaga miacãrã niwã. Õ'acʉ̃ Josuére ní'caronojõta na cãrĩrõpʉ tepagare mia, cũucãrã
niwã. [9] Apeyere tja Josué ti maa decopʉ pa'ia na Õ'acʉ̃ ya acarore wʉanu'cũ'caropʉre
apeyepaga docepaga cũucʉ niwĩ. Tepaga topʉ nidecoti'i yujupʉ.
[10] Téé nipe'tise Õ'acʉ̃ Josuére duti'quere weepe'óca be'ro, pa'ia ti maa decopʉ ti acarore
wʉanu'cũcãrã niwã yujupʉ. Moisé Josuére weeduti'caronojõta queoro weecãrã niwã.
Masã pe'e sojaro me'rã ti maarẽ pẽ'acãrã niwã. [11] Nipe'tirã masã na pẽ'aejanʉ'cãca be'ro
pa'ia Õ'acʉ̃ "Masã me'rã tojo weegʉti" ní'quere cʉori acaro me'rã pẽ'a, masã dʉporo
nʉ'cãejacãrã niwã. [12] Ʉmʉa Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, tojo nicã deco me'rã
Manasés ya curuacjãrã na wãmo me'rã ãpẽrã Israe curuacjãrã dʉporo pẽ'amʉ'tãcãrã niwã.
Tojo weerã Moisé cʉ̃ duti'caronojõta weecãrã niwã. [13] Pãjãrã cuarenta mil a'mewẽjẽrĩ masã
añurõ wãmotirã nʉ'cãejabʉrocãrã niwã. Jericó opa pa'tiro nirõpʉ wa'a, a'mewẽjẽrãtirã
apoyucãrã niwã. Ti acaro topʉ niyucã, Õ'acʉ̃ na me'rã nicʉ niwĩ.
[14] Na tojo weeri nʉmʉrẽta nipe'tirã Israe curuacjãrã ĩ'orõpʉ Õ'acʉ̃ Josuére ãpẽrã
yʉ'rʉoro tojacã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ catiri ʉmʉcore nipe'tirã masã Josuére wiopesase me'rã
ĩ'acãrã niwã. Moisére wee'caronojõta cʉ̃ me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecãrã niwã.
[15] Tu'ajanʉ'cõ, Õ'acʉ̃ Josuére a'tiro nicʉ niwĩ: [16] "Pa'ia, Õ'acʉ̃ masã me'rã 'Tojo weegʉti'
ní'quere cʉori acarore cʉorãrẽ ti maa Jordã́pʉ nirãrẽ majãtidutiya."
[17] Tere tʉ'ogʉ, Josué pa'iare "Majãtia", nicʉ niwĩ. [18] Na cʉ̃ dutironojõta pa'ia Õ'acʉ̃ ya
acarore miimajãcãrã niwã. Nipe'tirã masã, pa'ia ti acaro me'rã pẽ'áca be'ro ti maa ne
waropʉ ní'caronojõta o'mabʉrocaro niwʉ̃ tja.
[19] Ʉ'mʉtãrĩ mujĩpũrẽ, diez nʉmʉrĩ nirĩ nʉmʉrẽ, Israe curuacjãrã Jordã́pʉ ní'cãrã majãa,
Gilgal wãmetiropʉ cãrĩrã wa'acãrã niwã. Gilgal, Jericó macã mujĩpũ mʉjãtiro pe'e nicaro
niwʉ̃. [20] Gilgapʉ Josué ʉ̃tãpagare docepaga Jordã́pʉ mii'quepagare cũucʉ niwĩ. [21] Josué
Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Be'ropʉ mʉsã pãrãmerã nituriarã na pacʉsʉmʉarẽ
'¿A'tepaga de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' nicã, [22] narẽ wereya: 'Israe curuacjãrã dia Jordã́rẽ pẽ'arã,
aco dʉcawaanʉ'cõ, bopori ma'apʉ pẽ'awã', nisĩ'rĩrõ wee'e. [23] Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ dia Jordã́rẽ
ma'a bopori ma'a weewĩ. Téé ʉ̃sã pẽ'ape'tíca be'ropʉ tojo weedu'uwĩ. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ
dʉporopʉ Maa sõ'arĩ maarẽ wee'caronojõta weewĩ. Ʉ̃sã ti maarẽ pẽ'ape'tíca be'ropʉ tojo
bopori ma'a weewĩ. [24] Nipe'tirocjãrã Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuasere masĩato nígʉ̃, tojo nicã mʉsã Õ'acʉ̃
marĩ wiogʉre wiopesase me'rã wãcũnu'cũcã'to nígʉ̃, tojo weewĩ", ni wereya, nicʉ niwĩ
Josué.

5

Gilgapʉ na niseti'que ni'i

[1] A'tiro wee Õ'acʉ̃ dia Jordã́rẽ Israe curuacjãrãrẽ pẽ'ato nígʉ̃, boposãjãcã weecʉ niwĩ.
Tere tʉ'orã, nipe'tirã amorreo masã wiorã dia Jordã́ mujĩpũ sãjãrõ pe'e nirã́ pũrõ ui,
ʉcʉacãrã niwã. Tojo nicã, mejãrõta cananeo masã wiorã dia Mediterráneo sumutopʉ nirã́
uicãrã niwã. Tojo weerã "Na me'rã a'mewẽjẽrõʉa'a" ni, ne wãcũticãrã niwã.
[2] Titare Õ'acʉ̃ Josuére a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã ʉ̃tãperi me'rã yejese pjĩrĩrẽ da'reya.
Tu'ajanʉ'cõ, mʉsã todʉporopʉ wee'caronojõta weeya tja. Mʉsã Israe curuacjãrã ʉmʉarẽ
õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aña", nicʉ niwĩ.
[3] Tere tʉ'ogʉ, Josué cʉ̃ yejecõ'atje pjĩrĩrẽ da'recʉ niwĩ. Te me'rã Israe curuacjãrã ʉmʉarẽ
Aralot wãmetiro opa bu'pa nirõpʉ na õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'acʉ niwĩ. [4] Nipe'tirã
ʉmʉa Egiptopʉ wija'cãrã, surara sãjãrĩ cʉ̃'manojõ cʉorã yucʉ marĩrõpʉ wẽrĩpe'tia
wa'acãrã niwã. [5] Na nipe'tirãpʉta na õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'cãrã nicãrã niwã.

Egiptopн wija'cãrã pũrĩcã yucн marĩrõpн bajua'cãrã yejecõ'ano'ña marĩcãrã niwã. [6] Õ'acũ na ñecũsuмuarẽ "Mнsã pãrãmerã nituriarãpнre añuse di'tare o'ogнti", nicн niwĩ. Te di'ta añuse di'ta nujãtu'que, apeye otese pĩ'rĩse di'ta nirõsa'a. Tojo nimicã, нmнa surara sãjãrĩ cũ'manojõ cнorã Egiptopн wija'cãrã pe'e Õ'acũ dutisere queoro weeticãrã niwã. Na tojo ña'arõ weese bu'iri Õ'acũ "Diacjнta na te di'tare ĩ'asome", ni ucũcн niwĩ. Tojo weerã na yucн marĩrõpн cuarenta cũ'marĩ sijabaque'aticãrã niwã. Téé na нmнa wẽrĩpe'ticãpн topнre sijadu'ucãrã niwã. [7] Na wẽrĩ'cãrã põ'rãrẽ Õ'acũ narẽ põ'rãti, dнcayu'cãrãrẽ õ'rẽcjн yapa caserore Josué yejecõ'acн niwĩ. Na sijari curare yejecõ'ano'ña marĩcãrã niwã. [8] Na nipe'tirã yejecõ'ano'ca be'ro na wi'seriacãpн te cãmirẽ sijorã, nicã'cãrã niwã. [9] Be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicн niwĩ: "Ni'cãcã me'rã Egiptocjãrã dutise doca mнsã bopoyoro ní'quere wijata'acã wee'e." Cũ tojo wééca be'ro niyucã, to Gilgal wãmetisa'a.* A'tiro nicãpн quẽ'rãrẽ mejãrõta wãmetisa'a.

*Õ'ac*ũ masãrẽ Egiptopн miiwija'quere wãcũrĩ bosenнmн ni'i

[10] Israe curuacjãrã Gilgapн que'ajácãrã niwã. Nimн'tãrĩ mujĩpũ pнa semana be'ro opa pa'tiro nirṍ Jericó põtẽorõpн mujĩpũ sãjãrĩ cura Õ'acũ yн'rнari bosenнmнrẽ boseba'acãrã niwã. [11] Ape nнmн pe'e Canaá di'ta cjase cebada ũtẽ'que, tojo nicã pã́ bнcнase marĩrõ ba'acãrã niwã. [12] Ti nнmн me'rã Õ'acũ narẽ manárẽ* tocã'rõta bнrнcã weetнocн niwĩ. Ti cũ'marẽ ti di'ta cjasere ba'acãrã niwã majã.

*Josué Õ'ac*ũ yarã surara wiognн me'rã ucũ'que ni'i

[13] Ni'cã nнmн Josué Jericó pн'to nígũ, cũ diacjũ ni'cũ masũ di'pjĩ ñosẽrĩ pjĩ me'rã sí́oejanн'cãcã ĩ'acн niwĩ. Josué cũ tiro wa'a, sẽrĩtiña'cн niwĩ:

—¿Mн'н ũsã me'rãcjũ niti? ¿Niwetine? ¿Ũsãrẽ ĩ'atu'tirã me'rãcjũ niti? nicн niwĩ.

[14] Cũ yн'ticн niwĩ:

—Ne niwe'e. Yн'н Õ'acũ yarã surara wiognн mнsã tiropн a'tiapн, nicн niwĩ.

Cũ tojo nicã tн'ognн, Josué ẽjõpeose me'rã nucũcãpн paamu'rĩque'acн niwĩ.

—Wiognн, yн'н, mн'нrẽ da'raco'tegнн, ¿de'ro weecã нasari? ni sẽrĩtiña'cн niwĩ.

[15] Õ'acũ yarã surara wiognн cũrẽ yн'ticн niwĩ:

—Mн'н sapature tuweeya. Mн'н nu'cũrõ Õ'acũ nirṍ ni'i, nicн niwĩ.

Cũ tojo nicã tн'ognн, Josué cũ duti'caronojõta cũ sapature tuweecũucн niwĩ.

6

*Israe curuacjãrã Jericóp*н na sãjãa'que ni'i

[1] Jericócjãrã Israe curuacjãrãrẽ pũrõ uicãrã niwã. Israe curuacjãrã sãjãrĩ nírã, ti macã cjase soperire añurõ bi'ape'ocã'cãrã niwã.* Tojo weerã ti macãrẽ ne ni'cũ sãjãti, ne wijaticãrã niwã. [2] Na tojo weemicã, Õ'acũ Josuére a'tiro ni werecн niwĩ: "Yн'н mн'нrẽ Jericóre, tocjũ wiognнre, tojo nicã tocjãrã surarare wiatojapн. [3] Tojo weerã mнsã Israe curuacjãrã surara нmнa wãmotirã a'tiro weerãsa'a. Mнsã seis nнmнrĩ ti macãrẽ sнtнarãsa'a. Ni'cã nнmнrẽ ni'cãrẽtirita sнtнaya. [4] Ya acaro dнporo siete pa'ia н'mнtãrãsama. Nanнcũ oveja нmнa na putise capesa'rire cнorãsama. Seis nнmнrĩ pe'tíca be'ro ape nнmн pe'e ti macãrẽ sietetiri sнtнarãsa'a majã. Mнsã sнtнari cura pa'ia oveja нmнa capesa'rire putirãsama. [5] Na нpнtн puticã tн'orã, mнsã caricũrõ põtẽorõ caricũña. Mнsã tojo caricũcã, ti macã cjase ũtã tн'rнri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura mнsã maata ti macãpн sãjáárãsa'a."

[6] Tojo wee Josué pa'iare pijio, a'tiro ni werecн niwĩ: "Mнsã Õ'acũ ya acarore miiwã'cãña. Siete pa'ia ti acaro dнporo oveja нmнa capesa'ri na putiatje me'rã wa'ayuato", nicн niwĩ. [7] Surara pe'ere a'tiro nicн niwĩ: "Wa'aya. Ti macãrẽ be'toanн'cãña. Surara wãmotirã Õ'acũ ya acaro dнporo wa'amн'tãto", nicн niwĩ.

---

* 5:9 Hebreo ye me'rã Gilgal nirṍ "Tũrũmajãmidija'a", weronojõ bнsнsa'a. * 5:12 Ex 16.31 * 6:1 Titare macãrĩ ũtã me'rã sã'rĩsãa, yee'que tн'rнri nícũcaro niwũ.

8 Nipe'tirã Josué duti'caronojõta weecãrã niwã. Tojo weerã siete pa'ia ti acaro dʉporo
capesa'rire putimʉ'tãwã'cãcãrã niwã. 9 A'mewẽjẽrĩ masã surara pe'e pa'ia dʉporo
ʉ'mʉtãcãrã niwã. Ãpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Du'ucũro marĩrõ pa'ia
oveja capesa'rire putiwã'cãcãrã niwã. 10 Surara pe'ere Josué "Di'tamarĩrõ wa'aya. Yʉ'ʉ
caricũduticãpʉ, mʉsã tutuaro põtẽorõ caricũrãsa'a", nicʉ niwĩ. 11 Josué pa'iare ti acaro
me'rã macãrẽ ni'cãti sʉtʉabaque'aduticʉ niwĩ. Tojo weetojanʉ'cõ, na cãrĩ'caropʉta daja,
na'itõ'o, cãrĩcãrã niwã.
12 Ape nʉmʉ ñamiña'cũrõ Josué wã'cã, cʉ̃ duti'caronojõta pa'iare, surarare mejãrõta
duticʉ niwĩ tja. Tojo weerã pa'ia Õ'acʉ̃ ya acarore miiwã'cãcãrã niwã. 13 Na siete pa'ia ti
acaro dʉporo sooro marĩrõ wa'a, na putisere putisʉtʉacãrã niwã. A'mewẽjẽrĩ masã surara
pe'e na dʉporo wa'acãrã niwã. Ãpẽrã surara ti acaro siro pe'e sirutucãrã niwã. Na sʉtʉari
cura pa'ia ne putidu'uticãrã niwã. 14 Tojo weerã nimʉ'tãrĩ nʉmʉ be'ro cja nʉmʉrẽ apaturi
ti macãrẽ sʉtʉanemocãrã niwã. Tojo sʉtʉatojanʉ'cõ, dajacãrã niwã na cãrĩ'caropʉre tja.
Seis nʉmʉrĩ mejãrõta weecãrã niwã.
15 Be'ro ape nʉmʉ siete nʉmʉrĩ nirĩ nʉmʉrẽ, ñamiña'cũrõ wã'cã, na wee'caronojõta
ti macã Jericóre sʉtʉacãrã niwã tja. Ti nʉmʉrẽ majã sietetiri sʉtʉacãrã niwã. 16 Na
sʉtʉatʉocã, pa'ia pũrõ puticã tʉ'ogʉ, Josué masãrẽ nicʉ niwĩ: "Pũrõ caricũña. Õ'acʉ̃
marĩrẽ a'ti macãrẽ o'otojami. 17 Õ'acʉ̃ cʉ̃ duti'caronojõta ti macã nipe'tise to nise me'rã
cõ'ano'rõsa'a. Rahab, ʉmʉa me'rã a'metãrãwapata'ari masõ, tojo nicã co ya wi'ipʉ nirã́
dia'cʉ̃rẽ yʉ'rʉono'rõsa'a. Cóta marĩ ĩ'adu'tirã o'o'cãrãrẽ nʉoco niwõ. 18 Mʉsã Õ'acʉ̃ cʉ̃
cõ'aduti'que to nisere ne miaticã'ña. Mʉsã tojo weecãma, mʉsã ye bu'iri Õ'acʉ̃ Israe
curuacjãrãrẽ ña'abutiaro wa'acã weebosami. 19 Nipe'tise ti macã cjase uru, plata, bronce,
cõme me'rã wee'quea Õ'acʉ̃ ye dia'cʉ̃ ni'i. Õ'acʉ̃ ya wi'i cjase nʉrõrõpʉ miicũuno'rõsa'a",
nicʉ niwĩ.
20 Pa'ia capesa'ri me'rã puticãrã niwã. Tojo bʉsʉcã tʉ'orã, masã ni'cãrõ me'rã ʉpʉtʉ
caricũcãrã niwã. Na tojo caricũcã, ti macã ʉ̃tã tʉ'rʉ, na yee cã'mota'ami'que se'temadija
wa'acaro niwʉ̃. Tojo wa'acã ĩ'arã, surara ti macãrẽ diacjʉ̃ta omasãjã, miiwapa wa'acãrã
niwã. 21 Be'ro ti macãcjãrã ʉmʉarẽ, numiarẽ, ma'mapjiare, bʉcʉrãrẽ, na yarã ecarã me'rãta
wẽjẽcõ'acã'cãrã niwã. Nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwã.
22 Josué pʉarã ʉmʉa todʉporo ti macãrẽ ĩ'adu'ti'cãrãrẽ nicʉ niwĩ: "Mʉsã ʉmʉa me'rã
a'metãrãwapata'ari masõ ya wi'ipʉ wa'a, core, co acawererãrẽ, na ye nipe'tise me'rã
miiwĩrõrã wa'aya. Mʉsã core 'Tojo weerãti' ní'caronojõta weeya", nicʉ niwĩ. 23 Cʉ̃ tojo
nisere tʉ'o, ĩ'adu'tiri masã Rahare, co pacʉsʉmʉarẽ, co acawererãrẽ miirã wa'acãrã niwã.
Narẽ Israe curuacjãrã niró yʉ'rʉropʉ cũucãrã niwã. 24 Be'ro narẽ miiwĩrṍca be'ro ti macã
Jericóre ʉ̃jʉ̃acõ'acã'cãrã niwã. Plata, uru, bronce, cõme me'rã wee'que pe'ere Õacʉ̃ wi'i
cjasere nʉrõrõpʉ cũucãrã niwã. 25 Josué Rahab, co acawererã dia'cʉ̃rẽ wẽjẽticʉ niwĩ.
Cóta Jericóre ĩ'adu'tiri masã Josué o'ó'cãrãrẽ nʉoco niwõ. Co narẽ weetamu'que me'rã
yʉ'rʉwetico niwõ. Tojo weerã Rahab, co acawererã Israe curuacjãrã me'rã nisetidecotima
yujupʉ.
26 Be'ro Josué "Ne apaturi a'ti macãrẽ weeapoticã'to" ní́gʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ: "No'o ni'cʉ̃
a'ti macãrẽ weeaposĩ'rĩgʉ̃nojõrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ña'arõ wa'acã weegʉsami. Cʉ̃ ma'ma macã
weenʉ'cãrĩ cura cʉ̃ macʉ̃ masã ma'mi wẽrĩgʉ̃sami. Ti macã yee'que tʉ'rʉri cjase soperire
õ'orĩ cura cʉ̃ macʉ̃ dʉ'sagʉ pe'e wẽrĩgʉ̃sami tja", nicʉ niwĩ.
27 Õ'acʉ̃ Josuére weetamunu'cũcʉ niwĩ. Tojo weerã ti di'tacjãrã cʉ̃ añurõ weesetisere
masĩpe'tia wa'acãrã niwã.

7

Acã́ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cã'que ni'i

1 Israe curuacjãrã wa'teropʉre ni'cʉ̃ Acã́ wãmetigʉ Jericó cjasere Õ'acʉ̃ cʉ̃ miadutiti'-
quere miacʉ niwĩ. Cʉ̃ Judá ya curuacjʉ̃, Carmi macʉ̃, Zabdi pãrãmi, Zera pãrãmi nituriagʉ
nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ cõ'aduti'quere mii'que bu'iri nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã Õ'acʉ̃
pũrõ uacʉ niwĩ.

2 Josué ni'cãrẽrã surarare ape macã Hai wãmetiri macãpɯ o'ócɯ niwĩ. Ti macã Betel
mujĩpũ mɯjãtiro pe'e, Bet-aven pɯ'topɯ tojacaro niwɯ̃. Narẽ o'ógɯ, "Ti macãrẽ, tojo nicã
to sumutopɯre ĩ'adu'tirã wa'aya", nicɯ niwĩ. Tojo weerã na ti macãrẽ ĩ'adu'tirã wa'acãrã
niwã. 3 Dajarã, Josuére werecãrã niwã: "Haipɯre pejetirãcã ɯmɯa niama. Tojo weerã
nipe'tirã surara ti macãcjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'aticã'to. Pɯati mil, o i'tiati mil surara
ticɯrãta wa'acã añurõsa'a. Na me'rã ti macãcjãrãrẽ docaque'acã weerãsama. Tojo weegɯ
nipe'tirã surarare o'óticã'ña", nicãrã niwã.
4 Tojo weerã i'tiati mil surara dia'cɯ̃ a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Haicjãrã pe'e narẽ
docaque'acã weecãrã niwã. Tojo nicã, narẽ ui, du'tiwã'cãcã weecãrã niwã. 5 Israe
curuacjãrãrẽ omasirutu wẽjẽcãrã niwã. Treinta y seis surara wẽjẽno'cãrã niwã. Macã
sãjãrĩ sope pɯ'to, téé di'ta se'te'caro nitɯoropɯ narẽ sirutu wẽjẽcã'cãrã niwã. Tojo weerã
Israe curuacjãrã bɯjaweti, ui wãcũtutuaticãrã niwã.
6 Josué, cɯ̃ bɯjawetisere ĩ'ogɯ̃, cɯ̃ sãñase su'tire wejetɯ̃'rẽcɯ niwĩ. Téé na'ique'ari curapɯ,
Õ'acɯ̃ ya acaro tiropɯ paamu'rĩque'acɯ niwĩ. Bɯcɯrã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Tojo
nicã na dɯpopapɯre di'tare ŏrẽ́peocãrã niwã. 7 Tojo wee Josué Õ'acɯ̃rẽ nicɯ niwĩ:
—Õ'acɯ̃, ¿de'ro weegɯ mɯ'ɯ ɯ̃sãrẽ dia Jordã́rẽ miipẽ'rõrĩ? Mɯ'ɯ amorreo masã ɯ̃sãrẽ
wẽjẽcõ'ato nígɯ̃, ¿tojo weerine? Ɯ̃sã ti maa ape pã'rẽpɯ tojacã añuyɯ'rɯabopã. 8 Wiogɯ,
Israe curuacjãrã surara ɯ̃sãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ uirã, omamɯ'tãma. Na tojo weecã ĩ'agɯ̃, yɯ'ɯ
¿de'ro ni werebosari narẽ? 9 Cananeo masã, ãpẽrã a'ti di'tacjãrã ɯ̃sãrẽ tojo wa'a'quere
tɯ'ope'ticã'rãsama. Ɯ̃sã nipe'tirãrẽ wẽjẽrãsama. Ne ni'cɯ̃ ɯ̃sã wa'teropɯre tojasome.
To pũrĩcãrẽ Õ'acɯ̃, nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mɯ'ɯrẽ ña'arõ wãcũrãsama, tojo nicã mɯ'ɯ
wãmerẽ, nicɯ niwĩ Josué Õ'acɯ̃rẽ.
10 Cɯ̃ tojo nisere tɯ'ogɯ, Õ'acɯ̃ Josuére yɯ'ticɯ niwĩ:
—Wã'cãnɯ'cãña. ¿De'ro weegɯ mɯ'ɯ nucũcãpɯ paamu'rĩque'ati? 11 Israe curuacjãrã yɯ'ɯ
dutisere yɯ'rɯnɯ'cãma. Yɯ'ɯ mɯsãrẽ "Weeticã'ña" ní'quere queoro weetiama. Yɯ'ɯ Jericó
cjasere, yɯ'ɯ miidutiti'quere miama. "Ña'a ni'i", ni masĩmirã, yajama. Tere miitoja, na
ye apeyenojõ wa'teropɯ nɯoama. 12 Tojo weerã Israe curuacjãrã na tojo wee'que wapa
narẽ ĩ'atu'tirãrẽ põtẽosome. Narẽ põtẽonɯ'cã, a'mewẽjẽrõnojõ o'orã, mejõ pe'e narẽ
uiwã'cãrãsama. Na basu bu'iri da'reno'rãsama. Mɯsã yɯ'ɯ "Miaticã'ña" ní'quere maata
cõ'aticãma, ne mɯsã me'rã ninemosome majã. 13 Masãrẽ neocũu, narẽ weregɯ wa'aya:
"Õ'acɯ̃ mɯsãrẽ a'tiro niami: 'Mɯsã Israe curuacjãrã, yɯ'ɯ mɯsãrẽ "Miaticã'ña" ní'que
mɯsã wa'teropɯ ni'i. Mɯsã tere cõ'ape'oticãma, ne mɯsã me'rã a'mewẽjẽrãrẽ docaque'acã
weesome. Ñamiacãrẽ yɯ'ɯ ĩ'orõpɯ nu'cũrãsa'a. Tojo weerã yɯ'ɯ ĩ'orõpɯ ña'ase marĩrã
niato nírã, mɯsã ye su'tire coe, mɯsã ya upɯre u'acoecã'ña. Apoyu'cãrãpɯ nitojaya. 14 Yɯ'ɯ
ĩ'orõpɯ nipe'tirã mɯsã ye curarinɯcɯ̃ bajuyoropɯ ejanɯ'cãña. Yɯ'ɯ beseri cura nipe'tise
nisirutuse curarire besewéénoʼrõsa'a. Nisiruturi curua yɯ'ɯ beséca curua ni'cɯ̃ põ'rã
nise curari besewéénoʼrõsa'a. Ni'cɯ̃ põ'rã yɯ'ɯ beséca curua na ɯmɯarẽ beseno'rõsa'a.
15 Yɯ'ɯ "Miaticã'ña" ní'quere cɯogɯ cɯ̃ acawererã me'rã, tojo nicã cɯ̃ cɯose nipe'tise me'rã
ɯ̃jɯacõ'anoʼgɯ̃sami. Cɯ̃ Israe curuacjãrãrẽ bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicã yɯ'ɯ "A'tiro
weeya" ní'quere yɯ'rɯnɯ'cã'que bu'iri ɯ̃jɯacõ'anoʼgɯ̃sami'", nicɯ niwĩ Õ'acɯ̃ Josuére.

Acã́rẽ bu'iri da're'que ni'i

16 Ape nɯmɯ ñamiña'cũrõ Josué masãrẽ te curarinɯcɯ̃ wijatiduticɯ niwĩ. Tojo weeri
curare Õ'acɯ̃ Judá ya curuacjãrãrẽ ĩ'ocɯ niwĩ. 17 Be'ro Josué ti curuacjãrãrẽ nisirutuse
curarire wijatiduticɯ niwĩ. Õ'acɯ̃ Zera ya curuare ĩ'ocɯ niwĩ. Ti curua wa'terore Zabdi
acawererãrẽ besecɯ niwĩ. 18 Zabdi acawererã ɯmɯarẽ ĩ'obɯrocã, Acã́ wãmetigɯ beseno'cɯ
niwĩ. Acã́ Carmi macɯ̃, Zabdi pãrãmi, Zera pãrãmi nituriagɯ, Judá ya curuacjɯ̃ nicɯ niwĩ.
19 Tojo weegɯ Josué cɯ̃rẽ nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ yɯ'ɯ macɯ̃ weronojõ nigɯ́ ni'i. Õ'acɯ̃, Israe curuacjãrã wiogɯre e'catipeoya.
Mɯ'ɯ wee'quere diacjɯ̃ wereya, nicɯ niwĩ.
20 Acã́ cɯ̃rẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Diacjũta mʉ'ʉrẽ were'e. Israe curuacjãrã wiogʉ Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãwũ. A'tiro weewʉ.
21 Jericó cjase marĩ mii'que wa'teropʉ ni'cãrõ su'tiro añubutiaro Babiloniacjãrã wééca
su'tirore ĩ'awũ. Tojo nicã plata cujiri doscientos cujiri, ni'cãgũ uru me'rã wee'cʉre, ni'cã
kilo deco nʉcũcjʉre ʉaripeja, miicã'wũ. Ya wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'i po'peapʉ
yaacã'wũ. Niyeru apeye docapʉ ni'i, nicʉ niwĩ.
22 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Josué ãpẽrãrẽ Acã́ ya wi'ipʉ wa'aduticʉ niwĩ. Cũ ya wi'ipʉ Acã́
mííca su'tirore, niyerure, urugʉre bocacãrã niwã. 23 Tere míí, Josuére, tojo nicã Israe
curuacjãrãrẽ wiacãrã niwã. Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weegʉti" ní'quere cʉori acaro
põtẽorõpʉ cũucãrã niwã. 24 Be'ro Josué, Israe curuacjãrã me'rã Acã́, Zera macũrẽ, niyeru cũ
yaja'quere, su'tirore, urure, cũ põ'rã ʉmʉarẽ, numiarẽ, cũ yarã ecarã wecʉare, burroare,
ovejare, tojo nicã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'ire, nipe'tise cũ cʉosere na cãrĩrõ
yʉ'rʉro Acor wãmetiro pa'tiropʉ miacãrã niwã.
25 Josué cũrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ marĩrẽ a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cãrõacã Õ'acũ
mʉ'ʉrẽ bu'iri da'regʉsami, nicʉ niwĩ.
Tojo nitoja, nipe'tirã Israe curuacjãrã ũtãperi me'rã cũrẽ, cũ yarã ecarãrẽ do-
quewẽjẽcãrã niwã. Be'ro narẽ ũjũacõ'acãrã niwã. 26 Na bu'ipʉ Josué ũtã mesãjo seepeocʉ
niwĩ. Te me'rã Õ'acũ na me'rã ua'que pe'tia wa'acaro niwũ. Tojo weero ti pa'tiro Acor
wãmetidecotisa'a yujupʉ.

8

Israe curuacjãrã Haicjãrãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

1 Tojo wééca be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicʉ niwĩ: "Ne uiticã'ña. Wãcũtutuaya. Mʉ'ʉ
yarã surara nipe'tirãrẽ neocũu, Haicjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'aya tja. Yʉ'ʉ Haicjãrã
wiogʉre, tojo nicã ti macãcjãrãrẽ mʉsãrẽ wapata'acã weetamugũti. Cũ ya macã, na ya di'ta
nimi'caro mʉsã ye tojarosa'a. 2 Mʉ'ʉ Jericócjũ wiogʉre, ti macãcjãrãrẽ wee'caronojõta
Haicjãrãrẽ, na wiogʉ quẽ'rãrẽ weegʉsa'a tja. Ni'cãrõacãma na cʉose, na yarã ecarã mʉsã
yarã tojarã́sama. Mʉsã a'tiro weeya. Macã sẽ'ema pe'e ni'cã curua mʉ'ʉ yarã surarare
wa'adutiya", nicʉ niwĩ.
3 Tojo weegʉ Josué treinta mil surara añurõ a'mewẽjẽmasĩrãnojõrẽ ñamipʉre Haipʉre
o'ógʉ, 4 a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã añurõ tʉ'oya. Macã sẽ'ema pe'e wa'a, bajutiropʉ niña. Na
me'rã a'mewẽjẽajã, tʉ'omasĩ co'teya. 5 Ãpẽrã surara yʉ'ʉ me'rã bajuyoro pe'e pi'arãsama.
Haicjãrã ũsãrẽ ĩ'arã, ũsãrẽ wẽjẽrãtirã macãpʉ ní'cãrã wijatirãsama. Na tojo weecã, ũsã
todʉporopʉ wee'caronojõta ui omarãsa'a. 6 Na pe'e macãpʉ wija, ũsãrẽ siruturãsama.
'Todʉporo wee'caronojõ marĩrẽ uiwã'cãrã weema', nirãsama. 7 Na tojo weecã ĩ'arã, mʉsã
macã sẽ'ema pe'e ní'cãrã macãpʉ sãjãaña. Sãjãa, ti macãcjãrã nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ocã'ña.
Õ'acũ mʉsã wiogʉ ti macãrẽ mʉsã ya macã tojacã weegʉsami. 8 Be'ro Õ'acũ duti'caronojõta
ti macãrẽ ũjũacã'ña. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ dutitoja'a", nicʉ niwĩ Josué.
9 Tojo níca be'ro Josué narẽ Betel, Hai wa'teropʉ wa'a, tojaduticʉ niwĩ. Hai mujĩpũ sãjãrõ
pe'e tojacaro niwũ. Josué pe'e cũ yarã masã me'rã ti ñamirẽ mejãrõpʉta yʉ'rʉocʉ niwĩ.
10 Ape nʉmʉ ñamiña'cũrõ cũ masãrẽ ĩ'awã'cãcʉ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã wiorã me'rã
sʉ'ori Haipʉ a'mewẽjẽgũ wa'acʉ niwĩ. 11 Nipe'tirã surara cũ me'rã nirã́ ti macã põtẽorõpʉ
etacãrã niwã. Eta, ti macã yʉ'rʉropʉ tojaque'acãrã niwã. To na nirṍ me'rã opa pa'tiro
nidijacaro niwũ. 12 Josué ni'cãmocʉsetiri mil surarare Betel, Hai wa'teropʉ mujĩpũ sãjãrõ
pe'e nʉocũucʉ niwĩ. 13 A'tiro wee surarare pʉa curua dʉcawaacãrã niwã. Ni'cã curua ti
macã mujĩpũ sãjãrõ pe'e tojacãrã niwã. Ape curua ti macã yʉ'rʉro pe'e tojacãrã niwã. Ti
ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopʉ tojacʉ niwĩ.
14 Haicjũ wiogʉ tojo wa'acã ĩ'agũ, sojaro me'rã cũ yarã surara me'rã ti macãpʉ ní'cãrã
wija, dia Jordã́ cja pa'tiropʉ Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acʉ niwĩ. "Ape curua
Israe curuacjãrã ti macã sẽ'ema pe'e du'tiapã" ni, masĩticʉ niwĩ. 15 Josué, cũ surara me'rã
du'tirã weronojõ weesoocãrã niwã. Tojo weerã yucʉ marĩrõ nirĩ ma'a pe'e uiwã'cãcãrã
niwã. 16 Tojo weerã nipe'tirã surara Haicjãrã na wiorã dutisere tʉ'orã, Josuére siruturã,

na ya macãrẽ wijawã'cãcãrã niwã. [17] Nipe'tirã ʉmʉa Haicjãrã, tojo nicã Betecjãrã Israe
curuacjãrãrẽ siruturã, wa'ape'tia wa'acãrã niwã. Tojo weero ti macã co'tero marĩrõ
tojacaro niwʉ̃.

[18] Be'ro Õ'acʉ̃ Josuére nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ ñosẽrĩ pjĩ me'rã ti macãrẽ sĩ́opuaya. Ti macãrẽ
mʉ'ʉ ya macã tojacã weegʉti."

Tojo weegʉ surarare Josué ti pjĩ me'rã sĩ́opuatjĩagʉ̃, "A'mewẽjẽrã wa'aya", nicʉ niwĩ.
[19] Cʉ̃ tojo nicãta, surara na bajutiropʉ nĩ'cãrã sojaro me'rã wijacãrã niwã. Ti macãpʉ
omasãjã, pecame'e sĩ'ayoobaque'ocãrã niwã.

[20] Haicjãrã surara majãmiñatõrõrã, na ya macãrẽ o'me mʉjãacã ĩ'acãrã niwã. Israe
curuacjãrã uiwã'cãmi'cãrã majãmitojati, na me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. Tojo weero
ne aperopʉ narẽ du'tita basioticaro niwʉ̃. [21] Josué, nipe'tirã Israe curuacjãrã ti macã
sẽ'emapʉ du'ti'cãrã ti macãrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'acã ĩ'arã, majãmitojaa, Haicjãrã me'rã a'mewẽjẽrã
a'ticãrã niwã. [22] Be'ro ti macãrẽ sãjãa'cãrã wijaa, Haicjãrãrẽ cã'mota'aque'acãrã niwã. Tojo
weerã na Haicjãrã Israe curuacjãrã pʉa curua decopʉ tojacãrã niwã. Israe curuacjãrã na
nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. [23] Haicjãrã wiogʉ dia'cʉ̃rẽ wẽjẽticãrã niwã. Cʉ̃rẽ ñe'e,
Josué tiropʉ miacãrã niwã.

[24] Israe curuacjãrã na sirutu'cãrãrẽ wẽjẽpe'oca be'ro na Haipʉ daja, dʉ'sa'cãrãrẽ
wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã tja. [25] Ti nʉmʉrẽ doce mil masã Haicjãrã ʉmʉa, numia wẽrĩcãrã niwã.
[26] Josué pe'e cʉ̃ ñosẽrĩ pjĩrẽ sĩ́opuanu'cũcʉ niwĩ. Téé na nipe'tirã Haicjãrãrẽ wẽjẽpe'oca
be'ropʉ du'udijocʉ niwĩ. [27] Be'ro Õ'acʉ̃ Josuére weeduti'caronojõta Israe curuacjãrã ti
macã cjase apeyenojõ, tojo nicã na yarã ecarã me'rã tojacãrã niwã.

[28] Josué Haire ʉ̃jʉ̃acõ'acã, te ʉ̃jʉ̃amo'a'que, tojo nicã ti macã cjase ʉ̃tãperiacã dia'cʉ̃
tojacaro niwʉ̃. Ni'cãrõacãpʉ quẽ'rãrẽ tojota bajudecotisa'a yujupʉ. [29] Haicjʉ̃ wiogʉre
wẽjẽ́ca be'ro yucʉgʉpʉ dʉ'teyoocʉ niwĩ téé ñamica'apʉ. Na'ique'ari cura cʉ̃rẽ miidijoduti,
cʉ̃ upʉre macã sãjãarõpʉ cõ'aduticʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃ bu'i ʉ̃tãperi me'rã seebi'acũuduticʉ
niwĩ. A'tocaterore ti ʉ̃tãmesã cũñasa'a yujupʉ.

Josué Ebal ʉ̃rʉ̃gʉ̃ wãmeticjʉpʉ Moisé dutise cũu'quere bu'e'que ni'i

[30] Te be'ro Josué ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Ebal wãmeticjʉpʉ Israe curuacjãrã wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorãtirã,
wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. [31] Cʉ̃ Moisé, Õ'acʉ̃
dutisere weeco'tegʉ, Israe curuacjãrãrẽ duti'caronojõta da'reduticʉ niwĩ. Moisé cʉ̃ dutise
cũuca turi oja'caronojõta ʉ̃tãpaga pááte, bopeno'ña marĩsepaga me'rã tojo weecãrã niwã.
Tojo weerã topʉ Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeocãrã
niwã. [32] Topʉ Israe curuacjãrã ĩ'orõpʉ tepagapʉta tja Josué Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere
ojaõ'ocʉ niwĩ. [33] Nipe'tirã masã Israe curuacjãrã, Israe curuacjãrã nitirã na me'rã sijarã,
nipe'tirã bʉcʉrã, narẽ sʉ'ori nirĩ masã, tojo nicã beseri masã Õ'acʉ̃ ya acaro tiro pʉaperi
nʉ'cãejacãrã niwã. Pa'ia Leví ya curuacjãrã ti acarore wʉawã'cãrã masã pãjãrã diacjʉ̃ pe'e
ejanʉ'cãcãrã niwã. Õ'acʉ̃ narẽ "Añurõ wa'ato" nisere tʉ'orãtirã, ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Gerizim wãmeticjʉ
dʉ'pocãpʉ deco me'rã masã nʉ'cãejacãrã niwã. Ãpẽrã pe'e ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Ebal wãmeticjʉ
dʉ'pocãpʉ nʉ'cãejacãrã niwã. Moisé ne waro dutinʉ'cã'caronojõta weecãrã niwã.

[34] Be'ro Josué nipe'tise Moisé cʉ̃ duti'quenʉcʉ̃ bu'eñocʉ niwĩ. "Añurõ wa'arosa'a" ní'-
quere, tojo nicã "Ña'arõ wa'arosa'a" ní'quere bu'ecʉ niwĩ. [35] Ne ni'cã uuro Moisé duti'quere
Josué bu'eticã weeticʉ niwĩ. Nipe'tirã Israe curuacjãrã topʉ nerẽrãrẽ bu'eñope'ocã'cʉ
niwĩ. Dʉ'aro marĩrõ numiarẽ, wĩ'marãrẽ, tojo nicã Israe curuacjãrã nitirã na me'rã nirã́
quẽ'rãrẽ bu'ecʉ niwĩ.

9

Gabaṍcjãrã Israe curuacjãrãrẽ nisoo'que ni'i

[1] Nipe'tirã wiorã dia Jordã́ mujĩpũ sãjãrõpʉ nirã́ Israe curuacjãrã na a'mewẽjẽ, wapata'a'-
quere tʉ'ocãrã niwã. Na hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo
masã, tojo nicã jebuseo masã nicãrã niwã. Ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ nirã́, opa bu'pa nirõpʉ nirã́, maa

pajiri maa Mediterráneo sumutopʉ nirã́ téé Líbanopʉ nirã́ nicãrã niwã. [2] Tojo weerã na
Josué, Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'tirã, ni'cãrõ me'rã nerẽcãrã niwã.

[3] Tojo weemicã, heveo masã Gabaṍpʉ nirã́ pe'e, Josué Jericó, tojo nicã Haipʉ wee'quere
masĩcãrã niwã. [4] Tojo weerã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro weesoocãrã niwã. Ma'apʉ wa'arã,
na burro bu'ipʉ ajuri mejã, tojo nicã vino poseye'que ajuri mejãmejã, tʉ̃'rʉ̃'que mejã,
sereõ'o'quere miacãrã niwã. [5] Tojo nicã su'ti mejã, sapatu caseri tʉ̃'rʉ̃'que, sereõ'o'quere
sãñacãrã niwã. Ma'apʉ wa'arã, pã́ boposãa'que, butiwija'quere miacãrã niwã. [6] Na Josué
nirṍ Gilgapʉ ejarã, cʉ̃rẽ, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Yoarocjãrãpʉ a'ti'i. Tojo weerã mʉsã ʉ̃sã me'rã "A'tiro weerãti", ni apoya, nicãrã niwã.

[7] Israe curuacjãrã heveo masãrẽ yʉ'ticãrã niwã:

—Apetero weerã mʉsã ʉ̃sã pʉ'toacãcjãrã nisa'a. Tojo nicãma, mʉsã me'rã "A'tiro
weerãti", nímasĩtisa'a.

[8] Na pe'e Josuére nicãrã niwã:

—Ʉ̃sã mʉsãrẽ da'raco'terã nirãsa'a.

Josué pe'e narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Noanojõ niti mʉsã? ¿No'ocjãrãpʉ a'tiati? nicʉ niwĩ.

[9] —Ʉ̃sã yoarocjãrãpʉ a'ti'i. Ʉ̃sã mʉsã wiogʉ Õ'acʉ̃ tutuasere tʉ'oapʉ. Nipe'tise cʉ̃
Egiptopʉ wee'quere, [10] tojo nicã pʉarã amorreo masã wiorãrẽ maa Jordã́ si pã'rẽ pe'e
ní'cãrãrẽ cʉ̃ wee'quere tʉ'oapʉ. Na Sehón, Hesbón wiogʉ, tojo nicã Og, Basán wiogʉ
nicãrã niwã. Og Astaropʉ macãticʉ niwĩ. [11] Tojo weerã ʉ̃sã wiorã, ʉ̃sã ya di'tacjãrã
ʉ̃sãrẽ a'topʉ a'tidutiama. "Mʉsã ma'apʉ ba'atjere mia, Israe curuacjãrã tiropʉ wa'aya",
ni o'oáma. "Mʉsãrẽ da'raco'terã nirãsa'a. Tojo weerã 'A'tiro weerãti' ni apoya", ni
dutio'oáma ʉ̃sãrẽ. [12] Ʉ̃sã mʉsã tiropʉ a'ticã, a'te pã́ asibususepaga niwʉ̃. Ni'cãrõacãma
boposãa'que, butiwija'que mejã ni'i majã. [13] Tojo nicã a'te vino poseye'que ajuri ma'ma
ajuri níni'wʉ̃ yujupʉ. Ni'cãrõacãma tʉ̃'rʉ̃'que ni'i. Ma'a yoaro me'rã tojo wa'awʉ ʉ̃sã ye
su'ti, sapatu caseri quẽ'rã, nicãrã niwã.

[14] Tere tʉ'orã, Israe curuacjãrã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩtiña'timirã, Gabaṍcjãrã pã́ na cʉosere
ba'aña'cãrã niwã. [15] Tojo weegʉ Josué narẽ "Mʉsãrẽ co'te, wẽjẽsome", ni apocʉ niwĩ. Ãpẽrã
Israe curuacjãrã wiorã "Õ'acʉ̃ wãme me'rã tojota weerãti", nicãrã niwã.

[16] I'tia nʉmʉ na apóca be'ro Israe curuacjãrã "Ã'rã marĩ tiropʉ eta'cãrã marĩ nirṍ
pʉ'tocjãrã niapãrã" nisere masĩcãrã niwã. [17] Tojo weerã na Gabaṍcjãrã masãrẽ a'marã
wa'acãrã niwã. I'tia nʉmʉ be'ro na ye macãrĩpʉre ejacãrã niwã. Te macãrĩ Gabaṍ,
Cafira, Beerot, tojo nicã Quiriat-jearim nicaro niwʉ̃. [18] Te macãrĩ pʉ'topʉ nimirã, tocjãrãrẽ
wẽjẽticãrã niwã. Na wiorã Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ wãme me'rã "Narẽ wẽjẽsome" ni
apo'cãrã niyurã, narẽ wẽjẽmasĩticãrã niwã.

Tojo weerã masã na wiorãrẽ ña'arõ ucũco'tecãrã niwã. [19] Wiorã pe'e narẽ yʉ'ticãrã niwã:

—Ʉ̃sã Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ wãme me'rã, "Narẽ wẽjẽsome", ni apotojapʉ. Tojo
weerã ni'cãrõacãma narẽ ne mejẽcã weemasĩtisa'a. [20] Na catinu'cũrãsama. Marĩ Õ'acʉ̃
me'rã "Tojo weerãti" ní'quere weeticãma, Õ'acʉ̃ marĩ me'rã uagʉsami, nicãrã niwã.

[21] Tojo weerã wiorã narẽ wẽjẽdutiticãrã niwã. Mejõ Israe curuacjãrãrẽ peca paawa'a-
co'terã, tojo nicã aco waaco'terã nicãrã niwã majã. A'te me'rã na "A'tiro weerãti" ní'quere
queoro weecãrã niwã.

[22] Be'ro Josué Gabaṍcjãrãrẽ pijio, narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã mʉsã ʉ̃sã pʉ'to nimirã, yoaropʉ a'tiapʉ, nisooati? [23] A'te me'rã mʉsã
Õ'acʉ̃ ña'arõ wa'arosa'a ní'que wapa tojarã́sa'a. Tojo weerã mʉsã Õ'acʉ̃ wi'i cjasenojõrẽ
peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã ninu'cũrãsa'a.

[24] Gabaṍcjãrã Josuére yʉ'ticãrã niwã:

—Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ wiogʉ Moisére "A'ti di'tare o'ogʉti, tojo nicã a'to nirãrẽ cõ'agʉ̃ti" ní'quere
tʉ'owʉ. Tojo weerã "Na marĩrẽ wẽjẽbosama" ni uirã, tojo weeapʉ. [25] Ʉ̃sã mʉ'ʉ yarã ni'i.
Mʉ'ʉ no'o ʉ̃sãrẽ weesĩ'rĩrõnojõ weeya, nicãrã niwã.

26 Tojo weegн Josué Israe curuacjãrãrẽ “Ã'rã Gabaõcjãrãrẽ wẽjẽticã'ñna”, nicн niwĩ. 27 Tojo
nimigũ, ti nнmнta Gabaõcjãrãrẽ Israe curuacjãrãrẽ peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã
tojacã weecн niwĩ. Tojo nicã, Õ'acũ wi'i na ñubuepeoro cjasere Õ'acũ cũ beseno'atjopн
quẽ'rãrẽ tojota weeduticн niwĩ. A'tocateropнre Gabaõ masã te da'rasere cнodecotisama
yujupн.

10

Israe curuacjãrã amorreo masãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

1 Wiogн Jerusalẽcjũ Adonisedec wãmetigн Israe curuacjãrã Haicjãrãrẽ docaque'acã
wee'quere tн'ocн niwĩ. Cũ “Jericóre, ti macã wiogнre wee'caronojõta Haicjãrãrẽ, na
wiogнre weeapн” nisere tн'ocн niwĩ. Tojo nicã Gabaõcjãrã Israe curuacjãrã me'rã na ucũ
a'merĩ apo'quere tн'ocн niwĩ. 2 Tere tн'ogн, pũrõ uicн niwĩ. Gabaõ, wiorã nirĩ macã, Hai
nemorõ pajiri macã nicaro niwũ. Na Gabaõcjãrã нmнa a'mewẽjẽtutuarã nicãrã niwã. 3 Tojo
weegн Adonisedec ba'paritise macãrĩcjãrã wiorãrẽ queti o'ócн niwĩ. Na Hoham Hebrõcjũ,
Piream Jarmucjũ, Jafía Laquicjũ, tojo nicã Debir Eglõcjũ nicãrã niwã. 4 Narẽ a'tiro nío'ocн
niwĩ: “Gabaõcjãrã Josué, tojo nicã Israe curuacjãrã me'rã apocãrã niama. Tojo weerã mнsã,
mнsã yarã surara me'rã yн'нre Gabaõcjãrã me'rã a'mewẽjẽcã weetamurã a'tia”, nicн niwĩ.
5 Tojo weerã na ni'cãmocнrã amorreo masã wiorã nerẽ, na yarã surara me'rã Gabaõcjãrã
me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na wiorã Jerusalẽcjũ, Hebrõcjũ, Jarmucjũ, Laquicjũ, tojo
nicã Eglõcjũ nicãrã niwã.

6 Na tojo weecã ĩ'arã, Gabaõcjãrã Josué Gilgapн nigũrẽ queti o'ócãrã niwã: “Ũsãrẽ,
mнsãrẽ da'raco'terãrẽ cõ'awã'cãticã'ñna. Quero, ũsãrẽ weetamurã a'tia. Ũsãrẽ yн'rнorã
a'tia. Nipe'tirã wiorã amorreo masã ũrũpagнcjãrã ũsã me'rã a'mewẽjẽrãtirã nerẽcãrã
niama”, ni queti o'ócãrã niwã. 7 Tere tн'ogн, Josué nipe'tirã cũ yarã surara tutuarã
me'rã Gilgapн wijaa, Gabaõpн wa'acãrã niwã. 8 Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicн niwĩ: “Narẽ
uiticã'ñna. Yн'н mнsãrẽ a'mewẽjẽbosa, wapata'acã weegнti. Ne ni'cũ na me'rã nigũ mн'нrẽ
põtẽomasĩtisami”, nicн niwĩ.

9 Ñamipн Josué Gilgapн wija, wa'abo'rea, amorreo masã ne masĩtiri cura na me'rã
a'mewẽjẽnн'cãcн niwĩ. 10 Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ narẽ нcнacã weecн niwĩ. Tojo weegн
Josué Gabaõpнre pãjãrã amorreo masãrẽ wẽjẽcн niwĩ. Narẽ Bet-horón wãmetiri ma'apн
sirutu, téé yoaro apeye macãrĩpн Azeca, Maceda wãmetise macãrĩpн wẽjẽsirutuwã'cãcн
niwĩ. 11 Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apн uiwã'cãrĩ cura Õ'acũ a'tiro weecн niwĩ.
Acoro pejaro weronojõ narẽ yнsнase aco peri bн'a'que peri paca bнrнcã weecн niwĩ. Cũ
tojo wee'que me'rã pãjãrã amorreo masã wẽrĩcãrã niwã. Israe curuacjãrã surara narẽ
wẽjẽ'caro nemorõ pãjãrã wẽrĩcãrã niwã.

12 Õ'acũ Israe curuacjãrã amorreo masãrẽ docaque'acã wééca nнmнrẽ Josué Õ'acũrẽ
masã ĩ'orõpн nicн niwĩ:

“Mujĩpũ, Gabaõ bu'ipн tojanн'cãña.
Mujĩpũ ñamicjũ pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipн tojanн'cãña”.

13 Cũ tojo nicã, mujĩpũ нmнcocjũ, ñamicjũ téé narẽ ĩ'atu'tirãrẽ wẽjẽcõ'áca be'ropн
tojanн'cãtнocãrã niwã.

A'tere Justo wãmetiri turipн ojano'wũ. Tojo weegн mujĩpũ нmнcocjũ н'mнse decopн
tojanн'cãcн niwĩ. Ni'cã nнmн ejatuaro ne sãjãticн niwĩ. 14 Todнporopн ti nнmн
weronojõ Õ'acũ masũrẽ cũ tojo sẽrĩsere yн'tíca nнmн weronojõ wa'aticaro niwũ. Be'ropн
quẽ'rãrẽ tojo wa'aticaro niwũ. Ti nнmнrẽta Õ'acũ cũ tutuaro me'rã Israe curuacjãrãrẽ
a'mewẽjẽtamucн niwĩ.

15 Be'ro Josué na cãrĩrõ Gilgapн nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã dajatojaacн niwĩ. 16 Na
ni'cãmocнse macãrĩcjãrã wiorã, ũtã tutipн Maceda nirĩ tutipн du'ticãrã niwã. 17 Be'ro
ãpẽrã na ni'cãmocнrã wiorã Macedapн nirĩ tutipн du'ti'cãrãrẽ boca, Josuére werecãrã
niwã. 18 Josué tere tн'ogн, a'tiro dutío'ocн niwĩ: “Ti tuti sãjãrĩ sopere ũtãpaga paca me'rã

tũrũwã'cã, tuubi'aya. Tojo nicã, ti tutire masãrẽ co'tedutiya. [19] Mʉsã pe'e a'tore ne
tojatícã'ña. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ sirutuya. Narẽ na ya macãpʉ dajacã weeticã'ña. Õ'acʉ̃
marĩ wiogʉ narẽ docaque'acã weetojami", nicʉ niwĩ.
[20] Tojo weerã Josué, Israe curuacjãrã pãjãrã amorreo masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Pejetirã na
wẽjẽdʉ'a'cãrã na ye macãrĩpʉ dajacãrã niwã. [21] Nipe'tirã Israe curuacjãrã surara pe'e narẽ
sirutu'cãrã Josué cʉ̃ niró Macedapʉ cãmi marĩrã dajape'ticãrã niwã. Topʉ nise macãrĩcjãrã
ne cã'rõacã Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ ucũticãrã niwã.
[22] Be'ro Josué a'tiro nicʉ niwĩ: "Ʉ̃tã tuti ne sãjãarõpʉ pão weetjĩarã, na ni'cãmocʉrã
wiorãrẽ miiwĩrõ, yʉ'ʉ tiropʉ miitia", nicʉ niwĩ. [23] Tojo weerã ni'cãmocʉrã wiorã
Jerusalẽ́cjʉ̃, Hebrṍcjʉ̃, Jarmucjʉ̃, Laquicjʉ̃, tojo nicã Eglṍcjʉ̃rẽ miiwĩrõcãrã niwã. [24] Na
wiorãrẽ Josué tiropʉ miiejáca be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã ʉmʉarẽ pijiocʉ niwĩ. Surara
wiorã cʉ̃ me'rã a'mewẽjẽtamu'cãrãrẽ a'tiro duticʉ niwĩ: "Mʉsã ã'rã wiorã wãmʉtare
ʉ'tacũurã a'tia." Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃ dutironojõta weecãrã niwã.
[25] Be'ro Josué surara wiorãrẽ nicʉ niwĩ: "Wãcũtutuaya. Uiro marĩrõ nisetiya. Mʉsã narẽ
wee'caronojõta Õ'acʉ̃ weegʉsami nipe'tirã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ", nicʉ niwĩ.
[26] Cʉ̃ tojo nitoja, wiorãrẽ wẽjẽcʉ nimi. Be'ro cʉ̃ yarã surarare na upʉre yucʉpagʉ
ni'cãmocʉsepagʉpʉ dʉ'teyooduticʉ niwĩ. Topʉ yosana'itõ'ocãrã niwã. [27] Be'ro na'ique'ari
cura narẽ miidijoduti, na du'tíca tutipʉ cõ'aduticʉ niwĩ. Ti tuti sãjãrõrẽ ʉ̃tã pacasepaga
me'rã bi'acãrã niwã. Tepaga topʉ nidecoti'i yujupʉ.

Apeye macãrĩcjãrãrẽ Josué a'mewẽjẽgʉ̃, cʉ̃ docaque'acã wee'que ni'i

[28] Narẽ wẽjẽ́ca nʉmʉrẽta Josué Maceda wiogʉ, nipe'tirã ti macãpʉ nirãrẽ wẽjẽpe'ocã'cʉ
niwĩ. Ne ni'cʉ̃ tocjʉ̃rẽ caticã weeticʉ niwĩ. Cʉ̃ Jericócjʉ̃ wiogʉre wee'caronojõta Maceda
wiogʉ quẽ'rãrẽ weecʉ niwĩ.
[29] Maceda macãpʉ ní'cãrã Josué, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã Libna wãmetiri
macãpʉ wa'acãrã niwã. Topʉ wa'a, a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. [30] Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrãrẽ
ti macãcjʉ̃ wiogʉre, cʉ̃ yarã masãrẽ na dutise doca cũucʉ niwĩ. Tocjãrã nipe'tirã masãrẽ
Josué, cʉ̃ yarã surara me'rã wẽjẽcõ'ape'ocã'cʉ niwĩ. Ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetiticʉ niwĩ. Libna
macãcjʉ̃ wiogʉ Jericócjʉ̃ wiogʉre wa'a'caronojõta wa'acaro niwʉ̃.
*****
[40] Tojo weetjĩagʉ̃, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocã'cʉ niwĩ. Tere ñe'egʉ̃, ʉ̃rʉ̃pagʉ
peje, Neguev yucʉ marĩbocureropʉ, tojo nicã opa pa'tirojo niró, opa bu'pa nirõpʉ ñe'ecʉ
niwĩ. Topʉ nirã́ nipe'tirã wiorãrẽ docaque'acã weecʉ niwĩ. Ne ni'cʉ̃ wiogʉ catigʉ
tojatícʉ niwĩ. Nipe'tirã masã wẽjẽno'cãrã niwã. A'tere Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ, cʉ̃
weeduti'caronojõta weecʉ niwĩ. [41] Titare Josué nipe'tirãrẽ nipe'tiropʉ docaque'acã weecʉ
niwĩ. Cades-barnea wãmetiro me'rã nʉ'cã, téé Gazapʉ yapaticʉ niwĩ. Apero quẽ'rãrẽ
Gosén wãmetiro me'rã nʉ'cã, téé Gabaṍpʉ yapaticʉ niwĩ. [42] Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrã wiogʉ
cʉ̃ yarã masãrẽ ma'ígʉ̃, a'mewẽjẽbosacʉ niwĩ. Tojo weeyucã, Josué cʉ̃ a'mewẽjẽse me'rãta
na nipe'tirã wiorã pãjãrãrẽ, tojo nicã te di'tare miiwapacã weecʉ niwĩ. [43] Be'ro Josué cʉ̃
yarã surara me'rã Gilgal na ní'caropʉ dajatojaacʉ niwĩ.

11

Josué Hasocjʉ̃ wiogʉ Jabĩ́rẽ, ãpẽrã wiorã cʉ̃ me'rãcjãrãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

[1] "Tojo wa'aporo" nise quetire tʉ'ogʉ, Jabín Hasor macã wiogʉ a'tiro weecʉ niwĩ. Jobab
wãmetigʉ Madón macã wiogʉre, tojo nicã Simrón, Acsaf macãrĩcjãrã wiorãrẽ pijiocʉ niwĩ.
[2] Apeyema wiorã ʉ̃rʉ̃pagʉ nortepʉ nirãrẽ pijiocʉ niwĩ. Tojo nicã, ditara Cineret* siropʉ
nirãrẽ pijiocʉ niwĩ. Ãpẽrãma opa pa'tiro nídijaro nirã́ Dor mujĩpũ sãjãrõcjãrãrẽ pijiocʉ
niwĩ. [3] Ãpẽrã mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrã cananeo masãrẽ, mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã cananeo
masãrẽ, amorreo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, jebuseo ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ nirĩ masãrẽ,
heveo masã ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Hermón wãmeticjʉ nídijaro Mizpapʉ nirãrẽ pijiocʉ niwĩ. [4] Tojo weerã

* 11:2 Apetero ditara Cineret "Galilea" pisuno'caro niwʉ̃.

na wiorã na yarã surara me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na yarã cabayua pãjãrãrẽ, na a'mewẽjẽse cabayua wejesepawʉ me'rã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjĩarã, nucũpori maa sumuto cjase weronojõ nicãrã niwã. [5] Be'ro na Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, "A'tiro weerã" ni, a'merĩ apocãrã niwã. Tu'ajanʉ'cõ, ni'cã curuajota aco nirṍ Merom tiropʉ que'aejacãrã niwã.

[6] Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ pe'e Josuére "Narẽ ne uiticã'ña. Ñamiacã a'ti orata na pãjãrãrẽ mʉsã wẽjẽpe'ocã weegʉti. Mʉsã pe'e na yarã cabayua dʉ'pocãrĩ ʉ'tacũuse wadarire dʉtesureapa. Tojo nicã na tũrũsepawʉ a'mewẽjẽsepawʉ cabayua na wejesere ʉ̃jʉ̃apa", nicʉ niwĩ.

[7] Tojo wee Josué, cʉ̃ yarã surara me'rã wa'a weetjĩagʉ̃, narẽ ĩ'atu'tirã masĩno'ña marĩrõ, aco nirṍ Merõpʉ na me'rã a'mewẽjẽnʉ'cãcʉ niwĩ. [8] Õacʉ̃ pe'e Israe curuacjãrãrẽ narẽ miiwapa wa'acã weecʉ niwĩ. Na narẽ téé Sidṍ macãjopʉ, tojo nicã Misrefot-maim, apero opa pa'tiro Mizpa mujĩpũ mʉjãtiropʉ narẽ sirututʉocãrã niwã. Ne ni'cʉ̃ catiticʉ niwĩ. [9] Õ'acʉ̃ cʉ̃ duti'caronojõta Josué queoro weecʉ niwĩ. Tere wéégʉ, cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã yarã cabayuare na dʉ'pocãrĩ ʉ'tacũuse wadarire dʉtecʉ niwĩ. Tojo nicã na tũrũsepawʉ a'mewẽjẽsepawʉre ʉ̃jʉ̃acʉ niwĩ.

[10] A'mewẽjẽgʉ̃ eta'cʉ cʉ̃ dajáca be'ro Josué Hasor macãrẽ miiwapacʉ niwĩ. Titare cʉ̃ ya di'pjĩjo me'rã ti macãcjʉ̃ wiogʉre wẽjẽcʉ niwĩ. Ti macã Hasota apeye macãrĩ nemorõ nirĩ macã nicaro niwʉ̃. [11] Israe curuacjãrã nipe'tirã ti macãpʉ nirãrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwã. Ti macã Hasore mʉtõdijope'o, ʉ̃jʉ̃acõ'acãrã niwã. [12] Josué topʉ nise macãrĩ nipe'tise macãrĩrẽ na wiorã me'rãpʉta miiwapacʉ niwĩ. Wiorãrẽ di'pjĩjo me'rã wẽjẽcõ'ape'ocʉ niwĩ. Nipe'tirãrẽ, nipe'tisere mʉtõdijope'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weese me'rã Josué Moisé, Õ'acʉ̃ dutisere weeco'tegʉ, cʉ̃ duti'quere queoro weeme'rĩcã'cʉ niwĩ. [13] Israe curuacjãrã opa bu'papʉ nise macãrĩma ʉ̃jʉ̃aticãrã niwã. Hasor dia'cʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃acãrã niwã. [14] Te macãrĩpʉ nirãrẽ di'pjĩjo me'rã wẽjẽcõ'acãrã niwã. Ne ni'cʉ̃ catigʉ tojatícʉ niwĩ. Te macãrĩ cjase, na yarã ecarã, na ye apeyenojõ nimi'que Israe curuacjãrãrẽ tojacaro niwʉ̃. [15] Õ'acʉ̃ Moisére duti'caronojõta Moisé pe'e quẽ'rã Josuére dutituriacʉ niwĩ. Ã'rĩ Josué pũrĩcã Õ'acʉ̃ cʉ̃ Moisére duti'que weeturiagʉ, te cʉ̃ dutise cũu'quere ne cã'rõ we'oticʉ niwĩ. Nipe'tisere añurõpʉ weedutipe'ocʉ niwĩ.

[16] Josué a'ticʉse di'tare miiwapacʉ niwĩ. Nipe'tiro ʉ̃rʉ̃pagʉ nirõrẽ miiwapacʉ niwĩ. Nipe'tiro Neguere, tojo nicã nipe'tiro Gosẽ́rẽ, nipe'tiro opa pa'tiro nirõrẽ, nipe'tiro Arabáre, tojo nicã Israe nipe'tiro ʉ̃rʉ̃pagʉ tiropʉ to opa pa'tiro nirõrẽ ñe'epe'ocʉ niwĩ.
*****

[23] Todʉporopʉ Õ'acʉ̃ Moisére dutí'caronojõta Josué nipe'tiro Canaá di'tapʉ peje macãrĩrẽ miiwapacʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, Josué ti di'tare Israe curaricjãrãrẽ dʉcawaacʉ niwĩ. Nanʉcʉ̃ na ye di'ta tojato nígʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. Be'ro ti di'tapʉre ne a'mewẽjẽse marĩcaro niwʉ̃ majã.

12

*Moisé dia Jordã́ mujĩpũ m*ʉjãtiro pe'ecjãrã wiorãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

[1] Moisé catícatero Israe curuacjãrã pʉarã wiorã dia Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrãrẽ docaque'acã weetojacãrã niwã. Na ye di'ta nimi'quere miiwapacãrã niwã. Te di'ta dia Arnón wãmetiri maa me'rã nʉ'cã, tojo nicã nipe'tiro dia Jordã́ sumuto nirĩ pa'tiro, téé ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Hermón wãmeticjʉpʉ nitʉocaro niwʉ̃. [2] Ni'cʉ̃ wiogʉ Sehón amorreo masã wiogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Hesbón wãmetiri macãpʉ nisetic niwĩ. Cʉ̃ dutiro Aroer wãmetiri macã me'rã nʉ'cã, téé dia Arnón sumuto nicaro niwʉ̃. Tojo nicã, ti pa'tiro deco me'rã nʉ'cã, dia Jaboc me'rãpʉ nitʉocaro niwʉ̃. Dia Jaboc ape di'ta amonita masã ya di'ta sãjãrõpʉ nicaro niwʉ̃. Tojo nicã Galaad di'ta deconojõ cʉ̃ dutiri di'ta nicaro niwʉ̃. [3] Apeyema tja mujĩpũ mʉjãtiro dia Jordã́ pa'tirore duticʉ niwĩ. Cineret* wãmetiri ditara me'rã dutinʉ'cã, téé

* 12:3 Ĩ'aña Jos 11.2 docapʉ oja'quere.

o'mabʉrotiri ditara me'rãpʉ duti yapatitʉocʉ niwĩ. Toó Bet-jesimot mujĩpũ sãjãrõ pe'e toja, sur pe'e téé Pisga wãmeticjʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ dʉ'pocʉ́pʉ dutitʉocʉ niwĩ.

4 Apĩ pe'e Og wãmetigʉ Basán wãmetiro dutigʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ refaíta masʉ̃† pejetirã dʉ'sagʉ me'rãcjʉ̃ nino'gʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Astarot, tojo nicã Edrei wãmetise macãrĩpʉ nisetic niwĩ. 5 Og téé nortepʉ Hermón wãmeticjʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ dutitʉocʉ niwĩ. Cʉ̃ Salca macãrẽ, nipe'tiro Basán wãmetirore duticʉ niwĩ. Téé ape di'ta na ta'a'caro Gesur wãmetirore, tojo nicã Maaca wãmetirore, apero Galaad di'ta decopʉ Sehón, Hesbón macã wiogʉ cʉ̃ dutiropʉre dutitʉocʉ niwĩ.

6 Moisé, tojo nicã Israe curuacjãrã ã'rã wiorã pʉarãrẽ a'mewẽjẽ docaque'acã weecãrã niwã. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na ye niatje di'tare dʉcawaacʉ niwĩ.

Josué dia Jordã́ mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã wiorãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

7 A'ticʉrã wiorãrẽ Josué Israe curuacjãrã me'rã dia Jordã́ mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã, to Baal-gad Líbano wãmetiri pa'tiropʉ Halac wãmeticjʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ, tigʉ Seipʉ ʉ'mʉatu'ajanʉ'cõsa'a. Josué ã'rã wiorã ye di'ta nimi'quere a'mewẽjẽ, wapata'a, Israe curuacjãrãrẽ te curarinʉcʉ̃rẽ te di'tare dʉcawaacʉ niwĩ. Te di'ta na ye waro tojanu'cũcã'caro niwʉ̃. 8 Ʉ̃rʉ̃pagʉ pijaro pe'e, opapa nirṍ pe'ema, tojo nicã Jordã́ pa'tiro pe'ema, opa tʉ'rʉri nídijase co'ari, yucʉ marĩrõ, masã marĩrõ Neguev cjase ã'rã masã ye di'ta nicaro nimiwʉ̃: Hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã ye di'ta nicaro nimiwʉ̃.

9 Wiorã a'mewẽjẽrã docaque'a'cãrã a'ticʉrã nicãrã niwã: Jericó wiogʉ, apĩ Hai, Betel macã pʉ'to wiogʉ, 10 apĩ Jerusalẽ́ wiogʉ, apĩ Hebrṍ wiogʉ, 11 apĩ Jarmut wiogʉ, apĩ Laquis wiogʉ, 12 apĩ Eglón wiogʉ, apĩ Gezer wiogʉ, 13 apĩ Debir wiogʉ, apĩ Geder wiogʉ, 14 apĩ Horma wiogʉ, apĩ Arad wiogʉ, 15 apĩ Libna wiogʉ, apĩ Adulam wiogʉ, 16 apĩ Maceda wiogʉ, apĩ Betel wiogʉ, 17 apĩ Tapúa wiogʉ, apĩ Hefer wiogʉ, 18 apĩ Afec wiogʉ, apĩ Sarón wiogʉ, 19 apĩ Madón wiogʉ, apĩ Hazor wiogʉ, 20 apĩ Simron-merón wiogʉ, apĩ Acsaf wiogʉ, 21 apĩ Taanac wiogʉ, apĩ Meguido wiogʉ, 22 apĩ Cedes wiogʉ, apĩ Jocneam wiogʉ, ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Carmelo dʉ'pocãpʉ nigʉ́, 23 apĩ Dor wiogʉ, Dor majãrõcjʉ̃, apĩ Goim wiogʉ, Gilgal wãmetiri macãcjʉ̃, 24 apĩ Tirsa wiogʉ nicãrã niwã. Na wiorã nipe'tirã nírã treinta y uno nicãrã niwã.

13

Josué Canaá di'tare Israe doce curaricjãrãrẽ dʉcawaa'que ni'i

1 Josué bʉcʉ waro ẽjã́cã, Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ bʉcʉ waro ni'i. A'ti di'tare mʉsã ñe'eatje peje dʉ'sa'a yujupʉ.
*****

6 Israe curuacjãrã na ĩ'orõpʉta sidonio masãrẽ cõ'awĩrõgʉ̃ti. Tojo nicã, nipe'tirã masã to ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ nirãrẽ Líbano me'rã nʉ'cã, téé Misrefot-maipʉ cõ'awĩrõgʉ̃ti. Mʉ'ʉ pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Israe curuacjãrãrẽ miiwapa, dʉcawaaya. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ duti'caronojõta weeya. 7 Tojo weegʉ nueve curari, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ nipe'tise di'tare dʉcawaawe'oya", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

*Josué Jordã́ mujĩpũ mʉ*jãtiro pe'ecjãrãrẽ di'ta dʉcawaa'que ni'i

8 Moisé Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na niatji di'tare o'otojacʉ niwĩ. Te di'ta dia Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e nicaro niwʉ̃.
*****

14 Moisé Leví ya curuacjãrã pe'ema di'tare o'oticʉ niwĩ. Mejõ Õ'acʉ̃ Moisére ní'-caronojõta "Leví ya curuacjãrã ye niatje masã yʉ'ʉre ñubuepeorã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeose cjase nirõsa'a", nicʉ niwĩ.
*****

† 12:4 Refaíta masã ni'cã curua masã pacarã waro nicãrã niwã.

14

Josué dia Jordã́ mujĩpũ sãjãrõ pe'e cjase di'tare dʉcawaa'que ni'i

1 Te di'tata Canaá di'ta cjase nicaro niwʉ̃. Pa'i Eleazar, Josué, Nun macʉ̃, tojo nicã
nipe'tise curaricjãrã wiorã te di'tare dʉcawaacãrã niwã. Na Israe curuacjãrãrẽ dʉcawááca
be'ro na ye di'ta tojacaro niwʉ̃. 2 Õ'acʉ̃ Moisére di'tare dʉcawaaduti'caronojõta níbocase
me'rã te nueve curaricjãrãrẽ, ape deco me'rã nirĩ curua quẽ'rãrẽ te di'tare dʉcawaacãrã
niwã. 3-4 Moisé te di'tare mujĩpũ mʉjãtiro dia Jordã́pʉ na pʉa curuacjãrã Rubén, Gad, tojo
nicã Manasés deco me'rã nirĩ curuacjãrãrẽ o'otojacʉ nimiwĩ. Tojo wééca be'ro nimicã, José
yarã pe'e pʉa curuapʉ dʉcawaticãrã niwã. Na Manasés ya curua, tojo nicã Efraĩ́ ya curua
nicãrã niwã. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticãrã niwã. Mejõ macãrĩrẽ, cã'rõ di'ta
nisenojõacãrẽ wa'icʉrã na tá ba'anu'cũatjo nirṍ ejatuaro o'ocãrã niwã. 5 Õ'acʉ̃ Moisére
duti'caronojõta Israe curuacjãrã Canaá di'tare dʉcawaacãrã niwã.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

6 Judá ya curuacjãrã ʉmʉa Gilgapʉ Josué me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Caleb, cenezeo
masʉ̃, Jefone macʉ̃, Josuére a'tiro nicʉ niwĩ: "Cades-barneapʉ Õ'acʉ̃ Moisére ní'quere
wãcũña. Cʉ̃ marĩ pʉarã ye cjasere niwĩ. 7 Moisé yʉ'ʉ ti macãpʉ ní'cʉre Canaá di'tare
ĩ'acusiagʉ o'ócaterore cuarenta cʉ̃'marĩ cʉowʉ. Ĩ'adajagʉ, ya'yioro marĩrõ diacjʉ̃ nise
me'rã yʉ'ʉ ĩ'a'quere cʉ̃rẽ werewʉ. 8 Yʉ'ʉ me'rã wa'a'cãrã pe'e masãrẽ uisãwã. Yʉ'ʉ
pũrĩcã nipe'tise yʉ'ʉ wãcũ, ẽjõpeose me'rã Õ'acʉ̃ ʉaro weewʉ. 9 Tojo weegʉ Moisé
Õ'acʉ̃ tʉ'oropʉ yʉ'ʉre a'tiro niwĩ: 'Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ dutiro queoro weenu'cũwʉ̃. Tojo weegʉ
Canaá di'tapʉ mʉ'ʉ ʉ'tacũusija'caro ejatuaro mʉ'ʉ ye nirõsa'a. Tojo nicã mʉ'ʉ pãrãmerã
nituriarã ye di'ta nirõsa'a', niwĩ. 10 Õ'acʉ̃ Moisére tojo ní'que cuarenta y cinco cʉ̃'marĩ
yʉ'rʉtojawʉ. Israe curuacjãrã marĩ yucʉ marĩrõpʉ sijácaterore tojo niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta
te cʉ̃'marĩrẽ yʉ'ʉre catise o'owĩ. Ni'cãrõacã ochenta y cinco cʉ̃'marĩ cʉo'o. 11 Tojo nimigʉ̃,
Moisé yʉ'ʉre a'ti di'tare ĩ'adu'tidutigʉ o'ócatero weronojõ tutua ni'i yujupʉ. Titare yʉ'ʉ
a'mewẽjẽtutua'caro weronojõ mejãrõta tʉ'oña'a. 12 Tojo weegʉ ni'cãrõacã opa bu'papijaro
nirõrẽ, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre o'ogʉti ní'que di'tare o'oya. Tita me'rã tocjãrã ye cjasere mʉ'ʉ
tʉ'owʉ. Masã pacarã Anac pãrãmerã nituriarã topʉ niwã. Tojo nicã, na ye macãrĩ pacase
macãrĩ, añurõ bi'a cã'mota'a'que macãrĩ niwʉ̃. Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ weetamurõ me'rã,
cʉ̃ ní'caronojõ narẽ na ye macãrĩrẽ nʉrʉ̃wĩrõgʉ̃ti", nicʉ niwĩ.
13 Tojo weegʉ, Josué Caleb, Jefone macʉ̃rẽ "Añurõ wa'ato" ni, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosacʉ niwĩ.
Be'ro Hebrṍ macãrẽ cʉ̃rẽ, cʉ̃ pãrãmerã nituriarãrẽ o'ocʉ niwĩ. 14 Ti nʉmʉ me'rã ti macã
Hebrṍ Caleb, cʉ̃ pãrãmerã ya macã, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ nidecoti'i yujupʉ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ Israe
curuacjãrã wiogʉ dutisere queoro weeme'rĩ'cʉ niyucã, tojo niwʉ̃. 15 Dʉporo cjase wãme
Hebrṍ Quiriat-arba wãmeticaro nimiwʉ̃. Arba ãpẽrã Anac pajigʉjo pãrãmerã nituriarã
yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ.
A'te be'rore ti di'tapʉre ne a'mewẽjẽse marĩcaro niwʉ̃ majã.

15

Josué Judá ya curuacjãrãrẽ di'ta o'o'que ni'i

1 Níbocase me'rã Judá ya di'ta sur nibʉrʉaropʉ boca'que Edom di'ta nitʉoropʉ, téé yucʉ
marĩrõ, masã marĩrõ Zin wãmetiropʉ nitʉocaro niwʉ̃.
*****

Caleb Hebrṍ, tojo nicã Debir macãrĩrẽ cʉ̃ miiwapa'que ni'i

13 Õ'acʉ̃ cʉ̃ "Tojo weeya" ní'caronojõta Josué Caleb, Jefone macʉ̃rẽ ni'cã di'ta Judá ya
curuacjãrãrẽ opa bu'papijaro ní'carore o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro
niwʉ̃. Be'ro ti macãrẽ Hebrṍ pisucãrã niwã. Ti macã Anac pajigʉ, ʉ'mʉagʉ̃jo pãrãmerã
nituriarã niyʉ'rʉnʉ'cãrĩ macã nicaro niwʉ̃. 14 Hebrṍ macãpʉ ní'cãrãrẽ Caleb i'tiarã Anac
pãrãmerã nituriarãrẽ aperopʉ cõ'aõ'ocʉ niwĩ. Na a'ticʉrã nicãrã niwã: Sesai, Ahimán,
tojo nicã Talmai nicãrã niwã. 15 Topʉ ní'cʉta majãa, Debir macãcjãrã me'rã a'mewẽjẽgʉ̃

wa'acн niwĩ. Ti macãta todнporopнre Quiriat-sefer wãmeticaro nimiwũ. [16] Caleb a'tiro nicн niwĩ: “No'o ni'cũ нmн Quiriat-sefer macãrẽ a'mewẽjẽ miiwapagнre yн'н macõ Acsare numisogнti”, nicн niwĩ.

[17] Tere cũ tojo nicã tн'ogн, Otoniel, Cenaz macũ, Caleb acabiji macũ Quiriat-sefer macãrẽ a'mewẽjẽ, miiwapa wa'acн niwĩ. Tu'ajanн'cõ, Caleb cũ macõ Acsare Otonierẽ numisocн niwĩ. [18] Co cũ tiropн etacã, Otoniel core “Di'ta marĩ oteatjere sẽrĩña”, nicн niwĩ. Co pe'e “Jaн”, ni yн'tico niwõ. Acsa burro bu'ipн pesa'co dijacã, co pacн Caleb core sẽrĩtiña'cн niwĩ:

—Macõ, ¿ñe'enojõrẽ mн'н нati?

[19] —Pacн, mн'н yн'нre weetamuña. Neguev yucн marĩrõpн yн'нre di'ta o'otojapн. Ni'cãrõacãma majã aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwõ.

Tojo weetjĩagũ, Caleb cũ macõrẽ н'mнase bu'papнre, tojo nicã bu'aro aco wijase di'ta nirõpнre o'ocн niwĩ.

*****

[63] Judá ya curuacjãrã nituriarã pe'e Jerusalẽpн nirã́ jebuseo masãrẽ cõ'awĩrõmasĩticãrã niwã. Tojo weerã na ni'cãrõacãpн quẽ'rãrẽ Judá pãrãmerã nituriarã me'rã nidecotisama yujupн.

16

*****

Josué Manasés ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Efraĩ́ ya curuacjãrãrẽ di'ta o'o'que ni'i

[4] José pãrãmerã nituriarã Manasés ya curuacjãrã, tojo nicã Efraĩ́ ya curuacjãrã narẽ o'o'que di'tare ñe'ecãrã niwã.

*****

[10] Efraĩ́ ya curuacjãrã pe'e Gezer macãpн nirã́ cananeo masãrẽ cõ'awĩrõticãrã niwã. Tojo weemirã, narẽ нpнtн waro tutuaro da'rase dutipecãrã niwã. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ na tiropнta nidecotima yujupн.

17

*****

José pãrãmerã nituriarã na di'ta ñe'e'que ni'i

[14] José pãrãmerã nituriarã Manasés ya curuacjãrã, tojo nicã Efraĩ́ ya curuacjãrã Josuére a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weegн ũsãrẽ ũsã ye niatjere ni'cã di'tacãta o'oati? Ũsãrẽ ejatuatн'sawe'e. Õ'acũ ũsãrẽ añurõ wéégн, pãjãrã masãputicã weeami, nicãrã niwã.

[15] Na tojo nicã tн'ogн, Josué narẽ yн'ticн niwĩ:

—Mнsã pãjãrã ni'i nírã, mнsãrẽ o'óca di'ta Efraĩ́, bu'papijaro niró ejatuaticã, ferezeo masã, tojo nicã refaíta masã ya di'ta yucнpagн pejepagн nirõpн wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topн nisetiya, nicн niwĩ. [16] Na cũrẽ yн'ticãrã niwã:

—Diacjũta ni'i. A'te bu'papijaro niró ũsãrẽ ejatuatisa'a. Mejõ cananeo masã opa pa'tiro nirõpн nirã́ pe'e pejepawн cabayua wejesepawн cõme me'rã wee'quepawнre cнoma. Bet-seã́pн nirã́, to sumuto nise nirã́, tojo nicã Jezreel opa pa'tiro nirã́ quẽ'rã mejãrõta cнoma, nicãrã niwã.

[17] Na tojo nicã tн'ogн, Josué José pãrãmerã nituriarã Efraĩ́, Manasés ya curuacjãrãrẽ nicн niwĩ:

—Diacjũta mнsã pãjãrã, tutuarã ni'i. Tojo weerã ni'cã di'ta dia'cũ cнomasĩtisa'a. [18] Opa bu'papijaro, yucнpagн peje niró quẽ'rã mнsã ye nirõsa'a. Mнsã tepagнre paacõ'a, no'ocã'rõ mнsã paacõ'arõ põtẽorõ te mнsã ye di'ta nirõsa'a. Sõjã cananeo masã, cõme me'rã wee'quepawнre cнomicã, na tutuamicã, narẽ nнrũstewĩrõmasĩrãsa'a, nicн niwĩ Josué.

18

Israe curuacjãrã di'ta ñe'eti'cãrãrẽ dнcawaa'que ni'i

[1] Israe curuacjãrã ti di'tacjãrãrẽ docaque'acã wééca be'rore nipe'tirã Silo macãpʉ
nerẽcãrã niwã. Topʉta Õ'acʉ̃ wi'i, wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'ire apo, nerẽwʉacãrã
niwã. Ti wi'i Õ'acʉ̃rẽ na ẽjõpeo, ucũrĩ wi'i nicaro niwʉ̃. [2] Titare siete curari na di'ta o'o,
dʉcawaasere ñe'eticãrã niwã yujupʉ.

[3] Tojo weegʉ Josué Israe curuacjãrãrẽ nicʉ niwĩ: "¿No'ocã'rõ yoacã te di'tare mʉsã
ñe'erãtirã co'terãsari? Te di'ta Õ'acʉ̃ mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa ẽjõpeogʉ mʉsãrẽ o'o'que ni'i. [4] Te
curarinʉcʉ̃ i'tiarã ʉmʉa bese, o'óya. Yʉ'ʉ narẽ na ye di'ta 'To nitʉo'o', ni ĩ'abesedutigʉ,
o'ógʉtigʉ wee'e. Na ĩ'áca be'ro 'Tocã'rõ ʉ̃sã ye di'ta nitʉopʉ', ni ojarãsama. Tu'ajanʉ'cõ,
dajatojatirã, [5] siete di'ta dʉcawaanʉ'cõato. Judá ya curuacjãrã ye di'ta sur pe'e tojarosa'a.
José ya curuacjãrã nituriarã ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. [6] Mʉsã siete di'tare
dʉcawááca be'ro yʉ'ʉre te oja'quere miitia. Be'ro yʉ'ʉ marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ bese,
níbocase me'rã mʉsãrẽ 'Topʉ tojarã́sa'a', ni cũugʉ̃sa'a. [7] 'Leví ya curuacjãrã pũrĩcã ne cã'rõ
di'ta ñe'esome' nisere masĩtojasama. Te ñe'erõnojõ o'orã, náma Õ'acʉ̃ ye cjasere da'ratje
nirõsa'a. Tojo nicã Gad, Rubén, deco me'rã nirã́ Manasés ya curuacjãrã pũrĩcã na ye di'ta
niatjere ñe'etojacãrã niwã. Na ye di'ta Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiro ape pã'rẽ pe'e ni'i. Moisé
Õ'acʉ̃ ʉaro weeco'tegʉ te di'tare narẽ o'otojacʉ niwĩ", nicʉ niwĩ.

[8] Na ʉmʉa te di'tare añurõ ĩ'abese, "To niapʉ" ni, na aporã wa'arãtirã weeri cura Josué
pe'e a'tiro weeduticʉ niwĩ: "Nipe'tiro a'ti di'tare ĩ'asijabi'arã wa'a, 'A'tiro bajuri di'ta ni'i',
ni ojarã wa'aya. Tu'ajanʉ'cõ, yʉ'ʉ tiropʉ tojatia. Be'ro a'ti macã Silopʉ Õ'acʉ̃rẽ '¿De'ro
wee a'ti di'tare níbocase me'rã dʉcawaagʉsari?', ni sẽrĩgʉ̃ti", nicʉ niwĩ.

[9] Tojo weerã na ʉmʉa Josué cʉ̃ weeduti'caronojõta queoro weecãrã niwã. Na Silopʉ
dajarã, ti di'tare na "To niapʉ" ni, na oja apo'quere miidajacãrã niwã. Macãrĩnʉcʉ̃rẽ "To
niapʉ", nicãrã niwã. Te na dʉcawaa'quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacãrã
niwã. [10] Topʉre Josué Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre "¿Noarẽ te di'ta tojarosari?" ni, níbocase
me'rã dʉcawaacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Israe curuacjãrãrẽ na di'ta niatjere nanʉcʉ̃ o'o,
dʉcawaanʉ'cõcʉ niwĩ.

Josué Benjamí ya curuacjãrãrẽ di'ta o'o, dʉcawaa'que ni'i

[11] Dʉcawaanʉ'cõ, Benjamí ya curuacjãrã na nise curarinʉcʉ̃rẽ o'onʉ'cãcʉ niwĩ. Õ'acʉ̃
"A'ti di'ta narẽ o'oya", ni ĩ'óca be'ro na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ. Te di'ta Judá ya curuacjãrã
wa'tero, tojo nicã José ya curuacjãrã wa'tero tojacaro niwʉ̃.
*****

19

Simeó, Zabulṍ, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarinʉcʉ̃cjãrãrẽ di'ta o'o, dʉcawaa'que ni'i

[1] Benjamí ya curuacjãrã be'rore Simeó ya curuacjãrã na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ. Te
curarinʉcʉ̃ o'ono'cãrã niwã. Te di'ta Judá ya di'ta wa'teropʉ tojacaro niwʉ̃.
*****

[10] Na pʉa curuacjãrã be'rore Zabulṍ ya curuacjãrã, na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ. Ti di'ta
téé Sarid wãmetiri macãpʉ nitʉocaro niwʉ̃.
*****

[17] Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ.
*****

[24] Te ba'paritise curaricjãrã be'rore Aser ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ.
*****

[32] Ni'cãmocʉse curaricjãrã be'rore Neftalí ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ.
*****

[40] Seis curaricjãrã be'rore Dan ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocʉ niwĩ.
*****

Josué ya di'ta cjase ni'i

49-50 Be'ro te di'tare etíca be'ro, Israe curuacjãrã Õ'acũ duti'caronojõta Josuére cũ niatji macãrẽ o'ocãrã niwã. Ti macã cũ sẽríca macã Timnat-sera, Efraí ya di'ta opa bu'papijaropʉ nicaro niwũ. Topʉ ti macãrẽ apaturi apo, nisetic̶ʉ niwĩ.

51 A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicã nipe'tise curaricjãrã wiorã te di'tare dʉcawaanʉ'cõcãrã niwã. Silopʉ Õ'acũ wi'i, su'ti caseri me'rã wééca wi'i sope pʉ'topʉ "Õ'acũ, ¿noanojõrẽ ti di'ta tojarosari?" níbocaca be'ropʉ eticãrã niwã. Tojo weero na eti'que queoro dʉcawaanʉ'cõno'caro niwũ.

20

Wãcũña marĩrõ apĩ mas̶ũrẽ wẽjẽ́ca be'ro cũ du'ti nisetiatje macãrĩ cjase ni'i

1 Õ'acũ Josuére a'tiro nic̶ʉ niwĩ: 2 "Mʉ'ʉ Israe curuacjãrãrẽ mʉsã du'ti nisetiatje macãrĩrẽ besedutiya. Yʉ'ʉ Moisére weeduti'caronojõta weeya. 3 Tojo weeyucã, no'o wãcũña marĩrõ apĩrẽ wẽjẽgʉ̃nojõ te macãrĩpʉ du'tiwã'cãmasĩsami. Tojo weegʉ wẽjẽno'c̶ʉ acaweregʉ waro cũrẽ wẽjẽa'merĩ nígũ, topʉ du'ti, nicã'masĩsami. 4 Tojo wee masũ te macãrĩpʉ du'tiagʉnojõ ne sãjãrĩ sopepʉ etagʉ, tocjãrã bʉc̶ʉrãrẽ 'Tojo weeasʉ', ni weregʉsami. Tojo wééca be'ro bʉc̶ʉrã 'A'to tojayá', nirãsama. Tojo nicã, cũ nisetiatji wi'ire cũurãsama. 5 Wẽjẽ'c̶ʉre wẽjẽa'merĩ masũ cũrẽ ti macãpʉ sirutucãma, na bʉc̶ʉrã cũrẽ nʉo c̶ʉorãsama. Cũ uase, wãcũña marĩrõ 'Tojo weeapʉ' ni wéréca be'ro niyucã, tojo wa'arosa'a. 6 Na weresãno'c̶ʉ ti macãpʉ du'ti, nicã'bosami téé nipe'tirã ti macãcjãrã masã nerẽ beséca be'ro yʉ'rʉwetigʉsami. Tojo nicã pa'ia wiogʉ cũ wẽrĩcãpʉ topʉ nitʉogʉsami. A'tiro wa'áca be'ro cũ, cũ ya wi'ipʉ, cũ ya macã, cũ uiwijaca macãpʉ dajagʉsami tja", nic̶ʉ niwĩ.

7 Õ'acũ Josuére tojo nicã tʉ'orã, na du'ti niatje macãrĩ Galileapʉ nirĩ macã Quedes wãmetiri macãrẽ besecãrã niwã. Ti macã Neftalí ye di'ta ũrũpagʉ pijaropʉ tojacaro niwũ. Ape macã Siquem Efraí ye di'ta ũrũpagʉ pijaropʉ tojacaro niwũ. Nitʉori macãpʉa majã Quiriat-arba nicaro niwũ. Ti macãrẽta tja na Hebrṍ pisusama. Judá ye di'ta ũrũpagʉ pijaropʉ tojacaro niwũ. 8 Mujĩpũ mʉjãtiro dia Jordã́ siaquiji pe'ema i'tia macã na du'ti niatje macãrĩrẽ besecãrã niwã. Nimʉ'tãrĩ macã Beser nicaro niwũ. Ti macã Rubén ye di'ta opa bu'pa, yuc̶ʉ marĩrõpʉ tojacaro niwũ. Ape macã Ramot, Galaad na nino'rõpʉ, Gad ye di'tapʉ tojacaro niwũ. Nitʉori macãpʉa Golán nicaro niwũ. Basán na nino'rõpʉ Manasés ya curuacjãrã nirõpʉ tojacaro niwũ. 9 Tojo weerã nipe'tirã Israe curuacjãrã, tojo nicã apesecjãrã na me'rã nirã́ no'o wãcũña marĩrõ wẽjẽgʉ̃nojõ te macãrĩpʉ du'tita basiocaro niwũ. Na te macãrĩcjãrã pãjãrã nerẽ beseatji dʉporo tojo weeta basiocaro niwũ. Tojo weeticãma, cũrẽ wẽjẽa'mebosama nírã, tojo weeno'caro niwũ.

21

Leví ya curuacjãrã ye macãrĩ cjase ni'i

1-2 Leví ya curuacjãrã wiorã Silopʉ pa'ia wiogʉ Eleazar, Josué, ãpẽrã Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Silo Canaá di'tapʉ nicaro niwũ. Topʉ Leví ya curuacjãrã wiorã narẽ a'tiro nicãrã niwã: "Õ'acũ Moisé me'rã ũsãrẽ ũsã niatje macãrĩrẽ o'oduticʉ niwĩ. Tojo nicã, di'ta te macãrĩ sumutopʉ ũsã wa'ic̶ʉrãrẽ eca nisetiatjere o'oduticʉ niwĩ", nicãrã niwã. 3 Tojo nicã tʉ'orã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta Israe curuacjãrã na ye di'ta c̶ʉo'quere Leví ya curuacjãrãrẽ queoro o'ocãrã niwã. Tere o'orã, macãrĩ, tojo nicã cãpũpʉ na wa'ic̶ʉrãrẽ eca nisetiatjere o'ocãrã niwã.

*****

41 Tojo weerã Israe curuacjãrã ye di'tapʉre Leví ya curuacjãrã cuarenta y ocho macãrĩ, tojo nicã na cãpũpʉ wa'ic̶ʉrãrẽ eca nisetiajere ñe'ecãrã niwã. 42 Te macãrĩ nipe'tisepʉreta tja sumutopʉ wa'ic̶ʉrã na eca nisetiatje di'ta nibajaque'acaro niwũ.

43 Õ'acũ nipe'tise na ñecũsʉmʉarẽ "A'tiro o'ogʉti" ní'que di'tare queoro o'oc̶ʉ niwĩ. Tojo weerã na te di'tare ñe'e, topʉ niseticãrã niwã. 44 Tere wéégʉ, nipe'tise Õ'acũ cũ "Weegʉti" ní'quere queorota weec̶ʉ niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapʉ narẽ soose o'oc̶ʉ niwĩ. Õ'acũ weetamurõ me'rã Israe curuacjãrã narẽ ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weec̶ʉ niwĩ. Tojo weerã

Israe curuacjãrãrẽ ne mejẽcã weemasĩticãrã niwã. 45 Õ'acũ nipe'tise cũ "Weegʉti" ní'quere
queorota weecʉ niwĩ. Ne ni'cãrõ weedʉ'a weeticʉ niwĩ; weepe'ocã'cʉ niwĩ.

22

*Rubén, Gad ye curaricjãrã, Manasés ye curaricjãrã deco me'rã nirã́ dia Jordã́ ape pã'r*ẽpʉ na
dajatojaa'que ni'i

1 Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo
nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ piji, narẽ 2 nicʉ niwĩ: "Mʉsã nipe'tise
Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'tegʉ cũ duti'quere queoro weeapʉ. Tojo nicã nipe'tise yʉ'ʉ
mʉsãrẽ weeduti'quere weeapʉ. 3 Ne ni'cãti mʉsã acawererã Israe curuacjãrãrẽ cõ'awã'cã
weetiapʉ. Narẽ weetamunu'cũcã'pʉ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ na me'rã ninu'cũ'u yujupʉ. Tojo
nicã nipe'tise Õ'acũ, mʉsã wiogʉ cũ dutisere añurõ weepe'oapʉ. 4 Ni'cãrõacãma Õ'acũ
cũ 'Tojo weegʉti' ní'quere queoro weeami. Tojo weegʉ mʉsã acawererãrẽ soocã weeami.
Tojo weerã mʉsã ye di'ta Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'tegʉ, mʉsãrẽ o'o'que di'ta, Jordã́
ape pã'rẽpʉ nisepʉ dajatojaaya majã. 5 A'te dia'cũ mʉsã weecã ʉasa'a. Moisé cũ duti'quere
queoro weeya. Õ'acũ marĩ wiogʉre ma'i nisetiya. Cũrẽ sirutu, cũ dutisere queoro weeya.
Nipe'tise mʉsã ẽjõpeose me'rã, mʉsã wãcũse me'rã cũ ʉaro weenu'cũcã'ña", nicʉ niwĩ
Josué.

6 Narẽ werepe'otoja, "Õ'acũ mʉsãrẽ añurõ weeato" ni, "Mʉsã ye wi'seripʉ dajatojaaya",
nicʉ niwĩ.
*****

9 Cũ tojo níca be'ro Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, Manasés ya curuacjãrã deco
me'rã nirã́ ãpẽrã Israe curuacjãrã Silopʉ nirã́, Canaá di'tapʉre a'merĩ du'u, dʉcawati, na
ya di'ta Galaad, dia Jordã́ apese pã'rẽpʉ pẽ'ape'tia wa'acãrã niwã. Dʉporopʉ te di'ta Õ'acũ
Moisé me'rã "Mʉsãrẽ o'ogʉti" ní'que di'ta nicaro niwũ.
*****

23

*Josué masãr*ẽ cũ werecasatʉo'que ni'i

1 Peje cũ'marĩ Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ narẽ ĩ'atu'tirã me'rã a'mewẽjẽ, soo nisetica be'ro
yʉ'rʉcaro niwũ. Titare Josué bʉcʉ ẽjãgũ, 2 nipe'tirã Israe curuacjãrã bʉcʉrãrẽ, wiorãrẽ,
beseri masãrẽ pijionʉ'cõ, narẽ werecasatʉocʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

"Yʉ'ʉ bʉcʉ waro ẽjã'a. 3 Mʉsã nipe'tise Õ'acũ a'ti di'tacjãrã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirã wee'quere
ĩ'apã. Cũta mʉsã ye niatjere a'mewẽjẽtamuwĩ. 4 Yʉ'ʉ mʉsã nipe'tirãrẽ to di'ta níbocase
me'rã nipe'tise curarire Õ'acũ ĩ'orõpʉ dʉcawaawʉ. Yʉ'ʉ mʉsã te di'tare a'mewẽjẽ
wapata'a'quere dʉcawaawʉ. Tojo nicã apeye di'ta a'mewẽjẽ wapata'ano'ña marĩ'que
quẽ'rãrẽ dʉcawaawʉ. Mujĩpũ mʉjãtiro dia Jordã́ me'rã nʉ'cã, téé mujĩpũ sãjãrõ maajo
Mediterráneo me'rãpʉ dʉcawaatʉowʉ. 5 Õ'acũ masã te di'tapʉ nirãrẽ cõ'awĩrõgũsami.
Mʉsã pe'e te di'tare miiwaparãsa'a. Õ'acũ mʉsã wiogʉ cũ 'Tojo weegʉti' ní'caronojõta
weegʉsami.

6 "Tojo weerã wãcũtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'quere, cũ dutise cũu'quere queoro
weeme'rĩcã'ña. 7 Mʉsã ãpẽrã masã, cõ'awĩrõno'ña marĩrã a'ti di'tapʉ dʉ'sarã me'rã
ne a'mesʉ'aticã'ña. Na ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ nitirãrẽ ne cã'rõacã ẽjõpeo, ejaque'aticã'ña.
Na wãmerẽ pisu, wãmepeoticã'ña. 8 Õ'acũ ni'cũrẽta cũ ʉaro wee, ẽjõpeonu'cũcã'ña.
Mʉsã ni'cãrõacã weronojõta tojota añurõ weeyapaticã'ña. 9 Õ'acũ peje curaricjãrãrẽ
na tutuamicã, mʉsã ĩ'orõpʉ cõ'awĩrõwĩ. A'tocateropʉ quẽ'rãrẽ ne ni'cã curua mʉsãrẽ
a'mewẽjẽpõtẽowe'e. 10 Õ'acũ cũ ní'caronojõta mʉsãrẽ a'mewẽjẽtamuwĩ. Tojo weegʉ
cũ weetamuse me'rã mʉsã me'rãcjũ ni'cũ mil masãrẽ nʉrũstemasĩsami. 11 Tojo weerã
mʉsã tʉ'omasĩña. Õ'acũ mʉsã wiogʉre queoro ma'inu'cũcã'ña. 12 Mʉsã Õ'acũ dutisere
yʉ'rʉnʉ'cã, na mʉsã wa'teropʉ dʉ'sarã me'rã a'mesʉ'a, nʉmoticã pũrĩcãrẽ, 13 Õ'acũ marĩ
wiogʉ narẽ cõ'anemosome majã. Na dʉ'sarã mʉsãrẽ ña'arõ wa'acã weerãsama. A'ti di'ta
añurĩ di'ta Õ'acũ marĩrẽ o'óca di'tare ẽ'magũsami. A'ti di'tapʉre ninemosome majã.

14 ”Masã nipe'tirã wẽrĩwʉaronojõ cã'rõacã be'ro yʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃sa'a. Mʉsã ẽjõpeose me'rã,
mʉsã wãcũse me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ queoro wee'quere añurõ masĩ'i. Ne ni'cãrõ Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ
cʉ̃ ‘Añurõ weegʉti’ ní'quere weeticã weetiwĩ. Nipe'tisere weepe'ocã'wĩ. 15 Mʉsã cʉ̃rẽ
yʉ'rʉnʉ'cãcã pũrĩcã, cʉ̃ mʉsãrẽ añurõ wee'caro weronojõ mejãrõta peje ña'ase mʉsãrẽ
wa'acã weegʉsami. Ne ni'cʉ̃ a'ti di'ta añurĩ di'ta, marĩrẽ o'óca di'tapʉ tojasome. 16 Mʉsã
Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ me'rã apo'quere yʉ'rʉnʉ'cãcã, ãpẽrãnojõrẽ ejaque'a ẽjõpeocã, Õ'acʉ̃
mʉsã me'rã uagʉsami. A'ti di'ta añurĩ di'ta marĩrẽ o'óca di'tapʉ ninemosome majã”, nicʉ
niwĩ Josué.

24

Josué cʉ̃ weretʉo'que ni'i

1 Be'ro Josué Siquẽpʉ nipe'tise curari Israe curuacjãrãrẽ neocʉ niwĩ. Bʉcʉrãrẽ, wiorãrẽ,
beseri masãrẽ, masãrẽ sʉ'ori nirãrẽ pijineocʉ niwĩ. Na Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ nerẽcãrã niwã.
2 Tu'ajanʉ'cõ, Josué narẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ marĩ Israe curuacjãrã wiogʉ a'tiro nimi: “Dʉporopʉre mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa Taré,
tojo nicã cʉ̃ põ'rã Abrahã, Nacor dia Éufrates wãmetiri maa yʉ'rʉropʉ nisetiwã. Topʉ nírã,
ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeosetiwã. 3 Mʉsã ñecʉ̃ Abrahã ti maa yʉ'rʉropʉ ní'cʉre, mia weetjĩagʉ̃,
nipe'tiro a'to Canaá di'tapʉ sʉ'ori sijawʉ. Cʉ̃rẽ pãjãrã masãputicã weewʉ. Cʉ̃ ne waro
põ'rãtigʉre Isaare o'owʉ. 4 Cʉ̃ Isaare tja cʉ̃ põ'rã pʉarã Jacob, Esaúre o'owʉ. Esaúre di'ta
opa bu'papijaro Seir wãmetiri di'tare cũuwʉ̃. Jacob pe'e cʉ̃ põ'rã me'rã Egiptopʉ bu'awã.

5 ”Be'ro Moisére, Aarõ̃rẽ to Egiptopʉta o'ówʉ. Yʉ'ʉ tutuaro me'rã wee'quere tocjãrã
Egiptocjãrãrẽ ña'arõ wa'acã weewʉ. Tu'ajanʉ'cõ, mʉsãrẽ topʉ ní'cãrãrẽ miiwijawʉ. 6 Mʉsã
ñecʉ̃sʉmʉa Egiptopʉ wijacã, Egiptocjãrã na yarã cabayua me'rã, na cabayua wejesepawʉ
me'rã narẽ wẽjẽsĩ'rĩrã sirutuwã. Téé Maa sõ'arĩ maa tiropʉ sirututʉowã. 7 Mʉsã
ñecʉ̃sʉmʉa yʉ'ʉ weetamusere ʉarã, yʉ'ʉre sẽrĩwã. Na tojo weecã, yʉ'ʉ Egiptocjãrãrẽ
cã'mota'adutigʉ, Israe curuacjãrã, Egiptocjãrã decopʉ na'itĩ'asere cũuwʉ̃. Tojo weerã
Egiptocjãrã narẽ ĩ'abocatiwã. Tojo nicã, Egiptocjãrã maarẽ pẽ'arĩ curare, narẽ mirĩcã
weewʉ. Mʉsã basu yʉ'ʉ Egiptocjãrãrẽ wee'quere ĩ'amiwʉ̃ba.

”Mʉsã Egiptopʉ wijáca be'ro peje cʉ̃'marĩ yucʉ marĩrõpʉre nicã'wʉ̃. 8 Be'ro mʉsãrẽ
amorreo masã ya di'ta, dia Jordã́ mujĩpũ mʉjãtiropʉ miipẽ'atiwʉ. Topʉ mʉsã me'rã
a'mewẽjẽmiwã. Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ narẽ docaque'acã weewʉ. Tojo weerã na ye di'ta
nimi'quere mʉsã miiwapawʉ. 9 Be'ro Balac, Zipor, moabita masã wiogʉ macʉ̃, mʉsã me'rã
a'mewẽjẽsĩ'rĩmiwĩ. Balac apĩ Balaã, Beor macʉ̃rẽ mʉsãrẽ dojadutigʉ pijidutiwĩ. 10 Yʉ'ʉ pe'e
Balaã mʉsãrẽ dojasĩ'rĩcã, cã'mota'awʉ. Mʉsãrẽ dojaronojõ o'ogʉ, ‘Narẽ añurõ wa'ato’ ni,
yʉ'ʉre sẽrĩwĩ. Tojo wee mʉsãrẽ yʉ'rʉweticã weewʉ.

11 ”Be'ro mʉsã dia Jordã́rẽ pẽ'awʉ̃. Pẽ'aa, Jericópʉ etawʉ. Ti macãcjãrã mʉsã me'rã
a'mewẽjẽmiwã. Tojo nicã, ãpẽrã ti di'tacjãrã amorreo, ferezeo, cananeo, hitita, gerge-
seo, heveo, jebuseo masã mejãrõta mʉsã me'rã a'mewẽjẽwã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ nipe'tirãrẽ
docaque'acã weewʉ. 12 Sõjã amorreo masã wiorã pʉarãrẽ mʉsã di'pjĩrĩ, bʉacatjẽ me'rã
docaque'acã weetiwʉ. Yʉ'ʉ pe'e narẽ uise da'rewʉ. Tojo weerã mʉsã na tiropʉ etati
dʉporo uiwã'cãtojawã. 13 Mʉsã di'tare da'ratimicã, ãpẽrã na da'ra'que di'tapʉre mʉsãrẽ
o'owʉ. Tojo nicã macãrĩ mʉsã da're'que mejẽtare o'owʉ. Mʉsã te macãrĩpʉ niseti, ʉ'se
weseri, tojo nicã olivo weseri mʉsã oteti'que dʉcare ba'a'a”, ni werecʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

14 Be'ro Josué a'tiro ninemocʉ niwĩ:

—Tere wãcũrã, wiopesase me'rã, diacjʉ̃ nise me'rã, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo, cʉ̃ dutiro weeya.
Õ'acʉ̃ nitirãrẽ marĩ ñecʉ̃sʉmʉa dia Éufrates yʉ'rʉropʉ, tojo nicã Egiptopʉ ẽjõpeo'cãrãrẽ
ẽjõpeodu'u, cõ'acã'ña. Õ'acʉ̃ dia'cʉ̃rẽ ẽjõpeoya. 15 Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo sirututʉ'satirã
pũrĩcã, mʉsã basu ẽjõpeoajãrẽ beseya. Marĩ ñecʉ̃sʉmʉa Éufrates yʉ'rʉropʉ ẽjõpeo'cãrãrẽ,
o amorreo masã, a'ti di'tapʉ nirã́ na ẽjõpeorãrẽ ẽjõpeosĩ'rĩrã, narẽ beseya. Yʉ'ʉ pũrĩcã, ya
wi'icjãrã quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo, cʉ̃ dutiro weerãsa'a, nicʉ niwĩ Josué.

16 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, masã a'tiro ni yʉ'ticãrã niwã:

—Ũsã Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'usome. Ãpẽrã Õ'acũ nitirã pe'ema ne ẽjõpeosirutusome. [17] Marĩ
wiogu Õ'acũ cũta marĩrẽ, marĩ ñecũsumua Egiptopu ña'arõ yu'ru'cãrãrẽ miiwijawĩ. Cũta
tja cũ tutuaro me'rã añuse cũ tutuasere weeĩ'owĩ. Nipe'tiro ũsã ma'apu a'ti'quere, peje
macãrĩcjãrã wa'teropu yu'ru'quere mejẽcã wa'ari nígũ, co'tewĩ. [18] Cũ marĩ wa'acã, nipe'tise
macãrĩcjãrãrẽ cõ'awĩrõcã'wĩ. Amorreo masã, a'ti di'tacjãrãpureta tojo weewĩ. Ũsã quẽ'rã
mu'u weronojõta Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro weerãsa'a. Cũta marĩ wiogu nimi, nicãrã niwã.
[19] Na tojo nicã tu'ogu, Josué a'tiro nicu niwĩ:
—Musã Õ'acũrẽ añurõ ẽjõpeo, sirutupõtẽosome. Cũ añugũ waro, ña'ase moogũ nimi. Cũ
dia'cũrẽ marĩ ẽjõpeocã uami. Ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeocã, doesami. Musã cũrẽ yu'runu'cãcã,
musã ña'arõ weesere nu'cãsome. [20] Musã Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'u, ãpẽrãrẽ ẽjõpeocã, cũta
musãrẽ ña'arõ wa'acã weegusami. Musãrẽ añurõ wéé'cu nimigũ, musãrẽ cõ'ape'ogusami,
nicu niwĩ Josué.
[21] Masã Josuére a'tiro ni yu'ticãrã niwã:
—Mu'u tojo nírõnojõ wa'asome. Ũsã Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.
[22] Na tojo nisere tu'ogu, Josué nicu niwĩ:
—Musã basu nipe'tirã tu'oropu "Õ'acũrẽ ẽjõpeo siruturãti", niapu.
Masã "Tojota niapu", nicãrã niwã.
[23] Josué narẽ a'tiro ninemocu niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ ãpẽrãnojõ musã ẽjõpeo yee'quere musã wa'teropu cuosere cõ'ape'ocã'ña.
Õ'acũ marĩ Israe curuacjãrã wiogure nipe'tise musã añuse wãcũse me'rã ẽjõpeoya.
[24] Masã Josuére a'tiro yu'ticãrã niwã tja:
—Ũsã Õ'acũ marĩ wiogure ẽjõpeo, siruturãti. Cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.
[25] Ti numuta topu Siquẽpu Josué masã me'rã "A'tiro weeguti", ni apocu niwĩ. Narẽ na
weesetiatjere, narẽ dutiatjere cũucu niwĩ. [26] Tere Õ'acũ dutise cuori turipu ojaõ'ocu niwĩ.
Tere ojatoja, ni'cãgã ũtãgã pajicjare mii, yucugu encina wãmeticju du'pocã Õ'acũ "Masã
me'rã tojo weeguti" ní'quere cuori acaro tiropu nu'cõcu niwĩ. [27] Nipe'tirã masãrẽ a'tiro
nicu niwĩ:
—A'tiga ũtãgã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ ucũ'quere tu'ope'o'caro weronojõ a'topu toja'a.
Tojo weerã musã Õ'acũ dutisere yu'runu'cã, musã queoro weetisere ĩ'ono'rõsa'a, nicu
niwĩ.
[28] Tojo nitoja, Josué masãrẽ, na ye di'tapu nanucũrẽ dajatojaadutic niwĩ.

Josué cũ wẽrĩ'que ni'i

[29] Cã'rõacã be'ro Josué, Nun macũ, Õ'acũ dutisere da'raco'tegu, ciento diez cũ'marĩ
cuogu, wẽrĩa wa'acu niwĩ. [30] Cũ ya di'ta Timnat-sera wãmetiri macãpu cũrẽ yaacãrã niwã.
Ti macã bu'papijaro Efraí, ũrũgũ Gaas wãmeticju yu'ruropu nicaro niwũ.
[31] Josué catiri curare, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro weecãrã niwã. Cũ wẽ́rĩ́ca
be'ro bucurã nipe'tise Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ wee'quere masĩrã catiro põtẽorõ
tojota Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro añurõ weesirutucãrã niwã.

Israe curuacjãrã José mijĩ õ'arĩrẽ yaa'que ni'i

[32] José mijĩ cũ õ'arĩ nimi'quere Siquẽpu yaacãrã niwã. Te õ'arĩ Egiptopu Israe curuacjãrã
na miiti'que nicaro niwũ. Di'ta José pacu mijĩ Jacob cũ duu'que di'ta nicaro niwũ. Ti di'ta
cien cujiri plata wãmetise cujiri Hamor põ'rã umuarẽ duucu niwĩ. Hamor, Siquem pacu
nicu niwĩ. Be'ro ti di'ta José pãrãmerã nituriarã ya di'ta tojaturiacaro niwũ.

Eleazar cũ wẽrĩ'que ni'i

[33] Be'ro pa'i Eleazar, Aarṍ macũ wẽrĩa wa'acu niwĩ. Cũ wẽrĩcã, cũ macũ Finees ya di'tapu
yaacãrã niwã. To Efraí ya di'ta opa bu'papijaropu nicaro niwũ.

Jueces

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Josué, tojo nicã bʉcʉrã cʉ̃ nícaterocjãrã wẽ́rĩ́ca be'ro Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeodu'u, na ʉaro weeseticãrã niwã. Titare Canaá di'tacjãrã Israe curuacjãrã yere yaja, ña'arõ weecãrã niwã. Be'ro Israe curuacjãrã ʉpʉtʉ pi'eti, bʉjaweti, Õ'acʉ̃rẽ acobojose sẽrĩcãrã niwã. Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ narẽ yʉ'rʉodutigʉ, sʉ'ori nisetiri masãrẽ cũucʉ niwĩ. Sʉ'ori nisetiri masʉ̃ catiri cura añurõ niseticũcãrã niwã. Cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro masã Õ'acʉ̃rẽ sirutudu'u, no'o ʉaro ẽjõpeoseticũcãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ na me'rã ua, narẽ ĩ'atu'tirã dutise doca wa'acã weecʉ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã ʉpʉtʉ pi'etí, bʉjaweti, Õ'acʉ̃rẽ acobojose sẽrĩcãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ narẽ ni'cʉ̃ sʉ'ori nisetiri masʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ tja. Sʉ'ori nisetiri masʉ̃ narẽ ĩ'atu'tiri masã doca nirãrẽ a'mewẽjẽ wijata'acʉ niwĩ. Be'ro tja todʉporo na ña'arõ weeseti'caronojõta weenu'cũcã'cãrã niwã.

Sʉ'ori nisetiri masã wa'teropʉre nibutia'cãrã Débora, Barac, Gedeṍ, Sansón nicãrã niwã. Ãpẽrã sʉ'ori nisetiri masã quẽ'rã nicãrã niwã.

*Judá ya curuacjãrã, tojo nicã Simeó ya curuacjãrã cananeo masã me'rã a'mew*ẽjẽ'que ni'i

1 Josué wẽ́rĩ́ca be'ro Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃rẽ a'tiro ni sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ʉ̃sã wa'tero nirã́ Israe curuacjãrã dinojõ curuacjãrã cananeo masã me'rã a'mewẽjẽrã wa'amʉ'tãrãsari?

2 Õ'acʉ̃ narẽ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:

—Judá ya curuacjãrã wa'amʉ'tãrãsama. Yʉ'ʉ a'ti di'tare narẽ o'otojapʉ, nicʉ niwĩ.

3 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, Judá ya curuacjãrã ʉmʉa na ma'misʉmʉa Simeó ya curuacjãrãrẽ pijineocãrã niwã. Narẽ a'tiro nicãrã niwã: "Te'a, ʉ̃sã ya di'ta niatjopʉ wa'arã. Cananeo masãrẽ a'mewẽjẽtamurã a'tia. Be'ro ʉ̃sã quẽ'rã mʉsã ya di'ta niatjore mʉsã me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'arãsa'a", nicãrã niwã. Na tojo nicã tʉ'orã, Simeó ya curuacjãrã, "Jaʉ, cananeo masãrẽ mʉsã me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'arãsa'a", nicãrã niwã. 4 Tojo weerã Judá ya curuacjãrã na acawererã Simeó ya curuacjãrã me'rã cananeo masãrẽ, tojo nicã ferezeo masã me'rã a'mewẽjẽ, na ye di'ta nimi'quere ẽ'macãrã niwã. Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuaro me'rã tojo weecãrã niwã. Bezepʉre diez mil ʉmʉarẽ wẽjẽcãrã niwã.

*****

19 Õ'acʉ̃ Judá ya curuacjãrã me'rã nicʉ niwĩ. Tojo weerã na di'ta opa bu'papijaro nirãrẽ cõ'awĩrõ, ẽ'macãrã niwã. Tojo weemirã, opa pa'tiro nirã́ pe'ere cõ'awĩrõmasĩticãrã niwã. Na cabayua wejesepawʉ cõme me'rã wee'quepawʉ cʉocã ĩ'arã, tojo weemasĩticãrã niwã. 20 Moisé Calere ní'caronojõta Hebrṍ wãmetirore o'ocãrã niwã. Cale i'tiarã Anac põ'rãrẽ cõ'awĩrõcã'cʉ niwĩ. 21 Benjamí ya curuacjãrã pe'e jebuseo masã, Jerusalẽ́pʉ nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩticãrã niwã. Tojo weerã jebuseo masã, tojo nicã Benjamí ya curuacjãrã a'tocaterore ni'cãrõ me'rã topʉ nidecotima yujupʉ.

*José pãrãmerã nituriarã Betecjãrã me'rã a'mew*ẽjẽ, docaque'acã wee'que ni'i

22 José pãrãmerã nituriarã Betecjãrã me'rã a'mewẽjẽrãtirã, majãcãrã niwã. Na tojo weecã, Õ'acʉ̃ narẽ weetamucʉ niwĩ. 23 Na ĩ'adu'tiri masãrẽ Betepʉre o'ócãrã niwã. Todʉporopʉ ti macã Luz wãmeticaro niwʉ̃. 24 Na ĩ'adu'tiri masã ti macãcjʉ̃ ni'cʉ̃ wijaticã ĩ'arã, cʉ̃rẽ nicãrã niwã: "¿Ʉ̃sã macãrẽ no'o pe'e sãjãcã añubosari? Ĩ'oña. Mʉ'ʉ tojo ĩ'ocã, mʉ'ʉrẽ añurõ co'terãti", nicãrã niwã. 25 Tojo weegʉ cʉ̃ macã sãjãrõrẽ ĩ'ocʉ niwĩ. Be'ro ti macãrẽ sãjãa, nipe'tirã topʉ nirãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. Ti macã sãjãrõrẽ ĩ'o'cʉma, tojo nicã cʉ̃ acawererãrẽ wẽjẽticãrã niwã. 26 Be'ro ti macã sãjãrõrẽ ĩ'o'cʉ hitita masã ya di'tapʉ wa'a, topʉ ni'cã macã pãacʉ niwĩ. Ti macãrẽ Luz wãme õ'ocʉ niwĩ. Tojota wãmetidecotisa'a yujupʉ.

*****

2

Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã Boquĩpu bajua'que ni'i

1 Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã* Gilgapu ní'cu majãa, Boquĩpu ejacu niwĩ. Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Yu'u musãrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ miiwijawu. A'ti di'ta, musã ñecũsumuarẽ o'oguti ní'que di'tapu miitiwu. Yu'u narẽ a'tiro niwũ: 'Yu'u musã me'rã "A'tiro weeguti" ní'quere weedu'usome. 2 Musã quẽ'rã a'ti di'tacjãrã me'rã apo nisetisome. Na ẽjõpeose mesãrĩrẽ ũtã me'rã seeneocũu'que mesãrĩrẽ paastedijorãsa'a,' nimiwũ. Musã pe'e yu'u tojo ní'quere weetiwu. ¿De'ro weerã musã tojo weetiri? 3 Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ musãrẽ were'e. Yu'u a'ti di'tacjãrãrẽ cõ'awĩrõnemosome. Na musãrẽ cariborãsama. Tojo nicã, na ẽjõpeose me'rã musãrẽ ña'arõ wa'acã weerãsama", nicu niwĩ Õ'acũ.

4 Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã narẽ tojo ni ucṹca be'ro, Israe curuacjãrã nipe'tirã uputu uti, caricũcãrã niwã. 5 Tojo weerã to na utirore Boquim† wãme õ'ocãrã niwã. Tojo wee wa'icurãrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ũjũamorõpeocãrã niwã.
*****

10 Josué cũ nícaterocjãrãpu wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Na be'rocjãrã Õ'acũrẽ, tojo nicã cũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ wee'quere masĩticãrã niwã.

Israe curuacjãrã na Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'u'que ni'i

11 Na no'o nirã́ Baal wãmetirã queosere ẽjõpeocãrã niwã. Õ'acũ ĩ'orõpure na tojo weese ña'a nicaro niwũ. 12 Na ñecũsumua Egiptopu ní'cãrãrẽ wĩorẽ'cu pe'ema ẽjõpeodu'ucãrã niwã. Na ye macãrĩ pu'tocjãrã ẽjõpeorãnojõrẽ sirutu, ẽjõpeosirutucãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ pũrõ uacu niwĩ. 13 Cũrẽ ẽjõpeodu'u, ãpẽrãnojõ Baal queose, tojo nicã Astarté queose yee'quere ẽjõpeocãrã niwã. 14 Tojo wee Õ'acũ na me'rã uagu, yajari masã na ote'quere, na ye nimi'quere yajape'ocã weecu niwĩ. Tojo nicã, narẽ ĩ'atu'tirã na tiro nirãrẽ na me'rã a'mewẽjẽ, põtẽoticã weecu niwĩ. 15 Cũ narẽ ní'caronojõ nipe'tisetiri na a'mewẽjẽsetirinucũ Õ'acũ narẽ ña'arõ wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã na pũrõ pi'eticãrã niwã.

16 Na tojo pi'eticã ĩ'agũ, Õ'acũ narẽ su'ori nisetiri masãrẽ cũunu'cãcu niwĩ. Na me'rã Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ wee yajarãrẽ yu'ruweticã weecu niwĩ. 17 Cũ tojo weemicã, su'ori nisetiri masãrẽ tu'oticãrã niwã. Ãpẽrãnojõ Õ'acũ nitirã pe'ere ẽjõpeoseticãrã niwã. Na ñecũsumua pe'e Õ'acũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Na, na weronojõ weeticãrã niwã. Maata Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'ucã'cãrã niwã. 18 Israe curuacjãrãrẽ ĩ'atu'tirã narẽ ña'arõ wee, pũrõ pi'eticã weecãrã niwã. Na uti caricũsere tu'ogu, Õ'acũ narẽ pajañu'cu niwĩ. Tojo weegu masãrẽ su'ori nisetiacjure cṹúgũ, cũrẽ weetamucu niwĩ. Cũ catiro ejatuaro masãrẽ narẽ ĩ'atu'tirãrẽ yu'ruweticã weecu niwĩ. 19 Su'ori nisetiri masũ wẽ́rĩ́ca be'ro masã apaturi ña'arõ weedojacãrã niwã. Na pacusumua yu'ruoro ña'arõ weeseti, ãpẽrãnojõ Õ'acũ nitirãnojõrẽ ẽjõpeoseticãrã niwã. Na ña'arõ weesetisere ne du'uti, na wãcũsere ducayusĩ'rĩticãrã niwã.

20 Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ Israe curuacjãrã me'rã pũrõ uacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: "Ã'rã na ñecũsumua me'rã yu'u 'A'tiro weeya' ní'quere yu'runu'cãma. Yu'u dutisere ne tu'osĩ'rĩtima. 21 Tojo weegu Josué cũ wẽrĩse duporo masã cõ'awĩrõti'cãrãrẽ cõ'awĩrõsome. 22 Na ñecũsumua yu'ure ẽjõpeo'caronojõta ẽjõpeorãsari ní́gũ, apeye macãrĩcjãrãrẽ cõ'asome yujupu", nicu niwĩ. 23 Tojo weegu Õ'acũ maata Josuére te macãrĩcjãrãrẽ nurũpe'ocã weeticu niwĩ. Narẽ totá tojacã weecu niwĩ.

3

*Israe curuacjãrã Canaá di'tapu*re cõ'awĩrõno'ti'cãrã queti ni'i

---

* 2:1 Ĩ'añã Gn 16.7 docapu oja'quere. † 2:5 Hebreo ye me'rã Boquim nírõ, "utirã" nisĩ'rĩrõ wee'e.

1 Israe curuacjãrã Canaá di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽcaterore pãjãrã Israe curuacjãrã
pãrãmerã bajuaticãrã niwã yujupʉ. Na yʉ'ʉre ẽjõpeorãsari nígʉ̃, ãpẽrã ti di'tacjãrãrẽ
Õ'acʉ̃ cõ'awĩrõticʉ niwĩ. 2 Ma'mapjia a'mewẽjẽmasĩtirãrẽ a'mewẽjẽmasĩato nígʉ̃,
Canaácjãrãrẽ topʉ tojacã weecʉ niwĩ. 3 Ã'rã topʉre tojacãrã niwã: Ni'cãmocʉrã filisteo
masã wiorã, nipe'tirã cananeo masã, sidonio masã, heveo masã ʉ̃rʉ̃pagʉ Líbano di'tapʉ
nirã́ Canaápʉ tojacãrã niwã. Heveo masã ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Baal-hermón wãmeticjʉ me'rã téé Hamat
sãjãrõpʉ me'rã niseticãrã niwã. 4 Õ'acʉ̃ "¿Israe curuacjãrã na ñecʉ̃sʉmʉarẽ Moisé me'rã
yʉ'ʉ dutise cũu'quere yʉ'tirãsari?" nígʉ̃, Canaácjãrãrẽ ti di'tapʉ tojacã weecʉ niwĩ.
5 Israe curuacjãrã ã'rã masã wa'teropʉ macãrĩticãrã niwã. Cananeo masã, hitita masã,
amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã tiropʉ niseticãrã niwã. 6 Israe
curuacjãrã põ'rã sõ'oní'que macãrĩcjãrã põ'rã me'rã pʉ́aperi numiso, niseticãrã niwã. Tojo
weerã tocjãrã ẽjõpeorã, Õ'acʉ̃ nitirãnojõrẽ ẽjõpeo niseticãrã niwã.

Otoniel Israe curuacjãrãrẽ Mesopotamia wiogʉre yʉ'rʉweticã wee'que ni'i

7 Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃rẽ wãcũti, Baal, tojo nicã Astarté wãmetirã na queose yee'quere
ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre ña'arõ weecãrã niwã. 8 Na tojo weecã
ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ na me'rã ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wiogʉre wiacʉ niwĩ. Ocho
cʉ̃'marĩ Cusán-risataim dutiro docapʉ nicãrã niwã. 9 Be'ro na Õ'acʉ̃ weetamusere ʉpʉtʉ
sẽrĩcã tʉ'ogʉ, narẽ yʉ'rʉoato nígʉ̃, Otoniel, Cenaz macʉ̃, Caleb acabijire o'ócʉ niwĩ.
10 Espíritu Santu Otoniepʉre sãjãa, Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori nisetiri masʉ̃ sãjãcʉ niwĩ. Cʉ̃
Cusán-risataim yarã masã me'rã a'mewẽjẽgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ Otoniere Cusán-risataĩrẽ
wapata'acã weecʉ niwĩ. 11 Be'ro cuarenta cʉ̃'marĩ ti di'tapʉre a'mewẽjẽse marĩcaro niwʉ̃.
Téé Otoniel, Cenaz macʉ̃ cʉ̃ wẽrĩcãpʉ soose nicaro niwʉ̃.

Aod Israe curuacjãrãrẽ moabita masãrẽ yʉ'rʉweticã wee'que ni'i

12 Otoniel wẽ́rĩ́ca be'ro Israe curuacjãrã apaturi Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ña'arõ weeseticãrã
niwã. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ Moab di'ta wiogʉ Eglṍ wãmetigʉre Israe curuacjãrã nemorõ
tutuagʉ wa'acã weecʉ niwĩ. 13 Cʉ̃ Eglṍ amonita masãrẽ, tojo nicã amaleca masãrẽ
a'mewẽjẽtamudutigʉ sẽrĩcʉ niwĩ. Tojo weerã na Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽ, Jericó
opa ñorĩ nirĩ macãrẽ wapata'acãrã niwã. 14 Dieciocho cʉ̃'marĩ Israe curuacjãrã Eglṍ dutiro
doca nicãrã niwã.
15 Ticʉse cʉ̃'marĩ be'ro Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃rẽ cʉ̃ weetamusere ʉpʉtʉ sẽrĩcãrã niwã tja.
Na tojo weecã, Õ'acʉ̃ narẽ yʉ'rʉoacjʉ cũpecamocã me'rã a'mewẽjẽgʉ̃rẽ Aod wãmetigʉre
o'ócʉ niwĩ. Cʉ̃ Gera macʉ̃, Benjamí ya curuacjʉ̃ nicʉ niwĩ. Ni'cã nʉmʉ Israe curuacjãrã
cʉ̃rẽ na wapaseese me'rã Eglṍpʉ o'ócãrã niwã. 16 Aod di'pjĩ pʉ́aperi osoyojaca pjĩ, ni'cã
metro deco yoari pjĩrẽ da'recʉ niwĩ. Ti pjĩrẽ cʉ̃ yaro su'tiro doca, diacjʉ̃ca ʉsó pe'e
dʉ'teõ'ocʉ niwĩ. 17 Be'ro Israe curuacjãrãrẽ wapaseesere Eglṍrẽ wiagʉ wa'acʉ niwĩ. Eglṍ
di'ibʉjʉgʉ nicʉ niwĩ. 18 Te na wapasee'quere Eglṍrẽ wiáca be'ro cʉ̃ me'rã ba'pati'cãrã
me'rã majãmitojaacʉ niwĩ. 19 Gilgal tiro ti macãcjãrã ẽjõpeorã yee'que pʉ'topʉ eja, Aod
majãmitojaati, Eglṍ tiropʉre a'titicʉ niwĩ tja. Cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Wiogʉ, ãpẽrã tʉ'otiro, mʉ'ʉrẽ quetire weregʉ a'tiapʉ.

Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, wiogʉ cʉ̃ docacjãrãrẽ, tojo nicã cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ "Ucũtirãta
wijaaya", nicʉ niwĩ.

20 Na wijáaca be'ro Aod Eglṍ cʉ̃ ya wi'i bu'i opa sira nirṍ ti'aya marĩrĩ tucũpʉ dujigʉ pʉ'to
eja, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Queti yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ miitise Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ weredutise ni'i.

Tere tʉ'ogʉ, wiogʉ dujiri cũmurõpʉ ní'cʉ wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ. 21 Aod di'pjĩ diacjʉ̃ca ʉsópʉ
dʉ'teõ'oca pjĩrẽ cũpecamocã me'rã wejewĩrõ, wiogʉre paagapʉ ñosẽwẽjẽcʉ niwĩ.
*****

23 Be'ro Aod ti tucũ sopere sawi me'rã bi'a, ventana sopepʉ wijaacʉ niwĩ.
*****

25 Be'ropн wiogнre da'raco'terã yoacã ĩ'acũmí, cũ bajuticã ĩ'arã, wãcũque'ti, “¿De'ro
wa'apari marĩ wiogнre?” nírã, sawire mii, sopere pãocãrã niwã. Ti tucũpн sãjãa, na
wiogнre Aod wẽjẽcũ'cнre bocaejacãrã niwã.
26 Na wiogнre co'teri cura Aod pe'e du'tiwã'cã wa'acн niwĩ. Tocjãrã ẽjõpeose ũtã me'rã
yee'que Gilgal cjasere yн'rнa, Seirat wãmetiropн du'tia wa'acн niwĩ. 27 Cũ Israe curuacjãrã
ya di'tapнre eja, Efraĩ curuacjãrã di'ta opa bu'papijaropн surarare pijineogũ, coronetare
puticн niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã opa bu'papijaropн nĩ'cãrã cũ me'rã sirutubu'acãrã
niwã.
28-29 Aod narẽ a'tiro nicн niwĩ: “Te'a, yн'нre sirutuya. Õ'acũ marĩrẽ ĩ'atu'tirã moabita
masãrẽ docaque'acã weegнsami”, nicн niwĩ.
Tojo weerã cũrẽ sirutubu'a, dia Jordã́ ũ'cũatiropн Moab di'ta wa'arore cã'mo-
ta'anн'cãejacãrã niwã. Tojo weerã ne ni'cũ yн'rнpẽ'acã weeticãrã niwã. Titare diez
mil moabita masã surara tutuarãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. 30 To be'ro ochenta cũ'marĩ ti
di'tapнre a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ. Soose nicaro niwũ.

Israe curuacjãrãrẽ Samgar filisteo masãrẽ yн'rнweticã wee'que ni'i

31 Aod be'ro Samgar wãmetigн, Anat macũ, Israe curuacjãrãrẽ sн'ori nisetiri masũ sãjãcн
niwĩ. Cũ yucнgн osoyojacjн, wecнa nнrũcjн me'rã seiscientos filisteo masãrẽ ñosẽwẽjẽcн
niwĩ. Cũ quẽ'rã Israe curuacjãrãrẽ yн'rнocн niwĩ.

4

Débora, tojo nicã Barac, na Sísarare docaque'acã wee'que ni'i

1 Aod wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ ĩ'orõpнre Israe curuacjãrã apaturi ña'arõ weeseticãrã niwã.
2 Tojo weegн Õ'acũ narẽ Jabín, cananeo masã wiogн dutise doca tojacã weecн niwĩ. Jabín
Hasor wãmetiri macãpн masãrẽ sн'ori dutigн nicн niwĩ. Cũ yarã surara wiogн Sísara
wãmetigн nicн niwĩ. Cũ Haroset-goĩpн macãticн niwĩ. 3 Jabín novecientos cabayua
wejesepawн, cõme me'rã wee'quepawнre cнocн niwĩ. Veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ
ña'abutiaro dutipecн niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ cũ weetamusere нpнtн
sẽrĩcãrã niwã.
4 Titare Débora wãmetigo Õ'acũ yere weremн'tãgõ Israe curuacjãrãrẽ na a'pepũrĩsere
apo, sн'ori añurõ nisetiri masõ nico niwõ. Co Lapidot nнmo nico niwõ. 5 Co, masãrẽ
besego, ni'cã ño docapн dujisetico niwõ. Tiño “Débora ya ño” wãmeticaro niwũ. Ũrũpagн
Efraĩ wãmetiri di'ta, Ramá, Betel decopн tojacaro niwũ. Israe curuacjãrã na a'pepũrĩsere
apodutirã, co tiropн wa'acãrã niwã.
6 Ni'cã nнmн Débora Barac wãmetignre pijidutico niwõ. Cũ Abinoam macũ, Quedes
wãmetiri macãcjũ nicн niwĩ. Quedes Neftalí ya curua nirĩ macã nicaro niwũ. Cũrẽ a'tiro
nico niwõ:
—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogн, mн'нrẽ a'tiro dutimi: “Ũrũgũ Tabopн wa'aya. Topн
mн'н me'rã diez mil нmнa Neftalí, tojo nicã Zabulṍ ye curaricjãrãrẽ miaña. 7 Sísara, Jabín
yarã surara wiogн, cũ yepawн, cũ yarã surara me'rã mн'н me'rã a'mewẽjẽato nígũ, dia
Cisṍpн wa'acã weegнti. Topн cũrẽ docaque'acã weegнti”, mн'нrẽ a'tiro ni weredutiami
Õ'acũ, nico niwõ.
8 Barac Déborare a'tiro yн'ticн niwĩ:
—Mн'н yн'нre ba'paticã, wa'agнti. Mн'н wa'aticãma, wa'asome, nicн niwĩ.
9 —Añurõsa'a; mн'н me'rã wa'agoti, nico niwõ Débora. “Mejõ mн'н tojo nĩ'que bu'iri,
masã ‘Mн'н me'rã Õ'acũ Sísarare docaque'acã weeapн’ nisome. Numio me'rã pũrĩcã Õ'acũ
Sísarare docaque'acã weeapн” nirãsama, nico niwõ.
To be'ro Débora Barac me'rã Quedespн wa'aco niwõ. 10 Topн Barac Zabulṍ, Neftalí ya
curuacjãrã нmнarẽ pijineocн niwĩ. Diez mil surara cũ me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'acãrã
niwã. Débora quẽ'rã cũrẽ ba'patico niwõ.
11 Cedes pн'topн, yucнgн pajicjн encina wãmeticjн Zaanaípн nicaro niwũ. Topн Heber,
quenita masũ cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'i nicaro niwũ. Cũ ãpẽrã quenita masã

me'rã ní'cʉ wijawã'cãcʉ niwĩ. Na quenita masã Hobab, Moisé mañecʉ̃ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã.
12 Sísara pe'e "Barac ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Tabor wãmeticjʉre mʉjãpʉ" nicã tʉ'ogʉ, 13 cʉ̃ novecientos tũrũsepawʉ, cõme me'rã wee'quepawʉre, tojo nicã nipe'tirã surarare neocũucʉ niwĩ. Neo, Haroset-goĩpʉ ní'cãrã wija, Cisón wãmetiri maapʉ wa'acãrã niwã.
14 Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agõ, Débora Barare a'tiro ni wereco niwõ:
—Wa'aya. Ni'cãcã Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ mʉ'ʉrẽ Sísarare wiagʉsami. Marĩ wiogʉ mʉsã dʉporo ʉ'mʉtãtojacʉ niami, nico niwõ. Co tojo nicã, Barac cʉ̃ yarã surara diez mil ʉmʉa ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Taboрʉ ní'cãrã Sísara yarã surara me'rã a'mewẽjẽrã wa'arã dijaacãrã niwã. 15 Barac yarã surara Sísara yarã me'rã a'mewẽjẽrã dijáticã, Õ'acʉ̃ Sísara yarã surarare ʉcʉacã weecʉ niwĩ. Sísara pe'e cʉ̃ yawʉ tũrũpjʉ cõme me'rã wéécawʉpʉ sãña'cʉ dijaa, omadu'tia wa'acʉ niwĩ. 16 Cʉ̃ tojo weeri cura Barac yarã surarare, na yepawʉre téé Haroset-goim wãmetiropʉ narẽ wẽjẽsirutucʉ niwĩ. Nipe'tirã Sísara yarã surara wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetiticʉ niwĩ.
17 Sísara pe'e Jael, Heber ceneo masʉ̃ nʉmo ya wi'i, su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipʉ du'ticʉ niwĩ. Heber, cʉ̃ acawererã, Sísara wiogʉ Jabín, Hasor macã wiogʉ me'rã añurõ a'mesʉ'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ Sísara ti wi'ipʉ ejacʉ niwĩ. 18 Cʉ̃ etacã ĩ'agõ, Jael cʉ̃rẽ nico niwõ:
—Sãjãtia, yʉ'ʉ wiogʉ. Ne uiticã'ña.
Co tojo nicã, Sísara ti wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Sãjãa, cʉ̃ ejaque'acã, omacãjĩrõ me'rã cʉ̃rẽ omaco niwõ.
19 —Acowʉosa'a. Yʉ'ʉre aco cã'rõacã tĩaña, nicʉ niwĩ.
Tojo weego cabra õpẽcõrẽ cabra casero me'rã poseyéca ajurore pão, cʉ̃rẽ tĩaco niwõ. Tĩatoja, cʉ̃rẽ omaco niwõ tja.
20 Sísara core a'tiro weeduticʉ niwĩ:
—Sopepʉ nu'cũña. Ãpẽrã yʉ'rʉarã, mʉ'ʉ tiro "¿Ãpẽrã marĩti?" ni sẽrĩtiña'cã, "Marĩma" niña, nicʉ niwĩ.
21 Sísara, ʉpʉtʉ ñujũ'cʉ niyugʉ, cãrĩyʉ'rʉacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agõ, Jael, Heber nʉmo bʉsʉro marĩrõ ti wi'i cjase ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ ti wi'ire tʉ̃apuanʉ'cõ'cʉre míí, cʉ̃ diapoare di'tapʉ paabi'pe wẽjẽco niwõ. Tojo wee wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.
22 Be'ro Barac Sísarare a'magʉ̃ etacã, Jael co ya wi'ipʉ ní'co wijaa, cʉ̃rẽ põtẽrĩgõ wa'aco niwõ.
—Sãjãtia. Mʉ'ʉ a'magʉ̃rẽ ĩ'ogõti, nico niwõ.
Co tojo nicã, Barac ti wi'ire sãjãacʉ niwĩ. Ti wi'ipʉ Sísara wẽrĩ'cʉpʉ cũñacʉ niwĩ. Ti wi'ire tʉ̃apuanʉ'cõ'cʉ me'rã cʉ̃ diapoare paabi'peyʉ'rʉtẽrĩno'cʉre ĩ'acʉ niwĩ.
23 Ti nʉmʉrẽta Õ'acʉ̃ Jabín, cananeo masã wiogʉre docaque'acã weecʉ niwĩ. 24 Israe curuacjãrã Jabí́rẽ, cananeo masã wiogʉ me'rã a'mewẽjẽrã, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Tojo wee siape'e me'rã narẽ wẽjẽpe'obutiacãrã niwã.

5

Débora, Barac na Õ'acʉ̃rẽ basapeo'que ni'i
1 Ti nʉmʉrẽta Débora, tojo nicã Barac, Abinoam macʉ̃ Sísara, cʉ̃ yarã surarare docaque-'acã wee'quere basapeocãrã niwã.
*****
31 Õ'acʉ̃rẽ basapeorã, a'tiro ni basacãrã niwã:
"Õ'acʉ̃, nipe'tirã mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirã Sísara weronojõ wẽrĩpe'tia wa'ato.
Mʉ'ʉrẽ mairã pe'e tutuarã ninu'cũcã'to.
Mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ asistero weronojõ niato", ni basacãrã niwã.
Be'ro ti di'tapʉre Israe curuacjãrã nirõpʉre cuarenta cʉ̃'marĩ a'mewẽjẽse marĩcaro niwʉ̃.

6

Õ'acʉ̃ Gedeőrẽ piji'que ni'i
1 Be'ropʉ tja Israe curuacjãrã apaturi Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ narẽ siete cʉ̃'marĩ madianita masã dutise doca tojacã weecʉ niwĩ. 2 Siape'e me'rã

madianita masã narẽ ña'arõ da'radutipecãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã narẽ uirã, ũrũpaguрu, ũtã tutiripu du'tise na nisetise u'turire weecãrã niwã. [3-4] Na otese pĩ'rĩsetirinucũ, madianita masã, amaleca masã, ãpẽrã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Israe curuacjãrã nirõpu sãjãa, topu ejaque'acãrã niwã. Nipe'tiro na ote'quere no'o uaro du'aste cõ'acã'cãrã niwã. Téé Gaza tiropu tojo weetuocãrã niwã. Israe curuacjãrã na ba'abo'quere, tojo nicã na yarã ecarã ovejare, wecuare, burroare, ne apeyenojõ du'aticãrã niwã. [5] Ti di'ta cjasere dojorẽrã a'tirã, na yarã cameyoa pãjãrã me'rã, na ye wi'seri su'ti me'rã wee'que wi'seri peje me'rã a'ticãrã niwã. Mu'murĩwi'ia pãjãrã otesere ba'ape'orã a'tirã weronojõ a'ticãrã niwã. Na pãjãrã niyucã, ba'paqueota basioticaro niwũ. [6] Madianita masã tojo weecã, Israe curuacjãrã uputu pi'eticãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ cũ weetamusere uputu sẽrĩcãrã niwã.

[7] Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ "Madianita masãrẽ yu'ruweticã weeya", ni sẽrĩcã, [8] Õ'acũ narẽ ni'cũ cũ yere weremu'tãrĩ masũrẽ o'ócu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ: "Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogu musãrẽ a'tiro niami: 'Yu'u musã Egiptopu nĩ'cãrãrẽ miiwijawu. Topure musã narẽ da'raco'terã nimiwũ. [9] Musã Egiptocjãrã dutise doca nĩ'cãrãrẽ yu'ruweticã weewu. Tojo nicã nipe'tirã musãrẽ ña'arõ wee'cãrãrẽ tojo weewu. Na ye di'ta nimi'quere cõ'aõ'o, musãrẽ o'owu. [10] Musãrẽ a'tiro nimiwũ: "Yu'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i. Musã amorreo masã ya di'tapu ni'i. Na ẽjõpeorãrẽ ne ẽjõpeoticã'ña," nimiwũ. Yu'u tojo nimicã, musã pe'e yu'u tojo dutisere ne yu'titiwu'", ni werecu niwĩ Õ'acũ yere weremu'tãrĩ masũ.

[11] Be'ro Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã* a'ti, Ofra nirõpu yucu pajicju docapu dujicu niwĩ. Tigu Joás wãmetigu yagu nicaro niwũ. Joás Abiézer wãmetiri curuacjũ nicu niwĩ. Topu cũ macũ Gedeõ trigore doque, su'aweegu weecu niwĩ. Madianita masã ĩ'aticã'to nígũ, na vino wéérã u'sepaga u'tatĩarõpu tere su'aweegu weecu niwĩ.

[12] Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã Gedeõrẽ bajua, a'tiro nicu niwĩ:

—Gedeõ, Õ'acũ mu'u me'rã nimi. Mu'u a'mewẽjẽtutuagu ni'i.

[13] Gedeõ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ ũsã me'rã nimicã, ¿de'ro weero a'te ña'ase ũsãrẽ tojo wa'ati? Ũsã ñecũsumua Õ'acũ tutuaro me'rã cũ wee'quere werecãrã niwã. Na "Õ'acũ ũsã Egiptopu nĩ'cãrãrẽ miiwijawĩ", nicãrã niwã. Ũsã pe'e cũ tutuasere ĩ'awe'e. Õ'acũ ũsãrẽ cõ'awã'cãwĩ. Ũsãrẽ madianita masã dutise doca nicã weewĩ, nicu niwĩ Gedeõ.

[14] Õ'acũ cũrẽ majãmiĩ'a, a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u tutuase me'rã Israe curuacjãrãrẽ madianita masã dutise doca nirãrẽ yu'ruogu wa'aya. Yu'uta mu'urẽ wa'adutigu wee'e, nicu niwĩ.

[15] Gedeõ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro wee yu'u Israe curuacjãrãrẽ yu'ruogusari? Ya curua Manasés pãrãmerã nituriase curari yapatiri curuacjãrã nima. Yu'u quẽ'rã ni'cũ põ'rã du'sagupu ni'i.

[16] Õ'acũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u mu'u me'rã nigũti. Mu'u nipe'tirã madianita masãrẽ ni'cũ masũrẽ wẽjẽgũ weronojõ weegusa'a.

[17] Cũ tojo nicã tu'ogu, Gedeõ nicu niwĩ:

—Yu'ure ni'cãrõacã e'catise me'rã ĩ'agũ, "Diacjũta yu'u Õ'acũ ni'i" nígũa, mu'u tutuase me'rã apeyenojõ weeĩ'oña. [18] A'tota yucueya yujupu. Yu'u mu'urẽ ẽjõpeosere ĩ'ogũ, apeyenojõ o'osĩ'rĩsa'a, nicu niwĩ.

Õ'acũ cũrẽ "Jau, mu'urẽ yucueguti", nicu niwĩ.

[19] Cũ tojo nicã, Gedeõ wa'a, ni'cũ cabracãrẽ wẽjẽ, do'a, tojo nicã pã́ bucuase me'rã morẽti'quere apocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, di'irore pi'ipu miisãa, tecore sutuwupu piosãacu niwĩ. Te nipe'tisere cũ yucu doca dujigure mia, o'ocu niwĩ.

[20] Õ'acũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã, cũrẽ nicu niwĩ:

---

* 6:11 Ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—Di'iro, pã́ bʉcʉase morẽti'quere ʉ̃tãgã bu'ipʉ cũuña. Tecore piostepeoya, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ dutironojõta Gedeṍ weecʉ niwĩ.

21 Õ'acʉ̃ cʉ̃ basuta nimigʉ̃, cʉ̃rẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã cʉ̃ tuacjʉ yapa me'rã sĩ́oo, di'irore, tojo nicã pã́rẽ ñapeocʉ niwĩ. Tojo weecãta, pecame'e ʉ̃tãgãpʉ ʉ̃jʉ̃ñe'emajã wa'acaro niwʉ̃. Ti me'e di'irore, pã́rẽ ʉ̃jʉ̃ape'ocã'caro niwʉ̃. Tojo weetoja, Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ bajudutia wa'acʉ niwĩ. 22 Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, Gedeṍ Õ'acʉ̃ cʉ̃ basuta nimigʉ̃, cʉ̃rẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cãsere masĩcʉ niwĩ. Be'ro ʉcʉa, caricũcʉ niwĩ:

—¡Acoe, yʉ'ʉ wiogʉ! Mʉ'ʉ basuta nimigʉ̃, mʉ'ʉrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã'cʉre bajuyoropʉ ĩ'a'a, nicʉ niwĩ.

23 Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ne uiticã'ña. Mʉ'ʉ wẽrĩsome. Wãcũque'tiro marĩrõ niña, nicʉ niwĩ.

24 Be'ro Gedeṍ topʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũucʉ niwĩ. Ti mesãrẽ "Õ'acʉ̃ wãcũque'tiro marĩrõ, añurõ tʉ'oña'se o'ogʉ nimi", ni wãmepeocʉ niwĩ. A'ti mesã Ofra, Abiézer ya curuacjãrã ya macãpʉ nidecotisa'a yujupʉ.

25 Ti ñamita Õ'acʉ̃ Gedeṍrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cʉ̃ wecʉ ʉmʉ mʉ'ʉ pacʉ yarã wa'teropʉ nigʉ́, siete cʉ̃'ma cʉogʉre ñe'egʉ̃ wa'aya. Baare wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoro, mʉ'ʉ pacʉ yarore paamʉtõdijogʉ wa'aya. Tojo nicã, to pʉ'to nirĩ tuturo Astarté queose nirĩ tuturore paacõ'aña. 26 Tere cõ'atoja, Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ wiogʉre ni'cãrõ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoatjore ni'cã mesã ʉ̃tã me'rã seeneocũuña tja. Mʉsã du'tiro nirĩ bu'a dʉposãrĩpʉ seeneocũuña. Tu'ajanʉ'cõ, wecʉre wẽjẽ, topʉ peca, mʉsã paacõ'aca tuturo me'rã Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoya, nicʉ niwĩ.

27 Be'ro Gedeõ diez ʉmʉa, cʉ̃rẽ da'raco'terã me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ weeduti'caronojõta weecʉ niwĩ. Cʉ̃ acawererãrẽ, ti macãcjãrãrẽ uiyugʉ, ʉmʉco ʉ̃jʉ̃amorõpeosĩ'rĩticʉ niwĩ. Tojo weegʉ ñamipʉ ʉ̃jʉ̃amorõpeocʉ niwĩ.

28 Ape nʉmʉ bo'reacã ti macãcjãrã wã'cã, Baare ẽjõpeorore paamʉtõdijo'carore, tojo nicã Astarté ẽjõpeori tuturo paacõ'aca tuturore ĩ'acãrã niwã. Apeyema tja, apero, ma'ma ʉ̃jʉ̃amorõpeoropʉ wecʉ ʉ̃jʉ̃a'cʉre ĩ'acãrã niwã.

29 Na a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã: "¿Noanojõ tojo weeapari?" nicãrã niwã.

Na a'merĩ sẽrĩtiña'ca be'ro tʉ'omasĩcãrã niwã: "Gedeõ, Joás macʉ̃ tojo weeapĩ", nicãrã niwã.

30 Be'ro ti macãcjãrã ʉmʉa Joáre a'tiro nicãrã niwã:

—Mʉ'ʉ macʉ̃rẽ ʉ̃sãrẽ o'oya. Cʉ̃ Baare wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorore, tojo nicã to pʉ'to nirĩ tuturo Astartére ẽjõpeori tuturore paacõ'acʉ niami. Tojo weese wapa wẽjẽno'gʉ̃sami, nicãrã niwã.

31 Joás, Gedeṍ pacʉ pe'e narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿Mʉsã Baare a'mewẽjẽbosarãsari? ¿Cʉ̃rẽ yʉ'rʉorãsari? No'o cʉ̃rẽ a'mewẽjẽbosagʉ bo'reati dʉporo wẽrĩato. "Diacjʉ̃ta Baal wiogʉ waro nimi" nígʉ̃, cʉ̃ basu a'mewẽjẽato. Na paamʉtõdijo'caro cʉ̃ yarota nicaro niapʉ, nicʉ niwĩ.

32 Ti nʉmʉ me'rã masã Gedeṍrẽ "Jerubaal" pisunʉ'cãcãrã niwã. Gedeṍta Baare ẽjõpeorore paamʉtõdijocʉ niwĩ. Tojo weerã "Baal basu a'mewẽjẽato" nírã, tojo nicãrã niwã.

33 To be'ro nipe'tirã madianita masã, amaleca masã, tojo nicã ãpẽrã mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrã nerẽ, dia Jordã́rẽ pẽ'acãrã niwã. Añurĩ pa Jezreel wãmetiropʉ ejaque'a, cãrĩcãrã niwã. 34 Na tojo weecã, Espíritu Santu Gedeṍpʉre sãjãacʉ niwĩ. Sãjãa, Gedeṍ Abiézer ya curuacjãrãrẽ cʉ̃rẽ sirutudutigʉ, oveja capesa'rore puticʉ niwĩ. 35 Ãpẽrã queti wererãrẽ nipe'tiro Manasés ya curuacjãrãrẽ nerẽdutigʉ o'ócʉ niwĩ. Tojo nicã Aser ya curuacjãrã, Zabulṍ ya curuacjãrã, Neftalí ya curuacjãrã cʉ̃ me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'ajãrẽ pijiduticʉ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cʉ̃ me'rã nerẽcãrã niwã.

36 Gedeṍ Õ'acʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rã Israe curuacjãrãrẽ yʉ'rʉogʉsa'a ní'caronojõta diacjʉ̃ wéégʉ, a'tiro weeĩ'obosaya. 37 Oveja casero añurõ poaritiri casero trigo su'tiweeropʉ di'tapʉ cũugʉ̃ti. Bo'reacã ñocõa ʉ'seco ti caseropʉ dia'cʉ̃ nicã ĩ'agʉ̃, mʉ'ʉ yʉ'ʉre ní'caronojõta yʉ'ʉ me'rã Israe curuacjãrãrẽ yʉ'rʉosere masĩgʉ̃sa'a", nicʉ

niwĩ. [38] Tojota wa'acaro niwũ. Ape nʉmʉ Gedeő wã'cã, poari añurõ púúca caserore bocacʉ niwĩ. Ti caserore bipecã, ni'cã pa mu'murõ aco wijacaro niwũ.

[39] Be'ro Gedeő Õ'acũrẽ nicʉ niwĩ tja: "Yʉ'ʉ me'rã uaticã'ña. Ni'cãti mʉ'ʉ weeĩ'osere sẽrĩnemogũti. Ni'cãrõacãma bo'reacã di'tapʉ dia'cũ ñocõa ʉ'seco niato. Oveja poari pe'e añurõ bopori casero niato", nicʉ niwĩ. [40] Ti ñamirẽ Õ'acũ mejãrõta weecʉ niwĩ tja. Oveja poari dia'cũ aco marĩcaro niwũ. Di'ta nipe'tiropʉre ñocõa ʉ'seco acoticaro niwũ.

7

*Gedeő madianita masãr*ẽ docaque'acã wee'que ni'i

[1] Ape nʉmʉ bo'reacã Gedeő, na Jerubaal pisuno'gũ, nipe'tirã ʉmʉa cũ me'rã nirã́ wã'cã, aco wijari pe Harod wãmetiri pepʉ wa'acãrã niwã. Madianita masã to yʉ'rʉro e'sari pa ũrũgũ More wãmeticjʉ pʉ'topʉ nerẽcãrã niwã.

[2] Õ'acũ Gedeőrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ me'rã nirã́ pãjãrã nima. Na pãjãrã me'rã yʉ'ʉ madianita masãrẽ docaque'acã weecã, na 'Ũsã tutuase me'rã yʉ'rʉwʉ', nibosama. [3] Tojo weegʉ narẽ a'tiro niña: 'No'o ui narãsãrãnojõrẽ, mʉsã ye wi'seripʉ dajatojaaya', niña", nicʉ niwĩ Õ'acũ.

Cũ tojo nicã, veintidos mil ʉmʉa na ye wi'seripʉ dajatojaacãrã niwã. Diez mil ʉmʉa dʉ'sacãrã niwã. [4] Õ'acũ ninemocʉ niwĩ: "Na pãjãrã nima yujupʉ. Tojo weegʉ acore sĩ'rĩdutigʉ, narẽ aco wijari pepʉ miibu'aya. Topʉ yʉ'ʉ beseña'gũti. 'Ã'rĩ mʉ'ʉ me'rã wa'agʉsami' nino'gũ wa'agʉsami. Apĩ 'Ã'rĩ wa'atisami' nino'gũ wa'asome", nicʉ niwĩ.

[5] Tojo weegʉ Gedeő narẽ acore sĩ'rĩdutigʉ, ti pepʉ pijibu'acʉ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "A'tiro dʉcawaaya narẽ. Na omocãrĩ me'rã aco waamíí, diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña. Ãpẽrã ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña", nicʉ niwĩ.

[6] Omocã me'rã diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrã trescientos nicãrã niwã. Ãpẽrã dʉ'sarã pe'e ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩcãrã niwã. [7] Na tojo weecã, Õ'acũ Gedeőrẽ nicʉ niwĩ: "Ã'rã trescientos ʉmʉa me'rã mʉsãrẽ yʉ'rʉogʉsa'a. Na me'rã madianita masãrẽ docaque'acã weegʉti. Ãpẽrã pe'e na ye wi'seripʉ tojaarãsama", nicʉ niwĩ.

[8] Tojo weegʉ Gedeő narẽ su'ti caseri me'rã wee'que wi'seripʉ dajatojaaduticʉ niwĩ. Trescientos ʉmʉa cũ me'rã tojacãrã niwã. Ãpẽrã na wa'ase dʉporo na ba'abo'quere, na ye sʉtʉparʉ, na putise oveja ʉmʉa capesa'rire cũucãrã niwã. Madianita masã na cãrĩrõ Gedeő bu'aropʉ opa pa'tiro pajiri papʉ nicãrã niwã.

[9] Ti ñamita Õ'acũ Gedeőrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Wã'cãnʉ'cãña. Madianita masã me'rã a'mewẽjẽgũ bu'aya. Narẽ mʉ'ʉrẽ wiagʉtigʉ wee'e. [10] Mʉ'ʉ uigʉ, mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ Fura me'rã na nirõpʉ bu'aya. [11] Topʉ na ucũsere tʉ'ogʉ wa'aya. Tojo wééca be'ro wãcũtutuase me'rã a'mewẽjẽgũsa'a", nicʉ niwĩ.

Tojo weegʉ Gedeő cũrẽ da'raco'tegʉ Fura me'rã madianita masã nerẽrõ sumutopʉ bu'a wa'acãrã niwã. [12] Madianita masã, amaleca masã, ãpẽrã mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrã pajiri papʉ mʉ'mʉrĩwi'ia pãjãrã weronojõ nerẽcãrã niwã. Na yarã cameyoa maa pajiri maa sumutopʉ nucũpori weronojõ pãjãrã waro nicãrã niwã. [13] Gedeő bu'a etacã, ni'cũ madianita masũ cũ quẽ'esere apĩ cũ me'rãcjũrẽ weregʉ weecʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—A'tiro quẽ'easʉ. Ni'cãgã pã́ cebada me'rã wéécaga marĩ nirõpʉ tũrũmaacãtiasʉ. Tiga ni'cã wi'i su'ti caseri me'rã wééca wi'ipʉ doquewãarõta, ti wi'ire doquestemajã wa'apʉ, nicʉ niwĩ.

[14] Cũ tojo werecã tʉ'ogʉ, cũ me'rãcjũ a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ tojo quẽ'ese Gedeő, Joás macũ, Israe curuacjũ, cũ ya di'pjĩ, a'mewẽjẽrĩ pjĩ nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acũ marĩ madianita masã, nipe'tirã a'topʉ nerẽrãrẽ, tojo nicã nipe'tise marĩ cʉosere Gedeőrẽ wiagʉsami, nicʉ niwĩ.

[15] Gedeő cũ quẽ'esere tʉ'ogʉ, ejaque'a, Õ'acũrẽ ẽjõpeocʉ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã nerẽrõpʉ daja, narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Wã'cãnʉ'cãña. Õ'acũ sõjã madianita masã surarare marĩrẽ wiagʉsami, nicʉ niwĩ.

16 Cũ tojo níca be'ro cũ yarã trescientos ʉmʉarẽ i'tia curua dʉcawaacʉ niwĩ. Nanʉcũrẽ
putiatje capesa'rire o'o, tojo nicã sʉtʉparʉ ope pecame'e na sĩ'a'que posetiseparʉre o'ocʉ
niwĩ. 17 Be'ro narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre ĩ'añã. Na nerẽrõ ape pã'rẽpʉ yʉ'ʉ etacã, yʉ'ʉ weronojõta weeya. 18 Yʉ'ʉ,
nipe'tirã yʉ'ʉ me'rã nirã́ ũsã capesa'rire puticã, mʉsã sumutopʉ nu'cũrã ni'cãrõnojõ
putibʉroya. Putitoja, "Õ'acũrẽ, tojo nicã Gedeṍrẽ a'mewẽjẽbosarã", ni caricũña, nicʉ niwĩ.
19 Ñami deco nicã, madianita masã surara co'terã dʉcayúca be'ro Gedeṍ cien surara
cũ me'rã nirã́ madianita masã surara nerẽrõ ape pã'rẽpʉ etacãrã niwã. Topʉ eta, na
ye putise capesa'rire puti, sʉtʉparʉ na cʉoseparʉre bopecãrã niwã. 20 Na i'tia curua
ni'cãrõ me'rã puticãrã niwã. Tojo nicã na ye sʉtʉparʉre bopecãrã niwã. Cũpecamocã
me'rã na sĩ'a'quere sĩomorõ, diacjũcamocã me'rã capesa'rire cʉocãrã niwã. Ni'cãrõ me'rã
"Õ'acũrẽ, Gedeṍrẽ a'mewẽjẽbosarã", ni caricũcãrã niwã. 21 Israe curuacjãrã madianita
masã surara nerẽrõpʉ tojo nu'cũbe'toacãrã niwã. Madianita masã narẽ uirã, no'o ʉaro
caricũ, du'tiwã'cãcãrã niwã. 22 Trescientos capesa'ri bʉsʉcã, Õ'acũ na madianita masãrẽ na
basu a'merĩ a'mewẽjẽcã weecʉ niwĩ. Na surara yʉ'rũweti'cãrã yoaropʉ Bet-sita wãmetiri
macã, Zerera wa'ari ma'apʉ, téé Abel-mehola nitʉoro Tabat wãmetiri macã pʉ'topʉ
omadu'ticãrã niwã.
23 Tojo wa'áca be'ro Israe curuacjãrã Neftalí, Aser, nipe'tirã Manasés ya curuacjãrãrẽ
pijicãrã niwã. Tojo weerã na quẽ'rã madianita masã surarare sirutucãrã niwã. 24 Gedeṍ
quetiwereco'terãrẽ weredutigʉ, Efraĩ́pʉ opa bu'pa nirõpʉ o'ócʉ niwĩ. A'tiro ni queti o'ócʉ
niwĩ: "Madianita masã me'rã a'mewẽjẽrã a'tia. Dia Jordã́ pẽ'arĩ maa ũ'cũatiropʉ Bet-
bara wãmetiropʉ na dʉporo nitojaya. Na pẽ'arĩ nírã, cã'mota'aya", nicʉ niwĩ. Tojo weerã
Efraĩ́ ya curuacjãrã surara Gedeṍ duti'quere weecãrã niwã. 25 Apeyema tja madianita masã
surara wiorã Oreb, Zeeb wãmetirãrẽ ñe'ecãrã niwã. Orere ni'cãgã ũtãgãpʉ wẽjẽcãrã niwã.
Tiga a'tocaterore "Oreb yaga" wãmetisa'a. Zeere cũ ʉ'se biperopʉ wẽjẽcãrã niwã. Ãpẽrã
madianita masã surarare sirutúca be'ro Oreb, Zeeb na dʉpopare Gedeṍrẽ, dia Jordã́ ape
pã'rẽpʉ nigũ tiropʉ o'orã wa'arã miacãrã niwã.

8

*****

Gedeṍ cũ ya camisare uru me'rã wee'que ni'i

22 Be'ro Israe curuacjãrã Gedeṍrẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ ũsãrẽ madianita masã doca nĩ'cãrãrẽ yʉ'rʉowʉ. Tojo weegʉ ũsã wiogʉ sãjãña.
Mʉ'ʉ põ'rã, mʉ'ʉ pãrãmerã mʉ'ʉ be'ro dutisirutuato, nicãrã nimiwã.
23 Gedeṍ pe'e narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Niwe'e. Yʉ'ʉ, tojo nicã yʉ'ʉ macũ mʉsã wiogʉ nisome. Õ'acũ pe'e mʉsã wiogʉ
nigũsami, nicʉ niwĩ. 24 Narẽ a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—A'tiro pe'e sẽrĩ'i. Mʉsãnʉcũ mʉsã madianita masãrẽ ẽ'ma'quere omopica tuusãase
be'torire o'oya, nicʉ niwĩ. Titare ismaelita masã* yucʉ marĩrõcjãrã na omopica tuusãase
be'torire uru me'rã weecãrã niwã. 25 Na "Jaʉ, mʉ'ʉrẽ e'catise me'rã o'orãti", nicãrã niwã.
Tojo níca be'ro ni'cã su'ticasero nucũcãpʉ sẽeocũu, na suraranʉcũ omopica tuusãase
be'tori na boca'quere ti casero bu'ipʉ peocãrã niwã.
*****

27 Te uru me'rã Gedeṍ ni'cãrõ camisa, omocãrĩ marĩrõ weecʉ niwĩ. To camisare cũ ya
macã Ofrapʉ cũucʉ niwĩ. Be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ẽjõpeoronojõ o'orã,
to camisa pe'ere ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã Gedeṍ, tojo nicã cũ acawererã ña'arõ
yapaticãrã niwã.
28 Tojo weese me'rã Israe curuacjãrã madianita masãrẽ docaque'acã weecãrã niwã. Na
ne apaturi tutuarã wa'anemoticãrã niwã majã. Tojo weerã Gedeṍ catiri curare cuarenta
cũ'marĩ Israe curuacjãrã soose me'rã nicãrã niwã.

---

* 8:24 Ĩ'añã Gn 37.25-28 docapʉ oja'quere.

Gedeő cũ wẽrĩ'que ni'i

29 Madianita masãrẽ docaque'acã wééca be'ro Gedeő, “Jerubaal” na nino'gũ, cũ ya
macãpʉ nisetigʉ wa'acʉ niwĩ. 30 Cũ pãjãrã nʉmosãnumia cʉoyugʉ, setenta ʉmʉa põ'rãticʉ
niwĩ. 31 Apego Siquẽcjõ, cũ cʉo'co, cũ nʉmo nitigo me'rã, ni'cũ põ'rãticʉ niwĩ. Cũrẽ
Abimelec wãme õ'ocʉ niwĩ.
32 Gedeő bʉcʉ ẽjãyʉ'rʉgʉ, wẽrĩcʉ niwĩ. Cũ pacʉ Joáre yááca tutipʉ cũrẽ sĩosõrõcũuocãrã
niwã. Ti tuti Ofra, Abiézer ya curua ya macãpʉ nicaro niwũ.
33 Gedeő wẽŕĩca be'ro maata Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'u, Baal pe'ere
ẽjõpeocãrã niwã tja. Ni'cũ Baal-berit wãmetigʉre ẽjõpeocãrã niwã. 34 Õ'acũ nipe'tirã
Israe curuacjãrãrẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weecʉ niwĩ. Tojo weemicã, Õ'acũ na wiogʉ
ní'cʉre acoboja wa'acãrã niwã. 35 Tojo nicã, Gedeő, Jerubaal na nino'gũ, Israe curuacjãrãrẽ
peje añuse weemicã, na pe'e cũ acawererãrẽ añurõ pajaña'ticãrã niwã.

9

Abimelec ye cjase ni'i

1 Gedeő* wẽŕĩca be'ro Abimelec Siquẽpʉ cũ paco acawererãrẽ ĩ'agũ wa'acʉ niwĩ. Narẽ,
nipe'tirã cũ paco ya curuacjãrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
2 —Mʉsã a'ti macã Siquẽcjãrãrẽ sẽrĩtiña'ña:
¿Dise pe'ere mʉsã nemorõ ʉasari? ¿Setenta ʉmʉa Jerubaal põ'rã ʉmʉa mʉsãrẽ duticã
ʉasari? ¿O, ni'cũta mʉsãrẽ wiogʉ duticã ʉasari? Wãcũña. Yʉ'ʉ pe'e mʉsã acaweregʉ waro
ni'i, nicʉ niwĩ Abimelec.
3 Cũ paco acawererã Siquẽcjãrãrẽ Abimelec ye cjasere ucũbosacãrã niwã. Na tojo nicã
tʉ'orã, Siquẽcjãrã Abimelere “Marĩ acaweregʉ nimi. Tojo weerã cũrẽ siruturãsa'a”, nicãrã
niwã. 4 Cũrẽ setenta niyeru cujiri plata me'rã wee'que cujirire Baal-berire ẽjõpeori wi'i
cjasere o'ocãrã niwã. Te niyeru me'rã ʉmʉa ña'arãrẽ wapaye, sirutudutícʉ niwĩ. 5 Be'ro cũ
pacʉ ya wi'i Ofrapʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ ni'cãgã ũtãgã bu'ipʉ cũ acawererã setenta Gedeő
põ'rãrẽ wẽjẽcã'cʉ niwĩ. Gedeőrẽta Jerubaal pisucãrã niwã. Jotam, dʉ'sagʉpʉ dia'cũ, ãpẽrã
ĩ'atiropʉ du'ti, yʉ'rʉcʉ niwĩ. 6 Be'ro nipe'tirã Siquẽcjãrã, tojo nicã Bet-milocjãrã yucʉ
pajicjʉ encina wãmeticjʉ pʉ'to, ũtã me'rã wééca tuturo na ẽjõpeori tuturo pʉ'to nerẽcãrã
niwã. Topʉ Abimelere wiogʉ sõrõcãrã niwã.
7 Na tojo weecã tʉ'ogʉ, Jotam ũrũgũ Gerizim bu'ipʉ mʉjãa, tocjãrãrẽ ʉpʉtʉ caricũcʉ
niwĩ:
“Mʉsã Siquẽcjãrã, Õ'acũ mʉsãrẽ tʉ'ocã ʉarã, yʉ'ʉre tʉ'oya.
*****
16 ”Mʉsãrẽ sẽrĩtiña'gũti. ¿Mʉsã Abimelere wiogʉ sõrõrã, queoro weeati? ¿Mʉsã Gedeő,
cũ põ'rãrẽ queoro weeati? ¿Cũ mʉsãrẽ añurõ wee'caronojõta weeati? 17 Yʉ'ʉ pacʉ cũ catiri
ʉmʉcore ma'itimigũ, mʉsãrẽ a'mewẽjẽbosawĩ. Madianita masã doca nirãrẽ yʉ'rʉogʉ,
tojo weecʉ niwĩ. 18 Mʉsã pe'e ni'cãcã yʉ'ʉ pacʉ acawererã, cũ põ'rã setentare ni'cãgã
ũtãgã bu'ipʉ narẽ wẽjẽ, yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niapʉ. Apeyema tja mʉsã Abimelec, yʉ'ʉ pacʉre
da'raco'tego macũrẽ Siquẽrẽ wiogʉ sõrõcãrã niapʉ. Cũ mʉsã acaweregʉ niyucã, tojo
weecãrã niapʉ. 19 Mʉsã ni'cãcã Gedeő, cũ acawererãrẽ queoro, diacjũ nise me'rã wééra,
Abimelec me'rã e'catiya. Cũ quẽ'rã mʉsã me'rã e'catiato. 20 Mʉsã queoro weeticã pũrĩcãrẽ,
pecame'e Abimelepʉre wijaa, mʉsã Siquẽcjãrã, tojo nicã Bet-milocjãrãrẽ ũjũape'ocã'to.
Mejãrõta pecame'e mʉsãpʉre wijaa, Abimelere ũjũacõ'acã'to”, nicʉ niwĩ Jotam.
21 Tojo nitoja, Jotam Beer wãmetiropʉ du'tia wa'acʉ niwĩ. Cũ ma'mi Abimelere uigʉ,
topʉ nisetícʉ niwĩ.
22 Abimelec Israe curuacjãrãrẽ i'tia cũ'ma duticʉ niwĩ. 23 Be'ro Õ'acũ Abimelere,
Siquẽcjãrã me'rã na basu a'metu'ticã weecʉ niwĩ. Tojo weerã Siquẽcjãrã Abimelere
yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã. 24 Õ'acũ Abimelec Gedeő põ'rã ʉmʉa setentare wẽjẽ'que wapa tojo

* 9:1 Gedeőrẽ apeterore “Jerubaal” pisucãrã niwã.

weecн niwĩ. Tojo nicã Siquẽcjãrã Abimelec cũ ma'misнmнarẽ wẽjẽtamu'que wapa na quẽ'rãrẽ bu'iri da'recн niwĩ.
*****

45 Be'ropнre Abimelec Siquẽpн ti macãcjãrã me'rã a'mewẽjẽ, wapata'acн niwĩ. Tocjãrãrẽ wẽjẽpe'ocн niwĩ. Be'ro ti macã cjasere cõ'ape'ocã'cн niwĩ. Tojo wééca be'ro topнre ne apeyenojõ pĩ'rĩnemoticã'to ní gнũ, moarẽ doquestecũucн niwĩ.

46 Ãpẽrã Migdal-Siquẽcjãrã ti macã н'mнarĩ wi'i, na me'rã a'mewẽjẽrã a'tirãrẽ co'te-dujiati wi'ipн nicãrã niwã. Abimelec Siquẽcjãrãrẽ wẽjẽcã tн'orã, na ẽjõpeogн El-berit ẽjõpeori wi'ipн du'tisãjãacãrã niwã. Ti wi'i ũtã tн'rн yeecã'mota'aca wi'i nicaro niwũ. 47-48 Abimelec na topн nerẽcã tн'ogн, cũ, cũ yarã masã me'rã ũrũgũ Salmón wãmeticjнpн wa'acн niwĩ. Cõmea me'rã yucнdнpнrire dнte, wнacн niwĩ. Cũ yarã masãrẽ "Quero, yн'н weronojõ weeya", nicн niwĩ. 49 Nipe'tirã yucнdнpнrire dнte, Siquẽcjãrã na du'tiri wi'ipн Abimelere sirutucãrã niwã. Topн nipe'tise dнpнrire seecũu, pecame'e wĩjãcãrã niwã. Nipe'tirã ti wi'ipнre nirã́ mil нmнa, numia ũjũpe'tia wa'acãrã niwã.

50 Tojo wééca be'ro Abimelec Tebes wãmetiri macãpн wa'a, tocjãrã me'rã a'mewẽjẽ, narẽ docaque'acã weecн niwĩ. 51 Ti macã po'peapн н'mнarĩ wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwũ. Ti wi'ipн nipe'tirã нmнa, numia du'tisãjãacãrã niwã. Ti wi'i sopere bi'a, ti wi'i bu'ipн mнjãcãrã niwã. 52 Abimelec ti wi'i sopepн eja, tore tuupã'rẽ, ũjũagũtignн weecн niwĩ. 53 Cũ tojo weegнti nirĩ cura ni'cõ numio ti wi'i bu'ipн nigṍ co trigo tuumнtõcjare cũ dнpoapн doquepeoco niwõ. Co tojo weecã, cũ dнpoa pe'toro bata wa'acaro niwũ. 54 Maata cũ wãmorẽ miaco'tegнre piji, cũrẽ nicн niwĩ: "Mн'н ya pjĩ miiwĩrõ, yн'нre ñosẽwẽjẽcã'ña. 'Numio cũrẽ wẽjẽcã'mo' nicã нatignн, 'Tojo weeya' ", nicн niwĩ. Tojo weegн cũrẽ da'raco'tegн cũrẽ ñosẽwẽjẽcн niwĩ. Tojo wee Abimelec wẽrĩa wa'acн niwĩ. 55 Cũ wẽrĩcã ĩ'arã, Israe curuacjãrã na ye wi'seripн dajatojaacãrã niwã.

56 Tojo weegн Abimelec cũ acawererã setentare wẽjẽ́gũ, cũ pacнre ña'arõ wee'que wapare Õ'acũ wapaseecн niwĩ. 57 Tojo nicã Õ'acũ Siquẽcjãrã нmнarẽ na ña'arõ wee'que wapare tojo weecн niwĩ. Tojo wee Jotam, Gedeṍ macũ Siquẽcjãrãrẽ "Ña'arõ wa'arosa'a" ní'que narẽ queoro wa'acaro niwũ.

10

Tola ye cjase ni'i

1 Abimelec wẽ́rĩ́ca be'ro Isacar ya curuacjũ Tola wãmetignн, Fúa macũ, Dodo pãrãmi, Israe curuacjãrãrẽ narẽ ĩ'atu'tirãrẽ yн'rнocн niwĩ. Cũ Samir wãmetiri macã Efraĩ́ bu'papijaropн macãrĩticн niwĩ. 2 Veintitrés cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ duticн niwĩ. Be'ro wẽrĩa wa'a, Samipн yaano'cн niwĩ.

Jair ye cjase ni'i

3 Tola be'ro Jair Galaad wãmetirocjũ veintidos cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ duticн niwĩ. 4 Cũ treinta нmнa põ'rãticн niwĩ. Nanнcũ na yarã burroare pesacãrã niwã. Na treinta macãrĩ Galaare duticãrã niwã. 5 Jair wẽ́rĩ́ca be'ro Camón wãmetiri macãpн cũrẽ yaacãrã niwã.

Amonita masã Israe curuacjãrãrẽ da'radutipe'que ni'i

6 Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũ ĩ'orõpн ña'arõ weeseticãrã niwã. Na Baal, tojo nicã Astartére ẽjõpeocãrã niwã. Tojo nicã Siria di'tacjãrã na ẽjõpeorãrẽ, Sidṍcjãrã, moabita masã, amonita masã, filisteo masã na ẽjõpeorãnojõrẽ ẽjõpeocãrã niwã. Õ'acũ pe'ere ẽjõpeodu'u, cũ weeduti'quere weeticãrã niwã. 7 Tojo weegн Õ'acũ na me'rã ua, filisteo masã, amonita masã doca wa'acã weecн niwĩ. 8 Tojo wa'ari cũ'ma me'rã dieciocho cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ dutipe da'raduticãrã niwã. Nipe'tirã Israe curuacjãrã dia Jordã́ mujĩpũ mнjãtiro pe'ecjãrã Galaad di'tapн nirãrẽ tojo weecãrã niwã. Ti di'ta amorreo masã ya di'ta nicaro niwũ. 9 Tojo nicã amonita masã Judácjãrã, Benjamícjãrã, Efraĩ́cjãrã me'rã a'mewẽjẽrãtirã, dia Jordã́pн pẽ'aticãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã pũrõ wioro

tɯ'oña'cãrã niwã. [10] Tojo wa'acã, Israe curuacjãrã Õ'acũ cũ weetamusere sẽrĩcãrã niwã:
"Õ'acũ, mɯ'ɯrẽ ẽjõpeodu'u, Baal pe'ere ẽjõpeosiruturã, mɯ'ɯrẽ yɯ'rɯnɯ'cãpɯ", nicãrã
niwã.
[11] Õ'acũ narẽ yɯ'ticɯ niwĩ: "Dɯporopɯ Egiptocjãrã, amorreo masã, amonita masã, filisteo
masã, [12] Sidõcjãrã, amaleca masã, tojo nicã madianita masã mɯsãrẽ ña'arõ weecã, mɯsã
yɯ'ɯre weetamusere sẽrĩcã, yɯ'ɯ mɯsãrẽ yɯ'rɯowɯ. [13] Yɯ'ɯ tojo weemicã, ãpẽrãnojõrẽ
ẽjõpeorãtirã, yɯ'ɯre ẽjõpeodu'ucã'wũ. Tojo weegɯ mɯsãrẽ yɯ'rɯonemosome majã. [14] Na
mɯsã ẽjõpeorã, mɯsã bese'cãrãrẽ na weetamusere sẽrĩrã wa'aya. Mɯsãrẽ mejẽcã wa'acã,
náta mɯsãrẽ yɯ'rɯoato", nicɯ niwĩ Õ'acũ.
[15] Cũ tojo nicã tɯ'orã, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ũsã mɯ'ɯrẽ
yɯ'rɯnɯ'cãpɯ. No'o mɯ'ɯ ũsãrẽ weesĩ'rĩrõnojõ weeya. Mejõ ni'cãrõacã waroma ũsãrẽ
yɯ'rɯoya", nicãrã niwã. [16] Na tojo níca be'ro ape di'tacjãrã na ẽjõpeorãnojõ na wa'teropɯ
nirãrẽ cõ'a, Õ'acũrẽ apaturi ẽjõpeocãrã niwã tja. Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ na pi'etisere
ĩ'anemosĩ'rĩticɯ niwĩ.
[17] Be'ro amonita masã Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãtirã, nerẽ, Galaapɯ cãrĩcãrã
niwã. Israe curuacjãrã pe'e nerẽque'a, Mizpapɯ cãrĩrã wa'acãrã niwã. [18] Galaacjãrã wiorã
a'merĩ ucũcãrã niwã: "No'o amonita masãrẽ sɯ'ori ɯ'mɯtã, a'mewẽjẽgũnojõ, cṹta nipe'tirã
Galaacjãrã wiogɯ sãjãgũsami", nicãrã niwã.

11

Jefté ye cjase ni'i

[1] Jefté, Galaad di'tacjũ, a'mewẽjẽtutuagɯ nicɯ niwĩ. Cũ pacɯ Galaad nicɯ niwĩ. Cũ paco
pe'e ɯmɯa me'rã a'metãrãsijari masõ nico niwõ. [2] Galaad nɯmo quẽ'rã ɯmɯarẽ põ'rãtico
niwõ. Na bɯcɯarã, Jeftére na ya wi'ipɯ nimi'cɯre cõ'awĩrõcãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã
niwã: "Mɯ'ɯ apego macũ ni'i. Tojo weegɯ marĩ pacɯ cũ wẽ́rĩ́ca be'ro cũuatjere ñe'esome",
nicãrã niwã. [3] Na tojo nicã, Jefté cũ acawererãrẽ du'tigɯ, apero Tob wãmetiropɯ macãrĩ
wa'acɯ niwĩ. Topɯ ɯmɯa no'o ɯaro weema'arãrẽ, na tɯ'omasĩrõ marĩrõ weesetirãrẽ
neocũucɯ niwĩ. Cũ me'rã ba'patisijacãrã niwã.
[4] Be'ropɯ amonita masã Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽcãrã niwã. [5] Na tojo weeri cura
Galaad wiorã Jefté Tob wãmetiropɯ nigũrẽ pijirã wa'acãrã niwã.
[6] —A'tia. Marĩ amonita masã me'rã a'mewẽjẽrã wa'acã, mɯ'ɯ ũsã wiogɯ nicã ɯasa'a,
nicãrã niwã.
[7] Jefté narẽ nicɯ niwĩ:
—Mɯsã yɯ'ɯre ĩ'asĩ'rĩti, yɯ'ɯ pacɯ ya wi'ipɯ ní'cɯre cõ'awĩrõcã'wũ. ¿De'ro weerã
ni'cãrõacãrẽ mɯsãrẽ mejẽcã wa'acã, yɯ'ɯ tiropɯ a'tiati? nicɯ niwĩ.
[8] Galaacjãrã bɯcɯrã cũrẽ nicãrã niwã:
—Tojo wee'cãrã nimirã, ni'cãrõacãrẽ mɯ'ɯrẽ a'marã a'tiapɯ. Mɯ'ɯ ũsã me'rã a'ti,
amonita masã me'rã a'mewẽjẽcã ɯa'a. Tojo nicã, mɯ'ɯ nipe'tirã Galaacjãrã wiogɯ sãjãcã
ɯa'a, nicãrã niwã.
[9] Jefté narẽ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Mɯsã yɯ'ɯre amonita masã me'rã a'mewẽjẽato nírã miacã, tojo nicã Õ'acũ yɯ'ɯre narẽ
docaque'acã weecã, diacjũta mɯsã wiogɯ nigũti, nicɯ niwĩ.
[10] Cũ tojo nicã tɯ'orã, Galaacjãrã bɯcɯrã cũrẽ yɯ'ticãrã niwã:
—Õ'acũ marĩ ucũsere tɯ'ogɯ weemi. Nirõta mɯ'ɯ nírõnojõta weerãti, nicãrã niwã.
[11] Tojo weegɯ Jefté Galaacjãrã bɯcɯrã me'rã wa'acɯ niwĩ. Nipe'tirã masã cũrẽ na wiogɯ
sõrõcãrã niwã. Jefté nipe'tise cũ narẽ ní'quere apaturi Mizpapɯ Õ'acũ tɯ'oropɯ nicɯ niwĩ
tja.
[12] Be'ro Jefté queti wererãrẽ amonita masã wiogɯ tiro o'ócɯ niwĩ. Cũrẽ a'tiro ni
sẽrĩtiña'duticɯ niwĩ: "¿Ñe'e bu'iri mɯ'ɯ ũsã ya di'tapɯ sãjãti, ũsã me'rã a'mewẽjẽsĩ'rĩti?"
ni queti o'ócɯ niwĩ.
[13] Amonita masã wiogɯ Jefté cũ quetiweredutigɯ o'ó'cãrãrẽ yɯ'ticɯ niwĩ: "Israe curu-
acjãrã Egiptopɯ ní'cãrã wijarã, dia Arnón me'rã nɯ'cã, téé Jaboc, Jordã́ wãmetise maarĩ

wa'tero nise di'tare ẽ'macãrã niwã. Tojo weerã a'mewẽjẽse marĩrõ te di'tare yʉ'ʉre wiaya", nicʉ niwĩ.

14 Tere tʉ'ogʉ, Jefté ãpẽrã queti wererãrẽ amonita masã wiogʉre o'ócʉ niwĩ tja.
15 A'te quetire cʉ̃rẽ werenemoduticʉ niwĩ: "Jefté mʉ'ʉrẽ a'tiro ni weredutiami: 'Israe
curuacjãrã moabita masã ye di'ta, tojo nicã amonita masã ye di'tare ẽ'maticãrã niwã. 16 Na
Egiptopʉ ní'cãrã wijarã, yucʉ marĩrõpʉ wa'a, yʉ'rʉacãrã niwã. Téé Maa sõ'arĩ maajopʉ
yʉ'rʉpẽ'a wa'a, be'ro Cadespʉ ejacãrã niwã. 17 Topʉ nírã, Israe curuacjãrã edomita masã
wiogʉre queti wererãrẽ o'ócãrã niwã. Cʉ̃rẽ a'tiro nicãrã niwã: "Ʉ̃sã mʉsã ya di'tapʉ
yʉ'rʉtẽrĩwã'cãcã, 'Añurõsa'a' niña". Edomita masã wiogʉ pe'e narẽ yʉ'rʉtẽrĩcã ʉaticʉ
niwĩ. Moabita masã wiogʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta sẽrĩcãrã niwã. Cʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ ya di'tare narẽ
yʉ'rʉtẽrĩcã ʉaticʉ niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Cadespʉ tojacãrã niwã.

18 "'Be'ro na yucʉ marĩrõpʉ yʉ'rʉtẽrĩ, Edom, Moab di'ta sumuto yʉ'rʉa, Moab di'ta
mujĩpũ mʉjãtiro pe'e eja, dia Arnón ape pã'rẽ pe'e tojaque'acãrã niwã. Dia Arnón me'rã
Moab di'ta nʉ'cãcaro niwʉ̃. Tojo weerã Moab di'ta pe'ere sãjãtícãrã niwã.

19 "'Be'ro tja Israe curuacjãrã queti wererãrẽ Sehón, amorreo masã wiogʉ, Hesbón
wãmetiri macãcjʉ̃ tiropʉ o'ócãrã niwã. Cʉ̃rẽ "Ʉ̃sã ya di'tapʉ wa'acã, mʉ'ʉ ya di'tapʉ
yʉ'rʉtẽrĩwã'cãdutiya", ni sẽrĩcãrã niwã. 20 Sehón pe'e Israe curuacjãrã tojo nisere
ẽjõpeoticʉ niwĩ. Tojo weegʉ narẽ cʉ̃ ya di'tapʉ yʉ'rʉtẽrĩcã cã'mota'acʉ niwĩ. Cʉ̃
yarã surarare neocũu, Jahas tiropʉ tojaque'acã weecʉ niwĩ. Tojo wee Israe curuacjãrã
me'rã a'mewẽjẽcãrã niwã. 21 Be'ro Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã wiogʉ, narẽ Sehóʉ̃rẽ, cʉ̃ yarãrẽ
docaque'acã weecʉ niwĩ. Nipe'tise amorreo masã ya di'tare na ya di'ta tojacã weecãrã
niwã. 22 Dia Arnón me'rã nʉ'cã, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwʉ̃. Tojo nicã, yucʉ
marĩrõ me'rã téé dia Jordáʉ̃pʉ nitʉocaro niwʉ̃. 23 ¿Ni'cãrõacãrẽ Õ'acʉ̃ amorreo masãrẽ
cõ'awĩrõ'que di'tare, Israe curuacjãrãrẽ o'o'que di'tare ʉ̃sãrẽ cõ'asĩ'rĩti?
*****

27 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weetiapʉ. Mʉ'ʉ pe'e ʉ̃sã me'rã a'mewẽjẽgʉ̃ a'tigʉ, yʉ'ʉre ña'arõ
weegʉ wee'e. Õ'acʉ̃, nipe'tirãrẽ besegʉ ¿noa ye di'ta nisari? nígʉ̃, Israe curuacjãrãrẽ,
amorreo masãrẽ queoro besegʉsami'", nicʉ niwĩ Jefté.

28 Cʉ̃ tojo nimicã, amonita masã wiogʉ Jefté ní'quere tʉ'osĩ'rĩticʉ niwĩ.

29 Be'ro Espíritu Santu Jeftére sãjãacʉ niwĩ. Cʉ̃ tutuaro me'rã Jefté Galaacjãrã ya di'ta,
tojo nicã Manasés ya curuacjãrã ya di'tare yʉ'rʉtẽrĩcʉ niwĩ. Amonita masã ya di'tare
sãjãgʉ̃, Mizpa Galaad nirĩ macã me'rã yʉ'rʉacʉ niwĩ.
*****

32 Jefté amonita masã me'rã a'mewẽjẽgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ Jeftére narẽ docaque'acã
weecʉ niwĩ. 33 Jefté pãjãrã cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã me'rã a'mewẽjẽcʉ niwĩ. Veinte macãrĩcjãrãrẽ
Aroer me'rã, téé Minit, Abel-keramimpʉ docaque'acã weecʉ niwĩ. Tojo weerã Israe
curuacjãrã amonita masãrẽ na doca tojacã weecãrã niwã.
*****

12

*****

7 Jefté seis cʉ̃'marĩ Israe curuacjãrã wiogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro Galaapʉ, cʉ̃ bajuáca
macãpʉ cʉ̃rẽ yaacãrã niwã.
*****

13

Sansón bajua'que ni'i

1 Apaturi Israe curuacjãrã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ña'arõ weecãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃
narẽ filisteo masãrẽ wiacʉ niwĩ. Tojo weerã cuarenta cʉ̃'marĩ na dutise doca nicãrã niwã.

2 Ni'cʉ̃ ʉmʉ Manoa wãmetigʉ Dan ya curuacjʉ̃ nicʉ niwĩ. Zoracjʉ̃ nicʉ niwĩ. Manoa
nʉmo põ'rãmarĩgõ nico niwõ. 3 Õ'acʉ̃ cʉ̃ basuta nimigʉ̃, cʉ̃rẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã* co tiro eta, a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ põ'rãmarĩgõ ni'i. Ni'cãrõacãrẽ

* 13:3 Ĩ'aña Gn 16.7 docapʉ oja'quere.

nijĩpaco wa'a, ni'cũ põ'rãtigosa'a. [4] Ne vino, si'bio'quere sĩ'rĩticã'ña. Tojo nicã Moisé
ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'ña. [5] Mʉ'ʉ põ'rãtiacjʉ ne poari seeno'ña marĩgũsami. Cũ
bajuati dʉporo Õ'acũ yagʉ, Nazareo masũ† cũuno'yutojagʉsami. Cũ Israe curuacjãrã
filisteo masãrẽ da'raco'te'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weenʉ'cãgũsami", nicʉ niwĩ.

[6] Cũ tojo níca be'ro Manoa nʉmo marãpʉ tiropʉ wa'a, a'tiro ni wereco niwõ:
"Õ'acũ o'ó'cʉ yʉ'ʉ tiro etami. Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã'cʉ bajuami. '¿No'ocjũ niti mʉ'ʉ?' ni sẽrĩtiña'tiasʉ. Cũ quẽ'rã cũ wãmerẽ
weretiami. [7] A'tiro niami: 'Mʉ'ʉ nijĩpaco wa'a, ni'cũ põ'rãtigosa'a. Ni'cãcã me'rã ne vinorẽ,
si'bio'quere sĩ'rĩticã'ña. Moisé ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'ña. Cũ wĩ'magũ ne bajua'cʉ
téé wẽrĩgũpʉ Õ'acũ yagʉ nazarero masũ nigũsami,' niami", ni wereco niwõ.

[8] Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Manoa Õ'acũrẽ a'tiro ni sẽrĩcʉ niwĩ: "Õ'acũ, mʉ'ʉ ũsãrẽ o'ó'cʉre
apaturi ũsã tiropʉ o'óya tja. Cũ wĩ'magũ bajuacjʉre de'ro wee masõrãsari, ni weregʉ
a'tiato", nicʉ niwĩ.

[9] Õ'acũ cũ sẽrĩsere tʉ'o, Manoa nʉmo cãpũpʉ nigõrẽ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ
weronojõ upʉsãjãnʉ'cã, apaturi core bajuacʉ niwĩ. Co marãpʉ Manoa pe'e co me'rã
marĩcʉ niwĩ. [10] Cũ bajuacã ĩ'agõ, sojaro me'rã co marãpʉre werego wa'aco niwõ:

—Cãrũ yʉ'ʉ ĩ'a'cʉ apaturi bajuami tja, nico niwõ.

[11] Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Manoa wã'cãnʉ'cã, cũ nʉmorẽ sirutuwã'cã, cũ tiropʉ ejacʉ niwĩ.

—¿Mʉ'ʉta niti yʉ'ʉ nʉmo me'rã ucũ'cʉ? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

—Ũʉ, cũta ni'i, nicʉ niwĩ.

[12] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Manoa cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ were'que queoro wa'acã, ¿ũsã de'ro wee wĩ'magũrẽ masõrãsari? ¿De'ro
weerãsari cũ me'rã? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

[13] Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cã, cũrẽ a'tiro yʉ'ticʉ
niwĩ:

—Mʉ'ʉ nʉmo nipe'tise yʉ'ʉ core were'quere weeato. [14] Ne cã'rõ ʉ'sedʉcaco, tojo nicã
vino, si'bio'quere sĩ'rĩticã'to. Te ʉ'sepaganojõ me'rã wee'que quẽ'rãrẽ ba'aticã'to. Tojo
nicã Moisé ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'to. Nipe'tise yʉ'ʉ core duti'quere weeato, nicʉ
niwĩ.

[15] Be'ro Manoa cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ũsã me'rã tojáníña yujupʉ. Mʉ'ʉ ba'acã, ni'cũ cabracãrẽ wẽjẽ, do'arãtirã wee'e.

[16] Cũ pe'e Manoarẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉre tojadutimicã, mʉsã ba'asere ba'asome. Mejõ pe'e Õ'acũrẽ cabracãrẽ
wẽjẽ ũjũamorõpeoya. Manoa cũ "Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cãmi", ni masĩticʉ niwĩ.

[17] Be'ro Manoa cũrẽ nicʉ niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti mʉ'ʉ? Mʉ'ʉ ũsãrẽ were'que queoro wa'acã ĩ'arã, ãpẽrã tʉ'oropʉ
mʉ'ʉrẽ "Diacjũta wereapĩ", nirãsa'a, nicʉ niwĩ.

[18] Cũ pe'e Manoarẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉ wãmerẽ masĩsĩ'rĩti? Yʉ'ʉ werecãma, mʉsã tʉ'omarĩa wa'abosa'a,
nicʉ niwĩ.

[19] Be'ro Manoa cabracãrẽ wẽjẽ, tojo nicã otese dʉca perire míí, ũtã bu'ipʉ ũjũamorõpeo,
Õ'acũrẽ e'catipeocʉ niwĩ. Manoa, cũ nʉmo na ĩ'arĩ cura Õ'acũ na ĩ'ati'quenojõrẽ ĩ'ocʉ
niwĩ. [20] Pecame'e o'me mʉjãarĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ
upʉsãjãnʉ'cã, o'me wa'teropʉ mʉjãa wa'acʉ niwĩ. Tojo weecã ĩ'arã, Manoa, cũ nʉmo
di'tapʉ paamu'rĩque'acãrã niwã. [21] Cũ narẽ apaturi bajuaticã, Manoa "Õ'acũ cũ basuta
nimigũ, cũrẽ wereco'tegʉ weronojõ upʉsãjãnʉ'cãpĩ", ni masĩcʉ niwĩ.

[22] Tojo weegʉ cũ nʉmorẽ nicʉ niwĩ:

—Marĩ Õ'acũrẽ ĩ'apʉ. Tojo weerã marĩ wẽrĩrãsa'a, nicʉ niwĩ.

---

† 13:5 Nazareo masã nírõ, "Õ'acũ yarã cũuno'cãrã nima", nisĩ'rĩrõ wee'e. Na Nazareo masã nirĩ curare vinorẽ, si'bio'quere ne sĩ'rĩticãrã niwã. Na ye poarire seeticãrã niwã. Tojo nicã wẽrĩ'cãrã upʉ tiropʉ wa'aticãrã niwã. Nazareo masã sãjãrã, apeterore yoaticã tojo niseticũcãrã niwã. Apetero pe'ere na catiro põtẽorõ tojo sãjã, yapaticãrã niwã.

23 Cũ nʉmo pe'e nico niwõ:

—Õ'acũ marĩrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, a'te marĩ ũjũamorõpeo'quere, tojo nicã otese dʉca peri marĩ o'o'quere ñe'etibopĩ. A'tere ĩ'otibopĩ. Tojo nicã, marĩrẽ a'tere weretibopĩ, nico niwõ.

24 Be'ro Manoa nʉmo wĩ'magũrẽ põ'rãtigo, cũrẽ Sansón wãmeyeco niwõ. Wĩ'magũ bʉcʉacã, Õ'acũ cũrẽ añurõ weecʉ niwĩ. 25 Siape'e me'rã bʉcʉa, ni'cã nʉmʉ Sansón Dan ya curuacjãrã ya di'tapʉ nirĩ cura Espíritu Santu cũpʉre sãjãnʉ'cãcʉ niwĩ. Zora, Estaol wãmetise macãrĩ wa'teropʉ tojo wa'acaro niwũ.

14

Sansón cũ omocã dʉ'te'que ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ Sansón Timnat wãmetiri macãpʉ bu'acʉ niwĩ. Topʉ ni'cõ numio filisteo masõrẽ ĩ'acʉ niwĩ. 2 Be'ro wi'ipʉ dajagʉ, cũ pacʉsʉmʉarẽ werecʉ niwĩ:

—Timnapʉ ni'cõ filisteo masõrẽ ĩ'apʉ. Yʉ'ʉre numisẽrĩbosarã wa'aya, nicʉ niwĩ.

3 Cũ pacʉsʉmʉa cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ sõjã filisteo masã, Õ'acũrẽ ẽjõpeotirã wa'teropʉre mʉ'ʉ nʉmo niacjore a'mati? ¿Marĩ Israe curuacjãrã wa'teropʉre mʉ'ʉ basucãrã numia mʉ'ʉ me'rã omocã dʉ'teacjo marĩti? nicãrã niwã.

Sansón pe'e pacʉsʉmʉarẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Core miirã wa'aya. Yʉ'ʉ tʉ'sago niamo, nicʉ niwĩ.

4 Õ'acũ filisteo masãrẽ cõ'agũti nígũ, tojo weecʉ niwĩ. Cũ pacʉsʉmʉa "A'te Õ'acũ cũ cũu'que nisa'a", ni masĩticãrã niwã. Titapʉre filisteo masã Israe curuacjãrãrẽ duticãrã niwã. 5 Be'ro Sansón cũ pacʉsʉmʉa me'rã Timnapʉ bu'acãrã niwã. Na Timnat ʉ'se wesepʉ ejari cura, wãcũña marĩrõ yai wĩ'magũ Sansón tiropʉ "Jii" pi'aticʉ niwĩ. 6 Espíritu Santu Sansõpʉre sãjãa, tutuase cũrẽ o'ocʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ omocãrĩ me'rã dia'cũ yaire wẽjẽgũ, tʉasurecã'cʉ niwĩ. Cabra wĩ'magũrẽ tʉasurero weronojõ tojo weecʉ niwĩ. Tojo weemigũ, cũ pacʉsʉmʉarẽ cũ wee'quere wereticʉ niwĩ. 7 Be'ro numio tiropʉ bu'a, co me'rã ucũcʉ niwĩ. Core tʉ'sayʉ'rʉacʉ niwĩ.

8 Be'ro co me'rã omocã dʉ'tegʉtigʉ bu'agʉ, yai cũ wẽjẽ'cʉre ma'a ojaropʉ ĩ'agũ wa'acʉ niwĩ. Cũ upʉmejãrõrẽ mumia yeebi'aque'a, na te co me'rã sãñacã ĩ'acʉ niwĩ. 9 Tere míí, ne'rẽbu'acʉ niwĩ. Cũ pacʉsʉmʉarẽ bocaejagʉ, narẽ ecacʉ niwĩ. Na quẽ'rã tere ne'rẽcãrã niwã. "Topʉ miapʉ" ni wereticʉ niwĩ.

10 Be'ro cũ pacʉ cũ macũ nʉmo niacjore ĩ'agũ bu'acʉ niwĩ. Topʉ Sansón bosenʉmʉ weepeocʉ niwĩ. Na ma'mapjia omocã dʉ'teatji dʉporo weewʉaronojõ weecʉ niwĩ. 11 Filisteo masã cũ ejacã ĩ'arã, cũrẽ ba'patiajãrẽ treinta ʉmʉa o'ocãrã niwã.

12 Sansón narẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsãrẽ níbocapesere werema. Siete nʉmʉrĩ bosenʉmʉ nise nʉmʉrĩ queoro mʉsã níbocacã, yʉ'ʉ mʉsãnʉcũ ni'cãrõ su'tiro lino me'rã wééca su'tiro, tojo nicã bosenʉmʉ sãñawʉase su'tinojõrẽ o'ogʉti. 13 Mʉsã níbocatirã pũrĩcã, yʉ'ʉre treinta su'ti lino me'rã wee'que su'ti, tojo nicã ticʉse bosenʉmʉ sãñawʉase su'tinojõrẽ o'orãsa'a, nicʉ niwĩ.

Cũ tojo nicã tʉ'orã, "Jaʉ, mʉ'ʉ níbocasere ũsãrẽ wereya", nicãrã niwã.

14 Be'ro narẽ werecʉ niwĩ:

"Ba'ayapi'cʉpʉre ba'ase wijasa'a.
Tutuagʉre i'pitise wijasa'a", nicʉ niwĩ.

Itia nʉmʉ na níbocamasĩticãrã niwã.

15 Ba'paritise wa'ari nʉmʉrẽ Sansón nʉmo niacjore a'tiro nicãrã niwã:

—Mʉ'ʉ marãpʉ niacjʉre te níbocasere weredutiya. Mʉ'ʉ wereticã, mʉ'ʉrẽ, mʉ'ʉ pacʉ acawererãrẽ ũjũape'ocã'rãsa'a. ¿Ũsã yere yajasĩ'rĩgõ, ũsãrẽ pijiati? nicãrã niwã.

16 Na tojo nicã tʉ'ogo, Sansón nʉmo cũ tiropʉ wa'a, utigota, cũrẽ nico niwõ:

—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ʉawe'e. Ne yʉ'ʉre ma'iwe'e. Yʉ'ʉ acawererãrẽ níbocasere sẽrĩtiña'cʉ niapʉ. Yʉ'ʉ pe'ere weretiapʉ, nico niwõ.

Sansón core yʉ'ticʉ niwĩ:

—Te níbocasere yʉ'ʉ pacʉsʉmʉa marĩcãrẽ weretiapʉ. ¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ pe'ema werebosari? nicʉ niwĩ.

17 Cũ wereti'que bu'iri ti semanarẽ utipe'ocã'co niwõ. Nitʉori nʉmʉrẽ tʉ'omí, caributi,
core werecʉ niwĩ. Tere tʉ'ogo, co acawererãrẽ wereturiaco niwõ. 18 Bosenʉmʉ nitʉori
nʉmʉ mujĩpũ sãjãrĩ cura, ti macãcjãrã ʉmʉa Sansṍrẽ nicãrã niwã:
"Mumiaco nemorõ i'pitise apeyepʉa ba'ase marĩ'i.
Yai yʉ'rʉoro tutuagʉ marĩmi", nicãrã niwã.
Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Sansón narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
"Yago wecʉo me'rã di'ta se'emorẽcũuwã'cãtirã, níbocasere masĩtibopã",* nicʉ niwĩ.
19 Maata Espíritu Santu tutuaro me'rã cũpʉre sãjãacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Sansón Ascalón
wãmetiri macãpʉ bu'acʉ niwĩ. Tocjãrã ʉmʉa treintare wẽjẽ, na su'ti sãña'quere ẽ'macʉ
niwĩ. Tere cũ níbocasere were'cãrãrẽ o'ocʉ niwĩ. Na me'rã pũrõ uagʉ, cũ pacʉ ya wi'ipʉ
dajacʉ niwĩ. 20 Tere ĩ'agũ, Sansón mañecũ ní'cʉ cũ macõrẽ na omocã dʉ'tecã co'te'cʉ pe'ere
numisocʉ niwĩ.

15

Sansón filisteo masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

1 Yoáca be'ro trigo bʉcʉatu'ajari cura Sansón cũ nʉmorẽ ĩ'agũ wa'agʉ, ni'cũ cabracãrẽ
miacʉ niwĩ. Topʉ ejagʉ, a'tiro ni wãcũcʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ nʉmo ya tucũpʉ sãjãagũti", nicʉ
nimiwĩ. Co pacʉ pe'e cũrẽ sãjãadutiticʉ niwĩ.
2 A'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'tiro wãcũwũ. Yʉ'ʉ macõrẽ ne ʉatisami, nimiwũ. Tojo weegʉ mʉ'ʉ me'rãcjũrẽ
core o'owʉ. Co acabijo co yʉ'rʉoro añugõ nimo. Co pe'ere miaña, nicʉ niwĩ.
3 Sansón cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ filisteo masãrẽ ña'arõ wéégʉ, bu'iri moogũsa'a.
4 Tojo weegʉ cũ trescientos zorra, diayia weronojõ bajurãrẽ ñe'e, pʉarẽrã na ye pĩcõrĩrẽ
dʉ'tecũucʉ niwĩ. Te cũ dʉ'te'caropʉ ope tĩarĩ õ'ocʉ niwĩ. 5 Te tĩarĩrẽ sĩ'ayoo, filisteo masã
na otese cʉoropʉ zorrare du'uo'ocʉ niwĩ. Nipe'tise trigo na tũ'rẽcũu'que mesãrĩ, ʉ'se
weseri, olivo weseri ũjũñe'epe'tia wa'acaro niwũ.
6 Filisteo masã tere ĩ'arã, "¿Noa tojo weeapari?" ni, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã. "Sansón,
Timnacjũ buji tojo weecʉ niami. Cũ nʉmorẽ cũ me'rãcjũrẽ o'o'que bu'iri tojo weecʉ
niami", ni wereno'cãrã niwã. Tere tʉ'orã, filisteo masã core, co pacʉre ũjũacõ'acãrã niwã.
7 Be'ro Sansón narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã tojo wee'que wapa yʉ'ʉ mʉsã me'rã tojo a'pepũrĩnu'cũgũsa'a. Téé mʉsãrẽ
a'méca be'ropʉ añugũsa'a, nicʉ niwĩ.
8 Ʉpʉtʉ uatjĩagũ, na me'rã a'mewẽjẽ, pãjãrãrẽ wẽjẽcʉ niwĩ. Tojo weetu'ajanʉ'cõ, ũtãgã
Etam wãmeticja nirĩ tutipʉ bu'a, topʉ niseticʉ niwĩ.

Sansón burro ʉséca õ'a me'rã a'mewẽjẽgũ wa'a'que ni'i

9 Be'ro filisteo masã Judá di'tapʉ majãa, topʉ nerẽcãrã niwã. Téé Lehi pʉ'topʉ
tuustenʉ'cãcãrã niwã. 10 Judácjãrã narẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weerã ũsã me'rã a'mewẽjẽrã a'tiati?
Na yʉ'ticãrã niwã:
—Ũsã Sansṍrẽ ñe'erã a'tirã weeapʉ. Ũsãrẽ cũ ña'arõ wee'caronojõta cũrẽ a'merãti,
nicãrã niwã.
11 Tere tʉ'orã, i'tiati mil ʉmʉa Judácjãrã ũtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipʉ bu'acãrã niwã.
Sansṍrẽ a'tiro nicãrã niwã:
—¿Mʉ'ʉ masĩweti? Filisteo masã marĩrẽ dutirã, marĩ nemorõ tutuarã nima. ¿De'ro
weegʉ ũsãrẽ tojo weeati?
Narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Na yʉ'ʉre wee'caronojõta yʉ'ʉ quẽ'rã mejãrõta weeapʉ.
12 Cũ tojo nicã tʉ'orã, cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Filisteo masãrẽ wiarãtirã, mʉ'ʉrẽ dʉ'terã a'tirã weeapʉ.
Sansón narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

---

* 14:18 "Yʉ'ʉ nʉmorẽ sẽrĩtiña'nʉrʉtirã pũrĩcã, níbocasere masĩtibopã", nisĩ'rĩgũ, tojo nicʉ niwĩ.

—Õ'acʉ̃ wãme me'rã wãmepeo, “Mʉ'ʉrẽ wẽjẽsome”, niña, nicʉ niwĩ.
13 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, “Jaʉ”, nicãrã niwã. “Mejõ mʉ'ʉrẽ dʉ'te, filisteo masãrẽ wiarãti.
Mʉ'ʉrẽ wẽjẽsome”, nicãrã niwã. Tojo weerã pʉa da pũnʉ'mo dari, ma'ma dari me'rã cʉ̃rẽ
dʉ'tecãrã niwã. Dʉ'te, cʉ̃rẽ ʉ̃tã tutipʉ ní'cʉre miiwijaacãrã niwã.
14 Cʉ̃ Lehipʉ ejari curare filisteo masã cʉ̃rẽ ĩ'arã, pũrõ e'catise me'rã caricũwã'cãticãrã
niwã. Na tojo weecã, Espíritu Santu tutuaro me'rã cʉ̃pʉre sãjãacʉ niwĩ. Cʉ̃pʉre sãjãcã,
cʉ̃rẽ dʉ'te'que dari lino ʉ̃jʉ̃'que ca'bise dari weronojõ wa'acaro niwʉ̃. Tojo weero te dari
surustedijacaro niwʉ̃. 15 Be'ro burro ʉséca õ'a, bopoticureri õ'arẽ boca, ti õ'a me'rã mil
ʉmʉarẽ wẽjẽcʉ niwĩ.
16 Be'ro Sansón nicʉ niwĩ:
“Burro ʉséca õ'a me'rã wẽjẽ, narẽ pʉa mesã seeneocũuapʉ.
Burro ʉséca õ'a me'rã mil ʉmʉarẽ wẽjẽcã'pʉ”, nicʉ niwĩ.
17 Cʉ̃ tojo níca be'ro ti õ'arẽ cõ'acã'cʉ niwĩ. Cʉ̃ a'mewẽjẽ'carore Ramat-lehi* wãmeyecãrã
niwã.
18 Cʉ̃ a'mewẽjẽca be'ro pũrõ acowʉocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ ʉpʉtʉ sẽrĩcʉ niwĩ:
“Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ ni'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre filisteo masã me'rã a'mewẽjẽcã, narẽ
docaque'acã weeapʉ. ¿Ni'cãrõacãma acowʉose me'rã wẽrĩgʉ̃sari? ¿Tojo nicã ã'rã mʉ'ʉrẽ
ẽjõpeotirã tiropʉ wẽrĩgʉ̃sari?” nicʉ niwĩ.
19 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃ ni'cã cope aco wijacã weecʉ niwĩ. Ti pe wijasepʉre Sansón
aco sĩ'rĩcʉ niwĩ. Sĩ'rĩtoja, mejãrõta tutuagʉ wa'acʉ niwĩ tja. Tojo weero aco wijari pe En-
hacore wãmeyeno'caro niwʉ̃. Topʉ Lehipʉ aco wijari pe nidecoti'i yujupʉ.
20 Filisteo masã na duticaterore Sansón veinte cʉ̃'marĩ Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori niseticʉ
niwĩ.

16

Sansón Gaza wãmetiri macãpʉ weeseti'que ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ Sansón Gaza wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ ejagʉ, ni'cõ numio
ʉmʉarẽ a'metãrãwapata'ari masõrẽ ĩ'acʉ niwĩ. Be'ro co ya wi'ipʉ co me'rã cãrĩgʉ̃ sãjãacʉ
niwĩ. 2 Gazacjãrã “Sansón ti macãpʉ niapʉ” nicã tʉ'ocãrã niwã. Tojo weerã ti macã sãjãrĩ
sope pʉ'to cã'mota'anʉ'cãeja, co'tebo'reacãrã niwã. “Bo'reacã cʉ̃rẽ wẽjẽrãti” nírã, ti
ñamirẽ ne cʉ̃rẽ cariboticãrã niwã.
3 Sansón pe'e ñami deco wã'cã, ti macã cja sopere te botari me'rãta du'uamí, tere wʉa,
ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Hebrõ̃ wãmetiri macã põtẽorõ nicjʉ bu'ipʉ miacʉ niwĩ.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

4 Be'ropʉ cʉ̃ ni'cõ numio Dalila wãmetigore ʉacʉ niwĩ. Co e'sari pa ʉ̃rʉ̃pagʉ deco nirĩ pa
Sorec wãmetiri pa'tirocjõ nico niwõ. 5 Tere masĩrã, filisteo masã wiorã co tiropʉ wa'acãrã
niwã. Core a'tiro nicãrã niwã:
—Sansõ̃rẽ “¿De'ro wee tocã'rõ tutuati?” nígõ, weesoose me'rã cʉ̃rẽ weredutiya. Tojo
wee ʉ̃sã cʉ̃rẽ dʉ'te, tutuaticã weemasĩrãsa'a. Mʉ'ʉ tojo weecã, ʉ̃sãnʉcʉ̃ mʉ'ʉrẽ niyeru
pajiro o'orãti, nicãrã niwã.
6 Tojo weego Dalila Sansõ̃rẽ a'tiro nico niwõ:
—Wereya yʉ'ʉre. ¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ tocã'rõ tutuase cʉoti? Mʉ'ʉ tutuase moogʉ̃
wa'acã, ¿ñe'e me'rã mʉ'ʉrẽ dʉ'tebosari? ni sẽrĩtiña'co niwõ.
7 Sansón core yʉ'ticʉ niwĩ:
—Siete dari bʉacatjẽ nise dari, bopotise dari me'rã yʉ'ʉre dʉ'tecã, yʉ'ʉ tutuase
pe'tirosa'a. Mejõ nigʉ̃ weronojõ tojagʉsa'a, nicʉ niwĩ.
8 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, filisteo masã wiorã siete dari bopotise darire core miiticãrã niwã.
Te dari me'rã Dalila Sansõ̃rẽ dʉ'teco niwõ. 9 Filisteo masã wiorã ti tucũ bajutiropʉ nicãrã
niwã. Sansõ̃rẽ dʉ'tetoja, cʉ̃rẽ a'tiro caricũco niwõ:
—¡Sansón, filisteo masã mʉ'ʉrẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

---

* 15:17 Ramat-lehi nírõ, “Burro ʉséca õ'a bu'pa” nisĩ'rĩrõ wee'e.

Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Sansón te darire yuta dare ʉ̃jʉ̃asurero weronojõ surecã'cʉ niwĩ.
Tojo weerã filisteo masã de'ro wee cʉ̃ tutuati nisere masĩticãrã niwã.
10 Tojo wa'acã, Dalila Sansṍrẽ a'tiro nico niwõ:
—Yʉ'ʉre bujicã'pã. Tojo nicã, yʉ'ʉre nisooapʉ. Wereya. ¿Ñe'enojõ da me'rã mʉ'ʉrẽ
dʉ'tebosari, mʉ'ʉ suretícã? nico niwõ.
11 Sansón core yʉ'ticʉ niwĩ:
—Pũnʉ'mo dari ma'ma dari, dʉ'teno'ña marĩse dari me'rã yʉ'ʉre añurõ dʉ'tecã, mejõ
nigʉ̃ weronojõ tutuatigʉ tojagʉsa'a, nicʉ niwĩ.
12 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cʉ̃rẽ dʉ'teco niwõ. Dʉ'tetoja, cʉ̃rẽ
caricũco niwõ:
—¡Sansón, filisteo masã mʉ'ʉrẽ ñe'erã a'titojama!
Filisteo masã ti tucũ bajutiropʉ nico'tecãrã niwã. Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Sansón yuta
darire weronojõ te darire wejesurecʉ niwĩ.
13 Be'ro Dalila Sansṍrẽ a'tiro nico niwõ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre bujicã'a, nisoodecoti'i yujupʉ. ¿De'ro weecã mʉ'ʉ tutuatigʉ tojagʉsari?
Wereya, nico niwõ.
Cʉ̃ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Su'ti su'awʉaropʉ yuta paasu'aro weronojõ ye poarire seepa'ta'que siete darire paa-
su'atjĩagõ, dʉ'tecũuña. Mʉ'ʉ tojo weecã, yʉ'ʉ tutuatigʉ, mejõ nigʉ̃ weronojõ tojagʉsa'a,
nicʉ niwĩ. 14 Tojo weego cʉ̃ cãrĩrĩ cura Dalila cʉ̃ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti
su'aropʉ su'a a'mesʉ'ocũuco niwõ. Tojo weetu'aja, tuturire di'tapʉ paabi'anʉ'cõ, co
su'a'que darire dʉ'teñe'ecũuco niwõ.
Be'ro apaturi Sansṍrẽ caricũco niwõ:
—¡Sansón, filisteo masã mʉ'ʉrẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cʉ̃ cãrĩ'cʉ nimigʉ̃, wã'cã,
cʉ̃rẽ seepa'ta'que dari dʉ'tecũu'que tuturire wejedu'acʉ niwĩ.
15 Cʉ̃ tojo weecã, co nico niwõ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ, ¿de'ro weegʉ "Mʉ'ʉrẽ ma'i'i", nimiti? I'tiati yʉ'ʉre bujicã'gʉ̃
weeapʉ. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.
16 Peje nʉmʉrĩ cʉ̃rẽ tojo cariboco niwõ. 17 Tojo weegʉ caributicũmí, core queoro
werepe'ocã'cʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ bajuase dʉporo "Õ'acʉ̃ yagʉ nazareo cũuno'yutojagʉsami" nino'cʉ ni'i. Nazareo
nitjĩagʉ̃, ye poari ne ni'cãti seeno'ña marĩ'i. Ye poarire seecõ'acãma, yʉ'ʉ tutuase
pe'tirosa'a. Mejõ nigʉ̃́ weronojõ tutuatigʉ tojagʉsa'a, nicʉ niwĩ.
18 Dalila "Queoro werepe'ocã'mi" ni masĩgõ, filisteo masã wiorãrẽ queti o'óco niwõ. Tere
tʉ'orã, filisteo masã wiorã na "Mʉ'ʉrẽ o'orãti" ní'que niyeru me'rã co ya wi'ipʉ ejacãrã
niwã. 19 Sansón cʉ̃ nʉmo ya ʉsó bu'ipʉ dʉpoa peo, cãrĩyʉ'rʉacʉ niwĩ. Cʉ̃ cãrĩyʉ'rʉcã ĩ'agõ,
ni'cʉ̃rẽ cʉ̃ poarire siete seepa'ta'que darire seedutigo pijico niwõ. 20 Cʉ̃ seetojaca be'ro
caricũco niwõ:
—¡Sansón, filisteo masã mʉ'ʉrẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.
Sansón wã'cã, "Todʉporo wee'caronojõ wa'arosa'a", ni wãcũcʉ nimiwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ
wijaacã, ne masĩticʉ niwĩ.
21 Be'ro filisteo masã cʉ̃rẽ ñe'e, cʉ̃ caperire oreweecã'cãrã niwã. Tojo weetoja, Gaza
wãmetiri macãpʉ cʉ̃rẽ miibu'acãrã niwã. Cõme dari me'rã dʉ'tetjĩarã, bu'iri da'reri wi'ipʉ
trigore ãrʉ̃aduticãrã niwã. 22 Siape'e me'rã cʉ̃ poari pĩ'rĩwijanʉ'cãcaro niwʉ̃ tja.

Sansón cʉ̃ wẽrĩ'que ni'i

23 Be'ro filisteo masã wiorã na ẽjõpeogʉ Dagṍrẽ ẽjõpeori wi'ipʉ nerẽcãrã niwã. Na cʉ̃rẽ
wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorãtirã, tojo nicã bosenʉmʉ weepeorãtĩrã, tojo weecãrã niwã.
A'tiro basacãrã niwã:
"Marĩ ẽjõpeogʉ marĩrẽ ĩ'atu'tigʉ Sansṍrẽ marĩrẽ wiacʉ niami".
24 Masã ti wi'ipʉ nirã́ quẽ'rã na ẽjõpeogʉ Dagṍrẽ a'tiro ni basapeocãrã niwã:
"Marĩ ẽjõpeogʉ marĩrẽ ĩ'atu'tigʉ Sansṍrẽ marĩrẽ wiacʉ niami.
Cʉ̃ marĩ ye trigo weserire ʉ̃jʉ̃a'cʉ, pãjãrã marĩ acawererãrẽ wẽjẽ'cʉre wiacʉ niami."

25 Na pũrõ e'catitjĩarã, a'tiro caricũcãrã niwã: “Sansṍrẽ marĩ wa'teropʉ miitia, cʉ̃rẽ
bujicã'rã”, nicãrã niwã. Tojo weerã cʉ̃ bu'iri da'reri wi'ipʉ ní'cʉre na nerẽrõpʉ miiejacãrã
niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, masã cʉ̃rẽ bujicã'cãrã niwã. Ti wi'i na ẽjõpeogʉ Dagṍrẽ ẽjõpeori
wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cʉ̃rẽ nu'cũduticãrã niwã. 26 Tojo wééca be'ro Sansón
ma'mʉ cʉ̃rẽ tʉ̃awã'cãgʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nʉ'cõña, te tuturipʉ ñatuuwã'cãcã, nicʉ niwĩ.
27 Ti wi'ipʉre ʉmʉa, numia mu'muyʉ'rʉacãrã niwã. Nipe'tirã filisteo masã wiorã topʉ
nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'i bu'i opa sira nirõpʉ i'tiati mil masã Sansṍrẽ bujicã'cã
ĩ'adijocãrã niwã. 28 Tojo wa'ari cura Sansón Õ'acʉ̃rẽ a'tiro sẽrĩcʉ niwĩ: “Yʉ'ʉre wãcũña.
Ni'cãti yʉ'ʉre tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masã orewee'que wapa
a'megʉ̃tigʉ wee'e”, nicʉ niwĩ. 29 Sansón tojo sẽrĩtoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pʉa
tuturo wa'teropʉ diacjʉ̃camocã me'rã ni'cã tuturopʉ, cũpecamocã me'rã ape tuturopʉ
ñatuunʉ'cãejacʉ niwĩ. 30 Tojo weetoja, a'tiro caricũcʉ niwĩ: “¡Filisteo masã me'rã yʉ'ʉre
wẽrĩcã weeya!” nicʉ niwĩ.
Be'ro nipe'tise cʉ̃ tutuase me'rã te tuturire tuunuadijocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, ti
wi'i wiorã, tojo nicã nipe'tirã ti wi'ipʉ ní'cãrã bu'ipʉ doquepejacaro niwʉ̃. Tojo weerã
wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wee Sansón cʉ̃ wẽrĩrĩ nʉmʉrẽ cʉ̃ catiri ʉmʉcore wẽjẽ'caro
yʉ'rʉoro filisteo masãrẽ wẽjẽnemocʉ niwĩ.
31 Be'ro cʉ̃ acabijirã, nipe'tirã cʉ̃ pacʉ acawererã cʉ̃ upʉre miirã wa'acãrã niwã. Cʉ̃ pacʉ
Manoarẽ yááca tutipʉ Zora Estaol decopʉ cʉ̃rẽ yaacãrã niwã. Sansón veinte cʉ̃'marĩ Israe
curuacjãrãrẽ sʉ'ori niseticʉ niwĩ.
*****

Rut

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩ "Rut" Israe curuacjãrãrẽ sʉ'ori nisetiri masã nícũcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽse yʉ'rʉacaro niwʉ̃. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjãrã, moabita masã me'rã añurõ niseticãrã niwã.

Noemí, co marãpʉ, co põ'rã ʉmʉa Israe curuacjãrã nicãrã niwã. Judá di'tapʉre ba'ase marĩcã ĩ'arã, Moab di'tapʉ wa'acãrã niwã. Be'ro co põ'rã ʉmʉa tocjãrã numia Rut, Orfa wãmetirãrẽ nʉmoticãrã niwã. Na marãpʉsʉmʉa wẽ́rĩ́ca be'ro Noemí co ya macã Belẽpʉ dajatojaaco niwõ. Rut co mañecõrẽ ma'igõ, co me'rã ba'patiwã'cãco niwõ. Topʉ eja, co mañecõrẽ weetamuco niwõ. Co Belẽpʉ da'ra niseticũco niwõ. Be'ro Õ'acʉ̃ Noemí acaweregʉ diacjʉ̃, peje cʉogʉ Booz wãmetigʉre Rure marãpʉticã weecʉ niwĩ. Na pãrãmi macʉ̃pʉ wiogʉ Davi nicʉ niwĩ. Be'ropʉta na pãrãmi nituriagʉpʉ Jesucristo nimi majã.

Elimelec ni'cʉ̃ põ'rã ye cjase ni'i

1-2 Israe curuacjãrãrẽ wiorã sʉ'ori nisetiri masã narẽ wejepeocaterore ti di'tapʉre acoro pejatiyucã, ʉpʉtʉ ʉjʉaboase nicaro niwʉ̃. Tojo weegʉ titare ni'cʉ̃ Belẽcjʉ̃ Judá ya curuacjʉ̃ Elimelec wãmetigʉ "Marĩ Moab di'tapʉ yoaticã nisetirã wa'arã", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ nʉmo Noemí, cʉ̃ põ'rã ʉmʉa Mahlón, Quelión me'rã wa'acʉ niwĩ. Na efrateo masã Belẽcjãrã nicãrã niwã. Moapʉ eta, topʉ niseticãrã niwã.

3 Topʉ na nirĩ cura Elimelec, Noemí marãpʉ, wẽrĩwe'o wa'acʉ niwĩ. Co ni'cõta co põ'rã pʉarã me'rã tojaco niwõ. 4 Be'ro na pʉarãpʉta moabita masã numiarẽ nʉmoticãrã niwã. Ni'cõ Orfa, apego Rut wãmeticãrã niwã. Topʉre diez cʉ̃'marĩ nisetica be'ro 5 Mahlón, Quelión na quẽ'rã wẽrĩa wa'acãrã niwã. Tojo weego Noemí wapewio, põ'rãmarĩgõ ni'cõta tojaco niwõ.

Noemí, Rut na Belẽpʉ wa'a'que ni'i

6 Be'ro Noemí Moapʉ nirĩ curare Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ weetamusere tʉ'oco niwõ. Narẽ weetamugʉ̃, na otese añurõ pĩ'rĩ dʉcaticã wee'quere tʉ'oco niwõ. 7 Tere tʉ'o'co niyugo, "Apaturi Judá di'tapʉ dajatojaagoti tja", ni wãcũco niwõ. Tojo weego co põ'rã nʉmosãnumia ní'cãrã me'rã na ní'caropʉ wija, Judá tiro wa'ari ma'apʉ wa'arã weecãrã niwã.

8 Ma'apʉ wa'ago, Noemí na numiarẽ a'tiro nico niwõ:

—Mʉsã pacosãnumia tiropʉ dajatojaaya. Mʉsã yʉ'ʉre, yʉ'ʉ põ'rã ʉmʉarẽ añurõ wee'caronojõta Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weeato. 9 Tojo nicã, cʉ̃ mʉsãrẽ tocjãrãrẽ apaturi marãpʉti, e'cati nime'rĩcã weeato, nico niwõ.

Tojo nitojanʉ'cõ, Noemí narẽ we'eritigo, mi'mico niwõ. Na pe'e ʉpʉtʉ uticãrã niwã. 10 Utirã, a'tiro nicãrã niwã:

—Niwe'e. Ũsã quẽ'rã mʉ'ʉ me'rãta mʉ'ʉ ya di'tapʉ dajatojaarãti, nicãrã niwã.

11 Noemí pe'e narẽ ninemoco niwõ tja:

—Yʉ'ʉ põ'rã nʉmosãnumia ní'cãrã, mʉsã ye wi'seripʉ tojaarãsa'a. ¿De'ro weeajã yʉ'ʉ me'rã wa'asĩ'rĩti? Yʉ'ʉ mʉsãrẽ nʉorẽdutigo, põ'rãtinemosome. 12 Wa'arãsa'a. Mʉsã ye wi'seripʉ dajatojaaya. Yʉ'ʉ bʉcʉo ni'i. Apaturi marãpʉtimasĩtisa'a. Ni'cãcã ñami yʉ'ʉ marãpʉti, ʉmʉarẽ põ'rãticãma, 13 ¿na bʉcʉari curare yoacã co'tebosari? ¿Ãpẽrãrẽ nʉorẽtimirã, narẽ co'tebosari? Niwe'e, yʉ'ʉ põ'rã nʉmosãnumia, a'tenojõrẽ tojo weeticã'rõʉa'a. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre ʉpʉtʉ pi'eticã weeami. Mʉsã pi'eticã ĩ'agõ, nemorõ ña'arõ tʉ'oña'bosa'a.

14 Tere tʉ'orã, apaturi pũrõ uticãrã niwã. Be'ro Orfa co mañecõrẽ we'eritigo, core mi'mico niwõ. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwõ. Rut pe'e wa'asĩ'rĩtigo, co mañecõ me'rã tojaco niwõ. 15 Co tojo weecã ĩ'agõ, Noemí core a'tiro nico niwõ:

—Ĩ'aña. Mʉ'ʉ pe'su ní'co co acawererã tiro, co ẽjõpeorã tiropʉ dajatojaago weemo. Co me'rãta mʉ'ʉ quẽ'rã dajatojaagosa'a.

16 Rut pe'e a'tiro ni yʉ'tico niwõ:

—Yʉ'ʉre "Tojaagosa'a", niticã'ña. Yʉ'ʉre mʉ'ʉ me'rã wa'adutiya. Mʉ'ʉ no'o wa'aro wa'agoti. Mʉ'ʉ no'o macãrĩtiro mejãrõta macãrĩtigosa'a. Mʉ'ʉmasã, yarã masã nirãsama. Mʉ'ʉ wiogʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ nigʉ̃sami. [17] No'o mʉ'ʉ wẽrĩ yaano'rõ, yʉ'ʉ quẽ'rã wẽrĩgõti. Topʉta yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ yaarãsama. Yʉ'ʉ "Tojo weegoti" ní'quere weeticãma, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre bu'iri da'reato. Wẽ́rĩ́gõpʉ mʉ'ʉrẽ cõ'agõti, nico niwõ Rut.

[18] Co tojo ba'pati yapatisĩ'rĩcã ĩ'agõ, Noemí core "Yʉ'ʉ me'rã wa'aticã'ña" ninemotico niwõ majã.

[19] Tojo weerã na pʉarãpʉta wa'a, téé Belẽpʉ etacãrã niwã. Belẽpʉ sãjãcã, nipe'tirã ti macãcjãrã numia ĩ'amarĩa, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Sico Noemí mejẽta nitiba? nicãrã niwã.

[20] Co pe'e: "Yʉ'ʉre Noemí* pisuticã'ña majã. Yʉ'ʉre Mara† pisuya majã. Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ yʉ'ʉre ña'arõ tojacã weeami. [21] A'ti macãrẽ wijago, peje cʉomiwʉ̃. Ni'cãrõacãma ne apeyenojõacã moogõ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre miitojátiami. Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ 'Bu'iri cʉomo' nígʉ̃, yʉ'ʉre pi'eticã weeami. Tojo weerã yʉ'ʉre Noemí pisuticã'ña", nico niwõ.

[22] A'tiro wee Noemí Moapʉ ní'co co macʉ̃ nʉmo ní'co Rut, moabita masõ me'rã dajaco niwõ. Na Belẽpʉ etácaterore masã na ote'que cebadare tʉ̃'rẽnʉ'cãrĩ cura nicaro niwʉ̃.

2

*Rut Booz ya wesep*ʉ da'ra'que ni'i

[1] Noemí co marãpʉ Elimelec ní'cʉ mijĩ Booz wãmetigʉre acaweregʉtico niwõ. Cʉ̃ peje cʉogʉ, añugʉ̃ nino'gʉ̃wioro nicʉ niwĩ.

[2] Ni'cã nʉmʉ Rut Noemírẽ a'tiro nico niwõ:

—Yʉ'ʉre cãpũpʉ na ote'caropʉ wa'acã weeya. Apetero weegʉ ni'cʉ̃ te põ'rãrĩ dʉteri masʉ̃ yʉ'ʉre añurõ wéégʉ, cʉ̃ be'ro cebada dʉtestedijosere "Mʉ'ʉ seesirutucã añurõsa'a", nibosami.

Co mañecõ pe'e: "Jaʉ, yʉ'ʉ macʉ̃ nʉmo ní'co, wa'agosa'a", ni yʉ'tico niwõ.

[3] Tojo weego Rut na dʉteropʉ wa'a, cebada dʉterã be'ro te põ'rãrĩrẽ seesirutugo wa'aco niwõ. Core añurõ wa'acaro niwʉ̃. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjʉ̃ yaro nicaro niwʉ̃. [4] Co tojo da'rari cura Booz, Belẽpʉ ní'cʉ ejacʉ niwĩ. Cebada da'rarãrẽ añuduticʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉsã me'rã niato, nicʉ niwĩ.

Na pe'e quẽ'rã "Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato", ni yʉ'ticãrã niwã.

[5] Be'ro Booz, Rure ĩ'agʉ̃, cʉ̃ yarã da'rarã wiogʉre sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicʉ niwĩ.

[6] Da'rari masã wiogʉ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Co moabita masõ nimo. Ti di'tapʉ ní'co Noemí me'rã a'tico niamo, nicʉ niwĩ. [7] Co yʉ'ʉre, "¿Yʉ'ʉ cebada dʉterã be'ro na dʉtestedijosere seesirutucã añusari?" ni sẽrĩamo. Co bo'reacã a'ti'co da'rana'iamo. Ni'cãrõacãpʉta soori u'tupʉ cã'rõ soogo a'tiamo, ni yʉ'ticʉ niwĩ.

[8] Tere tʉ'ogʉ, Booz Rure a'tiro nicʉ niwĩ:

—Acawerego, yʉ'ʉ ucũsere añurõ tʉ'oya. Ãpẽrã na ote'que nirõpʉ otese dʉca põ'rãrĩrẽ seego wa'aticã'ña. Yʉ'ʉre da'raco'terã numia me'rã tojayá. [9] No'o dʉterã na da'rarore ĩ'agõ, numiarẽ sirutuya. Yʉ'ʉre da'raco'terã ʉmʉarẽ mʉ'ʉrẽ "Cariboticã'ña", nitojapʉ. Mʉ'ʉ acowʉogo, te sĩ'rĩsepaa dujise tiro wa'a, na aco waa'quere sĩ'rĩña, nicʉ niwĩ.

[10] Tere tʉ'ogo, Rut co ẽjõpeosere ĩ'ogõ, paamu'rĩque'aco niwõ. Be'ro Boore sẽrĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉ aperocjõ nimicã, yʉ'ʉre tocã'rõ añurõ weeti?

[11] Core yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ marãpʉ wẽ́rĩ́ca be'ro mʉ'ʉ mañecõrẽ añurõ weesetisere tʉ'ope'ocã'pʉ. Tojo nicã mʉ'ʉ pacʉsʉmʉarẽ, mʉ'ʉ ya di'tare du'ucũu, a'to mʉ'ʉ todʉporo masĩti'cãrã tiropʉ,

---

* 1:20 Noemí "e'catigo" nisĩ'rĩrõ wee'e. † 1:20 Mara "bʉjawetigo, tʉ'satigo" nisĩ'rĩrõ wee'e.

macãrĩ a'tico niapʉ. 12 Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ tojo wee'quere wapayeato. Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃, Israe curuacjãrã
ẽjõpeogʉ cʉ̃ co'tesere a'magõ a'tiapã. Cʉ̃ta mʉ'ʉrẽ añurõ weeato, nicʉ niwĩ.
13 Cʉ̃rẽ yʉ'tico niwõ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre añurõ weeapʉ. Mʉ'ʉ ucũse yʉ'ʉre wãcũtutuacã wee'e. Mʉ'ʉrẽ
da'raco'terã numia weronojõ nitimicã, yʉ'ʉre añurõ ma'ise me'rã ucũ'u.
14 Ba'aritero ejacã, Booz Rure pijicʉ niwĩ: "A'to a'tia. Párẽ cã'rõ míí, na yosoba'asere
yosoba'aya."
Rut da'rari masã tiropʉ ejanujãco niwõ. Booz core cebada peri pʉ̃'o'que perire
ba'adutigʉ o'ocʉ niwĩ. Co tere ba'a, co ba'asĩ'rĩrõ põtẽorõ ba'aco niwõ. Ba'ase core
o'o'que dʉ'sacã'caro niwʉ̃. 15 Be'ro co apaturi cebada perire seego wa'áca be'ro Booz cʉ̃rẽ
da'raco'teri masãrẽ a'tiro duticʉ niwĩ:
—Co cebada dotori wa'teropʉ te põ'rãrĩrẽ seecã quẽ'rãrẽ, ne core cã'mota'aticã'ña.
16 Mejõ pe'e apeye no'o mʉsã ñe'ese dotoripʉreta core seedutirã, cũuña. Core ne
tu'titicã'ña, nicʉ niwĩ.
17 Tojo weego Rut, Booz ya cãpũpʉ cebadare seena'itõ'oque'a wa'aco niwõ. Be'ro co
see'quere su'tiweeco niwõ. Te veinte kilo wa'tero nʉcʉ̃caro niwʉ̃. 18 Be'ro co su'tiwee'que
perire wʉa, macãpʉ dajatojaaco niwõ. Tere co mañecõrẽ ĩ'oco niwõ. Tojo nicã, co
ba'adʉ'a'quere Noemírẽ o'oco niwõ.
19 Noemí core sẽrĩtiña'co niwõ:
—¿Ni'cãcãrẽ no'opʉ da'rati? ¿No'opʉ te pejere ticʉse seeati? Mʉ'ʉrẽ tojo weetamu'cʉre
añurõ wa'ato, nico niwõ.
Rut co mañecõrẽ wereco niwõ:
—Yʉ'ʉ Booz wãmetigʉ me'rã da'rapʉ, nico niwõ.
20 Noemí core yʉ'tico niwõ:
—Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ añurõ weeato. Õ'acʉ̃ todʉporo wẽrĩ'cãrãrẽ pajaña'caronojõta ni'cãrõacã
catirã me'rã quẽ'rãrẽ añurõ pajaña'a weetamunu'cũapĩ. Booz marĩ acaweregʉ waro nimi.
Tojo weegʉ marĩrẽ añurõ co'temasĩmi.
21 Rut pe'e apeye werenemoco niwõ:
—Cʉ̃ yʉ'ʉre cʉ̃rẽ da'raco'terã numia me'rã da'radutiami. Téé cebadare seepe'ocãpʉ
da'radu'udutiami.
22 Co tojo nicã tʉ'ogo, Noemí Rure a'tiro yʉ'tico niwõ:
—Cʉ̃rẽ da'raco'terã numia me'rã mʉ'ʉrẽ tojacã añu nitʉ'sa'a. Ãpẽrã ye weseripʉ seego
wa'aticã'ña. Ãpẽrã mʉ'ʉrẽ caribobosama, nico niwõ.
23 Tojo wee Rut, Boore da'raco'terã numia me'rã te põ'rãrĩrẽ seego wa'aco niwõ tja. Téé
trigo põ'rãrĩrẽ, tojo nicã cebada põ'rãrĩrẽ tʉ̃'rẽpe'ocãpʉ da'ratʉoco niwõ. Co topʉ da'rase
nʉmʉrĩrẽ co mañecõ me'rã nisetico niwõ.

3

Booz cʉ̃ weetamu'que ni'i
1 Ni'cã nʉmʉ Noemí Rure a'tiro nico niwõ:
—Ni'cʉ̃ mʉ'ʉ marãpʉ niacjʉre a'mabosagoti. Cʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ e'cati nisetícã
weegʉsami. 2 Mʉ'ʉ masĩsa'a. Booz marĩ acaweregʉ nimi. Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ da'raco'terã numia
me'rã da'raco niapʉ. Ni'cãcã ñami cãpũpʉ cʉ̃ trigo, cebada perire su'tiweegʉ wa'agʉsami.
3 Mʉ'ʉ a'tiro weeya. U'aya. Mʉ'ʉ upʉre ʉ'mʉtise me'rã wa're, mʉ'ʉ yaro su'tiro añurõ
niyʉ'rʉnʉ'cãrõrẽ sãñaña. Tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃ su'tiweeropʉ wa'aya. Mejõ cʉ̃ ba'a, sĩ'rĩ tu'ajati
dʉporo mʉ'ʉrẽ ĩ'acã weeticã'ña. 4 Cʉ̃ no'o cãrĩatjore añurõ ĩ'awe'oya. Be'ro cʉ̃ tiro wa'a, cʉ̃
dʉ'pocãrĩ oma'carore pãaña.* Topʉ cũñaña. Be'ro cʉ̃ basu mʉ'ʉ weeatjere weregʉsami,
nico niwõ.
5 Rut core yʉ'tico niwõ:
—Nipe'tise mʉ'ʉ ní'caronojõta weegoti, nico niwõ.
6 Tojo weego Rut na su'tiweeropʉ wa'a, nipe'tise co mañecõ duti'caronojõta weeco niwõ.
7 Booz ba'a, sĩ'rĩ, añurõ e'catigʉ nicʉ niwĩ. Tojo wééca be'ro na su'tiwééca mesã tiro
cãrĩgʉ̃ ejaque'acʉ niwĩ. Be'ro Rut di'tamarĩrõacã wa'a, cʉ̃ dʉ'pocãrĩ omáca caserore pãa,

* 3:4 Cʉ̃ dʉ'pocãrĩ oma'carore pãagõ, cʉ̃ co'tesere sẽrĩgõ weeco niwõ.

topʉ ejaque'a, cũñaco niwõ. [8] Ñami deco ʉcʉamajã wã'cã, majãmique'amigʉ̃, ni'cõ numio cʉ̃ dʉ'pocãrĩ tiro cũñacã ĩ'amarĩacʉ niwĩ.

[9] Booz core "¿Noa niti mʉ'ʉ?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

—Yʉ'ʉ Rut, mejõ nigõ ni'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉ acaweregʉ diácjʉ̃, yʉ'ʉre co'tegʉnojõ ni'i. Tojo weego mʉ'ʉ yʉ'ʉre nʉmoticã ʉasa'a, nico niwõ.

[10] Booz core yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato. Mʉ'ʉ marãpʉ mijĩ wẽ́ŕĩca be'rore mʉ'ʉ mañecõrẽ añurõ weesetiapʉ. Mʉ'ʉ ni'cãrõacã yʉ'ʉre sẽrĩse pe'e mʉ'ʉ mañecõrẽ weese nemorõ añu'u. Mʉ'ʉ apĩ yʉ'ʉ nemorõ ma'mʉrẽ a'maboapã. No'o peje cʉogʉnojõrẽ o pajasecʉogʉnojõrẽ a'maboapã. Tojo weetiapã. [11] Ne uiticã'ña. Nipe'tirã yá macãcjãrã mʉ'ʉ numio queoro weesetisere masĩpe'titojama. Tojo weegʉ yʉ'ʉ nipe'tise mʉ'ʉ sẽrĩsere weegʉti. [12] Diacjʉ̃ta yʉ'ʉ mʉ'ʉ acaweregʉ waro, mʉ'ʉrẽ co'tegʉnojõ ni'i, nígʉ̃ pe'e. Tojo nimicã, apĩ yʉ'ʉ nemorõ mʉ'ʉ acaweregʉ waro nimi. [13] A'ti ñamirẽ a'topʉta tojáníña. Ñamiacã cʉ̃ mʉ'ʉ acaweregʉ nisetisere queoro weecã, añurõsa'a. Cʉ̃ mʉ'ʉrẽ nʉmotigʉsami. Cʉ̃ weeticãma, Õ'acʉ̃ tʉ'oropʉ "Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ nʉmotigʉti", nigʉ̃ti. Ni'cãrõacãrẽ a'topʉta cãrĩbo'retõ'oña.

[14] Tojo weego ti ñamirẽ Rut Booz dʉ'pocãrĩ tiropʉ cãrĩco niwõ. Booz a'tiro ucũtojacʉ niwĩ: "Numio a'to cebada su'tiweeropʉ a'ticã, ne ni'cʉ̃ masĩticã'to". Tojo weego ape nʉmʉ pe'ere ñamiña'cũrõ bo'reque'ati dʉporo wã'cãco niwõ.

[15] Booz core a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ bu'icjãrõ su'tiro sãñarõrẽ tuwee, añurõ sẽeo cʉoya. Co ti caserore tojo cʉonu'cũrĩ cura Booz pe'e veinte kilos cebadare ŏrẽ́sãacʉ niwĩ. Be'ro core wʉadutigʉ miipeocʉ niwĩ. Co te me'rã macãpʉ pi'aco niwõ.

[16] Rut co mañecõ tiropʉ etacã, core a'tiro sẽrĩtiña'co niwõ:

—¿Yʉ'ʉ macʉ̃ nʉmo ní'co, mʉ'ʉrẽ añurõ wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurõ weetamu'quere wereco niwõ. [17] Apeye quẽ'rãrẽ werenemoco niwõ:

—A'te peje cebada yʉ'ʉre o'oami. Yʉ'ʉre a'tiro niami: "Mʉ'ʉ mañecõ tiropʉre apeyenojõ moogõ dajaticã'ña", niami, ni wereco niwõ.

[18] Tere tʉ'ogo, Noemí core nico niwõ:

—Co'teniña yujupʉ. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cʉ̃ ni'cãcãrẽ tere apotu'ajanʉ'cõgʉ̃pʉ, soogʉsami, nico niwõ.

4

*Booz Rure n*ʉmoti'que ni'i

[1] Be'ro Booz ti macã sãjãrĩ sope pʉ'topʉ wa'a, dujicʉ niwĩ. Topʉ masã nerẽwʉacãrã niwã. Cʉ̃ topʉ dujiri curare Booz Rure "Apĩ mʉsã acaweregʉ waro mʉsãrẽ co'teacjʉ nisami" ní'cʉ yʉ'ʉacʉ niwĩ.

Booz cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, "A'to dujigʉ a'tia", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, cʉ̃ tiro wa'a, ejanujãcʉ niwĩ. [2] Be'ro Booz diez bʉcʉrã wiorãrẽ, ti macãcjãrãrẽ pijio, dujiduticʉ niwĩ. Na dujíca be'ro Booz cʉ̃ acaweregʉre a'tiro nicʉ niwĩ:

[3] —Noemí Moab di'tapʉ ní'co dajamo. Co marĩ acaweregʉ Elimelec mijĩ ya di'ta níca di'tare duasĩ'rĩgõ weeamo. [4] Tere masĩdutigʉ, mʉ'ʉrẽ were'e. Mʉ'ʉ ti di'tare duusĩ'rĩgʉ̃, ã'rã bʉcʉrã, ãpẽrã a'to dujirã tʉ'oro "Duugʉti", niña. Mʉ'ʉta Elimelec acaweregʉ waro ni'i. Tojo weegʉ ti di'tare duumasĩ'i. Mʉ'ʉ duusĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre wereya. Mʉ'ʉ ti di'tare duumʉ'tãmasĩ'i. Mʉ'ʉ be'rocjʉ̃ yʉ'ʉta ni'i, nicʉ niwĩ Booz.

Tojo nicã tʉ'ogʉ, Booz acaweregʉ pe'e: "Ti di'tare duugʉti", ni yʉ'ticʉ niwĩ.

[5] Booz cʉ̃rẽ apeyere werecasanʉ'cõcʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ Noemí ya di'tare dúúgʉ pũrĩcã, Rut quẽ'rãrẽ nʉmotigʉsa'a. Co moabita masõ wapewio nimo. Mʉ'ʉ tojo weecã, co me'rã mʉsã macʉ̃tigʉre, ti di'ta wẽrĩ'cʉ mijĩ Mahlŏ́rẽ wãmepeosirutuno'rõsa'a.

[6] Tere tʉ'ogʉ, Booz acaweregʉ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Tojo nicãma, ti di'tare duumasĩtisa'a. Be'ropʉ yʉ'ʉ põ'rãrẽ cũuatje to wa'atibosa'a. Mʉ'ʉ duusĩ'rĩgʉ̃, duuya. Yʉ'ʉ duumasĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

7 Titapʉre Israe curuacjãrã tiropʉre a'tiro weesetise nicaro niwʉ̃. Ni'cʉ̃ di'tare duagʉ
o o'oyʉ'rʉogʉ, di'ta cʉogʉ cʉ̃ ya sapature tuwee, apĩ duugʉre o'oturiamʉjãcʉ niwĩ. Na
duusere, duasere ĩ'orã, tojo weecãrã niwã. 8 Na weeseti'caronojõta wéégʉ, Booz acaweregʉ
cʉ̃ ya sapature tuwee, Boore o'ocʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ pe'e duuya.
9 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, bʉcʉrãrẽ, ãpẽrã topʉ dujirãrẽ Booz a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã tʉ'oro ni'cãcã yʉ'ʉ Noemírẽ co marãpʉ mijĩ Elimelec, cʉ̃ põ'rã Quelión, Mahlón
ye di'tare duugʉ wee'e. 10 Tojo nicã Rut moabita masõ, Mahlón mijĩ nʉmo ní'co quẽ'rãrẽ
nʉmotigʉti. Tojo weecã, co marãpʉ wẽrĩ'cʉ mijĩ wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Cʉ̃ wãmerẽ cʉ̃
acawererã wa'teropʉre, tojo nicã ti macãpʉre ne acobojosome. Ni'cãcã mʉsã ʉ̃sã tojo
wee'quere ĩ'apʉ. Be'ropʉre "Tojota queoro weewã", nímasĩrãsa'a, nicʉ niwĩ.
11 Bʉcʉrã, nipe'tirã ãpẽrã topʉ nirã́ a'tiro yʉ'ticãrã niwã:
—Ʉ̃ʉ, ʉ̃sã mʉsã wee'quere queorota tʉ'oapʉ. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ nʉmo mʉ'ʉ ya wi'ipʉ
miisãjãacjore pãjãrã põ'rãticã weeato. Raquel, tojo nicã Lea weronojõ niato. Marĩ Israe
curuacjãrã na numia pãrãmerã nisirutudijatirã ni'i.
Efratapʉre tocjãrãrẽ wiopesase me'rã ĩ'ano'gʉ̃ niña. Belẽpʉre masʉ̃ bajuyoagʉ niña.
12 Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ co me'rã pãjãrã põ'rãticã weeato. Mʉ'ʉ põ'rã pãjãrã waro masãputiato.
Tamar, Judá na macʉ̃ Fares wa'a'caronojõ wa'ato.
13 Booz cʉ̃ ní'caronojõta, Rure cʉ̃ ya wi'ipʉ miaa, core nʉmoticʉ niwĩ. Be'ro co me'rã
nicã, Õ'acʉ̃ core nijĩpaco wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo wee ni'cʉ̃ põ'rãtico niwõ. 14 Tojo wa'acã
ĩ'arã, Belẽcjãrã numia Noemírẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Õ'acʉ̃rẽ "Añuyʉ'rʉami", ni e'catipeorã. Ni'cãcã mʉ'ʉrẽ pãrãmiticã weeami. Cʉ̃rẽ
mʉ'ʉrẽ co'tedutigʉ o'oami. Israe curuacjãrã cʉ̃rẽ añurõ ucũyʉ'rʉnʉ'cãto. 15 Cʉ̃ mʉ'ʉ
pãrãmi mʉ'ʉrẽ wãcũtutuacã weegʉsami. Mʉ'ʉ bʉcʉo nirĩ curare mʉ'ʉrẽ co'tegʉsami.
Mʉ'ʉ macʉ̃ nʉmo ní'co cʉ̃rẽ põ'rãtiamo. Co mʉ'ʉrẽ ʉpʉtʉ waro ma'imo. Mʉ'ʉ siete
põ'rãtibo'caro nemorõ wapatimo, nicãrã niwã.
16 Be'ro Noemí wĩ'magʉ̃rẽ wʉamii, cʉ̃rẽ ĩ'anʉrʉ̃, co'te masõco niwõ. 17 Numia co ya wi'i
pʉ'tocjãrã a'tiro nicãrã niwã:
—Ni'cãrõacãrẽ Noemí ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ pãrãmitimo, nicãrã niwã.
Cʉ̃rẽ Obed wãme õ'ocãrã niwã. Be'ropʉre cʉ̃ Isaí pacʉ nicʉ niwĩ. Isaí pe'e Davi pacʉ
nicʉ niwĩ.

*Davi ñec*ʉ̃sʉmʉa wãme ni'i
18 A'ticʉrã Fares pãrãmerã nisirutudijarã nicãrã niwã:
Fares Hezrón pacʉ nicʉ niwĩ.
19 Hezrón Ram pacʉ nicʉ niwĩ. Ram Aminadab pacʉ nicʉ niwĩ.
20 Aminadab Naasón pacʉ nicʉ niwĩ. Nahasón Salmón pacʉ nicʉ niwĩ.
21 Salmón Booz pacʉ nicʉ niwĩ. Booz Obed pacʉ nicʉ niwĩ.
22 Obed Isaí pacʉ nicʉ niwĩ. Isaí Davi pacʉ nicʉ niwĩ.

Ester

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ester wãmetiri pũrĩ Persia di'tapʉ core wa'a'quere, co weeseticũ'quere were'e. Ti di'ta wiogʉ waro Asuero wãmetigʉ cʉ̃ nʉmorẽ cõ'áca be'ro Ester core dʉcayuco niwõ.

Tojo wa'áca be'ro co mʉgʉ̃ Mardoqueo pʉarã surara wiorã Asuerore wẽjẽsĩ'rĩcã tʉ'ogʉ, Estere werecʉ niwĩ. Co pe'e wiogʉpʉre wereturiaco niwõ. Mardoqueo, Ester judío masã nicãrã niwã. Tojo wa'áca be'ro Asuero Amárẽ cʉ̃ docacjʉ̃ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Amán judío masãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcũcʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ wiogʉ dutiro me'rã nipe'tirã judío masã Persiapʉ nirãrẽ wẽjẽatjere apocʉ niwĩ. Mardoqueo tere tʉ'ogʉ, Estere "Te cjasere wiogʉ me'rã ucũbosago wa'aya", nicʉ niwĩ. Wiogʉ me'rã co ucṹca be'ro, co acawererã judío masãrẽ yʉ'rʉweticã weeco niwõ. Tojo weegʉ wiogʉ judío masãrẽ wẽjẽrõnojõ o'ogʉ, Amán pe'ere wẽjẽduticʉ niwĩ.

A'tiro wee judío masã yʉ'rʉweticũcãrã niwã.

Ester nirĩ pũrĩ dasea ye me'rã quetiwerero weronojõ ojano'caro niwʉ̃. Nipe'tise versiculori ojano'ña marĩcaro niwʉ̃. "Apeye yʉ'rʉoro ni'i" nise pe'e pejeti ucũse ʉseri me'rã ojano'caro niwʉ̃.

Wiogʉ Asuero cʉ̃ bosenʉmʉ wee'que ni'i

(Est 1.1-22)

A'te queti wiogʉ Asuero wãmetigʉ peje waro ciento veintisiete di'ta cʉ̃ dutise cʉori cura tojo wa'acaro niwʉ̃. Te di'ta India wãmetiropʉ me'rã nʉ'cã, téé Etiopía wãmetiropʉ nitʉocaro niwʉ̃. Cʉ̃ pe'e Susa wãmetiri macãpʉ nibutiacʉ niwĩ. Tojo weerã surara ti macãrẽ añurõ co'temʉjãcãrã niwã.

Asuero i'tia cʉ̃'ma cʉ̃ wiogʉ sãjã́ca be'ro cʉ̃ me'rã da'rarãrẽ, cʉ̃rẽ weetamurãrẽ, nipe'tirã wiorãrẽ da'ratamurãrẽ bosenʉmʉ sʉ'ori weepeocʉ niwĩ. Tojo nicã Persiacjãrã surara wiorãrẽ, Medocjãrã surara wiorãrẽ, nipe'tiro cʉ̃ dutise di'tacjãrã wiorãrẽ sʉ'ori tojo weecʉ niwĩ. Na topʉ nise nʉmʉrĩrẽ cʉ̃ wiogʉ cʉosere añubutiase nipe'tisere ĩ'ocʉ niwĩ narẽ. Ti bosenʉmʉ wéérã, seis mujĩpũrĩ bosenʉmʉticãrã niwã. Ti bosenʉmʉ yapare wiogʉ Asuero cʉ̃ wiogʉ nirĩ wi'i wijaaropʉ ni'cã semana bosenʉmʉ sʉ'ori weenemopeocʉ niwĩ. Nipe'tirã Susa wãmetiri macãpʉ nirã́ wiorã, tojo nicã mejõ nirãpʉta ti bosenʉmʉrẽ pijiono'cãrã niwã.

Wiogʉ nʉmo Vasti pe'e quẽ'rã wiogʉ Asuero ya wi'ipʉ na pijio'cãrã nʉmosãnumiarẽ sʉ'ori ba'aco niwõ.

Siete nʉmʉrĩ wiogʉ bosenʉmʉ nirĩ nʉmʉ majã wiogʉ ʉ'sedʉcaco vino sĩ'rĩtjĩagʉ̃ e'caticʉ niwĩ. Tojo weeri curare siete ʉmʉa cʉ̃rẽ da'ratamurã cʉ̃ "Añurõ weema" ni, cʉ̃ ĩ'arãrẽ pijicʉ niwĩ. Na Mehumán, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wãmeticãrã niwã. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

"Yʉ'ʉ nʉmo, wiogo Vastire yʉ'ʉ tiropʉ pijiwã'cãtia. Co wiogo dʉpoapʉ pesari be'tore pesawã'cãtiato", nicʉ niwĩ. Co añugõ wiogo nisere masã, tojo nicã wiorã ĩ'amarĩato nígʉ̃, core pijiocʉ niwĩ. Diacjʉ̃ta co añugõ nico niwõ. Co pe'e wiogʉ sõ'oni'cãrã cʉ̃ "Añurõ weerã́ nima" ni, cʉ̃ pijidutigʉ o'ó'cãrã pijicã, wa'asĩ'rĩtico niwõ. Tojo weegʉ wiogʉ ʉpʉtʉ waro uacʉ niwĩ.

Cʉ̃ uayʉ'rʉmajãgʉ̃, añurõ masĩrãrẽ "¿De'ro weegʉsari yʉ'ʉ co me'rã?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

Na wiorãnojõ dutise masĩbutiarã pe'e wiogʉre weresãcãrã niwã. "Apego numio a'maña. Mʉ'ʉ tojo weecã, Vasti mejẽta wiogo nigõsamo. Apego nigõsamo. Tojo weese me'rã dia'cʉ̃ numia nipe'tiro mʉ'ʉ dutiri di'tacjãrã na marãpʉsʉmʉarẽ wiopesase me'rã yʉ'tirãsama", nicãrã niwã. Na tojo nisere wiogʉ tʉ'sayʉ'rʉacʉ niwĩ majã.

2

Estere wiogo sõrõ'que ni'i
(Est 2.1-11,17-20)

Tojo weegн cн̃rẽ da'raco'terãrẽ pãjãrã numia añurã numiarẽ a'madutigн o'ócн niwĩ. Narẽ bocatoja, Vastire dнcayuacjo, ma'ma wiogo wa'acjore besegнtigн, cн̃ wiogн nirĩ wi'ipн narẽ miitiduticн niwĩ.

Susa wãmetiri macãpн ni'cн̃ judío masн̃ Mardoqueo wãmetigн nicн niwĩ. Cн̃ Jair macн̃, Simei, tojo nicã Cis pãrãmi nituriagн, Benjamí ya curuacjн̃ nicн niwĩ. Cн̃ ãpẽrã pãjãrã me'rã Babilonia wiogн Nabucodonosore Jerusalḗpн ní'cн cõ'awĩrõno'cн niwĩ. Jeconías, Judá di'ta wiogн me'rã cõ'awĩrõno'cн niwĩ. Cн̃ Mardoqueo, cн̃ pacн ma'mi macõ Hadasa wãmetigore pacн, paco wḗŕíca be'ro masõcн niwĩ. Co apetero Ester pisuno'co, numio añugõ waro nico niwõ. Tojo weerã wiogн Asuerore da'raco'terã cн̃ ya wi'ipн ãpẽrã numia pãjãrã me'rã core miacãrã niwã. Core Hegai, wiogн ya wi'ire numiarẽ co'tegнpнre wiacãrã niwã.

Wiogнre da'raco'tegн, numiarẽ sн'ori co'tegн, Hegai Estere tн'sayн'rнacн niwĩ. Tojo weegн core añurõ weecн niwĩ. Cн̃ co judío masõ nisere masĩticн niwĩ. Mardoqueo core ne ãpẽrãrẽ tere weredutiticн niwĩ. Nipe'tise nнmнrĩ Mardoqueo wiogн ya wi'i numia na nirṓ põtẽorõpн Estere "¿De'ro wa'amiti?", ni masĩsĩ'rĩgн̃, ĩ'abajaque'amнjãcн niwĩ.

Ni'cã cн̃'ma yн'rú̃ca be'ropн Estere majã wiogн tiropн ni'cã ñami cн̃ me'rã cãrĩrõ nicaro niwн̃. Wiogн ãpẽrã numia yн'rнoro Estere tн'sayн'rнmajãgн̃, wiogo pesari be'tore co dнpoapн peocн niwĩ. Tojo wee Vasti dнcayuro core wiogo sõrõcн niwĩ. Be'ro core pajiri bosenнmн weepeogн, sн'ori ba'acн niwĩ. Ti bosenнmн nicãrẽ nipe'tirã cн̃ me'rã da'rarãrẽ, cн̃rẽ weetamurãrẽ pijiocн niwĩ. Nipe'tise di'ta cн̃ dutiro doca nise di'tacjãrãrẽ "Bosenнmн wa'arotiro wee'e", nío'ocн niwĩ. Wiorã na weewнaronojõta narẽ peje apeyenojõ o'ocн niwĩ. Titare wiogн core, "Judío masõ nimo" ni, masĩticн niwĩ.

Mardoqueo surara na wiogнre wẽjẽsĩ'rĩsere tн'oboca'que ni'i
(Est 2.21-23)

Ni'cã nнmн Mardoqueo wiogнre co'terã pнarã surara wiorã, Bigtán, Teres wãmetirãrẽ, na "Wiogнre wẽjẽrã" ni aposere tн'ocн niwĩ. Tojo weegн cн̃ Estepнre werecн niwĩ. Co pe'e quẽ'rã Mardoqueo cн̃ ní'quere wiognнpнre wereturiaco niwõ. Wiogн tere tн'ogн, na tojo weesĩ'rĩsere besecн niwĩ. Beseboca, "Wiogo Ester ní'que diacjн̃ta niapã", nicн niwĩ. Be'ro na pнarã surara wiorãrẽ yucнgнpн dн'teyooduticн niwĩ. Te tojo wa'asere, ni'cã pũrĩ cн̃ wiogн sãjãnн'cãcatero wee'quere ojaõ'orĩ pũrĩpн ojaõ'oduticн niwĩ.

3

Amán cн̃ judío masãrẽ wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i
(Est 3.1-15)

Be'ro wiogн ni'cн̃ cн̃ me'rã da'ragн, Amán wãmetigн me'rã e'catiyн'rнacн niwĩ. Cн̃ Hamedata macн̃, Agag pãrãmi nituriagнpн nicн niwĩ. Tojo weegн cн̃rẽ ãpẽrã da'rarã bu'ipн da'rase cũucн niwĩ. Tojo nicã, wiogн nipe'tirãrẽ Amárẽ ẽjõpeose ĩ'orã, paamu'rĩque'aduticн niwĩ. Te dutisere nipe'tirã wiorã cн̃ ya wi'ipн nirá̃ queoro weecãrã niwã.

Mardoqueo dia'cн̃ cн̃rẽ ĩ'agн̃, paamu'rĩque'aticн niwĩ. Amán cн̃rẽ wiopesase me'rã paamu'rĩque'aticã ĩ'agн̃, uayн'rнacн niwĩ. Cн̃ Mardoqueore "Ti curuacjн̃ nimi" ni, tн'otojacн niwĩ. Tojo weegн "Cн̃ se'sarore bu'iri da'resome", nicн niwĩ. Tojo weeronojõ o'ogн, "¿De'ro wee nipe'tirã judío masã Asuero cн̃ dutise di'tapн nirãrẽ pe'oroнamitito?", ni wãcũcн niwĩ.

Tojo weegн judío masãrẽ wẽjẽatji nнmнrẽ beseduticн niwĩ. Na tojo weebocáca nнmн nitнori mujĩpũ trece nicã nicaro niwн̃.

Be'ro Amán wiogн tiropн ĩ'agн̃ wa'acн niwĩ. Cн̃rẽ a'tiro nicн niwĩ:

—Nipe'tise mн'н dutise di'tapнre ni'cã curuacjãrã ãpẽrã wa'teropнre mejẽcã weesetirã, mн'н dutisere weetima. Tojo weegн narẽ wẽjẽcõ'arõнa'a, nicн niwĩ Amán.

2: +ĩ'añа glosariopн "judío masã".

Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, wiogʉ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ de'ro weesĩ'rĩrõ weeya. Ni'cã dutiro "Narẽ tojo wee wẽjẽrãti" nisere ojaya, nicʉ niwĩ. Be'ro Amán, judío masãrẽ ĩ'atu'tiri masũrẽ cũ wiogʉ omopica tuusãarĩ be'tore te dutise oja'quere ñacũudutigʉ o'ocʉ niwĩ.

Tojo weegʉ Amán, wiogʉ Asuero cũ dutise macãrĩcjãrãrẽ nipe'tisepʉre papera ojaõ'oduticʉ niwĩ. Ti pũrĩpʉre nipe'tirãpʉre "Ni'cã nʉmʉta judío masãrẽ wẽjẽpe'ocã'ña. Nipe'tirã wĩ'marã, ma'mapjia, bʉcʉrã, numiarẽ wẽjẽpe'ocã'ña. Na ye ní'quere miiwapaya", ni ojano'caro niwʉ̃. Narẽ wẽjẽatji nʉmʉ pe'e nitʉori mujĩpũ trece nicã nicaro niwʉ̃.

4

*Mardoqueo Estere weetamuse s*ẽrĩ'que ni'i
(Est 4.1-17)

Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere masĩgʉ̃, cũ bʉjawetisere ĩ'ogʉ̃, cũ ye su'tire tʉ̃'rẽcʉ niwĩ. Tojo nicã su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, cũ dʉpoapʉre nujãrẽ ŏ́rẽpeocʉ niwĩ. Tojo nicã, ʉpʉtʉ ña'arõ tʉ'oña'gʉ̃, dʉjasewã'a, nipe'tiri macãpʉ caricũsijacʉ niwĩ. Téé wiogʉ ya wi'i sãjãarõ tiropʉ caricũejacʉ niwĩ. Tojo su'ti sãñarãnojõrẽ ne topʉre sãjãadutiticãrã niwã. Tojo nicã, apeye macãrĩpʉ wiogʉ cũ judío masãrẽ wẽjẽdutio'ose etacaro niwʉ̃. Tojo weerã judío masã te macãrĩpʉ nirã́ ña'abutiaro tʉ'oña'cãrã niwã. Na bʉjawetisere ĩ'orã, be'ticãrã niwã. Uti, ʉpʉtʉ caricũcãrã niwã. Pãjãrã nujã bu'ipʉ cũña, tojo nicã su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã.

Be'ro ni'cãrẽrã da'raco'terã Estepʉre "Mardoqueo su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña weetjĩagʉ̃, ʉpʉtʉ waro bʉjawetigʉ, caricũ utigʉ weeami," ni werecãrã niwã. Tojo nicã tʉ'ogo, co ni'cũ core da'raco'tegʉ Hatac wãmetigʉre "¿De'ro wa'amiaparito?" ni sẽrĩtiña'dutigo o'óco niwõ. Cũ wa'a, Mardoqueore sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.

Mardoqueo Hatare, wiogʉ judío masãrẽ wẽjẽdutise cũ cũu'quere werecʉ niwĩ. Tojo nicã, narẽ wiogʉ wẽjẽdutise oja'quere ĩ'adutigʉ, wiogopʉre ni'cã pũrĩ te oja'quere o'ócʉ niwĩ. "Mʉ'ʉ wiogʉpʉre marĩ acawererã judío masãrẽ 'Wẽjẽticã'ña', ni sẽrĩbosaya", ni queti o'ócʉ niwĩ. Hatac wiogo tiropʉ eta, Mardoqueo cũ ní'quere werepe'ocʉ niwĩ.

Co apaturi Hatare Mardoqueo tiropʉ "Wiogʉ nirõpʉ ne ni'cũ sãjãata basiowe'e. Cũ pijicãpʉ dia'cũ sãjãata basio'o", ni weredutigo o'óco niwõ. "Tojowaro sãjã́ácãma, cũ wẽjẽcũsami. Cũ wiogʉ cʉocjʉ uru me'rã da're'cʉ me'rã sĩ́opuacã dia'cũrẽ yʉ'rʉwetino'rõsa'a", nico niwõ. Ni'cã mujĩpũ yʉ'rʉcaro niwʉ̃, cũ core ne pijiotiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co ní'quere wereturiacʉ niwĩ. Mardoqueo co tojo nisere tʉ'ogʉ, core a'tiro ni queti o'ócʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ, 'Wiogʉ ya wi'ipʉ nise me'rã dia'cũ ni'cõta judío masõ yʉ'rʉgosa'a', ni wãcũticã'ña. Mʉ'ʉ ni'cãrõacã wiogʉre sẽrĩtigo, tojowaro tʉ'oña'gõ, ãpẽrã pe'e judío masãrẽ yʉ'rʉorãsama. Mʉ'ʉ, mʉ'ʉ pacʉ acawererã wẽrĩpe'tia wa'arãsa'a. Mʉ'ʉ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'asenojõrẽ weetamuacjota wiogo sãjãpã," ni wereduticʉ niwĩ. Be'ro Hatac co tiropʉ wa'a, Mardoqueo cũ ní'quere core werecʉ niwĩ.

Tojo nicã tʉ'ogo, co a'tiro Mardoqueore yʉ'tio'oco niwõ: "Mʉ'ʉ wa'a weetjĩagʉ̃, nipe'tirã judío masã Susa macãpʉ nirãrẽ nerẽdutigʉ wa'aya. Ye niatjere yʉ'ʉre be'tibosato. Ñami, ʉmʉco i'tia nʉmʉ, ne ba'ati, sĩ'rĩticã'to. Yʉ'ʉ quẽ'rã, yʉ'ʉre da'raco'terã numia me'rã mejãrõta weerãsa'a. Tu'ajanʉ'cõ, wiogʉ tiropʉ ĩ'agõ wa'agoti. Yʉ'ʉre pijitimicã wa'ago, wiorã dutisere yʉ'rʉnʉ'cãgõ weebosa'a. Yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩrã, wẽjẽato", nico niwõ.

Be'ro da'raco'tegʉ Mardoqueo tiropʉ te quetire weregʉ etacʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronojõta weecʉ niwĩ.

5

*Ester wiog*ʉ Asuerore co ucũ'que ni'i
(Est 5.1-8)

I'tia nɯmɯ na be'tíca be'ro Ester wiogo sãñase su'tire sãña, wiogɯ nirĩ tucũ põtẽorõpɯ wa'aco niwõ. Wiogɯ core ĩ'agũ, cũ duticjɯ uru me'rã da're'cɯ me'rã sí́opuocɯ niwĩ. Cũ tojo weecã ĩ'agõ, cũ nirĩ tucũpɯ sãjãaco niwõ.

Be'ro wiogɯ core sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿Wiogo Ester, yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ de'ro weecã ɯati? Mɯ'ɯ yɯ'ɯre deco me'rã yɯ'ɯ dutisere sẽrĩcã, mɯ'ɯrẽ o'omasĩ'i, nicɯ niwĩ.

Co cũrẽ yɯ'tico niwõ:

—Wiogɯ, mɯ'ɯrẽ añucã, ni'cãcã yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ ba'ase do'aduti'quere Amán me'rã ba'agɯ a'ticã ɯasa'a, nico niwõ.

Tojo nicã tɯ'ogɯ, wiogɯ Amárẽ pijiduticɯ niwĩ. Be'ro na pɯarãpɯta co tiropɯ ba'arã wa'acãrã niwã. Na ba'adujiri cura wiogɯ Estere a'tiro nicɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ ɯasere sẽrĩña. Mɯ'ɯ deco me'rã yɯ'ɯ dutisere sẽrĩcã, mɯ'ɯrẽ o'omasĩ'i, nicɯ niwĩ.

Ester cũrẽ yɯ'tico niwõ:

—A'te dia'cũrẽ mɯ'ɯrẽ sẽrĩgõti. Wiogɯ, mɯ'ɯ yɯ'ɯre ma'ígũ, yɯ'ɯ sẽrĩsere o'osĩ'rĩgũ, a'tiro weeya. Ñamiacã Amán me'rã ba'patitjĩagũ, yɯ'ɯ ba'ase do'adutisere apaturi ba'agɯ a'tia. Mɯ'ɯ ba'agɯ ejacã, yɯ'ɯ ɯasere mɯ'ɯrẽ sẽrĩgõti, ni yɯ'tico niwõ.

Amán Mardoqueore cũ ĩ'atu'ti'que ni'i
(Est 5.9-14)

Na ba'áca be'ro Amán cũ ya wi'ipɯ tojáágɯ, Mardoqueore bocaejacɯ niwĩ. Mardoqueo cũ weewɯaronojõpɯma cũrẽ ĩ'agũ, ne wã'cãnɯ'cãti, cũrẽ wiopesase me'rã ĩ'aticɯ niwĩ. Tere ĩ'agũ, Amán uayɯ'rɯacɯ niwĩ. Tojo uamigũ, ne mejẽcã weetigɯta, cũ ya wi'ipɯ tojaa wa'acɯ niwĩ. Topɯ tojatagɯ, cũ ɯmorẽ, tojo nicã cũ me'rãcjãrãpɯre pijineocɯ niwĩ. Nipe'tise cũ niyeru cɯosere, cũ põ'rã ɯmɯarẽ, cũrẽ wiogɯ añubutiase da'rase cũu'quere werecɯ niwĩ. A'tiro ninemocɯ niwĩ narẽ:

—Apeyema wiogo Ester yɯ'ɯ se'sarore wiogɯ me'rã ba'adutigo pijiamo. Tojo weego ñamiacã quẽ'rãrẽ apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicã, judío masũ Mardoqueo wiogɯ ya wi'i sope pɯ'to cũ dujicã, tɯ'satisa'a. Tojo weero wiogo co yɯ'ɯre ba'adutigo pijise yɯ'ɯre ne wapamarĩ'i, nicɯ niwĩ.

Tojo nicã tɯ'orã, cũ nɯmo, cũ me'rãcjãrã cũrẽ "A'tiro pe'e weeya", nicãrã niwã:

—Ni'cãgũ masãrẽ na dɯ'teyoo wẽjẽacjɯre nɯ'cõdutiya. Tigɯre veintidós metros ɯ'mɯacjɯ nɯ'cõdutiya. Ñamiacã ñamiña'cũrõ wiogɯre, "Mardoqueore topɯ dɯ'teyoodutiya", ni sẽrĩña. Tojo weegɯ mɯ'ɯ ne wãcũque'tiro marĩrõ wiogɯ me'rã ba'agɯ wa'agɯsa'a, nicãrã niwã cũrẽ.

Na tojo nisere tɯ'ogɯ, Amán tɯ'sayɯ'rɯacɯ niwĩ. Tojo weegɯ na dɯ'teyoo wẽjẽacjɯre nɯ'cõdutigɯ o'ócɯ niwĩ.

6

Mardoqueore añurõ wa'a'que ni'i
(Est 6.1-14)

Ti ñamirẽ wiogɯ Asuero ne cãrĩmasĩticɯ niwĩ. Tojo weegɯ ni'cũ cũrẽ da'raco'tegɯre na wiogɯ cũ sãjãnɯ'cãcateropɯ "Tojo wa'a'a", ni ojaõ'orĩ pũrĩrẽ miiwijatiduti, bu'eña'duticɯ niwĩ. Wiogɯre tere bu'ewã'cãgũ, Mardoqueo pɯarã surara wiorã, Bigtán, Teres wãmetirã, na wiogɯre "Wẽjẽrãti" ni apoyu'quere cũ were'quere bu'eejacɯ niwĩ.

Tere tɯ'ogɯ, wiogɯ cũrẽ da'raco'terãrẽ "Mardoqueore yɯ'ɯre añurõ wee'que wapare ¿ñe'enojõrẽ cũrẽ o'ori?" ni sẽrĩtiña'cɯ niwĩ.

Cũrẽ da'raco'terã pe'e "O'ono'ña marĩwũ", nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura Mardoqueore na "Wẽjẽrãti" ni nɯ'cõ'cɯpɯ dɯ'teyoodutigɯti nígũ, Amán wiogɯre sẽrĩgũ sãjãacɯ niwĩ. Amán ne ni'cã ɯsero ni wĩorẽtimicã, wiogɯ cũrẽ ĩ'a, a'tiro sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿Mɯ'ɯ tɯ'oña'cã, yɯ'ɯre añurõ wee'que wapa ñe'enojõ yɯ'ɯ o'ocã añubosari?

Amán pe'e "Yɯ'ɯreta nigũ weesami; yɯ'ɯre apeyenojõ añurõ weesĩ'rĩgũ weesami" ni wãcũgũ, a'tiro nicɯ niwĩ:

—Yɯ'ɯ tɯ'oña'cã, cũrẽ mɯ'ɯ wiogɯ su'ti sãñasenojõrẽ sãñagũsami. Tojo nicã, ni'cũ mɯ'ɯ yagɯ cabayu mɯ'ɯ pesagɯnojõ bu'ipɯ mɯjãpejagɯsami. Be'ro mɯ'ɯ me'rã da'ragɯ

waro Susa macã decopʉ cabayure wejee, sʉ'ori a'tiro caricũsijagʉsami: “Wiogʉ, masʉ̃rẽ cʉ̃ añurõ weesĩ'rĩgʉ̃rẽ a'tiro añurõ weeĩ'omi,” nicʉ niwĩ Amán.

Tere tʉ'ogʉ, wiogʉ nicʉ niwĩ:

—¡Mʉ'ʉ tojo wãcũse añuyʉ'rʉa'a! Maata wa'a weetjĩagʉ̃, nipe'tise mʉ'ʉ “Weegʉti” ní'quere Mardoqueo judío masʉ̃rẽ tojo weegʉ wa'aya, nicʉ niwĩ.

Wiogʉ tojo níca be'ro maata Amán cʉ̃rẽ ĩ'atu'timi'cʉre cʉ̃ wiogʉre “Tojo weeroʉa'a” ní'quere weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ Mardoqueore wiogʉ su'ti sãñasenojõrẽ sãa, ni'cʉ̃ wiogʉ yagʉ cabayu bu'ipʉ miipeo, macã decopʉ cʉ̃rẽ sʉ'ori a'tiro ni caricũsijacʉ niwĩ: “Wiogʉ masʉ̃rẽ cʉ̃ añurõ weesĩ'rĩgʉ̃rẽ a'tiro añurõ weeĩ'omi,” ni caricũcʉ niwĩ.

Cʉ̃ tere tu'ajáca be'ro Amán cʉ̃ ya wi'ipʉ ʉpʉtʉ bʉjawetise me'rã bopoyagʉ tojaa wa'acʉ niwĩ. Topʉ tojatagʉ, cʉ̃ nʉmorẽ, cʉ̃ me'rãcjãrãrẽ, cʉ̃rẽ wa'a'quere werecʉ niwĩ. Cʉ̃ wiogʉpʉre “Mardoqueore dʉ'teyoo wẽjẽdutiroʉa'a” ni, ne cã'rõ sẽrĩma'aticʉ niwĩ.

Tere tʉ'orã, cʉ̃ nʉmo, cʉ̃ me'rãcjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Cʉ̃ Mardoqueo judío masʉ̃ nicãma, mʉ'ʉ cʉ̃rẽ ne mejẽcã weemasĩsome. Cʉ̃ pe'e mʉ'ʉrẽ mejẽcã wa'acã weegʉsami, nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura wiogʉ Asuerore da'raco'teri masã Amárẽ Ester tiropʉ apaturi ba'adutirã pijirã etacãrã niwã.

7

Amárẽ na yucʉgʉpʉ dʉ'teyoo wẽjẽ'que ni'i
(Est 7.1-10)

Tojo weegʉ wiogʉ, Amán me'rã Ester tiropʉ ba'arã wa'acãrã niwã. Wiogʉ na sĩ'rĩ, ba'ari cura wiogore “¿Mʉ'ʉ ñe'enojõrẽ sẽrĩsĩ'rĩmiati? Mʉ'ʉ yʉ'ʉ dutisere deco me'rã sẽrĩcã, o'ogʉti”, nicʉ niwĩ.

Co cʉ̃rẽ a'tiro yʉ'tico niwõ:

—Yʉ'ʉre, yʉ'ʉ acawererã judío masãrẽ wẽjẽticã'ña, ni sẽrĩgõti. Ʉ̃sãrẽ ĩ'atu'tigʉ nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ogʉtigʉ weemi. Ʉ̃sãrẽ ãpẽrãpʉre da'rawã'ñaco'tedutirã duacá̃ma, mʉ'ʉrẽ caribotiboapã, nico niwõ.

Tere tʉ'ogʉ, wiogʉ core sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Noanojõ a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wiogo cʉ̃rẽ yʉ'tico niwõ:

—A'to dujimi. Ã'rĩ Amán nimi ʉ̃sãrẽ ĩ'atu'ti “Wẽjẽcõ'agʉ̃ti” nigʉ́, nico niwõ.

Co weresãsere tʉ'ogʉ, Amán uiyʉ'rʉ, bʉ'agʉ weronojõ tojacʉ niwĩ.

Wiogʉ Asuero pe'e ʉpʉtʉ uase me'rã wijaaropʉ na o'ori ote'caropʉ wijaa wa'acʉ niwĩ. Amán pe'e “Wiogʉ yʉ'ʉre wẽjẽdutigʉsami”, ni wãcũcʉ niwĩ. Tojo weegʉ Estere “Yʉ'ʉre wẽjẽticã'to”, ni sẽrĩgʉ̃, co me'rã ti tucũpʉ tojacʉ niwĩ.

Cʉ̃ co me'rã ucũrĩ cura wiogʉ wijaaropʉ ní'cʉ apaturi sãjãejacʉ niwĩ tja. Amán co tiropʉ ejaque'acã ĩ'agʉ̃, wiogʉ a'tiro ni caricũcʉ niwĩ:

—¿Ya wi'i, yʉ'ʉ ĩ'orõpʉ wiogo warore ña'arõ weesĩ'rĩ weeti mʉ'ʉ? nicʉ niwĩ. Wiogʉ cʉ̃ ucũca be'ro maata cʉ̃rẽ da'raco'terã Amán diapoare mo'acãrã niwã.* Maata cʉ̃rẽ da'raco'terã Amán cʉ̃ “Mardoqueore dʉ'teyoo wẽjẽgʉ̃ti” ni apoyu'quere werecãrã niwã. Na tojo nicã tʉ'ogʉ, “Amán cʉ̃ nʉ'cõduti'cʉpʉta cʉ̃rẽ dʉteyoo, wẽjẽrã wa'aya”, nicʉ niwĩ wiogʉ.

Tojo weerã Amárẽ cʉ̃ Mardoqueore dʉ'teyoobo'cʉpʉ dʉ'teyoo wẽjẽcã'cãrã niwã. Te me'rã wiogʉ cʉ̃ ʉpʉtʉ ua'que pe'tia wa'acaro niwʉ̃.

8

Wiogʉ judío masãrẽ apeye dutise oja'que ni'i
(Est 8.1-13)

Ti nʉmʉta Ester Mardoqueore “Cʉ̃ yʉ'ʉ ma'mi nimi”, nico niwõ. Tojo wee wiogʉ Amán cʉ̃ da'rase cʉomi'quere Mardoqueore o'ocʉ niwĩ. Tojo nimicã, judío masãrẽ wẽjẽdutise

---

* 7: Persia di'tapʉre bu'iritirãrẽ na wẽjẽacjʉre na diapoare mo'acũcãrã niwã. Tojo nicã, wiogʉre apaturi ĩ'anemosome nírã, tojo weecũcãrã niwã.

nicã'caro niwũ yujupн. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wiogн tiropн wa'aco niwõ. Co wiogн tiropн ejacã, cũ yagн tuacjн uru me'rã da're'cнre sĩopuocн niwĩ tja. Co wiogнre "Amán cũ dutise cũu'quere weeticã'to. Tojo weecãma, judío masãrẽ wẽjẽpe'ocã'bosama", ni sẽrĩco niwõ.

Co tojo nicã tн'ogн, core werecн niwĩ:

—Te dutisere yн'н omopica tuusãarĩ be'to me'rã yн'н wãmerẽ ñacũuno'wũ. Tojo weegн tere "Weeticã'ña", ni cã'motata basiowe'e, nicн niwĩ. Tojo nimigũ, mн'н, Mardoqueo me'rã apeye dutise ojaya, nicн niwĩ. Na cũ ní'caronojõta weecãrã niwã. Na oja'que judío masãrẽ "Mнsã quẽ'rã na 'Wẽjẽrãti' cũũca nнmнrẽ mнsãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrãnojõrẽ wẽjẽa'meña" nisere ojacãrã niwã. Te dutise nipe'tirã na ucũse me'rã nipe'tiro wiogн Asuero cũ dutise di'tapнre, te macãrĩpнre oja o'óno'caro niwũ. Nipe'tise macãrĩpн te pũrĩrẽ o'ócãrã niwã. Nitнori mujĩpũ trece nicã wiogн dutise na judío masãrẽ wẽjẽatje nicaro nimiwũ.

9

*Judío masã na a'mew*ẽjẽ wapata'a'que ni'i

(Est 9.1-10)

Ti nнmн nicã, judío masãrẽ waparãtirã "Narẽ wẽjẽcõ'arãti" ni, na co'teri nнmн nicaro nimiwũ. Na wãcũ'caronojõ ne wa'aticaro niwũ. Judío masã pe'e narẽ wẽjẽ yн'rнoquejocã'cãrã niwã. Nipe'tiro Asuero wiogн cũ dutise di'tapнre judío masã na nise macãrĩpнre narẽ wẽjẽsĩ'rĩrãnojõ me'rã a'mewẽjẽrãti nírã, nerẽcãrã niwã. Ne ãpẽrã na me'rã a'mewẽjẽsĩ'rĩticãrã niwã. Judío masãrẽ na uise nipe'tiropн se'sape'tia wa'acaro niwũ. Nipe'tirã, te di'ta, te macãrĩcjãrã wiorã, wiorãrẽ weetamurãnojõ Mardoqueore uirã, judío masã pe'ere weetamucãrã niwã. Cũ wiogн ya wi'ipнre cũ quẽ'rã wiogн niyucã, cũ "Tojo weepн" nise nipe'tiro ti di'ta nise macãrĩpнre se'sa wa'acaro niwũ. Tojo weegн Mardoqueo нmнcorinнcũ nemorõ tutuagн wa'acн niwĩ.

Judío masã di'pjĩrĩ paca me'rã narẽ waparãti'cãrãrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwã. Nipe'tirãpнreta pe'obutiacãrã niwã. Na de'ro weesĩ'rĩrõ narẽ weecãrã niwã. Judío masã Susa, wiogн nirĩ macãpн nirã́ narẽ waparãti'cãrãrẽ quinientos wa'tero masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Tojo nicã diez Amán põ'rã ní'cãrãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Na cнo'que pe'ema ñe'eticãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Parsandata, Dalfón, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicãrã niwã. Amán, Hamedata macũ, judío masãrẽ ĩ'atu'tiri masũ nicн niwĩ.

*Purim wãmetiri bosen*нmнrẽ cũu'que ni'i

(Est 9.20-23,26)

Na a'mewẽjẽca be'ro ni'cã nнmн bosenнmн cũucãrã niwã. Mardoqueo cũ oja'quenojõrẽta narẽ cũ'marĩnнcũ ti mujĩpũnojõrẽta catorce, quince nicã bosenнmнtiduticн niwĩ. Tojo weese me'rã narẽ waparãtimi'cãrãrẽ yн'rнweti'quere wãcũsirutucãrã niwã. Tojo weerã na te nнmнrĩrẽ e'catise me'rã bosenнmнrĩ paca ba'ase me'rã weecãrã niwã. Ãpẽrãrẽ na basu a'merĩ apeyenojõ o'ocãrã niwã. Pajasecнorã quẽ'rãrẽ weetamurã, apeyenojõ o'ocãrã niwã. A'ti bosenнmн weesere cũ'marĩnнcũ judío masã tojo weesetinu'cũcã'cãrã niwã. Mardoqueo cũ oja'quereta weecãrã niwã.

Ti bosenнmнrẽ Purim pisucãrã niwã.

10

*Mardoqueo wiog*н dutise doca wa'a'que ni'i

(Est 10.3)

Persiapнre Mardoqueo wiogн mejõ nigũ mejẽta wa'acн niwĩ. Wiogн Asuero se'saro Mardoqueo nemorõ wiogн waro nicн niwĩ. Na nipe'tirãpнta cũrẽ wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã. Mardoqueo nipe'tirã judío masãrẽ нpнtн weetamucн niwĩ.

Joná

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩ Joná, Israe curuacjʉ̃, Õ'acʉ̃ yere weremʉ'tãrĩ masʉ̃ ye cjasere were'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ape di'tapʉ Nínive wãmetiri macãpʉ cʉ̃ bu'iri da'reatje cjasere weredutigʉ o'ómicʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e wa'asĩ'rĩtigʉ, aperopʉ du'tiamicʉ niwĩ. Cʉ̃ du'tiari cura Jonárẽ wa'iwʉ̃ pajigʉjo ba'acʉ niwĩ. Wa'iwʉ̃ cʉ̃rẽ e'ocũuca be'ro Joná Nínivepʉ a'tiro ni weregʉ wa'acʉ niwĩ: "Mʉsãrẽ cuarenta nʉmʉrĩ be'ro Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami", nicʉ niwĩ. Be'ro Õ'acʉ̃ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti, dʉcayucã ĩ'agʉ̃, acobojocʉ niwĩ. Joná pe'e cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, ua wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo uacã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ "Masãrẽ pajaña'rõʉa'a" nisere werecʉ niwĩ.

A'ti pũrĩ Õ'acʉ̃ masã na ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩcã, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Õ'acʉ̃rẽ du'tia'que queti ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ Õ'acʉ̃ Joná Amitai macʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ: 2 "Pajiri macã Nínivepʉ wa'a
weetjĩagʉ̃, a'tiro weregʉ wa'aya. Na ña'arõ weesetise yʉ'ʉpʉre eja'a. Tojo weegʉ yʉ'ʉ
narẽ bu'iri da'regʉti", nicʉ niwĩ.

3 Joná pe'e Õ'acʉ̃rẽ yʉ'tironojõ o'ogʉ, Õ'acʉ̃rẽ du'tigʉ, Jope nirĩ petapʉ bu'acʉ niwĩ.
Topʉ yucʉsʉ Tarsis wãmetiri macãpʉ wa'apjʉre bocaejacʉ niwĩ. Cʉ̃ ti macãpʉ wa'agʉti
nígʉ̃, topʉ wa'ase wapare wapayecʉ niwĩ. Wapayetoja, tiwʉpʉ mʉjãsãjãcʉ niwĩ. 4 Cʉ̃ tojo
weecã, Õ'acʉ̃ ti maajo decopʉ ʉpʉtʉ wĩ'rõ wẽe, bʉpo paacã weecʉ niwĩ. Tojo wa'acã,
tiwʉpʉ nirã́ "Yucʉsʉ batarotiro wee'e", nicãrã niwã. 5 Tiwʉre da'raco'terã ʉpʉtʉ uirã,
nanʉcʉ̃ na ẽjõpeorãnojõrẽ "Weetamuña", ni sẽrĩcãrã niwã. Be'ro tiwʉ nʉcʉ̃tipjʉ tojato
nírã, na miase nʉcʉ̃sere ti maajopʉ doqueñope'ocãrã niwã. Joná pe'e tojo wa'ari curare
na apeyenojõ nʉrõrĩ tucũpʉ dijaa, cãrĩyʉ'rʉque'a wa'acʉ niwĩ. 6 Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, tiwʉre
dutigʉ cʉ̃ tiropʉ dijaa, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ wʉjabʉcʉ, ¿de'ro weegʉ cãrĩsãñati? Wã'cãña. Mʉ'ʉ ẽjõpeogʉre sẽrĩña. Apetero
weegʉ cʉ̃ marĩrẽ ĩ'a, yʉ'rʉogʉsami, nicʉ niwĩ.

7 Tojo wa'ari curare tiwʉpʉ da'rarã na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿Marĩrẽ noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nírã, marĩ ẽjõpeorãrẽ besedutirã, mejõ
níbocarã, nicãrã niwã. Na tojo weecã, Joná bu'iritigʉ wijacʉ niwĩ. 8 Tojo wa'acã ĩ'arã, cʉ̃rẽ
nicãrã niwã:

—Ʉ̃sãrẽ wereya. ¿De'ro weero marĩrẽ tojo ña'arõ wa'amitito? ¿Mʉ'ʉ ñe'enojõrẽ da'rati?
¿No'opʉ nĩ'cʉ a'tiati? ¿Di di'tacjʉ niti? ¿Di curuacjʉ̃ o ñamʉnojõ masʉ̃ niti mʉ'ʉ? ni
sẽrĩtiña'cãrã niwã.

9 Joná narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ hebreo masʉ̃ ni'i. Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsecjʉ̃, dia pajiri maa, di'tare wee'cʉre ẽjõpeo'o.

10-11 Joná tiwʉ da'rarãrẽ "Õ'acʉ̃rẽ du'tigʉ wee'e", ni werecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nisere tʉ'orã,
ʉpʉtʉ uicãrã niwã. Siape'e me'rã wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽe, pã'cõrĩ pacase wã'cãcã ĩ'arã, cʉ̃rẽ
sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ tojo weeati? Ʉ̃sã a'ti maajore di'tamarĩacã ʉarã, ¿mʉ'ʉrẽ de'ro
weerãsari? nicãrã niwã.

12 Cʉ̃ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre dia pajiri maapʉ doqueñoña. Mʉsã tojo weecã, maa di'tamarĩarõsa'a. Ye
bu'irita wĩ'rõ wẽe, bʉpo ʉpʉtʉ paami, nicʉ niwĩ.

13 Cʉ̃ tojo nimicã, tiwʉre na tutuaro põtẽorõ sumutopʉ wa'arã, wajanʉjãmicãrã niwã.
Ne põtẽoticãrã niwã. Dia siape'e me'rã nemorõ pã'cõrĩ wã'cãcaro niwʉ̃. 14 Tojo wa'acã
ĩ'arã, Õ'acʉ̃rẽ ʉpʉtʉ sẽrĩcãrã niwã: "Õ'acʉ̃, ʉ̃sãrẽ ã'rĩ ye bu'iri wẽrĩcã weeticã'ña. Cʉ̃ bu'iri
moocãma, ʉ̃sãrẽ 'Na bu'iritima', niticã'ña. Õ'acʉ̃, mʉ'ʉ weesĩ'rĩrõ weeya", nicãrã niwã.

15 Tojo nitoja, Jonárẽ maapʉ doqueñocãrã niwã. Na tojo wééca be'ro pã'cõrĩ di'tamarĩa
wa'acaro niwʉ̃. 16 Tojo weecã ĩ'arã, tiwʉ da'rarã Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'cãrã niwã.

Tojo weerã cũrẽ wa'icʉre wẽjẽ, ũjũamorõpeocãrã niwã. Tojo weetoja, “Mʉ'ʉ me'rã a'tiro weerãti” ni, apocãrã niwã.

17 Õ'acũ pe'e na tojo weeri cura ni'cũ wa'iwũ pajigʉ Jonárẽ ba'adutigʉ o'ócʉ niwĩ. Joná cũ po'peapʉre ʉmʉco, ñami i'tia nʉmʉ sãñacʉ niwĩ.

2

Joná Õ'acũrẽ sẽrĩ'que ni'i

1 Joná cũ wa'iwũ po'peapʉ sãñágũ, Õ'acũ cũ wiogʉre a'tiro ni sẽrĩcʉ niwĩ:
2 “Õ'acũ, yʉ'ʉ ña'arõ tʉ'oña'gũ, mʉ'ʉrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩapʉ.
Mʉ'ʉ yʉ'ʉ sẽrĩsere yʉ'tiapʉ.
Yʉ'ʉ wẽrĩse pʉ'to nígũ, mʉ'ʉrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩapʉ.
Mʉ'ʉ yʉ'ʉ sẽrĩsere tʉ'oapʉ.
3 Yʉ'ʉre maa ũ'cũabutiaropʉ doqueñoapʉ.
Aco põ'rãrĩ yʉ'ʉre õ'maqueõ'oapʉ.
Pã'cõrĩ paca mʉ'ʉ o'ó'que yʉ'ʉre paaqueõ'omʉjãpʉ.
4 Tojo wa'acã, mʉ'ʉ yʉ'ʉre cõ'awã'cãsere tʉ'oña'pʉ.
‘Mʉ'ʉ ya wi'i, mʉ'ʉrẽ ẽjõpeori wi'i, ña'ase marĩrĩ wi'i, Jerusalẽ cja wi'ire ĩ'asome majã’, ni wãcũasʉ.
5 Yʉ'ʉ aco po'peapʉ nígũ, wẽrĩmiasʉ.
Dia pajiri maa po'peapʉ niapʉ.
Ti maa cjase áburi yʉ'ʉ dʉpoapʉre su'riwã'amʉjãpʉ.
6 Yʉ'ʉ ũ'cũabutiaropʉ dijatasʉ.
‘Ne wã'cãsome’, ni wãcũmiasʉ.
Õ'acũ mʉ'ʉ pe'e, yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ wẽrĩbo'cʉre yʉ'rʉoapʉ.
7 ‘Yʉ'ʉ catiri ʉmʉco pe'tirotiro wee'e’ nígũ, mʉ'ʉrẽ wãcũapʉ.
Yʉ'ʉ sẽrĩse mʉ'ʉpʉre mʉ'ʉ ya wi'i, ña'ase marĩrĩ wi'ipʉ ejapʉ.
8 Ãpẽrã masã na ẽjõpeorã yee'quere ẽjõpeosiruturãnojõ, mʉ'ʉ narẽ ma'isere masĩtisama.
9 Yʉ'ʉ pũrĩcã mʉ'ʉrẽ e'catise o'ogʉ, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeogʉti.
Mʉ'ʉrẽ ‘Yʉ'ʉ tojo weegʉti’ ní'quere weegʉti.
Õ'acũ, mʉ'ʉ ni'cũta masãrẽ yʉ'rʉogʉ ni'i”, nicʉ niwĩ Joná.
10 Cũ tojo níca be'ro Õ'acũ wa'iwũpʉre sãña'cʉre nucũporopʉ e'ocũucã weecʉ niwĩ.

3

Nínivecjãrã na bʉjaweti dʉcayu'que ni'i

1 Be'ro Õ'acũ apaturi tja Jonárẽ Nínivecjãrãrẽ a'tiro weredutigʉ o'ócʉ niwĩ: 2 “Nínivepʉ wa'aya. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ weredutisere tocjãrãrẽ weregʉ wa'aya”, nicʉ niwĩ.

3 Tojo weegʉ Joná Nínivepʉ weregʉ wa'acʉ niwĩ. Õ'acũ duti'caronojõta weecʉ niwĩ majã. Ti macã pajibutiari macã nicaro niwũ. Ti macãrẽ nipe'tiropʉ yʉ'rʉasĩ'rĩgũ, i'tia nʉmʉ pe'ori macã nicaro niwũ. 4 Joná ti macãpʉ ne etari nʉmʉrẽ ʉpʉtʉ bʉsʉro ucũcusiacʉ niwĩ: “ ‘Cuarenta nʉmʉrĩ be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rõsa'a’, nimi Õ'acũ”, nicʉ niwĩ.

5 Cũ tojo nicã tʉ'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã bʉcʉrã, wĩ'marã Õ'acũ cũ tojo nisere ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã “Be'tiroʉa'a” ni, na bʉjawetisere ĩ'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã. 6 Nínivecjũ wiogʉ te quetire tʉ'ogʉ, cũ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ duji'cʉ wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ. Wã'cãnʉ'cã, cũ wiogʉ su'ti sãña'quere tuweecʉ niwĩ. Tuwee, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nucũcãpʉ ejanujãcʉ niwĩ.

7 Be'ro wiogʉ, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjãrãrẽ tere masĩcã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: “Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne mʉsã yarã wecʉare, mʉsã yarã ovejare ba'ase ecati, aco na sĩ'rĩsere tĩaticã'ña. 8 Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirã mʉsã ecarã me'rãta mʉsã bʉjawetisere ĩ'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñaña. Mʉsã wãcũrõ põtẽorõ Õ'acũrẽ weetamuse ʉpʉtʉ sẽrĩña. Mʉsã basu ña'arõ weesetisere du'uya. Mʉsã cumuca weesere du'uya. 9 Apetero weegʉ Õ'acũ marĩrẽ pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wẽrĩsome”, ni ojacãrã niwã.

10 Õ'acũ na ña'arõ weesere du'ucã ĩ'agũ, cũ bu'iri da'regʉti nimi'quere weeticʉ niwĩ.

4

1 Õ'acũ Nínivecjãrãrẽ bu'iri da'reticã, Joná tʉ'sati, ua wa'acʉ niwĩ. 2 Tojo weegʉ Õ'acũrẽ
ñubue, a'tiro ni ucũcʉ niwĩ:
—Õ'acũ, yá di'tapʉ nícaterore "A'tirota wa'arosa'a", nimiwũ. Tojo weegʉ "Sojaro me'rã
Tarsis wãmetiri macãpʉ du'tiagʉti", nimiwũ. Yʉ'ʉ masĩ'i, mʉ'ʉ ma'ise cʉogʉ, masãrẽ
añurõ pajaña'a. Ne uamʉñawe'e. Mʉ'ʉ pajaña'yʉ'rʉatjĩagũ, "Bu'iri da'regʉti" ní'cʉ
nimigũ, ne weewe'e. 3 Tojo weegʉ Õ'acũ, yʉ'ʉre wẽrĩcã weeya. Yʉ'ʉ wẽrĩcã, nemorõ
añurõsa'a, nicʉ niwĩ.
4 Õ'acũ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ a'tiro uacã, mʉ'ʉrẽ añu niti? nicʉ niwĩ.
5 Joná ti macãpʉ ní'cʉ wija, ti macã yʉ'rʉropʉ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e wa'acʉ niwĩ. Topʉ
ni'cã wi'iacã bʉa, weetjĩagũ, acoroadujicʉ niwĩ. "Õ'acũ ti macãrẽ ¿de'ro weegʉsari?" ni,
co'tedujigʉ weecʉ niwĩ.
6 Cũ to dujiri cura Õ'acũ Joná tiropʉ ni'cã da pĩ'rĩcã weecʉ niwĩ. Ti da cũ dʉpoare
cã'mota'adutigʉ, añurõ tʉ'oña'dutigʉ, tojo weecʉ niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã
ʉpʉtʉ e'caticʉ niwĩ. 7 Ape nʉmʉ bo'reacã pe'e Õ'acũ ti dare wãquĩni'marãwũrẽ ba'acã
weecʉ niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwũ. 8 Mujĩpũ cũ asimʉjãticã, Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ
mʉjãtiro pe'e asi wẽetuumʉjãticã weecʉ niwĩ. Joná cũ dʉpoa diacjũ asiquepeoyucã, "Yʉ'ʉ
tʉ'omasĩse pe'tia wa'asa'a", ni tʉ'oña'cʉ niwĩ. "Wẽrĩa wa'aroʉasa'a. Yʉ'ʉ wẽrĩcã, nemorõ
añurõsa'a", nicʉ niwĩ.
9 Õ'acũ pe'e cũ tojo nisere tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?
—Yʉ'ʉma añu ni'i. Mejõ yʉ'ʉ uase yʉ'rʉmajãsa'a, ni yʉ'ticʉ niwĩ Joná.
10 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ti dare otetipã. Ti dare bʉcʉacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bʉcʉa,
ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mʉ'ʉ ti dare ma'iapã. 11 Yʉ'ʉ pũrĩcã tjãgũta
Nínivecjãrãrẽ pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yʉ'rʉoro wĩ'marã bu'iri
marĩrã nima. Wa'icʉrã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrẽ pajaña'rõʉa'a, nicʉ niwĩ
Õ'acũ.

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ romano masã wiogɯre wapaseebosari masũ nicɯ niwĩ. Cũrẽ Jesú Capernaupɯ nigũrẽ cũ bu'esere sirutudutigɯ pijicɯ niwĩ.

A'te añuse quetire ojagɯ, cũ tɯ'oña'rõnojõ, cũ ojasĩ'rĩrõnojõ ojacɯ niwĩ. Cũ queoro nɯ'cã'que me'rã ojanɯ'cã, tɯ'ota basioro, queoro ojayapada'reocɯ niwĩ.

Õ'acũ dɯporocjãrãpɯre "Ni'cũ masãrẽ yɯ'rɯoacjɯre o'ógɯti", nicɯ niwĩ. A'ti pũrĩ me'rã cũ tojo ní'quere "Diacjũta weepĩ", ni masĩno'o.

Tojo weegɯ Mateo a'tiro ojapĩ. Ne waro dɯporocjãrãpɯre ojanɯ'cãmɯjãtipĩ. Be'ro Jesú cũ bajua'quere ojapĩ. Jesú treinta cũ'marĩ bɯcɯari cura Juã wãmeyeri masũ ye cjasere ucũpĩ. Jesú wãmeyeno'sere, be'ro Galileapɯ werecusia'quere, cũ masãrẽ yɯ'rɯomɯjã'quere téé Jerusalẽ́pɯ wẽrĩgũ wa'atɯo'quere ojapĩ. Be'ro Jesú masã́ca be'ro cũ bu'erã cũrẽ sirutu'cãrãrẽ "Nipe'tiro a'ti ɯmɯcopɯ bu'ecusiarã wa'aya" cũ ní'quere ojayapatipĩ.

A'ti pũrĩ Jesú masãrẽ bu'eme'rĩyɯ'rɯapĩ nisere, Õ'acũ cũ dutise cũu'quere a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e, ni werepĩ. Tojo nicã Jesú wiogɯ sãjãtjere werepĩ, ni ojano'o.

Jesucristo ñecũsɯmɯa na nituriamɯjãti'que ni'i

(Lc 3.23-38)

1 A'ti pũrĩ Jesucristo ñecũsɯmɯa wãme me'rã ojanɯ'cãno'o. Jesucristo Õ'acũ macũ masũ bajua'cɯ Abrahã judío masũ nimɯ'tã'cɯ pãrãmi nituriagɯ nicɯ niwĩ. Tojo nicã dɯporocjũpɯ judío masã wiogɯ Davi pãrãmi nituriagɯ nicɯ niwĩ.

2 Abrahã Isaa pacɯ nicɯ niwĩ. Isaa quẽ'rã Jacob pacɯ nicɯ niwĩ. Jacob Judá, tojo nicã cũ ma'misɯmɯa, cũ acabijirã pacɯ nicɯ niwĩ. 3 Judá Fares, Zara sɯ'rɯa'cãrã pacɯ nicɯ niwĩ. Na paco Tamar wãmetico niwõ. Fares Esrom pacɯ nicɯ niwĩ. Esrom Aram pacɯ nicɯ niwĩ. 4 Aram Aminadab pacɯ nicɯ niwĩ. Aminadab Naasón pacɯ nicɯ niwĩ. Naasón Salmón pacɯ nicɯ niwĩ. 5 Salmón Booz pacɯ nicɯ niwĩ. Booz paco Rahab wãmetico niwõ. Booz Obed pacɯ nicɯ niwĩ. Cũ paco Rut wãmetico niwõ. Obed Isaí pacɯ nicɯ niwĩ. 6 Isaí judío masã wiogɯ Davi pacɯ nicɯ niwĩ. Davi Urías nɯmo ní'co me'rã Salomórẽ põ'rãticɯ niwĩ.

7 Salomó Roboam pacɯ nicɯ niwĩ. Roboam Abías pacɯ nicɯ niwĩ. Abías Asa pacɯ nicɯ niwĩ. 8 Asa Josafat pacɯ nicɯ niwĩ. Josafat Joram pacɯ nicɯ niwĩ. Joram Uzías pacɯ nicɯ niwĩ. 9 Uzías Jotam pacɯ nicɯ niwĩ. Jotam Acaz pacɯ nicɯ niwĩ. Acaz Ezequías pacɯ nicɯ niwĩ. 10 Ezequías Manasés pacɯ nicɯ niwĩ. Manasés Amón pacɯ nicɯ niwĩ. Amón Josías pacɯ nicɯ niwĩ. 11 Josías Jeconías, tojo nicã cũ acabijirã pacɯ nicɯ niwĩ. Titapɯre Babilonia wãmetiri di'tacjãrã Israe curuacjãrãrẽ ñe'e, na ya di'ta Babiloniapɯ miamɯjãcãrã niwã.

12 Tojo wa'áca be'ro ãpẽrã bajuacãrã niwã. Jeconías Salatiel pacɯ nicɯ niwĩ. Salatiel Zorobabel pacɯ nicɯ niwĩ. 13 Zorobabel Abiud pacɯ nicɯ niwĩ. Abiud Eliaquim pacɯ nicɯ niwĩ. Eliaquim Azor pacɯ nicɯ niwĩ. 14 Azor Sadoc pacɯ nicɯ niwĩ. Sadoc Aquim pacɯ nicɯ niwĩ. Aquim Eliud pacɯ nicɯ niwĩ. 15 Eliud Eleazar pacɯ nicɯ niwĩ. Eleazar Matán pacɯ nicɯ niwĩ. Matán Jacob pacɯ nicɯ niwĩ. 16 Jacob José pacɯ nicɯ niwĩ. José María marãpɯ nicɯ niwĩ. Co Jesú masãrẽ yɯ'rɯoacjɯ Cristo na nigṹ paco nico niwõ.

17 Tojo weero Abrahã me'rã dɯ'pocã́ti, téé Davi wiogɯ nirĩ curapɯ catorce turiricjãrã wa'acãrã niwã. Be'ro Davi me'rã ticɯseta tja nicaro niwũ. Israe curuacjãrãrẽ Babilonia di'tapɯ na miacateropɯ nitɯocaro niwũ. Be'ro Israe curuacjãrãrẽ Babiloniapɯ miáca be'rore tja ticɯseta nicaro niwũ. Téé Cristo cũ bajuari curapɯ nitɯocaro niwũ.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwũ. María cũ paco José me'rã omocã dɯ'tegotigo weeco niwõ. Na ni'cãrõ me'rã nise dɯporo co nijĩpaco nitojaco niwõ. Espíritu Santu cũ tutuaro me'rã core tojo wa'acã weecɯ niwĩ. 19 José co marãpɯ niacjɯ añurõ ẽjõpeori masũ

nicʉ niwĩ. Co nijĩpaco nisere masĩmigʉ̃, core ma'i cõ'asĩ'rĩtigʉ, “Wiorãpʉre weresãwe'e”, nicʉ niwĩ. A'tiro pe'e wãcũcʉ niwĩ. “Ya'yioropʉ core du'ugʉti”, nicʉ nimiwĩ. 20 Cʉ̃ tojo wãcũrĩ cura cʉ̃rẽ quẽ'erõpʉ ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ:

—José, Davi pãrãmi nituriagʉ, Maríare ña'arõ wãcũticã'ña. Espíritu Santu cʉ̃ tutuaro me'rã co upʉpʉ sãjãnʉ'cã, core nijĩpaco wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ bopoyaro marĩrõ core mʉ'ʉ nʉmotiya. 21 Co wĩ'magʉ̃rẽ wʉagosamo. Cʉ̃, cʉ̃ yarã masãrẽ na ña'arõ wee'quere yʉ'rʉoacjʉ nigʉ̃sami. Tojo weegʉ Jesú wãmeyeya, ni werecʉ niwĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ. Jesú nírõ, “Masãrẽ yʉ'rʉogʉ” nisĩ'rĩrõ wee'e.

22 Todʉporopʉ cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ ucũ'quere queoro wa'adutigʉ tojo weecʉ niwĩ. 23 A'tiro ni ojaduticʉ niwĩ:

Ni'cõ numio ʉmʉ me'rã nitimigõ, nijĩpaco ni, be'ro põ'rãtigosamo.
Cʉ̃ Emanuel wãmetigʉsami, ni ojano'caro niwʉ̃.
Emanuel “Õ'acʉ̃ marĩ me'rã nimi”, nisĩ'rĩrõ weecaro niwʉ̃.

24 Be'ro José wã'cãgʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ duti'quere weecʉ niwĩ. Maríare cʉ̃ ya wi'ipʉ nʉmotigʉti ígʉ̃ miacʉ niwĩ. 25 Tojo weemigʉ̃, co macʉ̃ wʉati dʉporo co me'rã niticʉ niwĩ. Co macʉ̃ bajuáca be'ro cʉ̃rẽ Jesú wãmeyecʉ niwĩ.

2

Masĩrĩ masã na Jesure ĩ'arã wa'a'que ni'i

1 Herode Judea di'ta wiogʉ nirĩ cura Jesú Belẽ́ wãmetiri macãpʉ bajuacʉ niwĩ. Cʉ̃ bajuáca be'ro ʉmʉa masĩrĩ masã mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrã Jerusalẽ́pʉ etacãrã niwã. 2 Topʉ etarã, sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Judío masã wiogʉ niacjʉ wĩ'magʉ̃ ¿no'opʉ bajuapari? Ʉ̃sã ya macã mujĩpũ mʉjãtiro pe'e dʉporopʉ ñocõawʉ̃ ʉ̃sã ĩ'ati'cʉre ĩ'awʉ̃. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, “Wiogʉ niacjʉ bajuatojapĩ”, niwʉ̃. Tojo weerã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã a'tiapʉ, nicãrã niwã.

3 Herode na tojo nisere tʉ'ogʉ, mejẽcã pejaro tʉ'oña'cʉ niwĩ. Jerusalẽ́cjãrã quẽ'rã nipe'tirã mejãrõta tʉ'oña'cãrã niwã. 4 Tojo weegʉ pa'ia wiorãrẽ pijiocʉ niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã masãrẽ Moisé duti'quere bu'eri masãrẽ pijiocʉ niwĩ. Narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ ¿no'opʉ bajuagʉsari? nicʉ niwĩ. 5 Cʉ̃ tojo nicã, na yʉ'ticãrã niwã:

—A'ti di'ta Judea Belẽ́ wãmetiri macãpʉ bajuagʉsami. Dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ cʉ̃ bajuatjere a'tiro ni ojacʉ niwĩ:

6 Belẽ́, Judea di'tapʉ nirĩ macã mejõ nirĩ macã mejẽta ni'i.
Ti di'ta nise macãrĩ wa'teropʉre ti macãcjʉ̃ ni'cʉ̃ wiogʉ wijagʉsami.
Yarã masã Israe curuacjãrãrẽ co'teacjʉ nigʉ̃sami, ni ojano'caro niwʉ̃, ni werecãrã niwã Herodere.

7 Na tojo níca be'ro Herode ya'yioropʉ masĩrĩ masãrẽ cʉ̃ tiropʉ pijiocʉ niwĩ. Narẽ sẽrĩtiña'gʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿De'ro nicã waro ñocõawʉ̃ bajuabutiamirĩ cʉ̃? nicʉ niwĩ. 8 “Tita bajuawĩ” tojo níca be'ro narẽ Belẽpʉ wa'adutigʉ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Topʉ wĩ'magʉ̃rẽ añurõ sẽrĩtiña'baque'aya. Cʉ̃rẽ bocarã, yʉ'ʉre wereya. Yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ wa'agʉti wee'e, nisoocʉ niwĩ narẽ.

9 Narẽ tojo ni wéréca be'ro masĩrĩ masã Belẽpʉ yʉ'rʉacãrã niwã. Topʉ yʉ'rʉarã, ñocõawʉ̃ na ya macãpʉ ĩ'awã'cãti'cʉta tja na dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãcʉ niwĩ. Be'ro wĩ'magʉ̃ nirṍ bu'ipʉ ejagʉ, ñocõawʉ̃ tojanʉ'cãcʉ niwĩ majã. 10 Masĩrĩ masã ñocõawʉ̃rẽ ĩ'arã, pũrõ e'caticãrã niwã. 11 Ti wi'ipʉ sãjãejarã, wĩ'magʉ̃rẽ cʉ̃ paco María me'rã nigʉ̃rẽ ĩ'acãrã niwã. Cʉ̃rẽ ĩ'arã ẽjõpeorã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro na mia'que acarire pãa, cʉ̃rẽ uru, ʉ'mʉtise inciensore, tojo nicã apeye ʉ'mʉtiseta tja mirra wãmetisere o'ocãrã niwã. 12 Be'ro narẽ quẽ'erõpʉ Õ'acʉ̃ “Herode tiropʉ majãmitojaaticã'ña”, nicʉ niwĩ. Tojo weerã na ya di'tapʉ tojaarã, ape ma'apʉ majãmitojaacãrã niwã.

Herodere Egiptopʉ José quẽ'rã na du'tia'que ni'i

13 Masĩrĩ masã tojááca be'ro Joseré Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ quẽ'erõpʉ bajua, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Wã'cãña. Wĩ'magũ cũ paco me'rã Egiptopʉ du'tiaya. Topʉ tojáníña. Yʉ'ʉ "Tocã'rõta tojatia" níca be'ropʉ tojatia tja. Herode wĩ'magũrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ a'magũsami, nicʉ niwĩ.
14 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, José wã'cã, wĩ'magũrẽ paco me'rã ñamita Egiptopʉ sʉ'ori miacʉ
niwĩ. 15 Topʉre Herode catiro põtẽorõ tojánícãrã niwã. A'te Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ
masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. Tere a'tiro ni ojamʉ'tãcʉ niwĩ:
" 'Yʉ'ʉ macũ Egiptopʉ nigũrẽ pijiwijawʉ', tojo nicʉ niwĩ Õ'acũ", ni ojano'wũ.

Herode ʉmʉa wĩ'marãrẽ wẽjẽduti'que ni'i
16 Herode masĩrĩ masãrẽ, yʉ'ʉre bujicã'pã nígũ, uayʉ'rʉmajãcʉ niwĩ. Tojo uagʉ, nipe'tirã
ʉmʉa wĩ'marãrẽ Belẽpʉ, tojo nicã ti macã sumutopʉ nirãrẽ pʉa cũ'ma cʉorãrẽ, na dʉjaro
cʉorãrẽ wẽjẽduticʉ niwĩ. Na masĩrĩ masã cũrẽ were'caro ejatuaro tocã'rõta bʉcʉasami
nígũ, ʉmʉa wĩ'marã ticʉse cũ'marĩ cʉorãrẽ wẽjẽduticʉ niwĩ. 17 Cũ tojo weedutisere Jeremía
Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojacʉ niwĩ:
18 Ramá wãmetiri macãpʉre masã bʉjaweti, uti caricũcã tʉ'ono'rõsa'a.
Raquel pãrãmerã nituriarãnumiapʉ Israe curuacjãrã nʉmosãnumia na põ'rãrẽ pũrõ
dʉjasewã'a, utirãsama.
Na põ'rãrẽ wẽjẽcã ĩ'arã bʉjaweticã, ãpẽrã wãcũtutuase o'omasĩtirãsama, ni ojano'wũ.
19 Herode wẽ́rĩ́ca be'ro quẽ'erõpʉ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ José Egiptopʉ nigũrẽ nicʉ
niwĩ:
20 —Wã'cãña. Wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapʉ sʉ'ori dajatojaaya.
Wĩ'magũrẽ wẽjẽsĩ'rĩ'cãrã boape'tia wa'ama, nicʉ niwĩ.
21 Tojo nicã tʉ'ogʉ, José wã'cã, wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapʉ
sʉ'ori miacʉ niwĩ. 22 Be'ro "Herode macũ Arquelao cũ pacʉre Judea di'ta wiogʉ dʉcayuapʉ"
nicã tʉ'ogʉ, uicʉ niwĩ. Tojo weegʉ topʉre wa'asĩ'rĩticʉ niwĩ. Õ'acũrẽ quẽ'erõpʉ wereno'cʉ
niyugʉ, Galilea wãmetiri di'ta pe'e yʉ'rʉacʉ niwĩ. 23 Topʉre etarã, Nazare wãmetiri macãpʉ
tojaque'acãrã niwã. Na topʉ wa'acã, Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'que queoro
wa'acaro niwũ. "Masã cũrẽ 'Nazarecjũ nimi' nirãsama", ni ojano'wũ.

3

*Juã masãr*ẽ wãmeyeri masũ bu'e'que ni'i
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)
1 Jesú cũ Nazarepʉ nirĩ cura Juã masãrẽ wãmeyeri masũ Judea di'tapʉ yucʉ marĩrõ, masã
marĩrõpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ masã cũ tiropʉ ejarãrẽ bu'ecʉ niwĩ. 2 A'tiro ni werecʉ niwĩ:
—Cã'rõacã be'ro Õ'acũ bese'cʉ pãjãrã masã wiogʉ sãjãgũsami. Tojo weerã mʉsã ña'arõ
wee'quere bʉjaweti, du'uya. Mʉsã wãcũsere dʉcayuya, nicʉ niwĩ. 3 Juã ye cjasere Õ'acũ ye
queti weremʉ'tãrĩ masũ Isaía a'tiro ojacʉ niwĩ:
Ni'cũ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigʉsami:
"Marĩ wiogʉ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.
Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rã́rõ weronojõ weeyuya", ni ojacʉ niwĩ.
Marĩ wiogʉ a'tiati dʉporo mʉsã nisetisere apoyuya, mʉsã wãcũsere dʉcayuya nígũ, tojo
nicʉ niwĩ.
4 Juã ya su'tiro cameyo poari me'rã na su'a'caro nicaro niwũ. Wa'icʉrã casero me'rã
ejeritucʉ niwĩ. Pajasecʉorã na ba'asetisere poreroa, nʉcũ cjase mumia yere ba'acʉ niwĩ.
5 Pãjãrã Jerusalẽ́cjãrã, ãpẽrã ti di'ta Judeapʉ nirã́ cũ tiropʉ cũ bu'esere tʉ'orã wa'acãrã
niwã. Tojo nicã dia Jordã́ wãmetiri maa pʉ'tocjãrã tʉ'orã wa'acãrã niwã. 6 Na ña'arõ
wee'quere wereyʉ'rʉca be'ro narẽ wãmeyecʉ niwĩ.
7 Tojo weeri cura pãjãrã fariseo masã, ãpẽrã saduceo masã wãmeyeduticãrã niwã. Na
ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayusĩ'rĩticã ĩ'agũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nʉcũ ũjũcã, uiwã'cãsama.
Mʉsã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, mʉsã ña'arõ wee'quere bʉjaweti
dʉcayusĩ'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapʉ. 8 Mʉsã, diacjũta ũsã ña'arõ wee'quere bʉjaweti
dʉcayuapʉ nírã, mʉsã weesetise me'rã ĩ'oña. 9 Mʉsã a'tiro wãcũticã'ña: "Ũsã Abrahã

pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ tiropʉ wa'arãsa'a", ni wãcũticã'ña. Mʉsã wãcũsere dʉcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ ʉagʉ, a'te ũtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ ʉaro weebosama. [10] Marĩ yucʉpagʉ ote'quepagʉ weronojõ ni'i. Õ'acũ mʉsãrẽ yucʉpagʉ dʉca marĩsepagʉre besecõ'arõ weronojõ weegʉsami. Yucʉ añurõ dʉcatiticjʉre paacõ'a, ũjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ mʉsã wãcũsere dʉcayuticã, añurõ weesetiticã, Õ'acũ mʉsãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regʉsami. [11] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti, du'uama nígũ, aco me'rã wãmeye'e. Yʉ'ʉ be'ro apĩ yʉ'ʉ nemorõ tutuagʉ a'tigʉsami. Cũ añugũ waro nimi. Yʉ'ʉ pe'e mejõ nigũ tʉ'oña'a. Ne cũrẽ ni'cãrõwiji-masĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espíritu Santure mʉsãrẽ o'ógʉsami. Cũrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegʉsami. Ña'arõrẽ ũjũaweero weronojõ mʉsãrẽ añurõ tojato nígũ, ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. [12] Yʉ'ʉ be'ro a'tigʉ ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã sʉ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te nʉrõrĩ wi'ipʉ nʉrõsami. Te su'tire pecame'epʉ ũjũacõ'asami. A'te weronojõ cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropʉ miagũsami. Ãpẽrãrẽ pecame'epʉ cõ'abajuriogʉsami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecʉ niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

[13] Juã wãmeyeri curare Jesú Galileapʉ ní'cʉ Jordã́ wãmetiri maapʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉre wa'agʉ, Juãrẽ wãmeyedutigʉ wa'agʉ weecʉ niwĩ. [14] Topʉ cũ etacã, Juã cũrẽ wãmeyesĩ'rĩticʉ nimiwĩ.

—Yʉ'ʉ pe'e mʉ'ʉrẽ wãmeyedutironojõ o'ogʉ, ¿mʉ'ʉ pe'e yʉ'ʉre wãmeyedutigʉ a'titi? nicʉ niwĩ Jesure.

[15] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú "Wãmeyeya. Nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ weeduti'caronojõta weeroʉa'a. Añucã'rõsa'a", nicʉ niwĩ. Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Juã "Jaʉ" ni, cũrẽ wãmeyecʉ niwĩ. [16] Cũrẽ wãmeyeca be'ro cũ majãnʉ'cãcãta, ʉ'mʉse pãrĩcaro niwũ. Jesú Espíritu Santu buja weronojõ bajugʉ cũpʉre dijatacã ejapejagʉre ĩ'acʉ niwĩ.

[17] Tojo wa'acã, ʉ'mʉsepʉ cũ pacʉ Õ'acũ ucũdijocʉ niwĩ.

—Ã'rĩ yʉ'ʉ macũ ʉpʉtʉ yʉ'ʉ ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i, nicʉ niwĩ.

4

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

[1] Jesú wãmeyeno'ca be'ro Espíritu Santu cũrẽ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ sʉ'ori miacʉ niwĩ. Wãtĩ Jesure cũ pacʉre yʉ'rʉnʉ'cãdutigʉ niquesãcʉ nimiwĩ.

[2] Topʉre Jesú cuarenta nʉmʉrĩ, cuarenta ñamirĩ ne cã'rõ ba'aticʉ niwĩ. Be'ro ʉjaboayʉ'rʉacʉ niwĩ. [3] Jesú tojo ʉjaboacã ĩ'agũ, wãtĩ cũ pʉ'to wa'acʉ niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nígũ, a'te ũtãperire pã́ dojorẽ ba'aya, nicʉ niwĩ. [4] Cũ tojo nicã, Jesú a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'o: "Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama. Na añurõ nisĩ'rĩrã, nipe'tise Õ'acũ ucũsere yʉ'ti ẽjõpeosama", niwũ, nicʉ niwĩ.

[5] Be'ro wãtĩ cũrẽ Jerusalẽ́pʉ "Õ'acũ ya macã", na nino'ca macãpʉ miacʉ niwĩ. Topʉre Õ'acũ wi'i dʉposãrĩpʉ sʉ'ori miimʉjãcʉ niwĩ. [6] Jesure nicʉ niwĩ tja:

—Mʉ'ʉ diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nígũ, a'topʉ bu'pudijaya. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ni ojano'o:

Õ'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã mʉ'ʉrẽ co'tedutigʉsami.

Mʉ'ʉrẽ ũtãgãpʉ doquepejari nírã, mʉ'ʉrẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicʉ niwĩ wãtĩ.

[7] Tojo nisere Jesú cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: "Mʉ'ʉ wiogʉ Õ'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti ¿diacjʉ̃ta nimitito? nírã, cũrẽ weeĩ'odutiticã'ña", ni ojano'wũ, nicʉ niwĩ Jesú.

8 Be'ro wãtĩ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ ʉ'mʉacjʉpʉ miacʉ niwĩ tja. Topʉre nipe'tise a'ti di'ta cjase macãrĩrẽ, tojo nicã te macãrĩ cʉosere ĩ'ope'ocã'cʉ niwĩ. 9 Ĩ'ogʉ̃, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Nipe'tise a'te mʉ'ʉrẽ ĩ'o'quere o'ogʉti mʉ'ʉ yʉ'ʉre ejaque'a ẽjõpeocã, nicʉ niwĩ.

10 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Wa'aya, wãtĩ. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'o: "Õ'acũ mʉ'ʉ wiogʉ ni'cʉ̃rẽta ẽjõpeoya. Cũ ni'cʉ̃rẽta yʉ'tiroʉa'a", niwũ, nicʉ niwĩ.

11 Tojo nicã tʉ'ogʉ, wãtĩ wa'a wa'acʉ niwĩ. Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã Jesure weetamurã, ba'ase ecarã a'ticãrã niwã.

Jesú ne waro cũ Galileapʉ bu'enʉ'cã'que ni'i
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

12 Be'ro Jesú "Juã wãmeyeri masʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ niapʉ" nisere tʉ'ocʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, Galilea di'tapʉ wa'acʉ niwĩ. 13 Topʉre cũ ya macã Nazarepʉre tojaque'aticʉ niwĩ. Ape macã Capernau pe'e tojaque'acʉ niwĩ. Ti macã ditara sumuto Zabulõ, tojo nicã Neftalí wãmetiro wa'teropʉ nicaro niwũ. 14 A'te Isaía Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. 15 A'tiro ojacʉ niwĩ:

Zabulõ, tojo nicã Neftalí wãmetise di'ta Galilea wãmetiri ditara pʉ'topʉ ni'i.
Jordã̃ wãmetiri maa ape pã'rẽpʉ ni'i.
Topʉ Galilea di'tapʉ judío masã nitirã nisama.
16 Tocjãrã masã na'itĩ'arõpʉ nirã̃ weronojõ Õ'acʉ̃rẽ masĩtisama.
Tojo nimirã, añurõ bo'reyusere ĩ'arã weronojõ narẽ yʉ'rʉoacjʉre ĩ'arãsama.
Na Õ'acũ yere masĩtimirã tere werecã, tʉ'orãsama.
Na bu'iri da're bajuriono'bo'cãrã nimirã, masãbajuama, ni ojano'wũ.

17 Titare topʉ Jesú masãrẽ ne waro bu'ewã'cõcʉ niwĩ. Narẽ "Mʉsã ña'arõ weesetisere bʉjaweti, du'uya. Mʉsã wãcũsere dʉcayuya. Cã'rõacã be'ro Õ'acũ cũ wiogʉ nimi nisere masãrẽ masĩcã weegʉsami", ni bu'ecʉ niwĩ.

Jesú ba'paritirã wa'i wẽjẽrĩ masãrẽ piji'que ni'i
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Be'ro Jesú Galilea wãmetiri ditara sumutopʉ sijabaque'acʉ niwĩ. Topʉ wa'a, ni'cũ põ'rã pʉarã ʉmʉarẽ bocaejacʉ niwĩ. Ni'cũ Simó, apetero Pedro pisuno'gʉ̃ nicʉ niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicʉ niwĩ. Na wa'i wẽjẽrĩ masã nicãrã niwã. Tojo weerã na wejecʉre ditarapʉ doqueñorã weecãrã niwã. 19 Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Te'a yʉ'ʉ me'rã. Mʉsã ni'cãrõacãrẽ wa'i wẽjẽrĩ masã ni'i. Be'ropʉre majã wa'i wẽjẽrã weronojõ masãrẽ yé quetire wererãsa'a. Tojo weecã, pãjãrã ẽjõpeorãsama, nicʉ niwĩ.

20 Cũ tojo nicã tʉ'orã, maata na wa'i wẽjẽse cʉo'quere du'ucũupe'o, cũ me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

21 Cã'rõ yʉ'rʉaa, ãpẽrã cũ acabiji me'rã nirãrẽ tja ĩ'acʉ niwĩ. Na Zebedeo põ'rã Santiago, Juã nicãrã niwã. Na, na pacʉ me'rã yucʉsʉpʉ wejecʉpagʉre dero aporã sãñacãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ "Te'a", nicʉ niwĩ. 22 Cũ tojo nicã tʉ'orã, na yawʉ yucʉsʉre, tojo nicã na pacʉre totá cõ'acũu, Jesú me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i
(Lc 6.17-19)

23 Jesú nipe'tiro Galilea di'tapʉ judío masã nerẽwʉase wi'seripʉ bu'ecusiacʉ niwĩ. Cũ añuse queti Õ'acũ yere, cũ wiogʉ nimi nisere bu'ecʉ niwĩ. No'o na de'ro nise dutitisere yʉ'rʉowã'cãcʉ niwĩ. 24 Cũ tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjãrã masĩpe'ticãrã niwã. Tojo weerã de'ro nise pi'etirãrẽ cũ tiropʉ miacãrã niwã. Do'atirãrẽ, wãtĩ sãjãno'cãrãrẽ, no'o ñama wẽrĩse cʉorãrẽ, tojo nicã sijamasĩtirãrẽ cũ tiro miaa, yʉ'rʉoduticãrã niwã. Nipe'tirãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. 25 Cũ tojo weecã tʉ'orã, pãjãrã Galilea di'tacjãrã, Decápoli

wãmetise macãrĩcjãrã sirutucãrã niwã. Tojo nicã Jerusalécjãrã, Judea di'tacjãrã, Jordá wãmetiri maa siaquijicjãrãpʉ sirutucãrã niwã.

5

Jesú ũrũgũpʉ masãrẽ bu'e'que ni'i

1 Jesú pãjãrã sirutucã ĩ'agũ, ũrũgũpʉ mʉjãa, ejanujãcʉ niwĩ. Tojo weecã, cũ bu'erã cũ sumuto nerẽnujãcãrã niwã. 2 Be'ro Jesú narẽ a'tiro bu'enʉ'cãcʉ niwĩ:

A'tiro weerãnojõ e'catima nise ni'i
(Lc 6.20-23)

3 "'Õ'acũ weetamurõ me'rã dia'cũ cũ ʉaro weemasĩ'i' nirãnojõ e'catirãsama. Tojo nirãnojõ Õ'acũ wiogʉ nirõpʉ sãjáárãsama.

4 "Bʉjawetirãnojõ e'catima. Õ'acũ narẽta weetamugũsami. Narẽ wãcũtutuacã weegʉsami.

5 "No'o 'Yʉ'ʉ basu ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i' nitirãnojõ e'catisama. Tojo weerã na Õ'acũ 'O'ogʉti' ní'que di'tare ñe'erãsama.

6 "Õ'acũ ye, diacjũ nisere masĩsĩ'rĩrã, ʉjaboa, acowʉo'cãrã weronojõ nisama. Tojo ʉjaboa, acowʉorã weronojõ masĩsĩ'rĩrãrẽ Õ'acũ e'catise o'ogʉsami. Na Õ'acũ yere masíca be'ro ba'a, sĩ'rĩtuurã weronojõ nisama.

7 "Ãpẽrãrẽ pajañaʼrã e'catima. Õ'acũ quẽ'rã narẽ pajañaʼgũsami.

8 "No'o ña'ase moorãnojõ e'catima. Náta Õ'acũrẽ ĩ'arãsama.

9 "No'o a'mequẽse marĩrõ ninu'cũsĩ'rĩrãnojõ e'catima. Õ'acũ narẽ 'Yʉ'ʉ põ'rã nima', nigũsami.

10 "No'o Õ'acũ ʉaro weecã ña'arõ weesirutuno'rãnojõ e'catima. Náta Õ'acũ wiogʉ nirõpʉ wa'arãsama.

11 "Yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri mʉsãrẽ ãpẽrã ña'arõ bujicã'a, pi'etise o'orãsama. No'o nise nisoo, nima'arãsama mʉsãrẽ. Na tojo weecã, e'catiya. 12 Dʉporocjãrãpʉ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masãrẽ mejãrõta weecãrã niwã. Mʉsã ʉ'mʉsepʉre pajibutiaro e'catise bocarãsa'a. Tojo weerã e'catiya", nicʉ niwĩ Jesú.

A'ti ʉmʉcopʉre Jesure ẽjõpeorã moa, sĩ'ose weronojõ nima nise ni'i
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

13 Jesú a'tiro bu'enemocʉ niwĩ:

"Marĩ ba'arã, ʉ'sʉato nírã moarẽ sã'a. Mʉsã moa weronojõ ni'i a'ti nucũcãpʉre. Mʉsã añurõ niseticã ĩ'arã, ãpẽrã quẽ'rã ĩ'acũu, yʉ'ʉre ẽjõpeorãsama. Mʉsã tojo weeticãma, moa ocatiro weronojõ nirãsa'a. Moa ocaticã, ʉ'sʉatisa'a. Te tojo nicã, cõ'acã'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocacã weebosari tja?

14 "Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeorã sĩ'ose weronojõ ni'i masãrẽ. Tojo weerã mʉsã ãpẽrã yʉ'ʉre masĩtirãrẽ masĩcã wee'e. Ni'cã macã ũrũgũpʉ nirĩ macã bajutiropʉ niticã weetisa'a. 15 Masã sĩ'ocjare apeyenojõ docapʉ sĩ'ótisama. Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirã ti wi'ipʉ nirãrẽ bajuato nírã ʉ'mʉarõpʉ peosama. 16 A'te weronojõ bajuyoropʉ yʉ'ʉ ʉaronojõ añurõ weesetiya. Mʉsã añurõ weecã ĩ'arã, ãpẽrã quẽ'rã marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigũrẽ 'Añuyʉ'rʉgʉ nimi', ni e'catirãsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucũ'que ni'i

17 "A'tiro wãcũticã'ña yʉ'ʉre. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã na wereyu'quere cõ'agũ a'tigʉ weepĩ', niticã'ña. Tere cõ'agũ mejẽta a'tiwʉ. Tere queoro weepe'ogʉ a'tigʉ weewʉ. 18 Diacjũ mʉsãrẽ weregʉti. Ʉ'mʉse, a'ti turi nirĩ curare Õ'acũ ne cã'rõacã te dutisere cõ'asome. Nipe'tise cũ 'A'tiro weegʉti' ní'quere queoro weegʉsami. 19 Tojo weegʉ no'o cã'rõacã te dutisere yʉ'rʉnʉ'cãgũnojõ mejõ nigũ waro nigũsami Õ'acũ wiogʉ nirõpʉre. Tojo nicã ãpẽrãrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weegʉnojõ mejãrõta nigũsami. Apĩ Moisé dutisere weegʉ́ pe'e, tojo nicã ãpẽrãrẽ tere weedutigʉ pe'e wiogʉ weronojõ nigũsami Õ'acũ wiogʉ nirõpʉre. 20 Mʉsãrẽ a'tiro weregʉti. Moisé duti'quere

bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã yʉ'rʉoro Õ'acʉ̃ dutise pe'ere añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãtirã, Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'asome", nicʉ niwĩ.

*Jesú uase cjasere masãr*ẽ were'que ni'i
(Lc 12.57-59)
21 Jesú a'tiro werenemocʉ niwĩ: "Mʉsã tʉ'opã mʉsã ñecʉ̃sʉmʉarẽ duti'quere: 'Masãrẽ
wẽjẽcõ'aticã'ña. No'o apĩrẽ wẽjẽcõ'agʉ̃nojõ tenojõ besegʉ tiropʉ beseno'o, bu'iri
da'reno'gʉ̃sami', niwʉ̃. 22 Yʉ'ʉ pe'e a'tiro weregʉti. No'o cʉ̃ acaweregʉ me'rã uagʉnojõ
bu'iri da'reno'gʉ̃sami. No'o cʉ̃ acaweregʉre 'Mʉ'ʉ wapamarĩ'i' ni bujicã'gʉ̃nojõ wiorã
tiropʉ beseno'gʉ̃sami. No'o cʉ̃ acaweregʉre 'Wa'icʉ weronojõ tʉ'omasĩse moobutia'a'
nigʉ̃nojõrẽ Õ'acʉ̃ pecame'epʉ bu'iri da're, cõ'atawio ni'i.
23 "Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ no'o Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeoacjʉ apeyenojõ o'ogʉtigʉ, 'Yʉ'ʉ acaw-
eregʉre ña'arõ weecãti' ni wãcũbocagʉ, a'tiro weeroʉa'a. 24 Cʉ̃ o'oatjere du'upeo, cʉ̃rẽ
acobojose sẽrĩmʉ'tãgʉ̃ wa'aroʉa'a. Be'ro 'Õ'acʉ̃rẽ o'ogʉti' ní'quere o'oroʉa'a.
25 "Apeye quẽ'rãrẽ weregʉti. Ni'cʉ̃ mʉsãrẽ weresãsĩ'rĩgʉ̃ besewʉaropʉ miasĩ'rĩcã, maata
topʉ wa'ase dʉporo apowe'ocã'ña. Tojo weecã, mʉsãrẽ beseri masʉ̃rẽ o'otibosami. Tojo
weeticãma, beseri masʉ̃ surarapʉre o'o, bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõbosami. 26 Diacjʉ̃ta
mʉsãrẽ weregʉti. Bu'iri da'reri wi'ipʉ sãjãa wapayepe'oticã, ne du'uwĩrõsome", ni werecʉ
niwĩ Jesú.

*Jesú "M*ʉsã nʉmosãnumia, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña" nise ni'i
27 Jesú a'tiro werenemocʉ niwĩ: "Apeyere todʉporopʉ duti'quere tʉ'opã. 'Mʉsã
nʉmosãnumia nitirãrẽ, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña', niwʉ̃. 28 Yʉ'ʉ pe'e
a'tiro weregʉti. No'o numiorẽ ña'arõ weesĩ'rĩ ʉaripejase me'rã ĩ'agʉ̃nojõ cʉ̃ po'peapʉ co
me'rã ña'arõ weetojasami.
29 "Tojo weerã mʉsã caperi me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, tigare orewee cõ'abo'caro weronojõ
maata ĩ'adu'ucã'ña. Ña'arõ weedu'utirã, pecame'epʉ wa'arãsa'a. Mʉsã capeare cõ'arã,
ti capea dia'cʉ̃rẽ bajuriorãsa'a. Nipe'tiro mʉsã upʉ pecame'epʉ wa'acã, ña'ayʉ'rʉsa'a.
30 Mejãrõta bu'iri bocari nígʉ̃, diacjʉ̃camocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃, weedu'ucã'ña. Tojo
weecã, nipe'tiro upʉ pecame'epʉ bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some", nicʉ niwĩ Jesú.

*Jesú, marãp*ʉtirã, nʉmotirã a'merĩ cõ'ase cjasere ucũ'que ni'i
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)
31 Jesú ninemocʉ niwĩ: "Apeye todʉporocjãrãpʉre ní'quere tʉ'opã: 'No'o nʉmorẽ
cõ'agʉ̃, "A'te ye bu'iri mʉ'ʉrẽ cõ'a'a" nirĩ pũrĩrẽ oja, core o'oroʉa'a', niwʉ̃. 32 Yʉ'ʉ pe'e
a'tiro weregʉti. Ni'cʉ̃ cʉ̃ nʉmorẽ co apĩ me'rã ña'arõ nitimicã cõ'agʉ̃nojõ core ʉmʉa
me'rã ña'arõ weeri masõrẽ weronojõ tojacã weesami. No'o marãpʉ cõ'ano'co me'rã
nʉmotigʉnojõ quẽ'rã ña'arõ cʉ̃ nʉmo nitigo me'rã a'metãrãgʉ̃ weronojõ tojasami", nicʉ
niwĩ Jesú.

*Jesú "A'tiro weerãti" nise cjasere c*ʉ̃ bu'e'que ni'i
33 Jesú a'tiro werenemocʉ niwĩ: "Apeyere todʉporocjãrãrẽ ní'quere tʉ'opã: 'Mʉsã "Õ'acʉ̃
wãme me'rã weegʉti" ní'caronojõta nisooro marĩrõ queoro weeya', niwʉ̃. 34 Yʉ'ʉ pe'e
a'tiro weregʉti. Mʉsã ãpẽrãrẽ 'A'tiro weerãti' nírã, Õ'acʉ̃rẽ wãmepeoticã'ña. 'Ʉ'mʉse
me'rã weerãti', niticã'ña. Õ'acʉ̃ nirṍ topʉta ni'i. 35 'A'ti nucũcã me'rã ni'i', niticã'ña. Õ'acʉ̃
wééca di'ta ni'i. Jerusalẽ́ quẽ'rã marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ ya macã ni'i. Tojo weerã Jerusalẽ́ me'rã
wãmepeoticã'ña. 36 Tojo nicã 'Ʉsã ya dʉpoa me'rã ni'i', niticã'ña. Mʉsã tojo nise me'rã ni'cã
poadare ñirĩ da o butiri da dʉcayumasĩtisa'a. 37 A'tiro dia'cʉ̃ niña. Diacjʉ̃ nicã, wãmepeoro
marĩrõ 'Diacjʉ̃ta ni'i', niña. Tojo niticã, 'Diacjʉ̃ niwe'e', niña. Mʉsã ninemopeosepʉa no'o
wãtĩ wãcũse o'ose nibosa'a.

*Jesú ãp*ẽrã mejẽcã weecã a'medutitise ni'i
(Lc 6.29-30)
38 "Apeyere todʉporocjãrãrẽ ní'quere tʉ'opã: 'Ni'cʉ̃ mʉsãrẽ capea paatĩ'acã, mʉsã
quẽ'rã mejãrõta cʉ̃rẽ paatĩ'aa'meña', niwʉ̃. Tojo nicã 'Upicare paape'ecã, mejãrõta cʉ̃rẽ
paape'ea'meña', niwʉ̃. 39 Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ a'tiro weregʉti. Mʉsãrẽ ña'arõ weecã, tojo

tʉ'oña'cã'ña. A'meticã'ña. Tojo weronojõ o'ogʉ, mʉ'ʉrẽ ni'cã pe'e pã'rẽ diapoapʉ paacã, ape pã'rẽ dʉ'sari pã'rẽ pe'ere majãminʉ'cã, paadutiya tja. 40 Ni'cʉ̃ beseri masã tiropʉ mʉ'ʉrẽ weresã'cʉ mʉ'ʉ ya camisare sẽrĩbosami. Cʉ̃ tojo weecã, bu'icjãrõ mʉ'ʉ sãñarõ quẽ'rãrẽ tuweeo'oya. 41 Surara mʉ'ʉrẽ ni'cã kilómetro cʉ̃ yere miabosaya nicã, mʉ'ʉ pe'e cʉ̃ ʉacã, pʉa kilómetro miabosaya. 42 No'o mʉ'ʉrẽ apeyenojõ sẽrĩcã, o'oya. Apeyenojõ mʉ'ʉrẽ wasocã, 'Wasowe'e', niticã'ña", nicʉ niwĩ Jesú.

Marĩrẽ ĩ'atu'tirãrẽ ma'idutise ni'i
(Lc 6.27-28,32-36)

43 Jesú werenemocʉ niwĩ: "Apeye todʉporocjãrãrẽ ní'que quẽ'rãrẽ tʉ'opã: 'Mʉsã me'rãcjʉ̃rẽ ma'iña. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tigʉ pe'ere a'pepũrĩña', niwʉ̃. 44 Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ ma'iña. Mʉsãrẽ ña'arõ ucũrãrẽ 'Añurõ wa'ato', niña. Mʉsãrẽ ña'arõ weecã, ña'arõ bujicã'micã, na ye niatjere Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosaya. 45 Tojo weerã marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ põ'rã ni'i nisere ĩ'orãsa'a. Cʉ̃ añurã, ña'arã tiropʉ mujĩpũrẽ bo'reyucã weemi. Mejãrõta añurõ weerã́, ña'arõ weerã́ tiropʉ aco pejacã weemi. 46 Mʉsãrẽ mairã dia'cʉ̃rẽ ma'írã, ¿ñe'enojõrẽ mʉsã Õ'acʉ̃ o'oatjere bocabosaʉ? Niyeru wapaseeri masã quẽ'rã tojota weema. Na ña'arã nimirã, na me'rãcjãrãrẽ ma'isama. 47 Mʉsã acawererã dia'cʉ̃rẽ añudutirã, ¿ñe'enojõrẽ añuse weerã weebosaʉ? Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirã quẽ'rã tojota na acawererã dia'cʉ̃rẽ añudutisama. Tojo weerã nipe'tirãrẽ a'merĩ ma'i, añudutiya. 48 Marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ ña'ase moogʉ̃ nimi. Mʉsã quẽ'rã cʉ̃ weronojõ ña'ase moorã ninu'cũcã'ña", ni werecʉ niwĩ Jesú.

6

Añurõ weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

1 Jesú a'tiro werenemocʉ niwĩ: "Mʉsã weesere ãpẽrãrẽ ĩ'adutirã, na ĩ'orõpʉ dia'cʉ̃ añurõ weeticã'ña. Mʉsã tojo weecãma, marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ ne cã'rõ añusere mʉsãrẽ o'osome. 2 Tojo weerã mʉsã pajasecʉorãrẽ weetamurã, nipe'tirãrẽ werestepe'oticã'ña. Weeta'sari masã na nerẽwʉasepʉ, tojo nicã macã decopʉ na wee'quere werestepe'ocã'ma. Masãrẽ añurõ ucũdutirã tojo weesama. Mʉsã na weronojõ weeticã'ña. Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Narẽ masã añurõ ucũse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropʉre bocasome. 3 Mʉsã pe'e pajasecʉorãrẽ apeyenojõ o'orã, no'o mʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ ĩ'atiri cura o'oya. 4 Ya'yioro ãpẽrã na masĩtiro o'oya. Tojo weecã, marĩ pacʉ nipe'tise marĩ ya'yioro weesere ĩ'ape'ogʉ, mʉsãrẽ añusere o'ogʉsami.

Jesú 'Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, a'tiro ñubueya' nise ni'i
(Lc 11.2-4)

5 "Mʉsã ñubuerã, weeta'sari masã weronojõ weeticã'ña. Na nerẽwʉase wi'seripʉ, tojo nicã masã pãjãrã yʉ'rʉaropʉ nu'cũ, masã ĩ'ato nírã ñubuesama. Mʉsãrẽ diacjʉ̃ weregʉti. Na ãpẽrã ĩ'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropʉre bocasome. 6 Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeorã, mʉsã ya tucũpʉ sãjãa, sopere bi'a, mʉsã pacʉ Õ'acʉ̃ mʉsã me'rã nigʉ̃rẽ sẽrĩ, ñubueya. Tojo weecã, marĩ pacʉ no'o bajutiropʉ weesere ĩ'ape'ogʉ, mʉsãrẽ añusere o'ogʉsami.

7 "Õ'acʉ̃rẽ ñubuerã wãcũtimirã, pejetiri mejãrõta ñubuemʉjãticã'ña. Õ'acʉ̃rẽ masĩtirã, ʉ̃sãrẽ peje ucũse me'rã tʉ'ogʉsami nírã, tojo weesama. 8 Mʉsã na weronojõ weeticã'ña. Marĩ pacʉ mʉsã ʉasenojõrẽ sẽrĩatji dʉporo masĩtojasami. 9 Tojo weerã mʉsã a'tiro ñubueya:
"'Pacʉ, mʉ'ʉ ʉ'mʉsepʉ ni'i.
Nipe'tirã mʉ'ʉrẽ wiopesase me'rã ẽjõpeoato.
10 A'ti turipʉre mʉ'ʉ bese'cʉ maata wiogʉ sãjãgʉ̃ a'tiato.
Ʉ'mʉsepʉre mʉ'ʉ ʉaro dia'cʉ̃ weesama.
A'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.
11 Ʉ̃sãrẽ ʉmʉcorinʉcʉ̃ ba'ase o'oya.
12 Ʉ̃sã ña'arõ wee'quere acobojoya.
Ʉ̃sã ãpẽrãrẽ acobojo'caro weronojõta ʉ̃sã quẽ'rãrẽ acobojoya.
13 Ʉ̃sã ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

Tojo nicã ñaˈagʉ̃ ʉ̃sãrẽ niquesãcã, cãˈmotaˈaya.
Mʉˈʉ̃ niˈcʉ̃ta dutimasĩˈi.
Tutuayʉˈrʉgʉ niˈi.
Mʉˈʉ̃ niˈcʉ̃rẽta masã ẽjõpeorãsama.
Mʉˈʉ̃ ninuˈcũcʉ̃saˈa’, ni sẽrĩña Õˈacʉ̃rẽ.
[14] ”Ãpẽrã mʉsãrẽ ñaˈarõ weeˈquere acobojocã, marĩ pacʉ ʉˈmʉsepʉ nigʉ́ quẽˈrã mʉsãrẽ acobojogʉsami. [15] Tojo weeticãma, marĩ pacʉ mʉsã ñaˈarõ weeˈquere acobojosome”, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú “Beˈti ñubuerã, aˈtiro weeya” nise niˈi

[16] Jesú narẽ buˈenemocʉ niwĩ: “Mʉsã beˈti ñubuerã, weetaˈsari masã weronojõ weeticãˈña. Na ãpẽrãrẽ añurõ wãcũduti, beˈtima nidutirã bʉjawetirã weronojõ weesoosama. Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Na masã añurõ wãcũse diaˈcʉ̃rẽ wapataˈatojasama. Beˈropʉre bocasome. [17] Mʉsã peˈe beˈti ñubuerã, mʉsã weewʉaronojõta weeya. Diapoa waacoe, wʉjapoameˈrĩcãˈña. [18] Tojo weecã, ãpẽrã mʉsã beˈtisere masĩsome. Marĩ pacʉ diaˈcʉ̃ marĩ yaˈyioro weesere ĩˈapeˈogʉ masĩgʉ̃sami. Cʉ̃ mʉsãrẽ añusere oˈogʉsami”, nicʉ niwĩ Jesú.

*Ʉˈm*ʉsepʉ marĩ bocatjere wãcũnʉrʉ̃dutise niˈi

(Lc 12.33-34)

[19] Jesú buˈenemocʉ niwĩ: “Apeyenojõ aˈti turi cjasere peje seeneocũuticãˈña. Te butiwiji, boadija waˈasaˈa. Tere ãpẽrãnojõ baˈabajuriodijocãˈsama. Mʉsã neocũusere yajari masʉ̃ sãjãa, yajapeˈocʉ̃sami. [20] Tojo weronojõ oˈorã, ʉˈmʉse cjase peˈere seeneocũuyuya. Õˈacʉ̃ ʉaronojõ weenuˈcũcãˈña. Tojo weerã topʉre peje añuse cʉorãsaˈa. Topʉre mʉsã seeneocũuˈque mʉsã cʉoatje ne butiwijisome. Ãpẽrãnojõ ne baˈatirãsama. Yajari masã quẽˈrã Õˈacʉ̃ tiropʉ sãjãa, yajasome. [21] Marĩ ʉpʉtʉ maˈisere wãcũnʉrʉ̃saˈa. Tojo weerã aˈti turi cjase diaˈcʉ̃rẽ wãcũnʉrʉ̃ticãˈña. Õˈacʉ̃ ye peˈere wãcũnʉrʉ̃ña”, nicʉ niwĩ Jesú.

Marĩ caperi sĩˈocja weronojõ niˈi nise niˈi

(Lc 11.34-36)

[22] Jesú aˈtiro werenemocʉ niwĩ: “Marĩ caperi sĩˈomʉˈtãcja weronojõ niˈi. Marĩ caperi añucã, añurõ ĩˈamasĩˈi. [23] Marĩ caperi ĩˈaejaticãma, añurõ ĩˈatisaˈa. Ãˈte weronojõ mʉsã Õˈacʉ̃rẽ ẽjõpeo, cʉ̃ yere weecã, caperi añurõ weronojõ niˈi. Mʉsã aˈti turi cjase peˈere wãcũnʉrʉ̃cãma, caperi ĩˈaejatirã weronojõ niˈi. Õˈacʉ̃ ʉaronojõ weetirã, naˈitĩˈarõpʉ nirʉ́, cʉ̃rẽ masĩtirã weronojõ niˈi.

*Niyerure maˈírã, Õˈac*ʉ̃ peˈere maˈitisaˈa nise niˈi

(Lc 16.13)

[24] ”Niˈcʉ̃ ãpẽrãrẽ daˈracoˈtegʉ pʉarã dutisere weemasĩtisami. Niˈcʉ̃rẽ maˈígʉ̃, apĩrẽ maˈitisami. Tojo nicã niˈcʉ̃ dutisere yʉˈtigʉ, apĩ dutise peˈere yʉˈtitisami. Ã̃ˈrã weronojõ niyeru, aˈti nucũcã cjasere maˈírã, Õˈacʉ̃ peˈere maˈimasĩtisaˈa.

*Õˈac*ʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ coˈtese niˈi

(Lc 12.22-31)

[25] ”Mʉsãrẽ aˈtiro weregʉti: ‘¿Ñeˈenojõ baˈarãsari? ¿Ñeˈenojõ sĩˈrĩrãsari? ¿Ñeˈenojõ sãñarãsari?’ ni wãcũqueˈtiticãˈña. Marĩ catise baˈase nemorõ wapatiˈi. Marĩ upʉ quẽˈrã suˈti nemorõ wapatiˈi. [26] Mirĩcʉ̃arẽ wãcũña. Na baˈasĩˈrĩrã, otese capere ote, pĩˈrĩ dʉcaticã weetisama. Te dʉcatiˈquere baˈase nʉrõse wiˈseripʉ nʉrõtisama. Tojo weetimirã, ʉjaboatisama. Marĩ pacʉ ʉˈmʉsepʉ nigʉ́ narẽ baˈase oˈosami. Mʉsã peˈere mirĩcʉ̃a nemorõ maˈiyʉˈrʉnʉˈcãsami. [27] Noˈo mʉsã ʉpʉtʉ wãcũqueˈtirã, pajicurero bʉcʉanemotisaˈa. Mejõ waro wãcũqueˈtimaˈasaˈa.
[28] ”¿Deˈro weerã mʉsã sãñatje suˈtire wãcũqueˈtiti? Oˈori, nʉcʉ̃ cjasere wãcũña. Te noˈo ʉaro pĩˈrĩbajaqueˈatisaˈa. Daˈrati, suˈatimirõ, suˈti añurõ sãñarõ weronojõ bajuˈu. [29] Marĩ ñecʉ̃ wiogʉ Salomó añuse suˈti sãñacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo sãñamigʉ̃, oˈorire niˈcãrõwijiticʉ niwĩ. Te oˈori añubutiase niˈi. [30] Niˈcã nʉmʉ catíniˈi, ape nʉmʉ ñaidija waˈasaˈa. Beˈro pecameˈepʉ ʉ̃jʉ̃acõˈanoˈsaˈa. Yoaticã catimicã, Õˈacʉ̃ta oˈorire tojo añurõ bajumeˈrĩcã weesami. Cʉ̃ oˈorire añurõ coˈtero nemorõ mʉsã peˈere weesami. Mʉsã, mʉsã ẽjõpeotise

bu'iri wãcũque'ti'i. [31] Tojo weerã ‘¿Ñe'enojõrẽ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sĩ'rĩrãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sãñarãsari?’ ni wãcũque'titicã'ña. [32] A'ti turicjãrã Õ'acũrẽ ẽjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacɯ ɯ'mɯsepɯ nigũ̃ mɯsã ɯasenojõrẽ masĩtojasami. [33] Tojo weerã Õ'acũ yere wãcũyɯ'rɯnɯ'cãña. Tojo nicã cũ dutisere weesirutuya. Tojo weecã, nipe'tise mɯsãrẽ dɯ'sasenojõrẽ o'obu'ipeogɯsami. [34] Tojo weerã ‘¿Ñamiacã de'ro wa'arosari?’ ni wãcũque'titicã'ña. Ni'cãcãrẽ mɯsã ña'arõ yɯ'rɯatje nitoja'a. Tojo weerã ni'cãcã cjase dia'cũrẽ wãcũña. Ape nɯmɯ cjasere wãcũque'titicã'ña. Ʊmɯcorinɯcũ Õ'acũ mɯsãrẽ weetamugũsami”, nicɯ niwĩ.

7

Ãpẽrãrẽ “Mɯsã ña'arã ni'i” niticã'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

[1] Jesú ninemocɯ niwĩ:
“Mɯsã ãpẽrãrẽ ‘Na ña'arã nima’, ni beseweeticã'ña. Tojo weecã, Õ'acũ quẽ'rã mɯsãrẽ besesome. [2] Mɯsã ãpẽrãrẽ bese'caronojõta, tojo nicã mɯsã bese'caro ejatuaro Õ'acũ mɯsã quẽ'rãrẽ besegɯsami. [3] Mɯsã basu ña'arã nimirã, ¿de'ro weerã ãpẽrã pe'ere ‘Ña'arã nima’, niti? Ãpẽrãrẽ ‘Mɯsã ña'arã ni'i’ nise dɯporo mɯsã ye pe'ere ĩ'amɯ'tãña. [4] Mɯsã a'te weronojõ nibosa'a. Mɯsã acawereguɯre ‘Mɯ'ɯ ya capeapɯ cã'po'caroacã ni'i’, nibosa'a. Mɯsã ya capeapɯ pajiri po'caro pe'ere ĩ'amɯ'tãtimirã, tojo nibosa'a. Mɯsã basu mɯsã ya capeapɯ pajiri po'caro cɯomirã, mɯsã acaweregɯ cã'rõacã cɯogɯ pe'ere ‘Mɯ'ɯ ya capeapɯ nisere miicõ'arãti’, ¿niti? [5] Mɯsã tojo wéérã, weeta'sari masã ni'i. Mɯsã ye caperipɯ nise pe'ere miicõ'amɯ'tãña yujupɯ. Tojo wééca be'ro mɯsã acawereguɯ cã'rõacã caperipɯ nise pe'ere miicõ'amasĩrãsa'a”, ni queose o'ocɯ niwĩ Jesú.

[6] Apeye ninemocɯ niwĩ tja:
“Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ cũ ye queti añusere wereticã'ña. Narẽ wererã, diayiare añusere o'orã weronojõ weebosa'a. Diayia uamarã añuse o'omicã, majãmiĩ'a, cũ'rĩsama. Mejãrõta Õ'acũrẽ ẽjõpeosĩ'rĩtirãrẽ añuse cũ ye cjasere wereticã'ña. Narẽ wererã, yeseare ñaquẽ wapabɯjɯri dare doqueo'orã weronojõ weebosa'a. Yesea ti dare ɯ'tacũu, te perire no'o ɯaro weestecusiasama. Na weronojõ nirãrẽ mejõ waro Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ añuse cũ ye cjasere werebosa'a.

‘Õ'acũrẽ sẽrĩña’ nise ni'i
(Lc 11.9-13; 6.31)

[7] ”Õ'acũrẽ sẽrĩña. Cũrẽ sẽrĩcã, o'oguɯsami. Mɯsã sẽrĩ a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Mɯsã me'rãcjũ ya wi'ire sope pɯ'to pisunu'cũcã, cũ mɯsãrẽ pãosõrõrõ weronojõ weeguɯsami. [8] Õ'acũ cũrẽ sẽrĩrãrẽ o'osami. No'o a'magũnojõ bocaguɯsami. Sope pɯ'to pisuguɯ weronojõ sẽrĩnu'cũgũrẽ o'oguɯsami.

[9] ”Mɯsã põ'rã ba'ase sẽrĩcã, ne ni'cũ narẽ ũtãpere o'otibosa'a. [10] Na wa'i sẽrĩcã quẽ'rãrẽ, añarẽ o'otibosa'a. [11] Mɯsã ña'arã nimirã, mɯsã põ'rãrẽ añusere o'omasĩ'i. To pũrĩcãrẽ marĩ pacɯ ɯ'mɯsepɯ nigũ̃ cũrẽ sẽrĩrãrẽ nemorõ añusere o'oguɯsami.

[12] ”Mɯsãrẽ ãpẽrã añurõ weeme'rĩcã ɯasa'a. Mɯsã quẽ'rã tojota narẽ añurõ weeme'rĩcã'ña. Moisé duti'que, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremɯ'tãrĩ masã oja'que tojo weeduti'i.

Ʊ'mɯse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Lc 13.24)

[13] ”Mɯsã e'satiri sopepɯ, e'satiri ma'apɯ sãjãaña. Pecame'epɯ wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicã ma'a quẽ'rã e'sari ma'ajo ni'i. Pãjãrã ti ma'apɯre wa'ama. [14] Ʊ'mɯsepɯ wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acã ni'i. Pejetirãcã ti ma'apɯre wa'asama. Yɯ'ɯre ẽjõpeorã cã'sopeacãpɯ, cã'ma'acãpɯ sãjãarã weronojõ nima.

Yucɯguɯre tigɯ dɯca me'rã ĩ'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

[15] ”Ãpẽrã ‘Ʊsã Õ'acũ ye quetire weremɯ'tãrĩ masã ni'i’, nisoosama. Marĩ ĩ'acã, na añurã bajumima. Oveja uatirã weronojõ bajuma. Na tojo bajumirã, na wãcũsepɯre yaiwa

uamarã weronojõ mʉsã ẽjõpeosere dojorẽsĩ'rĩsama. Narẽ tojo weeri nírã, añurõ ĩ'anʉrʉ̃ña.
16 Mʉsã narẽ na weese me'rã ĩ'amasĩrãsa'a. Potagʉ ʉ'se dʉcatiwe'e. Wĩsõ quẽ'rã ne ojo
dʉcatiwe'e. 17 Tojo weero añucjʉ yucʉgʉ añuse dia'cʉ̃ dʉcati'i. Ña'acjʉ quẽ'rã ña'asere
dʉcati'i. 18 Ne ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ añuse dʉcaticjʉ ña'ase dʉcatitisa'a. Ña'ase dʉcaticjʉ quẽ'rã
añuse dʉcatitisa'a. 19 Añuse dʉca marĩcjʉre paadijo, ʉ̃jʉ̃acõ'acã'no'o. 20 Tojo weerã mʉsã
nisoori masãrẽ na weese me'rã ĩ'amasĩrãsa'a", nicʉ niwĩ Jesú.

Nipe'tirã Õ'acʉ̃ nirõpʉ wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

21 Jesú narẽ werenemocʉ niwĩ:
"Nipe'tirãpʉta no'o yʉ'ʉre 'Wiogʉ' niwʉarãnojõ ʉ'mʉse yʉ'ʉ nirõpʉre sãjãasome. Yʉ'ʉ
pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃ cʉ̃ ʉaro weerã́ dia'cʉ̃ sãjã́ãrãsama. 22 Yʉ'ʉ añurã, ña'arãrẽ beseatji
nʉmʉ nicã, pãjãrã yʉ'ʉre a'tiro nirãsama: 'Ʉsã wiogʉ, mʉ'ʉ ye cjase masãrẽ bu'ewʉ, mʉ'ʉ
wãme me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõwʉ̃. Tojo nicã mʉ'ʉ wãme me'rãta peje añuse weeĩ'owʉ̃',
nirãsama. 23 Na tojo nimicã, 'Mʉsãrẽ ne masĩticãti. Mʉsã ña'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a',
nigʉ̃sa'a narẽ", nicʉ niwĩ Jesú.

*P*ʉarã wi'i yeenʉ'cãse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24 Jesú masãrẽ a'tiro werecʉ niwĩ:
"Yʉ'ʉ ucũsere tʉ'óca be'ro yʉ'ʉ dutisere weegʉnojõ tʉ'omasĩgʉ̃, wi'i yee'cʉ weronojõ
nisami. Cʉ̃ ʉ̃'cʉ̃arõpʉ se'esãjã, ʉ̃tãpʉ tutuari wi'i yeemʉjãti'cʉ weronojõ nisami. 25 Be'ro
acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wĩ'rõ wẽecã, ʉ̃tãgã bu'ipʉ wéé́ca wi'i niyuro, ne
se'tedijatisa'a. 26 Apĩ pe'e yʉ'ʉ ucũsere tʉ'omigʉ̃, yʉ'ʉ dutisere weetisami. Cʉ̃ tʉ'omasĩtigʉ,
nucũporo õjẽrõpʉ wi'i wee'cʉ weronojõ nisami. 27 Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti
wi'i ʉpʉtʉ wĩ'rõ wẽecã, nucũporopʉ wéé́ca wi'i niyuro, maata wẽecõ'ape'ocã'no'sa'a.
Ña'abutiaro wa'asa'a ti wi'i", nicʉ niwĩ Jesú.
28 Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masã cʉ̃ bu'esere ĩ'amarĩarã, "Bu'eme'rĩyʉ'rʉami", nicãrã
niwã. 29 Cʉ̃ Moisé oja'quere bu'eri masã weronojõ bu'eticʉ niwĩ. Dutisere cʉogʉ weronojõ
narẽ bu'ecʉ niwĩ. Tojo weerã ĩ'amarĩacãrã niwã.

8

*Jesú cãmi boag*ʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

1 Jesú ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ní'cʉ dijaticã, pãjãrã masã cʉ̃rẽ sirutucãrã niwã. 2 Cʉ̃ ma'apʉ wa'ari cura
ni'cʉ̃ cãmi boagʉ Jesú tiropʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tiro ejagʉ, ejaque'a, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ dutire yʉ'rʉogʉ ni'i. Yʉ'ʉre yʉ'rʉoya, nicʉ niwĩ.
3 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú cʉ̃rẽ ñapeo, nicʉ niwĩ:
—Jaʉ. Mʉ'ʉrẽ yʉ'rʉogʉti. Cãmi marĩgʉ̃ tojayá, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nicãta, cʉ̃ cãmi boase yatipe'tia wa'acaro niwʉ̃. 4 Tojo wa'áca be'ro Jesú cʉ̃rẽ
nicʉ niwĩ:
—Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjʉ̃ta pa'i tiropʉ mʉ'ʉ ye cãmi yati'quere ĩ'ogʉ̃ wa'aya. Cʉ̃
mʉ'ʉrẽ "Mʉ'ʉ cãmi boasere pe'tia wa'a'a", nigʉ̃sami. Cʉ̃ tojo níca be'ro Moisé cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ
e'catise o'oduti'quere o'oya. Mʉ'ʉ tojo wee yʉ'rʉ́ca be'ro masã me'rã nisetigʉsa'a tja, nicʉ
niwĩ.

*Jesú surara wiog*ʉre da'raco'tegʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Lc 7.1-10)

5 Be'ro Jesú Capernaupʉ ejacʉ niwĩ. Topʉ ni'cʉ̃ wiogʉ romano masʉ̃ Jesú pʉ'to a'ticʉ
niwĩ. Cʉ̃rẽ weetamuse sẽrĩcʉ niwĩ.
6 —Wiogʉ, yʉ'ʉre da'raco'tegʉ pũrõ dutitigʉ, ya wi'ipʉ cũñami. Cʉ̃ sijamasĩtiami. Ʉpʉtʉ
waro pũrĩno'ami, ni werecʉ niwĩ.
7 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:
—Jaʉ. Cʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉ wa'agʉti, nicʉ niwĩ.
8 Surara wiogʉ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Wiogн, ya wi'ipн mн'нrẽ sãjãcã weemasĩtisa'a. Yн'н mejõ nigũ ni'i. Mн'н wa'atimigũ, mн'н dutio'ose me'rã yн'нre da'raco'tegн yн'rнgнsami. [9] Yн'н ãpẽrã surara docapн ni'i. Na dutisere wee'e. Yн'н quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yн'н docacjũrẽ "Wa'aya" nicã, cũ wa'asami. Apĩrẽ "A'tia" nicã, a'tisami. Yн'нre da'raco'tegнre "A'tiro weeya" nicã, yн'н duti'quere weesami. Tojo weegн mн'н yн'нre da'raco'tegнre yн'rнduticã, yн'rнgнsami, nicн niwĩ.

[10] Jesú surara tojo nisere tн'ogн, tн'omarĩa wa'acн niwĩ. Cũrẽ to siruturã pe'ere nicн niwĩ:

—Ã'rĩ romano masũ yн'нre añurõ ẽjõpeomi. Diacjũ mнsãrẽ were'e. Ã'rĩ weronojõ ẽjõpeogн ne ni'cũ Israe curuacjũrẽ bocaejaticãti. [11] Mнsãrẽ weregнti. Pãjãrã judío masã nitirã ã'rĩ weronojõ yн'нre ẽjõpeorãsama. Na nipe'tirocjãrã judío masã nitimirã, Õ'acũ wiogн nirõpнre nirãsama. Na quẽ'rã н'mнsepнre marĩ judío masã ñecũsнmнa Abrahã, Isaa, Jacob me'rã duji ba'arãsama. [12] Ãpẽrã judío masã nimirã, ẽjõpeotise bu'iri н'mнsepнre wa'abo'cãrã wa'asome. Na'itĩ'arõ aperopн Õ'acũ narẽ cõ'abajuriogнsami. Topн na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, nicн niwĩ Jesú.

[13] Tojo níca be'ro surara wiogнre nicн niwĩ:

—Mн'н ya wi'ipн tojaagнsa'a. Mн'н ẽjõpeo'caronojõta wa'arosa'a, nicн niwĩ. Cũrẽ tojo nirĩ curata da'raco'tegн cũ dutire yн'rнcн niwĩ.

Pedro mañecõrẽ Jesú yн'rнo'que ni'i
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

[14] Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipн wa'acн niwĩ. Ti wi'ipн sãjãtagн, Pedro mañecõ ujaque нpнtн dutitigo cũñagõrẽ bocaejacн niwĩ. [15] Tojo weegн co omocãrĩrẽ ñe'ecн niwĩ. Cũ tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwũ. Be'ro co wã'cãnн'cã, narẽ ba'ase etico niwõ.

Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yн'rнo'que ni'i
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

[16] Na'ique'ari cura masã pãjãrã wãtĩ sãjãno'cãrãrẽ Jesú pн'topн miacãrã niwã. Cũ ucũse me'rã wãtĩa napнre sãjãa'cãrãrẽ cõ'awĩrõcн niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã dutitirãrẽ yн'rнocн niwĩ. [17] Jesú cũ tojo weecã, dнporocjũpн Isaía Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masũ oja'caronojõta wa'acaro niwũ. A'tiro ni ojacн niwĩ: "Marĩ tutuatisere, marĩ dutire cũ miiwapasami", ni ojano'wũ.

Jesú me'rã wa'asĩ'rĩmi'cãrã ye queti ni'i
(Lc 9.57-62)

[18] Jesú pãjãrã cũ sumutopн nerẽnн'cãcã ĩ'agũ, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicн niwĩ:

—Te'a ditara siaquijipн, nicн niwĩ. [19] Cũ tojo nicã, ni'cũ Moisé duti'quere bu'eri masũ Jesú pн'to wa'a, ucũcн niwĩ:

—Masãrẽ bu'egн, mн'н no'o wa'aro mн'нrẽ sirutusijagнti, nicн niwĩ. [20] Jesú cũrẽ yн'ticн niwĩ:

—Wa'icнrã cãrĩrĩ tuti cнosama. Mirĩcũa quẽ'rã na põ'rãtiri su'tiro cнosama. Yн'н pũrĩcã Õ'acũ macũ masũ weronojõ upнtigн ne cã'rõ cãrĩpesaro, yaro diácjũrẽ moo'o, nicн niwĩ.

[21] Apĩ Jesure ẽjõpeogн cũrẽ a'tiro nicн niwĩ:

—Wiogн, yн'н quẽ'rã mн'нrẽ sirutugнti. Mejõ yн'н pacн tiropн wa'agнti yujupн. Topн ni, be'ro yн'н pacн wẽ́rĩ́ca be'ro yaatojagнpн mн'н me'rã wa'agнti, nicн niwĩ.

[22] Jesú cũrẽ yн'ticн niwĩ:

—Yн'н me'rã wa'asĩ'rĩgũ, ni'cãrõacã yн'нre sirutuya. Yн'нre ẽjõpeotirã wẽrĩ'cãrã weronojõ nima. Náta tja ãpẽrã wẽrĩ'cãrãrẽ a'merĩ yaato, nicн niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

[23] Be'ro Jesú yucнsнpн mнjãsãjãcн niwĩ. Cũ bu'erã cũrẽ ba'patiwã'cãcãrã niwã. [24] Na ditarapн nirĩ cura нpнtн wĩ'rõ a'ticaro niwũ. Tojo weero na yucнsнre pacase pã'cõrĩ paaquesãamнjãcaro niwũ. Tojo wa'ari curare Jesú cãrĩa wa'acн niwĩ. [25] Tojo weerã cũ bu'erã cũ siropн sãñagũrẽ wã'cõrã bнrнacãrã niwã. Cũrẽ "Wiogн, ũsãrẽ yн'rнoya. Marĩ mirĩdijarã wee'e", nicãrã niwã.

26 Cũ wã'cã, narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã tocã'rõ uiti? Mʉsã yʉ'ʉre cã'rõacã waro ẽjõpeose cʉo'o, nicʉ niwĩ. Tojo nitoja, wã'cãnʉ'cã, wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã weecʉ niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'-tia wa'acaro niwʉ̃. 27 Tojo wa'acã ĩ'arã, cʉ̃ bu'erã ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:
—¿Ñamʉnojõ masʉ̃ nimiticʉ̃ ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩpʉta cʉ̃rẽ tʉ'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

28 Jesú wĩ'rõrẽ yʉsʉóca be'ro ape pã'rẽpʉ pẽ'ajacãrã niwã. To Gadara wãmetiropʉ nicaro niwʉ̃. Topʉ pʉarã ʉmʉa wãtĩa sãjãno'cãrã masãperi wa'teropʉ ní'cãrã Jesú tiro a'ticãrã niwã. Na uarã waro niyucã, ne ni'cʉ̃ ti ma'apʉre yʉ'rʉaticãrã niwã. 29 Na Jesure ĩ'arã, caricũcãrã niwã:
—Jesú, Õ'acʉ̃ macʉ̃, ¿de'ro weegʉ ʉ̃sãrẽ cariboguʉ a'titi? ¿Õ'acʉ̃ cʉ̃ bu'iri da'reatje dʉporo ʉ̃sãrẽ bu'iri da'reyugʉ a'tiati? nicãrã niwã.
30 Na yʉ'rʉro pãjãrã yesea to auba'a nu'cũcãrã niwã. 31 Wãtĩa narẽ ĩ'arã, Jesure nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ cõ'awĩrõgʉ̃, sõjã yeseapʉre sãjãaduticureya, nicãrã niwã.
32 Jesú "Tojota wa'ato", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicãta, na masãpʉre nimi'cãrã yeseapʉre sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtĩa sãjãca be'ro opa tʉ'rʉpʉ ní'cãrã omamaati, ditarapʉ doqueñojã wa'acãrã niwã. Topʉ mirĩboape'tia wa'acãrã niwã.
33 Yesea co'terã tojo wa'acã ĩ'arã, ʉpʉtʉ ʉcʉarã, macãpʉ omatojaacãrã niwã. Topʉ ejarã, nipe'tise wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ wa'a'quere werecãrã niwã. 34 Tere tʉ'orã, macãcjãrã nipe'tirã Jesú tiropʉ wa'acãrã niwã. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, a'tiro nicãrã niwã:
—A'tore wijawã'cãña. Apesepʉ wa'aya, nicãrã niwã.

9

Jesú sijamasĩtigʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

1 Jesú wãtĩarẽ cõ'awĩrõca be'ro yucʉsʉpʉ mʉjãsãjã, cʉ̃ ya macãpʉ majãmipẽ'acʉ niwĩ tja. 2 Topʉ ãpẽrã ni'cʉ̃ sijamasĩtigʉre Jesú tiropʉ cʉ̃ pesaro me'rã wʉawã'cãcãrã niwã. Na "Jesú ʉ̃sã me'rãcjʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉsami", nicãrã niwã. Na ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, Jesú sijamasĩtigʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
—Wãcũtutuaya. Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicʉ niwĩ.
3 Cʉ̃ tojo nirĩ curare Moisé duti'quere bu'eri masã topʉ nicãrã niwã. Na a'tiro wãcũcãrã niwã: "Ã'rĩ cʉ̃ tojo ucũse me'rã Õ'acʉ̃rẽ ña'arõ ucũgʉ̃ weemi. Cʉ̃ 'Õ'acʉ̃ weronojõ tutuagʉ ni'i', ¿ni wãcũsari? Ã'rĩ marĩ weronojõ upʉtigʉ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami", ni wãcũcãrã niwã. 4 Jesú na tojo wãcũsere masĩgʉ̃, narẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã mʉsã yʉ'ʉre ña'arõ wãcũti? 5 ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿"Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" o "Wã'cãnʉ'cã, sijawã'cãña" nise pe'e diasaweti? "Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã ĩ'atimirã, ẽjõpeoya marĩ'i. "Wã'cãnʉ'cã, sijawã'cãña" nicã pe'ema, cʉ̃ sijasere ĩ'atojarãpʉ "Diacjʉ̃ta ni'i", ni ẽjõpeo'o. 6 Tojo weegʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ yʉ'ʉ tutuasere ĩ'ogʉ̃, ã'rĩ sijamasĩtigʉre yʉ'rʉogʉti. Te me'rã mʉsã yʉ'ʉ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicʉ niwĩ.
Be'ro sijamasĩtigʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
—Wã'cãnʉ'cãña. Mʉ'ʉ cũña'carore tuutũrẽ, miiwʉa tojaagʉsa'a mʉ'ʉ ya wi'ipʉ, nicʉ niwĩ.
7 Cʉ̃ tojo nicã, sijamasĩtigʉ wã'cãnʉ'cã, cʉ̃ ya wi'ipʉ tojaa wa'acʉ niwĩ. 8 Masã cʉ̃ tojo wa'asere ĩ'arã, ʉpʉtʉ ʉcʉacãrã niwã. Tojo weerã Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ tutuase masʉ̃pʉre o'o'que añuyʉ'rʉa'a, nicãrã niwã.

Jesú Mateo a'ti pũrĩ oja'cʉre piji'que ni'i
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Jesú sijamasĩtigɯre yɯ'rɯóca be'ro wa'agɯ, yɯ'ɯre ĩ'abocawĩ. Yɯ'ɯ romano masã
wiogɯre niyeru wapaseebosari wi'ipɯ da'ragɯ dujiwɯ. Yɯ'ɯre ĩ'agɯ̃, "Yɯ'ɯ me'rã a'tia",
niwĩ. Cɯ̃ tojo nicãta, cɯ̃ me'rã wa'awɯ.
10 Be'ro ya wi'ipɯ cɯ̃ bu'erã me'rã ba'agɯ wa'awĩ. Na ba'ari cura ãpẽrã quẽ'rã pãjãrã
niyeru wapaseeri masã, tojo nicã judío masã "Ña'arõ weeri masã nima" nino'rã quẽ'rã
ba'arã ejawã. 11 Fariseo masã tojo weecã ĩ'arã, cɯ̃ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'wã:
—¿De'ro weegɯ mɯsãrẽ bu'egɯ niyeru wapaseeri masã, ãpẽrã ña'arõ weeri masã me'rã
ba'ati? niwã.
12 Na tojo nisere tɯ'ogɯ, Jesú a'tiro niwĩ:
—Duti moorã ocoyedutirã duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. 13 Õ'acɯ̃ ye
queti ojáca pũrĩpɯ na oja'quere bu'erã wa'aya. Õ'acɯ̃ cɯ̃ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã:
"'Yɯ'ɯ ãpẽrãrẽ pajaña'duti'i. Wa'icɯrã ɯ̃jɯ̃amorõpeosere ɯawe'e', nicɯ niwĩ Õ'acɯ̃", ni
ojano'wɯ̃. Yɯ'ɯ "Añurã ni'i" nirãrẽ a'magɯ̃ a'titiwɯ. Ãpẽrã "Ɯ̃sã ña'arã ni'i" nirã́ pe'ere
a'magɯ̃ a'tiwɯ. Na ña'arõ wee'quere bɯjaweti dɯcayudutigɯ a'tiwɯ, niwĩ Jesú.

"Mɯ'ɯ bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?" Jesure ní'que ni'i
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Be'ro Juã masãrẽ wãmeyeri masɯ̃ bu'esere siruturi masã Jesú tiropɯ sẽrĩtiña'rã etawã:
—¿De'ro weerã ɯ̃sã weronojõ, tojo nicã fariseo masã weronojõ mɯ'ɯ bu'erã pe'e Õ'acɯ̃rẽ
ñubuerã, be'tiweti? niwã.
15 Na tojo nicã, Jesú yɯ'tiwĩ:
—¿De'ro weeacjɯ omocã dɯ'tegɯ na me'rã nígɯ̃, cɯ̃ pijio'cãrãrẽ bɯjaweti, be'tiduti-
bosari? Be'ro cɯ̃rẽ ãpẽrã aperopɯ miáca be'ro pũrĩcãrẽ bɯjaweti, be'tirãsama. Jesú, yɯ'ɯ
na me'rã ni'i yujupɯ; yɯ'ɯ na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirãsama nígɯ̃, tojo niwĩ.
16 Apeye queose me'rã narẽ ninemowĩ. Tojo nígɯ̃, ma'ma cɯ̃ bu'ese me'rã todɯporopɯ
na weeseti'que a'mesɯ'amasĩtisa'a, nigɯ̃ weewĩ. A'tiro queose o'owĩ:
—Mejã su'tiro ma'ma casero coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo
weecãma, ma'ma casero coecã wejedɯ'o, mejã su'tirore maata wejetɯ̃'rẽsa'a. Nemorõ
pajiri pe tɯ̃'rɯ̃nemosa'a. 17 Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuro wa'icɯrã casero me'rã
wéé́ca ajuropɯ poseyecã. Pã'mɯyɯ'rɯ, ti ajuro tɯ̃'rɯ̃, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo
wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorẽ
ma'ma ajuropɯ poseyeno'o. A'tiro weecã vino, tojo nicã ti ajuro queoro tojame'rĩcã'sa'a,
niwĩ Jesú. Dɯporopɯ weeseti'que me'rã Jesú cɯ̃ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e
nígɯ̃, tojo niwĩ.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cɯogore Jesú yɯ'rɯo'que ni'i
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesú Juã wãmeyeri masɯ̃ bu'erãrẽ ucũrĩ curare ni'cɯ̃ judío masã nerẽrĩ wi'i wiogɯ etawĩ.
Jesú pɯ'to ejaque'a, niwĩ:
—Yɯ'ɯ macõ ni'cãrõacã wẽrĩa wa'amo. Tojo wa'amicã, ya wi'ipɯ wa'a, core ñapeocã,
masãgõsamo tja, niwĩ.
19 Cɯ̃ tojo nicã tɯ'ogɯ, Jesú cɯ̃ me'rã wa'awĩ. Ɯ̃sã cɯ̃ bu'erã quẽ'rã ba'patiwã'cãwɯ̃.
20 Ma'apɯ ɯ̃sã wa'ari cura ni'cõ numio doce cɯ̃'marĩ dí mejãrẽ dutitigo a'tico niwõ. Co
Jesú sẽ'emapɯ a'ti, cɯ̃ yaro su'tiro yapapɯ ñe'eña'co niwõ. 21 A'tiro wãcũco niwõ: "Yɯ'ɯ cɯ̃
ya su'tirore da'raña'seacã me'rã yɯ'rɯgosa'a", nico niwõ. 22 Co ñe'eña'cã tɯ'oña'gɯ̃, Jesú
core majãmiĩ'a, niwĩ:
—Wãcũtutuaya. Mɯ'ɯ ẽjõpeotjĩagõ, yɯ'rɯono'copɯ toja'a, niwĩ.
Cɯ̃ tojo nicãta, dí wijami'que bɯ'anɯ'cã pe'tia wa'acaro niwɯ̃.
23 Be'ro Jesú wiogɯ ya wi'ipɯ ejagɯ, na weewɯaronojõpɯma wẽrĩ'core yaari cura
basapeorãrẽ bocaejawĩ. Tojo nicã masã quẽ'rã ɯpɯtɯ uticã ĩ'awĩ. 24 Cɯ̃ ti wi'i po'peapɯ
nirãrẽ "Wijaaya. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo", niwĩ.
Tere tɯ'orã, masã cɯ̃rẽ bujicã'wã. 25 Jesú narẽ wijaadutiwĩ. Be'ro wẽrĩ'co pesari tucũpɯ
sãjãa, co ya omocãpɯ ñe'ecɯ niwĩ. Tojo weecã, co wã'cãnɯ'cãco niwõ. 26 Be'ro nipe'tiro ti
di'tapɯre Jesú core masõ'que queti se'sa wa'acaro niwɯ̃.

Jesú pʉarã caperi ĩ'atirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i
27 Jesú wiogʉ ya wi'ipʉ ní'cʉ wijaari cura pʉarã caperi ĩ'atirã cʉ̃rẽ caricũsirutuwã.
—Davi pãrãmi nituriagʉ, ʉ̃sãrẽ pajaña'cureya, ni caricũwã.
28 Be'ro wi'ipʉ sãjãcã, caperi ĩ'atirã cʉ̃ pʉ'topʉ ejawã. Narẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—¿Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ĩ'acã weemasĩsere ẽjõpeoti? niwĩ.
—Ẽjõpeo'o, ni yʉ'tiwã.
29 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú na caperipʉ ñapeowĩ.
—Mʉsã ẽjõpeo'caronojõ queoro wa'ato, niwĩ. 30 Tojo nicãta, na ĩ'awã. Be'ro "Yʉ'ʉ mʉsãrẽ tojo weesere ãpẽrãrẽ weretica'ña", niwĩ.
31 Cʉ̃ tojo nimicã, na wijááca be'roacãta nipe'tiro ti di'tapʉ cʉ̃ narẽ yʉ'rʉo'quere werestepe'ocã'cãrã niwã.

Ucũmasĩtigʉre Jesú ucũcã wee'que ni'i
32 Caperi bajuno'ti'cãrã wijaari cura a'tiro wa'awʉ. Ãpẽrã Jesú tiropʉ ni'cʉ̃ ucũmasĩtigʉ wãtĩ sãjãno'cʉre miiejawã. 33 Jesú cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, wãtĩ cʉ̃pʉre nigʉ̃rẽ cõ'awĩrõwĩ. Tojo weecã, cʉ̃ ucũmasĩti'cʉ ucũnʉ'cãwĩ. Tocjãrã tere ʉpʉtʉ ĩ'amarĩatjĩarã, a'tiro niwã:
—Marĩ a'to Israe curuacjãrã tiropʉre tojo wa'acã, ne ni'cãti ĩ'atirã nicãti, niwã.
34 Fariseo masã pe'e a'tiro niwã:
—Wãtĩa wiogʉ tutuaro me'rã ã'rĩ wãtĩarẽ cõ'awĩrõsami, niwã.

Jesú masãrẽ pajaña'que ni'i
35 Jesú nipe'tise macãrĩpʉ judío masã nerẽse wi'serinʉcʉ̃ bu'ecusiagʉ wa'awĩ. Añuse queti Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose quetire werewĩ. Tojo nicã Õ'acʉ̃ wiogʉ nimi nise quetire weregʉ wa'awĩ. Dutitirãrẽ de'ro na pũrĩno'sere yʉ'rʉowĩ. 36 Masãrẽ ĩ'agʉ̃, pũrõ pajaña'wĩ. Na bʉjawetirã, wãcũtutuatirã ovejare co'tegʉ moorã weronojõ niwã. 37 Tojo weegʉ Jesú ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta ni'i. Marĩ otese peje pĩ'rĩ dʉcati'i. Tere miirã pe'e marĩbocurema. 38 Tojo weerã te otese wiogʉre ãpẽrã miitamuajãrẽ sẽrĩnemoña, niwĩ Jesú. A'te weronojõ Õ'acʉ̃ ye quetire masĩsĩ'rĩrã, pãjãrã waro nima. Mejõ te quetire wererã pe'e pejetirãcã nima. Tojo weerã ãpẽrã cʉ̃ o'ónemocã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña, niwĩ Jesú.

10

Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ bese'que ni'i
(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)
1 Jesú masãrẽ bu'éca be'ro ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã docere besewĩ. Ʉ̃sãrẽ masãpʉ nirã́ wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'owĩ. Tojo nicã nipe'tise duti yʉ'rʉomasĩsere o'owĩ.
2 Ʉ̃sã cʉ̃ bese'cãrã doce a'tiro wãmetiwʉ. Ne waro Simó niwĩ. Apetero cʉ̃rẽta tja Pedro pisuwã. Be'ro cʉ̃ acabiji André niwĩ. Cʉ̃ be'ro Santiago, tojo nicã cʉ̃ acabiji Juã, na pʉarãpʉta Zebedeo põ'rã niwã. 3 Apĩ Felipe, apĩ Bartolomé, apĩ Tomás niwã. Yʉ'ʉ Mateo romano masã wiogʉre niyeru wapaseebosagʉ ní'cʉ quẽ'rã na me'rã niwʉ̃. Apĩ Santiago Alfeo macʉ̃ niwĩ. Tojo nicã Tadeo niwĩ. 4 Apĩ Simó celote curuacjʉ̃ niwĩ. Apĩ Juda Iscariote, be'ropʉ Jesure ĩ'atu'tirãpʉre o'oacjʉ quẽ'rã niwĩ.

Jesú cʉ̃ bese'cãrãrẽ bu'edutio'o'que ni'i
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)
5 Cʉ̃ beséca be'ro ʉ̃sã docere a'tiro niwĩ:
—Judío masã nitirã tiropʉ wa'aticã'ña. Tojo nicã Samaria di'tapʉ nise macãrĩpʉre wa'aticã'ña. 6 Israe curuacjãrã tiro pe'e wa'aya. Na Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutisere sirututirã, oveja na wiogʉre du'tiwija wisi'cãrã weronojõ nisama. 7 Narẽ wererã wa'aya. "Cã'rõacã be'ro Õ'acʉ̃ bese'cʉ wiogʉ sãjãgʉ̃sami", niña. 8 Dutitirãrẽ yʉ'rʉoya. Wẽrĩ'cãrãrẽ masõña. Cãmi boarãrẽ yʉ'rʉoya. Wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõña. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weemasĩsere wapamarĩrõ o'o'o. Tojo weerã narẽ yʉ'rʉorã, wapaseeticã'ña.
9 »Mʉsã wa'arã, ne niyeru miaticã'ña. 10 Ne ajuronojõ miaticã'ña. Su'ti, tojo nicã sapatu mʉsã sãñase me'rã dia'cʉ̃ wa'aya. Tuacjʉ miaticã'ña. Da'rari masã na da'rase wapa wapata'aba'amasĩma. Tojo weerã mʉsã bu'erã wa'acã, mʉsãrẽ ba'ase weetamurãsama.

[11] »Macãpʉ etarã, “Ã'rĩta añutʉ'sami” mʉsã nigʉ̃ tiro tojaque'aya. Mʉsã to niro̍ ejatuaro cʉ̃ ya wi'ipʉ niña. [12] Cʉ̃ ya wi'ipʉ sãjãarã, ti wi'icjãrãrẽ põtẽrĩ añudutiya. [13] Mʉsãrẽ ñe'ecã, “Mʉsãrẽ añurõ wa'ato”, niña. Mʉsãrẽ ñe'eticã, niticã'ña. [14] Mʉsãrẽ ñe'eti, mʉsã bu'esere tʉ'osĩ'rĩticã, ti wi'ipʉre wijaarã, o ti macãpʉre wijarã, ti macã cjase di'ta mʉsãrẽ wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mʉsã a'ti macãcjãrã bu'iritima, ni ĩ'orãsa'a. [15] Diacjʉ̃ mʉsãrẽ were'e. Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ narẽ ʉpʉtʉ waro bu'iri da'regʉsami. Todʉporopʉ Sodoma, Gomorra wãmetise macãrĩcjãrãrẽ bu'iri da're'caro nemorõ narẽ bu'iri da'regʉsami, niwĩ Jesú.

Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weeatje cjase ni'i

[16] Cʉ̃ apaturi ninemowĩ:

—Masĩña. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ wioro wa'teropʉ o'ógʉ wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropʉ o'ógʉ weronojõ o'ó'o. Tojo weerã mʉsãrẽ ña'arõ weeri nírã, pʉa capeatiya. Mʉsãrẽ ña'arõ weemicã, añurõ weeya narẽ. [17] Añurõ ĩ'aña. Mʉsãrẽ ñe'e, judío masã wiorã tiropʉ miarãsama. Na nerẽse wi'seripʉ mʉsãrẽ tãrãrãsama. [18] Tojo nicã yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri to cjase di'ta wiorã tiropʉ miarãsama. Narẽ yé quetire wereya. Tojo nicã ãpẽrã judío masã nitirãrẽ wererãsa'a. [19] Mʉsãrẽ miacã, mʉsã ucũatjere “¿De'ro wa'arosaʉ? ¿De'ro nirãsari?” ni wãcũque'titicã'ña. Mʉsã ucũrĩ cura Õ'acʉ̃ mʉsã ucũatjere o'ogʉsami. [20] Tojo weerã mʉsã basu mejẽta ucũrãsa'a. Espíritu Santu marĩ pacʉ o'ó'cʉ mʉsãrẽ ucũdutisere ucũrãsa'a.

[21] »Masã yʉ'ʉre ẽjõpeocã ĩ'arã, na acawererã warore wia, wẽjẽdutirãsama. Na põ'rã quẽ'rãrẽ tojota weerãsama. Põ'rã quẽ'rã na pacʉsʉmʉarẽ mejãrõta weerãsama. [22] Yé bu'iri nipe'tirã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãsama. No'o yʉ'ʉre ẽjõpeoyapatigʉnojõ yʉ'rʉgʉsami. Cʉ̃ yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ catinu'cũcʉ̃sami. [23] Ni'cã macãpʉ mʉsãrẽ ña'arõ weecã, ape macãpʉ du'tiya. Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ were'e. Nipe'tiro Israe curuacjãrã nise macãrĩpʉ mʉsã werecusiabi'ati dʉporo yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ apaturi a'tigʉsa'a tja, niwĩ Jesú.

[24] »Ne ni'cʉ̃ bu'egʉ, cʉ̃rẽ bu'egʉ yʉ'rʉoro nímasĩtisami. Mejãrõta da'raco'tegʉ quẽ'rã cʉ̃ wiogʉ yʉ'rʉoro nímasĩtisami. [25] Bu'egʉ, cʉ̃rẽ bu'egʉ weronojõ nigʉ̃ti, nirõʉa'a. Mejãrõta da'raco'tegʉ cʉ̃ wiogʉ weronojõ nigʉ̃ti, nirõʉa'a. Bu'eri masʉ̃, wiogʉ, na ña'arõ yʉ'rʉcã, bu'eno'gʉ̃, da'raco'tegʉ quẽ'rã ña'arõ yʉ'rʉsama. Tojo weero yʉ'ʉ mʉsãrẽ bu'egʉre “Beelzebú, wãtĩa wiogʉ nimi” nicã, ¿de'ro weerã mʉsã yʉ'ʉ bu'erãrẽ tojo nitibosabaʉ? niwĩ Jesú.

Jesú “¿Noanojõrẽ uiroʉati?” ní'que ni'i
(Lc 12.2-7)

[26] Jesú a'tiro werenemowĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉ me'rã ni'i. Tojo weerã mʉsãrẽ ʉatirãrẽ uiticã'ña. Ne bajuyoropʉ weetise ĩ'ano'ticã weesome. Ĩ'ano'rõsa'a. Ne ĩ'atiropʉ wee'que quẽ'rã masĩno'ticã weesome. [27] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ tʉ'otiropʉ ní'quere ãpẽrã tʉ'oropʉ werestepe'ocã'ña. Masĩno'ña marĩ'quere masãrẽ masĩcã weeya. [28] Mʉsã upʉre wẽjẽcõ'arãrẽ uiticã'ña. Na upʉ dia'cʉ̃rẽ wẽjẽcõ'amasĩsama. Õ'acʉ̃ pe'e upʉ, ejeripõ'rãrẽ pecame'epʉ cõ'abutiamasĩsami. Cʉ̃ tojo weegʉ̍ pũrĩcãrẽ uiya, niwĩ.

[29] Jesú queose me'rã cʉ̃ pacʉ marĩrẽ ma'isere werenemowĩ:

—Pʉarã mirĩcʉ̃a o'majãrãcã cã'rõacã wapatisama. Na tojo wapatimicã, Õ'acʉ̃ narẽ añurõ co'tesami. Ne ni'cʉ̃ mirĩcʉ̃acã yucʉgʉpʉ pesagʉ marĩ pacʉ “Tocã'rõ wẽrĩgʉ̃sami” niticã, wẽrĩtisami. [30] Apeyema tja Õ'acʉ̃ marĩ poarire “Ticʉse ni'i”, ni masĩpe'ocã'sami. [31] Mʉsã pãjãrã mirĩcʉ̃a yʉ'rʉoro wapatisa'a. Tojo weerã mʉsãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrãrẽ uiticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ co'tegʉsami, niwĩ Jesú.

Masã tʉ'oropʉ Jesucristore ẽjõpeose ni'i
(Lc 12.8-9)

[32] Jesú werenemowĩ:

—No'o masã tʉ'oropʉ yʉ'ʉre “Ẽjõpeo'o” ni werecã, yʉ'ʉ quẽ'rã narẽ yʉ'ʉ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ añurõ ucũgʉ̃sa'a. [33] Ni'cʉ̃ masãrẽ uigʉ, masã tʉ'oropʉ yʉ'ʉre “Ẽjõpeowe'e” nigʉ̃rẽ yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ yʉ'ʉ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ “Yagʉ mejẽta nimi”, nigʉ̃sa'a, niwĩ Jesú.

Jesú ye bu'iri masã dʉcawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

34 Apaturi werenemowĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre "Añurõ nisetiatjere miitigʉ weepĩ", ni wãcũticã'ña. Yʉ'ʉ tere miititiwʉ.
Yʉ'ʉ a'tise wapa a'pepũrĩato nígʉ̃ a'tiwʉ. Ãpẽrã yʉ'ʉre ʉatirã, yʉ'ʉre ʉarã me'rã
a'metu'tirãsama. 35 Tojo weerã ni'cʉ̃ cʉ̃ pacʉ me'rã a'metu'tigʉsami. Apego quẽ'rã co paco
me'rã mejãrõta weegosamo. Tojo nicã macʉ̃ nʉmo co mañecõ me'rã a'metu'tirãsama.
36 Tojo weerã ni'cã wi'icjãrã, yé bu'iri a'metu'tirãsama.
37 »Yʉ'ʉre ma'irõ nemorõ mʉsã pacʉsʉmʉa pe'ere ma'iyʉ'rʉnʉ'cãrã, yarã nímasĩtisa'a.
Tojo nicã pacʉsʉmʉa quẽ'rã na põ'rãrẽ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãrã, yarã nímasĩtisama. 38 Apetero
weegʉ ni'cʉ̃ "Yʉ'ʉ Jesure ẽjõpeogʉ, wẽrĩbosa'a" ni uigʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeodu'usami. Tojo
weegʉnojõ yagʉ nímasĩtisami. 39 Yʉ'ʉre ẽjõpeose me'rã ña'arõ yʉ'rʉsĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre
ẽjõpeodu'ugʉnojõ pecame'epʉ bu'iri da're bajuriono'gʉ̃sami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yʉ'ʉre
ẽjõpeonu'cũgʉ̃nojõ pe'e yʉ'ʉ me'rã catinu'cũgʉ̃sami, niwĩ Jesú.

Añurõ wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

40 Jesú werenemowĩ:
—Mʉsãrẽ e'catise me'rã ñe'erã, yʉ'ʉre ñe'erãta weema. Yʉ'ʉre ñe'erã quẽ'rã, yʉ'ʉ
pacʉ yʉ'ʉre o'ó'cʉre ñe'erãta weema. 41 Ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiari masʉ̃rẽ
cʉ̃ Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ niyucã, ñe'egʉ̃rẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ o'osenojõrẽta cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃
quẽ'rãrẽ o'ogʉsami. Ni'cʉ̃ masʉ̃ añugʉ̃rẽ ñe'egʉ̃, cʉ̃ añugʉ̃ niyucã, cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃rẽ a'tiro
wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ masʉ̃ añugʉ̃rẽ o'o'caronojõta cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃ quẽ'rãrẽ o'ogʉsami. 42 Ni'cʉ̃
apĩrẽ Jesucristore ẽjõpeogʉ nimi nígʉ̃, acowʉogʉre acotĩagʉ̃ diacjʉ̃ta añuse bocagʉsami,
niwĩ Jesú.

11

Juã cʉ̃ bu'erãrẽ Jesú tiropʉ o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

1 Jesú ʉ̃sã docere wéréca be'ro wa'a wa'awĩ. Galileapʉ nise macãrĩrẽ bu'ecusiagʉ wa'awĩ.
2 Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicʉ niwĩ. Topʉ nígʉ̃, Jesú masã
wa'teropʉ weesere tʉ'ocʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, ãpẽrã cʉ̃ bu'esere siruturãrẽ cʉ̃ tiropʉ
wa'aduticʉ niwĩ. 3 A'tiro narẽ sẽrĩtiña'duticʉ niwĩ:
—"¿Mʉ'ʉta niti 'Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tigʉsami' nino'cʉ, o apĩpʉre yucuerãsari yujupʉ?"
ni sẽrĩtiña'ña, nicʉ niwĩ.
4 Jesú tiro etarã, Juã sẽrĩtiña'duti'quere sẽrĩtiña'wã. Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ
yʉ'tiwĩ:
—Yʉ'ʉ weecã ĩ'asere, mʉsã tʉ'osere Juãrẽ wererã wa'aya. 5 "Caperi ĩ'atimi'cãrã
ni'cãrõacãrẽ ĩ'apãama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi
tʉ'oti'cãrã tʉ'oma. Ãpẽrã wẽrĩ'cãrã masãma. Pajasecʉorã añuse masãrẽ yʉ'rʉose quetire
tʉ'oma. 6 Yʉ'ʉre ẽjõpeodu'utigʉnojõ e'catigʉsami", ni wererã wa'aya Juãrẽ, niwĩ Jesú.
7 Na wa'áca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrẽ werenʉ'cãwĩ:
—Mʉsã masã marĩrõpʉ Juãrẽ ĩ'arã wa'apã. Topʉ wa'arã, uigʉnojõrẽ, wãcũtutuatigʉre
ĩ'arã wa'atipã. Cʉ̃ tutuatigʉ tábuti wĩ'rõ wẽecʉaro weronojõ nitimi. 8 Tojo nicã añuse waro
su'ti sãñagʉ̃rẽ masã marĩrõpʉ ĩ'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojõ wiorã ye wi'seripʉ
nisama. 9 To pũrĩcãrẽ mʉsã ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃rẽ ĩ'arã wa'arã weepã.
Nirõta Juã ãpẽrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã nemorõ niyʉ'rʉnʉ'cãmi. 10 Õ'acʉ̃ Juãrẽ
o'óyuatjere cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:
"Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ye quetire wereyuacjʉre mʉ'ʉ dʉporo o'ógʉti.
Cʉ̃ mʉ'ʉ wa'atji ma'arẽ apoyugʉsami", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojano'caro niwʉ̃.
Ma'a quẽ'ráyumʉ'tãgʉ̃ weronojõ mʉ'ʉ wa'ati dʉporo masã wãcũsere bʉjaweti
dʉcayudutigʉsami nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

[11] »Diacjũta mʉsãrẽ weregʉti. Todʉporopʉ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ne ni'cũ Juã yʉ'rʉoro nigũ marĩmi. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogʉ nirõpʉ nirã́ Juã yʉ'rʉoro nima. Mejõ nigũpʉa cũ yʉ'rʉoro nimi.

[12] »Juã bu'enʉ'cãcateropʉ, téé a'tocateropʉ quẽ'rãrẽ Õ'acũ wiogʉ nisere ʉatirã, cumuca weema. [13] Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã na oja'que me'rã, tojo nicã Moisé cũ dutise cũu'que me'rã Õ'acũ wiogʉ nimi nisere werenu'cũcãrã niwã. Juã masãrẽ wãmeyeri masũpʉta weretʉocʉ niwĩ. [14] Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeosĩ'rĩcãma, a'tiro nigũti. Dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ a'tiro nicʉ niwĩ: "Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tise dʉporo Elía Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ weronojõ nigũ a'tigʉsami", ni ojano'wũ. Juã na tojo ojano'cʉta nimi. [15] O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya.

[16] »Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tʉ'osĩ'rĩtirã ã'rã weronojõ nima. Wĩ'marã macã decopʉ apedujirã, na me'rãcjãrãrẽ pijirã caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: [17] "Ũsã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapʉ. Ũsã bʉjawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapʉ." Na weronojõ a'tocatero nirã́ no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tʉ'satima. [18] Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, mʉsã "Wãtĩ cʉomi", nisa'a. [19] Be'ro yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ quẽ'rãrẽ ba'a, yʉ'ʉ vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. "Ba'awãrĩgũ, sĩ'rĩwãrĩgũ nimi. Niyeru wapaseeri masã, tojo nicã ña'arã me'rãcjũ nimi", ni'i yʉ'ʉre. Mʉsã ni'cũpʉreta ẽjõpeowe'e. Tojo ẽjõpeotimirã, yʉ'ʉ weeĩ'o'quere ĩ'arã, "Õ'acũ cũrẽ masĩse o'opĩ" ni, masĩbosa'a, niwĩ Jesú.

Jesure ẽjõpeotise macãrĩcjãrã ye queti ni'i
(Lc 10.13-15)

[20] Be'ro Jesú cũ tutuaro me'rã weeĩ'oyʉ'rʉnʉ'cã'que macãrĩcjãrãrẽ a'tiro tu'tiwĩ. Na ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayuticã, tojo weewĩ.

[21] —Mʉsã Corazĩ́, tojo nicã Betsaida wãmetise macãrĩcjãrãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Yʉ'ʉ weeĩ'o'quere ĩ'amirã, dʉcayuwe'e. Yʉ'ʉ ãpẽrã judío masã nitirã tiropʉ Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩpʉ weeĩ'ocãma, dʉporopʉ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayutojabopã. Na bʉjawetisere ĩ'orã, na weewʉaronojõpʉma su'tire wãquĩsenojõrẽ sãña, nujãrẽ na dʉpoapʉ õrẽ́stepeobopã. [22] Mʉsãrẽ were'e. Õ'acũ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, mʉsã pe'ere Tiro, Sidṍcjãrã nemorõ bu'iri da'reyʉ'rʉnʉ'cãgũsami.

[23] »Ni'cãrõacãma Capernaucjãrãrẽ were'e. "Tojowaro ʉ'mʉsepʉ mʉjãrãti", ni wãcũticã'ña. Õ'acũ mʉsãrẽ pecame'epʉ cõ'abutiagʉsami. Sõ'oníca macã Sodoma yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wee'caronojõ weeĩ'ocãma, ti macã ni'cãrõacãpʉ quẽ'rãrẽ ninu'cũbosa'a. [24] Mʉsãrẽ nigũti. Õ'acũ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, Sodomacjãrãrẽ nemorõ mʉsã pe'ere Õ'acũ bu'iri da'regʉsami, niwĩ Jesú.

Jesú "Yʉ'ʉ me'rã ejerisãjãse cʉoya" nise ni'i
(Lc 10.21-22)

[25] Narẽ tojo níca be'ro Jesú cũ pacʉ Õ'acũrẽ a'tiro niwĩ:

—Pacʉ, mʉ'ʉ ʉ'mʉse, a'ti turi wiogʉ ni'i. "Masĩyʉ'rʉnʉ'cãrã ni'i" nirãrẽ mʉ'ʉ ye cjasere tʉ'omasĩcã weewe'e. Ãpẽrã wĩ'marã weronojõ maata tʉ'o ẽjõpeorã pe'ere tere masĩcã wee'e. Mʉ'ʉ tojo weesere wãcũgũ, "Añu'u", ni e'catise o'o'o. [26] Pacʉ, mʉ'ʉ ʉa'caronojõta a'tere queoro wee'e, niwĩ.

[27] Be'ro Jesú masãrẽ ninemowĩ:

—Yʉ'ʉ pacʉ nipe'tise weemasĩsere yʉ'ʉre o'owĩ. Cũ ni'cũta yʉ'ʉ nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yʉ'ʉ quẽ'rã ni'cũta cũ nisetisere masĩpe'o'o. No'o yʉ'ʉ masĩcã weeno'rã quẽ'rã cũ nisetisere masĩsama. [28] Mʉsã basu weetutuase me'rã Õ'acũrẽ e'caticã weesĩ'rĩ'i. Tojo weerã nʉcũsere wʉarã, da'ra caributirã weronojõ ni'i. Mʉsã bu'iri tʉ'oña'rã, bʉjawetirãrẽ a'tiro nigũti. Mʉsã tojo tʉ'oña'sere yʉ'ʉre wereya. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weetamugũti. Mʉsã tojo weecã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ ejerisãjãsere o'ogʉti. [29] Yʉ'ʉ dutisere, yʉ'ʉ ʉaronojõ weeya. Mʉsã tojo weecã, weetamugũti. Yʉ'ʉ da'radutipegʉ niwe'e. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ pajaña'gũ, mejõ nigũ weronojõ wee'e. Mʉsã bʉjawetisere yʉ'ʉre werecã, mʉsãrẽ e'catise

dʉcayugʉti. [30] Yʉ'ʉ weetamuyucã, yʉ'ʉ dutise ʉpʉtʉ waro mʉsãrẽ tutuawe'e. Masã apeyenojõ ca'rasãasere o'marã weronojõ tʉ'oña'rãsa'a, ni werewĩ Jesú.

12

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tʉ̃'rẽ'que ni'i
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

[1] Titare sauru nicã ʉ̃sã judío masã soowʉari nʉmʉ Jesú trigo wesepʉ yʉ'rʉawĩ. Ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã ʉjaboarã, trigo na ote'quere tʉ̃'rẽ, te perire ba'awʉ. [2] Fariseo masã ʉ̃sã tojo weecã ĩ'arã, Jesure niwã:

—Ĩ'aña. Mʉ'ʉ bu'erã ni'cãcãnojõrẽ weedutitisere weema. Marĩ soowʉari nʉmʉrẽ da'radutiwe'e, niwã.

[3] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:

—Mʉsã dʉporocjʉ̃ wiogʉ Davi cʉ̃ me'rãcjãrã me'rã ʉjaboarã wee'quere bu'epã. [4] Na a'tiro weecãrã niwã. Õ'acʉ̃ wi'ipʉ sãjãa, pã́ "Õ'acʉ̃ ye ni'i" ní'que narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Pa'ia dia'cʉ̃rẽ ba'ata basiocaro nimiwʉ̃. [5] Apero Moisé duti'caropʉ quẽ'rãrẽ bu'epã. Marĩ soowʉari nʉmʉ nicã pa'ia Õ'acʉ̃ wi'ipʉ da'rasama. Cʉ̃ ye cjasere da'rarã, sootisama. Na tojo sootirã, ña'arõ weerã mejẽta weema. [6] Mʉsãrẽ weregʉti. A'tore yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ wi'i yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ni'i. [7] Mʉsã Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'quere tʉ'omasĩwe'e. A'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Yʉ'ʉ masãrẽ a'merĩ pajaña'cã ʉa'a. Wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeo'caro nemorõ te pe'ere ʉasãyʉ'rʉnʉ'cã'a", ni ojano'wʉ̃. Mʉsã tere tʉ'omasĩrã pũrĩcã, masã mejẽcã weetirãrẽ "Ña'arõ weema", nitibosa'a. [8] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ soowʉari nʉmʉrẽ dutise nemorõ dutimasĩ'i, niwĩ Jesú.

Jesú omocã bʉ'awia'cʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

[9] Jesú trigo wesepʉ níca be'ro judío masã nerẽrĩ wi'ipʉ sãjãawĩ. [10] Ti wi'i po'peapʉ ni'cʉ̃ omocã bʉ'awia'cʉ nicʉ niwĩ. Fariseo masã ¿de'ro wee Jesure weresãrãsari? nírã, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:

—¿Marĩ soowʉari nʉmʉrẽ dutitigʉre yʉ'rʉocã añuti? niwã.

[11] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, narẽ yʉ'tiwĩ:

—Ni'inojõta marĩ soowʉari nʉmʉ nicã oveja copepʉ bʉrʉsãjãcã, cʉ̃rẽ wejewã'cõgʉ̃ wa'aticã weetisami. [12] Ni'cʉ̃ masʉ̃ oveja nemorõ wapatiyʉ'rʉnʉ'cãmi. Tojo weero marĩ soowʉari nʉmʉrẽ añuse weecã añu ni'i, niwĩ.

[13] Cʉ̃ tojo níca be'ro omocã bʉ'awia'cʉre niwĩ:

—Mʉ'ʉ omocãrẽ sĩ́oña, niwĩ. Tojo nicã tʉ'ogʉ, sĩ́owĩ. Cʉ̃ tojo weecãta, ape omocã weronojõ añua wa'awʉ. [14] Cʉ̃ tojo weecã ĩ'arã, fariseo masã uawijaa wa'awã. Tojo uawijaarã, "¿De'ro wee Jesure wẽjẽrãsari?" ni apocãrã niwã.

Dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã Jesure ojayu'que ni'i

[15] Jesú cʉ̃rẽ wẽjẽsĩ'rĩsere masĩgʉ̃, omocã bʉ'awia'cʉre yʉ'rʉo'caropʉ ní'cʉ wijaawã'cãwĩ. Cʉ̃rẽ masã pãjãrã sirutuwã. Nipe'tirã dutitirãrẽ yʉ'rʉowĩ. [16] Yʉ'rʉo, narẽ ne cʉ̃ ye cjasere weredutitiwĩ. [17] Jesú na pãjãrãrẽ yʉ'rʉocã, Isaía Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ oja'que queoro wa'awʉ. A'tiro ojacʉ niwĩ:

[18] Ã'rĩ yʉ'ʉre da'raco'tegʉ, yʉ'ʉ bese'cʉ nimi.
Yʉ'ʉ ma'igʉ̃ nimi.
Cʉ̃ me'rã e'cati'i.
Yʉ'ʉ Espíriture cʉ̃rẽ o'ogʉti.
Cʉ̃ yʉ'ʉ nipe'tirã masãrẽ añurõ weesere weregʉsami.
[19] Cʉ̃ ne dʉ'saso, macã decopʉ caricũsijasome.
[20] No'o wãcũtutuatigʉnojõ quẽ'rãrẽ cõ'asome.
Cõ'arõnojõ o'ogʉ, wãcũtutuacã weegʉsami.
Ẽjõpeotutuatirãrẽ tu'tisome.
Narẽ añurõ weetamugʉ̃sami.
Cʉ̃ wiogʉ sãjã́ca be'ropʉ, cʉ̃ ña'asere docaque'aca be'ropʉ tojo weedu'ugʉsami.
Cʉ̃ queoro dutime'rĩcʉ̃sami.

[21] Tojo weerã nipe'tirocjãrã cũ dutiatjere co'terãsama, tojo ni ojano'wũ.

Jesure "Wãtĩ tutuaro me'rã weeĩ'omi" ni ucja'que ni'i
(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

[22] Be'ro Jesú tiropʉ caperi bajutigʉ, ucũtigʉ wãtĩ sãjãno'cʉre miiejawã. Na cũrẽ miiejacã ĩ'agũ, Jesú cũrẽ yʉ'rʉowĩ. Tojo wééca be'ro ĩ'a, ucũwĩ. [23] Wãtĩ sãjãno'cʉ yʉ'rʉcã ĩ'arã, nipe'tirã masã ĩ'amarĩawã. Na a'merĩ sẽrĩtiña'wã:

—¿Ã'rĩ dʉporocjũpʉ Davi pãrãmi "Na a'tiacjʉ niapʉ" ní'cʉ niti? niwã.

[24] Fariseo masã na tojo nicã tʉ'orã, a'tiro niwã:

—Ã'rĩ wãtĩa wiogʉ Beelzebú wãmetigʉ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã'sami, niwã.

[25] Jesú na tojo nisere masĩgũ, narẽ niwĩ:

—Ni'cã curuacjãrã a'merĩ dʉcawati a'mequẽrã, masãpe'tia wa'asama. Tojo nicã ni'cã macãcjãrã o ni'cã wi'icjãrã na quẽ'rã a'merĩ dʉcawati a'metu'tirã, pe'tidija wa'asama. [26] Mejãrõta wãtĩa wiogʉ cũ yarã wãtĩarẽ cõ'awĩrõgũ, cũ basuta dʉcawatigʉ weesami. Tojo weegʉ cũ de'ro wee tutuanemobosabe. [27] Mʉsã yʉ'ʉre "Cũ wãtĩ Beelzebú tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi", ni'i. Tojo nicãma, mʉsã bu'esere siruturã wãtĩarẽ cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narẽ mʉsã "Õ'acũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõma", ni'i. Tojo weero masĩno'o. Mʉsã yʉ'ʉre nise diacjũ niwe'e. [28] Yʉ'ʉ wãtĩarẽ Espíritu Santu tutuaro me'rã pe'e cõ'awĩrõ'o. Te me'rã "Õ'acũ wiogʉ nise mʉsã tiropʉre nitoja'a", nino'o.

[29] »Queose me'rã mʉsãrẽ werenemogũti tja. Ni'cũ tutuamʉ ya wi'ipʉre dʉ'tecũutimigũ, yajamasĩno'ña marĩ'i. Dʉ'téca be'ropʉ yajamasĩsami, niwĩ. Yʉ'ʉ wãtĩ yʉ'rʉoro tutuayʉ'rʉnʉ'cã'a nígũ, tojo niwĩ Jesú.

[30] Jesú ninemowĩ:

—Yʉ'ʉre ʉatirã yʉ'ʉre ĩ'atu'tirã nima. Yʉ'ʉre seeneotamutigʉnojõ doquestewã'cãgũ weronojõ nimi. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirã masãrẽ Õ'acũrẽ ẽjõpeocã weetamurã mejẽta weema.

[31] »Tojo weegʉ mʉsãrẽ diacjũ weregʉti. Õ'acũ masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogʉsami. Espíritu Santure ña'arõ ucũcã pũrĩcãrẽ, acobojosome. [32] Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉre ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojogʉsami. Espíritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojosome. Ni'cãrõacã, be'ropʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta acobojosome, niwĩ Jesú.

Yucʉgʉre tigʉ dʉca me'rã ĩ'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-45)

[33] Jesú ninemowĩ:

—Yucʉgʉ añucjʉ nicã, tigʉ dʉca me'rã "Añucjʉ ni'i", nino'o. Yucʉgʉ ña'acjʉ nírõ, tigʉ dʉca me'rã "Ña'acjʉ ni'i", ni ĩ'amasĩno'o. Yucʉgʉre tigʉ dʉca me'rã ĩ'amasĩno'o. [34] Mʉsã aña weronojõ pũrĩrã ni'i. Ña'arã nitjĩarã, ¿de'ro wee añusere ucũmasĩbosaʉ? Marĩrẽ ña'ase púúturo, ña'aseta marĩ ucũse wija'a. Añuse nicã, añuseta wija'a. [35] Tojo weegʉ masũ añugũ añuse wãcũse cʉoyugʉ, añurõta ucũsami. Apĩ ña'agũ pe'e cũ wãcũse ña'ase niyucã, ña'arõ ucũsami. [36] Mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acũ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, mʉsã wãcũtimirã no'o ʉaro ucũma'a'quenʉcũ besegʉsami. [37] Mʉsã añurõ ucṹca be'ro nicã, Õ'acũ mʉsãrẽ "Añurõ ucũpã, bu'iri moo'o", nigũsami. Mʉsã ña'arõ ucṹca be'roma "Bu'iri cʉo'o", nigũsami, niwĩ Jesú fariseo masãrẽ.

Masã ña'arã Jesure weeĩ'odutimi'que ni'i
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

[38] Be'ro fariseo masã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro niwã:

—Masãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ añuse weeĩ'ocã ĩ'asĩ'rĩsa'a, niwã.

[39] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:

—Mʉsã a'tocaterocjãrã ña'arã ni'i. Mʉsã weeĩ'oña nírã, mʉsã ẽjõpeotisere yʉ'ʉre ĩ'o'o. Mʉsãrẽ weeĩ'osome. A'te dia'cũrẽ weregʉti. Dʉporocjũpʉ Joná Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ wa'a'caronojõ dia'cũrẽ ĩ'ogũti. [40] Joná wa'iwũ pajigʉjo paaga po'peapʉ i'tia ʉmʉco, i'tia ñami cũpʉre sãñacʉ niwĩ. Cũ weronojõta yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ quẽ'rã yʉ'ʉre yááca be'ro i'tia ʉmʉco, i'tia ñami di'ta po'peapʉ cũñagũsa'a. [41] Joná Nínive wãmetiri macãcjãrãrẽ Õ'acũ ye quetire werecã, na ña'arõ

wee'quere bʉjaweti, du'ucãrã niwã. Yʉ'ʉ pe'ere Joná yʉ'rʉoro nimicã, mʉsã ẽjõpeowe'e. Mʉsã na wee'caronojõ ña'arõ wee'quere bʉjawetiwe'e. Tojo weerã Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, Nínivepʉ ní'cãrã a'tocateropʉcjãrãrẽ "Mʉsã Jesure ẽjõpeotirã, ña'arõ weewʉ", nirãsama. 42 Apeye quẽ'rãrẽ weregʉti. Dʉporocjõ mujĩpũ mʉjãtiro diacjʉ̃ pe'e nirĩ di'tapʉ wiogo Israe curuacjãrã wiogʉ Salomó masĩsere tʉ'ogo a'tico niwõ. Yʉ'ʉ Salomó yʉ'rʉoro masĩyʉ'rʉnʉ'cãmicã, mʉsã pe'e yʉ'ʉre tʉ'osĩ'rĩwe'e. Tojo weego Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, ti di'ta wiogo ní'co a'tocateropʉcjãrãrẽ "Mʉsã Jesure ẽjõpeotirã, ña'arõ weewʉ", nigõsamo, niwĩ.

Wãtĩ todʉporopʉ cʉ̃ ní'cʉpʉre majãmisãjãase ni'i
(Lc 11.24-26)

43 Jesú fariseo masãrẽ ninemowĩ:
—Wãtĩ masʉ̃pʉre cõ'awĩrõno'ca be'ro aco marĩrõpʉ sijabaque'atisami. Cʉ̃ niatjore a'magʉ̃, tojo weesami. Cʉ̃ nirṍ bocatigʉ, a'tiro wãcũsami: 44 "Yʉ'ʉ wijaa'cʉpʉre dajasãjãagʉ̃ti tja", nisami. Cʉ̃pʉre dajasãjãagʉ̃, wi'i o'aca wi'i, añurõ apóca wi'i weronojõ bocaejasami. 45 Be'ro ãpẽrã wãtĩa sietere cʉ̃ yʉ'rʉoro ña'arãrẽ pijisami. Piji, be'ro todʉporopʉ cʉ̃ wijaa'cʉpʉre na nipe'tirã sãjãasama. Tojo weegʉ masʉ̃ cʉ̃ todʉporopʉ ní'caro nemorõ ña'arõ tojasami. Ã'rã quẽ'rã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã tojota ña'abutiaro wa'arãsama, niwĩ Jesú.

Jesú paco, tojo nicã cʉ̃ acabijirã ye cjase ni'i
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

46 Jesú masãrẽ tojo ucũrĩ cura cʉ̃ paco, cʉ̃ acabijirã cʉ̃ nirĩ wi'ipʉ ejawã. Na sopepʉ tojanʉ'cã, cʉ̃ me'rã ucũsĩ'rĩwã. 47 Tojo weecã, to nigʉ́ ni'cʉ̃ werewĩ Jesure:
—Mʉ'ʉ paco, mʉ'ʉ acabijirã sope pʉ'topʉ niama. Mʉ'ʉ me'rã ucũsĩ'rĩama, ni werewĩ.
48 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—¿Noanojõ niti yʉ'ʉ paco, yʉ'ʉ acabijirã? niwĩ.
49 Be'ro ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ ñupu'a, niwĩ:
—Ã'rãrẽ yʉ'ʉ paco, yʉ'ʉ acawererã waro tʉ'oña'a. 50 No'o Õ'acʉ̃ ʉaro weerãnojõ náta yʉ'ʉ acabiji, yʉ'ʉ acabijo, yʉ'ʉ paco weronojõ nima, niwĩ.

13

Jesú oteri masʉ̃ ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

1 Ti nʉmʉrẽta tja Jesú wi'ipʉ ní'cʉ ditara sumutopʉ wa'awĩ. Wa'a, topʉ dujiwĩ. 2 Masã pãjãrã waro cʉ̃ tiropʉ nerẽcã ĩ'agʉ̃, yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, dujiwĩ. Masã pe'e ditara sumutopʉ nu'cũwã. 3 Be'ro Jesú queose me'rã narẽ bu'ewĩ:
—Ni'cʉ̃ masʉ̃ cʉ̃ ya wesepʉ otegʉ wa'asami. 4 Cʉ̃ otegʉ wẽestewã'cãcã, apeye otese cape ma'apʉ doqueque'asa'a. Mirĩcʉa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama. 5 Apeye ʉ̃tãpaga cã'rõacã di'ta cʉoro bu'ipʉ doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. 6 Be'ro mujĩpũ asimʉjãtiri cura di'ta boposãjãyʉ'rʉa wa'asa'a. Tojo weero nʉ'cõrĩ cʉoti'caro nitjĩarõ, maata ñaidija wa'asa'a. 7 Apeye otese cape pota wa'teropʉ bʉrʉque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyʉ'rʉa, wẽjẽcã'sa'a. 8 Apeye otese cape di'ta añurõpʉ bʉrʉque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, dʉcatisa'a. Ni'cã ño cien peri dʉcatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri dʉcatisa'a. 9 O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, niwĩ Jesú.

Jesure cʉ̃ bu'erã "¿De'ro weegʉ queose me'rã bu'eti?" ní'que ni'i
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

10 Be'ro ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã cʉ̃ pʉ'to wa'a, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wʉ̃:
—¿De'ro weegʉ masãrẽ queose me'rã bu'eti? niwʉ̃.
11 Jesú ʉ̃sãrẽ yʉ'tiwĩ:
—Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ a'tiro weemi. Mʉsã ãpẽrã todʉporopʉ masĩña marĩmi'quere cʉ̃ wiogʉ nisere masĩcã weemi. Ãpẽrã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã pe'ere masĩticã weemi. 12 Tojo weegʉ yʉ'ʉ bu'esere ẽjõpeorãrẽ narẽta Õ'acʉ̃ masĩse o'onemogʉ̃sami. Na tʉ'omasĩse cʉoyʉ'rʉarãsama. Ãpẽrã yʉ'ʉ bu'esere ẽjõpeotirã pe'ere na cã'rõacã masĩmi'quere

tʉ'omasĩticã weegʉsami. [13] Na yʉ'ʉ weesere ĩ'amirã, ĩ'atirã weronojõ nisama. Yʉ'ʉ bu'esere tʉ'omirã, tʉ'omasĩtisama. Tojo weegʉ queose me'rã narẽ were'e. [14-15] Isaía Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ cʉ̃ oja'caronojõta narẽ wa'a'a. A'tiro ojacʉ niwĩ:

Mʉsã Õ'acʉ̃ ye cjasere teerã, ĩ'asĩ'rĩsome.
Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosĩ'rĩtirã, diacjʉ̃ cjasere tʉ'osĩ'rĩsome.
Tojo ẽjõpeotitjĩarã, yʉ'ʉre acobojose sẽrĩsome.
Tojo weerã mʉsãrẽ werecã, tʉ'orãsa'a, tʉ'orã pe'e.
Mejõ ¿de'ro nirõ weesari? ni tʉ'omasĩsome.
Mʉsã añurõ yʉ'ʉ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome, ni ojacʉ niwĩ Isaía, niwĩ Jesú.

[16] Ʉ̃sã pe'ere niwĩ:

—Mʉsã pũrĩcã yʉ'ʉre ẽjõpeorã, e'cati'i. Yʉ'ʉ weesere ĩ'arã, yʉ'ʉ bu'esere tʉ'orã, ẽjõpeo'o. [17] Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Pãjãrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã, tojo nicã dʉporocjãrã masã añurã ní'cãrã ni'cãrõacã yʉ'ʉ mʉsãrẽ weesere ĩ'asĩ'rĩcãrã nimiwã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weresere tʉ'osĩ'rĩcãrã nimiwã. Tojo weesĩ'rĩ'cãrã nimirã, ĩ'ati, tʉ'otiyʉ'rʉocã'cãrã niwã, niwĩ Jesú.

Jesú oteri masʉ̃ quetire "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

[18] Be'ro Jesú ʉ̃sãrẽ a'tiro werenemowĩ:

—Oteri masʉ̃ ye queti a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. [19] Yʉ'ʉ a'ti turipʉ wiogʉ nigʉ̃sa'a nisere tʉ'omirã, tere tʉ'omasĩtirã, a'tiro weronojõ nisama. Otese cape ma'apʉ bʉrʉque'a'que weronojõ nisama. Wãtĩ a'ti, na tʉ'omi'quere ẽ'mape'ocã'sami. [20] Ãpẽrã ʉ̃tãpaga wa'teropʉ doqueque'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire e'catise me'rã tʉ'osama. [21] Tojo tʉ'omirã, nʉ'cõrĩ marĩrã weronojõ nisama. Narẽ mejẽcã wa'acã, o ãpẽrã te quetire ẽjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ẽjõpeodu'ucã'sama. [22] Ãpẽrã otese cape pota wa'teropʉ bʉrʉque'a'que weronojõ nisama. Yé quetire tʉ'oma, tʉ'orã pe'e. A'ti ʉmʉco cjase pe'ere wãcũyʉ'rʉnʉ'cãsama. No'o de'ro nisere ʉaripejayʉ'rʉasama. Na tojo nisetícã, a'te narẽ dojorẽcã'sa'a. Na tʉ'o'quere acobojo, dʉca marĩrã weronojõ nisama. [23] Ãpẽrã di'tapʉ añurõpʉ bʉrʉque'a'que peri weronojõ nima. Yé quetire tʉ'o, añurõ ẽjõpeo, yʉ'ʉ dutironojõ weesetirã, añurõ dʉcatirã weronojõ nima. Cien peri dʉcati'caro weronojõ añusere weesama. Ãpẽrã sesenta peri, ãpẽrã treinta peri dʉcati'caro weronojõ añusere weesama, niwĩ Jesú.

Trigo wa'teropʉ apeye ña'ase cape pĩ'rĩbajua'que ni'i

[24] Jesú apeye queose me'rã ʉ̃sãrẽ werenemowĩ:

—Õ'acʉ̃ wiogʉ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cʉ̃ masʉ̃ añuse capere cʉ̃ ya wesepʉ otesami. [25] Be'ro nipe'tirã cã́rĩ́ca be'ro te ote'cʉre ĩ'atu'tigʉ cʉ̃ ote'caropʉ wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropʉ ña'ase capere otesami. [26] Trigo pĩ'rĩmʉjã, te pupiri cura ña'ase cʉ̃ ote'que pe'e quẽ'rã pĩ'rĩbajuasa'a. [27] Tere ĩ'arã, cʉ̃rẽ da'raco'terã na wiogʉpʉre wererã wa'asama: "Wiogʉ, marĩ ote'que añuse cape dia'cʉ̃ nimiwʉ̃to", nisama. "¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?" nisama. [28] Na wiogʉ narẽ yʉ'tisami: "Ni'cʉ̃ marĩrẽ ĩ'atu'tigʉ tojo weeapĩ", nisami. Be'ro da'raco'terã na wiogʉre sẽrĩtiña'sama tja: "¿Mʉ'ʉ ʉ̃sã ña'asere cureweerã wa'acã ʉasari?" nisama. [29] Cʉ̃ pe'e narẽ nisami: "Weeticã'ña. Mʉsã cureweerã, apeye trigore du'acõ'abosa'a. [30] Totá trigo me'rã bʉcʉacã'to. Trigo bʉcʉatu'ajaca be'ropʉ da'rari masãrẽ o'ógʉti. Na ña'ase pĩ'rĩ'quere cureweemʉ'tãrãsama. Curewee, tere opa dotori dʉ'te, ʉ̃jʉ̃arãsama. Tu'ajanʉ'cõ, trigore na nʉrõwʉaropʉ nʉrõrãsama", nisami, niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

[31] Jesú apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acʉ̃ yarã pãjãrã sãjãrã́sama nise otese mostaza cape weronojõ ni'i. Tere ni'cʉ̃ cʉ̃ ya wesepʉ otesami. [32] Mostaza cape cã'caperoacã waro ni'i. Tócacaperoacã nimirõ, bʉcʉaropʉa pajibutiacjʉ yucʉgʉ pĩ'rĩsa'a. Pajicjʉ waro wa'acã ĩ'arã, mirĩcʉ̃a a'ti, tigʉ dʉpʉripʉ na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Õ'acʉ̃ wiogʉ nise cã'caperoacã weronojõ

nʉ'cãsa'a. Be'ro pajicjʉ bʉcʉa'caro weronojõ nipe'tiropʉ cʉ̃ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cʉ̃ yarã sãjãrã́sama nígʉ̃, tojo niwĩ.

Pã́ bʉcʉacã weese me'rã queose ni'i
(Lc 13.20-21)
33 Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:
—Õ'acʉ̃ wiogʉ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã́ weegotigo pã́ weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã́ bʉcʉacã weesere morẽsamo. Be'ro te nipe'tise bʉcʉa se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bʉcʉacã wee'caro weronojõ Õ'acʉ̃ wiogʉ nise nipe'tiropʉ se'sarosa'a nígʉ̃, tojo niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mr 4.33-34)
34 Jesú masãrẽ bu'égʉ, queose me'rã wereticã weetiwĩ. 35 Cʉ̃ tojo weecã, Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ oja'que queoro wa'awʉ. Jesú masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wʉ̃:
Queose me'rã masãrẽ weregʉsa'a.
Õ'acʉ̃ a'ti ʉmʉco weecãpʉ masĩno'ña marĩ'quere mʉsãrẽ were bajurẽgʉ̃ti, ni ojano'wʉ̃.

Jesú "Ña'ase cape trigo tiropʉ pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" nise ni'i
36 Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, wi'ipʉ sãjãawĩ. Ʉsã cʉ̃ bu'erã cʉ̃rẽ sirutusãjãwʉ̃. Topʉ cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wʉ̃:
—Mʉ'ʉ mejẽpʉ ña'ase cape trigo wa'teropʉ queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati? niwʉ̃.
37 Ʉsã tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú yʉ'tiwĩ:
—Añuse trigo capere ote'cʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ni'i. 38 Ti wese pe'e a'ti turi nisĩ'rĩrõ wee'e. Añuse cape yʉ'ʉre ẽjõpeorã Õ'acʉ̃ põ'rã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. Ña'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãtĩ yarã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. 39 Ti wese ote'cʉre ĩ'atu'tigʉ ña'asere ote'cʉ wãtĩ nimi. Trigo bʉcʉatu'ajaca be'ro na tʉ̃'rẽse a'ti ʉmʉco pe'tiatje ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Trigore tʉ̃'rẽrĩ masã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã weronojõ nima. 40 Ña'asere curewee ʉ̃jʉ̃acõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãpʉre ña'arãrẽ cõ'arãsama. 41 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ yʉ'ʉre wereco'terãrẽ nipe'tiropʉ o'ógʉsa'a. "Nipe'tirã ña'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weerãrẽ neoña", nigʉ̃sa'a. 42 Narẽ pecame'epʉ cõ'arãsama. Topʉ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. 43 Tojo wa'ari curare Õ'acʉ̃ ʉaro weerã́ pe'e a'tiro weerãsama. Cʉ̃ tiropʉ wa'arã, mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ weronojõ asisterãsama. Topʉ ninu'cũcã'rãsama. O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, niwĩ.

Di'tapʉ niyeru cujiri yaacũu'que queose ni'i
44 Jesú a'tiro werenemowĩ:
—Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ wiogʉ nisere werenemogʉ̃ti. Cʉ̃ mʉsã wiogʉ nise nipe'tise yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a. Ni'cʉ̃ apeyenojõ wapabʉjʉsere ãpẽrã ya di'ta po'peapʉ nʉo'quere boca'caro weronojõ ni'i. Tere bocáca be'ro mejãrõpʉta yaacũusami tja. Be'ro e'catise me'rã wa'a, nipe'tise cʉ̃ cʉosere duape'ocã'sami. Cʉ̃ dua'que wapa me'rã ti di'tare duumiicã'sami, niwĩ.

Jesú perla wãmetiri pe, wapabʉjʉri pe me'rã queose o'o'que ni'i
45 Apeye quẽ'rãrẽ Jesú werenemowĩ:
—Õ'acʉ̃ wiogʉ nise ni'cʉ̃ duari masʉ̃ añurõ asistese peri perla wãmetisere a'macusiaro weronojõ ni'i. 46 Cʉ̃ wapabʉjʉri pe, ni'cã pere bocaejagʉ, a'tiro weesami. Bocaeja, cʉ̃ cʉosere duape'ocã'sami. Cʉ̃ dua'que wapa me'rã ti pe wapabʉjʉri pere duumiicã'sami. Õ'acʉ̃ mʉsã wiogʉ nicã, ti pe wapabʉjʉri pere bocase weronojõ ni'i.

Wejecʉ me'rã Jesú queose o'o'que ni'i
47 »Be'ropʉ Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatjere weregʉti. Wa'i wẽjẽrĩ masã ni'cãgʉ̃ wejecʉjo dia pajiri maapʉ doqueñosama. Tigʉpʉre nirãnʉcʉ̃ wa'i su'riwã'sama. 48 Tigʉ mu'muyʉ'rʉcã ĩ'arã, wa'i wẽjẽrĩ masã dia sumutopʉ wejemajãsama. Topʉ wa'ire besedujisama. Añurãrẽ

pi'ipʉ besesãasama. Ña'arãrẽ doqueñocã'sama. 49 A'ti ʉmʉco pe'ticã, tojota wa'arosa'a. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã a'tirãsama. Añurã, ña'arãrẽ dʉcawaanʉ'cõrãsama. 50 Ña'arãrẽ pecame'epʉ cõ'arãsama. Topʉ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, niwĩ Jesú.

Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ be'ropʉ na weeatjere were'que ni'i

51 Be'ro Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—¿A'te yʉ'ʉ ní'quere tʉ'oti mʉsã? niwĩ.

Ʉ̃sã "Ʉ̃ʉ, tʉ'o'o", niwʉ̃.

52 Ʉ̃sã tojo nicã, cʉ̃ niwĩ:

—Nipe'tirã Moisé oja'quere bu'erã yʉ'ʉ wiogʉ nigʉ̃sa'a nisere ẽjõpeorã, ni'cʉ̃ wi'i cʉogʉ weronojõ nima. Cʉ̃, cʉ̃ ya wi'icjãrãrẽ o'oacjʉ, ti wi'ipʉ cʉ̃ apeyenojõ nʉrõ'quere ma'marẽ, mejãrẽ miiwĩrõmasĩsami. Cʉ̃ weronojõ yé niatjere mejã, Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'quere weremasĩsama. Tojo nicã ma'ma, yʉ'ʉ bu'ese quẽ'rãrẽ weremasĩsama nígʉ̃, tojo niwĩ ʉ̃sãrẽ.

Jesú cʉ̃ ya macã Nazarepʉ dajatojaa'que ni'i

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

53-54 Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cʉ Nazare cʉ̃ masá̃ca macãpʉ wa'awĩ. Topʉ judío masã na nerẽwʉari wi'ipʉ bu'enʉ'cãwĩ. Topʉ nirã́ cʉ̃ bu'esere tʉ'o, ĩ'amarĩamʉjãwã. A'tiro niwã:

—¿No'opʉ bu'epari ã'rĩ tocã'rõ masĩgʉ̃? ¿De'ro wee a'te masã dutitirãrẽ yʉ'rʉosenojõrẽ weeĩ'omasĩti? 55 Ã'rĩ ni'cʉ̃ capiteru macʉ̃ nimi. Cʉ̃ a'ti macãcjõ María macʉ̃ nimi. Cʉ̃ acabijirã Santiago, José, Simó, Juda nima. 56 Cʉ̃ acabijirã numia quẽ'rã a'topʉta nima. Tojo weegʉ ¿no'opʉ masĩmipari cʉ̃ a'tere? niwã.

57 Cʉ̃ tocjʉ̃ nise bu'iri cʉ̃ weresere ẽjõpeosĩ'rĩtiwã. Jesú pe'e narẽ niwĩ:

—Nipe'tirã ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃rẽ tʉ'o ẽjõpeosama. Cʉ̃ ya di'tacjãrã, cʉ̃ ya wi'icjãrã dia'cʉ̃ ẽjõpeotisama, niwĩ.

58 Tojo weegʉ ti macãpʉre na ẽjõpeoticã ĩ'agʉ̃, peje waro narẽ weeĩ'otiwĩ.

14

Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃rẽ tojo wee wẽjẽcãrã niwã nise ni'i

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

1 Titare Herode Galilea di'tacjãrãrẽ dutigʉ Jesú wee'quere tʉ'ocʉ niwĩ. 2 Tere tʉ'ogʉ, cʉ̃ me'rã da'rarãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Cʉ̃ Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ yʉ'ʉ wẽjẽduti'cʉ masã'cʉ ígʉ̃ nisami. Tojo weetigʉ mejẽta, peje waro weeĩ'otutuayʉ'rʉapʉ, nicʉ niwĩ.

3 Cʉ̃ Herodeta todʉporopʉre Juãrẽ ñe'eduticʉ niwĩ. Ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipʉ dʉ'tecũudutícʉ niwĩ. A'te ye bu'iri tojo weecʉ niwĩ. Herode cʉ̃ acabiji Felipe nʉmo, Herodía wãmetigore Felipe cʉ̃ catimicã, core ẽ'ma, nʉmoticʉ niwĩ. 4 Cʉ̃ tojo weesere tʉ'ogʉ, Juã Herode tiropʉ wa'a, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ acabiji nʉmorẽ nʉmoticã, ña'a ni'i. Core cʉoticã'ña, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo ní'que bu'iri Herode cʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõduticʉ niwĩ.

5 Cʉ̃ Juãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcʉ niwĩ. Masã pe'e "Juã Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ nimi", nicãrã niwã. Tojo weegʉ yʉ'ʉ cʉ̃rẽ wẽjẽcã, masã yʉ'ʉ me'rã uabosama ni uigʉ, maata cʉ̃rẽ wẽjẽticʉ niwĩ. 6 Be'ro Herode cʉ̃ bajuáca nʉmʉrẽ bosenʉmʉ weecʉ niwĩ. Titare Herodía macõ cʉ̃ piji'cãrã tiropʉ basaĩ'ogõ wijaco niwõ. 7 Herode co basaĩ'ocã tʉ'sayʉ'rʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ "Ne nisooro marĩrõ no'o mʉ'ʉ ʉasenojõrẽ o'ogʉti", nicʉ niwĩ. 8 Co pe'e co pacore "¿Ñe'enojõrẽ sẽrĩgõsariba?" nico niwõ. Co paco wéréca be'ro Herode tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ nico niwõ:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ dʉpoare dʉtesure, ni'cã papʉ miiti, yʉ'ʉre o'oya, nico niwõ. ¿Diacjʉ̃ta Juãrẽ wẽjẽgʉ̃sari? nígõ, tojo weedutico niwõ.

9 Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Herode bʉjaweticʉ niwĩ. Juãrẽ wẽjẽsĩ'rĩticʉ nimiwĩ. Cʉ̃ masã
tʉ'oropʉ "Mʉ'ʉ ʉasenojõrẽ o'ogʉti" ní'cʉ niyugʉ, masã yʉ'ʉre bujiri nígʉ̃, co ní'carono-
jõta weecʉ niwĩ. 10 Tojo weegʉ Juã bu'iri da'reri wi'ipʉ nigʉ̃rẽ cʉ̃ dʉpoare dʉtesureduticʉ
niwĩ. 11 Dʉtesureca be'ro cʉ̃ dʉpoare bapapʉ sãa, Herodía macõrẽ o'ocãrã niwã. Co pe'e
quẽ'rã co pacopʉre o'oturiaco niwõ.
12 Be'ro Juã bu'esere sirutu'cãrã cʉ̃ upʉre miirã wa'a, yaacãrã niwã. Be'ro Jesupʉre
wererã wa'acãrã niwã.

*Jesú ni'cãmocʉ*setiri mil ʉmʉarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)
13 Jesú Juãrẽ wẽjẽ'que quetire tʉ'ogʉ, a'tiro weewĩ. Yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, apero masã
marĩrõpʉ ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã me'rã wa'awĩ. Ʉ̃sã wa'asere tʉ'orã, tocjãrã masã ma'apʉ cʉ̃rẽ
sirutuwã'cãcãrã niwã. 14 Jesú ape pã'rẽpʉ pẽ'ajagʉ, dijanʉ'cãwĩ. Be'ro masã pãjãrãrẽ
bocaejapejawĩ. Narẽ ĩ'agʉ̃, pajañaʼwĩ. Dutitirã na mia'cãrãrẽ yʉ'rʉowĩ. 15 Ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã
na'ique'ari cura cʉ̃ pʉ'to wa'a, werewʉ:
—Na'ique'aropʉ wee'e. A'topʉ marĩ nirõpʉ masã marĩma. Tojo weegʉ masãrẽ macãpʉ
wa'adutiya. Topʉ duuba'arã wa'ato, nimiwʉ̃.
16 Ʉ̃sã tojo nicã tʉ'ogʉ, "Wa'aticã'to. Mʉsã narẽ ecaya", niwĩ.
17 Ʉ̃sã cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Ni'cãmocʉse pã́, wa'i pʉarã dia'cʉ̃ cʉo'o, niwʉ̃.
18 Be'ro "Te mʉsã cʉosere miitia", niwĩ.
19 Cʉ̃ tojo nicã, cʉ̃ tiro miawʉ̃. Be'ro Jesú masãrẽ tá bu'ipʉ dujidutiwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, te pã́
ni'cãmocʉse pagare, na wa'i pʉarãrẽ mii, ʉ'mʉarõpʉ ĩ'amorõ, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise
o'owĩ. Be'ro pã́rẽ dʉcawaa, ʉ̃sãrẽ o'owĩ. Ʉ̃sã pe'e masãrẽ tere etiwʉ. 20 Nipe'tirã ba'a
yapiwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adʉ'a'quere seeneowʉ̃. 21 Tere ba'arã numia, wĩ'marã
ba'paqueono'ña marĩrõ ʉmʉa se'saro ni'cãmocʉsetiri mil niwã.

Jesú acopʉ sija'que ni'i
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)
22 Jesú masãrẽ ba'ase ecáca be'ro ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ yucʉsʉ me'rã ditarapʉ pẽ'ayudutiwĩ.
Cʉ̃ pe'e topʉ masãrẽ we'eritigʉ, tojacã'wĩ yujupʉ. 23 Be'ro masãrẽ we'eritica be'ro ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ
cʉ̃ se'saro ñubuegʉ mʉjãcʉ niwĩ. Topʉre ñami ẽjã́cã, ni'cʉ̃ta nicʉ niwĩ. 24 Ʉ̃sã pe'e ditara
decopʉ pẽ'arã weewʉ. To ʉ̃sã ejacã, wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽepõtẽowʉ̃. Tojo weero pã'cõrĩ paca
yucʉsʉre wẽecʉawʉ. 25 Bo'remʉjãtiri cura Jesú ʉ̃sã tiropʉ acopʉ sijawã'cãtiwĩ. 26 Ʉ̃sã cʉ̃rẽ
ĩ'amasĩtiwʉ. Tojo weerã cʉ̃ topʉ sijawã'cãticã ĩ'arã, ʉpʉtʉ ʉcʉawʉ. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, "Abʉ, masʉ̃
wẽrĩ'cʉ wãtĩ nisami", ni caricũwʉ̃.
27 Jesú ʉ̃sãrẽ nʉcʉ̃adutigʉ a'tiro niwĩ:
—Wãcũtutuaya. Yʉ'ʉ ni'i. Yʉ'ʉre uiticã'ña, niwĩ.
28 Be'ro Pedro Jesure niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ nígʉ̃, yʉ'ʉre mʉ'ʉ tiro acopʉ sijawã'cãdutiya, niwĩ.
29 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ a'tia, niwĩ. Tojo weegʉ Pedro dija, Jesú tiropʉ wa'agʉ, sijawã'cãwĩ. 30 Be'ro
ʉpʉtʉ wĩ'rõ wẽecã ĩ'agʉ̃, ʉcʉa wa'awĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ di'adijagʉ, caricũwĩ:
—Wiogʉ, ñe'egʉ̃ a'tia, ni caricũwĩ.
31 Be'ro maata Jesú cʉ̃rẽ ñe'ewĩ. A'tiro niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ cã'rõacã waro ẽjõpeose cʉoti? ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉ tiro a'tisĩ'rĩmigʉ̃, yʉ'ʉre
ẽjõpeotiati? niwĩ.
32 Be'ro na yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãrĩ cura wĩ'rõ yʉsʉa wa'awʉ. 33 Tojo wa'acã ĩ'arã, ʉ̃sã tiwʉpʉ
sãñarã Jesure ẽjõpeorã, ejaque'awʉ. Cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Nirõta mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i, niwʉ̃.

*Jesú Genesarep*ʉ dutitirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mr 6.53-56)
34 Be'ro ʉ̃sã Genesare wãmetiropʉ pẽ'ajawʉ. 35 Tocjãrã Jesure ĩ'amasĩrã, topʉ cʉ̃ ejase
quetire nipe'tiropʉ werese'sabi'acãrã niwã. Nipe'tirã dutitirãrẽ yʉ'rʉodutirã cʉ̃ tiropʉ
miiejawã.

36 —Mɯ'ɯ quẽ'rã ũsãrẽ mɯ'ɯ yaro su'tiro sumutopɯ ñe'eña'duticureya, niwã. Nipe'tirã
tojo weerã́ yɯ'rɯono'pe'ticã'wã.

15

Masãrẽ ña'arã wa'acã weese ni'i
(Mr 7.1-23)

1 Be'ro fariseo masã Jesú tiropɯ ejawã. Tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã quẽ'rã
Jerusalẽ́pɯ a'ti'cãrã Jesú tiropɯ eja, sẽrĩtiña'wã:
2 —¿De'ro weerã mɯ'ɯ bu'erã marĩ ñecũsɯmɯa weemɯjãti'quere yɯ'rɯnɯ'cãti? Ba'ase
dɯporo marĩ ñecũsɯmɯa weewɯa'caronojõ omocoetima, niwã.
3 Jesú narẽ yɯ'tiwĩ:
—Yɯ'ɯ quẽ'rã mɯsãrẽ sẽrĩtiña'gũti. Mɯsã ñecũsɯmɯa weemɯjãti'quere weesiruturã,
¿de'ro weerã Õ'acũ dutiro pe'ere yɯ'rɯnɯ'cãti? 4 Õ'acũ a'tiro duticɯ niwĩ: "Mɯsã pacɯ,
mɯsã pacore ẽjõpeoya." Tojo nicã "No'o cũ pacɯ, cũ pacore ña'arõ ucũgũnojõ wẽrĩato",
nicɯ niwĩ. 5 Mɯsã pe'e mɯsã pacɯre o mɯsã pacore na apeyenojõ sẽrĩcã, weetamusĩ'rĩtirã,
narẽ a'tiro nisa'a: "Nipe'tise ũsã cɯose mɯsãrẽ o'obo'quere Õ'acũrẽ o'otojapɯ", nisa'a.
6 Mɯsãta a'tiro nirãnojõrẽ na pacɯ o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e.
A'tiro wéérã, Õ'acũ dutisere tojowaro ĩ'acõ'abutiacã'a. Mɯsã ñecũsɯmɯa weemɯjãti'quere
weesĩ'rĩrã, tojo wee'e. 7 Diacjũ wéérã weronojõ weeta'sa'a. Isaía dɯporocjũpɯ Õ'acũ ye
quetire weremɯ'tãrĩ masũ mɯsãrẽ diacjũta nisapĩ. A'tiro ojacɯ niwĩ:
8 "Ã'rã masã ɯsero me'rã dia'cũ yɯ'ɯre ẽjõpeoma.
Na tɯ'oña'se waro pe'e no'opɯ nirõ nisa'a.
9 Tojo weerã na yɯ'ɯre ñubuepeose wapamarĩ'i.
Na bu'ese yɯ'ɯ dutise mejẽta ni'i.
Masã dutise ni'i", nicɯ niwĩ Õ'acũ, ni ojacɯ niwĩ Isaía, ni yɯ'tiwĩ Jesú fariseo masãrẽ.
10 Narẽ tojo níca be'ro Jesú masãrẽ pijio, niwĩ:
—Yé cjasere tɯ'omasĩrãti nírã, tɯ'oya. 11 Marĩ ɯsero me'rã ba'ase mejẽta Õ'acũ ĩ'orõpɯ
marĩrẽ ña'arõ wa'acã wee'e. Tojo weronojõ o'oro, marĩrẽ ɯseropɯ wijatise pe'e ña'arõ
wa'acã wee'e, niwĩ.
12 Tojo níca be'ro ũsã cũ bu'erã cũ pɯ'to wa'a, cũrẽ niwũ:
—Mɯ'ɯ tojo nisere tɯ'orã, fariseo masã tɯ'satiama, niwũ.
13 Ũsã tojo nicã, Jesú queose me'rã yɯ'tiwĩ:
—Wese cɯogɯ ña'ase, topɯ pĩ'rĩbajuasere du'acõ'agũsami. Yɯ'ɯ pacɯ ɯ'mɯsepɯ nigṹ
nisoose me'rã bu'erãrẽ mejãrõta weegɯsami. Narẽ cõ'abutiagɯsami. 14 Tojo weerã narẽ
tojo ĩ'acõ'acã'ña. Na nisoose me'rã bu'érã, caperi ĩ'atirã ãpẽrã caperi ĩ'atirãrẽ wejemɯ'tãrã
weronojõ nima. Ni'cũ ĩ'atigɯ apĩ ĩ'atigɯre wejemɯ'tãgũ, na pɯarãpɯta no'o nirĩ copepɯ
bɯrɯsãjãsama, niwĩ.
15 Be'ro Pedro Jesure niwĩ:
—Ũsãrẽ wereya. Mɯ'ɯ ní'que ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weesari? niwĩ.
16 Jesú cũrẽ niwĩ:
—¿Mɯsã quẽ'rã a'tere tɯ'omasĩweti yujupɯ? 17 Nipe'tise marĩ ba'asõrõse paapɯ wa'a,
be'ro yɯ'rɯwijaa wa'asa'a. 18 Masã na ucũse, ɯseropɯ wijase pe'e wãcũsepɯ wadatiwijati'i.
A'te pũrĩcã Õ'acũ ĩ'orõpɯ masãrẽ ña'arã wa'acã wee'e. 19 Marĩ wãcũse ña'arõ wãcũsepɯ
dɯ'pocã́tiwijati'i. Ãpẽrãrẽ wẽjẽcõ'ase, nɯmo nitigore a'metãrãse, numio me'rã ña'arõ
weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wãcũsepɯ dɯ'pocã́tiwijatisa'a. 20 A'te peje
pũrĩcã Õ'acũ ĩ'orõpɯre masãrẽ ña'arã wa'acã weesa'a. Marĩ na weewɯasenojõrẽ ba'ase
dɯporo omocoetirã pũrĩcã, masãrẽ ña'arã wa'acã weetisa'a, niwĩ.

Judío masõ nitigo ape di'tacjõpɯ Jesure ẽjõpeo'que ni'i
(Mr 7.24-30)

21 Be'ro Jesú Genesarepɯ ní'cɯ Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩpɯ wa'awĩ. Tocjãrã judío masã
nitiwã. 22 Topɯ eja, ni'cõ numio topɯ nigṍ Canaácjõ Jesú tiro caricũwã'cãtiwõ:

—Yʉ'ʉ wiogʉ, Davi dʉporocjʉ̃ wiogʉ pãrãmi, yʉ'ʉre pajaña'ña. Yʉ'ʉ macõ wãtĩ sãjãno'co nitjĩagõ, pũrõ pi'etimo, niwõ.
23 Jesú core yʉ'titiyʉ'rʉocã'wĩ. Tojo weerã ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã cʉ̃ pʉ'to wa'a, cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Marĩ siro ña'arõ caricũwã'cãtisamo. Core wa'adutiya, niwʉ̃.
24 Be'ro Jesú core niwĩ:
—Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre Israe curuacjãrã oveja bajuduti'cãrã weronojõ nirã́ dia'cʉ̃rẽ a'madutigʉ o'ówĩ, niwĩ.
25 Cʉ̃ tojo nimicã, co cʉ̃rẽ ẽjõpeogo, cʉ̃ pʉ'to ejaque'awõ. A'tiro niwõ:
—Wiogʉ, yʉ'ʉre weetamuña, niwõ.
26 Jesú core yʉ'tiwĩ:
—Wĩ'marã ba'asere ẽ'ma, diayiare doquecũucã, ña'a ni'i, niwĩ.
27 Cʉ̃ tojo nimicã, co pe'e cʉ̃rẽ niwõ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, tojota ni'i, nírõ. Diayiapʉta mesapʉ na wiorã ba'astedijosere ba'asama. Tojo nígõ, yʉ'ʉ judío masõ nitimicã, judío masã na "Diayi weronojõ nimo" nigõrẽ, judío masãrẽ mʉ'ʉ weetamudʉ'a'quere weetamuña nígõ, tojo niwõ.
28 Co tojo nicã, Jesú niwĩ:
—Mʉ'ʉ pũrĩcã ẽjõpeose cʉoyʉ'rʉa'a. Tojo weero mʉ'ʉ ní'caronojõta wa'ato, niwĩ.
Cʉ̃ tojo nirĩ curata co macõ wãtĩ cõ'awĩrõno'copʉ tojaco niwõ.

Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i

29 Jesú Tiro, Sidṍpʉ ní'cʉ wijawã'cãgʉ̃, Galilea wãmetiri ditara sumutopʉ yʉ'rʉawĩ. Be'ro ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ mʉjãa, ejanujãwĩ. 30 Pãjãrã masã cʉ̃ dujiropʉ etawã. Na opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ, caperi bajuno'tirãrẽ, omocã, dʉ'pocã dojoriwi'iare, ucũmasĩtirãrẽ, no'o duti cʉorãnojõrẽ miiejawã. Jesú tiropʉ narẽ miiejacũuowã. Narẽ yʉ'rʉowĩ. 31 Tojo weecã, ucũmasĩtimi'cãrã ucũwã. Omocãrĩ, dʉ'pocãrĩ dojoriwi'ia yʉ'rʉono'wã. Opa cõ'ñerĩ sija'cãrã diacjʉ̃ sijawã. Ĩ'atimi'cãrã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, masã ĩ'amarĩawã. Be'ro Õ'acʉ̃rẽ "Marĩ Israe curuacjãrã wiogʉ tutuayʉ'rʉami", ni e'catise o'owã.

Jesú ba'paritisetiri mil ʉmʉarẽ eca'que ni'i
(Mr 8.1-10)

32 Be'ro Jesú ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ pijio, niwĩ:
—Ã'rã masãrẽ pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nirṍ i'tia nʉmʉ yʉ'rʉ'ʉ. Tojo weerã na ba'ase toja wa'asama. Na ʉja me'rã na ye wi'seripʉ tojaacã ʉatisa'a. Na ba'atirã, ma'apʉ tʉ'omasĩse pe'tique'a wa'abosama, niwĩ.
33 Cʉ̃ tojo nicã, ʉ̃sã cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—¿De'ro wee ʉ̃sã ba'ase bocabosari ã'rã pãjãrãrẽ? A'tore masã marĩma, niwʉ̃.
34 Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—¿Dicʉsepaga pã́ cʉoti? niwĩ.
Ʉ̃sã cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Sietepaga pã́, tojo nicã wa'i pejetirãcã cʉo'o, niwʉ̃.
35 Ʉ̃sã tojo níca be'ro masãrẽ dujidutiwĩ. 36 Be'ro pã́ sietepagare, tojo nicã wa'ire mii, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanʉ'cõ, pã́rẽ dʉcawaa, ʉ̃sãrẽ o'owĩ. Ʉ̃sã pe'e tere masãrẽ etiwʉ. 37 Nipe'tirã ba'a, yapiyʉ'rʉawã. Be'ro siete pi'seri na ba'adʉ'a'quere seeneowʉ̃. 38 Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ ʉmʉa se'saro ba'paritisetiri mil niwã. 39 Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, ʉ̃sã yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, Magdala wãmetiropʉ pẽ'a wa'awʉ.

16

*Jesure fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Õ'ac*ʉ̃ tutuaro me'rã weeĩ'odutimi'que ni'i

1 Ʉ̃sã Magdala wãmetiropʉ ejacã, fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Jesure ĩ'arã etawã. Na ¿diacjʉ̃ Õ'acʉ̃ o'ó'cʉta nimiti? nírã, cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã weeĩ'odutiwã. 2 Jesú pe'e narẽ yʉ'tiwĩ:
—Mujĩpũ sõ'asãjãcã, mʉsã "Añurõ cʉ̃'marõsa'a", ni'i. 3 Bo'reacã ñiarĩ nʉmʉjo nicã, "Aco pejarosa'a", ni'i. Ʉ'mʉarõ cjasere ĩ'arã, tojo bajuri nʉmʉ nirõsa'a nisere masĩ'i. Tojo

nimirã, Õ'acũ a'tocatero cũ weeĩ'ose pe'ere masĩwe'e. [4] Mʉsã a'tocaterocjãrã ña'arã ni'i. Mʉsã weeĩ'oña nírã, mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeotisere ĩ'o'o. Mʉsãrẽ weeĩ'osome. A'te dia'cũrẽ weregʉti. Dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ Jonárẽ wa'a'caronojõ dia'cũrẽ ĩ'ogũti, niwĩ. Tojo níca be'ro na tiropʉ ní'cʉ apesepʉ wa'awĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i
(Mr 8.14-21)

[5] Be'ro ũsã ape pã'rẽpʉ pẽ'a wa'awʉ. Topʉ wa'arã, pã́ ũsã ba'atjere acobojocãrã niwũ. [6] Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Mʉsã fariseo masã, saduceo masã na ye levadura pã́ bʉcʉacã weesere tʉ'omasĩña, niwĩ.

[7] Cũ tojo nicã, ũsã cũ nisere tʉ'otirã, a'merĩ niwũ:

—Marĩ pã́rẽ miititiasʉ. Tojo weegʉ marĩrẽ tojo nisami, nimiwũ.

[8] Jesú ũsã tojo nisere masĩgũ, a'tiro niwĩ:

—Mʉsã pã́ marĩ ba'atjere miititiasʉ nírã, queoro wãcũwe'e. Mʉsã ẽjõpeose moobutia'a. [9] ¿Mʉsã tʉ'omasĩweti yujupʉ? ¿Yʉ'ʉ ni'cãmocʉsepaga pã́ me'rã ni'cãmocʉsetiri mil ʉmʉarẽ eca'quere wãcũweti? Peje pi'seri na ba'adʉ'aquere seeneowũ. [10] ¿Cãrũ wee'que quẽ'rãrẽ wãcũweti? Sietepaga pã́ me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawʉ. Tita quẽ'rãrẽ na ba'adʉ'a'quere peje pi'seri seeneowũ. [11] ¿De'ro weerã mʉsã tʉ'omasĩtiati? Yʉ'ʉ fariseo masã, saduceo masã ye levadurare ucũgũ, pã́ mejẽtare nigũ weeapʉ, niwĩ.

[12] Cũ tojo nicãpʉta, ũsãrẽ tʉ'omasĩse ejawʉ.

—Marĩrẽ levadura pã́ bʉcʉacã weese mejẽtare ucũgũ weeapĩ; fariseo masã, saduceo masã na nisoose me'rã bu'ese pe'ere tʉ'omasĩato nígũ, tojo niapĩ, niwũ.

Pedro Jesure "Mʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉ ni'i" ní'que ni'i
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

[13] Be'ro Jesú Cesarea Filipo wãmetiri macãpʉ wa'awĩ. Topʉ eja, ũsã cũ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'wĩ:

—Masã yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉre ¿de'ro ucũti? niwĩ.

[14] Ũsã cũrẽ yʉ'tiwʉ:

—Ãpẽrã "Juã masãrẽ wãmeyeri masũ nimi", nima. Ãpẽrã "Dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ Elía nígũ nisasami", nima. Ãpẽrã "Jeremía nimi o apĩ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ nígũ nisasami", nima mʉ'ʉrẽ, ni yʉ'tiwʉ cũrẽ.

[15] Ũsã tojo nicã, niwĩ:

—Mʉsã waro, ¿de'ro wãcũti yʉ'ʉre? ni sẽrĩtiña'wĩ.

[16] Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Simó Pedro cũrẽ yʉ'tiwĩ:

—Mʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉ Cristo ũsã yoacã yucue'cʉ ni'i. Õ'acũ catinu'cũgũ macũ ni'i, niwĩ.

[17] Jesú cũrẽ niwĩ:

—Simó, Joná macũ, mʉ'ʉ tojo ucũgũ, diacjũta ucũ'u. Ne ni'cũ masũ mʉ'ʉrẽ tere weretiapĩ. Yʉ'ʉ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigṹ mʉ'ʉrẽ tere masĩse o'oapĩ. Tojo weegʉ e'catiya. [18] Mʉ'ʉrẽ weregʉti. Mʉ'ʉ wãme Pedro ũtãgã nisĩ'rĩrõ wee'e. Mʉ'ʉ weronojõ ẽjõpeorãrẽ ya curuacjãrãrẽ wa'acã weegʉti. Wãtĩ cũ yarã me'rã ya curuacjãrãrẽ docaque'acã weesome. [19] Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ʉ'mʉsepʉ marĩ wiogʉ nirõpʉ cja sawire o'ogʉti. Tojo weero a'ti nucũcãpʉre mʉ'ʉ cã'mota'acã, ʉ'mʉsepʉ quẽ'rãrẽ cã'mota'ano'rõsa'a. Mʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉre dʉ'tecũucã, ʉ'mʉsepʉ quẽ'rãrẽ dʉ'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpʉre "Tojota weeato" nicã, ʉ'mʉsepʉ quẽ'rãrẽ tojota wa'arosa'a, niwĩ Jesú.

[20] Be'ro Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ "Cũ Õ'acũ bese'cʉ Cristo nimi", niticã'ña, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere were'que ni'i
(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

[21] Tita me'rã Jesú ũsãrẽ a'tiro werenʉ'cãwĩ:

—Yʉ'ʉre Jerusalẽ́pʉ wa'aro ni'i. Topʉ judío masã bʉcʉrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yʉ'ʉre ʉpʉtʉ pi'eticã weerãsama. Yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Tojo weemicã, i'tia

nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a, niwĩ ʉ̃sãrẽ. 22 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro Jesure yoacurero
wejewã'cã, a'tiro tu'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, ne mʉ'ʉ tojo nise wa'aticã'to. Õ'acʉ̃ tojo wa'acã cã'mota'ato, nicʉ niwĩ.
23 Be'ro Jesú majãminʉ'cã, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Wãtĩ wa'aya. Mʉ'ʉ tojo nígʉ̃, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre dutisere cã'mota'asĩ'rĩgʉ̃ wee'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃
ʉasere wãcũwe'e. Masã na wãcũwʉaronojõ pe'e wãcũ'u, nicʉ niwĩ.
24 Be'ro Jesú ʉ̃sã ãpẽrãrẽ niwĩ:
—No'o yʉ'ʉre ẽjõpeosirutugʉnojõ cʉ̃ weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yʉ'ʉ ʉaro pe'e weeato.
No'o yʉ'ʉre sirutusĩ'rĩgʉ̃, "Jesure ẽjõpeogʉ, wẽrĩbosa'a" nitigʉta sirutuato. 25 Yʉ'ʉre
ẽjõpeose me'rã ña'arõ yʉ'rʉsĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeodu'ugʉnojõ pecame'epʉ bu'iri da're
bajuriono'gʉ̃sami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yʉ'ʉre ẽjõpeonu'cũgʉ̃nojõ pe'e yʉ'ʉ me'rã catin-
u'cũgʉ̃sami.
26 »Ni'cʉ̃ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cʉ̃ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogʉ, ¿ñe'enojõrẽ
wapata'abosari? Cʉ̃ pecame'epʉ wa'agʉ, cʉ̃ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩti-
sami. 27 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiro weegʉti. Yʉ'ʉ pacʉ asistese me'rã,
cʉ̃rẽ wereco'terã me'rã a'ti turipʉre a'tigʉti tja. Yʉ'ʉ apaturi a'tigʉ, nipe'tirãrẽ de'ro na
wee'quenʉcʉ̃rẽ wapayegʉti. 28 Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Ni'cãrẽrã a'topʉ nirá na wẽrĩse
dʉporo a'tere ĩ'arãsama. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ wiogʉ sãjãcã ĩ'atimirã,
wẽrĩsome, niwĩ.

17

Jesú cʉ̃ bajuse dʉcayu'que ni'i
(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

1 Jesú "Yʉ'ʉ wiogʉ nisere ĩ'arãsa'a" níca be'ro ni'cã semana yʉ'rʉwʉ. Titare Pedro,
Santiago, cʉ̃ acabiji Juãrẽ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ ʉ'mʉacjʉpʉ miacʉ niwĩ. Na se'saro wa'acãrã niwã. 2 Topʉ
na ĩ'orõpʉ cʉ̃ bajusere dʉcayucʉ niwĩ. Cʉ̃ diapoare mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ weronojõ asistecʉ
niwĩ. Cʉ̃ ye su'ti añurõ bo'reyuse wa'acaro niwʉ̃. 3 Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía
dʉporocjãrãpʉ Jesú me'rã ucũcã ĩ'acãrã niwã. 4 Tere ĩ'agʉ̃, Pedro Jesure nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, marĩ a'topʉ nicã añuyʉ'rʉa'a. Mʉ'ʉ ʉacã, ʉ̃sã i'tia wi'iacã weerãti. Ni'cã
wi'i mʉ'ʉ ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerãti, nicʉ niwĩ.
5 Pedro tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua asisteri curua a'ti, narẽ tuubi'acã'caro niwʉ̃. Ti
curuapʉre ni'cʉ̃ ucũcã tʉ'ocãrã niwã:
—Ã'rĩ yʉ'ʉ macʉ̃, yʉ'ʉ ma'igʉ̃ nimi. Cʉ̃ me'rã pũrõ e'cati'i. Cʉ̃ ucũsere tʉ'o ẽjõpeoya,
nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
6 Tere tʉ'orã, cʉ̃ bu'erã ʉpʉtʉ ʉcʉarã, di'tapʉ mu'rĩque'acãrã niwã. 7 Be'ro Jesú na pʉ'to
wa'a, narẽ ñe'eña'a, nicʉ niwĩ:
—Wã'cãnʉ'cãña. Uiticã'ña, nicʉ niwĩ.
8 Be'ro na ĩ'acã, ãpẽrã ne marĩcãrã niwã. Jesú ni'cʉ̃ta nicʉ niwĩ.
9 Na tigʉpʉ ní'cãrã dijaticã, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã ni'cãrõacã ĩ'a'quere ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ
upʉtigʉ wẽrĩ masáca be'ropʉ wereya, nicʉ niwĩ.
10 Cʉ̃ tojo nicã, cʉ̃ bu'erã sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã "Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tise dʉporo Elía
a'timʉ'tãgʉ̃sami" nisari?
11 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsã nírõnojõta Elía a'timʉ'tãgʉ̃sami. Cʉ̃ nipe'tisere apomʉ'tãgʉ̃sami. 12 Yʉ'ʉ pe'e
a'tiro nigʉ̃ti. Elía a'titojacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ masã ĩ'amasĩticãrã niwã. Na cʉ̃rẽ no'o ʉaro
weesĩ'rĩsere weecãrã niwã. Cʉ̃rẽ wee'caronojõta yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ
quẽ'rãrẽ pi'eticã weerãsama, nicʉ niwĩ.
13 Cʉ̃ tojo nicãpʉ, cʉ̃ bu'erã tʉ'omasĩcãrã niwã. "Cʉ̃ Elía a'titojacʉ niwĩ nígʉ̃, Juã masãrẽ
wãmeyeri masʉ̃rẽ nigʉ̃ weesami", nicãrã niwã.

Jesú wĩ'magʉ̃rẽ wãtĩ sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

[14] Be'ro na ũrũgũpɨ ní'cãrã masã wa'teropɨ dijatawã. Titare ni'cũ a'ti, Jesú tiropɨ
ejaque'awĩ. Cũrẽ a'tiro niwĩ:
[15] —Yɨ'ɨ wiogɨ, yɨ'ɨ macũrẽ pajaña'ña. Cũ wãcũña marĩrõ wẽrĩamɨjãmi. Ũpɨtɨ waro
pi'etiyɨ'rɨmajãmi. Pejetiri pecame'epɨ doqueque'a, diapɨ quẽ'rãrẽ doqueñojãmɨjãmi.
[16] Cũrẽ mɨ'ɨ bu'erã tiropɨ miiejamiapɨ. Na cũrẽ yɨ'rɨomasĩtiama, niwĩ.
[17] Be'ro Jesú masãrẽ niwĩ:
—Mɨsã ẽjõpeose moorã ña'arã ni'i. Yɨ'ɨ mɨsãrẽ yoacã bu'emicã, ne tɨ'omasĩwe'e
yujupɨ. ¿No'ocã'rõ yoacã mɨsã yɨ'ɨre ẽjõpeoticã wãcũtutuagɨsari? Cũ wĩ'magũrẽ yɨ'ɨ
tiro miitia, niwĩ.
[18] Topɨ miiejacã, wãtĩ wĩ'magũpɨ ní'cɨre cõ'awĩrõwĩ. Cũ tojo weeri curata wĩ'magũ
yɨ'rɨono'cɨpɨ tojawĩ.
[19] Be'ro ũsã cũ bu'erã ãpẽrã tɨ'otiropɨ cũrẽ sẽrĩtiña'wũ:
—¿De'ro weerã ũsã wãtĩrẽ cõ'amasĩtiapari? niwũ.
[20] Jesú ũsãrẽ niwĩ:
—Mɨsã yɨ'ɨre añurõ ẽjõpeotise ye bu'iri cũrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapã. Diacjũ mɨsãrẽ
weregɨti. Mɨsã mostaza capeacã weronojõ cã'rõacã ẽjõpeose cɨorã, a'tigɨ ũrũgũrẽ
"Aperopɨ wa'aya", nímasĩbosa'a. Mɨsã tojo nicã, aperopɨ wa'arosa'a. Mɨsã diacjũta
ẽjõpeocãma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. [21] Ã'rĩ wãtĩ sãjãgũnojõrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩ, be'tise
me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

[22] Be'ro ũsã Galileapɨ sijarã wa'awɨ. Topɨ Jesú ũsãrẽ niwĩ:
—Yɨ'ɨ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɨtigɨre wiorãpɨre o'orãsama. [23] Yɨ'ɨre
wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nɨmɨ be'ro masãgũsa'a tja, niwĩ. Ũsã cũ "Yɨ'ɨre
wẽjẽrãsama" nicã tɨ'orã, pũrõ bɨjawetiwɨ.

Õ'acũ wi'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

[24] Be'ro Jesú, ũsã cũ bu'erã Capernau wãmetiri macãpɨ wa'awɨ. Ũsã topɨ ejari curare
Õ'acũ wi'i cjase niatjere niyeru wapaseeri masã Pedro tiropɨ wa'awã. A'tiro sẽrĩtiña'cãrã
niwã cũrẽ:
—¿Mɨsãrẽ bu'egɨ Õ'acũ wi'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicãrã niwã.
[25] Pedro narẽ yɨ'ticɨ niwĩ:
—Wapayesami, nicɨ niwĩ.
Be'ro Pedro Jesú nirĩ wi'ipɨ sãjãejawĩ. Cũ Jesure sẽrĩtiña'gũti weeri cura Jesú pe'e cũrẽ
ucũwe'ocã'wĩ:
—¿De'ro tɨ'oña'ti, Simó? ¿A'ti ɨmɨcocjãrã wiorã niyeru ɨarã, na acawererãrẽ sẽrĩsari,
o aperocjãrãpɨre sẽrĩsarine? niwĩ.
[26] Pedro cũrẽ yɨ'tiwĩ:
—Aperocjãrãpɨre wapayedutisama, niwĩ.
Jesú cũrẽ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ na acawererãrẽ sẽrĩtisama. Tojo weero yɨ'ɨ Õ'acũ macũ niyucã, cũ ya
wi'i cjase niatjere niyeru sẽrĩmasĩtisama. [27] Tojo nimicã, narẽ mejẽcã wãcũdutitigɨ wa-
payegɨti. Mɨ'ɨ ditarapɨ wẽjẽrĩ da mii, wa'i wẽjẽgũ wa'aya. Ba'amɨ'tãgũrẽ wejemorõña.
Cũ ɨseropɨ niyeru cujire bocagɨsa'a. Ti cuji me'rã marĩ pɨarã yere wapayegɨ wa'aya, niwĩ
Jesú.

18

Añurõ weeyɨ'rɨnɨ'cãgũ yere oja'que ni'i
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

[1] Õ'acũ wi'i cjase wapaseeri masãrẽ Pedro wapayegɨ wa'acaterore ũsã Jesú tiropɨ wa'a,
cũrẽ niwũ:
—Ũ'mɨsepɨre ¿noanojõ ũsã mɨ'ɨ besecṹú'cãrã ãpẽrã yɨ'rɨoro niyɨ'rɨnɨ'cãgũsari?
niwũ.
[2] Ũsã tojo nicã tɨ'ogɨ, Jesú ni'cũ wĩ'magũrẽ pijio, ũsã tiropɨ nɨ'cõwĩ. [3] Ũsãrẽ niwĩ:

—Mʉsãrẽ diacjʉ̃ weregʉti. Ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãsĩ'rĩsere du'ucã'ña. Mʉsã tere wãcũnu'cũrã, ã'rĩ weronojõ nitirã, ʉ'mʉsepʉ yʉ'ʉ wiogʉ niatjopʉ wa'asome. [4] A'tiro ni'i. No'o ã'rĩ wĩ'magʉ̃ weronojõ ãpẽrã yʉ'rʉoro nisere wãcũtigʉnojõ cʉ́ta yʉ'ʉ niatjopʉre ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃sami. [5] Apeye quẽ'rãrẽ weregʉti. Yʉ'ʉre maigʉ̃nojõ ni'cʉ̃ ã'rĩ wĩ'magʉ̃rẽ ñe'egʉ̃ weronojõ weemi. Cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃, yʉ'ʉreta ñe'egʉ̃ weemi, niwĩ.

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

[6] Jesú apeye ʉ̃sãrẽ werenemowĩ:

—No'o yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ wĩ'magʉ̃rẽ ña'arõ weecã weegʉ́ ʉpʉtʉ bu'iri da'reno'gʉ̃sami. Ʉ̃tãgã pajicja cʉ̃ wãmʉtapʉ dʉ'teyoo, cʉ̃rẽ maa pajiri maapʉ doqueñocã, nemorõ añu-bosa'a. Tojo weecã, cʉ̃ maata wẽrĩa wa'a, dojorẽnemotibosami. [7] Masãrẽ ña'arõ weecã weese ña'abutia'a. Ña'arõ weenu'cũcã'rãsama, wéérã pe'ea. Mejõ tojo weegʉnojõ ʉpʉtʉ waro bu'iri da'reno'gʉ̃sami.

[8] »A'tiro weeya. Mʉsã omocã, mʉsã dʉ'pocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dʉtecõ'abo'caro weronojõ ña'arõ weedu'ucã'ña. Mʉsã ni'cã omocã me'rã o ni'cã dʉ'pocã me'rã ʉ'mʉsepʉ wa'acã, nemorõ añu'u. Pʉa omocã me'rã, pʉa dʉ'pocã me'rã pecame'epʉ wa'acã pe'ere, ña'ayʉ'rʉabosa'a. [9] Mʉsã caperi me'rã mejãrõta ña'arõ weesĩ'rĩrã, mʉsã caperire orewee cõ'abo'caro weronojõ ña'asere ĩ'adu'ucã'ña. Mʉsã ni'cã capea me'rã ʉ'mʉsepʉ wa'acã, nemorõ añu'u. Mʉsã pecame'epʉ pʉa capea me'rã wa'acã pe'ere, ña'ayʉ'rʉabosa'a.

Oveja bajuduti'cʉ queose ni'i
(Lc 15.3-7)

[10] »Ã'rã wĩ'marãnojõrẽ tojo ĩ'acõ'aticã'ña. A'tiro ni'i. Ʉ'mʉsecjãrã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ã'rã wĩ'marãrẽ co'terã yʉ'ʉ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ ĩ'orõpʉ ninu'cũma. [11] Masã Õ'acʉ̃rẽ wãcũtirã oveja bajuduti'cãrã weronojõ nima. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ narẽ yʉ'rʉogʉ a'tigʉ weewʉ.

[12] »Yʉ'ʉ weresere ¿de'ro tʉ'oña'ti? Ni'cʉ̃ cien oveja cʉogʉ ni'cʉ̃ bajudutícã, ãpẽrã dʉ'sarã noventa y nuevere opa bu'pa na ba'aropʉ cũusami. Be'ro apĩ bajuduti'cʉre a'magʉ̃ wa'asami. [13] Cʉ̃rẽ bocagʉ, pũrõ e'catisami. Ãpẽrã noventa y nueve bajudutiti'cãrã nemorõ cʉ̃ me'rã e'catisami. [14] Mejãrõta marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ ne ni'cʉ̃ ã'rã wĩ'marãnojõrẽ pecame'epʉ wa'acã ʉatimi, niwĩ Jesú.

Marĩ acawererã marĩrẽ ña'arõ weecã a'tiro weeroʉa'a nise ni'i

[15] Jesú werenemowĩ:

—Mʉ'ʉ acaweregʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weecã, mʉ'ʉ se'saro cʉ̃ tiropʉ weregʉ wa'aya. Cʉ̃ ña'arõ wee'quere masĩcã weeya. Cʉ̃ "Yʉ'ʉ ña'arõ weeapʉ" ni tʉ'oña'cã, mʉsã apaturi a'merĩ ucũ, e'catirãsa'a tja. [16] Cʉ̃ yʉ'titicãma, ni'cʉ̃ o pʉarãrẽ pijio, cʉ̃ tiropʉ wa'aya. Na tʉ'oropʉ wereya cʉ̃ mʉ'ʉrẽ ña'arõ wee'quere. Tojo weero Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ ní'caronojõta pʉarã o i'tiarã tʉ'oropʉ "Diacjʉ̃ta ni'i", ni masĩno'rõsa'a. [17] Na quẽ'rãrẽ yʉ'titicã, nipe'tirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã na nerẽrõpʉ wereya. Na quẽ'rãrẽ yʉ'titicã, yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ o wiorãrẽ niyeru wapaseebosari masʉ̃rẽ weronojõ tʉ'oña'ña.

[18] »Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. No'o mʉsã a'ti nucũcãpʉ dʉ'tecũucã, ʉ'mʉsepʉ quẽ'rãrẽ dʉ'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpʉre "Tojota weeato" nicã, ʉ'mʉsepʉ quẽ'rãrẽ tojota wa'arosa'a, niwĩ. Cʉ̃ tojo nígʉ̃, mʉsã "Bu'iritimi" o "Bu'iri marĩmi" nímasĩrãsa'a nígʉ̃, tojo niwĩ.

[19] Jesú ninemowĩ:

—Apeyere weregʉti. Pʉarã "Marĩ a'tenojõrẽ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã" nicã, yʉ'ʉ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ mʉsã sẽrĩrõnojõta weegʉsami. [20] No'o pʉarã o i'tiarã yʉ'ʉre ẽjõpeorã nerẽcã, yʉ'ʉ na wa'teropʉ nigʉ̃ti, niwĩ.

Ãpẽrã ña'arõ weecã acobojose cjase ni'i
(Lc 17.3)

[21] Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro Jesú tiro wa'a, sẽrĩtiña'wĩ:

—Wiogн, yн'н acaweregн yн'нre ña'arõ weecã, ¿dicнsetiri cнrẽ acobojogнsari? ¿Sietetiripнta cнñã ña'arõ weesere acobojosari? niwĩ.

22 Jesú cнrẽ yн'tiwĩ:

—"Ticнsetiri acobojoya", niwe'e. Tojo nírõnojõ o'ogн, "Na ña'arõ weesetisetirinнcнñã acobojoya", nigнti.

23 »Tojo weegн mнsãrẽ yн'н pacн cнñã acobojose cjasere weregнti. Cнñã ni'cã di'ta wiogн weronojõ nimi. Ti di'ta wiogн cнrẽ da'raco'terã na wapamoosere apogнtigн pijiosami. 24 Cнñã narẽ wapaseenн'cãrĩ cura ni'cнñã pajiro waro wapamoogнrẽ miiwã'cãsama. 25 Cнñã de'ro wee wapayeta basioticã ĩ'agнñã, wiogн cнrẽ, cнñã nнmorẽ, cнñã põ'rãrẽ, nipe'tise cнñã cнosere ãpẽrãpнre duaturiadutisami. Cнñã wapamoosere wapayedнodutigн tojo weesami. 26 Tere ĩ'agнñã, da'raco'tegн wiogн tiro ejaque'a, nisami: "Wiogн, yн'нre pajaña'cureya. Yн'н wapayepe'ocнti", nisami. 27 Cнñã tojo nicã tн'ogн, a'tiro weesami. Cнrẽ pajaña'gнñã, cнñã wapamoo'quere cõ'a, cнrẽ du'ucã'sami. 28 Tojo wééca be'roacã wa'a, apĩ cнñã me'rãcjнñã da'raco'tegнre bocaejasami. Cнñã pe'e cнrẽ cã'rõacã wapamoosami. Be'ro cнrẽ wapayedutigн нpнtн wãmнtapн ñe'esami. "Mн'н wapamoosere wapayebaque'oya", nisami.

29 »Cнñã tojo nicã tн'ogн, cнñã wee'caro weronojõ cнñã dнporo ejaque'a, nisami: "Yн'нre pajaña'cureya. Mн'нrẽ wapayepe'ocнti", nisami. 30 Apĩ pe'e ne нatisami. Maata cнrẽ bu'iri da'reri wi'ipн miaa, sõrõdutisami. "Cнñã wapayepe'ocã'pн, du'uwĩrõña", nisami. 31 Be'ro ãpẽrã da'raco'terã cнñã tojo weesere ĩ'arã, ne tн'satisama. Tojo weerã na wiognнpнre tere werepe'ocã'sama. 32 Tere tн'ogн, wiogн cнrẽ pijidutio'osami. Cнrẽ nisami: "Da'raco'tegн queoro weetigн ni'i. Mн'н yн'нre sẽrĩcã, nipe'tise mн'н wapamoo'que pacare acobojope'ocã'pн. 33 Mн'н quẽ'rã yн'н mн'нrẽ pajaña'caronojõ mн'н me'rãcjнrẽ pajaña'boapã", nisami. 34 Wiogн нpнtн waro uagн, cнrẽ pũrõ bu'iri da'resami. Bu'iri da'reri wi'ipн cнrẽ pi'eticã weedutisami. Téé nipe'tise cнñã wapamoosere wapayepe'otigн, topн ninu'cũgнsami, ni werewĩ Jesú.

35 Be'ro Jesú tere wéréca be'ro niwĩ:

—Yн'н pacн н'mнsepн nigнñã mнsã acawererãrẽ diacjнñã acobojoticã, tojota weegнsami mнsãrẽ, niwĩ.

19

Nнmotirã, marãpнtirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

1 Jesú ãpẽrãrẽ a'merĩ acobojosere ucнũca be'ro нsã a'tiro weewн. Galilea di'tapн nĩ'cãrã нsã Judea di'tapн Jordнã wãmetiri maa mujĩpũ mнjãtiro ape pã'rẽpн pẽ'awнñã. 2 Topн wa'acã, pãjãrã masã Jesure sirutuwã. Narẽ dutitirãrẽ yн'rнowĩ. 3 Narẽ yн'rнocã ĩ'arã, fariseo masã Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, cнñã tiro wa'a, sẽrĩtiña'wã:

—¿Ni'cнñã no'o mejõ niseacã me'rã cнñã nнmorẽ cõ'amasĩsari? ¿Marĩrẽ dutise tojo niti? niwã.

4 Jesú narẽ yн'tiwĩ:

—¿Mнsã Õ'acнñã ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'emirã, masĩweti? Õ'acнñã nipe'tise cнñã ne waro weenн'cãcateropн нmн, numio weecн niwĩ. 5 Tu'ajanн'cõ, a'tiro nicн niwĩ: "Tojo weegн нmн cнñã pacнre, cнñã pacore wija, cнñã nнmo me'rã nignнsami. Na pнarã ni'cã upн weronojõ nirãsama", nicн niwĩ Õ'acнñã. 6 Tojo weerã na pнarã nitima. Ni'cã upнta nima. Tojo weerã Õ'acнñã a'mesн'o'cãrãrẽ masã dнcawaaticã'rõнa'a, niwĩ Jesú.

7 Cнñã tojo nicã tн'orã, fariseo masã sẽrĩtiña'wã tja:

—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegн Moisé a'tiro nipari? "Ni'cнñã cнñã nнmorẽ cõ'agнñã, 'A'te ye bu'iri mн'нrẽ cõ'a'a' nirĩ pũrĩrẽ ojao'oronнa'a", ni ojacн niwĩ, niwã.

8 Jesú narẽ niwĩ:

—Mнsã ñecнñsнmнa ejeripõ'rã bнtise ye bu'iri Moisé na nнmosãnumiarẽ cõ'acã, cã'mota'aticн niwĩ. Tojo nimicã, Õ'acнñã ne waropнta "A'merĩ cõ'aña", niticн niwĩ. 9 Yн'н cнñã nнmorẽ cõ'agнrẽ a'tiro nignнti. Co apĩ me'rã ña'arõ weetimicã, cõ'agнnojõ apegore nнmotigн, cнñã nнmo nitigo me'rã a'metãrãgнñã weronojõ tojasami. No'o marãpн cõ'ano'core nнorẽgнnojõ quẽ'rã mejãrõta tja cнñã nнmo nitigore a'metãrãgнñã weronojõ nisami. Õ'acнñã

core “Nimʉ'tã'cʉ nʉmo nimo yujupʉ”, ni ĩ'asami. Na tojo wéérã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã weema, niwĩ.
10 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã niwʉ̃:
—Tojo nicã pũrĩcãrẽ marĩ nʉmotiticã, nemorõ añusa'a, niwʉ̃.
11 Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Nipe'tirã nʉmo marĩrã nímasĩtisama. Õ'acʉ̃ nʉmo marĩrã nímasĩato ní'cãrã dia'cʉ̃ nímasĩsama. 12 Ãpẽrã a'te ye bu'iri nʉmotitisama. Ãpẽrãrẽ dojoriwi'ia bajua'que bu'iri nʉmotita basiotisa'a. Ãpẽrãrẽ nʉmotidutitirã na upʉ cjasere yejecõ'ano'cãrã nisama. Tojo weerã na nʉmotimasĩtisama. Ãpẽrã Õ'acʉ̃ ye cjase dia'cʉ̃rẽ weesĩ'rĩrã nʉmotitisama. “Tojo nʉmo marĩgʉ̃ nigʉ̃ti” nigʉ̃nojõ nʉmo marĩgʉ̃ tojato, niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sẽrĩbosa'que ni'i
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)
13 Be'ro ãpẽrã na põ'rãrẽ Jesú tiropʉ miiejawã. Narẽ ñapeo, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosadutirã tojo weewã. Na tojo weecã, ʉ̃sã wĩ'marãrẽ miiejarãrẽ tu'tiwʉ:
—Cʉ̃rẽ caribotirãta, nimiwʉ̃. 14 Ʉ̃sã tojo nicã, Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Wĩ'marãrẽ yʉ'ʉ tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ẽjõpeoma. Ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeorã yʉ'ʉ pacʉ wiogʉ nirõpʉ wa'arãsama, niwĩ.
15 Be'ro wĩ'marãrẽ ñapeo, sẽrĩbosawĩ. Tu'ajanʉ'cõ, ʉ̃sã apesepʉ wa'a wa'awʉ.

Ma'mʉ peje cʉogʉ Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)
16 Be'ro ni'cʉ̃ ma'mʉ Jesure ĩ'agʉ̃ ejawĩ. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—Mʉ'ʉ masãrẽ bu'egʉ añugʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ catinu'cũacjʉ ¿ñe'enojõ añusere weegʉsari? niwĩ.
17 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'tiwĩ:
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre añuse cjasere sẽrĩtiña'ti? Ni'cʉ̃ta añugʉ̃ nimi. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ nimi. Mʉ'ʉ catinu'cũsĩ'rĩgʉ̃, Õ'acʉ̃ dutise cũu'quere weeya, niwĩ.
18 Ma'mʉ yʉ'tiwĩ:
—¿Disenojõrẽ weegʉsari?
Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ nʉmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. 19 Mʉ'ʉ pacʉre, mʉ'ʉ pacore ẽjõpeoya. Mʉ'ʉ basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'iña, niwĩ.
20 Ma'mʉ Jesure yʉ'tiwĩ:
—Yʉ'ʉ wĩ'magʉ̃pʉta a'tere queoro weemʉjãtiwʉ. ¿Ñe'enojõ apeyenojõ yʉ'ʉ weenemogʉ̃sari? niwĩ.
21 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ dutisere weepe'osĩ'rĩgʉ̃, nipe'tise mʉ'ʉ cʉosere duape'ocjʉ̃ wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecʉorãrẽ o'oya. Mʉ'ʉ tojo weegʉ ʉ'mʉsepʉ peje añuse cʉogʉsa'a. Tojo weetojanʉ'cõ, yʉ'ʉre sirutugʉ a'tia, niwĩ.
22 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, ma'mʉ peje cʉogʉ nitjĩagʉ̃ tere ma'iyʉ'rʉgʉ, bʉjawetise me'rã dajatojaawĩ.
23 Cʉ̃ wa'áca be'ro Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Peje cʉogʉ Õ'acʉ̃ wiogʉ nirõpʉ ʉ'mʉsepʉ wa'acã, diasa ni'i. 24 Apaturi mʉsãrẽ nigʉ̃ti tja. Cameyo wãmetigʉjo awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepʉ sãjãa yʉ'rʉtẽrĩcã, diasa ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ wiogʉ nirõpʉ peje cʉogʉ wa'acã pe'ema, totá nemorõ diasa ni'i, niwĩ.
25 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã tʉ'omarĩa wa'awʉ. Ʉ̃sã a'merĩ sẽrĩtiña'wʉ̃:
—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'amasĩrãsari? niwʉ̃.
26 Jesú ʉ̃sãrẽ ĩ'agʉ̃ta ĩ'a, niwĩ:
—Masã na basu weetutuase me'rã yʉ'rʉmasĩtisama. Õ'acʉ̃ pũrĩcãrẽ basio'o. Cʉ́ma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i, niwĩ.
27 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro niwĩ:

—Wiogн, ũsã pe'e mн'нrẽ siruturã, nipe'tise ũsã cнomi'quere du'ucũupe'ocã'wũ. Ũsã tojo wee'que wapare ¿Õ'acũ ñe'enojõrẽ o'ogнsari? niwĩ.
[28] Jesú ũsãrẽ niwĩ tja:
—Diacjũ mнsãrẽ nigũti. Õ'acũ a'ti turire ne waropн wee'caro weronojõ apaturi weecã, yн'н Õ'acũ macũ wiogн sãjãgũsa'a. Tojo yн'н weecã, mнsã quẽ'rã yн'нre dutitamurãsa'a. Tojo nicã mнsã yн'нre ẽjõpeorã doce cururi Israe cururicjãrãrẽ dutirãsa'a. [29] Ãpẽrã nipe'tirã yн'нre ẽjõpeose bu'iri na ye wi'serire, na acawererãrẽ, na pacнsнmнarẽ, na põ'rãrẽ, na ye di'tare du'ucũuwã'cãrã quẽ'rãrẽ a'tiro wa'arosa'a. Peje waro na cõ'awã'cã'que nemorõ ñe'enemorãsama. Tojo nicã Õ'acũ me'rã catinu'cũrãsama. [30] Tojo nimicã, pãjãrã ni'cãrõacãrẽ wiorã weronojõ nirã́ be'ropнre mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã ni'cãrõacãrẽ mejõ nirã pe'e quẽ'rã be'ropнre wiorã weronojõ nirãsama, niwĩ.

20

Jesú н'se wese da'rari masã me'rã queose o'o'que ni'i
[1] Jesú be'ropн cũ o'oatjere queose me'rã werenemowĩ:
—Ũ'mнsepн yн'нre ẽjõpeorãrẽ o'oatje a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ н'se wese cнose weronojõ ni'i. Cũ ñamiacãcure н'se wi'reajãrẽ a'masami. [2] Narẽ bocagн, "Ni'cã nнmн wapayewнaronojõ mнsãrẽ wapayegнti", nisami. Na yн'tíca be'ro narẽ cũ ya wesepн da'radutigн o'ócã'sami. [3] Be'ro nueve nicã ãpẽrã da'rajãrẽ a'manemogũ wa'asami. Topн macã decopн da'rase moorã dujirãrẽ bocaejasami. [4] Bocaeja, narẽ nisami: "Mнsã quẽ'rã ya wese н'se wesepн da'rarã wa'aya. Mнsãrẽ queoro wapayegнti", nisami. Cũ tojo nicã tн'orã, na "Janн" ni, na quẽ'rã da'rarã wa'asama. [5] Be'ro dajaritero nicã, tojo nicã ñamica'a tres nicã mejãrõta a'magũ wa'a, narẽ o'ósami tja. [6] Be'ro tja cinco nicã macã decopн wa'asami. Topн ãpẽrã da'rase moorã nibajaque'atirãrẽ bocaejasami. Bocaejagн, nisami: "¿De'ro weerã mнsã da'rase ni'cãrĩ dujina'iati?" nisami. [7] Na yн'tisama: "Ãpẽrã ũsãrẽ 'Da'rarã wa'aya', nitiama. Tojo weerã da'rawe'e", nisama. Tojo nicã tн'ogн, wese wiogн narẽ nisami: "Mнsã quẽ'rã ya wesepн da'rarã wa'aya. Queoro wapayegнti", nisami. Tojo weerã na quẽ'rã da'rarã wa'asama.
[8] »Ñamipн ti wese wiogн sн'ori da'ragнre pijio, nisami: "Da'rarãrẽ pijíne, wapayeya. Be'ropн eja'cãrãrẽ wapayemн'tãña. Be'ro ñamiacãcure da'ranн'cã'cãrãrẽ wapayetu'a-janн'cõña", nisami. [9] Tojo weegн a'tiro weesami. Cinco nicãpн wesepн da'ranн'cã'cãrãrẽ pijiomн'tãsami. Ni'cã nнmн da'rase wapa wapayewнaronojõ narẽ wapayesami. [10] Be'ro bo'reacã da'ranн'cã'cãrã "Ũsã na nemorõ wapata'arãsa'a", nimisama. Tojo nimicã, na wãcũ'caronojõ wa'atisa'a. Na quẽ'rã mejãrõta wapata'asama. [11] Tojo weerã ti wese wiogн me'rã tн'satirã, a'tiro nisama: [12] "Ã'rã be'ropн da'rarã eja'cãrã yoaticã ni'cã horata da'rama. Ũsã pũrĩcã yoacã asise poo, da'rana'itõ'oapн. Tojo weemicã, ũsãrẽ wapaye'caronojõta na quẽ'rãrẽ wapayeapн", nisama. [13] Wiogн pe'e ni'cũ tojo bнsнnu'cũgũrẽ a'tiro nisami: "Yн'н me'rãcjũ, mн'нrẽ ña'arõ weegн weewe'e. Mн'н da'rase dнporo 'Ni'cã nнmн da'rawapata'awнaronojõ wapata'agнsa'a', nino'tojapн. [14] Tojo weegн mн'н wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yн'н ã'rĩ be'ropн da'ragн a'ti'cнre mн'нrẽ wapaye'caronojõ wapayegнti. [15] Yé niyeru niapн. Tojo weegн yн'н нaronojõ wapayemasĩ'i. ¿Yн'н masãrẽ pajaña'cã нogн weeti?" nisami.
[16] »A'tiro ni'i. Yarã sãjãmн'tã'cãrã, na be'ro ẽjõpeo'cãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta Õ'acũ añusere o'ogнsami. Tojo weerã nimн'tã'cãrã "Ũsãrẽ o'onemogũsami", nímasĩsome, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

[17] Be'ro ũsã Jesú me'rã Jerusalẽ́ wa'ari ma'apн wa'awн. Ũsãrẽ, cũ bu'erã docere mejẽcã pijiawĩ. Ũsãrẽ niwĩ:
[18] —Mнsã ĩ'a'a. Marĩ Jerusalẽ́pн wa'arã wee'e. Topн yн'н Õ'acũ macũ masũ weronojõ upнtignre a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorãpнre, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpнre o'orãsama. Na yн'нre wẽjẽdutirãsama. [19] Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã

wiorãpʉre wiaturiarãsama. Yʉ'ʉre bujicã'a, tãrã, curusapʉ wẽjẽdutirãsama. Na tojo weemicã, yʉ'ʉ i'tia nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a, niwĩ Jesú.

Santiago, Juã paco Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mr 10.35-45)

20 Zebedeo nʉmo co põ'rã Santiago, Juã me'rã Jesú tiropʉ ejawõ. Jesure apeyenojõ sẽrĩgõ, cʉ̃ pʉ'topʉ ejaque'awõ. 21 Jesú core niwĩ:
—¿Ñe'enojõrẽ yʉ'ʉ weecã ʉasari? niwĩ.
Cʉ̃rẽ yʉ'tiwõ:
—Mʉ'ʉ wiogʉ sãjãgʉ̃, ã'rã yʉ'ʉ põ'rã pʉarãrẽ mʉ'ʉrẽ dutitamudutigʉ sõrõapa. Ni'cʉ̃ mʉ'ʉ diacjʉ̃ pe'e, apĩ cũpe pe'e dʉpoapa, niwõ.
22 Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú co põ'rãrẽ niwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre sẽrĩsere tʉ'omasĩwe'e. Yʉ'ʉ ʉpʉtʉ pi'eti, wẽrĩgʉ̃sa'a. ¿Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ weronojõ pi'etimasĩti? niwĩ. Na yʉ'tiwã:
—Ʉ̃ʉ. Pi'etimasĩ'i.
23 Na tojo nicã, Jesú narẽ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta ni'i. Mʉsã quẽ'rã pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, diacjʉ̃ pe'e, cũpe pe'e mʉsãrẽ dʉpomasĩtisa'a. A'te yʉ'ʉ weese niwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ beseyu'cãrã pe'e topʉre dujirãsama, niwĩ.
24 Ʉ̃sã diez na tojo sẽrĩcã tʉ'orã, na me'rã ua wa'awʉ. 25 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú ʉ̃sãrẽ pijio, niwĩ:
—Mʉsã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. 26 Mʉsã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, mʉsã wa'teropʉ wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. 27 No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgʉ̃nojõ ãpẽrãrẽ da'raco'teri masʉ̃ weronojõ niña. 28 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ weronojõ weeya. Yʉ'ʉre ãpẽrã weetamuato nígʉ̃ mejẽta a'tiwʉ. Yʉ'ʉ pe'e narẽ weetamugʉ̃ a'tiwʉ. Tojo nicã ña'arõ wee'que wapare pãjãrãrẽ wẽrĩbosa, wapayewĩrõgʉ̃ a'tiwʉ, niwĩ.

*Jesú p*ʉarã caperi bajutirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

29 Be'ro ʉ̃sã Jericó wãmetiri macãpʉre wijawã'cãwʉ̃. Titare pãjãrã masã Jesure sirutuwã. 30 Ʉ̃sã wa'aro ti ma'a sumuto pʉarã caperi bajuno'tirã dujiwã. Jesú yʉ'rʉasere tʉ'oña'rã, caricũwã:
—Wiogʉ, Davi pãrãmi nituriagʉ, ʉ̃sãrẽ pajaña'ña, niwã.
31 Masã pe'e narẽ "Caricũticã'ña", nimiwã. Tojo nicãta, na pe'e nemorõ caricũnemowã:
—Wiogʉ, Davi pãrãmi nituriagʉ, ʉ̃sãrẽ pajaña'ña, niwã.
32 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú tojanʉ'cã, narẽ pijio sẽrĩtiña'wĩ:
—¿De'ro yʉ'ʉ weecã ʉasari? niwĩ.
33 Na cʉ̃rẽ yʉ'tiwã:
—Ʉ̃sãrẽ caperi bajucã weeya, niwã.
34 Tojo nisere tʉ'ogʉ, Jesú narẽ pajaña'gʉ̃, na caperire ñapeowĩ. Cʉ̃ tojo weeri cura na pʉarãpʉta caperi ĩ'awã. Be'ro na quẽ'rã Jesure sirutuwã'cãwã.

21

Jesú Jerusalẽ̃ wãmetiri macãpʉ sãjãa'que ni'i
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Ʉ̃sã Jerusalẽ̃pʉ ejase dʉporo Betfagé ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉ bu'aropʉ ejawʉ. Topʉ eja, Jesú pʉarã ʉ̃sã me'rãcjãrãrẽ ti macãpʉ o'ówĩ. 2 Narẽ niwĩ:
—Si macã marĩ põtẽorõ nirĩ macãpʉ wa'arãsa'a. Topʉ ni'cõ burra dʉ'tenʉ'cõ'core co macʉ̃ me'rã bocaejarãsa'a. Narẽ pãa, miitia. 3 No'o ni'cʉ̃ mʉsãrẽ mejẽcã nicã, a'tiro niña: "Marĩ wiogʉ ʉami. Maata wiano'rõsa'a tja", niña, niwĩ.
4 Dʉporocjʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ cʉ̃ oja'caronojõta tojo wa'awʉ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ ucũ'quere a'tiro ojacʉ niwĩ:
5 Jerusalẽ̃cjãrãrẽ a'tiro niña:
"Ĩ'aña. Mʉsã wiogʉ mʉsã tiropʉ a'timi.

Mejõ nigũ weronojõ burra macũ wĩ'magũ bu'ipʉ pesawã'cãtimi", ni ojacʉ niwĩ.
[6] Be'ro Jesú cũ o'ó'cãrã ti macãpʉ wa'a, cũ weeduti'caronojõta weecãrã niwã. [7] Burrore
cũ paco me'rã miiticãrã niwã. Be'ro ũsã ye su'ti bu'icjasere na bu'ipʉ pũutãpeowʉ.
Tu'ajanʉ'cõ, Jesú wĩ'magũ bu'ipʉ mʉjãpejawĩ. [8] Topʉre pãjãrã masã niwã. Na ẽjõpeosere
ĩ'orã, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yʉ'rʉaropʉ sẽeocũuwã. Ãpẽrã ma'a sumuto pũrĩ nise
querire dʉtecũuwã. [9] Masã cũ dʉporo wa'arã, cũ be'rocjãrã quẽ'rã e'catise me'rã caricũwã:
—Dʉporocjʉ̃pʉ wiogʉ ní'cʉ Davi pãrãmirẽ e'catise o'orã. Añurõ wa'ato ã'rĩ Õ'acũ
o'ó'cʉre. Ʉ'mʉsecjãrã cʉ̃rẽ "Añubutiami" ni, e'catise o'oato, ni caricũwã'cãwã.
[10] Be'ro Jesú Jerusalẽ́pʉ sãjãcã, topʉ nirã́ ʉcʉape'tia wa'awã. Pãjãrã sẽrĩtiña'wã:
—¿Noa niti cũ? niwã.
[11] Narẽ Jesú me'rã wa'arã yʉ'tiwã:
—Cũ Jesú Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Nazare macã Galilea di'tacjũ nimi, niwã.

Jesú Õ'acũ wi'ipʉ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

[12] Be'ro Jesú Õ'acũ wi'ipʉ sãjãawĩ. Topʉre wa'icʉrã na Õ'acʉ̃rẽ ũjʉ̃amorõpeoajã niwã.
Nipe'tirã ti wi'i po'peapʉ narẽ duurãrẽ, duarã quẽ'rãrẽ ĩ'agũ, cõ'awĩrõpe'ocã'wĩ. Na niyeru
dʉcayuri mesare, bujare na dua dujise quẽ'rãrẽ tuuquecũupe'ocã'wĩ. Na queoro weetise
bu'iri tojo weewĩ. [13] Be'ro narẽ niwĩ:
—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ: "Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i', nino'ca wi'i
ni'i." Mʉsã pe'e queoro weetiapã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã wee'e, ni tu'tiwĩ narẽ.
[14] Ti wi'ipʉre caperi bajuno'tirã, sijamasĩtirã cũ tiropʉ a'tiwã. Na tojo weecã ĩ'agũ,
narẽ yʉ'rʉowĩ. [15] Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e cũ añuse weeĩ'ocã ĩ'arã,
tʉ'satiwã. Wĩ'marã ti wi'i po'peapʉ nirã́ a'tiro caricũwã:
—Dʉporocjʉ̃pʉ wiogʉ ní'cʉ Davi pãrãmirẽ e'catise o'orã, niwã. Tere tʉ'orã, pa'ia wiorã
quẽ'rã ua wa'awã. [16] Tojo weerã Jesure a'tiro sẽrĩtiña'wã:
—¿Sõjã wĩ'marã na nisere tʉ'oti?
—Tʉ'o'o. Mʉsã Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'quere bu'epã. A'tiro ni'i:
"Õ'acũ, mʉ'ʉ wĩ'marã, tojo nicã mi'rĩrãrẽ a'tiro weecã weeapʉ.
Mʉ'ʉrẽ e'catise o'orã, queoro basapeome'rĩcã weeapʉ", ni'i, niwĩ Jesú.
[17] Tojo níca be'ro pa'ia wiorãrẽ, Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ cõ'awã'cã, Betaniapʉ wa'a
wa'awĩ. Topʉ ũsã cãrĩwũ.

Jesú higuera wãmeticjʉ dʉca marĩcjʉre ñaidijacã wee'que ni'i
(Mr 11.12-14,20-26)

[18] Ape nʉmʉ bo'reacã Jesú Jerusalẽ́pʉ majãmitojagʉ, ʉjaboayʉ'rʉa wa'awĩ. [19] Tojo weegʉ
ma'a sumutopʉ nicjʉ higuera wãmeticjʉre ĩ'agũ, tigʉ tiro wa'a, tigʉ dʉcare ĩ'ama'gũ
wa'awĩ. Ne dʉca marĩcaro niwũ. Pũrĩ peje dia'cũ niwũ. Tojo dʉca marĩcã ĩ'agũ, Jesú tigʉre
niwĩ:
—Ne apaturi dʉcatinemosome, niwĩ. Cũ tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awʉ. [20] Tojo
wa'acã, ũsã cũ bu'erã ĩ'amarĩarã, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wũ:
—¿De'ro weero tigʉ maata ñaidijati? niwũ.
[21] Jesú ũsãrẽ yʉ'tiwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã ẽjõpeose cʉorã, diacjʉ̃ta yʉ'tigʉsami nírã, yʉ'ʉ
tigʉre ñaicã wee'caro weronojõ weemasĩrãsa'a. A'te yʉ'ʉ tigʉ ñaicã wee'caro yʉ'rʉoro
weemasĩrãsa'a. A'tigʉ ũrũgũrẽ apero dia pajiri maapʉ wa'acã weemasĩrãsa'a.
[22] Mʉsã ẽjõpeose cʉorã, nipe'tise mʉsã ñubue sẽrĩsere bocarãsa'a, niwĩ.

Jesure "¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?" ní'que ni'i
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

[23] Be'ro Jesú Õ'acũ wi'ipʉ sãjãawĩ. Cũ ti wi'ipʉ bu'eri cura pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã
bʉcʉrã cũ tiropʉ a'tiwã. Cʉ̃rẽ bu'iri bocasĩ'rĩrã, sẽrĩtiña'wã:
—¿De'ronojõ dutise me'rã mʉ'ʉ weesere tojo weeti? ¿Noa mʉ'ʉrẽ tojo weedutigʉ dutise
o'oati? niwã.
[24] Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ sẽrĩtiña'megʉ̃ti. Mʉsã yʉ'ticã, yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ "A'te dutiro me'rã wee'e", nigʉ̃ti. [25] ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigʉ o'ópari? ¿Õ'acʉ̃ tojo weedutiri? ¿O masã pe'e cʉ̃rẽ tojo weedutiri? niwĩ.

Be'ro na basu a'merĩ niwã:

—Marĩ "Õ'acʉ̃ Juãrẽ wãmeyedutiwĩ" nicã, cʉ̃ marĩrẽ "To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ẽjõpeotiri?" nigʉ̃sami. [26] Marĩ "Õ'acʉ̃ o'óticʉ niwĩ; masã cʉ̃rẽ o'ócãrã niwã" nicã, masã marĩrẽ tu'tibosama. Nipe'tirã masã "Juã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ niwĩ", ni ẽjõpeosama, niwã. [27] Tojo weerã "Masĩtisa'a", niyʉ'rʉocã'wã. Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã "A'te dutiro me'rã wee'e", ni werewe'e, niwĩ narẽ.

Jesú ni'cʉ̃ põ'rã pʉarã queose me'rã narẽ were'que ni'i

[28] Be'ro Jesú narẽ queose me'rã werewĩ:

—Yʉ'ʉ ni'cãrõacã weresere ¿de'ro tʉ'oña'rãsari mʉsã? Ni'cʉ̃ pʉarã ʉmʉa põ'rãtisami. Ni'cʉ̃rẽ a'tiro nisami: "Macʉ̃, ya wese ʉ'se wesepʉ da'ragʉ wa'aya", nimisami. [29] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, cʉ̃ macʉ̃ "Wa'awe'e", ni yʉ'tisami. Be'ro mejẽcã wãcũ tja, da'ragʉ wa'asami. [30] Be'ro cʉ̃ pacʉ apĩ cʉ̃ macʉ̃ tiropʉ ĩ'agʉ̃ wa'asami. Mejãrõta cʉ̃rẽ "Da'ragʉ wa'aya", nisami. Cʉ̃ macʉ̃ yʉ'tisami: "Jaʉ, pacʉ, wa'agʉti", nisami. Cʉ̃ tojo ní'cʉ nimigʉ̃, wa'atisami, ni werewĩ Jesú pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã wiorãrẽ. [31] Cʉ̃ macʉ̃ ¿ni'inojõ pe'e cʉ̃ ʉaro weepari? ni sẽrĩtiña'wĩ narẽ.

Na a'tiro yʉ'tiwã:

—Cʉ̃ dutimʉ'tã'cʉ queoro weepĩ, ni yʉ'tiwã.

Tere tʉ'ogʉ, Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. "Ña'arã", mʉsã nirã́, niyeru wapaseeri masã, tojo nicã ʉmʉarẽ a'metãrãwapata'ari masã numia mʉsã ʉ'mʉsepʉ wa'atiri cura na pe'e wa'arãsama. [32] Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ a'tiro añurõ nisetiroʉami nisere bu'ecã, mʉsã ẽjõpeotiwʉ. Na mʉsã "Ña'arã waro nima" nirã́ pũrĩcã cʉ̃ weresere ẽjõpeo, na wãcũsere dʉcayucãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'amirã, mʉsã pe'e dʉcayuti, cʉ̃ weresere ẽjõpeoticãrã niwʉ̃, niwĩ Jesú.

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

[33] Jesú apaturi werewĩ:

—Apeye queose me'rã mʉsãrẽ werenemogʉ̃ti. Tere tʉ'oya. Ni'cʉ̃ pajiro di'ta cʉogʉ ʉ'se wese weesami. Ti wesere sã'rĩsãsami. Topʉ na ʉ'se bipesãati pere ʉ̃tãgãpʉ se'esãjãsami. Tojo nicã ʉ'mʉarĩ wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami. Tojo wééca be'ro aperopʉ wa'agʉ, ãpẽrãrẽ ti wesere co'tedutigʉ cũusami. Narẽ cʉ̃ ya di'tare da'rase wapa "Tocã'rõ yʉ'ʉre ʉ'se wiapa", nisami.

[34] »Be'ro ʉ'se dʉcatiri cura ãpẽrã cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ topʉ o'ósami. Narẽ o'ógʉ, "Ya di'ta da'rarãrẽ yé ʉ'sere sẽrĩrã wa'aya", nisami. [35] Topʉ ejacã, ti wese co'terã cʉ̃ o'ó'cãrãrẽ ñe'esama. Ni'cʉ̃rẽ paasama. Apĩrẽ wẽjẽcõ'asama. Apĩrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquesama. [36] Na tojo weecã tʉ'ogʉ, ti wese wiogʉ todʉporo o'ómʉ'tã'cãrã nemorõ o'ósami. Na ejacã ĩ'arã, ti wese co'terã na quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama.

[37] »Be'ro o'ótʉogʉpʉa majã, cʉ̃ macʉ̃rẽ o'ósami. A'tiro ni wãcũmisami: "Yʉ'ʉ macʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'arãsama", nimisami. [38] Cʉ̃ macʉ̃rẽ ĩ'arã, ti wese co'terã na basu a'merĩ ucũsama: "Ã'rĩta nimi be'ropʉ a'ti wesere ñe'eacjʉ. Ma, cʉ̃rẽ wẽjẽrã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a", nisama. [39] Tojo níca be'ro cʉ̃ macʉ̃rẽ ñe'e, ti wese sumutopʉ miaa, cʉ̃rẽ wẽjẽcõ'asama, ni werewĩ Jesú.

[40] Cʉ̃ wéréca be'ro Jesú wiorãrẽ sẽrĩtiña'wĩ:

—To pũrĩcãrẽ ti wese wiogʉ a'tigʉ, ¿de'ro weegʉsari ti wese co'terãrẽ? niwĩ.

[41] Cʉ̃rẽ yʉ'tiwã:

—Pajaña'rõ marĩrõ na ña'arãrẽ wẽjẽcõ'agʉ̃sami. Be'ro cʉ̃ ya wesere ãpẽrã pe'ere co'tedutigʉsami. Na pe'e ʉ'se dʉcati'quere queoro cʉ̃ ye nisere wiarãsama, niwã.

[42] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:

—Mʉsã Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'epã. Yʉ'ʉre wa'atjere a'tiro ojano'wʉ̃:

Ũtã pjĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pjĩ na ʉatica pjĩrẽ cõ'arãsama.
Na cõ'áca pjĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i yeenʉ'cãmʉjãsama.
Õ'acũ marĩ wiogʉ na cõ'áca pjĩ me'rã tojo weesami.
Cũ tojo wee'que "Añubutia'a", ni tʉ'oña'no'o, ni ojano'wũ, niwĩ Jesú.
43 Tojo weegʉ mʉsãrẽ weregʉti. Sĩ'i wese wiogʉ sõjã co'terãrẽ di'ta ẽ'ma'caro weronojõ
Õ'acũ mʉsãrẽ weegʉsami. Õ'acũ mʉsã wiogʉ nisĩ'rĩmiwĩ. Nipe'tise añuse cũ wiogʉ
nirõpʉ nise mʉsã ye nibopã. Mʉsã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masãrẽ, tojo nicã yʉ'ʉre
ʉatise ye bu'iri Õ'acũ mʉsã cʉobo'quere ẽ'magũsami. Ãpẽrã pe'ere o'ogʉsami. Na yʉ'ʉre
ẽjõpeo, Õ'acũ ʉaro weerãsama. 44 Ũtãgã yʉ'ʉ werecagare a'tiro weregʉti. No'o tigapʉ
bʉrʉpejagʉnojõ mʉtõdijono'gũsami. No'o tiga pe'e cũ bu'ipʉ doquepejacãma, añuse
po'capʉ wa'agʉsami, niwĩ. Tojo nígũ, cʉ̃rẽ ʉatirã be'ropʉ bu'iri da'reno'rãsama nígũ, tojo
niwĩ.
45 Pa'ia wiorã, ãpẽrã fariseo masã Jesú te queose me'rã werecã tʉ'orã, "Marĩrẽ tojo nigũ
weesami", niwã. 46 Tojo weerã cʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõrãtirã ñe'esĩ'rĩmiwã. Na tojo
weesĩ'rĩmirã, a'tiro wãcũcãrã niwã: "Masã cʉ̃rẽ 'Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ nimi',
nisama." Tojo weerã marĩ cʉ̃rẽ ñe'ecã, marĩrẽ ña'arõ weebosama nírã, weemasĩtiwã.

22

Wiogʉ macũ omocã dʉ'tegʉ masãrẽ neocũuduti'que queose ni'i
(Lc 14.15-24)

1 Jesú apaturi queose me'rã wiorãrẽ werenemowĩ tja. A'tiro niwĩ:
2 —Õ'acũ masãrẽ cũ wiogʉ nirõpʉ wa'acã weese a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ di'ta wiogʉ
cũ macũ omocã dʉ'tecã bosenʉmʉ weepeoro weronojõ ni'i. 3 Cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ nisami:
"Yʉ'ʉ cãrũ were'cãrãrẽ pijirã wa'aya", nisami. Be'ro na pe'e narẽ pijicã, "Wa'awe'e",
nisama. 4 Na tojo weecã ĩ'agũ, ãpẽrãrẽ o'ósami tja. Narẽ nisami: "Yʉ'ʉ piji'cãrãrẽ
wererã wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarã wecʉa, ãpẽrã ecarã di'iyojacã wee'cãrãrẽ
wẽjẽdutitojapʉ. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenʉmʉ weepeorã a'tiato", nisami.
5 Tojo weerã na quẽ'rã pijirã wa'amisama. Na quẽ'rãrẽ yʉ'titiyʉ'rʉocã'sama. "Wa'awe'e",
nicã'sama. Apĩ cũ pijino'cʉ cũ ya wesepʉ wa'asami. Apĩ cũ da'raropʉ wa'asami. 6 Ãpẽrã,
wiogʉ o'ó'cãrãrẽ ñe'e, paa, wẽjẽcõ'acã'sama. 7 Na tojo weesere tʉ'ogʉ, wiogʉ ʉpʉtʉ
uasami. Tojo weegʉ narẽ wẽjẽcõ'a'cãrãrẽ cũ yarã surarare wẽjẽdutigʉ o'ósami. Tojo
nicã na ya macãrẽ ũjũadutisami. 8 Be'ro ãpẽrã cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ nisami: "Nipe'tise yʉ'ʉ
macʉ̃rẽ bosenʉmʉ weepeoatjere apotojapʉ. Tojo weemicã, yʉ'ʉ piji'cãrã ña'arã nitjĩarã
a'tita basiotiyucã, a'titicãrã niama. 9 Tojo weerã no'o mʉsã macã decopʉ bocaejarãrẽ
pijiya", nisami. 10 Be'ro cʉ̃rẽ da'raco'terã macã decopʉ pijirã wa'asama. Nipe'tirã na
bocaejarã añurã, ña'arãrẽ piji neocũu, wiogʉ ya wi'ipʉ miasama. Na tojo weecã, topʉ na
nerẽrĩ tucũ mu'mua wa'asa'a.
11 »Be'ro wiogʉ narẽ ĩ'agũ, añudutigʉ wa'asami. Ni'cũ na wa'teropʉ nigṹ na omocã
dʉ'tecã sãñawʉaronojõ sãñatigʉre ĩ'asami. 12 Wiogʉ cʉ̃rẽ nisami: "Acaweregʉ, a'ti
bosenʉmʉrẽ ¿de'ro wee su'ti omocã dʉ'tecã sãñawʉaronojõ sãñatimigũ sãjãtiati?" nisami.
Cũ pe'e yʉ'titiyʉ'rʉocã'sami. 13 Be'ro wiogʉ ti bosenʉmʉ sʉ'ori weerãrẽ nisami: "Cʉ̃rẽ
ñe'e, dʉ'pocãrĩ, omocãrĩpʉ dʉ'tebutuaya. Wijaaro na'itĩ'arõpʉ cõ'acã'ña. Topʉ pũrĩno'gũ,
upicari cũ'rĩdio, utigʉsami", nisami wiogʉ. 14 A'te weronojõ ni'i Õ'acũ wiogʉ nise. Õ'acũ
pãjãrã masãrẽ pijimicã, pejetirãcã cũ wiogʉ nirõpʉ sãjãárãsama, niwĩ Jesú.

Weeta'sase me'rã Jesure bu'iri a'marã na sẽrĩtiña'que ni'i
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

15 Cũ tojo níca be'ro fariseo masã wa'a wa'awã. Be'ro na Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, "A'tiro
weerã", ni apoyucãrã niwã. 16 Tojo weerã na bu'esere siruturãrẽ, tojo nicã ãpẽrã Herode
ya curuacjãrã me'rã Jesú tiropʉ o'ócãrã niwã. Na cũ tiropʉ etarã, niwã:
—Masãrẽ bu'egʉ, ũsã mʉ'ʉ nisetisere masĩ'i. Mʉ'ʉ diacjũ ucũ'u. Masã yʉ'ʉre ¿de'ro
wãcũrãsari? niró marĩrõ diacjũ ucũ'u. Õ'acũ yere diacjũ were'e. Ãpẽrã wiorã nima
niró marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'a'a. 17 Tojo weerã mʉ'ʉrẽ apeyenojõ sẽrĩtiña'rã

a'tiapʉ. Romano masã wiogʉre cʉ̃ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrẽ dutise ¿añuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, tojo niwã. (Jesú "Wapayeroʉa'a" nicãma, judío masã "Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃rẽta ẽjõpeoroʉa'a; mʉ'ʉ tojo nise ña'a ni'i", nibocãrã niwã. "Wapayeticã'rõʉa'a" nicã pe'e, "Romano masã wiogʉre yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ wee'e", nibocãrã niwã.)

18 Tojo weegʉ Jesú na ña'arõ wãcũsere ĩ'agʉ̃, a'tiro niwĩ:

—Mʉsã tojo nírã, weeta'sari masã ni'i. ¿De'ro weerã yʉ'ʉre mejẽcã yʉ'tigʉ, bu'iri bocagʉsami nírã, sẽrĩtiña'ti? 19 Niyeru cuji romano masã wiogʉre wapayeri cujinojõrẽ miitia, niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ni'cã nʉmʉ da'rawapata'ari cujinojõrẽ miitiwã. 20 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú narẽ sẽrĩtiña'wĩ:

—¿Noa queose, noa wãme wã'ñati a'ti cujipʉre? niwĩ.

21 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na yʉ'tiwã:

—César, romano masã wiogʉ cʉ̃ queose, cʉ̃ wãme wã'ña'a, niwã.

Be'ro Jesú narẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ romano masã wiogʉ wapayedutisenojõrẽ cʉ̃rẽ o'oya. Õ'acʉ̃ ye pe'ema cʉ̃rẽ o'oya. Cʉ̃ weedutisere weeya, niwĩ.

22 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, tʉ'omarĩa, be'ro wa'a wa'awã.

Masã wẽ́rĩ́ca be'ro masãsere Jesure sẽrĩtiña'que ni'i
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

23 Jesure "¿Romano masã wiogʉre wapayeroʉati?" níca nʉmʉrẽta ãpẽrã pa'ia saduceo masã cʉ̃rẽ ĩ'arã etawã. Na "Wẽrĩ'cãrãpʉ masãsome", ni ẽjõpeoma. Tojo weerã Jesure masãse cjasere a'tiro niwã:

24 —Masãrẽ bu'egʉ, dʉporopʉ Moisé a'tiro duticʉ niwĩ: "Ni'cʉ̃ nʉmotigʉ põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩcã, cʉ̃ acabiji cʉ̃ nʉmo ní'core nʉorẽato. Be'ro cʉ̃ co me'rã ne waro põ'rãtimʉ'tãgʉ̃rẽ cʉ̃ ma'mi wẽrĩ'cʉre põ'rãtibosato", nicʉ niwĩ Moisé. 25 Tojota wa'a'a ʉ̃sã wa'terore. Siete ʉmʉa ni'cʉ̃ põ'rã niwã. Masã ma'mi nʉmoti, be'ro wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Põ'rã marĩyugʉ, cʉ̃ nʉmo ní'core cʉ̃ acabijire cũucʉ niwĩ. 26 Cʉ̃ quẽ'rã põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Be'rocjʉ̃ quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwʉ̃. Tojo dia'cʉ̃ wa'aturiadijacaro niwʉ̃ téé nitʉogʉpʉre. 27 Na nipe'tirã be'ro co quẽ'rã wẽrĩa wa'aco niwõ. 28 Na siete co me'rã omocã dʉ'tecãrã niwã. Tojo weero wẽrĩ'cãrã masãcã, ¿ni'í nʉmo tojabutiagosari? ni sẽrĩtiña'wã.

29 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:

—Mʉsã wisiyʉ'rʉa'a. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ cjasere ne masĩwe'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuase quẽ'rãrẽ masĩwe'e. 30 Wẽrĩ'cãrã na masá́ca be'ro nʉmotisome. Põ'rã numia quẽ'rãrẽ numisosome. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsepʉ nirá́ weronojõ nirãsama. 31 Apeyenojõ wẽrĩ'cãrã masãsere werenemogʉ̃ti tja. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ mʉsãrẽ ní'quere bu'epã. A'tiro nicʉ niwĩ: 32 "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob wiogʉ ni'i", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ "Na wiogʉ ni'i" nígʉ̃, "Yʉ'ʉ tiropʉ catima" nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ catirã wiogʉ nimi. Wẽrĩbajuduti'cãrã marĩma, niwĩ Jesú.

33 Cʉ̃ bu'esere tʉ'orã, masĩse me'rã yʉ'ticã ĩ'arã, masã tʉ'omarĩa wa'awã.

Moisé cʉ̃ dutise cũu'que, ni'cãrõ añuyʉ'rʉnʉ'cãrõ ni'i nise ni'i
(Mr 12.28-34)

34 Be'ro Jesú saduceo masãrẽ di'tamarĩacã weesere fariseo masã tʉ'ocãrã niwã. Tere tʉ'o, nerẽcãrã niwã. 35 Na me'rã ni'cʉ̃ Moisé oja'quere bu'eri masʉ̃ Jesure mejẽcã yʉ'ticã ʉagʉ, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:

36 —Masãrẽ bu'egʉ, Moisé duti'que ¿disenojõ waro apeye yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cãti? niwĩ.

37 Jesú cʉ̃rẽ a'tiro yʉ'tiwĩ:

—A'tiro ni'i. "Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉre nipe'tise mʉsã ẽjõpeose me'rã, mʉsã wãcũse me'rã, mʉsã tʉ'oña'se me'rã ma'iña." 38 A'te ni'i apeye yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãse. 39 A'te be'rore tojocureta ni'i, nírõ. A'tiro ni'i. "Marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'irõʉa'a." 40 A'te pʉaro dutisere wéérã, nipe'tise Moisé cʉ̃ duti'quere, tojo nicã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na bu'e'quere yʉ'tirãta wee'e, niwĩ Jesú.

Jesú masãrẽ “Cristo na nigũ ¿noa macũ niti?” ni sẽrĩtiña'que ni'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)
41 Fariseo masã na nerẽrĩ cura Jesú narẽ sẽrĩtiña'wĩ:
42 —Mʉsã Cristo Õ'acũ bese'cʉre ¿de'ro tʉ'oña'ti? ¿Noa macũ niti cũ? niwĩ.
Cũrẽ yʉ'tiwã:
—Dʉporocjũpʉ wiogʉ Davi pãrãmi nituriagʉ nimi, niwã.
43 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ niwĩ:
—Cristo, Õ'acũ bese'cʉ Davi pãrãmi nituriagʉ nicã, to pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegʉ Davi Espíritu Santu tutuaro me'rã ucũgũ, cũrẽ “Yʉ'ʉ wiogʉ nimi”, nipari? Marĩ, marĩ pãrãmirẽ “Yʉ'ʉ wiogʉ nimi”, niwe'e. Davi Õ'acũ bese'cʉre ucũyugʉ, a'tiro ojacʉ niwĩ:
44 Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ nigũ cũ macũrẽ, yʉ'ʉre yʉ'rʉoacjʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
“Yʉ'ʉ tiro wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉsa'a.
Mʉ'ʉ topʉ dujicã, mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weegʉti”, nicʉ niwĩ Õ'acũ, ni ojacʉ niwĩ Davi.
45 ¿De'ro weegʉ Õ'acũ bese'cʉ Cristo Davi pãrãmi nímasĩbosabe? Davi basuta cũrẽ “Yʉ'ʉ wiogʉ nimi”, nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogʉ, cũ wiogʉ nicʉ niwĩ, niwĩ Jesú.
46 Cũ tojo nisere tʉ'orã, ne ni'cũ ni'cã ʉsero yʉ'tima'atiwã. Tita me'rã be'ro majã uirã, ne sẽrĩtiña'nemotiwã.

23

Jesú fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)
1 Be'ro Jesú masãrẽ, tojo nicã ũsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:
2 —Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Õ'acũ dutise Moisére cũu'quere wererã nima. 3 Tojo weerã na weresere tʉ'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ĩ'acũuticã'ña. Na añurõ wereme'rĩma, wererã. Tojo weemirã, na nise pe'ere weetima. 4 Na dutiwʉaronojõ dutiyʉ'rʉocã'sama. Masã tere põtẽotisama. Na tojo wéérã, wʉapõtẽoña marĩse nʉcũsere dʉ'tepeorã weronojõ weesama. Na masãrẽ tere wʉapeorã weronojõ weesama. Na tere wʉadutirã, ne ãpẽrã tã'rĩrãrẽ weetamutirã weronojõ weesama. Ne pajaña'ti, masãrẽ ne cã'rõ weetamutisama. 5 Nipe'tise na weesere masãrẽ añurõ ĩ'adutirã weeta'sasama. Masã narẽ “Õ'acũrẽ añurõ ẽjõpeosama” nicã tʉ'osĩ'rĩrã, a'tiro weesama. Na diapoapʉ, na omocãpʉ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere pajiri casero me'rã oja'quere dʉ'teõ'osama. Tojo nicã na ñubuecã ĩ'adutirã ãpẽrã yʉ'rʉoro na ñubuewʉari su'tiro sumutopʉ opa dari cʉorojore sãñasama. 6 Bosenʉmʉ nicã wiorã na dujiwʉase cũmurĩpʉ dujisĩ'rĩsama. Na nerẽse wi'seripʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. 7 Masã narẽ macã decopʉ wiopesase me'rã añuduticã ʉasama. Narẽ, “Ũsãrẽ bu'erã” pisucã ʉasama.
8 »Mʉsã pũrĩcã ãpẽrãrẽ “Mʉsã ũsãrẽ bu'erã ni'i”, nino'ticã'ña. A'tiro ni'i. Mʉsã ni'cũ põ'rãta ni'i. Yʉ'ʉ ni'cũta mʉsãrẽ bu'egʉ ni'i. 9 Mʉsã ne ni'cũrẽ a'ti nucũcãpʉre “Ũsã pacʉ”, niticã'ña. Mʉsã ni'cũta pacʉti'i. Cũ Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ nimi. 10 Diacjũta mʉsã pũrĩcã “Ũsã wiogʉ”, ni pisuno'ticã'ña. Yʉ'ʉ Cristo Õ'acũ bese'cʉ ni'cũta mʉsã wiogʉ ni'i.
11 No'o ãpẽrãrẽ weetamugũ, cũta nimi ãpẽrã yʉ'rʉoro bu'ipʉ niyʉ'rʉnʉ'cãgũ. 12 No'o “Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cã'a” ni tʉ'oña'gũnojõ Õ'acũ cũrẽ mejõ nigũacã waro tojacã weegʉsami. No'o “Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i” ni tʉ'oña'tigʉ pe'ere Õ'acũ ãpẽrã yʉ'rʉoro tojacã weegʉsami.
13 »Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Masã yʉ'ʉre ẽjõpeosĩ'rĩrãrẽ cã'mota'a. Tojo wéérã, yʉ'ʉ pacʉ wiogʉ nirõpʉ wa'ari ma'arẽ narẽ bi'arã wee'e. Mʉsã basuta yʉ'ʉre ẽjõpeowe'e. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ ẽjõpeosĩ'rĩcã ʉasãwe'e. Tojo weero ña'abutiaro wa'arosa'a mʉsãrẽ.
14 »Mʉsã wapewia numia ye wi'serire ẽ'masa'a. Mʉsã ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñubueta'sa'a. Tojo weerã mʉsã ãpẽrã nemorõ bu'iri bocayʉ'rʉnʉ'cãrãsa'a.
15 Jesú a'tiro ninemowĩ Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ:

—Mʉsã ʉpʉtʉ waro weeta'sa'a. Mʉsã ẽjõpeosere no'o ni'cʉ̃ nigʉ̃acãrẽ mʉsã weronojõ ẽjõpeocã ʉarã, nipe'tiropʉ sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃rẽ mʉsã nemorõ ña'arõ pecame'epʉ wa'ata basiocã weesa'a.

16 »Ña'arõ wa'arosa'a mʉsãrẽ. Caperi bajutirãrẽ a'merĩ wejero weronojõ ni'i. A'tiro ni bu'e'e masãrẽ: "Ni'cʉ̃ 'A'tiro weegʉti', nisami Õ'acʉ̃rẽ. 'Õ'acʉ̃ wi'i me'rã tojo weegʉti' níca be'ro cʉ̃ ní'quere queoro weeticã, 'Bu'iri marĩ'i' ", nisa'a. "Cʉ̃ 'Õ'acʉ̃ wi'i cjase uru me'rã tojo weegʉti' ní'quere queoro weeticã pũrĩcãrẽ, 'Ña'a ni'i' ", nisa'a. 17 Mʉsã tojo nírã, diacjʉ̃ wãcũwe'e. Tʉ'omasĩwe'e. Uru Õ'acʉ̃ wi'ipʉ niyuro, Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ añuse tojasa'a. Õ'acʉ̃ wi'i, ti wi'i cjase uru nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cã'a. 18 Mʉsã Õ'acʉ̃ dutiro weesĩ'rĩtirã, ucũme'rĩse me'rã weeta'sa'a. Masãrẽ a'tiro nisa'a: "Mʉsã 'Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeowʉaropʉ me'rã tojo weerãti' ní'quere weeticã, bu'iri marĩsa'a. Wa'icʉ Õ'acʉ̃rẽ o'ose topʉ peo'que me'rã pũrĩcãrẽ wapatisa'a", ni'i. 19 Mʉsã tʉ'omasĩwe'e. Õ'acʉ̃rẽ o'ose nemorõ na wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeowʉaro pe'e wapati'i. Topʉ ʉ̃jʉ̃pesase me'rã na Õ'acʉ̃rẽ o'ose añuse tojasa'a. 20 Tojo weerã mʉsã "Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeowʉaropʉ me'rã tojo weerãti" nírã, te se'sarore nirã weewe'e. "Topʉ peoatje quẽ'rãrẽ mejãrõta weerãti", nirã weesa'a. 21 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ya wi'i, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nisami. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ "Ti wi'i me'rã tojo weerãti" nírã, "Cʉ̃ me'rãta tojo weerãti", nirã wee'e. 22 Mejãrõta "Ʉ'mʉse me'rã tojo weerãti" nírã, "Õ'acʉ̃ dujiro me'rãta, topʉ dujigʉ me'rãta" nirã wee'e.

23 »Ña'arõ wa'arosa'a mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ. Mʉsã weeta'sasebʉjʉrã ni'i. Mʉsã otese o'majãcã, menta, anís, comino wãmetise ba'ase sãamorẽsere seeneo, opa sʉ̃'ʉrĩ weesa'a. Diez sʉ̃'ʉrĩ cʉorã, ni'cã sʉ̃'ʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ miaa, Õ'acʉ̃rẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Mʉsã tojo añurõ weemirã, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Ãpẽrãrẽ queoro weesere, pajaña'sere, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Mʉsã otesere cʉ̃rẽ o'odu'utimirã, a'te añuyʉ'rʉnʉ'cãsere weeya.

24 »Mʉsã basu diacjʉ̃ weewe'e. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ sʉ'ori diacjʉ̃ weewe'e. Tojo weerã mʉsã Õ'acʉ̃ ye cjasere bu'érã, caperi bajutirã a'merĩ sʉ'ori tʉ̃awã'cãrã weronojõ ni'i. Moisé cʉ̃ oja'que, mejõ niseacã dutise pe'ere wãcũyʉ'rʉrã, apeye paca pe'ere weewe'e.

25 »Mʉsã weeta'sarã a'tiro wee'e. Bajuyoropʉ dia'cʉ̃ añurõ wee'e. Baparire bu'ipʉ dia'cʉ̃ añurõ coerã weronojõ weeta'sa'a. Ti pa po'peapʉre peje ña'ase mʉsã ãpẽrã yere yaja'que, ãpẽrã yere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cã'que ũ'irĩ weronojõ wã'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiaro wa'arosa'a mʉsãrẽ. 26 Mʉsã fariseo masã tʉ'omasĩtirã, caperi bajuno'tirã weronojõ ni'i. Ne waro po'peapʉ cjase mʉsã wãcũsere dʉcayumʉ'tãña. Be'ro bajuyoropʉ añurã, ña'ase moorã tojarã́sa'a. Bapari po'peapʉ coemʉ'tã'caro weronojõ bu'ipʉ quẽ'rã ũ'irĩ marĩrõ tojaro weronojõ weerãsa'a.

27 »Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Tojo weero ña'abutiaro wa'arosa'a mʉsãrẽ. Wẽrĩ'cãrã masãperi weronojõ ni'i. Bu'ipʉre añurõ bajudutirã bo're me'rã wa're'que cujirire nʉ'cõsa'a. Ti pe po'peapʉre wẽrĩ'cãrã õ'arĩ mejã, tojo nicã dicʉse na upʉ ña'ase boa'que sãñasa'a. 28 Mʉsã a'tiro niseti'i. Masã ĩ'orõpʉre añurã weronojõ baju'u. Po'peapʉ pe'ere weeta'sasebʉjʉrã ni'i. Mʉsãpʉre ña'ase niyʉ'rʉa'a.

29 »Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sasebʉcʉrã ni'i. Mʉsã dʉporocjãrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã masãperi bu'ipʉ añurõ bajudutirã yeenʉ'cõ'o. Tojo nicã ãpẽrã masã añurã ní'cãrãrẽ masãperi bu'ipʉ mejãrõta ma'ma-su'anʉ'cõ'o. 30 Tu'ajanʉ'cõ, a'tiro ucũsa'a. "Ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉa Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Ʉ̃sã na catícateropʉre nírã, narẽ wẽjẽcã, wẽjẽtamutibopã", ni'i. 31 Mʉsã a'tere tojo nírã, "Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽ'cãrã pãrãmerã nituriarã ni'i", nirã wee'e. 32 Mʉsã, mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa weemʉjãti'caronojõta weeyapaticã'ña, ni tu'tiwĩ.

33 »Mʉsã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Mʉsã de'ro wee Õ'acʉ̃ pecame'epʉ bu'iri da'reatjere yʉ'rʉwetimasĩsome. 34 Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsã tiropʉre Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã, masĩrĩ masãrẽ, bu'eri masãrẽ o'ógʉti. Mʉsã pe'e na ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽ,

ãpẽrãrẽ curusapʉ paabi'penʉ'cõrãsa'a. Ãpẽrãrẽ na nerẽwʉase wi'seripʉ paape, na no'o wa'ase macãrĩpʉ sirutucusiarãsa'a. 35 Tojo weero nipe'tirã masã añurãrẽ wẽjẽ'que wapa mʉsãrẽ bu'iri wã'a'a. Mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa añugʉ̃ Abel me'rã ne waro wẽjẽ dʉ'pocáticãrã niwã. Téé Zacaría Berequía macʉ̃ me'rã yapada'reocãrã niwã. Cʉ̃rẽ na ñubuepeowʉaropʉ Õ'acʉ̃ wi'i decopʉ wẽjẽcãrã niwã. 36 Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Tojo wee'que wapare ni'cãrõacã a'tocateropʉ nirãrẽ bu'iri wa'arosa'a, niwĩ Jesú.

Jesú Jerusalẽ́rẽ ĩ'agʉ̃ uti'que ni'i
(Lc 13.34-35)

37 Fariseo masãrẽ tojo níca be'ro Jesú Jerusalẽ́cjãrã, tojo nicã todʉporopʉ ti macãpʉ ní'cãrãrẽ wãcũgʉ̃, a'tiro niwĩ:

—Jerusalẽ́cjãrã, mʉsã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'a'a. Õ'acʉ̃ o'ó'cãrã cʉ̃ ye quetiwereri masãrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Mʉsãrẽ pejetiri yʉ'ʉ ma'ígʉ̃, neocũusĩ'rĩmiwʉ̃. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wʉʉse docapʉ neocũu'caro weronojõ weesĩ'rĩmiwʉ̃. Mʉsã ʉatiwʉ. 38 Tojo weero mʉsã nimi'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. 39 A'tere tʉ'omasĩña. Yʉ'ʉre apaturi ĩ'anemosome majã. Be'ro yʉ'ʉ a'ti turipʉ apaturi a'ticãpʉ, mʉsã "Õ'acʉ̃ dʉporopʉ 'O'ógʉti' ní'cʉ añubutiagʉ nimi" nírãpʉ ĩ'arãsa'a tja, niwĩ Jesú.

24

Jesú "Õ'acʉ̃ wi'i Jerusalẽ́ cja wi'i cõ'ano'rõsa'a" ní'que ni'i
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

1 Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ ní'cʉ wijaa wa'awĩ. Cʉ̃ wa'ari cura ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã cʉ̃ tiro wa'a, niwʉ̃:

—Ĩ'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nimiwʉ̃. 2 Ʉ̃sã tojo nicã, Jesú niwĩ:

—Mʉsã a'te pejere ĩ'a'a, ĩ'arã. Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cã ʉ̃tãgã apega bu'ipʉ yeeturiamʉjã'que tojasome. Nipe'tise mʉtõdijono'rõsa'a, niwĩ.

A'ti ʉmʉco pe'tise dʉporo Jesú "A'tiro wa'arosa'a" ní'que ni'i
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

3 Be'ro ʉ̃sã wa'a, ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉpʉ ejawʉ. Jesú topʉ ejanujãrĩ cura ʉ̃sã ya'yioropʉ sẽrĩtiña'wʉ̃:

—Ʉ̃sãrẽ wereya. ¿De'ro nicã tojo wa'arosari? ¿Ñe'enojõ me'rã ĩ'ogʉ̃sari mʉ'ʉ apaturi a'tiatjere? Tojo nicã a'ti ʉmʉco pe'tiatjo dʉporo ¿de'ro wee masĩrãsari? ni sẽrĩtiña'wʉ̃.

4 Jesú ʉ̃sãrẽ yʉ'tiwĩ:

—Ãpẽrã mʉsãrẽ nisooticã'to nírã, añurõ tʉ'omasĩyuya. 5 Pãjãrã a'tiro nisoorãsama. "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i", nirãsama. Na tojo nisere tʉ'orã, pãjãrã siruturãsama. 6 Mʉsã a'mewẽjẽse quetire tʉ'o, "Topʉ tojo wa'aporo" nicã tʉ'orãsa'a. Tere tʉ'orã, ʉcʉaticã'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirõ, a'ti ʉmʉco pe'tiatjo dʉ'sarosa'a yujupʉ. 7 Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequẽrãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãsama. Peje apesepʉre ʉjaboase nirõsa'a. Aperopʉre peje di'ta narãsãse nirõsa'a. 8 A'te nipe'tise peje me'rã masã ne waro pi'etiwã'cõse ni'i. Numio co macʉ̃rẽ wʉase dʉporoacã pũrĩse nʉ'cãrõ weronojõ nirõsa'a.

9 »Tojo wa'acã, yʉ'ʉre ẽjõpeotirã mʉsãrẽ ña'arõ weerãsama. Mʉsãrẽ ñe'e, wiorã tiropʉ miaa, bu'iri da'redutirãsama. Mʉsãrẽ wẽjẽrãsama. Yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri nipe'tirocjãrã masã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãsama. 10 Tojo wa'acã, pãjãrã yʉ'ʉre ẽjõpeomi'cãrã ẽjõpeodu'urãsama. Na a'metu'ti, ãpẽrã wiorãpʉre bu'iri da'redutirã o'orãsama. 11 Pãjãrã "Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã ni'i", nisoorãsama. Pãjãrãrẽ nisoo, ẽjõpeocã weerãsama. 12 Ña'ase niyʉ'rʉmajãrõsa'a. Tojo wa'acã, pãjãrã a'merĩ ma'idu'urãsama. 13 Yʉ'ʉre ẽjõpeoyapatirã pũrĩcã yʉ'rʉwetirãsama. Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ catinu'cũrãsama. 14 Nipe'tiro a'ti di'tapʉ Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose quetire werese'sabi'ano'rõsa'a. Na quẽ'rãrẽ masĩdutiro wereno'rõsa'a. "Ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayucã, Õ'acʉ̃ ñe'egʉ̃sami", ni wereno'rõsa'a. A'te nipe'tiropʉ se'sáca be'ro a'ti ʉmʉco pe'tirosa'a majã. 15 Dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Danie wãmetigʉ a'ti ʉmʉco pe'tiatjo dʉporo wa'atjere

ojayucʉ niwĩ. “Ña'agʉ̃, Õ'acʉ̃ yabigʉnojõ cʉ̃ ya wi'i añurĩ wi'ipʉ sãjãtígʉnojõ Jerusalɛ́ cja wi'ipʉ sãjãagʉ̃sami”, ni ojayucʉ niwĩ. Cʉ̃ ti wi'ipʉ nu'cũcã ĩ'arã, mʉsã a'ti pũrĩrẽ bu'e, tʉ'omasĩña. [16] Tojo wa'acã ĩ'arã, Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami nírã, Judeapʉ nirã́ ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ du'tiaya. [17] Wi'i dʉposãrĩ opa sirapʉ soo pesagʉnojõ po'peapʉ cjasere sãjãa, duretimigʉ̃, diacjʉ̃ du'tiaya. [18] No'o wesepʉ tõ'ogʉ̃ quẽ'rã ne wi'ipʉ tojaa, duregʉ wa'aticã'ña. Sojaro me'rã du'tiaya. [19] Tojo wa'ase nʉmʉrĩ numia nijĩpacosãnumiarẽ, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cʉorãrẽ bʉjaweose nʉmʉrĩ nirõsa'a. Na ʉmʉñarõ wa'amasĩsome. [20] Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña: “Yʉsʉase nʉmʉrĩrẽ, soowʉari nʉmʉ ʉ̃sã judío masã yoaropʉ wa'atiri nʉmʉrẽ wa'aticã'to”, niña. [21] Tojo wa'ase nʉmʉrĩrẽ ʉpʉtʉ waro pi'etise nirõsa'a. Õ'acʉ̃ a'ti turi wééca be'rore tocã'rõ pi'etise marĩcaro niwʉ̃. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ tocã'rõ waro pi'etise marĩrõsa'a. [22] Õ'acʉ̃ na pi'etise nʉmʉrĩrẽ dʉoticãma, ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetitibutiabosami. Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃ yarã, cʉ̃ bese'cãrãrẽ pajaña'gʉ̃, tojo wa'ase nʉmʉrĩrẽ dʉogʉsami.

[23] »Ãpẽrã mʉsãrẽ a'tiro nisoorãsama. “Jãa, ĩ'aña. Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo a'to nimi.” O apetero weerã “Sõ'opʉ nimi”, nirãsama. Na tojo nicã, ẽjõpeoticã'ña. [24] Pãjãrã nisoori masã a'tirãsama. A'tiro nirãsama: “Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i. Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ ni'i”, nisoorãsama. Narẽ ẽjõpeocã weesĩ'rĩrã, peje weeĩ'ose ĩ'orãsama. Basiocãma, Õ'acʉ̃ cʉ̃ bese'cãrãpʉreta ẽjõpeodu'ucã weesĩ'rĩrãsama. [25] Mʉsã basu masĩña majã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ be'ropʉ wa'atjere wereyutoja'a. [26] Tojo weerã ãpẽrã mʉsãrẽ “Sõ'opʉ yucʉ marĩrõpʉ Cristo nisami, ĩ'arã wa'aya” nicã, wa'aticã'ña. Ãpẽrã “A'ti tucũpʉ nimi, ĩ'arã a'tia” nicã, ẽjõpeoticã'ña. [27] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri cura a'tiro nirõsa'a. Mujĩpũ mʉjãtiro pe'e, cʉ̃ sãjãrõ pe'e quẽ'rãrẽ bʉpo ya'baro weronojõ nirõsa'a. Ya'yioropʉ a'tisome. [28] Apĩnojõ wa'icʉ boacã, yuca maata masĩ, wĩjĩwã'cãsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, “Apĩnojõ boapĩ”, ni masĩ'i. A'te weronojõ yʉ'ʉ a'ticã, masã masĩrãsama, niwĩ Jesú.

Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ¿de'ro wee a'tigʉsari? nise ni'i
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)

[29] Jesú a'tiro ninemowĩ:

—Te pi'etise nʉmʉrĩ yʉ'rʉ́ca be'ro mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ na'itĩ'a wa'agʉsami. Ñamicjʉ̃ quẽ'rã bo'reyusome. Ñocõa bʉrʉdijarãsama. Nipe'tirã ʉ'mʉarõpʉ nirã́ narãsãcã weeno'rãsama. [30] Tojo wa'acã, ʉ'mʉsepʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ yʉ'ʉ a'tisere ĩ'arãsama. Nipe'tise macãrĩcjãrã uirã, utirãsama. Yʉ'ʉ o'mecururipʉ tutuaro me'rã asistedijaticã, ĩ'arãsama. [31] Yʉ'ʉre wereco'terã ʉ'mʉsecjãrãrẽ nipe'tiro a'ti di'tapʉ o'ógʉti. Yaro coroneta ʉpʉtʉ bʉsʉcã, yʉ'ʉ bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ neorãsama.

[32] »Mʉsãrẽ otese higueragʉ wãmeticjʉ me'rã queose o'ogʉti. Tigʉ dʉpʉripʉ pũrĩ ñasãwijicã, “Cʉ̃'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. [33] A'te weronojõ yʉ'ʉ todʉporo ní'que peje wa'acã ĩ'arã, “Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogʉ sãjãtjo dʉ'sa'a”, niña. [34] Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. A'te peje tojo wa'ari cura nirã́ wẽrĩsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rãsama. [35] A'ti ʉmʉco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yʉ'ʉ ucũse, yʉ'ʉ bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yʉ'ʉ ní'que queoro wa'arosa'a.

[36] »Yʉ'ʉ apaturi a'tiatjema ti nʉmʉ nicã, ti hora nicã a'tigʉsa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ quẽ'rã masĩwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta masĩsami.

[37] »Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri cura quẽ'rãrẽ dʉporocjʉ̃pʉ Noé cʉ̃ nícateropʉ wee'caronojõ weerãsama. [38] Õ'acʉ̃ a'ti turi miose dʉporo masã ba'a, sĩ'rĩ, omocã dʉ'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. A'tere weetʉocãrã niwã téé Noé cʉ̃ yucʉsʉjopʉ sãjãrĩ curapʉ. [39] Na, ne “Mejẽcã wa'arosa'a”, ni wãcũma'aticãrã niwã. Be'ro acoro pejaa, narẽ dia miorĩ curapʉ tʉ'omasĩcãrã niwã. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri cura quẽ'rãrẽ masã mejãrõta weerãsama. [40] Yʉ'ʉ a'tiri cura ʉmʉa pʉarã ni'cãrõ me'rã wesepʉ da'rarã, ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ miano'gʉ̃sami. Apĩ yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ tojagʉ́sami. [41] Pʉarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrʉ̃arã, ni'cõ yʉ'ʉre ẽjõpeogo miano'gõsamo. Apego yʉ'ʉre ẽjõpeotigo tojagósamo.

42 »Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ apaturi a'tiatjere mʉsã masĩtisa'a. Tojo weerã añurõ wãcũ,
tʉ'omasĩyuya. 43 Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro masĩña. Yajari masʉ̃ ti hora nicã a'tigʉsami nígʉ̃,
wi'i wiogʉ cãrĩtisami. Cʉ̃rẽ co'te, cʉ̃ ya wi'ire yajari masʉ̃ pãosãjãacã, cã'mota'asami.
44 Mʉsã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ niña. Mʉsã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃
weronojõ upʉtigʉ a'tigʉsa'a, niwĩ.

Jesú pʉarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 12.41-48)

45 Jesú a'tiro ninemowĩ:
—¿Noanojõ pe'e yʉ'ʉ dutiro weenu'cũgʉ̃, tʉ'omasĩgʉ̃ waro nisari? nígʉ̃, queose me'rã
weregʉti. Wiogʉ aperopʉ wa'agʉ, cʉ̃ ya wi'ire co'tedutigʉ ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre
cũasami. "Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o dʉ'sasenojõrẽ ba'ase ecaya", nisami. 46 Be'ro aperopʉ
eja'cʉ dajasami. Cʉ̃ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gʉ̃ e'catisami. 47 Diacjʉ̃ mʉsãrẽ
weregʉti. Cʉ̃ queoro weese wapa wiogʉ nipe'tise cʉ̃ cʉosere co'tedutigʉ sõrõgʉ̃sami.
48 Cʉ̃rẽ da'raco'tegʉ ña'agʉ̃, "Yʉ'ʉ wiogʉ maata dajasome" nigʉ̃nojõ pũrĩcã a'tiro weesami.
49 Ãpẽrã da'raco'terãrẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Ãpẽrã que'arã me'rã ba'a, sĩ'rĩsami.
50 Cʉ̃ tojo weeri cura wiogʉ wãcũña marĩrõ cʉ̃ co'tetiri cura dajasami. 51 Cʉ̃ cũa'cʉre
duti'quere weeti'que wapa ʉpʉtʉ waro cʉ̃rẽ bu'iri da'regʉsami. Ãpẽrã ña'arã, weeta'sari
masãrẽ wa'a'caronojõ bu'ipejasirutugʉsami. Tojo wa'acã, cʉ̃ pũrĩno'gʉ̃, upicari cũ'rĩdio,
utigʉsami, niwĩ Jesú.

25

Diez nu'mia me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

1 Jesú cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ ¿noanojõ sãjãarõsari? nígʉ̃, a'te queose me'rã werewĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ nirõpʉre sãjãatje a'tiro weronojõ ni'i. Diez nu'mia na me'rãcjõ marãpʉ
niacjʉ a'ticã co'tesama. Nánʉcʉ̃ ʉ'se me'rã sĩ'osepare cʉosama. 2 Ni'cãmocʉrã nipe'tisere
añurõ apoyutisama. Ãpẽrã ticʉrãta tja añurõ apoyu, co'tesama. 3 Apoyutirã numia na
ye sĩ'osepare miarã, ʉ'se na piosãa dʉcayuatjere miatisama. 4 Apoyu'cãrã numia pe'e
poseye'quepapʉre miasama. Tojo nicã borewaria me'rã ʉ'sere mianemosama. 5 Co marãpʉ
niacjʉ maata etatisami. Tojo weerã narẽ wʉja pũrĩcã, cãrĩa wa'asama. 6 Be'ro ñami deco
ẽjá̃cã, ãpẽrã pe'e a'tiro caricũmʉ'tãsama: "Co marãpʉ niacjʉ a'titojami. Põtẽrĩrã a'tia",
nisama. 7 Na tojo caricũcã, nipe'tirã numia wã'cãpe'tia wa'asama. Wã'cã, na ye sĩ'osepare
apobʉrosama. 8 Ʉ'se miati'cãrã numia pe'e ãpẽrã mia'cãrãrẽ a'tiro nisama: "Ʉ̃sã quẽ'rãrẽ
cã'rõ sĩ'ose ʉ'se o'oya. Ʉ̃sã sĩ'osepa yatiro wee'e", nisama. 9 Ʉ'se mia'cãrã numia pe'e narẽ
yʉ'tisama: "Mʉsãrẽ o'osome. Ʉ̃sã mʉsãrẽ o'ocãma, ʉ̃sãrẽ ejati, mʉsã quẽ'rãrẽ ejatibosa'a.
Mʉsã basu na ʉ'se duawʉaropʉ duurã wa'aya", nisama. 10 Na ni'cãmocʉrã numia ʉ'se
duurã wa'áca be'ro na me'rãcjõ marãpʉ niacjʉ etasami. Ãpẽrã apoyu'cãrã numia pe'e cʉ̃
me'rã bosenʉmʉ weeri wi'ipʉ sãjãasama. Na sãjã́ãca be'ro ti wi'icjãrã sopere bi'acã'sama.
11 Be'ropʉ ʉ'se duurã eja'cãrã numia sopepʉ eta, "Wiogʉ, ʉ̃sãrẽ pãoña", nisama. 12 Na tojo
pisucã tʉ'ogʉ, na me'rãcjõ marãpʉ niacjʉ narẽ yʉ'tisami: "Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ ne masĩtisa'a",
nisami, ni werewĩ Jesú.

13 Jesú te queosere wéréca be'ro ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—A'te queose weronojõ yʉ'ʉ a'tiatji nʉmʉrẽ mʉsã masĩwe'e. Tojo weerã añurõ wãcũ
apoyuya, niwĩ.

I'tiarã da'raco'terã me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

14 Jesú ʉ̃sãrẽ a'tiro werenemowĩ:
—Yʉ'ʉ a'ti turipʉ apaturi a'tigʉ, masãrẽ o'oatje a'te queose weronojõ ni'i. Ni'cʉ̃ masʉ̃
ape di'tapʉ wa'agʉ, cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ pijiosami. Narẽ cʉ̃ yere co'tedutigʉ cũusami.

15 »Narẽ na da'ratjo põtẽorõ cũubʉrosami. Ni'cʉ̃rẽ ni'cãmocʉsetiri mil niyeru cujiri
wapabʉjʉse cujirire o'osami. Apĩrẽ pʉati mil cujiri o'osami. Apĩrẽ mil cujiri o'osami.
O'otoja, wa'a wa'asami. 16 Cʉ̃ wa'áca be'ro ni'cãmocʉsetiri mil cujiri o'ono'cʉ maata te
niyeru me'rã da'ra, ticʉseta wapata'anemosami. 17 Pʉati mil cujiri cʉo'cʉ quẽ'rã mejãrõta

apeye pʉati mil cujiri wapata'anemosami. [18] Mil cujiri ñe'e'cʉ pe'e cope se'e, cʉ̃ wiogʉ da'radutimi'quere yaacã'sami.

[19] »Be'ro, yoáca be'ropʉ na wiogʉ sijagʉ eja'cʉ dajasami. Cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ pijio, na da'ra'quere aposami. [20] Ni'cãmocʉsetiri mil cujiri cʉo'cʉ ejamʉ'tãsami. Apeye ticʉseta cʉ̃ wapata'a'quere wiagʉ, cʉ̃ wiogʉre nisami: "Yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉre ni'cãmocʉsetiri mil cujiri o'owʉ. A'te cʉo'o. Te me'rã apeye ticʉseta mʉ'ʉrẽ wapata'abosawʉ", nisami.

[21] »Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, wiogʉ nisami: "Mʉ'ʉ añurõ weeapã. Yʉ'ʉ duti'caronojõta queoro weeme'rĩcã'pã. Yʉ'ʉ cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weeapã. Tojo weegʉ peje yʉ'ʉ cʉosere co'tedutigʉ sõrõgʉ̃ti. A'tia. Yʉ'ʉ me'rã e'catitamuña", nisami.

[22] »Be'ro apĩ da'raco'tegʉ pʉati mil cujiri o'ono'cʉ ejasami. Wiogʉre a'tiro nisami: "Yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉre pʉati mil cujiri o'owʉ. A'te cʉo'o. Te me'rã ticʉseta tja mʉ'ʉrẽ wapata'abosawʉ", nisami.

[23] »Wiogʉ cʉ̃rẽ nisami: "Mʉ'ʉ añurõ weeapã. Yʉ'ʉ duti'caronojõta queoro weeme'rĩcã'pã. Yʉ'ʉ cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weeapã. Tojo weegʉ peje yʉ'ʉ cʉosere co'tedutigʉ sõrõgʉ̃ti. A'tia. Yʉ'ʉ me'rã e'catitamuña", nisami.

[24] »Be'ro majã mil cujiri o'ono'cʉ eja, cʉ̃ wiogʉre a'tiro nisami: "Yʉ'ʉ wiogʉ, mʉ'ʉ tutuaro da'radutiri masʉ̃ nisere masĩwʉ̃. Mʉ'ʉ da'ratimigʉ̃, ãpẽrã ye da'rase wapa me'rã mʉ'ʉ wapata'a. [25] Tojo weegʉ uigʉ, mʉ'ʉ ye niyerure di'ta po'peapʉ yaacũuwʉ̃. A'te ni'i mʉ'ʉ yéta tja", nisami.

[26] »Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, wiogʉ a'tiro yʉ'tisami: "Yʉ'ʉ cũu'que me'rã mʉ'ʉ ña'arõ weeapã. Ña'agʉ̃, nijĩsijagʉ ni'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre a'tiro wãcũwʉ̃. 'Da'ratimigʉ̃, ãpẽrã da'rase wapa me'rã wapata'ami', niwʉ̃. [27] Mʉ'ʉ tojo wãcũgʉ̃, yé niyerure yaatimigʉ̃, niyeru nʉrõrĩ wi'ipʉ bʉcʉamʉjãdutigʉ cũubopã. Tojo wééca be'ro yʉ'ʉ dajagʉ, ti wi'ipʉ cũñarõ mʉjã'que me'rã ñe'eboapã", nisami.

[28] »Tojo níca be'ro ãpẽrã topʉ nirãrẽ nisami: "Cʉ̃ ye mil cujirire ẽ'ma, diez mil cʉogʉ pe'ere o'oya. [29] A'tiro ni'i. No'o peje cʉogʉre nemorõ o'ono'rõsa'a. Cʉ̃ peje cʉoyʉ'rʉogʉsami. Apĩ moogʉ̃ pe'ere cʉ̃ cʉomi'queacãpʉreta ẽ'mape'ocã'no'gʉ̃sami. [30] Ã'rĩ da'raco'tegʉ queoro weetigʉre ñe'e, na'itĩ'arõ wijáropʉ cõ'acã'ña. Topʉ pũrĩno'gʉ̃, upicari cũ'rĩdio, utigʉsami", nisami na wiogʉ, niwĩ Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjãrãrẽ beseatje ni'i

[31] Jesú ʉ̃sãrẽ werenemowĩ:

—Be'ro yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'ti turicjãrãrẽ dutigʉ a'tigʉti. Yʉ'ʉre wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã me'rã a'tigʉ, asistese me'rã a'tigʉti. Be'ro wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉsa'a. [32] Nipe'tise di'tacjãrã yʉ'ʉ dujiro tiropʉ nerẽrãsama. Tojo weegʉ yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ mejẽcã, ãpẽrã yʉ'ʉre ẽjõpeotirãrẽ mejẽcã dʉcawaanʉ'cõgʉ̃ti. Ni'cʉ̃ ecarã co'tegʉ ovejare mejẽcã, cabrare mejẽcã dʉcawaanʉ'cõgʉ̃ weerõjõ weegʉti. [33] Cʉ̃ ovejare diacjʉ̃camocã pe'e nʉ'cõsami. Cabra pe'ere cũpe pe'e nʉ'cõsami. A'te weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ diacjʉ̃ pe'e nʉ'cõgʉ̃ti. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirã pe'ere cũpe pe'e nʉ'cõgʉ̃ti. [34] Tojo wééca be'ro diacjʉ̃ pe'e nu'cũrãrẽ nigʉ̃ti. "A'tia. Yʉ'ʉ pacʉ mʉsãrẽ añurõ weeami. Ne waropʉ cʉ̃ a'ti turire weenʉ'cãcateropʉ mʉsã niatjore apoyutojacʉ niwĩ. Tere ñe'erã a'tia majã. [35] Yʉ'ʉ ʉjaboacã, yʉ'ʉre ecawʉ. Yʉ'ʉ acowʉocã, sĩ'rĩse tĩawʉ̃. Yʉ'ʉ aperopʉ sijacã, yʉ'ʉre cãrĩrõ o'owʉ. [36] Su'ti dʉ'sacã, yʉ'ʉre sãawʉ̃. Dutiticã, yʉ'ʉre ĩ'acusiawʉ. Ãpẽrã yʉ'ʉre bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõcã, yʉ'ʉre ĩ'arã etawʉ", nigʉ̃ti. [37] Tere tʉ'orã, diacjʉ̃ pe'e nu'cũrã, na ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã a'tiro nirãsama: "Ʉ̃sã wiogʉ ¿de'ro nicã mʉ'ʉrẽ ʉjaboacã, ecari? ¿De'ro nicã mʉ'ʉ acowʉocã, tĩarĩ? [38] ¿De'ro nicã aperopʉ sijacã, mʉ'ʉrẽ cãrĩrõ o'ori o su'tinojõ dʉ'sacã, mʉ'ʉrẽ sãarĩ? [39] ¿De'ro nicã mʉ'ʉrẽ dutitigʉre, o bu'iri da'reri wi'ipʉ nigʉ̃rẽ ĩ'arã etari?" nirãsama.

[40] »Na tojo nicã, narẽ yʉ'tigʉti: "Mʉsãrẽ diacjʉ̃ weregʉti. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ, no'o mejõ nirãpʉreta añurõ wéérã, yʉ'ʉreta weerã weewʉ."

[41] »Be'ro cũpe pe'e nu'cũrãrẽ a'tiro nigʉ̃ti: "Mʉsã Õ'acʉ̃ bu'iri da'reno'ajã ni'i. Tojo weerã a'tore niticã'ña. Pecame'e ʉ̃jʉ̃nu'cũrĩ me'e tiropʉ wa'aya. Ti me'e wãtĩ wiogʉ, cʉ̃ me'rã ʉ'mʉsepʉ cõ'adijo'cãrãrẽ apoyúca me'e ni'i. [42] Yʉ'ʉ ʉjaboacã, mʉsã yʉ'ʉre ecatiwʉ.

Yʉ'ʉ acowʉocã, tĩatiwʉ. [43] Yʉ'ʉ aperopʉ sijacã, yʉ'ʉre cãrĩse o'otiwʉ. Yʉ'ʉre su'ti dʉ'sacã, sãatiwʉ. Yʉ'ʉ dutiticã, yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicã quẽ'rãrẽ, ĩ'arã wa'atiwʉ."

[44] »Tere tʉ'orã, a'tiro nirãsama: "Wiogʉ, mʉ'ʉ ʉjaboacã, acowʉocã, aperopʉ sijacã, su'ti moocã, dutiticã, bu'iri da'reri wi'ipʉ nicã, ¿de'ro nicãnojõ ʉ̃sã mʉ'ʉrẽ weetamutiri?" nirãsama.

[45] »Yʉ'ʉ narẽ yʉ'tigʉti: "Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã ã'rã mejõ nirãrẽ weetamutiwʉ. Narẽ weetamutirã, yʉ'ʉreta weetamutirã weewʉ", nigʉ̃ti.

[46] »Be'ro narẽ bu'iri da're bajuriogʉti. Ãpẽrã ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã pe'e catinu'cũsere boca, ʉ'mʉsepʉ wa'arãsama, niwĩ Jesú.

26

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

[1] Jesú apaturi cʉ̃ a'tiatjere wéréca be'ro ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ niwĩ:

[2] —Mʉsã masĩ'i, Pascua bosenʉmʉ wa'atjo pʉa nʉmʉ dʉ'sa'a. Ti bosenʉmʉ nicã, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre wiorãpʉre o'o, curusapʉ paabi'pe wẽjẽrãsama, niwĩ.

[3] Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bʉcʉrã, Caifá pa'ia wiogʉ ya wi'i sope pʉ'topʉ nerẽcãrã niwã. [4] Topʉ na Jesure nisoose me'rã ñe'e, wẽjẽatjere apoyucãrã niwã. [5] Tere apomirã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenʉmʉ nicã weeticã'rã. Masã cʉ̃rẽ ma'írã, no'o ʉaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

*Ni'cõ numio Jesure ma'iy*ʉ'rʉgo ʉ'mʉtise piopeo'que ni'i
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

[6] Na "Jesure wẽjẽrãti" ni apocaterore Jesú Betaniapʉ niwĩ. Simó cãmi boa, yʉ'rʉ'cʉ ya wi'ipʉ niwĩ. [7] Topʉ cʉ̃ nicã, ni'cõ numio cʉ̃ pʉ'to a'tiwõ. Co ʉ'mʉticja acosticjare cʉowõ. Te ʉ'mʉtise wapabʉjʉse waro niwʉ̃. Co Jesú ba'adujigʉre cʉ̃ dʉpoa bu'ipʉ ʉ'mʉtise piopeowõ. [8] Co tojo weecã ĩ'arã, ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã ʉpʉtʉ uawʉ. Ʉ̃sã basu a'merĩ niwʉ̃:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejõ waro a'tere bajuriogo weemo. [9] Co tojo weetigo, ãpẽrãrẽ pajiro duawapata'aboapõ. Te me'rã pajasecʉorãrẽ weetamuboapõ, niwʉ̃. [10] Jesú ʉ̃sã tojo nisere masĩgʉ̃, ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—¿De'ro weerã core cariborã weeti? A'tere yʉ'ʉre tojo wéégo, añurõ weego weemo. [11] Pajasecʉorã mʉsã wa'teropʉ ninu'cũcã'rãsama. Yʉ'ʉ pũrĩcãrẽ mʉsã wa'teropʉre ninu'cũcã ĩ'asome. [12] Co yʉ'ʉre tere piopeogo, yʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro na yaatji dʉporo wa'reatjere weronojõ weeyugo weemo. [13] Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Yʉ'ʉ masãrẽ yʉ'rʉose quetire no'o nirṍ werecusiarã, nipe'tiro a'ti di'tapʉre a'tiro weerãsama. A'tigo co yʉ'ʉre wee'quere core wãcũdutirã wererãsama, niwĩ Jesú.

*Juda Jesure c*ʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã tiropʉ o'o'que ni'i
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

[14] Jesú numiorẽ tojo níca be'ro ʉ̃sã Jesú bu'erã me'rãcjʉ̃ ní'cʉ, Juda Iscariote na nigʉ̃́ a'tiro weewĩ. Pa'ia wiorã tiropʉ wa'atjĩgʉ̃, ucũgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. [15] Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Jesure mʉsãrẽ o'ocã, ¿no'ocã'rõ niyeru yʉ'ʉre wapayerãsari? nicʉ niwĩ.

Tojo nicã tʉ'orã, na treinta niyeru cujirire o'ocãrã niwã. [16] Na wapayéca be'ro cʉ̃ "¿De'ro nicã Jesure wiorãpʉre o'oroʉamitito yʉ'ʉre?" ni wãcũcʉ niwĩ.

*Jesú c*ʉ̃ bu'erã me'rã cʉ̃ ba'atʉo'que ni'i
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

[17] Ʉ̃sã Jesú bu'erã na pã́ bʉcʉase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenʉmʉ ninʉ'cãcã, cʉ̃ tiro wa'a, sẽrĩtiña'wʉ̃:

—¿No'opʉ marĩ Pascua bosenʉmʉ ba'atjore apoyucã ʉasari? niwʉ̃.

[18] Cʉ̃ ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Jerusalépʉ waʼaya. Topʉ niʼcʉ̃ nisami. Cʉ̃rẽ aʼtiro niña. “Ʉ̃sãrẽ buʼegʉ aʼtiro nidutiami: ‘Yʉʼʉ piʼetiatjo cãʼrõacã dʉʼsaʼa. Mʉʼʉ ya wiʼipʉ yʉʼʉ buʼerã meʼrã baʼatʉogʉti’, ni weredutiami Jesú”, niña.

19 Tojo weerã Jesú oʼóʼcãrã cʉ̃ dutiʼcaronojõta weecãrã niwã. Pascua nicã ʉ̃sã baʼatjere apoyucãrã niwã.

20 Naʼiqueʼaca beʼro Jesú ʉ̃sã cʉ̃ buʼerã doce meʼrã baʼadujiwĩ. 21 Ʉ̃sã baʼari cura Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ weregʉti. Niʼcʉ̃ mʉsã waʼteropʉ nigʉ́ yʉʼʉre wiorãpʉre wẽjẽdutigʉ oʼogʉsami, niwĩ.

22 Cʉ̃ tojo nicã, ʉ̃sã ʉpʉtʉ bʉjawetiwʉ. Beʼro aʼmerĩ sẽrĩtiñaʼbʉrowʉ:

—Ʉ̃sã wiogʉ, yʉʼʉta nicãʼsaʼaba, niwʉ̃.

23 Jesú ʉ̃sãrẽ yʉʼtiwĩ:

—Yʉʼʉ meʼrã aʼti papʉ yosobaʼagʉ cʉ́ta nigʉ̃sami wiorãpʉre oʼoacjʉ. 24 Yʉʼʉ Õʼacʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre Õʼacʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ níʼcaronojõta waʼarosaʼa. Tojo waʼacã, yʉʼʉre wiorãpʉre oʼogʉma ñaʼabutiaro waʼarosaʼa. Cʉ̃ diacjʉ̃ta bajuatiyʉʼrʉocã, nemorõ añubopã, niwĩ.

25 Tojo níca beʼroacã Juda Jesure wiorãpʉre oʼoacjʉ aʼtiro niwĩ:

—Ʉ̃sãrẽ buʼegʉ, yʉʼʉta nicãʼsaʼaba, niwĩ.

Jesú cʉ̃rẽ yʉʼtiwĩ:

—Mʉʼʉta niʼi, niwĩ.

26 Ʉ̃sã baʼari cura Jesú pãgãrẽ mii, cʉ̃ pacʉ Õʼacʉ̃rẽ eʼcatise oʼowĩ. Tuʼajanʉʼcõ, pʉ́rẽ dʉcawaa, ʉ̃sãrẽ ecawĩ. Dʉcawaagʉ, ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Baʼaya. Aʼte yʉʼʉ upʉ niʼi, niwĩ.

27 Beʼro sĩʼrĩrĩ pare mii, Õʼacʉ̃rẽ eʼcatise oʼowĩ tja. Ti pare ʉ̃sãrẽ tĩagʉ̃, aʼtiro niwĩ:

—Nipeʼtirã aʼti pa cjasere sĩʼrĩpeʼticãʼña. 28 Aʼte yé dí niʼi. Masã ñaʼarõ weeʼquere wẽrĩ wapayebosagʉsaʼa. Õʼacʉ̃ masãrẽ apeye maʼma “Aʼtiro weegʉti” níʼquere cũugʉ̃sami. Tojo weegʉ yʉʼʉ wẽrĩgʉ̃ dí oʼmabʉrose meʼrã pãjãrã masã ñaʼarõ weeʼquere acobojogʉsami. 29 Mʉsãrẽ weregʉti. Aʼte ʉʼsedʉcaco vino niʼcãrõacã marĩ sĩʼrĩrã weronojõ weenemosome. Beʼro yʉʼʉ pacʉ yʉʼʉre wiogʉ sõrõcã, mʉsã meʼrã apaturi maʼma vino sĩʼrĩnemogʉ̃saʼa tja, niwĩ Jesú.

Jesú Pedrore “Mʉʼʉ yʉʼʉre ‘Masĩweʼe’ nigʉ̃saʼa” níʼque niʼi
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

30 Ʉ̃sã baʼáca beʼro Õʼacʉ̃rẽ basapeotojanʉʼcõ, ti wiʼire wijaa waʼawʉ. Wijaa, ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉpʉ waʼawʉ. 31 Topʉ waʼagʉ, Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Mʉsã nipeʼtirã aʼti ñami uirã, yʉʼʉre cõʼawã'cãpeʼtia waʼarãsaʼa. Mʉsã tojo weeatje Õʼacʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta waʼarosaʼa. Aʼtiro ojanoʼwʉ̃: “Yʉʼʉ oveja coʼtegʉre wẽjẽnoʼcã weegʉsaʼa. Tojo weecã, cʉ̃ yarã oveja noʼo ʉaro omastearãsama”, nicʉ niwĩ Õʼacʉ̃ cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ. 32 Yʉʼʉ wẽrĩʼcʉpʉ masʉ́ca beʼro mʉsã dʉporo Galilea diʼtapʉ waʼayutojagʉsaʼa, niwĩ.

33 Cʉ̃ tojo nicã tʉʼogʉ, Pedro yʉʼtiwĩ:

—Ãpẽrã mʉʼʉrẽ cõʼawã'cãcã, yʉʼʉ pũrĩcã ne waʼasome, niwĩ.

34 Tojo nisere tʉʼogʉ, Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:

—Diacjʉ̃ mʉʼʉrẽ weregʉti. Niʼcãcã ñamita cãrẽʼquẽ uuati dʉporo iʼtiati “Cʉ̃rẽ ne masĩweʼe”, nigʉ̃saʼa, niwĩ.

35 Pedro cʉ̃rẽ yʉʼtiwĩ:

—Yʉʼʉ pũrĩcã na yʉʼʉre wẽjẽsĩʼrĩcãma, “Cʉ̃ meʼrã boagʉti”, nigʉ̃saʼa. “Cʉ̃rẽ masĩweʼe”, nisome, niwĩ. Beʼro nipeʼtirã ʉ̃sã cʉ̃ buʼerã cʉ̃ níʼcaronojõta nibʉrowʉ.

Jesú Getsemaní wãmetiropʉ cʉ̃ pacʉre ñubueʼque niʼi
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

36 Beʼro Jesú ʉ̃sã cʉ̃ buʼerã meʼrã masã na otero Getsemaní wãmetiropʉ etawʉ. Topʉ eta, ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Aʼto dujíniña yujupʉ. Sõʼopʉ yʉʼʉ pacʉre sẽrĩgʉ̃ waʼagʉti, niwĩ.

37 Topн waˈagн, Pedro, tojo nicã Zebedeo põˈrã pнarãrẽ miawĩ. Cũ нpнtн waro bнjaweti,
wãcũqueˈticн niwĩ. 38 Tojo weegн narẽ nicн niwĩ:
—Yнˈнre wẽrĩtawioro, bнjawetise yнˈrнmajãsaˈa. Mнsã aˈto tojayá. Yнˈнre coˈteya. Ne
cãrĩticãˈña, nicн niwĩ.
39 Cũ tojo níca beˈro na yнˈrнro yoacurero waˈa, diˈtapн muˈrĩqueˈaejacн niwĩ. Topн
Õˈacũrẽ sẽrĩgũ, aˈtiro nicн niwĩ:
—Pacн, mнˈн нacã, yнˈнre aˈte ñaˈarõ yнˈrнatje waˈaticãˈto. Yнˈн tojo nimicã, yнˈн нaro
weeticãˈña. Mнˈн нaro peˈe waˈato, ni sẽrĩcн niwĩ.
40 Beˈro cũ buˈerã iˈtiarã tiropн majãmitojacн niwĩ. Na cãrĩˈcãrãpнre bocaejacн niwĩ.
Pedrore aˈtiro nicн niwĩ:
—¿Ne cãˈrõacã cãrĩtimirã, mнsã tнˈsнmasĩtisari? 41 Cãrĩticãˈña. Wãtĩ
ũsãrẽ niquesãticãˈto nírã, Õˈacũrẽ sẽrĩña. Mнsã wãcũsepн meˈrãma yнˈнre
ẽjõpeonuˈcũsĩˈrĩmisaˈa. Mнsã seˈsaro tojo weesĩˈrĩmirã, wãcũtutuamasĩtisaˈa. Tojo
weerã Õˈacũrẽ sẽrĩña, nicн niwĩ.
42 Beˈro apaturi waˈa, cũ pacнre sẽrĩnemocн niwĩ tja:
—Pacн, ñaˈarõ piˈetisere yнˈнre cãˈmotaˈasĩˈrĩtigн, mнˈн нaro weeya. Yнˈн нaro
waˈaticãˈto, nicн niwĩ.
43 Beˈro apaturi na iˈtiarã tiropн majãmitojacн niwĩ. Na cãrĩˈcãrãpнre bocaejacн niwĩ tja.
Narẽ wнja pũrĩyнˈrнacaro niwũ. 44 Tojo weegн narẽ wãˈcõtimigũ, apaturi cũ pacнre sẽrĩgũ
waˈacн niwĩ tja. Cũ sẽrĩˈcaronojõta sẽrĩcн niwĩ tja. 45 Beˈro na tiropн majãmitojagн, narẽ
aˈtiro nicн niwĩ:
—Niˈcãrõacãma sooya; cãrĩña majã. Yнˈн Õˈacũ macũ masũ weronojõ upнtignнre masã
ñaˈarãpнre oˈoatje ejatojaˈa. 46 Wãˈcãnнˈcãña. Teˈa na tiropн waˈarã. Yнˈнre oˈoacjн
aˈtitojami, nicн niwĩ.

Jesure na ñeˈewãˈcãˈque niˈi
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

47 Jesú ucũrĩ cura Juda, ũsã Jesú buˈerã meˈrã nimiˈcн etawĩ. Pãjãrã masã diˈpjĩrĩ,
yucнpagн cнoˈcãrã cũ meˈrã aˈtiwã. Na paˈia wiorã, judío masã bнcнrã na oˈóˈcãrã niwã.
48 Juda Jesure oˈoacjн aˈtiro wereyutojacн niwĩ:
—Yнˈн waˈsuporopн miˈmiacjн cṹta nigũsami. Cũrẽ ñeˈeña, ni wereyucн niwĩ.
49 Cũ narẽ níˈcaronojõta weewĩ. Maata Jesú tiropн ejanнˈcãgũ, “Yнˈнre buˈegн”, niwĩ.
Tojo nígũta, Jesure waˈsuporopн miˈmiwĩ.
50 Tojo weecã ĩˈagũ, Jesú cũrẽ niwĩ:
—Yнˈн meˈrãcjũ, mнˈн weegн aˈtisere weeya. Tojo níca beˈro masã aˈti, Jesure ñeˈewãˈcã
waˈawã.
51 Na cũrẽ ñeˈewãˈcãrĩ cura niˈcũ Jesú buˈegн cũ ya diˈpjĩrẽ wejewee, paˈia wiognнre
daˈracoˈtegнre oˈmepero dнtepãˈrẽcãˈwĩ. 52 Cũ tojo weecã ĩˈagũ, Jesú cũrẽ niwĩ:
—Weeticãˈña. Mнˈн ya diˈpjĩrẽ nнrõña. Diˈpjĩ meˈrã aˈmequẽrãnojõ diˈpjĩ meˈrãta
wẽrĩrãsama. 53 ¿Mнˈн masĩweti? Yнˈн, yнˈн pacнre sẽrĩcãma, maata doce cururi cũrẽ
wereco'terãrẽ yнˈнre weetamudutignн oˈóbosami. Yнˈн tojo weemasĩˈi. 54 Yнˈн tojo
weecãma, Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpн níˈque waˈatibosaˈa, niwĩ.
55 Jesú cũrẽ ñeˈerã aˈtirãrẽ niwĩ:
—¿Yajari masũrẽ ñeˈerã aˈtirã weronojõ yнˈнre diˈpjĩrĩ, yucнpagн meˈrã ñeˈerã aˈtiati?
Nipeˈtise nнmнrĩ Õˈacũ wiˈipн masãrẽ buˈedujiwн. Tojo weemicã, mнsã yнˈнre ñeˈetiwн.
56 Mнsã niˈcãrõacã weese Õˈacũ ye queti weremнˈtãrĩ masã yнˈнre ojaˈcaronojõta waˈaˈa,
niwĩ Jesú.
Cũrẽ ñeˈecã ĩˈa, niˈcũrẽta ũsã cũ buˈerã peˈe cõˈanнˈcõcã, duˈtiwãˈcãpeˈtia waˈawн.

Jesure wiorã tiropн na miaˈque niˈi
(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

57 Beˈro Jesure paˈia wiognн Caifá tiropн miacãrã niwã. Topнre Moisé ojaˈquere buˈeri
masã, tojo nicã judío masã bнcнrã nerẽyutojacãrã niwã. 58 Pedro peˈe Jesure yoacurero
sirutucн niwĩ. Paˈia wiognн ya wiˈi sope pнˈtopн sirututнocн niwĩ. Topн ti sãˈrĩrõpн sãjãa,
surara pнˈto dujicн niwĩ. ¿Deˈro waˈabutiarosari? nígũ, tojo weecн niwĩ.

59 Pa'ia wiorã, judío masã bʉcʉrã, nipe'tirã wiorã Jesure wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã. Tojo
weerã diacjʉ̃ nitise me'rã cʉ̃rẽ weresãtjere a'macãrã niwã. 60 Pãjãrã na tiro wa'a, mejẽcã
nisoomirã, ne cʉ̃rẽ "Te ye bu'iri wẽjẽrõʉa'a" nisere bocaticãrã niwã. Tojo weecũmí,
be'ropʉ pʉarã nisoori masãrẽ bocacãrã niwã. 61 A'tiro nisoocãrã niwã:
—Ã'rĩ masʉ̃ a'tiro niwĩ: "A'ti wi'i Õ'acʉ̃ wi'ire cõ'ape'omasĩ'i. I'tia nʉmʉ be'ro apaturi
tu'ajanʉ'cõpe'omasĩ'i tja", niwĩ, nicãrã niwã.
62 Tojo nicã tʉ'ogʉ, pa'ia wiogʉ wã'cãnʉ'cã, Jesure nicʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ yʉ'tiweti? ¿De'ro ni yʉ'tigʉsari na weresãsere? nicʉ niwĩ.
63 Jesú yʉ'titiyʉ'rʉocã'cʉ niwĩ. Tojo weecã, Caifá cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ wãme me'rã mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ yʉ'ticã ʉa'a. Wereya. ¿Mʉ'ʉta niti Õ'acʉ̃
macʉ̃ cʉ̃ bese'cʉ Cristo na nigʉ́? nicʉ niwĩ.
64 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Cʉ́ta ni'i mʉ'ʉ nírõnojõta. Apeye quẽ'rãrẽ mʉsãrẽ werenemogʉ̃ti. Be'ro yʉ'ʉ Õ'acʉ̃
macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ pʉ'topʉ dujicã ĩ'arãsa'a. Tojo nicã yʉ'ʉ
o'mecururi bu'ipʉ apaturi dijaticã ĩ'arãsa'a, nicʉ niwĩ.
65 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Caifá pa'ia wiogʉ uagʉ, cʉ̃ basu cʉ̃ ye su'tire wejetʉ̃'rẽcʉ niwĩ.
A'tiro nicʉ niwĩ:
—Ã'rĩ masʉ̃ tojo ucũgʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ ña'abutiaro nigʉ̃ weemi. Ãpẽrã masã cʉ̃rẽ weresãrã
ʉanemowe'e. Mʉsã cʉ̃ ña'arõ ní'quere tʉ'otojapʉ. 66 ¿De'ro ni wãcũti? nicʉ niwĩ.
Na yʉ'ticãrã niwã:
—Cʉ̃ bu'iritimi. Wẽrĩato, nicãrã niwã.
67 Tojo níca be'ro cʉ̃ diapoapʉ ʉ'seco e'owa're, cʉ̃rẽ dotecãrã niwã. Ãpẽrã diapoapʉ
paacãrã niwã. 68 Be'ro cʉ̃rẽ a'tiro ni bujipecãrã niwã:
—Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i nígʉ̃, níbocaya. ¿Noa mʉ'ʉrẽ paati? nicãrã niwã.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" cʉ̃ ní'que ni'i
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

69 Na wi'i po'peapʉ tojo weeri cura Pedro wijaaro sope pʉ'topʉ dujicʉ niwĩ. Cʉ̃ topʉ
dujicã, ni'cõ ti wi'i da'raco'tego cʉ̃ tiropʉ wa'a, "Mʉ'ʉ Jesú Galileacjʉ̃ me'rã sija'cʉta
ni'iba", nico niwõ.
70 Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro nipe'tirã tʉ'oropʉ nisoogʉ, a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ tojo ucũsere tʉ'omasĩtisa'a, nicʉ niwĩ.
71 Tojo nitoja, sã'rĩrõ sope pʉ'topʉ wijaacʉ niwĩ. To cʉ̃ wijaacã, apego cʉ̃rẽ ĩ'abocaco
niwõ tja. Topʉ nirãrẽ a'tiro nico niwõ:
—Ã'rĩ quẽ'rã Jesú Nazarecjʉ̃ me'rã sija'cʉta nimi, nico niwõ.
72 Mejãrõta core nisoogʉ, a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ me'rã diacjʉ̃ta cʉ̃rẽ ne masĩtibutiacã'sa'a, nicʉ niwĩ.
73 Cã'rõacã be'ro masã topʉ nirʉ́ Pedro tiro wa'a, cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cʉta ni'i. Mʉ'ʉ ucũsepʉta tʉ'ota basio ni'i, nicãrã
niwã.
74 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, cʉ̃ narẽ nisoonemopeocʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ diacjʉ̃ta ucũticã, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre bu'iri da'reato. Yʉ'ʉ mʉsã ucũgʉ̃rẽ ne masĩtisa'a,
nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ uucʉ niwĩ. 75 Tojo wa'acã, Jesú cʉ̃rẽ ucũ'quere wãcũbo-
cacʉ niwĩ. Jesú todʉporopʉ a'tiro wereyucʉ niwĩ: "Cãrẽ'quẽ uuati dʉporo mʉ'ʉ i'tiati
yʉ'ʉre 'Cʉ̃rẽ masĩwe'e', nigʉ̃sa'a." Tere wãcũboca wijaa, ʉpʉtʉ utiwã'cã wa'acʉ niwĩ.

27

Jesure romano masã wiogʉ Pilato tiropʉ miieja'que ni'i
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

1 Ñamiacãcure nipe'tirã pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bʉcʉrã nerẽcãrã niwã. Nerẽ,
ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã. "¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãsari?" ni apoyucãrã niwã.
2 Apotoja, Jesure cõme dari me'rã dʉ'tetjĩarã, Poncio Pilato, Judea di'ta wiogʉ tiropʉ
miiejacãrã niwã.

Juda cũ wẽrĩ'que ni'i
3 Be'ro Juda "Jesure wẽjẽrãsama" nisere tʉ'ocʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, pũrõ waro bʉjaweticʉ
niwĩ. Tojo weegʉ na niyeru wapaye'que treinta cujirire pa'ia wiorãrẽ, tojo nicã judío masã
bʉcʉrãrẽ wiacã'cʉ niwĩ. 4 Narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ña'abutiaro weeasʉ. Masũ añugũ, bu'iri marĩgũrẽ wẽjẽdutigʉ wiorãpʉre o'oasʉ,
nicʉ niwĩ.
Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Mʉ'ʉ tojo weese ũsã ye mejẽta ni'i. Mʉ'ʉ ye cjase nisa'a, nicãrã niwã.
5 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Juda niyerure Õ'acũ wi'ipʉ doquewiacã'cʉ niwĩ. Be'ro wa'a, cũ
basu wãmʉtapʉ dʉ'teyoja, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.
6 Pa'ia wiorã niyeru cujirire seeneorã, a'tiro nicãrã niwã:
—A'te niyeru masũrẽ wẽjẽse wapa ni'i. Tojo weerã marĩ Õ'acũ wi'i niyeru cũurĩ acaropʉ
cũumasĩtisa'a. Marĩrẽ dutise tojo weedutiwe'e, nicãrã niwã.
7 Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro wãcũcãrã niwã:
—Marĩ a'te niyeru me'rã di'ta sʉtʉparʉ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurã. Tojo weerã marĩ
aperocjãrã na wẽrĩcã yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.
8 Masũ wẽjẽse wapa me'rã duuca di'ta nicaro niwũ. Tojo weero a'tocatero quẽ'rã ti di'ta
"Dí cõ'áca di'ta" wãmeti'i.
9-10 Dʉporocjũpʉta Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Jeremía cũ "A'tiro wa'arosa'a"
ní'que queoro wa'acaro niwũ. Cũ a'tiro ojacʉ niwĩ: "Israe curuacjãrã 'Treinta niyeru
cujiri wapatimi' ní'caro weronojõta te niyeru me'rã di'ta sʉtʉparʉ yeerãtirã na di'i miirõrẽ
duurãsama. Õ'acũ yʉ'ʉre ojaduti'caronojõta weerãsama", ni ojacʉ niwĩ Jeremía.

Jesú romano masã wiogʉ Pilato tiropʉ ní'que ni'i
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)
11 Be'ro Jesure Judea di'ta wiogʉ Pilato tiropʉ miacãrã niwã. Pilato cũrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉta niti judío masã wiogʉ? nicʉ niwĩ.
Jesú cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ nírõnojõta cṹta ni'i, nicʉ niwĩ.
12 Pa'ia wiorã, judío masã bʉcʉrã weresãse pe'ema ne yʉ'titiyʉ'rʉocã'cʉ niwĩ. 13 Tojo
weegʉ Pilato cũrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ na ucũse pejere yʉ'tiweti? nicʉ niwĩ.
14 Jesú ne cã'rõ yʉ'titicʉ niwĩ. Cũ yʉ'titicã ĩ'agũ, Pilato ĩ'amarĩa wa'acʉ niwĩ.

*Jesure w*ẽjẽduti'que ni'i
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)
15 Cũ'marĩnʉcũ Pascua bosenʉmʉ nicã Judea di'ta wiogʉ a'tiro weeseticũcʉ niwĩ. Ni'cũ
bu'iri da'reri wi'ipʉ nigũrẽ masã na du'uwĩrõdutigʉre du'uwĩrõcũcʉ niwĩ. 16 Titare ni'cũ
bu'iri da'reri wi'ipʉ nigṹ Barrabá wãmetigʉ nicʉ niwĩ. Nipe'tirã cũ ña'arõ wee'quere
masĩcãrã niwã. 17 Pilato masã pãjãrã cũ tiropʉ nerẽcã ĩ'agũ, narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Ni'irẽ yʉ'ʉ du'uwĩrõcã ʉasari? ¿Barrabáre du'uwĩrõsari, o Jesú na Cristo pisuno'gũ
pe'ere du'uwĩrõsari? nicʉ niwĩ.
18 Jesure masã ma'icã ĩ'arã, wiorã Jesure ʉocãrã niwã. Cũrẽ ʉorã, Pilatopʉre wiacãrã
niwã. Na tojo ʉosere Pilato masĩcʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jesure du'uwĩrõsĩ'rĩgũ, tere
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
19 Pilato masãrẽ besewʉaropʉ dujicʉ niwĩ. Cũ topʉ dujicã, cũ nʉmo a'tiro queti o'óco
niwõ: "Cũ masũ bu'iri moogũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Ñamipʉ cũrẽ tojo wa'atjere wiobutiaro
quẽ'easʉ", ni queti o'óco niwõ.
20 Pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bʉcʉrã masãrẽ a'tiro niduticãrã niwã:
—Barrabá pe'ere du'uwĩrõdutiya. Jesú pe'ere wẽjẽdutiya, nicãrã niwã.
21 Be'ro Pilato masãrẽ sẽrĩtiña'nemocʉ niwĩ:
—Ã'rã pʉarãrẽ ¿ni'í pe'ere yʉ'ʉ du'uwĩrõcã ʉasari? nicʉ niwĩ.
Na a'tiro yʉ'ticãrã niwã:
—Barrabáre du'uwĩrõña, nicãrã niwã.
22 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato nicʉ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ Jesú na Cristo nigũrẽ ¿de'ro weegʉsari?
Nipe'tirã yʉ'ticãrã niwã:
—Curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.
23 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ tojo weebosari? Ã'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticʉ niami, nicʉ niwĩ.
Cũ tojo nimicã, masã pe'e caricũnemocãrã niwã:
—Curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.
24 Masã Pilato ucũsere tʉ'osĩ'rĩticãrã niwã. Tojo tʉ'oronojõ o'orã, mejõ pe'e cumuca wã'cõcãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, Pilato aco miitiduticʉ niwĩ. Te me'rã masã ĩ'orõpʉ omocoe, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ã'rĩ masũ bu'iri moogũrẽ wẽjẽcã, yʉ'ʉ bu'iri moogũsa'a. Mʉsã basu bu'iritirãsa'a, nicʉ niwĩ.
25 Cũ tojo nicã tʉ'orã, masã nipe'tirã topʉ nirã́ yʉ'ticãrã niwã:
—Cũ wẽrĩse wapa ũsã põ'rã me'rã bu'iri cʉorãti, nicãrã niwã.
26 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato Barrabáre du'uwĩrõcʉ niwĩ. Jesú pe'ere tãrãduticʉ niwĩ. Be'ro curusapʉ surarare paabi'pe wẽjẽduticʉ niwĩ.
27 Be'ro Pilato yarã surara cũ ya wi'ipʉ Jesure miacãrã niwã. Topʉ nipe'tirã surara nerẽnʉ'cãtjĩrã, Jesure be'toanʉ'cãcãrã niwã. 28 Be'ro cũ yaro su'tirore tuwee, su'tiro sõ'arõ wiorã sãñarõnojõrẽ sãacãrã niwã. 29 Cũ dʉpoapʉ ni'cã be'to pota me'rã wééca be'tore peocãrã niwã. Ni'cãgũ tuacjʉ wiorã cʉocjʉnojõrẽ Jesure diacjũcamocãpʉ o'ocãrã niwã. Tojo weetoja, cũ pʉ'topʉ ejaque'a, cũrẽ bujicã'cãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—E'catipeoya judío masã wiogʉre, ni bujicã'cãrã niwã.
30 Tojo nicã apeye ʉ'seco e'owa'recãrã niwã. Cũ tuacjʉre tũawee, dʉpoapʉ paamʉjãcãrã niwã. 31 Na tojo bujícã'ca be'ro cũ sãñarĩ su'tiro wiogʉ ya su'tirore tuweecãrã niwã. Be'ro cũ todʉporo sãñaca su'tirore sãacãrã niwã tja. Tu'ajanʉ'cõ, cũrẽ curusapʉ wẽjẽrã wa'arã miacãrã niwã.

Jesure curusapʉ paabi'pe wẽjẽ'que ni'i
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)
32 Na Jesure wẽjẽrã wa'arã miarĩ cura ni'cũ masũ Simó Cirene wãmetiri macãcjũrẽ bocaejawã. Cũrẽ Jesú ya curusare wʉadutiwã.
33 Tojo weewã'cãrã, ni'cã bu'a Gólgota wãmetiropʉ ejawã. Gólgota nírõ, "Masã boaweeca dʉpoa" nirõ weesa'a. 34 Topʉ pũrĩse tʉ'oña'ticã'to nírã, Jesure vino sũ'ese me'rã morẽ'quere tĩawã. Jesú cã'rõ sĩ'rĩña'cũmí, sĩ'rĩdu'ucã'wĩ.
35 Jesure curusapʉ paabi'peca be'ro surara cũ ye su'tire níbocape wapata'a'cãrãrẽ dʉcawaawã. Na tojo weecã, dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Jesure wa'atjere: "Yé su'tire na basu níbocape, dʉcawaawã", nicaro niwũ. 36 Be'ro curusa docapʉ surara cũrẽ co'terã ejanujãwã. 37 Jesú dʉpoa bu'ipʉ ni'cã pjĩ me'rã "A'te ye bu'iri cũrẽ wẽjẽ'e" nisere ojaõ'owã. A'tiro ojano'wũ: "Ã'rĩ Jesú nimi. Cũ judío masã wiogʉ nimi", niwũ.
38 Jesú me'rã ãpẽrã quẽ'rã pʉarã yajari masã curusapʉ paabi'penʉ'cõno'wã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nʉ'cõwã. 39 Jesú pʉ'to masã yʉ'rʉarã, cũrẽ bujicã'rã dʉpoa yuremʉjãwã. 40 Cũrẽ a'tiro niwã:
—"Õ'acũ wi'ire cõ'agũti, i'tia nʉmʉ be'rota tu'ajatojagʉti", nimiwũ mʉ'ʉ. Tojo ní'cʉ mʉ'ʉ basuta yʉ'rʉoya. Mʉ'ʉ Õ'acũ macũ nígũ, curusapʉ wã'ñagũ dijatia, niwã.
41 Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã judío masã bʉcʉrã cũrẽ bujicã'wã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:
42 —Ãpẽrãmarĩcãrẽ yʉ'rʉowĩ. Cũ basu pe'e yʉ'rʉomasĩtimi. "Israe curuacjãrã wiogʉ ni'i", niwĩ. To pũrĩcãrẽ curusapʉ wã'ñagũ dijatiato. Tojo weecã, marĩ cũrẽ ẽjõpeorãsa'a. 43 Cũ "Õ'acũrẽ ẽjõpeo'o", niwĩ. Õ'acũ cũrẽ ma'ígũ pũrĩcã, cũrẽ yʉ'rʉoato. Cũ marĩrẽ "Õ'acũ macũ ni'i", nitojamiwĩba, ni bujicã'wã.
44 Yajari masã Jesú me'rã curusapʉ paabi'penʉ'cõ'cãrãpʉta bujicã'sãjãwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

45 Jesú curusapʉ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã nipe'tiropʉ na'itĩ'a wa'awʉ. Téé ñamica'a
tres nicãpʉ na'itĩ'atʉowʉ. 46 Jesú titata tres nicã ʉpʉtʉ caricũwĩ. Cʉ̃ arameo me'rã a'tiro
niwĩ:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwĩ. A'tiro nígʉ̃, tojo niwĩ: "Õ'acʉ̃, Õ'acʉ̃, ¿de'ro weegʉ
yʉ'ʉre cõ'awã'cãti?" niwĩ.

47 Ãpẽrã ni'cãrẽrã topʉ nirã́ tojo nisere tʉ'orã, a'tiro niwã:

—Ã'rĩ dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Elíare pisugʉ weesami, niwã.

48 Tojo nicã, ni'cʉ̃ topʉ nigʉ́ sojaro me'rã yosori si'tire miigʉ̃ wa'awĩ. Be'ro vino pi'ase
me'rã morẽ'quere yosowĩ. Yosotoja, ni'cãgʉ̃ yucʉgʉpʉ dʉ'teõ'o, Jesure sĩ'rĩato nígʉ̃
sĩomorõwĩ. 49 Cʉ̃ tojo weecã, ãpẽrã pe'e a'tiro niwã:

—Weetigʉta. Ĩ'anirã marĩ yujupʉ. Elía yʉ'rʉogʉ a'tigʉ a'tigʉsami cʉ̃rẽ.

50 Be'ro Jesú apaturi ʉpʉtʉ caricũnemo, wẽrĩa wa'awĩ. 51 Cʉ̃ wẽrĩrĩ cura a'tiro wa'acaro
niwʉ̃. Õ'acʉ̃ wi'ipʉ pa'ia sãjãarõpʉ cã'mota'ayooca casero ʉ'mʉarõ pe'e tʉ̃'rʉ̃dijati, deco
me'rã tʉ̃'rʉ̃yojacaro niwʉ̃. Tojo nicã di'ta narãsãwʉ̃. Ʉ̃tãperi nimi'que bata wa'awʉ.
52 Ʉ̃tã tutiri masãrẽ yaa'que pãrĩa wa'acaro niwʉ̃. Tojo wa'acã, wẽrĩ'cãrãpʉta Õ'acʉ̃rẽ
ẽjõpeo'cãrã masãwã. 53 Jesú cʉ̃ masã́ca be'ro masãperipʉ ní'cãrã wijawã. Wijaa, Jerusalẽ́
Õ'acʉ̃rẽ ñubuepeori macãpʉ sãjãawã. Narẽ pãjãrã ĩ'acãrã niwã.

54 Surara wiogʉ cʉ̃ surara me'rã Jesure co'te'cãrã di'ta narãsãcã ĩ'arã, nipe'tise to
wa'asere ĩ'arã, pũrõ ʉcʉa wa'awã. A'tiro niwã:

—Diacjʉ̃ta ã'rĩ Õ'acʉ̃ macʉ̃ta niapĩ, niwã.

55 Pãjãrã numia Jesure yoaropʉ ĩ'anu'cũwã. Na Galileapʉta Jesure weetamurã siru-
tunʉ'cãwã. 56 Na wa'teropʉre ã'rã niwã: María Magdalena, tojo nicã María Santiago, José
paco, apego Zebedeo nʉmo niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Na'ique'ari cura ni'cʉ̃ José wãmetigʉ peje cʉogʉ Arimatea wãmetiri macãcjʉ̃ etacʉ
niwĩ. Cʉ̃ quẽ'rã Jesure ẽjõpeocʉ niwĩ. 58 Pilato tiropʉ wa'a, Jesú ya upʉre sẽrĩcʉ niwĩ. Tojo
weegʉ Pilato surarare "Jesú ya upʉre cʉ̃rẽ o'oya", nicʉ niwĩ. 59 Be'ro José Jesú ya upʉre
miidijoo, su'tiro añurĩ, ũ'irĩ marĩrĩ casero me'rã omacʉ niwĩ. 60 Omatoja, ʉ̃tã tuti ma'ma
tutipʉ sĩosõrõcũuocʉ niwĩ. Ti tuti Joseré yaaboca tuti cʉ̃ se'edutica tuti nicaro nimiwʉ̃.
Be'ro ʉ̃tãgã pajicja me'rã ti tutire tuubi'acʉ niwĩ. Bi'atoja, wa'a wa'acʉ niwĩ. 61 Ti tuti
põtẽorõpʉ María Magdalena, tojo nicã apego María ĩ'adujicãrã niwã.

Surara Jesure yaa'caropʉ co'te'que ni'i

62 Ape nʉmʉ, sauru ʉ̃sã soowʉari nʉmʉ nicã pa'ia wiorã, tojo nicã fariseo masã Pilato
tiropʉ wa'acãrã niwã. 63 Topʉ etarã, Pilatore a'tiro nicãrã niwã:

—Wiogʉ, ʉ̃sã sõ'onícʉ catigʉpʉ nisoosepijagʉ ní'quere wãcũ'u. Cʉ̃ "I'tia nʉmʉ
yʉ'ʉ wẽ́rĩca be'ro masãgʉ̃ti", niwĩ. 64 Tojo weegʉ mʉ'ʉ yarã surarare cʉ̃rẽ yaa'caropʉ
co'tedutigʉ o'óya. I'tia nʉmʉ añurõ co'tedutiya. Tojo weeticã, cʉ̃ bu'erã ñamipʉ cʉ̃ ya
upʉre yajarã wa'abosama. Na yajáca be'ro masãrẽ a'tiro nirãsama. "Wẽrĩ'cʉpʉ nimigʉ̃,
masã wa'acʉ niami", nibosama. Na a'tiro nicãma, a'te todʉporo nisoo'que nemorõ
ña'abutiarosa'a, nicãrã niwã.

65 Tere tʉ'ogʉ, Pilato narẽ nicʉ niwĩ:

—Ã'rã nima surara. Narẽ miaña. Ti masãpe mejẽcã wa'ari nírã, no'o mʉsã põtẽorõ
co'tedutiya, nicʉ niwĩ.

66 Tojo weerã na surarare Jesure yaa'caropʉ co'tedutirã cũucãrã niwã. Jesú bu'erã ti
tutipʉ sãjãaticã'to nírã ʉ̃tãgã na bi'acaga bu'i ni'cã da pi'ra õ'ocãrã niwã. Na sãjãacã,
ĩ'amasĩrãti nírã, tojo weecãrã niwã.

28

Jesú cũ masã'que ni'i
(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Sauru ũsã soowʉari nʉmʉ be'ro soorinʉmʉ nicã, ñamiacã ña'cũrõ bo'restedijatiri cura
María Magdalena, apego María me'rã Jesure yaa'caropʉ ĩ'arã wa'acãrã niwã. 2 Wãcũña
marĩrõ di'ta ʉpʉtʉ narãsãcaro niwũ. Tojo wa'ari cura ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ
dijaticʉ niwĩ. Cũ Jesure yaa'caropʉ etagʉ, na bi'áca ũtãgãrẽ pãocʉ niwĩ. Pãotoja, tiga
bu'ipʉ dujicʉ niwĩ. 3 Cũ bʉpo ya'baro weronojõ asistecʉ niwĩ. Cũ yaro su'tiro ʉpʉtʉ
buticaro niwũ. 4 Surara cũrẽ ĩ'arã, ʉpʉtʉ ui narãsã, wẽrĩ'cãrã weronojõ bʉrʉque'acãrã
niwã.

5 Õ'acũrẽ wereco'tegʉ sõ'onícãrã numiarẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre uiticã'ña. Yʉ'ʉ masĩ'i, mʉsã Jesú na curusapʉ paabi'pe wẽjẽ'cʉre a'marã wee'e.
6 A'tore marĩmi. Cũ ní'caronojõta masãtojami. Cũrẽ cũu'carore ĩ'arã a'tia, ni pijisãjãacʉ
niwĩ. 7 Narẽ ĩ'otoja, "Cũ bu'erãrẽ sojaro me'rã wererã wa'aya. A'tiro ni wereya narẽ:
'Wẽrĩ'cʉpʉ nimigũ, masãtojacʉ niami. Galileapʉ mʉsã dʉporo wa'ayugʉsami. Topʉ cũrẽ
ĩ'arãsa'a', ni wereya. A'tere mʉsãrẽ weregʉ a'tiapʉ", nicʉ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ.

8 Cũ tojo nicã tʉ'orã, numia Jesure yaa'caropʉ ní'cãrã maata wa'a wa'acãrã niwã. Uimirã,
e'catise me'rã wa'acãrã niwã. Jesú bu'erã ní'cãrãrẽ quetiwererã wa'arã omawã'cãcãrã
niwã.

9 Na topʉ wa'ari cura Jesú narẽ bajua, añuduticʉ niwĩ. Tojo weecã, cũ pʉ'to wa'a
ejaque'a, dʉ'pocãrĩpʉ ñe'e, ẽjõpeocãrã niwã. 10 Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre uiticã'ña. Yʉ'ʉ bu'erãrẽ Galileapʉ wa'adutirã wa'aya. Topʉ yʉ'ʉre ĩ'arãsama,
nicʉ niwĩ.

Surara na ĩ'a'quere ãpẽrãrẽ were'que ni'i

11 Numia Jesú bu'erãrẽ wererã wa'ari cura ni'cãrẽrã surara Jesure yaa'caropʉ co'te'cãrã
macãpʉ pi'acãrã niwã. Pa'ia wiorãrẽ nipe'tise topʉ wa'a'quere werecãrã niwã. 12 Na tojo
nicã tʉ'orã, pa'ia wiorã, judío masã bʉcʉrã me'rã nerẽcãrã niwã. Na "¿De'ro weeroʉati?"
ni apocãrã niwã. Na ni'cãrõnojõ wãcũ, a'tiro weecãrã niwã. Masãrẽ nisooato nírã surarare
pajiro niyeru wapayecãrã niwã. 13 A'tiro nicãrã niwã:

—A'tiro niña masãrẽ: "Ñamipʉ ũsã cã́rĩ́ca be'ro Jesú bu'erã ejacãrã niama. Eja, cũ ya
upʉre yajawã'cãcãrã niama", niña, nicãrã niwã surarare. 14 Apeye quẽ'rãrẽ ninemocãrã
niwã:

—Pilato Judea di'ta wiogʉ a'tere masĩcã, ũsã "Diacjũta tojo wa'acaro niapʉ", nitamurãti.
Ũsã tojo nicã, mʉsãrẽ su'risome. Mʉsãrẽ bu'iri da'resome, nicãrã niwã.

15 Tojo nicã tʉ'orã, surara niyeru ñe'ecãrã niwã. Be'ro narẽ wereduti'caronojõta weecãrã
niwã. Na tojo nise se'sa wa'acaro niwũ. A'tocateropʉ quẽ'rãrẽ judío masã surara na
nisoo'quere ẽjõpeo ucũdecotima yujupʉ.

Jesú cũ wẽrĩ masã́ca be'ro cũ bu'erãrẽ "A'tiro weeya" ní'que ni'i
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

16 Be'ro ũsã Jesú bu'erã once Galileapʉ wa'awʉ. Jesú cũ wẽrĩse dʉporo ũrũgũpʉ ũsãrẽ
wa'aduti'cʉpʉ wa'awʉ. 17 Topʉ Jesure ĩ'awũ. Cũrẽ ĩ'a ejaque'a, ẽjõpeowʉ. Tojo weemicã,
ũsã ni'cãrẽrã "¿Cṹta nitiba?" ni wãcũwũ. 18 Be'ro Jesú ũsã pʉ'topʉ a'ti, a'tiro niwĩ:

—Õ'acũ yʉ'ʉre wiogʉ sõrõtojami. Nipe'tiro ʉ'mʉse, a'ti di'tare dutimasĩ'i. 19 Tojo
weerã nipe'tirocjãrãpʉre yé quetire wererã wa'aya. Narẽ mʉsã weronojõ yʉ'ʉ bu'erã
sãjãcã weeya. Narẽ wãmeyerã, yʉ'ʉ pacʉ, yʉ'ʉ, Espíritu Santu wãme me'rã wãmeyeya.
20 Nipe'tise yʉ'ʉ mʉsãrẽ duti'quere narẽ yʉ'ti bu'ecã weeya. Narẽ nipe'tise nʉmʉrĩ yʉ'ʉ
mʉsãrẽ bu'e'quere wereya. A'tere masĩña. Nipe'tise nʉmʉrĩ mʉsã me'rã ninu'cũcũsa'a.
Téé a'ti turi pe'ticãpʉ quẽ'rã mʉsã me'rã ninu'cũcũsa'a, ni werewĩ Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Judío masʉ̃ Jerusalɛ́cjʉ̃ pʉa wãme cʉocʉ niwĩ. Hebreo ye me'rã Juã nicãrã niwã. Romano masã bujicã'se me'rãma Marco wãmeticʉ niwĩ.

Cʉ̃ Jesucristore de'ro nicã ẽjõpeogʉ, ẽjõpeopĩ. Masĩno'ña marĩ'i. Sõ'onícatero Bernabé, Pablo ã'rĩrẽta Antioquíapʉ miacãrã niwã. Cʉ̃ Bernabé basucʉ nicʉ niwĩ. Titare cʉ̃ quẽ'rã na ne waro masãrẽ Jesucristo ye quetire bu'enʉ'cãcã, narẽ weetamuco'tegʉ wa'acʉ niwĩ. Be'ro Pablore, Bernabére Jerusalɛ́pʉ wa'agʉ, cõ'atojaa wa'acʉ niwĩ. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecã, Pablo, Bernabé apaturi masãrẽ bu'erã wa'abo'cãrã na basu a'pepũrĩ dʉcawatia wa'acãrã niwã. Be'ro Marco nemorõ ẽjõpeotutua, Pablore weetamucʉ niwĩ tja. Be'ro a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ.

A'ti pũrĩrẽ Jesucristo catiri ʉmʉco cjasere apeye pũrĩ yʉ'rʉoro ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i, nisama. A'ti pũrĩ apeye pũrĩ dʉjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pũrĩ queoro nʉ'cãmʉjãti'quere Mateo weronojõ ojano'ña marĩ'i. Masã no'o nirã́ ucũwʉaronojõ ojano'caro niwʉ̃.

Marco judío masʉ̃ nimigʉ̃, judío masã nitirã Cristore ẽjõpeorã pe'ere ojagʉ weronojõ ojapĩ.

A'ti pũrĩ Jesú cʉ̃ ucũ'quere ʉpʉtʉ waro ucũwe'e. Cʉ̃ weeseti'que pe'ere ucũyʉ'rʉnʉ'cã'a.

Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

1 Jesucristo Õ'acʉ̃ macʉ̃ ye, añuse queti a'tiro nʉ'cãcaro niwʉ̃.

2 Dʉporocjʉ̃pʉ Isaía Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Õ'acʉ̃ ucũ'quere ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ Jesucristo a'ti turipʉ a'tiatjere a'tiro ojayucʉ niwĩ:
Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ye quetire wereyuacjʉre mʉ'ʉ dʉporo o'ógʉti.
Cʉ̃ mʉ'ʉ wa'atji ma'arẽ apoyugʉsami.
Ma'a quẽ'rã́yumʉ'tãgʉ̃ weronojõ masã wãcũsere bʉjaweti dʉcayudutigʉsami.

3 Ni'cʉ̃ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigʉsami:
"Marĩ wiogʉ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.
Diacjʉ̃ca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rã́rõ weronojõ weeyuya", ni ojacʉ niwĩ.
Marĩ wiogʉ a'tiati dʉporo mʉsã nisetisere apoyuya, mʉsã wãcũsere dʉcayuya nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

4 Tojo weegʉ Juã wãmeyeri masʉ̃ta nicʉ niwĩ Isaía tojo nino'cʉ. Cʉ̃ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ wãmeyecusiacʉ niwĩ. Cʉ̃ masãrẽ bu'égʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã ña'arõ weesetisere bʉjaweti dʉcayu, wãmeyeno'ña. Tojo weerã mʉsã ña'arõ wee'quere acobojono'rãsa'a, nicʉ niwĩ. 5 Pãjãrã ti di'ta Judeapʉ nirã́, tojo nicã Jerusalɛ́cjãrã cʉ̃ bu'esere tʉ'orã wa'acãrã niwã. Na ña'arõ wee'quere wereyʉ'rʉca be'ro Jordã́ wãmetiri maapʉ narẽ wãmeyecʉ niwĩ.

6 Cʉ̃ ye su'ti cameyo poari me'rã weeno'que nicaro niwʉ̃. Cʉ̃ ejerituri da wa'icʉ casero da nicaro niwʉ̃. Cʉ̃ pajasecʉorã na ba'asetise poreroare, nʉcʉ̃ cjase mumia yere ba'acʉ niwĩ. 7 Juã masãrẽ a'tiro werecʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ be'ro apĩ yʉ'ʉ nemorõ tutuagʉ a'tigʉsami. Cʉ̃ añuyʉ'rʉagʉ nimi. Yʉ'ʉ pe'e mejõ nigʉ̃ waro tʉ'oña'a. Cʉ̃ ye sapature tuweemasĩtigʉ weronojõ cʉ̃rẽ ne cã'rõ ni'cãrõwijimasĩtisa'a. 8 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ aco me'rã wãmeye'e. Cʉ̃ pũrĩcã Espíritu Santu me'rã wãmeyegʉsami. Cʉ̃ tojo wéégʉ, Espíritu Santu mʉsãpʉre dijatacã weegʉsami. Mʉsã me'rã ninu'cũcʉ̃sami, nicʉ niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

9 Juã masãrẽ wãmeyeri cura Jesú a'tiro weecʉ niwĩ. Nazare, Galilea di'ta nirĩ macãpʉ ní'cʉ wijawã'cã, Juã tiropʉ ejacʉ niwĩ. Juã cʉ̃rẽ Jordã́ wãmetiri maapʉ wãmeyecʉ niwĩ. 10 Cʉ̃ ti maapʉ ní'cʉ majãnʉ'cãrĩ cura Jesú ʉ'mʉse pãrĩcã ĩ'acʉ niwĩ. Espíritu Santu ni'cʉ̃

buja weronojõ bajugʉ cʉ̃pʉre dijatacʉ niwĩ. [11] Tojo wa'ari cura ni'cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ a'tiro ucũdijocʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ ni'i. Mʉ'ʉ me'rã pũrõ e'cati'i, nidijocʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

Jesure wãtĩ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

[12] Jesure wãmeyeca be'ro maata Espíritu Santu yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ cʉ̃rẽ wa'aduticʉ niwĩ. [13] Jesú topʉre cuarenta nʉmʉrĩ nicʉ niwĩ. Wa'icʉrã uamarã wa'teropʉ nicʉ niwĩ.

Wãtĩ Jesure cʉ̃ pacʉre yʉ'rʉnʉ'cãdutigʉ niquesãcʉ nimiwĩ. Be'ro ʉ'mʉsecjãrã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã Jesure co'terã dijatacãrã niwã.

Jesú ne waro Galileapʉ masãrẽ bu'enʉ'cã'que ni'i
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

[14] Be'ro Herode Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõduticʉ niwĩ. Titare Jesú Galilea di'tapʉ añuse queti Õ'acʉ̃ yere, cʉ̃ wiogʉ nimi nisere bu'egʉ wa'acʉ niwĩ. [15] A'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cãrõacãrẽ mʉsã todʉporopʉ yoacã co'te'cʉ etatojami. Cʉ̃ cã'rõacã be'ro wiogʉ sãjãgʉ́sami. Tojo weerã mʉsã ña'arõ weesetisere bʉjaweti, du'uya. Mʉsã wãcũsere dʉcayuya. Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉogʉsami nisere ẽjõpeoya, ni bu'ecʉ niwĩ.

Jesú ba'paritirã wa'i wẽjẽrĩ masãrẽ piji'que ni'i
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

[16] Be'ro Jesú Galilea wãmetiri ditara sumutopʉ sijabaque'acʉ niwĩ. Topʉ wa'agʉ, Simórẽ, apĩ cʉ̃ acabiji Andrére bocaejapʉ. Na wa'i wẽjẽrĩ masã nicãrã niwã. Ditarapʉ na wejecʉre doqueñorã weecãrã niwã. [17] Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú nicʉ niwĩ:

—Te'a yʉ'ʉ me'rã. Mʉsã ni'cãrõacãrẽ wa'i wẽjẽrĩ masã ni'i. Be'rore majã wa'i wẽjẽrã weronojõ masãrẽ yé quetire wererãsa'a. Tojo werecã, pãjãrã ẽjõpeorãsama, nicʉ niwĩ.

[18] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, maata na ye wejecʉpagʉre totá du'ucũu, Jesú me'rã wa'acãrã niwã.

[19] Cã'rõ yʉ'rʉa, pʉarã Zebedeo põ'rãrẽ Santiago, cʉ̃ acabiji Juãrẽ ĩ'acʉ niwĩ tja. Na yucʉsʉpʉ wejecʉpagʉre dero aposãñacãrã niwã. [20] Narẽ ĩ'agʉ̃ta, Jesú na quẽ'rãrẽ tja pijicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na pacʉ Zebedeore, cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ cõ'awã'cãcãrã niwã. Cõ'awã'cã, Jesú me'rã wa'acãrã niwã.

Jesú wãtĩ sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Lc 4.31-37)

[21] Be'ro Capernau wãmetiri macãpʉ etacãrã niwã. Saurure judío masã soowʉari nʉmʉ nicã Jesú na nerẽwʉari wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Sãjãa, masã ti wi'ipʉ nirãrẽ bu'enʉ'cãcʉ niwĩ. [22] Cʉ̃ Moisé oja'quere bu'eri masã weronojõ bu'eticʉ niwĩ. Dutisere cʉogʉ weronojõ narẽ bu'ecʉ niwĩ. Tojo weerã masã cʉ̃ bu'esere tʉ'omarĩa wa'acãrã niwã. [23] Ti wi'i na nerẽrĩ wi'ipʉ ni'cʉ̃ masʉ̃ wãtĩ sãjãno'cʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ a'tiro caricũcʉ niwĩ:

[24] —Mʉ'ʉ Jesú Nazarecjʉ̃, ʉ̃sãrẽ cariboticã'ña. ¿Ʉ̃sãrẽ bu'iri da're bajuriogʉ a'tigʉ weeti? Mʉ'ʉrẽ ĩ'amasĩ'i. Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ ña'ase moogʉ̃, añubutiagʉ ni'i, nicʉ niwĩ.

[25] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú wãtĩ masʉ̃pʉre nigʉ̃rẽ tu'tigʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Di'tamarĩaña. Cʉ̃pʉre nigʉ́ wijaaya, nicʉ niwĩ.

[26] Cʉ̃ tojo nicã, wãtĩ cʉ̃pʉre nigʉ́ masʉ̃rẽ bʉrʉque'a narãsãcã weecʉ niwĩ. Ʉpʉtʉ waro caricũ, wãtĩ cʉ̃pʉre ní'cʉ wijaacʉ niwĩ. [27] Nipe'tirã ti wi'ipʉ nirʉ́ ĩ'amarĩacãrã niwã. Na basu a'merĩ sẽrĩtiña'mʉjãcãrã niwã:

—¿Ñe'enojõ niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ã'rĩ masʉ̃ wãtĩapʉreta cõ'awĩrõmasĩsere cʉodojami. Na cʉ̃ cõ'awĩrõcã, wijaama, nicãrã niwã.

[28] Cʉ̃ tojo wééca be'ro yoaticãta Jesú ye quetire Galilea di'tacjãrã tʉ'ose'sape'tia wa'acãrã niwã.

Jesú Simó Pedro mañecõrẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

[29] Jesú na nerẽwʉari wi'ipʉ wijááca be'ro Simó, André me'rã na ya wi'ipʉ wa'acʉ niwĩ.
Tojo nicã Santiago, Juã wa'acãrã niwã. [30] Topʉ Simó mañecõ ujaque dutitigo cãjĩco niwõ.
Jesure maata "Co dutitigo weeamo", ni werecãrã niwã. [31] Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú co tiropʉ
sãjãacʉ niwĩ. Core omocãpʉ ñe'e wejewã'cõdʉpocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weeri curata ujaque
surupe'tia wa'acaro niwʉ̃. Be'ro maata narẽ ba'ase ecaco niwõ.

*Jesú pãjãrã masã dutitirãr*ẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

[32] Mujĩpũ sãjáca be'ro ñamipʉ masã Jesú tiropʉ nipe'tirã dutitirãrẽ miacãrã niwã. Wãtĩa
sãjãno'cãrã quẽ'rãrẽ miacãrã niwã. [33] Nipe'tirã ti macãcjãrã Jesú cʉ̃ nirĩ wi'i sope pʉ'topʉ
nerẽcãrã niwã. [34] Nipe'tirã no'o nise duti cʉorãrẽ yʉ'rʉope'ocã'cʉ niwĩ. Pãjãrã wãtĩa
sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõcʉ niwĩ. Wãtĩa Jesú cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ nisere masĩcãrã niwã. Tojo
weegʉ narẽ ne cã'rõ ucũdutiticʉ niwĩ. Tojo niró me'rã ucũticãrã niwã.

*Jesú Galilea di'tap*ʉ cʉ̃ ye quetire werecusia'que ni'i
(Lc 4.42-44)

[35] Ape nʉmʉ bo'rease dʉporo Jesú wã'cã, macã sumuto masã marĩrõpʉ cʉ̃ pacʉre
ñubuegʉ wa'acʉ niwĩ. [36] Be'ro Simó, ãpẽrã cʉ̃ me'rãcjãrã me'rã Jesure a'marã wa'acãrã
niwã. [37] Cʉ̃rẽ bocarã, a'tiro ni werecãrã niwã:
—Nipe'tirã mʉ'ʉrẽ a'marã weeama.
[38] Cʉ̃ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Te'a apero pʉ'toacã nise macãrĩpʉ. Topʉ quẽ'rãrẽ yé quetire weregʉ wa'agʉti. A'tere
weegʉta yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉ a'ti'cʉ ni'i, nicʉ niwĩ.
[39] Tojo weegʉ Jesú nipe'tiro Galilea na nerẽwʉase wi'seripʉ bu'ecusiabi'acʉ niwĩ. Tojo
nicã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmʉjãcʉ niwĩ.

*Jesú cãmi boag*ʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

[40] Jesú Galileapʉ nirĩ cura ni'cʉ̃ masʉ̃ cãmi boagʉ Jesú tiro wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tiro ejagʉ
ejaque'a, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ dutire yʉ'rʉogʉ ni'i. Yʉ'ʉre yʉ'rʉoya, nicʉ niwĩ.
[41] Jesú cʉ̃rẽ pajaña'gʉ̃, cʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉ da'raña'a, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ yʉ'rʉogʉti. Cãmi marĩgʉ̃ tojayá, nicʉ niwĩ.
[42] Cʉ̃ tojo nirĩ curata cʉ̃ cãmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwʉ̃. Cʉ̃ a'ti upʉ tojacʉ niwĩ.
[43] Be'ro Jesú cʉ̃rẽ we'eritigʉ, tutuaro me'rã "A'tiro weeya", nicʉ nimiwĩ.
[44] —Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjʉ̃ta pa'i tiropʉ mʉ'ʉ ye cãmi yati'quere ĩ'ogʉ̃ wa'aya.
Cʉ̃ mʉ'ʉrẽ mʉ'ʉ cãmi boasere "Pe'tia wa'a'a", nigʉ̃sami. Cʉ̃ tojo níca be'ro Moisé
cʉ̃ ñubuepeoduti'quere o'oya. Mʉ'ʉ tojo weecã, nipe'tirã mʉ'ʉ cãmi yatino'quere
masĩrãsama. Be'ro na me'rã nisetigʉsa'a tja, nicʉ niwĩ.
[45] Cʉ̃ pe'e cʉ̃ weeduti'caronojõ weeticʉ niwĩ. Wa'a, nipe'tirãpʉre cʉ̃rẽ wa'a'quere
werecusiacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jesú masã ĩ'orõ macãrĩpʉre sãjãamasĩticʉ niwĩ. Te macãrĩ
sumuto, masã marĩrõpʉ sijacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weemicã, nipe'tirocjãrã masã a'ti, cʉ̃rẽ
ĩ'acusiacãrã niwã.

2

*Jesú sijamasĩtig*ʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

[1] Pejeti nʉmʉrĩ cãmi boagʉre yʉ'rʉóca be'ro Jesú apaturi Capernaupʉ wa'acʉ niwĩ tja.
Cʉ̃ topʉ nicã, ti macãcjãrã wi'ipʉ nimi nise quetire tʉ'ocãrã niwã. [2] Tojo weerã maata masã
pãjãrã Jesú nirĩ wi'ipʉ nerẽcãrã niwã. Ti wi'ire mu'muyʉ'rʉacãrã niwã. Mejãrõta sopepʉ
quẽ'rãrẽ mu'muyʉ'rʉacãrã niwã. Ne sãjãata basioticaro niwʉ̃. Narẽ cʉ̃ ye bu'esere werecʉ
niwĩ. [3] Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cʉ̃ sijamasĩtigʉre ba'paritirã ʉmʉa wʉawã'cãcãrã niwã.
[4] Na masã pãjãrã nise bu'iri Jesú pʉ'toacãpʉ ejamasĩticãrã niwã. Tojo weerã wi'i bu'ipʉ
mʉjãa, Jesú niró bu'ipʉ ni'cã pe seeweecãrã niwã. Ti pepʉ cʉ̃ sijamasĩtigʉre cʉ̃ cũñarõ
me'rã du'udijocãrã niwã. [5] Jesú na ʉpʉtʉ ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, dutitigʉre nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicʉ niwĩ.

6 Cũ tojo nicã tʉ'orã, topʉ dujirã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro wãcũcãrã niwã: 7 "Ã'rĩ
tojo ucũticã'rõʉa'a. Tojo nígũ, Õ'acũrẽ ña'arõ ucũgũ weemi. ¿Cũ 'Õ'acũ weronojõ tutuagʉ
ni'i', ni wãcũsari? Õ'acũ ni'cũta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi. Ã'rĩ marĩ weronojõ
upʉtigʉ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami", ni wãcũcãrã niwã. 8 Jesú cũ basu na
wãcũsere ĩ'amasĩgũ, a'tiro nicʉ niwĩ narẽ:
—¿De'ro weerã mʉsã yʉ'ʉre ña'arõ mejẽcã wãcũti? 9 ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati?
¿"Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" o "Wã'cãnʉ'cãña, mʉ'ʉ cũña'caro me'rã
sijawã'cãña" nise pe'e diasaweti? "Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã ĩ'a-
timigũ, ẽjõpeoya marĩ'i. "Wã'cãnʉ'cã sijawã'cãña" nicã pe'ema, cũ sijasere ĩ'atojagʉpʉ
"Diacjũta ni'i", ni ẽjõpeono'o. 10 Tojo weegʉ yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ yʉ'ʉ
tutuasere ĩ'ogũ, ã'rĩ sijamasĩtigʉre yʉ'rʉogʉti. Te me'rã mʉsã yʉ'ʉ masã ña'arõ wee'quere
acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicʉ niwĩ.
Be'ro sijamasĩtigʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
11 —Mʉ'ʉ pe'ema a'tiro nigũti. Wã'cãnʉ'cãña. Mʉ'ʉ cũña'carore miiwʉa, mʉ'ʉ ya wi'ipʉ
tojaagʉsa'a, nicʉ niwĩ.
12 Cũ tojo nirĩ curata sijamasĩtigʉ wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ. Wã'cãnʉ'cã, cũ cũña'carore
miiwʉa, masã nipe'tirã ĩ'orõpʉ wa'a wa'acʉ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã ĩ'amarĩarã, a'tiro
nicãrã niwã:
—Marĩ pacʉ Õ'acũ tutuayʉ'rʉami. Ne ni'cãti ũsã a'tiro weesere ĩ'atirã nicãti, nicãrã
niwã.

Jesú Levíre piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Jesú sijamasĩtigʉre yʉ'rʉóca be'ro apaturi Galilea ditara sumutopʉ wa'acʉ niwĩ tja.
Nipe'tirã masã cũ tiropʉ nérẽca be'ro narẽ bu'ecʉ niwĩ. 14 Ti ditarapʉ wa'agʉ, Leví, Alfeo
macũrẽ ĩ'abocacʉ niwĩ. Cũ romano wiogʉre niyeru wapaseebosari masũ nicʉ niwĩ. Tojo
weegʉ cũ da'rari tucũpʉ dujicʉ niwĩ. Jesú cũrẽ ĩ'agũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Te'a yʉ'ʉ me'rã.
Tojo weegʉ Leví wã'cãnʉ'cã, cũ me'rã wa'acʉ niwĩ.
15 Be'ro Jesú Leví ya wi'ipʉ ba'agʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ pãjãrã wapaseeri masã, tojo nicã
"Ña'arã nima" nino'rãnojõ nicãrã niwã. Pãjãrã waro nanojõ Jesure sirutucãrã niwã. Tojo
weerã na Jesú tiro cũ bu'erã me'rã dujicãrã niwã. 16 Na tojo weecã ĩ'arã, Moisé oja'quere
bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Jesú na pãjãrã me'rã ba'acã ĩ'arã, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicãrã
niwã:
—¿De'ro weegʉ mʉsã bu'egʉ wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ,
ba'ati? nicãrã niwã.
17 Jesú na tojo nicã tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Duti moorã ocoyeri masũrẽ a'matisama. Dutitirã pũrĩcã ocoyegʉre a'masama. "Añurã
ni'i" nirãrẽ a'magũ a'titiwʉ. "Ña'arã ni'i" nirã́ pe'ere yʉ'rʉogʉ a'tiwʉ, nicʉ niwĩ.

"Mʉ'ʉ bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?" Jesure ní'que ni'i
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18 Ni'cã nʉmʉ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã, tojo nicã fariseo
masã Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, be'ticãrã niwã. Na tojo be'tiri cura ni'cãrẽrã Jesú tiro wa'a, cũrẽ
sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturã, tojo nicã fariseo masã bu'esere siruturã
Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, be'tima. ¿De'ro weerã mʉ'ʉ bu'erã pe'e be'tiweti? nicãrã niwã.
19 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿De'ro weeacjʉ omocã dʉ'tegʉ na me'rã nígũ, cũ pijio'cãrãrẽ bʉjaweti, be'tidutibosari? 20 Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperopʉ miáca be'ro pũrĩcãrẽ bʉjaweti, be'tirãsama. Jesú, yʉ'ʉ
na me'rã ni'i yujupʉ; yʉ'ʉ na me'rã niticã pũrĩcãrẽ be'tirãsama nígũ, tojo nicʉ niwĩ.
21 Apeyere queose me'rã narẽ werenemocʉ niwĩ. Tojo nígũ, ma'ma cũ bu'ese me'rã
todʉporopʉ na weeseti'que a'mesʉ'amasĩtisa'a, nigũ weecʉ niwĩ.
—Mejãrõ su'tiro ma'ma casero, coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo
weecãma, ma'ma casero coecã, wejedʉ'osa'a. Mejãrõ su'tiro pe'ere wejetũ'rẽsa'a. Nemorõ

pajiri pe tʉ̃'rʉ̃nemosa'a. [22] Tojota wa'asa'a marĩ ma'ma vino mejã ajuro wa'icʉrã casero me'rã wééca ajuropʉ poseyecã. Pã'mʉyʉ'rʉ, ti ajuro tʉ̃'rʉ̃, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weerã ma'ma vinorẽ ma'ma ajuropʉ poseyeno'o, nicʉ niwĩ Jesú. Dʉporopʉ weeseti'que me'rã Jesú cʉ̃ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tʉ̃'rẽ'que ni'i
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

[23] Ni'cã nʉmʉ judío masã na soowʉari nʉmʉ nicã, Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã trigo wesepʉ yʉ'rʉacʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'erã ti wesepʉ yʉ'rʉarã, trigore tʉ̃'rẽ ba'acãrã niwã. (Moisé cʉ̃ duti'caronojõta na tojo weese yajase mejẽta nicaro niwʉ̃.) [24] Tojo weecã, fariseo masã ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure nicãrã niwã:

—Ĩ'aña. ¿De'ro weerã marĩ soowʉari nʉmʉrẽ da'radutitimicã, mʉ'ʉ bu'erã tojo weeti? nicãrã niwã.

[25] Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã dʉporocjʉ̃ wiogʉ Davi cʉ̃ me'rãcjãrã ʉjaboarã wee'quere bu'etojapã. [26] Davi Abiatar cʉ̃ pa'ia wiogʉ nirĩ cura Õ'acʉ̃ wi'ipʉ sãjãa, pã́ "Õ'acʉ̃ ye ni'i" ní'quere ba'acʉ niwĩ. Cʉ̃ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ dʉcawaacʉ niwĩ. Te marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cʉ̃rẽ te pã́ ba'ata basiomicaro niwʉ̃. Yʉ'ʉ bu'erã tere ba'arã, yʉ'rʉnʉ'cãrã mejẽta weema nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

[27] Jesú yʉ'tinemocʉ niwĩ tja:

—Marĩ ye niatjere Õ'acʉ̃ marĩ soowʉari nʉmʉrẽ cũucʉ niwĩ. Ti nʉmʉ mejẽta marĩrẽ dutimasĩ'i. [28] Tojo weegʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ soowʉari nʉmʉ dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicʉ niwĩ Jesú.

3

Jesú omocã bʉ'awia'cʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

[1] Jesú apaturi cʉ̃ weewʉaronojõpʉma judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Topʉ ni'cʉ̃ omocã bʉ'awia'cʉ nicʉ niwĩ. [2] Ãpẽrã ¿marĩ soowʉari nʉmʉrẽ cʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉsari? nírã, Jesure ĩ'aco'tecãrã niwã. Jesú yʉ'rʉocã, weresãta basiorosa'a nírã, tojo ĩ'acãrã niwã. [3] Be'ro Jesú omocã bʉ'awiagʉre nicʉ niwĩ:

—A'tia, ã'rã nipe'tirã decopʉ ejanʉ'cãña. [4] Tu'ajanʉ'cõ, to nirã́ ãpẽrãrẽ nicʉ niwĩ:

—¿Marĩ soowʉari nʉmʉ nicã añusere weeroʉati o ña'ase pe'ere ʉati? ¿Yʉ'rʉosere ʉati o wẽjẽcõ'ase pe'ere ʉati? nicʉ niwĩ. Na nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. [5] Na yʉ'titicã ĩ'agʉ̃, ua wa'acʉ niwĩ. Na tʉ'osĩ'rĩticã, bʉjawetise me'rã omocã bʉ'awiagʉre nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ omocãrẽ sĩ́oña, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã, omocãrẽ sĩ́ocʉ niwĩ. Sĩ́oo, cʉ̃ omocãrẽ yʉ'rʉono'cʉpʉ tojacʉ niwĩ. [6] Be'ro fariseo masã uawija wa'acãrã niwã. Na Herode ya curuacjãrã me'rã "¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãsari?" ni wãcũwã'cãcãrã niwã.

Ditara sumutopʉ pãjãrã masã nerẽ'que ni'i

[7] Jesú na nerẽwʉari wi'ipʉ ní'cʉ cʉ̃ bu'erã me'rã ditara sumutopʉ wa'acʉ niwĩ. Pãjãrã Galilea di'tacjãrã cʉ̃rẽ sirutuwã'cãcãrã niwã. [8] Cʉ̃ peje añuse weecã tʉ'orã, pãjãrã masã cʉ̃ tiropʉ wa'acãrã niwã. Judea di'tacjãrã, Jerusalẽ́cjãrã, Idumea di'tacjãrã, Jordã́ wãmetiri maa mujĩpũ mʉjãtiro pe'ecjãrã, Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩcjãrã na quẽ'rã Jesure ĩ'arã wa'acãrã niwã. [9] Na pãjãrã nicã ĩ'agʉ̃, Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ ni'cãwʉ̃ yucʉsʉ cʉoyuduticʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ masã tuutĩ'abosama nígʉ̃, tojo weeduticʉ niwĩ. [10] Cʉ̃ pãjãrãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã dutitirã cʉ̃rẽ ñe'eña'sĩ'rĩrã, cʉ̃ tiropʉ dia'cʉ̃ tuuwã'cãcãrã niwã. Cʉ̃rẽ ñe'ese me'rã yʉ'rʉrãsa'a ni wãcũrã, tojo weecãrã niwã. [11] Wãtĩa sãjãno'cãrã Jesure ĩ'arã, cʉ̃ pʉ'to ejaque'amʉjãcãrã niwã. Ejaque'arã, a'tiro ni caricũcãrã niwã:

—Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i, nicãrã niwã.

[12] Jesú pe'e narẽ ne ucũdutiticʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ nisere werebajurẽrĩ nígʉ̃, tojo weecʉ niwĩ.

Jesú cũ bu'erãrẽ bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)
13 Be'ro Jesú ũrũgũpʉ mʉjãcʉ niwĩ. Topʉ cũ besesĩ'rĩrãrẽ beseacjʉ pijiocʉ niwĩ. 14 Na
cũ tiropʉ ejacã, cũ me'rã wa'ajã warore doce ʉmʉarẽ besecʉ niwĩ. Narẽ cũ ye quetire
weredutio'ocʉ niwĩ. 15 Wãtĩarẽ cõ'awĩrõsere o'ocʉ niwĩ. 16 Na a'ticʉrã nicãrã niwã: Simó,
cũrẽta Jesú pe'e Pedro wãme õ'ocʉ niwĩ. 17 Santiago, tojo nicã cũ acabiji Juã na Zebedeo
põ'rã nicãrã niwã. Narẽ Boanerges wãme õ'ocʉ niwĩ. Tojo nígũ, na ĩ'oduarã niyucã, "Bʉpo
Põ'rã" nigũ weecʉ niwĩ. 18 Ãpẽrã André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo
macũ nicãrã niwã. Tojo nicã Tadeo, Simó celote curuacjũ nicãrã niwã. 19 Apĩ Juda Iscariote
be'ropʉ Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjʉ nicʉ niwĩ.

Jesure "Wãtĩ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi" ni ucja'que ni'i
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)
Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã ni'cã wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. 20 Topʉre tja pãjãrã masã nerẽcãrã
niwã. Tojo weerã ti wi'i mu'mucã, Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ata basioticaro niwũ. 21 Tojo
wa'asere Jesú acawererã tʉ'ocãrã niwã. Cũrẽ maatia wa'asami nírã, pijirã wa'acãrã niwã.
22 Ãpẽrã masã Jerusalẽpʉ a'ti'cãrã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:
—Ã'rĩ Beelzebú wãtĩa wiogʉ sãjãno'cʉ nimi. Cũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi,
nicãrã niwã.
23 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ pijio, queose me'rã werecʉ niwĩ:
—Wãtĩ cũ basu cõ'awĩrõmasĩtisami. 24 Ni'cã curuacjãrã dʉcawatirã, na basu a'mequẽrã
masãpe'tia wa'asama. 25 Ni'cã wi'icjãrã dʉcawatirã, na quẽ'rã pe'tia wa'asama. 26 Wãtĩ cũ
yarã me'rã dʉcawatigʉ, cũ quẽ'rã ninu'cũtisami. Te me'rã yapatidija wa'asami.
27 »Ni'cũ tutuagʉ ya wi'ipʉre cũrẽ dʉ'tecũutimigũ, cũ yere yajamasĩtisami. Dʉ'tecũúca
be'ropʉ yajamasĩsami, nicʉ niwĩ. Jesú, yʉ'ʉ wãtĩ yʉ'rʉoro tutuagʉ ni'i nígũ, tojo nicʉ niwĩ.
28 Be'ro ninemocʉ niwĩ:
—Diacjũta mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acũ nipe'tise masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere
acobojogʉsami. 29 Espíritu Santure ña'arõ ucũcã pe'ema, ne acobojotisami. Tojota
acobojotiyʉ'rʉocũsami. Bu'iritinu'cũgũsami, nicʉ niwĩ.
30 A'tere na "Wãtĩrẽ cʉomi" nise bu'iri tojo nicʉ niwĩ.

Jesú paco, tojo nicã cũ acabijirã na cũrẽ a'ma'que ni'i
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)
31 Cũ tojo nirĩ cura Jesú paco, cũ acabijirã etacãrã niwã. Na sope pʉ'topʉ ejanʉ'cã, Jesure
pijidutisõrõcãrã niwã. 32 Jesú pʉ'to dujirã cũrẽ nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ paco, mʉ'ʉ acabijirã sope pʉ'to mʉ'ʉrẽ a'marã weeapãrã, nicãrã niwã.
33 Cũ narẽ nicʉ niwĩ:
—¿Noanojõ nisari yʉ'ʉ paco, yʉ'ʉ acabijirã? nicʉ niwĩ.
34 Cũ sumuto dujirãrẽ ĩ'a, narẽ nicʉ niwĩ:
—Ã'rã pe'e yʉ'ʉ paco, yʉ'ʉ acabijirã weronojõ nima. 35 A'tiro ni'i. No'o Õ'acũ ʉaro
weerãnojõ náta yʉ'ʉ acabiji, yʉ'ʉ acabijo, yʉ'ʉ paco weronojõ nima, ni ucũcʉ niwĩ.

4

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)
1 Apaturi Jesú ditara sumutopʉ bu'ecʉ niwĩ. Pãjãrã masã cũ pʉ'topʉ nerẽcãrã niwã. Na
pãjãrã niyʉ'rʉcã ĩ'agũ, Jesú yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, ejanujãcʉ niwĩ. Masã pe'e nucũporopʉ
tojacãrã niwã. 2 Be'ro narẽ peje queose me'rã bu'ecʉ niwĩ. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
3 —Ni'cũ masũ cũ ya wesepʉ otegʉ wa'asami. 4 Cũ otegʉ wẽestewã'cãcã, ma'apʉ apeye
otese cape doqueque'asa'a. Mirĩcũa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama. 5 Apeye
ũtãpaga cã'rõacã di'ta cʉoro bu'ipʉ doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu
maata marã, pĩ'rĩsa'a. 6 Be'ro mujĩpũ asimʉjãtiri cura di'ta boposãjãyʉ'rʉa wa'asa'a.
Tojo weero nʉ'cõrĩ cʉoti'caro nitjĩarõ, maata ñaidija wa'asa'a. 7 Apeye otese cape
pota wa'teropʉ bʉrʉque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyʉ'rʉa, wẽjẽcã'sa'a. Tojo weero ne

dʉcatitimirõ, boadija wa'asa'a. [8] Apeye otese cape di'ta añurõpʉ bʉrʉque'asa'a. Te pĩ'rĩ, bʉcʉamʉjã, peje dʉcatisa'a. Ni'cã ño treinta peri dʉcatisa'a. Ape ño sesenta peri dʉcatisa'a. Ape ño cien peri dʉcatisa'a.

[9] Be'ro narẽ nicʉ niwĩ:

—O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, nicʉ niwĩ.

Jesure cʉ̃ bu'erã "¿De'ro weegʉ queose me'rã bu'eti?" ní'que ni'i
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

[10] Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã doce, tojo nicã ãpẽrã cʉ̃ pʉ'to nirã́ me'rã se'saro tojaque'acʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ a'tiro sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati sõ'oní'que mʉ'ʉ queose me'rã bu'e'que? ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.

[11] Cʉ̃ narẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ãpẽrã todʉporopʉ masĩña marĩmi'quere cʉ̃ wiogʉ nisere masĩcã weemi. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. [12] Tojo weerã yʉ'ʉ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome. Yé cjasere tʉ'omirã, tʉ'omasĩtirã tojarã́sama. Na ña'arõ wee'quere du'u dʉcayutitjĩarã, acobojose sẽrĩsome, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú cʉ̃ queose o'o'quere "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" ni were'que ni'i
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

[13] Apeye narẽ ninemocʉ niwĩ:

—¿Mʉsã yʉ'ʉ queose o'o'quere tʉ'oweti? To pũrĩcãrẽ a'tere tʉ'otirã, ¿de'ro wee apeyepʉre tʉ'obosaʉ? [14] Otese capere otegʉ, yé quetire weregʉ weronojõ nisami. [15] Masã ãpẽrã ma'apʉ otese cape bʉrʉque'a'que weronojõ nisama. Na, yé quetire tʉ'osama. Be'ro wãtĩ a'ti, na tʉ'omi'quere ẽ'mape'ocã'sami. [16] Ãpẽrã ʉ̃tãpaga wa'teropʉ doqueque'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire añurõ e'catise me'rã tʉ'osama. [17] Na tojo tʉ'omirã, nʉ'cõrĩ marĩrã weronojõ nisama. Narẽ mejẽcã wa'acã, o ãpẽrã te quetire ẽjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ẽjõpeodu'ucã'sama. [18] Ãpẽrã otese cape pota wa'tero doque-que'a'que weronojõ nisama. Yé quetire tʉ'oma, tʉ'orã pe'e. [19] A'ti ʉmʉco cjase pe'ere wãcũyʉ'rʉoquejocã'sama. No'o de'ro nisere ʉaripejayʉ'rʉasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorẽcã'sa'a. Na tʉ'o'quere acobojo, dʉca marĩrã weronojõ tojasama. [20] Ãpẽrã pe'e yé quetire tʉ'orã, añurõ ẽjõpeosama. Na tojo weerã peje dʉcatiro weronojõ nisama. Otese cape di'ta añurõ bʉrʉque'a'que weronojõ nisama. Ãpẽrã treinta peri dʉcati'caro weronojõ nisama. Ãpẽrã sesenta peri, ãpẽrã cien peri dʉcati'caro weronojõ nibʉrosama, ni ucũcʉ niwĩ Jesú.

Jesú sĩ'ocja me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

[21] Apeye queosere werenemocʉ niwĩ:

—Masã sĩ'ocjare acaro docapʉ sĩ'otisa'a. Tojo nicã na cãrĩrõ docapʉ sĩ'odʉpotisama. Tojo weronojõ o'orã, nipe'tiropʉ sĩ'odutirã ʉ'mʉarõpʉ yoosama. [22-23] A'te weronojõ todʉporopʉ masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yioropʉ ní'que quẽ'rã ba-juarosa'a. O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, nicʉ niwĩ. Yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropʉre sĩ'ocja bo'reyuro weronojõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

[24] A'tiro ninemocʉ niwĩ tja:

—Mʉsã tʉ'osere añurõ tʉ'oña'nʉrʉ̃ña. Yé quetire tʉ'o ẽjõpeo'caronojõta Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ tʉ'omasĩsere o'ogʉsami. Añurõ tʉ'orãrẽ Õ'acʉ̃ nemorõ añuse o'ogʉsami. [25] Yʉ'ʉ bu'ese tʉ'o ẽjõpeonemorãrẽ Õ'acʉ̃ masĩse o'onemogʉ̃sami. Ãpẽrã yʉ'ʉ bu'esere tʉ'osĩ'rĩtibutiarã pe'ere na masĩmi'quere ẽ'mape'ocã'no'rãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú otese cape bʉcʉamʉjãse me'rã queose o'o'que ni'i

[26] Jesú apeye queose o'onemocʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ bu'ese, Õ'acʉ̃ wiogʉ nise ni'cʉ̃ masʉ̃ otese capere otero weronojõ ni'i. [27] Otetojanʉ'cõ, cʉ̃ ĩ'anʉrʉ̃timigʉ̃, wa'a wa'asami. Be'ro ʉmʉcori, ñamirĩ yóacãta yʉ'rʉsa'a. Te nʉmʉrĩrẽ, te ñamirĩrẽ cʉ̃ ote'que te ʉaro pĩ'rĩ bʉcʉasa'a. Cʉ̃ tojo wa'asere masĩtisami. [28] Cʉ̃ ote'que ĩ'anʉrʉ̃ña marĩrõ te di'tapʉre pĩ'rĩsa'a. Ne waro pĩ'rĩwijamʉ'tãsa'a. Be'ro

pupi, be'ropɯta te peri dɯca o'osa'a majã. [29] Te peri ñaica be'ro cũ tere tũ'rẽgũ wa'asami.
Tere tũ'rẽrĩtero ejacã, tojo weesami, nicɯ niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

[30] Jesú narẽ werenemocɯ niwĩ:
—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrã́sama nisere a'te queose me'rã weregɯti. [31] A'tiro ni'i. Ni'cã
mostaza cape ote'que weronojõ ni'i. Ti caperota cã'caperoacã waro ni'i. [32] Tócapeacã
nimirõ, otéca be'ro pĩ'rĩrõpɯa pajibutiacjɯ yucɯgɯ pĩ'rĩsa'a. Pacase dɯpɯritisa'a. Mirĩcũa
tigɯpɯ acoroápesasama. Õ'acũ wiogɯ nise oteri pe cã'peacã weronojõ nɯ'cãsa'a. Be'ro
pajicjɯ bɯcɯa'caro weronojõ nipe'tiropɯ cũ ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ
yarã sãjãrã́sama nígũ, tojo werecɯ niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

[33] Jesú cũ ye quetire bu'égɯ, peje queose me'rã bu'emɯjãcɯ niwĩ. Na tɯ'omasĩrõ ejatuaro
bu'ecɯ niwĩ. [34] Narẽ bu'égɯ, queose marĩrõ wereticã weeticɯ niwĩ. Cũ bu'erã pe'ere na
se'saro nicã, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e", ni werepe'omɯjãcɯ niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ yɯsɯodijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

[35] Jesú masãrẽ otese me'rã queose wéréca nɯmɯrẽta na'isãjãri cura cũ bu'erãrẽ a'tiro
nicɯ niwĩ:
—Te'a siaquiji ditara sumutopɯ, nicɯ niwĩ.
[36] Cũ tojo nicã tɯ'orã, na yucɯsɯ sãñacawɯpɯ Jesure miipẽ'acãrã niwã. Masã pe'e na
ní'caropɯta tojacã'cãrã niwã. Apeyepawɯ quẽ'rã na me'rã pẽ'acaro niwũ. [37] Na pẽ'arĩ cura
wĩ'rõ ɯpɯtɯ a'ticaro niwũ. Pã'cõrĩ yucɯsɯpɯre paaquesãamɯjãcaro niwũ. Tojo wa'acã,
tiwɯ mirĩdijaropɯ weecaro niwũ. [38] Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropɯ cũ dɯpoare apeyenojõ
me'rã ẽotutjĩagũ cãrĩsãñacɯ niwĩ. Tojo wa'acã ĩ'arã, cũ bu'erã cũrẽ wã'cõcãrã niwã. A'tiro
nicãrã niwã:
—¿Ũsãrẽ bu'egɯ, mɯ'ɯ ĩ'aweti? Marĩ mirĩrãta wee'eba, nicãrã niwã.
[39] Na tojo nicã tɯ'ogɯ, Jesú wã'cãnɯ'cã, wĩ'rõrẽ yɯsɯocɯ niwĩ. Pã'cõrĩrẽ a'tiro nicɯ niwĩ:
—Di'tamarĩaña, nicɯ niwĩ.
Cũ tojo nicã, wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. Nipe'tise yɯsɯdijape'tia wa'acaro niwũ.
[40] Be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ nicɯ niwĩ:
—¿De'ro weerã tocã'rõ uiati? ¿Mɯsãrẽ ẽjõpeose marĩbutiati? nicɯ niwĩ.
[41] Na ɯpɯtɯ waro ɯcɯa'cãrã nitjĩarã, na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:
—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Cũrẽ wĩ'rõ, pã'cõrĩpɯta tɯ'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

5

Jesú wãtĩa sãjãno'cɯre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

[1] Jesú cũ bu'erã me'rã Galilea cja ditarare pẽ'a, Gerasa wãmetiropɯ pẽ'ajacãrã niwã.
[2] Jesú yucɯsɯpɯ ní'cɯ majãnɯ'cãrĩ cura ni'cũ wãtĩa sãjãno'cɯ wẽrĩ'cãrãrẽ yaaropɯ ní'cɯ
Jesú tiropɯ a'ticɯ niwĩ. [3] Cũ masãperi wa'teropɯ ninu'cũcɯ niwĩ. Ne ni'cũ cũrẽ
dɯ'tecũumasĩticãrã niwã. Cõme dari me'rã quẽ'rãrẽ ne basioticaro niwũ. [4] Pejetiri cõme
dari me'rã cũ omocãrĩrẽ, cũ dɯ'pocãrĩpɯ dɯ'tecũumicãrã niwã. Te darire wejesuremɯjãcɯ
niwĩ. Ne ni'cũ põtẽoticãrã niwã. [5] Ũmɯcori, ñamirĩrẽ cũ ũrũpagɯpɯ, masã boa'cãrãrẽ
na yaa'caropɯ caricũsijamɯjãcɯ niwĩ. Ũtãperi me'rã cũ basuta cũ upɯre dotesija,
cãmida'remɯjãcɯ niwĩ. [6] Cũ Jesure yoaropɯ ĩ'agũta omawã'cãti, cũ tiro ejaque'acɯ niwĩ.
[7-8] Jesú cũrẽ a'tiro nicɯ niwĩ:
—Wãtĩ ã'rĩpɯre sãñagũ wijaaya.
Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, ɯpɯtɯ caricũse me'rã Jesure nicɯ niwĩ:
—Jesú Õ'acũ ɯ'mɯsepɯ nigṹ macũ, ¿de'ro weegɯ yɯ'ɯre caribogɯ a'tiati? Mɯ'ɯ pacɯ
ĩ'orõpɯ sẽrĩ'i. Yɯ'ɯre ña'abutiaro pi'eticã weeticã'ña.
[9] Be'ro Jesú cũrẽ sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti? nicʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e yʉ'ticʉ niwĩ:

—Legión wãmeti'i. Pãjãrã wãtĩa ʉ̃sã nicã'a nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

10 Jesure ʉpʉtʉ waro "Ʉ̃sãrẽ ape di'tapʉ cõ'aõ'oticã'ña", ni sẽrĩcãrã niwã. Totá tojasĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. 11 Tojo wa'ari cura titare ʉ̃rʉ̃gʉ̃ pʉ'to pãjãrã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. 12 Narẽ ĩ'arã, wãtĩa a'tiro ni Jesure sẽrĩcãrã niwã:

—Ʉ̃sãrẽ yesea tiro o'óya. Ʉ̃sã napʉre sãjãarãti, nicãrã niwã.

13 Jesú "Tojota weeya", nicʉ niwĩ. Tojo weerã na masʉ̃pʉre ní'cãrã wijaa, yeseapʉre sãjãacãrã niwã. Topʉre pãjãrã yesea pʉati mil wa'tero nicãrã niwã. Yesea wãtĩa sãjááca be'ro opa tʉ'rʉpʉ omamaati, ditarapʉ doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

14 Tojo wa'acã, yesea co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na ʉpʉtʉ ʉcʉarã macãpʉ, cãpũpʉ omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. Na werecã tʉ'orã, masã nipe'tirã ĩ'arã wa'acãrã niwã. 15 Jesú tiropʉ ejarã, wãtĩ sãjãno'cʉre ĩ'acãrã niwã. Cʉ̃ su'ti sãña, añurõ wãcũse cʉogʉ dujicʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, uise me'rã nicãrã niwã. 16 Jesú masʉ̃rẽ wãtĩarẽ cõ'awĩrõ'quere ĩ'a'cãrã nipe'tise cʉ̃rẽ wa'a'quere werecãrã niwã. Tojo nicã yeseare wa'a'que quẽ'rãrẽ werecãrã niwã. 17 Tere tʉ'orã, masã tocjãrã Jesure tutuaro me'rã "Mʉ'ʉ a'ti di'tapʉre niticã'ña, aperopʉ wa'aya", nicãrã niwã.

18 Be'ro Jesú tojo nicã tʉ'ogʉ, yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãcʉ niwĩ. Tojo weecã, wãtĩ cʉomi'cʉ Jesure ʉpʉtʉ sẽrĩmicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉ me'rã wa'agʉti. 19 Jesú cʉ̃rẽ "Te'a", niticʉ niwĩ. A'tiro pe'e nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ya wi'ipʉ tojaagʉsa'a. Tojaa, mʉ'ʉ acawererã nipe'tirãrẽ nipe'tise yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ wee'quere werepe'ocã'ña. Tojo nicã yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ pajaña'gʉ̃ wee'quere weregʉ wa'aya, nicʉ niwĩ.

20 Tojo weegʉ cʉ̃rẽ wa'a'quere weregʉ wa'acʉ niwĩ. Decápoli wãmetise macãrĩpʉ nipe'tise Jesú cʉ̃rẽ wee'quere werecʉ niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃ weresere tʉ'orã, ʉcʉa wa'acãrã niwã.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cʉogore Jesú yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

21 Jesú wãtĩarẽ cõ'awĩrõca be'ro ape pã'rẽpʉ ní'cʉ pẽ'ajacʉ niwĩ tja. Pẽ'ata, ditara sumutopʉ nu'cũrĩ cura cʉ̃ tiropʉ pãjãrã masã nerẽcãrã niwã. 22 Topʉre ni'cʉ̃ na nerẽrĩ wi'i wiogʉ Jairo wãmetigʉ etacʉ niwĩ. Jesure ĩ'agʉ̃, cʉ̃ tiro ejaque'acʉ niwĩ. 23 Cʉ̃rẽ yʉ'rʉodutigʉ ʉpʉtʉ sẽrĩcʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ macõ wẽrĩgõpʉ weeamo. Te'a yʉ'ʉ me'rã. Mʉ'ʉ core ñapeose me'rã yʉ'rʉgosamo. Tojo weecã, masãgõsamo, nicʉ niwĩ.

24 Jairo tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú cʉ̃ me'rã wa'acʉ niwĩ. Topʉ wa'acã, pãjãrã masã cʉ̃rẽ siruturã tuumaawã'cãcãrã niwã. 25 Na masã pãjãrã wa'teropʉ ni'cõ numio dí mejã dutitigo nico niwõ. Co tere dutitiro doce cʉ̃'marĩ yʉ'rʉcaro niwʉ̃. 26 Duturua pãjãrã na ocoyemicã, pũrõ waro pi'etico niwõ. Co niyeru cʉomi'quere narẽ wapayemigõ, tojaque'a wa'aco niwõ. Ne duti tʉ'oticaro niwʉ̃. Yʉ'rʉronojõ wa'ago, pũrõ waro wa'aco niwõ. 27 Jesú masãrẽ yʉ'rʉosere tʉ'oco niwõ. Tere tʉ'ogo, Jesú sẽ'ema masã wa'teropʉ ejanʉ'cã, cʉ̃ yaro su'tirore da'raña'co niwõ. 28 "Yʉ'ʉ cʉ̃ ya su'tiro da'raña'se me'rãta yʉ'rʉgosa'a" ni wãcũgõ, tojo weeco niwõ. 29 Co da'raña'se me'rã co duti maata bʉ'anʉ'cã wa'acaro niwʉ̃. Co basu maata tʉ'oña'co niwõ. 30 Maata Jesú "Yʉ'ʉ tutuaro me'rã ni'cõrẽ yʉ'rʉoasʉ", ni tʉ'oña'cʉ niwĩ. Majãmíĩ'a, masãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Noa, yáro su'tirore da'raña'ti?

31 Tere tʉ'orã, cʉ̃ bu'erã cʉ̃rẽ yʉ'ticãrã niwã:

—¿Mʉ'ʉ ĩ'aweti? Masã pãjãrã tuuwã'cãcã ĩ'amigʉ̃, "¿Noa, yáro su'tirore da'raña'ti?" ¿ni sẽrĩtiña'ti? nicãrã niwã.

32 Na weremicã, Jesú ¿noa, yáro su'tirore da'raña'pari? nígʉ̃, nipe'tirãrẽ ĩ'ama'cʉ niwĩ. 33 Tojo weecã, cʉ̃ yʉ'rʉono'co uigo narãsãgõta, cʉ̃ tiropʉ ejaque'aco niwõ. Co cʉ̃ yʉ'rʉo'quere masĩco niwõ. Tojo weego cʉ̃rẽ diacjʉ̃ wereco niwõ.

34 Jesú core nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ẽjõpeotjĩagõ, yʉ'rʉono'copʉ toja'a. Duti marí́gõ e'catise me'rã tojaaya, nicʉ niwĩ.

35 Jesú core ucũrĩ cura Jairo ya wi'icjãrã na tiropʉ ejacãrã niwã. Topʉ ejarã, Jairore a'tiro nicãrã niwã:

—Mʉ'ʉ macõ wẽrĩa wa'amo. Marĩrẽ bu'egʉre tocã'rõta caribodu'uya, nicãrã niwã.
36 Jesú narẽ tʉ'ope'otimigʉ̃ta, Jairore a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ʊcʉatigʉta. Tojo weronojõ o'ogʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeoya.
37 Jesú cʉ̃ me'rã pãjãrã wa'acã ʉaticʉ niwĩ. A'ticʉrã dia'cʉ̃ pijicʉ niwĩ. Pedro, Santiago, cʉ̃ acabiji Juãrẽ pijicʉ niwĩ. 38 Jesú judío masã nerẽrĩ wi'i wiogʉ ya wi'ipʉ ejacʉ niwĩ. Topʉ ejagʉ, masã uti, dʉjariwã'a caricũcusiarã pãjãrã ĩ'acʉ niwĩ. 39 Ti wi'ipʉ sãjãagʉ̃, to masã pãjãrã nirãrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã tocã'rõ caricũ, utiti? Wĩ'magõ wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicʉ niwĩ.
40 Cʉ̃ tojo nicã, ti wi'ipʉ ní'cãrã mejõ bujicã'cãrã niwã. Be'ro Jesú nipe'tirãrẽ wijaaduticʉ niwĩ. Na wijááca be'ro wĩ'magõ pacʉre, pacore, cʉ̃ bu'erã i'tiarãrẽ co pesari tucũpʉ pijisãjãacʉ niwĩ. 41 Topʉ sãjãtagʉ, co omocãrẽ ñe'e, arameo me'rã nicʉ niwĩ:
—Talita, cumi. Tojo nígʉ̃, "Wĩ'magõ, wã'cãnʉ'cãña" nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.
42 Cʉ̃ tojo nirĩ cura wĩ'magõ doce cʉ̃'marĩ cʉogo wã'cãnʉ'cã, sijaco niwõ. Co masãcã ĩ'arã, na ʉcʉayʉ'rʉa wa'acãrã niwã. 43 Jesú tojo wee'quere tutuaro me'rã ãpẽrãrẽ ne weredutiticʉ niwĩ. Be'ro "Wĩ'magõrẽ ba'ase ecaya", nicʉ niwĩ.

6

Jesú cʉ̃ ya macã Nazarepʉ dajatojaa'que ni'i
(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)
1 Jesú Capernaupʉ ní'cʉ cʉ̃ ya macãpʉ tojaacã, cʉ̃ bu'erã quẽ'rã wa'acãrã niwã. 2 Judío masã soowʉari nʉmʉ nicã, Jesú na nerẽwʉari wi'ipʉ bu'ecʉ niwĩ. Pãjãrã masã cʉ̃ bu'esere tʉ'orã, tʉ'omarĩacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—¿No'opʉ bu'epari ã'rĩ a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ã'rĩrẽ tocã'rõ masĩsere o'opari? ¿A'te cʉ̃ weeĩ'ose quẽ'rãrẽ no'opʉ bu'epari? 3 Ã'rĩ capiteru, María macʉ̃ nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cʉ̃ acabijirã numia quẽ'rã a'to marĩ wa'teropʉ nima, nicãrã niwã. Tere wãcũrã, cʉ̃rẽ ne ẽjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. 4 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Nipe'tirã ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃rẽ tʉ'o ẽjõpeosama. Cʉ̃ ya di'tacjãrã, cʉ̃ acawererã waro, cʉ̃ ya wi'icjãrã dia'cʉ̃ cʉ̃rẽ ẽjõpeotisama, nicʉ niwĩ.
5 Ẽjõpeoti'que ye bu'iri Jesú topʉre peje narẽ weeĩ'omasĩticʉ niwĩ. A'te dia'cʉ̃rẽ weecʉ niwĩ. Pejetirãta dutitirãrẽ omocã ñapeo yʉ'rʉocʉ niwĩ. 6 Na ẽjõpeoticã ĩ'agʉ̃, ʉcʉayʉ'rʉacʉ niwĩ.

Jesú cʉ̃ bese'cãrãrẽ bu'edutio'o'que ni'i
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)
Nazare ti macã pʉ'toacã nise macãrĩpʉ bu'ecusiacʉ niwĩ.
7 Na docere cʉ̃ pʉ'topʉ pijigʉ, pʉarẽrã dia'cʉ̃ o'ónʉ'cãcʉ niwĩ. Narẽ wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocʉ niwĩ. 8 Ne apeyenojõ miadutiticʉ niwĩ. Na tuacjʉ me'rã dia'cʉ̃ wa'aduticʉ niwĩ. Ne pu'enojõ, ajuronojõ, niyeru miadutiticʉ niwĩ. 9 Na sapatu sãñase caseri me'rã dia'cʉ̃, tojo nicã su'ti na sãñase me'rã dia'cʉ̃ wa'aduticʉ niwĩ. 10 A'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã wi'ipʉ sãjãarã, ti macãpʉ mʉsã niatjo põtẽorõ tojaque'aya. 11 No'o mʉsãrẽ aperopʉ ñe'eticã, mʉsã ucũsere tʉ'osĩ'rĩticã, tore wijawã'cãña. Tore wijarã, ti macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mʉsã "A'ti macãcjãrã bu'iritima", ni ĩ'orãsa'a. Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, ti macãcjãrã mʉsãrẽ ñe'eti'cãrãrẽ a'tiro weegʉsami. Sodoma, Gomorracjãrãrẽ bu'iri da're'caro nemorõ narẽ da'regʉsami, nicʉ niwĩ Jesú.
12 Cʉ̃ tojo níca be'ro na wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, masãrẽ "Mʉsã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayuya", nicãrã niwã. 13 Tojo nicã pãjãrã wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõcãrã niwã. Pãjãrã dutitirãrẽ ʉ'se me'rã wa're, narẽ yʉ'rʉomʉjãcãrã niwã.

*Juã masãr*ẽ wãmeyeri masʉ̃rẽ tojo wee wẽjẽcãrã niwã nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)
14 Nipe'tiropʉ Jesú weesere tʉ'ose'sa wa'acãrã niwã. Herode ti di'ta wiogʉ quẽ'rã tʉ'ocʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ wẽjẽno'cʉpʉ nimigʉ̃, masãgʉ̃ masãpĩ. Tojo weetigʉ mejẽta cʉ̃ peje waro weeĩ'otutuayʉ'rʉami, nicʉ niwĩ.

15 Ãpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nitimi. Cʉ̃ dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Elía masãgʉ̃ masãpĩ, nicãrã niwã.

Tojo nicã tja ãpẽrã a'tiro nicãrã niwã:

—Dʉporocjãrã Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã weronojõ nígʉ̃ nisasami, nicãrã niwã.

16 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Herode nicʉ niwĩ:

—Todʉporo yʉ'ʉ dʉpoa dʉtesureduti'cʉ Juã wãmeyeri masʉ̃ nisami. Cʉ̃ta ni'cãrõacãrẽ masãpĩ, nicʉ niwĩ.

17 Herode todʉporopʉ Herodía wãmetigo ye bu'iri Juãrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ miaa, dʉ'tecũuduticʉ niwĩ. Herodía cʉ̃ acabiji Felipe nʉmo nico niwõ. Tojo nimicã, Herode pe'e cʉ̃ acabiji catimicã, core ẽ'ma, nʉmoticʉ niwĩ. 18 Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, Juã wãmeyeri masʉ̃ Herodere a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ acabiji nʉmorẽ nʉmoticã, ña'a ni'i. Core cʉoticã'ña, nicʉ niwĩ.

19 Cʉ̃ tojo nise bu'iri Herodía Juã me'rã a'pepũrĩgõ, cʉ̃rẽ wẽjẽsĩ'rĩco nimiwõ. Tojo wãcũmigõ, wẽjẽmasĩtico niwõ. 20 Herode pe'e Juãrẽ añugʉ̃, bu'iri moogʉ̃ nimi nígʉ̃, nʉcʉ̃ĩ'ase me'rã tʉ'oña'cʉ niwĩ. Tojo weegʉ co ña'arõ weesĩ'rĩsere weedutiticʉ niwĩ. Juã ucũsere tʉ'omasĩtimigʉ̃, añurõ tʉ'sase me'rã tʉ'ocʉ niwĩ, tʉ'ogʉ pe'e. 21 Herodía Juãrẽ ĩ'atu'tigo nitjĩagõ, Herode cʉ̃ bajuáca nʉmʉ bosenʉmʉ weeri cura Juãrẽ co wẽjẽsĩ'rĩ'quere bocaejapejaco niwõ. Ti nʉmʉrẽ Herode bosenʉmʉ wéégʉ, cʉ̃ me'rã da'rarãrẽ pijinerẽcʉ niwĩ. Tojo nicã surara wiorãrẽ, Galilea di'tacjãrã wiorã nirãnojõrẽ pijiocʉ niwĩ. Pijio, narẽ sʉ'ori ba'acʉ niwĩ. 22 Na ba'aropʉ Herodía macõ sãjãa, basaĩ'oco niwõ. Co basaĩ'osere Herode, ãpẽrã cʉ̃ me'rã ba'adujirã tʉ'sayʉ'rʉacãrã niwã. Tojo weegʉ Herode nicʉ niwĩ core:

—No'o mʉ'ʉ ʉasenojõrẽ sẽrĩcã, mʉ'ʉrẽ o'ogʉti, nicʉ niwĩ.

23 Tojo weegʉ masã ĩ'orõpʉ "Nisooro marĩrõ no'o yʉ'ʉ dutiri di'ta deco me'rã mʉ'ʉ sẽrĩcã, o'omasĩ'i", nicʉ niwĩ. 24 Be'ro co paco tiro wa'a, sẽrĩtiña'co niwõ:

—Ma'u, ¿ñe'enojõrẽ sẽrĩgõsari cʉ̃rẽ? nico niwõ.

Co paco yʉ'tico niwõ:

—Juã wãmeyeri masʉ̃ ya dʉpoare dʉtesure miitidutiya, nico niwõ.

25 Be'ro maata Herode tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ nico niwõ:

—Ni'cãrõacãta bapapʉ Juã wãmeyeri masʉ̃ ya dʉpoare dʉtesure misãa o'oya, nico niwõ.

26 Co tojo nicã tʉ'ogʉ, Herode bʉjawetiyʉ'rʉacʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tirã to nerẽ'cãrã tʉ'oropʉ "No'o mʉ'ʉ sẽrĩsere o'ogʉti" ní'cʉ niyucã, de'ro weeta basioticaro niwʉ̃. Tojo weegʉ cʉ̃ "O'owe'e", nímasĩticʉ niwĩ. 27 Be'ro maata ni'cʉ̃ surarare Juã ya dʉpoare dʉtesure miitidutio'ocʉ niwĩ. 28 Tojo weegʉ surara bu'iri da'reri wi'ipʉ wa'a, Juã ya dʉpoare dʉtesure, bapapʉ misãa miacʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃ Herode core o'ocʉ niwĩ. Co pe'e quẽ'rã co pacopʉre o'oturiaco niwõ.

29 Juãrẽ tojo weese quetire tʉ'orã, cʉ̃ bu'esere sirutu'cãrã cʉ̃ upʉre mii, yaarã wa'acãrã niwã.

*Jesú ni'cãmocʉ*setiri mil ʉmʉarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 Jesú besecʉ̃ú'cãrã na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropʉ dajacãrã niwã. Daja, cʉ̃ tiro nerẽcãrã niwã. Nipe'tise na wee'quere, masãrẽ bu'e'quere werecãrã niwã. 31 Tu'ajanʉ'cõca be'ro Jesú narẽ "Te'a sijácatirã masã marĩrõpʉ", nicʉ niwĩ.

Masã na tiropʉ na'irõ wa'amʉjãyucã, na ba'anʉcʉ̃aticãrã niwã. 32 Tojo weegʉ Jesú, cʉ̃ bu'erã me'rã na se'saro yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, masã marĩrõpʉ wa'acãrã niwã. 33 Pãjãrã na wa'acã ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure ĩ'a'cãrã, cʉ̃ wa'aropʉ nipe'tise macãrĩcjãrã omasirutuwã'cãcãrã niwã. Na dʉporo na pẽ'atatjore yucuetojacãrã niwã. 34 Be'ro Jesú yucʉsʉpʉ sãña'cʉ dujinʉ'cãgʉ̃, masã pãjãrãrẽ ĩ'agʉ̃, pajaña'cʉ niwĩ. "Oveja co'tegʉ moorã weronojõ nima", ni tʉ'oña'cʉ niwĩ. Tojo weegʉ narẽ peje bu'enʉ'cãcʉ niwĩ. 35 Ñamica'apʉ cʉ̃ bu'erã cʉ̃ tiro eja, a'tiro nicãrã niwã:

—Ñamica'apн ni'i. A'topнre ne masã marĩma. [36]Tojo weegн masãrẽ macãrĩpн no'o pн'to nise macãrĩpн tojaadutiya. Topн duuba'arã wa'ato. Ba'ase mooma, nicãrã niwã.
[37]Jesú narẽ yн'ticн niwĩ:
—Mнsã narẽ ba'ase ecaya.
Na pe'e cн̃rẽ yн'ticãrã niwã:
—¿Ocho mujĩpũrĩ cjãrõ da'rawapata'ase me'rã н̃sã pã́ duurã wa'arãsari ã'rãrẽ ecajã? nicãrã niwã.
[38]Jesú narẽ yн'ticн niwĩ:
—¿Mнsã dicнse pã́ cнoti? Ĩ'arã wa'aya.
Na ĩ'atoja, cн̃rẽ werecãrã niwã:
—Ni'cãmocнse pã́, tojo nicã pнarã wa'i niama, nicãrã niwã.
[39]Be'ro ni'cãrẽ cururi masãrẽ tá bu'ipн dujiduticн niwĩ. [40]Tojo weerã na ni'cãrẽ cururire cien masã dujicãrã niwã. Apeye cururire cincuenta masã dujibнrocãrã niwã. [41]Be'ro Jesú te ni'cãmocнse pã́rẽ, na wa'i pнarãrẽ mii, н'mнarõpн ĩ'amorõ, cн̃ pacн Õ'acн̃rẽ e'catise o'ocн niwĩ. Tu'ajanн'cõ, pã́rẽ pe'este, cн̃ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigн o'ocн niwĩ. Wa'i quẽ'rãrẽ mejãrõta weecн niwĩ. [42]Nipe'tirã ba'a yapicãrã niwã. [43]Be'ro doce pi'seri na ba'adн'a'quere seeneocãrã niwã. [44]Tere ba'a'cãrã нmнa se'saro ni'cãmocнsetiri mil nicãrã niwã.

Jesú acopн sija'que ni'i
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)
[45]Jesú masãrẽ ba'ase ecáca be'ro maata cн̃ bu'erãrẽ ditarapн pẽ'ayudutiсн niwĩ. Narẽ cн̃ dнporo Betsaidapн ejayudutigн o'ócн niwĩ. Cн̃ pe'e masãrẽ we'eritigн weecн niwĩ. [46]Narẽ we'eritica be'ro н̃rн̃gн̃pн ñubuegн mнjãcн niwĩ. [47]Na'íca be'ro yucнsн ditara decopн nicaro niwн̃. Jesú pe'e majãrõpнre ni'cн̃ta nicн niwĩ. [48]Wĩ'rõ na pẽ'arõta wẽepõtẽocaro niwн̃. Tojo weegн Jesú na wajawã'cãmasĩticã ĩ'acн niwĩ. Bo'remнjãtiri cura Jesú na tiropн wa'agн, acopн sijawã'cãcн niwĩ. Cã'rõ narẽ yн'rнacн nimiwĩ. [49]Tojo wa'ari cura cн̃ acopн sijawã'cãticã ĩ'acãrã niwã. Cн̃rẽ ĩ'arã, masн̃ wẽrĩ'cн wãtĩ nisami nírã, caricũcãrã niwã. [50]Na nipe'tirã cн̃rẽ ĩ'arã, нcнape'tia wa'acãrã niwã. Tojo weegн Jesú maata narẽ a'tiro niquejocн niwĩ:
—Wãcũtutuaya. Yн'н ni'i. Uiticã'ña, nicн niwĩ.
[51]Be'ro na sãñapjнpн mнjãsãjãcн niwĩ. Cн̃ mнjãsãjãrĩ cura wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwн̃. Tere ĩ'arã, нpнtн нcнa, ĩ'amarĩacãrã niwã. [52]Pã́ me'rã cн̃ weeĩ'o'quere na añurõ waro tн'omasĩbutiaticãrã niwã yujupн. Tojo weerã нcнayн'rнacãrã niwã.

Jesú Genesarepн dutitirãrẽ yн'rнo'que ni'i
(Mt 14.34-36)
[53]Na ti ditarapнre pẽ'a, Genesare wãmetiropн ejacãrã niwã. Topн ejarã, na yawн yucнsнre dн'tepo'o, majãcãrã niwã. [54]Topн na majãnн'cãrĩ cura tocjãrã maata Jesure ĩ'amasĩcãrã niwã. [55]Tojo weerã na nipe'tiropн omawã'cã, dutitirãrẽ na cũñase me'rã Jesú no'o wa'aro miamнjãcãrã niwã. [56]No'o cн̃ wa'ari macãpн, sumutopн, cãpũpн, no'o bajuyoro cн̃ yн'rнatjopн dutitirãrẽ miaa, cũumнjãcãrã niwã. Jesure a'tiro sẽrĩcãrã niwã:
—Mн'н quẽ'rã н̃sãrẽ cã'rõ mн'н yaro su'tirore ñe'eña'duticureya, nicãrã niwã. Nipe'tirã ñe'eña'cãrã duti yн'rнno'pe'tia wa'acãrã niwã.

7

Masãrẽ ña'arõ wa'acã weese ni'i
(Mt 15.1-20)
[1]Ni'cã nнmн fariseo masã, tojo nicã ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesú tiropн ejacãrã niwã. Na Jerusalẽ́pн ní'cãrã wa'acãrã niwã. [2]Jesú bu'erãrẽ ni'cãrẽrãrẽ omocoetimirã ba'acã ĩ'acãrã niwã. Ba'ase dнporo na weewнaronojõ weeticãrã niwã. Tojo weerã ña'arã weronojõ ĩ'ano'cãrã niwã. [3]Fariseo masã, nipe'tirã judío masã na ñecн̃snнa weemнjãti'quere a'tiro weesirutucãrã niwã. Pejetiri omocoeca be'ropн dia'cн̃ ba'acãrã niwã. [4]Na ba'ase duurã eja'cãrã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Na ñecн̃snнa wee'caronojõta weesirutucãrã niwã. Na sĩ'rĩse pare, piosãase pare, cõme

me'rã wee'queparʉre, na soo dujisere coemʉjãcãrã niwã. Na tojo weetirã, Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ña'arã nibosa'a nírã, tojo weecãrã niwã. 5 Tojo weerã Jesú bu'erã omocoeticã ĩ'arã, Jesure sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã mʉ'ʉ bu'erã marĩ ñecʉ̃sʉmʉa weemʉjãti'quere weesirutuweti? Na omocoetimirã ba'arã, ña'arõ weerã weema, nicãrã niwã.

6 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ Isaía dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'tiro ni ojacʉ niwĩ:

"Ã'rã masã ʉsero me'rã dia'cʉ̃ yʉ'ʉre ẽjõpeoma.
Na tʉ'oña'se waro pe'e no'opʉ nirõ nisa'a.
7 Tojo weerã na yʉ'ʉre ñubuepeose wapamarĩ'i.
Na bu'ese yʉ'ʉ dutise mejẽta ni'i.
Masã dutise ni'i", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojacʉ niwĩ.

8 Mʉsã, masã na weemʉjãti'quere weesiruturãtirã, Õ'acʉ̃ dutise pe'ere du'ucũu'u, ni yʉ'ticʉ niwĩ.

9 A'tiro ninemocʉ niwĩ:

—Mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa weemʉjãti'quere weesiruturã, me'rĩse me'rã Õ'acʉ̃ dutise pe'ere weewe'e. 10 Moisé a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã pacʉ, mʉsã pacore ẽjõpeoya. Narẽ ña'arõ ucũgʉ̃nojõrẽ wẽjẽcõ'ato", nicʉ niwĩ. 11 Mʉsã pe'e masãrẽ a'tiro weeduti'i. "Mʉsã pacʉre o mʉsã pacore na apeyenojõ sẽrĩcã, weetamusĩ'rĩtirã, 'Corbán ni'i', niña." Tojo nírã, "Nipe'tise ʉ̃sã cʉose mʉsãrẽ weetamubo'quere Õ'acʉ̃rẽ o'o'quepʉ ni'i" nidutirã, tojo nisa'a. 12 Mʉsã tojo nírã, pacʉre, pacore "Ne weetamumasĩtisa'a", nirã weesa'a. 13 A'tiro wãcũrã, Õ'acʉ̃ dutisere tojowaro ĩ'acõ'abutiacã'a. Mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa weemʉjãti'quere wéérã, tojota pẽ'rĩpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojõrẽ weesirutubajaque'a'a, nicʉ niwĩ.

14 Narẽ tojo níca be'ro Jesú masãrẽ pijio, nicʉ niwĩ:

—Yé cjasere tʉ'omasĩrãti nírã, tʉ'orã a'tia. 15 Marĩ ʉsero me'rã ba'ase mejẽta Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ marĩrẽ ña'arõ wa'acã wee'e. Tojo weronojõ o'oro, marĩ ya ʉsero wijatise pe'e ña'arõ wa'acã wee'e. 16 O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, nicʉ niwĩ.

17 Be'ro Jesú pãjãrã tiropʉ ní'cʉ wa'acʉ niwĩ. Wa'a, wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Be'ro topʉ cʉ̃ queose were'quere cʉ̃ bu'erã sẽrĩtiña'cãrã niwã. 18 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿Mʉsã quẽ'rã a'tere tʉ'omasĩweti? Nipe'tise marĩ ba'asõrõsenojõ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ marĩrẽ ña'arõ wa'acã weewe'e. 19 Te marĩ ba'asõrõse ejeripõ'rãpʉ wa'atisa'a. Paagapʉ ba'asõrõno'o. Be'ro yʉ'rʉwija wa'asa'a, nicʉ niwĩ.

Tojo nígʉ̃, nipe'tise ba'ase añuse ni'i nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

20 Jesú apeye werenemocʉ niwĩ:

—Masʉ̃pʉre wijase pũrĩcã cʉ̃rẽ ña'arõ wa'acã wee'e. 21 A'tiro ni'i. Marĩ ña'arõ wãcũse po'peapʉ dʉ'pocátiwijatisa'a. Apĩ nʉmorẽ a'metãrãsĩ'rĩse, numiarẽ ña'arõ weese, masãrẽ wẽjẽcõ'ase ña'ase ni'i. 22 Tojo nicã yajase, apeyenojõrẽ ʉaripejase, ãpẽrãrẽ ña'arõ weese, ãpẽrãrẽ weesoose, marĩ ña'arõ weesere du'utise wãcũsepʉta wijati'i. Apeye tja, ʉose, ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse, ãpẽrã yʉ'rʉoro tʉ'oña'se, marĩ no'o ʉaro weema'ase, te quẽ'rã wãcũsepʉta wijati'i. 23 A'te nipe'tise ña'ase po'peapʉ wijati'i. Te pũrĩcã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ masãrẽ ña'arõ wa'acã wee'e, ni werecʉ niwĩ.

Judío masõ nitigo ape di'tacjõpʉ Jesure ẽjõpeo'que ni'i
(Mt 15.21-28)

24 Jesú Genesarepʉ ní'cʉ Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉre ãpẽrã masĩticã'to nígʉ̃, ni'cã wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Tojo weemigʉ̃, masĩcã'no'cʉ niwĩ. 25 Maata wãtĩ sãjãno'co paco Jesú topʉ niapʉ nisere masĩco niwõ. Co a'ti, cʉ̃ weetamusere sẽrĩgõtigo, Jesú tiropʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeogo, ejaque'aco niwõ. 26 Co ape macãcjõ Sirofeniciacjõ nico niwõ. Be'ro Jesú tiropʉ eta, wãtĩ co macõpʉre nigʉ̃rẽ cõ'awĩrõdutico niwõ. 27 Jesú core nicʉ niwĩ:

—Wĩ'marã pe'ere ecamʉ'tãrõʉa'a. Marĩ na ba'amʉ'tãtimicã, ba'asere ẽ'ma, diayiare doquecũucã ña'a ni'i, nicʉ niwĩ. A'tiro nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ. Judío masã pe'ere weetamumʉ'tãrõʉa'a. Be'ropʉta judío masã nitirãrẽ weetamurõʉa'a nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

28 Co cũrẽ yʉ'tico niwõ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, tojota ni'i, nírõ. Diayiapʉta mesa doca dujirã põ'rã ba'acã bʉrʉdijasere
ba'asama, nico niwõ. Judío masã nitirã quẽ'rã cã'rõ mʉ'ʉ añurõ weesere ñe'emasĩma nígõ,
tojo nico niwõ.
29 Co tojo nicã, Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ añurõ wãcũ'u. Wãtĩ mʉ'ʉ macõpʉre ní'cʉre cõ'awĩrõtoja'a. Wa'agosa'a, nicʉ
niwĩ.
30 Be'ro co wi'ipʉ tojaa wa'aco niwõ. Topʉ tojaatago, co macõrẽ co cũñarõpʉ pesacã ĩ'aco
niwõ. Wãtĩ copʉre nimi'cʉ wijaatojacʉ niwĩ.

Jesú tʉ'otigʉre, ucũmasĩtigʉre yʉ'rʉo'que ni'i

31 Jesú Tiro wãmetiropʉ ní'cʉ wijawã'cãcʉ niwĩ. Topʉ wijawã'cãgʉ̃, Sidõ̃ wãmetiropʉ,
Decápoli nise macãrĩpʉ yʉ'rʉacʉ niwĩ. To yʉ'rʉaa, Galilea cja ditarapʉ ejacʉ niwĩ. 32 Topʉ
ni'cʉ̃ tʉ'otigʉre, añurõ ucũwĩrõmasĩtigʉre Jesú tiro miacãrã niwã. Jesure "Cʉ̃rẽ ñapeo
yʉ'rʉoya", nicãrã niwã. 33 Tojo weegʉ Jesú cʉ̃rẽ apero, masã ĩ'atiropʉ miacʉ niwĩ. Topʉ
cʉ̃ ye omopicarire tʉ'otigʉ ye o'meperipʉ sĩosõrõcʉ niwĩ. Be'ro ʉ'seco e'opeo, cʉ̃ ya
ñe'merõrẽ ñapeocʉ niwĩ. 34 Be'ro ʉ'mʉsepʉ ĩ'amorõ ejerisãjã, arameo me'rã a'tiro nicʉ
niwĩ:
—Efata. "Pãrĩña" nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.
35 Cʉ̃ tojo nise me'rã cʉ̃ ye o'meperi pãrĩa wa'acaro niwʉ̃. Cʉ̃ ya ñe'merõ ca'bia wa'a,
añurõ ucũmasĩcʉ niwĩ. 36 Tu'ajanʉ'cõ, Jesú narẽ "Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña", nicʉ nimiwĩ.
Cʉ̃ narẽ "Ne cã'rõ weretibutiacã'ña" nimicã, na nemorõ werepãacãrã niwã. 37 Na ʉpʉtʉ
ĩ'amarĩa, a'tiro nicãrã niwã:
—Nipe'tisere añurõ weemi. Masã tʉ'otirãpʉreta tʉ'ocã weesãjãmi. Ucũtirãpʉreta ucũcã
weesãjãmi, nicãrã niwã.

8

Jesú ba'paritisetiri mil ʉmʉarẽ eca'que ni'i
(Mt 15.32-39)

1 Jesú masãrẽ yʉ'rʉocaterore pãjãrã masã cʉ̃ tiropʉ nerẽcãrã niwã. Be'ro na ba'ase toja
wa'acãrã niwã. Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ pijio, nicʉ niwĩ:
2 —Yʉ'ʉ ã'rãrẽ pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nirṍ i'tia nʉmʉ yʉ'rʉ'ʉ. Tojo weerã
na ba'ase toja wa'ama. 3 Na ye wi'seripʉ yʉ'ʉ tojaaduticã, ʉjaboarã ma'apʉ tʉ'omasĩse
pe'tique'a wa'abosama. Ãpẽrã yoabutiaropʉ a'ti'cãrã nima, nicʉ niwĩ Jesú.
4 Be'ro cʉ̃ bu'erã Jesure yʉ'ticãrã niwã:
—Marĩ a'to masã marĩrõpʉre ¿de'ro wee ã'rã pãjãrãrẽ ba'ase boca ecabosari? nicãrã
niwã.
5 Jesú narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Dicʉsepaga pã́ cʉoti?
Na yʉ'ticãrã niwã:
—Sietepaga cʉo'o, ni yʉ'ticãrã niwã.
6 Tojo níca be'ro Jesú masãrẽ dujiduticʉ niwĩ. Cʉ̃ tepagare mii, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise
o'ocʉ niwĩ. Be'ro, pe'é, cʉ̃ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigʉ o'ocʉ niwĩ. Na masãpʉre etituriacãrã
niwã. 7 Wa'i o'majãrãcãrẽ pejetirãcã cʉocãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ cʉ̃ pacʉre e'catise
o'otoja, mejãrõta tja etiduticʉ niwĩ. 8 Nipe'tirã ba'a yapiyʉ'rʉacãrã niwã. Be'ro siete pi'seri
na ba'adʉ'a'quere seeneo, miisãacãrã niwã. 9-10 Topʉ ba'a'cãrã ba'paritisetiri mil wa'tero
ʉmʉa nicãrã niwã. Be'ro narẽ na ye wi'seripʉ tojaadutigʉ, Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã yucʉsʉpʉ
mʉjãsãjãa, Dalmanuta wãmetiropʉ wa'a wa'acʉ niwĩ.

Jesure fariseo masã Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã weeĩ'odutimi'que ni'i
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

11 Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã Dalmanutapʉ etacʉ niwĩ. Topʉ fariseo masã Jesure tutuaro
me'rã ucũcãrã niwã. ¿Diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimiticʉ̃? nírã, cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã
weeĩ'oduticãrã niwã. 12 Jesú na tojo nisere caributi, tʉ'satigʉ, narẽ nicʉ niwĩ:

—Aa. ¿De'ro weerã a'tocaterocjãrã weeĩ'odutisari? Diacjũta nigũti. Ne cã'rõ narẽ weeĩ'osome, nicʉ niwĩ.
13 Be'ro narẽ cõ'awã'cãgũ, yucʉsʉpʉ apaturi mʉjãsãjãa, ape pã'rẽpʉ pẽ'a wa'acʉ niwĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i
(Mt 16.5-12)

14 Ape pã'rẽpʉ pẽ'arã, Jesú bu'erã na ba'atjere miaticãrã niwã. Pã́ ni'cãgãta cʉocãrã niwã.
15 Be'ro Jesú narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Fariseo masã, tojo nicã Herode na ye levadura pã́ bʉcʉacã weesere mʉsã tʉ'omasĩña, nicʉ niwĩ.
16 Cũ bu'erã cũ nisere tʉ'otirã, na basu nicãrã niwã:
—Marĩ pã́ moocã, tojo nisami, nicãrã niwã.
17 Jesú na tojo nisere masĩgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã mʉsã "Ba'ase moo'o", niti? ¿Mʉsã tʉ'omasĩweti yujupʉ? Mʉsã ejeripõ'rã bʉtiyʉ'rʉa'a. 18 Mʉsã ye caperi me'rã ĩ'a'a. Mʉsã ye o'meperi me'rã tʉ'o'o. ¿Tojo weemirã, yʉ'ʉ todʉporopʉ wee'quere wãcũtibutiati? 19 Todʉporopʉ ni'cãmocʉsetiri mil masãrẽ ni'cãmocʉsepaga pã́ me'rã ecawʉ. ¿Dicʉse pi'seri na ba'adʉ'a'quere seeneorĩ? nicʉ niwĩ.
Cũ bu'erã cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Doce pi'seri seesãawũ, ni yʉ'ticãrã niwã.
20 Jesú narẽ ninemocʉ niwĩ:
—Apeye quẽ'rã sietepaga pã́ me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawʉ. Tita quẽ'rãrẽ ¿dicʉse pi'seri seeneono'rĩ? nicʉ niwĩ.
Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Siete pi'seri seeneono'wũ, nicãrã niwã.
21 Na tojo níca be'ro Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—To pũrĩcã tere masĩmirã, ¿de'ro weerã tʉ'omasĩweti yujupʉ? nicʉ niwĩ.

Jesú Betsaidapʉ caperi ĩ'atigʉre yʉ'rʉo'que ni'i
22 Jesú cũ bu'erã me'rã ditarare pẽ'a, ape pã'rẽ Betsaida wãmetiri macãpʉ pẽ'ajacãrã niwã. Topʉ na ejacã, Jesú tiro ni'cũ caperi ĩ'atigʉre miiejacãrã niwã. Na Jesure a'tiro sẽrĩcãrã niwã:
—Ã'rĩrẽ ñapeo yʉ'rʉoya, nicãrã niwã. 23 Tojo weegʉ Jesú caperi ĩ'atigʉ ya omocãpʉ ñe'e, macã sumutopʉ tũawã'cãcʉ niwĩ. Be'ro Jesú cũ ye ʉ'seco me'rã caperipʉ tuuwa'recʉ niwĩ. Tojo weetojanʉ'cõ, Jesú omocãrĩ me'rã cũ ye caperire ñapeocʉ niwĩ. Be'ro cũrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉrẽ apeyenojõ bajumitito? nicʉ niwĩ. 24 Cũ, cũ ye caperire ĩ'apãa, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Masãrẽ ĩ'a'a, ĩ'agũ. Yucʉpagʉ weronojõ bajurã sijacã ĩ'a'a, nicʉ niwĩ.
25 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú cũ ye caperipʉ apaturi ñapeonemocʉ niwĩ. Topʉta cũ añurõ waro ĩ'abutiacʉ niwĩ. Nipe'tisere queoro ĩ'acʉ niwĩ. 26 Be'ro Jesú cũrẽ cũ ya wi'ipʉ o'ótõrõgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Macãpʉ wa'aticã'ña. Ne ni'cũ tocjũrẽ yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ yʉ'rʉo'quere wereticã'ña, nicʉ niwĩ.

Pedro Jesure "Mʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉta ni'i" ní'que ni'i
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

27 Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã Cesarea Filipo wãmetiri macã pʉ'to nise macãrĩpʉ wa'acãrã niwã. Na to wa'aropʉ cũ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro masã ucũti yʉ'ʉre? nicʉ niwĩ.
28 Na cũrẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ãpẽrã mʉ'ʉrẽ "Juã wãmeyeri masũ nimi", nima. Ãpẽrã "Dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Elía nimi", nima. Ãpẽrã "No'o nigṹ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ nígũ nisasami", nima, nicãrã niwã.
29 Be'ro Jesú narẽ sẽrĩtiña'nemocʉ niwĩ tja:
—¿Mʉsã waro, yʉ'ʉre de'ro wãcũti? nicʉ niwĩ. Cũ tojo nicã, Pedro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉ Cristo ni'i, nicʉ niwĩ.

30 Pedro tojo ní'quere Jesú ne ãpẽrãrẽ weredutiticʉ niwĩ.

Jesú cʉ̃ wẽrĩatjere were'que ni'i
(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

31 Tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro ni bu'enʉ'cãcʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ pũrõ pi'etigʉsa'a. Tojo nicã judío masã bʉcʉrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yʉ'ʉre ʉatirãsama. Yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ. 32 Narẽ tʉ'ota basioro were-me'rĩcã'cʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, Pedro aperopʉ Jesure pijiwã'cã, tu'ticʉ niwĩ. 33 Be'ro Jesú majãmiĩ'a, cʉ̃ bu'erãrẽ ĩ'a, Pedrore tu'ticʉ niwĩ:

—Wa'aya. Mʉ'ʉ wãtĩ weronojõ ucũ'u. Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ wãcũsere masĩwe'e. Masã na wãcũwʉaronojõ wãcũ'u, nicʉ niwĩ.

34 Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ, tojo nicã masãrẽ pijio, werecʉ niwĩ:

—No'o yʉ'ʉre ẽjõpeosirutugʉnojõ cʉ̃ weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yʉ'ʉ ʉaro pe'e weeato. No'o yʉ'ʉre sirutusĩ'rĩgʉ̃ "Jesure ẽjõpeogʉ, wẽrĩbosaʉ" nitigʉta sirutuato. 35 Yʉ'ʉre ẽjõpeose me'rã ña'arõ yʉ'ʉsĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeodu'ugʉnojõ pecame'epʉ bajuriono'gʉ̃sami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yʉ'ʉre ẽjõpeonu'cũgʉ̃nojõ pe'e yʉ'ʉ me'rã catin-u'cũgʉ̃sami. 36 Ni'cʉ̃ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cʉ̃ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogʉ, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? 37 Pecame'epʉ wa'agʉ, cʉ̃ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wa-payewĩrõmasĩtisami. 38 A'ti turicjãrã masã ña'arõ weeri masã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã nima. Na wa'teropʉ yʉ'ʉre, tojo nicã yé quetire bopoyasãticã'ña. Mʉsã bopoyasãcã, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiro weegʉsa'a. A'ti turipʉre yʉ'ʉ pacʉ asistese me'rã, cʉ̃rẽ wereco'terã me'rã apaturi a'tigʉ, yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ bopoyasãgʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

9

1 Jesú masãrẽ, tojo nicã cʉ̃ bu'erãrẽ bu'éca be'ro apeye ninemocʉ niwĩ narẽ:

—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Ni'cãrẽrã a'topʉ nirã́ yʉ'ʉ tutuaro me'rã wiogʉ sãjãgʉ̃ a'ticã ĩ'atimirã, wẽrĩsome, nicʉ niwĩ.

Jesú cʉ̃ bajuse dʉcayu'que ni'i
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

2 Ni'cã semana be'ro Jesú ʉ̃rʉ̃gʉ̃ ʉ'mʉacjʉpʉ mʉjãcʉ niwĩ. Tigʉpʉre wa'agʉ, Pedro, Santiago, Juã na se'sarore miacʉ niwĩ. Topʉ na ĩ'orõpʉ Jesú cʉ̃ bajusere dʉcayucʉ niwĩ. 3 Cʉ̃ su'ti asistea wa'acaro niwʉ̃. Pũrõ butise wa'acaro niwʉ̃. Ne a'topʉre te butise weronojõ masã su'ti coetima. 4 Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanʉ'cã, Jesú me'rã ucũcã ĩ'acãrã niwã. 5-6 Tere ĩ'arã, cʉ̃ bu'erã ʉcʉayʉ'rʉa wa'acãrã niwã. Tojo weegʉ Pedro de'ro nímasĩtigʉ, ucũquejocʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Wiogʉ, marĩ a'topʉ nicã añuyʉ'rʉa'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mʉ'ʉ ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicʉ niwĩ Pedro.

7 Be'ro ni'cã curua o'mecurua dijati, narẽ tuubi'acã'caro niwʉ̃. Ti curuapʉ ni'cʉ̃ a'tiro ucũcã tʉ'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yʉ'ʉ macʉ̃ ʉpʉtʉ yʉ'ʉ ma'igʉ̃ nimi. Cʉ̃ ucũsere tʉ'o ẽjõpeoya, nicʉ niwĩ.

8 Be'ro ĩ'aquejocãrã nimiwã. Ne ãpẽrã marĩcãrã niwã. Jesú ni'cʉ̃ta nu'cũcʉ niwĩ.

9 Na ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ní'cãrã dijarã, na topʉ ĩ'a'quere Jesú ne weredutiticʉ niwĩ.

—Be'ro yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ wẽrĩ masã́ca be'ropʉ wereya, nicʉ niwĩ. 10 Tojo weerã na se'saro tere tʉ'oña'cãrã niwã. Na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ropʉ masãse? nicãrã niwã. 11 Be'ro Jesure sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã "Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tise dʉporo Elía a'timʉ'tãgʉ̃sami", ni bu'eti?

12 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã nírõnojõta Elía a'timʉ'tãgʉ̃sami. Cʉ̃ nipe'tisere apomʉ'tãgʉ̃sami. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ye cjasere a'tiro ni'i. "Cʉ̃ pi'etigʉsami. Ʉano'tigʉsami", ni'i. 13 Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Elía a'titojacʉ niwĩ.

Cũrẽ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'caronojõta queoro wa'acaro niwũ. Masã cũrẽ no'o weesĩ'rĩsere weecãrã niwã, nicʉ niwĩ.

Jesú wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Na ũrũgũpʉ ní'cãrã ãpẽrã na me'rãcjãrã nirõpʉ dijatarã, pãjãrã masã nicã ĩ'acãrã niwã. Ãpẽrã quẽ'rã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesú bu'erã me'rã ʉpʉtʉ ucũcãrã niwã. 15 Be'ro Jesú cũ wãcũña marĩrõ a'ticã ĩ'arã, nipe'tirã ĩ'amarĩacãrã niwã. Cũ tiropʉ omawã'cã, añuduticãrã niwã. 16 Jesú cũ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ tocã'rõ ũrũsãrã weeti na me'rã? nicʉ niwĩ.

17 Ni'cũ na pãjãrã wa'teropʉ nigṹ yʉ'tiquejocʉ niwĩ:

—Ũsãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉ macũ wãtĩ sãjãno'cʉre miitiapʉ. Yʉ'ʉ macũrẽ ucũmasĩticã weemi. 18 Cũ no'o wa'aro wãtĩ cũrẽ ñe'e paaquecũumʉjãmi. Cũ tojo weecã, ʉseropʉ so'potu'u, cũ upicarire cũ'rĩdiomʉjãmi. Tojo wa'agʉ, bʉ'amʉjãmi. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ bu'erãrẽ "Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña", nitojamiapʉ. Na põtẽotiama, nicʉ niwĩ.

19 Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsã ne ẽjõpeose moobutia'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ yoacã bu'emicã, ne tʉ'omasĩwe'e yujupʉ. ¿No'ocã'rõ yoacã mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeoticã wãcũtutuagʉsari? Cũ wĩ'magũrẽ yʉ'ʉ tiro miitia, nicʉ niwĩ.

20 Cũ tiropʉ miiejacã, wãtĩ Jesure ĩ'agũ, wãcũña marĩrõ wĩ'magũrẽ wẽrĩacã weecʉ niwĩ. Cũ doqueque'a, tũrũmaacusia, ʉseropʉ so'potu'uacʉ niwĩ. 21 Tojo wa'acã ĩ'agũ, Jesú wĩ'magũ pacʉre sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿No'ocátero yoati a'te cũrẽ tojo wa'aro? nicʉ niwĩ.

Cũ pacʉ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Wĩ'magũpʉ tojo dʉ'pocátiwĩ. 22 Pejetiri wãtĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, pecame'epʉ doqueque'a, diapʉ doqueñojãcã weemʉjãmi. Mʉ'ʉrẽ basiocã, ũsãrẽ pajaña'gũ weetamuña, nicʉ niwĩ.

23 Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ẽjõpeocãma, basiocã'a. No'o ẽjõpeorãma nipe'tise weeta basio'o, ni yʉ'ticʉ niwĩ.

24 Tojo nicã tʉ'ogʉ, wĩ'magũ pacʉ caricũquejocʉ niwĩ:

—Ẽjõpeo'o. Nemorõ ẽjõpeonemocã weeya, nicʉ niwĩ.

25 Jesú masã pãjãrã na tiropʉ omawã'cãticã ĩ'agũ, wãtĩrẽ cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Wãtĩ ucũticã, tʉ'oticã weegú, mʉ'ʉrẽ wijaaduti'i. Ã'rĩ wĩ'magũpʉre nigṹ, wa'aya. Ne apaturi sãjãanemoticã'ña, nicʉ niwĩ.

26 Cũ tojo nicã, wãtĩ caricũwijaagʉ, wĩ'magũrẽ apaturi wẽrĩacã weecʉ niwĩ. Cũ wijaagʉ, cũrẽ wẽrĩ'cʉ weronojõ tojacã weecʉ niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ãpẽrã "Wẽrĩa wa'ami", nicãrã nimiwã. 27 Jesú pe'e cũrẽ omocãpʉ ñe'e wejewã'cõcʉ niwĩ. Tojo weecã, cũ wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ.

28 Be'ro Jesú wi'ipʉ sãjãcã, cũ bu'erã ãpẽrã tʉ'otiropʉ cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ũsã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapari? nicãrã niwã.

29 Cũ narẽ nicʉ niwĩ:

—Cũ wãtĩ tojo sãjãgũnojõrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, nicʉ niwĩ.

*Jesú c*ũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30 Na Cesarea Filipopʉ ní'cãrã Galilea di'tapʉ yʉ'rʉacãrã niwã tja. Na wa'asere Jesú ne ãpẽrãrẽ masĩcã ʉaticʉ niwĩ. 31 Cũ wẽrĩatjere, ãpẽrã cũrẽ wiorãpʉre o'oatjere cũ bu'erãrẽ bu'égʉ, tojo weecʉ niwĩ. A'tiro bu'ecʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉre wiorãpʉre o'orãsama. Be'ro yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nʉmʉ be'ro masãgũsa'a tja, nicʉ niwĩ. 32 Na cũ tojo nisere tʉ'omasĩticãrã niwã. Tʉ'omasĩtimirã, uirã, sẽrĩtiña'masĩticãrã niwã.

*Añurõ weey*ʉ'rʉnʉ'cãgũ yere oja'que ni'i
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Be'ro Capernau wãmetiri macãpʉ etacãrã niwã. Topʉre na wi'ipʉ sãjãejáca be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Mʉsã ma'a a'tirã, ñe'enojõ ucũ a'metu'tiwã'cãtirã weeati?
34 Na pe'e ma'apʉre a'tiro ucũwã'cãticãrã niwã. ¿Noa marĩ wa'teropʉre ãpẽrã yʉ'rʉoro
niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃sari? nisere ucũcãrã niwã. Tojo ucũ'cãrã nitjĩarã, ne yʉ'titiyʉ'rʉocã'cãrã
niwã. 35 Jesú ejanujã, cʉ̃ bu'erã docere pijio, nicʉ niwĩ:
—Mʉsã ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i nisĩ'rĩrã, a'tiro nirõʉa'a: "Nipe'tirã be'rocjʉ̃pʉ nisa'a",
nirõʉa'a. Apeye, nipe'tirãrẽ weetamurõʉa'a, nicʉ niwĩ.
36 Be'ro ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃rẽ pijio, na wa'teropʉ nʉ'cõcʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ wʉamorõ, nicʉ niwĩ:
37 —Yʉ'ʉre maigʉ̃nojõ ni'cʉ̃ ã'rĩ wĩ'magʉ̃rẽ ñe'egʉ̃ weronojõ weemi. Cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃,
yʉ'ʉreta ñe'egʉ̃ weemi. Yʉ'ʉre ñe'egʉ̃ quẽ'rã yʉ'ʉ dia'cʉ̃rẽ ñe'egʉ̃ weetimi. Yʉ'ʉre o'ó'cʉ
Õ'acʉ̃ quẽ'rãrẽ mejãrõta ñe'egʉ̃ weemi, nicʉ niwĩ.

Marĩrẽ ĩ'atu'titigʉ marĩ me'rãcjʉ̃ nimi nise ni'i
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)
38 Be'ro Juã Jesure a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ, ni'cʉ̃ mʉ'ʉ wãmerẽ pisutjĩagʉ̃ wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã ĩ'apʉ. Cʉ̃ marĩ
me'rãcjʉ̃ nitiami. Tojo weerã cʉ̃rẽ cã'mota'apʉ.
39 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Tojo weegʉre cã'mota'aticã'rõʉa'a. Ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉ wãmerẽ pisutjĩagʉ̃ añurõ weeĩ'o'cʉ,
be'ro yʉ'ʉre ña'arõ ucũmasĩtisami. 40 A'tiro ni'i. Marĩrẽ ĩ'atu'titigʉ marĩ me'rãcjʉ̃ nimi.
41 Mʉsãrẽ yʉ'ʉ bu'erã niyucã, ãpẽrã weetamurãsama. Tojo weegʉ diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti.
No'o mʉsãrẽ ni'cʉ̃ cã'rõacã aco tĩagʉ̃nojõrẽ diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ añuse o'ogʉsami.

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)
42 »No'o yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ wĩ'magʉ̃rẽ ña'arõ weecã weegʉ́ ʉpʉtʉ bu'iri da'reno'gʉ̃sami.
Cʉ̃rẽ ʉ̃tãgã pajicja wãmʉtapʉ dʉ'teyoo, dia pajiri maapʉ doqueñocã, nemorõ añubosa'a.
Tojo weecã, cʉ̃ maata wẽrĩa wa'a, dojorẽnemotibosami. Cʉ̃ dojorẽbo'que pe'tia wa'a-
bosa'a. 43 Mʉsã ya omocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dʉtecõ'abo'caro weronojõ ña'asere
weedu'ucã'ña. Mʉsã ni'cã omocã me'rã Õ'acʉ̃ tiropʉ ejacã, nemorõ añu'u. Pecame'epʉ
pʉa omocã me'rã wa'acã pe'ema, ña'ayʉ'rʉa'a. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ
añubosa'a. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéérã pecame'epʉ wa'acã, ña'a ni'i. Topʉre
pecame'e ne yatitisa'a. 44 Becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ʉ̃jʉ̃nu'cũcã'sa'a. 45-48 Tojo
nicã mʉsã ya dʉ'pocã me'rã ña'arõ wéérã, dʉtecõ'abo'caro weronojõ mejãrõta weeya tja.
Mʉsã pecame'epʉ pʉa dʉ'pocã me'rã wa'acã, ña'ayʉ'rʉa'a. Opa cõ'ñerõ ʉ'mʉsepʉ sãjãcã
pe'ema, nemorõ añu'u. Capea me'rã quẽ'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, mejãrõta weeya. Mʉsã capea
orewee cõ'abo'caro weronojõ ña'asere ĩ'adu'ucã'ña. Mʉsã pecame'epʉ pʉa capea me'rã
wa'acã, ña'a ni'i. Tojo nicã ʉ'mʉsepʉ ni'cã capea me'rã wa'acã, nemorõ añu'u. Mʉsã
ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añu ni'i. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéérã pecame'epʉ
wa'acã, ña'a ni'i. Topʉre becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ne yatitisa'a.
49 »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rã do'ano'o. A'te weronojõ a'ti di'tapʉre nipe'tirã
yʉ'ʉre ẽjõpeorã pi'etise me'rã nemorõ wãcũtutuanemorãsama. 50 Moa ocaro ba'acã, añu
ni'i. Ocase pe'tíca be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. Mʉsã pũrĩcã moa ocaro weronojõ
niña. A'mequẽse marĩrõ añurõ nisetibʉroya, nicʉ niwĩ.

10

*N*ʉmotirã, marãpʉtirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)
1 Jesú Capernaupʉ ní'cʉ Judea di'tapʉ wa'a wa'acʉ niwĩ. Topʉ ní'cʉ Jordã́ wãmetiri
maarẽ, mujĩpũ mʉjãtiro ape pã'rẽpʉ pẽ'acʉ niwĩ. Topʉre apaturi masã nerẽcãrã niwã. Cʉ̃
weewʉaronojõta narẽ bu'ecʉ niwĩ. 2 Fariseo masã cʉ̃ mejẽcã yʉ'ticã ʉarã, bu'iri bocasĩ'rĩrã
sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿Ni'cʉ̃ cʉ̃ nʉmorẽ cõ'ata basiosari? ¿Marĩrẽ dutise tojo niti? 3 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿Moisé de'ro dutipari?
4 Na yʉ'ticãrã niwã:

—Moisé ni'cũ nɯmorẽ “A'te ye bu'iri mɯ'ɯrẽ cõ'a'a” nirĩ pũrĩrẽ core ojao'oduticɯ niwĩ. “Tojo apóca be'ro cõ'ata basio'o”, nicɯ niwĩ Moisé, nicãrã niwã.

5 Na tojo níca be'ro Jesú nicɯ niwĩ:

—Mɯsã ñecũsɯmɯa ejeripõ'rã bɯtise ye bu'iri Moisé mɯsã nɯmosãnumiarẽ cõ'acã cã'mota'aticɯ niwĩ. 6 Õ'acũ nipe'tise cũ ne waro weenɯ'cãcateropɯre ɯmɯ, numio weecɯ niwĩ. 7 “Tojo weegɯ ɯmɯ cũ pacɯ, cũ pacore cõ'awija, cũ nɯmo me'rã nigũsami. 8 Na pɯarã ni'cã upɯ weronojõ nirãsama”, nicɯ niwĩ Õ'acũ. Tojo weerã pɯarã nitima. Ni'cã upɯta nima. 9 A'te ye bu'iri Õ'acũ a'mesɯ'o'cãrãrẽ masã ne dɯcawaaticã'rõɯa'a, nicɯ niwĩ Jesú.

10 Be'ro wi'ipɯ dajarã, Jesú bu'erã cũrẽ apaturi sẽrĩtiña'nemocãrã niwã te cjasereta tja. 11 Narẽ a'tiro yɯ'ticɯ niwĩ:

—Cũ nɯmorẽ cõ'a, apegore nɯmotigɯnojõ cũ nɯmotimɯ'tã'core ña'arõ weegɯ weesami. 12 Mejãrõta numio co marãpɯre cõ'a, apĩ me'rã marãpɯtigo quẽ'rã co marãpɯtimɯ'tã'cɯre ña'arõ weego weesamo. Te Õ'acũrẽ yɯ'rɯnɯ'cãseta ni'i, nicɯ niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sẽrĩbosa'que ni'i
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

13 Be'ro narẽ ñapeodutirã wĩ'marãrẽ Jesú tiro miacãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, narẽ miarãrẽ cũ bu'erã tu'ticãrã niwã. 14 Na tojo weecã ĩ'agũ, Jesú ua wa'acɯ niwĩ. Narẽ nicɯ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yɯ'ɯ tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ẽjõpeoma. Ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yɯ'ɯre ẽjõpeorã yɯ'ɯ pacɯ wiogɯ nirõpɯ wa'arãsama. 15 Diacjũ mɯsãrẽ weregɯti. Ã'rã weronojõ yɯ'ɯre ẽjõpeotigɯnojõ ne cã'rõ yɯ'ɯ pacɯ nirõpɯ wa'asome, nicɯ niwĩ.

16 Be'ro wĩ'marãrẽ wɯamorõmɯjã, narẽ ñapeo, cũ pacɯre “Ã'rãrẽ añurõ weeya”, ni sẽrĩbosacɯ niwĩ.

Ma'mɯ peje cɯogɯ Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

17 Jesú aperopɯ wa'ari cura ni'cũ cũrẽ omasirutuwã'cãcɯ niwĩ. Omasirutuwã'cã, ẽjõpeogɯ cũ dɯporo ejaque'a, sẽrĩtiña'cɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ masãrẽ bu'egɯ añugũ ni'i. ¿Yɯ'ɯ ñe'enojõ weegɯsari catise pe'titisere bocasĩ'rĩgũ? nicɯ niwĩ.

18 Jesú cũrẽ nicɯ niwĩ:

—¿Yɯ'ɯre añugũ ni'i nígũ, diacjũta nigũ weeti? Ni'cũta Õ'acũ añugũ nimi. 19 Mɯ'ɯ Õ'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. “Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ nɯmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Ãpẽrã yere ɯarã, weeta'saticã'ña. Mɯ'ɯ pacɯ, mɯ'ɯ pacore ẽjõpeoya”, ni'i, nicɯ niwĩ.

20 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, yɯ'ticɯ niwĩ:

—Bu'egɯ, yɯ'ɯ wĩ'magũpɯta a'tere queoro weemɯjãtiwɯ, nicɯ niwĩ.

21 Jesú cũrẽ pajaña'se me'rã ĩ'a, nicɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯrẽ apeyenojõacã dɯ'sa'a. Mɯ'ɯ cɯosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasecɯorãrẽ dɯcawaaya. Tojo weegɯ ɯ'mɯsepɯ peje añuse cɯogɯsa'a. Tu'ajanɯ'cõ, yɯ'ɯre sirutuya, nicɯ niwĩ.

22 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, tɯ'saticɯ niwĩ. Cũ peje waro cɯoyɯ'rɯatjĩagũ, cũ cɯosere ma'iyɯ'rɯgɯ bɯjaweti, tojaa wa'acɯ niwĩ.

23 Be'ro Jesú cũ sumuto ĩ'aste, cũ bu'erãrẽ nicɯ niwĩ:

—Peje cɯorãrẽ Õ'acũ tiropɯ wa'acã diasabutia'a, nicɯ niwĩ.

24 Tojo nicã tɯ'orã, cũ bu'erã tɯ'omarĩacãrã niwã. Jesú narẽ ninemocɯ niwĩ tja:

—Yɯ'ɯ põ'rã weronojõ nirã́, a'tiro ni'i. No'o na cɯosere ẽjõpeoyɯ'rɯnɯ'cãcã, yɯ'ɯ pacɯ nirṍ ɯ'mɯsepɯ wa'ase diasabutia'a. 25 Wa'icɯ cameyo wãmetigɯjo awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepɯ sãjãa yɯ'rɯtẽrĩcã, diasayɯ'rɯmajã wa'asa'a. Ʊ'mɯsepɯ yɯ'ɯ pacɯ nirõpɯ peje cɯogɯ wa'acã pe'ema, totá nemorõ diasa'a, nicɯ niwĩ.

26 A'tere tɯ'orã, ɯpɯtɯ ĩ'amarĩa, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acũ tiropɯ wa'amasĩrãsari? nicãrã niwã.

27 Jesú narẽ ĩ'agũta ĩ'a, nicɯ niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yʉ'rʉmasĩtisama. Õ'acʉ̃ pũrĩcãrẽ basio'o. Cʉ́ma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i, nicʉ niwĩ.
[28] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, nipe'tise ʉ̃sã cʉosere du'ucũu, mʉ'ʉrẽ sirutuwʉ.
[29] Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. No'o nigʉ̃nojõ, yé bu'iri, tojo nicã masãrẽ yʉ'rʉose quetire werese bu'iri cʉ̃ ya wi'i, cʉ̃ acawererã, cʉ̃ pacʉsʉmʉa, cʉ̃ põ'rã, cʉ̃ ye weseri du'ucũuwã'cã'cãrãnojõrẽ a'tiro wa'arosa'a. [30] Na cõ'awã'cã'que nemorõ peje waro bocarãsama. A'ti ʉmʉcopʉre nemorõ wi'seri, acawererã, pacosãnumia, põ'rã, weseri bocarãsama. Ãpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, tere bocarãsama. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ me'rã ninu'cũcã'rãsama. [31] Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ wiorã weronojõ nirã́ be'ropʉre mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã mejõ nirã quẽ'rã be'ropʉre wiorã weronojõ nirãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú cʉ̃ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

[32] Be'ro Jesú Jerusalẽ́ wa'ari ma'apʉ cʉ̃ bu'erã dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãcʉ niwĩ. Na Jerusalẽ́pʉ Jesure wẽjẽsĩ'rĩrãsama nírã, cʉ̃ uiticã ĩ'arã, cʉ̃ bu'erã ĩ'amarĩacãrã niwã. Masã na be'ro siruturã quẽ'rã uicãrã niwã. Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã docere pijiocʉ niwĩ. Pijio, cʉ̃rẽ wa'atjere werecʉ niwĩ.
[33] —Mʉsã masĩ'i. Marĩ Jerusalẽ́pʉ wa'arã wee'e. Topʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpʉre o'orãsama. Na yʉ'ʉre wẽjẽdutirãsama. Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã wiorãrẽ wiaturiarãsama. [34] Yʉ'ʉre bujicã'a, tãrãrãsama. Ʉ'seco e'opeo, yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

Santiago, Juã Jesure na sẽrĩmi'que ni'i
(Mt 20.20-28)

[35] Be'ro Santiago, Juã Zebedeo põ'rã Jesú tiro wa'a, cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ, ʉ̃sã sẽrĩsere mʉ'ʉ o'ocã ʉasa'a.
[36] Na tojo nicã, sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõ yʉ'ʉ weecã ʉasari?
[37] Na yʉ'ticãrã niwã:
—Mʉ'ʉ wiogʉ sãjãgʉ̃, ʉ̃sãrẽ mʉ'ʉrẽ dutitamuajã sõrõapa. Ni'cʉ̃ mʉ'ʉ diacjʉ̃ pe'e, apĩ cũpe pe'e dʉpoapa, nicãrã niwã.
[38] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre sẽrĩsere tʉ'omasĩwe'e. Yʉ'ʉ ʉpʉtʉ pi'eti, wẽrĩgʉ̃sa'a. ¿Yʉ'ʉ pi'eti wẽrĩatjere weronojõ mʉsã quẽ'rã weemasĩti?
[39] Na yʉ'ticãrã niwã:
—Ʉ̃ʉ. Pi'eti, wẽrĩmasĩ'i, nicãrã niwã.
Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta ni'i. Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ weronojõ pi'eti, wẽrĩrãsa'a. [40] Tojo weemicã, diacjʉ̃ pe'e, cũpe pe'e mʉsãrẽ dʉpomasĩtisa'a. A'te yʉ'ʉ weese niwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ cʉ̃ beseyu'cãrã pe'e topʉ dujirãsama, nicʉ niwĩ.
[41] Be'ro diez ãpẽrã Jesú bu'erã na tojo sẽrĩcã tʉ'orã, Santiago, Juã me'rã ua wa'acãrã niwã. [42] Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú pijio, narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. [43] Mʉsã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, mʉsã wa'teropʉ wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. [44] No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgʉ̃nojõ nipe'tirãrẽ da'raco'tegʉ weronojõ tʉ'oña'ña. [45] Yʉ'ʉ weronojõ weeya. Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ nimigʉ̃, ãpẽrã yʉ'ʉre weetamuato nígʉ̃ mejẽta a'tiwʉ. Yʉ'ʉ pe'e narẽ weetamugʉ̃ a'tiwʉ. Tojo nicã pãjãrã na ña'arõ wee'que wapare wẽrĩbosa wapayewĩrõgʉ̃ a'tiwʉ, nicʉ niwĩ.

*Jesú Bartimeo wãmetig*ʉ caperi bajuno'tigʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Na Jerusalɛ́pʉ majãrã, Jericópʉ etacãrã niwã. Be'ro ti macãpʉ Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã
yʉ'rʉacʉ niwĩ. Pãjãrã masã cʉ̃rẽ sirutucãrã niwã. Topʉ Bartimeo wãmetigʉ Timeo macʉ̃
caperi bajuno'tigʉ ma'a sumutopʉ niyeru sẽrĩdujicʉ niwĩ. 47 "Jesú Nazarecjʉ̃ a'timi" nicã
tʉ'ogʉ, Bartimeo caricũnʉ'cãcʉ niwĩ:
—Jesú, Davi pãrãmi nituriagʉ, yʉ'ʉre pajaña'ña, nicʉ niwĩ.
48 Pãjãrã cʉ̃rẽ "Caricũticã'ña", ni tu'ticãrã nimiwã. Cʉ̃ pe'e tojo nimicã, nemopeocã'cʉ
niwĩ.
—Davi pãrãmi nituriagʉ, yʉ'ʉre pajaña'ña, nicʉ niwĩ.
49 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú tojanʉ'cã, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Pijioya.
Na cʉ̃rẽ pijio, nicãrã niwã:
—Quero wã'cãnʉ'cãbaque'oya. Mʉ'ʉrẽ pijimi, nicãrã niwã.
50 Tojo weegʉ cʉ̃ bu'icjãrõrẽ to tuweecũu bu'pumajã, Jesú tiro wa'acʉ niwĩ. 51 Topʉ ejacã,
Jesú cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro yʉ'ʉ weecã ʉasari?
—Masãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉre caperi bajucã ʉasa'a, nicʉ niwĩ.
52 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ẽjõpeoapʉ. Tojo weegʉ mʉ'ʉ yʉ'rʉono'toja'a. Wa'agʉsa'a, nicʉ niwĩ.
Tojo nirĩ curata cʉ̃ caperi ĩ'acʉ niwĩ. Be'ro Jesure ma'apʉ sirutuwã'cãcʉ niwĩ.

11

Jesú Jerusalɛ́ wãmetiri macãpʉ sãjãa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã Jerusalɛ́pʉ ejatjo cã'rõ dʉ'sacaro niwʉ̃. Betfagé, Betania wãmetise
macãrĩ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉ põtẽorõpʉ ejacãrã niwã. Topʉ cʉ̃ bu'erã pʉarãrẽ a'tiro nicʉ
niwĩ:
2 —Si macã marĩ põtẽorõ nirĩ macãpʉ wa'aya. Topʉ ejarã, ni'cʉ̃ burro wĩ'magʉ̃
dʉ'tenʉ'cõ'cʉre bocaejarãsa'a. Cʉ̃ ne pesano'ña marĩgʉ̃ nigʉ̃sami. Cʉ̃rẽ pãa miitia. 3 No'o
mʉsãrẽ ãpẽrã "¿De'ro weerã tojo weeti?" nicã, "Ʉ̃sã wiogʉ ʉami. Maata wiano'rõsa'a tja",
niña, nicʉ niwĩ.
4 Be'ro na wa'a, sope pʉ'to ma'a sumuto dʉ'tenʉ'cõ'cʉre bocaejacãrã niwã. Bocaeja, cʉ̃rẽ
pãacãrã niwã.
5 Na tojo weeri cura topʉ nu'cũrã narẽ nicãrã niwã:
—¿De'ro weerãtirã cʉ̃rẽ pãati? nicãrã niwã.
6 Na tojo nicã tʉ'orã, Jesú duti'caronojõta narẽ yʉ'ticãrã niwã. Tojo weerã narẽ "Miaña",
nicãrã niwã. 7 Be'ro Jesú tiro miaa, cʉ̃ burro bu'ipʉ na ye su'ti bu'icjasere tuweepeocãrã
niwã. Tojo wééca be'ro Jesú cʉ̃ bu'ipʉ mʉjãpejacʉ niwĩ. 8 Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, pãjãrã cʉ̃ yʉ'rʉaro
ma'apʉ na ye su'ti bu'icjasere sẽeocũucãrã niwã. Ãpẽrã pũrĩ nise querire dʉtecũucãrã
niwã.
9 Cʉ̃ dʉporo wa'arã, cʉ̃ be'rocjãrã quẽ'rã a'tiro caricũcãrã niwã:
—Marĩ wiogʉre e'catise o'orã. Ã'rĩ Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ añubutiami. 10 Cʉ̃ wiogʉ sãjãtje añurõ
wa'ato. Marĩ ñecʉ̃ Davi wiogʉ nĩ'caro weronojõ añurõ wa'ato. Nipe'tirã ʉ'mʉsecjãrã cʉ̃rẽ
"Añubutiami" ni e'catise o'oato, nicãrã niwã.
11 Be'ro Jesú Jerusalɛ́pʉ sãjãejagʉ, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ nipe'tise ti wi'i cjasere
ĩ'ape'o, Betaniapʉ cʉ̃ bu'erã me'rã wa'a wa'acʉ niwĩ. Ñamica'apʉ niyucã, tojo weecʉ niwĩ.

Jesú higuera wãmeticjʉ dʉca marĩcjʉre ñaidijaduti'que ni'i
(Mt 21.18-19)

12 Ape nʉmʉ bo'reacã Betaniapʉ nĩ'cãrã Jerusalɛ́pʉ wa'acã, Jesú ʉjaboayʉ'rʉacʉ niwĩ.
13 Yoaropʉ ma'a sumuto higuera wãmeticjʉ ni'cãgʉ̃ añurõ pũrĩticjʉre ĩ'acʉ niwĩ. Be'ro
tigʉ tiro dʉcatisa'aba nígʉ̃, ĩ'agʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Pũrĩ peje dia'cʉ̃ nicaro niwʉ̃. Dʉcatiritero
niticaro niwʉ̃. 14 Dʉca marĩcã ĩ'agʉ̃, Jesú tigʉre nicʉ niwĩ:
—Ne ãpẽrã a'tigʉ dʉcare ba'anemosome majã, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nicã, cʉ̃ bu'erã tʉ'ocãrã niwã.

Jesú Õ'acũ wi'ipʉ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Be'ro Jerusalẽ́pʉ ejacãrã niwã. Jesú Õ'acũ wi'ipʉ sãjãejagʉ, Õ'acũrẽ ũjũamorõpeoatjere
duarãrẽ, tere duurãrẽ cõ'awĩrõcʉ niwĩ. Na niyeru dʉcayuri mesare, na bujare duadu-
jisere cõ'agũ, tuuquecũupe'ocã'cʉ niwĩ. 16 Ne apeyenojõ duasenojõrẽ ti wi'ipʉ mii,
yʉ'rʉtẽrĩwijadutiticʉ niwĩ. 17 Narẽ bu'égʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ: "Ya wi'i 'Nipe'tirocjãrã ñubueri wi'i ni'i',
nino'ca wi'i ni'i." Mʉsã pe'e queoro weewe'e. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weeapʉ
mʉsã, nicʉ niwĩ.

18 Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cũ tojo nisere tʉ'ocãrã niwã. Be'ro
na tʉ'o, "¿De'ro wee marĩ ã'rĩrẽ wẽjẽrãsari?" ni, bu'iri a'manʉ'cãcãrã niwã. Cũ bu'esere
nipe'tirã tʉ'omarĩamʉjãcã ĩ'arã, cũrẽ uicãrã niwã. 19 Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macãrẽ
ní'cʉ wijawã'cã, wa'a wa'acʉ niwĩ tja.

Higuera wãmeticjʉ ñaidija'que ni'i
(Mt 21.20-22)

20 Ape nʉmʉ bo'reacã tja Jerusalẽ́pʉ wa'arã, higueragʉre nʉ'cõrĩpʉta ñai'cʉre ĩ'acãrã
niwã. 21 Tojo weegʉ Pedro Jesú "A'tigʉ dʉcare ba'anemosome majã" ní'quere wãcũgũ,
Jesure nicʉ niwĩ:

—Ũsãrẽ bu'egʉ, ĩ'aña. Sicʉ mʉ'ʉ ñaiduti'cʉ ñaia wa'apã, nicʉ niwĩ.

22 Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acũrẽ ẽjõpeoya. 23 Diacjũ mʉsãrẽ weregʉti. No'o a'tigʉ ũrũgũrẽ "Dia pajiri maapʉ
doqueñorãti" nicã, queoro wa'arosa'a. Mʉsã diacjũta ẽjõpeocã, "Ũsã nise diacjũta
wa'arosa'a" nicã, tojo wa'arosa'a. 24 Tojo weegʉ mʉsãrẽ nigũti. Nipe'tise mʉsã Õ'acũrẽ
sẽrĩcã, "Ũsãrẽ diacjũta o'ogʉsami" ni ẽjõpeocã, tojo wa'arosa'a. 25 Mʉsã Õ'acũrẽ sẽrĩrãtirã,
ãpẽrã me'rã apeyenojõ a'metu'ti'que cʉorã, narẽ acobojomʉ'tãña yujupʉ. Tojo weecã,
marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigṹ quẽ'rã mʉsã ña'arõ wee'quere acobojogʉsami. 26 Ãpẽrãrẽ
acobojoticãma, marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigṹ quẽ'rã mʉsã ña'arõ wee'quere acobojosome,
nicʉ niwĩ.

Jesure "¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?" ní'que ni'i
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 Be'ro apaturi Jerusalẽ́pʉ ejacãrã niwã. Jesú Õ'acũ wi'ipʉ nirĩ cura a'tiro wa'acaro niwũ.
Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã judío masã bʉcʉrã Jesú tiropʉ wa'acãrã
niwã. 28 Jesure sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mʉ'ʉ weesere tojo weeti? ¿Noa mʉ'ʉrẽ tojo weedutigʉ dutise
o'ori? nicãrã niwã.

29 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ sẽrĩtiña'megũti. Mʉsã yʉ'ʉre yʉ'ticã, mʉsãrẽ "A'te dutiro me'rã
wee'e", nigũti. 30 ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigʉ o'ópari? ¿Õ'acũ o masã o'ópari cũrẽ? Yʉ'tiya,
nicʉ niwĩ.

31 Cũ tojo nicã tʉ'orã, na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Marĩ "Õ'acũ o'ócʉ niwĩ" nicã, cũ marĩrẽ "To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ẽjõpeotiri?"
nigũsami. 32 Marĩ "Õ'acũ o'óticʉ niwĩ; masã cũrẽ o'ócãrã niwã" nicã, masã marĩrẽ
tu'tirãsama, nicãrã niwã.

Masã Juãrẽ "Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ niwĩ", ni ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã
wiorã masãrẽ uinícãrã niwã. 33 Tojo weerã na yʉ'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a, niyʉ'rʉocã'cãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ "A'te dutiro me'rã wee'e", ni werewe'e, nicʉ niwĩ.

12

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

[1] Be'ro Jesú pa'ia wiorãrẽ, Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, judío masã wiorãrẽ queose me'rã werecʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ cʉ̃ ya di'tapʉ ʉ'se ote, sã'rĩsãnʉ'cõsami. Topʉ na ʉ'se bipesãati pere ʉ̃tãgãpʉ se'esãjãsami. Tojo nicã ʉ'mʉarĩ wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami.
»Be'ro aperopʉ sijagʉ wa'agʉ, ãpẽrãrẽ ti wesere co'tedutigʉ cũusami. Narẽ cʉ̃ ya di'tare da'rase wapa "Tocã'rõ yʉ'ʉre ʉ'se wiapa", niwã'cãsami. [2] Be'ro ʉ'se dʉcatiriterore ti wese wiogʉ aperopʉ nisami. Topʉ ígʉ̃, ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre o'ósami. Cʉ̃rẽ o'ógʉ, "Ya di'ta da'rarãrẽ yé ʉ'sere sẽrĩgʉ̃ wa'aya", nisami. [3] Cʉ̃ topʉ ejacã, ti wese da'rarã cʉ̃rẽ ñe'e, paa, ne cã'rõ o'otimirã, o'ótõrõsama. [4] Be'ro apĩ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre o'ósami tja. Cʉ́ma dʉpoapʉ cãmida're, ña'arõ bujicã'a, o'ótõrõsama. [5] Ti wese wiogʉ apĩrẽ o'ónemosami tja. Ã'rĩma diacjʉ̃ta wẽjẽcã'sama. Be'ro pãjãrã o'ónemosami. Ãpẽrãrẽ paasama. Ãpẽrãrẽ wẽjẽcã'sama.
[6] »Cʉ̃ macʉ̃ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ dia'cʉ̃ dʉ'sasami. Be'ropʉ cʉ̃rẽ o'ósami. A'tiro wãcũmisami: "Yʉ'ʉ macʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'arãsama", nimisami. [7] Wiogʉ macʉ̃ na tiropʉ etacã, ti wese da'rari masã a'tiro nisama: "Ã'rĩta nimi be'ropʉ a'ti wesere ñe'eacjʉ. Ma. Cʉ̃rẽ wẽjẽrã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a", ni wãcũsama. [8] Be'ro cʉ̃rẽ ñe'e, wẽjẽcã'sama. Tu'ajanʉ'cõ, ti wese sumutopʉ cʉ̃ upʉre cõ'asama, nicʉ niwĩ Jesú.
[9] Be'ro Jesú narẽ ninemocʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ ti wese wiogʉ narẽ ¿de'ro weegʉsari? A'tiro weegʉsami. Cʉ̃ a'ti, cʉ̃ ya di'ta da'rarãrẽ wẽjẽcõ'ape'o, ãpẽrãrẽ ti di'tare o'ogʉsami.
[10] »Mʉsã Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'epã. Yʉ'ʉre wa'atjere a'tiro ojano'wʉ̃:
Ʉ̃tã pjĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pjĩ na ʉatica pjĩrẽ cõ'arãsama.
Na cõ'áca pjĩ me'rã ãpẽrã pe'e ni'cã wi'i tutuari wi'i yeenʉ'cãmʉjãsama.
[11] Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ na cõ'áca pjĩ me'rã tojo weesami.
Cʉ̃ tojo wee'que "Añubutia'a", ni tʉ'oña'no'o, ni ojano'wʉ̃, nicʉ niwĩ Jesú.
[12] Wiorã te queose me'rã cʉ̃ ucũcã, "Ʉ̃sãrẽta ucũgʉ̃ weesami", nicãrã niwã. Tojo weerã cʉ̃rẽ ñe'esĩ'rĩmicãrã niwã. Masãrẽ ui nicãrã niwã. Tojo weerã ñe'emasĩti, wa'a wa'acãrã niwã.

Weeta'sase me'rã Jesure bu'iri a'marã na sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

[13] Be'ro wiorã fariseo masãrẽ, tojo nicã Herode ya curuacjãrãrẽ Jesú tiropʉ o'ócãrã niwã. Na Jesure mejẽcã yʉ'ticã ʉarã, bu'iri bocasĩ'rĩrã, tojo weecãrã niwã. [14] Be'ro na o'ó'cãrã Jesú tiropʉ ejarã, a'tiro nicãrã niwã:
—Masãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ nisetisere masĩ'i. Masã yʉ'ʉre "¿De'ro wãcũrãsari?" niró marĩrõ diacjʉ̃ ucũ'u. Õ'acʉ̃ yere diacjʉ̃ were'e. Ãpẽrã "Wiorã nima" niró marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'a'a. Mʉ'ʉrẽ apeyenojõ sẽrĩtiña'sĩ'rĩsa'a. Romano masã wiogʉre cʉ̃ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrẽ dutise ¿añuti o ña'a nitine? ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.
[15] Jesú pe'e na weeta'sase me'rã sẽrĩtiña'cã ĩ'agʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã yʉ'ʉre mejẽcã yʉ'tigʉ, bu'iri bocagʉsami nisĩ'rĩrã, sẽrĩtiña'ti? Niyeru cujire miitia, nicʉ niwĩ.
[16] Tojo weerã ti cujire miiticãrã niwã. Tere ĩ'agʉ̃, Jesú sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Noa queose, noa wãme wã'ñati? nicʉ niwĩ.
Na yʉ'ticãrã niwã:
—César, romano masã wiogʉ queose, cʉ̃ wãme wã'ña'a, nicãrã niwã.
[17] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ César, romano wiogʉ wapayedutisenojõrẽ cʉ̃rẽ o'oya. Õ'acʉ̃ ye pe'ema cʉ̃rẽ o'oya. Cʉ̃ weedutisere weeya, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo yʉ'ticã tʉ'orã, tʉ'omarĩa wa'acãrã niwã.

Masã wẽ́rĩ́ca be'ro masãsere Jesure sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

[18] Be'ro ãpẽrã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acãrã niwã. Na "Wẽrĩ'cãrã masãsome", ni ẽjõpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

19 —Masãrẽ bu'egʉ̃, Moisé a'tiro dutise cũucʉ̃ niwĩ: “Ni'cʉ̃ nʉ̃motigʉ̃ põ'rãtitimigʉ̃
wẽrĩcã, cʉ̃ acabiji cʉ̃ nʉ̃mo ní'core nʉ̃orẽato. Be'ro cʉ̃ co me'rã ne waro põ'rãtimʉ̃'tãgʉ̃rẽ
cʉ̃ ma'mi wẽrĩ'cʉ̃re põ'rãtibosato”, nicʉ̃ niwĩ. 20 Ni'cʉ̃ põ'rã sietere tojota wa'acaro niwʉ̃.
Masã ma'mi nʉ̃moti, põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩa wa'acʉ̃ niwĩ. 21 Cʉ̃ be'rocjʉ̃ cʉ̃ ma'mi nʉ̃morẽ
nʉ̃orẽcʉ̃ niwĩ. Cʉ̃ quẽ'rã põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩa wa'acʉ̃ niwĩ. Be'rocjʉ̃ quẽ'rãrẽ tojota
wa'acaro niwʉ̃. 22 Tojo dia'cʉ̃ te nitʉ̃ogʉ̃pʉ̃re tojo wa'aturiadijacaro niwʉ̃. Be'ro na nʉ̃mo
ní'co quẽ'rã wẽrĩa wa'aco niwõ. 23 Na siete core nʉ̃moticãrã niwã. To pũrĩcãrẽ wẽrĩ'cãrã
masãcã, ¿ni'í nʉ̃mo tojabutiagosari? nicãrã niwã.

24 Tojo nicã tʉ̃'ogʉ̃, Jesú narẽ yʉ̃'ticʉ̃ niwĩ:

—Mʉ̃sã wisiyʉ̃'rʉ̃a'a. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ cjasere ne masĩwe'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuase
quẽ'rãrẽ masĩwe'e. 25 Wẽrĩ'cãrã na masá̃ca be'ro nʉ̃motisome. Põ'rã numia quẽ'rãrẽ
numisosome. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ̃'mʉ̃sepʉ̃ nirá̃ weronojõ nirãsama. 26 Apeyenojõ
mʉ̃sãrẽ wẽrĩ'cãrã masãsere werenemogʉ̃ti. Mʉ̃sã Moisé ojáca pũrĩrẽ bu'epã. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ
ni'cã yucʉ̃siti ʉ̃jʉ̃rĩ sitipʉ̃ a'tiro ucũcʉ̃ niwĩ: “Yʉ̃'ʉ̃ Õ'acʉ̃ ni'i. Mʉ̃'ʉ̃ ñecʉ̃sʉ̃mʉ̃a Abrahã,
Isaa, Jacob wiogʉ̃ ni'i”, nicʉ̃ niwĩ. 27 Cʉ̃, “Na wiogʉ̃ ni'i” nígʉ̃, “Yʉ̃'ʉ̃ tiropʉ̃ catima”, nigʉ̃
weecʉ̃ niwĩ. Õ'acʉ̃ catirã wiogʉ̃ nimi. Wẽrĩbajuduti'cãrã marĩma. Tojo weerã mʉ̃sã,
“Wẽrĩ'cãrã masãsome” nírã, wisiyʉ̃'rʉ̃a'a, nicʉ̃ niwĩ Jesú.

Moisé dutise cũu'que ni'cãrõ añuyʉ̃'rʉ̃nʉ̃'cãrõ ni'i nise ni'i
(Mt 22.34-40)

28 Apĩ quẽ'rã topʉ̃ Moisé oja'quere bu'eri masʉ̃ Jesú tiro nicʉ̃ niwĩ. Jesure saduceo masã
me'rã ʉ̃pʉ̃tʉ̃ ucũcã tʉ̃'ocʉ̃ niwĩ. Tojo weegʉ̃ Jesú añurõ yʉ̃'time'rĩcã ĩ'agʉ̃, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cʉ̃
niwĩ:

—Moisé cʉ̃ duti'que ¿disenojõ waro apeye yʉ̃'rʉ̃oro añuyʉ̃'rʉ̃nʉ̃'cãti? nicʉ̃ niwĩ.

29 Jesú cʉ̃rẽ yʉ̃'ticʉ̃ niwĩ:

—Apeye dutise yʉ̃'rʉ̃oro a'te nemorõ añuyʉ̃'rʉ̃nʉ̃'cã'a. A'tiro ni'i: “Tʉ̃'oya, Israe
curuacjãrã. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ̃ ni'cʉ̃ta wiogʉ̃ waro nimi. 30 Tojo weerã Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ̃re
nipe'tise mʉ̃sã ẽjõpeose me'rã, mʉ̃sã wãcũse me'rã, mʉ̃sã tʉ̃'oña'se me'rã, tojo nicã mʉ̃sã
tutuase me'rã ma'iña.” A'te ni'i apeye yʉ̃'rʉ̃oro niyʉ̃'rʉ̃nʉ̃'cãse. 31 A'te be'rore tojocureta
ni'i, nírõ. A'te ni'i. “Marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'irõʉ̃a'a.” Apeyepʉ̃a a'te nemorõ
marĩsa'a, nicʉ̃ niwĩ Jesú.

32 Cʉ̃ tojo nicã tʉ̃'ogʉ̃, Moisé oja'quere bu'eri masʉ̃ a'tiro nicʉ̃ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egʉ̃, mʉ̃'ʉ̃ diacjʉ̃ waro ucũ'u. Tojota ni'i mʉ̃'ʉ̃ nise. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nisami.
Apĩ cʉ̃ yʉ̃'rʉ̃oro nigʉ̃pʉ̃a marĩsami. 33 Õ'acʉ̃rẽ marĩ ẽjõpeose me'rã, marĩ tʉ̃'oña'se me'rã,
marĩ wãcũse me'rã, marĩ tutuase me'rã ma'ise apeye nemorõ niyʉ̃'rʉ̃nʉ̃'cã'a. Tojo nicã
marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marĩ wa'icʉ̃rã ʉ̃jʉ̃amorõpeose
nemorõ wapati'i. Tojo nicã nipe'tise ñubuepeoropʉ̃ ʉ̃jʉ̃amorõpeorãti nise nemorõ
wapati'i, nicʉ̃ niwĩ.

34 Jesú cʉ̃ weesooro marĩrõ añurõ ucũme'rĩcã ĩ'agʉ̃, cʉ̃rẽ nicʉ̃ niwĩ:

—Cã'rõacã dʉ̃'sa'a mʉ̃'ʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ añurõ ẽjõpeo yʉ̃'rʉ̃tẽrĩatjo, nicʉ̃ niwĩ.

A'te be'rore ne ni'cʉ̃ Jesure sẽrĩtiña'ma'aticʉ̃ niwĩ.

Jesú masãrẽ “Cristo na nigʉ̃́ ¿noa macʉ̃ niti?” ni sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

35 Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ̃ bu'égʉ̃, masãrẽ a'tiro nicʉ̃ niwĩ:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ̃re “Davi pãrãmi nimi”
nisari? 36 Davita Espíritu Santu cʉ̃ masĩse o'oro me'rã a'tiro ni ojacʉ̃ niwĩ:

Õ'acʉ̃ ʉ̃'mʉ̃sepʉ̃ nigʉ̃́ cʉ̃ macʉ̃rẽ, yʉ̃'ʉ̃re yʉ̃'rʉ̃oacjʉ̃re a'tiro nicʉ̃ niwĩ:
“Yʉ̃'ʉ̃ tiro wiogʉ̃ dujiri cũmurõpʉ̃ dujigʉ̃sa'a.
Mʉ̃'ʉ̃ to dujicã, mʉ̃'ʉ̃rẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weegʉ̃ti”, nicʉ̃ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojacʉ̃ niwĩ
Davi.

37 Davi basuta Õ'acʉ̃ bese'cʉ̃ Cristore “Yʉ̃'ʉ̃ wiogʉ̃ nimi”, nicʉ̃ niwĩ. Tojo weegʉ̃ cʉ̃ pãrãmi
se'saro nirṍnojõ o'ogʉ̃, cʉ̃ wiogʉ̃ nicʉ̃ niwĩ, nicʉ̃ niwĩ Jesú.

Masã pãjãrã topʉ̃re nirá̃ tʉ̃'saropʉ̃ta Jesú weresere tʉ̃'otʉ̃'sacãrã niwã.

Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ “Na tojo weema” nise ni'i
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

38 Jesú masãrẽ bu'égʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tʉ'omasĩña. Mʉsãrẽ ĩ'ato nírã, su'ti yoase paca me'rã sãña, ñubuesijatʉ'sama. Tojo nicã macã decopʉ wiopesase me'rã añuduticã ʉasama. 39 Na nerẽse wi'seripʉ wiorã na dujiwʉase cũmurĩpʉ dujisĩ'rĩsama. Bosenʉmʉ weeropʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. 40 Wapewia numia ye wi'serire ẽ'masama. Na ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñubueta'sasama. Náta ãpẽrã yʉ'rʉoro bu'iri da'reyʉ'rʉnʉ'cãno'ajã nima, nicʉ niwĩ Jesú.

Ni'cõ wapewio pajasecʉogo Õ'acʉ̃rẽ o'o'que ni'i
(Lc 21.1-4)

41 Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nígʉ̃, masã niyeru o'orã sãawʉase acari põtẽorõ dujicʉ niwĩ. Masã te acaripʉ niyeru sãacã, ĩ'adujibajaque'acʉ niwĩ. Pãjãrã pajiro niyeru cʉorãrẽ pajiro sãacã ĩ'acʉ niwĩ. 42 Na te acaripʉ sãarĩ cura ni'cõ wapewio pajasecʉogo ejaco niwõ. Co pʉa cuji niyeru wapamarĩse cujiri ni'cã acaropʉ sãaco niwõ. 43 Co tojo wééca be'ro Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ pijio, narẽ nicʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ a'tigo wapewio pajasecʉogo nipe'tirã yʉ'rʉoro o'oyʉ'rʉnʉ'cãmo. 44 Ãpẽrã pe'e narẽ dʉ'sasere o'oama. Co pe'e pajasecʉogo nimigõ, co cʉomi'que, co ba'acatibo'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicʉ niwĩ.

13

Jesú “Õ'acʉ̃ wi'i, Jerusalẽ́ cja wi'i cõ'ano'rõsa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

1 Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ wijaari cura ni'cʉ̃ cʉ̃ bu'egʉ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ, a'ti wi'i na ʉ̃tãpaga me'rã yee'que pacare ĩ'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicʉ niwĩ.
2 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ a'ti wi'i yééca wi'ire ĩ'amisa'a. Be'ro ne ni'cãgã ʉ̃tãgã apega bu'ipʉ yee-turiamʉjã'que tojasome. Nipe'tise mʉtõdijono'rõsa'a, nicʉ niwĩ.

A'ti ʉmʉco pe'tise dʉporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

3 Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo Õ'acʉ̃ wi'i põtẽorõ nicjʉpʉ wa'acãrã niwã. Jesú topʉ dujiri cura Pedro, Santiago, Juã, André ãpẽrã tʉ'otiropʉ cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
4 —Wereya ʉ̃sãrẽ. ¿De'ro nicã mʉ'ʉ “Õ'acʉ̃ wi'i cjase ʉ̃tãpagare mʉtõdijono'rõsa'a” ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojõ me'rã ĩ'ogʉ̃sari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.
5 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ãpẽrã mʉsãrẽ nisoori nírã, tʉ'omasĩña. 6 Pãjãrã a'tiro nisoorãsama: “Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i”, nirãsama. Na tojo nisere tʉ'orã, pãjãrã siruturãsama.
7 »Mʉsã a'mewẽjẽse quetire tʉ'orã, “Topʉ tojo wa'aporo” nicã tʉ'orãsa'a. Tere tʉ'orã, ʉcʉaticã'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirõ, a'ti ʉmʉco pe'tiatjo dʉ'sarosa'a yujupʉ. 8 Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequẽrãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãsama. Pũrõ apesepʉre di'ta narãsãse wa'arosa'a. Ʉjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rã masã ne waro pi'etiwã'cõse ni'i. Numio co macʉ̃rẽ wʉase dʉporo pũrĩse nʉ'cãrõ weronojõ nirõsa'a.
9 »Mʉsãrẽ ñe'e, wiorã tiropʉ miarãsama. Mʉsã nerẽse wi'seripʉre paaperãsama. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeose wapa wiorã wa'teropʉ miano'rãsa'a. Tojo weecã, yé cjasere wererãsa'a. Tojo weerã mʉsã basu añurõ wãcũtʉ'oña'ña. 10 A'ti ʉmʉco pe'tiatji dʉporo nipe'tirocjãrãrẽ Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose quetire werese'sabi'ano'rõsa'a. 11 Mʉsãrẽ wiorã tiropʉ miacã, wãcũque'titirãta wa'aya. “¿Ʉ̃sã de'ro ucũrãsariba topʉre?” ni wãcũticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ wãcũse o'osere topʉre ucũña. Mʉsã mejẽta ucũrãsa'a. Espíritu Santu ucũgʉ̃sami. 12 Ni'cʉ̃ põ'rã wiorãpʉre a'merĩ weresã, wẽjẽcã weerãsama. Na pacʉsʉmʉa quẽ'rã na põ'rãrẽ

wiorãpʉre weresãrãsama. Na põ'rã quẽ'rã mejãrõta na pacʉsʉmʉarẽ yʉ'rʉnʉ'cã, wẽrĩcã weerãsama. [13] Nipe'tirocjãrã masã mʉsãrẽ yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri ĩ'atu'tirãsama. Yʉ'ʉre ẽjõpeoyapatirã pũrĩcã yʉ'rʉwetirãsama. Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ catinu'cũrãsama.

[14] »Dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Danie wãmetigʉ a'ti ʉmʉco pe'tiatji dʉporo wa'atjere ojayucʉ niwĩ. "Ña'agʉ̃ Õ'acʉ̃ yabigʉnojõ cʉ̃ ya wi'ipʉ sãjãtígʉnojõ Jerusalẽ cja wi'i añurĩ wi'ipʉre sãjãa, nu'cũgʉ̃sami. Tojo weegʉ cʉ̃ sãjãase me'rã ti wi'i ña'ase marĩrĩ wi'ire dojorẽgʉ̃sami", ni ojayucʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ti wi'ipʉ nicã ĩ'arã, mʉsã a'ti pũrĩrẽ bu'e tʉ'omasĩña. Tojo wa'acã ĩ'arã, Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami nírã, Judeapʉ nirã́ ʉ̃rʉ̃pagʉpʉ du'tiaya. [15] Tojo wa'ari nʉmʉrẽ wi'i dʉposãrĩ opa sirapʉ soo pesagʉnojõ po'peapʉ cjasere sãjãa duretimigʉ̃, diacjʉ̃ta wa'a wa'aya. [16] Wesepʉ tõ'ogʉ̃ quẽ'rã ne wi'ipʉ tojaa, duregʉ wa'aticã'ña. [17] Tojo wa'ase nʉmʉrĩ numia nijĩpacosãnumiarẽ, põ'rã mi'rĩrã cʉorãrẽ bʉjaweose nʉmʉrĩ nirõsa'a. Na ʉmʉñarõ wa'amasĩsome. [18] "Yʉsʉase nʉmʉrĩrẽ tojo wa'aticã'to" ni, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña. [19] Tojo wa'ase nʉmʉrĩ pi'etise nʉmʉrĩ nirõsa'a. Õ'acʉ̃ a'ti turire wééca be'rore tocã'rõ pi'etise marĩcaro niwʉ̃. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ tocã'rõ waro pi'etise marĩrõsa'a. [20] Õ'acʉ̃ pi'etise nʉmʉrĩrẽ dʉoticãma, ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetitibutiabosami. Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃ yarã, cʉ̃ bese'cãrãrẽ wéégʉ, tojo wa'ase nʉmʉrĩrẽ dʉogʉsami.

[21] »Tojo wa'ari curare ãpẽrã mʉsãrẽ nisoorãsama: "Jãa, ĩ'aña. Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo a'to nimi. Topʉ nimi", nirãsama. Na tojo nicã, ẽjõpeoticã'ña. [22] Pãjãrã nisoori masã a'tirãsama. A'tiro nirãsama: "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i. Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã ni'i", nisoorãsama. Peje weeĩ'ose weerãsama narẽ ẽjõpeoato nírã. Basiocãma, Õ'acʉ̃ cʉ̃ bese'cãrãpʉreta ẽjõpeodu'ucã weesĩ'rĩrãsama. Tojo weerã narẽ ne ẽjõpeoticã'ña. [23] Mʉsã tojo wa'asere añurõ tʉ'omasĩña. Te niatjeta mʉsãrẽ wereyutoja'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ¿de'ro wee a'tigʉsari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

[24] Jesú a'tiro ni werenemocʉ niwĩ:

—Te pi'etise nʉmʉrĩ yʉ'rʉ́ca be'ro mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ na'itĩ'a wa'agʉsami. Ñamicjʉ̃ quẽ'rã bo'reyusome. [25] Ñocõa bʉrʉdijarãsama. Nipe'tirã ʉ'mʉarõpʉ nirã́ narãsãcã weeno'rãsama. [26] Tojo wa'ari cura nipe'tirã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ o'mecururipʉ tutuaro me'rã asistedijaticã ĩ'arãsama. [27] Be'ro yʉ'ʉre wereco'terãrẽ o'ógʉti. Na neorãsama yʉ'ʉ bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ.

[28] »Mʉsãrẽ otecjʉ higueragʉ wãmeticjʉ me'rã queose o'ogʉti. Tigʉ dʉpʉripʉ pũrĩ ñasãwijisãjãcã, "Cʉ̃'ma wa'arotiro wee'e", nisa'a. [29] A'te weronojõ yʉ'ʉ todʉporo ní'que peje wa'acã ĩ'arã, "Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogʉ sãjãtjo dʉ'sasa'a", niña. [30] Diacjʉ mʉsãrẽ weregʉti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã́ wẽrĩsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rãsama. [31] A'ti ʉmʉco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yʉ'ʉ ucũse, yʉ'ʉ bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yʉ'ʉ ní'que queoro wa'arosa'a.

[32] »Yʉ'ʉ apaturi a'tiatjema ti nʉmʉ nicã, ti hora nicã a'tigʉsa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ quẽ'rã masĩwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta masĩsami.

[33] »Tojo weerã mʉsã añurõ wãcũ, tʉ'omasĩyuya. "¿De'ro nicã a'tigʉsari?" ni ñubue, co'tenu'cũcã'ña. Yʉ'ʉ a'tiatjere mʉsã ne masĩwe'e. [34] Mʉsãrẽ queose me'rã weregʉti. Ni'cʉ̃ masʉ̃ yoaropʉ sijagʉ wa'asami. Cʉ̃ wa'ase dʉporo cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ cʉ̃ ya wi'ire "Co'teapa", nisami. Nánʉcʉ̃rẽ na da'ratjere cũusami. Sope co'tegʉre "Sopere co'teya", nisami. [35] Na weronojõ mʉsã niña. Námarĩcã na wiogʉ dajatjere ne masĩtisama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cãrẽ'quẽ uuri cura, o bo'reacã ní́gʉ̃ nibosami. Mʉsã quẽ'rã na weronojõ masĩtimirã, yʉ'ʉre co'teya. [36] Yʉ'ʉ wãcũña marĩrõ a'ti, mʉsãrẽ cãrĩrãrẽ weronojõ bocaejapejasĩ'rĩtisa'a. [37] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ nisere nipe'tirãrẽ nigʉ̃ti. Añurõ wãcũ, co'teyuya, ni werecʉ niwĩ Jesú.

14

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Pʉa nʉmʉ Pascua bosenʉmʉ, pã́ bʉcʉase me'rã na morẽti'quere ba'ari bosenʉmʉ
dʉ'sacaro niwʉ̃. Ti bosenʉmʉ judío masã na ñecʉ̃sʉmʉa Egiptopʉ ní'cãrã wijawã'cã'quere
wãcũrĩ bosenʉmʉ nicaro niwʉ̃. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã ¿de'ro wee Jesure
ñe'e wẽjẽrãsari? nírã, weesoome'rĩse me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã. 2 Tojo nírã,
a'tiro nicãrã niwã:
—Bosenʉmʉ nicã weeticã'rã. Masã cʉ̃rẽ ma'írã, no'o ʉaro caricũma'a, marĩ tojo weesere
dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyʉ'rʉgo ʉ'mʉtise piopeo'que ni'i
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Na "Jesure wẽjẽrãti" ni apocaterore Jesú Betaniapʉ nicʉ niwĩ. Simó cãmi boa, yʉ'rʉ'cʉ
ya wi'ipʉ nicʉ niwĩ. Jesú cʉ̃ ba'adujiri cura ni'cõ numio ʉ'mʉticja cʉogo ejaco niwõ. Tiga
acosticja ʉ'mʉtise nardo wãmetise wapabʉjʉsere poseticaro niwʉ̃. Ti ñacõrẽ pe'equejo,
Jesú dʉpoa bu'ipʉ ʉ'mʉtisere piopeoco niwõ. 4 Ãpẽrã topʉ nirã́ co tojo weecã ĩ'arã,
uayʉ'rʉacãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merĩ ucũcãrã niwã:
—¿De'ro weego co a'te ʉ'mʉtise wapabʉjʉsere mejõ waro tojo weecõ'ati? 5 A'te ni'cã
cʉ̃'ma da'rase wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasecʉorãrẽ
weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weesere tʉ'satirã, pũrõ tu'ticãrã niwã.
6 Jesú pe'e narẽ nicʉ niwĩ:
—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yʉ'ʉre tojo wéégo, añurõ weego
weemo. 7 Pajasecʉorã mʉsã wa'teropʉ ninu'cũcã'rãsama. Mʉsã no'o ʉaritero narẽ añurõ
weetamumasĩ'i. Yʉ'ʉma mʉsã wa'teropʉ ninu'cũcã ĩ'asome. 8 A'tigo yʉ'ʉre co weesĩ'rĩrõ
põtẽorõ añurõ weemo. Co yʉ'ʉre piopeogo ʉ'mʉtisere apoyu, na yaarã ʉ'mʉtise wa'reatjo
weronojõ yʉ'ʉre weeyumo. 9 Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. A'ti di'tapʉre no'o nirṍ yʉ'ʉ masãrẽ
yʉ'rʉose quetire werecusiarã, a'tigo co yʉ'ʉre wee'quere wãcũdutirã wererãsama, nicʉ
niwĩ.

Juda wiorãpʉre Jesure o'oatje cjase ni'i
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

10 Jesú numiorẽ tojo níca be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcjʉ̃ ní'cʉ Juda Iscariote a'tiro
weecʉ niwĩ. Pa'ia wiorã tiropʉ wa'a, Jesure cʉ̃ o'oatje cjasere na me'rã ucũgʉ̃ wa'acʉ niwĩ.
11 Cʉ̃ tojo nisere tʉ'orã, ʉpʉtʉ e'catirã, "Mʉ'ʉrẽ niyeru wapayerãti", nicãrã niwã Judare.
"¿De'ro nicã yʉ'ʉre Jesure wiorãpʉre o'oroʉamitito?" ni wãcũcʉ niwĩ Juda.

Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã ba'atʉo'que ni'i
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

12 Masã pã́ bʉcʉase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenʉmʉ ninʉ'cãcaro niwʉ̃. Ti nʉmʉ
nicã, ni'cʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ na Pascua bosenʉmʉ ba'acjʉre wẽjẽsama. Titare Jesú bu'erã
cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿No'opʉ marĩ Pascua bosenʉmʉ ba'atjore apoyucã ʉasari? nicãrã niwã.
13 Tojo nicã tʉ'ogʉ, pʉarã cʉ̃ bu'erãrẽ o'ócʉ niwĩ. A'tiro narẽ werecʉ niwĩ:
—Jerusalẽ́pʉ wa'aya. Topʉ ni'cʉ̃ masʉ̃ acoga tuupeogʉre bocaejapejarãsa'a. Cʉ̃ no'o
wa'aro sirutuya. 14 Cʉ̃ sãjãarõ ti wi'i wiogʉre niña: "Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ a'tiro niami: '¿No'opʉ
nisari yʉ'ʉ bu'erã me'rã Pascua bosenʉmʉ ba'atji tucũ?' niami", niña. 15 Mʉsã tojo
nicã, ʉ'mʉarõca tucũ apoyúca tucũjopʉ mʉsãrẽ ĩ'ogʉ̃sami. Topʉ marĩ ba'atjere apoyuya,
nío'ocʉ niwĩ Jesú.
16 Be'ro cʉ̃ bu'erã wa'a, Jerusalẽ́pʉ etacãrã niwã. Topʉ etarã, Jesú cʉ̃ ní'caronojõta
nipe'tisere bocacãrã niwã. Topʉ na ba'atjere apoyucãrã niwã.
17 Na'ique'aca be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã doce me'rã ti wi'ipʉre etacʉ niwĩ. 18 Na ba'ari cura
Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã me'rãcjʉ̃ ni'cʉ̃ marĩ me'rã ba'adujigʉ wiorãpʉre yʉ'ʉre
wẽjẽdutigʉ o'ogʉsami, nicʉ niwĩ.

19 Cũ tojo nicã tʉ'orã, ʉpʉtʉ bʉjaweticãrã niwã. Nánʉcũ a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Yʉ'ʉta nicã'sa'aba, nicãrã niwã.
20 Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ni'cũ mʉsã doce me'rãcjũ yʉ'ʉ me'rã a'ti papʉ yosoba'agʉ nimi. 21 Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ
masũ weronojõ upʉtigʉre Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã,
yʉ'ʉre wiorãpʉre o'ogʉma ña'abutiaro wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyʉ'rʉocã, nemorõ
añubopã, nicʉ niwĩ.
22 Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ari cura pãgãrẽ mii, cũ pacʉ Õ'acũrẽ e'catise o'ocʉ niwĩ.
Tu'ajanʉ'cõ, tigare dʉcawaa, narẽ o'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ba'aya. A'te yʉ'ʉ upʉ ni'i, nicʉ niwĩ.
23 Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocʉ niwĩ tja. Tu'ajanʉ'cõ, cũ bu'erãrẽ tĩacʉ
niwĩ. Nipe'tirã ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'cãrã niwã. 24 Narẽ tĩagũ, nicʉ niwĩ:
—A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagʉsa'a. Õ'acũ masãrẽ apeye
ma'ma "A'tiro weegʉti" ní'quere cũugũsami. Yʉ'ʉ wẽrĩgũ, dí o'mabʉrose me'rã pãjãrã
añurõ weeno'rãsama. 25 Diacjũ mʉsãrẽ weregʉti. A'te ʉ'sedʉcaco vino marĩ ni'cãrõacã
sĩ'rĩrõ weronojõ weenemosome. Be'ro yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre wiogʉ sõrõcãpʉ, mʉsã me'rã
apaturi ma'ma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú Pedrore "Mʉ'ʉ yʉ'ʉre 'Masĩwe'e' nigũsa'a" ní'que ni'i
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

26 Jesú cũ bu'erã me'rã ba'áca be'ro Õ'acũrẽ basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acãrã niwã.
Wijaa, ũrũgũ Olivo wãmeticjʉpʉ wa'acãrã niwã. 27 Topʉ wa'agʉ, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yʉ'ʉre cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Mʉsã tojo weeatje
Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: "Yʉ'ʉ oveja co'tegʉre
wẽjẽno'cã weegʉsa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o ʉaro omastearãsama", niwũ. 28 Be'ro
yʉ'ʉ wẽrĩ'cʉpʉ masáca be'ro mʉsã dʉporo Galilea di'tapʉ wa'ayutojagʉsa'a, nicʉ niwĩ.
29 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ãpẽrã mʉ'ʉrẽ cõ'awã'cãcã, yʉ'ʉ pũrĩcã ne wa'asome, nicʉ niwĩ.
30 Tojo nisere tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:
—Diacjũ mʉ'ʉrẽ weregʉti. Ni'cãcã ñami pʉati cãrẽ'quẽ uuati dʉporo yʉ'ʉre i'tiati "Cũrẽ
masĩwe'e", nigũsa'a, nicʉ niwĩ.
31 Tojo nicã tʉ'omigũ, Pedro ninemocʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ pũrĩcã na yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩcãma, "Cũ me'rã boagʉti", nigũsa'a. "Cũrẽ masĩwe'e"
nisome, nicʉ niwĩ. Be'ro nipe'tirã cũ bu'erã Pedro ní'caronojõta nibʉrocãrã niwã.

Jesú Getsemaní wãmetiropʉ cũ pacʉre ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

32 Olivo wãmeticjʉ ũrũgũpʉ wa'arã, tigʉ dʉ'pocá Getsemaní wãmetiropʉ etacãrã niwã.
Topʉ Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ñubuegʉ wa'ari cura a'topʉ dujíniña yujupʉ, nicʉ niwĩ.
33 Topʉ ñubuegʉ wa'agʉ, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacʉ niwĩ. Cũ ʉpʉtʉ waro ejeripõ'rãpʉ
wãcũque'ti, bʉjaweticʉ niwĩ. 34 Narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre wẽrĩtawioro, bʉjawetise yʉ'rʉmajãsa'a. Mʉsã a'to tojayá. Ne cãrĩticã'ña, nicʉ
niwĩ narẽ.
35-36 Tojo níca be'ro yoacurero na yʉ'rʉro wa'a, di'tapʉ paamu'rĩque'agʉ, cũ pacʉre
sẽrĩgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Pacʉ, mʉ'ʉrẽ nipe'tise basio'o. Mʉ'ʉ ʉacã, yʉ'ʉre a'te ña'arõ yʉ'rʉatje wa'aticã'to.
Yʉ'ʉ tojo nimicã, yʉ'ʉ ʉaro weeticã'ña. Mʉ'ʉ ʉaro pe'e wa'ato, nicʉ niwĩ.
37 Be'ro cũ bu'erã tiropʉ majãmitojacʉ niwĩ. Narẽ cãrĩ'cãrãpʉre bocaejacʉ niwĩ. Pedrore
nicʉ niwĩ:
—Simó, ¿mʉ'ʉ cãrĩgũ weeti? ¿Ne cã'rõacã cãrĩtimigũ, tʉ'sʉmasĩtisari? 38 Cãrĩticã'ña.
Wãtĩ mʉsãrẽ niquesãticã'to nírã, Õ'acũrẽ sẽrĩña. Mʉsã wãcũsepʉ me'rãma yʉ'ʉre
ẽjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Mʉsã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã
Õ'acũrẽ sẽrĩña, nicʉ niwĩ.

39 Tojo níca be'ro majãmitojagн, cũ pacнre sẽrĩ'caronojõta sẽrĩcн niwĩ tja. 40 Sẽrĩ́ca
be'ro cũ bu'erã tiropн majãmitojagн, cãrĩ'cãrãpнre bocaejacн niwĩ tja. Narẽ wнja
pũrĩyн'rнacaro niwũ. Tojo weerã cũrẽ de'ro wee yн'timasiticãrã niwã. 41 Be'ro apaturi
Jesú cũ pacнre sẽrĩtнogн wa'acн niwĩ. Tojatagн, cũ bu'erãrẽ nicн niwĩ:
—Ni'cãrõacãma sooya, cãrĩña majã. Tocã'rõta ni'i. Ni'cãrõacãrẽ yн'н Õ'acũ macũ masũ
weronojõ upнtigнre masã ña'arãpнre o'oatje etatoja'a. 42 Wã'cãnн'cãña. Te'a, na tiropн
wa'arã. Yн'нre o'oacjн a'titojami, nicн niwĩ Jesú.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

43 Jesú cũ bu'erãrẽ ucũrĩ cura na me'rãcjũ ní'cн Juda etacн niwĩ. Cũ me'rã pãjãrã masã
di'pjĩrĩ cнorã yucнpagн me'rã a'ticãrã niwã. Na pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã,
judío masã bнcнrã o'óno'cãrã nicãrã niwã. 44 Juda Jesure wiari masũ narẽ a'tiro niyutojacн
niwĩ:
—Yн'н wa'suporopн mi'miacjн cṹta nigũsami. Cũrẽ ñe'e, añurõ dн'te miapa, nicн niwĩ.
45 Juda Jesú tiropн etagн, a'tiro nicн niwĩ:
—Yн'нre bu'egн. Tojo nígũta, cũrẽ mi'micн niwĩ. 46 Tojo weecã ĩ'arã, Jesure ñe'ewã'cã
wa'acãrã niwã.
47 Cũrẽ ñe'erĩ cura ni'cũ topн nu'cũgũ cũ ya di'pjĩrẽ wejewee, pa'ia wiognre da'ra-
co'tegнre o'mepero dнtepã'rẽcã'cн niwĩ. 48 Jesú masãrẽ nicн niwĩ:
—¿Yajari masũrẽ ñe'erã a'tirã weronojõ yн'нre di'pjĩrĩ, yucнpagн me'rã ñe'erã a'tiati?
49 Nipe'tise nнmнrĩ yн'н Õ'acũ wi'i mнsã wa'teropн bu'edujiwн. Titare mнsã yн'нre
ñe'etiwн. A'te mнsã ni'cãrõacã weese todнporopн Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpн nírõnojõta
wa'a'a, nicн niwĩ.
50 Jesure ñe'ecã ĩ'arã, cũ bu'erã ni'cũrẽta cõ'anн'cõ, du'tiwa'cãpe'tia wa'acãrã niwã.

Ni'cũ ma'mн du'tiwã'cã'que ni'i
51 Jesure ñe'ewã'cãcã, ni'cũ ma'mн cũ cãrĩgũ omáca casero me'rã omatjĩagũ sirutucн
niwĩ. Be'ro ãpẽrã cũrẽ ñe'ecãrã niwã. 52 Tojo weecã, cũ oma'carore cõ'acã'cн niwĩ. Cõ'a,
su'ti marĩgũ omawã'cã wa'acн niwĩ.

Jesure wiorã tiropн mia'que ni'i
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

53 Jesure ñe'e, pa'ia wiognн tiropн miacãrã niwã. Topн nipe'tirã pa'ia wiorã, judío
masã bнcнrã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcãrã niwã. 54 Pedro pe'e Jesure yoacurero
pa'ia wiognн ya wi'i sope pн'topн sirututнocн niwĩ. Topн surara pн'to ejanujã, na me'rã
pecame'e sõ'madujicн niwĩ.
55 Pa'ia wiorã, tojo nicã nipe'tirã wiorã "¿De'ro wee Jesure weresãrõнamitito?" nicãrã
niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩmirã, bu'iri ne bocaticãrã niwã.
56 Pãjãrã cũrẽ weresã, nisoocãrã niwã. Ni'cãrõnojõ weresãtiyucã, basioticaro niwũ. 57 Ãpẽrã
wã'cãnн'cã, nisoose me'rã weresãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
58 —Ã'rĩrẽ a'tiro nicã tн'owн: "Yн'н a'ti wi'i Õ'acũ wi'ire masã wééca wi'ire cõ'adi-
jope'ognн'ti. Be'ro i'tia nнmн be'ro ape wi'i tu'ajanн'cõgũti. Ti wi'i masã wééca wi'i mejẽta
nirõsa'a", niwĩ, nicãrã niwã.
59 Tojo nimirã, na nisere ni'cãrõnojõ wãcũticãrã niwã.
60 Na tojo nicã tн'ognн, pa'ia wiognн na wa'teropн wã'cãnн'cã, Jesure sẽrĩtiña'cн niwĩ:
—¿Mн'нrẽ tojo nisere yн'tiweti? ¿De'ro ni yн'tignнsari na weresãsere? nicн niwĩ.
61 Jesú yн'titiyн'rнocã'cн niwĩ. Cũ yн'titicã ĩ'agũ, pa'ia wiognн apaturi sẽrĩtiña'nemocн
niwĩ:
—¿Mн'нta niti Õ'acũ bese'cн Cristo, Õ'acũ añugũ macũ na nigṹ? ni sẽrĩtiña'cн niwĩ.
62 Jesú cũrẽ yн'ticн niwĩ:
—Cṹta ni'i. Mнsã yн'н Õ'acũ macũ masũ weronojõ upнtigн Õ'acũ pн'topн dujicã
ĩ'arãsa'a. Cũ н'mнsepн nigṹ tutuayн'rнami. Yн'н o'mecururipн dijaticã ĩ'arãsa'a, nicн
niwĩ.
63 Tojo nicã tн'ognн, pa'ia wiognн uasere ĩ'ogũ, cũ basu cũ ye su'tire wejetũ'rẽcн niwĩ. A'tiro
nicн niwĩ:

—Ãpẽrã cũrẽ weresãrã ʉanemowe'e. [64] Mʉsã Õ'acũrẽ ña'arõ cũ ní'quere tʉ'oapʉ. ¿De'ro tʉ'oña'ti mʉsã? nicʉ niwĩ.

Nipe'tirã topʉ nirã́ "Cũrẽ wẽjẽrõʉa'a", nicãrã niwã.

[65] Na tojo nicã tʉ'orã, ãpẽrã a'tiro weecãrã niwã. Cũrẽ ʉ'seco e'opeocãrã niwã. Cũ caperire bi'apecãrã niwã. Cũrẽ paamʉjãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Níbocaya. ¿Noa mʉ'ʉrẽ paati? nicãrã niwã.

Surara quẽ'rã diapoapʉ Jesure paacãrã niwã.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" ní'que ni'i
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

[66] Jesure wi'i po'peapʉ ñe'esãjãca be'ro Pedro sope pʉ'topʉ tojacʉ niwĩ. Cũ tojo weeri cura ni'cõ pa'ia wiogʉre da'raco'tego etaco niwõ. [67] Cũ pecame'e sõ'madujigʉre ĩ'agõta ĩ'a, cũrẽ nico niwõ:

—Mʉ'ʉ Jesú Nazarecjũ me'rã sija'cʉta ni'iba, nico niwõ.

[68] Pedro core nisoogʉ, a'tiro ni yʉ'ticʉ niwĩ:

—Cũrẽ masĩtisa'a. Ñe'enojõrẽ ucũgõ ucũsa'a. Tʉ'omasĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

Cũ sã'rĩrõ sope pʉ'topʉ topʉ wijaanʉ'cãcã, cãrẽ'quẽ uucʉ niwĩ. [69] Pa'ia wiogʉre da'raco'tego apaturi cũrẽ ĩ'agõ, topʉ nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã na me'rã sija'cʉta nimi, nico niwõ.

[70] Cũ apaturi nisoocʉ niwĩ tja. Be'roacãta topʉ nirã́ Pedrore a'tiro nicãrã niwã:

—Mʉ'ʉ quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cʉta ni'i. Mʉ'ʉ Galileacjũ ni'i. Mʉ'ʉ ucũse quẽ'rã na ucũwʉaronojõ bʉsʉsa'a, nicãrã niwã.

[71] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro nisoonemocʉ niwĩ tja:

—Yʉ'ʉ diacjũta ucũticã, Õ'acũ yʉ'ʉre bu'iri da'reato. Yʉ'ʉ mʉsã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

[72] Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ apaturi uucʉ niwĩ tja. Tojo weecã, Pedro Jesú todʉporopʉ ní'quere wãcũbocacʉ niwĩ. Jesú a'tiro nicʉ niwĩ: "Cãrẽ'quẽ pʉati uuse dʉporo mʉ'ʉ yʉ'ʉre i'tiati 'Cũrẽ masĩwe'e', nigũsa'a", nicʉ niwĩ. Tere wãcũgũ, ʉpʉtʉ uticʉ niwĩ.

15

Jesure romano masã wiogʉ Pilato sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

[1] Bo'reacã pa'ia wiorã nerẽcãrã niwã. Judío masã bʉcʉrã, Moisé oja'quere bu'eri masã quẽ'rã nerẽcãrã niwã. Ã'rã nipe'tirã wiorã nerẽque'a, "Jesure ¿de'ro weerãsari marĩa?" ni ucũcãrã niwã. Ucũtoja, Jesure dʉ'tetjĩarã, Pilato tiropʉ miiejacãrã niwã. [2] Pilato Jesure sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Mʉ'ʉta niti judío masã wiogʉ? nicʉ niwĩ.

Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ nírõnojõta cṹta ni'i, nicʉ niwĩ.

[3] Pa'ia wiorã Pilatopʉre peje weresãcãrã niwã. [4] Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato apaturi Jesure sẽrĩtiña'nemocʉ niwĩ tja:

—¿Mʉ'ʉrẽ na tojo nisere yʉ'tiweti? ¿Dicʉse peje mʉ'ʉrẽ weresãrã weeti? nicʉ niwĩ.

[5] Jesú ne yʉ'titiyʉ'rʉocã'cʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pilato ĩ'amarĩacʉ niwĩ.

Jesure wẽjẽduti'que ni'i
(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

[6] Cũ'marĩnʉcũ Pascua bosenʉmʉ nicã Pilato a'tiro weeseticʉ niwĩ. Ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipʉ nigũrẽ masã na du'uwĩrõdutigʉre du'uwĩrõmʉjãcũcʉ niwĩ. [7] Titare ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipʉ Barrabá wãmetigʉ wiorãrẽ yʉ'rʉnʉ'cã, narẽ cõ'asĩ'rĩ, cũ me'rãcjãrã masãrẽ wẽjẽ'cãrã me'rã dujicʉ niwĩ. [8] Masã Pilato tiropʉ wa'a, "Mʉ'ʉ bosenʉmʉ nicã weewʉaronojõ weeya", nicãrã niwã. [9] Pilato narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿Mʉsã judío masã wiogʉre yʉ'ʉ du'uwĩrõcã ʉasari? nicʉ niwĩ.

10 Pilato pa'ia wiorã ʉose ye bu'iri Jesure cʉ̃pʉre wia'quere masĩcʉ niwĩ. 11 Pa'ia wiorã
Barrabá pe'ere du'uwĩrõdutirã masãrẽ no'o ʉaro caricũsitenʉ'cõcã'cãrã niwã. 12 Tojo nicã
tʉ'ogʉ, Pilato narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Mʉsã judío masã wiogʉ nigʉ̃ me'rã pe'ere ¿de'ro weecã ʉasari? nicʉ niwĩ.
13 Tojo nicã nipe'tirã caricũmajãcãrã niwã:
—Cʉ̃rẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.
14 Pilato narẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ tojo weebosari? Ã'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticʉ niami, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nimicã, masã caricũnemocãrã niwã:
—Curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.
15 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgʉ̃, Barrabáre du'uwĩrõcʉ niwĩ.
Be'ro Jesure surarare tãrãdutitoja, curusapʉ paabi'pe wẽjẽduticʉ niwĩ.
16 Tojo weerã na Pilato ya wi'i po'pea nirĩ tucũjopʉ cʉ̃rẽ miacãrã niwã. Topʉ nipe'tise
cururi surara nerẽcãrã niwã. 17 Na Jesure ni'cãrõ su'tiro ʉpʉtʉ sõ'arõ, wiorã sãñarõnojõrẽ
sãacãrã niwã. Tojo nicã ni'cã be'to pota me'rã wééca be'tore cʉ̃ dʉpoapʉre peocãrã niwã.
18 Be'ro cʉ̃rẽ caricũcãrã niwã:
—E'catipeoya judío masã wiogʉre, ni caricũcãrã niwã.
19 Ni'cãgʉ̃ yucʉgʉ me'rã dʉpoapʉre paamʉjãcãrã niwã. Ʉ'seco e'opeo, cʉ̃rẽ bujicã'rã,
ejaque'apecãrã niwã. 20 Na cʉ̃rẽ a'tiro bujícã'ca be'ro wiogʉ sãñarĩ su'tirore tuweecãrã
niwã. Be'ro cʉ̃ sãñamʉ'tã'carore sãacãrã niwã tja. Tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃rẽ curusapʉ wẽjẽrã
wa'arã miacãrã niwã.

Jesure curusapʉ paabi'pe wẽjẽ'que ni'i
(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Jesure wẽjẽrã wa'arã na miarĩ cura ni'cʉ̃ masʉ̃ Simó Cirene wãmetiri macãcjʉ̃ cãpũpʉ
ní'cʉ tojaticʉ niwĩ. Cʉ̃ pʉarã Alejandro, Rufo pacʉ nicʉ niwĩ. Jesú curusa wʉawã'cãrõpʉ
cʉ̃ yʉ'rʉacã ĩ'arã, curusare cʉ̃rẽ wʉaduticãrã niwã.
22 Jesure ni'cã bu'a Gólgota wãmetiropʉ miacãrã niwã. Gólgota nírõ, “Masã boaweeca
dʉpoa” nirõ weesa'a. 23 Topʉ pũrĩse tʉ'oña'ticã'to nírã, vino mirra wãmetise me'rã
morẽ'quere tĩacãrã nimiwã. Jesú sĩ'rĩticʉ niwĩ. 24 Be'ro cʉ̃rẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽcãrã
niwã. Surara cʉ̃ ye su'tire dʉcawaarã, níbocape wapata'acãrã niwã. ¿Ñe'enojõrẽ
bocarãsari? nírã, tojo weecãrã niwã.
25 Jesure curusapʉ paabi'penʉ'cõcatero, ñamiña'cũrõ nueve nicã nicaro niwʉ̃. 26 A'te
ye bu'iri cʉ̃rẽ wẽjẽ'e nírã, curusapʉ ni ojaõ'oca pjĩ a'tiro ojano'caro niwʉ̃: “Ã'rĩ judío
masã wiogʉ nimi”, nicaro niwʉ̃. 27 Jesú me'rã ãpẽrã pʉarã yajari masã curusapʉ
paabi'penʉ'cõno'cãrã niwã. Ni'cʉ̃ diacjʉ̃ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nʉ'cõcãrã niwã. 28 Tojo
weecã, Õ'acʉ̃ ye quetire ojáca pũrĩpʉ oja'que queoro wa'acaro niwʉ̃. A'tiro ojano'caro
niwʉ̃: “Cʉ̃ quẽ'rã ña'arã wa'teropʉre morẽsu'utamucʉ niwĩ”, niwʉ̃.
29-30 Masã Jesú pʉ'to yʉ'rʉarã, cʉ̃rẽ bujicã'rã, dʉpoa yuremʉjãcãrã niwã. A'tiro nicãrã
niwã:
—Jʉ̃. Mʉ'ʉ pũrĩcã “Õ'acʉ̃ wi'ire cõ'agʉ̃ti”, nimiwʉ̃ña. “I'tia nʉmʉ be'ro weepe'ogʉti”,
niwʉ̃. Tojo ní'cʉ mʉ'ʉ basuta yʉ'rʉoya. Topʉ curusapʉ wã'ñagʉ̃ dijatia, ni bujicã'cãrã
niwã.
31 Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã bujicã'cãrã niwã. Na basu
a'merĩ a'tiro nicãrã niwã:
—Cʉ̃ ãpẽrãmarĩcãrẽ yʉ'rʉowĩ. Cʉ̃ basu pe'e yʉ'rʉomasĩtimi. 32 Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo Israe
curuacjãrã wiogʉ nígʉ̃, curusapʉ dijatiato. Cʉ̃ dijaticã pũrĩcãrẽ, ẽjõpeorãti, nicãrã niwã.
Yajari masã Jesú me'rã curusapʉ paabi'penʉ'cõ'cãrãpʉta bujicã'sãjãcãrã niwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i
(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

33 Jesú curusapʉ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã nipe'tiro ti di'tapʉ na'itĩ'a wa'acaro niwʉ̃.
Téé ñamica'a tres nicãpʉ na'itĩ'atʉocaro niwʉ̃. 34 Tita ti horata Jesú ʉpʉtʉ caricũcʉ niwĩ.
Arameo ye me'rã a'tiro nicʉ niwĩ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro nígũ, "Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegʉ yʉ'ʉre cõ'awã'cãti?" nígũ, tojo nicʉ niwĩ.

35 Ãpẽrã ni'cãrẽrã topʉ nirã́ tojo nisere tʉ'orã, a'tiro nicãrã niwã:

—Tʉ'oya sĩ'i ucũsere. Dʉporocjʉ̃pʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Elíare pisugʉ weesami, nicãrã niwã.

36 Cũ caricũcã tʉ'ogʉ, ni'cũ omawã'cã, ni'cã si'ti vino pi'ase me'rã morẽ'quere yosocʉ niwĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucʉgʉpʉ dʉ'teõ'o, Jesure sĩomorõ tĩagũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ĩ'anirã marĩ yujupʉ. Elía yʉ'rʉogʉ a'tigʉ a'tigʉsami cʉ̃rẽ.

37 Be'ro Jesú ʉpʉtʉ caricũ, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. 38 Cũ wẽrĩrĩ cura a'tiro wa'acaro niwʉ̃. Õ'acũ wi'ipʉ pa'ia sãjãarõpʉ cã'mota'ayosari casero ʉ'mʉarõ pe'e tʉ̃'rʉ̃dijati, pʉa casero dʉcawatiyojacaro niwʉ̃. 39 Surara wiogʉ romano Jesú doca nu'cũgũ cũ caricũcã ĩ'agũ, cũ de'ro wee wẽrĩcã ĩ'agũ, a'tiro nicʉ niwʉ̃:

—Diacjʉ̃ta ã'rĩ Õ'acũ macũ niapĩ, nicʉ niwĩ.

40 Numia yoaropʉ Jesure ĩ'anu'cũcãrã niwã. Na wa'teropʉ ã'rã numia nicãrã niwã: María Magdalena, apego María José, Santiago nitʉogʉ na nigṹ paco, tojo nicã Salomé nicãrã niwã. 41 Ã'rã numia Jesure Galileapʉ nicã sirutu'cãrã, cʉ̃rẽ weetamu'cãrã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã numia pãjãrã Jesú Jerusalẽ́pʉ wa'acã sirutu'cãrã topʉ ĩ'anu'cũcãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i
(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Jesú wẽ́rĩ́ca nʉmʉ judío masã sooatji nʉmʉ dʉporo nicaro niwʉ̃. Tojo weerã na ba'atjere apoyurã weecãrã niwã. Na'ique'ari cura José, Arimatea wãmetiri macãcjʉ̃ etacʉ niwĩ. Judío masã wiorã me'rãcjʉ̃ wiogʉ nicʉ niwĩ. Joséta Jesure "Õ'acũ bese'cʉ nimi", ni ẽjõpeocʉ niwĩ. Tojo nicã cũ wiogʉ sãjãtje quẽ'rãrẽ co'tecʉ niwĩ. Tojo weegʉ uiro marĩrõ wãcũtutuaro me'rã Pilato tiropʉ sãjãacʉ niwĩ. Sãjãa, Jesú ya upʉre sẽrĩcʉ niwĩ. 44 Pilato ti upʉre sẽrĩcã tʉ'ogʉ, cũ wẽrĩatoja'quere masĩgũ, tʉ'omarĩa wa'acʉ niwĩ. Be'ro surara wiogʉre ¿diacjʉ̃ta wẽrĩapari? nígũ, sẽrĩtiña'cjʉ pijiocʉ niwĩ. 45 Surara wiogʉ "Diacjʉ̃ta niapʉ" nicã tʉ'ogʉ, Pilato Jesú ya upʉre Joseré o'oduticʉ niwĩ. 46 Tojo weegʉ José cʉ̃rẽ omatji casero añurĩ caserore duucʉ niwĩ. Be'ro Jesú ya upʉre miidijoo, ti casero me'rã omacʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, ni'cã tuti ʉ̃tãgãpʉ se'éca tutipʉ sĩosõrõcũuocʉ niwĩ. Be'ro ti pere ʉ̃tãgãjo me'rã tuubi'acʉ niwĩ. 47 María Magdalena, apego María pʉarã José, Santiago paco Jesure yaa'carore ĩ'acãrã niwã.

16

Jesú cũ wẽrĩ'cʉpʉ masã'que ni'i
(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Sauru na soowʉari nʉmʉ yʉ'rʉ́ca be'ro María Magdalena, apego María Santiago paco, tojo nicã apego Salomé ʉ'mʉtise duucãrã niwã. Te me'rã Jesure cũ upʉre piopeorã wa'arã weecãrã nimiwã. 2 Mujĩpũ mʉjãtiri cura ma'ma semana sãjãnʉ'cãrĩ nʉmʉ soorinʉmʉ nicã Jesure yaa'caropʉ wa'acãrã niwã. 3 Na topʉ wa'arã, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Noa marĩrẽ tiga ʉ̃tãgãrẽ tuupãobosarosari? nicãrã niwã.

4 Topʉ ejarã, tiga ʉ̃tãgãjo ti tutire bi'acaga aperopʉ cũñacã ĩ'acãrã niwã. 5 Tojo weerã ti tutipʉ diacjʉ̃ sãjãa wa'acãrã niwã. Topʉ diacjʉ̃ pe'e ni'cũ ma'mʉ dujicã ĩ'acãrã niwã. Cũ yoaro su'tiro butiro sãñacã ĩ'arã, ʉpʉtʉ ʉcʉacãrã niwã. 6 Cũ narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre uiticã'ña. Mʉsã Jesú Nazarecjʉ̃rẽ na curusapʉ paabi'pe wẽjẽ'cʉre a'marã wee'e. Cũ masãtojami. A'tore marĩmi. Cʉ̃rẽ na cũu'carore ĩ'arã a'tia. 7 Be'ro cũ bu'erãrẽ, tojo nicã Pedrore wererã wa'aya. "Cũ mʉsã dʉporo Galileapʉ wa'ayugʉsami. Cũ mʉsãrẽ todʉporopʉ ní'caronojõta topʉ cʉ̃rẽ ĩ'arãsa'a", ni wererã wa'aya, nicʉ niwĩ.

8 Cũ tojo nicã tʉ'orã, numia Jesure yaa'caropʉ ní'cãrã ʉcʉa narãsãrãta, omawã'cã wa'acãrã niwã. Ʉpʉtʉ ĩ'a ʉcʉa'cãrã nitjĩarã, na ĩ'a'quere, na tʉ'o'quere ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

*Jesú María Magdalenar*ẽ bajuamʉ'tã'que ni'i
(Jn 20.11-18)

9 Jesú bo'reacã soorinʉmʉ nicã wẽrĩ'cʉpʉ masãcʉ niwĩ. Titare María Magdalenarẽ
bajuamʉ'tãcʉ niwĩ. Coreta todʉporopʉre Jesú siete wãtĩa cʉogore cõ'awĩrõcʉ niwĩ. 10 Cʉ̃
core bajuáca be'ro cʉ̃ me'rã sija'cãrãrẽ, cʉ̃ wẽrĩ'quere dʉjasewã'a utirãrẽ werego wa'aco
niwõ. 11 "Jesú catiami, yʉ'ʉ cʉ̃rẽ ĩ'apʉ" nicã tʉ'orã, ẽjõpeoticãrã niwã.

Jesú pʉarã cʉ̃ bu'esere sirutu'cãrãrẽ bajua'que ni'i
(Lc 24.13-35)

12 Jesú María Magdalenarẽ bajuáca be'ro ãpẽrã pʉarã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ bajuacʉ niwĩ tja.
Na cãpũpʉ sijarãrẽ cʉ̃ apĩ weronojõ bajugʉ bajuacʉ niwĩ. 13 Be'ro cʉ̃rẽ ĩ'amasĩca be'ro ãpẽrã
cʉ̃ bu'erã nĩ'cãrãrẽ wererã wa'acãrã niwã. Na quẽ'rãrẽ ẽjõpeoticãrã niwã.

Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ "A'tiro weeya" nise ni'i
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

14 María Magdalenarẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ bajuáca be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã oncere bajuacʉ
niwĩ. Na ba'adujiri cura bajuacʉ niwĩ. Na "Cʉ̃ masãcʉ niami" nisere ẽjõpeoticãrã niwã.
Na ẽjõpeotise bu'iri narẽ tu'ticʉ niwĩ. 15 Be'ro a'tiro nicʉ niwĩ:
—Nipe'tiropʉ nipe'tirãrẽ yʉ'ʉ masãrẽ yʉ'rʉogʉti nisere quetiwererã wa'aya. 16 No'o
yʉ'ʉre ẽjõpeo, wãmeyeno'gʉ̃ yʉ'rʉono'gʉ̃sami. Yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ pũrĩcã bu'iri
da'reno'gʉ̃sami. 17 Ẽjõpeorã na ẽjõpeosere ĩ'orã, a'tiro weemasĩrãsama. Yʉ'ʉ tutuaro
me'rã wãtĩa masãrẽ sãjãa'cãrãrẽ cõ'awĩrõmasĩrãsama. Apemasã ye, na ucũmasĩti'quere
ucũmasĩrãsama. 18 Na añarẽ ñe'ecã, tojo nicã nímá sĩ'rĩcã, ne mejẽcã wa'asome. Dutitirãrẽ
omocã ñapeocã, yʉ'rʉrãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú ʉ'mʉsepʉ mʉjãabutia'que ni'i
(Lc 24.50-53)

19 Be'ro marĩ wiogʉ Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ wéréca be'ro Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ cʉ̃rẽ miimʉjãa wa'acʉ
niwĩ. Topʉre cʉ̃ pacʉ tiropʉ diacjʉ̃ pe'e ejanujãcʉ niwĩ. 20 Tojo wa'áca be'ro cʉ̃ bu'erã
nipe'tiropʉ cʉ̃ yʉ'rʉose quetire weresterã wa'acãrã niwã. Na werecã, Jesú cʉ̃ basuta narẽ
weetamucʉ niwĩ. Na weresere diacjʉ̃ta ni'i nígʉ̃, añuse na weeĩ'omʉjãcã weecʉ niwĩ.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ ni'cũta ãpẽrã Jesucristo ye quetire oja'cãrã wa'teropʉre judío masũ nitigʉ nicʉ niwĩ. Cũ Pablo me'rãcjũ waro nígũ, cũ me'rã tojota da'rayapaticã'cʉ niwĩ. Cũ Jesucristo ẽjõpeonʉ'cã'quema de'ro nicã, no'opʉ ẽjõpeogʉ ẽjõpeonʉ'cãpĩ. Masĩno'ña marĩ'i. Añurõ weeri masũ, tojo nicã ocoyeri masũ nicʉ niwĩ. Cũ Siria di'tapʉ nirĩ macã Antioquíapʉ bajuacʉ niwĩ.

A'ti pũrĩ nipe'tirãpʉreta Jesú yʉ'rʉogʉ a'ticʉ niwĩ nisere ojano'caro niwũ. Israe curuacjãrã se'sarore yʉ'rʉogʉ a'ticʉ niwĩ, ni ojano'ña marĩcaro niwũ.

Ãpẽrã Jesucristo ye quetire oja'cãrã nemorõ Jesú cũ catiri ʉmʉcore, cũ weeseti'-quere ojayʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Tere ojase dʉporo queoro ojasĩ'rĩgũ, a'tiro weecʉ niwĩ. Ãpẽrã Jesú ye quetire werecã ĩ'abesetojagʉpʉ, tojo nicã nipe'tise Jesú weeseti'quere besenʉ'cõpe'otojagʉpʉ ojacʉ niwĩ.

A'ti pũrĩrẽ Teófilo wãmetigʉ, judío masũ nitigʉre ojacʉ niwĩ.

Luca ¿de'ro weegʉ a'ti pũrĩrẽ ojapari? nise ni'i

1 Pãjãrã masã ũsã wa'teropʉ wa'a'quere Jesú ye quetire ojasĩ'rĩcãrã niwã. 2 Ũsãrẽ bu'e'caronojõta ojacãrã niwã. Jesú ne waro weenʉ'cã'quere ĩ'a'cãrã, cũ ye quetire weretamu'cãrã wereturiacãrã niwã. Tereta ãpẽrã ojacãrã niwã. 3-4 Yʉ'ʉ quẽ'rã ne waro nʉ'cã'que me'rã nipe'tise Jesú ye quetire ĩ'abesepe'ocã'a. Tojo weetojagʉpʉ, yʉ'ʉ a'tere queoro ojame'rĩcã'sĩ'rĩsa'a. A'tiro weecã, añusĩ'rĩ nígũ, wiogʉ Teófilo, mʉ'ʉrẽ oja'a. Mʉ'ʉrẽ ãpẽrã bu'e'que diacjũta ni'i nidutigʉ ojagʉti.

*Õ'ac*ũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ Juã wãmeyeri masũ cũ bajuatjere wereyu'que ni'i

5 A'te me'rã mʉ'ʉrẽ werenʉ'cãgũti. Herode Judea di'ta wiogʉ nícaterore ni'cũ pa'i Zacaría wãmetigʉ nicʉ niwĩ. Cũ Abías wãmetigʉ ya curuacjũ pa'i nicʉ niwĩ. Cũ nʉmo Isabe wãmetico niwõ. Co quẽ'rã dʉporocjũpʉ pa'i Aarõ pãrãmeo nituriago nico niwõ. 6 Na pʉarãpʉta Õ'acũ ĩ'orõpʉre añurã nicãrã niwã. Õ'acũ duti'quere, tojo nicã Moisé duti'quere queoro weecãrã niwã. Tojo weerã masã narẽ "Ña'arã nima", nímasĩticãrã niwã. 7 Isabe põ'rã bocamasĩtico niwõ. Tojo weerã na põ'rãmarĩcãrã niwã. Tojo nicã na pʉarãpʉta bʉcʉrã waro nicãrã niwã.

8 Ni'cã nʉmʉ Zacaría ya curuacjãrãrẽ Õ'acũ ĩ'orõpʉ Õ'acũ wi'ipʉ da'rase nicaro niwũ. 9 Na pa'ia weewʉaronojõpʉma níbocaca be'ro Zacaríare Õ'acũ Nibutiari Tucũ tiro ʉ'mʉtise ũjũamorõdutirã sõrõcãrã niwã. 10 Cũ ʉ'mʉtise ũjũapeori cura nipe'tirã masã sopepʉ ñubuerã weecãrã niwã. 11 Cũ tojo weeri cura ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ cũ ũjũamorõpeoro diacjũ pe'e bajuacʉ niwĩ. 12 Cũrẽ ĩ'agũ, Zacaría de'ro wéémasĩticʉ niwĩ. Ʉcʉayʉ'rʉacʉ niwĩ. 13 Cũ tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũrẽ wereco'tegʉ cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉre uiticã'ña. Õ'acũ mʉ'ʉ ñubuesere tʉ'oami. Mʉ'ʉ nʉmo Isabe ni'cũ põ'rãtigosamo. Cũrẽ Juã wãmeyeya. 14 Mʉ'ʉ cũ me'rã pũrõ e'catigʉsa'a. Ãpẽrã quẽ'rã cũ bajuacã, pãjãrã e'catirãsama. 15 Mʉ'ʉ macũ Õ'acũ ĩ'orõpʉre mejõ nigũ mejẽta nigũsami. Ne vinorẽ, si'bio'quere sĩ'rĩsome. Cũ bajuase dʉporo Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉatojagʉsami. 16 Pãjãrã Israe curuacjãrã Õ'acũ na wiogʉre ẽjõpeodu'u'cãrãrẽ ẽjõpeocã weegʉsami tja. 17 Cũ marĩ wiogʉ dʉporo weremʉ'tãsijagʉsami. Dʉporocjũpʉ Õ'acũ ye cjasere weremʉ'tãrĩ masũ Elíamarĩcã Espíritu Santu tutuasere cʉoyʉ'rʉacʉ niwĩ. Cũ weronojõ cũ quẽ'rã cʉoyʉ'rʉagʉsami. A'tiro weegʉsami. Pacʉsʉmʉarẽ na põ'rã me'rã cumuca marĩrõ nisetica weegʉsami. Tojo nicã yʉ'rʉnʉ'cãrĩ masãrẽ wiorã dutisere yʉ'ticã weegʉsami. A'tiro wee masãrẽ marĩ wiogʉre ñe'edutigʉ bu'eyugʉsami, nicʉ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ.

18 Cũ tojo nicã, Zacaría sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿De'ro wee yʉ'ʉ a'tere "Diacjũta ni'i" nímasĩbosaʉ? Yʉ'ʉ bʉcʉ waro ni'i. Yʉ'ʉ nʉmo quẽ'rã bʉcʉo waro nimo, nicʉ niwĩ.

19 Õ'acũrẽ wereco'tegʉ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũrẽ da'raco'tegʉ Gabrie wãmeti'i. Yʉ'ʉ Õ'acũ ĩ'orõpʉ ni'i. Cũ mʉ'ʉ me'rã
ucũdutigʉ, a'te queti añusere weredutigʉ o'oámi. 20 Ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉ ẽjõpeoti'que bu'iri
ucũmasĩtigʉ tojagʉ́sa'a. Téé mʉ'ʉ macũ bajuatiro põtẽorõ ne cã'rõ ucũsome. Õ'acũ cũ
ʉaro põtẽorõ tojo wa'arosa'a, nicʉ niwĩ.
21 Cũ tojo weeri cura sope pʉ'tocjãrã pe'e co'terã weecãrã niwã. Na Zacaría bajuticã,
cũ yoogocã ĩ'arã, "¿De'ro wa'apariba cũrẽ?" nicãrã niwã. 22 Zacaría na tiropʉ wijaatagʉ,
ucũmasĩticʉ niwĩ. "Topʉta Õ'acũ apeyenojõ cũrẽ ĩ'oapĩ", nicãrã niwã. Cũ ucũmasĩtitjĩgũ
ucũrõnojõ o'ogʉ, omocãrĩ me'rã narẽ weequeocʉ niwĩ.
23 Cũ Õ'acũ wi'ipʉ da'rase nʉmʉrĩ pe'tíca be'ro cũ ya wi'ipʉ dajatojaacʉ niwĩ. 24 Be'ro,
cũ nʉmo Isabe nijĩpaco tojaco niwõ. Ni'cãmocʉse mujĩpũrĩ co ne wijatico niwõ. 25 Co
a'tiro wãcũco niwõ: "Õ'acũ yʉ'ʉ põ'rãmarĩgõ ní'core weetamuami. Masã tojowaro
ĩ'acõ'adutitigʉ yʉ'ʉre añurõ weemi", nico niwõ.

*Maríare Õ'ac*ũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ Jesú bajuatjere wereyu'que ni'i

26 Seis mujĩpũrĩ Isabe nijĩpaco niró yʉ'rʉcaro niwũ. Ticʉse mujĩpũrĩ be'ro Õ'acũ cũrẽ
wereco'tegʉ Gabriere a'tiro weecʉ niwĩ. Galilea di'ta nirĩ macã Nazarepʉ o'ócʉ niwĩ tja.
27 Cũrẽ ni'cõ numio Maríare, ne apĩ ʉmʉ me'rã niña'ti'core quetiweredutigʉ o'ócʉ niwĩ.
Co ni'cũ Davi pãrãmi nituriagʉ José wãmetigʉ me'rã omocã dʉ'tegotigo weeco niwõ.
28 Õ'acũrẽ wereco'tegʉ co nirõpʉ sãjãa, añudutigʉ a'tiro nicʉ niwĩ:
—María, mʉ'ʉrẽ añudutise miiti'i. Õ'acũ mʉ'ʉrẽ añurõ wéégʉ pajaña'mi. Cũ marĩ wiogʉ
mʉ'ʉ me'rã nimi. Nipe'tirã numia yʉ'rʉoro mʉ'ʉrẽ añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãgũsami, nicʉ
niwĩ.
29 Cũ tojo nicã tʉ'ogo, tʉ'omarĩa wa'aco niwõ.
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre tojo añudutiti? nico niwõ. 30 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegʉ a'tiro
nicʉ niwĩ:
—María, yʉ'ʉre uiticã'ña. Õ'acũ ĩ'orõpʉre mʉ'ʉ añuse bocapʉ. Mʉ'ʉ me'rã e'catisami.
31 Ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉ nijĩpaco tojagósa'a. Ni'cũ põ'rãtigosa'a. Cũrẽ Jesú wãme õ'oña. 32 Cũ
mejõ nigũ mejẽta nigũsami. "Õ'acũ ʉ'mʉsecjũ macũ nimi", nino'gũsami. Cũ ñecũ Davire
wee'caronojõ Õ'acũ wiogʉ sõrõgũsami. 33 Tojo weegʉ Israe curuacjãrãrẽ dutinu'cũcũsami.
Cũ dutise ne pe'tisome. Wiogʉ ninu'cũcũsami, nicʉ niwĩ.
34 Cũ tojo nicã tʉ'ogo, María Õ'acũrẽ wereco'tegʉre sẽrĩtiña'co niwõ:
—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yʉ'ʉ ne ni'cũ ʉmʉ me'rã niwe'e, nico niwõ.
35 Õ'acũrẽ wereco'tegʉ core yʉ'ticʉ niwĩ:
—Espíritu Santu mʉ'ʉpʉre dijatagʉsami. Õ'acũ ʉ'mʉsecjũ cũ tutuase mʉ'ʉpʉre
o'mecurua weronojõ dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegʉ mʉ'ʉ macũ Õ'acũ yagʉ añugũ waro
tojagʉ́sami. Cũ "Õ'acũ macũ nimi", nino'gũsami. 36 Mʉ'ʉ basuco Isabe quẽ'rã bʉcʉo waro
nimigõ, ni'cũ macũ wʉagosamo. Co na "Põ'rã marĩmo" nino'co co nijĩpaco niró seis
mujĩpũrĩ yʉ'rʉtoja'a. 37 Õ'acũrẽ nipe'tise weeta basio'o, nicʉ niwĩ.
38 Cũ tojo nicã tʉ'ogo, María yʉ'tico niwõ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'tego ni'i. Õ'acũ mʉ'ʉ ní'caronojõta yʉ'ʉre weeato, nico
niwõ.
Co tojo nitu'ajaca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegʉ wa'a wa'acʉ niwĩ.

María Isabere ĩ'agõ wa'a'que ni'i

39 Õ'acũrẽ wereco'tegʉ wéréca be'ro María yoogoro marĩrõ a'tiro weeco niwõ. Te
nʉmʉrĩta co basuco Isabere opa bu'pa nirĩ macã Judea di'tapʉ ĩ'agõ wa'aco niwõ. 40 Topʉ
ejago, Zacaría ya wi'ipʉ sãjãaco niwõ. Sãjãagõ, Isabere añudutico niwõ. 41 Co añuduticãta,
Isabe macũ paa po'peapʉ sãñagũ a'meña'cʉ niwĩ. Isabe Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉago
tojaco niwõ. 42 Tojo weego co ʉpʉtʉ tutuaro me'rã ucũco niwõ:
—Nipe'tirã numia yʉ'rʉoro Õ'acũ mʉ'ʉrẽ añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãmi. Mʉ'ʉ macũ quẽ'rãrẽ
añurõ weemi. 43 Mʉ'ʉ yʉ'ʉ wiogʉ paco yʉ'ʉre ĩ'agõ a'ticã, añubutiaro wa'a'a. 44 Mʉ'ʉ
añudutisere tʉ'ocãta, yʉ'ʉ macũ paa po'peapʉ sãñagũ e'catise me'rã a'meña'mi. 45 Õ'acũ

marĩ wiogʉ mʉ'ʉrẽ “Tojo weegʉti” ní'que queoro wa'arosa'a. Mʉ'ʉ cʉ̃ tojo ní'quere tʉ'o
ẽjõpeo'co e'cati'i, nico niwõ Isabe.
46 Be'ro María a'tiro nico niwõ:
Yʉ'ʉ ejeripõ'rãpʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉre e'catise o'o'o.
47 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre yʉ'rʉogʉ me'rã e'cati'i.
48 Yʉ'ʉ mejõ nigõrẽ Õ'acʉ̃ a'tiro weecʉ niami.
Cʉ̃rẽ da'rawã'ñaco'tegore wãcũcʉ niami.
A'tiro nicã me'rã nipe'tirã yʉ'ʉre “Õ'acʉ̃ añurõ weeami core”, nirãsama.
49 Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉagʉ yʉ'ʉre añubutiase waro weeami.
Cʉ̃ añuyʉ'rʉagʉ, ña'ase moogʉ̃ nimi.
50 Nipe'tirã cʉ̃rẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'rãrẽ pajaña'nu'cũcʉ̃sami.
51 Cʉ̃ tutuaro me'rã peje añuse weemi.
Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i ni tʉ'oña'rãrẽ docaque'acã weemi.
52 Wiorã nimi'cãrãrẽ mejõ nirã tojacã weemi.
Mejõ nirã́ pe'ere wiorã weronojõ morõmi.
53 Ʉjaboarãrẽ peje waro añuse o'omi.
Peje cʉomi'cãrãrẽ ne ñe'enojõ marĩrã tojacã weemi.
54 Israe curuacjãrã cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ weetamumi.
Ne cã'rõ narẽ pajaña'ticã weetimi.
55 Cʉ̃ marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ “Tojo weegʉti” ní'caronojõta weemi.
Abrahãrẽ, tojo nicã cʉ̃ pãrãmerã nituriarãrẽ pajaña'nu'cũcʉ̃sami, nico niwõ María.
56 María Isabe tiropʉ i'tia mujĩpũ tojáníco niwõ. Be'ro co ya wi'ipʉ dajatojaaco niwõ.

*Juã masãr*ẽ wãmeyeri masʉ̃ bajua'que ni'i

57 Be'ro Isabe co macʉ̃rẽ wʉariteronojõ ejacaro niwʉ̃. Titare co macʉ̃ bajuacʉ niwĩ. 58 Cʉ̃
bajuáca be'ro co acawererã, ãpẽrã co ya wi'i pʉ'to nirã́ core e'catitamurã wa'acãrã niwã.
Õ'acʉ̃ core añubutiase weecã ĩ'arã, tojo weecãrã niwã. 59 Ni'cã semana cʉ̃ bajuáca be'ro
Moisé duti'caronojõta weecãrã niwã. Cʉ̃ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'adutirã wa'acãrã
niwã. Masã cʉ̃rẽ cʉ̃ pacʉ wãme weronojõ Zacaría wãmeyesĩ'rĩcãrã nimiwã. 60 Na tojo
weesĩ'rĩmicã, cʉ̃ paco narẽ nico niwõ:
—Niwe'e. Cʉ̃ Juã wãmetigʉsami, nico niwõ.
61 Masã pe'e “¿De'ro weegʉ? Mʉ'ʉ acawererã Juã wãmetirã marĩma”, nicãrã niwã.
62 Be'ro Zacaríare “¿Mʉ'ʉ de'ro wãme õ'osĩ'rĩsari?” nírã, weequeose me'rã sẽrĩtiña'cãrã
niwã. 63 Na tojo nicã, ni'cã pjĩ sẽrĩcʉ niwĩ. Ti pjĩpʉ cʉ̃ “Juã wãmetigʉsami”, ni ojacʉ
niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃ tojo weesere ĩ'arã, ʉcʉape'tia wa'acãrã niwã. 64 Cʉ̃ ojáca be'ro maata
Zacaría apaturi ucũnʉ'cãcʉ niwĩ tja. Tojo nicã Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. 65 Zacaría
tojo weese me'rã nipe'tirã cʉ̃ pʉ'to nirã́ ʉcʉape'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tirã to ʉ'mʉase
bu'papʉ nirã́ Judeacjãrã tojo wa'a'quere werestewã'cãcãrã niwã. 66 Nipe'tirã na tojo
wereturiasere masĩrã, pũrõ wãcũcãrã niwã. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã bajuacã ĩ'arã, a'merĩ
sẽrĩtiña'mʉjãcãrã niwã:
—¿Cʉ̃ wĩ'magʉ̃ bʉcʉ ẽjãgʉ̃, de'ro nigʉ̃nojõ nigʉ̃sari? nicãrã niwã.

*Zacaría Õ'ac*ʉ̃rẽ basapeo'que ni'i

67 Wĩ'magʉ̃ pacʉ Zacaría Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ ucũdutis-
ere a'tiro ucũcʉ niwĩ:
68 Marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrã wiogʉre añurõ ucũrã.
Marĩ tiro, cʉ̃ yarã tiropʉ a'timi.
Marĩrẽ weetamugʉ̃, añurõ yʉ'rʉcã weegʉsami.
69 Cʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉoacjʉ tutuayʉ'rʉagʉre o'ógʉsami.
Cʉ̃rẽ Davi pãrãmerã nituriarã wa'teropʉ nigʉ̃rẽ o'ógʉsami.
Davi Õ'acʉ̃rẽ da'rawã'ñaco'tegʉ nicʉ niwĩ.
70 A'tere ne waropʉta cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã ña'ase moorã me'rã Õ'acʉ̃ “Tojo
weegʉti”, nicʉ niwĩ.
71 Nipe'tirã marĩrẽ waparãtirãrẽ, marĩrẽ ĩ'atu'tirãrẽ yʉ'rʉweticã weegʉsami.

72 Tojo nicã marĩ ñecũsʉmʉarẽ “Mʉsãrẽ pajañaˈgʉ̃ti.
Yʉˈʉ ‘Tojo weegʉti’ níˈque añusere ne acobojosome”, nicʉ niwĩ.
73 Aˈtere Õˈacʉ̃ cʉ̃ basuta marĩ ñecʉ̃ Abrahãrẽ “Tojo weegʉti”, nicʉ niwĩ.
74 Marĩrẽ ĩˈatuˈtirãrẽ yʉˈrʉcã weegʉsami.
Tojo nicã uiro marĩrõ marĩrẽ cʉ̃ dutiro weecã weegʉsami.
75 Nipeˈtiro marĩ catiro põtẽorõ añurã, cʉ̃ yarã cʉ̃ ʉaro weecã weegʉsami, nicʉ niwĩ Zacaría.
76 Mʉˈʉ, yʉˈʉ macʉ̃acã, marĩ wiogʉ aˈtiatji maˈarẽ apoyumʉˈtãgʉ̃ nigʉ̃saˈa.
Tojo weegʉ “Õˈacʉ̃ ʉˈmʉsecjʉ̃ ye quetire weremʉˈtãrĩ masʉ̃ nimi”, ninoˈgʉ̃saˈa.
77 Mʉˈʉ Õˈacʉ̃ yarãrẽ aˈtiro nigʉ̃saˈa:
“Mʉsã ñaˈarõ weeˈquere acobojose sẽrĩcã, mʉsãrẽ acobojogʉsami.
Aˈtiro wéégʉ, mʉsã pecameˈepʉ waˈaboˈcãrãrẽ yʉˈrʉogʉsami”, nigʉ̃saˈa.
78 Õˈacʉ̃ marĩ wiogʉ marĩrẽ maˈi pajañaˈtjĩagʉ̃, cʉ̃ macʉ̃ marĩrẽ yʉˈrʉoacjʉre oˈógʉsami.
79 Cʉ̃ naˈitĩˈarõpʉ nirãrẽ sĩˈorõ weronojõ marĩ cʉ̃rẽ masĩtirã, pecameˈepʉ waˈaboˈcãrãrẽ cʉ̃rẽ masĩcã weegʉsami.
Tojo wee marĩ ñaˈarõ weeˈquere acobojogʉ, marĩrẽ cʉ̃ meˈrã añurõ niseticã weegʉsami, nicʉ niwĩ Zacaría.
80 Wĩˈmagʉ̃ bʉcʉa, siape meˈrã Õˈacʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeowãˈcãcʉ niwĩ. Yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ nibajaqueˈaticʉ niwĩ. Téé Israe curuacjãrãrẽ buˈenʉˈcãcateropʉ topʉ nitʉocʉ niwĩ.

2

Jesú cʉ̃ bajuaˈque niˈi
(Mt 1.18-25)

1 Jesú cʉ̃ bajuase dʉporo nipeˈtirã romano masã wiogʉ Augusto wãmetigʉ nipeˈtirã masãrẽ baˈpaqueogʉtigʉ, na wãmerẽ ojaõˈoduticʉ niwĩ. 2 Cirenio, Siria diˈta wiogʉ nícatero ne waro ojaõˈose nʉˈcãcaro niwʉ̃. 3 Nipeˈtirãrẽ na ñecʉ̃sʉmʉa bajuaˈque macãrĩpʉ ojaõˈogʉ̃ waˈadaticʉ niwĩ.

4 Tojo weegʉ José Nazare Galilea diˈta nirĩ macãpʉ níˈcʉ wijawãˈcãcʉ niwĩ. Belḗ Judea diˈta nirĩ macãpʉ waˈacʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃ ñecʉ̃ Davi bajuacʉ niwĩ. Cʉ̃ Davi pãrãmi niyugʉ, topʉ ojaõˈodutigʉ waˈacʉ niwĩ. 5 Cʉ̃, cʉ̃ omocã dʉˈteacjo María meˈrã Belẽpʉ ojaõˈodutigʉ waˈacʉ niwĩ. Co wĩˈmagʉ̃ cʉogo nico niwõ. 6 Na Belẽpʉ nirĩ cura María co wĩˈmagʉ̃ ñeˈerĩtero ejacaro niwʉ̃. 7 Topʉre na cãrĩrĩ wiˈi bocaticãrã niwã. Tojo weerã ecarã na cãrĩrĩ wiˈipʉ waˈacãrã niwã. Topʉ co ne waro wĩˈmagʉ̃ wʉaco niwõ. Cʉ̃rẽ suˈti caseri meˈrã oma, ecarã na baˈari coˈropʉ cũuco niwõ.

*Õˈac*ʉ̃rẽ wercoˈterã ʉˈmʉsecjãrã oveja coˈterãrẽ Jesú bajuasere wereˈque niˈi

8 Belḗ sumutopʉ oveja coˈterã nicãrã niwã. Na, na yarã ovejare coˈterã, cãpũpʉ nibo'reamʉjãcãrã niwã. 9 Wãcũña marĩrõ narẽ niˈcʉ̃ Õˈacʉ̃rẽ wercoˈtegʉ ʉˈmʉsecjʉ̃ bajuacʉ niwĩ. Õˈacʉ̃ cʉ̃ asistese na tiropʉ añurõ boˈreyuseˈsa waˈacaro niwʉ̃. Tojo waˈacã ĩˈarã, ʉcʉayʉˈrʉacãrã niwã. 10 Õˈacʉ̃rẽ wercoˈtegʉ narẽ aˈtiro nicʉ niwĩ:
—Yʉˈʉre uiticãˈña. Mʉsãrẽ añuse quetire miitigʉ weeˈe. Te quetire tʉˈorã, nipeˈtirã eˈcatirãsama. 11 Niˈcãcã ñami Davi ya macã Belẽpʉ mʉsãrẽ yʉˈrʉoacjʉ bajuami. Cʉ̃ Õˈacʉ̃ beseˈcʉ Cristo marĩ wiogʉ nimi. 12 Cʉ̃ wĩˈmagʉ̃rẽ suˈti caseri meˈrã omaˈcʉre bocaejarãsaˈa. Waˈicʉrã nirĩ wiˈipʉ cũñagʉ̃rẽ ĩˈarãsaˈa. Mʉsã aˈtere ĩˈarã, “Diacjʉ̃ta wereapĩ”, nirãsaˈa, nicʉ niwĩ Õˈacʉ̃rẽ wercoˈtegʉ.

13 Cʉ̃ tojo níca beˈroacã cʉ̃ tiropʉ pãjãrã Õˈacʉ̃rẽ wercoˈterã ʉˈmʉsecjãrã bajuanemocãrã niwã. Na Õˈacʉ̃rẽ ẽjõpeorã, aˈtiro eˈcati basapeocãrã niwã:
14 Õˈacʉ̃ ʉˈmʉsecjʉ̃rẽ eˈcatipeorã.
Nipeˈtirã cʉ̃rẽ “Añubutiami”, ni basapeoato.
Aˈti diˈta peˈere cʉ̃ añurõ weenoˈcãrã ejerisãjãse cʉoato, nicãrã niwã.

15 Beˈro Õˈacʉ̃rẽ wercoˈterã ʉˈmʉsepʉ mʉjáca beˈro oveja coˈterã na basu aˈmerĩ ucũcãrã niwã:

—Te'a quero Belẽpн. Tojo wa'a'quere, Õ'acũ marĩrẽ wereduti'quere ĩ'arã marĩ, nicãrã niwã.
16 Tojo weerã sojaro me'rã macãpн pi'acãrã niwã. Topн pi'atarã, María, Joseré bocaejacãrã niwã. Wĩ'magũ quẽ'rãrẽ ecarã ba'ari co'ropн cũñagũrẽ ĩ'acãrã niwã. 17 Cũrẽ ĩ'áca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegн wĩ'magũ ye quetire narẽ ní'quere werestecãrã niwã.
18 Nipe'tirã na weresere tн'orã, tн'o нcнamнjãcãrã niwã. 19 María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcũ tн'oña'cã'co niwõ. Uрнtн tere wãcũnнrũco niwõ. 20 Oveja co'terã Õ'acũrẽ wereco'tegн narẽ ní'caronojõta queoro wa'acã ĩ'arã, Õ'acũrẽ "Añuyн'rнami", ni e'catitojaacãrã niwã.

Jesure na Õ'acũ wi'ipн mia'que ni'i

21 Ni'cã semana Jesú bajuáca be'ro na weewнaronojõ weecãrã niwã. Jesure cũ õ'rẽcjн yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Titareta cũrẽ Jesú wãme õ'ocãrã niwã. Ti wãmerẽta Õ'acũrẽ wereco'tegн María co nijĩpaco nise dнporo õ'oduticн niwĩ. Tojo weerã tojo wãmeyecãrã niwã.
22 Wĩ'magũ co wнáca be'ro ticнse nнmнrĩ yн'rнca be'ro na weewнaronojõpнma weecãrã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwũ. Numia wĩ'magũ wнáca be'ro ticнse nнmнrĩ be'ro apaturi na ní'caronojõta tojato tja nírõ tojo duticaro niwũ. Titare wĩ'magũrẽ Jerusalẽpн miacãrã niwã. Topн Õ'acũ wi'ipн miisãjãa, Õ'acũrẽ "Mн'н yagн nimi", ni ĩ'orã wa'acãrã niwã. 23 Õ'acũ dutise tojo niyucã, tere tojo weecãrã niwã. A'tiro nicaro niwũ: "Nipe'tirã bajuamн'tãrã нmнa Õ'acũ yarã sãjãcã weeno'rãsama", niwũ. 24 Be'ro María, tojo nicã José Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã tja. A'tiro nicaro niwũ: "Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, pнarẽrã buja weronojõ bajurãrẽ o'oya. Na marĩcã buja pнarã o'oya", nicaro niwũ.
25 Titare ni'cũ Jerusalẽcjũ Simeó wãmetigн nicн niwĩ. Cũ añugũ waro Õ'acũrẽ ẽjõpeoyн'rнgн nicн niwĩ. Israe curuacjãrãrẽ yн'rнoacjнre yucuegн weecн niwĩ. Espíritu Santu Simeó me'rã ninu'cũcн niwĩ. 26 Espíritu Santu cũrẽ a'tiro wereyutojacн niwĩ:
—Cristo Õ'acũ bese'cнre ĩ'atimigũ, mн'н wẽrĩsome, nicн niwĩ. 27 Õ'acũ wi'ipн Jesure miáca nнmнrẽ Espíritu Santu Simeórẽ ti wi'ipн wa'aduticн niwĩ. Be'ro Jesure cũ pacнsнmнa Moisé duti'caronojõta wéérã, Õ'acũ wi'ipн miacãrã niwã. 28 Wĩ'magũrẽ ĩ'agũ, Simeó miiwнacн niwĩ. Miiwнa, Õ'acũrẽ e'catipeogн, a'tiro nicн niwĩ:
29 Wiogн, mн'н "A'tiro weegнti" ní'quere queoro weeapн.
Tojo weegн ni'cãrõacãrẽ yн'н mн'нrẽ da'raco'tegн e'catise me'rã wẽrĩmasĩ'i.
30 Masãrẽ yн'rнoacjнre ĩ'atoja'a.
31 Mн'н nipe'tirã masã ĩ'orõpн cũrẽ masĩdutigн tojo weewн.
32 Cũta judío masã nitirãrẽ mн'нrẽ ẽjõpeodutigн sĩ'ogũ weronojõ weegнsami.
Tojo nicã nipe'tirã mн'н yarã Israe curuacjãrã "Õ'acũ añurõ weeami", nino'rãsama, nicн niwĩ Simeó.
33 Simeó wĩ'magũrẽ tojo nicã tн'orã, José, tojo nicã Jesú paco tн'omarĩa wa'acãrã niwã.
34 Be'ro Simeó narẽ "Õ'acũ mнsãrẽ añurõ weeato", nicн niwĩ. María, Jesú pacore a'tiro nicн niwĩ:
—Õ'acũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ a'tiro weedutigн beseapĩ. Cũrẽ нatirã Israe curuacjãrã cõ'adi-jono'rãsama. Cũrẽ нarã pe'e morõpeono'rãsama. Cũ Õ'acũ ye cjasere ĩ'omн'tãgũ nigũsami. Pãjãrã cũrẽ teerãsama. 35 Tojo weese me'rã nipe'tirã wãcũsere bajuyoropн masĩno'rõsa'a. Mн'н pe'ere te di'pjĩ me'rã ñosẽrõ weronojõ pũrĩse tн'oña'gõsa'a, nicн niwĩ Maríare.
36 Apego Õ'acũ wi'ipнre Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masõ nico niwõ. Co Ana wãmetico niwõ. Fanuel macõ Aser curuacjõ nico niwõ. Bнcнo waro nico niwõ. Ne waropнre nu'mio waro omocã dн'teco niwõ. Co omocã dн'téca be'ro siete cũ'marĩ co marãpн me'rã nico niwõ. Ticнse cũ'marĩ be'ro co marãpн wẽrĩa wa'acн niwĩ. 37 Jesure na Õ'acũ wi'ipн miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cũ'marĩ cнoco niwõ. Co Õ'acũ wi'ipнre ne wijatico niwõ. Topн Õ'acũrẽ ẽjõpeogo, ñamirĩ, нmнcori be'ti, ñubuenu'cũcã'co niwõ.
38 Simeó Maríare, Joseré ucũrĩ cura Ana na tiropн wa'aco niwõ. Jesure ĩ'agõ, Õ'acũrẽ

e'catise o'oco niwõ. Be'ro nipe'tirã Jerusalẽcjãrã masãrẽ yн'rнoacjнre co'terãrẽ Jesú ye cjasere wereco niwõ.

María, José, Jesú na ya macã Nazarepн dajatojaa'que ni'i

39 Nipe'tise Õ'acн̃ duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macã Nazare, Galilea di'tapн dajatojaacãrã niwã. 40 Wĩ'magн̃ siape me'rã bнcнa, nemorõ tutuagн, masĩnemogн̃ wa'acн niwĩ. Õ'acн̃ cн̃rẽ añurõ weecн niwĩ.

Jesú Õ'acн̃ wi'ipн wiorã me'rã ucũ'que ni'i

41 Jesú pacнsнmнa nipe'tise cн̃'marĩ Pascua bosennмн nicã Jerusalẽpн bosennмнrĩ wa'awнacãrã niwã. 42 Tojo weerã Jesú doce cн̃'marĩ cнocã, na weewнaronojõpнma wa'acãrã niwã tja. Jesú titare ne waro bosennмн wa'agн weecн niwĩ. 43 Bosennмн yн'rúca be'ro José, María na ya macãpн dajatojaacãrã niwã. Titare Jesú pe'e cн̃ paco María, José masĩrõ marĩrõ Jerusalẽpн tojacã'cн niwĩ. 44 Na Jesure "Ãpẽrã marĩ me'rãcjãrã me'rã wa'ayusami", nicãrã nimiwã. Tojo weerã na wãcũque'tiro marĩrõ ni'cã nнmн ma'apнre wa'acãrã niwã. Be'ropн na acawererã, na ĩ'amasĩrã wa'tero cн̃rẽ a'macãrã nimiwã. 45 Ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã cн̃rẽ a'marã, Jerusalẽpн majãmitojacãrã niwã.

46 I'tia nнmн na Jerusalẽpн wijáca be'ro Õ'acн̃ wi'ipн cн̃rẽ bocacãrã niwã. Cн̃ Moisé oja'-quere bu'eri masã wa'teropн dujicн niwĩ. Na ucũsere tн'o, cн̃ quẽ'rã narẽ sẽrĩtiña'mнjãcн niwĩ. 47 Nipe'tirã cн̃ masĩsere ĩ'arã, cн̃ yн'time'rĩsere tн'orã, ĩ'amarĩamнjãcãrã niwã. 48 Cн̃ Õ'acн̃ wi'ipн dujicã ĩ'arã, cн̃ pacнsнmнa ĩ'amarĩacãrã niwã. Cн̃ paco cн̃rẽ nico niwõ:

—Macн̃ ¿de'ro weegн ũsãrẽ tojo weeati? Mн'н pacн, yн'н нpнtн mн'нrẽ a'mapн. Нpнtн wãcũque'tiapн, nico niwõ.

49 Co tojo nicã tн'ognн, Jesú nicн niwĩ:

—¿De'ro weerã yн'нre a'mati? ¿Mнsã yн'н pacн ye cjasere weeroнa'a nisere masĩtiati? nicн niwĩ.

50 Cн̃ pacнsнmнa Jesú tojo nisere tн'omasĩticãrã niwã.

51 Be'ro na me'rã Nazarepн dajatojaacн niwĩ. Cн̃ todнporopн wee'caronojõta na dutisere añurõ yн'tinu'cũcн niwĩ. Cн̃ paco nipe'tise Jerusalẽpн tojo wa'a'quere wãcũnнrн̃co niwõ. 52 Jesú siape me'rã bнcнa, masĩnemowã'cãcн niwĩ. Õ'acн̃ cн̃rẽ "Añugн̃ nimi", ni ĩ'acн niwĩ. Masã quẽ'rã nipe'tirã cн̃rẽ añurõ wãcũcãrã niwã.

3

Juã masãrẽ wãmeyeri masн̃ bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

1 Quince cн̃'marĩ Tiberio wãmetignн nipe'tirã romano masã wiognн nirĩ cura a'ticнrã cн̃ docacjãrã wiorã nicãrã niwã. Poncio Pilato Judea di'ta wiognн nicн niwĩ. Herode Galilea di'ta wiognн nicн niwĩ. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wãmetise di'ta wiognн nicн niwĩ. Lisanias wãmetignн Abilinia di'ta wiognн nicн niwĩ. 2 Anás, tojo nicã Caifá pa'ia wiorã nicãrã niwã. Tita na wiorã nirĩ cura Õ'acн̃ Zacaría macн̃ Juãrẽ masã marĩrõ, yucн marĩrõpн ucũcн niwĩ. 3 Be'ro Juã nipe'tiro dia Jordã́ wãmetiri maa wa'teropн yн'rнwã'cãcн niwĩ. Masãrẽ a'tiro bu'ecн niwĩ:

—Mнsã ña'arõ weeseti'quere bнjaweti dнcayu, wãmeyeno'ña. Tojo weerã mнsã ña'arõ wee'quere acobojono'rãsa'a, nicн niwĩ. 4 Dнporocjн̃pн Õ'acн̃ ye queti weremн'tãrĩ masн̃ Isaía oja'caronojõta Juã queoro weeseticн niwĩ. A'tiro ojayuno'caro niwн̃:

Ni'cн̃ yucн marĩrõ, masã marĩrõpн a'tiro caricũnu'cũbajaque'atignнsami:
"Marĩ wiognн a'tiatji ma'arẽ apoyuya.
Diacjн̃ca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rã́rõ weronojõ weeyuya."
(Marĩ wiognн a'tiati dнporo mнsã nisetisere apoyuya, mнsã wãcũsere dнcayuya nígн̃, tojo nicн niwĩ.)

5 Nipe'tise di'ta tн'rнri yaa, ni'cãrõwijino'rõsa'a.
Nipe'tise н̃rн̃pagн, opa bu'pa diacjн̃ca pa weeno'rõsa'a.
Ma'arĩ diacjн̃ nitise ma'arĩ diacjн̃nн'cõno'rõsa'a.

Ma'arĩ coperibʉjʉse yaamu'muono'rõsa'a.
(Mʉsã ña'arõ weeseti'quere dʉcayu, apoya nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.)
[6] Mʉsã tojo weecã, Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉosere nipe'tirã ĩ'arãsama, ni ojacʉ niwĩ Isaía.
[7] Masã Juã tiropʉ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nʉcʉ̃ ʉ̃jʉ̃cã, uiwã'cãsama. Mʉsã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, mʉsã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayusĩ'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapʉ. [8] Mʉsã diacjʉ̃ta ʉ̃sã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayuapʉ nírã, mʉsã weesetise me'rã ĩ'oña. A'tiro wãcũticã'ña: "Ʉ̃sã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'arãsa'a", ni wãcũticã'ña. Mʉsã wãcũsere dʉcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acʉ̃ ʉagʉ, a'te ʉ̃tãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cʉ̃ tojo weecãma, na pe'e Õ'acʉ̃ ʉaro weebosama. [9] Marĩ yucʉpagʉ ote'quepagʉ weronojõ ni'i. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ yucʉpagʉ dʉca marĩsepagʉre besecõ'arõ weronojõ weegʉsami. Yucʉ añurõ dʉcatiticjʉre paacõ'a, ʉ̃jʉ̃acõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ mʉsã wãcũsere dʉcayuticã, añurõ weesetiticã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cõmea me'rã paacõ'agʉ̃ weronojõ bu'iri da'regʉsami, nicʉ niwĩ Juã.
[10] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, masã cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.
[11] Juã narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—No'o pʉaro su'tiro cʉogʉnojõ apĩ moogʉ̃rẽ ni'cãrõ o'oya. Ba'ase cʉogʉnojõ ba'ase moogʉ̃ me'rã dʉcawaa ba'aya, nicʉ niwĩ.
[12] Ãpẽrã quẽ'rã romano masã wiorãrẽ niyeru wapaseebosari masã Juã tiropʉ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ, ¿ʉ̃sã de'ro weerãsari? nicãrã niwã.
[13] Juã narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Romano masã na wapaseeduti'caro nemorõ wapaseeticã'ña. Na dutiro ejatuaro wapaseeya, nicʉ niwĩ.
[14] Ãpẽrã surara quẽ'rã cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Ʉ̃sã waro, ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.
Juã narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ne ãpẽrã cʉosere ẽ'maticã'ña. Na o'oticã, tutuaro me'rã narẽ uise o'o, ña'arõ weeticã'ña. Tere ʉarã, na weeti'quepʉreta weresãdojaticã'ña. Mʉsã wapata'ase me'rã dia'cʉ̃ e'catiya, nicʉ niwĩ.
[15] Masã Juã bu'esere tʉ'orã, ʉpʉtʉ wãcũcãrã niwã.
—Apetero weegʉ Juã Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo marĩ yoacã yucue'cʉ nisami, ni wãcũcãrã nimiwã. [16] Na tojo nisere masĩgʉ̃, Juã nipe'tirãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsãrẽ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti, du'uama nígʉ̃, aco me'rã wãmeye'e. Yʉ'ʉ be'ro apĩ yʉ'ʉ nemorõ tutuagʉ a'tigʉsami. Cʉ̃ añugʉ̃ waro nimi. Yʉ'ʉ pe'e mejõ nigʉ̃ tʉ'oña'a. Cʉ̃ ye sapature tuweemasĩtigʉ weronojõ cʉ̃rẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cʉ̃ pũrĩcã Espíritu Santure mʉsãrẽ o'ógʉsami. Cʉ̃rẽ masã me'rã ninu'cũcã weegʉsami. Ña'arõrẽ ʉ̃jʉ̃aweero weronojõ mʉsãrẽ añurõ tojato nígʉ̃ ña'arõ wee'quere cõ'agʉ̃sami. [17] Yʉ'ʉ be'ro a'tigʉ ni'cʉ̃ trigo su'tiweeri masʉ weronojõ nimi. Cʉ̃ te su'tire mejẽcã sʉ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te nʉrõrĩ wi'ipʉ nʉrõsami. Te su'tire pecame'epʉ ʉ̃jʉ̃acõ'asami. A'te weronojõ cʉ̃, cʉ̃ yarã warore bese, cʉ̃ tiropʉ miagʉ̃sami. Ãpẽrãrẽ pecame'epʉ cõ'abajuriogʉsami. Ti me'e ne pe'tisome, nicʉ niwĩ Juã.
[18] Tojo weesenojõ me'rã peje apeye werecasanemocʉ niwĩ. Tenojõ me'rã Juã Õ'acʉ̃ ye añuse quetire masãrẽ werecʉ niwĩ. [19] Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogʉre tu'ticʉ niwĩ. Herode cʉ̃ acabiji Felipe nʉmo Herodía wãmetigore ẽ'ma, nʉmoticʉ niwĩ. Tojo nicã apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticʉ niwĩ. [20] Herode Juã cʉ̃ were'quere tʉ'oronojõ nígʉ̃, mejõ ña'arõ weenemocʉ niwĩ. Juãrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõduticʉ niwĩ.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

[21] Juãrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõatji dʉporo Juã pãjãrã masãrẽ wãmeyecʉ niwĩ. Be'ro Jesú quẽ'rãrẽ wãmeyecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ wãmeyegʉ ñubueri cura ʉ'mʉse pãrĩcaro niwʉ̃. [22] Tojo wa'acã, Jesú bu'ipʉ Espíritu Santu buja weronojõ bajugʉ cʉ̃pʉre dijatacʉ niwĩ. Ʉ'mʉsepʉ cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ ucũdijogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃ yʉ'ʉ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ ni'i. Mʉ'ʉ me'rã pũrõ e'cati'i, nicʉ niwĩ.

Jesú ñecʉ̃sʉmʉa na nituriamʉjãti'que ni'i
(Mt 1.1-17)

[23] Jesú treinta cʉ̃'marĩ wa'tero cʉogʉ, bu'enʉ'cãcʉ niwĩ. Masã cʉ̃rẽ "José macʉ̃ nimi", nicãrã nimiwã. José Elí macʉ̃ nicʉ niwĩ. [24] Elí Matat macʉ̃ nicʉ niwĩ. Matat Leví macʉ̃ nicʉ niwĩ. Leví Melqui macʉ̃ nicʉ niwĩ. Melqui Jana macʉ̃ nicʉ niwĩ. Jana José macʉ̃ nicʉ niwĩ. [25] José Matatías macʉ̃ nicʉ niwĩ. Matatías Amós macʉ̃ nicʉ niwĩ. Amós Nahúm macʉ̃ nicʉ niwĩ. Nahúm Esli macʉ̃ nicʉ niwĩ. Esli Nagai macʉ̃ nicʉ niwĩ. [26] Nagai Maat macʉ̃ nicʉ niwĩ. Maat Matatías macʉ̃ nicʉ niwĩ. Matatías Semei macʉ̃ nicʉ niwĩ. Semei Josec macʉ̃ nicʉ niwĩ. Josec Judá macʉ̃ nicʉ niwĩ. [27] Judá Joanán macʉ̃ nicʉ niwĩ. Joanán Resa macʉ̃ nicʉ niwĩ. Resa Zorobabel macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Salatiel macʉ̃ nicʉ niwĩ. Salatiel Neri macʉ̃ nicʉ niwĩ. [28] Neri Melqui macʉ̃ nicʉ niwĩ. Melqui Adi macʉ̃ nicʉ niwĩ. Adi Cosam macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cosam Elmadam macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Er macʉ̃ nicʉ niwĩ. [29] Er Josué macʉ̃ nicʉ niwĩ. Josué Eliezer macʉ̃ nicʉ niwĩ. Eliezer Jorim macʉ̃ nicʉ niwĩ. Jorim Matat macʉ̃ nicʉ niwĩ. [30] Matat Leví macʉ̃ nicʉ niwĩ. Leví Simeó macʉ̃ nicʉ niwĩ. Simeó Judá macʉ̃ nicʉ niwĩ. Judá José macʉ̃ nicʉ niwĩ. José Jonam macʉ̃ nicʉ niwĩ. Jonam Eliaquim macʉ̃ nicʉ niwĩ. [31] Cʉ̃ Melea macʉ̃ nicʉ niwĩ. Melea Mena macʉ̃ nicʉ niwĩ. Mena Matata macʉ̃ nicʉ niwĩ. Matata Natán macʉ̃ nicʉ niwĩ. [32] Natán Davi macʉ̃ nicʉ niwĩ. Davi Isaí macʉ̃ nicʉ niwĩ. Isaí Obed macʉ̃ nicʉ niwĩ. Obed Booz macʉ̃ nicʉ niwĩ. Booz Sala macʉ̃ nicʉ niwĩ. Sala Naasón macʉ̃ nicʉ niwĩ. [33] Naasón Aminadab macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Admin macʉ̃ nicʉ niwĩ. Admin Arni macʉ̃ nicʉ niwĩ. Arni Esrom macʉ̃ nicʉ niwĩ. Esrom Fares macʉ̃ nicʉ niwĩ. Fares Judá macʉ̃ nicʉ niwĩ. [34] Judá Jacob macʉ̃ nicʉ niwĩ. Jacob Isaa macʉ̃ nicʉ niwĩ. Isaa Abrahã macʉ̃ nicʉ niwĩ. Abrahã Taré macʉ̃ nicʉ niwĩ. Taré Nacor macʉ̃ nicʉ niwĩ. [35] Nacor Serug macʉ̃ nicʉ niwĩ. Serug Ragau macʉ̃ nicʉ niwĩ. Ragau Peleg macʉ̃ nicʉ niwĩ. Peleg Heber macʉ̃ nicʉ niwĩ. Heber Sala macʉ̃ nicʉ niwĩ. [36] Sala Cainán macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cainán Arfaxad macʉ̃ nicʉ niwĩ. Arfaxad Sẽ macʉ̃ nicʉ niwĩ. Sẽ Noé macʉ̃ nicʉ niwĩ. Noé Lamec macʉ̃ nicʉ niwĩ. [37] Lamec Matusalén macʉ̃ nicʉ niwĩ. Matusalén Enoc macʉ̃ nicʉ niwĩ. Enoc Jared macʉ̃ nicʉ niwĩ. Jared Mahalaleel macʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Cainán macʉ̃ nicʉ niwĩ. [38] Cainán Enós macʉ̃ nicʉ niwĩ. Enós Set macʉ̃ nicʉ niwĩ. Set Adã́ macʉ̃ nicʉ niwĩ. Adã́ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ne waro wee dʉ'pócãti'cʉ nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ nicʉ niwĩ.

4

Jesure wãtĩ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

[1] Juã Jesure wãmeyeca be'ro Jesú Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ dia Jordã́ wãmetiri maapʉ ní'cʉre Espíritu Santu maata yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ miacʉ niwĩ. [2] Topʉre cuarenta nʉmʉrĩ nicʉ niwĩ. Wãtĩ Jesure cʉ̃ pacʉre yʉ'rʉnʉ'cãdutigʉ niquesãcʉ nimiwĩ. Cʉ̃ topʉ nise nʉmʉrĩrẽ Jesú ne cã'rõ ba'aticʉ niwĩ. Tojo weegʉ ʉjaboacʉ niwĩ. [3] Tojo wa'ari curare wãtĩ cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i nígʉ̃, a'te ʉ̃tãperire pã́ dojorẽ ba'aya, nicʉ niwĩ.

[4] Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'o: "Masã ba'ase me'rã dia'cʉ̃ catimasĩtisama", ni ojano'wʉ̃, nicʉ niwĩ.

[5] Be'ro wãtĩ Jesure ʉ'mʉacjʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ miacʉ niwĩ tja. Topʉ nipe'tisere ni'cãtita a'ti nucũcã cjase macãrĩ pejere ĩ'ope'ocã'cʉ niwĩ. [6] Ĩ'otoja, wãtĩ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ a'te macãrĩ wiogʉ, te macãrĩpʉ nise nipe'tise wiogʉ sõrõgʉ̃ti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ no'o o'osĩ'rĩgʉ̃rẽ o'ogʉti. [7] Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ejaque'a ẽjõpeocã, nipe'tise mʉ'ʉ ye tojarosa'a, nicʉ niwĩ wãtĩ.

[8] Jesú a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'o: “Õ'acũ mʉ'ʉ wiogʉ ni'cũrẽta ẽjõpeoya. Cũ se'sarore, cũ dutise dia'cũrẽ weeco'teya”, niwʉ̃, nicʉ niwĩ Jesú.

9 Be'ro wãtĩ Jesure Jerusalẽ́pʉ miaa, Õ'acũ wi'i dʉposãrĩpʉ miimʉjãcʉ niwĩ. Topʉ cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ tja:

—Mʉ'ʉ diacjʉ̃ta Õ'acũ macũ ni'i nígʉ̃, a'topʉ me'rãta nucũcãpʉ bu'pudijaya. 10 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ mʉ'ʉrẽ a'tiro ojano'o:

Õ'acũ cũrẽ wereco'terãrẽ mʉ'ʉrẽ co'tedutigʉ o'ógʉsami.

11 Mʉ'ʉrẽ ʉ̃tãgãpʉ doquepejari nírã, mʉ'ʉrẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwʉ̃, nicʉ niwĩ wãtĩ.

12 Jesú cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'te quẽ'rã ojano'caro niwʉ̃: “Mʉ'ʉ wiogʉ Õ'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti ¿diacjʉ̃ta nimitito? nírã, cũrẽ weeĩ'odutiticã'ña”, ni ojano'wʉ̃, nicʉ niwĩ Jesú.

13 A'tiro wéégʉ, wãtĩ apeye de'ro mejẽcã Jesure weenemomasĩticʉ niwĩ. Weenemomasĩti, yoaticã cũrẽ cõ'awã'cãnicʉ niwĩ.

Jesú ne waro cũ Galileapʉ bu'enʉ'cã'que ni'i
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

14 Jesú masã marĩrõpʉ ní'cʉ Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉagʉ, Galileapʉre dajacʉ niwĩ. Ãpẽrã cũ ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjãrã ucũse'sa wa'acãrã niwã. 15 Jesú macãrĩnʉcũ na nerẽwʉasepʉ bu'ecʉ niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ e'cati, “Añuyʉ'rʉami”, nicãrã niwã.

Jesú cũ ya macã Nazarepʉ dajatojaa'que ni'i
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

16 Be'ro Jesú Nazare cũ masá̃ca macãpʉ dajatojaacʉ niwĩ. Judío masã na soowʉari nʉmʉ cũ weewʉaronojõpʉma na nerẽwʉari wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Topʉ wã'cãnʉ'cã, Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'eĩ'ocʉ niwĩ. 17 Cũrẽ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Isaía ojáca pũrĩrẽ bu'edutirã o'ocãrã niwã. Cũ ti pũrĩrẽ pão, a'tiro oja'quere bocacʉ niwĩ. A'tiro nicaro niwʉ̃:

18 Espíritu Santu yʉ'ʉpʉre nimi.

Cũ añuse quetire pajasecʉorãrẽ yʉ'ʉre weredutigʉ cũuwĩ.

Bʉjawetirãrẽ wãcũtutuacã weedutigʉ o'ówĩ.

Ãpẽrã dutise doca niwã'ñarãrẽ yʉ'rʉweticã weedutigʉ o'ówĩ.

Caperi ĩ'atirãrẽ ĩ'acã weedutigʉ o'ówĩ.

Ãpẽrãrẽ dutipe, ña'arõ weepeno'rãrẽ wijata'adutigʉ o'ówĩ.

19 Õ'acũ masãrẽ yʉ'rʉoritero etatoja'a nisere weredutigʉ o'ówĩ, ni ojacʉ niwĩ Isaía, ni bu'ecʉ niwĩ Jesú.

20 Be'ro, Jesú cũ bu'éca be'ro ti pũrĩrẽ tuutũrẽtoja, ti wi'i co'tegʉre wiacʉ niwĩ. Wia, narẽ bu'egʉtigʉ ejanujãcʉ niwĩ. Nipe'tirã ti wi'ipʉ nirã́ cũrẽ ne ĩ'adu'uticãrã niwã. 21 Cũ narẽ a'tiro ucũnʉ'cãcʉ niwĩ:

—Ni'cãcã me'rã mʉsã tʉ'oropʉ bu'eĩ'o'que queoro wa'a'a, nicʉ niwĩ.

22 Nipe'tirã Jesure añurõ ucũcãrã niwã. Cũ ucũsere tʉ'orã, te añuse niyucã, tʉ'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ã'rĩ José macũ mejẽta niti? nicãrã niwã.

23 Na tojo nisere masĩgʉ̃, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Apetero weerã a'te masã na ucũwʉasenojõrẽ yʉ'ʉre nírã nisa'a: “Ocoyeri masʉ̃ mʉ'ʉ basu pe'e ocoye yʉ'rʉoya”, nisa'a. Tojo nicã “Mʉ'ʉ Capernaupʉ weeĩ'o'quere ʉ̃sã tʉ'owʉ. Te ʉ̃sã tʉ'o'quere a'to mʉ'ʉ ya macã waropʉ quẽ'rãrẽ weeĩ'oña”, nírã nisa'a, nicʉ niwĩ.

24 Be'ro narẽ ninemocʉ niwĩ:

—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃rẽ cũ ya macãcjãrã waro añurõ põtẽrĩtisama. 25 Mʉsãrẽ a'tere diacjʉ̃ masĩcã ʉasa'a. Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Elía cũ nícateropʉre Israe di'tapʉre pãjãrã wapewia numia nicãrã niwã. Titare i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco acoro pejaticaro niwʉ̃. Tojo weerã nipe'tirã ti di'tacjãrã ʉpʉtʉ ʉjaboacãrã niwã. 26 Tojo nimicã, ne ni'cõ Israe curuacjõ wapewiore

weetamudutigʉ Õ'acʉ̃ o'óticʉ niwĩ. Ape di'tacjõ Sarepta wãmetiro Sidṍ pʉ'to nigṍ pe'ere
weetamudutigʉ o'ócʉ niwĩ. 27 Apeye quẽ'rã Eliseo Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃
nícateropʉre a'te weronojõta wa'acaro niwʉ̃. Israe di'tapʉre pãjãrã cãmi boarã nicãrã
niwã. Tojo nimicã, Eliseo ne ni'cʉ̃ ti di'tacjʉ̃rẽ yʉ'rʉoticʉ niwĩ. Naamán aperocjʉ̃ Siria
di'tacjʉ̃ pe'ere yʉ'rʉocʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrãrẽ weetamutigʉ, Israe curuacjãrã
nitirã pe'ere weetamucʉ niwĩ, nicʉ niwĩ.
28 Ti wi'ipʉ nerẽ'cãrã pãjãrã Jesú a'tiro nisere tʉ'orã, uayʉ'rʉacãrã niwã. 29 Be'ro nipe'tirã
to nirã́ wã'cãnʉ'cã, Jesure macã sumutopʉ cõ'aõ'ocãrã niwã. Na nirĩ macãcjʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃
dʉposãrĩpʉ cʉ̃rẽ tuuquedijorãtirã miimʉjãcãrã niwã. 30 Na tojo weesĩ'rĩmicã, Jesú na
wa'tero wa'a, yʉ'rʉwã'cã wa'acʉ niwĩ.

Jesú wãtĩ sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 1.21-28)

31 Be'ro Jesú Capernaupʉ wa'acʉ niwĩ. Ti macã Galilea di'tapʉ nicaro niwʉ̃. Topʉ
masãrẽ na soowʉari nʉmʉrẽ bu'ecʉ niwĩ. 32 Dutisere cʉogʉ weronojõ bu'ecã ĩ'arã,
tʉ'omarĩamʉjãcãrã niwã.
33 Na nérẽ́ca wi'ipʉre ni'cʉ̃ wãtĩ sãjãno'cʉ nicʉ niwĩ. A'tiro ʉpʉtʉ caricũcʉ niwĩ:
34 —Jesú Nazarecjʉ̃, ʉ̃sãrẽ cariboticã'ña. ¿Ʉ̃sãrẽ bu'iri da're bajuriogʉ a'tigʉ weeti?
Mʉ'ʉrẽ ĩ'amasĩ'i. Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ ña'ase moogʉ̃, añubutiagʉ ni'i, nicʉ niwĩ.
35 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú wãtĩ masʉ̃pʉ nigʉ̃rẽ tu'tigʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Di'tamarĩaña. Ã'rĩpʉre nigʉ́ wijaaya, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nicã, wãtĩ na ĩ'orõpʉ tuuquecũu, cʉ̃pʉre ní'cʉ wijaacʉ niwĩ. Ne cʉ̃rẽ mejẽcã
cãmida'rema'arõ marĩrõ wijaacʉ niwĩ. 36 Tojo wa'asere ĩ'arã, nipe'tirã ʉcʉacãrã niwã. Na
basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:
—Ã'rĩ dutise cʉose ¿ñe'enojõ nimitito? Cʉ̃ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩmi. Cʉ̃
narẽ cõ'awĩrõcã, na wijaama, nicãrã niwã.
37 Tojo weero nipe'tiro Galileapʉ Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niwʉ̃.

Jesú Simó Pedro mañecõrẽ yʉ'rʉo'que queti ni'i
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

38 Jesú na nerẽwʉaropʉ ní'cʉ wijaa wa'acʉ niwĩ. Wijááca be'ro Simó ya wi'ipʉ wa'acʉ
niwĩ. Cʉ̃ mañecõ ʉpʉtʉ ujaque dutitico niwõ. Tojo weerã Jesure "Yʉ'rʉoya", ni sẽrĩcãrã
niwã. 39 Jesú co pʉ'to ejanʉ'cã mu'rĩĩ'a, ujaquere surudutic niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, ujaque
surupe'tia wa'acaro niwʉ̃. Tojo wééca be'ro maata co wã'cãnʉ'cã, narẽ ba'ase etigo wa'aco
niwõ.

Jesú pãjãrã masã dutitirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

40 Mujĩpũ sãjãrĩ cura nipe'tirã no'o nise duti cʉorãrẽ Jesú tiropʉ miacãrã niwã. Jesú na
dutitirãnʉcʉ̃rẽ omocã ñapeogʉ, nipe'tirãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. 41 Na dutitirã wa'teropʉre wãtĩa
masãpʉre sãjãa'cãrã quẽ'rãrẽ cõ'awĩrõcʉ niwĩ. Na wijaarã, a'tiro caricũwijaacãrã niwã:
—Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i, nicãrã niwã.
Wãtĩa Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ nimi nisere masĩcãrã niwã. Tojo weegʉ Jesú narẽ tu'tigʉ,
ucũdutiticʉ niwĩ.

Jesú Galilea di'tapʉ cʉ̃ ye quetire werecusia'que ni'i
(Mr 1.35-39)

42 Bo'reque'ari cura Jesú macã sumuto masã marĩrõpʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, masã
cʉ̃rẽ a'ma, cʉ̃ nirõpʉ sirutuejacãrã niwã. Cʉ̃rẽ aperopʉ wa'adutiticãrã nimiwã. 43 Jesú narẽ
nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ apeye macãrĩpʉ quẽ'rãrẽ añuse queti, Õ'acʉ̃ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wiogʉ nigʉ̃sami
nisere wereroʉa'a. Õ'acʉ̃ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayucã, cʉ̃ yarã sãjãcã
weegʉsami. A'te niatjereta yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'ówĩ, nicʉ niwĩ.
44 Tojo weegʉ Jesú na nerẽwʉase wi'seri Galilea di'ta nise macãrĩpʉre werecusiacʉ niwĩ.

5

Jesú cũ tutuaro me'rã wa'i pãjãrã wẽjẽcã wee'que ni'i
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

1 Ni'cã nũmũ Jesú Genesare wãmetiri ditara sumutopũ nicũ niwĩ. Cũ topũ nirĩ cura
pãjãrã masã etacãrã niwã. Cũ Õ'acũ ye queti weresere tũ'osĩ'rĩrã, cũ pũ'to pãjãrã
tuuwã'cãcãrã niwã. 2 Ditara sumuto nucũporopũ pũawũ masã marĩsepawũ pa'sacã ĩ'acũ
niwĩ. Wa'i wẽjẽrã eja'cãrã tepawũre topũ po'o, na ye wejecũpagũre coerã wa'arã
majãnũ'cãcãrã niwã. 3 Jesú tepawũre ĩ'agũ, Simó yawũpũ mũjãsãjãcũ niwĩ. Simórẽ
"Sõ'ocurepũ wajawĩrõña", nicũ niwĩ. Cũ tojo níca be'ro Jesú tiwũpũ ejanujã, masã
sumutopũ nu'cũrãrẽ bu'enũ'cãcũ niwĩ. 4 Narẽ bu'éca be'ro Simórẽ a'tiro nicũ niwĩ:
—Yucũsũre decocurepũ wajawijaya. Topũ mũ'ũ ya wejecũre doqueñoña, nicũ niwĩ.
5 Simó cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:
—Masãrẽ bu'egũ, ũsã pi'eti, ñamipũre wẽjẽbo'reamiapũ. Ne wẽjẽtiasũ. Mũ'ũ dutigũta
dutitoja'a. Tojo weegũ wejecũre doqueñogũti, nicũ niwĩ.
6 Na tigũre doqueñóca be'ro pãjãrã waro wa'i sãjãno'cãrã niwã. Tojo weero tigũ
wejecũ tũ'rũrõpũ weecaro niwũ. 7 Tere ĩ'arã, na me'rãcjãrã apewũ yucũsũpũ nirãrẽ
weetamudutirã bũapijicãrã niwã. Na, na tiropũ eta, narẽ weetamucãrã niwã. Tepawũ
pũawũpũta wa'i me'rã cã'rõ mirĩdijawe'socaro niwũ. 8 A'tiro wa'acã ĩ'agũ, Simó Pedro Jesú
tiro ejaque'a, cũrẽ nicũ niwĩ:
—Yũ'ũ wiogũ, yũ'ũ ña'arõ weesebũcũ ni'i. Tojo weegũ mũ'ũ añugũ, ña'ase moogũ yũ'ũ
tiro niticã'ña, nicũ niwĩ.
9 Wa'i pãjãrãrẽ ĩ'amarĩatjĩagũ, tojo nicũ niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã cũ me'rã nĩ'cãrã quẽ'rã
mejãrõta ĩ'amarĩacãrã niwã. 10 Apewũpũ nĩ'cãrã Zebedeo põ'rã Santiago, Juã Simó
me'rãcjãrã na quẽ'rã ĩ'amarĩacãrã niwã. Be'ro Jesú Simórẽ nicũ niwĩ:
—Uiticã'ña. Ni'cãcã me'rã mũ'ũ wa'i wẽjẽmu'sĩgũ weronojõ masãrẽ yé quetire
weregũsa'a. Were, pãjãrã yũ'ũre ẽjõpeocã weegũsa'a, nicũ niwĩ.
11 Be'ro na yucũsũpawũre sumutopũ wajanũjãcãrã niwã. Nipe'tise na cũomi'quere
topũta cũucã, Jesú me'rã wa'a wa'acãrã niwã.

*Jesú cãmi boagũ*re yũ'rũo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

12 Jesú ni'cã macã Galilea di'ta nirĩ cura ni'cũ nipe'tiro upũpũ cãmi boagũ cũ tiro wa'acũ
niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, cũ pũ'to di'tapũ paamu'rĩque'a, a'tiro nicũ niwĩ:
—Wiogũ, mũ'ũ dutire yũ'rũogũ ni'i. Yũ'ũre yũ'rũoya, nicũ niwĩ.
13 Tojo nicã tũ'ogũ, Jesú cũrẽ yũ'rũogũ ñapeo, a'tiro nicũ niwĩ:
—Yũ'rũogũti. Cãmi marĩgũpũ tojayá, nicũ niwĩ.
Cũ tojo nicãta, cũ cãmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwũ. 14 Tu'ajanũ'cõ, Jesú cũrẽ a'tiro
nicũ niwĩ:
—A'tere ãpẽrãrẽ wereticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjũta pa'i tiropũ mũ'ũ ye cãmi
yati'quere ĩ'ogũ wa'aya. Cũ mũ'ũrẽ ĩ'áca be'ro mũ'ũ cãmi boasere "Pe'tia wa'a'a",
nigũsami. Cũ tojo níca be'ro Moisé cũ Õ'acũrẽ e'catise o'oduti'quere o'oya. Mũ'ũ tojo
wee yũ'rũca be'ro masã me'rã nisetigũsa'a tja, nicũ niwĩ.
15 Jesú ye cjase pe'e siape me'rã nemorõ masĩno'caro niwũ. Tojo weerã pãjãrã masã
cũ ucũsere tũ'orãtirã nerẽcãrã niwã. Tojo nicã na dutire yũ'rũocã ũarã, cũ tiro nerẽcãrã
niwã. 16 Na tojo weemũjãmicã, Jesú pe'e masã marĩsepũ wa'acũ niwĩ. Tepũ cũ pacũ Õ'acũrẽ
ñubuemũjãcũ niwĩ.

*Jesú sijamasĩtigũ*re yũ'rũo'que ni'i
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Ni'cã nũmũ Jesú masãrẽ bu'egũ weecũ niwĩ. Titare masã wa'teropũre ni'cãrẽrã fariseo
masã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã dujicãrã niwã. Ni'cãrẽrã Galilea di'tapũ nise
macãrĩcjãrã nicãrã niwã. Ãpẽrã Judea di'tapũ nise macãrĩcjãrã nicãrã niwã. Tojo nicã
ãpẽrã Jerusalẽcjãrã nicãrã niwã. Na to nirĩ cura Jesú dutitirãrẽ yũ'rũogũ, Õ'acũ tutuase
me'rã yũ'rũocũ niwĩ. 18 Jesú masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã masã ni'cũ sijamasĩtigũre cũ cũñarõ
me'rã wũaejacãrã niwã. Na wi'ipũ miisãjãa, Jesú tiropũ cũusĩ'rĩcãrã nimiwã. 19 Tojo

weesĩ'rĩmirã, masã pãjãrã waro niyucã, ne wʉasãjãamasĩticãrã niwã. Tojo weerã wi'i dʉposãrĩpʉ mʉjãa, ni'cã pe seeweecãrã niwã. Ti pepʉ cʉ̃ cũñarõ me'rã cʉ̃rẽ Jesú tiropʉ, masã wa'teropʉ du'udijocãrã niwã. [20] Jesú na ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, dutitigʉre a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicʉ niwĩ.

[21] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã a'tiro wãcũcãrã niwã: "Ã'rĩ cʉ̃ tojo ucũse me'rã Õ'acʉ̃rẽ ña'arõ ucũgʉ̃ weemi. ¿Noa niti cʉ̃ tojo weegʉ́? Cʉ̃ 'Õ'acʉ̃ weronojõ tutuagʉ ni'i', ¿ni wãcũsarĩ? Marĩ weronojõ upʉtigʉ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi", nicãrã niwã.

[22] Jesú na wãcũsere ĩ'amasĩgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã mʉsã yʉ'ʉre mejẽcã wãcũma'ati? [23] ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿"Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã, o "Wã'cãnʉ'cã, sijawã'cãña" nise pe'e diasawetine? "Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a" nicã ĩ'atimirã, ẽjõpeoya marĩ'i. "Wã'cãnʉ'cã, sijawã'cãña" nicã pe'ema, cʉ̃ sijasere ĩ'atojarãpʉ "Diacjʉ̃ta ni'i", ni ẽjõpeono'o, nicʉ niwĩ. [24] Tojo weegʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ yʉ'ʉ tutuasere ĩ'ogʉ̃, ã'rĩ sijamasĩtigʉre yʉ'rʉogʉti. Te me'rã mʉsã yʉ'ʉ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicʉ niwĩ.

Tojo weegʉ sijamasĩtigʉre a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ pe'ema a'tiro nigʉ̃ti. Wã'cãnʉ'cãña. Mʉ'ʉ cũñarõrẽ miiwʉa, mʉ'ʉ ya wi'ipʉ tojaagʉsa'a, nicʉ niwĩ.

[25] Cʉ̃ tojo nicãta, na nipe'tirã ĩ'orõpʉ sijamasĩti'cʉ wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ. Wã'cãnʉ'cã, cʉ̃ cũña'carore miiwʉa, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ogʉta, cʉ̃ ya wi'ipʉ tojaa wa'acʉ niwĩ. [26] Nipe'tirã tojo wa'asere ĩ'amarĩa, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocãrã niwã. Ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcãma ne ĩ'awʉaya marĩsere ĩ'asʉ, nicãrã niwã.

Jesú Levíre piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

[27] Jesú sijamasĩtigʉre yʉ'rʉóca be'ro wi'ipʉ ní'cʉ wijaacʉ niwĩ. Wijaa, ni'cʉ̃ romano masã wiogʉre niyeru wapaseebosari masʉ̃rẽ ĩ'abocacʉ niwĩ. Cʉ̃ Leví wãmeticʉ niwĩ. Cʉ̃ da'rawʉaropʉ dujicʉ niwĩ. Jesú cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, "Te'a, yʉ'ʉ me'rã a'tia", nicʉ niwĩ.

[28] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Leví wã'cãnʉ'cã, nipe'tise cʉ̃ da'ra'quere du'ucũupeo, Jesú me'rã wa'acʉ niwĩ.

[29] Be'ro Leví cʉ̃ ya wi'ipʉ Jesure pajiri bosenʉmʉ weepeocʉ niwĩ. Leví me'rãcjãrã pãjãrã wapaseeri masã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã quẽ'rã pãjãrã masã na me'rã ba'arã ninemocãrã niwã. [30] Na tojo weecã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã narẽ ĩ'anu'cũco'tecãrã niwã. Tojo weerã Jesú bu'erãrẽ ucjacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã mʉsã niyeru wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

[31] Jesú na tojo nisere tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã, duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. [32] "Añurã ni'i" nirãrẽ a'magʉ̃ a'titiwʉ. Ãpẽrã "Ʉ̃sã ña'arã ni'i" nirã́ pe'ere a'magʉ̃ a'tiwʉ. Na ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayudutigʉ a'tiwʉ, nicʉ niwĩ.

"Mʉ'ʉ bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?" Jesure ní'que ni'i
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

[33] Be'ro Jesure sẽrĩtiña'nemocãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ bu'esere siruturã, tojo nicã ʉ̃sã fariseo masã bu'esere siruturã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerã mʉ'ʉ bu'erã pe'e be'titimirã, sĩ'rĩ ba'ati? nicãrã niwã.

[34] Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¿De'ro weeacjʉ omocã dʉ'tegʉ na me'rã nígʉ̃, cʉ̃ pijio'cãrãrẽ bʉjaweti, be'tidutibosari? [35] Be'ro cʉ̃rẽ ãpẽrã aperopʉ miáca be'ro pũrĩcãrẽ bʉjaweti, be'tirãsama. Jesú, yʉ'ʉ na me'rã ni'i yujupʉ; yʉ'ʉ na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirãsama nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

[36] Narẽ queose me'rã werenemocʉ niwĩ:

—Ne ni'cũ ma'marõ su'tirore tũ'rẽ, mejãrõ su'tiropʉ sereõ'otisami. Tojo weegʉ ma'marõ su'tirore bajuriogʉ weesami. Tojo nicã ma'marõ su'tirore mejã su'tiropʉ sereõ'ocã, ña'arõ baju'u. [37] Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuri wa'icʉrã caseri me'rã wee'que ajuripʉ poseyecã. A'tiro weecãma, vino pã'mʉyʉ'rʉ, te ajurire tũ'rẽcã'sa'a. Tojo wa'acã, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cõ'awa'a, te ajuri quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. [38] Tojo weero ma'ma vinorẽ ma'ma ajuripʉ poseyeroʉa'a. [39] Ne ni'cũ vino mejãrẽ sĩ'rĩpo'cʉ ma'marẽ sĩ'rĩsĩ'rĩtisami. Cũ a'tiro nisami: "Yʉ'ʉ sĩ'rĩmʉ'tã'que mejã pe'e, nemorõ añuapʉ", nisami. Mʉsã todʉporopʉ weeseti'quere mʉsã weepo'quere ma'ma yʉ'ʉ bu'ese pe'ere dʉcayusĩ'rĩwe'e nígũ, tojo nicʉ niwĩ.

6

Judío masã na soowʉari nʉmʉ sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

[1] Ni'cã nʉmʉ judío masã na soowʉari nʉmʉ nicã, Jesú trigo wesepʉ yʉ'rʉacã, cũ bu'erã trigore wejetũ'rẽ, sã'quẽwee, te perire ba'acãrã niwã. [2] Fariseo masã na tojo weecã ĩ'arã, narẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã marĩ soowʉari nʉmʉrẽ da'radutitimicã, mʉsã tojo weeti? nicãrã niwã.

[3] Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã dʉporocjũ wiogʉ Davi cũ me'rãcjãrã me'rã ʉjaboarã na wee'quere bu'epã. [4] Na a'tiro weecãrã niwã. Õ'acũ wi'ipʉ sãjãa, pã́ "Õ'acũ ye ni'i" ní'quere, narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ dʉcawaacʉ niwĩ. Pa'ia dia'cũrẽ te pã́ ba'ata basiocaro nimiwũ. Yʉ'ʉ bu'erã tere ba'arã, yʉ'rʉnʉ'cãrã mejẽta weema nígũ, tojo nicʉ niwĩ.

[5] Narẽ ninemocʉ niwĩ Jesú:

—Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ soowʉari nʉmʉ dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicʉ niwĩ.

Jesú omocã bʉ'awia'cʉre yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

[6] Jesú ape nʉmʉ na soowʉari nʉmʉ nicã, judío masã nerẽrĩ wi'ipʉ sãjãa, narẽ bu'ecʉ niwĩ. Topʉ ni'cũ omocã diacjũcamocã bʉ'awia'cʉ nicʉ niwĩ. [7] Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesure ĩ'acoʼtecãrã niwã. Na, ¿marĩ soowʉari nʉmʉrẽ yʉ'rʉogʉsari cũ? nírã, tojo weecãrã niwã. Cũ yʉ'rʉocã, weresãta basiorosa'a nírã, tojo ĩ'acãrã niwã. [8] Jesú na wãcũsere ĩ'amasĩgũ, omocã bʉ'awia'cʉre a'tiro nicʉ niwĩ:

—Wã'cãnʉ'cã, wijatia masã decopʉ, nicʉ niwĩ.

Cũ tojo nicã, omocã bʉ'awia'cʉ wã'cãnʉ'cã, wijaticʉ niwĩ. [9] Cũ tojo weecã, Jesú fariseo masã mejẽcã wãcũrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsãrẽ apeyenojõ sẽrĩtiña'se cʉo'o. Marĩ soowʉari nʉmʉ nicã ¿añusere weeroʉati o ña'ase pe'ere weeroʉati? ¿Yʉ'rʉosere ʉati o wẽjẽcõ'ase pe'ere ʉati? nicʉ niwĩ.

[10] Be'ro Jesú nipe'tirã to nirãrẽ ĩ'atoja, omocã bʉ'awia'cʉre nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ya omocãrẽ sĩ́oña.

Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, sĩ́ocʉ niwĩ. Maata yʉ'rʉono'ca omocã tojacaro niwũ. [11] Cũ tojo weecã ĩ'arã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã uayʉ'rʉa wa'acãrã niwã. Tojo weerã "Marĩ ¿de'ro weerãsari ã'rĩrẽ?" ni a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã.

Jesú cũ bu'erã docere bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

[12] Jesú te nʉmʉrĩrẽ ũrũgũpʉ cũ pacʉre ñubuegʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉre ti ñamirẽ ñubuebo'reacʉ niwĩ. [13] Bo'reque'aca be'ro cũ bu'esere siruturã pãjãrãrẽ pijiocʉ niwĩ. Pijio, na wa'tero nirã́ docere besecʉ niwĩ. Narẽ "Yé quetire werecusiari masã yʉ'ʉ besecṹú'cãrã nirãsa'a", nicʉ niwĩ. [14] A'ticʉrã nicãrã niwã: Simó, be'ro Jesú cũrẽ Pedro pisucʉ niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicʉ niwĩ. Tojo nicã Santiago, Juã, Felipe, Bartolomé nicãrã niwã. [15] Ãpẽrã Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ, apĩ Simó wãmetigʉ celote curuacjũ nicãrã niwã. [16] Apĩ

Juda Santiago acabiji nicʉ niwĩ. Tojo nicã Juda Iscariote, be'ropʉ Jesure cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjʉ quẽ'rã nicʉ niwĩ.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i
(Mt 4.23-25)

17 Jesú ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ní'cʉ cʉ̃ besecúú'cãrã me'rã tigʉ dʉ'pocʉ́pʉ dijacʉ niwĩ. Topʉ dijagʉ, ni'cã pa añurĩ papʉ tojaque'acʉ niwĩ. Topʉ pãjãrã cʉ̃ bu'esere siruturã nicãrã niwã. Ãpẽrã masã quẽ'rã pãjãrã Judea di'tacjãrã, Jerusalẽcjãrã, pajiri maa sumuto nise macãrĩ Sidṍ, Tirocjãrã nicãrã niwã. Na nipe'tirã Jesú bu'esere tʉ'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã na ye dutire yʉ'rʉodutirã wa'acãrã niwã. 18 Ãpẽrã wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rã wa'acãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. 19 Cʉ̃ tutuaro me'rã nipe'tirã dutitirãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cʉ̃rẽ ñe'eña'sĩ'rĩcãrã niwã.

E'catise queti, e'catiya marĩse queti ni'i
(Mt 5.1-12)

20 Jesú ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ dijáca be'ro cʉ̃ bu'erãrẽ ĩ'a, nicʉ niwĩ:

—Mʉsã pajasecʉorã Õ'acʉ̃ wiogʉ nirõpʉ wa'arãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

21 »No'o ni'cãrõacãrẽ ʉjaboarãnojõ be'ropʉre yapirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

»No'o ni'cãrõacãrẽ utirãnojõ be'ropʉre bujirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

22 »Mʉsã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre ẽjõpeocã, masã a'tiro weerãsama. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãsama. Na me'rã nimi'cãrãrẽ cõ'awĩrõmʉjãrãsama. Mʉsãrẽ bujicã'a, yabirãsama. Mʉsãrẽ "Ña'arã nima", nirãsama. Narẽ tojo weeno'rã e'catiya. 23 Mʉsã ʉ'mʉsepʉ pajibutiaro e'catise bocarãsa'a. Tojo weerã na tojo weeri curare ʉpʉtʉ waro e'catiyʉ'rʉnʉ'cãña. Dʉporocjãrãpʉ quẽ'rã Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masãrẽ mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa mejãrõta weecãrã niwã.

24 »Mʉsã peje cʉorã pe'e a'ti turi cjase dia'cʉ̃rẽ wãcũnʉrʉ̃, e'catitoja'a. Tojo weero mʉsãrẽ ña'a nirõsa'a.

25 »Mʉsã ni'cãrõacã ba'a yapirãnojõ e'catitoja'a. Tojo weero mʉsãrẽ ña'a ni'i. Be'ropʉre ʉjaboarãsa'a.

»Mʉsã ni'cãrõacãrẽ e'cati bujirãnojõrẽ ña'a ni'i. Be'ropʉre bʉjawetirã utirãsa'a.

26 »A'ti ʉmʉcocjãrã añurõ ucũno'rãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Dʉporopʉ "Õ'acʉ̃ ye queti wererã ni'i" nisoori masãrẽ mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa mejãrõta añurõ dia'cʉ̃ narẽ ucũcãrã niwã.

Marĩrẽ ĩ'atu'tirãrẽ ma'idutise ni'i
(Mt 5.38-48; 7.12)

27 »No'o ye cjasere tʉ'osĩ'rĩrãnojõrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ ma'iña. Mʉsãrẽ ña'arõ weerãrẽ añurõ weeya. 28 Mʉsãrẽ ña'arõ ucũrãrẽ "Narẽ añurõ wa'ato", niña. Mʉsãrẽ ña'arõ tu'ti, bujicã'rãrẽ na ye niatjere sẽrĩbosaya. 29 Ni'cʉ̃ mʉ'ʉrẽ ni'cã pã'rẽ diapoapʉ paacã, ape pã'rẽ dʉ'sari pã'rẽ pe'ere majãminʉ'cã, paadutiya tja. No'o ni'cʉ̃ mʉ'ʉ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ ẽ'macã, mʉ'ʉ ya camisa quẽ'rãrẽ tuweeo'oya. 30 Nipe'tirã mʉsãrẽ sẽrĩrãrẽ o'oya. No'o mʉsã yere miacã, "Wiapa", niticã'ña. 31 Mʉsãrẽ ãpẽrã añurõ weeme'rĩcã ʉasa'a. Mʉsã quẽ'rã tojota narẽ añurõ weeme'rĩcã'ña.

32 »Mʉsãrẽ mairã dia'cʉ̃rẽ ma'írã, ¿ñe'enojõ añuse wéérã weebosaʉ? Ña'arã quẽ'rã tojota na me'rãcjãrãrẽ ma'isama. 33 Mʉsãrẽ añurõ weerã́ dia'cʉ̃rẽ añurõ wéérã, ¿ñe'enojõ pe'ere añuse weebosaʉ? Ña'arã quẽ'rã narẽ añurõ weerã́ dia'cʉ̃rẽ mejãrõta añurõ weesama. 34 Mʉsã ãpẽrãrẽ apeyenojõ wasorã, "Na wiarãsama" nirã́ dia'cʉ̃rẽ o'ocã, wapamarĩsa'a. Ña'arã quẽ'rã mejãrõta ãpẽrã ña'arãrẽ na wiarãsama nírã, wasosama. 35 Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeorã pe'e mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ ma'iña. Narẽ añurõ weeya. Na apeyenojõ wasocã, wasose wapa "Apeyenojõ dʉcayurãsama" nirṍ marĩrõ narẽ wasoya. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ peje añuse o'ogʉsami. Cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃ põ'rã nirãsa'a. Cʉ̃́marĩcã queoro weetirãrẽ, tojo nicã ña'arõ weeri masãrẽ pajaña'yugʉ, añurõ weesami. 36 Tojo weerã marĩ pacʉ pajaña'rõnojõ mʉsã quẽ'rã nipe'tirãrẽ pajaña'ña.

Ãpẽrãrẽ “Mʉsã ñaˈarã niˈi” niticãˈña nise niˈi
(Mt 7.1-5)

37 »Mʉsã ãpẽrãrẽ “Na ñaˈarã nima”, ni ĩˈabeseticãˈña. Tojo weecã, Õˈacʉ̃ quẽˈrã mʉsãrẽ
besesome. Tojo nicã ãpẽrãrẽ “Ñaˈabutiaˈa, buˈiri daˈreroʉaˈa”, niticãˈña. Tojo weecã,
Õˈacʉ̃ quẽˈrã mʉsãrẽ tojo nisome. Ãpẽrãrẽ acobojoya. Õˈacʉ̃ quẽˈrã mejãrõta mʉsãrẽ
acobojogʉsami. 38 Ãpẽrã apeyenojõ moorãrẽ oˈoya. Tojo weecã, Õˈacʉ̃ quẽˈrã mʉsãrẽ
oˈogʉsami. Mʉsãrẽ niˈcã ajuro ñadioca ajuro, añurõ muˈmuyʉˈrʉri ajuro weronojõ
oˈogʉsami. Mʉsã ãpẽrãrẽ oˈoˈcaronojõta Õˈacʉ̃ mʉsãrẽ oˈogʉsami, nicʉ niwĩ Jesú.

39 Jesú cʉ̃ buˈerãrẽ aˈte queose oˈocʉ niwĩ:
—Niˈcʉ̃ ĩˈatigʉ apĩ ĩˈatigʉre tʉ̃awãˈcãmasĩtisami. Na pʉarãpʉta noˈo nirĩ copepʉ
bʉrʉsãjãbosama. 40 Niˈcʉ̃ buˈegʉ cʉ̃rẽ buˈegʉ nemorõ masĩyʉˈrʉnʉˈcãtisami. Cʉ̃ buˈetuˈa-
jaca beˈropʉ cʉ̃ quẽˈrã cʉ̃rẽ niˈcãrõwijigʉsami.

41 »Mʉsã basu ñaˈarã nimirã, ¿deˈro weerã mʉsã acawereg̃ʉre “Ñaˈagʉ̃ nimi”, niti?
Ãpẽrãrẽ “Mʉsã ñaˈarã niˈi” nise dʉporo marĩ ye peˈere ĩˈamʉˈtãrõʉaˈa. 42 Mʉsã aˈte
weronojõ nibosaˈa. Mʉsã acawereg̃ʉre “Mʉˈʉ ya capeapʉ cãˈpoˈcaroacã niˈi”, nibosaˈa.
Mʉsã ya capeapʉ pajiri poˈcaro ĩˈatimirã, mʉsã acawereg̃ʉre “Capeapʉ niseacãrẽ mi-
icõˈarãti”, nímasĩtisaˈa. Mʉsã tojo wéérã, weetaˈsari masã niˈi. Mʉsã ye caperipʉ nisere
miicõˈamʉˈtãña. Tojo wééca beˈropʉ mʉsã acawereg̃ʉ cãˈrõacã caperipʉ nise peˈere
miicõˈamasĩrãsaˈa, ni queose oˈocʉ niwĩ Jesú.

Yucʉg̃ʉre tigʉ dʉca meˈrã ĩˈamasĩnoˈsaˈa nise niˈi
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

43 Jesú aˈtiro werenemocʉ niwĩ:
—Ne niˈcãgʉ̃ yucʉg̃ʉ añuse dʉcaticjʉ ñaˈase dʉcatitisaˈa. Ñaˈase dʉcaticjʉ quẽˈrã añuse
dʉcatitisaˈa. 44 Nipeˈtise yucʉpagʉ te dʉca meˈrã ĩˈamasĩnoˈsaˈa. Potagʉ ne higuera
wãmetise dʉcatitisaˈa. Pota cʉose quẽˈrã ne ʉˈse dʉcatitisaˈa. 45 Masʉ̃ añugʉ̃ añuse wãcũse
cʉoyugʉ, añurõta ucũsami. Apĩ ñaˈagʉ̃ peˈe cʉ̃ wãcũse ñaˈase niyucã, ñaˈarõ ucũsami.
Marĩrẽ ñaˈase púúturo, ñaˈaseta marĩ ucũse wijaˈa. Añuse nicã, añuseta wijaˈa.

Mejẽcã diaˈcʉ̃ wiˈseri yeenʉˈcãse queose niˈi
(Mt 7.24-27)

46 »¿Deˈro weerã yʉˈʉre “Yʉˈʉ wiogʉ” nimirã, yʉˈʉ dutiro weeweti? 47 Noˈo yʉˈʉ tiropʉ
aˈti, yʉˈʉ ucũsere tʉˈo, beˈro yʉˈʉ dutiro queoro weegʉ́ aˈtiro weronojõ nimi. 48 Niˈcʉ̃ wiˈi
weegʉtigʉ, diˈtapʉ seˈesãjã, ʉ̃tãgãrẽ bocasami. Beˈro tiga buˈipʉ yeenʉˈcãmʉjãsami. Beˈro
dia puˈeejacã, ti wiˈipʉ aco oˈmapõtẽocã, aˈmeñaˈtisaˈa. Ti wiˈi ʉ̃tãgãpʉ yeenʉˈcãca wiˈi
niyuro, tojo waˈasaˈa. 49 Apĩ yʉˈʉ buˈeˈquere tʉˈomigʉ̃, tere queoro weetigʉ, aˈtiro weronojõ
nimi. Wiˈi weegʉtigʉ, ne poˈpeapʉ yeenʉˈcãmʉjãtiro marĩrõ weesami. Beˈro dia puˈeejacã,
ti wiˈire aco oˈmapõtẽo, oˈmapĩˈabʉrocãˈsaˈa. Ti wiˈi ne cãˈrõ dʉˈsanʉˈcãtisaˈa, nicʉ niwĩ
Jesú.

7

*Jesú surara wiogʉ*re daˈracoˈtegʉre yʉˈrʉoˈque niˈi
(Mt 8.5-13)

1 Jesú ʉ̃rʉg̃ʉpʉ masãrẽ buˈéca beˈro Capernaupʉ piˈacʉ niwĩ. 2 Topʉ niˈcʉ̃ surara wiogʉ
romano masʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ daˈracoˈtegʉ cʉ̃ maˈiyʉˈrʉnʉˈcãgʉ̃ ʉpʉtʉ dutitigʉ wẽrĩse
pʉˈto nicʉ niwĩ. 3 Surara wiogʉ Jesú ye quetire tʉˈogʉ, niˈcãrẽrã judío masã bʉcʉrãrẽ
cʉ̃ tiropʉ oˈócʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ daˈracoˈtegʉre yʉˈrʉogʉ aˈtidutigʉ tojo weecʉ niwĩ. 4 Na Jesú
tiropʉ etarã, tutuaro meˈrã cʉ̃rẽ weetamuse sẽrĩcãrã niwã. Aˈtiro nicãrã niwã:
—Ãˈrĩ surara wiogʉre weetamurõʉaˈa. 5 Cʉ̃ aˈti diˈtacjãrã judío masãrẽ añurõ maˈimi.
Cʉ́ʉ̃ta cʉ̃ ye niyeru meˈrã ʉ̃sã nerẽwʉari wiˈire yeedutiwĩ. Tojo weerã cʉ̃rẽ weetamurõʉaˈa,
nicãrã niwã.

6 Tere tʉˈogʉ, Jesú na meˈrã waˈacʉ niwĩ. Wiˈipʉ ejase dʉporoacã surara wiogʉ ãpẽrã cʉ̃
meˈrãcjãrãrẽ tja Jesure weredutigʉ oˈócʉ niwĩ. Aˈtiro niduticʉ niwĩ:

—Wiogʉ, mʉ'ʉrẽ caribosĩ'rĩtiami. Cʉ̃ "Yʉ'ʉ mejõ nigʉ̃ nisa'a", niami. Tojo weegʉ cʉ̃ "Ya wi'ipʉ sãjãcã weemasĩtisa'a", niami. 7 Te ye bu'iri ne cʉ̃ basu quẽ'rã mʉ'ʉrẽ a'magʉ̃ a'titiami. A'tiro pe'e niami. "Mejõ mʉ'ʉ wa'atimigʉ̃, mʉ'ʉ dutio'ose me'rã cʉ̃rẽ da'raco'tegʉ yʉ'rʉgʉsami", niami. 8 Cʉ̃ "Ãpẽrã surara dutiro docapʉ ni'i", niami. "Yʉ'ʉ quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yʉ'ʉ ni'cʉ̃rẽ o'ócã, cʉ̃ wa'asami. Apĩrẽ yʉ'ʉ 'A'tia' nicã, a'tisami", niami. Cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre "'A'tiro weeya' nicã, weesami", niami, nicãrã niwã Jesure.

9 Jesú cʉ̃ tojo ní'quere tʉ'ogʉ, tʉ'omarĩa wa'acʉ niwĩ. Be'ro majãmiĩ'a, cʉ̃rẽ siruturãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ã'rĩ surara wiogʉ Israe curuacjʉ̃ mejẽta yʉ'ʉre añurõ ẽjõpeomi. Diacjʉ̃ mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Ne ni'cʉ̃ Israe curuacjãrã wa'teropʉre ã'rĩ weronojõ ẽjõpeose cʉogʉre ĩ'aticãti, nicʉ niwĩ.

10 Be'ro surara wiogʉ o'ó'cãrã wi'ipʉ dajatojaacãrã niwã. Na tojatarã, surarare da'raco'tegʉre yʉ'rʉ'cʉpʉre ĩ'acãrã niwã.

Jesú wapewio macʉ̃rẽ masõ'que ni'i

11 Jesú surara wiogʉre da'raco'tegʉre yʉ'rʉóca be'ro Naín wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'erã, tojo nicã ãpẽrã pãjãrã masã cʉ̃ me'rã wa'acãrã niwã. 12 Ti macã pʉ'to cʉ̃ ejari cura ni'cã puti masãputi yaarã wa'arã wʉawã'cãcãrã niwã. Wẽrĩ'cʉ, wapewio macʉ̃ ni'cʉ̃ waro nigʉ̃ nicʉ niwĩ. Pãjãrã ti macãcjãrã core ba'paticãrã niwã. 13 Core ĩ'agʉ̃, Jesú pajañ'a'cʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Utitigota, nicʉ niwĩ.

14 Jesú cʉ̃rẽ masõgʉ̃, ti acarore da'rapeocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, ti acarore wʉawã'cãrã tojanʉ'cãcãrã niwã. Wẽrĩ'cʉre a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ duti'i. Wã'cãnujãña, nicʉ niwĩ.

15 Cʉ̃ tojo níca be'ro wẽrĩ'cʉ wã'cãnujã, ucũnʉ'cãcʉ niwĩ. Masõtoja, Jesú cʉ̃ pacore wiacʉ niwĩ. 16 A'tere ĩ'arã, nipe'tirã masã ʉcʉacãrã niwã. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ marĩ wa'teropʉre bajuami, nicãrã niwã.

Apeye quẽ'rãrẽ ninemocãrã niwã:

—Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ weetamugʉ̃ a'tigʉ weeapĩ, nicãrã niwã.

17 Nipe'tiro Judea di'tapʉre, to sumutopʉre cʉ̃rẽ masõ'que se'sa wa'acaro niwʉ̃.

*Juã masãr*ẽ wãmeyeri masʉ̃ Jesú tiropʉ o'ó'que ni'i
(Mt 11.2-19)

18 Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicʉ niwĩ. Titare cʉ̃ bu'esere siruturã Jesú ye quetire cʉ̃rẽ werecãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, pʉarã cʉ̃ bu'ese siruturãrẽ pijiocʉ niwĩ. 19 A'tiro nicʉ niwĩ:

—Jesú tiropʉ wa'aya. "¿Mʉ'ʉta niti 'Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tigʉsami' nino'cʉ o apĩpʉre yucuerãsari yujupʉ?" ni sẽrĩtiña'ña, nicʉ niwĩ. 20 Be'ro na Jesú tiropʉ eja, cʉ̃rẽ nicãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ mʉ'ʉrẽ sẽrĩtiña'dutiami. "¿Diacjʉ̃ta mʉ'ʉ 'Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ a'tigʉsami' ní'cʉta niti? o ¿apĩpʉre yucuerãsari yujupʉ?" niami, nicãrã niwã.

21 Na ejari curare Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yʉ'rʉogʉ weecʉ niwĩ. Cãmi boarãrẽ, wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõgʉ̃, caperi bajuno'tirãrẽ yʉ'rʉogʉ weecʉ niwĩ. 22 Jesú, Juã o'ó'cãrã sẽrĩtiña'cã, a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉ weecã ĩ'asere, mʉsã tʉ'osere Juãrẽ wererã wa'aya. "Caperi ĩ'atimi'cãrã ni'cãrõacãrẽ ĩ'ama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tʉ'oti'cãrã quẽ'rã tʉ'oma. Wẽrĩ'cãrã masãma. Pajasecʉorã masãrẽ yʉ'rʉose queti, añuse quetire tʉ'oma. 23 Yʉ'ʉre ẽjõpeodu'utigʉnojõ e'catigʉsami", ni wererã wa'aya Juãrẽ, nicʉ niwĩ Jesú.

24 Juã o'ó'cãrã wa'áca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrẽ werecʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã masã marĩrõpʉ Juãrẽ ĩ'arã wa'apã. Topʉ wa'arã, uigʉnojõ, wãcũtutuatigʉnojõrẽ ĩ'arã wa'atipã. Cʉ̃ tutuatigʉ tábuti wĩ'rõ wẽecʉaro weronojõ nitimi. 25 Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagʉ̃rẽ masã marĩrõpʉ ĩ'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojõ, ma'masu'awee nisetirãnojõ wiorã ye wi'seripʉ nisama. 26 To pũrĩcãrẽ mʉsã topʉ cʉ̃rẽ ĩ'arã wa'arã, ni'cʉ̃

Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũrẽ ĩ'arã wa'arã weepã. Mʉsãrẽ nigũti. Diacjũta cũ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ nimi. Totá Juã ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã nemorõ niyʉ'rʉnʉ'cãmi. [27] Õ'acũ Juãrẽ o'óyuatjere cũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ:
"Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ye quetire wereyuacjʉre mʉ'ʉ dʉporo o'ógʉti.
Cũ mʉ'ʉ wa'atji ma'arẽ apoyugʉsami.
Ma'a quẽ'rãyumʉ'tãgũ weronojõ mʉ'ʉ wa'ati dʉporo masã wãcũsere bʉjaweti dʉcayudutigʉsami", nicʉ niwĩ Õ'acũ, ni ojano'caro niwũ.
[28] Mʉsãrẽ weregʉti. Nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã wa'teropʉre ne ni'cũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ yʉ'rʉoro nigũ marĩcʉ niwĩ. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogʉ nirõpʉ nirã́ Juã yʉ'rʉoro nima. Mejõ nigũpʉa cũ yʉ'rʉoro nimi, nicʉ niwĩ Jesú.
[29] Cũ tojo nisere tʉ'orã, nipe'tirã masã, tojo nicã niyeru wapaseeri masã Juã cũ wãmeyeno'cãrã a'tiro nicãrã niwã:
—Õ'acũ diacjũta weemi, nicãrã niwã.
[30] Fariseo masã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e Juã wãmeyeno'ña marĩ'cãrã nitjĩarã, Õ'acũ narẽ weesĩ'rĩsere ʉaticãrã niwã.
[31] Tojo weegʉ Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tʉ'osĩ'rĩtirã ã'rã weronojõ weesetima. [32] Wĩ'marã macã decopʉ apedujirã, na me'rãcjãrãrẽ pijirã caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: "Ũsã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapʉ. Ũsã bʉjawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapʉ." Na weronojõ a'tocatero nirã́ no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tʉ'satima. [33] Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, mʉsã "Wãtĩ cʉomi", nisa'a.
[34] Be'ro yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ quẽ'rãrẽ ba'a, yʉ'ʉ vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. "Ba'awãrĩgũ, sĩ'rĩwãrĩgũ nimi", ni'i. "Niyeru wapaseeri masã me'rãcjũ, tojo nicã ña'arã me'rãcjũ nimi", ni'i. Ne ni'cũpʉreta ẽjõpeowe'e. [35] Tojo ẽjõpeotimirã, yʉ'ʉ wee'quere ĩ'arã, Õ'acũ yʉ'ʉre masĩse o'osere masĩno'o, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú fariseo masũ Simó wãmetigʉ ya wi'ipʉ ní'que ni'i

[36] Ni'cũ fariseo masũ Jesure cũ ya wi'ipʉ ba'adutigʉ pijiacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jesú wa'acʉ niwĩ. [37] Na ba'ari cura ti macãcjõ numio ña'arõ weeri masõ Jesú tiro wa'aco niwõ. Co Jesú fariseo masũ ya wi'ipʉ ba'agʉ wa'apʉ nisere tʉ'ogo, ʉ'mʉticja acosticjare cũ tiropʉ miaco niwõ. [38] Co utigota, cũ sẽ'ema pe'e ejanʉ'cãco niwõ. Co ya'coco co uticã, cũ ye dʉ'pocãrĩpʉ doquepejacaro niwũ. Be'ro te ya'cocore co poanʉ'mo me'rã tuucoeco niwõ. Be'ro te dʉ'pocãrĩrẽ mi'mi, co ʉ'mʉtise mia'quere dʉ'pocãrĩpʉ piopeoco niwõ. [39] Co tojo weecã ĩ'agũ, Jesure ba'aduti'cʉ fariseo masũ a'tiro wãcũcʉ niwĩ:
—Ã'rĩ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ nígũ pũrĩcã, "¿Noanojõ yʉ'ʉre ñe'eña'gõ weeti? ¿Ñamonojõ masõ niti co?" ni masĩboapĩ. "Co numio ña'arõ weeri masõ nimo", ni masĩboapĩ, nicʉ niwĩ. [40] Tojo wãcũsere ĩ'agũ, Jesú fariseo masũrẽ nicʉ niwĩ:
—Simó, mʉ'ʉrẽ apeyenojõ nisĩ'rĩsa'a.
Fariseo yʉ'ticʉ niwĩ:
—Masãrẽ bu'egʉ, niña'rẽ mʉ'ʉ, nicʉ niwĩ.
[41] Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Pʉarã ʉmʉa niyeru wasori masũrẽ wapamoosama. Ni'cũ quinientos nʉmʉrĩ da'rase wapa weronojõ wapamoosami. Apĩ pe'e cincuenta nʉmʉrĩ da'rase wapa weronojõ wapamoosami. [42] Cũ na pʉarãpʉ de'ro wee wapayemasĩticã ĩ'agũ, na wapamoosere tojo acobojobajuriope'ocã'sami. A'te cjasere mʉ'ʉrẽ sẽrĩtiña'gũti. ¿Ni'inojõ pe'e niyeru wasori masũrẽ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãsari? nicʉ niwĩ.
[43] Simó cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'tiro tʉ'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cʉ pe'e ma'iyʉ'rʉnʉ'cãsami, nicʉ niwĩ.
Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ queoro yʉ'ti'i.
[44] Be'ro Jesú numiorẽ ĩ'a, Simórẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ a'tigo numiorẽ ĩ'a'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ ya wi'ipʉ sãjãtacã, yé dʉ'pocãrĩrẽ coedutigʉ yʉ'ʉre aco o'otiapʉ. A'tigo pe'e mʉ'ʉ weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rã yé

dʉ'pocãrĩrẽ coeamo. Be'ro co poari me'rã tuucoeamo. [45] Mʉ'ʉ yʉ'ʉre añudutigʉ, mi'mitiapʉ. Co pe'e yʉ'ʉ sãjãejacãpʉta, yé dʉ'pocãrĩrẽ mi'mimo. Mi'midu'utimo yujupʉ.
[46] »Mʉ'ʉ yʉ'ʉ dʉpoapʉre ʉ'se, marĩ piopeosenojõrẽ piopeotiapʉ. Co pe'e yé dʉ'pocãrĩpʉre ʉ'mʉtisere piopeoamo. [47] Tojo weegʉ a'tiro nigʉ̃ti. Co peje ña'arõ wee'quere acobojono'mo. Tojo weego yʉ'ʉre tojo weese me'rã co ʉpʉtʉ ma'isere ĩ'omo. Cã'rõ na wee'quere acobojorã, cã'rõ ma'isere ĩ'ono'o. Nemorõ waro ña'arõ wee'quere acobojorã, ʉpʉtʉ ma'isere ĩ'ono'o, nicʉ niwĩ.
[48] Be'ro numiorẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ña'arõ wee'quere acobojono'pe'ocã'a, nicʉ niwĩ.
[49] Ãpẽrã ba'adutirã pijino'cãrã topʉ dujirã na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:
—¿Noanojõ nisari ã'rĩ ña'arõ wee'quepʉreta acobojosãjãdojagʉ? nicãrã niwã.
[50] Na tojo nimicã, Jesú pe'e numiorẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ẽjõpeotjĩagõ, ña'arõ wee'quere acobojono'apʉ. Wãcũque'tiro marĩrõ wa'agosa'a, nicʉ niwĩ.

8

Jesú weresijari cura numia cʉ̃rẽ weetamu'que ni'i
[1] Jesú ña'arõ wee'core acobojóca be'ro nipe'tise macãrĩpʉ nipe'tiropʉ sijabi'acʉ niwĩ. Tocjãrãrẽ cʉ̃ ye cjasere bu'e werecusiagʉ weecʉ niwĩ. Tojo nicã Õ'acʉ̃ wiogʉ nigʉ̃sami nisere werecʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'erã doce cʉ̃ me'rã ba'patisijacãrã niwã. [2] Ãpẽrã quẽ'rã numia na me'rã ba'patisijacãrã niwã. Na Jesú todʉporo wãtĩa cõ'awĩrõno'cãrã numia, duti yʉ'rʉono'cãrã numia nicãrã niwã. Ni'cõ na wa'tero María, na "Magdalena" nigṍ, siete wãtĩa cõ'awĩrõno'co nico niwõ. [3] Tojo nicã apego Juana, Cuza wãmetigʉ nʉmo nico niwõ. Co marãpʉ Herode yere da'raco'teri masʉ̃ nicʉ niwĩ. Susana wãmetigo quẽ'rã nico niwõ. Ãpẽrã pãjãrã numia Jesure na cʉose me'rã weetamucãrã niwã.

Jesú oteri masʉ̃ ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)
[4] Pãjãrã masã peje macãrĩcjãrã Jesú tiropʉ ĩ'arã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã nerẽcã ĩ'agʉ̃, Jesú queose me'rã narẽ bu'ecʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
[5] —Ni'cʉ̃ masʉ̃ cʉ̃ ya wesepʉ otegʉ wa'asami. Cʉ̃ otegʉ, wẽestewã'cãcã, ma'apʉ apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apʉ yʉ'rʉarã, tere ãpẽrã ʉ'tacũuwã'cãsama. Be'ro mirĩcʉa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama. [6] Apeye ʉ̃tãpaga wa'teropʉ doque-que'asa'a. Te peri pĩ'rĩ, aco marĩyucã, ñaidija wa'asa'a. [7] Apeye otese cape pota wa'teropʉ bʉrʉque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyʉ'rʉa, wẽjẽcã'sa'a. [8] Apeye otese cape di'ta añurõpʉ bʉrʉque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, dʉcatisa'a. Ni'cã ño cien peri dʉcatisa'a, nicʉ niwĩ.
To be'ro Jesú ʉpʉtʉ tutuaro me'rã narẽ nicʉ niwĩ:
—O'meperi cʉorãnojõ a'tere añurõ tʉ'oya, nicʉ niwĩ.

Jesure cʉ̃ bu'erã "¿De'ro weegʉ queose me'rã bu'eti?" ní'que ni'i
(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)
[9] Be'ro cʉ̃ bu'erã "¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti mʉ'ʉ queose were'que?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã. [10] Narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ a'tiro weemi. Ãpẽrã todʉporopʉ masĩña marĩmi'que cʉ̃ wiogʉ nisere mʉsãrẽ masĩcã weemi. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. Tojo weerã yʉ'ʉ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome. Yé cjasere tʉ'omirã, tʉ'omasĩtirã tojarã́sama.

Jesú oteri masʉ̃ ye quetire "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" ni were'que ni'i
(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)
[11] »Yʉ'ʉ queose were'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Otese cape Õ'acʉ̃ ye queti weronojõ ni'i. [12] Ma'apʉ bʉrʉque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Masã, yé quetire tʉ'oma. Be'ro na tʉ'o'quere wãtĩ a'ti, tere ẽ'mape'ocã'sami. Napʉ tere ẽjõpeo, Õ'acʉ̃ narẽ yʉ'rʉweticã weeri nígʉ̃, tojo weesami. [13] Apeye otese cape ʉ̃tãpaga wa'teropʉ bʉrʉque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ e'catise me'rã tʉ'osama. Tojo weemirã, nʉ'cõrĩ marĩrã weronojõ añurõ ẽjõpeotisama. Yoaticã añurõ ẽjõpeocũmí, be'ro narẽ ãpẽrã ña'arõ weecã

ĩ'arã, ẽjõpeodu'ucã'sama. [14] Apeye pota wa'teropʉ bʉrʉque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Yé quetire tʉ'oma, tʉ'orã pe'e. Mejõ siape me'rã a'ti ʉmʉco cjasere wãcũque'tiyʉ'rʉasama. Peje cʉosĩ'rĩsama. A'ti ʉmʉcopʉ e'catisere ʉpʉtʉ wãcũsama. Tojo weero a'te nipe'tise narẽ dojorẽcã'sa'a. A'tiro wéérã, na dʉca marĩrã weronojõ tojama. [15] Apeye otese cape di'ta añurõpʉ bʉrʉque'a'que pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ tʉ'osĩ'rĩrõ põtẽorõ tʉ'oma. Tere tʉ'o, Õ'acʉ̃ ʉaronojõ queoro weeme'rĩcã'ma. Añurõ ẽjõpeonu'cũrã peje dʉcatirã weronojõ nima, nicʉ niwĩ.

Jesú sĩ'ocja me'rã queose o'o'que ni'i
(Mr 4.21-25)

[16] Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro werenemocʉ niwĩ:

—Ne ni'cʉ̃ sĩ'ocjare sĩ'otoja, apeyenojõ me'rã mo'atisami. Tojo weetigʉ, cʉ̃ cãrĩrõ docapʉ cũutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirã topʉ sãjãarã ĩ'ato nígʉ̃, ʉ'mʉarõpʉ dʉ'teyoosami. [17] A'tiro ni'i. Todʉporopʉ masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yioropʉ ní'que quẽ'rã bajuarosa'a. Jesú, yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropʉre sĩ'ocja bo'reyuro weronojõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

[18] »A'tere tʉ'orã, añurõ tʉ'oya. Yʉ'ʉ bu'ese tʉ'o ẽjõpeorãrẽ Õ'acʉ̃ masĩse o'onemogʉ̃sami. Ãpẽrã yʉ'ʉ bu'esere tʉ'osĩ'rĩtibutiarã pe'ere na masĩmi'quere ẽ'mape'ocʉ̃sami, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú paco, tojo nicã cʉ̃ acabijirã cjase ni'i
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

[19] Be'ro Jesú paco, cʉ̃ acabijirã cʉ̃rẽ a'marã a'ticãrã niwã. Na masã mu'muyʉ'rʉcã ĩ'arã, wi'ipʉ sãjãamasĩticãrã niwã. [20] Topʉ nigʉ̃́ Jesure werecʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ paco, mʉ'ʉ acabijirã sope pʉ'to niama. Mʉ'ʉrẽ ĩ'asĩ'rĩapãrã, nicʉ niwĩ.

[21] Tere tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:

—No'o Õ'acʉ̃ ye quetire tʉ'o, tere queoro weerãnojõ náta yʉ'ʉ paco, yʉ'ʉ acabijirã weronojõ nima, nicʉ niwĩ.

*Jesú wĩ'rõr*ẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

[22] Ni'cã nʉmʉ Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopʉ, nicʉ niwĩ.

Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, wa'acãrã niwã. [23] Na pẽ'arĩ cura Jesú cãrĩa wa'acʉ niwĩ. Wãcũña marĩrõ wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽetuuwã'cãticaro niwʉ̃. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ yucʉsʉpʉre paaque-sãamʉjãcaro niwʉ̃. Tiwʉ mirĩdijatawio nicaro niwʉ̃. [24] Tojo wa'acã ĩ'arã, Jesure wã'cõrã bʉrʉacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ʉsãrẽ bu'egʉ, marĩ mirĩrãtirã wee'e, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú wã'cã, te wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ yʉsʉocʉ niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdi-jape'tia wa'acaro niwʉ̃. [25] Tu'ajanʉ'cõ, cʉ̃ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:

—¿Mʉsãrẽ ẽjõpeose de'ro wa'amitito? nicʉ niwĩ.

Na ʉpʉtʉ ʉcʉa'cãrã nitjĩarã ĩ'amarĩa, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩpʉta tʉ'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

*Jesú Gerasa wãmetirocj*ʉ̃ wãtĩa sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

[26] Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã pẽ'acʉ niwĩ. Pẽ'a, ape pã'rẽ Galilea põtẽorõpʉ Gerasa wãmetiropʉ pẽ'ajacãrã niwã. [27] Jesú yucʉsʉpʉ ní'cʉ majãnʉ'cãrĩ cura ni'cʉ̃ Gerasacjʉ̃ cʉ̃ tiro ejacʉ niwĩ. Yoacã waro ã'rĩ masʉ̃ wãtĩa sãjãno'cʉ cʉ̃ nirĩtero yʉ'rʉcaro niwʉ̃. Ne su'ti marĩ, ne wi'ipʉ niticʉ niwĩ. Masãperi wa'teropʉ nibajaque'aticʉ niwĩ. [28-29] Jesú cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, wãtĩ masʉ̃pʉre sãñagʉ̃rẽ "Wijaaya", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ cõ'awĩrõcã ĩ'agʉ̃, Jesú tiropʉ ejaque'a, ʉpʉtʉ caricũcʉ niwĩ:

—Jesú, Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃́ macʉ̃, ¿de'ro weegʉ yʉ'ʉre caribogʉ a'titi? Yʉ'ʉre ña'abutiaro pi'eticã weeticã'ña, ni tutuaro me'rã sẽrĩcʉ niwĩ.

Pejetiri wãtĩ masʉ̃rẽ ñe'ea, bʉrʉque'amʉjãcã weecʉ niwĩ. Masã cʉ̃rẽ aperopʉ wa'ati-cã'to nírã, omocãrĩ, dʉ'pocãrĩpʉ cõme dari me'rã dʉ'tecũumʉjãcãrã nimiwã. Tojo

weemicã, cũ wejesuremʉjãcʉ niwĩ. Wãtĩ cũrẽ masã marĩrõpʉ sʉ'ori miamʉjãcʉ niwĩ.
30 Jesú cũrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro wãmetiti?
Cũ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Legión wãmeti'i, nicʉ niwĩ. Pãjãrã wãtĩa ũsã nicã'a nígũ, tojo nicʉ niwĩ. 31 Wãtĩa Jesure
a'tiro nicãrã niwã:
—Ũsãrẽ ĩ'abajudutidijari pejopʉ bu'iri da're bajurioticã'ña ni, ʉpʉtʉ sẽrĩcãrã niwã.
32 Titare ũrũgũpʉ pãjãrã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. Narẽ ĩ'arã, wãtĩa Jesure "Napʉre
sãjãarãti" ni, tutuaro me'rã sẽrĩcãrã niwã. Jesú narẽ "Tojota weeya", nicʉ niwĩ. 33 Tojo
weerã na masũpʉre ní'cãrã wijaa, yeseapʉre sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtĩa sãjááca be'ro
opa tʉ'rʉpʉ omamaati, ditarapʉ doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.
34 Tojo wa'asere ĩ'arã, yeseare co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na ʉpʉtʉ ʉcʉarã macãpʉ,
cãpũpʉ omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. 35 Te quetire tʉ'orã, masã tojo wa'asere ĩ'arã
wa'acãrã niwã. Na Jesú tiropʉ ejarã, wãtĩa sãjãno'cʉre Jesú pʉ'toacã dujicã ĩ'acãrã niwã.
Cũ su'ti sãña, añurõ wãcũse cʉogʉ dujicʉ niwĩ. Na cũrẽ ĩ'arã, uise me'rã ĩ'acãrã niwã.
36 Ãpẽrã topʉ ĩ'arã ejarãrẽ Jesú wãtĩa sãjãno'cʉre cõ'awĩrõcã ĩ'a'cãrã "A'tiro wee wãtĩarẽ
cõ'awĩrõami", ni werecãrã niwã. 37 Jesú a'tiro weecã ĩ'arã, nipe'tirã masã Gerasapʉ nirã́
Jesure tutuaro me'rã "Mʉ'ʉ aperopʉ wa'aya", nicãrã niwã. Na ʉpʉtʉ waro uicãrã niwã.
Tojo weerã Jesure tojo nicãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, Jesú yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, wa'a wa'acʉ
niwĩ. 38 Wãtĩa cʉomi'cʉ Jesure "Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉ me'rã wa'agʉti" nígũ, ʉpʉtʉ sẽrĩcʉ
nimiwĩ. Jesú pe'e cũrẽ nicʉ niwĩ:
39 —Mʉ'ʉ ya wi'ipʉ tojaa, nipe'tise Õ'acũ mʉ'ʉrẽ wee'quere werepe'ocũ wa'aya, nicʉ
niwĩ.
Tojo weegʉ cũ nipe'tiro cũ ya macãcjãrãrẽ Jesú cũrẽ wee'quere werecusiagʉ wa'acʉ
niwĩ.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cʉogore Jesú yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)
40 Be'ro Jesú ditara ape pã'rẽpʉ ní'cʉ pẽ'atáca be'ro masã e'catise me'rã cũrẽ põtẽrĩcãrã
niwã. Nipe'tirã cũrẽ yucue'cãrã nitjĩarã, tojo weecãrã niwã. 41 Titare ni'cũ sʉ'ori nerẽwʉari
wi'i wiogʉ Jairo wãmetigʉ Jesú tiro etacʉ niwĩ. Cũ Jesú tiro ejaque'a, Jesure "Yʉ'ʉre
pajaña'cureya. Ya wi'ipʉ te'a", nicʉ niwĩ. 42 Cũ macõ ni'cõ nigṍ doce cũ'marĩ cʉogo wẽrĩse
pʉ'topʉ nico niwõ. "Jaʉ" ni, Jesú to wa'ari cura pãjãrã masã sirutucãrã nitjĩarã, cũrẽ
añurõ tuutĩ'awã'cãcãrã niwã. 43 Na tojo weerã́ wa'tero ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejã
dutitigo nico niwõ. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwõ. Ne ni'cũ
core ocoyeyʉ'rʉoticʉ niwĩ. 44 Tojo weego co Jesú sẽ'ema wa'a, cũ su'tiro yapapʉ ñe'eña'co
niwõ. Co ñe'erĩ curata co dí wijami'que bʉ'anʉ'cã wa'acaro niwũ. 45 Tojo wa'ari cura Jesú
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Noa yʉ'ʉre ñe'eti? nicʉ niwĩ.
Nipe'tirãpʉta "Ne ni'cũ ñe'etimi", nicãrã niwã. Tojo weegʉ Pedro, tojo nicã cũ
me'rãcjãrã Jesure nicãrã niwã:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, masã mʉ'ʉrẽ nipe'tiro doquewãwã'cã, tuuquejoma. Tojo wa'acã
masĩmigũ, mʉ'ʉ ¿de'ro weegʉ "¿Noa yʉ'ʉre ñe'eti?" niti? nicãrã niwã.
46 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:
—Ni'cõ yʉ'ʉre ñe'ecã tʉ'oña'pʉ. Core yʉ'ʉ tutuaro me'rã yʉ'rʉcã weeasʉ, nicʉ niwĩ.
47 Cũ tojo nicã tʉ'ogo, cũ masĩtojami, yʉ'ʉta weeasʉ nígõ, narãsãgõta Jesú pʉ'to a'ti,
ejaque'aco niwõ. Co nipe'tirã tʉ'oropʉ werepe'ocã'co niwõ. A'te ye bu'iri cũ yaro su'tirore
ñe'easʉ nígõ, tojo nicã "Yʉ'ʉ ñe'ecãta, yʉ'rʉono'copʉ tojasʉ", ni wereco niwõ. 48 Co tojo
nicã tʉ'ogʉ, Jesú core nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ẽjõpeotjĩagõ, yʉ'rʉono'copʉ toja'a. Duti marĩgõ e'catise me'rã tojaaya, nicʉ
niwĩ.
49 Jesú core ucũrĩ cura ni'cũ Jairo nerẽwʉari wi'i wiogʉ ya wi'icjũ ejacʉ niwĩ. Jairore nicʉ
niwĩ:
—Mʉ'ʉ macõ wẽrĩatojamo. Marĩrẽ bu'egʉre caribonemotigʉta majã, nicʉ niwĩ.
50 Jesú tojo nicã tʉ'ogʉ, Jairore nicʉ niwĩ:

—Uitigɯta. Yɯ'ɯre ẽjõpeoya. Mɯ'ɯ tojo weecã, mɯ'ɯ macõ masõno'gõsamo, nicɯ niwĩ.
51 Ti wi'ipɯre etagɯ, co pesari tucũpɯre ne ãpẽrãrẽ sãjãadutiticɯ niwĩ. Pedro, Santiago,
Juã, tojo nicã co pacɯsɯmɯa dia'cũrẽ sãjãaduticɯ niwĩ. 52 Nipe'tirã ti wi'ipɯ nirã́ ɯpɯtɯ
utirã, dɯjasewã'arãrẽ Jesú nicɯ niwĩ:
—Utiticã'ña. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicɯ niwĩ.
53 Masã co wẽrĩ'quere masĩcãrã niwã. Tojo weerã cũ tojo nicã tɯ'orã, cũrẽ bujicã'cãrã
niwã. 54 Jesú pe'e ucũgũta, co ya omocãrẽ ñe'e, nicɯ niwĩ:
—Wĩ'magõ, wã'cãnɯ'cãña, nicɯ niwĩ.
55 Cũ tojo nirĩ curata wẽrĩ'co masã, wã'cãnɯ'cãco niwõ. Jesú co pacɯsɯmɯarẽ "Ba'ase
ecaya", nicɯ niwĩ. 56 Cũ tojo weesere ĩ'arã, co pacɯsɯmɯa ɯpɯtɯ ĩ'aɯcɯacãrã niwã. Jesú
core masõ'quere ne ãpẽrãrẽ weredutiticɯ niwĩ.

9

Jesú cũ bese'cãrãrẽ weredutio'o'que ni'i
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

1 Jesú cũ bu'erã docere neocũucɯ niwĩ. Be'ro narẽ cũ tutuasere o'ocɯ niwĩ. Wãtĩa no'o
nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocɯ niwĩ. Tojo nicã duti yɯ'rɯomasĩsere o'ocɯ niwĩ. 2 Narẽ Õ'acũ
wiogɯ nimi nisere wereduticɯ niwĩ. Dutitirãrẽ yɯ'rɯoduticɯ niwĩ. 3 A'tiro nío'ocɯ niwĩ:
—Wa'arã, ne apeyenojõ miaticã'ña. Tuacjɯ, ajuronojõ, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticã'ña.
Mɯsã sãñase me'rã dia'cũ wa'aya. Ne apeye mianemoticã'ña. 4 Mɯsã no'o nirĩ wi'i ejarã,
mɯsã to niró põtẽorõ tojaque'aya. 5 No'o ãpẽrã mɯsãrẽ ñe'eticã, ti macãpɯre wijarã, ti
macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mɯsã "A'ti macãcjãrã bu'iritima" ni
ĩ'orãsa'a, nicɯ niwĩ.
6 Cũ tojo níca be'ro wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, nipe'tise macãrĩpɯ Jesú masãrẽ yɯ'rɯose
quetire werecusiacãrã niwã. Tojo nicã dutitirãrẽ yɯ'rɯocãrã niwã.

Herode Jesú weesere tɯ'o'que ni'i
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

7 Galilea di'ta wiogɯ Herode nipe'tise Jesú wee'quere tɯ'ocɯ niwĩ. Tere tɯ'ogɯ, Herode
de'ro wéémasĩticɯ niwĩ. Ãpẽrã "Cũ Juã wãmeyeri masũ wẽrĩ'cɯpɯ masãcɯ nimi", nicãrã
niwã. 8 Ãpẽrã "Dɯporocjũpɯ Õ'acũ ye quetire weremɯ'tãrĩ masũ Elía bajuapĩ", nicãrã niwã.
Ãpẽrã "Apetero weegɯ ni'cũ todɯporocjũ Õ'acũ ye quetire weremɯ'tãrĩ masũ masã'cɯ nígũ
nisamigɯ", nicãrã niwã. 9 Herode pe'e a'tiro nicɯ niwĩ:
—Yɯ'ɯta Juã ya dɯpoare dɯtesuredutiwɯ. To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ nisari tocã'rõ na
ucũno'gũ? Cũrẽ ĩ'asĩ'rĩmisa'a, nicɯ niwĩ.

*Jesú ni'cãmocɯ*setiri mil ɯmɯarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Be'ro Jesú besecũú'cãrã na bu'ecusiaca be'ro cũ tiro daja, na weecusia'quere werecãrã
niwã. Be'ro narẽ Jesú masã marĩrõpɯ Betsaida wãmetiri macã pɯ'topɯ sɯ'ori wa'acɯ
niwĩ. 11 Masã pe'e na wa'ase quetire tɯ'ocã'cãrã niwã. Tojo weerã tere tɯ'orã, narẽ
sirutuwã'cãcãrã niwã. Jesú narẽ añuduti, Õ'acũ wiogɯ nimi nisere were, dutitirãrẽ
yɯ'rɯocɯ niwĩ.
12 Be'ro ñamica'apɯ nicã ĩ'arã, cũ bu'erã doce cũ tiro wa'a, cũrẽ ucũcãrã niwã:
—Masãrẽ "Tocã'rõta ni'i", niña. Macãrĩpɯ, no'o pɯ'to nise macãrĩpɯ ba'ase, cãrĩrõ
a'magũ wa'adutiya. A'to marĩ nirõpɯre ne apeyenojõ marĩbutiacã'a, nicãrã niwã.
13 Jesú pe'e nicɯ niwĩ:
—Mɯsã narẽ ba'ase ecaya.
Na cũrẽ nicãrã niwã:
—Ũsã ni'cãmocɯsepagata pã́, tojo nicã wa'i pɯarãta cɯo'o. Masãrẽ ne a'teacã se'satisa'a.
¿Ũsãrẽ ã'rã pãjãrã ye niatjere ba'ase duudutigɯ weeti? nicãrã niwã.
14 Na pãjãrã, ɯmɯa se'saro ni'cãmocɯsetiri mil wa'tero nicãrã niwã. Jesú narẽ nicɯ niwĩ:
—Masãrẽ te cururinɯcũ cincuenta dujidutiya, nicɯ niwĩ.

15 Na cũ̃ duti'caronojõta wee, dujipe'ticã'cãrã niwã. 16 Be'ro Jesú te ni'cãmocʉse párẽ, na
wa'i pʉarãrẽ mii, ʉ'mʉarõpʉ ĩ'amorõ, cũ̃ pacʉ Õ'acũ̃rẽ na ye niatjere e'catise o'ocʉ niwĩ.
Tu'ajanʉ'cõ, cũ̃ pe'esteca be'ro cũ̃ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigʉ o'ocʉ niwĩ. 17 Nipe'tirã ba'a,
yapicãrã niwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adʉ'a'quere seeneocãrã niwã.

Pedro Jesure "Mʉ'ʉ Õ'acũ̃ o'ó'cʉta ni'i" ní'que ni'i
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

18 Ni'cãti Jesú cũ̃ se'saro ñubuegʉ weecʉ niwĩ. Titare cũ̃ bu'erã quẽ'rã cũ̃ me'rã nicãrã
niwã. Narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Masã ¿de'ro ni ucũti yʉ'ʉre? nicʉ niwĩ.
19 Na cũ̃rẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ãpẽrã mʉ'ʉrẽ "Juã wãmeyeri masũ̃ nimi", nima. Ãpẽrã mʉ'ʉrẽ "Dʉporocjũ̃pʉ Õ'acũ̃
ye queti weremʉ'tãrĩ masũ̃ Elía nimi", nima. Ãpẽrã "No'o nigṹ dʉporocjũ̃pʉ Õ'acũ̃ ye queti
weremʉ'tãrĩ masũ̃ masã'cʉ nígũ̃ nisasami", nima, nicãrã niwã.
20 Be'ro narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ tja:
—¿Mʉsã waro, de'ro wãcũti yʉ'ʉre? nicʉ niwĩ. Pedro cũ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ Õ'acũ̃ bese'cʉ Cristo ni'i, nicʉ niwĩ.

Jesú cũ̃ wẽrĩatjere were'que ni'i
(Mt 16.20-28; Mr 8.30–9.1)

21 Jesú narẽ ne cã'rõ ãpẽrãpʉre cũ̃ Õ'acũ̃ bese'cʉ nisere weredutiticʉ niwĩ. 22 Be'ro narẽ
nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũ̃ macũ̃ masũ̃ weronojõ upʉtigʉ pũrõ pi'etigʉsa'a. Judío masã bʉcʉrã, pa'ia
wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yʉ'ʉre ĩ'atu'tirãsama. Yʉ'ʉre wẽjẽrãsama. Na tojo
weemicã, i'tia nʉmʉ be'ro masãgũ̃sa'a, nicʉ niwĩ.
23 Be'ro nipe'tirã masãrẽ nicʉ niwĩ:
—No'o yʉ'ʉre sirutusĩ'rĩgũ̃nojõ nipe'tise nʉmʉrĩ sirutuato. Cũ̃ weesĩ'rĩrõnojõ weet-
icã'to. Yʉ'ʉ ʉaro pe'e weeato. No'o yʉ'ʉre sirutusĩ'rĩgũ̃, "Jesure ẽjõpeogʉ, wẽrĩbosa'a"
nitigʉta sirutuato. 24 Yʉ'ʉre ẽjõpeose me'rã ña'arõ yʉ'rʉsĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeodu'ugʉnojõ
pecame'epʉ bu'iri da're bajuriono'gũ̃sami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yʉ'ʉre ẽjõpeonu'cũgũ̃nojõ
yʉ'ʉ me'rã catinu'cũgũ̃sami. 25 Ni'cũ̃ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agʉ, cũ̃ ejeripõ'rã
pe'ere bajuriogʉ, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? 26 Yʉ'ʉre, tojo nicã ye quetire bopoy-
asãticã'ña. Mʉsã bopoyasãcã, yʉ'ʉ Õ'acũ̃ macũ̃ masũ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiro weegʉsa'a.
Apaturi a'ti turipʉre a'tigʉ, yʉ'ʉ pacʉ asistese me'rã, cũ̃rẽ wereco'terã me'rã yʉ'ʉ quẽ'rã
mʉsãrẽ bopoyasãgũ̃sa'a. Yʉ'ʉ tutuase me'rã a'tigʉ, tojo weegʉsa'a. 27 Diacjũ̃ mʉsãrẽ
weregʉti. Ni'cãrẽrã a'topʉ nirã́ yʉ'ʉ wiogʉ sãjãcã ĩ'atimirã wẽrĩsome, nicʉ niwĩ.

Jesú cũ̃ bajusere dʉcayu'que ni'i
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

28 Ni'cã semana Jesú "Yʉ'ʉ wiogʉ sãjãcã ĩ'arãsa'a" níca be'ro ũrũ̃gũ̃pʉ ñubuegʉ mʉjãgũ̃,
Pedro, Santiago, Juãrẽ miacʉ niwĩ. 29 Topʉ cũ̃ ñubuegʉ, cũ̃ bajusere dʉcayua wa'acʉ niwĩ.
Cũ̃ ye su'ti añurõ butise, asistese wa'acaro niwũ̃. 30 Tojo wa'acã, pʉarã ʉmʉa bajua, cũ̃
me'rã ucũcãrã niwã. Na dʉporocjãrãpʉ Moisé, Elía nicãrã niwã. 31 Na asistese me'rã nírã,
Jesú cũ̃ Jerusalẽ́pʉ wẽrĩatjere ucũcãrã niwã. 32 Pedro quẽ'rã ʉpʉtʉ wʉja cʉo'cãrã nimirã,
wã'cãcãrã niwã. Wã'cã, Jesú cũ̃ asistesere, tojo nicã cũ̃ me'rã nirãrẽ ĩ'acãrã niwã. 33 Na Jesú
tiro ní'cãrã wa'ari cura Pedro Jesure nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, marĩ a'topʉ nicã añuyʉ'rʉa'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mʉ'ʉ ya wi'i, ape
wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicʉ niwĩ.
Pedro cũ̃ tojo nisere tʉ'oña'timigũ̃, de'ro nímasĩtigʉ, tojo nicʉ niwĩ. 34 Cũ̃ tojo ucũrĩ cura
ni'cã o'mecurua dijati, tuubi'acã'caro niwũ̃. Na ti o'mecurua po'peapʉ nírã, ʉcʉa wa'acãrã
niwã. 35 Be'ro ti curuapʉ ni'cũ̃ a'tiro ucũcã tʉ'ocãrã niwã:
—Ã'rĩ yʉ'ʉ macũ̃ yʉ'ʉ bese'cʉ nimi. Cũ̃ ucũsere tʉ'o ẽjõpeoya, nicʉ niwĩ.
36 Tojo níca be'ro Jesú ni'cũ̃ta tojanʉ'cãcʉ niwĩ. Moisé, Elía marĩcãrã niwã majã. Cũ̃
bu'erã na ĩ'a'quere tojota tʉ'oña'yʉ'rʉocã'cãrã niwã. Ne cã'rõ ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

Jesú wĩ'magũ wãtĩ sãjãno'cʉre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)
37 Ape nʉmʉ pe'e ũrũgũpʉ ní'cãrã dijatacã, pãjãrã Jesure põtẽrĩcãrã niwã. 38 Ni'cũ na
wa'teropʉ nigṹ ʉpʉtʉ Jesure ucũquejocʉ niwĩ:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉ macũ ni'cũ nigũrẽ pajaña'cureya. Ĩ'agũ a'tia. 39 Wãtĩ cũrẽ sãjãa'cʉ
ñe'ea, caricũ, wẽrĩamʉjãcã weemi. Tojo nicã ʉseropʉ so'potu'umi. Cũrẽ ña'abutiaro
wéégʉ, pi'eticã weeyʉ'rʉami. Ne du'usĩ'rĩtimi. 40 Mʉ'ʉ bu'erãrẽ "Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña",
nitojamiapʉ. Ne põtẽotiama, nicʉ niwĩ.
41 Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsã ẽjõpeose moorã ña'arã ni'i. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ yoacã bu'emicã, ne tʉ'omasĩwe'e
yujupʉ. ¿No'ocã'rõ yoacã mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeoticã wãcũtutuagʉsari? Mʉ'ʉ macũrẽ yʉ'ʉ
tiro miitia, nicʉ niwĩ.
42 Wĩ'magũ cũ tiro wa'acã, wãtĩ cũrẽ nucũcãpʉ doqueque'acã weecʉ niwĩ. Apaturi
wãcũña marĩrõ cũrẽ wẽrĩacã weecʉ niwĩ tja. Cũ tojo weecã, Jesú wãtĩrẽ cõ'awĩrõ, yʉ'rʉocʉ
niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, cũ pacʉre wiacʉ niwĩ. 43 Nipe'tirã to nirã́ Õ'acũ tutuasere ĩ'amarĩacãrã
niwã.

*Jesú c*ũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)
Na Jesú weeĩ'o'quere ĩ'amarĩarĩ cura cũ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:
44 —Yʉ'ʉ ni'cãrõacã nisere añurõ tʉ'oya. Acobojoticã'ña. Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ
weronojõ upʉtigʉre wiorãpʉre o'orãsama, nicʉ niwĩ.
45 Cũ tojo nisere cũ bu'erã pe'e ne tʉ'omasĩticãrã niwã. Õ'acũ narẽ tojo masĩtabasioticã
weecʉ nisĩ. Na cũ ní'quere "¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti?" ni sẽrĩtiña'ui nicãrã niwã.

*Añurõ weey*ʉ'rʉnʉ'cãgũ ye cjase ni'i
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)
46 Be'ro Jesú bu'erã na basu ¿noa marĩ wa'teropʉ nigṹ ãpẽrã yʉ'rʉoro
niyʉ'rʉnʉ'cãgũsari? nírã, ʉpʉtʉ dʉ'sasocãrã niwã. 47 Jesú na tojo wãcũsere ĩ'amasĩcã'cʉ
niwĩ. Tojo weegʉ ni'cũ wĩ'magũrẽ cũ pʉ'to wejeonʉ'cõ, 48 narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre maigũnojõ ni'cũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi. Cũrẽ ñe'egũ, yʉ'ʉreta
ñe'egũ weemi. Yʉ'ʉre ñe'egũ, yʉ'ʉre o'ó'cʉ Õ'acũ quẽ'rãrẽ ñe'egũta weemi. No'o mʉsã
wa'teropʉre "Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'" ni wãcũtigʉ cṹta nimi ãpẽrã yʉ'rʉoro nigṹ, nicʉ niwĩ
Jesú.

*Marĩr*ẽ ĩ'atu'titigʉ marĩ me'rãcjũ nimi nise ni'i
(Mr 9.38-40)
49 Be'ro Juã Jesure a'tiro nicʉ niwĩ:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, ni'cũ mʉ'ʉ wãmerẽ pisutjĩagũ, wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã ĩ'awũ. Cũ marĩ
me'rãcjũ nitiami. Tojo weerã cũrẽ cã'mota'awʉ, nicʉ niwĩ.
50 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Tojo weegʉre cã'mota'aticã'rõʉa'a. Marĩrẽ ĩ'atu'titigʉ marĩ me'rãcjũ nimi, nicʉ niwĩ
Jesú.

*Jesú Santiagore, Juã*rẽ tu'ti'que ni'i
51 Jesú wẽrĩ, cũ ʉ'mʉsepʉ mʉjãti dʉporo uiro marĩrõ wãcũtutuaro me'rã "Jerusalẽ́pʉ
wa'agʉti", nicʉ niwĩ. 52 Cũ dʉporo ãpẽrãrẽ o'óyucʉ niwĩ. Na ni'cã macã Samaria di'ta
nirĩ macãpʉ Jesú cũ cãrĩatjore a'mayurã wa'acãrã niwã. 53 Ti macã Samariacjãrã judío
masã me'rã a'pepũrĩrã nitjĩarã, Jesú o'ó'cãrãrẽ ñe'esĩ'rĩticãrã niwã. Na, Jerusalẽ́pʉ Jesú
wa'agʉsami nírã, tojo weecãrã niwã. 54 Samariacjãrã tojo weesere ĩ'arã, Jesú bu'erã
Santiago, Juã a'tiro nicãrã niwã:
—Ũsã wiogʉ, narẽ bu'iri da'rerã, ¿pecame'erẽ ʉ'mʉsepʉ dijatiduticã ʉati? ¿Dʉporocjũ
Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Elía wee'caronojõ weeroʉati? nicãrã niwã.
55 Tere tʉ'ogʉ, Jesú narẽ ĩ'a, tutuaro me'rã tu'tigʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã tojo wãcũse Espíritu Santu o'ose mejẽta ni'i. 56 Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ
upʉtigʉ masãrẽ bu'iri da're bajuriogʉ a'titiwʉ. Narẽ yʉ'rʉogʉ a'tigʉ weewʉ, nicʉ niwĩ.

Be'ro na ape macãpʉ yʉ'rʉa wa'acãrã niwã.

Jesú me'rã wa'asĩ'rĩmi'cãrã ye queti ni'i
(Mt 8.19-22)

57 Na ape macãpʉ yʉ'rʉari cura ni'cʉ̃ masʉ̃ Jesure nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉ'ʉ no'o wa'aro sirutugʉti, nicʉ niwĩ.
58 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Wa'icʉrã na cãrĩrĩ tuti cʉoma. Mirĩcʉ̃a quẽ'rã na põ'rãtiri su'tiro cʉoma. Yʉ'ʉ pũrĩcã Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ne cã'rõ cãrĩpesaro, yaro diácjʉ̃rẽ moo'o, nicʉ niwĩ.
59 Apĩ pe'ere Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Te'a yʉ'ʉ me'rã, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Wiogʉ, yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ wa'agʉti yujupʉ. Topʉ ni, be'ro yʉ'ʉ pacʉ wẽ́ŕĩca be'ro yaatojagʉpʉ mʉ'ʉ me'rã wa'agʉti, nicʉ niwĩ.
60 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre ẽjõpeotirã wẽrĩ'cãrã weronojõ nima. Náta wẽrĩ'cãrãrẽ yaato. Mʉ'ʉ pũrĩcã yʉ'ʉre sirutuya. Sirutu, Õ'acʉ̃ wiogʉ nigʉ̃sami nisere weregʉ a'tia, nicʉ niwĩ.
61 Be'ro Jesure apĩ nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ me'rã wa'agʉti. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã wa'ati dʉporo ya wi'icjãrãrẽ we'eritisĩ'rĩsa'a yujupʉ, nicʉ niwĩ.
62 Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Di'ta se'ecũugʉ̃, opanʉrẽ wa'ari nígʉ̃, sẽ'ema pe'e ĩ'atõrõtisami. Ã'rĩ weronojõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo'cʉpʉa todʉporo cʉ̃ weeseti'quere wãcũnʉrʉ̃tisami. Wãcũnʉrʉ̃gʉ̃a Õ'acʉ̃ ye cjasere queoro weemasĩtisami, nicʉ niwĩ.

10

Jesú setenta y dos masãrẽ cʉ̃ ye quetire weredutigʉ o'ó'que ni'i

1 Be'ro Jesú setenta y dos ãpẽrã ʉmʉarẽ pijinemocʉ niwĩ. Narẽ pʉarẽrã dia'cʉ̃ nipe'tise cʉ̃ wa'atje macãrĩpʉ cʉ̃ dʉporo o'óyucʉ niwĩ.
2 Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Marĩ otese peje pĩ'rĩ dʉcati'i. Tere miirã pe'e marĩbocurema. Tojo weerã mʉsã te otese wiogʉre ãpẽrã miitamudutirã sẽrĩnemoña, nicʉ niwĩ. A'te weronojõ Õ'acʉ̃ ye quetire masĩsĩ'rĩrã pãjãrã waro nima. Te quetire wererã pe'e pejetirãcã nima. Tojo weerã ãpẽrã cʉ̃ o'ónemocã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña. 3 Mʉsã wa'aya. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ wiose wa'teropʉ o'ógʉ wee'e. Oveja wĩ'marãrẽ yaiwa wa'teropʉ o'ógʉ weronojõ o'ó'o. 4 Mʉsã wa'arã, ajuri miaticã'ña. Niyeru sãarĩ ajuro quẽ'rãrẽ miaticã'ña. Sapatu ape pa'a miaticã'ña. Ma'apʉ wa'arã, ãpẽrãrẽ añudutirã, yoacã ucũticã'ña. Diacjʉ̃ wa'aya. 5 Mʉsã wi'ipʉ sãjãarã, ti wi'icjãrãrẽ añudutirã, a'tiro nimʉ'tãña: "Mʉsã a'ti wi'icjãrãrẽ añurõ wa'ato", niña. 6 Ti wi'icjãrã cumuca marĩrõ nicã, mʉsã añudutise "Añurõ wa'ato" nise na ye tojarosa'a. Tojo niticãma, mʉsã tojo nise mʉsãrẽta tojarosa'a tja. 7 Mʉsã ni'cã wi'ipʉ ejarã, ti wi'ipʉta tojayá. Na ba'asenojõrẽ, na sĩ'rĩsenojõrẽ, mʉsã quẽ'rã ba'asirutuya. Da'rari masã na da'rase wapa wapata'aba'amasĩma. Tojo weerã mʉsã bu'erã wa'acã, mʉsãrẽ ba'ase weetamurãsama. Apeye wi'seripʉ wa'amʉjã, cãrĩbajaque'atiticã'ña. 8 Mʉsã ni'cã macãpʉ etacã, ti macãcjãrã añurõ ñe'eme'rĩcã, no'o na ecasere ba'aya. 9 Ti macãpʉ dutitirãrẽ yʉ'rʉoya. Narẽ a'tiro wereya: "Õ'acʉ̃ cʉ̃ wiogʉ nise mʉsã tiropʉ a'tiatje cã'rõ dʉ'sa'a." 10 Ni'cã macãpʉ mʉsã etacã, tocjãrã añurõ põtẽrĩticãma, macã decopʉ wa'aya. A'tiro niña: 11 "A'ti macã cjase ʉ̃sã dʉ'pocãrĩpʉ di'ta wã'a'quepʉreta paastecõ'arãti. A'ti macãcjãrã bu'iritisere ĩ'orã, tojo weerãti", niña. Narẽ a'tiro ninemoña. "Mʉsã a'tere masĩña. Õ'acʉ̃ cʉ̃ wiogʉ nise mʉsã tiropʉ a'tiatje cã'rõ dʉ'sa'a", niña. 12 Jesú a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—Mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, ti macãcjãrã mʉsãrẽ ʉati'cãrãrẽ a'tiro weegʉsami. Sodomacjãrãrẽ bu'iri da're'caro nemorõ da'reno'rãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesure ẽjõpeotise macãrĩcjãrã ye queti ni'i
(Mt 11.20-24)

13 Be'ro Jesú apeye macãrĩcjãrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã Corazí, tojo nicã Betsaida wãmetise macãrĩcjãrãrẽ ña'abutiaro wa'arosa'a mʉsãrẽ. Yʉ'ʉ weeĩ'o'quere ĩ'amirã, dʉcayuwe'e. Yʉ'ʉ ãpẽrã judío masã nitirã nirõpʉ Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩpʉ weeĩ'ocãma, dʉporopʉ na ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayutojabopã. Na bʉjawetisere ĩ'orã, na weewʉaronojõpʉma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nujãrẽ na dʉpoapʉ õrẽ́stepeobopã. 14 Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, Tiro, Sidṍcjãrã nemorõ mʉsã pe'ere bu'iri da'reyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃sami. 15 Ni'cãrõacãma Capernaucjãrãrẽ were'e. "Tojowaro ʉ'mʉsepʉ mʉjãrãti", ni wãcũticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ pecame'epʉ cõ'abutiagʉsami, nicʉ niwĩ.

16 Be'ro cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro werenemocʉ niwĩ:
—Mʉsã bu'esere tʉ'orã, yʉ'ʉreta tʉ'oma. Mʉsãrẽ ʉatirã, mejãrõta yʉ'ʉre ʉatima. Tojo yʉ'ʉre ʉatirã, yʉ'ʉre o'ó'cʉpʉ Õ'acʉ̃ quẽ'rãrẽ ʉatima, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú cʉ̃ o'óyu'cãrã setenta y dos na daja'que ni'i

17 Be'ro Jesú setenta y dos cʉ̃ o'óyu'cãrã e'catise me'rã tojatacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—Ʉ̃sã wiogʉ, wãtĩapʉta mʉ'ʉ dutiro, mʉ'ʉ wãme me'rã ʉ̃sã cõ'awĩrõmʉjãcã, yʉ'tiama, nicãrã niwã.

18 Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã nírõnojõta ni'i. Wãtĩrẽ ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ bʉpo ya'baro weronojõ docaque'a dijacã ĩ'awʉ̃. 19 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ tutuasere o'owʉ. Mʉsã añapʉre ʉ'tapeomicã, cutipapʉre ʉ'tapeomicã, na cũ'rĩcã, toacã pũrĩno'tisere o'owʉ. Nipe'tise wãtĩ cʉ̃ tutuasere docaque-'adutigʉ o'owʉ. Ne cã'rõ mʉsã ña'arõ weeno'some. 20 "Wãtĩa ʉ̃sãrẽ yʉ'tiama" nise dia'cʉ̃rẽ e'catiticã'ña. A'te pe'ere e'catiya. Ʉ'mʉsepʉ Õ'acʉ̃ yarã catinu'cũse cʉorã na wãmerẽ ojaõ'orĩ turipʉ mʉsã wãmerẽ ojaõ'ocã, e'catiya, nicʉ niwĩ.

Jesú ye queti, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ ye queti ni'i
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ ucũrĩ cura Espíritu Santu cʉ̃rẽ e'catise o'oyʉ'rʉacʉ niwĩ. Titare cʉ̃ pacʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
—Pacʉ, mʉ'ʉ ʉ'mʉse, a'ti turi wiogʉ ni'i. "Ʉ̃sã masĩyʉ'rʉnʉ'cãrã ni'i" nirãrẽ mʉ'ʉ ye cjasere masĩcã weeticʉ niwʉ̃. Ãpẽrã wĩ'marã weronojõ maata tʉ'o ẽjõpeorã pe'ere tere masĩcã weecʉ niwʉ̃. Mʉ'ʉ tojo weesere wãcũgʉ̃, mʉ'ʉrẽ e'catise o'o'o. A'tere mʉ'ʉ ʉa'caronojõta queoro wee'e, nicʉ niwĩ cʉ̃ pacʉre.

22 Be'ro masãrẽ ninemocʉ niwĩ tja:
—Yʉ'ʉ pacʉ nipe'tise weemasĩsere yʉ'ʉre o'owĩ. Cʉ̃ ni'cʉ̃ta yʉ'ʉ nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yʉ'ʉ quẽ'rã ni'cʉ̃ta cʉ̃ nisetisere masĩpe'o'o. No'o yʉ'ʉ masĩcã weeno'rã quẽ'rã cʉ̃ nisetisere masĩsama, nicʉ niwĩ Jesú.

23 Be'ro cʉ̃ bu'erãrẽ ĩ'a, na se'sarore nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre mʉsã, mʉsã ye caperi me'rã ĩ'a'a. 24 Mʉsãrẽ a'tiro weregʉti. Pãjãrã dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã, tojo nicã wiorã mʉsã ni'cãrõacã ĩ'asere ĩ'asĩ'rĩcãrã nimiwã. Ne ĩ'aticãrã niwã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weresere tʉ'osĩ'rĩcãrã nimiwã. Ne ni'cãti tʉ'oticãrã niwã, nicʉ niwĩ.

Jesú Samariacjʉ̃ me'rã queose o'o'que ni'i

25 Be'ro ni'cʉ̃ Moisé oja'quere bu'eri masʉ̃ Jesú cʉ̃ ucũsere tʉ'ogʉ, wã'cãnʉ'cã, Jesú me'rã ucũgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ mejẽcã yʉ'ticã ʉagʉ, a'tiro sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Masãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ me'rã catinu'cũsĩ'rĩgʉ̃, ¿de'ro weegʉsari? nicʉ niwĩ.

26 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿Moisé ye queti ojáca pũrĩpʉ de'ro ojano'tito? Mʉ'ʉ tere bu'égʉ, ¿de'ro tʉ'oti? nicʉ niwĩ.

27 Moisé oja'quere bu'eri masʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—A'tiro ojano'o: "Õ'acũ marĩ wiogɯre nipe'tise mɯ'ɯ ẽjõpeose me'rã, mɯ'ɯ wãcũse me'rã, mɯ'ɯ tutuase me'rã, mɯ'ɯ tɯ'oña'se me'rã ma'iña. Mɯ'ɯ basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'irõɯa'a", ni'i, nicɯ niwĩ.
[28] Tere tɯ'ogɯ, Jesú cũrẽ nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ queoro waro yɯ'ti'i. Mɯ'ɯ a'tere wéégɯ, Õ'acũ me'rã catinu'cũgũsa'a, nicɯ niwĩ.
[29] Moisé oja'quere bu'egɯ pe'e cũrẽ añurõ wãcũcã ɯagɯ, Jesure a'tiro nicɯ niwĩ tja:
—¿Noanojõ niti ãpẽrãrẽ ma'irõɯa'a nirãnojõ? nicɯ niwĩ.
[30] Jesú cũrẽ queose me'rã yɯ'ticɯ niwĩ:
—Ni'cũ ɯmɯ Jerusalẽcjũ ma'a Jericó wa'ari ma'apɯ bu'acɯ niwĩ. Topɯ cũ wa'ari cura yajari masã cũrẽ ñe'e, cũ cɯosere yajape'ocã'cãrã niwã. Su'ti cũ sãña'quepɯ quẽ'rãrẽ tuweemiicã'cãrã niwã. Cũrẽ ɯpɯtɯ paawẽjẽcũu, wa'a wa'acãrã niwã. [31] Tojo wa'ari cura ni'cũ pa'i cũ bu'aca ma'apɯta bu'acɯ niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, ĩ'atigɯ weronojõ diacjũ yɯ'rɯbu'a wa'acɯ niwĩ. [32] Cũ be'ro tja apĩ Leví ya curuacjũ cũ cũñarõpɯta cũ quẽ'rã ejacɯ niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, cũ quẽ'rã ape pã'rẽ pe'e pẽ'a, ĩ'ayɯ'rɯbu'a wa'acɯ niwĩ. [33] Na be'ro apĩ tja Samariacjũ judío masã na yabigɯ ti ma'apɯta bu'acɯ niwĩ. Cũ cũrẽ ĩ'agũ, pũrõ pajaña'cɯ niwĩ. [34] Tojo weegɯ cũ, cũ tiro wa'a, cũ cãmirẽ ocoyegɯ, ɯ'sere, tojo nicã vino me'rã cũ ye cãmipɯ piopeocɯ niwĩ. Tu'ajanɯ'cõ, su'ti caseri me'rã dɯ'recɯ niwĩ. Be'ro cũ yagɯ burro bu'ipɯ cũrẽ miipeocɯ niwĩ. Miipeo, ni'cã wi'i sijari masã cãrĩrĩ wi'ipɯ miaa, cũrẽ co'tedutigɯ cũucɯ niwĩ. [35] Ape nɯmɯ pe'e tja Samariacjũ co'tedutigɯ pɯa nɯmɯ da'rase wapa weronojõ niyeru ti wi'i co'tegɯre o'ocɯ niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicɯ niwĩ: "Ã'rĩrẽ co'teya. Yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ o'o'que nemorõ nicã, dajatojagɯ mɯ'ɯrẽ wapayepe'ogɯti", nicɯ niwĩ. [36] A'tere wéréca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egɯre a'tiro nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ ĩ'acã, ¿ni'inojõ pe'e na i'tiarã wa'terore yajari masã na ña'arõ wee'cɯre pajaña'pari? nicɯ niwĩ.
[37] Moisé oja'quere bu'eri masũ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Cũrẽ pajaña'a weetamu'cɯ añurõ weepĩ, nicɯ niwĩ.
Jesú cũrẽ nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ã'rĩ weronojõ weegɯ wa'aya, nicɯ niwĩ.

Jesú Marta, María ya wi'ipɯ cũ ní'que ni'i

[38] Jesú cũ wa'aro yɯ'rɯagɯ, ni'cã macãpɯ ejacɯ niwĩ. Ti macãpɯ ni'cõ Marta wãmetigo co ya wi'ipɯ cũrẽ põtẽrĩ, cãrĩse o'oco niwõ. [39] Co ni'cõ María wãmetigore acabijotico niwõ. Cóta Jesú ucũsere tɯ'ogo, cũ dɯ'pocãrĩ tiroacãpɯ dujico niwõ. [40] Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wãcũque'tiyɯ'rɯaco niwõ. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cũrẽ nico niwõ:
—Yɯ'ɯ wiogɯ, a'tigo yɯ'ɯ acabijo yɯ'ɯre weetamusere ne wãcũtimo. ¿Mɯ'ɯ ne mejẽcã tɯ'oña'weti co tojo weesere? Core yɯ'ɯre weetamudutiya, nico niwõ.
[41] Jesú core yɯ'ticɯ niwĩ:
—Marta, mɯ'ɯ weesere ɯpɯtɯ waro wãcũque'ti'i. [42] María pe'e yɯ'ɯ ucũsere tɯ'ogo, añuse warore weego weemo. Co tɯ'o ẽjõpeo'quere ne ãpẽrã ẽ'mamasĩtisama. Tenojõ pe'ere weeroɯa'a, nicɯ niwĩ.

11

Jesú "Õ'acũrẽ sẽrĩrã, a'tiro ñubueya" nise ni'i

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

[1] Ni'cã nɯmɯ Jesú aperopɯ ñubuegɯ weecɯ niwĩ. Cũ ñubuetu'ajaca be'ro ni'cũ cũ bu'egɯ Jesure nicɯ niwĩ:
—Ũsã wiogɯ, Juã masãrẽ wãmeyeri masũ cũ bu'erãrẽ Õ'acũrẽ ñubuesere bu'ecɯ niwĩ. Mɯ'ɯ quẽ'rã ũsãrẽ bu'eya, nicɯ niwĩ.
[2] Jesú yɯ'ticɯ niwĩ:
—Õ'acũrẽ ñubuerã, a'tiro niña:
"Pacɯ, mɯ'ɯ ɯ'mɯsepɯ ni'i.
Nipe'tirã mɯ'ɯrẽ wiopesase me'rã ẽjõpeoato.
A'ti turipɯre mɯ'ɯ bese'cɯ maata wiogɯ sãjãgũ a'tiato.
Ũ'mɯsepɯre mɯ'ɯ ɯaro dia'cũ weesama.
Na weronojõ a'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.

3 Ũsãrẽ ʉmʉcorinʉcũ ba'ase o'oya.
4 Ũsã ña'arõ wee'quere acobojoya.
Ũsã ãpẽrãrẽ acobojo'caro weronojõta ũsã quẽ'rãrẽ acobojoya.
Ũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.
Tojo nicã ña'agũ ũsãrẽ niquesãsĩ'rĩcã, cã'mota'aya", nicʉ niwĩ.
5 Jesú apeye ninemocʉ niwĩ:
—No'o mʉsã wa'teropʉre ni'cũ cũ me'rãcjũ cʉobosami. Cũ ñami deco mʉsã ya wi'ipʉ wa'a, a'tiro nibosami: "Yʉ'ʉ me'rãcjũ, i'tiaga pã́ yʉ'ʉre wasoya. 6 Yʉ'ʉ me'rãcjũ apĩ aperopʉ sijagʉ eja'cʉ yá wi'ipʉ ejami. Ne cũrẽ apeyenojõ cã'rõ ecase moosa'a", nisami. 7 Cũ apetero weegʉ mʉ'ʉrẽ wi'i po'peapʉ a'tiro yʉ'tiwĩrõbosami: "Yʉ'ʉre wã'cõtigʉta. Sope pʉ'to añurõ waro bi'acã'no'apʉ. Yʉ'ʉ põ'rã yʉ'ʉ me'rã cãrĩrã pesama. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ wã'cã apeyenojõ o'ogʉ wa'amasĩtisa'a", nisami. 8 Mʉsãrẽ weregʉti. Cũ, cũ me'rãcjũ nimicã, wã'cã, cũrẽ apeyenojõ o'ogʉ wa'atisami. A'tiro pe'e weesami. Cũrẽ sẽrĩnu'cũcã ĩ'agũ, caribonemoticã'to nígũ, nipe'tise cũ ʉasere o'osami. Cũ, cũ me'rãcjũ nise ye bu'iri mejẽta tojo weesami. 9 Tojo weegʉ mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acũrẽ sẽrĩña. Cũrẽ sẽrĩcã, o'ogʉsami. Mʉsã sẽrĩ a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Mʉsã me'rãcjũ ya wi'ire sope pʉ'to pisunu'cũcã cũ mʉsãrẽ pãosõrõrõ weronojõ weegʉsami. 10 Õ'acũ cũrẽ sẽrĩrãrẽ o'osami. No'o a'magũnojõ bocagʉsami. Sope pʉ'to pisugʉ weronojõ sẽrĩnu'cũgũrẽ o'ogʉsami.
11 »Mʉsã põ'rã ba'ase sẽrĩcã, ne ni'cũ ũtãpere o'otibosa'a. Wa'i sẽrĩcã quẽ'rãrẽ, añarẽ o'otibosa'a. 12 Tojo nicã cãrẽ'quẽ die sẽrĩcã, cutipare o'otibosa'a. 13 Mʉsã ña'arã nimirã, mʉsã põ'rãrẽ añusere o'omasĩ'i. To pũrĩcãrẽ marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigṹ, nemorõ añuse o'ogʉsami. Cũrẽ sẽrĩrãrẽ Espíritu Santure o'ogʉsami, nicʉ niwĩ.

Jesure "Wãtĩ tutuaro me'rã weeĩ'omi" ni na ucja'que ni'i
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

14 Ni'cũ masũ wãtĩ sãjãno'cʉ ucũmasĩtigʉ tojacʉ niwĩ. Jesú cũrẽ cõ'awĩrõgũ weecʉ niwĩ. Cũrẽ cõ'awĩrõcã, ucũmasĩtimi'cʉ ucũcʉ niwĩ. Tere ĩ'arã, masã ĩ'amarĩacãrã niwã. 15 Ni'cãrẽrã a'tiro nicãrã niwã:
—Ã'rĩ Jesú wãtĩa wiogʉ Beelzebú wãmetigʉ tutuaro me'rã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.
16 Ãpẽrã pe'e ¿diacjũta Jesú tutuamiticũ? nírã, cũrẽ ʉ'mʉse cjasere weeĩ'oduticãrã nimiwã. 17 Cũ na tojo wãcũsere masĩgũ, narẽ nicʉ niwĩ:
—Ni'cã curuacjãrã a'merĩ dʉcawati, a'mequẽrã, masãpe'tia wa'asama. Ni'cã wi'icjãrã dʉcawatirã, na quẽ'rã pe'tidijasama. 18 A'te weronojõ wãtĩa wiogʉ cũ basu dʉcawatigʉ, cũ de'ro wee tutuanemotisami majã. Mʉsãrẽ a'tere ucũgũti. Mʉsã yʉ'ʉre "Wãtĩ Beelzebú tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi", nimi'i. 19 To pũrĩcãrẽ yʉ'ʉ tojo weecãma, mʉsã bu'esere siruturã wãtĩarẽ cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narẽ mʉsã "Õ'acũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõma", ni'i. Tojo weero masĩno'o. Mʉsã yʉ'ʉre nise diacjũ niwe'e. 20 Yʉ'ʉ Õ'acũ dutiro me'rã pe'e wãtĩarẽ cõ'awĩrõ'o. A'te me'rã "Õ'acũ wiogʉ nise mʉsã tiropʉre nitoja'a", nino'o, nicʉ niwĩ.
21 Jesú narẽ a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—Ni'cũ ʉmʉ tutuamʉ nipe'tise wãmotigʉ cũ ya wi'ire co'tecã, cũ yere mejẽcã weetisama. 22 No'o cũ nemorõ tutuagʉ a'ti, cũrẽ wapata'agʉ, cũ wãmotimi'quere ẽ'mape'ocã'sami. Tojo weegʉ cũ wãmo marĩgũ mejõ nigũ tojacã'sami. Ẽ'ma'cʉ cũ me'rãcjãrãrẽ tere dʉcawaasami. Jesú, yʉ'ʉ wãtĩ yʉ'rʉoro tutuayʉ'rʉnʉ'cã'a nígũ, tojo nicʉ niwĩ.
Jesú a'tiro ninemocʉ niwĩ:
23 —Yʉ'ʉre ʉatirã yʉ'ʉre ĩ'atu'tirã nima. Yʉ'ʉre seeneotamutigʉnojõ doquestewã'cãgũ weronojõ nimi. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirã masãrẽ Õ'acũrẽ ẽjõpeocã weetamurã mejẽta weema nígũ, tojo nicʉ niwĩ.

Wãtĩ todʉporopʉ cũ ní'cʉpʉre majãmisãjãase ni'i
(Mt 12.43-45)

24 Jesú masãrẽ a'tiro ninemocʉ niwĩ:

—Wãtĩ masũpʉre cõ'awĩrõno'ca be'ro aco marĩrõpʉ sijabaque'atisami. Cũ niatjore a'-magũ, tojo weesami. Cũ nirṍ bocatigʉ, a'tiro wãcũsami: "Yʉ'ʉ wijaa'cʉpʉre dajasãjãagũti tja", nisami. [25] Cũpʉre dajasãjãagũ, wi'i o'aca wi'i, añurõ apóca wi'i weronojõ bocaejasami. [26] Be'ro ãpẽrã wãtĩa sietere cũ yʉ'rʉoro ña'arãrẽ pijisami. Piji, be'ro todʉporopʉ cũ wijaa'cʉpʉre na nipe'tirã sãjãasama. Tojo weegʉ masũ cũ todʉporopʉ nĩ'caro nemorõ ña'arõ tojasami, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú "E'catise waro a'tiro ni'i" nĩ'que ni'i

[27] Jesú ucũrĩ cura ni'cõ numio masã pãjãrã wa'teropʉ nigṍ caricũquejoco niwõ:
—Mʉ'ʉrẽ põ'rãti masõ'co añurõ waro e'catiyʉ'rʉsamo, nico niwõ.
[28] Jesú core nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ pe'e a'tiro nigũti. Õ'acũ cũ ucũsere tʉ'o, cũ dutisere weerã́ pe'e pũrĩcã añurõ waro co nemorõ e'catisama, nicʉ niwĩ.

Masã ña'arã Jesure weeĩ'odutimi'que ni'i
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

[29] Jesú tiro pãjãrã masã nerẽwã'cãcãrã niwã. Na tojo weecã, cũ ucũcʉ niwĩ:
—Masã a'tocaterocjãrã ña'ayʉ'rʉama. Na ña'arã nírã, weeĩ'ose dia'cʉrẽ ʉama. Na tere ʉamicã, a'te dia'cʉrẽ weregʉti. Joná dʉporocjʉ̃pʉ wa'a'quenojõ dia'cʉrẽ ĩ'ogʉ̃ti. [30] Joná Nínivecjãrãrẽ queose o'ogʉ weecʉ niwĩ. Te weronojõ yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ quẽ'rã a'tocateropʉ nirãrẽ queose o'o'o. [31] Dʉporocjõ mujĩpũ mʉjãtiro diacjũ pe'e nirĩ di'ta wiogo Israe curuacjãrã wiogʉ Salomó masĩsere tʉ'ogo a'tico niwõ. Yʉ'ʉ Salomó yʉ'rʉoro masĩyʉ'rʉnʉ'cãmicã, mʉsã pe'e yʉ'ʉre tʉ'osĩ'rĩwe'e. Tojo weego Õ'acũ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, ti di'ta wiogo nĩ'co a'tocaterocjãrãrẽ "Mʉsã Jesure ẽjõpeotirã, ña'arõ weewʉ", nigõsamo. [32] Apeye quẽ'rãrẽ weregʉti. Joná Nínive wãmetiri macãcjãrãrẽ Õ'acũ ye quetire werecã, na ña'arõ wee'quere bʉjaweti, du'ucãrã niwã. Yʉ'ʉ pe'ere Joná yʉ'rʉoro nimicã, mʉsã ẽjõpeowe'e. Mʉsã na wee'caronojõ ña'arõ wee'quere bʉjawetiwe'e. Tojo weerã Õ'acũ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, Nínivepʉ nĩ'cãrã a'tocaterocjãrãrẽ "Mʉsã Jesure ẽjõpeotirã, ña'arõ weewʉ", nirãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Marĩ caperi sĩ'ocja weronojõ ni'i nise ni'i
(Mt 5.15; 6.22-23)

[33] Jesú masãrẽ a'tiro werenemocʉ niwĩ:
—Masã sĩ'ocjare sĩ'óca be'ro bajutiropʉ, acaronojõ docapʉ sĩ'otisama. Tojo weronojõ o'orã, topʉ sãjãejarãnʉcũ ĩ'ato nírã, ʉ'mʉarõpʉ sĩ'opeosama. [34] Marĩ caperi sĩ'omʉ'tãcja weronojõ ni'i. Marĩ caperi añucã, añurõ ĩ'amasĩ'i. Marĩ caperi ĩ'aejaticãma, añurõ ĩ'atisa'a. A'te weronojõ mʉsã Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ yere wéérã, caperi añurõ weronojõ ni'i. Mʉsã a'ti turi cjase pe'ere wãcũnʉrũcãma, caperi ĩ'aejatirã weronojõ ni'i. Õ'acũ ʉaro weetirã, na'itĩ'arõpʉ nirã́, cʉrẽ masĩtirã weronojõ ni'i. [35] Mʉsã ẽjõpeosere sĩ'ose weronojõ cʉo'o. Tere na'itĩ'arõpʉ weronojõ ña'arõ weese me'rã dojorẽticã'ña. [36] Tojo weerã mʉsã Õ'acũrẽ ẽjõpeo, ña'ase marĩrõ cũ ʉaro wéérã, cũ ye cjasere añurõ tʉ'omasĩrãsa'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

[37] Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cũ fariseo masũ cũ ya wi'ipʉ ba'adutigʉ pijiacʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jesú sãjãa, ba'acjʉ mesapʉ ejanujãcʉ niwĩ. [38] Be'ro fariseo na weewʉaronojõ ba'ase dʉporo Jesú cũ omocoeticã ĩ'agũ, ĩ'amarĩacʉ niwĩ. [39] Tere masĩgũ, Jesú cʉrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã fariseo masã bajuyoropʉ dia'cũ añurõ weeta'sa'a. Baparire bu'ipʉ dia'cũ coerã weronojõ ni'i. Ti pa po'peapʉre peje ña'ase mʉsã ãpẽrã yere yaja'que, ãpẽrã yere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cã'que ũ'irĩ weronojõ wã'ña'a. [40] Mʉsã tʉ'omasĩwe'e. Õ'acũ bu'icjasere wee'cʉta po'peapʉ cjasepʉ quẽ'rãrẽ weecʉ niwĩ. [41] Mʉsã cʉosere ãpẽrãrẽ pajañaʼrã, o'oya. Tojo weerã baparire po'peapʉ coerã weronojõ weerãsa'a. Be'ro bu'ipʉ, po'peapʉ quẽ'rãrẽ ũ'irĩ marĩrã weronojõ añurã tojarã́sa'a.

[42] »Mʉsã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Mʉsã otese o'majãcã menta, ruda wãmetise, nipe'tise opa dari dʉcatisenojõacãrẽ seeneo, opa sũ'ʉrĩ weesa'a. Diez sũ'ʉrĩ cʉorã, ni'cã

sũ'ʉ Õ'acũ wi'ipʉ miaa, Õ'acũrẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirã, añurõ weese, Õ'acũrẽ ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Mʉsã otesere cũrẽ o'odu'utimirã, a'te añuyʉ'rʉnʉ'cãsere weeya.

43 »Mʉsã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Mʉsã nerẽwʉase wi'seripʉre wiorã na dujiwʉase cũmurĩpʉ dujisĩ'rĩ'i. No'o mʉsã wa'aro wiopesase me'rã añuduticã ʉa'a.

44 »Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã, weeta'sari masã ni'i. Ña'arõ wa'arosa'a mʉsãrẽ. Masãperi na yaa'que bajutise weronojõ ni'i. Ãpẽrã a'ti, masĩtimirã, te peri bu'i ʉ'tacũuwã'cãsama. A'te weronojõ mʉsã po'peapʉre ña'arã ni'i. Ãpẽrã mʉsã ña'arõ weesere masĩtisama, nicʉ niwĩ.

45 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, ni'cũ Moisé oja'quere bu'eri masũ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ a'tiro ígũ, ũsã quẽ'rãrẽ tu'tigʉ wee'e, nicʉ niwĩ.

46 Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsã quẽ'rãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Ãpẽrãrẽ weepõtẽoña marĩsere dutiyʉ'rʉocã'sa'a. Tere dutimirã, mʉsã pe'e ne weewe'e.

47 »Ña'abutiaro wa'arosa'a mʉsãrẽ. Mʉsã dʉporocjãrã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã masãperi bu'ipʉ yeeaponʉ'cõ'o. Narẽta mʉsã ñecũsʉmʉapʉ wẽjẽmʉjãticãrã niwã. 48 Mʉsã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã na ní'quere weewe'e. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ ẽjõpeowe'e. Mʉsã a'tiro weese me'rã mʉsã ñecũsʉmʉa wee'quere bu'ipejatamusere masĩno'o. Na Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Mʉsã pe'e na ye masãperire yeeaponʉ'cõ'o.

49 »Tojo weegʉ Õ'acũ yʉ'ʉ pacʉ dʉporopʉ masĩse me'rã a'tiro nicʉ niwĩ: "Yé queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ, tojo nicã yé queti bu'eri masãrẽ o'ógʉti. Ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽcõ'a, ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, no'o na wa'aro sirutucusiarãsama", nicʉ niwĩ Õ'acũ. 50 Tojo weegʉ nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽ'que wapa Õ'acũ a'tiro weegʉsami. A'tocaterocjãrã masãrẽ bu'iri wapaseegʉsami. 51 A'ti turi weenʉ'cãcaterore mʉsã ñecũsʉmʉa Abere wẽjẽmʉ'tãcãrã niwã. Be'ro téé Zacaría na ñubuepeowʉaro põtẽorõpʉ wẽjẽ'que me'rã yapati'i. Tojo weegʉ mʉsãrẽ nigũti. Tojo wee'que wapare a'tocateropʉ nirãrẽ bu'iri wa'arosa'a.

52 »Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masã Õ'acũ yere masĩ'i. Tere masĩmirã, ãpẽrãrẽ masĩcã weewe'e. Mʉsã basuta yʉ'ʉre ẽjõpeowe'e. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ ẽjõpeosĩ'rĩcã ʉasãwe'e. Tojo weero ña'arõ wa'arosa'a mʉsãrẽ, nicʉ niwĩ Jesú.

53 Jesú a'tere níca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã cũ me'rã uayʉ'rʉacãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ peje sẽrĩtiña'wã'cõcãrã niwã. 54 Cũ mejẽcã nicã, cũrẽ weresãrãti nírã, tojo weecãrã niwã.

12

Jesú "Fariseo masã nisoose me'rã bu'esere tʉ'omasĩña" ní'que ni'i
(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

1 Jesú masãrẽ bu'eri cura pãjãrã waro masã nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjĩarã, a'merĩ ʉ'tatĩ'a, doquewãmʉjãcãrã niwã. Jesú ne waro cũ bu'erã dia'cũrẽ weremʉ'tãcʉ niwĩ yujupʉ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã fariseo masã na ye levadura pã́ bʉcʉacã weesere tʉ'omasĩña. Levadura ígũ, na nisoose me'rã bu'esere tʉ'omasĩña nigũ wee'e, nicʉ niwĩ. 2 Ne bajuyoropʉ weetise ĩ'ano'ticã weesome. Ĩ'ano'rõsa'a. Ne ĩ'atiropʉ wee'que quẽ'rã masĩno'ticã weesome. 3 Tojo weerã mʉsã ñamipʉ weronojõ wee'que ãpẽrã tʉ'otiropʉ ní'que a'tiro weeno'rõsa'a. Ʊmʉcopʉ weronojõ nipe'tirã tʉ'oropʉ wereno'rõsa'a. Apeye mʉsã wi'i po'-peapʉ ya'yioropʉ ní'que quẽ'rã wi'i bu'ipʉ caricũrõ weronojõ ʉpʉtʉ bʉsʉcã weeno'rõsa'a, nicʉ niwĩ.

Jesú "¿Noanojõrẽ uiroʉati?" nise ni'i
(Mt 10.28-31)

4 Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro werecʉ niwĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉ me'rãcjãrãrẽ a'tiro weregʉti. A'ti upʉre wẽjẽcõ'arãrẽ uiticã'ña. Wẽjẽ́ca be'ro na mejẽcã weemasĩtisama. [5] Mʉsãrẽ "Ã'rĩ pe'ere uiya", nigʉ̃ti. Õ'acʉ̃ marĩ wẽ́rĩ́ca be'ro pecame'epʉ cõ'abutiamasĩsami. Cʉ̃ tojo weegʉ́ pũrĩcãrẽ uiya.

[6] »Ni'cãmocʉrã mirĩcʉ̃a o'majãrãcã cã'rõacã waro wapatima. Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ pe'e ne ni'cʉ̃rẽ masĩticã weetisami. [7] Tojo nicã mʉsã poaripʉreta "Ticʉse ni'i", ni masĩpe'ocã'sami. Tojo weerã masãrẽ uiticã'ña. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ pãjãrã mirĩcʉ̃a nemorõ mʉsã wapati'i. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ co'tegʉsami.

Ãpẽrã ĩ'orõpʉ "Jesucristore ẽjõpeo'o" nise ni'i
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

[8] »Mʉsãrẽ weregʉti. No'o masã ĩ'orõpʉ yʉ'ʉre "Ẽjõpeo'o" ni werecã, yʉ'ʉ quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã ĩ'orõpʉ narẽ añurõ ucũgʉ̃sa'a. [9] Ni'cʉ̃ masãrẽ uigʉ, masã ĩ'orõpʉ yʉ'ʉre "Ẽjõpeowe'e" nigʉ̃rẽ yʉ'ʉ quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ĩ'orõpʉ narẽ "Yagʉ mejẽta nimi", nigʉ̃ti.

[10] »Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre ña'arõ ucũcã, Õ'acʉ̃ acobojogʉsami. Espíritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Õ'acʉ̃ acobojosome.

[11] »Ãpẽrã mʉsãrẽ weresãrã, nerẽwʉase wi'seripʉ, beseri masã tiropʉ, wiorã tiropʉ miabosama. Na tojo weecã, mʉsã ucũatjere "¿De'ro yʉ'tirãsari? ¿De'ro nirãsari?" ni wãcũque'titicã'ña. [12] Mʉsã ucũrĩ cura Espíritu Santu mʉsã yʉ'tiatjere weregʉsami, nicʉ niwĩ Jesú.

Peje apeyenojõ cʉogʉ ye queti ni'i

[13] Jesú bu'eri cura ni'cʉ̃ masã wa'teropʉ nigʉ́ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉ pacʉ wẽrĩgʉ̃, apeyenojõ ʉ̃sãrẽ cũucʉ niwĩ. Tere yʉ'ʉ ma'mirẽ, yé nisere dʉcawaadutiya, nicʉ niwĩ.

[14] Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—¿Mʉ'ʉ de'ro wãcũti? Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre mʉsãrẽ besedutigʉ, mʉsãrẽ apeyenojõ dʉcawaadutigʉ sõrõpĩ, ¿ni wãcũmiti? nicʉ niwĩ.

[15] Apeye ninemocʉ niwĩ:

—Mʉsã nipe'tise ʉaripejasenojõrẽ tʉ'omasĩ, wãcũña. Marĩ catise peje apeyenojõ cʉose mejẽta ni'i, nicʉ niwĩ.

[16] Cʉ̃ tojo níca be'ro a'tiro queose me'rã werecʉ niwĩ:

—Ni'cʉ̃ peje cʉori masʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ otéca be'ro peje waro dʉcaticaro niwʉ̃. [17] Te peje nicã ĩ'agʉ̃, a'tiro wãcũcʉ niwĩ: "¿De'ro weegʉsari yʉ'ʉ te peje me'rã? Tere yʉ'ʉ no'opʉ nʉrõrõ moo'o", nicʉ niwĩ. [18] Be'ro wãcũapocʉ niwĩ tja: "A'beya. A'tiro weegʉti. Yʉ'ʉ ba'ase nʉrõrĩ wi'ire cõ'ape'o, nemorõ pajiri wi'i nʉ'cõgʉ̃ti. Topʉ nipe'tise otese dʉcare no'o yʉ'ʉ cʉosere nʉrõgʉ̃ti", nisami. [19] "Tu'ajanʉ'cõ, yʉ'ʉ basu a'tiro nigʉ̃ti: 'Peje cʉ̃'marĩ cjase niatjere nʉrõ'que cʉo'o. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ʉaro soo, ba'a, sĩ'rĩ e'catigʉti'", nisami. [20] Õ'acʉ̃ pe'e tojo weecã ĩ'agʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ tʉ'omasĩwe'e. Ni'cãcã ñamita mʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃sa'a. To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ nʉrõ'que peje ¿noa ye tojarosari?" nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃. [21] Tojota wa'arosa'a peje cʉogʉ Õ'acʉ̃rẽ wãcũtigʉ, cʉ̃ ye dia'cʉ̃ mineocũugʉ̃rẽ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ ĩ'orõrẽ pajasecʉogʉ waro nisami, nicʉ niwĩ Jesú.

Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ co'tese ni'i
(Mt 6.25-34)

[22] Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsãrẽ nigʉ̃ti. ¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ sãñarãsari? ni wãcũque'titicã'ña. [23] Marĩ catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marĩ upʉ quẽ'rã su'ti nemorõ wapati'i. [24] Mirĩcʉ̃arẽ wãcũña. Na ba'asĩ'rĩrã, otese capere ote, pĩ'rĩ dʉcaticã weetisama. Ba'ase nʉrõse wi'seri, na ecarã nʉrõse wi'seri quẽ'rãrẽ moosama. Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ narẽ ba'ase o'osami. Mʉsã pe'e totá mirĩcʉ̃a nemorõ wapatiyʉ'rʉnʉ'cã'a. [25] No'o mʉsã ʉpʉtʉ wãcũque'tirã, pajicurero bʉcʉanemomasĩtisa'a. [26] A'tiro ni'i. Teacãmarĩcãrẽ mʉsã wãcũque'tise me'rã ne cã'rõacã bʉcʉanemowe'e. Tojo nicãma apeyema ba'ase, sĩ'rĩse, su'tire tjãrãta bocamasĩtisa'a.

27 »O'ori, nʉcʉ̃ cjasere wãcũña. Te no'o ʉaro pĩ'rĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ,
su'ti añurõ sãñarõ weronojõ baju'u. Marĩ ñecʉ̃ wiogʉ Salomó añuse su'ti sãñacʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo sãñamigʉ̃, o'orire ni'cãrõwijiticʉ niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. 28 Ni'cãcãrẽ
cã'rõ catíni'i, ñamiacã ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epʉ ʉ̃jʉ̃acõ'ano'sa'a. Tojo nimicã,
Õ'acʉ̃ta o'orire añurõ bajume'rĩcã weesami. Cʉ̃ o'orire añurõ co'tero nemorõ mʉsã
pe'ere weesami. Mʉsã, mʉsã ẽjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. 29 Tojo weerã mʉsã ba'atjere,
mʉsã sĩ'rĩatjere wãcũque'ti, wãcũnʉrʉ̃sijaticã'ña. 30 A'ti turicjãrã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirã
tere wãcũque'tisama. Marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ mʉsã ʉasenojõrẽ masĩtojasami. 31 Tojo
weerã Õ'acʉ̃ yere wãcũyʉ'rʉnʉ'cãña. Tojo weecã, nipe'tise mʉsãrẽ dʉ'sasenojõrẽ
o'obu'ipeogʉsami.

*Ʉ'm*ʉsepʉ marĩ bocatjere wãcũnʉrʉ̃dutise ni'i
(Mt 6.19-21)

32 »Mʉsã yʉ'ʉ bu'erã, yarã oveja weronojõ ni'i. Mʉsã pejetirãcã nimirã, uiticã'ña. Marĩ
pacʉ cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ mʉsã wa'acã ʉasami. 33 Mʉsã cʉosere dua, ãpẽrã moorãrẽ o'oya.
A'ti turi cjase boadijatjere wãcũticã'ña. Ʉ'mʉse cjase boatiatje pe'ere wãcũña. Topʉre
mʉsã añuse cʉoatje ne pe'tisome. Ne yajari masã sãjãa yajasome. Ãpẽrãnojõ quẽ'rã
ba'abajuriosome. 34 Marĩ ʉpʉtʉ ma'isere wãcũnʉrʉ̃sa'a. Tojo weerã a'ti turi cjase dia'cʉ̃rẽ
wãcũnʉrʉ̃ticã'ña. Õ'acʉ̃ ye pe'ere wãcũnʉrʉ̃ña.

*Jesú "M*ʉsã apoyu'cãrãpʉ niña" nise ni'i
35 »Mʉsã sĩ'osepare sĩ'oyooro weronojõ apoyu'cãrãpʉ nitojaya. 36 Da'raco'teri masã na
wiogʉ omocã dʉ'teri bosenʉmʉ wa'áca be'ro cʉ̃ dajatjere co'te'caro weronojõ weeya.
Cʉ̃ sope pʉ'topʉ pisucã, maata pãosõrõrãti nírã, co'tesama. Mʉsã quẽ'rã na weronojõ
weeya. 37 Da'raco'terã na wiogʉ dajatjere queoro co'tesama. Cʉ̃ dajari cura queoro
bocaejano'rãnojõ e'catisama. Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Narẽ tojo bocaejagʉ, wiogʉ
basuta ba'ase etiacjʉ dujidutisami. Be'ro narẽ etibʉrosami. 38 Ñami deco o bo'reari
cura tʉ'sʉbo'rearã bocaejano'rã e'catisama. 39 Apeyere a'tiro masĩña. Wi'i wiogʉ ti hora
nicã yajari masʉ̃ a'tigʉsami níg̃ʉ̃, cãrĩtibosami. Yajari masʉ̃ cʉ̃ ya wi'ire pãosãjãasere
cã'mota'abosami. 40 Mʉsã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ apoyu niña. Mʉsã ne cã'rõ wãcũtibutiari
cura yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tigʉsa'a, nicʉ niwĩ.

*Jesú p*ʉarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

41 Jesú bu'eri cura Pedro sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Ʉ̃sã wiogʉ, ¿mʉ'ʉ a'te queosere ʉ̃sã dia'cʉ̃rẽ o'ogʉ weeati, o nipe'tirã ye niti? ni
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
42 Jesú nicʉ niwĩ:
—¿Noanojõ yʉ'ʉ dutiro weeme'rĩgʉ̃, tʉ'omasĩgʉ̃ waro nisari? níg̃ʉ̃, queose me'rã
weregʉti. Wiogʉ aperopʉ wa'agʉ, cʉ̃ ya wi'ire co'tedutigʉ ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre
cũasami. "Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o dʉ'sasenojõrẽ ba'ase ecaya", nisami. 43 Be'ro aperopʉ
eja'cʉ dajasami. Cʉ̃ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gʉ̃ e'catisami. 44 Diacjʉ̃ mʉsãrẽ
weregʉti. Cʉ̃ queoro weese wapa wiogʉ nipe'tise cʉ̃ cʉosere co'tedutigʉ sõrõgʉ̃sami.
45 "Yʉ'ʉ wiogʉ maata dajasome" nigʉ̃nojõ pũrĩcã a'tiro weesami. Ãpẽrã da'raco'terã
ʉmʉarẽ, numiarẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Cʉ̃ wiogʉ maata bajutigʉsami níg̃ʉ̃, ba'a,
sĩ'rĩ, que'asami. 46 Cʉ̃ tojo weeri cura wiogʉ wãcũña marĩrõ cʉ̃ co'tetiri cura dajasami.
Cʉ̃ cũuwã'cã'cʉre duti'quere weeti'que wapa ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. Cʉ̃ quẽ'rã wiogʉ
ña'arã, cʉ̃ dutisere weeti'cãrãrẽ cõ'abutia'quere bu'ipejatamugʉ̃sami.
47 »Da'raco'tegʉ cʉ̃ wiogʉ ʉasere queoro masĩsami. Tojo masĩmigʉ̃, cʉ̃ dutisere queoro
weeyúti, yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ʉpʉtʉ tãrãno'gʉ̃sami. 48 Apĩ da'raco'tegʉ wiogʉ ʉasere masĩtisami.
Tojo masĩtimigʉ̃ ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéégʉ, sajatirocure tãrãno'gʉ̃sami. Peje
masĩse o'ono'cʉ nemorõ wapaseeno'gʉ̃sami. Tojo nicã "Añubutiaro weegʉsami" nino'cʉ
nemorõ "Tojo weerʉa'a" nino'gʉ̃sami, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú "Yé bu'iri masã dʉcawatima" nise ni'i
(Mt 10.34-36)
49 Jesú a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ pecame'e wĩjãwã'cõgʉ̃ weronojõ masã ña'arõ weesere cõ'agʉ̃ a'tiwʉ. Ti me'e ʉ̃jʉ̃nu'cũrõ weronojõ ni'cãrõacãrẽ ña'asere yʉ'rʉweti'cãrãpʉ nicã weetojasĩ'rĩmisa'a. 50 Yʉ'ʉ pi'etinígʉ̃sa'a yujupʉ. Yʉ'ʉ pi'etiatjere wãcũgʉ̃, ña'arõ ejeripõ'rãti'i. Pi'eti-tojagʉpʉ, ejerisãjãgʉ̃sa'a. 51 Mʉsã tʉ'oña'cã, ¿yʉ'ʉ a'ti di'tapʉre añurõ nisetiatjere miitigʉ weepari? Niwe'e. Yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri masãrẽ dʉcawatise miitigʉ wee'e. 52 Ni'cãcã me'rã ni'cãmocʉrã ni'cã wi'icjãrã a'merĩ dʉcawatinʉ'cãrãsama. I'tiarã pʉarã me'rã a'pepũrĩrãsama. Pʉarã i'tiarã me'rã a'pepũrĩrãsama. 53 Pacʉ cʉ̃ macʉ̃ me'rã a'pepũrĩgʉ̃sami. Cʉ̃ macʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ pacʉ me'rã mejãrõta weegʉsami. Paco macõ me'rã a'pepũrĩgõsamo. Co macõ quẽ'rã paco me'rã mejãrõta weegosamo. Mañecõ co macʉ̃ nʉmo me'rã a'pepũrĩgõsamo. Co macʉ̃ nʉmo mañecõ me'rã mejãrõta weegosamo. Yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri tojo weerãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Ʉmʉco bajusere ucũse queti ni'i
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)
54 Jesú masãrẽ apeye quẽ'rãrẽ nicʉ niwĩ:
—Mujĩpũ mʉjãtiro pe'e ñiamʉjãticã, "Acoro pejarotiro wee'e", nisa'a. Mʉsã ní'-caronojõta pejasa'a. 55 Mʉsã mujĩpũ ʉpʉtʉ asimʉjãticã, "Ni'cãcã cʉ̃'marõsa'a", nisa'a. Mʉsã ní'caronojõta cʉ̃'masa'a. 56 Mʉsã weeta'sari masã ni'i. A'ti nucũcã cjase, ʉ'mʉarõ cjasemarĩcãrẽ "Tojo ni'i", nímasĩ'i. Tojo nimirã, ¿de'ro weerã a'tocatero yʉ'ʉ weeĩ'ose pe'ere "Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e", nímasĩweti? nicʉ niwĩ.

A'metu'ti'cãrã añurõ apoya nise ni'i
(Mt 5.25-26)
57 Jesú masãrẽ a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—¿De'ro weerã mʉsã basu queoro besemasĩweti? 58 Ni'cʉ̃ mʉ'ʉrẽ weresãsĩ'rĩcã, wiorã tiropʉ cʉ̃ me'rã wa'aya. Topʉ ejase dʉporo ma'apʉ cʉ̃ me'rã apowe'ocã'ña. Tojo weecã, mʉ'ʉrẽ cʉ̃ beseri masʉ̃rẽ o'otibosami. Tojo weeticãma, beseri masʉ̃ surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipʉ mʉ'ʉrẽ sõrõdutibosami. 59 Mʉ'ʉrẽ weregʉti. Bu'iri da'reri wi'ipʉ sãjãa wapayepe'oticã, mʉ'ʉrẽ ne du'uwĩrõsome. A'te weronojõ mʉsã ña'arõ weesere Õ'acʉ̃ me'rã apowe'ocã'ña nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

13

Jesú "Mʉsã nisetisere dʉcayuya" ní'que ni'i
1 Jesú masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã masã cʉ̃ tiropʉ ejacãrã niwã. Eja, Pilato ni'cãrẽrã Galilea di'tacjãrãrẽ cʉ̃ wẽjẽduti'quere werecãrã niwã. Na "Galileacjãrãrẽ wẽjẽ́ca be'ro na ye díre wa'icʉrã Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorã ye dí me'rã morẽsu'uduticʉ niwĩ", ni werecãrã niwã. 2 Jesú tere tʉ'ogʉ, narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã ¿de'ro wãcũti? ¿Galileacjãrã ãpẽrã yʉ'rʉoro ña'abutiarã niyʉ'rʉnʉ'cãpari? "Te ye bu'iri tojo wa'apã", ¿ni wãcũmiti? 3 Niwe'e. Mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayutirã, wẽrĩrãsa'a. 4 Apeyere Siloé wãmetiri macãpʉ na yéeca tuturo nu'rĩdijacã, sõ'onícãrã dieciocho wẽrĩcãrã niwã. ¿Na quẽ'rãrẽ a'tiro wãcũmiti? "Nipe'tirã Jerusalẽ́pʉ nirã́ yʉ'rʉoro ña'abutiarã waro nipã", ¿nimiti? 5 Niwe'e. Mʉsã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayutirã, mejãrõta wẽrĩrãsa'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú higuera wãmeticjʉ dʉca marĩcjʉ me'rã queose o'o'que ni'i
6 Jesú masãrẽ wéréca be'ro a'tiro queose o'ocʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ masʉ̃ cʉ̃ ya di'tapʉ ni'cãgʉ̃ higuera wãmeticjʉre otetjĩagʉ̃ cʉocʉ niwĩ. Be'ro ¿dʉcatisari? nígʉ̃, ĩ'agʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Ne dʉca marĩcaro niwʉ̃. 7 Tigʉre ĩ'agʉ̃, ti di'ta co'tegʉre a'tiro nicʉ niwĩ: "Ĩ' aña. Yʉ'ʉ a'tigʉ dʉcare ba'asĩ'rĩgʉ̃, a'magʉ̃ a'tiro i'tia cʉ̃'ma wa'a'a. Ne ni'cãti bocatisa'a. Tojo weegʉ tigʉre paacõ'acã'ña. Tigʉ mejõ waro apeyenojõ weebo'carore cã'mota'anu'cũ'u", nicʉ niwĩ. 8 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, ti di'ta co'tegʉ a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ wiogʉ, a'ti cʉ̃'ma dia'cʉ̃ dʉ'anʉ'cõniña yujupʉ. Yʉ'ʉ tigʉ sumuto

di'ta añurõ se'ecũu, nujãtuña'gʉ̃ti wee'e. 9 A'tiro weecã, apetero weero dʉcatibosa'a.
Dʉcatiticãma, paacõ'adutiya", nicʉ niwĩ, ni werecʉ niwĩ Jesú. Tere tojo nígʉ̃, masã na
dʉcayucã co'ténigʉ̃ti yujupʉ, maata bu'iri da'resome nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

Jesú na soowʉari nʉmʉ nicã opa mutĩrõ nigõrẽ yʉ'rʉo'que ni'i

10 Ni'cã nʉmʉ judío masã na soowʉari nʉmʉ nicã Jesú na nerẽwʉari wi'ipʉ bu'egʉ weecʉ
niwĩ. 11 Ti wi'ipʉ ni'cõ numio dieciocho cʉ̃'marĩ dutitigo, opa mutĩrõ nigõ nico niwõ. Wãtĩ
core tojo wa'acã weecʉ niwĩ. Co ne cã'rõ diacjʉ̃ nu'cũmasĩtico niwõ. 12 Jesú core ĩ'agʉ̃ pijio,
a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ dutire yʉ'rʉono'toja'a, nicʉ niwĩ.

13 Tojo nígʉ̃ta, Jesú core ñapeocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weeri curata co diacjʉ̃nʉ'cãco niwõ. Be'ro
"Õ'acʉ̃ añubutiagʉ nimi" ni, e'catise o'oco niwõ. 14 Jesú na soowʉari nʉmʉ core yʉ'rʉocã
ĩ'agʉ̃, ti wi'i na nerẽwʉari wi'i wiogʉ uayʉ'rʉacʉ niwĩ. Be'ro masãrẽ nicʉ niwĩ:

—Ni'cã semanarẽ da'rase nʉmʉrĩ seis nʉmʉrĩ ni'i. Te nʉmʉrĩnojõrẽ mʉsã yʉ'rʉodutirã
a'tiroʉa'a. Ni'cãcã soowʉari nʉmʉrẽ yʉ'rʉodutirã a'titicã'rõʉa'a, nicʉ niwĩ.

15 Cʉ̃ tojo nisere tʉ'ogʉ, Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉsã weeta'sasebʉcʉrã ni'i. ¿No'o mʉsã yagʉ wecʉre o mʉsã burrore dʉ'tenʉ'cõ'cʉre
aco tĩarã wa'arã pãa, miatisari? 16 A'tigore Abrahã pãrãmeo nituriagore wãtĩ dutida'recʉ
niwĩ. Core dieciocho cʉ̃'marĩ sijamasĩticã weecʉ niwĩ. To pũrĩcãrẽ mʉsã tʉ'oña'cã,
¿soowʉari nʉmʉrẽ core yʉ'rʉoticã'rõʉamiapari? Soowʉari nʉmʉ pũrĩcãrẽ tjãgʉ̃ta core
nemorõ yʉ'rʉoroʉa'a, nicʉ niwĩ.

17 Jesú cʉ̃ a'tiro nisere tʉ'orã, nipe'tirã cʉ̃ me'rã a'pepũrĩmi'cãrã bopoyape'tia wa'acãrã
niwã. Ãpẽrã pe'e Jesú cʉ̃ weeĩ'ose pacare ĩ'arã, e'caticãrã niwã.

Jesú mostaza caperoacã me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

18 Be'ro Jesú nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ yarã pãjãrã sãjãrã́sama nisere a'te queose me'rã weregʉti. 19 A'tiro ni'i. Ni'cʉ̃ cʉ̃
ya wesepʉ ni'cã pe mostaza caperoacãrẽ ote'caro weronojõ ni'i. Tigʉ bʉcʉaropʉa pajicjʉ
waro wa'asa'a. Tojo weerã mirĩcʉ̃a tigʉpʉ na diepeoatje su'tire weesama. Õ'acʉ̃ wiogʉ
nise cã'caperoacã weronojõ nʉ'cãsa'a. Be'ro pajicjʉ bʉcʉa'caro weronojõ nipe'tiropʉ cʉ̃
ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cʉ̃ yarã sãjãrã́sama nígʉ̃, tojo werecʉ niwĩ.

*Pã́ b*ʉcʉacã weese me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.33)

20 Jesú werenemocʉ niwĩ tja:

—Õ'acʉ̃ cʉ̃ wiogʉ nisere ¿ñe'enojõ queose me'rã marĩ "Tojo nirõ wee'e" nímasĩsari? 21 Te
levadura pã́ bʉcʉacã weese weronojõ ni'i. Tere ni'cõ numio pã́ weegotigo harinarẽ i'tiapa
queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã́ bʉcʉacã weesere morẽsamo. Be'ro co levadura
morẽ'que nipe'tiropʉ bʉcʉa, se'sape'tia wa'asa'a, nicʉ niwĩ. Levadura harinarẽ bʉcʉacã
wee'caro weronojõ Õ'acʉ̃ wiogʉ nise nipe'tiropʉ se'sarosa'a nígʉ̃, tojo werecʉ niwĩ.

*Ʉ'm*ʉse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Mt 7.13-14,21-23)

22 Jesú Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ, to nise macãrĩpʉre bu'eyʉ'rʉwã'cãcʉ niwĩ. 23 Topʉ ni'cʉ̃ Jesure
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Ʉ̃sã wiogʉ, Õ'acʉ̃ wiogʉ nirõpʉ wa'ajã pejetirãcã nisari?

Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

24 —Pãjãrã ʉ'mʉsepʉ sãjãasĩ'rĩrãsama, sãjãarã pe'e. Sãjãasĩ'rĩmirã, wa'asome. Mʉsã
pũrĩcã sope, cã'sopeacãpʉ ʉpʉtʉ sãjãasĩ'rĩña, nicʉ niwĩ. 25 Apeye queose me'rã narẽ
werecʉ niwĩ:

—Wi'i wiogʉ wã'cãnʉ'cã, sopere bi'acã'sami. Be'ro mʉsã pe'e sopepʉ pisurã, a'tiro
nirãsa'a: "Wiogʉ, pãosõrõgʉ̃ a'tia", nirãsa'a. Cʉ̃ pe'e mʉsãrẽ yʉ'tigʉsami: "Mʉsãrẽ masĩti-
sa'a. No'ocjãrã nírã nisasa'a", nigʉ̃sami. 26 Be'ro mʉsã cʉ̃rẽ a'tiro ninu'cũbajaque'arãsa'a:
"Marĩ ni'cãrõ me'rã ba'awʉ. Ni'cãrõ me'rã sĩ'rĩwʉ̃. Mʉ'ʉ ʉ̃sã ya macãpʉre bu'esijawʉ",

nirãsa'a. [27] Cũ pe'e mʉsãrẽ yʉ'tigʉsami: "Yʉ'ʉ mʉsãrẽ 'Masĩtisa'a,' nitojamiapʉba. Mʉsã ña'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a", nigʉ̃sami. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeoticã, ã'rãrẽ wee'caro weronojõ mʉsãrẽ wa'arosa'a. [28] Dʉporocjãrãpʉ Abrahã, Isaa, Jacob, nipe'tirã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã Õ'acũ wiogʉ nirõpʉ nirãrẽ ĩ'arã, mʉsã pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsa'a. Mʉsã pe'e wijáároporʉ cõ'awĩrõno'rãsa'a. [29] Nipe'tirocjãrã Õ'acũ cũ wiogʉ nirõpʉ nirãsama. Mujĩpũ mʉjãtirocjãrã, mujĩpũ sãjãarõcjãrã, sumutoricjãrã nirãsama. Topʉ cũ me'rã e'cati ba'adujirãsama. [30] A'tiro nicãrẽ ni'cãrẽrã mejõ nirã topʉre wiorã weronojõ nirãsama. Ni'cãrõacã ni'cãrẽrã wiorã nirãnojõ pe'e topʉre mejõ nirã tojarã́sama, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú Jerusalẽ́rẽ ĩ'agʉ̃ cũ uti'que ni'i
(Mt 23.37-39)

[31] Jesú masãrẽ bu'eri cura ni'cãrẽrã fariseo masã cũ tiropʉ etarã, a'tiro nicãrã niwã:
—A'tore mʉ'ʉ niticã'ña. Herode mʉ'ʉrẽ wẽjẽsĩ'rĩami. Tojaagʉsa'a, nicãrã niwã.
[32] Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—A'tiro nirã wa'aya Herode me'rĩsebʉcʉre: "Jesú a'tiro nidutiami" niña. "'Ni'cãcã, ñamiacã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmʉjã, dutitirãrẽ yʉ'rʉogʉti yujupʉ. Be'ro ñamiacã yʉ'rʉro yʉ'ʉ da'rasere queoro pe'ogʉsa'a', niami", niña. [33] Yʉ'ʉ weesere yʉ'ʉ wa'aro weegʉti. Ni'cãcã, ñamiacã, ñamiacã yʉ'rʉro weegʉti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ apero Jerusalẽ́ nitiropʉ wẽrĩta basiowe'e. Jerusalẽ́pʉ wẽrĩgʉ̃ wa'agʉti nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.
[34] Fariseo masãrẽ tojo níca be'ro Jesú Jerusalẽ́cjãrãrẽ, tojo nicã todʉporopʉ ti macãpʉ ní'cãrãrẽ wãcũgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Jerusalẽ́cjãrã, mʉsã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'a'a. Õ'acũ o'ó'cãrã cũ ye quetiwereri masãrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Mʉsãrẽ pejetiri yʉ'ʉ ma'ígʉ̃, neocũusĩ'rĩmiwʉ̃. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wʉʉse docapʉ neocũu'caro weronojõ weesĩ'rĩmiwʉ̃. Mʉsã ʉatiwʉ. [35] Tojo weero mʉsã nimi'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. Mʉsã a'tere tʉ'omasĩña. Yʉ'ʉre apaturi ĩ'anemosome majã. Be'ro yʉ'ʉ a'ti turipʉ apaturi a'ticãpʉ, mʉsã "Õ'acũ dʉporopʉ 'O'ógʉti' ní'cʉ añubutiagʉ nimi" nírãpʉ ĩ'arãsa'a tja, nicʉ niwĩ Jesú.

14

Jesú upʉ doquedʉpogʉre yʉ'rʉo'que ni'i

[1] Ni'cã nʉmʉ na soowʉari nʉmʉ nicã Jesú ni'cũ fariseo wiogʉ ya wi'ipʉ ba'agʉ wa'acʉ niwĩ. Ãpẽrã fariseo masã Jesure ¿mejẽcã weeweti? nírã, ĩ'adu'ticãrã niwã. [2] Na ba'aro tiropʉ ni'cũ cũ upʉpʉ doquedʉpose cʉogʉ Jesú põtẽorõpʉ nicʉ niwĩ. [3] Cũrẽ ĩ'agʉ̃, Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Moisé duti'que "Soowʉari nʉmʉ nicãrẽ dutitirãrẽ yʉ'rʉoroʉa'a" niti o niweti? nicʉ niwĩ.
[4] Na ne yʉ'timaʼaticãrã niwã. Tojo weegʉ Jesú dutitigʉre ñapeo, yʉ'rʉocʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, "Wa'agʉsa'a", nicʉ niwĩ. [5] Fariseo masã pe'ere a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã macũ o mʉsã yagʉ wecʉ copepʉ bʉrʉsãjãbosami. Na bʉrʉsãjãcã, soowʉari nʉmʉ nimicã, ¿mʉsã maata miiwĩrõrã wa'atibosari? nicʉ niwĩ.
[6] Cũ tojo nisere ne yʉ'titiyʉ'rʉocã'cãrã niwã.

Jesú ba'adutirã pijiosere were'que ni'i

[7] Fariseo cũ ya wi'ipʉ ba'adutirã pijio'cãrãrẽ Jesú ĩ'acʉ niwĩ. Na dujise añuse ʉ'mʉtãsepʉ bese dujicãrã niwã. Tere ĩ'agʉ̃, Jesú narẽ a'tiro werecasacʉ niwĩ:
[8] —Ni'cũ mʉsãrẽ omocã dʉ'teri bosenʉmʉrẽ pijicã, ʉ'mʉtãse dujisepʉre dujiwe'oticã'ña. Apetero weegʉ apĩ mʉsã nemorõ wiogʉ pijino'cʉ etabosami. [9] Mʉsã pʉarãpʉre pijio'cʉ a'tiro nibosami: "Ã'rĩrẽ a'to dujiro o'oya. Mʉ'ʉ pe'e siropʉ dujigʉ wa'aya", nibosami. Tojo weegʉ mʉ'ʉ siroca cũmurõpʉ dujigʉ wa'agʉ, bopoyoro yʉ'rʉbosa'a. [10] Mʉ'ʉrẽ ba'aduticã, a'tiro pe'e weeya. Siroca cũmurõpʉ dujiya. Mʉ'ʉ tojo weecã ĩ'agʉ̃, mʉ'ʉrẽ ba'aduti'cʉ a'tiro nigʉ̃sami: "Yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃, a'to ʉ'mʉtãcureropʉ a'tia", nigʉ̃sami. Cũ tojo weecã,

nipe'tirã ãpẽrã piji'cãrã wiopesase me'rã mɯ'ɯrẽ ĩ'arãsama. [11] A'tiro ni'i. "Ãpẽrã yɯ'rɯoro
niyɯ'rɯnɯ'cã'a" ni tɯ'oña'gũnojõ mejõ nigũ weeno'gũsami. "Yɯ'ɯ ãpẽrã yɯ'rɯoro ni'i" ni
tɯ'oña'tigɯ pe'ere Õ'acũ ãpẽrã yɯ'rɯoro tojacã weegɯsami, nicɯ niwĩ.

[12] Cũ a'tere ucúca be'ro Jesú ba'adutigɯ pijio'cɯ fariseo masũrẽ a'tiro nicɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ ba'adutigɯ, ã'rãnojõrẽ pijioticã'ña. Mɯ'ɯ me'rãcjãrãrẽ, mɯ'ɯ ma'misɯmɯarẽ,
mɯ'ɯ acabijirãrẽ, mɯ'ɯ acawererãrẽ, mɯ'ɯ pɯ'tocjãrã peje cɯorãrẽ pijioticã'ña. Mɯ'ɯ narẽ
pijiocã, na quẽ'rã mɯ'ɯrẽ ba'adutirã pijia'mebosama. Tojo weese me'rã na ba'a'quere
mɯ'ɯrẽ eca a'mesama. [13] Mɯ'ɯ bosenɯmɯ weepeo, ãpẽrãrẽ pijiogɯ, a'tiro pe'e weeya.
Apeyenojõ moorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ, ĩ'atirãrẽ pijioya. [14] Tere wéégɯ, mɯ'ɯ
e'catiyɯ'rɯagɯsa'a. Na pũrĩcã mɯ'ɯrẽ eca a'memasĩtisama. Tojo weese me'rã mɯ'ɯ añurã
wẽrĩ'cãrã na masãrĩ nɯmɯrẽ añuse waro bocagɯsa'a, nicɯ niwĩ.

Ba'ase me'rã Jesú queose were'que ni'i
(Mt 22.1-10)

[15] Jesú cũ queose o'o'quere tɯ'ogɯ, ni'cũ topɯ ba'adujigɯ a'tiro nicɯ niwĩ:

—Õ'acũ wiogɯ nirõpɯ ba'adujirã pũrõ e'catirãsama.

[16] Tere tɯ'ogɯ, Jesú cũrẽ queose me'rã nicɯ niwĩ:

—Ni'cũ masũ boseba'agɯtigɯ, pãjãrã masãrẽ pijidutio'osami. [17] Nipe'tise apoyúca
be'ro cũrẽ da'raco'tegɯre a'tiro nío'osami: "Nipe'tirã yɯ'ɯ wereo'o'cãrãrẽ pijigɯ wa'aya.
Apope'otojano'apɯ. 'Te'a', niña", nisami. [18] Nipe'tirãpɯta "Basiowe'e", nisama. Pi-
jimɯ'tãno'cɯ a'tiro nisami: "Di'ta ni'cãrõacã duutu'ajanɯ'cõ'o. Ti di'tare ĩ'agũ wa'agɯ
wee'e. Wereya cũrẽ. 'A'timasĩtiami,' niña", nisami. [19] Be'rocjũ a'tiro nisami: "Diez
wecɯa yɯ'ɯ duu'cãrãrẽ ¿no'ocã'rõ añumiti? nígũ, beseña'gũ wa'agɯ wee'e. Tojo weegɯ
wa'amasĩtisa'a", nisami. [20] Apĩ tja a'tiro nisami: "Ni'cãrõacã omocã dɯ'tetu'ajanɯ'cõapɯ.
Tojo weegɯ wa'amasĩtisa'a", nisami. [21] Da'raco'tegɯ tojaa, wiogɯpɯre nipe'tise na
tojo ní'quere werepe'ocã'sami. Tere tɯ'ogɯ, wiogɯ uayɯ'rɯagɯ, a'tiro nisami: "Quero
wa'abaque'oya. Macã decopɯ, no'o na nirõpɯ pajasecɯorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ,
ĩ'atirãrẽ pijiwã'cãtia", nisami. [22] Cũ pijigɯ ejáca be'ro da'raco'tegɯ wiogɯre a'tiro nisami:
"Mɯ'ɯ duti'caronojõta weeapɯ. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupɯ", nisami. [23] Tere tɯ'ogɯ,
wiogɯ cũrẽ nisami tja: "Wa'agɯsa'a ma'arĩpɯ. No'o mɯ'ɯ bocaejarãrẽ tutuaro me'rã
pijiwã'cãtia. Tojo weecã, wi'i mu'murõsa'a", nisami. [24] A'te me'rã mɯsãrẽ a'tiro weregɯti.
Ne ni'cũ yɯ'ɯ pijimɯ'tãmi'cãrã na ba'abo'quere cã'rõ ba'aña'some, nicɯ niwĩ Jesú.

Jesure sirutusĩ'rĩrã, a'tiro weeroɯa'a nise ni'i
(Mt 10.37-38)

[25] Jesú bu'esijari curare pãjãrã masã cũrẽ sirutucãrã niwã. Tojo weegɯ narẽ majãmiĩ'a,
a'tiro nicɯ niwĩ:

[26] —Yɯ'ɯ bu'esere siruturã, a'tiro weeroɯa'a. Mɯsã pacɯsɯmɯa, mɯsã
pacosãnumia, mɯsã nɯmosãnumia, mɯsã põ'rã, mɯsã acawererã nemorõ yɯ'ɯ pe'ere
ma'iyɯ'rɯnɯ'cãrõɯa'a. No'o mɯsã catiri ɯmɯco nemorõ yɯ'ɯ pe'ere ma'iyɯ'rɯnɯ'cãrõɯa'a.
Mɯsã tojo weetirã, yɯ'ɯ bu'erã nímasĩtisa'a. [27] Apetero weegɯ ni'cũ "Yɯ'ɯ Jesure ẽjõpeogɯ,
wẽrĩbosa'a" ni uigɯ, yɯ'ɯre ẽjõpeodu'usami. Tojo weegɯnojõ yɯ'ɯ bu'egɯ nímasĩtisami.
[28] No'o mɯsã wa'teropɯ nigũ ɯ'mɯarĩ wi'i co'tedujiati wi'ire yeenɯ'cõsĩ'rĩgũ, a'tiro
weesami. ¿Wi'ire tu'ajanɯ'cõgũsari? nígũ, ¿ñe'enojõ me'rã yɯ'ɯ pe'ogɯsari? nígũ, ti wi'i
weese dɯporo besemɯ'tãsami. [29] Tojo weeticãma, cũ cã'rõ yeenɯ'cã pe'omasĩticã,
tere ĩ'arã nipe'tirã bujicã'sama. [30] A'tiro nisama: "Cũ yeenɯ'cãmiapĩ, yeegɯ; ne
pe'omasĩtimi", nisama. [31] Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cã di'ta wiogɯ ape
di'tacjũ me'rã a'mewẽjẽgũti nígũ, a'tiro weemɯ'tãsami. Cũ surara diez mil cɯosami. Apĩ
ape di'tacjũ pe'e veinte mil surara cɯosami. ¿Yɯ'ɯre na me'rã a'mewẽjẽta basiosari? nígũ,
ĩ'abesemɯ'tãsami. [32] Basioticãma, apĩ wiogɯ yoaropɯ nigũrẽ a'mewẽjẽticã'rã nígũ, queti
o'ósami. [33] A'te weronojõ mɯsã quẽ'rã yɯ'ɯre sirutusĩ'rĩrã, ĩ'abesemɯ'tãña. Nipe'tise mɯsã
cɯosere, nisetisere du'usĩ'rĩtirã, yɯ'ɯ bu'erã nímasĩtisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34 »Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'tíca be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. 35 Moa
ocaticã, ne añutisa'a. Di'tapɯre, tojo nicã nujãtuati mesãpɯ cũucã quẽ'rãrẽ, wapamarĩsa'a.
Tojo cõ'abajuriono'sa'a. Mɯsã moa ocadu'use weronojõ niticã'ña. O'meperi cɯorãnojõ
a'tere añurõ tɯ'oya, nicɯ niwĩ.

15

Oveja bajuduti'cɯ queose ni'i
(Mt 18.10-14)

1 Pãjãrã romano masã wiogɯre niyeru wapaseebosari masã, tojo nicã ña'arõ weeri masã
Jesú ucũsere tɯ'orã nerẽcãrã niwã. 2 Narẽ fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã ña'arõ
wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Jesú tiro wa'acã ĩ'arã, ucjacãrã niwã.

—Ã'rĩ masã ña'arãrẽ ñe'e, na me'rã ba'ami, nicãrã niwã.

3 Na tojo nicã tɯ'ogɯ, Jesú narẽ a'tiro queose o'ocɯ niwĩ:

4 —Mɯsã cien oveja cɯorã, ni'cũ bajuduticã, noventa y nuevere cãpũpɯ bi'acũusa'a.
Bi'acũutoja, apĩ bajuduti'cɯre a'marã wa'asa'a. Bocarãpɯ, a'madu'usa'a. 5 Boca, cũrẽ
e'catigɯ, cũrẽ miiwɯasa'a. 6 Wi'ipɯ dajarã, mɯsã me'rãcjãrãrẽ, mɯsã ya wi'i pɯ'tocjãrãrẽ
neocũu, narẽ nisa'a: "Yagɯ oveja bajuduti'cɯre bocapɯ. E'catitamurã a'tia", nisa'a.
7 Mɯsãrẽ diacjũta weregɯti. A'te weronojõ ni'cũ ña'arõ weesebɯcɯ cũ nisetisere dɯcayucã,
ɯ'mɯsepɯre e'catise niyɯ'rɯasa'a. Noventa y nueve añurã nitoja'cãrã yɯ'rɯoro ña'agũ
dɯcayu'cɯ pe'ere e'catise ni'i, nicɯ niwĩ.

Niyeru cuji, bajudutica cujire o'ama'que ni'i

8 Apeye Jesú a'te queose werenemocɯ niwĩ:

—Ni'cõ numio diez cujiri niyeru cɯosamo. Core ni'cã cuji wapabɯjɯri cuji bajuduti-
bosa'a. Ti cujire a'magõ, sĩ'ocjare sĩ'oyoo, wi'ipɯ añurõ o'ama'samo. Téé bocagopɯ,
a'madu'usamo. 9 Be'ro co me'rãcjãrãrẽ, co pɯ'to nirãrẽ neocũu, a'tiro nisamo: "Yɯ'ɯre
e'catitamuña. Niyeru cuji bajudutica cujire bocapɯ", nisamo. 10 A'tigo wee'caro
weronojõ ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere bɯjaweti dɯcayucã, Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'mɯsecjãrã
e'catiyɯ'rɯmajãsama, nicɯ niwĩ Jesú.

*Jesú p*ɯarã põ'rãtigɯ ye cjasere queose o'o'que ni'i

11 Jesú queose me'rã bu'enemocɯ niwĩ:

—Ni'cũ masũ pɯarã põ'rãticɯ niwĩ. 12 Dɯ'sagɯ pe'e cũ pacɯre a'tiro nicɯ niwĩ: "Pacɯ,
yé tojatjere mɯ'ɯ wẽrĩgũ cũuatjere o'owe'oya", nicɯ niwĩ. Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, cũ cɯose
di'tare na pɯarãpɯre dɯcawaacɯ niwĩ. 13 Pejeti nɯmɯrĩacã cũrẽ o'óca be'ro dɯ'sagɯ pe'e
cũ ya di'tare duacã'cɯ niwĩ. Cũ dua'que wapa niyeru me'rã ape di'ta yoaropɯ wa'acɯ
niwĩ. Topɯ te niyerure cũ no'o ɯaro ña'arõ wee bajuriope'ocã'cɯ niwĩ. 14 Cũ bajuriope'oca
be'ro ti di'tapɯre ba'ase pe'tiyɯ'rɯa wa'acaro niwũ. Titare cũ pũrõ ɯjaboagɯ, pi'eticɯ niwĩ.
15 Tojo weegɯ ti di'tacjũrẽ da'rase sẽrĩma'gũ wa'acɯ niwĩ. Cũrẽ yesea co'tesere sõrõcɯ niwĩ.
16 Cũ yapisĩ'rĩgũ, yesea na ba'asepɯreta ba'asĩ'rĩdojacɯ niwĩ. Ne ni'cũ cũrẽ ba'ase o'oticãrã
niwã. 17 Be'ro cũrẽ a'tiro wãcũse ejacaro niwũ: "Yɯ'ɯ pacɯ ya wi'ipɯre cũrẽ da'raco'terã
pãjãrã nimicã, ba'ase dɯ'sano'wã. Yɯ'ɯ pe'e a'topɯre ɯjaboa, wẽrĩgũ weesa'a. 18 Yɯ'ɯ
pacɯ tiropɯ yɯ'ɯre tojaaroɯasa'a. Topɯ tojatagɯ, cũrẽ a'tiro nigũti: 'Pacɯ, Õ'acũ me'rã
ña'arõ weeasɯ. Mɯ'ɯ me'rã quẽ'rãrẽ tojota weeasɯ. 19 Yɯ'ɯ ña'agũ nisa'a. Mɯ'ɯ macũ
weronojõ nímasĩtisa'a majã. Ni'cũ mɯ'ɯrẽ da'raco'tegɯre weronojõ yɯ'ɯre cɯoya', nigũti",
ni wãcũcɯ niwĩ. 20 A'tere wãcũca be'ro cũ pacɯ ya wi'ipɯ dajatojaacɯ niwĩ.

»Cũ topɯ tojaejacã, cũ pacɯ yoaropɯta ĩ'agũ, pũrõ pajaña'cɯ niwĩ. Be'ro cũrẽ põtẽrĩgũ
omawã'cã, na weesetiwɯaropɯma cũrẽ paabɯ'a, mi'micɯ niwĩ. 21 Tojo weeri cura cũ pacɯre
nicɯ niwĩ: "Pacɯ, Õ'acũ me'rã ña'arõ weeasɯ. Mɯ'ɯ me'rã quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weeasɯ.
Yɯ'ɯ ña'agũ nisa'a. Mɯ'ɯ macũ weronojõ nímasĩtisa'a majã", nicɯ niwĩ. 22 Cũ tojo nicã
tɯ'ogɯ, pacɯ cũrẽ da'raco'terãrẽ a'tiro nicɯ niwĩ: "Quero, su'ti añuse warore miiti, cũrẽ
sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopica tuusãarĩ be'tore, sapatu quẽ'rãrẽ sãaña. 23 Wecɯ
wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cɯre miiti, wẽjẽña. Cũrẽ ba'a, yɯ'ɯ macũrẽ bosenɯmɯ weepeorã.

24 Ã'rĩ apaturi 'Yʉ'ʉ macʉ̃ wẽrĩa wa'asami' ní'cʉ dajami. Cʉ̃ yoaro wa'a bajuduti'cʉre marĩ
apaturi ĩ'a'a", nicʉ niwĩ. Be'ro bosenʉmʉ nʉ'cãcãrã niwã.
25 »Na tojo weeri cura masã ma'mi cãpũpʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ dajatojatigʉ wi'i pʉ'topʉ
ejagʉ, ʉpʉtʉ basase bʉsʉcã tʉ'ocʉ niwĩ. 26 Tere tʉ'ogʉ, ni'cʉ̃ cʉ̃ pacʉre da'raco'tegʉre
pijio, sẽrĩtiña'cʉ niwĩ: "¿De'ro wa'ati wi'ipʉre?" nicʉ niwĩ. 27 Cʉ̃ pacʉre da'raco'tegʉ
yʉ'ticʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ acabiji tojatami. Cʉ̃ dutimarĩgʉ̃ tojatami. Tojo weegʉ mʉ'ʉ pacʉ
wecʉ wĩ'magʉ̃ ba'a di'iyojaduti'cʉre wẽjẽdutiami", nicʉ niwĩ. 28 Tere tʉ'ogʉ, masã ma'mi
uayʉ'rʉgʉ, sãjãasĩ'rĩticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ pijigʉ wa'acʉ niwĩ. 29 Cʉ̃ pacʉre
a'tiro nicʉ niwĩ: "Pacʉ, peje cʉ̃'marĩ mʉ'ʉrẽ ne ni'cãti yʉ'rʉnʉ'cãrõ marĩrõ da'rawã'ñawʉ̃.
Yʉ'ʉ tojo weemicã, ne cã'rõ ni'cʉ̃ marĩ ecagʉre, wapamarĩgʉ̃acãnojõrẽ yʉ'ʉ me'rãcjãrã
me'rã bosenʉmʉ weedutigʉ o'oma'atiwʉ. 30 Ni'cãrõacãrẽ a'tiro wee'e. Ã'rĩ mʉ'ʉ macʉ̃
numia ña'arã numia me'rã mʉ'ʉ o'o'que niyerure bajurio sijacʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'ema wecʉ
wĩ'magʉ̃ ba'a di'iyojaduti'cʉre wẽjẽeca'a", nicʉ niwĩ. 31 Tere tʉ'ogʉ, cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ
niwĩ: "Macʉ̃, mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rã ninu'cũcã'a. Nipe'tise yʉ'ʉ cʉose mʉ'ʉ ye dia'cʉ̃ ni'i. 32 Marĩ
mʉ'ʉ acabijire bosenʉmʉ weepeo e'caticã, añu ni'i. A'tiro ni'i. 'Cʉ̃ wẽrĩa wa'asami' ní'cʉ
apaturi tojatami. Cʉ̃ bajuduti'cʉre marĩ apaturi ĩ'a'a. Tojo weerã marĩ bosenʉmʉ wee,
e'catiroʉa'a", nicʉ niwĩ, ni werecʉ niwĩ Jesú.

16

*Peje c*ʉogʉre da'raco'tegʉ queoro weeti'que ni'i

1 Jesú cʉ̃ bu'esere siruturãrẽ apeye werenemocʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ masʉ̃ niyerubʉcʉ ãpẽrã da'raco'terãrẽ dutigʉ sõrõcʉ niwĩ. Da'raco'terã
niyerubʉcʉ tiropʉ wa'a, a'tiro weresãcãrã niwã: "Mʉ'ʉ wiogʉ sõrõ'cʉ mʉ'ʉ ye niyerure
ña'arõ wee bajuriogʉ weemi", nicãrã niwã. 2 Tojo weegʉ niyerubʉcʉ cʉ̃rẽ pijio, a'tiro
nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉrẽ weresã'que ¿diacjʉ̃ta niti? Mʉ'ʉ da'rase cjase ojaõ'orĩ pũrĩrẽ yʉ'ʉre
ĩ'oña. Mʉ'ʉ ãpẽrã da'raco'terã wiogʉ ninemosome majã", nicʉ niwĩ. 3 Cʉ̃ tojo nicã
tʉ'ogʉ, a'tiro wãcũcʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ wiogʉ yʉ'ʉre cõ'awĩrõmi. Tojo weegʉ ¿de'ro weegʉsari?
Yʉ'ʉ da'ratutuawe'e. Ãpẽrãrẽ niyeru sẽrĩdujigʉ, bopoya nisa'a. 4 To pũrĩcã yʉ'ʉre
ñe'eato nígʉ̃, a'tiro weegʉti", nicʉ niwĩ. 5 Tojo weegʉ cʉ̃, cʉ̃ wiogʉre wapamoorãrẽ
ni'cãrẽrã nánʉcʉ̃rẽ pijiocʉ niwĩ. Nimʉ'tãgʉ̃rẽ a'tiro sẽrĩtiña'cʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ yʉ'ʉ wiogʉre
¿no'ocã'rõ wapamooti?" 6 Cʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ cien tuturi ʉ'se tuturi wapamoo'o."
Tere tʉ'ogʉ, da'rarã wiogʉ ni'cã papera pũrĩacãpʉ ojagʉ, cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Ma,
mʉ'ʉ wapamoorĩ pũrĩ ni'i. Cincuenta ʉ'se tuturi wapa wapayebaque'oya", nicʉ niwĩ.
7 Be'ro tja apĩrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ waro ¿no'ocã'rõ wapamooti?" Cʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ
niwĩ: "Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o", nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ a'tiro nicʉ niwĩ: "Ma,
mʉ'ʉ wapamoorĩ pũrĩ a'ti pũrĩ ni'i. Ochenta ajuri dia'cʉ̃ wapayeya", nicʉ niwĩ. 8 Tojo
weecã ĩ'agʉ̃, niyerubʉcʉ da'raco'terã wiogʉ ña'agʉ̃rẽ cʉ̃ weeme'rĩsere masĩgʉ̃, "Mʉ'ʉ
me'rĩyʉ'rʉapʉ", nicʉ niwĩ. A'ti ʉmʉcocjãrã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirã na cʉosere ãpẽrã na
weronojõ nirá me'rã me'rĩyʉ'rʉama. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã yʉ'rʉoro me'rĩma, nicʉ niwĩ Jesú.
9 Jesú narẽ a'tiro werecasacʉ niwĩ:
—Mʉsã a'ti nucũcãpʉ mʉsã cʉosere pajasecʉorãrẽ añurõ o'owe'oya. Tojo weerã
mʉsã me'rãcjãrã bocarãsa'a. Be'ro mʉsã cʉose pe'tíca be'ro mʉsã ãpẽrãrẽ weeta-
mu'que ʉ'mʉsepʉ niyutojarosa'a. Mʉsã weetamu'cãrã ʉ'mʉsepʉ nirá topʉre mʉsãrẽ
põtẽrĩrãsama.
10 »Cã'rõ na cʉose me'rã añurõ wéérã, peje cʉose me'rã quẽ'rãrẽ tojota weebosama.
Ãpẽrã na cã'rõ cʉose me'rã queoro weetirã, na peje cʉose me'rã quẽ'rãrẽ queoro
weetibosama. 11 Mʉsã a'ti nucũcã cjase me'rã queoro weeticã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añuse, ʉ'mʉse
cjasere o'osome. 12 Mʉsã ãpẽrã ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerã mʉsã, mʉsã ye
nibo'quere ñe'esome.
13 »Ne ni'cʉ̃ pʉarãrẽ da'raco'temasĩtisami. Ni'cʉ̃rẽ ma'ígʉ̃, apĩrẽ ma'itisami. Tojo nicã
ni'cʉ̃ dutisere yʉ'tigʉ, apĩ ye pe'ere yʉ'rʉnʉ'cãsami. Ã'rã weronojõ mʉsã niyerure ma'írã,
Õ'acʉ̃ pe'ere ma'imasĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

[14] Jesú tojo nisere fariseo masã tʉ'ocãrã niwã. Na niyeru ʉaripejasebʉcʉrã nitjĩarã, cʉ̃
ucũsere tʉ'orã, bujicã'cãrã niwã. [15] Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã masã ĩ'orõpʉ dia'cʉ̃rẽ "Añurã nima" nicã ʉa'a. Õ'acʉ̃ pe'e po'peapʉ mʉsã
weesetisere ĩ'ape'ocã'mi. Masã ĩ'orõpʉ "Añuyʉ'rʉa'a" nisenojõrẽ Õ'acʉ̃ tʉ'satisami, nicʉ
niwĩ Jesú.

*Õ'ac*ʉ̃ dutise, cʉ̃ wiogʉ nise pe'tisome nise ni'i
[16] Jesú a'tiro ninemocʉ niwĩ:
—Juã masãrẽ wãmeyeri masʉ̃ nícateropʉ Moisé cʉ̃ duti'quere, tojo nicã Õ'acʉ̃ ye queti
weremʉ'tãrĩ masã na oja'quere bu'etʉocãrã niwã. Tita me'rã ma'ma queti nʉ'cãcaro niwʉ̃.
A'tiro nicaro niwʉ̃. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ wa'ano'rõsa'a, nicaro
niwʉ̃. Nipe'tirã topʉre ʉpʉtʉ sãjãasĩ'rĩma.
[17] »Õ'acʉ̃ Moisére cũu'que queoro wa'arosa'a. Cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'que
quẽ'rã queoro wa'arosa'a. Ʉ'mʉse, a'ti di'ta pe'timicã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'caronojõ queoro
wa'arosa'a, nicʉ niwĩ Jesú.

*Marãp*ʉtirã, nʉmotirã cõ'ase cjasere Jesú ucũ'que ni'i
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)
[18] Apeyere ninemocʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ cʉ̃ nʉmorẽ cõ'a, apegore nʉmotigʉnojõ ña'arĩ masʉ̃ weronojõ tojasami. No'o
marãpʉ cõ'ano'co me'rã nʉmotigʉ quẽ'rã cʉ̃ nʉmo nitigo me'rã a'metãrãgʉ̃ weronojõ
tojasami.

*Jesú peje c*ʉogʉ ye quetire, tojo nicã pajasecʉogʉ Lázaro wãmetigʉ ye quetire were'que
ni'i
[19] Jesú fariseo masãrẽ a'tiro queose o'ocʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ masʉ̃ peje cʉogʉ a'tiro weecʉ niwĩ. Añuse su'ti sãña, ma'masu'a, nipe'tise
nʉmʉrĩ bosenʉmʉrĩ weecʉ niwĩ. Te bosenʉmʉrĩrẽ de'ro nise nipe'tise me'rã añurõ
weemʉjãcʉ niwĩ. [20] Titare ni'cʉ̃ pajasecʉogʉ waro Lázaro wãmetigʉ cʉ̃ ya wi'i sope pʉ'topʉ
dujimʉjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ upʉ nipe'tiro cãmi boacʉ niwĩ. [21] Cʉ̃ peje cʉogʉ ba'aste'quere
yapisĩ'rĩgʉ̃ seeba'acʉ niwĩ. Cʉ̃ ye cãmirẽ diayiapʉta wa'a, ne'rẽcãrã niwã. [22] Ni'cã nʉmʉ
wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩcã, Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã Abrahã niró añurõpʉ
cʉ̃rẽ miacãrã niwã. Be'ro peje cʉo'cʉ quẽ'rã wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ yaacãrã niwã.
[23] Peje cʉogʉ ña'arã Õ'acʉ̃ cʉ̃ bu'iri da'reno'cãrã tiropʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃ ĩ'amorõgʉ̃,
Abrahãrẽ yoaropʉ ĩ'acʉ niwĩ. Lázaro cʉ̃ me'rã nicʉ niwĩ. [24] Cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, a'tiro caricũcʉ niwĩ:
"Abrahã, yʉ'ʉre pajañ'cureya. Yʉ'ʉ tiropʉ Lázarore o'óya. A'ti, cʉ̃ ya omopica me'rã
acopʉ yoso, yʉ'ʉ ñe'merõ yapare yʉsʉasãjãcã weeato. Yʉ'ʉ a'ti me'e pecame'epʉre ʉpʉtʉ
waro pi'etigʉ weesa'a", nicʉ niwĩ. [25] Abrahã cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ wãcũña. Mʉ'ʉ catigʉ,
añubutiaro nisetiwʉ. Ã'rĩ Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awʉ. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ a'topʉ
ejerisãjãse bocami. Mʉ'ʉ pe'e pi'etigʉ wee'e. [26] Apeyema tja a'tiro ni'i. Ʉsãrẽ mʉsã tiropʉ
wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerã mʉsã a'to a'tisĩ'rĩrã, ʉ̃sã pe'e quẽ'rã
topʉ wa'asĩ'rĩcã, basiowe'e", nicʉ niwĩ. [27] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, peje cʉogʉ a'tiro nicʉ niwĩ
Abrahãrẽ: "To pũrĩcãrẽ a'tere weebosaya. Lázarore yʉ'ʉ pacʉ ya wi'ipʉ o'óya. [28] Topʉre
yʉ'ʉ ni'cãmocʉrã acabijirãti'i. Topʉ wa'a, cʉ̃ narẽ ucũgʉ̃sami. Tojo weecã, na tʉ'o, na
quẽ'rã a'to yʉ'ʉ pi'etiropʉre a'tisome", nicʉ niwĩ. [29] Abrahã cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ: "Na Moisé
oja'quere, Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã oja'quere cʉosama. Tere bu'e ẽjõpeoato", nicʉ
niwĩ. [30] Peje cʉogʉ yʉ'ticʉ niwĩ: "Abrahã, tojota ni'i, nírõ. Wẽrĩ'cʉpʉ wa'a werecã, ña'arõ
na nisetisere dʉcayubosama", nicʉ niwĩ. [31] Abrahã cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ: "Moisé cʉ̃ ní'quere,
Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na ní'quere ẽjõpeotirã, wẽrĩ'cʉpʉ masãa, weregʉ wa'acã
quẽ'rãrẽ, ẽjõpeotisama", nicʉ niwĩ.

17

*Ãp*ẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)
[1] Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weese ninu'cũrõsa'a, nírõ pe'e. Tojo ninu'cũmirõ, ña'arõ weecã
weegʉnojõrẽ ña'abutiaro wa'arosa'a. [2] A'tiro weecã, cʉ̃rẽ nemorõ añubosa'a. Ʉ̃tãgã pajicja
cʉ̃ wãmʉtapʉ dʉ'teyoo, cʉ̃rẽ dia pajiri maapʉ doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã,
cʉ̃ maata wẽrĩa wa'a, yʉ'ʉre ẽjõpeorãnojõacãrẽ dojorẽnemotibosami. [3] A'tere añurõ
tʉ'oña'ña.

»Mʉ'ʉ acawereg̃ʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weecã, cʉ̃ tojo weesere wereya. Cʉ̃ "Tojota weeasʉ"
ni bʉjaweti dʉcayucã, cʉ̃rẽ acobojoya. [4] Cʉ̃ sietetiri ni'cã nʉmʉ mʉ'ʉrẽ ña'arõ weecã,
ticʉsetirita tja mʉ'ʉrẽ acobojose sẽrĩgʉ̃ a'ticã, acobojoya, nicʉ niwĩ.

*"Ẽjõpeose c*ʉorã, a'tiro weeta basio'o" Jesú cʉ̃ ní'que ni'i
[5] Jesú bu'erã cʉ̃rẽ a'tiro sẽrĩcãrã niwã:
—Ʉ̃sãrẽ ẽjõpeose o'onemoña, nicãrã niwã.
[6] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, marĩ wiogʉ a'tiro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mostaza pe cã'caperoacã ni'i. Tojo nimirõ, yucʉ pajicjʉ pĩ'rĩsa'a. A'tiro weronojõ
ẽjõpeose cã'rõacã nimicã, a'tigʉ yucʉgʉre a'tiro nimasĩbosa'a: "A'tore aupĩawã'cã, dia
pajiri maa decopʉ pĩ'rĩrõ wa'aya", nimasĩsa'a. Mʉsã ẽjõpeocãma, tigʉ mʉsã dutironojõta
weebosa'a, nicʉ niwĩ.

*Ãp*ẽrãrẽ weetamurã, a'tiro pe'e weeroʉa'a nise ni'i
[7] Jesú apeye quẽ'rãrẽ a'tiro queose o'onemocʉ niwĩ:
—No'o mʉsã wa'teropʉ nigʉ̃́ da'raco'tegʉre cʉosami. Da'raco'tegʉ oteacjʉ cʉ̃ di'ta
se'ecũuca be'ro o wecʉare co'téca be'ro wi'ipʉ dajasami. Cʉ̃ dajacã, mʉsã ne a'tiro
nitibosa'a: "Sãjãtia. Ba'agʉ a'tia", nitibosa'a. [8] A'tiro pe'e nisa'a: "Ba'asere apoya.
Yʉ'ʉ ba'ari cura yʉ'ʉ ʉasenojõrẽ miitiacjʉ apoyubaque'oya. Yʉ'ʉre ecáca be'ropʉ ba'a,
sĩ'rĩapa mʉ'ʉa", nibosa'a. [9] Mʉ'ʉrẽ da'raco'tegʉ weetamu'que wapa "Mʉ'ʉ añurõ weeapʉ"
¿cʉ̃rẽ nisari? Nitisa'a. [10] A'te weronojõ mʉsã quẽ'rã weeya. Nipe'tise Õ'acʉ̃ duti'quere
weetu'ajarã, a'tiro niña: "Ʉ̃sã da'raco'terã mejõ nirã ni'i. Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ cũu'que dia'cʉ̃rẽ
weeapʉ", niña, nicʉ niwĩ Jesú.

*Jesú diez cãmi boarãr*ẽ yʉ'rʉo'que ni'i

[11] Jesú Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ, Samaria, tojo nicã Galilea wãmetise wa'teropʉ yʉ'rʉacʉ niwĩ.
[12] To wa'tero ni'cã macãpʉ cʉ̃ ejari cura ʉmʉa diez cãmi boarã cʉ̃rẽ põtẽrĩcãrã niwã. Moisé
duti'que cãmi boarãrẽ ãpẽrã wa'teropʉ nidutiticaro niwʉ̃. Tojo weerã yoaropʉ tojanʉ'cã,
[13] Jesure caricũcãrã niwã:
—Jesú, masãrẽ bu'egʉ, ʉ̃sãrẽ pajaña'cureya, nicãrã niwã.
[14] Jesú narẽ ĩ'abocagʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã pa'ia tiropʉ mʉsã upʉre ĩ'orã wa'aya, nicʉ niwĩ.
Na ma'apʉ wa'ari cura narẽ cãmi yatipe'tia wa'acaro niwʉ̃. [15] Ni'cʉ̃ topʉ yatino'cã ĩ'agʉ̃,
Jesú tiro majãmitojaticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃rẽ pũrõ e'catise o'ocʉ niwĩ. [16] Jesú tiro etagʉ, cʉ̃rẽ
e'catise o'ogʉ, di'tapʉ paamu'rĩque'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weegʉ́ Samariacjʉ̃ nicʉ niwĩ. [17] Jesú
cʉ̃ ni'cʉ̃rẽta ĩ'agʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ diez cãmi boarãrẽ yʉ'rʉoapʉ. Ãpẽrã waro ¿no'o wa'ati? [18] Ã'rĩ ni'cʉ̃ judío masʉ̃
nitigʉ dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ogʉ, yʉ'ʉ tiropʉ tojatiapĩ, nicʉ niwĩ.
[19] Tu'ajanʉ'cõ, Samariacjʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ẽjõpeotjĩagʉ̃, yʉ'rʉono'apʉ. Wã'cãnʉ'cãña. Mʉ'ʉ ya wi'ipʉ tojaagʉsa'a, nicʉ
niwĩ.

*Jesucristo a'ti turip*ʉ wiogʉ niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i
(Mt 24.23-28,36-41)
[20] Fariseo masã Jesure a'tiro sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Õ'acʉ̃ bese'cʉ ¿de'ro nicã a'ti turi wiogʉ sãjãgʉ́sari? nicãrã niwã.
Narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Bajuyoropʉ ĩ'ose mejẽta ni'i. [21] A'tiro nino'ña marĩrõsa'a. "A'topʉ ni'i. Sõ'opʉ ni'i",
nino'ña marĩrõsa'a. Õ'acʉ̃ bese'cʉ wiogʉ nigʉ́ mʉsã wa'teropʉ nitojami, nicʉ niwĩ.
[22] Be'ro Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã be'ro a'tiro nirãsa'a. "Ʉsã Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiatje nʉmʉrĩrẽ ĩ'asĩ'rĩsa'a", nirãsa'a. No'o ni'cã nʉmʉnojõrẽ yʉ'ʉre ĩ'asĩ'rĩmirã, ne ĩ'asome. [23] Ãpẽrã mʉsãrẽ "Jesú a'titojami. A'to nimi, sõ'o nimi", nirãsama. Na tojo nicã, narẽ sirututicã'ña. [24] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri nʉmʉ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e, cʉ̃ sãjãarõ pe'e quẽ'rã bʉpo ya'babi'aro weronojõ nirõsa'a. [25] Yʉ'ʉ tojo weese dʉporo ʉpʉtʉ pi'etinígʉ̃sa'a. A'tocaterocjãrã yʉ'ʉre ʉasome. [26] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri cura dʉporocjʉ̃pʉ Noé, cʉ̃ nícateropʉ wee'caro weronojõ weerãsama. [27] Titapʉre na ba'a, sĩ'rĩ, omocã dʉ'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. Tere Noé cʉ̃ yucʉsʉjopʉ sãjãarĩ curapʉ weetʉocãrã niwã. Be'ro dia mirĩ, narẽ miope'ocã'caro niwʉ̃. [28] Lot nícatero quẽ'rãrẽ mejãrõta weecãrã niwã. Ba'a, sĩ'rĩ, duumʉjã, duamʉjã, otesere ote, wi'serire weecãrã niwã. [29] Lot Sodomarẽ wijaca nʉmʉrẽ acoro weronojõ ti macãcjãrãrẽ pecame'e, tojo nicã asise peri bʉrʉpejacaro niwʉ̃. Narẽ wẽjẽpe'ocã'caro niwʉ̃. [30] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'tiri curare mejãrõta weerãsama.

[31] »Ti nʉmʉ nicã ni'cʉ̃ wi'i dʉposãrĩ opa sirapʉ soo pesagʉnojõ po'peapʉ cjasere sãjãa duretimigʉ̃, diacjʉ̃ wa'ato. Apĩ no'o wesepʉ tõ'ogʉ̃ cʉ̃ ya wi'ipʉ majãmitojaticã'to. [32] Lot nʉmo nĩ'core wãcũña. Cómarĩcã macãpʉ majãmiĩ'atõrõmigõ, moa tuturo dojonʉ'cãco niwõ. [33] Yʉ'ʉre ẽjõpeose me'rã ña'arõ yʉ'rʉsĩ'rĩtigʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeodu'ugʉnojõ pecame'epʉ bu'iri da're bajuriono'gʉ̃sami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yʉ'ʉre ẽjõpeonu'cũgʉ̃nojõ yʉ'ʉ me'rã catinu'cũgʉ̃sami.

[34] »Mʉsãrẽ weregʉti. Tojo wa'atji ñami nicã, pʉarã ni'cã camapʉ pesarã, ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ miano'gʉ̃sami. Apĩ yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ tojagʉ́sami. [35] Pʉarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrʉ̃arã, ni'cõ yʉ'ʉre ẽjõpeogo miano'gõsamo. Apego yʉ'ʉre ẽjõpeotigo tojagósamo. [36] Pʉarã ni'cãrõ me'rã wesepʉ nirã́ ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ miano'gʉ̃sami. Apĩ yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉ tojagʉ́sami.

[37] Jesú tojo nisere tʉ'orã, cʉ̃ bu'erã sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Ʉsã wiogʉ, ¿no'opʉ wa'arosari a'te? nicãrã niwã.

Cʉ̃ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Apĩnojõ wa'icʉ boacã, yuca maata masĩ, wĩjĩwã'cãsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, "Apĩnojõ boapĩ", ni masĩ'i. A'te weronojõ yʉ'ʉ a'ticã, masã masĩrãsama, nicʉ niwĩ.

18

Jesú wapewio me'rã queose o'o'que ni'i

[1] Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro weeya nígʉ̃, queose me'rã werecʉ niwĩ. Narẽ du'ucũurõ marĩrõ, bʉjawetiro marĩrõ ñubuenu'cũdutigʉ a'te queosere o'ocʉ niwĩ.

[2] A'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cã macãpʉ ni'cʉ̃ beseri masʉ̃ uamʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotigʉ, ãpẽrãrẽ ne wãcũma'atigʉ nisami. [3] Ti macãpʉreta tja ni'cõ numio wapewio nisamo. Co beseri masʉ̃ tiropʉ besedutigo wa'amʉjãmisamo. Core ĩ'atu'tigʉre bu'iri da'redutigo tojo weesamo. [4] Yoacã pejetiri beseri masʉ̃ core weetamusĩ'rĩtisami. Be'ro a'tiro wãcũsami: "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeowe'e, ẽjõpeogʉ. Ne ãpẽrã quẽ'rãrẽ 'Na nima,' ni ẽjõpeowe'e. [5] Tojo nimicã, a'tigo wapewio yʉ'ʉre na'irõ caribomo nígʉ̃, core weetamugʉ̃ti. Yʉ'ʉ co caribocã ʉanemotisa'a majã. Yʉ'ʉ core põtẽotibosa'a majã", nisami, nicʉ niwĩ Jesú.

[6] Be'ro tja marĩ wiogʉ Jesú werenemocʉ niwĩ:

—Beseri masʉ̃ ña'agʉ̃ wee'quere wãcũña. Cʉ̃ ña'agʉ̃ nimigʉ̃, wapewio weetamuduti'-quere weesami. [7] Tojo nicãma, ¿Õ'acʉ̃ to pũrĩcãrẽ cʉ̃ bese'cãrãrẽ ñamirĩ, ʉmʉcori cʉ̃rẽ sẽrĩnu'cũrãrẽ weetamutisari? ¿Na sẽrĩ'quere yoogosari? [8] Mʉsãrẽ weregʉti. Ne yoogoro marĩrõ na sẽrĩsere yʉ'tisami. Cʉ̃ tojo yʉ'timicã, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ a'ti turipʉ apaturi a'tiri curare ¿masã ẽjõpeose cʉorãsari yujupʉ? nicʉ niwĩ.

Jesú fariseo masʉ̃ me'rã, tojo nicã niyeru wapaseebosari masʉ̃ me'rã queose o'o'que ni'i

[9] Jesú "A'tiro ni'i" nirãnojõrẽ masĩdutigʉ apeye queose me'rã werenemocʉ niwĩ. Na "Ãpẽrã yʉ'rʉoro ʉ̃sã añurã ni'i", nisama. Tojo "Añurã ni'i" nírã, ãpẽrãrẽ tojo ĩ'acõ'asama. Nanojõrẽ masĩdutigʉ a'te queosere o'ocʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

10 —Pʉarã ʉmʉa Õ'acʉ̃ wi'ipʉ ñubuerã sãjãacãrã niwã. Ni'cʉ̃ fariseo masʉ̃ nicʉ niwĩ.
Apĩ pe'e romano masã wiogʉre niyeru wapaseebosari masʉ̃ nicʉ niwĩ. 11 Fariseo masʉ̃
nu'cũ ĩ'amorõ, Õ'acʉ̃rẽ ñubuegʉ, a'tiro nicʉ niwĩ: "Õ'acʉ̃, yʉ'ʉ ãpẽrã weronojõ ña'agʉ̃
niwe'e. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ e'catise o'o'o. Na yajari masã, ña'arĩ masã nʉmotimirã ãpẽrã
numia me'rã a'metãrãbajaque'atirã weronojõ niwe'e. Ne cã'rõ sĩ'i romano masã wiogʉre
niyeru wapaseebosari masʉ̃ weronojõ niwe'e. 12 Yʉ'ʉ ni'cã semanarẽ pʉa nʉmʉ ba'atimigʉ̃,
be'ti ñubuenu'cũ'u. Yʉ'ʉ cien apeyenojõ wapata'agʉ, diez yʉ'ʉ wapata'asere mʉ'ʉrẽ
o'o'o", nicʉ niwĩ. 13 Wapaseeri masʉ̃ pe'e ne sãjãarõpʉ tojanʉ'cã, ñubuecʉ niwĩ. Ne cã'rõ
ʉ'mʉarõpʉ ĩ'amorõma'aticʉ niwĩ. Cʉ̃ weronojõ o'ogʉ, yʉ'ʉ bu'iritisa'a nígʉ̃, cʉ̃ cutirore
paacʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ: "Õ'acʉ̃, yʉ'ʉ ña'agʉ̃ nisa'a. Yʉ'ʉre pajaña'ña", nicʉ niwĩ.
14 Te queosere wéréca be'ro Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsãrẽ weregʉti. Wapaseeri masʉ̃ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ apotojagʉpʉ cʉ̃ ya wi'ipʉ
dajatojaacʉ niwĩ. Fariseo masʉ̃ pe'e tojo weeticʉ niwĩ. A'tiro ni'i. Cʉ̃ basu, "Yʉ'ʉ ãpẽrã
yʉ'rʉoro ni'i" ni tʉ'oña'gʉ̃nojõ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ mejõ nigʉ̃ tojacã weegʉsami. No'o "Yʉ'ʉ ãpẽrã
yʉ'rʉoro ni'i" ni tʉ'oña'tigʉ pe'ere Õ'acʉ̃ ãpẽrã yʉ'rʉoro tojacã weegʉsami, nicʉ niwĩ.

*Jesú wĩ'marãr*ẽ ñapeo sẽrĩbosa'que ni'i
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)
15 Apeye quẽ'rãrẽ masã wĩ'marãrẽ Jesú tiropʉ ñapeodutirã miacãrã niwã. Tojo weecã
ĩ'arã, narẽ miarãrẽ Jesú bu'erã tu'ticãrã niwã. 16 Na tojo nicã ĩ'agʉ̃, Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ pijiocʉ
niwĩ:
—Wĩ'marãrẽ yʉ'ʉ tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ
añurõ ẽjõpeoma. Ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeorã yʉ'ʉ pacʉ wiogʉ nirõpʉ
wa'arãsama. 17 Mʉsãrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Ã'rã weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeotigʉnojõ ne cã'rõ yʉ'ʉ
pacʉ nirõpʉ wa'asome, nicʉ niwĩ.

*Ma'm*ʉ peje cʉogʉ Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)
18 Be'ro ni'cʉ̃ judío masã wiogʉ Jesure sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ masãrẽ bu'egʉ añugʉ̃ ni'i. ¿Yʉ'ʉ ñe'enojõ weegʉsari catinu'cũatjere bo-
casĩ'rĩgʉ̃? nicʉ niwĩ.
19 Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre "Añugʉ̃ ni'i," niti? ¿Mʉ'ʉ tojo nisere tʉ'omasĩti? Ni'cʉ̃ta
añugʉ̃ nimi. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ nimi. 20 Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ dutise cũu'quere masĩsa'a. "Apĩ nʉmorẽ
a'metãrãticã'ña. Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. Ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Mʉ'ʉ
pacʉ, mʉ'ʉ pacore ẽjõpeoya", ni'i, nicʉ niwĩ.
21 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesure nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wĩ'magʉ̃pʉta a'tere queoro weemʉjãtiwʉ.
22 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ apeyenojõacã dʉ'sa'a yujupʉ. Mʉ'ʉ cʉosere duape'ocjʉ̃ wa'aya. Te dua'que
wapare pajasecʉorãrẽ o'oya. Tojo weegʉ mʉ'ʉ ʉ'mʉsepʉre peje añuse cʉogʉsa'a.
Tu'ajanʉ'cõ, yʉ'ʉre sirutuya, nicʉ niwĩ.
23 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, peje cʉogʉ nitjĩagʉ̃ cʉ̃ cʉosere ma'iyʉ'rʉgʉ, bʉjawetiyʉ'rʉacʉ
niwĩ. 24 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú nicʉ niwĩ:
—Peje cʉorãrẽ Õ'acʉ̃ wiogʉ nirõpʉ ʉ'mʉsepʉ wa'acã, diasa ni'i. 25 Wa'icʉ cameyo
wãmetigʉ awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepʉ sãjãa yʉ'rʉtẽrĩcã, diasa ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ wiogʉ
nirõpʉ peje cʉorã wa'acã pe'ema, totá nemorõ diasa'a, nicʉ niwĩ.
26 Cʉ̃ tojo nisere tʉ'orã, masã a'tiro nicãrã niwã:
—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'amasĩrãsari?
27 Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Masã na basu weetutuase me'rã yʉ'rʉmasĩtisama. Õ'acʉ̃ pũrĩcãrẽ basio'o. Cʉ̃ma ne
apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i.
28 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro nicʉ niwĩ:
—Wiogʉ, ʉ̃sã pũrĩcã ʉ̃sã cʉosere du'ucũu, mʉ'ʉrẽ sirutuwʉ.

29 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. No'o nigʉ̃nojõ, yé quetire werese bu'iri cʉ̃ ya wi'ire, cʉ̃ pacʉsʉmʉarẽ,
cʉ̃ acawererãrẽ, cʉ̃ nʉmorẽ, cʉ̃ põ'rãrẽ du'ucũuwã'cãgʉ̃nojõrẽ a'tiro wa'arosa'a. 30 A'ti
nucũcãpʉre cʉ̃ cʉo'que nemorõ bocanemogʉ̃sami. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ me'rã nin-
u'cũgʉ̃sami, nicʉ niwĩ.

Jesú cʉ̃ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)
31 Jesú cʉ̃ bu'erã docere na se'sarore pijio, narẽ nicʉ niwĩ:
—Ni'cãrõacã marĩ Jerusalẽ́pʉ wa'arã wee'e. Topʉ nipe'tise Õ'acʉ̃ ye queti ojamʉ'tãrĩ
masã na yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre ojayu'que wa'arosa'a. 32 Na yʉ'ʉre ape
di'tacjãrã wiorãrẽ o'o, yabi bujicã'a, ña'arõ ucũ, ʉ'seco e'opeorãsama. 33 Yʉ'ʉre tãrã, be'ro
wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.
34 Cʉ̃ bu'erã a'tiro nisere ne tʉ'omasĩticãrã niwã. Õ'acʉ̃ narẽ tere tʉ'omasĩcã weeticʉ
niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ tojo nisere tʉ'omasĩticãrã niwã.

Jesú ni'cʉ̃ caperi bajuno'tigʉ Jericócjʉ̃rẽ yʉ'rʉo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)
35 Jesú Jericó pʉ'to nirĩ cura ni'cʉ̃ caperi bajuno'tigʉ ma'a sumutopʉ niyeru sẽrĩdujicʉ
niwĩ. 36 Cʉ̃ pãjãrã masã wa'acã tʉ'oña'gʉ̃, to nirãrẽ "¿De'ro wa'ati?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
37 Na yʉ'ticãrã niwã:
—Jesú Nazarecjʉ̃ yʉ'rʉagʉ weemi, nicãrã niwã.
38 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, caricũmajãcʉ niwĩ:
—Jesú, Davi pãrãmi nituriagʉ, yʉ'ʉre pajaña'ña, nicʉ niwĩ.
39 Tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃ pʉ'to yʉ'rʉarã "Caricũticã'ña", ni tu'ticãrã nimiwã. Na tojo nicãta,
cʉ̃ pe'e nemopeocã'cʉ niwĩ:
—Davi pãrãmi nituriagʉ, yʉ'ʉre pajaña'ña, nicʉ niwĩ.
40 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú tojanʉ'cã, ãpẽrãrẽ cʉ̃ tiropʉ miitiduticʉ niwĩ. Cʉ̃ pʉ'to ejacã,
cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
41 —¿De'ro yʉ'ʉ weecã ʉasari? nicʉ niwĩ.
Caperi bajuno'tigʉ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Wiogʉ, yʉ'ʉre caperi bajucã ʉasa'a.
42 Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Jaʉ. Ĩ'agʉ̃sa'a. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ẽjõpeoapʉ. Tojo weegʉ yʉ'rʉono'toja'a, nicʉ niwĩ.
43 Cʉ̃ tojo nirĩ curata cʉ̃ caperire ĩ'acʉ niwĩ. Be'ro Jesure sirutu, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ
niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃rẽ tojo wa'acã ĩ'a'cãrã quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocãrã niwã.

19

Jesú Zaqueore ĩ'aboca'que ni'i
1 Jesú caperi ĩ'atigʉre yʉ'rʉóca be'ro Jericópʉ sãjãa yʉ'rʉwã'cãcʉ niwĩ. 2 Topʉ ni'cʉ̃ peje
cʉogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Zaqueo wãmetigʉ romano masã wiogʉre wapaseebosari masã wiogʉ
nicʉ niwĩ. 3 Cʉ̃ Jesure ĩ'asĩ'rĩcʉ nimiwĩ. Cʉ̃ ʉ'mʉatigʉacã nitjĩagʉ̃, pãjãrã masã niyucã,
ĩ'aticʉ niwĩ. 4 Tojo weegʉ Jesure ĩ'asĩ'rĩgʉ̃, cʉ̃ yʉ'rʉatjopʉ omawã'cãcʉ niwĩ. Omawã'cã,
ni'cʉ̃ yucʉ sicómoro wãmeticjʉpʉ mʉjãpejacʉ niwĩ. 5 Jesú cʉ̃ docapʉ yʉ'rʉagʉ, cʉ̃rẽ
ĩ'amorõ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Zaqueo, quero dijatibaque'oya. Ni'cãcãrẽ mʉ'ʉ ya wi'ipʉ tojánígʉ̃ti, nicʉ niwĩ.
6 Tojo weegʉ Zaqueo sojaro me'rã dijati, Jesure e'catise me'rã põtẽrĩgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. 7 Jesú
tojo weesere ĩ'arã, nipe'tirã a'tiro ucjacãrã niwã:
—Jesú ni'cʉ̃ ña'arõ weesebʉcʉ ya wi'ipʉ wa'ami, nicãrã niwã. 8 Be'ro cʉ̃ ya wi'ipʉ Zaqueo
wã'cãnʉ'cã, marĩ wiogʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, tʉ'oya. Pajasecʉorãrẽ yʉ'ʉ cʉosere deco me'rã dʉcawaagʉti. No'o yʉ'ʉ
ãpẽrãrẽ nisoose me'rã yajáca be'ro nicã, ba'paritisetiri narẽ yʉ'ʉ yaja'que nemorõ wiagʉti,
nicʉ niwĩ.
9 Jesú tere tʉ'ogʉ, cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cãcã me'rã mʉ'ʉ, mʉ'ʉ ya wi'icjãrã ña'arõ wee'quere yʉ'rʉono'o. Mʉ'ʉ quẽ'rã
ãpẽrã yʉ'ʉre ẽjõpeorã weronojõta Abrahã pãrãmerã nituriagʉ ni'i. 10 Yʉ'ʉ Õ'acʉ macʉ̃
masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ bajuduti'cãrã mʉ'ʉ weronojõ nirãrẽ a'ma, yʉ'rʉogʉ a'tigʉ weewʉ,
nicʉ niwĩ.

Jesú masãrẽ niyeru cujiri me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 25.14-30)

11 Jesú Zaqueore ucũcã, masã tʉ'ocãrã niwã. Cʉ̃ Jerusalẽ́ pʉ'topʉ nicã ĩ'arã, "Maata Jesú
wiogʉ sãjãgʉ̃́sami", wãcũcãrã nimiwã. 12 Na tojo wãcũsere masĩgʉ̃, ni'cã queose me'rã narẽ
werecʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Ni'cʉ̃ masʉ̃ cʉ̃ wiogʉ sãjãti dʉporo yoaro ape di'tapʉ wa'a wa'asami. Cʉ̃rẽ wiogʉ
sõrõca be'ropʉ dajatojaasami tja. 13 Cʉ̃ wa'ase dʉporo diez cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ pijiosami.
Narẽ nánʉcʉ̃ niyeru pajiro wapatiri cujire o'osami. Ti cujire o'ogʉ, a'tiro nisami: "Téé yʉ'ʉ
dajari curapʉ a'ti cuji me'rã apeyenojõ duu, dua wapata'aya", nisami. 14 Wiogʉ sãjãcjʉ
ya di'tacjãrã waro pe'e cʉ̃rẽ ʉatisama. Tojo weerã ãpẽrã masãrẽ a'tiro nidutio'osama.
"Cʉ̃rẽ ʉ̃sã wiogʉ sãjãrõʉatisa'a", nisama. 15 Na tojo nimicã, wiogʉ sõrõno'sami. Be'ro cʉ̃
ya di'tapʉ dajatojatasami. Topʉ tojatagʉ, cʉ̃ niyeru cujiri o'o'cãrãrẽ pijiosami. "¿Niyeru
no'ocã'rõ wapata'apari nánʉcʉ̃?" ni masĩsĩ'rĩgʉ̃ tojo weesami. 16 Cʉ̃ tiropʉ etamʉ'tãgʉ̃,
a'tiro nisami: "Wiogʉ, mʉ'ʉ o'óca cuji nemorõ apeye diez cujiri wapata'anemoapʉ",
nisami. 17 Wiogʉ cʉ̃rẽ yʉ'tisami: "Añurõ weeapã. Mʉ'ʉ da'raco'tegʉ añugʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ
cã'rõacã cũu'que me'rã mʉ'ʉ queoro weeapã. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ diez macãrĩ wiogʉ
sõrõgʉ̃ti", nisami. 18 Be'ro apĩ cʉ̃ tiropʉ wa'asami tja: "Wiogʉ, mʉ'ʉ niyeru o'óca
cuji me'rã apeye ni'cãmocʉse cujiri wapata'anemoapʉ", nisami. 19 Cʉ̃ quẽ'rãrẽ a'tiro
yʉ'tisami: "Mʉ'ʉrẽ ni'cãmocʉse macãrĩ wiogʉ sõrõgʉ̃ti", nisami. 20 Be'ro apĩ a'ti, cʉ̃rẽ
nisami: "Wiogʉ, mʉ'ʉ ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rã oma nʉrõcã'wʉ̃.
21 Mʉ'ʉ tutuaro da'radutiri masʉ̃ niwʉ̃. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ uiwʉ. Ãpẽrã na da'rase
me'rã wapata'awʉ. Mʉ'ʉ otetimigʉ̃, dʉcatino'wʉ̃", nisami. 22 Tere tʉ'ogʉ, wiogʉ cʉ̃rẽ
nisami: "Mʉ'ʉ da'raco'teri masʉ̃ queoro weetiwʉ. Mʉ'ʉ ucũse me'rã mʉ'ʉ ña'arõ
wee'quere beseno'toja'a. Mʉ'ʉ yʉ'ʉ da'rase tutuasere masĩapã. Yʉ'ʉ ãpẽrã da'rase
wapa wapata'asere, yʉ'ʉ otetimigʉ̃ dʉcatino'sere masĩapã. 23 Masĩmigʉ̃, to pũrĩcãrẽ
¿de'ro weegʉ yé niyerure niyeru nʉrõrĩ wi'ipʉ bʉcʉanemodutigʉ cũutiati? Yʉ'ʉ mʉ'ʉ
cũucã, dajagʉ, ti wi'ipʉ cũñarõ mʉjã'que me'rã ñe'eboapã", nisami. 24 Be'ro topʉ nirãrẽ
a'tiro nisami: "Ni'cã cuji cʉogʉre ẽ'ma, apĩ diez cʉogʉ pe'ere o'oya", nisami. 25 Cʉ̃
tojo nicã, na a'tiro nisama: "Wiogʉ, cʉ̃ diez cujiri cʉotojami", nisama. 26 Tere tʉ'ogʉ,
wiogʉ "Mʉsãrẽ weregʉti. No'o peje cʉogʉre nemorõ o'ono'rõsa'a. Apĩ moogʉ̃ pe'ere
cʉ̃ cʉomi'queacãpʉreta ẽ'mape'ocã'no'gʉ̃sami", nisami. 27 "Apeyema yʉ'ʉre wiogʉ sãjãcã
ʉati'cãrãrẽ a'topʉ miitia. Miiti, yʉ'ʉ ĩ'orõpʉ wẽjẽña", nisami, ni queose werecʉ niwĩ Jesú.
Tere nígʉ̃, ʉ'mʉsepʉ mʉjã́ca be'ro apaturi a'tigʉ, masãrẽ besegʉsa'a nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

Jesú Jerusalẽ́pʉ sãjãa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

28 Jesú queose me'rã masãrẽ wéréca be'ro Jerusalẽ́pʉ wa'acʉ niwĩ. 29 Topʉ wa'agʉ,
Betfagé, Betania wãmetise macãrĩpʉ ejase dʉporo cʉ̃ bu'erã pʉarãrẽ a'tiro ni o'ócʉ niwĩ.
Te macãrĩ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉ tiropʉ nicaro niwʉ̃.

30 Cʉ̃ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:

—Si macã marĩ põtẽorõ nirĩ macãpʉ wa'aya. Topʉ ejarã, mʉsã ni'cʉ̃ burro wĩ'magʉ̃
dʉ'tenʉ'cõ'cʉre bocaejarãsa'a. Cʉ̃ ne ni'cãti pesano'ña marĩgʉ̃ nigʉ̃sami. Cʉ̃rẽ pãa, miitia.
31 No'o ni'cʉ̃ mʉsãrẽ "¿De'ro weerã pãati?" nicã, "Ʉ̃sã wiogʉ ʉami", niña, nicʉ niwĩ.

32 Na cʉ̃ duti'caronojõta weecãrã niwã. Topʉ ejarã, cʉ̃ ní'caronojõta wa'acaro niwʉ̃. 33 Na
cʉ̃ burrore pãarĩ cura cʉ̃ wiorã narẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã cʉ̃rẽ pãati? nicãrã niwã.

34 Na yʉ'ticãrã niwã:

—Ʉ̃sã wiogʉ ʉami, nicãrã niwã.

35 Be'ro cʉ̃rẽ Jesú tiro miacãrã niwã. Burro bu'ipʉre na ye su'ti bu'icjasere tuweepeocãrã
niwã. Tojo wéeca be'ro Jesure cʉ̃ bu'ipʉ miipeocãrã niwã. 36 Jesú cʉ̃ pesawã'cãrĩ cura
masã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, na ye su'ti bu'icjasere ma'apʉ sẽeocũucãrã niwã. 37 Jesú ʉ̃rʉ̃gʉ̃
Olivo wãmeticjʉ tiropʉ dijari cura a'tiro weecãrã niwã. Nipe'tirã cʉ̃ bu'esere siruturã,
e'catise me'rã caricũnʉ'cãcãrã niwã. Jesú weeĩ'ocã ĩ'a'quere wãcũrã, Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã,
caricũcãrã niwã. 38 A'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ marĩ wiogʉre añurõ wa'ato. Ʉ'mʉsepʉre e'catise niyʉ'rʉato. Nipe'tirã
Õ'acʉ̃rẽ "Añubutiami" ni e'catise o'oato, nicãrã niwã.

39 Na caricũcã tʉ'orã, ni'cãrẽrã fariseo masã topʉ nirã́ Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Masãrẽ bu'egʉ, ã'rã mʉ'ʉrẽ siruturãrẽ di'tamarĩdutiya, nicãrã niwã.

40 Na tojo nicã, Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:

—Na di'tamarĩcãma, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre e'catise o'odutigʉ a'te ʉ̃tãperire caricũcã weebosami,
nicʉ niwĩ.

41 Jesú Jerusalẽ́ tiropʉ ejagʉ, ti macãrẽ ĩ'agʉ̃, uticʉ niwĩ. 42 A'tiro nicʉ niwĩ:

—Jerusalẽ́cjãrã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ yʉ'rʉosĩ'rĩmiami. Cã'rõ ni'cãcãrẽ cʉ̃ yʉ'rʉosere
tʉ'omasĩcã, añuboapã. Mʉsã pe'e yʉ'ʉre ʉawe'e. Tojo weerã yʉ'rʉono'some. Mʉsã
yʉ'rʉono'bo'quere du'utoja'a. 43 Be'ro pi'etise nʉmʉrĩ a'tirosa'a. Te nʉmʉrĩrẽ mʉsãrẽ
ĩ'atu'tirã a'ti macãcjãrãrẽ wijadutitirã ni'cã sã'rĩrõjo weebi'ato'orãsama. Na be'toanʉ'cã,
nipe'tise pã'rẽrĩpʉ cã'mota'arãsama. 44 Nipe'tise mʉsã yere cõ'adijope'orãsama. Mʉsãrẽ,
mʉsã põ'rãrẽ wẽjẽpe'orãsama. A'ti macã cjase wi'seri mʉtõdijono'rõsa'a. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃
macʉ̃ mʉsãrẽ yʉ'rʉogʉ a'ticã ʉatiwʉ. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Jesú Jerusalẽ́pʉ ejagʉ, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ sãjãacʉ niwĩ. Topʉ Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoatjere
duarãrẽ cõ'awĩrõcʉ niwĩ. 46 Narẽ cõ'awĩrõgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃: "Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i', nino'ca wi'i
ni'i." Mʉsã pe'e queoro weetiapã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weeapã, nicʉ niwĩ Jesú.

47 Nipe'tise nʉmʉrĩ Jesú masãrẽ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ bu'ecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, pa'ia wiorã,
ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã, ti macã wiorã quẽ'rã "Cʉ̃rẽ ¿de'ro wee wẽjẽrõʉati?"
nicãrã niwã. 48 Masã Jesú weresere tʉ'otʉ'sayʉ'rʉacãrã niwã. Tojo weerã wiorã pe'e cʉ̃rẽ
de'ro weemasĩticãrã niwã. Masã ʉ̃sã me'rã uabosama nírã, wẽjẽmasĩticãrã niwã.

20

Jesure "¿Noa dutiro me'rã weesetiti?" ní'que ni'i
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

1 Ape nʉmʉ Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ masãrẽ bu'égʉ, cʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose quetire werecʉ niwĩ.
Topʉ pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bʉcʉrã me'rã Jesú tiro
wa'acãrã niwã. 2 Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Wereya. ¿De'ronojõ dutise me'rã mʉ'ʉ weesere tojo weeti? ¿Noa mʉ'ʉrẽ tojo
weedutigʉ dutise o'oati? nicãrã niwã.

3 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ sẽrĩtiña'megʉ̃ti. Yʉ'tiapa. 4 ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigʉ o'ópari?
¿Õ'acʉ̃ o masã o'ópari? nicʉ niwĩ.

5 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro marĩ yʉ'tirãsari? Marĩ "Õ'acʉ̃ o'ócʉ niwĩ" nicãma, "To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã
Juãrẽ ẽjõpeotiri?" nigʉ̃sami. 6 Marĩ "Masã cʉ̃rẽ o'ócãrã niwã" nicã quẽ'rãrẽ, nipe'tirã
masã marĩrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽrãsama. Na a'tiro ẽjõpeoma. "Juã Õ'acʉ̃ ye quetire
weremʉ'tãrĩ masʉ̃ niwĩ", ni ẽjõpeoma, nicãrã niwã.

7 Tojo weerã a'tiro yʉ'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a. Noa Juãrẽ wãmeyedutigʉ o'óro o'ópã, nicãrã niwã. 8 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú
narẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ "A'te dutiro me'rã a'tere tojo wee'e", ni werewe'e, nicʉ niwĩ.

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

9 Be'ro Jesú masãrẽ a'tiro queose o'ocʉ niwĩ:
—Ni'cʉ̃ masʉ̃ cʉ̃ ya di'tapʉ ʉ'se otesami. Tu'ajanʉ'cõ, ãpẽrãrẽ ti wesere co'tedutigʉ
cũusami. Narẽ cʉ̃ ya di'tare da'rase wapa "Tocã'rõ yʉ'ʉre ʉ'se wiapa", niwã'cãsami. Be'ro
ape di'tapʉ yoacã nigʉ̃ wa'asami. 10 Ʉ'se dʉcatiritero nirĩ cura ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre
ʉ'se nirõpʉ ĩ'adutigʉ o'ósami. Cʉ̃rẽ o'ógʉ, "Yé di'ta da'rarãrẽ yé ʉ'sere sẽrĩgʉ̃ wa'aya",
nisami. Cʉ̃ topʉ ejacã, ti wese da'rarã cʉ̃rẽ ñe'e, paasama. Ne cã'rõ o'otimirã, cʉ̃rẽ
o'ótõrõsama. 11 Be'ro ti wese wiogʉ apĩ cʉ̃rẽ da'raco'tegʉre o'ósami tja. Cʉ̃ quẽ'rãrẽ
ña'arõ bujicã'a, ʉpʉtʉ paa, ñe'enojõ marĩgʉ̃ tojatacã weesama. 12 Be'ro ti wese wiogʉ apĩrẽ
o'ónemosami tja. Da'raco'terã cʉ̃ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. Cʉ̃rẽ cãmida're, ti wese
sumutopʉ cõ'acã'sama.
13 »Be'ro majã ti wese wiogʉ "¿De'ro weegʉsari yʉ'ʉ?" nisami. "Yʉ'ʉ macʉ̃ ʉpʉtʉ
maigʉ̃rẽ o'ógʉti. Apetero weerã cʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'abosama", nimisami. 14 Wiogʉ
macʉ̃ topʉ etacã ĩ'arã, na a'merĩ nisama: "Ã'rĩta nimi be'ropʉ a'ti wesere ñe'eacjʉ. Ma,
cʉ̃rẽ wẽjẽrã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a", nisama. 15 Tojo weerã cʉ̃rẽ ñe'e, ti
wese sumutopʉ miaa, cʉ̃rẽ wẽjẽcõ'asama, ni werecʉ niwĩ Jesú.
Be'ro Jesú masãrẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ ti wese wiogʉ ¿de'ro weegʉsari narẽ? 16 A'tiro weegʉsami. Cʉ̃ a'ti, cʉ̃ ye
di'ta da'rarãrẽ wẽjẽcõ'ape'ogʉsami. Be'ro ãpẽrãrẽ ti di'tare o'ogʉsami, nicʉ niwĩ.
Jesú tojo nicã tʉ'orã, a'tiro nicãrã niwã:
—Õ'acʉ̃ tojo wa'asere cã'mota'ato, nicãrã niwã.
17 Be'ro Jesú narẽ ĩ'a, nicʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeti Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nise? A'tiro ni'i:
Ʉtã pjĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pjĩ na ʉatica pjĩrẽ cõ'arãsama.
Na cõ'áca pjĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i yeenʉ'cãmʉjãsama, niwʉ̃.
18 No'o tiga bu'ipʉ bʉrʉpejagʉnojõ mʉtõdijono'gʉ̃sami. No'o tiga pe'e cʉ̃ bu'ipʉ doquepe-
jacãma, añuse po'capʉ wa'agʉsami, nicʉ niwĩ. Tojo nígʉ̃, cʉ̃rẽ ʉatirã be'ropʉ bu'iri
da'reno'rãsama nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ.

Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã weesoose me'rã na sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

19 Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cʉ̃ tojo nirĩ curata Jesure ñe'esĩ'rĩcãrã
nimiwã. Te queose me'rã Jesú ʉ̃sãrẽta ucũgʉ̃ weesami nírã, tʉ'omasĩcãrã niwã. Tojo
weerã cʉ̃rẽ ñe'esĩ'rĩmirã, masãrẽ uirã, weemasĩticãrã niwã. 20 Ãpẽrã ĩ'adu'tiri masãrẽ
nisoodutio'ocãrã niwã. Na Jesure mejẽcã nicã tʉ'osĩ'rĩcãrã niwã. "Te me'rã 'Bu'iri cʉomi'
ni, wiogʉpʉre weresãta basiorosa'a", nicãrã niwã. Wiogʉ Jesure bu'iri da'reri wi'ipʉ
sõrõcã ʉarã, tojo weecãrã nimiwã. Añurã, diacjʉ̃ ucũrã weronojõ nisoocãrã niwã. 21 Tojo
weerã Jesú tiro wa'a, sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Masãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ diacjʉ̃ ucũsere ʉ̃sã masĩ'i. Masãrẽ diacjʉ̃ cjasere bu'e'e.
Ãpẽrã "Wiorã nima" nirṍ marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'a'a. Õ'acʉ̃ ye cjasere diacjʉ̃
bu'eme'rĩcã'a. 22 Ʉ̃sãrẽ wereya. Romano masã wiogʉre cʉ̃ niyeru wapaseesere wapayecã,
marĩrẽ dutise ¿añuti, o ña'a nitine? ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.
23 Jesú pe'e na ña'arõ weesĩ'rĩse me'rã sẽrĩtiña'cã ĩ'amasĩcã'cʉ niwĩ. Tojo weegʉ a'tiro
nicʉ niwĩ:
24 —Ni'cã cuji niyeru cuji miitia. ¿Noa queose, noa wãme wã'ñati? nicʉ niwĩ.
Na a'tiro yʉ'ticãrã niwã:
—César, romano masã wiogʉ queose, cʉ̃ wãme wã'ña'a, nicãrã niwã.
25 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ romano masã wiogʉ wapayedutisenojõrẽ cʉ̃rẽ o'oya. Õ'acʉ̃ ye pe'ema
cʉ̃rẽ o'oya. Cʉ̃ weedutisere weeya, nicʉ niwĩ.
26 Jesure masã tʉ'oropʉ mejẽcã ucũcã weemasĩticãrã niwã. Cʉ̃ pe'e cʉ̃ ucũse me'rã, cʉ̃
yʉ'tise me'rã mejõ ĩ'amarĩamʉjãcã weecʉ niwĩ. Masã cʉ̃ tojo weecã, di'tamarĩamʉjãcãrã
niwã.

Masã wẽ́rĩ́ca be'ro masãsere Jesure sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Be'ro ãpẽrã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acãrã niwã. Na "Wẽrĩ'cãrã masãsome", ni
ẽjõpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicãrã niwã:
28 —Masãrẽ bu'egʉ, Moisé a'tiro dutise cũucʉ niwĩ: "Ni'cʉ̃ nʉmotigʉ põ'rãtitimigʉ̃
wẽrĩcã, cʉ̃ acabiji cʉ̃ nʉmo ní'core nʉorẽato. Be'ro cʉ̃ co me'rã ne waro põ'rãtimʉ'tãgʉ̃rẽ
cʉ̃ ma'mi wẽrĩ'cʉre põ'rãtibosato", nicʉ niwĩ Moisé. 29 Ni'cʉ̃ põ'rã sietere tojota wa'acaro
niwʉ̃. Masã ma'mi nʉmoti, põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. 30 Be'rocjʉ̃ quẽ'rã co
wapewiore nʉorẽcʉ niwĩ. Cʉ̃ quẽ'rã põ'rã marĩgʉ̃ mejãrõta boadijacʉ niwĩ. 31 Tojo wa'acã
ĩ'agʉ̃, na be'rocjʉ̃ nʉorẽcʉ niwĩ tja. Cʉ̃ quẽ'rã põ'rãtitimigʉ̃ wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Nipe'tirã
cʉ̃ be'rocjãrã quẽ'rã tojo dia'cʉ̃ nʉorẽ, põ'rãtitimirã wẽrĩdijape'tia wa'acãrã niwã. 32 Be'ro
majã na nʉmo quẽ'rã wẽrĩa wa'aco niwõ. 33 To pũrĩcãrẽ wẽrĩ'cãrã masãcã, ¿ni'í nʉmo waro
tojabutiagosari? Na nipe'tirãpʉta core nʉmoticãrã niwã, nicãrã niwã.
34 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—A'ti ʉmʉcopʉre ʉmʉa, numia nʉmoti, marãpʉtima. Ape turipʉ tojo weesetitima.
35 Ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã, wẽ́rĩ́ca be'ro masã'cãrã ʉ'mʉsepʉ nʉmoti,
marãpʉtisome. 36 Na wẽ́rĩ́ca be'ro masã'cãrã nitjĩarã, Õ'acʉ̃ põ'rã nima. Tojo nicã Õ'acʉ̃rẽ
wereco'terã ʉ'mʉsepʉ nirã́ weronojõ nirãsama. Tojo weerã wẽrĩsome majã. 37 Moisépʉta
a'te cjasere ojacʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ yucʉsiti, ʉ̃jʉ̃rĩ sitipʉ cʉ̃rẽ wẽrĩ'cãrã masãsere ĩ'ocʉ niwĩ. Topʉre
Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ ni'i. Mʉ'ʉ ñecʉ̃sʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob
wiogʉ ni'i", nicʉ niwĩ. Tojo nígʉ̃, "Na yʉ'ʉ tiropʉ catima" nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ. 38 Õ'acʉ̃
catirã wiogʉ nimi. Wẽrĩbajuduti'cãrã marĩma. Cʉ́ma nipe'tirã catinu'cũpe'ticã'ma, nicʉ
niwĩ.
39 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro nicãrã niwã:
—Masãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ diacjʉ̃ waro ucũ'u, nicãrã niwã.
40 Be'ro cʉ̃rẽ apeye sẽrĩtiña'sĩ'rĩrã, ui nicãrã niwã.

Jesú masãrẽ "Cristo na nigʉ́ ¿noa macʉ̃ niti?" ni sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

41 Jesú masãrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weerãtirã masã Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉre "Davi pãrãmi nimi", niti? 42 Davita Salmo
wãmetiri pũrĩpʉ a'tiro ojacʉ niwĩ:
Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ cʉ̃ macʉ̃rẽ, yʉ'ʉre yʉ'rʉoacjʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
"Yʉ'ʉ tiro wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉsa'a.
43 Mʉ'ʉ to dujicã, mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weegʉti", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojacʉ
niwĩ Davi.
44 Davi basuta Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristore "Yʉ'ʉ wiogʉ nimi", nicʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ pãrãmi
se'saro nirṍnojõ o'ogʉ, cʉ̃ wiogʉ nicʉ niwĩ, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 Nipe'tirã masã tʉ'oropʉ Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro ni werecʉ niwĩ:
46 —Mʉsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tʉ'omasĩña. Masã ĩ'ato nírã su'ti yoase
paca me'rã sãña, ñubuesijatʉ'sama. Tojo nicã macã decopʉ wiopesase me'rã añudu-
ticã ʉasama. Na nerẽse wi'seripʉ wiorã na dujiwʉase cũmurĩpʉ dujisĩ'rĩsama. Na
ba'awʉaropʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. 47 Wapewia numia ye wi'serire ẽ'masama.
Na ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñubueta'sasama. Náta ãpẽrã yʉ'rʉoro bu'iri
da'reyʉ'rʉnʉ'cãno'rãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

21

Wapewio pajasecʉogo Õ'acʉ̃rẽ o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

[1]Jesú Õ'acũ wi'ipʉ nígũ, niyeru o'orã sãawʉase acaripʉ pajiro niyeru cʉorãrẽ sãacã ĩ'acʉ
niwĩ. [2]Tojo nicã ni'cõ wapewio pajasecʉogore ni'cã acaropʉ pʉa cuji niyeru wapamarĩse
cujirire sãacã ĩ'acʉ niwĩ. [3]Tere ĩ'agũ, Jesú a'tiro nicʉ niwĩ:
—Diacjũta mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acũ ĩ'orõpʉ a'tigo wapewio pajasecʉogo nipe'tirã
yʉ'rʉoro o'oyʉ'rʉnʉ'cãmo. [4]Ãpẽrã pe'e narẽ dʉ'sasere o'oma. Co pe'e pajasecʉogo
nimigõ, co cʉomi'que, co ba'acatibo'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicʉ niwĩ.

Jesú "Õ'acũ wi'i cõ'ano'rõsa'a" ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

[5]Ni'cãrẽrã cũ bu'erã Jesure Õ'acũ wi'i cjasere ucũcãrã niwã.
—A'ti wi'i ũtãpaga paca añuse me'rã wééca wi'i añubutiari wi'i ni'i, nicãrã niwã. Tojo
nicã ti wi'ipʉ cjase ma'masu'ase masã o'o'quere ucũcãrã niwã.
Jesú tojo nisere tʉ'ogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
[6]—Mʉsã a'to ĩ'ase mʉtõdijono'rõsa'a. Ne ni'cã ũtãgã apega bu'ipʉ yeeturiamʉjã'que
tojasome, nicʉ niwĩ.

A'ti ʉmʉco pe'tise dʉporo Jesú a'tiro wa'arosa'a ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

[7]Be'ro cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, ¿de'ro nicã mʉ'ʉ ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojõ me'rã ĩ'ogũsari a'te tojo
wa'atjere? nicãrã niwã.
[8]Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ãpẽrã mʉsãrẽ nisoori nírã, tʉ'omasĩña. Pãjãrã "Yʉ'ʉ Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e;
Õ'acũ bese'cʉ Cristo ni'i", nirãsama. Tojo nicã "Jesucristo cũ a'tiatji nʉmʉ nitoja'a",
nirãsama. Na tojo nicã, tʉ'oticã'ña. [9]Mʉsã a'mewẽjẽse quetire tʉ'orã, ʉcʉaticã'ña. A'teta
wa'amʉ'tãrõsa'a. Tojo nimirõ, a'ti ʉmʉco pe'tiatjo dʉ'sa'a yujupʉ.
[10]Be'ro narẽ ninemocʉ niwĩ:
—Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequẽrãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape
di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãsama. [11]Peje apesepʉre ʉpʉtʉ di'ta narãsãse wa'arosa'a. Tojo
nicã ʉjaboase, dutitise wa'arosa'a. Ʉ'mʉsepʉre wiose paca bajuarosa'a.
[12]»A'te tojo wa'ase dʉporo ãpẽrã mʉsãrẽ bu'iri ñe'erãsama. Ña'arõ weerãsama.
Mʉsãrẽ mʉsã nerẽse wi'seripʉ beserãsama. Bese, bu'iri sõrõrãsama. Yʉ'ʉre ẽjõpeose
bu'iri wiorã tiropʉ mʉsãrẽ miarãsama. [13]Na tojo weecã mʉsã, yé cjasere wererãsa'a.
[14]"Wiorãrẽ a'tiro nirãti", ni wãcũque'tiyuticã'ña. [15]Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ ucũmasĩatjere
o'ogʉti. Mʉsãrẽ ĩ'atu'tirã ne ni'cũ põtẽosome. Na "Tojo niwe'e", ni ye'sumasĩsome.
[16]Mʉsã pacʉsʉmʉapʉta mʉsãrẽ wiorãpʉre weresãrãsama. Mʉsã ni'cũ põ'rã nimirã, mʉsã
acawererã quẽ'rã, mʉsã me'rãcjãrã mejãrõta weerãsama. Mʉsã ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽrãsama.
[17]Yʉ'ʉre ẽjõpeose bu'iri nipe'tirocjãrã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãsama. [18]Tojo weemicã, mʉsãrẽ
ne mejẽcã wa'ama'asome. [19]Yʉ'ʉre ẽjõpeodu'utirã, yʉ'rʉwetirãsa'a. Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ
catinu'cũrãsa'a.
[20]»Mʉsã Jerusalẽrẽ surara ti macã sumuto be'toanʉ'cãcã ĩ'arã, masĩña. "Ti macã maata
cõ'ano'rõsa'a", niña. [21]Tojo wa'acã ĩ'arã, Judea di'tapʉ nirã̃ ũrũpagʉpʉ du'tiaya. Macãpʉ
nirã̃ aperopʉ wa'aya. No'o weseripʉ nirã̃ macãpʉre majãmitojatiticã'ña. [22]Te nʉmʉrĩ
Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'caronojõta wa'arosa'a. Bu'iri da'rese nʉmʉrĩ nirõsa'a.
[23]Tojo wa'ase nʉmʉrĩ numia nijĩpacosãnumiarẽ, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cʉorãrẽ bʉjaweose
nʉmʉrĩ nirõsa'a. Na ʉmʉñarõ wa'amasĩsome. A'ti di'tapʉre ʉpʉtʉ pi'etise nirõsa'a. Õ'acũ
masãrẽ ʉpʉtʉ waro bu'iri da'regʉsami. [24]Ãpẽrã a'mewẽjẽrõpʉ wẽjẽno'rãsama. Ãpẽrãrẽ
nipe'tiro di'tapʉ bu'iri ñe'e miarãsama. Ape di'tacjãrã judío masã nitirã Jerusalẽrẽ
mʉtõdijorãsama. Mʉtõdijo, ti macã wiorã sãjãrã̃sama. Õ'acũ judío masã nitirãrẽ "Tocã'rõ
tojo weerãsama" ní'caro ejatuaro tojo weerãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ ¿de'ro wee a'tigʉsari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

[25]Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro ninemocʉ niwĩ:

—A'ti ɯmɯco pe'tiati dɯporo mujĩpũ ɯmɯcocjũrẽ, ñamicjũrẽ, ñocõarẽ peje mejẽcã bajuse wa'arosa'a. A'ti di'tapɯre nipe'tise di'tacjãrã dia pajiri maa bɯsɯse, pã'cõrĩrẽ tɯ'orã, ¿ñe'enojõ nisari? nírã, ɯcɯarãsama. [26] Masã a'ti di'tapɯre wa'atjere wãcũrã, ɯpɯtɯ uirã, tɯ'omasĩse pe'tirãsama. Nipe'tirã ɯ'mɯarõpɯ nirã́ narãsãcã weeno'rãsama. [27] Tojo wa'ari cura yɯ'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɯtigɯ o'mecururipɯ tutuaro me'rã asistedijaticã, masã ĩ'arãsama. [28] Te peje wa'anɯ'cãrĩ curare wãcũtutua e'catiya. Ʊ'mɯarõpɯ ĩ'amorõrã weronojõ co'teya. Maata mɯsã yɯ'rɯono'rãsa'a, nicɯ niwĩ Jesú.

[29-30] Apeye queose o'onemocɯ niwĩ tja:

—Otese higueragɯ wãmeticjɯ o no'o nicjɯ yucɯgɯ pũrĩ ñasãwijicã, "Cũ'ma dɯporo ni'i", nisa'a. [31] A'te weronojõ yɯ'ɯ todɯporo ní'que peje wa'acã, "Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogɯ sãjãtjo dɯ'sasa'a", nirãsa'a.

[32] »Diacjũ mɯsãrẽ weregɯti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã́ wẽrĩsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rãsama. [33] A'ti ɯmɯco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yɯ'ɯ ucũse, yɯ'ɯ bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yɯ'ɯ ní'que queoro wa'arosa'a.

[34] »Yɯ'ɯ a'tiatji nɯmɯrẽ mɯsã ne masĩtisa'a. Tojo weerã mɯsã basu añurõ co'teya. Ña'arõ weesere weepori nírã, weeticã'ña. Que'aticã'ña. A'ti ɯmɯco cjasere wãcũque'titicã'ña. Tojo weerã mɯsã wãcũña marĩrõ yɯ'ɯ a'tiati nɯmɯ nicã, ña'arã bocaejapejano'some. [35] Wa'icɯrãrẽ wãcũña marĩrõ sã'rĩsãa bi'anɯ'cõrõ weronojõ mɯsãrẽ wa'aticã'to. Ti nɯmɯrẽ nipe'tirã nipe'tirocjãrã tõ'orãsama. Tojo weerã tɯ'omasĩña. [36] Mɯsã añurõ apoyuya. Te pi'etiatje ũsãrẽ yɯ'rɯweticã weeya nírã, ñubuenu'cũcã'ña. Tojo nicã yɯ'ɯ Õ'acũ macũ tiropɯ uiro marĩrõ põtẽrĩajã ñubueya, nicɯ niwĩ Jesú.

[37] Jesú ɯmɯcorinɯcũ Õ'acũ wi'ipɯ bu'emɯjãcɯ niwĩ. Ñami ẽjã́cã pe'ere ũrũgũ Olivo wãmeticjɯpɯ nibo'reamɯjãcɯ niwĩ. [38] Masã nipe'tirã Õ'acũ wi'ipɯ bo'reacãcure cũ bu'esere tɯ'orã wa'amɯjãcãrã niwã.

22

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

[1] Cã'rõ Pascua bosenɯmɯ wa'atjo dɯ'sacaro niwũ. Ti bosenɯmɯrẽ pã́ bɯcɯase me'rã morẽti'quere ba'acãrã niwã. Ti bosenɯmɯ judío masã na ñecũsɯmɯa Egiptopɯ ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenɯmɯ nicaro niwũ. [2] Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã "¿De'ro wee Jesure wẽjẽrõɯamitito?" nicãrã niwã. Tojo nimirã, masãrẽ ui nicãrã niwã.

[3] Na tojo nícaterore Juda na "Iscariote" nino'gũpɯre wãtĩ sãjãacɯ niwĩ. Cũ doce Jesú bu'erã me'rãcjũ nicɯ nimiwĩ. [4] Juda pa'ia wiorã, tojo nicã Õ'acũ wi'i co'terã wiorã tiropɯ wa'acɯ niwĩ. Na tiropɯ ejagɯ, Jesure o'oatje cjasere ucũcɯ niwĩ. [5] Cũ tojo nisere tɯ'orã, ɯpɯtɯ e'caticãrã niwã.

—Mɯ'ɯ tojo weecã, niyeru wapayerãti, nicãrã niwã. [6] Cũ "Jaɯ, cũrẽ mɯsãrẽ ĩ'ogũti", nicɯ niwĩ. Be'ro, "¿De'ro nicã yɯ'ɯre Jesure wiorãpɯre masã marĩrĩ cura o'oroɯamitito?" ni wãcũcɯ niwĩ.

Jesú cũ bu'erã me'rã cũ ba'atɯo'que ni'i
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

[7] Be'ro masã na pã́ bɯcɯase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenɯmɯ nicaro niwũ. Ti nɯmɯ nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ na Pascua bosenɯmɯ ba'acjɯre wẽjẽsama. [8] Titare Jesú Pedro, Juãrẽ a'tiro ni o'ócɯ niwĩ:

—Marĩ Pascua bosenɯmɯ ba'atjere apoyurã wa'aya, nicɯ niwĩ.

[9] Na cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opɯ ũsã apoyucã ɯasari? nicãrã niwã.

[10] Jesú narẽ nicɯ niwĩ:

—Mɯsã macãpɯ wa'aya. Topɯ sãjãarã, ni'cũ masũ acoga tuupeogɯre bocaejapejarãsa'a. Cũrẽ sirutu, cũ no'o wa'aro sãjãña. [11] Ti wi'i wiogɯre niña: "Ʊsãrẽ bu'egɯ a'tiro niami: '¿No'opɯ nisari yɯ'ɯ bu'erã me'rã Pascua bosenɯmɯ ba'atji tucũ?' niami", niña. [12] Mɯsã tojo nicã, ɯ'mɯarõca tucũ apoyúca tucũjopɯre ĩ'ogũsami. Topɯ marĩ ba'atjere apoyuya, nicɯ niwĩ.

13 Be'ro Pedro, Juã macãpʉ wa'acãrã niwã. Jesú narẽ ní'caronojõta nipe'tisere bocacãrã
niwã. Topʉ na ba'atjere apoyucãrã niwã.
14 Be'ro Jesú cʉ̃ besecʉ́ʉ́'cãrã me'rã ba'arãtirã ejanujãcãrã niwã. 15 Na dujipe'tica be'ro
Jesú narẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsã me'rã a'te Pascua ba'asere yʉ'ʉ wẽrĩse dʉporo ʉpʉtʉ ba'atʉosĩ'rĩ'i.
16 Mʉsãrẽ ni'cãrõacã a'tiro nigʉ̃ti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegʉsa'a tja nipe'tise
yʉ'ʉ wiogʉ sãjãtu'ajaca be'ropʉ, nicʉ niwĩ.
17 Tojo níca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃ bu'erãrẽ
a'tiro nicʉ niwĩ:
—Sĩ'rĩña. A'merĩ dʉcawaa, sĩ'rĩña. 18 Mʉsãrẽ nigʉ̃ti. A'te ʉ'sedʉcaco vino ni'cãrõacã
marĩ sĩ'rĩrã weronojõ weenemosome. Be'ro yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre wiogʉ sṍrṍca be'ro mʉsã
me'rã apaturi ma'ma vinorẽ sĩ'rĩnemogʉ̃sa'a tja, nicʉ niwĩ.
19 Be'ro pãgãrẽ mii, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, dʉcawaa, cʉ̃ bu'erãrẽ o'ogʉ,
a'tiro nicʉ niwĩ:
—A'te yʉ'ʉ upʉ ni'i. Mʉsã ye niatjere wẽrĩbosagʉti. A'tiro yʉ'ʉ ni'cãrõacã wee'caronojõ
weenu'cũcã'ña. Tere wéérã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ wẽrĩbosasere wãcũña, nicʉ niwĩ.
20 Na ba'áca be'ro sĩ'rĩrĩ pa me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'erãrẽ tĩagʉ̃, a'tiro
nicʉ niwĩ:
—A'ti pa, yé dí me'rã Õ'acʉ̃ masãrẽ apeye ma'ma "A'tiro weegʉti" ní'quere cũugʉ̃sami.
Yʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃, dí o'mabʉrose me'rã mʉsã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagʉti.
21 »Tojo nimicã, yʉ'ʉre wiorãpʉre o'oacjʉ yʉ'ʉ me'rã a'to dujimi. 22 Cʉ̃ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃
masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre o'ocã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta wa'aro wee'e. Tojo
wa'amirõ, yʉ'ʉre wiorãpʉre o'ogʉma ña'abutiaro wa'arosa'a, nicʉ niwĩ.
23 Tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃ bu'erã na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿Noa nisariba cʉ̃rẽ wiorãpʉre tojo weeacjʉ? nicãrã niwã.

Jesú bu'erã "¿Ni'inojõ ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃sari?" ní'que ni'i

24 Be'ro Jesú bu'erã ʉpʉtʉ a'merĩ ucũcãrã niwã:
—Marĩ wa'terore ¿noa nirõsariba marĩ yʉ'rʉoro niacjʉ? nicãrã niwã. 25 Tere tʉ'ogʉ, Jesú
narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjãrã na dutino'rã pe'ere
"Masãrẽ weetamurã nima", nisama. 26 Mʉsã na wiorã weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e
weeya. Ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, mejõ nigʉ̃ weronojõ weeya. Ãpẽrãrẽ dutigʉ
dutino'gʉ̃ weronojõ weeya. 27 Mʉsã tʉ'oña'cã, ¿ni'inojõ pe'e apĩ yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãsari?
¿Ba'adujigʉ o cʉ̃rẽ ba'ase ecagʉ pe'e? Ba'adujigʉ pe'e apĩ yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãmi. Yʉ'ʉ
pũrĩcã mʉsã wa'teropʉ nígʉ̃, mʉsã dutino'gʉ̃ weronojõ ni'i.
28 »Mʉsã yʉ'ʉ me'rã ninu'cũcã'wʉ. Yʉ'ʉre mejẽcã wa'acã, mʉsã quẽ'rã tʉ'oña'tamuwʉ̃.
29 Tojo weegʉ yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'o'caronojõta mʉsãrẽ mʉsã dutiatjere o'ogʉti.
30 A'tiro wéérã, mʉsã yʉ'ʉ wiogʉ nirõpʉ ba'a, sĩ'rĩdujirãsa'a. Tojo weerã ãpẽrã doce cururi
Israe cururicjãrãrẽ dutirãsa'a, nicʉ niwĩ.

Jesú Pedrore "Mʉ'ʉ yʉ'ʉre 'Masĩwe'e' nigʉ̃sa'a" ní'que ni'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 Marĩ wiogʉ Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Simó, tʉ'oya. Wãtĩ mʉsãrẽ ¿no'ocã'rõ wãcũtutuamitina? nígʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩcʉ niami.
Ni'cʉ̃ masʉ̃ trigo perire sʉ'awee, te caserire cõ'arõ weronojõ mʉsã ẽjõpeosere du'uato
nígʉ̃ dojoresĩ'rĩmi. 32 Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ pe'e ẽjõpeodu'ubutiaticã'to nígʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ
mʉ'ʉrẽ sẽrĩbosapʉ. Be'ro mʉ'ʉ apaturi ẽjõpeogʉ tja, mʉ'ʉ acawererã yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ
wãcũtutuacã weeya, nicʉ niwĩ.
33 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ miacã, wa'agʉti. Mʉ'ʉ wẽrĩcã
quẽ'rãrẽ, wẽrĩmasĩ'i, nicʉ niwĩ.
34 Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Pedro, mʉ'ʉrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati dʉporo i'tiati yʉ'ʉre "Cʉ̃rẽ
masĩwe'e," nigʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

Jesú wẽrĩati dʉporo cʉ̃ bu'erãrẽ were'que ni'i

35 Be'ro Jesú a'tiro sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—Mʉsãrẽ yʉ'ʉ ajuri moorã, niyeru sãarõ moorã, sapatu moorã o'ócaterore ¿apeyenojõ dʉ'sari? nicʉ niwĩ.

Na cʉ̃rẽ yʉ'ticãrã niwã:

—Ne dʉ'satiwʉ, nicãrã niwã.

36 Be'ro narẽ nicʉ niwĩ:

—Ni'cãrõacãma a'tiro weeya. No'o ajuro cʉogʉ miaña. Niyeru sãarõ quẽ'rãrẽ miaña. No'o di'pjĩ moogʉ̃ pũrĩcã cʉ̃ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ dua, di'pjĩrẽ duuya. 37 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ yʉ'ʉre ojayu'que queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwʉ̃: "'Cʉ̃ quẽ'rã ña'agʉ̃ weronojõ ña'arã wa'teropʉre ña'agʉ̃ nimi', nino'gʉ̃sami", niwʉ̃. Nipe'tise yʉ'ʉre oja'que queoro wa'arota wee'e, nicʉ niwĩ.

38 Tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃ bu'erã cʉ̃rẽ nicãrã niwã:

—Wiogʉ, ʉ̃sã pʉa di'pjĩ cʉo'o.

Cʉ̃ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Añurõsa'a, nicʉ niwĩ.

Jesú Getsemaní wãmetiropʉ cʉ̃ pacʉre ñubue'que ni'i

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

39 Be'ro Jesú cʉ̃ ba'adujica tucũpʉre wijaa wa'acʉ niwĩ. Wijaa, cʉ̃ weesetironojõpʉma Olivo wãmeticjʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'erã cʉ̃rẽ sirutucãrã niwã. 40 Topʉ etagʉ, cʉ̃ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:

—Wãtĩ mʉsãrẽ niquesãticã'to nírã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña, nicʉ niwĩ.

41 Be'ro Jesú na dʉporo yoacureropʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ ñubuegʉtigʉ ejaque'acʉ niwĩ. 42 Ñubuegʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Pacʉ, mʉ'ʉ ʉacã, yʉ'ʉre a'te ña'arõ yʉ'rʉatje wa'aticã'to. Yʉ'ʉ tojo nimicã, yʉ'ʉ ʉaro weeticã'ña. Mʉ'ʉ ʉaro pe'e wa'ato, nicʉ niwĩ.

43 Be'ro ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ cʉ̃ tiropʉ bajuacʉ niwĩ. Bajua, cʉ̃rẽ wãcũtutuacã weecʉ niwĩ. 44 Cʉ̃ ña'arõ ejeripõ'rãtigʉ nemorõ tutuaro ñubuemʉjãcʉ niwĩ. Cʉ̃ asituuase pacase díperi paca weronojõ acosurudijacaro niwʉ̃.

45 Cʉ̃ ñubueca be'ro wã'cãnʉ'cã, cʉ̃ bu'erã tiropʉ wa'acʉ niwĩ. Na bʉjaweti'cãrã niyucã, cãrĩ'cãrãpʉre bocaejacʉ niwĩ. 46 Narẽ nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ cãrĩti? Wã'cãnʉ'cãña. Wãtĩ mʉsãrẽ niquesãticã'to nírã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩña, nicʉ niwĩ.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Jesú cʉ̃ bu'erãrẽ ucũrĩ cura pãjãrã masã cʉ̃ tiropʉ etacãrã niwã. Juda Jesú bu'erã doce me'rãcjʉ̃ ní'cʉ na dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãcʉ niwĩ. Jesú tirocure wa'a, cʉ̃rẽ mi'micʉ niwĩ. 48 Jesú cʉ̃ tojo weecã, nicʉ niwĩ:

—¿Juda, mʉ'ʉ mi'mise me'rã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre yʉ'ʉre ĩ'atu'tirãrẽ ĩ'ogʉ̃ weeti? nicʉ niwĩ.

49 Jesú bu'erã cʉ̃rẽ ñe'eatjere masĩrã, sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Ʉ̃sã wiogʉ, ¿di'pjĩrĩ me'rã narẽ cã'mota'arãsari? nicãrã niwã.

50 Tojo níca be'ro ni'cʉ̃ Jesú bu'egʉ pa'ia wiogʉre da'raco'tegʉre diacjʉ̃ca o'meperore dʉtepã'rẽcʉ niwĩ. 51 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú nicʉ niwĩ:

—Weeticã'ña. Tocã'rõta weeya, nicʉ niwĩ.

Be'ro Jesú dʉte'caropʉre ñapeo, yʉ'rʉocʉ niwĩ. 52 Tu'ajanʉ'cõ, pa'ia wiorãrẽ, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ co'terãrẽ, tojo nicã judío masã bʉcʉrãrẽ cʉ̃rẽ ñe'erã wa'arãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Mʉsã yajari masʉ̃rẽ ñe'erã a'tirã weronojõ yʉ'ʉre di'pjĩrĩ, yucʉpagʉ me'rã ñe'erã a'titi? 53 Nipe'tise nʉmʉrĩ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ mʉsã me'rã bu'edujiwʉ. Tojo weemicã, mʉsã yʉ'ʉre ñe'etiwʉ. Ni'cãrõacã mʉsã yʉ'ʉre ña'arõ weesere weeritero eja'a. Wãtĩ na'itĩ'arõpʉ nigʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ ʉaro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" nĩ'que ni'i
(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

54 Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wiogʉ ya wi'ipʉ miacãrã niwã. Pedro yoacurero cʉ̃rẽ sirutucʉ
niwĩ. 55 Jesure na miarĩ wi'i sope pʉ'topʉ pecame'e wĩjãcãrã niwã. Ti me'e sumutopʉ
sõ'madujibʉrocãrã niwã. Pedro quẽ'rã na wa'teropʉ sõ'madujicʉ niwĩ. 56 Tojo weeri cura
ni'cõ ti wi'i da'raco'tego Pedro topʉ sõ'madujicã ĩ'agõ, ʉpʉtʉ ĩ'anu'cũbajaque'aco niwõ.
A'tiro nico niwõ:
—Ã'rĩ quẽ'rã sĩ'i me'rã sija'cʉta nimi, nico niwõ.
57 Pedro core nisoogʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Cʉ̃rẽ masĩtisa'a, nicʉ niwĩ.
58 Be'roacã tja apĩ cʉ̃rẽ ĩ'a, a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ quẽ'rã Jesú me'rãcjʉ̃ ni'i, nicʉ niwĩ.
Pedro cʉ̃rẽ nisoocʉ niwĩ tja:
—Niwe'e. Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ ne masĩtisa'a, nicʉ niwĩ.
59 Be'ro ni'cã hora be'ro apĩ tu'tibocurese me'rã cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Nirõta ã'rĩ quẽ'rã Jesú me'rã niwĩ. Cʉ̃ quẽ'rã Galileacjʉ̃ta nimiba, nicʉ niwĩ.
60 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro nicʉ niwĩ:
—Ñe'enojõrẽ ucũgʉ̃ ucũsa'a. Tʉ'otisa'a, nicʉ niwĩ.
Pedro ucũpe'otimicã, cʉ̃ ucũrĩ cura cãrẽ'quẽ uucʉ niwĩ. 61 Tojo weecã, Jesú cʉ̃rẽ
majãmiĩ'abʉrocʉ niwĩ. Topʉta Pedro Jesú cʉ̃rẽ nĩ'quere wãcũcʉ niwĩ. Jesú cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ
niwĩ: "Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati dʉporo mʉ'ʉ i'tiati yʉ'ʉre 'Cʉ̃rẽ masĩwe'e', nigʉ̃sa'a",
nicʉ niwĩ. 62 Tere wãcũboca wijaa, Pedro ʉpʉtʉ utiwã'cã wa'acʉ niwĩ.

Jesure na bujicã'pe'que ni'i
(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

63 Surara Jesure co'teri masã cʉ̃rẽ ña'arõ bujicã'a, paacãrã niwã. 64 Cʉ̃rẽ paa, caperire
dʉ'tebi'apecãrã niwã. Tojo wee, cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—Níbocaya. ¿Noa mʉ'ʉrẽ paati? nicãrã niwã.
65 Peje apeye ninemo, cʉ̃rẽ bujicã'cãrã niwã.

Jesure wiorã tiropʉ na mia'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

66 Ape nʉmʉ bo'reacã judío masã bʉcʉrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã
nerẽcãrã niwã. Be'ro Jesure na tiropʉ miacãrã niwã. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
67 —Wereya. ¿Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristota niti? nicãrã niwã.
Cʉ̃ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsãrẽ "Cʉ́ta ni'i" nicã, ẽjõpeosome. 68 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ apeyenojõ sẽrĩtiña'cã, ne
yʉ'tima'asome. 69 Be'rocure yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ
pʉ'topʉ dujigʉsa'a, nicʉ niwĩ.
70 Tojo nicã tʉ'orã, nipe'tirã sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ niti? nicãrã niwã.
Jesú narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsã nírõnojõta cʉ́ta ni'i, nicʉ niwĩ.
71 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na a'tiro nicãrã niwã:
—Ãpẽrã cʉ̃rẽ weresãrã a'manemorõ ʉatisa'a. Marĩ basuta cʉ̃ ucũsere tʉ'otoja'a, nicãrã
niwã.

23

Jesú romano masã wiogʉ Pilato tiropʉ nĩ'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

1 Be'ro nipe'tirã wiorã wã'cãnʉ'cã, Jesure Pilato tiropʉ miacãrã niwã. 2 Topʉ ejarã
weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:
—Ã'rĩ ʉ̃sã yarã masãrẽ dojorẽgʉ̃ weemi. A'tiro nimi. "Romano masã wiogʉ warore marĩ
wapayewʉasenojõrẽ wapayeticã'rõʉa'a", nimi. Apeye quẽ'rãrẽ "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo
ni'i", nimʉjãmi. Tojo nígʉ̃, "Wiogʉ ni'i" nisĩ'rĩgʉ̃, tojo nimi, nicãrã niwã.

3 Tere tʉ'ogʉ, Pilato Jesure sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉta niti judío masã wiogʉ? nicʉ niwĩ.
Jesú cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ nírõnojõta cṹta ni'i, nicʉ niwĩ.
4 Tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato pa'ia wiorãrẽ, masã topʉ nirã́ nipe'tirãrẽ nicʉ niwĩ:
—Ne cã'rõ ã'rĩrẽ bu'iri bocatisa'a, nicʉ niwĩ.
5 Na pe'e tojo nimicã, tutuaro me'rã ninemocãrã niwã:
—Cũ nipe'tirã Judeacjãrãrẽ cũ bu'ese me'rã dojorẽcusiagʉ weemi. Ne waro Galileapʉ tojo weenʉ'cãcʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ a'ti macãpʉ nimi majã, nicãrã niwã.

Jesure Herode tiropʉ mia'que ni'i
6 Pilato "Jesú Galileacjũ niapʉ" nicã tʉ'ogʉ, ãpẽrãrẽ "¿Nirõta cũ Galileacjũ niti?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ. 7 Na "Cṹta nimi", nicãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, Herode tiropʉ cũrẽ o'ócʉ niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogʉ nicʉ niwĩ. Titare cũ quẽ'rã Jerusalẽ́pʉta nicʉ niwĩ. 8 Herode todʉporopʉ Jesú Õ'acũ tutuaro me'rã weeĩ'omi nisere tʉ'ocʉ niwĩ. Tere tʉ'ogʉ, yoacã Jesure ĩ'asĩ'rĩcʉ nimiwĩ. Cũ weeĩ'ocã ĩ'asĩ'rĩcʉ niwĩ. Tojo weegʉ Jesure ĩ'agũ, pũrõ e'caticʉ niwĩ. 9 Jesure peje sẽrĩtiña'cʉ nimiwĩ. Cũ pe'e ne cã'rõ yʉ'titicʉ niwĩ. 10 Cũ Herode tiropʉre nicã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Na ʉpʉtʉ tutuaro me'rã Jesure weresãrã weecãrã niwã. 11 Be'ro Herode cũ yarã surara me'rã Jesure yabi bujicã'cãrã niwã. Cũrẽ bujicã'rãtirã, wiorã sãñase su'ti añusere sãapecãrã niwã. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropʉ o'ócʉ niwĩ tja. 12 Titare Pilato Herode me'rã todʉporopʉre a'merĩ ĩ'atimi'cãrã na a'mesʉ'acãrã niwã.

Pilato Jesure wẽjẽduti'que ni'i
(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39–19.16)
13 Be'ro Pilato pa'ia wiorãrẽ, judío masã wiorãrẽ, nipe'tirã masãrẽ neocũucʉ niwĩ. 14 Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Mʉsã ã'rĩrẽ "Masãrẽ dojorẽcusiagʉ weemi", ni'i. Tojo nírã, yʉ'ʉ tiropʉ miiticãrã niapʉ. Yʉ'ʉ mʉsã ĩ'orõpʉta cũrẽ sẽrĩtiña'mi'i. Mʉsã ĩ'acãta mʉsã weresãsere ne cã'rõ bu'iri bocatisa'a. 15 Herode quẽ'rã bocaticʉ niami. Tojo weegʉ apaturi cũrẽ yʉ'ʉ tiro o'ócʉ niami tja. Mʉsã masĩ'i, cũrẽ wẽjẽrõʉa'a nisere bu'iri moomi. 16 Tojo weegʉ cũrẽ tãrãdutitoja, du'uwĩrõgũti, nicʉ niwĩ Pilato.
17 Pilato Pascua bosenʉmʉnʉcũrẽ masã e'caticã ʉagʉ, ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipʉ nigũrẽ du'uwĩrõmʉjãcʉ niwĩ. 18 Tojo weerã nipe'tirã ni'cãrõ me'rã caricũcãrã niwã:
—Jesure wẽjẽcõ'aña. Barrabá pe'ere du'uwĩrõña, nicãrã niwã.
19 Cũ Barrabá Jerusalẽ́cjãrã wiorãrẽ yʉ'rʉnʉ'cã, narẽ cõ'asĩ'rĩcʉ niwĩ. Te bu'iri, tojo nicã cũ masãrẽ wẽjẽ'que bu'iri bi'adʉpono'cʉ niwĩ. 20 Pilato Jesú pe'ere du'uwĩrõsĩ'rĩcʉ nimiwĩ. Tojo weegʉ masãrẽ apaturi ucũnemocʉ niwĩ tja. 21 Cũ tojo nicã tʉ'orã, nemorõ caricũcãrã niwã:
—Curusapʉ cũrẽ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.
22 Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ tojo weebosari? Ã'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticʉ niami. Ne cũrẽ wẽjẽrõʉa'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cũrẽ tãrãdutitoja, du'uwĩrõgũti, nicʉ nimiwĩ.
23 Tojo nicã tʉ'orã, masã du'ucũurõ marĩrõ ʉpʉtʉ caricũrã, cũrẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽduticãrã niwã. Na tojo weeyurã, na ʉa'quere bocacãrã niwã. 24 Tojo weegʉ Pilato na dutisere weecʉ niwĩ. 25 Masã du'uwĩrõdutigʉre bu'iri da'reri wi'ipʉ nĩ'cʉre du'uwĩrõcʉ niwĩ. Cũ wiorãrẽ macãpʉ yʉ'rʉnʉ'cãtjĩagũ, masãrẽ wẽjẽtjĩagũ, ti wi'ipʉ dujicʉ niwĩ. Jesú pe'ema na ʉa'caronojõta narẽ wiacã'cʉ niwĩ. Mʉsã ʉaro weeya nígũ, tojo weecʉ niwĩ.

Jesure curusapʉ paabi'pe wẽjẽ'que ni'i
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)
26 Jesure curusapʉ wẽjẽrã wa'arã na miarĩ cura ni'cũ masũ Simó wãmetigʉ Cirene wãmetiri macãcjũ cãpũpʉ nĩ'cʉ tojatigʉ weecʉ niwĩ. Cũrẽ Jesú ya curusare cũ be'ro wʉasirutuduticãrã niwã.

[27] Jesure pãjãrã masã sirutucãrã niwã. Numia bʉjawetirã, uti caricũsirutucãrã niwã.
[28] Jesú narẽ majãmiĩ'a, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Jerusalẽcjãrã numia, yʉ'ʉre utiticã'ña. Mʉsã basu, tojo nicã mʉsã põ'rã ye niatje pe'ere utiya. [29] Be'ro mʉsã ña'abutiaro yʉ'rʉrãsa'a. Te nʉmʉrĩrẽ mʉsã a'tiro nirãsa'a: "Põ'rã marĩcã, añuyʉ'rʉa'a. Ne ni'cãti põ'rãtiña'tirã, ne ni'cãti mi'oña'tirã e'catisama", nirãsa'a. [30] Titare tojo wa'acã, masã wẽrĩsĩ'rĩrã, a'tiro nirãsama: "Ʉ̃rʉ̃pagʉ ʉ̃sã bu'ipʉ bʉrʉpeja, wẽjẽña." Opa bu'pare a'tiro nirãsama: "Ʉ̃sãrẽ ña'arõ weesere cã'mota'aya", nirãsama. [31] Yʉ'ʉ masʉ̃ añugʉ̃, bu'iri moogʉ̃rẽ ña'arõ weecã, bu'iri cʉorã ña'arã pe'ema totá nemorõ ña'arõ weerãsama, nicʉ niwĩ Jesú.

[32] Ãpẽrãrẽ pʉarã ña'arõ weeri masãrẽ Jesú me'rã wẽjẽrãtirã miacãrã niwã. [33] Be'ro "Masã boaweeca dʉpoa" wãmetiropʉ ejacãrã niwã. Topʉ Jesure curusapʉ paabi'penʉ'cõcãrã niwã. Tojo nicã pʉarã ña'arõ weeri masãrẽ ni'cʉ̃ diacjʉ̃ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nʉ'cõcãrã niwã. [34] Jesú cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ na curusapʉ paabi'penʉ'cõca be'ro a'tiro nicʉ niwĩ:

—Pacʉ, ã'rãrẽ acobojoya. Na yʉ'ʉre tojo weesere tʉ'omasĩtima, nicʉ niwĩ.

Surara cʉ̃ ye su'ti nimi'quere níbocape wapata'a'cãrãrẽ dʉcawaacãrã niwã. [35] Masã topʉ ĩ'anu'cũcãrã niwã. Wiorãpʉta bujicã'sãjãrã, Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Ãpẽrãmarĩcãrẽ yʉ'rʉowĩ. Diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo ni'i nígʉ̃, ni'cãrõacã cʉ̃ basu yʉ'rʉoato, nicãrã niwã.

[36] Surara quẽ'rã cʉ̃ pʉ'to wa'a, bujicã'cãrã niwã. Cʉ̃rẽ vino pi'ase me'rã morẽ'quere tĩarã, [37] a'tiro nicãrã niwã:

—Mʉ'ʉ judío masã wiogʉ ni'i nígʉ̃, mʉ'ʉ basuta yʉ'rʉoya, nicãrã niwã.

[38] Cʉ̃ dʉpoa bu'ipʉ ni'cã pjĩ õ'ocãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Ã'rĩ judío masã wiogʉ nimi", nicaro niwʉ̃.

[39] Ni'cʉ masʉ̃ ña'arõ wee'cʉ Jesú me'rã curusapʉ wã'ñagʉ̃ Jesure tu'ticʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo niweti? Mʉ'ʉ basu yʉ'rʉoya. Ʉ̃sã quẽ'rãrẽ yʉ'rʉoya, nicʉ niwĩ.

[40] Tojo nicã tʉ'ogʉ, apĩ topʉ cʉ̃ me'rã wã'ñagʉ̃ cʉ̃ me'rãcjʉ̃rẽ tu'tigʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ uiweti tojo nígʉ̃? Marĩ ni'cãrõnojõ curusapʉ wẽjẽdutino'cãrã ni'i. [41] Marĩ pũrĩcã queoro marĩ ña'arõ wee'quere pi'eti wapayerã wee'e. Cʉ̃ pũrĩcã ne ña'arõ weeticʉ nimiwĩ, nicʉ niwĩ.

[42] Be'ro Jesure nicʉ niwĩ:

—Jesú, mʉ'ʉ wiogʉ sãjãgʉ̃, yʉ'ʉre wãcũapa, nicʉ niwĩ.

[43] Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Ni'cãcãta yʉ'ʉ me'rã yʉ'ʉ wa'atjo yʉ'ʉ pacʉ tiro Paraíso wãmetiropʉ nigʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ Jesú.

Jesú cʉ̃ wẽrĩ'que ni'i
(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

[44-45] Jesú curusapʉ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ asiticʉ niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapʉ na'itĩ'a wa'acaro niwʉ̃. Téé ñamica'a tres nicãpʉ na'itĩ'atʉocaro niwʉ̃. Tojo wa'ari cura Õ'acʉ̃ wi'ipʉ pa'ia sãjãarõpʉ cã'mota'ayooca casero deco me'rã tʉ̃'rʉ̃yojacaro niwʉ̃. [46] Be'ro Jesú caricũcʉ niwĩ:

—Pacʉ, ya ejeripõ'rãrẽ mʉ'ʉrẽ wia'a, nicʉ niwĩ.

Tojo nitojagʉta, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.

[47] Surara wiogʉ romano masʉ̃ a'te tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ añurõ wãcũgʉ̃, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Diacjʉ̃ta ã'rĩ ne bu'iri moogʉ̃ nimiapĩ, nicʉ niwĩ.

[48] Nipe'tirã topʉ nirã́ Jesú wẽrĩcã ĩ'arã, na ye wi'seripʉ tojaarã, pũrõ bʉjawetirã, na cutirore paawã'cãcãrã niwã. [49] Nipe'tirã Jesú me'rãcjãrã pe'e, tojo nicã numia Galileapʉ cʉ̃rẽ sirutu'cãrã yoaropʉ tojo wa'asere ĩ'anu'cũbajaque'acãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i
(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Topʉre ni'cʉ̃ Judea di'tacjʉ̃ Arimatea wãmetiri macãcjʉ̃ José wãmetigʉ nicʉ niwĩ.
Cʉ̃ añugʉ̃ queoro weeri masʉ̃ nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ bese'cʉ wiogʉ sãjãtjere co'tecʉ niwĩ. Cʉ̃
quẽ'rã judío masã wiorã me'rãcjʉ̃ wiogʉ nicʉ niwĩ. Tojo nimigʉ̃, cʉ̃ me'rãcjãrã Jesure
wẽjẽsere tʉ'saticʉ niwĩ. 52 Jesú wẽ́rĩ́ca be'ro Pilato tiro Jesú ya upʉre sẽrĩgʉ̃ wa'acʉ
niwĩ. 53 Cʉ̃rẽ sẽrĩtoja, curusapʉ nigʉ̃rẽ miidijoo, su'tiro añurĩ casero me'rã omacʉ niwĩ.
Tu'ajanʉ'cõ, ni'cã tuti ʉ̃tãgãpʉ na se'éca tutipʉ, ne ni'cʉ̃rẽ yaano'ña marĩrĩ tutipʉ cũuocʉ
niwĩ. 54 Cʉ̃ tojo weeri nʉmʉ na soose dʉporo apoyuri nʉmʉ nicaro niwʉ̃. Na sooatjo
cã'rõacã dʉ'sacaro niwʉ̃.
55 Numia Jesure Galileapʉ sirutunʉ'cã'cãrã Joseré sirutuwã'cãcãrã niwã. Sirutuwã'cã,
Jesure yááca tutire ĩ'acãrã niwã. "José ¿de'ro wee Jesú upʉre cũumiticʉ̃?" ni ĩ'acãrã
niwã. 56 Na ĩ'áca be'ro wi'seripʉ dajarã, ʉ'mʉtise cʉ̃ upʉre wa'reatjere apoyucãrã niwã.
Tu'ajanʉ'cõ, Moisé duti'caronojõta sauru na soowʉari nʉmʉrẽ soocãrã niwã.

24

Jesú cʉ̃ masã'que ni'i
(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

1 Ma'ma semana sãjãnʉ'cãrĩ nʉmʉ soorinʉmʉ nicã numia apaturi Jesure yaa'caropʉ
bo'reacã waro wa'acãrã niwã. Na ʉ'mʉtise na apo'quere miarã weecãrã niwã. 2 Na
topʉ ejarã, ti tuti bi'acaga ʉ̃tãgãjore aperopʉ cũñacã ĩ'acãrã niwã. 3 Tere ĩ'arã, diacjʉ̃
sãjãacãrã niwã. Topʉ sãjãejarã, ne marĩ wiogʉ Jesú ya upʉre bocaticãrã niwã. 4 Tojo weerã
"¿De'ro wa'apari cʉ̃rẽ?" ni wãcũcãrã niwã. Na tojo wãcũrĩ cura wãcũña marĩrõ pʉarã
ʉmʉa su'ti asistese sãña'cãrã na tiropʉ bajuanʉ'cãcãrã niwã. 5 Na ʉpʉtʉ ʉcʉa, di'tapʉ
paamu'rĩque'acãrã niwã. Na tojo weecã, ʉmʉa narẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã mʉsã boa'cãrã nirṍnojõpʉre catigʉre a'mati? 6 A'tore marĩmi. Cʉ̃
masãtojami. Mʉsãrẽ Galileapʉ nígʉ̃ cʉ̃ ucũ'quere wãcũña. 7 A'tiro niwĩ: "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃
masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ masã ña'arãpʉre o'ono'gʉ̃sa'a. Na curusapʉ yʉ'ʉre wẽjẽrãsama.
I'tia nʉmʉ be'ro masãgʉ̃sa'a", nimiwĩba, ni werecãrã niwã.
8 Na tojo nicãpʉta, Jesú cʉ̃ ucũ'quere wãcũbocacãrã niwã. 9 Na masãpepʉ ní'cãrã
tojatarã, Jesú bu'erã oncere nipe'tise na ĩ'a'quere werecãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã Jesure
ẽjõpeorã nipe'tirãrẽ werecãrã niwã. 10 Jesú besecʉ́ʉ́'cãrãrẽ queti mia'cãrã a'ticʉrã numia
nicãrã niwã: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicã ãpẽrã numia
nicãrã niwã. 11 Na tojo weremicã, Jesú besecʉ́ʉ́'cãrã na weresere ẽjõpeoticãrã niwã. Na
nima'asere weronojõ tʉ'ocãrã niwã.
12 Na tojo weemicã, Pedro pe'e masãpepʉ ĩ'agʉ̃ wa'agʉ, omawã'cãcʉ niwĩ. Ti tutipʉ
ejagʉ, mu'rĩque'a, Jesure oma'que caserire sumutopʉ tuupe'epeo'que dia'cʉ̃rẽ ĩ'acʉ niwĩ.
Be'ro tojo wa'a'quere ĩ'amarĩa, ¿de'ro wa'apariba? nígʉ̃, cʉ̃ ya wi'ipʉ tojaa wa'acʉ niwĩ.

Emaús wãmetiri macã wa'ari ma'apʉ Jesú pʉarãrẽ bajua'que ni'i
(Mr 16.12-13)

13 Jesú cʉ̃ masá́ca nʉmʉrẽta pʉarã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã na ya macã Emaús wãmetiri macãpʉ
ma'apʉ wa'arã weecãrã niwã. Jerusalé́rẽ wijawã'cãcã, Emaúpʉ ejatjo pʉa hora wa'aro
nicaro niwʉ̃. 14 Na topʉ wa'arã, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucũwã'cãcãrã niwã. 15 Tere ucũrĩ
cura Jesú na tiropʉ eja, na me'rã sijawã'cãcʉ niwĩ. 16 Cʉ̃rẽ ĩ'amirã, ĩ'amasĩticãrã niwã. Õ'acʉ̃
narẽ ĩ'amasĩcã cã'mota'acʉ niwĩ. 17 Jesú narẽ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Mʉsã ñe'enojõrẽ ucũwã'cãrã weeti? nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã, na pũrõ bʉjawetirã,
tojanʉ'cãcãrã niwã.
18 Ni'cʉ̃ Cleofas wãmetigʉ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Nipe'tirã a'te nʉmʉrĩ Jerusalé́pʉ wa'a'quere masĩpe'ticã'sama. ¿Mʉ'ʉ ni'cʉ̃ta ti
macãpʉ cãjĩmigʉ̃, tojo wa'asere masĩtico'teati? nicʉ niwĩ.
19 Cʉ̃ tojo nicã, Jesú narẽ nicʉ niwĩ:

—¿De'ro wa'ati? nicʉ niwĩ.

Cʉ̃rẽ nicãrã niwã:

—Jesú Nazarecjũrẽ wa'a'quere ucũrã weeapн. Cũ Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masũ niwĩ. Cũ Õ'acũ ĩ'orõpн, masã ĩ'orõpнre cũ weese, cũ ucũse me'rã tutuayн'rнamiwĩ. [20] Pa'ia wiorã, tojo nicã marĩ wiorã cũrẽ romano masãrẽ curusapн paabi'pe wẽjẽdutirã o'owã. [21] Cũrẽ "Romano masã dutisere cõ'agũ, Israe curuacjãrã wiogн sãjãgṹsami", ni wãcũmiwũ. Apeyema cũrẽ wẽjẽ́ca be'ro i'tia nнmн wa'a'a. [22] Ni'cãrẽrã numia ũsã me'rãcjãrã na werese me'rã ũsãrẽ нcнacã weeama. Ni'cãcã bo'reacã cũrẽ yaa'caropн ejacãrã niama. [23] Na cũ upнre bocaticãrã niama. Ũsãrẽ a'tiro niama. "Ũsã quẽ'ese weronojõ Õ'acũrẽ wereco'terã н'mнsecjãrãrẽ ĩ'apн. 'Jesú catimi', niama", ni quetiwereama ũsãrẽ. [24] Na tojo wéréca be'ro ãpẽrã ũsã me'rãcjãrã cũrẽ yaa'caropн ĩ'arã ejacãrã niama. Na numia ní'caronojõta ĩ'acãrã niama. Jesú pe'ema ĩ'aticãrã niama, nicãrã niwã.

[25] Tojo nisere tн'ognн, Jesú narẽ nicн niwĩ:

—Mнsã tн'omasĩwe'e. ¿No'ocã'rõ yoacã mнsã Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã oja'quere ẽjõpeotirã ninu'cũrãsari? [26] "Õ'acũ bese'cн Cristo cũ wiogн sãjãse dнporo pi'etigнsami", ni ojacãrã niwã, nicн niwĩ.

[27] Be'ro nipe'tise Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpн cũ ye cjase ucũsere werecн niwĩ. Moisé cũ oja'que me'rã werenн'cãcн niwĩ. Téé Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã na oja'que me'rã yapatida'reocн niwĩ.

[28] Be'ro na wa'aro Emaúpн ejacã, Jesú ti macãpн yн'rнagнtignн weronojõ weecн niwĩ. [29] Cũ tojo weecã ĩ'arã, cũrẽ na me'rã tojaduticãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ũsã me'rã tojayá. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ñami ẽjãrõ wee'e, nicãrã niwã.

Tojo weegн na me'rã tojagн, wi'ipн sãjãacн niwĩ. [30] Be'ro na me'rã ba'adujignн pãgãrẽ mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocн niwĩ. Tu'ajanн'cõ, dнcawaa, narẽ o'ocн niwĩ. [31] Cũ tojo weecã ĩ'arã, na "Jesúta nimi", ni ĩ'amasĩcãrã niwã. Na tojo ĩ'amasĩcãta, cũ bajudutia wa'acн niwĩ. [32] Cũ bajudutica be'ro na a'merĩ nicãrã niwã:

—Marĩ ma'apн a'tirã, cũ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere bu'ecã, añurõ waro tн'oña'sн, nicãrã niwã.

[33] Tojo nírãta, maata Jerusalẽ́pн majãmitojaa wa'acãrã niwã. Topн tojatarã, Jesú cũ bu'erã oncere, ãpẽrã na me'rãcjãrã me'rã nerẽ'cãrãrẽ bocaejacãrã niwã. [34] Topн nerẽ'cãrã narẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Nirõta marĩ wiogн Jesú wẽrĩ'cнpн nimigũ, masãcн niami. Simó Pedro cũrẽ ĩ'acн niami, nicãrã niwã.

[35] Be'ro na pнarã Emaús wa'ari ma'apн wa'a'quere, tojo nicã Jesú cũ pã́ dнcawaacã, de'ro wee na ĩ'amasĩ'quere werecãrã niwã.

Jesú cũ bu'erãrẽ bajua'que ni'i
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

[36] Na ma'apн ĩ'a'quere wereri cura Jesú na decopн bajuacн niwĩ. Narẽ añudutignн, a'tiro nicн niwĩ:

—Mнsãrẽ mнsã ye ejeripõ'rãrĩpн ejerisãjãse niato, nicн niwĩ.

[37] Cũrẽ ĩ'amarĩa, нpнtн uicãrã niwã. Na "Wẽrĩ'cн wãtĩ nisami", nicãrã nimiwã. [38] Cũ narẽ nicн niwĩ:

—¿De'ro weerã yн'нre uiti? Mнsã ¿de'ro weerã diacjũ wãcũweti? [39] Ĩ'aña yн'н omocãrĩ, yн'н dн'pocãrĩrẽ. Yн'нta ni'i. Yн'нre ñe'eña'rã a'tia. Wẽrĩ'cн wãtĩ mнsã yн'нre ni'cãrõacã ĩ'arõ weronojõ upнtitimi, nicн niwĩ.

[40] Tojo níca be'ro cũ omocãrĩrẽ, cũ dн'pocãrĩrẽ, na paabi'pe'que cãmirẽ ĩ'ocн niwĩ. [41] Na e'cati ĩ'amarĩatjĩarã, ẽjõpeoticãrã niwã yujupн. Tojo weegн narẽ nicн niwĩ:

—¿A'tore ba'ase marĩti? nicн niwĩ.

[42] Cũ tojo nicã tн'orã, wa'i sнsõ'cнre cũrẽ o'ocãrã niwã. [43] Tere ñe'e, na ĩ'orõpн ba'acн niwĩ. [44] Be'ro narẽ nicн niwĩ:

—A'te yн'нre wa'a'quere todнporo mнsã me'rã nígũ, weremiwũ: "Nipe'tise Moisé yн'нre oja'que, Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'arosa'a", nimiwũ. "Tojo nicã Salmo wãmetiri pũrĩpн na oja'caronojõta yн'нre wa'arosa'a", niwũ, nicн niwĩ.

[45] Be'ro tere narẽ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere tн'omasĩcã weecн niwĩ. [46] Narẽ Jesú a'tiro nicн niwĩ:

—Yʉ'ʉre a'tiro ojano'wʉ̃: “Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ wẽrĩgʉ̃sami. I'tia nʉmʉ cʉ̃ wẽ́rĩ́ca
be'ro masãgʉ̃sami. 47 Cʉ̃ ye queti masãrẽ wẽrĩbosasere nipe'tirocjãrãrẽ wereno'rõsa'a.
Jerusalẽ́pʉ me'rã weredʉ'pocã́tino'rõsa'a. A'tiro nirãsama: ‘Mʉsã ña'arõ wee'quere
bʉjaweti dʉcayucã, Õ'acʉ̃ acobojogʉsami’”, ni ojano'wʉ̃.
48 »Mʉsãta tojo wa'a'quere ĩ'atjĩarã, “Jesure diacjʉ̃ta wa'awʉ”, nímasĩ'i. 49 Yʉ'ʉ pacʉ
mʉsãrẽ “Espíritu Santure o'ógʉti”, niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta yʉ'ʉ mʉsãrẽ o'ógʉti. Espíritu
Santu mʉsãpʉre dijatagʉ, ʉ'mʉse cjase tutuasere o'ogʉsami. Tojo weerã Jerusalẽ́pʉ cʉ̃
dijaticã, yucueniña yujupʉ, nicʉ niwĩ.

Jesú ʉ'mʉsepʉ mʉjãa'que ni'i
(Mr 16.19-20)

50 Be'ro Jesú Jerusalẽ́ sumuto Betaniapʉ narẽ miacʉ niwĩ. Topʉ eja, cʉ̃ omocãrĩ sĩomorõ,
narẽ “Yʉ'ʉ pacʉ mʉsãrẽ añurõ weeato”, nicʉ niwĩ. 51 Tojo nígʉ̃ta, yoacurero mʉjãa,
ʉ'mʉsepʉ miimʉjãa wa'ano'cʉ niwĩ. 52 Te be'ro cʉ̃rẽ e'catipeorãtirã, ejaque'acãrã niwã.
Be'ro pũrõ e'catise me'rã Jerusalẽ́pʉre tojaacãrã niwã. 53 Na Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'orã, Õ'acʉ̃
wi'ipʉ wa'anu'cũcã'cãrã niwã.
Teófilo, mʉ'ʉrẽ tocã'rõta oja'a.
Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ judío masʉ̃ Zebedeo macʉ̃, Santiago acabiji nicʉ niwĩ. Cʉ̃ paco Salomé wãmetico niwõ. Co Jesú paco María ma'mio nico niwõ. Tojo weegʉ Jesú Juã basucʉ nicʉ niwĩ. Ne waropʉre Juã wa'i wẽjẽrĩ masʉ̃ nicʉ niwĩ. Ã'rĩta Jesú besecʉ́ʉ́'cãrã wa'terore cʉ̃ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ waro nicʉ niwĩ. Cʉ̃, cʉ̃ ma'mi Santiago me'rã tojo wa'abosa'a nirõ marĩrõ ĩ'oduarã niyucã, Jesú narẽ Boanerges pisucʉ niwĩ. Tojo nígʉ̃, "Bʉpo Põ'rã" weronojõ pũrĩrõ ucũ'u nígʉ̃, tojo nicʉ niwĩ. Juã Jesú me'rã sijagʉ cʉ̃ bu'egʉ nicʉ niwĩ. Juãta Pedro me'rã Jesú masʉ́ca be'ro cʉ̃rẽ sĩosõrõcũuocapepʉ o'mawã'cãcaterore Pedro dʉporo ti pepʉre ejamʉ'tãcʉ niwĩ.

A'ti pũrĩ judío masã nitirãrẽ oja'caro weronojõ ojano'caro niwʉ̃. Tojo nicã Jesú bu'esere sirutu'cãrã cʉ̃ yere na da'ra'quere añurõ waro ojano'butiacaro niwʉ̃. A'ti pũrĩ ẽjõpeose cjasere, ma'ise cjasere ucũyʉ'rʉnʉ'cã'a. A'ti pũrĩ Jesure ẽjõpeodutiro cʉ̃ weeseti'caronojõta, cʉ̃ ucũ'caronojõta ojano'o.

*Õ'ac*ʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ cʉ̃ a'ti'que ni'i

[1] Ne waropʉta a'ti turi weese dʉporo Õ'acʉ̃ macʉ̃ cʉ̃ me'rã nitojacʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ nisetisere ĩ'oacjʉ cʉ̃ quẽ'rã Õ'acʉ̃ta nicʉ niwĩ. [2] Ne waropʉ Õ'acʉ̃ me'rã ni dʉ'pocʉ́titojacʉ niwĩ. [3] Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ me'rã nipe'tisere weecʉ niwĩ. Nipe'tise cʉ̃ me'rã weeno'que ni'i. [4] Õ'acʉ̃ macʉ̃ catise pe'titise o'ogʉ nimi. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ sĩ'ose weronojõ nimi. Cʉ̃ añusere, diacjʉ̃ cjasere ĩ'omi. [5] Cʉ̃ a'ti turicjãrã na'itĩ'arõpʉ weronojõ nirãrẽ añusere cʉ̃ pacʉ ye cjasere ĩ'ogʉ̃ a'tigʉ weecʉ niwĩ. Na'itĩ'ase sĩ'osere cã'mota'amasĩtisa'a. A'te weronojõ ña'ase cʉ̃rẽ põtẽoticaro niwʉ̃.

[6] Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ a'tise dʉporo ʉmʉ ni'cʉ̃rẽ o'ómʉ'tãcʉ niwĩ. Cʉ̃ yʉ'ʉ weronojõ Juã wãmetiwĩ. [7] Juã Õ'acʉ̃ macʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ sĩ'oweegʉ a'tiatjere ucũmʉ'tãgʉ̃ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeoato nígʉ̃ tojo weewĩ. [8] Cʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ sĩ'oweegʉ waro nitiwĩ. Tojo weronojõ o'ogʉ, sĩ'oweegʉ a'tiacjʉ ye cjasere weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'ticʉ niwĩ. [9] Titare sĩ'ogʉ́ waro Jesucristo a'ti turipʉre bajuatojacʉ niwĩ. Cʉ́ta nipe'tirãrẽ Õ'acʉ̃ ye cjasere ĩ'ocʉ niwĩ.

[10] Maatapʉta Õ'acʉ̃ cʉ̃ me'rã a'ti di'tare weecʉ niwĩ. Cʉ̃ a'topʉ nicã, cʉ̃ wééca di'tacjãrã nimirã, cʉ̃rẽ ĩ'amasĩticãrã niwã. [11] Cʉ̃ ya di'tapʉ a'ticʉ niwĩ. Tocjãrã cʉ̃ ya di'tacjãrã pe'e cʉ̃rẽ ñe'etiwã. [12] Ni'cãrẽrã cʉ̃rẽ ñe'e ẽjõpeowã. Nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ Õ'acʉ̃ põ'rã sãjãcã weewĩ. [13] Õ'acʉ̃ põ'rã nise pacʉsʉmʉa põ'rãtise weronojõ niwe'e. Cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã pe'e cʉ̃ põ'rã nino'o.

[14] Õ'acʉ̃ macʉ̃ Õ'acʉ̃ nisetisere ĩ'ogʉ̃, a'ti turipʉre a'ticʉ niwĩ. Masʉ̃ ẽjãtjĩagʉ̃, ʉ̃sã me'rã niwĩ. Masãrẽ ma'iyʉ'rʉwĩ. Nipe'tise cʉ̃ ucũ'que, tojo nicã cʉ̃ wee'que diacjʉ̃ niwʉ̃. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ weronojõ tutuayʉ'rʉgʉ, añuyʉ'rʉgʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weesetisere ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ta nimi. Tojo weegʉ cʉ̃ pacʉ weronojõ nimi. [15] Juã Õ'acʉ̃ macʉ̃ ye quetire weregʉ, a'tiro niwĩ:

—Ã'rĩta nimi yʉ'ʉ mʉsãrẽ ucũ'cʉ. A'tiro nimiwʉ̃ba: "Be'ropʉ ni'cʉ̃ a'tigʉsami. Cʉ̃ yʉ'ʉ bajuase dʉporopʉ nitojacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ yʉ'ʉ nemorõ nimi", niwĩ Juã.

[16] Marĩ nipe'tirã cʉ̃ añuse o'osere ñe'eticã weewe'e. Nipe'tirã ñe'enu'cũcã'a. [17] Õ'acʉ̃ dutise Moisé me'rã o'ono'caro niwʉ̃. Jesucristo me'rã pe'e Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere masĩno'o. Tojo nicã diacjʉ̃ cjasere masĩno'o. [18] Ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ ĩ'aticʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ta cʉ̃ me'rã ninu'cũgʉ̃ cʉ̃ pacʉre marĩrẽ masĩcã weewĩ.

*Juã masãr*ẽ wãmeyeri masʉ̃ Jesucristo ye cjasere were'que ni'i

(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

[19] Jerusalẽ́cjãrã judío masã wiorã, pa'iare Juã tiropʉ sẽrĩtiña'dutirã o'ócãrã niwã. Tojo nicã Leví ya curuacjãrãrẽ o'ócãrã niwã. Na cʉ̃ tiropʉ etarã, "¿Ñamʉnojõ waro nibutiamiti mʉ'ʉ?" niwã cʉ̃rẽ.

20 Cũ narẽ diacjũ yʉ'tiwĩ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉ Cristo mejẽta ni'i.
21 Na cũrẽ apaturi sẽrĩtiña'wã:
—¿To pũrĩcãrẽ ñamʉnojõ niti? ¿Mʉ'ʉ todʉporocjũ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Elía mejẽta niti?
Juã narẽ yʉ'tiwĩ:
—Niwe'e.
Na cũrẽ apaturi sẽrĩtiña'nemowã tja:
—¿Mʉ'ʉ sõ'onícʉ Õ'acũ yere weremʉ'tãrĩ masũ, masã na "A'tiacjʉ niapʉ" na ní'cʉ mejẽta niti?
Juã narẽ "Niwe'e", niwĩ.
22 Cũ tojo nicã tʉ'orã, cũrẽ "¿To pũrĩcãrẽ ñamʉnojõ niti mʉ'ʉ? Ũsã queoro mʉ'ʉ yʉ'tisere miasĩ'rĩsa'a ũsãrẽ o'ó'cãrã tiropʉ. ¿Mʉ'ʉ basu de'ro tʉ'oña'ti mʉ'ʉ?" ni sẽrĩtiña'wã.
23 Juã narẽ yʉ'tiwĩ:
—Dʉporocjũ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Isaía wãmetigʉ ní'caronojõta "Ni'cũ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ caricũnu'cũbajaque'atigʉsami" nino'cʉ ni'i. Isaía a'tiro nicʉ niwĩ: Marĩ wiogʉ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.
Diacjʉ̃ca ma'a, añurĩ ma'a quẽ'rã́rõ weronojõ weeyuya, ni ojacʉ niwĩ.
Marĩ wiogʉ a'tiati dʉporo mʉsã nisetisere apoyuya, mʉsã wãcũsere dʉcayuya nígũ, tojo nicʉ niwĩ.
24-25 Juãrẽ sẽrĩtiña'cãrã, fariseo masã o'ó'cãrã cũrẽ sẽrĩtiña'nemowã tja:
—To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ Õ'acũ bese'cʉ Cristo, o Elía o sõ'onícʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ nitimigũ, ¿de'ro weegʉ wãmeyeti?
26 Juã narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ aco me'rã wãmeye'e. Apĩ ni'cũ mʉsã wa'teropʉre mʉsã ĩ'amasĩtigʉ nimi. 27 Cũ yʉ'ʉ be'ro werenʉ'cãgũsami. Be'ropʉ werenʉ'cã'cʉ nimigũ, yʉ'ʉ nemorõ niyʉ'rʉnʉ'cãmi. Yʉ'ʉ pe'e mejõ nigũ waro ni'i. Cũ ye sapature tuweemasĩtigʉ weronojõ cũrẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a, niwĩ Juã.
28 A'te Betania wãmetiro Jordã́ wãmetiri maa siaquijipʉ tojo wa'awʉ. Topʉ Juã masãrẽ wãmeyewĩ.

*Õ'ac*ũ cũ bese'cʉ masãrẽ yʉ'rʉoatje ni'i
29 Tojo wa'áca be'ro ape nʉmʉ pe'e Juã Jesú a'ticã ĩ'awĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, a'tiro niwĩ:
—Ĩ'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógʉ. Cũ oveja wĩ'magũ na wẽjẽ ũjũamorõpeogʉ weronojõ nimi. Cũ wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã ña'arõ wee'quere acobojogʉsami. 30 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ todʉporopʉre a'tiro ucũgũ, ã'rĩrẽta ucũwũ. A'tiro niwũ:
—Be'ropʉ ni'cũ a'tigʉsami. Cũ yʉ'ʉ bajuase dʉporopʉ nitojacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ yʉ'ʉ nemorõ nimi. 31 Yʉ'ʉmarĩcã cũrẽ masĩticãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjãrã cũrẽ masĩato nígũ narẽ aco me'rã wãmeyegʉ a'tiwʉ, niwĩ Juã.
32 Juã ninemowĩ tja:
—Cãrũ Espíritu Santu buja weronojõ bajugʉ dijati, ã'rĩ Jesú bu'ipʉ ejapejami. 33 Ne waro cũrẽ ne ĩ'amasĩtiwʉ. Todʉporopʉ Õ'acũ yʉ'ʉre aco me'rã wãmeyedutigʉ, a'tiro niwĩ: "Mʉ'ʉ Espíritu Santu dijati, ni'cũpʉre ejapejacã ĩ'agũsa'a. Cũ masãrẽ Espíritu Santure o'oacjʉ nigũsami", niwĩ Õ'acũ. 34 A'te tojo wa'acã, yʉ'ʉ cũrẽ ĩ'amasĩwũ. Tojo weegʉ mʉsãrẽ were'e. Cṹta nimi Õ'acũ macũ, ni werewĩ Juã.

*Ne waro Jesú bu'erã nin*ʉ'cã'que ni'i
35 Tojo wa'áca be'ro ape nʉmʉ Juã cũ wãmeyewʉaropʉta niwĩ tja. Ũsã pʉarã, yʉ'ʉ, tojo nicã André Juã bu'erã niwũ. 36 Titare Jesú ũsã pʉ'to yʉ'rʉacã ĩ'agũ, Juã a'tiro niwĩ:
—Ĩ'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógʉ. Oveja wĩ'magũ weronojõ nimi.
37 Cũ tojo nisere tʉ'orã, ũsã Juãrẽ sirutumi'cãrã Jesú pe'ere sirutunʉ'cãwũ. 38 Ũsã tojo weecã, Jesú ũsãrẽ majãmiĩ'awĩ.
—¿Ñe'enojõrẽ ʉati? niwĩ.
Ũsã cũrẽ yʉ'tiwʉ:

—Rabbí ¿no'opʉ niati mʉ'ʉ? niwʉ̃. Rabbí, ʉ̃sã ye me'rã nírõ, “Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ” nisĩ'rĩrõ wee'e.
39 Cʉ̃ ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Te'a. Ĩ'arã a'tia, niwĩ.
Ʉ̃sã cʉ̃ me'rã wa'awʉ. Ñamica'apʉ niyucã, cʉ̃ me'rã nina'ia wa'awʉ.
40 André, yʉ'ʉ me'rã Jesure sirutugʉ, Simó Pedro acabiji niwĩ. 41 Cʉ̃, cʉ̃ ma'mi Simórẽ maata a'magʉ̃ wa'awĩ. Cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Mesías masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ, Õ'acʉ̃ o'ógʉti ní'cʉre bocaejapʉ, nicʉ niwĩ. Mesías, Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ nisĩ'rĩrõ wee'e.
42 André Simórẽ Jesú tiropʉ pijiejawĩ. Cʉ̃rẽ ĩ'agʉ̃, Jesú a'tiro niwĩ:
—Mʉ'ʉ Simó ni'i, Joná macʉ̃. Be'ro mʉ'ʉ Cefas wãmetigʉsa'a, niwĩ. Cefas, ʉ̃sã ye me'rã nírõ, Pedro “ʉ̃tãgã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

*Jesú Felipere, Natanaer*ẽ piji'que ni'i
43 Be'ro cja nʉmʉ Jesú Galileapʉ wa'asĩ'rĩwĩ. Cʉ̃ topʉ wa'ase dʉporo Felipe wãmetigʉre bocaeja, niwĩ:
—Te'a yʉ'ʉ me'rã.
44 Felipe Betsaida wãmetiri macãcjʉ̃ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cʉ̃ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwã. 45 Felipe Jesú “Te'a” nicã tʉ'ogʉ, Natanaerẽ pijigʉ wa'awĩ. Cʉ̃ tiropʉ ejagʉ, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Ʉ̃sã Õ'acʉ̃ bese'cʉ, Moisé cʉ̃ ya pũrĩpʉ oja'cʉre bocaejapʉ. Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã quẽ'rã cʉ̃rẽta ojacãrã niwã. Na oja'cʉ Jesú Nazarecjʉ̃ José macʉ̃ na nino'gʉ̃ niami.
46 Natanae cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ tʉ'oña'cã, Nazarepʉre añurã nibosari?
Felipe cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Te'a ĩ'arã marĩ.
47 Jesú Natanae a'ticã ĩ'agʉ̃, cʉ̃rẽ niwĩ:
—Ã'rĩ nimi Israe curuacjʉ̃ waro. Õ'acʉ̃ ʉaro queoro weegʉ́ nimi. Ne nisoose moomi.
48 Jesú tojo nicã tʉ'ogʉ, Natanae cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—¿De'ro wee mʉ'ʉ yʉ'ʉre masĩti?
Jesú Natanaerẽ yʉ'tiwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ Felipe pijise dʉporo ĩ'atojapʉ. Mʉ'ʉ yucʉ higuera wãmeticjʉ docapʉ niapʉ.
49 Natanae cʉ̃rẽ niwĩ:
—Ʉ̃sãrẽ bu'egʉ, mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ Israe curuacjãrã wiogʉ ni'i.
50 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ “Higueragʉ docapʉ niapʉ” niseacãrẽ tʉ'ogʉ, yʉ'ʉre ẽjõpeoti? Be'ropʉre mʉ'ʉ a'te nemorõ añuse waro ĩ'agʉ̃sa'a, niwĩ.
51 Jesú ninemowĩ:
—Nirõta ni'i. Be'ropʉ mʉsã ʉ'mʉse pãrĩcã ĩ'arãsa'a. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ni'i. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã yʉ'ʉ tiropʉ dijati, mʉjãamʉjãcã ĩ'arãsa'a, niwĩ Jesú.

2

*Jesú c*ʉ̃ tutuaro me'rã ĩ'onʉ'cã'que ni'i
1 I'tia nʉmʉ Felipere, Natanaerẽ Jesú pijíca be'ro Galileapʉre Caná wãmetiri macãpʉ ni'cʉ̃ omocã dʉ'tewĩ. Cʉ̃rẽ bosenʉmʉ weepeowã. Jesú paco topʉ nico niwõ. 2 Ʉ̃sã quẽ'rãrẽ Jesú me'rã pijiwã. 3 Na bosenʉmʉ weeri cura vino na sĩ'rĩsere tojaque'a wa'awã. Tojo weego Jesú paco co macʉ̃rẽ niwõ:
—Macʉ̃, vino pe'tia wa'apʉ.
4 Cʉ̃ core yʉ'tiwĩ:
—¿De'ro weeacjo yʉ'ʉre wereti? Yʉ'ʉ pacʉ cũu'que ejawe'e yʉ'ʉre yujupʉ, niwĩ.
5 Tojo nimicã, co pe'e ti wi'i tĩaco'terãrẽ niwõ:
—Nipe'tise cʉ̃ dutisenʉcʉ̃ queoro weeya.

6 Topʉ seisparʉ ũtã me'rã wee'quepar̃ʉ niwũ. Judío masã ña'asere coerã aco poseye-
separʉ niwũ. Ni'cãrũrẽ aco cincuenta o setenta litro sãjãseparʉ niwũ. 7 Jesú ti wi'i
tĩaco'terãrẽ niwĩ:
—A'teparʉpʉ acore piosãaña.
Na cũ dutironojõta weewã. Teparʉre añurõ piosãamu'muõ'owã. 8 Tojo wééca be'ro Jesú
narẽ niwĩ:
—Cã'rõ bosenʉmʉ sʉ'ori weegʉ́ tiropʉ waamii, miaña, niwĩ.
Na "Jaʉ" ni, miawã.
9 Ti bosenʉmʉ sʉ'ori weegʉ́ Jesú weesere masĩticʉ niwĩ. Topʉ tĩaco'terã dia'cũ aco
ní'quere cũ vino dʉcayu'quere masĩwã. Ti bosenʉmʉ sʉ'ori weegʉ́ tere sĩ'rĩña'gũ, omocã
dʉ'te'cʉre pijio, niwĩ:
10 —Ne waro vino tĩarã, añusere tĩamʉ'tãsama. Pajiro sĩ'rĩ́ca be'ropʉ mejõ nisema
tĩabu'ipeosama. Mʉ'ʉ añuse vino pe'ere be'ropʉ tĩadutiapã.
11 Jesú a'tere Galilea wãmetiro Caná wãmetiri macãpʉ weewĩ. A'te ne waro cũ tutuaro
me'rã weeĩ'onʉ'cã'que ni'i. Tere ĩ'arã, ũsã cũ bu'erã cũrẽ ẽjõpeowʉ.
12 Tojo wa'áca be'ro Jesú Capernau wãmetiri macãpʉ wa'awĩ. Cũ paco, cũ acabijirã cũ
me'rã wa'awã. Ũsã cũ bu'erã quẽ'rã wa'awʉ. Ti macãpʉre ũsã pejeti nʉmʉrĩ niwũ.

Jesú Õ'acũ wi'ipʉ nirãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

13 Judío masã bosenʉmʉ Pascua wãmetiri bosenʉmʉ dʉporo niwũ. Ti bosenʉmʉ na
ñecũsʉmʉa Egiptopʉ ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenʉmʉ niwũ. Ti bosenʉmʉ dʉporoacã
Jesú Jerusalẽ́pʉ wa'awĩ. 14 Topʉ etagʉ, Õ'acũ wi'ipʉ wa'awĩ. Ti wi'ipʉre wa'icʉrã duarãrẽ
ĩ'awĩ. Na wecʉare, ovejare, tojo nicã bujare duawã. Na wẽjẽ, Õ'acũrẽ ũjũamorõpeoajã
niwã. Ãpẽrã quẽ'rã apeye di'ta cjasere niyeru dʉcayuri masã topʉ dujiwã. 15 Na tojo
weecã ĩ'agũ, Jesú tãrãrĩ dare apowĩ. Ti da me'rã wa'icʉrã duarãrẽ, na yarã ovejare,
wecʉare tãrãnʉrũwĩrõpe'ocã'wĩ. Niyeru dʉcayuri masã pe'ere niyerure ṍréstedijowĩ. Na
ye mesarire tuuquecũupe'ocã'wĩ. 16 Buja duarãrẽ niwĩ:
—Ã'rãrẽ miiwijaaya. Yʉ'ʉ pacʉ ya wi'ire duari wi'i weeticã'ña.
17 Cũ tojo weecã ĩ'arã, todʉporocjũ Davi cũ oja'quere ũsã wãcũwũ. Cũ a'tiro ojacʉ niwĩ:
Õ'acũ, mʉ'ʉ ya wi'ire ma'iyʉ'rʉmajã'a.
Na mʉ'ʉ ya wi'ire ña'arõ weecã ĩ'agũ, pũrõ bʉjaweti'i, ni ojacʉ niwĩ.
18 Judío masã wiorã cũ cõ'awĩrõcã ĩ'arã, Jesure sẽrĩtiña'wã:
—¿Noanojõ dutiro me'rã mʉ'ʉ duari masãrẽ cõ'awĩrõmasĩti? Mʉ'ʉ tojo weemasĩsere
weeĩ'ose me'rã ĩ'oña ũsãrẽ.
19 Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:
—A'ti wi'ire cõ'acã'ña. I'tia nʉmʉ be'ro yʉ'ʉ apogʉti tja.
20 Wiorã cũrẽ niwã:
—Basiowe'e. A'ti wi'ire wéérã, cuarenta y seis cũ'marĩ yoogowã. ¿Mʉ'ʉ pe'e i'tia nʉmʉ
be'ro tu'ajanʉ'cõgũsari tja? niwã.
21 Jesú ti wi'ire ucũgũ, cũ ya upʉre ucũgũ weewĩ. 22 Ũsã cũ ucũ'quere cũ wẽrĩ masã́ca
be'ropʉ tʉ'omasĩwũ. Tere wãcũrã, cũ ucũ'quere "Diacjũta nipĩ", ni ẽjõpeowʉ. Tojo nicã
Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ cũrẽ oja'que quẽ'rãrẽ ẽjõpeowʉ.

Jesú masã wãcũsere ĩ'ape'ocã'sami nise ni'i

23 Pãjãrã Jerusalẽ́pʉ Pascua bosenʉmʉrẽ nerẽwã. Na Jesú tutuaro me'rã weeĩ'osere ĩ'awã.
Tere ĩ'arã, Õ'acũ o'ó'cʉ nimi nírã, cũrẽ ẽjõpeowã. 24-25 Jesú pe'e narẽ ĩ'amasĩpe'ogʉ, ne
ãpẽrã werero marĩrõ cũ basu masã na wãcũsere masĩpe'ocã'wĩ. Tojo weegʉ cũ "Yʉ'ʉre
ẽjõpeoma", nitiwĩ.

3

Nicodemo Jesú me'rã ucũ'que ni'i

1 Ni'cũ fariseo masũ Nicodemo wãmetigʉ niwĩ. Cũ ãpẽrã judío masã wiorã me'rã niwĩ.
2 Ni'cã ñami Nicodemo Jesú tiropʉ ĩ'agũ etawĩ. Jesure ucũwĩ:

—Ũsãrẽ bu'egʉ, Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ me'rã nimi. Tojo weegʉ cʉ̃ tutuaro o'oro me'rã mʉ'ʉ weeĩ'omasĩ'i. Mʉ'ʉ weeĩ'o'quere ĩ'arã, ʉ̃sã a'tiro masĩ'i. Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ bu'edutigʉ mʉ'ʉrẽ o'ópĩ.

3 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:

—Mʉ'ʉrẽ nirõta nigʉ̃ti. Ne ni'cʉ̃ ne waropʉ cʉ̃ bajuanʉ'cã'caro weronojõ bajuaapotigʉ, ne Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'amasĩtisami.

4 Nicodemo cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro basiobosari marĩ bʉcʉáca be'ro apaturi majãmisãjãa, marĩ paco ya paapʉ bajuacã tja? Marĩ pacopʉre apaturi bajuamasĩtisa'a.

5 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'tiwĩ:

—Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Ne aco me'rã wãmeyeno'tigʉ, tojo nicã Espíritu Santu dʉcayuno'tigʉ, Õ'acʉ̃ tiropʉ sãjãamasĩtisami. 6 Masã põ'rã masãta nima. Náta tja Espíritu Santu me'rã bajuaaporã, Õ'acʉ̃ põ'rã wa'asama. 7 Yʉ'ʉ "Nipe'tirã ne waropʉ bajuanʉ'cã'caro weronojõ apaturi bajuaaporoʉa'a" nisere tʉ'ogʉ, tʉ'omarĩaticã'ña. 8 Espíritu Santu me'rã dʉcayusere ucũgʉ̃ wee'e. Espíritu Santu wĩ'rõ weronojõ nimi. Wĩ'rõ no'o ʉaro bʉsʉ wẽetuuwã'cãsa'a. Masĩno'ña marĩ'i, ¿no'opʉ cjase a'tiapari? "Topʉ wa'aro wee'e", nino'ña marĩ'i. Te weronojõ Espíritu Santu masãrẽ apaturi bajuaapocã weese ĩ'ano'ña marĩ'i, niwĩ Jesú.

9 Nicodemo sẽrĩtiña'wĩ tja:

—¿De'ro wee Espíritu Santu me'rã bajuata basiosari?

10 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'tiwĩ:

—¿Mʉ'ʉ Israe curuacjãrãrẽ Õ'acʉ̃ ye cjasere bu'egʉ nimigʉ̃, a'tere masĩweti? 11 Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Ũsã masĩsere, ʉ̃sã ĩ'a'quere mʉsãrẽ werewʉ. Mʉsã ẽjõpeowe'e. 12 A'ti nucũcã cjasere yʉ'ʉ ucũcã marĩcãrẽ, mʉsã ẽjõpeowe'e. Ʉ'mʉse cjasere yʉ'ʉ werecãma, nemorõta yʉ'ʉre ẽjõpeotibosa'a.

13 »Ne ni'cʉ̃ masʉ̃ ʉ'mʉsepʉre wa'aña'dijati'cʉ marĩmi. Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ta ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ dijatiwʉ. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ ni'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ʉ'mʉse cjasere masĩ'i.

14 »Dʉporopʉ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ Moisé aña queose na wee'cʉre ʉ'mʉarõ yucʉgʉpʉ yoocʉ niwĩ. Moisé añarẽ wee'caronojõta masã yʉ'ʉre ʉ'mʉarõpʉ yoorãsama. 15 Nipe'tirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã, pecame'epʉ wa'asome. Õ'acʉ̃ me'rã catinu'cũrãsama, niwĩ Jesú.

Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ o'ó'que ni'i

16 Õ'acʉ̃ a'ti nucũcãcjãrãrẽ ʉpʉtʉ ma'ígʉ̃, cʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. Te me'rã nipe'tirã cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeorã, pecame'epʉ wa'asome. Na cʉ̃ me'rã catinu'cũcã'rãsama. 17 Õ'acʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ bu'iri da'regʉti nígʉ̃ mejẽta cʉ̃ macʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. Narẽ yʉ'rʉogʉ pe'e tojo weecʉ niwĩ.

18 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ bu'iri da'resome. Cʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ ẽjõpeoticã pũrĩcãrẽ, bu'iri da'regʉsami. 19 A'tiro ni'i. Jesucristo sĩ'ose weronojõ nimi. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ yere ĩ'ogʉ̃ a'tiwĩ. Cʉ̃ a'ticã, a'ti nucũcãcjãrã cʉ̃rẽ ʉaticãrã niwã. Cʉ̃rẽ ʉaronojõ o'orã, ña'arõ weese pe'ere ʉaripejayurã, na'itĩ'arõpʉ nirá weronojõ nicãrã niwã. 20 Nipe'tirã ña'arõ weerá Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ ʉatima. Na ña'arõ weesere bajurẽcã ʉatirã, cʉ̃ pʉ'to nisĩ'rĩtima. 21 Añurõ weerá pe'e cʉ̃ pʉ'to sirutuma. Na tojo weecã, nipe'tise na weesere "Õ'acʉ̃ ʉaronojõ weema", bajuyoropʉ ni masĩno'o.

*Juã wãmeyeri mas*ʉ̃ Jesú yere ucũ'que ni'i

22 Jesú Nicodemorẽ ucũca be'ro Judea wãmetiropʉ ʉ̃sãrẽ cʉ̃ bu'erãrẽ sʉ'ori wa'awĩ. Topʉre masãrẽ wãmeyerã, yoacurecãpʉta niwʉ̃. 23-24 Juã wãmeyeri masʉ̃ cʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõatji dʉporo cʉ̃ quẽ'rã wãmeyegʉ weewĩ Enón wãmetiri macãpʉ. Enón Salim wãmetiro pʉ'to niwʉ̃. Topʉre dia pajiri maa niwʉ̃. Masã cʉ̃ tiropʉ wãmeyedutirã wa'awã.

25 Cʉ̃ tojo weeri cura ni'cã nʉmʉ Juã bu'esere siruturã ni'cʉ̃ judío masʉ̃ me'rã dʉ'sasowã'cõcãrã niwã. Judío masã coewʉasenojõ me'rã dʉ'sasocãrã niwã.

26 Tojo wa'áca be'ro cʉ̃ bu'erã Juãrẽ nicãrã niwã:

—Ʉsãrẽ bu'egɯ, sõ'onícatero Jordã́ siaquijipɯ mɯ'ɯ me'rã ní'cɯ, ʉ̃sãrẽ mɯ'ɯ were'cɯ ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ wãmeyegɯ weeami. Nipe'tirã cʉ̃rẽ siruturã weeama.
27 Juã narẽ yɯ'ticɯ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ dutíticã, masã cʉ̃rẽ sirututibosama. 28 Mɯsã yɯ'ɯ were'quere tɯ'otojawɯ. Yɯ'ɯ "Õ'acʉ̃ bese'cɯ mejẽta ni'i", niwʉ̃. Yɯ'ɯ cʉ̃ dɯporo o'óyumɯ'tã'cɯ ni'i. 29 A'tiro pe'e ni'i. Ni'cʉ̃ omocã dɯ'tecã, cʉ̃ nɯmo cʉ̃ yago se'saro nisamo. Cʉ̃ me'rãcjʉ̃ cʉ̃ dɯ'tecã ĩ'agʉ̃, e'catitamusami. Jesú ã'rĩ omocã dɯ'te'cɯ weronojõ nimi. Masã cʉ̃rẽ siruturã cʉ̃ nɯmo weronojõ nima. Tojo weegɯ yɯ'ɯ cʉ̃ me'rãcjʉ̃ masã cʉ̃rẽ sirutucã ĩ'agʉ̃, e'catitamu'u. 30 Masã ĩ'orõpɯ cʉ̃ siape me'rã yɯ'ɯ bu'ipɯ wa'agɯsami. Yɯ'ɯ pe'e mejõ nigʉ̃ tojagʉ́sa'a, nicɯ niwĩ Juã cʉ̃ bu'erãrẽ.

Õ'acʉ̃ macʉ̃ ɯ'mɯsecjʉ̃pɯ a'ti'que ni'i
31 Juã cʉ̃ bu'erãrẽ ninemocɯ niwĩ tja:
—Jesú ɯ'mɯsepɯ a'ti'cɯ nipe'tirã yɯ'rɯoro nimi. A'ti di'tacjʉ̃ a'to cjasere ucũsami. Ʉ'mɯsepɯ a'ti'cɯ pe'e nipe'tirã yɯ'rɯoro nimi. 32 Cʉ̃ ɯ'mɯsepɯ ĩ'a'quere, cʉ̃ tɯ'o'quere ucũsami. Ne ni'cʉ̃ cʉ̃ ucũsere ẽjõpeotisami. 33 Tojo nimicã, no'o ni'cãrẽrã cʉ̃rẽ ẽjõpeoma. Na cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, "Õ'acʉ̃ diacjʉ̃ta ucũmi", ni ĩ'oma. 34 Õ'acʉ̃ Jesucristore Espíritu Santure cɯoyɯ'rɯmajãcã weecɯ niwĩ. Tojo weegɯ cʉ̃ pacɯ yere ucũmi. 35 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ ma'ígʉ̃, nipe'tisere, nipe'tirãrẽ dutimasĩsere o'ocɯ niwĩ. 36 Cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeorãnojõ catinu'cũsere cɯoma. Cʉ̃rẽ ẽjõpeosĩ'rĩtirã pe'e Õ'acʉ̃ tiropɯ wa'asome. Õ'acʉ̃rẽ ɯpɯtɯ bu'iri da'reno'rãsama.

4

Jesú Samariacjõ me'rã ucũ'que ni'i
1-3 Pãjãrã masã Jesure sirutuwã. Juã wãmeyeri masʉ̃ yɯ'rɯoro ʉ̃sã Jesú bu'erã pe'e masãrẽ wãmeyewɯ. Jesú cʉ̃ basu narẽ wãmeyetiwĩ. A'te, pãjãrã masã sirutuse, wãmeyese quetire fariseo masã tɯ'ocãrã niwã. Te quetire tɯ'oapã nígʉ̃, Jesú Judeapɯ ní'cɯ Galileapɯ wa'awĩ.
4 Topɯ wa'agɯ, cʉ̃ Samaria di'tapɯ yɯ'rɯwã'cãwĩ. 5 Ti di'tapɯre Sicar wãmetiri macãpɯ etawĩ. Ti macã pɯ'to dɯporocjʉ̃ Jacob cʉ̃ macʉ̃ Joseré o'óca di'ta niwʉ̃. 6 Topɯ aco waari pe Jacob cʉ̃ wéeca pe niwʉ̃. Jesú to yɯ'rɯagɯ, caributia wa'awĩ. Tojo weegɯ dajaritero nicã ti pe sumutopɯ soogɯ ejanujãwĩ.
7-8 Cʉ̃ topɯ dujiri cura ʉ̃sã ba'ase duurã wa'arã macãpɯ pi'awɯ. Ʉ̃sã topɯ nirĩ cura ni'cõ numio Samariacjõ ti pepɯre aco waago etaco niwõ. Jesú core nicɯ niwĩ:
—Yɯ'ɯre aco tĩaña.
9 Co cʉ̃rẽ yɯ'tico niwõ:
—¿De'ro weegɯ mɯ'ɯ judío masʉ̃ nimigʉ̃, yɯ'ɯ Samariacjõrẽ aco sẽrĩti? nico niwõ. Titapɯre judío masã Samaria di'tacjãrã me'rã ne a'mesɯ'aticũcãrã niwã. Te ye bu'iri cʉ̃rẽ tojo nico niwõ.
10 Jesú nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ Õ'acʉ̃ masãrẽ o'osere masĩtisa'a. Yɯ'ɯ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Mɯ'ɯ masĩgõ pũrĩcã, yɯ'ɯre sẽrĩboapã. Mɯ'ɯ sẽrĩcã, yɯ'ɯ pe'e aco catise o'ose warore o'oboapã.
11 Co ninemoco niwõ tja:
—¿Ñe'e me'rã mɯ'ɯ acore waamiibosari? A'ti pe ʉ̃'cʉ̃a ni'i. ¿No'opɯ mɯ'ɯ aco catise o'osere bocabosari? 12 Marĩ ñecʉ̃ Jacob a'ti pe cjasere sĩ'rĩcɯ niwĩ. Cʉ̃ põ'rã, cʉ̃ yarã ecarã quẽ'rã sĩ'rĩcãrã niwã. Cʉ̃ marĩrẽ a'ti pere cũucɯ niwĩ. ¿Mɯ'ɯ pe'e cʉ̃ nemorõ niti?
13 Cʉ̃ core yɯ'ticɯ niwĩ:
—Nipe'tirã a'ti pe cjase acore sĩ'rĩrã, apaturi acowɯorãsama. 14 Yɯ'ɯ o'ose pe'ere sĩ'rĩrã, ne acowɯosome. Napɯre na ye ejeripõ'rãrĩpɯ aco o'mabɯronu'cũrõ weronojõ nirõsa'a. Na catinu'cũcã'rãsama.
15 Co cʉ̃rẽ nico niwõ:
—To pũrĩcãrẽ yɯ'ɯre te acore o'oya. Mɯ'ɯ yɯ'ɯre o'ocã, yɯ'ɯ acowɯosome. Tojo nicã a'ti pepɯre aco waasĩ'rĩgõ ĩ'anu'cũsome, nico niwõ.
16 Jesú core nicɯ niwĩ:
—Mɯ'ɯ marãpɯre pijigo wa'aya.
17 Co cʉ̃rẽ yɯ'tico niwõ:

—Yнˈн marãpн marĩgõ niˈi.
Jesú core nicн niwĩ:
—Mнˈн “Marãpн mooˈo” nígõ, diacjũta yнˈtiapн. [18] Mнˈн niˈcãmocнrã нmнa meˈrã
marãpнtiñaˈco nimiwũ. Niˈcãrõacã mнˈн cнogн mнˈн marãpн diacjũ nitimi. Mнˈн ucũse
diacjũta niˈi.
[19] Tojo nicã tнˈogo, Jesure nico niwõ:
—Mнˈн Õˈacũ ye queti weremнˈtãrĩ masũ nisaˈa. [20] Ũsã ñecũsнmнa Samariacjãrã
sicн ũrũgũpн Õˈacũrẽ ẽjõpeocãrã niwã. Mнsã judío masã peˈe “Jerusalẽpн Õˈacũrẽ
ẽjõpeoronaˈa”, ni wãcũˈu, nico niwõ.
[21] Jesú core nicн niwĩ:
—Yнˈн ucũsere tнˈoya. Cãˈrõacã dнˈsaˈa sicн ũrũgũpн waˈatimirã, Jerusalẽpн waˈatimirã
mнsã Õˈacũrẽ ẽjõpeoatjo. [22] Mнsã Samariacjãrã mнsã ẽjõpeosere añurõ tнˈomasĩtisaˈa.
Ũsã pũrĩcã ũsã ẽjõpeosere masĩˈi. Aˈtiro niˈi. Masãrẽ yнˈrнoacjн judío masũ nigũsami.
[23] Ẽjõpeoritero etarosaˈa. Aˈtiro nicãrẽ nitojaˈa. Masã Õˈacũrẽ diacjũta ẽjõpeorã na
ye ejeripõˈrãrĩpн ẽjõpeorãsama. Õˈacũ cũrẽ ẽjõpeorãrẽ tojo ẽjõpeocã нasami. [24] Õˈacũ
bajutigн nimi. Cũrẽ ẽjõpeorã ejeripõˈrãrĩpн diacjũta ẽjõpeoronaˈa.
[25] Co cũrẽ nico niwõ:
—Yнˈн masĩˈi. Mesías, Õˈacũ cũ beseˈcн Cristo, aˈtigнsami. Cũ aˈtigн, marĩrẽ nipeˈtisere
weregнsami, nico niwõ.
[26] Tojo nicã tнˈogн, core nibajũrẽcн niwĩ:
—Yнˈн mнˈн meˈrã ucũgũ Õˈacũ beseˈcнta niˈi.
[27] Na aˈtiro nirĩ cura ũsã baˈase duurã ejaˈcãrã Jesú tiropнre etawн. Ũsã Jesú numio meˈrã
ucũcã ĩˈarã, ĩˈamarĩa waˈacãti. Ne niˈcũpнta cũrẽ “¿Ñeˈenojõrẽ нago weeati? o ¿ñeˈenojõ
cjasere ucũrã weeati?” ni sẽrĩtiñaˈmaˈatiwн.
[28] Ũsã na tiropн etacã ĩˈagõ, co aco waatjнre topнta dнpocã, macãpн waˈa waˈawõ. Topнre
etago, masãrẽ wereco niwõ:
[29] —Mнsã quẽˈrã ĩˈarã aˈtia. Sõˈo, niˈcũ нmн niami. Cũ yнˈн deˈro weeˈquere
masĩpeˈocãˈmi. Cũ Õˈacũ beseˈcнta niapĩba, nico niwõ.
[30] Beˈro co tojo werecã tнˈorã, na Jesú tiropн ĩˈarã aˈticãrã niwã. [31] Na aˈtiri cura ũsã Jesure
baˈase ecarã weemiwũ.
[32] Cũ ũsãrẽ niwĩ:
—Yнˈн baˈase cнosere mнsã masĩtisaˈa.
[33] Tojo nicã tнˈorã, ũsã cũ buˈerã “¿Ãpẽrã cũrẽ baˈase ecatojapari?” ni aˈmerĩ sẽrĩtiñaˈwũ.
[34] Jesú ũsãrẽ niwĩ:
—Õˈacũ yнˈнre oˈówĩ. Yнˈн cũ нaro weegн weeˈe. Cũ weeduti'quere weepeˈogн, yнˈн
baˈagн weronojõ tнˈoñaˈa. [35] Mнsã aˈtiro ni wãcũˈu: “Baˈparitise mujĩpũrĩ dнˈsaˈa otese
dнcatiatjo.” Yнˈн peˈe ĩˈacãma, pupi ñairõpн weeˈe. Jesú aˈtiro ucũgũ, masãrẽ ucũgũ
weewĩ. Na cũ ucũsere ẽjõpeoatjo cãˈrõ dнˈsaˈa nígũ, tojo niwĩ. [36] Oteˈquere tũˈrẽrĩ
masũ cũ daˈraˈque wapa wapeyenoˈsami. Ã'rĩ daˈragн weronojõ masãrẽ ẽjõpeocã weegн
quẽˈrãrẽ yнˈн wapayegнsaˈa. Ẽjõpeorã, na catinuˈcũcãˈrãsama. Ne waro weremнˈtãˈcн, apĩ
werenemoturiawãˈcãgũ na weresere ẽjõpeocã ĩˈarã, na pнarãpнta eˈcatirãsama. [37] Masã
ucũwнaronojõpнma aˈtiro niˈi: “Niˈcũ ne waro otesami. Beˈro te dнcare miirĩ masũ apĩ
nisami tja.” [38] Mнsã yнˈн buˈerã te weronojõ niˈi. Ãpẽrã Õˈacũ ye cjasere weremнˈtãcãrã
niwã. Niˈcãrõacãrẽ yнˈн mнsãrẽ na weremнˈtãˈquere werenemodutigн oˈóˈo. Mнsã werese
meˈrã narẽ yarã waˈacã weerãsaˈa, niwĩ Jesú.
[39] Samariacjõ co ya macãcjãrãrẽ aˈtiro nico niwõ:
—Sõˈonícн nipeˈtise yнˈн weeˈquere masĩpeˈocãˈmi. Co tojo nicã tнˈorã, pãjãrã cũrẽ
ẽjõpeowã. [40] Tojo weerã Jesú tiropн aˈti, cũrẽ na tiropн tojadutiwã. Cũ na tiropнre pнa
nнmн tojaqueˈawĩ. [41] Beˈro Jesú cũ weresere tнˈorã, pãjãrã ẽjõpeonemowã. [42] Beˈro numiorẽ
niwã:
—Ũsã mнˈн wereˈque meˈrã diaˈcũ cũrẽ ẽjõpeoweˈe. Ũsã basu cũ ucũsere tнˈoapн. Tojo
weerã cũrẽ ẽjõpeoˈo. Ũsã masĩˈi. Diacjũta niapã. Cũ Õˈacũ beseˈcн aˈti turicjãrã masãrẽ
yнˈrнogн nimi, niwã core.

Jesú wiogн docacjн̃ macн̃rẽ yн'rнo'que ni'i
43 Pнa nнmн Samariacjãrã me'rã níca be'ro Jesú Galilea di'tapн wa'awĩ. 44 Todнporo a'tiro
niwĩ Jesú:
—Õ'acн̃ ye queti weremн'tãrĩ masн̃rẽ cн̃ ya di'tacjãrã ẽjõpeotisama. 45 Tojo nimicã, cн̃
ya di'ta Galileapн etacã, masã tocjãrã pe'e cн̃rẽ añurõ ñe'ewã. Na quẽ'rã Jerusalémpн judío
masã bosenнmн Pascua ĩ'arã ejacãrã niwã. Topн Jesú cн̃ weeĩ'o'quere ĩ'acãrã niwã. Tojo
weerã cн̃rẽ ẽjõpeowã.
46 Jesú Galileapн ejagн, Canápн aco ní'quere cн̃ vino wééca macãpн apaturi dajawĩ. Ti
macãpнre ni'cн̃ Galilea di'ta wiogн docacjн̃ niwĩ. Cн̃, cн̃ macн̃ dutitignнre Capernaupн
cнocн niwĩ. 47 Cн̃, Jesú Judeapн ní'cн Galileapн etapн nise quetire tн'ognн, Jesú tiropн a'ticн
niwĩ.
—Yн'н macн̃rẽ yн'rнognн a'tia. Cн̃ wẽrĩse pн'toacãpн niami, niwĩ.
48 Jesú cн̃rẽ niwĩ:
—Mнsã yн'н weeĩ'oticãma, ẽjõpeowe'e.
49 Cн̃ dutitignн pacн pe'e Jesure niwĩ:
—Wiognн, pajaña'ña. Te'a quero yн'н macн̃ wẽrĩse dнporo.
50 Jesú cн̃rẽ niwĩ:
—Mн'н ya wi'ipн tojaagнsa'a. Mн'н macн̃ catisami, niwĩ. Cн̃ Jesú tojo nisere tн'ognн,
cн̃ ya wi'ipн tojaa wa'awĩ. 51 Cн̃ dajagнti weeri cura cн̃rẽ da'raco'terã ma'apн põtẽrĩ, cн̃rẽ
werecãrã niwã:
—Mн'н macн̃ catiami.
52 Na werecã, "¿De'ro nicã cн̃ añunн'cãti?" ni sẽrĩtiña'cн niwĩ. Na "Ñamica'a dajaritero
be'ro ujaque suruno'ami", nicãrã niwã.
53 Na werecã, cн̃ "Jesú yн'нre ti horata 'Mн'н macн̃ catisami', niami", nicн niwĩ. Tojo
weerã nipe'tirã cн̃, cн̃ ya wi'icjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã.
54 Ti di'ta Galileapнre aco ní'quere vino cн̃ dнcayúca be'ro wiognн macн̃rẽ yн'rнognн, Jesú
pнati cн̃ tutuase me'rã weeĩ'ognн̃ weewĩ. Judea di'tapн ní'cн dajagн, tere weewĩ.

5

Jesú sijamasĩtignнre yн'rнo'que ni'i
1 Wiognн docacjн̃ macн̃rẽ yн'rнóca be'ro Jesú Jerusalémpн judío masã bosenнmн ĩ'agн̃
majãmitojaawĩ tja. 2 Jerusalémrẽ sã'rĩsãaca sã'rĩrõpнre ni'cã sope Oveja wãmetiri sope niwн̃.
Ti sope pн'to na u'arãtirã apóca pe niwн̃. Ti pe hebreo ye me'rã Betsaida wãmetiwн. Ti pe
sumutopнre ni'cãmocнse tucũrĩ ti'aya marĩse tucũrĩ niwн̃. 3-4 Te tucũrĩpн pãjãrã dutitirã
nucũcãpн cũñawã. Caperi bajuno'tirã, opa cõ'ñerĩ sijarã, tojo nicã sijamasĩtirã niwã.
Ti ditarapнre wãcũña marĩrõ ni'cãrẽtiri Õ'acн̃rẽ wereco'tegн н'mнsecjн̃ dijatamнjãpн.
Dijata, acore a'meña'cã weemнjãpн. Cн̃ tojo wééca be'ro ti pepн doqueñojãmн'tãgн̃
yн'rнono'pн. Tojo weerã na cн̃ yн'rнosere co'terã, topн cũñacãrã niwã. 5 Topнre ni'cн̃
dutitignн niwĩ. Treinta y ocho cн̃'marĩ wa'acaro niwн̃ cн̃ dutitiwã'cõca be'ro. 6 Jesú ti ditara
tiropн yн'rнagн, topн cũñagн̃rẽ ĩ'awĩ. Cн̃ yoacã dutiticã ĩ'agн̃, cн̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—¿Mн'н yн'rнono'sĩ'rĩsari? niwĩ.
7 Cн̃ Jesure yн'tiwĩ:
—Wiognн, yн'нre ne weetamugн̃ marĩmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rĩ cura yн'н ti pepн
sãjãasĩ'rĩcã, ãpẽrã yн'н dнporo sãjãamн'tãmнjãwã.
8 Jesú cн̃rẽ niwĩ:
—Wã'cãnн'cãña. Mн'н cũñarõrẽ tuutũrẽ, wa'agнsa'a.
9 Cн̃ tojo nirĩ cura yн'rнono'cнpн tojawĩ. To be'ro wã'cãnн'cã, cн̃ cũñarõrẽ tuutũrẽ,
sijanн'cãwĩ. Cн̃rẽ yн'rнoca nнmн sauru niwн̃. 10 Tojo weerã yн'rнono'cн cн̃ cũña'carore
o'macã ĩ'arã, judío masã wiorã cн̃rẽ nicãrã niwã:
—¿De'ro weegнti mн'н ni'cãcã marĩ soodutíca nнmн sauru nimicã, mн'н cũñarõrẽ
o'masijati? Marĩrẽ tojo weedutiwe'e.
11 Cн̃ narẽ yн'ticн niwĩ:
—Yн'нre yн'rнo'cн "Mн'н cũñarõrẽ tuutũrẽ, o'mawã'cãgн̃sa'a", niami.
12 Na cн̃rẽ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ mʉ'ʉrẽ tojo weedutiati?
13 Cʉ̃ Jesure masĩticʉ niwĩ. Jesú sijamasĩtigʉre yʉ'rʉóca be'ro pãjãrã masã wa'teropʉ
morẽsu'uwã'cãwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃rẽ ĩ'amasĩticʉ niwĩ. 14 Be'ro Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ cʉ̃rẽ
bocaejagʉ, niwĩ:
—Añurõ weeapa. Mʉ'ʉ yʉ'rʉono'cʉpʉ ni'i. Apaturi ña'arõ weenemoacʉpa. Mʉ'ʉ ña'arõ
weenemogʉ̃, nemorõ ña'arõ yʉ'rʉgʉsa'a, niwĩ.
15 Jesú tojo nicã tʉ'ogʉ, judío masã wiorãrẽ weregʉ wa'acʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉre yʉ'rʉo'cʉ Jesú wãmeticʉ niami.
16 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, judío masã wiorã Jesú cʉ̃ sauru nicã masãrẽ yʉ'rʉo'que quetire
masĩcãrã niwã. Tojo weerã cʉ̃ me'rã a'pepũrĩnʉ'cã, cʉ̃rẽ wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã.
17 Jesú narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ pacʉ da'ranu'cũcã'mi. Yʉ'ʉ quẽ'rã da'ranu'cũcã'a, niwĩ Jesú.
18 Sauru nicã da'radutitisere Jesú yʉ'rʉnʉ'cãse bu'iri wiorã cʉ̃rẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. Be'ro cʉ̃
Õ'acʉ̃rẽ "Yʉ'ʉ pacʉ nimi" nisere tʉ'orã, nemorõ cʉ̃rẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. "Cʉ̃ tojo nígʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ
ni'cãrõwijigʉ weemi", niwã.

Jesucristo cʉ̃ ye quetire werese ni'i
19 Jesú narẽ niwĩ:
—Diacjʉ̃ mʉsãrẽ weregʉti. Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ yʉ'ʉ se'saro apeyenojõ weemasĩwe'e. Yʉ'ʉ
pacʉ weesere ĩ'a'a. Te dia'cʉ̃rẽ wee'e. A'tiro ni'i. Nipe'tise yʉ'ʉ pacʉ weesere yʉ'ʉ
quẽ'rã tere wee'e. 20 Yʉ'ʉre ma'ígʉ̃, yʉ'ʉ pacʉ nipe'tise cʉ̃ weesetisere ĩ'omi. Ni'cãrõacã
sijamasĩtigʉre yʉ'rʉo'que nemorõ be'ropʉre weegʉsami. Mʉsã tere ĩ'amarĩarãsa'a. 21 Yʉ'ʉ
pacʉ masã wẽrĩ'cãrãrẽ masõmi. Cʉ̃ weronojõ yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ masõsĩ'rĩrãrẽ masõgʉ̃sa'a.
22-23 Yʉ'ʉ pacʉ masã weesetisere besetimi. Yʉ'ʉ pe'ere masãrẽ "Añurõ weema" o "Ña'arõ
weema" ni, besedutiwĩ. Nipe'tirã yʉ'ʉ pacʉre añurõ ucũma. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ añurõ ucũato
nígʉ̃ yʉ'ʉre masãrẽ besedutimi. Yʉ'ʉre añurõ ucũtirã, yʉ'ʉre o'ó'cʉ quẽ'rãrẽ añurõ
ucũtima.
24 »Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ nisere tʉ'orã, yʉ'ʉre o'ó'cʉre ẽjõpeorã catinu'cũsere cʉoma. Na
bu'iri da'reno'some. Na pecame'epʉ wa'abo'cãrã yʉ'rʉwetitojama. 25 Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti tja.
Cã'rõacã dʉ'sa'a Õ'acʉ̃rẽ moorã yʉ'ʉre ẽjõpeoatjo. Na ẽjõpeoritero nitoja'a. Yʉ'ʉ ucũsere
tʉ'o, tere weerã́ catinu'cũcã'rãsama. 26 Yʉ'ʉ pacʉta masãrẽ catinu'cũsere o'omasĩmi. Cʉ̃ʉ́ta
masãrẽ catinu'cũcã weedutigʉ yʉ'ʉre o'ómi. 27 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre masãrẽ besedutisere cũuwĩ.
Yʉ'ʉ cʉ̃ macʉ̃ masã weronojõ upʉtigʉ nitjĩagʉ̃, masãrẽ bese'e. 28 Mʉsã a'tere tʉ'orã,
ʉcʉaticã'ña. Ni'cã nʉmʉ nipe'tirã wẽrĩ'cãrã yʉ'ʉ ucũsere tʉ'orãsama. 29 Tere tʉ'orã,
masãperipʉ ní'cãrã masãpe'tiarãsama. Añurõ weeseti'cãrã catinu'cũajã masãrãsama.
Ña'arõ wee'cãrã pe'e bu'iri da're bajuriono'ajã masãrãsama, niwĩ Jesú.

Jesucristo "A'te ye bu'iri yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i" nise ni'i
30 Jesú wiorãrẽ ninemowĩ tja:
—Yʉ'ʉ basu, yʉ'ʉ se'saro masãrẽ besemasĩtisa'a. Yʉ'ʉ pacʉ ʉaro, cʉ̃ dutironojõ yʉ'ʉ
bese'e. Yʉ'ʉ ʉaro weesĩ'rĩsere weewe'e. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'ó'cʉ ʉaro wee'e. Tojo weegʉ
yʉ'ʉ besese queoro ni'i. 31 Yʉ'ʉ basu yʉ'ʉ weesere añurõ ucũcã, "Mʉ'ʉ ucũse wapamarĩ'i",
nibosa'a. 32 Apĩ nimi yʉ'ʉ ucũsere "Añu ni'i" nigʉ̃́. Cʉ̃ tojo nigʉ̃́ yʉ'ʉ pacʉ Õ'acʉ̃ta nimi.
Cʉ̃ yʉ'ʉre "Mʉ'ʉ weese añu ni'i" nise pũrĩcã, wapati'i. 33 Mʉsã Juã wãmeyeri masʉ̃pʉre
yé cjasere sẽrĩtiña'dutirã o'ócãrã niwʉ̃. Cʉ̃ queoro yʉ'ticʉ niwĩ. 34 Yʉ'ʉ, yé cjasere masã
añurõ ucũato nisere a'magʉ̃ mejẽta wee'e. Mʉsã yʉ'rʉcã ʉasã'a. Tojo weegʉ a'tiro ucũ'u.
35 Juã sĩ'omʉ'tãgʉ̃ weronojõ niwĩ. Sĩ'ócjamarĩcã ʉ̃jʉ̃rõ, añurõ bo'reyusa'a. Te bo'reyuse
weronojõ yé quetire añurõ ĩ'owĩ. Mʉsã cʉ̃ ucũsere tʉ'orã, yoaticã tere e'catiwʉ. 36 Yʉ'ʉ
weeĩ'o'que Juã ucũ'que nemorõ wapati'i. Yʉ'ʉ pacʉ weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rã
yʉ'ʉ pacʉ diacjʉ̃ta yʉ'ʉre o'ówĩ nisere ĩ'o'o. 37 Tojo nicã yé cjasere yʉ'ʉ pacʉ, yʉ'ʉre
o'ó'cʉ añurõ ucũmi. Mʉsã Õ'acʉ̃ ucũsere tʉ'owe'e. Cʉ̃ bajusere ĩ'awe'e. 38 Tojo nicã yʉ'ʉre
cʉ̃ o'ó'cʉre ẽjõpeowe'e. Tojo weero cʉ̃ ucũse mʉsãrẽ sãjãwe'e. 39 Mʉsã catinu'cũsere
bocarãsa'a nírã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩrẽ wiopesase me'rã bu'enu'cũcã'a. Mʉsã ti pũrĩ
cjasere bu'érã, yé quetireta bu'e'e. 40 Mʉsã catinu'cũsere ʉamirã, yʉ'ʉre ẽjõpeosĩ'rĩwe'e.

41 »Masã yʉ'ʉre añurõ ucũcã ʉawe'e. 42 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ĩ'amasĩ'i. Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ma'iwe'e.
43 Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ ʉaro a'topʉre a'tiwʉ. Tojo weemicã, mʉsã yʉ'ʉre ʉawe'e. Apĩ cʉ̃
ʉaro a'tigʉ pe'ere mʉsã ʉarãsa'a. 44 Mʉsã basuta mʉsã weesere a'merĩ "Añu'u", nicũña'a.
Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃ "Añu'u" nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecũñarã, ¿de'ro wee mʉsã yʉ'ʉre
ẽjõpeobosaʉ? 45 Mʉsã "Cʉ̃ pacʉpʉre weresãgʉ̃sami", ni wãcũticã'ña. Mʉsã ẽjõpeo'cʉ
Moiséta mʉsãrẽ weresãgʉ̃sami. Mʉsã a'tiro wãcũ'u: "Moisé duti'quere queoro wee'e.
Tojo weerã ʉ'mʉsepʉ wa'arãsa'a", ni wãcũ'u. 46 Mʉsã cʉ̃ oja'quere ẽjõpeorã pũrĩcã, yʉ'ʉ
quẽ'rãrẽ ẽjõpeobosa'a. Moisé cʉ̃ oja'que, yé quetita niwʉ̃. 47 Cʉ̃ yʉ'ʉre oja'quere ẽjõpeotirã,
¿de'ro wee mʉsã yʉ'ʉ ucũsere ẽjõpeobosaʉ? niwĩ Jesú.

6

Jesú ni'cãmocʉsetiri mil ʉmʉarẽ eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

1 Jerusalẽ́pʉ sijamasĩtigʉre yʉ'rʉóca be'ro Jesú Galileapʉ dajatojaawĩ tja. Topʉ nígʉ̃,
Galilea cja ditara ape pã'rẽpʉ pẽ'awĩ. Ti ditarata Tiberia wãmetiwʉ. 2 Masã cʉ̃ weeĩ'ose
me'rã dutitirãrẽ yʉ'rʉocã ĩ'arã, pãjãrã sirutuwã. 3 Ʉ̃sã ape pã'rẽpʉ pẽ'atarã, ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ
mʉjãa, dujiwʉ. 4 Titare judío masã bosenʉmʉ wa'atjo Pascua cã'rõacã dʉ'sawʉ. 5 Jesú
pãjãrã masã cʉ̃rẽ sirutucã ĩ'agʉ̃, Felipere niwĩ:

—¿No'opʉ marĩ na pãjãrãrẽ ecatjere ba'ase duurã wa'arãsari?

6 Felipere ¿de'ro yʉ'tigʉsari? nígʉ̃, tojo sẽrĩtiña'wĩ. Jesú pe'e cʉ̃ weeatjere masĩyutojacʉ
niwĩ. 7 Felipe cʉ̃rẽ yʉ'tiwĩ:

—Ocho mujĩpũrĩ da'rase wapa narẽ marĩ pã́ duu ecacã, ne ba'abocatisama.

8 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, ʉ̃sã me'rãcjʉ̃ André, Simó Pedro acabiji Jesure niwĩ:

9 —A'tore ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃ nimi. Cʉ̃ ni'cãmocʉse pã́ cebada me'rã wee'quepagare cʉomi.
Tojo nicã wa'i pʉarã cʉomi. A'te ba'ase ã'rã pãjãrãrẽ ne se'sasome, niwĩ.

10 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:

—Narẽ nipe'tirãrẽ dujidutiya. Na dujiro añurõ tátiwʉ. Tojo weerã nipe'tirã dujiwã.
Ni'cãmocʉsetiri mil ʉmʉa niwã. 11 Be'ro Jesú pã́rẽ mii, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanʉ'cõ,
ʉ̃sãrẽ o'owĩ. Be'ro ʉ̃sã masã nipe'tirãrẽ dʉcawaawʉ. Mejãrõta wa'i me'rã quẽ'rãrẽ weewĩ.
Ʉ̃sã na ba'asĩ'rĩrõ ejatuaro narẽ etiwʉ. 12 Na ba'a yapíca be'ro Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Na ba'adʉ'ase cõ'orĩ nígʉ̃, tere seesãaña, niwĩ.

13 Ni'cãmocʉsepaga pã́ nimi'que ʉ̃sã ba'adʉ'a'quere seesãacãpʉma, doce pi'seri mu'-
muse pi'seri wijawʉ. 14 Masã Jesú tojo weecã ĩ'arã, cʉ̃rẽ niwã:

—"Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'tiacjʉ niapʉ" ní'cʉ ã'rĩta nitʉ'sami.

15 Na cʉ̃rẽ ʉpʉtʉ tutuaro me'rã miaa, wiogʉ sõrõsĩ'rĩmiwã. Cʉ̃ pe'e na tojo weesĩ'rĩsere
ĩ'agʉ̃, cʉ̃ se'saro nisĩ'rĩgʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ mʉjãa wa'awĩ.

Jesú acopʉ sijawã'cã'que ni'i
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

16 Be'ro na'ique'awã'cãtiri cura ʉ̃sã ditarapʉ bu'awʉ. 17 Bu'ata, Capernaupʉ wa'arã
yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, ti ditarare pẽ'anʉ'cãwʉ̃. Na'inʉcʉ̃aca be'ropʉ niwʉ̃. Jesú titare
bajutiwĩ yujupʉ. 18 Ʉ̃sã pẽ'arĩ cura wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽetuuwã'cãtiwʉ. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ
pacase wã'cãwʉ̃. 19 Ʉ̃sã yoaro ni'cãmocʉse kilómetro wa'áca be'ro Jesú ʉ̃sã tiropʉ a'tigʉ,
acopʉ sijawã'cãtiwĩ. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, ʉpʉtʉ ucʉawʉ. 20 Cʉ̃ ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ ni'i. Uiticã'ña, niwĩ.

21 Ʉ̃sã cʉ̃rẽ mʉjãsãjãdutiwʉ. Cʉ̃ sãjã́ca be'ro ʉ̃sã wa'aro ape pã'rẽpʉ maata ejabaque'owʉ.

Masã ditara sumutopʉ cõ'o'cãrã Jesure a'mase ni'i

22 Ape nʉmʉ masã ape pã'rẽpʉ toja'cãrã nitʉopjʉ me'rã ʉ̃sã pẽ'a'quere masĩcãrã niwã.
Tojo nicã "Jesú cʉ̃ bu'erã me'rã wa'atiami", nicãrã niwã. 23 Na tojo nicũñarĩ cura apeye
yucʉsʉpawʉ etacaro niwʉ̃. Tepawʉ Jesú cʉ̃ pacʉre cʉ̃ e'catise o'óca be'ro ʉ̃sã ba'a'caropʉ
etacaro niwʉ̃. Te Tiberia cjasepawʉ nicaro niwʉ̃. 24 Be'ro masã ape pã'rẽpʉ toja'cãrã Jesú,

cũ̃ bu'erã marĩcã ĩ'arã, a'tiro weecãrã niwã. Te yucʉsʉpawʉpʉ mʉjãsãjãa, Capernaupʉ Jesure a'marã a'ticãrã niwã.

Jesú masãrẽ werese ni'i

25 Na a'ti pã'rẽpʉ pẽ'ajarã, Jesure bocaejarã, cũ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:
—¿Wiogʉ, de'ro nicã mʉ'ʉ pẽ'ajati a'topʉre?
26 Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:
—Diacjũ̃ta nigũ̃ti. Mʉsã pã́ ba'a yapi'que ye bu'iri yʉ'ʉre a'ma'a. Yʉ'ʉ tutuaro me'rã wee'que pe'ere ¿de'ro nirõ weeati? ni tʉ'omasĩtisa'a. 27 Mʉsã ba'ase dia'cũ̃rẽ wapata'asĩ'rĩrã, da'raticã'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cũse o'ose ni'i. Tereta yʉ'ʉ Õ'acũ̃ macũ̃ masũ̃ weronojõ upʉtigʉ mʉsãrẽ o'ogʉsa'a. Õ'acũ̃ yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre cũ̃ o'ó'cʉ nisere mʉsãrẽ ĩ'otojawĩ.
28 Na cũ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:
—¿De'ro weerãsari ũ̃sã Õ'acũ̃ weeduti'quere añurõ weeyapada'reosĩ'rĩrã?
29 Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:
—Õ'acũ̃ mʉsãrẽ weeduti'que a'tiro ni'i. Yʉ'ʉre cũ̃ o'ó'cʉre ẽjõpeodutimi.
30 Na cũ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:
—¿Ñe'enojõ me'rã ĩ'ogũ̃sari ũ̃sã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeocã? ¿De'ro bajuse weegʉsari? 31 Marĩ ñecũ̃sʉmʉa maná wãmetisere ba'acãrã niwã. Õ'acũ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta te ba'ase ʉ'mʉse cjasere cũ̃ o'o'que nicaro niwũ̃, niwã Jesure.
32 Cũ̃ narẽ yʉ'tiwĩ:
—Diacjũ̃ta nigũ̃ti. Moisé ʉ'mʉse cjase ba'asere o'oticʉ niwĩ narẽ. Yʉ'ʉ pacʉ pe'e o'ocʉ niwĩ. Cṹta masãrẽ ba'ase ʉ'mʉse cjase, diacjũ̃ cjasere o'omi. 33 Ba'ase ʉ'mʉse cjase ʉ'mʉsepʉ dijati'que ni'i. Masãrẽ catinu'cũcã wee'e.
34 Na cũ̃rẽ niwã:
—Wiogʉ, te ba'asere ũ̃sãrẽ o'onu'cũcã'ña.
35 Jesú narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉta ba'ase ʉ'mʉse cjase ni'i. Catinu'cũcã wee'e. Yʉ'ʉre ẽjõpeosirutugʉ ne ʉjaboasome. Ne acowʉosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapigʉ ʉjaboatimi. Sĩ'rĩ yapigʉ acowʉotimi. A'te weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeorã yapirã weronojõ añurõ tʉ'oña'nu'cũrãsama. 36 Yʉ'ʉ todʉporo ní'caronojõta yʉ'ʉre ĩ'amirã, mʉsã ẽjõpeowe'e. 37 Nipe'tirã yʉ'ʉ pacʉ o'o'cãrã yʉ'ʉre ẽjõpeosama. Yʉ'ʉre na ẽjõpeocã, narẽ ñe'eticã weesome. 38 Ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ yʉ'ʉ ʉaro weegʉ a'titiwʉ. Yʉ'ʉre o'ó'cʉ dutiro pe'ere weegʉ a'tiwʉ. 39 Cũ̃ a'tiro ʉami. Cũ̃ yʉ'ʉre o'o'cãrãrẽ bajuriocã ʉatimi. Na pecame'epʉ wa'acã ʉatimi. Be'ropʉ a'ti ʉmʉco pe'ticã, yʉ'ʉ narẽ masõcã ʉasami. 40 Yʉ'ʉre o'ó'cʉ a'tiro weecã ʉami. "Nipe'tirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã catinu'cũcã'rãsama", nimi. Yʉ'ʉ a'ti ʉmʉco pe'ticã, narẽ masõgũ̃sa'a, niwĩ Jesú.
41 Jesú "Yʉ'ʉ ʉ'mʉsepʉ dijati'cʉ ba'ase weronojõ nigṹ ni'i" nicã tʉ'orã, judío masã wiorã cũ̃ me'rã ua wa'awã. 42 A'tiro niwã:
—¿Ã'rĩ tojo ucũgũ̃, Jesú, José macũ̃ mejẽta niti? Cũ̃ pacʉre, cũ̃ pacore marĩ masĩ'i. ¿De'ro weegʉ cũ̃ "Ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ dijatiwʉ", niti?
43 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:
—Yʉ'ʉre ucjaticã'ña. 44 Ne ni'cũ̃ na ʉaro yʉ'ʉre sirutumasĩtisama. Yʉ'ʉre o'ó'cʉ yʉ'ʉ pacʉ na yʉ'ʉre ẽjõpeocã ʉasãmi. Cũ̃ ʉasã'cãrã dia'cũ̃ sirutumasĩsama. Yʉ'ʉre siruturãrẽ a'ti ʉmʉco pe'ticã, masõgũ̃sa'a. 45 Õ'acũ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã: "Õ'acũ̃ nipe'tirãrẽ bu'egʉsami." Tojo weerã nipe'tirã yʉ'ʉ pacʉ weresere tʉ'o ẽjõpeorã yʉ'ʉre siruturãsama.
46 »Ne ni'cũ̃ masũ̃ Õ'acũ̃ yʉ'ʉ pacʉre ĩ'atimi. Yʉ'ʉ cũ̃ me'rã ní'cʉ dia'cũ̃ ĩ'awũ̃. 47 Diacjũ̃ta nigũ̃ti. Yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ catinu'cũgũ̃sami. 48 Yʉ'ʉ ʉ'mʉse cjase ba'ase ni'i. Catinu'cũsere o'o'o. 49 Mʉsã ñecũ̃sʉmʉa yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ manárẽ ba'acãrã niwã. Tere ba'a'cãrã nimirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. 50 Yʉ'ʉ pe'e ba'ase ʉ'mʉse cjase pe'ere ucũ'u. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. 51 Te ba'ase ʉ'mʉsepʉ dijati'cʉ yʉ'ʉta ni'i. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. Yʉ'ʉ ba'ase o'ose yʉ'ʉ upʉ ni'i. Yʉ'ʉ upʉre a'ti ʉmʉcocjãrãrẽ catinu'cũdutigʉ o'ogʉti, niwĩ Jesú.
52 Cũ̃ tojo nicã tʉ'orã, judío masã wiorã a'merĩ ucũwã:

—¿De'ro wee marĩrẽ ã'rĩ cũ upʉre ba'adutibosari?
53 Jesú narẽ niwĩ:
—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Mʉsã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ yé upʉre ba'atirã, yé díre sĩ'rĩtirã, catinu'cũsome. 54 Yʉ'ʉ upʉre ba'arã, yé díre sĩ'rĩrã pe'e catinu'cũcã'rãsama. Na wɛ́ɨ́ca be'ro a'ti turi pe'ticã, narẽ masõgʉ̃sa'a. 55 Yé upʉ ba'ase waro ni'i. Yé dí sĩ'rĩse waro ni'i. 56 Yé upʉre ba'agʉ, yé díre sĩ'rĩgʉ̃ yʉ'ʉ me'rã nimi. Yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃ me'rã ni'i. 57 Yʉ'ʉ pacʉ catinu'cũgʉ̃ yʉ'ʉre o'ówĩ. Yʉ'ʉ cʉ̃ me'rã cati'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ upʉ ba'agʉre catinu'cũcã weegʉti. 58 Yʉ'ʉ ʉ'mʉsepʉ cjase ba'ase dijati'quere ucũ'u. A'te ba'ase maná mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa ba'a'que weronojõ niwe'e. Na tere ba'amirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. Yé upʉre ba'arã pũrĩcã catinu'cũcã'rãsama, niwĩ Jesú.
59 Jesú narẽ a'tere Capernaupʉ judío masã nerẽrĩ wi'ipʉ bu'ewĩ.

Masã Jesure sirutudu'u'que ni'i

60 Jesure siruturi masã cʉ̃ bu'esere tʉ'orã, a'tiro niwã:
—Cʉ̃ werese diasayʉ'rʉa'a. ¿Noa tere tʉ'omasĩpõtẽobosaʉ?
61 Tojo ucũsere tʉ'ogʉ, Jesú narẽ niwĩ:
—¿Mʉsã yʉ'ʉ tojo ucũsere tʉ'satisari? 62 ¿De'ro wa'abosari yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ apaturi todʉporo yʉ'ʉ ní'caropʉ mʉjãacã tja? Mʉsã tere ĩ'arã, ¿de'ro tʉ'oña'bosari? 63 Espíritu Santu catisere o'omi. Marĩ upʉ marĩrẽ catise o'owe'e. Yʉ'ʉ ba'ase, sĩ'rĩsere ucũgʉ̃, po'peapʉ ejeripõ'rã cjasere ucũgʉ̃ wee'e. Yʉ'ʉ ucũsere ẽjõpeorã catinu'cũcã'rãsama. 64 Ãpẽrã mʉsã tiropʉre yʉ'ʉ weremicã, yʉ'ʉre ẽjõpeotima yujupʉ, niwĩ Jesú.
Jesú cʉ̃rẽ ẽjõpeotiajãrẽ ne waropʉta masĩtojacʉ niwĩ. Tojo nicã cʉ̃rẽ ãpẽrãrẽ wẽjẽdutigʉ o'oacjʉ quẽ'rãrẽ masĩtojawĩ.
65 Jesú masãrẽ niwĩ:
—Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsãrẽ mejẽpʉ ní'caronojõta ne ni'cʉ̃ cʉ̃ ʉaro yʉ'ʉre sirutumasĩtisami. Yʉ'ʉ pacʉ o'ono'rã dia'cʉ̃ sirutumasĩsama, niwĩ Jesú.
66 Tita pãjãrã cʉ̃rẽ sirutumi'cãrã sirutudu'ucã'wã. 67 Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—¿Mʉsã quẽ'rã wa'asĩ'rĩsari?
68 Simó Pedro cʉ̃rẽ yʉ'tiwĩ:
—Wiogʉ, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mʉ'ʉ ucũse catinu'cũsere o'o'o. ¿Ʉ̃sã no'opʉ wa'abosaʉ? 69 Ʉ̃sã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeotoja'a. Ʉ̃sã masĩ'i, mʉ'ʉ añugʉ̃ Õ'acʉ̃ bese'cʉta ni'i.
70 Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsã docere besewʉ. Yʉ'ʉ tojo wééca be'ro nimicã, ni'cʉ̃ mʉsã me'rãcjʉ̃ wãtĩ yagʉ nimi.
71 Jesú tojo nígʉ̃, Juda Iscariotere, Simó macʉ̃rẽ nigʉ̃ weewĩ. Juda ʉ̃sã me'rãcjʉ̃ nimiwĩ. Tojo nimigʉ̃, be'ropʉre Jesure ĩ'atu'tirãpʉre o'owĩ.

7

Jesure cʉ̃ acabijirã Judea di'tapʉ majãmitojaduti'que ni'i

1 Jesú masãrẽ bu'éca be'ro Galileapʉ ĩ'acusiawĩ. Cʉ̃ judío masã wẽjẽrĩ nígʉ̃, Judea di'tapʉre wa'asĩ'rĩtiwĩ. 2 Titare judío masã ñecʉ̃sʉmʉa wi'seriacã na wee'quere wãcũsiruturãtirã weewã. Tojo weerã ti bosenʉmʉ niatji dʉporoacã Jesú acabijirã cʉ̃rẽ niwã:
3 —A'topʉre tojaque'aticã'ña. Mʉ'ʉ bu'esere siruturã tiro Judeapʉ tojaagʉsa'a. Topʉ napʉre weeĩ'ogʉ̃ wa'aya. 4 Masã mʉ'ʉrẽ masĩcã ʉagʉ, ya'yioropʉ weeĩ'oticã'rõʉa'a. Mʉ'ʉ tere weeĩ'ogʉ̃, nipe'tirã ĩ'orõpʉ weeĩ'ogʉ̃ wa'aya, niwã.
5 Cʉ̃ acabijirãpʉta cʉ̃rẽ ẽjõpeotiwã. 6 Jesú narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ no'o ʉaro wa'amasĩtisa'a. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre cũu'que ejawe'e yujupʉ. Mʉsã pũrĩcãrẽ wiowe'e; no'o ʉaro wa'amasĩ'i. 7 A'ti ʉmʉcocjãrã ña'arõ weerɑ́ mʉsãrẽ ĩ'atu'titima. Na ña'arõ niseti'quere werecã, yʉ'ʉre ĩ'atu'tima. 8 Mʉsã bosenʉmʉrẽ ĩ'arã wa'aya. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre cũu'caro ejawe'e. Tojo weegʉ ni'cãrõacãma yʉ'ʉa wa'awe'e, niwĩ Jesú. 9 Tojo níca be'ro Galileapʉta tojacã'wĩ.

Jesú wi'seriacã weeri bosenʉmʉrẽ ĩ'agʉ̃ wa'a'que ni'i

10 Cũ acabijirã Jerusalépu bosenumu ĩ'arã wa'awã. Be'ropu Jesú quẽ'rã cũ acabijirãrẽ
sirutuwã'cãwĩ. Topure ne etagu, masãĩ'otiwĩ. Cũrẽ masĩcã uatiwĩ. 11 Ti bosenumu nicã,
judío masã wiorã Jesure a'marã, "Sõ'onícu waro ¿no'opu nisari?" nicãrã niwã.
12 Jesure pãjãrã masã a'tiro nicãrã niwã. Ãpẽrã "Añugũ nimi", nicãrã niwã. Ãpẽrã pe'e
"Nitimi, masãrẽ nisoogu ña'agũ nimi", nicãrã niwã.
13 Judío masã wiorãrẽ uirã, nipe'tirã tu'oropu Jesú ye cjasere ucũtiwã.
14 Jerusalépu bosenumu decótiari cura Jesú Õ'acũ wi'ipu sãjãa, masãrẽ bu'ewĩ. 15 Cũ
bu'esere tu'orã, judío masã wiorã tu'omarĩawã.
—Ã'rĩ bu'etimigũ, ¿de'ro weegu tocã'rõ masĩti? niwã.
16 Jesú narẽ niwĩ:
—Yu'u bu'ese, yé mejẽta ni'i. Yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu ye ni'i. 17 No'o Õ'acũ uaro
weesĩ'rĩgũnojõ yu'u ucũsere "Diacjũta ni'i", ni masĩgũsami. "Õ'acũ dutiro bu'emi. Cũ uaro
bu'etimi", nigũsami. 18 Ni'cũ cũ uaro ucũma'agũ "Cũ añurõ ucũme'rĩmi" nicã tu'osĩ'rĩsami.
Apĩ Õ'acũ uaro weregu pe'e masã "Õ'acũrẽ añuyu'ruami" nicã uasami. Cũ pũrĩcã nisooti,
diacjũ ucũsami.
19 »Musãrẽ Õ'acũ duti'quere Moisé o'ocu niwĩ. Tojo weemicã, musã ne ni'cũ te dutisere
weewe'e. ¿De'ro weerã musã yu'ure wẽjẽsĩ'rĩti? ni sẽrĩtiña'wĩ.
20 Masã cũrẽ niwã:
—¿Noa mu'urẽ wẽjẽsĩ'rĩti? Mu'u wãtĩ sãjãno'cu nisa'a.
21 Jesú narẽ niwĩ:
—Sijamasĩtigure sauru nicã yu'ruocã ĩ'aucuatjĩarã, yu'ure wẽjẽsĩ'rĩ'i. 22 ¿De'ro weerã
musã ucuati? Moisé musãrẽ a'tiro duticu niwĩ: "Musã põ'rã umuarẽ ni'cã semana bajuáca
be'ro na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña", nicu niwĩ. Cũ tojo dutise duporo musã
ñecũsumua maata tojo weemujãtitojacãrã niwã. Apetero na sauru nicã bajuabosama. Na
bajuáca be'ro ni'cã semana queoro sauruta nibosa'a tja. 23 Musã Moisé duti'quere queoro
weesĩ'rĩrã, sauru nimicã, na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'asa'a. Tojo weemirã, yu'u sauru
nicã ni'cũrẽ yu'ruocã ĩ'arã, ¿yu'u me'rã tu'saweti? 24 Bu'icjase bajuyoropu cjase dia'cũrẽ
ĩ'abeseticã'ña. Queoro ĩ'atojarãpu beseya, niwĩ Jesú.

Jesú cũ u'musepu a'ti'quere ucũ'que ni'i

25 Jesú masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã Jerusalécjãrã niwã:
—¿Ã'rĩta niti na wẽjẽsĩ'rĩ wapagú? 26 Cũ nipe'tirã ĩ'orõpu bu'egu weemi. Na cũrẽ ne
mejẽcã nitiama. ¿Apetero weerã wiorã ã'rĩ Õ'acũ macũ cũ bese'cu nimi nisere ẽjõpeosari?
27 Ã'rĩ Õ'acũ bese'cu nitisami. Cũ ya macãrẽ marĩ masĩ'i. Õ'acũ bese'cu nicã pũrĩcãrẽ, marĩ
cũ a'ti'caropure masĩtiboapã, niwã.
28 Jesú cũ bu'eri cura na tojo ni ucũcã tu'ogu, tutuaro narẽ niwĩ:
—Musã yu'ure masĩ'i, nimiba. Tojo nicã yu'u a'ti'caropure masĩsa'a. Yu'u uaro me'rã
a'titiwu. Yu'ure o'ó'cu diacjũ weegú nimi. Musã cũrẽ masĩwe'e. 29 Yu'u cũ tiropu ní'cu ni'i.
Tojo weegu cũrẽ masĩ'i, niwĩ Jesú.
30 Cũ tojo nicã tu'orã, cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipu miasĩ'rĩmiwã. Õ'acũ cũu'que ejatiyucã,
cũrẽ miatiwã. 31 Masã pãjãrã cũrẽ ẽjõpeowã. A'tiro niwã:
—¿To pũrĩcãrẽ Õ'acũ bese'cu Cristo a'tigu, ã'rĩ weeĩ'o'que nemorõ weegusari? niwã.

Jesure bu'iri da'reri wi'ipu miasĩ'rĩmi'que ni'i

32 Fariseo masã "Ã'rĩ Õ'acũ bese'cu nimi" nisere tu'ocãrã niwã. Tojo weerã pa'ia wiorã
me'rã Õ'acũ wi'i co'terã surarare Jesure ñe'edutirã o'ócãrã niwã. 33 Jesú pe'e masãrẽ a'tiro
niwĩ:
—Yu'u musã me'rã yoaticã nigũsa'a. Be'ro yu'ure o'ó'cu tiropu wa'agũti. 34 Yu'ure
a'masiruturã, musã bocasome. Yu'u wa'aropure wa'amasĩsome.
35 Judío masã wiorã a'merĩ sẽrĩtiña'wã:
—Ã'rĩ yu'ure bocasome nígũ, ¿no'opu wa'agusari? ¿Cũ judío masã griego masã tiropu
wa'astea'cãrãrẽ bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masã quẽ'rãrẽ bu'egusari? 36 Cũ tojo ní'que
¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeapari? ni a'merĩ sẽrĩtiña'wã.

Acowʉose cjasere Jesú were'que ni'i

37 Jesú bosenʉmʉ na weeyapatiri nʉmʉ warore wã'cãnʉ'cã, tutuaro me'rã niwĩ:
—Acowʉorã, yʉ'ʉ tiropʉ a'ti, sĩ'rĩrã a'tia. 38 Tojo weerã yʉ'ʉre ẽjõpeocã, mʉsã ye
ejeripõ'rãrĩpʉ Espíritu Santu nigʉ̃sami. Cʉ̃ dia aco o'mabʉronu'cũrõ weronojõ nigʉ̃sami.
Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'caronojõta nirõsa'a, niwĩ Jesú.
39 Cʉ̃ aco o'mabʉronu'cũsere ucũgʉ̃, Espíritu Santure ucũgʉ̃ weewĩ. Cʉ́ta Jesure
ẽjõpeorãpʉre sãjãacjʉ nigʉ̃sami ígʉ̃, tojo niwĩ. Titare Espíritu Santu cʉ̃ a'tise dʉporo
niwʉ̃. Jesú cʉ̃ wẽrĩ masãmʉjãatiyucã, Espíritu Santu a'titiwĩ yujupʉ.

Masã na dʉcawatise ni'i

40 Ãpẽrã Jesú ucũ'quere tʉ'orã, a'tiro niwã:
—Diacjʉ̃ta ni'i. Ã'rĩ "Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'tiacjʉ niapʉ" na ní'cʉta nimi.
41 Ãpẽrã a'tiro niwã:
—Ã'rĩ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo nimi, niwã.
Ãpẽrã pe'e "Õ'acʉ̃ bese'cʉ de'ro Galileacjʉ̃ nibosabe. 42 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro
niwʉ̃: 'Õ'acʉ̃ bese'cʉ Davi weronojõ Belẽcjʉ́ nigʉ̃sami. Cʉ̃ pãrãmi nituriagʉpʉ nigʉ̃sami',
ni ojano'wʉ̃", niwã.
43 Jesure masã ni'cãrõnojõ wãcũtiwã. Tojo weerã dʉcawatia wa'awã. 44 Ãpẽrã cʉ̃rẽ bu'iri
da'reri wi'ipʉ miasĩ'rĩwã. Tojo weesĩ'rĩmirã, weetiwã.

Judío masã wiorã Jesure ẽjõpeoti'que ni'i

45 Õ'acʉ̃ wi'i co'terã surara Jesure ñe'edutirã o'óno'cãrã a'tiro weewã. Na o'ó'cãrã tiro
fariseo masã, tojo nicã pa'ia wiorã tiropʉ majãmitojaawã. Topʉ na etacã, wiorã narẽ
sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weerã Jesure ñe'e miititiati? nicãrã niwã.
46 Surara narẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ne ni'cʉ̃ cʉ̃ weronojõ ucũcã, tʉ'otirã nicãti.
47 Fariseo masã narẽ nicãrã niwã:
—¿Mʉsã quẽ'rã cʉ̃ bu'e'quere tʉ'orã, ẽjõpeoati? ¿Nisoono'ati? 48 Añurõ tʉ'omasĩña. Ne
ni'cʉ̃ wiogʉ, ne ni'cʉ̃ fariseo masʉ̃ cʉ̃rẽ ẽjõpeotima. 49 Sõjã pãjãrã cʉ̃ weresere ẽjõpeorã,
Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere masĩtibutiama. Õ'acʉ̃ narẽ bu'iri da'regʉsami, nicãrã niwã
surarare.
50 Nicodemo ñamipʉ Jesure ĩ'agʉ̃ eja'cʉ fariseo masʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ me'rãcjãrã wiorãrẽ
a'tiro nicʉ niwĩ:
51 —Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i: "Ni'cʉ̃ cʉ̃ ña'arõ wee'quere ĩ'atojarãpʉ, bu'iri da'reroʉa'a",
ni'i, nicʉ niwĩ.
52 Na cʉ̃rẽ niwã:
—¿Mʉ'ʉ quẽ'rã Galileacjʉ̃ niti? Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ bu'eya. Ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye
quetire weremʉ'tãrĩ masʉ̃ Galileacjʉ̃ nitimi, nicãrã niwã.

Ña'arõ weegore weresã'que ni'i

53 Nipe'tirã masã Jerusalẽpʉ bosenʉmʉ eja'cãrã na ye wi'seripʉ dajatojaawã.

8

1 Jesú pe'e ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Olivo wãmeticjʉpʉ wa'awĩ. 2 Be'ro ape nʉmʉ bo'reacã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ
wa'awĩ tja. Masã nipe'tirã cʉ̃ tiropʉ nerẽwã'cãtiwã. Cʉ̃ ejanujã, narẽ bu'ewĩ. 3 Cʉ̃ bu'eri
cura Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesú tiropʉ etawã. Na ni'cõ
numio apĩ co marãpʉ nitigʉ me'rã ña'arõ weemigõ tõ'o'core masã ĩ'orõpʉ miiejawã.
4 Na Jesure niwã:
—Wiogʉ, a'tigo co marãpʉ nitigʉ me'rã ña'arõ weegore bocaejapʉ. 5 Moisé tojo
weegonojõrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽduticʉ niwĩ. ¿Mʉ'ʉ waro de'ro niti?
6 ¿De'ro yʉ'tigʉsari? nírã, cʉ̃rẽ tojo sẽrĩtiña'wã. Na a'tiro wãcũwã: "Cʉ̃ mejẽcã yʉ'ticã,
wiorãrẽ weresãrãsa'a", ni wãcũwã. Na sẽrĩtiña'cã tʉ'ogʉ, mu'rĩque'a, cʉ̃ omopica me'rã
nucũcãpʉ ojawĩ. 7 Na cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'du'uticã ĩ'agʉ̃, cʉ̃ wã'cãnʉ'cã, narẽ niwĩ:
—Mʉsã wa'teropʉ no'o nigʉ́ ne ni'cãti ña'arõ weetigʉ, ʉ̃tãgã mii, core doquenʉ'cãña.

[8] Be'ro mu'rĩque'a, ojanemowĩ tja. [9] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na bu'iritirã tʉ'oña'wã. Tojo
weerã siape me'rã nipe'tirã uiwijape'tia wa'awã. Bʉcʉrã waro wijamʉ'tãwã. Be'ro ãpẽrã
quẽ'rã sirutuwijawã. Jesú ni'cʉ̃ta co numio me'rã cõ'onujãwĩ. [10] Cʉ̃ wã'cãnʉ'cã, co
ni'cõrẽta ĩ'agʉ̃, niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ weresãrã waro ¿no'o wa'ati? Mʉ'ʉrẽ "Ʉ̃tã me'rã doquewẽjẽrõʉa'a", ¿nitiati?
[11] Co cʉ̃rẽ niwõ:
—Nitiama.
Jesú core niwĩ:
—Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉrẽ "Bu'iri da'reroʉa'a", niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arõ
weenemoticã'ña, niwĩ.

Jesú sĩ'ose weronojõ cʉ̃ nise ni'i

[12] Ni'cãti Jesú masãrẽ bu'égʉ, a'tiro niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'ti nucũcãcjãrãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yʉ'ʉre siruturã na'itĩ'arõpʉ nirá
weronojõ nitima. Yʉ'ʉ na me'rã ninu'cũ'u. Na de'ro weeatjere ĩ'o'o. Tojo weerã añurõ
nisetimasĩma.
[13] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, fariseo masã Jesure niwã:
—Mʉ'ʉ basu mʉ'ʉ weesere ucũcã, mʉ'ʉ ucũse wapamarĩ'i.
[14] Jesú narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ basu yʉ'ʉ weesere ucũmicã, yʉ'ʉ ucũse wapati'i. Yʉ'ʉ ní'caropʉ yʉ'ʉ dajato-
jaatjere masĩ'i. Mʉsã pũrĩcã yʉ'ʉ ní'caro yʉ'ʉ dajatojaatjopʉre masĩwe'e. [15] Mʉsã a'ti
ʉmʉcocjãrã wãcũse me'rã bese'e. Yʉ'ʉ pũrĩcã yʉ'ʉ se'saro ne ni'cʉ̃rẽ besewe'e. [16] Yʉ'ʉ
besegʉ, queoro besebosa'a. Yʉ'ʉ ʉaro besewe'e. Yʉ'ʉ pacʉ, yʉ'ʉre o'ó'cʉ me'rã bese'e.
[17] Mʉsãrẽ dutise na oja'que a'tiro ni'i: "Pʉarã masã ni'cãrõnojõ na ĩ'a'quere weresãcã,
ẽjõpeoroʉa'a." [18] Yʉ'ʉ werese quẽ'rã tojota ni'i. Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'o'cʉ me'rã yé
cjasere añurõ ucũ'u. Tojo weero yʉ'ʉ ucũse queoro ni'i.
[19] Na Jesure sẽrĩtiña'wã:
—To pũrĩcãrẽ ¿mʉ'ʉ pacʉ no'opʉ nisari?
Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre masĩwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Yʉ'ʉre masĩrã, cʉ̃ quẽ'rãrẽ
masĩboapã, niwĩ.
[20] Jesú tojo ucũgʉ̃, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ niwĩ. Masã niyeru o'orã na sãase acari tiropʉ niwĩ. Cʉ̃
topʉ nicã, cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ cũu'que ejatiyucã, ne ni'cʉ̃ cʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ miatiwã.

Jesú "Yʉ'ʉ wa'atjopʉre mʉsã wa'asome" ní'que ni'i

[21] Jesú judío masã wiorãrẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ wa'agʉ wee'e. Yʉ'ʉ wa'áca be'ro mʉsã yʉ'ʉre a'marãsa'a. Mʉsã acobojono'ña
marĩrã wẽrĩrãsa'a. Yʉ'ʉ wa'atjopʉre mʉsã wa'amasĩsome.
[22] Na a'merĩ sẽrĩtiña'wã:
—¿Cʉ̃ basu wẽjẽ, wẽrĩgʉ̃sari? ¿Tojo weerã cʉ̃ wa'atjopʉre marĩ wa'amasĩtisari?
[23] Jesú narẽ niwĩ:
—Mʉsã a'ti nucũcãcjãrã ni'i. Yʉ'ʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ ni'i. [24] Tojo weegʉ mʉsãrẽ todʉporo
"Acobojono'ña marĩrã wẽrĩrãsa'a", niapʉ. Mʉsã yʉ'ʉre "Cʉ́ʉ̃ta nimi", ni ẽjõpeowe'e. Tojo
weerã mʉsã acobojono'ña marĩrã wẽrĩrãsa'a.
[25] Na Jesure sẽrĩtiña'wã:
—¿Noanojõ niti mʉ'ʉ?
Jesú narẽ niwĩ:
—Ne waropʉ mʉsãrẽ weretojamiwʉ̃. [26] Yʉ'ʉ peje waro mʉsãrẽ werese cʉo'o. Tojo nicã
mʉsãrẽ bu'iri da'reatje quẽ'rãrẽ cʉo'o. Yʉ'ʉre o'ó'cʉ diacjʉ̃ ucũmi. Cʉ̃ ucũ'quere, yʉ'ʉ
tʉ'o'quere mʉsãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wereturia'a, niwĩ Jesú.
[27] Jesú tojo ucũgʉ̃, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃rẽta ucũgʉ̃ weemiwĩ. Masã pe'e cʉ̃ tojo ucũsere
tʉ'omasĩtiwã. [28] Tojo weegʉ Jesú narẽ niwĩ:
—Mʉsã yʉ'ʉre ʉ'mʉarõpʉ tuumorõnʉ'cõrãpʉ, yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ nisere masĩrãsa'a.
"Cʉ̃ ʉaro weetipĩ", nirãsa'a. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre were'que se'sarore mʉsãrẽ were'e.
[29] Yʉ'ʉre o'ó'cʉ yʉ'ʉ me'rã nimi. Yʉ'ʉ cʉ̃ tʉ'sase dia'cʉ̃rẽ wee'e. Tojo weegʉ yʉ'ʉre ne
cõ'awã'cãtimi.

30 Jesú tojo nicã tʉ'orã, pãjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeowã.

Õ'acʉ̃ põ'rã ye queti, apeye ña'arõ weenu'cũrã ye queti ni'i

31 Jesú judío masã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ a'tiro niwĩ:

—Mʉsã yʉ'ʉ bu'esere yʉ'tirã, yarã waro nirãsa'a. 32 Diacjʉ̃cjʉ̃rẽ masĩrãsa'a. Cʉ̃rẽ masĩrã, mʉsã ña'arõ weesere dutigʉ doca nisome.

33 Na cʉ̃rẽ niwã:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ "Ña'arõ weesere dutigʉ doca nisome", niti? Ʉ̃sã Abrahã pãrãmerã nituriarã ni'i. Ʉ̃sã apĩ dutise doca nititojawʉ.

34 Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Nipe'tirã ña'arõ weerã́ na ña'arõ weesere du'umasĩtirã, te doca niwã'ñasama. 35 Ni'cʉ̃ ãpẽrãrẽ da'raco'tegʉ cʉ̃ wiogʉ ya wi'icjʉ̃ waro nitimi. Ti wi'i wiogʉ macʉ̃ pe'e ti wi'icjʉ̃ waro nimi. 36 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ mʉsã ña'arõ weese doca nimi'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weegʉ a'tiwʉ. Tojo wééca be'ro diacjʉ̃ta mʉsã yʉ'rʉono'cãrã nirãsa'a. 37 Yʉ'ʉ mʉsã Abrahã pãrãmerã nituriarã nisere masĩtoja'a. Tojo nimirã, mʉsã yʉ'ʉ ucũsere ẽjõpeosĩ'rĩtisa'a. Tojo weerã yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩsa'a. 38 Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre ĩ'o'quere mʉsãrẽ were'e. Mʉsã pũrĩcã mʉsã pacʉ duti'quere weesa'a.

39 Na cʉ̃rẽ niwã:

—Ʉ̃sã ñecʉ̃ Abrahã nimi.

Jesú narẽ niwĩ:

—Mʉsã Abrahã pãrãmerã waro ni'i nírã, cʉ̃ wee'caro weronojõ weebosa'a. 40 Diacjʉ̃ cjase yʉ'ʉ pacʉ bu'e'quere weremicã, yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩ'i. Abrahã ne tojo weeticʉ niwĩ. 41 Mʉsã pe'e mʉsã pacʉ weesenojõrẽ weesa'a, niwĩ Jesú.

Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, na niwã:

—Ʉ̃sã, pacʉ marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ niwe'e. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta ʉ̃sã pacʉ nimi.

42 Jesú narẽ niwĩ:

—Mʉsã diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ ʉ̃sã pacʉ nimi nírã, yʉ'ʉre ʉabosa'a. Yʉ'ʉ cʉ̃ me'rã ní'cʉta a'tiwʉ. Yʉ'ʉ ʉaro a'titiwʉ. Õ'acʉ̃ta yʉ'ʉre o'ówĩ. 43 ¿De'ro weerã mʉsã yʉ'ʉ ucũsere tʉ'omasĩweti? A'tiro ni'i. Mʉsã yʉ'ʉ ucũsere tʉ'o ẽjõpeosĩ'rĩwe'e. Tojo weerã tojo wee'e. 44 Mʉsã pacʉ wãtĩ nimi. Mʉsã cʉ̃ yarã ni'i. Tojo weerã cʉ̃ ʉaro weesĩ'rĩ'i. Cʉ̃ ne waropʉta masãrẽ wẽjẽcõ'agʉ̃ nitojacʉ niwĩ. Cʉ̃ ne cã'rõacã diacjʉ̃ cjasere weetimi. Ne ni'cãti diacjʉ̃ ucũtisami. Cʉ̃ nisoogʉ nimi. Tojo weegʉ nisoose me'rãta ucũsami. Cʉ̃ nisoosepijatjĩagʉ̃, nisoose wiogʉ nimi. 45 Mʉsã pe'e yʉ'ʉ diacjʉ̃ ucũse ye bu'iri yʉ'ʉre ẽjõpeowe'e. 46 ¿Noanojõ yʉ'ʉre "Mʉ'ʉ ña'a ni'i", nibosari? Yʉ'ʉ diacjʉ̃ ucũmicã, ¿de'ro weerã yʉ'ʉre ẽjõpeoweti? 47 Õ'acʉ̃ põ'rã cʉ̃ ucũsere tʉ'o yʉ'tima. Mʉsã cʉ̃ yarã mejẽta ni'i. Tojo weerã yʉ'ʉ ucũsere tʉ'o ẽjõpeosĩ'rĩwe'e, niwĩ Jesú.

*Abrahã d*ʉporo Cristo nitoja'que ni'i

48 Jesú tojo nicã tʉ'orã, judío masã cʉ̃rẽ niwã:

—Ʉ̃sã mʉ'ʉrẽ Samariacjʉ̃, wãtĩ sãjãno'cʉ ni'i nírã, diacjʉ̃ta ni'i.

49 Jesú narẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ wãtĩ sãjãno'cʉ niwe'e. Yʉ'ʉ weese me'rã yʉ'ʉ pacʉre masã añurõ ucũcã wee'e. Mʉsã pe'e yʉ'ʉ weesere ĩ'arã, "Ña'arõ weegʉ weemi", ni'i. 50 Yʉ'ʉ, yé cjasere masã añurõ ucũato nisere a'magʉ̃ mejẽta wee'e. Ni'cʉ̃ nimi yʉ'ʉre añurõ ucũgʉ̃. Cʉ́ta besegʉsami. 51 Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ ucũsere tʉ'o ẽjõpeogʉ wẽrĩsome.

52 Na Jesure niwã:

—Mʉ'ʉ "Yʉ'ʉ ucũsere tʉ'o ẽjõpeogʉ wẽrĩsome" nise bu'iri ʉ̃sã añurõ masĩ'i. Mʉ'ʉ wãtĩ sãjãno'cʉ ni'i. Todʉporocjãrã nipe'tirã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã, tojo nicã Abrahã wẽrĩpe'tidija wa'acãrã niwã. 53 ¿Mʉ'ʉ ʉ̃sã ñecʉ̃ Abrahã yʉ'rʉoro niti? Cʉ̃, Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrã quẽ'rã wẽrĩa wa'acãrã niwã. Mʉ'ʉ waro ¿ñamʉnojõ niti tojo ni ucũgʉ̃?

54 Jesú narẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ basu, ni'cʉ̃ta añurõ ucũme'rĩse wapamarĩ'i. "Ʉ̃sã pacʉ Õ'acʉ̃ nimi" mʉsã nigʉ́ta yʉ'ʉre añurõ ucũmi. 55 Mʉsã cʉ̃rẽ masĩtisa'a. Yʉ'ʉ pũrĩcã masĩ'i. Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ masĩwe'e ní́gʉ̃, mʉsã weronojõ nisoosepijagʉ nibosa'a. Diacjʉ̃ta ni'i. Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ masĩ'i.

Cũ dutisere wee'e. [56] Mʉsã ñecũ Abrahã yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉ a'tiatjere ẽjõpeogʉ, e'catiyucʉ niwĩ.
[57] Na cũrẽ niwã:
—Mʉ'ʉ cincuenta cũ'marĩ cʉotimigũ, ¿Abrahãrẽ ĩ'arĩ? [58] Jesú narẽ niwĩ:
—Diacjũta nigũti. Abrahã bajuase dʉporopʉ yʉ'ʉ nitojawʉ.
[59] Cũ tojo nicã tʉ'orã, na ũtãperi me'rã doquewẽjẽsĩ'rĩmiwã. Cũ pe'e narẽ du'ticã'wĩ. Be'ro ti wi'i Õ'acũ wi'ipʉ nĩ'cʉ na wa'teropʉ wijaa wa'awĩ.

9

Jesú caperi ĩ'atigʉ bajua'cʉre yʉ'rʉo'que ni'i
[1] Jesú cũ yʉ'rʉaro ni'cũ ʉmʉ caperi ĩ'atigʉre ĩ'awĩ. Cũ wĩ'magũpʉta caperi ĩ'atigʉ bajuacʉ niwĩ. [2] Cũrẽ ĩ'arã, ũsã Jesure sẽrĩtiña'wũ:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, ¿de'ro weegʉ ã'rĩ caperi ĩ'atigʉ bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cũ pacʉsʉmʉa ye bu'iri o cũ ye bu'iri?
[3] Jesú ũsãrẽ niwĩ:
—Cũ ña'arõ wee'que ye bu'iri niwe'e. Cũ pacʉsʉmʉa quẽ'rã bu'iri mooma. Cũ me'rã Õ'acũ añurõ weesere ĩ'osĩ'rĩgũ, cũrẽ tojo bajugʉ bajuacã weecʉ niwĩ. [4] Ni'cãrõacã Õ'acũ yʉ'ʉre o'ó'cʉ cũu'quere weeroʉa'a nirĩtero ni'i. Ñamipʉ marĩ da'ramasĩtiro weronojõ be'ropʉ cũ cũu'quere weeta basiotisa'a. [5] Yʉ'ʉ a'ti ʉmʉcopʉ nirĩ cura masãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ narẽ Õ'acũ yere masĩcã wee'e, niwĩ.
[6] Jesú tojo níca be'ro nucũcãpʉ ʉ'secore e'ocũuwĩ. Be'ro tere di'ta morẽsu'uro ŏrẽ́mii, caperipʉ tuuwa'rewĩ. [7] Be'ro cũrẽ niwĩ:
—Siloé wãmetiro na yééca ditarapʉ mʉ'ʉ caperire tuucoegʉ wa'aya, niwĩ. Siloé "o'ó'cʉ" nisĩ'rĩrõ weesa'a.
Be'ro cũ topʉ wa'a, cũ caperire tuucoecʉ niwĩ. Cũ majãmitojatigʉ, añurõ ĩ'acʉ niwĩ. [8] Cũ ya wi'i pʉ'tocjãrã, todʉporo cũ caperi ĩ'atigʉ nicã ĩ'a'cãrã a'tiro nicãrã niwã:
—¿Ã'rĩ todʉporopʉ niyeru sẽrĩduji'cʉta nimiba?
[9] Ni'cãrẽrã "Cṹta nimi", nicãrã niwã.
Ãpẽrã pe'e "Nitimi. Apĩ cũ weronojõ bajugʉ nimi", nicãrã niwã.
Cũ pe'e "Yʉ'ʉta ni'i", nicʉ niwĩ.
[10] Na cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ ni'cãrõacãrẽ añurõ ĩ'ati?
[11] Narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Sõ'onícʉ Jesú wãmetigʉ di'ta acotise me'rã yʉ'ʉ caperire tuuwa're, Siloé ditarapʉ yʉ'ʉre coedutiami. Topʉ wa'a, yʉ'ʉ coéca be'ro ĩ'anʉ'cãpʉ.
[12] Cũrẽ ninemocãrã niwã tja:
—¿No'opʉ niati cũ?
—Masĩtisa'a. No'opʉ nígũ nisami, nicʉ niwĩ.

Fariseo masã caperi ĩ'atigʉ yʉ'rʉono'cʉre sẽrĩtiña'que ni'i
[13] Be'ro caperi bajuno'ti'cʉre fariseo masã tiropʉ miacãrã niwã. [14] Jesú cũrẽ yʉ'rʉoca nʉmʉ sauru nicaro niwũ. [15] Jesú caperi ĩ'acã wee'cʉre fariseo masã sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ añurõ ĩ'ati?
Cũ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ni'cũ yʉ'ʉ caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yʉ'ʉ coéca be'ro añurõ ĩ'anʉ'cãpʉ.
[16] Ni'cãrẽrã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Marĩrẽ soodutíca nʉmʉrẽ a'tiro weegʉnojõ Õ'acũ o'ó'cʉ nitimi. Cũ marĩrẽ soodutíca nʉmʉrẽ ẽjõpeotisami.
Ãpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:
—Cũ ña'arõ weegʉnojõ nígũ pũrĩcã, a'te añusere weeĩ'omasĩtiboapĩ, nicãrã niwã. Na mejẽcã dia'cũ wãcũcãrã niwã. [17] Be'ro na caperi bajuno'ti'cʉre sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Mʉ'ʉ waro ¿de'ro niti mʉ'ʉrẽ ĩ'acã wee'cʉre?
Cũ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉa, Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ nimi, ni'i.
18 Judío masã wiorã todʉporopʉ cʉ̃ caperi ĩ'ati'quere ẽjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. 19 Tojo weerã
cʉ̃ pacʉsʉmʉarẽ pijio, sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿Ã'rĩ mʉsã macʉ̃ niti? ¿Cʉ̃ wĩ'magʉ̃pʉta caperi ĩ'atigʉ bajuari? ¿De'ro weegʉ cʉ̃
ni'cãrõacãrẽ ĩ'ati?
20 Cʉ̃ pacʉsʉmʉa narẽ yʉ'ticãrã niwã:
—Ʉ̃ʉ, ʉ̃sã macʉ̃ta nimi. Cʉ̃ caperi ĩ'atigʉ bajuawĩ. A'te dia'cʉ̃rẽ ʉ̃sã masĩ'i. 21 Cʉ̃
ni'cãrõacã ĩ'asema masĩtisa'a. Cʉ̃rẽ ĩ'acã wee'cʉ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cʉ̃ basu yʉ'timasĩmi.
Cʉ̃ wĩ'magʉ̃ mejẽta nimi. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'ña, nicãrã niwã.
22 Cʉ̃ pacʉsʉmʉa uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã todʉporopʉ a'tiro nicãrã niwã:
“No'o Jesure ‘Õ'acʉ̃ cʉ̃ o'ó'cʉ nimi’ nigʉ̃nojõrẽ Õ'acʉ̃ wi'ipʉta cõ'awĩrõno'rõsa'a. Cʉ̃ marĩ
me'rã nisetinemosome”, nicãrã niwã. 23 Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, “Cʉ̃ wĩ'magʉ̃
mejẽta nimi. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'ña”, nicãrã niwã.
24 Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cʉre apaturi pijicãrã niwã tja. Cʉ̃rẽ “Õ'acʉ̃
tʉ'oropʉre diacjʉ̃ ucũña. Ʉ̃sã masĩ'i, mʉ'ʉrẽ yʉ'rʉo'cʉ ña'agʉ̃ nimi”, nicãrã niwã.
25 Cʉ̃ narẽ nicʉ niwĩ:
—Cʉ̃ ña'agʉ̃ o añugʉ̃ nígʉ̃ nisami; cʉ̃rẽ yʉ'ʉ masĩtisa'a. A'te dia'cʉ̃rẽ masĩ'i.
Todʉporopʉre yʉ'ʉ caperi bajuno'ti'cʉre yʉ'rʉoami. Ni'cãrõacãrẽ ĩ'a'a.
26 Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'nemocãrã niwã tja:
—¿Noa mʉ'ʉrẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mʉ'ʉrẽ ĩ'acã weeati?
27 Cʉ̃ narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Mʉsãrẽ weretojapʉ. Yʉ'ʉre ẽjõpeowe'e. ¿De'ro weerã mʉsã sẽrĩtiña'nemoti tja?
¿Cʉ̃rẽ sirutusĩ'rĩti?
28 Cʉ̃ tojo yʉ'ticã tʉ'orã, cʉ̃rẽ tu'ticãrã niwã:
—Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ sirutuya. Ʉ̃sã pũrĩcã Moisé dutisere siruturãti. 29 Ʉ̃sã masĩ'i, Õ'acʉ̃ Moisére
ucũcʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'ema “Tocjʉ̃pʉ nimi”, niña marĩ'i.
30 Cʉ̃ narẽ nicʉ niwĩ:
—A'yóne. ¿Mʉsã yʉ'ʉre caperi ĩ'acã wee'cʉre masĩweti? 31 Marĩ añurõ masĩ'i, Õ'acʉ̃
ña'arãrẽ na sẽrĩsere yʉ'titisami. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, cʉ̃ ʉaro weerã́ dia'cʉ̃rẽ yʉ'tisami. 32 Ne
ni'cãti “Ni'cʉ̃ wĩ'magʉ̃pʉta caperi ĩ'atigʉ bajua'cʉre ĩ'acã weeapʉ” nicã tʉ'ono'ña marĩ'i.
33 Cʉ̃ Õ'acʉ̃ o'óti'cʉ nígʉ̃, yʉ'ʉre caperi ĩ'acã weetiboapĩ.
34 Na cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—¿Mʉ'ʉ ne waropʉta ña'agʉ̃ bajua'cʉ mijĩ ʉ̃sãrẽ weresĩ'rĩti? Cʉ̃ na me'rã nisetimi'cʉre
na me'rã ninemodutiticãrã niwã.

*Jesú masãr*ẽ “Caperi bajuno'tirã weronojõ nima” nise ni'i
35 Jesú caperi bajuno'ti'cʉre na cõ'awĩrõ'quere tʉ'owĩ. Tojo weegʉ cʉ̃rẽ bocaejagʉ, niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉre ẽjõpeoti?
36 Cʉ̃ Jesure yʉ'tiwĩ:
—Wiogʉ, ¿noanojõ niti cʉ̃? Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeosĩ'rĩsa'a. Wereya.
37 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Mʉ'ʉ ĩ'atoja'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã ucũgʉ̃ta ni'i.
38 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Jesú tiro ejaque'a, cʉ̃rẽ niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉrẽ ẽjõpeo'o.
39 Be'ro Jesú niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'ti turipʉre queoro besegʉ a'tiwʉ. Masã na ña'arõ weesere masĩtima. Õ'acʉ̃
masãrẽ yʉ'rʉomi nise quẽ'rãrẽ masĩtima. Tojo weerã caperi bajuno'tirã weronojõ nima.
A'tere masĩdutigʉ, ẽjõpeocã ʉagʉ a'tiwʉ. Ãpẽrã “Õ'acʉ̃ ye quetire masĩ'i”, ni wãcũsama.
Náta caperi ĩ'atirã weronojõ dojosama, niwĩ Jesú.
40 Tojo nicã tʉ'orã, ni'cãrẽrã fariseo masã cʉ̃ tiropʉ nirã́ a'tiro niwã:
—¿Ʉ̃sã quẽ'rã caperi bajuno'tirã weronojõta niti?
41 Jesú narẽ yʉ'tiwĩ:
—Caperi bajuno'tirã weronojõ nírã pũrĩcã, mʉsã bu'iri moobosa'a. Mʉsã “Caperi
bajuno'o”, nimiba. Tojo weerã bu'iritirã ni'i, niwĩ Jesú.

10

Jesú oveja co'tegʉ me'rã queose o'o'que ni'i

1-2 Jesú masãrẽ bu'égʉ, a'tiro queose werewĩ:

—Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Ni'cʉ̃ masʉ̃ oveja co'tegʉ na sã'rĩsãaca sopepʉre queoro sãjãasami. Ãpẽrã ovejare yajasĩ'rĩrã pe'e sope marĩrõpʉ sãjãasama. 3 Sopere co'tegʉ oveja co'tegʉre pãosõrõsami. Cʉ̃ sãjãacã, oveja cʉ̃ ucũsere tʉ'omasĩsama. Cʉ̃ na ovejanʉcʉ̃rẽ na wãmerẽ pisusami. Cʉ̃ tojo weecã, cʉ̃ tiropʉ sirutuwijaasama. 4 Narẽ pijiwijaatojagʉ, na dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãsami. Cʉ̃ ucũsere tʉ'omasĩrã, cʉ̃ be'ro sirutuque'asama. 5 Apĩpʉre na ĩ'amasĩtigʉre sirututisama. Cʉ̃ ucũsere tʉ'omasĩtirã, no'o ʉaro du'tistea wa'asama, niwĩ Jesú.

6 Fariseo masã a'te cʉ̃ queose o'osere tʉ'omasĩtiwã.

Jesú oveja co'teme'rĩgʉ̃ weronojõ nimi nise ni'i

7 Na tʉ'oticã ĩ'agʉ̃, Jesú narẽ ninemowĩ tja:

—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ oveja sãjãarĩ sope weronojõ ni'i. 8-9 Oveja sopere sãjãarã weronojõ yʉ'ʉre sirutu ẽjõpeorã yʉ'rʉono'rãsama. Oveja weronojõ uiro marĩrõ nímasĩrãsama. Na ʉasere bocarãsama. Ãpẽrã yʉ'ʉ dʉporo a'ti'cãrã ña'arã, ovejare yajari masã weronojõ nicãrã niwã. Tojo weerã oveja pe'e na ucũsere tʉ'omasĩtirã, narẽ sirututicãrã niwã.

10 »Ovejare yajari masã narẽ yaja, wẽjẽsĩ'rĩsama. Yʉ'ʉ pũrĩcã narẽ catisere o'ogʉ a'tiwʉ. E'catiyʉ'rʉmajãto nígʉ̃, narẽ tojo weewʉ.

11 »Yʉ'ʉ ovejare añurõ co'teme'rĩgʉ̃ weronojõ yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ añurõ co'te'e. Añurõ co'tegʉ cʉ̃ yarã ovejare a'tiro weesami. Narẽ mejẽcã wa'acã cã'mota'agʉ wẽrĩmasĩsami. 12 Apĩ pe'e cʉ̃ da'rase wapa wapata'ase dia'cʉ̃rẽ wãcũsami. Cʉ̃ narẽ co'tegʉ waro nitigʉ yai a'ticã, totá cõ'anʉ'cõ, wa'a wa'asami. Cʉ̃ yarã nitiyucã, tojo weesami. Yai a'ti, narẽ ñe'e, nʉrʉ̃stepe'ocã'sami. 13 Cʉ̃ wapata'ase dia'cʉ̃rẽ wãcũgʉ̃, tojo weesami. Cʉ̃ yarã nitiyucã, ovejare wãcũnʉrʉ̃tisami.

14-15 »Yʉ'ʉ oveja añurõ co'teme'rĩgʉ̃ weronojõ ni'i. A'tiro ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre masĩmi. Yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ masĩ'i. Te weronojõ yʉ'ʉ quẽ'rã yarã ovejare masĩ'i. Na quẽ'rã yʉ'ʉre masĩma. Yʉ'ʉ na ye niatjere wẽrĩ, narẽ yʉ'rʉogʉti. 16 Ãpẽrã quẽ'rã judío masã nitimirã, yarã nima. Na quẽ'rã neono'o, yʉ'ʉre ẽjõpeosiruturãsama. Nipe'tirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã ni'cã curua nirãsama. Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ta narẽ co'tegʉ nigʉ̃sa'a.

17-18 »Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre ma'imi. Yʉ'ʉ masãrẽ wẽrĩ yʉ'rʉoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre wẽrĩcã weemasĩtisami; yʉ'ʉ ʉaro me'rã wẽrĩgʉ̃ti. Yʉ'ʉ wẽrĩmasĩ'i. Be'ro masãmasĩ'i tja. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre a'tirota weedutiwĩ, niwĩ Jesú.

19 Judío masã cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, cʉ̃rẽ ni'cãrõnojõ wãcũtiwã.

20 Ni'cãrẽrã cʉ̃rẽ niwã:

—¿De'ro weerã mʉsã cʉ̃rẽ tʉ'oti? Maatigʉ weemi. Wãtĩ sãjãno'cʉ nimi, niwã.

21 Ãpẽrã pe'e "Wãtĩ sãjãno'cʉ tojo ucũtibosami. Wãtĩ sãjãno'cʉ caperi ĩ'atigʉre ĩ'acã weemasĩtisami", niwã.

Judío masã Jesure ʉati'que ni'i

22 Pu'ecʉ nirĩ cura Jerusalẽpʉ judío masã bosenʉmʉ weepeorã weewã. Dʉporocjãrã Õ'acʉ̃ wi'ire bosenʉmʉ weepeo'quere wãcũsiruturi nʉmʉ niwʉ̃. 23 Ti bosenʉmʉrẽ Jesú Õ'acʉ̃ wi'ipʉ wa'awĩ. 24 Cʉ̃ Salomó wãmetiri tucũpʉ sãjãa yʉ'rʉtẽrĩrĩ cura judío masã wiorã cʉ̃rẽ añurõ be'toanʉ'cã wa'awã. Cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:

—Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ ni'i nisere ne diacjʉ̃ werewe'e. ¿De'ro nicã mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ queoro weregʉsari? Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ ni'i nígʉ̃, diacjʉ̃ta ʉ̃sãrẽ wereya.

25 Jesú narẽ niwĩ:

—Weremiwʉ̃. Yʉ'ʉre ẽjõpeotiwʉ. Yʉ'ʉ weeĩ'ose yʉ'ʉ pacʉ dutise me'rã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ nisere mʉsãrẽ ĩ'o'o. 26 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ todʉporo ní'caronojõta yarã oveja niwe'e. Tojo weerã yʉ'ʉre ẽjõpeowe'e. 27 Yarã oveja yʉ'ʉre ĩ'amasĩma. Yʉ'ʉ quẽ'rã narẽ ĩ'amasĩ'i. Na yʉ'ʉre ẽjõpeosirutuma. 28 Narẽ catinu'cũsere o'o'o. Na pecame'erʉ wa'asome. Yʉ'ʉ narẽ co'tenu'cũcʉ̃ti. Ne ni'cʉ̃, yarãrẽ yʉ'ʉre ẽ'mamasĩsome. 29 Narẽ yʉ'ʉ pacʉ o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tirã nemorõ tutuagʉ nimi. Tojo weegʉ ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉ pacʉ cʉorãrẽ cʉ̃rẽ ẽ'mamasĩsome. 30 Yʉ'ʉ pacʉ me'rã ʉ̃sã ni'cʉ̃rʉta ni'i, niwĩ Jesú.

31 Cũ tojo nicã tʉ'orã, judío masã ũtãperi me'rã cũrẽ doquewẽjẽsĩ'rĩmiwã. 32 Jesú narẽ
niwĩ:
—Yʉ'ʉ pacʉ tutuase me'rã mʉsã ĩ'orõpʉ peje añuse weeĩ'owũ. ¿Ñe'enojõ weese ye bu'iri
yʉ'ʉre doquewẽjẽsĩ'rĩti?
33 Na Jesure niwã:
—Mʉ'ʉ añurõ weese ye bu'iri wẽjẽsome. Õ'acũrẽ mʉ'ʉ ña'arõ ucũse ye bu'iri
wẽjẽsĩ'rĩsa'a. Mʉ'ʉ ʉmʉ nimigũ, Õ'acũ weronojõ nisĩ'rĩ'i. Te ye bu'iri mʉ'ʉrẽ wẽjẽrãti,
niwã.
34 Jesú narẽ niwĩ:
—Mʉsã dutise wa'teropʉre Õ'acũ ní'quere a'tiro ojano'caro niwũ: "Mʉsã Õ'acũ
weronojõ ni'i." 35 Marĩ masĩ'i. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere "Tojo nima'acãrõ wee'e",
nita basiowe'e. Õ'acũ cũ dutise o'o'cãrãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã Õ'acũ weronojõ ni'i",
nicʉ niwĩ. 36 Õ'acũ yʉ'ʉre besetjĩagũ, a'ti turipʉre o'ówĩ. Tojo nimicã, "Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ
ni'i" ní'que bu'iri mʉsã pe'e yʉ'ʉre "Õ'acũrẽ ña'arõ ucũami", niapʉ. Tojo niwe'e. 37 Yʉ'ʉ
pacʉ duti'caronojõ weeticãma, yʉ'ʉre ẽjõpeoticã'ña. 38 Cũ duti'caronojõ weecã pũrĩcãrẽ,
yʉ'ʉre ẽjõpeotimirã, yʉ'ʉ weeĩ'osere ẽjõpeoya. Mʉsã tere ẽjõpeorã, yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉpʉre
nimi nisere masĩrãsa'a. Tojo nicã yʉ'ʉ, cũ me'rã ni'cũta ni'i nisere masĩrãsa'a, niwĩ Jesú.
39 Na cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ miasĩ'rĩmiwã tja. Cũ pe'e narẽ du'tiwã'cã wa'awĩ.
40 Be'ro Jesú Jordã́ siaquijipʉ pẽ'awĩ. Topʉre Juã wãmeyeri masũ wãmeyecũ'caropʉ
tojaque'awĩ. 41 Pãjãrã Jesure ĩ'arã etarã, a'tiro niwã:
—Juã wãmeyeri masũ ucũgũ, ne cã'rõ weeĩ'otimigũ, ã'rĩ cjasere diacjũta ucũcũwĩ, niwã.
42 Topʉre pãjãrã Jesure ẽjõpeowã.

11

Lázaro cũ wẽrĩ'que ni'i

1 Jesú Jordã́ siaquijipʉ nirĩ cura Lázaro wãmetigʉ cũ ya macã Betaniapʉ dutitigʉ
weecʉ niwĩ. Cũ ma'miosãnumia María, Marta na quẽ'rã ti macãpʉta nicãrã niwã. 2 Co
Maríata niwõ Jesure cũ dʉ'pocãrĩpʉ ʉ'mʉtise piopeo, co poari me'rã tuucoe'co. 3 Lázaro
ma'miosãnumia cũ pũrõ nicã ĩ'arã, ãpẽrã me'rã Jesure queti o'ócãrã niwã:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ me'rãcjũ ʉpʉtʉ waro nimi, ni o'ócãrã niwã.
4 Jesú te quetire tʉ'ogʉ, niwĩ:
—Cũ dutitigʉ wẽrĩyapatidijasome. Cũ tojo wẽrĩse me'rã Õ'acũ tutuasere ĩ'ano'rõsa'a.
Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ quẽ'rãrẽ masã a'tiro nirãsama: "Cũ tutuagʉ nimi", nirãsama, niwĩ.
5 Jesú narẽ ma'imigũ, maata wa'atiwĩ. 6 Te quetire tʉ'óca be'ro pʉa nʉmʉ topʉre
tojaque'anemowĩ tja. 7 Be'ro cũ ũsãrẽ niwĩ:
—Te'a Judeapʉ tja.
8 Ũsã cũrẽ niwũ:
—Ũsãrẽ bu'egʉ, sõ'onícatero tocjãrã judío masã ũtãperi me'rã mʉ'ʉrẽ
doquewẽjẽsĩ'rĩmiwã. ¿Mʉ'ʉ topʉ wa'asĩ'rĩsari tja?
9 Jesú yʉ'ʉ pacʉ da'rase cũu'quere queoro pe'ogʉsa'a; tojo weerã yʉ'ʉre wẽjẽsome
yujupʉ nígũ, queose me'rã a'tiro werewĩ:
—Ni'cã ʉmʉcore doce horari bo'reyu'u. Marĩ ʉmʉcopʉ sijarã, bʉrʉque'atisa'a. A'ti
ʉmʉco bo'reyucã, tojo weesa'a. 10 Na'itĩ'arõpʉ sijarã pũrĩcã, na wa'aro bajutise ye bu'iri
pʉ'atuu, bʉrʉque'asama. Na sĩ'ose marĩse ye bu'iri tojo wa'asama.
11 Be'ro Jesú ũsãrẽ niwĩ:
—Marĩ me'rãcjũ Lázaro cãrĩa wa'apʉ. Yʉ'ʉ cũrẽ wã'cõgũ wa'agʉsa'a.
12 Ũsã cũrẽ niwũ:
—Wiogʉ, cũ cãrĩcã, añu nisa'a. Cũ cã́rĩ́ca be'ro soo, yʉ'rʉgʉsami.
13 Jesú Lázaro cãrĩa wa'apʉ nígũ, wẽrĩa wa'apʉ nisĩ'rĩgũ weecʉ nimiwĩ. Ũsã pe'e cãrĩse
warore wãcũcãti. 14 Ũsã tʉ'oticã, Jesú ũsãrẽ diacjũ werewĩ:
—Lázaro wẽrĩa wa'apʉ. 15 Marĩ topʉ niticã, añu'u. Yʉ'ʉ e'cati'i; añu nirõsa'a mʉsãrẽ.
Totá mʉsã nemorõ ẽjõpeorãsa'a. Te'a marĩ cũrẽ ĩ'arã, niwĩ.
16 Tomás "Sʉ'rʉa'cʉ" na nino'gũ ũsãrẽ niwĩ:
—Marĩ quẽ'rã te'a. Jesure na wẽjẽcã, cũ me'rãta wẽrĩrã wa'arã, niwĩ.

Jesú wẽrĩ'cãrãrẽ masõ, catise o'ose ni'i
17 Jesú Lázaro ya macãpʉ etagʉ, cʉ̃rẽ ʉ̃tã tutipʉ sĩosõrõcũu'quere tʉ'owĩ. Cʉ̃rẽ tojo wééca
be'ro ba'paritise nʉmʉrĩ yʉ'rʉcaro niwʉ̃. 18 Lázaro ya macã Betania Jerusalḗ pʉ'toacã niwʉ̃.
Pʉa kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwʉ̃. 19 Tojo weerã Jerusalḗcjãrã pãjãrã Marta,
Maríare ĩ'awãcũtutuato nírã na tiropʉ wa'acãrã niwã. 20 Marta Jesú etasere tʉ'ogo, cʉ̃rẽ
põtẽrĩgõ ejawõ. María pe'e wi'ipʉ tojaco niwõ. 21 Marta Jesú tiro etago, cʉ̃rẽ niwõ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ a'topʉ nicã, yʉ'ʉ acabiji wẽrĩtiboapĩ. 22 Yʉ'ʉ masĩ'i, Õ'acʉ̃ nipe'tise mʉ'ʉ
sẽrĩsere o'osami, niwõ.
23 Jesú core niwĩ:
—Mʉ'ʉ acabiji masãgʉ̃sami.
24 Co cʉ̃rẽ niwõ:
—Yʉ'ʉ masĩ'i, a'ti ʉmʉco pe'ticã, nipe'tirã wẽrĩ'cãrã masãrĩ curapʉ masãgʉ̃sami.
25 Jesú core niwĩ:
—Yʉ'ʉ wẽrĩ'cãrãrẽ masõ, catise o'ogʉ ni'i. Yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ wẽrĩ'cʉpʉ nimigʉ̃,
catigʉsami tja. 26 Ni'cãrõacãrẽ catirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã wẽrĩrã, wẽrĩdojasome. ¿Mʉ'ʉ a'tere
ẽjõpeoti?
27 Co cʉ̃rẽ niwõ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉrẽ ẽjõpeo'o. Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo, Õ'acʉ̃ macʉ̃ ni'i. Mʉ'ʉ "Ni'cʉ̃
masʉ̃ a'tiacjʉ niapʉ" ní'cʉ ni'i, niwõ.

Lázaro masãpe pʉ'to Jesú cʉ̃ uti'que ni'i
28 Marta Jesú me'rã ucṹca be'ro co acabijo Maríare pijigo wa'awõ. Core ãpẽrã tʉ'otiropʉ
a'tiro nico niwõ:
—Marĩrẽ bu'egʉ etatojami. Mʉ'ʉrẽ pijidutiami.
29 Co tojo nicã tʉ'ogo, cʉ̃ tiropʉ maata a'tico niwõ. 30 Jesú Martare põtẽrĩ'caropʉta niwĩ.
Macãpʉre pi'atiwĩ yujupʉ. 31 María co ya wi'ipʉre sojaro me'rã wijaatico niwõ. Tojo weecã
ĩ'arã, judío masã topʉ sijarã eja'cãrã core sirutucãrã niwã. "Co acabiji masãpepʉ utigo
wa'ago weesamo", ni wãcũcãrã nimiwã.
32 Co pe'e Jesú tiro etago, cʉ̃ ye dʉ'pocãrĩ tiropʉ paamu'rĩque'awõ. Cʉ̃rẽ niwõ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ a'topʉ nicã, yʉ'ʉ acabiji wẽrĩtiboapĩ.
33 Jesú co uticã ĩ'agʉ̃, core sirutu'cãrã uticã ĩ'agʉ̃, ʉpʉtʉ bʉjaweti, pajañaʼwĩ. 34 Narẽ
sẽrĩtiña'wĩ:
—¿No'opʉ cʉ̃rẽ sĩosõrõcũurĩ? niwĩ.
Na cʉ̃rẽ "Te'a ĩ'arã", niwã.
35 Topʉ wa'agʉ, Jesú quẽ'rã utiwĩ.
36 Cʉ̃ uticã ĩ'arã, ni'cãrẽrã judío masã niwã:
—Ĩ'añia. ¿Ʊpʉtʉta cʉ̃rẽ ma'ipari? niwã.
37 Ãpẽrã a'tiro niwã:
—¿Ã'rĩ caperi ĩ'atigʉre yʉ'rʉo'cʉ Lázarore wẽrĩcã weetibopari? niwã.

Jesú Lázarore wẽrĩ'cʉpʉre masõ'que ni'i
38 Jesú pũrõ bʉjawetise me'rã Lázaro masãpepʉ wa'awĩ. Ti masãpe ʉ̃tã tuti niwʉ̃. Ti tuti
sope pʉ'to ʉ̃tãgãjo me'rã cã'mota'ano'wʉ̃.
39 Jesú narẽ niwĩ:
—Tuupãoña.
Marta cʉ̃rẽ niwõ:
—Wiogʉ, ʉ̃rĩ nisami. Cʉ̃ wḗrĩ́ca be'ro ba'paritise nʉmʉrĩ yʉ'rʉ'ʉ.
40 Jesú core niwĩ:
—Mʉ'ʉrẽ weremiapʉ. "Yʉ'ʉre ẽjõpeogo, Õ'acʉ̃ tutuasere ĩ'agõsa'a", nimiapʉ, niwĩ.
41 Be'ro na ti tutire pãowã. Jesú ʉ'mʉsepʉ ĩ'amorõ, Õ'acʉ̃rẽ niwĩ:
—Pacʉ, yʉ'ʉ sẽrĩ'quere mʉ'ʉ tʉ'otojapʉ. Añu'u. 42 Yʉ'ʉ masĩ'i, mʉ'ʉ yʉ'ʉre
tʉ'onu'cũcã'a. Ã'rã a'topʉ nu'cũrã ye bu'iri sẽrĩ'i. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'ó'quere masĩato nígʉ̃,
tojo wee'e.
43 Cʉ̃ tojo níca be'ro pũrõ caricũwĩ:
—Lázaro, wijaatia, niwĩ.

44 Tojo nicãta, cũ wijaatiwĩ. Cũ ye omocãrĩ, cũ ye dʉ'pocãrĩrẽ su'ti me'rã dʉ'reno'cʉ niwĩ.
Cũ diapoa quẽ'rã su'ti casero me'rã omano'caro niwũ. Tojo weegʉ Jesú narẽ niwĩ:
—Cũrẽ pãa, du'uo'oya.

Judío masã wiorã Jesure wẽjẽsĩ'rĩ'que ni'i
(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Pãjãrã judío masã María me'rã ba'patiwã'cãti'cãrã cũ tojo weesere ĩ'arã, Jesure
ẽjõpeowã. 46 Ãpẽrã pe'e ẽjõpeoronojõ nírã, cũ tojo wee'quere fariseo masãpʉre weresãrã
wa'awã. 47 Tojo weerã fariseo masã, tojo nicã pa'ia wiorã nerẽcãrã niwã. Na pa'ia wiogʉ cũ
me'rãcjãrã nirõpʉ nerẽcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—¿De'ro weerãsari marĩ? Jesú peje añuse weeĩ'ogũ weemi. 48 Marĩ cũrẽ cã'mota'aticã,
nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorãsama. Romano masã wiorã a'tirãsama. A'ti, marĩ wiorã nise, Õ'acũ
wi'i quẽ'rãrẽ cõ'arãsama.
49 Ni'cũ na me'rãcjũ Caifá wãmetigʉ ti cũ'marẽ pa'ia wiogʉ nicʉ niwĩ. Cũ narẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉsã ne tʉ'omasĩwe'e. 50 Nipe'tirã masã marĩ ya di'tacjãrã wẽrĩcã, ña'a nibosa'a. A'tiro
weecã, añusa'a. Ni'cũ nipe'tirã ye bu'iri wẽrĩbosacã, marĩrẽ añurõsa'a, niwĩ.
51 Caifá cũ basu wãcũse me'rã tojo niticʉ niwĩ. Ti cũ'ma cũ pa'ia wiogʉ nicã, Õ'acũ cũrẽ
tojo wãcũse o'ocʉ niwĩ. Tojo nígũ, Judea di'tacjãrãrẽ Jesú wẽrĩbosagʉsami nígũ, tojo nicʉ
niwĩ. 52 Jesú ti di'tacjãrã dia'cũrẽ wẽrĩbosaticʉ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acũ põ'rã cũrẽ ẽjõpeoajãrẽ
no'o apeye di'tapʉ nirã́ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacʉ niwĩ. Ni'cã curua weesĩ'rĩgũ tojo weecʉ niwĩ.
53 Ti nʉmʉta na nerẽ ucṹca nʉmʉ me'rã na Jesure wẽjẽatjere wãcũyucãrã niwã.
54 Na wẽjẽsĩ'rĩse ye bu'iri Jesú judío masã ĩ'orõpʉ sijatiwĩ. Judeapʉ ní'cʉ wijawã'cãwĩ.
Ni'cã macã Efraĩ́ wãmetiri macã yucʉ marĩrõ pʉ'to nirĩ macãpʉ wa'awĩ. Ti macãpʉ ũsã
tojawʉ.
55 Titare Pascua judío masã bosenʉmʉ wa'atjo cã'rõacã dʉ'sawʉ. Pãjãrã masã Jerusalẽ́pʉ
wa'acãrã niwã. Na ti bosenʉmʉ dʉporo na ña'arõ wee'quere coeyurã wa'acãrã niwã.
56 Jesure ĩ'asĩ'rĩrã a'macusiacãrã niwã. Õ'acũ wi'ipʉ nírã, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—Mʉsã tʉ'oña'cã, ¿apetero weegʉ cũ a'tigʉsari?
57 Fariseo masã, pa'ia wiorã masãrẽ a'tiro duticãrã niwã:
—Mʉsã Jesú topʉ niapʉ nisere masĩrã, ũsãrẽ wereya. Na werecã, bu'iri da'reri wi'ipʉ
Jesure miarãti nírã, tojo nicãrã niwã.

12

Jesure María ʉ'mʉtise piopeo'que ni'i
(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

1 Pascua bosenʉmʉ wa'atjo seis nʉmʉrĩ dʉ'sawʉ. Titare Jesú Efraĩ́pʉ ní'cʉ Betania
wãmetiri macãpʉ wa'awĩ. Todʉporo ti macãpʉta Jesú Lázarore masõwĩ. 2 Tocjãrã Jesure
bosenʉmʉ weepeowã. Marta ba'asere etiwõ. Na pãjãrã wa'terore Lázaro quẽ'rã Jesú
me'rã ba'adujiwĩ. 3 Ũsã ba'ari cura María pajicja ʉ'mʉticja nardo wãmetise wapabʉjʉsere
poseticjare Jesú tiro miitiwõ. Miiti, cũ dʉ'pocãrĩpʉ piopeowõ. Be'ro co poari me'rã
tuucoewõ. Ti wi'i nipe'tiropʉ ʉ'mʉtise'sa wa'awʉ.
4 Co tojo weecã ĩ'agũ, Juda Iscariote ũsã me'rãcjũ be'ropʉ Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjʉ a'tiro
niwĩ:
5 —¿De'ro weego a'te ʉ'mʉtisere duatiati? Tere duago, ni'cã cũ'ma da'rase wapa
weronojõ wapata'aboapã. Te niyerure pajasecʉorãrẽ o'oboapã, niwĩ.
6 Cũ pajasecʉorãrẽ ma'ígũ mejẽta, tojo niwĩ. Yajasebʉcʉ niwĩ. Cũ ũsã niyerure co'tegʉ
niwĩ. Ti ajuropʉ ũsã niyeru sãa'quere yajamʉjãcũwĩ. 7 Jesú cũrẽ niwĩ:
—Co ʉaro weeato. Co yʉ'ʉre yaatjere wãcũgõ, tojo weeamo. 8 Mʉsã pajasecʉorãrẽ
o'onu'cũmasĩrãsa'a. Be'ropʉ yʉ'ʉ pũrĩcãrẽ o'omasĩsome. Yʉ'ʉ a'to nidojacjʉ niwe'e, niwĩ
Jesú.

Judío masã wiorã Lázarore wẽjẽsĩ'rĩ'que ni'i

9 Pãjãrã judío masã Jesú Betaniapʉ nise quetire tʉ'ocãrã niwã. Tojo weerã Jesure,
cũ masõ'cʉ Lázaro quẽ'rãrẽ ĩ'arã a'ticãrã niwã. 10-11 Lázarore masõse ye bu'iri pãjãrã

judío masã Jesure ẽjõpeowã. Cũrẽ ẽjõpeorã, pa'ia wiorã dutise doca nimi'cãrã dʉcawatia wa'awã. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorã Jesure na wẽjẽsĩ'rĩrõnojõta Lázaro quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã.

Jesú Jerusalẽ́pʉ pi'a'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

12 Pascua judío masã bosenʉmʉrẽ ĩ'arã wa'arã pãjãrã masã Jerusalẽ́pʉre wa'acãrã niwã.
Na etáca nʉmʉ ape nʉmʉ pe'e Jesú wa'atje quetire masĩcãrã niwã. 13 Tojo weerã pũrĩ opa
querire dʉte, cũrẽ põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. Na a'tiro caricũwã'cãtiwã:
—Marĩ wiogʉre e'catise o'orã. Ã'rĩ Õ'acũ o'ó'cʉre añurõ wa'ato. Cũ marĩ Israe
curuacjãrã wiogʉ nimi, niwã.
14 Jesú Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta burrore ĩ'agũ, cũ bu'ipʉ mʉjãpejawĩ.
Zacaría todʉporocjũ Õ'acũ ye quetire weremʉ'tãrĩ masũ a'tiro ojacʉ niwĩ:
15 Mʉsã Jerusalẽ́cjãrã, uiticã'ña.
Ĩ'aña, mʉsã wiogʉ burro bu'ipʉ pesawã'cãtimi, ni ojacʉ niwĩ.
16 A'te oja'quere ʉ̃sã cũ bu'erã ne waro "Jesú ye queti nisa'a", niticãti. Be'ro ʉ'mʉse
cũ mʉjã́ãca be'ropʉ ʉ̃sã masĩwʉ̃. "Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ ní'caronojõta cũrẽ queoro
wa'awʉ", niwʉ̃.
17 Jesú Lázarore masõgʉ̃, cũ pijiwĩrõcã ĩ'a'cãrã ãpẽrãrẽ wereturiacãrã niwã. 18 Tojo weerã
cũ weeĩ'o'quere ẽjõpeorã, Jesure põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. 19 Fariseo masã pe'e tojo weecã
ĩ'arã, a'merĩ nicãrã niwã:
—¿Ĩ'ati mʉsã? Nipe'tirã cũ me'rã wa'arã weema. ¿Marĩ de'ro weebosaʉ? niwã.

Griego masã Jesure ĩ'asĩ'rĩ'que ni'i

20 Jerusalẽ́pʉ Pascua bosenʉmʉ nicã, Õ'acũrẽ ẽjõpeorã nerẽ'cãrã wa'terore ni'cãrẽrã
griego masã niwã. 21 Na Jesure ĩ'asĩ'rĩrã Felipe tiro a'tiwã. Felipe Betsaida Galilea di'tapʉ
nirĩ macãcjũ niwĩ. Na cũrẽ a'tiro niwã:
—Jesure ĩ'asĩ'rĩsa'a.
22 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Felipe Andrére weregʉ wa'awĩ. Be'ro pʉarãpʉ wa'a, Jesure wererã
wa'awã. 23 Na griego masã ĩ'asĩ'rĩsere tʉ'ogʉ, Jesú niwĩ:
—Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ wẽrĩ masãmʉjãatjo cã'rõ dʉ'sa'a. 24 Diacjũta
nigũti. Ni'cũ otese capere otetibosami. Te oteticã, mejãrõta tojasa'a. Te peri otecã
pũrĩcãrẽ, di'tapʉ boa wa'asa'a. Be'ro pĩ'rĩ, pupi, peje dʉcatisa'a. Te peri weronojõ yʉ'ʉ
wẽrĩgũsa'a. Yʉ'ʉ wẽrĩse me'rã pãjãrã Õ'acũ põ'rã wa'arãsama. 25 No'o a'ti ʉmʉcopʉre
cũ catiri ʉmʉcore ma'iyʉ'rʉgʉ pecame'epʉ bu'iri da're bajuriono'gũsami. No'o cũ catiri
ʉmʉcore ma'itigʉ pe'e ʉ'mʉsepʉ catinu'cũgũsami. 26 Yʉ'ʉ dutisere weesĩ'rĩgũ, yʉ'ʉre
sirutuato. Cũ yʉ'ʉ niatjopʉre yʉ'ʉ me'rã nigũsami. Yʉ'ʉ dutisere weesirutugʉnojõrẽ yʉ'ʉ
pacʉ añurõ weegʉsami, niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩatjere ucũ'que ni'i

27 Jesú niwĩ:
—Ni'cãrõacã yʉ'ʉ pũrõ bʉjaweti'i. ¿De'ro nigũsari? "Pacʉ, yʉ'ʉre ña'arõ wa'atjere
yʉ'rʉoya" ¿nigũsari? Nisome. Yʉ'ʉ tereta pi'eti, wẽrĩgũ a'tiwʉ. 28 Pacʉ, mʉ'ʉ tutuasere
ĩ'oña, niwĩ Jesú. Cũ tojo níca be'ro ni'cũ ʉ'mʉsepʉ ucũdijosere tʉ'owʉ. A'tiro niwĩ:
—Yʉ'ʉ tutuasere ĩ'otojawʉ. Ĩ'onemogũti tja, niwĩ.
29 Masã topʉ nirã́ cũ ucũ'quere tʉ'orã, "Bʉpo bʉsʉami", niwã. Ãpẽrã "Õ'acũrẽ were-
co'tegʉ ʉ'mʉsecjũ Jesure ucũami", niwã.
30 Jesú narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉre tʉ'odutigʉ mejẽta ucũami. Mʉsã pe'ere tʉ'odutigʉ ucũami. 31 Ni'cãrõacãrẽ
Õ'acũ a'ti turicjãrãrẽ bese, bu'iri da'regʉsami. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ dutigʉ wãtĩ
cõ'awĩrõno'gũsami. 32 Apeye quẽ'rãrẽ yʉ'ʉre na ʉ'mʉarõpʉ tuumorõnʉ'cõcã, nipe'tirãrẽ
yʉ'ʉ tiropʉ a'ticã weegʉti, niwĩ Jesú.
33 Tojo nígũ, yʉ'ʉ curusapʉ wẽrĩgũsa'a nígũ, tojo niwĩ. 34 Masã tere tʉ'orã, a'tiro niwã:
—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ na bu'eĩ'ocã, a'tiro tʉ'ono'wũ: "Õ'acũ bese'cʉ Cristo
catinu'cũcũsami." ¿De'ro weeacjʉ mʉ'ʉ pe'e tja "Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ

ʉ'mʉarõpʉ tuumorõnʉ'cõno'gʉ̃sami”, niti? Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ ¿noanojõ niti? ni sẽrĩtiña'wã.

35 Jesú narẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ a'ti nucũcãcjãrãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ masãrẽ Õ'acʉ̃ yere añurõ masĩcã wee'e. Yoaticã mʉsã me'rã nigʉ̃sa'a. Yʉ'ʉ a'topʉ nirĩ curare mʉsã yʉ'ʉ bu'esere ẽjõpeoya. Tojo weerã mʉsã wãcũña marĩrõ na'itĩ'arõpʉ sijarã weronojõ wa'asome. Yʉ'ʉre ẽjõpeotirã na'itĩ'arõpʉ nirã́ weronojõ nima. Na weesere “A'tiro pe'e ʉa'a”, nímasĩtisama. 36 Yʉ'ʉ sĩ'ose weronojõ nigʉ̃ mʉsã tiropʉ ni'i. Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ nirĩ curare yʉ'ʉre ẽjõpeoya. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã sĩ'orĩ masã weronojõ nirãsa'a. Õ'acʉ̃ yere añurõ masĩrãsa'a. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã weerãsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú narẽ tojo níca be'ro du'tiwã'cã wa'awĩ.

Judío masã wiorã Jesure ẽjõpeotise ni'i

37 Jesú peje weeĩ'omicã, judío masã wiorã cʉ̃rẽ ẽjõpeotiwã. 38 Na ẽjõpeoticã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ Isaía oja'caronojõta queoro wa'awʉ.

Cʉ̃ a'tiro ojacʉ niwĩ:

Ni'cʉ̃nojõpʉta ʉ̃sã weresere tʉ'otimi.

Õ'acʉ̃ tutuase me'rã weeĩ'ocã ĩ'amirã, ne ẽjõpeotima, ni ojacʉ niwĩ Isaía.

39 Na ne ẽjõpeomasĩti'que quẽ'rãrẽ Isaía aperopʉ Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'tiro ojacʉ niwĩ:

40 Õ'acʉ̃ narẽ caperi bajutirã weronojõ weecʉ niwĩ.

Cʉ̃ yere tʉ'omasĩticã weecʉ niwĩ.

Tojo weerã añurõ cʉ̃ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩticãrã niwã.

Cʉ̃ bu'esere tʉ'omirã, tʉ'omasĩticãrã niwã.

Cʉ̃ bu'esere ẽjõpeorã, na ña'arõ wee'quere du'u, acobojose sẽrĩbopã.

Cʉ̃ narẽ yʉ'rʉobopĩ, nicʉ niwĩ Isaía.

41 Isaía Jesú tutuasere, cʉ̃ asistesere ĩ'agʉ̃, cʉ̃ ye cjasere tojo ucũcʉ niwĩ.

42 Pãjãrã judío masã Jesure ẽjõpeowã. Ni'cãrẽrã wiorã waropʉta ẽjõpeowã. Fariseo masãrẽ uirã, bajuyoropʉ Jesure ẽjõpeosere ucũtiwã. Ʉ̃sãrẽ judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ nirãrẽ cõ'awĩrõrĩ nírã, tojo weewã. 43 Wiorã Jesure ẽjõpeomirã, masã pe'ere Õ'acʉ̃ nemorõ añurõ wãcũcã ʉawã.

*Jesú masãr*ẽ besese cjasere ucũ'que ni'i

44 Jesú nipe'tirã tʉ'oato nígʉ̃, tutuaro ucũwĩ:

—Yʉ'ʉre ẽjõpeogʉ yʉ'ʉ se'sarore ẽjõpeotimi. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'ó'cʉ quẽ'rãrẽ ẽjõpeomi. 45 Yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉre o'ó'cʉ quẽ'rãrẽ ĩ'ami. 46 Yʉ'ʉ sĩ'ose weronojõ ni'i. A'ti nucũcãpʉre yʉ'ʉre ẽjõpeorã na'itĩ'arõpʉ tojaticã'to nígʉ̃ a'tiwʉ. Na yʉ'ʉ bu'esere masĩrãsama. Masĩrã, añurõ weerãsama. 47 Yʉ'ʉ bu'esere tʉ'omirã, tere weetirã, bu'iri cʉorãsama. Yʉ'ʉ narẽ bu'iri da'resome. Yʉ'ʉ bu'iri da'regʉ a'titiwʉ. Narẽ yʉ'rʉogʉ a'tiwʉ. 48 Yʉ'ʉre ʉatirãnojõ, yʉ'ʉ bu'e'quere weetirãnojõ Õ'acʉ̃rẽ bu'iri da'reno'ajãpʉ nitojama. Yʉ'ʉ bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti ʉmʉco pe'ticã, bu'iri da'reno'rãsama. 49 Yʉ'ʉ se'saro yʉ'ʉ ʉaro bu'ewe'e. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'ó'cʉ “Tojo ni bu'eya” nirṍ bu'e'e. 50 Yʉ'ʉ masĩ'i, yʉ'ʉ pacʉ dutisere ẽjõpeorã catinu'cũcã'rãsama. Tojo weegʉ cʉ̃ bu'eduti'caronojõta masãrẽ bu'e'e, niwĩ Jesú.

13

*Jesú c*ʉ̃ bu'erã ye dʉ'pocãrĩrẽ coe'que ni'i

1 Judío masã bosenʉmʉ Pascua wa'atjo ni'cã nʉmʉ dʉ'sawʉ. Jesú cʉ̃ a'ti turipʉ ní'cʉ maata cʉ̃ pacʉ tiropʉ wa'atjere masĩtojawĩ. Cʉ̃, cʉ̃ yarã a'ti nucũcãcjãrãrẽ ma'inu'cũcã'wĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã cʉ̃ ʉpʉtʉ ma'isere ĩ'owĩ.

2-4 Juda Iscariote, Simó macʉ̃rẽ wãtĩ a'tiro wãcũse o'ocʉ niwĩ. Jesure ĩ'atu'tirãpʉre o'oduticʉ niwĩ. Jesú pe'e pũrĩcã cʉ̃ Õ'acʉ̃ tiropʉ ní'cʉ a'tiwʉ nisere masĩwĩ. Tojo nicã topʉ cʉ̃ dajatojaatjere, cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõatje quẽ'rãrẽ masĩwĩ. A'tiro wéégʉ, ʉ̃sã ba'adujiri cura Jesú wã'cãnʉ'cã, cʉ̃ su'ti bu'icjãrõrẽ tuweecũuwĩ. Be'ro marĩ

ejerituwʉaropʉ tuucoeri caserore dʉ'teõ'owĩ. 5 Tu'ajanʉ'cõ, acore bapapʉ piosãawĩ. Te me'rã ʉ̃sã ye dʉ'pocãrĩrẽ coenʉ'cãwĩ. Be'ro ti casero me'rã bopowĩ.
6 Cʉ̃ Simó Pedro ye dʉ'pocãrĩrẽ coenʉ'cãrĩ cura Pedro cʉ̃rẽ niwĩ:
—Wiogʉ, ¿yé dʉ'pocãrĩrẽ coegʉsari?
7 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Ni'cãrõacã yʉ'ʉ weesere mʉ'ʉ tʉ'omasĩtisa'a. Be'ropʉ masĩgʉ̃sa'a.
8 Pedro cʉ̃rẽ niwĩ:
—Yé dʉ'pocãrĩrẽ mʉ'ʉ ne coesome.
Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ coeticã, mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ nisome.
9 Simó Pedro cʉ̃rẽ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ yé dʉ'pocãrĩrẽ coegʉ, yé omocãrĩ, ya dʉpoa quẽ'rãrẽ coeya.
10 Jesú pe'e cʉ̃rẽ niwĩ:
—Marĩ u'áca be'ro apaturi u'aapoya marĩsa'a. Sijáca be'ro dʉ'pocãrĩ dia'cʉ̃rẽ tuucoeno'sa'a. Mʉsã ũ'irĩ marĩrã weronojõ ni'i. Tojo nimicã, ni'cʉ̃ mʉsã wa'teropʉre ña'agʉ̃ ũ'irĩtigʉ weronojõ nimi, niwĩ Jesú.
11 Jesú cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirãpʉre o'oacjʉre masĩtojawĩ. Tojo weegʉ tojo niwĩ.
12 Ʉ̃sã ye dʉ'pocãrĩrẽ coéca be'ro cʉ̃ bu'icjãrõ su'tirore sãña, ejanujãwĩ tja. Ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—¿Mʉsã yʉ'ʉ weesere tʉ'omasĩti? 13 Mʉsã yʉ'ʉre "Wiogʉ, ʉ̃sãrẽ bu'egʉ" ni pisu'u. Tojota ni'i mʉsã nírõnojõta. 14 Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ, mʉsãrẽ bu'egʉ nimigʉ̃, mʉsã ye dʉ'pocãrĩrẽ coeapʉ. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã mejãrõta weeya. 15 Mʉsãrẽ yʉ'ʉ wee'quere ĩ'acũu, weesirutuato nígʉ̃ a'te queosere weeĩ'oapʉ. A'merĩ añurõ weeya. 16 Mʉsãrẽ diacjʉ̃ weregʉti. Ne ni'cʉ̃ da'raco'tegʉ "Yʉ'ʉ wiogʉ yʉ'rʉoro ni'i", nímasĩtisami. Ni'cʉ̃ o'óno'cʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ o'ó'cʉ yʉ'rʉoro nitisami. 17 Mʉsã yʉ'ʉ dʉ'pocãrĩ coesere masĩrã, a'te yʉ'ʉ wee'quere wéérã, e'catirãsa'a.
18 »Yʉ'ʉ mʉsã nipe'tirãpʉre ucũgʉ̃ weewe'e. Yʉ'ʉ besé'cãrãrẽ masĩ'i. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wʉ̃: "Yʉ'ʉ me'rã ba'adujimigʉ̃, yʉ'ʉre a'pepũrĩmi", ni ojano'caro niwʉ̃. 19 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ wereyugʉ wee'e. Tojo weerã yʉ'ʉ ní'que queoro wa'acã, a'tiro nirãsa'a: "Diacjʉ̃ta Õ'acʉ̃ o'ó'cʉ nipĩ", nirãsa'a. 20 Mʉsãrẽ queoro weregʉti. Yʉ'ʉ o'ó'cãrã weresere tʉ'o ẽjõpeorã, yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ ẽjõpeorãta weesama. Yʉ'ʉre ẽjõpeorã, yʉ'ʉre o'ó'cʉ quẽ'rãrẽ ẽjõpeosama, niwĩ Jesú.

Jesú "Yʉ'ʉre ĩ'atu'tirãpʉre Juda o'ogʉsami" nise ni'i
(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 Jesú ʉ̃sãrẽ wéréca be'ro ʉpʉtʉ bʉjawetiwĩ. Tʉ'ota basiorota werewĩ:
—Diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Ni'cʉ̃ mʉsã wa'teropʉ yʉ'ʉre ĩ'atu'tirãrẽ o'ogʉsami, niwĩ.
22 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã ¿noarẽ tojo nigʉ̃ weeti? nírã, mejõ a'merĩ ĩ'adujicã'wʉ̃. 23 Yʉ'ʉ Juã Jesú ma'ino'gʉ̃ cʉ̃ pʉ'to dujiwʉ. 24 Tojo weegʉ Simó Pedro Jesure sẽrĩtiña'dutigʉ sĩopuawĩ. 25 Yʉ'ʉ cʉ̃ pʉ'toacã mu'rĩwã, cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wʉ̃:
—Wiogʉ, ¿noanojõ niti cʉ̃?
26 Jesú yʉ'ʉre niwĩ:
—Yʉ'ʉ pã́ yosóo'ono'gʉ̃ nigʉ̃sami. Cʉ̃ tojo níca be'ro Simó macʉ̃ Juda Iscariotere yosóo'owĩ. 27 Cʉ̃ tojo wééca be'ro wãtĩ Judare sãjãacʉ niwĩ. Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Mʉ'ʉ weeatjere weebaque'oya.
28 Ʉ̃sã nipe'tirã topʉ ba'adujirã, cʉ̃ tojo nisere tʉ'omasĩticãti. 29 Ni'cãrẽrã a'tiro wãcũwʉ̃: "Juda cʉ̃ niyerure co'tegʉ niyucã, Jesú cʉ̃rẽ apeyenojõ bosenʉmʉ cjasere duudutigʉ weeapĩ, o pajasecʉorãrẽ niyeru o'odutigʉ o'odutiapĩ", niwʉ̃. 30 Juda cʉ̃ pã́rẽ ñe'éca be'ro ʉ̃sã tiropʉ ní'cʉ wijaa wa'awĩ. Cʉ̃ wijaari cura ñamipʉ niwʉ̃.

A'merĩ ma'idutise ni'i

31 Juda wa'áca be'ro Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Ni'cãrõacã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ masʉ̃ weronojõ upʉtigʉpʉre yʉ'ʉ tutuasere ĩ'ono'rõsa'a. Õ'acʉ̃ tutuase quẽ'rã yʉ'ʉ me'rãta ĩ'ono'rõsa'a. 32 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ tutuasere ĩ'ocã, cʉ̃ quẽ'rã yʉ'ʉ tutuasere maata ĩ'ogʉ̃sami. 33 Yʉ'ʉ me'rãcjãrã, cã'rõ mʉsã me'rã nitʉogʉsa'a. Mʉsã yʉ'ʉre a'marãsa'a. Yʉ'ʉ judío masãrẽ todʉporopʉre ní'caronojõta mʉsãrẽ ni'cãrõacã nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ

wa'atjopʉre mʉsã wa'amasĩtisa'a. [34] Mʉsãrẽ apeye ma'ma dutise cũugʉ̃ti. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ
ma'irõnojõta a'merĩ ma'iña. [35] Mʉsã a'merĩ ma'icã, ãpẽrã nipe'tirã mʉsãrẽ yʉ'ʉ bu'erã
nisere masĩrãsama, niwĩ Jesú.

Jesú Pedrore "Mʉ'ʉ yʉ'ʉre 'Masĩwe'e' nigʉ̃sa'a" ní'que ni'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

[36] Simó Pedro cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wĩ:
—Wiogʉ, ¿no'opʉ wa'agʉsari?
Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Ni'cãrõacã yʉ'ʉ wa'atjopʉre mʉ'ʉ wa'amasĩtisa'a. Be'ropʉ yʉ'ʉre sirutugʉsa'a.
[37] Pedro cʉ̃rẽ niwĩ tja:
—Wiogʉ, ¿de'ro weeacjʉ yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã maata wa'amasĩtisari? Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉ
me'rãta wẽrĩmasĩ'i.
[38] Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—¿Nirõta yʉ'ʉ me'rã wẽrĩmasĩti? Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Cãrẽ'quẽ cʉ̃ uuati dʉporo
yʉ'ʉre i'tiati "Cʉ̃rẽ masĩwe'e", nigʉ̃sa'a, niwĩ Jesú.

14

Jesú "Yʉ'ʉre ẽjõpeorã yʉ'rʉrãsa'a" ní'que ni'i

[1] Jesú ʉ̃sãrẽ a'tiro niwĩ:
—Mʉsã ʉpʉtʉ waro wãcũque'titicã'ña. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeoya. Tojo nicã yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ
ẽjõpeoya. [2] Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ mʉsã niatje wi'seri peje ni'i. Te marĩcãma, mʉsãrẽ
wereboapã. Topʉ mʉsã niatjore apoyugʉ wa'agʉ wee'e. [3] Mʉsã niatjore apóca be'ro
mʉsãrẽ miigʉ̃ a'tigʉti. Topʉre mʉsã quẽ'rã ninu'cũcã'rãsa'a. [4] Mʉsã yʉ'ʉ wa'atjore
masĩsa'a. Yʉ'ʉ wa'ari ma'a quẽ'rãrẽ masĩsa'a, niwĩ Jesú.
[5] Tomás cʉ̃rẽ niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ wa'atjore masĩtisa'a. ¿Ʉ̃sã de'ro wee masĩbosaʉ mʉ'ʉ wa'ari ma'arẽ?
[6] Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ wa'ari ma'a weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ masãrẽ topʉ wa'acã weegʉ́ ni'i.
Yʉ'ʉ masãrẽ diacjʉ̃ cjasere masĩcã wee'e. Narẽ catinu'cũcã weegʉ́ ni'i. Yʉ'ʉre ẽjõpeorã
dia'cʉ̃ yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ wa'arãsama. [7] Mʉsã yʉ'ʉre masĩrã, yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rãrẽ masĩbosa'a.
Ni'cãrõacã me'rã cʉ̃rẽ masĩ'i. Mʉsã yʉ'ʉre ĩ'arã, cʉ̃rẽ ĩ'arã weronojõ ni'i, niwĩ Jesú.
[8] Felipe Jesure niwĩ:
—Wiogʉ, mʉ'ʉ pacʉre ĩ'oña ʉ̃sãrẽ. Cʉ̃rẽ ĩ'ase me'rã dia'cʉ̃ ʉ̃sãrẽ ejatuarosa'a.
[9] Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Felipe, yʉ'ʉ mʉsã me'rã yoacã niwʉ̃. ¿Yʉ'ʉre ĩ'amasĩweti yujupʉ? Yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃ yʉ'ʉ
pacʉ quẽ'rãrẽ masĩmi. ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre "Mʉ'ʉ pacʉre ĩ'oña", niati? [10] ¿Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ
me'rã pʉarã nimicã, ni'cʉ̃pʉta ni'i nisere ẽjõpeoweti? ¿Cʉ̃ yʉ'ʉpʉre nimi nise quẽ'rãrẽ
ẽjõpeoweti? Yʉ'ʉ ucũsere yʉ'ʉ se'saro ucũwe'e. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉpʉre nigʉ́ta cʉ̃ ʉaro ucũmi.
Yʉ'ʉ weese quẽ'rãrẽ yʉ'ʉ se'saro weewe'e. Cʉ́ta cʉ̃ ʉaro weecã weemi. [11] Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ pacʉ
me'rã ni'cʉ̃ta ni'i nisere, cʉ̃ yʉ'ʉpʉre nisere ẽjõpeoya. Tere ẽjõpeotirã pũrĩcã, yʉ'ʉ weese
pe'ere ĩ'a ẽjõpeocureya. [12] Mʉsãrẽ diacjʉ̃ta weregʉti. Yʉ'ʉre ẽjõpeorã yʉ'ʉ wee'caronojõta
yʉ'ʉ wee'quere weesiruturãsama. Totá yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ yʉ'ʉ wa'acãma, a'te nemorõ
weerãsama. [13] Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeocã, nipe'tise mʉsã sẽrĩsere o'ogʉsa'a. Te me'rã yʉ'ʉ pacʉ
tutuasere masĩato nígʉ̃ tojo weegʉsa'a. [14] Yʉ'ʉre ẽjõpeorã, no'o mʉsã sẽrĩsere yʉ'tigʉti.

Jesú "Espíritu Santure o'ógʉti" ní'que ni'i

[15] »Mʉsã yʉ'ʉre ma'írã, yʉ'ʉ dutisere weerãsa'a. [16] Mʉsãrẽ yʉ'ʉ pacʉre Espíritu Santure
sẽrĩbosagʉti. Cʉ̃ mʉsãrẽ weetamuse me'rã wãcũtutuanu'cũcã weegʉsami. Mʉsã me'rã
ninu'cũgʉ̃sami. [17] Espíritu Santu mʉsãrẽ queoro bu'egʉsami. Ãpẽrã a'ti nucũcãcjãrã
yʉ'ʉre ẽjõpeotirã cʉ̃rẽ masĩtirãsama. Tojo weerã cʉ̃rẽ moorãsama. Mʉsã pũrĩcã cʉ̃rẽ
masĩ'i. Cʉ̃ mʉsã me'rã, mʉsãpʉre ninu'cũgʉ̃sami. [18] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ cõ'awã'cãsome. Mʉsã
me'rã nigʉ̃ a'tigʉti tja. [19] Cã'rõacã be'ro masã yʉ'ʉre ĩ'asome. Mʉsã pũrĩcã ĩ'arãsa'a. Yʉ'ʉ
catinu'cũcã'a. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã catinu'cũcã'rãsa'a. [20] Yʉ'ʉ pacʉ mʉsãrẽ Espíritu
Santure o'ógʉsami. Tojo wééca be'ro yʉ'ʉ pacʉ me'rã yʉ'ʉ nisere masĩrãsa'a. Tojo nicã
mʉsã yʉ'ʉ me'rã nisere, yʉ'ʉ mʉsãpʉre nisere masĩrãsa'a. [21] Yʉ'ʉ dutisere weegʉ́ diacjʉ̃ta

yʉ'ʉre ma'isere ĩ'osami. Yʉ'ʉre maigʉ̃rẽ yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rã ma'igʉ̃sami. Yʉ'ʉ quẽ'rã ma'igʉ̃sa'a. Cʉ̃rẽ yʉ'ʉ nisetisere ĩ'ogʉ̃sa'a, niwĩ Jesú.

22 Apĩ Juda, Iscariote mejẽta Jesure niwĩ:

—¿Wiogʉ, de'ro weegʉ mʉ'ʉ nisetisere ʉ̃sã dia'cʉ̃rẽ ĩ'ogʉ̃sari? ¿De'ro weegʉ a'ti turicjãrã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeotirã quẽ'rãrẽ ĩ'oweti?

23 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉre ma'igʉ̃ yʉ'ʉ dutisere weemi. Yʉ'ʉ pacʉ cʉ̃rẽ ma'igʉ̃sami. Ʉ̃sã pʉarãpʉta cʉ̃ me'rã nirãsa'a. 24 Yʉ'ʉre ma'itigʉ pe'e yʉ'ʉ ucũsere weetimi. Yʉ'ʉ ucũse yé mejẽta ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre o'ó'cʉ cʉ̃ weredutise ni'i.

25 »Yʉ'ʉ mʉsã me'rã nígʉ̃, a'te nipe'tisere were'e. 26 Yʉ'ʉ sẽrĩcã, yʉ'ʉ pacʉ Espíritu Santure mʉsãrẽ o'ógʉsami. Cʉ̃ mʉsãrẽ weetamu, wãcũtutuanu'cũcã weegʉsami. Nipe'tise mʉsãrẽ bu'egʉsami. Nipe'tise yʉ'ʉ mʉsãrẽ bu'e'quere apaturi wãcũcã weegʉsami.

27 »Yʉ'ʉ ni'cãrõacã mʉsãrẽ we'eriti'i. Mʉsã ye ejeripõ'rãrĩpʉ ejerisãjãse niato. Yʉ'ʉ ejerisãjãse me'rã mʉsãrẽ ejerisãjãcã weegʉti. Yʉ'ʉ ejerisãjãcã weese a'ti nucũcã cjase weronojõ niwe'e. Tojo weerã "Yʉ'ʉ wa'agʉ wee'e" nisere tʉ'orã, bʉjaweti, wãcũque'titicã'ñã. 28 Mʉsã "Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ wa'agʉ wee'e" nicã tʉ'otojapʉ. "Be'ro yʉ'ʉ mʉsã me'rã nigʉ̃ a'tigʉti tja" nicã quẽ'rãrẽ tʉ'oapʉ. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉ yʉ'rʉoro nimi. Mʉsã yʉ'ʉre cʉ̃ tiropʉ wa'ase quetire tʉ'oapʉ. Tere tʉ'orã, diacjʉ̃ta ẽjõpeorã pũrĩcã, e'catiboapã. 29 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ wereyugʉ weeapʉ. Tojo weerã yʉ'ʉ mʉsãrẽ wereyu'quere queoro wa'acã, "Diacjʉ̃ta nipĩ", nirãsa'a. 30 Wãtĩ a'ti nucũcãcjãrãrẽ dutigʉ a'titojami. Tojo weegʉ yʉ'ʉ yoaticã mʉsã me'rã ucũgʉ̃ti. Cʉ̃ yʉ'ʉre ne cã'rõ dutimasĩtimi. 31 Tojo wa'arota weesasa'a. Yʉ'ʉ pacʉ cʉ̃ weeduti'quere weegʉti. Yʉ'ʉ tojo weecã, a'ti nucũcãcjãrã yʉ'ʉ pacʉre yʉ'ʉ ma'isere masĩrãsama. Te'a wa'arã. Wã'cãnʉ'cãña, niwĩ ʉ̃sãrẽ.

15

Jesú ʉ'segʉ me'rã masãrẽ queose were'que ni'i

1 Jesú queose me'rã ʉ̃sãrẽ a'tiro niwĩ:

—Yʉ'ʉ ʉ'segʉ weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ tigʉre co'tegʉ nimi. 2 Yʉ'ʉre ẽjõpeorã tigʉ cjase dʉpʉri nima. Õ'acʉ̃ ʉ'segʉre ĩ'anʉrʉ̃gʉ̃ weronojõ niyugʉ, dʉca marĩse dʉpʉrire dʉtecõ'asami. Apeye dʉcatise dʉpʉrire añurõ dʉcatiato nígʉ̃ dʉteweenemosami. 3 Mʉsã dʉcatise dʉpʉri weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ bu'e'quere ẽjõpeo, yʉ'ti'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ pacʉ mʉsã ña'arõ wee'quere cõ'atojawĩ. Mʉsã acobojono'cãrãpʉ nitoja'a. 4 Yʉ'ʉ mʉsãpʉre ninu'cũgʉsa'a. Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ me'rãcjãrã ninu'cũcã'ñã. Ni'cã dʉpʉ yucʉgʉpʉ a'mesʉ'atimirõ dʉcatitisa'a. A'te weronojõ mʉsã yʉ'ʉ me'rã ninu'cũtirã, ne añurõ weemasĩsome.

5 »Yʉ'ʉ ní'caronojõta yʉ'ʉ ʉ'segʉ weronojõ ni'i. Mʉsã tigʉ dʉpʉri ni'i. Yʉ'ʉ me'rã ninu'cũgʉ̃, yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃pʉre nicã, cʉ̃ añurõ weemasĩsami. Mʉsã yʉ'ʉ me'rã ninu'cũtirã, ne añurõ weemasĩtisa'a. 6 Yʉ'ʉ me'rã ninu'cũtigʉ dʉtecõ'a'que dʉpʉri weronojõ nimi. Te ñai'que dʉpʉrire see, pecame'epʉ ʉ̃jʉ̃acõ'ano'sa'a.

7 »Mʉsã yʉ'ʉ me'rã ninu'cũrã, yʉ'ʉ bu'esere wãcũrã, Õ'acʉ̃rẽ mʉsã ʉasere sẽrĩña. Cʉ̃ yʉ'tigʉsami. 8 Mʉsã añurõ wéérã, Õ'acʉ̃ añuyʉ'rʉami nisere ĩ'orãsa'a. Tojo weerã diacjʉ̃ta mʉsã yʉ'ʉ bu'erã nirãsa'a. 9 Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre ma'irõnojõta yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsãrẽ ma'i'i. Yʉ'ʉ me'rã ninu'cũña. Tojo weecã, mʉsãrẽ ma'inu'cũgʉsa'a. 10 Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre cʉ̃ dutisere weecã, ma'imi. Yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ dutisere weecã, mʉsãrẽ ma'igʉsa'a.

11 »Yʉ'ʉ e'catironojõta mʉsãrẽ e'catiato nígʉ̃ tojo ucũ'u. Tojo weerã mʉsã e'-catiyʉ'rʉarãsa'a. 12 Yʉ'ʉ dutise a'tiro ni'i. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ma'irõnojõta a'merĩ ma'iña. 13 Ni'cʉ̃ cʉ̃ me'rãcjãrãrẽ wẽrĩbosagʉ, narẽ ma'iyʉ'rʉasami. Wẽrĩbosase nemorõ ma'ita basiowe'e. 14 Mʉsã yʉ'ʉ dutisere wéérã, yʉ'ʉ me'rãcjãrã ni'i. 15 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ "Yʉ'ʉre da'raco'terã nima", nisome. Da'raco'terã na wiogʉ weesere masĩtisama. Mʉsã yʉ'ʉ me'rãcjãrã ni'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre ní'quere werepe'ocã'a. 16 Mʉsã yʉ'ʉre besetiwʉ. Yʉ'ʉ pe'e mʉsãrẽ besewʉ. Añurõ weeato nígʉ̃ tojo weewʉ. Mʉsã añurõ weese pe'tisome. Añurõ weecã, mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeocã, no'o Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩsenojõrẽ o'ogʉsami. 17 A'teta ni'i yʉ'ʉ mʉsãrẽ dutise. A'merĩ ma'iña, niwĩ.

Jesú “Yʉ'ʉre ẽjõpeocã, ãpẽrã mʉsãrẽ ĩ'atu'tirãsama” ní'que ni'i
18 Jesú ʉ̃sãrẽ a'tiro ninemowĩ:
—A'ti nucũcãcjãrã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã mʉsãrẽ ĩ'atu'ticã, yʉ'ʉre ĩ'atu'timʉ'tã'quere
wãcũña. 19 Mʉsã a'ti nucũcãcjãrã waro nicãma, na me'rãcjãrãrẽ ma'irõnojõta mʉsãrẽ
ma'ibosama. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ na wa'teropʉ nirãrẽ besewʉ. Mʉsã a'ti nucũcãcjãrã weronojõ
niwe'e. Tojo weerã mʉsãrẽ ĩ'atu'tima. 20 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ní'quere wãcũña. Ne ni'cʉ̃
da'raco'tegʉ “Yʉ'ʉ wiogʉ yʉ'rʉoro ni'i”, nímasĩtisami. Yʉ'ʉre ña'arõ weema. Mʉsã
quẽ'rãrẽ mejãrõta ña'arõ weerãsama. No'o yʉ'ʉ bu'esere tʉ'orã, mʉsãrẽ tʉ'orãsama.
21 Mʉsã yʉ'ʉre sirutucã ĩ'arã, nipe'tise ña'asere mʉsãrẽ weerãsama. Yʉ'ʉre o'ó'cʉre na
masĩtise ye bu'iri tojo weerãsama.
22 »Yʉ'ʉ a'ti di'tapʉre narẽ weregʉ a'titicãma, bu'iri moobosama. Na ni'cãrõacãrẽ bu'iri
cʉoma. “Ʉ̃sã bu'iri moo'o”, nímasĩtisama. 23 Yʉ'ʉre ĩ'atu'tirã yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rãrẽ ĩ'atu'tima.
24 Ne ni'cʉ̃ weetisere na tiropʉre peje weeĩ'omiwʉ̃. Yʉ'ʉre masĩdutigʉ tojo weewʉ. Yʉ'ʉ
weeĩ'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yʉ'ʉ wee'quere ĩ'awã. Tere ĩ'amirã, yʉ'ʉre
ĩ'atu'tiwã. Yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rãrẽ ĩ'atu'tiwã. 25 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta queoro
wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: “Bu'iri moomicã, yʉ'ʉre ĩ'atu'tiwã”, ni ojano'wʉ̃.
26 »Espíritu Santu diacjʉ̃ ucũgʉ̃, mʉsãrẽ weetamugʉ̃ a'tigʉsami. Ʉ̃sã yʉ'ʉ pacʉ me'rã
cʉ̃rẽ o'órãsa'a. Cʉ̃ a'tigʉ, queoro yé cjasere mʉsãrẽ weregʉsami. 27 Mʉsã quẽ'rã yé cjasere
wererãsa'a. Mʉsã ne waropʉta yʉ'ʉ me'rã nitojawʉ. Tojo weerã wererãsa'a, niwĩ Jesú.

16

1 Jesú ʉ̃sãrẽ ninemowĩ tja:
—Yé bu'iri ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weerãsama nisere were'e. Yʉ'ʉre ẽjõpeodu'uticã'to
nígʉ̃ tojo were'e. 2 Mʉsãrẽ judío masã nerẽwʉase wi'seripʉ nimi'cãrãrẽ cõ'awĩrõrãsama.
No'o mʉsãrẽ wẽjẽcõ'aca be'ro a'tiro nirãsama. “Marĩ Õ'acʉ̃ ʉaro weerã wee'e”, nirãsama.
3 Na yʉ'ʉ pacʉre, yʉ'ʉre masĩti'que ye bu'iri mʉsãrẽ ña'arõ weerãsama. 4 Yʉ'ʉ wereyugʉ
wee'e. Tojo weerã queoro te wa'acã, mʉsã “Tojota niwĩ”, nirãsa'a.

Espíritu Santu ye cjase ni'i
»Yʉ'ʉ mʉsã me'rã nígʉ̃, ne waropʉre maata a'tere weretiwʉ. 5-6 Ni'cãrõacã yʉ'ʉre
o'ó'cʉ tiropʉ wa'agʉ wee'e. Yʉ'ʉ tojo nicã tʉ'orã, ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre “¿No'opʉ wa'ati?”
ni sẽrĩtiña'we'e. Mejõ bʉjawetiwioriticã'a. 7 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ wa'acã,
mʉsãrẽ añu nirõsa'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ Espíritu Santure o'ógʉsa'a. Yʉ'ʉ wa'aticãma, cʉ̃ mʉsãrẽ
weetamugʉ̃, mʉsã me'rã nigʉ̃ a'titibosami.
8-11 »Espíritu Santu yʉ'ʉre ẽjõpeotirãrẽ a'tiro masĩcã weegʉsami. “Ʉ̃sã ña'arã ni'i”,
ni tʉ'oña'cã weegʉsami. Apeye, yʉ'ʉ diacjʉ̃ weegʉ́ ni'i nisere ĩ'ogʉ̃sami. Yʉ'ʉ pacʉ
tiropʉ wa'ase me'rã tere ĩ'ogʉ̃sami. Yʉ'ʉ topʉ wa'acã, yʉ'ʉre ĩ'asome. Tojo nicã
yʉ'ʉre ẽjõpeotirãrẽ Õ'acʉ̃ bu'iri da'reatjere ĩ'ogʉ̃sami. A'tiro masĩrãsama: “Wãtĩ, a'ti
nucũcãcjãrãrẽ dutigʉ Õ'acʉ̃rẽ bu'iri da'reno'acjʉ nitojami”, nirãsama.
12 »Yʉ'ʉ mʉsãrẽ peje werese cʉomi'i. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã tʉ'omasĩtibosa'a. Tojo weegʉ
werewe'e. 13 Espíritu Santu a'tigʉ, nipe'tisere queoro weregʉsami. Cʉ̃ diacjʉ̃ ucũgʉ̃ nimi.
Cʉ̃ se'saro ucũsome. Õ'acʉ̃ ucũsere, cʉ̃ tʉ'o'quere wereturiagʉsami. Be'ropʉ wa'atje
quẽ'rãrẽ mʉsãrẽ wereyugʉsami. 14 Espíritu Santu yʉ'ʉre añurõ ucũgʉ̃sami. Yé cjasere
mʉsãrẽ masĩcã weegʉsami. 15 Nipe'tise yʉ'ʉ pacʉ cʉose yé ni'i. Tojo weegʉ Espíritu Santu
mʉsãrẽ yé quetire weregʉsami.

Bʉjawetimi'cãrã e'catirãsama nise ni'i
16-17 »Cã'rõacã be'ro mʉsã yʉ'ʉre ĩ'anemosome. Be'ro ĩ'arãsa'a tja. Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ
wa'ase ye bu'iri tojo wa'anírõsa'a, niwĩ Jesú.
Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã ni'cãrẽrã a'merĩ ucũwʉ̃:
—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cʉ̃ tojo nise? 18 “Cã'rõacã be'ro” cʉ̃ nise ¿de'ro nisĩ'rĩrõ
weesari? Ñe'enojõrẽ ucũgʉ̃ ucũsamigʉ, masĩtisa'a, niwʉ̃.
19 Jesú ʉ̃sã tojo nisere masĩgʉ̃, ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉ "Cã'rõacã be'ro ĩ'asome, be'ro ĩ'arãsa'a tja" ní'quere ¿a'merĩ sẽrĩtiña'rã weeti?
20 Mʉsãrẽ diacjʉ̃ta weregʉti. Mʉsã uti, pũrõ bʉjawetirãsa'a. A'ti turicjãrã pe'e e'-
catirãsama. Mʉsã bʉjawetimi'cãrã be'ro e'catirãsa'a. 21 A'tiro wa'ase weronojõ nirõsa'a.
Ni'cõ nijĩpaco co wĩ'magʉ̃ wʉase dʉporoacã pũrĩse tʉ'oña'samo. Co wʉáca be'ro co pũrĩse
tʉ'oña'quere wãcũtisamo. Co macʉ̃ bajuase pe'ere ĩ'agõ e'catigo, tojo weesamo. 22 Co
weronojõ mʉsã ni'cãrõacã pi'eti'i. Be'ro yʉ'ʉ mʉsãrẽ ĩ'agʉ̃ a'tigʉti tja. Yʉ'ʉ tojo weecã
ĩ'arã, mʉsã e'catiyʉ'rʉarãsa'a. Ãpẽrã mʉsãrẽ bʉjaweticã weemasĩtirãsama.
23 »Mʉsã tojo e'catiri nʉmʉrẽ mʉsã tʉ'otisere ne sẽrĩtiña'some majã. Diacjʉ̃ta mʉsãrẽ
nigʉ̃ti. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, nipe'tise mʉsã sẽrĩsere yʉ'ʉ pacʉ yʉ'tigʉsami.
24 Todʉporopʉ yʉ'ʉ tutuase me'rã yʉ'ʉ pacʉre ne sẽrĩtiwʉ. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã yʉ'ʉre
ẽjõpeotjĩarã sẽrĩña. Mʉsã tojo weecã, cʉ̃ yʉ'tigʉsami. Cʉ̃ yʉ'ticã, mʉsã e'catiyʉ'rʉarãsa'a.

*Jesú masã*rẽ "A'tiro weegʉti" ní'que ni'i

25 »Yʉ'ʉ mʉsãrẽ queose me'rã wereapʉ. Be'ro queose marĩrõ diacjʉ̃ta yʉ'ʉ pacʉ ye
quetire weregʉsa'a. 26 Espíritu Santu a'tíca be'ro mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeotjĩarã, yʉ'ʉ pacʉre
sẽrĩrãsa'a. Yʉ'ʉ tojo nígʉ̃, "Yʉ'ʉ pacʉre mʉsãrẽ sẽrĩbosagʉti", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Mʉsã
basu sẽrĩrãsa'a. 27 Cʉ́ʉ̃ta mʉsãrẽ ma'imi. A'tiro ni'i. Mʉsã yʉ'ʉre ma'i'i. Tojo nicã mʉsã
yʉ'ʉre "Õ'acʉ̃ tiropʉ ní'cʉ a'tipĩ", ni ẽjõpeo'o. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ma'imi. 28 Yʉ'ʉ
pacʉ me'rã ní'cʉ yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉre a'tiwʉ. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ a'topʉ ní'cʉ yʉ'ʉ pacʉ
tiropʉ dajatojaagʉti tja.
29 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉ queose me'rã werewe'e. Diacjʉ̃ ucũcã'a. 30 Ni'cãrõacã ʉ̃sã masĩ'i.
Mʉ'ʉ nipe'tisere masĩpe'ocã'a. No'o sẽrĩtiña'se dʉporo masĩtoja'a. Tojo weerã mʉ'ʉ Õ'acʉ̃
tiropʉ ní'cʉ a'tipã nisere masĩ'i.
31 Jesú ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—¿Mʉsã ẽjõpeoti majã? 32 Tojo ẽjõpeomirã, maata no'o mʉsã wa'asĩ'rĩrõ du'tistearãsa'a.
Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ta tojagʉ́sa'a. Ni'cʉ̃ta niwe'e, nígʉ̃ pe'e. Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉ me'rã nimi. 33 Yʉ'ʉre
ẽjõpeorã ejerisãjãse cʉoato nígʉ̃ a'te nipe'tisere mʉsãrẽ wereapʉ. A'ti nucũcãcjãrã
mʉsãrẽ pi'eticã weerãsama. Na tojo weemicã, wãcũtutuaya. Yʉ'ʉ a'ti nucũcãcjãrã na
ña'arõ weesere docaque'acã weetojawʉ. Tojo weerã yʉ'ʉre ẽjõpeorã wãcũtutuaya.

17

*Jesú c*ʉ̃ bu'erã ye niatjere cʉ̃ pacʉre sẽrĩbosa'que ni'i

1 Jesú tojo níca be'ro ĩ'amorõ, a'tiro niwĩ:
—Pacʉ, mʉ'ʉ yʉ'ʉre cũu'que eja'a. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ macʉ̃ nisere masãrẽ ĩ'oña. Mʉ'ʉ
tojo weecã, yʉ'ʉ masãrẽ mʉ'ʉ tutuasere, mʉ'ʉ añuyʉ'rʉsere ĩ'ogʉ̃sa'a. 2 Mʉ'ʉ yʉ'ʉre
masã nipe'tirã wiogʉ sõrõwʉ̃. Nipe'tirã mʉ'ʉ o'o'cãrãrẽ catinu'cũcã weedutigʉ yʉ'ʉre
sõrõwʉ̃. 3 Masã mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ, tojo nicã yʉ'ʉre mʉ'ʉ o'ó'cʉre ẽjõpeorã
catinu'cũcã'rãsama.
4 »Yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉre mʉ'ʉ tutuasere, mʉ'ʉ añuyʉ'rʉsere masãrẽ ĩ'owʉ̃. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre
cũu'quere weepe'ocã'wʉ̃. 5 Pacʉ, a'ti nucũcã weese dʉporo yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã niwʉ̃. Mʉ'ʉ
me'rã nígʉ̃, mʉ'ʉ weronojõ nisetiwʉ. Ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉ tiropʉ wa'agʉ wee'e. Yʉ'ʉre
mejãrõta weeya tja.
6 »Mʉ'ʉ ã'rãrẽ a'ti nucũcãpʉ nirã́ wa'terore besewʉ. Yʉ'ʉre narẽ o'ogʉti nígʉ̃, tojo
weecʉ niwʉ̃. Mʉ'ʉ nisetisere narẽ masĩcã weewʉ. Na mʉ'ʉ yarã nimi'cãrãrẽ yʉ'ʉre wiawʉ.
Na mʉ'ʉ dutisere weewã. 7 Ni'cãrõacã na masĩma, nipe'tise yʉ'ʉ cʉose mʉ'ʉ o'o'que ni'i,
nima. 8 Narẽ nipe'tise mʉ'ʉ wereduti'quere werewʉ. Na tere tʉ'orã, ẽjõpeowã. Na diacjʉ̃ta
yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉ a'ti'quere ẽjõpeowã. Tojo nicã mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'ó'quere ẽjõpeowã.
9 »Yʉ'ʉ na ye niatjere mʉ'ʉrẽ sẽrĩ'i. Ãpẽrã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã yema sẽrĩwe'e. Yʉ'ʉre mʉ'ʉ
o'o'cãrã mʉ'ʉ yarã nima. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ sẽrĩ'i. 10 Nipe'tirã mʉ'ʉ yarã, yarã nima. Yarã
quẽ'rã mʉ'ʉ yarã nima. Na yʉ'ʉre ẽjõpeo, yʉ'ʉ tutuagʉ nisere masãrẽ masĩcã weema.
11 »Yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉ tojaque'asome. Yʉ'ʉ bu'erã pũrĩcã tojarã́sama. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉ
wa'agʉ wee'e. Pacʉ, añuyʉ'rʉgʉ, mʉ'ʉ tutuase me'rã mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'o'cãrãrẽ añurõ
co'teya. Mʉ'ʉ tojo weecã, marĩ nírõnojõta na ni'cãrõ me'rã nirãsama. 12 A'ti nucũcãpʉre

yʉ'ʉre mʉ'ʉ o'o'cãrã me'rã nígʉ̃, mʉ'ʉ tutuase o'o'que me'rã narẽ co'tewʉ. Ne ni'cʉ̃ bajuriotiwʉ. Ni'cʉ̃ dia'cʉ̃ todʉporopʉ bajuduti'cʉ weronojõ ní'cʉre bajuriowʉ. Mʉ'ʉ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

[13] »Ni'cãrõacã yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉ wa'agʉ wee'e. Yʉ'ʉ a'ti nucũcãpʉ nígʉ̃, mʉ'ʉ ye quetire werewʉ. Tere tʉ'orã, na yʉ'ʉ weronojõ e'catiato nígʉ̃ werewʉ. [14] Mʉ'ʉ wereduti'quere narẽ wereturiawʉ. Na yʉ'ʉre ẽjõpeotjĩarã, yʉ'ʉ weronojõ nima. A'ti ʉmʉcocjãrã weronojõ wãcũtima. Tojo weerã na quẽ'rãrẽ masã ĩ'atu'tima. [15] "Narẽ, a'ti nucũcãpʉ nirãrẽ mʉ'ʉ tiropʉ miaña", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Wãtĩ pe'ere cã'mota'aya nígʉ̃, tojo ni'i. [16] Yʉ'ʉ a'ti ʉmʉcocjʉ̃ niwe'e. Na quẽ'rã yʉ'ʉre ẽjõpeorã a'ti ʉmʉcocjãrã weronojõ wãcũsetitima. [17] Mʉ'ʉ ye queti diacjʉ̃ waro ni'i. Te me'rã narẽ mʉ'ʉ ʉaro weeajã añurã wa'acã weeya. [18] Yʉ'ʉre mʉ'ʉ ye quetire a'ti nucũcãcjãrãrẽ weredutigʉ o'ówʉ. Yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ bu'erãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ weredutigʉ o'ó'o. [19] Mʉ'ʉ ʉaronojõ na ye niatjere wẽrĩbosagʉti. A'tiro yʉ'ʉ weecã, na quẽ'rã mʉ'ʉ ʉaronojõ diacjʉ̃ta weerãsama.

[20] »Yʉ'ʉ na dia'cʉ̃rẽ sẽrĩbosawe'e. Be'ropʉ na bu'esere tʉ'o ẽjõpeoajã quẽ'rãrẽ sẽrĩbosa'a. [21] Na marĩ me'rã ni'cãrõ me'rã niato nígʉ̃ tojo wee'e. Pacʉ, yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã nírõnojõ, mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rã nírõnojõ na quẽ'rã niato. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucũcãcjãrã yʉ'ʉre mʉ'ʉ o'ó'quere ẽjõpeorãsama. [22] Yʉ'ʉre mʉ'ʉ tutuase, añuyʉ'rʉsere o'owʉ. Yʉ'ʉ quẽ'rã yarãrẽ o'oturiawʉ. Narẽ ni'cãrõ me'rã marĩ weronojõ niato nígʉ̃ tojo weewʉ. [23] Yʉ'ʉ napʉre ni'i. Mʉ'ʉ pe'e yʉ'ʉpʉre ni'i. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nirãsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucũcãcjãrã mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'ó'quere masĩrãsama. Apeyere, mʉ'ʉ yʉ'ʉre ma'irõnojõta "Marĩrẽ ma'imi", nirãsama.

[24] »A'ti turi weese dʉporo mʉ'ʉ yʉ'ʉre ma'iwʉ̃. Tojo weegʉ mʉ'ʉ nisetisere yʉ'ʉre o'owʉ. Pacʉ, mʉ'ʉ o'o'cãrãrẽ yʉ'ʉ me'rã nicã ʉasa'a. Narẽ yʉ'ʉ tutuasere ĩ'adutigʉ tojo wee'e. [25] Pacʉ, mʉ'ʉ queoro wee'e. A'ti nucũcãcjãrã yʉ'ʉre ẽjõpeotirã mʉ'ʉrẽ masĩtima. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ masĩ'i. Ã'rã yʉ'ʉ bu'erã mʉ'ʉ yʉ'ʉre o'ó'quere masĩma. [26] Mʉ'ʉ nisetisere narẽ masĩcã weewʉ. Tojo masĩcã weenu'cũcʉ̃ti. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre ma'irõnojõta na quẽ'rãrẽ a'merĩ ma'idutigʉ tojo wee'e. Tojo nicã yʉ'ʉ na me'rã ninu'cũgʉ̃ti nígʉ̃, tojo wee'e, niwĩ Jesú.

18

Jesure surara na ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

[1] Jesú cʉ̃ pacʉre sẽrí́ca be'ro ʉ̃sã Jerusalé́pʉre wijawʉ. Wija, Cedrón wãmetiri maarẽ pẽ'awʉ̃. Ti maa siaquijipʉ na olivo ote'caro niwʉ̃. Ʉ̃sã topʉ wa'awʉ. [2] Juda Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'ori masʉ̃ quẽ'rã te olivo nirõrẽ masĩwĩ. Jesú todʉporo pejetiri ʉ̃sãrẽ sʉ'ori sijawĩ. Tojo weegʉ masĩwĩ. [3] Ʉ̃sã topʉ nirĩ cura ni'cã curua surara me'rã Juda etawĩ. Ãpẽrã quẽ'rã ni'cãrẽrã Õ'acʉ̃ wi'i co'terã surara niwã. Pa'ia wiorã, fariseo masã o'óno'cãrã niwã. Na añurõ wãmotiwã. Sĩ'ose tuturi, sĩ'osepa me'rã a'tiwã. [4] Jesú cʉ̃rẽ wa'atjere masĩtojacʉ niwĩ. Tojo weegʉ "¿Noarẽ a'mati?" niwĩ.

[5] Cʉ̃rẽ yʉ'tiwã:

—Jesú Nazarecjʉ̃rẽ a'ma'a, niwã. Jesú narẽ niwĩ:

—Yʉ'ʉta ni'i.

Juda Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'ori masʉ̃ na me'rã niwĩ. [6] Jesú "Yʉ'ʉta ni'i" nicã tʉ'orã, na uirã, dústi bʉ'rʉque'awã. [7] Jesú apaturi sẽrĩtiña'wĩ tja:

—¿Noarẽ a'mati?

Cʉ̃rẽ yʉ'tiwã:

—Jesú Nazarecjʉ̃rẽ a'ma'a, niwã.

[8] Jesú narẽ niwĩ:

—Mʉsãrẽ weretoja'a, yʉ'ʉta ni'i. To pũrĩcã yʉ'ʉre a'marã, ã'rã yʉ'ʉ bu'erãrẽ du'uo'oya.

[9] Jesú cʉ̃ ucũ'que queoro wa'ato nígʉ̃ tojo niwĩ. Cʉ̃ ní'que a'tiro niwʉ̃: "Yʉ'ʉ pacʉ o'o'cãrãrẽ ne ni'cʉ̃ bajuriotiwʉ", niwʉ̃. [10] Cʉ̃ tojo níca be'ro Simó Pedro cʉ̃ ya di'pjĩrẽ wejeweewĩ. Wejewee, pa'ia wiogʉre da'raco'tegʉ Malco wãmetigʉre diacjʉ̃ca o'meperore dʉtepã'rẽwĩ. [11] Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, Jesú Pedrore niwĩ:

—Mʉ'ʉ ya di'pjĩrẽ nʉrõña. Yʉ'ʉ pacʉ pi'etiduti'caronojõta pi'etigʉti, niwĩ Jesú.

Jesure Anás ya wi'ipʉ mia'que ni'i
(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)
12-13 Surara, tojo nicã na wiogʉ, ãpẽrã pa'ia wiorã na o'ó'cãrã Jesure dʉ'te, Anás wãmetigʉ ya wi'ipʉ miawã. Cʉ̃ Caifá mañecʉ̃ niwĩ. Caifá titare pa'ia wiogʉ niwĩ. 14 Cʉ̃ta todʉporopʉre judío masãrẽ "Ni'cʉ̃ nipe'tirã ye niatje wẽrĩbosacã, marĩrẽ añurõsa'a" ní'cʉ niwĩ.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" ní'que ni'i
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)
15 Na Jesure miacã, yʉ'ʉ Juã, tojo nicã Simó Pedro, ʉ̃sã pʉarã narẽ sirutuwã'cãwʉ̃. Pa'ia wiogʉ yʉ'ʉre ĩ'amasĩwĩ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ Jesú me'rã wiogʉ ya wi'i po'peapʉ sãjãawʉ̃. 16 Pedro pe'e sopepʉ tojanʉ'cãwĩ. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ sope co'tego me'rã ucũ, cʉ̃rẽ pijisõrõwʉ̃. 17 Be'ropʉ co Pedrore sẽrĩtiña'wõ:
—¿Mʉ'ʉ sĩ'i me'rãcjʉ̃ mejẽta niti?
Pedro core niwĩ:
—Niwe'e, niwĩ.
18 Pũrõ yʉsʉawʉ. Tojo weerã ti wi'i da'raco'terã, tojo nicã surara pecame'e wĩjãwã. Na ti me'e sumutopʉ sõ'manu'cũbʉrowã. Pedro quẽ'rã na me'rã sõ'magʉ̃ wa'awĩ.

Pa'ia wiogʉ Jesure sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)
19 Pa'ia wiogʉ Anás Jesure sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Noanojõ niti mʉ'ʉ bu'erã? ¿Ñe'enojõrẽ mʉ'ʉ bu'eti narẽ? nicʉ niwĩ. 20 Jesú cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ nipe'tirã tʉ'oropʉ bu'ewʉ. Judío masã nerẽse wi'seripʉ, tojo nicã Õ'acʉ̃ wi'i judío masã nerẽwʉaropʉ bu'ewʉ. Ya'yioropʉ bu'etiwʉ. 21 ¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre sẽrĩtiña'ti? Ãpẽrã yʉ'ʉre tʉ'o'cãrãrẽ sẽrĩtiña'ña. Na masĩsama. Na mʉ'ʉrẽ wererãsama, nicʉ niwĩ Jesú.
22 Jesú tojo nicã tʉ'ogʉ, ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ wi'i co'tegʉ surara Jesú ya diapoare paacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ tojo yʉ'titi pa'ia wiogʉre?
23 Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ña'arõ níca be'ro "Te bu'iri paapʉ. Te ña'a ni'i", niña. Añurõ níca be'roma ¿de'ro weeacjʉ yʉ'ʉre paati? nicʉ niwĩ Jesú.
24 Be'ro Anás Jesure dʉ'teno'cʉre tja pa'ia wiogʉ Caifá tiropʉ o'ówĩ.

Pedro nisoonemo'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)
25 Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sõ'manu'cũwĩ. Topʉ nirã́ cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'wã:
—¿Mʉ'ʉ sĩ'i me'rãcjʉ̃ mejẽta niti?
Pedro narẽ niwĩ:
—Niwe'e.
26 Be'ro ni'cʉ̃ pa'ia wiogʉre da'raco'tegʉ, Pedro cʉ̃ o'mepero dʉtepã'rẽ'cʉ acaweregʉ Pedrore niwĩ:
—Yʉ'ʉ mejẽpʉ mʉ'ʉrẽ olivo ote'caropʉ cʉ̃ me'rã nicã ĩ'apʉ.
27 Pedro apaturi nisoowĩ. Tojo níca be'ro cãrẽ'quẽ uuwĩ.

Jesure Pilato romano masã wiogʉ tiropʉ na mia'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)
28 Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipʉ ní'cʉre Pilato ya wi'ipʉ miawã. Bo'rearopʉ weewʉ. Judío masã wiorã ti wi'ipʉre sãjãatiwã. Ti wi'ipʉre sãjãarã, Pascua bosenʉmʉ ba'awʉasere ba'atibopã. Pilato judío masʉ̃ nitimi nise bu'iri na bu'iritirã tʉ'oña'bopã. Tojo weerã cʉ̃ ya wi'ire sãjãatiwã. 29 Na sãjãaticã ĩ'agʉ̃, Pilato na me'rã ucũgʉ̃ wijaatiwĩ. Narẽ niwĩ:
—¿Mʉsã ã'rĩrẽ ñe'enojõ weresãrã weeti?
30 Na cʉ̃rẽ niwã:
—Cʉ̃ ña'arõ weeticãma, mʉ'ʉ tiro cʉ̃rẽ miititiboapã.
31 Na tojo yʉ'ticã tʉ'ogʉ, Pilato niwĩ:
—Cʉ̃rẽ miañia. Mʉsãrẽ dutironojõta mʉsã basu beserã wa'aya.

Judío masã wiorã cũrẽ niwã:
—Ũsã judío masã ne ni'cũ masũrẽ “Wẽjẽña” nímasĩtisa'a, niwã.
32 Titapʉre romano masã wiogʉ masã ña'arãrẽ na wẽjẽdutirãrẽ curusapʉ paabi'pecũcãrã
niwã. Tojo weero Jesú todʉporo ní'que queoro wa'awʉ. Cũ “Yʉ'ʉre ʉ'mʉarõpʉ
tuumorõnʉ'cõrãsama”, niwĩ. 33 Pilato Jesure piji, cũ ya wi'ipʉ majãmisãjãawĩ. Jesure
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉta niti judío masã wiogʉ?
34 Jesú yʉ'ticʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉ basu mʉ'ʉ wãcũrõ me'rã sẽrĩtiña'ti? o ¿ãpẽrã mʉ'ʉrẽ wereati?
35 Pilato cũrẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉ masĩbosaʉ? Yʉ'ʉ judío masũ mejẽta ni'i. A'topʉre mʉ'ʉ ya
di'tacjãrã judío masã, tojo nicã pa'ia wiorã mʉ'ʉrẽ miitiama. ¿De'ro weeati mʉ'ʉ?
36 Jesú nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'ti nucũcãcjũ wiogʉ niwe'e. Yʉ'ʉ tojo nicãma, judío masã wiorãrẽ o'odutitirã
yʉ'ʉre siruturã a'mequẽboapã. Yʉ'ʉ apesecjũ wiogʉ ni'i.
37 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato nicʉ niwĩ:
—¿To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ wiogʉ niti?
Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ nírõnojõta yʉ'ʉ wiogʉ ni'i. Yʉ'ʉ diacjũ cjasere weregʉ a'topʉ a'ti, bajuawʉ.
Nipe'tirã diacjũ cjasere ʉarã, yʉ'ʉ ucũsere tʉ'oma.
38 Pilato cũrẽ nicʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõ nirõ nisasa'a diacjũ cjase? nicʉ niwĩ.

“Jesure wẽjẽrõʉa'a” ní'que ni'i
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sẽrĩtiña'ca be'ro judío masã wiorã me'rã ucũgũ wijaaticʉ niwĩ tja. Narẽ
niwĩ:
—Yʉ'ʉ cũrẽ ne bu'iri bocatiasʉ. 39 Mʉsã weewʉase a'tiro ni'i. Pascua bosenʉmʉ nicã
bu'iri da'reri wi'ipʉ nigũrẽ yʉ'ʉre du'uwĩrõdutisa'a. ¿Mʉsã cũrẽ judío masã wiogʉre
du'uwĩrõcã ʉasari?
40 Cũ tojo nicã tʉ'orã, na pũrõ caricũwã:
—Cũrẽ ne du'uwĩrõticã'ña. Barrabá pe'ere du'uwĩrõña, niwã. Barrabá ña'arõ weeri
masũ niwĩ.

19

1 Masã “Barrabáre du'uwĩrõña” ni caricũcã tʉ'ogʉ, Pilato Jesure tãrãdutiwĩ. 2 Surara
ni'cã be'to pota me'rã wééca be'tore cũ dʉpoapʉre peocãrã niwã. Apero, ni'cãrõ su'tiro
wiogʉ sãñarõnojõ sõ'a ñibocurerore sãacãrã niwã. 3 Be'ro cũ pʉ'to wa'a, cũrẽ bujicã'rã,
a'tiro nicãrã niwã:
—Judío masã wiogʉre añurõ wa'ato. Tojo nírãta, cũ diapoare paamʉjãcãrã niwã.
4 Pilato po'peapʉ ní'cʉ wijaatiwĩ tja. Masãrẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ cũrẽ ne cã'rõacã bu'iri bocatiasʉ. Tojo weegʉ mʉsã tiropʉ pijiwijaatigʉti. Mʉsã
ĩ'arãsa'a, niwĩ.
5 Be'ro Jesú wijaatiwĩ. Cũ pota be'tore pesawĩ. Wiogʉ su'tiro surara o'o'carore
sãñawijaatiwĩ. Cũ wijaatáca be'ro Pilato masãrẽ a'tiro niwĩ:
—Ĩ'aña. Ã'rĩ nimi.
6 Pa'ia wiorã, ãpẽrã Õ'acũ wi'i co'terã surara cũrẽ ĩ'arã, pũrõ caricũwã:
—Cũrẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, ni caricũwã.
Pilato narẽ niwĩ:
—Mʉsã basu cũrẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽrã wa'aya. Yʉ'ʉ cũrẽ ne cã'rõacã bu'iri
bocatisa'a, niwĩ.
7 Judío masã wiorã cũrẽ niwã:
—Cũ “Yʉ'ʉ Õ'acũ macũ ni'i”, niwĩ. Ũsãrẽ duti'que tojo ucũgũnojõrẽ wẽjẽduti'i, niwã.
8 Pilato cũ “Õ'acũ macũ ni'i” nisere tʉ'ogʉ, nemorõ uiwĩ. 9 Be'ro Jesure pijisãjãa, cũrẽ
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ tja:
—¿No'ocjũ niti mʉ'ʉ?

Jesú cʉ̃rẽ ne yʉ'titicʉ niwĩ.
[10] Cʉ̃ yʉ'titicã ĩ'agʉ̃, Pilato cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—¿De'ro weegʉ yʉ'ʉre yʉ'tiweti? ¿Mʉ'ʉ masĩweti? Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ du'uwĩrõgʉ̃, du'uwĩrõ-masĩ'i. Wẽjẽdutigʉ quẽ'rã, wẽjẽdutimasĩ'i, nicʉ niwĩ.
[11] Jesú cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ cã'mota'acã, mʉ'ʉ tojo weemasĩtiboapã. Tojo weegʉ yʉ'ʉre mʉ'ʉ tiropʉ o'o'cʉ mʉ'ʉ nemorõ bu'iritimi, nicʉ niwĩ.
[12] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato Jesure "¿De'ro wee cʉ̃rẽ yʉ'ʉ du'uwĩrõgʉ̃sariba?" nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weesĩ'rĩcã ĩ'arã, judío masã wiorã pũrõ caricũwã:
—Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ du'uwĩrõgʉ̃, romano masã wiogʉ me'rãcjʉ̃ nisome. No'o ni'cʉ̃ "Yʉ'ʉ judío masã wiogʉ waro ni'i" nigʉ̃nojõ romano masã wiogʉre yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ weemi. Cʉ̃ me'rãcjʉ̃ nitimi, ni caricũwã.
[13] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato Jesure na ʉ̃tã me'rã yééca papʉ pijiwijaadutiwĩ. Hebreo ye me'rã Gabata wãmetiwʉ. Topʉ Pilato masãrẽ besewʉawĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ topʉ dujiwĩ. [14] Titare ni'cã nʉmʉ dʉ'sawʉ Pascua bosenʉmʉ wa'atji dʉporo. Dajaritero wa'tero niwʉ̃. Pilato topʉ dujigʉ, judío masã wiorãrẽ niwĩ:
—Mʉsã wiogʉre ĩ'añia.
[15] Na caricũnemowã:
—Cʉ̃rẽ wẽjẽña. Curusapʉ paabi'pe wẽjẽña, niwã.
Pilato niwĩ:
—Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉre curusapʉ paabi'pe wẽjẽdutigʉsami, ¿ni wãcũmiti?
Pa'ia wiorã cʉ̃rẽ niwã:
—Ʉ̃sã wiogʉ ni'cʉ̃ta romano masã wiogʉ waro nimi.
[16] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pilato surarare Jesure curusapʉ wẽjẽdutigʉ o'owĩ. Be'ro na cʉ̃rẽ miawã.

Na curusapʉ paabi'pe'que ni'i
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)
[17] Jesú na "Masã boaweeca dʉpoa" nirõpʉre wa'agʉ, curusare wʉawã'cãwĩ. Hebreo ye me'rã Gólgota wãmetiwʉ. [18] Topʉ cʉ̃rẽ curusapʉ paabi'pewã. Ãpẽrã pʉarã quẽ'rãrẽ tojota weewã. Jesure na deco nʉ'cõwã. Ãpẽrã pe'ere, ni'cʉ̃rẽ diacjʉ̃ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nʉ'cõwã. [19] Pilato Jesú dʉpoa bu'i curusapʉ cʉ̃ oja'quere õ'odutiwĩ. A'tiro ojano'wʉ̃: "Jesú Nazarecjʉ̃ judío masã wiogʉ nimi." [20] Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rã niwʉ̃. Jesure paabi'pe'caro macã pʉ'to niwʉ̃. Tojo weerã pãjãrã judío masã tere bu'ewã. [21] Pilato oja'quere bu'erã, pa'ia wiorã cʉ̃rẽ nicãrã niwã:
—Mʉ'ʉ "Judío masã wiogʉ nimi", ni ojatiboapã. A'tiro pe'e ojaboapã. "Cʉ̃ 'Judío masã wiogʉ ni'i', niami", niboapã.
[22] Pilato narẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ ojasĩ'rĩ'caronojõ ojatojapʉ. Dʉcayusome majã.
[23] Be'ro ba'paritirã surara Jesure paabi'pe'cãrã cʉ̃ ye su'tire seeneowã. Seeneo, nánʉcʉ̃ dʉcawaawã. Cʉ̃ ya su'tiro docacjãrõ deroa'mesʉ'oya marĩwʉ̃. [24] Tojo weerã surara a'merĩ niwã:
—A'tore tʉ̃'rẽticã'rã. Mejõ níbocaperã. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwã.
Na tojo weecã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ oja'que queoro wa'awʉ. A'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Yé su'tire dʉcawaawã. Tere níbocaperã wapata'awã." A'te ní'caronojõta surara weewã.
[25] Jesú ya curusa pʉ'to a'ticʉrã numia niwã. Cʉ̃ paco, cʉ̃ mʉgõ María Cleofas nʉmo, tojo nicã María Magdalena niwã. [26] Jesú cʉ̃ pacore, tojo nicã yʉ'ʉ Juã cʉ̃ ʉpʉtʉ ma'ino'gʉ̃ co tiro nu'cũcã ĩ'agʉ̃, core niwĩ:
—Ma'u, ã'rĩ mʉ'ʉ macʉ̃ nimi.
[27] Be'ro yʉ'ʉre niwĩ:
—Yʉ'ʉ pacore mʉ'ʉ paco weronojõ cʉoya. Toó tojamo mʉ'ʉ paco, niwĩ Jesú.
To be'ro core ya wi'ipʉ miitojaawʉ.

Jesú wẽrĩ'que ni'i
(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)
28 Jesú cũ pacore co'tedutica be'ro "Nipe'tise yu̱'u̱re weeduti'quere tu'aja'a", niwĩ. Õ'acũ
ye queti ojáca pũrĩpu̱ oja'que wa'ato nígũ Jesú a'tiro niwĩ:
—Acowu̱osa'a.
29 Topu̱ ni'cãrũ vino pi'ase poseyetju̱ dujiwu̱. Tojo weerã surara ni'cã si'tia mii ñamiowã.
Ñamio, hisopo wãmetiri siti du̱pu̱pu̱ ti si'tiare du̱'reõ'o sĩomorõwã Jesú tiropu̱. 30 Cũ tere
sĩ'rĩwĩ. Be'ro niwĩ:
—Nipe'tise tu'ajatoja'a.
Cũ tojo níca be'ro cũ du̱poa paamu'rĩyoja, wẽrĩa wa'awĩ.

Jesure na ñosẽ'que ni'i
31 Jesú cũ wẽrĩcaterore ni'cã nu̱mu̱ Pascua bosenu̱mu̱ wa'atjo du̱'sawu̱. Ti bosenu̱mu̱
sauru judío masãrẽ soodutíca nu̱mu̱ bosenu̱mu̱jo waro nicaro niwũ. Ti nu̱mu̱rẽ wẽrĩ'cãrã
curusapu̱ nicã judío masã wiorã u̱aticãrã niwã. Tojo weerã na Pilato tiropu̱ wa'a, cũ yarã
surarare narẽ maata wẽrĩato nírã na ye ñecãrĩrẽ paanu'aduticãrã niwã. Be'ro na upu̱re
miidijoo, aperopu̱ miaduticãrã niwã. 32 Tojo weerã surara ni'cũrẽ paanu'amu̱'tãwã. Be'ro
apĩ quẽ'rãrẽ tojota weewã. 33 Jesúma wẽrĩ'cu̱pu̱re ĩ'awã. Tojo weerã cṹma paanu'atiwã.
34 Mejõ dia'cũ ni'cũ surara Jesure paatipa'mapu̱ ñosẽwĩ. Cũ tojo weecã, dí aco me'rã
o'mabu̱rowu̱. 35 Yu̱'u̱ a'tere ĩ'awũ. Diacjũta ni'i. Mu̱sã quẽ'rã a'tere ẽjõpeoato nígũ mu̱sãrẽ
were'e. 36 A'te Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu̱ nírõnojõta wa'ato nírõ tojo wa'awu̱. A'tiro
ojano'wũ: "Cũ ye õ'arĩ ne ni'cã õ'a paanu'aña marĩrõsa'a." 37 Apero Õ'acũ ye queti oja'caro
quẽ'rãrẽ a'tiro niwũ: "Na cãmida're'cu̱pu̱re ĩ'arãsama", ni ojano'wũ.

Jesure na sĩosõrõcũuo'que ni'i
(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)
38 Jesú wẽ́rĩ́ca be'ro José Arimatea wãmetiri macãcjũ Pilatore Jesú ya upu̱re sẽrĩcu̱ niwĩ.
José Jesure ẽjõpeogu̱ niwĩ. Cũ judío masã wiorãrẽ uigu̱, ya'yioropu̱ ẽjõpeo niseticã'cu̱
niwĩ. Pilato "Jau̱, Jesú ya upu̱re miaña", nicã tu̱'ogu̱, cũ ya upu̱re miidijowĩ. 39 Nicodemo
todu̱poro ñamipu̱ Jesú me'rã ucũgũ eja'cu̱ quẽ'rã peje treinta kilos u̱'mu̱tisere miiejawĩ.
Te u̱'mu̱tise a'te niwũ. Mirra áloe me'rã morẽ'que niwũ. 40 Na pu̱arã José, Nicodemo
su'tiro añurĩ casero u̱'mu̱tise wa're'que caseri me'rã Jesú ya upu̱re omawã. Judío masã
wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã weewu̱aronojõta weewã. 41 Jesure paabi'pe'caro pu̱'to otese ote'caro
niwũ. Te ote'caro deco ni'cã masãpe na ũtãgãpu̱ se'éca tuti niwũ. Ti pe ne ni'cãti
wẽrĩ'cãrãrẽ sĩosõrõcũuno'ña marĩwũ. 42 Topu̱ Jesure miaa, ti pepu̱ sĩosõrõcũuowã. Na tojo
weeri cura mujĩpũ sãjãrĩ curapu̱ niwũ. Judío masã na da'radutitica nu̱mu̱ sãjãrõpu̱ weewu̱.
Tojo weerã ti pe pu̱'toacã niyucã, topu̱ sĩosõrõcũuowã.

20

Jesú cũ masã'que ni'i
(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)
1 Soorinu̱mu̱ nicã bo'rease du̱poro María Magdalena Jesú masãpepu̱ wa'aco niwõ. Ti
pere bi'acaga ũtãgã apesepu̱ cũñacã ĩ'aco niwõ. 2 Tojo weego ũsã tiropu̱ omatojatico niwõ.
Ũsãrẽ niwõ:
—Marĩ wiogu̱re apesepu̱ miacãrã niama. ¿No'opu̱ miarã miasapã?
3 Co tojo nicã tu̱'orã ũsã, Simó Pedro, yu̱'u̱ cũrẽ yaa'caropu̱ wa'awu̱. 4 Ũsã topu̱ wa'arã,
yu̱'u̱ Pedro nemorõ omamu̱ñawũ. Tojo weegu̱ yu̱'u̱ cũ du̱poro ejawu̱. 5 Topu̱ eja, ti pepu̱
mu'rĩĩ'asõrõwũ. Topu̱ cũrẽ oma'que caseri pesawu̱. 6 Be'ropu̱ Pedro bu̱aejawĩ. Cũa diacjũ
sãjãa wa'awĩ. Cũ quẽ'rã te su'tire ĩ'awĩ. 7 Apero Jesure na diapoapu̱ na omáca casero quẽ'rã
niwũ. Apeye me'rã nitiwu̱. Aperopu̱ tuupe'eca casero pesawu̱. 8 Yu̱'u̱ quẽ'rã ti tutipu̱re
sãjãawũ. Nipe'tise te caserire ĩ'agũ, ẽjõpeowu̱. 9 Ũsã Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere
Jesú wẽrĩ'cu̱pu̱ masãgũsami nisere titare masĩtiwu̱. 10 Ũsã ti pere ĩ'áca be'ro ũsã ya wi'ipu̱
dajatojaawu̱.

*Jesú María Magdalenar*ẽ bajua'que ni'i
(Mr 16.9-11)
[11] María Magdalena pe'e ti pe sumutopʉ utigo tojaque'awõ. Co utigota, ti pepʉ
yu'uĩ'asõrõco niwõ. [12] Tojo ĩ'asõrõgõ, pʉarã su'ti butise sãñarã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terãrẽ ĩ'aco
niwõ. Na Jesure cũu'caropʉ dujicãrã niwã. Ni'cʉ̃ cʉ̃ dʉpoa ní'caropʉ, apĩ cʉ̃ dʉ'pocãrĩ
ní'caro pe'e dujicãrã niwã. [13] Na core sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weego mʉ'ʉ utiti?
Narẽ nico niwõ:
—Yʉ'ʉ wiogʉre mia wa'apã. ¿No'opʉ miarã miasapã?
[14] Co tojo níca be'ro apero pe'e majãmiĩ'aco niwõ. Tojo weemigõ, Jesú co tiro nu'cũcã
ĩ'aco niwõ. "Jesúta nimi", ni ĩ'amasĩtico niwõ. [15] Jesú core sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿De'ro weego mʉ'ʉ utigo weeti? ¿Noarẽ a'mati? nicʉ niwĩ.
"Ã'rĩ ote'quere co'tegʉ nisami" ni wãcũgõ, a'tiro nico niwõ:
—Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ mia'cʉ, wereya. ¿No'opʉ cũuati? Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ miagõti, nico niwõ.
[16] Jesú core "María", nicʉ niwĩ.
Co majãmiĩ'aquejo, nico niwõ:
—Rabboni.
Hebreo ye me'rã "Yʉ'ʉre bu'egʉ" nisĩ'rĩrõ wee'e.
[17] Jesú core nicʉ niwĩ:
—Du'uya yʉ'ʉre. Yʉ'ʉ pacʉ tiropʉ mʉjãatiapʉ yujupʉ. Yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ werego
wa'aya. "A'tiro niami", niña. "Cʉ̃, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ tiropʉ 'Wa'agʉ wee'e', niami." "'Õ'acʉ̃
yʉ'ʉ pacʉ, tojo nicã mʉsã pacʉ nimi.' Apeye quẽ'rãrẽ 'Yʉ'ʉ wiogʉ nimi. Tojo nicã mʉsã
wiogʉ nimi', niami", niña, nicʉ niwĩ.
[18] Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogo, María Magdalena ʉ̃sã cʉ̃ bu'erãrẽ werego etawõ. Co cʉ̃rẽ ĩ'a'quere,
cʉ̃ core ní'quere werewõ.

*Jesú c*ʉ̃ bu'erãrẽ bajua'que ni'i
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)
[19] Tojo wa'áca nʉmʉ soorinʉmʉ niwʉ̃. Ti nʉmʉ ñamipʉ ʉ̃sã cʉ̃ bu'erã ní'cãrã nerẽwʉ̃.
Ʉ̃sã judío masã wiorãrẽ uirã, añurõ bi'asãjã wa'awʉ. Ʉ̃sã topʉ nirĩ cura Jesú ʉ̃sã decopʉ
bajuawĩ. Ʉ̃sãrẽ añudutiwĩ:
—Mʉsã ejeripõ'rãrĩpʉ ejerisãjãse niato, niwĩ.
[20] Cʉ̃ tojo níca be'ro cʉ̃rẽ paabi'pe'quere, cʉ̃rẽ ñosẽ'carore ĩ'owĩ. Ʉ̃sã cʉ̃rẽ ĩ'arã, pũrõ
e'catiwʉ. [21] Cʉ̃ ʉ̃sãrẽ ninemowĩ tja:
—Mʉsã e'catise me'rã niña. Yʉ'ʉ pacʉ o'ó'caronojõta yʉ'ʉ quẽ'rã yé quetire weredutigʉ
mʉsãrẽ o'ó'o.
[22] Be'ro cʉ̃ ʉ̃sãrẽ putipeo, niwĩ:
—Mʉsã Espíritu Santure cʉoya. [23] Mʉsã ãpẽrã na ña'arõ wee'quere acobojocã, na bu'iri
marĩrã tojarãsama. Mʉsã narẽ acobojoticã, na acobojono'tirãsama, niwĩ Jesú.

*Jesú Tomár*ẽ bajuase ni'i
[24] Tomás ʉ̃sã me'rãcjʉ̃ Jesú bu'egʉ "Sʉ'rʉa'cʉ" na nino'gʉ̃ Jesú ʉ̃sã tiropʉ bajuácaterore
marĩwĩ. [25] Be'ro cʉ̃ dajacã, ʉ̃sã cʉ̃rẽ niwʉ̃:
—Marĩ wiogʉre ĩ'apʉ, niwʉ̃.
Tomás pe'e ʉ̃sãrẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉ cʉ̃ omocãpʉ paabi'pe'que peripʉ sĩosõrõĩ'atimigʉ̃, ẽjõpeosome. Tojo nicã cʉ̃rẽ
ñosẽ'caropʉ ya omopicare sĩosõrõĩ'atigʉ, ẽjõpeosome. Sĩosõrõĩ'atojagʉpʉ, ẽjõpeogʉti,
niwĩ.
[26] Ni'cã semana Jesú ʉ̃sãrẽ bajuáca be'ro ʉ̃sã apaturi nerẽwʉ̃. Titare majã Tomás quẽ'rã
ʉ̃sã me'rã niwĩ. Ti wi'i cjase soperi bi'acã'no'wʉ̃. Tojo nimicã, Jesú ʉ̃sã decopʉ bajuawĩ.
Ʉ̃sãrẽ añudutiwĩ:
—Mʉsã ejeripõ'rãrĩpʉ ejerisãjãse niato, niwĩ.
[27] Be'ro Tomárẽ niwĩ:
—Ĩ'aña yé omocãrĩrẽ. Mʉ'ʉ omopicare na yʉ'ʉre paabi'pe'que peripʉ sĩosõrõña. Yʉ'ʉre
paatipa'mapʉ na ñosẽ'caropʉre mʉ'ʉ ya omopicare sĩosõrõña. Ẽjõpeose moogʉ̃ niticã'ña.
Yʉ'ʉre ẽjõpeoya.

28 Cũ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Tomás niwĩ:
—Jesú, yʉ'ʉ wiogʉ, mʉ'ʉ Õ'acũ̃ ni'i.
29 Jesú cũ̃rẽ niwĩ:
—Tomás, mʉ'ʉ yʉ'ʉre ĩ'atojagʉpʉ, ẽjõpeo'o. Yʉ'ʉre ĩ'atimirã ẽjõpeocã pe'ere, nemorõ añu'u.

Jesure ẽjõpeodutigʉ a'ti pũrĩrẽ oja'a nise ni'i
30 Jesú ũ̃sã ĩ'orõpʉ peje apeyenojõ weeĩ'owĩ. Te nipe'tise yʉ'ʉ a'ti pũrĩpʉre ojawe'e.
31 Yʉ'ʉ a'ti pũrĩpʉ Jesú ni'cãrẽ cũ̃ weeĩ'o'quere oja'a. Mʉsãrẽ Jesú Õ'acũ̃ bese'cʉ cũ̃ macũ̃ nimi nisere ẽjõpeodutigʉ oja'a. Tojo nicã cũ̃rẽ ẽjõpeorã catinu'cũato nígũ̃ tojo wee'e.

21

Jesú apaturi cũ̃ bu'erãrẽ bajua'que ni'i
1 Be'ro Jesú Tiberia wãmetiri ditara sumutopʉ ũ̃sãrẽ apaturi bajuawĩ. A'tiro wa'awʉ.
2 Ũ̃sã topʉre nirã́ a'ticʉrã niwũ̃: Simó Pedro, Tomás "Sʉ'rʉa'cʉ" na nigũ̃, tojo nicã Natanae Galilea di'tacjũ̃ Caná wãmetiri macãcjũ̃. Ãpẽrã quẽ'rã ũ̃sã pʉarã Zebedeo põ'rã niwũ̃. Tojo nicã ãpẽrã pʉarã Jesú bu'erã ninemowã.
3 Ũ̃sã topʉ nirĩ cura Simó Pedro ũ̃sãrẽ niwĩ:
—Wa'i wẽjẽgũ̃ wa'agʉti.
Ũ̃sã cũ̃rẽ niwũ̃:
—Ũ̃sã quẽ'rã wa'arãti, niwũ̃.
Ũ̃sã wa'a, yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãwũ̃. Ti ñamirẽ wa'i wẽjẽbo'reamiwũ̃. Ne wẽjẽticãti.
4 Bo'reque'awã'cãtiri cura Jesú ti ditara sumutopʉ bajuawĩ. Ũ̃sã cũ̃rẽ ĩ'amasĩtiwʉ. 5 Cũ̃ ũ̃sãrẽ niwĩ:
—¿Wẽjẽati? niwĩ.
—Wẽjẽtiasʉ, niwũ̃.
6 Ũ̃sã tojo nicã tʉ'ogʉ, ũ̃sãrẽ niwĩ:
—Diacjũ̃ pe'e doqueñoña mʉsã wejecʉre. Tojo weerã wẽjẽrãsa'a. Cũ̃ dutironojõta weewʉ. Pãjãrã waro wẽjẽwũ̃. Ne wejecʉre wã'cõticãti. 7 Tojo wa'acã ĩ'agũ̃, yʉ'ʉ Jesú ʉpʉtʉ ma'ino'gũ̃ Pedrore niwũ̃:
—Marĩ wiogʉ nimi.
Yʉ'ʉ tojo nicã tʉ'ogʉ, Simó Pedro su'tiro bu'icjãrõrẽ wejesãñawĩ. Jesú tiropʉ wa'agʉ, doqueñojãwĩ.
8 Ũ̃sã pe'e yucʉsʉ me'rã sumutopʉ wa'ire wejenʉjãwũ̃. Ũ̃sã cien metros yoaro decopʉ pa'sawʉ. 9 Topʉ nʉjãtarã, pecame'e cũ̃ wĩjã́ca me'erẽ ĩ'awũ̃. Ti me'epʉ ni'cũ̃ wa'i pũ̃'onʉ'cõno'wũ̃. Pã́ quẽ'rã niwũ̃. 10 Jesú ũ̃sãrẽ niwĩ:
—Wa'i mʉsã wẽjẽ'cãrãrẽ miitia.
11 Cũ̃ tojo nicã, Simó Pedro yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, wa'ire wejemajãwĩ nucũporopʉ. Wa'i pacarã ciento cincuenta y tres sãjãawã. Ticʉrã pãjãrã sãjãamicã, wejecʉ tũ'rũ̃tiwʉ. 12 Jesú ũ̃sãrẽ niwĩ:
—Ba'arã a'tia.
Ũ̃sã cũ̃rẽ ĩ'amasĩrã, ne ni'cũ̃pʉta "¿Noanojõ niti mʉ'ʉ?" ni sẽrĩtiña'ma'atiwʉ. 13 Jesú pã́rẽ ũ̃sãrẽ etiwĩ. Wa'i quẽ'rãrẽ etiwĩ.
14 Jesú masã́ca be'ro pʉati ũ̃sãrẽ bajuatojawĩ. Ni'cãrõacã me'rã i'tiati wa'aro weewʉ.

Jesú Simó Pedro me'rã ucũ'que ni'i
15 Ũ̃sã ba'áca be'ro Jesú Simó Pedrore sẽrĩtiña'wĩ:
—¿Simó, Joná macũ̃, mʉ'ʉ ã'rã yʉ'rʉoro yʉ'ʉre ma'iyʉ'rʉnʉ'cãti?
Pedro cũ̃rẽ niwĩ:
—Ũ̃ʉ, wiogʉ, mʉ'ʉ masĩ'i yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ma'isere.
Jesú cũ̃rẽ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ co'teya. Narẽ bu'eya.
16 Apaturi Pedrore sẽrĩtiña'nemowĩ:
—¿Simó, Joná macũ̃, yʉ'ʉre ma'iti?

—Ũʉ, mʉ'ʉ masĩ'i yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ma'isere.
Jesú niwĩ tja:
—To pũrĩcãrẽ yarãrẽ bu'eya. Narẽ co'teya.
17 Apaturi ninemowĩ tja:
—¿Simó, Joná macʉ̃, yʉ'ʉre mʉ'ʉ ma'iti?
Jesú i'tiati cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'cã ĩ'agʉ̃, Pedro pũrõ bʉjawetiwĩ. Cʉ̃rẽ niwĩ:
—Wiogʉ, nipe'tisere mʉ'ʉ masĩ'i. Masĩ'i yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ma'isere.
Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—To pũrĩcãrẽ narẽ bu'eya. Narẽ co'teya, niwĩ tja. 18 Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta nigʉ̃ti. Mʉ'ʉ ma'mʉ nígʉ̃, mʉ'ʉ ʉaro su'tirore sãña, mʉ'ʉ no'o wa'asĩ'rĩrõ wa'acũwʉ̃. Be'ro mʉ'ʉ bʉcʉ ẽjãgʉ̃, mʉ'ʉ ye omocãrĩrẽ sĩomorõgʉ̃sa'a. Apĩ mʉ'ʉrẽ su'ti sãa, mʉ'ʉ wa'asĩ'rĩtiro miagʉ̃sami.
19 Jesú tojo nígʉ̃, Pedro cʉ̃ de'ro wa'a wẽrĩatjere nígʉ̃, tojo niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã masã Õ'acʉ̃rẽ añurõ ucũrãsama nígʉ̃, tojo niwĩ.
Be'ro Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Yʉ'ʉre ẽjõpeosirutunu'cũcã'ña.

Jesú Juãrẽ ma'i'que ni'i
20 Be'ro Pedro majãmiĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ na be'ro sirutucã ĩ'awĩ. Yʉ'ʉ Jesú ma'ino'gʉ̃ niwʉ̃. Yʉ'ʉta todʉporo ʉ̃sã ba'atʉocatero "¿Noa mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirãpʉre o'orosari?" ni sẽrĩtiña'wʉ̃.
21 Pedro yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃, Jesure sẽrĩtiña'wĩ:
—Wiogʉ, ã'rĩ warore ¿de'ro wa'arosari?
22 Jesú cʉ̃rẽ niwĩ:
—Cʉ̃ maata wẽrĩcã, mʉ'ʉ ye cjase mejẽta ni'i. Cʉ̃ yʉ'ʉ apaturi a'tiri curapʉ catitʉocã quẽ'rãrẽ mʉ'ʉ ye cjase mejẽta ni'i. Wãcũnʉrʉ̃tigʉta. Mʉ'ʉ yʉ'ʉre sirutuya, niwĩ.
23 Jesú tojo ní'quere tʉ'orã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã yʉ'ʉre "Cʉ̃ ne wẽrĩsome" nise se'sa wa'awʉ. Jesú yʉ'ʉre "Cʉ̃ wẽrĩsome", nitiwĩ. A'tiro pe'e niwĩ: "Yʉ'ʉ apaturi a'tiri curapʉ catitʉocã, mʉ'ʉ ye cjase mejẽta ni'i", niwĩ Pedrore.
24 Yʉ'ʉ Juã ni'i. Yʉ'ʉ ĩ'a'quere oja'a. Tojo weero "Diacjʉ̃ta ni'i", ni masĩno'o.
25 Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yʉ'ʉ tʉ'oña'cã, cʉ̃ wee'quenʉcʉ̃ ojacãma, peje pũrĩ waro yʉ'rʉoquejocã'bosa'a.

Jesucristo besecũú'cãrãrẽ Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Luca ojacɨ niwĩ. Cũ Jesucristo besecũú'cãrã na weeseti'quere ojacɨ niwĩ. A'ti pũrĩ Jesú cũ bu'erãrẽ "Tojo weegɨti" ní'caronojõta Espíritu Santure o'ócɨ niwĩ nisere ojano'o. Tojo weerã cũ bu'erã Espíritu Santure cɨorã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ Jerusalẽpɨre, Judeapɨre, Samariapɨre, nipe'tiropɨre werecusiacãrã niwã.

Luca a'ti pũrĩrẽ ojase dɨporo ni'cã pũrĩ Jesucristo catiri ɨmɨco cjase wereri pũrĩrẽ ojatojacɨ niwĩ. Tojo weero a'ti pũrĩ Jesucristore ẽjõpeonɨ'cã'quere cũ ojanemoca pũrĩ ni'i. Pedrore, Pablore na weeseti'quere ojayɨ'rɨnɨ'cãno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

1 Teófilo, mɨ'ɨrẽ ni'cã pũrĩ todɨporopɨre ojawɨ. Ti pũrĩpɨre nipe'tise Jesú masãrẽ bu'e'quere, cũ tutuaro me'rã weeĩ'o'quere werewɨ. Ne waro cũ bu'enɨ'cã'quere, 2 cũ bu'e yapada'reo'quere werewɨ. Tojo nicã cũ ɨ'mɨsepɨ mɨjã'quere werewɨ. Jesú ɨ'mɨsepɨ mɨjãse dɨporo cũ bu'erã cũ besecũú'cãrãrẽ dutiro cũucɨ niwĩ na weeatjere. Espíritu Santu masĩse o'oro me'rã tere duticɨ niwĩ. 3 Cũ wẽrĩ masãca be'ro pejetiri Jesú bajuacɨ niwĩ. Cuarenta nɨmɨrĩ bajuacɨ niwĩ narẽ. Tojo weerã cũrẽ ĩ'arã, "Marĩ 'Wẽrĩa wa'ami' ní'cɨ catimi", nicãrã niwã. Narẽ Õ'acũ nipe'tirã masã wiogɨ nimi nise quetire werecɨ niwĩ.

4 Jesú na me'rã nígũ, ɨ'mɨsepɨ mɨjãti dɨporo a'tiro nicɨ niwĩ:

—Mɨsã Jerusalẽpɨ tojayá. Ne aperopɨ, ape macãpɨ wijaticã'ña. Yɨ'ɨ pacɨ mɨsãrẽ todɨporopɨ ní'caronojõta Espíritu Santure o'ódijogɨsami. Tojo weerã mɨsã cũrẽ topɨ yucueya. Yɨ'ɨ mɨsãrẽ tere weretojawɨ. 5 Juã mɨsãrẽ aco me'rã wãmeyecɨ niwĩ. Cũ tojo weecã, mɨsã ña'arõ weeseti'quere du'u, bɨjaweti dɨcayucã, masã mɨsãrẽ ĩ'amasĩcãrã niwã. Yɨ'ɨ pacɨ pũrĩcã cã'rõacã be'ro mɨsãrẽ Espíritu Santure o'ódijogɨsami. Espíritu Santu mɨsã me'rã ninu'cũcũsami, nicɨ niwĩ Jesú.

Jesure cũ pacɨ ɨ'mɨsepɨ miimɨjãa'que ni'i

6 Jesú cũ bu'erã me'rã nerẽcaterore cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Jesú, ũsã wiogɨ, mɨ'ɨ romano masãrẽ wiorã nise dɨcayugɨsari? ¿Dɨcayu, judío masãrẽ wiorã sõrõgũsari? Marĩ ñecũ Davi, cũ macũ Salomó a'ti di'tacjãrãrẽ duticãrã niwã. ¿Na duti'caro weronojõ ni'cãrõacãrẽ judío masã tja apaturi dutirãsari? ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.

7 Na sẽrĩtiña'cã tɨ'ogɨ, a'tiro yɨ'ticɨ niwĩ:

—Õ'acũ marĩ pacɨ dia'cũ masĩsami. Cũ "Tojota wa'ato" nicã, tojota wa'arosa'a. A'te mɨsã ye cjase niwe'e. 8 Cã'rõacã be'ro marĩ pacɨ tutuasere o'ogɨsami mɨsãrẽ. Espíritu Santu mɨsã me'rã nicã, wãcũtutuase cɨo, yé quetire masãrẽ wererã wa'arãsa'a. Jerusalẽcjãrãrẽ, Judea di'tacjãrãrẽ, Samaria di'tacjãrãrẽ, nipe'tiro a'ti ɨmɨcopɨ nirãrẽ wererã wa'arãsa'a, nicɨ niwĩ Jesú cũ bu'erãrẽ.

9 Tojo ni weretojaca be'ro cũrẽ cũ pacɨ miimɨjãa wa'acɨ niwĩ ɨ'mɨsepɨ. Cũ mɨjãacã, cũ bu'erã cũrẽ ĩ'amorõsirutucãrã niwã. Na ĩ'amorõsirutucã, o'mecurua cũrẽ tuubi'acã'caro niwũ. Tojo weerã cũrẽ ĩ'anemoticãrã niwã majã. 10-11 Jesure cũ pacɨ miimɨjããca be'ro cũ bu'erã cũ mɨjãa'caro pe'e dia'cũ ĩ'amorõnu'cũcãrã niwã. Ne ĩ'adu'uticãrã niwã. Na to pe'e ĩ'amorõnu'cũrĩ cura wãcũña marĩrõ na decopɨ Õ'acũrẽ wereco'terã pɨarã su'ti butise sãñarã bajuacãrã niwã.

—Mɨsã Galileacjãrã ¿de'ro weerã tocã'rõ ĩ'amorõnu'cũti? Jesú ni'cãrõacã ɨ'mɨsepɨ mɨjãa'cɨta a'ti nucũcãpɨre apaturi a'tigɨsami tja. Mɨsã cũrẽ mɨjãacã ĩ'a'caronojõta a'tigɨsami, nicãrã niwã Õ'acũrẽ wereco'terã.

Judare dɨcayuacjɨre bese'que ni'i

12 Jesure mɨjãacã ĩ'a'cɨ ũrũgũ Olivo wãmeticjɨ nicaro niwũ. Õ'acũrẽ wereco'terã narẽ Jesú apaturi a'tigɨsami tja nisere wéréca be'ro cũrẽ ĩ'atɨo'cãrã Jerusalẽpɨ dajatojaacãrã

niwã. Tigu ũrũgũ ti macã pu'toacã nicaro niwũ. [13] Jerusalẽpure tojatarã, na cãjĩrĩ wi'ipu
wa'acãrã niwã. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwũ. Ni'cã tucũ bu'ica tucũpu sãjãa, dujicãrã
niwã. A'ticurã nicãrã niwã: Pedro, Santiago, Juã, André. Ãpẽrã Felipe, Tomás, Bartolomé,
Mateo, Santiago Alfeo macũ, Simó celote curuacjũ, Juda Santiago acabiji nicãrã niwã.
Ã'rã nipe'tirã nicãrã niwã ti tucũpu nerẽsãjãtjĩarã dujirã. [14] Ti tucũpure ñubuerã na'irõ
nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. Ãpẽrã na me'rã nerẽcãrã niwã. Jesú acabijirã, María Jesú paco, co
me'rãcjãrã numia nicãrã niwã. Na topu nerẽ'cãrã ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã.
[15] Ni'cã numu Jesure ẽjõpeorã nerẽcãrã niwã ti wi'iputa tja. Ciento veinte wa'tero nicãrã
niwã. Pedro na nerẽrĩ cura wã'cãnu'cã, narẽ werecu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:
[16] —Duporopu marĩ ñecũ Davi Espíritu Santu cũ masĩse o'oro me'rã Judare wa'atjere
ojamu'tãcu niwĩ. Õ'acũ ojaduti'que diacjũta wa'apu. Judata ĩ'owĩ Jesure ãpẽrãpure. Tojo
weerã na Jesure bu'iri da'rerãtirã ñe'e miawã. [17] Juda ũsã me'rãcjũta nimiwĩ. Jesú cũ
quẽ'rãrẽ masãrẽ bu'esere cũumiwĩ ũsãrẽ wee'caronojõta. Ũsã doce nimiwũ cũ me'rã.
[18] Ũsã me'rã nimigũ, Jesure ĩ'owĩ wiorãpure. Cũ Jesure wiorãrẽ ĩ'o'que wapa na cũrẽ
niyerure wapayecãrã niwã. Be'ro narẽ tere wiacã'cu niwĩ cũ ña'arõ wee'que wapare.
Niyeru cũ wia'que me'rã pa'ia wiorã di'ta cã'rõacã duucãrã niwã. Be'ro cũ basu pe'e
burũque'a, cũ paaga tũ'rũste, cũ u'tamisĩ nimi'que wijaastea wa'acaro niwũ. Tojo wee
wẽrĩa wa'acu niwĩ Juda. [19] Cũ tojo wa'asere nipe'tirã Jerusalẽcjãrã tu'ose'sacãrã niwã. "Tojo
wee wẽrĩa wa'apu", ni ucjacãrã niwã. Na te niyeru me'rã duu'que di'tare wãmeyecãrã niwã
"Dí cõ'áca di'ta." Na ye me'rã nírõ, Acéldama tojo nirõ weesa'a.
[20] Pedro narẽ werenemocu niwĩ:
—Duporopu Salmo wãmetiri pũrĩrẽ oja'cu a'tiro ojacu niwĩ:
Cũ ya wi'i masã marĩrĩ wi'i tojato.
Tore ne ni'cũ niticã'to.
A'te quẽ'rãrẽ a'tiro ojacu niwĩ:
Cũ da'rase nimi'que apĩpure wa'ato, ni ojacu niwĩ.
»Salmo pũrĩ ni oja'caronojõta tojo wa'apu Judare.
[21-22] »Tojo weerã Juda ducayugure beseroua'a. Marĩ beseacju ũsã me'rã sija'cure, Juã
Jesure wãmeyecã ĩ'a'cure beserou a'a. Nipe'tise Jesú cũ wee'quere, téé cũ pacu cũrẽ
u'musepu miimujãacã ĩ'a'cure beserou a'a. Cũ quẽ'rã ũsã weronojõta weregu wa'agusami
Jesú wẽrĩ'cupu masã'quere, ni werecu niwĩ Pedro.
[23] Cũ tojo nicã tu'orã, ti tucũpu nirã́ a'tiro wãmetirã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ José
wãmeticu niwĩ. Cũrẽta ãpẽrã Justo, ãpẽrã Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticu
niwĩ. [24-25] Tojo wee ti tucũpu nirã́ Õ'acũrẽ a'tiro sẽrĩcãrã niwã:
—Õ'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mu'u besetojapu Juda ducayuacjure. Tojo
weegu ũsãrẽ ĩ'oña. ¿Ni'í nisari? Juda mu'u dutiro cũumi'quere du'ucã'mi ña'arõpu wa'agu
cũ catigu añurõ weeti'que bu'iri, ni sẽrĩcãrã niwã.
[26] Na tojo ni Õ'acũrẽ sẽrĩtoja, pua pe ũtãpe Matía, Barsabá na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'í
Õ'acũ bese'cu niti? nírã, pi'ipu sãa, ni'cã pe mii ĩ'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que
nicaro niwũ.
—Jãa, ã'rĩ Matía Juda ducayuacju nigũsami. Cũ ãpẽrã once me'rã Jesucristo ye quetire
weregu wa'agusami, nicãrã niwã ti pere mii ĩ'arã.

2

Espíritu Santu dijata'que ni'i

[1] Cincuenta numurĩ Pascua wa'áca be'ro Pentecosté wãmętiri bosenumu wa'acaro niwũ.
Ti bosenumu nicã Jesure ẽjõpeorã apaturi toduporo na nérẽca wi'iputa tja nerẽcãrã niwã.
[2] Ti wi'ipu na nérẽca be'ro wãcũña marĩrõ wĩ'rõ uputu a'tiro weronojõ u'musepu busu
dijaticaro niwũ. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwũ. [3] Tojo wa'ari cura nánucũ na dupopa
bu'ipu pecame'e ũjũrĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ bajuro pesacaro niwũ. [4] Espíritu Santure
cuoyu'ruacãrã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Cũ
weetamurõ me'rã apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnu'cãcãrã niwã.

5-8 Pentecosté bosenʉmʉrẽ Jerusalɛ́pʉre pãjãrã judío masã apeye di'tacjãrãpʉ nerẽcãrã
niwã. Na ẽjõpeosetisere añurõ weeri masã nicãrã niwã. Espíritu Santu tutuaro o'ono'cãrã
ucũcã tʉ'orã, ã'rã na tiropʉ wa'acãrã niwã. Wa'a, na yere ucũcã tʉ'orã, tʉ'omarĩa wa'acãrã
niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—Ã'rã marĩ yere ucũrã a'ti di'ta Galileacjãrã nima. ¿De'ro weerã a'tocjãrã nimirã,
marĩ yere añurõ ucũti? ni a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã. 9 Marĩ apesecjãrã, Elãcjãrã,
Mesopotamiacjãrã ni'i. Ãpẽrã Judeacjãrã, Capadociacjãrã, Pontocjãrã, Asiacjãrã ni'i.
10 Ãpẽrã Frigiacjãrã, Panfiliacjãrã, Egiptocjãrã, Libia di'ta Cirene wãmetiri macã pʉ'tocjãrã
ni'i a'ti macãpʉre. Romacjãrã bosenʉmʉ etama a'topʉre. Na ni'cãrẽrã judío masã nima.
Ãpẽrã judío masã nitimirã, judío masã weronojõ ẽjõpeosetirã na quẽ'rã a'topʉre nima.
11 Ãpẽrã Cretacjãrã, Arabiacjãrã nima. Marĩ apesecjãrã dia'cʉ̃ nimirã, marĩ ye ucũse me'rã
tʉ'orã wee'e Õ'acʉ̃ cʉ̃ añuse wee'quere, nicãrã niwã. 12 Nipe'tirã na yere ucũcã tʉ'orã,
tʉ'omarĩa wa'acãrã niwã.
—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicãrã niwã.
13 Ni'cãrẽrã Espíritu Santu tutuaro o'ono'cãrãrẽ bujicã'cãrã niwã.
—Na que'arã weeapã, tojo ni ucũrã, nicãrã niwã.

Pedro masãrẽ were'que ni'i
14 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro ti wi'ipʉ ní'cʉ wijaacʉ niwĩ sopepʉre. Cʉ̃ me'rãcjãrã Jesú
besecʉ́ú'cãrã cʉ̃ sirota sirutuwijaacãrã niwã. Pedro nipe'tirã tʉ'oato ígʉ̃ ʉpʉtʉ tutuaro
me'rã ucũcʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ acawererã, tojo nicã nipe'tirã Jerusalɛ́pʉ nisetirã, yʉ'ʉre añurõ tʉ'oya. Mʉsã
"Na que'arã weema", ni wãcũapʉ. 15 Ʉ̃sã que'arã mejẽta weeapʉ. Ni'cãrõacã ñamiacãcure
nueve ni'i. A'ti horare que'aya marĩ'i. 16 Mʉsã ni'cãrõacã tʉ'osere dʉporopʉ Joel wãmetigʉ
Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ ojamʉ'tãcʉ niwĩ. A'tiro ni ojacʉ niwĩ:
17-18 "A'ti turi pe'tise dʉporo Espíritu Santure nipe'tirãrẽ o'ógʉti", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
"Espíritu Santure o'óca be'ro mʉsã põ'rã ʉmʉa, numia masãrẽ wererãsama yé quetire.
Bʉcʉrã, ma'mapjiare na quẽ'erõpʉ ĩ'ogʉ̃sa'a be'ropʉ wa'atjere.
Yʉ'ʉ dutiro weerãrẽ Espíritu Santure o'ógʉsa'a.
Na quẽ'rã yé cjase quetire masãrẽ wererãsama.
19 A'ti di'tare, ʉ'mʉsepʉre mejẽcã bajuse ĩ'ogʉ̃sa'a.
Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajuarosa'a.
20 Ʉmʉco quẽ'rã na'itĩ'a wa'arosa'a.
Tojo wa'acã, mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ bajutigʉsami.
Mujĩpũ ñamicjʉ̃ quẽ'rã sõ'agʉ̃ wa'agʉsami.
Dí weronojõ sõ'agʉ̃sami.
Masãrẽ yʉ'rʉo'cʉ cʉ̃ apaturi a'tiatji dʉporo tojo wa'arosa'a.
Cʉ̃ a'tigʉ, wiopesase me'rã asistedijatigʉsami.
Mejõ nirĩ nʉmʉ nisome.
21 No'o yʉ'ʉre 'Ña'arõ wee'quere acobojoya' nicã, narẽ acobojogʉsa'a.
Narẽ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉogʉti", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojacʉ niwĩ Joel, ni werecʉ
niwĩ Pedro Jerusalɛ́cjãrã masãrẽ.
22-23 Apeye narẽ Pedro a'tiro werenemocʉ niwĩ:
—Mʉsã añurõ tʉ'oya yʉ'ʉ ucũsere. Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, Jesú Nazarecjʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. Cʉ̃
me'rã cʉ̃ tutuasere ĩ'ocʉ niwĩ marĩrẽ. A'tere marĩ tiropʉre weeĩ'owĩ. Tojo weerã cʉ̃ tojo
wee'quere ĩ'atjĩarã, marĩ masĩ'i Jesucristo Õ'acʉ̃ o'ó'cʉta nicʉ niwĩ nisere. Dʉporopʉ marĩ
pacʉ Õ'acʉ̃ "Yʉ'ʉ macʉ̃rẽ masã ña'arã wẽjẽrãsama", ni masĩtojacʉ niwĩ. Tojo wa'atjere
masĩgʉ̃, "Tojota wa'arosa'a", nicʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ, marĩ pacʉ o'ó'cʉ nimicã, mʉsã ña'arãrẽ
curusapʉ paabi'pe wẽjẽdutiwʉ. 24 Marĩ pacʉ tojo wa'áca be'ro Jesucristore cʉ̃ wẽrĩ'cʉpʉre
masõcʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩdojaticʉ niwĩ. Masã wa'acʉ niwĩ. 25 Dʉporopʉ wiogʉ Davi a'tiro
ojamʉ'tãcʉ niwĩ Jesú cʉ̃ ucũatjere:
Pacʉ, mʉ'ʉrẽ ĩ'anu'cũcã'a.
Mʉ'ʉ yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ me'rã ninu'cũcã'a.
Tojo weegʉ yʉ'ʉ uiwe'e.

26-28 Yʉ'ʉ ejeripõ'rãpʉre pũrõ e'catise me'rã ucũ'u.
Yʉ'ʉre cõ'asome wẽrĩ'cãrã nirõpʉ.
Yʉ'ʉ mʉ'ʉ macʉ̃ ña'ase moogʉ̃ upʉ ne boasome.
Yʉ'ʉ wẽ́ríca be'ro apaturi masãgʉ̃sa'a tja.
Tere yʉ'ʉ masĩ'i.
Tojo weegʉ ne uise moogʉ̃sa'a.
Pũrõ e'cati'i mʉ'ʉrẽ ĩ'agʉ̃, ni ojacʉ niwĩ Davi.
29 »Yʉ'ʉ acawererã, mʉsãrẽ weresĩ'rĩsa'a marĩ ñecʉ̃ Davi yere. Cʉ̃ wẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩcã, cʉ̃rẽ yaacãrã niwã. Cʉ̃ ya masãpe a'ti macãta ni'i. Marĩ masĩ'i, cʉ̃ basu pe'e cʉ̃ ye cjasere ojatipĩ. Apĩpʉre ojagʉ weepĩ. 30 Davi catigʉ, Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ nicʉ niwĩ. Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'tiro ni werecʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ pãrãmi nituriagʉpʉ mʉ'ʉ duti'caro weronojõta a'ti di'tare dutigʉ nigʉ̃sami", nicʉ niwĩ. 31-32 Cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ tojo nĩ'quere Davi weremʉ'tãcʉ niwĩ Jesú cʉ̃ masãtjere. "Cʉ̃ wẽrĩgʉ̃sami. Wẽrĩ, maata masãgʉ̃sami. Ãpẽrã wẽrĩ'cãrã weronojõ wẽrĩdojasome. Cʉ̃ upʉ boasome", ni ojacʉ niwĩ Davi. Davi a'tiro oja'cʉ nimigʉ̃, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ ya upʉ boa wa'apã. A'tere tojo nígʉ̃, Jesure wa'atje pe'ere ojayugʉ weepĩ. Jesure cʉ̃ pacʉ wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Marĩ ĩ'a'cãrã nitjĩarã masĩ'i cʉ̃ masõ'quere. 33 Cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ ʉ'mʉsepʉ cʉ̃ tiro wiogʉ dujiri cũmurõpʉ miimʉjãcʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ todʉporopʉ nĩ'caronojõta cʉ̃ macʉ̃rẽ marĩrẽ Espíritu Santure o'óduticʉ niwĩ. Tojo weerã Espíritu Santu cʉ̃ weetamuse me'rã mʉsã ye ucũsere ʉ̃sã ucũapʉ. 34-35 Davi pe'e cʉ̃ upʉ me'rã ʉ'mʉsepʉre masãmʉjãatipĩ. Tojo weegʉ Jesú pe'ere wa'atjere ucũgʉ̃ weepĩ. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocʉ niwĩ tja:
Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ cʉ̃ macʉ̃rẽ, yʉ'ʉre yʉ'rʉoacjʉre a'tiro nicʉ niwĩ:
"Yʉ'ʉ tiro wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉsa'a.
Mʉ'ʉ to dujicã, mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ narẽ ẽjõpeocã weegʉti."
Tojo nicʉ niwĩ yʉ'ʉre yʉ'rʉoacjʉre Õ'acʉ̃, ni ojacʉ niwĩ.
Cʉ̃ a'tiro ojagʉ, Jesure ucũgʉ̃ weepĩ.
36 »Tojo weerã mʉsã judío masã nipe'tirã masĩña. Jesure, mʉsã curusapʉ paabi'pe'cʉre Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽta marĩ wiogʉ sõrõpĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ beseno'cʉta nicã'miwĩ, ni werecʉ niwĩ Pedro.
37 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, "Ʉ̃sã bu'iri cʉosa'a", ni wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Pedrore, ãpẽrã Jesú cʉ̃ besecʉ́ú'cãrãrẽ "¿Ʉ̃sã de'ro weerãsari?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.
38 Na tojo nicã, Pedro narẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Bʉjaweti dʉcayuya mʉsã ña'arõ weeseti'quere. Jesucristore ẽjõpeo, wãmeyeno'ña. Mʉsã a'tiro wééca be'ro Õ'acʉ̃ acobojogʉsami ña'arõ weeseti'quere. Tojo nicã Espíritu Santure o'ógʉsami. Mʉsã me'rã ninu'cũcʉ̃sami. 39 Õ'acʉ̃ todʉporopʉ nĩ'caronojõta mʉsãrẽ, mʉsã põ'rã nituriarãrẽ, aperocjãrãpʉre Espíritu Santure o'ógʉsami. No'o nipe'tirã cʉ̃ beserãrẽ o'ógʉsami, ni werecʉ niwĩ Pedro.
40 Cʉ̃ a'te dia'cʉ̃ wereticʉ niwĩ. Narẽ añurõ bosa, werecasanemocʉ niwĩ:
—A'ti di'tacjãrã Jesure wẽjẽ'cãrã ña'arã nima. Na ña'arõ wee'que wapa Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami. Na weronojõ niticã'ña. Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ acobojose sẽrĩña. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ bu'iri da'retigʉsami, ni werecʉ niwĩ Pedro.

Jesure ẽjõpeori masã na weeseti'que ni'i

41 Pedro tojo ni werecã tʉ'orã, pãjãrã Jesucristore ẽjõpeocãrã niwã. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã ĩ'arã, be'ro Pedro quẽ'rã narẽ wãmeyecãrã niwã. Cʉ̃ tojo ni wéréca nʉmʉta i'tiati mil wa'tero masã ẽjõpeocãrã niwã.
42 Ãpẽrã todʉporo Jesure ẽjõpeo'cãrã me'rã na'irõ nerẽcãrã niwã. Pedro quẽ'rã na weresere añurõ tʉ'otʉ'sacãrã niwã. Na basu sʉ'ori ba'a, Õ'acʉ̃rẽ ñubuenu'cũcã'cãrã niwã.
43 Jesú cʉ̃ besecʉ́ú'cãrã cʉ̃ wee'caronojõta masã dutitirãrẽ yʉ'rʉo, apeye peje weeĩ'ocãrã niwã. Na tojo weesere ĩ'arã, masã nipe'tirã ĩ'amarĩacãrã niwã. 44-45 Jesure ẽjõpeorã a'merĩ añurõ weetamucãrã niwã. Peje cʉorã na ye apeyenojõrẽ dua, te wapare ãpẽrã moorãrẽ dʉcawaacãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã ni'cãrõnojõ cʉobʉrocãrã niwã. 46 Ʉmʉcorinʉcʉ̃ nipe'tirã ñubuerã wa'acãrã niwã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ. Na ye wi'seripʉre e'catise me'rã a'merĩ sʉ'ori ba'acãrã niwã. 47 Tojo Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'cãrã niwã. Ãpẽrã quẽ'rã narẽ

añurõ wãcũcãrã niwã. Ʊmʉcorinʉcʉ̃ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ẽjõpeotimi'cãrãrẽ ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. Tojo weerã siape me'rã Jesure pãjãrã ẽjõpeonemocãrã niwã.

3

Pedro quẽ'rã sijamasĩtigʉre sijacã wee'que ni'i

1 Ni'cã nʉmʉ dajaritero be'ro tres nicã Pedro, Juã Õ'acʉ̃ wi'i pajiri wi'ipʉ ñubuerã wa'acãrã niwã. Ti wi'ipʉre ʉmʉcorinʉcʉ̃ ti horata Õ'acʉ̃rẽ masã ñubuenu'cũcã'cãrã niwã. 2 Topʉ na wa'asetirinʉcʉ̃ ni'cʉ̃ masʉ̃ wĩ'magʉ̃pʉta dojoriwi'i sijamasĩtigʉ bajua'cʉ dujicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ wi'i sope pʉ'to ne sãjãarõ masã cʉ̃rẽ miaa dʉpomʉjãcãrã niwã. Ti sope wãmeticaro niwʉ̃ Añurĩ Sope. Nipe'tirã sãjãarãnʉcʉ̃rẽ niyeru sẽrĩdujicʉ niwĩ. 3 To na sãjãacã ĩ'agʉ̃, Pedro, Juãrẽ niyeru sẽrĩcʉ niwĩ. 4 Cʉ̃ tojo sẽrĩcã, na pʉarãpʉta cʉ̃rẽ ĩ'acãrã niwã. Pedro pe'e "Ĩ'ãña ʉ̃sãrẽ", nicʉ niwĩ.

5 Cʉ̃ tojo nicãta, cʉ̃ narẽ pũrõ ĩ'acʉ niwĩ. "Yʉ'ʉre niyeru, apeyenojõ o'orãtirã weesama", ni wãcũcʉ nimiwĩ.

6 Pedro cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ niyeru moo'o. Moomigʉ̃ta, mʉ'ʉrẽ apeyenojõ añusere weetamugʉ̃ti. Jesucristo Nazarecjʉ̃ tutuaro me'rã mʉ'ʉrẽ sijacã weegʉti. 7 Tojo nígʉ̃ta, cʉ̃ dujigʉre diacjʉ̃camocãrẽ ñe'e, wejewã'cõnʉ'cõcʉ niwĩ. Cʉ̃ wejewã'cõcãta, maata cʉ̃ dʉ'pocãrĩ añua wa'acʉ niwĩ.

8 Cʉ̃ sijamasĩtigʉ ní'cʉ wã'cãnʉ'cãgʉ̃ta, bu'pumajã, sijanʉ'cãcʉ niwĩ. Tojo bu'puma sijagʉta, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ na me'rã sãjãacʉ niwĩ. Ti wi'ipʉ sãjãejagʉ, e'catise o'ocʉ niwĩ Õ'acʉ̃rẽ.

—Añu'u, Õ'acʉ̃. Mʉ'ʉ ni'cãrõacã yʉ'ʉre sijacã wee'e, nicʉ niwĩ.

9-10 Nipe'tirã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nirã́ cʉ̃rẽ ĩ'amasĩcã'cãrã niwã.

—Sĩ'i sõ'o bu'puma sijagʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ogʉ Añurĩ Sopepʉ niyeru sẽrĩduji'cʉta nimiba, nicãrã niwã. Cʉ̃rẽ ĩ'amasĩ, be'ro ĩ'amarĩa wa'acãrã niwã.

Salomó wãmetiri tucũpʉ Pedro masãrẽ were'que ni'i

11 Sijamasĩtigʉ ní'cʉ Pedro quẽ'rãrẽ ne du'usĩ'rĩticʉ niwĩ. Masã cʉ̃rẽ ĩ'amarĩa, Pedro quẽ'rã tiropʉ omasãjãacãrã niwã. To na nerẽrõ sope pʉ'to ti'aya marĩrĩ tucũ nicaro niwʉ̃. Ti tucũ wãmeticaro niwʉ̃ Salomó tucũ.

12 Pedro masã cʉ̃ tiro omasãjãacã ĩ'agʉ̃, narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—¿De'ro weerã mʉsã tocã'rõ ĩ'amarĩati? ¿De'ro weerã mʉsã ʉ̃sãrẽ pũrõ ĩ'ati? Mʉsã ʉ̃sãrẽ "Na añurã nitjĩarã, na tutuaro me'rã sijacã weema", ¿niti? 13 Ʊ̃sã tutuaro mejẽta niapʉ. Jesú cʉ̃ tutuaro me'rã cʉ̃ sijamasĩtigʉ ní'cʉ sijami. Marĩ ñecʉ̃sʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob, ãpẽrã marĩ ñecʉ̃sʉmʉa na wiogʉ ní'cʉ nimi Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́. Cʉ̃ta tja "Yʉ'ʉ macʉ̃ añuyʉ'rʉagʉ nimi" ni, tutuasere ĩ'oami. Cʉ̃ macʉ̃ta ã'rĩ sijamasĩtigʉ ní'cʉre sijacã weeami. Cʉ̃rẽta mʉsã wiorãrẽ o'owʉ. Pilato ĩ'orõ mʉsã cʉ̃rẽ ʉatiwʉ. Cʉ̃ "Cʉ̃rẽ du'ugʉti wee'e" nimicã, mʉsã "Du'uticã'ña", niwʉ̃. 14 Jesú añugʉ̃ ña'ase moogʉ̃ nimiwĩ. Cʉ̃ añugʉ̃ nimicã, mʉsã cʉ̃rẽ teewʉ. Jesure du'uwĩrõdutitiwʉ. Masʉ̃ ña'agʉ̃ masãrẽ wẽjẽgʉ̃ pe'ere du'udutiwʉ Pilatore. 15 Jesú catise o'ogʉ pe'ere wẽjẽdutiwʉ. Cʉ̃ pacʉ pũrĩcã cʉ̃ macʉ̃rẽ wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo wee'quere ʉ̃sã ĩ'awʉ̃. 16 Jesúta cʉ̃ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtigʉre sijacã weeami. Mʉsã ĩ'amasĩgʉ̃ta nimi cʉ̃ sijamasĩtigʉ ní'cʉ. Ʊ̃sã Jesucristore ẽjõpeorã niyucã, cʉ̃rẽ yʉ'rʉoami mʉsã ĩ'orõ. Ʊ̃sã mejẽta cʉ̃rẽ yʉ'rʉoapʉ.

17 »Yʉ'ʉ acawererã, mʉsã Õ'acʉ̃ macʉ̃ta nimi, ni tʉ'omasĩtitjĩarã, Jesure wẽjẽdutiwʉ. Mʉsã wiorã quẽ'rã mejãrõta weewã. 18 Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã nipe'tirãrẽ a'tiro wereduticʉ niwĩ: "'Cristo yʉ'ʉ bese'cʉ pi'etigʉsami', nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃", ni wereturiacãrã niwã. Mʉsã Jesure wẽjẽcã, na tojo oja'caronojõta wa'awʉ. 19 Mʉsã ña'arõ weeseti'quere bʉjawetiya. Bʉjaweti dʉcayuya. Õ'acʉ̃ ʉaronojõ weeya. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ mʉsã ña'arõ wee'quere acobojogʉsami. Acobojo, ejerisãjãcã weegʉsami. 20 Cʉ̃ bese'cʉre o'ógʉsami. Cʉ̃ tojo weecã, a'ti turipʉre apaturi a'tigʉsami tja. Cʉ̃ a'tiacjʉ Jesucristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ nimi. 21 Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã a'tiro ni werecãrã niwã: "Õ'acʉ̃ bese'cʉ ʉ'mʉsepʉ tojánígʉsami yujupʉ. Be'ro Õ'acʉ̃ a'ti turire dʉcayugʉsami cʉ̃ ne waropʉ wee'caronojõta. Cʉ̃ tojo weeatji dʉporo a'ti turipʉre cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore

o'óguͧsami." [22] Duͧporopuͧ Moisé Õ'acũ̃ ye queti weremuͧ'tãrĩ masũ̃ marĩ ñecũ̃suͧmuͧarẽ a'tiro nicuͧ niwĩ: "Be'ropuͧ marĩ wioguͧ Õ'acũ̃ ni'cũ̃ cũ̃ ye queti wereacjuͧre o'óguͧsami. Cũ̃ yuͧ'uͧre o'ó'caro weronojõta cũ̃rẽ o'óguͧsami. Cũ̃ quẽ'rã marĩ acawereguͧ nigũ̃sami. Muͧsã nipe'tise cũ̃ weresere tuͧ'orã, añurõ tere ẽjõpeoya. [23] Cũ̃ dutisere weesĩ'rĩtirãnojõ wẽrĩrãsama. Õ'acũ̃ narẽ cõ'aguͧsami. Ãpẽrã judío masã me'rã ne ninemosome majã", nicuͧ niwĩ Moisé. [24] Nipe'tirã duͧporocjãrãpuͧ Õ'acũ̃ ye queti weremuͧ'tãrĩ masã ni'cãrõacã wa'asere ojamuͧ'tãcãrã niwã. "Be'ropuͧ tojo wa'arosa'a", ni ojacãrã niwã. Ne waro Samue wãmetiguͧ tere ojamuͧ'tãcuͧ niwĩ. Cũ̃ be'rocjãrã quẽ'rã mejãrõta ojabuͧrocãrã niwã.

[25] »Toduͧporopuͧ marĩ ñecũ̃ Abrahãrẽ Õ'acũ̃ a'tiro nicuͧ niwĩ: "Muͧ'uͧ pãrãmi nituriaguͧ me'rã nipe'tirã a'ti di'tacjãrãrẽ añurõ weeguͧti." Abrahãrẽ Õ'acũ̃ tojo ní'quere ãpẽrã Õ'acũ̃ ye queti weremuͧ'tãrĩ masã marĩ ñecũ̃suͧmuͧarẽ wereturiacãrã niwã. Õ'acũ̃ cũ̃ dia'cũ̃ mejẽtare nigũ̃ weetipĩ. Marĩ na pãrãmerã nituriarã nirã́ quẽ'rãrẽ tojota nigũ̃ weepĩ. [26] Cũ̃ tojo ní'cuͧta marĩrẽ añurõ wéégu, marĩ judío masãrẽ cũ̃ macũ̃ wẽrĩ'cuͧpuͧre masõ, o'ómuͧ'tãcuͧ niwĩ. Marĩ ña'arõ weesere cõ'a, du'udutiguͧ tojo weecuͧ niwĩ, nicuͧ niwĩ Pedro.

4

Pedro, Juã wiorã tiropuͧ na wa'a'que ni'i

[1] Pedro quẽ'rã na masãrẽ ucũrĩ cura pa'ia, apĩ Õ'acũ̃ wi'i co'terã surara wioguͧ, ãpẽrã saduceo masã na tiropuͧ wa'acãrã niwã. [2] Wa'a, Pedro, Juã me'rã na masãrẽ bu'ese ye bu'iri pũrõ uacãrã niwã. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecuͧ niwĩ:

—Õ'acũ̃ cũ̃ macũ̃ Jesure wẽrĩ'cuͧpuͧre masõcuͧ niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Marĩ quẽ'rã wẽ́ríca be'ro tojota masãrãsa'a, ni werecuͧ niwĩ Pedro.

Saduceo masã ne ẽjõpeoticãrã niwã masã wẽ́ríca be'ro masãsere. Tojo weerã Pedro masãrẽ tojo nicã tuͧ'orã, pũrõ uacãrã niwã. [3] Ua, Pedro, Juãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipuͧ sõrõduticãrã niwã. Narẽ ñe'ecã, ñamica'apuͧ nicaro niwũ̃. Tojo weerã ti uͧmuͧcoreta pa'ia wiorãpuͧre weresãmasĩticãrã niwã. Te ye bu'iri Pedro quẽ'rã ti ñamirẽ bu'iri da'reri wi'ipuͧta dujicã'cãrã niwã. [4] Ãpẽrã Õ'acũ̃ wi'ipuͧ na bu'esere tuͧ'o'cãrã pãjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Toduͧporopuͧ Jesure ẽjõpeomuͧ'tã'cãrã me'rã nírã, uͧmuͧa se'sarore ba'paqueocã, ni'cãmocuͧsetiri mil nicãrã niwã.

[5] Ape nuͧmuͧ judío masã wiorã, ãpẽrã buͧcuͧrã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã Jerusalẽ́puͧre nerẽcãrã niwã. [6] Na me'rã ãpẽrã quẽ'rã Anás pa'ia wioguͧ, apĩ Caifá, apĩ Juã, apĩ Alejandro, ãpẽrã pa'ia wioguͧ acawererã nerẽcãrã niwã. [7] Nerẽtoja, Pedro quẽ'rãrẽ na tiropuͧ pijiwã'cãduticãrã niwã. Na bu'iri da'reri wi'ipuͧ ní'cãrã na tiro etacã ĩ'arã, "¿Noa dutiro me'rã muͧsã ã'rĩ sijamasĩti'cuͧre sijacã weeati?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.

[8-9] Na sẽrĩtiña'cã, Pedro Espíritu Santu tutuaro me'rã, cũ̃ weetamuse me'rã narẽ yuͧ'ticuͧ niwĩ:

—Muͧsã judío masã wiorã, tojo nicã buͧcuͧrã, ¿de'ro weerã weresãti ũ̃sãrẽ? ¿Muͧsã "¿De'ro wee cũ̃rẽ sijacã weeati?" ni sẽrĩtiña'ti? [10] Yuͧ'uͧ muͧsãrẽ nipe'tirãrẽ tere weregutti. Jesucristo Nazarecjũ̃ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtimi'cuͧ sijami. Muͧsã cũ̃rẽ Jesure curusapuͧ paabi'pewuͧ. Cũ̃ pacuͧ pũrĩcã cũ̃ wẽrĩ'cuͧpuͧre masõcuͧ niwĩ. Cũ̃ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtiguͧ ní'cuͧ sijami. [11] Duͧporopuͧ Jesure Õ'acũ̃ ye queti oja'cuͧ a'tiro ni ojamuͧ'tãcuͧ niwĩ: "Masã ũ̃tã pjĩrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pjĩ na uͧatica pjĩrẽ cõ'arãsama. Na cõ'áca pjĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i weerãsama." A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e te oja'que. Muͧsã Jesucristore uͧatiwuͧ. Muͧsã cũ̃rẽ uͧatimicã, cũ̃ pacuͧ cũ̃ wẽrĩ masã́ca be'ro wioguͧ sõrõcuͧ niwĩ. [12] A'ti turipuͧre Jesucristo dia'cũ̃ nimi marĩrẽ yuͧ'ruͧoguͧ. Ãpẽrãpuͧa marĩrẽ ne yuͧ'ruͧomasĩtisama, nicuͧ niwĩ Pedro.

[13] Cũ̃ tojo nicã tuͧ'orã, wiorã tuͧ'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Ã'rã mejõ nirã nima. Bu'e'cãrã mejẽta nima. Na bu'eti'cãrã nimirã, añurõ masĩse, wãcũtutuase me'rã ucũma. Na tojo weecã, marĩ narẽ ĩ'amasĩ'i. Ã'rã Jesú me'rã ní'cãrã nima, nicãrã niwã. [14] Na yuͧ'ruͧono'cuͧ Pedro, Juã tiro nu'cũcã ĩ'atjĩarã, wiorã ucũnemomasĩticãrã niwã.

15-16 Be'ro Pedro quẽ'rãrẽ wiorã nerẽrĩ tucũpʉ ní'cãrãrẽ aperopʉ wijaaduticãrã niwã
yujupʉ. Na wijááca be'ro na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:
—¿De'ro weerãsari marĩ ã'rãrẽ? Nipe'tirã Jerusalẽ́cjãrã na sijamasĩti'cʉre yʉ'rʉocã
tʉ'ope'ticã'sama. Tojo weerã "Yʉ'rʉotiama, tojo nima'acãrã weema", marĩ narẽ nímasĩti-
sa'a. 17 Masã aperocjãrãpʉ tojo wa'a'quere tʉ'onemocã ʉatisa'a. Tojo weerã a'tiro nírã
narẽ: "Jesú ye quetire ne ucũnemoticã'ña majã" nírã, nicãrã niwã.
18 Ucũtojanʉ'cõ, Pedro, Juãrẽ pijisõrõcãrã niwã tja. Na, na tiropʉ etacã, "Ãpẽrãpʉre Jesú
ye quetire mʉsã ne werenemoticã'ña" ni, duticãrã niwã.
19-20 Na tojo nicã tʉ'orã, Pedro quẽ'rã yʉ'ticãrã niwã:
—Ʉ̃sã mʉsã dutiro wéérã, Õ'acʉ̃ dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecã ʉasari
Õ'acʉ̃? Mʉsã a'tere wãcũña. Ʉ̃sã ĩ'a'quere, ʉ̃sã tʉ'o'quere weredu'umasĩtisa'a, ni yʉ'ticãrã
niwã.
21 Na tojo nicã tʉ'orã, wiorã pe'e tutuaro me'rã uise o'osĩ'rĩrã, narẽ ninemocãrã niwã:
—Wereticã'ña. Mʉsã Jesú ye quetire werenemocã, mʉsãrẽ bu'iri da'rerãti, nicãrã niwã.
Narẽ maata bu'iri da'remasĩti, du'uwĩrõcã'cãrã niwã. Masã Õ'acʉ̃rẽ narẽ yʉ'rʉo'quere
e'catise o'ocã ĩ'arã, tojo weecãrã niwã.
22 Na yʉ'rʉono'cʉ cuarenta cʉ̃'marĩ yʉ'rʉro cʉocʉ niwĩ.

Jesure ẽjõpeorã na Õ'acʉ̃rẽ weetamuse sẽrĩ'que ni'i

23 Pedro, Juã topʉ ní'cãrã wijaa, na me'rãcjãrã nirĩ wi'ipʉ wa'acãrã niwã. Ti wi'ipʉ etarã,
pa'ia wiorã, bʉcʉrã narẽ tojo ní'quere werecãrã niwã.
24 Na tojo ni werecã tʉ'orã, nipe'tirã ti wi'ipʉ nirã́ ni'cãrõnojõ wãcũseti, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩcãrã
niwã:
—Õ'acʉ̃, ʉ̃sã wiogʉ, mʉ'ʉ nipe'tise a'ti turi cjasere weecʉ niwʉ̃. Ʉ'mʉse, maarĩ, nipe'tirã
tepʉ nirãrẽ weecʉ niwʉ̃. 25 Dʉporopʉ Espíritu Santu wãcũse o'oro me'rã ʉ̃sã ñecʉ̃ Davire
mʉ'ʉ macʉ̃ Jesure masã ña'arõ weeatjere mʉ'ʉ weremʉ'tãduticʉ niwʉ̃. Davi mʉ'ʉ dutisere
weegʉ́ a'tiro nicʉ niwĩ:
Judío masã nitirã Õ'acʉ̃ cʉ̃ bese'cʉ me'rã ʉpʉtʉ uarãsama.
Judío masã quẽ'rã Õ'acʉ̃ bese'cʉre ña'arõ weesĩ'rĩrãsama.
Tojo wãcũmirã, ne põtẽosome.
26 A'ti di'tacjãrã wiorã a'merĩ nerẽrãsama Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cã, cʉ̃rẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã.
Cʉ̃ bese'cʉ quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weesĩ'rĩrãsama.
Mʉ'ʉ tojo ni weredutic ʉ niwʉ̃ ʉ̃sã ñecʉ̃ Davire.
27 »Cʉ̃ tojo ni oja'caronojõta queoro wa'awʉ. A'ti macãpʉre mʉ'ʉ macʉ̃ Jesú, mʉ'ʉ
bese'cʉre wẽjẽrãtirã Herode, Poncio Pilato, ãpẽrã judío masã nitirã, judío masã me'rã
a'merĩ nerẽwã. 28 Tojo weerã wẽjẽcã'wã cʉ̃rẽ. Dʉporopʉ mʉ'ʉ macʉ̃rẽ wẽjẽatjere
masĩtojacʉ niwʉ̃. "Tojo wa'arosa'a", nicʉ niwʉ̃. Mʉ'ʉ masĩ'quere yujupʉta ni'cãrõacã
weerã weema. 29 Õ'acʉ̃, ʉ̃sãrẽ pa'ia wiorã mʉ'ʉ macʉ̃ ye quetire weredutitiama. "Mʉsã
werecã, mʉsãrẽ bu'iri da'rerãti", niama. Na ʉ̃sãrẽ tojo ní'quere wãcũña. Mʉ'ʉ dutiro
weesĩ'rĩsa'a. Ʉ̃sãrẽ mʉ'ʉ tutuasere o'onemoña. Ʉ̃sã mʉ'ʉ tutuase o'ocã, mʉ'ʉ macʉ̃ ye
quetire ucũtutuarãsa'a. 30 Mʉ'ʉ macʉ̃ Jesú tutuaro me'rã ʉ̃sãrẽ masã dutitirãrẽ yʉ'rʉocã,
apeye quẽ'rãrẽ weeĩ'ocã weeya. Mʉ'ʉ tojo weecã, masã mʉ'ʉ tutuasere ĩ'arãsama, ni
sẽrĩcãrã niwã Õ'acʉ̃rẽ.
31 Na tojo ni sẽrĩ́ca be'ro na nirĩ wi'i a'meña'caro niwʉ̃. Tojo wa'acã, ti wi'ipʉ nirã́ Espíritu
Santure cʉoyʉ'rʉacãrã niwã tja. Tojo weerã cʉ̃ weetamuse me'rã Jesú ye quetire uiro
marĩrõ werecãrã niwã.

Jesure ẽjõpeorã na cʉosere a'merĩ dʉcawaa'que ni'i

32-33 Jesú besecʉ́ú'cãrã tutuaro me'rã Jesú wẽrĩ'cʉpʉ masã'quere werenu'cũcã'cãrã niwã.
Õ'acʉ̃ narẽ pũrõ weetamucʉ niwĩ. Nipe'tirã Jesure ẽjõpeorã ni'cãrõnojõ wãcũsetibʉrocãrã
niwã. Na cʉosere "Yé dia'cʉ̃ ni'i", niticãrã niwã. Tojo weerã na cʉosere a'merĩ
dʉcawaacãrã niwã. 34-35 Wi'seri, di'ta cʉorã duacãrã niwã ãpẽrãpʉre. Na dua'que wapare
ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dʉcawaadutirã Jesú cʉ̃ besecʉ́ú'cãrãrẽ o'ocãrã niwã. Jesú

besecŕúú'cãrã̃ tere ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dʉcawaacãrã̃ niwã̃. Tojo weerã̃ pajasecʉorã̃ waro marĩcãrã̃ niwã̃. Ni'cãrõnojõ cʉobʉrocãrã̃ niwã̃.

36 Ni'cʉ̃ Jesure ẽjõpeogʉ José wãmetigʉ nicʉ niwĩ. Leví ya curuacjʉ̃ Chipre wãmetiri nʉcʉ̃rõcjʉ̃ nicʉ niwĩ. Jesú cʉ̃ besecŕúú'cãrã̃ pe'e cʉ̃rẽ Bernabé pisucãrã̃ niwã̃. Bernabé griego ye me'rã̃ "Masãrẽ e'catise o'ogʉ" nirõ weesa'a. 37 Cʉ̃ di'ta cã'rõacã̃ cʉocʉ niwĩ. Ti di'tare ãpẽrãrẽ duacʉ niwĩ. Cʉ̃ dua'que wapare nipe'tisepʉta Jesú besecŕúú'cãrãrẽ o'ope'ocã'cʉ niwĩ.

—Marĩ me'rãcjãrã̃ apeyenojõ moorãrẽ dʉcawaaya, nicʉ niwĩ.

5

Ananía, Safira na nisoo'que ni'i

1 Ãpẽrã̃ Jesure ẽjõpeorã̃ Ananía wãmetigʉ, cʉ̃ nʉmo Safira Bernabé cʉ̃ wee'caronojõ weeticãrã̃ niwã̃. Na quẽ'rã̃ di'ta duacãrã̃ niwã̃ ãpẽrãpʉre. 2 Na dua'que wapare Jesú besecŕúú'cãrãrẽ o'ocʉ niwĩ. Nipe'tise cʉ̃ niyeru ñe'e'quere o'ope'oticʉ niwĩ. Apeyere cʉ̃ basu nʉrõcã'cʉ niwĩ. Na tojo wee'quere na se'saro pʉarãta cʉ̃ nʉmo me'rã̃ masĩcãrã̃ niwã̃. Pedrore niyerure o'ogʉ, "Tocã'rõta wapayeama", nisoocʉ niwĩ.

3-4 Te niyerure ñe'egʉ̃, Pedro cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:

—Te di'ta mʉ'ʉ ye di'ta niwʉ̃. Te mʉ'ʉ dua'que wapa mʉ'ʉ ye niyeruta niapã̃. Mʉ'ʉ no'o o'osĩ'rĩrõ o'oboapã̃. Mʉ'ʉ ʉ̃sã̃ dia'cʉ̃rẽ nisoogʉ weewe'e. Tocã'rõta niyeru wapayeama nígʉ̃, Espíritu Santure nisoogʉ wee'e. Mʉ'ʉ tojo nisoocã̃, wãtĩ mʉ'ʉrẽ sãjãyʉ'rʉapĩ mʉ'ʉ wãcũsepʉre, nicʉ niwĩ Pedro.

5 Tojo nicãta, Ananía bʉrʉque'a, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ. Ãpẽrã̃ tojo wa'acã̃ tʉ'orã̃, ʉpʉtʉ uicãrã̃ niwã̃.

6 Be'ro cʉ̃ wẽŕĩca be'ro ma'mapjia ti wi'ipʉ sãjãa, cʉ̃rẽ yaarã̃ wa'arã̃, su'ti caseri me'rã̃ oma, miiwijaacãrã̃ niwã̃.

7 I'tia hora cʉ̃ wẽŕĩca be'ro na nirĩ wi'ipʉ Safira cʉ̃ nʉmo ní'co sãjãtaco niwõ tja. Co marãpʉ wẽrĩ'quere masĩtico niwõ.

8 Ti wi'ipʉ sãjãtacã̃, Pedro core sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:

—¿Nirõta mʉsãrẽ tocã'rõta niyeru wapayeati mʉsã̃ di'ta dua'que wapare? nicʉ niwĩ.

A'tiro ni yʉ'tico niwõ:

—Tocã'rõta niyeru wapayeama, co marãpʉ nisoo'caronojõta nico niwõ.

9 Co tojo nicã̃, Pedro nicʉ niwĩ:

—Mʉsã̃ Espíritu Santu ĩ'orõ nisooapʉ. Õ'acʉ̃ ĩ'atisami ʉ̃sã̃ tojo weecã̃, ¿ni wãcũmiati? Ni'cãrõacã̃ mʉ'ʉ marãpʉre yaarã̃ eja'cãrã̃ tojatarã̃ weema. Mʉ'ʉ quẽ'rã̃ mʉ'ʉ marãpʉ wa'a'caronojõta wẽrĩgõsa'a. Mʉ'ʉ quẽ'rãrẽ yaarãsama mʉ'ʉ marãpʉre yaa'caro werono-jõta, nicʉ niwĩ Pedro.

10 Cʉ̃ tojo nicãta, co quẽ'rã̃ bʉrʉque'a, wẽrĩa wa'aco niwõ. Co marãpʉre yaarã̃ eja'cãrã̃ tojatarã̃, co wẽrĩ'copʉre bocaejacãrã̃ niwã̃. Náta tja core miaa, yaarã̃ wa'acãrã̃ niwã̃ co marãpʉ mijĩrẽ yaa'caropʉta tja. Na nisoo'que ye bu'iri wẽrĩcãrã̃ niwã̃.

11 Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tʉ'orã̃, nipe'tirã̃ Jesure ẽjõpeorã̃, ãpẽrã̃ quẽ'rã̃ ʉpʉtʉ uicãrã̃ niwã̃.

Pedro quẽ'rã̃ Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã̃ na weeĩ'o'que ni'i

12-15 Jesure ẽjõpeorã̃ na'irõ Salomó wãmetiri tucũpʉ nerẽnu'cũcã'cãrã̃ niwã̃. Ãpẽrã̃ Jesure ẽjõpeotirã̃ na me'rã̃ ba'pátiui nicãrã̃ niwã̃. Narẽ ba'pátiuimirã̃, Jesure ẽjõpeorãrẽ añurõ wãcũseticãrã̃ niwã̃. Ãpẽrã̃ ʉmʉa, numia pãjãrã̃ Jesure ẽjõpeonemocãrã̃ niwã̃.

Jesú besecŕúú'cãrã̃ masã wa'teropʉre peje añuse weeĩ'ocãrã̃ niwã̃. Dutitirãrẽ yʉ'rʉo, peje apeyenojõ weenemocãrã̃ niwã̃. Na tojo weecã̃ ĩ'arã̃, pãjãrã̃ dutitirãrẽ na tiro na nerẽrĩ tucũpʉ miacãrã̃ niwã̃. Masã̃ ti tucũrẽ mu'muamʉjãcãrã̃ niwã̃. Ãpẽrãrẽ tojo weerã̃ ma'a tiropʉ na cũñase me'rã̃ cũucãrã̃ niwã̃. Pedro na tiro yʉ'rʉagʉ, narẽ ñapeocã̃ ʉacãrã̃ niwã̃. Ãpẽrã̃ cʉ̃ ñapeotimicã̃, "Cʉ̃ wãtĩquecũurõ me'rã̃ yʉ'rʉrãsa'a", ni wãcũcãrã̃ niwã̃. 16 Apeye macãrĩ Jerusalẽ́ sumuto nise macãrĩcjãrã̃ quẽ'rã̃ yʉ'rʉodutirã̃ dutitirãrẽ

Jerusalépн miacãrã niwã. Wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rãrẽ miacãrã niwã. Jesú besecúú'cãrã nipe'tirã masãrẽ yн'rнocãrã niwã.

Pedro quẽ'rã bu'iri da'reri wi'ipн duji'cãrã wijaa'que ni'i

17 Na tojo weecã tн'orã, pa'ia wiogн, cн̃ me'rãcjãrã saduceo masã Jesú besecúú'cãrãrẽ нorã, pũrõ uacãrã niwã. 18 Tojo weerã Jesú besecúú'cãrãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipн miaa, sõrõcãrã niwã. 19 Wiorã narẽ tojo weemicã, ti ñamita Õ'acн̃rẽ wereco'tegн н'mнsecjн̃ na nirĩ tucũpн bajuacн niwĩ. Bajua, na wiorã bi'áca sopere pão, a'tiro nicн niwĩ:

—Wijaaya. 20 Õ'acн̃ wi'ipн masãrẽ wererã wa'aya. "Mнsã Jesure ẽjõpeorã, cн̃ me'rã catinu'cũrãsa'a", ni wereya narẽ, nicн niwĩ Õ'acн̃rẽ wereco'tegн.

21 Cн̃ tojo níca be'ro na bu'iri da'reri wi'ipн ní'cãrã wijaa wa'acãrã niwã. Ape nнmн bo'reacã Õ'acн̃rẽ wereco'tegн ní'caronojõta Õ'acн̃ wi'ipн wererã wa'acãrã niwã. Na topн wereri cura pa'ia wiogн, tojo nicã cн̃ me'rãcjãrã nipe'tirã judío masã wiorãrẽ nerẽduticãrã niwã. Na nerẽpe'tica be'ro surarare "Narẽ pijirã wa'aya marĩ ñamica'a bi'adнpo'cãrãrẽ", nío'ocãrã niwã. Na wijaa'quere masĩticãrã niwã.

22 Na tojo nicã tн'orã, surara narẽ pijirã wa'acãrã niwã na bi'adнpoca wi'ipн. Ti wi'ipн sãjãa, na níca tucũrẽ pão, ĩ'acãrã nimiwã. Ne marĩcãrã niwã. Na marĩcã ĩ'a, narẽ bocati, wiorãpнre wererã wa'acãrã niwã. 23 Wiorã tiro eja, "Ne marĩama. Añurõ bi'áca tucũ nimiapн. Ti sope co'terã quẽ'rã añurõ co'temiama. Na tojo weemicã, н̃sã ti sopere pão ĩ'acã, ne ni'cн̃ marĩami", ni werecãrã niwã surara wiorãpнre.

24 Na tojo ni werecã tн'orã, pa'ia wiorã, Õ'acн̃ wi'i co'terã surara wiogн pũrõ wãcũque'ticãrã niwã.

—¿De'ro wa'apariba narẽ? nicãrã niwã.

25 Na wijaa'quere wãcũrĩ cura ni'cн̃ Õ'acн̃ wi'ipн ní'cн pa'ia wiorã tiropн etagн, narẽ werecн niwĩ:

—Sõ'onícãrã bu'iri da'reri wi'ipн ní'cãrã Õ'acн̃ wi'ipн masãrẽ bu'erã weeama, ni werecн niwĩ.

26 Cн̃ werecã tн'orã, surara wiogн ãpẽrã surara me'rã Jesú besecúú'cãrãrẽ ñe'erã wa'acãrã niwã. Narẽ ñe'erã, masã н̃sãrẽ н̃tãperi me'rã narẽ ma'írã doqueri nírã, ne mejẽcã weeticãrã niwã. 27 Be'ro narẽ wiorã decopн miaa, topн sãjãejacã, pa'ia wiogн narẽ nicн niwĩ:

28 —Õsã mнsãrẽ Jesú ye quetire bu'edutitimiapн. Tere "Bu'erã wa'aya", ne nitiapн. Õsã mнsãrẽ tojo dutítimicã, nipe'tiropн Jerusalépнre mнsã bu'ese se'sa wa'a'a. Mнsã masãrẽ tojo ni bu'ecã, "Jesú na ye bu'irita wẽrĩpĩ", ni wãcũrãsama н̃sãrẽ. Na tojo ni wãcũcã нarã weesa'a, nicн niwĩ pa'ia wiogн narẽ.

29 Tojo nicãta, Pedro, ãpẽrã cн̃ me'rãcjãrã cн̃rẽ yн'ticãrã niwã:

—Wiorã dutise yн'rнoro Õ'acн̃ ye pe'ere nemorõ weeroнa'a. Õsã mнsã dutiro wéérã, Õ'acн̃ dutiro pe'ere weetibosa'a.

30 »Õ'acн̃ marĩ ñecн̃sнmнa wiogн Jesú wẽrĩ'cнpнre, mнsã curusapн paabi'pe wẽjẽduti'cнre masõcн niwĩ. 31 Masõtoja, н'mнsepн cн̃ tiro wiogн dujiri cũmurõpн miimнjãcн niwĩ. Cн̃rẽ topн miimнjãgн̃, marĩrẽ yн'rнo'cнre marĩ wiogн niato ni, sõrõcн niwĩ. Tojo weegн marĩ judío masãrẽ marĩ ña'arõ weeseti'quere bнjaweticã, marĩrẽ acobojogнsami. 32 Õsã Õ'acн̃ tojo wee'quere werecusiari masã ni'i. Õsã Espíritu Santure cнoyurã, cн̃ me'rã Õ'acн̃ tutuasere weeĩ'oapн masãrẽ. Nipe'tirã Õ'acн̃ dutiro weerãrẽ Espíritu Santure o'ógнsami, ni werecãrã niwã Pedro quẽ'rã.

33 Cн̃ tojo nicã tн'orã, wiorã pe'e нpнtн waro uacãrã niwã.

—Ma. Ã'rãrẽ wẽjẽrã marĩ, nicãrã niwã.

Cн̃ me'rãcjãrã wiorãrẽ Gamalie were'que ni'i

34 Ni'cн̃ fariseo masн̃ Gamalie wãmetigн wiorã me'rã na nerẽrõpнta nicн niwĩ. Moisé oja'quere masãrẽ bu'egн nicн niwĩ. Masã cн̃rẽ "Añugн̃ nimi", ni wãcũcãrã niwã. Wiorã Jesú besecúú'cãrãrẽ na "Wẽjẽrã" nicã tн'ogн, Gamalie wã'cãnн'cã, "Ã'rãrẽ pijiwijaaniña

yujupн”, nicн niwĩ. Ãpẽrã wiorãrẽ na tн'otiro apeyenojõ weregнti nígн̃, tojo nicн niwĩ.
35 Na wijááca be'ro topн nirã́ wiorãrẽ a'tiro nicн niwĩ:

—Añurõ wãcũña mнsã narẽ weesĩ'rĩsere. 36 Ti nнmнpнre ni'cн̃ Teuda wãmetignн “Yн'н wiognн ni'i”, ni wãcũcн nimiwĩ. Cuatrocientos masã cн̃ bu'esere sirutucãrã niwã. Be'ro cн̃rẽ ãpẽrã wẽjẽcõ'acã'cãrã niwã. Cн̃rẽ wẽjẽ́ca be'ro cн̃ me'rã nimi'cãrã no'o нaro wa'astepe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wééca be'ro cн̃ bu'emi'que pe'tia wa'acaro niwн̃. 37 Be'ro wognн masãrẽ ba'paqueori cura apĩ Juda wãmetignн Galileacjн̃ nicн niwĩ. Cн̃ quẽ'rãrẽ pãjãrã masã cн̃ bu'esere sirutucãrã nimiwã. Be'ro cн̃rẽ tja ãpẽrã wẽjẽcõ'acãrã niwã. Cн̃rẽ wẽjẽ́ca be'ro cн̃ yarã nimi'cãrã wa'astepe'tia wa'acãrã niwã mejãrõta tja. 38 Yн'н tojo weegнn mнsãrẽ tojo wa'a'quere were'e. Sõjã pũrĩcãrẽ ña'arõ weeticã'ña. Narẽ du'ucã'ña. Na bu'ese na wãcũse me'rã bu'ecã, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronojõta. 39 Õ'acн̃ dutiro me'rã na bu'ecã pũrĩcãrẽ, mнsã ne põtẽosome. Tojo weerã mнsã narẽ wẽjẽrã, Õ'acн̃rẽ yн'rнnн'cãrã weebosa'a. Tojo weerã du'uya narẽ, ni werecн niwĩ Gamalie wiorãrẽ.

40 Cн̃ tojo nisere tн'orã, “Janн. Ã'rĩ marĩrẽ diacjн̃ta ucũmi”, ni wãcũcãrã niwã. Be'ro Pedro quẽ'rãrẽ pijiocãrã niwã tja. Na topн sãjãejacã ĩ'arã, wiorã surarare tãrãduticãrã niwã. Tãrãtoja, “Jesú ye quetire ne apaturi werenemoticã'ña”, nicãrã niwã. Nitoja, narẽ du'uwĩrõcã'cãrã niwã.

41 Na wiorã tiropн ní'cãrã wijaa, a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Õ'acн̃ marĩrẽ “Jesú ye quetire wereya” nicã, añu ni'i. Tojo weerã wiorã na tãrãmicã, marĩ añurõ e'catise me'rã ni'i, nicãrã niwã.

42 Wiorã narẽ bu'edutitimicã, Õ'acн̃ wi'ipн, wi'seripн Jesú nipe'tirãrẽ yн'rнognн nimi nisere bu'enu'cũcã'cãrã niwã.

6

*Jesú besecн́ú'cãrã nar*ẽ weetamuajãrẽ bese'que ni'i

1 Be'ro siape me'rã pãjãrã waro judío masã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Na me'rã ape di'tacjãrã griego ye ucũrã nicãrã niwã. Ti di'tacjãrã waro pe'e Judeacjãrã hebreo yere ucũcãrã niwã. Na pãjãrã Jesure ẽjõpeonemorĩ cura náta tja dн'sasocãrã niwã ba'ase etise me'rã. Tojo weerã griego ye ucũrã hebreo ye ucũrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Mнsã нmнcorinнcн̃ ba'ase etirã, mнsã yarã wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orã niapн. Ũsã yarã numia pe'ere o'majãcã o'orã niapн, nicãrã niwã.

2 Na tere dн'sasocã tн'orã, Jesú besecн́ú'cãrã nipe'tirã Jesure ẽjõpeorãrẽ nerẽduticãrã niwã. Nerẽtojaca be'ro narẽ a'tiro ni werecãrã niwã:

—Ũsã ba'ase etirã, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ũsã tere weredu'ucã, ña'a nibosa'a.
3 Tojo weerã нmнa ba'ase etiajãrẽ mнsã wa'tero nirãrẽ beseya. Siete beseya añurõ masĩrãrẽ, Espíritu Santu dutiro weenu'cũrãrẽ. Masã “Náta nima añurã” nino'rãrẽ beseya. Mнsã bese'cãrãrẽ ba'ase etirã sõrõno'rõsa'a. 4 Tojo weerã ũsã pe'e ñubuenu'cũ, Jesú ye quetire bu'enu'cũcã'rãsa'a, nicãrã niwã.

5 Masã na tojo nicã tн'orã, “Añu'u majã”, ni wãcũcãrã niwã. Tere wãcũtoja, besecãrã niwã Estebare. Cн̃ añurõ Õ'acн̃rẽ ẽjõpeognн, Espíritu Santu tutuasere cнoyн'rнgнn nicн niwĩ. Ãpẽrãrẽ mejãrõta cн̃ weronojõ nirãrẽ besecãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquíacjн̃. Cн̃ judío masн̃ nitimignн̃, na weronojõ ẽjõpeosetignн nicн niwĩ. Ã'rãrẽ besecãrã niwã.

6 Narẽ besetoja, “Ã'rãrẽ beseapн” ni, Jesú cн̃ besecн́ú'cãrã tiropн miacãrã niwã. Narẽ na da'ratje cjasere sõrõrã, na dнpopare ñapeo, Õ'acн̃rẽ sẽrĩbosacãrã niwã.

7 To be'ro nipe'tiropн Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwн̃. Pãjãrã Jerusalẽ́cjãrã cн̃rẽ ẽjõpeonemocãrã niwã. Pa'ia quẽ'rã pãjãrã ẽjõpeocãrã niwã.

Estebare weresã, wiorã tiropн cн̃rẽ mia'que ni'i

8 Estebare Õ'acн̃ añurõ weetamucн niwĩ. Tojo weegнn cн̃ Õ'acн̃ tutuaro me'rã pãjãrã dutitirãrẽ yн'rнo, peje añuse weeĩ'onemocн niwĩ masã wa'teropнre.

9 Cũ tere weecã ĩ'arã, cũrẽ ãpẽrã judío masã ĩ'atu'ticãrã niwã. Cũrẽ ĩ'atu'tirã ni'cãrẽrã
ni'cã wi'i judío masã nerẽrĩ wi'i Libertado wãmetiri curuacjãrã nicãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ
da'rawã'ñaco'terã wija'cãrã nicãrã niwã. Ãpẽrã cũrẽ dʉ'sasowã'cõrã Cirenecjãrã, Alejan-
dríacjãrã, Cilicia di'tacjãrã, Asia di'tacjãrã na me'rã nicãrã niwã. 10 Cũrẽ na tojo weecã,
Espíritu Santu cũ ucũcã, Estebare peje masĩse o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã na cũ me'rã ne ucũ
põtẽoticãrã niwã.
11 Be'ro na cũ me'rã ucũ põtẽoti, masã ĩ'atiropʉ ãpẽrã masãrẽ niyeru wapaye, nisoodu-
tio'ocãrã niwã:
—"Esteba marĩ ñecũ Moisé cũ duti'quere ña'arõ ucũami. Õ'acũ quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũami",
ni wereya masãpʉre, nicãrã niwã.
12 Na wapaye nisoodutio'o'cãrã masãpʉre wa'a, werecãrã niwã na ní'caronojõta. Tere
werecã tʉ'orã, masã pe'e queoro ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã masã, ãpẽrã judío
masã bʉcʉrã, Moisé oja'quere bu'eri masã Esteba me'rã pũrõ uacãrã niwã. Na uacã ĩ'arã,
narẽ uarosãjãcã wee'cãrã maata cũrẽ ñe'e, pa'ia wiorã tiropʉ miacãrã niwã. 13 Na tiropʉ
etarã, ãpẽrã masãrẽ mejãrõta nisoodutio'ocãrã niwã tja.
—Ã'rĩ Õ'acũ wi'i pajiri wi'ire ña'arõ ucũami. Moisé cũ duti'que quẽ'rãrẽ tojota niami.
14 Apeye "Jesú Nazarecjũ ti wi'i Õ'acũ wi'ire cõ'agũsami", niami. "Moisé marĩrẽ weedutigʉ
cũu'que quẽ'rãrẽ dʉcayugʉsami", niami, nisoocãrã niwã wiorãrẽ.
15 Na tojo nicã tʉ'orã, wiorã Estebare pũrõ ĩ'acãrã niwã. Na cũrẽ ĩ'acã, cũ ya diapoa
asistea wa'acaro niwũ. Õ'acũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ weronojõ bajuri diapoa wa'acaro
niwũ.

7

Esteba wiorãrẽ were'que ni'i
1 Estebare na ĩ'arĩ cura pa'ia wiogʉ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Mʉ'ʉrẽ diacjũ nise me'rãta weresãti? nicʉ niwĩ.
2 Cũ tojo nicã, Esteba yʉ'ticʉ niwĩ:
—Acawererã, yʉ'ʉre tʉ'oya. Õ'acũ añurõ asistegʉ, nipe'tise masĩyʉ'rʉagʉ marĩ ñecũ
Abrahãrẽ ucũcʉ niwĩ Mesopotamia caldea masã nirõpʉ. Harã́ wãmetiri macãpʉ wa'ase
dʉporo cũrẽ ucũcʉ niwĩ. 3 A'tiro nicʉ niwĩ: "A'ti di'tare, mʉ'ʉ acawererãrẽ wijayá. Wa'aya
yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ di'ta wereatjopʉ", nicʉ niwĩ. 4 Tojo nicã tʉ'ogʉ, cũ acawererã caldeo masã ye
di'tapʉ ní'cʉ wija, Harã́pʉ macãrĩ wa'acʉ niwĩ. Topʉ ni, be'ro Abrahã pacʉ wẽrĩa wa'acʉ
niwĩ. Cũ pacʉ wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ cũrẽ wijaduticʉ niwĩ tja, a'ti di'ta Judea marĩ nirõrẽ
a'tidutigʉ. 5 Cũ a'topʉ etacã, cũrẽ ne cã'rõacã di'ta o'oticʉ niwĩ yujupʉ. O'otimigũta,
"Be'ropʉ mʉ'ʉ ye, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a", nicʉ niwĩ. Õ'acũ tojo
nícaterore Abrahã ne ni'cũ põ'rãmarĩcʉ niwĩ. 6 Õ'acũ cũrẽ apeye ninemocʉ niwĩ tja: "Mʉ'ʉ
pãrãmerã nituriarã ape di'tapʉ nirãsama yujupʉ. Cuatrocientos cũ'marĩ ti di'tacjãrã
peorã nirãsama. Narẽ da'raduti, tãrãperãsama. 7 Yʉ'ʉ narẽ tojo weecã, ti di'tacjãrãrẽ
bu'iri da'regʉsa'a. Narẽ da'retoja, mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarã ti di'tapʉ ní'cãrã wija, yʉ'ʉre
a'topʉ ñubuepeorã a'tirãsama", nicʉ niwĩ Õ'acũ. 8 Cũ tojo níca be'ro Abrahãrẽ a'tiro
weeduticʉ niwĩ: "Nipe'tirã ʉmʉarẽ na õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aña. Mʉsã a'tiro
wéérã, yʉ'ʉre ĩ'orãsa'a mʉsã ẽjõpeosere", nicʉ niwĩ Õ'acũ. Tojo weegʉ Abrahã cũ macũ
Isaare ni'cã semana cũ bajuáca be'ro cũ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'acʉ niwĩ. Isaa quẽ'rã
cũ macũ Jacore tojota weecʉ niwĩ. Jacob mejãrõta weecʉ niwĩ cũ põ'rã docere. Õ'acũ
duti'caronojõta weecãrã niwã, ni werecʉ niwĩ Esteba.
9-10 »Jacob põ'rã marĩ ñecũsʉmʉa na acabiji Joseré ʉorã, ãpẽrã masãrẽ da'raco'teacjʉ
niato nírã duacãrã niwã. Ã'rã duu'cãrãta tja ãpẽrãpʉre Egiptocjãrãrẽ duaturiacãrã niwã.
Na duáca be'ro cũ pi'etisetirinʉcũ Õ'acũ cũrẽ weetamunu'cũcã'cʉ niwĩ. Cũrẽ weetamugũ,
peje masĩse o'ocʉ niwĩ. Faraõ Egipto di'ta wiogʉ cũrẽ tʉ'sayʉ'rʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ
docacjũ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Apeyere faraõ cũ ya wi'i cjase da'rase wiogʉ sõrõcʉ niwĩ.
11 »José topʉ wiogʉ nirĩ cura nipe'tiro Egiptopʉre ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Cũ
acawererã, marĩ ñecũsʉmʉa nirõpʉ Canaápʉ quẽ'rãrẽ pe'tia wa'acaro niwũ. Te pe'tíca

be'ro masã te di'tapн nirã́ uрutн ujaboacãrã niwã. Marĩ ñecũsumua Abrahã pãrãmerã
quẽ'rãrẽ ne ba'ase marĩcaro niwũ. 12-13 Be'ro Jacob "Egiptopн ba'ase duase niaporo" nicã
tн'ogн, cũ põ'rãrẽ "Duurã wa'aya", nío'ocн niwĩ. Cũ tojo nicã tн'orã, Egiptopure ne wa'arã
weecãrã niwã. Topн eta, ba'ase duu, na ya wi'ipн tja majãmitojati a'titicãrã niwã. Be'ro na
te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurã wa'acãrã niwã mejãrõputa tja. Titare majã
na etacã, José "Yн'н mнsã acabiji ni'i mнsã dua'cн", ni werecн niwĩ cũ ma'misumuarẽ.
Be'ro faraõ quẽ'rã "Ã'rã José ma'misumua niama" nicã tн'ocн niwĩ. 14 To be'ro José cũ
ma'misumua me'rã queti o'ócн niwĩ cũ pacupure. "Marĩ pacн, nipe'tirã marĩ acawererã
macãrĩ a'tiato a'topн", nío'ocн niwĩ narẽ. Cũ acawererã pe'e setenta y cinco nicãrã niwã.
15 Cũ uocã tн'ogн, Jacob cũ põ'rã me'rã José tiropн wa'arã, Egiptopure bu'acãrã niwã.
Topн nígũta, na pacн Jacob wẽrĩa wa'acн niwĩ. Cũ põ'rã marĩ ñecũsumua cũ weronojõta
wẽrĩpe'tidija wa'acãrã niwã. 16 Be'ropн na õ'arĩrẽ yaarã wa'arã Siquem wãmetiri macãpн
miacãrã niwã. Abrahã cũ Hamor põ'rãrẽ ũtã tuti dúúca tutipн cũ mijĩrẽ yaa'caroputa narẽ
sĩosõrõcũuocãrã niwã.
17 »Õ'acũ toduporopн Abrahãrẽ nicн niwĩ: "Mн'н pãrãmerã nituriarãpн ape di'tapн
ní'cãrã a'ti di'ta Canaápн tojatirãsama tja." Cũ tojo ní'que ejatji duporoacã Egiptopн
nírã, marĩ ñecũsumua pãrãmerã pãjãrã masãputinemocãrã niwã. 18 Egiptopure na nicã,
apĩ wiogн sãjãcн niwĩ tja. Joseré duporopн wẽ́rĩ́ca be'ro niyucã, ne masĩticн niwĩ. 19 Cũ
marĩ ñecũsumua pãjãrã na masãputicã ĩ'a, narẽ ña'abutiaro weepecн niwĩ. Na põ'rã ne
bajua'cãrã umuarẽ wẽrĩato nígũ aperopн cõ'adutimujãcн niwĩ. 20 Cũ narẽ tojo dutiri cura
Moisé bajuacн niwĩ. Cũ añubutiaguacã nicн niwĩ. Cũ pacusumua i'tiarã mujĩpũ na ya
wi'ipure cũrẽ masõcãrã niwã. 21 Be'ro na cũrẽ wẽjẽrĩ nírã, diapн po'ocãrã niwã. Na po'óca
be'ro Faraõ macõ cũrẽ ĩ'abocaco niwõ. Ĩ'aboca, miimajãco niwõ co ya wi'ipн. Topн co
macũrẽ weronojõ cũrẽ masõco niwõ. 22 Cũ ti wi'ipн bucua, nipe'tise Egiptocjãrã na bu'esere
bu'ecн niwĩ. Cũ masĩse me'rã ucũ, nipe'tisere añurõ weecн niwĩ.
23 »Be'ro Moisé cuarenta cũ'marĩ cuogн, cũ acawererã tiropн sijagн wa'acн niwĩ. 24 Topн
ejagн, ni'cũ Egiptocjũ cũ acawereguре paacã ĩ'acн niwĩ. Cũ tojo weecã ĩ'agũ, cũrẽ a'megũ,
Egiptocjũrẽ paawẽjẽcã'cн niwĩ. 25 Cũ basu Moisé pe'e a'tiro ni wãcũcн niwĩ: "Yн'н me'rãta
Õ'acũ yн'н acawererãrẽ na a'ti di'tacjãrã peorã nisere wijacã weegusami. Yн'ure na a'tere
masĩsama", ni wãcũcн nimiwĩ. Cũ acawererã pe'e cũ weronojõ wãcũticãrã niwã.
26 »Ape numн cũ na tiropн wa'acн niwĩ tja. Topн ejagн, ãpẽrã puarã cũ acawererã
a'mequẽcã ĩ'acн niwĩ. Narẽ bosamigũ "Acawererã, tocã'rõta a'mequẽdu'uya. ¿De'ro weerã
tocã'rõ a'mequẽti ni'cũ acawererã nimirã?" nicн niwĩ.
27 »Cũ tojo nicã tн'ogн, apĩrẽ uрutн paa'cн pe'e Moisére tuuquenн'cõcн niwĩ. "¿Noa
mн'urẽ ũsã wiogн 'Narẽ besegн wa'aya', nío'oati? 28 ¿Mн'н yн'ure wẽjẽsĩ'rĩsari tja ñamica'a
mн'н Egiptocjũrẽ wẽjẽ'caronojõta?" ni ye'sucн niwĩ.
29 »Cũ tojo nicã tн'ogн, Moisé, ã'rã yн'ure tere masĩpe'titojasama nígũ, uiwã'cã wa'acн
niwĩ. Be'ro ape di'tapн Madiã́ wãmetiropн du'tiwã'cãcн niwĩ. Topн omocã dн'te, nicã'cн
niwĩ. Puarã umua põ'rãticн niwĩ.
30 »Madiã́ di'tapure cuarenta cũ'marĩ nicн niwĩ. Cũ ticuse cũ'marĩ níca be'ro ni'cã numн
yucн marĩrõ ũrũgũ Sinaí wãmeticjн tiropн ĩ'awã'cãcн niwĩ. Topн wa'acã, ni'cã siti yucusiti
ũjũcã ĩ'acн niwĩ. Ti pecame'e ũjũrĩ põ'rã decopн Õ'acũrẽ wereco'tegн weronojõ bajugн
bajuacн niwĩ. 31 Cũ ti siti ũjũcã ĩ'agũ, ĩ'amarĩa wa'acн niwĩ. "¿De'ro weero tojo wa'amitito?"
ni, pн'toacãcure ĩ'agũ wa'acн niwĩ. Pн'toacã ejacã, Õ'acũ ti me'e wa'teropн nigṹ cũrẽ
ucũcн niwĩ: 32 "Yн'н Õ'acũ ni'i. Mн'н ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob na wiogн ni'i", nicн
niwĩ. Tojo ucũcã tн'ogн, uрutн ui, narãsãcн niwĩ. Uigн, ĩ'adu'ucã'cн niwĩ ti me'erẽ.
33 »Be'ro cũrẽ ucũnemocн niwĩ tja: "Yн'н a'tota ni'i mн'н tirota. Tojo weegн mн'н sãñase
sapature tuweeya. Mн'н tere tuweegн, ĩ'ogũsa'a yн'ure mн'н ẽjõpeosere. 34 Yarã masã
Egiptopн nirãrẽ na uрutн pi'eticã ĩ'apн. Na caricũcã tн'oapн. Tojo weegн mн'urẽ Egiptopн
o'ógнtigн wee'e tja narẽ yн'rнoacjн", ni werecн niwĩ Õ'acũ Moisére.
35 »Ã'rĩ Moiséreta marĩ ñecũsumua teerã, a'tiro nicãrã niwã: "¿Noa mн'urẽ ũsã wiogн,
'Narẽ besegн wa'aya', nío'oati?" nicãrã niwã. Marĩ ñecũsumua tojo nimicã, Õ'acũ pe'e
Moisére narẽ yн'rнoacjн, narẽ dutiacjн sõrõcн niwĩ. Pecame'e siti ũjũ'caro bajua'cuta

Moisére yн'rнotamucн niwĩ marĩ ñecũsнmнarẽ. 36 Cũ Egiptopн nígũ, pajiri maa Aco
sõ'arĩ maapн nígũ, Õ'acũ tutuaro me'rã peje weeĩ'ocн niwĩ. Tojo weegн cũ acawererã
Egiptopн nĩ'cãrãrẽ apeye di'tapн sн'ori miiwijacн niwĩ. Cuarenta cũ'marĩ yucн marĩrõ,
masã marĩrõpн na wa'acã, Õ'acũ tutuaro me'rã weeĩ'onu'cũcã'cн niwĩ. 37 Moiséta marĩ
ñecũsнmнarẽ a'tiro werecн niwĩ: "Õ'acũ be'ropн ni'cũ o'ógнsami cũ ye queti wereacjнre.
Yн'нre o'ó'caro weronojõta cũrẽ o'ógнsami. Cũ quẽ'rã marĩ acawegн nigũsami", nicн
niwĩ. 38 Marĩ ñecũsнmнa na yucн marĩrõpн nicã, Moisé na me'rã nicн niwĩ. Topн ũrũgũ
Sinaí wãmeticjнpн Õ'acũrẽ wereco'tegн bajua, cũrẽ were'quere narẽ wereturiacн niwĩ.
Marĩ quẽ'rã cũ wereturia'quepнreta cнo'o. Te tojo ninu'cũcã'rõsa'a. Ne pe'tisome.
39 »Moisé tere weremicã, marĩ ñecũsнmнa ne ẽjõpeoticãrã niwã. Na cũ weresere
tн'osĩ'rĩtirã, "Majãmitojaa wa'arãti Egiptopн tja", ni wãcũcãrã niwã. 40 Tojo wãcũrã, Moisé
apaturi cũ ũrũgũpн mнjã́ca be'ro cũ ma'mi Aarṍrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Sõ'onícн marĩrẽ
Egiptopн nĩ'cãrãrẽ miiti'cн waro cuarenta nнmнrĩ yн'rн'н cũ bajutiro. ¿De'ro wa'apari
cũrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a." Tojo weerã cũ ma'mi Aarṍrẽ nicãrã niwã: "Ũsã ẽjõpeoatje
queosere yeebosaya. Marĩ dнporo wнamн'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ ĩ'orãsama",
nicãrã niwã. 41 Na tojo nicã tн'ogн, Aarṍ na duti'caronojõta ni'cũ wecн wĩ'magũ queose
da'recн niwĩ. Be'ro cũrẽ ẽjõpeorã, ecarãrẽ wẽjẽ ũjũamorõ, ñubuepeocãrã niwã. Tojo nicã
na yee'cнreta bosennнmн wee, e'catipeocãrã niwã. 42 Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ na нaro
weeato nígũ na me'rã nĩ'cн cõ'acã'cн niwĩ. Tojo weerã na no'o нaro ñocõarẽ, mнjĩpũarẽ
ẽjõpeocãrã niwã. Tojo na wee'quere Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã a'tiro ni ojacãrã
niwã:
Õ'acũ a'tiro nicн niwĩ:
"Mнsã yн'н pe'ere yucн marĩrõpнre cuarenta cũ'marĩ nírã, ne ecarãrẽ wẽjẽ ñubuepeotiwн.
43 Apĩ Moloc wãmetigн cũ queosere ẽjõpeorã su'ti caseri wi'i me'rã yoowã'cãwũ.
Apĩ Refán ñocõawũ mнsã yee'cн quẽ'rãrẽ ẽjõpeorã tojota weewн.
Ã'rãrẽ mнsã basuta yee ẽjõpeowн.
Yн'н pe'ere ne ẽjõpeotiwн.
Mнsã yн'нre ẽjõpeoti'que bu'iri ãpẽrã masãrẽ mнsãrẽ ñe'e miaduticã weegнti yoaro
Babilonia wãmetiri macã yн'rнropн", nicн niwĩ Õ'acũ, ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye
queti wererã.
44 Esteba wiorãrẽ werenemocн niwĩ apeye Õ'acũ wi'i cjasere:
—Marĩ ñecũsнmнa na yucн marĩrõpн nírã, ni'cã wi'i Õ'acũrẽ ñubuepeori wi'i, cũ diez
duti'quere nнrõrĩ wi'ire cнocãrã niwã. Ti wi'i wa'icнrã caseri me'rã na wééca wi'i nicaro
niwũ. "Tojo bajuri wi'i weeya", Õ'acũ cũ Moisére duti'caronojõta queoro weecãrã niwã.
45 Na wẽ́rĩ́ca be'ro ãpẽrã cнoturia sirutucãrã niwã ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamнjãcãrã
niwã. Be'ro Josué Moisé wẽ́rĩ́ca be'ro a'ti di'ta Canaápн a'tigн, narẽ ti wi'ire sн'ori miiticн
niwĩ. Na a'topн a'ticã, Õ'acũ a'ti di'tacjãrãrẽ judío masã nitirãrẽ cõ'aõ'omнjãcн niwĩ. Na
wa'awe'o'quepнre nicãrã niwã. Yoacã ti wi'ipн Õ'acũrẽ ẽjõpeocãrã niwã téé Davi cũ wiogн
sãjã́ca be'ropн. 46 Davi ape wi'i weesĩ'rĩmicн niwĩ. Õ'acũ tн'sayн'rнano'gũ a'tiro nicн niwĩ:
"Mн'н yн'н ñecũ Jacob ẽjõpeo'cн ni'i. Mн'нrẽ añurĩ wi'i, pajiri wi'i weebosasĩ'rĩsa'a mн'н
niatji wi'ire", nicн niwĩ Õ'acũrẽ. Cũ tojo weesĩ'rĩ'cн nimigũ, ti wi'ire weeticн niwĩ. 47 Cũ
macũ Salomó pe'e weecн niwĩ ti wi'ire. 48 Õ'acũ tutuayн'rнgн ni'cã wi'i, masã wééca wi'ipн
dia'cũ nímasĩtisami. Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masũ dнporocjũpн a'tiro ni ojacн niwĩ
Õ'acũ cũ ucũ'quere:
49 "Yн'н nipe'tiropн ni'i.
Ũ'mнse, a'ti di'ta yн'н wee'quere yн'нta duti'i.
Tojo weegн yн'н masã wééca wi'ipн dia'cũ nímasĩtisa'a.
50 Yн'н basuta nipe'tise a'tere weewн, nicн niwĩ Õ'acũ", ni ojacн niwĩ Õ'acũ ye queti
weremн'tãrĩ masũ.
51 Be'ro Esteba narẽ nicн niwĩ tja:
—Mнsã Õ'acũ dutisere yн'rнnн'cãyн'rнa'a. Cũrẽ masĩtirã weronojõ cũ weresere ne
tн'osĩ'rĩwe'e. Mнsã ñecũsнmнa wee'caronojõta Espíritu Santu dutisere weesĩ'rĩwe'e.

52 Na nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. Ãpẽrãrẽ marĩrẽ
yʉ'rʉogʉ a'tiatjere weremʉ'tãrãrẽ wẽjẽcã'cãrã niwã. Na tojo nino'cʉreta cũ a'ticã, mʉsã
ãpẽrãrẽ wia, cũrẽ wẽjẽdutiwʉ. 53 Mʉsãrẽ Õ'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã cũ dutisere o'ócʉ
niwĩ. Tere o'óno'cãrã nimirã, mʉsã yʉ'rʉnʉ'cãyʉ'rʉa'a, ni tu'ticʉ niwĩ narẽ Esteba.

Estebare ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽ'que ni'i

54 Cũ tojo nicã tʉ'orã, wiorã ʉpʉtʉ uayʉ'rʉa wa'acãrã niwã. 55 Esteba pe'e Espíritu Santure
cʉoyʉ'rʉatjĩagũ, ʉ'mʉsepʉ ĩ'amorõ, Õ'acũ cũ añurõ asistegʉre ĩ'acʉ niwĩ. Jesú quẽ'rãrẽ
ĩ'acʉ niwĩ cũ pacʉ diacjʉ̃ pe'e nu'cũgʉ̃rẽ.

56 Cũ narẽ ĩ'agũ, "Jãa, ĩ'aña. Ʉ'mʉse pãrĩcã ĩ'a'a. Jesú, Õ'acũ macũ masũ weronojõ
upʉtigʉ cũ diacjʉ̃ pe'e nu'cũgʉ̃rẽ ĩ'a'a", nicʉ niwĩ Esteba.

57-58 Na cũ tojo nicã tʉ'orã, ʉpʉtʉ caricũ tʉ'osĩ'rĩtirã, o'meperi da'rabi'acãrã niwã.
Cũ pʉ'to ni'cãrõ me'rã omaeja, ñe'e, cũrẽ miacãrã niwã ti macã sumutopʉ. Cũrẽ
doquewẽjẽrãti nírã, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigʉre co'tedutirã
o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanʉ'cõ, cũ Estebare ʉ̃tãperi me'rã doquecãrã niwã. 59 Na
tojo weecã, Õ'acʉ̃rẽ a'tiro ñubuecʉ niwĩ:

—Jesú, yʉ'ʉ wiogʉ, yʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃ti wee'e. Yʉ'ʉ ejeripõ'rãrẽ ñe'eña, nicʉ niwĩ.

60 Be'ro bʉrʉque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicʉ niwĩ tja:

—Wiogʉ, acobojoya ã'rãrẽ yʉ'ʉre na tojo weesere. Cũ tojo níca be'ro wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.

8

Saulo Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weenʉ'cã'que ni'i

1-2 Saulo na Estebare doquewẽjẽcã ĩ'agũ, "Añurõ wéérã, tojo weeama", ni wãcũcʉ
niwĩ. Ãpẽrã ʉmʉa Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeori masã Estebare yaacãrã niwã. Cʉ̃rẽ yaa, ʉpʉtʉ
dʉjasewã'acãrã niwã. Estebare na wẽjẽ́ca nʉmʉrẽta ãpẽrã Jesure ẽjõpeotirã Jesure
ẽjõpeorã Jerusalẽ́pʉ nirãrẽ ʉpʉtʉ ña'arõ weenʉ'cãcãrã niwã. 3 Saulo ne ni'cũ Jesure
ẽjõpeogʉ marĩato nígũ na ye wi'seripʉ wa'a, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipʉ miamʉjãcʉ
niwĩ. Ʉmʉa, numia nipe'tirãrẽ tojo weecʉ niwĩ. Na tojo weecã ĩ'arã, Jesure ẽjõpeorã no'o
ʉaro du'tistea wa'acãrã niwã Judea di'tapʉ, ãpẽrã Samaria di'tapʉ. Jesú cũ besecṹú'cãrã
se'saro tojacãrã niwã Jerusalẽ́pʉre.

Felipe Samariacjãrãrẽ bu'e'que ni'i

4 Nipe'tirã du'tistewã'cã'cãrã no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewã'cãcãrã niwã. 5 Felipe
quẽ'rã du'tiwã'cã'cʉta Samaria wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ eta, tocjãrã masãrẽ
Jesú Õ'acũ besẽ'cʉ nimi nisere werecʉ niwĩ. 6 Apeye quẽ'rã Õ'acũ tutuaro me'rã narẽ añuse
weeĩ'ocʉ niwĩ. Cũ a'tiro weecã ĩ'arã, nipe'tirã ti macãcjãrã cũ weresere añurõ tʉ'otʉ'sacãrã
niwã. 7 Pãjãrã masã wãtĩa sãjãno'cãrã masãpʉre nimi'cãrã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã, ʉpʉtʉ
caricũwijaacãrã niwã. Ãpẽrã pãjãrã sijamasĩtirãrẽ, opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. 8 Cũ
tojo weecã ĩ'arã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã.

Simó yai weronojõ nigṹ ye queti ni'i

9 Samariapʉre ni'cũ Simó wãmetigʉ yoacã yai weronojõ nigṹ nicʉ niwĩ. Cũ tojo weesere
Samariacjãrã ĩ'amarĩamʉjãcãrã niwã. Cũ basu pe'e "Yʉ'ʉ tutuayʉ'rʉagʉ ni'i", nicʉ nimiwĩ
masãrẽ. 10 Nipe'tirã ti macãcjãrã wiorã, no'o mejõ nirã cũ weesere ĩ'atʉ'sayʉ'rʉacãrã niwã.

—Ã'rĩ Õ'acũ weronojõ tutuaro cʉogʉ nisami, nicãrã nimiwã. 11 Tojo weerã yai yoacã
siape me'rã pejetiri weeĩ'onemocã ĩ'ayurã, pãjãrã masã cʉ̃rẽ ẽjõpeonemocãrã niwã.

12 Felipe Samariapʉre tocjãrãrẽ a'tiro ni werecʉ niwĩ:

—Õ'acũ cũ dutiro weerã́ wiogʉ nimi. Cũ macũ Jesú marĩrẽ yʉ'rʉogʉ nimi, nicʉ niwĩ narẽ.
Cũ werecã tʉ'orã, ti macãcjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã ĩ'agũ, wãmeyecʉ
niwĩ ʉmʉa, numiarẽ. 13 Simó "Yʉ'ʉ quẽ'rã Jesure ẽjõpeo'o" nicã tʉ'ogʉ, Felipe cũ quẽ'rãrẽ
wãmeyecʉ niwĩ. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucʉ niwĩ cʉ̃rẽ. Felipe Õ'acũ tutuaro
me'rã weeĩ'ocã ĩ'agũ, Simó ĩ'amarĩamʉjãcʉ niwĩ.

[14] Felipe Samariapн tojo weeri curareta Jerusalépн nirã́ Jesú cũ besecúú'cãrã queti tн'ocãrã niwã Samariacjãrã na Jesure ẽjõpeosere. Tere tн'orã, na me'rãcjãrãrẽ Pedro,
Juãrẽ ĩ'adutirã o'ócãrã niwã. [15] Na topн eta, Jesure ẽjõpeori masãrẽ Õ'acũrẽ sẽrĩbosacãrã
niwã:
—Pacн, ã'rã quẽ'rãrẽ Espíritu Santure o'óya mн'н macũrẽ ẽjõpeorãrẽ, ni sẽrĩcãrã niwã.
[16] Felipe cũ wãmeyecaterore Espíritu Santure na moocãrã niwã yujupн. Jesure ẽjõpeose
me'rã dia'cũ wãmeyeno'cãrã niwã. [17] Pedro, Juã Õ'acũrẽ sẽrĩtojarã, Jesure ẽjõpeorãrẽ na
dнpopapн ñapeocãrã niwã. Narẽ ñapeori curata Espíritu Santu napнre dijatacн niwĩ.
[18] Pedro quẽ'rã na ñapeocã, Espíritu Santu dijatacã weesere Simó ĩ'acн niwĩ. Tere ĩ'agũ,
na Espíritu Santure dijatacã wee'quere duusĩ'rĩgũ, Pedro quẽ'rãrẽ niyeru o'ocн nimiwĩ.
[19] —Yн'нre mнsã tutuaro cнosere o'oya. Yн'н quẽ'rã dнpopapн no'o ñapeorãrẽ Espíritu
Santure na cнocã weegнti wee'e, nicн nimiwĩ.
[20] Cũ tojo nicã tн'ogн, Pedro cũrẽ nicн niwĩ:
—Mн'н Õ'acũ tutuaro o'orore Espíritu Santu ũsã dijatacã weesere niyeru me'rã duugнti
¿ni wãcũmiati? Niwe'e. Mн'н me'rãta niyeru boabata'to. Õ'acũ mн'нrẽ bu'iri da'regнsami.
[21] Mн'нrẽ ĩ'agũ, "Mн'н wãcũse diacjũ niwe'e", ni ĩ'asami. Tojo weegн ũsã weronojõ
Jesú ye quetire masãrẽ mн'н weremasĩtisa'a. [22-23] Yн'н masĩ'i. Mн'н нosebнcн, ña'ase
weepoyн'rнacн ni'i. Te mн'нrẽ du'uta basiotisa'a. Tojo weegн mн'н ña'arõ wãcũsere
bнjawetiya. Õ'acũrẽ acobojose sẽrĩña. Apetero weegн mн'н ña'arõ wãcũ'quere acobojogн
acobojobosami, nicн niwĩ Pedro.
[24] Cũ tojo nicã tн'ogн, Simó narẽ nicн niwĩ:
—Te mнsã ní'que yн'нre wa'aticã'to nírã, mнsã yн'нre Õ'acũrẽ sẽrĩbosaya.
[25] Be'ro Pedro quẽ'rã ti macãcjãrãrẽ Jesú cũ weecã ĩ'a'quere, na tн'o'quere werecãrã
niwã. Narẽ weretoja, Jerusalépн tojaa wa'acãrã niwã. Topн tojaarã, Jesú ye quetire peje
macãrĩ Samaria di'tacjãrã na nise macãrĩrẽ weretojaacãrã niwã.

Felipe Etiopíacjũrẽ were'que ni'i

[26] Be'ro Felipere ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegн bajua, a'tiro ni werecн niwĩ:
—Jerusalé niwã'cãrĩ ma'a, Gaza wãmetiri macã bu'ari ma'apн wa'aya. Ti ma'a yucн
marĩrõpн niwã'cãsa'a, nicн niwĩ. [27-28] Cũ tojo nicã tн'ogн, Felipe ti ma'apн bu'acн niwĩ.
Topн wa'agн, ni'cũ Etiopía wãmetiri di'tacjũrẽ bocaejacн niwĩ. Ti di'ta dutigo Candace
wãmetigo wiogo docacjũ, nipe'tise co ye niyerure co'teri masũ nicн niwĩ. Jerusalépн
Õ'acũrẽ ẽjõpeogн eja'cн cũ ya di'ta Etiopíapн dajatojaagн weecн niwĩ. Cũ yawн tũrũpjн
cabayua wejepjн me'rã wa'acн niwĩ. Dнporocjũpн Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masũ Isaía
wãmetigн cũ oja'quere bu'esãñacн niwĩ.
[29] Cũ tojo weeri cura Espíritu Santu Felipere "Tiwн tirocureacãpн wa'aya", nicн niwĩ.
[30] Cũ tojo nicã Felipe tiwн tiroacãpн omawã'cãcн niwĩ. Cũ tiro ejagн, Etiopíacjũ Isaía
oja'quere bu'ecã tн'ocн niwĩ. Tere bu'ecã tн'ogн, "¿Mн'н bu'esere tн'oti?" ni sẽrĩtiña'cн
niwĩ. [31] Cũ pe'e cũrẽ yн'ticн niwĩ:
—Tн'otisa'a. ¿Yн'нre ne wereticã, de'ro wee yн'н masĩbosaн? Te'a yн'н me'rã wa'aya.
Mнjãsãjãgũ a'tia yн'нre wereacjн, nicн niwĩ. Cũ tojo nicã tн'ogн, tiwнpн cũ me'rã
mнjãsãjãcн niwĩ. Be'ro wa'a wa'acãrã niwã.
[32] Etiopíacjũ cũ bu'esãña'que Õ'acũ macũrẽ wa'atje nicaro niwũ Isaía cũ a'tiro oja'que:
Masã ovejare wẽjẽrãtirã, cũrẽ miasama na wẽjẽwнaropн.
Ni'cũ masũ quẽ'rãrẽ cũ ne bu'iri moogũ nimicã, tojota weerãsama.
Oveja wĩ'magũ, yuta weerãtirã na poari seecã, ne utitisami.
Cũ masũ quẽ'rã ye'sutignsami cũrẽ ña'arõ weecã.
[33] Cũ ña'agũ nigũrẽ weronojõ na cũrẽ yabi bujirãsama.
Ã'rĩ bu'iri moogũ nimi nígũ, ne ni'cũ cũrẽ ucũbosasome.
Cũ ya turicjãrã dicнse ña'ase weerãsama cũrẽ.
Te pejere werepe'omasĩtisa'a.
Cũ catiri нmнco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapнre.
Etiopíacjũ a'te oja'quere bu'egн weecн niwĩ.

34 Cũ tere bu'etojanʉ'cõ, Felipere sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Isaía noarẽ ojagʉ weepari? ¿Cũ basu pe'e o apĩpʉre ojagʉ weepari tojo nígũ? ni
sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
35 Cũ tojo nicã, Felipe cũ bu'e'quenʉcũrẽ werecʉ niwĩ:
—Te oja'que Jesucristore nisĩ'rĩrõ wee'e, nicʉ niwĩ. Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire
werenemocʉ niwĩ tja. 36 Ma'apʉ wa'arã, aco nirõpʉ etacãrã niwã. Tere ĩ'agũ, Etiopíacjũ
Felipere "Jãa, sõ'o aco ni'i. ¿Yʉ'ʉre mʉ'ʉ wãmeyeta basiosari?" nicʉ niwĩ. 37 "Basiocã'sa'a
mʉ'ʉ Jesucristore añurõ ẽjõpeocãma", ni yʉ'ticʉ niwĩ Felipe.
Etiopíacjũ yʉ'ticʉ nimi:
—Yʉ'ʉ ẽjõpeo'o, Jesucristo Õ'acũ macũ nimi, nicʉ niwĩ.
38 Be'ro Etiopíacjũ cabayuare tojanʉ'cãduticʉ niwĩ. Tiwʉre tũrẽcũutoja, na tiwʉpʉ
sãña'cãrã aco nirõpʉ dijacãrã niwã. Topʉ ñumuwija, Felipe cũrẽ wãmeyecʉ niwĩ.
39 Cũrẽ wãmeyeca be'ro na ñumunʉjãrĩ cura wãcũña marĩrõ Felipere Espíritu Santu
miiwã'cãcʉ niwĩ apesepʉ. Etiopíacjũ cũrẽ ne apaturi ĩ'anemoticʉ niwĩ. Be'ro pũrõ e'catise
me'rã tojaa wa'acʉ niwĩ majã cũ ya macãpʉ. 40 Felipe Espíritu Santu cũrẽ miáca be'ro maata
Azoto wãmetiri macãpʉ bajuanʉ'cãcʉ niwĩ. Topʉ ni, be'ro nipe'tise macãrĩpʉ werecusiagʉ
wa'acʉ niwĩ Jesú ye quetire. Téé Cesarea wãmetiri macãpʉ wereejacʉ niwĩ.

9

Saulo ña'agũ ní'cʉ cũ dʉcayu'que ni'i

1-2 Felipe cũ bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ẽjõpeorãrẽ "Narẽ
wẽjẽpe'ocã'sĩ'rĩmisa'a", nicʉ niwĩ. Cũ ña'arõ weesere ne du'uticʉ niwĩ. Tojo weegʉ wa'a,
pa'ia wiogʉre "Yʉ'ʉre papera Damascopʉ wa'atje cjasere dutio'ori pũrĩrẽ apobosaya. Ti
pũrĩrẽ judío masã nerẽse wi'sericjãrã wiorãpʉre wiagʉti wee'e. Jesure ẽjõpeorãrẽ ʉmʉa,
numiarẽ no'o yʉ'ʉ bocaejarãrẽ ñe'e, miitigʉti a'ti macã Jerusalẽpʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ",
ni sẽrĩcʉ niwĩ. Cũ tere sẽrĩcã tʉ'ogʉ, ti pũrĩrẽ pa'ia wiogʉ cũrẽ apobosacʉ niwĩ.
3 Cũ ti pũrĩrẽ o'óca be'ro Saulo ãpẽrã me'rã Damasco wa'ari ma'apʉ wa'a wa'acʉ niwĩ.
Wa'a, Damascopʉ ejagʉti weeri cura wãcũña marĩrõ ʉ'mʉsepʉ bʉpo ya'baro weronojõ
cũ tiro asistedijati, añurõ bo'reyua wa'acaro niwũ. 4 Tojo wa'acã, cũ yagʉ cabayu bu'ipʉ
pesami'cʉ nucũcãpʉ bʉrʉdija wa'acʉ niwĩ. Topʉ cũ cũñarĩ cura ni'cũ cũrẽ ucũcã tʉ'ocʉ
niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
—Saulo, ¿de'ro weegʉ yʉ'ʉre ña'arõ weegʉ weeti? ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
5 Tere tʉ'o, Saulo pe'e "¿Noa niti mʉ'ʉ?" ni yʉ'ticʉ niwĩ.
—Yʉ'ʉ Jesú, mʉ'ʉ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú ni'i. Mʉ'ʉ basu pe'e ña'arõ weegʉ wee'e
yʉ'ʉre tojo weesĩ'rĩgũ. 6 Wã'cãnʉ'cãña. Wa'aya macãpʉ. Topʉ mʉ'ʉ ejacã, ni'cũ
weregʉsami mʉ'ʉ de'ro weeatjere, nicʉ niwĩ Jesú.
7 Saulo me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã na ʉpʉtʉ ʉcʉa, ucũmasĩticãrã niwã. Cũ ucũsere tʉ'ocãrã
niwã, tʉ'orã pe'e, mejõ Jesú pe'ere ĩ'aticãrã niwã.
8 Be'ro Saulo wã'cãnujã, cũ caperire ĩ'apãacʉ nimiwĩ. Ne bajuno'ticʉ niwĩ. Tojo weerã
cũ me'rã wa'a'cãrã Damascopʉ cũrẽ tũawã'cãcãrã niwã. 9 Topʉ cũ etáca be'ro i'tia nʉmʉ
ne caperi ĩ'aticʉ niwĩ. Ne sĩ'rĩti, ne ba'aticʉ niwĩ.
10 Damascopʉre Jesure ẽjõpeogʉ Ananía wãmetigʉ nicʉ niwĩ. Saulore tojo wa'ari curare
Ananía cãrĩtimigũ quẽ'ese weronojõ Jesú cũ pʉ'to a'ticã ĩ'acʉ niwĩ. Cũrẽ "Ananía", pisucʉ
niwĩ.
—¿De'ro niti, yʉ'ʉ wiogʉ? ni yʉ'ticʉ niwĩ Jesure.
11-12 Cũ tojo nicã, Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:
—Diacjũ wãmetiri ma'apʉ wa'aya. Ti ma'a mʉ'ʉ wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cũ ya wi'ipʉ
sãjãa, ni'cũ Tarso wãmetiri macãcjũ Saulo wãmetigʉre sẽrĩtiña'ña. Ni'cãrõacã cũ yʉ'ʉre
ñubuegʉ weemi. Yʉ'ʉ cũrẽ mejẽpʉ mʉ'ʉ ti wi'ipʉ sãjãasere ĩ'otojapʉ. Mʉ'ʉ ti wi'ipʉ
sãjãa, cũ dʉpoare ñapeoapʉ, apaturi cũrẽ caperi ĩ'adutigʉ tja. Quẽ'ese weronojõ ĩ'oapʉ
cũ quẽ'rãrẽ mʉ'ʉrẽ weronojõta, nicʉ niwĩ Jesú Ananíarẽ.

13 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, "Yʉ'ʉ wiogʉ, pãjãrã masã quetiwereama cũ Jerusalẽpʉ nígũ
mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorãrẽ ña'arõ wee'quere. 14 A'ti macã quẽ'rãrẽ mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorãrẽ ñe'egũ

a'tigцta weeapц tja pa'ia wiorã na dutio'ori pũrĩ me'rã", nicц niwĩ Ananía. Te quetire tц'o'cц nitjĩagũ, Ananía ne wa'asĩ'rĩticц nimiwĩ.
15 Jesú cũrẽ nicц niwĩ:
—Wa'aya. Yц'ц cũrẽ yé quetire wereacjц besetojapц. Cũ ape di'tacjãrãpцre judío masã nitirãrẽ, na wiorãrẽ, judío masã nirã́ quẽ'rãrẽ yé quetire werecusiagцsami. 16 Tere weregц, цpцtц pi'etigцsami. Yц'ц basu pe'e weregцti cũrẽ, nicц niwĩ Jesú Ananíarẽ.
17 Cũ tojo níca be'ropцta Ananía Juda ya wi'ipц wa'acц niwĩ. Topц eta, ti wi'ipц sãjãa, Saulore bocaejacц niwĩ. Cũ dцpoapцre ñapeo, "Saulo, mц'цrẽ yц'ц acawereguцre weronojõ ĩ'a'a. Jesú mц'цrẽ ma'apц a'ticã bajua'cц yц'цre o'oámi, apaturi mц'ц caperi ĩ'ato nígũ tja. 'Espíritu Santu tutuasere cцoato' níoʼoami", ni werecц niwĩ Saulore.
18 Cũ tojo nirĩ cura maata cũ caperipц wa'i nцtцrĩ weronojõ bajuse wã'ña'que bцrцstedijacaro niwũ. Tojo wa'acã, añurõ ĩ'acц niwĩ todцporopц cũ ĩ'a'caro weronojõta tja. Be'ro cũrẽ wãmeyecãrã niwã. 19 Na tojo wééca be'ropцta ba'a, cũ tutuasere cцocц niwĩ tja. Topцre pejeti nцmцrĩacã Jesure ẽjõpeorã me'rã Damascopцre tojánícц niwĩ yujupц.

Saulo Damascocjãrãrẽ bu'e'que ni'i

20 Damascopц nígũ, maata judío masã nerẽse wi'seripц Jesucristo Õ'acũ macũ nimi nisere werecusiagц wa'acц niwĩ.
21 Cũ tojo nicã tц'orã, nipe'tirã tц'omarĩa wa'acãrã niwã.
A'tiro nicãrã ŋiwã:
—Ã'rĩ Jerusalẽpц nígũ, Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weeseti'cцta nimiba. A'ti macãpц quẽ'rãrẽ Jesure ẽjõpeorãrẽ ñe'egũ a'tigц weeapц Jerusalẽpц narẽ mia, pa'ia wiorãpцre bu'iri da'redutiacjц, nicãrã niwã.
22 Saulo Jesucristo Õ'acũ bese'cц nimi nisere wãcũtutuaro me'rã werecц niwĩ. Cũ tere weregц, queoro Õ'acũ ye queti weremц'tãrĩ masã oja'quere bu'eĩ'o, weremцjãcц niwĩ. Tojo weerã Damascocjãrã judío masã "Tojo nima'acц weemi", nímasĩticãrã niwã.

Damascocjãrã Saulore wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

23 Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masã Saulore wẽjẽsĩ'rĩcãrã nimiwã. 24 Cũ pe'e tц'ocã'cц niwĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩse quetire. Na nipe'tise nцmцrĩ ñamirĩ, цmцcori ti macã sumuto ũtã cujiri me'rã wééca sã'rĩrõ wijaaropц cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, co'temцjãcũcãrã niwã. 25 Tojo weecã ĩ'arã, ni'cã ñami cũ Saulo bu'esere ẽjõpeorã cũrẽ wẽjẽticã'to nírã, pi'i me'rã ti sã'rĩrõ yц'rцro o'odijocãrã niwã.

Saulo Jerusalẽpц cũ dajatojaa'que ni'i

26 Be'ro Saulo Damascopц ní'cц Jerusalẽpц dajatojaa wa'acц niwĩ. Topцre etagц, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã me'rã ba'patisĩ'rĩcц nimiwĩ. Na pe'e cũrẽ ui nicãrã niwã.
—Cũ quẽ'rã Jesure ẽjõpeogцta nisami, ni ẽjõpeoticãrã niwã. 27 Be'ro cũrẽ tojo weecã ĩ'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesú cũ besecũú'cãrã tiropц pijiwã'cãcц niwĩ. Topц ejagц, Bernabé narẽ werecц niwĩ Damasco wa'ari ma'apц Saulo Jesure ĩ'a'quere. Cũrẽ ucũ'que quẽ'rãrẽ werecц niwĩ. Apeye Damascopц Saulo Jesú ye quetire wãcũtutuase me'rã bu'e'quere werecц niwĩ. 28 Bernabé werecãpцta, Saulore "Jesure ẽjõpeogцta nimi", ni ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weegц na me'rã tojacã'cц niwĩ. Be'ro Saulo Jerusalẽcjãrãrẽ bu'esijagц wa'acц niwĩ. 29 Uise marĩrõ wãcũtutuase me'rã Jesú ye quetire werecц niwĩ. Tere weregц, ãpẽrã judío masã nimirã, griego ye ucũrã me'rã цpцtц a'metu'timцjãcц niwĩ. Cũ me'rã a'metu'ti'cãrã Saulore wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã. 30 Na tojo weesĩ'rĩcã ĩ'arã, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã cũrẽ miacãrã niwã Cesarea wãmetiri macãpц. Topц yucцsц me'rã cũ ya macã Tarsopц o'ócãrã niwã.

Jesure ẽjõpeori masã ejerisãjã'que ni'i

31 Nipe'tirã Jesure ẽjõpeorã narẽ ña'arõ weedu'ucã ĩ'arã, ejerisãjãcãrã niwã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjãrã nemorõ wãcũtutuanemocãrã niwã. Õ'acũ cũ dutisere añurõ weenu'cũcã'cãrã niwã. Espíritu Santu weetamurõ me'rã pãjãrã ãpẽrã Jesure ẽjõpeotimi'cãrã ẽjõpeonemocãrã niwã.

Pedro Enearẽ yц'rцo'que ni'i

32 Pedro quẽ'rã nipe'tiropʉ Jesure ẽjõpeorã nise macãrĩpʉre ĩ'acusiagʉ, Lida wãmetiri
macãpʉ etacʉ niwĩ. 33 Topʉ etagʉ, ni'cʉ̃ Enea wãmetigʉre bocaejacʉ niwĩ. Cʉ̃ ocho cʉ̃'marĩ
cʉ̃ ya wi'ipʉ sijamasĩtigʉ cũñacʉ niwĩ.
34 Pedro cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Enea, Jesucristo mʉ'ʉrẽ yʉ'rʉogʉsami. Wã'cãnʉ'cãña. Mʉ'ʉ cũñarõrẽ tuutũrẽ,
nʉrõña, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicãta, maata Enea wã'cãnʉ'cãcʉ niwĩ. 35 Nipe'tirã Lida, Sarõ
wãmetise macãrĩcjãrã cʉ̃rẽ tojo weecã ĩ'arã, na quẽ'rã Jesure ẽjõpeocãrã niwã.

Dorca co masã'que ni'i

36 Ape macã Jope wãmetiri macãpʉ ni'cõ numio Jesure ẽjõpeogo Tabita wãmetigo nico
niwõ. Griego ye me'rã pe'ema Dorca wãmetico niwõ. Dorca nírõ, "ñama" nisĩ'rĩrõ
weesa'a. Co añurõ weenu'cũcã'co niwõ. Pajasecʉorãrẽ añurõ weetamuco niwõ. 37 Pedro
cʉ̃ Lidapʉ nirĩ cura co pe'e Jopepʉ nígõ, dutiti, wẽrĩa wa'aco niwõ. Co wẽ́rĩ́ca be'ro na
weeseti'caronojõta ãpẽrã co upʉre coecãrã niwã. Core coetojanʉ'cõ, ni'cã tucũ ʉ'mʉarõca
tucũpʉ peocãrã niwã.
38 Jope Lida pʉ'toacã tojacaro niwʉ̃. Tojo weerã Pedro Lidapʉ nicã tʉ'orã, ʉmʉa pʉarã
Jopecjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ pijidutirã o'ocãrã niwã.
—Quero a'tiato, ni weredutio'ocãrã niwã.
39 Na Lidapʉ etacã, maata Pedro na me'rã Jopepʉre wa'acʉ niwĩ. Dorca nirĩ wi'ipʉre
ejarã, co wẽrĩ'co pesari tucũpʉ cʉ̃rẽ pijimʉjãcãrã niwã. Cʉ̃ ti tucũpʉ sãjãtacã, wapewia
numia Pedro sumuto nerẽnʉ'cãcãrã niwã. Na utirãta, ĩ'ocãrã niwã camisari, apeye su'ti
co catigo narẽ derobosa'quere. 40 Be'ro Pedro masã to nirã́ nipe'tirãrẽ wijaaduticʉ niwĩ. Na
wijááca be'ro Pedro ejaque'a, Õ'acʉ̃rẽ ñubuecʉ niwĩ. Ñubuetoja, wẽrĩ'core ĩ'a, core nicʉ
niwĩ:
—Tabita, wã'cãnʉ'cãña. Cʉ̃ tojo nicãta, co caperire ĩ'apãaco niwõ. Pedrore ĩ'agõta,
wã'cãnujãco niwõ. 41 Co ya omocãpʉ ñe'e, core wejewã'cõnʉ'cõcʉ niwĩ. Be'ro wapewia
numiarẽ, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ narẽ pijimʉjã, core wiacʉ niwĩ.
42 Nipe'tirã Jopecjãrã tʉ'ose'sacãrã niwã tojo wee'quere. Tojo weerã pãjãrã Jesure
ẽjõpeonemocãrã niwã tja.
43 Pedro peje nʉmʉrĩ tojacʉ niwĩ Jopepʉre. Ni'cʉ̃ Simó wãmetigʉ wa'icʉrã caseri apogʉ
ya wi'ipʉ cãjĩcʉ niwĩ.

10

Cornelio Pedrore cʉ̃ pijidutio'o'que ni'i

1 Cesareapʉ ni'cʉ̃ Cornelio wãmetigʉ cien surara Italiano wãmetiri curuacjʉ̃ wiogʉ nicʉ
niwĩ. 2 Cʉ̃ añugʉ̃ nicʉ niwĩ. Romano masʉ̃ nimigʉ̃, judío masã weronojõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocʉ
niwĩ. Cʉ̃ ya wi'icjãrã nipe'tirã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocãrã niwã. Judío masã pajasecʉorãrẽ
niyeru o'omʉjãcʉ niwĩ. Õ'acʉ̃rẽ ñubuenu'cũcã'cʉ niwĩ. 3 Ni'cã nʉmʉ ñamica'a tres nicã
cãrĩtimigʉ̃ quẽ'egʉ̃ weronojõ ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉre ĩ'acʉ niwĩ. Cʉ̃ tiro sãjãa, cʉ̃rẽ
pisucʉ niwĩ:
—Cornelio, nicʉ niwĩ.
4 Cʉ̃ ʉpʉtʉ uise me'rã ĩ'anu'cũbajaque'acʉ niwĩ cʉ̃rẽ.
—¿De'ro niti? ni yʉ'ticʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ ñubuesere tʉ'oami. Mʉ'ʉ pajasecʉorãrẽ niyeru o'ose quẽ'rãrẽ ĩ'ami.
Cʉ̃ mʉ'ʉ ñubuesere yʉ'tigʉsami. 5 Ni'cãrõacã Jopepʉ mʉ'ʉ ʉmʉarẽ o'óya. Narẽ ni'cʉ̃
Simó Pedro wãmetigʉre pijigʉ wa'adutiya. 6 Cʉ̃ apĩ Simó wãmetigʉ wa'icʉrã caseri apogʉ
ya wi'ipʉ cãjĩsami. Ti wi'i pajiri maa sumutopʉ nisa'a, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ
Corneliore.
7 Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ wa'a wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ wa'áca be'ro Cornelio cʉ̃rẽ da'ra-
co'terã pʉarãrẽ, tojo nicã ni'cʉ̃ surara cʉ̃rẽ weetamugʉ̃rẽ pijiocʉ niwĩ. Surara quẽ'rã
Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉta nicʉ niwĩ. 8 Nipe'tise Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ní'quere narẽ werecʉ niwĩ.
To be'ro narẽ o'ócã'cʉ niwĩ Jopepʉ.

Pedrore Õ'acũ queose ĩ'o'que ni'i

9 Na wa'áca be'ro ape nʉmʉ dajaritero nicã na Jopepʉ ejarãtirã weeri cura Pedro pe'e cũ
nirĩ wi'i bu'i dʉposãrĩpʉ ñubuegʉ mʉjãcʉ niwĩ. Ti wi'i dʉposãrĩ opa sira nicaro niwũ. 10 Cũ
topʉ ʉjaboa, pũrõ ba'asĩ'rĩcʉ niwĩ. Ti wi'icjãrã na ba'ase weeri cura cãrĩtimigũ quẽ'ese
weronojõ apeyenojõ dijaticã ĩ'acʉ niwĩ. 11 Ʉ'mʉse pãrĩcã ĩ'acʉ niwĩ. Topʉ ni'cãrõ su'tiro
weronojõ bajuri caserojo nucũcãpʉ dijaticaro niwũ. Ba'paritise sumutori dʉ'te'caro
nicaro niwũ. 12 Ti casero po'peapʉre nipe'tirã wa'icʉrã, pĩrõa, mirĩcũa sãñacãrã niwã.

13 Õ'acũ cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Pedro, ĩ'aña. Ã'rãrẽ wẽjẽ ba'aya, nicʉ niwĩ.

14 Pedro pe'e cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yʉ'ʉ wiogʉ. Ãpẽrã wa'icʉrã ũsã judío masã ba'aya marĩrãnojõ nima.
Yʉ'ʉ ne ã'rãnojõrẽ ba'atigʉ nicãti, nicʉ niwĩ.

15 Õ'acũ cũrẽ ninemocʉ niwĩ tja:

—Yʉ'ʉ ba'aduti'cãrã añurã nima. "Ba'aya marĩrãnojõ nima", niticã'ña, nicʉ niwĩ.
16 I'tiati tojo ĩ'ocʉ niwĩ cũrẽ ti casero me'rã. Cũ ĩ'osetirinʉcũ "Ba'aya", nicʉ niwĩ. Be'ro
ti caserore Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ miimʉjãa wa'acʉ niwĩ.

17 Pedro ti casero mʉjãáca be'ro ʉpʉtʉ wãcũque'ticʉ niwĩ.

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari te yʉ'ʉ ĩ'a'que? ni wãcũcʉ niwĩ. Tojo cũ wãcũrĩ cura Cornelio
cũ o'ó'cãrã ʉmʉa Jopepʉre etacãrã niwã. 18 Eta, "Simó wa'icʉrã caseri apogʉ ya wi'i
¿no'opʉ niti?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã tocjãrãrẽ. Na pe'e na sẽrĩtiña'cã, "Sõ'opʉ nisa'a",
ni wereo'ocãrã niwã. Tojo nicã tʉ'o, wa'acãrã niwã Simó Pedro nirĩ wi'ipʉ. Topʉ eja,
"¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wãmetigʉ?" ni sẽrĩtiña'cãrã niwã. Na tojo nirĩ cura Pedro
cũ ĩ'a'quere wãcũque'tigʉ weecʉ niwĩ.

19 Cũ tojo wãcũcã, Espíritu Santu cũrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉrẽ sope pʉ'topʉ ʉmʉa i'tiarã a'marã weeama. 20 Quero, na tiropʉ dijabaque'oya.
Na me'rã wa'aya. "Yʉ'ʉ na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a, na judío masã mejẽta nima", ni
wãcũtigʉta wa'aya. Yʉ'ʉ narẽ o'oápʉ, nicʉ niwĩ Espíritu Santu.

21 Cũ tojo níca be'ro Pedro dija, "¿Yʉ'ʉreta a'mati? ¿De'ro weerã a'tiati?" ni sẽrĩtiña'cʉ
niwĩ.

22 Cũ tojo nicã, na yʉ'ticãrã niwã:

—Cornelio wãmetigʉ surara wiogʉ ũsãrẽ o'oámi. Cũ añugũ, Õ'acũrẽ ẽjõpeogʉ niami.
Cũrẽ nipe'tirã judío masã añurõ wãcũrã niama. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ Corneliore
a'tiro niapʉ: "Pedrore pijidutiya mʉ'ʉ ʉmʉarẽ", niapʉ. Mʉ'ʉ weresere tʉ'odutigʉ weeapʉ.
Tojo weerã ũsã mʉ'ʉrẽ pijirã a'tirã weeapʉ, nicãrã niwã.

23 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Pedro narẽ, "Sãjãtia. A'ti ñamirẽ a'to cãrĩña", nicʉ niwĩ.

Ape nʉmʉ cũ ye dure, wa'a wa'acãrã niwã. Ãpẽrã ti macãcjãrã quẽ'rã Jesure ẽjõpeorã
Pedro me'rã wa'acãrã niwã. 24 Ape nʉmʉ pe'e ejacãrã niwã Cesareapʉre. Cornelio cũ
neocũu'cãrã me'rã cũ ya wi'ipʉ narẽ co'tecʉ niwĩ. Na a'ticʉrã nicãrã niwã Pedrore co'terã:
Cornelio acawererã, ãpẽrã cũ me'rãcjãrã waro nicãrã niwã. 25 Pedro topʉ etacã, Cornelio
cũrẽ põtẽrĩgũ wijaatacʉ niwĩ sopepʉ. Topʉ cũrẽ ẽjõpeogʉ ejaque'acʉ niwĩ.

26 Pedro cũ tojo weecã ĩ'agũ, "Wã'cãnʉ'cãña. Yʉ'ʉre ẽjõpeoticã'ña. Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉ'ʉ
weronojõta ʉmʉ ni'i", nicʉ niwĩ.

27 Wã'cãnʉ'cãca be'ro na utamurãta sãjãacãrã niwã cũ ya wi'ipʉre.

Topʉ sãjãagũ, Pedro pãjãrã masã nerẽyu'cãrãpʉre bocaejacʉ niwĩ.

Pedro Cornelio ya wi'ipʉ were'que ni'i

28 Be'ro narẽ nicʉ niwĩ topʉ nerẽ'cãrãrẽ:

—Ũsã judío masãrẽ dutise, ũsã ẽjõpeose a'tiro ni'i. Mʉsã judío masã nitirã ye wi'seripʉre
sãjãadutiwe'e. Ne mʉsãrẽ ba'patidutiwe'e. Mʉsã tere añurõ masĩsa'a. Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ
yʉ'ʉre ĩ'oami. "Ne ãpẽrãrẽ ba'patiti weeticã'ña. 'Na ña'arã nima' ni yabiticã'ña", niami.
29 Tojo weegʉ na yʉ'ʉre pijiticã, maata a'tiapʉ. "Wa'awe'e, judío masã mejẽta nima",
nitiapʉ. Mʉ'ʉ ¿de'ro weegʉti pijioati? Yʉ'ʉ masĩsĩ'rĩsa'a, ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ Corneliore.

30 Cornelio cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Ba'paritise nʉmʉrĩ yʉ'rʉ'ʉ a'ti horata tres nicã a'ti wi'ipʉ yʉ'ʉ be'ti ñubueca be'ro. Wãcũña marĩrõ ni'cʉ̃ ʉmʉ su'ti asistese sãñagʉ̃ bajuawĩ yʉ'ʉ tiropʉ. [31] Yʉ'ʉre niwĩ: "Cornelio, Õ'acʉ̃ mʉ'ʉ ñubuesere tʉ'oami. Mʉ'ʉ pajasecʉorãrẽ niyeru o'ose quẽ'rãrẽ ĩ'ami. [32] Jopepʉ mʉ'ʉ ʉmʉarẽ o'óya. Ni'cʉ̃ Simó Pedro wãmetigʉre pijigʉ wa'adutiya narẽ. Cʉ̃ apĩ Simó wãmetigʉ wa'icʉrã caseri apori masʉ̃ ya wi'ipʉ pajiri maa sumutopʉ cãjĩsami. Cʉ̃ a'topʉ etagʉ, mʉ'ʉrẽ weregʉsami Õ'acʉ̃ ye cjasere", ni werewĩ yʉ'ʉre. [33] Tojo weegʉ maata mʉ'ʉrẽ pijidutigʉ o'ówʉ. Mʉ'ʉ añurõ wéégʉ a'tiapã. Marĩ nipe'tirãpʉta Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ni'i. Nipe'tise mʉ'ʉrẽ Õ'acʉ̃ weredutisere mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ werecã tʉ'osĩ'rĩsa'a, nicʉ niwĩ Cornelio Pedrore.

[34] Cʉ̃ tojo níca be'ro Pedro werecʉ niwĩ narẽ:

—Yʉ'ʉ ni'cãrõacã masĩ'i, Õ'acʉ̃ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ma'isami. [35] Cʉ̃ nipe'tise cururicjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ, cʉ̃ ʉaro weenu'cũrãrẽ añurõ ĩ'asami. [36] Õ'acʉ̃ añuse o'ócʉ niwĩ judío masãrẽ Jesucristo me'rã ejerisãjãse bocarãsama nisere. Jesucristo nipe'tirã masã wiogʉ nimi. [37] Mʉsã tʉ'opã nipe'tise judío masã na nirõpʉ wa'a'quere. Juã masãrẽ bu'e, wãmeyemʉ'tãca be'ropʉ Jesú bu'enʉ'cãwĩ Galilea di'tapʉre. [38] Jesú Nazarecjʉ̃rẽ wa'a'quere mʉsã masĩsa'a. Cʉ̃ pacʉ Espíritu Santu me'rã cʉ̃rẽ tutuasere o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ me'rã ninu'cũcã'cʉ niwĩ. Tojo weegʉ no'o cʉ̃ wa'aro masã me'rã añurõ weewĩ. Ãpẽrã wãtĩ dutiro weenu'cũrãrẽ wãtĩarẽ cõ'awĩrõmʉjãwĩ.

[39] »Jerusalẽ́ nipe'tiropʉ judío masã nise macãrĩpʉre ʉ̃sã cʉ̃ wee'quere ĩ'ape'ocã'wʉ̃. Ãpẽrã cʉ̃rẽ curusapʉ paabi'pe wẽjẽwã. [40] Õ'acʉ̃ pe'e i'tia nʉmʉ be'ro cʉ̃rẽ masõcʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ masṍca be'ro ʉ̃sã tiropʉre apaturi bajuacã weewĩ. [41] Masã nipe'tirãpʉre bajuatiwĩ. Õ'acʉ̃ todʉporopʉ cʉ̃ bese'cãrã dia'cʉ̃rẽ bajuawĩ. Cʉ̃ masã́ca be'ro cʉ̃ me'rã sĩ'rĩ, ba'awʉ.

[42] »Ʉ̃sãrẽ cʉ̃ ye quetire weredutiwĩ ãpẽrãrẽ. Cʉ̃ pacʉ cʉ̃rẽ nipe'tirã masã añurã, ña'arãrẽ beseacjʉ sõrõwĩ nisere weredutiwĩ ʉ̃sãrẽ Jesú.

[43] »Nipe'tirã dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã Jesú yere a'tiro ni ojamʉ'tãcãrã niwã: "Cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ nipe'tirã na ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩcã, narẽ acobojogʉsami cʉ̃ tutuaro me'rã", nicãrã niwã, nicʉ niwĩ Pedro Cornelio ya wi'ipʉ nerẽ'cãrãrẽ.

Judío masã nitirãrẽ Espíritu Santu dijata'que ni'i

[44] Pedro ucũrĩ curata cʉ̃ weresere tʉ'orãpʉre Espíritu Santu dijatacʉ niwĩ. [45-46] Tojo wa'áca be'ro ãpẽrã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnʉ'cãcãrã niwã. Tojo nicã "Õ'acʉ̃, mʉ'ʉ añuyʉ'rʉagʉ ni'i", ni e'catise o'ocãrã niwã. Na tojo ucũcã tʉ'orã, Pedro me'rã wa'a'cãrã judío masã Jesure ẽjõpeorã tʉ'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¡Acoe! Õ'acʉ̃ Espíritu Santure o'oámi judío masã nitirã quẽ'rãrẽ, nicãrã niwã.

[47-48] Pedro cʉ̃ me'rã wa'a'cãrãrẽ nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ Espíritu Santure o'oámi ã'rã quẽ'rãrẽ marĩ judío masãrẽ weronojõta. Tojo weerã "Wãmeyeticã'ña, Espíritu Santure mooma" ni, cã'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ẽjõpeoma. Tojo weerã narẽ wãmeyeroʉa'a, nicʉ niwĩ Pedro. Be'ro Cornelio quẽ'rã cʉ̃rẽ "A'topʉ tojaque'aniña yujupʉ pejeti nʉmʉrĩ ʉ̃sã me'rã", nicãrã niwã. Tojo weegʉ na me'rã tojánícʉ niwĩ.

11

Jesure ẽjõpeorãrẽ Pedro Jerusalẽ́pʉ cʉ̃ were'que ni'i

[1] Judeapʉ nirã́ Jesú besecṹú'cãrã, tojo nicã Jesure ẽjõpeorã topʉ nirã́ Cornelio quẽ'rã judío masã nitimirã na Jesure ẽjõpeosere tʉ'ocãrã niwã. [2] Tere tʉ'o'cãrã niyurã, Pedro Jerusalẽ́pʉ tojatacã, tocjãrã judío masã Jesure ẽjõpeorã cʉ̃rẽ tu'ticãrã niwã:

[3] —Mʉ'ʉ judío masʉ̃ nimigʉ̃, judío masã nitirã ya wi'ipʉ sãjãapã. Na me'rã ba'apã. Te mʉ'ʉ tojo wee'que ña'a ni'i, nicãrã niwã.

[4] Na tojo nicã tʉ'ogʉ, narẽ nipe'tise tenʉcʉ̃ cʉ̃rẽ topʉ wa'a'quere werepe'ocã'cʉ niwĩ:

[5] —Ni'cãti Jopepʉ nígʉ̃, yʉ'ʉ ñubueri cura quẽ'ese weronojõ ʉ'mʉsepʉ apeyenojõ dijaticã ĩ'awʉ̃. Ni'cãrõ su'tiro weronojõ bajuri caserojo dijatiwʉ yʉ'ʉ tiropʉ. To ba'paritise

sumutori dʉ'téca casero niwʉ̃. 6 Yʉ'ʉ ti casero pʉ'toacã wa'a, ¿ñe'enojõ niti? nígʉ̃, ĩ'agʉ̃ wa'awʉ. Nirãnʉcʉ̃ sãñawã. Wa'icʉrã, nʉcʉ̃cjãrã, ecarã, pĩrõa, mirĩcʉ̃a sãñawã.

7 »Yʉ'ʉ tojo ĩ'arĩ cura Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre ucũcã tʉ'owʉ: "Pedro, narẽ wẽjẽ ba'aya", niwĩ. 8 Yʉ'ʉ pe'e cʉ̃rẽ yʉ'tiwʉ: "Ba'awe'e, yʉ'ʉ wiogʉ. Ãpẽrã wa'icʉrã judío masã ba'aya marĩrãnojõ nima. Ne ni'cãti nanojõrẽ ba'atigʉ nicãti", niwʉ̃ cʉ̃rẽ. 9 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre apaturi ucũdijowĩ tja: "Yʉ'ʉ ba'aduti'cãrã añurã nima. 'Ba'aya marĩrãnojõ nima', niticã'ña", niwĩ.

10 »I'tiati tojo wa'awʉ. Be'ro Õ'acʉ̃ ti caserore miimʉjãa wa'awĩ ʉ'mʉsepʉ. 11 Tojo wa'ari curata i'tiarã ʉmʉa Cesareacjãrã yʉ'ʉre pijiri masã yʉ'ʉ nirĩ wi'ipʉre ejacãrã niwã.

12 »Espíritu Santu yʉ'ʉre na me'rã wa'adutiwĩ. " 'Na judío masã nitima, yʉ'ʉ na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a', ni wãcũnʉrʉ̃tigʉta wa'aya", niwĩ. Ã'rã seis Jesure ẽjõpeorã Jopecjãrã Cesareapʉ wa'arã, na quẽ'rã yʉ'ʉre ba'patiwã'cãwã. Topʉ eja, ʉ̃sã Cornelio wãmetigʉ ya wi'ipʉ sãjãawʉ̃. 13 Ʉ̃sã topʉ sãjãejacã, Cornelio ʉ̃sãrẽ werewĩ: "Ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yá wi'ipʉ sãjãticã ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ yʉ'ʉre 'Ʉmʉa o'óya Jopepʉ. Ni'cʉ̃ Simó Pedro wãmetigʉre pijigʉ wa'adutiya. 14 Cʉ̃ mʉ'ʉ ya wi'ipʉ ejagʉ, Õ'acʉ̃ yere mʉ'ʉrẽ weregʉsami. Tere ẽjõpeocã, mʉ'ʉ, mʉ'ʉ ya wi'icjãrãrẽ Õ'acʉ̃ yʉ'rʉogʉsami', ni werewĩ yʉ'ʉre Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ", niwĩ Cornelio. 15 Yʉ'ʉ narẽ ucũnʉ'cãrĩ curata ne waro marĩrẽ dijata'caronojõta Espíritu Santu dijatawĩ napʉre. 16 Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ Jesú marĩ wiogʉ cʉ̃ ní'quere wãcũwʉ̃: "Juã mʉsãrẽ aco me'rã wãmeyecʉ niwĩ. Be'ro yʉ'ʉ pacʉ pũrĩcã Espíritu Santure o'ógʉsami mʉsãrẽ. Mʉsã me'rã ninu'cũcã'gʉ̃sami" cʉ̃ ní'quere wãcũwʉ̃. 17 Tojo weegʉ yʉ'ʉ tojo wa'ari curapʉta wãcũcãti majã. Õ'acʉ̃ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ judío masã nitirãrẽ marĩrẽ o'ó'caronojõta na marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeocã. Tojo weegʉ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãmasĩticãti. Cʉ̃rẽ "Judío masã nitirã ya wi'ipʉ sãjãawe'e", nímasĩticãti, nicʉ niwĩ Pedro.

18 Tere cʉ̃ tojo ni weretojaca be'ro judío masã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã.

—Õ'acʉ̃ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ na ña'arõ wee'quere bʉjaweticã ʉasami na ʉ'mʉsepʉ añurõ e'catise bocato nígʉ̃, ni e'catise o'ocãrã niwã Õ'acʉ̃rẽ.

Antioquíacjãrã na weeseti'que ni'i

19 Estebare na wẽjẽcaterore Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weecã, na no'o ʉaro du'tistea wa'acãrã niwã. Ãpẽrã Feniciapʉ, ãpẽrã Chipre nʉcʉ̃rõpʉ, ãpẽrã Antioquíapʉ wa'acãrã niwã. Na tepʉ etarã, judío masã dia'cʉ̃rẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã. 20 Ni'cãrẽrã Antioquíapʉ du'tiwã'cã'cãrã Chipre, Cirenecjãrã nicãrã niwã. Na pũrĩcã judío masã nitirãrẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã.

—Jesú nipe'tirã wiogʉ nimi. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere acobojogʉsami, ni werecãrã niwã. 21 Õ'acʉ̃ na tojo wererãrẽ añurõ weetamucʉ niwĩ. Na werecã tʉ'orã, pãjãrã tocjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Na todʉporopʉ ẽjõpeomi'quere ẽjõpeodu'ucã'cãrã niwã.

22 Jerusalẽcjãrã Jesure ẽjõpeorã Antioquíacjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeose quetire tʉ'ocãrã niwã. Tere tʉ'o, Bernabére Antioquíapʉ ĩ'agʉ̃ wa'aya ¿de'ro wa'amitito? nírã, o'ócãrã niwã.

23 Cʉ̃ ti macãpʉ eja, ĩ'acʉ niwĩ narẽ Õ'acʉ̃ weetamu'quere. Tere ĩ'agʉ̃, ʉpʉtʉ e'cati, narẽ werecʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Jesure mʉsã ne wãcũdu'uticã'ña. Cʉ̃ dutisere añurõ weenu'cũcã'ña, ni werecʉ niwĩ. 24 Bernabé Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉtjĩagʉ̃, añurõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũgʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ti macãcjãrãrẽ werecã, pãjãrã masã Jesure ẽjõpeocãrã niwã.

25 Bernabé Antioquíapʉ ní'cʉ wa'a, Saulo Tarsopʉ nigʉ̃rẽ a'magʉ̃ wa'acʉ niwĩ. 26 Cʉ̃rẽ bocaeja, Antioquíapʉ miimajãmitojacʉ niwĩ. Na ti macãpʉre Jesure ẽjõpeorã me'rã ni'cã cʉ̃'ma nicãrã niwã. Topʉre pãjãrã masãrẽ bu'ecãrã niwã. Titareta tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ "Cristiano, Jesucristo yarã nima", ni pisunʉ'cãcãrã niwã.

27 Bernabé, Saulo Antioquíapʉ nirĩ cura Jerusalẽcjãrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na tiropʉ etacãrã niwã. 28 Na me'rã wa'a'cʉ ni'cʉ̃ Agabo wãmetigʉ nicʉ niwĩ. Topʉ eja, Espíritu Santu tutuaro me'rã tocjãrãrẽ werecʉ niwĩ.

—Nipe'tiropʉ ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni wereyucʉ niwĩ narẽ. Cʉ̃ tojo ní'que queoro wa'acaro niwʉ̃ Claudio romano wiogʉ nise cʉ̃ sãjãca be'ropʉ.

[29] Cũ tojo nicã tʉ'orã, Antioquíacjãrã Jesure ẽjõpeorã a'tiro ni wãcũcãrã niwã: “Marĩ
Judea di'tapʉ nirã́ Jesure ẽjõpeorãrẽ niyeru o'orã marĩ cʉoro ejatuaro.” [30] Tojo weerã Saulo,
Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócãrã niwã.
—O'oya a'tere Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirãpʉre, nío'ocãrã niwã.

12

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipʉ ní'cʉre Õ'acũrẽ wereco'tegʉ pãowĩrõ'que ni'i

[1] Antioquíapʉ Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wiogʉ nicʉ
niwĩ. Titareta Jerusalẽ́pʉre ña'arõ weenʉ'cãcʉ niwĩ ni'cãrẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ. [2] Tojo
weegʉ Juã ma'mi Santiagore di'pjĩ pajiri pjĩ me'rã wẽjẽduticʉ niwĩ. [3] Cũ tojo wẽjẽcã
ĩ'arã, ãpẽrã judío masã Jesure ẽjõpeotirã pũrõ e'caticãrã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ
e'catirãsama majã nígũ, Pedrore ñe'edutigʉ o'ócʉ niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwũ pã́ bʉcʉase
me'rã morẽtica bosenʉmʉ nicã. Ti nʉmʉrẽ masã pã́ bʉcʉase me'rã na morẽti'quere
ba'acãrã niwã. [4] Pedrore ñe'éca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõdutigʉ o'ócʉ niwĩ.
Ti wi'ipʉre ba'paritise cururi surara cũrẽ dʉcayu, co'temʉjãcãrã niwã. Te cururinʉcũ
ba'paritirã surara nicãrã niwã. Herode “Pascua bosenʉmʉ be'ro cũrẽ miiwĩrõgũti masã
wa'teropʉ. Na ĩ'orõpʉ cũrẽ wẽjẽdutigʉti”, ni wãcũcʉ nimiwĩ. [5] Tojo weerã surara Pedrore
añurõ co'temʉjãcãrã niwã. Cũ bu'iri da'reri wi'ipʉ nirĩ cura Jesure ẽjõpeorã pe'e Õ'acũrẽ
sẽrĩbosanu'cũcã'cãrã niwã.

[6] Pedrore Herode “Ñamiacã miiwĩrõgũti” níca ñamirẽ cõme dari me'rã dʉ'teno'cʉ pʉarã
surara decopʉ cãrĩcʉ niwĩ. Ni'cũ surara diacjũcamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpʉ
dʉ'teõ'ocʉ niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cũpecamocã pe'ere mejãrõta weecʉ niwĩ. Pedro mejẽcã
weecã tʉ'oña'rãti nírã, tojo weecãrã niwã. Ãpẽrã ti wi'i sope pʉ'topʉre co'tecãrã niwã.
[7] Be'ro wãcũña marĩrõ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ Pedro nirĩ tucũpʉ bajuacʉ niwĩ. Cũ tojo
weecã, ti tucũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Cũrẽ wã'cõgũ, tuucarécʉ niwĩ.

—Quero. Wã'cãnʉ'cãña, nicʉ niwĩ. Tojo nicãta, cõme dari Pedrore dʉ'temi'que
surumajã wa'acaro niwũ.

[8] —Ejerituya. Mʉ'ʉ ye sapature sãñaña, nicʉ niwĩ. Cũ tojo nicã tʉ'o, ejeritu, cũ ye
sapature sãñacʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõcã ĩ'a, cũrẽ nicʉ niwĩ tja:

—Mʉ'ʉ yaro bu'icjãrõ asibusurore sãñaña. Te'a yʉ'ʉre sirutuya. [9] Pedro cũ tojo nicã tʉ'o,
cũ siro sirutuwijaacʉ niwĩ. “¿Diacjũta nisari a'te Õ'acũrẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre miiwijaase?
Apetero weegʉ quẽ'egũ weesa'a”, ni wãcũcʉ niwĩ. Cũ tojo wijaasere añurõ masĩticʉ niwĩ.
[10] Surara na ne co'te dujirore yʉ'rʉacãrã niwã. Be'ro apero quẽ'rãrẽ tja yʉ'rʉaa, ti wi'i
ne sãjãarõ cõmesope tiropʉre ejacãrã niwã. Na topʉ ejacã, ti sope se'saro pãrĩa wa'acaro
niwũ. Be'ro na ti sopere yʉ'rʉwijaa wa'acãrã niwã. Yoacurero wa'a, Õ'acũrẽ wereco'tegʉ
bajudutia wa'acʉ niwĩ. Pedro ni'cũta tojanʉ'cãcʉ niwĩ majã.

[11] Be'ro cũ bajuduticãpʉta añurõ tʉ'omasĩcʉ niwĩ.

—Diacjũta niapã yʉ'ʉ ĩ'a'que. Nirõta Õ'acũ yʉ'ʉre yʉ'rʉdutigʉ, ni'cũ cũrẽ wereco'tegʉre
o'oapĩ Herode ña'arõ weeticã'to nígũ. Tojo nicã judío masã Jesure ẽjõpeotirã nipe'tise
yʉ'ʉre ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'agʉ o'oapĩ, nicʉ niwĩ Pedro.

[12] Cũ tere wãcũgũta, wa'acʉ niwĩ María Juã Marco wãmetigʉ paco ya wi'ipʉ. Ti wi'ipʉre
Jesure ẽjõpeorã Pedrore pãjãrã Õ'acũrẽ sẽrĩbosarã weecãrã niwã. [13] Ti wi'i tiro ejagʉ, sope
pʉ'to ũtã cujiri me'rã na wééca sã'rĩrõ tiropʉ ejanʉ'cã, pisucʉ niwĩ narẽ. Ti wi'icjãrãrẽ
da'raco'tego Rode wãmetigo ti wi'i po'peapʉ nico niwõ. Pedro pisucã tʉ'ogo, sopepʉ
wa'a, yu'uĩ'agõ wa'aco niwõ. [14] Pedro cũ ucũsere tʉ'omasĩgõ, co ʉpʉtʉ e'catigo, cũrẽ
pãosõrõtimigõta omasãjãa, to ñubue dujirãpʉre werego wa'aco niwõ. Na tiro ejago,
“Pedro sope pʉ'to niami”, ni wereco niwõ. [15] Co tojo nicã tʉ'orã, “Mʉ'ʉ tojo nima'aco
wee'e”, nicãrã niwã. Co pe'e “Diacjũta ni'i”, nico nimiwõ. Be'ro na “To pũrĩcãrẽ Pedrowãtĩ
niapĩ”, nicãrã niwã.

[16] Na tojo nicũñarĩ cura Pedro sope pʉ'topʉre pisugʉ weecũ weecʉ niwĩ. Be'ropʉta na
sopepʉ wa'a, ti sopere pão ĩ'acãrã niwã. Pedro topʉ nu'cũcã ĩ'arã, ʉpʉtʉ ʉcʉacãrã niwã.

17 Be'ro narẽ omocã me'rã weequeocʉ niwĩ tocã'rõta ucũña nígʉ̃. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipʉ
cʉ̃ ní'cʉre Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ miiwijaa'quere werecʉ niwĩ. Apeye tja narẽ werenemocʉ niwĩ:
—Wereya Santiagore, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ yʉ'ʉre tojo wa'a'quere, nicʉ niwĩ. Nitoja,
cʉ̃ ti wi'ipʉ ní'cʉ wijaa, wa'a wa'acʉ niwĩ aperopʉ.
18 Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i co'terã Pedro marĩcã ĩ'arã, ʉpʉtʉ wãcũque'ticãrã
niwã.
—¿De'ro wa'apariba Pedrore? ni, na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã. 19 Be'ro Herode
Pedro marĩcã tʉ'ogʉ, surarare "A'marã wa'aya", nío'ocʉ niwĩ. Na a'macãrã nimiwã. Ne
bocaticãrã niwã. Be'ro Herode Pedrore co'terã nimi'cãrãrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩtiña'cũmí, narẽ
wẽjẽcã'duticʉ niwĩ.
To be'ro Herode Judea di'tapʉre wijawã'cã, Cesarea wãmetiri macãpʉ nigʉ̃ wa'acʉ niwĩ
tja.

Herode cʉ̃ wẽrĩ'que ni'i

20 Herode ʉpʉtʉ uacʉ niwĩ Tiro, Sidṍ wãmetise macãrĩcjãrã me'rã. Herode ya di'ta
cjase nicaro niwʉ̃ te macãrĩcjãrã na ba'ase pe'e. Cʉ̃ na me'rã uagʉ, tocjãrãrẽ ne ba'ase
duadutiticʉ niwĩ. Tojo weerã ba'ase apaturi duato tja nírã, tere Herode tiropʉ aporã
wa'acãrã niwã. Herode me'rã da'ragʉ Blasto wãmetigʉre ucũmʉ'tãcãrã niwã.
—Ʉ̃sãrẽ ucũbosagʉ wa'aya Herode tiropʉ, nicãrã niwã. Cʉ̃ narẽ weetamusĩ'rĩgʉ̃, "Jaʉ",
nicʉ niwĩ. 21 Tojo weegʉ Herode me'rã ucũgʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Be'ro Herode pe'e cʉ̃ werecã
tʉ'ogʉ, ni'cã nʉmʉ na me'rã ucũatji nʉmʉrẽ besecʉ niwĩ. Ti nʉmʉ nicã Herode cʉ̃ ye
wiogʉ su'tire sãña, wiorã dujiri cũmurõpʉ dujicʉ niwĩ. Topʉ Tiro, Sidṍcjãrãrẽ ucũpeocʉ
niwĩ. 22 Cʉ̃ ucũcã tʉ'orã, "Ã'rĩ a'to ucũgʉ̃, ʉmʉ dia'cʉ̃ nitimi. Õ'acʉ̃ nimi", ni caricũcãrã
niwã. 23 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, Herode "Yʉ'ʉ ʉmʉ ni'i, Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃rẽta ẽjõpeoroʉa'a", ne
niticʉ niwĩ. Tojo weegʉ na caricũrĩ curata Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ Herodere dutida'recʉ niwĩ.
Be'ro majã cʉ̃ becoa ba'aweeno'o, wẽrĩa wa'acʉ niwĩ.
24 Te quetire tʉ'orã, pãjãrã Jesure ẽjõpeonemocãrã niwã. Nipe'tiropʉ Jesú ye queti se'sa
wa'acaro niwʉ̃.
25 Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalẽ́pʉ niyeru o'otojaca be'ro majãmitojaacãrã niwã tja
Antioquíapʉre. Juã Marco wãmetigʉ quẽ'rã na me'rã wa'acʉ niwĩ.

13

Bernabé, Saulo na Jesú ye quetire apeye macãrĩpʉ weresijanʉ'cã'que ni'i

1 Antioquíapʉre Jesure ẽjõpeorã wa'terore Õ'acʉ̃ ye quetire weremʉ'tãrĩ masã, tojo nicã
Õ'acʉ̃ yere bu'erã a'ticʉrã nicãrã niwã: Bernabé, apĩ Simó, cʉ̃rẽta tja "Ñigʉ̃" pisucãrã niwã.
Apĩ Lucio Cirene wãmetiri macãcjʉ̃, apĩ Manaé Herode Galilea wiogʉ tiro ni'cãrõ me'rã
masã'cʉ, tojo nicã Saulo nicãrã niwã. 2 Ni'cãti na be'ti ñubueri cura Espíritu Santu narẽ
nicʉ niwĩ:
—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narẽ aperopʉ wa'adutigʉti wee'e. Na apeye di'tapʉ
quẽ'rãrẽ bu'ecusiarã wa'arãsama. Narẽ yʉ'ʉ beseapʉ, nicʉ niwĩ.
3 Tojo nicã tʉ'o, be'ti ñubueca be'ro na me'rãcjãrã Saulo, Bernabére na dʉpopare ñapeo,
narẽ we'eriti, o'ócã'cãrã niwã.

Chipre nʉcʉ̃rõpʉ Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

4-5 Be'ro Bernabé, Saulo Espíritu Santu ní'caronojõta Seleucia wãmetiri macãpʉ wa'arã,
Antioquíapʉ ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Tocjãrã yucʉsʉ me'rã wa'a ejacãrã niwã Chipre
nʉcʉ̃rõrẽ ni'cã macã Salamina wãmetiri macãpʉ. Ti macãpʉ nírã, judío masã na
nerẽse wi'seripʉ Jesú ye quetire werecãrã niwã. Juã Marco Antioquíapʉ ní'cʉ narẽ
weetamucusiagʉ na me'rã wa'acʉ niwĩ. 6 Ti macãpʉ wijaa, nʉcʉ̃rõpʉre Jesú ye quetire
werecusiabi'acã'cãrã niwã. Téé apese pã'rẽ Pafo wãmetiri macãpʉ wereejacãrã niwã. Ti
macãpʉre ni'cʉ̃ judío masʉ̃ yai weronojõ nigʉ̃rẽ bocaejacãrã niwã. Cʉ̃ wãmeticʉ niwĩ
Barjesú. Griego ye me'rã pe'ema cʉ̃rẽ Elima pisucãrã niwã. "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ ye queti weregʉ
ni'i", nisoocʉ niwĩ ti macãcjãrãrẽ. 7 Cʉ̃ yai ti nʉcʉ̃rõ wiogʉ Sergio Paulo wãmetigʉ añurõ
tʉ'omasĩse cʉogʉ me'rãcjʉ̃ nicʉ niwĩ. Sergio Paulo Jesú ye quetire tʉ'osĩ'rĩgʉ̃ pijidutio'ocʉ

niwĩ Bernabé, Saulore. Tojo weerã cũ pʉ'topʉ wererã wa'acãrã niwã. [8] Yai pe'e Sergio
Paulo Jesure ẽjõpeoticã'to nígũ, na weresere cã'mota'asĩ'rĩmicʉ niwĩ. [9] Cũ tojo weecã
ĩ'agũ, ne waropʉre Saulo wãmeti'cʉ, Pablo wãme dʉcayu'cʉ Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉgʉ
ĩ'acũuña ĩ'a, [10] nicʉ niwĩ:

—Mʉ'ʉ wãtĩ dutiro weegʉ́ ni'i. Mʉ'ʉ masãrẽ añurõ weesĩ'rĩrãrẽ cã'mota'a. Diacjʉ̃
niwe'e. Weeta'sasebʉcʉ ni'i. Õ'acʉ̃ cʉ̃ diacjʉ̃ weresere "Tojo niwe'e", ni ucũmaasoo'o.
[11] Mʉ'ʉrẽ ni'cãrõacã Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami. Mʉ'ʉ caperi ĩ'atigʉ tojagʉ́sa'a téé Õ'acʉ̃ ʉaro
põtẽorõ, nicʉ niwĩ Pablo.

Cʉ̃ tojo nicãta, cʉ̃rẽ na'itĩ'a wa'acaro niwʉ̃. Ne caperi ĩ'atigʉ tojacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ tojo
wa'acã tʉ'oña'gʉ̃, cʉ̃rẽ tʉ̃awã'cãcjʉre a'macʉ niwĩ. [12] Yaire tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, Sergio Paulo
Jesure ẽjõpeocʉ niwĩ. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'rĩcã ĩ'amarĩatjĩgʉ̃, tojo
ẽjõpeocʉ niwĩ.

Bernabé, Pablo Chiprepʉ ní'cãrã Antioquíapʉ na were'que ni'i

[13] Pablo, cʉ̃ me'rãcjãrã Pafopʉ ní'cãrã wijapẽ'a, ni'cã maapʉ nʉjã, ejacãrã niwã Perge
wãmetiri macãpʉre. Ti macã Panfilia wãmetiri di'tapʉ nicaro niwʉ̃. Na Pergepʉ etacã,
Juã Marco narẽ totá soocã, Jerusalḗpʉ majãmitojaa wa'acʉ niwĩ. [14] Be'ro ti macãpʉ
ní'cãrã wa'acãrã niwã ape macã Antioquía wãmetiri macãpʉ tja. Ti macã Pisidia wãmetiri
di'tapʉ tojacaro niwʉ̃. Sauru nicã judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ Pablo quẽ'rã tocjãrã me'rã
sãjãanujã dujicãrã niwã. [15] To be'ro ti wi'i wiorã bu'ecãrã niwã Moisé cʉ̃ ojáca pũrĩ cjasere,
be'ro tja Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'i wiorã ãpẽrã to
dujirãrẽ "Sõjãrẽ weredutirã wa'aya", nío'ocãrã niwã. Na pe'e wa'a, "Acawererã, mʉsã
wãcũtutuasenojõ queti cʉorã, ni'cãrõacã wereya ʉ̃sãrẽ", nicãrã niwã. [16] Na tojo nicã tʉ'ogʉ,
Pablo wã'cãnʉ'cã, narẽ omocã me'rã di'tamarĩdutic ʉ niwĩ. Weetoja, narẽ werecʉ niwĩ:

—Mʉsã judío masã, ãpẽrã na weronojõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã yʉ'ʉ ucũsere tʉ'oya. [17] Õ'acʉ̃,
ʉ̃sã judío masã ẽjõpeogʉ, ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉarẽ besecʉ́úcʉ niwĩ. Na ãpẽrã ye di'ta Egiptopʉ
nicã, narẽ pãjãrã masãputinemocã weecʉ niwĩ. Be'ro na ti di'tapʉ nirãrẽ cʉ̃ tutuaro me'rã
miiwijacʉ niwĩ. [18] Cuarenta cʉ̃'marĩ yucʉ marĩrõ, masã marĩrõpʉ nírã ña'arõ na cʉ̃rẽ
yʉ'rʉnʉ'cãmicã, na tojo weesere cʉ̃ nʉ'cãcʉ niwĩ. [19] Be'ro na ya di'ta waro Canaá di'tapʉ
ejacã, ti di'tacjãrãrẽ siete cururire cõ'aõ'ocʉ niwĩ. Ti di'tare ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉarẽ o'ogʉtigʉ,
na macãrĩ wa'awe'o'quere niato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. [20] Be'ro tja na Canaá di'tapʉ nicã,
Õ'acʉ̃ narẽ sʉ'ori nisetiajãrẽ sõrõcʉ niwĩ. Na cʉ̃ sõrõ'cãrã masãrẽ beseri masã nicãrã
niwã. Cuatrocientos cincuenta cʉ̃'marĩ na masãrẽ beseri masã duticãrã niwã. Samue
Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ cʉ̃ nise nʉmʉrĩpʉ dutitʉocãrã niwã. [21] Samuereta masã
sẽrĩcãrã niwã: "Ʉ̃sã ni'cʉ̃ wiogʉ waro ʉasa'a." Na tojo nicã tʉ'o, Samue Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩcʉ
niwĩ. Õ'acʉ̃ tojo weegʉ na wiogʉ waro niacjʉre Saúl wãmetigʉre sõrõcʉ niwĩ. Saúl Cis
macʉ̃ Benjamí ya curuacjʉ̃ cuarenta cʉ̃'marĩ wiogʉ nicʉ niwĩ. [22] Saúl wiogʉ nisere Õ'acʉ̃
cʉ̃rẽ wĩrṓca be'ro apĩ Davi wãmetigʉre sõrõcʉ niwĩ tja. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Davi
Isaí macʉ̃ nipe'tise yʉ'ʉ tʉ'sasere weemi. Tojo weegʉ pũrõ e'cati'i cʉ̃ me'rã", nicʉ niwĩ.
[23] Õ'acʉ̃ ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉarẽ "Ni'cʉ̃ Davi pãrãmi nituriagʉpʉ mʉsã judío masãrẽ yʉ'rʉogʉ
a'tigʉsami", ni werecʉ niwĩ. Jesú wãmetigʉ Õ'acʉ̃ tojo ní'cʉta nimi. [24] Ne waropʉre Jesú
cʉ̃ masãrẽ bu'enʉ'cãse dʉporopʉre Juã masãrẽ bu'eyucʉ niwĩ: "Mʉsã ña'arõ wee'quere
bʉjawetiya. Mʉsã nisetisere dʉcayuya. Mʉsã tojo dʉcayucã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ wãmeyegʉsa'a",
nicʉ niwĩ. [25] Juã cʉ̃ bu'edu'uati dʉporo narẽ nicʉ niwĩ: "Mʉsã yʉ'ʉre 'Masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ
nimi' ¿ni wãcũti? Yʉ'ʉ niwe'e. Yʉ'ʉ be'ro apĩ a'tigʉsami masãrẽ yʉ'rʉoacjʉ. Cʉ̃ añugʉ̃
waro nigʉsami. Yʉ'ʉ pe'e mejõ nigʉ̃ tʉ'oña'a. Cʉ̃ ye sapature tuweemasĩtigʉ weronojõ
cʉ̃rẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a", nicʉ niwĩ Juã.

[26] »Yʉ'ʉ acawererã Abrahã pãrãmerã nituriarã, nipe'tirã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ weregʉti.
Õ'acʉ̃ todʉporopʉ "Masãrẽ yʉ'rʉogʉti", nicʉ niwĩ. Tojo nígʉ̃, marĩrẽ a'te quetire o'ócʉ
niwĩ. [27] Tojo weemicã, Jerusalḗcjãrã, na wiorã quẽ'rã "Jesú marĩrẽ yʉ'rʉoacjʉ nimi",
ni ĩ'amasĩticãrã niwã. Na saurunʉcʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'quere
bu'emirã, ne tʉ'omasĩticãrã niwã. Jesucristore wiorã wẽjẽduticã, dʉporopʉ Õ'acʉ̃ ye

queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'que queorota wa'acaro niwʉ̃. [28] Jerusalécjãrã Jesucristore
bu'iri bocatimirã, Pilatore “Mẽjẽdutiya”, nicãrã niwã. [29] Na Jesucristore wẽjẽrã, dʉporopʉ
Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na ojamʉ'tã'quenʉcʉ̃ta weecãrã niwã. Cʉ̃ wẽríca be'ro
ãpẽrã curusapʉ ní'cʉre miidijoo, ʉ̃tã tutipʉ cʉ̃rẽ yaarã sĩosõrõcũucãrã niwã. [30] Õ'acʉ̃ na
wẽjẽmicã, cʉ̃ macʉ̃rẽ wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. [31] Cʉ̃ masáca be'ro todʉporo Galilea,
Jerusalépʉ cʉ̃ me'rã ba'paticusia'cãrãrẽ peje nʉmʉrĩ bajuacʉ niwĩ. Ã'rãta cʉ̃ masãcã
ĩ'a'cãrã cʉ̃ ye quetire masãrẽ wererã weesama.

[32-33] »Yʉ'ʉ Bernabé me'rã mʉsãrẽ añuse quetire weregʉ a'tiapʉ. Dʉporopʉ Õ'acʉ̃
ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉarẽ wereyugʉ, “Yʉ'ʉ macʉ̃ wẽrĩ'cʉpʉre masõgʉ̃sa'a”, nicʉ niwĩ. Narẽ
tojo nimigʉ̃, na nícateropʉre “Cʉ̃ weegʉti” ní'quere weeticʉ niwĩ. Ʉ̃sã na pãrãmerã
nituriarãpʉre, ãpẽrã a'tocateropʉ nirãrẽ tere weeĩ'ocʉ niwĩ.

»Nimʉ'tãrĩ pũrĩ be'ro cja Salmo Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ wẽrĩ'cʉpʉre masõ'quere “Mʉ'ʉ yʉ'ʉ
macʉ̃ ni'i. Ni'cãcã me'rã yʉ'ʉ mʉ'ʉ pacʉ nisere ĩ'o'o”, nicaro niwʉ̃. [34] Ape pũrĩ Isaía
cʉ̃ ojáca pũrĩpʉ quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ wereyucʉ niwĩ cʉ̃ macʉ̃rẽ wẽrĩ'cʉpʉre masõatjere, cʉ̃
upʉ boadojatiatjere. “Nipe'tise yʉ'ʉ Davire dʉporopʉ ‘O'ogʉti’ ní'caronojõta mʉ'ʉrẽ
o'ogʉsa'a”, nicʉ niwĩ.

[35] »Apero Salmo Davi cʉ̃ oja'caropʉre tja a'tiro ojano'caro niwʉ̃: “Mʉ'ʉ, mʉ'ʉ macʉ̃rẽ
wẽrĩdojacã weesome”, nicaro niwʉ̃.

[36-37] »Davi Õ'acʉ̃ dutiro wéégʉ, cʉ̃ nícaterocjãrãrẽ queoro dia'cʉ̃ weecʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃
wẽrĩcã ĩ'a, cʉ̃rẽ yaacãrã niwã ãpẽrã cʉ̃ ñecʉ̃sʉmʉa mejãrã yaa'caropʉta. Cʉ̃rẽ yááca be'ro
cʉ̃ ya upʉ boa wa'apã. Õ'acʉ̃ masõ'cʉ Jesú pũrĩcãrẽ cʉ̃ upʉ boatipã. Tojo weerã marĩ
masĩ'i. Jesú pe'ere cʉ̃ ya upʉ boadojatiatjere ojagʉ weepĩ Davi. [38-39] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weresere
wãcũña. Jesucristo me'rã mʉsã acobojose bocarãsa'a. No'o nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ
ña'arõ na wee'quere acobojope'ocʉ̃sami. Moisé cʉ̃ dutise me'rã pũrĩcãrẽ marĩ acobojose
ne bocamasĩtisa'a.

[40-41] »Dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã:
Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ bujicã'rã, cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã tʉ'oña'ña.
Mʉsã catiri ʉmʉcore yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ añuse weegʉsa'a.
Mʉsãrẽ ãpẽrã añurõ weremicã, ne ẽjõpeosome.
Tojo weerã mʉsã ẽjõpeoti'que wapa wẽrĩrãsa'a.
A'te na oja'quere añurõ tʉ'oña'ña, mʉsãrẽ tojo wa'ari nírã, ni werecʉ niwĩ Pablo
Antioquíacjãrãrẽ.

[42] Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quẽ'rãrẽ to nerẽ'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ʉ̃sãrẽ ape sauru nicã werenemoña tja te cjasere, nicãrã niwã. [43] Ti wi'i ní'cãrã na
wijaasteari cura pãjãrã judío masã, ãpẽrã judío masã weronojõ weesetirã na weresere
tʉ'otʉ'sarã, Pablo, Bernabé me'rã ba'patiwã'cãcãrã niwã. Narẽ Pablo quẽ'rã a'tiro nicãrã
niwã:

—Õ'acʉ̃ cʉ̃ añurõ weesere wãcũdu'uticã'ña. Cʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũcã'ña, ni werecãrã niwã.

[44] Ape nʉmʉ sauru nicã pãjãrã ti macã Antioquíacjãrã Õ'acʉ̃ ye quetire tʉ'orãtirã
nerẽcãrã niwã tja. [45] Na pãjãrã nerẽcã ĩ'arã, Pablo quẽ'rãrẽ ti macãcjãrã judío masã
ʉpʉtʉ doecãrã niwã. Tojo weerã Pablo cʉ̃ weresere “Mejẽcã weremi. Diacjʉ̃ niwe'e”, ni
bujicã'cãrã niwã. [46] Na tojo nicã tʉ'orã, Pablo quẽ'rã tutuaro me'rã narẽ nicãrã niwã:

—Mʉsã judío masãrẽ Jesú ye quetire weremʉ'tãrõʉa'a. Mʉsãrẽ tere weremicã, ne
ẽjõpeowe'e. Tojo weerã “Ʉ̃sã catise pe'titisere ʉatisa'a”, nirã wee'e. Ʉ̃sã ni'cãrõacãrẽ
ãpẽrã judío masã nitirãrẽ Jesú ye quetire werenʉ'cãrã wa'arãsa'a. [47] A'tirota duticʉ niwĩ
Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye ojano'ca pũrĩpʉre. A'tiro nicʉ niwĩ:
Yʉ'ʉ mʉsãrẽ judío masã nitirãrẽ yé cjase quetire werecusiari masã cũugʉ̃ti.
Mʉsã me'rãta nipe'tiro a'ti turicjãrãpʉ na yʉ'rʉatjere masĩrãsama.

A'te cʉ̃ ní'quereta Pablo quẽ'rã “Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ dutigʉ weemi”, nicãrã niwã.

[48] Na tojo nicã tʉ'orã, “Õ'acʉ̃ ye queti añubutia'a” nírã, ti wi'i nirã judío masã nitirã ʉpʉtʉ
e'caticãrã niwã. Topʉ ní'cãrã Õ'acʉ̃ “Yʉ'ʉre a'ticʉrã ẽjõpeorãsama”, nino'cãrãnʉcʉ̃ta
ticʉrãta Jesure ẽjõpeocãrã niwã.

49 Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapɨre Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwɨ̃. 50 Tojo
weecã ĩ'arã, judío masã Pablo quẽ'rãrẽ cõ'asĩ'rĩcãrã niwã. Tojo weerã ni'cãrẽrã niyeru
pajiro cɨorã numiarẽ, judío masã weesetisere añurõ weenu'cũrãrẽ uarosãjãcã weecãrã
niwã. Ɨmɨa ti macã wiorã nirãnojõ quẽ'rãrẽ tojota weecãrã niwã. Tojo weerã Pablo
quẽ'rãrẽ nɨrɨ̃rã, pi'etise o'onɨ'cãcãrã niwã. Ti macãpɨ na nirãrẽ cõ'aõ'otojarãpɨ, ña'arõ
weedu'ucãrã niwã. 51 Pablo quẽ'rã Antioquíapɨre na cõ'awĩrõcã wijarã, ti macã cjase
di'tare paastecõ'acãrã niwã. Tere tojo weerã mɨsã Jesú ye quetire teerã, a'ti macãcjãrã
bu'iri cɨo'o nisĩ'rĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro ape macã Iconio wãmetiri macãpɨ wa'a
wa'acãrã niwã tja. 52 Na wa'áca be'ro nimicã, Jesure ẽjõpeorã Antioquíacjãrã Espíritu
Santure cɨoyɨ'rɨatjĩarã, ɨpɨtɨ e'catise me'rã tojacãrã niwã.

14

Pablo, Bernabé Iconio wãmetiri macãpɨ na weeseti'que ni'i

1 Iconiopɨre ejarã, na Antioquíapɨre wee'caronojõta Pablo quẽ'rã judío masã nerẽrĩ
wi'ipɨ sãjãanujã, dujicãrã niwã. Topɨ quẽ'rãrẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã. Na añurõ
weretɨ'sayucã, pãjãrã judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. 2 Judío
masã Jesure ẽjõpeosĩ'rĩtirã judío masã nitirã pe'ere uarosãjãcã weecãrã niwã. Tojo weerã
na uarosãjãcã wee'cãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ ña'arõ wãcũcãrã niwã. 3 Tojo weecã ĩ'arã, Pablo
quẽ'rã narẽ werenemorãtirã Iconiopɨre yoacã tojacãrã niwã. Na ti macãpɨ nírã, "Jesú
nipe'tirã masãrẽ ma'ígɨ̃ añurõ weemi" nisere ɨpɨtɨ wãcũtutuaro me'rã werecãrã niwã.
Na a'tere werecã ĩ'agɨ̃, Õ'acɨ̃ diacjɨ̃ta werema yé cjasere nígɨ̃, cɨ̃ tutuaro me'rã masãrẽ
weeĩ'ocã weecɨ niwĩ. 4 Na weeĩ'omicã, ti macãcjãrã mejẽcãrĩ dia'cɨ̃ dɨcawaticãrã niwã.
Ãpẽrã judío masã Jesure ẽjõpeotirã me'rã niseticãrã niwã. Ãpẽrã Pablo, Bernabé me'rã
niseticãrã niwã. 5 Pablo, Bernabére ɨatirã, wiorã me'rã nerẽ ucũcãrã niwã. Na nerẽ,
ni'cãrõnojõ wãcũtojaca be'ro narẽ pi'etise o'o, ɨ̃tãperi me'rã doquerãti nírã, tojo weecãrã
niwã. 6-7 Pablo quẽ'rã na tojo weesĩ'rĩsere tɨ'orã, Licaonia wãmetiri di'tapɨ du'tiwã'cã
wa'acãrã niwã. Ti di'tapɨre Listra, Derbe wãmetise macãrĩ nicaro niwɨ̃. Tepɨ nirãrẽ, te
macãrĩ nirãrẽ Jesú ye quetire bu'ecusiacãrã niwã tja.

Pablo, Bernabé Listra, Derbe macãrĩpɨ na bu'ecusia'que ni'i

8 Na Listrapɨ nírã, ni'cɨ̃ masɨ̃ dojoriwi'i wĩ'magɨ̃pɨta sijamasĩtigɨ bajua'cɨre bocae-
jacãrã niwã. 9-10 Ti macãpɨre Pablo masãrẽ bu'ecɨ niwĩ. Cɨ̃ bu'esere dojoriwi'i quẽ'rã tɨ'ocɨ
niwĩ. Cɨ̃, "Õ'acɨ̃ yɨ'ɨre añurõ yɨ'rɨomasĩsami" ni wãcũsere Pablo tɨ'oña'gɨ̃, tutuaro
me'rã cɨ̃rẽ ucũquejocɨ niwĩ:

—Wã'cãnɨ'cãña, nicɨ niwĩ. Cɨ̃ tojo nicãta bu'pumajã, sijamasĩtimi'cɨ sijanɨ'cãcɨ niwĩ.
11 Pablo tojo weecã ĩ'arã, tocjãrã Licaonia ye me'rã ɨpɨtɨ caricũcãrã niwã:

—Marĩ ẽjõpeorã ɨmɨa weronojõ bajurã dojotjĩarã, marĩ tiropɨ dijatama, nicãrã niwã.
12 Bernabére Zeus pisucãrã niwã. Ti wãme na ẽjõpeorãnojõ wiogɨ wãme nicaro niwɨ̃.
Pablo pe'ere cɨ̃ ɨpɨtɨ ucũgɨ̃ niyucã, Hermes pisucãrã niwã. Hermes na ẽjõpeorãrẽ
wereco'tegɨ nicɨ niwĩ. 13 Ti macã sumutopɨ Zeure ñubuepeori wi'i nicaro niwɨ̃. Ti wi'icjɨ̃
pa'i Pablo quẽ'rãrẽ ẽjõpeogɨ, wecɨa ɨmɨarẽ o'ori me'rã ma'masu'a'cãrãrẽ ti macã ne
sãjãrõpɨ wejewã'cãcɨ niwĩ. Pa'i, ãpẽrã tocjãrã Pablo quẽ'rãrẽ ẽjõpeorã wecɨare wẽjẽ
ñubuepeosĩ'rĩmicãrã niwã.
14 Na tojo weesĩ'rĩcã tɨ'orã, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tɨ̃'rẽstecãrã niwã. Mɨsã
tojo weesĩ'rĩse ña'a ni'i nírã, tojo weecãrã niwã. Be'ro caricũ, na pãjãrã decopɨ wa'acãrã
niwã. Narẽ a'tiro nicãrã niwã:
15 —¿Mɨsã ɨ̃sãrẽ de'ro weerãtirã tojo weeti? Ɨ̃sã quẽ'rã mɨsã weronojõta ɨmɨa ni'i.
Õ'acɨa mejẽta ni'i. Mɨsãrẽ añuse quetire wererã a'tiapɨ. Mɨsã a'tiro weesetisere tocã'rõta
weedu'uya. Mɨsã ẽjõpeose ne wapamarĩ'i. Õ'acɨ̃ catigɨ pe'ere ẽjõpeoya. Cɨ̃ weecɨ niwĩ
nipe'tise ɨ'mɨse, a'ti di'ta, maarĩ, nipe'tirã wa'icɨrã, mirĩcɨa, wa'i, tepɨ nirãrẽ. 16 Õ'acɨ̃
todɨporopɨre judío masã nitirã na ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeocã, tojo tɨ'oña'cã'cɨ niwĩ. Ne
cã'mota'aticɨ niwĩ. 17 Na cɨ̃rẽ ẽjõpeotimicã, cɨ̃ nisetisere nipe'tirã masãrẽ ĩ'ocɨ niwĩ.
Nipe'tirãrẽ añurõ wéégɨ, acoro pejase, otese quẽ'rãrẽ dɨcaticã weecɨ niwĩ. Ba'ase, tojo

nicã e'catise o'ocʉ niwĩ, ni werecãrã niwã. [18] Na weremicã, ʉpʉtʉ wecʉare wẽjẽ, Pablo
quẽ'rãrẽ ñubuepeosĩ'rĩmicãrã niwã. Cã'rõacã waro dʉ'sacaro niwʉ̃ na wẽjẽ ñubuepeoatjo.
Pablo quẽ'rã "Ʉpʉtʉ weeticã'ña" ni pũrĩcã, weeticãrã niwã.
[19] Be'ro judío masã Antioquíacjãrã, ãpẽrã Iconiocjãrã Listrapʉre etacãrã niwã. Topʉ
Pablo quẽ'rãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã sirutuejacãrã niwã. Tocjãrã masãrẽ na weronojõ
wãcũsetiro ʉacãrã niwã. Na tojo weecã, tocjãrã pe'e quẽ'rã uarosãjã wa'acãrã niwã. Tojo
weerã Pablore ʉ̃tãperi me'rã doque, ti macã sumutopʉ cʉ̃rẽ cõ'arã wa'arã wejewã'cãcãrã
niwã. Cʉ̃rẽ "Wẽrĩa wa'ami", ni wãcũcãrã nimiwã. [20] Pablore cõ'a'caropʉ Jesure ẽjõpeorã
cʉ̃ cũñarõ tiropʉ ĩ'aejanʉ'cãcãrã niwã. Cʉ̃ na topʉ ejacãta, masã wa'acʉ niwĩ tja. Be'ro
apaturi macãpʉ na me'rã pi'a wa'acʉ niwĩ. Ape nʉmʉ Bernabé me'rã Derbepʉ wa'a
wa'acãrã niwã.
[21] Na topʉ eta, Jesú ye quetire werecãrã niwã. Tere na werecã, tocjãrã masã pãjãrã Jesure
ẽjõpeonemocãrã niwã. Be'ro na majamitojaa wa'acãrã niwã Listra, Iconio, Antioquía
todʉporo na a'ti'que macãrĩpʉta tja. [22] Te macãrĩpʉre tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ wãcũtutu-
ase o'ocãrã niwã. Tojo nicã "Jesure ne wãcũdu'uticã'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure
ẽjõpeorãrẽ marĩ ʉ'mʉsepʉ wa'ati dʉporo", ni wereyʉ'rʉwã'cã wa'acãrã niwã. [23] Jesure
ẽjõpeorã na nerẽse wi'serinʉcʉ̃ ni'cãrẽrã narẽ sʉ'ori nisetiajãrẽ besebʉrocãrã niwã. Na
be'ti ñubueca be'ro "Marĩ ẽjõpeogʉ Jesú weetamuato mʉsãrẽ", ni sẽrĩbosa, cũuwã'cãcãrã
niwã.

Pablo quẽ'rã Antioquíapʉ na majãmitojaa'que ni'i

[24-25] Be'ro Listra, Iconio, Antioquía wãmetise macãrĩpʉ ní'cãrã yʉ'rʉwã'cãcãrã niwã
Pisidia di'tare. To yʉ'rʉaa, Panfilia di'ta Perge wãmetiri macãpʉ ejacãrã niwã. Ti
macãpʉre Jesú ye quetire werecãrã niwã. Be'ro Atalia wãmetiri macã petapʉ bu'ajacãrã
niwã tja. [26] Topʉ na ne waro wijawã'cãtica macã Antioquíapʉ dajarã, yucʉsʉ me'rã
wijawã'cãcãrã niwã. Ti macãpʉta te macãrĩpʉ na wa'ase dʉporo Jesure ẽjõpeorã "Mʉsãrẽ
Õ'acʉ̃ añurõ co'teato", ni sẽrĩbosa, o'ócãrã niwã. Espíritu Santu narẽ bu'eduti'caronojõta
tere bu'epe'otojanʉ'cõ, dajacãrã niwã.
[27] Ti macãpʉ na dajarã, Jesure ẽjõpeorãrẽ neocũu, narẽ werepe'ocã'cãrã niwã Õ'acʉ̃
na me'rã weetamusija'quere. Tojo nicã "Judío masã nitirã quẽ'rã Jesure ẽjõpeorã
weeama a'tiro nicãrẽ", ni quetiwerecãrã niwã narẽ. [28] Na yoacã Jesure ẽjõpeorã me'rã
Antioquíapʉre tojacãrã niwã.

15

Judea di'tacjãrã Antioquíapʉ wa'a'que ni'i

[1] Pablo, Bernabé Antioquíapʉ nirĩ curare ãpẽrã judío masã Judea di'tacjãrã na tiropʉ
wa'acãrã niwã. Na ti macãcjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ na judío masã weesetisere weeduticãrã
niwã.
—Mʉsã Moisé duti'caro weeticã, mʉsã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aticã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ
yʉ'rʉosome, ni werecãrã niwã.
[2-3] Na tojo nicã tʉ'orã, Pablo, Bernabé na me'rã ʉpʉtʉ a'metu'ticãrã niwã. Tojo weerã
Antioquíacjãrã Jerusalẽ́pʉ o'órãtirã Pablo, Bernabére, ãpẽrã tocjãrãrẽ neo, besecãrã niwã.
Narẽ a'tiro ṇío'ocãrã niwã:
—Jerusalẽ́pʉ wa'aya. Jesú cʉ̃ ne waro besecʉ́ú'cãrã, tojo nicã Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori
nirã́ tiro sẽrĩtiña'rã wa'aya. ¿Diacjʉ̃ta nimiapari to Judeacjãrã marĩrẽ were'que? nicãrã
niwã.
Topʉ wa'arã, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arĩpʉ yʉ'rʉacãrã niwã. To yʉ'rʉarã, judío
masã nitirã Jesure ẽjõpeosere wereyʉ'rʉamʉjãcãrã niwã. Te quetire tʉ'orã, Jesure
ẽjõpeorã pũrõ e'caticãrã niwã.

Pablo, Bernabé Antioquíapʉ ní'cãrã Jerusalẽ́cjãrãrẽ na wererã wa'a'que ni'i

[4] Pablo, Bernabé, ãpẽrã Antioquíacjãrã Jerusalẽ́pʉre etacãrã niwã. Topʉre na etáca
be'ro Jesú cʉ̃ ne waro besecʉ́ú'cãrã, Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́, nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã
narẽ põtẽrĩ, añuduticãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã werecãrã niwã nipe'tiro na sija'caropʉ

Õ'acũ narẽ weetamu'quere. [5] Na tojo nicã tʉ'orã, Jesure ẽjõpeorã fariseo masã wã'cãnʉ'cã,
ucũcãrã niwã:
—Marĩ judío masã weronojõta judío masã nitirã Jesure ẽjõpeorã quẽ'rãrẽ weedu-
tiroʉa'a. Na õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'adutiroʉa'a. Nipe'tise Moisé cũ duti'quere
weedutiroʉa'a, nicãrã niwã.
[6] Tojo weerã Jesú cũ besecũú'cãrã, cũrẽ ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́ nerẽ, ucũcãrã niwã fariseo
masã narẽ tojo ní'quere. [7] Topʉta na yoacã ucũca be'ro Pedro wã'cãnʉ'cã, narẽ nicʉ niwĩ:
—Acawererã, Õ'acũ sõ'onícateropʉ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ cũ ye quetire weredutigʉ
yʉ'ʉre besewĩ. Na tere tʉ'o, cũrẽ ẽjõpeoato nígũ besewĩ. Mʉsã nipe'tirã añurõ masĩ'i
a'tere. [8] Cṹta nipe'tise masã wãcũsetisere ĩ'agũ marĩrẽ o'o'caronojõta na quẽ'rãrẽ Espíritu
Santure o'ówĩ. Tojo weerã marĩ na yʉ'rʉono'cãrãpʉta nima nisere masĩ'i. [9] Õ'acũ marĩrẽ
ma'irõnojõta na quẽ'rãrẽ ma'imi. Ne dʉcawaatisami. Na Jesure ẽjõpeocã, na ña'arõ
weeseti'quere acobojocʉ niwĩ. [10] Tojo weerã marĩ judío masã nitirãrẽ "Moisé cũ duti'caro
weeya", niticã'rõʉa'a. Marĩ tere weeya nírã, "Õ'acũ narẽ yʉ'rʉoticʉ niwĩ yujupʉ", nirã
weebosa'a. Marĩ, marĩ ñecũsʉmʉapʉmarĩcã Moisé cũ duti'quere weepõtẽoticãrã niwã.
Tjãsama napʉa. Tojo weerã narẽ tere weedutiticã'rõʉa'a. [11] A'tiro pe'e ni'i. Marĩ wiogʉ
Jesucristo ma'itjĩagũ, marĩ wapayecã mejẽta, marĩrẽ ña'arõ wee'quere acobojocʉ niwĩ.
Marĩrẽ yʉ'rʉo'caronojõta Jesucristo na judío masã nitirã quẽ'rãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ, nicʉ niwĩ
Pedro.
[12] Cũ tojo nicã tʉ'orã, nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. Be'ro Pablo, Bernabé
narẽ werecãrã niwã judío masã nitirã tiropʉ Õ'acũ tutuaro me'rã na weeĩ'ocusia'quere.
[13] Nipe'tise narẽ wéréca be'ro Santiago ucũcʉ niwĩ:
—Acawererã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ werecã tʉ'oya. [14] Ni'cãrõacã Simó Pedro wereami Õ'acũ judío
masã nitirãrẽ ne waro añurõ weenʉ'cã'quere. Õ'acũ cũ yarã niato nígũ, na quẽ'rãrẽ
besecʉ niwĩ. [15] Dʉporopʉ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã judío masã nitirã quẽ'rã Jesure
ẽjõpeoatjere queorota ojamʉ'tãcãrã niwã. A'tiro ojacãrã niwã:
[16] "Davi cũ wiogʉ nise pe'tia wa'acaro niwũ.
Be'ropʉ cũrẽ yʉ'ʉ wiogʉ sõrõ'caronojõta cũ pãrãmi nituriagʉpʉre sõrõgũti.
[17-18] Cũrẽ tojo sṍrṍca be'ro ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rã, yʉ'ʉ besе'cãrã yʉ'ʉre
ẽjõpeorãsama."
Dʉporopʉ marĩ wiogʉ Õ'acũ tojo ni wereyucʉ niwĩ.
A'tiro ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye quetire weremʉ'tã'cãrã.
[19] »Tojo weegʉ yʉ'ʉ wãcũ'u. Judío masã nitirã Jesure ẽjõpeorãrẽ peje dutise
o'oticã'rõʉa'a. [20] Mejõ dia'cũ ni'cã pũrĩ "A'ticʉse weeticã'ña", ni ojarã narẽ. "Wa'icʉ
di'i, ãpẽrãnojõrẽ Õ'acũ mejẽtare ẽjõpeorã na wẽjẽ ũjũamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña",
nírã. "Mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña", nírã.
"Nipe'tirã wa'icʉrã wãmʉta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Nipe'tirã dí miiña marĩrãrẽ
ba'aticã'ña. Wa'icʉrã ye díre ba'aticã'ña." Ticʉseta dutirã narẽ. [21] Dʉporopʉ saurunʉcũ
judío masã na nerẽse wi'seripʉ Moisé cũ duti'quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise
macãrĩpʉ bu'erã weema. Tojo weerã judío masã nitirã quẽ'rã masĩsama Moisé cũ
duti'quere, nicʉ niwĩ Santiago.
[22] Be'ro Jesú cũ besecũú'cãrã, Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́, nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorã
pʉarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Juda wãmeticʉ niwĩ. Cũrẽta tja Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ
pe'e Sila wãmeticʉ niwĩ. Ticʉrãrẽ besecãrã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquíapʉ ti pũrĩrẽ
miajãrẽ. Na pʉarã Jesure ẽjõpeorã wa'teropʉre wiorãbocure nicãrã niwã.

Antioquíacjãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

[23] Jesú besecũú'cãrã dutise ojáca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro
ojano'caro niwũ ti pũrĩpʉre:
"Ũsã Jesú besecũú'cãrã, cũrẽ ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́ mʉsãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ
mʉsãrẽ ojao'o nipe'tirã Antioquíacjãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ẽjõpeorãrẽ. Tojo nicã
Siria, Cilicia di'tapʉ nirãrẽ ojao'o. [24] Ãpẽrã ũsã me'rãcjãrã a'tocjãrã, mʉsã tiropʉ wa'a, na
wãcũrõ me'rã mʉsãrẽ caribosijapãrã. 'Mʉsã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cũ

dutisere weeya' ni, mʉsãrẽ weresu'riacũapãrã. Ʉsã dutiro marĩrõ tojo weeapãrã mʉsãrẽ.
[25] Tojo weerã ʉ̃sã ni'cãrõnojõ wãcũse me'rã pʉarã ʉmʉarẽ mʉsã tiropʉ bese o'órã wee'e. Na
ʉ̃sã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. [26] Bernabé, Pabloreta Jesucristo marĩ wiogʉ
yere na bu'ecusiacã, wẽjẽcãrã nimiwã. [27] Ʉsã bese'cãrã Juda, Sila a'ti pũrĩpʉ nise nipe'tisere
na basu mʉsãrẽ bu'e, wererãsama. [28] Ʉsãrẽ Espíritu Santu wãcũse o'oyucã, peje mʉsãrẽ
dutisĩ'rĩtisa'a. A'ticʉseta mʉsãrẽ dutirãti. [29] Wa'icʉ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Õ'acʉ̃ mejẽtare
ẽjõpeorã na wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña. Nipe'tirã wa'icʉrã ye díre
ba'aticã'ña. Wa'icʉrã wãmʉta ãrʉ̃asure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icʉrã dí miiña marĩrãrẽ
ba'aticã'ña. Mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.
Mʉsã ʉ̃sã dutisere wéérã, añurõ weerãsa'a. Tocã'rõta mʉsãrẽ oja'a", ni ojacãrã niwã.
[30] Be'ro na o'óno'cãrã we'eriti, Antioquíapʉ wa'a wa'acãrã niwã. Topʉ ejarã, na dutise
ojáca pũrĩrẽ tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ nerẽduti, wiacãrã niwã. [31] Tojo weecã, ti pũrĩrẽ
bu'érã, wãcũque'timi'cãrã na diacjʉ̃nʉ'cõcã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã. [32] Juda, Sila
Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiari masã nitjĩarã, Antioquíacjãrãrẽ añurõ werecãrã niwã.
Tojo weerã narẽ nemorõ wãcũtutuase me'rã tojacã weecãrã niwã. [33] Na me'rã topʉre
cã'rõ tojánícãrã niwã yujupʉ. Be'ro tocjãrãrẽ we'eriticã, tocjãrã pe'e "Õ'acʉ̃ me'rã wa'aya
mʉsãrẽ o'ó'cãrã tiropʉ", nío'ocãrã niwã. [34] Sila pe'e "Yʉ'ʉ pũrĩcã a'topʉ tojagʉti", nicʉ
niwĩ. Tojo weegʉ topʉ tojacã'cʉ niwĩ.
[35] Pablo, Bernabé yoacã Antioquíapʉre Jesure ẽjõpeorã me'rã tojacãrã niwã. Tocjãrãrẽ
pãjãrã ãpẽrã me'rã Jesú ye quetire werecãrã niwã.

Pablo, Bernabé na a'merĩ dʉcawati'que ni'i

[36] Be'ro Pablo Bernabére nicʉ niwĩ:
—Te'a apaturi tja todʉporopʉ marĩ Jesú ye quetire bu'ecusia'que macãrĩpʉ. Tocjãrãrẽ
ĩ'arã wa'arã ¿de'ro nisetimiti na? nicʉ niwĩ.
Bernabé "Jaʉ", nicʉ niwĩ. [37] Juã Marco wãmetigʉre ʉpʉtʉ miasĩ'rĩmicʉ niwĩ. [38] Juã
Marco todʉporopʉ na me'rã añurõ bu'eyapada'reoticʉ niwĩ. Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ, Panfilia
di'tapʉ narẽ cõ'atojaa wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pablo cʉ̃rẽ ne miasĩ'rĩticʉ niwĩ. [39] Be'ro
na basu ʉpʉtʉ a'metu'ti, a'merĩ dʉcawatia wa'acãrã niwã. Bernabé pe'e yucʉsʉ me'rã
Chipre nʉcʉ̃rõpʉ Marcore miacʉ niwĩ. [40] Pablo pe'e cʉ̃ me'rã wa'acjʉre Silare besecʉ
niwĩ. Tocjãrã Jesure ẽjõpeorã "Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ co'teato", ni sẽrĩbosacãrã niwã. Be'ro Pablo
quẽ'rã narẽ we'eriti, wa'a wa'acãrã niwã. [41] To wa'arã, Siria, Cilicia wãmetise di'tapʉre
yʉ'rʉacãrã niwã. Tepʉ Jesú ye quetire wererã, tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ wãcũtutuase
o'onemowã'cãcãrã niwã.

16

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

[1] Pablo, Sila Derbe, Listra wãmetise macãrĩpʉre etacãrã niwã. Listrapʉ ni'cʉ̃ Jesure
ẽjõpeogʉ Timoteo wãmetigʉre bocaejacãrã niwã. Cʉ̃ paco judío masõ Jesure ẽjõpeogo nico
niwõ. Pacʉ pe'ea griego masʉ̃ nicʉ niwĩ. [2] Jesure ẽjõpeorã Listra, Iconiocjãrã Timoteore
añurõ wãcũcãrã niwã. "Añugʉ̃ nimi", ni ĩ'acãrã niwã. [3] Tojo weegʉ Pablo narẽ ba'patiato
nígʉ̃, cʉ̃rẽ miasĩ'rĩcʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ miasĩ'rĩgʉ̃, cʉ̃ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aduticʉ niwĩ.
Cʉ̃ tojo weeno'tigʉ judío masã cʉ̃ bu'esere ẽjõpeotibosama nígʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. To nirã́
nipe'tirã judío masã Timoteo pacʉ griego masʉ̃ nisere masĩcãrã niwã. Judío masã nitirã
na põ'rãrẽ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aticãrã niwã. [4] Be'ro Timoteo Pablo quẽ'rã me'rã
wa'acʉ niwĩ. Nipe'tise na yʉ'rʉase macãrĩpʉre Jesure ẽjõpeorãrẽ wereyʉ'rʉamʉjãcãrã
niwã. Jerusalẽ́pʉ nirã́ Jesú cʉ̃ besecʉ́ʉ́'cãrã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́ dutio'o'quere
werecãrã niwã. Nipe'tirãrẽ "Na duti'quere weeya", nibʉrocãrã niwã. [5] Na tojo werecã
tʉ'orã, Jesure ẽjõpeorã siape me'rã wãcũtutuanemocãrã niwã. Ne Jesure ẽjõpeodu'uticãrã
niwã. Ãpẽrã quẽ'rã Jesure ẽjõpeotimi'cãrã ʉmʉcorinʉcʉ̃ pãjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeonemocãrã
niwã.

Pablore Macedoniacjʉ̃ weetamuse sẽrĩ'que ni'i

6 Pablo quẽ'rãrẽ na Asiapʉ Jesú ye quetire bu'erã wa'abo'cãrãrẽ Espíritu Santu cã'mota'acʉ niwĩ. Tojo weerã na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yʉ'rʉacãrã niwã. 7 Topʉ yʉ'rʉaa,
Misia na di'ta ta'a'caro sumutopʉ ejacãrã niwã. Topʉ eja, na Bitinia wãmetiri di'tapʉ
wa'asĩ'rĩmicãrã niwã tja. Topʉ wa'asĩ'rĩrãrẽ apaturi Espíritu Santu narẽ cã'mota'acʉ niwĩ.
8 Na to Misia yʉ'rʉaa, wa'a, bu'acãrã niwã Troa wãmetiri macãpʉ. 9 Topʉ na etáca ñami
Pablo quẽ'ese weronojõ ni'cũ Macedoniacjũ cũ tiro sẽrĩnu'cũcã ĩ'acʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:
—A'tia a'to Macedoniapʉ. Ũsãrẽ weetamugũ a'tia, nicʉ niwĩ. 10 Be'ro cũ quẽ'ese
weronojõ ĩ'a'quere werecã, maata ũsã ye dure wa'a wa'awʉ. Yʉ'ʉ Luca a'ti pũrĩrẽ oja'cʉ
quẽ'rã na me'rã wa'awʉ. Ũsã cũ quẽ'ese weronojõ ĩ'a'quere a'tiro wãcũwũ: "Õ'acũ marĩrẽ
Macedoniacjãrãrẽ cũ ye quetire weredutigʉ weeapĩ", ni wãcũwũ.

Pablo, Sila Filipopʉ Lidia wãmetigore na bocaeja'que ni'i

11 Ũsã Troapʉ ní'cãrã yucʉsʉ me'rã pẽ'awũ Samotracia wãmetiri nʉcũrõpʉre. Tocjãrãta
ape nʉmʉ wa'anemowũ ape macã Neápoli wãmetiri macãpʉ. 12 Tóma majã ma'apʉ majãa,
romano masã na wéeca macã Filipopʉre etawʉ. Ti macãta ti di'ta Macedonia wa'teropʉre
dutiri macã niwũ. Topʉre ũsã pejeti nʉmʉrĩ tojáníwũ. 13 Sauru nicã Õ'acũrẽ ñubuepeorãrẽ
a'marã wa'awʉ. Tojo weerã macãpʉ ní'cãrã dia sumuto na ñubuewʉaropʉ wa'awʉ. Narẽ
bocaeja, na tiro ejanujã, to numia nerẽ'cãrãrẽ Jesú ye quetire werewʉ. 14 Ni'cõ topʉ ũsã
weresere tʉ'o'co Lidia wãmetigo niwõ. Co Tiatira wãmetiri macãcjõ, su'ti wapabʉjʉse sõ'a
ñibocuresere duago niwõ. Judío masõ nitimigõ, Õ'acũrẽ ẽjõpeogo niwõ. Pablo cũ weresere
ẽjõpeoato nígũ Õ'acũ core tʉ'omasĩse o'ocʉ niwĩ. 15 Be'ro core, co ya wi'icjãrã nipe'tirãrẽ
wãmeyewʉ. Co ũsãrẽ niwõ:
—Yʉ'ʉre diacjũta Jesure ẽjõpeogo nimo nírã, ya wi'ipʉ cãrĩrã wa'aya, niwõ. Co ʉpʉtʉ
tojaduticã tʉ'orã, co ya wi'ipʉ tojawʉ.

Pablore, Silare bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõ'que ni'i

16 Ni'cã nʉmʉ ũsã Õ'acũrẽ ñubuepeowʉaropʉ wa'arã, ejapejacãti ni'cõ numio wãtĩ
sãjãno'core. Co ãpẽrãrẽ da'raco'tego niwõ. Wãtĩ weetamuno'gõ "Be'ro tojo wa'arosa'a", ni
masĩsere cʉowõ. Co masĩsere ãpẽrãrẽ werese me'rã core cʉorã pajiro niyeru wapata'awã.
17 Ũsãrẽ ĩ'asirutu, caricũwõ:
—Ã'rã Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ nigṹ dutisere weerã́ nima. Mʉsãrẽ wererã weema Jesure
ẽjõpeorã yʉ'rʉrãsama nise quetire, ni caricũwõ. 18 Co peje nʉmʉrĩ tojo nicusiawõ. Be'ro
Pablo caributi, majãmiĩ'a, wãtĩ copʉre nigũrẽ niwĩ:
—Jesucristo tutuaro me'rã mʉ'ʉrẽ copʉre nigũrẽ wijaaduti'i. Cũ tojo nicãta, maata
wijaa wa'acʉ niwĩ.
19-20 Cũ wijáaca be'ro co masĩmi'que pe'tia wa'awʉ. Tojo weerã core cʉo'cãrã marĩ niyeru
wapata'asome nírã, ua wa'awã Pablo, Sila me'rã. Tojo weerã macã deco wiorã tiropʉre
narẽ ñe'e miawã.
Be'ro wiorãpʉre co wiorã nimi'cãrã weresãwã. A'tiro niwã:
—Ã'rã judío masã nima. A'ti macãcjãrãrẽ caribosijarã weema. 21 Na bu'ese marĩ
romano masãrẽ dutise mejẽta ni'i. Tojo weerã marĩ na weedutisere weeticã'rõʉa'a, niwã
wiorãpʉre.
22 Na topʉ nerẽ'cãrã tojo nicã tʉ'orã, Pablo quẽ'rã me'rã ua wa'awã. Tojo weerã wiorã
Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarã surarare tãrãdutiwã. 23 Narẽ ʉpʉtʉ tãrãtoja,
bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõwã. Be'ro ti wi'i co'tegʉre du'tiwijari nírã, añurõ bi'acã'dutiwã.
24 Na tojo nicã tʉ'ogʉ, bu'iri da'reri wi'i co'tegʉ nitʉoroca tucũpʉ sõrõcʉ niwĩ narẽ. Pʉa
yucʉ tĩa wa'teropʉ na dʉ'pocãrĩrẽ sĩosõrõcũuoduti, narẽ dʉ'tecũuocʉ niwĩ.

Õ'acũ di'ta narãsãcã wee'que ni'i

25 Be'ro ñami deco Pablo, Sila Õ'acũrẽ ñubue, basapeocãrã niwã. Na tojo weecã, ti wi'ipʉ
nirã́ bu'iri da'reno'cãrã narẽ tʉ'ocãrã niwã. 26 Wãcũña marĩrõ di'ta ʉpʉtʉ narãsãcaro
niwũ. Na nirĩ wi'i quẽ'rã a'meña'caro niwũ. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi,
nipe'tirã bu'iri da'reri wi'ipʉ nirãrẽ dʉ'tecũumi'que cõme dari pãrĩstea wa'acaro niwũ.
27 Tojo wa'áca be'ro ti wi'i co'tegʉ wã'cãcʉ niwĩ. Wã'cã, te soperi susupe'ticã ĩ'acʉ niwĩ.

“Nipe'tirã du'tiwijaape'tia wa'apã”, ni wãcũcн nimiwĩ. Tojo weegн uigн, cũ basu di'pjĩ mii wẽjẽcã'cн nimiwĩ. [28] Tojo weesĩ'rĩcã, Pablo cũrẽ нpнtн caricũquejocн niwĩ:

—Mн'н basu wẽjẽticã'ña. Ũsã nipe'tirã a'topн nipe'ticã'a, nicн niwĩ.

[29] Pablo tojo nicã tн'ogн, ãpẽrã surarare “Sĩ'ase miitia”, nicн niwĩ. Na o'óca be'ro sĩ'oo, omasãjãacн niwĩ Pablo, Sila na nirĩ tucũpн. Uigн, нpнtн narãsãgũta, na pн'to ejaque'acн niwĩ. [30] Be'ro wã'cãnн'cã, narẽ pijiwĩrõ, sẽrĩtiña'cн niwĩ:

—¿De'ro weegнsari yн'н Õ'acũ yн'нre yн'rнoato nígũ?

[31] Na pe'e a'tiro yн'ticãrã niwã:

—Mн'н marĩ wiogн Jesure ẽjõpeogн, yн'rнgнsa'a. Mн'н ya wi'icjãrã quẽ'rã mн'н weronojõ ẽjõpeorãta, yн'rнrãsama, nicãrã niwã.

[32] To be'ro cũrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ Jesú ye quetire bu'ecãrã niwã. [33] Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegн Pablo quẽ'rãrẽ ñami decota na tãrã'que cãmirẽ coecн niwĩ. Cũ coéca be'ro Pablo quẽ'rã cũrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ wãmeyecãrã niwã. [34] Be'ro ti wi'i co'tegн cũ ya wi'ipн pijiwã'cã, narẽ sн'ori ba'acн niwĩ. Na Õ'acũrẽ ẽjõpeoca be'ro cũ, cũ acawererã нpнtн e'caticãrã niwã.

[35] Ape nнmн bo'reacã ti macãcjãrã romano masã wiorã surarare ti wi'i co'tegнpнre wereduticãrã niwã. A'tiro nío'ocãrã niwã:

—“Na to pнarã нmнa nirãrẽ du'uwĩrõdutiama”, ni wererã wa'aya, nicãrã niwã.

[36] Surara topн eja, wiorã na wereduti'quere ti wi'i co'tegнpнre werecãrã niwã. Tere tн'otoja, cũ pe'e quẽ'rã wereturiacн niwĩ Pablo, Silare tja.

—Mнsãrẽ a'ti macãcjãrã wiorã “Du'uwĩrõato”, nicãrã niama. Tojo weerã mнsã wijaaya. Añurõ e'catise me'rã wa'aya, nicн nimiwĩ ti wi'i co'tegн pe'e.

[37] Cũ te quetire werecã tн'ogн, Pablo surarare nicн niwĩ:

—A'ti macãcjãrã wiorã ũsãrẽ bu'iri bocatiama. Bocatimirã, masã tiropн miaa, tãrã, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ipн ũsãrẽ sõrõama. Ũsã romano masã nimicã, tojo weeama. Ni'cãrõacãrẽ ũsãrẽ masã ĩ'atiropн nнowĩrõsĩ'rĩsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjĩarã, ũsãrẽ wĩrõrã a'tiato, nicн niwĩ surarare.

[38] Surara cũ tojo ní'quere tн'orã, wiorãpнre wererã wa'acãrã niwã. Pablo quẽ'rã “Romano masã ni'i” niama nise quetire werecã tн'orã, wiorã нcнa wa'acãrã niwã. [39] Na ti wi'ipн wa'a, Pablo quẽ'rãrẽ acobojose sẽrĩcãrã niwã. Sẽrĩtoja, narẽ bu'iri da'reri wi'ipн ní'cãrãrẽ miiwijaa, “Ne a'ti macãrẽ niticã'ña, wijayá”, nicãrã niwã. [40] Na tojo nicã tн'orã, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ipн ní'cãrã wijaawã'cã, Lidia ya wi'ipн wa'acãrã niwã tja. Topн Jesure ẽjõpeorãrẽ wãcũtutuanemocã weecãrã niwã. Be'ro ti macãpн ní'cãrã wa'a wa'acãrã niwã.

17

Tesalónicapн Pablo quẽ'rãrẽ wa'a'que ni'i

[1] Pablo, Sila Filipopн ní'cãrã yн'rнacãrã niwã Anfípoli, Apolonia wãmetise macãrĩrẽ. To yн'rнaa, etacãrã niwã Tesalónica wãmetiri macãpн. Ti macãpнre judío masã nerẽrĩ wi'i nicaro niwũ. [2-3] Pablo cũ weesetironojõpнma ti wi'ipн sãjãacн niwĩ. I'tia semana saurunнcũ Jesú ye quetire bu'ecн niwĩ. Dнporocjãrãpн Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã na oja'quere bu'ecн niwĩ:

—“Õ'acũ bese'cн pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cнpн nimigũ, masãgũsami”, ni ojacãrã niwã. Na tojo ni ojano'cнreta mнsãrẽ ni'cãrõacãrẽ were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cн Õ'acũ cũ bese'cн, ni werecн niwĩ Pablo.

[4] Tojo ni werecã tн'orã, ni'cãrẽrã judío masã ẽjõpeocãrã niwã. Judío masã weronojõ ẽjõpeosetirã quẽ'rã griego masã pãjãrã ẽjõpeocãrã niwã. Wiorã weronojõ nirã́ numia pãjãrã ẽjõpeocãrã niwã.

[5] Ãpẽrã judío masã Pablo cũ weresere ẽjõpeotirãnojõ нpнtн нocãrã niwã Pablore. Tojo weerã нmнa nijĩsijarãrẽ, ña'arã nibajaque'atirãrẽ macã decopн neo, o'ócãrã niwã:

—Nipe'tiropн caricũste sijaya, nicãrã niwã. Na tojo weecã, ti macãcjãrã nipe'tirã uarosãjãcãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rãrẽ masã decopн miarãtirã a'marã wa'acãrã niwã. Na cãjĩ́ca wi'i Jasṍ wãmetigн ya wi'ipн wa'acãrã niwã. Topн eja, narẽ a'marã, ti wi'i sopere

weje pã'rẽcã'cãrã niwã. 6 Ne bocaticãrã niwã. Bocati, ti wi'i nigũ Jasõrẽ, ãpẽrã Jesure
ẽjõpeorãrẽ ñe'e miacãrã niwã wiorã tiropʉ. Topʉ ejarã, a'tiro caricũcãrã niwã:
—Aperocjãrã ʉmʉa marĩ ya macãpʉ a'ticãrã niama. Nipe'tiro na sijaropʉre dojorẽ
sijarã weema. 7 Jasõ narẽ cũ ya wi'ipʉ cãjĩo'ocʉ niami. Na nipe'tise marĩ wiogʉ Romacjũ
cũ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã weeama. Apĩ pe'ere "Wiogʉ waro nimi Jesú wãmetigʉ" nirã
weeama, ni caricũcãrã niwã.
8 Na tojo nicã tʉ'orã, ti macãcjãrã, ti macã wiorã nipe'tirã caricũstea wa'acãrã niwã.
9 Be'ro wiorã Jasõrẽ, cũ me'rãcjãrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Mʉsã ũsãrẽ niyeru wapayecã, mʉsãrẽ du'uwĩrõrãti. Pablo, Sila na a'ti macãpʉre
wijáca be'ro mʉsã ye niyerure wiarãti tja, nicãrã niwã. Tojo nicã tʉ'orã, na wapayecãrã
niwã. Na tojo wééca be'ro narẽ du'ucã'cãrã niwã.

Pablo, Sila Bereapʉ na bu'e'que ni'i

10 Ñamica'a, na'ique'ari curapʉ ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã Tesalónicacjãrã Pablo, Silare Berea
wãmetiri macãpʉ wijaduticãrã niwã. Be'ro ti macãpʉ eja, judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ
wa'acãrã niwã tja. 11 Bereacjãrã pe'e Tesalónicacjãrã nemorõ Pablo weresere tʉ'otʉ'sacãrã
niwã. ¿Pablo marĩrẽ diacjũta bu'egʉ weemiti? nírã, ʉmʉcorinʉcũ Õ'acũ ye queti ojarã na
oja'quere bu'enu'cũcã'cãrã niwã. 12 Cũ diacjũta werecã ĩ'arã, judío masã pãjãrã ẽjõpeocãrã
niwã. Ãpẽrã pãjãrã griego masã ʉmʉa ẽjõpeocãrã niwã. Numia quẽ'rã griego numiata
pajiro niyeru cʉorã numia ẽjõpeocãrã niwã. 13 Judío masã Tesalónicacjãrã Pablo Bereapʉ
Õ'acũ ye quetire bu'ecã tʉ'ocãrã niwã. Tere tʉ'orã, na Bereapʉ wa'acãrã niwã masãrẽ
uarosãjãcã weerã wa'arã tja. 14 Na uarosãjãcã ĩ'arã, maata Jesure ẽjõpeorã Pablore ãpẽrã
me'rã dia pajiri maapʉ o'ócã'cãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã pe'e Sila, Timoteo ti macãpʉta
tojacã'cãrã niwã. 15 Pablo cũrẽ ba'patiwã'cã'cãrã me'rã bʉrʉaa, Atena wãmetiri macãpʉ
ejacãrã niwã. Topʉ cũrẽ soocã, majãmitojati a'titicãrã niwã na ya macã Bereapʉ tja. Na
me'rãta Pablo queti o'ocʉ niwĩ:
—Quero Sila, Timoteo a'tiato a'topʉ, nicʉ niwĩ.

Pablo Atenapʉ Jesú ye quetire were'que ni'i

16 Sila, Timoteore yucuegʉnojõ Pablo Atenapʉ nígũ, ti macãpʉ ĩ'acusiacʉ niwĩ. Topʉ
peje na ẽjõpeose queose yee'quere ĩ'acʉ niwĩ. Tere ĩ'agũ, pũrõ bʉjaweticʉ niwĩ. 17 Tojo
weegʉ Jesú ye quetire judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ werecʉ niwĩ. Judío masãrẽ, ãpẽrã na
weronojõ ẽjõpeosetirãrẽ werecʉ niwĩ. Tojo nicã ʉmʉcorinʉcũ macã decopʉ wa'amʉjãcʉ
niwĩ. Topʉ cũ bocaejarãrẽ Jesú ye quetire weremʉjãcʉ niwĩ. 18 Ni'cãrẽrã epicúreo, estoico
wãmetise cururicjãrãrẽ bu'erã Pablo me'rã ucũcãrã niwã. Cũ Jesú ye quetire, apeye
quẽ'rãrẽ wẽrĩ'cãrãpʉ masãsere werecʉ niwĩ narẽ. Tojo weerã ni'cãrẽrã na basu a'merĩ
sẽrĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro ni weresĩ'rĩgũ weeti tocã'rõ ucũsepijagʉ? Ãpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:
—Ape di'tacjãrã na ẽjõpeorãnojõrẽ ucũgũ weesami, nicãrã niwã.
19 Be'ro cũrẽ pijiwã'cãcãrã niwã wiorã na ucũwʉaro Areópago wãmetiropʉ. Topʉ cũrẽ
nicãrã niwã:
—Ũsã ma'ma cjase mʉ'ʉ bu'esere tʉ'osĩ'rĩsa'a. 20 Ũsãrẽ mejẽcã warota nicã'sa'a. Tere ne
tʉ'otirã nicãti. ¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti te mʉ'ʉ bu'ese? Wereya, nicãrã niwã.
21 Ti macã Atenacjãrã, ãpẽrã topʉ macãrĩ wa'a'cãrã na weesetise a'tiro nicaro niwũ.
Ma'ma queti dia'cũrẽ tʉ'o, ucũnu'cũcã'sĩ'rĩcãrã niwã.
22 Na wereduticã tʉ'ogʉ, Pablo Areópagopʉ wã'cãnʉ'cã werecʉ niwĩ Atenacjãrãrẽ:
—Yʉ'ʉ ĩ'acã, mʉsã ẽjõpeorãnojõrẽ añurõ ẽjõpeoseti'i. 23 Yʉ'ʉ a'ti macãpʉ sijagʉ, mʉsã
ẽjõpeosere ĩ'apʉ. Topʉ ni'cãrõ mʉsã ẽjõpeorãnojõrẽ wa'icʉrã wẽjẽ ũjũamorõpeoropʉ
a'tiro ojaõ'ono'carore bocaejapejasʉ. "Õ'acũ masĩno'ña marĩgũrẽ ẽjõpeoro ni'i", niapʉ.
Mʉsã masĩtimirã ẽjõpeo'cʉre mʉsãrẽ ni'cãrõacã weregʉti.
24 »Õ'acũ a'ti turi nipe'tisere wee'cʉ ʉ'mʉse, a'ti di'ta wiogʉ nimi. Tojo wiogʉ nitjĩagũ,
ʉmʉa na wee'que wi'seripʉ dia'cũ nímasĩtisami. 25 Ne apeyenojõ dʉ'satisa'a Õ'acũrẽ.
Nipe'tirãrẽ catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marĩ da'rase me'rã cũrẽ weetamuta
basiotisa'a. 26 Õ'acũ ne waropʉta ni'cũ masũ weecʉ niwĩ. Cũ me'rãta nipe'tise cururicjãrãrẽ

weecʉ niwĩ. Narẽ nipe'tiro a'ti turipʉre nibʉroato nígʉ̃ dʉcawaacʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutiro me'rã marĩ põtẽorõ catiatjore, marĩ niatjore cũucʉ niwĩ. [27] Cʉ̃ wee'quere ĩ'arã, yʉ'ʉre masĩsĩ'rĩrã a'mato nígʉ̃ tere weecʉ niwĩ Õ'acʉ̃. Cʉ̃rẽ a'mato nimigʉ̃, yoaropʉ nitisami. Marĩ tiroacã nisami.

[28] »Õ'acʉ̃ weetamurõ me'rãta marĩ cati'i, da'ra'a. Ni'cãrẽrã mʉsã ya curuacjãrã papera ojari masã a'tiro ni ojacãrã niwã: "Marĩ quẽ'rã Õ'acʉ̃ wee'cãrã cʉ̃ põ'rã ni'i."

[29] »Marĩ Õ'acʉ̃ põ'rã ni'i nírã, cʉ̃rẽ "Uru, plata wãmetise me'rã yee'cʉ nimi", ni wãcũticã'rõʉa'a. Tojo nicã "Ʉ̃tãgã me'rã queose wee'cʉ nimi", niticã'rõʉa'a. "Masã na wãcũrõ me'rã yeeme'rĩ'cʉ nimi Õ'acʉ̃", niticã'rõʉa'a. [30] Dʉporocjãrãpʉre na masĩtirã yee ẽjõpeo'quere Õ'acʉ̃ tojo ĩ'acã'cʉ niwĩ. A'tocaterore marĩ nipe'tirocjãrãrẽ a'tiro ʉasami. Marĩ ña'arõ weesetisere bʉjaweti, du'udutisami. [31] Õ'acʉ̃ a'ti turi nipe'tirocjãrãrẽ beseatji nʉmʉrẽ ĩ'acasanʉ'cõcʉ niwĩ. Ti nʉmʉ nicã, queoro nise me'rã besegʉsami. Cʉ̃ bese'cʉ Jesú me'rã tojo weegʉsami. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ã'rĩta mʉsãrẽ beseacjʉ nimi nígʉ̃, wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ, nicʉ niwĩ Pablo.

[32] Pablo "Ni'cʉ̃ masʉ̃ wẽrĩ'cʉpʉ masãcʉ niwĩ" nicã tʉ'orã, ãpẽrã ni'cãrẽrã mejõ bujicã'cãrã niwã. Ãpẽrã pe'e "Mʉ'ʉ apetero tere ucũcã, tʉ'onemosĩ'rĩsa'a tja", nicãrã niwã.

[33] Be'ro Pablo na nerẽrõpʉ ní'cʉ wijaa wa'acʉ niwĩ. [34] Ni'cãrẽrã cʉ̃rẽ sirutuwijaa, cʉ̃ weresere tʉ'orã, Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Ni'cʉ̃ Dionisio wãmetigʉ Areópagopʉ ãpẽrã wiorã me'rã nerẽwʉagʉ nicʉ niwĩ. Apego Dámari wãmetigo, tojo nicã ãpẽrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã.

18

Pablo Corintopʉ weeseti'que ni'i

[1] Pablo Atenapʉ wéréca be'ro Corinto wãmetiri macãpʉ wa'acʉ niwĩ. [2] Topʉ etagʉ, ni'cʉ̃ judío masʉ̃ Aquila wãmetigʉre, cʉ̃ nʉmo Priscilare bocaejacʉ niwĩ. Ne waropʉre Ponto wãmetiri di'tacjʉ̃pʉ nicʉ nimiwĩ. Be'ro Italia di'tapʉ macãrĩ wa'acʉ niwĩ. Cʉ̃ topʉ níca be'ro tocjʉ̃ romano masã wiogʉ Claudio nipe'tirã judío masãrẽ ti di'tapʉ nirãrẽ wijaduticʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, cʉ̃ nʉmo me'rã Corintopʉ wa'acʉ niwĩ. Pablo cʉ̃ Corintopʉ etase dʉporoacã na quẽ'rã ne etarãta nicãrã niwã. Pablo topʉre etáca be'ro ni'cã nʉmʉ na tiropʉ sijagʉ wa'acʉ niwĩ. [3] Na quẽ'rã cʉ̃ weronojõta da'rasetirã nicãrã niwã. Ʉsebʉtise su'ti caseri paca me'rã ãpẽrã sijarã wa'arã na miase wi'serire da'rerã nicãrã niwã. Te na da'raseticã ĩ'agʉ̃, na tiro na me'rã da'ragʉ tojacã'cʉ niwĩ.

[4] Saurunʉcʉ̃ judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere cʉ̃rẽ ẽjõpeoato nígʉ̃ weregʉ wa'amʉjãcʉ niwĩ.

[5] Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapʉ ní'cãrã Pablo cʉ̃ ʉono'cãrã Corintopʉre etacãrã niwã. Topʉ na etacã, Pablo su'ti caseri me'rã wi'seri weemi'quere da'radu'ucã'cʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tise nʉmʉrĩ bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecʉ niwĩ. Cʉ̃ judío masãrẽ "Õ'acʉ̃ bese'cʉ marĩ yoacã yucue'cʉ Jesú wãmetigʉ nimi", ni bu'ecʉ niwĩ. [6] Na pe'e a'tere tʉ'osĩ'rĩticãrã niwã. Tojo weerã cʉ̃ weremicã, tocjãrã cʉ̃rẽ tu'ti, cʉ̃ weresere ye'sumʉjãcãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, cʉ̃ tʉ'satisere ĩ'ogʉ̃, cʉ̃ ye su'tire to cjase di'ta wã'a'quere paasteĩ'ocʉ niwĩ. Narẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ bu'iri da'recã, mʉsã ye bu'iri wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Mʉsãrẽ yʉ'ʉ cʉ̃ ye cjasere weretojapʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere bu'egʉ wa'agʉti, nicʉ niwĩ.

[7] Tojo nitojanʉ'cõ, ti wi'ipʉ ní'cʉ wijaa, Ticio Justo ya wi'ipʉ wa'a, nicã'cʉ niwĩ. Ti wi'i pe'e na nerẽrĩ wi'i pʉ'toacã nicaro niwʉ̃. Justo judío masʉ̃ nitimigʉ̃, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ nicʉ niwĩ. [8] Apĩ na nerẽrĩ wi'i wiogʉ Crispo wãmetigʉ cʉ̃ quẽ'rã Jesure ẽjõpeocʉ niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃ ya wi'icjãrã Jesure ẽjõpeorã dia'cʉ̃ nicãrã niwã. Ãpẽrã quẽ'rã ti macãcjãrã Pablo cʉ̃ were'quere tʉ'orã, pãjãrã Jesure ẽjõpeocãrã niwã. Na ẽjõpeotojacã ĩ'agʉ̃, Pablo narẽ wãmeyecʉ niwĩ.

[9-10] Ni'cã ñami Pablo cãrĩtimigʉ̃ quẽ'ese weronojõ Jesú cʉ̃rẽ ucũcã tʉ'ocʉ niwĩ:

—A'ti macãpʉre pãjãrã yʉ'ʉre ẽjõpeoajã nima. Tojo weerã mʉ'ʉrẽ ãpẽrã ne mejẽcã weeta basiosome. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã nigʉ̃ti. Tojo weegʉ uiticã'ña. Yé cjasere ne weredu'uticã'ña. Tojo werenu'cũcã'ña, nicʉ niwĩ Jesú Pablore.

11 Tojo weegʉ Pablo ni'cã cʉ̃'ma ape cʉ̃'ma deco tocjãrãrẽ Õ'acʉ̃ ye quetire bu'égʉ, Corintopʉre tojacʉ niwĩ. 12 Titareta ti di'ta Acaya wiogʉ Galiõ̃ wãmetigʉ sãjãcʉ niwĩ. Tojo cʉ̃ wiogʉ nirĩ cura judío masã Pablore ñe'e, cʉ̃ tiropʉ miacãrã niwã. 13 Cʉ̃rẽ weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ mejẽcã ẽjõpeodutimi. Ʉ̃sãrẽ dutise mejẽtare weedutigʉ weemi, nicãrã niwã.

14 Pablo yʉ'tigʉti weeri curata Galiõ̃ ucũquejocʉ niwĩ judío masã cʉ̃rẽ weresã'cãrãrẽ:

—Cʉ̃ ña'arõ wééca be'ro nicã pũrĩcãrẽ, yʉ'ʉ tʉ'oboapã. 15 Mʉsã judío masã ye dutise niyucã, mʉsã basu apoya. Yʉ'ʉ pũrĩcã tere ne besesome, nicʉ niwĩ.

16 Tojo nitojanʉ'cõ, topʉ nirãrẽ cʉ̃ yarã surarare cõ'awĩrõduticʉ niwĩ. 17 Na topʉ nírãta, maata Sóstenes wãmetigʉre wiogʉ ĩ'orõpʉ ñe'ea, paacãrã niwã. Na paagʉ judío masã nerẽrĩ wi'i wiogʉ nicʉ niwĩ. Galiõ̃ na tojo weecã, tojo ĩ'arõ bajuro ĩ'acã'cʉ niwĩ. Ne cã'mota'aticʉ niwĩ.

Pablo Corintopʉ ní'cʉ Antioquíapʉ dajatojaa'que, tojo nicã apaturi cʉ̃ bu'esijanemo'que ni'i

18 Pablo peje nʉmʉrĩ Corintopʉre tojacʉ niwĩ. Be'ro tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ we'eriti, Priscila, Aquila me'rã Siria di'tapʉ wa'a wa'acʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃ wa'ase dʉporo Corintopʉ ní'cʉ Cencrea wãmetiri macãpʉ bu'acʉ niwĩ. Ti macãpʉta yucʉsʉ me'rã wa'ati dʉporo cʉ̃ poarire seecõ'aduticʉ niwĩ. Cʉ̃ todʉporopʉ Õ'acʉ̃rẽ "A'tiro weegʉti" ní'quere tu'aja'a nisĩ'rĩgʉ̃ tojo weecʉ niwĩ.

19-21 Cʉ̃rẽ sééca be'ro na yucʉsʉpʉ mʉjãsãjãa, dia pajiri maarẽ pẽ'a, ape pã'rẽ Éfeso wãmetiri macãpʉ etacãrã niwã. Topʉ eta, cʉ̃ judío masã nerẽrĩ wi'ipʉ sãjãa, Jesú ye cjasere judío masã me'rã ucũcʉ niwĩ. Ni'cãrẽrã ti wi'i nirã́ cʉ̃rẽ yoacã tojaduticãrã nimiwã. Cʉ̃ pe'e tojasĩ'rĩticʉ niwĩ.

—Yʉ'ʉ Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ wee'e bosenʉmʉ yʉ'rʉogʉ wa'agʉ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉacã, apetero weegʉ a'tigʉti tja, nicʉ niwĩ narẽ. Priscila, Aquila pũrĩcã ti macãpʉta tojacã'cãrã niwã. Pablo ni'cʉ̃ta to ní'cʉ yucʉsʉ me'rã yʉ'rʉacʉ niwĩ.

22 Yʉ'rʉaa, etacʉ niwĩ Cesareapʉre. Topʉ eta, yucʉsʉpʉ ní'cʉ dijaa, Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ ma'apʉ majãcʉ niwĩ. Jerusalẽ́pʉre etagʉ, tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ añuduti, topʉ tojacã'cʉ niwĩ. Be'ro Antioquíapʉre yʉ'rʉacʉ niwĩ tja. 23 Topʉre cã'rõ niquejo, yʉ'rʉa wa'acʉ niwĩ tja Galacia, Frigia di'ta nise macãrĩpʉre. Nipe'tirã Jesure ẽjõpeorãrẽ nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcʉ niwĩ.

Apolo wãmetigʉ cʉ̃ masãrẽ bu'e'que ni'i

24 Pablo Galacia, Frigia di'tapʉ sijari curata apĩ judío masʉ̃ Jesure ẽjõpeogʉ Apolo wãmetigʉ Éfesopʉre etacʉ niwĩ. Cʉ̃ Alejandríacjʉ̃ añurõ ucũme'rĩgʉ̃ nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ye queti wererã na ojáca pũrĩ cjasere masĩrĩ masʉ̃ nicʉ niwĩ. 25 Todʉporopʉre ãpẽrã Jesú ye quetire werecã tʉ'ocʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ weretʉ'saro me'rã, diacjʉ̃ nise me'rã ãpẽrãrẽ Jesú ye quetire wereturiacʉ niwĩ. Tojo weemigʉ̃, Juã cʉ̃ masãrẽ wãmeye'que dia'cʉ̃rẽ masĩcʉ niwĩ. Espíritu Santu cʉ̃ dijata'que pe'ere masĩticʉ niwĩ. 26 Cʉ̃ ne uiro marĩrõ wãcũtutuaro me'rã judío masã na nerẽrĩ wi'ipʉ Jesú ye quetire werecʉ niwĩ. Be'ro Priscila, Aquila tʉ'ocãrã niwã cʉ̃ weresere. Tere werecã tʉ'orã, cʉ̃rẽ na ya wi'ipʉ miacãrã niwã. Topʉ cʉ̃rẽ añurõ Jesú ye quetire cʉ̃ masĩtimi'quere diacjʉ̃nʉ'cõcãrã niwã.

27 Be'ro Apolo "Acayapʉ wa'asĩ'rĩsa'a" nicã tʉ'orã, Éfesocjãrã Jesure ẽjõpeorã cʉ̃rẽ papera ojabosacãrã niwã. Ti pũrĩrẽ Acayacjãrã Jesure ẽjõpeorãpʉre ojao'ocãrã niwã. A'tiro ni ojacãrã niwã: "Añurõ ñe'eña Apolo cʉ̃ topʉ ejacã", ni ojao'ocãrã niwã. Õ'acʉ̃ to Acayacjãrãrẽ narẽ ma'ígʉ̃, cʉ̃ macʉ̃ Jesure ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. Narẽta Apolo cʉ̃ bu'ese me'rã Acayapʉ ejagʉ, wãcũtutuase o'onemocʉ niwĩ.

28 Cʉ̃ nipe'tirã ĩ'orõpʉ judío masãrẽ cʉ̃ wereme'rĩse me'rã docaque'amʉjãcã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye cjase ojáca pũrĩpʉ bu'e, narẽ werecʉ niwĩ:

—Õ'acũ cũ bese'cн marĩ yoacã yucue'cн nimi Jesú, nicн niwĩ. Cũ añurõ diacjũ bu'e wereme'rĩcã, cũrẽ na mejẽcã nímasĩticãrã niwã.

19

Pablo cũ Éfesopн bu'e'que ni'i

1 Apolo Corintopн nirĩ cura Pablo pe'e н'mнase bu'pare yн'rнaa, Éfesopнre ejacн niwĩ. Topн ãpẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ bocaejacн niwĩ. 2 Narẽ sẽrĩtiña'cн niwĩ:

—¿Mнsã Jesure ẽjõpeorã, Espíritu Santure ñe'erĩ? nicн niwĩ.

Na yн'ticãrã niwã:

—Ñe'etiwн. Ũsã "Espíritu Santu nipн" nicã tн'otirã nicãti, nicãrã niwã.

3 —¿To pũrĩcãrẽ mнsã wãmeyeno'rã, ñe'enojõ me'rã wãmeyeno'rĩ? ni, narẽ sẽrĩtiña'nemocн niwĩ Pablo.

—Juã cũ bu'e wãmeyeronojõta ũsãrẽ wãmeyewã, nicãrã niwã.

4 Pablo narẽ nicн niwĩ tja:

—Juã wãmeyecн niwĩ masã na ña'arõ weeseti'quere bнjaweti dнcayúca be'ro. Juã a'tiro nicн niwĩ: "Yн'н be'ro ni'cũ a'tignsami. Cũrẽ ẽjõpeoya", nicн niwĩ. Cũ tojo ni were'cнta nimi Jesú, nicн niwĩ Pablo.

5 Cũ narẽ weretojaca be'ro na Jesure ẽjõpeocã ĩ'agũ, wãmeyecн niwĩ. 6 Be'ro na dнpopapнre cũ ye omocãrĩrẽ ñapeocн niwĩ. Tojo weeri curata Espíritu Santu napнre dijatacн niwĩ. Cũ narẽ dijatacã, apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnн'cãcãrã niwã. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ cũ weredutisere cũ wãcũse o'oro me'rã werecãrã niwã. 7 Na nipe'tirã nírã, doce wa'tero нmнa nicãrã niwã.

8 Pablo ti macãpн nígũ, i'tiarã mujĩpũ judío masã na nerẽrĩ wi'ipн wãcũtutuaro me'rã bu'esijagн wa'amнjãcн niwĩ. Õ'acũ nipe'tirã wiognн nimi nisere na Jesure ẽjõpeoato nígũ pũrõ werecн niwĩ.

9 Ãpẽrã ni'cãrẽrã ti wi'ipн nirã́ cũ weresere tн'otн'saticãrã niwã. Ne ẽjõpeoticãrã niwã. Jesú ye cjasere masã na tн'oropн ña'arõ bujicã'cãrã niwã. Tojo weegн Pablo na me'rã nimi'cн cõ'awijaa wa'acн niwĩ. Nipe'tirã Jesure ẽjõpeorãrẽ cũ me'rã ti wi'ipн nirãrẽ pijiwijaacн niwĩ. Be'ro cũ нmнcorinнcũ Tirano wãmetignн ya wi'i bu'eri wi'ipн masãrẽ bu'ecн niwĩ. 10 Pнa cũ'ma bu'enu'cũcã'cн niwĩ. Tojo weerã ti di'ta Asiacjãrã tн'ope'ticã'cãrã niwã Jesú ye quetire. Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rã mejãrõta tн'ocãrã niwã cũ weresere.

11 Pablo ti macãpн nicã, Õ'acũ cũ me'rãta peje añuse weeĩ'omнjãcн niwĩ. 12 Tojo weegн Pablo cũ basu wa'atimicã, ãpẽrã cũ ye su'ti bu'icjase tuweecũu'que su'tire, cũ ye nesurire miamнjãcãrã niwã dutitirã tiro, wãtĩa sãjãno'cãrã tiropн. Te me'rã dutitimi'cãrã yн'rнamнjãcãrã niwã. Wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõmнjãno'cãrã niwã.

13-14 Titareta ãpẽrã masã wãtĩa cõ'awĩrõ sijari masã Éfesopнre etacãrã niwã. Na siete nicãrã niwã. Esceva wãmetignн põ'rã ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. Cũ ni'cũ judío masã pa'ia wiognн nicн niwĩ. Na Jesure ẽjõpeotimirã, Pablo weronojõ na quẽ'rã Jesú wãmerẽ pisurã, wãtĩarẽ cõ'awĩrõsĩ'rĩmicãrã niwã. Tojo weerã wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõrãtirã a'tiro nicãrã niwã:

—Wãtĩa mнsã masãpнre nirãrẽ wijaaduti'i Jesú, Pablo weresijagн wãme me'rã.

15 Na tojo nicã, wãtĩ narẽ yн'ticн niwĩ:

—Yн'н Jesure masĩ'i. Pablo quẽ'rãrẽ masĩ'i. Mнsã pũrĩcãrẽ masĩtisa'a. ¿Noanojõ niti mнsã? nicн niwĩ.

16 Narẽ tojo níca be'ro masũ wãtĩ sãjãno'cн na tiropн bu'puquepejacн niwĩ. Narẽ нpнtн paacн niwĩ. Cãmida're, na ye su'tire paatũ'rẽpe'ocã'cн niwĩ. Ni'cã pe'e narẽ paacã'cн niwĩ. Na pe'e ne a'meticãrã niwã. Na su'ti marĩrã tojarãpн ti wi'ipн nĩ'cãrã omawija wa'acãrã niwã. 17 Ti macã Éfesopн nirã́ judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã nipe'tirã tн'ose'sa wa'acãrã niwã tojo wa'asere. Tere tн'onснa, Jesure wiopesase me'rã wãcũseticãrã niwã.

18 Tojo weerã pãjãrã masã Jesure ẽjõpeorã, masã na tн'oropн wereyн'rнcãrã niwã na todнporopн masãrẽ dojorẽseti'quere, na yai weronojõ niseti'quere. 19 Pãjãrã tojo wee'cãrã paperare na tenojõ bu'e'que turirire masã na ĩ'orõpн ũjũacõ'ape'ocãrã niwã. Te turiri

wapa na ba'paqueocã, cincuenta mil niyeru cujiri wapabʉjʉse cujiri wapatiro wijacaro niwʉ̃.
[20] Tojo wee Jesure pãjãrã ẽjõpeonemocãrã niwã. Cʉ̃ ye queti nipe'tiropʉ se'sacaro niwʉ̃.
[21] Be'ro Pablo wãcũcʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ Jerusalḗpʉ tojaagʉti. Topʉ wa'agʉ, Macedonia, Acaya di'tapʉ yʉ'rʉagʉti. Jerusalḗrẽ cã'rõ niquejo, yʉ'rʉagʉti tja Romarẽ ĩ'asijagʉ wa'agʉ", nicʉ niwĩ. [22] Tojo weegʉ pʉarã cʉ̃rẽ weetamurãrẽ Timoteo, Erastore Macedoniapʉ o'óyumʉ'tãcʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e Asia di'tapʉta tojacã'cʉ niwĩ.

Éfesopʉ cumuca wa'a'que ni'i

[23] Titareta Pablo cʉ̃ Éfesopʉ nicã, Jesure pãjãrã ẽjõpeose ye bu'iri pũrõ cumuca wa'acaro niwʉ̃. [24] Te cumucare wã'cõcʉ niwĩ ni'cʉ̃ Demetrio wãmetigʉ. Cʉ̃ asipa'ase plata wãmetisere da'rari masʉ̃ nicʉ niwĩ. Te asipa'ase me'rã Artemisa wãmetigore na ẽjõpeose wi'seriacã queosere yee, duamʉjãcʉ niwĩ. Artemisa na ẽjõpeogo na yee'co nico niwõ. Te wi'seriacãrẽ duarã Demetrio, ãpẽrã cʉ̃ me'rã da'raco'terã pajiro wapata'amʉjãcãrã niwã. [25] Be'ro pãjãrã Jesure ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, cʉ̃ me'rãcjãrã, ãpẽrã na weronojõ da'rasetirãrẽ neocũocʉ niwĩ. Na nérḗca be'ro narẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsã añurõ masĩ'i. Marĩ a'te da'rasetise me'rã añurõ wapata'a nicã'a. [26] Mʉsã quẽ'rã Pablo weresere tʉ'oña'ña. "Marĩ ẽjõpeorã masã queose yee'cãrã catise cʉorã mejẽta nima. Õ'acʉ̃ weronojõ nitima", ni weresijagʉ weeami. Cʉ̃ tojo were'quere a'tocjãrã pãjãrã ẽjõpeorã weema. A'tocjãrã dia'cʉ̃ ẽjõpeosetirã weetima. Pãjãrã ẽjõpeorã weema. A'ti di'ta Asiacjãrã quẽ'rã cʉ̃ weresere ẽjõpeoma. [27] Tojo weero marĩrẽ a'te wiopesabutia'a. Marĩ da'rasere masã ña'arõ wãcũrãsama. Tere duutirãsama. Apeye quẽ'rãrẽ marĩ ẽjõpeono'gõ añubutiago ya wi'i mejõ nirĩ wi'i tojacã'rõsa'a. A'tocaterore Asiacjãrã, nipe'tirocjãrã core ẽjõpeoma. Masã Pablo weresere ẽjõpeorã, siape me'rã core ẽjõpeodu'ucã'rãsama, nicʉ niwĩ Demetrio.
[28] Na cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉpʉtʉ ua, caricũcãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo.

[29] Ãpẽrã quẽ'rã tere tʉ'o, to nirã́ waroa añurõ caricũse'sa wa'acãrã niwã. Tojo caricũrãta Gayo, Aristarco wãmetirãrẽ ñe'e, sojaro me'rã wejewã'cãcãrã niwã pajiri wi'i ti macãcjãrã na nerẽrĩ wi'ipʉ. Na Macedoniacjãrã Pablo me'rã sija'cãrã nicãrã niwã. [30] Pablo quẽ'rã cʉ̃ basu masã pãjãrã tiropʉ na me'rã ucũgʉ̃ wa'agʉ wa'asĩ'rĩmicʉ niwĩ. Ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã pe'e cʉ̃rẽ wẽjẽbosama nírã, ne du'uo'oticãrã niwã. [31] Ãpẽrã quẽ'rã Asiacjãrã wiorã Pablo me'rãcjãrã queti o'ócãrã niwã cʉ̃rẽ:

—Masã pãjãrã wa'teropʉ ne wa'aticã'to, ni queti o'ócãrã niwã.

[32] Na topʉ nerẽrã mejẽcã dia'cʉ̃ no'o na ʉaro caricũma'acã'cãrã niwã. Na ¿de'ro weerãtirã a'topʉ marĩ nerẽti? nisere ne masĩticãrã niwã. [33] Na pãjãrã ti wi'ipʉ nirĩ curata masã ĩ'orõpʉ judío masã na acawereg̃ʉ Alejandro wãmetigʉre tuuquenʉ'cõcãrã niwã. To caricũrãrẽ wereato nírã tojo weecãrã niwã. Cʉ̃ tocã'rõta di'tamarĩato nígʉ̃ narẽ omocã me'rã weequeocʉ niwĩ. Ʉ̃sã judío masã bu'iri moo'o nisere weresĩ'rĩmicʉ niwĩ. "Pablo cʉ̃ weresijase ʉ̃sã ye cjase mejẽta ni'i", nisĩ'rĩmicʉ niwĩ. [34] Na cʉ̃rẽ judío masʉ̃ nimi ni ĩ'amasĩrã, ã'rĩ quẽ'rã Artemisare ẽjõpeotisami nírã, maata ni'cãrõ me'rã caricũmajãcãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo. Pʉa hora tere tojo caricũnu'cũcã'cãrã niwã.

[35] Be'ro ni'cʉ̃ ti macãcjãrã wiogʉpʉ narẽ di'tamarĩcã weecʉ niwĩ. Narẽ nicʉ niwĩ:

—Marĩ a'ti macã Éfesocjãrã Artemisa añubutiago ẽjõpeori wi'ire co'terã ni'i. Co queose ʉ'mʉsepʉ dijati'quere co'terã ni'i. Nipe'tirocjãrã a'tere masĩsama. [36] "Mʉsã tere co'terã niwe'e", ne ni'cʉ̃ marĩrẽ nímasĩtisami. Tojo weerã mʉsã uasere tocã'rõta du'uya. Diacjʉ̃ wãcũmʉ'tãtimirã, ña'arõ weeticã'ña. [37] Ã'rã mʉsã miiti'cãrã apeyenojõacã marĩ ẽjõpeose wi'seri cjasere ne yajaticãrã niama. Marĩ ẽjõpeogore yabiticãrã niama. Na weetimicã, mʉsã narẽ mejõ waro miiticãrã niapʉ. [38] Demetrio, cʉ̃ me'rã da'rarã ãpẽrã masãrẽ weresãsĩ'rĩrã, marĩrẽ besewʉaropʉ weresãrã wa'ato. Te niatjeta na'irõ beseri masã beserã niama. [39] No'o apeyenojõ mʉsã ʉasere sẽrĩsĩ'rĩrã, wiorã na a'ti macãcjãrãrẽ nerẽduticã,

mнsã нasere ucũña. 40 Ni'cãcã marĩ caricũ'quere romano masã wiorã “Marĩrẽ yн'rнnн'cãrã
weesama”, ni wãcũrãsama. Marĩ tojowarota caricũrõ bajuro caricũma'acãrã weeapн. Tojo
weerã romano masã na weresãcã, marĩrẽ de'ro ni yн'tita basiotisa'a, nicн niwĩ Éfesocjãrã
wiogн.
41 A'te ucũyapati, “Tocã'rõta ni'i”, nicн niwĩ. Cũ “Mнsã ye wi'seripн wa'aya” nicã tн'orã,
wijaastepe'tia wa'acãrã niwã.

20

Pablo Macedonia di'tapн, Grecia di'tapн cũ sija'que ni'i

1 Cumuca pe'tíca be'ro Pablo Jesure ẽjõpeorãrẽ werecasanн'cõgũti pijiocн niwĩ. Cũ
wéréca be'ro narẽ we'eriti, wa'a wa'acн niwĩ Macedonia di'tapн. 2 To cjase macãrĩpн
yн'rнagн, tocjãrãrẽ cũ werese me'rã nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcн niwĩ. Tojo
weewã'cã, ejacн niwĩ Grecia di'tapнre. 3 Topн i'tia mujĩpũ tocjãrã me'rã tojacн niwĩ.
Be'ro cũ Siriapн yucнsн me'rã wa'agнti weemigũ, queti tн'ocн niwĩ judío masã mн'нrẽ
wẽjẽrãtirã weeama nise quetire. Tojo weegн “Mejãrõ yн'н a'tíca ma'a Macedoniapнta
wa'agнti tja”, ni wãcũcн niwĩ. 4 Cũ wa'acã, cũ me'rã wa'acãrã niwã Bereacjũ Sópater
wãmetigн, Tesalónicacjãrã pнarã Segundo, Aristarco wãmetirã. Tojo nicã Derbecjũ Gayo
wãmetigн wa'acн niwĩ. Apĩ Timoteo, ãpẽrã Asiacjãrã pнarã Tíquico, Trófimo wãmetirã
wa'acãrã niwã. Be'ro Filipopнre etawã. Yн'н quẽ'rã Luca Filipopн ní'cн wa'awн tja na
me'rã. 5 Na ũsã dнporo Filipopн ní'cãrã wijawã'cãwã. Ũsãrẽ Troapн co'tecãrã niwã. 6 Pã́
bнcнase me'rã morẽtica ba'ari bosenнmн be'ro ũsã quẽ'rã Pablo me'rã narẽ sirutuwн
Filipopн ní'cãrã. Tojo sirutuwã'cãrã, yucнsн me'rã na wa'a'caropнta ũsã quẽ'rã wa'awн.
Wa'a, ni'cãmocнse nнmнrĩ be'ro Troapнre ejawн. Topн ũsã me'rãcjãrã ũsãrẽ põtẽrĩwã.
Topнre ni'cã semana tojáníwũ.

Pablo Troapн bнrнdija wẽrĩ'cнpнre masõ'que ni'i

7 Soorinнmн ñamipн põtẽrĩrãtirã nerẽwũ. Pablo põtẽrĩse dнporo masãrẽ bu'ewĩ. Cũ
ape nнmн wijagнti weeyugн, narẽ yoacã bu'ewĩ. Téé ñami decopн bu'edu'uwĩ. 8-9 Ũsã
i'tia casatiri wi'i bu'ica tucũpн nerẽwũ. Ti tucũpнre peje sĩ'osepa niwũ. Ni'cũ ma'mн
Eutico wãmetigн ventana sopepн dujiwĩ. Pablo yoacã ucũyucã, cũrẽ wнja ejayн'rнacaro
niwũ. Cũ cãrĩyн'rнmajã wa'a, bнrнdija wa'awĩ nucũcãpн. Ti tucũpн ní'cãrã cũ tiropн
dija, cũ wẽrĩ'cнpнre wejewã'cõ dнpowã. 10 Pablo quẽ'rã dijaa, mu'rĩque'a, cũrẽ paabн'a
wejewã'cõwĩ. “Catimi yujupн. Wãcũque'titicã'ña”, niwĩ. 11 Pablo cũrẽ masṍca be'ro
ũsã apaturi mнjãwũ ti tucũpнta tja. Cũ ũsãrẽ sн'ori põtẽrĩse o'o, ucũnemowĩ tja téé
bo'reste dijaticãpн. Be'ro weretojanн'cõ, wijaa wa'awĩ. 12 Cũ wa'áca be'ro Eutico wẽrĩ'cнpн
masã'cнre topн nerẽ'cãrã cũ ya wi'ipн miawã. Cũ masãcã, na pũrõ e'catise me'rã tojawã.

Pablo quẽ'rã Troapн ní'cãrã Mileto wãmetiri macãpн wa'a'que ni'i

13 Be'ro Pablo ũsãrẽ Troapн nirãrẽ diapн wa'ayudutiwĩ Asṍ wãmetiri macãpн. Tojo weerã
topн wa'awн. Pablo cũ wa'asĩ'rĩ'caronojõta ma'apн wa'acн niwĩ. 14 Ũsã cũrẽ Asṍpн bocaeja,
cũ ũsã me'rã diapн wa'awĩ. Be'ro tja ũsã Mitilene wãmetiri macãpн wa'awн. 15 Topн eja,
ape nнmн yн'rнawн Quío wãmetiri nнcũrõpнre. To yн'rнaa, ejawн Trogilio wãmetiri macãpн
tja. Yн'rнaa, ejawн Samos wãmetiri nнcũrõpнre. To yн'rнaa, ejawн Trogilio wãmetiri macãpн
tja. Topн cãrĩwũ. Ape nнmн wa'a, ejawн Mileto wãmetiri macãpн. 16 Asiapнre yoacã
nisĩ'rĩtigн, “Éfesore diacjũ yн'rнarã”, niwĩ Pablo. Cũ sojayн'rнawĩ. Apetero weegн cũrẽ
basiocãma, Pentecosté bosenнmн dнporo maata Jerusalẽ́pнre niyusĩ'rĩtojawĩ.

Pablo Éfesocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ sн'ori nirãrẽ weretнo'que ni'i

17 Miletopн nígũta, Éfesocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ sн'ori nirãrẽ Pablo queti o'owĩ:
—Topнre wa'awe'e. A'topн yн'нre põtẽrĩ ucũrã a'tia, nío'owĩ.
18 Na etacã ĩ'a, narẽ niwĩ:
—Mнsã añurõ masĩ'i yн'н mнsã wa'teropнre weeseti'quere. Yн'н ne waro Asiapн
etagн weesetinн'cã'quere, téé yн'н nitнognнpн weeyapada'reo'quere mнsã añurõ masĩsa'a.
19 Yн'н marĩ wiognн dutiro weeri masũ nígũ, “Yн'н masĩrõ me'rã ucũ'u”, ne nitiwн.

Masã Jesure ẽjõpeoticã uticãti. Yʉ'ʉre judío masã na wẽjẽsĩ'rĩ wapacã, yʉ'ʉ pi'eticãti.
20 Yʉ'ʉ mʉsã nerẽwʉaropʉ, no'o mʉsã ye wi'seripʉ mʉsãrẽ weetamusenojõrẽ ya'yiotiwʉ.
Werepe'ocã'wʉ̃. 21 Judío masãrẽ, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewʉ: "Mʉsã ña'arõ
weesetisere bʉjaweti dʉcayuya. Jesú marĩ wiogʉre ẽjõpeoya", niwʉ̃. 22 Yʉ'ʉ ni'cãrõacã
Jerusalẽ́pʉ wa'agʉ wee'e Espíritu Santu yʉ'ʉre duti'caronojõta. Topʉ yʉ'ʉre de'ro wa'aro
wa'arosa'a. Masĩtisa'a. 23 A'te dia'cʉ̃rẽ masĩ'i. Nipe'tise macãrĩpʉ yʉ'ʉ wa'asetirinʉcʉ̃
Espíritu Santu yʉ'ʉre werewĩ: "Masã mʉ'ʉrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõ, mʉ'ʉrẽ pi'eticã
weerãsama", ni wereyuwĩ. 24 Na yʉ'ʉre "Tojo weerãsama" nimigʉ̃, wãcũque'tiwe'e. Yʉ'ʉ
catiri ʉmʉcore ma'iwe'e. Marĩ wiogʉ Jesú cʉ̃ da'rase cũu'que pũrĩcãrẽ pe'osĩ'rĩsa'a. Õ'acʉ̃
masã nipe'tirãrẽ ma'imi nise quetire weredutiwĩ yʉ'ʉre.

25 »Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ nígʉ̃, Õ'acʉ̃ nipe'tirã wiogʉ nimi nise quetire weresijawʉ.
Ni'cãrõacãrẽ "Mʉsã ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ĩ'anemosome majã", ni tʉ'oña'sa'a. 26-27 Yé bu'iri
nisome mʉsã ʉ'mʉsepʉ wa'aticã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ te niatjereta werepe'ocã'wʉ̃. Nipe'tise
Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ wereduti'quere ne cã'rõacã ya'yiotiwʉ.

28 »Mʉsã basu pe'e co'teya. Éfesopʉ tojaarã, ãpẽrã Espíritu Santu mʉsãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acʉ̃ macʉ̃ wẽrĩse me'rã na quẽ'rã marĩ weronojõta cʉ̃ põ'rã
nima. Tojo weerã narẽ oveja co'terã na yarã ovejare añurõ co'terã weronojõta añurõ
co'teya. 29 Yʉ'ʉ wa'áca be'ro ãpẽrã nisoori masã a'tirãsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro
weronojõ mʉsã Jesure ẽjõpeomi'quere pe'ticã weesĩ'rĩrãsama. 30 Mʉsã tiro nirã́ quẽ'rã
Jesure ẽjõpeorãrẽ na bu'ese pe'ere sirutuato nírã nisoose wã'cãrãsama. 31 Tojo weerã
mʉsã na nisoori nírã, añurõ co'teya. Wãcũña. I'tia cʉ̃'ma ʉmʉcori, ñamirĩ nipe'tirã mʉsã
nirãnʉcʉ̃rẽ utise me'rã bu'ewʉ.

32 »Ni'cãrõacãrẽ majã mʉsãrẽ co'teato nígʉ̃ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosacũugʉ̃ti. Cʉ̃ ye cjase
quetire tʉ'orã, mʉsã masĩrãsa'a Õ'acʉ̃ masãrẽ ma'isere. Cʉ̃ mʉsãrẽ tutuacã weegʉsami.
Õ'acʉ̃ "Nipe'tirã yʉ'ʉ bese'cãrãrẽ añuse o'ogʉti", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta mʉsãrẽ
o'ogʉsami. 33 Yʉ'ʉ ne ʉotiwʉ ãpẽrã ye niyerure, na ye su'tire. 34 Mʉsã añurõ masĩ'i.
Yʉ'ʉ basu da'rase wapa me'rã nipe'tise yʉ'ʉ, yʉ'ʉ me'rãcjãrã ʉasenojõrẽ bocawʉ. 35 Yʉ'ʉ
tojo wéégʉ, ãpẽrãrẽ weetamusere mʉsãrẽ ĩ'owʉ̃. Marĩ tojo da'ratjĩarãta, pajasecʉorãrẽ
weetamurõʉa'a. Wãcũña Jesú marĩ wiogʉ cʉ̃ ní'quere. "Apeyenojõ o'ogʉ pe'e ñe'egʉ̃
nemorõ e'catisami", nicʉ niwĩ Jesú, ni weretʉowĩ Pablo Éfesocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori
nirãrẽ.

36 A'tere tojo nitojanʉ'cõ, Pablo na nipe'tirã me'rã ejaque'a, ñubuewĩ. 37 Ñubuetoja, na
nipe'tirã utitjĩarã, pũrõ ma'ise me'rã cʉ̃rẽ paabʉ'a, we'erititʉowã. 38 Na "Mʉsã yʉ'ʉre
ĩ'anemosome majã" nicã tʉ'o'cãrã nitjĩarã, pũrõ bʉjawetirã tojawã. Be'ro cʉ̃rẽ peta
yucʉsʉpʉ ba'pati tuusoowã.

21

Pablo Jerusalẽ́pʉ wa'a'que ni'i

1 Éfesocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirãrẽ we'erititʉo, yucʉsʉ a'medo'cawʉjopʉ
mʉjãsãjãa, wa'a wa'awʉ. Wa'a, diacjʉ̃ pẽ'a ejawʉ Cos wãmetiri macãpʉ. Topʉ cãrĩ, ape
nʉmʉ yʉ'rʉawʉ Roda wãmetiri macãpʉ. Ti macãrẽ yʉ'rʉaa, ejawʉ Pátara wãmetiri
macãpʉ tja. 2 Topʉta ʉ̃sã apewʉ me'rã Fenicia tiro wa'apjʉpʉ mʉjãsãjãa, wa'a wa'awʉ.
3 Wa'a, Chipre nʉcʉ̃rõrẽ ĩ'awã'cã, ti nʉcʉ̃rõ cũpe pe'e tojawʉ. To yʉ'rʉaa, Siria di'tapʉre
etawʉ. Eta, Tiro wãmetiri macãpʉ majãwʉ̃. Topʉ tiwʉ da'rarã apeque na duredijocã,
ʉ̃sã quẽ'rã tiwʉpʉ sãña'cãrã dijaawʉ. 4 Topʉ ʉ̃sã Jesure ẽjõpeorãrẽ bocaejawʉ. Na me'rã
ni'cã semana tojáníwʉ̃. Na Espíritu Santu masĩse o'ono'cãrã Pablore "Mʉ'ʉ Jerusalẽ́pʉ
wa'aticã'ña mʉ'ʉrẽ wẽjẽrĩ", ni werewã. 5 Na tojo nimicã, ʉ̃sã "Ticʉse nʉmʉrĩ tojarãti" níca
be'ro wa'a wa'awʉ tja. Ʉ̃sãrẽ nipe'tirã, na nʉmosãnumia, na põ'rã ba'patitʉowã petapʉ.
Ʉ̃sã nipe'tirã nucũporopʉ ejaque'a, Õ'acʉ̃rẽ ñubuewʉ. 6 Ñubuetoja we'eriti, ʉ̃sã yucʉsʉpʉ
mʉjãsãjãwʉ̃. Na pe'e quẽ'rã na ye wi'seripʉ tojaa wa'awã.

7 Ʉ̃sã Tiro wãmetiri macãpʉ ní'cãrã yʉ'rʉaa, etawʉ tja Tolemaida wãmetiri macãpʉ.
Topʉ Jesure ẽjõpeorãrẽ añuduti, ni'cã nʉmʉ na me'rã tojawʉ. 8 Ape nʉmʉ yʉ'rʉaa, etawʉ

tja Cesareapʉre. Topʉre eta, ʉ̃sã Felipe Õ'acʉ̃ ye queti werecusiagʉ ya wi'ipʉ cãrĩwʉ̃. Cʉ̃ me'rã topʉ tojacã'wʉ̃. Felipe todʉporo Jerusalɛ́pʉre ãpẽrã seis me'rã ba'ase etiacjʉ na besecʉ́ú'cʉ niwĩ. [9]Cʉ̃ me'rã cʉ̃ põ'rã numia ba'paritirã numia marãpʉsʉmʉa moorã niwã. Na Õ'acʉ̃ cʉ̃ ucũ'quere wereturiari masã niwã.

[10]Ʉ̃sã pejeti nʉmʉrĩ níca be'ro ni'cʉ̃ Judeacjʉ̃ Agabo wãmetigʉ etawĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ ucũ'quere wereturiari masʉ̃ niwĩ. [11]Ʉ̃sã tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cʉ̃ basu cʉ̃ ye omocãrĩ, cʉ̃ ye dʉ'pocãrĩpʉ dʉ'tewĩ. Dʉ'tetoja, ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Espíritu Santu a'tiro niami yʉ'ʉre: "Mʉ'ʉ a'ti da me'rã dʉ'te'caro weronojõ judío masã Jerusalɛ́pʉ a'ti da wiogʉre dʉ'terãsama. Na judío masã nitirãrẽ o'orãsama cʉ̃rẽ ña'arõ weedutirã", niami Espíritu Santu, niwĩ Agabo.

[12]Cʉ̃ tojo nicã tʉ'orã, ʉ̃sã, ãpẽrã Cesareacjãrã Pablore "Ne Jerusalɛ́pʉ wa'aticã'ña", nimiwʉ̃.

[13]Cʉ̃ pe'e ʉ̃sãrẽ niwĩ:

—Mʉsã ne utiticã'ña. Yʉ'ʉre tojo wéérã, ʉpʉtʉ bʉjawetise o'orã wee'e. Na yʉ'ʉre dʉ'tesĩ'rĩcã, yʉ'ʉ narẽ "Dʉ'teticã'ña", nisome. Jerusalɛ́pʉ na yʉ'ʉre Jesú ye bu'iri wẽjẽsĩ'rĩcã, yʉ'ʉ e'catise me'rã wẽrĩgʉ̃ti, niwĩ Pablo.

[14]Ʉ̃sã cʉ̃rẽ de'ro cã'mota'amasĩti, Õ'acʉ̃ cʉ̃ de'ro ʉaro weeato nírã tojo du'ucã'wʉ̃.

[15]To be'ro ʉ̃sã, ʉ̃sã ye dure, Jerusalɛ́pʉ wa'a wa'awʉ. [16]Ãpẽrã pejetirã to Cesareacjãrã, Jesure ẽjõpeorã ʉ̃sãrẽ ba'patiwã'cãwã. Ni'cʉ̃ na me'rã Mnasṍ wãmetigʉ yoacã Jesure ẽjõpeosetigʉ Chipre nʉcʉ̃rõcjʉ̃ niwĩ. Ʉ̃sã cʉ̃ ya wi'ipʉ Jerusalɛ́pʉre cãrĩrã wa'awʉ.

*Pablo Jerusal*ɛ́pʉ Santiago, ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã sʉ'ori nirã́ me'rã ucũ'que ni'i

[17]Ʉ̃sã Jerusalɛ́pʉre etacã, ʉ̃sãrẽ Jesure ẽjõpeorã e'catise me'rã põtẽrĩwã. [18]Ʉ̃sã etáca nʉmʉ ape nʉmʉ pe'e Pablo Santiagore ĩ'agʉ̃ wa'agʉ, ʉ̃sã me'rã wa'awĩ. Topʉre nipe'tirã Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́ cʉ̃ me'rã niwã. [19]Pablo narẽ añudutitoja, judío masã nitirã tiropʉ nipe'tise Õ'acʉ̃ cʉ̃ me'rã wee'quere ni'cãrẽ tenʉcʉ̃ werebʉrowĩ.

[20]Narẽ tojo ni wéréca be'ro Õ'acʉ̃rẽ na e'catise o'owã. Be'ro Pablore niwã:

—Mʉ'ʉ añurõ masĩsa'a. Pãjãrã waro judío masã Jesure ẽjõpeorã nima. Na Moisé cʉ̃ duti'quere nipe'tirãrẽ pũrõ weedutirã weema. [21]Ãpẽrã masã a'tiro ni ucjama mʉ'ʉrẽ. "Mʉ'ʉ judío masã nitirã ya di'tapʉ nígʉ̃, judío masã topʉ nirãrẽ Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na põ'rã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'adutitiaporo. Tojo nicã marĩ judío masã weesetisenojõ quẽ'rãrẽ weedutitiaporo", tojo ni ucjama ãpẽrã mʉ'ʉrẽ. [22]Na mʉ'ʉ a'topʉ ejapʉ nise quetire tʉ'orã, nerẽrãsama. To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weesĩ'rĩsari? [23]Mʉ'ʉ a'tiro weecã, añubosa'a. Ʉmʉa ba'paritirã nima a'tore. Na Õ'acʉ̃rẽ "Apeyenojõ tojo weerãti", nicãrã niama. [24]Na me'rã mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ wa'aya. Na Moisé duti'caronojõta weerã weeama. Na ña'arõ niseti'quere Õ'acʉ̃ na me'rã añurõ e'catidutirã dʉcayurã weeama. Mʉ'ʉ quẽ'rã na weronojõta weeya. Nipe'tise wa'icʉrã na Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõse wapare narẽ mʉ'ʉ wapayebosaya. Mʉ'ʉ tojo wééca be'ro na poarire seecõ'adutirãsama. Nipe'tirã judío masã mʉ'ʉ tojo weecã, mʉ'ʉrẽ queti "Tojo nima'acãrã weeapã", nirãsama. "Cʉ̃ quẽ'rã Moisé duti'quere añurõ weegʉ́ nimi", nirãsama.

[25]»Ʉ̃sã sõ'onícateropʉ Jesure ẽjõpeorã judío masã nitirãrẽ papera dutiri pũrĩ oja-tojawʉ na weeatjere. Wa'icʉ di'i ãpẽrãnojõrẽ Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeorã na wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõ ñubuepeo'quere ba'adutitiwʉ. Nipe'tirã wa'icʉrã ye díre, wa'icʉrã na wãmʉta ãrʉ̃asure'cãrãnojõrẽ ba'adutitiwʉ. Ãpẽrãrẽ a'metãrãdutitiwʉ na nʉmosãnumia, na marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ, ni ojao'owʉ judío masã nitirãrẽ, niwã Jesure ẽjõpeorã sʉ'ori nirã́ Pablore.

[26]Pablo pe'e "Jaʉ", niwĩ.

Tojo weegʉ sõ'onícãrã ba'paritirãrẽ miaa, ape nʉmʉ pe'e na ña'arõ niseti'quere du'u dʉcayurã wa'arã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ wa'awã. Ti wi'i Õ'acʉ̃ wi'ipʉ sãjãa, Pablo pa'ire werecʉ niwĩ:

—Ni'cã semana dʉ'sa'a ã'rã ña'arõ niseti'quere du'u dʉcayuatjo. Nitʉori nʉmʉrẽ na masãnʉcʉ̃ ovejare wẽjẽ o'orãsama Õ'acʉ̃rẽ, nicʉ niwĩ Pablo.

Pablore Õ'acʉ̃ wi'i po'peapʉ nigʉ̃rẽ ñe'e wijaa'que ni'i

27 Na ña'arõ niseti'quere dʉcayu, na añurõ tu'ajaboro ãpẽrã judío masã Asiacjãrã Pablore cʉ̃ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nicã ĩ'acãrã niwã. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, ãpẽrã masã ti wi'ipʉ nirãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Na cʉ̃rẽ ñe'ea, caricũcãrã niwã:

28 —Ʉ̃sã acawererã, ʉ̃sãrẽ weetamurã a'tia. Ã'rĩta nimi nipe'tiro marĩrẽ ña'arõ ucũse me'rã dojorẽcusia'cʉ. Cʉ̃ "Judío masã ña'a nima", nicusiami. "Moisé cʉ̃ duti'que wapamarĩ'i", nimi. A'ti wi'i Õ'acʉ̃ wi'i quẽ'rãrẽ "Ña'a ni'i", ni bu'ecusiagʉ weeami. Apeyema tja griego masãrẽ a'ti wi'ipʉre miisãjãtiapĩ. Judío masã nitirã griego masã a'ti wi'ipʉre de'ro sãjãtita basiowe'e. Cʉ̃ a'tiro wéégʉ, a'ti wi'i ña'ase marĩrĩ wi'ire dojorẽgʉ̃ weeapĩ, ni weresãcãrã niwã.

29 Na todʉporo Éfesocjʉ̃ judío masʉ̃ nitigʉ Trófimo wãmetigʉre Pablo me'rã nicã ĩ'acãrã niwã macãpʉ. Tojo ĩ'a'cãrã nitjĩarã, na "Cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ miisãjãapĩ", ni wãcũcãrã nimiwã.

30 Na tojo nicã tʉ'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã uarosãjãwã. Tojo weerã sojaro me'rã na omasãjãa, Pablo tiropʉ eja, cʉ̃rẽ ñe'e, Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nigʉ̃rẽ wejewijaawã te sope pʉ'topʉ. Be'ro maata ti wi'i soperire añurõ bi'acã'wã cʉ̃ ti wi'ipʉ du'ti sãjãrĩ nírã. 31 Na Pablore wẽjẽrãtirãpʉ weemiwã. Na wẽjẽsĩ'rĩrĩ cura ãpẽrã masã surara wiogʉpʉre wererã wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tirã a'ti macã Jerusalḗcjãrãrẽ cumuca wa'aro weeapʉ, ni werecãrã niwã surara wiogʉpʉre. 32 Cʉ̃ te quetire tʉ'ogʉ, cʉ̃ yarã surarare nerẽduti, ãpẽrã cʉ̃ me'rãcjãrã wiorã quẽ'rãrẽ neo, omawã'cãticãrã niwã na tiropʉ. Be'ro na tojo a'ticã ĩ'arã, Pablore paami'cãrã paadu'ucã'wã.

33 Be'ro surara wiogʉ Pablo pʉ'topʉ wa'a, cʉ̃ yarã surarare ñe'eduti, pʉa da cõme dari me'rã dʉ'tedutiwĩ. Tojo weetojaca be'ro masãrẽ "¿Noa niti ã'rĩ? ¿De'ro weeati?" ni sẽrĩtiña'wĩ.

34 Cʉ̃ tojo nicã, masã pe'e apĩ mejẽcã, ãpẽrã quẽ'rã mejẽcã no'o ʉaro caricũma'acã'wã. Tojo weegʉ surara wiogʉ pe'e ne diacjʉ̃ tʉ'oejatiwĩ. Tojo tʉ'oti, cʉ̃ yarã surarare miadutiwĩ na surara nirĩ wi'ipʉ. 35-36 Na topʉ cʉ̃rẽ miacã, pãjãrã masã narẽ sirutuwã. Sirutu, pũrõ caricũwã:

—Cʉ̃rẽ wẽjẽña, niwã. Tojo weerã surara na ya wi'i sope pʉ'to mʉjãrõtiro ejarã, masã "Cʉ̃rẽ wẽjẽña" nicã tʉ'orã, surara Pablore miiwʉamʉjãwã.

Pablo surara wiogʉ me'rã cʉ̃ ucũ'que ni'i

37 Ti wi'ipʉ eja, cʉ̃rẽ o'osõrõrãtirã weeri cura Pablo surara wiogʉre griego ye me'rã "Yʉ'ʉ mʉ'ʉ me'rã ucũsĩ'rĩsa'a", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ucũcã tʉ'ogʉ, surara wiogʉ pe'e "¿Mʉ'ʉ griego yere masĩti? 38 ¿To pũrĩcãrẽ cãrʉ̃ sõ'onícʉ Egiptocjʉ̃ masãrẽ neocũu weetjĩagʉ̃, romano masã wiorã me'rã a'mewẽjẽ'cʉ mejẽta niti? Pãjãrã wẽjẽrĩ masãrẽ ba'paritisetiri mil ní'cãrãrẽ cʉ̃ yucʉ marĩrõpʉ miacʉ niwĩ. ¿Mʉ'ʉ cʉ̃ mejẽta niti?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ Pablore.

39 Pablo cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:

—Niwe'e. Yʉ'ʉ judío masʉ̃, Tarso wãmetiri macãcjʉ̃ ni'i. Tarso mejõ nirĩ macã mejẽta ni'i Cilicia di'tapʉre. Yʉ'ʉ ã'rã masã me'rã ucũsĩ'rĩsa'a, nicʉ niwĩ.

40 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, surara wiogʉ "Jaʉ. Ucũña", ni yʉ'ticʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pablo mʉjãrõpʉ nu'cũgʉ̃ta, omocã me'rã masãrẽ di'tamarĩdutiwĩ. Na di'tamarĩcã ĩ'a, Pablo masãrẽ na ye hebreo ye me'rã ucũwĩ.

22

1 —Yʉ'ʉ acawererã, yʉ'ʉre tʉ'oya. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ yé cjasere weregʉti mʉsã yʉ'ʉre "Bu'iri moomi" niato nígʉ̃, niwĩ.

2 Be'ro Pablo na ye hebreo me'rã ucũcã tʉ'orã, nemorõ di'tamarĩawã. Pablo narẽ niwĩ:

3 —Yʉ'ʉ judío masʉ̃ ni'i. Cilicia di'tacjʉ̃, ni'cã macã Tarso wãmetiri macãpʉ bajuawʉ. A'ti macã Jerusalḗpʉ añurõ masãtu'ajanʉ'cõwʉ̃. Yʉ'ʉre bu'e'cʉ Gamalie niwĩ. Moisé marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocã'wʉ̃. Mʉsã a'tocaterore Õ'acʉ̃ cʉ̃

duti'quere weesetironojõta yʉ'ʉ quẽ'rã añurõ tojota weewʉ. [4] Yʉ'ʉ todʉporopʉre Jesure
ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weecũcãti. Ejeripõ'rã añucãti téé no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽtu'ajanʉ'cõgʉ̃pʉ.
Ʉmʉa, numiarẽ ñe'e, narẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõmʉjãduticãti. [5] Pa'ia wiogʉ, nipe'tirã
judío masã wiorã "Tojota weewĩ cʉ̃", ni masĩsama. Náta yʉ'ʉre papera apobosatjĩarã
o'ówã Damascocjãrã judío masã marĩ acawererãrẽ. Yʉ'ʉ ti pũrĩ me'rã Damascocjãrã Jesure
ẽjõpeorãrẽ ñe'egʉ̃ wa'amiwʉ̃. A'ti macã Jerusalẽ́pʉ narẽ miiti, bu'iri da'regʉti nígʉ̃, tojo
weemiwʉ̃.

Pablo cʉ̃ dʉcayuse quetire masãrẽ were'que ni'i

[6] »Damascopʉ yʉ'ʉ ejagʉti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ ʉ'mʉsepʉ bʉpo
ya'baro weronojõ yʉ'ʉ tiro asistedijati bo'reyua wa'awʉ. [7] Tojo wa'acã, yʉ'ʉ nucũcãpʉ
bʉrʉque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ucũcã tʉ'owʉ. "Saulo, ¿de'ro weegʉ yʉ'ʉre
ña'arõ weegʉ weeti?" niwĩ.

[8] »Tere tʉ'o, yʉ'ʉ cʉ̃rẽ yʉ'tiwʉ: "¿Noa niti mʉ'ʉ?" niwʉ̃.

»Cʉ̃ pe'e "Yʉ'ʉ Jesú, Nazarecjʉ̃, mʉ'ʉ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagʉ́ ni'i", niwĩ. [9] Yʉ'ʉ me'rã
wa'a'cãrã quẽ'rã te asistesere ĩ'acãrã niwã. Tere ĩ'arã, ʉcʉa wa'acãrã niwã. Yʉ'ʉre cʉ̃
ucũ'que pe'ere tʉ'oticãrã niwã. [10] Jesú tojo nicã tʉ'o, "Yʉ'ʉ wiogʉ ¿de'ro weegʉsari?" ni
sẽrĩtiña'wʉ̃ cʉ̃rẽ.

»Cʉ̃ yʉ'ʉre yʉ'tiwĩ: "Wã'cãnʉ'cãña. Wa'aya Damascopʉ. Topʉ mʉ'ʉrẽ ni'cʉ̃
weregʉsami nipe'tise yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ weedutiatjere", nío'owĩ. [11] Yʉ'ʉre cʉ̃ asiste'que ne
caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yʉ'ʉ me'rãcjãrã Damascopʉ sʉ'ori wa'arã, yʉ'ʉre
tʉ̃awã'cãwã.

[12] »Ti macãpʉre ni'cʉ̃ Ananía wãmetigʉ, Moisé duti'quere weenu'cũrĩ masʉ̃ niwĩ.
Nipe'tirã judío masã Damascopʉ nirʉ́ cʉ̃rẽ "Añugʉ̃ nimi", ni ĩ'awã. [13] Yʉ'ʉ ti macãpʉ etáca
be'roacã Ananía yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃ ejawĩ. Cʉ̃ yʉ'ʉre niwĩ: "Saulo, mʉ'ʉ apaturi ĩ'agʉ̃sa'a tja." Cʉ̃
tojo nirĩ curata yʉ'ʉ apaturi ĩ'acãti tja. Tojo wa'acã, cʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃ yʉ'ʉ tiro nu'cũgʉ̃rẽ.

[14] »Be'ro yʉ'ʉre niwĩ: "Õ'acʉ̃ marĩ ñecʉ̃sʉmʉa ẽjõpeo'cʉ dʉporopʉ mʉ'ʉrẽ besecʉ niwĩ.
Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro mʉ'ʉrẽ masĩato ni, cũucʉ niwĩ. Tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ Jesú ña'ase moogʉ̃rẽ
ĩ'a, cʉ̃ ucũsere tʉ'oato nígʉ̃ cũucʉ niwĩ. [15] Nipe'tirãrẽ nipe'tiropʉ mʉ'ʉ ĩ'a'quere, mʉ'ʉ
tʉ'o'quere Jesú ye quetire mʉ'ʉ werecusiagʉ wa'agʉsa'a. [16] ¿Ñe'enojõ pe'e basioweti
mʉ'ʉrẽ? Basio'o pũrĩcã. Wãmeyedutiya. 'Yʉ'ʉ Jesure ẽjõpeo'o, yʉ'ʉ ña'arõ wee'quere
acobojoya', ni sẽrĩña Õ'acʉ̃rẽ", niwĩ yʉ'ʉre Ananía.

Pablo judío masã nitirã tiropʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wa'aduti'quere were'que ni'i

[17] »Tojo wa'áca be'ro yʉ'ʉ Damascopʉ ní'cʉ tojátiwʉ a'ti macã Jerusalẽ́pʉ. Tojata,
ñubuegʉ wa'awʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ. [18] Yʉ'ʉ ñubueri cura cãrĩtimigʉ̃ quẽ'ese weronojõ Jesure
ĩ'acãti. Jesú yʉ'ʉre niwĩ: "Quero a'ti macã Jerusalẽ́rẽ wijayá. A'ti macãcjãrã yé quetire
mʉ'ʉ weresijacã, ne ẽjõpeosome", niwĩ.

[19] »Yʉ'ʉ tere tʉ'o, cʉ̃rẽ niwʉ̃: "Yʉ'ʉ wiogʉ, na añurõ masĩsama yé cjasere. Nipe'tise
judío masã na nerẽse wi'serinʉcʉ̃ mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorãrẽ a'masãjãa, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri
wi'ipʉ cũu, paapecũuwʉ̃. [20] Esteba mʉ'ʉ ye queti were'cʉre na wẽjẽrĩ curare yʉ'ʉ quẽ'rã
topʉta ĩ'anu'cũwʉ̃. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawʉ. 'Añurõ wéérã, tojo weebata'ma',
ni wãcũsetinu'cũwʉ̃", ni werewʉ Jesure.

[21] »Jesú yʉ'ʉre niwĩ: "Wa'aya. Yʉ'ʉ aperopʉ yoaropʉ o'ógʉti wee'e mʉ'ʉrẽ judío masã
nitirã tiropʉ", niwĩ.

[22] A'tota Pablo ucũsere tʉ'otʉowã. Cʉ̃ "Yʉ'ʉre 'Judío masã nitirã tiropʉ wa'aya' niwĩ"
nicã tʉ'orã, ʉpʉtʉ caricũwã:

—Cʉ̃rẽ wẽjẽña, ni caricũwã. [23] Caricũnemo, na uasere ĩ'orã, na ye su'ti bu'icjasere
doqueomʉjã, di'ta marãrĩrẽ õrẽ wẽestequemorõmʉjãwã.

Pablo surara tiropʉ weeseti'que ni'i

[24] Na tojo weecã ĩ'agʉ̃, surara wiogʉ Pablore o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'i po'peapʉ. Sõrõ-
tojanʉ'cõ, "¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?" ni masĩsĩ'rĩgʉ̃ Pablore tãrãgʉ̃tigʉ dʉ'teduticʉ
niwĩ. [25] Na dʉ'téca be'ro Pablo surara wiogʉ to co'tegʉre nicʉ niwĩ:

—¿Mʉsã romano masãrẽ bu'iri besemʉ'tãtimirã, tãrãta basioti? Basiotisa'a. Romano masãrẽ dutise tojo weedutitisa'a, nicʉ niwĩ.
26 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, surara cʉ̃rẽ dutibutiagʉ pe'ere weregʉ wa'acʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ añurõ weeapa sĩ'irẽ. Romano masʉ̃ta niami cʉ̃, nicʉ niwĩ cʉ̃ wiogʉpʉre.
27 Cʉ̃ tojo nicã, surara wiogʉ Pablo tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ "¿Nirõta romano masʉ̃ niti?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
Pablo yʉ'ticʉ niwĩ:
—Ʉ̃ʉ, romano masʉ̃ta ni'i, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, 28 surara wiogʉ pe'e nicʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉa niyeru pajiro wapayewʉ romano masʉ̃ nisere sãjãgʉ̃tigʉ, nicʉ niwĩ.
Pablo pe'e "Yʉ'ʉ pũrĩcã maata wĩ'magʉ̃pʉta bajua'cʉ niwʉ̃ romano masʉ̃ nisere", nicʉ niwĩ.
29 Cʉ̃ tojo nicã, cʉ̃rẽ tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wiogʉ quẽ'rã "Romano masʉ̃rẽ dʉ'tedutiasʉ" nitjĩagʉ̃, uia wa'acʉ niwĩ.

Pablo judío masã wiorã tiropʉ cʉ̃ ní'que ni'i
30 Surara wiogʉ ape nʉmʉ pe'e ¿de'ro weerã cʉ̃rẽ weresãpari? ni masĩsĩ'rĩgʉ̃, pa'ia wiorã, ãpẽrã nipe'tirã judío masã wiorãrẽ nerẽduticʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pablore na dʉ'te'que cõme darire pãa, na wiorã tiropʉ pijiwã'cãcʉ niwĩ.

23

1 Pablo wiorãrẽ ĩ'agʉ̃ta ĩ'a, narẽ nicʉ niwĩ:
—Nipe'tiro yʉ'ʉ catiro põtẽorõ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ĩ'orõpʉ nipe'tise cʉ̃ ʉaro weenu'cũcã'a. Tojo weegʉ yʉ'ʉ wãcũque'tiro marĩrõ nicã'a, nicʉ niwĩ.
2 Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, Ananía pa'ia wiogʉ Pablo tiro nu'cũrãrẽ cʉ̃ ucũsere tʉ'osĩ'rĩtigʉ, ʉseropʉ paaduticʉ niwĩ.
3 Tojo weecã ĩ'agʉ̃, Pablo Ananíarẽ nicʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ weeta'sasepijagʉ ni'i. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ bu'iri da'regʉsami. Mʉ'ʉ Moisé duti'que me'rã yʉ'ʉre queoro besegʉ wee'e ¿nimiti? Mʉ'ʉ tojo weemigʉ̃ta, ãpẽrãrẽ yʉ'ʉre paadutigʉ, queoro weewe'e. Moisé cʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ wee'e, nicʉ niwĩ Pablo cʉ̃rẽ.
4 Cʉ̃rẽ tojo nicã, cʉ̃ tiro nu'cũrã pe'e Pablore nicãrã niwã:
—A'tiro ña'arõ ucũticã'rõʉa'a pa'ia wiogʉ Õ'acʉ̃ bese'cʉre, nicãrã niwã.
5 Tere tʉ'ogʉ, Pablo narẽ nicʉ niwĩ:
—Acawererã, cʉ̃ pa'ia wiogʉ nisere yʉ'ʉ masĩtiasʉ. Masĩgʉ̃ pũrĩcã, tojo nitiboapã. Õ'acʉ̃ ojáca pũrĩpʉ a'tiro ni ojano'caro niwʉ̃: "Macã wiogʉre ña'arõ ucũco'teticã'ña", niwʉ̃, nicʉ niwĩ Pablo.
6 Topʉ nirã́ pʉa curua nicãrã niwã. Saduceo masã, fariseo masã nicãrã niwã. Narẽ ĩ'agʉ̃, ʉpʉtʉ caricũbocure ucũcʉ niwĩ:
—Acawererã, yʉ'ʉ quẽ'rã fariseo curuacjʉ̃ta ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ quẽ'rã cʉ́ta nimi. Masã wẽrĩ'cãrã be'ropʉ masãsere yʉ'ʉ ẽjõpeo'o. Tereta yʉ'ʉre ni'cãrõacãrẽ beserã weema, nicʉ niwĩ.
7 Cʉ̃ tojo nicã, maata fariseo masã saduceo masã me'rã na basu wẽrĩ'cãrãpʉ masãse cjasere a'merĩ dʉ'sasocãrã niwã. Tojo weerã na nerẽrĩ wi'ipʉta ni'cãrõ me'rã nisetimi'cãrã a'merĩ dʉcawatia wa'acãrã niwã. 8 Saduceo masã "Masã wẽrĩ'cãrãpʉ masãsome. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã marĩma", ni ẽjõpeocãrã niwã. Fariseo masã pe'e a'tiro ẽjõpeocãrã niwã: "Masã wẽrĩ'cãrãpʉ masãrãsama. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã nima", ni ẽjõpeocãrã niwã. A'te ẽjõpeose me'rã dʉ'sasocãrã niwã. 9 Na ʉpʉtʉ caricũ, ni'cãrẽrã Moisé duti'quere bu'eri masã fariseo curuacjãrã wã'cãnʉ'cã, nicãrã niwã:
—Ã'rĩrẽ ne bu'iri ña'ase bocawe'e. Apetero weegʉ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ucũgʉ̃ ucũapĩ Damasco wa'ari ma'apʉ. Tojo weerã marĩ Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãbosa'a nírã, cʉ̃rẽ mejẽcã niticã'rã.
10 Na ʉpʉtʉ caricũ dʉ'sasocã ĩ'agʉ̃, surara wiogʉ Pablore wẽjẽrĩ ni uigʉ, cʉ̃ yarã surarare nicʉ niwĩ:
—Pablo tiropʉ wa'a, cʉ̃rẽ pijiwã'cãña marĩ nirĩ wi'ipʉ, nicʉ niwĩ.

11 Ape nʉmʉ ñamipʉ Jesú Pablo tiropʉ bajua, cʉ̃rẽ ucũcʉ niwĩ:
—Mʉ'ʉ wãcũtutuaya. A'ti macãpʉ yé quetire ucũ'caronojõta Romapʉ wa'agʉ quẽ'rã, tojota ucũña, nicʉ niwĩ.

Judío masã Pablore wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

12 Cʉ̃ tojo níca ñami ape nʉmʉ ãpẽrã judío masã ya'yioropʉ Pablore wẽjẽrã nírã, nerẽ apoyucãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:
—Ni'cãcã me'rã Pablore wẽjẽtimirã, ne cã'rõacã ba'ati, sĩ'rĩti weerã. Cʉ̃rẽ wẽjẽtojarãpʉ ba'a, sĩ'rĩrã. Wẽjẽtimirã, ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acʉ̃ marĩrẽ bu'iri da'reato, ni apoyucãrã niwã.
13 Tojo ucũrã cuarenta yʉ'rʉoro nicãrã niwã. 14 Na tojo ni ucũ apóca be'ro pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bʉcʉrã tiropʉ wa'a, narẽ nicãrã niwã:
—"Ʉ̃sã Pablore wẽjẽtimirã, ne ba'ati, sĩ'rĩti weerãti", ni apoyuapʉ. "Ʉ̃sã cʉ̃rẽ wẽjẽtimirã ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ bu'iri da'regʉsami", niapʉ. 15 Mʉsã, mʉsã me'rãcjãrã wiorã me'rã queti o'óya surara wiogʉpʉre. Ñamiacã Pablore mʉsã tiropʉ miitidutiya. "Ʉ̃sã cʉ̃ ye quetire dʉ'pocãpʉta añurõ masĩsĩ'rĩsa'a", ni queti o'óya, nisoodutio'ocãrã nimiwã.
—Cʉ̃ a'topʉre etasome. Ʉ̃sã cʉ̃rẽ wẽjẽrãti nírã, ma'apʉ yucuerãti, ni werecãrã niwã wiorãrẽ. Wiorã na tojo nicã tʉ'orã, "Jaʉ", nicãrã niwã.
16 Pablo páácjʉ̃ na tojo wẽjẽsĩ'rĩse quetire tʉ'ogʉ, surara na nirĩ wi'ipʉ wa'a, Pablo tiropʉ eja, werecʉ niwĩ.
17 Pablo pe'e cʉ̃ werecã tʉ'ogʉ, ni'cʉ̃ surara wiogʉre pijio, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Ã'rĩ ma'mʉrẽ mʉ'ʉ wiogʉ tiropʉ pijiwã'cãña. Apeyenojõ werese cʉoapʉ, nicʉ niwĩ.
18 Cʉ̃ tojo nicã, cʉ̃rẽ surara wiogʉ tiropʉ miaa, cʉ̃rẽ nicʉ niwĩ:
—Pablo marĩ bu'iri da'reri wi'ipʉ cʉogʉ yʉ'ʉre pijitjĩagʉ̃, ã'rĩrẽ mʉ'ʉ tiropʉ o'oámi. Apeyenojõ weregʉtigʉ weeapʉ mʉ'ʉrẽ, nicʉ niwĩ.
19 Tojo weegʉ surara wiogʉ cʉ̃rẽ tʉ̃awã'cã, masã na tʉ'otiropʉ sẽrĩtiña'cʉ niwĩ:
—¿Ñe'enojõ werese cʉomiti mʉ'ʉ? nicʉ niwĩ.
20 Ma'mʉ pe'e cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Judío masã wiorã Pablo yʉ'ʉ pacopánʉmʉrẽ ñamiacã na tiropʉ miadutirãsama mʉ'ʉrẽ. "Ʉ̃sã cʉ̃ ye cjasere dʉ'pocãpʉta añurõ masĩsĩ'rĩsa'a" nita'sarãsama. 21 Na tojo nicã, ẽjõpeoticã'ña. Cuarenta yʉ'rʉoro masã Pablore yucuerã ma'apʉ du'tinu'cũrãsama. "Ni'cãrõacãrẽ ʉ̃sã Pablore wẽjẽtimirã, ne ba'ati, sĩ'rĩti weerãti. Cʉ̃rẽ wẽjẽtojarãpʉ ba'a, sĩ'rĩrãti", niama. "Wẽjẽtimirã, ʉ̃sã ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ bu'iri da'regʉsami", niama. Añurõ apope'otojacãrã niama na weeatjere. Tojo weerã na ni'cãrõacãrẽ mʉ'ʉ "Jaʉ" nise dia'cʉ̃rẽ yucuerã weeama, nicʉ niwĩ.
22 Cʉ̃ tojo níca be'ro surara wiogʉ pe'e cʉ̃rẽ we'eritigʉ, a'tiro nicʉ niwĩ:
—"Pablore wẽjẽsĩ'rĩse quetire weregʉ ejapʉ surara wiogʉpʉre" ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña, nío'ocʉ niwĩ.

Surara wiogʉ Pablore Féli tiropʉ o'ó'que ni'i

23 Pablo páácjʉ̃ wa'áca be'ro surara wiogʉ cʉ̃ docacjãrã pʉarãrẽ pijiocʉ niwĩ.
—Mʉsã yarã surarare were, apoyudutiya. Na ni'cãcã ñami nueve nicã Cesareapʉ Pablore miarãsama. A'tiro wa'arãsama. Doscientos surara dʉ'pocã me'rã wa'ato. Setenta cabayua me'rã pesawã'cãto. Doscientos ñosẽse pjĩrĩ me'rã wa'ato. 24 Pablo cʉ̃ pesajã cabayua quẽ'rãrẽ apoyudutiya. Ne apeyenojõ mejẽcã wa'aro marĩrõ Féli, Judea wiogʉ tiropʉ miaña, nicʉ niwĩ surara wiogʉ cʉ̃ docacjãrãrẽ.
25 Be'ro narẽ cʉ̃ tojo níca be'ro papera ni'cã pũrĩ ojao'ocʉ niwĩ Félire. A'tiro ni ojano'caro niwʉ̃ ti pũrĩpʉre:
26 "Yʉ'ʉ Claudio Lisia, mʉ'ʉ Féli Judea di'ta wiogʉre añuduti'i. 27 Judío masã ã'rĩ Pablore ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmicãrã niama. Be'ro 'Cʉ̃ romano masʉ̃ nimi' nicã tʉ'ogʉ, yʉ'ʉ, yarã surara me'rã wĩorẽgʉ̃ ejawʉ na wẽjẽbo'cʉre. 28 '¿Ñe'enojõ bu'iri cʉ̃rẽ weresãpari?' ni masĩsĩ'rĩgʉ̃, judío masã wiorã tiropʉ cʉ̃rẽ miawʉ̃. 29 Na cʉ̃rẽ na ẽjõpeosetise ye bu'iri weresãcãrã niwã. Ne cʉ̃rẽ te ye bu'iri wẽjẽrõʉa'a, bu'iri da'reri wi'ipʉ quẽ'rã sõrõrõʉa'a nisenojõrẽ bu'iri bocatisa'a. 30 Ãpẽrã judío masã cʉ̃rẽ wẽjẽrãti nise quetire tʉ'ogʉ, cʉ̃rẽ wẽjẽbosama ni wãcũgʉ̃, yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉre ã'rĩrẽ o'ó'o. 'Cʉ̃rẽ a'topʉ weresã'cãrã mʉ'ʉ tiropʉta wa'a,

mʉ'ʉrẽ weresãrã wa'ato', niwʉ̃ narẽ. Tocã'rõta ni'i", ni ojao'ocʉ niwĩ surara wiogʉ Félipʉre.

31 Surara cʉ̃ duti'caronojõta ti ñami Pablore miacãrã niwã Antípatri wãmetiri macãpʉ.
32 Topʉ cãrĩ, ape nʉmʉ pe'e surara dʉ'pocã me'rã wa'a'cãrã totá majãmitojati a'titicãrã
niwã Jerusalẽpʉ na ya wi'ipʉta tja. Cabayua me'rã wa'a'cãrã dia'cʉ̃ Pablo me'rã yʉ'rʉacãrã
niwã Cesareapʉre. 33 Na Cesareapʉ eta, surara wiogʉ ojao'oca pũrĩrẽ wiacãrã niwã
Félire. Cʉ̃ tiropʉta Pablo quẽ'rãrẽ cũucãrã niwã. 34 Féli ti pũrĩrẽ bu'etojanʉ'cõ, Pablore
"¿No'ocjʉ̃pʉ niti mʉ'ʉ?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ. Cʉ̃ "Cilicia di'tacjʉ̃ ni'i" nicã tʉ'ogʉ, 35 Féli
"Mʉ'ʉrẽ weresã'cãrã yʉ'ʉ tiropʉ etacã, mʉ'ʉ ye ucũsere tʉ'ogʉti", nicʉ niwĩ.

Be'ro Pablore surarare co'tedutigʉ cũucʉ niwĩ Herode cʉ̃ weedutica wi'ipʉ.

24

Pablore Féli tiropʉ weresã'que ni'i

1 Ni'cãmocʉse nʉmʉrĩ yʉ'rʉ́ca be'ro pa'ia wiogʉ Ananía, ãpẽrã judío masã bʉcʉrã, apĩ
masãrẽ weresã'cãrãrẽ ucũbosagʉ Tértulo wãmetigʉ Cesareapʉre wa'acãrã niwã. Wa'a,
Féli tiropʉ Pablore weresãcãrã niwã. 2 Tojo weecã, Féli Pablore pijiocʉ niwĩ. Pablo na
tiropʉ ejacã, Tértulo cʉ̃rẽ weresãwã'cõcʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ:

—Ʉ̃sã wiogʉ, añu pũrĩcã mʉ'ʉ dutise. Mʉ'ʉ masĩse me'rã añurõ dutimasĩ'i. Tojo weerã
ʉ̃sã a'mequẽse moo'o. Añupũrĩrõ nime'rĩcã'a. Te mʉ'ʉ da'rase me'rã a'ti di'tacjãrãrẽ
añurõ weetamugʉ̃ wee'e. 3 Tojo mʉ'ʉ weeyucã, mʉ'ʉrẽ nipe'tirocjãrãpʉ e'catise o'oma.
4 Mʉ'ʉrẽ yʉ'ʉ yoacã ucũdojasĩ'rĩtisa'a. Tojo weegʉ yʉ'ʉ cã'rõ ucũquejosere tʉ'oya.

5 »Ã'rĩ cariboseb̶ʉcʉ nimi. Cʉ̃ nipe'tiro a'ti turipʉre judío masãrẽ uarosãjãcã weesijagʉ
weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjʉ̃rẽ ẽjõpeosetirã curuacjʉ̃ wiogʉ nimi. 6 Cʉ̃ judío masã
nitirãrẽ pijisãjãasĩ'rĩgʉ̃, Õ'acʉ̃ wi'ire dojorẽsĩ'rĩmicʉ niwĩ. Ʉ̃sã judío masãrẽ dutise tojo
weedutiwe'e. Tojo weerã ʉ̃sã cʉ̃rẽ bu'iri ñe'ewʉ̃. Ʉ̃sã judío masãrẽ besewʉaronojõta
cʉ̃rẽ besesĩ'rĩmiwʉ̃. 7 Ʉ̃sã tojo weesĩ'rĩcã, Claudio Lisia surara wiogʉ ʉ̃sã tiro a'ti, ʉ̃sãrẽ
tutuaro me'rã ẽ'mawã'cã wa'awĩ. 8 Ʉ̃sãrẽ a'tiro niwĩ: "Mʉsã Pablore weresãsĩ'rĩrã, mʉsã
a'ti di'ta wiogʉ Félipʉre weresãrã wa'aya. Féli, mʉ'ʉ basuta cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'rẽ. Ʉ̃sã diacjʉ̃
nise me'rãta cʉ̃rẽ weresãrã wee'e", nicʉ niwĩ Tértulo Félire.

9 Judío masã topʉ nirá̃ quẽ'rã "Tértulo diacjʉ̃ta ucũmi", nicãrã niwã.

Pablo Féli tiropʉ ucũ'que ni'i

10 Be'ro Féli Pablore ucũdutigʉ omocã me'rã weequeocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pablo ucũcʉ
niwĩ:

—Mʉ'ʉ yoacã a'ti di'tapʉre dutigʉ niyucã, yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ masĩ'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ
mʉ'ʉpʉre e'catise me'rã weregʉti yé cjasere. 11 Doce nʉmʉrĩta yʉ'rʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ
a'tigʉ yʉ'ʉ Jerusalẽpʉ etáca be'ro. Mʉ'ʉ basuta ãpẽrãrẽ yʉ'ʉ ¿diacjʉ̃ta ucũmiti? nígʉ̃,
sẽrĩtiña'rẽgʉ. 12 Yʉ'ʉ ti macãpʉ nicã, ãpẽrã me'rã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ, judío masã na nerẽse
wi'seripʉ, no'o macã decopʉ yʉ'ʉ dʉ'sasocã, ãpẽrã masãrẽ yʉ'ʉ uarosãjãcã weecã, ne
ni'cãti bocaejatiwã. 13 Ã'rã na weresã'que diacjʉ̃ta "Te ye bu'iri ni'i", ni ĩ'ota basiowe'e.

14 »A'te pũrĩcãrẽ diacjʉ̃ta weregʉti. Yʉ'ʉ ñecʉ̃sʉmʉa na Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeoseti'caronojõta
yʉ'ʉ quẽ'rã ẽjõpeo'o. Tojo weegʉ yʉ'ʉ Jesure ẽjõpeo'o. Ã'rã pe'e tereta "Jesure ẽjõpeose
ña'a ni'i, diacjʉ̃ niwe'e", nirã weema. Yʉ'ʉ quẽ'rã nipe'tise Moisé cʉ̃ oja'que, Õ'acʉ̃ ye queti
weremʉ'tãrĩ masã na oja'quere ẽjõpeo'o. 15 Masã añurã, ña'arã wẽrĩ'cãrãpʉ masãrãsama
nise quẽ'rãrẽ ã'rã weronojõta yucue'e. 16 Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ yʉ'ʉ tutuaro põtẽorõ
añurõ weesĩ'rĩsa'a. Masã na ĩ'orõpʉ quẽ'rãrẽ tojota weesĩ'rĩsa'a.

17 »Yʉ'ʉ peje cʉ̃'marĩ be'ro apeye di'tapʉ bu'esija'cʉ Jerusalẽpʉre dajawʉ. Judío masã
pajasecʉorã nirãrẽ niyeru o'ogʉ a'tiwʉ. Tojo nicã Õ'acʉ̃rẽ ñubuepeogʉ apeyenojõ o'ogʉ
a'tiwʉ. 18 Yʉ'ʉ a'tere tojo weeri cura Asiacjãrã judío masã etapejawã yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ
nigʉ̃rẽ. Ʉ̃sã judío masã weesetironojõpʉma yʉ'ʉ ña'arõ niseti'quere dʉcayucã ĩ'awã.
Titare yʉ'ʉ me'rã pejetirãcã masã niwã. Ne narẽ uarosãjãcã weetiwʉ. 19 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃
wi'ipʉ nicã ĩ'a'cãrã, na pũrĩcã bu'iri cʉomi nírã, mʉ'ʉ tiro weresãrã a'tiroʉa'a. 20 Na

a'titicãma, ã'rã mʉ'ʉ tiro nirã́ cãrʉ̃ wiorã tiropʉ yʉ'ʉ nicã, na bu'iri boca'quere weresãto.
21 Yʉ'ʉ a'te pũrĩcãrẽ nicãti. Yʉ'ʉ ʉpʉtʉ ucũtutuaro me'rã narẽ niwʉ̃: " 'Masã wẽrĩ'cãrãpʉ masãrãsama' ni, yʉ'ʉ ẽjõpeose ye bu'iri mʉsã ni'cãcã yʉ'ʉre beserã wee'e", niwʉ̃, nicʉ niwĩ Pablo Félire.
22 Cʉ̃ tojo níca be'ro Féli Jesure ẽjõpeorã na weesetisere añurõ masĩgʉ̃ niyugʉ, "Tocã'rõta tʉ'ogʉti. Be'ro Lisia surara wiogʉ cʉ̃ etacãpʉ, yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ besegʉti", nicʉ niwĩ.
23 Tojo weegʉ Féli surarare co'teduticʉ niwĩ Pablore tja.
—Añurõ weeya cʉ̃rẽ. A'ti wi'ipʉ cʉ̃ sijasĩ'rĩcã, ãpẽrã cʉ̃ me'rãcjãrã cʉ̃rẽ weetamusĩ'rĩcã, cã'mota'aticã'ña, ni, duticʉ niwĩ Féli cʉ̃ yagʉ surarare.
24 Pejeti nʉmʉrĩ yʉ'rʉ́ca be'ro Féli, cʉ̃ nʉmo judío masõ Drusila me'rã wa'acãrã niwã tja Pablo nirĩ wi'ipʉ. Topʉ etagʉ, surarare pijiduticʉ niwĩ Pablore. Pablo cʉ̃ tiropʉ etacã ĩ'agʉ̃, "Wereya Jesure ẽjõpeosenojõ cjasere", nicʉ niwĩ. 25 Pablo a'tere werecʉ niwĩ cʉ̃rẽ:
—Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ duti'quere añurõ weesetiduticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ "Mʉsã basu ña'arõ weesĩ'rĩrã, weeticã'ña, wãcũtutuaya", nicʉ niwĩ. Be'ropʉ besegʉsami Õ'acʉ̃ marĩ weeseti'-quere, nicʉ niwĩ.
Pablo cʉ̃ a'tere nicã tʉ'ogʉ, Féli tʉ'omarĩa wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ Pablore "Wi-jaagʉsa'a. Apetero no'o apeyenojõ weese móógʉ̃, mʉ'ʉrẽ pijiogʉti tja mʉ'ʉ ucũsere tʉ'oacjʉ", nicʉ niwĩ.
26 Féli cʉ̃rẽ niyeru wapayecã ʉagʉ, pijio ucũmʉjãcʉ nimiwĩ. Cʉ̃ niyeru wapayéca be'ro bu'iripʉ nigʉ̃rẽ du'uwĩrõgʉ̃ti nígʉ̃, tojo weecʉ nimiwĩ. Pablo pe'e cʉ̃rẽ ne wapayeticʉ niwĩ.
27 Be'ro pʉa cʉ̃'ma be'ro Féli wiogʉ nisere wijacã'cʉ niwĩ. Cʉ̃ dʉcayuro sãjãcʉ niwĩ tja Porcio Festo wãmetigʉ. Féli cʉ̃ wiogʉ nisere wijagʉ, judío masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgʉ̃ Pablore bu'iri da'reri wi'ipʉta cũucã'cʉ niwĩ.

25

Festo tiropʉ Pablo ucũ'que ni'i

1 I'tia nʉmʉ cʉ̃ wiogʉ nise sãjã́ca be'ro Festo Cesareapʉ ní'cʉ Jerusalẽ́pʉ wa'acʉ niwĩ.
2 Cʉ̃ topʉ ejacã, pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã wiorã apaturi Pablore weresãrã wa'acãrã niwã cʉ̃pʉre tja. Pablo pe'e Cesareapʉ nicʉ niwĩ. 3 Pablore wẽjẽatjere apoyutojacãrã niwã. Tojo weerã Festore ʉpʉtʉ tutuaro me'rã Pablore miaduticãrã niwã Jerusalẽ́pʉ. "Festo cʉ̃ Pablore ʉócãma, cʉ̃ ma'apʉ a'tigʉreta wẽjẽcõ'arãti", nicãrã nimiwã. 4 Na tojo nicã, Festo pe'e "Cʉ̃ Cesarea bu'iri da'reri wi'ipʉta nitojami. Yʉ'ʉ basu maata tojaagʉsa'a tja topʉre.
5 No'o ãpẽrã mʉsã wiorã apeyenojõ bu'iri cʉomi nisere cʉorã, yʉ'ʉ me'rãta wa'a weetjĩarã, weresãrã wa'aya topʉta", nicʉ niwĩ.
6 Be'ro Festo Jerusalẽ́pʉre ocho o diez nʉmʉrĩ ni, dajatojaa wa'acʉ niwĩ Cesareapʉre. Cʉ̃ dajáca nʉmʉ ape nʉmʉ pe'e masãrẽ na besewʉaropʉ wa'acʉ niwĩ. Topʉ eja, Pablore pijiduticʉ niwĩ. 7 Pablo topʉ sãjãejacã, Jerusalẽ́cjãrã judío masã Festo me'rã wa'a'cãrã Pablo pʉ'to wa'acãrã niwã. Wa'a, cʉ̃ weeti'quepʉreta ña'abutiase weresãcãrã niwã. ¿Na weresã'que diacjʉ̃ niti? ne basioticaro niwʉ̃.
8 Na tojo níca be'ro Pablo pe'e "Judío masãrẽ duti'quere ña'arõ ucũtiwʉ. Õ'acʉ̃ wi'i pajiri wi'ire dojorẽtiwʉ. Romano masã wiogʉre ne cã'rõacã yʉ'rʉnʉ'cãtiwʉ", nicʉ niwĩ.
9 Festo cʉ̃ quẽ'rã tja judío masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgʉ̃, Pablore "¿Mʉ'ʉ Jerusalẽ́pʉ wa'asĩ'rĩsari, yʉ'ʉ topʉ mʉ'ʉ ye cjasere besecã?" ni sẽrĩtiña'cʉ niwĩ.
10 Pablo cʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ:
—Yʉ'ʉ a'to besewʉaropʉ romano masã wiogʉ tiropʉ ni'i. A'topʉta yʉ'ʉre beserоʉa'a. Yʉ'ʉ judío masãrẽ ne cã'rõacã ña'arõ weetiwʉ. Mʉ'ʉ a'tere añurõ masĩsa'a. 11 Yʉ'ʉ ña'ase wee'que ye bu'iri "Cʉ̃rẽ wẽjẽrõʉa'a" nicã pũrĩcãrẽ, ne "Yʉ'ʉre wẽjẽticã'ña", nitibosa'a. Na yʉ'ʉre weresã'que diacjʉ̃ niticãma, ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre sõjã judío masãpʉre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegʉ diacjʉ̃ta Romapʉ nigʉ̃́, romano masã wiogʉ waropʉ yʉ'ʉre besecã ʉasa'a, nicʉ niwĩ Pablo Festore.
12 Be'ro Festo cʉ̃ me'rãcjãrã werecasari masã me'rã ucũtoja, Pablore pijiocʉ niwĩ:

—Mɯ'ɯ romano masã wiogɯ waropɯre beseroɯapɯ. To pũrĩcãrẽ mɯ'ɯ cũ tiropɯta besedutigɯ wa'agɯsa'a, nicɯ niwĩ Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

13 Pejeti nɯmɯrĩ Festo Pablore ucũca be'ro Judea di'ta wiogɯ waro Agripa wãmetigɯ cũ
ma'mio Berenice me'rã wa'acãrã niwã Cesareapɯre. Na Festore cũ wiogɯ nise sãjãca be'ro
añudutirã wa'arã weecãrã niwã. 14 Na topɯ peje nɯmɯrĩ niyucã, Festo Agripare werecɯ
niwĩ Pablo ye cjasere. A'tiro nicɯ niwĩ:

—A'to ni'cũ masũ niami bu'iri da'reri wi'ipɯ Féli cũ wiogɯ nise wijagɯ du'uwĩrõti'cɯ.
15 Yɯ'ɯ Jerusalẽpɯ ejacã, pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bɯcɯrã Pablore wẽjẽato nírã,
yɯ'ɯpɯre weresãwã. 16 Yɯ'ɯ narẽ yɯ'tiwɯ: "Ũsã romano masã a'tiro weeseti'i. Ne
ãpẽrãrẽ wẽjẽdutiro marĩ'i cũrẽ weresã'cãrã, weresãno'cɯ quẽ'rã beseropɯ na basu a'merĩ
diacjũnɯ'cõtica be'ro. Na weresãno'cɯ narẽ yɯ'tíca be'ropɯ beseno'o", niwũ narẽ.
17 Tojo weegɯ na a'to etáca nɯmɯ ape nɯmɯ pe'e maata yoogoro marĩrõ yɯ'ɯ masãrẽ
besewɯaropɯ wa'awɯ. Topɯ eja, Pablore pijiowɯ. 18 "Yɯ'ɯre weresãrã, 'Ña'abutiase peje
waro bu'iri cɯomi', ni weresãrãsama", ni wãcũmiwũ. Ne marĩcaro niwũ. 19 Na ẽjõpeosetise
cjase dia'cũ nicaro niwũ. Apeye, ni'cũ masũ Jesú wãmetigɯ judío masã na "Wẽrĩa wa'awĩ"
ní'cɯre Pablo pe'e cũrẽta tja catimi nise queti dia'cũrẽ weresãwã. 20 Yɯ'ɯ a'tenojõrẽ
¿de'ro weegɯsari? nímasĩti, Pablore sẽrĩtiña'wũ. "¿Mɯ'ɯ Jerusalẽpɯ wa'asĩ'rĩsari? ¿Topɯ
beseroɯasari te cjasere?" niwũ. 21 Cũ pe'e "Jerusalẽpɯre wa'asĩ'rĩtisa'a. Romano masã
wiogɯ waro Augusto tiro pe'e beseno'sĩ'rĩsa'a", niwĩ. Tojo nicã tɯ'ogɯ, "Mɯ'ɯ a'tota
tojáníg̃ũsa'a yujupɯ bu'iri da'reri wi'ipɯ. Yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ o'ota basiocã, mɯ'ɯ wa'agɯsa'a",
niwũ, ni quetiwerecɯ niwĩ Festo Agripare.
22 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, Agripa "Yɯ'ɯ quẽ'rã cũ ucũcã tɯ'osĩ'rĩsa'a", nicɯ niwĩ. Festo pe'e
"To pũrĩcãrẽ mɯ'ɯ ñamiacãta tɯ'ogɯsa'a", nicɯ niwĩ.
23 Ape nɯmɯ Agripa, cũ ma'mio Berenice na añuse wiorã su'ti sãñase me'rã na nerẽwɯari
tucũjopɯ sãjãacãrã niwã. Ãpẽrã surara wiorã, ti macãcjãrã wiorã quẽ'rã na me'rã sãjãacãrã
niwã. Na nerẽtojaca be'ro Festo Pablore pijidutio'ocɯ niwĩ.
24 Pablo na tiropɯ sãjãejacã, Festo to nirãrẽ nicɯ niwĩ:

—Wiogɯ Agripa, ãpẽrã a'to dujirã, ã'rĩ Pablore mɯsã ĩ'a'a. Pãjãrã judío masã
Jerusalẽcjãrã, a'ti macãcjãrã cũrẽ weresãwã yɯ'ɯpɯre. Na'irõ cũrẽ "Wẽjẽrõɯa'a", ni
caricũmɯjãwã. 25 Na tojo nimicã, yɯ'ɯ pe'e "Cũrẽ wẽjẽrõɯa'a" na nise bu'irire bocaticãti.
Cũ basu "Yɯ'ɯ Augusto tiropɯ beseno'sĩ'rĩsa'a" nicã, "Cũrẽ topɯta o'ógɯti", niwũ. 26 Yɯ'ɯ
cũrẽ o'ógɯ, "Ã'rĩ a'te bu'iri cɯomi, tojo weecɯ niwĩ", ne papera ni ojao'ota basiowe'e marĩ
wiogɯpɯre. Tojo weegɯ yɯ'ɯ mɯsã tiropɯ ã'rĩrẽ pijioapɯ. Mɯ'ɯrẽ wéégɯ pijioasɯ ũsã wiogɯ
ã'rĩ me'rã ucũato nígũ. Mɯ'ɯ cũ me'rã ucũca be'ro Augustopɯre "A'te bu'iri cɯomi" ni
ojao'ota basiorosa'a nígũ, cũrẽ pijioasɯ. 27 Ni'cũ bu'iriwi'ire o'ógɯ, "A'te bu'iri cɯomi" ni
weretimigũ, o'óta basiowe'e marĩ wiogɯpɯre. Mejõ warota o'óro weronojõ tɯ'oña'sa'a,
nicɯ niwĩ Festo Agripare.

26

Pablo Agripare cũ were'que ni'i

1 Be'ro Agripa Pablore ucũduticɯ niwĩ:

—Ni'cãrõacã mɯ'ɯ yɯ'tiya mɯ'ɯrẽ na weresã'quere, nicɯ niwĩ. Tojo weegɯ Pablo
wiogɯre añudutigɯ, na weesetironojõta omocã me'rã weequeo, cũrẽ ucũcɯ niwĩ:
2-3 —Wiogɯ, mɯ'ɯ nipe'tise judío masã na weesetisere masĩsa'a. Apeye na ucũ a'metu'-
timɯjãse quẽ'rãrẽ masĩsa'a. Tojo weegɯ yɯ'ɯ añurõ e'catise me'rã mɯ'ɯrẽ weregɯti judío
masã na yɯ'ɯre weresã'quere. Añurõ pajaña'se me'rã yɯ'ɯ ucũsere tɯ'oya.
4 »Yɯ'ɯ wĩ'magũ nicãpɯta judío masã nipe'tirã yɯ'ɯ niseti'quere masĩmɯjãtiwã. Ya
macã Tarsopɯ nicã, Jerusalẽpɯ yɯ'ɯ nicã masĩwã. A'tocateropɯ quẽ'rãrẽ masĩsama yɯ'ɯ
weesetisere. 5 Yɯ'ɯ ma'mɯpɯta fariseo curuacjũ ninɯ'cãwũ. Na tere weresĩ'rĩrã, añurõ
masĩsama. Nipe'tirã judío masã wa'teropɯre ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cũ duti'quere

añurõ weeri curua. [6] Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpɯre masõgũsami nise yɯ'ɯ
ẽjõpeose ye bu'iri a'topɯ besedutirã o'oáma. A'te masãse cjasere marĩ ñecũsɯmɯapɯreta
Õ'acũ weretojacɯ niwĩ. [7] Tereta yucuerã wee'e marĩ doce cururicjãrã. Tojo weerã
ɯmɯcori, ñamirĩ cũrẽ ẽjõpeorã ñubuenu'cũcã'a. Yɯ'ɯ quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpɯ masãrãsama
nisere yucuegɯ wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrõacãrẽ judío masã yɯ'ɯre weresãrã weema.
[8] To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã mɯsã pe'e Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpɯre masõsere ẽjõpeoweti?

[9] »Yɯ'ɯ quẽ'rã todɯporopɯ Jesú Nazarecjũrẽ ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtẽorõ
weecũmiwũ. [10] Jerusalḗpɯ pa'ia wiorã na dutio'omɯjãrõ me'rã Jesure ẽjõpeorãrẽ ñe'e,
bu'iri da'reri wi'ipɯ miamɯjãwũ. Narẽ wẽjẽcã, yɯ'ɯ quẽ'rã ne cã'mota'atiwɯ. [11] Pejetiri
yɯ'ɯ judío masã na nerẽse wi'seripɯ wa'a, Jesure ẽjõpeodu'uato nígũ bu'iri da'recũwũ.
Ʊpɯtɯ waro na me'rã uagɯ, apeye di'tapɯ narẽ bu'iri da'resĩ'rĩgũ sirutuwã'cãcũwũ.

[12] »"Bu'iri da'regɯti tja" ni wãcũwã'cãgũ, pa'ia wiorã dutio'ori pũrĩ me'rã Damascopɯ
wa'amiwũ. [13] Ti macã wa'ari ma'apɯ wa'agɯ, dajaritero nicã mujĩpũ asistero nemorõ
ɯ'mɯsepɯ asistedijati, añurõ bo'reyua wa'awɯ. Yɯ'ɯ tiro, yɯ'ɯ me'rãcjãrã tiropɯ asiste
se'sa wa'awɯ. [14] Tojo wa'acã, ũsã nucũcãpɯ nipe'tirã bɯrɯque'a wa'awɯ. Ni'cũ yɯ'ɯre
hebreo ye me'rã ucũcã tɯ'owɯ: "Saulo, ¿de'ro weegɯ yɯ'ɯre ña'arõ weeti? Tojo wéégɯ,
mɯ'ɯ basuta ña'arõ weegɯ wee'e", niwĩ.

[15] »Cũ tojo nicã, "¿Noa niti mɯ'ɯ?" niwũ cũrẽ.

»Cũ yɯ'ɯre yɯ'tiwĩ: "Yɯ'ɯ Jesú ni'i, mɯ'ɯ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú. [16] Wã'cãnɯ'cãña.
Yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ yé cjasere weregɯ wa'ato nígũ mɯ'ɯrẽ bajuapɯ. Ni'cãcã mɯ'ɯ ĩ'a'quere,
yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ be'ropɯ ĩ'oatjere weregɯ wa'agɯsa'a. [17-18] Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã
mɯ'ɯrẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, añurõ co'tegɯti. Judío masã nitirã tiro na tɯ'omasĩato nígũ yé quetire
mɯ'ɯrẽ weredutigɯ o'ógɯtigɯ wee'e. Mɯ'ɯ werecã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse
pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõpɯ nĩ'cãrã bo'reyuse pe'ere bocarãsama. Yɯ'ɯ
na wiogɯ nigũti. Wãtĩ pe'e na wiogɯ ninemoticã'to nígũ tojo weegɯti. Yɯ'ɯre ẽjõpeocã,
na ña'arõ weeseti'quere acobojogɯti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpẽrã yɯ'ɯre ẽjõpeo'cãrã, yɯ'ɯ
bese'cãrã me'rã nirãsama", niwĩ Jesú yɯ'ɯre.

[19] »Tojo weegɯ Jesú cũ ɯ'mɯsepɯ ucũdijo'quere queoro weewɯ. Yɯ'rɯnɯ'cãtiwɯ. [20] Yɯ'ɯ
ne waro Damascocjãrãrẽ Jesú ye quetire werenɯ'cãwũ. Be'ro Jerusalḗcjãrãrẽ, nipe'tiro
Judea di'tacjãrãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewɯ. "Ña'arõ mɯsã
weeseti'quere du'uya. Õ'acũ cũ ɯaro weeya", niwũ. Na tojo wééca be'ro na dɯcayu'quere
ãpẽrãrẽ ĩ'oato nígũ narẽ añurõ nisetidutiwɯ. [21] A'te yɯ'ɯ were'que ye bu'iri judío masã
Õ'acũ wi'ipɯ yɯ'ɯ nigũrẽ ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmiwã. [22] Na tojo weesĩ'rĩmicã, Õ'acũ pe'e yɯ'ɯre
weetamunu'cũcã'wĩ. Tojo weegɯ yɯ'ɯ a'tocaterore wiorãrẽ, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrẽ
Õ'acũ ye quetire were'e. Dɯporopɯ Moisé, ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremɯ'tãrĩ masã
"Be'ropɯ tojo wa'arosa'a" na nĩ'caronojõ tereta yɯ'ɯ were'e. [23] Na a'tiro ni ojacãrã niwã:
"Cristo Õ'acũ bese'cɯ pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩtoja, cṹta wẽrĩ'cɯpɯ masãmɯ'tãgũsami.
Tojo weegɯ cũ yɯ'rɯosere weregɯsami judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ", ni ojacãrã niwã,
ni werecɯ niwĩ Pablo.

[24] Cũ tojo nirĩ curata Festo caricũquejocɯ niwĩ Pablore:

—Pablo, mɯ'ɯ maatigɯ wee'e. Ʊpɯtɯ mɯ'ɯ bu'ese ye bu'iri mɯ'ɯ tɯ'omasĩtigɯ dojo'o,
nicɯ niwĩ Festo.

[25] Cũ tojo nicã, Pablo yɯ'ticɯ niwĩ: "Yɯ'ɯ maatigɯ mejẽta wee'e. Yɯ'ɯ werese diacjũta
ni'i. Wiopesase me'rã were'e", nicɯ niwĩ.

[26] Be'ro Agripare werecɯ niwĩ tja:

—Mɯ'ɯ a'te cjasere añurõ masĩsa'a. Tojo weegɯ yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ uiro marĩrõ were'e.
Nipe'tise yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ were'quere añurõ masĩsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropɯ wa'atiwɯ.

[27] »¿To pũrĩcãrẽ mɯ'ɯ quẽ'rã, Agripa, Õ'acũ ye queti weremɯ'tãrĩ masã na oja'quere
ẽjõpeoweti? Yɯ'ɯ tɯ'oña'cã, mɯ'ɯ ẽjõpeosa'a, ni sẽrĩtiña'cɯ niwĩ Pablo.

[28] Cũ tojo nicã, Agripa nicɯ niwĩ:

—¿Pejetiacã ucũse me'rã mɯ'ɯ yɯ'ɯre Jesure ẽjõpeocã weecã'sĩ'rĩti? ni yɯ'ticɯ niwĩ.

[29] Pablo ninemocɯ niwĩ tja:

—Peje ucũse, pejetiacã ucũse ʉseri me'rã mʉ'ʉ, a'to nirã́ nipe'tirã yʉ'ʉ weronojõ Jesure ẽjõpeocã ʉasa'a, yʉ'ʉ weronojõ bu'iri da'reri wi'ipʉ nitimirã, nicʉ niwĩ.

30-31 Cʉ̃ tojo níca be'ro Agripa, Festo, Berenice, ãpẽrã na me'rã dujirã wã'cãnʉ'cã, ape tucũpʉ Pablo ye cjasere ucũrã sãjãacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Cʉ̃ pũrĩcã te ye bu'iri wẽjẽrõʉa'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wi'ipʉ quẽ'rãrẽ cũuta basiotimiapã, nicãrã niwã.

32 Agripa pe'e Festore nicʉ niwĩ:

—Cʉ̃ basu pe'e "Augusto romano masã wiogʉ yʉ'ʉre beseato" niticãma, marĩ cʉ̃rẽ du'uwĩrõcã'boapã, nicʉ niwĩ.

27

Pablore Romapʉ o'ó'que ni'i

1 Be'ro Festo Romapʉ o'óta basiocã ĩ'agʉ̃, Pablore, tojo nicã ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipʉ nirãrẽ Julio surara wiogʉre co'tedutiwĩ. Julio surara wiogʉ Augusto wãmetiri curuacjʉ̃ niwĩ. Yʉ'ʉ Luca quẽ'rã na me'rã wa'awʉ. 2 Ʉ̃sã ni'cãwʉ̃ yucʉsʉ Adramitio wãmetiri macã cjãwʉ̃ Asia cjase petaripʉ wa'apjʉ me'rã mʉjãsãjã wa'awʉ. Apĩ Aristarco wãmetigʉ Macedonia di'ta Tesalónica wãmetiri macãcjʉ̃ ʉ̃sã me'rã wa'awĩ.

3 Cesareapʉ wija'cãrã ape nʉmʉ ʉ̃sã Sidṍ wãmetiri macãpʉre etawʉ. Topʉ ʉ̃sã etacã, Julio Pablore pajaña'gʉ̃, a'tiro weewĩ. Tocjãrã cʉ̃ me'rãcjãrã cʉ̃ ʉasenojõrẽ o'oato nígʉ̃, na tiropʉ sijadutigʉ du'uo'owĩ. 4 Ʉ̃sã ti macãpʉ ní'cãrã wijawã'cã, Chipre nʉcʉ̃rõrẽ diacjʉ̃camocã pe'e yʉ'rʉawʉ. Tia pe'e wĩ'rõ tutuatiwʉ. 5 Ʉ̃sã Cilicia, Panfilia wãmetise di'ta tiro ti maarẽta yʉ'rʉtẽrĩ pẽ'a, Mira wãmetiri macãpʉ Licia di'tapʉre ejawʉ. 6 Ti macãpʉ apewʉpʉ mʉjãsãjãrãtirã tiwʉpʉ sãña'cãrã dijawʉ. Be'ro surara wiogʉ apewʉ Alejandría cjãwʉ̃ Italiapʉ wa'apjʉre bocaejawĩ. Ʉ̃sã tiwʉpʉ mʉjãsãjã, wa'a wa'awʉ tja.

7 Wĩ'rõ ʉ̃sãrẽ ʉpʉtʉ wẽe cã'mota'ayucã, ʉ̃sã peje nʉmʉrĩ yoogowʉ. Ʉ̃sã ʉpʉtʉ pi'etíca be'ropʉ ejawʉ Gnido wãmetiri macã põtẽorõpʉre. Wĩ'rõ apero pe'e wẽose ye bu'iri diacjʉ̃ yʉ'rʉamasĩti, apero pe'e majãmiawʉ̃. Salmón peta tiro pe'e yʉ'rʉaa, Creta nʉcʉ̃rõrẽ cũpe pe'e bajaque'awʉ. 8 Ʉ̃sã sumutopʉ yʉ'rʉaa, ʉpʉtʉ da'rayʉ'rʉa'cãrã caributirãpʉ Añurĩ Peta wãmetiropʉre ejawʉ. Ti peta Lasea wãmetiri macã pʉ'to niwʉ̃.

9 Ʉ̃sã ʉpʉtʉ yoogo'que ye bu'iri judío masã be'tiri bosenʉmʉ yʉ'rʉatojacaro niwʉ̃. Tojo weero wĩ'rõ ʉpʉtʉ wa'a, pu'ecʉ nʉ'cãtjo cã'rõacã dʉ'sawʉ. Ʉ̃sã yʉ'rʉacã, ʉpʉtʉ waro wiopesa niwʉ̃. 10 Tere masĩgʉ̃, Pablo narẽ weremiwĩ:

—Marĩ yʉ'rʉacã, wio nisa'a. A'tiwʉ, tiwʉ cjase apeque, marĩ quẽ'rãrẽ mirĩtawio nisa'a. Tojo weerã marĩ a'topʉta tojánírã yujupʉ, nimiwĩ.

11 Cʉ̃ tojo nimicã, surara wiogʉ Pablo ucũsere tʉ'otiwĩ. Tiwʉ wiogʉ, tiwʉ autugʉre na ucũse pe'ere ẽjõpeowĩ. 12 Ti peta pe'e pu'ecʉ nicã ña'a niporo. Tojo weerã tiwʉpʉ sãñarã pãjãrã ti nʉcʉ̃rõ Cretare yʉ'rʉa wa'asĩ'rĩwã Fenice wãmetiri macãpʉ. "Topʉ apetero weerã pu'ecʉ tõ'orãsa'a", niwã. Ti peta pe'ere ʉpʉtʉ wĩ'rõ wẽetiporo.

Pablo quẽ'rã pu'etõ'o'que ni'i

13 Tojo weerã sajatiro wĩ'rõ wẽetuuwã'cãticã, tiwʉ da'rarã pe'e "Yʉ'rʉaroʉa'a Fenicepʉ", ni wãcũwã. Tojo wee ʉ̃sã Creta wãmetiri nʉcʉ̃rõ sumutopʉ yʉ'rʉawʉ. 14 Ʉ̃sã wijáca be'ro maata wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽewã'cãtiwʉ ʉ̃sã pʉ'to nʉcʉ̃rõ tiro pe'e. Te wĩ'rõ Nordeste wãmetiwʉ. 15 Tiwʉre wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽecã'mota'awʉ. Tojo wẽecã, wĩ'rõ wẽepõtẽorõ pe'e wa'ata basiotiwʉ. Basioticã ĩ'a, to wẽewã'cãrõ pe'eta ʉ̃sãrẽ sʉ'ori miawʉ̃. 16 Ʉ̃sã ni'cã nʉcʉ̃rõ Cauda wãmetiri nʉcʉ̃rõacãpʉre eja, yʉ'rʉawʉ wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽopũrĩtiro pe'e. Tiwʉ siropʉ ni'cãwʉ̃ yucʉsʉ cã'wʉ̃acã pajipjʉ mirĩcã, na yʉ'rʉapjʉ dʉ'tepono'wʉ̃. Wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽecã, tiwʉacãrẽ ʉpʉtʉ da'ratjĩarãpʉ pajipjʉjopʉ miisãawʉ̃. 17 Tiwʉre wejemorõpeotoja, pũnʉ'mo dari me'rã wĩ'rõ me'rã batari nírã pajipjʉta warʉa, dʉ'tewã. Be'ro na ui, Sirte wãmetiro nucũporojopʉ marĩrẽ wẽewã'cãrĩ nírã, na "Su'ti caseri wĩ'rõ miato" ni, dʉ'teõ'o'que caserire pãacã'wã. Na pã́ãca be'ro wĩ'rõ wẽorõ pe'eta wa'awʉ. 18 Ape nʉmʉ mejãrõta wĩ'rõ wẽecã ĩ'arã, a'tiro weewã. Tiwʉpʉ apeque sãñasere pa'sa tutuapjʉ tojato nírã cõ'adʉowã. 19 Ape nʉmʉ ʉ̃sã basuta ni'cãrẽ tiwʉ cjase su'ti caserire, na dʉ'te'que

darire, na tuatu'que sẽ'rẽrĩrẽ doqueñonemowũ tja. [20] Peje nʉmʉrĩ mujĩpũ ʉmʉcocjũ,
ñocõa ne bajutiwã. Tojo weerã ũsã no'o diácjũ wa'arãsari, nita basiotiwʉ. Wĩ'rõ quẽ'rã
tojo wẽenu'cũcã'wũ. Tojo wee "Ũsã ne yʉ'rʉsome", ni wãcũmiwũ.

[21] Peje nʉmʉrĩ ũsã ba'atiwʉ. Tojo weecã ĩ'a, Pablo na wa'teropʉ ní'cʉ wã'cãnʉ'cã, narẽ
niwĩ:

—Mʉsãrẽ sõ'opʉ Cretapʉ yʉ'ʉ were'quere tʉ'ocã, añu niboapã. Marĩ topʉ wijatirã,
a'tiwʉre dojorẽ, tiwʉ cjasere bajuriotiboapã. [22] Ni'cãrõacãrẽ mʉsã uiticã'ña. Ne ni'cũ
wẽrĩsome. A'tiwʉ dia'cũ bajudutirosa'a. [23] Yʉ'ʉ Õ'acũrẽ ẽjõpeogʉ ni'i. Cũ yʉ'ʉ wiogʉ
nimi. Ni'cãcã ñami ni'cũ cũrẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉ tiropʉ bajuami. [24] A'tiro ni wereami: "Ne
uiticã'ña. Mʉ'ʉ Augusto wiogʉ tiropʉ beseno'gũ wa'agʉsa'a. Õ'acũ mʉ'ʉ sẽrĩsere añurõ
tʉ'oami. Tojo weerã a'tiwʉpʉ nirã́ yʉ'rʉpe'ticã'rãsama. Ne ni'cũ wẽrĩsome", niami. [25] Tojo
weerã mʉsã wãcũtutuaya. Yʉ'ʉ Õ'acũrẽ ẽjõpeo'o. Cũ ní'que diacjũta wa'arosa'a. [26] Wĩ'rõ
dia'cũ marĩrẽ nʉcũrõpʉ wẽequepeorosa'a, niwĩ Pablo.

[27] Pʉa semana ũsã Cretare wijáca be'ro ejacãti pajiri maa Adriático wãmetiri maajopʉre.
Wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽocã'mota'ayucã, yoogocãti. Ñami deco nicã tiwʉcjãrã da'rarã, "Marĩ di'ta
tiropʉ ejarã weetʉ'sa'a", niwã. [28] Tojo weerã na ¿no'ocã'rõ ũ'cũamiti? nírã, ni'cã da yuta
da me'rã dijoo, queoña'wã. Na tojo weecã, treinta y seis metros ũ'cũawũ. To be'roacã tja
apaturi queoña'wã. Veintisiete metrota nicaro niwũ majã. [29] Ñami niyucã, na ũtãpagapʉ
doquewãrĩ nírã, a'tiro weewã. Ba'paritise cõme pjĩrĩ pacare te yapuripʉ yuta dari
me'rã dʉ'teõ'o'quere doqueñowã. Auturo pe'e tiwʉre wejeñe'epo'ato nírã tojo weewã.
Tojo weetojaca be'ro na "Maata bo'reacã ʉamisa'a", ni wãcũque'tiwã. [30] Ñamita tiwʉre
da'raco'teri masã du'tisĩ'rĩmiwã. Tojo wee na "Cõme pjĩrĩrẽ ʉ'mʉtãrõ pe'e doqueñorãtirã
wee'e" nisoo, yucʉsʉacãrẽ miidijoo, tiwʉ me'rã du'tisĩ'rĩmiwã. [31] Pablo na tojo weesĩ'rĩcã
ĩ'agũ, surara wiogʉre, ãpẽrã surarare werewĩ:

—Ã'rã a'tiwʉpʉ tojaticã, mʉsã ne ni'cũ catisome, niwĩ.

[32] Cũ tojo nicã tʉ'orã, surara pe'e tiwʉ yucʉsʉacãrẽ dʉ'te'que darire
dʉtesurequeñocã'wã.

[33] Bo'reque'ati dʉporo Pablo tiwʉpʉ nirãrẽ ba'adutiwĩ:

—Pʉa semana wa'a'a mʉsã cãrĩti, ba'atimirã mʉsã nirṍ. [34] Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsã baanʉjã
tutuato nígũ, mʉsãrẽ ba'adutigʉti. Ne cã'rõacã mʉsãrẽ mejẽcã wa'asome, niwĩ.

[35] Tojo nitoja, Pablo pã́rẽ mii, nipe'tirã ĩ'orõpʉ Õ'acũrẽ e'catise o'owĩ. Be'ro cũ basu
tigare deco me'rã pe'é, ba'awĩ. [36] Na cũ tojo ba'acã ĩ'arã, na bʉjawetimi'quere du'u, na
quẽ'rã e'catise me'rã ba'awã. [37] Ũsã tiwʉpʉ sãñarã nipe'tirã doscientos setenta y seis
niwũ. [38] Na ba'asĩ'rĩrõ põtẽorõ na ba'áca be'ro tiwʉpʉ sãñase trigo ajurire ti maapʉ
doqueñope'ocã'wã. Yucʉsʉ ca'rasãanemopjʉ tojato nírã tere cõ'awã.

Yucʉsʉ nucũporopʉ sʉ'apeja'que ni'i

[39] Bo'reque'aca be'ro tiwʉ da'rari masã nʉcũrõrẽ ĩ'abocawã. ¿No'opʉ niti? ni ĩ'a-
masĩtiwã. Na tojo ĩ'amasĩtimirã, opatucũ nucũporo nirõrẽ ĩ'a, "Sõ'o bʉanʉjãrã, apetero
weero basiocãma, to majãarã", niwã. [40] Tojo weerã todʉporo "Cõme pjĩrĩ wejeñe'epo'ato"
ni, na dʉ'te doqueño'que pjĩrĩrẽ dʉtesure dijowã. Apeye wajapjĩrĩ pacare, autuse pjĩrĩ
dʉ'te'que darire pãaca'ranʉ'cõwã. Na tojo weetojaca be'ro ʉ'mʉtãrõpʉ nirĩ su'ti caserore
wĩ'rõ ti caseropʉ ñe'e miato nírã wejemorõ yoowã. Tojo weero tiwʉ nucũporo sumuto
pe'e nʉjãwũ. [41] Nʉjã, ũ'cũatiro nucũporo opa bu'a nirõpʉ sʉ'apeja wa'awʉ. Wajamʉ'tãrõ
pe'e nucũporopʉ opasĩo doquebi'peque'awʉ. Ne sĩobʉrota basiotiwʉ. Tiwʉ auturo pe'e
pã'cõrĩ pacase paaquẽocã, bata wa'awʉ.

[42] Tojo wa'acã ĩ'a, surara tiwʉpʉ bu'iri cʉorã na ñe'e'cãrãrẽ ne ni'cũ doqueñojã
baadu'titicã'to nírã wẽjẽcã'sĩ'rĩmiwã. [43] Surara wiogʉ pe'e Pablore yʉ'rʉosĩ'rĩgũ, narẽ
cã'mota'awĩ. Be'ro baamasĩrãrẽ sumutopʉ baanʉjãmʉ'tãdutiwĩ. [44] Ãpẽrãrẽ taboa pjĩrĩ
me'rã pa'sanʉjãdutiwĩ. Te me'rã wa'atirã, tiwʉ cjase bata'que pjĩrĩ me'rã pa'sanʉjãdutiwĩ.
Tojo weetjĩrã, ũsã nipe'tirã yʉ'rʉpe'ticã'wũ.

28

Pablo Malta nнcũrõpн ní'que ni'i

1 Ũsã nipe'tirã sumutopн nнjãta, majãnн'cãca be'ro ũsã masĩwũ, ti nнcũrõ Malta
wãmeticaro niwũ. 2 Tocjãrã masã acoro pejacã yнsнacã ĩ'arã, ũsãrẽ añurõ pajaña'wã. Tojo
weerã pecame'e wĩjãbosa, ũsãrẽ sõ'madutirã pijiowã. 3 Pablo quẽ'rã peca boposãse seegн
wa'a, mitĩawĩ. Cũ tojo mitĩarĩ cura aña pecapн ní'cн asise uiwijatigн, Pablo ya omocãpн
cũ'rĩ doqueyojawĩ. Topнta wã'ñacã'wĩ. 4 Ti nнcũrõcjãrã aña Pablo ya omocãpн wã'ñacã
ĩ'arã, na a'tiro niwã:

—Ã'rĩ masã wẽjẽrĩ masũ nisami. Cũ dia pajiri maapн yн'rнtoja'cн nimigũ, cũ ña'arõ
wee'que wapa wẽrĩgũsami, niwã.

5 Pablo pe'e añarẽ pecame'epн wejestequetĩawĩ. Cũrẽ ne mejẽcã wa'atiwн. 6 Na tocjãrã
pe'e "Maata cũrẽ bipia wa'arosa'a", nimiwã. "Bipiticãma, wãcũña marĩrõ bнrнque'a,
wẽrĩa wa'agнsami", ni wãcũmiwã. Na yoacã yucuecũmí, cũrẽ mejẽcã wa'aticã ĩ'a, mejẽcã
wãcũwã tja. "Ã'rĩ нmн mejẽta nisami. Marĩ ẽjõpeogн nígũ nisasami. Tojo weero cũrẽ aña
cũ'rĩcã, ne mejẽcã wa'awe'e", niwã.

7 Ũsãrẽ tojo wa'a'caro ti nнcũrõ wiogн Publio wãmetigн ya di'ta pн'toacã niwũ. Cũ ũsãrẽ
cũ ya wi'ipн cãrĩdutigн pijiawĩ. I'tia nнmн ũsã cũ ya wi'ipн nise nнmнrĩrẽ ũsãrẽ añurõ
weewĩ. 8 Titare Publio pacн ujaque, yoja dutitigн cãjĩwĩ. Pablo cũ cãjĩrõpн sãjãa, Õ'acũrẽ
sẽrĩbosa, cũ dнpoapнre ñapeowĩ. Tojo wee cũrẽ yн'rнcã weewĩ. 9 Cũ tojo weecã ĩ'arã, ti
nнcũrõpн nirã́ dutitirã na ye dutire yн'rнodutirã cũ tiropн a'tiwã. Nipe'tirã na ye dutire
yн'rнono'wã. 10 Ti nнcũrõcjãrã ũsãrẽ peje apeyenojõ o'owã. Be'ropн ũsã yucнsнpн wa'arã,
pu'etiatje quẽ'rãrẽ o'owã.

11 Ũsã ti nнcũrõpнre i'tia mujĩpũ niwũ. Be'ro Alejandría wãmetiri macã cjãwũ me'rã
wa'awн tja. Tiwн topн pu'ecн tõ'o nínicaro niwũ yujupн. Tiwн yucнsнẽ'quẽapн ãpẽrã
masã ẽjõpeosetirã Cástor, Pólux wãmetirã queose na paateõ'o'que wã'ñawũ. 12 Maltapн
ní'cãrã wija, Siracusa wãmetiri macã cja petapн ejawн. Topн i'tia nнmн tojáníwũ. 13 Be'ro
Regio wãmetiri macãpн wa'arã, sumutopн nнjãwũ. Topн eta, ni'cã nнmн be'ro ũsã wa'aro
pe'eta wĩ'rõ wẽowũ. Tojo weerã ape nнmн pe'e ejabaque'owн Puteoli wãmetiri macãpнre.
Topн eta, ũsã tiwнpн sãña'cãrã dijawн. 14 Topнre ãpẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ bocaejawн.
Na ũsãrẽ "Ni'cã semana ũsã me'rã tojáníña", niwã. Tojo weerã ũsã ni'cã semana to
ni, be'ro Romapн wa'arã ma'apн yн'rнawн tja. 15 Ãpẽrã Romacjãrã Jesure ẽjõpeorã ũsã
Romapн wa'ase quetire tн'otojacãrã niwã. Tere tн'o, ũsãrẽ põtẽrĩrã etawã ma'apн Foro
de Apio wãmetiri macãpн. Ãpẽrã quẽ'rã aperopн sijari masã na cãrĩrõpн Tres Tabernas
wãmetiropн ũsãrẽ põtẽrĩwã. Pablo narẽ ĩ'agũ, Õ'acũrẽ e'catise o'o, cũ basu quẽ'rã nemorõ
e'cati, wãcũtutuase bocanemowĩ. 16 Ũsã Romapн etáca be'ro surara wiogн Julio a'tiro
weewĩ. Bu'iri cнorã cũ mia'cãrãrẽ tocjãrã bu'iri cнorãrẽ co'terã wiogнpнre wiawĩ. Pablo
pe'ere ape wi'ipн ni'cũ surara cũrẽ du'tiri nígũ co'teacjн me'rã cũuwĩ.

Pablo Romapн ní'que ni'i

17 I'tia nнmн ũsã Romapн etáca be'ro Pablo ti macãcjãrã judío masã wiorãrẽ pijiowĩ.
Be'ro cũ tiropн na ejacã ĩ'a, narẽ a'tiro niwĩ:

—Yн'н acawererã, ne cã'rõacã mejẽcã weetiwн marĩ acawererãrẽ. Ne marĩ
ñecũsнmнapн weeseti'quere "Tojo niwe'e", nitiwн. Tojo weetimicã, marĩ acawererã
Jerusalẽpн yн'нre ñe'e, romano masã wiorãpнre o'owã. 18 Na romano masã wiorã yн'нre
sẽrĩtiña'a, cũrẽ wẽjẽrõнa'a nise bu'irire bocatitjĩarã, du'usĩ'rĩmiwã. 19 Na judío masã pe'e
pũrĩcã yн'нre ne du'uwĩrõrõ нatiwã. Tojo weegн yн'н "Wiogн Augusto Romacjũpнta
beseato", niwũ. Ne yн'н acawererãrẽ weresãgũ mejẽta, yн'н нaro me'rã a'tiapн. 20 Yн'н
tojo weetjĩagũ, mнsã me'rã ucũgũti nígũ, diacjũ masĩato nígũ mнsãrẽ pijioapн. Marĩ judío
masã yoacã yucue'cн a'titojacн niwĩ. Cũ Jesucristo wãmetimi. Yн'н cũrẽ ẽjõpeose ye bu'iri
a'te dari cõme dari me'rã dн'teno'cн ni'i, niwĩ Pablo.

21 Na cũrẽ niwã:

—Ũsã ne ni'cã papera pũrĩ judío masã Judeacjãrã na ojao'oca pũrĩrẽ ñe'ewe'e. Mн'н
ye cjasere tн'owe'e. To Judeacjãrã a'topн sijarã etarã, ne ña'arõ ucũ weresãtiwã mн'нrẽ.

22 Ũsã a'te dia'cũrẽ masĩ'i. Nipe'tirocjãrã “Jesure ẽjõpeose ña'a ni'i”, ni ucũma. Tojo weerã
ũsã mʉ'ʉ ẽjõpeosere tʉ'osĩ'rĩsa'a, niwã.
23 Tojo níca be'ro na ni'cã nʉmʉ tere ucũatji nʉmʉrẽ besewã. “Ti nʉmʉ a'tirãti” ni, wa'a
wa'awã. Ti nʉmʉ nicã pãjãrã masã Pablo cãjĩrĩ wi'ipʉ etawã. Na nerẽpe'tica be'ro bo'reacã
bu'enʉ'cã'cʉ, téé ñamica'a bu'e na'itõ'oa wa'awĩ. Õ'acũ cũ nipe'tirã wiogʉ nise quetire
bu'ewĩ. Jesucristore ẽjõpeoato nígũ, Moisé cũ oja'quere, Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masã
na oja'quere narẽ pũrõ ẽjõpeocã ʉagʉ bu'eĩ'owĩ. 24 Ni'cãrẽrã cũ bu'esere ẽjõpeowã. Ãpẽrã
ne ẽjõpeotiwã. 25 Na ni'cãrõnojõ wãcũti, ni'cãrẽrã topʉ duji'cãrã wã'cãnʉ'cãwijaari cura
Pablo narẽ niwĩ:
—Espíritu Santu diacjũta ucũpĩ Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Isaía me'rã ucũgũ marĩ
ñecũsʉmʉapʉre. A'tiro ni wereduticʉ niwĩ:
26-27 Ã'rã masãrẽ a'tiro ni weregʉ wa'aya:
“Mʉsã Õ'acũ ye cjasere teerã, ĩ'asĩ'rĩtirãsa'a.
Õ'acũrẽ ẽjõpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tʉ'osĩ'rĩtirãsa'a.
Tojo ẽjõpeotitjĩarã, yʉ'ʉre acobojose sẽrĩsome.
Tojo weerã mʉsãrẽ werecã, tʉ'orãsa'a, tʉ'orã pe'e.
Mejõ de'ro nirõ weesari, ni tʉ'omasĩsome.
Mʉsã añurõ yʉ'ʉ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome”, nicʉ niwĩ Õ'acũ.
28 »Tojo weerã mʉsã tʉ'osĩ'rĩtise ye bu'iri Õ'acũ masãrẽ yʉ'rʉose quetire ni'cãcã me'rã
judío masã nitirãrẽ wereno'rõsa'a. Na pe'e añurõ tʉ'otʉ'sarãsama, niwĩ.
29 Pablo tere níca be'ro judío masã topʉ nirã́ na basu a'metu'tiwijaawã.
30 Pʉa cũ'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ipʉre surara cũrẽ co'tegʉ me'rã niwĩ.
Nipe'tirã cũrẽ ĩ'asijarãrẽ e'catise me'rã narẽ põtẽrĩwĩ. 31 Uiro marĩrõ, wãcũtutuaro me'rã
masãrẽ Õ'acũ cũ wiogʉ nisere, tojo nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wĩ. Ãpẽrã ne
cã'mota'aro marĩrõ tojo weewĩ.
Teófilo, mʉ'ʉrẽ tocã'rõta oja'a.
Luca

Pablo Romacjãrãrẽ oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo a'ti pũrĩrẽ Corintopʉ nígʉ̃, Romacjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ ne waropʉre Jesucristore ẽjõpeoticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃ sirutucʉ niwĩ. Be'ro Õ'acʉ̃ Pablore dʉcayucã weecʉ niwĩ. Tojo wééca be'ro cʉ̃ Jesucristo ye quetire wereri masʉ̃ sãjãcʉ niwĩ.

Pablo Romacjãrã tiropʉ wa'asĩ'rĩcʉ nimiwĩ. Cʉ̃ a'ti pũrĩrẽ ojacaterore wa'aticʉ niwĩ yujupʉ. I'tia cʉ̃'ma be'ro na tiropʉre wa'acʉ niwĩ.

Cʉ̃ papera ojagʉ, a'tiro ojaseticʉ niwĩ. "Yʉ'ʉ Pablo mʉsãrẽ oja'a" nitojaca be'ro añudutiwʉacʉ niwĩ. Be'ro "Õ'acʉ̃rẽ mʉsã ye cjasere e'catise o'o'o", nicʉ niwĩ. Tojo nicã "A'tere ʉasãgʉ̃, mʉsãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a," nicʉ niwĩ. Be'ropʉta "Õ'acʉ̃ ye añuse quetire a'tiro nirõ wee'e", ni ojacʉ niwĩ. Yapapʉta majã añudutitʉosere ojacʉ niwĩ.

Pablo a'ti pũrĩrẽ marĩ nipe'tirã bu'iritirã ni'i nisere ojacʉ niwĩ. Tojo nicã Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ tojo nita basio'o nisere ojacʉ niwĩ. Apeye, Romacjãrãrẽ ni'cãrõ me'rã nisetidutigʉ, narẽ "Añurõ a'merĩ pajaña'ña, ejerisãjãse me'rã niña," ni ojacʉ niwĩ.

Pablo Romacjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ oja'que ni'i

[1] Yʉ'ʉ Pablo mʉsã Roma wãmetiri macãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ oja'a. Jesucristo dutiro weewã'ñaco'tegʉ ni'i. Cʉ̃ yʉ'ʉre Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose quetire weredutigʉ besecúúwĩ.

[2] Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã me'rã "Yʉ'ʉ masãrẽ yʉ'rʉogʉti", ni wereyucʉ niwĩ. Tojo weerã te quetire tʉ'orã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ ojacãrã niwã. [3] Na oja'que marĩ wiogʉ Jesucristo Õ'acʉ̃ macʉ̃ ye queti ni'i. Cʉ̃ a'ti nucũcãpʉre marĩ weronojõ upʉtigʉ bajuacʉ niwĩ. Masʉ̃ nígʉ̃, dʉporocjʉ̃pʉ wiogʉ Davi pãrãmi nituriagʉpʉ nicʉ niwĩ. [4] Cʉ̃ marĩ weronojõ upʉtimigʉ̃, Õ'acʉ̃ macʉ̃ niyugʉ, ña'ase moogʉ̃ waro nicʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro cʉ̃ pacʉ Espíritu Santu tutuaro me'rã cʉ̃rẽ wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Tojo weese me'rã masãrẽ yʉ'ʉ macʉ̃ nimi nisere ĩ'ocʉ niwĩ. [5] Cʉ̃ yʉ'ʉ Pablore añurõ wéégʉ, cʉ̃ ye quetire weredutigʉ besewĩ. Nipe'tiropʉ masã Jesucristore ẽjõpeoato nígʉ̃ tojo weewĩ. Ẽjõpeotjĩarã, cʉ̃ ʉaro weerãsama.

[6-7] Mʉsã Romacjãrã quẽ'rã cʉ̃ tojo nino'cãrãta ni'i. Tojo weegʉ mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ mairãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Õ'acʉ̃ Jesucristo yarã sãjãdutigʉ mʉsãrẽ besecʉ niwĩ. Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃, tojo nicã marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Romapʉ wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

[8] A'tere mʉsãrẽ weremʉ'tãgʉ̃ti. Nipe'tirocjãrãpʉ mʉsã Jesucristore ẽjõpeosere ucũse'sama. Tere tʉ'ogʉ, Jesucristo weetamuse me'rã Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o. [9] Yʉ'ʉ ñubuesetirinʉcʉ̃ mʉsã ye cjasere sẽrĩbosanu'cũcã'a. Yʉ'ʉ tojo weesere Õ'acʉ̃ "Diacjʉ̃ta tojo weemi", nisami. Yʉ'ʉ añurõ ejeripõ'rãtise me'rã cʉ̃ ʉaro wee'e. Tere wéégʉ, añuse queti cʉ̃ macʉ̃ yere were'e. [10] Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃rẽ a'tiro sẽrĩnu'cũcã'a. "Mʉ'ʉ ʉaro nicã, yʉ'ʉre Romapʉ wa'adutigʉ du'uo'oya. Ti macãcjãrã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorãrẽ ĩ'asĩ'rĩsa'a", ni sẽrĩ'i. Yoa wa'a'a yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'asĩ'rĩmi'caro. [11] Mʉsãrẽ nemorõ wãcũtutuacã ʉasãgʉ̃, Espíritu Santu yʉ'ʉre masĩse o'oro weronojõ mʉsãrẽ o'oturiasĩ'rĩsa'a. Tojo weegʉ topʉre wa'asĩ'rĩsa'a. [12] Mʉsãrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Marĩ pʉ́aperi a'merĩ weetamurãsa'a. Mʉsã yʉ'ʉ ẽjõpeocã ĩ'arã, nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsã ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, mejãrõta weegʉsa'a.

[13] Acawererã, mʉsãrẽ a'tere masĩcã ʉasa'a. Pejetiri mʉsã tiropʉ wa'asĩ'rĩmi'i. Apesecjãrãmarĩcã judío masã nitirã yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire werecã, ẽjõpeowã. Mʉsã ya macãcjãrã quẽ'rãrẽ Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃, weregʉ wa'asĩ'rĩsa'a. Tojo weesĩ'rĩmicã, basiowe'e yujupʉ. [14] Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye quetire nipe'tirãrẽ yʉ'ʉre weredutiwĩ. Yé uurãrẽ,

uutirã quẽ'rãrẽ weredutiwĩ. Bu'e'cãrãrẽ, bu'eti'cãrãrẽ weredutiwĩ. [15] Tojo weegʉ mʉsã ya macãcjãrã Jesucristore ẽjõpeotirãrẽ cʉ̃ ye quetire pũrõ weresĩ'rĩsa'a.

Jesucristo ye quetire tʉ'orã cʉ̃rẽ ẽjõpeose ni'i

[16] Masã Jesucristo ye quetire tʉ'orã, cʉ̃rẽ ẽjõpeonʉ'cãsama. Yʉ'ʉ masĩ'i, Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuaro me'rã nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉosami. Tojo weegʉ masãrẽ te quetire ne bopoyasãwe'e. Ne waro cʉ̃rẽ ẽjõpeorã judío masã nirãrẽ yʉ'rʉosami. Judío masã nitirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta yʉ'rʉosami. [17] Te queti a'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", ni ĩ'asami. Jesucristore ẽjõpeorã dia'cʉ̃rẽ tojo ĩ'asami. Te cjasere Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:
Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ "Añurã nima", ni ĩ'asami.
Cʉ̃ me'rã ninu'cũrãsama, niwʉ̃.

Nipe'tirã masã bu'iritima nise ni'i

[18] Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ masã ña'arõ weesetisere ĩ'agʉ̃, bu'iri da'resami. Ña'arõ weenu'cũrã diacjʉ̃ cjasere cã'mota'asama. Tojo weegʉ narẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'resami. [19] Õ'acʉ̃ cʉ̃ nisetise masĩta basiosere masã añurõ masĩsama. Õ'acʉ̃ cʉ̃ basu tere masĩcã weecʉ niwĩ. [20] Marĩ Õ'acʉ̃ bajusere ĩ'atimirã, cʉ̃ wee'que me'rã cʉ̃ tutuasere, cʉ̃ nisetisere masĩno'o. Cʉ̃ tutuase, cʉ̃ nisetise ninu'cũcã'rõsa'a. Ne waro cʉ̃ a'ti turire weenʉ'cãcateropʉta cʉ̃ Õ'acʉ̃ ni'i nisere masĩno'o. Tojo weerã masã "Mʉ'ʉrẽ masĩtisa'a. Tojo weerã bu'iri moo'o", nímasĩtisama. [21] Cʉ̃ nisetisere masĩmirã, cʉ̃rẽ ẽjõpeotisama. Ne cʉ̃rẽ e'catise o'otisama. No'o ʉaro wãcũma'a, siape me'rã nemorõ ña'arõ wãcũsãjãsama. [22] Na masĩyʉ'rʉa'a nimirã, tʉ'omasĩtirã dojosama. [23] Tojo weerã Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃rẽ ẽjõpeotisama. Na apeyenojõ masã yee'que boadijatje pe'ere ẽjõpeosama. Masã queose, mirĩcʉ̃a queose, wa'icʉrã queose, pĩrõa queosere yee, ẽjõpeosama. Ne waropʉta tere weemʉjãti, ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ mejãrõta weenu'cũma.

[24] Na tojo wee'que bu'iri Õ'acʉ̃ na ña'arõ weesĩ'rĩsere weeato nígʉ̃ cõ'awã'cãcʉ niwĩ. Na bopoyose ña'asere a'merĩ weecãrã niwã. Tere wéérã, na basu na upʉre dojorẽrã weecãrã niwã. [25] Diacjʉ̃ cjasere ẽjõpeoboronojõ o'orã, mejõ nisoowioritima. Cʉ̃rẽ ẽjõpeoronojõ o'orã, cʉ̃ da're'que a'ti nucũcã cjase pe'ere ẽjõpeoma. Õ'acʉ̃ nipe'tise wee'cʉre e'catipeonu'cũcã'rõʉa'a. Tojota weeno'ato.

[26] Õ'acʉ̃ bopoyose na ʉaripejasere weeato nígʉ̃ narẽ cõ'awã'cãcʉ niwĩ. Numiapʉta ʉmʉa me'rã na weewʉasenojõrẽ na basu numia se'saro ña'arõ weesama. [27] Ʉmʉa quẽ'rã na basu ña'arõ a'merĩ weesama. Ʉmʉa numia me'rã weewʉasenojõrẽ du'urã, ʉmʉa se'saro ʉaripeja, ña'arõ weesama. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ narẽ ña'arõ weese wapa, bu'iri da'resami. Narẽ bu'iri da'regʉ, na upʉpʉre pi'eticã weesami.

[28] Cʉ̃ wee'quere ĩ'amirã, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosĩ'rĩtisama. Tojo weegʉ na wãcũma'asere weeato nígʉ̃ cõ'awã'cãcʉ niwĩ. Cʉ̃ narẽ cõ'acã, totá na ña'arõ wee'quere nemopeosama. [29] Nipe'tise ña'arõ weesere yʉ'rʉocã'sama. Pajaña'rõ marĩrõ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsama. Apeyenojõ cʉomirã, cʉonemosãjãsĩ'rĩsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doesama. A'mewẽjẽsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weesama. Ucja, queti poosama. [30] Ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, diacjʉ̃ nitimicã, weresãsama. Õ'acʉ̃rẽ ʉatisama. Ãpẽrãrẽ ĩ'amuisama. "Yʉ'ʉ pe'e ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cã'a", nisama. Ña'asere weebocasama. Na pacʉsʉmʉarẽ yʉ'rʉnʉ'cãsama. [31] Tʉ'omasĩtisama. Na "Weerãti" ní'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposĩ'rĩtisama. Na acawererãpʉreta ma'itisama. Ãpẽrãrẽ pajaña'tisama. [32] Õ'acʉ̃ tojo weerãrẽ queoro wéégʉ, "Pecame'epʉ cõ'abajuriogʉti", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo níca be'ro nimicã, ña'arõ weenu'cũsama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã ĩ'arã, "Añurõ wéérã, tojo weema", nisãjãsama.

2

Õ'acʉ̃ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉ, queoro weemi nise ni'i

[1] Mʉsã ãpẽrãrẽ "Na ña'arã nima" ni, ĩ'abeseticã'ña. Mʉsã quẽ'rã na weronojõ ña'arõ weesetisa'a. Na bu'iritima nírã, ʉ̃sã quẽ'rã bu'iriti'i nírõnojõ wa'a'a mʉsãrẽ. Mʉsã

ni'cãrõnojõ bu'iri cʉo'o. [2] Õ'acʉ̃ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉ, queoro weegʉ weemi
nisere masĩno'o. [3] Mʉsã ãpẽrãrẽ "Ña'arõ weema" nimirã, na weronojõta wee'e. Tojo
weerã "Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ bu'iri da'resome", niticã'ña. Da'regʉsami. [4] Ña'arõ weemicã, Õ'acʉ̃
mʉsãrẽ pajaña'gʉ̃, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerã mʉsã "Ʉ̃sãrẽ bu'iri da'resome",
nimisa'a. Tojo niwe'e. Mʉsã ña'arõ weesere bʉjaweti dʉcayuato nígʉ̃ añurõ wee, maata
bu'iri da'retisami.

[5] Cʉ̃ tojo weemicã, mʉsã ña'arõ weesere bʉjaweti dʉcayusĩ'rĩtisa'a. Mʉsã siape me'rã
ña'asere weenemorã, bu'iri da'resere seeneocũunemorã wee'e. Be'ro masãrẽ bu'iri
da'reatji nʉmʉ nicã, Õ'acʉ̃ uagʉ, mʉsãrẽ queoro bese, ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. [6] Masã
na wee'quenʉcʉ̃rẽ queoro wapayegʉsami. [7] Õ'acʉ̃ a'tiro weerãrẽ cʉ̃ tiropʉ catinu'cũatjere
o'ogʉsami. "Cʉ̃ me'rã dʉcayu ninu'cũrãsa'a" nirãrẽ, tojo nicã cʉ̃ "Añurõ weeapʉ" nisere
a'marãnojõrẽ o'ogʉsami. Tojo nicã ape upʉ boatiri upʉ su'tiwetisĩ'rĩrãrẽ tojo o'ogʉsami.
Na catinu'cũsere ʉarã, añurõ weenu'cũrãsama.

[8] Ãpẽrã pe'e Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrã, na ʉaro weesetisama. Diacjʉ̃ cjasere ʉatirã, ña'ase
pe'ere weesirutusama. Õ'acʉ̃ ua, narẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. [9] Nipe'tirã ña'arõ
weesetirã pi'eti, ña'arõ tʉ'oña'rãsama. Judío masãrẽ ne waro tojo wa'amʉ'tãrõsa'a.
Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta wa'arosa'a. [10] Añurõ weesetirã pe'ere Õ'acʉ̃ añurõ
weegʉsami. Narẽ "Mʉsã añurõ weewʉ", nigʉ̃sami. Tojo nicã ejerisãjãcã weegʉsami. Ne
waro judío masãrẽ tojo ejerisãjãcã weemʉ'tãgʉ̃sami. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta
weegʉsami. [11] Õ'acʉ̃ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ĩ'a dʉcawaanʉ'cõtisami.

[12] Judío masã nitirã Õ'acʉ̃ Moisére duti'quere masĩtisama. Na ña'arõ wee'quere te
dutise me'rã mejẽta Õ'acʉ̃ besegʉsami. Ña'arõ wee'que wapa me'rã pe'e narẽ pecame'epʉ
cõ'abajurio besegʉsami. Judío masã pũrĩcã Õ'acʉ̃ Moisére duti'quere masĩsama. Tere
masĩmirã, ña'arõ weesama. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ náma te dutise me'rã na yʉ'rʉnʉ'cã'que
wapare bu'iri da'regʉsami. [13] Moisé dutisere tʉ'ose me'rã dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ "Bu'iri marĩrã
nima", nitisami. Cʉ̃ dutisere weerá pe'ere "Bu'iri marĩrã nima", nisami. [14] Judío masã
nitirã Moisé dutisere moomirã, na añurõ wéérã, Õ'acʉ̃ dutisereta weerã weema. Na
basu Moisé dutisere masĩrã weronojõ weesama. [15] Añurõ weese me'rã na diacjʉ̃ wãcũsere
ĩ'osama. Moisé dutisere masĩrã weronojõ nima. Tojo weerã queoro weetíca be'ro
ña'arõ tʉ'oña'sama. Añurõ wééca be'ro bu'iri moorã tʉ'oña'sama. [16] Yʉ'ʉ Jesucristo
ye quetire wereronojõta a'tiro wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ masãrẽ bu'iri da'reatji nʉmʉ nicã,
nipe'tirã wãcũsere, ãpẽrã ĩ'atiropʉ weesere besegʉsami. Jesucristo ña'arõ wãcũrãrẽ,
ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉsami. Añuse wãcũrãrẽ, añurõ weerãrẽ añurõ weegʉsami.

Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'que ni'i

[17] Mʉsã a'tiro wãcũmisa'a: "Ʉ̃sã judío masã Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere ẽjõpeorã ni'i.
Õ'acʉ̃ yarã ni'i. Tojo weerã judío masã nitirã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", nimisa'a. [18] Tojo
nicã a'tiro ninemosa'a. "Ʉ̃sã Õ'acʉ̃ ʉasenojõrẽ masĩ'i. Moisé duti'quere masĩyurã, ʉ̃sã
añuse dia'cʉ̃rẽ besemasĩ'i. [19] Caperi bajutirãrẽ tʉ̃awã'cãrã weronojõ Õ'acʉ̃ yere masĩtirãrẽ
bu'emasĩ'i. Na'itĩ'arõpʉ nirãrẽ sĩ'orã weronojõ ña'arõ weerãrẽ añurõ weeduti'i", nisa'a.
[20] "Moisé cʉ̃ duti'quere cʉorã, diacjʉ̃ cjasere queoro masĩ'i. Tojo weerã tʉ'omasĩtirãrẽ,
Õ'acʉ̃ yere ne waro bu'ewã'cõrãrẽ bu'emasĩ'i", nimisa'a. [21] Mʉsã "Ãpẽrãrẽ bu'emasĩ'i"
nirãtirã, mʉsã basu pe'e bu'emʉ'tãrõʉa'a. Ãpẽrãrẽ "Yajaticã'ña" nimirã, ãpẽrã yere
yajasa'a. [22] Mʉsã, "Mʉsã nʉmosãnumia, marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña", nisa'a.
Tojo nimirã, a'metãrãsa'a. "Queose yee'quere ẽjõpeoticã'ña" nimirã, narẽ ẽjõpeose wi'seri
cjasere yajasa'a. [23] "Ʉ̃sã Moisé duti'quere cʉotjĩarã, ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i", ni wãcũmisa'a.
Tojo nimirã, tere weetirã, cʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãrã wee'e. Tojo weerã ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃rẽ
bujicã'cã weerã wee'e. [24] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ mʉsã tojo weesere a'tiro ojano'wʉ̃:
"Mʉsã Õ'acʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãse bu'iri judío masã nitirã Õ'acʉ̃rẽ ña'arõ ucũsama",
niwʉ̃.

[25] Mʉsã Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere weecã, mʉsã judío masã weesetise, õ'rẽcjʉ
yapa caserore yejecõ'ase wapati'i. Weeticãma, mʉsã judío masã nise wapamarĩ'i. Tojo

weerã cũ cũu'quere weetirã, judío masã nitirã weronojõ tojacã'a. Õ'acũ yarã weronojõ nitisa'a. [26] Judío masã nitirã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'ña marĩma. Na Õ'acũ Moisére duti'quere wéérã, judío masã weronojõ nisama. Õ'acũ narẽ "Yarã nima", nisami. [27] Mʉsã judío masã Õ'acũ Moisére duti'quere cʉomi'i. Õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'amirã, cũ duti'quere weewe'e. Ãpẽrã, judío masã nitirã õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'atimirã, tojo nicã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩtimirã, cũ dutisere weesama. Na tojo weecã, mʉsã bu'iri cʉosere masĩno'o. [28] Judío masũ waro bu'ipʉ dia'cũ weesetitimi. Cũ upʉ dia'cũrẽ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ase mejẽta ni'i. [29] Moisé dutisere yʉ'tigʉ mejẽta Õ'acũ yagʉ nimi. Espíritu Santure wãcũse dʉcayuno'cʉ pe'e judío masũ waro nimi. Cṹta Õ'acũ yagʉ nimi. Cũrẽ Õ'acũ "Añugũ nimi" ni ĩ'asami. Masã mejẽta tojo ĩ'asama.

3

[1] Yʉ'ʉ tojo nicã tʉ'orã, mʉsã "¿To pũrĩcãrẽ judío masã nise wapamarĩsari? ¿Õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ase quẽ'rã wapamarĩsari?" nisa'a. [2] Wapatiyʉ'rʉa'a. Ne warore a'tiro ni'i. Õ'acũ judío masãrẽ cũ ye quetire weedutigʉ, ãpẽrãrẽ weredutigʉ cũucʉ niwĩ. Tojo weero judío masã nise wapati'i. Mʉsãrẽ a'tiro ninemogũti. [3] Ãpẽrã judío masã Õ'acũ ucũsere ẽjõpeotisama. Na tojo ẽjõpeotimicã, Õ'acũ narẽ cũ "Tojo weegʉti" ní'quere "Weewe'e", nitisami. [4] Õ'acũ nipe'tise cũ "Weegʉti" ní'quere queoro weegʉsami. Marĩ nipe'tirã nisoosepijarã nimicã, Õ'acũ cũ ní'caronojõta queoro weegʉsami. Õ'acũrẽ cũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ:

Õ'acũ, mʉ'ʉ ucũsere "Diacjũta ni'i", nino'o.
Mʉ'ʉrẽ nisoose marĩ'i.
Tojo weero mʉ'ʉrẽ ãpẽrãpʉre ne weresãta basiowe'e.
Na weresãcãma, yʉ'rʉwetimʉjãgũsa'a, ni ojacʉ niwĩ dʉporocjũpʉ.

[5] Tere tʉ'orã, ãpẽrã a'tiro nima'asama. "Ũsã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ ĩ'ono'rõsa'a." ¿To pũrĩcãrẽ "Õ'acũ ũsã ña'arõ weesere bu'iri da'regʉ, queoro weetimi", nirã weesari? [6] Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicãma, Õ'acũ ne ni'cũrẽ bu'iri da'remasĩtibosami.

[7] Apeyema ãpẽrã a'tiro ninemoma'asama. "Ũsã nisoocã, Õ'acũ queoro ucũsere ĩ'ono'rõsa'a. Tojo weerã masã cũrẽ 'Añuyʉ'rʉami, diacjũ ucũnu'cũgũ nimi', nirãsama. Tojo nicãma, ¿de'ro weegʉ Õ'acũ marĩrẽ 'Mʉsã ña'arõ weesebʉcʉrã ni'i', nisari? Cũ tojo nígũ, queoro weetimi", nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. [8] Na "Ũsã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ masĩrãsama", nisama. Tojo weerã "Añuse wa'ato nírã ña'asere weerã", nisama. Ãpẽrã yʉ'ʉre, yʉ'ʉ me'rãcjãrãrẽ mejẽcã wãcũato nírã, "Pablo a'tere bu'emi", nisoosama. Na tojo nisoose wapa Õ'acũ narẽ bu'iri da'regʉ, queoro weegʉsami.

Nipe'tirã bu'iritirã nima nise ni'i

[9] ¿Marĩ judío masã ãpẽrã yʉ'rʉoro añurã niyʉ'rʉnʉ'cãti? Niwe'e. Marĩ masĩtoja'a. Nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã ña'arõ weerã́ niyurã, ni'cãrõnojõ bu'iritirã dia'cũ ni'i. [10] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉre marĩrẽ a'tiro niwũ:

Ne ni'cũnojõpʉta añugũ marĩmi.
[11] Ne ni'cũ Õ'acũ ye cjasere tʉ'omasĩgũ marĩmi.
Ne ni'cũpʉta Õ'acũrẽ masĩsĩ'rĩgũ, wãcũnʉrũtisami.
[12] Nipe'tirã Õ'acũ yere du'urã, dojope'tia wa'asama.
Nipe'tirã ña'arõ weema.
Ne ni'cũnojõpʉta ãpẽrãrẽ añurõ weegú marĩmi.
[13] Na ucũse masãpe susuripe weronojõ ni'i.
Ti pe ũrĩwijaasa'a.
Te ũrĩwijaase weronojõ masã ña'arõ ucũsama.
Nisoonu'cũsama.
Aña ʉseropʉ nímá cʉogʉ weronojõ pũrĩrõ ucũsama.
[14] Ãpẽrãrẽ doja, ʉpʉtʉ tu'tisama.
[15] Na masãrẽ wẽjẽcõ'asema ĩ'adu'ayʉ'rʉasama.

16 No'o na wa'aro masãrẽ ña'arõ weewã'cãsama.
Na yere dojorẽ, pajasecʉorã tojacã weesama.
17 Ãpẽrãrẽ ejerisãjãcã weesere moosama.
18 Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã ĩ'atisama.
Cʉ̃rẽ uitisama, ni ojano'wʉ̃.
19 Marĩ masĩ'i, Moisé cʉ̃ dutisere ʉ̃sã judío masãrẽ cũucʉ niwĩ. Ʉ̃sã te dutisere masĩmirã, tere weetirã, bu'iritirã tojasa'a. Cʉ̃ dutise cũu'que a'tiro ni'i. Nipe'tirã judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ bu'iritirã nima, ni masĩdutiro tojo ni'i. 20 Ne ni'cʉ̃ Moisé duti'quere weepe'omasĩtisami. Tojo weegʉ "Moisé dutisere weepe'ocã, 'Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre bu'iri marĩgʉ̃ nimi', nigʉ̃sami", nímasĩtisami. Moisé duti'que marĩrẽ "Ña'arã ni'i", ni masĩdutiro cũuno'caro niwʉ̃.

Jesucristore ẽjõpeose me'rã yʉ'rʉrãsa'a nise ni'i

21-22 Ni'cãrõacãrẽ majã Õ'acʉ̃ marĩrẽ bu'iri marĩrã nicã weese quetire ĩ'omi. Te quetire Moisé cʉ̃ duti'quere weetimirã, masĩno'o. Marĩrẽ Jesucristore ẽjõpeose me'rã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre bu'iri marĩrã nita basio'o. Dʉporopʉ Moisé, tojo nicã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã Õ'acʉ̃ tojo weeatjere cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ ojacãrã niwã. Õ'acʉ̃ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Ne dʉcawaanʉ'cõtisami. 23 Marĩ nipe'tirã ña'arõ weerã́ ni'i. Ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ weegʉ́ marĩmi. 24 Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, cʉ̃ macʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. Marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayedutigʉ tojo weecʉ niwĩ. Tojo weero marĩ wapayetimicã, a'tiro ni'i. Jesucristore ẽjõpeose me'rã Õ'acʉ̃ marĩrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", ni ĩ'asami. 25 Cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayecã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩgʉ̃ dí o'mabʉro'que me'rã marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeocã, acobojosami. Tere wéégʉ, Õ'acʉ̃ queoro cʉ̃ weesere ĩ'osami. Dʉporocjãrãpʉre na ña'arõ weecã, Õ'acʉ̃ pajaña'gʉ̃, bu'iri da'reticʉ niwĩ. Tojo tʉ'oña'cã'cʉ̃ niwĩ. 26 A'tiro nicãrẽ Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapaye'que me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ queoro weesere ĩ'osami. Mejãrõta tja cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ bu'iri marĩrã, añurã wa'acã weesami.

27 Tojo weerã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre marĩ basu "Añurã ni'i", nímasĩtisa'a. Moisé duti'quere wéérã mejẽta, añurã ni'i. Jesucristore ẽjõpeocã pe'e, Õ'acʉ̃ marĩrẽ "Añurã nima", ni ĩ'asami. 28 Tojo weerã a'tiro nímasĩ'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeocã, Õ'acʉ̃ "Bu'iri marĩrã nima", ni ĩ'asami. Moisé duti'quere weecã mejẽta, tojo wa'a'a.

29 Õ'acʉ̃ judío masã wiogʉ se'saro nitimi. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ wiogʉ nimi. 30 Nipe'tirã ni'cʉ̃rẽta Õ'acʉ̃tima. Cʉ̃ judío masã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta nisami. 31 ¿To pũrĩcãrẽ marĩ "Jesucristore ẽjõpeose me'rã Moisé duti'que pe'ere wapamarĩ'i", nirã weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marĩ "Jesucristore ẽjõpeose me'rã Õ'acʉ̃ Moisére duti'quere wapatirota wee'e", nino'o.

4

*Abrahã Õ'ac*ʉ̃rẽ ẽjõpeo'que ni'i

1 Ni'cãrõacã mʉsãrẽ Abrahã marĩ ñecʉ̃ ye quetire weregʉti. Mʉsã masĩrõnojõta cʉ̃ judío masʉ̃ nimʉ'tã'cʉ nicʉ niwĩ. 2 Õ'acʉ̃ Abrahã weesere ĩ'agʉ̃ mejẽta, cʉ̃rẽ "Añugʉ̃ nimi", nicʉ niwĩ. Tojo nicãma, Abrahã cʉ̃ añurõ wee'que wapa "Yʉ'ʉ añugʉ̃ ni'i", nímasĩbopĩ. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ pe'ere tojo nita basiowe'e. 3 Cʉ̃ ẽjõpeocã pe'e, cʉ̃rẽ Õ'acʉ̃ "Bu'iri marĩmi", nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:
Abrahã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocʉ niwĩ.
Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ "Añugʉ̃, bu'iri marĩgʉ̃ nimi", nicʉ niwĩ.

4 Queose me'rã mʉsãrẽ weregʉti. Ni'cʉ̃ apeyenojõ da'racã, cʉ̃rẽ wapayerã, tojo o'orã mejẽta weema. Cʉ̃ da'ra'que wapa wapayerã weema. 5 Õ'acʉ̃ pe'e tojo weetimi. Marĩ añurõ weese wapa mejẽta "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã pe'ere, tojo nisami. Masã ña'arõ weerãrẽ yʉ'rʉweticã weegʉ́ nimi. 6 Dʉporocjʉ̃pʉ Davi quẽ'rã

yнʼн níʼcaronojõta nicн niwĩ. Õʼacũ masã weesere ĩʼatimigũ, cũrẽ ẽjõpeocã, “Añurã, buʼiri marĩrã nima”, nisami. Tojo ninoʼrãnojõ eʼcatisama. [7] Aʼtiro ni ojacн niwĩ te cjasere:

Noʼo Õʼacũrẽ yнʼrнnнʼcã'quere acobojonoʼcãrã eʼcatima.
Tojo nicã ñaʼarõ weesere cõʼanoʼcãrã eʼcatima.

[8] Noʼo Õʼacũ “Ã'rĩ buʼiri marĩgũ nimi”, ninoʼgũnojõ cũ quẽʼrã eʼcatimi, ni ojacн niwĩ Davi.

[9] Judío masã õʼrẽcjн yapa caserore yejecõʼaʼcãrã diaʼcũ eʼcatitisama. Yejecõʼanoʼña marĩrã judío masã nitirã quẽʼrã eʼcatisama. Marĩ Abrahã ye cjasere wãcũnemorã tja. Õʼacũ Abrahãrẽ cũrẽ ẽjõpeocã ĩʼagũ, “Añugũ, buʼiri marĩgũ nimi”, nicн niwĩ. [10] ¿Deʼro nicã Õʼacũ Abrahãrẽ “Añugũ nimi”, nipari? Cũ õʼrẽcjн yapa caserore yejecõʼanoʼse dнporo Õʼacũ Abrahãrẽ “Añugũ, buʼiri marĩgũ nimi”, nitojacн niwĩ. [11] Abrahã Õʼacũrẽ ẽjõpeoca beʼropн cũ õʼrẽcjн yapa caserore yejecõʼacãrã niwã. Cũ yejecõʼanoʼse meʼrã Õʼacũ cũrẽ todнporopн “Mнʼн añugũ, buʼiri marĩgũ niʼi” níʼquere masĩcн niwĩ. Aʼtiro wéégн, Abrahã nipeʼtirã ẽjõpeorã ñecũ tojacн niwĩ. Na ẽjõpeose meʼrã Õʼacũ nipeʼtirã cũrẽ ẽjõpeorãrẽ “Añurã nima”, nicн niwĩ. Na õʼrẽcjн yapa caserore yejecõʼacã mejẽta, tojo nicн niwĩ. [12] Mejãrõta judío masãrẽ Abrahã na ñecũ nimi. Na õʼrẽcjн yapa caserore yejecõʼacã mejẽta, na Abrahã weronojõ ẽjõpeorãta cũ pãrãmerã nima. Abrahãmarĩcã cũ yejecõʼanoʼse dнporo Õʼacũrẽ ẽjõpeotojacн niwĩ.

Abrahã ẽjõpeose cнoyucã, Õʼacũ “Tojo weegнti” níʼque queoro waʼacaro niwũ

[13] Õʼacũ Abrahãrẽ “Mнʼнrẽ, mнʼн pãrãmerã nituriarãrẽ aʼti diʼtare oʼogнti”, nicн niwĩ. Õʼacũ cũ dutisere wéé̃ca beʼro mejẽta tojo nicн niwĩ. Abrahã cũrẽ ẽjõpeocã peʼe, cũrẽ “Añugũ, buʼiri marĩgũ nimi”, nicн niwĩ. Tojo weegн cũrẽ “Aʼti diʼtare oʼogнti”, nicн niwĩ. [14] Õʼacũ cũ dutise cũuʼquere weerã́ diaʼcũrẽ “Tojo weegнti” níʼquere oʼocãma, marĩ ẽjõpeose wapamarĩbopã. Tojo nicã cũ Abrahãrẽ “Mнʼнrẽ añuse oʼogнti” níʼque wapamarĩyapaticã'bopã. [15] Marĩ Õʼacũ Moisére dutise cũuʼquere weepeʼomasĩtisaʼa. Tojo weegн cũ dutisere masĩmirã yнʼrнnнʼcãcã, marĩrẽ buʼiri daʼregнsami. Te dutise marĩcã pũrĩcãrẽ, te dutisere yнʼrнnнʼcãse marĩbopã.

[16] Õʼacũrẽ ẽjõpeorã diaʼcũrẽ Abrahãrẽ “Tojo weegнti” níʼquere oʼogнsami. Cũ marĩrẽ maʼitjĩagũ, marĩ basu weetutuacã mejẽta, tere oʼosami. Moisé dutise cũuʼquere weerã́ diaʼcũrẽ oʼosome. Nipeʼtirã Abrahã weronojõ ẽjõpeorãrẽ oʼogнsami. Abrahã nipeʼtirã ẽjõpeose cнorã ñecũ nimi. [17] Õʼacũ ye queti ojáca pũrĩpн aʼtiro niwũ Abrahãrẽ: “Mнʼнrẽ peje cururicjãrã ñecũ sõrõwũ”, nicн niwĩ Õʼacũ. Cũ tojo nicã tнʼogн, Abrahã ẽjõpeocн niwĩ. Abrahã Õʼacũ ĩʼorõpнre cũrẽ ẽjõpeoyugн, marĩ ñecũ nicн niwĩ. Õʼacũta nipeʼtisere weemasĩpeʼocãʼmi. Wẽrĩʼcãrãpнreta masõsami. Cũ dutiro meʼrã noʼo marĩsepнreta weebajurẽsami.

[18] Õʼacũ Abrahãrẽ “Mнʼн pãrãmerã nituriarã pãjãrã nirãsama” nirĩ curare ne põʼrã-marĩcн niwĩ. Põʼrãmarĩmigũ, Õʼacũ cũrẽ níʼquere “Queoro weegнsami”, ni ẽjõpeocн niwĩ. Tojo weegн Õʼacũ níʼcaronojõta peje cururicjãrã ñecũ waʼacн niwĩ. [19] Abrahã cien cũʼmarĩ waʼtero cнocн niwĩ. Cũ nнmo Sara quẽʼrã bнcнo waro nico niwõ. Tojo nimicã, Abrahã “Ũsã põʼrãtimasĩtisaʼa, bнcнrã waro niʼi”, niticн niwĩ. Õʼacũ cũ níʼcaronojõ “Ũsãrẽ põʼrãticã weegнsami” ígũ, cũrẽ ẽjõpeoduʼuticн niwĩ. [20] “Apetero weegн cũ ‘Weegнti’ níʼquere weetisami”, niticн niwĩ. Tojo weronojõ oʼogн, Õʼacũrẽ ẽjõpeonemocн niwĩ. Wãcũtutua, cũrẽ nicн niwĩ: “Añuyнʼrнami, tutuayнʼrнgн nimi”, nicн niwĩ. [21] “Õʼacũ yнʼнre cũ ‘Weegнti’ nisere weemasĩpeʼocãʼsami”, ni ẽjõpeocн niwĩ. [22] Cũ tojo ẽjõpeocã ĩʼagũ, Õʼacũ Abrahãrẽ, “Añugũ, buʼiri marĩgũ nimi”, nicн niwĩ.

[23] Õʼacũ tojo níʼquere Abrahã diaʼcũrẽ Õʼacũ ye queti ojáca pũrĩpн ojanoʼticaro niwũ. [24] Marĩ quẽʼrãrẽ ojanoʼcaro niwũ. Marĩ Õʼacũrẽ ẽjõpeocã, Abrahãrẽ níʼcaronojõta marĩrẽ “Añurã, buʼiri marĩrã nima”, nisami. Cṹta marĩ wiogн Jesú wẽrĩʼcнpнre masõcн niwĩ. [25] Jesú marĩ ñaʼarõ weeʼque wapare wẽrĩcн niwĩ. Cũ wẽ́rĩ́ca beʼro Õʼacũ marĩrẽ buʼiri marĩrã tojadutigн cũrẽ masõcн niwĩ.

5

Marĩ bu'iritirã niwe'e nise cjase ni'i

1 Marĩ bu'iri cʉomi'cãrãrẽ marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeocã, Õ'acʉ̃ "Mʉsã añurã ni'i", ni
ĩ'asami. Tojo weerã marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayeyucã, Õ'acʉ̃ me'rã wãcũque'tiro
marĩrõ añurõ nicã'a. 2 Jesucristore ẽjõpeocã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, cʉ̃ me'rã niato nígʉ̃
yʉ'rʉosami. Cʉ̃ tiropʉ cʉ̃ añuyʉ'rʉagʉ nisere bu'ipejatamurãsa'a. Marĩrẽ "Añurõ weewʉ",
nigʉ̃sami. Cʉ̃ tojo weegʉsami nírã, e'catise me'rã co'te'e.
3 Apeyema tja pi'etirã, e'catimasĩ'i. Marĩ pi'etirã, nemorõ wãcũtutuarãsa'a. 4 Marĩ
wãcũtutuacã, Õ'acʉ̃ "Mʉsã añurõ weewʉ", nigʉ̃sami. Tere masĩrã, cʉ̃ marĩrẽ añurõ
weeatjere wãcũrã, e'catiyutoja'a. 5 Õ'acʉ̃ Espíritu Santure marĩ me'rã ninu'cũdutigʉ o'ócʉ
niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ me'rã nírã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere masĩno'o. Tere masĩrã, "Queorota
marĩrẽ 'Añurõ weegʉti' ní'quere weegʉsami", nino'o.
6 Õ'acʉ̃ marĩrẽ marĩ basu de'ro yʉ'rʉta basioticã ĩ'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ bese-
catero ejacã, Jesucristo marĩ ña'arãrẽ wẽrĩbosacʉ niwĩ. 7 Marĩ pũrĩcã ne ãpẽrãrẽ
wẽrĩbosasĩ'rĩtisa'a. No'o ni'cʉ̃ queoro weegʉ́ nimicã, ne wẽrĩbosamasĩtisa'a. Apetero
weegʉ ni'cʉ̃ añugʉ̃ warore wẽrĩbosagʉ, wẽrĩbosabosami. 8 Õ'acʉ̃ pũrĩcã marĩ ña'arã
nimicã, cʉ̃ ma'isere ĩ'ocʉ niwĩ. Tere ĩ'ogʉ̃, Jesucristore marĩrẽ wẽrĩbosacã weecʉ niwĩ.
9 Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosase me'rã cʉ̃ ye dí o'mabʉrose me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ ĩ'orõpʉre
marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ Jesucristo me'rãta tja nemorõ
weetamugʉ̃sami. Õ'acʉ̃ masãrẽ bu'iri da'reri nʉmʉ nicã, marĩrẽ yʉ'rʉweticã weegʉsami.
Marĩrẽ bu'iri da'resome. 10 Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ʉatirã nimicã, cʉ̃ macʉ̃rẽ marĩrẽ wẽrĩbosacã
weecʉ niwĩ. Jesucristo wẽ́rĩ́gʉ̃ dí o'mabʉrose me'rã Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ me'rãcjãrã sãjãcã
weecʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ me'rãcjãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Jesucristo
wẽrĩ, cʉ̃ masã'que me'rãma majã marĩ bu'iri da'reno'bo'cãrãrẽ yʉ'rʉcã weegʉsami.
11 Apeyema tja marĩ wiogʉ Jesucristo me'rã Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere wãcũrã, e'catiyʉ'rʉa'a.
Marĩ cʉ̃ wẽrĩ'que me'rã Õ'acʉ̃ yarã sãjã'a.

Adã́, tojo nicã Jesucristo queti ni'i

12 Ni'cʉ̃ ʉmʉ Adã́ wãmetigʉ me'rã ña'arõ weese nʉ'cãcaro niwʉ̃. Te me'rã wẽrĩse
bajuanʉ'cãcaro niwʉ̃. Nipe'tirã masãnʉcʉ̃pʉre marĩ ña'arõ weerã́ niyucã, pẽ'rĩpejape'tia
wa'acaro niwʉ̃. Tojo weero a'ti ʉmʉcopʉre wẽrĩse se'sape'tia wa'apã. 13 Masã Õ'acʉ̃
Moisére dutise cũuatji dʉporopʉ ña'asere weetojacãrã niwã. Na ña'arõ weemicã, Õ'acʉ̃
dutise marĩyucã, cʉ̃ narẽ "Yʉ'ʉ dutise cũu'quere yʉ'rʉnʉ'cã'a", niticʉ niwĩ. Narẽ bu'iri
da'reticʉ niwĩ. 14 Tojo nimicã, Adã́ be'rocjãrã téé Moisé nícaterocjãrãpʉ wẽrĩcãrã niwã. Na
Adã́ Õ'acʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cã'caronojõ weetimirã, ña'arõ wee'que wapa wẽrĩcãrã niwã.

Adã́ dʉ'pocã́ticʉ niwĩ ña'arõ weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipʉ a'tigʉ, añurõ weesere
cʉ̃ quẽ'rã dʉ'pocã́ticʉ niwĩ.

15 Marĩ Adã́ yʉ'rʉnʉ'cã'quere, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃ añurõ wee'quere a'tiro nímasĩ'i.
Adã́ ni'cʉ̃ cʉ̃ yʉ'rʉnʉ'cã'que bu'iri nipe'tirã wẽrĩsirutuma. Õ'acʉ̃ pe'e marĩrẽ ma'ígʉ̃,
añubutiaro weemi. Marĩ wapayetimicã, ni'cʉ̃ ʉmʉ Jesucristo me'rãta tja nipe'tirãrẽ
añubutiaro weemi. Pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ cʉ̃ me'rã catinu'cũcã weemi. 16 Õ'acʉ̃
marĩrẽ añurõ wee'quere, ni'cʉ̃ ʉmʉ Adã́ cʉ̃ ña'arõ wee'quere "A'tiro ni'i", ninemomasĩ'i.
Adã́ ni'cãtiacã cʉ̃ yʉ'rʉnʉ'cã'que me'rã marĩ nipe'tirãrẽ bu'iritirã tojacã weecʉ niwĩ.
Õ'acʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉose pe'e a'tiro ni'i. Marĩ pejetiri yʉ'rʉnʉ'cãmicã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃,
bu'iri marĩrã, añurã tojacã weecʉ niwĩ. Marĩ wapayetimicã, tojo weecʉ niwĩ. 17 Ni'cʉ̃
yʉ'rʉnʉ'cã'que me'rã wẽrĩse se'sa wa'apã. Tojo weero Jesucristo wẽrĩ'que pe'e totá
yʉ'rʉoquejo'o. Õ'acʉ̃ marĩrẽ pajaña'gʉ̃, wapayetimicã, marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã weecʉ
niwĩ. Jesucristo ni'cʉ̃ me'rãta tja marĩrẽ ʉ'mʉsepʉ catinu'cũatjere o'ocʉ niwĩ.

18 Ni'cãtiacã Adã́ yʉ'rʉnʉ'cã'que me'rã nipe'tirã bu'iri da'reno'ajã tojacãrã niwã. Jesu-
cristo queoro wéégʉ, cʉ̃ wẽrĩse me'rã pe'e nipe'tirã bu'iri marĩrã tojata basio'o. Tojo nicã

catinu'cũsere bocata basio'o. [19] A'tiro ni'i. Ni'cũ Õ'acũrẽ yu'runu'cã'que me'rã nipe'tirã cũ be'rocjãrã marĩ quẽ'rã ña'arã ni, bu'ipejasirutu'u. Mejãrõta tja ni'cũ Õ'acũ dutisere yu'tigu Jesucristo me'rã nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nisami.

[20] Õ'acũ Moisére dutise cũúgũ, marĩ ña'arã ni'i nisere masĩdutigu cũucu niwĩ. Cũ tojo weemicã, ña'arõ weenemopeocãrã niwã. Õ'acũ pe'e ña'ase weenemocã, nemorõ pajaña'nemopeocu niwĩ. [21] Ña'arõ wee'que wapa wẽrĩse nipe'tirãpure se'sabi'acaro niwũ. Te se'sa'caro weronojõ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ añurõ weese quẽ'rã se'sabi'acaro niwũ. Marĩ wiogu Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩrẽ añurã, bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ me'rã catinu'cũatjere o'ocu niwĩ.

6

Wẽrĩ'cãrã weronojõ nimi'cãrã Jesucristo me'rã yu'ruono'o nise ni'i

[1] Yu'u ní'caronojõta ña'ase weenemocã, Õ'acũ nemorõ pajaña'nemopeosami. ¿To pũrĩcãrẽ marĩrẽ ma'ígũ pajaña'nemoato nírã ña'arõ weenu'cũrãsari? [2] Tojo niwe'e. Jesucristo curusapu wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã cũ me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ wa'acãrã niwũ. Wẽrĩ'cãrã, catirã na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerã marĩ todũporo ña'arõ wee'caronojõ weenu'cũbosau? [3] Musã masĩsa'a, marĩ Jesucristore ẽjõpeorã nitjĩarã, wãmeyeno'o. Wãmeyeno'rã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamurã weronojõ ni'i nisere ĩ'o'o. [4] Jesucristo wẽ́rĩ́ca be'ro yaano'cu niwĩ. Marĩ wãmeyeno'rã, cũrẽ yaa'caro weronojõ marĩ ña'arõ weesere du'ucãrã niwũ. Marĩ pacu cũ tutuase me'rã Jesucristore wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Cũrẽ masõ'caro weronojõ marĩ quẽ'rãrẽ ape upu sãjãcã weecu niwĩ.

[5] Marĩ Jesucristo me'rã niyurã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamu'cãrã weronojõ ni'i. Mejãrõta cũ wẽrĩ'cupu masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã masãrãsa'a. [6] A'tiro masĩ'i. Marĩ todũporopu ña'arõ niseti'quere Jesucristo wẽrĩse me'rã curusapu paabi'pecõ'ano'rõ weronojõ wa'acaro niwũ. Marĩ ña'arõ wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwũ. Tojo weerã ña'asere weeticã'rõua'a. Marĩrẽ te wejeñe'enu'cõrõ weronojõ weewe'e majã. [7] Wẽrĩ'cupu cũ catigu ña'arõ wee'quere weetimimiba majã. Tojo weerã marĩ quẽ'rã cũ weronojõ te ña'arõ weesere yu'ruweti'cãrãpu nírã, weeticã'rõua'a. [8] Marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩbu'ipejatamu'cãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Cũ wẽrĩ masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã mejãrõta cũ me'rã cũ weronojõ masãrãsa'a. [9] Apeyere a'tiro masĩ'i. Jesucristo wẽrĩ'cupu masãcu niwĩ. Cũ ne wẽrĩnemosome. Cũrẽ wẽrĩse ne põtẽosome majã. [10] Jesucristo masã ña'arõ wee'que wapare wẽrĩbosagu, ni'cãtita wẽrĩcu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ majã cũ masá́ca be'ro Õ'acũ me'rã añurõ ninu'cũmi. [11] Te weronojõ marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tu'oña'rã. Cũ yarã niyucã, ña'arõ weese marĩrẽ dutimasĩtisa'a majã. Tereta marĩrẽ yu'ruotojacu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ uaronojõ weesetirã. Ña'asere weeticã'rã.

[12] Marĩ upu boatji upure ña'ase weesĩ'rĩcã, cã'mota'arã. Ti upu ña'arõ uaripejasere weeticã'rã. [13] Marĩ ĩ'ase, ucũse, wãcũse nipe'tise marĩ upupu nise me'rã ña'arõ weeticã'rã. Ña'asere weeronojõ o'orã, Õ'acũ uaro weesetirã, marĩ upupu nisere cũpure o'orã. Wẽrĩ masã'cãrã weronojõ añuse pe'ere weerã. [14] Moisé duti'que doca nírã, tere weetirã, bu'iri da'reno'rãsama. Marĩ cũ dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'reronojõ o'ogu, marĩrẽ ma'ígũ, acobojocu niwĩ. Tojo weero ña'arõ weese marĩrẽ de'ro põtẽomasĩtisa'a.

Marĩ da'raco'terã weronojõ nise ni'i

[15] "Marĩ Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, acobojocu niwĩ", ni'i. ¿To pũrĩcãrẽ marĩ ña'arõ weecã, añusari? Niwe'e. [16] Musã masĩsa'a, marĩ apĩ dutiro wéérã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã sãjãrã wee'e. Cũ marĩ wiogu tojagu weesami. Te weronojõ marĩ ña'asere wéérã, ña'ase weewã'ñaco'terã weronojõ nisa'a. Ña'arõ weese wapa wẽrĩsere bocarãsa'a. Marĩ Õ'acũ dutiro wéérã pũrĩcã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ ni'i. Marĩ cũ dutisere wéérã, ña'ase weero marĩrõ nirãsa'a.

[17-18] Todũporopu musã ña'asere wéérã, da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrã musãrẽ Jesucristo ye quetire werecã tu'orã, añurõ ẽjõpeocãrã niwũ. Tojo weerã ña'arõ weesere yu'ruono'tjĩarã, añusere weewã'ña'a. Musã tojo weecã wãcũgũ, yu'u Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. [19] Musãrẽ tu'omasĩcã uagu, masã na ucũwuasenojõ me'rã

were'e. Mʉsã todʉporopʉre ña'asere mʉsã upʉre wiapecãrã niwʉ̃. Siape me'rã ña'arõ weedojacãrã niwʉ̃. Ni'cãrõacã pe'ere añusere wiarã, Õ'acʉ̃rẽ mʉsã upʉre wiaya. Cʉ̃ me'rã nibutiarã, siape me'rã cʉ̃ ʉaro dia'cʉ̃rẽ weeya.

20 Mʉsã todʉporopʉre ña'arõ weewã'ñarã, ña'ase dutise doca níni'wʉ̃ yujupʉ. Tojo weerã añurõ weeroʉasato niró marĩrõ nicã'wʉ̃. 21 Mʉsã ña'arõ wéérã, ¿ñe'enojõ añusere bocari? Todʉporopʉre mʉsã ña'arõ wee'quere wãcũrã, ni'cãrõacãrẽ bopoyasa'a. Te ña'arõ wee'que wapare pecame'epʉ bu'iri da'reno'bopã. 22 Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ ña'arõ weesere yʉ'rʉweti'cãrãpʉ ni'i. Ña'arõ weese doca niwe'e. Õ'acʉ̃ dutisere da'rawã'ñaco'terã ni'i. Te pũrĩcã añurõ yapatisa'a. Marĩ, marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ me'rã ni'i. Siape me'rã cʉ̃ ʉaronojõ wéérã, añuse, cʉ̃ tiropʉ catinu'cũsere bocarãsa'a. 23 Ña'arõ wee'que wapare pecame'epʉ bu'iri da'reno'o, wẽrĩdojasere bocano'sa'a. Õ'acʉ̃ marĩrẽ wapamarĩrõ o'ose pe'e catinu'cũatjere bocatje ni'i. Marĩ wiogʉ Jesucristo me'rã tere o'ogʉsami.

7

Omocã dʉ'tese cjase queose ni'i

1 Acawererã, mʉsã Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere masĩsa'a. Marĩ catiri ʉmʉcopʉ dia'cʉ̃rẽ te duti'quere yʉ'tisa'a. 2 Queose me'rã mʉsãrẽ weregʉti. Marĩrẽ duti'que a'tiro ni'i. Ni'cõ omocã dʉ'te'co co marãpʉ catiro ejatuaro cʉ̃ nʉmo nimo. Cʉ̃ wẽ́ŕíca be'ro na dʉ'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marãpʉ moogõ tojasamo tja. 3 Co marãpʉ catimicã, apĩrẽ nʉorẽgõ, ña'arõ weego weesamo. Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãgõ weesamo. Co marãpʉ wẽ́ŕíca be'ro pũrĩcãrẽ apĩrẽ nʉorẽcã, ña'ase mejẽta ni'i. Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãtisamo.

4 Co marãpʉ wẽrĩ'caro weronojõ marĩrẽ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'a'a. Todʉporopʉre Moisé duti'quere yʉ'tini'wʉ̃ yujupʉ. Jesucristo cʉ̃ wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ wa'acãrã niwʉ̃. Tojo weerã Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã cʉ̃ yarã ni'i. Marĩrẽ Õ'acʉ̃ ʉaro weeato nígʉ̃, cʉ̃ yarã sãjãcã weecʉ niwĩ. 5 Todʉporopʉ marĩ tʉ'sasenojõ ña'asere ʉaripejawʉ. Moisé duti'quere marĩrẽ cã'mota'acã, weeya nírõnojõ wa'awʉ. Nipe'tise marĩ upʉpʉ nise me'rã marĩ ña'arõ ʉaripejasere weewʉ. Te ña'asere wéérã, pecame'epʉ bu'iri da'reno'o, yapatidijabopã. 6 Todʉporopʉ Moisé cʉ̃ dutise doca níni'wʉ̃ yujupʉ. Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ Jesucristo me'rã nírã, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yʉ'rʉweti'cãrãpʉ ni'i. Tojo weerã marĩ Espíritu Santu me'rã ape upʉ sãjã'a. Cʉ̃ weetamurõ me'rã Õ'acʉ̃ ʉaro weesetimasĩ'i.

Añurõ weesĩ'rĩmigʉ̃, ña'ase bu'iri põtẽotisa'a nise ni'i

7 ¿To pũrĩcãrẽ "Moisé duti'que ña'a ni'i", nirãsari? Niwe'e. Te dutise marĩcãma, yʉ'ʉ ña'agʉ̃ ni'i nisere masĩtibopã. Cʉ̃ dutise a'tiro ni'i. "Ãpẽrã yere ʉoticã'ña", ni'i. Te marĩcãma, yʉ'ʉ te ʉosere "Ña'ase ni'i", ni masĩtibopã. 8 Te dutise "Weeticã'ña" nimicã, yʉ'ʉ pe'ere nipe'tise no'o ʉaro ʉaripejasere weeya nírõnojõ wa'awʉ. Dutise marĩcãma, "Ña'ase ni'i", ni masĩno'ña marĩbopã.

9 Dʉporopʉ yʉ'ʉ Moisé duti'quere sõ'owaro masĩtigʉ, wãcũque'tiro marĩrõ nicã'miwʉ̃. "Añurõ weegʉ́ ni'i", ni wãcũmiwʉ̃. Be'ro te dutise masĩ́ca be'ro na'irõ ãpẽrã yere ʉoya nírõnojõ wa'awʉ. Yʉ'ʉ ña'arõ wéégʉ, "Ña'agʉ̃ ni'i", ni tʉ'oña'wʉ̃. 10 Marĩ Õ'acʉ̃ dutisere wéérã, añurõ nicã'bosa'a. Yʉ'ʉ pe'e te dutise de'ro weepe'omasĩtigʉ, bu'iritigʉ tojawʉ. Te dutise masãrẽ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ tojacã weeboronojõ nírõ, yʉ'ʉ pe'ere bu'iritigʉ tojacã weewʉ. 11 Ña'ase yʉ'ʉpʉre nírõ, Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãcã weewʉ. Te ña'ase yʉ'ʉre nisoowioritique'awʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ te dutise niyucã, ña'arõ wéégʉ, bu'iritigʉ tojawʉ. Õ'acʉ̃ me'rã a'pepũrĩgʉ̃ tojawʉ.

12 Õ'acʉ̃ Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diacjʉ̃ wereme'rĩcã'a. Te dutise marĩ ye niatjere weetamu'u. 13 To pũrĩcãrẽ Õ'acʉ̃ dutise añuse nimirõ, ¿de'ro weero marĩrẽ bu'iritirã tojacã weesari? Weetisa'a. Marĩ ña'ase wapa pe'e bu'iritirã tojasa'a. Tojo weero

te dutise añuse me'rã ña'asere "Ña'aseta ni'i", ni masĩno'o. Tojo weerã marĩ ña'arõ wéérã, Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãrã wee'e nírã, marĩrẽ cũ bu'iri da'reatje quẽ'rãrẽ masĩwũ.

14 Marĩ masĩ'i, Moisé cũ duti'quere Espíritu Santu me'rã Õ'acũta cũucʉ niwĩ. Tojo weero
añuse dia'cũ ni'i. Marĩ pe'e ña'arã ẽjãnʉ'cãtjĩarã, ña'ase marĩpʉre nise doca ni'i. 15 Yʉ'ʉ,
yʉ'ʉ weesĩ'rĩsere weewe'e. Yʉ'ʉ ne weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e. Yʉ'ʉ a'tere masĩtisa'a. De'ro
weegʉ tojo weesasa'a. 16 Yʉ'ʉ weesĩ'rĩtise pe'ere wéégʉ, a'tiro masĩ'i. "Õ'acũ dutise añuseta
ni'i", ni'i. 17 Yʉ'ʉ mejẽta ña'arõ wee'e. Yʉ'ʉpʉre ña'ase niyuro, yʉ'ʉre ña'arõ weecã wee'e.
18 Yʉ'ʉ añurõ weesĩ'rĩmigũ, weepõtẽotisa'a. Tojo weegʉ a'tiro masĩ'i. Yʉ'ʉpʉre ne añuse
marĩ'i. 19 Añuse yʉ'ʉ weesĩ'rĩsere weeboronojõ o'ogʉ, ña'ase yʉ'ʉ weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e.
20 Yʉ'ʉ weesĩ'rĩtisere wéégʉ, yʉ'ʉ basu mejẽta tojo wee'e. Yʉ'ʉpʉre ña'ase nise pe'e yʉ'ʉre
sʉ'ori wee'e.

21 Tojo weero a'tiro wa'a'a yʉ'ʉre. Yʉ'ʉ añurõ weesĩ'rĩcã, ña'ase dia'cũ wa'awioriti'i.
Ña'ase pe'e ʉ'mʉtãque'a'a. 22 Yʉ'ʉ basu pe'e Õ'acũ dutisere tʉ'sayʉ'rʉami'i. 23 Tojo
nimicã, ña'ase yʉ'ʉ upʉpʉ nise pe'e ña'arõ weeduti'i. Yʉ'ʉ wãcũse me'rã añurõ weesĩ'rĩ'i.
Ña'arõ wéégʉ, añurõ weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arõ weese yʉ'ʉre wejeñe'ese
weronojõ ni'i. 24-25 Ña'arõ weesere du'umasĩtigʉ, ña'abutiaro tʉ'oña'sa'a. ¿Noa yʉ'ʉre
te ña'asere, bu'iritigʉ tojacã weesere yʉ'rʉweticã weesari? Õ'acũ ni'cũta marĩ wiogʉ
Jesucristo me'rã yʉ'ʉre yʉ'rʉweticã weegʉsami. Tojo weegʉ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o.
Yʉ'ʉ ucũ'quere a'tiro neonʉ'cõ, weregʉti. Yʉ'ʉ basu Õ'acũ dutisere weesĩ'rĩmi'i. Tojo
weesĩ'rĩmicã, ña'ase yʉ'ʉpʉre nise pe'e yʉ'ʉre ña'arõ sʉ'ori wee'e.

8

Espíritu Santu weetamurõ me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o nise ni'i

1-2 Jesucristo marĩrẽ ña'arõ niseti'quere yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. Tojo weerã
ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristo yarã bu'iri da'reno'some majã. Espíritu Santu marĩrẽ Õ'acũ
me'rã añurõ nicã weemi. Ni'cãrõacãrẽ Espíritu Santu dutisere wéérã, ña'arõ weewe'e.
Tojo weerã pecame'epʉ wa'asome. 3 Marĩ ña'arõ weerã́ niyucã, Moisé duti'que de'ro
weepe'ota basiotipã. Moisé duti'que me'rã yʉ'rʉmasĩwe'e. Õ'acũ pe'e yʉ'rʉomasĩmi. Cũ
marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayedutigʉ cũ macũrẽ o'ócʉ niwĩ. Cũ macũ marĩ ña'arõ
weerã́ upʉtiro weronojõ upʉticʉ niwĩ. Ti upʉ me'rã wẽrĩgũ, ña'asere cõ'awapayepe'ocã'cʉ
niwĩ. 4 Tere cõ'agũ, marĩrẽ Õ'acũ dutiro weemasĩato nígũ, tojo weecʉ niwĩ. Marĩ ʉaro
weesĩ'rĩsere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Espíritu Santu tutuaro me'rã cũ ʉaro weeseti'i.

5 Marĩ ʉaro weesĩ'rĩsere weesetirã, marĩ ʉasenojõ dia'cũrẽ wãcũsa'a. Espíritu Santu
me'rã nisetirã, cũ ʉasenojõ pe'ere weesa'a. 6 Marĩ ʉaronojõ dia'cũrẽ weesetirã,
pecame'epʉ wa'arãsa'a. Espíritu Santu ʉaronojõ wéérã, marĩ ejeripõ'rãpʉ añurõ tʉ'oña'a.
Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ catinu'cũcã'rãsa'a. 7 Marĩ ʉaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, Õ'acũ
me'rã a'pepũrĩrã weesa'a. Cũ dutiro ne weesĩ'rĩti, ne weemasĩtisa'a. 8 Marĩ ʉaro weesetirã,
Õ'acũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a.

9 Marĩ ʉaro weesĩ'rĩsere weetisa'a majã. Ni'cãrõacãrẽ Espíritu Santu marĩpʉre nimi.
Tojo weerã cũ tutuaro me'rã cũ ʉaronojõ wee'e. Espíritu Santu marĩ me'rã niticã, cũ
ʉaro weetisa'a. Jesucristo yarã nitisa'a. 10 Marĩ ña'arõ weese wapa marĩ upʉ boadijatji
upʉ ni'i. Tojo boadijatji upʉ nimicã, Jesucristo marĩpʉre niyucã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã,
bu'iri marĩrã nima", ni ĩ'asami. Tojo weero marĩ upʉ boamicã, marĩ ejeripõ'rã ʉ'mʉsepʉ
catinu'cũcã'rõsa'a. 11 Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Cṹta tja Espíritu Santu
marĩpʉre nicã, marĩ upʉ wẽ́rĩ́ca upʉre masõgũsami. Espíritu Santu tutuaro me'rã tojo
weegʉsami.

12 Tojo weerã acawererã, marĩ Espíritu Santure cʉorã, cũ dutisere weeroʉa'a. Marĩ
ʉaro weesĩ'rĩsenojõ pe'ere weeroʉasato niwe'e. 13 Marĩ ʉaro weesetirã, pecame'epʉ bu'iri
da're bajuriono'rãsa'a. Te ña'asere Espíritu Santu weetamurõ me'rã weedu'urã pũrĩcã,
catinu'cũrãsa'a.

14 Nipe'tirã Espíritu Santu wãcũse o'osere weesiruturãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. 15 Õ'acũ
Espíritu Santure marĩrẽ o'ócʉ niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ da'raco'terã na wiogʉre uirã

weronojõ niwe'e. Marĩrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weesami. Tojo weerã cũ weetamurõ me'rã marĩ Õ'acũrẽ "Pacʉ", nímasĩ'i. [16] Espíritu Santu marĩ wãcũsepʉ "Õ'acũ põ'rã nitoja'a", ni tʉ'oña'cã weemi. [17] Marĩ Õ'acũ põ'rã niyurã, cũ "Yʉ'ʉ põ'rãrẽ añuse o'ogʉti" ní'quere ñe'erãsa'a. Jesucristo cũ pacʉ o'oatjere ñe'egʉ̃sami. Marĩ quẽ'rã cũ me'rã tere ñe'erãsa'a. Marĩ ni'cãrõacãrẽ Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurã, be'ropʉ cũ wiogʉ nise quẽ'rãrẽ bu'ipejatamurãsa'a.

*Õ'ac*ũ marĩrẽ añurõ weeatje cjase ni'i

[18] Marĩ a'ti nucũcãpʉ pi'eti'i, pi'etirã. Be'ropʉ Õ'acũ marĩrẽ ʉ'mʉsepʉ añusere o'oatjere wãcũcãma, ni'cãrõacã marĩ pi'etise mejõ niseacã ni'i. [19] Be'ro ni'cã nʉmʉ Õ'acũ "Ã'rã yʉ'ʉ põ'rã nima. Narẽ añuse o'ogʉti", nigʉ̃sami. Nipe'tise cũ wee'que ʉ'mʉarõ cjase, a'ti turi cjase cũ tojo weeatjere masã apeyenojõrẽ ʉpʉtʉ ĩ'asĩ'rĩrõ weronojõ co'tewapamo'o. [20-21] Ne waropʉre Õ'acũ wee'que añuse dia'cũ nicaro nimiwʉ̃. Be'ro Adã́ Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cã'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwʉ̃. A'ti turi basu dojoticaro niwʉ̃. Õ'acũ nírõnojõta dojocaro niwʉ̃. Tojo weerã wa'icʉrã, yucʉpagʉ, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicã, be'ropʉ añurõ apogʉsami tja. Õ'acũ ni'cã nʉmʉ besecʉ niwĩ. Queoro ti nʉmʉ nicã, cũ põ'rãrẽ añurã waro wa'ato nígʉ̃ dʉcayugʉsami. Apeye cũ wee'que quẽ'rãrẽ dʉcayugʉsami. Tojo weecã, cũ ne waropʉ wee'caro weronojõ añurõ nirõsa'a tja. Boadijasome majã. [22] Marĩ a'tiro masĩ'i. Ni'cãrõacãpʉta nipe'tise Õ'acũ cũ wee'que boadijasere pe'ticã ʉaro, pũrĩsere tʉ'oña'rõ weronojõ tʉ'oña'a. Ni'cõ numio wĩ'magʉ̃ wʉago pũrĩse tʉ'oña'rõ weronojõ tʉ'oña'a. [23] A'ti ʉmʉco se'saro tere tʉ'oña'we'e. Marĩ Espíritu Santure cʉorã wiori quẽ'rã pi'eti'i. Be'ropʉ marĩrẽ dʉcayuatjere ʉpʉtʉ waro ñe'esĩ'rĩrã, pũrĩrõ tʉ'oña'rõ weronojõ yucue'e. Marĩ Espíritu Santure cʉocã, nipe'tise Õ'acũ "O'ogʉti" ní'quere o'ogʉsami. Be'ro Õ'acũ marĩrẽ, "Yʉ'ʉ põ'rã nima", nigʉ̃sami. Tócatero nicã, marĩrẽ ma'ma upʉ, ña'ase weetiri upʉre o'ogʉsami. [24] Marĩ Jesucristore ẽjõpeocã, marĩrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Cũ marĩrẽ be'ropʉ weeatjere co'te ẽjõpeo'o. Marĩ ĩ'a'quepʉre de'ro weeajã co'tenemobosaʉ. Ĩ'a'quepʉre co'teno'ña marĩ'i. [25] Marĩ ĩ'atise pũrĩcãrẽ co'te ẽjõpeorã, sojaro, caributiro marĩrõ co'teme'rĩcã'a.

[26] Marĩ añusere weetutuatitjĩarã, Õ'acũrẽ "¿De'ro sẽrĩrõʉasari?" nímasĩtisa'a. Tere ĩ'agʉ̃, Espíritu Santu marĩrẽ weetamusami. Cũ basu marĩ ye niatjere Õ'acũrẽ sẽrĩbosasami. Cũ tere sẽrĩbosagʉ, masã ucũta basiotise ʉserinojõ me'rã sẽrĩsami. [27] Õ'acũ ʉaronojõta Espíritu Santu marĩrẽ, cũ yarãrẽ sẽrĩbosasami. Tojo weegʉ Õ'acũ nipe'tise marĩ wãcũsere ĩ'abesepe'ogʉ, Espíritu Santu marĩrẽ sẽrĩbosasere masĩsami.

[28] Õ'acũ marĩrẽ cũ ʉaro weeato nígʉ̃ besecʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ cũrẽ mairãrẽ weetamunu'cũcã'sami. Nemorõ cũ weronojõ wa'acã ʉagʉ nipe'tise marĩrẽ wa'asere añurõ yapaticã weesami. [29] Õ'acũ ne waropʉre ĩ'abesenʉ'cõtojagʉpʉ "Ã'rã yʉ'ʉ põ'rã nirãsama", nicʉ niwĩ. Cũ macũ weronojõ nisetiato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. Tojo nicã cũ macũrẽ "Nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorã masã ma'mi niato", nicʉ niwĩ. [30] Dʉporopʉ Õ'acũ marĩrẽ cũ yarã niato nígʉ̃ beseyutojacʉ niwĩ. Besetoja, cũ põ'rã sãjãcã weecʉ niwĩ. Be'ro "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nicʉ niwĩ. Marĩ tojo nino'rãrẽ ʉ'mʉsepʉ cũ weronojõ niseticã weegʉsami.

[31] Marĩ tere masĩrã, ¿ñe'enojõ ninemobosari? Õ'acũ marĩrẽ weetamuyucã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weemicã, wãcũque'tiwe'e. Marĩrẽ na ña'arõ weedojamasĩtisama. [32] Õ'acũ cũ macũ waromarĩcãrẽ o'ócʉ niwĩ. Ne "O'osome" nitigʉta, marĩ nipe'tirã ye niatjere wẽrĩbosadutigʉ tojo o'ócʉ niwĩ. Apeyepʉma tjãsami majã. De'ro weeacjʉ cũ macũ Jesucristore marĩrẽ o'o'cʉ nimigʉ̃, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogʉsami. [33] Õ'acũ cũ bese'cãrãrẽ ne ni'cũnojõpʉta masã besewʉaropʉ weresãrõ weronojõ "Ã'rã ña'arã nima", nita basiowe'e. Õ'acũ cũ basuta "Ã'rã bu'iri marĩma" nigʉ̃samigʉ. [34] Ne ni'cũ "Ã'rãrẽ bu'iri da'reroʉa'a", nímasĩtisami. A'tiro ni'i. Jesucristota marĩrẽ wẽrĩbosacʉ niwĩ. Wẽrĩtoja, masãcʉ niwĩ. Ni'cãrõacã cũ pacʉ diacjʉ̃ pe'e wiogʉ dujiri cũmurõpʉ marĩ ye niatjere sẽrĩbosagʉ weesami. Tojo weegʉ ne ni'cũ marĩ Õ'acũ bese'cãrãrẽ "Bu'iri da'reroʉa'a", nímasĩtisami. [35] Jesucristo marĩrẽ ma'isere ne ni'cũnojõ cã'mota'amasĩtimi. Marĩ pi'eticã,

marĩ diasaro tʉ'oña'cã, ãpẽrã ña'arõ weequenʉ'cõcã, Jesucristo ma'inu'cũcã'sami. Tojo nicã ba'ase moocã, su'ti moocã, wiose wa'tero nicã, ãpẽrã marĩrẽ wẽjẽcã, Jesucristo marĩrẽ ma'inu'cũsami. 36 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta Õ'acʉ̃ yarãrẽ a'tiro ni'i:
Mʉ'ʉrẽ ẽjõpeose bu'iri ʉmʉcorinʉcʉ̃ ãpẽrã ʉ̃sãrẽ wẽjẽtawioro ni'i.
Ovejare wẽjẽrãtirã aperopʉ miarã weronojõ ʉ̃sãrẽ weema, tojo ni ojano'caro niwʉ̃.
37 Marĩ ña'arõ yʉ'rʉrã, Jesucristo marĩrẽ ma'igʉ̃ weetamuse me'rã nipe'tise ña'asere docaque'acã weemasĩsa'a. Tojo nicã cʉ̃ weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutuanemomasĩ'i.

38 Yʉ'ʉ a'tere "Diacjʉ̃ta nirõ wee'e", ni'i. Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere ne apeyenojõ cã'mota'amasĩtisa'a. Wẽrĩse, catise cã'mota'amasĩtisa'a. Tojo nicã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã, wãtĩa, na wiorã Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩtisama. Apeye quẽ'rã ni'cãrõacã nise, be'ropʉ niatje ne cã'mota'amasĩwe'e. 39 Tojo nicã ʉ'mʉarõpʉ cjase, ʉ̃'cʉarõpʉ cjase, Õ'acʉ̃ wee'quenojõ quẽ'rã ne Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩwe'e. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ Jesucristo yarã niyucã, marĩrẽ ma'inu'cũsami.

9

Israe curuacjãrã ye queti ni'i

1-3 Yʉ'ʉ acawererã Israe curuacjãrã Jesure ẽjõpeoticã, ña'abutiaro ejeripõ'rãtigʉcoro. Ya curuacjãrã Jesucristore ẽjõpeocã ʉagʉ, na pecame'epʉ bu'iri da'reno'bo'quere dʉcayusĩ'rĩgʉ̃, yʉ'ʉ pe'e wapayebosasĩ'rĩmi'i. Yʉ'ʉ tojo weegʉ Jesucristore ne ĩ'anemotibosa'a majã. Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeotjĩagʉ̃, nisoowe'e. Diacjʉ̃ tere were'e. Espíritu Santu quẽ'rã yʉ'ʉ nisere "Diacjʉ̃ta ní'i", nisami. 4 Israe curuacjãrã Israe wãmetigʉ pãrãmerã nituriarãpʉ nima. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ põ'rã niato nígʉ̃ narẽ besecʉ niwĩ. Cʉ̃ na me'rã nígʉ̃, cʉ̃ tutuasere, cʉ̃ asistesere narẽ ĩ'ocʉ niwĩ. "Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ ni'i. Mʉsã, yá curuacjãrã ni'i", nicʉ niwĩ. Narẽ añurõ nisetimasĩato nígʉ̃ cʉ̃ dutisere Moisére cũucʉ niwĩ. Narẽ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeosere cũucʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ narẽ "Mʉsã pãrãmerã nituriarãrẽ añurõ weegʉti", nicʉ niwĩ. 5 Ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉa Israe curuacjãrã nimʉ'tã'cãrã pãrãmerã nituriarãpʉ ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob, cʉ̃ põ'rã doce pãrãmerã nituriarãpʉ ni'i. Jesucristo quẽ'rã masʉ̃ niyugʉ, ti curuapʉ bajuasirutugʉ, Israe curuacjʉ̃ na acaweregʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ nimi. Nipe'tise yʉ'rʉoro nimi. Cʉ̃rẽ "Mʉ'ʉ añuyʉ'rʉagʉ ni'i" ni, e'catise o'onu'cũcã'rõʉa'a. Tojota weeroʉa'a.

6 Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrãrẽ añurõ weemicã, pãjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeotima. Na ẽjõpeoticã, "Õ'acʉ̃ Israe curuacjãrãrẽ 'Añurõ weegʉti' ní'quere weetimi", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'quere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe pãrãmerã nituriarã Õ'acʉ̃ põ'rã nitima, nisĩ'rĩrõ wee'e. 7 Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ "Mʉ'ʉ pãrãmerã nituriarãrẽ añuse o'ogʉti", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo ní'quere nipe'tirã Abrahã pãrãmerã nituriarã ñe'etisama. Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Isaa pãrãmerã nituriarã dia'cʉ̃ mʉ'ʉ pãrãmerã waro nirãsama." 8 A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Nipe'tirã Abrahã ya curuapʉ bajuasiruturã, Õ'acʉ̃ põ'rã nitima. Õ'acʉ̃ cʉ̃ "Añuse weegʉti" ní'quere ẽjõpeorã, Õ'acʉ̃ põ'rã nima. Náta Abrahã pãrãmerã waro nima. 9 Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ ní'que a'tiro nicaro niwʉ̃: "Ape cʉ̃'ma a'tocateronojõ a'tigʉti tja. Titare Sara macʉ̃titojagosamo", nicʉ niwʉ̃.

10 A'te dia'cʉ̃ niwe'e. Apeye totá nemoquejo'o. Na macʉ̃ Isaa bʉcʉa, be'ro Rebecare nʉmoticʉ niwĩ. Be'ro co nijĩpaco nirĩ curare Õ'acʉ̃ co quẽ'rãrẽ ucũcʉ niwĩ. Co põ'rã sʉ'rʉa'cãrã, Isaa ni'cʉ̃ põ'rãta nicãrã niwã. 11-12 Na bajua añuse, ña'asere weese dʉporo Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃rẽ beseyutojacʉ niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro besesere ĩ'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ no'o besesĩ'rĩrãrẽ besesami. Na weesere ĩ'agʉ̃ mejẽta, besesami. Tojo weegʉ Rebecare nicʉ niwĩ: "Masã ma'mi cʉ̃ acabijire da'raco'tegʉ sãjãgʉ̃sami." 13 A'te Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta queoro ni'i. "Jacore besewʉ. Esaú pe'ere besetiwʉ", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

14 To pũrĩcãrẽ marĩ ¿de'ro pe'e nirãsari? "Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃rẽ apĩ yʉ'rʉoro besegʉ, queoro weetimi", ¿nirãsari? Niwe'e. 15 A'tiro pe'e ni'i. Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ Moisére a'tiro nicʉ niwĩ: "No'o yʉ'ʉ pajaña'sĩ'rĩgʉ̃rẽ pajaña'gʉti", nicʉ niwĩ. 16 Tojo weerã marĩ masĩ'i. Õ'acʉ̃ basu cʉ̃ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. Masã pajaña'duticã mejẽta pajaña'sami. Tojo nicã añurõ

weese wapa mejẽta pajañaˈsami. [17] Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpʉ Õˈacũ cũ níˈquere aˈtiro ojanoˈwũ. Dʉporocjũpʉ Egipto dutigʉ wiogʉ faraṍrẽ aˈtiro nicʉ niwĩ: “Yʉˈʉ tutuasere mʉˈʉ meˈrã ĩˈogũti ńígũ, mʉˈʉrẽ wiogʉ sõrõwũ. Nipeˈtirocjãrã yʉˈʉ tutuagʉ nisere masĩdutigʉ tojo weewʉ”, nicʉ niwĩ Õˈacũ. [18] Tojo weegʉ Õˈacũ noˈo cũ pajañaˈsĩˈrĩrãrẽ pajañaˈsami. Noˈo ejeripõˈrã bʉtirãrẽ ejeripõˈrã bʉticã weesami. Na ʉaro nemorõ ñaˈarõ weeato ńígũ tojo weesami.

[19] Yʉˈʉ tojo nisere tʉˈorã, mʉsã aˈtiro nibosaˈa: “Õˈacũ cũ basuta ejeripõˈrã bʉticã weemigũ, ¿deˈro weegʉ masãrẽ ‘Buˈiritirã nima’, nisari? Õˈacũ weesĩˈrĩsere cãˈmotaˈata basiweˈe”, nibosaˈa. [20] Niweˈe. Mʉsã tojo bʉsʉrãnojõ masã niˈi. Õˈacũ mʉsãrẽ weeˈcʉre yeˈsuticãˈrõʉaˈa. Sʉtʉwʉ yéécarʉ tirʉ yeeˈcore “¿Deˈro weeacjo yʉˈʉre aˈtiro bajutjʉ yeeri?” nímasĩtisaˈa. [21] Diˈi yeeri masõ co ʉaro yeemasĩsamo. Noˈo sʉtʉwʉ añutjʉ bosenʉmʉ nicã co miiwĩrõatjʉre yeemasĩsamo. Aperʉ quẽˈrãrẽ mejõ nitjʉ noˈo ʉaro co cʉoatjʉre yeemasĩsamo.

[22] Masã ñaˈarõ weecã, Õˈacũ cũ buˈiri daˈreatjere, cũ tutuasere narẽ masĩcã ʉacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũrẽ uarosãjãcã weeˈcãrãrẽ, cũ buˈiri daˈre bajurioajãrẽ tojo ĩˈacãˈcʉ niwĩ yujupʉ. [23] Marĩrẽ, cũ pajañaˈrã peˈere cũ añubutiaro nisetisere, cũ tutuasere masĩcã ʉacʉ niwĩ. Dʉporopʉ marĩrẽ cũ weronojõ añurã niato ńígũ, tojo nicã cũ tutuasere cʉoato ńígũ beseyucʉ niwĩ. [24] Tojo marĩrẽ besegʉ, niˈcãrẽrã judío masã waˈteropʉ nirãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirãrẽ besedʉcawaanʉˈcõcʉ niwĩ. [25] Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpʉ dʉporocjũpʉ Osea Õˈacũ ye quetire weremʉˈtãrĩ masũ judío masã nitirã ye cjase Õˈacũ ucũˈquere aˈtiro ojacʉ niwĩ:

Yarã masã nitimiˈcãrãrẽ “Yarã masã nima”, nigũsaˈa.
Yʉˈʉ maˈitimiˈcãrãrẽ “Yʉˈʉ mairã nima”, nigũsaˈa.

[26] “Mʉsã, yarã mejẽta niˈi” ninoˈca diˈtapʉta tja narẽ “Õˈacũ catinuˈcũgũ põˈrã nima”, ninoˈrõsaˈa, ni ojacʉ niwĩ Osea.

[27] Israe curuacjãrã ye peˈema Isaía aˈtiro ojacʉ niwĩ:

Israe põˈrã nucũporo dia pajiri maa sumutopʉ nise weronojõ pãjãrã nimirã, pejetirãcã yʉˈrʉonoˈrãsama.

[28] Õˈacũ cũ níˈcaronojõta cũ ucũˈquere queoro weegʉsami.

Tere wéégʉ, sojaro meˈrã aˈti nucũcãcjãrãrẽ buˈiri daˈregʉsami, nicʉ niwĩ.

[29] Cũ Isaíata apeye ojamʉˈtãcʉ niwĩ tja:

Õˈacũ nipeˈtise buˈipʉ nigṹ marĩ pãrãmerãrẽ pejetirãcã dʉˈaticãma, dʉporocjãrãpʉ Sodoma, Gomorracjãrãrẽ weronojõ peˈodijobopĩ.

Tojo weecã, marĩ ya curua marĩbosaˈa majã, ni ojacʉ niwĩ.

[30] To pũrĩcãrẽ ¿deˈro nirõʉati? Aˈtiro niˈi. Judío masã nitirã Õˈacũ meˈrã na añurõ niatjere aˈmaticãrã niwã. Tere aˈmatimirã, Jesucristore ẽjõpeose meˈrã bocacãrã niwã. Na ẽjõpeocã, Õˈacũ narẽ “Añurã, buˈiri marĩrã nima”, ni ĩˈacʉ niwĩ. [31] Judío masã peˈe Moisé dutise meˈrã Õˈacũ meˈrã añurõ nisĩˈrĩcãrã nimiwã. Tojo wãcũmirã, Moisé dutiˈquere weeticãrã niwã. Tojo weerã Õˈacũ meˈrã añurõ niticãrã niwã. [32] ¿Deˈro weerã Õˈacũ meˈrã añurõ nitipari? Aˈtiro niˈi. Jesucristore ẽjõpeose meˈrã mejẽta Õˈacũ meˈrã añurõ nisĩˈrĩcãrã nimiwã. Na basu weetutuase meˈrã peˈe tojo nisĩˈrĩcãrã niwã. Tojo weerã Õˈacũ cũuˈcʉ Jesucristore ẽjõpeotirã Õˈacũ tiropʉ waˈasome. [33] Tojo weero Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpʉ ojaˈque queoro waˈacaro niwũ. Aˈtiro ojanoˈcaro niwũ Õˈacũ macũrẽ:

Niˈcãgã ũtãgã dʉpogʉ weronojõ niˈcũrẽ Jerusalẽ́pʉre dʉpogʉti.

Tigapʉ ʉˈtayuria bʉrʉqueˈarã weronojõ yʉˈʉ dʉpoˈcʉre ẽjõpeotirã, buˈiri daˈre bajuri-onoˈrãsama.

Cũrẽ ẽjõpeorã peˈe “Mejõ waro ẽjõpeocãti”, nisome, ni ojanoˈcaro niwũ.

10

[1] Acawererã, Israe curuacjãrãrẽ na yʉˈrʉonoˈcã pũrõ ʉasãˈa. Tojo weegʉ ʉpʉtʉ Õˈacũrẽ sẽrĩbosaˈa. [2] Na Õˈacũ ʉaro añurõ weesĩˈrĩmima. Tojo weesĩˈrĩmirã, añurõ tʉˈomasĩnʉˈcõpeˈotima. [3] Õˈacũ marĩrẽ Jesucristore ẽjõpeose meˈrã “Añurã nima”,

nisami. Cũ tojo nisere ẽjõpeosĩ'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisĩ'rĩmisama. Tojo weerã Õ'acũ cũ "Weeya" ní'quere weetisama. [4] Dʉporopʉ Moisé oja'quepʉ "Õ'acũ cũ bese'cʉ masã ña'arõ wee'quere yʉ'rʉogʉsami", ni ojano'caro niwũ. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'ajanʉ'cõpe'ocʉ niwĩ. Tojo weerã Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cũrẽ ẽjõpeocã, Õ'acũ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ĩ'asami.

[5] Moisé dutise me'rãma Õ'acũ ĩ'orõpʉ bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacʉ niwĩ: "Nipe'tise te duti'quere weepe'ogʉ Õ'acũ me'rã ninu'cũcũsami", nicʉ niwĩ. [6] Ẽjõpeose me'rã pe'ere Õ'acũ ĩ'orõpʉ bu'iri marĩrã nidutise a'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ĩ'asami. Moisé tere a'tiro ojacʉ niwĩ: "'Õ'acũ bese'cʉre marĩrẽ yʉ'rʉodutirã ʉ'mʉsepʉ mʉjãa, cũrẽ pijidijatiroʉa'a', ni wãcũticã'ña. [7] Tojo nicã 'Wẽrĩ'cãrã nirõpʉ ni'cũ dijaa, Õ'acũ bese'cʉre pijimʉjãatiroʉa'a', ni wãcũticã'ña", nicʉ niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ dijatitojacʉ niwĩ. Tojo nicã, wẽrĩ'cãrã nirõpʉ ní'cʉ masãmʉjãatitojacʉ niwĩ. [8] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ te cjasere a'tiro ni'i: "Õ'acũ ye queti tʉ'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere ẽjõpeotoja'a", nicʉ niwĩ Moisé. Ũsã te queti Jesucristore ẽjõpeoroʉa'a nise quetireta were'e. [9] Marĩ a'tiro wéérã, yʉ'rʉrãsa'a. "Jesucristo marĩ wiogʉ nimi" nírã, "Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ" ni ẽjõpeorã, yʉ'rʉrãsa'a. [10] Marĩ Jesucristore ẽjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nimi. Marĩ cũrẽ ẽjõpeosere ãpẽrãrẽ were'e. Te me'rã yʉ'rʉrãsa'a.

[11] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'caro niwũ: "Ne ni'cũ cũrẽ ẽjõpeogʉ 'Mejõ warota cũrẽ ẽjõpeocãti', nisome", nino'caro niwũ. [12] Õ'acũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'asami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ne dʉcawaanʉ'cõse marĩ'i. Õ'acũ nipe'tirã wiogʉ ni'cũta nimi. Nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeose me'rã sẽrĩrãrẽ peje o'oyʉ'rʉo o'ogʉsami. [13] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tirã no'o Õ'acũrẽ na ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩrãnojõ yʉ'rʉono'rãsama. Narẽ bu'iri da'resome", niwũ.

[14] Tojo nimicã, Jesucristore ẽjõpeotirã ¿de'ro wee acobojose sẽrĩbosabaʉ? Cũ ye quetire tʉ'otimirã, ¿de'ro wee na ẽjõpeobosabaʉ? ¿Narẽ wererã marĩcã, de'ro na te quetire tʉ'obosabaʉ? [15] Õ'acũ weredutigʉ o'óticã, ãpẽrãrẽ wererã wa'atibosama. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta a'tiro ni'i: "Ãpẽrã marĩrẽ ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i", ni ojano'o.

[16] A'te añuse quetire pãjãrã tʉ'omirã, nipe'tirã Israe curuacjãrã ẽjõpeotima. Isaía cũ oja'caronojõta a'tiro ni'i: "Õ'acũ, ũsã wiogʉ, ũsã weresere pejetirãcã ẽjõpeoma", ni ojacʉ niwĩ. [17] Jesucristo ye quetire werecã, masã tere tʉ'oma. Te quetire tʉ'óca be'ro ẽjõpeoma.

[18] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ sẽrĩtiña'gũti: ¿Israe curuacjãrã tʉ'omirĩba te quetire? Tʉ'opã. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ:

Na werese quetire nipe'tirocjãrã tʉ'obi'acã'sama.

Na werese a'ti ʉmʉco nipe'tiropʉ bʉsʉse'sasa'a.

[19] Mʉsãrẽ sẽrĩtiña'nemogũti tja. ¿Israe curuacjãrã añuse quetire tʉ'omirã, tʉ'omasĩwetine? Tʉ'omasĩcãrã nimiwã. Yʉ'ʉ tere ninemogũ, Moisé cũ ní'quere weremʉ'tãgũti. Õ'acũ ucũ'quere a'tiro nicʉ niwĩ:

Yarã masã mejẽtare yʉ'rʉogʉti.

Tojo narẽ weecã, mʉsã doerãsa'a.

No'o mʉsã "Tʉ'omasĩtima" nirãrẽ yʉ'ʉ yʉ'rʉocã, mʉsã uarãsa'a, ni ojacʉ niwĩ Moisé.

[20] Be'ro Isaía quẽ'rã Õ'acũ cũ ucũ'quere "To nibosaʉ" niro̍ marĩrõ ninemopeocʉ niwĩ:

Ne a'mati'cãrã pe'e yʉ'ʉre bocaco'tecã'ma.

Yʉ'ʉ nisetisere yʉ'ʉre sẽrĩtiña'ti'cãrã pe'ere ĩ'owũ, tojo ni ojacʉ niwĩ Isaía.

[21] Israe curuacjãrã pe'ere Isaía Õ'acũ ucũ'quere a'tiro nicʉ niwĩ: "Ʉmʉcorita yóacã, narẽ põtẽrĩ ñe'egũti nígũ, omocãrĩ sẽemiwũ. Na tʉ'oti, yʉ'rʉnʉ'cãsepijarãrẽ tojo weemiwũ", ni ojaturiacʉ niwĩ Isaía.

11

*Ni'cãr*ẽrã Israe curuacjãrãrẽ Õ'acũ bese'que ni'i

1 Mʉsãrẽ sẽrĩtiña'nemogũti tja. ¿Õ'acũ Israe curuacjãrã yʉ'rʉnʉ'cã'cãrãrẽ, yarã masã
nisome majã nígũ, cõ'awã'cãpari? Cõ'awã'cãticʉ niwĩ. Yʉ'ʉ quẽ'rã Israe curuacjũ ni'i.
Abrahã pãrãmi nituriagʉ Benjamí ya curuacjũ ni'i. 2 Dʉporopʉ cũ yarã masã niato nígũ
Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ besecʉ niwĩ. Tojo weegʉ narẽ cõ'aticʉ niwĩ. Mʉsã masĩsa'a
Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masũ Elía cũ ní'quere. Cũ Õ'acũpʉre "Israe curuacjãrã bu'iri
cʉoma", nicʉ niwĩ. A'tiro nicʉ niwĩ: 3 "Wiogʉ, Israe curuacjãrã mʉ'ʉ ye queti weremʉ'tãrĩ
masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Mʉ'ʉrẽ ñubuepeorã, wa'icʉrã ũjũamorõpeosere weestedijocãrã
niwã. Yʉ'ʉ ni'cũta dʉ'sa'a mʉ'ʉrẽ ẽjõpeogʉ. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, a'marã weema",
nicʉ niwĩ Elía. 4 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, Õ'acũ cũrẽ yʉ'ticʉ niwĩ: "Na tojo weemicã, siete
mil masã yarãrẽ dʉ'apʉ. Na Baal wãmetigʉ queose yee'quere ne ẽjõpeotima", nicʉ niwĩ
Õ'acũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Õ'acũ cũ yarã masãrẽ cõ'awã'cãtisami. 5-6 Õ'acũ Elía nícatero
masãrẽ bese'caro weronojõ ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ pejetirãcã Israe curuacjãrãrẽ besesami.
Na weesere ĩ'agũ mejẽta, besecʉ niwĩ. Narẽ pajaña'gũ besecʉ niwĩ. Na añurõ wééca be'ro
narẽ besegʉ, pajaña'gũ mejẽta weebopĩ. Na weetutua'que wapa nibopã.

7 A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe curuacjãrã Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩmicãrã niwã. Tojo
nisĩ'rĩmirã, nipe'tirã cũ me'rã añurõ niticãrã niwã. Cũ bese'cãrã pũrĩcã cũ me'rã añurõ
nicãrã niwã. Ãpẽrã cũrẽ ẽjõpeotitjĩarã o'meperi marĩrã, tʉ'otirã weronojõ tojacãrã niwã.
8 Tere ucũrõ, Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ: "Õ'acũ cũrẽ ẽjõpeotirãrẽ cũ yere
tʉ'omasĩticã weecʉ niwĩ. Narẽ caperi ĩ'atirã, tojo nicã o'meperi tʉ'otirã weronojõ wa'acã
weecʉ niwĩ. Téé a'tiro nicãpʉ quẽ'rãrẽ nidecoti'i yujupʉ", ni ojano'wũ. 9 Davi quẽ'rã
Õ'acũrẽ a'tiro ucũcʉ niwĩ:
Israe curuacjãrã na bosenʉmʉrĩ weewʉase me'rã ña'arõ weema.
Na tojo weecã ĩ'agũ, narẽ bu'iri da'reya.
10 Narẽ tʉ'omasĩtirã weronojõ, ĩ'atirã weronojõ wa'acã weeya.
Peje nʉcũse wʉarã, sũcũa wejenu'arõ weronojõ pi'eticã weeya, nicʉ niwĩ Davi.

Judío masã nitirãrẽ yʉ'rʉo'que ni'i

11 Apeye mʉsãrẽ ninemogũti tja. Judío masã Jesucristore ẽjõpeoticã, Õ'acũ narẽ
cõ'abutiaticʉ niwĩ. Na Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã, judío masã nitirã pe'ere yʉ'rʉogʉti nígũ,
tojo weecʉ niwĩ. Õ'acũ narẽ añurõ weesere ĩ'arã, judío masã ũsã quẽ'rã tojota ʉasa'a,
ni ĩ'acũudutigʉ tojo weecʉ niwĩ. 12 Judío masã na Jesucristore ẽjõpeoticã, ãpẽrã a'ti
nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'acaro niwũ. Judío masã Õ'acũ "Yʉ'ʉ põ'rãrẽ añuse o'ogʉti"
ní'quere ñe'eticãrã niwã. Judío masã nitirã pe'e ñe'ecãrã niwã. Judío masã quẽ'rã
Jesucristore ẽjõpeocã, nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'arosa'a.

13 Ni'cãrõacãma judío masã nitirã se'sarore weregʉti. Jesucristo yʉ'ʉre mʉsã judío masã
nitirãrẽ cũ ye quetire weredutigʉ cũuwĩ. Tojo weero yʉ'ʉ ĩ'acã, yʉ'ʉ da'rase mejõ nise
mejẽta ni'i. 14 Apetero weegʉ yʉ'ʉ acawererã judío masãrẽ doecã weebosa'a. Õ'acũ mʉsãrẽ
añurõ weesere ĩ'arã, na quẽ'rã Jesucristore ẽjõpeobosama. Ẽjõpeorã, yʉ'rʉono'rãsama.
15 Õ'acũ judío masã cũrẽ ẽjõpeotirãrẽ cõ'acã, ãpẽrã pe'e cũ yarã sãjãcãrã niwã. Judío masã
pe'e cũrẽ ẽjõpeocã, añuyʉ'rʉarosa'a. Masã wẽrĩ'cãrãpʉ masõno'cãrã weronojõ nirõsa'a.

16 Queose me'rã mʉsãrẽ weregʉti. Pã́ wééca be'ro ni'cãgã Õ'acũrẽ o'ocã, nipe'ticjapʉ
Õ'acũ ye tojasa'a. Yucʉgʉ quẽ'rã tojota ni'i. Tigʉ nʉ'cõrĩ Õ'acũ ye nicã, te dʉpʉri quẽ'rã
Õ'acũ ye ni'i. Marĩ ñecũsʉmʉa Abrahã, Isaa, Jacob tigʉ nʉ'cõrĩ weronojõ Õ'acũ yarã nima.
Tojo weerã marĩ cũ pãrãmerã nituriarã mejãrõta "Õ'acũ yarã nima", ni ĩ'ano'sama.

17 Ni'cãrẽrã judío masã olivogʉ dʉpʉcjãrã waro weronojõ nima. Ãpẽrã ni'cãrẽrãrẽ
te dʉpʉrire dʉtecõ'a'caro weronojõ Õ'acũ judío masãrẽ cõ'acʉ niwĩ. Be'ro te dʉpʉri
ní'caropʉ apegʉ olivo nʉcũcjũ dʉpʉrire pĩ'rĩwã'dutigʉ topʉ yeje dʉ'reõ'osami. Tojo weero
tigʉ casero wĩ'tãse me'rã nʉcũcjũ añurõ pĩ'rĩwã'rõsa'a. Tojo wee'caro weronojõ wa'acaro
niwũ mʉsã judío masã nitirãrẽ. Õ'acũ mʉsãrẽ cũ yarã sãjãcã weecʉ niwĩ. Mʉsã judío
masã niwe'e. Tojo nitimirã, nipe'tise Õ'acũ Abrahã pãrãmerã nituriarãrẽ "Añuse o'ogʉti"

níˈquere ñeˈerãsaˈa. [18] Tojo waˈaˈa nírã, “Ũsã judío masã nemorõ añuyʉˈrʉnʉˈcãˈa”,
niticãˈña. Õˈacũ masãrẽ yʉˈrʉose na meˈrãta dʉˈpocáticaro niwũ. Mʉsã ñecũ meˈrã mejẽta
dʉˈpocáticaro niwũ.
[19] Mʉsã aˈtiro nibosaˈa: “Niˈcãrẽ ñaˈase dʉpʉri dʉtecõˈanoˈcaro niwũ. Apeye dʉpʉri
yejedʉcayunoˈrõtiro tojo weenoˈcaro niwũ”, nibosaˈa. “Te weronojõ ũsã judío masã
nitirãrẽ Õˈacũ yarã waˈato nígũ judío masã peˈere cõˈacʉ niwĩ”, nibosaˈa. [20] Tojota
niˈi, nirõ. Na ẽjõpeotise ye buˈiri cõˈanoˈcãrã niwã. Mʉsã quẽˈrã Õˈacũrẽ ẽjõpeoticã,
yʉˈrʉonoˈña marĩbopã. Mʉsã ẽjõpeose meˈrã diaˈcũ cũ yarã sãjãcãrã niwũ. Tojo
weerã “Ũsã judío masã yʉˈrʉoro niˈi”, ni wãcũticãˈña. Ũsã quẽˈrãrẽ cõˈarĩ nírã,
Õˈacũrẽ wiopesase meˈrã tʉˈoñaˈña. [21] Judío masã Õˈacũ yarã nimʉˈtãˈcãrã nimiwã.
Na ẽjõpeoticã, Õˈacũ narẽ cõˈacʉ niwĩ. Cũ judío masãrẽ olivo nimʉˈtãˈque dʉpʉrire
dʉtecõˈaˈcaro weronojõ weecʉ niwĩ. Mʉsã judío masã nitirã quẽˈrãrẽ cũrẽ ẽjõpeoticã,
tojota weegʉsami. [22] Õˈacũ pajañaˈsere, tojo nicã tutuaro meˈrã cũ buˈiri daˈresere wãcũña.
Cũrẽ ẽjõpeotirãrẽ buˈiri daˈresami. Mʉsã pũrĩcãrẽ pajañaˈgũ, añurõ weesami. Mʉsã
cũrẽ ẽjõpeonuˈcũcã, tojo weegʉsami. Mʉsã weeticã, cũ ñaˈase dʉpʉri cõˈaˈcaro weronojõ
mʉsã quẽˈrãrẽ cõˈagũsami. [23] Cõˈanoˈcãrã judío masã Jesucristore ẽjõpeocã, na quẽˈrãrẽ
añurõ weegʉsami. Narẽ apaturi tigʉpʉta tja mejã dʉpʉri yeje dʉˈreõˈoˈcaro weronojõ
weegʉsami. Cũ yarã sãjãcã wéégʉ, tojo weegʉsami. Õˈacũ tere weemasĩmi. [24] Mʉsã judío
masã nitirã nʉcũpʉ nicjʉ olivo weronojõ niˈi. Tojo nimicã, Õˈacũ cũ yarã sãjãcã weecʉ
niwĩ. Judío masã pũrĩcã Õˈacũ besemʉˈtãˈcãrã waro nima. Olivogʉ warore oteˈcʉ weronojõ
nima. Tojo weerã mʉsã Õˈacũ yarã sãjãcã, judío masãpʉa tjãsama.

*Judío masãr*ẽ yʉˈrʉoatje niˈi

[25] Acawererã, todʉporopʉ masĩnoˈña marĩˈquere masĩcã ʉaˈa. Ũsã judío masã yʉˈrʉoro
masĩyʉˈrʉnʉˈcãˈa nirĩ nígũ, tojo nigũti. Pãjãrã judío masã Jesucristore ẽjõpeotiniˈma yu-
jupʉ. Na oˈmeperi tʉˈotirã weronojõ nima. Õˈacũ “Judío masã nitirã ticʉrã ẽjõpeorãsama”
níˈcaronojõta na ẽjõpeoca beˈropʉ judío masã ẽjõpeorãsama. [26] Tojo waˈacã, nipeˈtirã
judío masã yʉˈrʉonoˈrãsama. Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpʉ judío masã na yʉˈrʉatjere aˈtiro
ojanoˈwũ:

Masãrẽ yʉˈrʉoacjʉ judío masũ Jerusalẽ wãmetiri macãpʉre etagʉsami.
Jacob pãrãmerã na ñaˈasere cõˈagũsami.
[27] “Narẽ ñaˈasere acobojocã, queoro waˈarosaˈa yʉˈʉ todʉporopʉ níˈque”, nicʉ niwĩ Õˈacũ,
ni ojanoˈcaro niwũ.
[28] Jesucristore ẽjõpeotitjĩarã, pãjãrã judío masã Õˈacũrẽ ĩˈatuˈtirã weronojõ nima.
Mʉsã judío masã nitirã peˈere ẽjõpeodutigʉ tojo weemi. Tojo weemigũ, aˈtocatero
nirã judío masãrẽ Õˈacũ maˈisami. Ne waropʉ na ñecũsʉmʉarẽ maˈiˈcʉ niyugʉ, na
quẽˈrãrẽ maˈisami. [29] Õˈacũ cũ “Añuse oˈogʉti” níˈquere dʉcayutisami. Oˈotojanʉˈcõ,
ẽˈmatisami. Tojo nicã cũ beseˈcãrãrẽ cõˈabutiatisami. [30] Todʉporopʉ mʉsã quẽˈrã
Õˈacũrẽ yʉˈrʉnʉˈcãcãrã niwũ. Aˈtocaterore Õˈacũ judío masã yʉˈrʉnʉˈcãcã ĩˈagũ, mʉsã
peˈere pajañaˈmi. [31] Beˈro tojota waˈarosaˈa judío masã quẽˈrãrẽ. Aˈtiro nicã na Õˈacũrẽ
yʉˈrʉnʉˈcãma. Beˈro Õˈacũ na quẽˈrãrẽ pajañaˈgũsami. Cũ mʉsãrẽ pajañaˈcaronojõ na
quẽˈrãrẽ pajañaˈgũsami. [32] Aˈtiro niˈi. Nipeˈtirã Õˈacũrẽ yʉˈrʉnʉˈcãcã ĩˈagũ, “Niˈcãrõnojõ
buˈiritirã nima”, nicʉ niwĩ. Nipeˈtirãpʉre pajañaˈgũti nígũ, tojo nicʉ niwĩ.
[33] Õˈacũ marĩ ñaˈarã níˈcãrãrẽ pajañaˈyʉˈrʉami. Tutuayʉˈrʉami. Nipeˈtise
masĩpeˈocãˈmi. Tojo weerã marĩ cũ wãcũse, cũ weesere masĩpõtẽotisaˈa. Cũ deˈro weesere
tʉˈomasĩpõtẽotisaˈa. [34] Õˈacũ ye queti ojáca pũrĩpʉ aˈtiro ojanoˈwũ Õˈacũ masĩsere: “Õˈacũ
marĩ wiogʉ wãcũsere ne niˈcũ masĩtisami. Ne niˈcũ cũrẽ ‘Aˈtiro peˈe ʉaˈa’, nímasĩtisami.
[35] Ne niˈcũ Õˈacũrẽ apeyenojõ oˈo wapamoocã weeta basioweˈe”, tojo ni ojanoˈcaro niwũ.
[36] Nipeˈtise aˈti turi cjase, ʉˈmʉse cjase cũ weeˈque diaˈcũ niˈi. Cũ tutuase meˈrã nipeˈtise
ninuˈcũˈu. Cũ ye niˈi. Tojo weerã nipeˈtirã Õˈacũrẽ “Cũ añuyʉˈrʉagʉ, tutuayʉˈrʉagʉ
nimi”, ninuˈcũcãˈrã. Tojota weerã.

12

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weeduti'que ni'i

1 Acawererã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ añurõ pajaña'nu'cũmi. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ marĩ basu marĩ
upʉ, wãcũse, nipe'tise me'rã o'orã. Mʉ'ʉ yarã dia'cʉ̃ ni'i nírã, Õ'acʉ̃rẽ wiarã. Cʉ̃ me'rã
nibutiarã weronojõ weerã. Õ'acʉ̃ marĩ me'rã e'caticã ʉarã, tojo weerã. Marĩ a'tiro weese
me'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeosere diacjʉ̃ ĩ'orãsa'a. 2 Marĩ a'ti ʉmʉcocjãrã na weewʉasere ĩ'arã, na
weronojõ weeticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Marĩ catiri ʉmʉcore siape me'rã Õ'acʉ̃ marĩ
wãcũsere dʉcayunu'cũcã'to. Cʉ̃ marĩrẽ dʉcayunu'cũcã, marĩ Õ'acʉ̃ ʉasere "A'tiro ni'i",
nímasĩrãsa'a. Cʉ̃ ʉase añuse dia'cʉ̃ ni'i. Te ña'ase marĩse ni'i. Marĩ cʉ̃ ʉaro weecã,
e'catisami.

3 Õ'acʉ̃ añurõ wéégʉ, yʉ'ʉre mʉsãrẽ cʉ̃ ye quetire weredutigʉ cũuwĩ. Tojo weegʉ
mʉsã nipe'tirãrẽ nigʉ̃ti. Ne ni'cʉ̃ marĩ weemasĩtisere "Weecã'amasĩ'i" niticã'rõʉa'a. Marĩ
weemasĩsere queoro wãcũme'rĩcã'rõʉa'a. Marĩnʉcʉ̃ a'tiro wãcũrã. "Jesucristore ẽjõpeoca
be'ro cʉ̃ weemasĩse o'o'que põtẽorõ weemasĩ'i", nírã. 4 Queose me'rã weregʉti. Marĩ upʉ
ni'cã upʉ nimirõ, peje dʉcawatise cʉo'o. Te nipe'tise ni'cãrõnojõ niwe'e. Mejẽcã dia'cʉ̃
ni'i. Marĩ caperi me'rã ĩ'a'a. Marĩ o'meperi me'rã tʉ'o'o. Dʉ'pocãrĩ me'rã sija'a. 5 Marĩ
Jesucristore ẽjõpeorã tojota ni'i. Pãjãrã nimirã, cʉ̃ me'rã ni'cã upʉ weronojõ ni'i. Marĩ
nipe'tirã ni'cã upʉpʉ a'mesʉ'a'a.

6 Marĩnʉcʉ̃rẽ mejẽcãrĩ dia'cʉ̃ weemasĩsere cũucʉ niwĩ. Cʉ̃ no'o o'osĩ'rĩsere o'osami.
Tojo weerã tere añurõ weerã. Ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃ were'quere wereturiamasĩsere o'osami. Cʉ̃
tere cũucã, marĩ ẽjõpeoro ejatuaro ãpẽrãrẽ wererã. 7 Ãpẽrãrẽ weetamumasĩsere cũusami.
Tojo cʉ̃ weecã, ãpẽrãrẽ añurõ weetamurã. Ãpẽrãrẽ cʉ̃ ye cjasere bu'edutigʉ cũucã, narẽ
añurõ bu'erã. 8 Ãpẽrãrẽ wãcũtutuacã weemasĩgʉ̃nojõ añurõ weeya. Ãpẽrãrẽ niyeru o
apeyenojõ o'odutise cʉogʉnojõ e'catise me'rã o'oya. "Ãpẽrãrẽ niyeru o'oapʉ" nirṍ marĩrõ
o'oya. No'o sʉ'ori dutime'rĩgʉ̃nojõ añurõ weeya. No'o pajaña'sere cʉogʉnojõ e'catise
me'rã weetamuña.

Jesucristore ẽjõpeorã a'tiro weeroʉa'a nise ni'i

9 Ãpẽrãrẽ ma'ita'saticã'ña. Diacjʉ̃ ma'iña. Ña'asere yabiya. Ãpẽrãrẽ weetamuse
añusenojõ pe'ere sirutuya. 10 Jesucristore ẽjõpeorã ni'cʉ̃ põ'rã weronojõ a'merĩ ma'iña.
Mʉsã weese me'rã ãpẽrã, ãpẽrã pe'ere añurõ wãcũdutirã tojo weeya. A'merĩ wiopesase
me'rã ĩ'aña.

11 Õ'acʉ̃ ʉaro wéérã, nijĩsijaticã'ña. Marĩ wiogʉ dutisere tʉ'sase me'rã weeya.

12 Õ'acʉ̃ añurõ weegʉsami nírã, e'catiyuya. Mejẽcã wa'acã pi'etirã, wãcũtutuaya.
Du'ucũurõ marĩrõ Õ'acʉ̃rẽ ñubuenu'cũcã'ña.

13 Jesure ẽjõpeorãrẽ apeyenojõ dʉ'sacã, mʉsã cʉosere dʉcawaaya. Mʉsã tiropʉ etarãrẽ
añurõ ñe'eña.

14 Mʉsãrẽ ña'arõ weerãrẽ "Õ'acʉ̃ añurõ weeato", ni sẽrĩbosaya. "Ña'arõ weeato",
niticã'ña.

15 Ãpẽrã e'catirãrẽ e'catitamuña. Ãpẽrã utirãrẽ utitamuña.

16 Ni'cãrõnojõ, ni'cãrõ me'rã añurõ nisetibʉroya. "Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i", ni
wãcũticã'ña. Tojo weronojõ o'orã, mejõ nirã me'rã ni'cãrõnojõ nisetiya. "Masĩgʉ̃ waro
ni'i", niticã'ña.

17 Mʉsãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Nipe'tirã ĩ'orõpʉre "Añuse dia'cʉ̃
weeroʉasato", ni wãcũtutuaya. 18 No'o mʉsã weepõtẽorõ, nipe'tirã me'rã añurõ nisetiya.
Ejerisãjãse me'rã nisetiya. 19 Acawererã yʉ'ʉ mairã, mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã basu a'merĩ
wapaticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉsami. Cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
a'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Yʉ'ʉ ni'i masãrẽ bu'iri da'reacjʉ. Na ña'arõ wee'que wapare
queoro bu'iri da'regʉsa'a", nicʉ niwĩ marĩ wiogʉ. 20 Apeye ojanemono'wʉ̃: "Mʉ'ʉrẽ
ĩ'atu'tigʉ ʉjaboacã, cʉ̃rẽ ecaya. Cʉ̃ acowʉocã, tĩaña. Mʉ'ʉ cʉ̃rẽ tojo añurõ weecã, cʉ̃ ña'arõ
wee'quere bopoyagʉsami", ni ojano'wʉ̃. 21 Ña'asere mʉsã di'ócũuno'ticã'ña. A'tiro pe'e
weeya. Mʉsã añurõ weese me'rã pe'e ña'asere docaque'acã weeya.

13

[1] Õ'acʉ̃ dia'cʉ̃ a'ti nucũcãcjãrã wiorã dutirãrẽ sõrõmi. Cʉ̃ cũu'cãrã nima. Tojo weerã nipe'tirã añurõ yʉ'tiya narẽ. [2] No'o cʉ̃ wiorãrẽ yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, Õ'acʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ta weemi. Mʉsã wa'tero nirã́ wiorã mʉsãrẽ duticã ʉami. Tojo weegʉ narẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami. [3] Wiorã añurõ weerãrẽ uise o'otima. Ña'arõ weerã́ pe'ere uise o'osama. Uitirãta nisetisĩ'rĩrã, añurõ weeya. Mʉsã tojo weecã, wiorã "Mʉsã añurõ wee'e", nirãsama. [4] Õ'acʉ̃ mʉsã ye niatjere narẽ sõrõcʉ niwĩ. Tojo weerã ña'arõ wéérã pũrĩcã, uiya. Wiorã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'rerã, Õ'acʉ̃ dutiro weerã weema. Õ'acʉ̃ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutigʉ wiorãrẽ cũucʉ niwĩ. [5] Tojo weerã marĩ wiorã dutisere yʉ'tiroʉa'a. Bu'iri da'reri nírã dia'cʉ̃, yʉ'titicã'rõʉa'a. Õ'acʉ̃ marĩrẽ wiorã duticã ʉami nírã pe'e, na dutisere queoro yʉ'time'rĩcã'rõʉa'a. [6] Wiorã na da'rasere queoro wéérã, Õ'acʉ̃rẽ da'raco'terã weronojõ nima. Tojo weerã na wapayedutisenojõrẽ wapayeya.

[7] Na wiorã dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticã, wapayeya. Na wiorã nise bu'iri wiopesase me'rã narẽ ĩ'ãña. Narẽ añurõ wãcũña.

[8] Ãpẽrãrẽ wapamooticã'ña. Maata wapayepe'ocã'ña. A'merĩ ma'ise pe'e pe'timasĩtisa'a. Tojo weerã a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. No'o ãpẽrãrẽ maigʉ̃nojõ Õ'acʉ̃ dutise cũu'quere queoro weegʉ weemi. [9] Õ'acʉ̃ a'tere dutise cũucʉ niwĩ. "Mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ, marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Ãpẽrãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. Ãpẽrã yere ʉoticã'ña" ni, dutise cũucʉ niwĩ. A'te, tojo nicã nipe'tise apeye dutise cũu'quere ni'cãrõpʉta neonʉ'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i. Mʉsã, mʉsã basu ma'irõnojõta mʉsã tiropʉ nirãrẽ ma'iña, ni'i. [10] Marĩ ma'ise cʉorã, marĩ tiropʉ nirãrẽ ña'arõ weesome. Tojo weerã narẽ ma'írã, Õ'acʉ̃ dutise cũu'quere weepe'ocã'a.

[11] A'tere ni'cãrõacã marĩ catiriterore wãcũrõʉa'a. Cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú cʉ̃ apaturi a'tiatjere añurõ tʉ'oña'a, wãcũnʉrʉ̃rã. Marĩ Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'atjo cã'rõacã dʉ'sasa'a. Marĩ ne waro Jesucristore ẽjõpeowã'cõrã, "Ʉ'mʉsepʉ marĩ wa'atje dʉ'sayʉ'rʉa'a", nimiwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ marĩ masĩ'i. "Cã'rõacã dʉ'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje", ni'i. [12] A'tiro nicãrẽ ña'arõ weese yʉ'rʉmajã wa'a'a. Ni'cãrõacãrẽ bo'remʉjãtiro weronojõ Jesucristo a'tiatjo cã'rõ dʉ'sa'a. Tojo weerã marĩ ña'asere masã ñamipʉ weewʉasenojõrẽ weedu'uroʉa'a. A'tiro pe'e weeroʉa'a. Añuse, ʉmʉco masã ĩ'orõpʉ weesenojõ dia'cʉ̃rẽ weeroʉa'a. Marĩ Õ'acʉ̃ yere wéérã, ña'arõ weesere du'upe'ocã'rãsa'a. [13] Ʉmʉco, bajuyoropʉ weesetironojõ weeroʉa'a. Bosenʉmʉ nicã que'a, caricũticã'rã. Numia me'rã ña'arõ weeticã'rã. Numia quẽ'rã, ʉmʉa me'rã ña'arõ weeticã'ña. A'pepũrĩse me'rã tʉ'oña'ticã'rã. Ãpẽrã yere ʉoticã'rã. [14] A'tiro pe'e weerã. Marĩ wiogʉ Jesucristo weetamuse me'rã cʉ̃ weronojõ añurõ nisetirã. Cʉ̃rẽ nemorõ masĩnemorã. Marĩ ña'arõ ʉaripejasere weesĩ'rĩrã, "A'tiro weerãti", ni wãcũticã'rã. Tere weedu'urã.

14

Ẽjõpeotutuarã, ẽjõpeotutuatirã cjase ni'i

(1Co 8.1-13)

[1] Ni'cʉ̃ Jesucristore ẽjõpeomigʉ̃, cʉ̃ ẽjõpeotutuatigʉ mʉsã me'rã nisĩ'rĩcã, ũrũsãtirãta, cʉ̃rẽ ñe'eña. Cʉ̃rẽ "A'tiro weecã ʉa'a" nitirãta, ñe'eña. Cʉ̃rẽ "To ñe'ebosaʉ" nitirãta, ñe'eña. [2] Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã "Marĩ nipe'tise ba'acã, añu ni'i", nima. Ãpẽrã pe'e Jesucristore ẽjõpeotutuatirã "Marĩ di'iro ba'arã, Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãbosa'a", ni wãcũsama. Tojo weerã otese dia'cʉ̃rẽ ba'asama. [3] Nipe'tise ba'agʉ pe'e di'iro ba'atigʉre ĩ'acõ'aticã'to. Di'iro ba'atigʉ pe'e quẽ'rã nipe'tise ba'agʉre "Mʉ'ʉ di'iro ba'acã, ña'a ni'i", niticã'to. Nipe'tise ba'agʉre Õ'acʉ̃ yagʉ sãjãcã weetojacʉ niwĩ. [4] Marĩ apĩrẽ da'raco'tegʉre "Mʉ'ʉ ña'arõ wee'e", nímasĩwe'e. Cʉ̃ wiogʉ dia'cʉ̃ tojo nímasĩsami. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "Ña'arõ weema", nímasĩwe'e. Õ'acʉ̃ na wiogʉ nimi. Cʉ̃ ni'cʉ̃ta narẽ "Añurõ wee'e", o "Ña'arõ wee'e", nímasĩsami. Marĩ wiogʉ cʉ̃ yarãrẽ ẽjõpeotutuacã weemasĩmi.

[5] Apeye ninemogʉ̃ti. Ni'cãrẽrã "Ni'cãrẽ nʉmʉrĩ yʉ'rʉoro ape nʉmʉ Õ'acʉ̃rẽ ñubuepeoroʉa'a", nisama. Ãpẽrã pe'e "Nipe'tise nʉmʉrĩ ni'cãrõnojõ Õ'acʉ̃ ye ni'i", nisama.

Masãnɯcũ “Õ'acũ yɯ'ɯ a'tiro weecã ɯasami”, nirõɯa'a. 6 Ni'cũ, ni'cã nɯmɯrẽ “Õ'acũ
ya nɯmɯ waro ni'i” nigũnojõ Õ'acũrẽ ẽjõpeoacjɯ tojo nisami. Apĩ nipe'tise nɯmɯrĩrẽ
ni'cãrõnojõ wãcũgũ quẽ'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeoacjɯ tojo nisami. Nipe'tisere ba'agɯ quẽ'rã
Õ'acũrẽ ẽjõpeoacjɯ tojo weesami. Cũ ba'asere e'catise o'osami. Apĩ di'irore ba'atigɯ quẽ'rã
Õ'acũrẽ ẽjõpeogɯ ba'atisami. Cũ, cũ ba'asenojõrẽ Õ'acũrẽ e'catise o'osami.
7 Marĩ catiri ɯmɯcore marĩ se'saro niwe'e. Wẽrĩrã quẽ'rã marĩ se'saro nisome. Marĩ
catirã, wẽrĩ'cãrã Jesucristo yarã ni'i. 8 Marĩ catiro põtẽorõ Jesucristo ɯaronojõ weesĩ'rĩ'i.
Wẽrĩrã quẽ'rã cũ me'rã catirãti nírã, wẽrĩrãsa'a. Tojo weerã catirã, wẽrĩ'cãrã Jesucristo
yarã ni'i. Cũ marĩ wiogɯ marĩrẽ sɯ'ori nigũ nimi. 9 A'tiro ni'i. Cristo wẽrĩcɯ niwĩ. Wẽrĩtoja,
masãcɯ niwĩ. Nipe'tirã catirã, wẽrĩ'cãrã wiogɯ nigũti nígũ, tojo weecɯ niwĩ.
10 Tojo weerã ¿de'ro weerã mɯsã ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ “Ña'arõ weerã weema”
niti? ¿De'ro weerã narẽ tojo ĩ'acõ'ati? Marĩ nipe'tirã Õ'acũ masãrẽ beseri nɯmɯ nicã, marĩ
wee'quenɯcũrẽ beseno'rãsa'a. Tojo weerã Jesucristore ẽjõpeorã marĩ acawererãrẽ “Tojo
weema”, niticã'rõɯa'a. 11 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpɯ Õ'acũ cũ ní'quere a'tiro ojano'wũ:
Yɯ'ɯ catigɯ ni'i.
Yɯ'ɯ ucũse diacjũ warota ni'i.
Nipe'tirã yɯ'ɯre ejaque'arãsama.
Nipe'tirãpɯta yɯ'ɯre “Mɯ'ɯ Õ'acũ añugũ, tutuagɯ ni'i”, nirãsama, ni ojano'wũ.
12 Te oja'quere tɯ'orã, marĩ masĩ'i, marĩnɯcũ a'ti turipɯ marĩ wee'quere Õ'acũrẽ wererãsa'a.

Mɯsã acawererã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ na ẽjõpeosere dojorẽticã'ña nise ni'i

13 Marĩ, marĩ wee'quere Õ'acũrẽ wererãsa'a nírã, a'merĩ ucjaticã'rã. A'tiro pe'e ɯa'a. Ne
apeyenojõ na ẽjõpeosere dojorẽcã weeticã'rã. Tojo nicã narẽ ña'arõ weecã weeticã'rã.
14 Yɯ'ɯ marĩ wiogɯ Jesure ẽjõpeotjĩagũ, a'tiro masĩ'i. Nipe'tise yɯ'ɯ ba'ase añuse ni'i.
Apĩ pe'ema “Apeyenojõ yɯ'ɯ ba'ase ña'a ni'i” nicã, cũrẽ diacjũta ña'a nisa'a. 15 Mɯ'ɯ
ãpẽrã na ba'aya marĩsere ba'acã, apĩ ña'arõ tɯ'oña'bosami. Mɯ'ɯ tojo wéégɯ, cũrẽ ma'igũ
mejẽta wee'e. Cristo cũ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacɯ niwĩ. Tojo weegɯ mɯ'ɯ ba'ase me'rã apĩrẽ
ẽjõpeodu'ucã weeticã'ña. 16 Mɯ'ɯma mɯ'ɯ weese añu nibosa'a. Apĩ pe'ere ña'a nibosa'a.
Tojo weese me'rã ãpẽrãrẽ ña'arõ wãcũcã weeticã'ña. 17 Õ'acũ marĩ wiogɯ ye cjase ba'a, sĩ'rĩ
weese mejẽta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Õ'acũ ɯaro weenu'cũse, tojo nicã ãpẽrã me'rã añurõ
nicã'se, a'merĩ e'caticã weese pe'e nibutia'a. Te Espíritu Santu weetamuse me'rã weeno'o.
18 A'tiro weegũ Jesucristo ɯaronojõ weegɯ weemi. Õ'acũ ĩ'orõpɯre “Añurõ weegɯ weemi”,
nino'sami. Tojo nicã masã quẽ'rã cũrẽ “Añurõta weegɯ weemi”, nisama.
19 Tojo weerã ni'cãrõ me'rã añurõ wejepeo ejerisãjãsenojõrẽ a'marã. Marĩrẽ te ni'cãrõ
me'rã nisetise Jesucristore nemorõ ẽjõpeorã, a'merĩ weetamurãsa'a. 20 Mɯsã ba'ase me'rã
apĩ Jesucristore ẽjõpeosere dojorẽticã'ña. Nirõta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurõ pe'e.
Mɯsã ãpẽrã na ba'aya marĩsenojõrẽ ba'acã ĩ'arã, na quẽ'rã ba'abosama. “Tere ba'arã,
ña'arõ wee'e” ni wãcũmirã, mɯsãrẽ ĩ'acũurã, tojo weebosama. Tojo wãcũrã, tere ba'arã,
ña'arõ weema. Tojo weerã mɯsã tere ba'arã, narẽ ña'arõ weecã weebosa'a. Mɯsã tojo
weese ña'a ni'i. 21 Marĩ apĩ ẽjõpeotutuatigɯre Jesucristore ẽjõpeodu'ucã weebosa'a nírã,
a'tiro weeroɯa'a. Cũ di'iro ba'atisere ba'aticã'rõɯa'a. Vino cũ sĩ'rĩtisere sĩ'rĩticã'rõɯa'a.
No'o apeyenojõ cũrẽ Jesucristore ẽjõpeodu'ucã weesenojõrẽ weeticã'rõɯa'a. 22 “Nipe'tise
yɯ'ɯ weese añu ni'i” ni tɯ'oña'gũnojõ Õ'acũ se'sarore wereya. Ãpẽrã ẽjõpeose dojorẽtigɯ,
bu'iri marĩgũ tɯ'oña'gũ e'catigɯ nimi. 23 Apĩ apeyenojõrẽ ba'agɯ, “To ba'abosaɯ” ni
tɯ'oña'ba'agɯ, bu'iri cɯomi. A'tiro ni'i. “Yɯ'ɯ ba'ase Õ'acũ ĩ'orõpɯre añurõsa'a” nitimigũ
ba'acã, ña'a ni'i. “Nipe'tise marĩ weese Õ'acũ ĩ'orõpɯre queoro ni'i” ni tɯ'oña'timirã weese
ña'a ni'i.

15

Marĩ ye dia'cũrẽ wãcũticã'rõɯa'a nise ni'i

1 Marĩ ẽjõpeotutuarã ãpẽrã ẽjõpeotutuatirãrẽ weetamurõɯa'a. Marĩ tɯ'sase dia'cũrẽ
weeticã'rõɯa'a. 2 Ãpẽrã ye niatjere wãcũrõɯa'a. Narẽ nemorõ ẽjõpeotutuato nírã tojo

weeroʉa'a. [3] Cristomarĩcã cʉ̃ tʉ'sase dia'cʉ̃rẽ weeticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
Cristo cʉ̃ pacʉre ní'quere a'tiro ojano'wʉ̃:
Nipe'tise mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'tirã mʉ'ʉrẽ ña'arõ ucũrã, yʉ'ʉ pe'ere weequeõ'orã weema, ni
ojano'caro niwʉ̃.
[4] Nipe'tise todʉporopʉ Õ'acʉ̃ ye queti oja'que marĩrẽ masĩdutiro ojano'caro niwʉ̃. Marĩ
ña'arõ yʉ'rʉrã, te oja'quere bu'erã, nʉ'cãpo'o. Wãcũtutuanemo'o. Tojo weerã Õ'acʉ̃ cʉ̃
weeatjere e'catise me'rã yucue'e. [5] Õ'acʉ̃ marĩrẽ mejẽcã wa'acã, wãcũtutuacã weesami.
Marĩrẽ e'caticã weesami. Cʉ̃ Jesucristo ʉaronojõ mʉsãrẽ ni'cãrõ me'rã niseticã weeato.
[6] Tojo weerã mʉsã ni'cãrõpʉta wãcũsetirã, a'tiro weerãsa'a. Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesucristo
pacʉre ni'cãrõ me'rã "Mʉ'ʉ añuyʉ'rʉa'a", nirãsa'a.

*Judío masã nitirãr*ẽ Jesucristo ye quetire were'que ni'i

[7] Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ni'cãrõ me'rã ẽjõpeorã nitjĩarã, ãpẽrãrẽ ñe'erõʉa'a. Jesucristomarĩcã
marĩrẽ ñe'ecʉ niwĩ. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ "Añubutiami" nidutirã, marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ
ñe'erõʉa'a. [8] Yʉ'ʉ ucũgʉ̃, "Õ'acʉ̃ marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ cʉ̃ 'Weegʉti' ní'quere queoro weegʉ
weemi", nigʉ̃ wee'e. Jesucristota judío masãrẽ weetamugʉ̃ a'ticʉ niwĩ nígʉ̃, tojo ni'i. Cʉ̃
tojo weese me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ diacjʉ̃ nisere ĩ'ocʉ niwĩ. [9] Tojo nicã judío masã nitirã "Õ'acʉ̃
ʉ̃sãrẽ pajaña'gʉ̃, añuyʉ'rʉami" nidutigʉ Jesucristo a'ticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo cʉ̃ pacʉre ucũ'quere a'tiro ojano'wʉ̃:
Judío masã nitirã wa'teropʉ mʉ'ʉrẽ e'catipeogʉti.
Õ'acʉ̃ masĩyʉ'rʉagʉ nimi nígʉ̃, basapeogʉti.
[10] Aperopʉ quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wʉ̃:
Judío masã nitirã, Õ'acʉ̃ yarã judío masã me'rã e'catiya.
[11] Aperopʉ quẽ'rãrẽ ninemowʉ̃:
Nipe'tirã judío masã nitirã Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã, "Mʉ'ʉ añuyʉ'rʉagʉ ni'i", niña.
Nipe'tirocjãrãpʉta Õ'acʉ̃ añubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wʉ̃.
[12] Isaía quẽ'rã a'tiro ojacʉ niwĩ:
Isaí pãrãmi nituriagʉ bajuagʉsami.
Cʉ̃ judío masã nitirã wiogʉ niacjʉ nigʉ̃sami.
Na cʉ̃rẽ "Ʉ̃sãrẽ yʉ'rʉogʉ nimi", ni ẽjõpeorãsama, ni ojano'wʉ̃.
[13] Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ añurõ weeatjere e'catiyusere o'ogʉ nimi. Mʉsãrẽ cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ
e'catise, ejerisãjãse o'oato. Tojo weerã mʉsã Espíritu Santu weetamurõ me'rã ʉpʉtʉ
e'catiyurãsa'a.
[14] Yʉ'ʉ acawererã, mʉsãrẽ a'tiro tʉ'oña'a. Mʉsã ãpẽrãrẽ añurõ weesa'a. Jesucristo yere
añurõ masĩsa'a. A'merĩ werecasamasĩsa'a. [15] Mʉsã tojo weemicã, a'ti pũrĩpʉre mʉsãrẽ
tutuaro me'rã oja'a. Mʉsã tʉ'o'quere acobojoticã'to nígʉ̃ tojo wee'e. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añurõ
wéégʉ, Jesucristo yere mʉsãrẽ bu'edutigʉ cũuwĩ. [16] Tere weregʉ, judío masã nitirã na
Jesucristore ẽjõpeocã ʉasã'a. Pa'ia wa'icʉrãrẽ Õ'acʉ̃rẽ o'oro weronojõta yʉ'ʉ judío masã
nitirãrẽ cʉ̃rẽ wiasĩ'rĩsa'a. Espíritu Santu narẽ Õ'acʉ̃ yarã sãjãcã weegʉsami. Tojo weecã
Õ'acʉ̃ narẽ, "Yarã nima", ni ñe'egʉ̃sami.
[17] Jesucristo weetamurõ me'rã Õ'acʉ̃ cũu'quere añurõ wee'e. Tojo weegʉ yʉ'ʉ da'rasere
añurõ tʉ'oña'a. [18] Jesucristo yʉ'ʉ me'rã wee'que dia'cʉ̃rẽ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã judío
masã nitirãrẽ ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃ yʉ'ʉre weetamuwĩ. Yʉ'ʉ bu'ese me'rã, tojo nicã yʉ'ʉ
wee'quere ĩ'arã, mʉsã judío masã nitirãrẽ ẽjõpeocã weewĩ. [19] Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ tutuaro
me'rã weesere weeĩ'owʉ̃. Tojo nicã Espíritu Santu tutuase me'rã bu'ewʉ. A'tere wéégʉ,
Jerusalẽ me'rã werenʉ'cãwʉ̃. Téé Ilírico wãmetiropʉ Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉose quetire
weretʉogʉ ejawʉ. [20] Ãpẽrã bu'eno'ña marĩrõpʉre Jesucristo ye quetire weremu'sĩ werewʉ.
Ãpẽrã na were'quepʉre werebu'ipeotiwʉ. [21] Yʉ'ʉ tojo weese Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
oja'caronojõta wa'awʉ. A'tiro ojano'caro niwʉ̃:
Cʉ̃ ye quetire ne ni'cãti masĩti'cãrã wereno'rãsama.
Cʉ̃ yere na tʉ'oti'quere tʉ'omasĩrãsama, ni ojano'wʉ̃.

*Pablo Romap*ʉ wa'atje ni'i

22 Yʉ'ʉ peje macãrĩpʉ bu'esijayugʉ, mʉsã tiropʉ wa'amasĩtisa'a yujupʉ. 23 Ni'cãrõacãrẽ
te macãrĩpʉ bu'etoja'a. Peje cʉ̃'marĩ mʉsã tiropʉ wa'asĩ'rĩ'cʉ nitjĩagʉ̃, be'rocure
topʉre wa'agʉti. 24 Españapʉ wa'agʉti. Topʉ wa'agʉ, mʉsã tiro Romapʉ yʉ'rʉagʉti.
Mʉsãrẽ ĩ'a, e'cati, cã'rõ niquejogʉti. Be'ro yʉ'ʉre Españapʉ wa'atjere weetamuapa.
25 Ni'cãrõacã Jerusalẽ́pʉ wa'anígʉ̃ti yujupʉ. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weetamugʉ̃ niyeru
miagʉ̃ weegʉti. 26 Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã Macedonia, tojo nicã Acaya di'tacjãrã
niyeru sẽrĩneocãrã niwã. Jerusalẽ́pʉ nirã́ pajasecʉorã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ o'orãtirã
tojo weecãrã niwã. Tojo weegʉ te niyerure Jerusalẽ́pʉ o'ogʉ wa'agʉti. 27 Judío masã
nitirã Macedonia, Acayapʉ nirã́ a'tiro wãcũcãrã niwã. Judío masã Jerusalẽ́pʉ nirãrẽ
weetamurõʉa'a. Na tojo wãcũse añu nicaro niwʉ̃. A'tiro ni'i. Judío masã, judío masã nitirã
pe'ere Jesucristo ye quetire werewã'cõcãrã niwã. Tojo nicã judío masã nitirã Jesucristore
ẽjõpeocã, a'tiro wa'acaro niwʉ̃. Õ'acʉ̃ judío masãrẽ "O'ogʉti" ní'que pe'ere ñe'ecãrã niwã.
Tojo weerã judío masã nitirã, judío masã pajasecʉorãrẽ niyerure, na cʉosere o'oroʉa'a.
28 Yʉ'ʉ te niyeru Jerusalẽ́cjãrãrẽ o'otojagʉ, Españapʉ wa'agʉ, mʉsãrẽ ĩ'ayʉ'rʉwã'cãgʉ̃ti.
29 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'agʉ, Jesucristo ye añusere mʉsãrẽ miiejagʉsa'a.
30 Yʉ'ʉ acawererã, mʉsã Jesucristore ẽjõpeo'o. Espíritu Santu marĩrẽ a'merĩ ma'icã
weemi. Tojo weegʉ mʉsãrẽ a'tiro weecã ʉasa'a. Yʉ'ʉre weetamurã, yé niatjere Õ'acʉ̃rẽ
sẽrĩbosaya. 31 A'tiro sẽrĩbosaya yʉ'ʉre. Judeapʉ nirã́ Jesucristore ẽjõpeotirã yʉ'ʉre ña'arõ
weeticã'to. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeorã Jerusalẽ́cjãrã yʉ'ʉ miasere e'catise me'rã
põtẽrĩ ñe'eato. 32 Tojo weecã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉacã, mʉsã tiropʉ yʉ'ʉ e'catise me'rã etagʉsa'a.
Topʉ soogʉsa'a. 33 Õ'acʉ̃ ejerisãjãsere, añurõ nicã'sere o'ogʉ mʉsã nipe'tirã me'rã niato.
Tojota weeato.

16

Romacjãrãpʉre añudutise o'o'que ni'i

1 Ni'cõ Jesucristore ẽjõpeogo Febe wãmetigo mʉsã tiropʉ wa'ago weemo. Co Jesucristore
ẽjõpeorã Cencrea wãmetiri macãcjãrãrẽ weetamugõ nimo. 2 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã
e'catise me'rã core ñe'eña. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ añurõ ñe'erõʉa'a. Co pãjãrãrẽ
weetamuco niwõ. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ weetamuwõ. Tojo weerã core apeyenojõ dʉ'sacã, o'oya.
3 Aquila, cʉ̃ nʉmo Priscila añuato. Yʉ'ʉ Jesucristo yere bu'ecã, na quẽ'rã yʉ'ʉre
bu'etamuwã. 4 Ãpẽrã yʉ'ʉre wẽjẽsĩ'rĩcã, yʉ'ʉre weetamuwã. Na quẽ'rãrẽ wẽjẽtawiomicã,
tojo weewã. Na tojo wee'quere yʉ'ʉ dia'cʉ̃ e'catise o'owe'e. Nipe'tirã ãpẽrã judío
masã nitirã Jesucristore ẽjõpeorã e'catise o'oma. 5 Jesucristore ẽjõpeorã Aquila ya wi'ipʉ
nerẽwʉarã quẽ'rã añuato. Apĩ yʉ'ʉ ma'igʉ̃ Epeneto añuato. Cʉ̃́ta Asiapʉre ãpẽrã dʉporo
Jesucristore ẽjõpeomʉ'tã'cʉ nimi. 6 María quẽ'rã añuato. Mʉsã me'rã Õ'acʉ̃ cjasere ʉpʉtʉ
da'ramo. 7 Yʉ'ʉ acawererã judío masã Andrónico, Junias añuato. Na quẽ'rã yʉ'ʉ me'rã
bu'iri da'reri wi'ipʉ niwã. Na yʉ'ʉ dʉporo Jesucristore ẽjõpeocãrã niwã. Jesucristo
besecʉ́ʉ'cãrã narẽ "Añurã nima", nisama.
8 Jesucristore ẽjõpeogʉ yʉ'ʉ ma'igʉ̃ Ampliato añuato. 9 Urbano, ʉ̃sãrẽ Jesucristo ye
quetire weretamugʉ̃ añuato. Tojo nicã yʉ'ʉ ma'igʉ̃ Estaquis añuato. 10 Apeles quẽ'rã
añuato. Cʉ̃ Jesucristore añurõ ẽjõpeomi. Nipe'tise cʉ̃ weesere ĩ'arã, "Jesucristore añurõ
ẽjõpeogʉ nimi", ni ĩ'a'a. Aristóbulo ya wi'icjãrã quẽ'rã añuato. 11 Apĩ yʉ'ʉ acawerегʉ,
judío masʉ̃ Herodión añuato. Tojo nicã Narciso ya wi'icjãrã Jesucristore ẽjõpeorã añuato.
12 Trifena, Trifosa na quẽ'rã añuato. Na numia marĩ wiogʉ Jesucristo yere pũrõ da'rama.
Ʉ̃sã ma'igõ Pérsida quẽ'rã marĩ wiogʉ Jesucristo ye cjasere ʉpʉtʉ da'ramo. Co quẽ'rã
añuato. 13 Rufo añuato. Nipe'tirã cʉ̃rẽ "Jesucristore añurõ ẽjõpeomi", nima. Cʉ̃ paco
quẽ'rã añuato. Core yʉ'ʉ pacore weronojõ ĩ'a'a. 14 Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas,
Hermas, ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã na me'rã nirã́ añuato. 15 Filólogo, Julia, Nereo, tojo
nicã cʉ̃ acabijo Olimpas, nipe'tirã Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ cũu'cãrã na tiropʉ nirã́ añuato.
16 A'merĩ ma'ise me'rã añudutiya. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã mʉsãrẽ
añudutima.

17 Yʉ'ʉ acawererã, ni'cãrẽrã mʉsã tiropʉ nirã́ dʉcawaticã weesĩ'rĩsama. Na tojo weeri
nírã, tʉ'omasĩña. Mʉsãrẽ ẽjõpeosere dojorẽsama. Mʉsãrẽ bu'e'que mejẽtare weesama.
Tojo weerã narẽ ba'patiticã'ña. Na bu'esere ne tʉ'oticã'ña. 18 Na marĩ wiogʉ Jesucristo ʉaro
weerã mejẽta weesama. Na no'o ʉaro weesĩ'rĩrõ weesama. Na añurõ ʉ'sʉaro ucũme'rĩse
me'rã, diacjʉ̃ ucũrã weronojõ ucũsama. Ʉpʉtʉ waro masĩtutuatirãrẽ weeta'sa ẽjõpeocã
weesama. 19 Mʉsã pũrĩcã añurõ Jesucristo ʉaro weesa'a. Nipe'tirã tojo nima mʉsãrẽ.
Tojo weegʉ mʉsã me'rã pũrõ e'cati'i. Mʉsãrẽ añusere masĩcã ʉasã'a. Ne ña'ase pe'ema
masĩdutigʉ ʉasãwe'e. 20 Õ'acʉ̃ ãpẽrã me'rã añurõ nicã'sere o'ogʉ nimi. Cã'rõacã be'ro cʉ̃́ta
mʉsãrẽ wãtĩrẽ docaque'acã weegʉsami. Jesú marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato.
21 Timoteo yʉ'ʉ me'rã Jesucristo ye quetire werecusiatamugʉ̃ mʉsãrẽ añudutimi. Yʉ'ʉ
acawererã judío masã Lucio, Jasṍ, Sosípater na quẽ'rã añudutima.
22 Yʉ'ʉ a'ti pũrĩrẽ Pablore ojabosagʉ, Tercio wãmeti'i. Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeogʉ
mʉsãrẽ añuduti'i.
23 Gayo mʉsãrẽ añudutimi. Jesucristore ẽjõpeorã cʉ̃ ya wi'ipʉ nerẽwʉama. Yʉ'ʉ Pablo ti
wi'ipʉ cãjĩ'i. Erasto a'ti macã cjase da'rasere dutigʉ, narẽ niyeru co'tegʉ añudutimi. Tojo
nicã apĩ Jesucristore ẽjõpeogʉ Cuarto añudutimi.
24 Marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.
25-26 Marĩ Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã, "Añuyʉ'rʉami", nírã. Marĩ wiogʉ Jesucristo ye queti me'rã
Õ'acʉ̃ marĩrẽ nemorõ ẽjõpeocã weemasĩmi. Dʉporopʉre nipe'tirã masãrẽ yʉ'rʉose quetire
masĩno'ña marĩcaro niwʉ̃. A'tocaterore majã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'que
me'rã masĩno'o. Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ tojo wereduticʉ niwĩ. Yʉ'ʉ quẽ'rã Jesucristo ye quetire
were'e. Õ'acʉ̃ nipe'tise cururicjãrãrẽ cʉ̃rẽ ẽjõpeo, cʉ̃ ʉaro weecã ʉasami.
27 Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nimi. Cʉ̃ ni'cʉ̃ta nipe'tisere masĩpe'ocã'mi. Tojo weerã Jesucristo
weetamurõ me'rã Õ'acʉ̃rẽ "Tutuayʉ'rʉami", ni ẽjõpeonu'cũcã'rã. Tojota weerã.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Corintocjãrãrẽ ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Jesucristore ẽjõpeorã Corintocjãrãrẽ ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ ojacaterore Éfesopʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ta Corintocjãrãrẽ ne waropʉre Jesucristo ye quetire were, cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã sãjãcã weecʉ niwĩ.

Titare cʉ̃ Jesucristo ye quetire bu'esijanʉ'cãca be'ro pʉati wa'aro weecaro niwʉ̃.

Topʉre judío masã nerẽwʉaropʉ bu'ecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ topʉ nigʉ̃rẽ cõ'awĩrõcã'cãrã niwã. Titare Corintocjãrã me'rã ni'cã cʉ̃'ma ape cʉ̃'ma deco tojacʉ niwĩ.

Be'ro Corintocjãrãrẽ cʉ̃ bu'e'quere queoro weeticã tʉ'ogʉ, a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ ojawʉaronojõta añudutinʉ'cãcʉ niwĩ. Yapatigʉpʉa Judeacjãrã pajasecʉorãrẽ weetamuse cjasere, cʉ̃ basu de'ro weeatjere ucũyapaticʉ niwã.

Pablo Corintocjãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo, Sóstenes me'rã mʉsãrẽ añuduti'i. Cʉ̃ quẽ'rã Jesucristore ẽjõpeogʉ
marĩ acaweregʉ nimi. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉa'caronojõta yʉ'ʉre Jesucristo ye quetire weredutigʉ
besecʉ́úcʉ niwĩ. 2 Yʉ'ʉ a'ti pũrĩrẽ mʉsã Corintopʉ nirãrẽ oja'a. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã
Õ'acʉ̃ ya curuacjãrãrẽ oja'a. Mʉsã Jesucristo me'rã nírã, Õ'acʉ̃ yarã ni'i. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ
cʉ̃ yarã niato nígʉ̃ besecʉ niwĩ. Nipe'tirocjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ tojo besecʉ niwĩ.
Jesucristo nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wiogʉ nimi. Tojo nicã marĩ wiogʉ nimi.
3 Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ
ejerisãjãcã weeato.

Õ'acʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weetamuse ni'i

4 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã niyucã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weesere
ĩ'agʉ̃, cʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũ'u. 5 Mʉsã Jesucristo yarã niyucã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ ye cjase
nipe'tise añusere o'ocʉ niwĩ. Tere o'ogʉ, mʉsãrẽ cʉ̃ yere añurõ masĩcã weecʉ niwĩ.
Ãpẽrãrẽ mʉsã cʉ̃ ye quetire añurõ wereturiacã weecʉ niwĩ. 6 Yʉ'ʉ "Cristo mʉsãrẽ añurõ
weegʉsami", niwʉ̃. Cʉ̃ yarã sãjãcã, yʉ'ʉ ní'caronojõta wa'awʉ mʉsãrẽ. 7 Tojo weerã mʉsã
Õ'acʉ̃ o'osere cʉope'ocã'a. Marĩ wiogʉ Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ
o'ose dʉ'sawe'e. 8 Cʉ̃ tutuasere mʉsãrẽ o'onu'cũgʉ̃sami. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã weenu'cũgʉ̃sami.
Téé a'ti ʉmʉco pe'ticãpʉ tojo weedu'ugʉsami. Tojo weerã marĩ wiogʉ Jesucristo a'ticã,
bu'iri marĩrã nirãsa'a. 9 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ní'quere queoro weemi. Cʉ́ta mʉsãrẽ besecʉ niwĩ. Cʉ̃
macʉ̃ Jesucristo marĩ wiogʉ me'rã añurõ nidutigʉ besecʉ niwĩ.

Pablo Corintocjãrãrẽ "A'merĩ dʉcawatiticã'ña" ní'que ni'i

10 Acawererã, Jesucristo dutiro me'rã mʉsãrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Mʉsã ni'cãrõnojõ wãcũña.
Mʉsã ucũse me'rã dʉcawatiticã'ña. E'catise me'rã a'merĩ ucũña. Ni'cãrõnojõ wãcũ
nisetiya. 11 Yʉ'ʉre Cloé wãmetigo ya wi'icjãrã mʉsã a'merĩ ĩ'asĩ'rĩtise quetire werewã.
12 A'tiro werewã: "Masãnʉcʉ̃ mejẽcã dia'cʉ̃ wãcũsetiama", niwã. Mʉsã a'tiro ucũaporo:
"Ʉ̃sã Pablo ya curuacjãrã ni'i." Ãpẽrã "Apolo ya curuacjãrã", "Pedro ya curuacjãrã",
tojo nicã "Cristo ya curuacjãrã ni'i", niaporo. Tojo weerã no'o ʉaro wãcũma'acã'poro.
13 Tojo wãcũticã'rõʉa'a. Marĩ Cristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weerã ni'cã curuata ni'i. Marĩrẽ
dʉcawaase marĩ'i. Yʉ'ʉ Cristo niwe'e. Mʉsã ye niatjere curusapʉ wẽrĩbosatiwʉ. "Pablore
ẽjõpeorãrẽ wãmeyeno'rõsa'a", nino'ña marĩwʉ̃. 14 Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o. Crispo, tojo
nicã Gayo dia'cʉ̃rẽ wãmeyegʉ, queorota weewʉ. 15 Pãjãrã mʉsãrẽ wãmeyecã, a'tiro
nibopã: "Pablo cʉ̃ wãme me'rã ʉ̃sãrẽ wãmeyewĩ", nibopã. Tere nírã, yʉ'ʉre ẽjõpeorã
weebopã. No'opʉacã tere weetiwʉ. 16 Estéfanas ya wi'icjãrã quẽ'rãrẽ wãmeyewʉ. Ãpẽrãma
wãcũnemotisa'a. 17 Yʉ'ʉre Cristo wãmeyedutigʉ cũutiwĩ. Cʉ̃ mʉsãrẽ yʉ'rʉose queti
pe'ere yʉ'ʉre weredutigʉ o'ówĩ. Tere weredutigʉ, masã añurõ na wãcũme'rĩse paca

me'rã weredutitiwĩ. Yʉ'ʉ tojo werecãma, Cristo curusapʉ wẽrĩsere wãcũtibopã. Masã yʉ'rʉono'tibopã.

Õ'acʉ̃ tutuasere, cʉ̃ masĩsere Cristo me'rã masĩno'o nise ni'i

18 Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉosĩ'rĩgʉ̃, curusapʉ wẽrĩcʉ niwĩ. Tereta Jesucristore ẽjõpeotirã pecame'epʉ wa'ajã a'tiro nisama cʉ̃ wẽrĩ'quere: "Tojo nima'acãrõ wee'e", nisama. Marĩ cʉ̃ yʉ'rʉono'cãrã pe'ema Cristo curusapʉ wẽrĩ'que queti añuse ni'i. Te queti me'rã Õ'acʉ̃ tutuasere ĩ'ano'o. 19 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'tiro ojano'wʉ̃:
Ãpẽrã "Ʉ̃sã masĩrã ni'i", nirãsama.
Na tojo ucũsere pe'ticã weegʉti.
Na tʉ'omasĩsere tuumajãminʉ'cõcʉ̃ti, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

20 Tojo weerã "Masĩpe'ocã'a" nirã́ mejõ nirã tojama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ na wãcũsere bu'eri masã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'ti ʉmʉco cjasere ucũme'rĩrã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'te, a'ti ʉmʉco cjase na "Tʉ'omasĩ'i" nisere Õ'acʉ̃ a'tiro weesami. Tere mejõ nise waro wa'acã weesami. 21 Õ'acʉ̃ nipe'tisere masĩmi. Tojo weegʉ cʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ na tʉ'omasĩse me'rã cʉ̃rẽ masĩcã weeticʉ niwĩ. A'tiro pe'e ʉacʉ niwĩ. Na Jesucristo ye quetire tʉ'orã, na ẽjõpeocã, "Narẽ yʉ'rʉogʉti", nicʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã pe'e te quetire tʉ'orã, "Tojo nima'acãrõ wee'e", ni wãcũcãrã niwã.

22 Judío masã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose dʉporo a'tiro nisama: "Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã weeĩ'ocã ĩ'atojarãpʉ dia'cʉ̃ ẽjõpeorãti", nisama. Judío masã nitirã griego masã pe'e quẽ'rã a'ti turicjãrã na wãcũme'rĩsere ẽjõpeoma. 23 Ʉ̃sã pũrĩcã Cristo curusapʉ wẽrĩ'cʉ ye quetire were'e. Judío masã tere tʉ'orã, tʉ'satisama. Judío masã nitirã quẽ'rã te quetire tʉ'orã, "Tojo nima'acãrã weema", nisama. 24 Marĩ Õ'acʉ̃ bese'cãrãrẽ no'o judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye queti ni'cãrõnojõ ni'i. Marĩ Cristo curusapʉ wẽrĩse me'rã a'tiro masĩ'i: "Õ'acʉ̃ tutuagʉ, masĩyʉ'rʉagʉ nimi", ni'i. 25 A'ti ʉmʉcocjãrã Õ'acʉ̃ weesere tojo weema'asere weronojõ wãcũma. Niwe'e. Õ'acʉ̃ weese pe'eta masã masĩse nemorõ niyʉ'rʉnʉ'cã'a. Apeye Õ'acʉ̃ wee'quere tutuatisere weronojõ ĩ'ama. Niwe'e. Cʉ̃ wee'que pe'eta masã weese yʉ'rʉoro tutuanemo'o.

26 Acawererã, mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ beseatji dʉporopʉ niseti'quere wãcũña. Mʉsã pejetirãcã a'ti turi cjasere masĩrã waro niwʉ̃. Pejetirãcã wiorã niwʉ̃. Pejetirãcã wiorã acawererã niwʉ̃. 27 Cʉ̃ a'ti turi cjase masĩrãrẽ bopoyadutigʉ na "Tʉ'omasĩtirã nima" nirãnojõrẽ besecʉ niwĩ. Tojo nicã tutuarãrẽ bopoyadutigʉ tutuatirã pe'ere besecʉ niwĩ. 28 Cʉ̃ mejõ nirã masã yabino'rãrẽ besecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã, wiorã mejõ nirã tʉ'oña'to nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. 29 Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ ne ni'cʉ̃ "Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro masĩyʉ'rʉnʉ'cã'a", nímasĩtisami. 30 Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ basuta Jesucristo yarã sãjãcã weecʉ niwĩ. Tojo nicã Cristo me'rãta marĩ masĩse cʉo'o. Cʉ̃ me'rãta tja Õ'acʉ̃ marĩrẽ "Na añurã, yʉ'rʉono'cãrãpʉ nima", ni ĩ'asami. Marĩ cʉ̃ yarã ni'i. Tojo weegʉ marĩ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. 31 Tojo weero Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ oja'caronojõta ni'i: "Ni'cʉ̃ 'Ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cã'a' nisĩ'rĩgʉ̃, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogʉ, marĩ wiogʉ pe'ere 'Tutuayʉ'rʉgʉ nimi, marĩrẽ añubutiaro weecʉ niwĩ', niato", ni ojano'wʉ̃.

2

Cristo curusapʉ wẽrĩ'que queti ni'i

1 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ Õ'acʉ̃ ye quetire weregʉ etagʉ, a'tiro weewʉ. Pacase ucũse di'apaca me'rã masã na masĩse me'rã weretiwʉ. 2 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ nígʉ̃, a'te dia'cʉ̃rẽ wãcũnʉrʉ̃wʉ̃: "Jesucristo ye queti, tojo nicã cʉ̃ curusapʉ wẽrĩ'que dia'cʉ̃rẽ weregʉti", ni wãcũwʉ̃. 3 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ nígʉ̃, mejõ nigʉ̃ tʉ'oña'wʉ̃. Apetero yʉ'ʉ te quetire queoro weretibosa'a nígʉ̃, narãsãcũcãti. 4-5 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ẽjõpeocã ʉagʉ, masĩrã ucũwʉase me'rã ucũtiwʉ. Õ'acʉ̃ tutuase, cʉ̃ masĩse o'ose me'rã ẽjõpeoato nígʉ̃ ucũwʉ̃. Tere ucũgʉ̃, Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã, Espíritu Santu me'rã pe'e ẽjõpeocã weewʉ. Mʉsãrẽ masã wãcũwʉaronojõ tʉ'o ẽjõpeocã ʉatiwʉ. Tojo weegʉ tojo werewʉ.

Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ masĩato nígʉ̃ Espíritu Santure o'o'que ni'i

6 Tojo nimirã, apeterore ũsã a'tiro wee'e. Jesucristore añurõ ẽjõpeorãma pacase masĩse
paca me'rã were'e. Te masĩse paca a'ti turi cjase mejẽta ni'i. Tojo nicã wiorã a'ti turicjãrã
ye mejẽta ni'i. Na masĩse maata pe'tirosa'a. 7 Ũsã a'tere ucũrã, Õ'acũ ye pe'ere ucũrã wee'e.
Cũ masĩsere, masĩno'ña marĩmi'quere, masã ne waro tʉ'oti'quere ucũ'u. A'ti turi weese
dʉporo Õ'acũ te ya'yio'quere "A'tiro weegʉti", ni wãcũyutojacʉ niwĩ. Marĩrẽ yʉ'rʉoatjere,
marĩ ʉ'mʉsepʉ ninu'cũatjere wãcũyucʉ niwĩ. Tereta ucũ'u. 8 Ne ni'cũpʉta a'ti turicjũ
wiogʉ a'tere tʉ'omasĩticʉ niwĩ. Tʉ'omasĩrã pũrĩcã, Jesucristo marĩ wiogʉ añuyʉ'rʉagʉre
curusapʉ wẽjẽtibopã. 9 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'tiro pe'e ojano'o:

Õ'acũ cũrẽ mairãrẽ añuse apoyucʉ niwĩ.
Na ĩ'ati'que, na tʉ'oti'que ni'i.
Na ne cã'rõ wãcũma'ati'que ni'i, ni ojano'o.

10 Te añuse marĩ masĩti'quere Õ'acũ Espíritu Santu me'rã marĩrẽ masĩcã weemi. Espíritu
Santu nipe'tise diasayʉ'rʉnʉ'cãsere Õ'acũ cũ weesere masĩpe'ocã'mi.
11 Marĩ apĩ cũ wãcũsere masĩwe'e. Cũ se'saro cũ wãcũsere tʉ'oña'sami. A'te weronojõ
Espíritu Santu se'saro Õ'acũ cũ wãcũsere masĩmi. 12 Marĩ a'ti ʉmʉcocjãrã Jesucristore
ẽjõpeotirã weronojõ wãcũwe'e. Õ'acũ marĩrẽ Espíritu Santure o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã cũ
weronojõ wãcũse cʉo'o. Cũ me'rã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ o'o'quere masĩ'i. 13 Ũsã a'tere
ucũrã, Espíritu Santu bu'e'que ʉseri me'rã ucũ'u. Ũsã basu masĩmʉjãti'que me'rã mejẽta
ucũ'u. Tojo weerã ũsã Espíritu Santure cʉorã cũrẽ cʉorãrẽta bu'e'e.
14 Espíritu Santure moogũ a'tiro weesami. Õ'acũ ye cjasere, Espíritu Santu bu'esere
ʉatisami. "Tojo nima'acãrõ wee'e", nisami. Espíritu Santu me'rã marĩ Õ'acũ yere masĩ'i.
Tojo weegʉ cũrẽ moogũ Õ'acũ yere "Tojo nirõ wee'e", ni tʉ'omasĩtisami. 15 Espíritu Santure
cʉogʉ pe'e nipe'tise bu'esere "¿Queoro niti?" ni besemasĩpe'ocã'sami. A'tiro weegʉre
Espíritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. 16 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ
a'tiro ojano'caro niwũ: "Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wiogʉ wãcũsere masĩtisami. Ne Õ'acũrẽ
'Tojo ʉa'a' ni, dutimasĩtisami", ni ojano'wũ. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nírã, cũ
wãcũsere masĩ'i.

3

Pablo "Ũsã Õ'acũrẽ da'raco'terã ni'i" nise ni'i

1 Acawererã, mʉsã Espíritu Santure añurõ yʉ'tirã weronojõ nitiwʉ. Tojo weegʉ mʉsãrẽ
diasasere wereta basiotiwʉ. A'tiro pe'e weewʉ. Mʉsãrẽ diasatise dia'cũrẽ werewʉ. A'ti
turicjãrã Espíritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewʉ. Mʉsã Cristo ye cjasere
añurõ ẽjõpeotiwʉ. Tojo weegʉ mʉsãrẽ wĩ'marãrẽ ucũgũ weronojõ werewʉ. 2 Wĩ'marã
a'tiro weesama. Õpẽrĩ du'utirã, õpẽcõ dia'cũ mi'rĩsama. Narẽ ba'asere ecatisama.
Bu'ese ba'ase ecase weronojõ ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Wĩ'marãrẽ õpẽcõ mi'orõ weronojõ
mʉsãrẽ a'tiro weewʉ. Mʉsãrẽ diasatise bu'icjasere bu'ewã'cõwũ. Yʉ'ʉ diasasere mʉsãrẽ
bu'ecãma, põtẽoti wãcũejatibopã. Mejãrõta ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ pacase pacare bu'ecã,
tʉ'otibosa'a. 3 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeotirã weronojõ ni'i yujupʉ. Mʉsã a'merĩ ʉo'o.
A'merĩ ĩ'asĩ'rĩwe'e. Tojo weerã Jesucristore ẽjõpeotirã a'ti turicjãrã weronojõ wee'e.
4 Mʉsã a'tiro ucũ'u: "Yʉ'ʉ Pablo ya curuacjũ ni'i." Apĩ "Yʉ'ʉ Apolo ya curuacjũ ni'i", nisa'a.
Tojo nírã, a'ti turicjãrã weronojõ ucũrã wee'e.
5 Yʉ'ʉ, Apolo me'rã ũsã mejõ nirã ni'i. Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'teri masã ni'i. Tojo weerã
ũsãrẽ "Na ya curuacjãrã ni'i", niticã'ña. Ũsã werese me'rã mʉsã marĩ wiogʉ Jesucristore
ẽjõpeowʉ. Ũsãnʉcũ Õ'acũ wereduti'quere werewʉ. 6 Yʉ'ʉ ne waro mʉsãrẽ werewã'cõwũ.
Ni'cũ otese dʉcare otegʉ weronojõ weewʉ. Be'ro Apolo mʉsãrẽ bu'enemopeocʉ niwĩ.
Otesere aco pio'cʉ weronojõ weecʉ niwĩ. Õ'acũ pe'e tere pĩ'rĩ bʉcʉamʉjãcã weecʉ niwĩ.
Tere wéégʉ, mʉsãrẽ nemorõ ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. Nemorõ cũ ʉaro weecã weecʉ niwĩ.
7 Otese dʉcare otegʉ, tojo nicã aco piogʉ mejõ nirã nima. Õ'acũ pũrĩcã tere pĩ'rĩcã weegʉ́
cũ waro nimi. 8 Weremʉ'tã'cʉ, be'ro cũrẽ bu'esirutugʉ quẽ'rã ni'cãrõnojõ nima. Õ'acũ
nánʉcũrẽ queoro na wee'quere wapayegʉsami. 9 Ũsã Õ'acũ yarã ni'i. Cũrẽ ni'cãrõnojõ
da'raco'te'e. Mʉsã cũ da'rari di'ta weronojõ ni'i.

Tojo nicã wi'i cũ yeewã'cãrĩ wi'i weronojõ ni'i. [10] Yʉ'ʉ Õ'acũ weetamuse me'rã mʉsãrẽ bu'égʉ, a'tiro weewʉ. Wi'i nʉ'cõme'rĩrĩ masũ weronojõ mʉsãrẽ añurõ bu'enʉ'cãwũ. Ãpẽrã mʉsãrẽ bu'enemorã, ti wi'ire weeturiamʉjãrã weronojõ weerã weema. Ti wi'ire yapada'reosĩ'rĩrã, añurõ weeroʉa'a. [11] Õ'acũ masãrẽ yʉ'rʉodutigʉ Jesucristore cũucʉ niwĩ. Cũ ni'cũta masãrẽ yʉ'rʉogʉ nimi. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ te quetire bu'enʉ'cãwũ. Ne apĩ, Õ'acũ tojo cũunʉ'cã'que Jesucristo ye quetire dʉcayumasĩtisami. [12] Wi'ire wéérã, a'tiro weeno'o. Uru, platanojõ me'rã, ũtãperi wapabʉjʉse me'rã yeebu'ipeono'o. Ãpẽrã yucʉ me'rã, pũrĩ me'rã, ãrʉpagʉ me'rã weemasĩno'o. A'te weronojõ ni'cũ añuse warore mʉsãrẽ bu'ebosami. Apĩ mejõ nise maata pe'tisere bu'ebosami. [13] A'ti ʉmʉco pe'ticã, Õ'acũ nánʉcʉrẽ na bu'e'quere bajuyoropʉ besegʉsami. Ni'cũ urure pecame'epʉ besegʉ weronojõ weegʉsami. ¿Na añurõ o ña'arõ pe'e bu'epari? nígũ, tojo weegʉsami. [14] Ni'cũ ãpẽrãrẽ añurõ bu'eturiamʉjã'que ninu'cũcã'rõsa'a. Ni'cã wi'i ũtã wapabʉjʉse me'rã yééca wi'i ũjũtiro weronojõ ninu'cũrõsa'a. Õ'acũ cũ da'ra'quere wapayegʉsami. [15] Apĩ añurõ bu'eturiawã'cãtigʉ pe'ere cũ bu'e'que pe'tia wa'arosa'a. Pũrĩ me'rã wééca wi'i weronojõ ũjũdija wa'arosa'a. Cũ ti wi'i ũjũrĩ cura du'tiwijaa'cʉ weronojõ nigũsami. Cũ ye nipe'tise ũjũpe'tia wa'arosa'a. Cũ ni'cũta pecame'epʉ wa'abo'cʉ yʉ'rʉwetigʉsami.

[16] ¿Mʉsã masĩweti? Mʉsã Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i. Espíritu Santu mʉsãpʉre nimi. [17] Mʉsãrẽ "Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i" nírõ, cũ yarã waro ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Tojo weegʉ Õ'acũ cũ yarãrẽ dojorẽcã weegʉre pecame'epʉ bu'iri da'regʉsami.

[18] Mʉsã basu a'tiro wãcũma'aticã'ña: "Yʉ'ʉ a'ti ʉmʉcocjãrã wãcũwʉaro weronojõ masĩyʉ'rʉa'a", niticã'ña. A'tiro pe'e niña. "Ne masĩtisa'a", niña. Tojo ucũgũ pũrĩcãrẽ Õ'acũ masĩgũ waro wa'acã weegʉsami. [19] A'ti ʉmʉcocjãrã na "Tʉ'omasĩ'i" nise Õ'acũ ĩ'orõpʉre tojo weema'ase ni'i. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ni ojano'wũ: "A'ti turicjãrã na masĩse me'rã 'Weerãti' nirãrẽ Õ'acũ na wãcũsere tuumajãminʉ'cõcã'sami", ni ojano'wũ. [20] Aperopʉ quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'tiro ojanemono'wũ: "Marĩ wiogʉ a'ti ʉmʉcocjãrã wãcũsere masĩmi. Na masĩsere ĩ'agũ, 'Mejõ nise ni'i', nisami", ni ojano'wũ. [21] Tojo weerã mʉsãrẽ bu'egʉre "Ãpẽrã yʉ'rʉoro nimi", niticã'ña. "Yʉ'ʉ Pablo ya curuacjũ ni'i", niticã'ña. Õ'acũ mʉsãrẽ añurõ wa'acã ʉagʉ, a'tiro weecʉ niwĩ. Nipe'tisere o'ocʉ niwĩ. [22] Yʉ'ʉre, Apolore, Pedrore mʉsãrẽ weetamudutigʉ o'ócʉ niwĩ. Tojo nicã a'ti turi cjasere, marĩ catisere o'ocʉ niwĩ. Apeye, wẽ́ŕ́ca be'ro catinu'cũatjere o'ocʉ niwĩ. Nipe'tise mʉsã ye ni'i. [23] Apeye quẽ'rãrẽ mʉsã Cristo yarã ni'i. Tojo nicã Cristo quẽ'rã Õ'acũ yagʉ nimi.

4

Jesucristo ye quetire wererã na weeseti'que ni'i

[1] Ũsãrẽ mʉsã a'tiro wãcũrõʉa'a. "Cristore da'rawã'ñaco'teri masã nima", nirõʉa'a. Ũsã Õ'acũ ye queti todʉporocjãrã masĩti'quere wereco'terã ni'i. [2] Marĩ da'rase cʉorã, marĩ wiogʉ duti'caronojõta queoro weeroʉa'a. Tojo weecã, marĩrẽ ẽjõpeosami. [3] Mʉsã yʉ'ʉre "Pablo Õ'acũ cjasere añurõ da'rami" nicã o niticã, sõ'owaro wãcũque'tiwe'e. Mejãrõta wiorã na besewʉaropʉ miacã quẽ'rãrẽ, wãcũque'tiwe'e. Yʉ'ʉ basu waro quẽ'rã besewe'e. [4] Yʉ'ʉ da'rasere ña'arõ tʉ'oña'tisa'a. Tojo nimigũ, "Te añu ni'i", nímasĩtisa'a. Marĩ wiogʉ dia'cũ yʉ'ʉ weesere besesami. [5] Tojo weerã ãpẽrã wee'quere beseyuticã'ña. Marĩ wiogʉre yucueya. Cũ a'tigʉ, nipe'tise masã masĩti'que ya'yioropʉ ní'quere bajurẽgũsami. Masã na wãcũrõpʉ "A'tiro weegʉti" ní'que quẽ'rãrẽ ĩ'ogũsami. Ti nʉmʉ nicã Õ'acũ nánʉcũ añurõ weeseti'quere "Queoro añurõ weewʉ", nigũsami.

[6] Acawererã, añusere mʉsãrẽ ʉasã'a. Tojo weegʉ Apolo, yʉ'ʉ, ũsã ye cjase me'rã mʉsãrẽ queose o'oapʉ. Ũsã weronojõ ni'cãrõ me'rã niato nírã tojo weeapʉ. Ũsã weesere ĩ'acũuña. Tojo wéérã, mʉsã Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta weerãsa'a. Ti pũrĩpʉ dutítisenojõrẽ yʉ'rʉoquejosome. Tojo nicã "Ũsãrẽ bu'egʉ pe'e masĩyʉ'rʉnʉ'cãmi mʉsãrẽ bu'egʉ yʉ'rʉoro", nisome.

[7] Mʉsã ãpẽrã nemorõ añurã niwe'e. Masĩyʉ'rʉnʉ'cãrã niwe'e. Nipe'tise mʉsã cʉose
Õ'acʉ̃ o'o'que dia'cʉ̃ ni'i. Cʉ̃ o'óca be'ro nimicã, to pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã mʉsã
basu boca'caro weronojõ tʉ'oña'ti? [8] Mʉsã a'tiro wãcũ'u: "Nipe'tisere cʉope'ocã'a,
ñe'enojõ dʉ'sawe'e", nisa'a. Ʉ̃sã topʉ nitiri cura mʉsã wiorã masĩyʉ'rʉnʉ'cãrã weronojõ
tʉ'oña'sa'a. "Nipe'tisere masĩpe'ocã'a", nisa'a. Tojo nírã, ʉ̃sã pe'ere tojowaro ĩ'acõ'asa'a.
Mʉsã diacjʉ̃ta wiorã nicã pũrĩcãrẽ, añuyʉ'rʉabosa'a. Ʉ̃sã quẽ'rã mʉsã me'rã wiorã
nitamubosa'a. [9] Yʉ'ʉ a'tiro pe'e tʉ'oña'a. Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ Jesucristo besecʉ́ú'cãrãrẽ nipe'tirã
docapʉ mejõ nirã mejãrã cũu'caro weronojõ tʉ'oña'a. Ʉ̃sã wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ
ni'i. Nipe'tirã, a'ti di'tacjãrã, ʉ'mʉsecjãrã ʉ̃sã pi'eticã ĩ'asama. [10] Cristo ye quetire
werecã, a'ti nucũcãcjãrã ʉ̃sãrẽ "Tʉ'omasĩtirã nima", nisama. Mʉsã pe'e "Cristo ye quetire
masĩpe'ocã'a", nisa'a. Ʉ̃sã mʉsã ĩ'acãta, tutuawe'e. Mʉsã pũrĩcã "Ʉ̃sã tutuarã ni'i", nisa'a.
Masã ʉ̃sãrẽ tojo ĩ'acõ'acã'ma. Mʉsã pe'ere wiopesase me'rã ĩ'asama. [11] Ne waropʉta ʉ̃sã
pi'etinʉ'cãwʉ̃. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ tojota yapaticã'a. Ʉjaboa'a, acowʉo'o, su'ti moo'o.
Masã ʉ̃sãrẽ tãrãpéma. Wi'i ʉ̃sã ya wi'i waro moo'o. [12] Ʉ̃sã ba'asĩ'rĩsenojõrẽ, ʉ̃sã su'ti
sãñasĩ'rĩsenojõrẽ duusĩ'rĩrã, a'tiro wee'e. Ʉ̃sã basu ʉpʉtʉ da'ra pi'eti'i. Masã ʉ̃sãrẽ ña'arõ
ucũcã, narẽ ʉ̃sã pe'e "Añurõ wa'ato", ni sẽrĩbosa'a. Ʉ̃sãrẽ ña'arõ weecã, tojo tʉ'oña'cã'a.
[13] Masã ʉ̃sãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ añurõ me'rã apome'rĩcã'a. A'ti ʉmʉco cjase na cõ'a'que,
na ʉatisere weronojõ ʉ̃sãrẽ ĩ'ama. Ne waropʉ tojo yabinʉ'cã'cãrã mejãrõta yabinu'cũma
tja. [14] Mʉsãrẽ bopoyadutigʉ mejẽta oja'a. Mʉsãrẽ yʉ'ʉ ma'ígʉ̃, yʉ'ʉ põ'rãrẽ weronojõ
queoro wãcũcã ʉagʉ wereme'rĩcã'a.
[15] Mʉsã pãjãrã diez mil Cristo ye quetire bu'erã cʉorã, cʉomasĩ'i. Tojo pãjãrã cʉota
basiomicã, ni'cʉ̃ta nisami mʉsãrẽ weremʉ'tã'cʉ. Te Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉogʉ a'ticʉ
niwĩ nise quetire yʉ'ʉta weremʉ'tãwʉ̃. Mʉsã te quetire tʉ'orã, cʉ̃rẽ ẽjõpeonʉ'cãwʉ̃.
Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsã pacʉ weronojõ ni'i. Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ põ'rã weronojõ ni'i. [16] Tojo
weegʉ mʉsãrẽ a'tiro weecã ʉa'a. Yʉ'ʉ weesetisere ĩ'acũu weesirutuya. [17] Yʉ'ʉ tere ʉasãgʉ̃,
Timoteore mʉsã tiropʉ o'ógʉ wee'e. Cʉ̃rẽ ma'i'i. Cʉ̃ yʉ'ʉ macʉ̃ weronojõ nimi. Marĩ wiogʉ
yere queoro weenu'cũmi. Yʉ'ʉ Cristore ẽjõpeogʉ weesetisere cʉ̃ mʉsãrẽ weregʉsami.
Yʉ'ʉ nipe'tirã Cristore ẽjõpeorãrẽ, nipe'tiropʉ nirãrẽ were'quenojõrẽta weregʉsami.
[18] Ni'cãrẽrã mʉsã a'tiro wãcũsa'a: "Ʉ̃sã ãpẽrã nemorõ añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cã'a", nisa'a. Tere
nírã, "Pablo a'tisome", ni wãcũsa'a.
[19] Yʉ'ʉ pe'e "Õ'acʉ̃ ʉacã, maata mʉsã tiropʉ wa'agʉti", ni wãcũ'u. "Topʉ wa'agʉ, na tojo
ni ucũrãrẽ ĩ'agʉ̃ti", ni'i. Te se'sarore ĩ'asome. "'¿Na Õ'acʉ̃ tutuase me'rã weetina?' ni
ĩ'agʉ̃ti", ni'i. [20] Õ'acʉ̃ wiogʉ nise a'tiro ni'i. Cʉ̃ ʉaro, cʉ̃ tutuaro me'rã weecã ʉami. Ucũse
ʉseri me'rã dia'cʉ̃ yʉ'ticã ʉatimi. [21] ¿Ñe'erẽ ʉasari mʉsã? ¿Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'agʉ, ña'arõ
weese wapa mʉsãrẽ tu'ticã ʉasari? ¿O añurõ weese wapa pe'e ma'ise me'rã wereme'rĩcã
ʉasarine?

5

*Ña'arõ weegʉ*re cõ'awĩrõdutise ni'i

[1] Mʉsã ye queti a'topʉ bʉsʉtʉ'o'o. Tere tʉ'ogʉ, tʉ'omarĩawʉ̃. A'tiro tʉ'o'o. Ni'cʉ̃ mʉsã
me'rãcjʉ̃ cʉ̃ pacʉ nʉorẽ'core ẽ'ma, nʉmotiapʉ. A'tiro weesere Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirãpʉta ne
weetima. Ña'ayʉ'rʉa'a. [2] Mʉsã "Ãpẽrã nemorõ añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cã'a", ¿niti yujupʉ?
Bʉjawetironojõ o'orã, mʉsã bʉjawetitiwʉ. Bʉjawetirã pũrĩcã, cʉ̃rẽ cõ'abopã. Mʉsã me'rã
nerẽnemodutitibopã. [3] Yʉ'ʉ a'topʉ nimigʉ̃, yʉ'ʉ wãcũse me'rã mʉsã tiropʉ ní gʉ̃ weronojõ
tʉ'oña'a. Tojo weegʉ cʉ̃ ña'arõ weegʉre mʉsã me'rã nigʉ̃rẽ "Cõ'arõʉa'a", nitoja'a. [4] Marĩ
wiogʉ Jesucristo dutiro me'rã mʉsãrẽ nerẽduti'i. Yʉ'ʉ quẽ'rã yʉ'ʉ wãcũsepʉ mʉsã tiropʉ
nitamugʉ̃ti. Marĩ wiogʉ Jesú quẽ'rã cʉ̃ tutuase me'rã mʉsã tiropʉ nigʉ̃sami. [5] Mʉsã tojo
nerẽrã, pacʉ nʉorẽ'core nʉmotigʉre cõ'acã'ña. Wãtĩ cʉ̃ upʉre de'ro weesĩ'rĩgʉ̃ weeato
nírã tojo du'ucã'ña. Tojo weecã, cʉ̃ upʉ pi'etirosa'a. Tojo pi'etigʉ, cʉ̃ ña'arõ weesere
du'ubosami. Cʉ̃ tojo wéé̃ca be'ro marĩ wiogʉ Jesú a'ti turipʉ a'tigʉ, cʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉsami.

[6] Ña'arõ weegʉ́ mʉsã wa'teropʉ nisami. Tojo weerã "Ʉ̃sã pe'e ãpẽrã yʉ'rʉoro añurõ
weeyʉ'rʉnʉ'cã'a", niticã'ña. Ña'arõ weesere nipe'tirã pẽ'rĩpejatawio ni'i. ¿Mʉsã a'tiro
niwʉasere masĩweti? "Pã́ wéérã bʉcʉato nírã levadura wãmetisere morẽsama. Na

cã'rõacã morẽca be'ro te nipe'tiropʉ se'sa wa'asa'a", nino'o. A'te weronojõ masã na ña'arõ weesere pẽ'rĩpeja wa'asama. 7 Tojo weerã pẽ'rĩpejari nírã, te ña'ase dojorẽsere cõ'acã'ña. Tere cõ'arã, mʉsã añurã tojarãsa'a. Judío masã Pascua bosenʉmʉ dʉporo pã́ bʉcʉase me'rã morẽ'quere cõ'asama. Ti bosenʉmʉrẽ morẽña marĩse dia'cʉ̃rẽ ba'asama. Te weronojõ mʉsã a'tiro weerãsa'a. Ña'ase dojorẽsere cõ'arã, pã́ morẽña marĩse weronojõ tojarãsa'a. Añurã tojarãsa'a nitiroma, añurã nitoja'a. Cristo cʉ̃ basuta marĩ ña'arõ weesere cõ'agʉ̃ wẽjẽno'tojacʉ niwĩ. Cʉ̃ Pascua nicã oveja na wẽjẽ'cʉ weronojõ nimi. 8 Tojo weerã todʉporo ña'arõ weeseti'quere du'uroʉa'a. Diacjʉ̃ weesooro marĩrõ weesetiroʉa'a. Ña'arõ weesetiro marĩrõ nirõʉa'a.

9 Yʉ'ʉ todʉporo ojamʉ'tãca pũrĩpʉ a'tiro ojawʉ. "Numiarẽ a'metãrãbajaque'atirã me'rã ba'patiticã'ña", ni ojawʉ. 10 Yʉ'ʉ tojo ojagʉ, "A'ti turicjãrãrẽ ba'patitibutiacã'ña", nigʉ̃ mejẽta weewʉ. A'ti turipʉre no'o ʉaro weeri masã nima. A'metãrãrĩ masã, ʉaripejasebʉcʉrã, yajari masã, Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeoma'arĩ masã nima. Yʉ'ʉ tojo nibutiaca be'ro nicãma, mʉsã no'o wa'arã wa'abopã. 11 Yʉ'ʉ a'tiro pe'e niwʉ̃: "No'o 'Jesucristore ẽjõpeo'o' nimigʉ̃, ña'arõ weegʉ́ me'rã ba'patiticã'ña. A'metãrãgʉ̃nojõrẽ, ʉaripejagʉnojõrẽ, no'o queose yee'quere ẽjõpeoma'agʉ̃nojõrẽ ba'patiticã'ña. Tojo nicã ña'arõ tu'tisepijagʉre, que'asebʉcʉre, yajari masʉ̃rẽ ne ba'patiticã'ña. Ne cã'rõ na 'Jesucristore ẽjõpeo'o' nimirã, ña'arõ weerã́ me'rã ba'aticã'ña", niwʉ̃. 12-13 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeotirãrẽ bu'iri da'rewe'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ basu narẽ bu'iri da'regʉsami. Mʉsã pũrĩcã mʉsã me'rã nirãrẽ na ña'arõ weecã, bu'iri da'reya. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ oja'caronojõta weeya. A'tiro ojano'wʉ̃: "Ni'cʉ̃ mʉsã wa'tero nigʉ́ ña'arõ weegʉre cõ'awĩrõña", niwʉ̃. Tojo weerã cʉ̃rẽ cõ'acã'ña.

6

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ mejẽcã wa'acã, weresãtirãta a'merĩ apoya nise ni'i

1 Jesucristore ẽjõpeorã na me'rãcjãrã me'rã uarãnojõ a'tiro weesama. Beseri masã Jesucristore ẽjõpeotirã tiropʉ besedutirã wa'asama. Tojo weeticã'rõʉa'a. Mʉsã me'rãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ besedutiroʉa'a. 2 Mʉsã masĩsa'a. A'ti turi pe'tíca be'ro Jesucristo yarã a'ti turicjãrãrẽ beserãsama. Mʉsã a'ti turicjãrãrẽ beserãsama nírã, to pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã a'teacãrẽ besemasĩweti? 3 ¿Mʉsã masĩweti? A'ti ʉmʉco pe'ticã, marĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsepʉ nimi'cãrã quẽ'rãrẽ beserãsa'a. Tojo beserãsa'a nírã, a'ti ʉmʉco cjase mʉsã dʉ'saso'quema tjãsa'a. 4 A'ti ʉmʉco cjase mejõ nise me'rã mʉsã a'merĩ ua'a. Teacã me'rã uarã, a'tiro wee'e. Mʉsã beseri masãrẽ "Mejõ nirãnojõ nima" nimirã, na tiropʉ besedutirã wa'a'a. 5 A'tema mʉsãrẽ bopoyato nígʉ̃ tojo ni'i. ¿Mʉsã wa'teropʉre ne ni'cʉ̃ masĩgʉ̃nojõ a'tere beseacjʉ marĩbutiati?

6 Nicãma, cʉ̃rẽ besedutironojõ o'orã, Jesucristore ẽjõpeotirã tiro pe'e mʉsã me'rãcjãrãrẽ weresãrã wa'a'a. Tojo weecã ¿añu niti mʉsãrẽ? 7 Mʉsã basu a'merĩ uarã, tojo weema'acãrã wee'e. Mʉsãrẽ ña'arõ weesere tojo tʉ'oña'cã, nemorõ añubosa'a. Narẽ weresãrõnojõ o'orã, na yajasere ya'yiosãrã, tojo tʉ'oña'cã'ña. 8 Mʉsã basuta Jesucristore ẽjõpeorã mʉsã acawererãrẽ ña'arõ wee'e. Na yere yajasa'a.

9 ¿Mʉsã masĩweti? Ña'arõ weerã́ Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'asome. Mʉsã wãcũma'aticã'ña. A'tiro wéérã, ʉ'mʉsepʉre wa'asome. Ma'mapjia no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ wa'asome. No'o queose yee'quere ẽjõpeoma'arãnojõ wa'asome. Nʉmotirã, marãpʉtirã ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãnojõ wa'asome. No'o ʉmʉa basu ña'arõ weerãnojõ, numia basu ña'arõ weerãnojõ ʉ'mʉsepʉ wa'asome. 10 Tojo nicã yajari masã, ʉaripejasebʉcʉrãnojõ, que'asebʉcʉrã, tu'tisepijarã, weesoose me'rã yajari masã Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'asome. 11 Todʉporopʉre mʉsã ni'cãrẽrã a'tere tojota weeseticãrã niwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ acobojo, dʉcayuno'cãrãpʉ ni'i. Õ'acʉ̃ yarã ni'i. Marĩ wiogʉ Jesú me'rã, tojo nicã Espíritu Santu me'rã Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ "Añurã nima", ni ĩ'asami.

Marĩ upʉ Cristo ya upʉ ni'i nise ni'i

12 Masã a'tiro ucũwʉasama: "Marĩ weesĩ'rĩsere no'o ʉaro weemasĩ'i." Tojota ni'i, nírõ pe'e. Apeye marĩ weesĩ'rĩse marĩrẽ weetamutisa'a. Marĩ ʉaro weegʉ wee'e nígʉ̃, tere

tojo weewã'ñaticã'rõʉa'a. [13] Apeye na ucũwʉase diacjʉ̃ ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase añu ni'i
paagare. Paaga pe'e ba'asãacja ni'i.” Õ'acʉ̃ pe'e a'te pʉaropʉre pe'ticã weegʉsami. Apeye
pe'e diacjʉ̃ niwe'e. Õ'acʉ̃ upʉ wéégʉ, a'metãrãbajaque'atiati upʉre weeticʉ niwĩ. Marĩ ya
upʉ Jesucristo ʉaro weeati upʉ ni'i. Cʉ̃ ti upʉ wiogʉ nimi. [14] Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuaro me'rã marĩ
wiogʉ ya upʉre masõcʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ masõ'caronojõta marĩ upʉre masõgʉ̃sami.
[15] ¿Mʉsã masĩweti? Mʉsã ya upʉ, Cristo ya upʉ me'rã a'mesʉ'a'a. Marĩ tojo ni'i
nírã, Cristo ya upʉre a'tiro weeta basiowe'e. A'metãrãwapata'ari masõ ya upʉ me'rã ti
upʉre a'mesʉ'ota basiowe'e. [16] ¿Masĩweti? Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:
“Ʉmʉ, numio me'rã ígʉ̃, na pʉarã nimirã, ni'cã upʉ weronojõ tojasama”, ni ojano'wʉ̃.
Tojo weerã mʉsã ña'agõ me'rã nírã, ña'arã tojasa'a. Co me'rã ni'cã upʉ dojorã weesa'a.
[17] Ni'cʉ̃ Jesucristo marĩ wiogʉ me'rã a'mesʉ'agʉ pe'ema, na pʉarãpʉta ni'cã upʉ dojo, ni'cã
wãcũse cʉosama.
[18] Ne ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atisere wãcũma'aticã'ña. Apeye marĩ ña'arõ weesere
sõ'owaro marĩ upʉ me'rã weetisa'a. Marĩ a'metãrãbajaque'atirã pe'e, marĩ upʉ warore
dojorẽrã wee'e. [19-20] ¿Mʉsã masĩweti? Marĩrẽ Õ'acʉ̃ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Marĩ
ya upʉ Espíritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerã marĩ upʉ me'rã no'o ʉaro weemasĩwe'e.
Jesucristo marĩrẽ ma'ígʉ̃, cʉ̃ yarã niato nígʉ̃ wẽrĩ wapayecʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ upʉ
me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro pe'e weemasĩ'i. A'tiro weecã, ãpẽrã cʉ̃rẽ añurõ wãcũrãsama.

7

*N*ʉmotise cjase ni'i

[1] Ni'cãrõacãrẽ mʉsã sẽrĩtiña'o'oca pũrĩrẽ yʉ'tigʉti. Nʉmotiticã, marãpʉtiticã añucã'a,
añurõ pe'e. [2] Tojo nimicã, topʉre pãjãrã ãpẽrã no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atisama. Tojo
weerã ʉmʉa nánʉcʉ̃ nʉmotiroʉa'a. Numia quẽ'rã nánʉcʉ̃ marãpʉtiroʉa'a. [3] Ʉmʉ cʉ̃ nʉmo
me'rã añurõ nisetiato. Co quẽ'rã cʉ̃ me'rã mejãrõta nisetiato. [4] Marãpʉtigo a'tiro niticã'to:
“Yʉ'ʉ ʉaro weegoti”, niticã'to. Co marãpʉ niyucã, “Cʉ̃ ʉaro weegoti”, niato. Nʉmotigʉ
quẽ'rã “Yʉ'ʉ ʉaro weegʉti”, niticã'to. Cʉ̃ nʉmo niyucã, “Co ʉaro weegʉti”, niato. [5] Co
a'tiro weeato. Co marãpʉ co me'rã nisĩ'rĩcã, yʉ'tiato. Cʉ̃ quẽ'rã core yʉ'tiato. Õ'acʉ̃rẽ
ñubuerãtirã, ticʉse nʉmʉrĩ “Marĩ weewʉaronojõ weeticã'rã” ni apóca be'ro pũrĩcã tojo
weeticã'to. Ñubuetu'ajaca be'ropʉ todʉporo niseti'caronojõta marãpʉ me'rã, nʉmo me'rã
niato tja. Tojo weeticã, wãcũtutuaticã, wãtĩ mʉsãrẽ ña'arõ weedutibosami. Ãpẽrã me'rã
no'o ʉaro a'metãrãma'acã weebosami.
[6] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ a'tere dutibutiase weronojõ ucũgʉ̃ mejẽta wee'e. Mʉsã tojo weesĩ'rĩcã,
añurõsa'a ígʉ̃, tojo ni'i. [7] Yʉ'ʉ a'tiro wãcũ'u. Yʉ'ʉ mʉsã nipe'tirãrẽ yʉ'ʉ weronojõ
nʉmo marĩrã nicã ʉamisa'a. Õ'acʉ̃ pe'e masãnʉcʉ̃rẽ na weepõtẽoatjere cũucʉ niwĩ.
Ãpẽrãrẽ nʉmo marĩdutigʉ o marãpʉ marĩdutigʉ cũucʉ niwĩ. Ãpẽrã pe'ere nʉmotidutigʉ,
marãpʉtidutigʉ cũucʉ niwĩ.
[8] Ni'cãrõacã mʉsã nʉmo marĩrãrẽ, marãpʉ marĩrãrẽ, wapewia numiarẽ nigʉ̃ti. Mʉsã
yʉ'ʉ weronojõ nʉmotiticã, marãpʉtiticã, añu ni'i. [9] Ʉmʉa numia me'rã nisĩ'rĩrã
nʉ'cãtirãnojõ nʉmotiato. Numia quẽ'rã mejãrõta marãpʉtiato. Na nʉmoticã, marãpʉticã,
nemorõ añu'u. Na numia me'rã, ʉmʉa me'rã nisĩ'rĩrã, pi'etiticã'to.
[10] Yʉ'ʉ marãpʉtirãrẽ, nʉmotirãrẽ a'tiro duti'i. A'te marĩ wiogʉ dutise ni'i. Yʉ'ʉ tere
wereturia'a. Numio co marãpʉre cõ'aticã'to. [11] Cõ'agõ pũrĩcã, apĩ me'rã nʉorẽticã'to.
Marãpʉ nimi'cʉ me'rã apotigo, ni'cõta tojato. Ʉmʉ quẽ'rã mejãrõta cʉ̃ nʉmorẽ ne
cõ'aticã'to. Cʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ nʉmo ní'co me'rã apotigʉ, mejãrõta tojato.
[12] Ãpẽrãma, yʉ'ʉ Jesucristo besecʉ́ú'cʉ nígʉ̃, yʉ'ʉ wãcũsere a'tiro nigʉ̃ti. Te wãcũse marĩ
wiogʉ yʉ'ʉre bu'e'que mejẽta ni'i. A'tiro nigʉ̃ti. Ni'cãrẽrã mʉsã Jesucristore ẽjõpeotigore
nʉmotibosa'a. Co mʉ'ʉ me'rã ninu'cũsĩ'rĩcã, cõ'aticã'ña. [13] Mejãrõta ẽjõpeotigʉre
marãpʉtigo quẽ'rã mʉ'ʉ me'rã cʉ̃ ninu'cũsĩ'rĩcã, cõ'aticã'ña. [14] Na mʉsã me'rã nise
ye bu'iri Õ'acʉ̃ narẽ añurõ weesami. Tojo weerã mʉsã põ'rã Jesucristore ẽjõpeotirã
põ'rã weronojõ nitisama. Õ'acʉ̃ mʉsã põ'rãrẽ añurõ weesami. [15] No'o Jesucristore
ẽjõpeotigʉ cʉ̃ nʉmorẽ cõ'asĩ'rĩgʉ̃nojõ pe'e cõ'ato. Jesucristore ẽjõpeotigo quẽ'rã co
marãpʉre cõ'asĩ'rĩgõnojõ cõ'ato. Õ'acʉ̃ marĩ ãpẽrã me'rã a'mequẽse marĩrõ nisetiсã
ʉami. Na cõ'asĩ'rĩcã, añurõsa'a. [16] Cõ'ano'gõ “Yʉ'ʉre cõ'aticã, yʉ'ʉ marãpʉre Jesucristore

ẽjõpeocã weemasĩbopã”, nita basiowe'e. Cõ'ano'gũ quẽ'rã “Yʉ'ʉre cõ'aticã, yʉ'ʉ nʉmorẽ Jesucristore ẽjõpeocã weemasĩbopã”, nita basiowe'e.

17 Tojo nimicã, a'tere yʉ'ʉ nipe'tirocjãrã, Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ duti'i. Mʉsãnʉcũ Õ'acũ mʉsãrẽ ne waro beseri curare niseti'caronojõta a'tiro nicã quẽ'rãrẽ nisetiroʉa'a. 18 Õ'acũ ni'cũrẽ õ'rẽcjʉ yapa casero yejecõ'ano'cʉre besebosami. Cũrẽ besecã, mejãrõta yejecõ'ano'cʉ niato. No'o yejecõ'ano'ti'cʉre besecã quẽ'rãrẽ, mejãrõta yejecõ'ano'ti'cʉ niato. 19 Yejecõ'ano'cʉ, yejecõ'ano'ti'cʉ nise wapamarĩ'i. Õ'acũ dutisere weese pe'e wapatiyʉ'rʉnʉ'cã'a. 20 Nipe'tirã Õ'acũ besenʉ'cãcatero ní'caronojõta ninu'cũcã'rõʉa'a. 21 Õ'acũ da'raco'terãrẽ besebosami. Tojo besecã, mʉsã da'raco'tesere wãcũque'titicã'ña. Apetero mʉsãrẽ mʉsã wiorã wijadutirãsama. Añu ni'i. Na tojo nicãta, wijabaque'oya. 22 Õ'acũ marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeodutigʉ mʉsãrẽ besecʉ niwĩ. Mʉsãrẽ besenʉ'cãcaterore da'raco'terã ní'cãrã niwʉ̃. Ni'cãrõacãma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terã nimirã, Jesucristo yarã nitjĩarã, da'raco'tesere wija'cãrã weronojõ ni'i. Cũ ye cjasere da'ra'a. Ãpẽrã quẽ'rã cũ besenʉ'cãrĩ curare da'raco'tetirã nicãrã niwã. Ni'cãrõacãma Jesucristore da'raco'terã weronojõ nima. 23 Õ'acũ mʉsãrẽ ma'ígũ, cũ yarã niato nígũ Jesucristo wẽrĩse me'rã wapayecʉ niwĩ. Tojo weerã masãrẽ da'raco'terã weronojõ niticã'ña. 24 Õ'acũ ne waro besenʉ'cãcatero mʉsã niseti'caronojõta niña tja. Cũ yarã niña.

25 Nʉmo marĩrã, marãpʉ marĩrã pe'ema Jesucristo dutise marĩ'i. Tojo nimigũ, no'o yʉ'ʉ basu wãcũse cã'rõ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeomasĩ'i. Marĩ wiogʉ yʉ'ʉre pajaña'se bu'iri tojo weemasĩ'i. 26 Yʉ'ʉ a'tiro wãcũ'u. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Tojo weerã nʉmo marĩrã ní'cãrã nʉmotiticã'ña. 27 No'o nʉmotigʉpʉ ní'cʉ core cõ'aticã'ña. No'o nʉmo marĩgũ nʉmotisĩ'rĩgũ a'maticã'ña. 28 Mʉsã nʉmotirã, Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãrã mejẽta wee'e. No'o nu'mio quẽ'rã marãpʉtigo Õ'acũrẽ yʉ'rʉnʉ'cãgõ mejẽta weemo. Tojo nimirõ, catiri ʉmʉcore peje pi'etise ni'i. Yʉ'ʉ na tojo pi'etisere ʉasãtimisa'a. Tojo weegʉ a'tere were'e.

29 Acawererã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ a'tiro nisĩ'rĩsa'a. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Nemorõ ña'arõ wa'atjo cã'rõ dʉ'sa'a. Ni'cãcã me'rã nʉmotirã, nʉmo marĩrã weronojõ tʉ'oña'ña. Mʉsã nʉmosãnumiarẽ wãcũnʉrũrõnojõ o'orã, Õ'acũ pe'ere wãcũnʉrũdutiro, tojo wa'a'a. 30 Dʉjasewã'a utiri masã bʉjawetidojaticã'ña. No'o e'catirãnojõ e'catidojaticã'ña. Mʉsã apeque duusere mʉsã ye warore weronojõ tʉ'oña'ticã'ña. 31 A'ti ʉmʉco pe'tiwã'cãrõ wee'e. Tojo weerã a'ti turi cjasere ʉpʉtʉ waro wãcũticã'ña.

32 Mʉsãrẽ wãcũque'tiro marĩrõ nicã ʉa'a. Nʉmo marĩgũ marĩ wiogʉ cjasere pũrõ wãcũnʉrũsami. Jesucristo ʉasere weesĩ'rĩsami. 33 Nʉmotigʉ pe'e cũ nʉmo añurõ nicã ʉagʉ, a'ti ʉmʉco cjasere wãcũnʉrũsami. Cũ nʉmo e'caticã ʉasami. 34 Cũ marĩ wiogʉ ʉase quẽ'rãrẽ weesĩ'rĩsami. Tojo weegʉ cũ weesĩ'rĩse pʉaro dʉcawaanʉ'cõsami. Numia quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Marãpʉ marĩgõ marĩ wiogʉ ye cjasere pũrõ wãcũnʉrũsamo. Õ'acũ ʉaro dia'cũ weesĩ'rĩsamo. Co wãcũsepʉ quẽ'rãrẽ cũ ʉaro wãcũsamo. Marãpʉtigo pe'e co marãpʉ añurõ nicã ʉasamo. A'ti ʉmʉco cjasere pũrõ wãcũnʉrũsamo. Co marãpʉ e'caticã weesĩ'rĩsamo.

35 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ añurõ wa'ato nígũ oja'a. Añurõ nidutigʉ, marĩ wiogʉ ʉaro dia'cũ weedutigʉ oja'a. Mʉsãrẽ nʉmotisere, marãpʉtisere cã'mota'agʉ mejẽta, tojo ni'i.

36 Ni'cũ cũ macõ mu'ñucã ĩ'agũ, a'tiro nibosami: “Yʉ'ʉ macõrẽ añurõ weetisa'a. Co marãpʉticã, añubosa'a”, nibosami. Tojo nigʉ̃nojõ numisoato. Te tojo weese ne ña'arõ weese niwe'e. 37 Apĩ pe'e “Numisoroʉasato”, nitibosami. Cũ tojo weesĩ'rĩse cũrẽ añu nibosa'a. “Yʉ'ʉ macõ marãpʉtisome”, nibosami. Cũ tojo nicã, core añurõ wa'arosa'a. 38 A'tiro ni'i. Macõrẽ marãpʉtiduti'cʉ añurõ weegʉ weesami. Marãpʉtidutitigʉ pe'e quẽ'rã totá añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marãpʉtiticã, nemorõ añu ni'i.

39 Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Marãpʉtigo co marãpʉ catiri cura cũ me'rã ninu'cũcã'to. Cũ wẽ́rĩ́ca be'ro co no'o tʉ'sagʉnojõ me'rã marãpʉtiato, ni'i. Co marãpʉ Jesucristore ẽjõpeogʉ niato. 40 Yʉ'ʉ pe'e a'tiro wãcũ'u. Co apaturi marãpʉtitigo, nemorõ e'catibosamo. Yʉ'ʉ quẽ'rã ãpẽrã mʉsãrẽ bu'erã weronojõ Espíritu Santure cʉo'o. Tojo weegʉ tojo ucũ'u.

8

Wa'icн di'i na queose yee'quere ẽjõpeorã ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

1 Mнsã sẽrĩtiña'quere yн'tigнti. “¿Wa'icн di'i na queose yee'quere ẽjõpeorã ñubuepeo'-
quere ba'aroнati?” nisere yн'tigнti. Mнsã “Na ẽjõpeose yee'quere wapamarĩ'i, tere
masĩtoja'a”, nisa'a. Tojota ni'i, nírõ. Tojo nírã, a'tiro nirã weesa'a: “Ãpẽrã yн'rнoro
masĩyн'rнnн'cã'a”, nima'acãrã weesa'a. Marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorõ
narẽ Õ'acн̃rẽ ẽjõpeocã weesa'a. 2 No'o “Masĩyн'rнagн ni'i” nigн̃nojõ ne cã'rõ masĩtibuti-
acã'sami. “A'tiro wee masĩrõнasato”, nitisami. 3 Õ'acн̃ cн̃rẽ ma'igн̃ pe'ema a'tiro nisami:
“Yagн nimi. Cн̃rẽ masĩ'i”, nisami.

4 Mнsã wa'icн di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Mнsã nírõnojõta na ẽjõpeose
yee'que wapamarĩ'i. Ãpẽrã Õ'acн̃ weronojõ nirãpнa ne marĩma. Cн̃ ni'cн̃ta nimi. 5 Ãpẽrã
cн̃rẽ ẽjõpeotirã pãjãrã ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeosama. Ʊ'mнarõpн nirãrẽ, a'ti nucũcãpн nirãrẽ
ẽjõpeosama. Narẽ marĩ Õ'acн̃rẽ ẽjõpeoro weronojõ tн'oña'sama. “Marĩ wiorã nima”,
nisama. 6 Marĩ pe'e masĩno'o, Õ'acн̃ marĩ pacн ni'cн̃ta nimi. Cн̃ nipe'tise a'ti turi cjasere
bajurẽcн niwĩ. Marĩ cн̃ yarã cн̃ dutiro weeajã ni'i. Tojo nicã Jesucristo quẽ'rã ni'cн̃ta wiognн
nimi. Cн̃ me'rã nipe'tise weeno'caro niwн̃. Marĩ quẽ'rãrẽ cн̃ yarã sãjãcã weecн niwĩ. Tojo
weerã marĩ cн̃ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a.

7 Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã, Õ'acн̃ ni'cн̃ta nisere añurõ waro masĩyн'rнtẽrĩtisama.
Na todнporopнre queose yee'quere ẽjõpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ
ñubuepeo'que di'ire ba'arã, a'tiro nisama: “Tere ba'arã, queose yee'quere ẽjõpeorã wee'e”,
nisama. Tojo weerã ẽjõpeotutuatirã ba'arã, bu'iritirã tн'oña'sama. Tojo tн'oña'mirã,
tojo ba'acã'sama. Te me'rã na wãcũsere dojorẽsama. 8 Marĩ ba'ase, marĩ ba'atise quẽ'rã
marĩrẽ Õ'acн̃rẽ nemorõ ẽjõpeocã weewe'e. Marĩ ba'arã, nemorõ añurã wa'asome. Ba'atirã
quẽ'rã, ña'abutiarã wa'asome. 9 Tojo nimicã, añurõ weeya mнsã. Apetero mнsã no'o нaro
ba'ama'arã, apĩ añurõ ẽjõpeotutuatignнre dojorẽbosa'a. 10 A'tiro ni'i. Mн'н “Na ẽjõpeose
yee'que wapamarĩ'i” ni masĩmignн̃, na ñubuepeo ba'awнaropн ba'agн wa'abosa'a. Apĩ
ẽjõpeotutuatignн pe'e mн'н tojo weesere ĩ'abosami. Mн'н ba'acã ĩ'agн̃, “Queose yee'quere
ẽjõpeognн weemi. Tojo weese ña'a ni'i”, ni wãcũbosami. Tojo wãcũmignн̃, mн'нrẽ ĩ'acũugн̃,
cн̃ quẽ'rã ba'acã'bosami. Tere ba'agн, “Ña'arõ weegн wee'e”, nibosami. Cн̃ tojo wãcũse
bu'iri mн'н cн̃rẽ ña'arõ weegн wee'e. Tojo weerã añurõ weeya. 11 Mн'н masĩmignн̃ ba'agн,
ẽjõpeotutuatignн pe'ere dojorẽgн̃ wee'e. Cristo cн̃ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacн niwĩ. Mн'н ba'ase
me'rã mн'н acawereгнre dojorẽ'e. 12 Mн'н ba'agн, Cristoreta ña'arõ weegн wee'e. 13 Marĩ
ba'ase me'rã marĩ acawereгнн ẽjõpeotutuatignнre dojorẽbosa'a. Tojo weeri nírã, diacjн̃ta
ba'atiyн'rнocã'rõнa'a.

9

*Jesucristo ye quetiwereri masã*rẽ na bu'ese wapa wapata'aba'amasĩsama nise ni'i

1 Yн'н Jesucristo besecн̃ú'cн ni'i. Ãpẽrã cн̃ besecн̃ú'cãrã weronojõ weemasĩ'i. Yн'н
quẽ'rã marĩ wiognн Jesure ĩ'awн̃. Tojo nicã mнsãrẽ marĩ wiognн quetire werewн. Mнsã tere
tн'o ẽjõpeowн. Tojo weerã yн'н Jesucristo besecн̃ú'cн nisere masĩ'i. 2 Ãpẽrã yн'нre “Cн̃
Jesucristo besecн̃ú'cн mejẽta nimi”, nírã nisama. Mнsã pũrĩcã tojo niticã'ña. Yн'н mнsãrẽ
Jesucristore ẽjõpeocã weewн. Tojo nicã mнsã cн̃rẽ ẽjõpeorãrẽ ni'cã curuata nerẽque'acã
weewн. Tojo weese me'rã yн'н cн̃ besecн̃ú'cн nisere masĩ'i.

3 Ãpẽrã yн'нre “Cн̃ Jesucristo besecн̃ú'cн nitimi” nicã, narẽ a'tiro yн'tinu'cũ'u. 4 Yн'н
Jesucristo besecн̃ú'cн ni'i. Tojo weegн yн'н bu'ese wapa na ba'ase ecacã, sĩ'rĩse tĩacã,
ñe'emasĩ'i. 5 Apeye quẽ'rãrẽ yн'н ãpẽrã Jesucristo besecн̃ú'cãrã, tojo nicã cн̃ acabijirã
weronojõ weemasĩ'i. Tojo nicã Pedro weronojõ weemasĩ'i. Ni'cõ numio Jesucristore
ẽjõpeogore nнmoti, miamasĩ'i. 6 ¿De'ro wãcũti mнsã? Ãpẽrã Jesucristo besecн̃ú'cãrã cн̃
ye quetire wererã, da'ratima. ¿Ʊsã dia'cн̃ Bernabé, yн'н, Jesucristo ye quetire wererã
ba'acatisĩ'rĩrã da'radu'umasĩtisari? 7 Surara cн̃ ba'asere cн̃ basu wapayetisami. Cн̃ wiorã
cн̃rẽ ecasama. Ʊ'sere otegн te dнcare ba'asami. Oveja co'tegн quẽ'rã oveja õpẽcõ

me'rã wee'quere ba'asami. [8-9] Yʉ'ʉre "Masã wãcũse dia'cʉ̃rẽ weremi", niticã'ña. Õ'acʉ̃
ye queti ojáca pũrĩpʉ Moisé Õ'acʉ̃ duti'quere a'tiro nicʉ niwĩ: "Wecʉ trigo ãrʉ̃agʉ̃,
tuumajãmisʉtʉasami. Cʉ̃ ba'asĩ'rĩgʉ̃, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigore ba'ari nírã,
ʉseropʉ tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'ña", nicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ tere nígʉ̃, wecʉa se'sarore
wãcũticʉ niwĩ. [10] Cʉ̃ tere nígʉ̃, ʉ̃sã cʉ̃ ye quetire wererãrẽ queose o'osĩ'rĩgʉ̃ tojo nicʉ
niwĩ. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecũumʉ'tã'cʉ, apĩ trigore ãrʉ̃agʉ̃ na ote'que dʉcare na pʉarã
dʉcawaatjere wãcũyurã, da'rasama. [11] Ʉ̃sã mʉsãrẽ Jesucristo ye queti wererã oteri masã
weronojõ niwʉ̃. Oteri masʉ̃ te otese dʉcare miisami. Tojo weerã mʉsã ʉ̃sãrẽ apeyenojõ
o'ocã, añu ni'i. [12] Mʉsã ãpẽrãmarĩcãrẽ tojo o'osa'a. Ʉ̃sã pũrĩcãrẽ tjãsa'a.

"Ʉ̃sãrẽ o'oya", nímasĩ'i. Tojo nimirã, "O'oya", ne niwe'e. Tojo nírõnojõ o'orã, su'tinojõ,
ba'asenojõ moorã, tojo nʉ'cãcã'wʉ̃. A'tiro wãcũwʉ̃: "Marĩ sẽrĩcã pe'ere, Cristo ye quetire
ʉatibosama", ni wãcũwʉ̃. Tojo weerã apeyenojõ marĩcã ĩ'arã, tojo nʉ'cãcã'wʉ̃. [13] ¿Mʉsã
masĩweti? Õ'acʉ̃ wi'ipʉ da'rarã masã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã ba'ase miiti cũu'quere ba'asama.
Na wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeowʉaropʉ da'rarã, te di'ire ba'asama. [14] A'te weronojõ
Jesucristo ye queti wererã quẽ'rãrẽ "Na te da'rase me'rã wapata'aba'ato", nicʉ niwĩ
marĩ wiogʉ. [15] Tojo nimicã, yʉ'ʉ ne ni'cãti a'tere niticãti. Tojo nicã ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ
mʉsãrẽ apeyenojõ o'odutigʉ mejẽta tojo oja'a. Ʉjaboa wẽrĩmigʉ̃, mʉsãrẽ were'que wapa
wapaseesome.

[16] Yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire weregʉ, tere werese bu'iri "Ãpẽrã yʉ'rʉoro
añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", niwe'e. Te yʉ'ʉ da'rase ni'i. Yʉ'ʉ tere wereticã, ña'arõ wa'abosa'a.
[17] Tojo weegʉ yʉ'ʉ ʉaro me'rã weregʉ, wapata'abopã. Yʉ'ʉre weredutisere weegʉa, Õ'acʉ̃
cũu'quere weegʉ wee'e. Cʉ̃ yʉ'ʉre wapayegʉsami. [18] Yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire weregʉ,
wapata'aba'amasĩ'i. Tojo weeta basiomicã, "Wapayeya", niwe'e. Yʉ'ʉ wapata'ase a'tiro
ni'i. Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉomi nise quetire weregʉ, e'cati'i. Tere weregʉ, wapaseewe'e.
Tereta yʉ'ʉ wapata'a.

[19] Masãrẽ yʉ'ʉ bu'esere tʉ'oato nígʉ̃ a'tiro wee'e. Ne ni'cʉ̃rẽ da'rawã'ñaco'tegʉ nitimigʉ̃,
nipe'tirãrẽ da'rawã'ñaco'tegʉ weronojõ tʉ'oña'a. Pãjãrã Cristo yarã sãjãcã ʉasãgʉ̃, tojo
wee'e. [20] Judío masã tiropʉ nígʉ̃, na Jesure ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃ na weronojõta niseti'i. A'tiro
ni'i. Judío masã Moisé dutise doca nima. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre te dutise doca nidutitimi, nígʉ̃pʉa.
Mejõ na Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃ yʉ'ʉ quẽ'rã na weronojõ Moisé dutise doca weronojõ
ni'i. [21] Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ Moisé dutisere masĩtirã, na Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃
na weronojõ niseti'i. Tojo nisetimigʉ̃, "Õ'acʉ̃ dutisere weetigʉ ni'i", niwe'e. Cristore
ẽjõpeotjĩagʉ̃, Õ'acʉ̃ dutisereta wee'e.

[22] Yʉ'ʉ ẽjõpeotutuatirã me'rã nígʉ̃, na Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃ na werono-
jõta wee'e. "Masĩpe'ocã'a", niwe'e. Tojo weegʉ nipe'tirãrẽ "¿Yʉ'ʉ de'ro weecã na
yʉ'rʉsĩ'rĩmitina?" nígʉ̃, na weewʉasenojõrẽta weeseti'i. [23] Jesucristo ye quetire weregʉ,
na tʉ'oato nígʉ̃ tojo wee'e. Cʉ̃ ye queti añuse ni'i. Yʉ'ʉ nipe'tirã tere masĩcã ʉa'a.
Jesucristo narẽ yʉ'rʉose yʉ'ʉ wapata'ase ni'i.

[24] A'tere queose me'rã were'e. Omawapata'ari masã nipe'tirã omasama. Nipe'tirã
omamirã, ni'cʉ̃ta wapata'asami. Mʉsã tere masĩ'i. Mʉsã quẽ'rã nipe'tirã wapata'asĩ'rĩrã,
wapata'ari masʉ̃ weronojõ omaña. Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ o'oatjere wapata'asĩ'rĩrã, cʉ̃ ʉaro weeya.
[25] Nipe'tirã na omati dʉporo añurõ omabu'esama. Tojo weerã na queoro ba'asama.
Na upʉre dojorẽsere weetisama. Na pũrĩ me'rã wééca be'tore wapata'asĩ'rĩrã, tojo
weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã Õ'acʉ̃ ʉatisere, ña'asere
du'urã, Õ'acʉ̃ yere wee'e. Cʉ̃ o'oatje wapata'asĩ'rĩrã, tojo wee'e. Cʉ̃ o'ose ne pe'tisome.
[26] Tojo weegʉ yʉ'ʉ omarĩ masʉ̃ weronojõ queoro wee'e. Wãcũtimigʉ̃, tojo weema'awe'e.
Yʉ'ʉ weeatjere wãcũyu'u. [27] Yʉ'ʉ ʉaro dia'cʉ̃ weewe'e. Ña'arõ ʉaripejasere weewe'e.
Wãcũtutua'a. Tojo weeticãma, Jesucristo ye quetire ãpẽrãrẽ werecã, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre "Añurõ
weewʉ", nitibosami. Añuse yʉ'ʉre o'obo'quere o'otibosami.

10

*D*ʉporocjãrã weronojõ weeticã'ña nise ni'i

[1] Jesucristore ẽjõpeorã, mʉsãrẽ a'tere mʉsã masĩcã ʉasa'a. Õ'acʉ̃ ʉ̃sã Israe curuacjãrã
ñecʉ̃sʉmʉa me'rã nicʉ niwĩ. Cʉ̃ o'óca curua o'mecurua me'rã na dʉporo ʉ'mʉtãcʉ
niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃rẽ siruturã, pajiri maa aco sõ'arĩ maajo decopʉ pẽ'acãrã niwã. [2] Na
o'mecuruare sirutu'cãrã ti maarẽ pẽ'a'cãrã nipe'tirã wãmeyeno'cãrã weronojõ tojacãrã
niwã. Te me'rã na Moisé yarã sãjãcãrã niwã. [3] Na nipe'tirã Õ'acʉ̃ o'o'que ʉ'mʉse
cjase maná wãmetisere ba'acãrã niwã. [4] Nipe'tirã aco Õ'acʉ̃ o'o'quere ʉ̃tãgãpʉ ní'quere
sĩ'rĩcãrã niwã. Cristo ʉ̃tãgã aco wijaacaga weronojõ nimi. Cʉ̃ na nipe'tirãrẽ co'tegʉ,
nipe'tiropʉ ba'patiwã'cãcʉ niwĩ. [5] Narẽ tojo weemigʉ̃, Õ'acʉ̃ pãjãrãrẽ tʉ'saticʉ niwĩ.
Cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã ĩ'agʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. Te ye bu'iri na yucʉ marĩrõpʉ wa'arã, pãjãrã
boabajaque'aticãrã niwã.
[6] Narẽ tojo wa'a'que marĩrẽ queose weronojõ ni'i. Marĩrẽ na ña'arõ wee'caro
weronojõ weedutitiro tojo wa'acaro niwʉ̃. [7] Tojo weerã ãpẽrã na yee'quere ẽjõpeoticã'ña.
Todʉporocjãrã weronojõ weeticã'ña. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ wecʉ queosere ẽjõpeorã
da're'quere a'tiro ojano'wʉ̃: "Masã ba'a, sĩ'rĩcãrã niwã. Tu'ajanʉ'cõ, na no'o ʉaro
bosenʉmʉ nʉ'cãcãrã niwã." [8] Marĩ na weronojõ no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atiticã'rã.
Námarĩcã tojo wee'que wapa ni'cã nʉmʉ veintitrés mil wẽrĩcãrã niwã. [9] Na marĩ wiogʉ
Õ'acʉ̃rẽ ña'arõ ucũcãrã niwã. Õ'acʉ̃ marĩrẽ co'tetimi nírã, cʉ̃rẽ uacã weecãrã niwã. Marĩ
na wee'caronojõ weeticã'rã majã. Námarĩcã tere wéérã, pãjãrã aña cũ'rĩwẽjẽno'cãrã niwã.
[10] Tojo nicã mʉsã Õ'acʉ̃ me'rã na wee'caronojõ tʉ'satirã, niticã'ña. Na tojo weecã ĩ'agʉ̃,
Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ narẽ wẽjẽcõ'acʉ niwĩ.
[11] Õ'acʉ̃ marĩrẽ masĩdutigʉ narẽ tojo weecʉ niwĩ. Marĩ a'tocaterocjãrãrẽ a'ti ʉmʉco
dʉjawã'cãrõ wee'e. Õ'acʉ̃ dʉporocjãrãrẽ bu'iri da'recʉ niwĩ. Te bu'iri da're'quere cʉ̃ ye
queti ojáca pũrĩpʉ ojaduticʉ niwĩ. Marĩrẽ na weronojõ ña'arõ weedutitigʉ tojo weecʉ
niwĩ. [12] No'o "Yʉ'ʉ pũrĩcã añurõ ẽjõpeo'o, ña'arõ weesome" nigʉ̃nojõ tʉ'omasĩña. Apetero
weegʉ mʉ'ʉ ña'arõ weebosa'a. [13] Apetero marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩsa'a. O apetero wãtĩ
marĩrẽ ña'arõ weedutisami. Marĩ dia'cʉ̃ mejẽtare tojo wa'a'a. Nipe'tirãrẽ tojo wa'asa'a.
Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃ "Weegʉti" ní'quere weeticã weetisami. Cʉ̃ marĩ ña'arõ weesĩ'rĩcã, nʉ'cãto
nígʉ̃ marĩrẽ weetamusami. Tojo weerã marĩ ña'arõ weebo'quere weewe'e.
[14] Tojo weerã Jesucristore ẽjõpeorã yʉ'ʉ mairã, mʉsã na yee'cãrãrẽ ñubuepeoropʉ ne
wa'aticã'ña. Tere ne cã'rõ ẽjõpeoticã'ña. [15] Mʉsãrẽ masãrẽ weronojõ ucũ'u. Mʉsã basu
yʉ'ʉ ucũsere tʉ'oña'ña. [16] Marĩ põtẽrĩrã, sĩ'rĩrĩ pa sĩ'rĩse dʉporo Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o.
Ti pare sĩ'rĩrã, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cʉ̃ marĩrẽ wẽrĩbosagʉ, cʉ̃ dí o'mabʉrocʉ
niwĩ. Tojo nicã pãgãrẽ dʉcawaa ba'arã, ni'cã curua, ni'cã upʉ wa'a'a. Tere ba'arã, Cristo
curusapʉ wẽrĩ'quere bu'ipejatamu'u. [17] Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cãgã cjase pa̍rẽ ba'a'a. Tojo
weerã marĩ ni'cã curua, ni'cã upʉ weronojõ ni'i.
[18] Israe curuacjãrãrẽ wãcũña. Na Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã, wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosama. Te
di'ire ba'asama. Tere ba'arã, na Õ'acʉ̃rẽ bu'ipejatamusama. [19] Mʉsãrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Yʉ'ʉ
masã na yee'que pe'ema "Wapati'i", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Wa'icʉ di'i na yee'cãrãrẽ wẽjẽ
ñubuepeo'que quẽ'rãrẽ a'tiro nigʉ̃ti: "Apeye di'i weronojõ ni'i", nigʉ̃ mejẽta wee'e.
[20] Tojo nitimigʉ̃, a'tiro ni'i. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirã na yee'cãrãrẽ wa'icʉrã wẽjẽ ñubuepeorã,
wãtĩarẽ ẽjõpeorã weema. Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeoma. Na tojo weecã, mʉsã na me'rã nerẽ
ba'arã, wãtĩa me'rã bu'ipejatamurã wee'e. Mʉsã tojo weecã ʉawe'e. [21] Marĩ põtẽrĩrã, marĩ
wiogʉ ya pare sĩ'rĩ'i. Cʉ̃rẽ bu'ipejatamurã, cʉ̃ yere ba'a'a. Na yee'quere ñubuepeowʉaropʉ
cjase pe'e na o'ose te sĩ'rĩse, te ba'ase wãtĩa ye ni'i. Tojo weerã mʉsã marĩ wiogʉre
bu'ipejatamurã, cʉ̃ yere ba'arã, wãtĩa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wãtĩa yere ba'arã, narẽ
bu'ipejatamubosa'a. [22] Marĩ, wãtĩarẽ bu'ipejatamurã, marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ doecã weebosa'a.
Cʉ̃ marĩ me'rã uacã, marĩ põtẽotisa'a. Cʉ̃ tutuagʉ nimi.

Marĩ ʉaro dia'cʉ̃ wéérã, ãpẽrãrẽ ma'itibosa'a nise ni'i

[23] Masã a'tiro ucũwʉasama: "Marĩ weesĩ'rĩsere no'o ʉaro weemasĩ'i." Tojota ni'i,
nírõ. Apeye marĩ weesĩ'rĩse marĩrẽ weetamutisa'a. Marĩ ʉaro wéérã, ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃rẽ
nemorõ ẽjõpeocã weetibosa'a. [24] Ãpẽrãrẽ añurõ wa'acã ʉasãrõʉa'a. Marĩ ye dia'cʉ̃rẽ
wãcũnʉrʉ̃ticã'rõʉa'a.

[25-26] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wũ: “Nipe'tise a'ti turipʉ nise marĩ wiogʉ ye ni'i”, ni ojano'wũ. Nipe'tise ba'ase Õ'acũ wee'que ni'i. Tojo niyucã, nipe'tisere ba'amasĩ'i. Tojo weerã ba'ase duawʉaropʉ duasere no'o ʉaro duuba'aya. Mʉsã bu'iritirã tʉ'oña'rĩ nírã, “¿Na queose yee'cãrãrẽ ñubuepeo'que di'i niti?” ni sẽrĩtiña'ticã'ña.

[27] Apetero weegʉ ni'cũ Jesucristore ẽjõpeotigʉ mʉsãrẽ cũ tiropʉ ba'adutibosami. Mʉsã cũ tiropʉ wa'asĩ'rĩrã, nipe'tise cũ ecasere ba'aya. Mʉsã bu'iritirã tʉ'oña'rĩ nírã, “¿A'te de'ro wee'que di'i niti?” ni sẽrĩtiña'ticã'ña. [28] Topʉ nirĩ cura ni'cũ Jesucristore ẽjõpeogʉ mʉsãrẽ a'tiro nibosami: “A'te queose yee'cãrãrẽ na ñubuepeo'que di'i ni'i”, nibosami. Cũ tojo nicã, te di'ire ba'aticã'ña. Cũ mʉsã ba'acãma, mejẽcã wãcũbosami. Tojo wãcũticã'to nírã tojo weeya. [29] Tojo nígũ, cũ wãcũsere ucũgũ wee'e. Mʉsã wãcũse mejẽtare ucũ'u. Marĩ a'tiro nibosa'a: “Apĩ ña'arõ tʉ'oña'se bu'iri ¿de'ro weeacjʉ yʉ'ʉ weesĩ'rĩsere dʉcayubosaʉ? [30] Yʉ'ʉ ba'asere Õ'acũrẽ e'catise o'ocã, ãpẽrã yʉ'ʉ ba'asere mejẽcã nímasĩtisama”, nibosa'a. [31] A'tiro ni'i. Marĩ ba'ase, sĩ'rĩse me'rã añurõ weecãma, añu ni'i, añurõ. Mejõ a'tiro ʉa'a. Nipe'tise marĩ ãpẽrãrẽ ẽjõpeocã weecã, añu nisa'a. Tojo weecã, nipe'tirã Õ'acũrẽ e'catipeorãsama. [32] Mʉsã weese me'rã nipe'tirã Õ'acũ yarãrẽ, judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña. [33] Yʉ'ʉ weronojõ weeya. Nipe'tise yʉ'ʉ weese me'rã Õ'acũ yarãrẽ añurõ weesĩ'rĩ'i. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgũ na tʉ'sasere weenu'cũsĩ'rĩ'i. Yé pe'ere añurõ weesĩ'rĩwe'e. Ãpẽrã ye pe'ere na yʉ'rʉcã ʉasãgũ wãcũnʉrũ'ʉ.

11

[1] Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ weronojõ weeya. Cristore yʉ'ʉ siruturonojõta yʉ'ʉre sirutuya.

*Numia na ñubuewʉ*aropʉ weewʉase ni'i

[2] Yʉ'ʉre mʉsã wãcũcã, yʉ'ʉ bu'e'quere queoro weecã tʉ'ogʉ, e'cati'i. [3] Apeyenojõ mʉsãrẽ masĩcã ʉa'a. Cristo ʉmʉanʉcũrẽ na dʉpoá nimi. Ʉmʉ pe'e numio dʉpoá nimi. Õ'acũ quẽ'rã Cristo dʉpoá nimi. [4] Ʉmʉ Õ'acũ wi'ipʉ ñubuegʉ, cũ dʉpoapʉ su'ti caserore pesatisami. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiagʉ, pesatisami. Pesagʉ pũrĩcã, bopoyoro weegʉ weebosami. Cũ tojo wéégʉ, marĩ wiogʉ Jesucristore wiopesase me'rã ẽjõpeotibosami. [5] Numio pũrĩcã ñubuego, dʉpoapʉ su'ti caserore pesasamo. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiago, mejãrõta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. Ʉmʉ weronojõ weebosamo. Co marãpʉre, co wiogʉre yʉ'rʉnʉ'cãgõ weesamo. Poarire seecõ'a wʉjaweeno'co weronojõ nibosamo. [6] Co pesaticã, diacjũta co poarire seecõ'a wʉjaweepe'ocã'rõʉa'a. Tojo weesĩ'rĩtigo, bopoyo ni'i nígõ, pesato. [7] Ʉmʉ pe'e pesaticã'rõʉa'a. Cũ Õ'acũ weronojõ wiogʉ nimi. Ʉmʉ Õ'acũ wiogʉ nimi nisere ĩ'omi. Numio pe'e ʉmʉ wiogʉ nimi nisere ĩ'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesaroʉa'a. [8] Ne waropʉ Õ'acũ ʉmʉrẽ wéégʉ, numio ya õ'a me'rã weeticʉ niwĩ. Numio pe'ere ʉmʉ ya õ'a me'rã weecʉ niwĩ. [9] Õ'acũ numiorẽ ʉmʉrẽ weetamudutigʉ weecʉ niwĩ. Ʉmʉ pe'ema numiorẽ weetamuacjʉ mejẽtare weecʉ niwĩ. [10] Tojo weerã numia mʉsã nerẽwʉaropʉre nírã, su'ti caserore pesaroʉa'a. Tojo weego co ʉmʉa dutise doca nisere ĩ'osamo. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ wereco'terã ʉ'mʉsepʉ nirã́ co tojo weesere ĩ'asama. [11] Tojo nimicã, marĩ Jesucristore ẽjõpeorã a'merĩ weetamu'u. Ʉmʉa numia weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. Numia quẽ'rã ʉmʉa weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. [12] Diacjũta ni'i. Õ'acũ numiorẽ ʉmʉ ya õ'a me'rã weecʉ niwĩ. A'te quẽ'rã diacjũ ni'i. Ʉmʉa numiapʉre bajuasama. Nipe'tirã Õ'acũ weeno'cãrã dia'cũ nima. Cũ narẽ de'ro wee nisetiatjere weecʉ niwĩ.

[13] ¿Mʉsã de'ro wãcũti? Numia na Õ'acũ wi'ipʉ Õ'acũrẽ sẽrĩrã, dʉpoapʉ su'ti casero pesaticã ¿añuti? Añuwe'e. [14] Nipe'tirã masĩno'o. Ʉmʉ poanʉ'mo yoacã, bopoyo ni'i. [15] Numia pe'e co poanʉ'mo yoacã, añuyʉ'rʉa'a. Masĩno'o. Co dʉpoare ma'masu'ago poanʉ'morẽ o'masamo. Su'ti casero pesago weronojõ weesamo. [16] Yʉ'ʉ ucũsere “Tojo niwe'e” nigũnojõrẽ a'tiro nigũti. “Ʉsã, tojo nicã ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã apeye weesetisenojõpʉma masĩnemoña marĩ'i”, nigũti.

*Miinerẽ*ba'arã queoro weeti'que ni'i

17 Ni'cãrõacã mʉsãrẽ apeye oja'a. Tere ojagʉ, “Añurõ weerã wee'e”, nigʉ̃ mejẽta
wee'e. Mʉsã nerẽrã, añurõ weeboronojõ o'orã, mejõ pe'e dojorẽaporo. 18 Mʉsãrẽ a'tiro
nimʉ'tãgʉ̃ti. Mʉsã nerẽwʉarã, dʉcawatisa'a. Mʉsã tojo weese quetire tʉ'owʉ. Yʉ'ʉ
tʉ'oña'cã, a'te queti diacjʉ̃ta nisa'a. 19 Mʉsã a'tiro ni wãcũsa'a: “Marĩ dʉcawatiwijaroʉa'a.
Te me'rã ¿noa pe'e Jesucristo yarã waro nitito? nisere ĩ'orãsa'a”, nisa'a.
20 Mʉsã dʉcawatise ye bu'iri miinerẽba'arã, marĩ wiogʉ cʉ̃ bu'erã me'rã ba'atʉo'caro
weronojõ queoro etiba'atisa'a. 21 Mʉsã ba'ase miasere no'o ʉaro ba'anʉ'cãsa'a. Pajiro ba'a,
sĩ'rĩ, que'asa'a. Ãpẽrã pe'e ba'atirã ʉjaboasama. 22 ¿Mʉsã wi'seri mooti? Te wi'seripʉ ba'a,
sĩ'rĩbosa'a. No'o ʉaro wéérã, mʉsã nerẽwʉasere wapamarĩ'i, nirã wee'e. Ba'ase moorãrẽ
bopoyoro yʉ'rʉcã weerã wee'e. ¿De'ro nibosaʉ mʉsãrẽ? A'tere mʉsãrẽ “Añurõ weerã
wee'e”, niwe'e.

Jesucristo cʉ̃ bu'erãrẽ sʉ'ori ba'atʉo'que ni'i

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

23 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ bu'e'quere marĩ wiogʉ yʉ'ʉre bu'ewĩ. A'tiro ni'i. Jesú cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirãpʉre
o'oatji ñamita Jesú pa̍́rẽ mii, 24 Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. Tu'ajanʉ'cõ, tigare cʉ̃ bu'erãrẽ
dʉcawaacʉ niwĩ. Be'ro narẽ nicʉ niwĩ: “A'te yʉ'ʉ upʉ ni'i. Yʉ'ʉ mʉsã ye niatjere
wẽrĩbosagʉti. A'tiro yʉ'ʉ ni'cãrõacã wee'caronojõ weenu'cũcã'ña. Tere wéérã, yʉ'ʉ
mʉsãrẽ wẽrĩbosasere wãcũña”, nicʉ niwĩ. 25 Na ba'áca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, narẽ nicʉ niwĩ:
“Mʉsã ye niatjere yʉ'ʉ wẽrĩgʉ̃ti. Yʉ'ʉ wẽrĩcã, yé dí o'mabʉrorosa'a. Õ'acʉ̃ dʉporopʉ mʉsã
me'rã ‘A'tiro apogʉti’, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta yé dí me'rã mʉsã me'rã apogʉsami.
Mʉsã nipe'tisetiri ti pare sĩ'rĩsetirinʉcʉ̃ yʉ'ʉre wãcũña”, nicʉ niwĩ. 26 A'tiro ni'i. Mʉsã
pa̍́rẽ ba'arã, ti pare sĩ'rĩrã, marĩ wiogʉ cʉ̃ marĩrẽ wẽrĩbosa'quere ĩ'onu'cũrã wee'e. Téé cʉ̃
apaturi a'ticãpʉ mʉsã tojo weenu'cũcã'rãsa'a.

Põtẽrĩse dʉporo marĩ weesetisere wãcũmʉ'tãdutise ni'i

27 Marĩ wiogʉ Jesucristo põtẽrĩdutisere wiopesase marĩrõ pa̍́rẽ ba'ama'agʉ̃nojõ, ti pare
sĩ'rĩma'agʉ̃nojõ bu'iri cʉomi. Cʉ̃ wẽrĩsere, cʉ̃ ye díre mejõ nise weronojõ tʉ'oña'sami.
28-29 A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwʉarã, ni'cã curua, ni'cã upʉ ni'i. Marĩ
wiogʉ ya upʉ ni'i. Marĩ tere queoro wãcũtimirã, pa̍́rẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩcã, Õ'acʉ̃ bu'iri
da'resami. Tojo weerã nipe'tirã marĩ põtẽrĩati dʉporo marĩ weesere ¿ña'arõ weecãti?
nírã, wãcũmʉ'tãrõʉa'a. Tojo wééca be'ropʉ pa̍́rẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩmasĩ'i. 30 Mʉsã tojo
weetise ye bu'iri pãjãrã dutiti, tutuatima. Ni'cãrẽrã wẽrĩatojama. 31 Marĩ põtẽrĩse dʉporo
wãcũmʉ'tãcãma, Õ'acʉ̃ tojo bu'iri da'retibosami. 32 Marĩ wiogʉ añurõ weeato nígʉ̃ marĩrẽ
bu'iri da'rewe'osami. Cʉ̃ marĩrẽ, ãpẽrã cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã me'rã pecame'epʉ wa'acã ʉatimi.
Tojo weegʉ ña'arõ weesere du'ududtigʉ marĩrẽ bu'iri da'rewe'omi.
33 Tojo weerã, acawererã, miinerẽba'arã, a'tiro weeya. Ni'cãrõ me'rã ba'arãtirã, yucueya.
34 No'o ʉjaboagʉnojõ cʉ̃ ya wi'ipʉ ba'ato. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ mʉsã añurõ nerẽcã ĩ'agʉ̃, bu'iri
da'resome. Apeyema mʉsã tiropʉ wa'agʉ, apogʉti.

12

Masãnʉcʉ̃ weemasĩsere Espíritu Santu o'ose ni'i

1 Acawererã, Espíritu Santu mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ yere weemasĩatjere o'omi. Mʉsãrẽ tere
queoro masĩcã ʉa'a.
2 Mʉsã masĩ'i, Jesucristore ẽjõpeose dʉporo masã yee'quere no'o ʉaro ẽjõpeosirutucãrã
niwʉ̃. Na yee'que catise mejẽta nicaro niwʉ̃. Ucũticaro niwʉ̃. 3 Mʉsã masĩticãrã niwʉ̃.
Te bu'iri a'tiro masĩcã ʉa'a. Ne ni'cʉ̃ Espíritu Santure cʉogʉ Jesure a'tiro nímasĩtisami:
“Pecame'epʉ wa'abata'to”, nímasĩtisami. Tojo ucũgʉ̃ pũrĩcã Espíritu Santu o'ose me'rã
mejẽta ucũsami. Apĩ “Jesú marĩ wiogʉ nimi” nígʉ̃, cʉ̃ pũrĩcã Espíritu Santure cʉomi.
Espíritu Santu moogʉ̃ tojo nímasĩtibosami.
4 Marĩrẽ Espíritu Santu cʉ̃ weemasĩse o'osere mejẽcã dia'cʉ̃ dʉcawaasami. Tere
Espíritu Santu ni'cʉ̃ta o'omi. 5 Cʉ̃ o'ose me'rã marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ mejẽcã
dia'cʉ̃ da'radutisami. Tojo da'radutimigʉ̃, Jesucristo ni'cʉ̃ta nimi. 6 Cʉ̃ dutisere wéérã,

mejẽcãrĩ dia'cʉ̃ weesa'a. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nipe'tirã marĩ weesere añurõ wa'acã weesami.
7 Espíritu Santu cʉ̃ o'ose me'rã marĩnʉcʉ̃rẽ cʉ̃ marĩ me'rã nisere ĩ'osami. Cʉ̃ o'ose
me'rã marĩ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ añurõ weemasĩ'i. 8 A'tiro
ni'i. Ãpẽrãrẽ cʉ̃ masĩse o'ose me'rã ucũme'rĩcã weesami. Ãpẽrãrẽ mejãrõta cʉ̃ me'rã
Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ oja'quere tʉ'omasĩ, wereme'rĩcã weesami. 9 Ãpẽrãrẽ cʉ̃́ta tja
ẽjõpeoyʉ'rʉnʉ'cãsere o'osami. Tojo nicã ãpẽrã dutitirãrẽ yʉ'rʉomasĩsere o'osami. 10 Ãpẽrã
cʉ̃ tutuaro me'rã añuse weeĩ'omasĩsama. Ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃ were'quere wereturiamasĩsere
o'osami. Ãpẽrãrẽ "¿Noa wãtĩ me'rã nisoo ucũti? ¿Noa Espíritu Santu me'rã diacjʉ̃ ucũti?"
ni besemasĩsere o'osami. Espíritu Santu ãpẽrãrẽ apemasã yere masĩtimirã ucũcã weesami.
Ãpẽrã na ucũcã masĩtimirã, wereturiamasĩsama. 11 Espíritu Santu cʉ̃ ʉaro cʉ̃ o'osĩ'rĩsere
marĩnʉcʉ̃rẽ dʉcawaasami. Marĩrẽ mejẽcãrĩ dia'cʉ̃ weesetiatjere dʉcawaasami. Cʉ̃ ni'cʉ̃
nimigʉ̃, tojo weesami.

*Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cã curua, ni'cã upʉ*ta ni'i nise ni'i

12 Marĩ upʉ ni'cã upʉ nimirõ, peje dʉcawati'i. Tojo dʉcawatimirõ, ni'cã upʉta ni'i. Cristo
quẽ'rã tojota nimi. Pãjãrã cʉ̃rẽ ẽjõpeoma. Na pãjãrã nimicã, cʉ̃ upʉ weronojõ ni'cã
curua cʉ̃ me'rã nima. 13 A'tiro ni'i. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeorã nipe'tirã judío masã, judío masã
nitirã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'teri masã, da'rawã'ñaco'tetirã Espíritu Santu ni'cʉ̃ me'rãta
wãmeyeno'wʉ̃. Tojo weerã ni'cã upʉ ni'i. Marĩ nipe'tirãpʉta Espíritu Santureta cʉo'o.

14 Ni'cã upʉ peje dʉcawatise cʉocã'a. 15 Marĩ dʉ'pocã ucũrĩ dʉ'pocã nírõ, a'tiro nibosa'a:
"Omocã niwe'e. Tojo weegʉ marĩ upʉ cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri dʉ'pocã upʉpʉ
niticã weewe'e. Topʉta wã'ña'a. 16 Marĩ o'mepero a'tiro ucũbosa'a: "Capea niwe'e. Tojo
weegʉ marĩ upʉ cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri o'mepero upʉpʉ niticã weewe'e. Topʉta
wã'ña'a. 17 Marĩ upʉ capeajo dia'cʉ̃ nicã, ¿de'ro wee marĩ tʉ'obosaʉ? Marĩ upʉ o'meperojo
dia'cʉ̃ nicã, ¿de'ro wee marĩ wĩjĩña'bosaʉ? 18 Õ'acʉ̃ marĩ upʉre wee'cʉ pe'ema cʉ̃ ʉaro
me'rã nipe'tisere queoro cũucʉ niwĩ. 19-20 Ni'cã upʉ peje dʉcawatise cʉo'o. Tojo nimirõ,
ni'cã upʉta ni'i. Peje dʉcawatise móórõ, ni'cã upʉ niwe'e. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã
ni'cã upʉta ni'i.

21 Capea omocãrẽ "Mʉ'ʉrẽ ʉatisa'a", nímasĩtisa'a. Dʉpoa quẽ'rã dʉ'pocãrĩrẽ "Ʉatisa'a",
nímasĩtisa'a. 22 A'tiro pe'e ni'i. Marĩ upʉ cjase nipe'tisere ʉa'a. Marĩ upʉpʉre apeye
mejõ nise ni'i. Tojo nimicã, te marĩcã, catimasĩtisa'a. 23 Marĩ apeye upʉ cjasere mejõ nise
tʉ'oña'a. Tojo weerã tere añurõ bajuato nírã añurõ apo'o. Apeye quẽ'rãrẽ masã ĩ'aticã'to
ni, bopoyasãrã, su'ti sãñacã'mota'a'a. 24 Apeye nemorõ añurõ bajuse me'rã pe'ema tojo
weewe'e. Õ'acʉ̃ marĩ upʉ cjasere añurõ apocʉ niwĩ. Ni'cã upʉta añurĩ upʉ niato nígʉ̃
tojo weecʉ niwĩ. Marĩ mejõ nise tʉ'oña'senojõrẽ añurõ wãcũcã weecʉ niwĩ. Te weronojõ
marĩ mejõ nigʉ̃ tʉ'oña'gʉ̃rẽ marĩrẽ añurõ wãcũcã weemi. 25 Cʉ̃ tojo wéégʉ, nipe'tise marĩ
upʉ cjasere ni'cãrõnojõ a'merĩ weetamudutigʉ tojo cũucʉ niwĩ. 26 Marĩ upʉpʉre ni'cãrõ
pũrĩno'cã, nipe'tiropʉ se'sa wa'a'a. No'o ni'cãrõ añurõ wa'acã, nipe'tiropʉ añurõ tʉ'oña'a.

27 Tojo nígʉ̃, a'tiro nigʉ̃ wee'e. Marĩ Cristore ẽjõpeorã cʉ̃ ya upʉ weronojõ ni'i. Marĩnʉcʉ̃
cʉ̃ ya upʉcjãrã ni'i. 28 Õ'acʉ̃ marĩ upʉ cjasere dʉcawaacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo wee'caronojõ
Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ weetamuatjere cũucʉ niwĩ. Ne waro Jesucristo
besecʉ́ú'cãrãrẽ nipe'tirã bu'ipʉ besecʉ́úcʉ niwĩ. Na be'rocjãrã Õ'acʉ̃ wereduti'quere
wereturiari masãrẽ cũucʉ niwĩ. Na be'rore Õ'acʉ̃ ye quetire bu'eri masãrẽ cũucʉ
niwĩ. Be'ro añuse, mejẽcã bajusere weeĩ'orĩ masãrẽ cũucʉ niwĩ. Na be'rore dutitirãrẽ
yʉ'rʉori masãrẽ, weetamurĩ masãrẽ, tojo nicã dutiri masãrẽ cũucʉ niwĩ. Nipe'tirã be'ro
apemasã yere masĩtimirã ucũrĩ masãrẽ cũucʉ niwĩ. 29 Masĩno'o. Marĩ nipe'tirãrẽ mejãrõta
weedutigʉ cũuticʉ niwĩ. Marĩ nipe'tirã Jesucristo besecʉ́ú'cãrã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acʉ̃
yere wereturiari masã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acʉ̃ ye quetire bu'eri masã niwe'e. Nipe'tirã
añuse mejẽcã bajusere weeĩ'omasĩwe'e. 30 Nipe'tirã dutitirãrẽ yʉ'rʉomasĩwe'e. Nipe'tirã
apemasã ye ucũsere ucũwe'e. Nipe'tirã na tojo ucũcã tʉ'otimirã, wereturiamasĩwe'e.
31 Mʉsãrẽ Espíritu Santu cʉ̃ weemasĩsere o'ocãma, añuyʉ'rʉasere beseyʉ'rʉnʉ'cãña. Yʉ'ʉ
mʉsãrẽ a'te nipe'tise nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cãsere weregʉti.

13

Ma'ise apeyenojõ yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a nise ni'i

1 Marĩ apemasã ye ucũsere masĩtimirã, ucũmasĩbosa'a. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã
ye quẽ'rãrẽ ucũmasĩbosa'a. Tojo weemasĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, to'atʉ o cõmepjĩrẽ no'o
ʉaro paama'arã weronojõ nibosa'a. 2 Apeyere Õ'acʉ̃ marĩrẽ were'quere añurõ wereturia-
masĩbosa'a. Tojo weemirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tʉ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Tojo nicã
nipe'tise masã masĩña marĩ'quere masĩbosa'a. No'o nipe'tisere masĩpe'ocã'bosa'a. Tojo
masĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tʉ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Marĩ ẽjõpeoyʉ'rʉnʉ'cãrã
pũrĩcã, ʉ̃rʉ̃gʉ̃rẽ aperopʉ wa'adutimasĩbosa'a. Tojo weeta basiomicã a'merĩ ma'ise móórã,
mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. 3 Marĩ cʉose nipe'tisere pajasecʉorãrẽ o'obosa'a. Marĩ
narẽ ma'itimirã o'orã, tojo o'oma'acãrã weesa'a. Marĩ Õ'acʉ̃ yere weecã, cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã
marĩrẽ ʉ̃jʉ̃adutibosama. Cʉ̃ yere weemirã ãpẽrãrẽ ma'iticã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ "Añurõ weewʉ", nitisami.

4 Marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, a'tiro wee'e. Ãpẽrã marĩrẽ mejẽcã weecã, na weesere nʉ'cã'a.
Nipe'tirãrẽ añurõ wee'e. Ãpẽrãrẽ ʉowe'e. Mʉsã ãpẽrãrẽ ma'írã, a'tiro niwe'e: "Mʉsã
nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cãrã ni'i", niwe'e. "Ãpẽrã yʉ'rʉoro añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãrã ni'i",
niwe'e. 5 Ãpẽrãrẽ ẽjõpeose me'rã ucũ'u. Marĩ ye se'sarore wãcũwe'e. Uamʉñawe'e. Ãpẽrã
marĩrẽ mejẽcã weecã, yoacã uanu'cũwe'e. 6 Ãpẽrã ña'arõ weecã ĩ'arã, e'catiwe'e. Na añurõ
weecã pe'e, e'catitamu'u. 7 Ãpẽrã na ña'arõ weesere ne cã'rõ wereturiawe'e. Na weesere
añuse dia'cʉ̃rẽ ẽjõpeo'o. "Be'ropʉ añurõ weerãsama", ni wãcũ'u. Nipe'tise ãpẽrã marĩrẽ
ña'arõ weecã, wãcũtutua'a.

8 Ma'ise pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a. Apeye Õ'acʉ̃ marĩrẽ weemasĩse o'ose pũrĩcã
pe'tidijarosa'a. Be'ropʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ yere wereturiamasĩse o'ose quẽ'rã pe'tidijarosa'a.
Nipe'tise cʉ̃ yere masĩpe'ocã'rãsa'a. Apemasã ye ucũsere masĩtimirã Õ'acʉ̃ ucũmasĩse
o'ose quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tirã ucũse tʉ'ope'ocã'no'rõsa'a. Ãpẽrã yʉ'rʉoro masĩse
o'o'que quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tisere masĩrãsa'a. 9 A'tiro ni'i. Marĩ sõ'owaro nipe'tisere
masĩpe'owe'e. Õ'acʉ̃ ye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽta weremasĩ'i. 10 Be'ropʉ Jesucristo apaturi a'ticã,
masĩpe'ocã'rãsa'a. Marĩ masĩpe'ocãma, marĩ masĩmi'que mejõ nise tojarosa'a.

11 Marĩ wĩ'marã nírã, na weewʉaronojõ weewʉ. Bʉcʉrã wa'arã, wĩ'marã weesere
du'ucã'wʉ̃. Na wĩ'marã weese marĩrẽ wapamarĩ'i. 12 Tojo weronojõ a'tocatero marĩ añurõ
masĩwe'e. Ẽorõ mejãrõpʉ marĩ ĩ'ase weronojõ ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyoropʉ
Õ'acʉ̃rẽ ĩ'arãsa'a. Ni'cãrõacãrẽ marĩ cã'rõacã masĩ'i. Be'ro cʉ̃ marĩrẽ masĩrõnojõta
masĩpe'ocã'rãsa'a. 13 A'tiro nicãrẽ ẽjõpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te i'tiaro pe'tisome.
Ma'ise pe'e apeye nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cã'a.

14

Ãpẽrã ye ucũsere tʉ'otimirã ucũrã, a'tiro weeroʉa'a nise ni'i

1 Ãpẽrãrẽ ma'isere wãcũyʉ'rʉnʉ'cãña. Tojo nicã Õ'acʉ̃ Espíritu Santu me'rã wee-
tamumasĩsere ʉaya. Ãpẽrã yere masĩtimirã ucũmasĩse Espíritu Santu o'ose ni'i.
Õ'acʉ̃ yere wereturiamasĩse quẽ'rã cʉ̃ o'oseta ni'i. Cʉ̃ o'osere wereturiamasĩsere
ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãña. 2 No'o ãpẽrã ye ucũsere masĩtimigʉ̃ ucũgʉ̃nojõ Õ'acʉ̃ dia'cʉ̃rẽ
ucũsami. Masãrẽ ucũtisami. Cʉ̃ ucũsere tʉ'otisama. Espíritu Santu tutuaro me'rã
masĩno'ña marĩsere ucũsami. 3 Õ'acʉ̃ yere wereturiase pe'e masãrẽ ucũse ni'i. Tere
wererã, marĩ ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeocã wee'e. Na e'caticã, wãcũtutuacã wee'e.
4 No'o ãpẽrã yere masĩtimigʉ̃ ucũgʉ̃nojõ cʉ̃ se'saro Õ'acʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeowã'cãgʉ̃
weesami. Õ'acʉ̃ ye quetire wereturiagʉ pe'e ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwʉari
curuacjãrãrẽ nemorõ ẽjõpeocã weenemosami. 5 Mʉsã ãpẽrã yere masĩtimirã, nipe'tirã
ucũmasĩcã ʉami'i. Te yʉ'rʉoro Õ'acʉ̃ yere wereturiamasĩse pe'ere ʉasãyʉ'rʉnʉ'cãmi'i.
Wereturiamasĩgʉ̃ pe'e apĩ ãpẽrã yere masĩtimigʉ̃ ucũgʉ̃ nemorõ wapatimi. Ni'cʉ̃ ãpẽrã
yere masĩtimigʉ̃, ucũsami. Be'ro cʉ̃ ucũ'quere "A'tiro nisĩ'rĩrõ weeapʉ", ni wereturiacã,
añu nisa'a. Tojo weregʉ, nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ nemorõ ẽjõpeocã
weesami. 6 A'tiro ni'i. Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'agʉ, ãpẽrã yere ucũgʉ̃, weetamutibosa'a. Õ'acʉ̃

yʉ'ʉre masĩse o'osere bu'égʉ pũrĩcã, weetamubosa'a. Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiagʉ quẽ'rã, weetamubosa'a. Tojo nicã mʉsãrẽ apeyere bu'enemogʉ̃, weetamubosa'a.

7 Ni'cã queose bʉsʉse cjasere o'oña'gʉ̃ti. Wẽowʉ̃ no'o ʉaro putima'acã, ñe'enojõ basase nisari, nita basiowe'e. Bʉapʉ̃tẽrõ no'o ʉaro bʉapʉ̃tẽcã, ñe'enojõ basase nisari, nita basiowe'e. 8 Surara a'mewẽjẽrã wa'arã, na putipjʉre queoro putiticã, na yere apoyutisama. 9 Marĩ quẽ'rã tojota nisa'a. Marĩ queoro ucũticã, de'ro nirõ weesari, nita basiowe'e. Mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. 10 "A'ti nucũcãpʉre pejetiacã ucũse ni'i", nita basiowe'e. Nipe'tise te ucũsenʉcʉ̃ tʉ'ota basio'o. 11 Yʉ'ʉ ãpẽrã ucũsere tʉ'otigʉ, aperocjʉ̃ weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ apĩrẽ ucũcã, cʉ̃ quẽ'rã tʉ'otigʉ, apesecjʉ̃ weronojõ nisami. 12 Tojota ni'i mʉsã quẽ'rãrẽ. Mʉsã Espíritu Santu tutuaro me'rã weemasĩse o'osere ʉa'a. Tere ʉarã, a'tere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãña. Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ nemorõ añurõ ẽjõpeocã weemasĩse pe'ere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãña.

13 Tojo weerã no'o ãpẽrã yere masĩtimigʉ̃ ucũgʉ̃nojõ te ucũsere wereturiamasĩacjʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩato. 14 Marĩ ãpẽrã ye ucũsere tʉ'otimirã ñubuerã, Espíritu Santu weetamuse me'rã ñubue'e. Tojo weemirã, "A'tiro nirã wee'e", nímasĩtisa'a. Tojo weerã ãpẽrãrẽ weetamutibosa'a. 15 Marĩ ñubuerã, a'te pʉarore weeroʉa'a. Ãpẽrã yere masĩtimirã ucũse Espíritu Santu o'ose me'rã ñubueroʉa'a. Tojo nicã marĩ wãcũse me'rã ñubueroʉa'a. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃rẽ basapeorã, mejãrõta pʉaro me'rã basapeoroʉa'a tja. Ãpẽrã yere masĩtimirã ucũse me'rã, tojo nicã marĩ ucũse ʉseri me'rã basaroʉa'a. 16 Ãpẽrã yere masĩtimirã ucũse me'rã dia'cʉ̃ mʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocã, apĩ mʉ'ʉ ucũsere tʉ'otibosami. Tʉ'otigʉ, "Tojota ni'i", nitamumasĩtisami. 17 Mʉ'ʉ e'catise o'ocã, añu ni'i, añurõ pe'e. Cʉ̃ pe'ere Õ'acʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeocã weetisa'a. 18 Ãpẽrã yere masĩtimigʉ̃ ucũsere yʉ'ʉta mʉsã nipe'tirã nemorõ ucũyʉ'rʉnʉ'cã'a. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o. 19 Tojo nimigʉ̃, Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwʉaropʉ mʉsã tʉ'otisere ucũcã, yʉ'ʉ ucũse wapamarĩsa'a. Yoacã ãpẽrã ye ucũse me'rã ucũmigʉ̃, mejõ waro ucũbosa'a. Mʉsã tʉ'otibosa'a. Cã'rõacã nimicã, masã tʉ'ota basiose me'rã ucũcã pe'ere, tetá mʉsãrẽ añu ni'i.

20 Acawererã, Jesucristore ẽjõpeorãrẽ mʉsãrẽ weregʉti. Wĩ'marã tʉ'omasĩtima. Na weronojõ wãcũticã'ña. Bʉcʉrã weronojõ wãcũsetiya. Wĩ'marã ña'arõ weesetitirã weronojõ wãcũña. 21 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃: "Marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: 'Ẽjõpeotise bu'iri yʉ'ʉ a'ti di'tacjãrãrẽ apemasã ye me'rã ucũgʉ̃ti. Tojo weemicã, te me'rã quẽ'rãrẽ ẽjõpeosome', nicʉ niwĩ." 22 Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ masãrẽ apemasã ye me'rã weregʉ, masã ẽjõpeotisere, cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãsere ĩ'osami. Ãpẽrã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã pe'ere cʉ̃ ye queti wererã me'rã yʉ'ʉre ẽjõpeorã nima nisere ĩ'osami.

23 Mʉsã nipe'tirã nerẽwʉaropʉ apemasã yere tʉ'omasĩtimirã ucũcã, Jesucristore ẽjõpeotirã sãjãabosama. Na sãjãejarã, mʉsã ucũsere masĩtirã, "Maatirã weema", nibosama. 24 Mʉsã nipe'tirã Õ'acʉ̃ were'quere wereturiacã pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ẽjõpeotigʉ mʉsã weesere ĩ'agʉ̃, "Yʉ'ʉ ña'agʉ̃ nisa'a", ni tʉ'oña'bosami. 25 Cʉ̃ ña'arõ wee'quere wãcũejagʉsami. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ ejaque'agʉsami. "Õ'acʉ̃ diacjʉ̃ta na me'rã nimi", nigʉ̃sami.

*M*ʉsã weesere wiopesase me'rã weeya nise ni'i

26 Acawererã, mʉsã weesetise a'tiro ni'i. Mʉsã nerẽrã, ãpẽrã Õ'acʉ̃rẽ basapeosama. Ãpẽrã Õ'acʉ̃ cjasere bu'esama. Ãpẽrã Õ'acʉ̃ masĩcã wee'quere wereturiasama. Ãpẽrã, ãpẽrã ye ucũsere tʉ'otimirã, ucũsama. Na ucũsere ãpẽrã o na basu wereturiasama. Te me'rã nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeonemocã weeya. 27 Ãpẽrã ye ucũsere tʉ'otimirã ucũrĩ masã pʉarã o i'tiarãta ucũato. Ni'cʉ̃ ucũmʉ'tã, be'ro apĩ ucũato. Na ucũsere apĩ wereturiato. 28 Mʉsã nerẽwʉaropʉ wereturiagʉ marĩcã, ucũtiyʉ'rʉocã'to. Na se'saro wãcũsepʉ Õ'acʉ̃rẽ ucũato. 29 Õ'acʉ̃ weredutisere wereturiari masã quẽ'rã pʉarã o i'tiarãta wereato. Ãpẽrã na weresere beseato. "¿Diacjʉ̃ta niti?" niato. 30 Ni'cʉ̃ ucũrĩ cura Õ'acʉ̃ apĩ topʉ dujigʉre wereduticã, ucũmʉ'tã'cʉ di'tamarĩato. 31 Mʉsã nipe'tirã Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiamasĩ'i. Tojo weerã ni'cʉ̃ weremʉ'tã, apĩ, apĩ wereturiawã'cãña. Tojo weecã, nipe'tirã masĩrãsama. Nipe'tirã wãcũtutuarãsama. 32 Mʉsã Õ'acʉ̃ weredutisere wereturiarã, no'o ʉaro ucũma'aticã'ña. Wãcũyu, "A'teta masãrẽ

werecã, añutʉ'sa'a", ni wereya. Ãpẽrã ucũrĩ curare ucũticã'ña. [33] Õ'acʉ̃ queoro weecã ʉami.
No'o ʉaro weesere ʉatimi.
Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã nerẽrã, a'tiro weewʉama. [34] Mʉsã nerẽrĩ curare numia
ucũtiyʉ'rʉocã'to. Narẽ ucũdutiticã'ña. Ucũrõnojõ o'orã, Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
duti'caronojõta añurõ yʉ'tiato. [35] Na tʉ'oti'quere masĩsĩ'rĩrã, wi'ipʉ na marãpʉsʉmʉarẽ
sẽrĩtiña'to. Numia Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwʉaropʉ ucũcã, tʉ'sawe'e.
[36] Mʉsãrẽ masĩrõʉa'a. Õ'acʉ̃ ye queti mʉsã me'rã nʉ'cãticaro niwʉ̃. Mʉsã se'saro tere
ẽjõpeorã niwe'e. [37] No'o "Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ yere wereturiamasĩ'i, Espíritu Santu wãcũse o'ose
me'rã ucũ'u" nigʉ̃nojõ yʉ'ʉ ojasere "Marĩ wiogʉ dutise ni'i", nigʉ̃sami. [38] Yʉ'ʉ oja'quere
ẽjõpeotigʉre mʉsã quẽ'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeoticã'ña.
[39] Acawererã, Õ'acʉ̃ yere wereturiamasĩsere ʉaya. Ãpẽrãrẽ apemasã yere tʉ'otimirã na
ucũcã, cã'mota'aticã'ña. [40] Nipe'tise mʉsã weesere no'o ʉaro weema'aticã'ña. Wiopesase
me'rã weeya.

15

Jesucristo masã'que ni'i

[1] Acawererã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ todʉporopʉ bu'e'que Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉose quetire
ni'cãrõacã wãcũcã ʉa'a. Mʉsã tere tʉ'orã, ẽjõpeowʉ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ẽjõpeonu'cũ'u.
[2] Õ'acʉ̃ te añuse queti me'rã mʉsãrẽ ẽjõpeonu'cũcã weegʉ weemi. Mʉsãrẽ te queti yʉ'ʉ
were'quere ẽjõpeonu'cũcã, yʉ'rʉogʉsami. Queoro mʉsã ẽjõpeocã, tojo weegʉsami. Mʉsã
bu'ipʉ dia'cʉ̃ ẽjõpeorã, yʉ'rʉono'some.
[3] Yʉ'ʉre bu'e'quere mʉsãrẽ wereturiawʉ. Te apeye yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãse a'tiro
niwʉ̃. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ oja'caronojõta Cristo marĩ ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩgʉ̃,
wẽrĩbosacʉ niwĩ. [4] Cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro cʉ̃rẽ yaacãrã niwã. Be'ro Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
oja'caronojõta i'tia nʉmʉ be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ masõcʉ niwĩ. [5] Tojo wéeca be'ro cʉ̃ Pedrore,
ãpẽrã cʉ̃ besecʉ́ú'cãrãrẽ bajuacʉ niwĩ. [6] Be'ro ni'cãti pãjãrã quinientos yʉ'rʉoro cʉ̃rẽ
ẽjõpeorãrẽ bajuacʉ niwĩ. Pãjãrã cʉ̃rẽ ĩ'a'cãrã catisama yujupʉ. Ãpẽrã wẽrĩatojacãrã niwã.
[7] Be'ro Santiagore bajuacʉ niwĩ. To be'ro nipe'tirã cʉ̃ besecʉ́ú'cãrãrẽ bajuacʉ niwĩ.
[8] Be'ro nipe'tirã cʉ̃rẽ ĩ'áca be'ropʉ yʉ'ʉre bajuawĩ. Na be'rocjʉ̃ yapatigʉacãpʉ bajua'cʉ
weronojõ nimigʉ̃, cʉ̃rẽ ẽjõpeosirutu'u. [9] Yʉ'ʉ nipe'tirã ãpẽrã Jesucristo besecʉ́ú'cãrã
docapʉ ni'i. Yʉ'ʉre ne cã'rõ "Jesucristo besecʉ́ú'cʉ nimi", niticã'rõʉa'a. Yʉ'ʉ Jesucristore
ẽjõpeori curuacjãrãrẽ ña'arõ wee'que bu'iri, tojo ni'i. [10] Tojo nimigʉ̃, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añurõ
weeyucã, Jesucristo besecʉ́ú'cʉ ni'i. Yʉ'ʉre mejõ waro añurõ weegʉ weetimi. Yʉ'ʉ
nipe'tirã ãpẽrã yʉ'rʉoro da'ra'a. Yʉ'ʉ se'saro tojo weewe'e. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añurõ wéégʉ,
yʉ'ʉ me'rã ninu'cũmi. Yʉ'ʉre weetamumi. [11] Yʉ'ʉ bu'ese, tojo nicã ãpẽrã cʉ̃ besecʉ́ú'cãrã
na bu'ese ni'cãrõnojõ ni'i. Jesucristo wẽrĩ masã'que queti ʉ̃sã bu'ese ni'i. A'tereta mʉsã
ẽjõpeowʉ.

Wẽrĩ'cãrã na masãmʉjãatje ni'i

[12] Ʉ̃sã Cristo wẽrĩ masã'que quetire bu'ewʉ. Tere bu'emicã, ¿de'ro weerã mʉsã ni'cãrẽrã
"Wẽrĩ'cãrã masãtima", nisari? [13] "Wẽrĩ'cãrã masãtima" nicãma, Cristo quẽ'rã masãtibopĩ.
[14] Cʉ̃ masãticãma, ʉ̃sã bu'ese wapamarĩbopã. Mʉsã ẽjõpeose quẽ'rã wapamarĩbopã.
[15] Õ'acʉ̃ Cristore masõcʉ niwĩ nise quetire werewʉ. Mʉsã "Wẽrĩ'cãrã masãtima" nicã,
ʉ̃sã te quetire wererã, nisoorã weebosa'a. Diacjʉ̃ta wẽrĩ'cãrã masãticãma, Õ'acʉ̃ Cristore
masõtibopĩ. [16] A'tiro ni'i. Wẽrĩ'cãrã masãticãma, Cristo quẽ'rã masãtibopĩ. [17] Cʉ̃rẽ
masõticã, mʉsã ẽjõpeose wapamarĩbosa'a. Todʉporo mʉsã ña'arõ wee'quere mejãrõta
acobojono'tirã nibosa'a. [18] Jesucristore cʉ̃ pacʉ masõticãma, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wẽrĩrã, cʉ̃rẽ
ẽjõpeotirã weronojõ pecame'epʉ wa'abosama. [19] "Wẽrĩ'cãrã masãsome" nise diacjʉ̃
nicãma, marĩ "Masãrãsama" nírã, marĩta ãpẽrã yʉ'rʉoro pajasecʉorã waro nibosa'a. Mejõ
waro ẽjõpeoma'abosa'a.
[20] "Wẽrĩ'cãrã masãtima" nise diacjʉ̃ niwe'e. "Cristo masãcʉ niwĩ" nise pe'e diacjʉ̃ ni'i.
Cristo ãpẽrã nipe'tirã wẽrĩ'cãrã dʉporo masãmʉ'tãcʉ niwĩ. Marĩ quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpʉ

masãrãsa'a. [21] A'tiro ni'i. Ne warocjũpʉ Adã́ ña'arõ weenʉ'cã'que bu'iri marĩ nipe'tirã
wẽrĩdijarãsa'a. Be'ro Cristo añurõ weese bu'iri wẽrĩ'cãrãpʉ nimirã, masãmʉjãarãsa'a
tja. [22] Marĩ nipe'tirã Adã́ põ'rã nise ye bu'iri wẽrĩrãsa'a. Cristo yarã nirã́ pe'e marĩ cʉ̃rẽ
ẽjõpeorã, catinu'cũrãsa'a. [23] Marĩ masãrã, queoro masãrãsa'a. Cristo masãmʉ'tãtojacʉ
niwĩ. Be'ro cʉ̃ apaturi a'ticã, marĩ cʉ̃ yarã masãrãsa'a. [24] Tojo wa'acã, a'ti ʉmʉco pe'tia
wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirã wiorã tutuarãrẽ, bajutirãrẽ, bajurãrẽ cõ'ape'ocʉ̃sami.
Cʉ̃ tojo weetu'ajaca be'ro cʉ̃ pacʉre cʉ̃ nipe'tirã wiogʉ nisere wiagʉsami. [25] Tojo
wiase dʉporo Õ'acʉ̃ Cristore ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weegʉsami. Tojo weegʉ Cristo
nipe'tirã bu'ipʉ tojagʉ́sami. [26] Cristore ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã wééca be'ro wẽrĩse quẽ'rã
marĩrõsa'a. [27] Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo
docapʉ tojacã weecʉ niwĩ. Tojo nírõ, "Õ'acʉ̃ Cristo docapʉ nimi", nirõ mejẽta wee'e.
Õ'acʉ̃ta nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo docapʉ tojacã weecʉ niwĩ. [28] Õ'acʉ̃ tojo tojacã wééca
be'ro Cristo Õ'acʉ̃ macʉ̃, cʉ̃ basu cʉ̃ pacʉ doca tojagʉ́sami. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ nipe'tise,
nipe'tirã wiogʉ nigʉ̃sami.

[29] Apeyere ãpẽrã a'tiro weesama. Wẽrĩ'cãrã ye wapa wãmeyebosadutisama. "Wẽrĩ'cãrã
masãtisama" nicãma, tojo weeno'ña marĩbosa'a.

[30] Apeyere, ʉ̃sã bu'ese bu'iri nipe'tise nʉmʉrĩ ãpẽrã ña'arõ weesĩ'rĩma. Tojo wiose
wa'teropʉ nimirã, wẽrĩ'cãrã masãtjere wãcũrã, bu'enu'cũ'u. [31] Diacjʉ̃ta yʉ'ʉ mʉsã marĩ
wiogʉ Jesucristore ẽjõpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quẽ'rã diacjʉ̃ta ni'i. Nipe'tise nʉmʉrĩ
"Masã yʉ'ʉre wẽjẽrãsama", ni tʉ'oña'a. [32] Yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire werese bu'iri
Éfesocjãrã yʉ'ʉre wa'icʉrã yaiwa weronojõ ña'arõ weewã. "Wẽrĩ'cãrã masãsome" nicã,
mejõ waro na weesere pi'etibopã. "Wẽrĩ'cãrã masãsome" nise diacjʉ̃ nicãma, marĩ
quẽ'rã ãpẽrã ucũwʉaronojõ ucũbosa'a. A'tiro nibosa'a: "Te'a ba'arã, te'a sĩ'rĩrã. Maata
wẽrĩdojarãsa'a. Marĩ wẽrĩati dʉporo weewe'orã", nibosa'a.

[33] Ãpẽrã mʉsãrẽ mejẽcã ẽjõpeoduticã, ẽjõpeoticã'ña. Masã ucũwʉase a'tiro ni'i: "Ña'arã
me'rã ba'paticã, añurõ weese dojosa'a." [34] Tojo weerã tʉ'omasĩña. Mʉsã todʉporo
ní'caronojõ wiopesase me'rã queoro weeya tja. Ña'arõ weeticã'ña. Ni'cãrẽrã Õ'acʉ̃rẽ
masĩwe'e. Mʉsãrẽ bopoyadutigʉ tojo ni'i.

Wẽrĩ'cãrã masãmʉjãatjere werenemose ni'i

[35] Apetero ni'cʉ̃ "Wẽrĩ'cãrã masãtima" nisere ẽjõpeogʉ, a'tiro sẽrĩtiña'bosami:
"Wẽrĩ'cãrã ¿de'ro wee masãta basiobosari? Na masãrã, ¿de'ro bajuri upʉ cʉorãsari?" [36] Cʉ̃
tojo sẽrĩtiña'ma'acã'bosami. Marĩ otese peri otecã, te peri pĩ'rĩatji dʉporo boadijasa'a.
[37] Marĩ pĩ'rĩdutirã pĩ'rĩmʉjã'cʉ mejẽtare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere
pĩ'rĩdutirã ote'e. [38] Be'ro Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉa'caronojõ pĩ'rĩcã weesami. No'o de'ro bajuse
dʉca ní'que tenojõta tja pĩ'rĩcã weesami. [39] Nipe'tirã catisere cʉorã ni'cãrõnojõ bajurã
nitima. Masã ye upʉ wa'icʉrã ya upʉ weronojõ bajuwe'e. Mirĩcʉ̃a ya upʉ quẽ'rã
mejẽcã baju'u. Wa'i quẽ'rã mejẽcã upʉtima. [40] A'te dʉcawatiro weronojõ ʉ'mʉsecjãrã
quẽ'rã mejẽcã upʉtima. A'ti di'tacjãrã mejẽcã upʉtima. Ʉ'mʉsepʉ nirã́ añubutiari upʉ
cʉoma. A'ti nucũcãpʉ nirã́ quẽ'rã tojota cʉoma. Ʉ'mʉsecjãrã, a'ti nucũcãcjãrã weronojõ
nitima. [41] Mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ ñamicjʉ̃ weronojõ, tojo nicã ñocõa weronojõ bo'reyutimi.
Ñocõa quẽ'rã ni'cãrõnojõ bo'reyutisama. [42] Ã'rã nipe'tirã weronojõ wẽrĩ'cãrã masãcã,
tojo wa'arosa'a. Wẽrĩ'cãrãrẽ yaacã, na upʉ boarosa'a. Be'ro ape upʉ pe'titiatji upʉ
masõno'rõsa'a. Masṍca be'ro apaturi wẽrĩnemosome. [43] Marĩ mejõ nirĩ upʉre yaa'a.
Masãrõpʉa tja ape upʉ añubutiari upʉ nirõsa'a. Marĩ tutuatiri upʉre yaacõ'a'a. Masã́ca
be'ropʉre ape upʉ tutuari upʉ nirõsa'a. [44] Marĩ a'ti upʉre yaacõ'a'a. Masã́ca be'ro ʉ'mʉse
cja upʉ pe'titiatji upʉ nirõsa'a. Tojo weerã masĩno'o. Marĩ a'ti upʉre cʉorã, ape upʉ
pe'titiatji upʉre cʉorãsa'a.

[45] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'o: "Õ'acʉ̃ cʉ̃ weemʉ'tã'cʉ Adã́rẽ catisere o'ocʉ
niwĩ." Cʉ̃ be'rocjʉ̃ Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'ogʉ nimi. [46] A'ti upʉ cjase catise
marĩ cʉomʉ'tãse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te ʉ'mʉse cja upʉ cjase pe'titiatje ni'i.
[47] A'ti nucũcãpʉre masʉ̃ nimʉ'tã'cʉ di'ta me'rã yeeno'cʉ niwĩ. Cʉ̃ be'rocjʉ̃ Cristo ʉ'mʉsecjʉ̃

nimi. 48 A'ti di'tacjãrã ne warocjũ di'ta me'rã weeno'cʉ weronojõ upʉtima. Jesucristore
ẽjõpeorã pe'e ʉ'mʉsepʉ wa'ajã ʉ'mʉsecjũ weronojõ upʉtima. 49 Adã̃ di'ta me'rã yeeno'cʉ
niwĩ. Marĩ cũ weronojõ upʉti'i. Mejãrõta be'ropʉ ʉ'mʉsecjũ Cristo weronojõ upʉtirãsa'a.
50 Acawererã, a'tiro ni'i. Marĩrẽ a'ti upʉ me'rã ʉ'mʉsepʉ wa'ata basiowe'e. Boadijatji
upʉ ni'i. Ti upʉ ninu'cũmasĩtisa'a. 51-52 Apeye quẽ'rã todʉporo masĩno'ña marĩ'quere
weregʉti. Nipe'tirã wẽrĩsome. Jesucristo a'tiri cura Õ'acũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjũ
Õ'acũ yaro coronetare putigʉsami. Tojo wa'acã, ʉmʉñarõ cãrĩwã'cãmajãrã weronojõ marĩ
nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã ape upʉ dʉcayurãsa'a. Wẽrĩ'cãrã ape upʉ pe'titiatji upʉ
me'rã masãrãsama. Catirã quẽ'rã mejãrõta dʉcayurãsama. 53 Marĩ ya upʉ boawʉari upʉ
pe'titiati upʉ wa'arosa'a. Dʉcayu, catinu'cũcã'rõsa'a. 54-55 Marĩ pe'titiati upʉ dʉcayucã,
Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: "Marĩ wẽrĩsere
docaque'acã weetoja'a. Ne apaturi wẽrĩnemosome majã. Wẽrĩrã pi'etisere tʉ'oña'some."
56 Marĩ ña'arõ weese bu'iri wẽrĩrĩ masã ni'i. Te marĩ ña'arõ weesere Õ'acũ Moisére dutise
cũu'que me'rã masĩno'o. Ña'arõ wéérã, marĩ pecame'epʉ wa'abopã. 57 Tere cã'mota'agʉ,
Õ'acũ pe'e a'tiro weecʉ niwĩ. Marĩ wiogʉ Jesucristo me'rã pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ
yʉ'rʉocʉ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũrẽ e'catise o'orã.
58 Acawererã, a'tere wãcũrã, ẽjõpeonu'cũcã'ña. Marĩ wiogʉ yere siape me'rã nemorõ
weenemoña. Mʉsã masĩ'i. Cũ yere wéérã, tojowaro weebutiarã weewe'e. Wapati'i.

16

Corintocjãrã Jerusalẽ̃pʉ nirãrẽ niyeru o'orãtirã sẽrĩneose ni'i

1 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ niyeru sẽrĩneosema yʉ'ʉ Galaciacjãrãrẽ duti'caronojõta
weeya. A'tiro niwũ: 2 "Soorinʉmʉrẽ nimʉ'tãrĩ nʉmʉ semanarĩnʉcũ mʉsã wapata'aro
ejatuaro apesepʉ nʉrõña." Mʉsã tojo weeyurã, yʉ'ʉ etari curapʉ o'osĩ'rĩrã da'ra-
ma'acũñasome. 3 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ etagʉ, mʉsã beserãrẽ Jerusalẽ̃pʉ o'ógʉti. Narẽ o'ógʉ,
yʉ'ʉ ojáca pũrĩpʉre "Ã'rã nima Corintocjãrã bese'cãrã", ni ojagʉti. Na me'rã ti pũrĩrẽ, tojo
nicã niyerure Jerusalẽ̃cjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ o'ógʉti. 4 "Yʉ'ʉre wa'aroʉa'a" nicãma,
na yʉ'ʉ me'rã wa'arãsama.

Pablo Corintopʉ cũ wa'atjere apoyuse ni'i

5 Yʉ'ʉ topʉ wa'agʉ, Macedonia di'tapʉ yʉ'rʉagʉsa'a. To yʉ'rʉa, mʉsã tiropʉ etagʉsa'a.
6 Apetero weegʉ mʉsã me'rã yoacã nigũsa'a. Nipe'tiro pu'ecʉ nígũ, nipe'ocũsa'a. Be'ro,
mʉsã apero no'o yʉ'ʉ wa'asĩ'rĩgũ wa'atjere weetamumasĩrãsa'a. 7 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ mejõ waro
ĩ'ayʉ'rʉwã'cãsĩ'rĩtisa'a. Marĩ wiogʉ Jesucristo ʉacã, mʉsã tiropʉre yoacã tojasĩ'rĩsa'a.
8 Pentecosté bosenʉmʉ nicã a'to Éfesopʉ nínigũti yujupʉ. 9 A'tore peje da'rase ni'i. Pãjãrã
marĩ wiogʉ ye quetire tʉ'osĩ'rĩma. Tere cã'mota'asĩ'rĩrã quẽ'rã pãjãrã nima.
10 Timoteo mʉsã tiropʉ etacã, cũrẽ weetamuña. Tojo weecã, cũ wãcũque'tiro marĩrõ,
bʉjawetiro marĩrõ nigũsami. Cũ yʉ'ʉ weronojõ marĩ wiogʉ yere da'rami. 11 Tojo weerã
mʉsã cũrẽ mejõ waro ĩ'acõ'aticã'ña. Cũ a'topʉ a'tiatjere weetamuña. Tojo weecã, cũ
e'catise me'rã yʉ'ʉ tiropʉ a'tigʉsami. Yʉ'ʉ ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã me'rã cũrẽ
yucuegʉ wee'e.
12 Apoloma yʉ'ʉ ʉpʉtʉ waro mʉsã tiropʉ ĩ'agũ wa'adutimiwũ. Cũrẽ marĩ acawer-
erã me'rã wa'adutimiwũ. Cũ ni'cãrõacãrẽ wa'asĩ'rĩtimi. Cũrẽ wa'ata basiocã, be'ro
wa'agʉsami.

Pablo Corintocjãrãrẽ añudutitʉo'que ni'i

13 Mʉsã añurõ tʉ'omasĩña. Ẽjõpeodu'uticã'ña. Ne uiro marĩrõ niña. Tojo nírã, Õ'acũ
tutuase me'rã niña. 14 Ãpẽrãrẽ ma'inu'cũcã'ña.
15 Ni'cãrõacãrẽ, acawererã, a'tere mʉsãrẽ weresĩ'rĩsa'a. Estéfanas ya wi'icjãrãta niwã
Acayapʉre ãpẽrã dʉporo Jesucristore ẽjõpeomʉ'tã'cãrã. Na Jesucristore ẽjõpeorãrẽ
ʉpʉtʉ waro weetamuma. 16 Na weronojõ weesetirãnojõrẽ na dutisere yʉ'tiya. Tojo nicã
nipe'tirã Cristo yere da'rarã na dutisere weeya. 17 Mʉsã me'rãcjãrã Estéfanas, Fortunato,
Acaico a'topʉ ejacã, pũrõ e'catiwʉ. Na mʉsã yʉ'ʉre weetamubo'quere weema. 18 Yʉ'ʉre

ejerisãjãcã weewã. Mʉsã quẽ'rãrẽ tojota weerãsama. Tojo weerãrẽ “Añurõ weerã weema”, nirõʉa'a.
[19] Asia di'tacjãrã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã mʉsãrẽ añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ipʉ nerẽwʉarã quẽ'rã Jesucristore ẽjõpeorã nitjĩarã, pũrõ añudutio'oma. [20] Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã mʉsãrẽ añudutima. Mʉsã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya.
[21] A'te nitʉose daripʉre mʉsãrẽ añudutigʉ yʉ'ʉ basuta oja'a.
[22] No'o marĩ wiogʉ Jesucristore ma'itigʉre ña'arõ wa'ato. “Ʉsã wiogʉ, quero a'tibaque-'oya.”
[23] Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato. [24] Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weegʉ mʉsãrẽ ʉpʉtʉ ma'i'i. Tojota wa'ato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Corintocjãrãrẽ ape pũrĩ ojanemo'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo nimʉ'tãrĩ pũrĩ Corintocjãrãrẽ ojáca be'ro Éfesopʉta tojacã'cʉ niwĩ yujupʉ. Topʉ nígʉ̃, Corintopʉre ña'arõ wa'a'que quetire miiejacãrã niwã. Tere tʉ'ogʉ, Pablo na tiropʉ maata wa'asĩ'rĩcʉ niwĩ. Tojo wa'asĩ'rĩmigʉ̃, wa'aticʉ niwĩ. Macedonia di'ta pe'e wa'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ a'ti pũrĩrẽ Macedonia di'tapʉ nígʉ̃, ojacʉ niwĩ. Tito wãmetigʉ a'ti pũrĩrẽ miacʉ niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã cʉ̃rẽ ba'patiwã'cãcãrã niwã.

Pablo narẽ a'tere ojacʉ niwĩ. Jesucristo ye quetire werecusiagʉ cʉ̃ ña'arõ yʉ'rʉsere ojacʉ niwĩ. Tojo nicã pajasecʉorãrẽ niyeru sẽrĩbosasere ojacʉ niwĩ. Apeye, cʉ̃ bu'esere ĩ'atu'tirã ye cjasere ojacʉ niwĩ.

Pablo Corintocjãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo, Timoteo me'rã mʉsãrẽ añuduti'i. Õ'acʉ̃ ʉaronojõta Jesucristo yʉ'ʉre cʉ̃ ye quetire weredutigʉ cũucʉ niwĩ. Yʉ'ʉ a'ti pũrĩrẽ mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ yarã Corintopʉ nirãrẽ oja'a. Tojo nicã nipe'tirã Õ'acʉ̃ yarã Acaya di'tapʉ nirãrẽ oja'a.

2 Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogʉ añurõ weeato. Tojo nicã mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo cʉ̃ pi'etise queti ni'i

3 Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ Jesucristo pacʉre e'catise o'orã. Cʉ̃́ta marĩrẽ pajaña'mi. Marĩrẽ wãcũtutuacã weenu'cũmi. 4 Pi'etisetirinʉcʉ̃ Õ'acʉ̃ marĩrẽ wãcũtutuacã weemi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã pi'etirãrẽ wãcũtutuacã weemasĩ'i. Marĩrẽ Õ'acʉ̃ wãcũtutuacã wee'caronojõta narẽ weemasĩ'i. 5 Jesucristo yere wererã, pi'etino'o. Cristo pũrõ pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cʉ̃ me'rãta, cʉ̃ weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutua'a. 6 Ʉ̃sã pi'etirã, mʉsãrẽ wãcũtutuacã ʉarã, mʉsã yʉ'rʉweticã ʉarã, tojo pi'eti'i. Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ wãcũtutuasere o'omi. Tojo weerã ʉ̃sã quẽ'rã mʉsãrẽ wãcũtutuacã wee'e. Ʉ̃sã pi'etironojõ pi'etirãsa'a. Tojo wa'acã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ wãcũtutuacã weegʉsami. 7 Ʉ̃sã weronojõ pi'eticã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ wãcũtutuacã weegʉsami. Tojo weerã ʉ̃sã mʉsã añurõ weeatjere masĩyutoja'a.

8 Acawererã, ʉ̃sãrẽ Asiapʉ wa'a'quere masĩcã ʉasa'a. Ʉ̃sã topʉre ʉpʉtʉ waro pi'etiwʉ. A'tiro wãcũmiwʉ̃: "Ne põtẽosome. Wẽrĩrãsa'a", nimiwʉ̃. 9 "Ʉ̃sãrẽ wẽjẽcõ'arãsama", ni wãcũmiwʉ̃. Ʉ̃sã ne tutuatiwʉ. Tojo wa'a'que añu niwʉ̃. Te me'rã a'tiro wãcũwʉ̃. "Ʉ̃sã basu ne weetamumasĩtisa'a. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta ʉ̃sãrẽ weetamumasĩmi", ni wãcũwʉ̃. Cʉ̃́ta wẽrĩ'cãrãpʉre masõgʉ̃ nimi. 10 "Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ na wẽjẽbo'cãrãrẽ yʉ'rʉowĩ. Ni'cãrõacãrẽ yʉ'rʉonu'cũcã'mi. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ ʉ̃sãrẽ yʉ'rʉonu'cũcʉ̃samі", ni ẽjõpeo'o. 11 Õ'acʉ̃rẽ mʉsã ʉ̃sãrẽ sẽrĩbosanu'cũcã, tojo weegʉsami. Pãjãrã ʉ̃sãrẽ sẽrĩbosacã, Õ'acʉ̃ añurõ ʉ̃sãrẽ weetamugʉ̃sami. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'arã, pãjãrã e'catise o'orãsama.

Pablo Corintopʉ wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

12 Apeyere ʉ̃sã pũrõ e'cati'i. Ʉ̃sã a'ti nucũcãpʉre weesooro marĩrõ añurõ weesetiwʉ. Mʉsã wa'teropʉ quẽ'rãrẽ tojota weewʉ. Tojo weerã ʉ̃sã bu'iri marĩrã añurõ tʉ'oña'a. Ʉ̃sã basu ʉ̃sã masĩse me'rã weetiwʉ. Õ'acʉ̃ weetamuse me'rã weewʉ. 13 Mʉsãrẽ ojarã, tʉ'ota basiose dia'cʉ̃rẽ oja'a. Mʉsã tere añurõ masĩcã ʉa'a. 14 Cã'rõ masĩtoja'a, masĩrã pe'e. Mʉsã añurõ masĩpe'orã, marĩ wiogʉ Jesú apaturi a'ticã, "Ʉ̃sãrẽ diacjʉ̃ta nipã", nirãsa'a. Ʉ̃sã mʉsãrẽ "Añurõ weesetima" nírõnojõta mʉsã quẽ'rã ʉ̃sãrẽ añurõ wãcũrãsa'a.

15-16 "Tojo añurõ wa'arosa'a" ni wãcũgʉ̃, Macedoniapʉ wa'agʉ, mʉsã tiropʉ ĩ'amʉ'tãgʉ̃ wa'asĩ'rĩmiwʉ̃. "Be'ro ĩ'amajãmitojatigʉti tja", nimiwʉ̃. Pʉati mʉsã tiropʉ ĩ'agʉ̃ wa'asĩ'rĩmiwʉ̃. Mʉsã e'caticã ʉagʉ, tojo weesĩ'rĩmiwʉ̃. "Yʉ'ʉ tojo weecã, Judea di'tapʉ wa'atjere weetamurãsama" ni wãcũgʉ̃, tojo weesĩ'rĩmiwʉ̃. 17 Yʉ'ʉ topʉ wa'aticã ĩ'arã, "Wiopesase marĩrõ weema'acã'pĩ", ¿niti? "Cʉ̃ no'o ʉaro weema'agʉ̃nojõ nimi", ¿nisari? "'Wa'agʉti' ní'cʉ nimigʉ̃, a'titiapĩ", ¿niti? "Na'irõ dʉcayumʉjãsami", ¿ni wãcũti? 18 Niwe'e. Õ'acʉ̃ ʉ̃sã weesere "Diacjʉ̃ta ni'i", nisami. Tojo weerã ʉ̃sã ne ni'cãti no'o ʉaro dʉcayu,

ucũma'awe'e. [19] Ũsã Jesucristo Õ'acũ macũ ucũ'caronojõta ucũ'u. Cũ ne ni'cãti “Weegʉti, weesome”, niticʉ niwĩ. Nipe'tise cũ “Weegʉti” ní'caronojõta weemi. Ũsã i'tiarã, Silvano, Timoteo, yʉ'ʉ, cũ ye quetire mʉsãrẽ bu'ewʉ. Nipe'tise cũ ucũse diacjũ ni'i. [20] A'tiro ni'i. Õ'acũ todʉporopʉre masãrẽ “Añurõ weegʉti”, nicʉ niwĩ. Nipe'tise cũ tojo ní'que Jesucristo cũ a'tise me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã queoro wa'awʉ. Tojo wa'acã ĩ'arã, marĩ Õ'acũrẽ “Tojota ni'i”, ni e'catipeo'o.

[21] Õ'acũta marĩrẽ Cristore ẽjõpeonu'cũcã weemi. Cṹta marĩrẽ cũ yarã wa'adutigʉ besecʉ niwĩ. [22] Marĩrẽ cũ yarã wa'acã weecʉ niwĩ. Cũ yarã ni'i nisere ĩ'osĩ'rĩgũ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Espíritu Santu marĩ me'rã nígũ, cṹta Õ'acũ marĩrẽ yʉ'rʉoatjere masĩcã weemi.

[23] Yʉ'ʉ Corintopʉre wa'asĩ'rĩmigũ, wa'atiwʉ. Õ'acũ yʉ'ʉ tojo wee'quere masĩsami. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ tu'tibosa'a nígũ, ma'ígũ wa'atiwʉ. [24] Mʉsã ẽjõpeosere “A'tiro pe'e ʉa'a”, nigũ mejẽta wee'e. Mʉsã añurõ ẽjõpeo'o. Mʉsãrẽ añurõ e'catise me'rã nisetiato nígũ tojo weetamusĩ'rĩ'i.

2

[1] Yʉ'ʉ todʉporopʉre mʉsãrẽ bʉjaweticã weewʉ. Tojo weegʉ apaturi tja mʉsãrẽ bʉjaweticã weesĩ'rĩtigʉ, wa'atiwʉ. [2] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ bʉjaweticã weecã, ¿noa yʉ'ʉre e'caticã weebosari? Mʉsã dia'cũ yʉ'ʉre tojo wee'e. Mʉsã bʉjaweticã, basiotibosa'a. [3] Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsãrẽ ojawʉ. Yʉ'ʉ topʉ wa'acã, e'caticã weeboronojõ o'orã, yʉ'ʉre bʉjaweticã weebopã. Yʉ'ʉ a'tiro tʉ'oña'a. Yʉ'ʉ e'caticã, mʉsã quẽ'rã e'catibopã. [4] Yʉ'ʉ ojamʉ'tãca pũrĩrẽ ojagʉ, pũrõ wãcũque'ti, utiwʉ. Mʉsãrẽ bʉjawetiato nígũ mejẽta ojawʉ. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ma'iyʉ'rʉ'ʉ. Mʉsãrẽ tere masĩdutigʉ ojawʉ.

Ña'arõ wee'cʉre acobojoduti'que ni'i

[5] Ni'cũ ña'arõ weeri masũ marĩrẽ bʉjaweticã weecʉ niwĩ. Yʉ'ʉ dia'cũrẽ tojo weetiwĩ. Mʉsã quẽ'rã mejãrõta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yʉ'ʉ a'tere tojo ucũgũ, ʉpʉtʉ waro nibutiagʉ mejẽta wee'e. [6] Mʉsã pãjãrã ña'arõ weeri masũrẽ bu'iri da'retoja'a. [7] Tojo weerã ni'cãrõacã mʉsã cũrẽ acobojoya. Cũrẽ wãcũtutuacã weeya. Tojo weeticã, cũ bʉjawetiyʉ'rʉabosami. [8] Tojo weegʉ mʉsãrẽ cũrẽ ma'iduti'i tja. [9] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ todʉporopʉre ojawʉ. “¿Te yʉ'ʉ duti'quere queorota weemitina?” ni masĩsĩ'rĩgũ ojawʉ. [10] Mʉsã no'o ña'arõ weegʉre acobojocã, yʉ'ʉ quẽ'rã cũrẽ acobojo'o. Yʉ'ʉre ña'arõ weetiwĩ. Mʉsã pe'ere ña'arõ weewĩ. Yʉ'ʉre ña'arõ weetimicã, cũrẽ acobojo'o. Mʉsãrẽ ma'ígũ, tojo wee'e. Jesucristo yʉ'ʉre “Cũrẽ diacjũta acobojomi”, ni ĩ'asami. [11] Marĩ cũrẽ acobojoticã, wãtĩ cũrẽ ña'arõ bʉjawetiyʉ'rʉcã weebosami. Jesucristo yere du'ucã'bosami. Marĩ wãtĩ weewʉasere añurõ masĩ'i.

Pablo Troapʉ wãcũque'ti'que ni'i

[12] Yʉ'ʉ Troa wãmetiri macãpʉ Cristo ye quetire bu'egʉ etagʉ, a'tiro bocaejawʉ. Jesucristo marĩ wiogʉ pãjãrãrẽ cũ ye quetire tʉ'osĩ'rĩcã weecʉ niwĩ. [13] Tojo nimicã, yʉ'ʉ Tito marĩ acawereguʉre bocatigʉ, pũrõ wãcũque'tiwʉ. Tojo weegʉ narẽ we'eriti, wa'a wa'awʉ Macedonia di'tapʉ.

Jesucristo me'rã marĩ añurõ weemasĩ'i nise ni'i

[14] Yʉ'ʉ wãcũque'timigũ, Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. Cũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã weemi. Marĩ Cristo yarã nicã, tojo weemi. Marĩ Cristo ye queti werese me'rã masãrẽ cũrẽ masĩcã weemi. Cũrẽ masĩse ʉ'mʉtise weronojõ nipe'tiropʉ se'sa'a. [15] Marĩ Jesucristo ye quetire wererã, ʉ'mʉtise weronojõ nisa'a. A'tiro ni'i. Masã Õ'acũrẽ e'catise o'ocã, ope weronojõ bajuse me'rã buemorõcã, tʉ'sasami. A'tere weronojõ marĩ cũ ye quetire werecã ĩ'agũ, tʉ'sasami. Te queti nipe'tirã cũ yʉ'rʉo'cãrãrẽ se'sa wa'a'a. Tojo nicã cũ yʉ'rʉono'ña marĩrã pecame'epʉ wa'ajã quẽ'rã te ucũsere tʉ'ose'sa wa'ama. [16] Yʉ'rʉono'tirã Jesucristo ye quetire wererãrẽ ĩ'arã, cũrẽ ẽjõpeotirã “Pecame'epʉ wa'arãsa'a” nírã weronojõ tʉ'oña'sama. Õ'acũ yʉ'rʉono'cãrã pe'e Jesucristo ye quetire wererãrẽ ĩ'arã, cũrẽ ẽjõpeorã “Marĩ Jesucristo me'rã ninu'cũcã'rãsa'a”, ni wãcũsama. Ne ni'cũ cũ se'saro te quetire weremasĩtimi. Õ'acũ weetamurõ me'rã pe'e weremasĩmi. [17] Pãjãrã a'tiro weema. Õ'acũ ye

quetire wérérã, wapata'ase dia'cũrẽ wãcũma. Ũsã na weronojõ weewe'e. Õ'acũ o'ó'cãrã Cristore da'raco'terã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ ĩ'orõpʉre cũ ye quetire queoro were'e.

3

Õ'acũ "Masã wiogʉ nigũti" niyu'que ni'i

1 Ũsã "Õ'acũ ye quetire queoro were'e" nírã, ũsã basu añurõ ucũrã mejẽta wee'e. Ãpẽrã tojo weewʉasama. Na basu añurõ ucũsama. Ãpẽrãrẽ a'tiro nisama: "Ũsãrẽ papera ojabosaya", nisama. "Ã'rã añurõ weerã́ nima", ni apobosadutisama. "Ũsã tojo weecã, 'Añurã nima', ni ĩ'arãsama" nírã, tojo weedutisama. ¿Mʉsã na weesetironojõ ʉati? Ũsã mʉsãrẽ "Añurã ni'i, tojo weerã ũsãrẽ papera apobosaya", nirã mejẽta wee'e. 2 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weese me'rã ũsã mʉsãrẽ queoro bu'e'quere ĩ'o'o. Tojo weerã ãpẽrã ojabosaca pũrĩrẽ ʉawe'e. Ũsã mʉsãrẽ "Ti pũrĩ weronojõ nima", ni ejeripõ'rãti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirã mʉsãrẽ ĩ'arã, masĩsama. "Na narẽ diacjũta werepã", nisama. 3 Mʉsãrẽ Cristo masãrẽ yʉ'rʉomi nisere werewʉ. Tere ẽjõpeocã, Cristo mʉsãrẽ añurõ weewĩ. Cũ mʉsãrẽ tojo weesere ãpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã ʉami. Tere masĩdutigʉ, papera pũrĩpʉ ojacjʉ me'rã ojaticʉ niwĩ. Tojo nicã todʉporopʉ Õ'acũ catinu'cũgũ ũtãpjĩpʉ oja'caronojõta weeticʉ niwĩ. A'tiro pe'e weecʉ niwĩ. Espíritu Santu tutuaro me'rã mʉsã wãcũsere dʉcayucʉ niwĩ. Te me'rã Cristo mʉsãrẽ añurõ weesere ĩ'omi.

4 Ũsã Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, a'tiro nímasĩ'i. Ũsã weresere tʉ'o ẽjõpeo'quere "Diacjũta ni'i", nímasĩ'i. Cristo weetamuse me'rã ũsã tojo nímasĩ'i. 5 "Ũsã se'saro Õ'acũ yere weremasĩ'i", nirã mejẽta wee'e. Nipe'tise ũsã weesere Õ'acũ weetamuse me'rã pe'e wee'e. 6 Õ'acũta "Masã me'rã apogʉti" ní'quere ũsãrẽ werecã weewĩ. Cũ ní'que a'tiro ni'i: "Yʉ'ʉ na wiogʉ nigũti. Na pe'e yarã nirãsama." Õ'acũ tojo ní'que Moisé dutise oja'quere yʉ'tise weronojõ niwe'e. Espíritu Santu masãrẽ Õ'acũ ʉaro weecã weemasĩmi. "Moisé dutise oja'quere yʉ'tirãti", ní'cãrã pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirã pecame'epʉ wa'abopã. Espíritu Santu pe'e marĩrẽ catinu'cũcã weemi. 7 Õ'acũ Moisére duti'quere ũtãpjĩpʉ ojano'caro niwũ. Te dutise marĩ yʉ'rʉnʉ'cãse bu'iri wẽjẽcõ'adutise weronojõ nicaro niwũ. Õ'acũ tere o'ogʉ, ʉpʉtʉ asistese me'rã o'ocʉ niwĩ. Tojo weero Moisé tere ojacã, cũ diapoa asistecaro niwũ. Israe curuacjãrã cũ asistecã ĩ'apõtẽomasĩticãrã niwã. Siape me'rã cũ asistese pe'tidijacaro niwũ. 8 Te dutise asistese me'rã o'o'que nemorõ Espíritu Santu cũ marĩrẽ bu'ese pe'e totá nemo'o. 9 A'tiro ni'i. Moisé dutise marĩrẽ "Bu'iri da'reno'rãsama" ní'que añuyʉ'rʉacaro niwũ. Totá Õ'acũ marĩrẽ bu'iri mooma nise queti pe'e nemorõ añu'u. 10 Jesucristo yere marĩ ĩ'acasanʉ'cõcãma, Moisé dutise "Añuyʉ'rʉa'a" na ní'que pe'e mejõ nise tojacã'a. 11 Moisé cũ dutise asistese me'rã a'ti'que pe'tiatje nicaro niwũ. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorõ, añuyʉ'rʉnʉ'cã'a.

12-13 Ũsã Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã diacjũta were'e. Moisé cũ diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacã ĩ'adutiticʉ niwĩ. Tojo weegʉ su'tiro casero me'rã mo'acʉ niwĩ. Ũsã cũ weronojõ weewe'e. Tojo weerã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ bajuyoropʉ were'e. 14 Moisé Õ'acũ duti'quere werecã, Israe curuacjãrã tʉ'omasĩticãrã niwã. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ mejãrõta nima. Na Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'érã, tʉ'otima. Cristore ẽjõpeorã dia'cũ todʉporo oja'quere tʉ'oma. 15 Ni'cãrõacãpʉ quẽ'rãrẽ Israe curuacjãrã Moisé oja'quere bu'érã, tʉ'otima yujupʉ. 16 Marĩ wiogʉre ẽjõpeoca be'ro Õ'acũ ye cjasere tʉ'ono'o. 17 Jesucristo marĩ wiogʉ Espíritu Santu me'rã ni'cũta nimi. Tojo weerã marĩ Espíritu Santu me'rã nírã, pecame'epʉ wa'abo'cãrã yʉ'rʉono'cãrã ni'i. 18 Marĩ Cristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weerã marĩ wiogʉ añuyʉ'rʉagʉ nimi nisere masĩ'i. Marĩ, marĩ catiri ʉmʉco põtẽorõ cũ dia'cũrẽ wãcũnu'cũ'u. Cũrẽ wãcũrã, siape me'rã cũ weronojõ cũ añurõ weesere marĩ quẽ'rã weenemowã'cã'a. Marĩ wiogʉ Espíritu Santu marĩrẽ tojo weemi.

4

1 Õ'acũ ũsãrẽ añurõ wéégʉ, Jesucristo ye quetire wereduticʉ niwĩ. Tojo weerã wãcũ-tutuatirã niwe'e. 2 Bopoyoro weesere, tojo nicã masã ĩ'atiropʉ weesere yabi ni'i. Õ'acũ

wereduti'quere nisoose me'rã werewe'e. Tere dʉcayuro marĩrõ, queoro dia'cʉ̃ were'e. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre tojo wee'e. Tojo weerã ʉ̃sã weresere "Diacjʉ̃ta werema", nisama. [3] No'o Jesucristo ye quetire tʉ'oti ẽjõpeotirãnojõ bu'iri da'reno'ajã nima. [4] Na ẽjõpeotise ye bu'iri a'ti turicjãrã wiogʉ wãtĩ narẽ tʉ'omasĩtirã, caperi ĩ'atirã weronojõ dojocã weesami. Cʉ̃, Cristo nipe'tirã bu'ipʉ añubutiagʉ nimi nisere ẽjõpeodutitigʉ tojo weesami. Jesucristo masʉ̃ weronojõ upʉtigʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ warota nimi. Tojo weegʉ masãrẽ Õ'acʉ̃rẽ masĩcã weecʉ niwĩ. [5] Ʉ̃sã Jesucristo ye quetire wererã, masã ʉ̃sãrẽ añurõ wãcũdutirã mejẽta were'e. "Marĩ wiogʉ Jesucristo nimi, cʉ̃rẽta ẽjõpeoroʉa'a" nidutirã pe'e were'e. Ʉ̃sã a'tiro ni'i: "Jesucristo ʉ̃sãrẽ cʉ̃ ye quetire weredutise bu'iri mʉsãrẽ da'raco'terã weronojõ ni'i." [6] A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ne waropʉ a'ti turi na'itĩ'arõ ní'quere bo'reyucã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ tere wee'caronojõ cʉ́ta tja marĩ ye ejeripõ'rãrĩpʉ bo'reyucã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ yere tʉ'omasĩtimi'cãrãrẽ tʉ'omasĩcã weecʉ niwĩ. Tojo nicã marĩrẽ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉagʉ nimi nisere masĩcã weecʉ niwĩ. Jesucristore masĩrã tere masĩno'o.

Marĩ upʉ pe'tidijati upʉ ni'i nise ni'i

[7] Marĩ ya upʉ di'ta me'rã yee'quepar ʉ weronojõ ni'i. Pe'tiati upʉ ni'i. Tojo upʉtimirã, Õ'acʉ̃ ye queti añubutiase quetire cʉo'o. Tojo weero masĩno'o. Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuayʉ'rʉse me'rã te quetire masãrẽ masĩcã weemi. Marĩ ye tutuase me'rã mejẽta wee'e. [8] Apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimirã, ʉpʉtʉ waro bʉjawetiwe'e. Ʉ̃sã wãcũque'timirã, ʉpʉtʉ waro "¿De'ro wa'abutiarosariba?" niwe'e. [9] Masã ʉ̃sãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩmicã, Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ ne cõ'awã'cãtimi. Na ʉ̃sãrẽ tuuquecũumirã, wẽjẽtima. [10] No'o ʉ̃sã wa'aro Jesure wẽjẽ'caronojõta ʉ̃sã quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩmima. Masã ʉ̃sãrẽ pi'eticã ĩ'arã, Jesú catinu'cũgʉ̃ ʉ̃sãrẽ weetamusere masĩma. [11] Nipe'tise nʉmʉrĩ ʉ̃sã catiro põtẽorõ Jesú ye quetire werese bu'iri wẽrĩtawioro ni'i. Tojo weerã ʉ̃sã ya upʉ boadijati upʉ me'rã Jesucristo cʉ̃ nisetisere masãrẽ ĩ'o'o. [12] Ʉ̃sã pe'e wiose pʉ'to nimirã, mʉsãrẽ catinu'cũdutirã Jesucristo ye quetire bu'enu'cũ'u.

[13] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃: "Yʉ'ʉ ẽjõpeowʉ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ ye cjasere mʉsãrẽ ucũwʉ̃." Tojota ni'i ʉ̃sã quẽ'rãrẽ. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã, cʉ̃ yere ucũ'u. [14] Marĩ masĩ'i, Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesure masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrẽ masõgʉ̃sami. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeocã, tojo weegʉsami. Ʉ̃sãrẽ mʉsã me'rã cʉ̃ tiropʉ miagʉ̃sami. [15] Ʉ̃sã mʉsãrẽ añurõ wa'adutirã nipe'tisere pi'eti'i. Mʉsã pãjãrãrẽ siape me'rã Õ'acʉ̃ añurõ weecã ʉarã, tojo wee'e. Be'ro pãjãrã a'tere ĩ'arã, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'orãsama. Te me'rã cʉ̃rẽ "Añuyʉ'rʉagʉ nimi" nírã, tojo weerãsama.

[16] Tojo weerã ʉ̃sã pi'etimirã, wãcũtutuanu'cũcã'a. Mu'ñumirã, siape me'rã nemorõ wãcũtutuanemo'o. [17] A'tiro ni'i. Marĩ a'ti nucũcãpʉ pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã pi'eti'que wapa nemorõ añuse pe'titiatjere bocarãsa'a. [18] Marĩ a'ti nucũcã cjase pe'tiatjere sõ'owaro wãcũnʉrʉticã'rõʉa'a. Bajutise ʉ'mʉse cjase pe'ere wãcũnʉrʉrõʉa'a. Marĩ ĩ'ase pe'tiatje ni'i. Ĩ'atise pe'e ninu'cũatje ni'i.

5

[1] Marĩ masĩ'i, marĩ ya upʉ wi'i weronojõ boadijarosa'a. Tojo wa'acã, Õ'acʉ̃ ʉ'mʉse cja upʉ pe'titiatji upʉre o'ogʉsami. Ti upʉ masã wééca upʉ nitisa'a. [2] Diacjʉ̃ta ni'i. Marĩ a'tiro upʉtirã uti, caributi'i. Ma'ma upʉ su'tiwetisĩ'rĩsa'a. [3] Marĩ ma'ma upʉre cʉorã, su'ti marĩrã weronojõ nisome. [4] Marĩ a'ti upʉ me'rã caributi'i. Pũrõ pi'eti'i. Marĩ ya upʉre wẽrĩato nigʉ̃ mejẽta wee'e. Marĩ ma'ma su'ti sãñarõ weronojõ dʉcayuato nígʉ̃ tojo ni'i. Ma'ma upʉ pe'titiatji upʉre cʉorãsa'a. Õ'acʉ̃ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. Mejã upʉ boadijati upʉ boabajudutia wa'arosa'a. [5] Õ'acʉ̃ta marĩrẽ a'tere apoyucʉ niwĩ. Cʉ̃ marĩrẽ weeatjere masĩmʉ'tãdutigʉ Espíritu Santure o'óyumʉ'tãcʉ niwĩ.

[6] Tere wãcũrã, wãcũtutuanu'cũ'u. Masĩno'o, marĩ a'ti upʉ me'rã nírã, marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ tiropʉ niwe'e. [7] Tojo weerã cʉ̃rẽ ĩ'atimirã, Jesucristore ẽjõpeo'o. Cʉ̃rẽ sirutu'u. Be'ropʉ wa'atje quẽ'rãrẽ añurõ masĩtimirã, "Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'arãsa'a", ni'i. [8] Marĩ, marĩ ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã marĩ "Marĩ wiogʉ me'rã niajã, wẽrĩse ʉamisa'a", ni'i. [9] Tojo nimirã, marĩ catirã o wẽ́rĩ́ca be'ro marĩ wiogʉ ʉaro dia'cʉ̃ weenu'cũsĩ'rĩ'i. [10] A'tiro

ni'i. Cristo cũ beseatji nũmũ nicã, marĩ nipe'tirãrẽ besegũsami. Marĩ ni'cãrẽrãrẽ marĩ wee'quenũcũ queoro marĩ añurõ o ña'arõ wee'quere wapayegũsami.

*Õ'ac*ũ cũ me'rã nidutigũ ũasãse ni'i

11 Marĩ wiogũ Cristo marĩrẽ beseatjere wãcũ'u. Tere wãcũrã, cũrẽ wiopesase me'rã ẽjõpeo'o. Masãrẽ "A'tiro weeroũa'a", ni were'e. Õ'acũ ũsã weesere añurõ masĩmi. Mũsã quẽ'rãrẽ tojota masĩcã ũa'a. 12 Ũsã basu ũsã yere apaturi añurõ ucũnemorã weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. Ũsãrẽ añurõ wãcũdutirã, e'catiato nírã tojo wee'e. Tojo weerã mũsã ãpẽrã bu'icjase dia'cũ bajusere wãcũrãrẽ, ejeripõ'rãpũ cjase wãcũtirãrẽ añurõ yũ'timasĩrãsa'a. 13 Ãpẽrã ũsãrẽ "Maatirã weema", nisama. Na tojo nimicã, ũsã Õ'acũ ũaro weerã wee'e. Apeterore "Queoro weema", nisama. Tere wéérã, mũsã ye cjasere weerã wee'e. 14 Cristo marĩrẽ ma'imi. Tojo weerã cũ ye quetire were'e. Masĩno'o, Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩ dũcayucũ niwĩ. Te me'rã masĩno'o, nipe'tirã Cristo wẽrĩ dũcayuno'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tojapã. 15 Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacũ niwĩ. Catinu'cũse cũorã na ũaro dia'cũ weeticã'to nígũ tojo weecũ niwĩ. Cũ ũaro pe'ere weedutigũ wẽrĩ masãcũ niwĩ. 16 Tojo weerã ũsã ne ãpẽrãrẽ a'ti ũmũcocjãrã weewũaro weronojõ ĩ'aweewe'e. Yũ'ũ todũporopũre Cristore tojo weemiwũ. "A'ti di'tacjũ nimi", ni wãcũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ tojo wãcũno'ña marĩ'i majã. 17 Marĩ Cristo yarã wa'arã, apesu'tiro sãjãrã wee'e. Añuse dia'cũ dũcayu'u. Todũporopũ no'o ũaro weeseti'quere weenemowe'e majã.

18 Õ'acũta marĩrẽ tojo weecũ niwĩ. Marĩ Cristore ĩ'atu'tirã nicãrã niwũ. Cũ pe'e cũ wẽrĩse me'rã marĩrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã weecũ niwĩ. Nipe'tirãrẽ tojo wa'acã ũagũ, cũ ye quetire weredutigũ marĩrẽ o'ócũ niwĩ. 19 A'tiro ni'i. Õ'acũ nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã ũami. Tojo weegũ Cristore wẽrĩduticũ niwĩ. Te me'rã masãrẽ cũ yarã sãjãcã weegũ weemi. Jesucristo wẽrĩse me'rã narẽ bu'iri marĩrã ĩ'ami. Tere ãpẽrã masĩcã ũagũ ũsãrẽ weredutiwĩ.

20 Tojo weerã ũsã Cristo dũcayurã ni'i. Cũrẽ, cũ ye quetire werebosa'a. Ũsã werese me'rã Õ'acũ mũsãrẽ "Yũ'ũ me'rãcjãrã nima", nisami. Tojo weerã mũsãrẽ Cristo dutiro me'rã "Añurõ Õ'acũ me'rã niato", ni'i. 21 Cristo ne cã'rõacã ña'arõ weeticũ niwĩ. Õ'acũ pe'e marĩ ña'arõ weese bu'iri cũrẽ wẽrĩbosa dũcayuduticũ niwĩ. Cũrẽ ña'agũrẽ weronojõ bu'iri da'recũ niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ marĩrẽ Cristo yarã wa'acã weecũ niwĩ. Tojo nicã cũ ũaro cũ weronojõ añurõ nidutigũ tojo weecũ niwĩ.

6

1 Ũsã Õ'acũ yere da'ratamurĩ masã ni'i. Tojo weeyurã, cũ mũsãrẽ añurõ weesere wãcũduti'i. Cũ ũaronojõta añurõ weeya.

2 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ cũ ucũ'quere a'tiro ni ojano'wũ:
Yũ'ũ masãrẽ añurõ weeritero nicã, mũ'ũ sẽrĩsere tũ'owũ.
Yũ'ũ yũ'rũoritero nicã quẽ'rãrẽ, mũ'ũrẽ yũ'rũowũ, nicũ niwĩ Õ'acũ.
Tũ'oya. Ni'cãrõacã cũ tojo weeritero ni'i. Ni'cãrõacã cũ yũ'rũosĩ'rĩsami.

3 Ãpẽrãrẽ ũsã weresere mejẽcã wãcũdutitirã ũsã ne cã'rõ ña'arõ weewe'e. 4 A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ũsã weese me'rã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'o'o. Pi'etirã, tojo ĩ'o'o. Ũsãrẽ apeyenojõ dũ'sacã, tojo tũ'oña'cã'a. Mejẽcã wa'acã, nũ'cã'a. 5 Ũsã a'tere pi'etiwũ. Masã ũsãrẽ tãrãwã. Bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõwã. Cumuca wa'acã, tũ'oña'wũ. Ũpũtũ da'ra, apeterore cãrĩtiwũ. Ũjaboawũ. 6 Ũsã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'orã, a'te quẽ'rãrẽ wee'e. "Numiarẽ ña'arõ weesĩ'rĩsa'a", niwe'e. Narẽ tojo ĩ'acã'a. Õ'acũ ye cjase diacjũ nisere masĩ'i. Ãpẽrã queoro weetisere nũ'cã'a. Ãpẽrãrẽ pajaña'a. Ãpẽrãrẽ weesooro marĩrõ ma'ime'rĩcã'a. Espíritu Santu ũsã me'rã nise bu'iri ũsã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ĩ'ono'o. 7 Diacjũta were'e. Õ'acũ cũ tutuasere cũo'o. Cũ ũsãrẽ añurã wa'acã weemi. Tojo weerã añurõ weemasĩ'i. Ña'ase quẽ'rãrẽ cã'mota'amasĩ'i. 8 Masã ũsãrẽ a'tiro weema. Ãpẽrã ũsãrẽ añurõ ucũma. Ãpẽrã ña'arõ ucũma. Ãpẽrã ũsãrẽ nisoori masãrẽ weronojõ ĩ'ama. Ãpẽrã pe'e "Diacjũta werema", ni ĩ'ama. 9 Ãpẽrã ũsãrẽ añurõ ĩ'amasĩma. Tojo nimirã, ĩ'amasĩtirã weronojõ ĩ'ama. Apeterore ũsãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, tũ'oña'a. Tojo nimicã, catinu'cũ'u. Ũsãrẽ bu'iri da'reyũ'rũoma. Wẽjẽtima, wẽjẽrãpũa. 10 Ũsã bũjawetimirã, e'catinu'cũcã'a. Ũsã

pajasecʉorã nimirã, ʉ̃sã bu'ese me'rã ãpẽrãrẽ peje cʉorã weronojõ nicã wee'e. Ne apeyenojõ moomirã, cʉope'orã weronojõ ni'i. A'te nipe'tise me'rã nipe'tirãrẽ ʉ̃sã Õ'acʉ̃rẽ da'raco'tesere ĩ'o'o.
[11] Acawererã, Corintocjãrã, dʉ'aro marĩrõ mʉsãrẽ ʉ̃sã wãcũsere werepe'ocã'a. Mʉsãrẽ pũrõ ma'i'i. [12] Mʉsãrẽ ne mejẽcã wãcũwe'e. Mʉsã pe'e ʉ̃sãrẽ mejẽcã tʉ'oña'sa'a. [13] Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ cʉ̃ põ'rãrẽ dutiro weronojõ mʉsãrẽ dutigʉti. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ diacjʉ̃ ma'irõnojõta yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ ma'iña.

Õ'acʉ̃ põ'rã ni'i nise ni'i
[14] Jesucristore ẽjõpeotirã me'rã a'mesʉ'aticã'ña. Añuse, ña'ase me'rã morẽta basiotironojõta añurõ weerã́, ña'arõ weerã́ me'rã a'mesʉ'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'itĩ'arõpʉ nitironojõta Jesucristore ʉarã me'rã, ʉatirã me'rã morẽsu'uta basiowe'e. [15] Cristo quẽ'rã, wãtĩa wiogʉ me'rã ni'cãrõnojõ wãcũse cʉomasĩtima. Ẽjõpeogʉ, ẽjõpeotigʉ me'rã ne ni'cãrõnojõ "Tojo weeroʉa'a", nímasĩtisama. [16] Õ'acʉ̃ wi'i, tojo nicã ẽjõpeose queose yee'que me'rã ne ni'cãrõnojõ niwe'e. Mʉsã pe'e Õ'acʉ̃ wi'i cʉ̃ nirõpʉ weronojõ ni'i. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃ nimi. Cʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ:
Yʉ'ʉ na tiropʉ ni, na me'rã ninu'cũgʉ̃sa'a.
Na wiogʉ nigʉ̃sa'a.
Na quẽ'rã yarã nirãsama, nicʉ niwĩ.
[17] Tojo weegʉ aperopʉ quẽ'rãrẽ marĩ wiogʉ tutuayʉ'rʉgʉ a'tiro ninemocʉ niwĩ:
"Ña'arã tiropʉ nimi'cãrã wijawã'cã wa'aya.
Nipe'tise ña'arõ weesere ne weeticã'ña.
Tojo weecã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ ñe'egʉ̃ti.
[18] Yʉ'ʉ mʉsã pacʉ nigʉ̃ti.
Mʉsã pe'e yʉ'ʉ põ'rã nirãsa'a", nicʉ niwĩ, ni ojano'wʉ̃.

7

[1] Acawererã yʉ'ʉ mairã, mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Õ'acʉ̃ marĩrẽ "Mʉsã pacʉ nigʉ̃sa'a", nicʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ nipe'tise ña'arõ weesere, upʉre dojorẽsere, ejeripõ'rãrẽ dojorẽsere cõ'arã. Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, cʉ̃ ʉaro nipe'tisere queoro weerã.

*Corintocjãrã todʉ*poro ña'arõ wee'cãrã na dʉcayu'que ni'i
[2] Ʉ̃sãrẽ ma'iña. Ne ni'cʉ̃rẽ mʉsãrẽ ña'arõ weetiwʉ. Tojo nicã ne ãpẽrãrẽ dojorẽtiwʉ. Mʉsãrẽ ẽjõpeodutirã weesootiwʉ. [3] Yʉ'ʉ "Bu'iri cʉorã nima", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Yʉ'ʉ todʉporo ní'caronojõta mʉsãrẽ ma'i'i. Marĩ catirã, ni'cãrõ me'rã ni'i. Wẽrĩrã quẽ'rã ni'cãrõ me'rã ninu'cũrãsa'a. [4] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ "Diacjʉ̃ta weema, añuyʉ'rʉama", ni ejeripõ'rãti'i. Mʉsãrẽ wãcũgʉ̃, wãcũtutua'a. Pũrõ pi'etimigʉ̃, e'catiyʉ'rʉa'a.
[5] Macedoniapʉre ejáca be'ro ʉ̃sã ne cã'rõ sootiwʉ. No'o ʉ̃sã wa'aro pũrõ pi'etiwã'cãwʉ̃. Ãpẽrã ʉ̃sãrẽ ña'arõ weequenʉ'cõwã. Ʉ̃sã bu'e'cãrãrẽ wãcũgʉ̃, ʉpʉtʉ wãcũque'ticãti. [6] Tojo weemicã, Õ'acʉ̃ wãcũtutuasere o'ogʉ ʉ̃sãrẽ wãcũtutuacã weewĩ. Titore ʉ̃sã tiropʉ etacã wéégʉ, ʉ̃sãrẽ tojo weewĩ. [7] Cʉ̃ etase me'rã dia'cʉ̃ wãcũtutuatiwʉ. Mʉsã cʉ̃rẽ wãcũtutuacã wee'quere tʉ'orã, nemorõ wãcũtutuanemowʉ̃. Mʉsã yʉ'ʉre ĩ'asĩ'rĩsere cʉ̃ werewĩ. Apeye quẽ'rãrẽ mʉsã bʉjawetisere werewĩ. Tojo nicã mʉsã yʉ'ʉre wãcũnu'cũsere werewĩ. Tere tʉ'ogʉ, totá nemorõ e'catinemowʉ̃.
[8] Yʉ'ʉ ojáca pũrĩ me'rã mʉsãrẽ bʉjaweticã weewʉ. Tojo bʉjaweticã weemigʉ̃, yʉ'ʉ ojacã, añu niwʉ̃. Ne waro yʉ'ʉ ojáca be'ro mʉsãrẽ cã'rõ yoaticã bʉjaweticã ĩ'agʉ̃, "Yʉ'ʉ ojaticã, añu nibopã", ni wãcũmiwʉ̃. [9] Ni'cãrõacãma yʉ'ʉ e'cati'i. Mʉsã bʉjawetise ye bu'iri mejẽta ni'i. Mʉsã bʉjawetitjĩarã, ña'arõ weesere du'u, dʉcayua wa'aporo. Tojo weegʉ e'cati'i. Mʉsã ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acʉ̃ ʉaronojõta bʉjawetiaporo. Tojo weerã "Ʉ̃sã mʉsãrẽ dojorẽrã mejẽta weepã", ni'i. [10] Marĩ Õ'acʉ̃ ʉaronojõta bʉjawetirã, ña'arõ weesere du'u'u. Du'u, pecame'epʉ wa'abo'cãrã yʉ'rʉono'rãsa'a. Tojo weerã añurõ yʉ'rʉweti'i. Ãpẽrã pe'e na ña'arõ wee'quere du'utirã, mejõ waro bʉjawetima'asama. Tojo bʉjawetirã bu'iri cʉorã, pecame'epʉ wa'asama. [11] Mʉsã Õ'acʉ̃ ʉaronojõ bʉjawetirã, a'tiro weeaporo. Mʉsã weesetisere wiopesase me'rã ĩ'aporo. Tojo wiopesase me'rã ĩ'arã, "Todʉporopʉre queoro weetipã; ni'cãrõacãrẽ queoro wee'e majã", niaporo. Mʉsã wee'quere wãcũrã,

bʉjawetiaporo. Tojo nicã tere wãcũrã, uia waʼaporo. Beʼro yʉʼʉre pũrõ ĩʼasĩʼrĩaporo. Ñaʼarõ weegʉre queoro buʼiri daʼreaporo. Nipeʼtise tojo weese meʼrã mʉsã buʼiri moosere ĩʼoaporo. 12 Tojo weegʉ mʉsãrẽ ojagʉ, ñaʼarõ weegʉre weetamusĩʼrĩgʉ̃ ojatiwʉ. Ñaʼarõ weenoʼgʉ̃ quẽʼrãrẽ weetamugʉ̃ ojatiwʉ. Mʉsã peʼere weetamusĩʼrĩgʉ̃ ojawʉ. Mʉsã ʉ̃sã ʉaronojõ añurõ weesĩʼrĩʼi. Tojo weegʉ tere masĩdutigʉ ojawʉ. Õʼacʉ̃ tojo masĩcã ʉami. 13 Nipeʼtise mʉsã añurõ weeʼque meʼrã ʉ̃sã eʼcati, wãcũtutuawʉ.

Tojo wãcũtutuarã, Tito pũrõ eʼcaticã ĩʼarã, totá nemorõ eʼcatinemowʉ̃. Mʉsã nipeʼtirãpʉta cʉ̃ bʉjaweti'quere wãcũtutuacã weecãrã niwʉ̃. Tojo weegʉ eʼcatiwĩ. 14 Mʉsã ye cjasere yʉʼʉ Titore na añuyʉʼrʉama nígʉ̃, nisoogʉ weronojõ nitiwʉ. Nipeʼtisere yʉʼʉ mʉsãrẽ wereʼquere diacjʉ̃ta werewʉ. Aʼte weronojõ ʉ̃sã Titore mʉsã ye cjasere wereʼque quẽʼrã diacjʉ̃ta niwʉ̃. 15 Mʉsã cʉ̃rẽ wiopesase meʼrã ñeʼecãrã niwʉ̃. Cʉ̃ dutisere yʉʼticãrã niwʉ̃. Mʉsã tojo weeʼquere wãcũgʉ̃, mʉsãrẽ nemorõ maʼiyʉʼrʉami. 16 Yʉʼʉ mʉsãrẽ añurõ weerãsama nígʉ̃, pũrõ eʼcatiʼi.

8

Marĩ cʉoro ejatuaro ãpẽrãrẽ oʼodutise niʼi

1 Acawererã, ʉ̃sã aʼtiro mʉsãrẽ weresĩʼrĩsaʼa. Õʼacʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorã Macedoniapʉ nirãrẽ añurõ weewĩ. Cʉ̃ ãpẽrãrẽ weetamucã weewĩ. Tere mʉsãrẽ masĩcã ʉaʼa. 2 Aʼtiro niʼi. Na ʉpʉtʉ piʼetirã, queoro weecãrã niwã. Tojo piʼetimirã, pũrõ eʼcatiwã. Na pajasecʉorã waro nimirã, peje cʉorã weronojõ ãpẽrãrẽ añurõ weetamuwã. 3 Na cʉoro põtẽorõ na cʉosere oʼowã. Na cʉose nemorõ oʼoyʉʼrʉomʉjãwã. Yʉʼʉ narẽ tojo weecã ĩʼawʉ̃. Na ʉaro oʼowã. 4 Ʉ̃sãrẽ pejetiri aʼtiro niwã: “Õʼacʉ̃ yarã pajasecʉorãrẽ niyeru oʼosĩʼrĩsaʼa”, niwã. 5 Ʉ̃sã wãcũʼcaro nemorõ weewã. Ne warore na Õʼacʉ̃rẽ ẽjõpeorã “Mʉʼʉ yarã niʼi”, niwã. Beʼrore ʉ̃sãrẽ “Mʉsã dutisere weerãti Õʼacʉ̃ ʉaronojõta”, niwã. 6 Na Macedoniacjãrã tojo weecã ĩʼarã, ʉ̃sã Titore mʉsã tiropʉ waʼaduti'i. Cʉ̃ todʉporopʉ mʉsã tiro Corintopʉ nígʉ̃, niyerure sẽrĩneocʉ niwĩ. Tere sẽrĩtuʼajanʉʼcõdutirã cʉ̃rẽ oʼórã weeʼe. Tojo weerã mʉsã añurõ nʉʼcãʼquere queoro tuʼajanʉʼcõrãsaʼa. 7 Mʉsã nipeʼtisere añurõ weeʼe. Añurõ ẽjõpeoseti'i. Õʼacʉ̃ ye cjasere añurõ masĩʼi. Añurõ buʼeseti'i. Eʼcatise meʼrã añurõ weesĩʼrĩʼi. Ʉ̃sãrẽ añurõ maʼiʼi. Mʉsã te nipeʼtisere añurõ weronojõta niyeru oʼose quẽʼrãrẽ mejãrõta weeya.

8 Mʉsãrẽ dutibutiagʉ mejẽta weeʼe, weegʉpʉa. Mʉsã ãpẽrã weesere ĩʼasaʼa. Na añurõ maʼima. Mʉsã quẽʼrã na tojo weesere ĩʼarã, “Ʉ̃sã quẽʼrã ¿diacjʉ̃ta maʼimiti ʉ̃sã?” nidutigʉ tojo niʼi. 9 Aʼtiro niʼi. Mʉsã masĩsaʼa, marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Cʉ̃ peje cʉogʉ nimigʉ̃, marĩ ye niatjere pajañaʼgʉ̃ aʼti diʼtapʉ aʼtigʉ, pajasecʉogʉ weronojõ waʼacʉ niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesĩʼrĩgʉ̃, tojo weecʉ niwĩ.

10 Mʉsã aʼtiro weecã, añu nibosaʼa nígʉ̃, yʉʼʉ wãcũsere mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Aʼtiro niʼi. Si cʉ̃ʼma meʼrã mʉsã ape macãcjãrã dʉporo niyeru oʼosere nʉʼcãcãrã niwʉ̃. Tere oʼorã, eʼcatise meʼrã oʼocãrã niwʉ̃. 11 Tojo weerã mʉsã ne waro weewãʼcõʼcaronojõta weetuʼajaya. Mʉsã cʉoro ejatuaro oʼoya. 12 Aʼtiro niʼi. Marĩ diacjʉ̃ta marĩ cʉoro ejatuaro oʼosĩʼrĩcã, Õʼacʉ̃ eʼcatisami. Marĩ moocã, oʼodutitisami.

13 Mʉsã ãpẽrãrẽ peje cʉodutirã oʼoyʉʼrʉobosaʼa. Tojo weerã moorã tojabosaʼa. Tojo waʼacã ʉaweʼe. 14 Mejõ niʼcãrõnojõ cʉodutigʉ tojo niʼi. Niʼcãrõacã mʉsã cʉose meʼrã narẽ weetamumasĩʼi. Beʼropʉ na quẽʼrã na cʉose meʼrã mʉsãrẽ weetamurãsama. Aʼtiro wéérã, mʉsã niʼcãrõnojõ cʉorãsaʼa. 15 Õʼacʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ ojaʼcaronojõta niʼi. Aʼtiro ojanoʼo: “Peje cʉomiʼcʉ cʉoyʉʼrʉosome. Apĩ pejeti cʉogʉ quẽʼrã ñeʼenojõ dʉʼsanoʼsome”, ni ojanoʼwʉ̃.

Tito cʉ̃ meʼrãcjãrã meʼrã Corintopʉ waʼatje niʼi

16 Yʉʼʉ mʉsã ye cjasere wãcũqueʼtiʼi. Yʉʼʉ wãcũqueʼtiro weronojõ Tito quẽʼrãrẽ Õʼacʉ̃ wãcũqueʼticã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õʼacʉ̃rẽ eʼcatise oʼoʼo. 17 Tito yʉʼʉ oʼócã, maata yʉʼtiwĩ. Niʼcãrõacãrẽ cʉ̃ mʉsãrẽ ĩʼasĩʼrĩʼcʉ nitjĩagʉ̃, cʉ̃ añurõ tʉʼsaro meʼrã mʉsã tiropʉ waʼagʉsami. 18 Tito meʼrã apĩ oʼónemorãsaʼa. Cʉ̃ marĩ acaweregʉ Jesucristore ẽjõpeogʉ nimi. Nipeʼtirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã cʉ̃rẽ aʼtiro ucũma: “Cʉ̃ Jesucristo ye quetire wereme'rĩyʉʼrʉami”, nima. 19 Apeye quẽʼrãrẽ, Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã

ũsãrẽ ba'patidutirã cũrẽ besecãrã niwã. Niyeru sẽrĩneo'quere miacã, cũ ũsã me'rã ba'patiwã'cãgũsami. Ũsã niyerure miarã, masã marĩ wiogure añurõ ucũdutirã tojo wee'e. Tojo nicã ũsã e'catise me'rã weetamusĩ'rĩsere ĩ'orã tojo wee'e. [20] Ũsã a'tere tojo wéérã, masã ũsãrẽ "Niyeru bajuriopã" nidutitirã tojo wee'e. [21] A'tere wéérã, ũsã marĩ wiogu ĩ'orõpure queoro weesĩ'rĩ'i. Tojo nicã masã ĩ'orõpu quẽ'rãrẽ queoro weesĩ'rĩ'i.

[22] Apĩ marĩ acawereguu quẽ'rãrẽ na me'rã o'ónemo'o. Cũ uputu weetamusĩ'rĩsere pejetiri ĩ'owĩ. Totá ni'cãrõacãrẽ musãrẽ na queoro weeapãrã ígũ, weetamusĩ'rĩmi. [23] Titore ãpẽrã sẽrĩtiña'cã, a'tiro niña: "Pablo me'rãcjũ cũ me'rã da'ragu ũsãrẽ weetamugũ nimi", niña. Ãpẽrã puarãrẽ sẽrĩtiña'cã pe'ema, a'tiro niña: "Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã na o'ó'cãrã nima. Na, na weese me'rã Cristore añurõ ucũcã weema", niña. [24] Ma'ise me'rã narẽ ñe'eña. Tojo weecã, ãpẽrã musã Tito quẽ'rãrẽ ma'isere masĩrãsama. Ũsã ãpẽrãrẽ a'tiro nitojawu: "Corintocjãrã masãrẽ añurõ ñe'ema", niwũ. Musã tojo weecã ĩ'arã, na ũsã ní'quere "Diacjũta nipã", nirãsama.

9

Niyeru sẽrĩneose ni'i

[1] Musã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ niyeru o'osere ojanemowe'e. [2] Musã o'osĩ'rĩsere masĩtoja'a. Musã tojo weesĩ'rĩsere yu'u e'catise me'rã Macedoniacjãrãrẽ werewu. "Si cũ'ma me'rã Corintocjãrã Acaya di'tapu nirá niyeru sẽrĩneonu'cãsĩ'rĩwã", niwũ narẽ. Tere tu'orã, pãjãrã Macedoniacjãrã quẽ'rã e'catise me'rã niyeru neonu'cãwã. [3] Musãrẽ "Niyeru o'orãsama" nimigũ, Titore cũ me'rãcjãrã me'rã musã tiropu o'óguti. Yu'u Macedoniacjãrãrẽ ní'que queoro wa'acã ua'a. Yu'u "Corintocjãrã niyeru neonu'cãtojawã" ní'caronojõta musã o'oatjere cuoyutojaya. [4] Apetero yu'u musã tiropu wa'acã, Macedoniacjãrã yu'u me'rã wa'abosama. Ũsã topu etacã, musã neoyuticã, yu'u uputu bopoyasãbosa'a. Yu'u "Na neonu'cãtojawã" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Musã quẽ'rã mejãrõta bopoyabosa'a. [5] Tojo weegu yu'u a'tiro wãcũ'u. Yu'u musã tiropu wa'ase duporo Tito quẽ'rãrẽ wa'aduti'i. Na musã "O'orãti" ni sẽrĩneo'quere apoyurãsama. Na tojo weecã, ũsã ejase duporo cuoyutojarãsa'a. Tojo weerã musã wãcũrõ o'orãsa'a. Tojo weetirã, ũsã ejarãpu "O'orouа'a" nicãma, musã ãpẽrã dutiro weerã weebosa'a.

[6] Musã a'tere wãcũña. Marĩ cã'rõacã otecã, marĩ ote'que cã'rõacã pĩ'rĩ ducati'i. Peje oteguнojõ peje pĩ'rĩ ducatino'sami. Te weronojõ marĩ pajasecuorãrẽ pajiro o'ocã, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ o'o'caro ejatuaro o'osami. [7] Marĩnucũ tocã'rõ o'oguti ni tu'oña'rõ o'orouа'a. Marĩ o'osĩ'rĩtirã, o ãpẽrã dutiro weronojõ tu'oña'rã, o'oticã'rõua'a. Marĩ e'catise me'rã o'ocã, Õ'acũ marĩrẽ ma'isami. [8] Õ'acũ nipe'tise añuse musãrẽ o'oyu'ruo o'omasĩmi. Cũ tojo weecã, musãrẽ du'sasenojõrẽ cuope'orãsa'a. Tojo nicã no'o nisere ãpẽrãrẽ weetamunu'cũrãsa'a. [9] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'caro niwũ:

Añugũ pajasecuorãrẽ añurõ o'omu'sĩ o'osami.
Tojo weero cũ añurõ weese ninu'cũcã'rõsa'a.

[10] Õ'acũ otese capere o'omi. Tojo nicã ba'ase quẽ'rãrẽ o'omi. Cṹta nipe'tise musã cuoatjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorõ cuocã weegusami. Tojo weerã musã ãpẽrãrẽ nemorõ o'omasĩrãsa'a. [11] Tojo weerã peje cuorã, ãpẽrãrẽ o'omu'sĩ o'orãsa'a. Ũsã quẽ'rã musã o'osere pajasecuorãrẽ o'orãti. Musã tojo o'ocã ĩ'arã, marĩ acawererã Õ'acũrẽ e'catise o'orãsama. [12] Musã Õ'acũ yarã pajasecuorãrẽ o'orã, narẽ weetamurã wee'e. Õ'acũ quẽ'rãrẽ e'catise o'ocã wee'e. [13] Musã sẽrĩneosere o'orã, Cristore queoro ẽjõpeosere narẽ ĩ'o'o. Musã cũ dutisere yu'ticã ĩ'arã, Õ'acũrẽ e'catipeorãsama. Musã pajiro o'osere ĩ'arã, Õ'acũrẽ añurõ wãcũrãsama. Tojo nicã nipe'tirãrẽ o'osere ĩ'arã, tojo weerãsama. [14] Na pe'e quẽ'rã musãrẽ ma'írã, Õ'acũrẽ sẽrĩbosarãsama. Õ'acũ musãrẽ añurõ weecã ĩ'arã, tojo weerãsama. [15] Õ'acũ marĩrẽ Jesucristore o'ogu, añubutiaro weegu weecu niwĩ. Tojo weerã cũrẽ e'catise o'orã.

10

Pablo "Jesucristo besecũú'cu ni'i" nisere were'que ni'i

[1] Yʉ'ʉ Pablo mʉsãrẽ apeyenojõ weregʉti. Cristo tu'tiro marĩrõ cʉ̃ añurõ pajaña'se me'rã
ucũrõnojõta mʉsãrẽ ojasĩ'rĩsa'a. Ãpẽrã yʉ'ʉre a'tiro nisama: "Cʉ̃ marĩ tiropʉ tutuatigʉ,
pajasecʉogʉ weronojõ ucũme'rĩcã'mi", nisama. "Yoaropʉ papera o'ógʉ pe'e, tutuaro
me'rã ojao'omi", nisama. [2] Yʉ'ʉre mʉsã tiropʉ wa'agʉ, tutuaro me'rã ucũcã weeticã'ña.
Ãpẽrã "Cʉ̃ a'ti turicjʉ̃ weronojõ ãpẽrã yʉ'rʉoro nisĩ'rĩmi. Õ'acʉ̃ dutiro me'rã mejẽta
ucũmi", nisama. Yʉ'ʉ tojo wãcũrãnojõrẽ tutuaro me'rã ucũpõtẽomasĩ'i. [3] Ʉ̃sã a'ti turipʉ
ni'i, nírã pe'e. Tojo nimirã, ʉ̃sã a'ti turicjãrã weronojõ weewe'e. [4] Surara a'mewẽjẽrã, narẽ
ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weesama. Na weronojõ ʉ̃sã quẽ'rã ña'asere docaque'acã weesĩ'rĩ'i.
Tojo weesĩ'rĩrã, a'ti turicjãrã wãmotiro weronojõ weewe'e. Ʉ̃sã basu ʉ̃sã tutuaro ucũse
me'rã, ʉ̃sã me'rĩse me'rã ña'asere cõ'awe'e. Tojo weronojõ o'orã, ʉ̃sã Õ'acʉ̃ tutuase me'rã
pe'e cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã na wãcũsere cõ'a'a. Na ãpẽrã ẽjõpeobo'cãrãrẽ cã'mota'asere cõ'a'a.
Cʉ̃ tutuase me'rã masã na masĩyʉ'rʉa'a ni tʉ'oña'sere wapamarĩse dojocã wee'e. [5] Cʉ̃
tutuase me'rã ʉ̃sã na "Niwe'e" nisere cõ'a'a. Nipe'tise Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeoticã weesere cõ'a'a.
Nipe'tirã Cristo ʉaronojõ wãcũ, cʉ̃rẽ queoro ẽjõpeocã wee'e. Narẽ cʉ̃ dutiro weeato nírã
tojo wee'e. [6] Mʉsã Jesucristo ʉaro añurõ weeyʉ'rʉtẽrĩca be'ro ʉ̃sã a'tiro weemasĩ'i. Mʉsã
queoro weeticã, yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ bu'iri da'remasĩ'i.
[7] Mʉsã bu'icjase dia'cʉ̃rẽ ĩ'a'a. No'o "Jesucristo yagʉ ni'i" nigʉ̃nojõ a'tiro masĩrõʉa'a.
Cʉ̃ ucũrõnojõta ʉ̃sã quẽ'rãrẽ "Cristo yarã nima", nirõʉa'a. [8] Marĩ wiogʉ ʉ̃sãrẽ a'tiro
weedutiwĩ. Mʉsãrẽ "Añurõ ẽjõpeocã weeya", niwĩ. Mʉsã ẽjõpeosere dojorẽdutitiwĩ. Tere
ʉpʉtʉ ucũnu'cũsĩ'rĩmigʉ̃, yʉ'ʉ ucũsere bopoyawe'e. [9] Yʉ'ʉ ojawʉase pũrĩ me'rã mʉsãrẽ
tʉ'oʉcʉadutigʉ mejẽta oja'a. [10] Ãpẽrã yʉ'ʉre a'tiro nisama: "Cʉ̃ ojase tutuabutia'a. Cʉ̃
bajuyoropʉma tutuatʉ'satigʉ bajumimi. Cʉ̃ ucũse quẽ'rãrẽ sõ'owaro tʉ'saya marĩ'i",
nisama. [11] Yʉ'ʉre tojo nirãnojõ a'tiro masĩrõʉa'a: "Cʉ̃ yoaropʉ nígʉ̃ oja'caronojõta marĩ
tiropʉ nígʉ̃ quẽ'rã, mejãrõta tutuaro ucũgʉ̃sami", nirõʉa'a.
[12] Yʉ'ʉ ãpẽrã na basu añurõ ucũrã me'rã ni'cãrõwijisĩ'rĩtisa'a. A'tere ne cã'rõ ucũ-
ma'asĩ'rĩtisa'a. Na tʉ'omasĩtima. Na ʉaro a'tiro nisama: "Marĩ weronojõ weerã́ añurã
nima", nisama. Nipe'tirãrẽ ĩ'abesesama. [13] Yʉ'ʉ ãpẽrã ye da'rasere "Weeapʉ", niwe'e.
Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre weredutigʉ cũu'caro ejatuaro wereme'rĩcã'a. Cʉ́ta yʉ'ʉre mʉsã tiropʉ bu'egʉ
wa'adutiwĩ. [14] Tojo nígʉ̃, nisoogʉ mejẽta wee'e. Mʉsã tiropʉ ejagʉ, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre cũu'quere
weewʉ. Yʉ'ʉta mʉsãrẽ añuse Cristo masãrẽ yʉ'rʉomi nise quetire weremʉ'tãwʉ̃. Tojo
weegʉ yʉ'ʉ wee'quere queoro ucũ'u. [15] Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ cũu'que nemorõ da'rawe'e. Tojo weegʉ
ãpẽrã na da'rasere "Yʉ'ʉ da'rase ni'i", niwe'e. Tojo nírõnojõ o'ogʉ, yʉ'ʉ da'ra'quepʉre
da'rasĩ'rĩgʉ̃, mʉsã tiro pe'e nemorõ da'rasĩ'rĩ'i. Mʉsã ẽjõpeocã ĩ'agʉ̃, mʉsãrẽ nemorõ
bu'emasĩ'i. [16] Mʉsã nemorõ ẽjõpeoca be'ro mʉsã yʉ'rʉro nise macãrĩpʉ Jesucristo ye
quetire werese'sagʉti. Cʉ̃ ye quetire wereya marĩse macãrĩpʉ wa'asĩ'rĩsa'a. Ãpẽrã na
da'ra'quepʉre "Yʉ'ʉ da'rase ni'i" nisĩ'rĩtigʉ, tojo weesĩ'rĩsa'a.
[17] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃: "Ni'cʉ̃ 'Ãpẽrã yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cã'a'
nisĩ'rĩgʉ̃, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogʉ, marĩ wiogʉ pe'ere 'Tutuayʉ'rʉgʉ nimi, marĩrẽ
añubutiaro weecʉ niwĩ', niato." [18] Ni'cʉ̃ cʉ̃ basu ucũgʉ̃, "Yʉ'ʉ añurõ wee'e" nigʉ̃nojõrẽ
"Cʉ̃ añugʉ̃ nimi", nita basiowe'e. Jesucristo marĩ wiogʉ "Añugʉ̃ nimi" nino'gʉ̃ pe'e añugʉ̃
nimi.

11

Pablo nisoori masãrẽ nise ni'i

[1] Ni'cãrõacã yʉ'ʉ ucũma'agʉ̃ weronojõ ojagʉti. No'o mʉsã nʉ'cãta basioro nʉ'cãña.
Mʉsã tojo weecã ʉa'a. [2] Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeocã, doesami. Cʉ̃ doero
weronojõ yʉ'ʉ mʉsãrẽ doe'e. Yʉ'ʉ Cristo yere werecã, mʉsã tʉ'orã, ẽjõpeowʉ. Mʉsã
ni'cõ numio marãpʉtiacjo weronojõ ni'i. Cristo mʉsã marãpʉ niacjʉ weronojõ nimi. Tojo
weegʉ mʉsã cʉ̃ ĩ'orõpʉre ña'ase marĩrã nicã ʉa'a. [3] Tojo ʉamigʉ̃, mʉsãrẽ a'tiro wa'acã
uisa'a. Pĩrõ cʉ̃ niquesãse me'rã Evare nisoo ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. Mʉsã quẽ'rã co weronojõ
ãpẽrã nisoosere ẽjõpeobosa'a. Mʉsã Cristore queoro ẽjõpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo
weegʉ uisa'a. [4] Mʉsã a'tiro wee'e. Ãpẽrã mʉsãrẽ mejẽcã werecã, añurõ tʉ'otʉ'sa'a. Ʉ̃sã
Jesú yere werewʉ. Na pe'e te mejẽtare werema. Mʉsã ne waropʉre Espíritu Santure

ñe'ewũ. Ni'cãrõacãrẽ Espíritu Santu mejẽtare ñe'erã wee'e. Na Õ'acũ masãrẽ yн'rнose mejẽtare werecã, añurõ tн'o ẽjõpeo'o. [5] Na mнsãrẽ bu'erã Jesucristo besecúú'cãrã nemorõ tн'oña'sama. Yн'н pe'e na doca tн'oña'we'e. [6] Yн'н ucũse н'sнawe'e, н'sнaro pe'e. Tojo nimicã, Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Yн'н tojo masĩsere nipe'tise yн'н weesetise me'rã ĩ'o'o.

[7] Ne waro yн'н Õ'acũ masãrẽ yн'rнose quetire mнsãrẽ weregн, wapaseetiwн. ¿Mнsã de'ro wãcũti? Apetero weegн mнsãrẽ wapaseetigн, ¿ña'arõ weegн weepari? Yн'н da'ra wapata'aba'awн. Mнsãrẽ añurõ weesĩ'rĩgũ, tojo weewн. [8] Yн'н mнsã tiropн nirĩ curare ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã yн'нre niyeru o'owã. Yн'н tere ñe'e, mнsãrẽ weetamusĩ'rĩgũ, na ye niyerure a'madнogн weronojõ tн'oña'wũ. [9] Yн'н mнsã me'rã nígũ, apeyenojõ dн'sacã ĩ'agũ, ne ni'cũrẽ caribotiwн. Marĩ acawererã Macedoniacjãrã yн'нre dн'sasenojõrẽ o'owã. Tojo weegн caribotiwн. A'tirota weeyapatigнti. [10] Yн'н diacjũ nise Jesucristo ye quetire masĩ'i. Diacjũta ni'i. Te diacjũ nírõnojõta yн'н bu'ese wapa ne niyeru sẽrĩsome. Ne ni'cũ Acaya di'tacjũ "Cũ wapaseemi", nímasĩtisami.

[11] Yн'н mнsãrẽ ma'ise ye bu'iri tojo ucũ'u. Yн'н mнsãrẽ ma'iyн'rнsere Õ'acũ masĩsami.

[12] Yн'н weewнaronojõ weenu'cũgũti. Ãpẽrã pe'e yн'н weronojõ weerã wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapaseesama. Yн'н pe'e wapaseewe'e. Tojo weerã na "Cũ weronojõ wee'e", nímasĩtisama. [13] A'tiro ni'i. Na "Cristo cũ besecúú'cãrã ni'i" nírã, tojo nima'acãrã weema. Na weeta'sarã nima. Bu'i dia'cũ Jesucristo cũ besecúú'cãrã weronojõ bajuma. [14] Tojo weese diasatisa'a. Wãtĩa wiogн quẽ'rã tojota weemasĩsami. Apetero cũ н'mнsecjũ Õ'acũrẽ wereco'tegн weronojõ bajugн dojosami. [15] Tojo weerã cũrẽ da'raco'terã quẽ'rã cũ weronojõ weesama. Na añurã weronojõ weesoosama. Na pũrĩcã na wee'caronojõta bu'iri da'reno'rã, pecame'epн yapatidijarãsama.

Pablo Jesucristo besecúú'cн cũ pi'eti'que ni'i

[16] Yн'н a'te dнporo oja'caronojõ mнsãrẽ ojanemogũti. "Cũ basu añurõ ucũgũ, maatigн weemi", niticã'ña. Mнsã tojo wãcũrã pũrĩcã, "Cũ maatigн weronojõ ucũato", niña. Tojo weegн cã'rõacã yн'н basu añurõ ucũgũsa'a. [17] Yн'н tojo ucũgũ, marĩ wiogн duti'caro mejẽta ucũgũ wee'e. Yн'н basu añurõ ucũme'rĩgũ, maatiri masũ weronojõ bнsн'н. [18] Pãjãrã no'o нaro na basu añurõ ucũma. Na tojo weeyucã, yн'н quẽ'rã yн'н weesere añurõ ucũgũti. [19] Mнsã masĩyн'rнarã nitjĩarã, maatiri masã na weesere añurõ nн'cã'a. [20] Mнsã a'tiro wee'e. Ãpẽrã mнsãrẽ dutipecã, nн'cãsa'a. No'o mнsã yere miiwapacã, nн'cãsa'a. No'o tojo weetirã, mнsãrẽ mejõ nirã weecã, nн'cãsa'a. Tн'omasĩtirãrẽ weronojõ ĩ'acõ'acã, nн'cãsa'a. No'o mнsãrẽ diapoapн paacã quẽ'rãrẽ, nн'cãcã'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nн'cãpe'ocã'sa'a. [21] Na mнsãrẽ tojo wéérã, ña'abutiaro weerã weeama. Ũsã pũrĩcã mнsãrẽ tenojõrẽ ne weemasĩtibosa'a.

Ãpẽrã na weesere añurõ ucũcã, yн'н quẽ'rã na weronojõ ucũma'asirutugнti. Maatigн weronojõ weema'a'a. [22] Na "Hebreo masã ni'i", nisama. Yн'н quẽ'rã cṹta ni'i. Na Israe curuacjãrã nima. Yн'н quẽ'rã cṹta ni'i. Na Abrahã pãrãmerã nituriarã nima. Yн'н quẽ'rã cṹta ni'i. [23] Na "Cristore da'raco'terã ni'i", nima. Yн'н pũrĩcã na nemorõ cũrẽ da'raco'tegн ni'i. Yн'н tojo nígũ, ucũma'agũ weronojõ bнsн'н, bнsнgн pe'e. A'tiro ni'i. Yн'н na nemorõ da'rayн'rнnн'cãwũ. Yн'нre na nemorõ tãrãwã. Na nemorõ bu'iri da'reri wi'ipн pejetiri sõrõno'wũ. Pejetiri Jesucristore ẽjõpeotirã yн'нre wẽjẽsĩ'rĩcã, wiose pн'to niwũ. [24] Ni'cãmocнsetiri judío masã yн'нre wecн dari me'rã tãrãwã. Tetirinнcũ treinta y nuevetiri tãrãwã. [25] I'tiati ũsã sijari cura yucнpagн me'rã yн'нre paawã. Ni'cãti ũtãperi me'rã yн'нre doquewã. I'tiati ũsã sijari cura yucнsнjo mirĩdijawн. Ni'cãti mirĩdijacaterore ni'cã ñami, ni'cã nнmн ti maajopнre pa'sabo'reawн. [26] Yн'н pejetiri sijawн. Mirĩtawioro sijawн. Wioro, yajari masã tiropн sijawн. Yн'н acawererã judío masã tiropн, judío masã nitirã tiropн wiose wa'tero sijawн. Tojo nicã macãpнre, masã marĩrõpнre, dia pajiri maajopнre wiose wa'tero sijawн. "Jesucristore ẽjõpeorã ni'i" nisoori masã wa'teropн quẽ'rãrẽ wiose wa'tero sijawн. [27] Yн'н da'ragн, pi'etiwн. Pejetiri cãrĩtimнjãwũ. Ũjaboawн. Acowнownн. Apeterore ba'atiyн'rнomнjãwũ. Yнsнabнawн. Apeterore su'ti moowũ.

[28] Apeyema, a'tiro tʉ'oña'a. Ʉmʉcorinʉcʉ̃ yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã
nipe'tiropʉ nirãrẽ wãcũque'ti'i. [29] No'o tutuatigʉnojõ nicã, yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃ tutuatisere
tʉ'oña'tamu'u. Ni'cʉ̃ Jesucristore ẽjõpeogʉre ãpẽrã ña'arõ weeduticã, cʉ̃ ña'arõ weecã,
yʉ'ʉ bopoyasã'a. Cʉ̃rẽ ña'arõ weecã weerá̃ me'rã ua'a. [30] Yʉ'ʉ pe'e "Ãpẽrã yʉ'rʉoro
ni'i" nirṍnojõ o'ogʉ, yʉ'ʉre wa'a'que me'rã tutuatigʉ ni'i nisere ĩ'ogʉ̃ti. [31] Õ'acʉ̃, marĩ
wiogʉ Jesucristo pacʉ yʉ'ʉ ucũsere "Diacjʉ̃ta ni'i", nímasĩsami. Cʉ̃rẽta "Añugʉ̃ nimi",
ninu'cũrõʉa'a. [32] Yʉ'ʉ Damascopʉ nicã, a'tiro wa'awʉ. Ti di'ta wiogʉ waro Aretas
wãmetigʉ cʉ̃ docacjʉ̃ a'tiro weecʉ niwĩ. Yʉ'ʉre ñe'esĩ'rĩgʉ̃, ti macã sumuto na yééca
sã'rĩrõ wijaase soperipʉre surarare cũucʉ niwĩ. [33] Yʉ'ʉ me'rãcjãrã pe'e yʉ'ʉre a'tiro
weewã. Pi'i me'rã ti sã'rĩrõ ʉ'mʉarõ nirĩ sopeacãpʉ o'oyʉ'rʉodijowã. Tojo weegʉ yʉ'ʉ
narẽ ñe'eotiwʉ.

12

Pablo quẽ'ese weronojõ ĩ'a'que ni'i

[1] Marĩ basu añurõ ucũcã, wapamarĩ'i. Tojo nimigʉ̃, ucũgʉ̃ti. Marĩ wiogʉ quẽ'ese
weronojõ yʉ'ʉre ĩ'o'quere weregʉti. [2] Jesucristore ẽjõpeoca be'ro a'tiro wa'awʉ. Quẽ'ese
weronojõ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre cʉ̃ tiropʉ miimʉjãwĩ. Tere yʉ'ʉ ĩ'áca be'ro catorce cʉ̃'marĩ yʉ'rʉ'ʉ.
Yʉ'ʉ upʉ me'rã o yʉ'ʉ ejeripõ'rã dia'cʉ̃ wa'agʉ, wa'apã. Masĩtisa'a. Õ'acʉ̃ dia'cʉ̃ masĩsami.
[3-4] A'tere masĩ'i. Õ'acʉ̃ ʉ'mʉse Paraíso wãmetiropʉ yʉ'ʉre miiejawĩ. Upʉ me'rã o ejeripõ'rã
dia'cʉ̃ miagʉ̃, miapĩ. Masĩtisa'a. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta tere masĩsami. Yʉ'ʉ topʉ nígʉ̃, masã
masĩtisere tʉ'owʉ. Cʉ̃ were'que masãrẽ weredutise mejẽta niwʉ̃. [5] A'tiro wa'agʉnojõ
pũrĩcãrẽ "Ãpẽrã yʉ'rʉoro nimi", nirõʉa'a. Yʉ'ʉ basu "A'tiro nigʉ̃nojõ ni'i", nímasĩtisa'a.
Yʉ'ʉ tutuatise dia'cʉ̃rẽ añurõ ucũgʉ̃ti. [6] Tojo nimigʉ̃, yʉ'ʉ basu añurõ ucũgʉ̃, ucũma'agʉ̃
mejẽta weebosa'a. Diacjʉ̃ta ucũbosa'a. A'tiro ni'i. Mʉsã yʉ'ʉre ẽjõpeobosa'a. Tojo weeri
nígʉ̃, "Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i" nisere nisome. Yʉ'ʉ weetisepʉreta, yʉ'ʉ weretisepʉreta
yʉ'rʉoquejobosa'a.

[7] Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre ĩ'o'que añubutiase niwʉ̃. Yʉ'ʉ tere wãcũgʉ̃, yʉ'ʉ basu "Añuyʉ'rʉagʉ
ni'i", nitawio ni'i. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre tojo wãcũrĩ nígʉ̃, a'tiro weewĩ. Wãtĩ yʉ'ʉ
upʉre dutida'recã, tojo ĩ'acã'cʉ niwĩ. Te duti yʉ'ʉre pota bu'bero weronojõ pũrĩ'i. [8] I'tiati
yʉ'ʉ marĩ wiogʉre "Te pũrĩse pe'tiato", sẽrĩmiwʉ̃. [9] Cʉ̃ pe'e yʉ'ʉre a'tiro niwĩ: "Yʉ'ʉ
mʉ'ʉrẽ ma'i'i. Tojo weero mʉ'ʉrẽ apeyenojõ dʉ'sawe'e. Masã tutuatirã nicã, yʉ'ʉ
tutuasere nemorõ ĩ'ota basio'o", niwĩ marĩ wiogʉ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ tutuatigʉ, e'cati'i. Tojo
tutuatigʉ, Cristo tutuase yʉ'ʉpʉre niato nígʉ̃ tojo wee'e. [10] Yʉ'ʉre ña'arõ ucũsere, yʉ'ʉre
apeyenojõ dʉ'sasere e'cati'i. Tojo nicã ẽjõpeose bu'iri ña'arõ weesere, mejẽcã wa'asere
e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojõ o'ogʉ, nemorõ tutuagʉ wa'a'a.

Corintocjãrã ẽjõpeori curuacjãrãrẽ Pablo wãcũnʉrʉ̃'que ni'i

[11] Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ basu añurõ ucũgʉ̃, maatigʉ weronojõ wee'e. Mʉsã pe'eta yʉ'ʉre tojo
ucũdutirã weronojõ wee'e. Mʉsã yʉ'ʉre añurõ ucũcã, añu nibopã. Ãpẽrã mʉsãrẽ nisoose
me'rã ẽjõpeocã weerá̃ doca niwe'e. Na a'tiro nisama: "Ʉ̃sã Jesucristo besecʉ́ú'cãrã
nemorõ ni'i", nisama. Yʉ'ʉ mejõ nigʉ̃ nimigʉ̃, tojo bʉsʉsijãrã dijaro niwe'e. [12] Yʉ'ʉ
mʉsã tiropʉ pi'etimigʉ̃, wãcũtutuatjĩagʉ̃, peje Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã weeĩ'owʉ̃. Te me'rã
diacjʉ̃ta yʉ'ʉre Jesucristo besecʉ́ú'quere ĩ'owʉ̃. [13] Mʉsã Corintocjãrãrẽ ãpẽrã Jesucristore
ẽjõpeose cururicjãrã doca ẽjõnʉ'cõtiwʉ. A'te dia'cʉ̃rẽ weeticãti. Mʉsãrẽ wapaseetiwʉ.
Mʉsã tʉ'oña'cã, ¿yʉ'ʉ tojo weese ña'a niti? Ña'acãma, acobojoya.

[14] Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'atjere apoyugʉ wee'e. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ wa'ase me'rã i'tiati
wa'arosa'a. Mʉsãrẽ "Weetamuña", ni caribosome. Mʉsã cʉosere ẽ'masome. A'te dia'cʉ̃rẽ
ʉa'a. Mʉsã Cristo duti'quere añurõ weecã ʉa'a. A'tiro ni'i. Pacʉsʉmʉa na põ'rãrẽ na
ʉasere o'osama. Na põ'rã mejẽta na pacʉsʉmʉarẽ na ʉasere o'osama. A'tiro wéérã, mʉsã
yʉ'ʉ põ'rã weronojõ ni'i. Tojo weerã yʉ'ʉre yʉ'ʉ ʉasere o'owe'e. [15] Yʉ'ʉ cʉose ejatuaro
mʉsãrẽ weetamugʉ̃ti. Nipe'tiro yʉ'ʉ weepõtẽota basioro mʉsãrẽ añurõ wa'ato nígʉ̃ tojo
weetamugʉ̃ti. A'tiro tʉ'oña'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ nemorõ ma'icã, mʉsã pe'e yʉ'ʉre dʉjaro
ma'ibosa'a.

16 Ãpẽrã yʉ'ʉ caribotisere masĩmirã, a'tiro nisama: “Cʉ̃ me'rĩse me'rã mʉsãrẽ ẽjõpeocã
weecʉ niwĩ”, nisama. 17 ¿Yʉ'ʉ o'ó'cãrã mʉsãrẽ nisoo, mʉsã yere ẽ'marĩ? Ne apeyenojõ
ẽ'maticãrã niwã. 18 Yʉ'ʉ Titore mʉsã tiropʉ wa'adutiwʉ. Tojo nicã apĩ Jesucristore
ẽjõpeogʉ marĩ acaweregʉre cʉ̃ me'rã o'ówʉ. ¿Topʉre Tito nisoose me'rã mʉsã yere
ẽ'marĩ? Mʉsã masĩsa'a. Tito yʉ'ʉ weronojõ weemi. Mʉsãrẽ bu'égʉ, añuse dia'cʉ̃rẽ
weesĩ'rĩcʉ niwĩ. Ne wapaseeticʉ niwĩ.
19 Apetero weerã mʉsã ʉ̃sãrẽ “Añurõ wãcũdutirã weema”, nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro
pe'e ni'i. Ʉ̃sã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre Cristo dutiro me'rã ucũ'u. Yʉ'ʉ mairã yʉ'ʉ acawererã,
mʉsãrẽ Õ'acʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeonemodutigʉ tojo wee'e. 20 Yʉ'ʉ uisa'a. Apetero weerã
yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'acã, “Yʉ'ʉ ʉaronojõ mejẽta weerã weebosama”, nisa'a. Mʉsã quẽ'rã
yʉ'ʉre mejãrõta nibosa'a. Apeye quẽ'rãrẽ yʉ'ʉ mʉsãrẽ “A'tiro weerã weebosama”, nisa'a.
“A'metu'tirã weebosama. Ʉorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cʉ̃rẽ wãcũrã
weebosama. Ãpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã ‘Ʉ̃sã ãpẽrã yʉ'rʉoro
añuyʉ'rʉnʉ'cã'a’, nirã weebosama. No'o ʉaro weema'acãrã weebosama”, nisa'a. 21 Yʉ'ʉ
uisa'a. Mʉsã tiropʉ apaturi wa'acã, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ mʉsã ña'arõ wee'que bu'iri yʉ'ʉre
bopoyoro yʉ'rʉcã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojose sẽrĩticã, pũrõ uti-
bosa'a. Mʉsã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o mʉsã a'metãrãbajaque'atisere pũrõ
bʉjawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase ʉaripejase, mʉsã weewʉasenojõrẽ du'uticã, mejãrõta
bʉjawetibosa'a.

13

Pablo weretʉose, cʉ̃ we'eritit*ʉose* ni'i
1 Ni'cãrõacã yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca
pũrĩpʉre a'tiro ojano'wʉ̃: “Pʉarã o i'tiarã ĩ'áca be'ro marĩ ãpẽrã wee'quere ĩ'a'cãrã
weresãmasĩno'o.” 2 Todʉporopʉ mʉsã tiro ígʉ̃, ña'arõ weerãrẽ “Bu'iri da'regʉti”, ni
weretojawʉ. Tojo nicã nipe'tirãrẽ werewʉ. Ni'cãrõacã yoaropʉ nimigʉ̃, werenemogʉ̃ti
tja. Yʉ'ʉ apaturi mʉsã tiropʉ wa'agʉ, ña'arõ weerãrẽ pajaña'some majã. 3 Tojo weecã
mʉsã masĩrãsa'a, Cristo yʉ'ʉre wãcũse o'ose me'rã ucũ'u. Cristo mʉsãrẽ dutigʉ tutuaticã
weetimi. Mʉsãrẽ cʉ̃ tutuayʉ'rʉsere ĩ'omi. 4 Diacjʉ̃ta ni'i. Cʉ̃ curusapʉ tutuatigʉ weronojõ
paabi'peno'cʉ niwĩ. Tojo nimigʉ̃, ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ pacʉ tutuaro me'rã catimi. Ʉ̃sã quẽ'rã
cʉ̃ ní'caronojõta tutuatirã ni'i, nírã pe'e. Tojo nimirã, cʉ̃ yarã niyurã, Õ'acʉ̃ tutuaro me'rã
ninu'cũ'u. Tojo weerã mʉsãrẽ weetamumasĩ'i.
5 Mʉsã “¿Jesucristore ẽjõpeorãta nimiti ʉ̃sã?” ni, mʉsã basu beseya. ¿Ʉ̃sã ẽjõpeose
diacjʉ̃ta nimitito? nírã, tojo wãcũña. ¿Ʉ̃sãpʉre Jesucristo diacjʉ̃ta nimiti? nírã, tʉ'oña'rẽ
mʉsã. Apetero weerã cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã, ẽjõpeotisa'a mʉsã. 6 Ʉ̃sã Jesucristore diacjʉ̃ta
ẽjõpeo'o. Cʉ̃ yarã ni'i. Mʉsãrẽ tere masĩcã ʉa'a. 7 Ʉ̃sã mʉsãrẽ ña'arõ weeticã'to nírã
Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosa'a. Cʉ̃rẽ sẽrĩrã, ʉ̃sãrẽ ẽjõpeodutirã mejẽta sẽrĩbosa'a. Mʉsã pe'ere queoro
weedutirã sẽrĩbosa'a. No'o ʉ̃sã queoro weemicãta, “Na queoro weetima” ʉ̃sãrẽ nicã,
añucã'rõsa'a. 8 A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ye diacjʉ̃ cjaseta ni'i. Mʉsã tere queoro weecã ĩ'arã, “A'tiro
pe'e weeya”, nisome. Ʉ̃sã tereta ʉasã'a. 9 Mʉsã ʉ̃sãrẽ ĩ'arã, “Na tutuatirã, dutimasĩtirã
nima”, ni'i. Mʉsã pe'e tutuarã nicã, añu ni'i. Tere ĩ'arã, ʉ̃sã e'catirãsa'a. Mʉsãrẽ
Õ'acʉ̃ nipe'tisere cʉ̃ ʉaronojõ weecã ʉarã, sẽrĩbosa'a. 10 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'ase dʉporo
a'ti pũrĩrẽ oja'a. Topʉ wa'agʉ, tutuaro me'rã mʉsãrẽ tu'tisĩ'rĩtisa'a. Marĩ wiogʉ yʉ'ʉ
mʉsãrẽ dutimasĩsere o'ocʉ niwĩ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsãrẽ tu'timasĩ'i. Tojo weesĩ'rĩtisa'a.
Jesucristo mʉsã ẽjõpeosere dojorẽdutigʉ mejẽta dutisere yʉ'ʉre o'owĩ. Mʉsãrẽ nemorõ
ẽjõpeocã ʉagʉ, tojo weewĩ.
11 Acawererã, tocã'rõta ojagʉti. Añurõ niña. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ duti'quere queoro
weeme'rĩcã'ña. A'merĩ wãcũtutuacã weeya. Ni'cãrõnojõ niseti, a'mequẽrõ marĩrõ niña.
Õ'acʉ̃ ejerisãjãcã weegʉ́, mʉsãrẽ ma'igʉ̃ mʉsã me'rã nigʉ̃sami. 12 E'catise me'rã a'merĩ
añudutiya. 13 Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã marĩ acawererã mʉsãrẽ añudutima.
14 Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ma'igʉ̃ mʉsã
me'rã niato. Tojo nicã Espíritu Santu mʉsã me'rã niato.
Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Galacia di'tacjãrãrẽ cũ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjãrãrẽ a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ. Romacjãrãrẽ oja'caro weronojõ narẽ ojacʉ niwĩ.

A'tere ojacʉ niwĩ. Masã mejẽta yʉ'ʉre Jesucristo ye quetire bu'edutirã sõrõwã nisere ojacʉ niwĩ. "Jesucristo basu, marĩ pacʉ Õ'acũ basu sõrõwã", ni ojacʉ niwĩ.

Apeyere, "Moisé duti'que me'rã marĩ bu'iri marĩrã tojamasĩtisa'a", nicʉ niwĩ. "Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cũ añurã tojamasĩ'i", nicʉ niwĩ.

Pablo Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Galacia di'tapʉ nirãrẽ oja'que ni'i

1-2 Yʉ'ʉ Pablo, yʉ'ʉ me'rãcjãrã me'rã mʉsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Galacia di'tapʉ nirãrẽ oja'a. Mʉsãrẽ añudutise o'o'o. Yʉ'ʉ Jesucristo besecṹú'cʉ ni'i. Yʉ'ʉre masã mejẽta Õ'acũ ye quetire weredutirã besewã. Na o'ócã mejẽta tere were'e. Jesucristo, cũ pacʉ Õ'acũ na basu yʉ'ʉre besewã. Õ'acũta Jesucristo wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ.

3 Marĩ wiogʉ Jesucristo, marĩ pacʉ Õ'acũ añurõ weeato mʉsãrẽ. E'catise, mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

4 Jesucristo cũ basu cũ ʉaro me'rã marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩbosacʉ niwĩ. A'ti ʉmʉco cjase ña'ase doca ninemoticã'to nígũ tojo weecʉ niwĩ. A'tere wéégʉ, marĩ pacʉ Õ'acũ duti'caronojõta weecʉ niwĩ. 5 Tojo weerã marĩ Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'rã. Tojota weeroʉasa'a.

Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cũ yʉ'rʉrãsa'a nise ni'i

6 Õ'acũ mʉsãrẽ ma'ígũ, besecʉ niwĩ. Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã mʉsãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Cũ tojo weemicã, mʉsã pe'e maata waro cũrẽ ẽjõpeodu'urã wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturã wee'e. Mʉsã tojo weecã tʉ'ogʉ, ʉpʉtʉ ʉcʉasa'a. 7 Ãpẽrã mʉsã ne waro ẽjõpeo'quere dojorẽsama. Mʉsãrẽ Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere dʉcayusĩ'rĩsama. Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cũ marĩrẽ yʉ'rʉta basio'o. Apeye bu'esepʉa basiotisa'a. 8 Ũsã mʉsãrẽ Õ'acũ masãrẽ yʉ'rʉose quetire queoro werewʉ. Mʉsãrẽ Jesucristo ye quetire mejẽcã weregʉre Õ'acũ ʉpʉtʉ bu'iri da'reato. No'o yʉ'ʉnojõrẽ, o apĩ ʉ'mʉsecjũ Õ'acũrẽ wereco'tegʉre ũsã mejẽcã werecã, bu'iri da'reato. 9 Yʉ'ʉ todʉporopʉ mʉsã tiropʉ nígũ, a'tere weretojawʉ. Ni'cãrõacãrẽ apaturi ninemo'o tja. No'o ũsã bu'e'que Jesucristo ye quetire mʉsãrẽ mejẽcã weregʉnojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'reato.

10 Yʉ'ʉ a'tere weregʉ, masã yʉ'ʉre "Añubutiaro wereme'rĩmi" niato nígũ mejẽta were'e. Õ'acũ pe'ere "Queoro bu'emi" nidutigʉ were'e. Yʉ'ʉ todʉporopʉre "Masã yʉ'ʉ me'rã e'catiato", ninu'cũwũ. Tojo ninu'cũgũ pũrĩcã, Jesucristo ʉaro weetibosa'a. Cũrẽ da'raco'tegʉ mejẽta nibosa'a.

Õ'acũ Pablore Jesucristo ye quetire weredutigʉ cũu'que ni'i

11 Yʉ'ʉ queoro mʉsãrẽ masĩcã ʉasa'a. Yʉ'ʉ bu'ese masã na wãcũse mejẽta ni'i. 12 Yʉ'ʉre tere ne ni'cũ masũ bu'etiwĩ. Jesucristo cũ basu te bu'esere masĩcã weewĩ.

13 Yʉ'ʉ todʉporopʉ judío masã na ẽjõpeosetisere sirutugʉ weecũ'quere mʉsã tʉ'opã. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ña'abutiaro weecũwũ. Ne ni'cũ Jesucristore ẽjõpeogʉ marĩato nígũ na ẽjõpeosere pe'osĩ'rĩmiwũ. 14 Yʉ'ʉ ma'mʉ nígũ, judío masã na ẽjõpeosetisere añurõ weewʉ. Ãpẽrã yʉ'ʉ me'rãcjãrã yʉ'rʉoro ũsã ñecũsʉmʉa weesetimʉjãti'quere weeyʉ'rʉnʉ'cãwũ. 15 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ña'arõ weewʉ. Tojo weemicã, yʉ'ʉ bajuase dʉporopʉ Õ'acũ beseyutojacʉ niwĩ. Ʉpʉtʉ ma'ígũ, cũ macũ nidutigʉ besecʉ niwĩ. 16 Cũ "Besegʉti" nĩ'caronojõta queoro ni'cã nʉmʉ cũ macũrẽ yʉ'ʉre ĩ'owĩ. Ĩ'o, yʉ'ʉre judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire weredutiwĩ. Cũ tojo ĩ'ocã, ãpẽrãrẽ "¿Yʉ'ʉ de'ro weegʉsari?" ni sẽrĩtiña'nemotiwʉ. 17 Apeye quẽ'rãrẽ "Jesucristo yʉ'ʉ dʉporo besecṹúmʉ'tã'cãrã tiro Jerusalẽ́pʉ maata sẽrĩtiña'baque'ogʉ wa'agʉti", nitiwʉ.

Tojo weronojõ o'ogʉ, diacjʉ̃ wa'a wa'awʉ Arabia di'tapʉ. Be'ro topʉ ní'cʉ Damascopʉ majãmitojatiwʉ tja.

18 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeoca be'ro i'tia cʉ̃'ma yʉ'rʉwʉ. Ticʉse cʉ̃'marĩ yʉ'rʉ́ca be'ro Jerusalɛ́pʉ Pedrore ĩ'agʉ̃ wa'awʉ. Topʉre cʉ̃ me'rã pʉa semana dia'cʉ̃ tojaque'ani'wʉ̃.
19 Jesucristo cʉ̃ besecʉ́ʉ́'cãrã nipe'tirãpʉre ĩ'atiwʉ. Pedro, apĩ Santiago marĩ wiogʉ Jesucristo acabiji dia'cʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. 20 Õ'acʉ̃ tʉ'oropʉ mʉsãrẽ weregʉti. A'te yʉ'ʉ weresere nisoogʉ mejẽta wee'e.

21 Yʉ'ʉ Jerusalɛ́pʉre níca be'ro Siria di'tapʉ, tojo nicã Cilicia di'tapʉ wa'awʉ. 22 Yʉ'ʉ Judea di'tapʉre yoacã nitiwʉ. Tojo weerã ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã yʉ'ʉre ĩ'amasĩtiwã.
23 Yé quetipʉ dia'cʉ̃rẽ tʉ'ocãrã niwã. "Sõ'onícatero marĩrẽ ña'arõ weesĩ'rĩgʉ̃ sirutu'cʉ ni'cãrõacãrẽ 'Jesucristore ẽjõpeoya', nicusiagʉta weapʉba, Todʉporopʉre Jesucristore ẽjõpeosere pe'ocã'sĩ'rĩmi'cʉta niapʉba", ni ucjacãrã niwã. 24 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeosere tʉ'orã, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocãrã niwã.

2

Pablo Jerusalɛ́pʉ Jesú cʉ̃ ne waro besecʉ́ʉ́'cãrã me'rã ucũ'que ni'i

1 Catorce cʉ̃'marĩ Jerusalɛ́pʉ yʉ'ʉ ejáca be'ro Bernabé me'rã apaturi ti macãpʉ wa'awʉ tja. Ʉ̃sã me'rãcjʉ̃ Tito wãmetigʉ quẽ'rãrẽ miawʉ̃. 2 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre topʉ wa'adutiwĩ. Tojo weegʉ wa'awʉ. Jerusalɛ́pʉre eta, Jesucristore ẽjõpeorã wiorã me'rã dia'cʉ̃ nerẽ, ucũwʉ̃. Judío masã nitirãrẽ Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉomi nise queti, yʉ'ʉ bu'e'quere narẽ werewʉ. Yʉ'ʉ ne waropʉ bu'enʉ'cã'quere, yʉ'ʉ ni'cãrõacã bu'esere ¿de'ro nirãsari? nígʉ̃, werewʉ. Mʉ'ʉ bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nígʉ̃, wereña'miwʉ. 3 Na ne mejẽcã nitiwã. Yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ Tito judío masʉ̃ mejẽta niwĩ. Cʉ̃ tojo nimicã, ʉ̃sã judío masã weewʉasenojõrẽ weedutitiwã. "Cʉ̃rẽ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'arõʉa'a", nitiwã.
4 Wiorã pe'e "Titore õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'arõʉa'a" nitimicã, ãpẽrã tojo nico'terã pe'e "Cʉ̃rẽ yejecõ'arõʉa'a", niwã. Na Jesucristore ẽjõpeota'sarã, Jesucristore ẽjõpeorã me'rã a'mesʉ'awã. Tojo nita'sa, ĩ'adu'tiri masã niwã. Na ʉ̃sã Jesucristore ẽjõpeorã weesetisere ĩ'awã. Ʉ̃sã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã Moisé dutise doca niticã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, ʉ̃sãrẽ ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉarẽ dutimʉjãti'quere weedutisĩ'rĩmiwã tja. Moisé cʉ̃ duti'que doca cũusĩ'rĩmiwã tja. 5 Na tojo dutimicã, ʉ̃sã ne cã'rõacã na dutisere "Weeroʉasato", nitiwʉ. Mʉsãrẽ Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉrãsa'a nise quetire masĩcã ʉa'a. Tojo weerã diacjʉ̃ cjase, Jesucristo yere wererãti nírã, na weeduti'quere weetiwʉ.
6 Wiorã yʉ'ʉre mejẽcã weredutitiwã. "Marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ weeduti'quere weedutiya judío masã nitirãrẽ", nitiwã. Õ'acʉ̃ marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'asami. Tere masĩgʉ̃, "Na wiorã nima" ni, ʉpʉtʉ waro wãcũtiwʉ. Õ'acʉ̃ narẽ bese'caronojõta yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ besewĩ.
7 Wiorã yʉ'ʉre a'tiro niwã: "Mʉ'ʉ quẽ'rã Õ'acʉ̃ bese'cʉ ni'i. Cʉ̃ mʉ'ʉrẽ judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire weredutiapĩ. Pedrore judío masãrẽ wereduti'caronojõta mʉ'ʉrẽ na pe'ere weredutiapĩ", niwã wiorã. 8 Õ'acʉ̃ Pedrore judío masãrẽ Jesucristo ye quetire wereduticʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ta tja yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ Jesucristo ye quetire judío masã nitirã tiro pe'ere weredutiwĩ. 9 Jerusalɛ́pʉre Santiago, Pedro, tojo nicã Juã na i'tiarã Jesucristore ẽjõpeorã wiorã niwã. Na yʉ'ʉre "Judío masã nitirãrẽ Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ ma'ígʉ̃ weredutiapĩ", niwã. Tojo weerã ʉ̃sã pʉarãrẽ, yʉ'ʉ, tojo nicã Bernabére "Marĩ ni'cãrõnojõ da'rarãsa'a", niwã. Na ʉ̃sãrẽ "Jesucristo ye quetire judío masã nitirãrẽ wererã wa'aya", niwã. "Ʉ̃sã pe'e judío masãrẽ wererãti", niwã. 10 Ʉ̃sãrẽ a'te dia'cʉ̃rẽ weedutiwã: "Pajasecʉorãrẽ weetamuña", niwã. A'teta niwʉ̃ yʉ'ʉ añurõ weegʉti ni wãcũyʉ'rʉnʉ'cã'que.

Pablo Antioquíapʉ Pedrore tu'ti'que ni'i

11-12 Be'ro Pedro Antioquíapʉre etawĩ. Cʉ̃ ne waro ti macãpʉre etáca be'roacã añurõ weemiwĩ. Cʉ̃ topʉre nígʉ̃ cʉ̃ queoro weeti'que wapa cʉ̃pʉreta tu'tiwʉ. Ne waro judío masã nitirã Jesucristore ẽjõpeorã me'rã ba'a, na me'rã ba'pati nicã'miwĩ. Cʉ̃ tojo wee nisetiri cura judío masã Jerusalɛ́cjãrã Santiago cʉ̃ o'ó'cãrã etawã. Pedro na etacã ĩ'agʉ̃,

judío masã nitirã me'rã weeseti'quere weedu'ucã'wĩ. Napʉ yʉ'ʉre tu'tibosama nígʉ̃, tojo weewĩ. Topʉ etarã judío masã weedutisere queoro weeri masã niwã. Tojo weerã judío masã nitirãrẽ "Judío masãrẽ dutisere weeroʉa'a", ni bʉsʉsijawã. Tojo weegʉ narẽ uigʉ, Pedro judío masã nitirã me'rã ba'patidu'ucã'wĩ. Na me'rã ba'anemotiwĩ majã. [13] Ãpẽrã judío masã cʉ̃ weesere ĩ'arã, cʉ̃ weronojõ weeta'sawã. Judío masã nitirã me'rã ba'ami'cãrã ba'atiwã. Na me'rã nisetitiwã. Bernabépʉta tojo weenemopeocã'wĩ.

[14] Na Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉrãsa'a nisere masĩmirã, queoro weetiwã. Tojo weegʉ na weese queoro niticã ĩ'agʉ̃, Pedrore nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã ĩ'orõpʉ tu'tiwʉ. Cʉ̃rẽ a'tiro niwʉ̃: "Mʉ'ʉ judío masʉ̃ nimigʉ̃, judío masã nitirã me'rã ba'agʉ, na weronojõ weesetigʉ wee'e. Mʉ'ʉ tojo weese añu ni'i, añurõ pe'e. Mejõ ni'cãrõacãrẽ na me'rã ba'ati, na me'rã nisetitigʉ, 'Judío masã weronojõ weeya', nigʉ̃ wee'e tja narẽ. Mʉ'ʉ tojo weecã, 'Ʉ̃sã Moisé duti'quere weeroʉasa'a', ni wãcũsama. Mʉ'ʉ basu weetise judío masã nitirãrẽ 'Weeya' nírõnojõ wa'a'a. Mʉ'ʉ tojo weese ña'a ni'i", niwʉ̃.

Judío masã, judío masã nitirã ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉrãsama nise ni'i

[15] Marĩ ne bajuarãpʉta judío masã nitojacãrã niwʉ̃. Ãpẽrã weronojõ Moisé cʉ̃ duti'-quere weeticã weewe'e. [16] Tojo nimirã, marĩ Moisé duti'quere wéérã, yʉ'rʉmasĩtisa'a. Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉwetimasĩ'i. Marĩ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, Jesucristore ẽjõpeo'o. Moisé cʉ̃ duti'quere wéérã pũrĩcã, ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nímasĩtisami. [17] Marĩ "Jesucristo me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉrãsa'a" nicã, marĩ acawererã judío masã a'tiro nima marĩrẽ: "Mʉsã ña'a ni'i", nima. "Marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ duti'quere weetirã, judío masã nitirã weronojõ mʉsã ña'a ni'i", nima marĩrẽ. To pũrĩcãrẽ tojo nírã, "Jesucristo marĩrẽ sʉ'ori ña'arõ weegʉ weemi narẽ", nisama. Na tojo nise diacjʉ̃ niwe'e. Jesucristore tojo weese marĩ'i. [18] Mʉsãrẽ "Marĩ ñecʉ̃sʉmʉa duti'que me'rã yʉ'rʉsome", ni weretojawʉ. Ni'cãrõacãrẽ "Te me'rã yʉ'rʉrãsa'a, tere weeya" nígʉ̃, yʉ'ʉta bu'iritibosa'a. [19] Yʉ'ʉ todʉporopʉre a'tiro wãcũmiwʉ̃. "Moisé cʉ̃ duti'que me'rã dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nita basiosa'a", nimiwʉ̃. Tojo nimigʉ̃, ne weepõtẽoticãti. Be'ro yʉ'ʉre Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore ĩ'owĩ. Tojo weegʉ ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeogʉ, Õ'acʉ̃ me'rã wãcũpi'etiro marĩrõ nicã'a. Marĩ ñecʉ̃sʉmʉarẽ weeduti'quere wãcũnʉrʉ̃we'e majã. [20] Jesucristo curusapʉ wẽrĩcʉ niwĩ. Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ, cʉ̃ me'rã wẽrĩgʉ̃ weronojõ wa'acʉ niwʉ̃. Tojo weegʉ yʉ'ʉ se'saro niwe'e. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo yʉ'ʉre sʉ'ori nimi. Yʉ'ʉ cʉ̃ ʉaro, cʉ̃ dutiro wee'e. Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ, wãcũtutua'a. Cʉ̃ yʉ'ʉre ma'ígʉ̃, ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosacʉ niwĩ. [21] Yʉ'ʉ Jesucristo wẽrĩ'quere "Mejõ warota nima'acã'a", niwe'e. Cʉ̃ yʉ'ʉre ma'isere ne du'usĩ'rĩtisa'a. Moisé duti'que me'rã marĩ yʉ'rʉta basiocãma, Jesucristo mejõ waro wẽrĩbopĩ.

3

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ẽjõpeose cjase ni'i

[1] Mʉsã Galaciacjãrã Jesucristore ẽjõpeodu'urã, tʉ'omasĩtibutiarã weronojõ weerã wee'e. ¿Noa mʉsãrẽ nisoosijamirĩto mejẽcã ẽjõpeodutirã? Ʉ̃sã topʉre nírã, mʉsãrẽ Jesucristo cʉ̃ curusapʉ wẽrĩsere queoro werewʉ. Mʉsã añurõ ʉ̃sã weresere tʉ'owʉba. [2] A'te dia'cʉ̃rẽ mʉsãrẽ sẽrĩtiña'gʉ̃ti. Mʉsã Moisé duti'quere wéérã, ¿Espíritu Santure ñe'erĩ? Ñe'etipã. Jesucristo ye quetire tʉ'orã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã pe'e, ñe'epã. [3] Mʉsã Õ'acʉ̃ põ'rã sãjãrã, Espíritu Santu tutuaro me'rã sãjãnʉ'cãwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã tutuaro me'rã ẽjõpeoyapatirãti, ¿nimiti? Põtẽotisa'a. ¿Mʉsãrẽ tʉ'omasĩse pe'tia wa'ati? [4] Jesucristore ne waro ẽjõpeocã, ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃rẽ ẽjõpeodu'urã, "Mejõ waro pi'etipã", ¿nirã weeti? Yʉ'ʉ tʉ'oña'cã, mejõ waro pi'etitipã. [5] Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Cʉ̃ tutuase me'rã mʉsã wa'teropʉre peje weeĩ'omi. ¿De'ro weegʉ tojo weesari, mʉsã tʉ'oña'cã? Jesucristo ye quetire mʉsã tʉ'o ẽjõpeocã, tojo weesami. Moisé cʉ̃ duti'quere weecãma, ne tojo weetibosami.

[6] Marĩ ñecʉ̃ Abrahã ye cjasere wãcũrã. Cʉ̃ pũrĩcã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ "Añugʉ̃ nimi", ni ĩ'acʉ niwĩ. [7] Mʉsã a'tere masĩña. Abrahã weronojõ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã náta nima Abrahã pãrãmerã waro. [8] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ judío masã nitirã

na Õ'acũrẽ ẽjõpeoatjere ojayuno'caro niwũ. Narẽ yu'ruoatjere wereyugu, Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mu'u weronojõ ẽjõpeosiruturãrẽ ‘Añurã nima, bu'iri mooma’, ni ĩ'agũti. Narẽ añurõ weeguti”, nicu niwĩ. [9] Abrahã Õ'acũrẽ ẽjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ añurõ weecu niwĩ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ añurõ weemi.

[10] Ãpẽrã pũrĩcãrẽ Õ'acũ bu'iri da'resami. Na a'tiro wãcũsama. “Moisé duti'quere wéérã, yu'rurãsa'a”, nisama. Tojo wãcũmirã, nipe'tise tere weepe'otisama. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpure a'tiro niwũ: “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigunojõ bu'iri da'reno'gũsami”, niwũ. Tojo weerã “Moisé duti'que me'rã yu'rurãsa'a”, nimisama. Niwe'e. Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami. [11] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpure a'tiro ojano'wũ: “Õ'acũ cũrẽ ẽjõpeorãrẽ ‘Añurã nima’, ni ĩ'asami. Cũ me'rã ninu'cũrãsama”, niwũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Moisé dutise me'rã ne ni'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basiowe'e. [12] Moisé cũ dutise pe'e tojo mejẽta ni'i. A'tiro pe'e niwũ. “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogu, Õ'acũ me'rã catinu'cũcũsami. Tere weepe'otigure Õ'acũ ‘Bu'iri cuomi’, ni ĩ'agũsami”, niwũ. [13] Marĩ nipe'tise Moisé duti'quere weepõtẽowe'e. Tojo weegu Õ'acũ na weepe'otima nígũ, “Bu'iri cuoma”, nicu niwĩ. Apero, Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpure a'tiro ojano'wũ: “No'o na wẽ́rĩ́ca be'ro yucugupu du'teyoono'cãrã Õ'acũ bu'iri da'reduti'cãrã nima”, ni ojano'caro niwũ. Duporopure masã ña'arãrẽ tojo weecũcãrã niwã. Jesucristo quẽ'rã ña'agũ, bu'iritigu weronojõ marĩ bu'iri da'reno'bo'quere curusapu wẽrĩ wapayecu niwĩ. Tojo weegu cũ marĩrẽ yu'rucã weecu niwĩ. Marĩ ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ẽjõpeorã, bu'iri marĩ'i. [14] Jesucristo marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere curusapu wẽrĩ wapayecu niwĩ. Tojo weecã, Õ'acũ Abrahãrẽ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ “Tojo weeguti” ní'que queorota wa'acaro niwũ. Jesucristore ẽjõpeocã, narẽ Abrahãrẽ weronojõ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ĩ'asami. Tojo weegu cũ ní'caronojõta weesami. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Espíritu Santure o'ósami.

*Õ'ac*ũ Abrahãrẽ, Moisére cũ ucũ'que ni'i

[15] Ni'cãrõacãrẽ masã na weewuasenojõrẽ musãrẽ ni'cã queose o'oguti. Masã “A'tiro weerá” ni, wiorã tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apóca be'ro ne ni'cũ “Ti pũrĩrẽ cõ'acã'ña, a'tiro ojanemoña”, nímasĩtisami. [16] Õ'acũ cũ Abrahãrẽ ní'que a'te weronojõta niwũ. A'tiro nicu niwĩ: “A'ti turicjãrãrẽ mu'u pãrãmi nituriagupu me'rã añurõ weeguti”, nicu niwĩ. “Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã me'rã añurõ weeguti”, niticu niwĩ. Mejõ “Mu'u pãrãmi nituriagu ni'cũ me'rã dia'cũ weeguti”, nicu niwĩ. Tojo nígũ, Jesucristore ucũgũ weecu niwĩ. [17] Yu'u muṡãrẽ nise a'tiro nirõ wee'e. Õ'acũ Abrahãrẽ nicu niwĩ: “Masã yu'ure ẽjõpeorã yu'rurãsama. Na yu'u me'rã añurõ nirãsama”, nicu niwĩ. Be'ropu cuatrocientos treinta cũ'marĩ be'ro Õ'acũ cũ dutisere Moisére cũucu niwĩ. Tere cũúgũ, “Toduporopu Abrahãrẽ ‘Yu'u tojo weeguti’ ní'que wapamarĩrõsa'a”, niticu niwĩ. [18] Marĩ Moisé cũ oja'quere weecã, Õ'acũ me'rã añurõ nita basiocãma, Õ'acũ Abrahãrẽ toduporopu ní'que wapamarĩbopã. Tojo niwe'e. Õ'acũ Abrahãrẽ ma'ígũ, “Cũ tojo weeguti” ní'quere queoro weecu niwĩ. “Nipe'tirã mu'u weronojõ ẽjõpeorãrẽ yu'ruoguti”, nicu niwĩ.

[19] To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegu Õ'acũ Moisére sõ'oní'que dutisere cũupari? A'tiro ni'i. Marĩrẽ “Ña'arã ni'i, bu'iri cuo'o” ni masĩdutigu cũucu niwĩ. Õ'acũ tere Abrahã pãrãmi nituriagu Jesucristo a'tiri curapu cũutuocu niwĩ. Jesucristo me'rã Õ'acũ “A'ti turicjãrãrẽ añurõ weeguti” ní'que queoro wa'awu. Te dutisere Õ'acũ cũrẽ wereco'terã u'musecjãrã me'rã Moisére weredutio'ocu niwĩ. Moisé pe'e quẽ'rã tere tu'ogu, wereturiacu niwĩ masãpure tja. [20] Abrahã pe'ere Õ'acũ añurõ weeatjere ãpẽrãrẽ weredutio'otimigũ, cũ basuta werecu niwĩ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que pe'e Moisére ní'que yu'ruoro wapatiyu'runu'cãcaro niwũ.

[21] To pũrĩcãrẽ Abrahãrẽ cũ ní'que wapatiyu'runu'cãcã, ¿Moisére cũ duti'que pe'e wapamarĩpari? Niticaro niwũ. Masã nipe'tise Moisé cũ dutisere weeta basiocãma, marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio nibopã. Basioticaro niwũ. [22] Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: “Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima”, niwũ. Tojo weero Õ'acũ

Abrahãrẽ cũ duporopu ní'que wa'a'a. A'tiro nicu niwĩ: “Mu'u weronojõ ẽjõpeosiruturãrẽ ‘Añurã nima’, ni ĩ'agũti”, nicu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ bu'iri da'reno'bo'quere yu'ruosami.

23 Marĩ Jesucristore ẽjõpeose duporo cũrẽ ẽjõpeoatjere co'terãnojõta Moisé cũ duti'que doca níni'cãrã niwũ. Moisé dutisere weepe'osĩ'rĩmirã, nipe'tisere weepõtẽoticãrã niwũ. 24 Moisé dutise me'rã Õ'acũ marĩrẽ “Ña'arã ni'i” ni masĩdutigu cũucu niwĩ. Tere masĩrã, marĩ “¿De'ro wee ña'arõ nisere du'urãsari?” niato nígũ cũucu niwĩ. Be'ro Jesucristo a'ticã, marĩ a'tere masĩcãrã niwũ. “Cũrẽ ẽjõpeorã, Õ'acũ me'rã añurõ nímasĩsa'a”, nicãrã niwũ.

25 Ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristore ẽjõpeoritero ni'i. Tojo weerã Moisé dutise doca niwe'e majã.

26 Marĩ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeose me'rã Õ'acũ põ'rã ni'i. 27 Jesucristore ẽjõpeotjĩarã, wãmeyeno'cãrã niwũ. Musã quẽ'rãrẽ cũ weronojõ niseticã weecu niwĩ. 28 Õ'acũ nipe'tirã cũ macũ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ yu'ruosami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ yu'ruosami. Tojo nicã ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ yu'ruosami. Umuarẽ, numiarẽ ni'cãrõnojõ yu'ruosami. Marĩ nipe'tirãputa Jesucristore ẽjõpeorã ducawatise moo'o. 29 Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Tojo weerã Abrahã pãrãmerã nituriarã waro ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ní'caronojõta marĩrẽ weegusami. Abrahã wee'caronojõ ẽjõpeocã, marĩrẽ yu'ruogusami.

4

1 Musãrẽ queose me'rã werenemogũti. Wĩ'magũ cũ pacu cũuatjere ñe'eacju masãtu'a-jatimigũ, maata ñe'etisami. Nipe'tise cũ ye nimicã, da'raco'tegu weronojõ nisami. 2 Ãpẽrã masã cũrẽ co'tesama. Cũ na dutise doca nisami. Cũ ye niatje quẽ'rãrẽ ĩ'anurũbosasama. Cũ pacu cũ wẽrĩse duporo ni'cã numu tere wiatji numurẽ besesami. “Ti numu ejacã, nipe'tisere yu'u macũrẽ wiaya”, nisami. Tojo weerã ti numu nicã, nipe'tisere cũrẽ wiape'ocã'sama. Tere wiáca be'ro cũ da'raco'tegu weronojõ nitisami majã. 3 Marĩ quẽ'rã Jesucristore ẽjõpeose duporo marĩ ñecũsumua weemujãti'quere wéérã, ã'rĩ weronojõ níni'cãrã niwũ yujupu. Te dutise me'rã nírã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. 4 Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e cũ queoca numu nicã, queoro a'ti turipure cũ macũrẽ o'ócu niwĩ. Cũ Õ'acũ macũ nimigũ, ni'cõ numiopure bajuacu niwĩ. Cũ judío masũ nígũ, Moisé dutise doca nicu niwĩ. 5 Moisé dutise doca nirãrẽ yu'ruweticã uagu, Õ'acũ cũ macũrẽ o'ócu niwĩ. Narẽ yu'ruogu, Jesucristo curusapu wẽrĩcu niwĩ. Õ'acũ põ'rã wa'adutigu marĩrẽ tojo weecu niwĩ. 6 Õ'acũ marĩrẽ yu'u põ'rã nitojama nígũ, marĩrẽ cũ macũ me'rã Espíritu Santure o'ócu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũrẽ “Pacu”, pisumasĩ'i. 7 Marĩ Jesucristo yu'ruono'cãrã niyurã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niwe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ põ'rã nitoja'a. Tojo weerã nipe'tise cũ o'oatjere ñe'erãsa'a.

Pablo Galaciacjãrãrẽ na Jesucristore ẽjõpeodu'usĩ'rĩcã tu'ogu cũ wãcũque'ti'que ni'i

8 Musã todupoporure Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeocãrã niwũ. Narẽ Õ'acũrẽ weronojõ ĩ'acãrã niwã. Narẽ ẽjõpeorã, na dutise doca niwã'ñarã weronojõ nicãrã niwũ. Musã ẽjõpeo'cãrã Õ'acũ mejẽta nicãrã niwã. 9 Ni'cãrõacãrẽ musã Õ'acũrẽ masĩ'i. Cũ pe'e musãrẽ masĩmu'tãcu niwĩ. Cũrẽ ẽjõpeoca be'ro todupoporu musã ẽjõpeo'quere du'ucã'cãrã niwũ. Musã ẽjõpeomu'tã'que mejõ nise ni'i. Wapamarĩ'i. Ni'cãrõacãrẽ Moisé dutisere wéérã, musã ẽjõpeomu'tã'quere ẽjõpeorã weronojõ weerã weesa'a. ¿Todupoporu da'rawã'ñaco'te'cãrã weronojõ nisĩ'rĩsari tja? 10 Musã a'tiro wãcũmisa'a. “Judío masã weewuasenojõrẽ ticuse bosenumurĩ cuorã, yu'rurãsa'a”, nimisa'a. Tere wãcũrã, soowuase numurĩrẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, no'o bosenumurĩ nisenojõrẽ weesa'a. 11 ¿Yu'u musãrẽ mejõ waro bu'epari? nígũ, ña'arõ tu'oña'sa'a.

12 Acawererã, yu'u musã a'tiro weecã uasa'a. Musã judío masã nitirã Moisé dutisere weeticãrã niwũ. Yu'u quẽ'rã musã weronojõ te dutisere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ masĩ'i. Jesucristore ẽjõpeose me'rã dia'cũ marĩ yu'rurãsa'a. Tojo weegu judío masũ nimigũ, Jesucristore ẽjõpeogu, Moisé dutisere du'ucã'wũ. Yu'u weronojõ musã weecã

ʉasã'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ todʉporopʉ bu'ecã, yʉ'ʉre ne ña'arõ weetimiwʉ̃ba. [13] Mʉsã masĩsa'a.
Yʉ'ʉ dutititjĩagʉ̃, mʉsã tiropʉre Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉose quetire bu'ewʉ. [14] Yʉ'ʉ
dutiticã, mʉsãrẽ diasa niwʉ̃. Mʉsã yʉ'ʉ dutiwi'i nimicã, yabitiwʉ. A'tiro pe'e weewʉ.
Ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ weronojõ põtẽrĩme'rĩcã'wʉ̃. Jesucristore
mʉsã ñe'ebo'caro weronojõ yʉ'ʉre añurõ weewʉ.

[15] Mʉsã todʉporopʉ yʉ'ʉ me'rã e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Mʉsã titare yʉ'ʉre ma'írã,
mʉsã weetamuta basioro weebopã. No'o mʉsã ye caperipʉta yʉ'ʉre tuwee o'osãjãbopã.
[16] ¿Yʉ'ʉ diacjʉ̃ werese ye bu'iri yʉ'ʉre ĩ'atu'tirã weeti? ¿Diacjʉ̃ nisere tʉ'osĩ'rĩtisari?

[17] Mʉsãrẽ mejẽcã bu'esijari masã yʉ'ʉ weronojõ añusere ʉasãrã mejẽta weesama.
Mʉsãrẽ na añurõ ucũta'sasama. Yʉ'ʉ me'rã pe'e e'catidutitirã tojo weesama. Tojo
nicã na bu'ese pe'ere sirutuato nírã tojo weesama. [18] Ãpẽrã mʉsãrẽ weetamucã, añu
nisa'a. Añurõ weesĩ'rĩse me'rã weetamucãma, añu nisa'a. Weetamurã wee'e nírã, tojo
weetamunu'cũcã'to. Yʉ'ʉ topʉ nicã dia'cʉ̃ weetamuta'saticã'to. [19] Yʉ'ʉ me'rã mʉsã
tʉ'satimicã, yʉ'ʉ põ'rãrẽ weronojõ ma'i'i. Mʉsãrẽ wãcũgʉ̃, pũrõ bʉjaweti'i. Ni'cõ
nijĩpaco co macʉ̃rẽ wʉatji dʉporoacã pũrĩse pi'etisamo. Co weronojõta yʉ'ʉ quẽ'rã mʉsã
Jesucristore ẽjõpeocã ʉasãgʉ̃, pũrõ pi'eti'i. Mʉsã Jesucristo weronojõ nisetica be'ropʉ
ejerisãjãgʉ̃ti. [20] Yʉ'ʉ mʉsãrẽ werenemoacjʉ mʉsã tiropʉ nicã'sĩ'rĩmisa'a. Yʉ'ʉ yoaropʉ
nígʉ̃, de'ro weebosaʉ.

*P*ʉarã numia Agar, Sara ye queti ni'i

[21] Mʉsã a'tiro wãcũmisa'a. "Moisé dutisere wéérã, Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nicã'rãsa'a",
nimisa'a. Tojo wãcũmirã, Moisé dutisere queoro masĩtisa'a. Queoro masĩrã pũrĩcã, mʉsã
wãcũrõnojõ wãcũtibopã. [22] Moisé cʉ̃ basuta Abrahã yere a'tiro ojacʉ niwĩ. Abrahã pʉarã
ʉmʉa põ'rãticʉ niwĩ. Ni'cʉ̃rẽ Agar wãmetigo cʉ̃rẽ da'raco'tego me'rã põ'rãticʉ niwĩ. Apĩrẽ
cʉ̃ nʉmodiácjʉ̃ Sara me'rã põ'rãticʉ niwĩ.

[23] Agar ãpẽrã numia weronojõta wĩ'magʉ̃ boca, põ'rãtico niwõ. Sara pe'ema bʉcʉo waro
niyucã, wĩ'magʉ̃ bocata basioticaro niwʉ̃. Õ'acʉ̃ weetamuse me'rã core wĩ'magʉ̃ bocata
basiocã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ Abrahãrẽ nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ nʉmo ni'cʉ̃ põ'rãtigosamo", nicʉ
niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta wĩ'magʉ̃ põ'rãtico niwõ. [24-25] A'tiro wee'que me'rã marĩ masĩ'i.
Na pʉarã numia Õ'acʉ̃ cʉ̃ pʉaro dutise marĩrẽ cũu'que weronojõ ni'i. Agar ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaí
wãmeticjʉ queose weronojõ nimo. Tigʉpʉ Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũucʉ niwĩ. Tigʉ Arabia
di'tapʉ nisa'a. Agar macʉ̃ cʉ̃ paco da'raco'tego niyucã, cʉ̃ quẽ'rã da'raco'tegʉ nicʉ niwĩ.
Ti curuapʉ bajuasiruturã nipe'tirã da'raco'terã nima. Ãpẽrã dutisere weewã'ñaco'tema.
Apeyema tja a'tocatero Jerusalẽ́pʉre añurõ Moisé dutisere weerã́ nisama. Agar ti macãrẽ
queose weronojõ nimo. Nipe'tirã Moisé dutisere weerã́ Agar ya curuacjãrã weronojõ
da'raco'terã nima. Tojo weerã na Moisé dutise doca nima.

[26] Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ẽjõpeorã queose weronojõ nimo. Co Abrahã
nʉmodiácjʉ̃ nico niwõ. Cʉ̃rẽ da'raco'tego mejẽta nico niwõ. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã
co weronojõ ni'i. Moisé cʉ̃ dutise doca niwe'e. Tojo nicã co Jerusalẽ́ ʉ'mʉsepʉ nirĩ macã
queose weronojõ nimo. Ti macã marĩ Jesucristore ẽjõpeorã niatji macã ni'i. [27] Õ'acʉ̃ ye
queti ojáca pũrĩpʉ Isaía cʉ̃ oja'que a'tiro ni'i:
Numio, mʉ'ʉ põ'rã marĩmigõ, e'catiya.
Wĩ'marã na wʉarã pũrĩse tʉ'oña'sere tʉ'oña'timigõ, e'catiya.
Mʉ'ʉ põ'rãmarĩmicã, be'ropʉre mʉ'ʉ pãrãmerã pãjãrã nirãsama.
Apego, marãpʉ me'rã nigṍ nemorõ pãrãmerãtigosa'a, ni ojacʉ niwĩ.
A'te oja'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore ẽjõpeorã Moisé dutisere weerã́ nemorõ
pãjãrã nirãsama.

[28] Acawererã, marĩ Sara macʉ̃ Isaa weronojõ ni'i. Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ ní'caronojõta Sara
Isaare wʉaco niwõ. Marĩrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ní'caronojõta cʉ̃ põ'rã wa'acã weemi. [29] Dʉporopʉre
Sara macʉ̃ Espíritu Santu tutuaro me'rã bajuacʉ niwĩ. Da'raco'tego macʉ̃ Ismae cʉ̃rẽ
ĩ'atu'ticʉ niwĩ. A'tocatero quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masã marĩ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ĩ'atu'tisama.

30 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwũ: "Da'raco'tego
macũ cũ pacʉ cʉosere ñe'etisami. Cũ nʉmodiácjũ me'rã põ'rãti'cʉ pe'e ñe'egũsami. Tojo
weegʉ da'raco'tegore co macũ me'rãta cõ'aõ'ocã'ña", ni ojano'caro niwũ. 31 Tojo weerã
yʉ'ʉ acawererã, marĩ Jesucristore ẽjõpeorã Sara pãrãmerã nituriarã ni'i. Da'raco'tego
pãrãmerã mejẽta ni'i. Sara macũ cũ pacʉ yere ñe'e'caro weronojõta marĩ Õ'acũ cũ põ'rãrẽ
o'oatjere ñe'erãsa'a.

5

Moisé dutise doca ninemoticã'ña nise ni'i

1 Jesucristo marĩrẽ marĩ ñecũsʉmʉa weemʉjãti'que doca ní'cãrãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Õ'acũ
põ'rã wa'adutigʉ marĩrẽ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosacʉ niwĩ. Marĩrẽ todʉporopʉre
peje dutise nicaro niwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeorã majã titapʉ ní'caronojõ
niwe'e. Nisoori masã mʉsãrẽ a'tiro nibosama. "Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, Moisé dutisere
weeya", nibosama. Tojo nicã, tʉ'oticã'ña. Tere weeticã'ña. Mʉsã tere wéérã, da'raco'terã
weronojõ wa'arãsa'a tja.

2 Tʉ'oña'rẽ mʉsã. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ weregʉti. Mʉsã "Õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ase me'rã
Õ'acũ ũsãrẽ yʉ'rʉogʉsami", niticã'ña. Mʉsã tojo nicã, mʉsãrẽ Jesucristo wẽrĩbosa'que ne
wapamarĩrõsa'a. 3 Mʉsãrẽ ninemogũti. Tojo wãcũsetirã pũrĩcã nipe'tise Moisé cũ dutisere
weepe'ocã'ña. Ni'cãrẽ weemaacusiaticã'ña. 4 Mʉsã Moisé dutise me'rã yʉ'rʉrãsa'a nírã,
Jesucristore du'urã wee'e. Cũ ma'ise me'rã mʉsãrẽ añurõ weebo'quere bajuriorã wee'e.
5 Ũsã mʉsã weronojõ wãcũwe'e. Espíritu Santu weetamurõ me'rã a'tiro wãcũ'u. Õ'acũ
marĩrẽ "Jesucristore ẽjõpeose me'rã añurã nima", nigũsami. Tojo niatjere ẽjõpeose me'rã
yucue'e. 6 Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Õ'acũ ĩ'orõpʉre õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'se,
yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeotjĩarã, ãpẽrãrẽ ma'i'i. Te pũrĩcã
wapati'i.

7 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeoca be'ro cũrẽ añurõ siruturã weemiwũ. ¿Noa mʉsãrẽ diacjũ
ẽjõpeomi'quere weremaasoomitito? 8 A'tema Õ'acũrẽ dióticã'ña. Cũ dojorẽtipĩ. Cṹta
mʉsãrẽ Jesucristore ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. 9 Masã na ucũwʉase a'tiro ni'i: "Pã́ bʉcʉacã
weese cã'rõacã morẽmicã, nipe'tiro pã́pʉ se'sa wa'asa'a." Mejẽcã weremaasoosijari masã
a'te weronojõ nisama. Na bu'ese na pejetirãcã nimicã, pã́ bʉcʉacã weese weronojõ
bʉcʉawã'cãrõ wee'e. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dojorẽwã'cãrã weema. 10 Na tojo
weesere yʉ'ʉ wãcũque'tiwe'e. Mʉsã quẽ'rã yʉ'ʉ weronojõ Jesucristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo
weerã mʉsã, yʉ'ʉ tʉ'oña'cã, yʉ'ʉ weronojõ weerãsa'a. Mʉsãrẽ dojorẽsĩ'rĩse wa'asome.
Õ'acũ mʉsãrẽ dojorẽsĩ'rĩgũnojõrẽ bu'iri da'regʉsami.

11 Acawererã, ãpẽrã yʉ'ʉre a'tiro nisama: "Pablo masãrẽ 'Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã,
a'tiro weeya' nimi. Õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aña nisere bu'ecusiagʉ weemi", nisama.
Na tojo nima'acãrã weema. Yʉ'ʉ tojo nicãma, judío masã yʉ'ʉre ña'arõ weetibosama.
Yʉ'ʉ Jesucristo curusapʉ wẽrĩse me'rã yʉ'rʉrãsa'a nise dia'cʉrẽ were'e. Te ye bu'iri yʉ'ʉre
ña'arõ weema. 12 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dojorẽcusiasama. Mʉsãrẽ dojorẽrãrẽ a'tiro
weecã ʉasa'a. Na mʉsã tirore ne ninemoticã'to.

13 Acawererã, Õ'acũ mʉsãrẽ Moisé dutise doca niato nígũ mejẽta cũucʉ niwĩ. Mʉsã
"Moisé dutise doca niwe'e" nimirã, "No'o ũsã ña'arõ ʉaripejasere weerãti", niticã'ña.
A'tiro pe'e weeya. Ãpẽrãrẽ ma'írã, weetamuña. 14 Marĩ Moisé dutise nipe'tisere
ni'cãrõpʉta neonʉ'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i: "Marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ
ma'irõʉa'a", ni'i. 15 Mʉsã a'merĩ ma'iti, a'metu'ti, ucjarã pũrĩcã, wa'icʉrã a'mequẽrã
weronojõ weerã wee'e. Mʉsã basuta dʉcawati, masãpe'tirã weerãsa'a. Tojo wa'ari nírã,
tʉ'omasĩ, nisetiya.

Espíritu Santu weedutisere weerʉa'a nise ni'i

16 Mʉsãrẽ a'tiro weregʉti. Espíritu Santu mʉsãrẽ weedutironojõta weenu'cũcã'ña. Mʉsã
tojo wéérã, ña'ase mʉsã ʉaripejasere weesome. 17 Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse, marĩ ʉaro weese
ni'i. Espíritu Santu cũ ʉase mejẽta ni'i. Te ni'cãrõnojõ niwe'e. Espíritu Santu cũ weedutise
añuse ni'i. Ña'arõ weesĩ'rĩ, ʉaripejase niwe'e. A'te pʉ́aperi a'mequẽ'e. Tojo weerã

marĩ añurõ weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. Espíritu Santu cũ ũasere wéérã, ña'arõ ũaripejase
pe'ere weewe'e. [18] Marĩrẽ Espíritu Santu sũ'ori añurõ weeseticã, "Moisé dutise me'rã marĩ
yũ'rũrãsa'a", ni wãcũtisa'a majã.
[19] No'o ña'arõ wee ũaripejasere maata masĩno'o. Tere wéérã, a'tiro weesama. Na
nũmosãnumia, na marãpũsũmũa nitirãrẽ a'metãrãsama. Ña'ase bujicã'sama. Na nipe'-
tise ña'ase ũaripejasere ne bopoyase marĩrõ weesama. [20] Õ'acũ mejẽtare, ãpẽrãnojõrẽ
ẽjõpeosama. Tũ'oña'rĩ masã yai weesenojõrẽ weesama. Ĩ'atu'tisama. A'merĩ wapasama.
Ãpẽrãrẽ doesama. Sajatiro weemicã, uayesama. Na tũ'sase dia'cũrẽ weecã'sama. Na
ye se'sarore wãcũsama. Na ni'cãrõ me'rã a'merĩ nimi'cãrã dũcawatisama. [21] Ũosepija
nisama. Masãrẽ wẽjẽcõ'asama. Que'asama. Que'arã, ña'arõ weesere yũ'rũoquejocã'sama.
Tojo nicã apeye peje a'te weronojõ weenemosama. Mũsãrẽ todũporopũ ní'caronojõta
werenemogũti tja. No'o tenojõrẽ weesetigũnojõ Õ'acũ wiogũ nirõpũ ũ'mũsepũ wa'asome.
[22] Espíritu Santu pe'e marĩrẽ sũ'ori a'tiro weeseticã weesami. Ãpẽrãrẽ ma'isa'a. E'catise
cũosa'a. Marĩ ya ejeripõ'rãpũ añurõ tũ'oña'sa'a. Marĩrẽ ña'arõ weecã, uatisa'a. Ãpẽrãrẽ
pajaña'sa'a. Narẽ añurõ weesa'a. Queoro, diacjũ weeme'rĩcã'sa'a. [23] "Ãpẽrã yũ'rũoro ni'i",
ni tũ'oña'tisa'a. Ña'arõ weesere weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. A'te Espíritu Santu me'rã weese
añuse dia'cũ ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cãrõ dutiro "Weeticã'ña" ni cã'mota'aro marĩ'i.
[24] Marĩ Jesucristo yarã nitjĩarã, ña'arõ ũaripeja niseti'quere du'ucã'a majã.
[25] Espíritu Santu marĩrẽ Õ'acũ me'rã ninu'cũcã weemi. Tojo weerã Espíritu Santu
weedutironojõta weesetiroũa'a. [26] Marĩ "Ãpẽrã yũ'rũoro ni'i" nise me'rã narẽ uacã
weeticã'rã. "Na yũ'rũoro ni'i", niticã'rã. A'merĩ ũoticã'rã.

6

Pablo a'merĩ weetamudutise ni'i

[1] Acawererã, ni'cũ Jesucristore ẽjõpeogũ apetero ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã,
Jesucristore añurõ ẽjõpeorãnojõ cũrẽ weetamuña. Cũrẽ "Ña'arõ weesere du'uya", niña.
Õ'acũrẽ acobojose sẽrĩdutiya. Tere weetamurã, pajaña'se me'rã weeya. Mũsã quẽ'rã
ña'arõ weeri nírã, mũsã yere wãcũnũrũña. [2] Mũsã ãpẽrãrẽ no'o mejẽcã wa'acã, a'merĩ
weetamuña. Tojo weerã Jesucristo dutisere queoro weerãsa'a.
[3] Apetero ni'cũ "Yũ'ũ ãpẽrã yũ'rũoro ni'i", ni wãcũsami. Cũ ãpẽrã yũ'rũoro nitimigũ,
mejõ waro wãcũma'acã'sami. Tojo nígũ, cũ basuta nisoogũ weemi. [4] Marĩnũcũ ¿añurõ
weemiti yũ'ũ? nígũ, marĩ weesere beserõũa'a. Añurõ wééca be'ro "Ãpẽrã yũ'rũoro añurõ
weeapã" niró marĩrõ marĩ ye pe'ere e'catiroũa'a. [5] Marĩ ni'cãrẽrã marĩ wee'quere Õ'acũrẽ
yũ'tirãsa'a. Tojo weerã marĩnũcũ cũ cũu'quere weeroũa'a. [6] Mũsã Jesucristo ye queti
bu'erãrẽ weetamuña. Mũsã cũosere narẽ dũcawaaya.
[7] Mũsã a'tere masĩña. Õ'acũrẽ ña'arõ bujicã'a, cũrẽ ña'arõ weedu'tita basiowe'e. "Õ'acũ
yũ'ũ ña'arõ weecã, bu'iri da'resome", ni wãcũticã'ña. Mũsãrẽ queose me'rã weregũti.
Marĩ otese dũca otecã, marĩ ote'quenojõta pĩ'rĩ dũcatisa'a. Marĩ weesetise quẽ'rã te
weronojõ ni'i. Marĩ weesetironojõta mejãrõta tja bocarãsa'a. [8] Ni'cũ ña'arõ ũaripejasere
weegũnojõ ña'asere bocagũsami. Õ'acũ cũrẽ bu'iri da're bajuriogũsami. Apĩ Espíritu
Santu ũaronojõ weegũ pe'e añusere bocagũsami. Cũ Õ'acũ tiropũ catinu'cũcũsami. [9] Tojo
weerã añusere wéérã, marĩ caributiticã'rã. Marĩ caributiticã, Õ'acũ añusere queoro marĩrẽ
o'ogũsami. [10] Tojo weerã nipe'tirãrẽ marĩ põtẽorõ añurõ weerã. Jesucristore ẽjõpeorã
pe'ere añurõ weeyũ'rũnũ'cãrã.

Pablo weretũo'que ni'i

[11] Mũsãrẽ añurõ ĩ'adutigũ pacase ojagũti. A'te nitũose daripũre yũ'ũ basuta oja'a.
[12] Mũsãrẽ õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'adutiri masã narẽ ãpẽrã añurõ wãcũcã ũarã, tojo
weedutisama. Marĩ Jesucristo curusapũ yũ'rũose quetire bu'ecã, judío masã marĩrẽ tu'ti,
ña'arõ weema. Na te pe'ere ũatirã, mũsãrẽ tojo yejecõ'adutisama. [13] Na yejecõ'adu-
tiri masãmarĩcã nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimirã, mũsãrẽ
yejecõ'adutima. Na a'tiro nisĩ'rĩrã, tojo weesama. "Ũsãta Galacia di'tacjãrãrẽ Moisé
dutisere weecã weeapũ" nisĩ'rĩrã, tojo dutisama. [14] Yũ'ũ pũrĩcã na weronojõ niwe'e.

Jesucristo marĩrẽ yʉ'rʉogʉ curusapʉ wẽrĩ'que pe'ere were'e. Yʉ'ʉre "Ãpẽrã yʉ'rʉoro nimi" niato nigʉ̃ mejẽta were'e. Yʉ'ʉ Jesucristo wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã na ʉaripejasere du'ucã'wʉ̃. Yʉ'ʉ tere wãcũnʉrʉ̃we'e majã. [15] Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeose, tojo nicã marĩ ña'arõ weeseti'quere dʉcayuse pũrĩcã wapati'i. [16] Nipe'tise yʉ'ʉ bu'e'quere weesiruturãrẽ Õ'acʉ̃ na ye ejeripõ'rãrĩpʉ ejerisãjãcã weeato. Narẽ pajaña'to. Nipe'tirã cʉ̃ yarãrẽ tojo weeato.

[17] Yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire bu'ecã, na yʉ'ʉre tãrã, cãmida're'que wã'ña'a. Na tojo wee'que me'rã Jesucristore yʉ'ʉ da'raco'tesere ĩ'o'o. Tojo weerã ni'cãcã me'rã ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre caribonemoticã'to. Yʉ'ʉ bu'esere ucũ maasoonemoticã'to.

[18] Marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ yʉ'ʉ acawererãrẽ weronojõ ma'i'i.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjãrãrẽ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo a'ti pũrĩrẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ nígʉ̃, ojacʉ niwĩ. Apetero weegʉ Romapʉ nígʉ̃, ojagʉ ojapĩ.

A'ti pũrĩrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃ weesĩ'rĩ'caronojõta cʉ̃ ʉaritero nicã, nipe'tirãrẽ, nipe'tisere Jesucristo doca tojacã weegʉsami nisere ojacʉ niwĩ. Tojo nicã judío masã, judío masã nitirãrẽ Jesucristo me'rã ni'cã upʉta nima nisere ojacʉ niwĩ. Mʉsã weesetisere ni'cã wi'icjãrã Õ'acʉ̃ ya curuacjãrã weronojõ weeroʉa'a nisere ojacʉ niwĩ. Ña'arõ weesere cã'mota'aroʉa'a nisere ojacʉ niwĩ.

Pablo Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã Éfesopʉ nirãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo Jesucristo besecʉ́ú'cʉ ni'i. Cʉ̃ yʉ'ʉre Õ'acʉ̃ ʉa'caronojõta cʉ̃ ye quetire weredutigʉ cũuwĩ. Mʉsã Õ'acʉ̃ yarãrẽ, Éfesopʉ nirãrẽ añuduti'i. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeonu'cũ'u.

2 Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, Jesucristo marĩ wiogʉ añurõ weeato. Mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Cristo me'rã Õ'acʉ̃ marĩrẽ añurõ wee'que ni'i

3 Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesucristo pacʉre e'catise o'orã. Cristo yarã niyucã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Marĩrẽ ma'ígʉ̃, nipe'tise ʉ'mʉsepʉ ejeripõ'rã cjase añusere o'ocʉ niwĩ.

4 A'ti turi weese dʉporo cʉ̃ marĩrẽ beseyutojacʉ niwĩ. Cristore ẽjõpeorã cʉ̃ yarã sãjãrã́sama ni wãcũgʉ̃, tojo besecʉ niwĩ. Marĩrẽ cʉ̃ ĩ'orõpʉre añurã, bu'iri moorã niato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. 5 Dʉporopʉ cʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, cʉ̃ põ'rã wa'arãsama, nitojacʉ niwĩ. Jesucristore ẽjõpeoato nígʉ̃ marĩrẽ tojo weecʉ niwĩ. Tere wéégʉ, cʉ̃ weesĩ'rĩ'caronojõta weecʉ niwĩ. 6 Cʉ̃ macʉ̃ cʉ̃ ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ me'rã marĩrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ marĩrẽ añurõ wee'quere wãcũrã, cʉ̃rẽ e'catipeonu'cũ'u. 7-8 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ʉpʉtʉ ma'ígʉ̃, cʉ̃ macʉ̃rẽ o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ curusapʉ wẽrĩse me'rã, cʉ̃ ye dí o'mabʉrose me'rã marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayecʉ niwĩ. Te me'rã Õ'acʉ̃ marĩ ña'arõ wee'quere acobojocʉ niwĩ. Marĩrẽ añurõ wéégʉ, tojo weecʉ niwĩ. Cʉ̃ marĩrẽ añurõ weesere masĩato nígʉ̃ masĩsere, tʉ'omasĩsere marĩrẽ o'oyʉ'rʉmajãcʉ niwĩ. 9 Marĩrẽ cʉ̃ weesĩ'rĩ'que, todʉporo masĩno'ña marĩ'quere masĩcã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ Jesucristo wẽrĩse me'rã cʉ̃ yarãrẽ "Añurõ weetu'ajanʉ'cõgʉ̃ti" ní'quere masĩcã weecʉ niwĩ. 10 A'ti ʉmʉco pe'ticã, nipe'tise Õ'acʉ̃ "A'tiro wa'arosa'a" ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, cʉ̃ ʉa'caronojõta weegʉsami. A'tiro weegʉsami. Cʉ̃ nipe'tirã ʉ'mʉsepʉ nirã́, a'ti nucũcãpʉ nirãrẽ Cristore na dʉpoá sõrõgʉ̃sami.

11 Õ'acʉ̃ marĩrẽ Jesucristo me'rã ni'cãrõ me'rã nidutigʉ dʉporopʉ beseyucʉ niwĩ. Marĩrẽ cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere ñe'edutigʉ tojo weecʉ niwĩ. A'te nipe'tise cʉ̃ "Weegʉti" nise cʉ̃ wãcũyu'quepʉ ni'i. Cʉ̃ nipe'tise añutʉ'sa'a nisere weesami. 12 Cʉ̃ a'tiro wéégʉ, ʉsã Cristore ẽjõpeomʉ'tãrãrẽ añurõ weecã ʉagʉ besecʉ niwĩ. Ʉsã añurõ weese me'rã masã cʉ̃ Õ'acʉ̃ nise pacare añurõ wãcũato nígʉ̃ tojo besecʉ niwĩ. 13 Cristo curusapʉ wẽrĩ'que me'rã mʉsã quẽ'rã Õ'acʉ̃ yarã wa'awʉ. Mʉsã diacjʉ̃ cjase Cristo ye quetire tʉ'orã, cʉ̃rẽ ẽjõpeowʉ. Cʉ̃ ye queti a'tiro ni'i. Marĩ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ẽjõpeocã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ yarã tojacã weecʉ niwĩ. Yarã nima nisere ĩ'osĩ'rĩgʉ̃, mʉsãrẽ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Espíritu Santu Õ'acʉ̃ "Mʉsãrẽ o'ógʉti" ní'cʉta nimi. 14 Õ'acʉ̃ Espíritu Santure marĩrẽ o'otojacʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Diacjʉ̃ta nipe'tise cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere o'ogʉsami. Cʉ̃ o'oatjere yucuerã wee'e. Cʉ̃ yarã nipe'tirã ña'arõ weeseti nimi'cãrãrẽ yʉ'rʉwetipe'ticã weegʉsami. Tojo wééca be'ro cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere o'ogʉsami. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'arã, masã Õ'acʉ̃rẽ "Añubutiagʉ nimi", nirãsama.

Pablo Éfesocjãrãrẽ sẽrĩbosase ni'i

15-16 Yн'н mнsã añurõ weesere masĩ'i. Mнsã marĩ wiogн Jesure ẽjõpeo'o. Tojo nicã nipe'tirã Õ'acũ yarãrẽ ma'i'i. Mнsã tojo weecã wãcũgũ, yн'н Õ'acũrẽ sẽrĩbosasetirinнcũ cũrẽ e'catise o'onu'cũ'u. 17 Õ'acũ, marĩ wiogн Jesucristo pacн añubutiagн nimi. Cũrẽ mнsã ye niatjere a'tiro sẽrĩbosa'a: "Õ'acũ, Espíritu Santu tн'omasĩse o'oato narẽ. Mн'н ye cjasere añurõ ĩ'oato. Nemorõ mн'нrẽ masĩdutigн tojo weeato. 18 Õ'acũ, na tн'oña'rõpн mн'н ye cjasere masĩcã weeya. Mн'н narẽ añurõ weesĩ'rĩgũ besecн niwũ. Nipe'tirã mн'н yarãrẽ añubutiasere o'ogнsa'a. A'tere narẽ añurõ masĩcã weeya. 19-20 Mн'н tutuayн'rнgн ni'i. Mн'н tutuase ne pe'tisome. Te me'rã ũsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dнcayugн wee'e. Mн'н tojo weesere narẽ masĩcã weeya", ni sẽrĩbosa'a. Õ'acũ tutuase a'tiro ni'i. Cũ, cũ tutuase me'rã Cristo wẽrĩ'cнpнre masãcã weecн niwĩ. Cũ masãmнjááca be'ro cũrẽ cũ tiro н'mнsepн wiogн dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dнpocн niwĩ. Cũ tutuase me'rãta cũ нaronojõ marĩrẽ dнcayugн weemi. 21 Õ'acũ Cristore a'tiro weecн niwĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãpн nirã́, н'mнsepн nirã́, na wiorãrẽ, no'o ãpẽrãrẽ dutirãnojõrẽ na bu'ipн tojacã weecн niwĩ. A'ti нmнcopн, ape нmнcopнre tojota weenu'cũcũsami. 22 Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo doca tojacã weecн niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã Cristore ẽjõpeose cururicjãrã dнpoá sõrõcн niwĩ. 23 Nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeose cururicjãrã ni'cã curua nima. Ti curuacjãrã cũ upн weronojõ nima. Tojo nicã Jesucristota nipe'tiropн nibi'acã'sami. Cũrẽ ẽjõpeose cururicjãrã cũ нaro weemasĩma. Tojo weero narẽ añurõ weemasĩse dн'sawe'e.

2

Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ yн'rнo'que ni'i

1 Todнporopн Cristore ẽjõpeose dнporo mнsã ña'arõ weecãrã niwũ. Mнsã ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ ĩ'orõpнre wẽrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwũ. 2 Ãpẽrã a'ti turicjãrã weronojõ ña'arõ weenu'cũcãrã niwũ. Wãtĩa wiogн нaronojõ weecãrã niwũ. Cũ a'ti turicjãrã Õ'acũrẽ yн'rнnн'cãrãrẽ dutigн nimi. 3 Todнporo marĩ nipe'tirã tojota ña'arõ weenu'cũwũ. Ña'arõ weesĩ'rĩsere нaripejawн. Marĩ no'o нaro weesĩ'rĩsenojõrẽ, ña'arõ wãcũsenojõrẽ weewн. Tojo weerã marĩ quẽ'rã Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'bopã. Ãpẽrãrẽ pecame'epн cõ'a, bu'iri da'rero weronojõ da'reno'bopã. 4 Cũ pe'e marĩrẽ нpнtн ma'ígũ, pajaña'se cнoyн'rнawĩ. 5 Marĩ ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ marĩrẽ "Wẽrĩ'cãrã weronojõ nima", ni ĩ'awĩ. Cristore ẽjõpeoca be'ro marĩrẽ "Cristo me'rã ni'cãrõ me'rã nima", ni ĩ'asami. Cũ Cristore masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrẽ catise pe'titisere o'ocн niwĩ. Tojo weegн Õ'acũ marĩrẽ pajaña'gũ, ña'arã nimi'cãrãrẽ yн'rнocн niwĩ. 6 Õ'acũ Jesucristore masõcн niwĩ. Cũrẽ masõ'caronojõta marĩ Jesucristo yarãrẽ masãmнjãa'cãrã weronojõ weecн niwĩ. Jesucristo н'mнsepн wiogн dujiri cũmurõ dujironojõta marĩrẽ cũ me'rãta tja н'mнsepн dujiyutojarã weronojõ nicã weecн niwĩ. Ña'arõ nisetise me'rã nisome majã. 7 Jesucristo cũ wẽrĩbosa'que me'rã marĩrẽ ma'isere, cũ añubutiaro weesere ĩ'ocн niwĩ. Be'ropн nipe'tirãrẽ tere masĩcã нagн tojo weecн niwĩ. 8 A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã Õ'acũ añurõ weese me'rã yн'rнwн. Te marĩ basu wee'que mejẽta ni'i. Õ'acũ pe'e marĩrẽ yн'rнowĩ. 9 Marĩ añurõ weesere ĩ'agũ mejẽta yн'rнowĩ. Tojo weegн ne ni'cũ "Yн'н añurõ wee'que wapa Õ'acũ yн'нre yн'rнowĩ", nita basiowe'e. 10 A'tiro ni'i. Marĩ cũ wee'cãrã ni'i. Jesucristo ya curuacjãrã nidutigн tojo weecн niwĩ. Dнporopн marĩ añurõ weeatjere wãcũyutojacн niwĩ. Tere añurõ weedutigн marĩrẽ Jesucristo yarã wa'acã weecн niwĩ.

Marĩ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a nise ni'i

11 Mнsã todнporopн niseti'quere wãcũña. Mнsã judío masã niwe'e. Tojo weerã judío masã õ'rẽcjн yapa caserore yejecõ'arã, a'tiro nisama mнsãrẽ: "Na yejecõ'ano'ña marĩrã nima." Na basu pe'e "Ũsã yejecõ'ano'cãrã Õ'acũ yarã ni'i", nimisama. Mнsã pe'ere "Õ'acũ yarã nitima", nisama. Tojo weese upнpн weese dia'cũ ni'i. Tojo weese masãrẽ Õ'acũ yarã wa'acã weewe'e. 12 Titapнre mнsã ẽjõpeose dнporo Cristore moocãrã niwũ. Mнsã Õ'acũ yarã Israe curuacjãrã me'rã niticãrã niwũ. Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicн niwĩ: "Narẽ añurõ weegнti. Na wiogн nigнti. Yarã nirãsama", nicн niwĩ. Mнsã pe'ere tojo niticн niwĩ. Mнsã Õ'acũ ũsãrẽ yн'rнogнsami nisere masĩticãrã niwũ. Õ'acũrẽ moocãrã

niwũ. [13] Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weerã todʉporopʉ
cũrẽ masĩtimi'cãrã cũ yarã wa'acãrã niwũ. Cristo cũ wẽrĩse, cũ dí o'mabʉrose me'rã
mʉsãrẽ cũ yarã wa'acã weecʉ niwĩ. [14] Cristo nimi marĩrẽ ejerisãjãsere o'ogʉ. Cṹta
marĩrẽ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ni'cã curuacjãrã wa'acã weecʉ niwĩ. Marĩ a'merĩ
ĩ'asĩ'rĩtimi'quere du'ucã weecʉ niwĩ. [15] Cũ wẽrĩse me'rã Moisé duti'quere wéérã, ne ni'cũ
yʉ'rʉwetimasĩtimi nisere masĩcã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ Cristo pʉa curua nimi'cãrãrẽ
cũrẽ ẽjõpeocã ĩ'agũ, ni'cã curuata weecʉ niwĩ. Tojo weese me'rã marĩrẽ añurõ ni'cãrõ
me'rã niseticã weecʉ niwĩ. [16] Cũ curusapʉ wẽrĩse me'rã marĩrẽ judío masãrẽ, judío masã
nitirã me'rã a'merĩ marĩ pe'sutisere du'ucã weecʉ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rãta tja marĩ pʉa
curua nimi'cãrãrẽ ni'cã curua weecʉ niwĩ. Tojo nicã te me'rãta Õ'acũ ĩ'orõpʉre marĩrẽ
añurã wa'acã weecʉ niwĩ.

[17] Cristo a'ti nucũcãpʉ a'tigʉ, "Õ'acũ masã me'rã añurõ nisetisere apogʉ a'tiwʉ", ni
werecʉ niwĩ. Ũsã judío masã Õ'acũ yere masĩ'cãrãrẽ werecʉ niwĩ. Tojo nicã mʉsã
quẽ'rã judío masã nitirã, Õ'acũ yere masĩti'cãrãrẽ te quetire werecʉ niwĩ. [18] A'tiro ni'i.
Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ judío masã, judío masã nitirã nipe'tirã marĩ pacʉ Õ'acũrẽ
sẽrĩmasĩ'i. Cũrẽ ẽjõpeo, masĩta basio'o. Cũ tiropʉ wa'amasĩ'i. Espíritu Santu ni'cũ nigṹ cũ
weetamuse me'rã tojo weeta basio'o. [19] Tojo weerã mʉsã judío masã nitirã Õ'acũ ĩ'orõpʉre
apesecjãrã sijari masã weronojõ niwe'e. Õ'acũrẽ masĩtirã weronojõ niwe'e. A'tiro pe'e
ni'i. Judío masã Cristore ẽjõpeorã weronojõta Õ'acũ ya curuacjãrã ni'i. Nipe'tirã Cristore
ẽjõpeorã me'rã ni'cũ põ'rã, Õ'acũ põ'rã ni'i. [20] Marĩ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã ni'cã
wi'i yééca wi'ijo weronojõ ni'i. Ti wi'i yeenʉ'cã'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecṹú'cãrã,
tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masã mʉsãrẽ ne waro bu'edʉ'pocãticãrã niwã.
Tere tʉ'orã, ẽjõpeocãrã niwũ. Na ne waro yeenʉ'cãcaga ũtãgã weronojõ Jesucristo nimi.
[21] Yeenʉ'cãcaga ũtãgã me'rã nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cũcã'a. Nipe'tise apeye
ũtãpaga tiga yeenʉ'cãcaga ũtãgã me'rã yee a'mesʉ'ono'o. Queoro tiga me'rã añurõ
yeeturiamʉjãno'o. Tojo weronojõ Cristo marĩ cũrẽ ẽjõpeocã, ãpẽrã todʉporo ẽjõpeorã
me'rã añurõ a'mesʉ'acã weemi. Ãpẽrã cũrẽ ẽjõpeowã'cãcã, cṹta tja marĩ nipe'tirãrẽ ni'cã
curua, pajiri curua wa'acã weemi. Ãpẽrã marĩ nipe'tirãrẽ ĩ'arã, wiopesase me'rã "Õ'acũ ya
curua ni'i", nirãsama. [22] Mʉsã quẽ'rã judío masã nitirã ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã me'rã
a'mesʉ'a, Õ'acũ ya curuacjãrã toja'a. Õ'acũ Espíritu Santu me'rã mʉsãpʉre nimi.

3

Pablo "Judío masã nitirãrẽ bu'edutigʉ cũuno'wũ" ní'que ni'i

[1] Õ'acũ mʉsãrẽ ma'ígũ, añurõ weecʉ niwĩ. Cũ tojo weesere wãcũgũ, cũrẽ e'catipeo'o.
Yʉ'ʉ Pablo mʉsã judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri
wi'ipʉ ni'i. [2] Mʉsã masĩsa'a, Õ'acũ mʉsãrẽ pajaña'gũ, añurõ weesĩ'rĩgũ, yʉ'ʉre a'tiro
weredutiwĩ. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ yʉ'rʉomi nisere weredutiwĩ. [3] Õ'acũ todʉporopʉ
masĩno'ña marĩ'que quetire yʉ'ʉre bajuyoropʉ ĩ'owĩ. Tere "Judío masã nitirãrẽ añurõ
weegʉti" ní'quere yʉ'ʉre masĩcã weewĩ. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ a'te dʉporo pejetipawa ojatojapʉ.
[4] Mʉsã tere bu'érã, yʉ'ʉre "Cristo ye queti, todʉporo masĩno'ña marĩ'que quetire cũ
masĩmi", nirãsa'a. [5] Dʉporocjãrã Õ'acũ judío masã nitirãrẽ ñe'egũsami nisere masĩticãrã
niwã. Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ Espíritu Santu me'rã cũ yarã, cũ besecṹú'cãrãrẽ weremi. Tojo
nicã tere cũ wereduti'quere wereturiari masãrẽ weremi. [6] Te todʉporo masĩno'ña marĩ'que
queti a'tiro ni'i. Judío masã nitirã Jesucristore ẽjõpeorã, judío masã weronojõ Õ'acũ põ'rã
sãjãrã́sama. Na quẽ'rã cũ o'oatjere ñe'erãsama. Na pʉa curua nimi'cãrã ni'cã curua
nirãsama. Õ'acũ "Judío masãrẽ Jesucristo me'rã añurõ weegʉti", nicʉ niwĩ. Cũ tojo
ní'quere judío masã nitirã quẽ'rãrẽ weegʉsami.

[7] A'te quetire Õ'acũ yʉ'ʉre weredutigʉ cũuwĩ. Yʉ'ʉ ña'agũ nimicã, yʉ'ʉre añurõ wéégʉ,
cũ tutuaro me'rã tojo cũuwĩ. [8] Yʉ'ʉta mejõ nigũ waro nipe'tirã Õ'acũrẽ ẽjõpeorã docapʉ
tʉ'oña'a. Tojo nimicã, yʉ'ʉre añurõ weesĩ'rĩgũ, a'tiro weecʉ niwĩ. Judío masã nitirãrẽ
cũ bese'cʉ Cristo ye añuse quetire weredutiwĩ. Te queti a'tiro ni'i. Õ'acũ Jesucristo

me'rã añubutiasere marĩrẽ weemi. Te añusere marĩ wãcũpõtẽowe'e. [9] Apeyere Õ'acũ
nipe'tirã te queti todʉporocjãrã masĩti'quere masĩato nígũ yʉ'ʉre o'ówĩ. Cũ nipe'tisere
wee'cʉ te quetire maata wereticʉ niwĩ. Te queti cũ ne waro wãcũyu'que a'tiro ni'i.
"Judío masã nitirã judío masã weronojõ Õ'acũ põ'rã nirãsama" ní'que ni'i. [10] Tojo weero
ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã me'rã a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cãrã
ni'cã curua wa'acã ĩ'arã, ʉ'mʉsecjãrã wiorã, tojo nicã wãtĩ yarã tutuarã a'tiro nisama:
"Õ'acũ masĩyʉ'rʉami. Añubutiaro wãcũse cʉomi", nisama. [11] Ne waropʉ Õ'acũ "Tojota peje
cururicjãrãrẽ ni'cã curua wa'acã weeyapatigʉti", nicʉ niwĩ. Cũ ní'caronojõta Jesucristo
marĩ wiogʉ me'rã queoro wa'acã weecʉ niwĩ. [12] Cristo me'rã marĩ Õ'acũrẽ masĩta basio'o.
Jesucristore ẽjõpeotjĩarã, uiro marĩrõ "Marĩrẽ ñe'gũsami", ni'i. Cũrẽ sẽrĩmasĩ'i. [13] Yʉ'ʉ
mʉsãrẽ were'que bu'iri pi'eti'i. Mʉsãrẽ a'tiro weecã ʉa'a. Yʉ'ʉ pi'etisere wãcũrã,
bʉjawetiticã'ña. Pi'etigʉ, Õ'acũ mʉsãrẽ añurõ wee'quere ãpẽrãrẽ wãcũcã wee'e.

Cristo masãrẽ ma'isere masĩato nígũ, Pablo sẽrĩbosase ni'i

[14] Õ'acũ, marĩ wiogʉ Jesucristo pacʉre e'catipeo'o. Mʉsã judío masã nitirãrẽ añurõ
weesere wãcũgũ, tojo wee'e. [15] Õ'acũta pacʉ nimʉ'tã'cʉ nimi. Cũ me'rã pacʉ nise nʉ'cã'a.
Cũ nipe'tise cururicjãrã ʉ'mʉsepʉ nirã́, a'ti nucũcãpʉ nirã́ ni'cãrõ me'rã niseticã weecʉ
niwĩ. [16] Marĩ pacʉre mʉsã ye niatjere sẽrĩbosa'a. Cũ añubutiagʉ, tutuayʉ'rʉgʉ nimi. Cũ
Espíritu Santu mʉsãrẽ wãcũtutuacã weegʉsami. [17] Mʉsã Cristore ẽjõpeo, nemorõ cũ me'rã
añurõ niato nígũ sẽrĩbosa'a. Apeyema, mʉsã Cristore, tojo nicã ãpẽrãrẽ añurõ ma'icã
ʉagʉ sẽrĩbosa'a. [18] Mʉsã nipe'tirã Õ'acũ yarã me'rã Jesucristo marĩrẽ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãsere
masĩdutigʉ sẽrĩbosa'a. Cũ nipe'tirã masãrẽ ʉpʉtʉ waro ma'imi. Wiorã, mejõ nirã,
nipe'tirãpʉreta ma'inu'cũcã'mi. Cũ ma'ise ne pe'tisome. [19] Mʉsãrẽ cũ ma'isere masĩdutigʉ
sẽrĩbosa'a. Cũ ma'isere wãcũpõtẽomasĩtisa'a. Te, cũ ma'isere masĩrã, cũ weronojõ añurã,
ña'ase moorã nirãsa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ cʉoyʉ'rʉarãsa'a.

[20] Nipe'tirã "Õ'acũrẽ añuyʉ'rʉami", niato. Cũ nipe'tise marĩ sẽrĩse yʉ'rʉoro o'osami.
Marĩ wãcũ'que nemorõ o'omasĩsami. Cũ tutuaro me'rã marĩrẽ tojo weemasĩsami.
[21] Tojo weerã Õ'acũ marĩ Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ añurõ weecã ĩ'arã, nipe'tirã
Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũcã'to. Tojo nicã Jesucristo masãpʉre weesere ĩ'arã, tojota weeato.
A'tocaterocjãrã, be'rocjãrã quẽ'rã tojota Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũcã'to.

Tojota wa'arosa'a.

4

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ni'cãrõ me'rã nisetiduti'que ni'i

[1] Yʉ'ʉ marĩ wiogʉ ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipʉ ni'i. Õ'acũ cũ tutuaro
me'rã marĩrẽ añurõ weecʉ niwĩ. Tere wãcũgũ, mʉsãrẽ a'tiro weecã ʉa'a. Mʉsã Õ'acũ
bese'cãrã weronojõta añurõ weesetiya. [2] Ne ni'cũ "Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i", ni wãcũticã'ña.
Nitu'tiro marĩrõ queoro weeya. Mʉsãrẽ ña'arõ, mejẽcã weecã, wãcũtutuaya. Ãpẽrãrẽ
ma'írã, queoro weeticã ĩ'arã, tojo tʉ'oña'cã'ña. [3] Espíritu Santu mʉsãrẽ ni'cãrõ me'rã
niseticã weemi. Mʉsã ni'cãrõ me'rã añurõ nisetirãti nírã, a'merĩ acobojoya. A'merĩ añurõ
wejepeo, cumuca marĩrõ niña. [4] Marĩ ni'cã curuacjãrã ni'i. Espíritu Santu ni'cũ nigṹ, marĩ
nipe'tirãpʉre nimi. Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ wa'adutigʉ marĩ nipe'tirãrẽ beseyucʉ niwĩ. [5] Marĩ
wiogʉ Jesucristo ni'cũta nimi. Marĩ nipe'tirã cũrẽ ni'cãrõnojõ ẽjõpeo'o. Jesucristore
sirutusere ĩ'orã, marĩ nipe'tirã wãmeyeno'o. [6] Õ'acũ marĩ pacʉ ni'cũta nimi. Cũ marĩ
nipe'tirã wiogʉ nimi. Cũ, cũ yarã me'rã cũ ye cjasere weemi. Cũ yarã nipe'tirãpʉre nimi.

[7] Tojo nimicã, Cristo marĩrẽ, marĩnʉcũrẽ Espíritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocʉ niwĩ.
[8] Tojo weero Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpʉ oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'wũ:
Cũ ʉ'mʉsepʉ mʉjãase dʉporo cũrẽ ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weecʉ niwĩ.
Cũ mʉjááca be'ro masãrẽ Espíritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocʉ niwĩ.

[9] Cũ ʉ'mʉsepʉ mʉjãasere ucũrã, cũ topʉ mʉjãati dʉporo a'ti di'tapʉ dijaticʉ niwĩ yujupʉ,
nirã wee'e. Dijati, a'topʉ nicʉ niwĩ. [10] Cṹta tja a'ti di'tapʉ ní'cʉ ʉ'mʉse añubutiaropʉ
Õ'acũ nirõpʉ mʉjãacʉ niwĩ. Tojo weegʉ nipe'tiropʉ dutimasĩmi. [11] Jesucristo cũ yarãrẽ,

nánʉcʉ̃rẽ Espíritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocʉ niwĩ. Ni'cãrẽrãrẽ besecʉ́ʉ́, cʉ̃ ye queti wererã sãjãcã weecʉ niwĩ. Ãpẽrãrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ucũse tʉ'o'quere wereturiarã sãjãcã weecʉ niwĩ. Ãpẽrãrẽ, cʉ̃ masãrẽ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉwetise quetire werecusiari masã sõrõcʉ niwĩ. Ãpẽrãrẽ, Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori bu'edutigʉ cũucʉ niwĩ. [12] Tojo wee cʉ̃ yarãrẽ cʉ̃ ye cjasere da'rato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. Cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ cʉ̃ ʉaro weenemoato nígʉ̃ tojo weemasĩsere o'ocʉ niwĩ. [13] Tere wee, marĩ a'merĩ weetamurã, Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ nemorõ ẽjõpeonemorãsa'a. Cʉ̃rẽ añurõ masĩrãsa'a. Tojo nicã Õ'acʉ̃ ʉaronojõta queoro weemasĩnemorãsa'a. Õ'acʉ̃ bese'cʉ Cristo nipe'tisere añurõ nisetic ʉ niwĩ. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã quẽ'rã cʉ̃ weronojõta nisetirãsa'a. [14] Tojo weerã wĩ'marã weronojõ dʉcayumʉjãrã nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere tʉ'orã, na'irõ dʉcayumʉjãsome. Nisoome'rĩrĩ masã marĩrẽ mejẽcã ẽjõpeocã weesome. [15] A'tiro pe'e bʉcʉrã weronojõ weerãsa'a. Diacjʉ̃ a'merĩ ma'i, ucũrãsa'a. Siape me'rã diacjʉ̃ cjasere ẽjõpeotu'ajanʉ'cõrãsa'a. Tojo nicã, ãpẽrãrẽ wereyapada'reorãsa'a. Nipe'tise no'o marĩ weesere Cristo me'rã nírã, cʉ̃ ʉaro weenemorãsa'a. Cʉ̃ʉ́ta nimi cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã dʉpoá. [16] Tojo dʉpoá nígʉ̃, marĩrẽ queoro a'mesʉ'acã weemi. Marĩ upʉ peje dʉcawatimirõ, ni'cã upʉta ni'i. A'te weronojõ marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ ni'cã curuata cʉ̃ me'rã ni'cãrõ me'rã nicã weemi. Marĩ ẽjõpeorãnʉcʉ̃ a'merĩ weetamurã, siape me'rã weetamuwã'cã, a'merĩ ma'itu'ajanʉ'cõrãsa'a.

Jesucristo me'rã ma'ma weesetisere boca'que ni'i

[17] Marĩ wiogʉ dutiro me'rã mʉsãrẽ a'tiro weeduti'i. Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ masĩtirã weronojõ weeticã'ña. Todʉporopʉ weeseti'quenojõrẽ weeticã'ña. Õ'acʉ̃rẽ masĩtirã no'o ʉaro wãcũ, weema'acã'sama. [18] Na tʉ'omasĩtima. Na'itĩ'arõpʉ nirʉ́ weronojõ nima. Õ'acʉ̃ masãrẽ añurõ weesere masĩtima. Õ'acʉ̃ yere wãcũsĩ'rĩtirã, tʉ'omasĩtirã weronojõ nima. Tojo weerã Õ'acʉ̃ tiropʉ catinu'cũsome. [19] Na ña'arõ weesetisere ne bopoyatima. Na no'o ʉaro ña'arõ weebajaque'atima. Na weetʉ'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere "¿Añumitito?" ni wãcũtima. [20] Mʉsã pũrĩcãrẽ Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ tojo weesere weedutiticʉ niwĩ. [21] Mʉsã queorota cʉ̃ ye quetire tʉ'orã, masĩsa'a. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã weesetisere Jesú bu'e'quere masĩsa'a. [22] Mʉsã todʉporopʉ weeseti'quema du'ucã'ña majã. Mʉsã "Ña'arõ ʉaripejasere wéérã, e'catirãsa'a", ni wãcũmipã. Niwe'e. Tojo weese mʉsãrẽ dojorẽpã. [23] Mʉsã mejẽcã wãcũsere dʉcayuroʉa'a. [24] Õ'acʉ̃ ʉaronojõta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéérã, ãpẽrãrẽ mʉsã queoro weerãsa'a. Tojo nicã Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre añurã nirãsa'a.

[25] Tojo weerã a'merĩ nisoosere du'ucã'ña. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã ni'i. Te ye bu'iri a'merĩ diacjʉ̃ ucũrõʉa'a.

[26] Mʉsã uarã, ña'arõ weeticã'ña. Uana'iaticã'ña. [27] Wãtĩ mʉsãrẽ uadojacã weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

[28] Todʉporopʉ yajapo'cʉ yajanemoticã'to majã. Yajaronojõ o'ogʉ, da'rato. Tojo weegʉ cʉ̃ basu quẽ'rã cʉogʉsami. Cʉ̃ da'ra'que wapa me'rã pajasecʉorã quẽ'rãrẽ weetamu-masĩgʉ̃sami.

[29] Ña'asere ucũticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masãrẽ weetamusenojõ pe'ere ucũña. Tojo wéérã, mʉsã ucũse tʉ'orãrẽ añurõ weerãsa'a. [30] Nipe'tise ña'arõ weesere weeticã'ña. Espíritu Santure bʉjaweticã weeticã'ña. Õ'acʉ̃ Espíritu Santure o'ose me'rã mʉsã "Õ'acʉ̃ yarã nima", nino'o. Tojo weerã mʉsã masĩ'i, Jesucristo a'ticãpʉ Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ yʉ'rʉobutiagʉsami.

[31] Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tʉ'oña'sere, pũrĩrõ ucũsere, uayʉ'rʉmajãsere, a'metu'-tise, uarã caricũsere, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse quẽ'rãrẽ du'ucã'ña. Ne ni'cʉ̃rẽ ĩ'atu'titicã'ña. [32] A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ weetamu, pajaña'ña. Õ'acʉ̃ Cristo me'rã mʉsãrẽ acobojo'caronojõta mʉsã quẽ'rã a'merĩ acobojoya.

5

"Õ'acʉ̃ põ'rãrẽ a'tiro nisetiroʉa'a" ní'que ni'i

1 Mʉsã Õ'acʉ̃ põ'rã cʉ̃ mairã ni'i. Tojo weerã cʉ̃ weronojõ weeya. 2 Jesucristo
marĩrẽ ma'i'caronojõta a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. Cʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, wẽrĩbosacʉ niwĩ. Cʉ̃
wẽrĩbosa'que judío masã oveja wĩ'magʉ̃rẽ wẽjẽ, Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeo'caro weronojõ ni'i.
Õ'acʉ̃ na ʉ̃jʉ̃amorõcã, tʉ'sacʉ niwĩ. Te weronojõ Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosa'quere tʉ'sacʉ
niwĩ.
3 Mʉsã Õ'acʉ̃ yarã nitoja'a. Tojo weerã mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ, marãpʉsʉmʉa
nitirãrẽ ne a'metãrãbajaque'atiticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere
weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã yere ʉaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere wãcũticã'ña.
4 Ña'asere ucũ bujicã'ticã'ña. No'o ʉaro ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e.
Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Õ'acʉ̃ añurõ weesere a'merĩ ucũ, cʉ̃rẽ e'catise
o'oya. 5 Mʉsã masĩtojasa'a. No'o ʉaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ Jesucristo yarã nitima.
Õ'acʉ̃ nirõpʉ wa'asome. Mejãrõta tja ña'asere weegʉ́, tojo nicã a'ti ʉmʉco cjase
ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ tiropʉ wa'asome. A'ti ʉmʉco cjase ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãse
Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeose ni'i. 6 Tʉ'omasĩña. Õ'acʉ̃ te ña'ase weerãrẽ cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ
pecame'epʉ bu'iri da'regʉsami. Na ña'arõ weesere "Añuse ni'i", nibosama. Na tojo
ucũmaasoosere ne ẽjõpeoticã'ña. 7 Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ na ña'arõ weesere ne cã'rõ
bu'ipejatamuticã'ña.
8 Mʉsã todʉporopʉre ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpʉ weronojõ nicãrã niwʉ̃. Õ'acʉ̃rẽ
masĩticãrã niwʉ̃. Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ marĩ wiogʉ yarã nírã, bo'reyuropʉ nírã weronojõ
ni'i. Õ'acʉ̃ ye cjasere masĩ'i. Cʉ̃ yarã weronojõ weesetiya. 9 Marĩ bo'reyuropʉ nírã, ãpẽrãrẽ
añurõ wee'e. Tojo nicã weesoose marĩrõ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ queoro wee'e. 10 Nipe'tise mʉsã
weesenojõrẽ "¿Marĩ wiogʉ e'catigʉsari?" ni wãcũña. 11 Jesucristore ẽjõpeotirã na'itĩ'arõpʉ
nírã weronojõ nisama. Na no'o ʉaro weema'asama. Mʉsã na weronojõ weeticã'ña. A'tiro
pe'e weeya. Na weesere "Ña'ase Õ'acʉ̃ weedutitise ni'i" ni, bajuyoropʉ ĩ'oña. 12 Na
ya'yioropʉ ña'arõ weesere marĩ ucũcã, bopoyo ni'i. 13 Bo'reyuropʉre nipe'tise baju'u.
Marĩ na ña'arõ wee'quere ña'a ni'i nírã, bajuyoropʉ ĩ'o'o. Tojo weecã, na ña'arõ weesere
masĩsama. Masĩrã, na quẽ'rã dʉcayubosama. 14 Tojo weero Jesucristore ẽjõpeotirãrẽ a'tiro
ucũno'o:
Mʉ'ʉ cãrĩgʉ̃, tʉ'omasĩtigʉ weronojõ ni'i.
Wã'cãña.
Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre wẽrĩ'cʉ weronojõ ni'i.
Tojo nimigʉ̃, masãña.
Tʉ'omasĩña.
Cristo Õ'acʉ̃ bese'cʉ mʉsãrẽ bo'reyuropʉ nirãrẽ weronojõ weegʉsami, nino'o.
15 Tojo weerã mʉsã weesere añurõ wãcũcasanʉ'cõña. Õ'acʉ̃ yere masĩtirã weronojõ
niticã'ña. Cʉ̃ yere masĩrã weronojõ pe'e añurõ niña. 16 A'tiro nicã peje ña'ase ni'i. Tojo
nimicã, a'tiro weeya. Nipe'tise mʉsã weesetisetirinʉcʉ̃ Õ'acʉ̃ ʉaro weeya. 17 No'o ʉaro
weema'aticã'ña. "¿Ñe'enojõ pe'e Õ'acʉ̃ ʉase niti?" ni wãcũña. 18 Que'aticã'ña. Tojo weese
yapatidijase ni'i. E'catisĩ'rĩrã, Espíritu Santure cʉoyʉ'rʉmajã niña. 19 Õ'acʉ̃ ye basasere,
Salmo wãmetiri pũrĩpʉ oja'quenojõrẽ a'merĩ wereya. Marĩ wiogʉre ʉpʉtʉ e'catipeose
me'rã basapeoya. 20 Marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeorã, nipe'tisere Õ'acʉ̃ marĩ pacʉre
e'catise o'onu'cũcã'ña.

Ni'cã wi'icjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dutise ni'i

21 Cristore mʉsã ẽjõpeose bu'iri wiopesase me'rã a'merĩ ĩ'aña.
22 Marãpʉtirãnumia, marĩ wiogʉre yʉ'ti ẽjõpeoronojõta mʉsã marãpʉsʉmʉarẽ yʉ'ti
ẽjõpeoya. 23 A'tiro ni'i. Cristo cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã dʉpoá nimi. Tojo weronojõ
marãpʉtigore co marãpʉ co wiogʉ weronojõ nimi. Apeye quẽ'rãrẽ Cristota cʉ̃ ya
curuacjãrãrẽ yʉ'rʉogʉ nimi. Marĩ cʉ̃ ya upʉcjãrã ni'i. 24 Marĩ cʉ̃ ya curuacjãrã cʉ̃ dutise
doca ni'i. A'te weronojõ marãpʉtirãnumia quẽ'rã nipe'tise na marãpʉsʉmʉa dutise doca
nirõʉa'a.
25 Cristo cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ ma'ígʉ̃, marĩ ye niatjere wẽrĩbosacʉ niwĩ. Cʉ̃ ma'i'carono-
jõta, nʉmotirã, mʉsã nʉmosãnumiarẽ ma'iña. 26 Jesucristo cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ cʉ̃ yarã
nidutigʉ tojo wẽrĩbosacʉ niwĩ. Cʉ̃ ye quetire ẽjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'a

dʉcayucã weemi. Aco me'rã ũ'irĩtisere coero weronojõ weemi. [27] Cʉ̃, cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ
añubutiarã cʉogʉti nígʉ̃, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorã, bu'iri marĩrã wa'acã weemi.
[28] Jesucristo cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ ma'i'caronojõta, mʉsã nʉmotirã, mʉsã nʉmosãnumiarẽ
ma'irõʉa'a. Mʉsã basu ma'irõnojõta ma'iña. No'o cʉ̃ nʉmorẽ maigʉ̃nojõ cʉ̃ basu ma'igʉ̃
weemi. [29] A'tiro ni'i. Ne ni'cʉ̃ cʉ̃ upʉre ma'iticã weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurõ
ba'a, cʉ̃ upʉre co'temi. Cristo cʉ̃ ya curuacjãrãrẽ tojota weemi. Marĩrẽ ma'ígʉ̃, añurõ
co'temi. [30] Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã cʉ̃ ya upʉ ni'i. [31] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ
a'tiro ojano'wʉ̃:
Tojo weegʉ nʉmotigʉ cʉ̃ pacʉsʉmʉa me'rã ní'cʉ narẽ wijagʉsami.
Wija, cʉ̃ nʉmo me'rã nigʉ̃sami.
Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre na pʉarã ni'cã upʉ nirãsama, ni ojano'wʉ̃.
[32] Te tʉ'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicã, yʉ'ʉ pe'e Cristo, tojo nicã cʉ̃rẽ ẽjõpeori
curuacjãrãrẽ na ni'cã upʉ nima nisere ucũ'u. [33] Tojo nimigʉ̃, a'te quẽ'rãrẽ nigʉ̃ti.
Nʉmotirãnʉcʉ̃ mʉsã basu ma'irõnojõta mʉsã nʉmosãnumiarẽ ma'iña. Numia quẽ'rã,
mʉsã marãpʉsʉmʉarẽ añurõ yʉ'ti ẽjõpeoya.

6

[1] Wĩ'marã, ma'mapjia, Jesucristore ẽjõpeorã mʉsã pacʉsʉmʉa dutisere añurõ yʉ'tiya.
Tojo weese añu ni'i. [2-3] Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ Moisére cʉ̃ dutisere cũucʉ niwĩ. Ni'cãrõ dutisere
a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã a'tere yʉ'ticã, añurõ weegʉti", nicʉ niwĩ. A'tiro nicaro niwʉ̃:
"Mʉsã pacʉ, mʉsã pacore ẽjõpeoya. Mʉsã tojo wéérã, e'catirãsa'a. A'ti nucũcãpʉre yoacã
catirãsa'a", nicʉ niwĩ.

[4] Pacʉsʉmʉa, mʉsã põ'rãrẽ na'irõ tu'titicã'ña. Na uacã weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya.
Queoro weesere bu'emasõña. Na ña'arõ weecã, "Tojo weeticã'ña", niña. Narẽ marĩ
wiogʉre ẽjõpeocã, cʉ̃ ʉaronojõta weecã weeya.

[5] Da'raco'teri masã, mʉsã wiorã na dutisere yʉ'tiya. Jesucristore da'raco'terã weronojõ
añurõ weesooro marĩrõ wiopesase me'rã narẽ ẽjõpeoya.

[6] Na ĩ'orõpʉre añurõ da'raya. Na ĩ'atiropʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya. Mʉsã wiorã ĩ'orõpʉ
dia'cʉ̃ añurõ da'rarã, nisoorã weebosa'a. Mʉsã wiorã "Añurõ da'rami", ni wãcũdutirã
weebosa'a. Tojo weeticã'ña. Jesucristore da'raco'terã weronojõ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ añurõ
tʉ'sase me'rã da'raya. [7] E'catise me'rã Jesucristore da'rabosarã weronojõ tʉ'oña'ña. Masã
dia'cʉ̃rẽ da'rabosarã weronojõ tʉ'oña'ticã'ña. [8] Mʉsã masĩtoja'a, marĩ wiogʉ marĩnʉcʉ̃rẽ
wapayegʉsami. Da'raco'teri masã, da'raco'tetirãrẽ mejãrõta marĩ añuse wee'caro ejatuaro
wapayegʉsami. Tojo weerã añurõ da'raya.

[9] Dutiri masã, mʉsã quẽ'rã mejãrõta mʉsãrẽ da'raco'terãrẽ añurõ weeya. Narẽ ña'arõ
tuunʉrʉticã'ña. Wãcũña, mʉsã quẽ'rã na weronojõ ʉ'mʉsepʉre ni'cʉ̃ wiogʉ cʉo'o. Cʉ̃
pũrĩcã nipe'tirã masãrẽ ne dʉcawaaro marĩrõ ni'cãrõnojõ ĩ'asami.

Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã a'tiro weeroʉa'a nise ni'i

[10] Ni'cãrõacãma a'tiro ojagʉti. Acawererã, mʉsã marĩ wiogʉ me'rã ni'i. Tojo weerã
cʉ̃ tutuayʉ'rʉse me'rã wãcũtutuaya. [11] Wãtĩ mʉsãrẽ nisoome'rĩcã, Õ'acʉ̃ weetamuse
me'rã cã'mota'aya. A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cʉ̃ surara a'mewẽjẽrõpʉ wa'agʉ, cʉ̃ upʉre
cã'mota'agʉ cõmesapeare, cõmesu'tirore sãñasami. Tojo weronojõ Õ'acʉ̃ marĩrẽ tutuarã
nidutigʉ o'osere cʉoya. Tere cʉorã, wãtĩ ña'arõ weesere cã'mota'amasĩrãsa'a. [12] Marĩ Õ'acʉ̃
ʉaro weesĩ'rĩrã, a'mequẽrã weronojõ ni'i. Masã me'rã a'mequẽrõ weronojõ niwe'e. Wãtĩa
wiorã tutuarã me'rã a'mequẽ'e. Wãtĩa a'ti ʉmʉco cjase ña'arõ weesere dutirã nima. Na
pãjãrã bajutirã masãrẽ wãcũsepʉ ña'arõ weedutirã niquẽsãsama. [13] Tojo weerã nipe'tise
Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ tutuarã nidutigʉ o'osere cʉoya. Tere cʉorã, nipe'tisetirinʉcʉ̃ wãtĩ mʉsãrẽ
ña'arõ weeduticã, tutuarãsa'a. Mʉsã a'tiro wééca be'ro wãcũtutuarã waro nirãsa'a.
Tojo weerã surara a'mewẽjẽrõpʉ wa'agʉ, nipe'tise cõmesu'tire wejesãña'caro weronojõ
weerãsa'a. [14] Surara cʉ̃ yaro su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cʉ̃ cutirore cã'mota'agʉ
cõmesu'tirore sãñasami. A'te weronojõ mʉsã Õ'acʉ̃ o'ose me'rã tutuarã niña. Surara
ejeritu'caro weronojõ Õ'acʉ̃ ye ucũse diacjʉ̃ cjasere añurõ tʉ'onʉrʉ̃ña. Surara cʉ̃ cutirore
cã'mota'asami. Cʉ̃ cã'mota'aro weronojõ mʉsã quẽ'rã a'tiro weeya. Wãtĩ ña'arõ weesere

cã'mota'ajã, Õ'acũ weetamuse me'rã añurõ weeya. [15] Surara a'mewẽjẽgũ wa'ase dʉporo
cũ dʉ'pocãrĩrẽ cã'mota'ato nígũ sapature sãñasami. Cũ weronojõ mʉsã quẽ'rã Jesucristo
ye quetire wererãti nírã, wãcũyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acũ
masãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. [16] Apeye quẽ'rãrẽ upʉre cã'mota'ari pa'marẽ cʉosami. Cũ me'rã
a'mewẽjẽrã, na bʉesepagʉ pecame'e me'rã cʉosere ti pa'ma me'rã cã'mota'acjʉ tojo
weesami. A'te weronojõ wãtĩ mʉsãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'arã Õ'acũrẽ ẽjõpeoya.
A'tiro niña: "Yʉ'ʉre añurõ yʉ'rʉweticã weegʉsami", ni ẽjõpeoya. [17] Surara cũ dʉpoare
cã'mota'asĩ'rĩgũ cõmesapeare pesasami. Cũ weronojõ wãtĩ mʉsã wãcũsere dojorẽsĩ'rĩcã,
"Õ'acũ yʉ'rʉono'cãrã ni'i", niña. Apeye quẽ'rãrẽ surara a'mewẽjẽsĩ'rĩgũ pajiri pjĩ di'pjĩjore
miasami. Cũ weronojõ mʉsã quẽ'rã Espíritu Santu o'óca pjĩrẽ cʉoya. Ti pjĩ Õ'acũ ucũse
nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ ucũse me'rã wãtĩrẽ cã'mota'amasĩ'i. Tojo nicã nipe'tise ña'asere
cõ'amasĩ'i. [18] Nipe'tise ña'asere, wãtĩarẽ cã'mota'arã Õ'acũrẽ sẽrĩnu'cũcã'ña. Espíritu
Santu weetamuse me'rã sẽrĩña. Tʉ'omasĩse me'rã sẽrĩdu'utirãta, nipe'tirã cũ yarãrẽ
sẽrĩbosanu'cũcã'ña. [19] Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. Yʉ'ʉ Õ'acũ yere weresetirinʉcũ cũ
ucũsere yʉ'ʉre o'oato. "Uiro marĩrõ Jesucristo ye quetire masã masĩno'ña marĩ'quere
wereta basiocã weeato", ni sẽrĩbosaya. [20] Õ'acũ yʉ'ʉre a'te quetire weredutigʉ o'ówĩ. Yʉ'ʉ
cũrẽ dʉcayugʉ weronojõ ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ bu'iri da'reri
wi'ipʉ ni'i. Topʉ nimigũ, yʉ'ʉre a'te quetire uiro marĩrõ wereato nírã, sẽrĩbosaya.

*Pablo añudutit*ʉo'que ni'i

[21] Tíquico marĩ acaweregʉ weronojõ nimi. Cũ yʉ'ʉ ma'igũ nipe'tise yé quetire mʉsãrẽ
weregʉ wa'agʉsami. Cũ marĩ wiogʉ ye cjasere weetamugũ nimi. [22] Tojo weegʉ ũsã ye
quetire weredutigʉ cũrẽ mʉsã tiropʉ o'ó'o. Tojo o'ócã, wãcũtutuarãsama nígũ, tojo wee'e.

[23] Õ'acũ marĩ pacʉ, tojo nicã marĩ wiogʉ Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirã mʉsã
Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ejerisãjãcã weeato. Ẽjõpeo, a'merĩ ma'inemocã weeato. [24] Õ'acũ
nipe'tirã Jesucristore ma'inu'cũrãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjãrãrẽ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Filipo wãmetiri macã Macedonia di'tapʉ nirĩ macãcjãrãrẽ ojacʉ niwĩ.

Todʉporopʉre ti macãpʉta Jesucristo ye quetire were, cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã sãjãcã weecʉ niwĩ. Bu'iri da'reri wi'ipʉ nígʉ̃, ojacʉ niwĩ.

Ti macãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorã cʉ̃rẽ niyeru weetamu'quere wãcũgʉ̃, narẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. Na te niyerure Epafrodito me'rã o'ocãrã niwã. Cʉ̃ papera miarĩ masʉ̃ nicʉ niwĩ. Be'ro Pablo tiropʉ dutitia wa'acʉ niwĩ. Tojo wa'acã, Pablo cʉ̃rẽ co'te, be'ro Filipopʉ o'ótõrõcʉ niwĩ tja.

Pablo ti macãcjãrãrẽ ojagʉ, ne cã'rõ mejẽcã ucũma'aticʉ niwĩ. E'catisere, na añurõ ẽjõpeose pe'ere ucũyʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. "Mejõ nirã́ ni'i nisere wãcũña", nicʉ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeorã queoro weeya nisere ojacʉ niwĩ.

Pablo Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo, tojo nicã Timoteo Jesucristore da'raco'terã ni'i. Ʉ̃sã nipe'tirã mʉsãrẽ Jesucristore ẽjõpeorã Filipopʉ nirãrẽ oja'a. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã sʉ'ori wejepeorã quẽ'rãrẽ oja'a. Narẽ weetamuco'terã quẽ'rãrẽ oja'a.

2 Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Pablo sẽrĩbosase ni'i

3 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ wãcũsetirinʉcʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o. Mʉsã añurõ weese bu'iri tojo wee'e. 4-5 Ne waropʉ mʉsã Jesucristo ye quetire tʉ'orã, yʉ'ʉre weetamunʉ'cãwʉ̃. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ tojota weenu'cũ'u. Tojo weegʉ mʉsã nipe'tirã ye niatjere Õ'acʉ̃rẽ e'catise me'rã sẽrĩbosanu'cũ'u. 6 Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weesere yʉ'ʉ masĩyʉ'rʉcápu'ticã'a. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ dʉcayunʉ'cãcʉ niwĩ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ dʉcayugʉ weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapʉ tojo dʉcayuyapatigʉsami. 7 Yʉ'ʉ a'tiro wãcũ'u: "Õ'acʉ̃ narẽ tojo dʉcayunu'cũgʉ̃sami", ni'i. Yʉ'ʉ tojo wãcũse añu ni'i. Mʉsãrẽ ma'ígʉ̃, tojo bʉsʉ'ʉ. A'tiro ni'i. Ni'cãrõacãrẽ yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicã, mʉsã yʉ'ʉre bu'ipejatamu'u. Wiorãrẽ "Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉomi nise queti diacjʉ̃ ni'i" werecã quẽ'rãrẽ, bu'ipejatamu'u. Tojo weerã Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre weetamusere mʉsã quẽ'rã bu'ipejatamu'u. 8 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ mʉsãrẽ ʉpʉtʉ ma'isere masĩmi. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ma'ígʉ̃, Jesucristo cʉ̃ pajaña'se me'rã ma'i'i. 9 Mʉsãrẽ "Nemorõ a'merĩ ma'inemoato", ni sẽrĩbosa'a. "Nipe'tisere añurõ masĩse me'rã tʉ'ocasanʉ'cõpe'oato", ni'i. 10 Tojo weerã mʉsã "A'tiro weeroʉa'a", nímasĩrãsa'a. Ña'arõ weesere moorãsa'a. Jesucristo a'ticã, bu'iri marĩrã bocaejano'rãsa'a. Añuse dia'cʉ̃ wéérã bocaejano'rãsa'a. 11 Jesucristota mʉsãrẽ nipe'tisere añurõ weecã weegʉsami. Mʉsã tojo weecã ĩ'arã, masã Õ'acʉ̃rẽ a'tiro wãcũrãsama. "Añuyʉ'rʉami, añuse weemi", nirãsama.

Jesucristo nipe'tise yʉ'rʉoro niyʉ'rʉnʉ'cãmi nise ni'i

12 Yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nimicã, Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉomi nise queti nemorõ se'sa wa'asa'a. Acawererã, mʉsãrẽ tere masĩcã ʉa'a. 13 Yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nígʉ̃, surarare Jesucristo masãrẽ yʉ'rʉomi nisere were'e. Tojo weerã nipe'tirã surara, wiogʉ ya wi'ipʉ co'terã a'tiro nima: "Cʉ̃ Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'reri wi'ipʉ nimi", nima. Ãpẽrã quẽ'rã masĩpe'ticã'ma. 14 Yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ niyucã, pãjãrã marĩ acawererã wãcũtutuama. Te ye bu'iri na marĩ wiogʉre ẽjõpeonemorã, uiro marĩrõ Õ'acʉ̃ ye quetire werema.

15-17 Ãpẽrã pe'e yʉ'ʉre ʉorã, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirã tojo weema. Na, na ye cjasere wãcũrã weema. Queoro wãcũtimirã, Jesucristo yere werema. Yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicã, cʉ̃rẽ bʉjawetise doquepejato nírã tojo weema.

Ãpẽrã pe'e Jesucristo ye quetire añurõ weesĩ'rĩse me'rã werema. Yʉ'ʉre ma'írã, tojo weema. Na a'tiro masĩma. "Cʉ̃ Jesucristo ye quetire queoro ucũse bu'iri cʉ̃ bu'iri da'reri

wi'ipн nimi", nima. [18] Ãpẽrã yн'нre ña'arõ weesĩ'rĩcã, añurõsa'a. No'o yн'нre ma'írã, ma'itirã, Jesucristo yere wererã weema. Na tojo weesere tн'ogн, e'cati'i.

Tojo e'catinu'cũgũsa'a. [19] A'tiro ni'i. Mнsã sẽrĩse me'rã, tojo nicã Espíritu Santu Jesucristo o'o'cн yн'нre weetamuse me'rã nipe'tise yн'нre wa'ase añurõ yapatirosa'a. A'tere masĩ'i. [20] Yн'н Jesucristo yere weretigн, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e нasa'a. Uiro marĩrõ wãcũtutuase me'rã cũ yere werenu'cũsĩ'rĩsa'a. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ yн'н weenu'cũrõnojõta weesĩ'rĩsa'a. Tojo weegн yн'н bu'iri da'reri wi'ipн ní'cн wijaacã, o yн'нre wẽjẽcã, a'tiro wa'acã нasa'a. Nipe'tise yн'н weese me'rã Jesucristore masã nemorõ masĩcã нasa'a. Cũ añubutiasere siape me'rã masĩnemocã нasa'a. [21] Nipe'tiro yн'н catiro põtẽorõ Jesucristo нaro weesĩ'rĩsa'a. Yн'н pe'ema cũ ãpẽrã, apeyenojõ yн'rнoro niyн'rнnн'cãmi. Yн'н wẽrĩgũ, cũ me'rã nigũsa'a. Cũ me'rã nicã, añuyн'rнa'a. [22] Yн'н catigн, marĩ wiogн ye cjasere da'ramasĩ'i. Tojo weegн yн'н wẽrĩcã, o caticã, añu nibosari nímasĩtisa'a. [23] A'te pнaro besecã, diasa ni'i. Wẽrĩgũ, Jesucristo me'rã nibosa'a. Tojo weegн "Wẽrĩcã, añubosa'a", ni tн'oña'a. [24] "Yн'н catigн pe'e, mнsãrẽ nemorõ weetamubosa'a", ni tн'oña'sa'a. [25] Tojo weegн yн'н masĩ'i, mнsã me'rã nínigũti yujupн. Mнsãrẽ nemorõ weetamugũti nígũ, tojo weegнti. Tojo nicã mнsã ẽjõpeose me'rã nemorõ e'catiato nígũ tojo weegнti. [26] Tojo weerã apaturi yн'н mнsã tiropн nicã, Jesucristo yн'нre co'tese wapa, nemorõ cũrẽ e'catise o'orãsa'a.

[27] Nipe'tise mнsã weesetisere Jesucristo ye queti nírõnojõta weeya. Mнsã tojo weecã, mнsã tiro nígũ, o yoaropн nígũ, mнsã añurõ weesere tн'ogнti. Mнsãrẽ ni'cãrõnojõ añurõ ẽjõpeonu'cũcã нasa'a. Tojo nicã wãcũtutuase me'rã ni'cãrõnojõ Jesucristo ye quetire wereturiacã нasa'a. [28] Jesucristo ye quetire нatirã mнsãrẽ ña'arõ weecã, uiticã'ña. Tojo weerã na pecame'epн wa'atjere masĩrãsama. Mнsã pe'e quẽ'rã uitirã, mнsãrẽ yн'rнono'atjere ĩ'orãsa'a. Õ'acũta mнsãrẽ yн'rнo, uiro marĩrõ niseticã weemi. [29] Õ'acũ mнsãrẽ ma'ígũ, Cristore ẽjõpeodutiwĩ. Jesucristore ẽjõpeo'que bu'iri mнsãrẽ ña'arõ weerãsama. Te quẽ'rãrẽ Õ'acũ cũuwĩ. [30] Jesucristore ẽjõpeose bu'iri marĩ ni'cãrõnojõ pi'eti'i. Todнporopн mнsã ya macãpн yн'нre tãrã, bu'iri da'reri wi'ipн cũucã ĩ'awũ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ mejãrõta yн'нre ña'arõ weesere tн'osa'a.

2

Jesucristo wee'caronojõ weedutise ni'i

[1-2] Jesucristo mнsãrẽ wãcũtutua e'caticã weemi. Cũ mнsãrẽ ma'ígũ, weetamumi. Espíritu Santu mнsã me'rã nimi. Tojo weerã mнsã ma'isere, pajaña'sere cнorã, a'tiro weeya. Añurõ ni'cãrõ me'rã nisetiya. Ni'cãrõnojõ a'merĩ ma'iña. Espíritu Santu me'rã ni'cãrõta wãcũsetirã niña. Tojo weese me'rã yн'нre e'catinemocã weerãsa'a. [3] Mнsã ye dia'cũrẽ нasãticã'ña. "Ãpẽrã yн'rнoro ni'i", niticã'ña. Ãpẽrã pe'ere "Añuyн'rнnн'cãma", ni tн'oña'ña. [4] Mнsã ye cjase dia'cũrẽ "Añurõ wa'ato", ni wãcũticã'ña. Ãpẽrã ye quẽ'rãrẽ "Añurõ wa'ato", ni wãcũña.

[5] Mнsã Jesucristo wãcũseti'caronojõta wãcũsetiya. Cũ "Ãpẽrã yн'rнoro añugũ ni'i", niticн niwĩ. [6] Cũ Õ'acũ nisetisere cнomigũ, "Yн'н a'ti nucũcãpн a'tigн, Õ'acũrẽ ni'cãrõwijisere ne du'usome", niticн niwĩ. [7] A'tiro pe'e weecн niwĩ. Cũ нaro me'rã cũ wiogн nisere du'ucн niwĩ. Du'u, a'ti nucũcãpн a'tigн, apĩrẽ da'raco'tegн weronojõ wa'acн niwĩ. A'ti upн me'rã bajuacн niwĩ. [8] Tojo weegн masũ weronojõ bajugн, mejõ nigũ wa'acн niwĩ. Masã "Cũrẽ curusapн paabi'peya" nicã, cũ pacнre yн'tigн, yн'rнnн'cãticн niwĩ. Cũ curusapн ña'arõ wẽrĩmigũ, cũ pacнre yн'rнnн'cãticн niwĩ. [9] Cũ, cũ pacнre yн'tise bu'iri Õ'acũ nipe'tirã bu'ipн sõrõcн niwĩ. Cũ wãmerẽ ãpẽrã wãme yн'rнoro añurõ wãcũdutigн, tojo weecн niwĩ. [10] Tojo weerã nipe'tirã н'mнsepн nirã́, a'ti nucũcãpн nirã́, wẽrĩ'cãrã Jesú wãmerẽ tн'orã, ejaque'ape'tirãsama. [11] Nipe'tirã "Jesucristo marĩ wiogн nimi", nirãsama. Na Õ'acũrẽ, "Añuyн'rнami", nirãsama.

Jesucristore ẽjõpeorã ña'arõ weerãrẽ añuse queose ĩ'orãsama nise ni'i

[12] Acawererã, yн'н mнsãrẽ ma'i'i. Todнporopн yн'н mнsã me'rã nícaterore yн'н duti'quere yн'tiwн. Ni'cãrõacãrẽ yн'н yoaropн ni'i. Tjãsa'a majã. Totá nemorõ yн'tiya. Õ'acũ mнsãrẽ yн'rнocн niwĩ. Tere wiopesase me'rã wãcũña. Tere wãcũrã, "Ãpẽrã yн'rнoro

ni'i", nirõ marĩrõ nisetiya. Añurõ niyapatiya. Ña'arõ weeri nírã, tojo weeya. [13] A'tiro ni'i. Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ añurõ weesĩ'rĩcã weesami. Cʉ̃ ʉaronojõ mʉsãrẽ añurõ tu'ajanʉ'cõcã weesami.

[14] No'o nipe'tisere wéérã tʉ'satimirã, ũrũsãse me'rã weeticã'ñã. [15] Tojo weerã Õ'acʉ̃ põ'rã ña'ase marĩrã, bu'iri moorã nirãsa'a. Mʉsã a'ti turicjãrã nisoori masã ña'arõ weesetirã wa'teropʉ ni'i. Mʉsã añurõ wéérã, narẽ añurõ, queoro weesere ĩ'orãsa'a. [16] Añuse catise pe'titise quetire wererãsa'a. Mʉsã añurõ weese me'rã yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ bu'esija'quere a'tiro nigʉ̃ti. Jesucristo apaturi a'ticã, yʉ'ʉ mejõ waro narẽ bu'etipã nígʉ̃, e'catigʉti. [17] Masã mʉsãrẽ ña'arõ weemicã, mʉsã Jesucristore ẽjõpeonu'cũ'u. Mʉsã ẽjõpeose Õ'acʉ̃rẽ añuse o'ose weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ Jesucristo yere werese wapa yʉ'ʉre wẽjẽcã, Õ'acʉ̃rẽ añuse o'onemorõ weronojõ nirõsa'a. Tojo wa'acã, yʉ'ʉ e'catigʉsa'a. Mʉsã quẽ'rãrẽ e'caticã weegʉsa'a. [18] Mʉsã yʉ'ʉre e'catitamurãsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

[19] Marĩ wiogʉ Jesú ʉacã, maata Timoteore mʉsã tiropʉ o'ógʉti. Mʉsã ye quetire tʉ'ogʉ, e'catigʉti nígʉ̃, tojo weegʉti. [20] Timoteo dia'cʉ̃ yʉ'ʉ weronojõ wãcũmi. Cʉ̃ yʉ'ʉ weronojõ mʉsãrẽ añurõ wa'acã ʉagʉ, ʉpʉtʉ wãcũque'timi. [21] Ãpẽrã na ye dia'cʉ̃rẽ añurõ wa'acã ʉasãsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wãcũtisama. [22] Mʉsã pũrĩcã Timoteo queoro weesere masĩtojasa'a. Cʉ̃ yʉ'ʉ me'rã ni'cʉ̃ cʉ̃ pacʉ me'rã da'ragʉ weronojõ Jesucristo ye quetire weretamugʉ̃ weemi. [23] Tojo weegʉ yé cjasere añurõ masíca be'ro cʉ̃rẽ mʉsã tiropʉ o'ógʉti. [24] Cʉ̃rẽ o'ósĩ'rĩmigʉ̃, yʉ'ʉ quẽ'rã Jesucristo marĩ wiogʉ o'ócã, maata mʉsã tiropʉ wa'agʉsa'a.

[25] "Apetero weegʉ Timoteo me'rã apĩ marĩ acawereg ʉ Epafroditore o'óroʉasato", ni wãcũ'u. Epafrodito yʉ'ʉ me'rã tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Mʉsã basu yʉ'ʉre weetamudutirã cʉ̃rẽ o'ócãrã niwʉ̃. [26] Cʉ̃ mʉsãrẽ pũrõ ĩ'asĩ'rĩmi. Cʉ̃ dutitise quetire mʉsã masĩcã tʉ'ogʉ, pũrõ bʉjawetiwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃rẽ o'ógʉti. [27] Diacjʉ̃ta ni'i, pũrõ waro wa'awĩ. Wẽrĩse pʉ'to niwĩ. Cʉ̃ pũrõ dutitimicã, Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ pajaña'wĩ. Cʉ̃ se'sarore tojo weetiwĩ. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ pajaña'wĩ. Epafrodito wẽrĩcãma, yʉ'ʉ nemorõ waro bʉjawetiyʉ'rʉabopã. Tojo wa'acã ʉatigʉ, Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'rʉowĩ. [28] Mʉsã cʉ̃rẽ ĩ'arã, e'catiato tja nígʉ̃ o'ó'o. Mʉsã e'catise quetire tʉ'ogʉ, yʉ'ʉ quẽ'rã e'catigʉsa'a. [29] E'catise me'rã cʉ̃rẽ ñe'eña. Jesucristore ẽjõpeogʉ marĩ acawereg ʉ nimi. Nipe'tirã cʉ̃ weronojõ nirãrẽ añurõ weeya. [30] Epafrodito Jesucristo yere da'raco'tetjĩagʉ̃, wẽrĩa wa'amiwĩ. Mʉsã yʉ'ʉre weetamuta basiotisere weetamusĩ'rĩgʉ̃, tojo wa'awĩ. Tojo weerã cʉ̃rẽ añurõ ñe'eña.

3

Pablo "A'tiro nisetiroʉa'a" ní'que ni'i

[1] Acawererã, ni'cãrõacãrẽ mʉsã Jesucristo yarã nitjĩarã, e'catiya. Yʉ'ʉ todʉporo ní'quere apaturi ninemocã, yʉ'ʉre mejẽcã niwe'e. Yʉ'ʉ ninemocã, añu ni'i mʉsãrẽ. [2] Ña'arõ weerãrẽ tʉ'omasĩña. Na Õ'acʉ̃ yarã niato nírã nipe'tirãrẽ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'adutima. [3] Marĩ pũrĩcã tojo weetimirã, Jesucristore ẽjõpeotjĩarã, diacjʉ̃ Õ'acʉ̃ dutisere añurõ weerá ni'i. A'tiro ni'i. Espíritu Santu weetamuse me'rã Õ'acʉ̃rẽ ñubuepeo'o. Tojo nicã Jesucristo marĩpʉre niyucã, pũrõ e'cati'i. "Masã weesetise bu'icjase me'rã yʉ'rʉrãsa'a", niwe'e. [4] Yʉ'ʉ pũrĩcã "Yʉ'ʉ weeseti'que ye bu'iri yʉ'rʉgʉsa'a", nímasĩ'i. Yʉ'ʉ a'tere nipe'tirã nemorõ nímasĩ'i, nígʉ̃ pe'e. [5] A'tiro ni'i yʉ'ʉre. Ocho nʉmʉrĩ yʉ'ʉ bajuáca be'ro yʉ'ʉ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Yʉ'ʉ Israe curuacjʉ̃ Benjamí ya curuacjʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ hebreo masʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ pacʉsʉmʉa quẽ'rã náta niwã. Yʉ'ʉ Moisé duti'quere ẽjõpeori masʉ̃ niyugʉ, fariseo masʉ̃ niwʉ̃. [6] Yʉ'ʉ tere ʉpʉtʉ waro ẽjõpeoyugʉ, Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ ña'arõ weewʉ. Moisé duti'quema queoro weewʉ. Ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre "Queoro weetiwĩ", nímasĩtisami. [7] Todʉporopʉre "Yʉ'ʉ niseti'quere yʉ'ʉre añuyʉ'rʉa'a", nimiwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ "Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeogʉ, nipe'tise todʉporo cjase wapamarĩ'i", ni tʉ'oña'a. [8] Apeyema, yʉ'ʉ wiogʉ Jesucristore masĩse wapatiyʉ'rʉa'a. Apeyenojõ yʉ'ʉ cʉobo'que nemorõ wapati'i. Jesucristore ẽjõpeose bu'iri nipe'tise yʉ'ʉ weeseti'quere, niseti'quere marĩ ʉatisere cõ'arã weronojõ cõ'awʉ̃. Jesucristo yʉ'ʉ wiogʉre cʉosĩ'rĩgʉ̃, tojo weewʉ. [9] A'tiro ʉa'a. Jesucristore yʉ'ʉ me'rã nicã

ʉa'a. Moisé duti'quere weese me'rã Õ'acũ yʉ'ʉre "Añugũ nimi", nisome. Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeose me'rã pe'e Õ'acũ yʉ'ʉre añurõ ĩ'asami. Yʉ'ʉ ẽjõpeose bu'iri yʉ'ʉre queoro weecã weemi. [10] Yʉ'ʉ a'tiro dia'cũ weesĩ'rĩ'i. Cristore añurõ masĩsĩ'rĩ'i. Õ'acũ cũ tutuaro me'rã yʉ'ʉre dʉcayunu'cũcã ʉa'a. Cũ tutuase me'rã Cristore masõcʉ niwĩ. Cristo cũ pacʉ yere wéégʉ, pi'eti, curusapʉ wẽrĩcʉ niwĩ. Yʉ'ʉ quẽ'rã Õ'acũ yere ʉpʉtʉ weesĩ'rĩ'i. Jesucristo yere wẽrĩgũpʉ, weetʉosĩ'rĩ'i. [11] Wẽrĩ'cãrã masãmʉjãarãsama. Yʉ'ʉ quẽ'rã na weronojõ mejãrõta masãmʉjãasĩ'rĩsa'a.

Marĩ añurõ yʉ'rʉsĩ'rĩrã, wãcũtutuaroʉa'a nise ni'i

[12] Yʉ'ʉ a'te nipe'tisere "Jesucristo weronojõ weetu'ajanʉ'cõpe'otoja'a", nigũ mejẽta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupʉ. Tojo weetimicã, Jesucristo yʉ'ʉre cũ yagʉ sãjãcã weetojacʉ niwĩ. Tojo weegʉ cũ weronojõ nisĩ'rĩgũ, tutuaro me'rã cũ yere wee'e. [13] Acawererã, "Yʉ'ʉ nipe'tisere queoro weetoja'a", niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Todʉporo yʉ'ʉ wee'quere wãcũwe'e. Be'ropʉ niatje pe'ere añurõ weetu'ajasĩ'rĩgũ, wãcũtutua'a. [14] Añurõ tu'ajanʉ'cõsĩ'rĩ'i. Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ o'oatjere ñe'esĩ'rĩgũ, nipe'tise cũ yere tutuaro me'rã wee'e. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã niyucã, marĩrẽ catise pe'titisere o'ogʉsami.

[15] Nipe'tirã Jesucristore añurõ ẽjõpeorã yʉ'ʉ ní'caronojõta wãcũrõʉa'a. Mʉsã mejẽcã wãcũcã, Õ'acũ mʉsãrẽ diacjũ wãcũcã weegʉsami. [16] Marĩ Jesucristore ẽjõpeodʉ'pocãti'caronojõta queoro wãcũ, queoro tu'ajanʉ'cõrõʉa'a.

[17] Acawererã, yʉ'ʉ weesere ĩ'acũu sirutuya. Ãpẽrãrẽ ũsã weronojõ weerãrẽ na weese quẽ'rãrẽ ĩ'acũuña. [18] Todʉporopʉ pejetiri mʉsãrẽ weretojawʉ. Utise me'rã ninemogũti tja. A'tiro ni'i. Pãjãrã na ña'arõ weesetise me'rã Jesucristore ĩ'atu'tirã weronojõ nima. Na cũ curusapʉ wẽrĩ'quere yabirã weronojõ weema. [19] Be'ropʉre pecame'epʉ yapatirãsama. Õ'acũrẽ ẽjõpeotima. Na ʉaripejase dia'cũrẽ ẽjõpeoma. Bopoyaronojõ o'orã, na weese pe'ere "Añuyʉ'rʉa'a", niyʉ'rʉnʉ'cãma. A'ti nucũcã cjase dia'cũrẽ wãcũma. [20] Marĩ pũrĩcã ʉ'mʉsepʉ wa'ari masã ni'i. Topʉ marĩ ya macã ni'i. Marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ yʉ'rʉogʉ ʉ'mʉsepʉ nimi. Cũ a'ti nucũcãpʉ apaturi a'tiatjere yucuerã wee'e. [21] Cũ marĩ ya upʉ a'ti upʉmejãrõrẽ dʉcayugʉsami. Cũ ya upʉ weronojõ añubutiari upʉ weegʉsami. Cũ nipe'tisere cũ doca tojacã weegʉsami. Cũ tojo weemasĩrõnojõta mejãrõta cũ tutuaro me'rã marĩ quẽ'rãrẽ dʉcayugʉsami.

4

Jesucristo me'rã e'catinu'cũdutise ni'i

[1] Jesucristo marĩrẽ cũ ya upʉ añubutiari upʉre weronojõ weegʉsami. Tojo weerã acawererã yʉ'ʉ mairã, Jesucristore ne ẽjõpeodu'uticã'ña. Mʉsãrẽ pũrõ ma'i'i. Pũrõ ĩ'asĩ'rĩ'i. Mʉsã yʉ'ʉre e'caticã wee'e. Mʉsã queoro weese me'rã yʉ'ʉ bu'e'quere ĩ'o'o.

[2] Apeyema, mʉsãnumia Evodia, Síntique, marĩ wiogʉre ẽjõpeoyurã, a'merĩ mʉsã basu pe'sutiticã'ña. Ni'cãrõnojõ wãcũña. [3] Sícigo, mʉ'ʉ yʉ'ʉ me'rã weretamugũ waro ni'i. Na numiarẽ ni'cãrõnojõ wãcũcã weeya. Õ'acũ masãrẽ yʉ'rʉomi nise quetire werecã, na numia yʉ'ʉre weretamuwã. Na me'rã Clemente quẽ'rã niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã na me'rã yʉ'ʉre weretamuwã. Na Õ'acũ ya pũrĩ catinu'cũse nirĩ pũrĩpʉ ojaõ'ono'cãrã nitojasama.

[4] Mʉsã Jesucristo yarã nitjĩarã, cũ me'rã e'catinu'cũcã'ña. Apaturi ninemogũti. E'-catidu'uticã'ña. [5] Mʉsã ãpẽrãrẽ pajaña'sere nipe'tirã masĩato. Marĩ wiogʉ a'tiatjo cã'rõacã dʉ'sa'a.

[6] No'o de'ro wa'asere wãcũque'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise mʉsãrẽ no'o wa'asere Õ'acũrẽ sẽrĩña. Cũrẽ sẽrĩrã, e'catise o'oya. [7] Mʉsã tojo weecã, Õ'acũ ejerisãjãcã weegʉsami. Cũ tojo weese añubutiase ni'i. Masã na tʉ'opõtẽotise ni'i. Mʉsã Jesucristo yarã niyucã, mʉsãrẽ añurõ ejeripõ'rãticã weegʉsami. Tojo nicã mʉsã wãcũsepʉre añurõ tʉ'oña'nu'cũcã weegʉsami.

Añuse dia'cũrẽ wãcũnʉrũdutise ni'i

[8] Acawererã, yʉ'ʉ a'tiro ojatʉogʉti. Nipe'tise diacjũ nisere wãcũña. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wãcũña. Queorota nitʉ'sa'a nisere wãcũña. Añuse warore wãcũña. Añuse tʉ'sasere wãcũña. Masã añurõ ucũno'sere wãcũña. Nipe'tise añusere, e'-catipeosenojõrẽ wãcũña.

9 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ bu'egʉ ucũcã tʉ'o'quere "A'tiro weeroʉa'a" ní'quere weeya. Yʉ'ʉ de'ro
weecã ĩ'a'quere weeya. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ ejerisãjãsere o'ogʉ mʉsã me'rã nigʉ̃sami.

Filipocjãrã Pablore niyeru weetamu'que ni'i

10 Mʉsã yʉ'ʉre apaturi weetamusere ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉ marĩ wiogʉ me'rã pũrõ e'cati'i. "Mʉsã
yʉ'ʉre wãcũtiwʉ", nigʉ̃ mejẽta wee'e. Mʉsãrẽ yʉ'ʉre weetamuta basiotiwʉ. 11 "Apeyenojõ
yʉ'ʉre dʉ'sa'a", nigʉ̃ mejẽta wee'e. No'o yʉ'ʉ cʉose me'rã e'catimasĩ'i. 12 Yʉ'ʉ pajasecʉogʉ
e'catise me'rã nímasĩ'i. Peje cʉogʉ quẽ'rã nímasĩ'i. Yʉ'ʉre no'o de'ro wa'acã, e'catise
me'rã nímasĩ'i. Yʉ'ʉ yapigʉ, yapitigʉ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. Peje cʉoyʉ'rʉmajãgʉ̃, e'cati-
masĩ'i. Móógʉ̃ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. 13 Jesucristo yʉ'ʉre tutuase o'ogʉ me'rã nipe'tisere
nʉ'cãmasĩ'i. 14 Tojo nimicã, yʉ'ʉ pi'etiri cura yʉ'ʉre weetamurã, añurõ weewʉ.

15 Mʉsã Filipocjãrã a'tiro masĩ'i. Yʉ'ʉ Macedonia di'ta mʉsã tiropʉ niwʉ̃. Topʉ nígʉ̃,
mʉsãrẽ Jesucristo yere werenʉ'cãwʉ̃. Be'ro apesepʉ wijawã'cãwʉ̃. Filipopʉ ní'cʉ wijacã,
mʉsã dia'cʉ̃ yʉ'ʉre weetamurã niyeru o'owʉ. Jesucristo ye quetire tʉ'o'que wapa e'catirã,
tojo weewʉ. 16 Yʉ'ʉ Macedoniapʉ ní'cʉ wijase dʉporo Tesalónicapʉ nínicã, mʉsã pejetiri
yʉ'ʉre niyeru o'owʉ. 17 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ apeyenojõ o'oro dia'cʉ̃ ʉagʉ mejẽta wee'e. A'tiro ʉa'a.
Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre ãpẽrãrẽ apeyenojõ o'o'que me'rã mʉsã nemorõ cʉocã ʉa'a. Mʉsã o'ocã,
Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weegʉsami. 18 Nipe'tise Epafrodito me'rã mʉsã o'o'quere ñe'etojawʉ.
Tere ñe'egʉ̃, yʉ'ʉ ʉase nemorõ cʉo'o. Mʉsã o'o'que Õ'acʉ̃rẽ o'ose weronojõ ni'i. Cʉ̃
tojo weesere tʉ'sami. 19 Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ nipe'tise mʉsãrẽ dʉ'sasenojõrẽ o'ogʉsami.
Cʉ̃ Jesucristo me'rã peje waro añubutiase cʉoyʉ'rʉnʉ'cãmi. Cʉ̃ cʉosenojõrẽ mʉsãrẽ
o'ogʉsami. 20 Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

Pablo añudutitʉo'que ni'i

21 Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã añuato. Marĩ acawererã yʉ'ʉ me'rã nirã́ mʉsãrẽ
añudutima. 22 Nipe'tirã a'tocjãrã Jesucristo yarã romano masã wiogʉ ya wi'ipʉ nirã́ quẽ'rã
añudutima.

23 Marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo.

Pablo Colosacjãrãrẽ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapɨ nirĩ macãcjãrãrẽ ojacɨ niwĩ. Cɨ̃ ne ni'cãti na tiropɨre wa'aticɨ niwĩ. Cɨ̃ me'rãcjãrã Jesucristo ye quetire were, cɨ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã sãjãcã weecãrã niwã. Ti curua Colosacjãrãrẽ Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narẽ sɨ'ori nisetic̃ɨ niwĩ.

A'ti pũrĩrẽ Pablo bu'iri da'reri wi'ipɨ nígɨ̃, ojacɨ niwĩ.

A'tere ojacɨ niwĩ. Na añurõ weesere tɨ'ogɨ, Õ'acɨ̃rẽ e'catise o'osere ojacɨ niwĩ. Tojo nicã mejẽcã bu'eri masãrẽ tɨ'omasĩña nisere ojacɨ niwĩ. Apeyere, Jesucristo yere mɨsã tɨ'o'caronojõta queoro weeya nisere ojacɨ niwĩ.

Pablo Colosacjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ oja'que ni'i

1 Yɨ'ɨ marĩ acaweregɨ Timoteo me'rã mɨsãrẽ añuduti'i. Õ'acɨ̃ ɨa'caronojõta yɨ'ɨre Jesucristo cɨ̃ ye quetire weredutigɨ cũuwĩ.

2 Mɨsã Colosacjãrã Jesucristo yarã cɨ̃rẽ ẽjõpeonu'cũrãrẽ oja'a. Mɨsãrẽ Õ'acɨ̃ marĩ pacɨ añurõ weeato. Ejerisãjãcã weeato.

Pablo Colosacjãrãrẽ Õ'acɨ̃rẽ sẽrĩbosa'que ni'i

3 Õ'acɨ̃ marĩ wiogɨ Jesucristo pacɨre mɨsãrẽ sẽrĩbosasetirinɨcɨ̃ e'catise o'o'o. 4-5 Mɨsã ye quetire tɨ'owɨ. A'tiro ni'i. Mɨsã Jesucristo masãrẽ yɨ'rɨomi nise diacjɨ̃ cjasere tɨ'ocãrã niwɨ̃. Tere tɨ'orã, mɨsãrẽ Õ'acɨ̃ ɨ'mɨsepɨ weeatjere e'catiyutojacãrã niwɨ̃. Tojo weerã Jesucristore añurõ ẽjõpeocãrã niwɨ̃. Mɨsã basu Õ'acɨ̃ yarã nipe'tirãrẽ añurõ ma'iseticãrã niwɨ̃. Ũsã tere tɨ'o'cãrã nitjĩarã, Õ'acɨ̃rẽ e'catise o'o'o.

6 Ãpẽrã quẽ'rã tojota te quetire tɨ'orã, mɨsã weronojõta weerã weema. Nipe'tiropɨ wereturiawã'cãrã weema. Mɨsã Õ'acɨ̃ masãrẽ ma'isere tɨ'orã, "Diacjɨ̃ta ni'i", nicãrã niwɨ̃. 7 Ũsã ɨpɨtɨ ma'igɨ̃ Epafras mɨsãrẽ te quetire werecɨ niwĩ. Cɨ̃ ɨ̃sãrẽ da'ratamugɨ̃ nimi. Õ'acɨ̃ bese'cɨ Cristo ye cjasere mɨsãrẽ weregɨ nimi. 8 Cɨ̃́ta mɨsã ye quetire miiejawĩ. Mɨsã Jesucristore ẽjõpeotjĩarã añurõ ma'isetisere werewĩ.

9 Tojo weerã Epafras mɨsã ye quetire wéréca nɨmɨta maata ɨ̃sã Õ'acɨ̃rẽ sẽrĩbosanɨ'cãwɨ̃. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ mɨsãrẽ tojo sẽrĩbosanu'cũcã'a. A'tiro sẽrĩbosa'a: "Õ'acɨ̃, Espíritu Santu tɨ'omasĩse o'oato narẽ. Cɨ̃ tojo o'ocã, na mɨ'ɨ duti'quere añurõ tɨ'omasĩrãsama. 10 Mɨ'ɨ yarã weronojõta weesetirãsama", ni sẽrĩbosa'a. Õ'acɨ̃ mɨsã tojo weecã ĩ'agɨ̃, e'catigɨsami. Mɨsã cɨ̃ ɨa'caronojõta añurõ weerãsa'a. Cɨ̃rẽ masĩnemorãsa'a. 11 Cɨ̃ tutuayɨ'rɨagɨ cɨ̃ tutuasere mɨsãrẽ o'ogɨsami. Tojo weecã, mɨsã e'catise me'rã nipe'tise mejẽcã wa'asere wãcũtutuarãsa'a. 12 Mɨsã Õ'acɨ̃rẽ e'catise o'orãsa'a. Cɨ̃ mɨsã ña'arõ wee'quere dɨporopɨ acobojo, dɨcayutojacɨ niwĩ. Tojo weerã mɨsã cɨ̃ tiropɨ ãpẽrã cɨ̃ yarã, cɨ̃rẽ ẽjõpeorã me'rã nirãsa'a. 13-14 Marĩ pacɨ Õ'acɨ̃ marĩrẽ, wãtĩ dutino'cãrãrẽ yɨ'rɨocɨ niwĩ. Õ'acɨ̃ macɨ̃ wẽrĩse me'rã na'itĩ'arõpɨ weronojõ ní'cãrãrẽ yɨ'rɨocɨ niwĩ. Marĩ ña'ase wee'quere acobojocɨ niwĩ. Tojo weegɨ marĩrẽ cɨ̃ macɨ̃ ɨpɨtɨ maigɨ̃rẽ o'ócɨ niwĩ. Marĩ wiogɨ niato nígɨ̃ tojo weecɨ niwĩ.

*Õ'ac*ɨ̃ Jesucristo wẽrĩse me'rã masãrẽ yɨ'rɨo'que ni'i

15 Õ'acɨ̃rẽ ĩ'ano'ña marĩ'i. Cɨ̃ macɨ̃ a'ti nucũcãpɨ a'tigɨ, cɨ̃ nisetisere masãrẽ bajuyoropɨ ĩ'ocɨ niwĩ. Jesucristo nipe'tise dɨporo nitojacɨ niwĩ. 16 Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃ me'rã nipe'tisere ɨ'mɨse, a'ti di'ta bajurã, bajutirãrẽ weecɨ niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ bajuse, bajutisere weecɨ niwĩ. Tojo nicã wiorãrẽ ɨ'mɨsepɨ nirã́, a'ti nucũcãpɨ nirã́, nipe'tirãrẽ weecɨ niwĩ. Tere wéégɨ, "Yɨ'ɨ macɨ̃ ye nirõsa'a", nicɨ niwĩ. 17 Cɨ̃ macɨ̃ ne waropɨta nipe'tise cɨ̃ bajurẽse dɨporo nitojacɨ niwĩ. Cɨ̃ me'rãta cɨ̃ bajurẽ'que ninu'cũcã'a. Queoro dɨcayuro marĩrõ ninu'cũ'u. 18 Jesucristo marĩ dɨpoá cɨ̃rẽ ẽjõpeorã wiogɨ nimi. Cɨ̃́ta marĩ cɨ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ catise o'ogɨ nimi. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã ni'cã curua, ni'cã

upʉ ni'i. Cʉ̃ marĩ masã ma'mi nimi. Cʉ̃ wɛ́rɛ́ca be'ro marĩ nipe'tirã dʉporo masãcʉ niwĩ. Tojo weegʉ nipe'tirã bu'ipʉ nimi. [19] Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ macʉ̃ yʉ'ʉ weronojõta niato", nicʉ niwĩ. Tojo weero nipe'tise Õ'acʉ̃ nisetise Jesucristopʉreta ni'i. [20] Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ wẽrĩcã ʉacʉ niwĩ. Nipe'tise, nipe'tirã, ʉ'mʉse, a'ti nucũcã yʉ'ʉ me'rã apoato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ curusapʉ wẽrĩse me'rã apocʉ niwĩ.

[21] Mʉsã quẽ'rã ne waro Õ'acʉ̃rẽ masĩticãrã niwʉ̃. Mʉsã ña'arõ weeseti'que bu'iri Õ'acʉ̃rẽ ĩ'atu'ti, ña'arõ wãcũcãrã niwʉ̃. [22] Mʉsã tojo nisetimicã, Õ'acʉ̃ ni'cãrõacãrẽ mʉsã me'rã apocʉ niwĩ. Jesucristo marĩ weronojõ upʉtigʉ ti upʉ me'rãta cʉ̃ pi'eti, wẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã Õ'acʉ̃ yarã bu'iri marĩrã tojacã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ pacʉpʉre mʉsãrẽ wiagʉti nígʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. [23] Mʉsã cʉ̃ ye quetire ẽjõpeonu'cũcã, cʉ̃ ʉaro weenu'cũcã, tojo weegʉsami. Ãpẽrã mʉsãrẽ mejẽcã werecã, cʉ̃ ye quetire ne cõ'aticã'ña. A'tere nipe'tirocjãrãpʉ tʉ'orã weema. Yʉ'ʉ quẽ'rã a'te quetire weretamusijagʉta ni'i.

*Õ'ac*ʉ̃ Pablore Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weetamuduti'que ni'i

[24] Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre wereduti'quere weregʉ, apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigʉ̃, e'cati'i. Jesucristo cʉ̃rẽ ẽjõpeorã ye niatjere pi'etitojacʉ niwĩ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ weetamusĩ'rĩgʉ̃ pi'eti'i. [25] Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre narẽ weetamudutiwĩ. Tojo weegʉ yʉ'ʉ mʉsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ a'tiro wee'e. Cʉ̃ ye quetire añurõ tʉ'omasĩpe'oato nígʉ̃ mʉsãrẽ weetamu'u. [26-27] Mʉsã Colosacjãrã, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ añubutiase queti ni'i. Jesucristo mʉsãpʉreta nimi. Cʉ̃ mʉsã me'rã niyucã, añuse mʉsã ʉ'mʉsepʉ niatjere masĩ, e'catiyutojasa'a. Õ'acʉ̃ maata judío masã nitirãrẽ Jesucristo yʉ'rʉogʉsami nisere wereticʉ niwĩ. Tojo weerã ne warocjãrãpʉa a'tere masĩticãrã niwã. A'tocaterore Õ'acʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ masĩcã weemi.

[28] Ʉsã Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirã masãnʉcʉ̃rẽ cʉ̃ nisetisere masĩdutirã were'e. Cʉ̃ ʉaro weedutirã, cʉ̃ me'rã ninu'cũdutirã were'e. [29] A'tere weesĩ'rĩgʉ̃, Jesucristo cʉ̃ tutuase o'ose me'rã yʉ'ʉ masãrẽ ʉpʉtʉ bu'e, narẽ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosa'a.

2

[1] Yʉ'ʉ nĩ'caronojõta mʉsã ye niatjere ʉpʉtʉ wãcũ, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosa'a. Tojo weegʉ mʉsãrẽ a'tere masĩato nígʉ̃ ojao'ogʉ wee'e. Nipe'tirã Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã yʉ'ʉre ĩ'atirãrẽ mejãrõta sẽrĩbosa'a. [2] A'tiro sẽrĩ'i: "Õ'acʉ̃, narẽ wãcũtutuase o'oya. Añurõ sʉ'ori nisetiato. A'merĩ ma'iato. Na añurõ mʉ'ʉ ye cjasere tʉ'omasĩpe'oato. Na tojo wɛ́ɛ́rã, mʉ'ʉ macʉ̃rẽ añurõ masĩrãsama", ni sẽrĩbosa'a. Ne waropʉre Õ'acʉ̃ nipe'tise cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo ye cjasere wereticʉ niwĩ. A'tocaterore majã cʉ̃ yere weremi. [3] A'tiro ni'i. Jesucristopʉreta nipe'tise masĩse, tʉ'omasĩse ni'i. Tojo weegʉ cʉ̃ dia'cʉ̃ añurõ masĩgʉ̃ nimi. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã nipe'tise masĩsere bocano'o. [4] Ãpẽrã mʉsãrẽ diacjʉ̃ weronojõ ucũmaasoobosama. Añurõ tʉ'omasĩña nígʉ̃, tere were'e. [5] Yʉ'ʉ aperopʉ nimigʉ̃, mʉsã wa'teropʉ nígʉ̃ weronojõ tʉ'oña'a. Mʉsãrẽ pũrõ wãcũ'u. Yʉ'ʉ mʉsã añurõ niseticã tʉ'ogʉ, mʉsã Jesucristore ẽjõpeocã tʉ'ogʉ, ʉpʉtʉ e'cati'i.

[6] Ne waropʉre marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeocãrã niwʉ̃. Titapʉre mʉsã ẽjõpeo'caronojõta a'tiro nicã quẽ'rãrẽ nipe'tise nʉmʉrĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũcã'ña. [7] Cʉ̃rẽ nemorõ masĩnemoña. Mʉsãrẽ bu'e'caronojõta cʉ̃rẽ ẽjõpeonemoña. Ʉmʉcorinʉcʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ "Añu'u", ni e'catise o'oya.

Jesucristore ẽjõpeotirã ẽjõpeo'que ni'i

[8] Ãpẽrã mʉsãrẽ werecã, añurõ tʉ'omasĩña. Na mʉsãrẽ nisoose me'rã werebosama. Diacjʉ̃ weronojõ ucũsama. Niwe'e. Te ucũse me'rã masãrẽ were, maasoorã weema. Jesucristo ye mejẽta ni'i. Na basu na wãcũsere, dʉporocjãrãpʉ nisetimʉjãti'quere wererã weema. Tojo weerã narẽ ẽjõpeoticã'ña.

[9] A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopʉre nipe'tise Õ'acʉ̃ nisetise ni'i. [10] Mʉsã quẽ'rã cʉ̃pʉreta ni'i. Tojo weerã mʉsã Õ'acʉ̃rẽ cʉoyʉ'rʉatoja'a. Jesucristo nipe'tirã wiogʉ nimi. Ʉ'mʉsecjãrã, a'ti turicjãrã, bajurã, bajutirã nipe'tirã wiorã cʉ̃ doca nima.

[11] Mʉsã masĩsa'a, Õ'acʉ̃ yarã sãjãsĩ'rĩrã, judío masã weronojõ õ'rẽcjʉ yapa caserore yejecõ'aticãrã niwʉ̃. A'tiro pe'e wa'acaro niwʉ̃. Jesucristo basu mʉsã ña'arõ weesetisere

cõ'acн niwĩ. Tojo weerã õ'rẽcjн yapa caserore yejecõ'a'cãrã weronojõ Õ'acũ yarã tojacãrã niwũ. [12] Jesucristo wẽrĩ yaano'cн niwĩ. Mнsã quẽ'rã wãmeyeno'rã, ña'arõ weeseti'quere du'urã, wẽrĩ yaano'cãrã weronojõ tojacãrã niwũ. Wẽrĩ'cãrã, catirã na wee'quere weetimimaba. Tojo weerã mнsã quẽ'rã todнporopн wee'quere weetisa'a. Jesucristo wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ cũrẽ masõcн niwĩ. Cũrẽ masõ'caronojõta mнsã quẽ'rãrẽ masõgũ, apesu'tiro sãjãcã weecн niwĩ. Õ'acũ cũ tutuaro me'rã cũ macũ Jesucristore masõ'quere mнsã ẽjõpeoyucã, tojo weecн niwĩ. [13] Mнsã judío masã nitirã õ'rẽcjн yapa caserore yejecõ'aticãrã niwũ. Tojo nicã ña'arõ weecũcãrã niwũ. Ña'arõ nisetitjĩarã, todнporopнre wẽrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwũ. A'tocaterore majã Õ'acũ yarã ni'i. Cũ mнsãrẽ catinu'cũcã weecн niwĩ. Mнsãrẽ ña'arõ wee'quere acobojocн niwĩ. [14] Õ'acũ cũ duti'quere yн'rнnн'cãcã, marĩrẽ bu'iri da'rebopĩ. Te marĩ peje ña'ase cнomi'quere cũ macũ curusapн wẽrĩse me'rã acobojocн niwĩ. [15] Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã nipe'tirã ĩ'orõpн wãtĩarẽ docaque'acã weecн niwĩ.

"A'ti nucũcã cjasere pũrõ wãcũticã'ña" ní'que ni'i

[16] Mнsã masĩsa'a, judío masã ni'cãrẽ apeye ba'asere ba'adutitisama. Tojo weerã ãpẽrã mнsã sĩ'rĩsere, ba'asetisere judío masãrẽ dutítisenojõrẽ na ucjacã, tн'oticã'ña. Na peje bosenнmнrĩ cнosama. Ni'cã cũ'marẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, tojo nicã semanarĩnнcũ na soowнase nнmнrĩrẽ cнosama. Na weronojõta ticнse bosenнmнrĩ weedutisama. "Mнsã tojo weetirã, Õ'acũ duti'quere weewe'e", nisama. Na tojo nicã, tн'oticã'ña. [17] Õ'acũ tere ne waropнre Jesucristore queose o'oyugн weecн niwĩ. Yн'н macũ ye cjasere masĩato nígũ tojo weecн niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo a'titojacн niwĩ. Tojo weegн masãrẽ a'tere todнporopн duti'quere Õ'acũ sõ'owaro weedutitimi majã.

[18] Ãpẽrã mнsãrẽ a'tiro nisoobosama: "Ũsã añurã ni'i. Õ'acũ ũsãrẽ añurõ wãcũato nírã be'ti ñubue'e. Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ ñubuepeo'o. Ũsã cãrĩtimirã quẽ'ese weronojõ Õ'acũ yere ĩ'a'a. Tojo wéérã, ũsã ãpẽrã yн'rнoro Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Mнsã quẽ'rã tojota weeya. Mнsã a'tere weetirã, bu'iri cнorãsa'a", nibosama. Mнsãrẽ tojo nicã, ne ẽjõpeoticã'ña. "Masĩrã waro ni'i ũsã", ni wãcũsama. Tojo nima'acãrã weema. A'te masã wãcũse dia'cũ ni'i. [19] Na Jesucristore sirututima. Marĩ pũrĩcã Jesucristo ya curuacjãrã ni'i. Cṹta nimi marĩ dнpoá. Marĩrẽ cũ masĩsere, tutuasere o'osami. Te me'rã marĩ нmнcorinнcũ Õ'acũ нaronojõ nemorõ a'merĩ ma'i, weetamumasĩ'i.

[20] Mнsãrẽ todнporopнre mнsã ñecũsнmнa nisetimнjãti'quere peje dutise nicaro niwũ. A'tocaterore todнporopн weeseti'quere Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã yн'rнweticã weecн niwĩ. Yн'rнwetica be'ro nimicã, ¿de'ro weerã mнsã todнporopн weeseti'caronojõta niti tja? [21] Mнsãrẽ ãpẽrã "A'tenojõrẽ ñe'eticã'ña, tenojõrẽ ba'aticã'ña", nibosama. [22] Na tojo nírã, a'ti turi cjase maata pe'tisere ucũrã weema. Masã na wãcũrõ me'rã weedutise ni'i. [23] Na dutise añubutiase weronojõ bнsн'н. Bu'icjase dia'cũ a'tiro nita'sasama: "Mнsã quẽ'rã ũsã weronojõta añurõ ẽjõpeoroнa'a. Õ'acũ marĩrẽ añurõ wãcũato nírã be'tiroнa'a. Marĩ upн quẽ'rã ña'a nisa'a. Tojo weerã marĩ basu marĩ upнre pi'etise o'oroнa'a. Marĩ pi'etise o'óca be'ro marĩ ña'arõ нaripejasere cõ'ata basio'o", nimisama. Niwe'e. Na dutisere wéérã, marĩ mejãrõta tojacã'sa'a tja.

3

[1-3] Yн'н mнsãrẽ todнporopн ní'caronojõta Jesucristo wẽrĩcн niwĩ. Mнsã cũ wẽrĩse me'rã todнporopн weeseti'quere du'ucãrã niwũ. Cũrẽ cũ tutuase me'rã cũ pacн masõcн niwĩ. Mнsã quẽ'rãrẽ cũ macũrẽ ẽjõpeoyucã, cũ tutuase me'rã mнsãrẽ catinu'cũcã weecн niwĩ. Tojo weerã a'ti turi cjasere wãcũticã'ña. Ũ'mнse cjase pe'ere wãcũña.

Mнsã Õ'acũpнre Jesucristo me'rã ni'i. Jesucristo н'mнsepн Õ'acũ me'rã wiogн dujiri cũmurõpн nimi. Tojo weerã mнsã Jesucristo nirṍ н'mнsepн cjasere añurõ wãcũnнrũña. [4] Cṹta marĩrẽ sн'ori nimi. Sн'ori catimi. Marĩ cũ me'rã ni'i. Tojo weerã cũ a'ti nucũcãpнre apaturi a'ticã, marĩ quẽ'rã cũ tutuase, cũ asistese me'rã a'tirãsa'a.

*D*нporopн weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

5 Mʉsã a'ti turi cjase ña'ase weesĩ'rĩsere du'ucã'ña. Mʉsã, mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ
a'metãrãticã'ña. Mʉsã numia quẽ'rã, mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.
Ne ãpẽrã me'rã "Ña'arõ weesĩ'rĩsa'a", niticã'ña. Ne ãpẽrãrẽ mʉsã wãcũsepʉ "Narẽ
wʉacãjĩ, na me'rã nisĩ'rĩsa'a", ni wãcũticã'ña. Ãpẽrã na cʉosere ʉoticã'ña. Mʉsã
apeyenojõrẽ ʉorã, Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeorã weebosa'a. 6 Cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcã, a'tenojõ
weerãrẽ Õ'acʉ̃ ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. 7 Mʉsã todʉporopʉre tere weesetirã, ña'arã
nicãrã niwʉ̃. 8 A'tocaterore majã nipe'tisere mʉsã ña'arõ weesere, uase, ĩ'atu'tise,
ãpẽrãrẽ nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wãcũ bujicã'ticã'ña. 9 Ãpẽrãrẽ nisooticã'ña.
Mʉsã todʉporopʉ weeseti'quere du'utojacãrã niwʉ̃. Tojo weerã tere weeticã'ña majã.
10 A'tocaterore mʉsã apeye wãcũse cʉo'o. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ wee'cʉ cʉ̃ weronojõ nisetiato
nígʉ̃ mʉsãrẽ dʉcayunu'cũgʉ̃ weemi. Nemorõ cʉ̃rẽ masĩato nígʉ̃ tojo weemi. 11 Marĩ
nipe'tirãrẽ Jesucristo ĩ'orõpʉre ne dʉcawatise marĩ'i. Judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrã
õ'rẽcjʉ yapa casero yejecõ'ano'cãrã, yejecõ'ano'ña marĩrãrẽ dʉcawatise marĩ'i. Tojo nicã
apesecjãrãpʉ, sumutoricjãrã, da'raco'teri masã, da'raco'tetiri masã, ã'rã nipe'tirã me'rã
dʉcawatise marĩ'i. Cʉ̃ nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wiogʉ nimi. Nipe'tirãpʉre nimi.
12 Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ma'imi. Cʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ yarã niato nígʉ̃ besecʉ niwĩ. Tojo weerã
ãpẽrãrẽ pajaña'ña. Narẽ añurõ e'catise me'rã weetamuña. Mʉsã "Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i",
ni wãcũticã'ña. Mʉsãrẽ mejẽcã nicã, tojo tʉ'oña'ña. Wãcũtutuaya. 13 Mʉsã basu ãpẽrã
me'rã a'metu'ti'cãrã, ãpẽrã mejẽcã weecã tʉ'sati'quere narẽ acobojoya. Jesucristo mʉsãrẽ
acobojocʉ niwĩ. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã ãpẽrãrẽ mejãrõta acobojoya. 14 A'merĩ ma'iña.
Mʉsã tojo ma'írã, nipe'tise yʉ'ʉ duti'quere weepe'ocã'rãsa'a. Añurõ mʉsã basu sʉ'ori
nisetirãsa'a. 15 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro weecã, mʉsã ye ejeripõ'rãrĩpʉre e'caticã weesami. Cʉ̃ ʉaro
weetirã, bʉjawetisa'a. Tojo weerã cʉ̃ ʉaro weeya. Añurõ sʉ'ori nisetiya. A'tere ʉasãgʉ̃, cʉ̃
mʉsãrẽ ni'cã curua, ni'cʉ̃ põ'rã weecʉ niwĩ. Mʉsã cʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'ña.
16 Jesucristo ye quetire añurõ wãcũnʉrʉ̃ña. Cʉ̃ masĩse o'ose me'rã ãpẽrãrẽ mʉsã basu
a'merĩ bu'eya. Mʉsã ejeripõ'rãrĩpʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'orã, basapeoya. 17 Mʉsã Jesucristo
yarã ni'i. Tojo weerã nipe'tise mʉsã weesetise, ucũsetisere cʉ̃ yarã weronojõta weeya.
Jesucristo cʉ̃ tutuase me'rã tere weeta basio'o. Cʉ̃ pacʉre e'catise o'onu'cũcã'ña.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weeduti'que ni'i

18 Marãpʉtirãnumia, Jesucristo marĩ wiogʉre ẽjõpeorã, a'tiro weeya. Mʉsã
marãpʉsʉmʉarẽ na dutisere yʉ'ti ẽjõpeoya. 19 Mʉsã nʉmotirãʉmʉa pe'e, mʉsã
nʉmosãnumiarẽ ma'iña. Na me'rã uaticã'ña. 20 Wĩ'marã, ma'mapjia, nipe'tise mʉsã
pacʉsʉmʉa dutisere añurõ yʉ'tiya. Õ'acʉ̃ tojo weecã ʉasami. 21 Mʉsã põ'rãrẽ na'irõ tu'ti,
uacã weeticã'ña. Mʉsã tojo weecã, na bʉjaweti, mʉsã dutisere weemasĩtisama.
22 Da'raco'teri masã, nipe'tise mʉsã wiorã a'ti nucũcãcjãrã na dutisere yʉ'tiya. Na
ĩ'orõpʉre, na ĩ'atiropʉre añurõ da'raya. Mʉsã wiorã ĩ'orõpʉ dia'cʉ̃ añurõ da'rarã, mʉsã
wiogʉ "Añurõ da'rama" ni wãcũato, nirã weebosa'a. Mʉsã tojo weeticã'ña. Õ'acʉ̃rẽ
añurõ ẽjõpeotjĩarã, weesooro marĩrõ da'raya. 23 Mʉsã apeyenojõ da'rarã, añurõ tʉ'sase
me'rã da'raya. Teese me'rã weeticã'ña. Masãrẽ da'rabosamirã, Jesucristore da'rabosarã
weronojõ tʉ'oña'ña. 24 Mʉsã cʉ̃rẽ da'raco'terã ni'i. Cʉ́ta mʉsãrẽ ʉ'mʉsepʉ wapayegʉsami.
Mʉsã tere masĩtoja'a. Tojo weerã añurõ da'raya. 25 Ña'arõ wee'que wapare Õ'acʉ̃ bu'iri
da'regʉsami. Masã nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ bu'iri da'resami. Ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetitisami.

4

1 Dutiri masã, mʉsã quẽ'rã ʉ'mʉsepʉre ni'cʉ̃ wiogʉ cʉo'o. Mʉsã tere masĩtoja'a. Tojo
weerã Õ'acʉ̃ ʉaronojõta mʉsãrẽ da'raco'terãrẽ añurõ cʉoya.
2 Õ'acʉ̃rẽ añurõ tʉ'ocasanʉ'cõtjĩarã, sẽrĩnu'cũcã'ña. Cʉ̃rẽ "Añu'u", ni e'catise o'oya.
3 Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, ʉ̃sã quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. "Pãjãrã Jesucristo ye quetire masĩtirãrẽ
tʉ'osĩ'rĩcã weeato", ni sẽrĩbosaya. Cʉ̃ ye queti dʉporocjãrãpʉ na masĩno'ña marĩ'que
añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ dujisa'a. 4 Yʉ'ʉre Õ'acʉ̃rẽ
sẽrĩbosaya. Yʉ'ʉre "Wisiro marĩrõ diacjʉ̃ wereato", ni sẽrĩbosaya.

5 Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeotirã me'rã añurõ nisetiya. Na me'rã mʉsã weesetisetirinʉcʉ̃
Õ'acʉ̃ ʉaronojõta narẽ añurõ weeya. 6 Na me'rã ucũrã, añurõ tʉ'saropʉta tʉ'otʉ'sase me'rã
ucũña. Ãpẽrã mʉsãrẽ sẽrĩtiña'cã, añurõ diacjʉ̃ yʉ'tiya.

Pablo me'rãcjãrã añudutise o'o'que ni'i

7 Tíquico yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ yʉ'ʉ ma'igʉ̃ a'tiro weegʉsami. Yé quetire mʉsãrẽ weregʉ
wa'agʉsami. Cʉ̃ yʉ'ʉ me'rã marĩ wiogʉ Jesucristo yere da'raco'tetamugʉ̃ nimi. Tojo nicã
yʉ'ʉre bu'etamugʉ̃ nimi. 8 Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ mʉsã tiropʉ wa'adutigʉti wee'e. Ʉ̃sã ye quetire
tʉ'orã, mʉsã wãcũtutua, e'catinemorãsa'a. 9 Onésimo mʉsã ya macã nícũ'cʉ quẽ'rã cʉ̃
me'rã wa'agʉsami. Cʉ̃ yʉ'ʉ ma'igʉ̃, yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ a'tocaterore ʉ̃sãrẽ añurõ weetamugʉ̃
weemi. Na pʉarã mʉsãrẽ wererãsama nipe'tise a'to Romapʉ de'ro wa'a'quere.

10 Aristarco mʉsãrẽ añudutimi. Cʉ̃ quẽ'rã yʉ'ʉ me'rã bu'iri da'reri wi'ipʉ nimi.
Marco, Bernabé basucʉ quẽ'rã mʉsãrẽ añudutimi. Marco mʉsã tiropʉ sijacã, yʉ'ʉ
mʉsãrẽ todʉporo ní'caronojõta añurõ ñe'eapa. 11 Apĩ Jesú na "Justo" pisuno'gʉ̃ mʉsãrẽ
añudutimi. Ã'rã i'tiarã ãpẽrã judío masã Jesucristore ẽjõpeorã wa'terore na dia'cʉ̃ yʉ'ʉre
da'ratamuma. Na Õ'acʉ̃ wiogʉ nisere masãrẽ bu'erã weema. Na weetamuse me'rã yʉ'ʉ
wãcũtutua, e'catise cʉo'o. 12 Epafras mʉsã me'rãcjʉ̃ añudutimi. Cʉ̃ Jesucristo ye cjasere
da'raco'tegʉ nimi. Cʉ̃ mʉsãrẽ ʉpʉtʉ sẽrĩbosagʉ weemi. Õ'acʉ̃rẽ añurõ sirutuato, cʉ̃
ʉaro añurõ weenu'cũato ígʉ̃, tojo sẽrĩbosami. 13 Yʉ'ʉ diacjʉ̃ta were'e. Cʉ̃ mʉsãrẽ ʉpʉtʉ
sẽrĩbosacã ĩ'a'a. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã Hierápolicjãrãrẽ sẽrĩbosami.
14 Luca ocoyeri masʉ̃ ʉ̃sã ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ mʉsãrẽ añudutimi. Apĩ quẽ'rã Demas wãmetigʉ
añudutise o'omi.

Pablo añudutitʉo'que ni'i

15 Laodiceacjãrã Jesucristore ẽjõpeorã añuato. Ninfa wãmetigo quẽ'rã añuato. Tojo nicã
nipe'tirã co ya wi'ipʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã nerẽwʉarã añuato. 16 Mʉsã a'ti pũrĩrẽ bu'epe'oca
be'ro Laodiceacjãrãpʉre o'óya. Na quẽ'rã na nerẽwʉaropʉ bu'eĩ'oato. Mʉsã quẽ'rã
ape pũrĩ Laodiceacjãrãrẽ yʉ'ʉ ojáca pũrĩrẽ ñe'erã, mʉsã nerẽrõpʉ bu'eya. 17 A'tiro niña
Arquipore: "Marĩ wiogʉ da'radutigʉ cũu'quere añurõ da'ratu'ajaya."

18 A'te nitʉose darire mʉsãrẽ añudutise o'ogʉ, yʉ'ʉ basuta oja'a. Wãcũña yʉ'ʉ bu'iri
da'reri wi'ipʉ nisere. Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosaya. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapʉ nirĩ macãcjãrãrẽ ojacʉ niwĩ. A'ti pũrĩrẽ ojagʉ, Corintopʉ nicʉ niwĩ. Todʉporopʉre cʉ̃ basuta narẽ Jesucristo yere were, cʉ̃rẽ ẽjõpeori curuacjãrã sãjãcã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ ẽjõpeocã wééca be'ro Timoteo añuse quetití ejacã tʉ'ogʉ, maata narẽ a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ. Na añurõ weesere tʉ'ogʉ, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'ocʉ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeosere weenemocã ʉasãgʉ̃ ojacʉ niwĩ. Na cʉ̃rẽ sẽrĩtiña'quere yʉ'tigʉ ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacʉ niwĩ.

Pablo cʉ̃ me'rãcjãrã me'rã Tesalónicacjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo, yʉ'ʉ me'rãcjãrã Silvano, Timoteo me'rã mʉsãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Mʉsã Tesalónicacjãrãrẽ marĩ pacʉ Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesucristo yarãrẽ añudutise o'o'o. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Tesalónicacjãrã na añurõ weesetisere tʉ'ogʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosa'que ni'i

2 Mʉsãrẽ ʉ̃sã ñubuesetirinʉcʉ̃ marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'a. 3 Cʉ̃rẽ ñubuerã, a'tiro ni'i. "Õ'acʉ̃, Tesalónicacjãrã mʉ'ʉ macʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorã añurõ weesetisama. Na ma'isere ĩ'orã, ãpẽrãrẽ añurõ weetamusama. Jesucristo cʉ̃ apaturi a'tiatjere e'catise me'rã yucuerã weesama. Tojo weerã cʉ̃rẽ ẽjõpeodu'utisama", ni ñubue'e Õ'acʉ̃rẽ.

4 Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ma'imi. Cʉ̃, yarã niato ígʉ̃ besecʉ niwĩ. Ʉ̃sã a'tere masĩ'i. 5 Mʉsãrẽ Jesú ye quetire wererã, ʉ̃sã ye ʉseri me'rã dia'cʉ̃ weretiwʉ. Espíritu Santu tutuase me'rã werewʉ. Ʉ̃sã bu'ese diacjʉ̃ta ni'i nírã, mʉsãrẽ bu'ewʉ.

Mʉsã masĩsa'a. Ʉ̃sã topʉ nírã, mʉsãrẽ ma'írã, añurõ weesetiwʉ. 6 Mʉsã ʉ̃sã wee'quere ĩ'acũurã, ʉ̃sã weronojõta weeseticãrã niwʉ̃. Tere wéérã, Jesucristo weeseti'caronojõta weecãrã niwʉ̃. Mʉsãrẽ Espíritu Santu e'catise o'ocã, ʉpʉtʉ pi'etimirã, Jesucristo ye quetire ñe'ewʉ̃. 7 Tojo weerã mʉsã Jesure ẽjõpeosere ĩ'orã, añuse queose nipe'tirã ãpẽrã Jesure ẽjõpeorãrẽ o'ocãrã niwʉ̃. Mʉsã ya di'ta Macedoniacjãrãrẽ, tojo nicã ãpẽrã a'ti di'ta Acayacjãrãrẽ tojo weecãrã niwʉ̃. 8 Mʉsã me'rãta marĩ wiogʉ Jesú ye queti nipe'tiropʉ se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cʉ̃ mejẽtare se'saro weewe'e. Nipe'tirocjãrãpʉ mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosere masĩpe'titojama. Tojo weerã tere ãpẽrãrẽ werewe'e. 9 Mejõ na pe'eta mʉsã weesetisere quetiwerema. Ʉ̃sã mʉsã tiropʉ nicã, mʉsã ʉ̃sãrẽ añurõ wee'quere werema. Apeyema, mʉsã queose yee'cãrãrẽ ẽjõpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cãrõacãrẽ Õ'acʉ̃ catigʉ diacjʉ̃ nigʉ́ pe'ere ẽjõpeo, cʉ̃ ʉaro weeaporo. 10 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ Jesú ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ, cʉ̃ apaturi a'tiatjere e'catise me'rã yucuerã weeaporo. A'tere ãpẽrã ʉ̃sãrẽ quetiwerema mʉsã weesetisere. Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Cʉ̃ Jesúta nimi marĩ ʉpʉtʉ bu'iri bocabo'quere yʉ'rʉo'cʉ.

2

Pablo Tesalónicapʉ cʉ̃ bu'e'quere quetiwere'que ni'i

1 Acawererã, mʉsã a'tere añurõ masĩsa'a. Ʉ̃sã Tesalónicapʉ sijarã, mejõ warota bu'ecusiaticãrã niwʉ̃. Ʉ̃sã bu'esere tʉ'orã, mʉsã pãjãrã Jesure ẽjõpeowʉ. 2 Ʉ̃sã mʉsã tiropʉ wa'ase dʉporo ʉ̃sã Filipopʉ niwʉ̃. Topʉ nicã, tocjãrã ʉ̃sãrẽ tãrã, ña'arõ bujicã'wã. Mʉsã tere masĩsa'a. Mʉsã ya macãcjãrã quẽ'rã ʉ̃sã weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na tojo weemicã, Õ'acʉ̃ ʉ̃sãrẽ añurõ wãcũtutuase o'owĩ. Tojo weerã cʉ̃ ye quetire uiro marĩrõ werewʉ. 3 Mʉsãrẽ Jesú ye quetire wererã, mejẽcã pe'e weretiwʉ. Ña'arõ weesĩ'rĩrã, numiarẽ a'metãrãsĩ'rĩrã, weeta'sase me'rã weretiwʉ. 4 Õ'acʉ̃ pe'e ĩ'abesetojagʉpʉ cʉ̃ ye queti weresere cũugʉ̃tigʉ ʉ̃sãrẽ besecʉ niwĩ. Masã ʉ̃sã me'rã e'catiato nírã mejẽta cʉ̃ ye quetire werewʉ. Õ'acʉ̃ pe'ere e'catidutirã werewʉ. Õ'acʉ̃ nimi nipe'tise marĩ wãcũsere masĩgʉ̃. 5 Ʉ̃sã topʉ nírã, ne ni'cãti mʉsã yere ʉaripejarã, añurõ ucũta'sa weretiwʉ. Mʉsã a'tere masĩsa'a. Õ'acʉ̃ quẽ'rã diacjʉ̃ta ʉ̃sã wãcũsere masĩsami.

6-7 Ʉsã Jesú o'ó'cãrã ni'i. Tojo weerã "Ʉsãrẽ wiorã weronojõ ĩ'aña", nímasĩbopã. Tojo
nita basiomicã, ne ni'cʉ̃rẽ nitiwʉ. A'tiro pe'e weewʉ. Ni'cõ numio co macʉ̃rẽ co'te mi'o
masõsamo. Co weronojõ ʉ̃sã quẽ'rã mʉsã tiropʉ nírã, mʉsãrẽ ma'írã, tojota weewʉ.
8 Mʉsãrẽ ma'írã, Õ'acʉ̃ ye queti dia'cʉ̃rẽ weretiwʉ. Nipe'tise ʉ̃sã põtẽorõ weetamuta
basiosere weetamuwʉ̃. Mʉsãrẽ ʉpʉtʉ ma'icãti.

9 Ʉ̃sã topʉ nírã da'ra'quere mʉsã wãcũsa'a. Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ ye quetire wererã, peje
caribose o'osĩ'rĩtiwʉ. Tojo weerã ʉ̃sãrẽ a'mácaticã'to nírã ʉ̃sã basu da'rawʉ. Ñamirĩ,
ʉmʉcori yóacãta ʉ̃sã ba'atjere, ʉ̃sãrẽ dʉ'sasenojõrẽ wapata'arã da'rawʉ.

10 Ʉ̃sã weeseti'quere mʉsã ĩ'awʉ̃. Õ'acʉ̃ quẽ'rã masĩsami. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã
me'rã nírã, ʉ̃sã weesooro marĩrõ nisetiwʉ. Mejẽcã weetiwʉ. Õ'acʉ̃ ʉaronojõ nisetiwʉ.
Tojo weerã ãpẽrã ʉ̃sãrẽ "Na bu'iri cʉoma" nirṍ marĩrõ nicã'wʉ̃. 11-12 Ni'cʉ̃ cʉ̃ põ'rãrẽ
weronojõta ʉ̃sã quẽ'rã mʉsãnʉcʉ̃rẽ werewʉ. E'catise, wãcũtutuasere mʉsãrẽ o'owʉ. Õ'acʉ̃
põ'rã weronojõta nisetidutiwʉ. Mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃ põ'rã niato nígʉ̃ besesami. Tojo nicã
mʉsãrẽ cʉ̃ me'rã cʉ̃ asistese nirõpʉ ninu'cũdutisami.

13 Apeye mʉsã ye cjasere weregʉti. Õ'acʉ̃ ye quetire werecã, mʉsã "Õ'acʉ̃ ye ucũse
ni'i" nírã, maata ẽjõpeowʉ. "Masã na ucũsere ẽjõpeobosaʉ", nitiwʉ. Mʉsã tojo weesere
wãcũrã, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'a. Ʉ̃sã mʉsãrẽ were'que Õ'acʉ̃ ucũse warota niwʉ̃. Te
queti me'rãta Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro weeato nígʉ̃ mʉsãrẽ siape me'rã dʉcayunu'cũgʉ̃ weemi.

14 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeocã, mʉsã ya di'tacjãrã mʉsãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. Judea
di'tapʉ quẽ'rãrẽ na acawererã judío masã mʉsãrẽ wa'a'caronojõta Jesure ẽjõpeorãrẽ
weecãrã niwã. 15 Judío masãta dʉporocjãrãpʉ quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ
wẽjẽcãrã niwã. Marĩ wiogʉ Jesure tojota weecãrã niwã. Ʉ̃sã quẽ'rãrẽ mʉsã ya macãpʉ
nicã, ʉ̃sãrẽ ʉatirã, cõ'acã'wã. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ na me'rã tʉ'satisami. Judío masã nipe'tirã
Jesure ẽjõpeorã me'rã cumuca dia'cʉ̃ ʉacã'ma. 16 Judío masã nitirãrẽ Õ'acʉ̃ yʉ'rʉocã
ʉatima. Tojo weerã narẽ Jesú ye quetire werecã ʉasãtirã, a'tiro weewã. Ʉ̃sã narẽ
weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na ña'arõ weese siape me'rã nemorõ wee'e. Tojo weerã
na pajibutiaro bu'iri cʉoma. Na yʉ'rʉnʉ'cãpose bu'iri ni'cãrõacãpʉta na Õ'acʉ̃ bu'iri
da'resere bocarãsama.

Pablo quẽ'rã Tesalónicacjãrãrẽ ĩ'arã wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

17 Ʉ̃sã mʉsã tiropʉre wijawã'cãtica be'roacã maata mʉsãrẽ ĩ'asĩ'rĩmicãti. Ʉ̃sã upʉ topʉ
nitimicã, mʉsã tiropʉ dia'cʉ̃ ejeripõ'rãtiwʉ. Topʉre ʉpʉtʉ wa'asĩ'rĩmiwʉ̃ tja. 18 Pejetiri
yʉ'ʉ Pablo basu pe'eta "Wa'agʉti", nimiwʉ̃. Ʉ̃sã topʉ wa'asĩ'rĩsetirinʉcʉ̃ wãtĩ ʉ̃sãrẽ
cã'mota'amʉjãwĩ. 19-20 Mʉsãta ni'i ʉ̃sãrẽ e'catise o'orã. Tojo weerã mʉsãrẽ pũrõ ĩ'asĩ'rĩsa'a.
Marĩ wiogʉ Jesú cʉ̃ apaturi a'ti turipʉ a'ticã, cʉ̃rẽ wererãti mʉsã ye quetire. A'tiro nirãti:
"Ã'rãta nima ʉ̃sãrẽ e'catise o'o'cãrã. Narẽ mejõ waro mʉ'ʉ ye quetire weretiwʉ. Na tere
tʉ'orã, mʉ'ʉrẽ añurõ ẽjõpeowã. Tojo weerã pũrõ e'cati'i na me'rã", nirãti cʉ̃rẽ.

3

1-2 Mʉsã ye quetire tʉ'osĩ'rĩrã, põtẽoticãti. Tojo weerã mʉsã tiropʉ Timoteore ĩ'adutirã
o'ówʉ. "Ʉ̃sã pe'e Atenapʉ tojarãti", niwʉ̃. Timoteo ʉ̃sã me'rãcjʉ̃ Jesú ye quetire
werecusiatamugʉ̃ nimi. Cʉ̃ mʉsãrẽ Jesure nemorõ ẽjõpeocã weegʉsami nírã, o'ówʉ. Tojo
nicã wãcũtutuanemosere wereato nírã cʉ̃rẽ o'ówʉ. 3-4 Ãpẽrã masã mʉsã Jesure ẽjõpeocã
ĩ'arã, ĩ'atu'ti, bujicã'sama. Na tojo weecã, Jesure ẽjõpeodu'uticã'to nírã Timoteore
weredutirã o'ówʉ. Ʉ̃sã topʉ nírã, mʉsãrẽ a'tere wereyutojawʉ. "Marĩ Jesure ẽjõpeorã,
pi'etino'rõsa'a", niwʉ̃. Ʉ̃sã ní'caronojõta marĩ nipe'tirãrẽ queoro wa'aro wee'e. Mʉsã
tere masĩsa'a. 5 Mʉsã Jesure ẽjõpeosere masĩsĩ'rĩgʉ̃ põtẽoti, ¿de'ro wa'amiti narẽ? nígʉ̃,
mʉsã ye quetire miitidutigʉ Timoteore o'ówʉ. "Apetero weegʉ mʉsãrẽ wãtĩ Jesure
ẽjõpeodu'ucã weecã'pĩ", nicãti. ¿Ʉ̃sã bu'e'que ne wapamarĩpari? ni masĩsĩ'rĩgʉ̃ cʉ̃rẽ
o'ówʉ.

Tesalónicacjãrã ye quetire Timoteo quetití eja'que ni'i

6 Ni'cãrõacãrẽ Timoteo mʉsã tiropʉ ní'cʉ dajatojami a'topʉre. Cʉ̃ mʉsã yere añuse
quetití dajami. A'tiro niami: “Na Jesure ẽjõpeonu'cũcã'ma. Na basu añurõ a'merĩ
ma'isetiama. Marĩrẽ ma'ise me'rã wãcũnu'cũcã'ma. Marĩrẽ pũrõ ĩ'asĩ'rĩama marĩ narẽ
ĩ'asĩ'rĩrõnojõta”, ni quetití dajami. 7 Mʉsã Jesure ẽjõpeose quetire tʉ'orã ʉ̃sã pi'etimirã,
e'cati'i. 8 Marĩ wiogʉ Jesure ẽjõpeonu'cũcã tʉ'orã, yujupʉta ʉ̃sã ejerisãjãse cʉo'o. 9 Tojo
weerã mʉsãrẽ wãcũrã, e'catiyʉ'rʉasa'a. Õ'acʉ̃rẽ mʉsã ye cjasere ʉ̃sã ¿de'ro wee e'catise
o'opõtẽobosaʉ? Basiowe'e. 10 Ñamirĩ, ʉmʉcorita yóacã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩnu'cũcã'a mʉsã tiropʉ
wa'asĩ'rĩrã. Mʉsãrẽ Jesú yere wereyapada'reosĩ'rĩsa'a.
11 Ʉ̃sã marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ, marĩ wiogʉ Jesure a'tiro sẽrĩ'i. “Tesalónicacjãrã tiropʉ ʉ̃sãrẽ
o'óya. 12 Nemorõ na basu a'merĩ ma'iseticã weeya. Nipe'tirã ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'icã weeya.
Narẽ ʉ̃sã ma'irõnojõta na quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'iato. 13 Õ'acʉ̃, mʉ'ʉrẽ ẽjõpeodu'uticã'to.
Mʉ'ʉ ʉaro weeato. Narẽ wãcũtutuacã weeya. Mʉ'ʉ narẽ tojo weecã, mʉ'ʉ ĩ'orõpʉ bu'iri
marĩrã nirãsama. Tojo weerã Jesú apaturi a'ti turipʉre cʉ̃ yarã me'rã a'ticã, bu'iri marĩrã
nirãsama.” A'tiro ni sẽrĩbosa'a mʉsã ye cjasere marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ.

4

Pablo Jesure ẽjõpeorãrẽ Õ'acʉ̃ tʉ'saronojõ weeduti'que ni'i

1 Apeye mʉsã ye cjasere werenemosĩ'rĩsa'a. Yʉ'ʉ basu dutise mejẽta ni'i. Marĩ wiogʉ
Jesú dutisere were'e. Ʉ̃sã mʉsãrẽ duti'caronojõta Õ'acʉ̃ tʉ'sasenojõrẽ weeya. Mʉsã
ni'cãrõacãrẽ Õ'acʉ̃ duti'quere weerã wee'e. Siape me'rã nemorõ weenemoña. 2 Ʉ̃sã
were'quere mʉsã masĩsa'a. A'tere wererã, Jesú marĩ wiogʉ cʉ̃ dutiro me'rã mʉsãrẽ
werewʉ.
3 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro weecã tʉ'sasami. Cʉ̃ yarã weronojõ weesetiya. Mʉsã nʉmosãnumia,
mʉsã marãpʉsʉmʉa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. 4 Mʉsãnʉcʉ̃ wiopesase me'rã ña'arõ
weeĩ'orõ marĩrõ omocã dʉ'te, nʉmotibʉroya. Mʉsã tojo weecã ĩ'arã, ãpẽrã “Añurõ
weema”, nirãsama. 5 Õ'acʉ̃rẽ masĩtirã numiarẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, ʉaripejasama. Mʉsã
na weronojõ niticã'ña. Mejõ wãcũtutuaya. 6 Ne apĩ nʉmorẽ a'metãrãticã'ña. Mʉsã apĩ
nʉmorẽ a'metãrãrã, co marãpʉre ña'arõ weerã weesa'a. Õ'acʉ̃ a'te ña'ase weerãrẽ bu'iri
da'regʉsami. Todʉporopʉ mʉsãrẽ weretojawʉ a'te nʉcʉ̃ĩ'ase quetire. 7 Õ'acʉ̃ marĩrẽ
ña'asere weedutiticʉ niwĩ. Añuse pe'ere cʉ̃rẽ ẽjõpeorã weesetironojõ weeduticʉ niwĩ.
8 No'o a'te bu'esere teerãnojõ ʉ̃sãrẽ teerã mejẽta weesama. Õ'acʉ̃ pe'ere teerã weesama.
Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ ʉaro weedutigʉ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ ʉaro weetirã,
“Õ'acʉ̃, mʉ'ʉrẽ ʉawe'e”, nirã weesama.
9 Mʉsã a'merĩ ma'isetise pũrĩcãrẽ werewe'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ basu pe'e Espíritu Santu me'rã
mʉsãrẽ a'merĩ ma'idutitojacʉ niwĩ. 10 Mʉsã ya di'ta Macedoniacjãrãrẽ nipe'tirã Jesure
ẽjõpeorãrẽ ma'isetirã, cʉ̃ duti'caronojõ weerã wee'e. A'te pe'ema mʉsãrẽ weregʉti.
Jesure ẽjõpeorãrẽ nemorõ ma'inemoña. 11 Añurõ cumuca marĩrõ nisetiya. Ãpẽrãrẽ queti
pooticã'ña. Mʉsã ye nitisere, ãpẽrã ye cjasere ucja wãcũnʉrʉticã'ña. Mʉsã ye pe'ere
wãcũña. Mʉsã da'rase cʉosere añurõ da'rasetiya. Nijĩsijaticã'ña. Todʉporopʉre mʉsã
tiropʉ nírã, a'tere weretojawʉ. 12 Mʉsã tojo añurõ da'rarã, ãpẽrã a'mácano'ña marĩrãsa'a.
Mʉsã basu da'rase me'rã catirãsa'a. Mʉsã tojo weecã ĩ'arã, Jesure ẽjõpeotirã mʉsãrẽ añurõ
wiopesase me'rã wãcũrãsama.

Jesú apaturi a'ti turipʉ a'tiatje queti ni'i

13 Apeye tja weregʉti. Wẽrĩ'cãrãpʉ de'ro wa'arãsari nisere mʉsãrẽ
werecasanʉ'cõsĩ'rĩsa'a. A'tere masĩrã, Jesure ẽjõpeorã na wẽrĩcã, pũrõ bʉjawetisome.
A'tiro ni'i. Jesure ẽjõpeorã wẽrĩrã, cʉ̃ tiropʉ cʉ̃ me'rã ninu'cũcã'rãsama. Cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã
pũrĩcã cʉ̃ tiropʉ ne wa'asome. Tojo weerã Jesure ẽjõpeotitjĩarã, na me'rãcjãrã, na
acawererã wẽrĩcã, pũrõ bʉjawetisama. Mʉsã pũrĩcã Jesure ẽjõpeo'o. Tojo weerã na
weronojõ bʉjawetiticã'ña. 14 Marĩ a'tere ẽjõpeo'o. Jesú wẽrĩ'cʉpʉ masãcʉ niwĩ. Cʉ̃
apaturi a'ti turipʉ a'ticã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wẽrĩ'cãrãrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ masõ'caronojõta
masõgʉ̃sami. Masõtoja, cʉ̃ tiropʉ miagʉ̃sami.
15 Ni'cãrõacãrẽ marĩ wiogʉ Jesú were'quere mʉsãrẽ wereturiarã wee'e. Jesú a'ti turipʉ
apaturi a'ticã, Jesure ẽjõpeorã cʉ̃rẽ põtẽrĩrã wa'arãsama. Cʉ̃rẽ põtẽrĩrã, marĩ catirã

ãpẽrã wẽrĩ'cãrã dʉporo ʉ'mʉtãwã'cãsome. [16] A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cʉ̃ ucũse
dutise me'rã ʉ'mʉsepʉ a'tigʉsami. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã wiogʉ ʉpʉtʉ ucũquejo, Õ'acʉ̃
yaro putiro coronetare putigʉsami. Tojo wa'acã, Jesure ẽjõpeorã wẽrĩ'cãrã ape upʉ
me'rã masãmʉ'tãrãsama. [17] Na be'roacã marĩ Jesure ẽjõpeorã quẽ'rã a'ti nucũcãpʉ catirã
o'mecururipʉ na me'rã mʉjãarãsa'a. Topʉ Jesure põtẽrĩrãsa'a. Tojo wee cʉ̃ me'rã
ninu'cũcã'rãsa'a.
[18] Mʉsã a'tere ãpẽrãrẽ wereturiaya. Tojo weerã mʉsã a'merĩ wãcũtutuacã weerãsa'a.

5

[1] Di nʉmʉ, no'ocátero nicã Jesú apaturi a'tigʉsari nisema masĩno'ña marĩ'i. Tojo weerã
mʉsãrẽ werewe'e. [2] Queose me'rã mʉsãrẽ weregʉti. Ni'cʉ̃ yajari masʉ̃ ñamipʉ wãcũña
marĩrõ yajagʉ a'tisami. Cʉ̃ weronojõta Jesú quẽ'rã marĩ ne wãcũtiri cura a'tigʉsami.
Mʉsã cʉ̃ wãcũña marĩrõ a'tiatjere masĩtojasa'a. [3] Jesure ẽjõpeotirã cʉ̃ apaturi a'tiatji
dʉporoacã a'tiro wãcũrãsama. "Ʉ̃sã uiro marĩrõ añurõ nicã'a", nirãsama. A'tiro na
wãcũcũñarĩ cura narẽ peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cõ nijĩpaco wãcũña marĩrõ wĩ'magʉ̃
wʉatji dʉporoacã pũrĩse pi'etinʉ'cãsamo. Na quẽ'rã Jesure ẽjõpeotirã tojota wãcũña
marĩrõ ʉpʉtʉ pi'etirãsama. Ne ni'cʉ̃ yʉ'rʉwetisome. [4] Masã Jesure ẽjõpeotirã na'itĩ'arõpʉ
nirã́ weronojõ nisama. Na cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cã, cʉ̃ ʉaro weetisama. Mʉsã pũrĩcã na weronojõ
niwe'e. Tojo weerã Jesú cʉ̃ apaturi a'ti di'tapʉ a'ticã, ĩ'aʉcʉasome. Yajari masʉ̃rẽ
ĩ'amarĩarõ weronojõ wa'asome. [5] Mʉsã ña'ase weeseti'quere Jesú acobojotojacʉ niwĩ.
Tojo weerã bo'reyuro, ʉmʉcopʉ nirã́ weronojõ ni'i. Marĩ Jesú yarã ña'ase weeborãnojõ
niwe'e. Jesure ẽjõpeotirã pe'e ña'arõ weesetisama. Na'itĩ'arõ, ñamipʉ nirã́ weronojõ
nisama. [6] Marĩ cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú apaturi a'tiatjere wãcũtirã, cãrĩrã weronojõ
nisama. Marĩ pe'e cʉ̃ a'tiatjere añurõ tʉ'omasĩse me'rã wãcũnʉrʉ̃rã. Ña'ase weesĩ'rĩrã,
wãcũtutuarã. [7] Ñamipʉ masã cãrĩma. Que'ari masã ñamipʉta que'asama. [8] Marĩ pe'e Jesú
yarã ʉmʉcopʉ nirã́ weronojõ ni'i. Tojo weerã marĩ weesere añurõ tʉ'oña'nʉ'cõtojarãpʉ
weesetirã. Queose me'rã weregʉti. Ni'cʉ̃ surara a'mewẽjẽrõpʉ wa'agʉ, cʉ̃ upʉre
cã'mota'agʉ cõmesu'tirore sãñasami. Cʉ̃ weronojõta marĩ wãtĩrẽ cã'mota'arã Õ'acʉ̃rẽ
ẽjõpeonu'cũcã'rã. Ãpẽrãrẽ ma'irã. Dʉpoare cã'mota'arã cõmesapeare pesaro weronojõ
Jesú cʉ̃ apaturi a'tiatjere, marĩ cʉ̃ me'rã ninu'cũatjere wãcũnʉrʉ̃rã. Marĩ tojo weecã, wãtĩ
marĩrẽ ña'arõ weemasĩtisami.
[9] Õ'acʉ̃ bu'iri bocato nígʉ̃ mejẽta marĩrẽ besecʉ niwĩ. Mejõ marĩ bu'iri cʉobo'cãrãrẽ
marĩ wiogʉ Jesucristo me'rã yʉ'rʉocʉ niwĩ. [10] Cʉ̃ me'rã ninu'cũcã'to nígʉ̃ marĩrẽ
wẽrĩbosacʉ niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ apaturi a'ticã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wẽrĩ'cãrã, marĩ catirã cʉ̃
me'rã ninu'cũcã'rãsa'a. [11] Tere wãcũrã, mʉsã ni'cãrõacã weesetironojõta ãpẽrãrẽ a'merĩ
weetamu, wãcũtutuacã weeya.

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ cʉ̃ werecasa'que ni'i

[12] Acawererã, mʉsãrẽ a'tiro weecã ʉasa'a. Õ'acʉ̃ ye queti wererãrẽ, cʉ̃ bese'cãrãrẽ
wiopesase me'rã ĩ'aña. Õ'acʉ̃ narẽ cʉ̃ ye quetire bu'edutigʉ, mʉsãrẽ werecasadutigʉ cũucʉ
niwĩ. [13] Na mʉsã de'ro wee nisetiatjere wererã, ʉpʉtʉ da'rama. Tojo weerã ma'ise me'rã
narẽ wãcũña. A'merĩ a'pepũrĩticã'ña. A'merĩ añurõ nisetiya.
[14] Apeye mʉsãrẽ werenemorãti. Nijĩsijarãrẽ da'radutiya. Wãcũque'tirãrẽ wãcũtutuacã
weeya. Õ'acʉ̃ yere weetutuatirãrẽ weetamuña. Mʉsãrẽ mejẽcã wa'acã, uayeticã'ña.
Nʉ'cãña. [15] Mʉsãrẽ ãpẽrã ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Mʉsã
me'rãcjãrãrẽ, nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'ña.
[16] E'catise me'rã ninu'cũcã'ña. Bʉjawetiticã'ña. [17] Mʉsã no'o nirṍ, no'o wa'aro Õ'acʉ̃rẽ
wãcũ ñubuenu'cũcã'ña. [18] Mʉsãrẽ ña'arõ, añurõ wa'acã quẽ'rãrẽ, Õ'acʉ̃rẽ e'catise
o'onu'cũcã'ña. A'te nipe'tisere Õ'acʉ̃ marĩ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ weecã ʉasami.
[19] Espíritu Santu mʉsã wãcũsepʉre werecã, cã'mota'aticã'ña. Yʉ'tiya cʉ̃ dutisere. [20] Õ'acʉ̃
ye queti weresere tʉ'orã, yabi bujicã'ticã'ña. [21] A'tiro pe'e weeya. Na weresere wãcũ,
tʉ'ocasanʉ'cõpe'ocã'ña. Añuse nicã, tere weeya. [22] No'o ña'ase nisenojõrẽ weeticã'ña.
[23] Õ'acʉ̃ ejerisãjãsere o'ogʉ mʉsãrẽ a'tiro weeato. Siape me'rã añurõ, ña'ase marĩrõ,
cʉ̃ ʉaro dia'cʉ̃ weecã weeato. Mʉsã ejeripõ'rãrĩrẽ, mʉsã wãcũsere, nipe'tiro mʉsã

upʉre co'teato. Cʉ̃ a'tiro weecã, marĩ wiogʉ Jesucristo apaturi a'tigʉ, mʉsãrẽ bu'iri marĩrã bocaejagʉsami. [24] Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ bese'cʉ nipe'tise cʉ̃ “Weegʉti” ní'quere queoro weegʉsami. Tojo weegʉ ʉ̃sã mʉsãrẽ sẽrĩbosasere yʉ'tigʉsami. [25] Acawererã, ʉ̃sã quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosaya.

[26] Nipe'tirã tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ ma'ise me'rã añudutiya.

[27] Marĩ wiogʉ Jesú cʉ̃ dutiro me'rã a'ti pũrĩrẽ nipe'tirã Jesure ẽjõpeorãrẽ bu'eĩ'oduti'i.

[28] Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ ape pũrĩ ojanemoca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ Corintopʉ nígʉ̃, a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ. Ti macãcjãrã Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tʉ'omasĩticã tʉ'ogʉ, narẽ wereapogʉ ojacʉ niwĩ. Na pe'e maata a'tigʉsami nírõnojõ tʉ'ocãrã niwã. Tojo weerã ni'cãrẽrã cʉ̃ a'tiatjere co'terã, na da'rami'quere da'radu'ucã'cãrã niwã. Na ãpẽrã o'ose me'rã ba'acaticã tʉ'ogʉ, narẽ ojacʉ niwĩ. Ti macãcjãrãrẽ a'tiro weeya nígʉ̃, tojo wa'arosa'a nígʉ̃, ojacʉ niwĩ.

Jesucristo apaturi a'tiatji dʉporo ni'cʉ̃ ña'agʉ̃ nisoosebʉcʉ a'tigʉsami. Cʉ̃ pãjãrãrẽ nisoo, ẽjõpeocã weegʉsami nisere ojacʉ niwĩ.

Pablo cʉ̃ me'rãcjãrã Tesalónicacjãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ, yʉ'ʉ me'rãcjãrã Silvano, Timoteo me'rã mʉsãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Mʉsã Tesalónicacjãrãrẽ marĩ pacʉ Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesucristo yarãrẽ añudutise o'o'o.

2 Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ añurõ weeato. Mʉsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Jesucristo apaturi a'ticã masãrẽ beseatje ni'i

3 Yʉ'ʉ acawererã, ʉ̃sã mʉsã ye cjasere wãcũrã, Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'rãti. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeonemorã wee'e. Apeye quẽ'rãrẽ mʉsã a'merĩ ma'inemo'o. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'rõʉa'a. 4 Mʉsã ye cjasere no'o ʉ̃sã wa'aro Jesucristore ẽjõpeorãrẽ na nerẽwʉaropʉ a'tiro ni were'e. "Tesalónicacjãrã ãpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, ne ẽjõpeodu'utima. Narẽ mejẽcã wa'acã quẽ'rãrẽ, nʉ'cãma", ni e'catise me'rã were'e.

5 Ni'cãrõacã mʉsã Jesucristore ẽjõpeose bu'iri ãpẽrã mʉsãrẽ tu'ti, ña'arõ weesama. Na tojo weemicã, mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũrã, cʉ̃ queoro weesere ĩ'arãsa'a. Be'ro mʉsã cʉ̃ tiropʉ wa'arãsa'a. Mʉsãrẽ "Añurã nima, a'tiato yʉ'ʉ tiropʉ", nigʉ̃sami. 6 Õ'acʉ̃ queoro weegʉsami. Mʉsãrẽ pi'eticã wee'cãrãrẽ pi'eticã weegʉsami. 7 Mʉsã tu'u'cãrã pe'ere soose o'ogʉsami. Ʉ̃sã quẽ'rãrẽ mejãrõta weegʉsami. Cʉ̃ marĩ wiogʉ Jesú a'tiri nʉmʉ nicã, tojo weegʉsami. Cʉ̃ a'tigʉ, cʉ̃rẽ wereco'terã tutuarã me'rã ʉ'mʉsepʉ dijatigʉsami. Pecame'e weronojõ asistedijatigʉsami. 8 Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirãrẽ, marĩ wiogʉ Jesú masãrẽ yʉ'rʉose quetire yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ bu'iri da'regʉ a'tigʉsami. 9 Narẽ bu'iri da're bajurio, cõ'adijobutiagʉsami. Tojo weerã na ne cã'rõacã marĩ wiogʉre ĩ'atibutiarãsama. Tojo nicã cʉ̃ tutuasere, cʉ̃ asistesere ĩ'asome. 10 Cʉ̃ a'tiri nʉmʉrẽ Jesure ẽjõpeorã a'tiro weerãsama. Cʉ̃ asistese, cʉ̃ tutuasere ĩ'arã, "Jesú añuyʉ'rʉami", nirãsama. "Nipe'tirã bu'i wiogʉ nimi" ni ĩ'amarĩa, e'catirãsama. Mʉsã quẽ'rã ʉ̃sã were'quere ẽjõpeotjĩarã, na me'rã nirãsa'a.

11 Tere wãcũrã, marĩ ẽjõpeogʉ Õ'acʉ̃rẽ mʉsãrẽ sẽrĩbosanu'cũ'u. A'tiro sẽrĩ'i. "Õ'acʉ̃, mʉ'ʉ põ'rã sãjãdutigʉ narẽ pijicʉ niwʉ̃. Tojo weegʉ narẽ mʉ'ʉ ʉaronojõta niseticã weeya. Na añurõ weesĩ'rĩma. Nipe'tise na weesĩ'rĩsere mʉ'ʉ weetamurõ me'rã weeato. Tojota mʉ'ʉrẽ ẽjõpeo yapaticã'to", ni sẽrĩbosa'a. 12 Mʉsã a'tiro weecã, ãpẽrã marĩ wiogʉ Jesure añurõ wãcũrãsama. Mʉsã quẽ'rãrẽ "Na añurã nima", ni ĩ'arãsama. Õ'acʉ̃, marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsãrẽ ma'írã, tojo weecã weerãsama.

2

A'ti turi pe'tiwã'cãtiri cura Jesure ĩ'atu'tigʉ a'tigʉsami nise ni'i

1 Yʉ'ʉ acawererã, ni'cãrõacãma marĩ wiogʉ Jesucristo a'tiatjere, cʉ̃ tiropʉ marĩrẽ neonʉ'cõ miatjere weregʉti. 2 Cã'rõacã me'rã mʉsã weresu'riano'ticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã "Marĩ wiogʉ a'tiri nʉmʉ nitoja'a" mʉsãrẽ nicã, wãcũque'titicã'ña. A'tiro nibosama. "Ãpẽrã Espíritu Santu yʉ'ʉre tojo niami", nibosama. Ãpẽrã "Apĩ weregʉ, tojo niami", nibosama. Ãpẽrã "Pablo quẽ'rã tojo ojacãrã niama", nibosama. A'tere tʉ'orã, wãcũque'titicã'ña. 3 Na ʉaronojõ nisoono'ticã'ña. Cʉ̃ a'tiatji nʉmʉ dʉporo a'tiro wa'arosa'a. Masã ʉpʉtʉ waro Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãsama. Tojo weeri cura ni'cʉ̃ ña'arõ weeyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ waro bajuagʉsami. Cʉ̃ pecame'epʉ bu'iri da're bajuriono'acjʉ nigʉ̃sami.

4 Cũ Õ'acũrẽ ĩ'atu'tigu, tojo nicã nipe'tise masã ẽjõpeosenojõrẽ ña'arõ ucũacju nigũsami.
Cũ dia'cũrẽ ẽjõpeocã uagusami. Õ'acũ weronojõ Õ'acũ wi'ipu sãjãanujã dujigusami.
"Yu'u Õ'acũ ni'i", nita'sagusami. 5 Yu'u musã tiropu ní́gũ, tere werewu. ¿Musã tere
wãcũweti? 6 Musã cũ ña'agũ a'tiatjere cã'mota'agure masĩ'i. Õ'acũ cũ queoca numu
duporo ña'agũ a'tisome. 7 Dicuse ña'ase cũ weeatjere masĩno'ña marĩ'i yujupu. Tojo
masĩno'ña marĩmicã, ña'ase cũ weesenojõ nu'cãtoja'a. Cũrẽ cã'mota'agure miáca be'ro
cũ ña'arõ weese masĩno'rõsa'a. 8 Cũ wa'acã, ña'arõ weesebucu pe'e a'tigusami. Be'ro marĩ
wiogu Jesú a'ti di'tapu apaturi a'tigu, cũ tutuaro me'rã ña'agũrẽ wẽjẽgũsami. Cũ asistese
me'rã a'tigu, cũrẽ cõ'abajuriogusami. 9 Cũ ña'agũ etáca be'ro wãtĩa wiogu weetamurõ
me'rã peje weeĩ'ota'sagusami. 10 Pecame'epu bu'iri da'reno'ajãrẽ no'o nise ña'ase põtẽorõ
narẽ weeta'sagusami. Õ'acũ narẽ yu'ruosĩ'rĩmicã, na diacjũ cjasere ẽjõpeosĩ'rĩtirãsama.
Tojo weerã pecame'epu wa'adojarãsama. 11 Na ẽjõpeotise bu'iri Õ'acũ nemorõ narẽ
nisoonemocã weegusami. Tojo weerã nisoono'o, ẽjõpeorãsama. 12 Õ'acũ ye diacjũ cjasere
ẽjõpeosĩ'rĩtirã, ña'arõ weesere tu'sayu'ruarãsama. Tojo weegu Õ'acũ narẽ bu'iri da're
bajuriogusami.

Õ'acũ cũ besе'cãrãrẽ yu'ruocu niwĩ nise ni'i

13 Yu'u acawererã, Jesú marĩ wiogu musãrẽ ma'imi. Õ'acũ ne waropu musãrẽ
yu'ruweticã wéégu besecu niwĩ. Espíritu Santu tutuaro me'rã Õ'acũ yarã sãjãcã weecu
niwĩ. Tojo nicã musã diacjũ cjasere ẽjõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo weerã ũsã musã
weesetisere wãcũrã, Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'rãti. 14 Ũsã musãrẽ Jesucristo masãrẽ
yu'ruose quetire werewu. Te me'rã Õ'acũ musãrẽ cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Marĩ
wiogu Jesucristo nirõpu marĩrẽ cũ añubutiasere bu'ipejatamucã uagu, tojo weecu niwĩ.
15 Tojo weerã wãcũtutuanu'cũcã'ña. Ũsã musã tiropu bu'e'quere, tojo nicã ũsã toduporopu
ojao'o'quere wãcũnurũña.

16 Jesucristo marĩ wiogu basuta, tojo nicã marĩ pacu Õ'acũ marĩrẽ pajaña'rã, ma'icãrã
niwã. Na marĩrẽ wãcũtutuacã weenu'cũsama. Marĩrẽ o'oatjere e'catiyutojacã weesama.
17 Musãrẽ wãcũtutuacã, ẽjõpeonu'cũcã weeato. Nipe'tise musã ucũsere, musã weesere
añurõ niseticã weeato.

3

Pablo quẽ'rã sẽrĩbosaduti'que ni'i

1 Acawererã, musãrẽ a'tiro nituorãti. Ũsã ye niatjere sẽrĩbosaya. A'tiro sẽrĩña. "Na
marĩ wiogu ye quetire werecã, pãjãrã masã na weresere ẽjõpeoato", ni sẽrĩbosaya. Tojo
nicã musã wee'caronojõ "Narẽ tu'oato", ni sẽrĩbosaya. 2 Nipe'tirãputa Jesucristo yere
ẽjõpeotima. Tojo weerã apeye quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. Masã ña'arã ũsãrẽ ña'arõ weeticã'to
nírã, sẽrĩña.

3 Marĩ wiogu cũ "Weeguti" ní́'quere weeticã weesome. Cũ musãrẽ wãcũtutuacã
weegusami. Wãtĩrẽ cã'mota'agusami. 4 Ũsã weeduti'quere musã queoro weerã wee'e.
Tere Õ'acũ weetamuse me'rã añurõ weenu'cũrãsama, ni ẽjõpeo'o. 5 Jesucristo musãrẽ
Õ'acũ ma'imi nisere masĩcã weeato. Tojo nicã cũ wãcũtutua'caronojõ musãrẽ wãcũtutuacã
weeato.

Pablo "Da'rawapata'aya" nise ni'i

6 Yu'u acawererã, Jesucristo marĩ wiogu uaronojõ musãrẽ dutirãti. Ãpẽrã Jesucristore
ẽjõpeorã musã me'rã nirã́ nijĩsijasama. Ũsã topu duti'quere weesirututisama. Na me'rã
ba'pati, ne ninemoticã'ña. 7 Musã masĩsa'a. Ũsã topu nírã wee'quere ĩ'acũurõua'a.
Topu nírã, tojo nibajaque'atitiwu. 8 Ne ni'cũrẽ wapayetimirã, tojowaro ba'atiwu. A'tiro
pe'e weewu. Musãrẽ caribosĩ'rĩtirã, ñamirĩ, umucori yóacãta da'rawu. 9 "Ũsã bu'ese
wapa ũsãrẽ ba'ase o'oya" nita basiomicã, ne weetiwu. Musãrẽ añuse queose o'osĩ'rĩrã,
ũsã basu da'rawu. 10 Musã me'rã nírã, a'tiro dutiwu. "No'o da'rasĩ'rĩtigunojõrẽ ne
ba'ase ecaticã'ña", niwũ. 11 Ũsã musã ye quetire a'tiro tu'owu. Ni'cãrẽrã musã wa'tero
nirã́ nijĩsija niapãrã. Da'ratimirã, ãpẽrãrẽ ucjasijapãrã. 12 Marĩ wiogu Jesucristo dutiro

me'rã tojo weesetirãrẽ wererãti. Ãpẽrãrẽ ucjaro marĩrõ na ba'atjere, narẽ dʉ'sasenojõrẽ da'rawapata'ame'rĩcã'to.
13 Yʉ'ʉ acawererã, mʉsã pe'e caributiro marĩrõ añurõ weenu'cũcã'ña. 14 No'o ʉ̃sã a'ti pũrĩpʉ dutio'osere weetigʉnojõrẽ "Cʉ̃ nimi", ni masĩña. Cʉ̃rẽ bopoyaro yʉ'rʉato nírã ba'patiticã'ña. 15 Mʉsã tojo ba'patitimirã, cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã weronojõ tʉ'oña'ticã'ña. Mʉsã acaweregʉre weronojõ pe'e añurõ weeato nírã wereme'rĩcã'ña.

*Pablo añudutit*ʉo'que ni'i
16 Marĩ wiogʉ cʉ̃ basu marĩrẽ ejerisãjãse o'ogʉ a'tiro weeato. No'o de'ro mejẽcã wa'acã, mʉsãrẽ ejerisãjãse o'onu'cũcã'to. Marĩ wiogʉ mʉsã nipe'tirã me'rã niato.
17 Yʉ'ʉ Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yʉ'ʉ nipe'tise pũrĩrẽ ojawʉaronojõta oja'a. Yʉ'ʉ a'tiro dia'cʉ̃ papera o'ógʉ oja'a. Tojo weerã mʉsã "Cʉ̃́ta ojapĩ", ni masĩrãsa'a. 18 Marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'to.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Timoteore ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Timoteo Listra wãmetiri macãpʉ bajuacʉ niwĩ. Cʉ̃ pacʉ griego masʉ̃ nígʉ̃, judío masʉ̃ mejẽta nicʉ niwĩ. Cʉ̃ paco pũrĩcã judío masõ nico niwõ. Cʉ̃ Pablore queti miaco'tegʉ nicʉ niwĩ.

Pablo Éfesopʉ nígʉ̃, Timoteore a'ti pũrĩrẽ ojacʉ niwĩ. Timoteore cʉ̃ ẽjõpeosere wãcũtutuacã weenemogʉ̃, Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã tiropʉre añurõ nisetidutigʉ ojacʉ niwĩ.

A'tiro ojacʉ niwĩ. "Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, a'tiro weeroʉa'a", ni ojacʉ niwĩ. Tojo nicã mʉsãrẽ sʉ'ori nisetiacãrẽ besesõrõrã, ã'rãnojõrẽ sõrõrõʉa'a nisere ojacʉ niwĩ. Wapewia numiarẽ co'tesere, tojo nicã apeye ojanemocʉ niwĩ. Añurõ wéérã bu'iri marĩrã nisetisere ojacʉ niwĩ. Queoro bu'etirãrẽ tʉ'omasĩdutisere ojacʉ niwĩ.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

[1] Yʉ'ʉ Pablo Jesucristo besecʉ́ú'cʉ ni'i. Õ'acʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ nimi. Cʉ́ʉ̃ta Jesucristo ye quetire weredutigʉ o'ówĩ. Jesucristo marĩ wiogʉ quẽ'rã yʉ'ʉre o'ówĩ. Cʉ̃rẽta marĩ yucuerã wee'e.

[2] Timoteo, mʉ'ʉrẽ oja'a. Mʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeoyucã, yʉ'ʉ macʉ̃ waro weronojõ ni'i. Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogʉ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato. Pajaña'to. Mʉ'ʉrẽ ejerisãjãcã weeato.

Nisoosere cã'mota'aduti'que ni'i

[3] Yʉ'ʉ Macedoniapʉ wa'ase dʉporo mʉ'ʉrẽ ti macã Éfesopʉ tojadutiwʉ. No'o mejẽcã bu'erãrẽ cã'mota'adutigʉ tojaque'adutiwʉ. Ni'cãrõacãrẽ mejãrõta nigʉ̃ti tja. [4] Tocjãrãrẽ wereturiama'asere, tojo nicã na ñecʉ̃sʉmʉarẽ wãmepeonu'cũsere "Wãcũma'aticã'ña", niña. Masã tere wãcũrã, mejõ waro a'metu'tima'asama. Marĩrẽ Õ'acʉ̃ weeduti'quere añurõ weecã weewe'e. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã pe'e Õ'acʉ̃ weeduti'quere wee'e. Tojo weegʉ narẽ mejẽcã bu'esere cã'mota'aya.

[5] Mʉsãrẽ a'merĩ ma'icã ʉagʉ, tojo duti'i. Ña'ase marĩrã, bu'iri marĩrã tʉ'oña'rã, diacjʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã, queoro ma'irãsa'a. [6] Ãpẽrã tere weetima. No'o ʉaro ucũma'ama. [7] Õ'acʉ̃ ye cjase cʉ̃ duti'quere bu'esĩ'rĩmima. Tojo weemirã, na ucũsere tʉ'omasĩtima. Masĩbutiarã weronojõ bu'ema.

[8] Marĩ masĩ'i. Õ'acʉ̃ Moisére dutise cũu'quere queoro masĩcãma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masã Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãsere masĩdutigʉ cũucʉ niwĩ. [9] Õ'acʉ̃ tere cʉ́úgʉ̃, queoro weerãrẽ cũuticʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ, cʉ̃ dutiro weetirãrẽ cũucʉ niwĩ. Tojo nicã ña'abutiaro weeri masãrẽ, ña'arõ weenu'cũrĩ masãrẽ cũucʉ niwĩ. Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeotirãrẽ, cʉ̃ ye bu'ese cjasere ʉatirãrẽ cũucʉ niwĩ. Apeyere, no'o pacʉre, pacore wẽjẽcõ'arãrẽ, nipe'tirã no'o wẽjẽsebʉcʉrãrẽ cũucʉ niwĩ. [10] No'o ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ, no'o ʉmʉa se'saro numia me'rã weewʉaronojõ weerãnojõrẽ cũucʉ niwĩ. Numia quẽ'rãrẽ na weronojõ weewʉarãnojõrẽta cũucʉ niwĩ. Tojo nicã masãrẽ ñe'e, ãpẽrãpʉre duaturiarãrẽ cũucʉ niwĩ. Nisoosebʉcʉrãrẽ, tojo nicã "Õ'acʉ̃ me'rã diacjʉ̃ta ni'i" nisoorãnojõrẽ cũucʉ niwĩ. Tojo nicã nipe'tise añuse bu'esere cã'mota'arãnojõrẽ Õ'acʉ̃ cʉ̃ dutisere cũucʉ niwĩ. [11] A'te bu'ese, añubutiase Õ'acʉ̃ yʉ'rʉose queti nírõnojõta ni'i. Cʉ̃ añuyʉ'rʉgʉ yʉ'ʉre a'te quetire weredutiwĩ.

Pablo "Yʉ'ʉ ña'agʉ̃ nimicã, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añurõ weewĩ" ní'que ni'i

[12] Yʉ'ʉ marĩ wiogʉ Jesucristore e'catise o'o'o. Cʉ̃ yʉ'ʉre añurõ wãcũgʉ̃, cʉ̃ yarãrẽ yʉ'ʉre weetamudutiwĩ. Tojo weedutigʉ, yʉ'ʉre tutuasere o'owĩ. [13] Todʉporopʉ yʉ'ʉ cʉ̃rẽ ña'arõ ucũwʉ̃. Cʉ̃ yarãrẽ ña'abutiaro weewʉ. Titapʉre yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeotitjĩagʉ̃, yʉ'ʉ weesere masĩtiwʉ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre pajaña'wĩ. [14] Marĩ wiogʉ yʉ'ʉre ma'ígʉ̃, añubutiaro weewĩ. Cʉ̃ yʉ'ʉre Jesucristore añurõ ẽjõpeocã weewĩ. Ãpẽrãrẽ ma'icã weewĩ.

15 A'te yʉ'ʉ ucũatje queoro waro ni'i. Nipe'tirã ẽjõpeoroʉa'a. A'tiro ni'i. Jesucristo
ña'arõ weerãrẽ yʉ'rʉosĩ'rĩgʉ̃ a'ti nucũcãpʉre a'ticʉ niwĩ. Yʉ'ʉta nipe'tirã yʉ'rʉoro
ña'arõ weeyʉ'rʉnʉ'cã'cʉ ni'i. 16 Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre pajaña'wĩ. Cʉ̃ tojo weese
me'rã Jesucristo ña'arõ weerãrẽ pajaña'sere yʉ'ʉre ĩ'omʉ'tãwĩ. Cʉ̃ masãrẽ pajaña'se
ne pe'tisome. Yʉ'ʉre, ña'arõ weeyʉ'rʉnʉ'cã'cʉre pajaña'caronojõta nipe'tirã cʉ̃rẽ
ẽjõpeorãrẽ pajaña'gʉ̃sami. Narẽ cʉ̃ me'rã catinu'cũcã weegʉsami. 17 Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ
"Añuyʉ'rʉami", ninu'cũrã. Cʉ̃ wiogʉ ninu'cũgʉ̃ nimi. Ne wẽrĩsome. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nimi.
Cʉ̃ bajutigʉ, masĩyʉ'rʉgʉ nimi. Tojota nimi.
18-19 Timoteo, mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃ weronojõ ni'i. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ weeduti'quere weeya.
Todʉporo marĩ acawererã mʉ'ʉrẽ Õ'acʉ̃ wereduti'quere werepã. Na were'caronojõta
weeya. Tere wéégʉ, tutuaro me'rã du'ucũurõ marĩrõ añurõ weesere weenu'cũcã'ña.
Tojo nicã queoro ẽjõpeo, bu'iri marĩgʉ̃ tʉ'oña'ña. Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã queoro
weemasĩmirã, weeticãrã niwã. Tere weetirã, Jesucristore ẽjõpeodu'ucãrã niwã. 20 A'te
tojo wa'awʉ Himeneorẽ, tojo nicã Alejandrore. Tojo weegʉ ã'rã pʉarãrẽ Õ'acʉ̃rẽ ña'arõ
ucũnemoticã'to nígʉ̃ Jesucristore ẽjõpeorã me'rã ninemodutitiwʉ. Narẽ wãtĩa wiogʉ
de'ro weesĩ'rĩrõ weeato nígʉ̃ tojo weewʉ.

2

*"Õ'ac*ʉ̃rẽ sẽrĩrã, a'tiro weeroʉa'a" ní'que ni'i

1 Ne waro Jesucristore ẽjõpeorã a'tiro weecã ʉa'a. Nipe'tirãrẽ sẽrĩbosarã. Õ'acʉ̃ narẽ
weetamuato nírã sẽrĩbosato. Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, "Añu'u", niato. 2 Wiorãrẽ, nipe'tirã dutiri
masãrẽ sẽrĩbosato. Marĩ tojo weerã a'mequẽse marĩrõ nirãsa'a. Nipe'tise Õ'acʉ̃ dutisere
queoro weemasĩrãsa'a. Masã me'rã queoro nisetirãsa'a. 3 Marĩ ãpẽrãrẽ sẽrĩbosarã, añurõ
weerã wee'e. Õ'acʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ tojo weecã tʉ'sasami. 4 Õ'acʉ̃ nipe'tirãrẽ cʉ̃ tiropʉ
wa'acã ʉasami. Nipe'tirãrẽ cʉ̃ ye, diacjʉ̃ cjasere masĩcã ʉasami. 5 Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nimi. Tojo
nicã Jesucristo ni'cʉ̃ta tja masãrẽ Õ'acʉ̃ me'rã apobosari masʉ̃ nimi. Cʉ̃ masʉ̃ weronojõ
upʉtigʉ nicʉ niwĩ. 6 Jesucristo nipe'tirã masãrẽ yʉ'rʉogʉ wẽrĩbosacʉ niwĩ. Marĩ ña'arõ
wee'que wapare wapayegʉ tojo weecʉ niwĩ. A'te quetire "Tojo wa'arosa'a" nícatero ejacã,
werebajurẽno'caro niwʉ̃. 7 Cʉ̃ ye quetire weredutigʉ Cristo yʉ'ʉre sõrõwĩ. Cʉ̃ besecʉ́ú'cʉ
niato nígʉ̃ judío masã nitirãrẽ cʉ̃ ye, diacjʉ̃ cjasere bu'edutigʉ sõrõwĩ. Diacjʉ̃ta ni'i.
Nisoogʉ mejẽta wee'e.
8 Tojo weegʉ nipe'tirocjãrã ʉmʉarẽ a'tiro weecã ʉa'a. Na nerẽwʉaropʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩcã
ʉa'a. Ñúmorõ sẽrĩrã, ña'arõ weese moorã sẽrĩrõʉa'a. Uase, a'metu'tise moorã sẽrĩrõʉa'a.
9 Numia quẽ'rã a'tiro weecã ʉa'a. Na su'tire añurõ ĩ'atʉ'saropʉta sãñato. Ejatuaro
weeme'rĩcã'to. Na upʉre ãpẽrã "Añurã nima" nidutirã peje ma'masu'ayʉ'rʉoticã'to.
10 A'tiro pe'e weeato. Añurõ bajusĩ'rĩrã, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã numia weewʉasenojõrẽ weeato.
Bajuyoropʉre añurõ weese me'rã "Añurã nima", nino'ato. Ãpẽrãrẽ weetamu, añurõ
weeato. 11 Jesucristore ẽjõpeorã nerẽ, na bu'eri curare numia di'tamarĩrõ tʉ'oato. Ũrũsã-
ma'a, ye'suticã'to. 12 Ne numiarẽ masã decopʉ werenu'cũcã ʉawe'e. Tojo nicã ʉmʉarẽ
ne dutiticã'to. Tojo weronojõ o'orã, na numia di'tamarĩato. 13 A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ Adá́rẽ
weemʉ'tãcʉ niwĩ. Cʉ̃ be'ro Evare weecʉ niwĩ. 14 Apeye quẽ'rãrẽ, Adá́ wãtĩ nisoono'mʉ'tãcʉ
mejẽta nimi. Numio pe'e nisoono'mʉ'tãco niwõ. Tojo weeno'co niyugo, Õ'acʉ̃ duti'quere
yʉ'rʉnʉ'cãco niwõ. 15 Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ numiarẽ yʉ'rʉogʉsami. Na põ'rãticã, narẽ añurõ
yʉ'rʉweticã weegʉsami. Na cʉ̃rẽ ẽjõpeocã, masãrẽ ma'icã, tojo weegʉsami. Na queoro
wãcũyu, weeseticã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro weenu'cũcã, yʉ'rʉweticã weegʉsami.

3

Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã sʉ'ori nirãrẽ sõrõse ni'i

1 Masã a'tiro ucũwʉase diacjʉ̃ta ni'i: "No'o Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã sʉ'ori nigʉ́,
sʉ'ori wejepeogʉ sãjãsĩ'rĩgʉ̃nojõ añuse da'rasere weesĩ'rĩgʉ̃ weemi." 2 Tojo weesĩ'rĩgʉ̃nojõ
a'tiro nirõʉa'a. Cʉ́ta "Ña'arõ weemi" nino'ña marĩgʉ̃ nirõʉa'a. Ni'cõta nʉmotigʉ nirõʉa'a.

Cũ wiopesase me'rã weesetigʉnojõ nirõʉa'a. Añurõ wãcũyu weesetigʉnojõ nirõʉa'a. Ãpẽrã wiopesase me'rã ĩ'ano'gũnojõ nirõʉa'a. Sijari masã cũ ya wi'ipʉ wa'acã, añurõ põtẽrĩgũnojõ nirõʉa'a. Ãpẽrãrẽ añurõ bu'eme'rĩgũnojõ nirõʉa'a. 3 Tojo nicã que'agʉ, cumucabʉcʉ niticã'rõʉa'a. Tojo weronojõ o'ogʉ, tu'tiro marĩrõ masãrẽ queoro weegʉnojõ nirõʉa'a. A'mequẽsere ʉatigʉ, niyerure ʉaripejatigʉnojõ nirõʉa'a. 4 Cũ, cũ ya wi'icjãrãrẽ añurõ dutimasĩgũ nirõʉa'a. Cũ põ'rãrẽ añurõ wiopesase me'rã yʉ'time'rĩcã weegʉ́ nirõʉa'a. 5 Cũ, cũ ya wi'icjãrãrẽ dutimasĩtigʉ, Õ'acũrẽ ẽjõpeori curuacjãrã pe'ere totá nemorõ co'tetibosami. 6 Jesucristore ne waropʉ ẽjõpeomʉjãti'cʉre sʉ'ori wejepeogʉ sõrõña. Apetero weegʉ ni'cũ ẽjõpeoca be'roacã sõrõno'cʉ pe'e "Yʉ'ʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", nibosami. Cũ tojo nígũ, wãtĩ weronojõ wãcũbosami. Tojo weegʉ Õ'acũ wãtĩrẽ bu'iri da're'caro weronojõ cũrẽ weebosami. 7 Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro nino'gũrẽ beseya. Jesucristore ẽjõpeotirã "Cṹta añurõ weemi" nino'gũ niato. Tojo weeticãma, ãpẽrã cũrẽ ña'arõ wãcũbosama. Cũ ʉaro wéégʉ, bopoyagʉ wãtĩ ʉaro weebosami.

"Weetamuco'terã a'tiro nisetiroʉa'a" nise ni'i

8 Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã, Õ'acũ ye queti wererãrẽ weetamuco'terã quẽ'rã na wiorã weronojõ nirõʉa'a. Ãpẽrã ẽjõpeono'rãnojõ nirõʉa'a. Na ucũsere queoro weerãnojõ nirõʉa'a. Que'arã, ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩrãnojõ niticã'rõʉa'a. 9 Marĩ ẽjõpeose Jesucristo ye queti Õ'acũ ĩ'o'quere ẽjõpeonu'cũrã nirõʉa'a. Na bu'iri moorã tʉ'oña'rã nirõʉa'a. 10 Narẽ sõrõati dʉporo na weesetisere añurõ masĩrõʉa'a. Na añurõ weeseticã, bu'iri marĩcã ĩ'arã, sõrõrõʉa'a. 11 Numia quẽ'rã mejãrõta ãpẽrãrẽ ẽjõpeono'rãnojõ nirõʉa'a. Ucjasepijarã niticã'rõʉa'a. Nʉcũĩ'ase me'rã weesetirã nirõʉa'a. Tojo nicã queoro weenu'cũrã nirõʉa'a. 12 Ʉmʉ weetamuco'tegʉ ni'cõta nʉmotiroʉa'a. Cũ põ'rãrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ añurõ dutimasĩrõʉa'a. 13 Na weetamuco'tesere añurõ weecã, narẽ masã "Añurõ weema", nirãsama. Tojo nicã Jesucristore na ẽjõpeosere uiro marĩrõ añurõ werenemorãsama.

Marĩ ẽjõpeose cjase ni'i

14-15 "Maata mʉ'ʉ tiropʉ wa'agʉti", ni wãcũ'u. Tojo wãcũmigũ, apetero weegʉ maata wa'atibosa'a. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ Õ'acũ põ'rã a'tiro nisetiroʉa'a nisere ojagʉti. Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ põ'rã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã nima. Náta Õ'acũ ye queti diacjũ cjasere masãrẽ masĩcã weema. 16 Diacjũta ni'i. Marĩ ẽjõpeose todʉporo masã masĩti'que ni'i. Mejõ nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i:

Õ'acũ macũ masũ weronojõ upʉtigʉ a'ti nucũcãpʉre bajuacʉ niwĩ.
Espíritu Santu cũrẽ "Añugũ waro nimi", ni werebajurẽcʉ niwĩ.
Õ'acũrẽ wereco'terã ʉ'mʉsepʉ nirã́ cũrẽ ĩ'acãrã niwã.
Cũ ye queti a'ti nucũcãpʉre werese'sano'o.
A'ti nucũcãpʉre masã cũrẽ ẽjõpeoma.
Be'ro Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ cũrẽ miacʉ niwĩ.

4

"Diacjũ cjasere ẽjõpeotirã a'tiro weesama" nise ni'i

1 Espíritu Santu bajuyoropʉ a'tiro nicʉ niwĩ: "A'ti ʉmʉco pe'tiati dʉporo ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeomi'cãrã ẽjõpeodu'urãsama. Wãtĩa nisoose me'rã bu'esere wererãrẽ siruturãsama. Tojo nicã wãtĩa bu'esere siruturãsama." 2 Weeta'sari masã nisoose me'rã bu'ecã, tʉ'orãsama. Weeta'sari masã te nisoosere masĩmirã, ne bu'iritirã tʉ'oña'tima. 3 Na a'tiro weesama. Masãrẽ nʉmotisĩ'rĩcã, cã'mota'asama. Tojo nicã ni'cãrẽ ba'asere ba'adutitisama. Õ'acũ pe'e a'te ba'asere weecʉ niwĩ. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ diacjũ cjase masĩrãrẽ ba'adutigʉ tojo weecʉ niwĩ. Tere ba'arã, cũrẽ e'catise o'odutigʉ tojo weecʉ niwĩ. 4 Nipe'tise Õ'acũ wee'que añuse ni'i. Marĩ ne yabiticã'rõʉa'a. A'tiro pe'e weeroʉa'a. Cũrẽ e'catise o'orã, ba'aroʉa'a. 5 A'tiro ni'i. Õ'acũ tere "Añu ni'i", nitojacʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũrẽ e'catise o'ocã, cũ te ba'asere añuse wa'acã weemi.

Pablo Timoteore weedutise ni'i

[6] Mɯ'ɯ Õ'acũ ye cjasere marĩ acawererãrẽ bu'eya. Tere bu'égɯ, Jesucristore añurõ
da'raco'tegɯ nigũsa'a. Siape me'rã mɯ'ɯ Õ'acũ ye cjasere bu'égɯ, nemorõ ẽjõpeogɯsa'a.
Mɯ'ɯ añuse bu'esere sirutuse me'rã nemorõ wãcũtutuagɯ nigũsa'a. [7] A'ti turi cjase
werema'asere tɯ'oticã'ña. Nemorõ Õ'acũ ɯaro weenu'cũcã'ña. [8] A'tiro ni'i. Marĩ da'rarã,
nemorõ tutuarã wa'asa'a. Te añu ni'i. Marĩ Õ'acũ ɯaro weecã, totá nemorõ añusa'a. A'ti
ɯmɯcopɯre, be'ro ɯ'mɯsepɯre marĩrẽ añurõ wa'arosa'a. [9] A'te diacjũta ni'i. Nipe'tirã
a'tere ẽjõpeoroɯa'a. [10] Tojo weerã marĩ Jesucristo ye cjasere wererã, pi'eti, ɯpɯtɯ da'ra'a.
Õ'acũ marĩrẽ añurõ weeatjere wãcũ, e'catiyutojarã, tojo wee'e. Cũ catinu'cũgũ nipe'tirãrẽ
yɯ'rɯogɯ nimi. Cũrẽ ẽjõpeorã se'sarore yɯ'rɯogɯsami. [11] A'tere ãpẽrãrẽ dutiya. Narẽ tere
bu'eya.

[12] Mɯ'ɯ ma'mɯ nise ye bu'iri ãpẽrã mɯ'ɯ ucũsere ẽjõpeotibosama. Tojo weesere cã'mo-
ta'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ añuse queose ĩ'oña. Mɯ'ɯ ucũwɯase,
mɯ'ɯ weesetise me'rã ĩ'oña. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ma'ise, mɯ'ɯ Jesucristore ẽjõpeose me'rã
ĩ'oña. Apeye quẽ'rãrẽ añugũ mɯ'ɯ nise me'rã ĩ'oña. [13] Yɯ'ɯ topɯ etase dɯporo nerẽrã, Õ'acũ
ye quetire bu'eĩ'onu'cũcã'ña. Marĩ acawererãrẽ wãcũtutuadutigɯ tojo weeya. Narẽ añurõ
bu'eya. [14] Õ'acũ mɯ'ɯrẽ weemasĩse o'o'quere weenu'cũcã'ña. Sõ'onícatero Jesucristore
ẽjõpeori curuacjãrã sɯ'ori nirã́ mɯ'ɯrẽ ñapeocaterore te weemasĩsere Õ'acũ o'owĩ.

[15] Õ'acũ o'o'quere wãcũnɯrũ, añurõ weenu'cũcã'ña. Tojo weecã, nipe'tirã mɯ'ɯ añurõ
weewã'cãsere ĩ'arãsama. [16] Apeye nigũti. Mɯ'ɯ bu'esere, tojo nicã mɯ'ɯ weesetisere
añurõ wãcũña. Nipe'tisere queoro weenu'cũcã'ña. A'tere wéégɯ, mɯ'ɯ basu yɯ'rɯwetigɯ
weegɯsa'a. Tojo nicã mɯ'ɯ weresere tɯ'orã quẽ'rã yɯ'rɯwetirãsama.

5

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "A'tiro weeya" nise ni'i

[1] Timoteo, mɯ'ɯrẽ dutigɯti. Bɯcɯrã ɯmɯarẽ tu'titicã'ña. Mɯ'ɯ, mɯ'ɯ pacɯsɯmɯarẽ
ucũgũ weronojõ narẽ wereya. Ma'mapjia quẽ'rãrẽ mɯ'ɯ acabijirãrẽ ucũgũ weronojõ
weeya. [2] Bɯcɯrã numiarẽ mɯ'ɯ pacosãnumiarẽ ucũgũ weronojõ narẽ wereme'rĩcã'ña.
Nu'miarẽ mɯ'ɯ acabijirãrẽ weronojõ ña'arõ wãcũrõ marĩrõ wereya.

[3] Wapewia numia weetamuno'ña marĩrãrẽ weetamuña. [4] Wapewio põ'rãticãma
o pãrãmerãticãma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjãrã me'rã añurõ
weewã'cõrõɯa'a. Tojo weerã põ'rã, pãrãmerã, na pacɯsɯmɯa, na ñecũsɯmɯa ma'i'que
wapa ma'i a'merã weesama. Tojo weese añuse ni'i. Õ'acũ tere tɯ'sasami. [5] Apego wapewio
waro ni'cõ nigṍ pũrĩcã Õ'acũ weetamuatjere yucuesamo. Ɯmɯcorinɯcũ, ñamirĩnɯcũ tojo
sẽrĩnu'cũsamo. [6] Apego wapewio pe'e co ɯasere weema'acã'samo. Co pecame'epɯ wa'acjo
weronojõ nitojasamo. [7] A'te quẽ'rãrẽ weedutiya. Tojo weeduticã, "Na bu'iri marĩrã nima",
nino'rãsama. [8] A'tiro ni'i. Ni'cũ cũ acawererãrẽ añurõ weetigɯ, marĩ ẽjõpeosere yabigɯ
weronojõ nisami. Cũ ya wi'icjãrã warore añurõ weetigɯ pe'e, totá nemorõ ña'arõ weesami.
Jesucristore ẽjõpeotigɯ nemorõ ña'agũ nisami.

[9] Wapewia numiarẽ weetamurãtirã na wãmerẽ ni'cã pũrĩpɯ ojaõ'oña. A'tiro nirã́
numianojõrẽ ojaya: Bɯcɯo waro sesenta cũ'marĩ cɯogore, ni'cũrẽta marãpɯti'core ojaya.
[10] "Co añurõ weemo" nino'gõnojõrẽ ojaya. Co põ'rãrẽ añurõ masõ'conojõrẽ masã co ya
wi'ipɯ ejacã añurõ ñe'egõnojõrẽ ojaya. Tojo nicã mejõ nisere da'rago ãpẽrã Jesucristore
ẽjõpeorãrẽ weetamugõnojõrẽ ojaõ'oña. Pi'etirãrẽ weetamugõnojõrẽ ojaya. No'o añuse
apeyenojõ weegore ojaya.

[11] Ãpẽrã wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojõrẽ na wãmerẽ ojaticã'ña. Apetero
na ɯmɯa me'rã nisĩ'rĩrã, apaturi marãpɯtibosama tja. Jesucristo pe'ere wãcũdu'u,
marãpɯtise pe'ere wãcũyɯ'rɯnɯ'cãbosama. [12] Na "Jesucristo ye dia'cũrẽ weerãti" nĩ'quere
weetirã, bu'iritirã nibosama. [13] Apeye quẽ'rãrẽ wi'seripɯ dia'cũ sijarã, nijĩsijarã dojo-
bosama. Te dia'cũrẽ weetibosama. Ucjasebɯcɯrã dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere
ucjarã, na ye nitisere ucũwɯano'ña marĩsere ucjabosama. [14] Tojo weegɯ wapewia numia
nu'miacure nirãrẽ marãpɯticã ɯa'a. Na põ'rãtiato. Wi'serire co'teato. Na tojo weecã,
marĩrẽ ĩ'atu'tigɯ "Na ña'arõ weema", nímasĩtisami. [15] A'tiro ni'i. Ãpẽrã wapewia numia
Jesucristore ẽjõpeomirã, cũrẽ ẽjõpeodu'uma. Wãtĩa wiogɯre siruturã, tojo weema.

16 Jesucristore ẽjõpeogʉ o ẽjõpeogo na acawerego wapewiore cʉobosama. Core cʉorã
na weetamuato. Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ co'tedutiticã'to. Tojo weecã, ãpẽrã
wapewia numia co'teno'ña marĩrã pe'ere co'temasĩrãsama.
17 Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ sʉ'ori wejepeorãrẽ, añurõ weerãrẽ a'tiro nirõʉa'a.
"Na añubutiaro dutima", nirõʉa'a. Totá masãrẽ were bu'erã pe'ere nemorõ nirõʉa'a.
18 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ nírõnojõta a'tiro ni'i: "Wecʉ trigore ãrʉ̃agʉ̃, tuuma-
jãmisʉtʉasami. Cʉ̃ ba'asĩ'rĩgʉ̃, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigore ba'ari nírã, cʉ̃ ʉseropʉ
tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'to." Aperopʉre a'tiro ojano'wʉ̃: "Da'rari masʉ̃ cʉ̃ da'rase wapa
wapata'aba'amasĩmi," ni ojano'wʉ̃. Tojo weerã sʉ'ori nirãrẽ weetamurõʉa'a.
19 Apetero ni'cʉ̃ mʉ'ʉpʉre a'tiro nibosami: "Ʉsãrẽ sʉ'ori wejepeogʉ ña'arõ weeami",
ni weresãbosami. Cʉ̃ tojo nicã, tʉ'oticã'ña. Pʉarã o i'tiarã ĩ'a'cãrã weresãcãpʉ, tʉ'oya.
20 Ña'arõ weenu'cũrãrẽ nipe'tirã ĩ'orõpʉ tu'tiya. Tojo weecã, ãpẽrã uirã, ña'arõ weesome.
21 Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre, Jesucristo marĩ wiogʉ ĩ'orõpʉre mʉ'ʉrẽ a'tiro nigʉ̃ti. Tojo nicã
Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã cʉ̃ bese'cãrã ĩ'orõpʉ quẽ'rãrẽ mʉ'ʉrẽ nigʉ̃ti: Sʉ'ori wejepeorãrẽ
ni'cãrõnojõ weeya. Mʉ'ʉ tʉ'sarãnojõ dia'cʉ̃rẽ añurõ weeticã'ña. Nipe'tirãrẽ queoro
weeya. 22 Ĩ'abocurequejo, sʉ'ori wejepeogʉre sõrõticã'ña. Mʉ'ʉ ña'arõ weerãrẽ besegʉ,
na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arõ weesere cã'mota'aya.
23 Mʉ'ʉ paapʉ dutitise ye bu'iri aco dia'cʉ̃ sĩ'rĩticã'ña. Cã'rõacã vino quẽ'rãrẽ sĩ'rĩña.
24 Ni'cãrẽrãrẽ na ña'arõ weesere beseatji dʉporo maata na ña'arõ weesere masĩno'toja'a.
Ãpẽrã pe'ere na ña'arõ weese be'ropʉ bajuarosa'a. 25 Mejãrõta tja añurõ weese quẽ'rã
maata masĩno'o. Apeye pe'e añurõ weese maata bajutise be'ropʉ bajuarosa'a.

6

1 Jesucristore ẽjõpeorã da'raco'teri masã na wiorãrẽ wiopesase me'rã ĩ'arõʉa'a. Na tojo
weecã, Õ'acʉ̃rẽ, tojo nicã marĩ bu'esere ãpẽrã ña'arõ ucũsome. 2 Na wiorã Jesucristore
ẽjõpeorã nicã, a'tiro weeticã'to. Na ẽjõpeorã nise bu'iri narẽ wiopesase marĩrõ ĩ'aticã'to.
A'tiro pe'e weeato. Nemorõ añurõ weeato. Na wiorã Jesucristore ẽjõpeorã nima. Tojo
weerã na acawererã na mairãrẽ weronojõ añurõ weeato. A'tere were, bu'eya narẽ.

Marĩ ẽjõpeosere queoro weedutise ni'i

3 No'o mejẽcã bu'egʉnojõ a'tiro nisami. Marĩ wiogʉ Jesucristo ye bu'esere "Tojo niwe'e",
nisami. Tojo nicã marĩ ẽjõpeose quẽ'rãrẽ "Tojo niwe'e", nisami. 4 Tojo nigʉ́ masĩtimigʉ̃,
"Ãpẽrã yʉ'rʉoro masĩyʉ'rʉnʉ'cã'a", nisami. Cʉ̃ tojo nigʉ́ tʉ'omasĩtigʉ nimi. Cʉ̃ na
ucũsenʉcʉ̃rẽ "Tojo niwe'e", nimʉjãsami. Te me'rã a'merĩ ʉose, a'metu'tise, yabise, a'merĩ
ẽjõpeotise wã'cã'a. 5 Tojo nicã ãpẽrã mejõ warota a'metu'tise wã'cã'a. Ña'arõ wãcũrã,
tojo weesama. Diacjʉ̃ cjasere ne masĩtisama. Tojo weerá me'rã a'mesʉ'aticã'ña. Na
"Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã wapata'arãsa'a", ni wãcũsama. 6 Tojota ni'i, nírõ. Diacjʉ̃ta
marĩ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã peje apeyenojõ cʉorã weronojõ ni'i. Marĩ cʉoro ejatuaro
e'caticãma, tojota ni'i. 7 A'tiro ni'i. Marĩ a'ti turipʉre bajuarã, ne apeyenojõ me'rã
bajuatiwʉ. Wẽrĩrãpʉ quẽ'rã ne apeyenojõ miasome. 8 Marĩ su'ti, ba'ase cʉose me'rã
e'catiroʉa'a. 9 Ãpẽrã pe'e peje cʉosĩ'rĩrã ʉaripejarã no'o ʉaro weema'asama. Siape
me'rã nemorõ ʉaripejadojasama. Te me'rã na dojo, bu'iri da'reno'rãsama. Pecame'epʉ
wa'arãsama. 10 A'tiro ni'i. Niyeru ʉaripejase me'rã nipe'tise ña'ase dʉ'pocá́ti'i. Ãpẽrã
Jesucristore ẽjõpeomi'cãrã a'te ʉaripejase me'rã na ẽjõpeomi'quere du'ucã'sama. Tojo
weerã ni'cãrõacãrẽ na catiri ʉmʉcore peje bʉjawetise bocama.

Pablo Timoteore "Queoro weeya" nise ni'i

11 Timoteo, mʉ'ʉ pũrĩcã Õ'acʉ̃ yagʉ ʉaripejasere ne weema'aticã'ña. A'tiro pe'e
weeya. Añurõ weenu'cũcã'ña. Õ'acʉ̃rẽ sirutuya. Cʉ̃rẽ ẽjõpeoya. Nipe'tirãrẽ ma'iña.
Mejẽcã wa'acã, wãcũtutuaya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ añurõ weeya. 12 Mʉ'ʉ tutuaro
põtẽorõ wãcũtutua, ẽjõpeonu'cũcã'ña. Catise ʉ'mʉsepʉ mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ me'rã ninu'cũatjere
wãcũnu'cũcã'ña. Õ'acʉ̃ catise pe'titisere o'osĩ'rĩgʉ̃ mʉ'ʉrẽ besecʉ niwĩ. Tojo weegʉ
tere wãcũyʉ'rʉnʉ'cãcã, mʉ'ʉrẽ o'ogʉsami. Mʉ'ʉ pãjãrã tʉ'oropʉ Jesucristore ẽjõpeosere

queoro werewн. [13-14] Õ'acн̃ nipe'tirãrẽ catise o'ogн nimi. Cн̃ ĩ'orõpн, tojo nicã Jesucristo ĩ'orõpн quẽ'rãrẽ mн'нrẽ weeduti'i. Jesucristomarĩcã cн̃ catiri нmнcore ma'itigн, a'tiro weecн niwĩ. Poncio Pilatore cн̃ nisetisere añurõ werecн niwĩ. Mн'н quẽ'rã yн'н dutise nipe'tisere dнcayuro marĩrõ queoro wereya. "Cн̃ queoro weetimi", nino'ticã'ña. Marĩ wiogн Jesucristo a'tiri curapн tojo weedu'uya. [15] Õ'acн̃ "Tojo weegнti" nícatero ejacã, nipe'tise cн̃ ní'quere queoro tu'ajanн'cõgн̃sami. Õ'acн̃ ni'cн̃ta añuyн'rнgн, tutuayн'rнgн nimi. Nipe'tirã wiorã wiogн nimi. [16] Cн̃ ni'cн̃ta catinu'cũmi. Cн̃ pũrõ asisteropн nimi. Ne ni'cн̃ masн̃ cн̃ basu Õ'acн̃ nirõpн wa'amasĩtimi. Ne ni'cн̃ cн̃rẽ ĩ'aticн niwĩ. Ĩ'ata basiowe'e. Õ'acн̃ ni'cн̃rẽta añurõ ucũyн'rнnн'cãrõнa'a. "Cн̃ wiogн ninu'cũato", nirõнa'a. Tojota niato.

[17] No'o peje cнorãnojõrẽ a'tiro weedutiya. Na "Ãpẽrã yн'rнoro niyн'rнnн'cã'a", niticã'to. Na cнose me'rã "Añurõ wa'arosa'a", ni e'catiyuticã'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronojõ o'orã, Õ'acн̃ pe'ere e'catise me'rã yucueato. Cн̃ catinu'cũgн̃ marĩrẽ e'caticã нagн, nipe'tise marĩ cнosere o'omi. [18] Peje cнorãrẽ añusere weedutiya. Ãpẽrãrẽ añurõ weeato. Na cнosere o'oato. [19] Na tojo wéérã, ape нmнcopнre peje cнorã weronojõ niyutojarãsama. Na catinu'cũatjere bocarãsama.

Pablo Timoteore "Tojo weeya", nitнo'que ni'i

[20] Timoteo, Õ'acн̃ mн'нrẽ weredutigн cũu'quere añurõ weeya. A'ti nucũcã cjase ucũse mejõ nisere tн'oticã'ña. Tojo nicã mejẽcã no'o нaro ucũma'ase quẽ'rãrẽ tн'oticã'ña. Ãpẽrã "Masĩrã waro ni'i" nirã́ peje mejẽcã wãcũse cнoma. Нpнtн na нaro ucũma'asama. Na masĩse nisoo ucũma'ase ni'i. Tojo weegн narẽ tн'oticã'ña. [21] Ni'cãrẽrã a'tere weesiruturã, Jesucristore ẽjõpeomi'quere du'ucã'cãrã niwã.

Õ'acн̃ mн'нrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ape pũrĩ ojanemo'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Timoteore Romapʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nígʉ̃, ojacʉ niwĩ. Cʉ̃ Timoteore ojamʉ'tãca pũrĩrẽ a'tiro ojacʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nise wapa nipe'tiropʉ Jesucristo ye queti se'saro wee'e", ni ojacʉ niwĩ. A'ti pũrĩma ti pũrĩ weronojõ ojaticʉ niwĩ. Asia di'tacjãrã cʉ̃rẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ nicã, bopoyasãcãrã niwã. Tojo weegʉ nipe'tirã cõ'awã'cãno'caro weronojõ tʉ'oña'cʉ niwĩ. Luca, tojo nicã Onesíforo ya wi'icjãrã dia'cʉ̃ cʉ̃rẽ wãcũtutuacã wéérã, bu'iri da'reri wi'ipʉ nigʉ̃rẽ bopoyasãticãrã niwã. Pablo "Ni'cʉ̃ta nisa'a" ni tʉ'oña'gʉ̃, cʉ̃ me'rãcjãrã waro Timoteore, Marcore cʉ̃ tiropʉ pijiocʉ niwĩ. Troapʉ cʉ̃ cũu'que paperare, cʉ̃ yaro asibusurore miitidutigʉnojõta pijiocʉ niwĩ. Cʉ̃ "Maata wẽrĩgʉ̃sa'a", ni wãcũcʉ niwĩ. A'ti pũrĩ cʉ̃ ojatʉoca pũrĩ ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Pablo Jesucristo besecʉ́ú'cʉ ni'i. Cʉ̃ yʉ'ʉre Õ'acʉ̃ ʉaronojõta cʉ̃ ye quetire weredutigʉ o'ówĩ. A'te queti a'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ "Jesucristore ẽjõpeorãrẽ catinu'cũcã weegʉti", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ ní'caronojõta yʉ'ʉre tere weredutigʉ o'ówĩ.

2 Timoteo, mʉ'ʉrẽ yʉ'ʉ maigʉ̃rẽ oja'a. Mʉ'ʉ Jesucristo ye quetire yʉ'ʉ werecã, añurõ ẽjõpeowʉ. Tojo weegʉ mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃ weronojõ ni'i. Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogʉ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato. Pajaña'to. Mʉ'ʉrẽ ejerisãjãcã weeato.

"Jesucristore ẽjõpeorã ãpẽrãrẽ a'tiro weeroʉa'a" nise ni'i

3 Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩsetirinʉcʉ̃ mʉ'ʉrẽ wãcũ'u. Mʉ'ʉrẽ wãcũgʉ̃, ñamipʉ, ʉmʉcopʉ Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o'o. Cʉ̃rẽ yʉ'ʉ ñecʉ̃sʉmʉa ẽjõpeoseti'caronojõta ẽjõpeo'o. Yʉ'ʉ bu'iri moogʉ̃ tʉ'oña'gʉ̃, cʉ̃rẽ ẽjõpeo'o. 4 Timoteo, mʉ'ʉrẽ pũrõ wãcũ'u. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiropʉ ní'cʉ wijacã, mʉ'ʉ uti'quere wãcũnu'cũcã'a. Mʉ'ʉrẽ pũrõ ĩ'asĩ'rĩsa'a. Mʉ'ʉrẽ ĩ'agʉ̃, e'catigʉti nígʉ̃, tojo wãcũ'u. 5 Mʉ'ʉ Jesucristore queoro ẽjõpeosere yʉ'ʉ wãcũ'u. Mʉ'ʉ ni'cãrõacã ẽjõpeosere mʉ'ʉ ñecõ Loida, tojo nicã mʉ'ʉ paco Eunice ẽjõpeomʉ'tãwã. Mʉ'ʉ quẽ'rã tereta ẽjõpeosirutugʉ wee'e.

6 Tojo weegʉ mʉ'ʉ a'tiro weecã ʉa'a. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ weeduti'quere tutuaro me'rã weenu'cũcã'ña. Todʉporo yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ ñapeocã, Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añuse masĩsere o'owĩ. Tere nemorõ añurõ weenu'cũcã'ña. 7 Õ'acʉ̃ marĩrẽ Espíritu Santure o'ówĩ. Cʉ̃rẽ o'ógʉ, uidutigʉ mejẽta o'owĩ. Tojo o'ogʉ, tutuase o'ogʉre, ma'ise o'ogʉre, queoro wãcũse o'ogʉre o'owĩ. 8 Tojo weegʉ marĩ wiogʉ ye quetire weregʉ, bopoyaticã'ña. Yʉ'ʉ quẽ'rãrẽ Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'reri wi'ipʉ yʉ'ʉ dujicã, bopoyasãticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mʉ'ʉ quẽ'rã ña'arõ yʉ'rʉgʉsa'a. Tojo wa'acã ĩ'agʉ̃, "Añurõsa'a", niña. Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ tutuaro o'oro põtẽorõ tojo weeya. 9 Õ'acʉ̃ marĩrẽ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weewĩ. Cʉ̃ añurõ weecã ʉagʉ, cʉ̃ ʉaro weedutigʉ marĩrẽ besecʉ niwĩ. Marĩ añuse weesetisere ĩ'agʉ̃ mejẽta besecʉ niwĩ. Cʉ̃ pe'e marĩrẽ añurõ weesĩ'rĩgʉ̃ besecʉ niwĩ. A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, Jesucristo marĩrẽ yʉ'rʉoatjere wãcũcʉ niwĩ. Tere a'ti turi weese dʉporo wãcũtojacʉ niwĩ. 10 A'tocateroma marĩrẽ yʉ'rʉogʉ, Jesucristo a'tise me'rã cʉ̃ ma'isere ĩ'owĩ. Marĩ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weewĩ. Tojo nicã a'tiro masĩcã weewĩ. Marĩ cʉ̃ yʉ'rʉose quetire tʉ'o ẽjõpeorã, catinu'cũrãsa'a nisere masĩcã weewĩ.

11 Õ'acʉ̃ te quetire yʉ'ʉre weredutiwĩ. Judío masã nitirãrẽ bu'edutigʉ yʉ'ʉre besecʉ́úwĩ. 12 Te quetire werese bu'iri yʉ'ʉ pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigʉ̃, bopoyawe'e. Yʉ'ʉ Jesucristore masĩ'i. "Cʉ̃ ní'quere queorota weegʉsami", ni'i. Cʉ̃ tutuagʉ nimi. Yʉ'ʉre te queti wereturiase cũu'quere añurõ co'teyapada'reogʉsami. "Téé apaturi a'tigʉpʉ, co'tenu'cũgʉ̃sami", ni'i. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ne bopoyawe'e.

13 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ bu'e'quere queoro bu'ewã'cãña. Añurõ ẽjõpeosetiya. A'merĩ ma'iña. Marĩ Jesucristo me'rã nírã, tojo weemasĩ'i. 14 Espíritu Santu marĩpʉre nimi. Cʉ̃ weetamuse me'rã Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ weredutigʉ cũu'quere añurõ bu'eya.

15 Mʉ'ʉ masĩtoja'a. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorã, Asiacjãrã yʉ'ʉre cõ'awijape'tia
wa'awã. Na wa'tero ní'cãrã quẽ'rã Figelo, tojo nicã Hermógenes mejãrõta weewã.
16 Onesíforo pũrĩcã tojo weetiwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ, cʉ̃ ya wi'icjãrãrẽ pajaña'gʉ̃sami. Pejetiri
Onesíforo yʉ'ʉre wãcũtutuacã weewĩ. Apeye quẽ'rãrẽ yʉ'ʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ nimicã,
yʉ'ʉre bopoyasãtiwĩ. 17 A'tiro pe'e weewĩ. Cʉ̃ Romapʉ ejagʉ, yʉ'ʉre ʉpʉtʉ a'macʉ niwĩ.
Téé bocagʉpʉ, a'madu'uwĩ. 18 Marĩ wiogʉ masãrẽ beseatji nʉmʉ Onesíforore pajaña'to.
Cʉ̃ marĩrẽ Éfesopʉ weetamu'quere mʉ'ʉ añurõ masĩsa'a.

2

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'i

1 Timoteo, mʉ'ʉ yʉ'ʉ macʉ̃ weronojõ nigʉ̃rẽ a'tiro nigʉ̃ti. Jesucristo mʉ'ʉrẽ añurõ
weemi. Tojo weegʉ cʉ̃ weetamuse me'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũcã'ña. 2 Yʉ'ʉ pãjãrã
masã tʉ'oropʉ bu'e'quere wereturiaya. "Ã'rãta yʉ'ʉ bu'esere ãpẽrãrẽ queoro were-
turiatʉ'sama" ni, mʉ'ʉ ĩ'arãnojõrẽ wereya.

3 Mʉ'ʉ Jesucristo ye quetire werese bu'iri mʉ'ʉrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Ʉ̃sãrẽ wa'a'caro
weronojõ wa'arosa'a. Mʉ'ʉrẽ tojo wa'acã, wãcũtutuaya. Surara weronojõ weeya. Cʉ̃rẽ
mejẽcã wa'acã, wãcũtutuasami. 4 Surara cʉ̃ wiogʉ dutise dia'cʉ̃rẽ weesami. Surara nitigʉ
weronojõ weetisami. Tojo weegʉ mʉ'ʉ cʉ̃ weronojõ weeya. Jesucristo ye dia'cʉ̃rẽ weeya.
5 Apĩ quẽ'rã omarĩ masʉ̃ cʉ̃ wiorã dutisenojõrẽ queoro weetigʉ, wapata'atisami. Na cʉ̃rẽ
o'obo'quere o'otisama. Tojo weegʉ añuse bocasĩ'rĩgʉ̃, Jesucristo duti'quere queoro weeya.
6 Ni'cʉ̃ wesepʉ añurõ da'ragʉnojõ ti wese cjase dʉcatise me'rã dua wapata'amasĩsami.
Mʉ'ʉ te weronojõ Õ'acʉ̃ ye cjasere añurõ bu'égʉ, te wapa mʉ'ʉ quẽ'rã wapata'amasĩ'i.
7 Yʉ'ʉ weresere wãcũnʉrʉ̃ña. Mʉ'ʉ tojo weecã, marĩ wiogʉ nipe'tisere mʉ'ʉrẽ masĩcã
weegʉsami.

8 Jesucristore wãcũña. Cʉ̃ wẽrĩ'cʉ nimigʉ̃, masãcʉ niwĩ. Cʉ́ʉ̃ta dʉporocjʉ̃ wiogʉ Davi
pãrãmi nituriagʉ nimi. Yʉ'ʉ Jesucristo ye añuse quetire weregʉ, tereta werewʉ. 9 A'te
queti werese bu'iri yʉ'ʉ pi'etisa'a. Yʉ'ʉ ña'arõ weegʉ́ weronojõ bu'iri da'reri wi'ipʉ ni'i.
Õ'acʉ̃ ye queti pũrĩcã nipe'tiropʉ nibi'atoja'a. Yʉ'ʉre bu'iri da'reri wi'ipʉ bi'adʉpo'que
weronojõ niwe'e. 10 Tojo weegʉ yʉ'ʉ pi'etimigʉ̃, wãcũtutua'a. Õ'acʉ̃ bese'cãrãrẽ añurõ
wa'ato nígʉ̃ tojo wee'e. Na quẽ'rã marĩ weronojõ Jesucristore ẽjõpeorã, yʉ'rʉono'rãsama.
Añubutiasere bocarãsama. Catinu'cũcã'rãsama. Tojo weegʉ nipe'tisere wãcũtutua'a.

11 A'tiro nise diacjʉ̃ta ni'i:

Marĩ Jesucristore ẽjõpeose bu'iri ãpẽrã wẽjẽbosama.
Na tojo wẽjẽcã, marĩ Jesucristo me'rã ʉ'mʉsepʉ catinu'cũrãsa'a.
12 Marĩ pi'etirã wãcũtutuarã, cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ cʉ̃ me'rã wiorã nirãsa'a.
"Cʉ̃rẽ masĩtisa'a" nicã, cʉ̃ quẽ'rã marĩrẽ "Masĩwe'e", nigʉ̃sami.
13 Marĩ cʉ̃rẽ añurõ ẽjõpeotimicã, cʉ̃ pe'e nipe'tise "A'tiro weegʉti" ní'quere queoro
weenu'cũsami.
Õ'acʉ̃ ne ni'cãti nisoomasĩtisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

14 Mʉ'ʉ bu'erãrẽ a'te dʉporo yʉ'ʉ oja'quere wãcũdutiya. Ãpẽrã ucũsetirinʉcʉ̃ "Tojo
mejẽta ni'i", nisama. Diacjʉ̃ marĩ wiogʉ tʉ'oropʉ na tojo nisetisere du'udutiya. Te
ucũse wapamarĩ'i. Ãpẽrã wãcũsere dojorẽma. 15 Mʉ'ʉ pe'e Õ'acʉ̃ yere añurõ bu'eya.
Tojo nicã cʉ̃ yere queoro weeya. Mʉ'ʉ tojo weecã ĩ'agʉ̃, mʉ'ʉrẽ "Añurõ weemi",
nigʉ̃sami. Queoro wéégʉ, mʉ'ʉ da'rasere bopoyasome. Diacjʉ̃ cjasere Jesucristo ye quetire
queoro wereturiaya. 16 A'ti turi cjase diacjʉ̃ nitisere na ucũcã, ucũtamuticã'ña. A'tiro
ni'i. Tere ucũrã, nemorõ siape me'rã ña'arã wa'asama. 17 Na bu'ese marĩ upʉpʉ cãmi
boase'saro weronojõ ãpẽrãrẽ pẽ'rĩpejawã'cãsa'a. Ã'rã pʉarã Himeneo, Fileto te boase
weronojõ masãrẽ bu'érã, dojorẽma. 18 Ã'rã Õ'acʉ̃ ye quetire queoro bu'etima. A'tiro
nima: "Masã wẽrĩ'cãrã masãtojacãrã niwã", nima. Na tojo nicã tʉ'orã, ãpẽrã "¿Ʉ̃sã de'ro
ẽjõpeorãsariba?" ni wãcũma. 19 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ucũse cũu'que pũrĩcã tutuari wi'i yeenʉ'cõ'que

weronojõ ni'i. Cũ ye queti ne dʉcayuwe'e. A'tiro ni'i. "Marĩ wiogʉ Jesucristo cũ yarãrẽ masĩsami." Tojo nicã "Nipe'tirã 'Jesucristo yarã ni'i', ni wãcũrã ña'arõ weesere du'uato."

20 A'te queosere weregʉti. Ni'cũ peje cʉogʉ ya wi'ipʉre peje bapari nisa'a. Uru me'rã wee'que pari, plata me'rã wee'que pari nisa'a. Tojo nicã apeye yucʉ me'rã wee'que pari, di'i me'rã yee'que pari nisa'a. Bosenʉmʉ nicã añuse parire na ba'awʉaropʉ peosama. Apeye parire mejõ nirĩ nʉmʉ peosama. 21 Marĩ a'te weronojõ ña'asere weetirã, bosenʉmʉ nicã añuse pari peose weronojõ nirãsa'a. Marĩ wiogʉ yarã waro nirãsa'a. Cũ nipe'tise añurõ weedutisere queoro weerãsa'a.

22 Tojo weegʉ mʉ'ʉ ma'mapjia na ʉaripejasenojõrẽ weeticã'ña. Queoro weeya. Jesucristore ẽjõpeoya. Masã quẽ'rãrẽ ma'iña. Tojo nicã a'mequẽse marĩrõ niña. Nipe'tirã queoro weerã́ Õ'acũrẽ ẽjõpeorã me'rã añurõ nicã'ña. 23 Ãpẽrã tojo ucũma'acã, na me'rã ucũtamuticã'ña. Na tʉ'omasĩtima. Mʉ'ʉ masĩ'i, na tojo ucũrã na ʉaro a'metu'tiyapatisama. 24 Mʉ'ʉ marĩ wiogʉre da'raco'tegʉ ni'i. Ne a'metu'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirã me'rã añurõ niña. Narẽ añurõ bu'e, na mʉ'ʉrẽ ña'arõ weesĩ'rĩcã, tojo tʉ'oña'cã'ña. 25 Mʉ'ʉ bu'esere tʉ'osĩ'rĩtirãrẽ añurõ pajaña'se me'rã narẽ "A'tiro pe'e añurõ weeya", niña. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere dʉcayugʉsami nígũ, tojo niña. Na dʉcayurã, diacjũ cjasere ẽjõpeorãsama. 26 Mʉ'ʉ narẽ tere werecã, tʉ'omasĩrãsama. Tojo weerã wãtĩ yarã, cũ dutiro weemi'cãrã yʉ'rʉwetiwijarãsama.

3

"A'ti turi pe'tise dʉporo dicʉse ña'ase wã'cãrõsa'a" ní'que ni'i

1 Mʉ'ʉ a'tere tʉ'omasĩña. A'ti turi pe'tise dʉporo peje ña'ase wã'cãrõsa'a. A'tiro wa'arosa'a. 2 Masã na ye cjase dia'cũrẽ ʉarãsama. Niyerure ʉaripejarãsama. "Ãpẽrã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronojõ ucũma'arãsama. Õ'acũrẽ ʉatirã, ña'arõ cũrẽ ucũrãsama. Na pacʉsʉmʉarẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãsama. Ãpẽrã narẽ añurõ weemicã, "Ũsãrẽ añurõ weeapʉ", ne nisome. Narẽ e'catise o'osome. Wiopesase me'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeosome. Marĩ ẽjõpeosetisere mejõ nisere weronojõ wãcũrãsama. 3 Ne ãpẽrãrẽ ma'isome. Pajaña'se moorãsama. Ucjasepijarã nirãsama. Na no'o ʉaro ña'arõ weesĩ'rĩsere weerãsama. Ãpẽrãrẽ ña'arõ pi'eticã weerãsama. Ne cã'rõ añusere ʉasome. 4 Na me'rãcjãrã nimi'cãrãrẽ ña'arõ weerãsama. No'o ʉaro weema'acã'rãsama. Na ʉpʉtʉ "Ãpẽrã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", ni wãcũrãsama. Õ'acũ pe'ere wãcũrõnojõ o'orã, e'cati nisetisenojõ dia'cũrẽ wãcũrãsama. 5 Õ'acũrẽ ẽjõpeorã weronojõ weesoorãsama. Na weesetise me'rã pe'e Õ'acũ tutuasere "Tojo niwe'e", nirãsama.

Nanojõ me'rã ne cã'rõ ba'patima'aticã'ña. 6 Na tojo weerãnojõ a'tiro weesama. Ucũme'rĩse me'rã wi'seripʉ sãjãasama. Sãjãa, numia tiro todʉporo ña'arõ wee'cãrã bu'iritirã, wãcũtutuatirãrẽ nisoo dojorẽsama. Narẽ mejẽcã ẽjõpeocã weesama. Na numia nipe'tise ña'arõ weesere ʉaripejasama. 7 Nipe'tise bu'esere masĩsĩ'rĩmirã, ne diacjũ cjasere masĩtu'ajatisama. 8 Numiarẽ nisoori masã pʉarã Janes, Jambres weronojõ nima. Na dʉporopʉ Moisé nícateropʉre na Egiptocjãrã tʉ'oña'rĩ masã nicãrã niwã. Na Moisére ĩ'atu'ticãrã niwã. Diacjũ cjasere ne ʉaticãrã niwã. Na weronojõ ã'rã quẽ'rã diacjũ cjasere ʉatima. Ña'arõ wãcũpo'cãrã ne queoro ẽjõpeomasĩtima. 9 Na ucũma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirã na ucũcã tʉ'orã, "Tojo nima'arã weema", nirãsama. Moisére ʉati'cãrã Janes, Jambrere weronojõ wa'arosa'a. Titapʉre na nima'asere masã masĩcãrã niwã. Mejãrõta tja ã'rã quẽ'rãrẽ na nima'asere masĩrãsama.

Pablo Timoteore "A'tiro weeya" cũ nitʉo'que ni'i

10 Mʉ'ʉ pũrĩcã yʉ'ʉ bu'ese nipe'tisere añurõ masĩ'i. Yʉ'ʉ weesetisere, yʉ'ʉ weesĩ'rĩsere masĩ'i. Tojo nicã yʉ'ʉ Õ'acũrẽ ẽjõpeosere masĩ'i. Ãpẽrã queoro weeticã, yʉ'ʉ tojo tʉ'oña'sere mʉ'ʉ masĩ'i. Yʉ'ʉ ma'isetisere, mejẽcã wa'acã wãcũtutuasere mʉ'ʉ masĩ'i. 11 Masã yʉ'ʉre ña'arõ weecã, pi'etiwʉ. Nipe'tise a'te macãrĩpʉ wa'a'quere mʉ'ʉ masĩ'i. Antioquíapʉ, Iconiopʉ, Listrapʉ yʉ'ʉ pi'eti'quere mʉ'ʉ masĩ'i. Pi'etisetirinʉcũ marĩ wiogʉ yʉ'ʉre yʉ'rʉweticã weewĩ. 12 Diacjũta ni'i. Jesucristore ẽjõpeorã nipe'tirãrẽ Õ'acũ ʉaronojõ añurõ weesĩ'rĩrãrẽ ãpẽrã ña'arõ weerãsama. 13 Ña'arĩ masã, tojo nicã nisoori

masã nemorõ ña'arõ weenemopeorãsama. Nisoonemowã'cãrãsama. Nisoorã nimirã, na quẽ'rã nisoono'o, ẽjõpeorãsama.
[14] Mʉ'ʉ pũrĩcã mʉ'ʉrẽ bu'e'quere queoro ẽjõpeonu'cũcã'ña. Queoro weeya. Mʉ'ʉ tere
"Diacjʉ̃ta ni'i", nisa'a. Mʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ bu'e'cãrãrẽ masĩ'i. [15] Mʉ'ʉ wĩ'magʉ̃pʉta Õ'acʉ̃ ye queti
ojáca pũrĩ cjasere masĩnʉ'cãwʉ̃. Tere bu'égʉ, mʉ'ʉ Õ'acʉ̃ yere masĩwʉ̃. Masĩ, Jesucristore
ẽjõpeose me'rã yʉ'rʉono'wʉ̃. [16] Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩ cjasere ojadutigʉ, cʉ̃ masĩse o'ose
me'rã ojaduticʉ niwĩ. Te oja'quere bu'érã, diacjʉ̃ nisere masĩno'o. Marĩ ña'arõ wee'que
quẽ'rãrẽ "Ña'a ni'i", nino'o. Marĩ ña'arõ wee'quere dʉcayumasĩcã wee'e. Tere bu'érã,
queoro weenu'cũmasĩ'i. [17] Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ nipe'tise añurõ weesere weemasĩato nígʉ̃ cʉ̃ ye
cjasere ojaduticʉ niwĩ.

4

[1] Jesucristo nipe'tirã wiogʉ tutuaro me'rã a'tigʉsami. A'tigʉ, masã catirãrẽ, wẽrĩ'cãrãrẽ
besegʉsami. Õ'acʉ̃, tojo nicã Jesucristo tʉ'oropʉre mʉ'ʉrẽ a'tiro weeduti'i. [2] Masãrẽ
Õ'acʉ̃ ye quetire wereya. Nipe'tisetiri masã tʉ'osĩ'rĩcã, wereya. Na tʉ'osĩ'rĩticã quẽ'rãrẽ,
werenu'cũcã'ña. Mʉ'ʉ weresere tʉ'orã, ẽjõpeorãsama. Na queoro weeticã, tu'tiya. "A'tiro
weeroʉa'a", niña. Narẽ bu'égʉ, queoro pajaña'se me'rã wereme'rĩcã'ña. [3] Be'ropʉre
masã añuse bu'esere ʉatirãsama. Tojo weegʉ a'tiro nicãrẽ queoro bu'ewe'oya. Be'ropʉre
a'tiro wa'arosa'a. Na, na ʉaro weerãsama. Na tʉ'otʉ'sase dia'cʉ̃rẽ tʉ'osĩ'rĩrãsama. Tojo
weerã tere bu'eajã pãjãrãrẽ a'marãsama. [4] Na diacjʉ̃ cjasere tʉ'osome. Nipe'tise no'o
werema'ase pe'ere tʉ'orãsama. [5] Timoteo, mʉ'ʉ pũrĩcã queoro wãcũña. Mʉ'ʉ Jesucristo ye
quetire werecã, masã mʉ'ʉrẽ ña'arõ weerãsama. Na tojo weecã, wãcũtutuaya. Jesucristo
masãrẽ yʉ'rʉomi nise quetire du'ucũurõ marĩrõ werenu'cũcã'ña. Mʉ'ʉrẽ weeduti'quere
weetu'ajanʉ'cõña.
[6] Yʉ'ʉ wẽrĩatjo cã'rõ dʉ'sa'a. Yʉ'ʉre masã Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeo'caro
weronojõ wa'arotiro wee'e. Tojo weegʉ mʉ'ʉrẽ tojo duti'i. [7] Yʉ'ʉ Jesucristo ye quetire
weregʉ, nipe'tise yʉ'ʉ tutuaro põtẽorõ weewʉ. Nipe'tise Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre duti'quere
tu'ajatoja'a. Ne cʉ̃rẽ ẽjõpeodu'uwe'e. [8] Ni'cãrõacãrẽ majã Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre añurõ wee'que
wapa o'oatje dʉ'sa'a. Marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, yʉ'ʉre o'ogʉsami. Cʉ̃
masãrẽ queoro besemi. Yʉ'ʉ dia'cʉ̃rẽ o'osome. Nipe'tirã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã cʉ̃ a'tiatjere ʉarãrẽ
o'ogʉsami.

Pablo cʉ̃ ye cjasere were'que ni'i

[9] Mʉ'ʉ põtẽorõ a'tita basioro yʉ'ʉ tiropʉ maatacure ĩ'agʉ̃ a'tia. [10] A'tiro ni'i. Crescente
wãmetigʉ Galacia wãmetiropʉ wa'awĩ. Tojo nicã Tito Dalmaciapʉ wa'awĩ. Demas pũrĩcã
a'ti turi cjasere nemorõ ma'iyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, yʉ'ʉre cõ'awã'cã wa'awĩ. Cʉ̃ Tesalónicapʉ
wa'awĩ. [11] Luca dia'cʉ̃ yʉ'ʉ me'rã nimi. Marcore a'maña. Mʉ'ʉ me'rã a'tiato. Cʉ̃ yʉ'ʉre
weetamusere ʉa'a. [12] Yʉ'ʉ Tíquicore Éfesopʉ o'ówʉ. [13] Mʉ'ʉ a'tigʉ, yaro su'tiro asibusuro
bu'icjãrõrẽ miitia. To Troa wãmetiri macã Carpo ya wi'ipʉ nisa'a. Yé papera tũrũrĩrẽ
miitia. Wa'icʉrã caseri me'rã oja'que yé caserire acobojotibutiacã'ña.
[14] Alejandro cõme me'rã da'rari masʉ̃ yʉ'ʉre ña'abutiaro weewĩ. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ
cʉ̃ wee'caro ejatuaro cʉ̃rẽ bu'iri da'regʉsami. [15] Mʉ'ʉ pũrĩcã cʉ̃rẽ tʉ'omasĩña. Cʉ̃ marĩ
bu'esere ne ʉatiyʉ'rʉami.
[16] Ne waro wiorã yʉ'ʉre sẽrĩtiña'cã, ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre weetamutiwĩ. Nipe'tirã yʉ'ʉre
cõ'awã'cã wa'awã. Õ'acʉ̃ na tojo wee'quere acobojocã ʉa'a. [17] Õ'acʉ̃ pũrĩcã yʉ'ʉre
weetamuwĩ. Yʉ'ʉre tutuase o'owĩ. Tojo weegʉ wiorãrẽ yʉ'ʉ a'tiro werewʉ. Jesucristo
masã ña'arõ niseti'quere yʉ'rʉomi nise quetire narẽ werepe'ocã'wʉ̃. Nipe'tirã a'ti
ʉmʉcocjãrã judío masã nitirã te quetire tʉ'oato nígʉ̃ tojo werewʉ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃
yʉ'ʉre a'tiro weewĩ. Yaiwa ba'ano'bo'cʉre weronojõ wiose wa'teropʉ nigʉ̃rẽ yʉ'rʉweticã
weewĩ. [18] Tojo nicã nipe'tise yʉ'ʉre be'ropʉ ña'arõ weeatjere yʉ'rʉweticã weegʉsami.
Ʉ'mʉsepʉ cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ yʉ'ʉre miagʉ̃sami. Masã Õ'acʉ̃rẽ añurõ ucũnu'cũato. Tojota
wa'ato.

Pablo añudutitʉo'que ni'i

[19] Prisca, Aquila añuato. Tojo nicã Onesíforo ya wi'icjãrã quẽ'rã añuato. [20] Erasto
Corintopʉ tojaque'awĩ. Trófimoma dutitigʉre Miletopʉ cõ'awã'cãtiwʉ. [21] Mʉ'ʉ põtẽorõ
a'tita basioro pu'ecʉ dʉporo a'tia. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirã marĩ
acawererã mʉ'ʉrẽ añudutima.
[22] Jesucristo marĩ wiogʉ mʉ'ʉ me'rã niato. Õ'acʉ̃ mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Titore ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Tito wãmetigɯre ojacɯ niwĩ. Tito judío masũ mejẽta nicɯ niwĩ. Pablo Titoreta Creta nɯcũrõpɯ Jesucristo ye quetire añurõ bu'eyapatitu'ajadutigɯ cũucɯ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã sãjãcã weedutigɯ cũucɯ niwĩ. A'ti pũrĩrẽ cũrẽ bu'enemogũ cũ da'rasere masĩato nígũ wãcũtutuacã weenemogũ ojacɯ niwĩ.

Pablo Titore oja'que ni'i

1 Yɯ'ɯ Pablo Õ'acũrẽ da'raco'tegɯ Jesucristo besecúú'cɯ ni'i. Cũ, cũ ye quetire weredutigɯ cũuwĩ. Õ'acũ cũ bese'cãrãrẽ añurõ ẽjõpeocã ɯasãgũ yɯ'ɯre cũuwĩ. Tojo nicã narẽ Õ'acũ ye, diacjũ cjasere masĩdutigɯ cũuwĩ. Queoro Õ'acũ ɯaronojõ weedutigɯ tojo cũuwĩ. 2 Apeyere, narẽ Õ'acũ tiropɯ catinu'cũatjere e'catiyudutigɯ cũuwĩ. Õ'acũ nisootimi. Cũ a'ti turi weese dɯporo "Catise pe'titiatjere o'ogɯti", nitojacɯ niwĩ. 3 Ni'cãrõacãrẽ cũ "Tojo weegɯti" nícatero eja'a. Tojo weegɯ cũ ye quetire weresijase me'rã "Cũ tojo weegɯti" ní'quere masãrẽ masĩcã weemi. Õ'acũ marĩrẽ yɯ'rɯogɯ cũ dutiro me'rã yɯ'ɯre te quetire weredutiwĩ.

4 Tito, mɯ'ɯ yɯ'ɯ macũ weronojõ ni'i. Marĩ ni'cãrõnojõ ẽjõpeose cɯo'o. Mɯ'ɯrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Õ'acũ marĩ pacɯ, tojo nicã Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere yɯ'rɯogɯ añurõ weeato mɯ'ɯrẽ. Pajaña'to. Mɯ'ɯrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

5 Mɯ'ɯrẽ Creta wãmetiri nɯcũrõpɯ cũuwã'cãtiwɯ. Yɯ'ɯ weepe'oti'quere tu'ajanɯ'cõdutigɯ tojo weewɯ. Tojo nicã yɯ'ɯ nírõnojõta topɯ nise macãrĩrẽ, te macãrĩnɯcũ Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ sɯ'ori wejepeoajãrẽ sõrõdutiwɯ. A'tiro niwũ: 6 "Sɯ'ori wejepeorã a'tiro nisetirãrẽ sõrõña. 'Náta ña'arã nima' nino'ña marĩrãnojõrẽ sõrõña. Na ni'cãrẽrã numiata nɯmotiato. Na põ'rã quẽ'rã Jesucristore ẽjõpeorãta niato. 'Na no'o ɯaro ña'arõ weema' nino'rã niticã'to. Tojo nicã yɯ'rɯnɯ'cãsepijarã niticã'to", niwũ. 7 Ni'cũ Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ sɯ'ori wejepeogɯ Õ'acũ ye cjasere co'tegɯ nimi. Tojo weegɯ "Cṹta ña'agũ nimi" nino'ña marĩgũnojõ niato. Cũ ɯaro dia'cũ dutigɯnojõ, uamɯñagũnojõ niticã'to. Tojo nicã que'agɯ, cumucabɯcɯ no'o ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩgũnojõ niticã'to. 8 A'tiro pe'e niato. Sijari masã cũ ya wi'ipɯ wa'acã, añurõ põtẽrĩgũnojõ niato. Añusere weegɯnojõ niato. Tojo nicã añurõ wãcũyu weesetigɯnojõ, ãpẽrãrẽ queoro weegɯnojõ niato. Õ'acũ ɯaro dia'cũ weegú niato. Queoro weesetigɯnojõ niato. 9 Õ'acũ yere, diacjũ cjase cũrẽ bu'e'quere weenu'cũcã'to. Tojo weegɯ ãpẽrã quẽ'rãrẽ Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rã narẽ wãcũtutuacã weemasĩsami. Ãpẽrã pe'ere te bu'esere mejẽcã ucũrãrẽ queoro wãcũcã weemasĩsami.

10 A'tiro ni'i. Pãjãrã Õ'acũrẽ yɯ'rɯnɯ'cãrã nima. Na no'o ɯaro ucũma'a, masãrẽ mejẽcã ẽjõpeocã weema. Judío masãta tojo weeyɯ'rɯnɯ'cãma. 11 Na niyeru wapata'ama'asĩ'rĩrã, no'o ɯaro bu'ema'acã'sama. Na bu'ese me'rã pãjãrã ni'cũ põ'rã ni'cã wi'icjãrãrẽ dojorẽpe'ocã'sama. Tojo weerãrẽ na bu'esere cã'mota'aya.

12 Dɯporopɯ ti nɯcũrõ Cretacjũ ojari masũ ti di'tacjãrãrẽ ojagɯ, a'tiro ojacɯ niwĩ: "A'to Cretacjãrã nisoosepijarã nima. Wa'icɯrã weronojõ tɯ'omasĩtirã nima. Ba'awãrĩrã, teesepijarã nima." 13 Cũ narẽ diacjũta ojacɯ niwĩ. Tojota nima. Tojo weegɯ tocjãrã Jesucristore ẽjõpeorã ña'arõ weesetirãrẽ tu'tiya. Narẽ queoro ẽjõpeodutigɯ tojo weeya. 14 Judío masã no'o ɯaro wãcũboca werema'asere tɯ'oticã'to nígũ añurõ bu'eya. Tojo nicã no'o na dutima'asere tɯ'oticã'to nígũ tojo weeya. Na Õ'acũ yere, diacjũ cjasere ɯatima.

15 Judío masã apeye ba'asere ba'adutitisama. "Tere ba'arã, Õ'acũ duti'quere yɯ'rɯnɯ'cãrã wee'e", nisama. Tojo niwe'e. Marĩ nipe'tirã bu'iri marĩrã tɯ'oña'rã ba'acã, añu ni'i. Õ'acũrẽ yɯ'rɯnɯ'cãrã mejẽta wee'e. Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeotirã nipe'tisere ña'arõ wãcũsama. A'tiro ni'i. Na wãcũsepɯta, na tɯ'oña'sepɯta ña'asãjãcã'sama. Tojo weerã

na ñaˈarõ weesere ne bʉjawetitisama. [16] Na “Õˈacʉ̃rẽ masĩˈi”, nimima, nírã. Marĩ peˈe na
weesetisere ĩˈarã, masĩˈi. “Na cʉ̃rẽ masĩtisama”, ninoˈo. Na ñaˈayʉˈrʉarã, Õˈacʉ̃ dutisere
yʉˈrʉnʉˈcãrã, ne cãˈrõ añurõ weemasĩtisama.

2

Queoro buˈedutise niˈi

[1] Mʉˈʉ buˈégʉ, Õˈacʉ̃ ye cjasere diacjʉ̃ nirṍnojõta buˈeya. [2] Aˈtiro buˈeya. Bʉcʉrã ʉmʉa
wiopesase meˈrã weesetiato. Na wiopesase meˈrã ĩˈanoˈato. Añurõ wãcũyu weesetirãnojõ
niato. Apeyere queoro ẽjõpeoato. Aˈmerĩ maˈisetiato. Mejẽcã waˈacã, nʉˈcãpoato. [3] Bʉcʉrã
numiarẽ mejãrõta buˈeya. Õˈacʉ̃rẽ ẽjõpeorã numia weewʉasenojõrẽ weeato. Ãpẽrãrẽ
ñaˈarõ ucjaticãˈto. Queˈaticãˈto. Nipeˈtise na añuse weesetise meˈrã ãpẽrãrẽ queose oˈoato.
[4] Bʉcʉrãnumia ne marãpʉtirãnumiarẽ aˈtiro weeato. Na marãpʉsʉmʉarẽ, na põˈrãrẽ
maˈicã weeato. [5] Tojo nicã narẽ añurõ wãcũyu weeseticã weeato. Ñaˈase marĩrõ nicã
weeato. Bʉcʉrãnumia na añurõ weese meˈrã ne marãpʉtirãnumiarẽ na ye wiˈseripʉ añurõ
coˈtemasĩcã weeato. Maˈise meˈrã ãpẽrãrẽ añurõ weecã weeato. Na marãpʉsʉmʉarẽ
añurõ yʉˈticã weeato. Na tojo weecã ĩˈarã, ne niˈcʉ̃ Õˈacʉ̃ ye quetire “Tojo niweˈe”,
nímasĩsome.

[6] Maˈmapjiare mejãrõta wereya. Narẽ añurõ wãcũyu weesetirã niato nígʉ̃ tojo weeya.
[7] Mʉˈʉ basuta nipeˈtise mʉˈʉ weese meˈrã nipeˈtirãrẽ añuse queose oˈoya. Narẽ buˈégʉ,
nipeˈtisere nisooro marĩrõ wiopesase meˈrã buˈeya. [8] Queoro ucũña. Mʉˈʉ tojo weecã,
ãpẽrã ne “Tojo niweˈe”, nisome. Noˈo mʉˈʉ buˈesere ʉatigʉnojõ queoro mʉˈʉ buˈecã
tʉˈogʉ, bopoyagʉsami. Marĩ buˈesere ne ñaˈarõ ucũsome.

[9] Daˈracoˈterãrẽ aˈtiro werecasaya: “Nipeˈtise mʉsã wiorã dutisere yʉˈtiya. Narẽ eˈcaticã
weeya. Yeˈsuticãˈña”, niña. [10] “Mʉsã wiorã yere yajaticãˈña. Tojo weronojõ oˈorã, añurõ
weese meˈrã peˈe narẽ ẽjõpeocã weeya”, niña. Tojo weese meˈrã ãpẽrã Õˈacʉ̃ marĩrẽ
yʉˈrʉogʉ ye buˈesere “Añubutiase niˈi”, ni ĩˈarãsama.

[11] Aˈtiro niˈi. Õˈacʉ̃ marĩrẽ maˈígʉ̃, nipeˈtirã aˈti nucũcãcjãrã na ñaˈarõ weeseti'quere
yʉˈrʉosĩˈrĩgʉ̃, Jesucristore oˈócʉ niwĩ. [12-13] Jesucristo marĩ wiogʉ tutuayʉˈrʉgʉ, marĩrẽ
yʉˈrʉogʉ nimi. Beˈro cʉ̃ añurõ asistese meˈrã apaturi aˈtigʉsami. Aˈtocatero cʉ̃ aˈtiatjere
yucueri curare Õˈacʉ̃ marĩrẽ ñaˈasere, ñaˈarõ ʉaripejasere duˈudutimi. Apeyenojõrẽ
weeati dʉporo wãcũyutojaca beˈropʉ weedutimi. Tojo nicã queoro weeseti, añurõ
ẽjõpeodutimi. [14] Jesucristo marĩ ñaˈarõ weesere yʉˈrʉweticã wéégʉ, wẽrĩbosacʉ niwĩ. Cʉ̃
marĩrẽ cʉ̃ yarã sãjãdutigʉ, ñaˈase moorã niato nígʉ̃ tojo weecʉ niwĩ. Marĩrẽ eˈcatise meˈrã
añurõ weeseticã ʉasami. Tojo weegʉ wẽrĩbosacʉ niwĩ.

[15] Aˈtereta mʉˈʉ narẽ buˈeya. Narẽ wãcũtutuanemocã weeya. Na ñaˈarõ weesetisere
narẽ masĩcã weeya. Mʉˈʉ ãpẽrãrẽ dutigʉ niyugʉ, tojo weeya. Ne niˈcʉ̃ mʉˈʉrẽ tojo
ĩˈacõˈaticãˈto.

3

Jesucristore ẽjõpeorã weewʉase niˈi

[1] Tocjãrã Cretacjãrãrẽ aˈtiro weedutiya. “Wiorã dutisere yʉˈtiato. Nipeˈtise añurõ
weesenojõrẽ weeato. [2] Ne ãpẽrãrẽ ñaˈarõ ucjaticãˈto. Ãpẽrã meˈrã ũrũsãtirãta, narẽ añurõ
ucũato. Maˈise meˈrã nipeˈtirãrẽ añurõ weeato”, niña narẽ.

[3] Todʉporopʉre marĩ quẽˈrã tʉˈomasĩtirã, Õˈacʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãsepijarã niwʉ̃. Marĩ
bajudutiˈcãrã weronojõ niwʉ̃. Noˈo ʉaro nipeˈtisere ʉaripejawʉ. Ñaˈarõ weenuˈcũwʉ̃.
Nipeˈtirãrẽ ʉowʉ. Ãpẽrã marĩrẽ yabicã, marĩ quẽˈrã narẽ yabiaˈmewʉ̃. [4-5] Marĩ tojo
weesetimicã, Õˈacʉ̃ cʉ̃ añurõ weesere, cʉ̃ maˈisere ĩˈogʉ̃, marĩrẽ yʉˈrʉowĩ. Marĩ añurõ
weesere ĩˈagʉ̃ mejẽta yʉˈrʉowĩ. Cʉ̃ pajañaˈgʉ̃, marĩrẽ yʉˈrʉowĩ. Apaturi marĩrẽ wĩˈmarã
ne bajuarãrẽ weronojõ weewĩ. Cʉ̃ wẽrĩse meˈrã marĩ ñaˈarõ weeˈquere cõˈagʉ̃ yʉˈrʉowĩ.
Espíritu Santu marĩrẽ añurã waˈadutigʉ dʉcayuwĩ. [6] Jesucristo marĩrẽ yʉˈrʉoˈcʉ meˈrã
Õˈacʉ̃ Espíritu Santu tutuasere marĩrẽ oˈoyʉˈrʉnʉˈcãwĩ. [7] Õˈacʉ̃ maˈígʉ̃ cʉ̃ añurõ weese
meˈrã marĩ ñaˈarã nimiˈcãrãrẽ añurã waˈacã weecʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ catinuˈcũatjere
eˈcatise meˈrã yucuerã, cʉ̃ “Oˈogʉti” níˈquere ñeˈerãsaˈa.

8 Te yʉ'ʉ ucũ'que diacjʉ̃ warota ni'i. Mʉ'ʉ tere narẽ bu'enu'cũcã, ʉpʉtʉ ʉasã'a. Mʉ'ʉ tojo
weecã, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã añuse dia'cʉ̃rẽ weerãsama. Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirãrẽ
añurõ wa'acã weese ni'i. 9 Apeye, mejõ waro ucũ, a'metu'tima'asere cã'mota'aya. Judío
masã na dʉ'pocátimʉjãti'que ucũma'asere cã'mota'aya. Tojo nicã Moisé duti'quere a'merĩ
"Tojo niwe'e" ni ũrũsãsere cã'mota'aya. Nipe'tise te wapamarĩse, na ucũma'ase ni'i.
10 Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ dʉcawaticã weegʉnojõrẽ "Tojo weeticã'ña", niña.
Mʉ'ʉ ni'cãti o pʉati werecũmí, mʉsã me'rã nigʉ̃rẽ cõ'awĩrõña. 11 "Ẽjõpeogʉ nimigʉ̃, dojogʉ
weesami. Cʉ̃ bu'iri da'reno'acjʉpʉta nisami", ni masĩtoja'a.

Pablo ãpẽrãrẽ weetamuduti'que ni'i

12 Yʉ'ʉ Artemarẽ o Tíquicore mʉ'ʉ tiropʉ o'ócã, mʉ'ʉ pe'e yʉ'ʉ tiropʉ dʉcayuwã'cãtia.
Mʉ'ʉ põtẽorõ a'tita basioro yʉ'ʉre ĩ'agʉ̃ a'tia. Yʉ'ʉ Nicópolipʉ nigʉ̃sa'a. Topʉ "Pu'ecʉ
tõ'ogʉ̃ti", niwʉ̃. 13 Nipe'tise mʉ'ʉ weetamuta basiosere Zenas, masãrẽ ucũbosagʉre
weetamuña. Apolo quẽ'rãrẽ weetamuña. Narẽ dʉ'sasenojõrẽ o'oya. Na mʉ'ʉ tojo weecã,
apesepʉ yʉ'rʉarã, apeyenojõrẽ dʉ'sano'some. 14 Marĩ me'rãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorã
quẽ'rã añuse dia'cʉ̃ weeato. Ãpẽrãrẽ apeyenojõ moocã ĩ'arã, weetamuato. Tojo weerã
na catiri ʉmʉcore mejõ waro nisome.

*Pablo añudutit*ʉo'que ni'i

15 Nipe'tirã yʉ'ʉ me'rã nirã́ mʉ'ʉrẽ añudutima. Marĩ me'rãcjãrã Jesucristore ẽjõpeorã
añuato. Õ'acʉ̃ mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Filemórẽ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Filemó wãmetigɯre ojacɯ niwĩ. Cũ ne waro Romapɯ bu'iri da'reri wi'ipɯ wa'anɯ'cãcaterore a'ti pũrĩrẽ ojacɯ niwĩ. Filemó Colosacjũ nicɯ niwĩ. Pablota cũrẽ Jesucristore ẽjõpeocã weecɯ niwĩ.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogɯ nicɯ niwĩ. Tojo weegɯ da'raco'teri masã cɯocɯ niwĩ. Cũ, cũ ya wi'ipɯ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sɯ'ori nerẽnu'cũcã'cɯ niwĩ.

Pablo Filemórẽ a'tiro nicɯ niwĩ: "Ni'cãrõacãrẽ Onésimo mɯ'ɯ tiropɯ da'raco'temi'cɯ Jesucristore ẽjõpeomi. Cũ mɯ'ɯrẽ da'raco'tecaterore ña'arõ weecɯ niwĩ. Cũ mɯ'ɯ tiropɯ ejacã, cũrẽ añurõ weeya. Cũ ña'arõ wee'que wapa mɯ'ɯ wapaseecãma, yɯ'ɯ cũrẽ wapayebosagɯti", nicɯ niwĩ Pablo.

Pablo Filemórẽ oja'que ni'i

1 Yɯ'ɯ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipɯ ni'i. Filemó, marĩ acawegɯ Timoteo me'rã mɯ'ɯrẽ oja'a. Mɯ'ɯ ũsã ɯpɯtɯ ma'igũ Jesucristo yere weretamugũ ni'i. 2 Mɯ'ɯ ya wi'ipɯ Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã nerẽwɯarã quẽ'rãrẽ oja'a. Marĩ acawerego Apia wãmetigore, tojo nicã Arquipo quẽ'rãrẽ oja'a. Cũ ũsã weronojõ Jesucristo yere weregɯ tutuaro me'rã da'ranu'cũsami.

3 Mɯsãrẽ Õ'acũ marĩ pacɯ, Jesucristo marĩ wiogɯ añurõ weeato. Mɯsãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucũ'que ni'i

4-5 Yɯ'ɯ mɯ'ɯrẽ "A'tiro weemi", nicã tɯ'owɯ. "Marĩ wiogɯ Jesure ma'imi, cũrẽ ẽjõpeomi" nisere tɯ'owɯ. Tojo nicã "Jesure ẽjõpeorãrẽ mejãrõta ma'imi" nisere tɯ'owɯ. Tojo weegɯ Õ'acũ yɯ'ɯ wiogɯre sẽrĩgũ, mɯ'ɯrẽ sẽrĩbosasetirinɯcũ e'catise o'o'o. 6 Mɯ'ɯ ẽjõpeosere ãpẽrãrẽ wereturiacã ɯagɯ sẽrĩbosa'a. Jesucristo marĩrẽ añurõ weesere masĩtu'ajato nígũ sẽrĩbosa'a. 7 Acawegɯ, mɯ'ɯ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ wãcũtutuacã weewɯ. Tojo weegɯ yɯ'ɯ mɯ'ɯ me'rã e'cati'i. Mɯ'ɯ ãpẽrãrẽ ma'isere tɯ'ogɯ, wãcũtutua'a.

Onésimo Filemórẽ da'rawã'ñaco'tegɯ ní'cɯre "Añurõ ñe'eña" ní'que ni'i

8 Filemó, mɯ'ɯ añurõ weeseti'i. Tojo weegɯ yɯ'ɯ Jesucristo besecṹú'cɯ niyugɯ, mɯ'ɯrẽ "A'tiro weeroɯa'a", ni dutimasĩ'i. 9 Sõ'owaro dutibutiasĩ'rĩtisa'a. Ma'ise me'rã pe'e mɯ'ɯrẽ "Tojo weeya", nisĩ'rĩsa'a. Yɯ'ɯ bɯcɯ ẽjã wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipɯ ni'i. 10 Mɯ'ɯrẽ Onésimo ye cjasere "A'tiro weeya", nisĩ'rĩsa'a. A'topɯ bu'iri da'reri wi'ipɯ cũ Jesucristore ẽjõpeonɯ'cãmi. Yɯ'ɯ macũ weronojõ nimi.

11 Todɯporopɯre cũ mɯ'ɯrẽ da'raco'tegɯ queoro weeticɯ niwĩ. Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ marĩ pɯarãrẽ mɯ'ɯrẽ, tojo nicã yɯ'ɯre weetamumasĩmi. 12 Mɯ'ɯ tiropɯ cũrẽ yɯ'ɯ ɯpɯtɯ maigũrẽ o'ógɯti tja. Cũrẽ añurõ ñe'eña. 13 A'topɯ cũrẽ yɯ'ɯ me'rã tojaque'acã ɯami'i. Yɯ'ɯ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipɯ ni'i. Cũ a'topɯ niró ejatuaro mɯ'ɯ yɯ'ɯre weetamubo'quere weetamubosami. 14 Mɯ'ɯ dutiro pe'e yɯ'ɯ weesĩ'rĩsa'a. Mɯ'ɯ "Jaɯ" nicãma, mɯ'ɯ tojo nise yɯ'ɯ dutibutiase mejẽta nirõsa'a. Mɯ'ɯ ɯaronojõ wa'arosa'a. 15 Apetero weero a'tiro wa'apã. Onésimo yoaticã aperopɯ wa'apĩ. Ni'cãrõacãrẽ mɯ'ɯrẽ cũrẽ cɯonu'cũdutiro tojo wa'aro wa'apã. 16 A'tocaterore mɯ'ɯrẽ da'raco'tegɯ weronojõ nisome. Mɯ'ɯrẽ da'rawã'ñaco'tegɯ nemorõ nigũsami. Mɯ'ɯ acawegɯ mɯ'ɯ ma'igũ waro weronojõ nigũsami. Yɯ'ɯ cũrẽ ɯpɯtɯ ma'i'i. Mɯ'ɯ pũrĩcã tjãsa'a. Cũ mɯ'ɯrẽ da'rawã'ñaco'tegɯ se'saro nisome. Jesucristore ẽjõpeogɯ, mɯ'ɯ acawegɯ weronojõ nigũsami.

17 Marĩ pɯarã Jesucristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weegɯ yɯ'ɯre mɯ'ɯ "Yɯ'ɯ me'rãcjũ waro nimi", nímasĩ'i. Tojo weegɯ yɯ'ɯre ñe'egũ weronojõ Onésimorẽ ñe'eña. 18 Cũ apeyenojõ dojorẽcãma, o wapamoocã, yɯ'ɯre tere wapaseeya. 19 Yɯ'ɯ basuta a'tere oja'a. Wapayegɯti. Tojo nimigũ, mɯ'ɯrẽ a'tiro nímasĩsa'a. Yɯ'ɯ Jesucristo ye quetire mɯ'ɯrẽ ẽjõpeocã weewɯ. Tojo wee'que wapa mɯ'ɯ yɯ'ɯre wapamoo'o. 20 Acawegɯ, mɯ'ɯ Jesucristore ẽjõpeogɯ niyugɯ, Onésimorẽ añurõ ñe'ecã ɯa'a. Tojo weegɯ yɯ'ɯre wãcũtutuacã weeya.

[21] Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ "Yʉ'tigʉsami", ni masĩtoja'a. Tojo weegʉ oja'a. Yʉ'ʉ duti'que nemorõ weegʉsa'a.
[22] Tojo nicã apeye quẽ'rãrẽ nibaque'ogʉti. Yʉ'ʉ cãrĩatjore apoyuya. Õ'acʉ̃ mʉsã sẽrĩsere tʉ'ocã, mʉsã tiropʉ wa'agʉsa'a.

Pablo cʉ̃ añudutitʉo'que ni'i
[23] Epafras yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipʉ nimi. Cʉ̃ quẽ'rã mʉ'ʉrẽ añudutise o'omi. [24] Yʉ'ʉ me'rã da'rarã Marco, Aristarco, Demas, tojo nicã Luca añudutima.
[25] Marĩ wiogʉ Jesucristo mʉsãrẽ añurõ weeato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Hebreo masãrẽ oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ hebreo masãrẽ (judío masãrẽ) ojacɨ niwĩ. Cɨ̃ oja'cɨre añurõ waro masĩno'ña marĩ'i.

A'ti pũrĩ Jesucristore ẽjõpeodu'use pɨ'to nirãrẽ ojano'caro niwɨ̃.

A'tiro ojacɨ niwĩ. Cristo nipe'tirã bu'ipɨ nimi nisere ojacɨ niwĩ. Ɨ'mɨsecjãrã Õ'acɨ̃rẽ wereco'terã bu'i, Moisé, tojo nicã cɨ̃ dutise bu'i nimi nisere ojacɨ niwĩ. Tojo nicã Cristo pa'ia wiogɨ waro weronojõ nígɨ̃, Melquisedec weronojõ nimi nisere ojacɨ niwĩ. "Tojo weerã Cristore ẽjõpeonu'cũcã'ña", ni ojacɨ niwĩ.

Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃ me'rã masãrẽ ucũcɨ niwĩ nise ni'i

[1] Dɨporopɨ Õ'acɨ̃ marĩ ñecɨ̃sɨmɨa judío masãrẽ pejetiri ucũcɨ niwĩ. Cɨ̃, cɨ̃ ye queti weremɨ'tãrĩ masãrẽ mejẽcãnojõ dia'cɨ̃ werecɨ niwĩ. Ãpẽrãrẽ bajuyoropɨ werecɨ niwĩ. Ãpẽrãrẽ quẽ'ese weronojõ ĩ'ocɨ niwĩ. Ãpẽrãrẽ quẽ'erõpɨ werecɨ niwĩ. [2] A'tocaterore a'ti ɨmɨco pe'tiatji dɨporo cɨ̃ macɨ̃ me'rã cɨ̃ ye cjasere marĩrẽ ucũmi. Ne waropɨta Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃ me'rã nipe'tise a'ti turi cjasere weecɨ niwĩ. Tere wéégɨ, nipe'tise cɨ̃ macɨ̃ ye tojadutigɨ tojo weecɨ niwĩ. [3] Cɨ̃́ta Õ'acɨ̃ asistesere cɨogɨ nimi. Õ'acɨ̃ tutuayɨ'rɨgɨ, añuyɨ'rɨgɨ nimi. Cɨ̃ macɨ̃ quẽ'rã cɨ̃ weronojõta nimi. Cɨ̃ ucũtutuase me'rã nipe'tise a'ti turi cjasere cɨ̃ ne waropɨ weenɨ'cã'caro weronojõta ninu'cũcã weemi. Cɨ̃ wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yɨ'rɨocɨ niwĩ. Tojo wéé̃ca be'ro ɨ'mɨsepɨre Õ'acɨ̃ tutuayɨ'rɨgɨ dujiri cũmurõpɨ ejanujãcɨ niwĩ.

Õ'acɨ̃ macɨ̃ Õ'acɨ̃rẽ wereco'terã ɨ'mɨsecjãrã nemorõ nimi nise ni'i

[4] Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃rẽ cɨ̃ wiogɨ nisere o'oturiacɨ niwĩ. Tojo weegɨ cɨ̃ macɨ̃ cɨ̃rẽ wereco'terã ɨ'mɨsecjãrã bu'ipɨ tojacɨ niwĩ. [5] Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃rẽ a'tiro nicɨ niwĩ:
Mɨ'ɨ yɨ'ɨ macɨ̃ ni'i.
Ni'cãcã me'rã yɨ'ɨ mɨ'ɨ pacɨ ni'i nisere ĩ'o'o, nicɨ niwĩ.
Cɨ̃, cɨ̃rẽ wereco'terãrẽ tojo niticɨ niwĩ. Tojo nicã cɨ̃ macɨ̃ ye cjasere ucũgɨ̃, a'tiro nicɨ niwĩ:
Yɨ'ɨ cɨ̃ pacɨ nigɨ̃ti.
Cɨ̃ yɨ'ɨ macɨ̃ nigɨ̃sami, nicɨ niwĩ.
Cɨ̃rẽ wereco'terã pe'ere ne tojo niticɨ niwĩ. [6] A'tiro weecɨ niwĩ. Cɨ̃ macɨ̃ masã ma'mi ni'cɨ̃ nigɨ̃rẽ a'ti nucũcãpɨ bajuacã weecɨ niwĩ. Tojo wa'acã wéégɨ, Õ'acɨ̃ a'tiro nicɨ niwĩ:
Nipe'tirã yɨ'ɨre wereco'terã yɨ'ɨ macɨ̃rẽ ejaque'a, ẽjõpeoato, nicɨ niwĩ.
[7] Õ'acɨ̃ cɨ̃rẽ wereco'terã pe'ema a'tiro nicɨ niwĩ:
Yɨ'ɨ, yɨ'ɨre wereco'terãrẽ wĩ'rõ weronojõ upɨticã wee'e.
Narẽta tja pecame'e weronojõ upɨticã wee'e.
[8] Cɨ̃ macɨ̃ pe'ere "A'tiro weegɨti", nicɨ niwĩ:
Mɨ'ɨ Õ'acɨ̃ nise, wiogɨ nise ne pe'tisome.
Mɨ'ɨ masãrẽ queoro dutigɨsa'a.
[9] Mɨ'ɨ queoro weesere ma'i'i.
Ãpẽrã ña'arõ weese pe'ere yabi'i.
Tojo weegɨ yɨ'ɨ Õ'acɨ̃ mɨ'ɨrẽ besegɨ, wiogɨ sõrõgɨ̃, ɨ'se me'rã wa'rewɨ.
Mɨ'ɨ me'rãcjãrã bu'i tojacã weewɨ.
Masã mɨ'ɨrẽ "Añuyɨ'rɨagɨ nimi", nima.
[10] Apero Õ'acɨ̃ cɨ̃ macɨ̃rẽ ucũ'quere a'tiro ojano'wɨ̃:
Wiogɨ, ne waropɨre mɨ'ɨ basuta a'ti turire, ɨ'mɨsere bajurẽwɨ̃.
[11] A'te mɨ'ɨ wee'que pe'tirosa'a.
Mɨ'ɨ pũrĩcã pe'tisome.
Ninu'cũgɨ̃sa'a.
Nipe'tise mɨ'ɨ wee'que su'ti weronojõ boadijarosa'a.
[12] Mɨ'ɨ tere su'ti weronojõ tuupe'egɨsa'a.

Nipe'tise te dʉcayuno'rõsa'a.
Mʉ'ʉ pũrĩcã ne dʉcayuwe'e.
Mejãrõta ninu'cũ'u.
Mʉ'ʉ catiri ʉmʉco ne pe'tisome, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ.
13 Õ'acʉ̃ a'te quẽ'rãrẽ cʉ̃ macʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:
Yʉ'ʉ tiro wiogʉ dujiri cũmurõ diacjʉ̃ pe'e dujigʉsa'a.
Mʉ'ʉrẽ ĩ'atu'ti'cãrã mʉ'ʉ doca tojape'ticã weegʉti.
Yʉ'ʉ tojo weeri cura mʉ'ʉ dujigʉsa'a, nicʉ niwĩ.
Cʉ̃rẽ wereco'terã pe'ere ne ni'cʉ̃rẽ tojo niticʉ niwĩ. 14 Nipe'tirã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã bajutirã nima. Na cʉ̃ dutisere weeco'terã nima. Na cʉ̃ yʉ'rʉono'cãrãrẽ weetamudutigʉ o'ó'cãrã nima.

2

Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉo'que quetire wãcũnʉrʉ̃dutise ni'i

1 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ nipe'tirã wiogʉ wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo weerã Jesucristo ye quetire marĩ tʉ'o'quere nemorõ wãcũnʉrʉ̃rõʉa'a. Tere wãcũtirã, mejẽcã ẽjõpeobosa'a nírã, wãcũnʉrʉ̃rõʉa'a. 2 Dʉporopʉre Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrãrẽ cʉ̃ ye quetire wereduticʉ niwĩ. "Na were'que diacjʉ̃ ni'i", nino'caro niwʉ̃. Tojo nimicã, masã pe'e na were'quere ẽjõpeoti, yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã. Õ'acʉ̃ nipe'tirã na dutisere weetirãrẽ queoro bu'iri da'recʉ niwĩ. 3 Marĩ pũrĩcã Õ'acʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉose queti añubutiasere cʉo'o. Tojo cʉomirã, tere tojo ĩ'acõ'arã, cʉ̃ bu'iri da'resere ne yʉ'rʉwetisome. Ne warore Jesucristo marĩ wiogʉ masãrẽ yʉ'rʉogʉti nisere werenʉ'cãcʉ niwĩ. Be'ro tja cʉ̃ were'quere tʉ'orã, a'tiro wee'cãrã niwã. Diacjʉ̃ta ni'i nírã, marĩrẽ wereturiacãrã niwã. 4 Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ a'tiro weecʉ niwĩ. Cʉ̃ a'te quetire "Diacjʉ̃ta ni'i" nígʉ̃, peje weeĩ'osere ĩ'amarĩase me'rã ĩ'ocʉ niwĩ. Tojo nicã Espíritu Santu me'rã marĩrẽ a'tiro weecʉ niwĩ. Cʉ̃ ʉaronojõ peje mejẽcãrĩ dia'cʉ̃ weemasĩsere o'ocʉ niwĩ.

*Jesucristo marĩ weronojõ up*ʉtigʉ nimi nise ni'i

5 A'ti turi pe'tíca be'ro ape turi nirõsa'a. Ti turipʉre Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã dutise doca nisome. 6 A'tiro pe'e ni'i. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉre ni'cʉ̃ a'tiro ojacʉ niwĩ:
Õ'acʉ̃, ¿de'ro weegʉ masãrẽ wãcũmiti mʉ'ʉ? Na boadijarãrẽ ¿de'ro weeacjʉ tocã'rõ wãcũque'timiti mʉ'ʉ?
7 Õ'acʉ̃, yoaticã masãrẽ mʉ'ʉrẽ wereco'terã doca nicã weecʉ niwʉ̃.
Tojo weemigʉ̃, narẽ be'ropʉre wiorã sõrõcʉ niwʉ̃.
Narẽ wiorã sõrõ, nipe'tirã narẽ "Añurã nima", ni wãcũcã weecʉ niwʉ̃.
8 Nipe'tise mʉ'ʉ bajurẽ'quere masã dutiato nígʉ̃ cũucʉ niwʉ̃, ni ojacʉ niwĩ.
Õ'acʉ̃ nipe'tisere masã dutise doca nicã weecʉ niwĩ. Tojo weero ne apeyenojõ na bu'i niwe'e. Tojo nimicã, masã nipe'tisere sõ'owaro dutitima yujupʉ. 9 Jesú pũrĩcãrẽ tojo oja'caronojõta wa'acaro niwʉ̃. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ a'ti nucũcãpʉre o'ógʉ, cʉ̃rẽ wereco'terã docapʉ cũunicʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ marĩrẽ pajaña'gʉ̃, nipe'tirãrẽ wẽrĩbosadutigʉ tojo cũucʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ wẽrĩ pi'eti'que wapa Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Nipe'tirã cʉ̃rẽ "Añuyʉ'rʉgʉ nimi" nidutigʉ tojo weecʉ niwĩ.

10 Nipe'tise Õ'acʉ̃ ye ni'i. Cʉ̃ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Nipe'tirã cʉ̃ põ'rãrẽ ʉ'mʉsepʉ cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ cʉ̃ me'rã nicã ʉami. Tojo weegʉ cʉ̃ queoro weesĩ'rĩgʉ̃, Jesucristo marĩrẽ yʉ'rʉogʉre pi'eticã weecʉ niwĩ. 11 Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acʉ niwĩ. Marĩrẽ Õ'acʉ̃ yarã tojacã weecʉ niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã ni'cʉ̃ põ'rã ni'i. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ macʉ̃ marĩrẽ "Yʉ'ʉ acawererã nima", nímasĩmi. Marĩrẽ ne bopoyasãtimi. 12 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ Jesucristo cʉ̃ pacʉre ucũsere a'tiro ojano'wʉ̃:
Mʉ'ʉ ye cjasere, yʉ'ʉ acawererã mʉ'ʉrẽ ẽjõpeorãrẽ weregʉti.
Masã nerẽwʉaropʉ "Õ'acʉ̃ añuyʉ'rʉami", mʉ'ʉrẽ ni basapeogʉti.
13 Aperopʉ quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wʉ̃:
Yʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉti.
Aperopʉre ninemowʉ̃ tja:

Õ'acũ põ'rã cũ yн'нre o'o'cãrã me'rã a'to ni'i, ni ojano'wũ.
14 Marĩ wẽrĩdijati upнre cнo'o. Tojo weronojõ Jesú quẽ'rã marĩ weronojõ upнticн niwĩ.
Cũ marĩ weronojõ upнtigн, wẽrĩcн niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã wãtĩ wẽrĩse o'ogнre docaque'acã
weecн niwĩ. 15 Cũ wẽrĩse me'rã wẽrĩsere uirãrẽ, te doca ninu'cũrãrẽ yн'rнweticã weecн
niwĩ. 16 A'tiro ni'i. Jesucristo Õ'acũrẽ wereco'terã н'mнsecjãrãrẽ weetamugũ mejẽta
a'ticн niwĩ. Marĩ Abrahã pãrãmerã nituriarã Õ'acũ yarã pe'ere weetamugũ a'ticн niwĩ.
17 Jesucristo marĩ cũ acawererã weronojõ upнticн niwĩ. Marĩrẽ yн'rнosĩ'rĩgũ tojo weecн
niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cũ pacнre acobojoduticн niwĩ. Cũ tojo weegн
pa'ia wiogн masã ña'arõ wee'quere Õ'acũrẽ sẽrĩbosagн weronojõ weecн niwĩ. Marĩrẽ
añurõ weetamunu'cũsĩ'rĩgũ tojo weecн niwĩ. Nipe'tise marĩ weronojõ weesetigн, marĩrẽ
pajañа'gũti nígũ, tojo upнticн niwĩ. 18 Peje mejẽcã wa'acã, pi'eticн niwĩ. Tojo nicã wãtĩ
cũrẽ niquesãcн niwĩ. Tojo wa'asere wãcũtutuacн niwĩ. Tojo weegн marĩrẽ mejẽcã wa'acã,
wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weeduticã, weetamumasĩmi.

3

Jesucristo Moisé yн'rнoro nimi nise ni'i

1 Yн'н acawererã, Jesucristore ẽjõpeorã Õ'acũ beseno'cãrã Jesucristore añurõ
wãcũnнrũña. Cũ Õ'acũ yere weredutigн o'óno'cн nimi. Tojo nicã cũ pa'ia wiogн
weronojõ Õ'acũrẽ marĩ ye niatjere sẽrĩbosagн weesami. 2 Dнporopн Moisé Õ'acũ cũ yere
weedutigн cũu'quere queoro weecн niwĩ. Mejãrõta Jesú quẽ'rã Õ'acũ cũrẽ cũu'quere
queoro weecн niwĩ. 3 Jesure Moisé yн'rнoro añurõ wãcũyн'rнnн'cãrõнa'a. A'te weronojõ
ni'i. Ni'cũ wi'ire weesami. Ti wi'i nemorõ wi'i wee'cн pe'e añurõ ucũno'sami. Jesúta
wi'i wee'cн weronojõ nimi. 4 Nipe'tise wi'serire masã weema. Õ'acũ pe'e nipe'tisepнreta
wee'cн nimi. 5 Moisé Õ'acũ yarãrẽ co'tegн, queoro weecн niwĩ. Cũ da'rase a'tiro nicaro
niwũ. Õ'acũ were'quere weremн'tãrĩ masũ nicн niwĩ. 6 Õ'acũ yarã ni'cã wi'i weronojõ
nima. Õ'acũ bese'cн Cristo ti wi'icjũ wiogн macũ nimi. Cũ queoro weenu'cũmi. Ti
wi'icjãrã marĩta ni'i. Marĩ Õ'acũrẽ ẽjõpeodu'utirã, cũ yarã nirãsa'a. Tojo nicã "Be'ropн cũ
o'oatjere marĩrẽ o'ogнsami" ni ẽjõpeorã, cũ yarã nirãsa'a.

Õ'acũ me'rã nirã́ soo, e'catise ni'i

7 Espíritu Santu Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpн ní'caronojõta marĩ ẽjõpeodu'uticã'rõнa'a.
A'tiro ojano'wũ:
A'tiro nicã mнsã Õ'acũ ucũsere tн'orã,
8 ne ejeripõ'rã bнtiticã'ña.
Dнporopн Õ'acũrẽ yн'rнnн'cã'cãrã weronojõ niticã'ña.
Na yucн marĩrõ, masã marĩrõpн nícaterore Õ'acũ dutisere нaticãrã niwã.
Нatirã, Õ'acũrẽ uacã weenu'cũcãrã niwã.
9 Õ'acũ a'tiro nicн niwĩ:
"Mнsã ñecũsнmнa masã marĩrõpн nírã, yн'нre uacã weewã.
Cuarenta cũ'marĩ yн'н añurõ weesere ĩ'amirã, tojo weewã.
10 Tojo weegн yн'н na me'rã uacãti.
A'tiro niwũ: 'Mнsã no'o нaro mejẽcã dia'cũ wee'e.
Yн'н dutisere ne нawe'e.'
11 Tojo weegн na me'rã uagн, 'Diacjũta a'tiro weegнti' niwũ.
'Yн'н mнsãrẽ o'oatji di'tare ne ejasome.
Yн'н me'rã soo, e'catitamusome', niwũ narẽ", nicн niwĩ Õ'acũ.
12 Yн'н acawererã, tн'omasĩña. Ne ni'cũ ña'arõ wãcũ, ẽjõpeotigн niticã'ña. Ña'arõ
wãcũrã, cũrẽ ẽjõpeotirã, mнsã Õ'acũ catinu'cũgũrẽ cõ'arã weebosa'a. 13 A'tiro pe'e weeya.
Нmнcorinнcũ a'merĩ wãcũtutuacã weeya. Nipe'tise mнsã catiri нmнcore, ña'arõ weeri
nírã, a'merĩ weetamunu'cũcã'ña. Mнsã ña'arõ wéérã, nemorõ ña'arõ weesãjãbosa'a.
Õ'acũrẽ yн'rнnн'cãbosa'a. Tojo weerã a'merĩ wãcũtutuacã weeya. 14 Marĩ ne waro
Jesucristore ẽjõpeo'caronojõ ẽjõpeonu'cũrã. Tojo wéérã, marĩ Õ'acũ bese'cн Cristo wiogн
nirõpн cũ me'rã ninu'cũrãsa'a.

15 Yʉ'ʉ níˈcaronojõta aˈtiro ojanoˈcaro niwʉ̃:
Niˈcãcã mʉsã Õˈacʉ̃ ucũsere tʉˈorã, mʉsã ejeripõˈrã bʉtiticãˈña.
Dʉporocjãrã Õˈacʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãˈcãrã weronojõ niticãˈña, ninoˈcaro niwʉ̃.
16 Dʉporocjãrã Õˈacʉ̃ ucũsere tʉˈomirã, cʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãcãrã niwã. Na nipeˈtirã Egiptopʉ
níˈcãrã Moisé mianoˈcãrã nicãrã niwã. Tojo mianoˈcãrã nimirã, Õˈacʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãcãrã
niwã. 17 Cuarenta cʉ̃ˈmarĩ Õˈacʉ̃ ñaˈarõ weerá meˈrã uacʉ niwĩ. Na yucʉ marĩrõ, masã
marĩrõpʉ boabajaqueˈaticãrã niwã. 18 Õˈacʉ̃ cʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãˈcãrãrẽ "Aˈtiro weegʉti" nicʉ
niwĩ: "Yʉˈʉ narẽ oˈoatji diˈtare ne ejasome. Na yʉˈʉ meˈrã soo, eˈcatitamusome", nicʉ niwĩ.
19 Tojo weerã marĩ masĩˈi. Na Õˈacʉ̃rẽ ẽjõpeotise ye buˈiri cʉ̃ oˈoatji diˈtare ejamasĩticãrã
niwã. Cʉ̃ meˈrã soo, eˈcatitamumasĩticãrã niwã.

4

1 Õˈacʉ̃ dʉporocjãrãrẽ "Soo, eˈcatitamurã aˈtia", nicʉ niwĩ. Aˈtiro nicã marĩ quẽˈrãrẽ
mejãrõta nigʉ̃ weemi. Apetero weerã niˈcãrẽrã mʉsã tiropʉ nirá cʉ̃ meˈrã soo, eˈcati-
tamutibosama. Tojo weerã nʉcʉ̃ĩˈase meˈrã cʉ̃rẽ yʉˈtiroʉaˈa. 2 Marĩ quẽˈrã dʉporocjãrã
weronojõta masãrẽ yʉˈrʉose quetire wereoˈcãrã niˈi. Námarĩcã mejõ waro te quetire
tʉˈocãrã niwã. Tere tʉˈomirã, ẽjõpeoticãrã niwã. 3 Marĩ tere ẽjõpeorã pũrĩcã, cʉ̃ meˈrã
soo, eˈcatitamurãsaˈa. Õˈacʉ̃ aˈti turi weetuˈajanʉˈcõca beˈro soocʉ niwĩ. Dʉporopʉre
"Soorãsama" níˈcʉ nimigʉ̃, masã marĩrõpʉ sijaˈcãrãrẽ ucũgʉ̃, aˈtiro nicʉ niwĩ:
Yʉˈʉre ẽjõpeotise buˈiri na meˈrã uagʉ, "Diacjʉ̃ta yʉˈʉ meˈrã soo, eˈcatitamusome", niwʉ̃,
nicʉ niwĩ.
4 Aperopʉ Õˈacʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ cʉ̃ aˈti turire weetʉoca nʉmʉ beˈro cja nʉmʉrẽ aˈtiro
ojanoˈcaro niwʉ̃:
Ti nʉmʉ nicã, nipeˈtise cʉ̃ wéeca beˈro saurure soocʉ niwĩ Õˈacʉ̃.
5 Apaturi mejãrõta aˈtiro ojanoˈwʉ̃ tja:
Yʉˈʉ meˈrã soo, eˈcatitamurã waˈasome, nicʉ niwĩ.
6 Dʉporocjãrãpʉ Õˈacʉ̃ yʉˈrʉose quetire tʉˈomʉˈtãˈcãrã, na yʉˈrʉnʉˈcãˈque buˈiri cʉ̃ meˈrã
soo, eˈcatitamurã waˈaticãrã niwã. Ãpẽrã peˈere cʉ̃ meˈrã soo, eˈcatitamurã waˈatjo dʉˈsaˈa
yujupʉ. 7 Dʉporocjãrãpʉ na soo, eˈcatitamurã waˈaticã ĩˈagʉ̃, Õˈacʉ̃ marĩ peˈere ape nʉmʉ
besecʉ́úcʉ niwĩ. Cʉ̃ beséca nʉmʉ aˈtocatero niˈi. Õˈacʉ̃ beˈropʉ Davi ojaˈque meˈrã marĩrẽ
aˈtere masĩcã weemi. Tere Õˈacʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ aˈtiro ojacʉ niwĩ:
Aˈtocaterore mʉsã Õˈacʉ̃ ucũsere tʉˈorã, mʉsã ejeripõˈrã bʉtiticãˈña, nicʉ niwĩ.
8 Todʉporopʉ Josué Israe curuacjãrãrẽ Canaá wãmetiropʉ sʉˈori miacʉ niwĩ. Cʉ̃ narẽ topʉ
miaa, narẽ soose oˈoticʉ niwĩ. Cʉ̃ oˈóca beˈro nicãma, Õˈacʉ̃ beˈropʉre tere ucũnemotibopĩ.
9 Tojo weero masĩnoˈo. Añubutiase soose Õˈacʉ̃ aˈti diˈta wéeca beˈro sooˈcaronojõta
marĩ cʉ̃ yarãrẽ "Soose dʉˈsaˈa yujupʉ", ninoˈo. 10 Õˈacʉ̃rẽ añurõ ẽjõpeogʉ, cʉ̃ meˈrã soo,
eˈcatitamugʉ̃sami. Cʉ̃ daˈrasetisere cʉ̃ meˈrã ejerisãjãgʉ̃sami. Õˈacʉ̃marĩcã cʉ̃ daˈráca
beˈro soocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õˈacʉ̃ meˈrã nigʉ́ cʉ̃ meˈrã soogʉsami. 11 Õˈacʉ̃ meˈrã soorãti
nírã, marĩ quẽˈrã wãcũtutuaroʉaˈa. Dʉporocjãrãpʉ Õˈacʉ̃rẽ yʉˈrʉnʉˈcãˈcaro weronojõ
weesirututicãˈrõʉaˈa. Na ẽjõpeotise buˈiri cʉ̃ meˈrã sooticãrã niwã.
12 Õˈacʉ̃ ye ucũse ninuˈcũcãˈa. Tutuayʉˈrʉaˈa. Ñosẽrĩ pjĩjo pʉ́aperi osoyojaca pjĩ meˈrã
ñosẽrõ weronojõ niˈi. Ti pjĩ nemorõ Õˈacʉ̃ ucũse pũrĩcã marĩ poˈpeapʉ, marĩ ejeripõˈrãpʉ,
marĩ wãcũsepʉ, nipeˈtiropʉ sãjãsaˈa. Õˈacʉ̃ ucũsere tʉˈorã, marĩ poˈpeapʉ wãcũsere "Añu
niˈi, o ñaˈa niˈi", ni besemasĩnoˈo. 13 Marĩ Õˈacʉ̃ weeˈcãrã niˈi. Cʉ̃rẽ ne duˈtimasĩweˈe.
Nipeˈtise marĩ nisere, marĩ weesere cʉ̃ ĩˈamasĩmi. Cʉ́ta marĩ weeˈquere "¿Deˈro weerã tojo
weeri?" ni besegʉsami.

Jesú paˈia wiogʉ weronojõ nimi nise niˈi

14 Jesú Õˈacʉ̃ macʉ̃ paˈia wiogʉ weronojõ marĩrẽ Õˈacʉ̃rẽ sẽrĩbosagʉ nimi. Cʉ̃ Õˈacʉ̃
pʉˈtopʉ nimi. Tojo weerã marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeonuˈcũcãˈrõʉaˈa. 15 Õˈacʉ̃rẽ marĩrẽ sẽrĩbosagʉ
paˈia wiogʉ weronojõ nimi. Cʉ̃ quẽˈrã marĩ weronojõ piˈeticʉ niwĩ. Tojo weegʉ marĩ
tutuaticã, marĩrẽ pajañaˈsami. Cʉ̃ nipeˈtise ñaˈarõ waˈasere tʉˈoñaˈcʉ niwĩ. Tojo nicã
wãtĩ marĩrẽ ñaˈasere weedutironojõta Jesú quẽˈrãrẽ ñaˈasere weeduticʉ niwĩ. Wãtĩ tojo

weedutimicã, Jesú pe'e ne ni'cãti ña'arõ weeticн niwĩ. [16] Marĩrẽ cũ pajañaʼyucã, uiro marĩrõ
Õ'acũ cũ weetamusere sẽrĩmasĩ'i. Marĩrẽ añurõ weegнsami. Marĩrẽ mejẽcã wa'acã, cũrẽ
weetamuse sẽrĩcã, pajañaʼgũsami.

5

[1] Pa'ia wiogнre beserã, na wa'tero nigũrẽ besema. Cũ, masã ye cjase niatjere Õ'acũrẽ
sẽrĩbosagн nimi. Masã ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩgũ, wa'icнrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõmi.
[2] Pa'ia wiogн marĩ weronojõ nimi. Masũ ígũ, cũ quẽ'rã tutuatimi. Tojo weegн tutuatirãrẽ,
tн'omasĩtirãrẽ, no'o нaro weebajaque'atirãrẽ pajañaʼsami. [3] Cũ quẽ'rã cũ basu ña'arõ
wee'que wapa ãpẽrãrẽ weebosaronojõta wa'icнrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõsami.

[4] Ne ni'cũ pa'ia wiogн cũ basu bese sãjãmasĩtisami. A'tiro pe'e weenoʼsami. Õ'acũ basu
bese sõrõsami. Cũ Aarṍrẽ wee'caronojõta weesami. [5] Õ'acũ bese'cн Cristo quẽ'rãrẽ tojota
wa'acaro niwũ. Cristo Õ'acũ tiropн pa'ia wiogн weronojõ wa'agн, cũ basu beseticн niwĩ.
Õ'acũ pe'e cũrẽ bese sõrõcн niwĩ. Yн'н mнsãrẽ a'te dнporo oja'caronojõta a'tiro nicн niwĩ:
Mн'н yн'н macũ ni'i.
Ni'cãcã me'rã yн'н mн'н pacн ni'i nisere ĩ'o'o.
[6] Aeropн quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpн cũ macũrẽ a'tiro nicн niwĩ:
Mн'н pa'i ninu'cũgũsa'a.
Melquisedec ní'caronojõta nigũsa'a, nicн niwĩ.
[7] Õ'acũ bese'cн Cristo a'ti nucũcãpн ígũ, cũrẽ ñubuecн niwĩ. Cũrẽ sẽrĩgũ, нpнtн tutuaro
me'rã, utise me'rã Õ'acũrẽ sẽrĩcн niwĩ. Cũrẽ wẽrĩticã weemasĩbo'cнre tojo sẽrĩcн niwĩ.
Cũ Õ'acũ нaro weesĩ'rĩcн niwĩ. Cũ tojo weecã ĩ'agũ, cũ sẽrĩsere tн'ocн niwĩ. [8] Cristo Õ'acũ
bese'cн cũ macũ nimigũ, pi'eticн niwĩ. Tojo pi'etigн, Õ'acũ dutisere yн'ticн niwĩ. Te me'rã
Õ'acũrẽ yн'tisere añurõ masĩcн niwĩ. [9] Cũ wẽrĩgũ, nipe'tise cũ pacн cũu'quere weecн niwĩ.
Tojo weegн cũ masãrẽ yн'rнogн sãjãcн niwĩ. Marĩ nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeo yн'tirãrẽ yн'rнo,
catinu'cũcã weemi. [10] Õ'acũ Melquisedec pa'ia wiogн warore weronojõ cũrẽ sõrõcн niwĩ.

Ẽjõpeoduʼuri nírã, wãcũtutuaya nise ni'i

[11] Õ'acũ bese'cн Cristo pa'ia wiogн waro Melquisedec weronojõ nisere peje waro
weresĩ'rĩsa'a. Tojo weresĩ'rĩmigũ, mнsã tн'omasĩti, tн'osĩ'rĩtise ye bu'iri basiowe'e. [12] Mнsã
yoacã Jesucristore ẽjõpeowн. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrãrẽ bu'erãpн nitojabosa'a. Tojo nimirã,
Õ'acũ yere mejõ niseacãrẽ apaturi wereapocã нa'a. Mнsã tutuatirã waro weronojõ
wa'a'a tja. Tojo weerã diasatiseacãrẽ añurõ tн'orãnojõ o'orã, tн'otiyн'rнocã'a. Ba'asere
ba'aronojõ o'orã, ni'cãrõacãrẽ wecн õpẽcõrẽ sĩ'rĩrã weronojõ ni'i yujupн. [13] Wecн õpẽcõ
dia'cũrẽ sĩ'rĩrã, wĩ'marã waro nima. Mнsã na wĩ'marã weronojõ diacjũ weesere Õ'acũ ye
cjasere masĩwe'e. [14] Ba'ase bнtise pe'e bнcнrã ba'ase ni'i. Na diasasere masĩma. Añusere,
ña'asere besepo'cãrãpн nima.

6

[1] Marĩ añurõ ẽjõpeorã nisĩ'rĩrã, Cristo ye queti diasasere bu'erã. Marĩrẽ bu'emн'tã'quere
apaturi bu'eticã'rã majã. Bu'etojawн tema. Marĩ bu'emн'tã'que a'tiro niwũ. Marĩ
ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩdutiwн. Tojo ña'arõ wee'que bu'iri pecame'epн
wa'abopã, niwũ. Marĩ wãcũse dнcayuroнa'a nisere bu'ewн. Tojo nicã Õ'acũrẽ
ẽjõpeoroнa'a nisere bu'emн'tãwũ. A'te ne waro bu'enн'cã'quere weeticã'rã majã. [2] Apeye
quẽ'rãrẽ wãmeyesere, Espíritu Santure ñapeorã cнocã weesere bu'emн'tãwũ. Tojo nicã
wẽrĩ'cãrã masãrãsama, ña'arõ wee'cãrã pecame'epн bu'iri da'reno'rãsama nisere bu'ewн.
[3] Ni'cãrõacã Õ'acũ cũ нacã, apeyere, diasasere bu'enemobosa'a.

[4-6] Mнsã apetero weerã Jesucristo quetire ẽjõpeomirã, ẽjõpeoduʼubosa'a. Õ'acũ masãrẽ
catinu'cũsere o'ocн niwĩ. Cũ o'omicã, na ẽjõpeoduʼubosama. Tojo ẽjõpeoduʼurãnojõrẽ
a'tiro ni'i. Na wãcũsere apaturi ne dнcayumasĩtisama. Tojo nicã Espíritu Santure
cнorãnojõ, no'o Õ'acũ ye queti añuse quetire masĩrãnojõ tere ẽjõpeoduʼurã, ne apaturi na
wãcũsere dнcayumasĩtisama. Õ'acũ tutuase o'osere masĩmirã Jesucristore ẽjõpeoduʼurã,
ne apaturi acobojose sẽrĩmasĩtisama. Cũrẽ ẽjõpeoduʼurã, na basu Õ'acũ macũrẽ apaturi

curusapʉ paabi'perã weronojõ weerã weema. Nipe'tirã ĩ'orõpʉ cʉ̃rẽ yabi bujicã'rã weema.
7 Õ'acʉ̃ masãrẽ añurõ weese a'tiro ni'i. Masã di'ta weronojõ nima. Õ'acʉ̃ narẽ añurõ
weese acoro pejaro weronojõ ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinʉcʉ̃ di'tapʉ si'bisãjã'a.
Aco di'tapʉre añurõ si'bisãjãca be'ro na otese añurõ pĩ'rĩ dʉcatisa'a. Tojo dʉcaticã, ti
di'ta wiogʉre añu ni'i. Õ'acʉ̃ "Añuse di'ta ni'i", nisami. Tojo weronojõ añurõ weerãrẽ
e'catise me'rã narẽ ĩ'asami. 8 Ãpẽrã pe'e ña'ase di'ta weronojõ nima. Ña'ase di'tapʉre
acoro pejamicã, pota, ña'ase dia'cʉ̃ bajuasa'a. Ti di'ta wapamarĩ'i. Ti di'ta wiogʉ tere
ĩ'agʉ̃, "Ña'ase ni'i, ʉ̃jʉ̃acõ'arã", nisami. Cʉ̃ ní'caronojõ Õ'acʉ̃ quẽ'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeodu'urãrẽ
mejãrõta nisami.

Marĩ ʉ'mʉsepʉ niatjere e'catiyurã ẽjõpeodu'usome nise ni'i

9 Yʉ'ʉ mairã, ʉ̃jʉ̃acõ'asere ucũmigʉ̃, yʉ'ʉ "Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'agʉ̃sami", nigʉ̃ mejẽta
wee'e. Mʉsã yʉ'rʉono'cãrãpʉ ni'i. Tojo weerã añurõ wee'e. 10 Õ'acʉ̃ queoro weegʉ́ nimi.
Cʉ̃ mʉsã acawererã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ mʉsã añurõ wee'quere acobojosome. Narẽ
mʉsã weetamusere acobojosome. Mʉsã narẽ añurõ wéérã, Õ'acʉ̃rẽ ma'isere ĩ'o'o. 11 Mʉsã
a'tiro weecã ʉpʉtʉ ʉa'a. Ãpẽrãrẽ weetamurã, mʉsãnʉcʉ̃ e'catise me'rã añurõ weesĩ'rĩsere
tojota weeyapaticã'ña. Tojo weero Õ'acʉ̃ "O'ogʉti" ní'que queoro mʉsã wãcũ'caronojõta
wa'arosa'a. 12 Mʉsã nijĩsijarã dojocã ʉatisa'a. Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã weronojõ weeya.
Na, narẽ ña'arõ wa'acã, wãcũtutuama. Ne Jesucristore ẽjõpeodu'utima. Na tojo weecã
ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ narẽ cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere o'ogʉsami. Mʉsã quẽ'rã narẽ ĩ'acũu, weesirutuya.

13-16 Masã "Diacjʉ̃ta ni'i" nírã, na yʉ'rʉoro nigʉ́ me'rã wãmepeorã weesama. Na tojo
ni wãmepeocã, narẽ "Tojo niwe'e", nita basiotisa'a. Õ'acʉ̃ pũrĩcã Abrahãrẽ "Mʉ'ʉrẽ
añurõ weegʉti" nígʉ̃, apĩ wãme me'rã wãmepeoticʉ niwĩ. Ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ nemorõ
niyʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ marĩmi. Tojo weegʉ "A'tiro weegʉti" nígʉ̃, cʉ̃ basu wãmepeocʉ niwĩ.
A'tiro nicʉ niwĩ: "Diacjʉ̃ta ni'i. Mʉ'ʉrẽ añubutiaro weegʉti. Mʉ'ʉ pãrãmerã pãjãrã
nituriarãsama", nicʉ niwĩ. Abrahã cʉ̃ tojo ní'quere sojaticʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃
cʉ̃rẽ "Tojo weegʉti" ní'quere ñe'ecʉ niwĩ. 17 Õ'acʉ̃ "Masãrẽ 'Añurõ weegʉti' ní'quere
'dʉcayusome'" nígʉ̃, cʉ̃ basu wãmepeocʉ niwĩ. Marĩrẽ cʉ̃ "'O'ogʉti' ní'quere 'Ñe'erãsa'a'"
ni masĩdutigʉ, tojo weecʉ niwĩ. 18 Tojo weero te pʉaro cʉ̃ wãmepeose, cʉ̃ "Masãrẽ añurõ
weegʉti" ní'que ne dʉcayuta basiowe'e. Õ'acʉ̃ ne nisoomasĩtimi. Cʉ̃ diacjʉ̃ ucũse me'rã
marĩrẽ cʉ̃ yʉ'rʉono'cãrãrẽ wãcũtutuacã weemi. Cʉ̃ marĩrẽ "Añurõ weegʉti" ní'caronojõta
weegʉsami, nino'o. 19 Tere wãcũrã, marĩ ʉ'mʉsepʉ niatjere e'catise me'rã co'teyurã,
ẽjõpeodu'usome. Marĩ co'teyuse ninu'cũcã'rõsa'a. Dʉcayusome. Jesú ʉ'mʉse Õ'acʉ̃
nirõpʉ sãjãacʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ tojo tʉ'oña'a. 20 A'tiro ni'i. Judío masã pa'ia wiogʉ
Õ'acʉ̃ wi'i po'peapʉ cʉ̃ Nibutiari Tucũpʉ sãjãagʉ̃, a'tiro weesami. Ʉsebʉtiri caserojore
yʉ'rʉsãjãsami. Jesú cʉ̃ wẽ́rĩ́ca be'ro ʉ'mʉsepʉ sãjãagʉ̃, ti caserojore yʉ'rʉagʉ weronojõ
weecʉ niwĩ. Marĩ ʉ'mʉsepʉ wa'atji ma'arẽ pãobosagʉ weecʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weese me'rã
pa'ia wiogʉ waro weronojõ tojacʉ niwĩ. Cʉ̃ Melquisedec ní'caronojõta pa'i ninu'cũgʉ̃sami.

7

Jesú Melquisedec weronojõ pa'ia wiogʉ nise ni'i

1 Dʉporocjʉ̃ Melquisedec wãmetigʉ Salem wãmetiri macã wiogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ pa'i
niyugʉ, Õ'acʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ nigʉ̃rẽ masãrẽ sẽrĩbosacʉ niwĩ. Cʉ̃ nícaterore Abrahã ãpẽrã
wiorã me'rã a'mewẽjẽcʉ niwĩ. Na me'rã a'mewẽjẽgʉ̃ ejagʉ, cʉ̃ yarã me'rã wapata'ada-
jacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weedajacã, Melquisedec cʉ̃rẽ põtẽrĩgʉ̃ ejacʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ põtẽrĩgʉ̃,
"Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato", nicʉ niwĩ. 2 Cʉ̃ tojo níca be'ro Abrahã cʉ̃ a'mequẽgʉ̃
wapata'a'quere diez mesãrĩ dʉcawaacũucʉ niwĩ. Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocʉ niwĩ.
Melquisedec wãme "Wiogʉ queoro weegʉ́" nisĩ'rĩrõ wee'e. Cʉ̃ Salem wãmetiri macãcjʉ̃
nitjĩagʉ̃, "Ejerisãjãse wiogʉ" nicʉ niwĩ. Salem "Ejerisãjãse" nisĩ'rĩrõ wee'e. 3 Melquisedec
pacʉsʉmʉarẽ, cʉ̃ ñecʉ̃sʉmʉarẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Cʉ̃ bajua'quere, cʉ̃ wẽrĩ'que quẽ'rãrẽ
ne masĩno'ña marĩ'i. Tojo weegʉ Melquisedec Õ'acʉ̃ macʉ̃ Jesucristo pa'i ninu'cũacjʉ
weronojõ nicʉ niwĩ.

4 Mʉsã Melquisedere wãcũña. Mejõ nigʉ̃ mejẽta nicʉ niwĩ. Marĩ ñecʉ̃ Abrahã waro-
marĩcã cʉ̃ wiorãrẽ a'mewẽjẽgʉ̃ wapata'a'quere diez mesãrĩ cʉ̃ seeneocũu'quere cʉ̃rẽ ni'cã
mesãrẽ o'owapamocʉ niwĩ. 5 Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro ojano'wʉ̃: "Leví
pãrãmerã nituriarã pa'ia nirã́ dia'cʉ̃rẽ cã'rõ wapaseeato", niwʉ̃. Abrahã cʉ̃ o'o'caronojõta
masã na cʉosere o'odutiwʉ. Na, na acawererã waro nimicã, tojo nicã Abrahã pãrãmerã
nimirã, na o'osere ñe'ecãrã niwã. 6 Melquisedec pũrĩcã Leví pãrãmi nituriatimigʉ̃, a'tiro
weecʉ niwĩ. Abrahã Õ'acʉ̃ "Añurõ weegʉti" nino'cʉre cʉ̃ cʉosere o'ocã, ñe'ecʉ niwĩ. Tere
ñe'egʉ̃, Abrahãrẽ "Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato", ni sẽrĩbosacʉ niwĩ. 7 A'te diacjʉ̃ta ni'i.
"Õ'acʉ̃ mʉ'ʉrẽ añurõ weeato" nigʉ́ pe'e apĩ "Tojota weeato" ni, yʉ'tigʉ nemorõ wiogʉ
niyʉ'rʉnʉ'cãmi. 8 A'tiro nicã pa'ia marĩ wa'tero nirã́ ãpẽrã o'osere ñe'erã marĩ weronojõ
masã nima. Na quẽ'rã wẽrĩsama. Abrahã o'o'quere ñe'e'cʉ Melquisedec pe'ema Õ'acʉ̃
ye queti ojáca pũrĩpʉ catinu'cũgʉ̃ weronojõ nigʉ̃rẽ ojano'caro niwʉ̃. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃
weronojõ ucũno'mi. 9-10 Leví Abrahã pãrãmi nicʉ niwĩ. Cʉ̃ pãrãmerã nituriarã quẽ'rã
Abrahã pãrãmerã nicãrã niwã. Leví, tojo nicã nipe'tirã cʉ̃ pãrãmerã nituriarã pa'ia
nicãrã niwã. Na, masã o'osere ñe'ecãrã niwã. Abrahã Melquisedere a'merĩ bocaejacã,
na quẽ'rã marĩ'cãrã nimirã, Abrahã me'rã nírã weronojõ nicãrã niwã. Tojo weero a'tiro
nita basio'o. Leví pãrãmerã nituriarãpʉ Abrahã Melquisedere o'ocã, na quẽ'rã cʉ̃rẽ
o'obu'ipejatamu'cãrã weronojõ nicãrã niwã.

11 Israe curuacjãrã, pa'ia Leví ya curuacjãrã me'rã Õ'acʉ̃ dutisere ñe'ecãrã niwã. Na
Leví ya curuacjãrã Aarṍ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Na pa'ia ãpẽrã Õ'acʉ̃ dutisere
siruturãrẽ añurã wa'acã weemasĩticãrã niwã. Weemasĩcã pũrĩcãrẽ, Õ'acʉ̃ apĩ pa'i
sõrõtibopĩ. Apĩrẽ sõrõgʉ̃, Aarṍ ya curuacjʉ̃rẽ sõrõticʉ niwĩ. Melquisedec weronojõ nigʉ́
pe'ere sõrõcʉ niwĩ. 12 Apĩ pa'i sãjãcã, todʉporo cjase dutise quẽ'rã dʉcayusa'a. 13 Marĩ
wiogʉ Jesucristore Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉ'ʉ pa'i Melquisedec
nĩ'caronojõ ninu'cũgʉ̃sa'a", nicʉ niwĩ. Jesucristo pa'i niacjʉ nimigʉ̃, Leví ya curuacjʉ̃
niticʉ niwĩ. Cʉ̃ ya curuacjʉ̃ ne ni'cʉ̃ pa'i sãjãticʉ niwĩ. 14 Masĩno'o, marĩ wiogʉ Jesucristo
Judá ya curuacjʉ̃ nicʉ niwĩ. Moisé pa'iare ucũgʉ̃, ne ni'cãti "Judá ya curuacjãrã pa'ia
nirãsama", niticʉ niwĩ.

15-16 Apĩ pa'i Melquisedec weronojõ nigʉ́ bajuase me'rã a'tiro masĩno'o. Jesucristo pa'i
sãjãcã, Leví ya curuacjãrã pa'iare sõrõduti'caronojõ wa'aticaro niwʉ̃. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃ nise
me'rã pe'e pa'i sãjãcʉ niwĩ. 17 Õ'acʉ̃ Jesucristore a'tiro nicʉ niwĩ:

Mʉ'ʉ pa'i ninu'cũacjʉ ni'i.

Melquisedec nĩ'caronojõta nigʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

18 Õ'acʉ̃ todʉporo cʉ̃ dutise cũumʉ'tã'quere mejõ nise tojacã weecʉ niwĩ. Te masãrẽ añurõ
niseticã weeticaro niwʉ̃. 19 A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yʉ'tirã, masã añurã wa'aticãrã
niwã. Ni'cãrõacãma marĩ Jesucristore ẽjõpeorã, añurã toja'a. Õ'acʉ̃rẽ masĩta basio'o. Tojo
weerã añurõ e'catiyu'u.

20 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ pa'i sõrõgʉ̃, cʉ̃ basuta "Diacjʉ̃ weegʉti", nicʉ niwĩ. 21 Ãpẽrã pa'ia
pe'ere sõrõgʉ̃, tojo niticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ sõrõgʉ̃, cʉ̃ basu wãmepeo, sõrõcʉ niwĩ.
Õ'acʉ̃ cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉre a'tiro ojano'wʉ̃:

"Yʉ'ʉ basuta diacjʉ̃ tojo weegʉti" nĩ'que dʉcayuno'ña marĩrõsa'a.

Mʉ'ʉ pa'i ninu'cũacjʉ ni'i.

Melquisedec weronojõta nigʉ̃sa'a, nicʉ niwĩ.

22 Cʉ̃ tojo nĩ'quere a'te me'rã masĩno'o. Jesú me'rã Õ'acʉ̃ "Masãrẽ añurõ weegʉti" nĩ'quere
diacjʉ̃ta nigʉ̃ weepĩ, nino'o. Cʉ̃ Moisé me'rã "Masãrẽ añurõ weegʉti" nimʉ'tã'que nemorõ
a'te be'ro cjase pe'e añuyʉ'rʉnʉ'cã'a. 23 Pa'ia pãjãrã waro sãjãmʉjãcãrã niwã. Na wẽrĩse
bu'iri ninu'cũmasĩticãrã niwã. Na wẽrĩ́ca be'ro ãpẽrã dʉcayumʉjãcãrã niwã. 24 Jesú
pũrĩcã catinu'cũcʉ̃sami. Cʉ̃ pa'i nisere ãpẽrãrẽ dʉcayuturiasome. 25 Tojo weegʉ Õ'acʉ̃rẽ
masĩsĩ'rĩrãrẽ yʉ'rʉwetidojacã weemi. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ tojo weemi. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃ marĩ
ye niatjere Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosanu'cũmi.

26 Tojo weegʉ Jesú pa'ia wiogʉ waro nimi. Cʉ̃nojõrẽta marĩ ʉa'a. Cʉ̃ ña'ase moogʉ̃,
añubutiagʉ, ña'arõ weetigʉ nimi. Marĩ ña'arõ weerá̃ weronojõ nitimi. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ nipe'tirã
bu'ipʉ cũucʉ niwĩ. 27 Cʉ̃ ãpẽrã pa'ia wiorã weronojõ nitimi. Pa'ia wiorã ʉmʉcorinʉcʉ̃ na
ña'arõ wee'quere acobojosere sẽrĩrã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõsama. Be'ro ãpẽrã yere
mejãrõta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecʉ niwĩ. Cʉ̃ ni'cãtita na wa'icʉrãrẽ
wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeo'caro weronojõ wéégʉ, cʉ̃ basu cʉ̃ wẽrĩse me'rã masã ña'arõ wee'quere
wẽrĩwapayepe'ocã'cʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tirã ye niatjere tojo weebosacʉ niwĩ. 28 Moisé
duti'que me'rã pa'ia wiogʉre sõrõrã, a'tiro weeno'caro niwʉ̃. Cʉ̃rẽ sõrõrã, cʉ̃ añurõ
weenu'cũtimicã, besesõrõno'caro niwʉ̃. Tojo wééca be'ro Õ'acʉ̃ pe'e diacjʉ̃ta cʉ̃ basu cʉ̃
macʉ̃rẽ pa'ia wiogʉ waro sõrõcʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ añugʉ̃ ninu'cũgʉ̃rẽ tojo weecʉ niwĩ.

8

*Jesú apobosari mas*ʉ̃ nimi nise ni'i

1 Nipe'tise ni'cãrõacã yʉ'ʉ oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marĩ yagʉ pa'ia wiogʉ waro
nimi. Cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ wiogʉ dujiri cũmurõ Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ tiro diacjʉ̃ pe'e ejanujãcʉ
niwĩ. 2 Cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ Õ'acʉ̃ Nibutiari Tucũpʉre pa'ia wiogʉ weronojõ nisami. Ti wi'i Õ'acʉ̃
wééca wi'i ni'i. Masã mejẽta weecãrã niwã. 3 A'ti di'tapʉma pa'ia wiorãrẽ wa'icʉrãrẽ
wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeodutiro sõrõno'caro niwʉ̃. Tojo nicã apeyere o'odutirã sõrõno'cãrã
niwã. Tojo weegʉ Jesucristo quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ apeyenojõ o'ocã, añutʉ'sa'a nígʉ̃ wẽrĩgʉ̃,
cʉ̃rẽ apeyenojõ o'ogʉ weronojõ weecʉ niwĩ. 4 Jesucristo a'ti nucũcãpʉre tojadojagʉ, ne
cã'rõ pa'i nima'atibopĩ. Ãpẽrã pa'ia Moisé duti'caronojõta Õ'acʉ̃rẽ apeyenojõrẽ o'orã
nitojacãrã niwã. Tojo weero basiotibopã. 5 A'ti nucũcãpʉ pa'ia Õ'acʉ̃ cjasere da'rarã a'tiro
weema. Na Õ'acʉ̃ wi'i ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'i cjasere weronojõ weerã weema. Marĩ masĩ'i.
Ʉ'mʉse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucũcã cja wi'i pe'e ʉ'mʉse cja wi'i queose
ni'i. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ ya wi'i a'ti nucũcã cja wi'ire weedutigʉ, Moisére a'tiro nicʉ
niwĩ: "Añurõ wãcũña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mʉ'ʉrẽ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ ĩ'o'caronojõta weeya",
nicʉ niwĩ. 6 A'tocateroma majã Jesú pa'ia wiogʉ waro Õ'acʉ̃ tiropʉ marĩrẽ sẽrĩbosanu'cũgʉ̃
nimi. Cʉ̃ weese ãpẽrã pa'ia ye nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cã'a. A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ne waro masã
me'rã apogʉ, "Yʉ'ʉ duti'quere wéérã, yarã nirãsama", nicʉ niwĩ. Be'rore tja masã me'rã
apogʉ, "Mʉsã wiogʉ nigʉ̃ti. Mʉsãrẽ yarã wa'acã weegʉti. Mʉsãrẽ acobojogʉti. Yʉ'ʉ me'rã
catinu'cũrãsa'a", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo ní'quere masĩno'o. Cʉ̃ nimʉ'tã'que nemorõ be'ro cjase
pe'e añuyʉ'rʉnʉ'cã'a. A'te be'ro cjasere Jesúta queoro wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo weero
ãpẽrã pa'ia weese nemorõ añuyʉ'rʉnʉ'cã'a.

7 A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ne waro masã me'rã apo'que queoro wa'aticaro niwʉ̃. Queoro
wa'acãma, masã me'rã apaturi aponemotibopĩ. 8 Õ'acʉ̃ ne warocjãrãrẽ "Yʉ'ʉ duti'quere
queoro weetima", nicʉ niwĩ. Narẽ cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:
Marĩ wiogʉ a'tiro nimi:
"Be'ropʉ yʉ'ʉ Israe curuacjãrãrẽ, tojo nicã Judá ya curuacjãrãrẽ apaturi añurõ na me'rã
weeapogʉti tja.
9 Todʉporopʉ na ñecʉ̃sʉmʉa me'rã weegʉti ni apo'caronojõ nisome.
Narẽ Egiptopʉ ní'cãrãrẽ yʉ'ʉ basu miiwijawʉ.
Narẽ 'Añurõ weegʉti', nimiwʉ̃.
Na pe'e yʉ'ʉ duti'quere weetiwã.
Tojo weegʉ narẽ cõ'awã'cãwʉ̃", nicʉ niwĩ marĩ wiogʉ.
10 "Be'ropʉ Israe curuacjãrã me'rã apaturi 'Añurõ weegʉti' ní'que a'tiro ni'i.
Yʉ'ʉ duti'quere narẽ wãcũcã weegʉti.
Tojo nicã narẽ yʉ'ʉ duti'quere ẽjõpeocã weegʉti.
Tojo weegʉ yʉ'ʉ na wiogʉ nigʉ̃ti.
Na quẽ'rã yarã nirãsama.
11 Na ne ni'cʉ̃rẽ yʉ'ʉ Õ'acʉ̃ nisere bu'esome.
Ne cʉ̃ me'rãcjʉ̃rẽ, cʉ̃ acaweregʉre, 'Õ'acʉ̃rẽ masĩña', nisome.
Nipe'tirã yʉ'ʉre masĩrãsama.

Wĩ'marã, tojo nicã bʉcʉrã masĩrãsama.
12 Na ña'arõ wee'quere acobojogʉti.
Ne apaturi tere wãcũnemosome", nicʉ niwĩ marĩ wiogʉ.
13 Õ'acũ ne waropʉ "Masãrẽ añurõ weegʉti", nicʉ nimiwĩ. Be'ro, "Apaturi masã me'rã añurõ weegʉti", ni apocʉ niwĩ tja. Tojo weero cũ nimʉ'tã'que pe'e pe'tia wa'acaro niwũ. Nipe'tise mejãmejã ʉano'ña marĩ'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

9

Ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'i Õ'acũ wi'i cjase, tojo nicã a'ti nucũcãpʉ nirĩ wi'i cjase ni'i
1 Ni'cãrõacãma a'tiro nigũti. Õ'acũ ne waro "Masã me'rã añurõ weegʉti" nícaterore cʉrẽ ñubuerã weewʉadutisenojõrẽ cũucʉ niwĩ. Na ñubueri wi'i a'ti nucũcã cja wi'i nicaro niwũ. 2 Ti wi'i wa'icʉrã caseri me'rã wééca wi'i nicaro niwũ. Ne sãjãarĩ tucũ Añurĩ Tucũ wãmeticaro niwũ. Topʉre sĩ'ocjʉ nu'cũcaro niwũ. Tojo nicã na Õ'acʉrẽ o'orã párẽ peoro nu'cũcaro niwũ. 3 Ʉsebʉtiri caserojo yʉ'rʉropʉ ape tucũ Õ'acũ Nibutiari Tucũ nicaro niwũ. 4 Ti tucũpʉ ʉ'mʉtise ũjũamorõpeowʉaro uru me'rã wee'caro nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weegʉti" ní'quere cʉori acaro, uru casero me'rã omabi'aca acaro cũña'caro niwũ. Ti acaro po'peapʉ ni'cãrũ uru me'rã weecarʉ nicaro niwũ. Tirʉpʉ ba'ase maná wãmetise sãñacaro niwũ. Apeye quẽ'rãrẽ tuacjʉ Aarṍ yagʉ ñasãwijicjʉ nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ duti'quere oja'que pjĩrĩ ũtã pjĩrĩ sãñacaro niwũ. 5 Ti acaro bu'ipʉre Õ'acʉrẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã queose yee'que nu'cũcaro niwũ. Na topʉ niyucã, Õ'acũ topʉ nisere ĩ'ono'caro niwũ. Õ'acʉrẽ wereco'terã wʉʉse docapʉ pa'ia wiogʉ Õ'acʉrẽ masãrẽ ña'arõ wee'quere acobojodutigʉ dí wẽestepeocʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasĩtisa'a.
6 Õ'acũ wi'ire apóca be'ro pa'ia na da'rawʉasere wééra, nimʉ'tãrĩ tucũpʉre sãjãanu'cũcã'cãrã niwã. 7 Ape tucũ pe'ere pa'ia wiogʉ waro dia'cũ ni'cãtita, ni'cã cʉ'marẽ sãjãacʉ niwĩ. Topʉ sãjãagũ, wa'icʉrã wẽjẽ'cãrã ye díre miisãjãacʉ niwĩ. Cũ basu ña'arõ wee'que wapa, tojo nicã masã na ña'arõ wee'que wapare acobojose sẽrĩgũ tojo weecʉ niwĩ. 8 Tojo wee'que me'rã a'tocaterore Espíritu Santu a'tiro marĩrẽ ĩ'omi. Todʉporopʉ pa'ia Õ'acũ wi'ipʉ weewʉasenojõ ni'cãrõacãrẽ weenu'cũcãma, marĩ ʉ'mʉsepʉre ne sãjãamasĩtibosa'a. 9 A'te nipe'tise todʉporo cjase a'tiro nicãrẽ queose ni'i. Titapʉre Õ'acʉrẽ o'ose, na wa'icʉrãrẽ ũjũamorõpeose masãrẽ bu'iri marĩrã tʉ'oña'cã weemasĩticaro niwũ. 10 Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwũ. Sĩ'rĩse, ba'ase, tojo nicã na Õ'acʉrẽ ñubuese dʉporo na ña'arõ wee'quere coesetise nicaro niwũ. Te dutise bu'icjase dia'cũ nicaro niwũ. Tojo weese téé Õ'acũ tere dʉcayúca be'ropʉ añucaro niwũ.
11 Õ'acũ bese'cʉ Cristo a'titojacʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pe'e pa'ia wiogʉ waro nimi. Cũ marĩrẽ añusere miiticʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pa'ia wiogʉ weewʉasenojõrẽ Õ'acũ wi'i ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'ipʉ weegʉ weesami. Ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'i, a'ti nucũcã cja wi'i nemorõ, añubutiari wi'i nisa'a. Masã wééca wi'i nitisa'a. 12 Õ'acũ bese'cʉ Cristo ʉ'mʉse cja wi'i Õ'acũ Nibutiari Tucũ waropʉre sãjãacʉ niwĩ. Cũ wa'icʉrã, cabracã, wecʉ wĩ'marã ye díre miisãjãaticʉ niwĩ. Tojo weronojõ o'ogʉ, cũ ye dí me'rã, cũ wẽrĩse me'rã sãjãacʉ niwĩ. Te me'rã marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãti me'rãta wẽrĩbosacʉ niwĩ. Marĩrẽ catinu'cũdutigʉ tojo weecʉ niwĩ. 13 Dʉporocjãrãpʉ na wẽrĩ'cãrãrẽ da'rañaca be'ro Õ'acũ ĩ'orõpʉre ña'ase cʉorã weronojõ tojacãrã niwã. Tojo weerã wecʉa ʉmʉa ye díre, cabra ye díre, tojo nicã wecʉ wĩ'magõ ũjũano'co ye nitĩ me'rã ña'ase cʉorã weronojõ nirãrẽ wẽestepeocãrã niwã. Narẽ Õ'acũ ĩ'orõpʉre ña'ase moorã tojadutirã tojo weecãrã niwã. Diacjũta ni'i, nírõ. Na, bu'ipʉ dia'cũ añurã tojacãrã niwã. 14 Wecʉ ye dí me'rã, cabra ye dí me'rã tojo weeta basiocã pũrĩcãrẽ, Cristo ye dí me'rãma tjã'a. Cristo Espíritu Santu ninu'cũgũ weetamuse me'rã wa'icʉrã ũjũamorõpeoronojõ o'ogʉ, cũ basu Õ'acʉrẽ wiagʉ, wẽrĩcʉ niwĩ. Cũ curusapʉ wẽrĩgũ, ña'ase moogũ nicʉ niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩ bu'iritirã, ña'arõ weeseti tʉ'oña'quere pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. Cũ Õ'acũ catinu'cũgũ yere weenu'cũdutigʉ tojo weecʉ niwĩ.

15 Tojo weegʉ Jesucristo a'tiro weegʉ́ nimi. Be'ropʉre masãrẽ apaturi Õ'acʉ̃ "Yʉ'ʉ mʉsã
wiogʉ nigʉ̃ti. Mʉsã, yarã nirãsa'a" ní'quere apobosagʉ nimi. Todʉporocjãrã pe'e Õ'acʉ̃
nimʉ'tãse cʉ̃ duti'que doca nírã, ña'arõ wee, cʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã. Jesucristo
wẽrĩse me'rã tere acobojono'cãrã niwã. Tojo nicã Õ'acʉ̃ bese'cãrã cʉ̃ "O'ogʉti" ní'que
catinu'cũsere ñe'erãsama. 16 A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cʉ̃ cʉ̃ wẽrĩse dʉporo cʉ̃ acawereguʉre
"Yʉ'ʉ cʉose mʉ'ʉ ye tojarosa'a", nisami. Cʉ̃ wẽrĩcã ĩ'arã, wẽrĩ'cʉ ye ní'quere cʉ̃rẽ o'osama.
17 Cʉ̃ wẽrĩse dʉporo cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere ñe'emasĩtisami. Cʉ̃ wẽ́ŕĩca be'ropʉ dia'cʉ̃
ñe'emasĩsami. 18 Tojo weero Õ'acʉ̃ "Masãrẽ a'tiro weegʉti" nimʉ'tã'que quẽ'rãrẽ tojota
wa'acaro niwʉ̃. Wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, na ye dí wẽestese me'rã dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ "Tojo weegʉti"
ní'que wa'anʉ'cãcaro niwʉ̃. 19 Moisé a'tiro weecʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tise Õ'acʉ̃ duti'quere
nipe'tirã tʉ'oropʉ bu'ecʉ niwĩ. Bu'etojanʉ'cõ, cʉ̃ sõ'arĩ casero oveja poari me'rã wééca
caserore miicʉ niwĩ. Tojo nicã yucʉsiti hisopo wãmetiri sitire pe'ecʉ niwĩ. Wecʉ macʉ̃
wẽjẽno'cʉ ye díre, cabra ye díre aco me'rã morẽcʉ niwĩ. Be'ro sõ'arĩ caserore ti siti dʉpʉpʉ
dʉ'teõ'o, te dípʉ yosomiicʉ niwĩ. Be'ro Õ'acʉ̃ ye duti'que ojáca pũrĩrẽ, tojo nicã masã
nipe'tirãrẽ wẽestepeocʉ niwĩ. 20 Cʉ̃ tojo wééca be'ro narẽ nicʉ niwĩ: "A'te dí me'rã Õ'acʉ̃
masãrẽ 'Tojo weegʉti' ní'quere masĩno'o", nicʉ niwĩ. 21 Apeyere, Moisé Õ'acʉ̃ wi'ire a'tiro
weecʉ niwĩ. Nipe'tise ti wi'i po'peapʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã na cʉosere dí me'rã wẽestepeocʉ
niwĩ. 22 Titare Õ'acʉ̃ dutise a'tiro nicaro niwʉ̃. Dí me'rã Õ'acʉ̃ wi'ipʉ nisere cʉ̃ ĩ'orõpʉ añuse
tojadutiro wẽestepeono'caro niwʉ̃. Wẽestepeoya marĩcã, Õ'acʉ̃ masã ña'arõ wee'quere
acobojoticʉ niwĩ. Dí me'rã dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ masã ña'arõ weesere acobojono'o.

Jesú cʉ̃ wẽrĩse me'rã masã ña'arõ wee'quere yʉ'rʉose ni'i

23 Dʉporo cjase Õ'acʉ̃ wi'ipʉ weewʉasenojõ ʉ'mʉse cjase queose nicaro niwʉ̃. Tere
Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ añuse tojadutirã a'tiro weecãrã niwã. Wa'icʉrãrẽ wẽjẽ, na ye dí me'rã
wẽestepeocãrã niwã. Dʉporocjãrã na wee'que nemorõ ʉ'mʉse cjase pe'e añuyʉ'rʉnʉ'cã'a.
Tojo weero wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeo'que nemorõ, añuse warore ʉa'a. Te Jesucristo wẽrĩse
ni'i. 24 A'ti nucũcãpʉre Jesucristo masã wééca wi'i Añurĩ Tucũ wãmetiri tucũpʉre sãjãaticʉ
niwĩ. Ti wi'i ʉ'mʉse cja wi'i queose nicaro niwʉ̃. Cʉ̃ ʉ'mʉse waro pe'ere sãjãacʉ niwĩ.
Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ Õ'acʉ̃ tiropʉ marĩrẽ sẽrĩbosagʉ weesami. 25 Todʉporopʉ pa'ia wiogʉ judío
masʉ̃ Õ'acʉ̃ Nibutiari Tucũpʉre ni'cãrẽtiri cʉ̃'marĩnʉcʉ̃rẽ wa'icʉrã ye díre miisãjãamʉjãcʉ
niwĩ. Te dí, cʉ̃ ye dí niticaro niwʉ̃. Cristo pũrĩcãrẽ cʉ̃ ye dí waro nicaro niwʉ̃. Cʉ̃ wẽrĩse
me'rã ni'cãtita ʉ'mʉse Õ'acʉ̃ tiropʉ sãjãacʉ niwĩ. 26 Jesucristo pa'ia wiogʉ weronojõ wéégʉ
pũrĩcã, a'ti di'ta dʉ'pocáticãpʉta wẽrĩnʉ'cã, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ wẽrĩnu'cũcã'bosami. Tojo
weronojõ o'ogʉ, a'tocatero a'ti ʉmʉco pe'tiwã'cãrĩ curare Cristo a'ti nucũcãpʉre bajuacʉ
niwĩ. Cʉ̃ ni'cãtita nipe'tirã ye niatjere wẽrĩbosacʉ niwĩ. Ña'arõ wee'quere cõ'agʉ̃, tojo
weecʉ niwĩ. 27 Marĩ quẽ'rã nipe'tirã ni'cãti me'rãta wẽrĩdijarãsa'a. Wẽ́ŕĩca be'ro Õ'acʉ̃
marĩrẽ besegʉsami. 28 Cristo ni'cãtita cʉ̃ wẽrĩse me'rã wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoro
weronojõ weecʉ niwĩ. Tojo weese me'rã masã nipe'tirã ña'arõ wee'quere cõ'acʉ niwĩ.
Be'ro apaturi a'tigʉsami. Masã na ña'arõ wee'quere cõ'agʉ̃ mejẽta a'tigʉsami. Masã cʉ̃rẽ
yucuerã pe'ere yʉ'rʉogʉ a'tigʉ weegʉsami.

10

1 Moisé dutise Õ'acʉ̃ masãrẽ be'ropʉ añurõ weeatje queose nicaro niwʉ̃. Tojo weero
Moisé duti'que masãrẽ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nímasĩcã weeticaro niwʉ̃. Te a'tiro nicaro niwʉ̃.
Na Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, ni'cãti cʉ̃'marĩnʉcʉ̃ wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeocãrã
niwã. Te narẽ Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉ añurã waro tojacã weemasĩticaro niwʉ̃. 2 Te masãrẽ
añurã tojacã weemasĩcãma, na wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere du'ucã'bopã. Na ni'cãti
ʉ̃jʉ̃amorõpeose me'rãta na ña'arõ wee'quere acobojono'cãrãpʉ tojatojabopã. Na bu'iri
marĩrã tʉ'oña'bopã. 3 A'tiro pe'e nicaro niwʉ̃. Na wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeorã, na
ña'arõ wee'quere cʉ̃'marĩnʉcʉ̃ wãcũrã, tojo weecãrã niwã. 4 Wecʉa ʉmʉa ye dí, cabra ye
dí ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩtisa'a.

5 Tojo weegʉ Jesucristo a'ti nucũcãpʉre a'tigʉ, Õ'acʉ̃rẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

Mʉ'ʉ masã ña'arõ wee'quere acobojosĩ'rĩgʉ̃, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere ʉawe'e.
Tojo nicã narẽ acobojosĩ'rĩgʉ̃, apeyenojõ o'ocã ʉawe'e.
A'tiro wéégʉ, mʉ'ʉ ni'cã upʉ yʉ'ʉre o'ocʉ niwʉ̃.
Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩbosadutigʉ tojo weecʉ niwʉ̃.
6 Mʉ'ʉ masã na ña'arõ weesere cõ'asĩ'rĩgʉ̃, wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere, tojo nicã apeyenojõ o'osere tʉ'sawe'e.
7 Tojo tʉ'satise bu'iri yʉ'ʉ a'tiro niwʉ̃:
"Õ'acʉ̃, mʉ'ʉ ʉaro weegʉ a'tigʉ wee'e.
Mʉ'ʉ ye queti ojáca pũrĩpʉ yʉ'ʉ pi'etiatjere ojano'caronojõta weegʉti", nicʉ niwĩ Jesucristo.
8 Tojo weegʉ Jesucristo ní'caronojõta a'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeosere, cʉ̃rẽ apeyenojõ o'osere tʉ'satisami. Tojo nicã masã ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩrã ʉ̃jʉ̃amorõpeosere ʉatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojõ nicaro niwʉ̃, nírõ. Tojo nimicã, Õ'acʉ̃ pe'e tojo weesere tʉ'saticʉ niwĩ. 9 Jesucristo Õ'acʉ̃rẽ "Mʉ'ʉ ʉaro weegʉ a'tigʉ wee'e", nicʉ niwĩ. Tojo ngʉ̃, wa'icʉrã wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere cõ'acʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã todʉporopʉ na weeseti'quere dʉcayucʉ niwĩ. 10 Jesucristo cʉ̃ wẽrĩse me'rã Õ'acʉ̃ ʉaro weecʉ niwĩ. Tere wéégʉ, cʉ̃ wa'icʉrã wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere weronojõ weegʉ weecʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ yarã tojacã weecʉ niwĩ. Ni'cãtita cʉ̃ wẽrĩse me'rã marĩ nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacʉ niwĩ.
11 Nipe'tirã judío masã pa'ia ʉmʉcorinʉcʉ̃ a'tiro weecãrã niwã. Nu'cũtjĩarã, wa'icʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeomʉjãcãrã niwã. Na ʉ̃jʉ̃amorõpeonu'cũmicã, masã ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩticaro niwʉ̃. 12 Jesucristo pũrĩcã ni'cãti cʉ̃ wẽrĩse me'rãta masã ña'arõ wee'quere cõ'ape'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo wééca be'ro Õ'acʉ̃ tiro diacjʉ̃ pe'e ejanujãcʉ niwĩ. 13 Topʉ yucuegʉ weesami. Õ'acʉ̃ nipe'tirã cʉ̃rẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã wééca be'ropʉ weedu'ugʉsami.
14 Ni'cãti cʉ̃ wẽrĩse me'rãta Õ'acʉ̃ yarãrẽ añurã tojacã weecʉ niwĩ. Na añurã ninu'cũrãsama.
15 Te diacjʉ̃ta niyucã, Espíritu Santu quẽ'rã marĩrẽ "Tojota ni'i", ni weremi. Cʉ̃ a'tiro weremʉ'tãcʉ niwĩ:
16 "Be'ropʉ yʉ'ʉ na me'rã 'Apaturi añurõ weegʉti' ní'que a'tiro ni'i", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.
"Yʉ'ʉ duti'quere narẽ wãcũcã weegʉti.
Tojo nicã narẽ yʉ'ʉ duti'quere ẽjõpeocã weegʉti."
17 Be'ro a'tiro ninemocʉ niwĩ:
"Ne apaturi na ña'arõ wee'quere wãcũnemosome", nicʉ niwĩ, ni werecʉ niwĩ Espíritu Santu.
18 Tojo weerã marĩ ña'arõ wee'quere acobojono'ca be'ro niyucã, apaturi marĩ ña'arõ wee'que bu'irire acobojodutirã wa'icʉrãrẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeosere ʉanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rã Õ'acʉ̃ tiro sãjãamasĩ'i nise ni'i
(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

19 Todʉporo pa'ia wiogʉ dia'cʉ̃ Õ'acʉ̃ Nibutiari Tucũpʉre sãjãamasĩcʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ marĩ quẽ'rã acobojono'cãrãpʉ nírã, uiro marĩrõ cʉ̃ sãjãa'caronojõ weemasĩ'i. Õ'acʉ̃pʉre diacjʉ̃ uiro marĩrõ sẽrĩmasĩ'i. Jesucristo cʉ̃ wẽrĩ'que me'rã, cʉ̃ ye dí o'mabʉro'que me'rã tojo weemasĩ'i. 20 Todʉporopʉ ʉsebʉtiri caserojo Õ'acʉ̃ Nibutiari Tucũpʉre cã'mota'ayosacaro niwʉ̃. Ti casero cã'mota'a'caro weronojõ Jesucristo wẽrĩse dʉporo masã Õ'acʉ̃ Nibutiari Tucũpʉre sãjãamasĩticãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ wẽrĩse me'rã marĩ ti tucũpʉre sãjãa'cãrã weronojõ cʉ̃ me'rã catinu'cũmasĩ'i. 21 Jesucristo pa'ia wiogʉ waro ʉ'mʉsepʉ Õ'acʉ̃ wi'ipʉ marĩrẽ sẽrĩbosagʉ nimi. 22 Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ queoro wãcũse, añurõ ẽjõpeose me'rã sẽrĩrã. "Tojo ẽjõpeoma'acãrã weesa'a" nirṍ marĩrõ sẽrĩrã. A'tiro ni'i. Cʉ̃ marĩ ña'arõ bu'iritirã tʉ'oña'quere bu'iri marĩrã tojacã weecʉ niwĩ. Marĩ ya upʉ aco añuse me'rã ʉ'ono'caro weronojõ ni'i. Marĩ ña'arõ wee'quere cõ'ape'ono'cãrãpʉ ni'i. 23 Õ'acʉ̃ "Tojo weegʉti" ní'quere weegʉsami. Tojo weerã marĩ ẽjõpeosetisere ẽjõpeoronojõta ne dʉcayuro marĩrõ ẽjõpeonu'cũrã. Cʉ̃ o'oatjere e'catise me'rã yucuerã, tojo weerã. 24 Marĩ basu a'tiro wãcũrõʉa'a. "Ã'rãrẽ, ãpẽrãrẽ weetamuturiadutigʉ, ¿de'ro weegʉsari?" ni wãcũrõʉa'a. "Narẽ a'merĩ ma'idutigʉ, añurõ weedutisĩ'rĩgʉ̃ tojo ʉasã'a", nirõʉa'a. 25 Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã nerẽwʉaropʉ ãpẽrã nerẽtisama. Na weesere

sirututicã'rõʉa'a. Narẽ siruturonojõ o'orã, marĩ nerẽrã, a'merĩ wãcũtutuacã weeroʉa'a. Cã'rõ dʉ'sa'a marĩ wiogʉ a'tiatje. Tojo weerã tojo weeroʉa'a.

26 A'tiro ni'i. Diacjʉ̃ cjasere masĩmirã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weenu'cũrã, acobojose bocasome. Jesucristo wẽrĩse me'rã dia'cʉ̃ acobojono'o. Marĩ ña'arõ weenu'cũrã, cʉ̃rẽ ʉatirã weronojõ ni'i. Tojo weerã ne acobojono'some. 27 Marĩ ña'arõ weenu'cũcã, marĩrẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ marĩrẽ besegʉsami. Cʉ̃ beséca be'ro pecame'epʉ ãpẽrã cʉ̃rẽ ĩ'atu'ti'cãrã me'rã cõ'agʉ̃sami. Marĩrẽ "Bu'iri da'regʉti" cʉ̃ ní'que tuunʉrʉ̃se dia'cʉ̃ toja'a. 28 Todʉporopʉre no'o Moisé duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃rẽ pʉarã o i'tiarã weresãca be'ro cʉ̃rẽ ne pajañaʼticãrã niwã. Cʉ̃rẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. 29 Añurõ wãcũña. Õ'acʉ̃ duti'que cʉ̃ Moisére cũu'quere yʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃, bu'iri da'reno'cʉ niwĩ. Ni'cãrõacãma Õ'acʉ̃ macʉ̃ cʉ̃rẽ wẽrĩbosa'quere ẽjõpeodu'ugʉre tjãsami. Ẽjõpeotigʉnojõ Õ'acʉ̃ macʉ̃ cʉ̃rẽ wẽrĩbosa'quere "Wapamarĩ'i", ni wãcũsami. Espíritu Santu cʉ̃rẽ ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acʉ̃ masãrẽ cʉ̃ "Weegʉti" ní'quere queoro wa'acã weecʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã, cʉ̃ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ ʉatigʉre ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. 30 Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ ucũ'quere masĩ'i. A'tiro nicʉ niwĩ: "Yʉ'ʉ bu'iri da'reacjʉ ni'i. Na wee'que wapare yʉ'ʉ wapayegʉsa'a." Apeye quẽ'rãrẽ nicʉ niwĩ: "Marĩ wiogʉ cʉ̃ yarãrẽ na ña'arõ weese wapare bu'iri da'regʉsami." 31 Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ nimi. Cʉ̃ bu'iri da'rese pũrõ wiose ni'i.

32 Mʉsã ne waro ẽjõpeoca be'ro wee'quere wãcũña. Titare mʉsã Jesucristore ẽjõpeose ye bu'iri pũrõ pi'eticãrã niwʉ̃. Mʉsãrẽ tojo wa'a'quere wãcũtutuacãrã niwʉ̃. 33 Ni'cãrẽrã masã ĩ'orõpʉ yabi bujicã'no'cãrã niwʉ̃. Cãmida'reno'cãrã niwʉ̃. Apeterore ãpẽrã na pi'etisere tʉ'oña'tamucãrã niwʉ̃. 34 Mʉsã bu'iri da'reri wi'ipʉ nirãrẽ pajañaʼcãrã niwʉ̃. Ãpẽrã mʉsã yere ẽ'macã, e'catise me'rã nʉ'cãcãrã niwʉ̃. Mʉsã ʉ'mʉsepʉ cʉoatje pe'ere "A'ti nucũcã cjase nemorõ, añuyʉ'rʉnʉ'cãse ni'i", nicãrã niwʉ̃. Te pe'titiatje ni'i nírã, wãcũtutuacãrã niwʉ̃. 35 Tojo weerã ne ẽjõpeodu'uticã'ña. Ẽjõpeonu'cũrã, añuse warore ñe'erãsa'a. 36 Mʉsãrẽ wãcũtutuarã nirõʉa'a. Tojo wéérã, Õ'acʉ̃ ʉaro wééca be'ro cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere mʉsã ñe'erãsa'a. 37 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ni ojano'caro niwʉ̃: "Maata waro a'tigʉti" ní'cʉ a'tigʉsami.

Ne yoogosome.

38 Yʉ'ʉ "Añurõ weerã́ nima" nino'rã pũrĩcã ẽjõpeonu'cũrã, yʉ'ʉ me'rã ninu'cũrãsama. Ãpẽrã uirã, ẽjõpeodu'urã pũrĩcãrẽ ne tʉ'sasome, ni ojano'wʉ̃.

39 Marĩ pe'e ui ẽjõpeodu'urãnojõ niwe'e. Tojo weerã marĩ pecame'epʉ wa'asome. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, yʉ'rʉono'rãsa'a.

11

Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose cjase ni'i

1 Marĩ ẽjõpeorã, a'tiro nímasĩ'i: "Õ'acʉ̃ marĩrẽ ní'quere diacjʉ̃ta weegʉsami", ni'i. Tere ĩ'atimirã, ĩ'arã weronojõ "Diacjʉ̃ta ni'i", ni'i. 2 Dʉporopʉ marĩ ñecʉ̃sʉmʉa Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocãrã niwã. Na a'tiro ni wãcũcãrã niwã: "Õ'acʉ̃ ní'caronojõta marĩrẽ weetamugʉ̃sami", nicãrã niwã. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ narẽ "Añurã nima", nicʉ niwĩ.

3 Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã, a'tiro masĩ'i. Cʉ̃ a'ti turi nipe'tisere bajurẽgʉ̃, cʉ̃ dutiro me'rã bajurẽcʉ niwĩ. Tojo weero a'ti turi cjase marĩ ni'cãrõacã ĩ'ase ne waropʉ marĩ'quere wee'que ni'i, nino'o.

4 Dʉporocjʉ̃pʉ Abel Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ, Õ'acʉ̃rẽ oveja wĩ'magʉ̃rẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeocʉ niwĩ. Cʉ̃, cʉ̃ ma'mi Caí́ o'o'que nemorõ añurõ o'ocʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ Abel ẽjõpeosere ĩ'agʉ̃, cʉ̃ o'osere ñe'ecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ "Añugʉ̃ nimi", nicʉ niwĩ. Tojo weero Abel dʉporopʉ wẽ́rĩ́ca be'ro nimicã, a'tiro ni'i. Cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo'que a'tiro nicãrẽ marĩrẽ bu'ese ni'i. Marĩ quẽ'rã cʉ̃ ẽjõpeo'caronojõta Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeoroʉa'a.

5 Enoc wãmetigʉ quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ wẽrĩtimicã, Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ cʉ̃ tiropʉ miacʉ niwĩ. Ãpẽrã cʉ̃rẽ a'macãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Õ'acʉ̃ Enorẽ e'catise me'rã ĩ'acʉ niwĩ. Tojo weegʉ

cũrẽ miacн niwĩ”, niwũ. 6 Marĩ Õ'acũrẽ ẽjõpeotirã, cũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a. A'tiro ni'i. Õ'acũrẽ ẽjõpeosĩ'rĩgũ, “Diacjũta cũ nisami”, nirõнa'a. Tojo nicã “Cũrẽ yн'н ẽjõpeocã, añurõ weegнsami”, nirõнa'a.

7 Noé wãmetigн quẽ'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeogн, a'tiro weecн niwĩ. A'ti turire bu'iri da'reatjere Õ'acũ cũrẽ werecн niwĩ. Noé “Tojo wa'arosa'a” ni masĩtimigũ, Õ'acũrẽ ẽjõpeocн niwĩ. Tojo weegн Õ'acũrẽ yн'tigн, cũ acawererã me'rã dia mirĩcã yн'rнsĩ'rĩgũ, yucнsн pajipjнjore da'recн niwĩ. Tojo ẽjõpeogн, a'ti nucũcãcjãrã Õ'acũ ucũsere ẽjõpeotirãrẽ a'tiro ĩ'ocн niwĩ. Na pecame'epн wa'atjere ĩ'ocн niwĩ. Cũrẽ Õ'acũ “Añugũ nimi”, nicн niwĩ. Cũ ẽjõpeoyucã, tojo nicн niwĩ.

8 Abrahã quẽ'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeogн, a'tiro weecн niwĩ. Õ'acũ cũrẽ ape di'tapн wa'aduticã, yн'ticн niwĩ. Õ'acũ cũrẽ o'oatjopн wa'acн niwĩ. Cũ ya macãrẽ wijawã'cãgũ, “Ti di'tapн wa'agнsa'a” nirṍ marĩrõ wa'acн niwĩ. 9 Abrahã Õ'acũ cũrẽ “Ti di'tare mн'нrẽ o'ogнti” ní'quere ẽjõpeocн niwĩ. Ti di'tapнre etacн niwĩ. Eta, cũ ãpẽrã ya di'tapнre nígũ, mejẽcã pejaro tн'oña'cн niwĩ. Wa'icнrã caseri me'rã wéé́ca wi'ipн cãjĩcн niwĩ. Cũ macũ Isaa, tojo nicã cũ pãrãmi Jacob mejãrõta nisirutubнrocãrã niwã. Õ'acũ na quẽ'rãrẽ “Mнsãrẽ a'ti di'tare o'ogнti”, nicн niwĩ. 10 Abrahã Õ'acũ ya macã pe'titiatji macã н'mнse pe'ere nisĩ'rĩgũ, tojo weecusiacн niwĩ. Ti macã Õ'acũ wéé́ca macã ni'i.

11 Apego quẽ'rã Õ'acũrẽ ẽjõpeogo, Abrahã nнmo Sara a'tiro weeno'co niwõ. Co bнcнo waro põ'rã bocata basiotimicã, Õ'acũ core põ'rãticã weecн niwĩ. Co ni'cũ põ'rãtico niwõ. Co a'tiro wãcũco niwõ: “Õ'acũ yн'нre ‘Wĩ'magũ wнagosa'a’ ní'quere queoro weegнsami”, nico niwõ. Tojo weegн Õ'acũ queoro weecн niwĩ. 12 Abrahã bнcн waro nimigũ, macũticн niwĩ. Macũti, be'ro pãjãrã waro pãrãmerã nituriarã cнocн niwĩ. Na ñocõa, nucũpori weronojõ pãjãrã waro ba'paqueota basiotirã nicãrã niwã.

13 Ã'rã yн'н ucũrã Õ'acũrẽ ẽjõpeonu'cũcãrã niwã. Cũ “O'ogнti” níca di'tare ñe'etimirã, ẽjõpeocãrã niwã. Ñe'etimirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. Na ẽjõpeose cнorã, cũ o'oatjere ñe'e'cãrã weronojõ nicãrã niwã. “Cũ ní'caronojõta weegнsami” ni wãcũrã, e'caticãrã niwã. Na tojo wee'que me'rã “Ʊ'mнsepн wa'arãsa'a, a'ti nucũcãpнre sijari masã weronojõ ni'i”, nicãrã niwã. 14 Masĩno'o, tojo nírã, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marã weecãrã niwã. 15 Na ne waro wijawã'cã'caropнre wãcũrã pũrĩcã, dajabopã. 16 A'tiro pe'e weecãrã niwã. Ti di'ta nemorõ añurĩ di'ta waro н'mнse pe'ere nisĩ'rĩcãrã niwã. Tojo weegн Õ'acũ na “Ʊ̃sã wiogн nimi” nicã, bopoyasãticн niwĩ. Tojo bopayasãtigн, na ya macã na niatjo н'mнsere apoyutojacн niwĩ.

17 Abrahã Õ'acũrẽ ẽjõpeogн, a'tiro weecн niwĩ. Õ'acũ ¿diacjũta yн'нre ẽjõpeomiti? nígũ, cũ macũ Isaare wa'icнre wẽjẽ ũjũamorõpeowнaronojõ weeduticн niwĩ. Abrahã cũ macũ ni'cũ nigũrẽ “Wẽjẽ ũjũamorõpeowe'e”, niticн niwĩ. 18 Todнporopнre Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicн niwĩ: “Isaa mн'н macũ me'rã pãjãrã pãrãmerã nituriarã cнogнsa'a”, nicн niwĩ. 19 Abrahã a'tiro wãcũcн niwĩ: “Õ'acũ nipe'tirã wẽrĩ'cãrãpнreta masõmasĩmi.” Cũ macũrẽ “Wẽjẽgũti” weeri cura Õ'acũ cũrẽ “Wẽjẽticã'ña”, nicн niwĩ. Tojo weerã a'tiro nímasĩ'i: “Abrahã cũ macũrẽ wẽrĩ'cнpн masã'cнre weronojõ cнocн niwĩ”, nímasĩ'i.

20 Isaa Õ'acũrẽ ẽjõpeogн, cũ põ'rã Jacore, Esaúre be'ropн añurõ wa'atjere wereyucн niwĩ. 21 Jacob Õ'acũrẽ ẽjõpeogн, cũ wẽrĩse dнporoacã cũ pãrãmerã José põ'rãnнcũrẽ “Añurõ wa'arosa'a”, nicн niwĩ. Tojo ucũgũ, cũ tuacjнpн ñatuunu'cũgũta, Õ'acũrẽ ñubuecн niwĩ. 22 José Õ'acũrẽ ẽjõpeogн nicн niwĩ. Cũ wẽrĩgũ, a'tiro wereyucн niwĩ: “Israe curuacjãrã Egipto ní'cãrã be'ropн wijarãsama. Na wa'arã, yé õ'arĩrẽ miato”, nicн niwĩ.

23 Moisé pacнsнmнa Õ'acũrẽ ẽjõpeocãrã niwã. Na macũ bajuáca be'ro “Añugũ waro nimi”, nicãrã niwã. Na i'tia mujĩpũ nнocнocãrã niwã. Cũ bajuase dнporo Egiptocjãrã wiogн wĩ'marã нmнarẽ Israe curuacjãrãrẽ wẽjẽduticн niwĩ. Moisé pacнsнmнa pe'e wiogн dutisere uititjĩarã, na macũrẽ nнocãrã niwã. 24 Be'ro Egiptocjãrã wiogн macõ cũrẽ masõco niwõ. Moisé bнcн ẽjãgũ, Õ'acũrẽ ẽjõpeocн niwĩ. Tojo weegн cũ “Egiptocjãrã wiogн pãrãmi nimi” nisere tн'osĩ'rĩticн niwĩ. 25 A'tiro pe'e weesĩ'rĩcн niwĩ. Õ'acũ yarã Israe curuacjãrã me'rã pe'e pi'etitamusĩ'rĩcн niwĩ. Õ'acũrẽ ẽjõpeotigн weronojõ Egiptocjãrã wiogн ya

wi'ipн tojasĩ'rĩticн niwĩ. Na ña'arõ weesere bu'ipejatamusĩ'rĩticн niwĩ. [26] Na cũrẽ yabicã,
cũ Cristo Õ'acũ bese'cн pi'etiatje weronojõ pi'eticн niwĩ. Tojo pi'etigн, "Nipe'tise Egiptopн
nisere cнoro nemorõ añu ni'i", nicн niwĩ. Õ'acũ cũrẽ be'ropн o'oatjere wãcũgũ, tojo nicн
niwĩ. [27] Ẽjõpeose cнogн, Moisé Egiptopн ní'cн wijacн niwĩ. Cũ Egiptocjũ wiogн uasere uiro
marĩrõ wijacн niwĩ. Moisé Õ'acũ bajutigнre ĩ'agũ weronojõ cũ "Weegнti" nisere dнcayuro
marĩrõ weenu'cũcн niwĩ.
[28] Ẽjõpeose cнogн, Moisé Egiptopн wijawã'cãgũ, Pascua wãmetiri bosenнmнrẽ
weewã'cõcн niwĩ. A'tiro ni'i. Õ'acũ cũrẽ wereco'tegн нmнsecjũrẽ nipe'tirã Egiptocjãrã
нmнa masã ma'misнmнarẽ wẽjẽduticн niwĩ. Tojo weegн Moisé a'tiro weecн niwĩ.
Õ'acũ duti'caronojõta Israe curuacjãrãrẽ weeduticн niwĩ. Na põ'rã masã ma'misнmнarẽ
wẽjẽticã'to ngũ oveja wĩ'marãrẽ wẽjẽduti, na ye dí me'rã sope sumuto wã'ñase pjĩrĩrẽ
wa'reduticн niwĩ. Tojo weegн Õ'acũrẽ wereco'tegн díre ĩ'agũ, wẽjẽticн niwĩ. [29] Õ'acũrẽ
ẽjõpeotjĩarã, Israe curuacjãrã dia pajiri maa, sõ'arĩ maajore pẽ'acãrã niwã. Ti maarẽ
pẽ'arã, di'ta aco marĩrõ pẽ'acãrã niwã. Egiptocjãrã na be'ro pẽ'asĩ'rĩmirã, mirĩpe'tia
wa'acãrã niwã.
[30] Apeye quẽ'rãrẽ Israe curuacjãrã Jericó wãmetiri macã sumutore siete nнmнrĩ
sнtнasijacãrã niwã. Na Õ'acũrẽ ẽjõpeocã ti macã sumuto cja sã'rĩrõ ũtã me'rã wééca
sã'rĩrõjo bнrнdijacaro niwũ. [31] Tojo nicã ti macãcjõ Rahab wãmetigo нmнa me'rã
a'metãrãwapata'ari masõ ẽjõpeose cнogo nico niwõ. Co Israe curuacjãrã ĩ'adu'tiri masãrẽ
añurõ co'teco niwõ. Tojo weego ãpẽrã ti macãcjãrã Õ'acũrẽ yн'rнnн'cã'cãrã me'rã wẽrĩtico
niwõ.
[32] ¿Ñe'erẽ ninemogũsari yн'н? Nipe'tirã ye quetire wereta basiowe'e. Gedeő wee'quere,
Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefté wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere,
tojo nicã ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremн'tãrĩ masã wee'quere werepe'otisa'a. [33] Na Õ'acũrẽ
ẽjõpeorã ãpẽrã ye di'tacjãrã me'rã a'mequẽrã, wijawapata'acãrã niwã. Wiorã nirãnojõ
masãrẽ queoro duticãrã niwã. Tojo weegн Õ'acũ cũ "Añurõ weegнti" ní'quere narẽ
añurõ weecн niwĩ. Yaiwa nirõpн bi'adнpomicã, narẽ ba'aticãrã niwã. [34] Masãrẽ bu'iri
da'rerã, asipo ũjũawнaropн sõrõcã quẽ'rãrẽ, ne ũjũticãrã niwã. Ãpẽrã narẽ di'pjĩ
me'rã wẽjẽsĩ'rĩcã, yн'rнweticã'cãrã niwã. Tutuatimi'cãrã, tutuarã wa'acãrã niwã. Ape
di'tacjãrã me'rã a'mequẽrã narẽ wapata'arã, nemorõ tutuayн'rнarã wa'acãrã niwã. Narẽ
ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weecãrã niwã. [35] Ni'cãrẽrã numia na acawererãrẽ wẽŕíca be'ro
masõno'cãrãpнre wiano'cãrã niwã tja.
Ãpẽrã pe'e Õ'acũrẽ ẽjõpeose cнomirã, нpнtн pi'eticãrã niwã. Na pi'etise me'rã
wẽjẽno'cãrã niwã. Na ẽjõpeodu'ucã, bu'iri da'reri wi'ipн nirãrẽ du'uwĩrõbopã. Na
pe'e н'mнsepн catinu'cũsere cнosĩ'rĩrã, ẽjõpeodu'uticãrã niwã. [36] Ãpẽrã quẽ'rã Õ'acũrẽ
ẽjõpeorã yabi bujicã'no'cãrã niwã. Na wecн casero me'rã wee'que dari me'rã tãrãno'cãrã
niwã. Ãpẽrã cõme dari me'rãpнta dн'teno'cãrã niwã. Ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipн
dнpono'cãrã niwã. [37] Ãpẽrã ũtãperi me'rã doquewẽjẽno'cãrã niwã. Ãpẽrã na upн deco
me'rã yejesureno'cãrã niwã. Ãpẽrã di'pjĩ me'rã dнtewẽjẽno'cãrã niwã. Ãpẽrã su'ti marĩrã
oveja caseri, cabra caseri me'rã dia'cũ cã'mota'acãrã, uicusiacãrã niwã. Na pajasecнorã,
ña'arõ weeno'cãrã, cãmida'reno'cãrã nicãrã niwã. [38] Na masã marĩrõpн, ũrũpagнpн, ũtã
tutiripн, di'ta se'te'que tн'rнripн nise coperipн sijabaque'aticãrã niwã. Tere tojo weeno'rã
añurã nicãrã niwã. Ãpẽrã pe'e ña'ayн'rнacãrã niwã. Ne cã'rõ Õ'acũrẽ ẽjõpeorã me'rã
nita basioticaro niwũ narẽ. [39] Õ'acũ nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorãrẽ "Añurã nima", ni ĩ'acн niwĩ.
Ẽjõpeorã nimirã, nipe'tise cũ narẽ "Añurõ weegнti" ní'que pe'ere ĩ'aticãrã niwã. [40] Titare
Õ'acũ narẽ "Añurõ weegнti" ní'quere weeticн niwĩ. A'tiro pe'e wãcũcн niwĩ: "Be'rocjãrã
yн'нre ẽjõpeorã me'rã ã'rã yarãrẽ añurã wa'acã weegнti", nicн niwĩ. Cũ wãcũ'caronojõta
weemi. Tojo weero cũ todнporo wee'que nemorõ cũ ni'cãrõacã Jesucristo masãrẽ yн'rнose
pe'e añuyн'rнnн'cã'a.

12

Jesure ĩ'asirutu weedutise ni'i

[1] Sõ'onícãrã yʉ'ʉ ucũ'cãrã pãjãrã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã pi'etisere nʉ'cãcãrã niwã. Tojo nʉ'cãrã, na cʉ̃rẽ ẽjõpeosere ĩ'ocãrã niwã. Na wee'que marĩrẽ queose ni'i. Tojo weerã narẽ wãcũrã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ cũu'quere wãcũtutuase me'rã weeroʉa'a. Ni'cʉ̃ omarĩ masʉ̃ nʉcʉ̃se cʉ̃rẽ caribosenojõrẽ miatisami. Marĩ quẽ'rã cʉ̃ weronojõ weeroʉa'a. Marĩ nipe'tise añurõ weesĩ'rĩcã, dojorẽsere, marĩ ña'arõ weewʉasere du'ucã'rõʉa'a. [2] Jesure wãcũnʉrʉ̃rõʉa'a. Cʉ̃ta marĩrẽ ne waro ẽjõpeocã weewĩ. Cʉ̃ marĩrẽ nemorõ ẽjõpeowã'cãcã weemi. Cʉ̃ curusa bopoyoropʉ pi'eticʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo bopoyoro wẽrĩsere bopoyoro marĩrõ wẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ pi'etíca be'ro ʉpʉtʉ e'catiatjere wãcũgʉ̃, tojo weecʉ niwĩ. Masãmʉjʉ́ááca be'ro cʉ̃ Õ'acʉ̃ dujiri cũmurõ diacjʉ̃ pe'e ejanujãcʉ niwĩ.

[3] Mʉsã Jesú wee'quere wãcũña. Ña'arã cʉ̃rẽ pũrõ pi'eticã weecãrã niwã. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã pi'etirã, caributitirãta cʉ̃rẽ ẽjõpeonu'cũcã'ña. [4] Mʉsã ña'arõ weesere cã'mota'arã, ne ni'cʉ̃ wẽrĩña'timi yujupʉ. [5] ¿Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ põ'rãrẽ weronojõ werecasa'quere wãcũweti? Cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ni'i:
"Yʉ'ʉ põ'rã, mʉsãrẽ añurõ weedutigʉ bu'iri da're'e.
Yʉ'ʉ tojo weesere tojo ĩ'acõ'aticã'ña.
Yʉ'ʉ mʉsãrẽ tu'ticã, wãcũtutuaya.
[6] Yʉ'ʉ mʉsã wiogʉ yʉ'ʉ mairãrẽ mʉsã ña'arõ weecã, tu'ti'i.
Nipe'tirã yʉ'ʉ põ'rãrẽ añurõ weedutigʉ bu'iri da're'e", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃, ni ojano'wʉ̃.
[7] Pi'etirã, Õ'acʉ̃ yere du'uticã'ña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ põ'rãrẽ bu'iri da'regʉ weemi. Ne ni'cʉ̃ pacʉ cʉ̃ macʉ̃ ña'arõ weesere bu'iri da'reticã weetisami. [8] Õ'acʉ̃ nipe'tirã cʉ̃ põ'rã ña'arõ weesere bu'iri da'remi. Tojo weeticã, mʉsã cʉ̃ põ'rã waro nitibosa'a. Pacʉ marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ nibosa'a. [9] Apeye quẽ'rãrẽ marĩ wĩ'marã nicã, marĩ pacʉsʉmʉa marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'recũwã. Na tojo weesere marĩ yʉ'ti ẽjõpeowʉ. Tojo weerã marĩ pacʉ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ pe'ema tjãrõʉa'a. Tojo yʉ'ti ẽjõpeorã, catinu'cũrãsa'a. [10] Marĩ pacʉsʉmʉa a'ti nucũcãpʉ nirʉ́ marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'rewã. Na bu'iri da're'que marĩrẽ yoaticã niwʉ̃. Na bu'iri da'resĩ'rĩrõnojõ marĩrẽ bu'iri da'rewã. Õ'acʉ̃ pe'e marĩrẽ añurõ waro wa'adutigʉ bu'iri da'remi. Marĩrẽ cʉ̃ weronojõ ña'ase moorã wa'adutigʉ tojo weemi. [11] Diacjʉ̃ta ni'i. Õ'acʉ̃ marĩrẽ bu'iri da'recã, ne tʉ'sawe'e. Marĩrẽ pũrĩ'i. Tojo nimicã, marĩ cʉ̃ bu'iri da'rese me'rã añurõ wee'e. Be'ropʉre marĩ ejeripõ'rãrĩpʉ ejerisãjãse bocarãsa'a. Añurõ cʉ̃ ʉaronojõ queoro weeme'rĩcã'rãsa'a.

*Õ'ac*ʉ̃ ucũsere tojo ĩ'acõ'aticã'ña nise ni'i

[12] Mʉsã pi'etirã, wãcũtutuaya. [13] Õ'acʉ̃ ʉaro, diacjʉ̃ nisere weeya. Tojo weecã, ãpẽrã tutuatirã mʉsãrẽ ĩ'acũurã queoro weerãsama. Tutuanemorãsama. A'tiro wa'ase weronojõ ni'i. Tutuatiri dʉ'pocã tutuari dʉ'pocã wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

[14] Nipe'tirã me'rã cumuca marĩrõ nisetiya. Ne ña'arõ weese marĩrõ niña. Ña'arõ wéérã, marĩ wiogʉre ne ĩ'ata basiowe'e. [15] Mʉsã tʉ'omasĩña. Apetero mʉsã ña'arõ weese bu'iri Õ'acʉ̃ weetamusere ʉatirã weronojõ wa'abosa'a. Ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ añurõ weesere ʉatigʉnojõ marĩato. Tojo nicã mʉsã wãcũsepʉ ãpẽrãrẽ ʉose, a'pepũrĩse, nipe'tise ãpẽrãrẽ ña'arõ weese wã'cãcã weeticã'ña. Siape me'rã tojo weesere cã'mota'atirã, pãjãrãrẽ dojorẽbosa'a. [16] Ne ni'cʉ̃ cʉ̃ nʉmo nitigo me'rã ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Õ'acʉ̃ yere mejõ nisere weronojõ wãcũticã'to. Esaú dʉporocjʉ̃pʉmarĩcã mejõ nisere weronojõ wãcũcʉ niwĩ. Cʉ̃ masã ma'mi nisere ʉjaboagʉ, cʉ̃ añuse ñe'ebo'quere ba'ase me'rã cʉ̃ acabijire dʉcayucʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ ñe'ebo'quere bajuriocʉ niwĩ. [17] Mʉsã masĩsa'a. Esaú cʉ̃ pacʉ "Mʉ'ʉrẽ añurõ wa'ato" nicã tʉ'osĩ'rĩcʉ nimiwĩ. Cʉ̃ pacʉ pe'e "Basiowe'e, mʉ'ʉ acabijire o'otojapʉ", nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tʉ'ogʉ, pũrõ uticʉ niwĩ. Tojo utimicã, cʉ̃ pacʉ cʉ̃ acabijire o'o'que ne dʉcayuta basioticaro niwʉ̃.

[18] Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã dʉporocjãrã Israe curuacjãrã weronojõ weewe'e. Na sõ'onícʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ ĩ'ata basiocjʉ, ñe'eña'ta basiocjʉ pʉ'to wa'acãrã niwã. Tigʉ ʉpʉtʉ ʉ̃jʉ̃caro niwʉ̃. Topʉre pũrõ na'itĩ'acaro niwʉ̃. Bʉpo paa, wĩ'rõ ʉpʉtʉ wa'acaro niwʉ̃. [19] Mʉsã titacjãrã weronojõ coroneta puticã bʉsʉsere tʉ'owe'e. Õ'acʉ̃ ucũse bajuyoropʉ quẽ'rãrẽ tʉ'owe'e. Na pũrĩcã cʉ̃ ucũcã tʉ'orã, uise me'rã "Tocã'rõta ucũato majã", nicãrã niwã. [20] Na Õ'acʉ̃

duti'quere uiyʉ'rʉarã, tojo nicãrã niwã. Cʉ̃ duti'que a'tiro nicaro niwʉ̃: “No'o a'tigʉ̃ ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉre ʉ'tacũugʉ̃nojõrẽ ʉ̃tãperi me'rã doquewẽjẽña. Tojo weetirã, ñosẽrĩ pjĩ me'rã wẽjẽña. No'o wa'icʉrã quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya”, nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃. [21] Tojo wa'a'que wioyʉ'rʉacaro niwʉ̃. Moisé basuta a'tiro nicʉ niwĩ: “Yʉ'ʉ uiyʉ'rʉagʉ narãsãsa'a”, nicʉ niwĩ.

[22] Mʉsã pũrĩcã dʉporocjãrã weronojõ niwe'e. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeoyucã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ tiropʉ wa'ata basiocã weecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ sẽrĩmasĩcã weecʉ niwĩ. Topʉ Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ ya macã, ʉ'mʉsepʉ nirĩ macã ni'i. Ti macã Jerusalḗ wãmetiri macã ni'i. Opa bu'a Sión wãmetiri bu'apʉ ni'i. Ti macãpʉ Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã pãjãrã waro nisama. [23] Na nerẽ, cʉ̃rẽ e'catipeosama. Õ'acʉ̃ põ'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeomʉ'tã'cãrã quẽ'rã na wãmerẽ ʉ'mʉsepʉ ojaõ'ono'cãrã nima. Topʉta Õ'acʉ̃ nipe'tirãrẽ besegʉ nimi. Tojo nicã todʉporopʉ ejeripõ'rã añurã weeno'cãrã topʉ nima. Marĩ quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose me'rã na tiropʉ wa'arãsa'a. [24] Marĩ Jesure ẽjõpeo'o. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ masãrẽ “Na wiogʉ nigʉ̃ti, na quẽ'rã yarã nirãsama” ní'quere apogʉ nimi. Topʉ cʉ̃ ye dí o'mabʉrose me'rã marĩ acobojono'cãrã wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cʉ̃ dí o'mabʉrocã, cʉ̃rẽ wẽjẽ'cʉre bu'iri da'reno'caro niwʉ̃. Tojo weero Jesucristo ye dí, dʉporocjʉ̃ Abel ye dí nemorõ wapati'i.

[25] Tojo weerã añurõ tʉ'omasĩña. Õ'acʉ̃rẽ mʉsãrẽ weregʉre teeticã'ña. Todʉporocjãrãrẽ Õ'acʉ̃ bajuyoropʉ werecʉ niwĩ. Na cʉ̃rẽ teecãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ bu'iri da'recʉ niwĩ. Marĩ pũrĩcãrẽ teecã, tjãgʉ̃sami. Õ'acʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ marĩrẽ weremi. Cʉ̃rẽ teerã, ne yʉ'rʉwetisome. [26] Titapʉre Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉpʉtʉ ucũcã, di'ta narãsãcaro niwʉ̃. A'tocaterore a'tiro nimi: “Ni'cãti di'ta narãsãcã weenemogʉ̃ti. Di'ta dia'cʉ̃rẽ narãsãcã weesome. Ʉ'mʉarõpʉ nise quẽ'rãrẽ narãsãcã weegʉti”, nimi Õ'acʉ̃. [27] Cʉ̃ ni'cãti di'ta narãsãcã weenemogʉ̃ti nígʉ̃, a'tiro nigʉ̃ weemi. Nipe'tise cʉ̃ wee'que bajuse mió'ota basiosere cõ'agʉ̃sami. Mió'ota basiotise ʉ'mʉse cjase dia'cʉ̃ tojarosa'a. [28] Õ'acʉ̃ cʉ̃ wiogʉ nirõpʉ tojarosa'a. Topʉ marĩ nirãsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ a'tere e'catise o'orã. Cʉ̃rẽ e'catise o'orã, cʉ̃ tʉ'saronojõ añurõ weerã wee'e. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wiopesase me'rã weerã wee'e. [29] Marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ nipe'tise ña'asere ʉ̃jʉ̃acõ'arĩ me'e weronojõ nimi.

13

*Õ'ac*ʉ̃ cʉ̃ tʉ'sasere weeya nise ni'i

[1] Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã ni'cʉ̃ põ'rã weronojõ ni'i. A'merĩ ma'idu'uticã'ña. [2] Mʉsã ya wi'ipʉ etarãrẽ, sijari masãrẽ añurõ weeya. Tere acobojoticã'ña. Ãpẽrã tojo weerã ʉ'mʉsecjãrã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ejarãrẽ ñe'ecãrã niwã. “Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã nima”, ni masĩticãrã niwã.

[3] Bu'iri da'reri wi'ipʉ nirãrẽ wãcũña. Na me'rã nírã weronojõ tʉ'oña'ña. Ña'arõ yʉ'rʉ, cãmida'reno'cãrã quẽ'rãrẽ wãcũña. Mʉsã quẽ'rã na weronojõ upʉti'i. Tojo weerã pi'etitamumasĩ'i.

[4] Nipe'tirã nʉmotirã, marãpʉtirã a'merĩ wiopesase me'rã ĩ'aña. Mʉsã nʉmosãnumia me'rã añurõ nisetiya. Numia na marãpʉsʉmʉa me'rã mejãrõta nisetiato. Nʉmo marĩrã, marãpʉ marĩrã no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atirãrẽ Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami. Tojo nicã nʉmotirã, marãpʉtirã nimirã, ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ bu'iri da'regʉsami.

[5] Niyerure ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãticã'ña. Mʉsã cʉose me'rã e'catiya. Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: “Ne mʉ'ʉrẽ ni'cʉ̃ta du'ucũusome. Ne cõ'awã'cãsome.” [6] Tojo weerã diacjʉ̃ta ẽjõpeose me'rã a'tiro nímasĩ'i:

Marĩ wiogʉ yʉ'ʉre weetamumi.
Ne ni'cʉ̃ yʉ'ʉre ña'arõ weesĩ'rĩsere uiwe'e, nímasĩ'i.

[7] Mʉsãrẽ añurõ sʉ'ori wejepeo'cãrã Õ'acʉ̃ ye queti were'cãrãrẽ wãcũña. Na añurõ weeseti yapada'reo'quere wãcũña. Na weronojõ ẽjõpeo nisetiya.

[8] Jesucristo ne dʉcayutimi. Todʉporopʉre niseti'caronojõta ni'cãrõacãrẽ, be'ropʉre mejãrõta ninu'cũgʉ̃sami. [9] Tojo weerã ãpẽrã mʉsãrẽ mejẽcã werecã, ẽjõpeoticã'ña. Õ'acʉ̃ cʉ̃ pajaña'se me'rã marĩrẽ ejeripõ'rãrĩpʉ wãcũtutuacã weesami. Ãpẽrã a'tiro dutisere

cʉoma: “Aˈtere baˈaroʉaˈa. Aˈte peˈere baˈaticãˈrõʉaˈa”, nima. Na dutisere yʉˈtiro nemorõ Õˈacʉ̃ marĩrẽ wãcũtutuacã weese peˈe añuyʉˈrʉnʉˈcãˈa. Te dutisere yʉˈticã, tojo nirãnojõrẽ wãcũtutuacã weeweˈe.

10 Dʉporocjãrã paˈia Õˈacʉ̃ wiˈipʉ daˈrarã apeye waˈicʉrã ʉ̃jʉ̃amorõpeoˈquere baˈaticãrã niwã. Na baˈatiˈcaronojõta náta tja aˈtiro nicãrẽ marĩ Jesucristore ẽjõpeorã meˈrã buˈipejamasĩtisama. 11 Aˈtiro niˈi. Judío masʉ̃ paˈia wiogʉ waˈicʉrãrẽ wẽjẽcʉ niwĩ. Cʉ̃ Õˈacʉ̃ Nibutiari Tucũpʉ na ye díre miisãjãacʉ niwĩ. Masã ñaˈarõ weeˈquere acobojodutigʉ tojo weecʉ niwĩ. Tojo weemigʉ̃, na waˈicʉrã upʉ peˈere macã sumutopʉ ʉ̃jʉ̃acõˈacʉ niwĩ. 12 Tojo weeˈcaronojõ Jesú macã sumutopʉ piˈeti, wẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ ye dí meˈrã marĩrẽ buˈiri marĩrã tojacã wéégʉ, tojo weecʉ niwĩ. 13 Cʉ̃ macã sumutopʉ wẽrĩse “Bopoyo niˈi”, ninoˈcaro niwʉ̃. Cʉ̃ wẽrĩcã, judío masã wiorã cʉ̃rẽ tuˈti, yabicãrã niwã. Marĩ quẽˈrãrẽ cʉ̃rẽ sirutucã, ãpẽrã tuˈti, yabima. Marĩ cʉ̃rẽ siruturoʉaˈa. Na tojo weesere tojo tʉˈoñaˈrã. 14 Aˈti nucũcãpʉre marĩ nirĩ macã ne nidojasome. Ape macã, beˈropʉ marĩ niatji macã ʉˈmʉse peˈere aˈmaˈa. 15 Tojo weerã Jesucristo cʉ̃ weetamuse meˈrã marĩ Õˈacʉ̃rẽ ẽjõpeorã, aˈtiro weerã. Waˈicʉrãrẽ wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoˈcaro weronojõ wéérã, cʉ̃rẽ eˈcatise oˈonuˈcũrã. “Cʉ̃ marĩ wiogʉ nimi, añuyʉˈrʉami” nírã, tojo weerã. 16 Tojo nicã mʉsã añurõ weenuˈcũcãˈña. Añurõ weesere acobojoticãˈña. Ãpẽrãrẽ weetamurã, narẽ mʉsã cʉosere dʉcawaaya. Tojo weerã mʉsã Õˈacʉ̃pʉre oˈorã weronojõ weerãsaˈa. Cʉ̃ tojo weesere tʉˈsasami.

17 Mʉsãrẽ sʉˈori wejepeorãrẽ yʉˈtiya. Na dutisere weeya. Na mejẽcã ẽjõpeori nírã, mʉsãrẽ ĩˈanʉrʉ̃, buˈenuˈcũma. Na Õˈacʉ̃rẽ aˈtiro nirãsama: “Ʉ̃sã narẽ buˈérã, queorota weewʉ”, nirãsama. Tojo weerã na dutisere tʉˈsaropʉta yʉˈtiya. Narẽ bʉjaweticã weeticãˈña. Mʉsã narẽ yʉˈrʉnʉˈcãcã, na mʉsãrẽ añurõ weetamumasĩtima.

18 Ʉ̃sãrẽ Õˈacʉ̃rẽ sẽrĩbosanuˈcũcãˈña. Ʉ̃sã buˈiri marĩrã tʉˈoñaˈa. Nipeˈtisere queoro weesĩˈrĩˈi. 19 Aˈtiro Õˈacʉ̃rẽ sẽrĩcã ʉaˈa: “Maata Õˈacʉ̃ mʉsã tiropʉ yʉˈʉre oˈoato”, ni sẽrĩña.

*Añudutit*ʉose, tojo nicã Õˈacʉ̃ añurõ weeato nise niˈi

20 Õˈacʉ̃ ejerisãjãse oˈogʉ marĩ wiogʉ Jesucristore wẽrĩˈcʉpʉre masõcʉ niwĩ. Jesucristo oveja coˈtegʉ waro weronojõ marĩrẽ añurõ coˈtegʉ nimi. Cʉ̃ wẽrĩse meˈrã, cʉ̃ ye dí meˈrã Õˈacʉ̃ masãrẽ “Na wiogʉ nigʉ̃ti, na quẽˈrã yarã nirãsama” níˈquere queoro waˈacã weecʉ niwĩ. Õˈacʉ̃ masãrẽ “Tojo weegʉti” níˈque ninuˈcũrõsaˈa. 21 Õˈacʉ̃ mʉsãrẽ queoro nisetícã weeato. Nipeˈtisere añurõ weeseticã weeato. Tojo weecã, cʉ̃ ʉaro weemasĩrãsaˈa. Jesucristo cʉ̃ tutuaro meˈrã mʉsãrẽ tojo weegʉsami. Cristore eˈcatipeonuˈcũrã. Tojota weerã.

22 Yʉˈʉ acawererã, yʉˈʉ mʉsãrẽ werecasasere nʉˈcãcureya. Yʉˈʉ mʉsãrẽ yoatiri pũrĩ ojaˈa. 23 Mʉsã aˈtiro masĩcã ʉaˈa. Marĩ acaweregʉ Timoteo buˈiri daˈreri wiˈipʉ níˈcʉ duˈuwĩrõnoˈtojami. Cʉ̃ maata yʉˈʉ tiropʉ etacã, mʉsã tiropʉ waˈagʉ, cʉ̃rẽ miagʉ̃ti.

24 Nipeˈtirã mʉsãrẽ sʉˈori wejepeorã añuato. Nipeˈtirã Jesucristore ẽjõpeorã quẽˈrã añuato. Italiacjãrã mʉsãrẽ añudutima.

25 Õˈacʉ̃ mʉsã nipeˈtirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Santiago Cũ oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Jesucristore ẽjõpeorã Israe curuacjãrã no'o ʉaro wa'astea'cãrãrẽ Santiago ojacʉ niwĩ. Cṹta Jerusalẽ́cjãrã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ sʉ'ori nisetigʉ nicʉ niwĩ. Téé wẽrĩgũpʉ narẽ sʉ'ori nisetitʉocʉ niwĩ.

A'tiro ojacʉ niwĩ. Wãcũtutuasere, ña'arõ weeticã'ña nisere, ucjaticã'ña nisere ojacʉ niwĩ. Añurõ weese me'rã ẽjõpeose wapati'i nisere ojacʉ niwĩ. Tojo nicã Õ'acũrẽ sẽrĩnu'cũcã'ña nisere, pi'etirã wãcũtutuaya nisere, werecasasere ojacʉ niwĩ.

No'o ʉaro du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Santiago a'ti pũrĩ me'rã mʉsãrẽ añudutise o'ó'o. Marĩ pacʉ Õ'acũ, tojo nicã marĩ wiogʉ Jesucristo dutisere da'rawã'ñaco'tegʉ ni'i. Mʉsã judío masã doce cururicjãrã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ oja'a. Mʉsã apeye di'tapʉ du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'a.

Ẽjõpeo'cãrãpʉ tojota ẽjõpeoyapaticã'ña nise ni'i

2 Yʉ'ʉ acawererã, yʉ'ʉ weresere tʉ'oya. Marĩrẽ apetero wãcũña marĩrõ peje ña'ase, mejẽcã bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acã, e'catiya. 3 Õ'acũ marĩrẽ ¿yʉ'ʉre diacjũta ẽjõpeomitina? nígũ, mejẽcã wa'acã weebosami. Tojo wa'amicã, marĩ cũrẽ ẽjõpeodu'utirã, siape me'rã nemorõ wãcũtutuanemorãsa'a. 4 Mʉsãrẽ ña'ase wa'ari curare tojota wãcũtutuayapaticã'ña. Tojo weerã siape me'rã Jesucristore ẽjõpeonemorãsa'a. Añurõ ẽjõpeoyapatitu'ajarãsa'a. Õ'acũ ʉaronojõ nisetirãsa'a. Tojo nicã mʉsãrẽ ne cã'rõacã ẽjõpeose dʉ'sasome.

5 No'o masĩse moogũnojõ Õ'acũrẽ sẽrĩña. Cũ o'ogʉsami. Cũ "O'owe'e" nitigʉta, tu'tiro marĩrõ nipe'tirãrẽ marĩ sẽrĩse nemorõ o'oyʉ'rʉnʉ'cãgũsami. 6 Tere sẽrĩrã, ẽjõpeose me'rã sẽrĩña. "¿Yʉ'ʉre o'ogʉsariba?" nitirãta, sẽrĩña. Marĩ, apetero weegʉ yʉ'ʉre o'osome nírã, dia pajiri maa cjase pã'cõrĩ dʉcayumʉjãrõ weronojõ ni'i. Témarĩcã, wĩ'rõ wẽeocã, wa'amʉjã, dijamʉjãsa'a. 7 A'te weronojõ tʉ'oña'gũ, "Õ'acũ yʉ'ʉre yʉ'tigʉsami", ni wãcũticã'ña. Yʉ'tisome. 8 Ni'cã nʉmʉrẽ mejẽcã, ape nʉmʉrẽ mejẽcã wãcũsami. Queoro ni'cãdiacjũ wãcũtisami. Tojo wãcũgũnojõrẽ Õ'acũ o'otisami.

9 Pajasecʉogʉ Jesure ẽjõpeogʉ e'catiato. Õ'acũ ĩ'orõpʉre mejõ nigũ nitisami. Cũrẽ wiogʉ sõrõgũsami. 10 No'o peje cʉogʉ quẽ'rã Jesure ẽjõpeogʉ e'catiato. Cũ ẽjõpeose cũ cʉose nemorõ wapati'i. Cũ cʉose o'ori ñaidijaro weronojõ pe'tidijarosa'a. 11 Na masã peje cʉorãnojõ a'tiro wa'arãsama. Tá mujĩpũ ʉpʉtʉ asicã, ñaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirõ, ñai, bʉrʉdija wa'asa'a. A'te weronojõ na peje cʉomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo weerã na da'rase me'rãta wẽrĩrãsama.

Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere Õ'acũ mejẽta dutimi nise ni'i

12 Jesucristore ẽjõpeogʉ cũrẽ ña'arõ wa'amicã ẽjõpeonu'cũgũ, e'catisami. Cũ wãcũtutuaca be'ro Õ'acũ cũrẽ "Queoro weemi", nisami. Tojo weegʉ cũ me'rã ʉ'mʉsepʉ catinu'cũgũsami. Õ'acũ "Yʉ'ʉre ẽjõpeorãrẽ catinu'cũsere o'ogʉti" ní'caronojõta o'ogʉsami. 13 No'o ña'arõ weesĩ'rĩgũnojõ "Õ'acũ yʉ'ʉre tojo weedutimi", niticã'ña. Õ'acũrẽ ne ña'arõ weesĩ'rĩse marĩ'i. Tojo nicã ne ni'cũrẽ "Ña'arõ weeya", nitisami.

14-15 A'tiro pe'e ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesere wãcũnʉrũ'ʉ. Tojo tere wãcũnʉrũcã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse wã'cã'a. A'te ña'arõ weesĩ'rĩse me'rã ña'ase wa'asa'a. Marĩ siape me'rã pũrõ weepóca be'ro de'ro du'umasĩtisa'a. Te me'rã diacjũta wẽrĩdojasere bocarãsa'a. Bu'iri da'rese bocarãsa'a.

16 Yʉ'ʉ acawererã, mʉsã diacjũ wãcũña. "Õ'acũ yʉ'ʉre ña'arõ weedutimi", niticã'ña.

17 Nipe'tise añuse marĩrẽ o'ose "Õ'acũ cũ o'o'que ni'i", ni wãcũña. Cũ a'ti ʉmʉco sĩ'orã mujĩpũ, ñocõarẽ wee'cʉ nimi. Na ũjũmʉjã, yatidijamʉjãsama. Õ'acũ pũrĩcã na weronojõ nitisami. Ne cã'rõ dʉcayutisami. Ʉmʉcorinʉcũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã'sami. 18 Õ'acũ marĩrẽ cũ ʉa'caronojõta cũ ye queti diacjũ nise me'rã cũ põ'rã wa'acã weecʉ niwĩ. Tojo

weerã cũrẽ ẽjõpeotjĩarã, cũ põ'rã nimʉ'tã'cãrã weronojõ ni'i. Siape me'rã nemorõ pãjãrã cũrẽ ẽjõpeonemorãsama.

*Õ'ac*ũ quetire tʉ'o, cũ dutironojõta weeya nise ni'i

19 Yʉ'ʉ acawererã, yʉ'ʉ ma'irã, mʉsãrẽ a'tere weregʉti. Ãpẽrã mʉsãrẽ werecã, añurõ tʉ'oya. Mʉsã na weresere tʉ'orã, queoro wãcũtojarãpʉ ucũña. Uayeticã'ña. 20 Marĩ uarã, Õ'acũ ʉaro weetisa'a. 21 Tojo weerã nipe'tise mʉsã ña'arõ wãcũsere, ña'arõ weesetisere du'ucã'ña. Õ'acũ ye queti marĩrẽ cũ cũu'quere queoro ẽjõpeoya. Te quetire tʉ'o ẽjõpeorã, mʉsã yʉ'rʉrãsa'a.

22 Mʉsã Õ'acũ ye quetire tʉ'orã, tʉ'oro bajuro tʉ'oticã'ña. Mʉsã tʉ'o'quere queoro weeya. Cũ ye quetire tʉ'o'cãrã nimirã tere weetirã, marĩ basu weesoorã wee'e. 23-24 Marĩ Õ'acũ ye quetire tʉ'omirã tere weetirã, a'te weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ cũ diapoare ẽorõpʉ ĩ'asami. Cũ ĩ'áca be'ro aperopʉ wa'agʉ, cũ bajusere acoboja wa'asami. Õ'acũ ye quetire tʉ'omirã tere weetirã, marĩ quẽ'rã cũ weronojõ ni'i. Maata cũ ye quetire acobojosa'a. 25 Apĩ pe'e cũ Õ'acũ ye tʉ'o'quere wãcũnu'cũ, acobojotisami. Õ'acũ dutironojõ marĩ weenu'cũcã, cũ nipe'tise marĩ weese me'rã e'caticã weegʉsami. Õ'acũ ye queti diacjũta ni'i. Te me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ.

26 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũrẽ ẽjõpeo'o." Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũbosa'a. Te me'rã marĩ ucũsere "Diacjũ niwe'e", ni masĩno'o. "Marĩ Õ'acũrẽ ẽjõpeo'o" nimi'que ne wapamarĩsa'a. 27 Marĩ cũrẽ diacjũ ẽjõpeorã, a'tiro weesetiroʉa'a. Pacʉsʉmʉa moorãrẽ, wapewia numiarẽ narẽ mejẽcã wa'acã, weetamurõʉa'a. Apeye quẽ'rãrẽ a'ti ʉmʉco cjase ña'asere weeticã'rõʉa'a.

2

*Masãr*ẽ ni'cãrõnojõ weeya nise ni'i

1 Marĩ wiogʉ Jesucristo añuyʉ'rʉgʉre ẽjõpeorã, masãrẽ ne dʉcawaaticã'rõʉa'a. 2-3 Apetero Õ'acũ wi'i mʉsã nerẽwʉaropʉ pʉarã sãjãabosama. Ni'cũ peje cʉogʉ añuse su'ti sãñagũ omopica uru me'rã wééca be'tore tuusãasami. Apĩ pajasecʉogʉ pe'e su'ti boase mejã sãñasami. Mʉsã peje cʉogʉre añurõ wéérã, "A'to añurõpʉ dujiya", nibosa'a. Apĩ pajasecʉogʉ pe'ere "Totá nu'cũña" o apetero weerã "Totá nucũcãpʉ dujicã'ña", nicã'-bosa'a. 4 Mʉsã tojo wéérã, narẽ ni'cãrõnojõ weetisa'a. "Peje cʉogʉ nemorõ wapatimi", nisa'a. "Pajasecʉogʉ wapamarĩmi", nirã weesa'a. Tojo nírã, ña'arõ wãcũrã wee'e.

5 Yʉ'ʉ acawererã yʉ'ʉ mairã, yʉ'ʉre tʉ'oya. Õ'acũ pajasecʉorãrẽ pũrõ ma'isami. Cũrẽ ẽjõpeodutigʉ narẽ besecʉ niwĩ. Na ẽjõpeocã, cũ ĩ'orõpʉre na ẽjõpeose pajiro wapati'i. Tojo nicã cũ tiropʉ wa'ato nígũ besecʉ niwĩ. Cũ ní'caronojõta cũrẽ mairã cũ tiropʉ ninu'cũrãsama. 6 Õ'acũ tojo beséca be'ro nimicã, mʉsã pe'e pajasecʉorãrẽ yabi bopoyasãsa'a. Peje cʉorãrẽ añurõ weeyʉ'rʉnʉ'cãrã, queoro weetisa'a. Náta mʉsãrẽ ña'arõ weema. Mʉsãrẽ weresãrã, wiorã tiropʉ mʉsãrẽ ñe'ewã'cãsama. 7 Na Jesú marĩ ẽjõpeogʉre bujicã'sama.

8 Õ'acũ marĩ wiogʉ cũ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro weeduticʉ niwĩ. "Mʉsã basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'iña." Marĩ cũ tojo duti'quere wéérã, añurõ weerã wee'e. 9 Marĩ ãpẽrãrẽ ni'cãrõnojõ weetirã, Õ'acũ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãrã weesa'a. Tojo weerã bu'iri cʉosa'a. 10 Ni'cũ Õ'acũ duti'quere añurõ weepe'omigũ ni'cãrõ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãgũ, bu'iri cʉosami. Nipe'tisere Õ'acũ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãgũ weronojõ weesami. 11 Õ'acũ a'tiro nicʉ niwĩ: "Mʉsã nʉmosãnumia nitirãrẽ a'metãrãticã'ña." Apeye quẽ'rãrẽ nicʉ niwĩ: "Ãpẽrãrẽ wẽjẽticã'ña." Tojo weerã marĩ ãpẽrã nʉmosãnumiarẽ a'metãrãtimirã, no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽrã, Õ'acũ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãrãta wee'e. 12 Cũ dutise marĩrẽ pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rã marĩrẽ besegʉsami. Tojo weerã ãpẽrãrẽ ma'iti, pajaña'tirã, bu'iritirãsa'a. Cũ tojo beseatjere masĩrã, marĩ ucũsere, marĩ weesere añurõ wãcũyuroʉa'a. 13 Marĩ ãpẽrãrẽ pajaña'ticã, cũ beseri nʉmʉ nicã, marĩ quẽ'rãrẽ pajaña'tisami. Marĩ narẽ pajaña'cã pũrĩcãrẽ, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ pajaña'gũsami.

Añurõ weese me'rã Jesucristore ẽjõpeosere ĩ'o'o nise ni'i

[14] Acawererã, marĩ “Jesucristore ẽjõpeo'o”, nibosa'a. Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ weetamuticã, “Marĩ ẽjõpeo'o” nise ʉseri wapamarĩ'i. Te “Marĩ ẽjõpeo'o” ní'que ʉseri me'rã dia'cʉ̃ yʉ'rʉwetimasĩtisa'a.
[15-16] Mʉsãrẽ queose me'rã weregʉti. Apetero Jesucristore ẽjõpeorã pajasecʉorã su'ti moorã, ba'ase moorã marĩ tiropʉ etasama. Ni'cʉ̃ narẽ añurõ weetimigʉ̃, nibosami. “Añurõ wa'apa. Su'ti sãñaña yʉsʉabʉari, tojo nicã pajiro ba'aya”, nibosami. Cʉ̃ narẽ na ʉasere o'otimigʉ̃ tojo ucũcã, wapamarĩ'i. [17] A'te weronojõ ni'i “Jesucristore ẽjõpeo'o” nimirã, marĩ ãpẽrãrẽ weetamuticã. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeo'o nise wapamarĩ'i.
[18] Apetero weegʉ yʉ'ʉ ní'quere ẽjõpeotigʉnojõ a'tiro nibosami. Ni'cʉ̃ añusere weetimigʉ̃, “Jesucristore ẽjõpeo'o”, nibosami. Apĩ “Añuse pe'ere wee'e”, nibosami. Cʉ̃ tojo nisere a'tiro weregʉti. Cʉ̃ añurõ weeticã, ¿de'ro wee marĩ cʉ̃ “Jesucristore ẽjõpeomi” ni ĩ'abosaʉ? Añurõ weecãma, cʉ̃ Jesucristore ẽjõpeosere masĩbosa'a. [19] Mʉsã “Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta nimi”, ni ẽjõpeo'o. Añu ni'i mʉsã tojo nise. Wãtĩa quẽ'rã mʉsã weronojõta tere ẽjõpeosama. Na Õ'acʉ̃rẽ uirã, narãsãsama. Na tojo ẽjõpeomirã, Õ'acʉ̃ ʉaro weetisama. [20] Mʉsã diacjʉ̃ wãcũwe'e. Tʉ'omasĩtirã weronojõ ni'i. Marĩ “Jesucristore ẽjõpeo'o” nimirã, ãpẽrãrẽ añurõ weeĩ'otirã, Jesucristore diacjʉ̃ ẽjõpeotisa'a. [21] Dʉporocjʉ̃ marĩ ñecʉ̃ Abrahã ye cjasere weregʉti. Õ'acʉ̃ Abrahãrẽ ¿diacjʉ̃ yʉ'ʉre ẽjõpeomiticʉ̃? nígʉ̃, cʉ̃ macʉ̃ Isaare wẽjẽ ʉ̃jʉ̃amorõpeoduticʉ niwĩ. Abrahã Õ'acʉ̃rẽ yʉ'ticʉ niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ macʉ̃ Isaare, cʉ̃rẽ wẽjẽ ñubuepeogʉti nígʉ̃, ʉ̃tãmesã bu'ipʉ dʉ'tepeocʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ “Abrahã yʉ'ʉre añurõ ẽjõpeomi. Cʉ̃ añugʉ̃ nimi”, nicʉ niwĩ. [22] Mʉsã masĩ'i. Abrahã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosere ĩ'ogʉ̃, añurõ weecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ ẽjõpeogʉ, queoro weeyapaticʉ niwĩ. [23] Cʉ̃ añurõ weecã, dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'acaro niwʉ̃. Na Abrahãrẽ a'tiro ojacãrã niwã: “Abrahã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeocʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ ‘Añugʉ̃ nimi’, ni ĩ'acʉ niwĩ”, ni ojano'caro niwʉ̃. Abrahãrẽ masã “Õ'acʉ̃ me'rãcjʉ̃ nimi”, nicãrã niwã. [24] Cʉ̃ tojo wee'quere wãcũrã, marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã añurõ weecã, Abrahãrẽ weronojõ marĩ quẽ'rãrẽ “Añurã nima”, ni ĩ'asami. Marĩrẽ “Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo'o” ni ucũse ʉseri me'rã dia'cʉ̃ “Añurã nima”, nitisami.
[25] Apego dʉporocjõpʉ Rahab wãmetigo ye cjasere weregʉti tja. Co judío masõ nitigo ʉmʉarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nico niwõ. Tojo weesetimigõ, Õ'acʉ̃ yarã judío masãrẽ weetamuco niwõ. Na Josué o'óno'cãrã co ya macãpʉ ĩ'adu'tirã ejacãrã niwã. Co ya macãcjãrã narẽ wẽjẽrĩ nígõ, co ya wi'ipʉ narẽ nʉoco niwõ. Be'ro narẽ na du'titojaati ma'arẽ ĩ'oco niwõ. Co tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ core “Añugõ nimo”, ni ĩ'acʉ niwĩ.
[26] Marĩ ejeripõ'rã du'úca be'ro marĩ upʉ catitisa'a majã. “Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeo'o” nimirã marĩ añurõ weeticã, wẽ́rĩ́ca upʉ weronojõ nisa'a.

3

Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cjase ni'i

[1] Acawererã, mʉsã masĩsa'a. Ʉ̃sã bu'eri masã mʉsã nemorõ nʉcʉ̃ĩ'ase me'rã beseno'rãsa'a. Õ'acʉ̃ yere bu'eri masã añurõ weeticã, Õ'acʉ̃ ãpẽrã yʉ'rʉoro bu'iri da'regʉsami. Tojo weerã mʉsã wa'teropʉ nirã́ pejetirãcã masãrẽ bu'eri masã nirõʉa'a.
[2] Marĩ nipe'tirã pejetiri ña'arõ weesa'a. No'o ni'cʉ̃ ne cã'rõacã ña'arõ ucũtigʉ, añugʉ̃ waro nimi. Cʉ̃ ña'arõ ucũse ʉserire cã'mota'amasĩgʉ̃, cʉ̃ ña'arõ ʉaripejasere cã'mota'amasĩmi. [3] Queose me'rã mʉsãrẽ weregʉti. Marĩ cabayure cõmebe'tore ʉseropʉ tuusãarã, ti be'toacã me'rã cʉ̃ pajigʉ nimicã, marĩ wa'asĩ'rĩrõpʉ cʉ̃rẽ wa'adutimasĩsa'a. [4] Yucʉsʉ pajipjʉ quẽ'rã tojota ni'i. Tiwʉ pajipjʉ nisa'a. Tojo nimicã, wĩ'rõ ʉpʉtʉ wẽetutuamicã, tiwʉre autumasĩsama. Tiwʉre auturi pjĩ cã'pjĩacã nimicã, ti pjĩ me'rã na wa'asĩ'rĩrõ pe'e autuosama. [5] Tojota wa'asa'a marĩ ucũrĩ ñe'merõ me'rã. Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cã'rõacã nimicã, pejeti ucũseacã me'rã pãjãrãrẽ dojorẽmasĩ'i. Pecame'e cã́'me'eacã me'rã marĩ sĩ'ayómicã, pajiro nʉcʉ̃ ʉ̃jʉ̃sa'a. [6] Marĩ ña'arõ ucũse ʉseri pecame'e weronojõ ni'i. Ñe'merõ cã'ñe'merõacã nimicã, ti ñe'merõ me'rã peje ña'ase ucũmasĩsa'a. No'o ʉaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arõ ucũse wãtĩ me'rã dʉ'pocã́tisa'a. Nipe'tiro marĩ catiri ʉmʉco marĩ weesetisere dojorẽsa'a.

[7] Masã nipe'tirã wa'icʉrãrẽ, mirĩcʉ̃arẽ, pĩrõarẽ, diacjãrãrẽ ĩ'anʉrʉ̃, dutimasĩsama. Tojo weerã narẽ ne waropʉreta dutidʉ'pocá̃titojacãrã niwã. [8] Marĩ ucũrĩ ñe'merõ pũrĩcãrẽ ne ni'cʉ̃ narẽ weronojõ dutimasĩtisami. Ti ñe'merõ dutita basiowe'e. Aña cʉ̃ cũ'rĩcã, cʉ̃ nímá o'oro weronojõ marĩ ucũse masãrẽ ña'arõ weesa'a. [9] Marĩ ñe'merõ me'rã Õ'acʉ̃ marĩ pacʉre e'catise o'osa'a. Ti ñe'merõ me'rãta tja ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Marĩ Õ'acʉ̃ weronojõ bajurã cʉ̃ wee'cãrãrẽ mejãrõta ña'arõ ucũsa'a. [10] Ti ñe'merõpʉta tja Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'o, ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Tojo weeticã'rõʉa'a. A'tiro weecã, ña'a ni'i. [11] Ni'cã pe aco wijari pepʉre añuse, ña'ase aco morẽsu'u wijatisa'a. [12] Yʉ'ʉ acawererã, ojoño naraña dʉcatitisa'a. Ʉ'segʉ quẽ'rã ojo dʉcatitisa'a. Aco wijari pe quẽ'rã tojota ni'i. Aco moatisewijari pepʉre aco moa marĩse marĩsa'a. Marĩ quẽ'rã a'te weronojõ nirõʉa'a. Marĩ añuse dia'cʉ̃rẽ ucũrõʉa'a.

*T*ʉ'omasĩse cjase ni'i

[13] No'o mʉsã wa'teropʉre tʉ'omasĩyʉ'rʉagʉ nigʉ̃nojõ añurõ weesetiato. A'tiro wéégʉ, cʉ̃ masĩsere ãpẽrãrẽ ĩ'ogʉ̃sami. Queoro wãcũme'rĩgʉ̃, "Ãpẽrã nemorõ masĩyʉ'rʉnʉ'cã'a" nirṍ marĩrõ niato. [14] Mʉsã ãpẽrãrẽ doerã, narẽ ʉorã, na yʉ'rʉoro nisĩ'rĩsa'a nírã, tojo nima'acãrã wee'e. Tojo weerã mejõ waro "Tʉ'omasĩyʉ'rʉnʉ'cã'a", nisa'a. Mʉsã tojo nise wapamarĩsa'a. [15] Mʉsã tojo wãcũse a'ti turi cjase, masã wãcũse ni'i. Õ'acʉ̃ mejẽta mʉsãrẽ tojo wãcũdutisami. Wãtĩ wãcũse o'osere mʉsã wãcũsetisa'a. [16] Mʉsã ãpẽrãrẽ ʉorã, na yʉ'rʉoro nisĩ'rĩcã, cumuca wã'cãsa'a. No'o ʉaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

[17] Õ'acʉ̃ cʉ̃ tʉ'omasĩse marĩrẽ o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marĩ cʉ̃ tʉ'omasĩsere cʉorã, ña'ase marĩrõ añurõ nisetisa'a. Uayetisa'a. Ãpẽrã me'rã añurõ tʉ'oña'a, nicã'sa'a. Ãpẽrãrẽ sõ'o o'obosaʉ nitirãta o'osa'a. Marĩ ʉaro dia'cʉ̃ weetisa'a. Ãpẽrãrẽ pajaña'sa'a. Nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ weesa'a. Weesooro marĩrõ weesetisa'a. [18] Ãpẽrã me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, cumuca marĩrõ nicã'sama. Tojo weerã ãpẽrãrẽ añurõ niseticã weesama.

4

*Õ'ac*ʉ̃rẽ, a'ti ʉmʉco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'ita basiowe'e nise ni'i

[1] ¿Ñe'e me'rã marĩrẽ a'mequẽse, ãpẽrã me'rã a'metu'tise wã'cãsari? A'tiro ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩrã, ʉaripejase me'rã, ña'arõ wãcũnʉrʉ̃se me'rã wã'cã'a. [2] Mʉsã a'ti turi cjasere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãsa'a. Mʉsã ʉaripejasere bocatirã, wẽjẽsa'a. Ãpẽrã yere ĩ'arã, ʉosa'a. Tere bocamasĩtirã, no'o ʉaro a'metu'tima'acã'sa'a. A'mequẽsa'a. Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩtise ye bu'iri mʉsã ʉasere bocatisa'a. [3] Apeterore cʉ̃rẽ sẽrĩrã quẽ'rã, añurõ wãcũse me'rã sẽrĩtisa'a. Mʉsã basu ʉaripejasere ña'arõ weerãtirã sẽrĩsa'a. Tojo weese ye bu'iri cʉ̃ mʉsãrẽ o'otisami. [4] Tojo weerã mʉsã ni'cõ numio marãpʉtigo nimigõta, apĩrẽ tʉ'sago weronojõ ni'i. Mʉsã Õ'acʉ̃ põ'rã nimirãta, a'ti di'ta cjasere wãcũyʉ'rʉnʉ'cãsa'a. Tojo weerã Õ'acʉ̃rẽ yabirã weronojõ ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃nojõ Õ'acʉ̃ me'rã a'pepũrĩgʉ̃ weesami. [5] Õ'acʉ̃ ye queti na ojáca pũrĩpʉ diacjʉ̃ta ojano'caro niwʉ̃. "Õ'acʉ̃ marĩrẽ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Tojo weegʉ ãpẽrã yʉ'rʉoro cʉ̃rẽ marĩ ma'icã ʉasami", ni ojano'caro niwʉ̃. [6] Õ'acʉ̃ marĩrẽ pajaña'tjĩagʉ̃, weetamusami. Cʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'caro niwʉ̃ tja: "'Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i' nirá́ me'rã Õ'acʉ̃ a'pepũrĩ nisami. Ãpẽrã 'Yʉ'ʉ mejõ nigʉ̃ ni'i, yʉ'ʉre weetamuña' nirá́ pe'ere weetamusami", ni ojano'caro niwʉ̃.

[7] Tojo weerã Õ'acʉ̃ dutisere añurõ yʉ'tiya. Wãtĩ mʉsãrẽ niquesãcã, wãcũtutuaya. Jesú cʉ̃ tutuaro me'rã cʉ̃rẽ wa'adutiya. Mʉsã tojo weecã, cʉ̃ uiwã'cãgʉ̃sami. [8] Õ'acʉ̃rẽ nemorõ masĩña. Cʉ̃rẽ nemorõ masĩcã, cʉ̃ quẽ'rã mʉsãrẽ nemorõ weetamugʉ̃sami. Mʉsã ña'arõ weesere du'uya. Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ, tojo nicã a'ti ʉmʉco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'isĩ'rĩrãnojõ, mʉsã tojo wãcũsere dʉcayuya. [9] Mʉsã ña'arõ weesere wãcũrã, bʉjaweti utiya. Mʉsã ña'arõ weese e'cati, bujironojõ o'orã, bopoya, bʉjawetiya. [10] Marĩ wiogʉre "Mʉ'ʉ ĩ'orõpʉre yʉ'ʉ mejõ nigʉ̃ ni'i", niña. Mʉsã tojo nicã, cʉ̃ mʉsãrẽ wiorã wa'acã weegʉsami.

*Õ'ac*ʉ̃ ni'cʉ̃ta marĩrẽ besemasĩsami nise ni'i

11 Yʉ'ʉ acawererã, a'merĩ ucjaticã'ña. Mʉsã ãpẽrãrẽ ucjarã, Õ'acʉ̃ a'merĩ ma'iduti'quere
yʉ'rʉnʉ'cãrã wee'e. Cʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã, "Õ'acʉ̃ dutise ña'a ni'i", nirã weesa'a.
Tojo weerã mʉsã apeyenojõ wa'a'quere beseri masã weronojõ ni'i. 12 Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ta te
dutisere cũucʉ niwĩ. Cʉ̃ dia'cʉ̃ marĩ weesere besemasĩsami. Marĩrẽ yʉ'rʉomasĩsami.
Bu'iri da'remasĩsami. Tojo weerã marĩ ãpẽrãrẽ "Na ña'a nima", nímasĩtisa'a.

"Marĩ be'ro weeatjere a'tiro weerãsa'a" niyuticã'rõʉa'a nise ni'i
13 Yʉ'ʉ ucũsere tʉ'oya. Mʉsã ni'cãrẽrã a'tiro wãcũsa'a. "Ni'cãcã o ñamiacã ti macãpʉ
ni'cã cʉ̃'ma pajiro da'ra wapata'agʉ wa'agʉti", nisa'a. 14 Tojo wãcũticã'ña. Marĩ be'ropʉ
wa'atjere masĩtisa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacã dujise weronojõ marĩ catise ni'i. Témarĩcã
yoaticã ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã yoaticã catirãsa'a. 15 Tojo weerã a'tiro
pe'e wãcũrõʉa'a. "Apetero Õ'acʉ̃ yʉ'ʉre catise cũunemocã, cʉ̃ ʉacã, tere weegʉti",
nirõʉa'a. 16 Ni'cãrõacãrẽ mʉsã pe'e a'tiro wãcũ'u. "Be'ro ʉ̃sã weeatjere ʉ̃sã ʉaro
weemasĩ'i", ni wãcũ'u. Nipe'tise mʉsã tojo wãcũse ña'a ni'i. 17 Marĩ añurõ weemasĩmirã
tere weetirã, Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrã wee'e.

5

*Peje c*ʉorãrẽ wa'atjere wereyuse ni'i
1 Peje cʉori masã, yʉ'ʉ ucũsere tʉ'oya. Mʉsã pũrõ pi'etirãsa'a. Tere wãcũrã,
bʉjawetiyuya. 2 Mʉsã peje cʉomi'que boa wa'arosa'a. Mʉsã cʉose su'tire butua yeerãsama.
3 Niyeru, uru mʉsã ma'írã nʉrõ'que ʉ'tawiji boarosa'a. Tojo wa'acã ĩ'arã, mʉsã niyeru
ma'írã nʉrõ'quere masĩno'rõsa'a. Mʉsã niyeru ma'ise marĩrẽ pecame'e ʉ̃jʉ̃arõ weronojõ
mʉsãrẽ dojorẽsa'a. Mʉsã niyerure ma'ise ye bu'iri ãpẽrãrẽ weetamutisa'a. Te ye bu'iri
Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ bu'iri da'regʉsami. Õ'acʉ̃ bu'iri da'reatji dʉporoacã mejõ waro pajiro
niyeru nʉrõmiapã. 4 Mʉsãrẽ da'raco'terãrẽ queoro wapayeticãrã niwʉ̃. Tojo weerã na
tʉ'satisama. Õ'acʉ̃ nipe'tisere masĩgʉ̃ na bʉjawetisere ĩ'asami. Masĩsami mʉsã narẽ
queoro wapayeti'quere. 5 Mʉsã pe'e a'ti turipʉre peje waro cʉo'o. Nipe'tise mʉsã ʉasere
cʉoyʉ'rʉocã'sa'a. Mʉsã a'tiro weronojõ ni'i. Wecʉ na wẽjẽatji dʉporore ba'a, di'iyojasami.
Cʉ̃ weronojõ mʉsã quẽ'rã peje cʉose bu'iri, bu'iri da'reno'rãsa'a. 6 Mʉsã ãpẽrãrẽ bu'iri
moomicã, narẽ bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõcãrã niwʉ̃. Narẽ wẽjẽduticãrã niwʉ̃. Na pe'e
mʉsãrẽ "Weeticã'ña", nitutuaticãrã niwã.

*Jesucristo c*ʉ̃ apaturi a'tiatji dʉporo wãcũtutuaduti'que ni'i
7 Acawererã, marĩ wiogʉ Jesucristo a'ticãpʉ wãcũtutuatʉoya. Ni'cʉ̃ oteri masʉ̃ cʉ̃
ote'que dʉcatiri cura co'tesami. Cʉ̃ ote'quere aco peja doquesãarĩ cura sojatimigʉ̃,
co'tewapamosami. 8 Cã'rõacã dʉ'sa'a Jesú cʉ̃ a'tiatjo. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã oteri masʉ̃
weronojõ yucuewapamoña. Jesure ẽjõpeodu'uticã'ña.
9 Acawererã, mʉsã Õ'acʉ̃ bu'iri da'resere ʉatirã, a'metu'titicã'ña. Õ'acʉ̃ marĩ nipe'tirãrẽ
beseacʉ a'tiatjo cã'rõacã dʉ'sa'a. 10 Dʉporocjãrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ
wãcũña. Na Õ'acʉ̃ ye quetire werecã, ãpẽrã masã narẽ ña'arõ weecãrã niwã. Narẽ tojo
weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nʉ'cãcãrã niwã. Na wee'caro weronojõ marĩ quẽ'rã
weerã. 11 Ãpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeodu'uticãrã niwã. Tojo weerã marĩ
na ẽjõpeonu'cũsere wãcũrã, "Õ'acʉ̃ na me'rã e'catipĩ", ni tʉ'oña'a. Apĩ dʉporocjʉ̃pʉ Job
wãmetigʉ ye queti quẽ'rãrẽ masĩ'i. Cʉ̃rẽ peje ña'ase wa'acaro niwʉ̃. Tojo wa'amicã, cʉ̃
wãcũtutua, Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeodu'uticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ masãrẽ ma'ígʉ̃, pũrõ pajaña'mi. Tojo
weegʉ Job cʉ̃ pi'etíca be'ro Õ'acʉ̃ peje añuse cʉ̃rẽ o'ocʉ niwĩ. Cʉ̃ todʉporopʉ cʉo'que
nemorõ o'ocʉ niwĩ.
12 Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ bu'iri da'reri nígʉ̃, nʉcʉ̃ĩ'ase quetire weregʉti. Nisooro marĩrõ
ucũña. Apeyenojõrẽ wee'cʉ "Weeapʉ", niña. Weeti'cʉ "Weetiapʉ", niña. Nemoticã'ña.
Õ'acʉ̃pʉre wãmepeoticã'ña. "Õ'acʉ̃ me'rã diacjʉ̃ta ni'i", niticã'ña. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃
mʉsãrẽ bu'iri da'resome.
13 Marĩrẽ ña'arõ wa'acã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrõʉa'a. E'catirã, cʉ̃rẽ basapeoroʉa'a. 14 No'o dutitigʉ
Jesure ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirãrẽ pijiato. Na cʉ̃ tiro etarã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosato. Ʉ'se me'rã
cʉ̃rẽ ñapeo, "Jesú, ã'rĩ mʉ'ʉrẽ ẽjõpeogʉre yʉ'rʉoya", ni ñubueato. 15 Ẽjõpeose me'rã cʉ̃rẽ

sẽrĩbosacã, marĩ wiogʉ cʉ̃rẽ yʉ'rʉogʉsami. Dutiti'cʉ yʉ'rʉgʉsami. Cʉ̃ ña'arõ wééca be'ro nicã, Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ acobojogʉsami. [16] Tojo weerã mʉsã ña'arõ wee'quere a'merĩ wereyʉ'rʉya. Dutitirãrẽ yʉ'rʉodutirã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosaya. Ni'cʉ̃ añurõ weenu'cũgʉ̃ ʉpʉtʉ ẽjõpeose me'rã sẽrĩcã, Õ'acʉ̃ yʉ'titicã weetisami. [17] Dʉporocjʉ̃pʉ Elía Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ marĩ weronojõ nicʉ niwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ acoro pejaticã'to nígʉ̃, pũrõ sẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ sẽrĩsere Õ'acʉ̃ yʉ'ticʉ niwĩ. Cʉ̃ yʉ'ticã, i'tia cʉ̃'ma ape cʉ̃'ma deco aco ne pejaticaro niwʉ̃. [18] Be'ro Õ'acʉ̃rẽ "Aco pejato tja", ni sẽrĩcʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo sẽrĩcã, acoro pejacaro niwʉ̃. Tojo wa'acã, apaturi otese pĩ'rĩ dʉcaticaro niwʉ̃ tja.

[19-20] Acawererã, apeye mʉsãrẽ weretʉogʉti. Apetero ni'cʉ̃ Jesure ẽjõpeogʉ ña'arõ weebosami. Cʉ̃ tojo weecã, apĩ cʉ̃rẽ weetamugʉ̃, cʉ̃ todʉporopʉ ẽjõpeo'caronojõta ẽjõpeocã weesami tja. Cʉ̃ tojo weegʉ cʉ̃rẽ bu'iri da'reno'bo'cʉre yʉ'rʉcã weesami. Õ'acʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocã'rõta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamн'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pedro Jonás macн̃ Betsaidacjн̃ wa'i wẽjẽrĩ masн̃ nicн niwĩ. Cн̃ nнmotigн nicн niwĩ. Ã'rĩta Jesure "Mн'н Õ'acн̃ o'ó'cн, cн̃ macн̃ ni'i", nicн niwĩ. Jesure wẽjẽcaterore i'tiati "Cн̃rẽ masĩwe'e", nisoocн niwĩ. Ne waropнta Espíritu Santu dijatáca be'ro Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sн'ori nisetigн nicн niwĩ. Be'ro romano masã wiogн Nerón cн̃rẽ Romapн wẽjẽcн niwĩ.

A'ti pũrĩrẽ Pedro Jesucristore ẽjõpeorã Asia di'tapн du'tistewã'cã'cãrãrẽ ojacн niwĩ. Romapн nígн̃, ojacн niwĩ. Jesucristore ẽjõpeorã pi'eticã ĩ'agн̃, ãpẽrã narẽ ña'arõ weecã wãcũtutuadutigн ojacн niwĩ.

Jesure ẽjõpeorã wa'aste'cãrãrẽ Pedro oja'que ni'i

[1] Yн'нre Jesucristo cн̃ ye quetire bu'edutigн besecúúwĩ. A'ti pũrĩ me'rã mнsãrẽ añudutise o'ó'o. Mнsã Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wãmetise di'tapн Jesucristore ẽjõpeose bu'iri ãpẽrã ña'arõ weecã wa'astewã'cã'cãrãrẽ oja'a. [2] Marĩ pacн Õ'acн̃ dнporopн cн̃ нa'caronojõta marĩrẽ cн̃ põ'rã niato nígн̃ besetojacн niwĩ. Espíritu Santu me'rã marĩ ña'arã ní'cãrãrẽ dнcayucн niwĩ. Marĩrẽ cн̃ macн̃ Jesucristo нaro weedutigн besecн niwĩ. Tojo nicã cн̃ macн̃ curusapн wẽrĩgн̃ dí o'mabнrose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojogнti nígн̃, besecн niwĩ.

Õ'acн̃ mнsãrẽ ejerisãjãse, nipe'tise añusere o'onemoato.

[3-4] Õ'acн̃, marĩ wiogн Jesucristo pacнre e'catise o'orã. Cн̃ marĩrẽ pajaña'gн̃, cн̃ põ'rã sãjãcã weecн niwĩ. Cн̃ macн̃ Jesucristo wẽrĩ'cнpнre masõ'que me'rã marĩ todнporo ña'arõ niseti'quere acobojocн niwĩ. Tere wéégн, marĩrẽ apaturi bajuaapo'cãrãrẽ weronojõ weecн niwĩ. Õ'acн̃ cн̃ põ'rãrẽ "Añubutiasere o'ogнti", nicн niwĩ. Cн̃ o'oatjere marĩ e'catise me'rã yucuerã wee'e. Tere н'mнsepн cнoyutojasami. Cн̃ o'oatje a'ti nucũcã cjase weronojõ pe'ti, boasome. Ninu'cũcã'rõsa'a. [5] Marĩ Õ'acн̃rẽ ẽjõpeoyucã, cн̃ tutuaro me'rã marĩrẽ co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpнre a'tigн, nipe'tirã ĩ'orõpн "Ã'rã yн'н yн'rнo'cãrã nima. Yн'н me'rã ninu'cũrãsama", ni ĩ'ogн̃sami.

[6] A'ti nucũcãpнre nírã, marĩ pi'etinírã wee'e yujupн. Tojo pi'etimirã, н'mнsepн Jesucristo marĩrẽ o'oatjere wãcũrã, e'catiyurã. [7] Marĩ Jesucristore ẽjõpeose uru besese weronojõ ni'i. Masã ¿uruta niti? nírã, pecame'e bu'ipн asipopeosama. Sipipejaca be'ro ña'ase po'ca н̃jн̃pe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cн̃ tojasa'a. A'te weronojõ marĩrẽ ¿Jesucristore diacjн̃ta ẽjõpeomitina? nírõ, ña'arõ wa'asa'a. Marĩ ña'arõ yн'rнrã, te po'ca н̃jн̃pe'ti'caro weronojõ ña'asere weedu'usa'a. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeonemosa'a. Cн̃rẽ ẽjõpeodu'uticã ĩ'arã, masã diacjн̃ta marĩrẽ cн̃rẽ ẽjõpeoma, ni ĩ'arãsama. Uru wapabнjн ni'i. Wapabнjнmirõ, pe'tia wa'asa'a. Marĩ Jesucristore ẽjõpeose uru nemorõ wapati'i. Te pũrĩcã ne pe'titisa'a. Tojo weegн Jesucristo marĩrẽ apaturi a'ti nucũcãpнre a'tigн, "Yн'нre añurõ ẽjõpeowн", nigн̃sami.

[8-9] Mнsã Jesucristore a'ti nucũcãpн nicã ĩ'ati'cãrã nimirã, cн̃rẽ ma'i'i. A'tiro nicãrẽ cн̃rẽ ĩ'atimirã, ẽjõpeo'o. Mнsã cн̃rẽ ẽjõpeocã, mнsãrẽ pecame'epн wa'abo'cãrãrẽ yн'rнcã weegнsami. Tojo weerã mнsã Õ'acн̃ tiropн wa'atjere wãcũrã, pũrõ e'cati'i. ¿De'ro ni werenemobosaн? Wereta basiowe'e.

[10] Dнporopн Õ'acн̃ ye queti weremн'tãrĩ masã a'tiro nicãrã niwã: "Õ'acн̃ masã ña'arõ wee'quere acobojo, narẽ yн'rнogнsami", nicãrã niwã. A'tere weremirã, na basu weresere tн'omasĩticãrã niwã. Tojo weerã tere masĩsĩ'rĩrã, нpнtн bu'e wãcũnнrн̃cãrã niwã. [11] Espíritu Santu weetamuse me'rã a'tiro wereyucãrã niwã: "Masãrẽ yн'rнoacjн pũrõ pi'eti wẽrĩgн̃sami. Wẽrĩ'cнpн nimigн̃, masãgн̃sami. Cн̃ masá̃ca be'ro н'mнsepн mнjãa, cн̃ pacн tiro wiogн dujiri cũmurõ diacjн̃ pe'e dujigнsami." Espíritu Santu tojo nisere tн'orã, Õ'acн̃ ye queti weremн'tãrĩ masã "¿De'ro nicã, noarẽ tojo wa'arosari?" nírã, pũrõ masĩsĩ'rĩcãrã niwã. [12] Õ'acн̃ na masĩsĩ'rĩcã ĩ'agн̃, narẽ a'tiro werecн niwĩ: "A'te queti mнsã nirĩ curare

wa'asome yujupʉ. Be'rocjãrãpʉ a'tere ĩ'arãsama", nicʉ niwĩ. Narẽ tere wereyugʉ, marĩ a'tocaterocjãrã pe'ere weregʉ weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ a'tocaterore a'tiro weemi majã. Espíritu Santu ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃rẽ cʉ̃ ye queti wererã me'rã mʉsãrẽ weredutigʉ o'ócʉ niwĩ. Na Espíritu Santu tutuaro me'rã tere a'tiro werema. "Jesucristo a'titojacʉ niwĩ. Marĩrẽ yʉ'rʉo'cʉ nimi", nima. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã ʉ'mʉsecjãrã quẽ'rã masãrẽ yʉ'rʉosere "¿De'ro waro niti?" ni masĩsĩ'rĩsama.

*Õ'ac*ʉ̃ marĩrẽ ña'ase marĩrõ nisetidutise ni'i

13 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, ña'arõ marĩ wee'quere acobojotojacʉ niwĩ. Tojo weerã mʉsã weeatjere añurõ wãcũyuya. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Õ'acʉ̃ añurõ wéégʉ, marĩrẽ Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpʉ a'ticã cʉ̃ o'oatjere pũrõ wãcũnʉrʉ̃ña. Tere wãcũrã, e'catise me'rã co'teya. 14 Wĩ'marã añurã na pacʉsʉmʉa dutisere añurõ yʉ'tisama. Na weronojõta mʉsã quẽ'rã marĩ pacʉ Õ'acʉ̃ dutisere añurõ yʉ'tiya. Mʉsã todʉporopʉ Õ'acʉ̃rẽ masĩtirã, ña'arõ ʉaripejasere weecãrã niwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã ña'arõ ʉaripejasere du'ucã'ña majã. 15 A'tiro pe'e weesetiya. Õ'acʉ̃ marĩrẽ bese'cʉ ña'ase moogʉ̃ nimi. Tojo weerã marĩ ña'ase marĩrã nirõʉa'a. 16 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'caro niwʉ̃: "Yʉ'ʉ añugʉ̃, ña'ase moogʉ̃ ni'i. Tojo weerã mʉsã quẽ'rã ña'ase marĩrã nisetiya", nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃.

17 Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, cʉ̃rẽ "Pacʉ" nisa'a. Cʉ̃ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ marĩ wee'quenʉcʉ̃rẽ besebʉrogʉsami. Ne ni'cʉ̃rẽ dʉ'asome. Tojo weerã mʉsã a'ti ʉmʉcopʉre catiro põtẽorõ Õ'acʉ̃rẽ wiopesase me'rã tʉ'oña'ña. 18 Mʉsã ñecʉ̃sʉmʉa niseti'caronojõ weesirutumʉjãti'que wapamarĩcaro niwʉ̃. Te wapamarĩsere cõ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Mʉsã a'tiro masĩ'i. Cʉ̃ marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere wapayewĩrõgʉ̃, pe'tisenojõ me'rã, uru, niyeru me'rã wapayeticʉ niwĩ. 19 A'tiro pe'e weecʉ niwĩ. Cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo ʉpʉtʉ ma'igʉ̃ cʉ̃ wẽrĩgʉ̃ dí o'mabʉrose me'rã marĩrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Ʉsã judío masã ñecʉ̃sʉmʉapʉa na ña'arõ wee'que wapa Õ'acʉ̃rẽ acobojose sẽrĩrã, a'tiro weecãrã niwã. Oveja dojoriwi'i nitigʉre, cãmi marĩgʉ̃rẽ, nipe'tiro cʉ̃ upʉ añugʉ̃rẽ wẽjẽ, Õ'acʉ̃rẽ ʉ̃jʉ̃amorõcãrã niwã. Cʉ̃, oveja añugʉ̃ ní'caronojõ Jesucristo añugʉ̃ waro, ña'ase moogʉ̃ nimi. Cʉ̃ wẽrĩgʉ̃ dí o'mabʉrose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yʉ'rʉocʉ niwĩ. 20 Õ'acʉ̃ a'ti turi weese dʉporo "Yʉ'ʉ macʉ̃ masãrẽ yʉ'rʉogʉsami", ni besetojacʉ niwĩ. Tojo besemigʉ̃, maata o'óticʉ niwĩ. A'tocateropʉ marĩ ye niatjere yʉ'rʉoacjʉre cʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. 21 Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeono'o. Cʉ̃ Jesucristore wẽrĩ'cʉpʉre masõcʉ niwĩ. Masõ, ʉ'mʉsepʉ cʉ̃rẽ miimʉjãcʉ niwĩ. Topʉ cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Marĩrẽ ẽjõpeodutigʉ tojo weecʉ niwĩ. Tojo nicã marĩ ʉ'mʉsepʉ wa'atjere e'catise me'rã yucuedutigʉ tojo weecʉ niwĩ.

22 Mʉsã diacjʉ̃ nisere yʉ'tirã, Jesucristore ẽjõpeorã weecãrã niwʉ̃. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, mʉsã ña'arõ weeseti'quere du'ucãrã niwʉ̃. Tojo weerã mʉsã ni'cãrõacãrẽ bu'iri marĩrã ni'i. Mʉsã ni'cʉ̃ põ'rã weronojõ a'merĩ ma'i'i. A'merĩ ma'írã, bu'icjase ucũse me'rã dia'cʉ̃ ma'iticã'ña. Nipe'tise mʉsã weese me'rã pe'e ma'iña. 23 A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ucũse ninu'cũcã'rõsa'a. Marĩ tere ẽjõpeorã, cʉ̃ põ'rã sãjãcãrã niwʉ̃. Tojo weerã apaturi bajuaapo'cãrã weronojõ ni'i. Marĩ pacʉsʉmʉa boadijasama. Marĩ apaturi bajuaaporã, na boadijaro weronojõ wa'asome. Õ'acʉ̃ põ'rã sãjãrã pe'e, cʉ̃ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. 24 Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ a'tiro ojano'wʉ̃:

Tá ñai wẽrĩpe'tia wa'asa'a.

Masã quẽ'rã tojota nipe'tirã wẽrĩrãsama.

O'ori quẽ'rã añuse nimirõ, boadijasa'a.

Masã quẽ'rã peje cʉorã, wiorã nimi'cãrã wẽrĩrãsama.

25 Na cʉose quẽ'rã pe'tirosa'a.

Õ'acʉ̃ ucũse pũrĩcã ne pe'tisome.

Ninu'cũcã'rõsa'a, ni ojano'wʉ̃.

Mʉsãrẽ te quetire ãpẽrã werecãrã niwã. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2

[1] Mʉsã Õ'acʉ̃ põ'rã ni'i. Tojo weerã nipe'tise ña'asere du'ucã'ña. Ãpẽrãrẽ nisooticã'ña. Weesooticã'ña. Ãpẽrã yere ʉoticã'ña. Ucjaticã'ña. [2-3] Mʉsã Õ'acʉ̃ añugʉ̃ nimi nisere masĩ-tojasa'a. Tojo weerã wĩ'marã ne bajua'cãrã na paco õpẽcõrẽ ʉpʉtʉ mi'rĩsĩ'rĩrã weronojõ weeya. Õ'acʉ̃ ye añuse quetire ʉpʉtʉ tʉ'sase me'rã tʉ'osĩ'rĩña. Wĩ'marã na pacosãnumia ye õpẽcõrẽ mi'rĩrã, ĩ'oduarã wa'asama. Õ'acʉ̃ ucũse wĩ'magʉ̃ paco õpẽcõ weronojõ ni'i. Te diacjʉ̃ wereme'rĩcã'a. Marĩ tere wãcũnu'cũrã, cʉ̃rẽ ẽjõpeotutuanemorãsa'a. Cʉ̃rẽ masĩnemoato nígʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ.

Wi'i yeerã ʉ̃tãgã yeenʉ'cãcja weronojõ Jesucristo nimi nise ni'i

[4] Mʉsã Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weerã cʉ̃ me'rã añurõ nisetiya. Cʉ̃ catigʉ, marĩrẽ cʉ̃ me'rã caticã weemi. Cʉ̃ ninu'cũcʉ̃sami. Ãpẽrã cʉ̃rẽta teecãrã niwã. Na teemicã, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃rẽ "Añuyʉ'rʉgʉ nimi", ni besecʉ niwĩ. Besetoja, cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. [5] Mʉsãrẽ añurõ masĩdutigʉ queose me'rã weregʉti. Õ'acʉ̃ ʉ̃tãpaga me'rã ni'cã wi'i añurĩ wi'i yeegʉ weronojõ weesami. Ʉ̃tãgã añucja me'rã yeenʉ'cãsami. Tutuari wi'i niato nígʉ̃ tojo weesami. Jesucristota cʉ̃ ne waro wi'i yeenʉ'cãcja ʉ̃tãgã weronojõ nigʉ́ nimi. Marĩpʉa apeye na yeeturiamʉjãse weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Õ'acʉ̃ cʉ̃ wééca wi'i weronojõ ni'i. Tojo weerã cʉ̃ yarã waro nírã, Jesucristo weetamuse me'rã pa'ia weronojõ Õ'acʉ̃ yere da'ramasĩ'i. Añurõ wéérã, ãpẽrã ye niatjere sẽrĩbosamasĩ'i. Tojo nicã Õ'acʉ̃rẽ e'catise o'omasĩ'i. Marĩ tojo weecã ĩ'agʉ̃, Õ'acʉ̃ e'catisami. [6] Dʉporocjãrãpʉ quẽ'rã te cjase Õ'acʉ̃ cʉ̃ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã:

Ni'cã wi'i, wi'i Jerusalẽ́pʉre yeegʉti.
Ti wi'ire yéégʉ, ni'cãgã ʉ̃tãgã añucjare besegʉti.
Tutuari wi'i wa'ato nígʉ̃ tiga me'rã nʉ'cãgʉ̃ti.
Yʉ'ʉ ʉ̃tãgãrẽ ucũgʉ̃, yʉ'ʉ macʉ̃ pe'ere wãmepeogʉ wee'e.
Cʉ̃́ta nimi yʉ'ʉ besecʉ.
Yʉ'ʉ ĩ'acã, añuyʉ'rʉagʉ nimi.
Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã pũrõ e'catirãsama.
"Mejõ warota ẽjõpeocãti", nisome, ni ojacãrã niwã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã.

[7] Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã añurõ e'catise me'rã cʉ̃rẽ tʉ'oña'sa'a. Ãpẽrã pe'e cʉ̃rẽ ẽjõpeotitjĩarã, mʉsã weronojõ tʉ'oña'tisama. Mejõ nigʉ̃rẽ weronojõ tʉ'oña'cã'sama. Ãpẽrã Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã tja:

Masã ʉ̃tã me'rã wi'i yeerãtirã ni'cãgãrẽ ʉati, cõ'asama.
Na cõ'acaga me'rã ãpẽrã pe'e tutuari wi'i yeesama.
Tiga marĩcã, wi'i yeeya marĩbopã.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Wiorã judío masã tiga ʉ̃tãgãrẽ weronojõ Jesucristore ʉatiwã. Na ʉatimicã, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ pe'e cʉ̃rẽ besecʉ niwĩ. Bese, cʉ̃rẽ wiogʉ sõrõcʉ niwĩ. Cʉ̃ marĩcãrẽ, marĩ Õ'acʉ̃ põ'rã sãjãmasĩtibopã. [8] Apeye ojanemocãrã niwã tja:

Õ'acʉ̃ cʉ̃ besecaga ʉ̃tãgãpʉ masã pʉ'atuu, bʉrʉque'arãsama.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore Õ'acʉ̃ besecʉ niwĩ. Tigapʉ pʉ'atuu, bʉrʉque'a'caro weronojõ Jesucristore ẽjõpeotirã bu'iri da'reno'rãsama. Todʉporopʉta maata Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeotirã tojo wa'arãsama, nitojacʉ niwĩ.

[9] Marĩ pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarã niato nígʉ̃ marĩrẽ besecʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ wiogʉ yarã pa'ia weronojõ cʉ̃ yere da'rarã ni'i. Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ ya curuacjãrã sãjãcã weecʉ niwĩ. Ña'ase marĩrõ nisetica weecʉ niwĩ. Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ yʉ'ʉ were'que pejere weecʉ niwĩ. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weegʉ mʉsãrẽ mejãrõta weemi. Õ'acʉ̃ marĩrẽ añurõ wee'quere ãpẽrãrẽ weredutigʉ tojo weemi. Õ'acʉ̃ añuyʉ'rʉagʉ marĩ ña'arõ wee'quere acobojomi. Acobojo, na'itĩ'arõpʉ ní'cãrãrẽ marĩrẽ yʉ'rʉomi. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ põ'rã bo'reyuropʉ nirã́ weronojõ ni'i. [10] Dʉporopʉ ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: "Õ'acʉ̃ pãjãrã judío masã nitirãrẽ yʉ'rʉogʉsami." Tojo weerã mʉsã todʉporopʉre Õ'acʉ̃ põ'rã mejẽta níni'wʉ̃ yujupʉ. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃rẽ ẽjõpeoca be'ro cʉ̃ põ'rã ni'i majã. Õ'acʉ̃rẽ mʉsã

ẽjõpeose dʉporo cʉ̃ mʉsãrẽ ma'isere, cʉ̃ pajaña'sere masĩticãrã niwʉ̃. Ni'cãrõpʉta a'tere masĩ'i majã.

Pedro Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "A'tiro weeya" nise ni'i

11 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ pũrõ ma'isa'a. Ni'cãrõacã yʉ'ʉ wereatjere mʉsã weecã ʉasa'a. Marĩ a'ti turipʉre sijari masã ni'i. Marĩ niatjo waro ʉ'mʉsepʉ ni'i. Topʉ ninu'cũcã'rãsa'a. Tojo weerã marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'rã. Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse añurõ weesĩ'rĩse me'rã a'mequẽse ni'i. Te ña'arõ weesĩ'rĩse añurõ weese pe'ere cã'mota'asĩ'rĩsa'a. Õ'acʉ̃ pe'e marĩrẽ añurõ weecã ʉasami. 12 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeotirã wa'teropʉ nisa'a. Cʉ̃rẽ ẽjõpeose bu'iri mʉsãrẽ "Ña'arã nima", ni ucjasama. Mʉsã na wa'teropʉre añurõ nisetiya. Tojo weecã, na tojo ucjamirã, mʉsã añurõ weesetisere ĩ'arãsama. Tere ĩ'arã, siape me'rã pãjãrã Jesucristore ẽjõpeorãsama. Tojo weerã cʉ̃ apaturi a'ticã, mʉsã weronojõta na quẽ'rã Õ'acʉ̃rẽ "Mʉ'ʉ añugʉ̃, tutuagʉ ni'i", ni ẽjõpeorãsama.

13-14 Marĩ wiogʉ Jesucristore ẽjõpeotjĩarã, a'tiro weeroʉa'a. A'ti di'tacjʉ̃ wiogʉ waro, cʉ̃ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorã dutisere yʉ'tiroʉa'a. Wiogʉ waro cʉ̃ docacjãrãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutisami. "Añurõ weerã́ pe'ere 'Añurõ weeapʉ mʉsã' niña", nisami. 15 Õ'acʉ̃ mʉsã añurõ weecã ʉasami. Tojo weecã, ãpẽrã mʉsãrẽ ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Õ'acʉ̃ mʉsã añurõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tʉ'omasĩtirãrẽ di'tamarĩacã weecã ʉasami.

16 Õ'acʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉotojacʉ niwĩ. Tojo weerã yʉ'rʉono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. "Yʉ'ʉ ãpẽrã dutise doca niwe'e. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ʉaro weegʉti", niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Õ'acʉ̃rẽ ma'i, cʉ̃ ʉaro weerã. Ña'asere weeticã'rã. Da'raco'terã na wiogʉ dutisere añurõ yʉ'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'tirã. 17 Dʉcawaaro marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'arã. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ma'irã. Õ'acʉ̃rẽ nʉcʉ̃ĩ'ase me'rã ẽjõpeorã. A'ti di'tacjʉ̃ wiogʉre wiopesase me'rã tʉ'oña'rã.

Jesucristo pi'etigʉ nʉ'cã'caronojõ marĩrẽ nʉ'cãdutise ni'i

18 Mʉsã ni'cãrẽrã ãpẽrãrẽ da'raco'terã nisa'a. Mʉsã wiorãrẽ ẽjõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yʉ'tiya. Mʉsãrẽ añurõ weerã́ dia'cʉ̃rẽ yʉ'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã́ quẽ'rãrẽ yʉ'tiya. 19 Apetero mʉsã añurõ weemicã, mʉsã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosere ĩ'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, mʉsãrẽ Õ'acʉ̃ "Añurõ weema", ni ĩ'agʉ̃sami. 20 Mʉsã ña'arõ wééca be'roma mʉsãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Mʉsã na bu'iri da'resere nʉ'cãrã, "Añurõ wéérã, nʉ'cã'a", niticã'ña. Mʉsã tojo nʉ'cãse wapamarĩ'i. Mʉsã ña'arõ wee'que wapa queorota bu'iri da'rerã weesama. Mʉsã añurõ wééca be'ro na ña'arõ weecã, nʉ'cãña. Tojo weese pe'ere Õ'acʉ̃ "Añurõ weema", ni ĩ'agʉ̃sami. 21 Õ'acʉ̃ mʉsã añurõ weemicã, mʉsãrẽ ña'arõ weesere nʉ'cãdutigʉ cũucʉ niwĩ. Jesucristomarĩcã marĩrẽ yʉ'rʉogʉ, pi'eti, wẽrĩwĩ. Añurõ weemicã, cʉ̃rẽ ña'arõ weewã. Tojo weegʉ marĩ quẽ'rãrẽ cʉ̃ wee'caronojõta weesirutucã ʉasami. 22 Cʉ̃ ne ni'cãti ña'arõ weetiwĩ. Nisootiwĩ. 23 Cʉ̃rẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwĩ. Cʉ̃ pi'etigʉ, "Mʉsãrẽ bu'iri da'regʉti", nitiwĩ. Cʉ̃ pacʉ pe'ere "Yʉ'ʉ pacʉ cʉ̃ ʉaro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉsami", niwĩ. Tojo weegʉ cʉ̃ ye niatjere cʉ̃ pacʉpʉre wiawĩ. 24 Cʉ̃ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegʉ, curusapʉ wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigʉ marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cʉ̃ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutumi'cãrãrẽ añuse Õ'acʉ̃ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cʉ̃ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ, cãmi da'reno'o, ʉpʉtʉ pũrĩse tʉ'oña'wĩ. Tojo cʉ̃ weese me'rã marĩ ña'arõ yʉ'rʉbo'cãrã yʉ'rʉono'wʉ̃. 25 Marĩ a'tiro nicũmiwʉ̃. Oveja sã'rĩrõ po'peapʉ ní'cãrã no'o ʉaro wijaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ĩ'anʉrʉticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegʉ bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cʉ̃ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri nígʉ̃, marĩrẽ ĩ'anʉrʉ̃, co'tegʉ nimi.

3

Omocã dʉ'te'cãrãrẽ dutise ni'i

1-2 Numia, marãpʉsʉmʉatirã, añurõ tʉ'oya yʉ'ʉ wereatjere. Mʉsã marãpʉsʉmʉa
dutisere, na ʉaro weeya. Ni'cãrẽrã mʉsã marãpʉsʉmʉa Jesucristore ẽjõpeotisama. Cʉ̃
ye quetire ne tʉ'osĩ'rĩtisama. Tojo weerã te quetire weretimirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ
ẽjõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Mʉsã tojo weecã, na quẽ'rã mʉsã añurõ
weesetisere ĩ'acũu, Jesucristore ẽjõpeobosama. 3 Ãpẽrã, "Añurã nima", nidutirã, mʉsã
upʉre peje ma'masu'aticã'ña. Mʉsã upʉ bajuse dia'cʉ̃rẽ wãcũnʉrʉ̃ticã'ña. 4 Mʉsã añurã
nisĩ'rĩrã, añurõ bajusĩ'rĩrã, a'tiro pe'e weesetiya. Mʉsã marãpʉsʉmʉarẽ tʉ'saropʉta na
dutisere ma'ise me'rã weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ queoro weeme'rĩcã'ña. Ejeripõ'rã
caributiro marĩrõ tʉ'oña'ña. A'te añurõ weesetise pe'tisome. Mʉsã upʉre ma'masu'ase
pũrĩcã pe'tirosa'a. Mʉsã añurõ weeseticã, Õ'acʉ̃ mʉsã me'rã e'catigʉsami. Mʉsã a'tiro
weese cʉ̃ ĩ'orõpʉre añubutiase waro ni'i. 5 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ nírõnojõta dʉporocjãrã numia
Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã añurõ weeseticãrã niwã. Na marãpʉsʉmʉa dutisere añurõ yʉ'ticãrã
niwã. 6 Sara dʉporocjõpʉ co marãpʉ Abrahã dutisere añurõ yʉ'tico niwõ. Tojo weego
Abrahãrẽ co wiogʉre weronojõ tʉ'oña'co niwõ. Mʉsã quẽ'rã mʉsã marãpʉsʉmʉarẽ añurõ
weeya. Mʉsã nipe'tisere añurõ wéérã, tojo nicã uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronojõ
nirãsa'a.

7 Ni'cãrõacãrẽ nʉmotirãrẽ weregʉti. Mʉ'ʉ nʉmorẽ añurõ weesetiya. Core ẽjõpeoya.
Co mʉ'ʉ weronojõ tutuatimo. Õ'acʉ̃ co quẽ'rãrẽ pajaña'gʉ̃, mʉ'ʉrẽ weronojõta yʉ'rʉocʉ
niwĩ. Tojo weegʉ core añurõ co'teya. A'tiro weecã, mʉsã Õ'acʉ̃rẽ ñubuese ne cã'mota'ata
basiosome.

A'merĩ añurõ nisetidutise ni'i

8 Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpʉre weretʉogʉti. Ni'cãrõ me'rã nisetibʉroya. Ãpẽrãrẽ pa-
jaña'ña. Ni'cʉ̃ põ'rã weronojõ ma'isetiya. "Ʉ̃sã ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i", ni wãcũticã'ña.
9 Ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Mʉsãrẽ ña'arõ bujicã'cã, narẽ bu-
jicã'a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Narẽ añurõ wa'ato nírã, Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosaya. Õ'acʉ̃
marĩrẽ tojo weedutisami. A'tiro weecã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weegʉsami. 10 Dʉporopʉre
ni'cʉ̃ Salmo wãmetiri pũrĩpʉre añurõ nisetisere a'tiro ojacʉ niwĩ:
No'o mʉsã catiri ʉmʉcore e'catise me'rã nisĩ'rĩrã, ña'arõ ucũticã'ña.
Nisootirãta niña.
11 No'o mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'ña.
Añuse pe'ere weeya.
Ãpẽrã me'rã a'metu'titirãta ma'ise me'rã nisetiya.
12 Añurõ weesetirãrẽ Õ'acʉ̃ co'tesami.
Na cʉ̃rẽ sẽrĩsere yʉ'tisami.
Ña'arõ weerã́ me'rã pe'ere e'catitisami.
Narẽ bu'iri da'resami.
Tojo weerã mʉsã añurõ nisetiya ni, Salmo pũrĩpʉre ojano'caro niwʉ̃.

13 Mʉsã añuse dia'cʉ̃rẽ weeseticã, ¿noa mʉsãrẽ ña'arõ weebosaʉ? Weetisama. 14 Mʉsã
añurõ weemicã, ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weecãma, e'catiya. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weegʉsami.
Tojo weerã na mʉsãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩcã, wãcũque'titicã'ña. Narẽ uiticã'ña. 15 A'tiro pe'e
wãcũña. "Jesucristo nipe'tirã bu'ipʉ ʉ̃sã wiogʉ nimi", ni ẽjõpeoya. No'o mʉsãrẽ ãpẽrã
"¿De'ro weerã Jesucristore ẽjõpeoti?" nibosama. Na tojo nicã, mʉsã yʉ'tiatjere wãcũyuto-
jaya. Narẽ añurõ yʉ'time'rĩcã'ña. Pũrĩrõ yʉ'titicã'ña. 16 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeose bu'iri
ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ ucjasama. Na ucja'que diacjʉ̃ niticã ĩ'arã, bopoyarãsama. Tojo weerã
mʉsã añurõ nisetirã, Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre bu'iri marĩrã tʉ'oña'rãsa'a. 17 Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉacãma, marĩ
añurõ weemicã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marĩ ña'arõ weecã
pe'ema, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weecã, marĩ ye bu'irita ni'i.

18 Jesucristomarĩcã añugʉ̃ nimigʉ̃, pi'etiwĩ. Cʉ̃ bu'iri moomigʉ̃, marĩ ña'arõ wee'que
wapare wẽrĩ wapayebosawĩ. Marĩ bu'iri cʉorãrẽ wẽrĩbosagʉ, tojo weewĩ. Marĩrẽ yʉ'rʉogʉ,
ni'cãtita wẽrĩwĩ. Cʉ̃ tojo weese me'rã cʉ̃ pacʉ tiropʉ marĩrẽ wa'ata basiocã weewĩ. Cʉ̃
bu'icã upʉ waroma wẽrĩa wa'awĩ. Wẽrĩtoja, be'ro masãcʉ niwĩ. Cʉ̃ ejeripõ'rã pũrĩcã
wẽrĩticaro niwʉ̃. 19-20 Cʉ̃ ejeripõ'rã me'rã cʉ̃ upʉ masãpepʉ cũñarĩ cura a'tiro weecʉ niwĩ.

Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ a'ti turi miocã, wẽrĩ'cãrã na bi'adʉpono'caropʉ nirãrẽ ĩ'agʉ̃ wa'acʉ niwĩ. Topʉ narẽ cʉ̃ wẽrĩ masãsere weregʉ ejacʉ niwĩ. Dia miose dʉporo Noé yoacã yucʉsʉjore a'medo'gʉ da'racʉ niwĩ. Cʉ̃ tiwʉ weeri curare cʉ̃ nícaterocjãrãrẽ Õ'acʉ̃ narẽ ẽjõpeocã ʉacʉ nimiwĩ. Na pe'e ne ẽjõpeoticãrã niwã. Noé, cʉ̃ nʉmo, cʉ̃ põ'rã, na nʉmosãnumia dia'cʉ̃ ẽjõpeocãrã niwã. Tojo weerã na ochota tiwʉ me'rã yʉ'rʉcãrã niwã. [21] Õ'acʉ̃ narẽ yʉ'rʉo'caro weronojõta marĩ quẽ'rãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã Õ'acʉ̃ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ a'ti turire miogʉ̃ narẽ yʉ'rʉo'que marĩrẽ wãmeyese weronojõ ni'i. Marĩrẽ wãmeyese marĩ upʉre ũ'irĩ coese mejẽta ni'i. A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre bu'iri marĩrã nisĩ'rĩrã, cʉ̃rẽ acobojose sẽrĩse ni'i. [22] Jesucristo masá̃ca be'ro cʉ̃ pacʉ tiropʉ mʉjãacʉ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cʉ̃ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ nisami. Cʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ, wiogʉ nimi. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã, nipe'tirã wiorã ʉ'mʉarõpʉ nirá̃ yʉ'rʉoro nimi.

4

Dʉporopʉ ña'arõ weemi'cãrã ña'arõ weedu'use queti ni'i

[1] Jesucristomarĩcã a'ti di'tapʉ nígʉ̃, pũrõ pi'etiwĩ. Marĩ quẽ'rã cʉ̃ pi'eti'caro weronojõta weerã. Pi'etisere uiticã'rã. Marĩ pi'etirã, Jesucristo weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Ña'asere weesĩ'rĩtirãsa'a. [2] Tojo weerã a'tiro nicã me'rã marĩ catise nʉmʉrĩ ejatuaro marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere weesome majã. Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaro pe'e weerãsa'a. [3] Mʉsã Jesucristore ẽjõpeotirã na weesetisenojõrẽ weetojacãrã niwʉ̃. Ña'arõ mʉsã weesĩ'rĩsere weecãrã niwʉ̃. Numia me'rã ña'arõ weecãrã niwʉ̃. Numia quẽ'rã ʉmʉa me'rã mejãrõta ña'arõ weecãrã niwʉ̃. Que'acãrã niwʉ̃. Bosenʉmʉ nicã que'a, caricũcãrã niwʉ̃. Ña'arõ weesere yʉ'rʉoquejocã'cãrã niwʉ̃. Apeyere Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã, masã yee'quere ẽjõpeocãrã niwʉ̃. [4] Ni'cãrõacãrẽ te pejere mʉsã weetisa'a majã. Todʉporopʉ mʉsã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrẽ ba'patinemotisa'a. Mʉsãrẽ na pijicã, wa'atisa'a. Mʉsã tojo weecã, "¿De'ro weerã tojo weeti?" nisama. Tere ĩ'arã, mʉsãrẽ ĩ'atu'ti, ucjasama. [5] Na tojo weemicã, a'tere masĩña. Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ucja tu'tirãrẽ "¿De'ro weerã yʉ'ʉ põ'rãrẽ tojo weeri?" ni sẽrĩtiña'gʉ̃sami. Mʉsãrẽ tojo wee'cãrã na wee'quere beseno'rãsama. Õ'acʉ̃ nipe'tirã wẽrĩ'cãrãrẽ, catirãrẽ marĩ weesenʉcʉ̃rẽ besegʉsami. Ne ni'cʉ̃rẽ dʉ'asome. [6] Nipe'tirã masã wẽrĩdijape'tirãsama. Jesucristore ẽjõpeo'cãrã pe'e na ye upʉ boamicã, Õ'acʉ̃ tiropʉ catinu'cũcã'rãsama. Tojo weerã narẽ a'ti turipʉ caticã, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwʉ̃.

[7] A'ti turi pe'tiatjo cã'rõacã dʉ'sasa'a. Tojo weerã mʉsã weesere añurõ tʉ'oña'nʉ'cõ, weesetiya. Wãcũtutuaya. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere nʉ'cãña. Tojo weerã mʉsã queoro ñubuerãsa'a. [8] Nipe'tise apeyenojõ yʉ'rʉoro a'tiro weeya. Diacjʉ̃ a'merĩ ma'iña. Ne a'merĩ ma'idu'uticã'ña. Marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, marĩrẽ ña'arõ weesere maata acobojosa'a. [9] Ãpẽrã mʉsã ye wi'seripʉ ejacã, e'catise me'rã narẽ ñe'eña. Uase marĩrõ narẽ a'máca, cãrĩse o'oya. [10] Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuaro me'rã marĩ Jesucristore ẽjõpeorãnʉcʉ̃rẽ de'ro marĩ weemasĩsere o'osami. Te o'ose me'rã cʉ̃ yere añurõ weemasĩ'i. Tere o'ogʉ, ni'cãrõnojõ o'otisami. Cʉ̃ o'o'que põtẽorõ ãpẽrãrẽ weetamudutigʉ o'osami. Marĩ ãpẽrãrẽ weetamurã, cʉ̃ o'o'quere queoro weerã wee'e. [11] Ni'cãrẽrãrẽ a'tenojõrẽ o'osami. Pãjãrã wa'teropʉ cʉ̃ ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererã, cʉ̃ were'caro weronojõ wereya. Ãpẽrã, weetamurãnojõ quẽ'rã Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ tutuaro o'o'caro põtẽorõ weetamuña. Tojo weecã, masã "Jesucristo cʉ̃ weetamurõ me'rã tojo weeama" ni, e'catise o'orãsama Õ'acʉ̃rẽ. Jesucristo tutuayʉ'rʉami. Cʉ̃ nipe'tirã bu'ipʉ, wiogʉ nimi. Tojo weerã marĩ cʉ̃rẽ e'catise o'onu'cũcã'rã.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "Mejẽcã wa'acã, wãcũtutuaya" nise ni'i

[12] Yʉ'ʉ mairã, apeyenojõ werenemogʉ̃ti tja. Mʉsã Jesucristore ẽjõpeose bu'iri ña'arõ yʉ'rʉrã, "¿De'ro weero tojo wa'ati?" ni ĩ'amarĩaticã'ña. Te mʉsã pi'etisere wãcũtutuarã, diacjʉ̃ta Jesucristore ẽjõpeosere ĩ'ono'o. Tojo weerã mʉsã mejẽcã wa'acã, ĩ'amarĩaticã'ña. [13] Mejõ e'catiya. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã Jesucristo cʉ̃ pi'eti'caronojõta pi'etisiruturã wee'e. Tojo weerã cʉ̃ apaturi a'ticã, cʉ̃ asistesere, cʉ̃ tutuasere ĩ'arã, pũrõ e'catirãsa'a. [14] Marĩ Jesucristore ẽjõpeose bu'iri ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ bujicã'sama. Na tojo weecã, marĩ a'tiro

masĩ'i. Espíritu Santu tutuayʉ'rʉagʉ marĩpʉre nimi. Marĩ me'rã ninu'cũcʉ̃sami. Ãpẽrã
marĩrẽ ña'arõ weecã, weetamusami. Tojo weerã na ña'arõ bujicã'micã, e'catino'sa'a.
15 Mʉsã a'tiro wãcũña. Wẽjẽcõ'arĩ masãrẽ, yajari masãrẽ Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉsami. Ãpẽrã
yere ucja wãcũnʉrʉ̃rã quẽ'rãrẽ tojota weegʉsami. No'o ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉsami.
Mʉsã na weronojõ weeticã'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirãsama. 16 Apeterore mʉsã Jesucristore
ẽjõpeose bu'iri pi'etirãsa'a. Tojo pi'etirã, bopoyaticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Õ'acʉ̃rẽ
e'catise o'orã, "Añu'u", niña. "Mʉ'ʉ ʉ̃sãrẽ Jesucristo yarã sãjãcã weeapʉ", ni wãcũtutuaya.
17 Ni'cãrõacãrẽ Õ'acʉ̃ masãrẽ beseri nʉmʉ nʉ'cãtoja'a. Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã me'rã be-
senʉ'cãmi. Marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeorã me'rã nʉ'cãcã, ãpẽrã cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã pe'ema de'ro wa'aro
wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ náma ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. 18 Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ
masʉ̃ te pi'etise cjasere a'tiro ojacʉ niwĩ:

Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã waromarĩcã ʉ'mʉsepʉ wa'ase dʉporo a'ti nucũcãpʉre pi'etinírãsama
yujupʉ.

To pũrĩcãrẽ cʉ̃rẽ ẽjõpeotirã ña'arõ weerã́ pe'ere ¿de'ro wa'arosaʉ?

Narẽ ña'abutiaro wa'arosa'a.

Õ'acʉ̃ narẽ bu'iri da'regʉsami, tojo nicʉ niwĩ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃.

19 Marĩ Õ'acʉ̃ ʉaronojõ pi'etirã pũrĩcã, a'tiro weeroʉa'a. Añurõ weesere
weenu'cũcã'rõʉa'a. Tojo nicã marĩ ye niatjere Õ'acʉ̃ marĩrẽ wee'cʉre wiaroʉa'a.
Nipe'tise cʉ̃ "Weegʉti" nisere queoro weesami.

5

Jesucristore ẽjõpeorã a'tiro weeroʉa'a nise ni'i

1 Ni'cãrõacãrẽ majã Jesucristore ẽjõpeorã sʉ'ori nirãrẽ weregʉti. Yʉ'ʉ quẽ'rã ãpẽrãrẽ
sʉ'ori nigʉ̃ta ni'i. Yʉ'ʉ Jesucristo pi'eticã ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ apaturi a'ti turipʉ a'ticã, Õ'acʉ̃
nipe'tirãpʉre Jesucristo asistesere, cʉ̃ tutuasere ĩ'ogʉ̃sami. Tere yʉ'ʉ quẽ'rã nipe'tirã
cʉ̃rẽ ẽjõpeo'cãrã me'rã bu'ipejatamugʉ̃sa'a. 2 Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirã́, yʉ'ʉ
wereatjere tʉ'oya. Õ'acʉ̃ cʉ̃ yarãrẽ co'tedutigʉ mʉsãrẽ cũucʉ niwĩ. Ovejare co'teri
masʉ̃ cʉ̃ yarã ovejare añurõ co'tesami. Cʉ̃ weronojõta mʉsã quẽ'rã Õ'acʉ̃ yarãrẽ añurõ
co'teya. Ãpẽrã dutiro marĩrõ mʉsã ʉaro narẽ co'teya. Mʉsã tojo weecã, Õ'acʉ̃ ʉasami.
Apeye quẽ'rãrẽ narẽ sʉ'ori wejepeorã, niyeru dia'cʉ̃rẽ wapata'asĩ'rĩticã'ña. Mejõ pe'e
e'catise me'rã co'teya. 3 Narẽ co'terã, ña'arõ dutipeticã'ña. Narẽ ĩ'acũudutirã pe'e,
añurõ weesetiya. 4 Tojo weecã, Jesucristo nipe'tirã masãrẽ co'terã wiogʉ apaturi a'ti
turipʉ a'tigʉ, mʉsãrẽ wapayegʉsami. "Añurõ co'tewʉ narẽ yʉ'ʉ co'tedutigʉ cũu'cãrãrẽ",
nigʉ̃sami. Cʉ̃ mʉsãrẽ wapayese ninu'cũcã'rõsa'a. Cʉ̃ tiro, cʉ̃ asisteropʉ catinu'cũatjere
o'ogʉsami. Te ne pe'tisome.

5 Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Bʉcʉrã mʉsãrẽ sʉ'ori wejepeorãrẽ ẽjõpeo yʉ'tiya.
Mʉsã "Nipe'tirãpʉta ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i" ni wãcũtirãta, a'merĩ weetamuña. Dʉporopʉ
Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ a'tiro ojacʉ niwĩ:

"Ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i" nirã́ me'rã Õ'acʉ̃ a'pepũrĩ nisami.

Ãpẽrã "Yʉ'ʉ mejõ nigʉ̃ ni'i, yʉ'ʉre weetamuña" nirã́ pe'ere Õ'acʉ̃ weetamusami, ni ojacʉ
niwĩ.

6 Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ nimi nírã, cʉ̃ dutisere yʉ'tiya. Tojo weecã, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉari nʉmʉ mʉsãrẽ
ãpẽrã wiorã weronojõ añurõ wãcũcã weegʉsami. 7 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, co'tesami. Tojo
weerã nipe'tise marĩ wãcũque'tisere, marĩrẽ no'o mejẽcã wa'asere Õ'acʉ̃pʉre o'orã. Cʉ̃
marĩ tojo weesere ñe'egʉ̃sami.

8 Mʉsã weesere añurõ tʉ'oña'nʉ'cõtojarãpʉ weesetiya. Mʉsã ña'arõ weesĩ'rĩsere
wãcũtutuaya. Añurõ tʉ'omasĩña. Wãtĩ marĩrẽ ĩ'atu'tigʉ nipe'tiropʉ a'masijasami.
Marĩrẽ ña'arõ weecã ʉagʉ, tojo weesami. Tojo weerã co'te ĩ'anʉrʉ̃ña. Ni'cʉ̃ yai ba'ase
a'magʉ̃ pi'etisijaro weronojõ marĩ Jesucristore ẽjõpeosere pe'osĩ'rĩsami. 9 Wãtĩ dutisere
weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Jesucristore ẽjõpeonu'cũcã'ña. Wãtĩ mʉsã dia'cʉ̃rẽ ña'arõ
weegʉ weetimi. Nipe'tirocjãrãpʉ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ tojo weegʉ weemi. Na quẽ'rã
mʉsã pi'etironojõta pi'etirã weema. Tojo weerã wãcũtutuaya. 10 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃,

no'o niro̍ weetamunu'cũgũsami. Cũ macũ Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩrẽ yu̇'ru̇ocu̇ niwĩ. Õ'acũta marĩrẽ cũ asisteropu̇ cũ me'rã ninu'cũdutigu̇ besecu̇ niwĩ. Marĩ yoaticã a'ti nucũcãpu̇re pi'etinírãsa'a yujupu̇. Tojo wééca be'ro Õ'acũ marĩ ña'arõ niseti'quere aponu̇'cõ, wãcũtutuacã weegu̇sami. Cũ tojo weecã, marĩ ne uisome. [11] Tojo weerã cũrẽ a'tiro nírã: "Õ'acũ, mu̇'u̇ nipe'tirã bu'ipu̇, wiogu̇ ni'i. Mu̇'u̇ tutuase ne pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a", nírã cũrẽ.

Pedro añudutitu̇o'que ni'i

[12] Silvano ojabosase me'rã yu̇'u̇ mu̇sãrẽ pejeti u̇seriacã a'ti pũrĩpu̇re oja'a. Cũ yu̇'u̇re ba'patimi. Jesucristore ẽjõpeogu̇ añurõ weesetimi. Tojo weegu̇ cũ queoro weecã ĩ'agũ, cũrẽ ẽjõpeo'o. Mu̇sãrẽ wãcũtutua, e'catidutigu̇ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Tojo nicã Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'i nígũ, mu̇sãrẽ oja'a. Cũ ma'isere masĩrã, Õ'acũrẽ ẽjõpeoyapaticã'ña.

[13] A'ti macã Babiloniacjãrã Jesucristore ẽjõpeorã mu̇sãrẽ añudutise o'óma. Õ'acũ ã'rã quẽ'rãrẽ mu̇sãrẽ weronojõta besecu̇ niwĩ. Apĩ quẽ'rã Marco yu̇'u̇ macũ weronojõ nigṹ mu̇sãrẽ añudutimi. [14] Mu̇sã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya. Mu̇sã nipe'tirãrẽ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ ejerisãjãse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

Pedro ape pũrĩ ojanemoca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Pedro Asia di'tapʉ du'tistewã'cã'cãrãrẽ ojacʉ niwĩ tja.

A'tiro ojacʉ niwĩ. Jesucristore ẽjõpeosere dojorẽrãrẽ, “Tojo niwe'e” ni dʉcayusĩ'rĩrãnojõrẽ tʉ'omasĩdutigʉ ojacʉ niwĩ.

Pedro Jesucristore ẽjõpeorãrẽ oja'que ni'i

1 Yʉ'ʉ Simó Pedro Jesucristore da'rawã'ñaco'tegʉ cʉ̃ besecʉ́ú'cʉ mʉsãrẽ añuduti'i. Nipe'tirã ʉ̃sã weronojõ ẽjõpeorãrẽ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Marĩ Jesucristore ẽjõpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marĩ wiogʉ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeocã weecʉ niwĩ. Marĩrẽ ni'cãrõnojõ cʉ̃ yarã wa'acã weecʉ niwĩ. 2 Õ'acʉ̃, tojo nicã marĩ wiogʉ Jesure masĩnemoña. Mʉsã tojo weecã, na añuse, ejerisãjãsere o'oyʉ'rʉmajãrãsama.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ “A'tiro weeroʉa'a” nise ni'i

3 Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore marĩrẽ masĩcã weecʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ masĩrã, cʉ̃ tutuaro me'rã marĩ cʉ̃ ʉaro añurõ nisetimasĩrãsa'a. Jesucristo añuyʉ'rʉagʉ, nipe'tise añurõ weegʉ́ marĩrẽ cʉ̃ yarã nidutigʉ pijicʉ niwĩ. 4 A'tiro wéégʉ, cʉ̃ tutuaro me'rã marĩrẽ “Peje añurõ weegʉti”, nicʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo ní'que añuse waro ni'i. Wapatiyʉ'rʉa'a. Cʉ̃ “A'tiro weegʉti” nise me'rã marĩ cʉ̃ weronojõ nisetimasĩrãsa'a. Tojo nicã mʉsã a'ti turi cjase ña'ase ʉaripejasere yʉ'rʉwetirãsa'a. 5 Mʉsã Jesucristore ẽjõpeotoja'a. Mʉsã tutuaro põtẽorõ a'tere weenemopeoya. Wãcũtutua, añurõ nisetiya. Tojo nisetirã, Õ'acʉ̃ yere tʉ'omasĩnemoña. 6 Tʉ'omasĩnemorã, mʉsã basu ña'arõ weesĩ'rĩrã, nʉ'cãña. Nʉ'cãrã, mejẽcã wa'acã, ẽjõpeodu'uticã'ñã. Ẽjõpeodu'utirã, Õ'acʉ̃rẽ queoro ẽjõpeo, cʉ̃ ʉaro weeya. 7 Cʉ̃ ʉaro wéérã, ni'cʉ̃ põ'rã weronojõ mʉsã basu a'merĩ weetamuña. A'merĩ weetamurã, nipe'tirãrẽ ma'iña.

8 Mʉsã a'tere siape me'rã nemorõ weeturiawã'cãrã, marĩ wiogʉ Jesucristore añurõ masĩrãsa'a. Cʉ̃ ʉaro weenemorãsa'a. “Mejõ waro cʉ̃rẽ ẽjõpeopã”, nisome. 9 Mʉsã tere tojo weetirã pe'e, caperi ĩ'aejatirã weronojõ nisa'a. Õ'acʉ̃ yere ne masĩtisa'a. Mʉsã todʉporopʉ ña'arõ wee'quere Jesucristo acobojo'quere wãcũtisa'a. 10 Yʉ'ʉ acawererã, mʉsã Õ'acʉ̃ bese'cãrã ni'i. Tojo weerã cʉ̃ bese'cãrã weronojõ nipe'tise mʉsã weepõtẽorõ añurõ nisetiya. Mʉsã tojo weerã Jesucristore ẽjõpeodu'usome. 11 Mʉsã añurõ weenu'cũrã, marĩ wiogʉ Jesucristo tiropʉ ejarãsa'a. Topʉ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ me'rã añurõ ninu'cũcã'rãsa'a.

12 Yʉ'ʉ were'quere masĩtojasa'a. Tere masĩrã, du'ucũurõ marĩrõ mʉsã tʉ'o'quere añurõ weenu'cũrã wee'e. Mʉsã tere masĩmicã, acobojori ígʉ̃, werenu'cũcʉ̃ti. 13-14 Cã'rõacã dʉ'sasa'a yʉ'ʉ wẽrĩatjo. Marĩ wiogʉ Jesucristo yʉ'ʉre weretojami. Tojo weegʉ yʉ'ʉ catiro ejatuaro yʉ'ʉ ucũ'quere wãcũato ígʉ̃ were'e. Yʉ'ʉ tojo werecã, “Añu nirõsa'a” ni wãcũgʉ̃, tojo were'e. 15 Yʉ'ʉ wẽ́rĩ́ca be'ro yʉ'ʉ were'quere añurõ wãcũnu'cũcã'to ígʉ̃ yʉ'ʉ põtẽorõ añurõ weegʉti.

Pedro Jesucristo ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ dʉcayucã ĩ'a'que ni'i

16 Marĩ wiogʉ Jesucristo apaturi a'ti turipʉ tutuaro me'rã cʉ̃ a'tiatjere wereno'tojawʉ. Tere wererã, masã na weewʉaronojõ wãcũbajurẽ'que mejẽtare werewʉ. Ʉ̃sã basu ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ Jesú cʉ̃ tutuasere ĩ'awʉ̃. 17 Cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ tutuasere, cʉ̃ asistesere ĩ'ocã ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ tojo weeri cura ʉ'mʉsepʉ ucũgʉ̃, a'tiro niwĩ: “Ã'rĩ yʉ'ʉ macʉ̃ yʉ'ʉ ma'igʉ̃ nimi. Cʉ̃ me'rã e'cati'i”, niwĩ. 18 Cʉ̃ tojo ucũdijosere ʉ̃sã tʉ'owʉ. Titare marĩ wiogʉ me'rã ʉ̃rʉ̃gʉ̃pʉ niwʉ̃. Cʉ̃ tigʉpʉ ígʉ̃ta asistewĩ.

19 Tojo wa'ase me'rã ʉ̃sã masĩwʉ̃. “Dʉporocjãrãpʉ Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masã diacjʉ̃ta ojapã Jesú ye cjasere”, niwʉ̃. Na oja'que na'itĩ'arõpʉ sĩ'ocã bo'reyuse weronojõ ni'i. Tere bu'e, wãcũnʉrʉ̃ña. Tojo weerã marĩ Õ'acʉ̃ ʉaro nisetimasĩrãsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticãpʉ tere bu'e, wãcũnu'cũcã'ña. Bo'reamʉjãticã ñocõawʉ̃ mʉjãtaro weronojõ Jesucristo a'ti nucũcãpʉ a'tigʉ, marĩ masĩtisere masĩcã weegʉsami. 20 A'te pũrĩcãrẽ añurõ tʉ'omasĩña. Õ'acʉ̃ ye queti weremʉ'tãrã na “Tojo wa'arosa'a” ni oja'quere marĩ basu

wãcũse me'rã "Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e", nímasĩtisa'a. Espíritu Santu cũ weetamurõ me'rã pe'e marĩ tere tʉ'omasĩrãsa'a. [21] Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrĩ masãmarĩcã na oja'quere na wãcũse me'rã dia'cũ dʉ'pocãtiticãrã niwã. A'tiro pe'e weecãrã niwã. Na Espíritu Santu ĩ'o, ojadutiro me'rã Õ'acũ yere ojacãrã niwã.

2

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i
(Jud 4-12)

[1] Dʉporopʉre Israe curuacjãrã ni'cãrẽrã "Ũsã Õ'acũ ye queti weremʉ'tãrã ni'i", nisoocãrã niwã. Na tojo wee'caro weronojõ mʉsã tiropʉ nirã́ quẽ'rã mejãrõta weesiruturãsama. Nisoose me'rã diacjũ weronojõ bu'erãsama. Tojo weerã mʉsã ẽjõpeosere dojorẽrãsama. Jesú na ña'arõ wee'que bu'iri wẽrĩ wapaye'cʉ pe'ere ʉasome. Na tojo weecã, Õ'acũ wãcũña marĩrõ narẽ bu'iri da'regʉsami. [2] Na numiarẽ a'metãrãsetisere pãjãrã Jesure ẽjõpeorã ĩ'acũurãsama. Na tojo weecã ĩ'arã, Jesure ẽjõpeotirã pe'e Jesú ye, diacjũ cjasere ña'arõ ucũrãsama. [3] Niyerure ʉaripejarã, nisoose me'rã mʉsãrẽ bu'erãsama. Na tojo weese wapa narẽ bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yʉ'rʉwetisome. Dʉporopʉ "Õ'acũ narẽ bu'iri da'reno'rãsama", nitojacʉ niwĩ.

[4] Õ'acũ dʉporopʉre ʉ'mʉsecjãrã cũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ na ña'arõ weecã, bu'iri da'recʉ niwĩ. Tojo weegʉ narẽ bu'iri da'rero na'itĩ'ase tutiripʉ dʉ'tecũucõ'acʉ niwĩ. Be'ro nipe'tirã masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, narẽ bu'iri da're bajuriogʉsami. [5] Noé cũ nícatero quẽ'rãrẽ Õ'acũ cũrẽ ẽjõpeoti'cãrãrẽ acobojoticʉ niwĩ. Acobojotigʉ, nipe'tirã masã ña'arãrẽ miocõ'acʉ niwĩ. Noé, cũ nʉmo, põ'rã ʉmʉa i'tiarã, na nʉmosãnumia dia'cũrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Noé masã wãcũsere dʉcayuduti, "Añurõ weeya", ni werecʉ nimiwĩ. [6] Tojo nicã Õ'acũ Sodoma, Gomorra wãmetise macãrĩcjãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'recʉ niwĩ. Bu'iri da'regʉ, ʉjʉ'que po'ca dia'cũ cũñacã narẽ ʉjʉacõ'abajuriocʉ niwĩ. Be'ropʉre ña'arõ weerãrẽ "Tojo wa'arosa'a" ni masĩato nígʉ tojo weecʉ niwĩ. [7] Narẽ bu'iri da'regʉ, Lot añurõ weegʉ́ dia'cũrẽ yʉ'rʉweticã weecʉ niwĩ. Lot Sodomacjũ ãpẽrã ti macãcjãrã na ña'abutiase weecã ĩ'agʉ, caributicʉ niwĩ. [8] Cũ añugʉ nicʉ niwĩ. Na ña'arã wa'teropʉ nígʉ, ʉmʉcorinʉcũ na ña'abutiase weecã ĩ'agʉ, bʉjaweticʉ niwĩ. Tojo nicã na ña'arõ ucũsere tʉ'ogʉ, bʉjawetinemopeocʉ niwĩ. [9] Õ'acũ narẽ tojo wee'quere wãcũrã, a'tiro nímasĩ'i. Õ'acũ añurãrẽ ña'arõ wa'acã, yʉ'rʉweticã weemasĩsami. Ña'arã pe'ere cũ bu'iri da'reatji nʉmʉ nicãpʉ bu'iri da'reacjʉ dʉ'tecũuyutojasami.

[10] Masã ña'ase na upʉ cjase ʉaripeja weerãnojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'reyʉ'rʉnʉ'cãgʉsami. Tojo nicã Jesucristo cũ wiogʉ nisere na yʉ'rʉnʉ'cãrãnojõrẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami.

Sõ'onícãrã mʉsãrẽ nisoosijari masã na ʉaro se'saro, no'o ʉaro weema'acusiasama. Uiro marĩrõ ʉ'mʉsepʉ nirã́ ape turicjãrã tutuarãrẽ bujicã'sama. [11] Ʉ'mʉsecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã pe'e nisoori masã yʉ'rʉoro tutuayʉ'rʉnʉ'cãrã nima. Tojo nimirã, ña'arã Õ'acũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ Õ'acũpʉre weresã, bujicã'tisama.

[12] Nisoori masã wa'icʉrã weronojõ tʉ'omasĩtisama. Na tʉ'omasĩtisere no'o ʉaro ucũma'asama. Na tʉ'oña'rõbajuro tʉ'oña'sama. Wa'icʉrã bajuáca be'ro ñe'e wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ nisama. Na weronojõ na quẽ'rã wẽrĩdijarãsama. [13] Ãpẽrãrẽ na ña'arõ wee'que wapa na quẽ'rã ña'arõ weeno'rãsama. Ʉmʉco, bajuyoropʉ no'o ʉaro ña'arõ weebajaque'atitʉ'sasama. Mʉsã bosenʉmʉrĩ weecã, na bopoyoro, ña'abutiaro weerã weesama. Weeta'sase me'rã e'catisama.

[14] Numiarẽ ña'arõ wãcũse me'rã dia'cũ ĩ'asama. Na me'rã ña'arõ weesĩ'rĩsama. Ña'arõ weesere caributitisama. Ẽjõpeotutuatirãrẽ na weronojõ ʉaripejacã weesama. No'o na ĩ'asenʉcũ ʉapo'cãrã niyurã, ʉanemocã'sama. Na bu'iri da'reno'ajã nima. [15] Õ'acũ ye, diacjũ cjasere du'urã, diacjũ nitise pe'ere sirutusama. Na dʉporocjũpʉ Balaã wãmetigʉ Beor macũ weronojõ weesama. Cũ Balaã ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩcʉ niwĩ. [16] Cũ tojo weecã ĩ'agõ, cũ yago burra cũrẽ tu'tico niwõ. Burra ucũmasĩti'co nimigõ, Õ'acũ cũ weetamurõ me'rã masã ucũrõ weronojõ Balaãrẽ tu'tico niwõ. Co tojo nise me'rã cũ weema'asere du'ucã weeco niwõ.

17 Nisoori masã aco wijase peri siˈbiqueˈaˈcaro weronojõ nima. Te peri aco marĩrõ
weronojõ na ñaˈarãrẽ añuse ãpẽrãrẽ weetamuse marĩsaˈa. Oˈmecururi wĩˈrõ meˈrã
tuuwãˈcãrõ weronojõ nima. Noˈo ʉaro weenuˈcũma. Na niˈcãdiacjʉ̃ta ucũtisama. Buˈiri
daˈrenoˈajã nitojama. Tojo weerã naˈitĩˈarõpʉ tojota ni bajudutirãsama. 18 Nisoori masã
ucũse wapamarĩsaˈa. Masĩbutiarã weronojõ nisoose meˈrã buˈesama. Aˈtiro nisama.
“Marĩ noˈo ʉaro marĩ weetʉˈsaronojõ weecã, añu niˈi,” nisama. Tere nírã, na ñaˈarõ
weewʉase meˈrã, tojo nicã na ñaˈarõ ʉaripejase meˈrã ãpẽrãrẽ dojorẽsama. Jesucristore
ẽjõpeowãˈcãrãrẽ, ñaˈarõ weesere duˈuwãˈcãrãrẽ, apaturi na ñaˈarõ weeˈquere ʉaripejacã
weesama tja. 19 Na aˈtiro nisama: “Mʉsã ãpẽrã dutise doca niweˈe. Tojo weerã mʉsã
ʉaro weeya,” nimisama. Tojo nimirã, na basu ñaˈasere weeduˈumasĩtirã, ñaˈase dutise
doca niwãˈñarã weronojõ nisama. Nipeˈtise marĩ ñaˈarõ weesere duˈumasĩtise te doca
niwãˈñacoˈtecã weeˈe. 20 Marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ yʉˈrʉogʉre ẽjõpeorã, aˈti turi cjase
ñaˈasere yʉˈrʉwetiwʉ. Tojo wééca beˈro nimicã, apaturi ñaˈasere weenemopeorãnojõ
todʉporo níˈcaro nemorõ ñaˈarõ tojasama. 21 Diacjʉ̃ta narẽ Jesucristo yere, diacjʉ̃
cjasere masĩtiyʉˈrʉocã, añubopã. Na Jesucristore ẽjõpeoca beˈro añuse dutise, narẽ
wereˈquere duˈurã, ñaˈabutiaro weerã weema. 22 Na apaturi ñaˈarõ weenemopeorã, masã
na ucũwʉasenojõ weerã weema. Na aˈtiro ucũwʉasama: “Diayi cʉ̃ etoacõˈaca beˈro apaturi
cʉ̃ etoaˈquere baˈasami tja.” Apeye quẽˈrã niˈi: “Yesere uˈóca beˈro apaturi mejãrõta
ũˈirĩbʉjʉropʉ sĩˈcõcũñasami tja.” Na Jesucristore ẽjõpeoca beˈro ñaˈarõ wéérã tja, te
weronojõ nima.

3

Marĩ wiogʉ apaturi aˈtiatje niˈi

1 Yʉˈʉ mairã, mʉsãrẽ niˈcã pũrĩ ojatojawʉ. Todʉporoca pũrĩ, tojo nicã aˈti pũrĩ
meˈrã mʉsãrẽ diacjʉ̃ wãcũato nígʉ̃ ojaˈa. Mʉsã masĩˈquere wãcũnuˈcũdutigʉ werecasaˈa.
2 Dʉporocjãrãpʉ Õˈacʉ̃ ye queti weremʉˈtãrĩ masã añurã na ojaˈquere wãcũña. Tojo nicã
marĩ wiogʉ, marĩrẽ yʉˈrʉogʉ dutisere wãcũña. Tere ʉ̃sã Jesucristo besecúúˈcãrã mʉsãrẽ
wereturiawʉ.
3 Aˈtere masĩmʉˈtãña. Aˈti ʉmʉco peˈtiati dʉporo masã Õˈacʉ̃ yere bujicãˈrãsama. Noˈo
na ñaˈarõ weesĩˈrĩsere weerãsama. 4 Aˈtiro nirãsama: “Jesucristo cʉ̃ ‘Aˈtigʉti’ níˈque ¿deˈro
waˈamitito?” nirãsama. Aˈtiro ni bujicãˈrãsama. “Marĩ ñecʉ̃sʉmʉa wẽrĩdijapeˈtiatojama.
Aˈti turi ne weenʉˈcãˈcaro weronojõ mejãrõta ninuˈcũcãˈa. Ne aˈtisome”, ni wãcũsama.
5 Aˈtiro waˈaˈque peˈere wãcũsĩˈrĩtisama. Dʉporopʉ Õˈacʉ̃ cʉ̃ ucũse meˈrã ʉˈmʉse, aˈti turi
bajurẽcʉ niwĩ. Cʉ̃ dutiro meˈrã diˈta aco poˈpeapʉ níˈque bajuacaro niwʉ̃. Tojo nicã aco
meˈrã aˈti turi cjase pĩˈrĩ, bʉcʉacaro niwʉ̃. 6 Aco meˈrãta tja Noé nícaterore Õˈacʉ̃ aˈti turire
miocõˈacʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo weeˈque meˈrã “Õˈacʉ̃ aˈti turire dʉcayutojacʉ niwĩ”, ni masĩnoˈo.
7 Aˈtocatero nisepʉa majã ʉˈmʉse nise, aˈti diˈta cjase pecameˈe ʉ̃jʉ̃acõˈanoˈatje niˈi. Beˈro
Õˈacʉ̃ cʉ̃ ucũse meˈrãta ʉ̃jʉ̃apeˈocãˈgʉ̃sami. Cʉ̃ masãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, ñaˈarãrẽ buˈiri
daˈregʉ ʉ̃jʉ̃acõˈagʉ̃sami.
8 Yʉˈʉ mairã, aˈtere wãcũña. Marĩ tʉˈoñaˈcã peˈema, mil cʉ̃ˈmarĩ yoabutiaˈa. Õˈacʉ̃ peˈere
mil cʉ̃ˈmarĩ niˈcã nʉmʉ weronojõ nisaˈa. Niˈcã nʉmʉ quẽˈrã cʉ̃rẽ mejãrõta mil cʉ̃ˈmarĩ
weronojõ nisaˈa. Niˈcãrõnojõ ĩˈasami. 9 Marĩ wiogʉ cʉ̃ “Apaturi aˈtigʉti” níˈquere masã
aˈtiro wãcũsama: “Yoogoyʉˈrʉami”, nisama. Na wãcũse diacjʉ̃ niweˈe. Masãrẽ pajañaˈgʉ̃,
maata aˈtitisami yujupʉ. Ne niˈcʉ̃rẽ pecameˈepʉ waˈacã ʉatisami. Nipeˈtirã na ñaˈasere
bʉjaweti dʉcayucã ʉasami. Tojo weegʉ aˈtitisami yujupʉ.
10 Marĩ wiogʉ apaturi aˈti nucũcãpʉ aˈtiri nʉmʉ marĩ ne wãcũtiri nʉmʉ nirõsaˈa. Niˈcʉ̃
yajari masʉ̃ ñamipʉ wãcũña marĩrõ yajagʉ aˈtigʉ weronojõ aˈtigʉsami. Cʉ̃ dijatiri nʉmʉ
aˈtiro waˈarosaˈa. Pũrõ bʉsʉse meˈrã nipeˈtise ʉˈmʉarõpʉ nise peˈtia waˈarosaˈa. Nipeˈtise
ʉ̃jʉ̃peˈtidija waˈarosaˈa. Aˈti diˈta cjase peˈe quẽˈrã, ʉ̃jʉ̃bajudutirosaˈa.
11 “Nipeˈtise ʉ̃jʉ̃peˈtidija waˈarosaˈa” nisere tʉˈo, ñaˈarõ weesetisere duˈu, Õˈacʉ̃ ʉaro
peˈe añurõ weenuˈcũrã. 12 Marĩ wiogʉ aˈtiatjere eˈcatise meˈrã cʉ̃rẽ coˈterã. Cʉ̃rẽ maata
aˈtidutirã, marĩ añurõ weepõtẽota basioro añurõ weerã. Cʉ̃ aˈtiri nʉmʉ nicã, nipeˈtise
ʉˈmʉarõ cjase ʉ̃jʉ̃peˈtidijarosaˈa. Nipeˈtise aˈti diˈta cjase, ʉˈmʉarõpʉ cjase sipipeˈtirosaˈa.

[13] Marĩ pe'e Õ'acũ cũ "Ape ma'ma ʉ'mʉse, ma'ma di'ta weegʉti" ní'quere co'te'e. Ti
turipʉre nipe'tirã añuse dia'cũrẽ weerãsama.
[14] Tojo weerã yʉ'ʉ mairã, cũ a'tisere co'terã, nipe'tise mʉsã weepõtẽorõ añurõ weeya.
A'tiro weecã, Jesú a'tigʉ, mʉsãrẽ añurã, bu'iri moorã, añurõ ejeripõ'rãtirãrẽ bocae-
jagʉsami. [15] Mʉsã a'tiro masĩña. Marĩ wiogʉ marĩrẽ pajaña'gũ, marĩ yʉ'rʉcã ʉasãgũ
co'tewapamosami. Tojo weegʉ maata a'titisami. Marĩ acaweregʉ Pablo marĩ ma'igũ
quẽ'rã tojota mʉsãrẽ ojacʉ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ masĩse o'ose me'rã tojo ojacʉ niwĩ. [16] Nipe'tise
cũ oja'que pũrĩnʉcũ Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicã marĩrẽ ña'arõ weeticã'to nígũ
ojasami. Apeye ni'cãrẽ cũ oja'que diasayʉ'rʉa'a. Masĩtirã, tojo nicã ẽjõpeotutuatirã tere
ãpẽrãrẽ weresu'riacã'sama. Na apeye Õ'acũ ya pũrĩpʉ oja'quere weresu'riaro weronojõ
weesama. Tojo weerã bu'iri da'reno'rãsama.
[17] Yʉ'ʉ mairã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ na nisoorã weeatjere wereyutojapʉ. Mʉsã tojo weerã
masĩtoja'a. Na ña'arã mʉsãrẽ nisoori nírã, tʉ'omasĩña. Tojo nicã mʉsãrẽ ẽjõpeotutuarã
ní'cãrãrẽ ẽjõpeodu'ucã weeticã'to. [18] Marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ yʉ'rʉogʉ pe'ere
masĩnemoña. Cũ marĩrẽ ma'imi nisere masĩrã, cũrẽ nemorõ ẽjõpeowã'cãña. Nipe'tirã
ni'cãrõacãrẽ, be'ropʉ quẽ'rãrẽ Jesucristore "Añuyʉ'rʉami", ninu'cũcã'rã. Tojota nirõʉa'a.
Tocã'rõta oja'a.
Pedro

Juã ojamʉ'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ judío masʉ̃ Zebedeo macʉ̃ Santiago acabiji nicʉ niwĩ.

A'tere ojacʉ niwĩ. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ nisoose me'rã bu'erãrẽ tʉ'omasĩdutigʉ ojacʉ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ẽjõpeonu'cũdutigʉ, queoro weenu'cũdutigʉ ojacʉ niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye yʉ'rʉoro weenu'cũdutigʉ ojacʉ niwĩ.

Cʉ̃ta ape pũrĩ Jesucristo catiri ʉmʉco cjasere ojacʉ niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

1-2 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ Jesucristo ye cjasere, cʉ̃ nisetisere ojagʉ wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese dʉporo cʉ̃, cʉ̃ pacʉ me'rã nitojacʉ niwĩ. Be'ro a'ti turipʉre bajuacʉ niwĩ. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃ marĩrẽ catinu'cũcã weegʉ́ nimi. Ʉ̃sã cʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ ucũsere tʉ'owʉ. Ʉ̃sã basu warota cʉ̃rẽ ĩ'abutiawʉ. Cʉ̃rẽ añurõ masĩwʉ̃. Tojo weerã cʉ̃rẽ ĩ'a'quere mʉsãrẽ were'e. 3 Ʉ̃sã marĩ pacʉ Õ'acʉ̃ me'rã, tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a. Mʉsã quẽ'rãrẽ tojota ʉasãsa'a. Tojo weerã ʉ̃sã ĩ'a'quere, tʉ'o'quere mʉsãrẽ were'e. 4 Mʉsãrẽ añurõ e'catiato nígʉ̃ a'ti pũrĩrẽ oja'a.

Õ'acʉ̃ añugʉ̃ nimi nise queti ni'i

5 Jesucristo ʉ̃sãrẽ bu'e'quere mʉsãrẽ wereturia'a. Cʉ̃ a'tiro niwĩ: "Õ'acʉ̃ añugʉ̃ nimi. Cʉ̃pʉre ne ña'ase marĩ'i. Cʉ̃ sĩ'ose weronojõ nimi. Na'itĩ'ase weronojõ nitimi", niwĩ. 6 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nicã'a", nibosa'a. Tojo nimirã ña'arõ wéérã, nisoorã weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse ʉseri me'rã tojo weesa'a. 7 Õ'acʉ̃ añurõ weemi. Marĩ Õ'acʉ̃ weronojõ añurõ wéérã pũrĩcã, ãpẽrã me'rã añurõ nisetimasĩ'i. Cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo wẽrĩse me'rã nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere dʉcayunu'cũmi.

8 Marĩ ña'ase cʉomirã ña'ase moo'o nírã, marĩ basuta nisoorã wee'e. Marĩ wãcũse diacjʉ̃ niwe'e. 9 Õ'acʉ̃ queoro weenu'cũgʉ̃ marĩ ña'arõ wee'quere diacjʉ̃ wereyʉ'rʉcã, queorota marĩrẽ acobojogʉsami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocʉ̃sami. 10 Õ'acʉ̃ a'tiro nicʉ niwĩ: "Masã nipe'tirã ña'arã nima", nicʉ niwĩ. "Marĩ ña'arõ weewe'e" nírã, "Õ'acʉ̃ nisoosepijagʉ nimi", nirã weebosa'a. Cʉ̃ ucũsere ẽjõpeotirã weronojõ nibosa'a.

2

Õ'acʉ̃ me'rã nírã a'tiro weeya nise ni'i

1 Mʉsã yʉ'ʉ põ'rã weronojõ ni'i. Ña'ase weeticã'to nígʉ̃, mʉsãrẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecãma, Jesucristo cʉ̃ pacʉpʉre marĩrẽ ucũbosasami. "Narẽ acobojoya", nisami. Jesucristo ña'ase moogʉ̃ nimi. Tojo weegʉ cʉ̃ marĩrẽ sẽrĩbosamasĩsami. 2 Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacãrã niwʉ̃. Marĩ dia'cʉ̃ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tirã a'ti turicjãrã acobojose bocamasĩsama.

3 Marĩ masĩ'i, Õ'acʉ̃ dutisere wéérã, cʉ̃rẽ ĩ'awã'no'sa'a. 4 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acʉ̃rẽ masĩ'i." Tojo nimirã cʉ̃ dutisere weetirã, nisoosepijarã nibosa'a. 5 Cʉ̃ dutiro wéérã, Õ'acʉ̃rẽ queorota ẽjõpeosa'a. Tojo weerã marĩ Õ'acʉ̃ me'rã ni'i nisere masĩ'i. 6 "Marĩ Õ'acʉ̃ me'rã ni'i" nírã, Jesucristo weeseti'caronojõta weesiruturoʉa'a.

A'merĩ ma'iña nise queti ni'i

7 Acawererã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ ojase apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Todʉporopʉ mʉsã dutise cʉo'quereta oja'a. A'te mʉsã tʉ'o'quepʉ ni'i. 8 Tojo nimirõ, yʉ'ʉ mʉsãrẽ ojase ma'ma dutise weronojõ wa'a'a. A'merĩ ma'isere wãmepeogʉ wee'e. Todʉporopʉ marĩ a'merĩ ma'itirã, ña'arã niwʉ̃. Na'itĩ'arõpʉ nirã́ weronojõ niwʉ̃. Ni'cãrõacãrẽ a'te du'uno'rõ wee'e. A'tocaterore marĩ a'merĩ ma'írã, bo'reyuropʉ nirã́ weronojõ ni'i. Te a'merĩ ma'isere Jesucristo me'rã masĩno'o. Tojo nicã mʉsã me'rã masĩno'o.

9 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Yʉ'ʉ pũrĩcã añurõ Õ'acʉ̃ dutiro weenu'cũcã'a." Tojo nimigʉ̃
ãpẽrãrẽ ma'itigʉ, todʉporopʉ na'itĩ'arõpʉ ní'caro weronojõta nicã'sa'a tja. 10 Ãpẽrãrẽ
ma'ígʉ̃, bo'reyuropʉ nigʉ́ weronojõ nimi. Ne cʉ̃rẽ cã'rõacã ña'arõ weese marĩ'i. 11 Marĩ
ãpẽrãrẽ ma'itirã, na'itĩ'arõpʉ nirʉ́ weronojõ nisetisa'a. Marĩ ña'arõ weese bu'iri caperi
bajuno'tirã weronojõ nisa'a. Tojo weerã "A'tiro pe'e ʉa'a", nímasĩtisa'a.
12-14 Yʉ'ʉ mʉsã nipe'tirãrẽ ojagʉti. Jesucristo cʉ̃ wẽrĩse wapa Õ'acʉ̃ mʉsã ña'arõ
wee'quere acobojocʉ niwĩ. Mʉsã Õ'acʉ̃rẽ masĩ'i. Bʉcʉrã, mʉsãrẽ oja'a. Jesucristore ne
waropʉ dʉ'pocʉ́ti'cʉre ẽjõpeoyucã, oja'a. Ma'mapjia, mʉsã wãcũtutuarã ni'i. Õ'acʉ̃ ye
ucũsere tʉ'o ẽjõpeo'o. Wãtĩrẽ docaque'acã weecãrã niwʉ̃. Tojo weegʉ mʉsãrẽ oja'a.
15-16 A'ti ʉmʉco cjase Õ'acʉ̃ ye mejẽta ni'i. A'tere wãcũnʉrʉ̃ticã'ña. Ña'arõ wãcũse,
a'metãrãsĩ'rĩse, ʉaripejase, ãpẽrã yʉ'rʉoro nicã'gʉ̃ nisĩ'rĩse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti
ʉmʉco cjase ni'i. "Tere weerãti", niticã'ña. No'o a'tere weesĩ'rĩgʉ̃nojõ marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ
ma'itisami. 17 A'ti turi pe'tiwã'cãrõ wee'e. Nipe'tise ña'arõ weesĩ'rĩ ʉaripejase quẽ'rã pe'tia
wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ dutiro weerʉ́ pũrĩcã ne pe'titirãsama. Cʉ̃ tiropʉ ninu'cũcã'rãsama.

Nisoorã ye queti ni'i

18 Nisoori masã ye quetire weregʉti. A'ti ʉmʉco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise dʉporo
ni'cʉ̃ Jesucristore ĩ'atu'tigʉ a'tigʉsami. Mʉsã a'tere tʉ'otojacãrã niwʉ̃. Pãjãrã cʉ̃ weronojõ
nirʉ́ nitojama. Tojo weerã marĩ a'ti turi maata pe'tiatjere masĩ'i. 19 Na cʉ̃rẽ ĩ'atu'tirã
marĩ me'rãcjãrãta nicã'miwã. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ẽjõpeotirã, marĩrẽ dʉcawatia
wa'awã. Na marĩ me'rãcjãrã waro mejẽta ní'cãrã niwã. Marĩ me'rãcjãrã nírã pũrĩcã, marĩ
me'rãta nibosama. Na tojo dʉcawaticã ĩ'arã, marĩ narẽ ĩ'amasĩ'i. Marĩ me'rãcjãrã mejẽta
nicãrã niwã.
20 Jesucristo mʉsãrẽ Espíritu Santure o'ócʉ niwĩ. Tojo weerã mʉsã diacjʉ̃ cjase,
Jesucristo ye quetire masĩpe'ticã'sa'a. 21 Cʉ̃ ye quetire masĩtirãrẽ ojagʉ weewe'e. Mʉsã
Jesucristo yere queoro masĩsa'a. Tojo weegʉ mʉsãrẽ oja'a. Mʉsã masĩ'i, cʉ̃ ye queti nisoose
mejẽta ni'i.
22 Nisoosepijagʉ a'tiro nisami: "Jesú Õ'acʉ̃ bese'cʉ mejẽta nimi", nisami. Tojo bʉsʉgʉ
cʉ̃rẽ ĩ'atu'tiri masʉ̃ nimi. Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃rẽ, cʉ̃ macʉ̃ Jesucristore teesami. 23 No'o cʉ̃
macʉ̃ Jesucristore ʉatirã, cʉ̃ pacʉ quẽ'rãrẽ moosama. Marĩ Jesucristore Õ'acʉ̃ bese'cʉ
nimi nírã, Õ'acʉ̃ põ'rã ni'i. 24 Tojo weerã mʉsã ne waro tʉ'o'que Jesucristo ye quetire
wãcũnʉrʉ̃ña. Mʉsã cʉ̃ ye quetire ẽjõpeonu'cũrã, Õ'acʉ̃ me'rã, cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo me'rã
añurõ nicã'rãsa'a. 25 Jesucristo marĩrẽ a'tiro nicʉ niwĩ: "Catinu'cũatjere o'ogʉti", nicʉ
niwĩ.
26 Mʉsãrẽ nisoori masã ye quetire ojatojapʉ. 27 Mʉsã Espíritu Santu Jesucristo o'ó'cʉre
cʉotoja'a. Cʉ̃ basu nipe'tisere nisooro marĩrõ mʉsãrẽ bu'emi. "Ʉ̃sãrẽ ãpẽrã bu'eato",
nitisa'a. Cʉ̃ bu'eronojõta Jesucristo me'rã añurõ nicã'ña.
28 Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ cʉ̃ me'rã ninu'cũcã'ña. Marĩ tojo wéérã, cʉ̃ a'ti nucũcãpʉ a'ticã,
cʉ̃rẽ põtẽrĩrã ĩ'aʉcʉasome. Bopoyasome. 29 Mʉsã Jesucristo añurõ weesere masĩtoja'a.
Tojo weerã nipe'tirã añurõ weerʉ́ Õ'acʉ̃ põ'rã nima nisere masĩno'o.

3

Õ'acʉ̃ põ'rã weesetise ni'i

1 Ĩ'arẽ mʉsã Õ'acʉ̃ marĩ pacʉ marĩrẽ ma'isere. Marĩrẽ ma'ígʉ̃, "Yʉ'ʉ põ'rã" ni
ẽjõpeosami. Tojo nírõnojõta marĩ cʉ̃ põ'rã ni'i. Ãpẽrã a'ti turicjãrã Õ'acʉ̃rẽ masĩtitjĩarã,
marĩ cʉ̃rẽ ẽjõpeorã weesetisere masĩtisama. 2 Acawererã, marĩ Õ'acʉ̃ põ'rã nitoja'a. Cʉ̃
põ'rã nimirã, be'ropʉ marĩ de'ro wa'atjere añurõ masĩno'ña marĩ'i yujupʉ. A'te dia'cʉ̃rẽ
masĩ'i. Marĩ Jesucristo a'ticã, cʉ̃ bajusere ĩ'arãsa'a. Cʉ̃rẽ ĩ'arã, cʉ̃ weronojõ wa'arãsa'a.
3 Jesucristore ne ña'ase marĩ'i. Marĩ quẽ'rã cʉ̃ weronojõ añurã wa'arãsa'a niatjere wãcũ'u.
Tojo weerã marĩ ña'arõ weeseti'quere dʉcayuwã'cãrã wee'e.
4 Ña'arõ weesetise Õ'acʉ̃ duti'quere yʉ'rʉnʉ'cãse ni'i. Nipe'tirã ña'arõ weerʉ́ Õ'acʉ̃rẽ
yʉ'rʉnʉ'cãrã weema. 5 Mʉsã masĩtoja'a, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'agʉ̃ Jesucristo a'ti
nucũcãpʉre a'ticʉ niwĩ. Ne cʉ̃rẽ cã'rõacã ña'ase marĩ'i. 6 Tojo weerã nipe'tirã cʉ̃ me'rã

ninu'cũrã ña'arõ weesetitisama. Ña'arõ weerã́ pe'e Jesucristore masĩtisama. [7] Mʉsã tʉ'omasĩña. Ãpẽrã mʉsãrẽ maasoocã, ẽjõpeoticã'ña. Jesucristo añugũ nimi. Tojo weerã cũ weronojõ nirã́ masã añurã nima. [8] Wãtĩ ne waropʉta ña'agũ nimʉjãti'cʉ nimi. Tojo weerã ña'arõ weesetirã cũ yarã nima. Jesucristo Õ'acũ macũ wãtĩ ña'arõ weesere cõ'agũ a'tigʉ a'ti turipʉre a'ticʉ niwĩ.

[9] Õ'acũ cũ põ'rãrẽ cũ weronojõ niseticã weecʉ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ põ'rã ña'asere weenu'cũtima. [10] Marĩ Õ'acũ põ'rãrẽ, wãtĩ yarãrẽ a'tiro ĩ'adʉcawaamasĩ'i. No'o ãpẽrãrẽ ma'itirã, ña'arõ weesetirãrẽ "Wãtĩ yarã nima", ni'i. Ãpẽrãrẽ ma'írã añurõ weesetirã pe'ere "Õ'acũ põ'rã nima", ni'i.

A'merĩ ma'idutise ni'i

[11] A'merĩ ma'irõʉa'a nise queti mʉsã ne waro maata tʉ'o'que ni'i. [12] Dʉporocjʉ̃pʉ Caĩ́ wãmetigʉ weronojõ niticã'rã. Cũ wãtĩ yagʉ nígũ, cũ acabiji Abere wẽjẽcʉ niwĩ. ¿De'ro weegʉ cũrẽ wẽjẽpari? Caĩ́ cũ weesetise ña'ase nicaro niwũ. Cũ acabiji weese pe'e añuse nicaro niwũ. Te bu'iri cũrẽ ʉogʉ, wẽjẽcʉ niwĩ. [13] Ãpẽrã mʉsã añurõ weesetisere ĩ'áʉorã, ĩ'atu'tibosama. Na Caĩ́ cũ acabijire ʉo'caro weronojõ weerã weesama. Na mʉsãrẽ ĩ'atu'ticã, ʉcʉaticã'ña.

[14] Marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, Õ'acũ põ'rã ni'i nisere masĩ'i. Todʉporopʉre Jesucristore masĩtitjĩarã, ãpẽrãrẽ ma'itiwʉ. Ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ẽjõpeoyurã, a'merĩ ma'i'i. Ãpẽrãrẽ ma'itirã pũrĩcã, marĩ todʉporopʉ ní'caronojõta nicã'bosa'a. Catinu'cũsere moobosa'a. [15] No'o ãpẽrãrẽ ĩ'atu'tigʉnojõ masãrẽ wẽjẽcõ'arĩ masũ weronojõ nimi. Mʉsã masĩ'i, ne ni'cũ masãrẽ wẽjẽcõ'arĩ masũ catinu'cũsere moosami. Mʉsã cũ weronojõ niticã'ña. [16] Jesucristo marĩ ye niatjere wẽrĩcʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ a'merĩ ma'isere masĩ'i. No'o ãpẽrãrẽ ma'írã, marĩ ya catiri ʉmʉcore wãcũnʉrʉ̃tisa'a. Narẽ weetamurã, marĩ quẽ'rã wẽrĩmasĩ'i. [17] Marĩ apeyenojõ cʉomirã, pajasecʉorãrẽ o'otirã, ¿de'ro wee "Õ'acũrẽ ma'i'i", nibosaʉ? [18] Bu'i, marĩ ye ucũse ʉseri me'rã dia'cũ "Narẽ ma'i'i", niticã'rõʉa'a. Narẽ añurõ weetamurõʉa'a. Te me'rã marĩ narẽ ma'isere ĩ'omasĩ'i.

*Õ'ac*ũrẽ ẽjõpeorã uiro marĩrõ nímasĩ'i nise ni'i

[19-20] Apetero marĩ a'tiro wãcũsa'a: "Yʉ'ʉ ña'ayʉ'rʉagʉ nisa'a." Tojo wãcũmirã, marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, Õ'acũ me'rã uiro marĩrõ nímasĩ'i. Marĩ cũ põ'rã ni'i. Cũ marĩ wãcũsere masĩpe'ocã'sami. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojosami. [21-22] Marĩ ne bu'iri moosa'a ni tʉ'oña'rã, uise marĩrõ Õ'acũrẽ sẽrĩmasĩ'i. Cũ dutisere, cũ ʉasere weecã, Õ'acũ nipe'tise marĩ sẽrĩsere yʉ'tigʉsami. [23] Cũ duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore ẽjõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronojõta marĩrẽ a'merĩ ma'idutimi. [24] Marĩ cũ duti'quere wéérã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quẽ'rã marĩ me'rã añurõ nicã'mi. Marĩrẽ Espíritu Santure o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã cũ marĩ me'rã nisere masĩ'i.

4

*Ãp*ẽrã weresere ĩ'abesetojarãpʉ weedutise ni'i

[1] Acawererã, Õ'acũ yere wereri masã mʉsã tiropʉ bu'erã etacã, na weresere "¿Diacjʉ̃ta Õ'acũ ye nimitito?" ni ĩ'aña. Ãpẽrã Õ'acũ o'ó'cãrã nitima. Nipe'tirãpʉre ẽjõpeoticã'ña. Na Espíritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti ʉmʉcopʉre no'o ʉaro nisoori masã nibi'acã'ma. "Õ'acũ yere wererã wee'e", ni bʉsʉsijama. [2] Mʉsã na diacjʉ̃ wererãrẽ a'tiro ĩ'abeseya. Na "Jesucristo a'ti upʉ me'rã bajuacʉ nimi", nisama. Tojo ẽjõpeorã, Espíritu Santure cʉorã nima. Narẽ ẽjõpeoya. [3] Ãpẽrã tojo ẽjõpeotirã, Espíritu Santure mooma. Mejõ cũrẽ pe'sutima. Mʉsã Jesucristore ĩ'atu'tigʉ cũ a'tiatjere tʉ'otojapã. Na cũ weronojõ nirã́ a'ti di'tapʉre nitojama.

[4] Nisoori masã wãtĩ yarã nima. Õ'acũ wãtĩ nemorõ tutuami. Mʉsã Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã mʉsã na ucũsere ẽjõpeoticãrã niwũ. [5] Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti ʉmʉco cjase dia'cũrẽ bu'esama. Na weronojõ nirã́ta na bu'esere tʉ'osama. [6] Marĩ pũrĩcã Õ'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã́ marĩ bu'esere tʉ'osama. Cũ põ'rã nitirã tʉ'otisama. Tojo weerã

marĩ diacjʉ̃ cjase ẽjõpeorãrẽ, diacjʉ̃ nitisere ẽjõpeorãrẽ ĩ'abesemasĩ'i. “Ã'rãta nima diacjʉ̃ cjasere ẽjõpeorã”, nímasĩ'i. “Na nima diacjʉ̃ cjasere ẽjõpeotirã”, ni ĩ'adʉcawaamasĩ'i.

Marĩrẽ a'merĩ ma'idutise ni'i

7-8 Acawererã, Õ'acʉ̃ masãrẽ ma'imi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã a'merĩ ma'irõʉa'a. A'merĩ mairãnojõ Õ'acʉ̃ põ'rã nima. Na Õ'acʉ̃rẽ masĩma. No'o ma'ise moorãnojõ Õ'acʉ̃rẽ ne masĩtima. 9 Cʉ̃ marĩrẽ ma'isere ĩ'ogʉ̃, cʉ̃ macʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ a'ti turipʉre o'ócʉ niwĩ. Marĩ catinu'cũatjere wéégʉ tojo weecʉ niwĩ. 10 Yʉ'ʉ ma'isere ucũgʉ̃, marĩ Õ'acʉ̃rẽ ma'isere ucũgʉ̃ mejẽta wee'e. Cʉ̃ pe'e marĩrẽ ma'isere ucũgʉ̃ wee'e. Cʉ̃ marĩrẽ ma'ígʉ̃, marĩ ña'arõ wee'quere acobojodutigʉ cʉ̃ macʉ̃rẽ o'ócʉ niwĩ. Cʉ̃ me'rã marĩ acobojose boca'a.

11 Acawererã, Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'i'caronojõta marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'irõʉa'a. 12 A'ti ʉmʉcopʉre ne ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ ĩ'a'cʉ marĩmi. Marĩ cʉ̃rẽ ĩ'ati'cãrã nimirã, ãpẽrãrẽ ma'írã, cʉ̃ marĩpʉre nisere masĩ'i. Cʉ̃ marĩrẽ ma'i'que ye bu'iri ãpẽrãrẽ queoro ma'ita basio'o. 13 Õ'acʉ̃ marĩrẽ Espíritu Santure o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ Õ'acʉ̃ marĩpʉre nisere masĩ'i. Marĩ quẽ'rã cʉ̃pʉreta ni'i. 14 Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ ʉ̃sã basuta ĩ'awʉ̃. Cʉ̃rẽ a'ti turipʉre marĩ ña'arõ wee nisetimi'cãrãrẽ yʉ'rʉweticã weedutigʉ o'ócʉ niwĩ. Tojo weerã mʉsãrẽ a'tere were'e. 15 No'o nipe'tirã “Jesú Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimi” nirãnojõ Õ'acʉ̃ me'rã nima. Cʉ̃ quẽ'rã napʉre nimi.

16 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'isere masĩ'i. Cʉ̃ nipe'tirãrẽ ma'imi. No'o ãpẽrãrẽ maigʉ̃nojõ añurõ Õ'acʉ̃ me'rã nimi. Õ'acʉ̃ quẽ'rã cʉ̃ me'rã nimi. 17 Marĩ Õ'acʉ̃ me'rã nírã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipʉ nicã, cʉ̃ pacʉ quẽ'rã cʉ̃ me'rã nicʉ niwĩ. Cʉ̃ me'rã ní'caronojõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ Õ'acʉ̃ nimi. Tojo weerã marĩ a'ti turicjãrãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, cʉ̃rẽ ne uisome. 18 A'merĩ mairã tirore uise marĩ'i. Uise cʉorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tʉ'oña'a. No'o uigʉnojõ a'merĩ ma'imasĩtimi.

19 Õ'acʉ̃ marĩrẽ ma'imʉ'tãcʉ niwĩ. Tojo weerã marĩ cʉ̃rẽ ma'i'i. 20 Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ma'imirã, ãpẽrãrẽ ĩ'atu'tirã, nisoosebʉcʉrã ni'i. Masã marĩ ĩ'arã waromarĩcãrẽ ma'itirã, nemorõ Õ'acʉ̃ bajutigʉ pũrĩcãrẽ ma'ita basiotisa'a. 21 Jesucristo marĩrẽ a'tiro dutiwĩ: “Õ'acʉ̃rẽ ma'írã, ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõʉa'a”, niwĩ.

5

Õ'acʉ̃ põ'rã nírã, ña'asere weeticã'rõʉa'a nise ni'i

1 Nipe'tirã “Jesú Õ'acʉ̃ bese'cʉ nimi” ni ẽjõpeorãnojõ Õ'acʉ̃ põ'rã nima. Ãpẽrãrẽ ma'írã, na põ'rã quẽ'rãrẽ ma'irõʉa'a. 2 Marĩ Õ'acʉ̃rẽ ma'i, cʉ̃ duti'quere wéérã, marĩ cʉ̃ põ'rãrẽ ma'i'i nisere masĩno'o. 3 Õ'acʉ̃rẽ ma'írã, cʉ̃ duti'quere weerã wee'e. Cʉ̃ dutise diasawe'e, weeta basiopũrĩcã'sa'a. 4 Marĩ Õ'acʉ̃ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ẽjõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. 5 Marĩ Jesucristore “Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimi”, ni ẽjõpeo'o. Te me'rã dia'cʉ̃ a'ti ʉmʉco cjase ña'asere cã'mota'amasĩsa'a.

Jesucristore “Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimi” nise ni'i

6 Jesucristo Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimi. Cʉ̃ a'ti turipʉ nicã, Juã wãmeyeri masʉ̃ cʉ̃rẽ wãmeyewĩ. Cʉ̃rẽ wãmeyegʉ, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cʉ̃ curusapʉ wẽrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ nisere ĩ'owĩ. Cʉ̃rẽ wãmeye'que me'rã dia'cʉ̃ ĩ'otiwĩ. Cʉ̃ wẽrĩse me'rã quẽ'rãrẽ ĩ'owĩ. Espíritu Santu Jesucristo Õ'acʉ̃ macʉ̃ nisere ĩ'omi. Cʉ̃ʉ̃ta diacjʉ̃ cjasere weregʉ nimi. 7 A'te quetire na basuta ĩ'oma. Na i'tiarã ʉ'mʉsepʉ nima: pacʉ, macʉ̃, tojo nicã Espíritu Santu. Ã'rã i'tiarãpʉ dʉcawatimirã, ni'cʉ̃ta nimi. 8 A'ti nucũcãpʉre Espíritu Santu werese me'rã Jesú Õ'acʉ̃ macʉ̃ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesú cʉ̃ Õ'acʉ̃ macʉ̃ nisere cʉ̃ wãmeyeno'que me'rã, cʉ̃ wẽrĩ'que me'rã ĩ'ocʉ niwĩ. 9 Masã na ĩ'a'quere werecãmarĩcãrẽ, marĩ ẽjõpeo'o. Õ'acʉ̃ cʉ̃ macʉ̃ yere werecã pũrĩcãrẽ, nemorõ ẽjõpeoroʉa'a. Cʉ̃ masã ucũse nemorõ queoro weremi. 10-12 Õ'acʉ̃ marĩrẽ cʉ̃ macʉ̃ me'rã catinu'cũsere o'ocʉ niwĩ. Tojo weerã cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeorã cʉ̃ me'rã catinu'cũrãsama. Cʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeotirã ne cʉ̃ me'rã catinu'cũsome. Marĩ Jesucristo ye quetire diacjʉ̃ta ni'i nírã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wee'e. Ãpẽrã a'tere ẽjõpeotirãnojõ “Õ'acʉ̃ nisoogʉ nimi”, nirã weema.

Juã werecasa'que ni'i

[13] Mʉsã Õ'acʉ̃ macʉ̃rẽ ẽjõpeorãrẽ tere ojapʉ. Mʉsã catinu'cũrãsa'a nisere masĩato nígʉ̃
tojo ojapʉ.
[14] Marĩ masĩ'i, Õ'acʉ̃ cʉ̃ ʉaronojõ marĩ sẽrĩcã, marĩ sẽrĩsere tʉ'osami. "Marĩ sẽrĩsere
tʉ'osami" ni masĩrã, cʉ̃rẽ uise marĩrõ sẽrĩmasĩ'i. [15] "Õ'acʉ̃ marĩ sẽrĩsere tʉ'osami" ni
masĩrõnojõta "Cʉ̃ marĩ sẽrĩ'que quẽ'rãrẽ o'otojami", nino'o.
[16] Apetero Jesucristore ẽjõpeogʉ ña'arõ weesami. Cʉ̃ tojo weecã ĩ'arã, Õ'acʉ̃rẽ
sẽrĩbosaya. Marĩ sẽrĩbosacã, Õ'acʉ̃ yʉ'tigʉsami. Cʉ̃rẽ dʉcayugʉsami tja. Apeye pũrĩcã
ña'abutiaro weese ni'i. Téma "Sẽrĩbosaya" niña marĩ'i. Tere weerã́ Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'asome.
[17] Nipe'tise ña'ase Õ'acʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãse ni'i. Yʉ'ʉ nírõnojõta apeye ña'arõ weesere Õ'acʉ̃
acobojogʉsami. Apeye ña'abutiaro weesere acobojosome.
[18] Marĩ masĩ'i, Õ'acʉ̃ põ'rãrẽ Jesucristo añurõ co'tenu'cũcã'mi. Tojo weerã na ña'arõ
weenu'cũtisama. Wãtĩ quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.
[19] Marĩ Õ'acʉ̃ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wiogʉ nimi nisere masĩ'i.
[20] Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acʉ̃ macʉ̃ cʉ̃ a'ti'quere masĩ'i. Cʉ̃ marĩrẽ Õ'acʉ̃ diacjʉ̃ nigʉ̃rẽ
masĩdutigʉ tʉ'omasĩse o'ocʉ niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã nírã, cʉ̃ pacʉ Õ'acʉ̃pʉreta
ni'i. Jesucristo Õ'acʉ̃ nimi. Cʉ́ta catinu'cũgʉ̃ marĩ catinu'cũatjere o'omi. [21] Apeye,
masã na queose yee ẽjõpeo'quenojõrẽ ẽjõpeoticã'ña. Õ'acʉ̃ se'sarore ẽjõpeoya. Nipe'tise
apeyenojõ yʉ'rʉoro Õ'acʉ̃rẽ ma'iña.

Tojota weeroʉasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Nimʉ'tãrĩ pũrĩ be'ro Juã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Juã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nigʉ̃ weronojõ Õ'acʉ̃ yarã cʉ̃ bese'cãrãrẽ ojacʉ niwĩ. Queoro weesetisere, a'merĩ ma'isetisere ojacʉ niwĩ. Nisoose me'rã bu'eri masãrẽ tʉ'omasĩdutigʉ ojacʉ niwĩ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

1 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirĩ masʉ̃ ni'i. Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ Õ'acʉ̃ bese'core oja'a. Mʉ'ʉ põ'rã quẽ'rãrẽ oja'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ diacjʉ̃ta ma'i'i. Yʉ'ʉ se'saro mʉsãrẽ ma'igʉ̃ weewe'e. Nipe'tirã diacjʉ̃ cjase Jesucristo ye quetire tʉ'o'cãrã mʉsãrẽ ma'ima. 2 Cʉ̃ ye quetire ʉ̃sã ye ejeripõ'rãrĩpʉ cʉo'o. Tojo weerã mʉsãrẽ pũrõ ma'i'i. Te quetire cʉonu'cũcã'rãsa'a. 3 Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃, tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ Jesucristo marĩ wiogʉ mʉsãrẽ a'tiro weeato. Añurõ wee, mʉsãrẽ pajaña'a, ejerisãjãcã weeato. Tere wéégʉ, diacjʉ̃ nise ma'ise me'rã weeato.

4 Ni'cãrẽrã mʉ'ʉ põ'rãrẽ bocaejawʉ. Narẽ diacjʉ̃ Õ'acʉ̃ duti'caronojõta weecã ĩ'awʉ̃. Tere ĩ'agʉ̃, pũrõ e'catiwʉ. 5 Ni'cãrõacã mʉ'ʉrẽ nigʉ̃ti. Marĩ a'merĩ ma'irõʉa'a. A'te apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Maata marĩ cʉo'que ni'i. 6 Marĩ a'merĩ ma'írã, Õ'acʉ̃ dutisere weerã wee'e. Cʉ̃ marĩrẽ a'merĩ ma'iduticʉ niwĩ. A'te mʉsã tʉ'otoja'quepʉ ni'i.

Nisoori masãrẽ ẽjõpeoticã'ña nise ni'i

7 A'ti turipʉre pãjãrã weremaasoosijari masã nima. Na, "Jesucristo masʉ̃ marĩ weronojõ upʉtigʉ a'ticʉ niwĩ" nisere ẽjõpeotima. Náta Jesucristore ĩ'atu'tiri masã nima. 8 Mʉsã tʉ'omasĩña. Na weresere ẽjõpeoticã'ña. Mʉsã tere ẽjõpeorã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ o'obo'quere ba-juriorã weebosa'a. Na weresere tʉ'otirã pe'e, Õ'acʉ̃ nipe'tise mʉsãrẽ o'oatjere bocarãsa'a. Cʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weese wapa o'ogʉsami.

9 Jesucristo bu'e'que dia'cʉ̃rẽ bu'etigʉ, no'o cʉ̃ ʉaro, yʉ'rʉoro weremorẽsu'ugʉnojõ Õ'acʉ̃rẽ moomi. Jesucristo cʉ̃ bu'e'que se'sarore weregʉ Õ'acʉ̃ me'rã añurõ nisami. Tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ me'rã añurõ nicã'mi. 10 Ãpẽrã Jesucristo ye quetire mejẽcã bu'eri masã mʉsã ya wi'ipʉ etacã, narẽ sõrõticã'ña. Narẽ utamurã, "Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ añurõ weeato", niticã'ña. 11 Mʉsã narẽ tojo nírã, na me'rãcjãrã wa'arã weebosa'a. Mʉsã na ña'arõ weesere bu'ipejarã weebosa'a.

Juã cʉ̃ ojatʉo'que ni'i

12 Yʉ'ʉ peje waro nisĩ'rĩse cʉomi'i, cʉogʉ pe'e. A'ti pũrĩpʉre ojasome. Yʉ'ʉ basuta topʉ wa'a, mʉsã me'rã ucũgʉ̃ti. Marĩ tojo wéérã, e'catirãsa'a.

13 Mʉ'ʉ acabijo põ'rã mʉ'ʉrẽ añudutima. Co quẽ'rã Õ'acʉ̃ bese'co nimo.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Pʉa pũrĩ be'ro Juã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Juã a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ẽjõpeogʉ Gayo wãmetigʉre ojacʉ niwĩ. Jesucristore ẽjõpeogʉ, mʉ'ʉ ãpẽrãrẽ añurõ weesetiaporo nígʉ̃, cʉ̃rẽ ojacʉ niwĩ. Demetrio wãmetigʉ cʉ̃ queoro weeseti'quere ojacʉ niwĩ.

Diótrefes wãmetigʉma cʉ̃ ña'arõ weesere ne tʉ'saticʉ niwĩ.

Gayo ye queti ni'i

1 Yʉ'ʉ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori nirĩ masʉ̃ ni'i. Gayo yʉ'ʉ me'rãcjʉ̃ yʉ'ʉ ʉpʉtʉ maigʉ̃rẽ, mʉ'ʉrẽ oja'a. Mʉ'ʉrẽ diacjʉ̃ta ma'i'i.

2 Yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩbosagʉ wee'e. "Nipe'tise mʉ'ʉ ye cjase añurõ wa'ato. Mʉ'ʉ Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeose añurõ wa'aronojõta wa'ato. Apeye quẽ'rã, duti mʉ'ʉrẽ wa'aticã'to", ni sẽrĩbosa'a Õ'acʉ̃rẽ. 3 Yʉ'ʉ pũrõ e'cati'i. Ãpẽrã Jesure ẽjõpeorã mʉ'ʉ ye quetire miiejawã. Mʉ'ʉ añurõ Õ'acʉ̃ ʉaro weenu'cũgʉ̃ weeaporo. 4 Yʉ'ʉ bu'e'cʉ queoro weecã tʉ'ogʉ, e'catiyʉ'rʉasa'a. ¿De'ro wee yʉ'ʉ mʉ'ʉrẽ nemorõ e'catimasĩbosaʉ?

5 Mʉ'ʉ nipe'tirã ãpẽrã mʉ'ʉ tiropʉ ejarãrẽ añurõ weesetigʉ weeaporo. Ʉpʉtʉ waro apesecjãrã mʉ'ʉ ĩ'amasĩtirãrẽ weetamuaporo. 6 Na ʉ̃sã nerẽwʉaropʉ mʉ'ʉ ye cjasere, ãpẽrãrẽ mʉ'ʉ ma'isere werewã. Mʉ'ʉ tiropʉ ejarãrẽ narẽ tojo weetamunu'cũcã'ña. Mʉ'ʉ tojo weecã, na añurõ Õ'acʉ̃ ʉaronojõta apesepʉre yʉ'rʉamasĩrãsama. 7 Na Jesucristore ẽjõpeotirã weetamusere ñe'erõ marĩrõ Jesucristo ye quetire werewã'cãrã weema. 8 Tojo weerã Jesucristore ẽjõpeorã marĩ pe'e narẽ weetamurõʉa'a. Marĩ narẽ weetamurã, na me'rã da'rarã wee'e.

Diótrefes wãmetigʉ cʉ̃ ña'arõ wee'que ni'i

9 Yʉ'ʉ mʉsãrẽ ni'cã pũrĩ ojawʉ. Diótrefes mʉsã wiogʉ nisĩ'rĩgʉ̃ weeapʉ. Tojo weegʉ ʉ̃sã duti'quere ʉatiapʉ. 10 Yʉ'ʉ mʉsã tiropʉ wa'agʉ, cʉ̃rẽ mʉsã ĩ'orõpʉ weregʉti cʉ̃ ʉ̃sãrẽ ucja'quere, ʉ̃sãrẽ nisoo'quere. A'te dia'cʉ̃ nitiaporo. Ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã topʉ ejacã, narẽ ñe'etiapʉ. Ãpẽrã narẽ añurõ ñe'esĩ'rĩrãrẽ ñe'edutitiapʉ. Narẽ ñe'ecãma, na me'rã ninemodutitiacjʉ niapʉ.

11 Ña'arã na weesere ĩ'acũuticã'ña. Añurõ weerã́ pe'ere ĩ'acũuña. Añurõ weerã́ Õ'acʉ̃ yarã nima. Ña'arõ weerã́ Õ'acʉ̃rẽ masĩtisama.

Demetrio cʉ̃ añurõ weese ni'i

12 Nipe'tirã Demetriore añurõ ucũma. Õ'acʉ̃ ʉaronojõta queoro weeapʉ. Ʉ̃sã quẽ'rã cʉ̃rẽ tojota ĩ'awʉ̃. Mʉsã masĩ'i. Ʉ̃sã diacjʉ̃ta ucũ'u.

Juã cʉ̃ añudutise ni'i

13 Yʉ'ʉ peje waro ucũse cʉomi'i, cʉogʉ pe'e. A'ti pũrĩpʉre ojasome. 14 Yʉ'ʉ maata topʉ wa'acã, marĩ a'merĩ utamurãsa'a.

15 Añurõ wa'ato mʉ'ʉrẽ. A'tocjãrã yʉ'ʉ me'rãcjãrã mʉ'ʉrẽ añudutima. Nipe'tirã topʉ nirã́ marĩ me'rãcjãrã añuato.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Juda Cʉ ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juda, Santiago Jesucristore ẽjõpeorãrẽ sʉ'ori wejepeogʉ acabiji nicʉ niwĩ.

Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tʉ'o'quere du'usĩ'rĩcã tʉ'ogʉ ojacʉ niwĩ. Tojo nicã nisoose me'rã bu'erãrẽ tʉ'omasĩdutigʉ, Jesucristore ẽjõpeonu'cũdutigʉ ojacʉ niwĩ.

Juda Õ'acʉ̃ yarãrẽ ojase ni'i

[1] Yʉ'ʉ Juda Jesucristore da'rawã'ñaco'tegʉ Santiago acabiji mʉsãrẽ añuduti'i. Marĩ pacʉ Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ cʉ̃ põ'rã niato nígʉ̃ besecʉ niwĩ. Cʉ̃ mʉsãrẽ ma'imi. Jesucristo mʉsãrẽ ẽjõpeonu'cũcã'to nígʉ̃ co'temi. A'ti pũrĩrẽ mʉsãrẽ oja'a. [2] Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ pajañaʼse, ejerisãjãse, ma'ise cʉoyʉ'rʉmajãcã weeato.

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i

[3-4] Yʉ'ʉ mairã, Õ'acʉ̃ marĩ Jesucristo yʉ'rʉono'cãrãrẽ añurõ weesere mʉsãrẽ pũrõ ojasĩ'rĩmiwʉ̃. Tojo weesĩ'rĩ'cʉ nimigʉ̃, ni'cãrõacãrẽ "A'te pe'ere ojacã añutʉ'sa'a" ni wãcũ'u majã. Ãpẽrã nisoose me'rã bu'ecã, ẽjõpeoticã'ña. Õ'acʉ̃ Jesucristore ẽjõpeodutigʉ cũu'que pe'ere wãcũtutua, ẽjõpeonu'cũcã'ña. Cʉ̃ tere ni'cãti me'rãta marĩ cʉ̃ yarãrẽ o'odojacʉ niwĩ. Nisoori masã me'rĩse me'rã mʉsã me'rã a'mesʉ'acãrã niwã. Na Õ'acʉ̃rẽ mooma. A'tiro nisama: "Õ'acʉ̃ marĩ ña'arõ wee'quere acobojoyucã, no'o ʉaro marĩ upʉ ʉaripejasenojõrẽ weemasĩ'i", nisama. Õ'acʉ̃ ma'ígʉ̃ weese pe'ere dojorẽsama. Jesucristo marĩ wiogʉ ni'cʉ̃ nigʉ̃rẽ ʉatisama. Cʉ̃rẽ "Õ'acʉ̃ macʉ̃ mejẽta nimi", nisama. Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ ye queti ojáca pũrĩpʉ na tojo weerãrẽ "Bu'iri da'reno'rãsama", nitojano'caro niwʉ̃. Tojo weerã wãcũtutuaya. Nisoori masã dutisere weeticã'ña. Narẽ a'tiro niña: "Õ'acʉ̃ marĩrẽ ẽjõpeodutise dia'cʉ̃ queoro ni'i. Mʉsã bu'ese pũrĩcã diacjʉ̃ niwe'e", niña narẽ.

[5] Mʉsã masĩ'quepʉre apaturi wãcũdutigʉ mʉsãrẽ weregʉti. Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãrãrẽ bu'iri da'resami. Dʉporopʉ Õ'acʉ̃ ʉ̃sã ñecʉ̃sʉmʉa Israe curuacjãrãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Na Egiptopʉ pi'eti'cãrãrẽ aperopʉ miiwijacʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃ tojo weecã ĩ'amirã, ãpẽrã cʉ̃rẽ ẽjõpeoticãrã niwã. Tojo weegʉ narẽ bu'iri da're bajuriobutiacʉ niwĩ. [6] Apeye quẽ'rãrẽ wãcũña. Dʉporopʉ ãpẽrã ʉ'mʉsecjãrã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã nimi'cãrã cʉ̃rẽ yʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã. Õ'acʉ̃ narẽ dutise cũumi'quere yʉ'rʉnʉ'cãrã, añurõpʉ nimi'cãrã cõ'owijaacãrã niwã. Tojo weegʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ na'itĩ'arõpʉ cõme dari me'rã dʉ'tecũucõ'acʉ niwĩ. Cʉ̃ nipe'tirãrẽ beseatji nʉmʉ nicã, narẽ bu'iri da'rebutiagʉsami. Narẽ pi'etinu'cũdutigʉ pecame'epʉ cõ'abajuriogʉsami. [7] Sodoma, Gomorra, tojo nicã te pʉ'to cjase macãrĩ na ña'arõ wee'que quẽ'rãrẽ wãcũña. Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã nim-i'cãrã weronojõ te macãrĩcjãrã quẽ'rã ña'arõ weecãrã niwã. Na nʉmosãnumia nitirãrẽ a'metãrãcãrã niwã. Apeye quẽ'rãrẽ ʉmʉa se'saro numia me'rã weewʉasenojõrẽ weecãrã niwã. Numia quẽ'rã tojota weecãrã niwã. Na ña'arõ wee'que wapa Õ'acʉ̃ bu'iri da'regʉ, narẽ ʉ̃jʉ̃acõ'acʉ niwĩ. Nipe'tirã ña'arã na weronojõta pecame'e pe'titiri me'epʉ bu'iri da'reno'rãsama nisere masĩyudutigʉ narẽ tojo weecʉ niwĩ.

[8] A'tiro nicã quẽ'rãrẽ mʉsã wa'teropʉ nirã́ na nisoori masã todʉporocjãrãpʉ weronojõ ña'arõ weema. Tʉ'omasĩtirã weronojõ na ña'arõ weesĩ'rĩsere no'o ʉaro weesama. Tere wéérã, na basu na upʉre dojorẽsama. Tojo nicã Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãsama. Ape turicjãrã ʉ'mʉsepʉ nirã́ tutuarãrẽ bujicã'sama. [9] Ʊ'mʉsecjãrã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã wiogʉ Miguemarĩcã tojo bujicã'ticʉ niwĩ. Dʉporopʉ Moisé wẽ́rĩ́ca be'ro Migue wãtĩ me'rã Moisé ya upʉre dʉ'sasocãrã niwã. Migue cʉ̃ basu wãtĩrẽ ne cã'rõ tu'ti bujicã'ticʉ niwĩ. A'tiro pe'e nicʉ niwĩ: "Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ wiogʉ mʉ'ʉrẽ tu'tiato", nicʉ niwĩ. [10] Nisoori masã pũrĩcã na tʉ'omasĩtisere no'o ʉaro ucũma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cʉ̃rẽ masĩsama. Wa'icʉrã tʉ'omasĩtirã weronojõ nima. Na tʉ'oña'rõbajuro tʉ'oña'sama. Te me'rã na bu'iri da're bajuriono'rãsama.

11 Ña'arõ wa'arosa'a narẽ. Dʉporocjʉ̃pʉ Caí cʉ̃ acabiji Abere ʉogʉ cʉ̃rẽ wẽjẽ'caro
weronojõ ña'arõ weema. Tojo nicã Balaã wãmetigʉ wee'caro weronojõ weema. Cʉ̃
niyeru ʉayʉ'rʉagʉ, Õ'acʉ̃ dutisere yʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Apĩ Coré wãmetigʉ wee'caro
weronojõ weema. Cʉ̃, wiorã Õ'acʉ̃ cũu'cãrãrẽ yʉ'rʉnʉ'cãcʉ niwĩ. Cʉ̃ tojo wee'que bu'iri
Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ bu'iri da'regʉ, wẽrĩcã weecʉ niwĩ. Na nisoori masãrẽ Caí, Balaã, Coreré
bu'iri da're'caronojõta Õ'acʉ̃ narẽ bu'iri da'regʉsami. 12 Nisoori masã, mʉsã Jesucristore
ẽjõpeorã nerẽ ba'ari curare bopoyoro weerã weesama. Mʉsã me'rã sĩ'rĩ, ba'atamurã, na
ye cjase dia'cʉ̃rẽ wãcũrã, ña'arõ weesama. Narẽ wiopesase marĩsa'a. Ãpẽrãrẽ wãcũtimirã,
na basu ba'a yapisĩ'rĩsama. Aco pejatimirõ, acocurari wĩ'rõ wẽecã, tuuwã'cãrõ weronojõ
nisama. Te curari aco pejatiro weronojõ masãrẽ añuse ĩ'otisama. Yucʉdʉca dʉcatiri
cura apeyepagʉ dʉca marĩsepagʉ weronojõ nico'tesama. Na Õ'acʉ̃ yere bu'emirã, queoro
weetirã, dʉca marĩrã weronojõ nisama. Na, masã dʉca marĩcjʉre paacõ'ano'cʉ weronojõ
nisama. Narẽ ne cã'rõ añurõ weese marĩsa'a. 13 Pã'cõrĩ maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori
sumutopʉ paaqueõ'o'que weronojõ nima. Na ucũme'rĩmirã, ña'ase bopoyase dia'cʉ̃rẽ
weenu'cũsama. Ñocõa bʉrʉbajudutidijarã weronojõ nima. Diacjʉ̃ca ma'a cjasere du'urã,
na'itĩ'arõpʉ bu'iri da're bajuriono'rãsama.
14 Dʉporocjʉ̃pʉ Enoc wãmetigʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ masĩse o'oro me'rã na nisoori masãrẽ bu'iri
da'reatjere weremʉ'tãcʉ niwĩ. Marĩ ñecʉ̃ Adá pãrãmi nituriagʉpʉ nicʉ niwĩ Enoc. Seis
turiri be'rocjʉ̃ nicʉ niwĩ. Cʉ̃, be'ropʉ wa'atjere a'tiro nicʉ niwĩ: "Marĩ wiogʉ pãjãrã
ʉ'mʉsecjãrã cʉ̃rẽ wereco'terã me'rã a'tigʉsami. 15 Nipe'tirã masãrẽ besegʉ a'tigʉsami.
Ña'arã na ña'arõ wee'quere besepe'ocʉ̃sami. Tojo nicã dicʉse ña'arã cʉ̃rẽ ña'arõ ucũ'quere
besegʉsami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regʉsami", ni ojayucʉ niwĩ Enoc. 16 Nisoori
masã nipe'tisere tʉ'satisama; "Ña'a ni'i", nisama. Na ʉaro dia'cʉ̃rẽ weesĩ'rĩsama. Masĩrã
waro weronojõ ucũma'asama. Na yere ʉasãrã, ãpẽrãrẽ añurõ ucũta'sasama.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ werecasa'que ni'i

17 Yʉ'ʉ mairã, marĩ wiogʉ Jesucristo besecúú'cãrã mʉsãrẽ todʉporopʉ ní'quere wãcũña.
18 Mʉsãrẽ a'tiro nicãrã niwã: "A'ti ʉmʉco pe'tiati dʉporo masã no'o ʉaro Õ'acʉ̃
yere bujicã'rãsama. Õ'acʉ̃rẽ ʉatirã, na ña'arõ ʉaripejasere weerãsama", nicãrã niwã.
19 Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dʉcawaticã weesama. Na ña'ase ʉaripejase dia'cʉ̃rẽ weesama.
Espíritu Santure mooma.
20 Mʉsã pũrĩcã yʉ'ʉ mairã, Jesucristore nemorõ ẽjõpeo, wãcũtutuawã'cãña. Mʉsã
ẽjõpeose diacjʉ̃ nise ni'i. Õ'acʉ̃rẽ sẽrĩrã, Espíritu Santu mʉsãrẽ masĩse o'ose me'rã sẽrĩña.
21 Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ ma'isere wãcũnu'cũcã'ña. Acobojoticã'ña. Marĩ wiogʉ Jesucristo marĩrẽ
pajañaʼgʉ̃, cʉ̃ me'rã catinu'cũsere o'ogʉsami. Cʉ̃ o'oatjere e'catise me'rã co'teyuya.
22 Ãpẽrã Jesucristo yere "¿Diacjʉ̃ta nisariba?" nirãrẽ pajañaʼña. Narẽ añurõ ẽjõpeocã
weeya. 23 Ãpẽrã nisoori masã bu'esere siruturãrẽ diacjʉ̃nʉ'cõña. Wi'i ʉ̃jʉ̃rĩ wi'i po'peapʉ
nirãrẽ wejewijaarã weronojõ narẽ pecame'epʉ wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉcã weeya. Ãpẽrã ña'ase
weepoyʉ'rʉa'cãrãrẽ weetamusĩ'rĩrã, pajañaʼña. Mʉsãpʉ na ña'arõ weesere pẽ'rĩpejari
nírã, ne cã'rõ na tojo weesere ʉaticã'ña.

*Õ'ac*ʉ̃rẽ e'catiʉose ni'i

24-25 Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ marĩ ña'arõ weeri nígʉ̃, cã'mota'amasĩsami. Tojo nicã cʉ̃
tutuase me'rã cʉ̃ tiro, cʉ̃ asisteropʉ marĩrẽ bu'iri marĩrã nidutigʉ miamasĩsami. Topʉre
e'catiyʉ'rʉarãsa'a. Õ'acʉ̃ ni'cʉ̃ nigʉ̃ marĩ wiogʉ Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ pecame'epʉ
wa'abo'cãrãrẽ yʉ'rʉocʉ niwĩ. Cʉ̃rẽ nipe'tirã "Añuyʉ'rʉami, nipe'tirã bu'ipʉ wiogʉ nimi",
wiopesase me'rã ni ẽjõpeoato. "Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ dutigʉ wiogʉ waro nimi", niato.
"Ne waropʉ, a'tiro nicã, be'ropʉ quẽ'rãrẽ mejãrõta nimi", ninu'cũato. Tojota nirõʉa'a.
Tocã'rõta oja'a.
Juda

Be'ropн wa'atjere Jesucristo Juãrẽ wéréca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juã sõ'oní'que pũrĩrẽ oja'cнta ojacн niwĩ. Cн̃ bu'iri da'rero Patmos wãmetiri nнcн̃rõpн nígн̃, ojacн niwĩ.

A'ti pũrĩ Õ'acн̃ cн̃ нa'caronojõta be'ropнre a'tiro weegнsami nisere wereri pũrĩ ni'i.

Juã quẽ'egн̃ weronojõ cн̃ ĩ'a'quere ojacн niwĩ.

Cн̃ siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã Asiapн nirãrẽ ojacн niwĩ.

Jesucristo Juãrẽ quẽ'ese weronojõ ĩ'o'que ni'i

1 A'ti pũrĩ be'ropн wa'atjere Jesucristo wereri pũrĩ ni'i. Õ'acн̃ Jesucristore "Cã'rõacã be'ro a'tiro wa'arosa'a", ni ĩ'ocн niwĩ. Cн̃ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ tere masĩdutignн tojo werecн niwĩ. Be'ro Jesucristo yн'н Juã wãmetignнre tere wereturiawĩ. Cн̃ Õ'acн̃rẽ wereco'tegн н'mнsecjн̃ me'rã tojo weewĩ. Yн'нta Jesucristore da'rawã'ñaco'tegн ni'i. 2 Yн'н ĩ'a'que nipe'tisere weregнti. Yн'н tн'o'que quẽ'rãrẽ weregнti. Õ'acн̃ ucũ'quere Jesucristo yн'нre añurõ werewĩ.

3 A'ti pũrĩ oja'caronojõ wa'atjo cã'rõ dн'sa'a. No'o a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ bu'egнnojõ e'catise bocagнsami. Tojo nicã a'ti pũrĩ Õ'acн̃ o'o'quere bu'ecã tн'orã pe'e quẽ'rã e'catise bocarãsama. No'o na a'ti pũrĩpн oja'quere diacjн̃ weerãnojõ e'catise bocarãsama.

Juã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'que ni'i

4 Yн'н mнsã Asiapн nirã́ siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'a. Õ'acн̃ mнsãrẽ añurõ weeato. Mнsãrẽ añurõ ejerisãjãcã weeato. Õ'acн̃ ne waropнta ní'cн nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi. Be'ropн quẽ'rãrẽ apaturi a'tignнsami. Õ'acн̃ wiognн dujiri cũmurõ pн'to siete Õ'acн̃rẽ wereco'terã bajutirã nu'cũma. Na topн nu'cũrã Espíritu Santure nipe'tise tutuase cнognн nimi, nisĩ'rĩrã weema. Na quẽ'rã mнsãrẽ añurõ weeato. 5 Tojo nicã Jesucristo mнsãrẽ añurõ weeato. Cн̃ Õ'acн̃ ye cjasere queoro weregн nimi. Cн́ta nipe'tirã wẽrĩ'cãrã dнporo masãmн'tã'cн nimi. Cн̃ nipe'tirã a'ti di'tacjãrã wiorãrẽ dutimi. Marĩrẽ ma'imi. Cн̃ wẽrĩgн̃, cн̃ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yн'rнowĩ. 6 Cн̃ wẽrĩse me'rã marĩ wiorã wa'apã. Tojo nicã Õ'acн̃ yere da'rari masã sãjãpã. Cн̃ pacн dutisere da'rato nígн̃ marĩrẽ tojo weecн niwĩ. Cн̃rẽ añurõ e'catipeorã. Tojo tutuagн ninu'cũgн̃sami. Tojota niato.

7 Mнsã tн'oya. Õ'acн̃ bese'cн Cristo o'mecururipн dijatignнsami. Cн̃ a'ticã, nipe'tirã ĩ'arãsama. Tojo nicã cн̃rẽ wẽjẽ'cãrãpнta ĩ'asãjãrãsama. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã cн̃ a'ticã ĩ'arã, utirãsama. Tojota wa'arosa'a.

8 Marĩ wiognн Õ'acн̃ tutuayн'rнnн'cãgн̃ a'tiro nimi: "Yн'нta nimн'tãgн̃, nitнognнpн ni'i." Õ'acн̃ ne waropнta ní'cн nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũmi. Be'ropн quẽ'rãrẽ apaturi a'tignнsami.

Juã Jesucristore quẽ'ese weronojõ ĩ'a'que ni'i

9 Yн'н Juã mнsã acawereгнn weronojõ ni'i. Mнsã weronojõta yн'н quẽ'rã pi'eti'i. Marĩ ni'cãrõnojõ Õ'acн̃ põ'rã ni'i. Tojo nicã ña'arõ wa'acã, Jesucristo marĩrẽ wãcũtutuasere o'omi. Yн'н Patmos wãmetiri nнcн̃rõpн bu'iri da'reri wi'ipн niwн̃. Õ'acн̃ ye queti, Jesucristo ucũ'quere werese ye bu'iri topн niwн̃. 10 A'tiro wa'awн yн'нre. Ni'cã soorinнmн Espíritu Santu tutuaro me'rã quẽ'ese weronojõ ĩ'owĩ. Wãcũña marĩrõ yн'н sẽ'ema pe'e tutuaro ucũcã tн'owн. Cн̃ ucũse coroneta putiro weronojõ bнsнwн. 11 Cн̃ yн'нre a'tiro niwĩ:

—Yн'нta nimн'tãgн̃, nitнognнpн ni'i. Nipe'tise mн'н ĩ'asere ni'cã pũrĩpн ojaya. Mн'н oja'quere Asiapн nirã́ siete cururi Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ o'óya. Na a'ticнrã nima: Éfesocjãrã, Esmirnacjãrã, Pérgamocjãrã, Tiatiracjãrã, Sardicjãrã, Filadelfiacjãrã, tojo nicã Laodiceacjãrãrẽ o'óya, niwĩ.

12 Cũ tojo ucũcã tʉ'ogʉ, yʉ'ʉ ¿noa niti? nígũ, majãmiĩ'awũ. Sietepagʉ sĩ'ose uru me'rã
wee'quepagʉre ĩ'awũ. 13 Tepagʉ wa'teropʉ ni'cũ masũrẽ ĩ'awũ. Cũ su'tiro yoarojore
sãñawĩ. Cũ cutiropʉ uru me'rã wééca dare dʉ'tewĩ.
14 Cũ poari añurõ butise poari niwũ. Cũ caperi pe'e pecame'e ʉ̃jʉ̃rĩ põ'rã weronojõ asiwʉ.
15 Cũ dʉ'pocãrĩ cõme asipa'acjʉ pecame'epʉ ʉ̃jʉ̃rõ weronojõ niwũ. Cũ ucũse peje maarĩ
pu'eeja o'mabʉrose weronojõ bʉsʉwʉ. 16 Cũ diacjʉ̃camocãpʉ siete ñocõarẽ cʉowĩ. Cũ
ʉseropʉ ni'cã pjĩ wiori pjĩrẽ cʉowĩ. Ti pjĩ pʉ́aperi osoyojaca pjĩ niwũ. Cũ diapoa ʉmʉcocjʉ̃
mujĩpũ ʉpʉtʉ asistero weronojõ niwũ.
17 Cũrẽ ĩ'aʉcʉagʉ, wẽrĩgũ weronojõ cũ dʉ'pocãrĩ tiro bʉ'rʉque'acãti. Yʉ'ʉ tojo wa'acã
ĩ'agũ, cũ diacjʉ̃camocã me'rã ñapeo, yʉ'ʉre niwĩ:
—Uiticã'ña. Yʉ'ʉta nimʉ'tãgũ, nitʉogʉpʉ ni'i. 18 Catinu'cũgũ ni'i. Todʉporopʉre
wẽrĩwũ. Ni'cãrõacãrẽ catinu'cũcã'a. Yʉ'ʉ masãrẽ wẽrĩdutimasĩ'i. Pecame'epʉ wa'adu-
timasĩ'i. Ãpẽrã quẽ'rãrẽ "Pecame'epʉ wa'asome", nímasĩ'i. 19 Mʉ'ʉ ĩ'a'quere, ni'cãrõacã
nisere ojaya. Be'ropʉ mʉ'ʉ ĩ'atje quẽ'rãrẽ ojaya. 20 Apeyere masã todʉporopʉ masĩno'ña
marĩ'quere weregʉti. Ã'rã siete ñocõa a'tiro nisĩ'rĩrã weema. Na yʉ'ʉre ẽjõpeose
cururicjãrã wiorã sʉ'ori nirã́ nima. Siete sĩ'ose uru me'rã wee'quepagʉ quẽ'rã a'tiro
nisĩ'rĩrõ wee'e. Te ticʉsepagʉ yʉ'ʉre ẽjõpeose cururicjãrã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e, niwĩ.

2

Éfesocjãrãrẽ oja'que ni'i
1 Jesucristo a'tiro niwĩ:
"Éfesocjãrã, yʉ'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogʉ sʉ'ori nigũrẽ a'tiro ni ojaya: 'Yʉ'ʉ siete
ñocõarẽ diacjʉ̃camocãpʉ cʉo'o. Tojo nicã siete sĩ'ose uru me'rã wee'quepagʉ wa'teropʉ
sija'a. 2 Nipe'tise mʉsã weesere yʉ'ʉ masĩ'i. Mʉsã da'rase, mʉsã wãcũtutuasere masĩ'i.
Tojo nicã ña'arõ weerãrẽ mʉsã ʉatisere masĩ'i. Mʉsã basu ãpẽrã na nisetisere ĩ'amasĩ'i. Na
"Jesucristo besecṹú'cãrã ni'i", nima. Tojo nimirã, nitima. Tojo weerã narẽ ĩ'arã, "Nisoorã
nima", ni'i. Mʉsã na tojo weesere masĩ'i. 3 Yé cjasere da'rarã, mʉsã ʉpʉtʉ pi'etiwʉ. Mʉsã
te pi'etisere nʉ'cãwũ.
4 "'Mʉsã añurõ weemicã, apeyenojõ mʉsãrẽ werenemosĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Mʉsã ne
waro ma'inʉ'cã'caro weronojõ weewe'e. 5 Tojo weerã mʉsã ne waropʉ añurõ wee'quere
wãcũña. Mʉsã ña'arõ wee'quere bʉjawetiya. Ne waropʉ niseti'quereta weeya tja. Mʉsã
dʉcayuticã, mʉsã ya curuacjãgũ sĩ'ocjʉre cõ'agũti. 6 Apeye mʉsã weese pe'e añu ni'i.
Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã weesetisere mʉsã ne cã'rõacã ʉawe'e. Yʉ'ʉ quẽ'rã tere ne
ʉawe'e.
7 "'Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cũ ucũsere tʉ'oya.
A'tiro ni'i. Yʉ'ʉ pacʉ tiro añurõ Paraíso wãmetiropʉ ni'cãgũ yucʉgʉ ni'i. Añurõ wee
yʉ'rʉwetirã ẽjõpeodu'utirã tigʉ dʉcare ba'a, catinu'cũrãsama', ni ojaya", niwĩ.

Esmirnacjãrãrẽ oja'que ni'i
8 Apaturi Jesucristo ninemowĩ tja:
"Esmirnacjãrã, yʉ'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogʉ sʉ'ori nigṹ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya:
'Yʉ'ʉta nimʉ'tãgũ, nitʉogʉpʉ ni'i. Yʉ'ʉ wẽrĩ masã'cʉ ni'i. 9 Nipe'tise mʉsã weesere
masĩ'i. Mʉsã pi'etise, pajasecʉosere masĩ'i. Tojo pajasecʉomirã, peje cʉorã weronojõ
ni'i. Apeyere masĩ'i. Ãpẽrã "Judío masã ni'i", nima. Tojo nimirã, mʉsãrẽ ña'arõ ucũma.
Na judío masã waro nitima. Na wãtĩ ya curuacjãrã nima. 10 Mʉsã pi'etiatjere uiticã'ña.
Wãtĩ ni'cãrẽrã mʉsã ẽjõpeosere du'ududtigʉ bu'iri da'reri wi'ipʉ sãjãacã weegʉsami. Mʉsã
yoaticã diez nʉmʉrĩta pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, téé wẽrĩrãpʉ tojota ẽjõpeoyapaticã'ña.
Yʉ'ʉ tiropʉ mʉsãrẽ catinu'cũcã weegʉti.
11 "'Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cũ ucũsere tʉ'oya.
A'tiro ni'i. Queoro wee yʉ'rʉwetirã ẽjõpeodu'utirã pecame'epʉ wa'asome', ni ojaya", niwĩ.

Pérgamocjãrãrẽ oja'que ni'i
12 Jesucristo ninemowĩ tja:

"Pérgamocjãrã, yн'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogн sн'ori nigʉ̃ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: 'Yн'н pʉaperi osoyojaca pjĩ wiori pjĩrẽ cʉogн ni'i. [13] Yн'н mʉsã nipe'tise weesere masĩpe'ocã'a. Mʉsã ya macã Pérgamo quẽ'rãrẽ masĩ'i. Ti macãpн wãtĩa wiogн dutiro cʉosami. Topн nimirã, mʉsã yн'ʉre sirutunu'cũ'u. Yн'ʉre ẽjõpeodu'uwe'e. Sõ'onícatero mʉsã ya macã wãtĩ nirõpʉre a'tiro wa'acaro niwʉ̃. Antipas wãmetigн Õ'acʉ̃ ye cjasere queoro werecн niwĩ. Ãpẽrã cʉ̃rẽ mʉsã wa'teropн nigʉ̃rẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Tita quẽ'rãrẽ mʉsã yн'ʉre ne ẽjõpeodu'utiwн.

[14] "'Apeye mʉsãrẽ a'tiro werese cʉo'o. Dнporopн ni'cʉ̃ Balaã wãmetigн nicн niwĩ. Cʉ̃ Balac wãmetigʉre a'tiro bu'ecн niwĩ: "Mн'н Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ weedutiya", nicн niwĩ. "Narẽ mʉsã ẽjõpeogʉre o'o'que di'ire ba'adutiya", nicн niwĩ. Cʉ̃ tojo nicã tн'ogн, Balac na wẽjẽ ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjãrãrẽ ba'aduticн niwĩ. Tojo nicã na ña'arõ a'metãrãbajaque'aticã weecн niwĩ. A'tocatero mʉsã wa'tero ni'cãrẽrã Balaã weeduti'quenojõrẽ sirutuma. [15] Apeye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽrã yн'н yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã bu'esere sirutuma. Ne du'usĩ'rĩtima. [16] Tojo weerã nipe'tise mʉsã ña'arõ weesere bнjawetiya. Mʉsã dнcayuticã, mʉsã tiropн wa'agнti. Ya pjĩ wiori pjĩ нseropн cʉori pjĩ me'rã mʉsãrẽ bu'iri da'regнti.

[17] "'Espíritu Santu yн'ʉre ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cʉ̃ ucũsere tн'oya. Queoro wee yн'rʉwetigн ẽjõpeodu'utigʉre maná wãmetise н'mʉse cjasere ecagʉsa'a. Tojo nicã cʉ̃rẽ ʉ̃tãpe butiri pere o'ogнti. Ti pepн masĩno'ña marĩrĩ wãmerẽ ojano'rõsa'a. Ne ni'cʉ̃ te wãmerẽ masĩsome. Ti pere cʉogн dia'cʉ̃ masĩgʉ̃sami', ni ojaya", niwĩ.

Tiatiracjãrãrẽ oja'que ni'i

[18] Jesucristo ninemowĩ tja:

"Tiatiracjãrã, yн'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogн sн'ori nigʉ̃rẽ a'tiro ojaya: 'Yн'н Õ'acʉ̃ macʉ̃ caperire pecame'e ʉ̃jʉ̃rĩ põ'rã weronojõ cʉogн ni'i. Tojo nicã yн'н dн'pocãrĩ cõme asipa'acjн weronojõ ni'i. [19] Nipe'tise mʉsã weesere masĩpe'ocã'a. Mʉsã ma'ise, ẽjõpeose, a'merĩ weetamuse, wãcũtutuasere masĩ'i. Ni'cãrõacãrẽ mʉsã ne waro wee'caro nemorõ añurõ weerã wee'e. [20] Tojo nimicã, apeye mʉsãrẽ weresĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Mʉsã sõ'oníco Jezabere cõ'awe'e. Co "Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigõ, yн'ʉre da'raco'terãrẽ nisoosere bu'emo. Narẽ ña'arõ wee, no'o нaro a'metãrãbajaque'aticã weemo. Tojo nicã wa'icн di'ire, na yee'cʉre ẽjõpeose o'o'que di'ire ba'acã weemo. [21] Ti nʉmʉpн co ña'arõ wee'quere bнjaweti dнcayudutimiwʉ̃. Ne dнcayusĩ'rĩtimo. Co ña'arõ a'metãrãsere du'usĩ'rĩtimo. [22] Tojo weegн co ña'arõ weesere du'uticã ĩ'agʉ̃, core dutiticã weegнti. Co me'rã ña'arõ wee a'metãrãrãrẽ нpнtн pi'eticã weegнti. [23] Co põ'rãrẽ wẽrĩcã weegнti. Tojo weecã, nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã a'tiro nirãsama: "Cʉ̃ masã tн'oña'sere masĩmi", nirãsama. "Na po'peapн wãcũsere, ʉ̃sã quẽ'rãrẽ masĩpe'ocã'mi", nirãsama. "Marĩ nisetisere queoro wapeyegнsami", nirãsama. [24] Ãpẽrã mʉsã Tiatirapн nirã́ Jezabel bu'esere sirututirã, wãtĩa wiogн ye cjase ya'yiosere masĩtirãnojõ pe'ere a'tiro nigʉ̃ti: "Mʉsãrẽ apeye dutinemosome. [25] A'te dia'cʉ̃rẽ weeya. Mʉsã queoro weesetisere ne du'uticã'ña. Téé yн'н a'tiri curapн weenu'cũcã'ña." [26] Queoro yн'н нaronojõ wee yн'rʉweti ẽjõpeodu'utirã, tojota weeyapaticã'ña. Tojo weerãrẽ wiorã wa'acã weegнti. [27] Yн'н pacн yн'ʉre nipe'tise macãrĩcjãrã wiogн sõrõwĩ. Yн'н quẽ'rã narẽ mejãrõta sõrõgʉ̃ti. Yarã a'tiro weerãsama. Ña'arãrẽ tutuaro me'rã dutirãsama. Cõmegʉ̃ me'rã bapari di'i me'rã yee'quepar ʉre paamнtõrõ weronojõ narẽ weerãsama. [28] Apeye quẽ'rãrẽ yн'н нaro weenu'cũgʉ̃rẽ a'tiro weegнti. Narẽ sн'ori nigʉ́ weronojõ nigʉ̃sami. Ñocõawʉ̃ bo'reque'ari cura mнjãtigн weronojõ nigʉ̃sami. [29] Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cʉ̃ ucũsere tн'oya', ni ojaya", niwĩ.

3

Sardi wãmetiri macãcjãrãrẽ oja'que ni'i

[1] Jesucristo ninemowĩ tja:

"Sardicjãrã, yн'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogн sн'ori nigʉ̃rẽ a'tiro ojaya: 'Yн'н siete Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã bajutirãrẽ cʉo'o. Na Espíritu Santure nipe'tise tutuase cʉogн

nimi, nisĩ'rĩrã weema. Tojo nicã ticʉrãta tja ñocõarẽ cʉo'o. Nipe'tise mʉsã weesere masĩpe'ocã'a. Mʉsã "Õ'acʉ̃ yere añurõ weema" nino'rã ni'i. Tojo nimirã, wẽrĩ'cãrã weronojõ ni'i. Cʉ̃ yere ne weewe'e. [2] Tʉ'omasĩña. Mʉsã añurõ weese pe'tiro wee'e. Dʉ'saseacãrẽ añurõ weeya. Mʉsã weesere a'tiro ĩ'a'a. Õ'acʉ̃ ĩ'orõpʉre mʉsã queoro weewe'e. [3] Mʉsãrẽ bu'e'quere wãcũña. Tereta sirutuya. Mʉsã queoro weetisere bʉjawetiya. Tojo weeticã, yʉ'ʉ yajari masʉ̃ weoronojõ weegʉti. Wãcũña marĩrõ mʉsã tiropʉ bu'iri da'regʉ wa'agʉti.

[4] "'Tojo nimicã, ti macã Sardi mʉsã wa'teropʉre pejetirãcã añurõ weerã́ nima. Na ña'arõ weesere ĩ'acũu sirututima. Su'ti ũ'irĩtirã weronojõ nitima. Añurõ wee'cãrã niyurã, yʉ'ʉ me'rã nirãsama. Su'ti butise sãñárã weronojõ bu'iri marĩrã nirãsama. [5] Ãpẽrã quẽ'rã añurõ wee yʉ'rʉwetirã ẽjõpeodu'utirãnojõ su'ti añurõ butise sãano'rãsama. Catinu'cũse cʉorã na wãmerẽ ojaõ'oca pũrĩpʉ cʉorã na wãmerẽ ne coeno'some. Coeno'rõnojõ o'orã, yʉ'ʉ pacʉ ĩ'orõpʉre yʉ'ʉ "Narẽ masĩ'i", nigʉ̃ti. Mejãrõta cʉ̃rẽ wereco'terã ĩ'orõpʉ quẽ'rãrẽ nigʉ̃ti. [6] Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cʉ̃ ucũsere tʉ'oya', ni ojaya", niwĩ.

Filadelfiacjãrãrẽ oja'que ni'i

[7] Jesucristo ninemowĩ tja:

"Filadelfiacjãrã, yʉ'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogʉ sʉ'ori nigʉ̃rẽ a'tiro ojaya: 'Yʉ'ʉ ña'ase moogʉ̃, diacjʉ̃ nigʉ́ ni'i. Yʉ'ʉ dʉporocjʉ̃ wiogʉ Davi ya sawire cʉo'o. Yʉ'ʉ ni'cʉ̃ta masã Õ'acʉ̃ tiropʉ wa'acã weemasĩ'i. Ãpẽrã wa'aticã quẽ'rãrẽ weemasĩ'i. Yʉ'ʉ pãocã, ne apĩ bi'amasĩtimi. Bi'acã quẽ'rãrẽ, ne apĩ pãomasĩtimi. Mʉsãrẽ a'tiro weregʉti. [8] Nipe'tise mʉsã weesere masĩpe'ocã'a. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ peje yé cjasere wereatjere cũuwʉ̃. Tere weemasĩ'i. Ne ni'cʉ̃ tere cã'mota'amasĩtimi. Mʉsã tutuatirã ni'i. Tutuatimirã, yé bu'esere añurõ yʉ'ti'i. Yé cjasere ãpẽrãrẽ ucũrã, "Cʉ̃rẽ masĩ'i", ni'i. [9] Ãpẽrã a'tiro nisama: "Judío masã ni'i", nisama. Tojo nimirã, judío masã waro nitima. Nisoori masã wãtĩa wiogʉ ya curuacjãrã nima. A'tiro weegʉti narẽ. Narẽ mʉsã dʉporo ejaque'acã weegʉti. Yʉ'ʉ tojo weecã, yʉ'ʉ mʉsãrẽ ma'isere masĩrãsama. [10] Mʉsãrẽ mejẽcã wa'acã wãcũtutuaduti'quere queoro weewʉ. Tojo weegʉ nipe'tirã a'ti turicjãrã pi'etiri cura mʉsãrẽ co'tegʉti. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ ¿de'ro ẽjõpeomitina? nígʉ̃, narẽ pi'eticã weegʉti.

[11] "'Maata a'tigʉti tja. Mʉsã queoro weesetisere ne du'uticã'ña. Mʉsã queoro weetirã, Õ'acʉ̃ mʉsãrẽ o'oboca be'to, cʉ̃ "O'ogʉti" ní'quere bajuriobosa'a. Ãpẽrãrẽ o'obosami. Tojo weerã queoro weenu'cũcã'ña. [12] Añurõ wee yʉ'rʉweti ẽjõpeodu'utirãrẽ yʉ'ʉ pacʉ pʉ'to cũugʉ̃ti. Na cʉ̃ ya wi'i cjase botari weronojõ cʉ̃ pʉ'to ninu'cũrãsama. Yʉ'ʉ pacʉ wãmerẽ napʉre ojagʉti. Cʉ̃ ya macã wãme quẽ'rãrẽ ojagʉti. Cʉ̃ ya macã, ape ma'ma macã Jerusalẽ́ wãmeti'i. Ti macã ʉ'mʉse cja macã ni'i. A'ti nucũcãpʉ dijatirosa'a. Yʉ'ʉ quẽ'rã narẽ yʉ'ʉ wãme, ma'ma ape wãme ojagʉti. [13] Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cʉ̃ ucũsere tʉ'oya', ni ojaya", niwĩ.

Laodiceacjãrãrẽ oja'que ni'i

[14] Jesucristo ninemowĩ tja:

"Laodiceacjãrã, yʉ'ʉre ẽjõpeori curuacjãrã wiogʉ sʉ'ori nigʉ́ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: 'Yʉ'ʉ diacjʉ̃ ucũgʉ̃ ni'i. Õ'acʉ̃ ye quetire queoro werenu'cũgʉ̃ ni'i. Õ'acʉ̃ yʉ'ʉ me'rã nipe'tisere weecʉ niwĩ. [15] Nipe'tise mʉsã weesere masĩpe'ocã'a. Yarã nimirãta, bu'iacã waro ẽjõpeo'o. Mʉsã ẽjõpeorã waro nicã, añubopã. Yʉ'ʉre ẽjõpeoticã, ña'a nibosa'a. Yʉ'ʉre bu'iacã ẽjõpeocãma, totá ña'ayʉ'rʉa'a. [16] Mʉsã tojo weesere yabiyʉ'rʉa'a. [17] Mʉsã a'tiro ucũ'u: "Peje cʉo'o. Nipe'tise añurõ wa'a'a. Ne dʉ'sawe'e", ni'i. Mʉsã ne tʉ'omasĩwe'e. Pajasecʉorã waro weronojõ caperi bajuno'tirã, su'ti marĩrã weronojõ ni'i. [18] Tojo weegʉ mʉsãrẽ nigʉ̃ti. Mʉsã uru pecame'epʉ ʉ̃jʉ̃a apo'que yʉ'ʉ cʉosere ñe'eña. Pi'etimirã yʉ'ʉre ẽjõpeorã, uru cʉorã weronojõ ni'i. Tere cʉorã, mʉsã peje cʉorã nirãsa'a. Apeye quẽ'rãrẽ su'ti butise yʉ'ʉ cʉosere sãñaña. Mʉsã tere sãñacã, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yʉ'rʉono'cãrã nirãsa'a. Tojo nicã caperi piose yʉ'ʉ cʉosere ñe'eña. Mʉsã te pióca be'ro añurõ ĩ'arãsa'a tja. Yé cjasere añurõ masĩrãsa'a. [19] Yʉ'ʉ ma'irã nipe'tirãrẽ tu'tibocure'e.

Na ña'arõ weesere du'udutigʉ tojo wee'e. Tojo weerã yé cjasere ʉpʉtʉ weesĩ'rĩña. Mʉsã ña'arõ wee'quere bʉjaweti dʉcayuya.

20 ”’Tʉ'oya. Yʉ'ʉ sãjãasĩ'rĩgʉ̃, ni'cʉ̃ sope pʉ'to pisunu'cũgʉ̃ weronojõ ni'i. No'o yʉ'ʉre tʉ'ogʉ, cʉ̃ me'rã nidutigʉ pãosõrõgʉ̃nojõrẽ a'tiro weegʉti. Cʉ̃ me'rã sʉ'ori e'cati, ninu'cũgʉ̃ti. Cʉ̃ quẽ'rã yʉ'ʉ me'rã mejãrõta weegʉsami.

21 ”’Añurõ wee yʉ'rʉweti ẽjõpeodu'utirãrẽ yʉ'ʉ me'rã wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dʉpogʉti. Yʉ'ʉmarĩcã, añurõ wee yʉ'rʉweti'cʉ yʉ'ʉ pacʉ me'rã wiogʉ dujiri cũmurõpʉ ni'i. Tojota yʉ'ʉ quẽ'rã narẽ mejãrõta weegʉti. 22 Espíritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cʉ̃ ucũsere tʉ'oya’, ni ojaya”, niwĩ.

4

*Ʉ'mʉ*sepʉ na Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeosere ĩ'a'que ni'i

1 Be'ro yʉ'ʉ Juã ʉ'mʉsepʉ ĩ'amorõwʉ̃. Topʉ ni'cã sope susucã ĩ'awʉ̃. Sõ'onícatero coroneta putipjʉ puti'caro weronojõ bʉsʉ'cʉta tja ucũwĩ. A'tiro niwĩ yʉ'ʉre:

—A'topʉ mʉjãtia. Be'ro wa'atjere mʉ'ʉrẽ ĩ'ogʉ̃tigʉ wee'e, niwĩ.

2 Cʉ̃ tojo níca be'roacã maata Espíritu Santu tutuaro me'rã yʉ'ʉre ʉ'mʉsepʉre miawĩ. Topʉ wiogʉ dujiri cũmurõrẽ ĩ'awʉ̃. Ti cũmurõpʉ dujigʉre ĩ'awʉ̃. 3 Cʉ̃ ʉ̃tãpe pũrõ asipa'ari pe weronojõ bajugʉ niwĩ. Jasper o cornalina ʉ̃tã sõ'acja wa'teri pe weronojõ asipa'awĩ. Ti cũmurõ sumutore ni'cã da bu'eda nimajãmisʉtʉawʉ. Pũrõ ya'sari da esmeralda wãmetiri pe weronojõ asipa'awʉ. 4 Wiogʉ dujiri cũmurõ tiropʉ veinticuatro wiorã dujise cũmurĩ niwʉ̃. Te dujise cũmurĩpʉre ticʉrãta tja wiorã bʉcʉrã dujiwã. Na su'ti butisere sãñawã. Nánʉcʉ̃ na dʉpopapʉre uru me'rã wee'que be'torire pesawã. 5 Õ'acʉ̃ wiogʉ dujiri cũmurõpʉre bʉpo ya'baro weronojõ bajuwʉ. Tojo nicã bʉpo paaro weronojõ pũrõ bʉsʉwʉ. Ti cũmurõ tiro siete sĩ'ose tuturi nu'cũwʉ̃. Te tuturinʉcʉ̃ta tja Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã bajutirã nima. Náta Espíritu Santure tutuase cʉogʉ nimi, nisĩ'rĩrã weema. 6 Apeye quẽ'rã ti cũmurõ tiro dia pajiri maa weronojõ bajuro acostiro niwʉ̃.

Ti cũmurõ sumutopʉ ãpẽrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã nu'cũwã. Nipe'tiro na diapoapʉ, na sẽ'emapʉre caperi cʉobi'awã. 7 Nimʉ'tãgʉ̃ yai pajigʉ sõ'agʉ̃ weronojõ bajuwĩ. Cʉ̃ be'rocjʉ̃ wecʉ weronojõ bajugʉ niwĩ. Cʉ̃ be'rocjʉ̃ masʉ̃ weronojõ diapoatigʉ niwĩ. Cʉ̃ be'rocjʉ̃ á pacʉ wʉʉwã'cãgʉ̃ weronojõ bajugʉ niwĩ. 8 Nipe'tirã nánʉcʉ̃ seis wʉʉse cʉowã. Na wʉʉse bu'i, na wʉʉse docapʉ caperi weronojõ bajuse peje cʉowã. Na ʉmʉcore, ñamirẽ a'tiro bʉsʉnu'cũwã:

Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ añubutiagʉ, ña'ase moogʉ̃ nimi.
Tutuayʉ'rʉgʉ nimi.
Cʉ̃́ta nimi ne waropʉta ní'cʉ.
A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi.
Be'ropʉ quẽ'rãrẽ apaturi a'tigʉsami, niwã.

9 Wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉ, catinu'cũgʉ̃rẽ na ba'paritirã añurõ ucũ, e'catise o'owã. 10 Na tojo weesetirinʉcʉ̃ sõ'onícãrã veinticuatro wiorã bʉcʉrã cʉ̃ dʉporo ejaque'amʉjãwã. Cʉ̃ catinu'cũgʉ̃rẽ ñubuepeowã. Cʉ̃ dʉ'pocãrĩ tiropʉ na ye uru me'rã wee'que be'torire cũuwã. Tojo nicã na veinticuatro wiorã bʉcʉrã a'tiro niwã:

11 Õ'acʉ̃ ʉ̃sã wiogʉ, mʉ'ʉ añubutiagʉ ni'i.
Mʉ'ʉrẽ añurõ ucũrõʉa'a.
Mʉ'ʉ nipe'tirã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉgʉ, tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ni'i.
Mʉ'ʉ nipe'tisere wee'cʉ ni'i.
Mʉ'ʉ ʉaro me'rã nipe'tise ni'i.
Te mʉ'ʉ ʉaro me'rãta nipe'tise weeno'caro niwʉ̃, niwã.

5

*Oveja wĩ'mag*ʉ̃ papera tũrũrẽ pãamasĩse ni'i

1 Õ'acʉ̃ ʉ'mʉse wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujiwĩ. Cʉ̃ ni'cã papera tũrũrẽ diacjʉ̃camocãpʉ cʉowĩ. Ti tũrũ pʉ́aperi ojáca tũrũ niwʉ̃. Sietetiri pi'rabi'aca tũrũ niwʉ̃. 2 Wiogʉ

dujiri cũmurõ pʉ'to ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ tutuagʉre ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ tutuaro me'rã a'tiro sẽrĩtiña'wĩ:

—¿Noanojõ a'ti tũrũrẽ pãomasĩacjʉ añugʉ̃ niti?

3 Ne ni'cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́, a'ti nucũcãpʉ nigʉ́, tojo nicã a'ti turi docapʉ nigʉ́ ti tũrũrẽ pãamasĩtiwĩ. Tojo nicã ne cã'rõ ti tũrũrẽ pãa bu'eacjʉre ĩ'ano'ña marĩwʉ̃. 4 Yʉ'ʉ Juã ne ni'cʉ̃ ti tũrũrẽ pãamasĩticã, te oja'quere bu'emasĩticã ĩ'agʉ̃, pũrõ utiwʉ. 5 Yʉ'ʉ utiri cura ni'cʉ̃ wiogʉ bʉcʉ yʉ'ʉre niwĩ:

—Tocã'rõta utiya. Dʉporocjʉ̃ wiogʉ Davi pãrãmi nituriagʉ añurõ wee yʉ'rʉwetitojawĩ. Cʉ̃ Judá ya curuacjʉ̃ yai sõ'agʉ̃ tutuamʉ weronojõ wiogʉ nimi. Cʉ̃ a'ti tũrũrẽ pãamasĩmi. Te pi'rabi'a'que quẽ'rãrẽ pãamasĩmi.

6 Cʉ̃ tojo níca be'ro yʉ'ʉ Cristo masãmʉjãa'cʉre ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ wẽjẽno'cʉ weronojõ bajuwĩ. Cʉ̃ wiogʉ dujiri cũmurõ pʉ'to catigʉ nu'cũwĩ. Sõ'onícãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã wiorã bʉcʉrã wa'teropʉ nu'cũwĩ. Cʉ̃ siete capesa'ri cʉogʉ niwĩ. Ticʉseta tja caperi quẽ'rãrẽ cʉowĩ. Cʉ̃ capesa'ri tutuase cʉogʉ nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Cʉ̃ caperi pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Cʉ̃ Espíritu Santure cʉomi. Tojo weegʉ nipe'tisere, nipe'tiropʉ nisere masĩpe'ocã'mi, nirõ wee'e. 7 Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ wiogʉ dujiri cũmurõ pʉ'topʉ wa'awĩ. Topʉ wiogʉ diacjʉ̃camocãpʉ cʉóca tũrũrẽ miiwĩ. 8 Cʉ̃ tojo weecã ĩ'arã, na ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã veinticuatro wiorã bʉcʉrã cʉ̃ dʉ'pocãpʉ ejaque'awã. Nánʉcʉ̃ bʉapʉ̃tẽse pacare cʉowã. Nánʉcʉ̃ uru me'rã wee'que pari baparire cʉowã. Te pari ʉ'mʉtise ʉ̃jʉ̃amorõsere poosetise pari niwʉ̃. Te ʉ'mʉtise Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã na sẽrĩse ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. 9 Na Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉre apeye ma'ma basasere basapeowã. A'tiro niwã:

Mʉ'ʉ añugʉ̃ ni'i.
Mʉ'ʉ a'ti tũrũrẽ miimasĩ'i.
A'te pi'rabi'a'quere pãamasĩ'i.
A'tiro ni'i.
Mʉ'ʉ wẽjẽno'cʉ niwʉ̃.
Mʉ'ʉ wẽrĩse me'rã, mʉ'ʉ dí me'rã nipe'tirã masã Õ'acʉ̃ yarã niato nígʉ̃ wapayecʉ niwʉ̃.
Nipe'tise cururicjãrãrẽ, mejẽcã ucũrãrẽ, nipe'tiropʉ nirãrẽ Õ'acʉ̃ yarã wa'acã weecʉ niwʉ̃.
Tojo weegʉ mʉ'ʉ a'ti tũrũrẽ miimasĩ'i.
10 Õ'acʉ̃ yarãrẽ wiorã sãjãcã weecʉ niwʉ̃.
Tojo nicã Õ'acʉ̃ yere da'rari masã sõrõcʉ niwʉ̃.
Nipe'tirocjãrãrẽ dutirãsama, ni basawã.

11 Be'ro yʉ'ʉ ʉ'mʉsepʉ nirã́ Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã pãjãrãrẽ ĩ'awʉ̃. Na ucũsere tʉ'owʉ. Na pãjãrã a'tiro weewã. Wiogʉ dujiri cũmurõ sumuto, tojo nicã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, ãpẽrã wiorã bʉcʉrã sumuto nu'cũmajãmisʉtʉawã. Pãjãrã waro niyʉ'rʉoquejocã'wã. 12 Tutuaro me'rã a'tiro niwã:

Oveja wĩ'magʉ̃ na wẽjẽno'cʉ añugʉ̃ waro nimi.
Tojo weegʉ nipe'tirãrẽ dutimasĩmi.
Nipe'tisere cʉomasĩmi.
Nipe'tisere masĩpe'omi.
Tutuagʉ nimi.
Nipe'tirã "Añuyʉ'rʉami" nino'gʉ̃ nimi.
Cʉ̃ Õ'acʉ̃ asistesere cʉogʉ nimi.
Nipe'tirã cʉ̃rẽ ñubuepeoma, ni basawã.

13 Be'ro ãpẽrã ucũse quẽ'rãrẽ tʉ'owʉ. Na a'ticʉrã niwã: Nipe'tirã Õ'acʉ̃ wee'cãrã ʉ'mʉsepʉ nirã́, a'ti di'tapʉ nirã́, di'ta po'peapʉ nirã́ niwã. Tojo nicã dia pajiri maapʉ nirã́ niwã. Na a'tiro basapeowã:

Wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉre nipe'tirã ñubuepeoato.
Nipe'tirã cʉ̃rẽ "Añuyʉ'rʉami", niato.
"Asistese, tutuase cʉogʉ nimi", niato.
Tojo nicã Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ quẽ'rãrẽ tojota ñubuepeonu'cũcã'to, niwã.

14 Na tojo nicã tʉ'orã, sõ'onícãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã “Tojota wa'ato”,
niwã. Ãpẽrã veinticuatro wiorã bʉcʉrã ejaque'a, cʉ̃rẽ catinu'cũgʉ̃rẽ ñubuepeowã.

6

Oveja wĩ'magʉ̃ papera tũrũrẽ pãawã'cã'que ni'i

1 Be'ro Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ ti tũrũ pi'rabi'a'quere pãacã ĩ'awʉ̃.
Cʉ̃ pi'rabi'amʉ'tã'caro pááca be'ro ni'cʉ̃ sõ'onícãrã ba'paritirã catise cʉorã nimʉ'tãgʉ̃ yai
pajigʉ sõ'agʉ̃ weronojõ bajugʉ ucũsere tʉ'owʉ. Cʉ̃ ucũse bʉpo paase weronojõ bʉsʉwʉ.
A'tiro niwĩ:

—A'tia.

2 Cʉ̃ tojo níca be'ro ni'cʉ̃ cabayu butigʉre ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ bu'ipʉ pesagʉ ni'cã bʉacatjẽrẽ
cʉowĩ. Ãpẽrã cʉ̃rẽ ni'cã be'to dʉpoapʉ pesari be'tore peowã. Cʉ̃ a'mewẽjẽ wapata'a'cʉ
apaturi a'mewẽjẽ wapata'agʉti weewĩ tja.

3 Be'ro Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ apero pi'rabi'a'carore pãawĩ tja. Cʉ̃
pãacã, apĩ catise cʉogʉ wecʉ weronojõ bajugʉ nimʉ'tãgʉ̃ be'rocjʉ̃ ucũwĩ tja:

—A'tia, niwĩ.

4 Be'ro apĩ cabayu sõ'agʉ̃ wijawĩ. Cʉ̃ bu'i pesagʉre a'ti turipʉ nirãrẽ a'mewẽjẽdutigʉ
o'ówĩ.

—A'mequẽse marĩrõ niticã'to, niwĩ. Masãrẽ a'mewẽjẽcã weewĩ. Cʉ̃rẽ pajiri pjĩjore
o'owĩ.

5 Be'ro tja Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ apero pi'rabi'a'carore pãawĩ. Cʉ̃
tojo weecã, apĩ catise cʉogʉ masʉ̃ weronojõ diapoatigʉ ucũwĩ:

—A'tia, niwĩ.

Be'ro apĩ cabayu ñigʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ bu'ipʉ pesagʉ ni'cãrõ nʉcʉ̃se queorore cʉowĩ. 6 Catise
cʉorã weronojõ bajurã wa'teropʉre ni'cʉ̃ ucũcã tʉ'owʉ. A'tiro niwĩ:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cã kilo trigo peri ni'cã nʉmʉ da'rawapata'ase weronojõ
wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cã nʉmʉ da'rawapata'ase weronojõ wapatirosa'a.
Ʉ'se piritari ba'ase, tojo nicã ʉ'sedʉcaco vino pe'ticã weeticã'to, niwĩ.

7 Be'ro Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ apero pi'rabi'a'carore pãawĩ. Cʉ̃
pãacã, apĩ catise cʉogʉ á pacʉ wʉʉwã'cãgʉ̃ weronojõ bajugʉ ucũcã tʉ'owʉ:

—A'tia, niwĩ.

8 Be'ro apĩ cabayure ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ butiwijigʉ niwĩ. Cʉ̃ bu'i pesagʉ Wẽrĩse wãmetiwĩ. Cʉ̃
be'ro apĩ wẽrĩ'cãrã na nirõcjʉ̃pʉ sirutuwã'cãtiwĩ. Oveja wĩ'magʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ cã'rõacã
deco me'rã dʉjaro wẽjẽdutigʉ o'ówĩ. A'mewẽjẽse me'rã, ʉjaboase me'rã, dutitise me'rã
boadutigʉ o'ówĩ. Tojo nicã wa'icʉrã, yaiwa me'rã masãrẽ wẽjẽdutigʉ o'ówĩ.

9 Be'ro Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ apero pi'rabi'a'carore pãawĩ tja.
Cʉ̃ pãacã, na Õ'acʉ̃rẽ wa'icʉrã ʉ̃jʉ̃amorõ ñubuepeowʉarore ĩ'awʉ̃. To docapʉ Õ'acʉ̃rẽ
ẽjõpeorã wẽjẽno'cãrã ejeripõ'rãrĩ niwʉ̃. Na cʉ̃rẽ ẽjõpeose bu'iri, tojo nicã Jesucristo ye
quetire werese bu'iri wẽjẽno'cãrã niwã. 10 Na tutuaro me'rã ucũwã. A'tiro niwã:

—Wiogʉ, añubutiagʉ, mʉ'ʉ ña'ase moogʉ̃ ni'i. Mʉ'ʉ “Weegʉti” nĩ'quere queoro wee'e.
¿De'ro nicã mʉ'ʉ nucũcãcjãrã ʉ̃sãrẽ wẽjẽ'cãrãrẽ bu'iri da'rea'megʉ̃sari?

11 Be'ro narẽ su'ti butisere o'owĩ. A'tiro niwĩ:

—Sooníña yujupʉ. Ãpẽrã mʉsã acawererã Jesucristo yere wererã mʉsã weronojõ
wẽjẽno'rãsama. Mʉsã soorãsa'a. Téé “Ticʉrãrẽ wẽjẽrãsama” nĩ'que wa'acãpʉ soorãsa'a,
niwĩ.

12 Be'ro Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ apero pi'rabi'a'carore pãawĩ tja. Cʉ̃
pãacã, di'ta pũrõ narãsãwʉ̃. Mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ na'itĩ'a wa'awĩ. Wẽrĩ'cãrãrẽ bʉjawetirã
su'ti ñise sãñarõ weronojõ wa'awĩ. Mujĩpũ ñamicjʉ̃ dí weronojõ pũrõ sõ'awĩ. 13 Ñocõa
quẽ'rã ʉ'mʉarõpʉ nĩ'cãrã nucũcãpʉ bʉrʉdijawã. Na yucʉdʉca wĩ'mase weronojõ wa'awã.
Yucʉdʉcamarĩcã wĩ'rõ pũrõ wa'acã, bʉrʉdija'a. Tojo weronojõ wa'awã. 14 Ʉ'mʉse
marĩ paperare tũrẽrõ weronojõ bajudutia wa'awʉ. Nipe'tise ʉ̃rʉ̃pagʉ, opañopa apesepʉ
wa'awʉ. 15 A'ti ʉmʉcocjãrã wiorã ʉ̃tã tutiripʉ du'tiwã. Tojo nicã ʉ̃rʉ̃pagʉ cjase ʉ̃tãpaga

pacase docapʉ du'tiwã. Ãpẽrã quẽ'rã peje cʉorã, surara wiorã, tutuarã, da'raco'terã, da'raco'tetirã du'tiwã. [16] Na ʉ̃rʉ̃gʉ̃rẽ, ʉ̃tãpagare niwã:

—Ʉ̃sã bu'i bʉrʉpejaya. Wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉ ʉ̃sãrẽ bu'iri da'regʉ weemi. Ʉ̃sãrẽ cã'mota'aya. Oveja wĩ'magʉ̃ quẽ'rã ʉ̃sãrẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉ weemi. Cã'mota'aya. [17] Masãrẽ bu'iri da'reatji nʉmʉ nitoja'a. ¿Noa põtẽobosari tere? ni caricũwã.

7

Israe ye cururicjãrãrẽ Õ'acʉ̃ wãmerẽ ñaacũu'que ni'i

[1] Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ te pi'rabi'a'quere pãacã ĩ'áca be'ro apeye ĩ'awʉ̃. Ba'paritirã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã a'ti nucũcãpʉre ba'paritise sumutoripʉ nu'cũcã ĩ'awʉ̃. Nánʉcʉ̃ wĩ'rõ na tiro ejasere cã'mota'awã. Tojo weero wĩ'rõ di'tapʉre, dia pajiri maapʉre, yucʉpagʉ bu'ipʉre wẽeotiwʉ. [2] Apĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ quẽ'rãrẽ ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ mujĩpũ mʉjãtiro pe'e a'tiwĩ. Cʉ̃ Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ wãme ñaacũurõrẽ cʉowĩ. Ã'rã ba'paritirã di'tare, dia pajiri maarẽ dojorẽdutino'cãrã niwã. Cʉ̃ narẽ caricũwĩ:

[3] —Di'ta, maarẽ, yucʉpagʉre dojorẽticã'ña yujupʉ. Marĩ wiogʉre da'raco'terãrẽ na diapoapʉ cʉ̃ wãmerẽ ñaacũuca be'ropʉ dojorẽña, niwĩ.

[4] Ciento cuarenta y cuatro mil masã Israe pãrãmerã nituriase cururicjãrã na diapoapʉ ñaacũuno'wã. [5] Judá ya curuacjãrã doce mil ojañaacũuno'wã. Rubén ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Gad ya curuacjãrã quẽ'rã doce mil ñaacũuno'wã. [6] Ãpẽrã Aser ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Neftalí ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Manasés ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. [7] Tojo nicã Simeó ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Leví ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Isacar ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. [8] Zabulõ ya curuacjãrã quẽ'rã doce mil ñaacũuno'wã. José ya curuacjãrã doce mil ñaacũuno'wã. Benjamí ya curuacjãrã quẽ'rã ticʉrãta doce mil ñaacũuno'wã. Nipe'tirã na ye diapoaripʉre ñaacũuno'cãrã dia'cʉ̃ niwã.

*Su'ti butise sãñarã pãjãrã Õ'ac*ʉ̃ põtẽorõ nu'cũse queti ni'i

[9] Israe ye cururicjãrãrẽ ñaacũuno'ca be'ro a'tiro ĩ'awʉ̃. Pãjãrã masã nipe'tise cururicjãrã, mejẽcã ucũrã, nipe'tirocjãrãpʉre ĩ'awʉ̃. Na wiogʉ dujiri cũmurõ põtẽorõ, tojo nicã Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ põtẽorõ nu'cũwã. Pãjãrã waro niwã. Ne ba'paqueota basiotiwã. Na su'ti butisere sãña, pũrĩ opa querire cʉowã. [10] Na caricũwã:
Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ marĩrẽ yʉ'rʉogʉ nimi.
Cʉ̃ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujimi.
Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ quẽ'rã marĩrẽ yʉ'rʉogʉ nimi, ni caricũwã.
[11] Nipe'tirã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã wiogʉ dujiri cũmurõ sumutopʉ nu'cũmajãmisʉtʉawã. Tojo nicã sõ'onícãrã wiorã bʉcʉrãrẽ, ãpẽrã catise cʉorã weronojõ bajurãrẽ majãmisʉtʉawã. Na Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã wiogʉ dujiri cũmurõ tiro ejaque'a, Õ'acʉ̃rẽ ñubuepeorã na diapoarire paamu'rĩque'awã. [12] A'tiro niwã:
A'tiro wa'ato marĩ wiogʉre.
Nipe'tirã ñubuepeoato.
"Asistegʉ, masĩpe'ogʉ nimi", niato.
Cʉ̃rẽ ẽjõpeoato.
Nipe'tirã "Añuyʉ'rʉami", niato.
Nipe'tirãrẽ dutimi.
"Tutuayʉ'rʉgʉ nimi", niato.
A'te tojota ninu'cũato.
Tojota niato, ni ẽjõpeowã.

[13] Ni'cʉ̃ wiogʉ bʉcʉ yʉ'ʉre sẽrĩtiña'wĩ:

—Ã'rã su'ti butise sãñarã ¿no'ocjãrã niti? ¿No'opʉ a'tiapari? niwĩ. [14] Yʉ'ʉ cʉ̃rẽ yʉ'tiwʉ:

—Wiogʉ, mʉ'ʉ masĩsa'a.

Cʉ̃ pe'e yʉ'ʉre niwĩ:

—Ã'rã nucũcãcjãrã pũrõ pi'eticaterore na quẽ'rã pi'eti'cãrã nima. Na Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ wẽrĩse me'rã na ejeripõ'rãrĩpʉ ña'ase moorã tojacãrã niwã.

15 Tojo weerã na Õ'acũ dujiri cũmurõ tiro ninu'cũcã'ma. Cũ ya wi'ipure umucorinucũ,
ñamirĩnucũ cũ uaro weema. Wiogu dujiri cũmurõpu dujigu na me'rã nimi. Narẽ co'temi.
16 Na ujaboa, acowuonemosome. Narẽ mujĩpũ umucocjũ ũjũanemosome. Asise ñaisere
tu'oña'nemosome. 17 Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu wiogu dujiri cũmurõ
pu'topu nigṹ ovejare co'tegu weronojõ narẽ co'tegusami. Aco wijari pepu miagũsami.
Tere sĩ'rĩrã, catinu'cũrãsama. Õ'acũ nipe'tirã na ya'coco wijarãrẽ tuucoegusami.

8

Papera tũrũrẽ na pi'rabi'atuo'que queti, tojo nicã uru me'rã weecaga ũjũamorõpeocja queti ni'i

1 Be'ro Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu na pi'rabi'atuo'carore pãawĩ. Cũ
pãacã, nipe'tiro u'musepu di'tamarĩa wa'awu. Ni'cã hora deco tojo wa'awu. 2 Be'ro
siete Õ'acũrẽ wereco'terã cũ pu'to nu'cũrãrẽ ĩ'awũ. Narẽ nánucũ putise coronetare
o'owĩ. 3 Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu a'tiwĩ. Cũ u'mutise ũjũamorõcja uru me'rã
weecagare cuowĩ. Cũ Õ'acũrẽ wa'icurã ũjũamorõ ñubuepeowuaro pu'topu ejanu'cãwĩ.
Peje u'mutise cũrẽ ũjũamorõpeoatjere o'owã. Nipe'tirã Õ'acũ yarã cũrẽ sẽrĩ'que me'rã
morẽsu'u ũjũamorõpeoatjere o'owã. Cũ uru me'rã wee'caro u'mutise ũjũamorõwuaropu
wiogu dujiri cũmurõ põtẽorõpu tere ũjũamorõwĩ. 4 Cũ ũjũamorõse u'mutise o'me
Õ'acũ tiropu mujãawũ. Õ'acũ yarã cũrẽ sẽrĩ'que me'rã morẽsu'umujãawũ. 5 Be'ro
Õ'acũrẽ wereco'tegu u'mutise ũjũamorõwuaropu cjase pecame'e ũjũamoa'quere u'mutise
ũjũamorõcjapu õrẽ́sãawĩ. Be'ro tiga cjasere a'ti nucũcãpure po'odijowĩ. Cũ tojo wééca
be'ro bupo paacã, uputu bususere tu'owu. Bupo ya'bacã ĩ'awũ. Tojo nicã di'ta narãsãwũ.

*Õ'ac*ũrẽ wereco'terã coroneta putiatje ni'i

6 Be'ro siete Õ'acũrẽ wereco'terã na coroneta putisere apoyuwã.
7 Nimu'tãgũ putiwĩ. Cũ putíca be'ro yusuase peri a'ti nucũcãpure burudijawu. Tojo
nicã pecame'e dí me'rã morẽ'que burudijawu. Tojo wa'acã, di'ta cã'rõ decobocure ũjũwũ.
Yucupagu quẽ'rã mejãrõta decobocureputa ũjũwũ. Nipe'tise tá ũjũpe'tia wa'awu.
8 Cũ be'rocjũ putiwĩ. Cũ putíca be'ro ni'cãgũ ũrũgũ ũjũcju dia pajiri maajopu do-
queñono'wũ. Ti maa decobocure dí maa wa'awu. 9 Dia pajiri maacjãrã decobocure wẽrĩwã.
Yucusupawu quẽ'rã ti maapu nise decobocure mirĩ ũjũacõ'ano'wũ.
10 Be'ro, puarã be'rocjũ putiwĩ. Cũ putíca be'ro ñocõawũ pajigu u'muarõcjũ burudijawĩ.
Burudijagu, sĩ'orĩ tuturojo weronojõ ũjũdijawĩ. Cũ diapure, o'majã maarĩacãpure de-
cobocure doquebi'peque'awĩ. 11 Ñocõawũ "Sũ'egũ" wãmetiwĩ. Aco a'ti nucũcã cjase cũ
doqueque'a'caro ejatuaro aco sũ'ese wa'awu. Te acore sĩ'rĩrã, pãjãrã masã wẽrĩwã.
12 I'tiarã be'rocjũ putiwĩ tja. Cũ puticã, mujĩpũ umucocjũ decobocure dojowĩ. Umucore
decobocure bo'reyutiwĩ. Ñamicjũ tojota wa'awĩ. Ñocõa quẽ'rã pãjãrã decobocure dojowã.
Na decobocure ñamipure ne bo'reyutiwã.
13 Be'ro ĩ'awũ tja. Ni'cũ á pacu a'ti umuco decopu wuucã ĩ'awũ. Tutuaro me'rã a'tiro
niwĩ:
—Ãpẽrã i'tiarã Õ'acũrẽ wereco'terã puticã, ña'abutiaro wa'arosa'a a'ti nucũcãcjãrãrẽ,
niwĩ.

9

1 Ba'paritirã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ñocõawũ nucũcãpu burudija'cure ĩ'awũ.
Cũrẽ ni'cã sawi o'owã. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwũ. 2 Be'ro cũ ti pere pãowĩ.
Pã́oca be'ro o'me pajiro wijawu. Ti pe cjase o'me mujĩpũrẽ tuubi'acã'wũ. Na'itĩ'a wa'awu.
3 Te o'me me'rã pãjãrã mu'murĩwi'ia wuuwijaawã. Nipe'tiropu wuuse'sa wa'awã. Na
mu'murĩwi'ia a'ti nucũcãcjãrã cutipa weronojõ toawã. Na sipapure cutipa weronojõ toacja
cuowã. 4 Narẽ táre, otesere, yucupagure dojorẽdutigu mejẽta weewĩ. Masã na diapoapu
Õ'acũ wãme ñaacũuno'ña marĩrã dia'cũrẽ toadutiwĩ. 5 Narẽ toawẽjẽdutitiwĩ. Ni'cãmocuse
mujĩpũrĩ narẽ pũrĩcã weedutiwĩ. Na toase cutipa weronojõ pũrĩwũ. 6 Tojo wa'ari curare
masã uputu wẽrĩsĩ'rĩmiwã. Na wẽrĩsĩ'rĩmicã, basiotiwu.

7 Mʉ'mʉrĩwi'ia cabayua a'mewẽjẽse dʉporo apoyu'cãrã weronojõ bajuwã. Na dʉpopapʉ
uru me'rã wee'que be'tori weronojõ bajusere pesawã. Na diapoa masʉ̃ diapoa weronojõ
bajuwʉ. 8 Na poarire numia weronojõ poanʉ'motiwã. Na upicari yai upicari weronojõ
bajuwʉ. 9 Na upʉre cã'mota'arã, cõmesu'ti weronojõ bajusere cʉowã. Na wʉʉcã, ʉpʉtʉ
bʉsʉwʉ. Masã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, cabayua wejesepawʉ wa'aro weronojõ bʉsʉwʉ.
10 Na sipapʉ toase cʉose me'rã ni'cãmocʉse mujĩpũrĩ masãrẽ toawã. 11 Mʉ'mʉrĩwi'ia wiogʉ
nibajudutidijari pejo wiogʉ nimi. Cʉ̃ta ti pere sawipãawĩ. Cʉ̃ wãme hebreo ye me'rã
Abadón wãmetimi. Griego ye me'rã Apolión wãmetiwĩ. Dojorẽrĩ masʉ̃ nimi, nisĩ'rĩrõ
wee'e.

12 Nimʉ'tãse ña'ase pe'ti'i. Pʉaro dʉ'sa'a.

13 Ni'cãmocʉrã be'rocjʉ̃ putiwĩ. Cʉ̃ puticã, ni'cʉ̃ ucũcã tʉ'owʉ. Õ'acʉ̃ nirõpʉ Õ'acʉ̃rẽ
ʉ'mʉtise ʉ̃jʉ̃amorõ ñubuepeowʉaro uru me'rã wee'caro niwʉ̃. To bu'ipʉ ba'paritise
capesa'ri niwʉ̃. Te wa'teropʉ Õ'acʉ̃ ucũcã tʉ'owʉ. 14 Cʉ̃ coroneta putigʉre a'tiro niwĩ:

—Ba'paritirã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã dʉ'tenʉ'cõ'cãrãrẽ pãaña. Na pajiri maajo Éufrates
wãmetiri maa pʉ'to nima, niwĩ.

15 Cʉ̃ tojo níca be'ro ã'rã pãano'wã. Na ba'paritirã Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã nipe'tirã a'ti
turicjãrãrẽ decobocurepʉ wẽjẽrã wa'awã. Narẽta Õ'acʉ̃ a'tiro weecʉ niwĩ. "Ti hora, ti
nʉmʉ, ti mujĩpũ, ti cʉ̃'ma nicã, mʉsã bu'iri da'rerãsa'a", ni besecʉ́úcʉ niwĩ. Queoro cʉ̃
ní'caronojõ wa'awʉ. 16 Na me'rã pãjãrã surara cabayua me'rã niwã. Narẽ pãjãrã waro
doscientos millones nima nisere tʉ'owʉ.

17 Cabayua, tojo nicã na bu'i pesarã a'tiro bajuwã. Na bu'i pesarã na cutirore cã'mo-
ta'asere sõ'arõ, ya'saro, ewʉro cʉowã. Cabayua na dʉpopare yaijo weronojõ dʉpopatiwã.
Na ʉseropʉ pecame'e ʉ̃jʉ̃wijawʉ. O'me wijawʉ. Tojo nicã azufre wãmetise ope weronojõ
sipise ʉ̃jʉ̃wijawʉ. 18 Te i'tiaro pecame'e, o'me, azufre me'rã masãrẽ decobocure wẽjẽwã.
19 Cabayua na ʉseri me'rã, na ye pĩcõrĩ me'rã masãrẽ wẽjẽwã. Na ye pĩcõrĩ yapari ña
dʉpoa weronojõ bajuwʉ. Te me'rã masãrẽ dutida'rewã.

20 Ãpẽrã masã pecame'e, o'me, azufre me'rã wẽrĩtirã pe'e na ña'arõ weesere ne du'utiwã.
Na wãtĩarẽ ẽjõpeosere du'utiwã. Na ẽjõpeose yee'que uru me'rã wee'que, plata me'rã
wee'que, bronce me'rã wee'que, ʉ̃tãperi me'rã wee'que, yucʉpagʉ me'rã wee'quere
ñubuepeodu'utiwã. Te queose na ẽjõpeose yee'que peje ne ĩ'ati, ne tʉ'oti, ne sijawe'e. Tojo
nimicã, ne ñubuepeodu'utiwã. 21 Tojo nicã masãrẽ wẽjẽcõ'asere, na ãpẽrãrẽ dojorẽsere
du'utiwã. Apeyere, na no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atisere, ãpẽrã yere yajasere ne du'utiwã.

10

*Õ'ac*ʉ̃rẽ wereco'tegʉ papera turiacã me'rã nu'cũse ni'i

1 Be'ro apĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ tutuagʉ ʉ'mʉsepʉ ní'cʉre dijaticã ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ o'mecurua
decopʉ dijatiwĩ. Cʉ̃ dʉpoa bu'i bu'eda niwʉ̃. Cʉ̃ ya diapoa mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ weronojõ
asistewʉ. Cʉ̃ ñecãrĩ ʉ̃jʉ̃sébotari weronojõ bajuwʉ. 2 Cʉ̃ omocãpʉ papera pʉ́ʉ́ca turiacãrẽ
cʉowĩ. Cʉ̃ diacjʉ̃ca dʉ'pocãrẽ pajiri maajopʉ ʉ'tacũunu'cũwĩ. Cũpe pe'ere di'tapʉ
ʉ'tacũunu'cũwĩ. 3 Cʉ̃ topʉ nu'cũgʉ̃ yaijo weronojõ pũrõ caricũwĩ. Cʉ̃ caricũcã, siete bʉpoa
ucũwã. 4 Na ucʉ́ca be'ro na ucũsere ojanʉ'cãmiwʉ̃. Tojo weeri cura ni'cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃
yʉ'ʉre niwĩ:

—Na bʉpoa ucũsere ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Ojaticã'ña tere, niwĩ.

5 Be'ro yʉ'ʉ dia pajiri maapʉ, di'tapʉ nu'cũcã ĩ'a'cʉ cʉ̃ ya diacjʉ̃camocãrẽ sĩomorõwĩ.
6 Cʉ̃ a'tiro niwĩ:

—Õ'acʉ̃ catinu'cũgʉ̃ nimi. Ʉ'mʉse, di'ta, pacase maarĩ nipe'tirã tepʉ nirãrẽ wee'cʉ
nimi. Õ'acʉ̃ wãme me'rã nigʉ̃ti. Marĩ yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome. 7 Õ'acʉ̃rẽ
wereco'tegʉ nitʉogʉ putinʉ'cãrĩ curare a'tiro wa'arosa'a. Õ'acʉ̃ "Tojo weegʉti" ní'que
masĩno'ña marĩ'que wa'abaque'orosa'a. Cʉ̃, cʉ̃ ye queti weremʉ'tãrĩ masãrẽ "A'tiro
weegʉti" ní'que queoro wa'arosa'a, niwĩ.

8 Cʉ̃ tojo níca be'ro ʉ'mʉsecjʉ̃ yʉ'ʉre "Ojaticã'ña" ní'cʉ a'tiro niwĩ:

—Sĩ'i, maajopн, di'tapн н'tacũunu'cũgũ tiropн wa'aya. Cũ ya turi pãaca turiacãrẽ miiña, niwĩ.
9 Cũ tojo nicã tн'ogн, yн'н cũ tiropн wa'awн.
—Mн'н ya turire o'oya, niwũ. Yн'н sẽrĩcã tн'ogн, a'tiro niwĩ:
—Miiña. Ti pũrĩrẽ ba'aya. Mн'н ba'acã, mumia mumi weronojõ i'pitirosa'a. Mн'н paagapн pe'ere sũ'ese dojorosa'a, niwĩ.
10 Cũ tojo nicã tн'ogн, yн'н ti turiacãrẽ miiwũ. Mii, ba'awн. Yн'н ba'acã, mumi weronojõ i'pitiwн. Paagapн pe'ere sũ'e nicãti. 11 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'terã yн'нre niwã:
—Õ'acũ cũ ucũsere wereapogн wa'aya tja. Cũ peje macãrĩcjãrãrẽ, peje di'tacjãrãrẽ, mejẽcãrĩ ucũrãrẽ na ye cjasere weremi. Tere weregн wa'aya. Tojo nicã wiorã quẽ'rãrẽ "Õ'acũ tojo niami", ni wereya, niwã.

11

Pнarã Õ'acũ ye cjasere wereri masã wee'que ni'i

1 Be'ro yн'нre a'tiro weewã. Ãrũgũ wi'i wéérã queocjн weronojõ bajucjнre o'owã. Õ'acũ yн'нre a'tiro niwĩ:
—Õ'acũ wi'ire queogн wa'aya. Na н'mнtise ũjũamorõ ñubuepeowнaro quẽ'rãrẽ queoya. Topн ñubuerã quẽ'rãrẽ ba'paqueoya. 2 Õ'acũ wi'i sumutoma queoticã'ña. Te aperocjãrãrẽ o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujĩpũrĩ Õ'acũ ya macã Jerusalẽ di'tare dojorẽnu'cũrãsama, niwĩ.
3 Be'ro Õ'acũ ninemowĩ tja:
—Pнarã yárã, yé cjasere wererãrẽ o'ógнti. Na peje нmнcori, mil doscientos sesenta nнmнrĩ yé cjasere ucũrãsama. Na bнjawetisere ĩ'orã na weewнaronojõpнma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, ucũrãsama, niwĩ.
4 Ã'rã pнarã yucнgн olivo wãmetisepagн weronojõ nima. Te pнagн olivopagн Õ'acũrẽ da'raco'terã nima, nirõ wee'e. Náta tja pнaga sĩ'osepa weronojõ nima. A'ti nucũcãcjũ wiogн Õ'acũ ĩ'orõpн sĩ'onu'cũma. 5 Ãpẽrã narẽ mejẽcã weesĩ'rĩcã, na нseropн pecame'e ũjũwijasama. Narẽ ĩ'atu'tirãrẽ ũjũacõ'ape'ocã'sama. Tojo weerã nipe'tirã narẽ mejẽcã weesĩ'rĩrãnojõ wẽrĩsama. 6 Na Õ'acũ ye cjase wereri curare acoro pejaticã weemasĩsama. Tojo nicã acore dí weronojõ dojocã weemasĩsama. Apeyere, masãrẽ no'o nisenojõ ña'arõ wa'acã weemasĩsama. No'o na weesĩ'rĩrõ weemasĩsama. 7 Na, narẽ wereduti'quere weretu'ajaca be'ro ĩ'abajudutidijari pecjũ ña'agũ narẽ a'mewẽjẽgũsami. Narẽ wapata'a, wẽjẽcõ'agũsami. 8 Na pнarã ye upнre masã na sijaropн pajiri macãjopн cũurãsama. Ti macãjo Jesucristore na wẽjẽ́ca macã ni'i. Ti macãcjãrã ña'arã nitjĩarã, Sodomacjãrã, Egiptocjãrã weronojõ nima. 9 I'tia nнmн ape nнmн deco nipe'tise macãrĩcjãrã, nipe'tise cururicjãrã na ye upнre ĩ'arãsama. Tojo nicã nipe'tirã mejẽcãrĩ dia'cũ ucũrã, nipe'tise di'tacjãrã na ye upнre ĩ'arãsama. Tere yaadutisome. 10 Na Õ'acũ yere wererã pi'ecнoro masãrẽ tн'oña'cã weecãrã niwã. Tojo weerã a'ti nucũcãpн nirã́ na wẽrĩ'quere ĩ'arã, e'catirãsama. Na нpнtн e'catirã, a'merĩ apeyenojõ o'orãsama. 11 I'tia nнmн ape nнmн deco be'ro Õ'acũ narẽ masõwĩ tja. Na wã'cãnн'cãcã ĩ'arã, masã нpнtн нcнawã. 12 Ni'cũ н'mнsepн nigṹ narẽ tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:
—Mнjãtia.
Cũ tojo nicã tн'orã, na o'mecurua me'rã mнjãawã. Na mнjãacã, narẽ ĩ'atu'ti'cãrã ĩ'awã. 13 Na mнjãarĩ cura di'ta pũrõ narãsãwũ. Ti macãpнre peje wi'seri bнrнdijawн. Pãjãrã siete miltiri masã wẽrĩwã. Ãpẽrã dн'sa'cãrã нpнtн uirã, "Õ'acũ н'mнsepн nigṹ tutuayн'rнnн'cãmi", niwã.
14 Pнati ña'arõ wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque'orosa'a tja.

Õ'acũrẽ wereco'tegн cũ putitнo'que ni'i

15 Õ'acũrẽ wereco'tegн nitнogн putiwĩ. Н'mнsepн nirã́ tutuaro me'rã na ucũcã tн'owн. A'tiro niwã:
Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ marĩ wiogн nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiogн sãjãmi.

Cũ bese'cн Cristo tojota sãjãmi.
Cũ dutinu'cũgũsami, niwã.
16 Tojo wa'asere ĩ'arã, sõ'onícãrã veinticuatro wiorã bнcнrã a'tiro weewã. Na wiorã dujise
cũmurĩ Õ'acũ põtẽorõpн dujirã cũ tiro ejaque'awã. Cũrẽ ñubuepeorã, na dнpopare
paamu'rĩque'awã. 17 A'tiro niwã:
Õ'acũ, ũsã wiogн tutuayн'rнnн'cãgũ, mн'нrẽ e'catise o'o'o.
Mн'н ne warocjũ, be'rocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũgũ ni'i.
Mн'н tutuase me'rã ni'cãrõacã wiogн sãjãnн'cã'a.
Nipe'tirãrẽ dutinн'cã'a.
Tojo weerã mн'нrẽ e'catise o'o'o.
18 Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã mн'нrẽ нatirã uamiwã.
Mн'н narẽ bu'iri da'reri nнmн eja'a.
Tojo nicã wẽrĩ'cãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'reritero ni'i.
Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirã mн'н yarãrẽ wapayegнsa'a.
Mн'н ye cjasere wereturiari masãrẽ wapayegнsa'a.
Wiopesase me'rã mн'нrẽ ẽjõpeorã wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ wapayegнsa'a.
A'ti nucũcãcjãrãrẽ dojorẽrã quẽ'rãrẽ cõ'arĩ nнmн ni'i, niwã.
19 Na tojo níca be'ro Õ'acũ wi'i н'mнsepн nirĩ wi'i sope pãrĩwũ. Ti wi'i po'peapнre ni'cã
acaro niwũ. Ti acaro Õ'acũ "A'tiro weegнti masã me'rã" ni, cũ ojáca pjĩrẽ cнori acaro niwũ.
Tojo wa'áca be'ro bнpo ya'bacã ĩ'awũ. Bнpo paasere, tojo nicã mejẽcã bнsнsere tн'ownн.
Di'ta pũrõ narãsãwũ. Yнsнase aco peri bн'a'que peri paca bнrнwн.

12

Numio ye queti, tojo nicã pĩrõ weronojõ bajugн ye queti ni'i

1 Be'ro н'mнarõpн mejẽcã bajuse paca bajuacã ĩ'awũ. Ni'cõ numiorẽ ĩ'awũ. Co mujĩpũ
нmнcocjũpн omabi'a'caro weronojõ asistewõ. Mujĩpũ ñamicjũ bu'ipн nu'cũwõ. Co
dнpoapнre ni'cã be'to pesawõ. Ti be'to doce ñocõa cнownн. 2 Co nijĩpaco niwõ. Co wнatji
dнporoacã pũrĩno'gõ нpнtн caricũwõ. 3 Be'ro н'mнarõpн mejẽcã bajuse ĩ'awũ tja. Ni'cũ
pĩrõ weronojõ bajugн sõ'agũjore ĩ'awũ. Cũ siete dнpopa cнowĩ. Diez capesa'ritigн niwĩ.
Dнpopannнcũ pesase be'tori pesawĩ. 4 Cũ pĩcõrõ me'rã decobocure н'mнsepн nirá ñocõarẽ
paastedijowĩ. Cũ numio põ'rãticã, maata ba'agнti nígũ, co tiro nu'cũwĩ. 5 Co ni'cũ wĩ'magũ
wнawõ. Cṹta nipe'tirocjãrã wiogн niacjн niwĩ. Tutuaro me'rã masãrẽ narẽ dutiacjн niwĩ.
Cũ bajuáca be'ro maata Õ'acũ tiro cũ wiogн dujiri cũmurõpн miano'wĩ. 6 Numio pe'e masã
marĩrõpн Õ'acũ apo'caropн du'tiwõ. Topн core peje mil doscientos sesenta nнmнrĩ ba'ase
ecawã.
7 Be'ro н'mнarõpн a'mewẽjẽse wa'awн. Õ'acũrẽ wereco'tegн Migue wãmetigн ãpẽrã
cũ yarã Õ'acũrẽ wereco'terã me'rã pĩrõjo me'rã a'mewẽjẽwĩ. Pĩrõ quẽ'rã cũ yarã me'rã
a'mewẽjẽwĩ. 8 Pĩrõ wapata'amasĩtiwĩ. Na н'mнsepнre no'o nirṍ bocatiwã. 9 Õ'acũ pĩrõrẽ
cõ'acã'wĩ. Cṹta ne warocjũ pĩrõ nino'gũ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ
mejẽcã ẽjõpeocã weegú nimi. Õ'acũ cũrẽ, cũ yarã me'rã nucũcãpн cõ'adijowĩ.
10 Tojo wa'áca be'ro ni'cũ н'mнsepн nigṹ tutuaro me'rã ucũdijocã tн'ownн. A'tiro niwĩ:
Marĩrẽ yн'rнose nitoja'a.
Õ'acũ tutuasere, cũ marĩ wiogн nise nitoja'a.
Cũ bese'cн Jesucristo tutuase me'rã cũ wiogн nise quẽ'rã nitoja'a.
Õ'acũ wãtĩrẽ н'mнsepн ní'cнre a'ti nucũcãpн cõ'adijowĩ.
Wãtĩ нmнcorinнcũ, ñamirĩnнcũ a'tiro weewĩ.
Õ'acũpнre weresãgũ, marĩ acawererã Õ'acũ yarãrẽ "Ña'arõ tojo weema", ninu'cũwĩ.
11 Õ'acũ yarã marĩ acawererã wãtĩrẽ docaque'acã weewã.
Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugн wẽrĩse me'rã, cũ ye dí o'mabнrose me'rã
tojo weewã.
Na catiri нmнcore ma'itirã, Õ'acũ ye quetire werese me'rã cũrẽ tojo weewã.
Ãpẽrã narẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, na weredu'utiwã.

Wẽrĩsere uitiwã.
12 Wãtĩrẽ cõ'ase ye bu'iri Õ'acũrẽ wereco'terã, nipe'tirã ʉ'mʉsepʉ nirã́, e'catiya.
Nucũcãpʉ, dia pajiri maacjãrãma ña'abutia'a.
Wãtĩ mʉsã tiropʉ uadijami.
Cã'rõacã yʉ'ʉre dʉ'sa'a bu'iri da'reatjo nígũ, tojo weemi, niwĩ.
13 Pĩrõjo nucũcãpʉ cõ'acã ĩ'agũ, wĩ'magũ wʉa'core nʉrũwĩ. 14 Õ'acũ pe'e core á pacʉ wʉʉse pacare o'owĩ. Te me'rã co pĩrõjore du'tigo, wʉʉwã'cãwõ. Co masã marĩrõpʉ du'tiwõ. Topʉ Õ'acũ i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco core ba'ase ecawĩ. 15 Be'ro pĩrõ diajo dojo, core miibʉrʉato nígũ cũ ʉseropʉ acore e'ocũuwĩ. Co numiorẽ o'mabʉrodutigʉ tojo weewĩ.
16 Cũ tojo weecã, di'ta core weetamuwũ. Pĩrõ cũ e'ocũuse diajo dojosere si'bisãjãcã weewʉ. 17 Tojo wa'acã ĩ'agũ, pĩrõ numio me'rã uayʉ'rʉawĩ. Be'ro co pãrãmerã nituriarã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'awĩ. Na Õ'acũ duti'quere weerã́ Jesucristo ye bu'esere ẽjõpeonu'cũrã nima. 18 Pĩrõjo pajiri maa sumutopʉ ejanʉ'cãwĩ.

13

*P*ʉarã mejẽcã bajurã ye queti ni'i

1 Dia pajiri maa sumutopʉre ni'cũ mejẽcã bajugʉ wã'cãpa'awĩ tja. Cũ quẽ'rã siete dʉpopa cʉowĩ. Apeyere diez capesa'ritiwĩ. Cũ capesa'rinʉcũ pesase be'torire cʉowĩ. Cũ dʉpopapʉre Õ'acũ yabise wãmerẽ ojaõ'ono'wũ. 2 Cũ yai weronojõ do'rowĩ. Cũ bʉco weronojõ dʉ'pócãtigʉ niwĩ. Cũ pajigʉ yai weronojõ ʉserotiwĩ. Pĩrõ cũrẽ cũ tutuasere o'owĩ. Cũrẽ ña'arã wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dʉpowĩ. "Masã mʉ'ʉ dutisere yʉ'tiato", niwĩ. 3 Ni'cã dʉpoapʉre ña'arĩ cãmirõjo wã'ñarõ weronojõ bajuwʉ. Yatica cãmirõ weronojõ niwũ. Ti cãmirõrẽ ĩ'arã, a'ti nucũcãcjãrã wẽrĩ masã'cʉre weronojõ cũrẽ ĩ'awã. Ʉpʉtʉ ĩ'amarĩa, cũrẽ sirutuwã. 4 Masã pĩrõ quẽ'rãrẽ ñubuepeowã. Cũ mejẽcã bajugʉre masãrẽ dutimasĩsere o'ose bu'iri tojo weewã. Mejẽcã bajugʉre ñubuepeorã, a'tiro niwã:

—Ne ã'rĩ weronojõ tutuayʉ'rʉgʉ marĩmi. Ne ni'cũ cũ me'rã a'mewẽjẽmasĩtisami, ni ẽjõpeowã.

5 Pĩrõjo mejẽcã bajugʉre a'tiro ucũcã weewĩ: "Nipe'tirã yʉ'rʉoro ni'i yʉ'ʉ", ni ucũcã weewĩ. Tojo nicã Õ'acũ yabisere ucũwĩ. Pĩrõ cũrẽ "Cuarenta y dos mujĩpũrĩ masãrẽ dutigʉ wa'aya", niwĩ. 6 Cũ duti'caronojõta weewĩ. Õ'acũrẽ ña'arõ ucũ, cũ wãmerẽ, cũ nirṍ ʉ'mʉsepʉre ña'arõ ucũwĩ. Tojo nicã ʉ'mʉsepʉ nirã́ quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũwĩ. 7 Apeye quẽ'rãrẽ pĩrõ Õ'acũ yarã nucũcãpʉ nirã́ me'rã cũrẽ a'mewẽjẽdutigʉ o'ówĩ. Narẽ a'mewẽjẽ wapata'atojagʉpʉ du'uwĩ. Cũrẽ nipe'tise cururicjãrãrẽ, nipe'tise di'tacjãrãrẽ, nipe'tise macãrĩcjãrãrẽ, mejẽcã ucũrãrẽ dutimasĩsere o'owĩ. 8 Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã mejẽcã bajugʉre ñubuepeowã. Na, na wãmerẽ Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugʉ wẽjẽno'cʉ ya pũrĩpʉre ojaõ'ono'ña marĩcãrã niwã. Ti pũrĩ a'ti di'ta weenʉ'cãrĩ cura catise cʉorãrẽ ojaõ'ono'ca pũrĩ nicaro niwũ.

9 O'meperi cʉorã a'tere tʉ'oya. 10 "Bu'iri da'reri wi'ipʉ sõrõno'rãsama" nino'cãrã sãjãárãsama. "Di'pjĩjo me'rã wẽjẽno'rãsama" nino'cãrã ti pjĩ me'rãta wẽjẽno'rãsama. Tojo wa'ari curare Õ'acũ yarã wãcũtutuaya. Õ'acũrẽ ẽjõpeoya.

11 Be'ro apĩ mejẽcã bajugʉre ĩ'awũ tja. Cũ di'ta po'peapʉ ní'cʉ mʉjãtiwĩ. Cũ oveja weronojõ pʉaro capesa'ritiwĩ. Cũ ucũse pũrĩcã pĩrõjo weronojõ bʉsʉwʉ. 12 Cũ mejẽcã bajugʉ yai weronojõ bajugʉ dutisere cʉowĩ. Cũ yai weronojõ bajugʉ cãmirõjo yatino'masã'cʉre a'tiro weebosawĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ cũrẽ ñubuepeocã weewĩ. 13 Be'ro cũ basu pe'e mejẽcã bajuse paca weeĩ'owĩ. Masã ĩ'orõpʉ pecame'e ʉ'mʉarõpʉ ní'quere di'tapʉ dijaticã weewĩ. 14 Cũrẽ tutuase o'o'que me'rã yai weronojõ bajugʉre mejẽcã bajuse paca weeĩ'owĩ. Masãrẽ yai weronojõ bajugʉre ẽjõpeodutigʉ tojo weewĩ. Narẽ yai weronojõ bajugʉ queosere yeedutiwĩ. Cũ yai weronojõ bajugʉta di'pjĩ me'rã cãmida'reno'cʉ nimigũ, catiwĩ. 15 Oveja capesa'ri weronojõ cʉogʉ a'tiro weemasĩsere cʉowĩ. Yai weronojõ bajugʉ queose yee'quere caticã weemasĩsere cʉowĩ. Te me'rã cũ queose yee'quere ucũdutiwĩ. Tojo nicã te yee'que queosere ñubuepeotirãrẽ wẽjẽdutigʉ tojo weewĩ. 16 Apeyema nipe'tirãrẽ a'tiro weedutiwĩ. Na diapoapʉre o na ya diacjũcamocãpʉre

apeyenojõ ojaõ'odutiwĩ. Mejõ nirãrẽ, wiorãrẽ, peje cнorãrẽ, pajasecнorãrẽ, ãpẽrãrẽ da'raco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ tojo weedutiwĩ. [17] Tojo ojaõ'ono'ña marĩrãma ne duudutiti, ne duadutitino'wã. Tojo nicã cн̃ wãmerẽ ojaõ'ono'ña marĩrã o cн̃ wãme weronojõ bajusere moorã quẽ'rã mejãrõta ne duudutiti, ne duadutitino'wã. [18] A'tere tн'omasĩse cнoroнa'a. No'o tн'omasĩgн̃nojõ yai weronojõ bajugн wãmerẽ masĩta basio'o. Cн̃ cнori wãme masã wãme ni'i. Cн̃ wãme seiscientos sesenta y seis ni'i.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil masã Õ'acн̃rẽ basapeo'que ni'i

[1] Be'ro yн'н Õ'acн̃ macн̃ oveja wĩ'magн̃ weronojõ bajugнre ũrн̃gн̃ Sión wãmeticjнpн nu'cũcã ĩ'awн̃. Cн̃ me'rã pãjãrã ciento cuarenta y cuatro mil masã niwã. Na Õ'acн̃ macн̃ oveja wĩ'magн̃ weronojõ bajugн wãmerẽ, cн̃ pacн wãmerẽ na diapoapн ojaõ'ono'cãrã niwã. [2] Be'ro н'mнsepн нpнtн bнsнdijaticã tн'owн. Peje maarĩ pu'eeja o'mabнrose weronojõ bнsнdijatiwн. Bнpo pũrõ paaro weronojõ bнsнwн. Pãjãrã bнapн̃tẽsere bнapн̃tẽrõ weronojõ bнsнwн. [3] Na ciento cuarenta y cuatro mil masã wiogн dujiri cũmurõ pн'topн niwã. Na sõ'onícãrã ba'paritirã catise cнorã weronojõ bajurã ĩ'orõpн, tojo nicã wiorã bнcнrã ĩ'orõpн basawã. Apeye ma'ma basasere basapeowã. Na dia'cн̃ tere basamasĩwã. Ãpẽrã na basasere ne basamasĩtiwã. Na a'ti nucũcãcjãrã wa'teropн nirã́ Õ'acн̃ yн'rнono'cãrã niwã. [4] Na ne ni'cãti numia me'rã ña'arõ weeticãrã niwã. Na Õ'acн̃ macн̃ oveja wĩ'magн̃ weronojõ bajugнre no'o cн̃ wa'aro sirutuwã. Na a'ti nucũcãcjãrã wa'teropнre yн'rнono'cãrã niwã. Na Õ'acн̃rẽ, Õ'acн̃ macн̃ oveja wĩ'magн̃ weronojõ bajugнre ñubuepeo o'omн'tã'cãrã nicãrã niwã. [5] Na wa'terore nisoogн marĩwĩ. Õ'acн̃ ĩ'orõpнre bu'iri marĩrã niwã.

I'tiarã Õ'acн̃rẽ wereco'terã na were'que ni'i

[6] Be'ro apĩ Õ'acн̃rẽ wereco'tegн н'mнarõpн wннcã ĩ'awн̃. Cн̃ nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ pe'titise queti, Õ'acн̃ masãrẽ yн'rнomi nise quetire weregн niwĩ. Nipe'tise di'tacjãrãrẽ, nipe'tise cururicjãrãrẽ weregн niwĩ. Tojo nicã mejẽcã ucũrãrẽ, nipe'tise macãrĩcjãrãrẽ te quetire weregн niwĩ. [7] Cн̃ tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:

—Õ'acн̃rẽ wiopesase me'rã ẽjõpeoya. "Cн̃ añubutiagн nimi", niña. Cн̃ bu'iri da'reritero ejatoja'a. Cн̃ н'mнsere, a'ti di'tare weecн niwĩ. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarĩacãnojõrẽ weecн niwĩ. Cн̃rẽ ñubuepeoya, niwĩ.

[8] Cн̃ be'ro apĩ Õ'acн̃rẽ wereco'tegн a'tiwĩ. A'tiro niwĩ:

—Babilonia wãmetiri macã pe'tiwã'cãrõ wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arõ нaripejayн'rнnн'cãrã, que'a maatirã weronojõ nipe'tise di'tacjãrãrẽ dojocã weewã. Narẽ ĩ'acũu, ãpẽrã quẽ'rã na weronojõ ña'arõ weewã, niwĩ.

[9-10] Pнarã Õ'acн̃rẽ wereco'terã be'ro apĩ bajuawĩ. Tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:

—Yai weronojõ bajugнre, cн̃ queose yee'quere ñubuepeogнnojõrẽ Õ'acн̃ нpнtн bu'iri da'regнsami. Tojo nicã cн̃ ya diapoapн o cн̃ ya omocãpн yai weronojõ bajugн wãmerẽ ojañacũuno'cнnojõrẽ mejãrõta bu'iri da'regнsami. Õ'acн̃ cн̃ me'rã pũrõ uagн, tojo weegнsami. Tutuaro me'rã dнoro marĩrõ bu'iri da'regнsami. Pecame'epн ope weronojõ bajuse sipise me'rã нpнtн pi'eticã weegнsami. Õ'acн̃rẽ wereco'terã ĩ'orõpн, tojo nicã Õ'acн̃ macн̃ oveja wĩ'magн̃ weronojõ bajugн ĩ'orõpн tojo weegнsami. [11] Narẽ ũjн̃acõ'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cũrõsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojõ bajugнre, cн̃ queose yee'quere ñubuepeorãnojõ o cн̃ wãmerẽ ojañacũuno'rãnojõ pi'etinu'cũrãsama. Нmнcore, ñamipнre ne soosome, niwĩ.

[12] Tojo weerã Õ'acн̃ yarã, cн̃ dutisere wéérã, ña'arõ wa'asere wãcũtutuaya. Jesucristore ẽjõpeonu'cũrã, tojota weeya.

[13] Be'ro ni'cн̃ н'mнsepн nigн́ ucũcã tн'owн. Yн'нre niwĩ:

—A'tiro ojaya: "Ni'cãcã me'rã marĩ wiognre ẽjõpeorã wẽrĩrã e'catirãsama."

Espíritu Santu quẽ'rã "Tojota ni'i", niwĩ. "Na catirã Õ'acũ yere wererã, pi'etiwã. Na wẽ́rĩ́ca be'ro Õ'acũ na añurõ wee'quere wapayegʉsami. Tojo weerã na a'ti nucũcãpʉ pi'etisere du'u, añurõ soorãsama", niwĩ Espíritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

14 Be'ro yʉ'ʉ o'me butiri curuare ĩ'awũ. Ti curua bu'i ni'cũ masũ weronojõ upʉtigʉ dujiwĩ. Cũ dʉpoapʉ ni'cã be'to uru me'rã wééca be'tore pesawĩ. Di'pjĩcawero osoyojari pjĩjore cʉowĩ. 15 Apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ Õ'acũ wi'ipʉ ní'cʉ wijaatiwĩ. Cũ o'mecuruapʉ dujigʉre tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Mʉ'ʉ ya pjĩ me'rã otesere tãrãmiiña. A'ti di'ta cjase otese dʉca miirĩteronojõ nitoja'a. Te bopoasepʉ ni'i, niwĩ.

16 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, o'mecuruapʉ dujigʉ cũ ya pjĩ me'rã a'ti turi cjase otesere tãrãmiiwĩ. Te dʉcare miiwĩ.

17 Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'i Õ'acũ wi'ipʉ ní'cʉ wijaatiwĩ. Cũ quẽ'rã di'pjĩcawero osoyojari pjĩjore cʉowĩ. 18 Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wa'icʉrã ũjũamorõ ñubuepeowʉaro pʉ'tocjũ wijaatiwĩ. Cũ pecame'erẽ dutimasĩsere cʉowĩ. Ti me'e wiogʉ niwĩ. Cũ apĩ di'pjĩ osoyojari pjĩrẽ cʉogʉre tutuaro me'rã niwĩ:

—Mʉ'ʉ ya pjĩ osoyojari pjĩ me'rã a'ti turi cjase ʉ'se tõ'orĩrẽ dʉtemiiña. Te ñiatoja'a.

19 Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, cũ ya pjĩ me'rã a'ti turi cjase ʉ'sere dʉtewĩ. Tere mii, pajiri tucũjopʉ ʉ'seco na bipeatjojopʉ cũuwĩ. Te bipesãase "Õ'acũ ña'arãrẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'rese ni'i", nisĩ'rĩrõ wee'e. 20 Te ʉ'sere macã sumutopʉ bipewã. Na biperi curare dí pajiro na ʉ'se biperi wi'ipʉre wijawʉ. Te dí ni'cã maa pajiri maajo wa'awʉ. Cabayua wãmʉta decopʉ dí pacare mirĩtʉowã. Trescientos kilómetros yoari maa niwũ.

15

Õ'acũrẽ wereco'terã bu'iri da'retʉoatje ni'i

1 Be'ro mejẽcã bajuse ĩ'amarĩase pacare ʉ'mʉsepʉ ĩ'awũ. Õ'acũrẽ wereco'terã sietere ĩ'awũ. Nánʉcũta tja a'ti nucũcãcjãrãrẽ bu'iri da'retʉoatjere cʉowã. Te bu'iri da'retʉose me'rã Õ'acũ uase pe'tirosa'a.

2 Apeye quẽ'rãrẽ dia pajiri maarẽ ĩ'awũ. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rã morẽca maa weronojõ bajuwʉ. Ti maa sumutopʉre pãjãrã masã nu'cũwã. Na yai weronojõ bajugʉre, tojo nicã cũ queose yee'quere ñubuepeoti'cãrã niwã. Tojo nicã cũ wãmerẽ ojaõ'ono'ña marĩ'cãrã niwã. Na Õ'acũ o'o'que bʉapũtẽsere cʉowã. 3 Na Õ'acũrẽ da'raco'tegʉ Moisé ye basasere basapeowã. Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugʉ ye basase quẽ'rãrẽ basapeowã. A'tiro niwã:

Õ'acũ ũsã wiogʉ, mʉ'ʉ tutuayʉ'rʉgʉ ni'i.
Nipe'tise mʉ'ʉ wee'que añubutiase paca ni'i.
Tere ĩ'arã, ũsã ĩ'amarĩa wa'a'a.
Mʉ'ʉ nipe'tise macãrĩcjãrã wiogʉ ni'i.
Mʉ'ʉ weesetise queoro ni'i.
Mʉ'ʉrẽ ne nisoose marĩ'i.
4 ¿Noanojõ mʉ'ʉrẽ uitibosari?
¿Noa mʉ'ʉrẽ ñubuepeotibosari?
Mʉ'ʉ ni'cũta ña'ase moogũ ni'i.
Nipe'tise macãrĩcjãrã mʉ'ʉrẽ ñubuepeorãsama.
Mʉ'ʉ queoro wee'quere ĩ'arã, na tojo weerãsama, ni basawã.

5 Be'ro Õ'acũ wi'i, ʉ'mʉsepʉ nirĩ wi'ire sope pãrĩcã ĩ'awũ. Ti wi'i po'peapʉ Õ'acũ Nibutiari Tucũrẽ ĩ'awũ. Ti tucũ po'peapʉ Õ'acũ dutise ojáca pjĩrẽ nʉrõno'wũ. 6 Ti tucũpʉ ní'cãrã siete Õ'acũrẽ wereco'terã, bu'iri da'retʉoatjere cʉorã mii, wijaatiwã. Na butise ũ'irĩ marĩse su'ti ʉpʉtʉ asistesere sãñawã. Na cutiropʉre nánʉcũ uru me'rã wee'que darire cʉowã. 7 Be'ro ni'cũ catise cʉorã me'rãcjũ a'tiro weewĩ. Cũ Õ'acũrẽ wereco'terã sietere nánʉcũ bapari o'owĩ. Te uru me'rã wee'que pari niwũ. Te pari Õ'acũ cũ bu'iri da'reatjere posetiwʉ. Õ'acũ catinu'cũgũ a'ti nucũcãcjãrãrẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'regʉsami. 8 Te pari narẽ

o'óca be'ro Õ'acũ Nibutiari Tucũpʉre a'tiro wa'awʉ. Ti tucũpʉre Õ'acũ añuyʉ'rʉase, cũ tutuayʉ'rʉase o'mepu'suse'sa wa'awʉ. Pũrõ asistewʉ. Ne ni'cũ ti tucũpʉre sãjãata basiotiwʉ. Be'ro siete Õ'acũrẽ wereco'terã na bu'iri da'réca be'ropʉ sãjãata basiowʉ.

16

Õ'acũ bu'iri da'reatje ni'i

1 Be'ro Õ'acũ wi'i ʉ'mʉse nirĩ wi'ipʉ nigũrẽ tutuaro me'rã ucũcã tʉ'owʉ. Cũ siete Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ a'tiro niwĩ:

—Mʉsã ye bapa cjase Õ'acũ bu'iri da'reatjere nucũcãpʉ piodijorã wa'aya, niwĩ.

2 Nimʉ'tãgũ wa'a, cũ ya pare di'tapʉ piodijowĩ. Tojo wééca be'ro masã yai weronojõ bajugʉ wãmerẽ ojaõ'ono'cãrãrẽ, cũ queosere ñubuepeorãrẽ a'tiro wa'awʉ. Nipe'tirã ña'ase musũrĩtise cãmitirã dojowã. Pũrõ pũrĩno'wã.

3 Cũ be'ro apĩ wa'a, cũ ya pare dia pajiri maajopʉre pioñowĩ. Ti maa dí maajo dojowʉ. Wẽrĩ'cʉ ye dí weronojõ bʉ'a'que niwũ. Nipe'tirã ti maajopʉ nirã́ wẽrĩpe'tia wa'awã.

4 Pʉarã be'rocjũ cũ ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarĩacãpʉre pioñowĩ. Tojo weecã, te quẽ'rã dí maarĩ wa'awʉ. 5 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegʉ nipe'tiropʉ aco wiogʉ a'tiro niwĩ:

—Wiogʉ, mʉ'ʉ ña'ase moogũ ni'i. Mʉ'ʉ ne warocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũ'u. Mʉ'ʉ narẽ a'tiro bu'iri da'regʉ, queoro weegʉ wee'e. 6 Na a'tiro weecãrã niwã. Mʉ'ʉ yarã mʉ'ʉ ye cjase wererãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Na ye dí o'mabʉrocã weecãrã niwã. Tojo weegʉ mʉ'ʉ narẽ aco dí dojo'quere sĩ'rĩdutigʉ, queoro weegʉ wee'e. Narẽ tojota ʉa'a, niwĩ.

7 Be'ro ni'cũ Õ'acũrẽ wa'icʉrã ũjũamorõ ñubuepeowʉaro tiropʉ ucũcã tʉ'owʉ. A'tiro niwĩ:

—Tojota ni'i. Õ'acũ ũsã wiogʉ, mʉ'ʉ tutuayʉ'rʉa'a. Mʉ'ʉ nisooro marĩrõ queoro bu'iri da'regʉ wee'e, niwĩ.

8 Be'ro, i'tiarã be'rocjũ cũ ya pa cjasere mujĩpũ ʉmʉcocjũ bu'ipʉ piopeowĩ. Tojo wééca be'ro mujĩpũ ʉpʉtʉ asiwĩ. Te cũ asise me'rã masãrẽ ũjũamasĩwĩ. 9 Masã ʉpʉtʉ waro ũjũano'wã. Tojo ũjũano'mirã, ne na ña'arõ wee'quere bʉjaweti, na wãcũsere dʉcayutiwã. Õ'acũrẽ "Añugũ nimi", ne nitiwã. Cũrẽ añurõ ucũrõnojõ o'orã, cũrẽ ña'arõ ucũwã. Õ'acũ bu'iri da'remicã, tojo weewã.

10 Be'ro, ba'paritirã be'rocjũ a'tiro weewĩ. Cũ ya bapa cjasere yai weronojõ bajugʉ dujiri cũmurõpʉre piodijowĩ. Nipe'tiro cũ dutise nirõpʉ na'itĩ'a wa'awʉ. Masã pũrõ pũrĩse tʉ'oña'rã, ʉpʉtʉ biritu, cũ'rĩdiowã. 11 Tojo pi'etimirã, na ña'arõ weesere ne du'utiwã. Du'uronojõ o'orã, na cãmi ʉpʉtʉ pũrĩno'rã, Õ'acũ ʉ'mʉsepʉ nigũrẽ ña'abutiaro ucũwã.

12 Be'ro tja ni'cãmocʉrã be'rocjũ cũ ya bapa cjasere pajiri maa Éufrates wãmetiri maajopʉre pioñowĩ. Ti maa si'bipe'tia wa'awʉ. Apeye di'tacjãrã mujĩpũ mʉjãtiro pe'e nirãrẽ na wiorã a'tiatji ma'arẽ apoyuro weewʉ.

13 Be'ro, yʉ'ʉ sõ'onícãrãrẽ ĩ'awũ. Pĩrõjo weronojõ bajugʉre, apĩ yai weronojõ bajugʉre, tojo nicã oveja weronojõ capesa'ritigʉ nisoose queti weremʉ'tãrĩ masũrẽ ĩ'awũ. Na i'tiarã ye ʉseripʉ wãtĩa wijaawã. Wãtĩa ta'rocʉa weronojõ bajurã niwã. 14 Ã'rã i'tiarã ʉseripʉ wijaa'cãrã wãtĩa peje weeĩ'osere weewã. Na a'ti nucũcãcjãrã wiorã nipe'tirãrẽ a'mewẽjẽdutirã neowã. Na a'mewẽjẽatji nʉmʉ Õ'acũ tutuayʉ'rʉagʉ ya nʉmʉ waro nirõsa'a.

15 Jesucristo a'tiro nicʉ niwĩ:

—Tʉ'omasĩña. Wãcũña marĩrõ yajari masũ a'tise weronojõ yʉ'ʉ a'tigʉti. Su'ti sãnágũ weronojõ yʉ'ʉ a'tiatjere añurõ wãcũyugʉnojõ e'catigʉsami. Tojo weegʉ su'ti marí́gũ cũrẽ ĩ'aweecã, bopoyasome.

16 Na wãtĩa a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ hebreo ye me'rã Armagedón wãmetiropʉ neowã.

17 Be'ro, seis be'rocjũ, cũ ya bapa cjasere ʉ'mʉarõpʉ piodijowĩ. Te be'ro Õ'acũ wi'i ʉ'mʉse nirĩ wi'i po'peapʉ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉ tutuaro me'rã ucũwĩ. A'tiro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajanʉ'cõpe'ono'o. 18 Cũ tojo nicã, bʉpo ya'ba, ʉpʉtʉ paawĩ. Cũ paacã, mejẽcã bʉsʉmʉjãwũ. Di'ta ʉpʉtʉ narãsãwũ. Masã a'ti nucũcãpʉ ninʉ'cãcatero, a'tiro

nicãrẽ di'ta tocã'rõ ne narãsãwe'e. Ʊpʉtʉ waro titare narãsãwʉ̃. [19] Pajiri macã i'tiaropʉ
ye'ti, dʉcawatinʉ'cãwʉ̃. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macãrĩpʉ se'tedijawʉ. Õ'acʉ̃ bu'iri
da'regʉti nígʉ̃, pajiri macã Babilonia wãmetiri macãcjãrãrẽ wãcũcʉ niwĩ. Na me'rã ʉpʉtʉ
uagʉ, narẽ bu'iri da'rewĩ. [20] Tojo wa'acã, nipe'tise ʉ̃rʉ̃pagʉ, opañopa bajudutidijawʉ. [21] Tojo
nicã masãrẽ yʉsʉase aco peri bʉ'a'que peri paca bʉrʉpejawʉ. Ni'cãrẽ peri cuarenta kilos
nʉcʉ̃wʉ̃. Õ'acʉ̃ te peri me'rã narẽ ʉpʉtʉ bu'iri da'recã ĩ'arã, ña'abutiaro cʉ̃rẽ ucũwã.

17

*Ʊm*ʉa me'rã a'metãrãwapata'ari masõrẽ bu'iri da'rese ni'i

[1] Be'ro a'tiro ĩ'awʉ̃. Ni'cʉ̃ sõ'onícãrã siete Õ'acʉ̃rẽ wereco'terã me'rãcjʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. Cʉ̃
sõ'oní'que pari cʉorã me'rãcjʉ̃ niwĩ. Yʉ'ʉ tiro a'tiwĩ. A'tiro niwĩ:

—Te'a, ʉmʉa me'rã a'metãrãwapata'ari masõrẽ bu'iri da'resere ĩ'ogʉ̃ti. Co pacase maarĩ
bu'ipʉ dujimo. [2] A'ti nucũcãcjãrã wiorã co me'rã a'metãrãbajaque'aticãrã niwã. Co a'ti
nucũcãcjãrãrẽ ʉaripejase me'rã que'a maatirã weronojõ wa'acã weeco niwõ, niwĩ.

[3] Be'ro Espíritu Santu yʉ'ʉre quẽ'ese weronojõ ĩ'owĩ. Sõ'onícʉ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ
masã marĩrõpʉ yʉ'ʉre miawĩ. Topʉ ni'cõrẽ ĩ'awʉ̃. Co mejẽcã bajugʉ sõ'agʉ̃ bu'ipʉ
pesawõ. Mejẽcã bajugʉre cʉ̃ ya upʉ nipe'tiropʉre peje ña'ase Õ'acʉ̃ cʉ̃ yabise wãme
wã'ñawʉ̃. Mejẽcã bajugʉ siete dʉpopa cʉowĩ. Apeye quẽ'rãrẽ, diez capesa'ritiwĩ. [4] Co
numio sõ'a ñibocurerore, tojo nicã sõ'arõ warore sãñawõ. Co ya su'tiro uru, ʉ̃tãperi
wapabʉjʉse periacã me'rã, apeye butise perla wãmetise me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Co ni'cã
pa uru me'rã wééca pa sa'wʉre cʉowõ. Dicʉse ña'ase ti papʉre mu'muwʉ̃. Co ʉmʉa
me'rã ña'arõ a'metãrãbajaque'ati'que niwʉ̃. [5] Tojo nicã co diapoapʉre mejẽcã bajuri
wãme ojaõ'ono'wʉ̃. A'tiro niwʉ̃: "Babilonia pajiri macãjo, nipe'tirã ña'arã numia ʉmʉarẽ
a'metãrãwapata'ari masã numia paco ni'i. Tojo nicã nipe'tirã ña'ayʉ'rʉnʉ'cãse weerá
paco ni'i", ni ojaõ'ono'wʉ̃. [6] Be'ro a'tiro ĩ'awʉ̃. Co que'ago weewõ. Õ'acʉ̃ yarã Jesucristo
ye quetire wererã wẽjẽno'cãrã ye dí me'rã tojo wa'awõ. Core ĩ'agʉ̃, "¿De'ro weero tojo
wa'amitito?" niwʉ̃. [7] Tojo wa'acã, Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre niwĩ:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ tocã'rõ ʉcʉati? Sicore ya'yiosere mʉ'ʉrẽ masĩcã weegʉti.
Tojo nicã mejẽcã bajugʉ bu'ipʉ pesawã'cãsere weregʉti. Cʉ̃ siete dʉpopatigʉ diez
capesa'ritimi. [8] A'tiro ni'i. Mejẽcã bajugʉ mʉ'ʉ ĩ'a'cʉ dʉporopʉre nimiwĩ. A'tiro
nicã marĩmi. Tojo nimigʉ̃, be'ropʉ ĩ'abajudutidijari pepʉ ní'cʉ mʉjãatigʉsami. Cʉ̃
pecame'epʉ wa'adojase dʉporo tojo weegʉsami. A'ti turicjãrã ña'arã mejẽcã bajugʉre
ĩ'arã, ʉcʉarãsama. Na ne waropʉta a'ti di'ta weenʉ'cãrĩ cura na wãmerẽ catiri pũrĩpʉ
ojaõ'ono'ña marĩtjĩarã, tojo wa'arãsama. Cʉ̃ dʉporopʉ ní'cʉ a'tiro nicãrẽ marĩmi. Be'ropʉ
a'tigʉsami.

[9] »No'o tʉ'omasĩrãnojõ a'tere masĩta basio'o. Cʉ̃ siete dʉpopa a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Te
panʉcʉ̃ta tja ʉ̃rʉ̃pagʉ co dujisepagʉ ni'i. [10] Tojo nicã te páta tja a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Siete
wiorã nima, nirõ wee'e. Ni'cãmocʉrã wiorã pe'tidijatojacãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ ni'cʉ̃
masãrẽ dutigʉ weemi. Apĩ a'titimi yujupʉ. Cʉ̃ a'tigʉ, yoaticã nigʉ̃sami. [11] Ne waropʉre
sõ'agʉ̃ mejẽcã bajugʉ ní'cʉ a'tiro nicãrẽ marĩmi. Cʉ́ta ã'rã siete wiorã be'rocjʉ̃ wiogʉ
niacjʉ nigʉ̃sami. Cʉ̃ na me'rãcjʉ̃ nimi. Be'ro pecame'epʉ wa'adojagʉsami.

[12] »Mejẽcã bajugʉ capesa'ri mʉ'ʉ ĩ'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Diez wiorã nima, nirõ
wee'e. Na dutinʉ'cãtima yujupʉ. Yoaticã, ni'cã horata dutirãsama. Mejẽcã bajugʉ sõ'agʉ̃
quẽ'rã na me'rã dutitamugʉ̃sami. [13] Ã'rã diez wiorã ni'cãrõnojõ wãcũsetirãsama. Na
mejẽcã bajugʉre na dutise cʉosere o'orãsama. [14] Na Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ
bajugʉ me'rã a'mewẽjẽrãsama. Cʉ̃ narẽ docaque'acã weegʉsami. Cʉ̃ nipe'tirã wiorã
bu'ipʉ nimi. Tojo weegʉ narẽ tojo weegʉsami. Õ'acʉ̃ macʉ̃ me'rãcjãrã Õ'acʉ̃ bese'cãrã
nima. Õ'acʉ̃ ʉaro weenu'cũrã nima, niwĩ.

[15] Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ apaturi a'te quẽ'rãrẽ niwĩ:

—Mʉ'ʉ ĩ'a'co numio sõ'oníco ña'agõ pacase maarĩpʉ dujiamo. Co duji'que maarĩ a'tiro
nisĩ'rĩrõ wee'e. Te maarĩ paca masã pãjãrã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. Peje macãrĩcjãrã,
peje cururicjãrã, mejẽcã ucũrã, peje di'tacjãrã nima, nirõ wee'e. [16] Mejẽcã bajugʉ sõ'agʉ̃

diez wiorã me'rã ña'agõrẽ ĩ'atu'tirãsama. Core cõ'arãsama. Core su'ti marĩgõ tojacã weerãsama. Core ba'arãsama. Be'ro ʉ̃jʉ̃acõ'arãsama. [17] Õ'acʉ̃ narẽ cʉ̃ ʉaronojõ weecã weegʉsami. Tojo weegʉ narẽ ni'cãrõnojõ wãcũcã weegʉsami. Na mejẽcã bajugʉre wiogʉ sõrõrãsama. Téé Õ'acʉ̃ "A'tiro wa'arosa'a" ní'caronojõta wa'áca be'ropʉ wiogʉ nitʉogʉsami. [18] Numio mʉ'ʉ ĩ'a'co sõ'oníca macã pajiri macã Babilonia ni'i. Ti macãpʉta nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ dutigʉ nigʉ̃sami, niwĩ.

18

Babilonia macãrẽ bu'iri da're bajuriodijose ni'i

[1] Be'ro, apĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsepʉ ní'cʉ dijaticã ĩ'awʉ̃. Cʉ̃ peje dutimasĩwĩ. Cʉ̃ asistese me'rã a'ti ʉmʉcopʉre añurõ asistequecũuwĩ. [2] Tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Babilonia pajiri macã pe'tiwã'cãrõ wee'e. Pe'tiatoja'a. Ni'cãrõacãrẽ wãtĩa, ãpẽrã bajutirã ña'arã na nirĩ macã dojo'o. Tojo nicã nipe'tirã mirĩcʉ̃a ña'arã yabiorã niró dojo'o. [3] Ti macãcjãrã masã ña'arõ ʉaripejayʉ'rʉnʉ'cã'cãrã niwã. Tere nipe'tise di'tacjãrã que'a maatirã weronojõ weesirutuwã. A'ti nucũcãcjãrã wiorã na me'rã a'mesʉ'awã. Ti macãcjãrã ʉaripejayʉ'rʉmajãrã, peje waro apeque no'o nisere duuma'awã. Tojo weerã a'ti nucũcãcjãrã narẽ duawapata'ari masã niyerubʉcʉrã tojawã.

[4] Be'ro apĩ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́ ucũcã tʉ'owʉ. A'tiro niwĩ:

—Mʉsã, yarã ni'i. A'ti macãrẽ wijayá. Wijatirã, ti macãcjãrã na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. [5] A'tiro ni'i. Na ña'arõ wee'que peje waro ni'i. Ʉ'mʉsepʉ tu'ataque'aro weronojõ ni'i. Õ'acʉ̃ na ña'arõ wee'quere masĩmi. [6] Ti macãcjãrã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ ña'arõ wee'caronojõta na quẽ'rã mejãrõta ña'arõ weeno'ato. Ãpẽrãrẽ pi'eticã wee'caronojõta pʉati nemorõ pi'eticã weeato. Narẽ bu'iri da'reato. [7] Ti macãcjãrã a'tiro nicãrã niwã: "Ãpẽrã yʉ'rʉoro añuyʉ'rʉnʉ'cã'a", nicãrã niwã. Tojo nicã na no'o ʉaro apeyenojõrẽ duuma'arã pajiro niyeru cõ'acã'cãrã niwã. Na tojo wee'cãrãrẽ ʉpʉtʉ pũrĩse pi'etino'cã weeato. Ti macãcjãrã a'tiro wãcũsama. "Ʉ̃sã wiogo weronojõ ni'i. Wapewio weronojõ niwe'e. Ne bʉjawetisome", ni wãcũsama. [8] Tojo nise bu'iri wãcũña marĩrõ ni'cã nʉmʉta ña'ase ti macãrẽ wa'arosa'a. Wẽrĩse, pũrõ pi'etise, ʉjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rã ʉ̃jʉ̃acõ'ano'rõsa'a. Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ti macãcjãrãrẽ bu'iri da'regʉsami, niwĩ ʉ'mʉsepʉ nigʉ́.

[9] A'ti nucũcãcjãrã wiorã ti macãcjãrã me'rã ña'arõ a'mesʉ'a, no'o ʉaro ña'arõ weema'acãrã niwã. A'ti nucũcãcjãrã wiorã ti macã ʉ̃jʉ̃, o'mepu'sunu'cũcã ĩ'arã, pũrõ utirãsama. [10] Tojo ʉ̃jʉ̃rĩ curare wiorã, marĩ quẽ'rãrẽ bu'iri da'reri nírã, yoaropʉ ĩ'anu'cũrãsama. A'tiro nirãsama:

—Babilonia macãrẽ ña'abutiaro wa'aro wee'e. Pajiri macã, tutuari macã nimiwʉ̃. Wãcũña marĩrõ bu'iri da're bajuriodijono'cã'a.

[11] A'ti nucũcãcjãrã duawapata'ari masã quẽ'rã ti macãrẽ utirãsama. "¿Noa marĩ yere duurãsariba?" ni wãcũrãsama. Tere wãcũrã, pũrõ dʉjasewã'arãsama. [12] Na miiti duase a'ticʉse nicaro niwʉ̃. Uru me'rã wee'que, plata me'rã wee'que, ʉ̃tãperi wapabʉjʉse peri, butise peri perla wãmetise peri nicaro niwʉ̃. Tojo nicã su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sõ'a ñibocurese, sõ'ase nicaro niwʉ̃. Apeye quẽ'rã nipe'tise yucʉ ʉ'mʉtise me'rã wee'que, acostise butise marfil wãmetise me'rã wee'quere miiticãrã niwã. Tojo nicã wapabʉjʉse yucʉ me'rã wee'que, cõme me'rã wee'que, bronce wãmetise me'rã wee'que, mármol wãmetise me'rã wee'quere miitimʉjãcãrã niwã. [13] Apeye na miiti duase canela wãmetise, ʉ'mʉtise, na ʉ̃jʉ̃amorõpeosenojõ, mirra wãmetise, ʉ'sedʉcaco vino, ʉ'se piritari ba'ase, harina pá weese, tojo nicã trigo miitimʉjãcãrã niwã. Ãpẽrãrẽ wa'icʉrã apeque o'marãrẽ, ovejare, cabayuare, tũrũsepawʉ cabayua wejesere, masãrẽ da'rawã'ñaco'terãpʉreta miitidojacãrã niwã. [14] Duari masã ti macã ʉ̃jʉ́ca be'ro a'tiro nirãsama:

—Yucʉdʉca mʉsã ʉpʉtʉ ba'atʉ'sasenojõ pe'tia wa'a'a. Nipe'tise mʉsã añuse cʉosenojõ pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

15 Ti macãcjãrãrẽ duari masã añurõ wapata'acãrã nimiwã. Ti macãcjãrã pi'eticã ĩ'arã,
yoaropʉ tojacã'rãsama. Ʊpʉtʉ ui, utirãsama. 16 A'tiro ni caricũrãsama:
—Añurĩ macã pajiri macã nimica macã ña'abutiaro wa'acã'a. Ti macã ni'cõ numio
weronojõ nimiwʉ̃. Añuse sõ'a ñibocurerore, tojo nicã sõ'arõrẽ sãñagõ weronojõ nimiwʉ̃.
Co su'tiropʉ uru, ʉ̃tãperi wapabʉjʉse peri, apeye peri perla wãmetise peri me'rã ma'ma-
su'a'caro weronojõ nimiwʉ̃. 17 A'te nipe'tise peje wãcũña marĩrõ pe'tidija wa'a'a, nirãsama.
Nipe'tirã yucʉsʉjo auturã, tiwʉpʉ wa'arã, tiwʉpʉ da'rarã yoaropʉ uirã tojarã́sama.
Tojo nicã nipe'tirã dia pajiri maapʉ da'rarã mejãrõta tojarã́sama. 18 Ti macã ʉ̃jʉ̃cã ĩ'arã,
caricũrãsama:
—A'ti macã weronojõ añurĩ macã ape macã marĩ'i, nirãsama.
19 Pũrõ bʉjawetirã na dʉpopapʉ di'tare õrẽ́peorãsama. Uti, dʉjasewã'arã, caricũrãsama:
—Añurĩ macã pajiri macã ña'abutiaro wa'acã'a. Ti macã cjase niyeru me'rã nipe'tirã
yucʉsʉpawʉ paca cʉorã añurõ wapata'amiwã. Wãcũña marĩrõ pe'tidijaca macã toja'a,
nirãsama.
20 Ʊ'mʉsepʉ nirã́ pe'e ti macãrẽ cõ'acã, e'catiya. Mʉsã Jesucristo besecṹú'cãrã, Õ'acʉ̃ ye
quetire wereturiari masã, nipe'tirã cʉ̃ yarã e'catiya. Ti macãcjãrã mʉsãrẽ pi'eticã weewã.
Te ye bu'iri Õ'acʉ̃ narẽ bu'iri da'remi.
21 Be'ro ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ tutuagʉ ʉ̃tãgãjore miimorõwĩ. Otese perire tõ'odio
ãrʉ̃acjajo weronojõ bajuwʉ. Tigare dia pajiri maapʉ doqueñogʉ̃, a'tiro niwĩ:
—Tigare doqueñorõ weronojõ Babilonia pajiri macãjo nimirõ, doqueñono'rõsa'a. Ne
apaturi ti macãrẽ ĩ'anemosome. 22 Ti macã nipe'tiropʉ basase ne tʉ'ono'some. Bʉapʉ̃tẽse
bʉsʉse, wẽopawʉ putise, coroneta putise bʉsʉsome. No'o nisere da'rarã ne marĩrãsama.
Otese peri ãrʉ̃acã bʉsʉse quẽ'rã ne tʉ'ono'some. 23 Apeye quẽ'rã sĩ'osenojõ marĩrõsa'a.
Na omocã dʉ'tecã bosenʉmʉ weepeorã caricũse tʉ'ono'ña marĩrõsa'a. Todʉporore ti
macãcjãrã duu wapata'ari masã apeye di'tacjãrã nemorõ duume'rĩrã nimiwã. Ti macãcjãrã
tʉ'oña'masĩrã weronojõ weeme'rĩrã nipe'tirocjãrãrẽ ẽjõpeocã weewã.
24 Ti macãpʉ Õ'acʉ̃ ye quetire wereturiari masã, cʉ̃rẽ ẽjõpeorã wẽjẽno'cãrã ye dí niwʉ̃.
Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wẽjẽno'cãrã ye dí niwʉ̃. Masãrẽ wẽjẽ'que wapa ti
macãrẽ bu'iri da'reno'rõsa'a, niwĩ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ.

19

1 Babiloniarẽ bu'iri da'recã ĩ'áca be'ro a'tiro wa'awʉ. Yʉ'ʉ Juã pãjãrã masã ʉ'mʉsepʉ
nirã́ tutuaro me'rã ucũsere tʉ'owʉ. A'tiro e'catipeowã:
Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã.
Aleluya.
Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ, marĩrẽ yʉ'rʉogʉ nimi.
Nipe'tirã bu'ipʉ nimi.
Tutuayʉ'rʉgʉ nimi.
2 A'tiro ni'i.
Cʉ̃ nisooro marĩrõ queoro bu'iri da'remi.
Ti macãrẽ bu'iri da'remi.
Ti macã ni'cõ numio ʉmʉarẽ a'metãrãwapata'ari masõ weronojõ niwʉ̃.
Ti macãcjãrã ña'arõ weerã́ nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ dojorẽwã.
Õ'acʉ̃ cʉ̃rẽ da'raco'terãrẽ wẽjẽ'que wapa ti macãcjãrãrẽ bu'iri da'rea'mewĩ, ni basapeowã.
3 Apaturi niwã tja:
—Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã. Aleluya. Ti macãrẽ ʉ̃jʉ̃acõ'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cũrõsa'a,
niwã.
4 Veinticuatro wiorã bʉcʉrã, tojo nicã ba'paritirã catise cʉorã weronojõ bajurã Õ'acʉ̃
wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉre ẽjõpeorã ejaque'awã. A'tiro niwã:
—Tojota wa'ato. Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã. Aleluya, niwã.
5 Be'ro wiogʉ dujiri cũmurõ pʉ'to nigʉ̃́ a'tiro niwĩ:
Nipe'tirã Õ'acʉ̃ yere da'rarã cʉ̃ marĩ wiogʉre añurõ ñubuepeoya.
Nipe'tirã wiopesase me'rã cʉ̃rẽ ẽjõpeorã, wiorã, mejõ nirã tojo weeya, niwĩ.

*Õ'ac*ũ masãrẽ dutigʉ waro sãjãnʉ'cãse ni'i
6 Be'ro yʉ'ʉ pãjãrã masã ucũcã tʉ'owʉ. Peje maarĩ pu'eeja o'mabʉrose maarĩ weronojõ
bʉsʉwã. Bʉpo ʉpʉtʉ paaro weronojõ bʉsʉwã. A'tiro niwã:
Marĩ Õ'acʉ̃rẽ e'catipeorã.
Aleluya.
Marĩ wiogʉ tutuayʉ'rʉnʉ'cãgʉ̃ ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãrẽ dutigʉ sãjãnʉ'cãmi.
7 E'catirã.
Ejeripõ'rãrĩpʉ e'catibutiarã tʉ'oña'rã.
"Õ'acʉ̃ añuyʉ'rʉami", nirã.
A'tiro ni'i.
Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ cʉ̃rẽ ẽjõpeorã me'rã ninʉ'cãrĩ nʉmʉ ejatoja'a.
Cʉ̃rẽ ẽjõpeorã cʉ̃ nʉmo niacjo weronojõ nima.
Ni'cõ omocã dʉ'tese dʉporo añurõ ma'masu'ano'samo.
Co weronojõ na apoyu'cãrãpʉ nima.
8 Na su'ti butise ũ'irĩ marĩse, pũrõ asistesere sãano'cãrã nima, niwã.
Butise su'ti na catirã añurõ wee'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.
9 Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre niwĩ:
—A'tiro ojaya: "No'o Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ omocã dʉ'teri
bosenʉmʉrẽ ĩ'adutino'rãnojõ e'catiya", tojo ni ojadutiwĩ.
Cʉ̃ yʉ'ʉre niwĩ tja:
—A'te ucũse Õ'acʉ̃ ucũse waro ni'i.
10 Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ tojo nicã tʉ'ogʉ, yʉ'ʉ cʉ̃ tiro ñubuepeogʉ ejaque'awʉ. Yʉ'ʉ tojo
weecã ĩ'agʉ̃, yʉ'ʉre niwĩ:
—Tojo weeticã'ña. Yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ da'raco'tegʉta ni'i. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ weronojõ nigʉ́
ni'i. Tojo nicã mʉ'ʉ acawererã Jesú yere werenu'cũrã weronojõ ni'i. Yʉ'ʉre ne
ñubuepeoticã'ña. Õ'acʉ̃ pe'ere tojo weeya. A'tiro ni'i. Espíritu Santu Õ'acʉ̃ ye
weremʉ'tãrãrẽ masĩcã weecʉ niwĩ. Te masĩse me'rã werecãrã niwã. Mejãrõta Jesú yere
wererã quẽ'rã Espíritu Santu masĩse o'ose me'rã werema, niwĩ.

*Mas*ʉ̃ cabayu butigʉ bu'ipʉ pesase queti ni'i
11 Be'ro, ʉ'mʉse pãrĩcã ĩ'awʉ̃. Topʉ cabayu butigʉ bajuawĩ. Cʉ̃ bu'i pesagʉ a'tiro
wãmetiwĩ. Queoro Weenu'cũgʉ̃, Diacjʉ̃cjʉ̃ niwĩ. Cʉ̃ masãrẽ queoro besegʉ niwĩ. Tojo nicã
a'mewẽjẽgʉ queoro weegʉ́ niwĩ. Tojo weegʉ tojo wãmetiwĩ. 12 Cʉ̃ caperi pecame'e ʉ̃jʉ̃rĩ
põ'rã weronojõ asiwʉ. Cʉ̃ dʉpoapʉre peje wiorã pesase be'torire pesawĩ. Cʉ̃rẽ ojaõ'ono'ca
wãmerẽ cʉ̃ se'saro masĩwĩ. 13 Cʉ̃ ya su'tiro dí me'rã yoso'carore sãñawĩ. Cʉ̃ wãmetiwĩ
Õ'acʉ̃ Ucũse. 14 Cʉ̃ yarã surara ʉ'mʉsecjãrã cʉ̃rẽ sirutuwã. Na su'ti butise ũ'irĩ marĩsere
sãñawã. Na cabayua butirã bu'ipʉ pesawã. 15 Cʉ̃ ʉseropʉre di'pjĩ osoyojari pjĩrẽ cʉowĩ. Ti
pjĩ me'rã cʉ̃ a'ti turicjãrãrẽ cãmida'regʉsami. Tutuaro me'rã dutigʉsami. Na ʉ'sere biperã
tutuaro me'rã ʉ'tabujuse weronojõ cʉ̃ a'ti turicjãrã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regʉsami.
Õ'acʉ̃ tutuayʉ'rʉgʉ na me'rã uayʉ'rʉami. Tojo weegʉ cabayu bu'i pesagʉ narẽ ʉpʉtʉ waro
bu'iri da'regʉsami. 16 Cʉ̃ su'tiropʉ, tojo nicã cʉ̃ ʉsópʉ a'tiro ojaõ'ono'wʉ̃: "Nipe'tirã wiorã
bu'ipʉ wiogʉ waro nimi", ni ojaõ'ono'wʉ̃.
17 Be'ro, ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ mujĩpũ ʉmʉcocjʉ̃ bu'ipʉ nu'cũgʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. Cʉ̃
nipe'tirã mirĩcʉ̃a ʉ'mʉarõpʉ wʉʉrãrẽ tutuaro me'rã caricũwĩ:
—Nerẽña. Õ'acʉ̃ peje ba'asere apomi. 18 Wiorã ye di'ire ba'arãsa'a. Surara wiorãrẽ,
surara tutuari masãrẽ, cabayua di'ire, na bu'i pesarã di'ire ba'arãsa'a. Nipe'tirã ye
di'ire ba'arãsa'a. Da'raco'teri masãrẽ, da'raco'tetirãrẽ, wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ nipe'tirãrẽ
ba'arãsa'a, niwĩ.
19 Be'ro, sõ'agʉ̃ mejẽcã bajugʉre ĩ'awʉ̃. Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ na
yarã surara me'rã nerẽcã ĩ'awʉ̃. Na nérẽ́ca be'ro cabayu butigʉ bu'i pesagʉ me'rã, tojo
nicã cʉ̃ yarã surara me'rã a'mewẽjẽrãtirã tojo weewã. 20 Cabayu butigʉ bu'i pesagʉ mejẽcã
bajugʉre ñe'ewĩ. Apĩ yai weronojõ bajugʉ, oveja capesa'ritigʉ weronojõ bajugʉre ñe'ewĩ.
Cʉ́ta nisoose queti weremʉ'tãrĩ masʉ̃ niwĩ. Cʉ́ta tja masã yai weronojõ bajugʉre ẽjõpeoato

nígũ mejẽcã bajuse pacare weeĩˈobosawĩ. Cũ weeĩˈose meˈrã nipeˈtirã yai weronojõ bajugɨ wãme ojaõˈonoˈcãrãrẽ aˈtiro weewĩ. Narẽ nisoo, ẽjõpeocã weewĩ. Yai weronojõ bajugɨ queosere ñubuepeorã quẽˈrãrẽ mejãrõta nisoo, ẽjõpeocã weewĩ. Beˈro, cabayu buˈi pesagɨ pɨarã mejẽcã bajurãrẽ ñeˈewĩ. Na pɨarã catirãta pecameˈe ditarajopɨ doqueñonoˈwã. Ti ditara azufre wãmetise ope weronojõ sipise meˈrã ũjũwũ. [21] Ãpẽrã na meˈrãcjãrã peˈere cabayu buˈipɨ pesagɨ aˈtiro weewĩ. Cũ ya pjĩ cũ ɨseropɨ cɨóca pjĩ meˈrã narẽ wẽjẽpeˈocãˈwĩ. Nipeˈtirã mirĩcũa na ye diˈire pajibutiaro baˈa yapicãˈwã.

20

Mil cũˈmarĩ wãtĩrẽ dɨˈtecũuse niˈi

[1] Apeye quẽˈrãrẽ ĩˈawũ. Niˈcũ Õˈacũrẽ wercoˈtegɨ ɨˈmɨsepɨ níˈcɨ dijatiwĩ. Cũ nibajudutidijari pe cja sawire cɨowĩ. Tojo nicã cõme dajore cɨowĩ. [2] Cũ pĩrõjo weronojõ bajugɨre dɨˈtewĩ. Pĩrõ ne waro aˈti ɨmɨco daˈréca beˈrocjũ pĩrõ ninoˈcɨ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Cũrẽ cõme da meˈrã peje cũˈmarĩ, mil cũˈmarĩ dɨˈtecũuwĩ. [3] Cũrẽ nibajudutidijari pepɨ tuuquedijowĩ. Beˈro ti pe sopere biˈacãˈwĩ. Tuˈajanɨˈcõ, piˈrabiˈacãˈwĩ. Mil cũˈmarĩ masãrẽ nisoo ẽjõpeocã weeticãˈto nígũ tojo weewĩ. Beˈro mil cũˈmarĩ yɨˈrúca beˈro yoaticã pãowĩrõnoˈgũsami.

[4] Beˈro, peje wiorã dujise cũmurĩrẽ ĩˈawũ. Te cũmurĩpɨ dujirã aˈti nucũcãcjãrãrẽ besemasĩsere oˈonoˈcãrã niwã. Ãpẽrã quẽˈrãrẽ ĩˈawũ. Na Õˈacũ ye queti, tojo nicã Jesú yere werese ye buˈiri na dɨpopare dɨtesurenoˈcãrã niwã. Na yai weronojõ bajugɨ, cũ queose yeeˈquere ne ñubuepeoticãrã niwã. Tojo nicã na diapoapɨ, na omocãrĩpɨ cũ wãmerẽ ne ojaõˈonoˈticãrã niwã. Na wẽrĩˈcãrãpɨ nimirã, masãwã. Na masáca beˈro Cristo meˈrã mil cũˈmarĩ masãrẽ dutitamuwã. [5-6] Na masãse ne waro wẽrĩˈcãrã masãmɨˈtãˈque niˈi. Wẽrĩˈcãrã masãmɨˈtãˈcãrã Õˈacũ yarã ñaˈase moorã nima. Eˈcatima. Na apaturi wẽrĩsome. Pecameˈepɨ ne waˈasome. Na Õˈacũ ye cjasere, Jesucristo ye cjasere daˈrarã nirãsama. Na mil cũˈmarĩ Cristo meˈrã ãpẽrãrẽ dutirãsama. Ãpẽrã peˈe ñaˈarã wẽrĩˈcãrã mil cũˈmarĩ yɨˈrúca beˈropɨ masãrãsama.

[7] Mil cũˈmarĩ yɨˈrúca beˈro wãtĩ nibajudutidijari pepɨ dɨˈtecũuˈcɨre pãowĩrõrãsama. [8] Cũ nipeˈtiro aˈti nucũcãcjãrãrẽ nisoosere ẽjõpeocã weegɨsami. Gog, Magog wãmetirã quẽˈrãrẽ mejãrõta weegɨsami. Na yarã surarare aˈmequẽdutigɨ neocũugũsami. Na surara nucũpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojõ pãjãrã waro nirãsama. [9] Na nipeˈtiro aˈti nucũcãpɨre seˈsanɨˈcãrãsama. Na Õˈacũ yarã nirõpɨ, tojo nicã cũ ya macã cũ maˈirĩ macãrẽ sɨtɨanɨˈcãbiˈarãsama. Õˈacũ peˈe na tojo weecã ĩˈagũ, narẽ ũjũacõˈadutigɨ pecameˈe oˈódijogɨsami. Nipeˈtirã ũjũpeˈtia waˈarãsama. [10] Wãtĩ narẽ nisooˈcɨ pecameˈe ũjũrĩ ditarajopɨ cõˈadijonoˈgũsami. Ti ditara ope weronojõ bajuse meˈrã sipi ũjũrõsaˈa. Topɨ yai weronojõ bajugɨ, apĩ nisoose queti weremɨˈtãrĩ masũ na pɨarã cõˈadijonoˈwã. Topɨ ɨmɨcori, ñamirĩrẽ piˈetinuˈcũrãsama. Ne wijasome.

Butiri cũmurõjopɨ dujigɨ masã weesere besese niˈi

[11] Beˈro, yɨˈɨ wiogɨ dujiri cũmurõ butiri cũmurõjore ĩˈawũ. Topɨ dujigɨre ĩˈawũ. Cũ ĩˈorõpɨre aˈti diˈta, ɨˈmɨse bajudutidijapeˈtia waˈawɨ. Te noˈopɨ nirṍ bocatiwɨ. [12] Beˈro, nipeˈtirã wẽrĩˈcãrã Õˈacũ ĩˈorõpɨ nuˈcũcã ĩˈawũ. Na noˈo nirá niwã. Wiorã, mejõ nirã niwã. Na to nuˈcũrĩ cura Õˈacũ nipeˈtise masã weeˈque ojaõˈoˈque pũrĩrẽ pãawĩ. Ape pũrĩ catinuˈcũse cɨorã na wãmerẽ ojaõˈonoˈca pũrĩrẽ pãawĩ. Cũ wẽrĩˈcãrãrẽ aˈtiro weewĩ. Na weeˈquenɨcũrẽ te pũrĩpɨ ojaõˈonoˈcaronojõta narẽ queoro bese, buˈiri daˈrewĩ. [13] Dia pacase maarĩ pacapɨ wẽrĩˈcãrã topɨ niwã. Diˈtapɨ wẽrĩˈcãrã quẽˈrã topɨ niwã. Nipeˈtirã na weeˈcaronojõta nipeˈtisere queoro bese, buˈiri daˈrenoˈwã. [14] Õˈacũ masã na wẽrĩsere cõˈapeˈocãˈwĩ. Na wẽrĩˈcãrã nirṍ quẽˈrãrẽ cõˈapeˈocãˈwĩ. Pecameˈejopɨ buˈiri daˈrese apaturi wẽrĩse weronojõ niˈi. [15] Nipeˈtirã na wãmerẽ catinuˈcũse cɨorã ojaõˈonoˈca pũrĩpɨ ojaõˈonoˈña marĩˈcãrã pecameˈejopɨ cõˈadijonoˈwã.

21

Ape ʉmʉco, ape di'ta dʉcayu'que ni'i

1 Be'ro, yʉ'ʉ ape ʉmʉcore, ape di'tare ĩ'awʉ̃. Todʉporo nimʉ'tã'que ʉ'mʉse, di'ta
bajudutidijape'tia wa'awʉ. Dia pajiri maajo marĩwʉ̃ majã. 2 Yʉ'ʉ Juã añubutiari macã,
ʉ'mʉse Õ'acʉ̃ tiropʉ nirĩ macãrẽ dijaticã ĩ'awʉ̃. Ti macã ape ma'ma macã Jerusalẽ́
niwʉ̃. Añurõ apóca macã niwʉ̃. Ni'cõ numio omocã dʉ'tego marãpʉre añurõ tʉ'sato
nígõ ma'masu'ano'caro weronojõ niwʉ̃. 3 Be'ro ni'cʉ̃ ʉ'mʉsepʉ nigʉ̃́ tutuaro me'rã ucũcã
tʉ'owʉ. A'tiro niwĩ:
—Tʉ'oya. Õ'acʉ̃ masã me'rã nimi. Na me'rã ninu'cũgʉ̃sami. Na cʉ̃ yarã nirãsama.
Cʉ̃ basuta na me'rã ni, na wiogʉ nigʉ̃sami. 4 Na ya'cocore tuucoegʉsami. Wẽrĩse
marĩrõsa'a. Bʉjawetise, utise, pũrĩse quẽ'rã marĩrõsa'a majã. Nipe'tise todʉporo cjase
pe'tia wa'arosa'a, niwĩ.
5 Õ'acʉ̃ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉ a'tiro niwĩ:
—Tʉ'oya. Yʉ'ʉ nipe'tise apeyere ma'ma dia'cʉ̃ dʉcayu'u, niwĩ.
Apeye ninemowĩ:
—Yʉ'ʉ ucũsere ojaya. Te diacjʉ̃ nise ni'i. Yʉ'ʉ ní'caronojõta wa'arosa'a, niwĩ.
6 Be'ro a'tiro niwĩ:
—Nipe'tise tu'ajanʉ'cõpe'ono'o. Yʉ'ʉta nimʉ'tãgʉ̃, nitʉogʉpʉ ni'i. No'o yʉ'ʉre ʉpʉtʉ
ʉarã acowʉorãnojõrẽ yʉ'ʉ catinu'cũsere o'ogʉti. Narẽ wapaseesome. 7 No'o añurõ wee
yʉ'rʉwetirã ẽjõpeodu'utirãnojõ nipe'tise yʉ'ʉ "O'ogʉti" ní'quere ñe'erãsama. Yʉ'ʉ na
wiogʉ nigʉ̃sa'a. Na yʉ'ʉ põ'rã nirãsama. 8 Ãpẽrã pũrĩcã uise bu'iri yʉ'ʉre ẽjõpeodu'urã
pecame'epʉ wa'arãsama. Tojo nicã ẽjõpeotirã, ña'abutiasere weerá, wẽjẽcõ'arĩ masã
topʉ wa'arãsama. Ãpẽrã no'o ʉaro a'metãrãbajaque'atirã, yai weronojõ tʉ'oña'masĩrĩ
masã pecame'epʉ wa'arãsama. Tojo nicã Õ'acʉ̃ mejẽtare ẽjõpeorã, nipe'tirã nisoosepijarã
pecame'epʉ wa'arãsama. Ti ditara ope weronojõ bajuse sipi ʉ̃jʉ̃sa'a. Te bu'iri da'rese
apaturi wẽrĩse weronojõ ni'i.

Ma'ma macã Jerusalẽ́ cjase queti ni'i

9 Be'ro ni'cʉ̃ sõ'onícãrã siete me'rãcjʉ̃rẽ ĩ'awʉ̃. Náta, nánʉcʉ̃ bu'iri da'retʉoatje posetise
parire cʉowã. Ni'cʉ̃ na me'rãcjʉ̃ a'tiro niwĩ:
—Te'a. Mʉ'ʉrẽ Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ nʉmo niacjore ĩ'ogʉ̃ti, niwĩ.
Cʉ̃ nʉmo Jesucristore ẽjõpeorã nisĩ'rĩrõ wee'e.
10 Espíritu Santu quẽ'ese weronojõ yʉ'ʉre ĩ'owĩ. Ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ̃rʉ̃gʉ̃ pajicjʉ
ʉ'mʉacjʉjopʉ yʉ'ʉre miawĩ. Topʉ yʉ'ʉre Õ'acʉ̃ tiro nícamacãjo dijatisere ĩ'owĩ. Ti macã
Jerusalẽ́ ña'ase moorĩ macãjo niwʉ̃. 11 Ti macã Õ'acʉ̃ asistese me'rã pũrõ asistewʉ. Ʉ̃tãperi
wapabʉjʉse peri jasper wãmetise peri weronojõ asiste, acostiwʉ. 12 Ti macã sumuto pajiri
sã'rĩrõ ʉ'mʉarĩ sã'rĩrõ niwʉ̃. Ti sã'rĩrõpʉ doce soperi niwʉ̃. Te soperinʉcʉ̃ ni'cʉ̃ Õ'acʉ̃rẽ
wereco'tegʉ nu'cũwĩ. Te soperipʉre Israe ye cururicjãrã wãmerẽ ojaõ'ono'wʉ̃. Na doce
cururi niwã. 13 Ti sã'rĩrõpʉre mujĩpũ mʉjãtiro pe'e i'tia sope niwʉ̃. Mujĩpũ sãjãrõ pe'ere
i'tia sope niwʉ̃. Cũpe pe'ere i'tia sope niwʉ̃. Diacjʉ̃ pe'e quẽ'rãrẽ i'tia sope niwʉ̃. 14 Ti
macã cja sã'rĩrõrẽ ʉ̃tãpaga paca me'rã tuuñe'eno'wʉ̃. Tepagá docepaga niwʉ̃. Tepagánʉcʉ̃
Jesucristo besecúú'cãrã wãmerẽ ojaõ'ono'wʉ̃.
15 Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre ucũgʉ̃ ni'cãgʉ̃ ãrʉ̃gʉ̃ uru me'rã wee'cʉre cʉowĩ. Tigʉ
me'rã ti macãrẽ, soperire, ti sã'rĩrõrẽ queogʉtigʉ weewĩ. 16 Ti macã ba'paritise pã'rẽrĩ
mejãrõta bajuwʉ. Ni'cãrõnojõ e'sa, ni'cãrõnojõ yoawʉ. Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ cʉ̃ queocjʉ
me'rã ti macãrẽ queowĩ. Ti macã yoaro dos mil doscientos kilómetros niwʉ̃. Ʉ'mʉarõ,
e'saro quẽ'rã mejãrõta niwʉ̃. 17 Be'ro sã'rĩrõrẽ queowĩ. Sesenta y cinco metros e'sawʉ.
Masã queowʉaronojõ queowĩ.
18 Sã'rĩrõ ya'sasepaga jasper wãmetise me'rã wééca sã'rĩrõ niwʉ̃. Ti macã uru waro
me'rã wééca macã niwʉ̃. Uru ẽocujiri ũ'irĩ marĩse weronojõ acostiwʉ. 19 Ʉ̃tãpaga ti
sã'rĩrõrẽ tuuñe'esepaga paca a'tiro weeno'wʉ̃. Nipe'tise ʉ̃tãperi wapabʉjʉse peri me'rã
ma'masu'ano'wʉ̃. Nimʉ'tã cja ya'sase peri jasper wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃.

Be'ro cjã zafiro wãmetise ya'sase peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã butibocurese ágata wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ya'sase esmeralda wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. [20] Apega sõ'ase ónice wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã sõ'abocurese cornalina wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ewʉbocure crisólito wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ya'sase berilo wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ewʉbocure acostise topacio wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ya'sabocurese crisoprasa wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Be'ro cjã ya'sase jacinto wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. Nitʉocjapʉa sõ'a ñibocurese amatista wãmetise peri me'rã ma'masu'ano'wʉ̃. [21] Doce soperi niwʉ̃. Te ni'cãrẽ soperi ni'cãgã perlajo me'rã weeno'que soperi niwʉ̃. Macã decopʉ wa'ari ma'a uru me'rã wééca ma'a niwʉ̃. Ẽocujiri acostiro weronojõ bajuwʉ.

[22] Ti macãpʉre ne Õ'acʉ̃ wi'ire ĩ'atiwʉ. A'tiro ni'i. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ tutuayʉ'rʉagʉ topʉ nimi. Tojo nicã Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ quẽ'rã topʉ nimi. Tojo weero Õ'acʉ̃ wi'i marĩwʉ̃. [23] Ti macãpʉre mujĩpũ ʉmʉcojʉ̃, ñamicjʉ̃ sĩ'osere ne a'masome. Õ'acʉ̃ asistese me'rã añurõ sĩ'onu'cũ'u. Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ cʉ̃ ti macãrẽ sĩ'ogʉ́ nimi. [24] A'ti nucũcãcjãrã Õ'acʉ̃ yʉ'rʉono'cãrã ti macã sĩ'ose me'rã sijarãsama. A'ti nucũcãcjãrã wiorã na wiorã ní'quere ti macãpʉ miarãsama. [25] Topʉre ñami marĩrõsa'a. Tojo weero ti macã cjase soperi susunu'cũcã'rõsa'a. [26] A'ti nucũcãcjãrã na añuse niseti'quere ti macãpʉ miarãsama. [27] Topʉre ne ni'cãti ña'ase miisãjãano'ña marĩrõsa'a. Ña'arõ weerá, nisoosebʉcʉrã topʉre ne sãjãasome. Õ'acʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ ya pũrĩ catinu'cũse cʉorã na wãmerẽ ojaõ'ono'cãrã dia'cʉ̃ sãjáárãsama.

22

[1] Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ diare ĩ'owĩ. Ti maa ũ'irĩ marĩrĩ maa niwʉ̃. Te aco, catise warore o'owʉ. Pũrõ acostiri maa niwʉ̃. Õ'acʉ̃, tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ dujiri cũmurõ docapʉ wijawʉ. [2] Ti macã deco wa'ari ma'apʉ o'mabʉrowʉ. Dia pʉ́aperi sumuto yucʉ catise o'ose pĩ'rĩwʉ̃. Ni'cã cʉ̃'marẽ docetiri dʉcatiwʉ. Mujĩpũrĩnʉcʉ̃ dʉcatiwʉ. Tigʉ cjase pũrĩ masãrẽ ocoyese niwʉ̃. [3] Topʉre "Masã ña'arõ wee'que wapa narẽ ña'arõ wa'arosa'a", niña marĩrõsa'a. Ti macãpʉre Õ'acʉ̃, tojo nicã cʉ̃ macʉ̃ oveja wĩ'magʉ̃ weronojõ bajugʉ dujiri cũmurõ nirõsa'a. Cʉ̃ yarã cʉ̃rẽ ñubuepeorãsama. [4] Bajuyoropʉ cʉ̃rẽ ĩ'arãsama. Na diapoapʉ cʉ̃ wãmerẽ cʉorãsama. [5] Topʉ ñami marĩrõsa'a. Topʉ nirá ne sĩ'osere ʉasome. Mujĩpũ bo'reyusere ʉasome. Õ'acʉ̃ marĩ wiogʉ sĩ'ogʉ̃sami. Na topʉ nirá Õ'acʉ̃ me'rã dutitamunu'cũrãsama.

*Jesucristo maata a'tigʉ*sami nise queti ni'i

[6] Be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre niwĩ:

—A'te ucũse diacjʉ̃ nise ni'i. Te ní'caronojõta wa'arosa'a. Marĩ wiogʉ Õ'acʉ̃ cʉ̃ wereduti'quere wereturiari masãrẽ wãcũse o'owĩ. Cʉ́ta cʉ̃rẽ wereco'tegʉre o'ówĩ. Cʉ̃ yarãrẽ maata be'ropʉ wa'atjere ĩ'odutigʉ tojo weewĩ.

[7] A'tiro niwĩ:

—Maata a'tigʉti. A'ti turipʉ oja'quere ẽjõpeo yʉ'tigʉnojõ e'catigʉsami, niwĩ.

[8] Yʉ'ʉ Juã a'te nipe'tisere ĩ'awʉ̃. Nipe'tisere tʉ'owʉ. Tere tʉ'o, ĩ'áca be'ro Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ yʉ'ʉre ĩ'o'cʉ tiro ñubuepeogʉ ejaque'awʉ. [9] Cʉ̃ pe'e tojo weecã ĩ'agʉ̃, niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yʉ'ʉ quẽ'rã cʉ̃rẽ da'raco'tegʉta ni'i. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ weronojõ nigʉ́ ni'i. Mʉ'ʉ acawererã Õ'acʉ̃ wereduti'quere wereturiari masã weronojõ ni'i. Tojo nicã yʉ'ʉ nipe'tirã a'ti pũrĩpʉ oja'quere ẽjõpeo yʉ'tirã weronojõ ni'i. Yʉ'ʉre ñubuepeoticã'ña. Õ'acʉ̃ pe'ere ñubuepeoya, niwĩ.

[10] Cʉ̃ yʉ'ʉre ninemowĩ:

—A'ti pũrĩpʉ "A'tiro wa'arosa'a" ni oja'que queoro wa'atje cã'rõ dʉ'sa'a. Tojo weegʉ a'ti pũrĩpʉ oja'quere Õ'acʉ̃ ye quetire ya'yioropʉ cʉoticã'ña. [11] Cã'rõ dʉ'sa'a. Ña'agʉ̃ mejãrõta cʉ̃ ʉaro weebata'to. Ña'abutiasere weegʉ́ quẽ'rã mejãrõta weebata'to. Añugʉ̃

pũrĩcã añurõ weenu'cũato. Tojo nicã Õ'acũ ũaro weenu'cũgũ cũrẽ queoro weesirutuato, niwĩ.
12 Be'ro Jesú a'tiro niwĩ:
—Tojota ni'i. Maata a'tigũsa'a. Yũ'ũ masãrẽ o'oatjere cũo'o. Nánũcũ na queoro wee'quere o'ogũti. 13 Yũ'ũta nimũ'tãgũ, nitũogũpũ ni'i.
14 »No'o su'tire coe'cãrã weronojõ añurã nisĩ'rĩrã na ña'arõ wee'quere du'urã, e'-catirãsama. Na catise o'ocjũ dũcare ba'amasĩrãsama. Na a'ti macã añubutiari macãpũ sãjãamasĩrãsama. 15 Ãpẽrã pũrĩcã ña'arõ weeri masã ti macãpũre sãjãasome. Ña'abutiaro weerã́, yai weronojõ tũ'oña'masĩrĩ masã ti macãpũre sãjãasome. Tojo nicã no'o ũaro ña'arõ a'metãrãbajaque'atirã, wẽjẽcõ'arĩ masã sãjãasome. Ãpẽrã Õ'acũ mejẽtare ñubuepe-orãnojõ, tojo nicã nisoosere weetũ'sarãnojõ sãjãasome.
16 »Yũ'ũ Jesú ni'i. Õ'acũrẽ wereco'tegũ, yagũ me'rã a'ti pũrĩ cjase nipe'tirã yũ'ũre ẽjõpeose cururicjãrãrẽ wereduti'i. Yũ'ũ dũporocjũ wiogũ Davi pãrãmi nituriagũ ni'i. Tojo nicã ñocõawũ bo'reque'ari cura asistemũjãtigũ weronojõ nigṹ ni'i, niwĩ Jesú.
17 Cũ tojo níca be'ro Espíritu Santu, tojo nicã Jesucristore ẽjõpeorã a'tiro niwã:
—A'tibaque'oya, niwã.
No'o a'tere tũ'orãnojõ quẽ'rã "A'tiato", niato.
No'o acowũorã sĩ'rĩsĩ'rĩrãnojõ a'tiato. Aco catise warore o'osere sĩ'rĩrã a'tiato. Te ne wapamarĩrõsa'a.
18 Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire a'ti pũrĩpũ oja'quere tũ'orãrẽ a'tiro ni wereyugũti. No'o a'ti pũrĩpũ oja'quere ojayũ'rũogũnojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'regũsami. A'ti pũrĩpũ bu'iri da'resere oja'quenojõrẽta cũrẽ weegũsami. 19 No'o a'ti pũrĩpũ oja'quere dũ'agũnojõrẽ Õ'acũ a'tiro weegũsami. Cũ ojadũ'a'caronojõta Õ'acũ catinu'cũse cũorã ojaõ'ono'ca pũrĩpũre cũ wãmerẽ coegũsami. Cũ yucũ cjase catise o'ocjũ dũcare ba'asome. Cũ ti macã añurĩ macãrẽ sãjãasome. A'te quetire a'ti pũrĩpũre ojano'o.
20 Jesucristo a'tere weregũ, a'tiro nimi:
—Tojota ni'i. Cã'rõacã dũ'sa'a yũ'ũ dijatiatjo, nimi.
Tojota wa'arosa'a. Wiogũ Jesú, quero a'tibaque'oya.
21 Marĩ wiogũ Jesucristo mũsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Õ'ACÜ YERE UCÜRÎ TURI
en tucano
Õ'ACÜ YERE UCÜRÎ TURI
tucano

A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e nise ni'i
(Glosario)

Ángel Quetiweredutigʉ o'ono'cʉ nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acʉ̃rẽ wereco'tegʉ ʉ'mʉsecjʉ̃ Õ'acʉ̃ yere da'ra, cʉ̃ ye quetire wereco'tegʉ nisami. Cʉ̃ marĩ a'ti turicjãrã weronojõ nitisami.

Apocalipsis Masĩno'ña marĩ'quere bajuyoropʉ ĩ'o'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Quẽ'ese weronojõ ĩ'o'que ni'i.

Arameo Jesú a'ti nucũcãpʉ nícaterore cʉ̃ ní'caropʉre a'te ucũsereta ucũyʉ'rʉnʉ'cãcãrã niwã.

Areópago Atena wãmetiri macãpʉre ʉ'mʉarĩ bu'a ʉ̃tãperipijarore tojo pisucãrã niwã. Topʉ ti macãcjãrã "A'tiro weeroʉa'a" nirĩ masã nerẽwʉacãrã niwã. Tojo nicã topʉ nerẽwʉarãta tja Areópago wãmeticãrã niwã.

Arca de la alianza Israe curuacjãrãrẽ Egiptopʉ wijáca be'ro Õ'acʉ̃ na ʉ̃rʉ̃gʉ̃ Sinaípʉ nicã, Moisére ni'cã acaro weeduticʉ niwĩ. Õ'acʉ̃ "Masã me'rã añurõ weegʉti" ní'quere cʉori acaro nicaro niwʉ̃. Ti acaro po'peapʉre Õ'acʉ̃ diez dutise ojacũu'que ʉ̃tãpjĩrĩ, tojo nicã Aarṍ yagʉ tuacjʉ ñasãwijicjʉ sãñacaro niwʉ̃. Apeye ni'cãrʉ̃ uru me'rã weecarʉ maná poseticjʉ sãñacaro niwʉ̃. Ti acaro uru caseri me'rã omabi'ano'caro niwʉ̃. Ex 40.3; Jos 6.3-15; Heb 9.4-5.

Artemisa Éfesocjãrã na ẽjõpeogo queose yee'co nico niwõ. Ãpẽrã core Diana pisucãrã niwã.

Asṍ Apetero ti macãrẽ Aso nisama.

Beelzebú Wãtĩa wiogʉre tojo pisucãrã niwã.

Cameyo Wa'icʉ masã na pesawã'cãgʉ̃, apeque o'mabosagʉ nisami. Cʉ̃ sẽ'emarẽ pacase wacupaga paca tuupeosami.

Capernau Apetero ti macãrẽ Cafarnau nisama. Ʉ'mʉarĩ bu'a, butiwijiri bu'a nisĩ'rĩrõ weecaro niwʉ̃.

Cebada Dʉporocjãrãpʉ pajasecʉorã te me'rã pã́ wee, ba'acãrã niwã.

Clauda nʉcʉ̃rõ Ãpẽrã Cauda nʉcʉ̃rõ nisama.

Coroneta Cõme me'rã wéécawʉ puticã ʉpʉtʉ bʉsʉpjʉre tojo nisama.

Cristo Griego ye me'rã "Õ'acʉ̃ bese'cʉ cʉ̃ o'ó'cʉ nimi", nisĩ'rĩrõ wee'e. Hebreo ye me'rã "Mesías" nisama.

Epicúreos "Marĩ catiri ʉmʉcore e'catisenojõrẽ weeroʉa'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.

Estoicos "Marĩ nisetironojõta nicã'rõʉa'a; mejẽcã weesĩ'rĩsenojõ, e'catisenojõrẽ, pũrĩsenojõrẽ tojo tʉ'oña'cã'rõʉa'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.

Fariseo masã Judío masã cururicjãrã wiorãrẽ tojo pisucãrã niwã. Na Moisé duti'quere weepe'odutiri masã, na ñecʉ̃sʉmʉa weemʉjãti'quere nemopeori masã nicãrã niwã.

Gadara Apetero toreta tja Gerasa nisama.

Genesare Apetero Galilea wãmetiri ditarareta tojo pisucãrã niwã. Tojo nicã ni'cã di'ta, ti ditara majãrõpʉ nirṍrẽ tojo pisucãrã niwã.

Griego A'te ucũsere Jesú nícateropʉre nipe'tirocjãrã ucũcãrã niwã. Õ'acʉ̃ yere ucũrĩ turi (Nuevo Testamento) a'te ucũse me'rãta ojano'caro niwʉ̃. Tojo nicã Grecia (Acaya) cjãrãrẽ tojo pisucãrã niwã.

Hebreo masã Abrã "hebreo masʉ̃" pisumʉ'tãno'cʉ niwĩ. Be'ro cʉ̃ Isaare põ'rãtíca be'ro cʉ̃rẽ, cʉ̃ põ'rãrẽ, cʉ̃ pãrãmerã nituriarãrẽ mejãrõta "hebreo masã" pisuno'cãrã niwã. Na ucũsere "hebreo" pisuno'caro niwʉ̃. Gn 14.13.

Hermes Griego masã na ẽjõpeogʉ queose yee'cʉ nicʉ niwĩ. Romano masã cʉ̃rẽ Mercurio pisucãrã niwã.

Hisopo Yucʉsiti judío masã Õ'acʉ̃rẽ ẽjõpeorã na ña'arõ wee'quere acobojose sẽrĩrã yoso páásteri si'ti nicaro niwʉ̃.

Iglesia Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ tojo nisama. Masã wééca wi'i mejẽtare tojo nisama.

Isabe Apetero coreta Elisabet nisama.

Israe Ne warore Jacob wãmeticɯ niwĩ. Cũ Isaa macũ nicɯ niwĩ. Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegɯ me'rã a'mequẽca be'ro tojo wãme dɯcayucɯ niwĩ.

Israelita Israe curuacjãrãrẽ, Jacob põ'rã doce cururicjãrãrẽ tojo nicãrã niwã.

Judío masã Israe curuacjãrã Judea di'tapɯ nirã́ "judío masã" pisuno'cãrã niwã. Siape'e me'rã nipe'tirã Israe curuacjãrã tojo pisuno'cãrã niwã. Na hebreo yere ucũcãrã niwã.

Legión Ticɯrã ni'i, niró marĩrõ, pãjãrã waro ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.

Levadura Pã́ weerã pã'mɯ, bɯcɯato nírã na morẽse ni'i. Te nipe'tise na morẽsepɯre a'mesɯ'ape'tia wa'asa'a.

Levita Leví ya curuacjãrã nisĩ'rĩrõ wee'e. Leví wãmetigɯ pa'i ya curuacjũrẽ tojo pisucãrã niwã. Ti curuacjãrã ãpẽrã pa'iare Õ'acũ ye cjasere weetamuco'terã nicãrã niwã.

Litro Aco ni'cãgã borewaria ejatuaro posetisere tojo nisama.

Maestros de la ley Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Ne waropɯma narẽ "escriba" pisucãrã niwã. "Escriba" dɯporocjãrã Moisé duti'quere ojaturiari masãrẽ tojo pisucãrã niwã.

Maná Israe curuacjãrãrẽ na yucɯ marĩrõ, masã marĩrõpɯ wa'acã, Õ'acũ cũ ɯ'mɯse cjase ba'ase o'o'que nicaro niwũ. Na Egiptopɯ wijarã Canaápɯ wa'arã, cuarenta cũ'marĩ tere ba'acãrã niwã.

Mateo Apetero cũrẽ Leví nisama.

Mesías Hebreo ye me'rã "Õ'acũ bese'cɯ cũ o'ó'cɯ nimi," nisĩ'rĩrõ wee'e. Griego ye me'rã Cristo nisama.

Nardo Ʊ'mɯtise ni'cã yucɯsitipɯ tigɯ nɯ'cõrĩ me'rã wee'quere tojo nicãrã niwã.

Natanae Apetero cũrẽ Bartolomé nisama.

Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã Jesucristore ẽjõpeorã nimirã ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeo, a'metãrãsenojõrẽ weesetirãrẽ tojo nicãrã niwã.

Niyeru wapaseeri masã Romano masã wiogɯre da'ratamurĩ masã nicãrã niwã. Na judío masã na acawererãrẽ niyeru wapasee, ape di'tacjũ wiogɯpɯre o'ocãrã niwã. Apeterore o'ope'otipã. Tojo weerã judío masã narẽ "Marĩ acawererã nimirãta, ña'arõ weema, yajari masã nima", nicãrã niwã. Apeterore narẽta tja "publicano" nisama.

Õ'acũ wi'i Jerusalẽ́ cja wi'i, ni'cã wi'i nirĩ wi'ire tojo pisucãrã niwã. Judío masã nerẽ ñubueri wi'i nicaro niwũ. Ti wi'ipɯ Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icɯrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeocãrã niwã. Ti wi'ire "templo" nisama.

Paraíso Ʊ'mɯse Õ'acũ tiropɯre tojo nisama.

Pascua bosenɯmɯ Judío masã ñecũsɯmɯa Egiptopɯ ní'cãrãrẽ ape di'tapɯ miiwija'quere wãcũsiruturi bosenɯmɯrẽ tojo nisama.

Pentecosté Judío masã na ote'que (trigore) ñe'erĩ bosenɯmɯ nicaro niwũ. Cincuenta nɯmɯrĩ Pascua bosenɯmɯ wa'áca be'ro ti bosenɯmɯrẽ weewɯacãrã niwã.

Priscila Apetero coreta Prisca nisama.

Saduceo masã Ãpẽrãrẽ na bu'ese me'rã ẽjõpeocã weerã́ wiori nicãrã niwã. Na judío masã cã'curuacã nicãrã niwã. Na masã wẽrĩ́ca be'ro masãsere, Õ'acũrẽ wereco'terã nisama nisere ẽjõpeoticãrã niwã.

Sauru Judío masã soowɯari nɯmɯ nicaro niwũ. Ti nɯmɯrẽ Õ'acũ dia'cũrẽ ñubuepeoduti, ne da'radutiticãrã niwã.

Silvano Apetero ã'rĩrẽ Sila pisucãrã niwã.

Sinagogas Judío masã nerẽwɯase wi'seri nicaro niwũ. Macãrĩnɯcũ te wi'seripɯ Õ'acũrẽ ñubuepeo, masãrẽ bu'emɯjãcãrã niwã.

Trigo Arusu weronojõ ba'ase nisa'a. Te peri me'rã harina wãmetisere weesama. Te harina me'rã pã́rẽ weesama. Tere peje apeyenojõ cɯorã ba'acãrã niwã. Pajasecɯorã pe'e te weronojõ bajuse cebadare ba'acãrã niwã.

Troa Apeterore ti macãrẽ Troáde nisama.

Wi'seriacã weeri bosen~~u~~m~~u~~ Jerusalépure judío masã cũ'marĩn~~u~~cũ ni'cã bosen~~u~~m~~u~~ na otesere ñe'éca be'ro weew~~u~~acãrã niwã. Na ñecũs~~u~~m~~u~~a Egiptop~~u~~ wijáca be'ro cuarenta cũ'marĩ masã marĩrõ, yuc~~u~~ marĩrõp~~u~~ na sija'quere wãcũsiruturi bosen~~u~~m~~u~~ nicaro niwũ.

Zeus Griego masã na ẽjõpeog~~u~~ queose yee'c~~u~~ nic~~u~~ niwĩ. Romano masã cũrẽ Júpiter pisucãrã niwã.